T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

BÂBÜRNÂME'NİN HAYDARÂBÂD NÜSHASININ TRANSKRİPSİYONU ve SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ

Semra AKGÜL

2502150501

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Fikret TURAN

İSTANBUL–2020

ÖZ

BÂBÜRNÂME'NİN HAYDARÂBÂD NÜSHASININ TRANSKRİPSİYONU ve SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ

Semra AKGÜL

Bu tez, Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün (1483-1530) 16. yüzyıl Çağatay Türkçesiyle kaleme aldığı ve Türk edebiyatının ilk hatırat örneği olarak anılan Bâbürnâme'nin Henry Beveridge tarafından Haydarâbâd'da bulunan ve kayıp bölümler hariç metnin tamamını ihtiva eden Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonunu, söz dizimi incelemesini ve dizinli sözlüğünü içerir. Haydarâbâd nüshası, 382 varak olup her sayfasında 14 satır bulunur.

Çalışmamız Giriş, Söz Dizimi İncelemesi, Metin, Dizin-Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin içeriğine dair verilen açıklamaların ardından iki kısım gelmektedir. Birinci kısımda Bâbür, Bâbür'ün siyasi ve askerî hayatı, şahsiyeti ve duygusal portresi, ailesi ve sanata bakışı hakkında bilgi verilmiştir. Bâbür'ün eserlerinin anlatıldığı ikinci kısımda eserler üzerinde yapılmış ilmî çalışmalar gösterilmiş; Bâbürnâme'nin nüshaları, çevirileri, tıpkıbasımları ve Bâbürnâme ile ilgili yazılmış makale, bildiri, ansiklopedi maddesi, tezler ve kitaplar anlatılmıştır.

Metnin söz dizimi incelemesinin yapıldığı tezin ikinci kısmında morfo-sentaks yöntemi tercih edilmiştir. Burada sözcüklerin sözcüklerle, öznenin yüklemle ve kelime gruplarının kelime gruplarıyla kurulan ilişkilerindeki görev ve fonksiyonları örneklerle gösterilmiştir. Üç bölüme ayırdığımız bu kısımda, isim çekim ekleri ile kurulan birliktelikler; fiil çekim ekleri ile kurulan söz dizim ilişkileri ve cümle başlığı altında cümlenin yapısı, cümlenin bölümleri, özne-yüklem uyumu ve cümle tipleri incelenmiştir. Metinden verilen örnekler, bağlam içerisindeki önemleri ve morfolojik unsurların kelime grubu ve cümle yapımındaki etki ve fonksiyonları gösterilmesi adına Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Bu sayede çekim eklerinin cümle kurulumundaki önemi ve cümlenin bağlamına göre şekillenen fonksiyonları gösterilmiştir.

Metin kısmında Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonu yapılmış, *Dizin-Sözlük* bölümünde eserin dizini alınmış ve kelimelerin metin içindeki anlamlarıyla eserin sözlüğü hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bâbürnâme, Bâbür Şah (1483-1530), söz dizimi, morfo-sentaks, çekim morfolojisi.

ABSTRACT

THE TRANSCRIPTION AND SYNTAX STUDY OF HAYDARABAD COPY OF BABURNAME

Semra AKGÜL

Baburname is the literary output of Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür (1483-1530) which is known as one of the first samples of memoir books of Turkish literature. It was written in late 15th and early 16th centuries Eastern Chagatay Turkic, Haydarabad -revealed by Henry Beveridge in Haydarabad -is a copy of Baburname which contains whole of the original text of Baburname except the lost parts. It has 382 pages and every page includes 14 lines. This study focuses on the transcription, syntax view and index-lexicon of Haydarabad copy.

This study comprises of four sections named as respectively Introduction, Syntax View, Text and Index-Lexicon. The Introduction Section contains two main parts following the explanations on the contents of this thesis. The first part includes information about the political and military life of Babur and knowledge about his personality, his emotional structure, his family relations and his ideas on art. The second part generally mentions about his outputs, inluding the previous studies referred to them. The articles, encyclopedical knowledge, thesis, papers and books which are regarding with not only Baburname but also its derivations such as; copies, translations and facsimiles are also mentioned in this part.

Morpho-syntactic analysis is used in Snytactic Structure section. The missions and functions of relations constructed of words to words, of subject to predicate, of word groups to word groups has expressed in the ligts of samples. Furthermore, this part is constituted under three main divisions which are respectively, collocations sentenced by noun inflectional suffixes; the syntax relations sentenced by verbal inflectional suffixes and the sentence. In the sentence division structure of sentence, the parts of sentence, subject-predicate agreement ant the types of sentence is analysed. The samples which are mentioned in the text are translated into Turkey Turkish in order to enlight the role and funtions of morphological factors when constructing word groups and sentence, and also in order to show their importance

in the context. By this means, the importance of inflectional suffixes in construction of sentence and the functions of inflectional suffixes in the context is illuminated.

Whereas the Haydarabad copy is transcripted the Text section, the Index of Baburname is made and the lexicon of vocabulary of Baburname is presented in the last section named as Lexicon-Index.

Key Words: Baburname, Babur, syntax, morpho-syntax, inflection morphology.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, henüz on iki yaşındayken babasının beklenmedik ölümü üzerine Fergana tahtına oturan Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün kendi başından geçenleri kaleme aldığı Bâbürname adlı Çağatay Türkçesi ile yazılmış eserin trankripsiyon, söz dizimi incelemesi ve dizinli sözlüğünü içerir. 15. ve 16. yüzyıl Doğu Türkçesi ile yazılmış bu eser, Bâbür'ün ata yurdu Semerkant için verdiği mücadeleler, yakın akrabalarıyla yaşadığı çekişmeler, askerî zaferleriyle birlikte hezimetlerin yanı sıra şairane bir bakışla ve ancak doğaya meftun bir şahsın dikkatinden kaçmayacak şekilde pastoral anlatımları, devrin önemli şahıslarının dikkate değer portreleri, Bâbür'ün ayak bastığı her coğrafyanın bitki örtüsü, hayvan türleri ve hatta iklim koşulları hakkında verdiği ansiklopodik bilgileri içerir. Eser, yalnız Türkoloji sahası için bir dil yadigarı değil aynı zamanda tarihî bir kaynak, coğrafi bir hazine, hatta bir botonik ve zooloji kitabıdır. Bu değerli eserin, üstelik yazarı hükümdar olmasına rağmen bilinen on nüshası mevcuttur ki bunlardan da ancak üçü ulaşılabilir durumdadır. Bu tezde bu üç nüsha içerisinde, Bâbür'ün kendi yazdığı nüshaya en yakın ve kayıp bölümler hariç metnin tamamını ihtiva eden Haydarâbâd nüshası kullanılmıştır. Ta'lik hatt ile istinsah edilmiş bu nüsha 382 varak olup her sayfa 14 satır içerir. Bâbür'ün yer yer Farsça beyitlere de yer verdiği hatıratında bir fetihnâme ve üç Farsça mektup mevcuttur.

Bu çalışma, *Giriş, İnceleme, Metin* ve *Dizin-Sözlük* bölümlerini içerir. Giriş bölümünde Bâbür, askerî ve siyasi hayatının yanı sıra sanatçı ruhu ve duygusal portresi ile anlatılmaya çalışılmıştır. Bâbür'ün Bâbürname haricindeki diğer eserleri hakkında bilgi verilmiş ve bu eserler üzerinde yapılmış çalışmalara atıfta bulunulmuştur. Tezin inceleme metni olan Bâbürname'nin nüshaları, çevirileri, hakkında yapılmış çalışmalar, yayınlanmış kitaplar ve romanlar hakkında bu bölümde geniş bilgi verilmiştir.

Tezin *İnceleme* bölümünde morfo-sentaks yöntemi ile Bâbürname'nin söz dizimi ele alınmıştır. Çekim eklerinin cümle kurulumunda sözcüklere yükledikleri fonksiyonlar metindeki kullanımlarıyla örneklendirilmiştir. İsim çekim ekleri ve fiil çekim eklerinin cümlenin bağlamına göre kazandığı söz dizimsel ve anlamsal

görevleri belirlenmiş ve her fonksiyon metinden örneklerle desteklenmiştir. Cümle başlığı altında cümlenin kurucu öğeleri ve bunları oluşturan sözcük öbekleri, yüklemin cümle içindeki yerine göre cümleler, özne-yüklem uyumu ve cümle tipleri incelenmiştir. Cümle tipleri Basit Cümle, Birleşik Cümle ve Bağımlı Birleşik Cümle başlıkları altında sınıflandırılmıştır. İnceleme bölümünde Bâbürname'den verilen örnekler, eklerin cümle kurulumundaki yeri ve fonksiyonu daha iyi göstermesi açısından Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

Metin bölümünde Bâbürname'nin Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonu yapılmıştır. Burada metnin bütünlüğünü bozmamak ve cümleleri akıcı bir şekilde aktarmak adına noktalama işaretlerinden ve yer yer paragraf başlarından yararlanılmış; yalnız varak numaraları belirtilerek metnin kesintisiz okunurluğu sağlanmaya çalışılmıştır.

Dizin-Sözlük bölümünde, dizini alınan metindeki sözcüklerin sözlük anlamları yalnız metinde kullanıldığı şekilde verilmiştir. Sözlük bölümü için geniş bir lugat kaynağına başvurulmuştur. Kişi ve yer adları kolay ulaşılır olması adına genel sözlüğün sonunda, ayrı bölümde verilmiştir.

Hatırı sayılır bir üne sahip Bâbürname, dünyanın pek çok ülkesinde birçok çalışmaya konu olmuştur. Ülkemizde de gerek Türkoloji sahasında gerek tarih alanında yapılan çalışmalar mevcuttur. Ancak hacimli ve ihtiva ettiği bilgiler açısından alanında eşsiz olan bu eser daha pek çok araştırma ve incelemeyi hak etmektedir. Bu çalışmadan önce daha çok tarihî bir figür olarak hafızamda yer etmiş olan Bâbür, bu çalışmayla birlikte zihnimde tarihî kişiliğinin çok ötesine geçmiştir. Tarihin ona çizdiği rol, eğer onu bir hükümdar, imparatorluk kurucusu bir şah yapmasaydı belki de bir balığın suyun üzerinde çıkardığı halkalardan heyecan duyan ruhu ile Bâbür, ardında daha pek çok edebi eser bırakabilirdi.

Bu çalışmayı hazırlarken, kayıpları karşısında yılmayan, her düştüğünde yeniden ayağa kalkmasını bilen, kaybetse de denemekten vazgeçmeyen Bâbür'ün tarihî şahsı bana yol gösterici olmuştur. Bu çalışma süresince ve tüm hayatım boyunca her zora düştüğümde güven ve desteklerini benden esirgemeyen, bana güç katan ellerini her zaman omuzlarımda hissettiğim başta annem ve babam olmak

üzere değerli aileme; maddi ve manevi desteğiyle hep yanımda olmuş, yeri geldiğinde akademik bakışıyla bana ışık tutmuş eşim Aziz'e ve bu çalışmayla büyümüş, küçücük yaşında akademik pek çok terimi öğrenmiş biricik ve çok sevgili oğlum Baybars'a tüm süreç boyunca bana gösterdiği anlayış için teşekkür ederim. Bu zorlu yolda bilgi, tecrübe ve desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen, akademik birikimi, bakış açısı ve yol gösteren ufkuyla bana profesyonel çalışmanın ne olduğunu öğreten, bu değerli konuyu çalışma konusunda beni teşvik eden ve destekleyen değerli Hocam Prof. Dr. Fikret Turan'a teşekkür ederim. Bu çalışma ile Türkoloji sahasına ve bu alanda yapılacak çalışmalara katkıda bulunabilmeyi ümit ederim.

Semra AKGÜL

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ……..….II
ABSTRACT……IV
ÖNSÖZ……VI
ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ……...XV
KISALTMALAR LİSTESİ……..XVI
GİRİŞ……1

BİRİNCİ KISIM

A. GAZİ ZAHÎRÜDDÎN MUHAMMED BÂBÜR……..4
1. Siyasi ve Askerî Hayatı……...5
2. Şahsiyeti ve Duygusal Portresi……8
3. Ailesi……...10
4. Sanata Bakışı……..11
B. BÂBÜR'ÜN ESERLERİ…….....12
1. Divan……..12
2. Aruz Risâlesi……...13
3. Mübeyyen……14
4. Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi……..14
5. Bâbürnâme……..15
a. Bâbürnâme'nin Nüshaları……19
b. Bâbürnâme'den Yapılan Yayınlar/ Tıpkıbasımlar……..23
c. Bâbürnâme'nin Çevirileri……....24
d. Bâbürnâme Hakkında Yapılmış Çalışmalar……....27
(1) Bâbürnâme Hakkında Yazılmış Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri……....27
(2) Bâbürnâme Hakkında Hazırlanmış Tezler…….37
(3) Bâbürnâme Hakkında Yazılmış Kitaplar ……..46

İKİNCİ KISIM
SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ

A. İSİM ÇEKİMİ……52
1. ÇEKİM……52
2. ÇOKLUK……52
3. İYELİK İLİŞKİLERİ……..54
4. HAL EKLERİ……55
a. Nominatif (Yalın) Durum……...56
b. Genitif (İlgi) Durumu.……....56
c. Datif (Yönelme) Durumu.……..57
d. Akuzatif (Belirtme) Durumu.……59
e. Lokatif (Bulunma) Durumu.…..……...61
f. Ablatif (Ayrılma) Durumu.…….62
g. Ekvatif (Eşitlik) Durumu.……...65
h. Enstrumental (Vasıta) Durumu..…….66
ı. Yokluk Çekimi…….68
5. SIFAT ÇEKİMİ……..70

a. Sıfatlarda Karşılaştırma……...70
(1) Karşılaştırma Cümleleri……70
(2) Sıfatlarda En Üstünlük……..71
(3) Sayı Sıfatları……..72
i. Asıl (Sayma) Sayılar……72
(i). Yaklaşık Sayılar ve Diğer Nicelik Sayıları…….74
(ii). *Bir* kelimesinin cümle içerisindeki fonksiyonları……74
(iii). Kesirli İfadeler…….77
(iv). Derece, Kat, Sıra, vb İfadeleri….78
ii. Sıra Sayıları…….78
iii. Belirli/ Tanımlı Sayılar……..80
iv. Üleştirme Sayıları……...81
v. Belirsiz Miktar Anlatımları…….81
vi. Topluluk Sayıları……83
6. ZAMİRLER……83
a. ŞAHIS ZAMİRLERİ……..83
(1) Şahıs Zamirlerinin Çekimi……85
i. Nominatif (Yalın) Durum……85
ii. Genitif (İlgi) Durumu…….85
iii. Datif (Yönelme) Durumu …….86
iv. Akuzatif (Belirtme) Durumu…….87
vi. Ablatif (Ayrılma) Durumu……87
vii. Ekvatif (Eşitlik) Durumu…….88
viii. Enstrumental (Vasıta) Durumu..……88
ix. Olumsuz……88
b. İŞARET ZAMİRLERİ……..89
(1) İşaret Zamirlerinin Çekimi……89
i. Nominatif (Yalın) Durum..…….89
ii. Genitif (İlgi) Durumu……90
iii. Akuzatif (Belirtme) Durumu…….90
iv. Datif (Yönelme) Durumu……..90
v. Lokatif (Bulunma) Durumu……91
vi. Ablatif (Ayrılma) Durumu…….91
vii. Ekvatif (Eşitlik) Durumu……..92
c. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ……...92
d. ORTAKLIK ZAMİRLERİ…….96
e. SORU ZAMİRLERİ……...96
(1). “ķa” soru kökü ile yapılan soru zamirleri...……..96
(2). “kim” ile yapılan soru zamirleri …….96
(3). “nė” ile yapılan soru zamirleri……..97
f. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ……..98
g. İLGİ ZAMİRİ……102
h. İYELİK/AİTLİK ZAMİRİ……104
7. ZARFLAR……104
a. Zaman Zarfları……...105

i. Türkçe Kökenli Olanlar……..105
ii. Arapça ve Farsça Kökenli Olanlar……107
b. Durum (nasıllık-nicelik) Zarfları……...108
i. Türkçe Kökenliler……...108
ii. Alıntı Olanlar……108
c. Miktar (azlık-çokluk) Zarfları……109
i. Türkçe Kökenli Olanlar……..109
ii. Alıntı Olanlar……109
d. Yer- Yön Zarfları……...110
e. Soru Zarfları……...112
8. EDATLAR……113
a. Son Çekim Edatları……114
b. Cümle Başı Edatlar……116
c. Kuvvetlendirme (Pekiştirme) Edatları……...118
d. Şüphe Edatları……...118
e. Karşılaştırma- Denkleştirme Edatları……119
f. Benzetme Edatları……..120
g. Cevap Edatları……...122
h. Ünlem Edatları……..122
ı. Son Çekim Edatları ……123
(1). İsmin nominatif (yalın) durumu ve ilgi durumu ile birlikte kullanılanlar…..……123
(2). İsmin datif (bulunma) durumu ile kullanılanlar..125
(3). İsmin ablatif (ayrılma) durumu ile kullanılanlar.126
i. Yarı Son Çekim Edatları……127
9. BAĞLAÇLAR……..128
(1) Birliktelik/ Beraberlik Fonksiyonlu Bağlaçlar……128
(2) Cümle Bağlaçları……130
(3) Sonuçsal/Çıkarımsal Bağlaçlar……131
B. FİİL ÇEKİMİ……...132
1. FİİL ÇEKİMİNDE OLUMSUZLUK……...133
2. BASİT ÇEKİM……135
a. BİLDİRME KİPLERİ……...135
(1). Görülen Geçmiş Zaman……..135
(2). Öğrenilen Geçmiş Zaman……...138
(3). Geniş Zaman……...142
(4). Şimdiki Zaman…….…..145
(5). Gelecek Zaman…….…..148
b. TASARLAMA KİPLERİ/ KİPLİK…….……150
(1). Emir……150
(2). Dilek/İstek……...152
(3). Gereklilik……155
(4). Şart Kipi……157
c. BİRLEŞİK ÇEKİM…….....159
(1). Hikâye Birleşik Çekimi……..159
i. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi……159
ii. Geniş Zamanın Hikâyesi……...160

iii. Şimdiki Zamanın Hikâyesi……...160
iv. Şartın Hikâyesi……161
(2). Rivayet Birleşik Çekimi……161
i. Geniş Zamanın Rivayeti……161
(3). Şart Birleşik Çekimi……162
i. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı……..162
d. EK FİİLLER……162
e. BİRLEŞİK FİİLER……...167
(1). İki Fiilden Oluşan Birleşik Filler……167
i. Yeterlilik Fiilleri……167
ii. Süreklilik Fiilleri……...168
iii. Tezlik Fiilleri……169
iv. Yaklaşma……..170
(2). İsim + Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller…….170
i. bėr- ……170
ii. ėt-……...171
iii. ėyle-……..172
iv. ķıl- ……172
v. bol- ……173
f. FİİLİMSİLER.....……174
(1) İsim Fiiller……174
(2) Sıfat Fiiller (Partisipler)……...175
i. Geçmiş zaman partisipleri……..175
ii. Geniş zaman partisipleri……176
iii. Gelecek zaman partisipleri……...178
(3) Zarf Fiiller……181
i. Durum Zarf Fiilleri……181
ii. Zaman Zarf Fiilleri……183
iii. İlgi/Bağ Zarf Fiilleri……189
g. FİİL ÇATISI…...……190
(1). Edilgen Fiiller……190
(2). Ettirgen Fiiller……191
(3). İşteş Fiiller……..193
(4). Dönüşlü Fiiller……193
h. KELİME GRUPLARI..……..194
(1) İsim Kökenli Öbekler……..194
(2) Sıfat Kökenli Öbekler……197
i. Yalın Durum ile Kurulan Öbekler……197
ii. Diğer Durum Ekleriyle Kurulan Öbekler…….198
(3) Zarf Öbekleri……...201
(4) Edat Öbekleri……..202
(5) Fiilimsi Öbekleri……198
(6) Unvan Öbekleri……..199
(7) Farsça Tamlamalar……..201
(8) Arapça Kelime Grupları……..204
C. CÜMLE……210
1. CÜMLENİN KURUCULARI/ ÖĞELERİ……..212

a. ÖZNE……212
(1). İsim veya İsim Grubunun Belirttiği Özne……..212
(2). Adlaşmış Sıfatın Belirttiği Özne ……213
(3). İsim Fiil Grubunun Belirttiği Özne…….213
(4). Zamirin Belirttiği Özne……...214
b. YÜKLEM ……...214
(1). Fiil Yüklemleri……212
(2). İsim Yüklemleri ……215
c. NESNE……..215
(1). Belirtili Nesne…….216
(2). Belirtisiz Nesne……...216
(3). Dolaylı Nesne…….216
d. ZARF TÜMLECİ ……218
(1). Bir Zarf Sözcüğü ile Oluşan Zarf Tümleçleri…….218
(2). Zarf Öbeğinden Oluşan Zarf Tümleçleri...…….218
e. NİTELEYİCİLER…….219
(1) Nitelik Açısından…….219
(2). Nicelik Açısından……...220
(3). Sahiplik/Aitlik Açısından……...220
2. CÜMLEDE ÖĞELERİN DİZİLİŞİ…….220
a. Kurallı Cümle……221
b. Devrik Cümle……221
3. ÖZNE-YÜKLEM UYUMU…….221
a. Fiil Cümlelerinde Özne-Yüklem Uyumu……..221
b. İsim Cümlelerinde Özne-Yüklem Uyumu……223
4. CÜMLE TİPLERİ…….224
a. BASİT CÜMLE…….224
(1). Bildirme/ Tanıtma Cümleleri……..224
(2). Dilek/ İstek Cümleleri…….225
(3). Emir Cümleleri……...225
(4). Ünlem Cümleleri……226
(5). Soru Cümleleri……227
b. BİRLEŞİK CÜMLE…….229
(1). Bağlı Cümleler……229
(2). Ayrıştırıcı Cümleler……230
(3). Karşılaştırmalı Cümleler…….231
(4). Sonuç/ Çıkarım Cümleleri……..231
c. BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE……232
(1). Ki'li Bağımlı Birleşik Cümleler…….233
i. Özne Cümlecikleri……..234
ii. Nesne Cümlecikleri……...234
iii. Açıklayıcı Cümlecikler……235
iv. Yüklem Cümlecikleri……..237
v. Zarf Cümlecikleri……..238
(2). İsim Fiil Yapılı Cümleler……246
(3). Sıfat Fiil Yapılı Cümleler……...248
i. Geçmiş Zaman Partisipleri…….249

ii. Geniş Zaman Partisipleri……...250
iii. Gelecek Zaman Partisipleri……..253
(4). Zarf Fiil Yapılı Cümleler……256

ÜÇÜNCÜ KISIM

METİN…….268
DİZİN-SÖZLÜK…..……..634
KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ…...……..1123
SONUÇ…...……...1254
KAYNAKÇA…….1258
ÖZGEÇMİŞ…..……1272

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

ء	’
آ	ā
ا	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s̄
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z̄
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k
ڭ	ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü, ū
ه	h, a, e
لا	la
ى	y, ı, i, ī, ǐ

İŞARETLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

( ) : Tarafımızdan eklenmiş kelime ve ifadeler

[ ] : Metnin satır numaralarını içine alır

/ : Şiirlerde mısra bitimini gösterir

+ : Birlikte

? : Sözlük anlamı tarafımızdan verilmiş kelime

(?) : Okunuşundan emin olunamayan kelime

Ar. : Arapça

a : Yazma nüshadaki ön yüzü belirtir

age : Adı geçen eser

agm : Adı geçen makale

b : Yazma nüshadaki arka yüzü belirtir

bk. : Bakınız

Yay. : Yayınları

c. : Cilt

Çev. : Çeviren

DTCF : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Ed. : Editör

Far. : Farsça

Haz. : Hazırlayan

Hint. : Hintçe

Moğ. : Moğolca

s. : Sayfa

S. : Sayı

Soğd. : Soğdça

TDK :Türk Dil Kurumu

TTK :Türk Tarih Kurumu

vb. : Ve benzeri

vd. : Ve diğerleri

vs. : Vesaire

Vol. : Volume

Yun. : Yunanca

GİRİŞ

Bâbürnâme'nin Haydarâbâd Nüshasının Transkripsiyonu ve Söz Dizimi İncelemesi başlıklı bu tez, Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün galibiyetler karşısında mağlubiyetler; hayatın ince zevkleri karşısında yaşanan en tatsız olaylar; neşe, eğlence, keyifle geçen günlerin yanında ölümün eşiğine getiren ızdırap dolu hastalıklarla geçen hayatını kaleme aldığı, Türk edebiyatının ilk hatırat örneği olarak anılan Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasınının transkripsiyonunu ve bu transkripsiyon metni üzerinde yapılan söz dizimi incelemesiyle birlikte dizinli sözlüğünü içerir.

Bâbürnâme'nin bilinen on nüshası olmakla birlikte bu nüshalar içerisinde özellikle üç nüsha öne çıkar. Bunlar, Tahran nüshası (Bâbür'ün diğer eserlerinin de yer aldığı bir kitap içerisinde 457-1010 sayfaları arasında); Kâbil elçisi M. Elphinstone tarafından satın alınarak ilim dünyasına duyurulduğu için onun adıyla anılan Elphinstone nüshası (268 yaprak) ve Henry Beveridge tarafından Haydarâbâd'da bulunan ve kayıp bölümler hariç metnin tamamını ihtiva eden Haydarâbâd nüshasıdır (382 yaprak). Biz tezimizde bu üç nüsha içerisinde mükemmele ve Bâbür'ün kendi yazdığı nüshaya en yakın olan Haydarâbâd nüshasını tercih ettik. Bu tercihimizde, nüshanın ta'lik hat ile iyi şekilde istinsah edilmiş olması, kayıp bölümler hariç Bâbürnâme'nin tamamını ihtiva etmesi ve hatta A. S. Beveridge'in bu nüshanın Bâbür'ün kendi nüshasından istinsah edildiğini düşünmesi (Beveridge, 1905: XVI-XII) etkili olmuştur.

Henry Beveridge tarafından, ismi Bâbürnâme'de geçen Minürü'l-mülk'ün oğlu Sâlâr Jang'ın torunu Şemsü'l-ulema Seyid Ali Bilgrami'de görülen bu nüsha, Beveridge tarafından satın alınarak Londra'ya getirilmiştir. 382 varaktan oluşan Haydarâbâd nüshasının her sayfasında 14 satır vardır. Nüshanın İngiltere'ye getirildikten sonra, 1905 yılında Annette S. Beveridge tarafından photozincography işlemiyle 100 adet tıpkıbasımı yapılmıştır (Beveridge, 1905).

Haydarâbâd nüshası üzerinde bizim tezimizden önce başka çalışmalar da yapılmıştır. Bunlar içerisinde özellikle bahsetmemiz gereken çalışma, Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin'in editörlüğünde W. M. Thackston tarafından hazırlanan,

Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının İngilizce çevirisiyle birlikte A. Hanhanan'ın Farsça çevirisini de ihtiva eden ve eserin Çağatayca aslından Fergana, Kâbil ve Hindistan olmak üzere üç bölümünün transkripsiyonunu barındıran çalışmadır (Thackston, Zahiruddin Muhammed Babur Mirza, Baburnama, Harvard University, 1993). Ancak metnin transkripsiyonunda İngiliz imlasının kullanılması ve bazı kelimeler ile bazı yer isimlerinde görülen farklı okumalar, bu mükemmel nüshanın yeni ve tam bir transkripsiyonun yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Metnin transkripsiyonu yaparken yer isimleri için Zeki Velidi Togan'ın *Umumî Türk Tarihine Giriş* adlı eserinden; hayvan ve bitki isimleri için S. C. Bonerji'nin *Flora and Fauna in Sanskrit Literature*, H. Piddington'ın *An English Index to the Plants of India*, W. T. Blanford'un *The Fauna of British India* ve A. A. D. Brander'ın *Wild Animals in Central India* adlı eserlerinin yanı sıra Mehmet Turgut Berbercan'ın *Babur'un Hatıratında Geçen Hayvan Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi* başlıklı Yüksek Lisans tezi ile Zeynep Sertbaş'ın *Bâbur'un Hatıratında Geçen Bitki Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi* adlı Yüksek Lisans tezi faydalandığımız çalışmalardan olmuştur. Ayrıca Mirza Mehdi Han'ın Bâbür'ün Divan'ı ile birlikte Bâbürnâme'yi de taradığı Çağatayca- Farsça sözlüğü *Senglâh* ile F. J. Steingass'ın *A Comprehensive Persian-English Dictionary* adlı sözlüğüne de sıklıkla başvurduk. Farsça beyitlerin ve Farsça Fetihnâme'nin tercümesinde *Bâbürnâme*'yi Türkiye Türkçesine çevirmiş R. R. Arat'ın değerli eseri *Bâbürnâme, Gazi Zahîreddîn Muhammed Babur*'den ve W. M. Thackston'a ait Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının İngilizce çevirisinden yararlandık. Arapça ayetlerin çevirisi için de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın https://kuran.diyanet.gov.tr uzantılı sitesi kullanılmıştır.

Güvenilir ve tam bir nüsha olan Haydarâbâd nüshasından tamamladığımız *Bâbürnâme*'nin transkripsiyonu üzerinden metnin söz dizimi incelemesi yapılmıştır. Bu inceleme için morfo-sentaks yöntemi tercih edilmiştir çünkü morfo-sentaks sözcüklerin sözcüklerle, öznenin yüklemle ve kelime gruplarının kelime gruplarıyla kurulan ilişkilerinde önemli bir göreve sahiptir ve çekim morfolojisi, söz dizimsel elemanların birbirleriyle olan ilişkilerini açıklar (Turan, 1996). Hal ekleri, son çekim edatları, aitlik eki, çekim eki fonksiyonunda ortaya çıkan bazı sıfat ekleri, zaman ve

çatı ekleri söz diziminde kelimelere görev fonksiyonu kazandıran çekim ekleridir. Yalın halleriyle cümleye katıldıklarında anlamsız bir boşlukta kalacak olan sözcükler, aldıkları çekim ekleri ile hem birbirleri ile hem de diğer söz dizim elemanları ile anlamlı birliktelikler kurarlar. Böylece sözcükler arası ilişkiyi sağlayan çekim morfolojisi, Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshası üzerinde yaptığımız söz dizimi incelemesinde kelimeler ve kelime grupları arasındaki ilişkiyi izah etmekte kullanılacak yöntem olarak tercih edilmiştir.

Bu yöntemle yaklaştığımız metnin söz dizimi incelemesini üç ana bölüme ayırdık. Birinci bölümde isim çekim morfolojisine yer verip isim çekim ekleri ile kurulan birliktelikleri inceledik (hal ekleri, çokluk eki, iyelik eki, aitlik eki, çekim eki fonksiyonunda kullanılan sıfat yapma ekleri +lI, +sIz gibi). İkinci bölümde fiil çekim ekleri ile kurulan söz dizim ilişkileri üzerinde durduk (şahıs ekleri, zaman ekleri, teklik-çokluk, isim fiil, sıfat fiil, zarf fiil). Çekim morfolojisine göre isimlere gelen ve fiillere gelen çekim ekleri söz dizimsel fonksiyonları dahilinde ele alınarak fonksiyonları gösteren örnekleri metinden verdik.

Çekim ekleri vasıtasıyla kurulan kelime gruplarını, onları meydana getiren unsurlara göre isim kökenli öbekler, sıfat kökenli öbekler, zarf kökenli öbekler, edat kökenli öbekler, fiilimsi öbekleri ve unvan öbekleri olarak gruplara ayırarak ve metinden örneklerini kullanarak inceledik.

"Cümle" bahsine ayırdığımız üçüncü bölümde, cümlenin yapısı, cümlenin bölümleri, özne-yüklem uyumu ve cümle tiplerini (basit, birleşik ve bağımlı birleşik cümle) ele alıp uygun örnekleri Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasından inceledik.

Söz dizimi incelemesini içeren bu bölümde verilen örneklerin bağlam içerisinde önemli olduğu ve göstermek istediğimiz durumun morfolojik unsurların kelime grubu ve cümle yapımındaki etkisi ve fonksiyonu olduğu için, örnek kavramlar, ifadeler, ekler veya kelime grupları geçtiği cümlenin tamamı gösterilmiştir. İncelenen cümlenin metin içerisindeki yeri parantez içerisinde sayfa numarası verilerek belirtilmiştir. Ayrıca morfolojik yapıların söz dizimindeki rolünü ve fonksiyonunu daha anlaşılır kılmak adına, verilen cümle örnekleri Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir.

Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonuna ve bu transkripsiyon üzerinden morfo-sentaks yöntemi ile yaptığımız söz dizimi incelemesine geçmeden önce Bâbür, Bâbür'ün siyasi ve askerî hayatı, şahsiyeti ve duygusal portresi, ailesi ve sanata bakışı hakkında bilgi sunduk. "Bâbür'ün Eserleri" başlığı altında, Bâbür tarafından kaleme alınmış eserleri ve eserler üzerinde yapılmış ilmî çalışmaları gösterdik. Bâbürnâme hakkında daha geniş bilgiyi, Bâbürnâme'nin nüshalarını, çevirilerini, tıbkıbasımlarını da yine bu bölümde ayrıntılı olarak anlattık. Ayrıca Bâbürnâme ile ilgili yazılmış makale, bildiri, ansiklopedi maddesi; Bâbürnâme ile ilgili çalışılmış tezler ve Bâbürnâme üzerine yazılmış kitapları da bu bölümde içerikleriyle birlikte tanıttık.

Son olarak metnin dizinli sözlüğünü hazırladık. Sözlük kısmı için geniş bir sözlük kaynağı kullandık. Yukarıda bahsettiğimiz, metnin okunması esnasından faydalandığımız kaynakların yanı sıra W. Radloff'un *Türk Diyalektleri Sözlüğü*, Besim Atalay ve R. Dankoff tarafından ayrı ayrı çalışılmış *Dîvânü Lugâti't-Türk*'ün sözlük kısımları, Clauson'un *An Etymological Dictionary of Pre Thirteenth-Century Turkish* adlı sözlüğü, *Zenker Lugatı* ve Suat Ünlü'nün *Çağatayca Sözlük* adlı çalışmalarına metnin sözlüğünü oluştururken başvurduk.

BİRİNCİ KISIM

A. GAZİ ZAHÎRÜDDÎN MUHAMMED BÂBÜR

Tarihî kaynaklarda tam adı Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür olarak geçen ve 6 Muharrem 888'de (14 Şubat 1483) Fergana'da dünyaya gelen Bâbür'ün soyu baba tarafından Timur, anne tarafından Cengiz Han'a dayanır (Roux, 2008: 131; Balfour, 1976: 897).

Babası, bugünkü Rus Türkistanı'nın Doğu ucunda, geçitlerinden Kaşgar ve Çin'e gidilen yüksek dağların eteğindeki, eskilerin Yaxarte dedikleri Sir-Derya'nın orta vadisini kaplayan Fergana ülkesinin hâkimi Ömer Şeyh Mirza'dır (Grenard, 1971: 3). Ömer Şeyh Mirza, Timur'un üçüncü oğlu Miran Şah'ın torunlarındandır (Haidar, 16 Nisan 2018). Annesi ise Cengiz Han'ın torunlarından Yunus Han'ın kızı

Kutluğ Nigar Hanım'dır (Konukçu, 1991: 395-396). Bâbür'ün doğduğu 1483 senesinde Timurlu hanedanı Orta Asya'nın küçük bir bölgesine hükmediyordu.

Ömer Şeyh Mirza, 899 senesinin Ramazan ayının dördüncü gününde (9 Haziran 1494) henüz otuz sekiz yaşındayken, bir kaza neticesinde hayata gözlerini yumarken, ondan boşalan tahta o esnada Endican'da vali olan on iki yaşındaki büyük oğlu Bâbür oturur (Grenard, 1971: 4). Bâbür, kendine ait hatırat kitabı Bâbürnâme'de tahta çıkışını, "Salı günü, 5 Ramazan 899'da (10 Haziran 1494) on iki yaşında Fergana vilayetinde padişah oldum" diyerek belirtir (Arat, 2006: 133).

Bâbür'ün parlak galibiyetlerin yanı sıra ağır mağlubiyetleri, türlü zevk ve sefa günlerinin yanında ölümün kıyısına getiren sağlık sorunlarını ard arda yaşadığı hayatı, 332 yıl hüküm sürecek Büyük Bâbür İmparotorluğu'nun temellerini atıp imparatorluğunu ilan ettikten kısa bir süre sonra sona erer.

Bâbür'ün yaşamında geniş yer tutan askerî yaşantısı ve bu çerçevede gelişen siyasi durumlar, Bâbür'ü tarih sahası için önemli bir araştırma alanı haline getirir. Askerî başarıları kadar mağlubiyetlerini, siyasi kazanımları kadar kayıplarını da tüm samimiyetiyle hatıratında yer veren Bâbür'ün siyasi ve askerî hayatının kısa bir özetine burada yer vermek istiyoruz.

1. Siyasi ve Askerî Hayatı

Küçük yaşta tahta oturan Bâbür'ün hayatı, siyasi mücadelelerine göre üç bölümde ele alınabilir[1]: Fergana hâkimiyeti (1494-1504), Kabil hâkimiyeti (1504-1526) ve Büyük Bâbür İmparatorluğu'nun temellerinin atıldığı Hindistan hâkimiyeti (1526-1530).

Bâbür, babasının vefatının ardından 1494 senesinde, Fergana'da tahta çıktığında, öncelikle hâkimiyetini tanımayan kumandanlar ve akrabalarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. O esnada amcası Sultan Ahmet Mirza Semerkant'ın, dayısı Sultan Mahmut ise Taşkent'in hâkimiydiler ve Bâbür ilk siyasi mücadelesini de

[1] Babür'den önce bölgenin siyasi ve tarihî durumu için bk. *Babürname* (Vekayi), Kabalcı Yay., İstanbul, 2006, "Tarihî Özet", s. 25-66; Jean-Paul Roux, *Büyük Moğolların Tarihi*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2008; Beatrice F. Manz, *Central Asia in Historical Perspective*, Westview Press, USA, 1994; Zeki V. Togan, Umumî Türk Tarihi'ne Giriş, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981

amcası ve dayısına karşı vermek zorunda kalır. Bâbür, Fergana'ya hücum eden amcası ve dayısını babasının kumandaları sayesinde bertaraf etmeyi başarır (Roux, 2008: 143).

Bâbür'ün yakınındakilerle ve kendini tanımayan kumandanlarla olan mücadelelerinin ötesinde asıl ve daimi bir amacı vardı; bir zamanlar ata diyarı olan Semerkant'ı ele geçirmek. Bu amaç doğrultusunda 1497 yılında, büyük atası Timur'un mirası Semerkant'ı ele geçirmeyi başarsa da kısa bir süre sonra Şeybânî Han'a mağlup olur (Ewans, 2002: 7-26). Ancak Bâbür, Semerkant tutkusundan vazgeçmeyerek 1501 yılında yeniden Semerkant'ı ele geçirir. Ne yazık ki bu seferki hakimiyeti de iki yıl sonra 1503'te sona erer ve Semerkant'ı yeniden Özbeklere bırakmak zorunda kalır.

Bu yıllarda Timur'un soyundan gelen hükümdarların idaresindeki küçük emirlikler Özbekler tarafından tek tek ortadan kaldırılmıştı. Semerkant, Buhara, Herat gibi önemli şehirler Özbeklerin elindeydi ve Timur hanedanından olan prens ve mirzalar birer birer hayatlarını kaybediyordu. Bu şartlar altında bölgede Timur hanedanından yalnız Bâbür kalmıştı. Bâbür, hâkimiyetini sağlamak ve Semerkant'a sahip olmak için mücadele ederken, Maveraünnehir'in kuzeyinde güçlenen Özbek Hükümdarı Muhammed Şeybani Han (1500-1510) onun asıl ve en tehlikeli rakibi olarak varlığını gösteriyordu. Diğer tarafta ise İran'da Şah İsmail'in hâkimiyetinde Safevi Devleti kurulmuş ve sınırlarını Ceyhun ötesine kadar genişletmek gayesiyle hareket etmeye başlamıştı (Konukçu, 1991: 395-396).

Özbeklerle giriştiği savaşta ezeli ve ebedi rakibi Şeybani Han karşısında sürekli mağlup olan Bâbür, nihayetinde çaresizlik içinde Taşkent'teki dayısının yanına sığınmak zorunda kalır. Yaşadığı bu felaket ve başarısızlığa rağmen, daha sonra pek çok kez göreceğimiz üzere, en çok da sağlam iradesinin yardımıyla ayağa kalkan Bâbür, eski gücüne kavuşup beraberindeki az sayıdaki Türk ve Moğol birliklerle Kabil'e iner ve şehri kan dökmeden ele geçirir. Burada karşılaştığı türlü tuzaklar ve ayaklanmalara rağmen Kabil'de tutunmaya muvaffak olan Bâbür'ün hayalinde ve hedefinde, ilk günden beri vazgeçmediği ata yurdu Semerkant vardır. Bu sırada Özbek Hanı Şeybani'nin Safevi hükümdarı Şah İsmail tarafından

öldürülmesi (1510) Bâbür için tarihî bir fırsat doğurur ve Safevilerin de yardımıyla 1511 yılında Buhara ve Semerkant'ı ele geçirir (Doniger, 1999: 539).

Safeviler, kısa süre sonra sundukları yardımın karşılığını almak istediklerinde Bâbür, Şiilerin bazı taleplerini kabul etmek zorunda kalır. Bâbür'ün kabul etmek zorunda kaldığı Şii talepleri onu çok zaman geçmeden zor durumda bırakacak şartların doğmasına zemin hazırlar. Bâbür, kendisi Sünni olmasına rağmen, hutbeyi Şii usulünde ve Şah İsmail'in adını zikrettirerek okur ve bu durum kısa süre içinde rüzgârın Bâbür'e karşı dönmesine sebep olur. Orta Asya'da Şiiliğe karşı mesafeli duran halk, Bâbür'ün bu kararına tepki gösterir (Erdoğan, 2014: 31-39) ve Safevi kuvvetlerinin de İran'a dönmesiyle birlikte Bâbür'e karşı olan galeyan artar. 1513 ve 1515 yıllarındaki Hisar Kalesi kaybına rağmen Bâbür, bölgede tutunmaya devam eder. Ancak Şah İsmail'in Yavuz Sultan Selim karşısında aldığı yenilgiden sonra Bâbür, Şah İsmail'in eski gücünün kalmadığını anlayarak atalar tahtını ele geçiremeyeceğini kavrar. Tüm yaşananlar Bâbür'ün yönünü Afganistan'a, merkezi Kabil olmak üzere yeni bir devlet kurmaya çevirir (Ewans, 2002: 7-26).

1518'de Güney Afganistan seferine çıkan Bâbür, Hayber Geçidi'ni aşarak önce Sind bölgesine iner; aynı yılın sonlarına doğru da Sind ve Kunar arasındaki topraklara hâkim olur. Daha önce 1398-1399 yıllarında atası Timurlenk tarafından istila edilen Pencap ve Delhi bölgesinde, atasının mirasçısı olarak hak iddia eden Bâbür, bölge halkına karşı da müşfik olur. Ardından gelen Kandehar Kalesi'nin fethi, Hindistan- Afganistan ve İran yolunun kontrol altına alınmasını sağlar. Lüdî sarayına yakın olan Devlet Han Lüdî ve Âlem Han'la görüşen Bâbür, bunların yardım taleplerini kabul eder.

Bâbür'ün artık yeni bir hayali vardır: Hindistan'ın fethi. Geçen iki yıllık süreçte Pencap'ı üç defa ele geçiren Bâbür, Kabil'de artan Özbek tehdidi üzerine Afganistan'a dönmek zorunda kalır. Hindistan'ın fethedilmesini arzulayan Bâbür, daha sonra fethin gecikmesine yakınları arasındaki anlaşmazlıklar ve emirlerin gevşekliğinin sebep olduğunu hatıratında belirtecektir.

Bâbür onu heyecanlandıran yeni ve büyük hayali Hindistan'ın fethi için büyük seferini 1525'te yapar. Önce Pencap, ardından Delhi üzerine yürüyen Bâbür,

1526'da ordusunda bin kadar filin de hazır bulunduğu Lüdî kuvvetleriyle karşı karşıya gelir. Burada uyguladığı Osmanlı savaş nizamı ile Lüdîleri büyük bir yenilgiye uğratan Bâbür, Lüdîlerin lideri İbrahim-i Lüdî'yi de öldürür. İbrahim Lüdî'nin ölümüyle Lüdiler'in hâkimiyeti sona ererken, Delhi ve Agra'yı ele geçiren Bâbür, Hindistan'da Bâbürlü Hanedanlığının temellerini atmış olur.

Bâbür, Hindistan'daki hâkimiyetini güçlendirmek amacıyla önce Çitor Racası Rânâ Sangâ'yı, 1527 yılında Biyâne yakınlarında yapılan savaşta hezimete uğratır. Müslüman olmayan bir hükümdara karşı kazandığı bu ilk zaferden sonra Bâbür "Gazi" unvanını alır ve İslam dünyasında büyük ün kazanır (Roux, 1984: 78). Ardından 1528 yılında Çanderi'ye saldırır ve Raca Medini Rao'yu mağlup eder. Daha önce Bihâr'da istiklâlini ilan eden ve çevresine topladığı Afganlılarla bölgedeki Bâbürlü nüfuzuna son veren Mahmut Şah'ı da mağlup ederek doğuya ilerler (Konukçu, 1991: 400-404). Böylece Bâbürlülerin Hindistan'daki hâkimiyeti iyiden iyiye sağlamlaşır.

1530 yılına gelindiğinde Bâbür'ün sağlık durumu bozulmaya başlar. Bâbür'ün yakalandığı Şark çıbanı, siyatik, kulak akıntıları, kan tükürme gibi hastalıkları hem ilerleyen yaşı hem Hindistan ikliminin aşırı sıcağı ile dayanılmaz hale gelir. Vefatından önce devletin ileri gelenlerini yanına çağıran Bâbür, oğlu Hümayun'un hükümdarlığını kabul ettirir. Bâbür, 1530 yılında Agra'da hayata gözlerini yumarken, arkasında yaklaşık 350 yıl hüküm sürecek Büyük Bâbür İmparatorluğu'nu bırakır. Tüm bu askerî başarılarının hemen yanı başında duran ağır mağlubiyetleri, içine düştüğü siyasi çıkmazlarıyla birlikte Bâbür, Hindistan'ın fatihi olarak tarihî sayfalarda kendine yer bulsa da o hiçbir zaman bu yönleriyle övünen biri olmamıştır (Roux, 2008: 113).

2. Şahsiyeti ve Duygusal Portresi

Bâbür, tarih sahnesinde bıraktığı izler, kurduğu imparatorluk ve çok yönlü şahsiyeti ile hem Türk tarihinde hem dünya tarihinde hatırı sayılır bir yere sahiptir. Babası Timur'un torunlarından Fergana hâkimi Ömer Şeyh, annesi Cengiz Han'ın torunlarından Kutluğ Nigar Hanım olan Bâbür'ün çocukluğuna dair pek fazla bilgi yoktur. Onunla ilgili en net ve kesin bilgilere kendisinin yazdığı, kaynaklarda *Vekayi*

olarak da geçen hatıratı *Bâbürnâme*'den ulaşıyoruz. Kendi anlattıklarına göre, henüz on iki yaşındayken, babasının apansız ölümü üzerine Fergana'da tahta oturan Bâbür, galibiyetler- mağlubiyetler, zaferler ve hezimetler sarkacında gidip gelmiş; şahsının sağlam iradesi, güçlü idealleri ve kuvvetli arzuları ile en keskin yenilgilerden sonra bile ayağa kalkmayı başarabilmiş ve nihayet Hindistan'da üç yüz otuz iki yıl hüküm sürecek Bâbür İmparatorluğu'nun temellerini atmış önemli bir şahsiyettir.

Bâbür, şahsında topladığı türlü meziyetler ile pek çok tarihçinin hayranlığını kazanmış büyük bir hükümdardır. Kılıç kullanmak, ok atmak, ata binmekte mahir olduğu kadar; insan ruhunu tanımak, fertleri ve toplumları idare etmekte de başarılı, ileri görüşlü bir devlet adamı ve soğukkanlı bir kumandandır. Tebaasına karşı şefkatli, affına sığınanlara karşı merhametli, gerektiğinde en ağır cezaları vermekten çekinmeyecek kadar da dirayetlidir (Konukçu, 1991: 395-396).

Okumaya karşı büyük ilgi duyan Bâbür; engin bir kültüre sahip, kendisini unuturcasına tüm gününü kütüphanelerde geçirecek kadar bilgiye aç bir devlet adamıdır. Tabiata âşık, doğa karşısında meftundur. Hatıratının pek çok yerinde onun doğaya, canlılara olan hayranlığına kendi kelimeleri üzerinden tanıklık ederiz. Bu bazen bir meşe ağacının garip çıtırtılar eşliğinde bir uçtan bir uca yanışı, bazen bir dere üzerinde toplanmış balıkların hareketleri olabilir. Her şey Bâbür'ü büyüleyip heyecanlandırabilir (Roux, 2008: 107).

Akün'ün incelikli ve yerinde ifadelerle özetlediği Bâbür'ün şahsiyetini ve ruhsal portresini burada aktarmak istiyoruz:

> *"Bâbür devlet kurucu büyük bir siyasi şahsiyet, askerlik sanatının yüksek bir siması, yılmaz bir mücadeleci oluşu yanında sanat ve kültür yönü de o derece kuvvetli müstesna bir kimse idi. O, bir insanda aynı zamanda bir araya gelemeyecek çeşitli kabiliyet ve değerleri ahenkli bir terkip içinde toplayabilmiş eşsiz bir hükümdar olarak yalnız Türk tarihinde değil, Doğu ve Batı âleminin büyük şahsiyetler galerisinde günümüzde hayranlıkla seyredilen bir portre olmuştur. Bâbür, on iki yaşında tahta çıkışından bu yana seferden sefere koşup at üstünden inmeyen, tahtını ülkeden ülkeye taşıyarak yeni devletler kuran bir maceralar kahramanı, savaşsız kaldığında*

ardı gelmez büyük avların, eğlence meclislerinin zevkini yaşayan bir tabiat aşığı, araştırıcı ve gözlemci bir botanist, görmesini bilen bir seyyah, bir etnografya müjdecisi, bir bahçe mimarı ve şehirci, ata binme, ok atma ve kılıç kullanma sanatının efendisi, yüzücülük dâhil komple sporcu, hattat, musikişinas, fakih, hararetli bir tezyini sanatlar ve kitap meraklısı, bir edebiyata damgasını basmış şair, dünyanın zevkle, takdirle okuduğu üstün bir hatıra yazarı, hayatı türlü lezzetleriyle bir yaşam sanatı haline getirmiş bir kimse olmanın bütün sıfatlarını beraberinde taşıyan bir Türk soylusudur." (Akün, 1991: 396)

Kaderi daima sahne önünde olmasını gerektirse de Bâbür, yaşadığı ihanetlere, aldığı yenilgilere, uğradığı saldırılara ve tüm bunların yanındaki büyük galibeyetlere, devlet kuruculuğuna rağmen bilinmeyenin peşinden koşan, tadılmadık zevklerin, sevinçlerin müptalası, ölümle sonlanacak geçici ve kırılgan hayatın en derin tatlarını arayan bir maceraperesttir.

3. Ailesi

Bâbür'ün eşleri hakkında çok fazla bilgiye sahip değiliz, kendisi de hatıratında mahrem hayatıyla ilgili ayrıntılara yer vermemiştir. Buna rağmen Bâbür'ün yedi hanımından on sekiz çocuğu olduğu bilinmektedir.

Eşleri; Zeynep Sultan Begim, Ayşe Sultan Begim, Ma'sume Sultan Begim, Mahîm, Gülruh Begim, Dildâr Ağaça ve Yusuf-Zeyîlerden Bibi Mübâreke (Afganî Ağaça)'dir. Bu kadınlardan üçü, Sultan Mahmud Mirza'nın kızı Zeynep Sultan Begim ve Sultan Ahmed Mirza'nın kızları Ayşe Sultan Begim ile Ma'sume Sultan Begim olmak üzere kuzenleridir (Roux, 2008:417). Bâbür'e ilk veliahdı Hümayun'u veren sevgiyle bağlı olduğu eşi, Mahîm kadın'ın hiyerarşide ilk eşi olarak kabul edilmesinden ve öteki iki oğlu Kâmran (1508-1509) ve Askerî (1516-1517)'nin anneleri olan Gülruh Begim'in Begçik Moğol kabilesinin prensesi olduğundan başka bir bilgi yoktur (Roux, 2008: 418). Bir diğer oğlu Hindal'ın annesi ise soylu olmayan Dildâr Ağaça'dır. Son olarak Yusuf-Zeyîlerden Afgan Bibi Mübâreke ile evlenmiş, ancak bu eşinden çocuğu olamadan Bâbür hayata veda etmiştir.

Bâbür'ün çocuklarının sayısı hakkında da net ve kesin bir bilgi ne yazık ki yoktur. Bâbür, küçük yaşta ölen çocuklarından iki üç tanesine hatıratında yer vermiştir, ancak bunların dışında doğum esnasında ya da ilk bebeklik çağında ölenlerin tamamının ne kadar olduğu bilinmemektedir. Bâbür'ün bilinen kayıtlarda geçen çocukları ise on yedi tanedir. Bunlardan da sekizi çok küçük yaşta ölmüş, dokuzu hayatta kalmıştır (Roux, 2008: 419).

Bâbür'ün kızlarından en tanınanı, *Hatırat*'ıyla da bilinen ve Bâbür'ün çocukları içerisinde en uzun süre yaşayan (yaklaşık seksen yaşında ölmüştür) 1523 doğumlu Gülbeden'dir. Bâbür'ün bir diğer kızının da Moğol İmparatorluğu'nda nüfuz sahibi Sâliha Sultan Begim'in annesi olduğu bilinmektedir (Roux, 2008: 419). Bu ikisi dışında diğer kızlarından fazla söz edilmez. Adlarının Gülçehre, Gülreng Begüm ve Fahrunnisa olduğu belirtilmektedir (Günaydın, 2016: 21).

Bâbür'ün en büyük oğlu ve Bâbür'den sonra tahtın da sahibi olan Hümayun da babası gibi erken yaşta ve hatta neredeyse babasıyla aynı yaşta (kırk altı veya kırk yedi yaşında olduğu tahmin ediliyor) hayata veda eder. Diğer oğlu Kâmrân da abisi Hümayun'la aynı yıl vefat eder. Kardeşi Askerî ise öldüğünde kırk bir yaşındadır. Bâbür'ün en küçük oğlu Hindal da 1552 yılında, henüz otuz iki yaşındayken hayata gözlerini kapatır.

4. Sanata Bakışı

Bâbür'ün yukarıda sayılan onlarca meziyeti arasında şüphesiz en dikkate değer özelliklerinin başında onun sanatı ve sanata bakışı yer alır. Roux'a göre Bâbür, Timur Rönesansı'nın kültürel gelişim ortamında büyümüş ve bu dönemin ürünü, hatta en önemli simgesidir (Roux, 2008: 121).

Erken yaşta tahta çıkmak zorunda kalan Bâbür, eğitimini saray çevresinde görmüş ve ilk şiir denemelerine de daha on altı yaşındayken başlamıştır. Bâbür, şiirleri ve edebiyat sahasında ayrıcalıklı bir yere sahip olmasını sağlayan hatıratı ile gerek döneminde gerek yüzyıllar sonrasında adından övgüyle söz edilen sanatçı bir kişilik olarak hafızalara yer etmiştir.

Bâbür'ün yukarıda bahsettiğimiz gibi hayata bakışı, yenilikler, yeni tatlar, yeni yerler peşinde koşan maceracı ruhu, ona varlığa ve yaşama dair şairane bir bakış kazandırmıştır. En basit tabiat olayı, bir bitki veya ilk kez karşılaştığı bir canlı dahi onun ruhunda derin akisler uyandırmıştır. Keskin zekasıyla yakaladığı ayrıntıları, dile olan hâkimiyeti sayesinde ince ve zarif bir üslupla dile getirebilmiştir.

Büyük bir sevgiyle bağlı olduğu Türkçe'nin yanı sıra şiir yazacak kadar Fars diline de hâkimdir. Dilbilime de ilgi duyan Bâbür, sözcüklerin kökenlerine dair bilgiler verdiyse de bu çıkarımları herkes tarafından kabul görmemiştir (Roux, 2008: 123). Dile olan yeteneği ve ilgisiyle birlikte görsel sanatlara da düşkündür. Kendisinin bu konuda yeteneği olup olmadığını bilmemekle birlikte minyatür sanatına ilgisi vardır. Mimari ise onu her zaman cezbeden bir alan olmuştur. Bu merakı onun yolunun üzerindeki şehirleri dikkatle gezmesine, feth ettiği şehirlerde ilk yaptığı şeylerden biri olarak şehrin özelliklerini keşfetmeye yönlendirmiştir.

Bâbür'ün müzik sevgisi de dikkate değerdir. Müzik dinlemeyi sevdiği kadar, hatıratından anladığımız kadarıyla müzikle bizzat ilgilenmiştir ve besteler yapmıştır. Mûsiki alanında bir eser yazdığı söylense de bu eser ele geçmemiştir (Akün, 1991: 396-400).

Bâbür, edebi ilimleri çok iyi bilen, Türk ve Acem şiirine vakıf, söyleyiş gücü kuvvetli ve ileri zevk sahibi bir şair; hayatının en zor ve çalkantılı dönemlerini dahi samimi bir üslupla kayıt altına almış bir hatırat yazarı; çağdaşı büyük Çağatay şairi Nevâyi'nin aruz nazariye ve kaidelerine dair yazdığı eseri Mîzânü'l-evzân'ı yeterli görmeyerek, şiirlerini kaleme aldığı aruz ölçüsü hakkında eser verecek düzeyde bir edebiyat âlimi; kullanılması kolay bir yazı şekli tasarlayarak, "hatt-ı Bâbüri" (Alparslan, 1976: 161-168; 1980: 207-209) adıyla bilinen yazı sisteminin mucidi bir hattattır.

B. BÂBÜR'ÜN ESERLERİ

Bâbür'ün bilinen beş eseri vardır: Divan, Aruz Risalesi, Mübeyyen, Risâle-i Vâlidiyye ve Bâbürnâme. Aşağıda Bâbür'ün bu eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

1. Divan

Türk ve Acem şiirini yakından tanıyıp incelemiş, söyleyiş gücü kuvvetli ve ileri zevk sahibi usta bir kaleme sahip olan (Akün, 1991: 396-400) Bâbür'ün adının Çağatay Edebiyatı'nın klasik şairi Nevâyi ile birlikte anılmasını sağlayacak *Divan*'ı, Bâbür'ün şiirdeki kudretini ve önemini gösteren en önemli delildir. İlk şiir denemelerine daha on altı yaşındayken başlayan Bâbür, on dokuz yaşına geldiğinde adı hükümdar şairler arasında zikredilen biri olarak karşımıza çıkar. Bâbür'ün Divan'ı diğer bazı şair hükümdarlarınki gibi klasik tarzda ve alfabetik tertipte değildir. Şiirlerinin kronolojik sırayla Divan'da yer aldığına dair görüş mevcuttur (Akün, 1991: 396-400). Pek çok yazma nüshası bulunan Bâbür'ün *Divan*'ına Orta Asya dışında çok başka ülkelerde de rastlamak mümkündür. Başlıca nüshaları şu şekildedir: 1525'te istinsah edilmiş ve Bâbür külliyatı içerisinde yer alan Tahran nüshası (Togan, 1960: 444; 1960: 152); 1515'te istinsah edilmiş Bibliothéque Nationale, Supplements Turcs'da bulunan Paris nüshası; 1528'de istinsah edilmiş Rampur Özel Nevvab Kütüphanesi nüshası; 1774 istinsah tarihli ve satır arası Farsça tercümeli Haydarâbâd Salar Jang Kütüphanesi nüshası (Türkmen, 1985: 493-494); cildi inci ile işlenmiş olan Topkapı Sarayı nüshası; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi nüshası; 100. Yıl Atatürk Kütüphanesi nüshası. Türkiye'de Bilal Yücel tarafından 1995 yılında gramer, metin, sözlük ve tıpkıbasım olarak çalışılan Bâbür'ün *Divan*'ı üzerinde uluslararası düzeyde de çalışmalar yapılmıştır[2].

2. Aruz Risâlesi

Bâbür'ün bir diğer eseri, Nevâyi'nin aruz kaidelerine dair yazdığı Mîzânü'l-evzân'ını yetersiz ve kusurlu bulduğu için yazdığını belirttiği *Aruz Risâlesi*'dir. Tasnif ve tertip bakımından Nevâyi'nin eserinden farklı olmayan *Aruz Risâlesi*'nin kaynakları da Nevâyi'ninki ile ortaktır. Nevâyi'den farklı olarak Bâbür, bahisleri daha ayrıntılı vermiş ve hem çağdaşı hem de eski şairlerin Farsça ve Türkçe şiirlerinden bol örnekler vermiştir. Bâbür'ün eserinin en mühim kısmı Türk şiirine has olan tuyuğ, koşuk, urguştek, türkî gibi vezinler üzerinde durmasıdır. Bâbür, *Aruz Risalesi*'nde on dokuz bahir etrafında 500'den fazla vezin gösterir ki bunlardan bazılarının kendi icadı olduğunu da bildirir (Akün, 1991: 396-400). İlk defa Fuat

[2] Yapılan çalışmalar için bk. Ömer Faruk Akün, "Sanatkar ve Fikir Adamı Yönü", TDV İslam Ans., Clt: 4, s: 396-400.

Köprülü tarafından Bibliotheque Nationale'deki bir yazmanın içinde bulunan *Aruz Risalesi'*nin varlığı *Tevhid-i Efkâr* gazetesinden duyurulmuştur. Aruz Risalesi'nin bir diğer yazma nüshası Zeki Velidi Togan'ın işaret ettiği üzere Tahran'da Kütüphane-i Saltanatî'dedir (Togan, 1960: 444). Bu eserle ilgili Tanju Oral Seyhan'ın, "Babür'ün Aruz Risalesinde Yer Alan Bazı Dil Bilgisi ve Yazının Kuralları" adlı bir makalesi de mevcuttur[3].

3. Mübeyyen

Bâbür'ün oğlu Kâmran Mirza'ya öğüt olarak Hanefî fıkhına dair bazı konu ve meseleleri açıklama gayesiyle kaleme aldığı mesnevi tarzındaki eseri *Mübeyyen*'dir. Sefer, misafirlik ahkâmı, oruç, zekât, vergi konuları üzerinde duran Bâbür, şer'î sahadaki bilgilerini bu eserinde aktarır. İlk defa Berezin'in Chrestomathie Turque'sinde bir kısmı basılan risalenin, 1905'te Taşkent'te *Mübeyyeü'l- İslâm* adı altında yapılmış taş baskısı da mevcuttur. Bunun dışında Fuat Köprülü'nün özel kütüphanesi ile Leningrad ve Özbekistan'da birkaç yazma nüsha bulunmaktadır (Akün, 1991: 396-400). Tanju Oral Seyhan tarafından 2004 yılında "Giriş, Metin, Dizin, Tıpkıbasım" olarak yayımlanmıştır[4].

4. Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi

Bâbür'ün *Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi*, Hace Ubeydullah Ahrâr'ın tasavvufî ahlak risalesinin Farsçadan Türkçeye manzum tercümesidir. Sade bir ifade ile meydana getirdiği bu tercüme, mutasavvıf ve dervişlere büyük bir hürmet duyan Bâbür'ün tasavvufî konulardan lezzet alan yönünü ortaya koyar. Bâbür'ün Divan nüshalarında yer alan bu tercümesinin İstanbul Kütüphane'sindeki Halis Efendi nüshası metninin neşri Fuat Köprülü tarafından yapılmıştır[5]. Ali Fuat Bilkan da 2001

[3] Bk. Tanju Oral Seyhan, "Babür'ün Aruz Risalesinde Yer Alan Bazı Dil Bilgisi ve Yazının Kuralları", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, (2004), C.31, 217-241.

[4] Bk. Tanju Oral Seyhan, *Žahîrü'd-Dîn Muḥammed Bābür Mîrzā: Mübeyyen Der Fıḳh (Giriş- Metin-Dizin-Tıpkıbasım),* Çağrı Yay., İstanbul, 2004. Ayrıca bk. Tanju Oral Seyhan, "Zahuriddin Muhammed Babür'ün Mübeyyen Adlı Eseri", İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri Dergisi, Cilt 15, 2003, s. 91-112; "Babur'un Mübeyyen Adlı Eserinin Yeni Bir Yazması (A New Version of Babur's Mubayyan)", Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

[5] Fuat Köprülü, "Risâle-i Vâlidîye Tercümesi", MTM, nr. 1, 1331/1915, s. 113-124.

yılında *Bâbür: Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi* adıyla eseri yayınlamıştır. Ayrıca kendisinin eserle ilgili bir makalesi de mevcuttur[6].

5. **Bâbürnâme**

Bâbürnâme, Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün kendi kaleminden hayatındaki olayları samimiyetle anlattığı, Doğu Türkçesi ile yazılmış 16. yüzyıla ait bir eserdir. *Bâbürnâme* yalnız Türk edebiyatında değil, dünya edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. Bâbürnâme, büyük hükümdar Bâbür'ün şahsi hayatına, düşüncelerine ve beklentilerine nüfuz eden eşsiz bir eser olmasının da ötesinde yeniçağ öncesinin ilk ve gerçek "hatırat" kitabıdır (Thackston, 1993: VI). Onun eserini bu denli mühim yapan uğradığı ihanetleri, yaşadığı felaketleri, yenilgilerini ya da kazandığı parlak zaferlerini samimi bir üslupla anlatmasıyla birlikte Timurîler devrinin sonunda, bugünkü Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan gibi Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bulunduğu bölgeler ile Tacikistan, Afganistan ve Hindistan'ın siyasi tarihi hakkında şahsi tecrübelere dayanan ve başka kaynaklarda bulunamayacak çok değerli bilgiler vermesidir (Thackston, 1993: VI).

Hatırat türünün başarılı ve ilk örneklerinden olmasının yanı sıra, Bâbür'ün gerçekliği keskin bir şekilde ve samimi bir dille eserinde aktarmaya çalışmış olması, eserinin dünya çapında dikkat çekici olmasında pay sahibidir. Bâbür, bu eseri ile Çağatay edebiyatının nesir sahasının usta kalemi olarak anılmış, büyük Hindistan İmparatorluğu'nun kurucusu olmasının yanında dünyaca tanınmış hatırat sahibi bir hükümdar olarak da tarih ve edebiyat sahasının öne çıkan şahsiyeti olarak kendine yer edinmiştir.

Eserin dili 15. yüzyıl sonu ile 16. yüzyılın başlarında bütün İç Asya'daki Türk halklarının kullandığı Çağatay Türkçesidir. Bâbür, bu eseri ile Çağatay edebiyatının Nevâyi'ninkini dahi aşan en tabii ve ileri nesir örneğini vermiş, ilim âlemince önemli bir kaynak olarak ele alınıp şöhret kazandıktan sonra yalnız Türk okuyucu için değil

[6] Ali Fuat Bilkan, *Bâbür: Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2001; "Bâbür'ün 'Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi' Adlı Eseri", Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 8, 1999, s. 105-111.

yabancı okuyucular için de müstesna bir hatırat kitabı olarak kendini kabul ettirmiştir (Akün, 1991: 397).

Esere doğrudan doğruya Bâbür tarafından verilmiş bir ad olmamakla birlikte, eser daha çok *Bâbürnâme* adıyla bilinmektedir. Bunun dışında *Vekâyi*, *Vâkıanâme*, *Vâkıât-ı Bâbürî*, *Vekâyi'nâme-i Pâdişâhî* ve *Bâbüriyye* ve daha çok Farsça tercümelerinde kullanılan *Tüzük-i Bâbürî* adları kullanılır. Bunlarla birlikte Bâbür eserinin iki yerinde ondan *Vekâyi* diye bahsetmiştir (Akün, 1991: 404).

Bâbürnâme, herhangi bir önsöz veya giriş olmaksızın Bâbür'ün on iki yaşında Fergana'da tahta çıktığını söylemesiyle başlar ve ölümünden bir yıl öncesine kadar olan hayatının otuz yedi yıllık kısmını anlatır. Otuz yedi yılın on sekiz yıllık kısmı bugün elimizdedir. Buna göre 5 Ramazan 899 (9 Haziran 1494) ile 3 Muharrem 936 (7 Eylül 1529) arasındaki devir eserin bazı kısımları kaybolduğundan; Temmuz 1503- Mayıs 1504, Mayıs 1509- 2 Ocak 1519, 1521'den birkaç gün hariç 13 Aralık 1520- 17 Ekim 1525 ve Eylül 1529-1530 yılları arası eksiktir. Eserde eksik yıllara ait olan olaylar Bâbür'ün yeğeni ve Bâbürnâme'yi tam şekliyle görmüş olan Mirza Muhammed Duglat'ın *Târîh-i Reşîdî*'sindeki hatıraları ile tamamlanabilmektedir (Akün, 1991: 404).

Eksik olan yılların olaylarını, Thackston'un Abdurrahim Hanhanan'ın bahsi geçen kayıp kısımların da yer aldığı Bâbürname'nin Farsça tercümesinden yaptığı İngilizce çeviri dikkate alınarak şu şekilde özetlemek mümkündür (Thackston, 1993):

Hicri 909 senesinde Bâbür'ün amcaları Sultan Mahmud Han ve Sultan Ahmed Han Endican'ı almışlardır, ancak Şeybani Han ve beraberindeki otuz bin atlı saldırıya geçer. Bu saldırıda Bâbür, amcalarının yanında saf tutsa da her iki amcası da Şeybani Han'a esir düşer. Zor durumda kalan Bâbür, Fergana'nın güneyine, dağlık bölgeye kaçarak yakalanmaktan kurtulur.

914 (Mayıs 1508) senesinden 925 (Ocak 1519) senesine kadar eksik olan onbir yıl içerisinde aşağıdaki olaylar vuku bulmuştur:

914 senesinde başlayan Hüsrev Şah'a bağlı Moğol askerlerinin isyanı Bâbür tarafından bastırılmaya çalışılmıştır.

916 (1510) senesine gelindiğinde, Bâbür'ün Sunni kimliğine rağmen, ezeli rakibi Şeybani Han'ı mağlup etmek uğruna Şii Şah İsmail ile yaptığı anlaşma karşımıza çıkar. Şah İsmail'den kaçan Moğol askerlerini emri altına almak için Kunduz'a giden Bâbür'e Şah İsmail tarafından elçi gönderilir. Bâbür için oldukça yaralıyıcı olan ablası Hanzade Begim'in Şeybani Han'ın eline düşmesi hadisesi Şah İsmail için cömert bir hediyeye dönüşür. Şeybani Han'ı öldürdükten sonra Hanzade Begim'i Bâbür'ün yanına gönderen Şah İsmail, böylece Bâbür'e dostluğunu göstermek ister. Bu dostane tavır karşısında sadakatini bildiren Bâbür, Özbeklere karşı Şah İsmail'in gücünü kendi yanına çekerken, karşılığında da ileride ona karşı halkın tavrının değişmesine sebep olacak bir duruma adım atar: Şiiliği kabul edip hutbelerin Şii usulünce okunması ve paraların üzerine Şii imamlarının ve Şah İsmail'in adının yazılması. Arkasına aldığı güç ile kısa sürede Hisar, Buhara, Taşkent ve en büyük arzusu ata yurdu Semerkant'ı ele geçirir. Ancak bu desteğin bedeli olarak kabul ettiği yukarıda saydığımız maddeler halkın teveccühünün kısa sürede Bâbür'den dönmesine sebep olur. Halkın desteğini kaybeden Bâbür, hanları Şeybani Han'ın ölümününe rağmen hala güçlü durumdaki Özbekler karşısında, ordusundaki Moğolların da isyanı üzerine bir kez daha mağlup olur. Bâbür için oldukça tatsız bir zaman aralığı olan bu yıllarda Bâbür iki yıl boyunca Kunduz'da kalır. Bu arada Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim karşısında yenilen müttefiki Şah İsmail'in desteğini kaybeden Bâbür, ata yurdu Semerkant'tan ümidini keserek rotasını Kabil'e çevirir (920/1514 senesi).

926 (1520) senesinden 932 (1525) senesine kadar yaklaşık altı yıllık kayıp kısmın olaylarını şu şekilde özetlemek mümkündür.

Hindistan'a seferlerini sürdüren Bâbür, Han Mirza'nın ölümü üzerine Bedahşan'ı oğlu Hümayun'u verir. 1522 senesinde Kandahar'ı ele geçiren Bâbür, burayı da ikinci oğlu Kamran'ın yönetimine verir. Bâbür için Semerkand geride kalmış, Hindistan hayalleri onu yeni topraklar fethetmeye sevk etmiştir. Bu uğurda topraklarının sınırlarını giderek genişletir.

936 (1529) senesinden Bâbür'ün vefat ettiği 937 (1530) senesine kadar olan olaylar da Bâbürname'de eksiktir. Bu süre zarfında Bâbür'ün sağlık sorunları giderek

artar. Bir ara oğlu Hümayun'un Hindistan'a gelmesi üzerine Bedahşan, Özbeklerin saldırısına uğrar.

10 Haziran 1494 yılından 1529 yılının Eylül ayına kadar geçen sürenin bizzat Bâbür tarafından anlatıldığı *Bâbürnâme*'de her yıl için ayrı bir fasıl açılmış ve vakalar, mekân bağlantısı içinde ele alınmıştır. Böylece Bâbürnâme'yi olayların geçtiği mekânlara göre üç bölüme ayırmak mümkündür: Fergana, Kabil ve Hindistan.

Fergana Bölümü: 1494-1503 yılları arasındaki olayların anlatıldığı ilk bölüm, Bâbür'ün kendi memleketi olan Fergana'da geçer. Bu kısım Bâbür'ün Fergana'da tahta oturuşuyla başlar ve Fergana ile ilgili verilen geniş bilgiler ile devam eder. Ardından Bâbür, kendi babası Ömer Şeyh Mirza ve iki amcası Sultan Ahmed Mirza ile Sultan Mahmud Mirza'nın fiziksel ve ruhsal portrelerini çizer ve yaptıkları işleri anlatır. Bu tanıtımların ardından Bâbür'ün Semerkant üzerine gerçekleştirdiği seferler ve nihayet kuvvetli düşmanı Özbek Sultanı Şeybânî Han'a karşı mağlubiyetle neticelenen mücadelesi anlatılır. Anlatılan olaylar boyunca Semerkant'ın coğrafi ve sosyal tablosu da ayrıntılarıyla verilir.

Kabil Bölümü: 1504- 1520 yıllarını kapsayan ikinci bölüm, Özbekler'e yenilerek Semerkant'ı terk etmek zorunda kaldığı ve yeni bir siyasi birlik kurmak üzere gittiği Kabil devresini anlatır. Bu yıllar boyunca Bâbür bir yandan Şeybani Han ile olan mücadelesine devam ederken, diğer yandan da Afganistan'ı hâkimiyeti altına alıp Hindistan üzerine akınlara başlar. Tüm bu olayların geçtiği Kabil vilayetinin coğrafi, etnik ve idari tablosu da yine Bâbür tarafından ayrıntılı olarak resmedilir. Bir önceki bölümde babası ve amcaları için yaptığı hal tercümelerini bu defa Hüseyin Baykara ve onun çevresindeki insanlar için yapar. Bu sayede Baykara ve çevresi hakkında orijinal bilgiler ortaya koymuş olur.

Hindistan Bölümü: Bu bölüm 1525'ten 1529 yılının Eylül ayına kadar geçen zaman dilimini anlatır. Daha önceki bölümlerde Fergana ve Kabil hakkında ayrıntılı bilgiler veren Bâbür, bu defa Hint ülkesi hakkında başlı başına bir eser olacak derecede zengin bilgilerle çok etraflı bir bahis açar (Akün, 1991: 404-408). Bâbür'ün

kazandığı zaferlerle kurulan Hindistan- Türk İmparatorluğu bizzat kendi ağzından anlatılır.

Kompozisyon ve üslup açısından eser, iki bölüme ayrılabilir. Buna göre birinci bölümde 899-914 (1493-1508) yılları arasında geçen olaylar, Bâbür tarafından gözden geçirilerek hikâye edilmiştir. İkinci bölüm ise 925-936 (1519-1530) yılları arasındaki olayları kapsar ve bazen günü gününe bazen de vakit buldukça tutulmuş notlardan oluşan bir günlük şeklini alır. İkinci bölümde ayrıca üç mektup metni ve iki Farsça ferman metni bulunur.

Bâbürnâme'yi bu denli önemli kılan onlarca özelliği, en iyi özetleyen Akün'ün şu satırlarına burada yer vermek istiyoruz:

> *"Bâbürname her şeyden önce bir otobiyografi olmakla beraber, muhteviyatı dolayısıyla gerek edebî nevi, gerekse mahiyeti bakımından çok yönlülük ve değişkenlik gösterir. İlkin hatırat olarak başlamışken daha sonraki kısımlarına gelindiğinde yaşananların günü gününe veya araya fazla zaman mesafesi girmeden yazılmasıyla günlük (diary) şeklini alır; ülkeden ülkeye yapılan yolculuk ve seferlerde baştan geçen ve görülenlerin anlatıldığı sayfalarında ise bir seyahatnâme olur; büyük bir dikkat ve ehemmiyetle verdiği etraflı bilgiler, bir noktada ona âdeta bir coğrafya, etnografya, botanik, zooloji, nihayet bir folklor ansiklopedisi görünümünü verir. Bütün devri ve çevresiyle Sultan Baykara'yı anlatırken bir tarih metninden farksızlaşır; şairlere ve meşhur şahsiyetlere ayrılmış bazı sayfalar ise herhangi bir şairler şairler tezkiresinden veya bir tabakat kitabından çıkmış gibi görünür. Eserin baştan ilk dört faslı Timurlular devrinin bir Mâverâünnehir tarihi gibidir. ... Bâbür gittiği bir ülkeyi coğrafi durumu, iklimi, şehirleri, binaları, sanat âbideleri, idarî teşkilâtı, halkının örf ve âdetleri insanlarının karakterleriyle, nihayet bölgedeki bitki ve hayvanlara varıncaya kadar bütünü ile tanıtmaya çalışır."*(Akün, 1991:404-408)

a. Bâbürnâme'nin Nüshaları

Hakkında onlarca çalışma yapılmış ve döneminin güçlü hükümdarlarından ve aynı zamanda imparatorluk kurucusu Bâbür tarafından yazılmış *Bâbürnâme*'nin nüsha sayısı oldukça azdır. Dördü kayıp olmak üzere *Bâbürnâme*'nin bilinen on nüshası vardır. Önemli ölçüde değerli ve şöhreti dünyaya yayılmış bir eserin nüshalarının sayısının oldukça az olmasının başlıca sebeplerinden biri, Çağatay Türkçesinin 16. yüzyıldan itibaren Hindistan'da unutulmaya başlanmış olması olabilir.

Bâbürnâme'yi ilk yayımlayanlardan Annette Susan Beveridge'in hakkında bilgi verdiği sekiz nüsha vardır (Beveridge, 1906: 97). Bunlarla birlikte *Bâbürnâme*'nin el yazması nüshaları şunlardır[7]:

1. Bâbür'ün kendi yazdığı el yazması nüsha.

1628-1629 yıllarında Delhi'de Şah Cihan'ın kütüphanesinde bulunduğu bilinmektedir. Ancak ne yazık ki Bâbür'ün kendi el yazısıyla yazılmış bu nüshanın, 1739 yılında Nadir Şah'ın Delhi şehrini yağmaladığı esnada çıkan yangında kaybolduğu düşünülmektedir.

2. Bâbür tarafından Semerkant'ta yaşayan Hoca Ubeydullah Ahrar'ın torunu Hoca Kelan'a gönderdiği el yazması nüsha.

Günümüzde kayıp olan bu nüshanın Tahran nüshasına örnek teşkil ettiği düşünülmektedir (Grammont, 1980: 11). Varlığından haberdar olmakla birlikte günümüzde bu nüsha kayıptır.

3. Tahran'da bulunan Kütüphane-i Sultanî'de 2936 numara ile kayıtlı olan Tahran nüshası.

Zeki Velidi Togan tarafından keşfedilerek ilim dünyasında varlığından haberdar olunan bu nüsha (Togan, 1960: 157; 1960: 444), Bacque- Grammont'un doktora tezine de kaynaklık etmiştir (Grammont, 1980). Bâbürnâme'nin bu nüshası,

[7] Bâbürnâme'nin nüshalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi, daha evvel Mesut Şen tarafından verildiği için, biz burada yalnız gerekli olduğu ölçüde eserin nüshalarından bahsettik. Ayrıntılı bilgi için bk. Mesut Şen, *Bâburname*, s. XXXII-XXXVIII, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsi, Doktora Tezi, İstanbul, 1993.

Bâbür'ün diğer eserlerinin de bulunduğu bir külliyatın içerisinde, 457-1010 sayfaları arasında yer alır. Külliyatta bulunan diğer eserler ve sayfa aralıkları şöyledir: Divan (1-377), Aruz Risalesi (379-455), Bâbürnâme (457-1010), Risale-i Vâlidiye (1013-1034).

Bu nüshada ayrıca Çağatayca metnin satır arasına kırmızı mürekkeple Farsça tercümesi de yapılmıştır. Her sayfada 9 satır bulunur. Külliyatta yer alan Bâbür'ün diğer eserleri harekeliyken Bâbürnâme'de yalnızca yer ve kişi adları harekelenmiştir. Zeki Velidi Togan'a göre bu nüsha, Bâbür hayattayken istinsah edilmiştir (Togan, 1960: 157).

4. Tahran'da bulunan Kütüphane-i Melik'te 2948 numara ile kayıtlı olan ve *Tüzük-i Bâbur-ı Bâbur-nâma* adı ile anılan nüsha.

Zeki Velidi Togan tarafından keşfedilen bu nüsha, 156 yaprak olup son kısmı eksiktir (Togan, 1960: 157).

5. 1556-1567 yılları arasında Delhi Kütüphanesi'nde bulunduğu düşünülen, ancak günümüzde kayıp olan nüsha.

Hümayun'un emri üzerine 1531 yılında, Aliü'l- Kâtip'e istinsah ettirildiği bilinen bu nüshanın, Elphinstone nüshasına örnek teşkil ettiği düşünülmektedir.

6. Muhammed Haydar Duglat tarafından 1536-1540 yıllarında büyük olasılıkla kendisinin istinsah ettiği nüsha.

Beveridge, Bâbür'ün teyzesinin oğlu olan Muhammed Haydar Duglat tarafından istinsah edilen bu nüshanın 1540-1547 yıllarında Keşmiş'de olduğunu ve şu an Kaşgar'da olabileceğini bildirir (Beveridge, 1906: 97).

7. Elphinstone nüshası.

1810 yılında Kabil elçisi Mountstuart Elphinstone tarafından Peşaver'den satın alınan nüsha, bu sebeple elçinin adıyla anılır. Elphinstone nüshayı önce Dr. Leyden'e, 1813 yılında ise W. Erskine'e göndermiştir. Elphinstone'nun ricası üzerine Erskine tarafından Edinburg Avukatlar Cemiyeti Kütüphanesi'ne teslim

edilen nüsha, bugün de Edinburg'da İskoçya Millî Kütüphanesi'nde "Babar- Namah, Memories of Emperor Babur" başlığıyla kayıtlıdır. Elphinstone nüshasının her sayfasında 17 satır bulunur. Düzgün ve itinalı olarak ta'lik hat ile yazılmıştır.

8. Aliü'l Keşmirî tarafından 1629 yılında istinsah edilmiş nüsha.

British Museum'da muhafaza edilen bu nüsha 97 varaktır (Şen, 1993: XXXIII).

9. Nur Muhammed tarafından 1625 tarihinde istinsah edilmiş nüsha.

Lindasiana Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Şen, 1993: XXXIII).

10. Haydarâbâd nüshası.

Henry Beveridge tarafından, ismi Bâbürnâme'de de geçen Minürü'l-mülk'ün oğlu Sâlâr Jang'ın torunu Şemsü'l-ulema Seyid Ali Bilgrami'de görülen bu nüshanın istinsah tarihi ve müstensihi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Kağıdından yapılan tarihlendirme çalışmasına göre 1700'lü yıllarda istinsah edildiği anlaşılmıştır. 382 yaprak olan Haydarâbâd nüshası ta'lik hat ile mükemmel şekilde istinsah edilmiştir. Her sayfada 14 satır vardır ve kayıp bölümler haricinde Bâbürnâme'nin tamamını ihtiva etmektedir.

Susanne Beveridge bu nüshanın Bâbür'ün kendi nüshasından istinsah edildiğini düşünmektedir (Beveridge, 1905: XVI-XII). Onu bu düşünceye sevk eden bu nüshada görülen ve daha sonra tamamlanmak üzere boş bırakıldığı intibahı uyandıran boşluklardır. 288b numaralı varağın 1, 2, 3 ve 4'üncü satırlarında Hintçe gün ve ay isimlerinin bulunması gerektiği kısımlar boş bırakılmıştır. Bu durum Bâbür'ün Hindistan'da, henüz Hintçe gün ve ay isimlerini bilmediği bir zamanda, daha sonra yazmak üzere boş bırakmış olabileceği kendi el yazması nüshasını akla getirmektedir (Beveridge, 1905: XVI-XII). Dolayısıyla Haydarâbâd nüshasının Bâbür'ün kendi nüshasından istinsah edilmiş olma ihtimalini bu mantık çerçevesinde açıklamak mümkündür. Ayrıca bu nüshada Hümayun'a ait notlar da yer almamaktadır. Öte yandan B. Grammont 63a numaralı varakta geçen *Aḫsî* sözcüğü üzerine konan işaretle belirtilen haşiyede belirtildiği üzere "bir ve ikincisi nüsha-yı

şerifte yoktur" ifadesinden yola çıkarak bu nüshanın asıl nüshadan istinsah edilmiş başka bir nüshadan çoğaltıldığını düşünmektedir.

Nüshanın İngiltere'ye getirildikten sonra, Annette S. Beveridge tarafından photozincography işlemiyle 100 adet tıpkıbasımı (Beveridge, 1905) yapılmıştır.

11. *Bâbürnâme*'nin yukarıda sayılan nüshalarından başka bir de basma nüshası mevcuttur. İlminski tarafından Kazan'da bastırıldığı için Kazan nüshası olarak anılan bu nüshanın *Bâbürnâme*'nin orijinal nüshalarından olmayıp Buhara'da yapılan bir derlemeden meydana geldiği Beveridge'in yaptığı çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır.

Yukarıda sayılan nüshalar içerisinden ise üç nüsha öne çıkar. *Bâbürnâme* hakkında yapılan çalışmalarda da genel itibariyle bu üç nüsha esas alınmıştır. Bunlar, Bacqué Grammont'un da doktora tezinde[8] kullandığı nüshalardan biri olan Tahran nüshası (457-1010 sayfaları arası); Kâbil elçisi M. Elphinstone tarafından satın alınarak ilim dünyasına duyurulduğu için onun adıyla anılan Elphinstone nüshası (268 yaprak) ve Henry Beveridge tarafından Haydarâbâd'da bulunan ve kayıp bölümler hariç metnin tamamını ihtiva eden Haydarâbâd nüshası (382 yaprak).

b. Bâbürnâme'den Yapılan Yayınlar/ Tıpkıbasımlar

Bâbürnâme'nin yukarıda saydığımız nüshalarından yapılan yayınlar şu şekildedir:

- N. Ilminski tarafından Kazan'da 1857 yılında yapılan yayın: *Baber- Nameh Diagataice, Ad fidem codicis, Petropolitani*.
- Annette S. Beveridge tarafından 1905 yılında Londra'da tıpkıbasımı yapılan ve ayrıca yine Beveridge'a ait bir ön söz ve dizin de ihtiva eden *The Babar-nama, being the autobiography of the Emperor Babar, the founder of the Moghul Dynasty in India, Written in Chaghatay Turkish*.
- Porso Şamsiev ve Sadık Mirzaev tarafından daha önce 1948- 1949 yıllarında yapılan yayının geliştirilmişi olarak 1960 yılında Taşkent'te basılan *Zahir Ad-Din Muhammad Bobır, Bobırnomo*.

[8] Jean Lous-Bacqué Grammont, *Le Livre de Babur, Babur-Name, Memoires du Premier Grand Mogol des Indes (1494-1529)*, L'Institut Français d'etudes Anatoliennes, Paris, 1985.

c. Bâbürnâme'nin Çevirileri

Bâbürnâme dünyanın pek çok ülkesinde ilgiyle karşılanmış, defalarca farklı dillere çevrilmiş, hatta bazı romanlara konu olmuştur[9]. Daha 17. yüzyılda d'Herbelot gibi Avrupa Şarkiyatçıları tarafından bilinen eserden Nicolas Corneliszon Witsen geniş ölçüde istifade etmiş, çeşitli parçalarını Felemenk dilini çevirmiştir. Bunun dışında *Bâbürnâme*'nin çevirilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. 1526 yılında, Bâbür hayattayken istinsah edilen ve Zeki Velidi Togan tarafından ortaya çıkarılan, Tahran nüshası olarak da bilinen eser içerisinde, *Bâbürnâme*'nin satır altı kırmızı mürekkeple Farsça çevirisi.
2. Hindistan'ın Alvar şehrinde bulunan ve 1530- 1531 yıllarında yapıldığı düşünülen el yazması Farsça çeviri (Şen, 1993: XL).
3. British Museum'da Or. 1999 numara ile kayıtlı olan ve *Tabakât-ı Bâburî* adlı Farsça çevirinin 1589 tarihli kopyası olan çeviri.
4. Oxford ve India Office kütüphanelerinde bulunan, Mirza Payanda Hasan Gaznevî ve Muhammed Kuli Mogul Hisarî tarafından yapılmış 1586 tarihli Farsça çeviri.
5. Bâbür'ün torunu Ekber'in talimatıyla Abdürrahim Mirza Türkmen tarafından 1589 yılında Elphinstone nüshasından yapılan *Vaki'at-i Bâburî* adlı Farsça çeviri. Çeviri her ne kadar Fars diline yapılmış olsa da tercümanı bir Türk olduğu için pek çok cümle yapısı Farsça cümle yapısına uygunluk göstermez. Birçok Türkçe kelime de Farsçaya çevrilmeden bırakılmıştır (Beveridge, 1905: XLIV).
6. Rusya'da Şark Dilleri Okulu'nda çalışan Prof. George Jakop Kehr tarafından 1734 yılında, Buhara nüshası olarak bilinen nüshadan önce istinsah edilip ardından Latinceye çevrilen çalışma (Şen, 1993: XL).
7. Abdürrahim Mirza Türkmen tarafından 1589 yılında Elphinstone nüshasından yapılan *Vaki'at-i Bâburî* adlı Farsça çevirinin, John Leyden ve William Erskine

[9] Harold Lamb, *Babur The Tiger*, Robert Hale, London, 1962; Flora Annie Steel, *Babür Şah*, Cümle Yay., İstanbul, 2017. Pirim Kadir, *Yıldızlı Geceler (Babür)*, çev. Ahsen Batur, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994. Ayrıca *Yıldızlı Geceler (Babür)* adlı roman için bk. Orhan Söylemez, "Özbek Edebiyatından Tarihi Bir Roman Yıldızlı Geceler (Babür)", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 15, Erzurum, 2000, s. 117-131

tarafından *Memoirs of Zehir Eddin Muhammed Baber* adıyla yapılan İngilizce çevrilmesiyle yapılan tercüme.

8. J. Leyden ve W. Erskine'nin yukarıda bahsettiğimiz İngilizce çevirisinden A. Kaiser tarafından 1828 yılında Almancaya yapılan çeviri: *Denkwürdigkeiten des Zehir-Eddin Muhammed Baber, Kaisers von Hindustan, von ihm selbest im Dschagatai- Türkischen verfasst und nach der englischen Übersetzung des Dr. J. Leyden und W. Erksine deutsh bearbeitet*.
9. Caldecott tarafından Leyden ve Erskine'nin çevirisinin kısaltılmış şekli olan *Life of Baber, Abridged from the Memories of Zehir-ed-din Muhammed Baber* başlıklı İngilizce çeviri.
10. A. Pavet de Courteille tarafından *Bâbürnâme*'nin basma nüshası olarak da bilinen ve İlminski tarafından yayımlanmış Kazan nüshasından Fransızcaya yapılmış çeviri: *Memories de Baber (Zahir ed-din Mohammed), fondateur de la dynastie mogole dans l'Hindoustan.*
11. N. N. Pantusov tarafından *Bâbürnâme'*nin yalnız Fergana bölümünün Rusçaya çevrildiği *Fergana po Zapiskam Sultana Babura* adlı çeviri.
12. V. Vaktin tarafından 1896'da yapılan Rusça çeviri: *Samarkand i ego okrestnosti v proslom, po opisaniu Sultana Babura Mirza.*
13. S. I. Polakov tarafından Rusça'ya yapılan *Zapiski Babera, Perevod s dzagatais kago* adlı çeviri.
14. F. G. Talbot tarafından 1909 yılında Londra'da basılmış *Memoirs Baber, Emperor of India, First of the Great Moghuls, being an abridgement with an Introduction supplementary notes and some account of his successors* başlıklı İngilizce çeviri.
15. Sir Lucas King tarafından 1921 yılında Oxford'da basılan ve Leyden-Erskine çevirisinin gözden geçirilmiş ve notlarla zenginleştirilmiş şekli olan İngilizce çeviri: *Memoirs of Zehir-ed-din Muhammed Babur, Emperor of Hindustan.*
16. İlk baskısı Londra'da 1921 yılında ve ikinci baskısı hemen ertesi yıl 1922'de Annette S. Beveridge tarafından ve o zamana kadar yapılmış *Bâbürnâme* çevirileri içerisinde mükemmele en yakın olanı İngilizce çeviri: *The Bâbur-nâma in English (Memoirs of Bâbur)*.

17. Mirza Nasireddin Haydar tarafından 1921 yılında Delhi'de Urducaya olan çeviri: *Tercüme-i Tüzük-i Bâburî*.
18. Reşit Rahmeti Arat tarafından Türkçeye yapılan çeviri: *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Vekayi, Babur'un Hatıratı (ilk baskısı iki cilt halinde 1943-1946 yılları arasındadır).*
19. M. Salie tarafından Rusçaya yapılan çeviri: *Babur-name, Zapiski Babura*. Bu çeviriyi farklı kılan *Bâbürnâme*'de geçen yer adlarının bugünkü karşılıklarının da yer almasıdır. Ayrıca S. Azimcanova ön söz ve dizin ile çeviriye katkıda bulunmuştur. 1958 yılında Taşkent'te basılmıştır.
20. Reşid Ahter Nedevi tarafından bir kez daha *Tüzük-i Bâburî* başlığı ile Urducaya yapılan çeviri.
21. Jean Louis Bacque-Grammont tarafından eserin yalnız Fergana bölümünü kapsayan ve Haydarâbâd, Elphinstone ve Tahran nüshalarına dayanılarak yapılan tenkitli yayın ve Fransızca çeviri: *Le Livre de Babur, Babur-Nama, Memoires de Zahiruddin Muhammad Babur de 1494- 1529*.
22. Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin editörlüğünde, Abdurrahim Hanhanan'ın Farsça çevirisi ile birlikte Haydarâbâd nüshasının İngilizce çevirisini yayınlayan W. M. Thackston'un çalışması: *The Baburnama: Memoirs of Babur, Prince and Emperor*. Bu çalışma metnin Çağatayca aslı, Farsça ve İngilizce tercümeleri ile birlikte 1993 yılında yayımlanmıştır.
23. 2011 yılında Bakü'de yayımlanan ve Remiz Esker'e ait olan Azerice çeviri. Esker, çalışmasının giriş kısmında bu çeviriyi yaparken Arat'ın Türkçe çevirisi ile M. Salie'nin Rusça çevirisi ve Porso Şamsiev'in Özbekçe-Çağatayca yayınından faydalandığını belirtir.

Bunlarla birlikte metnin edisyon kritikli çalışmaları da yapılmıştır:

- Dr. Jean Louis Bacque-Grammont'un *Bâbürnâme*'nin Haydarâbâd, Elphinstone ve Tahran nüshalarına dayanarak yaptığı ve yalnız Fergana bölümünün tenkitli metni ve Fransızca çevirisini içeren doktora tezi: *Le livre de Babur (Babur-nama) Memoires de Zahiruddin Muhammad Babur de 1494 a 1529*, Paris, 1980.

- Mesut Şen tarafından yapılan ve eserin Kâbil ve Hindistan bölümlerinin Elphinstone ve Haydarâbâd nüshaları ile bazı zorunlu hallerde Kazan nüshasına dayanılarak yapılan tenkitli metin ve açıklamalı dizininden oluşan doktora tezi: *Bâbürnâme: Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Giriş-Metin-Açıklamalı Dizin (Kabil ve Hindistan bölümleri)*, Dokrora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993.
- Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin'in editörlüğünde W. M. Thackston tarafından hazırlanan, *Bâbürnâme*'nin Haydarâbâd nüshasının İngilizce çevirisiyle birlikte A. Hanhanan'ın Farsça çevirisini de ihtiva eden ve eserin Çağatayca aslından Fergana, Kâbil ve Hindistan olmak üzere üç bölümünün transkripsiyonunu barındıran çalışma: *Zahiruddin Muhammed Babur Mirza, Baburnama, Part One: Fergana and Transoxiana, Part Two: Kabul, Part Three: Hindustan, Chagatay Turkish Text with Abdul-Rahim Khankhanan's Persian Translation, Turkish Transcription, Persian Edition and English Translation*, Harvard University, 1993.

d. Bâbürnâme Hakkında Yapılmış Çalışmalar

Bâbürnâme, üzerinde topladığı tüm değerlerle birlikte defalarca farklı çalışmalara konu olmuştur. Bâbür ve onun diğer eserlerinin yanı sıra özellikle Bâbürnâme hakkında pek çok makale, bildiri ve ansiklopedi maddeleri yazılmış, bu eserin her bir alanı gerek edebi açıdan gerek dil açısından en ince ayrıntılarına kadar tetkik edilmek istenmiştir. Aşağıda kendi çalışmamıza başlamadan önce kaynakları tarayarak ulaştığımız Bâbürnâme hakkında yapılmış çalışmaların listesiyle birlikte kısaca neler ihtiva ettiğini belirterek, bu kıymetli eserle ilgili eksik kalan çalışma alanlarını tespit etmek ve göstermek istedik. Liste alfabetik sırayla ve çalışmaların türüne göre sınıflandırılmıştır.

(1) Bâbürnâme Hakkında Yazılmış Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri

- Alpargu, Mehmet, “Babur-nâme’de İnsanî Değerler (Humanitarian Values in the Babur-nāma), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

Alpargu çalışmasında, bir hükümdar, seyyah, coğrafyacı, musikişinas vb. gibi çeşitli özellikleriyle tarih sahnesinde öne çıkan Bâbür’ün eseri Bâbürnâme’de geniş bir coğrafyada portreler çizdiğini, insanların doğrularını, yanlışlarını, güzelliklerini ve çirkinliklerini tasvir ettiğini, zaman zaman da kendisi, yakın çevresi ve diğer insanlarla ilgili değerlendirmeler yaptığını belirtir. Bâbür’ün kendi eserindeki bu değerlendirmelerini ortaya çıkaran şartları ve Bâbür’ü etkileyen faktörleri çeşitli başlıklar altında çalışmasında anlatan Alpargu, bu sayede Bâbür ve eseri ile ilgili objektif bir kanaate ulaşılabileceğini belirtir. Buna göre Alpargu çalışmasına, “Değerlerin Tanımı” başlığı ile başlar ve bu tanımın ardından Bâbür’e etki eden, onun karakterinin gelişiminde pay sahibi olan ve nihayetinde eseri Bâbürnâme’de akisleri görülen değerleri sıralar. Bunlar kültürel faktörler, eski Türk töresinden gelen bilgi ve anlayış, İslam inancının verdiği ruh ve anlayış, klasik Şark kültüründen gelen bilgi ve anlayıştır. Bu değerler birikimi Bâbür’de ve eseri Bâbürnâme’de de ifade ettiği üzere şu sonuçları doğurmuştur: iyi bir isim bırakmak, adalet ve hakkaniyet, halkı koruma, dayanışma ve duyarlılık, doğa sevgisi, emeğe saygı, sadakat, iyilik yapmak, aile ve akrabaya önem vermek ve tevazu.

- Arat, Reşit Rahmeti, “Babur'un Hatıralarından”, Makaleler, I. Cilt, hzl. Osman F. Sertkaya, seri IV, Sayı A.20, s.959-960, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 1987.

Arat’ın Bâbürnâme’nin Türkiye Türkçesine *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Vekayi, Babur’un Hatıratı* başlıklı çevirisinin Osman Fikri Sertkaya tarafından yapılan tanıtımını içerir.

- Baydemir, Hüseyin, “Bâbürnāme'de Folklorik ve Etnografik Unsurlar”, Gazi Türkiyat/Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, Sayı 7, Ankara, 2010, s. 107-134.

Baydemir, Bâbürnâme’nin Türk edebiyatının bilinen ilk hatırat kitabı olduğunu belirttikten sonra yaşamı savaşlar içinde geçen Bâbür’ün başından geçen olayları

anlatırken, gittiği yerlerin kültürel zenginliğini kaydetmeyi ihmal etmediğini ve bu yönüyle eserin adeta bir folklor ve etnografya ansiklopedisi gibi olduğunu ifade eder. Bu doğrultuda çalışmasında, Bâbürnâme'de yer alan folklorik ve etnografik unsurları tespit ettikten sonra, bunların halk kültürü açısından yorumlanmasına yer vermiştir. Köy, kasaba, kent yaşamı; barınak, konut; avcılık; ölçme, tartma birimleri, zaman kavramları; giyim kuşam; halk hekimliği; halk inanışları, töreler, âdetler, gelenekler; görenekler; insan gelişiminin evrelerindeki pozisyonları: çocukluk, evlenme, ölüm; bayramlar, karşılamalar, uğurlamalar; din ve büyü içerikli inançlar, işlemler; fal, uğur, rüyalar; efsaneler, fıkralar, nükteler; halk tiyatrosu; halk eğlenceleri, güreş başlıkları altında Bâbürnâme'de yer alan folklorik, etnografik unsurları ayrıntılı olarak ele almıştır.

- Bayram, Fatih, "Garip Bir Memleket, Garip Bir Sultan: Bâbürnâme'deki Hindistan", Divan İlmi Araştırmalar Dergisi, Sayı 17, 2004, s. 169-191.

Çalışmasına, Bâbürnâme hakkında bilgi vererek başlayan Bayram, Bâbür'ün zihin dünyasını Bâbürnâme'den Bâbür'ün kendi ifadelerinden verdiği örneklerle anlatmaya devam eder. Timur ve Moğol soyunu tanıttıktan sonra onun daha çok Timur geleneğine bağlı olduğunu yine Bâbür'ün hatıratından kendi ifadeleriyle açıklar. Bâbür'ün "kızıl elma"sı Semerkant'ı ve üzerindeki hayalleri, galibiyet ve mağlubiyetlerini verdikten sonra rotasını nasıl ve neden Hindistan'a çevirdiğini anlatır. Bâbür'ün yönü artık Hindistan'a doğrudur. Bu garip memleketi, insanıyla, doğasıyla, bitkileri, hayvanları, havası, yemeği, doğası, mevsimleri, her şeyiyle en ince ayrıntısına kadar anlatan Bâbür, fetih sürecini, fetih esnasında kendi adamlarının durumlarını, ondan önce Hindistan'da hüküm sürmüş sultanları, Hindistan'ın o esnadaki siyasi durumunu, siyasi geleneğini de ayrıntılarıyla anlatır. Hindistan Bâbür'ün de ifade ettiği gibi "garip bir memlekettir". Bu garip memleketi ayrıntılarıyla anlatan Bâbür'ün ifadeleri ve Fatih Bayram'ın bu ifadeler üzerine yorumları üzerine çalışma inşa edilmiştir.

- Berbercan, Mehmet Turgut, "Türk Dili ve Kültürü Açısından Baburname'de Avcılık", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 42, 11-32, Erzurum, 2010.

Bu makalede Bâbürnâme'de geçen avcılıkla ilgili unsurlar ve bu unsurların Türk kültürü açısından önemi belirtilmiştir. Bunun için Bâbür'ün hatıratında yer alan avcılıkla ilgili ifadelerinin orijinalleri verilmiş ve avcılık terminolojisi ile eserde tasvir edilen avlar ve av usulleri ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Çalışmasına Türk avcılığının kültürel ve tarihî perspektifini ayrıntılarıyla açıklayarak başlayan Berbercan, ardından Bâbürnâme'de Hayvanlar ve Avcılık başlığı altında eserde geçen geniş bilgilerin yorumunu sunmuştur. Üçüncü bölümü eserde geçen avcılıkla ilgili unsurlara ayıran Berbercan, burada av çeşitlerini, avlanma şekil ve yöntemlerini metnin kendisinden verilen parçalar ile anlatmıştır.

- Beveridge, A. S., "The Haydarabad Codex of the Babar-nama of Waqi'at-i Bâbari of Zahiru-d-din Muhammed Bâbur, Barlâs Turk", JRAS, s. 97, 1906.

A. S. Beveridge'in Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının tanıtımını yapıp hakkında bilgi verdiği bir tanıtım yazısıdır.

- Bilkan, Ali Fuat, "Divan ve Babürname Işığında Babür'ün Hindistan Hayatı", Bilig, Bahar 2002 (2002-1), s. 97.

Bâbür'ün Vekâyi'si ve Divân'ında yer alan ve Hindistan'da yaşadıklarını dile getiren ifadelerinin bir hükümdarı daha yakından tanımamızı ve şahsî hayatını öğrenmemizi sağlayan birer vesika niteliği taşıdığını belirten Bilkan, bir hükümdarın iç dünyasını yansıtan bu hatıra ve şiir örnekleri ile Bâbür'ün Hindistan fethinde karşılaştığı zorlukları ve şairin hasret ve yalnızlık duygularını ortaya koyduğunu ifade eder. Bâbür'ün Hindistan yıllarını anlattığı Bâbürnâme'den parçalar ile Divan'ında yer alan Hindistan'la ilgili şiir parçalarına yer veren Bilkan, bunlardan hareketle Bâbür'ün Hindistan hayatına ışık tutmaya çalışır.

- Eğilmez, Savaş, "Bâbürnâme'de Yer Alan Törenler", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 46, Erzurum, 2011, s. 237-253.

Çalışmasına, Bâbür ve onun hayatıyla ilgili kısa bir tanıtımla başlayan Eğilmez, çalışmasının amacı olan Fergana, Kâbil ve Dehli bölgelerinde yaşanılan kültürel hayatın bir parçasının, bir hükümdarın gözüyle tasvirini incelemeye alır. Eğilmez, bir toplumun sosyo-kültürel hayatında önemli olan olayları ve günleri anmak veya

kutlamak için yapılan toplantılar, devleti yöneten insanları karşılama sırasında, cenazelerde ve savaş başlamadan önce yapılan törenler; siyasi tarih kadar kültür ve sanat tarihi açısından da önemli olduğunu vurgular. Özellikle biçim ve nitelikleri bakımından kendi çağlarının kültürel hayatına ışık tutan bu törenler Bâbürnâme'de açık ifadeler, canlı tasvirler ve akıcı üslup ile anlatılmıştır. XV. ve XVI.yüzyılın sosyokültürel hayatı hakkında aydınlatıcı ve renkli bilgiler veren bu törenlerden yola çıkılarak çalışmada Fergana, Kâbil ve Dehli bölgelerinde yaşanılan kültürel hayatın izleri sürülmüştür.

- Grammont, J. L. Bacqué, "Some Topical Aspects of Babur And The Babur-nāma (Babur ve Babur-nâme'nin Bazı Güncel Yönleri), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Gül, Ekrem, "Babürname'de Geçen Askerî Terimler Üzerine", Belleten 2014, 62-1, s. 27-101.

Bâbürnâme'de kullanılan pek çok askerî terim vardır ve bu malzeme bizlere Türk askerî geleneğinin tarihteki seyri hakkında önemli veriler sunmaktadır. Gittiği, gördüğü, tattığı, tanıştığı, hayatına bir şekilde dahil olmuş hemen her şey ve herkes hakkında ince, dikkatli ve titiz açıklamalar yapan Bâbür, askerî terminoloji bakımından da oldukça tatmin edici açıklamalara yer vermiştir. Bu çalışmasında Ekrem, Bâbürnâme'den yola çıkarak Bâbür'ün geliştirdiği savaş düzeni ve onun tarihî gelişimi; savaş taktikleri ve bunlar için kullanılan terim ve ifadeler; muharebe destek ve hizmet birimleri ve bunlar için kullanılan ifadeler; askerî teknik terimler; Bâbür'ün ordu sistemi; kuruluşu, sevk ve idaresi, personeli, istihbarat, ikmal, planlama, moral, disiplin, seferberlik, denetleme, keşif gibi ayrıntılarıyla ele alınıp incelenmiş, gerekli açıklamalarla birlikte metinden örnekleri verilmiştir.

- İsmatullayevich, Nosirov Sherzodbek, "Babur'un Oş Şehrindeki İzleri (Traces of Babur in the City of Osh), (yayımlanmamış bildiri) Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Kaçalin, Mustafa “Vekayînâme ve Bâbür’ün Üslubu Üzerine Birkaç Söz”, (yayımlanmamış bildiri) Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, Kocaeli Üniversitesi, 2013.

- Kara, Mehmet, “Babürname’de Türkmen Unvanlı Kişiler”, Turkish Studies E-Dergi, Cilt 10, Sayı 8, 2015, s. 95-102.

Kara, Babür’ün eserinde diğer milletlere ait kişilerin yanı sıra Türk boylarına ait şahsiyetlere de yer verdiğini, bunlardan bir kısmının da Türkmenlere mensup olduğunu ve Türkmenliğe mensubiyeti belirtmek üzere adeta günümüzdeki soyadı sistemi gibi anılan kişilerin diğer adı veya adlarından sonra Türkmen kelimesini getirdiğini belirtmiştir. Diğer Türk boylarına ait şahsiyetleri “Özbek Şeyban, Özbek Reniş ve Tatar Keker” vb. gibi geçerken, Türkmenlerde bu durumu isimlerinden sonra getirerek belirtir: Mirek Türkmen, Kerimdâd Hudaydâd Türkmen, Kaymas Türkmen, Cihangir Türkmen, Soğdlu Sa'd b. Hüseyin Türkmen, Süyündük Türkmen, Papa Oğlu Allah-Birdi Türkmen, Pîrî Bey Türkmen, Rüstem Türkmen, Ebülfeth Türkmen, Süleyman Türkmen. Kara, bu çalışmasında Türkmen isimli bu şahısların Bâbürnâme’de anlatıldığı üzere tanıtımlarını yapar.

- Karabeyoğlu, Adnan Rüştü, “Bâbürnâme'deki Bazı Cümle Yapıları Üzerine”, Turkish Studies E-Dergi, Cilt 7, Sayı 4, 2012, s. 427-442.

Karabeyoğlu’nun bu yazısında, Bâbürnâme’de karşılaşılan ve cümle bağlayıcıları olarak görev yapan *egerçi-velî, bâvücûd, her néçe, néçük (kim)* gibi cümle başı edatlarıyla kurulu ve aralarında *karşıtlama* anlam ilişkileri bulunan cümle yapıları üzerinde durularak, gerek Çağatay sahasına gerek üslup çalışmalarına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Çalışmasına *egerçi, gerçi, eger, velî, yana, her néçe, bâvücûd, néçük (kim)* cümle başı edatlarının yapısal özelliklerini anlatarak başlayan Karebeyoğlu, bu edatların cümle içerisinde kullanımlarıyla ilgili metinden örnekler sunmuştur. Ardından yukarıda sayılan edatların anlam ilişkilerini ele alan yazar, bu edatların yapısal özellikleriyle birlikte cümleler arasındaki anlam ilişkilerinin *karşıtlama* kavramı etrafında toplandığını belirtir. Bu anlam ilişkisini taşıyan birleşik cümlelerde yardımcı cümlenin yargısı ile baş cümle yargısı arasında bir karşıtlık, aykırı olma bulunduğunu ifade eder. İki yargıdan birini diğerine karşı çıkaran bu

birleşik cümlelerde yardımcı cümle ile baş cümle arasındaki karşıtlık ilişkisi yardımcı cümledeki yargı ve/veya sonuçlarının gerçeklik yahut geçerliliğinin sınırlanması ve baş cümle yargısı ve/veya sonuçlarının gerçeklik yahut geçerliliğinin üstün kılınması şeklinde tezahür ettiğini ve bu çerçevede Bâbürnâme'den örnek cümlelerin yapısal özelliklerine göre ele alıp önce, edatlardan yalın olarak, ardından edatlarla birlikte tahlilini yapmıştır. Edatların kapsadıkları cümledeki görev ve işlevleri, cümleye katkıları ve ilintilendikleri cümlenin birleşik cümle içerisindeki yargı durumunu belirlenerek yardımcı cümle ile baş cümle arasındaki *karşıtlık ilişkileri* gösterilmiştir.

- Karabeyoğlu, Adnan Rüştü, "Vekâyinâme ve Babür'ün Üslûbu Üzerine Birkaç Söz (A Few Words on Babur's Style in His Vekâyinâme), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Kavallı, Seda, Babur-nâme'de Uzunluk Ölçü Birimleri, https://www.academia.edu/30104337, erişim tarihi: 16.10.2019.

Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının Hindistan bölümünde geçen uzunluk birimleriyle ilgili terimler taranmış ve bu terimlerin metindeki kullanımları ile ifade ettikleri anlamlar, örnekleriyle beraber verilmiştir. Terimlerin günümüz Türkçesindeki kullanımları da gösterilmiştir. Uzunluk bildiren terimler; Türkçe kökenli olanlar ve Türkçe kökenli olmayanlar olarak iki grup altında ele alınmıştır.

- Kellner-Heinkele, Herausgegeben von Barbara; Kleinmichel, Sigrid "Das Bild Nava'is im Babur-name, Mīr ʿAlī Şīr Nawā'ī", Istanbuler Texte und Studien 1, Würzburg: Ergon, 37–45, 2003.

- Koç, Bilal, "Türk Devletinde Akıl: Kutadgu Bilig ve Babürname", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, C. 31, S. 52, 2012, s. 55-78.

Kutadgu Bilig'de anlatılan "hükümdarlık" ve "akıl" müesseseleri referans alınarak buradaki Türk devlet aklına dair çıkarımların Bâbürnâme ve Bâbür Şah üzerinden bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Yusuf Hâcip'in tarif ve tasnif ettiği "bey" ve "akıl" kavramları ışığında Bâbür'ün siyasi, askerî ve idari faaliyetleri

yorumlanarak nasıl bir tavır içerisinde olduğu okunmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada siyasi akıl, idari akıl ve askerî akıl alt başlıklarıyla Bâbür'ün Bâbürnâme'de anlattıklarından yola çıkılarak Yusuf Hâcip'in öğretilerinin tezahuruna bakılmıştır.

- Kurenov, Rahimmammet, "Zahirud-din Muhammed Babur'un Divânı ve El Yazmaları (Diwan of Zahirud-Din Muhammad Babur and Its Manuscripts), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Mano, E., "A Bibliography on Babur and the Babur-nama" (Bildiri) Babur ve Baburnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, Kocaeli Üniversitesi, 2012.

- Mashrabov, Zokirjon, "Babur-nāma and Babur's Inscriptions on the Stones (Babur-nâme ve Babur'un Taşlar Üzerindeki İbareleri), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Özdil, Hatice, "Bâbürnâme'de Bâbür'e Göre Bazı İsimlerin Koyulma Nedenleri", The Journal of Academic Social Science Studies, Cilt 6, Sayı 1, 2013, s. 1141-1148.

Özdil, Bâbür'ün hatıratında gittiği yerlerde karşılaştığı kişilere, yerlere, bitkilere, hayvanlara verilmiş isimleri kendince yorumladığını, bu isimlerin neden tercih edilmiş olabileceğini yorumlama ihtiyacı hissettiğini belirtir. Bâbür'ün kişilere, mekan, bitki, hayvan ya da nesnelere verilen isimlerle ilgili açıklamalarını dört grupta incelenebileceğini belirten yazar, çalışmasını isimlerin konulma nedenlerine göre dört bölümden oluşturmuştur. Buna göre; bir rivayete dayandırdığı isimler, kelime manasına göre seçildiğini düşündüğü isimler, koyulma nedenini tahmin ettiği isimler ve halkın telaffuzundan dolayı değiştiğine inandığı isimler başlıkları altında Bâbürnâme'de geçen ve Bâbür tarafından açıklamaları yapılan isimleri incelemiştir.

- Rentzsch, Julian, "Modality in the Baburnama", Turkic Languages 15/1, 78-123, 2011.

- Schönig, Claus, “Die Natur im Babur-name, einem zentralasiatisch-türkischen Memoiren-Werk vom Beginn des 16. Jahrhunderts”, Beiträge zum Göttinger umwelthistorischen Kolloquium, 2008–2009, Herausgegeben von B. Herrmann, Göttingen, 2009.

- Schönig, Claus, “Finite Predication and Text Structure in the Babur-nāma (Babur-nâme’de Fiil Kipleri ve Metin Yapısı)”, Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Schönig, Claus, “Frauen im Babur-name”, Turkologie für das 21, Jahrhundert, Herausforderungen zwischen Tradition und Moderne, Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica, Bd. 70, Herausgegeben von H. Fenz und P. Kappert, Wiesbaden: Harrassowitz-Verlag, 2006, 231–242.

- Schönig, Claus, “Prädikatslose Sätze und postprädikatische Segmente im Babur-name (Haidarabad-Kodex)”, Journal of Turkology, Vol. 2, No. 2, 1994 (1996), p. 225–243.

- Schönig, Claus, “Komplexe Verben im Babur-name (Haidarabad-Kodex)”Ural Altaische Janbücher, NF14 (1996), s. 206-217.

- Schönig, Claus, “Vergangenheitstempora im Babur-name”, Materialia Turcica, 15, 1989 (1991), p. 1–13.

- Şen, Yasin, “Bâbürnâme’ye Göre Ali Şir Nevâyî”, Türk Dünyası, S. 37, Bahar 2014, s. 41-49.

Edebiyat tarihimizin önemli şahsiyetlerinden biri olan Ali Şir Nevâyi’nin Bâbür’ün kıymetli eseri Bâbürnâme’de birincil ağızdan anlatıldığı görülmektedir. Şen, bu durumdan yola çıkarak Bâbür’e göre Ali Şir Nevâyi’yi çalışmasında ele almıştır. Bâbürnâme’de Ali Şir Nevâyi’nin anlatıldığı kısımlara ve Bâbür’ün samimi ve içten ifadelerine yer verdiği çalışmasında, bu ifadelerden yola çıkarak Ali Şir Nevâyi’nin özelliklerini anlatmıştır.

- Tekcan, Münever, "Babur-name'de Eğlence", Uluslararası Halk Kültüründe Eğlence Sempozyumu, 2010.

Tekcan, Bâbürnâme'de Bâbür'ün de bizzat içinde bulunduğu çeşitli eğlenme, keyifli vakit geçirme toplantıları ve sosyal birlikteliklerden yola çıkarak Bâbürnâme'ye göre "eğlence" şeklini incelemiştir.

- Tekcan, Münevver, "Using the Eyes of the Babur-name to Pass Through a Land and Its People: A (post) modern Reading of a Historic Text", Roads and Travellers in the Altaic World, 51st PIAC, Bucharest, 27 July-Agust 1 st. 2008.

- Tekcan, Münevver, "A Personal View of Description of Samarkant in the Babur-nama.", Historical And Philological Studies of Chinese Western Regions Dedicate to Professor Klaus Sagaster on His Eightieth Birthday, Science Press Beijing, s. 403-416.

- Tekcan, Münevver, "Anniversary, Feast and Celebration in the Babur-nama Seen As Transition to Khanate, Court and Adulthood", 54th. Permanent International Altaistic Conference, 2011.

- Tekcan, Münevver, "Babur-nâme'de Statü ve Diplomasi (Status and Diplomacy in the Babur-nāma), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.

- Tekcan, Münevver; Şahin, Serpil, "Babur-name'de Kadınla İlgili Söz Varlığı", Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK, 2014.

Bâbürnâme'de kullanılan "kadın"la ilgili söz varlığı tespit edilerek, bu kavramların tarihî süreç içerisinde kazandıkları anlamlarıyla birlikte incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Bâbürnâme'de kullanılan "kadın"la ilgili kavramların tarihî metinlerdeki kullanılışı ve çağdaş Türk dillerindeki uzantıları ortaya konmuştur.

- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Baburname" maddesi, Dergâh Yayınları, C: 1,s.279.

- Yıkılmaz, Arzu, "Bâbürnâme'de Aslî Zarf- Fiillerin Kullanımı ve Zaman İşlevleri Üzerine", Elektronic Turkish Studies, Summer 2015, Vol. 10, Issue 12, p. 1243-1260.

Bu makalede, Bâbürnâme'de geçen aslî zarf-fiillerle kurulmuş yan cümlelerin kullanımları ve zaman işlevleri ele alınmıştır. Metinde kullanılan aslî zarf-fiillerden -GAç, -GAlI, GUnçA, -(X)p, -A/-y, -mAy biçimleri değerlendirilerek eserdeki zarf-fiil yan cümleleri ve birlikteliklerinin kullanımı özellikle de, zarf-fiil yan cümlesinin bağlı bulunduğu ana cümle veya başka bir yan cümle ile kurduğu zaman ilişkileri sonucunda üstlendiği görev ve işlevler incelenmiştir.

- Yurdakök, Murat (2007), "Bâbür Şah'ın (1483-1530) Ünlü Eseri Babürname'de Tıbbî Bilgiler", Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, S. 50, 73-77.

Bâbürnâme'de geçen tıbbî bilgilerin yer aldığı çalışmada, Arat'ın Bâbürnâme tercümesinden faydalanılmıştır. Eserde Bâbür tarafından kayıt altına alınan, bahsedilen tüm hastalık ve tıbla ilgili ifadelere yer verilmiştir. Yalnız Bâbür'ün ifadelerinin yer aldığı çalışmada, hastalık ya da tıbbî bilgilerle ilgili bir açıklama yapılmamıştır.

(2) Bâbürnâme Hakkında Hazırlanmış Tezler

Dil ile ilgili olanlar:

Bâbürnâme dil ve üslup çalışmalarına da konu olmuş, yüksek lisans ve doktora seviyesinde tezlerle çalışılmıştır. Özel olarak Bâbürnâme'de sıfatlar, birleşik fiiller, fiilimsiler gibi dilbilgisi konularının yanı sıra yüksek lisans seviyesinde transkripsiyon çalışmaları da yapılmıştır. Aşağıda önce transkripsiyon çalışmalarına, ardından dilbigisi temalı çalışmalara yer verilmiştir.

- Çevik, Gökhan, *Babur-nâme'nin [184a-244b] arasındaki bölümü (Metin, Gramatikal Dizin ve Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2014.

- Kavallı, Seda, *Babur-Nâme'nin [304a-382a] arasındaki bölümü (Metin, Gramatikal Dizin ve Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2016.

- Koca, Duygu, *Babur-Nâme'nin [1b-60b] arasındaki bölümünün Gramatikal Dizini ve Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2013.

- Mutlu, Kemal, *Babur-Nâme'nin [61a-120a] arasındaki bölümünün Gramatikal Dizini ve Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2017.

- Şirin, Bilal İsmail, *Babur-Nâme'nin [120a-183a] arasındaki bölümünün Gramatikal Dizini ve Sözlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2017.

- Terzioğlu, Hakan, *Babur-Name'nin [245a-304b] arasındaki bölümü (Metin, Gramatikal Dizin ve Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2016.

Münevver Tekcan danışmanlığında farklı öğrenciler tarafından çalışılmış ve 2014-2017 yılları arasında savunmaları yapılmış yüksek lisans tezlerinde, Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının 1b-60b, 61a-120a, 120a-183a, 184a-244b, 245a-304b ve 304a- 382a numaralı varakların transkripsiyonu yapılıp gramatikal dizinle birlikte çalışılan kısmın sözlüğü verilmiştir. Yapılan bu tezlerde izlenen yöntem ortaktır. Buna göre:

Dört bölümden oluşan çalışmaların giriş bölümünde *Bâbür'un hayatı*, *eserleri* ve *kişiliğiyle* birlikte *Bâbür Devleti'nin tarihine* dair kısa bilgiler verilmiştir. Çalışmaların ikinci bölümleri *Babur-nâme*'nin **1b-60b, 61a-120a, 120a-183a, 184a-244b, 245a-304b** ve **304a- 382a** varakları arasındaki bölümünün transkripsiyonlu metnini içermektedir. Çalışmaların tamamında transkripsiyonlu metinde noktalama işaretleri kullanılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü transkripsiyonu verilen metinde geçen sözcüklerin gramatikal dizinini ve sözlüğünü ihtiva etmektedir. Dört çalışmanın da gramatikal dizinleri R. Rahmeti Arat'ın *Kutadgu Bilig* adlı eserindeki yönteme göre hazırlanmış. Sözlük bölümünde Türkçe kelimelerin Eski Türkçedeki karşılıkları Clauson'un *An Etymological Dictionary of Pre Thirteenth-Centruy Turkish* adlı sözlüğünden alınmış. Kişi ve yer adları için ayrı dizin yapılarak ayrı bir bölümde verilmiş. Kişi ve yer adları için yine R. Rahmeti Arat'ın *Vekayi* adlı çalışması esas alınmış. Çalışmaların dördüncü bölümünde sonuç ve metnin söz

varlığını gösteren istatistiksel bilgiler ile tablolar, metnin tıpkıbasımından örnekler ve Bâbür'un şeceresi ile ilgili tablolar ile Bâbür Devleti'nin sınırlarını gösteren haritalara yer verilmiştir.

- Şen, Mesut, *Babürname: Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Giriş-Metin-Açıklamalı Dizin (Kabil ve Hindistan bölümleri)*, Dokrora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali danışmanlığında Mesut Şen tarafından Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma, Bâbürnâme'nin Kabil ve Hindistan bölümlerinin Haydarâbâd ve Elphinstone nüshaları ile gerekli yerlerde Bâbürnâme'nin basma nüshası Kazan nüshasına dayalı tenkitli yayını içerir. Giriş, metin ve açıklamalı dizin olmak üzere üç bölümden oluşan çalışmanın Giriş bölümünde eserin niteliği ve içeriği ile eserin nüsha ve tercümelerine yer verilmiştir.

Metin kısmında Bâbürnâme'nin Kabil ve Hindistan bölümleri anlatılan olayların yıllara göre sıralanmış şekli ile karşılaştırılmalı transkripsiyonu yapılmıştır.

Son olarak açıklamalı dizin ile metnin söz varlığı ortaya konmuştur.

- Aka, Murat, *Babürnâme'nin Dil Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2014.

Prof. Dr. Ahat Üstüner danışmanlığında Murat Aka tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Bâbürnâme'nin ses ve şekil bilgisi özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. W. M. Thackston'ın Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasından yaptığı transkripsiyon çalışması esas alınan çalışma, "Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi ve Sonuç" olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

"Giriş" bölümünde Bâbür Şah döneminde Türk dilinin genel durumu, Bâbürnâme'nin hangi koşullar altında yazıldığını anlatmak üzere Bâbür'ün hayatı ve Bâbür'ün eserleri ile bunlar üzerine yapılmış belli başlı çalışmalara yer verilmiştir.

"Ses Bilgisi" başlıklı bölümde Bâbürnâme'nin ses bilgisi özellikleri ünlüler ve ünsüzler alt başlıkları altında ortaya konmuştur. Bu bölümde yer yer Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki fonetik şekillerle karşılaştırmalar da yapılmıştır.

"Şekil Bilgisi" bölümünde kelime yapımı, kelime türleri, isim ve fiil çekimi anlatılmış; her bir gramer unsuru, fonetik varyantları ve anlamsal fonksiyonlarıyla birlikte verilmiştir. Metnin içerisinden sayfa ve satır numaralarıyla verilen örneklerin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır.

- Awut, Reyhangül, *Babürname Dilinin Belagati Üzerine İnceleme*, Merkezi Milliyetler Üniversitesi, (Çin'de yapılmış yüksek lisans tezi, Uygurca).

- Ceylan, Nimet, *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler,* Yüksek Lisans Tezi,Çukurova Üniversitesi, 2009.

Prof. Dr. Deniz Abik danışmanlığında, Nimet Ceylan tarafından hazırlanan *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur Mirza'nın eserlerindeki İkilemeler* adlı çalışmada, Bâbür Mirza'nın dört eserinden derlenen ikilemeler ışığında, Türkçenin tarihî dönemlerinden beri kullanılan ikilemelerle ilgili problemler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada taranan eserler: Bâbürnâme I, II, III, Mübeyyen Der Fıḳh, Bâbür Dîvânı, Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi. Çalışmanın giriş bölümünde *ikileme* için kullanılan terimler gösterilmiş; ikilemenin tanımı ve diğer araştırmacıların ikileme tanımlarına yer verilmiştir. İkilemelerle ilgili yapılan çalışmalara dair bilgiler ve yapılan çalışmalardan ilgili pasajlar da bu bölümde aktarılmıştır. Bölümün sonunda Bâbür Mirza döneminin siyasî- edebi görünümü ve Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün çalışmada taranan dört eserine dair bilgiler yer almıştır. İnceleme bölümünde Babur'un dört eserinde saptanan ikilemeler ses benzerliği, hece dizilişi, yapı, köken, anlam, sözcük türü, anlamsal işlevleri ve söz dizimindeki işlevleri bakımından sınıflandırılarak incelenmiştir. Çalışmanın *Sıklık* başlıklı bölümünde, taranan metinlerde kullanılan ikilemelerin sayısı, hangi ikilemelerin hangi bölümde en çok kullanıldığıyla ilgili sayısal veriler aktarılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde, elde edilen bulgular ışığında taranan dört eserdeki ikilemelerin durumuyla ilgili tespitlere yer verilerek; Bâbür'ün bahsi geçen dört eserindeki 532 yapının (409 adet *ikileme*, 93 adet *tekrarlı yapı* ve 30 adet *birleme*) ses benzerliği, yapı, anlam, köken, sözcük türü, işlev ve söz dizimindeki işlevleri açısından sayısal tabloları gösterilmiştir. Ek kısmında, ikileme dizini verilmiştir.

- Çorbacı, Esra, *Babürname'de Sıfatlar*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2012.

Prof. Dr. Ahmet Nahmedov'un danışmanlığında, Esra Çorbacı tarafından yüksek lisans tezi olarak 2012 yılında savunulan *Babürname'de Sıfatlar* adlı çalışmada yapılanlar özetle şöyledir:

Tez, *Giriş, Sıfat* ve *Babürname'de Sıfat* ile eserde kullanılan sıfatların dizini olmak üzere dört bölümden oluşur. *Giriş* kısmında sıfat konusunun incelemesinin yapıldığı eser olan Bâbürnâme hakkında bilgi verilmiştir. Eser ve eserin yazıldığı dönemle (bu kısımda Çağatay adı, Çağatay edebiyatı ve Çağatay diline dair bilgilere de yer verilmiştir) ilgili bilgiler aktarıldıktan sonra eserin müellifi Bâbür Şah hakkındaki açıklamalara geçilmiştir. Bâbür'ün hayatı, edebi kişiliği ve Bâbürnâme dışındaki eserleri hakkında da bilgi verilmiştir. Bâbürnâme metni için W. M. Thackston tarafından hazırlanan Haydarâbâd nüshası esas alınmıştır. Çalışmanın inceleme bölümünün birinci kısmında, Türkiye Türkçesi'nde sıfat konusu Türkiye'de yapılmış bazı çalışmalardan veriler aktarılmış, genel itibariyle Türkologların sıfat konusuna yaklaşımları ve sıfat konusu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine bu başlık altında sıfatların sınıflandırılması yapılmıştır. Buna göre sıfatlar, *Kelime ve Kelime Grubu Olma Niteliğiyle*; *Niteleme ve Belirtme Durumuna* ve *Yapısına* göre üç ana başlık altında ele alınmıştır. İnceleme bölümünün ikinci kısmında, Bâbürnâme'de geçen sıfat türleri ve bunların kullanım şekilleri örneklendirilerek çağdaş Türkiye Türkçesindekilerden farklılıkları üzerinde durulmuştur. Daha önce yapılan sıfatlarla ilgili sınıflandırmaya göre Bâbürnâme'deki sıfatlar incelenmiştir. Dizin bölümünde Bâbürnâme'de yer alan sıfat verileri, anlam bilgileri, sayfa ve satır numaralarıyla birlikte ve niteledikleri ya da belirttikleri isimler de parantez içinde verilerek gösterilmiş.

- Demir, Cengiz, *Baburname'de Birleşik Fiiller*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2016.

Prof. Dr. Münevver Tekcan danışmanlığında Cengiz Demir tarafından Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan ve 2016 yılında savunması yapılan *Baburnâme'de Birleşik Filler* adlı çalışmada Bâbürnâme'de geçen birleşik fiiller tespit edilmiş,

eserden örnekleri verilmiş ve yapı bakımından sınıflandırılarak, sözlük anlamları verilmiştir. Çalışmanın *Giriş* bölümünde Çağatayca ve Bâbür'un hayatı ile Bâbürnâme hakkında bilgi verilmiştir. Ardından birleşik fiiller başlığı altında birleşik fiilin tanımı yapılarak araştırmacıların tanımlarına yer verilmiştir. *Çağatay Türkçesinde Birleşik Fiil* başlığı altında J. Eckmann'ın ve Bordogligeti'nin Çağatay Türkçesinde birleşik fiil yapılarına dair görüş ve sınıflandırmalarıyla birlikte bu iki araştırmacının birleşik fiil hakkındaki gruplandırmalarının karşılaştırmalı tablosu verilmiştir. Çalışmanın *İnceleme* kısmında Baburname'de Birleşik Fiiller isim unsur+yardımcı fiil ve fiil+fiil olmak üzere iki grup halinde incelenmiş. Bu başlıklar altında tespit edilen birleşik fiillerin geçtiği cümleler örnek olarak verilmiş ve birleşik fiillerin sözlük anlamı kaydedilmiştir. Çalışmanın sonunda tespit edilen birleşik fiillerin alfabetik dizini yapılmıştır. Ayrıca sonuç kısmında tespit edilen tasvir fiillerinin Çağatay, Özbek, Yeni Uygur ve Türkiye Türkçesi'ndeki anlam karşılıkları bir tablo halinde verilmiştir.

- Yıkılmaz, Arzu, *Bâbürnâme'de Fiilimsiler*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2014.

Doktora tezi olarak Prof. Dr. Claus Schöning danışmanlığında Arzu Yıkılmaz tarafından hazırlanan ve 2014 yılında savunması yapılan *Bâbürnâme'de Fiilimsiler başlıklı* çalışmada yan cümlenin yüklemi olarak kullanılan fiilimsiler incelenmiştir.

Bâbürnâme'de geçen ve yan cümlenin yüklemi olarak kullanılan fiilimsilerin kullanılışları, kurdukları birliktelikler ve işlevlerinin ortaya konulduğu çalışmada fiilimsiler, üstlendikleri görevlere göre değil, kurdukları birlikteliklere göre sınıflandırılmıştır. Çalışmada Bâbürnâme'nin A. S. Beveridge tarafından yapılan tıpkıbasımı ile karşılaştırmalı olarak Bâbürnâme'nin Thackston tarafından neşredilen Haydarâbad nüshası kullanılmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde, izlenen yöntem, karşılaşılan sorunlar, farklı değerlendirme ve eleştirilere yer verilmiş, Çağatayca ve Çağatay Edebiyatı, Bâbür ve Bâbür'ün edebi yönü, Bâbürnâme üzerine ayrıntılı açıklamalarda bulunulmuştur. Ardından fiilimsilerin farklı Türkologlarca yapılmış tanımlarına ve özelliklerine yer verilmiştir. Yine aynı bölümde fiilimsilerin çeşitleri ve özellikleri aktarılmış; isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin açıklamaları ve farklı

araştırmacıların fikirleri bu bölümde yer almıştır. *Bâbürnâme'de Fiilimsiler ve Birliktelikleri* başlığı altında inceleme kısmında yapılacakların özeti sunulmuş, izlenecek yöntem ve yapılacak sınıflandırmaların ayrıntıları verilmiştir. Çalışmanın inceleme kısmı, *isim-fiil*, *sıfat-fiil* ve *zarf-fiil* olmak üzere üç ana bölüm ve her bölümün altında açılmış alt başlıklardan oluşmaktatır. Alt bölümlemeler, fiilimsilerin aldıkları çokluk, iyelik, durum ekleri ve edatlı kullanımlarına göre ayrılmıştır. Tespit edilen isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil biçimlerinin hem yan hem de ana cümle içinde hangi cümle unsurunu (özne, nesne, tümleç, vs.) oluşturdukları, bu yapı ve birlikteliklerin hangi zaman(ları) ifade ettikleri, vb. konular üzerinde de durulmuştur. Ele alınan fiilimsiler açıklandıktan sonra, metinde geçtiği cümlede altı çizilerek gösterilmiş, örnek cümlelerin Türkiye Türkçesine çevirisi, R. R. Arat'ın Bâbürnâme çevirisiyle birlikte Thackston'ın İngilizce çevirisi ve Çağatayca sözlüklerden de yararlanılarak yazarın kendi çevirisiyle oluşturulmuştur.

Diğer konularla ilgili olanlar:

- Akyol, Ercan, *Bâburnâme: Bir Birey Olarak Bâbur ve Yeni bir Nasihatnâme Türü*, Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, 2014.

Prof. Dr. Semih Tezcan danışmanlığında Ercan Akyol tarafından hazırlanan *Bâburnâme: Bir Birey Olarak Bâbur ve Yeni bir Nasihatnâme Türü* başlıklı yüksek lisans tezinde Bâbur'un, 1494-1530 yılları arasındaki yaşamını anlattığı *Bâbürnâme* adlı hatıratı adab açısından ele alınmıştır. Bu bağlamda tezde, Bâbür'ün hatıratından yola çıkılarak onun hükümdarlık algısının *adab* literatürü başta olmak üzere, edebiyat metinlerinden ne derece etkilendiği ve Bâbür'ün bu etkiyi ne biçimde kullanıp dönüştürdüğü tartışılmıştır.

Çalışmanın hareket noktasını Bâbür'ün içinde yer aldığı XV-XVI. yüzyılda Timurlu hükümdarlarının saraylarındaki yazılı kültür ortamı ve burada üretilen eserler; Bâbür'ün hatıratında okuduğunu belirttiği veya alıntıladığı Firdevsî'nin *Şahnâme*'si, Sâdi'nin *Bostân* ve *Gülistân*'ı gibi eserler ve son olarak Bâbür'ün kaleme aldığı *Vekâyî*, *Dîvân, Mübeyyen Der Fıkh*, *Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi* ve *Risâle-i Arûz* adlı eserler oluşturmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü, XV.yüzyıldan XVI. yüzyılın başına kadar Orta Asya Timurlu saraylarındaki yazılı kültür ortamına ayrılmış; burada yazılı kültür ürünlerinden olan dönemin edebiyat ürünleri başta olmak üzere o dönemde yazılmış olan önemli kronikler ve *adab* literatürü ürünleri ele alınmıştır. Yazara göre bu kitaplar, Bâbür'ün hatıratını yazmasında doğrudan etkilidir. Çalışmanın ikinci bölümü Bâbür'ün yaşamına, eserlerine ve kimliğine ayrılmış; burada onun eserleri çerçevesinde şairliği, yazarlığı ve eserlerinin edebî değeri üzerinde durulmuş, Bâbür'ün yazılı kültürle kurduğu bağın eserlerinde ne şekilde karşılık bulduğu gösterilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde hükümdarlık kavramının İslam dünyasında edebiyat eserleri özelinde ne şekilde yer aldığı gösterilerek, İslami hükümdarlık anlayışının dayandığı temel bir kavram olarak adalet kavramının İslami edebiyatlarda nasıl yer aldığı gösterilmiştir. Dördüncü bölümde, *adab* literatürünün Bâbür'ü hükümdarlık konusunda ne yönde etkilediği ve Bâbür'ün bu etkiyi nasıl dönüştürdüğü ortaya konmuştur. Bu çalışmada Bâbür'ün eserlerine tarih ve dil çalışmaları dışında edebiyat bilimi yoluyla bakılarak Bâbür'ün hükümdarlık anlayışının dönemin edebiyat ürünleriyle benzerlikleri ve ayrılıkları ortaya konmuştur.

Avcı, Mesut, *Erscheinungsform des Islam im Baburname* Berlin, Logos Verlag, 2017.

- Berbercan, Mehmet Turgut, *Babur'un Hatıratında Geçen Hayvan Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.

Prof. Dr. Nuri Yüce danışmanlığında Mehmet Turgut Berbercan tarafından hazırlanan *Babur'un Hatıratında Geçen Hayvan Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi* başlıklı yüksek lisans tezinde; Bâbür'ün Bâbürnâme'de kaydettiği ve haklarında önemli bilgiler verdiği Hindistan, Afganistan ve Türkistan faunalarına mahsus bütün hayvanlara ait adlar; orijinal nüshalar taranarak tespit edilmiş, leksikolojik metotla incelenmiş ve bu adların etimolojik yapılarıyla birlikte anlam karşılıkları verilmiştir.

Baburname'de bahsi geçen hayvanlarla ilgili bilgilerin genel mahiyeti hakkında bilgi verilip zoolojik esaslar göz önüne alınarak hayvan adlarının neye göre

sınıflandırılacağı açıklanmış, eser içindeki sayfa ve satır numaraları tespit edilen bütün hayvan adları ve hayvan topluluk adları, nüsha farklılıkları göz önüne alınarak, içinde geçtikleri metin parçalarıyla beraber transkrip edilerek, Çağatayca'dan Türkiye Türkçesine tercümeleri yapılmıştır. Ayrıca zoolojik esaslara göre sınıflandırılıp alfabetik olarak sıralandırılan hayvan adları, bu adların bazı eski ve çağdaş Türk şivelerinde bulunan şekillerinden ve bu adlara ilişkin bilgiler içeren yerli ve yabancı çeşitli kaynaklardan yararlanılarak karşılaştırmalı olarak semantik açıdan incelenmiştir. Elde edilen verilerin ışığında, araştırmanın sonucu ve özeti olarak, eser içinde geçen bütün hayvan adlarının etimolojik orijinleri, istatistiksel veriler belirtilmek suretiyle tablolar halinde gösterilmiş ve Türkiye Türkçesi, İngilizce ve Latince anlam karşılıklarını belirten bir liste oluşturulmuştur.

- Güneri, Mukadder, *Baburname'nin Temel Konuları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1994.

- Sertbaş, Zeynep, *Bâbur'un Hatıratında Geçen Bitki Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi* Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.

Dr. Öğretim Üyesi Özcan Tabaklar danışmanlığında Zeynep Sertbaş tarafından hazırlanan *Bâbur'un Hatıratında Geçen Bitki Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi* başlıklı yüksek lisans tezinde W. M. Thackston'un, R. R. Arat'ın ve A. S. Beveridge'in Bâbürnâme ile ilgili çalışmalarından faydalanılarak Bâbürnâme'de geçen bitki adları taranmıştır. Tespit edilen bitki adlarının kökenleri ve sözlüklerdeki karşılıkları verilmiştir. Farsça kökenli bitki adları için Steingass ve Mehmet Kanar'ın sözlükleri; Arapça kökenli olanlar için Mevlut Sarı'nın el-Mevarid adlı çalışması; özellikle Hindistan bölümünde geçen yerel bitki adları için de Sir Monier Williams'ın Sanskritçe etimolojik sözlüğü ile Piddington'un Hindistan bitkileri dizininden faydalanılmıştır. Bitki adları madde başı olarak verilmiş, burada Thackston'un transkripsiyonuna sadık kalınmıştır. Ayrıca madde başı bitki adlarının Latince tür adlarına da yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca bitki adlarıyla anılan yer isimlerine de yer verilmiştir. Çalışma bitki adları ve Latince adlar olmak üzere iki dizin ihtiva etmektedir.

- Yalçınkaya, Hamza, *Bâbur'un Hatıratında Geçen İnsan Yapımı Nesne Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Doç. Dr. Ersin Teres danışmanlığında Hamza Yalçınkaya tarafından hazırlanan *Babur'un Hatıratında Geçen İnsan Yapımı Nesne Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans tezinde W. M. Thackston'un Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonunu içeren çalışmasının dizininde geçen insan yapımı nesne adları taranmış, kelimelerin geçtiği örnek metinlere yer verilmiş, insan yapımı nesne adlarının diğer tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki durumlarının incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde Bâbür'ün hayatı, siyasi mücadeleleri, fikir ve sanat yönü ile eserlerine dair bilgilere yer verilmiş; ikinci bölümünde insan yapımı nesne adları "av ve avcılıkla ilgili nesne adları", "bilim ve mimari ile ilgili nesne adları", "devlet konulu nesne adları", "ekonomiye dair nesne adları", "tekstil konulu nesne adları," "hane araç ve gereçlerine dair nesne adları", "insan yapımı diğer nesne adları", "musiki konulu nesne adları", "sanata dair nesne adları", "savaş konulu nesne adları", "tabiata dair nesne adları", "tarım ve hayvancılık konulu nesne adları", ve "yeme içme konulu nesne adları" başlıkları altında sınıflandırılarak incelenmiştir. İncelemede izlenen yöntem; kelimenin Çağatayca metin ve sözlüklerdeki karşılıkları verilmiş ve kelimenin tarihî metinlerdeki kullanımları ile beraber günümüz Türk lehçelerindeki anlamları aktarılmıştır. Ayrıca bu kelimelerle ilgili Radloff, Nadelayev, Räsänen, Clauson, Doerfer, Dankoff, Nişanyan, Eren, Tekin, Tietze, Budagov, Sevortyan vd. Türkologların değerlendirmelerine yer verilmiştir. Kelimenin varsa Türkiye Türkçesi ağızları ile Türkçe sözlükteki karşılıkları da aktarılmış. Eserde geçen yabancı kökenli kelimelerin anlamları sözlük ve diğer kaynaklara bakılarak verilmiş, bu kelimelerin geçtiği örnek cümleler *Bâbürnâme*'den aktarılmıştır.

(3) Bâbürnâme Hakkında Yazılmış Kitaplar

- Arat, Reşit Rahmeti, *Gazi Zahirüddin Muhammed Babür, Vekayi*. *Babur'un Hatıratı*, Kabalcı Yay., İstanbul,2006.

- Bacque-Grammont, J. L., *Le livre de Babur (Babur-nama) Memoires de Zahiruddin Muhammad Babur de 1494a 1529*, Paris, 1980.
- Beveridge, A. S., *The Babar-Nama*, Londra-Leiden, 1905.
- Beveridge, A. S., *The Bâbur-nâme in English (Memories of Bâbur)*, translated from original Turki text of Zahirüddin Muhammed Bâbur Pâdshâh Ghâzî, Londra, 1922.
- Blagova, G. F., *Bâburname (Dili, Metnin Pragmatikası, Üslup), Çağatay Edebi Dilinin Tarihine Bir Bakış*, Moskova, 1994.
- Esker, Ramiz, *Zehireddin Mehemmed Babur, Baburname*, Türksoy Kütüphanesi Serisi-12, Bakü, 2011.
- Hauenschild, Ingeborg, *Botanica und zooligica im Babur-nama: Ein lexikologische und kulturhistorische untersuchung*, Harrossowits Verlag, Wiesbaden, 2006.
- İlminski, N., *Baber-Nameh Diagataice*, Ad fidem codicis Petropolitani edidit, Kazan, 1969.
- Jena, Krusnachandra, *Baburnama And Babur*, Sundeep Prakashan, Delhi, 1978.
- Mano, Eiji, *Baburname (Vaqayi')*, Kyoto-Syokado, 1995.
- Salye, M., *Baburname: Zaniski Babura*, Institut Vostokovedeniya Akademi Nauk Respubliki Uzbekistan, Taşkent, t.y.
- Satılık, M.-Azimdianova, S. A., *Babur-Name*, Taşkent, 1993.
- Schönig, Claus,*Finite Prädikationen und Textstruktur im Babur-name (Haiderabad-Kodex),*Wiesbaden, Harrassowitz Verlag,1997.
- Şemsiyev, Parsa, *Zahiriddin Muhammed Bâbür: Bâbürname*, Taşkent, 1990.

- Şen, Mesut, *Babur-nâme'de Meyveler, Meyve Kitabı*, Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Thackston, W. M., *Zahiruddin Muhammed Babur Mirza, Baburnama, Part One: Fergana and Transoxiana, Part Two: Kabul, Part Three: Hindustan, Chagatay Turkish Text with Abdul-Rahim Khankhanan's Persian Translation, TurkishTranscription, Persian Edition and English Translation*, Harvard University, 1993.
- Tömür, Hamit, *Zahiriddin Muhammed Bâbür: Bâbürname*, Milletler Neşriyatı, Sincan, 1991- 1992.
- *Zahiriddin Muhammed Babir, Babirname*, Özbekistan SSR Fanlar Akademiyası, Taşkent, 1960.

İKİNCİ KISIM
SÖZDİZİMİ İNCELEMESİ

Türkçede her sözcük kategorisinin, cümlenin bağlamına göre birbirleriyle olan ilişkileri neticesinde ortaya çıkan söz dizimsel fonksiyonları vardır. Çeşitli adlar altında gruplara ayırdığımız bu sözcük kategorilerinden isim, sıfat, zamir, zarf ve fiil türlerini birincil sözcük kategorileri olarak değerlendirebiliriz. Birincil sözcük kategorisinde yer alan bu türler, cümleyi meydana getiren ana unsurlardır (Turan, 1996: 27). Cümlenin anlamı bu sözcük kategorilerinin birbirleriyle olan karşılıklı ve anlamlı ilişkileri neticesinde ortaya çıkar ve şekillenir. Bağlaç, edat, son edat ve yarı edatlar ise ikincil sözcük kategorileri olarak değerlendirebilinir ve cümle içinde yardımcı unsurlar olarak, diğer sözcük kategorilerinin hem birbirleriyle hem de cümlenin bütünüyle olan anlamsal söz dizim ilişkileri kurmalarını sağlar.

Tüm bu sözcük kategorilerini anlam bağları ile birbirine veya direkt cümleye bağlayan, birbirleri üzerinde anlamlı karşılıklar kurmasını sağlayan eklere çekim ekleri denir. Türkçede çekim eklerinin en önemli vazifesi hangi sözcük kategorisinde olursa olsun kelimelerin cümle içinde anlamlı bir görev almasını sağlamasıdır. Sözcüklerin cümle ile anlamlı ve organik bağları ancak çekim ekleri ile sağlanır. Dolayısıyla bir çekim ekinin eklendiği sözcüğün cümle içinde aldığı göreve göre farklı bir ya da bir çok fonksiyonu olabilir.

Cümle dediğimiz gramatikal yapının kurulması için yargı bildiren bir sözcüğün var olması yeterlidir. Bir sözcüğün yargı bildirir şekilde anlatım sahnesine çıkması onun basit bir cümle oluşturması demektir. Ancak anlatım genişledikçe ve derinleştikçe anlam katmanlarını arttırır ve bu sayede anlatandan dinleyene verilmek istenen mesajlar en etkili ve doğru şekilde ulaştırılır. Tek bir yargı bildiren sözcüğün yeterli olduğu cümle yapılanmasında anlam katmanları ancak yeni sözcüklerin doğru ilgilerle kurduğu birlikteliklerle genişler. İşte Türkçenin söz dizimi, sözcükler arası kurulan bu ilgi bağları üzerine inşa edilir. Sözcüklerin çekim ekleri ile yüklendikleri bu yeni halleri ile kurdukları birliktelikler cümlenin yeni anlam katmanlarını ya da açıklayıcı boyutlarını oluştururlar.

Bu morfolojik yapılanma sözcükler arası ilişkilerin kurulmasında birincil koşuldur. Evvela sözcüklerin sözcüklerle anlamlı birliktelikler kurmasını sağlayan bu morfolojik unsurlar, daha geniş sahada ise kelime gruplarının yargıyla anlamlı bir bütün oluşturmasını sağlarlar. Tezimizin ikinci kısmını oluşturacak bu bölümde, "morfosentaks" yani "çekim morfolojisi" yöntemiyle metnimizde kullanılan çekim eklerinin söz dizimsel fonksiyonlarını, cümlenin kurulumunda öğelerin birbirleriyle ve karşılıklı olan ilişkilerindeki vazifelerini inceleyeceğiz.

Kullanacağımız morfo-sentaks (çekim morfolojisi) yöntemi yukarıda anlatılanlar doğrultusunda önem kazanmaktadır. Çünkü morfo-sentaks sözcüklerin sözcüklerle, öznenin yüklemle ve kelime gruplarının kelime gruplarıyla kurulan ilişkilerinde önemli bir göreve sahiptir ve çekim morfolojisi, söz dizimsel elemanların birbirleriyle olan ilişkilerini açıklar (Turan, 1996). Hal ekleri, son çekim edatları, aitlik eki, çekim eki fonksiyonunda ortaya çıkan bazı sıfat ekleri, zaman ve çatı ekleri söz diziminde kelimelere görev fonksiyonu kazandıran çekim ekleridir. Böylece yalın halleriyle cümleye katıldıklarında anlamsız bir boşlukta kalacak olan sözcükler, aldıkları çekim ekleri ile hem birbirleri ile hem de diğer söz dizim elemanları ile anlamlı birliktelikler kurarlar.

Sözcükler arası ilişkiyi sağlayan çekim morfolojisi, Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshası üzerinde yapacağımız söz dizimi incelemesinde kelimeler ve kelime grupları arasındaki ilişkiyi izah etmekte kullanacağımız yöntem olacaktır.

Kullanacağımız bu yöntem doğrultusunda tezin söz dizimi incelemesi kısmını üç ana bölüme ayırmayı uygun gördük. Buna göre birinci bölüm, isim çekim morfolojisine ayrılmış olup burada isim çekim ekleri ile kurulan birliktelikler incelenecektir (hal ekleri, çokluk eki, iyelik eki, aitlik eki, çekim eki fonksiyonunda kullanılan sıfat yapma ekleri +lI, +sIz gibi). İkinci bölümde fiil çekim ekleri ile kurulan söz dizimsel ilişkiler ele alınacaktır (şahıs ekleri, zaman ekleri, teklik-çokluk, isim fiil, sıfat fiil, zarf fiil). Böylece ilk iki bölümde çekim morfolojisine göre isimlere gelen ve fiillere gelen çekim ekleri söz dizimsel fonksiyonları dahilinde ele alınmış ve fonksiyonlarını gösteren örnekler verilmiştir Üçüncü bölüm "cümle" bahsine ayrılmış ve burada, cümlenin yapısı, cümlenin bölümleri, özne yüklem

uyumu ve cümle tipleri (basit, birleşik ve bağımlı birleşik cümle) ele alınmış, uygun örnekler Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasından verilmiştir.

A. İSİM ÇEKİMİ

1. ÇEKİM

Kökün çekimli anlamları, kök veya gövdeye gelen çekim ekleri aracılığıyla üretilir. Modern Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de ismin çekimi; çokluk, iyelik ilişkileri, aitlik ve ismin hallerini içerir. Çekim eklerinin diziliş kuralına göre çokluk eki her zaman birinci sırada sözcüğe eklenir; onu iyelik eki ve hal ekleri takip eder.

2. ÇOKLUK

Çağatay Türkçesinde, Genel Türkçede olduğu gibi çokluk eki +lAr isim ve zamirlerin çokluğunu yapmak üzere kullanılır. Bu Türkçe çokluk eki, Türkçe kelimelerinin yanı sıra bazı alıntı kelimelerde de kullanılmıştır.

Türkçe çokluk ekinden başka bazı Arapça ve Farsça çokluk ekleri ile de isimlerin çokluğu sağlanmıştır. Aşağıda fonksiyonlarıyla birlikte çokluk durumundaki kelimelerin örnekleri verilmiştir.

a. Çokluk eki +lAr çokluk belirtmek üzere Türkçe ve çoğul olmayan Arapça ve Farsça kelimelerde kullanılır.

Örnekler:

- Ḳalın lāle ve *güller* açılur. (3a)

"Pek çok lale ve güller açılır."

- İş körgen *yigitler* mundaḳ bī-ṣarfa *çıḳışlardın* men‘ ḳılsalar ṭa‘n ḳıla kiriştiler. (91b)

"Tecrübeli yiğitler onların böyle özensiz çıkışlarını engellemek istediklerinde onları ayıplamaya başladılar."

- Uçḳan yėrniñ özidin *çeşmeler* peydā boldı. (157b)

"Kaybolan (toprağın) yerinde kaynaklar ortaya çıktı."

- Uşbu kün Kiçkine Tunḳaṭār'dın ol yüzdeki *bėglerge* bolcar bile *fermānlar* bitip yiberildi kim çerig atlanıladur. (240b)

“O gün Kiçkine Tunkatar’dan o taraftaki beylere ictima edilecek yerle ilgili fermanlar yazılıp gönderildi ki asker atlanmaktadır.”

- Ḫandaḳ maṣlaḥatı üçün Ḫalīfe atlanıp ḫandaḳ yėrlerini *bėldārlarġa* ta‘yīn ḳılıp *muḥaṣṣıllar* müḳerrer ḳılıp kėldi. (316a)

“Halife atıyla gidip hendek işi için hendek yerlerinin ilerlemelerine görevlendirip meydana getirenlere tekrarlayıp geldi.”

b. *+āt* Arapça çokluk eki ile Arapça ve bazen de Türkçe kelimelerin çokluğu yapılır.

- Ḳal‘anıñ girdāgirdi tamām *maḥallāttur*. (2a)

“Kalenin çevresi tamamen mahallelerdir.”

- Muḥammed Ḥüseyn Gürgān Duġlat, kim Ura Tėpe’de ėdi, Semerḳand’ġa yürüşmek dā‘iyesi bile aña kişiler yiberip sözleşip Yār Yaylaḳ kėntleridin Peşāġar’nı, kim Ḥażret-i Ḫ^{w}āce’niñ mülk kėntleridindür, bu *feterātta* aña ta‘alluḳ bolup ėdi, tiledük kim bu ḳış ‘āriyyetī bėrgey tā anda olturup Semerḳand vilāyetiġa ėligdin kėlgençe ėvrüşgey biz. (59a)

“Muhammed Hüseyin Gürgan Duglat, Ura Tepe’deydi, Semerkant üzerine yürümek niyetiyle ona adamlar gönderip sözleşip Yar Yaylak köylerinden (olan) Peşagar’ı ki bu köy Hoca hazretlerin mülkündeki köylerdendi ama bu duraklamalarda (duraklama zamanlarında) ona geçmişti, bu kışı orada geçirip Semerkand vilayetine elden geldiğince hücum edebilmek için geçici olarak bize vermesini diledik.”

c. İkililiğinin yönelme hali eki +eyn nadiren birkaç Arapça kelimede kalıplaşmış olarak görülür. İşlevsel değildir.

- *Ḫamseteyn* ve Mesnevī kitāblarını ve tārīḫlerni oḳup ėrdi. (7a)

“Hamseteyn ve Mesnevi kitaplarını ve tarihlerini okurdu.”

- Bu vilāyetlerde Ġaznī ve Ḫ^{w}ārezm savuḳluḳ bile meşhūrdur, nėçük kim *'Irāḳeyn* ve Āzerbaycān’da Sulṭāniyye bile Tebrīz savuḳluḳ bile şöhreti bar. (139a)

“Nasıl ki Irakeyn ve Azerbaycan’da Sultaniye ile Tebriz soğukluğu ile şöhretlidir, bu memleketlerde de Gazne ve Harezm soğukluğu ile meşhurdur.”

- Şāh Kābil tağıdın bir tumşuḳ ayrılıp kėliptür, *‘Aḳābeyn* dėrler. (128b)

“Şah Kabil dağından bir dağ kolu ayrılıp gelir, Akabeyn derler.”

e. İsimler sayılarla belirtildiğinde tekil olarak kalırlar:

- ėkki-üç menzildin (18a)
- üç kün (220a)
- üç ḳız (220a).

3. İYELİK İLİŞKİLERİ

Türkçede isimlerin ve zamirlerin sahipliğini, iyeliğini belirtmek üzere iyelik ekleri kullanılır. İyelik ekleri yalnız isim kök ve gövdeleriyle değil sıfat fiil ekleriyle de kullanılarak sahiplik anlamı oluştururlar. İyelik eklerinden sonra genel olarak hal ekleri gelebilir. Çağatay Türkçesinde iyelik ekleri ve metnimizdeki örnekleri aşağıda verildiği şekildedir:

	vokallerden sonra	konsonantlardan sonra
teklik		
1.	+m	+Im, +Um
2.	+ñ	+ Iñ, +Uñ
3.	+sI	+I
çokluk		
1.	+mIz	+ImIz, nadiren +UmUz
2.	+ñIz (örneğine rastlanmamıştır.)	+IñIz
3.	+lArI	+lArI

Örnekler:

- *Anam* Ḳutluḳ Nigār Ḫānım ėdi. (8b)

“Annem Kutluk Nigar Hanım’dı.”

- *Aġzımġa* paḫta bile su tamızurlar ėrdi.

“Ağzıma pamukla su damlatıyorlardı.”

- Ġūrī Barlas’nıñ ḳaşınıñ *üstige* oḳ tėgdi. (211a)

“Guri Barlas’ın kaşının üstine ok değdi.”

- Bu su bile Semerḳand *arasıda* bir püşte tüşüptür. (45a)

“Bu su ile Semerkant arasında bir tepe bulunmaktadır.”

- Çün *allımızda* biziñ *ġanımımız* hem zor ėdi, kişi ayıra almaduk. (210a)

“Çünkü önümüzdeki bizim düşmanımız zorluydu, kişi ayıramazdık.”

- Oḳ kėle başlaġan furṣatta bir dest biziñ *ıravulumuzını* urup yandurup ġolġa tıḳtılar. (210b)

“Ok gelmeye başladığında bir el bizim kılavuzumuzu vurup döndürüp alaya tıktılar.”

- Çün bu kişi baradur Cihāngīr Mīrzā’ġa maḫṣūṣāna öz *kėygeniñizni* yiberiñ. (97b)

“Çünkü bu kişi varır, Cihangir Mirza’ya özellikle kendi giyiminizni gönderin.”

- Eger sizleriñ becā gāh ḫidmet ḳılur *ḫayālıñız* bardur, ḫod mundaḳ ḫidmet ḳapusı yıllarda tapılmas. (115b)

“Eğer sizlerin yerinde (uygun) hizmet kılma hayaliniz vardır, bunun gibi hizmet kapısı yıllarca bulunmaz.”

- Ḫorāsān ve Semerḳand Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ taḫt-ı żabṭıġa kirgende bu ėkki pāyitaḫtnıñ işke yarar *yiġitlerini* ḫāṣṣa tabin ḳılıp Ḫorāsān çehre tabini Semerḳand çehre tabini dėr ėgendür. (15b)

“Horasan ve Semerkant, Sultan Ebu Said Mirza’nın zabtına girdiğinde bu iki başkentnin işe yarar yiğitlerini kuvvet birliği yapıp Horasan oğlan birliğini Semerkant oğlan birliğini söyler ikendir.”

4. HAL EKLERİ

İsimlerle cümlenin diğer öğeleri, özellikle de fiille olan ilişkisini sağlayan eklere hal ekleri denir. Genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de dokuz hal eki vardır ve bunlar daima çokluk ve iyelik eklerinin ardından son ek olarak isme eklenirler. Sıfat fiil ekleriyle birlikte de kullanılırlar. Bu kullanımda da sıfat fiil eklerinden sonra gelerek anlam olarak zarf belirtirler. Çağatay Türkçesinde ve metnimizde görülen hal ekleri aşağıda verildiği şekildedir.

(1) Nominatif (Yalın) Durum

İsimlerin yalın durumunu belirtir, eksizdir.

Söz dizimindeki fonksiyonları:

a. Yalın hali ile bir isim, bir cümlenin öznesi olabilir.

- Dervīş Muḥammed ḫanẓalnı körgen ėmes ėdi. (243a)

"Derviş Muhammed ebucehil karpuzunu görmemişti."

- Üstād 'Alī Ḳuh taş atar üçün bir buġdaysız yėrni iḫtiyār ḳıldı. (333a)

"Üstad Ali Kuh taş attığı için buğdaysız bir yeri seçti."

b. Bir yardımcı fiille birlikte veya bildirme koşacı ile yalın hal bir isim cümlesi oluşturabilir.

- Yana Aḥmed Tevekkül Barlas ėdi. (171b)

"Yine Ahmed Tevekkül Barlas'dır."

- Evāyil mührdār ėdi. (171a)

"Önceleri mühürdardı."

(2) Genitif (İlgi) Durumu

Çağatay Türkçesinde genitif eki, +nIñ/+nUñ ve nadiren +Iñ/+Uñ şeklindedir. İyelik eklerinden sonra kullanılmadığı da görülür, böyle bir durumda ilgi durumunun vazifesini iyelik yüklenir.

Söz dizimindeki fonksiyonları:

a. İlgi ekinin söz dizimindeki temel fonksiyonu, bir isim ile başka bir ismi "ilgi" ilişkisi ile birbirine bağlayarak aralarında aitlik, mülkiyet gibi yönlerden bağ kurmaktır.

- Ḫ^{w}ācelerniñ cenābı andın 'ālī ėdi kim zor ḳıla alġaylar ėdi. (36b)

"Hocaların konumu öyle yüksekti ki nasıl zorlayabilsinlerdi."

- Cerrāḥnıñ iḫtiyārı bile yā bī-ḫ^{w}āst, mīldin Sulṭān 'Alī Mīrzā'nıñ közlerge āsībi yėtmedi. (37b)

"Cerrahın isteyerek veya istemeyerek, (gözlerine çekilen) milin Sultan Ali Mirza'nın gözlerine zararı olmadı."

- Şeybaḳ Ḫān'nıñ işi tenezzülde ėdi. (87b)

"Şeybak Han'ın işi gerilemekteydi."

- Ḥaydar Ḳāsım Bėg'niñ oġlı. (89a)

“Haydar Kasım Bey’in oğlu.”

- Mėniñ atım ötti. (95b)

“Benim atım öldü.”

- Ḳarbuġ Puştası’nıñ şimālıdın Cūdek kėntiniñ ayaḳı bile İlen Otını tuşlap tėpredük. (95b)

“Karbuğ dağının kuzeyinden, Cûdek köyünün aşağısından Ilan Otı’ya hareket ettik.”

(3) Datif (Yönelme) Durumu

Çağatay Türkçesinde datif eki çeşitli formlarda görülür. Ek, ünlüler ve tonlu ünsüzlerden sonra +GA şeklinde, tonsuz ünsüzlerden sonra ise +KA şeklinde kullanılarak, eklendiği sözcük tabanıyla ünsüz uyumuna girer. Türkçe kelimelerde genel olarak kalınlık-incelik uyumuna da uyduğu görülür. Ayrıca Oğuz Türkçesinden kalıntı olarak ve özellikle iyelik eklerinden sonra görülen +A ve +nA biçimleri de mevcuttur.

Söz dizimsel Fonksiyonları

a. Eylemin yönünü ve kime yöneldiğini belirtir.

- Andın çıḳıp Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā olturġan *Bāġ-ı Bihişt’ḳa* kėldim. (199a)

“Oradan çıkıp Muhammed Hüseyin Mirza(nın) oturduğu Bağ-ı Behişt’e geldim.”

- Aḳa ini ve tevābi‘ u levāḥıḳı bile *Ḥiṣar’ġa* tarttı. (99b)

“Büyük, küçük kardeş ve hizmettekileriyle Hisar’a çektik.”

- Biz Ābburdan Köteli bile aşıp Ḫān *ḳaşıġa Tāşkend’ḳa* müteveccih bolduk. (99b)

“Biz Ābburdan Geçidini aşıp han yanına Taşkend’e yöneldik.”

- *Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’ġa* közi ma‘yūb bolġandın soñ bėrip ėdiler. (168b)

“Sultan Mesud Mirza’ya gözünü kaybedişinin ardından vermişlerdi.”

b. Cümlede bahsedilen yerin sınırlarını belirler, “+e kadar” manasıyla bahsedilen yerin/mekânın yükleme bağlanmasını sağlar.

- Yana bir Ḫocend’dür, Andicān’dın *ġarb sarıġa* yėgirme bėş yıġaç yoldur. (4a)

“Yine biri Hocend’dir, Endican’dan batıya doğru yirmibeş yığaç (bir uzunluk birimi) mesafededir.”

c. Eylemin amacını, hedef veya gayesini belirtir. (“için” ile aynı anlama sahip)

- Fi’l vāḳ‘i bahārlar *seyr ḳılmaḳḳa*, *ḳuş salmaḳḳa* ve *ḳuş atmaḳḳa* bu yerlerçe yem kem oḳ bolġay nėçük kim Kābil ve Ġaznī vilāyetiniñ ta‘rīf ü tavṣīfide şemme meẕkūr u mesṭūr boldı. (202b)

“Kabil ve Gazne vilayetlerinin anlatımında kısaca söylenip yazıldığı gibi gerçekten de baharları gezmek, kuş salmak ve kuş avlamak için bu yerler kadar iyi yer az bulunur.”

- İnisi Velī’ġa ḳalın çėrig ḳoşup Şaburġān’nı ḳapamaḳḳa ve ol nevāḥīni tālān u tārāc ḳılmaḳḳa yiberdi… (57a)

“Küçük kardeşi Veli’yi birçok askerle birlikte Şaburgan’ı kuşatıp o havaliyi yağmalaması için göndermişti…”

d. Faktitif cümlelerde fiilin failine/yapanına işaret eder.

- Munça kişi baḳıp turup bir nėçe yayaḳ *Afġān’ġa* tüptüz yėrde mundaḳ yigitni aldurup… (239a)

“Bu kadar adam karşıdan bakarak, dümdüz bir yerde birkaç yaya Afgana böyle bir yiğidi kaptırıyorsunuz…”

e. “üstünde, içinde” yerine bu anlamlara gelecek şekilde kullanılabilir.

- Semerḳand’dın Mehdī Sulṭān, Baysunġur Mīrzā’nıñ ılġarını başlap kėlip bularnıñ üstige turdılar. (38b)

“Semerkand’dan Mehdi Sultan, Baysungur Mirza’nın akıncılarını kumanda ederek geldi ve bunların üzerine yürüdü.”

- Narıdın tört bėş kişi bile Sulṭān ‘Alī Mīrzā, bėridin tört bėş kişi bile mėn Kuhek Suyı’nıñ aralıġıġa kėçip at ü*stide* oḳ körüşüp soruşup alar ol ṭaraf bardılar, mėn bu ṭaraf kėldim. (38a)

“Oradan dört beş adamla Sultan Ali Mirza, buradan da dört beş adamla ben Kuhek Suyunun ortasına giderek at üstünde görüşüp konuştuktan sonra onlar o tarafa gittiler, ben bu tarafa geldim.”

- Bu yurtnıñ tarlıḳıdın dāyim mėn bir post üstige tüşer ėdim. (253b)

“Bu yurdun darlığından ben daima bir tepenin üzerine inerdim.”

- Kėmiler *üstige* ḳoyġan bėgler ve baḫşılar ve dīvānlar çerigke kėlgen ėlniñ sanını ‘arżġa yėtkürdiler. (254a)

“Gemiler içine konulan beyler, bahşılar ve divanlar sefere katılan askerin sayısını bildirdiler.”

f. Belirli bir zaman diliminin sınırını belirtir.

- Ḫorāsān ve Semerḳand *Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ taḫt-ı żabṭıġa kirgende* bu ėkki pāyitaḫtnıñ işke yarar yiġitlerini ḫāṣṣa tabin ḳılıp Ḫorāsān çehre tabini Semerḳand çehre tabini dėrėgendür. (15b)

“Horasan ve Semerkand, Sultan Ebû Said Mirza’nın idaresine geçtiğinde bu iki payitahtın işe yarar yiğitlerini hassa bölüklerine ayırarak bunlara Horasan çehre bölüğü isimlerini vermiştir.”

(4) Akuzatif (Belirtme) Durumu

Çağatay Türkçesinin sık kullanılan belirtme eki +nI’dır. Özellikle isimlerden sonra belirtme hali eki bu formda kullanılır. Teklik 1. ve 2. şahıs iyelik eklerinden sonra da yine +nI şekli kullanılır. Teklik 3. şahıstan sonra ise çoğunlukla +n, nadiren +nI şeklinde eklenir.

Ek kullanılmadan da belirtme hali yapılabilir.

Genitif (ilgi) durumu için de bazen belirtme durumu ekleri +n/+nI kullanılabilir ve bu durumda belirtme ekleri, ilgi eki fonksiyonuna sahip olur.

Söz dizimsel Fonksiyonları

a. Akuzatif (belirtme) hali, cümlede eylemden direkt etkilenen kişi ya da nesneyi belirtir. Dolayısıyla akuzatif halindeki bir isim, ana cümlenin ya da yan cümlenin nesnesidir.

- Andın soñ *İbrāhīm Saru’nı* ve *Veys Lāġarī’nı* bi-günāh bi-cihet tutturup talatıp vilāyetleridin ayrıp ruḫṣat bėrdi. (74b)

“Ondan sonra İbrahim Saru’yu ve Veys Lagari’yi günahsız , sebepsiz tutturup mallarını yağmalatıp vilayetlerini ayırıp yol verdi.”

- Ḳopḳaç oḳ ḳılıç *saġdaḳnı* bağlap fī’l- ḥāl atlandım. (106b)

“Kalkar kalkmaz kılıç ve ok kılıfını bağlayıp hemen ata bindim.”

- Uşbu ḥālette oñ tumġa şibe oḳı bile ötker attılar. (107a)

"Bu vaziyetteyken sağ buduma şibe oku ile isabet ettirdiler."

- Bir ḳatla bir oġlı, bir *kişini* öltürgen üçün, ḳanlıḳlarıġa tapşurup dārü'l-ḳażāġa yiberdi. (164b)

"Bir defasında bir oğlu, bir adamı öldürdüğü için kan davacılarına verip mahkemeye gönderdi."

- Hīç işni bütkermey yandı. (165b)

"Hiçbir işi tamamlayamadan geri döndü."

b. Akuzatif durumu cümlede her zaman geçişli fiil ister. Akuzatif durumu fiilin nesnesi olarak isim ve fiil arasında bağlantı kurar.

- Büst dārūġası *Büst'ni* bėrdi. (165b)

"Büst valisi Büst'ü teslim etti."

- Şeybaḳ Ḫān Ḳandahār'nıñ taş *ḳurġanını* alıp *erkini* alay almay *yanġanını* ve Şeybaḳ Ḫān yanġandın soñ ba'żı cihetlerdin *Nāṣır Mīrzā Ḳandahār'nı* salıp Ġaznī'ġa kėlgeniniñ *ḫaberini* meşrūḥ-ı 'arż ḳıldı. (215a)

"Şeybak Han'ın Kandahar'ın dış kurganını zapt edip erkini alamadan geri çekildiğini ve Şeybak Han çekildikten sonra, bazı sebeplerden Nasır Mirza'nın Kandahar'ı bırakıp Gazne'ye geldiğinin haberini açıklayarak arz etti."

- Çün vilādetiniñ *ḫaberni* yiberdük. (220a)

"Böylece doğum haberini gönderdik."

- Tėñri te'ālā bu nev' *sa'ādetni* bizge naṣīb ḳılıptur ve mundaḳ *devletni* bizge ḳarīb eyleptür ölgen şehīd, öltürgen ġāzī. (314b)

"Yüce Allah bize öyle bir saadeti nasip etmiştir ve öyle bir devleti bize vermiştir ki ölen şehit, öldüren gazidir."

(5) Lokatif (Bulunma) Durumu

Çağatay Türkçesinde yaygın olarak kullanılan lokatif (bulunma) durumu eki +dA'dır, nadiren tonsuz ünsüzlerden sonra +tA formuyla eklenerek uyuma girdiği görülür. Çokluk ve iyelik eklerinden sonra isme eklenir.

Söz dizimindeki fonksiyonları:

a. Bu hal ekinin ana fonksiyonu fiildeki eylemin gerçekleştiği yeri belirtmesi, eklendiği ismin eylemin yerini göstermesini sağlamasıdır.

- Ḫān *yurtıda* bu kara su andaḳ toḳay ėvrülüp kėliptür kim *içide* bir ordu tüşkünçe yėr bolġay. (48a)

"Han yurdunda bu kara su öyle bir şekilde kıvrılmıştır ki meydana getirdiği çıkıntı içinde bir ordu inecek kadar yer olur."

- … *Çendāvel cölgesiniñ ayaġıda* ḳatıḳ zelzele boldı… (216b)

"Çendavel vadisinin aşağısında şiddetli bir zelzele oldu…"

- Ara iki ḳonup seşenbe küni Şeyḫ Nizām Evlīyā'nıñ mezārını ṭavāf ḳılıp Dihlī toġrısı Cūn *yaḳasıda* tüşüldi. (267b)

"Arada iki defa konaklayıp Salı günü Şeyh Nizam Evliya'nın mezarını ziyaret edip Dehli'nin karşısına Cûn sahiline indik."

b. Eylemin içinde bulunduğu hali, durumu, şartları belirtir.

- Bolġan kişi bile atlanıp kūçe kūçeniñ başıda yigitlerni ta'yīn ḳılmaḳḳa ve *uruş yaraġıda* ėdük kim Şeyḫ Bāyezīd ve Ḳamber 'Alī ve Muḥammed Dost Tembel ḳaşıdın ıṣlāḥ üçün ḳatrap kėldiler. (111b)

"Olan adamlarımla ata binip sokak başlarında yiğitleri tayin etme ve muharebe hazırlığında iken Şeyh Bayezıd, Kamber Ali ve Muhammed Dost Tembel tarafından barış (hakkında) konuşmak için aceleyle geldiler."

- … Dilezāk Afġānı'dın bir mu'teber kişini Becūr sulṭānıġa ve ėlige naṣīḥat ḳılġay kim *ḳulluḳ maḳāmıda* bolup ḳal'anı tapşurġaylar. (216b)

"Becur sultanı ve halkına kulluk gösterip kaleyi teslim etmeleri için nasihat etmek üzere Dilezak Afganlarından muteber bir adamı gönderdik."

c. Eylemin meydana geldiği zamana veya zamanda bir yere işaret eder.

- Ramażān ayı tārīḫ-i *sėkiz yüz toḳsan toḳuzda* Ferġāna vilāyetide *oniki yaşta* bādşāh boldum. (1a)

"Ramazan ayı 899 tarihinde Fergana vilayetinde on iki yaşında padişah oldum."

- *Ol maḥallda* bu Ḫudāyberdi Timurtaş *yėgirme bėş yaşta* ėrdi. (13a)

"O zamanlar bu Hudayberdi Timurtaş yirmi beş yaşındaydı."

d. Kesir gösterir.

- Soñralar *haftada bir yā iki* ḳatla ṣoḥbet tutar ėdi. (7b)

"Sonraları haftada bir iki defa meclis kurdu."

(6) Ablatif (Ayrılma) Durumu

Çağatay Türkçesinin ablatif (ayrılma) eki +dIn'dır. Çoğu zaman ünsüz uyumuna aykırı olarak tonsuz ünsüzle biten kelime tabanlarına da +dIn şeklinde eklenir. Bazen tonsuz ünsüzlü kelime tabanlarına +tIn formuyla eklenerek ünsüz uyumuna uyduğu görülür.

Söz dizimindeki fonksiyonları:

a. Ablatif durumu fiildeki eylemin meydana geldiği, kaynaklandığı, çıktığı veya başladığı yere işaret eder. Dolayısıyla fiilin yöneldiği yeri gösteren datif (yönelme) durumunun anlam olarak karşısındadır.

- Kumrūd yoḳḳarı yürüp *Saratag̱ Dabanı'dın* aşmaḳ bolduḳ. (81a)

"Kemrud'dan yukarıya yürüyerek Seretag tepesinden aştık."

- …Şeyḫ Bāyezīd ve Ḳamber 'Alī ve Muḥammed Dost Tembel *ḳaşıdın* ışlāḥ üçün ḳatrap kėldiler. (111b)

"Tembel tarafından gönderilen Şeyh Bayezid, Kamber Ali ve Muhammed Dost barış için aceleyle geldiler."

b. Bir olayın, eylemin meydana geldiği zamanı, zamandaki sırasını veya durum, kişi sıralamasındaki yerini gösterir.

- 'Ömer Şeyḫ Mīrzā *vāḳi'asıdın soñ* mėniñ ėşikimde ṣāḥib-iḫtiyār ol ėdi. (14a)

"Ömer Şeyh Mirza'nın ölümünden sonra benim kapımda sahib-i ihtiyar oydu."

- *Ḥasan Bėg'din soñ* mėniñ ėşikimde ṣāḥib-iḫtiyār ol ėdi. (14a)
- "Hasan Bey'den sonra benim kapımda sahib-i ihtiyar oydu."
- 'Abdul-rezzāḳ Mīrzā *mėndin ilgeri* kėlip tüşken ėgendür. (211b)

"Abdülrezzak Mirza benden önce gelerek oraya inmişti."

c. Ayırma, sorma, ayrılma, şikayet etme, çekinme, reddetme, sökülme, mahrum etme, koruma ve hariç tutma anlamlarındaki fiiller ve zarflar ablatif durumu alabilir.

- …bėg ü bėgātdın ve yigit yeleñdin yėti sekiz yüz kişi *mėndin* tamām *ayrıldılar.* (55a)

"…beylerden ve yiğitlerden yedi-sekiz yüz kişi benden tamamen ayrıldılar."

- …bu fetretlerde *mėndin ayrılıp* ėdi… (121a)

"…bu duraklamalarda (karışıklıklarda) benden ayrılmıştı…"

- Uşbu kün kėlip *mėndin ruḫṣat aldı*. (368a)

"O gün gelip benden izin aldı."

- Ḳāsım Bėg uşbu cihettin *bizdin ayrılıp* Ḥiṣār'ġa bardı. (39b)

"Kasım Bey bu yüzden bizden (bizim yanımızdan) ayrılıp Hisar'a gitti."

- Bu bī-mürüvvet ü ḥaḳḳ nā-şinās kişi mėniñ mundaḳ yaḫşılıġımnı kim cānını bağışladım bi'l-kül unutup Şeybaḳ Ḫān ḳaşıda *mėndin* ġıybetler ve *şikāyetler ḳılıptur*. (201b)

"Bu mürüvetsiz ve nankör adam, canını bağışlama iyiliğimi tamamen unutup Şeybak Han'ın yanında benim hakkımda iftiralarda ve şikayetlerde bulunmuş."

d. Materyallerin kaynağını, neyden yapıldığını gösterir.

- Ḫʷāce Mīr Sulṭān'ġa ve oġlanlarıġa ve özge ėlçilerge hem *altundın kümüşdin* tarkaş bile in'āmlar boldı. (352b)

"Hoca Mir Sultan'a ve oğullarına ve diğer elçilere de altından ve gümüşten ihsanlarda bulunuldu."

- Suḫ ve Huşyār'dın kėlgenlerge çekmenler ve ḳumāş ḫil'atlar ve *altundın* ve *kümüşdin raḫtdın cinsdin* in'āmlar boldı. (352b)

"Suh ve Hüşyar'dan gelenlere de yelekler, kumaş hilatlar, altından ve gümüşten her tür eşya ihsan edildi."

e. Belirli bir grup insan ya da nesnenin bir parçasını veya bir kimse ya da nesnenin ait olduğu bütünü, grubu veya geldiği yeri gösterebilir.

- …*bėg ü bėgātdın* ve *yigit yeleñdin* yėti sekiz yüz kişi mėndin tamām ayrıldılar. (55a)

"…beylerden ve yiğitlerden yedi-sekiz yüz kişi benden tamamen ayrıldılar."

- Ol münāsebet bile Ėrzen Barın *tümen bėgleridin* [ve] Mīrek Türkmen, kim Ḫırmas *tümen bėgleridin* ėdi… (10a)

"Bu sebeple Barın tümen beylerinden İrzen ve Hırmas tümen beylerinden Mirek Türkmen…"

f. Fiildeki eylemin nedenini gösterir. İsmin fiile "bu sebeple" anlamıyla katılmasını sağlar.

- Tembel'ġa muḳarrab bolup ġalaba yaġılıḳlar ve yamanlıḳlar bu atalıḳ *oġulluḳtın* ẓuhūrġa kėldi. (79b)

"Tembel'e yakın olan bu baba ile oğuldan birçok düşmanlık ve kötülük meydana geldi."

- Çün Andicān *almaḳtın* me'yūs boldılar… (55a)

"Endican'ı almaktan ümitlerini kestikleri için…"

- *Andın mu ėdi*, ya aldaraġanıdın mu ėdi, ābādān cevāb bėre almadı. (112b)

"Ondan mı, yoksa telaşından mı iyi bir cevap veremedi."

g. Karşılaştırma cümlelerinde veya anlatımlarında karşılaştırılan öğeler arasında aşağı/alt durumunda olanı gösterir.

- *Bu andın yamanraḳ.* (81a)

"Bu ondan daha da kötüdür."

- Mėniñ bile Aḫsī'da *yüzdin köprek* kişi bolġay ėdi. (111b)

"Benimle birlikte Ahsi'de yüzden biraz fazla adam kalmıştı."

- *Mėndin kėyinrek* Dost Bėg ėdi. (234a)

"Benden daha arkada Dost Bey vardı."

- Egerçi biziñ kişimiz *andın köprek* ėdi, velī çėrig ėli çapḳunġa tarḳap ėdi. (106a)

"Bizim adamlarımız ondan fazla olmasına rağmen askerimiz (o esnada) akına dağılmıştı."

h. Belirli bazı edatlar ablatif durumunda isim gerektirirler. "+dIn beri, +dIn soñ/ soñra +dIn burun" gibi.

- *Andın beri* bu bādiyeni *Ḥā Derviş* dėrler. (4b)

"O zamandan beri bu çöle Ha Derviş derler."

- Baġ *baġlaġandın soñ* özini ḳoya bėrse bisyār bolur ėdi kim baġları üzülür ėdi. (7a)

"Kuşak bağlandıktan sonra kendini koyuverse çoğu kez kuşak kopardı."

- *Andın beri* Usruşna 'Ömer Şeyḫ Mīrzā taṣarrufıda ėdi. (8b)

“O zamandan beri Usruşna Ömer Şeyh Mirza’nın yönetimindeydi.”

- *Andın soñra* Kāşġar’ġa Sulṭān Sa‘īd Ḫān ḳaşıġa bardılar. (12b)

“Ondan sonra Kaşgar’a Sultan Said Han’ın yanına gittiler.”

- *Andın burun* hīç kişige māyıl bolġan ėmes ėdim… (75b)

“Ondan önce hiç kimseye meyletmiş değildim…”

(7) Ekvatif (Eşitlik) Durumu

Çağatay Türkçesinde eşitlik eki +çA’dır. Eşitlik anlamının yanı sıra başka fonksiyonlarla da kelimeleri cümleye ya da diğer kelimelere bağlar.

Bu ekin yönelme durumu +GA ile birleşerek “-e kadar” manasıyla kelimelere eklendiği +GAçA formu da mevcuttur. Ayrıca öğrenilen geçmiş zaman eki ile birleşerek “-mış gibi” anlamında –mIşçA formu da Çağatay Türkçesinde kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri ve söz dizimindeki fonksiyonları aşağıdaki gibidir.

Eşitlik hali, ismi nitelik ve nicelik yönlerinden açıklayarak ismin direkt fiile bağlanmasını da sağlar. Bu şekilde kullanıldığında cümle içinde zarf gibi davranır.

Söz dizimindeki fonksiyonları:

Bu hal ile ismin eşitlik, benzerlik, gibilik, yaklaşık ve “+e kadar” anlamlarıyla başka bir isme veya fiile bağlanması sağlanır.

- Saġdaḳımda hem *yėgirmeçe* oḳ bar ėdi. (115a)

“Ok kılıfımda yirmi kadar ok vardı.”

- Atasınıñ bī-ḥużurluġı artḳanda *özgeçe* ḫaber ėşitip inisi Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā bile ḳaçıp ‘Irāḳ’ḳa bardı. (166b)

“Babasının hastalığı arttığında başkaca şeyler işitip küçük kardeşi Muhammed Hüseyin Mirza ile kaçıp Irak’a gitti.”

- *Azaġlaḳçası* taġḳa yavuḳ ėdi, taġḳa tartıp ḳutuldı. (244b)

“Azcası (az bir kısmı) dağa yakın olduğu için dağa kaçarak kurtuldu.”

- Ḫavż’nıñ eṭrāfıda *yėgirmeçe* nārenci dıraḫtını buyurdum kim ḳoruġaylar. (245b)

“Havuz kenarındaki yirmi kadar portakal ağacının korunmasını emrettim.”

- Eter'din atlanıp Dere-i Nūrı'nı seyr ḳılıp Sūsān *kėntigeçe* yėtip yanıp Āmle'ġa tüşüldi. (249b)

"Eter'den kalkıp Dere-i Nur'u seyrederek Susan köyüne kadar gidip geri dönüp Amle'ye indik."

- Tamaġıdın ḳoyı *kögsigeçe* ḫoş reng ḳıpḳızıldur. (279b)

"Boğazından göğsüne kadar kısmı parlak kıpkırmızıdır."

- Yana "ḫarçel"dür, uluḳluġı *toġdaḳça* bolġay. (280a)

"Biri harçeldir, büyüklüğü toğdak kadardır."

- Ḳahluġa'dın kim Derbend-i Ahenīn hem dėrler Hindūkuş *taġıġaça* Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'ġa ta'alluḳ vilāyet tamām anıñ taḫt-ı taṣarrufıda ėdi… (124a)

"Derbend-i Ahenin olarak bilinen Kahluga'dan Hindikuş dağına kadar Sultan Mahmud Mirza'ya ait olan vilayetler tamamen onun idaresi altındaydı…"

(8) Enstrumental (Vasıta) Durumu

Vasıta dumumu eki +n'dır. Çağatay Türkçesinde bu ek çoğunlukla zaman ve yer bildiren zarflarda kalıplaşmış olarak bulunur: arḳan, bilen, ėkin, için, vb. Zamir ve edatlara da geldiği görülür. Ek, ünsüz ile biten kelime tabanlarına yardımcı ses alarak eklenir ve bu yardımcı ses eklendiği kelime tabanıyla uyuma girer.

- Şāh Ḥasan-ı Şāh Bėg *arḳanġa* oḳ bardı. (241a)

"Şah Bey oğlu Şah Hasan arkasına düştü."

- Ekşer ḳazaḳlıḳlarda ve fetretlerde mėniñ *bilen* bile ėdiler. (11a)

"Kazaklık ve fetret zamanlarında çoğunlukla benimle birliktelerdi."

Ekin ile edatı ile birleşmiş formu olan +lA araç durumu için kullanılır. Bile/birle edatlarının da cümle içinde araç durumu vazifesiyle kullanıldığı görülür. Ekin olumsuzluk eki +sIz ile oluşturduğu +sIzIn birleşiği de mevcuttur. Metnimizde kullanılan araç durumundaki örnekler ve fonksiyonları aşağıda gösterildiği gibidir.

Anlamsal-söz dizimsel fonksiyonları:

a. Vasıta durumu, fiilin eyleminin ortaya çıkardığı haliyle kişi veya nesneyi belirtir.

- Ba'żısını esīr ḳıldı, ba'żılarını birin birin vilāyetḳa perīşān ḳıldı. (10a)

"Bir kısmını esir etti, bir kısmını da tek tek vilayetlere dağıttı."

- Ol hem iki yigit *inisi bilen* ittifāḳ ḳılıp atlanduk. (119b)

"O da iki yiğit küçük kardeşiyle ittifak yapıp bize katıldı."

- Ġālibā żu'efā arasıda fālī resmdür kim oġul bolur mu yā ḳız bolur mu, ėkin dėp iki kāġaẕda biride 'Alī yā Ḥasan bitip yana biride Fāṭma bitip ėki gulūle balçıḳ içide ḳoyup ol balçıḳlarnı bir ayaġ su içide ḳoyarlar. (220a)

"Kadınlar arasında oğlan mı olacak, yoksa kız mı olacak diye fala bakmak adettir, iki kağıttan birine Ali veya Hasan, diğerine de Fatma yazıp bu iki kağıdı çamur içine koyup o çamurları da bir testi suyun içine koyarlar."

b. Fiilin zaman veya tavrını belirtir.

- Ḫocend Suyı'ġa meşhūrdur, şarḳ ve şimāl ṭarafıdın kėlip bu *vilāyetniñ içi bile* ötüp ġarb sarı aḳar. (2a)

"Hocend suyu ismiyle bilinir, kuzeydoğu tarafından gelir ve içinden geçerek batıya doğru akar."

- …Hüşyār kūh-pāyeleriġa kėlip bir yılga yavuḳ *tenḳīṣlıḳ bile* ötkerip Kābil 'azīmeti ḳıldım. (4a)

"Hüşyar dağlarının eteklerine gelmiş ve bir seneye yakın bir zamanı orada sıkıntıyla geçirip Kabil'e gitmiştim."

- Ol zamān *destūrı birle* içkülerde ḳoşuḳlarnı yaḫşı aytur ėgendür. (13b)

"O zaman adeti ile içki meclislerinde iyi koşuk söylermiş."

- Köredür mėn kim Ḫʷāce Ya'ḳūb, Ḫʷāce Yaḥyā'nıñ oġlı Ḥaẕret-i Ḫʷāce 'Ubeydullāh'nıñ nebīreleri rūbarūyımġa ablaḳ at minip köp cemā'at ablaḳ suvārlar *bilen* kėldiler. (118b)

"Gördüm ki Hoca Yahya'nın oğlu ve Hoca Ubeydullah hazretlerinin torunu olan Hoca Yakup, rüyamda ak ve kara nişanlı bir ata binip kalabalık bir cemaatle birlikte geldiler."

- Bu ṭabaḳaġa müzāḥim bolmaḳ mėniñ ġarażım ėmes ėdi, nė cihettin kim Özbek dėk ġanīm yanımızda turup *için* arada mundaḳlar bolsa yıraḳdın yavuḳdın ėşitken körgenler nė dėgeyler? (158b)

“Bu aileye eziyet etmek niyetinde değildim, öyle ki Özbekler gibi bir düşman yakınımızdayken kendi aramızda böyle bir şey olsa uzaktan ve yakından duyanlar görenler ne derlerdi?”

(9) Yokluk Çekimi

İsim kök ve gövdelerine gelerek olumsuzluk nosyonu ve var olmama anlamları ile cümlede kullanılmasını sağlar. Bu ek aslında çekim eki fonksiyonunda bir isim ve sıfat yapım ekidir. Eski Türkçede yalnız isimden isim yapma eki olarak kullanılan ekin kendi metnimizde isim ve sıfat yapımlarında örneklerine rastlanmıştır.

a. Cümledeki eylemi hal, tavır, durum yönünden zarf olarak etkiler.

- Her sözün iş küç *bėglersiz* ḳarār tapmas ėdi. (16b)

“Her sözü, işi gücü beyler (beylerinin kararına başvurmadan) olmaksızın halletmezdi.”

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḳunduz’nı ḳapaġanda Ḫüsrev Şāh’nıñ ta‘aṣṣubıġa az kişi bile *yaraḳsız* bī-ḥasīb şebīḫūn kėldi. (29a)

“Sultan Hüseyin Mirza Kunduz’u kuşattığında, Hüsrev Şah’a olan husumetinden az adam ile zırhsız olduğu halde gece baskına geldi.”

- İş bu yėrge yėtkende kim eger yana bir köç yürülse ėdi köpreki bu ėdi kim *uruşsız* oḳ vilāyet müyesser bolġay ėdi. (54b)

“İş bu duruma geldiği sırada eğer bir menzil daha yürünseydi, muharebe bile etmeksizin vilayet bizim olacaktı.”

- Mundın köçüp *yolsız* yürüp ara bir ḳonup tañlası bir tiptik inişdin inip uzun uzaḳ teñgīdin ötüp Bennū’ġa tüşüldi. (147b)

“Buradan kalkıp yolsuz yerden yürüyüp arada bir konakladıktan sonra ertesi sabah dimdik bir inişten inip çok uzun bir boğazdan geçerek Bennu’ya inildi.”

b. İsimleri nitelik yönünden belirterek sıfat öbekleri yapar.

- Bu şūm fi‘l anıñ zamānıda andaḳ şāyi‘ ėdi kim *çehresiz kişi* aşlā yoḳ ėdi. (26a)

“Bu uğursuz adet onun zamanında o kadar yayılmıştı ki çehresi olmayan adam neredeyse hiç yoktu.”

- *Yüreksiz kişi* ėdi. (26a)

“Yüreksiz kişiydi.”

- Muḥammed Şeybanī Ḫān, kim Andicān’da Sulṭān Aḥmed Tembel’ni alıp Ḥişār üstige müteveccih bolġan bile *uruşsız* ve talaş vilāyetlerni taşlap çıḳtılar. (156a)

“Muhammed Şeybani Han’ın Endican’da Sultan Ahmed’i de (yanına) alıp Hisar üzerine yürümesiyle vuruşmadan ve karşı koymadan vilayetleri bırakıp kaçtılar.”

- Muṣavvirlıḳ işini bisyār nāzik ḳıldı, velī *saḳalsız* élniñ çehresiniñ yaman açadur, ġabġabını köp uluġ tartadur. (181b)

“Ressamlık işini fevkalade incelttiyse de sakalsız kişilerin yüzünü fena yapıyor, çeneyi fazla büyük çiziyordu.”

- Kėpeneklig *kėpeneksiz* kişi berāber ėdi. (229b)

“Yağmurluklu adam ile yağmurluksuz adam birdi (vaziyetleri aynıydı).”

- Özüm bir nėçe içkiler bile kirip *başsız* élni atḳulap siyāset üçün bir iki kişini hem buyurdum kim öltürdiler. (211b)

“Kendim de birkaç içkiyle birlikte içeri girip başsız halkın üzerine yürüyüp ibret için bir iki adamın öldürülmesini emrettim.”

- Egerçi *ṣafāsız* yėr ėdi... (250b)

“Gerçi safasız yerdi…”

- Üstād ‘Alī Ḳuh taş atar üçün bir *buġdaysız* yėrni iḫtiyār ḳıldı. (333a)

“Üstad Ali Kulı taş atmak için yamaçsız (düz) yeri seçti.”

c. İsim yüklemlerini nitelik yönünden belirtir.

- Çün yėri *buġdaysız* ve faṣīlı asru müsteḥkem ve tamām taşdın ėdi, kārger kėlmedi. (334b)

“Bulunduğu yer yamaçsız ve kale bendi çok müstahkem ve tamamen taştan olduğu için etkisi olmadı.”

- Pest pest, otı az, suyı tenḳīş, *yıġaçsız*, bed-nümāy, yaramas tağlardur. (141b)

“Genellikle alçak, otu az, suyu noksan, ağaçsız, görünüşü çirkin, yaramaz tağlardır.”

5. SIFAT ÇEKİMİ

Sıfatlar, isim olarak kullanıldıklarında çekimsel fonksiyonlara sahip olurlar. İsim durumundayken isimler gibi çekim ekleri alır ve cümle içinde buna göre fonksiyon kazanırlar. Bu sayede cümle içinde özne, nesne veya yüklem olarak vazife alabilirler.

1. Sıfatlarda Karşılaştırma

(1) Karşılaştırma Cümleleri

a. Metinde karşılaştırma cümleleri kurulurken +rAk karşılaştırma eki ve +dIn ayrılma eki kullanılmıştır. Karşılaştırmanın az/aşağı/altta olanı +dIn ayrılma durumundadır.

- *Türkistān'dın* ḫaylī *ḳoyıraḳ* bu deryā tamām ḳumġa siñer, hīç deryāġa ḳatılmas. (2a)

"Türkistan'dan epeyce aşağıda bu nehir büsbütün kuma karışır, hiçbir nehire katılmaz."

- Andicān'nıñ *nāşpātīsidin yaḫşıraḳ* nāşpātī bolmas. (2a)

"Endican'ın naşpatisinden daha iyi naşpati (bir cins kavun) bulunmaz."

- Maḥallātı *ḳurġandın* bir şer'ī *yıraḳraḳ* tüşüptür. (5a)

"Mahalleleri kurgandan bir şeri daha uzaktadır."

- Kābil'ni *alġandın burunraḳ* Mekke 'azīmeti ḳılıp Hind yolı bile müteveccih boldı. (13b)

"Kabil'i almadan önce Mekke'ye gitme niyetiyle Hindistan yoluyla sefer etti."

- Barıp bir *yıldın artuḳraḳ* Tebrīz'de boldı ol maḥallda Tebrīz bādşāhı Cihānşāh Bārānī Ḳaraḳoyluḳ ėdi. (10a)

"Oraya gidip bir yıldan fazla Tebriz'de kaldı, o zamanlar Tebriz padişahı Karakoyunlu Cihan Şah Barani'ydi."

- Mīrzā ḳaşıda barça *bėglerdin uluġraḳ* ve *mu'teberraḳ* bu ėdi. (21b)

"Mirza'nın huzurunda tüm beylerin en büyüğü ve itibarlısı oydu."

- Aḫsī'niñ bir nev' ḳavunı kim Mīrtīmūrī dėrler munıñ ḳavunıdın *çüçükrek* ve *nāzükraḳ* bolur … (48b)

"…Ahsi'nin Mirtimuri dedikleri bir tür kavunu buranın kavunundan daha lezzetli ve daha güzeldir."

- *‘Abdul Mennān’dın kiçikrek* Mu’min atlıġ bir yaramas ve perīşān oġlı mėn Semerḳant’ta ėgende mėniñ ḳaşımġa kėlip ėdi. (98a)

“Abdulmennan’dan daha küçük, Mümin adında işe yaramaz ve derbeder biri olan oğlu ben Semerkand’dayken yanıma gelmişti.”

b. Ayrılma durumu olmaksızın da karşılaştırma yapılabilir.

- Baranġar bile cavanġarda herkimniñ i‘tibārı *köprektür*; uc sarıraḳ turarlar. (100b)

“Sağ ve sol kollarda kimin itibarı fazlaysa o daha ziyade baş tarafta durur.”

(2) Sıfatlarda En Üstünlük

a. Bir cümlede karşılaştırma yapılmadığında, karşılaştırma eki “en üstünlük” fonksiyonu için kullanılır.

- İçi tar ve kemḥavṣila ve fitne *ḳısḳaraḳ* kişi ėdi. (14a)

“Dar görüşlü, kavrayışı kıt ve fitne konusunda en ileri kişiydi.”

- *Burunraḳ* Yūnus Ḫān’nıñ ėgeçisini Uluġ Bėg Mīrzā, ‘Abdul- ‘Azīz Mīrzā’ġa alıp ėdi. (9b)

“Daha önce Uuğ Bey Mirza, Yunus Han’ın ablasını Abdulaziz Mirza’ya almıştı.”

- Mėn hem mülāzım ve hem ferzend, eger bu ḫidmetni maña ‘uhde ḳılsalar, *yaḫşıraḳ* ve *āsānraḳ* fayṣal tapḳusıdır. (16b)

“Ben onun hem adamı hem evladıyım, eğer bu işi bana bırakırlarsa mesele daha iyi ve daha kolay halledilecektir.”

- Biri, kim *yıraḳraḳtur*; Bāġ-ı Dilgüşā’dur. (45b)

“Biri Bağ-ı Dilgüşa’dur ki daha uzaktır.”

b. Bazı durumlarda karşılaştırma eki almış isim, fiili “en” veya “çok” vasfıyla niteleyen zarf olarak kullanılır.

- Yana bu *‘acebraḳ* kim Çārşenbe atlıḳ kişi Muḥammed Mümin Mīrzā’nı tüşürüp kėltürür. (42b)

“Daha da garibi şudur ki Çarşamba adlı bir adam Muhammed Mümin Mirza’yı esir düşürüp getirmişti.”

- Kėteri hem bolsa ol maḥallda *bī-tereddüdraḳ* kėter bolur. (43b)

“Gitmek icap ederse oradan daha az tereddütle gidilebilir.”

- Ġanīmnıñ kişisi *zorraḳ* kėlip bayakbār uruş esnāsıda Sīdī Bėg'ni aldılar. (68a)

"Düşmanın adamları, üstün kuvvetle gelip ani bir vuruşma esnasında Sidi Bey'i esir aldılar."

(3) Sayı Sıfatları

i. Asıl (Sayma) Sayılar

a. Metnimizde kullanılan sayma sayılarına örnekler aşağıdaki gibidir.

- Andaḳ rivāyet ḳıldılar kim *bir* ḳırġavulnı işkenesi bile *tört* kişi yėyip tükete almaydur. (2b)

"Öyle rivayet edilir ki bir sülünün budunu dört kişi yese bitiremezmiş."

- Burunḳılar dėptürler kim ḳorġan bėrkitmeklikke baş kėrek, *iki* ḳol kėrek, *iki* but kėrek. (94a)

"(Bizden) Öncekiler (atalar) derler ki bir kurganı güçlendirmek için bir baş, iki kol ve iki ayak lazımdır."

- *Üç* oġul ve *bėş* ḳız ḳalıp ėdi. (8b)

"Üç oğul ile beş kızı kalmıştı."

- *Bėş altı* aydın soñ İbrāhīm Sulṭān Mīrzā ölüp oġlı 'Abdullāh Mīrzā'nıñ yėride olturdı. (10a)

"Beş altı aydan sonra İbrahim Sultan Mirza vefat edince yerine oğlu Abdullah Mirza oturdu."

- *Yėti* pāre ḳaṣabası bar, *bėşi* Seyḥūn Suyı'nıñ cenūb ṭarafı, *iki* şimāl cānibi. (2a)

"Beşi Seyhun nehrinin Güney tarafında, ikisi Kuzey tarafında olmak üzere yedi kasabası var."

- Kābil'din on iki on üç yıġaç ve Ġaznī'din *yėtti sėkiz* yıġaç yol bolġay. *Sėkiz* kėnttür. (139a)

"Kabil'den on iki on üç, Gazne'den de yedi sekiz yığaç mesafededir. Sekiz köydür."

b. Birleşik sayılar en yüksek sayı ile başlar, her birinin bir düşüğü azalan sıra ile birbirini takip eder.

- Ramażān ayı tārīḫ-i *sėkiz yüz toḳsan toḳuzda* Ferġāna vilāyetide oniki yaşta bādşāh boldum. (1)

“Ramazan ayı 899 tarihinde Fergana vilayetinde on iki yaşında padişah oldum.”

- Bu arıḳnıñ tārīḫi cūy-ı ḫoş *toḳḳuz yüz yėgirme altı* tapıldı. (137a)

“Bu arığın tarihi “cuy-i hoş” dokuz yüz yirmi altı olarak zapt edildi.”

- *Sekiz yüz altmışda* Semerḳand’da ėdi. (6b)

“Sekiz yüz altmışta Semerkand’daydı. (doğmuştu)”

- Mėniñ bile ḳalġanlar gurbet bile miḥnetni iḫtiyār ḳılġanlar yaḫşı yaman taḫmīnen *iki yüzdin* köprek, *üç yüzdin* azraḳ bolġay ėdi. (55a)

“Benimle birlikte kalıp gurbeti ve mihneti seçenler iyi kötü tahminen iki yüzden fazla, üç yüzden azdılar.”

- Barıp Zerdek Çöli’ni çapıp *yüz miñdin* artuḳraḳ ḳoy ve *üç miñge* yavuḳ tėve alıp kėldiler. (57a)

“Zerdek çölüne akın edip yüz binden fazla koyun ve üç bine yakın deve getirdiler.”

- Uşbu yurtta *yėgirme üç* yaşnıñ ibtidāsıda yüzümge üstıra ḳoydum. (120a)

“Bu yerde yirmi üç yaşının başlangıcında (yirmi üç yaşıma girdiğimde) yüzümü tıraş ettim.”

- Bir kişi kim yėgirme *ottuz miñ* nökerniñ igesi ėdi. (124a)

“Bir kimse ki yirmi otuz bin nökerin sahibiydi.”

c. Sayılar isimlerden önce gelerek, onları nicelik bakımından belirtir ve isim her halükarda tekil olarak kalır.

- *Yėti sėkiz yüzçe* cevşen ve kūhe bolġay ėdi. (125a)

“Yedi sekiz yüz kadar zırh ve eyer takımı vardı.”

- *Üç tört* yıl mundın burunraḳ Çīr Suyı’nıñ güẕeride oḳ şikest tapıp ėdiler. (17a)

“Bunlar üç dört yıl evvel Çir suyunun geçidinde de bir mağlubiyete uğramışlardı.”

- *Yėgirme otuzça* kişi biziñ bile ḳalıp ėdi. (113b)

“Yirmi otuz kadar adam bizimle kalmıştı.”

(i). Yaklaşık Sayılar ve Diğer Nicelik Sayıları

Basitçe iki ardışık sayı kullanılarak yaklaşık bir değer ifade edilir.

- *Bir iki* kündin soñ tamām aymaḳlar kėlip mülāzemet ḳıldılar. (184b)

“Bir iki günden sonra bütün aymaklar gelip sadakatlerini bildirdiler.”

- *Yüz iki yüz* yığaç yolnı bu maṣlaḥat üçün ṭay ḳılıptur mėn? (185b)

“Yüz iki yüz yığaç yolu bu amaç için niye gitmeyeyim ben?”

- ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā kim munı pāyitaḫt ḳıldı, *bir iki* mertebe taşġarıraḳdın yana cerler saldı. (4b)

“Burayı payitaht yapan Ömer Şeyh Mirza bir iki kademe daha dışarıdan tekrar çukurlar kazdırdı.”

- *Bėş altı* aydın soñ İbrāhīm Sulṭān Mīrzā ölüp oġlı ‘Abdullāh Mīrzā’nıñ yėride olturdı. (10a)

“Beş altı aydan sonra İbrahim Sultan Mirza ölünce yerine oğlu Abdullah Mirza geçti.”

(ii). *Bir* kelimesinin cümle içerisindeki fonksiyonları:

a. Gerçek sayı olarak bir rakamına işaret eder.

- Barıp *bir yıldın* artuḳraḳ Tebrīz’de boldı ol maḥallda Tebrīz bādşāhı Cihānşāh Bārānī Ḳaraḳoyluḳ ėdi. (10a)

“Gidip bir yıldan fazla Tebriz’de kaldı, o zamanlar Tebriz padişahı Karakoyunlu Cihanşah Barani’ydi.”

- *Bir ḳızı bir oġlı* bolup ėdi. (11a)

“Bir kızı ve bir oğlu olmuştu.”

b. Belgisiz sıfat olarak “bir”.

- *Bir nev‘* ḳavundur kim hem mīrtīmūrī dėrler, andaḳ ḳavun ma‘lūm ėmes kim ‘ālemde bolġay. (5a)

“Mirtimuri denen bir çeşit kavundur ki böyle bir kavun dünyada yoktur.”

- Aḫsī Buḫārā’dın ḳavun kėltürtüp *bir meclisde* kėstürdüm. (5a)

“Ahsi ve Buhara’dan kavun getirip bir mecliste kestirdim.”

- Ābḫāneniñ ėşikide turġanlar *bir zamāndın* soñ mülāḥaẓa ḳılurlar, körerler kim Mīrzā ḳaçıptur. (36b)

“Abdesthanenin kapısında duranlar bir süre sonra içeri girip Mirza’nın kaçtığını gördüler.”

c. *nėçe* ile birlikte kullanıldığında “bir nice” “bir çok”, “birkaç”, “bir süre” manasıyla.

- … dėrler kim *bir nėçe* dervīş bu bādiyede tünd yėlge yoluḳup birbirni tapa almay, “Ḥāy dervīş ḥā dervīş” dėy dėy tamām helāk bolurlar. (4b)

“Derler ki birkaç derviş bu çölde kasırgaya tutulmuş ve birbirlerini bulamadan “ha derviş, ha derviş” diye diye ölmüşlerdir.”

- *Bir nėçe* yıldın soñ Adīk Sulṭān’ġa, kim Çiñgiz Ḫān’nıñ uluḳ oġlı Cuci nesli Ḳazaḳ sultānlarıdındur, bėrdiler. (12a)

“Birkaç sene sonra onu, Cengiz Han’ın büyük oğlu Cuci neslinden ve Kazak sultanlarından Adik Sultan’a verdiler.”

- *Bir nėçe* kündin soñ Ḫ^{w}āce Yaḥyā hem Buḫārā’ġa bardı. (37b)

“Birkaç günden sonra Hoca Yahya da Buhara’ya ulaştı.”

d. “bir kere daha”, “bir kez daha”, “tekrar” manasıyla kullanılır.

- Semerḳand’nı ikinçi nevbet alġanda *bir kine* ḳızı bolup ėdi. (20a)

“Semerkand’ı ikinci defa aldığımda bir kez daha kızımız olmuştu.”

e. Bir olayın aynı anda, birlikte meydana geldiğini belirtmek üzere.

- Aḥmed Mīrzā bile *bir* toḳḳan ėdi. (25b)

“Ahmed Mirza ile bir doğmuştu.”

- Üç ḳız Baysunġur Mīrzā bile *bir* toḳḳan ėdi. (27a)

“Üç kız Baysungur Mirza’yla bir doğmuştu.”

f. Belirsiz bir miktarı belirtmek üzere “bir pâre”, “bir nėme” şeklinde birliktelikler oluşturur.

- Ordunıñ taşḳarısıdın *bir pāre* oḳ ḳoyup yandılar. (73a)

“Ordunun dışından bir miktar ok atıp geri döndüler.”

- Şeybaḳ Ḫān Ura Tėpe’niñ gird u nevāḥīsiġa kėlip *bir pāre* buzuḳçılıḳ ḳılıp yandı. (99a)

“Şeybak Han Ura Tepe civarına gelerek biraz ortalığı karıştırıp geri döndü.”

- Ḫanla meşveret ḳılıp re’yleri muña karār taptı kim maña *bir pāre* çerig ḳoşḳaylar, Ḫocend Suyı’nı ötüp Oş ve Özkend sarı barıp arḳasıġa ėvrülgey mėn. (104b)

“Hanlar görüşüp durumu değerlendirdiler ve benim bir miktar askerle Hocend suyunu geçerek Uş ve Özkend tarafına gidip arkadan çevirmeme karar verdiler.”

- *…bir nėme* şimālġa māyil bir şer‘ī bolġay. (48a)

“biraz kuzeye doğru bir yığaç mesafededir.”

- Semerḳand’dın cenūb sarıdur, *bir nėme* ġarbḳa māyil. (49b)

“Semerkand’dan güney tarafta, bir parça batıya doğru.”

- Pişāġar *bir nėme* yoldın ḳaḳasraḳ tur. (96a)

“Peşegar yoldan bir parça kenara düşüyordu.”

g. “bir keresinde”, “bir defasında” manasına gelecek şekilde “bir ḳatla” ve “bir mertebe” biçimleri kullanılır.

- Yana *bir ḳatla* barıp Kāsān’nı çaptılar. (109b)

“Bir keresinde gidip Kasan’ı yağmaladılar.”

- Mėn *bir ḳatla* kėçe ṭınāb attım. (142b)
- *Bir ḳatla* bir oġlı, bir kişini öltürgen üçün, ḳanlıḳlarıġa tapşurup dārü’l-ḳażāġa yiberdi. (164b)

“Bir defasında bir oğlu, bir adamı öldürdüğü için kan davacılarına verip mahkemeye gönderdi.”

- *Bir ḳatla* bir şeş na’l keşfni yutup ėdi. (280a)

“Bir keresinde nalçalı bir ayakkabı yutmuştu.”

- Yek-pāre taşda buyurġan külahdār ḥavẓnıñ yüzini *bir mertebe* tamām kötermeydürler ėdi. (344a)

“Yekpare taştan yapılması emredilen üstü kapalı havuzun içini bir defa bile tamamen almamışlardı.”

- …*bir mertebe* Aḫsī ėşikide, yana *bir mertebe* Şāhruḫiyye ėşikide oḳnı orta çaġlıġ atar ėdi, bisyār ḍarb-ı muştı bar ėdi. (7b)

“…bir defa Ahsi kapısında, bir defa da Şahruhiye kapısında, okunu orta derece atardı, çok iyi (kuvvetli) yumruğu vardı.”

- *Bir mertebe* Kāsān nevāḥīsini çapḳan Özbek’niñ kėyniçe barıp yaḫşı bastı. (14a)

“Bir keresinde Kasan taraflarını yağmalayan Özbekleri takip edip onları güzelce yendi.”

- Yana *bir mertebe* ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā bile Ḫavāṣṣ’ta hem ġālib boldı. (19a)

“Bir defa Ömer Şeyh Mirza ile Havas’da da galip oldu.”

(iii). Kesirli İfadeler

Kesir belirten ifadeler, asıl sayılar, bazı özel kelimeler veya Arapça kesirler ile gösterilir.

a. Asıl sayılara getirilen bulunma ve ayrılma halleriyle kesir sayıları yapılır. Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

b. “yarım” kelimesi ile kesir belirtilir, metinde örnekleri vardır.

- Mīrşāh Ḳoçın’nı andaḳ çaptılar kim boynınıñ *yarımıġa* yavuḳ çapılıp ėdi ġāyataş, şehregi kėsilmeydür ėdi. (40b)

“Mirşah Koçın’a öyle bir vurdular ki boynunun yarısına kadar açılmış, yalnız büyük şahdamarı kesilmemişti.”

- *Yarımıdın* köprek yayaḳ oḳ kelildi. (90a)

“Yarıdan fazlası yaya olarak geçildi.”

- Bu çeşmeniñ ġarb-cenūb ṭarafıda bir deredin hemīşe *yarım* tėgirmen suyı cāridür. (137a)

“Bu çeşmenin güneybatı tarafında bir değirmen işletebilecek suyun yarısı kadar bir akarsu akar.”

(iv). Derece, Kat, Sıra, vb İfadeleri

Çağatay Türkçesinde çarpma, derece, kat belirten ifadeler “ḳatla, ança, ḳurla, yolı, nevbet” kelimeleri ile +lAy, +egü ve sıra sayısı yapma ekleri ile yapılır. Metinde kullanılan örnekler ise şu şekildedir:

- *İki ḳatla* maṣāf uruştı, her iki ḳatla Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā bile. (26a)

“İki kez savaştı, her iki seferi de Sultan Hüseyin Mirza ileydi.”

- *Bir mertebe* Astarābād’ta maġlūb boldı. (26a)

“Bir keresinde Astarabad’da mağlup oldu.”

- Semerḳand’nı *ikinçi nevbet* alġanda bir kine ḳızı bolup ėdi. (20a)

“Semerkand’ı ikinci kez aldığında bir kere daha kızı olmuştu.”

- Semerḳand'nı *ikinçi nevbetde üçünçi nevbet* alġanda mėniñ ḳaşımġa kėlip ėdi. (22b)

"Semerkand'ı ikinci ve üçüncü defa aldığımda benim yanıma gelmişti."

- Yana *ikiley* ḳorġan yavuḳıġa kėlmediler. (62a)

"İkinci defa kurgana yaklaşmadılar."

ii. Sıra Sayıları

Çağatay Türkçesinde sıra sayıları aşağıdaki gibi yapılır ve metnimizde kullanılan örnekleri şu şekildedir:

a. +nçI, +InçI/+UnçU ve +lAnçI, +lAnçA ekleriyle.

- Āḫir Andicān'dın *ikinçi* nevbet çıḳḳanımızġa sebeb uşbu bi-ta'ammül ḫükm ḳılġanımız boldı. (64b)

"Sonuçta Endican'dan ikinci defa çıkmamıza düşünmeden verdiğimiz bu karar sebep oldu."

- Sulṭān Ebū-Sa'īd Mīrzā'nıñ *üçünçi* oġlı ėdi. (25b)

"Sultan Ebu Said Mirza'nın üçüncü oğluydu."

- *Törtünçi* bu kim ġanīm ḳorġanda ėmes ėdi, Bāġ-ı Zāġān'da ėdi. (85b)

"Dördüncü olarak düşmanım kurganda değil, Bağ-ı Zagan'daydı."

- *Bėşinçi* Bengāle vilāyetide Nuṣret Şāh ėdi. (271a)

"Beşinci olarak Nusret Şah Bengale ilindeydi."

- Sind'din bėş köç köçüp *altıncıda* Cud tağıġa peyvest Balnat Cūġī'nīñ tağınıñ tüpide Bakyallar yurtı rūdḳa kėlip tüşüldi. (254b)

"Sind'den beş konak yürüdükten sonra, altıncıda Cud dağına bitişik olan Balnat-Cugi dağının dibine Bakyalların yurdu olan çaya gelip indik."

b. *Birinci* manasında olmak üzere "burunġı, evvel" ve *ikinci defa* manasında "ikiley" kelimeleri kullanılır.

- At ve tėvedin ve ḫayme u ḫargāhdın belk cemī' sipāhīlıḳ yaraġıdın Mīrzā'ġa ve Mīrzā bile bolġanlarıġa ol miḳdār ḫidmet u ādemīgīrlik ḳıldı kim körgenler dėdiler kim *burunġı* yaraġ bile bu yaraġnıñ arasıda tefāvüt meger ṭılā ālāt ve nuḳre ālāt bolġay ėdi. (42a)

“At ve develerle birlikte küçük ve büyük çadırlar ve sipahiler için gerekli techizattan vererek hem Mirza’nın kendisine hem de Mirza ile birlikte olanlara o kadar iyi muamele ve insaniyet gösterdi ki görenler Mirza’nın önceki ve bugünkü techizatı arasındaki farkın yalnız süslü ve yaldızlı aletlerin bulunmaması olduğunu söylediler.”

- *Burungı* ḳılġanlarıdın ser-efgende ü ḫacil ol nev‘ ayrılġanlarıdın şermende ü münfa‘il boluptur. (203a)

“Önceki yaptıklarından ötürü başı eğik ve mahcup ve o şekilde ayrıldığı için de şaşkın ve müteessirdi.”

- Şeybaḳ Ḫān’dın nā-şāyest ḥarekāt u ef‘āli kim Herī’de ṣādr boldı, *evvel* bu kim çirk-i dünyā üçün Ḫatīce Bėgim’ni Şāh Manṣūr Baḫşı kötbėr köçige tutturup türlüg ḳınlar ḳıldurdı. (206a)

“Şeybak Han’ın, Herat’ta uygunsuz hareket ve işleri oldu, birinci olarak bu pis dünya için Hatice Begim’i Şah Mansur Bahşı namussuzuna emanet ederek türlü türlü cezalar çektirdi.”

- Mėn *evvel* Kābil’ġa kėlgende mėniñ ḳaşımda ėdi. (22a)

“Benim Kabil’e birinci gelişimde benim yanımdaydı.”

- Yana *ikiley* ḳorġan yavuḳıġa kėlmediler. (62a)

“İkinci defa kurgana yaklaşmadılar.”

iii. Belirli/ Tanımlı Sayılar

Belirli sayılar, iyelik üçüncü şahıs teklik eki +I/+sI ile kurulan sayma sayıları ile yapılır: biri, birisi, ikisi, üçi, vb.

- *Biri* bu kim Ḳabā’nıñ batġaḳlıḳ ḳara suyı bar. (16b)

“Biri budur ki Kaba’nın bataklık suyu var.”

- Timur Bėg salġan ‘ālī ‘imāretlerdin *biri* Kök Serāy’dur kim Semerḳand’nıñ erkide vāḳi‘ boluptur. (37a)

“Timur Bey’in yaptırdığı büyük imaretlerden biri Kök Seray’dır ki Semerkand’ın erkindedir.”

- Her *ikisini* öltürmedi. (167a)

“Her ikisini öldürmedi.“

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk uluḳ bādşāh Herī dėk İslām şehriniñ bādşāhı bu ‘acebtür kim bu on tört oġlıdın *üçi* veledü’l zinā ėmes ėdi. (169b)

“Sultan Hüseyin Mirza büyük bir padişah ve Herat gibi İslam şehrinin padişahı olduğu halde, gariptir ki bu on dört oğlundan ancak üçü piç değildir.”

- Uşbu yılnıñ āḫırıda se-şenbe kėçesi Ẕi’lḳa‘de ayınıñ *törtide* āftāb Ḥūt burcıda ėdi, Kābil’niñ erkide Hümāyūn mütevellid boldı. (215b)

“Bu senenin sonlarında, Salı gecesi, zilkade ayının dördünde ve Güneş Hut burcundayken, Kabil erkinde Hümayun dünyaya geldi.”

iv. Üleştirme Sayıları

Üleştirme sayıları +Ar, +şAr ve +rAr ekleriyle yapılır. Ayrıca metinde +in ekiyle de üleştirme yapıldığı görülmüştür. Metnimizden örnekler şu şekildedir:

- Öylerini hem saġındılar, *birer ikirer* ḳaçmaḳḳa yüz ḳoydılar. (51a)

“Evlerini de özlediler ve birer ikişer kaçmaya başladılar.”

- Bėş altı kündin soñ taġ u tüz ve diz u ḳorġan maña rücū‘ ḳılġanıdın Tembel ve tevābi‘ı bedil u bi-pāy bolup çėrigi ve ėli *üçer törter* taġḳa ve tüzge ḳaça kiriştiler. (105b)

“Beş altı gün sonra dağ, ova ve kurganlar tekrar benim elime geçtiği için Tembel ve maiyeti bozguna uğrayıp askerleri ve halkı üçer dörder dağlara, ovalara kaçmaya başladılar.”

Metnimizde “birin birin”, “birin ikin” şekilleriyle de üleştirme ifadesi verilmiştir:

- Soñra ehl-i meclis *birin ikin* kėldiler. (246a)

“Daha sonra ehl-i meclis birer ikişer geldiler.”

- Yaġını tėpretkendin soñ *birin ikin* çapışıp kėle başladılar. (198b)

“Düşmanı yerinden ettikten sonra birer ikişer koşarak gelmeye başladılar.”

- Ḳınġa kim tutar mezkūr bolġan dėk *birin birin* şarḥı bile aytur. (306b)

“İşkence üzerine aşçı, (size) anlattığım gibi birer birer uzun uzadıya anlattı.”

- Taş ḳurġanda berā-yi maṣlaḥat *birin ikin* kişi yürür ėgendür. (334a)

“Dış kurganda ihtiyaten birer ikişer kişi yürüyordu.”

v. Belirsiz Miktar Anlatımları

Çağatay Türkçesinde çeşitli sözcükler ile miktarın net olmadığı, "aşağı yukarı", "tamamı", "çok", "hepsi", "sayısız", "diğer, başka" vb. anlamlarıyla sözcükler nitelendirilir. Belirsizlik sıfatı veya belirsizlik zamiri olarak kullanılırlar.

- Añārı ve ürüki *asru* ḫūb bolur. (3a)

"Nar ve eriği çok güzeldir."

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḳunduz'nı ḳapaġanda Ḫüsrev Şāh'nıñ ta'aṣṣubıġa *az* kişi bile yaraḳsız bī-ḥasīb şebīḫūn kėldi. (29a)

"Sultan Hüseyin Mirza Kunduz'u kuşattığında Hüsrev Şah'a husumeti yüzünden az askerle ve zırhsız olarak bir gece baskın yaptı."

- *Barça* mülāzemetni iḫtiyār ḳıldılar. (34a)

"Hepsi hizmetimde bulunmak istedi."

- *Barı* kėñeşke kirer bėglerni tilep kėñeşip söz muña ḳarār taptı kim "Şehr kişisi munça 'āciz boluptur... (43b)

"Danışma toplantısına girebilecek bütün beyleri çağırıp görüşüldü ve şuna karar verildi ki şehir halkı o kadar aciz olmuştur…"

- Ol *cem'* özleriniñ ḫalāṣlıġı üçün *bir nėçe* çın ve yalġan sözler aytıp ḫānġa yā aradaġılarġa pāre ve rişve ḳabūl ḳıldılar. (55a)

"Hepsi kendilerini kurtarmak için birkaç doğru ve yalan sözler söyleyip hana ve aradakilere para ve rüşveti kabul ettirdiler."

- Şāhruḫ Mīrzā *cemī'* Māverāünnehr vilāyātını uluḳ oġlı Uluġ Bėg Mīrzā'ġa bėrip ėdi. (50a)

"Şahruh Mirza bütün Maveraünnehir vilayetini büyük oğlu Uluğ Bey Mirza'ya vermişti."

- Dėdi kim bādşāh Kernān'da *fulān* yėrdedür. (118a)

"Padişah Kernan'da filan yerdedir, dedi."

- *Her* yėrde müşkil iş tüşse, bizni naẓarıġa kėltürüp yād ėtsün: biz anda ḥāẓır bolur biz. (118b)

"Bir yerde zorluğa uğrarsa, bizi göz önüne getirip yad etsin, biz orada hazır oluruz."

- Bāḳī Çaġānyānī'niñ *ḳalın* Moġul nökerleri uruḳ bile Kāhmerd'te ėdiler. (126b)

“Bākî Çaganyanî’nin birçok Moğul hizmetkarı da uruk ile Kahmerd’deydi.”

- Asru *köp* ḥayāsı bar ėrdi. (19a)

“Çok fazla utanması vardı.”

- *Asru köp* sėvgülüg ėdi ve *köp* musallaṭ ėdi. (20b)

“Çok fazla sevimli ve (fakat) çok zorbaydı.”

- *Nėçe* yıl Buḫārā ḥükūmeti munda ėdi. (22a)

“Birkaç yıl Buhara’nın idaresi ondaydı.”

- Tañ atḳunça ḫod ḳurġan ėli burcnı *tamām* ḳoparıp ėdiler. (34b)

“Sabaha kadar kurgandakiler burcu tamamen tamir etmişlerdi.”

vi. Topluluk Sayıları

Çağatay Türkçesinde *bir*, *iki* ve *üç* sayı isimlerine getirilen +AgU, +Av ve +AvlA yapım ekleri ile topluluk isimleri yapılır. Metnimizde kullanılan örnekleri aşağıdaki gibidir.

- Bu mertebede kim Ḫüsrev Şāh’nıñ nökerleridin *birev* bir kişiniñ ḫatunını tartıp ėlter. (23b)
- Mėn ve Muḥammedî Kökeltaş *ikev* kėldük, bėgim ve bėgimniñ yavuġıdaġılar tanımadılar, bāvücūd kim ayttım, müddettin soñra tanıdılar. (9a)

“Ben ve Muhammedî Kökeldaş ikimiz gittik, begim ve begimin yanındakiler tanımadılar, ancak ismimi söyledikten sonra tanıyabildiler.”

- Anası Maḫdūm Sulṭān Bėgim ėdi, Ḳaraköz Bėgim dėrler ėdi, *ikkelesi* Mīrzā’nıñ fevtidin soñ boldılar. (9a)

“Karagöz Begim dediklerinin anası Mahdum Sultan Begimdi, ikisi de Mirza’nın ölümünden sonra olmuştu (dünyaya gelmişti).”

6. ZAMİRLER

a. ŞAHIS ZAMİRLERİ

Metnimizde kullanılan şahıs zamirleri ve örnekleri aşağıda gösterildiği şekildedir.

Teklik

1. şahıs: Mėn

- Ol ḥücresidin ḳoyıraḳ uşbu tağnıñ tumşuḳıda tārīḫ-i toḳuz yüz ikide *mėn* bir eyvānlıġ ḥücre saldım. (2b)

"Bu köşkten aşağıya, dağın çıkıntılı, dik yerine 902 senesinde ben bir ayvanlı köşk yaptırdım."

- Hezāre mālıdın *mėn* hem bir pāre ḳoy yıġışturdum. (196b)

"Hezare'nin malından ben de bir miktar koyun topladım."

2. şahıs: Sėn

- Günāh mundın artuḳ bolur kim bu cem' bile hem-cihet ü hem-meşveretlerdin bir uluġrağı *sėn*? (199b)

"Bu cemaatle bir olup onu hazırlayanların büyüklerinden biri olan sen, bundan daha büyük günah olur mu?"

- *Sėn* Kāhmerd ve Ecer'de ol kūhpāyeni bėrkit. (122a)

'Sen Kahmerd ve Ecer'deki dağ eteklerini güçlendir."

3. şahıs: Ol

- *Ol* ölgende Mīrzā bisyār ḳatıḳ ta'ziyet tutḳandur. (28a)

'O ölünce Mirza çok matem tutmuştur."

- Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ közige mīl tartmaġıġa ve Baysunġur Mīrzā'nıñ öltürmekige bā'iṭ *ol* ėdi. (29b)

"Sultan Mesud Mirza'nın gözüne mil çekilmesine ve Baysungur Mirza'nın öldürülmesine sebep oydu."

Çokluk

1. şahıs: Biz, bizler

- *Biz* ḫod ḫarāb-ı bu mu'āmele ėdük. (77a)

"Biz böyle fena vaziyetteydik."

- *Biz* şehr u vilāyattın maḥrūm barur turar yėrimiz nāma'lūm. (81a)

"Biz şehir ve vilayetten mahrumduk, gidecek ve kalacak yerimiz belli değildi."

- Mėniñ ve mėniñ devlet-ḫ^{w}āhlarımnıñ bu yaraşdın aşlā 'ilm u ḫaberleri yoḳ ėdi ve *bizler* bu şūratḳa aşlan rıẓā ėrmes ėrdük. (74a)

“Benim ve benim (bana) candan bağlı adamlarımın bu barış hakkında bilgi ve haberleri yoktu ve biz bu duruma asla razı değildik.”

2. şahıs: Siz, sizler

- İki yaḫşı atnı bu aradın alıp *siz* ve Mīrzā Ḳulı Kökeldaş at ḳoşlap ıldam yürüñ. (114b)

“Siz ve Mirza Kulı Kökeldaş atlar arasından iki iyi at alıp ve at değiştirmek suretiyle çabuk yürüyün.”

- *Sizler* hem erkte ėski köşkniñ üstide kim ḥālā ḫazīnedür uluġ ot yanduruñız tā bilgey biz kim biziñ kėlgenimizni bilip sizler. (197a)

“Siz geldiğimizden haberdar olduğunuzu bildirmek için hala hazine olan eski köşkün üzerinde büyük ateş yakınız.”

3. şahıs: Olar, alar

- Mėn her sarıġa bolsam *olar* mėniñ sarı bolġaylar. (295a)

“Ben her ne tarafa gitsem, onlar benim tarafımda olacaklar.”

- Tañlasıġa *alar* hem ḳalın ḳustılar. (306a)

“Sabaha kadar onlar da çok kustular.”

(1) Şahıs Zamirlerinin Çekimi

Şahıs zamirleri çekime girdiklerinde ortaya farklı şekiller çıkar. Şahıs zamirlerinin durumlara göre çekimi aşağıda örnekleriyle birlikte verilmiştir.

i. Nominatif (Yalın) Durum: Yalın durumdayken ek almazlar. Örnekleri yukarıda verilmiştir.

ii. Genitif (İlgi) Durumu: Mėnim (örneġi yoktur)/ mėniñ/ mėni; sėniñ/ sėni; anıñ/ anuñ (örneġi yoktur); biziñ/ bizniñ/ bizlerniñ (örneġi yoktur); siziñ/ sizniñ/ sizlerniñ; alarnıñ/ anlarnıñ (örneġi yoktur)

- Eger *mėniñ* rıẓāmnı tiler sėn, ḫalvetnişīnlıḳnı ve ėl bile kem iḫtilāṭlıḳnı ber-ṭaraf ḳılġıl. (349b)

“Eğer benim rızamı istiyorsan, yalnızlığı ve halktan uzak bulunmayı bırak.”

- *Sėniñ* ḫāṭırıñġa nė yėtedür? (118a)

“Senin hatırına ne gelir?”

- Maña bu sözleridin ḫaylī dağdağa boldı bu cihetdin kim barçamız *anıñ* èligide bolsak ḫaṭır iḥtimāli köptür. (115b)

“Bana bu sözlerden telaş doğdu, bu açıdan hepimizin onun eline düşme ihtimali yüksektir.”

- *Biziñ* ḫāṭırımızġa hem yėtedür kim uşol bolġa(n) barġan bolġay. (119b)

“Bizim aklımıza da onun o tarafa gitmiş olacağı geldi.”

- Egerçi Cihāngīr Mīrzā bile *bizniñ* aramızda burun mülk ve nöker cihetidin kudūretler ve niḳārlar ḫaylī bolup ėdi (121b)

“Gerçi Cihangir Mirza ile bizim aramızda evvelce mülk ve adamlar yüzünden kırgınlıklar ve kavga gürültü çok olmuştu.”

- *Siziñ* sözüñiz bile kėldük. (208a)

‘Sizin sözünüzle geldik.”

- Şeyh Bāyezīd Bėg *sizniñ* ḫaberinizni tapıp mėni yiberdi. (118a)

“Şeyh Bayezıd Bey sizin haberinizi alıp beni gönderdi.”

- İnşāallāh te‘ālā *sizlerniñ* cān tartıp ḳılıç çapmaḳ maḥallarıñızdur. (348b)

“İnşallahu Teala bu sizlerin can alıp kılıç kullanmak zamanlarınızdır.”

- Köprek iş-küç *alarnıñ* meşvereti bile bolur ėdi. (24b)

“Pek çok iş güç onların danışmanlığı ile olurdu.”

iii. Datif (Yönelme) Durumu: maña; saña; aña; bizge/ bize (örneġi yoktur)/ bizlerge (örneġi yoktur); sizge/ size (örneġi yoktur)/ sizlerge; alarġa/ alarḳa (örneġi yoktur)/ anlarġa (örneġi yoktur)/ anlarḳa (örneġi yoktur)/ olarġa (örneġi yoktur)

- Tārīḫ toḳuz yüz onda Amu Deryāsı yaḳasıda Bāḳī Caġāniyānī *maña* kėlip kim mülāzemet ḳıldı. (27b)

“910 senesinde Bākî Çaganyanî Amu Derya sahilinde gelip bana katıldı.”

- *Saña* Hizbullāh laḳab boldı. (205a)

“Sana Hizbullah lakap oldu.”

- ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā hem Andicān ḥükūmetini *aña* bėrdi. (13b)

“Ömer Şeyh Mirza Endican yönetimini de ona verdi.”

- Bu ḫaber Şevvāl ayı Andicān'da *bizge* kėldi. (37b)

"Bu haber şevval ayında Endican'dayken bize ulaştı."

- *Sizge* bulardın iş açılmas. (108a)

"Size bunlardan iş çıkmaz."

- *Sizlerge* köñülleriñiz tilegendin artuḳraḳ ri'āyet u şefaḳat ḳılay. (116a)

"Sizlere gönüllerinizin dilediğinden daha fazla riayet ve şefkat gösterdim."

- Dėdiler kim biz *alarġa* isti'ānat yėtkürüp bādşāhlıḳ me(s)nedıġa olturġuzup biz. (118b)

"Dediler ki biz onlara yardım gönderip padişahlık makamına oturtmuşuz."

iv. Akuzatif (Belirtme) Durumu: mėni; sėni; anı; bizni/ bizlerni (örneği yoktur); sizni/ sizlerni; alarnı/ anlarnı (örneği yoktur)

- Bāvücūd, 'aceb melāmetīdür kim hemīşe ėl *mėni* ġıybet ḳılurlar kim bayrıdın ve Andicānī'dın özgeni ri'āyet ḳılmas. (144b)

"Buna rağmen tuhaf bir yazgıdır ki beni her zaman eski emektarlarımdan ve Endicanlılardan başkasını gözetip korumakla suçlamışlardır."

- *Sėni* taşlap ḳayan baray? (115a)

"Seni arkamda bırakıp nereye gideyim?"

- *Bizni* ḫayāl ḳılıp tėz oḳ yanarlar. (183b)

"Bizi hayal edip hızlıca geri dönerler."

- *Sizni* Sulṭān Aḥmed Bėg bādşāh köterür. (115b)

"Sizi Sultan Ahmed Bey padişah yapar."

- Bādşāh *sizlerni* maña kömek bolsun, dėptür maña ḳatılıp yürüñ! (256a)

"Padişah sizleri bana yardımcı kılmıştır, bana katılın, (benimle) yürüyün, der."

- Egerçi *alarnı* hem 'ayb ḳılıp bolmas. (264b)

"Gerçi onları da ayıplamak olmaz."

v. Lokatif (Bulunma) Durumu: mėnde; sėnde (örneği yoktur); anda; bizde (örneği yoktur)/ bizlerde (örneği yoktur; sizde (örneği yoktur/ sizlerde (örneği yoktur); anlarda (örneği yoktur)

- Hey, *mėnde* nė günāh?" (199b)

"Hey, bende ne günah var?"

- *Anda* hem tura almay yana bizge müteveccih boldılar. (207b)

“Onda duramayıp yine bize döndüler.”

vi. Ablatif (Ayrılma) Durumu: mėndin; sėndin/ sėniñden; andın/ anıñdın; bizdin; sizdin; alardın/ anlardın (örneği yoktur).

- Yana bir oġul Cihāngīr Mīrzā ėdi, *mėndin* iki yaş kiçik ėdi. (8b)

“Bir oğlu da Cihangir Mirza’ydı, benden iki yaş küçüktü.”

- Yana *sėndin* azraḳ gilem bar. (349a)

“Yine senden yana biraz kırgınlığım var.”

- *Andın* ötüp mezkūr bolġan bėglerge fermānnı körsetip nė yėrde kim Cın Tėmür Sulṭān mulcer ḳılġan bolsa barçanı çerigi bile anda ḥāẓır ḳılġay. (355b)

“Ondan sonra bahsi geçen beylere fermanı gösterip Çin Temur Sultan toplanma yerini nerede tayin ederse hepsi askerleriyle birlikte orada hazır bulunacak.”

- Çün nė miḳdār yamanlıḳlar *andın* nisbet bu ḫānevādaġa vāḳi‘ bolup ėdi, nėçük kim maḳṣūd mezkūr boldı, *bizdin* ḳorkunçı köprek ėdi. (88a)

“Bahseldiği üzere, çünkü ondan bu aileye pek çok kötülük gelmişti ve bizden fazlasıyla korkuyordu.”

- Aḫsī’dın ḳaçıp çıḳḳanda *sizdin* ayrıla tüşkende Andicān kėldim kim Ḫānlar hem Andicān kėliptürler. (119a)

“Hanlar da Endican’a gelmiştir diye Ahsi’den kaçarak çıkıp sizden ayrı düştüğümde Endican’a geldim.”

- *Alardın* ḫaber alġunça nėçe kün Kūh-ı Ṣāf yaylaġıda olturduk. (184b)

“Onlardan haber alıncaya kadar birkaç gün Kuh-ı Saf yaylasında oturduk.”

vii. Ekvatif (Eşitlik) Durumu: mėnçe (örneği yoktur)/ mėniñçe (örneği yoktur); sėnçe (örneği yoktur) sėniñçe (örneği yoktur); ança

- Ḫüsrev Şāh’nıñ nökerleridin hīçkimni *ança* ri‘āyet ḳılmaydur ėdim. (192a)

“Hüsrev Şah’ın adamlarından hiçkimseye onun kadar itibar etmiyordum.”

- Mollā Muḥammed Perġarī köp hikāyet ḳıldı kim *ança* pürgūy ḳulluḳ ḳılıp ėdi. (254b)

“Molla Muhammed Pergari çok hikaye anlattı, öyle ki bu kadar çok konuşmuşluğu yoktu.”

viii. Enstrumental (Vasıta) Durumu: sėnin; anın

Örnekleri yoktur.

ix. Olumsuz: mėnsiz; sėnsiz; ansız; bizsiz; sizsiz

Örnekleri yoktur.

b. İŞARET ZAMİRLERİ

Çağatay Türkçesinde işaret zamirleri; bu, şu, uş, uşbu, uşol, uşal, şol, ol ve bunların çokluk formları olan bular, bunlar, munlar, şular, anlar, alar ve olar şeklindedir. 3. Şahıs teklik zamiri olan “ol” aynı zamanda işaret zamiri olarak da kullanılır. İşaret zamirleri, bir ismi belirttiğinde sıfat fonksiyonuna sahip olurlar, ancak tek başlarına kullanıldıklarında işaret zamiri fonksiyonundadırlar. Aşağıda işaret zamirleri ve onların hal çekimleri verilmiştir. Metinde kullanılan örnekler de aşağıda sıralanmıştır.

(1) İşaret Zamirlerinin Çekimi

i. Nominatif (Yalın) Durum: bu; şu/ uş/ uşbu/ uşol/ uşal/ şol; ol; bular/ bunlar/ munlar; şular; anlar/ alar/ olar.

- Biri *bu* kim Ḳabā’nıñ batġaḳlıḳ ḳara suyı bar. (16b)

“Biri bu ki Kaba’nın bataklı bir kara suyu vardır.”

- Eger kėlip feryādımızġa yėtmeseñiz, iş *uşal* bolġusıdur. (52b)

“Eğer gelip feryadımıza yetişmezseniz (kurtarmazsanız) iş fena olacaktır.”

- Bu ittifāḳ bile tañlasıġa Ḫʷāce Mīrmīrān’nı Mīrim Nāṣır’nı ordu bile ta‘yīn ḳılıp uluḳ çāştta ordudın ayrılıp Hātī Keker’niñ üstige kim *uşal* nėçe künide Tatar’nı öltürüp vilāyeti Pirhāle’ġa mutaṣarrıf bolup Pirhāle’de ėdi. (229b)

“Bu ittifak ile ertesi gün, askeri Hoca Mirmiran ile Mirim Nasır idaresine bırakıp kendimiz büyük kuşlukta ordudan ayrılıp şu birkaç gün içinde Tatar’ı öldürüp, onun vilayeti olan Pirhale’yi alıp, Pirhale’de bulunan Hati Keker’in üzerine akın ettik.“

- Ḥażret-i Ḫʷāce ‘Ubeydullāh’nıñ müte‘allıḳlarıġa kim burun ḫarc u taḥmīllerde köp faḳīr u miskīn alarnıñ ḥimāyeti bile ẓulm u ta‘addīdin ḫalāṣ bolurlar ėdi, nė cā-yi *ol* kim alarġa mundaḳ teklīfler bolġay? (23b)

“Daha önce fakirler ve miskinler Hoca Ubeydullah hazretlerinin adamlarının himayesine sığınırak zulüm ve tecavüzden kurtulurken, şimdiyse onlara bunca eziyetler yapılacak.”

ii. Genitif (İlgi) Durumu: bunuñ/munuñ/ munıñ; şunıñ; uşbularnıñ; anıñ/ anuñ; bularıñ/ bularnıñ/ munlarnıñ; şularnıñ; alarnıñ.

- Bu cihettin tamām ḳuşlar *munuñ* bile öter. (142a)

“Bu taraftan bütün kuşlar bunun ile öter.”

- Yana *munıñ* içide yana bir nème çıġdın toḳup bėrkitürler andaḳ kim aġzı bu çıġ bile berāber bolġay. (143b)

“Yine bunun içinde bir parça yeri çitle kapatırlar, öyle ki ağzı bu çitle beraber olsun.”

- *Anıñ* muştıdın yigit yıḳılmaġan yoḳtur. (7b)

“Onun yumruğundan yıkılmayan yiğit yoktur.”

- *Bularnıñ* arasıġa kėldi. (10b)

“Bunların arasına geldi.”

- Köprek iş-küç *alarnıñ* meşvereti bile bolur ėdi. (24b)

“Pek çok iş güç onların danışmanlığıyla olurdu.”

iii. Akuzatif (Belirtme) Durumu: munı; uşmunı/ uşbularnı; anı; bularnı; alarnı[10].

- ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā *munı* pāyitaḫt ḳılıp ėdi. (4b)

“Ömer Şeyh Mirza bunu payitaht kılmıştı.”

- *Uşmunı* mülāḥaẓa ḳılıp mėn rıżā bolmadım. (207b)

‘Bunu mülahaza edip razı olmadım.”

- Şeyḫ Mezīd Bėg ölgendin soñ *anı* maña bėgatake ḳıldılar. (14b)

“Şeyh Mezid Bey öldükten sonra onu, bana beyateke tayin ettiler.”

- *Bularnı* tutursak nė ‘ayb bolġay? (64a)

‘Bunları tutsak niye ayıp olacak?”

- Mėn hem *alarnı* körgen ėmes mėn. (101b)

“Ben de onları görememiştim.”

[10] İşaret zamirlerinin belirtme durumundaki şekilleri aynı zamanda ilgi (genitif) fonksiyonuyla da kullanılırlar.

iv. Datif (Yönelme) Durumu: muña; uşmuña/ uşbularġa; aña; bularġa; alarġa.

- İşni *muña* yėtkürdi kim maña ruḫṣat bėrip Cihāngīr Mīrzā'nı bādşāh ḳılġay. (24b)

"İşi buna ulaştırdı (işi o derece ilerletti) ki beni uzaklaştırıp Cihangir Mirza'yı padişah yaptı."

- Vech-i tesmiyesini hem *uşmuña* münāsib ayttılar. (365b)

"Bu adın verilmesinin sebebini de buna uygun şekilde açıkladılar."

- Ḳurġan ėli yoḳḳarıdın *bularġa* dūd ḳıldılar. (34a)

"Kurgan halkı yukarıdan bunlara duman saldı."

- Teñri 'inayeti bile *alarġa* hīç iḥtiyaç bolmadı. (70a)

"Tanrı yardımı ile onlara hiç ihtiyaç duyulmadı."

- Belḫ vilāyetini *aña* bėrip ėdi. (8b)

"Belh vilayetini ona vermişti."

v. Lokatif (Bulunma) Durumu: munda/ munuñda; uşbularda; anda; bularda; alarda.[11]

- Nėçe yıl Buḫārā ḥükūmeti *munda* ėdi. (21b)

"Nice yıl Buhara yönetimi bundaydı."

- *Alardaḳı* benddaḳı bėglerni, içkilerni, kim Ṭaġayı Bėg Muḥammed Dost ve Mīr Şāh Ḳoçın ve Sīdī Bėg ve Ḳāsım 'Aceb ve Pīr Veys ve Mīrim Dīvān başlıġlar bolġay, bendtin çıḳarıp yiberdiler. (74b)

"Onlardaki tutsak beyleri, içkileri; Tagayı Bey, Muhammed Dost ve Mir Şah Koçın ve Sidi Bey ve Kasım Aceb ve Pir Veyse ve Mirim Divan olmak üzere serbest bırakıp gönderdiler."

- Bir Afġānlar ėdi kim Dillī pāyitaḫtı *alarda* ėdi. (270b)

"Afganlardan biriydi ki Dilli payitahtı onlardaydı."

vi. Ablatif (Ayrılma) Durumu: mundın/ munuñdın; uşmundın; uşbulardın; andın[12]; bulardın/ mulardın/ munlardın; alardın.

[11] Bulunma ve ayrılma halindeki işaret zamirleri yer gösterebilirler: munda (burada), anda (orada), mundın (buradan), andın (oradan) gibi.

- Māverāünnehr'de Semerḳand ve Kėş ḳurġanıdın soñra *mundın* uluġraḳ ḳurġan yoḳtur. (2a)

"Maveraünnehir'de Semerkand ve Keş kurganlarından sonra bundan daha büyük kurgan yoktur."

- *Andın* beri bu bādiyeni *Ḥā Derviş* dėrler. (4b

"Ondan beri bu çöle Ha Derviş derler."

- Ra'iyyet u vilāyet ėlleri *bulardın* bisyār aġrıp ėdiler. (62a)

"Vilayet ahalisi ve raiyesindekiler bunlardan pek çok zulüm görmüştüler."

- Ḫ^{w}āce Ebū'l Mekārim Şāh Bėgim'ge ve Ḫān dedemge bu sözni aytġaç *alardın* rıẓānı fehm bolur. (102a)

"Hoca Ebu'l Mekarim, Şah Begim'a ve han dedeme bu sözü söyleyince onlardan da rıza görüldü."

vii. Ekvatif (Eşitlik) Durumu: bunça/ munça; şunça; uş munça; uşança; ança; munça; bunça.

- Çün *munça* taḳrīb boldı ḫānlarnıñ aḥvālnı dağı icmāl bile ẕikr ḳılalıñ. (9b)

"Bunca anlatılmışken hanların ahvalinden de kısaca behsedelim."

- *Uş munça* bile Ḫüsrev Şāh ve tevābi 'iniñatı serdārlıḳḳa çıḳıp merdāne boldılar. (35a)

"Böylece Hüsrev Şah ve ona bağlı olanlar serdarlık ve cesarette nam kazandılar."

- Rūberū bolġan maḥallda *uşança* oḳ bolġay ėdük. (106a)

"Onunla karşılaştığımızda (biz de) onlar kadardık."

- Yazġaça *ança* bolur kim işler bağlar. (179b)

"Yaza kadar ancak yazacak hale gelir."

- Peşrevdin özge işlerde *munça* ėmestür. (182a)

"Peşrevden başka havaları bunun kadar (iyi) değildir."

c. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ

Çağatay Türkçesinde dönüşlülük zamiri "öz" sözcüğüdür. Bunun çekimli halleri olarak "özdin, özni, özüm, özümni, özümniñ, özüme/ özümge, özümde, özümdin, özüñ/ öziñ özüññi, özüñe, özüñde, özüñdin, özi, özin/ özün/ özini, özige,

[12] "sonra" anlamıyla da kullanılır.

özidin/ özindin, özümizni, özleri, öziñiz/ özüñiz, özüñizge, özlerin, özleriniñ, özlerini, özlerige ve özlerige" versiyonları kullanılmıştır.

"Öz" sözcüğünden başka bu devirde Farsça "ẖod" sözcüğü de şahıs zamirleriyle birlikte dönüşlülük için kullanılmıştır. Dönüşlülük zamirleri, bir ismi etkilediklerinde sıfat fonksiyonuna sahip olurlar ve bu durumdayken ek almazlar.

Metnimizde kullanılan dönüşlülük zamirleri ve örnekleri aşağıda gösterildiği gibidir:

- Mėn aña ġarib meyl peydā ḳıldım, belkim aña *özni* zār u şeydā ḳıldım. (75b)

"Ben ona karşı garip meylettim, belki ona kendimi zar ve şeyda kıldım."

- Öz cilevim *özümniñ* ėligide bolur. (102a)

"Kendi dizginim kendi elimde olur."

- *Özüm* hem çapḳunçınıñ keyniçe yürüp Puşte-i 'Ayş'nıñ Ḫākān ṭarafıdaḳı dāmenasıġa kėldim. (106a)

"Kendim de akıncıların arkasından yürüyerek Puşte-i Ayş'ın Hakan tarafındaki eteğine geldim."

- Ḫāṭırıġa bu kėçti kim her ṭavr ḳılıp *özümizni* Aḫsī'ġa salsak yā Şeyḫ Bāyezīd Tembel'din ḳaṭ' ḳılıp biziñ sarı bolġay yā bir naḳşī üyürülgey kim münāsib-i devlet bolġay. (110b)

"Aklıma şu geldi ki herhangi bir şekilde kendimizi Ahsi'ye sokabilseydik, ya Şeyh Bayezıd, Tembel ile ilişkisini keserek bizim tarafımıza geçer ya tamamen çevrilir ve bize uygun bir devlet düşer."

- *Özümde* bi-ṭāḳatlıḳī fehm ḳıldım. (118b)

"Kendimdeki takatsizliği düşündüm."

- Mėn ẖavālnıñ aġzıda kürek alıp ḳar kürep *özümge* bir tekyenemed ornı yėr yasadım. (194a)

"Ben mağaranın önünde, kürekle karı küreyip kendime dayanacak bir yer yaptım."

- Āḫir *özümni* mestlıḳḳa salıp ẖalāṣ boldum. (247b)

"Sonunda kendimi sarhoşuğa bırakarak kurtuldum."

- Lāhurdaḳılarnı *özümizġa* ḳoşup oḳ uruşalıñ. (255a)

"Lahurdakileri kendimize katıp vuruşalım."

- ‘Ālem Ḫān’ġa Hindūstān sarı ruḫṣat bėrip *özümiz* Belḫ üstiġa atlanduḳ. (256a)

“Alem Han’a Hindistan tarafına gitmesine ruhsat verip kendimiz Belh üstüne hareket ettik.”

- Bu devletni *özümizniñ* zor ve ḳuvvetidin körmes biz, belki Tėñri’niñ maḥż-ı luṭf ve şefḳatıdındur ve bu sa‘ādetni özümizniñ sa‘y ve himmetidin bilmes biz, belki Tėñri’niñ ‘ayn-ı kerem ve ‘ināyetidindür. (270a)

“Bu devlete kendimizin güç ve kuvvetinden değil, sırf Allah’ın lütuf ve şefkatinden, bu mutluluk da kendi gayret ve çabalarımızdan değil, Allah’ın kerem ve inayetinden ulaştık.”

- Nėçe yıl sa‘ylar ḳılıp meşaḳḳatlar körüp uzaḳ yėrler ḳaṭ‘ ėtip çerigler yürüp *özümizni* ve çerigni ḥarb ve ḳıtāl muḫātaralarıġa salġay biz. (295a)

“Kaç senedir gayret gösteriyor, zorluklar görüp uzak yerler katedip askerlerle beraber yürüyüp kendimizi ve askeri savaş ve ölüm tehlikelerinin içine sürüyoruz.”

- Çerig atlanmaḳ ‘azm-i cezm ḳılıp *özümizdin* ilgerirek Muḥammed Sulṭān Mīrzā, Yūnus ‘Alī, Şāh Manṣūr Barlas, Kete Bėg, Ḳısımtay, Böçke başlıġlarnı Beyānıġa ılġar yiberildi. (308a)

“Asker sevketmeye karar verip kendimizden ileri Muhammed Sultan Mirza, Yunus Ali, Şah Mansur Barlar, Kete Bey, Kısımtay ve Böçke adlılar Biyani’ye ılgar olarak gönderildi.”

- Tėñri mübārek ḳılġay, velī bāvücūd kim *özüñ* bitip sėn mundın ġāfil bolup sen kim kesret-i isti‘māl bile ‘avāmm “Alamān” dėrler, ya “İl-amān” dėrler. (348a)

“Allah mübaret etsin, fakat kendin yazdığından gafilsin ki çok kullanılması yüzünden halk buna Alaman ya da İl-Aman der.”

- Geng deryāsıdın tėz ötüp yaġınıñ soñıġa yürüp Cevn’din hem ötüp ‘Ālem Ḫān’nı *özüñizge* ḳoşup cehd ḳılıp yaġıġa ėlig ḳoşa körüñ. (379a)

“Geng nehrinden hızlıca geçip düşmanı sonuna kadar takip edip Cevn’den geçip Alem Han’ı kendinize katıp derhal asilere hücum edin.”

- *Özüñni* ve oġlanların Beluclarnıñ derbederlıḳlarıdın ḳutḳardım. (258b)

"Kendini ve oğlunu Belucların derbederliklerinden kurtardım."

- Egerçi oġlı kėldi, velī *özinin* kėlür ḫayālı yoḳ ėdi. (381b)

"Gerçi oğlu geldi, fakat kendisinin gelmeye niyeti yoktu."

- Baġ bağlaġandın soñ *özini* ḳoya bėrse bisyār bolur ėdi kim bağları üzülür ėdi. (7a)

"Bağ bağlandıktan sonra kendini koyuverse çok defa kuşak kopardı."

- Sulṭān Ebū-Sa'īd Mīrzā'nıñ aġası Minūçihr Mīrzā'nıñ oġlı Melik Muḥammed Mīrzā salṭanat daġdaġası bile bir nėçe levend u evbāşnı *özige* ḳoşup ordudın ayrıldı. (23a)

"Sultan Ebu Said Mirza'nın büyük kardeşi Minüçihr Mirza'nın oğlu Melik Muhammed Mirza saltanat iddiasıyla birkaç levent ve evbaşını kendine (kendi peşine) katıp ordudan ayrıldı."

- *Özin* deryāġa saldı, ġarḳ boldı. (29a)

"Kendini nehre attı, boğuldu."

- *Özige* dīvān olturur üçün bir uluḳ pīşṭāḳ ve yana oñ yanıda ve sol yanıda nevāḥī bėgleri bile dīvān bėgleri olturup dīvān sorar üçün iki kiçikrek pīşṭāḳ ḳılıptur. (49a)

"Divan kurmak için kendine büyük bir peştak ve sağ ve sol yanına nevahi beyleriyle divan beylerinin oturup divan yapması için iki tane daha küçük peştak yaptırmıştır.

- Bir Deḫkat'te uşbu ḫatunnıñ *özidin* toġḳan ve nabīre ve ḳız nabīre ve nabīre-i nabīre toḳsan altı kişi ḥāẓır ėdi. (97a)

"Dehkat'te bu kadının kendisinden doğan erkek ve kız torun ve torunlarının torunundan doksan altı kişi hala hayattaydı."

- *Özidin özge* hīç kişini hīç işte pesend tutmas ėdi. (29b)

"Kendinden başka hiçkimseyi hiçbir işte beğenmezdi."

- Bular yavuḳ kėlip attın *özlerini* taşlap yıraḳdın yükünüp ta'ẓīm ḳılıp mėniñ ayaḳımġa yıḳıldılar. (119a)

"Bunlar yaklaştıklarında gelip kendilerini attan yere atıp uzaktan hürmetle eğilip saygı göstererek ayaklarıma kapandılar."

- Bular sözlerige kirmese Mīrzā Ḫān'nı ḳoymaḳ *özleriniñ* ḳaşıda saḳlasa ḫod bolur ėdi. (200a)

"Bunların sözlerine girmese Mirza Han'ı bırakmayıp kendilerinin yanında saklayabilirlerdi."

- Mėn ve anam vilāyet *ḫod* tursun bir kėnt ve bir nėçe ḳoş igesi bola almaduḳ. (200b)

"Ben ve annem vilayet şöyle dursun bir köy ve birkaç koğuş sahibi bile olamadık."

d. ORTAKLIK ZAMİRLERİ

Belirsizlik zamiri "bir" ile kurulan "birbirini; birbirige; biri biri; birbirimiz; birbiriñiz" bileşenleri ortaklık, birliktelik ifade eden zamirlerdir. Metnimizde kullanılan şekilleri aşağıdaki gibidir.

- Bir yėrde olturġuzġanda aġa ini *birbirini* ḳuçuşup öpüşüp vedā' ḳılurlar. (207a)

"Bir yere oturduklarında (bir araya geldiklerinde) iki kardeş birbirleriyle kucaklaşıp öpüşüp vedalaşırlar."

- Bular Andicān'ġa yėtkende ḳorġan berkigenni ma'lūm ḳılıp sözleri *birbirige* ḳavuşmay bozulup Uzun Ḫasan köçige Aḫsī sarı tarttı. (63a)

"Bunlar Endican'a ulaştığında kurganın kapandığını öğrendi ve birbirleriyle anlaşamayıp bozuşunca Uzun Hasan, Ahsi'deki göçü tarafına çekildi."

e. SORU ZAMİRLERİ

Soru zamirleri bazı sözcük birimleri ve onların bileşikleriyle yapılır. Soru zamirleri bir ismi etkilediğinde sıfat fonksiyonunda olurlar (kaç kişi? gibi). Çağatay Türkçesinde şu sözcük birimleri ile soru zamirleri yapılır:

(1). **"ḳa" soru kökü ile yapılan soru zamirleri:** ḳay, ḳaybir, ḳay sarı, ḳay sarıdın, ḳayan, ḳayanġa, ḳayan kim, ḳayda, ḳaydın, ḳaydaġ, ḳaysı, ḳaysı bir, ḳayı, ḳanda, ḳandın, ḳanı, ḳaçan, ḳaçanġaça, ḳandaġ, ḳanġı.

(2). "kim" ile yapılan soru zamirleri: kim, kimni, kimdin, kimge, kimdür, kimler.

(3). "nė" ile yapılan soru zamirleri: nė, nėler, her nė, nė yerge, nėsini, nėge, nėgü, nėçük, nėçükdin, nėçün, nėdin, nėçe, nėçeme, nė kişi, nėme, nėdür, nė durur, her nėdür, nėtük.

Metnimizde kullanılan şekilleri aşağıdaki gibidir.

- ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ özge bėgleri ve yigitlerige *her ḳaysı* ferāḫver-i ḥālleri vilāyet ve yėr ve möçe ve cėrge ve vech-i istiḳāmet muḳarrer u muayyen boldı. (18a)

“Ömer Şeyh Mirza’nın diğer bey ve yiğitlerine her birine nasıl uygun düşücekse bir vilayet, yer, rütbe ve derece verildi ve bulunacakları yerler saptandı.”

- Yanıp hem *ḳay sarıġa* çıḳılġay çün munça keliptür biz, barmaḳ kėrek. (61a)

“Dönüp de hangi tarafa çıkalım bunca (yol) gelmişiz, (artık) varmak gerek.”

- Bu yol *ḳayanġa* barur ėken? (97b)

“Bu yol nereye gidiyor?”

- Sėni taşlap *ḳayan* baray? (115a)

“Seni bırakıp bereye gideyim?”

- Mundaḳ itip ḳaranġu kėçe yol yoḳ *ḳayanġa* barasız? (115b)

“Karanlık gece, yol yok böylece gidip nereye varasınız?”

- Āyā köreyem kim *ḳaysıñız* mėniñ ḳaşımġa kėle alur? (118b)

“Göreyim bakalım, hanginiz benim yanıma gelebilir?”

- Sizler *ḳaydın* kėlesiz? (119a)

“Sizler nereden geliyorsunuz?”

- Kühet’te iki ḳonup çapḳunçını yıġıp *ḳay sarı* yürür maṣlaḥatını kėngeşildi. (146b)

“Kühet’te iki gece konaklayıp akıcıları topladıktan sonra hangi tarafa yürüneceği hususunda danışıldı.”

- Ġanīmnı mundaḳ zebūn ḳılġanda *ḳaçan* ḳoyar? (162b)

“Düşmanı böyle zayıf hale getirdikten sonra nasıl bırakılır?”

- “Kėliñ aytıñ, kim Teñri rāst kėltürse Semerḳand’nı *ḳaçan* alġay biz? (83b)

“Gelin söyleyin Allah rast getirirse Semerkand’ı ne zaman alırız? dedim.”

- Mülāzamet teklīfi ḳılmaḳlıḳḳa ḫod *kimge* ṭāḳat bar ėdi? (75b)

“Sohbet teklif edebilecek güç kimde vardı?”

- Ėliniñ lafzı ḳalem bile rāsttur, *nė üçün* kim Mīr ʿAlī Şīr Nevā’īniñ muṣannefātı, bāvucūd kim Herī’de neşv ü nemā tapıptur, bu til biledür. (2b)

“Halkın konuşma dili yazı diline uygundur, bu sebeple Mîr Ali Şir Nevâyi’nin eserleri Herat’ta hayat bulduğu halde bu dille yazılmıştır.”

- Ḥażret-i Ḫʷāce ‘Ubeydullāh’nıñ müte‘allıḳlarıġa kim burun ḫarc u taḥmīllerde köp faḳīr u miskīn alarnıñ ḥimāyeti bile ẓulm u ta‘addīdin ḫalāṣ bolurlar ėdi, *nė* cā-yi ol kim alarġa mundaḳ teklīfler bolġay? (23b)

“Evvelce fakirler ve miskinler Hoca Ubeydullah hazretlerinin adamlarının himayesine sığınarak zulüm ve tacvüzlerinden kurtulurken şimdi bunlara ne engel olacaktı?”

- Andaḳ ḳalın çėrigge *nė* iş ḳıla alġay ėdi? (29a)

“Bu kadar çok askere karşı ne yapılacaktı?”

- Bisyār şāḳḳ u düşvār kėldi *nė üçün* kim tā bādşāh bolup ėdim bu nev‘ nökerdin ve vilāyettin ayrılmaydur ėdim. (54b)

“Bu fevkalede ağır geldi, çünkü padişah olduğumdan beri adamlarımdan ve vilayetten ayrılmamıştım.”

- Bularnı tutursak *nė* ‘ayb bolġay? (64a)

“Bunları yakalasak (tutsak etsek) ne aybı olacak?”

- Herkim ‘aḳldın behrever bolsa *nėge* andaḳ ḥāreketġa iḳdām ḳılġay kim andın soñ yaman dėgeyler? (185b)

“Aklı olan bir adam kendisinden sonra kötü diyecekleri böyle hareketleri niçin yapsın?”

f. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Çağatay Türkçesinde gerek Türkçe kökenli gerek başka dillerden alıntı olmak üzere pek çok belirsizlik zamiri kullanılmıştır. Bunları şu alt kategorilerde ele alabiliriz.

a. Türkçe kökenli ve alıntı olanlar: aḍın, barça, barçası, barı, başḳa, ba‘żı, ba‘żısı, ba‘żıları, bir nėçe, bir nėme, burunġısı, cümlesi, ḳamuġlar, ḳaysı bir, kimse, nėçesi, nėme.

- *Barçası* ḳā‘ide u tüzük bile ėdi. (25b)

“Tamamı kurallı ve düzen ileydi.”

- İttifāḳāt-i ḥasenedin Ḳāsım Bėg cemā‘atı bile Seyyid Ḳāsım yana bir pāre ḳalın yigitler bile uşbu aḫşam Miḥan'da ėgende bolcar ḳılġan dėk *barça* kėlip ḳatıldılar. (78a)

"Önceden kararlaştırıldığı gibi Kasım Bey ve yanındakiler ile Seyyid Kasım yanı sıra birçok yiğitler o akşam Mihan'dayken iyi bir tesadüf eseri olarak hepsi gelip bize katıldılar."

- *Barı* oġlanlarıdın uluḳ mėn, Ẓahīrüddīn Muḥammed Bābur ėdim. (8b)

"Tüm oğulları içinden en büyük ben, ©ahîrüddîn Muwammed Bâbür'düm."

- *Ba‘żı* Çāç bitirler kim kemān-ı çāçī andın ‘ibārettür bėrdi. (6a)

"Bazen Çaç yazarlar ki keman-ı çaçi ondan gelir."

- *Ba‘żısını* esīr ḳıldı, *ba‘żılarını* birin birin vilāyetḳa perīşān ḳıldı. (10a)

"Bazısını esir etti, bazılarını da birer birer vilayete perişan etti."

- Bėgleri ve içkileridin hem bir *nėçeni* öltürdi. (68a)

"Beylerinden ve içkilerinden bir nicesini öldürdü."

- Tembel'ġa hem bir *nėme* yiberseñiz nė bolġay? (97b)

"Tembel'e yine göndereceksiniz de ne olacak?"

- Kün tüş bar ėdi kim köz yėter yėrde bir atnıñ üstide bir *nėme* ıltırap körünedür. (117a)

"Gün ışığı vardı ki gözle görünür bir yerde bir atın üstünde bir şey parlıyarak görünüyordu."

- Bu eṣnāda Afġānlarnıñ uluḳlarıdın bir *nėçesi* pīşkeş bile kėlip mülāzemet ḳıldı. (224b)

"Bu esnada Afganların büyüklerinden birkaçı da hediyelerle gelip mülazemet ettiler."

- Dīve Hindū ve Siktū'nıñ oġlı ve yana bir Hindū kim Bihre'din bend ḳılıp kėltürüp ėdi, mühimlerini birer *nėme* bėrip ḳaṭ‘ ḳıldılar. (236a)

"Dive Hindu ve Siktu'nun oğlu ve diğer bir Hindu da Bihre'den yakalanıp getirilmişti, önemlilerine birer şey verip diğerlerini katlettiler."

b. "bir" kelimesi ile türetilenler; birev/biregü, biri, birisi, bir kėmerse, bir kişi, bir nėçe, bir nėme.

- Bu mertebede kim Ḫüsrev Şāh'nıñ nökerleridin *birev* bir kişiniñ ḫatunını tartıp élter. (23b)

"Öyle bir hal almıştı ki Hüsrev Şah'ın askerlerinden birisi bir adamın karısını kaçırır."

- *Biri* bu kim Ḳabā'nıñ batġaḳlıḳ ḳara suyı bar. (16b)

"Biri budur Kaba'nın bataklık kara suyu var."

- Yürüp élig qoşqandın keyin keyin Teñri râst kéltürse *birisi* çıqmas. (72b)

"Yürüyüp üzerine varsak ve sonrasın da Tanrı rast getirirse (hiç) birisi kurtulamaz."

- Utrumda *bir kişi* élni çaḳırıp attın tüşüp oḳ ḳoyar ḫayāl ḳıldı. (210b)

"Karşımda bir adam askerine bağırarak attan inip ok attırmak istedi."

- *Bir néme* bağlaġay mén. (249b)

"Bir şeye bağlayacağım."

- Attın *bir néme* bu cihetdin Maḳṣūd "kürg"ge muḳallab boldı. (276a)

"Atından bir kere bu sebeple Maksud'a Gürk lakabı verildi."

c. Farsça "her" ile yapılanlar: her biri, her birisi, her ḳaçan, her ḳayan, her ḳayda, her ḳaysı, her ḳaysısı, her kim, her kişi, her nė, her nė kim, her néçe, her néçük, her némege, her sarı.

- *Her birini* pal dėptürler kim her kéçe kündüz üç miñ altı yüz pal bolġay. (289b)

"Her birine pel derler ki her gece ve gündüz üç bin altı yüz peldir."

- *Her ḳaçan* fitīliġa yaġ iḥṭiyāc bolsa bu kadūdın yaġ ḳuyadur. (291a)

"Fitile her ne zaman yağ ihtiyacı olsa bu çanaktan koyarlar."

- Çün barmay siz, *her ḳayan* barsañız hıdmatta bolġumızdır . (116a)

"Madem gelmiyorsunuz, her nereye gitseniz hizmetinizde olacağız."

- *Her birimiz* bir nānī ḳoyunġa salıp ıẓṭırāb bile yanıp yoḳḳar(ı) puştanıñ üstige çıḳıp bir ḳolda atlarnı bağlap *her ḳaysımız* bir ṭarafġa bir bülendīġa çıḳıp ḳaravulluḳ ḳılıp olturduk. (116b)

"Her birimiz bir ekmeği koynumuza koyup sıkıntı ile dönüp tepenin üstine çıkarak bir derede atları bağladık ve her birimiz bir tarafa, yüksek bir yere çıkıp gözetleyerek oturduk."

- Aḫsī'dın çıḳḳanda *her kim* her ṭaraf tüşüp ėdi. (117a)

"Ahsi'den çıktığımızda herkes her tarafa dağılmıştı."

- *Her kişiniñ* kim bir işke meşġūlluġı bar ėdi, himmeti vü ġarażı ol ėdi kim ol işni kemālġa yėtkürgey. (177b)

"Bir iş üzerinde uğraşan herkes, o işi en yüksek dereceye çıkarmak gayreti ve arzusuyla çalışırdı."

- *Her nė* ḫāṭırları tilese ala almas, bir kėsim yosunluḳ ḳadīmdin *her nėme* kim muḳarrer ḳılıpturlar. (223a)

"Her istediklerini alamazlar, eskiden beri her şey için bir vergi saptanmış ve bu devam edip gider."

- *Her nė* kim fermān boluptur yėtkürsünler. (345b)

"Ferman her ne ise onu ulaştırsınlar."

- Kėrek kim uşbu ḫaṭṭ yėtkeç uşol haftada *her nėçe* kėç ḳalsalar, elbette çıḳsunlar nė üçün kim Hindūstān'dın barġan çerig tar yėrde tenḳīşlıḳ hem tartarlar. (360b)

"Bu mektup ulaşınca o haftadan hiç geçe kalmayıp muhakkak yola çıksınlar ki Hindistan'dan giden asker dar yerde sıkıntı çekip harap olmasınlar."

- *Her nėçük* köñli tiler oynar ėdi. (173a)

"Her ne zaman gönlü istese oynardı."

- *Her nėmege* iḫtiyāç bolsa bėglerdin tiler ėdi. (271a)

"Her neye ihtiyacı olsa beylerden isterdi."

- Muḫālifler *her sarı* yüzlenseler, ol sarı müteveccih bolġaylar. (375a)

"Muhalifler her ne tarafa yürürlerse, o tarafa hareket etmeleri emredildi."

d. Farsça "hīç" ile yapılanlar: hīç ḳaysı, hīç kim, hīç kişi, hīç kimerse, hīç nėme, hīç nėmerse.

- Bu vāḳi'ada *hīç ḳaysı* ḥāżır ėmes ėdi. (30a)

"Bu olayda hiçbiri hazır değildi."

- *Hīç kim* munıñ sırrını bilmes. (47b)

"Hiçkimse bunun sırrını bilmez."

- Ėlimizde *hīç kişi* ḳalmadı. (89b)

“Elimizde hiç adam kalmadı.”

- Anıñ güllük ve tėlbelikige *hīç nėme* mundın yaḫşıraḳ delīl bolur mu kim zerrāḳ u ṭammā‘ ėlniñ yalġan ve ḫoş-āmeddin ḳabūl ḳılıp özini faẓīḥet ü rüsvā ḳıldı? (205a)

“Onun budalalık ve deliliğine hiçbir şey bundan daha iyi bir delil olur mu ki birtakım sahtekar ve hilekarların yalan ve övgülerine inanarak kendini rezil ve rüsva etti.”

- Ėligim çıḳḳalı *hīç nėme* bitmėydür ėdim. (245a)

“Elim çıktığından beri hiçbir şey yazamıyordum.”

- *Hīç nėmerse* oḳuġan ėmes ėdi, ümmī ėdi. (18b)

“Hiçbir şey okuyamazdı, ümmiydi.”

Yukarıda gösterilenlerin dışında tüm belirsizlik sayıları, belirsizlik sıfatları ve soru zamirleri, isimleştirildiklerinde ve özellikle iyelik ekleri ve çokluk ekleri aldıklarında belirsizlik zamirleri gibi kullanılabilirler.

g. İLGİ ZAMİRİ

Çağatay Türkçesinde iki tür ilgi zamiri kullanılır. Bunlardan biri Türkçe kökenli “kim” ve diğeri de Farsça kökenli “ki” zamiridir. Bu ikisinin aynı zamanda cümlenin bağlamına göre ilgi bağlacı göreviyle de cümlede yer aldığı görülür. Metnimizde kullanılan örnekleri aşağıda verilmiştir:

<u>kim:</u> Farsça kökenli “ki” ilgi zamiri kullanılsa da bununla birlikte aynı anlamda Türkçe kökenli “kim” de ilgi zamiri olarak kullanılır. Bu iki zamir, birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir.

- Ḫān Yurtı’da ėgende *ḳurġandaġılar* firīb bile kişi yiberip dėdiler kim “Kėçe bile Ġār-ı ‘Āşıḳān ṭarafıġa kėliñ kim ḳurġannı bėrür biz.” (40b)

“Han Yurdu’nda bulunduğumuz zaman kurgandakiler adam gönderip dediler ki “Geceleyin Gar-ı Aşıkan’a geliniz ki kurganı öyle teslim ederiz”.”

- Ġarbī ṭarafıda *kim* Semerḳand ve Ḫocend bolġay taġ yoḳtur. (1)

“Semerkand ve Hocend ki batı tarafındadır, buralarda dağ yoktur.”

- Ėliniñ lafzı ḳalem bile rāsttur, nė üçün *kim* Mīr ʿAlī Şīr Nevā’īniñ muṣannefātı, bāvucūd *kim* Herī’de neşv ü nemā tapıptur, bu til biledür. (2b)

“Halkın konuşma dili yazı diline uygundur, bu sebeple ki Mîr Ali Şir Nevâyi’nin eserleri Herat’ta hayat bulduğu halde bu dille yazılmıştır.”

- Ol cihettin bī-ziyāde u noḳṣān uṣol feṯḥnāme, *kim* Şeyḫ Zeyn inṣā ḳılıp ėdi, sabt boldı. (324b)

“Bu sebeple tam ve eksiksiz olan fetihnameye ki onu Şeyh Zeyn yazmıştı, bu tarih düşürüldü.”

- Egerçi kāfirveş u şūm nefs ve özige asru maġrūr u bisyār serd kişi ėdi, çün ḳıdmet-i ḫidmeti bar ėdi, bir lek in‘ām ḳılıp ruḫṣat bėrdim *kim* mėniñ ḳalamravumda turmaġay. (325a)

“Gerçi bu kafir uğursuz, kendini beğenmiş ve çok itaatsiz bir adamdı, fakat eski hizmetleri vardı, bir lek ihsan edip ruhsat verdim ki benim memleketimde durmasın.”

ki: Farsça kaynaklı bu zamirin örnekleri şu şekildedir.

- Muḳarrerdür her kim *ki* köp aytur perīşān aytur. (15b)

“Malumdur ki çok konuşan dağınık konuşur.”

- Her kim *ki* mundaḳ şenī‘ ḫareketke iḳdām ḳılġay ve ol kişige kim bu nev‘ işke ihtimām ḳılġay yüz miñ la‘netdür. (58b)

“Herkim ki böyle çirkin hareket eder ve o kişi ki bu tür işlerle uğraşır ona yüz bin kez lanet olsun.”

- Biziñ ebnā-yi cinsimiz dėmey *ki* ednā nökerimizge ḳılġan insāniyyetni bizge ḳılmadı, belk’ nökerimizçe bizni közge ılmadı. (82a)

“Bizim hemcinsimiz demedi ki en aşağı adamımıza yaptığı insaniyeti bize yapmadı, belki adamımıza yaptığı kadar bize itibar etmedi.”

- ‘Aybı bu ėdi *ki* bisyār nāz bile çalur ėdi. (182a)

“Kusuru buydu ki çok naz ile çalardı.”

h. İYELİK/AİTLİK ZAMİRİ

Aitlik zamiri aslında bir ek ile sağlanır. Buna göre isme aitlik, sahiplik anlamları katarak diğer sözcük türleri ile bağ kurmasını sağlayan ek +ki/+ḳı/+ġı dır. Eğer bu ekler bulunma (lokatif) durumu ekinden sonra gelirse aitlik sıfatı yaparlar.

a. Bulunma (lokatif) durumu ekinin arkasından gelir.

- Ḫān Yurtı'da ėgende *ḳurġandaġılar* firīb bile kişi yiberip dėdiler kim "Kėçe bile Ġār-ı 'Āşıḳān ṭarafıġa kėliñ kim ḳurġannı bėrür biz." (40b)

"Han Yurdu'nda bulunduğumuz zaman kurgandakiler adam gönderip dediler ki "Geceleyin Gar-ı Aşıkan'a geliniz ki kurganı öyle teslim ederiz"."

- Uşbu yıl Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā bile Bedī'üzzamān Mīrzā *arasındaġı* niḳārlar uruşḳa tarttı. (41a)

"Bu sene Sultan Hüseyin Mirza ile Bediüzzanab Mirza arasındaki anlaşmazlıklar savaşmaya kadar vardı."

b. Zarf gövdelerine direkt eklenebilir.

- Metnimizde örneği yoktur.

7. ZARFLAR

Aslında isim soylu sözcükler olan zarflar, cümle içerisinde fiilleri ve sıfatları çeşitli yönlerden nitelendirdiklerinde zarf fonksiyonu kazanırlar. Çağatay Türkçesinde birkaç farklı zarf fonksiyonu kazandırma yöntemi vardır. Bunlardan birincisi bazı basit yapıda sözcüklerin kullanılmasıyladır. İkincisi bazı isimlerin durum ekleriyle türetilerek zarf fonksiyonunda kullanılmasıyladır. Bir diğer yol bazı yapım ekleriyle türetilmiş zarf fonksiyonunda isimlerledir. Son olarak bazı sözcük birleştirmeleriyle de zarflar yapılabilir. Bu açıdan, bir sözcüğün zarf olmasını cümle dünyasının içindeki çevresi belirler.

Cümle içerisinde fiilleri, sıfatları ve diğer zarfları niteleyerek zarf fonksiyonu kazanan bu isim soylu sözcükler, etkiledikleri sözcükleri zaman, yer ve yön, miktar (azlık-çokluk), durum (nasıllık-nicelik) ve soru yönünden açıklarlar.

Aşağıda zarf fonksiyonunda kullanılan sözcükler metinden örnekleriyle birlikte verilmiştir. Zarf fiil ekleriyle yapılan zarflar ise zarf fiil kategorisinde ele alınmıştır.

ZARF FONKSİYONUNDA KULLANILAN SÖZCÜKLER

a. Zaman Zarfları: Çağatay Türkçesinde Türkçe kökenli ve alıntı olmak üzere iki tür zaman belirten zarf fonksiyonlu sözcük kullanılmıştır.

i. **Türkçe Kökenli Olanlar:** ay, basa, bat, çabuk, burna, burun, burunraḳ, bayaġı, ėmdi, ėrken, ėrte, ėrteñ, ilgeri, ḳayra, kėç, kėçe, kėçrek, kėç ḳurun, kėyin, ḳış, soñ, kün, künde, soñra, soñraraḳ, yaz, tün, tañ ėrte, tañla, tañlası, tünle, tüş, kuyaş barıda, yana, yañıla, yıl.

- Bu iki *ay* iki yarım *ayda* ġayraz siyāset ve naḳb salmaḳ serkūb ḳoparmaḳ ve taş atmaḳdın özge yaḫşı uruş salmadı. (34b)

"Bu iki ay, iki buçuk ayda bütün iş tünel açmak, kalecikler kurmak ve taş atmaktan ibaretti, bunardan başka esaslı bir savaş olmadı."

- Her ḳaysı *burna* açılsa andın istidlāl ḳılurlar. (220a)

"Hangisi önce açılırsa ona göre hükmederler."

- Mėn Kābil vilāyetiġa kėlgen tārīḫdin bir iki yıl *burunraḳ* bir Lāhūr'nı oḳ Devlet Ḫān'ġa bėrip ėdi. (225b)

"Benim Kabil vilayetine geldiğim tarihten bir iki yıl önce de Lahur'u Devlet Han'a vermişti."

- Tañ atmasın *burun* Kerk'din atlanıp Ḳuratū'nıñ yolı ayrılışıdın mėn bėş altı kişi bile Ḳuratū'da salġan baġnı teferrüc köre bardım. (233b)

"Tan ağarmadan önce Kerk'ten hareket edip Kuratu yolunun ayrımında ben beş altı kişi adamla birlikte Kuratu'da yapılan bahçeyi seyretmeye vardım."

- *Yarım kėçe* Ḫıyāvān'nıñ Pul-ı Muġākı'ġa yėtip yėtmiş seksen abdān yigitlerni *ilgeri* ayırduk… (84a)

"Gece yarısı hıyaban üzerinden Pul-ı Mugakı'ya yetişip yetmiş seksen kadar iyi yiğitleri ileri gönderdik."

- Kün *kėç* bolup ėdi ve yol hem yıraḳ ėdi. (146a)

"Gün geç olmuştu ve yol da uzaktı."

- Her *kėçe* bu destūr bile tamām çerig ėlini çıḳarılur ėrdi. (148b)

"Her gece bu desturla asker çıkarılırdı."

- Ordunı köçürüp özüm seyr ḳılıp *kėçrek* orduġa kėldim. (212a)

"Orduyu naklettirip kendim de etrafı gezdikten sonra biraz geç vakitte ordugaha döndüm."

- On on iki kündin *kėyin* Mollā Ḫ^{w}āceke memzūc çaġırnı nergis bile bėrdi. (236a)

"On on iki günden sonra Molla Haceke nergisle karıştırılmış şarap verdi."

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḫorāsān'dın Ḥiṣār üstige çėrig tartıp *ḳış* Tirmiẕ toġrısı kėldi. (33a)

“Sultan Hüseyin Mirza, Horosan’dan Hisar üstüne asker sevk edip kışın Tirmiz karşı kıyısına geldi.”

- Bir nėçe kündin *soñ* Ḫ^{w}āce Yaḥyā hem Buḫārā’ġa bardı. (37b)

“Birkaç günden sonra Hoca Yahya Buhara’ya geldi.”

- *Soñralar* haftada bir yā iki ḳatla ṣoḥbet tutar ėdi. (7b)

“Sonraları haftada bir veya iki defa sohbet kurardı.”

- Bu *ḳış* bu nev‘ telāş ve tartış bile ötti. *Yaz* bola ṣulḥ üçün Ḫ^{w}āce Yaḥyā’nı yiberdiler. (59b)

“Bu kış bu tür telaş ve mücadeleyle geçti. Yaz gelince barışmak için Hoca Yahya’yı gönderdiler.”

- At savutup atġa boġuz bėrip *tün* yarımı naḳāre vaḳtıda Tenük Āb’dın atlanıldı. (60b)

“Atlar dinlendirilip yem verildikten sonra, gece yarısı nakkare vaktinde Tenük Ab’dan hareket edildi.”

- *Tañlası* Rebī‘ü’l evvel ayınıñ avāsıṭıda çerīde Andirāb suyını ötüp Dūşī nevāḥīside bir uluḳ çınār tüpide olturdum. (123b)

“Ertesi gün, rebiyülevvel ayının ortalarında birkaç adamla Endirab suyunu geçip Duşi civarında büyük bir çınarın altında oturdum.”

- *Tüş* bola köçüp Sevād suyını ötüp namāz-ı dīgerdin *ėrterek* tüşüldi. (221b)

“Öğle üstü kalkıp Sevad suyu geçildi, ikindi namazından biraz evvel inildi.”

- *Yana* bir kürk buzavı otḳa küyüp tėprecilep yatadur boġuzlap her kişi şıralġa aldı. (222b)

“Diğer bir gergedan yavrusu ateşte yanmış, kıvranıyordu, onu boğazlayıp her kişi bir parça aldı.”

- Öteken *yıl* yüz teşvīş ve köp va‘de ve va‘īd bile tamām ol yüzdeki aymaḳlarnı köçürüp Kābil kėltürüp ėdük. (237b)

“Geçen yıl, bin türlü zorluk ve bir sürü dertle o taraftaki bütün aymakları kaldırarak Kabil’e getirtmiştik.”

ii. **Arapça ve Farsça Kökenli Olanlar:** āḫir, aḫşam, bām, çāşıt, dāyim, dem be dem, derḥāl, evvel, evvelā, fecr, gāh, hemān, hemīşe, henüz, her dem, her

laḥẓa, ḫuften, ‘ışā, imsāk, leyl, nā-gāh/ nā-geh, ṣabāḥ, saḥūr, ṣubḥ, şām, şeb, ẓuhr.

- Çün Keş’niñ ḳābiliyyeti şehr bolmaḳḳa Semerḳandça ėmes ėdi, *āḫir* pāyitaḫt üçün Timur Bėg Semerḳand’nı oḳ iḫtiyār ḳıldı. (49b)

“Keş’in şehir olarak gelişme kabiliyeti Semerkand kadar olmadığı için Timur Bey, payitaht olarak en sonunda Semerkand’ı seçmiştir.”

- Ol *aḫşam* Lātkend kėntte tüşüldi. (66b)

“O akşam Latkend şehrine inildi.”

- *Dāyim* ḳaṣīda u ġazel ötkerür ėdi. (87a)

“Daima kaside ve gazel ezberden okurdu.”

- *Evvel* ġazalī kim tükettim uşbu kün uşbu yurtta tükettim. (101a)

“İlk defa gazelimi o gün o yurttayken tamamladım.”

- Yavuḳ yėtkende ma‘lūm boldı kim baġlan ḳaz ėgendür, nė on miñ ve nė yėgirme miñ asru köp baġlan ḳaz ḳalın baġlan ḳaz uçup ḳanat urġanda ḳızıl perleri *gāh* körünüp *gāh* körünmes ėgendür. (153a)

“Yaklaşınca anlaşıldı ki bunlar baglan kazlarıymış, ne on bini ne yirmi bini belki çok daha fazla kaz uçup kanat çırptığında kırmızı tüyleri bazen görünüp bazen görünmezmiş.”

- *Hemīşe* nāz ḳılıp ruḫṣat tiler ėdi. (159b)

“Sonunda anlayıp izin istedi.”

- Vilāyet hem *henüz* yaḫşı köñül basmaydur ėdi. (188a)

“Vilayet de henüz gönle güzel gelmiyordu.”

- Ol *aḫşām* muḥkem ḳatıġ savuḳ ėdi, andaḳ kim ba‘żınıñ ėlig ayaḳın savuḳ aldı. (72b)

“O akşam öyle keskin çok soğuk oldu ki bazısının eli ayağı soğuktan dondu.”

- Üçünciside kėçeniñ bir *beheri* ḳala şebḫūn kėlürler. (256b)

“Üçüncüsünde gecenin bir beheri kalmışken baskına gelirler.”

b. **Durum (nasıllık-nicelik) Zarfları:**

i. **Türkçe Kökenliler**: andaġ/andaḳ, anıñ dėg, birge bir, bir bir, birin birin, beyle/böyle, eyle, eyle kim, ḳatıġ, uşmundaḳ, mundaġ, şundaḳ, tėñ, uşbularça, yaman, yaşurın.

- *Andaḳ* müḳerrer boldı kim yėte alsalar ḫod ḫūb ekşer yėte almasalar Milvet ḳurġanınıñ girdāgirdini yaḫşı iḥtiyāṭ ḳılġaylar kim ḳurġan ėli ḳaçıp kėtmegeyler. (258a)

"Öyle kararlaştırıldı ki yetişebilirlerse yetişecek, yetişemezlerse de kurgandakilerin kaçıp gitmemeleri için Milvet kurganının etrafını iyice kollayacaklardı."

- Bāndīr'de *bir bir* kördük, ḫaylī yaḫşı ėdi. (284a)

"Bandir'de bir bir gördük ki epey iyiydi."

- Ḳınġa kim tutar mezkūr bolġan dėk *birin birin* şarḥı bile aytur. (306b)

"İşkenceyle size söylediğim gibi birer birer ayrıntılarıyla anlattı."

- Ol aḫşām muḥkem *ḳatıġ* savuḳ ėdi, andaḳ kim ba'żınıñ ėlig ayaḳın savuḳ aldı. (72b)

"O akşam öyle keskin çok soğuk oldu ki bazısının eli ayağı soğuktan dondu."

- Bu nöker tört ḳatla *uşmundaḳ* mėndin ayrılıptur, yana kėliptür. (124a)

"Bu hizmetkar dört defa böylece benden ayrılmış, yine bana dönmüştür."

- Ėkini yaḫşı bolmas eger Ḫorāsān toḫumı bolsa, fi'l-cümle *yaman* bolmas. (129b)

"Ekini iyi olmaz, eğer Horosan tohumu olursa genellikle fena olmaz."

ii. **Alıntı Olanlar**: hergiz, elbette, hīç.

- Bu taġdın ḳar *hergiz* öksümes, bu cihetdin ġālibā Kūh-ı Sefīd dėrler. (132b)

"Bu dağdan kar hiçbir zaman eksik olmaz, belki bu yüzden Kuh-i Sefid derler."

- Bir ḳarı bir yarım ḳarı ḳazsa, *elbette* su çıḳar. (149a)

"Bir veya bir buçuk karı kazılırsa muhakkak su çıkar."

- Türkistān'dın ḫaylī ḳoyıraḳ bu deryā tamām ḳumġa siner *hīç* deryāġa ḳatılmas. (2a)

"Türkistan'dan hayli aşağıda bu nehir büsbütün kuma katılır ve hiç nehire karışmaz."

c. Miktar (azlık-çokluk) Zarfları:

i. **Türkçe Kökenli Olanlar**: asru, asru köp, az, azçık, biraz, birazçıḳ, bir yolı, köp, köpdin, köprek, öküş, yaḳınraḳ.

- Anārı ve ürüki *asru* ḫūb bolur. (3a)

"Nar ve eriği fevkalede güzeldir."

- *Asru köp* sėvgülüg ėdi ve *köp* musallaṭ ėdi. (20b)

"Fevkalede sevimli fakat çok zorbaydı."

- Soñralar *asru köp* ulġayıp ėdi. (28b)

"Sonralar fevkalede artmıştı."

- Bu yıl tüzde pişkāl *az* bolġandur. (254a)

"Bu yıl düzde mevsim yağmuru az olmuştu."

- Yigitini ḳandan rıżā ḳıla alur kim tabi'ātıġa imsāk *köp* ġālip ėdi. (264b)

"Yiğidini nasıl razı edebilirdi ki tabiatına cimrilik çok baskındı."

- Tornıñ her ṭarafı sudın yarım ḳarıdın *köprek* yoḳḳarı ėdi. (282a)

"Ağın her tarafı sudan yarım karıdan fazla yukarıdaydı."

- Mundaḳ şūm-nefsni kim sordı, bedil ėlniñ köñlini *köprek* sındurdı. (311b)

"Bunu bir uğursuza kim sordu, cesaretsiz halkın gönlünü daha fazla kırdı."

- Tañlası çehār-şembe küni Güncāyiş kėmesige taş atar yėrge *yaḳınraḳ* kėlip herkimni bir işke ta'yīn ḳıldım. (372a)

"Ertesi çarşamba günü Güncayiş gemisine binip taş atılan yere yakıncak gelip herbirine bir iş tayin ettim."

ii. **Alıntı Olanlar:** beġāyet, besī, bī-ḥad, bisyār, endek, endekī, ġāyet, ziyāde.

- *Besī* müte'eṣṣir ve müte'ellim bolduk. (234a)

"Çok müteessir ve müteellim olduk."

- Ḳırġavulları *bī-ḥad* semiz bolur. (71a)

"Sülünleri pek semiz olur."

- Bahārı *bisyār* yaḫşı bolur. (2b)

"Baharı çok güzel olur."

- Bergi şeftālü, bergiġa *endekī* oḫşar. (282b)

"Yaprağı biraz şeftali yaprağına benzer."

- Künler *ġāyet* ḳısḳalıḳḳa ilgeriki kişi yaruḳta ḫavāl allıġa kėldiler. (194a)

“Günler çok kısa olduğu için öndeki adamlar hava aydınlıkken mağaranın önüne geldiler.”

- Her üç yılda bir aynı pişkāl aylarıġa *ziyāde* ḳılurlar. (288a)

“Her üç yılda bir ayı yağmur mevsimine eklerler.”

d. Yer- Yön Zarfları: anda, andın, ara, arada, ast, bėri/ bėrü, bu yan, iç, içre, ilgeri, ön, ḳarşu, ḳaş, kėyin, ḳuyı, munda, mundın, narı, narı bėri, oñ, öte, sol, taş, taşḳarı, tėgre, utru, üstide/üstinde, üze, yaḳın, yan, yıraḳ, yoḳarı.

- Her müsāfir ve rehgüẕar kėlse, *anda* istirāḥat ḳılur. (3a)

“Her gelen misafir ve yolcu, burada dinlenir.”

- *Andın* Şīrāz kėldi. (10a)

“Oradan Şiraz geldi.”

- *Ara* ḳonup Pīşḫārān nevāḥīsiġa kėldük. (73b)

“Orada durup Pişharan nevahisine geldik.”

- Ol mertebede savuḳ ėdi kim uşol iki-üç künde iki üç kişi bu *arada* savuḳnıñ şiddetidin ölüp ėdi. (98a)

“O derece soğuktu ki o iki üç gün içinde iki üç kişi burada soğuğun şiddetiyle ölmüştü.”

- Yanış on iki küruh barurda *ol yan bu yan* seyr ḳılıp barıldı. (370a)

“Dönüşte o taraf bu taraf seyredilerek on iki küruh gidildi.”

- Şehr sarı dervāzede salġan naḳb ḫaylī *ilgeri* kėlip ḳurġan ėli dağı naḳb salıp bu naḳbnı taptılar. (34a)

“Şehir tarafındaki kapıda açılan tünel epeyce ileri gitmişti ve kurgan halkı da kendi tünellerini açıp bu tüneli buldular.”

- Ba‘żı yigit yeleñi bi-dillıḳ Özbek bile sözleşip Özbek’ni ḳurġanġa çıḳḳanlarnı urup tüşürür maḥallda şībe oḳı tėgip öziniñ çehresi *kėyindin* oḳ bile urdı, öldi. (163a)

“Bazı yiğitleri cesaretsizlik gösterip Özbeklerle sözleşince, kurgana çıkan Özbeklerle vurup düşürürken kendi çehresi tarafından gelen ok ile vuruldu, öldü.”

- Bir zamān *munda* olturup ḥāfiẓlar Ḳur’ān oḳuġandın soñ cenūbī medresede, kim Ḫatīce Bėgim’niñ üyini tikip ėdiler, barduk. (188b)

“Bir süre burada oturup hafızlar Kur’an okuduktan sonra Hatice Begim’in çadırını kurdukları güney tarafındaki medreseye gittik.”

- *Mundın* ḳopup Mīrzā Ḫān olturġan çārbāġḳa kėlip vilāyetlerġa ve aymaḳ ve aḫṣāmġa feṯḥ-nāmeler yiberildi. (201a)

“Buradan kalkıp Mirza Han’ın oturduğu çarbağa gelerek vilayetlere, aymak ve kabilelere fetihnameler gönderildi.”

- *Mundın narı* bī-tekellüf u revşan u pāk elfāẓ bile biti. (349b)

‘Bundan sonra gösterişsiz, açık ve basit sözlerle yaz.”

- Dāmanedın oḳ *narı* yandı. (66a)

“Tepenin eteğinden geri döndü.”

- Munıñ yemīn ü yesārını *oñ* ve *sol* ataladı. (209b)

“Bunun sağına ve soluna oñ ve sol adı verildi.”

- Aşlıḳḳa barġan ḳul ḳulluḳçı ve yaḫşı ve yaman aşlıḳdın *öte* çıḳıp cengel ve taġ ve ḳatıḳ ve burtaġ yėrlerge perīşān ve bī-ḥasīb barıp bir nėçe kişi aldurdılar. (254b)

“Zahire için giden kullar, hizmetkarlar ve iyi kötü diğer adamlar zahireden ileriye çıkıp cengel, dağ ve sarp ve bozuk yerlere dağınık ve hesapsızca gittikleri için birkaç adam kaybedildi.”

- Ba‘żılarġa yėr *taşḳarı* tėgip ėdi, ġarḳ öl boldılar. (297a)

“Bazılarına dışarıda isabet etmişti, tamamen ıslandılar.”

- Özgeler *taşḳarı* tursun! (304b)

“Diğerleri dışarı dursun!”

- Bir ayġa yavuḳ bu *tėgrede* olturup hīç iş ḳıla almadı. (66a)

“Bir aya yakın bu çevrede oturup hiçbir şey yapılamadı.”

- Uluġ Ḫān dedem hem Tāşkend’din üç tört yıġaç yol *utru* çıḳıp kėldi. (103a)

“Ulug Han dedem de Taşkend’den üç dört yığaç yol (kadar uzağına) çıkarak karşı geldi.”

- Ol furṣatlar Timuriyye salāṭīni destūrı bile töşek *üstide* olturur ėdim. (34a)

“O zamanlar Timuriyye saltanatının geleneği üzere döşek üstünde otururdum.”

- Bir Ḳaşġa atlıġ kişi maña *yaḳın* sıġınıp kėldi. (104b)

“Kaşga atlı biri benim yanıma sokulmuştu.”

- Bu çeşme Naẖlistān’ıñ yanıdadur, *yan* yėrdedür. (251a)

“Bu çeşme Nahlistan’ın yanında, yakın yerdedir.”

- Egerçi taşı *yıraḳ* bardı, velī ḳazan pāre pāre boldı. (331b)

“Gerçi taş uzağa gitti, fakat kazan parça parça oldu.”

e. **Soru Zarfları:** ḳaçan, her ḳaçan, ḳaçanġaça, ḳanı ki, ḳayda, ḳaydın, nėçe, her nėçe, nėçesi, nėçege, nėçedür, nėçük, her nėçük, nėçüktür, nėçün, nėdin, nėge, nėye, nėtek, nė yėrge.

- Kim “kėliñ aytıñ, kim Teñri rāst kėltürse Semerḳand’nı *ḳaçan* alġay biz?” (83b)

“Söyleyin bakalım, Allah rast getirirse Semerkand’ı ne zaman alırız?”

- Sizler *ḳaydın* kėlesiz? (119a)

“Sizler nereden geliyorsunuz?”

- Zamānī teferrüc ḳılay ẖuşyārlar bile mestlerniñ iẖtilāṭ u āmīz iş *nėçük* bolurın biley. (236b)

“Aklı başında olanlarla sarhoşların birbirine muamelemesinin nasıl olduğunu göreyim.”

- “Ḥażret-i Vālide dėdiler kim eger Dildār Aġaça oġul toġsa alıp esresem *nėçükdür*” mėn dėdim. (220a)

“Valide hazretleri dedi ki Dildar Ağaça eğer bir oğlan doğurursa ve ben onu alıp büyütsem nasıl olur?”

- Dėyildi kim “Çün Siyālkūt’nı asramadıñ Lāhur’da bėglerge *nėge* barıp ḳoşulmadıñ?” (255a)

“Dendi ki madem Siyalkut’u kollamadın, neden Lahur’da beylere yetişip katılmadın?”

8. EDATLAR

Edatlar, tek başlarınayken anlamı olmayan, ancak anlamlı diğer sözcüklerle birlikte kullanıldıklarında bir dereceye kadar anlam kazanan gramer fonksiyonlu sözcüklerdir. Bir nesne ya da hareketi karşılamadıkları gibi sözcük yapımına da

elverişli değillerdir. Dolayısıyla ek de almazlar (Ergin, 2005, s. 348). Ancak bazı edatlar zamanla isimleşebilir ve bu durumdayken sözcük yapımına girebilirler.

Edatların asıl vazifeleri isim ve fiiller ile cümlenin diğer öğeleri arasında anlam ilişkileri kurmaktır. Edatlar zamirlerle birliktelik kurduğunda ismin belirli hallerini gerektirir (onun gibi, benim gibi). Bu şekilde kullanıldıklarında edat öbekleri oluştururlar. Edatlar isim veya fiili cümle içinde zaman, mekân, hal, nitelik, benzerlik veya eşitlik bakımından açıklayabilirler. Bu durumda fonksiyonları ismin halleri, sıfatlar ve zarflar gibidir. (Turan, 1996, 102).

> *"Eski Türkçede bazı edatlar zamirlerle birlikte kullanılırken genitif yerine akuzatif hali gerektirirler, "munı teg", "anı içün", "sizni birlikte" gibi. Bununla birlikte EAT ve diğer Oğuz dialektlerinde bu edatlar bahsedilen pozisyonlarında genitif eki ile kullanılırlar (Gabain, Altturkische, s. 135-143, Ergin, Türk Dilbilgisi, s. 350-351.). Türkçede edatlar ve edat öbekleri sorusu 1960'lardan beri Türkçe dilbiliminde pek çok makalede kapsamlı olarak tartışılmıştır. Ana soru öyle ya da böyle belirli edat öbekleri, anlamsal değerleri bakımından zarf öbekleriyle ilgili olabilir mi? Bu konu için bkz. Baki Akgül, "Edat Tümleçleri", Dilbigisi Sorunları II, TDK Yay., 1972, s. 158-162; Tahir Nejat Gencan, "Edat Tümleçleri", aynı eser, aynı cilt, s. 167-173; Kemal Demiray, "Edat Tümleçleri Konusunda Doğan Düşünceler" a.e., a.c., s. 174-177."* (Turan, 1996, 102).

Çağatay Türkçesi edatların kullanımı bakımından oldukça zengindir. Metnimizde kullanılan edatlar, türleri ve fonksiyonlarını gösteren örnekleriyle birlikte aşağıda gösterildiği gibidir:

a. Son Çekim Edatları

Çekim edatları ismin yalın, yönelme, bulunma ve ayrılma halleriyle birlikte kullanılırlar ve çeşitli fonksiyonlara sahip olurlar.

a. Ayrılık veya farklılık belirtirler.

- artuḳ "-den fazla"

Mundaḳ kişiniñ vaḳāyi'in *mundın artuḳ* bitip bolmas. (80b)

“Böyle bir adamın vekayisini bundan fazla yazmak olmaz.”

- **özge** “+den başka”

Cānımdın özge yār-ı vefādār tapmadım, *köñlümdin özge* maḥrem-i esrār tapmadım. (101a)

“Canımdan başka vefadar bir yar bulmadım, gönlümden başka sırlarıma mahrem bulmadım.”

b. Zaman belirtirler.

- **burun** “+den önce”

Mīrzā *barıdın burun* bu Fāṭıma Sulṭān Aġa’nı alıp ėdiler. (12b)

“Mirza hepsinden önce bu Fatma Sultan Ağa’yı almıştı.”

- **kėyin** “+den sonra”

Bir iki *kündin kėyin* Ḳalāt’nı alġandın soñ uşbu yara bile bardı. (158b)

“Bir iki günden sonra Kalat’ın zaptından sonraydı bu yara yüzünden öldü.”

- **soñ** “-den sonra”

Ruḫṣat *tilegenidin soñ* peşīmān boldı. (159b)

“İzin istedikten sonra pişman oldu.”

c. Yer ve yön gösterirler.

- **ara** “arasında, içinde”

Bāḳī Çaġānyānī̇ ‘arżġa yėtkürdi kim su kėçmey uşbu *yėrdin ara* ḳonup Kühet atlıḳ yėrge barsa bolur ėmiş kim ḳalın cem‘iyyetlıḳ ve māllıḳ ėller ėmiş. (146a)

“Bākî Çaganyanî, suyu geçmeden bu yer arasında Kühet denilen ahalisi çok ve zengin olan yere gidilmesini teklif etti.”

- **ast** “alt, aşağı”

Seyḥūn deryāsı ḳurġanınıñ *astıdın* aḳar. (4b)

“Seyhun nehrinin kurganının aşağısından akar.”

- **baḳa** “-e doğru”

Ḳunduz sarı su *yoḳḳarı baḳa* köçti. (33a)

“Kunduz tarafı su yukarısına doğru göçtü.”

Oş *sarıġa baḳa* yandı. (66a)

“Uş tarafına doğru döndü.”

- ilgeri “ileri”

Bolġan yigitler yasanıp çıḳtılar, *maḥallāttın ilgeri* kėlgenni ḳoymadılar. (61b)

“Olan yiğitler kuvvetlerini düzenleyip çıktılar, düşmanı mahallelerden ileriye bırakmadılar.”

- sarı/ sarıġa “-e doğru, tarafa”

Andicān’dın *ġarb sarı* toḳuz yıġaç yoldur. (4b)

“Endican’dan batı tarafı dokuz yığaç mesafedir.”

Bu ḫaberlerni ėşitip Merġīnān nevāḥīside oltura almay *Andicān sarıġa* bozulġan yosunluġ aytıp köçtiler. (63a)

“Bu haberleri duyunca Merginan nevahisinde kalamayıp bozguna uğramış bir vaziyette Endican’a doğru göç etti.”

- tapa “-e doğru”

Tevekkül ḳılıp Sulṭān Peşā’ī’ni ilgeri salıp uşbu yolġa oḳ kim *yol tapa* almay yanılıp ėdi bolduk. (193b)

“Tevekkül edip Sultan Peşai’yi önümüze koyup gidilecek yönü bulamayarak geri döndüğümüzde aynı yola doğru döndük.”

- utru “+e karşı”

‘Abdul‘azīz’niñ ‘arẓadāştıda mezkūr ėdi kim ‘Abdul‘azīz ve müḳerrer bolġanlar Cumādā’l-āḫir ayınıñ toḳuzıda Nīlāb’ta *köçke utru* barurlar. (365b)

“Abdulaziz’in arzuhalinde şunlar yazılıydı, Abdulaziz ve diğer anılanlar, cemaziyülahır ayının dokuzunda Nilab’da göçe karşı varsınlar.”

- yoḳḳarı “yukarı”

Uşbu çeşmedin yoḳḳarı Masçā dāḫilidur. (99a)

“Bu çeşmeden yukarı Masça’ya aittir.”

Mundın ḳoyı Hindūstān sarı hem maymūn bolur. Mundın yoḳḳarı bolmas. (133b)

“Buradan aşağı Hindistan tarafında da maymun olur, buradan yukarıda olmaz.”

ç. Sebep, amaç belirtir.

- üçün “için”

Bėş kün öter *dünyā üçün* bir özi üstüvār ḳılġan veliyy-i ni‘met-zādesini kūr ḳıldı, yana birni öltürdi. (29a)

“Beş günlük fani dünya için kendinin büyüttüğü, velinimetinin oğullarından birini kör etti, birini de öldürdü.”

d. Görelik ifade eder.

- baḳa “-e göre”

Bu ol zīclerġa *baḳa* nāḳışraḳdur. (47a)

“Bu diğer ziclere göre daha noksandır.”

- köre “göre”

Bāḳī’niñ istid‘asıdın Termiẕ toġrısı kėlip köçlerini Amū’dın bi-Bāḳī kėçürüp özümizge ḳoşup Kāhmerd ve Bāmyān sarıġa kim ol furṣatta bu yėrler oġlı Aḥmed Ḳāsım’ġa kim Ḫusrev Ṣāh’nıñ ḫ^{w}āherzādesidür ta‘alluḳ ėdi, müteveccih bolduḳ kim Kāhmerd’niñ Ecer atlıḳ dere ḳurġanıda üy ėlni bėrkitip yana bir maṣlaḥat rūy bėrse *añа köre* ‘amel ḳılġay biz. (121a)

“Bākî’nin ricası üzerine Termiz karşısına geldik ve sonrasında bütün göçlerini Amu’dan geçirip bizimkilere katılmasının ardından Hüsrev Şah’ın yeğeni, Bākî’nin oğlu Ahmed Kasım’ın idaresindeki Kahmer ve Bamyan taraflarına hareket ederek Kahmerd’in Ecer adlı dere kurganında aile ve adamlarımızı güvenlik altına almaya ve sonra duruma göre hareket etmeye niyet ettik.”

b. Cümle Başı Edatlar

Türkçe “bolmasa, eyle (ki), yoḳsa” ile Arapça ve Farsçadan alıntılarla cümle başı edatları yapılır. Metnimizde bulunan örnekleri aşağıdaki gibidir.

- bāvücūd “bununla birlikte, ancak, özellikle, buna rağmen”

Bāvücūd ḥāżır çėrig kişisi bile yasap çıḳıldı. (44a)

“Buna rağmen mevcut askeri toplayıp düzenleyerek çıkıldı.”

Bāvücūd bu ḥarekāt va‘de ve istimālet bėrip burunḳı ve soñġı cerimesini ‘afv ḳılıp fermānlar yiberildi. (304a)

“Bu hareketlerine rağmen vaat ve sözler verip önceki ve sonraki günahlarını bağışlayıp fermanlar gönderildi.”

- belki “hatta”

Hergiz aşdın soñ ḳusmas ėdim, *belki* içkende ḳusmas ėdim. (306a)

“Yemekten sonra hiç kusmazdım hatta içtiğimde bile kusmazdım.”

- eger/ger “eğer”

Eger vilāyetni bėrseler mėn bārī ėligge tüşmey, ṭaġayilerim Alça Ḫān’ġa yā Sulṭān Maḥmūd Ḫān’ġa barġay mėn. (16a)

“Eğer vilayeti teslim ederlerse bari ele düşmeden dayılarım Alça Han’a veya Sultan Mahmud Han’a gideceğim.”

- egerçi “gerçi”

Egerçi yaşı kiçik ėrdi, tüzüki ve żabṭu rabṭı bisyār yaḫşı ėdi. (13a)

“Gerçi yaşı küçük olsa da idaresi ve yönetimi pek iyiydi.”

- līk/līkin “fakat, ama, ancak”

Aḥbāb ki bezmide gülistān ḫastur/ Yoḳ *līk* alar bezmide bizge derstur (237a)
“Dostlar ki meclisteki güzellik bahçesidir, yok ancak onlar mecliste bize örnektir.”

- meger “meğer”

Meger postı mubrābba‘ yaraġay. (286b)

“Meğer kabuğu reçele yarar.”

- velī/velīk/velīkin “ama, fakat, ancak”

Egerçi ol ḥücre mundın mürtedi‘dür, *velī* bu ḥücre bisyār yaḫşıraḳ vāḳi‘ boluptur, tamām şehr ve maḥallāt ayaḳ astıda. (2b)

“Gerçi o köşk bundan daha yüksek bir yerdedir, fakat bu köşk daha güzel olup bütün şehir ve mahalleler ayak altındadır.”

c. Kuvvetlendirme (Pekiştirme) Edatları

Anlamı vurgulamak, belirginleştirmek veya pekiştirmek için "oḳ/ ök (bizzat tam, tıpkı)" ve "ma/me (da/de)" edatları kullanılır. Metnimizden örnekleri şu şekildedir:

Yana buruntaġı dėk *oḳ* ri'āyet ve şefaḳat ḳıldım. (14a)

"Tıpkı daha önce olduğu gibi (onu) korudum ve şefkat gösterdim."

Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'ġa bu ḫaber yėtkeç *oḳ* bī-tevaḳḳuf Semerḳand'ġa kėlip bī-zaḥmet ü bī-meşaḳḳat taḫtḳa olturdı. (23a)

"Sultan Mahmud Mirza'ya bu haber ulaşır ulaşmaz derhal Semerkand'a gelip zahmet ve meşakkat çekmeden tahta oturdu."

Çün Keş'niñ ḳābiliyyeti şehr bolmaḳḳa Semerḳandça ėmes ėdi, āḫir pāyitaḫt üçün Timur Bėg Semerḳand'nı *oḳ* iḫtiyār ḳıldı. (49b)

"Keş'in şehir olarak gelime kabiliyeti Semerkand kadar olmadığı için, Timur Bey payitaht olarak en sonunda Semerkand'ı seçmişti."

d. Şüphe Edatları

Şüphe, emin olmama, acaba ifadeleri içerir.

- **ėkin/ ėrkin/ ėrken** "acaba"

Bu yol ḳayanġa barur *ėken*? (97b)

"Bu yol nereye varır acaba?"

Şāyed ma'lūm boldı *ėrken*. (359b)

"Acaba malum olmuş (mu)dur?"

Taḫmīnen tört beş yüz Özbek'ni uşbu destūr bile öltürdiler *ėrken*. (84b)

"Belki de tahminen dört beş yüz kadar Özbek bu şekilde öldürülmüşlerdi."

- **bolġay kim** "belki"

Hindūstān metā'ı berde ve aḳ raḫt ve ḳand ve şeker ve aḳāḳir kėltürürler köp sevdāger *bolġay kim* deh-sī deh-çilġa rāżī bolmaġay. (129a)

“Hindistan metası olarak beyaz elbiselik, ham şeker, şeker ve baharat getirirler de pek çok tüccar belki de otuz ya da kırk kazanca razı olmaz.”

Ḳarı ḳarġa yėter, kem yıl *bolġay kim* ḳarġa yėtmegey. (136a)

“(Bir senenin) karı (ikinci senenin) karına dek kalır, belki kara yetmez.”

e. Karşılaştırma- Denkleştirme Edatları

İki veya daha fazla şeyin karşılaştırılmasında veya birbirlerine denkleştirilmesinde bu edat şekilleri kullanılır. Metnimizden örnekleri aşağıdaki gibidir:

- **ger… ger…/ eger… eger…** “ister… ister…”

Dėdim kim kişi *eger* yüz, *eger* miñ yaşasa, āḫir ölmek kėrek. (118b)
“Dedim ki insan ister yüz ister bin (yıl) yaşasın, sonunda ölecektir.”

- **gāh… gāh…** “zaman zaman”, “bazen… bazen…”

Yavuḳ yėtkende ma‘lūm boldı kim baġlan ḳaz ėgendür, nė on miñ ve nė yėgirme miñ asru köp baġlan ḳaz ḳalın baġlan ḳaz uçup ḳanat urġanda ḳızıl perleri *gāh* körünüp *gāh* körünmes ėgendür. (153a)

“Yaklaşınca anlaşıldı ki bunlar baglan kazlarıymış, ne on bini ne yirmi bini belki çok daha fazla kaz uçup kanat çırptığında kırmızı tüyleri bazen görünüp bazen görünmezmiş.”

- **hem… hem…** “hem… hem…”

Bāvücūd kim *hem* yaş *hem* salṭanat bile uluḳ bādşāh ėdi, kiçikler dėk ḳoçḳar saḫlap kebūter oynar ėdi. (165a)

“Öyle ki hem yaş hem saltanat bakımından büyük padişah olmasına rağmen çocuklar gibi koç besler, güvercin oynatırdı.”

- **nė… nė…** “ne… ne…”

Ol şıḳḳını maṣlaḥat körmey Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’nı, kim kiçiklikidin beri saḫlap ulġatıp ėdi, bėg-atakesi ėdi, bu bėş künlük dünyā maṣlaḥatı cihetidin, kim *nė* aña

vefā ḳıldı ve *nė* ḥiçkimge vefā ḳılġusıdur, tutup bu kūrnemek merdek közlerige nişter salıp kūr ḳıldı. (58b)

“Uygun görmeyerek Sultan Mesud Mirza’yı ki küçüklüğünden beri onu koruyup büyütmüş, beyatekeliğini yapmıştı, bu sefil ve nankör adam beş günlük dünya faydası için -ki ne ona vefa gösterdi ne de başkasına vefası olacaktır- (Sultan Mesud Mirza’nın) gözlerine mil çekerek kör etti.”

Nė atta mecāl ḳalıptur ve *nė* kişide bu yėrdin ne nev‘ yanılġay? (61a)

“Ne atta mecal kalmıştır ne adamlarda; bu yerden nasıl dönülür?”

- yā… yā… “ya… ya…”

Ḳarılıġıdın mu, *yā* aldaraġanıdın mu, *yā* ḳarnıñ uluġluġıdın mu, yolnı yoḳ attı. (193a)

“İhtiyarlığından mı ya telaşından mı yahut karın çokluğundan mı yolu kaybetti.”

f. Benzetme Edatları

Bu edat şekilleri ile sözcükler arasında benzerlik ilişkisi kurulur. Çağatay Türkçesindeki şekilleri ve metnimizden örnekleri aşağıdaki gibidir.

- çaġlıḳ/ çaġlıġ “gibi, kadar”

Oş *çaġlıġ* ḳaṣaba yoḳtur. (3a)

“Uş gibi kasaba yoktur.”

Yana Ḥiṣār’dın Ḥamza Sulṭān ve Mehdī Sulṭān ve Muḥammed Duġlat alar bile uş munça *çaġlıġ* Moġul kėlip ėdi. (64b)

“Hisar’dan Hamza Sultan, Mehdi Sultan ve Muhammed Duglat ve onlarla bunlar kadar Moğol gelmişti.”

- yosunluġ/ yosunluḳ “gibi”

Bu ḫaberlerni ėşitip Marġīnān nevāḥiside oltura almay Andicān sarıġa bozulġan *yosunluġ* aytıp köçtiler. (63a)

“Düşman bu haberleri duyunca Merginan civarında kalamayıp bozguna uğramış gibi Endican’a doğru göç etti.”

Bu *yosunluġ* ṣulḥ boldı kim Ḫocend Suyı’nıñ Aḫsī ṭarafı vilāyetler Cihāngīr’ġa ta‘alluḳ bolġay. (74a)

“Bu gibi barış yapıldı ki Hocend suyunun Ahsi tarafındaki vilayetler Cihangir’e ait olacak.”

g. Cevap Edatları

Çağatay Türkçesinde “evet, elbette, hayır” anlamlarında kullanılan üç edat şekli vardır: belī, elbette, yoḳ. Metnimizdeki örnekleri aşağıdaki gibidir.

- elbette “kesin”, “muhakkak”

Bir ḳarı bir yarım ḳarı ḳazsa, *elbette* su çıḳar. (149a)

“Bir karı, bir buçuk karı kazsa muhakkak su çıkar.”

Bedī‘üzzamān Mīrzā’nıñ aḳ üyleri *elbette* yan èşiklig bolur èdi. (186a)

“Bediüzzaman Mirza’nın ak çadırları muhakkak yan kapılı olurdu.”

Uşbu yaz Tèñri kèltürse, *elbette* özümizni her nev‘ ḳılıp yètkürgümizdür. (345b)

“Bu yaz Tanrı nasip ederse, muhakkak ne yapıp yapıp oraya geleceğiz.”

- yoḳ “hayır”

Yoḳ eger munı ḳılmasañız, kèlgen yoluñız bile yanıñ. (116a)

“Hayır, eğer bunu yapmazsanız, geldiğiniz yola dönün.”

h. Ünlem Edatları

His, heyecan, sevinç, keder, nefret, hayıflanma, coşkunluk gibi duyguları; tabiat seslerini ve seslenmeleri ifade eden edatlardır. Çağatay Türkçesinde Türkçe kökenli ve alıntı olmak üzere *āh “ah”, eyā “ey”, dirīġ/ dirīġā “yazık, eyvah”, ėy “ey”, ilāhī ey Allah’ım”, yā “ey”* şekilleri kullanılmıştır. Bunlardan yalnız “yā” ve “zinhār” edatlarının örneğine metnimizde rastlanmıştır.

- yā "ey"

Tėñri te'ālā mundaḳ sevinçlerni maña ve saña hemişe ruzī ḳılġay, āmīn *yā* rabba'l-'ālemīn. (348a)

"Tanrı Teala böyle sevinçleri bana ve sana daima nasip eylesin, kabul kıl ey alemlerin rabbi."

- zinhār "sakın"

Zinhār tevehhüm ü dağdağa özlerige yol bėrip ėlni buzulġalı ḳoymasunlar kim bu vilāyet ve ėl bile baḳımız bardur. (224a)

"Sakın korku ve telaşa yol verip halkı bozulmaya bırakmasınlar ki bu vilayet halkıyla samimiyetimiz vardır."

ı. Son Çekim Edatları

Son çekim edatları, işletme eki görevi gören edatlardır ve isimlerden sonra gelerek onların çeşitli zarf hallerini yaparlar. Bu bakımdan hal eklerine benzerler ve onların ismin zarf hallerini açıklamaya yetemediği yerlerde kullanılırlar. Öyle ki bir son çekim edatı zamanla hal ekinin yerini alıp ekleşebilir. (Ergin, 2005, 365-367) Son çekim edatları kendilerinden önce bir isme ihtiyaç duyarlar. Kendisinden önce bir zamir geldiğinde genitif çekimi isterler. Ayrıca bazı zarflar da kendinden önce isim alarak son çekim edatı fonksiyonuyla kullanılabilirler.

Son çekim edatlarını birlikte kullanıldıkları hal eklerine göre üç kategoride inceleyebiliriz. Metnimizde örneği olan edatların birlikte kullanıldıkları hal ekleri aşağıdaki gibidir:

(1). İsmin nominatif (yalın) durumu ve ilgi durumu ile birlikte kullanılanlar

a. çaġlıġ "gibi, kadar"

- Oş *çaġlıġ* ḳaṣaba yoḳtur. (3a)

"Uş gibi kasaba yoktur."

- Yana Ḥiṣār'dın Ḥamza Sulṭān ve Mehdī Sulṭān ve Muḥammed Duġlat alar bile uş munça *çaġlıġ* Moġul kėlip ėdi. (64b)

“Hisar’dan Hamza Sultan, Mehdi Sultan ve Muhammed Duglat ve onlarla bunlar kadar Moğol gelmişti.”

b. **kibi** “gibi”

- Ḳır u ḳolda kėyik *kibi* avlap… (196b)

“Kırda ve derede geyik gibi avladık.”

c. **sarı, sarıġa** “+e doğru, tarafa”

- Andicān’dın *ġarb sarı* toḳuz yıġaç yoldur. (4b)

“Endican’dan batı tarafına doğru dokuz yığaç yoldur.”

- Bu ḫaberlerni ėşitip Marġīnān nevāḥīside oltura almay *Andicān sarıġa* bozulġan yosunluġ aytıp köçtiler. (63a)

“Düşman bu haberleri duyunca Merginan civarında kalamayıp bozguna uğramış gibi Endican’a doğru göç etti.”

d. **tapa** “+e doğru”

- Tevekkül ḳılıp Sulṭān Peşā’ī’ni ilgeri salıp uşbu yolġa oḳ kim *yol tapa* almay yanılıp ėdi bolduk. (193b)

“Tevekkül edip Sultan Peşāî’yi önümüze koyup gidilecek yönü bulamayıp geldiğimiz yola doğru döndük.”

e. **üçün** “için”

- Bėş kün öter *dünyā üçün* bir özi üstüvār ḳılġan veliyy-i ni‘met-zādesini kūr ḳıldı, yana birni öltürdi. (29a)

“Beş günlük fani dünya için kendinin büyüttüğü, velinimetinin oğullarından birini kör etti, birini de öldürdü.”

f. **yosunluġ** “gibi”

- Bu ḫaberlerni ėşitip Marġīnān nevāḥīside oltura almay Andicān sarıġa bozulġan *yosunluġ* aytıp köçtiler. (63a)

“Düşman bu haberleri duyunca Merginan civarında kalamayıp bozguna uğramış gibi Endican’a doğru göç etti.”

(2). İsmin datif (bulunma) durumu ile kullanılanlar

a. **baḳa** “-e göre”

- Bu ol zīclerġa *baḳa* nāḳışraḳdur. (47a)

“Bu diğer ziclere göre daha noksandır.”

b. utru “+ karşı”

- ‘Abdul‘azīz’niñ ‘arẓadāştıda mezkūr ėdi kim ‘Abdul‘azīz ve müḳerrer bolġanlar Cumādā’l-āḫir ayınıñ toḳuzıda Nīlāb’ta *köçke utru* barurlar. (365b)

“Abdulaziz’in arzuhalinde şunlar yazılıydı, Abdulaziz ve diğer anılanlar, cemaziyülahır ayının dokuzunda Nilab’da göçe karşı varsınlar.”

c. köre “göre”

- Bāḳī’niñ istid‘asıdın Termiẕ toġrısı kėlip köçlerini Amū’dın bi-Bāḳī kėçürüp özümizge ḳoşup Kāhmerd ve Bāmyān sarıġa kim ol furṣatta bu yėrler oġlı Aḥmed Ḳāsım’ġa kim Ḫusrev Şāh’nıñ ḫ^{w}āherzādesidür ta‘alluḳ ėdi, müteveccih bolduḳ kim Kāhmerd’niñ Ecer atlıḳ dere ḳurġanıda üy ėlni bėrkitip yana bir maṣlaḥat rūy bėrse *añа köre* ‘amel ḳılġay biz. (121a)

“Bākî’nin ricası üzerine Termiz karşısına geldik ve sonrasında bütün göçlerini Amu’dan geçirip bizimkilere katılmasının ardından Hüsrev Şah’ın yeğeni, Bākî’nin oğlu Ahmed Kasım’ın idaresindeki Kahmer ve Bamyan taraflarına hareket ederek Kahmerd’in Ecer adlı dere kurganında aile ve adamlarımızı güvenlik altına almaya ve sonra duruma göre hareket ettmeye niyet ettik.”

(3). İsmin ablatif (ayrılma) durumu ile kullanılanlar

a. ara “arasında, içinde”

- Bāḳī Çaġānyānī ‘arżġa yėtkürdi kim su kėçmey uşbu *yėrdin ara* ḳonup Kühet atlıḳ yėrge barsa bolur ėmiş kim ḳalın cem‘iyyetlıḳ ve māllıḳ ėller ėmiş. (146a)

“Bākî Çaganyanî, suyu geçmeden bu yer arasında Kühet denilen ahalisi çok ve zengin olan yere gidilmesini teklif etti.”

b. artuḳ “+den fazla”

- Mundaḳ kişiniñ vaḳāyi‘in *mundın artuḳ* bitip bolmas. (80b)

“Böyle bir adamın vekayisini bundan fazla yazmak olmaz.”

c. burun “+den önce”

- Mīrzā *barıdın burun* bu Fāṭıma Sulṭān Aġa’nı alıp ėdiler. (12b)

“Mirza hepsinden önce bu Fatma Sultan Ağa’yı almıştı.”

d. **ilgeri** “ileri”

- Bolġan yigitler yasanıp çıḳtılar, *maḥallāttın ilgeri* kėlgenni ḳoymadılar. (61b)

“Olan yiğitler kuvvetlerini düzenleyip çıktılar, düşmanı mahallelerden ileri bırakmadılar.”

e. **kėyin** “+den sonra”

- Bir iki *kündin kėyin* Ḳalāt’nı alġandın soñ uşbu yara bile bardı. (158b)

“Bir iki günden sonra Kalat’ın zaptından sonraydı bu yara yüzünden öldü.”

f. **özge** “+den başka”

- *Cānımdın özge* yār-ı vefādār tapmadım, *köñlümdin özge* maḥrem-i esrār tapmadım. (101a)

“Canımdan başka vefadar bir yar bulmadım, gönlümden başka sırlarıma mahrem bulmadım.”

g. **soñ** “+den sonra”

- Ruḫṣat *tilegenidin soñ* peşīmān boldı. (159b)

“İzin istedikten sonra pişman oldu.”

i. Yarı Son Çekim Edatları

Yarı edatlar isim ya da isimleşmiş sözcüklerdir. İyelik ve hal ekleri alan edatlar gibi fonksiyonlara sahiptir. Özellikle lokatif ve ablatif durumu alan edatlar gibidir. Genellikle yalın halde kullanılırlar ya da ilgi eki alarak ilgi öbeği kurarlar. Yarı edatlar Arapça ve Farsça edatların çevirilerinde de kullanılırlar: Arapça *‘alā* ve Farsça *ber* yerine Türkçe *üzeri* gibi (Turan, 1996, s. 107).

a. alt “alt, altında”

- Bu eṣnāda andaḳ zelzele boldı kim ḳurġannıñ faṣīlleri ve bāġlarınıñ tamları ekṣer yıḳılıp şehrde ve kėntlerde köp üyler hemvār bolup üy ve tam altıġa ḳalıp ölgen bisyār boldı. (157a)

“Bu sırada öyle bir zelzele oldu ki kurgan ve bahçe duvarlarının büyük kısmı yıkılıp şehirde ve köylerde birçok ev yıkılıp ev ve duvar altında kalıp ölenler çok oldu.”

b. ara “ara, arasında”

- Ėliniñ arasıda ḥüsn ḫaylī bardur. (2b)

“Halkının arasında güzeller hayli çoktur.”

- İsfara’nıñ bir şer’īside cenūb sarı püştelerniñ arasıda bir pārçe taş tüşüptür, Señ-i Āyīne derler. (3b)

“İsfara’nın güney tarafındaki tepelerinin arasında Seng Ayine dedikleri bir taş parçası vardır.”

c. ast “alt, aşağı”

- Egerçi ol ḥücre mundın mürtefiʿdür, velī bu ḥücre bisyār yaḫşıraḳ vāḳiʿ boluptur, tamām şehr ve maḥallāt ayaḳ astıda. (2b)

“Gerçi o köşk bundan daha yüksek bir yerdedir, fakat bu köşk daha güzel olup bütün şehir ve mahalleler ayak altındadır.”

- Bular ṣoḥbet tutḳan yėrdin bir oḳ atımı bir bülend carnıñ astıda Noyan’nıñ ölügini tapıpturlar. (98b)

“Noyan’ın ölüsünü ziyafet yapılan yerden bir ok atımı kadar yüksekte bulunan bir uçurumun aşağısında bulmuşlar.”

d. iç “iç, içinde”

- Şehr-i Ṣafā nevāḥīside ėrgende bir kün ordu içide ġalaṭ-ı ġavġaī tüşti. (208a)

“Şehr-i Sefa civarındayken, bir gün ordu içinde asılsız haber kargaşası çıktı.”

- Bu bir ay iki aynıñ içide şāyed kim üç yüz tümen kėpeki alıldı ėken. (185a)

“Bu bir iki ayın içinde belki de üç yüz tümen kipeki alınmıştır.”

e. üst “üst, üstünde”

- Ḳurġanı bülend cer üstide vāḳi‘ boluptur. (4b)

“Kurganı yüksek bir uçurumun üstünde bulunur.”

- Ol furṣatlar Timuriyye salāṭīni destūrı bile töşek üstide olturur ėdim. (34b)

“O zamanlar Timurlu saltanatı geleneğine göre döşek üstünde oturuyordum.”

f. yan “yan, yanında”

- Namāz-ı ḫuftan ėdi, kėlip Ḫākān arıḳıdın ötüp Ribāṭ-ı Zevraḳ kėntiniñ yanıġa tüşüldi. (106b)

“Yatsı namazı vaktinde Hakan arığından geçip Ribat-ı Zevrak köyünün yanına inildi.”

- Uluġ Ḫān ḳoruġnıñ yanıda, mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet Bėgim'niñ bāġıġa, kim Ḳuş Tėgirmen'ge mevsūmdur, tüşti. (107b)

"Ulug Han korunun yanında, benim büyük annem İsen Devlet Begim'in Kuş Değirmen adlı bahçesine indi."

9. BAĞLAÇLAR

Bağlama edatları da diyebileceğimiz bağlaçlar sözcükleri, cümle öğelerini ve cümleleri birbirine bağlar. Anlamsal fonksiyonlarına göre üç kategoride ele alabileceğimiz bağlaçların metnimizden örnekleri aşağıda verilmiştir.

(1) Birliktelik/ Beraberlik Fonksiyonlu Bağlaçlar

Birbirlerine paralel sözcüksel öğeleri ve cümleleri birbirine bağlayan bu bağlaç grubunun metnimizde kullanılan şekilleri aşağıda gösterilmiştir.

c. dağı/ taḳı "ve, dahi"

- Bu *dağı* Nāṣır Mīrzā bile bir toḳḳan ėrdi. (9a)

"Bu dahi Nasır Mirza'yla bir doğmuştu."

d. ile/ ilen "ile"

- Herī çaġrını ifrāṭ *ile* içe içe oḳ atası zamānıda öldi. (167b)

"Herat şarabını aşırılıkla içe içe daha babası hayattayken öldü."

e. birle/ bilen/ bile "ile"

- Ol zamān destūrı *birle* içkülerde ḳoşuḳlarnı yaḫşı aytur ėgendür. (13b)

"O zamanın adeti ile içki meclislerinde iyi koşuk söylermiş."

f. yana "yine, ve"

- İki ḳatla yaġı boldı, bir mertebe Aḫsī'de yana bir mertebe Taşkend'te. (13b)

"İki defa isyanı oldu, biri Ahsi'deyken ve biri de Taşkend'teyken."

g. kim "ki"

- Bu nėçe yıl kim mėniñ ḳaşımda ėdi, hīç andaḳ işi ẓāhir bolmadı *kim* dėse bolġay. (15a)

"Bu kadar yıl ki benim yanımdaydı, dikkate değer hiç işi olmadı dense yeridir."

Arapça ve Farsça kaynaklı olarak;

h. ki "ki"

- Biziñ ebnā-yi cinsimiz dėmey *ki* ednā nökerimizge ḳılġan insāniyyetni bizge ḳılmadı, belk' nökerimizçe bizni közge ılmadı. (82a)

"Bizim hemcinsimiz demedi ki en aşağı adamımıza yaptığı insaniyeti bize yapmadı, belki adamımıza yaptığı kadar bize itibar etmedi."

i. u/ü, vu/vü "ve"

- Ḫusrev Şāh kim kerem *ü* seḫāvet bile meşhūr ėdi, iki nevbet mürūrımız anıñ vilāyetidin vāḳi' boldı, ednā kişilerge ḳılġan insāniyyetni bizge ḳılmadı. (120b)

"Hüsrev Şah ki keremi ve cömertliğiyle meşhurdu, iki defa onun vilayetinden geçtik ve en değersiz kişilere bile gösterdiği insanlığı bize göstermedi."

- Ḳā'ide *vü* destūr bile yıraḳdın tüşüp kėldi. (123b)

"Kaide ve geleneğe uygun olarak uzakta (atından) inip geldi."

- Bu ḳış Nāṣır Mīrzā'nıñ hem kāse *vü* hem ṣoḥbeti bular ėdiler. (154b)

"Bu kış Nasır Mirza'nın içki ve sohbet arkadaşları bunlardı."

(2) Cümle Bağlaçları

Bu tip bağlaçlar, cümlede yardımcı yan cümle olan parçayı, cümlenin diğer parçalarına bağlar.

Farsça cümle bağlaçları:

a. çün "çünkü, buyüzden, bu sebeple, ne zaman ki, olduğu zaman"

- Nėçe kündin soñ *çün* faẓīlatlıġ kişi ėdi, günāhī ṣādır bolmaydur ėdi, Semerḳand'ġa kėltürdük. (87a)

"Bir süre sonra Semerkand'a getirdik çünkü faziletli ve günahı olmayan bir kişiydi."

- *Çün* nė miḳdār yamanlıḳlar andın nisbet bu ḫānevādaġa vāḳi' bolup ėdi, nėçük kim maḳṣūd mezkūr boldı, bizdin ḳorkunçı köprek ėdi. (88a)

"Daha evvel bahsedildiği üzere- çünkü ondan bu aileye pek çok kötülük gelmişti ve bizden fazlasıyla korkuyordu."

- Yetīmler *çün* dilīr bolup ėrdiler, dāyımḳı dėk dilīr ve yıraḳ çıḳtılar. (91b)

"Ayak takımı cesaret aldıkları için her zamanki gibi cüretkarlıkla uzağa çıktılar."

b. eger (-sA şart ekiyle birlikte) "eğer"

- Ḳılıç *eger* tėgse başdın ayaḳıġa kārgerdür. (103a)

“Eğer kılıç isabet ederse, baştan ayağa kadar keser.”

- *Eger* ḳorġan èşikige barsaḳ èġendür, bi-şekk u şübhe ḳorġan èligge kirer èġendür. (106b)

“Eğer kurgan kapısına kadar gitseydik, hiç şüphe yok kurgan ele geçecekmiş.”

- *Eger* ol vahlada munça kişi èġenini taḥḳiḳ bilsek èdi, yaḫşı uruşur èdük. (114a)

“Eğer o sırada bu kadar adam olduğunu kesin olarak bilseydik iyice vuruşurduk.”

- Yoḳ *eger* munı ḳılmasañız, kèlgen yoluñız bile yanıñ. (116a)

“Hayır, eğer bunu yapmazsanız, geldiğiniz yola geri dönün.”

c. egerçi “gerçi, her ne kadar”

- Èli, *egerçi* Sart u dihnişīndür, velī etrāk dèk gala u ramalıġ èllerdür. (97a)

“Her ne kadar halkı Sart’tır ve köylerde oturur, fakat Türkler gibi at ve koyun sürüleri beslerler.”

- Şi‘r aytur èdi, *egerçi* ser usāmānlıġ ġazeli kemraḳ èdi. (100a)

“Şiir söylerdi, gerçi başarılı olan gazeli çok değildi.”

- Barçaġa gümān boldı kim bu ḥareket bulardın ṣādir boluptur, *egerçi* taḥḳīḳ bolmadı. (101a)

“Gerçi incelenemedi ama herkes bu hareketin onlar tarafından yapıldığını düşündü.”

d. meger “meğer, belki”

- Yana ḫāṭırlarıġa kèçer kim ri‘āyet tapmaġandın *meger* ruḫṣat tileydür mèn. (102a)

“Belki itibar bulamadığımdan izin istiyorum diye hatırlarından geçer.”

- At ve tèvedin ve ḫayme u ḫar-gāhdın belk‘ cemī‘ sipāhīlıḳ yaraġıdın Mīrzā’ġa ve Mīrzā bile bolġanlarıġa ol miḳdār ḫidmet u ādemīgīrlik ḳıldı kim körgenler dèdiler kim burunġı yaraġ bile bu yaraġnıñ arasıda tefāvüt *meger* ṭilā ālāt ve nuḳre ālāt bolġay èdi. (42a)

“At ve develerle birlikte küçük ve büyük çadırlar ve sipahiler için gerekli techizattan vererek hem Mirza’nın kendisine hem de Mirza ile birlikte olanlara o kadar iyi muamele ve insaniyet gösterdi ki görenler belki Mirza’nın önceki ve bugünkü

techizatı arasındaki farkın yalnız süslü ve yaldızlı aletlerin bulunmaması olduğunu söylediler.”

Türkçe cümle bağlaçları:

a. nė kim “ne kim, her ne”

- Taşḳarıdın Ḥācı Pīr Bekāvul ve uluḳ aġalar ve *nė kim* bolġan sāzende ü ḫ^{w}ānende kėlip Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ Ḫ^{w}ānzāde Bėgim’din bolġan uluḳ ḳızını Ḥaydar Mīrzā’ġa, kim Pāyende Sulṭān Bėgim’din bolup ėdi, Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ ḳız nebīresi ėdi, alıp Ḥiṣār üstidin ḳopup Ḳunduz sarı yüzlendi. (35b)

“Sultan Hüseyin Mirza, ne kadar sazende ve hanende varsa hepsini toplayıp Sultan Mahmud Mirza’nın Hanzade Begim’den olan büyük kızını, Sultan Ebu Said Mirza’nın kız torununu Payende Sultan Begim’den olan Haydar Mirza’yla evlendirmesinin ardından Hisar üzerinden kalkıp Kunduz tarafına yöneldi.

- Bir nėçe kündin soñ Uzun Ḥasan ve Sulṭān Aḥmed Tembel, Cihāngīr Mīrzā’nı alıp *nė kim* bolġan sipāhī ve Moġul’nı yıġıp Andicān çerigge çıḳar kişisini çerigge çıḳarıp Merġīnān’nı ḳapamaḳ dā‘iyası bile Mergīnān’nıñ bir şar‘īsıda şarḳ sarı Sipān atlıġ kėntke kėlip tüştiler. (61b)

“Birkaç gün sonra Uzun Hasan ve Sultan Ahmed Tembel, Cihangir Mirza’yı alıp her ne mevcut sipahi ve Moğul varsa toplayıp Endican’ın asker olabilecek kişilerini orduya katıp Merginan’ı kuşatmak amacıyla Merginan’ın bir şer’i doğu tarafındaki Sipan adlı köye indiler.”

- Biziñ *nė kim* bolġan kişimiz iki miñge yavuşḳay ėdi. (209a)

“Bizim her ne kadar mevcut adamımız varsa iki bine yakındı.”

b. her ḳaçan kim “her ne zaman”

- *Her ḳaçan kim* mėn kėmege kirsem Luṭfī Bėg deryā yaḳasını ṭınāb urġay. (365a)

“Ne zaman ki ben gemiye binersem Lutfi Bey’e nehir sahilini ölçmesi söylendi.”

- *Her ḳaçan kim* Tėñri te‘ālā devleti bėrdi, mihmān ve ġarīb bėglerni ve yigitlerni bayrılardın ve Andicānīlardın artuġraḳ ve yaḫşıraḳ kördüm. (144b)

“Her ne zaman ki Tanrı Teala devleti bana verdi, misafirlere, yabancı beylere ve yiğitlere, eski emektarlardan ve Endicanlılardan daha fazla ve daha iyi muamele gösterdim.”

(3) Sonuçsal/Çıkarımsal Bağlaçlar

Bu bağlaçlar, önceki cümlenin sonucunu belirtir. Türkçe “imdi” ile Farsça “pes” bağlacı bu fonksiyonla kullanılır.

a. pes “o halde, öylece”

- Mundaḳ işlerni bėgler öz başı bile Ḫānıdın bādşāhıdın bi-vuḳūf ḳıla başlasa, *pes* Ḫānlıḳıġa ve bādşāhlıḳıġa nė i‘tibār? (81a)

“Eğer beyler böyle işleri hanlarının ve padişahlarının haberi olmadan kendi başlarına yapmaya başlasa o halde hanlığın ve padişahlığın ne itibarı kalır.”

B. FİİL ÇEKİMİ

Türkçede biri isim, diğeri fiil olmak üzere iki ana sözcük grubu vardır. Bunların dışındaki tüm sözcük grupları cümle içindeki konumları ve birbirleriyle olan ilişkileri neticesinde ortaya çıkan fonksiyonel sözcük türleridir. Bir önceki bölümde isim ve isim çekimini ele almış, isim türevlerinin cümle içindeki fonksiyonlarını incelemiştik. Bu bölümde ise fiil ve fiil çekimi ele alınmıştır.

Fiiller, en basit ifadeyle hareketleri karşılan sözcüklerdir. Buradaki "hareket" ifadesi, nesnelerin zaman ve mekan içindeki yapma, olma, kılma ve durma gibi her türlü faaliyetlerini karşılamaktadır (Ergin, 2005, 280). Ancak hareketler, isimlerin aksine tek başına kullanılamayan dil birlikleridir ve kullanış sahasına çıkabilmeleri nesnelere bağlanmak üzere çekimli şekillere girmelerine bağlıdır. Dolayısıyla fiiller, daima çekimli şekiller halinde bulunurlar (Ergin, 2005, 281).

Çekimli bir fiil, kök ve gövde; şekil ve zaman ile şahıs eklerinden oluşur. Bu sayede çelimli bir fiil en az dört şey ifade etmiş olur: hareket, şekil, zaman ve şahıs. Dolayısıyla çekimli bir fiil, şekle, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan sözcüktür (Ergin, 2005, 281).

Bu bölümde öncelikle fiil çekiminde olumsuzluk ele alınmış; ardından bildirme kipleri ve metinden örnekleri sunulmuştur. Fiillerde zaman, kip, çatı, işteş, dönüşlü ve ettirgen fiiller ile fiil formlarının eklerle kurulan yeni ve geçici şekilleri olan isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil şekilleri ile bunların olumsuz şekilleri bu bölümde metinden örneklerle birlikte verilmiştir.

1. FİİL ÇEKİMİNDE OLUMSUZLUK

Çağatay Türkçesinde fiillerin olumsuz şekilleri genel Türkçede olduğu gibi –mA eki ile yapılır. Yalnız geniş zaman durumundaki fiillerin olumsuz şekilleri –mAs/ -mAz ekleriyle yapılır.

a. –mA olumsuzluk ekiyle yapılanlar

- Bular munça mīrzālar ve munça serdār bėgler bāvücūd kim kişileri iki Ḫüsrev Şāh'nıñ kişisiçe *bolmasa*, bir yarım ançada ḫod nė sūz-ı cezm ri'āyet ḳılıp ḫandaḳdın çıḳmadılar. (35a)

“Onlar o kadar mirzalar ve serdar beyleriyle adamları Hüsrev Şah’ın adamları kadar olmasa da bir buçuk misli olduğu halde fazla ihtiyat gösterip siperden çıkmadılar.”

- Eger teraḥḥum ḳılıp *tuturulmasa* ya *tiletilmese* biziñ bile ḳazaḳlıḳlarda ve miḥnetlerde bolġan cemā‘atnıñ ḥāẕır tanıġan māllarıġa bārī fermān bolsa kim ėliglerige kirse uş munça bile ḳutulsalar minnetler tutsalar kerek. (64a)

“Eğer merhamet gösterip yakalamasak ya da mallarına el koymasak, yalnız bizimle birlikte kazaklıklarda ve mihnetlerde bulunanların mallarını geri almalarına izin versek bile bu kadarıyla kurtulsalar şükretmeleri gerek.”

- Ol bir Türkī meşel bar kim “*ınanmaġıl* dostuñġa saman tıḳar postuñġa.“ (78b)

“Bir Türkçe mesel var ki güvenme dostuna, saman tıkar postuna.”

- Şeybaḳ Ḫān, Ura Tėpe’niñ üstide ėgende kişimizniñ azlıḳıġa ve yaraġsızlıḳıġa *baḳmay* Masçā’da uruḳnı ḳoyup Ābburdan debenidin aşıp Deḫlat nevāḥīsiġa kėldük kim kėçe ėrte yavuḳ sıġınıp ḳapuġa kėlgen işni taḳṣīr *ḳılmaġay biz*. (99b)

“Şeybak Han, Ura Tepe civarındayken adamlarımızın azlığına ve silahsızlığına bakmayarak Mecça’da ailemi bırakıp Abburdan geçidinden aşarak Dehlat civarına geldik ki sabah akşam yakınında bulunup baskın fırsatını kaçırmayalım.”

- Zinhār tevehhüm ü daġdaġa özlerige yol bėrip ėlni buzulġalı *ḳoymasunlar* kim bu vilāyet ve ėl bile baḳımız bardur. (224a)

“Sakın ola ki korku ve telaşa yol verip halkı bozulmaya bırakmasınlar, bu vilayet halkıyla samimiyetimiz vardır.”

- Hīç kim birbirge ta‘arruż bile güft ü gū *ḳılmasun*. (227b)

“Hiçkimse birbirine sataşıp boş sözler söylemesin.”

- Bu furṣatta Seyyid ‘Alī Ḫān’nıñ Minūçihr Ḫān atlıḳ oġlı kim Hindūstān’dın bizni dėp yoḳḳarıġı yol bile kėledürgenide Tatar Keker’ge yoluḳur, munı *ḳoymay* saḫlap ḳızını bėrip küyev ḳılur, nėçe maḥall anıñ bile ėdi. (228a)

“Bu sırada Seyyid Ali Han’ın Minuçihr Han isimli oğlu Hindistan’dan yukarıki yolla bize gelirken Tatar Keker’e rastlar, o bunu bırakmayıp alıkoyarak kızını verir ve damat edinir, buyüzden bir süredir onun yanındadır.”

b. –mAs, -mAz ekleriyle yapılanlar

Metnimizde yalnız –mAs şeklinin örnekleri vardır:

- Uşbu cānibdin özge hīç cānibtin ḳış yaġı *kėle almas.* (1)

“Kışın o taraftan başka hiç yerden düşman gelemez.”

- Ḳavun maḥallıda pālīz başıda ḳavun satmaḳ *resm ėmes.* Andicān’nıñ nāşpātīsidin yaḫşıraḳ nāşpātī *bolmas.* (2a)

“Kavun zamanında tarlada kavun satmak adet değildir. Endican’ın naşpatisinden daha iyi naşpati olmaz.”

- Egerçi ḳaṣaba *ėmes*, yaḫşığına ḳaṣabaçadur. (4a)

“Gerçi kasaba değil(se) de güzelce kasabacıktır.”

- ‘Ala’l-ḫuṣūṣ Ḫʷāce ṣoḥbetide dėrler kim hergiz Ḫʷāce mecliside tizi birbir tizige yavutkan *ėmestür*. (18b)

“Bilhassa Hoca sohbetlerinde dediklerine göre Hoca meclislerinde hiçbir zaman dizini dizine yaklaştırmamıştır.”

2. BASİT ÇEKİM

Herhangi bir yardımcı fiil almaksızın tek fiille gerçekleşen fiil çekimlerine basit çekim denir. Basit çekimde hareket, şekil, zaman ve şahıs tek fiil tabanına bağlıdır. Basit çekim halinde bir fiil bildirme veya tasarlama kiplerinden birini ve şahıs eki alarak kullanım sahasına çıkar.

a. BİLDİRME KİPLERİ

Bu kip şekilleri fiilin zaman çizgisi üzerindeki beş farklı yerine işaret eder. Hareketin gerçekleştiği zamanı; görülen geçmiş, öğrenilen geçmiş, geniş, şimdiki ve gelecek zaman manaları ile gösterir. Aşağıda metnimizde bu beş farklı zamanla çekimlenmiş fiillerin örnekleri verilmiştir.

(1). Görülen Geçmiş Zaman

Hareketin geçmiş bir zaman diliminde olup bittiğini ifade eden bu zaman şeklinin Çağatay Türkçesinde çekimi –DI ve –DU ekleriyle yapılır. Bu ekler üzerine iyelik kökenli şahıs ekleri alarak çekimlenir. Ekin ünsüz uyumuna uyma durumu tam bir kurala bağlanmamıştır. Şahıslara göre görülen geçmiş zaman ile çekimlenmiş fiil örnekleri aşağıda gösterildiği gibidir.

Teklik 1. Şahıs: -DIm, -Dum

- Ol ḥücresidin ḳoyıraḳ uşbu tağnıñ tumşuḳıda tārīḫ-i toḳuz yüz ikide mėn bir eyvānlıġ ḥücre *saldım*. (2b)

“Bu köşkten biraz aşağıda dağın çıkıntılı, dik yerinde 902 senesinde ben bir ayvanlı köşk yaptırdım.”

- Bu ‘azīmet bile atlanıp erkge müteveccih *boldum*. (24b)

“Bu niyet ile ata binerek erke gittim.”

Teklik 2. Şahıs: -DIñ, -DUñ, Dıñ sėn. Bizim metnimizde yalnız düz ünlülü şekli kullanılmıştır.

- Bende ‘Alī’ġa dėdim kim “Ḳādirbėrdi’ġa kişi *yiberdiñ* mü?” dėdi kim “Yiberdim.” (117b)

“Köle Ali’ye “Kadirverdi’ye kişi gönderdin mi” diye sordum dedi ki “Gönderdim”.”

- Dėyildi kim “Çün Siyālkūt’nı *asramadıñ* Lāhur’da bėglerge nėge barıp *ḳoşulmadıñ*?” (255a)

“Denildi ki “Madem Siyalkut’u muhafaza edemedin, neden Lahur’da beylere gidip katılmadın?”

- Nė barurġa ḳuvvetim bar nė turarga ṭāḳatım/ Bizni bu ḥālatḳa sen *ḳıldıñ* giriftār ey köñül (76a)

“Ne gitmeye kuvvetim var ne durmaya takatım; ey gönül bizi bu hale sen düşürdün.”

Teklik 3. Şahıs: -DI

- ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā kim munı pāyitaḫt ḳıldı, bir iki mertebe taşġarıraḳdın yana cerler *saldı*. (4b)

“Ömer Şeyh Mirza burayı payitaht yaptı, bir iki kademe dışarıdan yine çukurlar kazdırdı.”

- Nėçe nevbet Semerḳand üstige çėrig *tarttı,* ba‘żı maḥall şikest *taptı*, ba‘żı maḥall bī-murad *yandı*. (5b)

“Birçok defa Semerkan üstüne asker sevketti, bazen mağlup oldu, bazen gayesine erişemeden döndü.”

- Bir iki oġul *boldı*, *turmadı*. (9b)

“Bir iki oğlu oldu, yaşamadı.”

- Çün ḫ^{w}āst yoḳ ėgendür, Ḫalīfe ḫalāṣ bolup yüz tümen meşaḳḳat u ‘aẕāblar bile iki-üç kündin soñ yayaḳ ve yalañaç *kėldi*. (32b)

“Eceli gelmediği içindir, Halife kurtularak binbir türlü meşakkat ve azap çekerek iki üç günden sonra yaya ve çıplak halde geldi.”

Çokluk 1. Şahıs: -DIK, -DUK

- Yarım kėçede Kābil’ġa *kėldik*. (246a)

“Yarım gecede Kabil’e geldik.”

- Kökeltaş ikev *kėldük*, bėgim ve bėgimniñ yavuġıdaġılar tanımadılar, bāvücūd kim ayttım, müddettin soñra tanıdılar. (9a)

“Kökeldaş’la ikimiz geldik, begim ve begimin yanındakiler tanımadılar, ne zaman kim olduğumuzu söyledim, o zaman tanıdılar.”

- Ura Tėpe’niñ nevāḥīsiġa *kėldük*. (32b)

“Ura Tepe’nin civarına geldik.”

- Kumrūd yoḳḳarı yürüp Sarataḳ Dabanı’dın aşmaḳ *bolduḳ*. (81a)

“Kumrud’dan yukarı yürüyüp Seratak dabanından aştık.”

- Ḫaber kėlkeç kişimizniñ azlıḳıġa baḳmay çapa *atlanduḳ*. (98a)

“Haber gelir gelmez adamımızın azlığına bakmadan harekete geçtik.”

Çokluk 2. Şahıs: -DIñIz, -DuñUz

- Mundaḳ cüz’ī fāīdedin Tėñri rıżāsını arada körüp kėçsek, munıñ muḳābeleside küllī küllī fevāīd Tėñri te‘ālā rūzī ḳılġusıdur, nėçük kim uşbu nėçe künde Ġılcī’nı çapa atlanġanda Mehmend Afġānī ḳoy ve māl u ehl ü ‘iyālı bile çerigniñ bir yıġaçıda ėkende ekṣer anı çapmaḳḳa barın *boldıñız*. (207b)

“Böyle ufak tefek kazançtan Tanrı rızasını gözeterek bunlara dokunmasak, Tanrı teala da bunun karşılığında bize fazla fazla verecektir; nitekim geçenlerde Gılcilere akın için hareket ettiğimizde Mehmed Afganları koyun ve malları ile aile ve çocukları askerden bir yığaç mesafedeyken çoğunuz onlara akın etmek fikrindeydiniz.”

- Ey alar kim bu Hind kişveridin/ *Bardıñız* añlap özge renc u elem/ Kābil u ḫoş hevāsını saḳınıp/ Hind'din germ *bardıñız* ol dem/ *Kördüñiz taptıñız* èken anda (330a)

"Ey, bu Hind diyarından, onun eziyet ve elemini anlayıp gidenler; Kabil'i ve onun hoş havasını özleyip o anda Hind'den gittiniz; Orada (ne) gördünüz, buldunuz"

Çokluk 3. Şahıs: -DIlAr

- Ol münāsebet bile Ėrzen Barın tümen bėgleridin ve Mīrek Türkmen, kim Ḫırmas tümen bėgleridin ėdi, ḫānnı üç-tört miñ öylüg Moġul ulusı bile Uluġ Bėg Mīrzā'ġa *kėltürdiler* kim kömek alıp yana Moġul ulusını alġaylar. (10a)

"Bu sebeple Barın tümen beylerinden İrzen ile Hırmas tümen beylerinden Mirek Türkmen, üç dört bin aileli Moğul ulusuyla birlikte Yunus Han'ı alıp Uluğ Bey Mirza'ya getirdiler ki yardım alıp yine Moğul ulusunu ele geçirsinler."

- Ḫānnı 'Irāḳ sarı *ötkerdiler*. (10a)

"Han'ı Irak tarafına gönderdiler."

- Ḫān Mīrzā ve Şāh Bėgim ve Mihr Nigār Ḫānım Bedaḫşān'ġa *bardılar*. (10b)

"Han Mirza, Şah Begim ve Mihr Nigar Hanım Bedahşan'a gittiler."

- Bir yıl-bir yarım yıldın soñ ḥaremdin *çıḳardılar*. (12b)

"Bir yıl bir buçuk yıldan sonra haremden çıkardılar."

(2). Öğrenilen Geçmiş Zaman

Bu zaman şekli, fiilin ifade ettiği hareketin öğrenilen bir geçmiş zaman içerisinde olup bittiğini gösterir. Çağatay Türkçesinde üç şekilde öğrenilen geçmiş zaman yapılabilir, ancak bu üç şekil arasından –mIş formu en çok kullanılandır. Buna rağmen Bâbürnâme'de daha çok "–p, -ptIr, -ptUr, -p turur" şekilleri tercih edilmiştir. Şahıs zamirleriyle çekimlenirler. Metnimizde kullanılan öğrenilen geçmiş zaman eklerinin şahıslara göre çekimlenmiş şekilleri aşağıda verilmiştir.

i. –mIş

Teklik 1. Şahıs: -mIş mėn

- Mėn istiḳbāllarıġa *çıḳmış mėn*. (83b)

"Ben karşılamaya çıkmışım."

Teklik 2. Şahıs: -mIş sėn

- Atını el-Amān *ḳoymış sėn*.

“Adını el-Eman koymuşsun.”

Teklik 3. Şahıs: -mIş

- Andicān hem ėligdin *çıḳmış*. (54a)

“Endican da elden çıkmış.”

Çokluk 1. Şahıs: -mIş biz

- Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. Şahıs: -mIş siz

- Yėtip körüşüp “İnim bahādır *ėmiş siz*” dėp ėligimdin ḳoldap çadırġa kėltürdi. (108b)

“Gelip görüşüp “Kardeşim, kahramanmışsınız” diyip elimden tuttu ve çadıra getirdi.”

Çokluk 1. Şahıs: -mIşlAr

- Bu besa ‘ādet rūstā’ī merdekler ḫod bu kişini ittifāḳ bile Aḫsī’ġa Tembel ḳaşıġa *yibermişler*. (117b)

“Bu alçak herifler, onunla ittifak yapıp onu Ahsi’ye, Tembel yanına göndermişler.”

- Ḫ^{w}āceniñ allıġa ġālibā bi-tekellufraḳ destār-ı ḫ^{w}ān *salmışlar*. (83b)

“Hocanın önüne galiba özensizce sofra örtüsü sermişler.”

ii. –p, -ptIr, -ptUr, -p turur

Teklik 1. Şahıs: -p mėn, -ptIr mėn, -ptUr mėn, -p turur mėn

- Ordunı deryā sarı *yürütüp mėn* Sevātī ṭarafı kim Kürkḫāne hem dėrler kürk avlaġalı bardım. (222b)

“Orduyu nehir tarafına göndermişim, ben de Sevati tarafına Gürkhane denen yere gürk (gergedan) avlamaya gittim.”

- Kėçedin tört garī ḳalıp ėdi, Abāpūr’dın *köçüp mėn* tañ başıda Cendvār ḳaşıdın kėlip kėmege kirdim. (358a)

“Geceden dört geri kalmış, tan ağarırken Ebapur’dan çıkmış Cendvar karşısından gelip gemiye girdim.”

- İki nevbet özüm çapḳun *çapıptur mėn*. (161b)

“İki defa bizzat kendim baskın yapmışım.”

- Ata taḫtıda kim Semerḳand bolġay, iki nevbet żarb-ı rāst alıp *olturuptur mėn*. (187a)

“Baba tahtı olan Semerkand’ı iki defa muhabere ile alıp oturmuşum.”

Teklik 2. Şahıs: -p sėn, -ptIr sėn

- Niyyet-i ġavz ile kim *yürüp sėn*/ Ölmekiñni özünge *körüp sėn*. (312a)

“Gazi olma niyetiyle yürümüşsün; Ölmeyi göze almışsın.”

- Tėñri mübārek ḳılġay, velī bāvücūd kim özüñ *bitıp sėn* mundın *ġāfil bolup sen* kim kesret-i isti‘māl bile ‘avām “El-amān” dėrler, ya “İl-amān” dėrler. (348a)

“Allah mübaret etsin, ancak kendin yazmışsın buna rağmen düşünmemişsin ki çok kullanılması yüzünden halk buna “El- aman” ya da “İl-aman” der.”

- “Yana mėn dėgen dėk bu ḫaṭṭlarıñnı *bitip sėn* ve oḳumay sėn, nė üçün kim eger oḳur ḫayāl ḳılsañ ėdi, oḳuy almas ėdiñ. (349b)

“Yine dediğim gibi yazdığın mektupları yazmışsın ama okumamışsın, çünkü okumak isteseydin de okuyamazdın.”

Teklik 3. Şahıs: -ptIr, -ptUr, -p turur

- Özbek cihetidin bu tārīḫde *bozuluptur*; aṣlā maʿmūre ḳalmaydur. (1)

“Bugün Özbekler tarafından tahrip edilmiş, artık hiç mamuresi kalmamıştır.”

- Ėliniñ lafzı ḳalem bile rāsttur, nė üçün kim Mīr ʿAlī Şīr Nevā’īniñ muṣannefātı, bāvücūd kim Herī’de neşv ü nemā *tapıptur*; bu til biledür. (2b)

“Halkın konuşma dili yazı diline uygundur, bu sebeple Mir Alî Şîr Nevâyi’nin eserleri Herat’ta hayat bulmuş olmasına rağmen bu dille yazılmıştır.”

- Ḫayāliġa bu *kėçiptür* kim Sulṭān Aḥmed Mīrzā uluḳ bādṣāhdur. (16a)

“Şöyle düşünmüş olmalı ki Sultan Ahmed Mirza büyük padişahtır.”

Çokluk 1. Şahıs: -p turur miz

- Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. Şahıs: -ptUr siz, -p turur siz

- Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. Şahıs: -ptIrlAr, -ptUrlAr, -p tururlar

- *Dih kucā ve dıraḫtān kucā* meşelni ġālibā Aḫsī üçün *aytıpturlar*. (5a)

"Köy nerede ve ağaçlar nerede meselini galiba Ahsi için söylemişler."

- Safālıḳ bāġçeleri tamām sa'y yaḳasıda vāḳi' bolġan üçün *pūstīn piş-i bereh dėptürler*. (5a)

"Eğlenceli bahçelerinin tamamı dere kenarında olduğu için buraya "önü süslü elbise" demişler."

- Bennu'ġa tüşkeç oḳ ḫaber tapıldı kim tüzdeki ḳabāyili şimālīdaġı taġlarda *sengerlep tururlar*. (148a)

"Bennu'ya inildiğinde haber geldi ki ovadaki kabilelerin kuzeyindeki dağlarda senger yapılmış."

iii. –GAndUr, -GAn durur

Aslında bir sıfat fiil eki olan bu şekil, nadiren öğrenilen geçmiş zaman çekiminde de kullanılmıştır. Yalnız teklik ve çokluk 3. şahıslarda kullanılmıştır.

- Bābur Mīrzā'ġa ḫidmet *ḳılġandur*. (13b)

"Bābür Mirza'ya hizmet etmiş."

- Semerḳand, Ḥażret-i Emīrü'l-Mümīn 'Oṯmān zamānıda Müselmān *bolġandur*. (44b)

"Semerkand, müminlerin emiri Hazret-i Osman zamanında müslüman olmuş.

- Andaḳ meşhūrdur kim Timur Bėg *dėgendür* kim "Mėniñ bir bāġım bar kim ṭūlı otuz yıġaçdur." (49b)

"Burası öyle meşhurdur ki Timur Bey "Benim bir bahçem var ki uzunluğu otuz yığaçtır" demiş."

- Ḥaḳḳ anıñ ṭarafı *ėgendür*. (41b)

"Allah onun yanındaymış."

(3). Geniş Zaman

Fiilin gerçekleştirdiği hareket geniş zaman diliminde meydana gelmektedir. Çağatay Türkçesinde bu zaman için –r, -Ar ve –Ur ekleri kullanılır. Bu ekler aynı zamanda şimdiki zaman ifadesi de taşır. Şahıs zamirleri ile çekimlenirler. Metnimizde geniş zaman çekiminin örnekleri aşağıda verildiği gibidir.

Teklik 1. Şahıs: -r mėn, -er mėn

- Uşol sözde ėdük kim Bābā-yi Perġarī dėdi kim "Mėn hem barıp *ister mėn*." (119b)

"Biz böyle konuşurken Baba Pergari dedi ki "Ben de gidip isterim."

- *Tüş körer mėn* kim Ḥaẓret-i Ḫ^{w}āce 'Ubeydullāh kėlmişler. (83b)

"Düş görürüm ki Hazret-i Hoca Ubeydullah gelmişler."

- Bu derd bile ki *öler mėn* maraż çu ẓāhir ėmes/ Ṭabībler bu belāġa nė çāre ḳılġaylar? (171b)

"Zahir olmayan bu dert ile ölürüm; Tabibler bu belaya ne çare bulacaklar?"

Teklik 2. Şahıs: -r sėn, -Ar sėn, -Ur sėn

- Sėniñ haḳḳıñda yaman bardım mu kim bu şaḳḳıñ bile bėlinke iki ḳılıç bağlap çerig tartıp bizniñ vilāyetlerniñ üstige kėlip mundaḳ şor ve fitne *salur sėn*. (258b)

"Sana ne fenalık ettim ki böyle beline iki kılıç bağlayıp asker sevk edip bizim vilayetlerimizin üzerine yürüyüp böyle fitne ve fesat çıkarırsın."

- Nėçe nefsiñġa *bolur sėn* tābi'? (312a)

"Niye nefsine tabi olursun?"

- Kim ki ölmek özige cezm ėter/ Uşbu ḥālatta *bilür sėn* ki yėter (312a)

"Kim ki ölüme göze alır; bu durumda ne yapılacağını bilirsin"

- Eger mėniñ rıẓāmnı *tiler sėn*, ḫalvetnişīnlıḳnı ve ėl bile kem iḫtilāṭlıḳnı ber-ṭaraf ḳılġıl. (349b)

"Madem benim rızamı istersin, yalnızlığı ve halktan uzak bulunmayı bırak."

Teklik 3. Şahıs: -r, -Ar, -Ur

- Ḳurġan bile deryānıñ şimāl ṭarafıda bir taġ tüşüptür, Munuġıl atlıḳ dėrler kim bu taġda fīrūze kānı ve ba‘żı kānlar *tapılur*. (4a)

“Kurgan ile nehrin kuzey tarafında bir dağ vardır, Munugıl derler, bu dağda firuze ve diğer madenlerin ocakları bulunur.”

- *Cevāb bėrür* kim “Nėçe yıl sėniñ bile ėdi, bir nėçe kün anıñ bile bolsun.” (24a)

“Cevap verir ki “Bu kadar yıl seninleydi, bir süre de onunla olsun.”

Çokluk 1. Şahıs: -r miz, -Ar biz, -Ur biz

- Ḫān Yurtı’da ėkende ḳurġandaġılar fīrīb bile kişi yiberip dėdiler kim “Kėçe bile Ġār-ı ‘Āşıḳān ṭarafıġa kėliñ kim ḳurġannı *bėrür biz*.” (40b)

“Han Yurdundayken kurgandakiler adam gönderip “Geceleyin Gar-ı Aşikan tararına geliniz, kurganı teslim ederiz” diyerek hile yaptılar.

- Biz bu eṭrāf u cevānıbdaḳılardın kömek u meded *köz tutar biz*. (94a)

“Biz etraf ve civardakilerden imdat ve yardım bekleriz.”

- Ḳāsım Bėg “Ol yolnı yıraḳdur. Bu yol bile *barur biz*” dėp köp cehl ḳıldı. (193a)

“Kasım Bey, “O yol uzaktır, bu yoldan gideriz” diyerek çok tecrübesizlik etti.”

Çokluk 2. Şahıs: -r siz, -Ar siz, -Ur siz

- Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. Şahıs: -rlAr, -ArlAr, -UrlAr

- Evbaşnıñ ẕerāfeti budur kim her kim anda uyḳulasa, ol şāhcūydın su *ḳoyarlar*. (3a)

“Ayak takımının adeti budur ki her kim orada uyuyakalsa, o nehirden su alıp dökerler.”

- Bıçaḳ destesi ve tekbend ve baʿżı nėmeler *ḳılurlar*. (3a)

“Bıçak sapı, kemer tokası ve diğer bazı şeyleri yaparlar.”

- Tabulġu bir yıġaçīdür, postı ḳızıl, ʿaṣā *ḳılurlar*, ḳamçı destesi *ḳılurlar*, ḳuşlarġa ḳafes *ḳılurlar*, tırāş ḳılıp tīr-gez *ḳılurlar*, ḫaylī yaḫşı yıġaçdur. (5b)

“Tabulgu kabuğu kırmızı bir ağaçtır, asa, kamçı sapı, kuş kafesi yaparlar, yontup ok yaparlar, bir hayli güzel ağaçtır.”

- Ḥasan Ya‘ḳūb ḫaber tapıp kėçe bile bu ḳaravul ayırġan yigitlerniñ üstige yürüp uy müngüzi ḳapap şībe *ḳoyarlar*. (25a)

“Hasan Yakup haber alıp geceleyin öncü olarak gönderilmiş bu yiğitlerin üzerine yürüyüp kuşatıp ok yağmuruna tutarlar.”

- Teñīge kirgen maḥalda kėynidin *yėterler*, ança iş ḳıla almaslar. (33b)

“Boğaza girdikleri zaman ona yetişirler ama hiçbir şey yapamazlar.”

Geniş Zamanın Olumsuzu:

Teklik 1. Şahıs: -mAs mėn, -mAn, -mAz-Am

- Metnimizde örneği yoktur.

Teklik 2. Şahıs: -mAs sėn

- Sėn sipāhī ve yigit ve ḳapḳara saḳallıḳ hergiz *içmes sėn*. (240b)

“Sen sipahi, yiğit ve kapkara sakallı (olduğun halde) hiçbir zaman içmezsin.”

Teklik 3. Şahıs: -mAs

- Çün hergiz ma‘cūn ṣoḥbeti bile çaġır ṣoḥbeti *rāst kėlmes*, bisyār münfa‘il boldılar. (227b)

“Hiçbir zaman macun sohbeti ile içki sohbeti denk gelmez, (buna) çok müteessir oldular.”

- Aymaḳ ve Etrāknıñ kele ḳarasıġa ferāġat bile ḳışlaḳ ve yaylaḳ *bėrmes*. (237b)

“Aymak ve Türklerin hayvanlarına kolay kolay kışla ve yayla vermez.”

- Ṣaḥrā-nişīn ėlni öz köñlige ḳoysa hergiz Kābil’ni *heves ḳılmas*. (237b)

“Göçebe halkın kendilerine bırakılsa hiçbir zaman Kabil’i istemez.”

Çokluk 1. Şahıs: -mAs biz

- Bu devletni özümizniñ zor ve ḳuvvetidin *körmes biz*. ((270a)

“Bu devleti (almayı) kendi güç ve kuvvetimizden görmeyiz.”

- Belki Tėñri’niñ maḥż-ı lutf ve şefḳatıdındur ve bu sa‘ādetni özümizniñ sa‘y ve himmetidin *bilmes biz*. (270a)

“Belki Tanrı’nın lütuf ve şefkatındandır ve bu mutluluğu kendimizin gayret ve çabalamalarından bilmeyiz.”

Çokluk 2. Şahıs: -mAs siz

- Bedī‘üzzamān Mīrzā dėdi kim “Nėge *meyl ḳılmas siz*?” (190b)

“Bediüzzaman Mirza, “Neye meyl etmezsiniz? dedi.”

Çokluk 3. Şahıs: -mAslAr

- Bu cihetlerdin ḫāṭırh^{w}āh māl *bėrmesler*. (139b)

“Bu taraflardan iyi mal vermezler.”

(4). Şimdiki Zaman

Bu zaman, fiilde gerçekleşen hareketin o anda, şimdide meydana geldiğini bildirir. Çağatay Türkçesinde bu zaman çekimi, zarf fiil ekleri ve tur- ve yoru- yardımcı fiilleriyle yapılır.[13]

i. –AdIr, -AdUr, -A turur, -ydIr, -y turur

İlk defa Harezm Türkçesinde kullanıma giren bu ek –A zarf fiil ekinin tur- yardımcı fiilinin geniş zaman şekli turur ile genişletilmesiyle kullanılmaktadır. Ünlüyle biten zarf fiil tabanlarına –y olarak gelir. Olumsuz şekli –mAydUr biçiminde kullanılır.

Teklik 1. Şahıs: -AdUr mėn, -A turur mėn, -U turur mėn

- Dere yoḳḳarı oḳ *baradur mėn*. (115b)

“Dereden yukarı doğru gidiyorum.”

- *Köredür mėn* kim Ḫ^{w}āce Ya‘ḳūb, Ḫ^{w}āce Yaḥyā’nıñ oġlı Ḥaẓret-i Ḫ^{w}āce ‘Ubeydullāh’nıñ nebīreleri rūbarūyımġa ablaḳ at minip köp cemā‘at ablaḳ suvārlar bilen kėldiler. (118b)

‘Rüyamda, Hoca Yahya’nın oğlu Hazret-i Hoca Ubeydullah’ın torunu Hoca Yakup ak ve kara nişanlı bir ata binip kalabalık bir cemaatle birlikte geldiğini, görüyorum.”

Teklik 2. Şahıs: -AdUr sėn

[13] Şimdiki zamanın çokluk 2. şahıs (-AdIr siz, -ydIr siz) ve çokluk 3. şahıs (-AdIrlAr, -A tururlar) çekimlerine metnimizde rastlanmamıştır.

- Metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. Şahıs: -Adur, -A turur, -A durur, ydUr, -y turur

- Bu yüz yėgirme altı yıġaç yolnı tört künde *çapadur*. (13a)

"Bu yüz yirmi altı yığaç yolu dört günde geçiyorlar."

- Ḳāsım Bėg mübālaġalar bile 'arẓġa yėtkürdi kim "Çün bu kişi *baradur* Cihāngīr Mīrzā'ġa maḫṣūṣāna öz kėygeniñizni yiberiñ." (97b)

"Kasım Bey de ısrarla dedi ki madem bu adamlar oraya gidiyor, Cihangir Mirza'ya özellikle kendi elbiselerinizden gönderin."

- Munıñ fikrini ḥālālıḳta kim ulusnı henūz yaḫşı *basmaydur* ve köp *ulġaymaydur* ḳılmaḳlıḳ vācibtür, nėçük kim dėptürler. (101b)

"Henüz halkın üzerinde iyice zorbalık kuramıyor ve çok büyümemişken onun icabına bakmak gerekiri nitekim demişler…"

Çokluk 1. Şahıs: -Adur biz

- Arada bir nevbet iki nevbet kişi barmay kėlmey güft ü gū ve 'ahd u şarṭ bolmay nė i'timād bile *baradur biz*?" (60b)

"Arada bir defa iki defa elçi gidip gelmeden; konuşma, ahd u şart olmadan nasıl bir itimatla gidiyoruz?"

ii. –A+ şahıs eki

-A ve –y zarf fiil ekleri bazen bir yardımcı fiil almadan direkt şahıs eklerine bağlanarak şimdiki zaman ifadesi belirtirler.

- Her ṭarafġa ṭaleb *ḳıla mėn* dėp Muḥarrem ayıda Ferġāna vilāyetidin Ḫorāsān ṭalebiġa atlanıp çıḳtım. (120a)

"Başka tarafa gitmeye niyet ediyorum deyip Muharrem ayında Fergana vilayetinden Horasan'a gitmek niyetiyle yola çıktım."

Şimdiki Zamanın Olumsuzu[14]:

Teklik 1. Şahıs: -mAy mėn, -mAydUr mėn, -mAy durur mėn

[14] Şimdiki zamanın olumsuz çekiminde çokluk 1. Şahıs (-mAydUr biz, -mAy turur biz) ve çokluk 2. şahıs (- mAydUr siz, -mAy turur siz) ile çekimlerine metnimizde rastlanmamıştır.

- Anı mėn körmeydür mėn. (135b)

“Onu görmüyorumdur.”

Teklik 2. Şahıs: -mAy sėn, -mAy turur sėn

- “Yana mėn dėgen dėk bu ḫaṭṭlarıñnı bitip sėn ve *oḳumay sėn*, nė üçün kim eger oḳur ḫayāl ḳılsañ ėdi, oḳuy almas ėdiñ. (349b)

“Yine dediğim gibi yazdığın mektuplarını okumuyorsun, çünkü okumak isteseydin bile okuyamazdın.”

Teklik 3. Şahıs: -mAydUr, -mAy turur

- Ḫaṭṭıñnı ḫod her ṭavr ḳılıp oḳusa boladur, velī bu muġlaḳ elfāẓıñdın maḳṣūd tamām mefhūm *bolmaydur*; ġālibā ḫaṭṭ bitirde kāhillıḳıñ hem uşbu cihettindur. (349b)

“Mektubun ancak zorlanarak okunabilir, fakat yazı yazmadaki zayıflığından maksadın anlaşılmıyor, imla konusundaki vaziyetin de bu şekildedir.”

- Hümāyūn’ġa bu maẓmūnı bitildi kim eger ḫālāġaça mü‘teddün-bihi işi *bolmaydur*; ḫod oġrı bile ḳazaḳnı men‘ ḳılġıl! (358b)

“Hümayun’a yazılan mektup şöyleydi, eğer hala uğraşılacak hiç iş olmuyor(sa) hırsızlığa ve çapulculuğa izin verme!”

Çokluk 3. Şahıs: -mAydUrlAr, -mAy tururlar

- Mıṣr u Şām körgen revendeler munça çaġlıḳ yėr nişān *bėrmeydürler*. (50a)

“Mısır ve Şam’a gelen seyyahlar buraya benzer başka yer görmüyorlardır.”

- Ayaḳlarıġa hem *baġlamaydurlar*. (353a)

“Ayaklarına da bağlamıyorlar.”

- Hiç kim *tuymaydurlar*. (84a)

“Hiçkimseyi tutmuyorlar.”

(5). Gelecek Zaman

Bu zaman, fiilin gerçekleştirdiği hareketin gelecek bir zamanda meydana geleceğini belirtir. Çağatay Türkçesinde iki şekilde gelecek zaman çekimi yapılır.

Bunlardan ilki –GA, -Gay ve –Kay şahıs zamirleri ile çekimlenirken; ikincisi sıfat fiil kökenli –GU, -KU olup iyelik ekleri ve tur- yardımcı fiili ile çekime girer.

i. –GA, -GAy, -KAy

Teklik 1. Şahıs: -GA mėn, -GAy mėn

- Eger vilāyetni bėrseler mėn bārī ėligge tüşmey, ṭaġayılarım Alça Ḫān'ġa yā Sulṭān Maḥmūd Ḫān'ġa *barġay mėn*. (16a)

"Eğer vilayeti teslim ederlerse ben bari o ele geçmeyip dayılarım Alça Han'a veya Sultan Mahmud Han'a gideceğim."

- Maña infi'āldın andaḳ ḥāl boldı kim yaḳın ėdi kim *ėrigey mėn*. (75b)

"Duygularımdan bana öyle bir hal oldu ki az kalsın eriyecektim."

- Ḫocend Suyı'nı ötüp Oş ve Özkend sarı barıp arḳasıġa *ėvrülgey mėn*. (103b)

"Hocend suyunu geçip Uş ve Özkend tarafına gidip arkasından çevireceğim."

Teklik 2. Şahıs: GA sėn, -GAy sėn

- Bārī fi'l-ḥāl mundaḳ tevbe ḳıl kim mėniñ ṣoḥbetimdin özge yėrde *içmegey sėn*. (235b)

"Bari bundan böyle tövbe et benim sohbetimden başka yerde içmeyeceksin."

- Künde iki nevbet iniñni ve bėglerni iḫtiyārlarıġa ḳoymay ḳaşıñġa çarlap her maṣlaḥat bolsa kėñeşip bu devletḫ^{w}āhlarnıñ ittifāḳı bile her sözüñe ḳarār *bėrgey sėn*. (349b)

"Günde iki defa küçük kardeşlerini ve beylerini ihtiyarlara bırakmayıp yanına çağırıp her ne iş olursa danışarak bu sadık dostların ittifakıyla her sözüne karar vereceksin."

- Yana anıñ bile yaḫşı ma'āş *ḳılġay sėn*. (349a)

"Yine ona iyi muamele edeceksin."

Teklik 3. Şahıs: -Gay

- Siñlisi hem munda ėdi, Bāḳī Tarḫan'nıñ anası *bolġay*. (21b)

"Bâkî Tarhan'nın anası olacak, küçük kız kardeşi de bundaydı."

Çokluk 1. Şahıs: -GA biz, -GAy biz

- Her ṭarafdın söz ötedür ėdi kim “kėliñ aytıñ, kim Teñri rāst kėltürse Semerḳand’nı ḳaçan *alġay biz*?“ (83b)

“Her taraftan konuşuluyordu, gelin söyleyin, Allah rast getirirse Semerkand’ı ne zaman alacağız?”

- Sizler hem erkte ėski köşkniñ üstide kim ḥālā ḫazı̄nedür uluġ ot yanduruñız tā bilgey biz kim biziñ kėlgenimizni bilip sizler. (197a)

“Sizler de bugün hazine olan eski köşkün üzerinde büyük ateş yakınız ki bizim geldiğimizi anladığınızı bileceğiz.”

Çokluk 2. Şahıs: -GA siz, -GAy siz

- Sizler devletḫ^{w}āhlıḳnıñ meşvereti bile ‘Askerı̄’ni alıp yürüp andaḳı işlerge Tėñri te‘ālā ‘ināyeti bile fayṣal *bėrgey siz*. (350b)

“Sizler de dostların danışmanlığı ile Askerî’yi alıp yürüyüp oradaki işleri Tanrı tealanın yardımıyla sonuçlandıracaksınız.”

- Oġlanlardın hiçkim ṭama‘ *ḳılmaġay siz*. (359a)

“Çocuklardan hiçkimse (ona) tamah etmeyeceksiniz.”

Çokluk 3. Şahıs: -GAylAr

- Ḳanaḳ’ḳa ruḫṣat bėrip serḥadd bėglerige fermānlar boldı, kim ḳazaḳ ve oġrını men‘ ḳılıp yaḫşı ma‘āş u iḫtilāṭ *ḳılġaylar*. (361a)

“Kanak’a izin verip sınır beylerine fermanlar gönderildi ki çapulcu ve hırsızlar engellenip iyi iş ve hareketler de bulunacaklar.”

- Fermān boldı kim arābalarnı ve ḳazanlarnı kėmelerdin *çıḳarġaylar*. (362a)

“Ferman oldu ki arabalarını ve kazanlarını gemilerden çıkaracaklar.”

- Andaḳ fermān boldı kim ‘Askerı̄ bile çerigler tamām Geng’niñ ol yüzi bile oḳ *yürügeyler*. (362b)

“Şöyle ferman edildi, Askerî ile adamlarının tamamı Geng’in karşısından yürüyecekler.”

ii. –GU+ iyelik ekleri veya + durur/ turur

Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir:

- Çün barmay siz, her ḳayan barsañız hıdmatta *bolġumızdır*. (116a)

"Madem gelmiyorsunuz, her nereye gitseniz hizmetinizde olacağız."

- Mundın soñ yana bitilgü dėk nėme naẓarġa kėlse taḫrīr *ḳılġumdur*; ėşitilgü dėk nėme ėşitilse taḳrīr *ḳılġumdur*. (293b)

"Bundan sonra yine yazılacak bir şey göze gelirse yazacak, işitilecek bir şey duyulursa bildireceğim."

- Sėn Özbek'ni *alġuñdur*. (205a)

"Sen Özbek'i alacaksın."

b. TASARLAMA KİPLERİ/ KİPLİK

Tasarlama kipleri zaman belirtmez. Fiildeki hareketi, emir, şart, istek ve gereklilik şeklinde ortaya koyar. Çağatay Türkçesinde dört tip tasarlama kipi vardır. Bunların metnimizde kullanılan şekilleri ve fonksiyonları aşağıda gösterilmiştir.

(1). Emir

Emir kipi; emir ifadesinin dışında istek ve arzu da belirtir. Emir kipinin en önemli hususiyeti, her bir şahıs için ayrı ekin kullanılmasıdır. Buna göre emir kipinin şahıslara göre çekimi aşağıdaki gibidir:

	Teklik	**Çokluk**
Birinci şahıs	-y, -Ay, -yIn, -AyIn, -AyIm, -Ayıŋ, -GAyIn	-AlIm, -AlI, -AlUk, -AlIŋ
İkinci şahıs	-GIl, -Kıl, -Gın, -GAy sėn, eksiz	-ŋ, -ŋIz, -ŋlAr, ñIzlAr
Üçüncü şahıs	-sUn, -sU	-sInlAr, -sUnlAr

- Mėn her teşvīş ü meşaḳḳat bolsa *köreyin*. Her nėçük ėl ṭāḳat ḳılıp tursa *turayın*. (194b)

"Her ne kadar ıstırap ve zorluk olsa göreyim, halk nasıl takat gösteriyorsa (ben de) durayım."

- Hemişe bu ḳā'ideni mer'ī tutup mundın *tecāvuz ḳılmañ*. (349a)

“Daima bu kurala riayet ederek bunun dışına çıkmayın.”

- Eger Tėñri ‘ināyeti bile Semerḳand hem müseḫḫar bolsa, Semerḳand’ta *sėn olturġıl*. (348b)

“Eğer Tanrı’nın yardımıyla Semerkand da ele geçerse, Semerkan’da sen otur.”

- Yana anıñ bile yaḫşı ma‘āş *ḳılġay sėn*. (349a)

“Sonra ona iyi muamele et.”

- Eger mėniñ rıẓāmnı tiler sėn, ḫalvetnişīnlıḳnı ve ėl bile kem iḫtilāṭlıḳnı *ber-ṭaraf ḳılġıl*. (349b)

“Eğer benim rızamı istiyorsan yalnızlığını ve halktan uzak bulunmayı terk et.”

- Eger Tėñri ‘ināyeti bile ol sarılar iş azraḳ bolsa Kāmrān’ġa iḫtiyāc bolmasa Kāmrān Belḫ’te maẓbūṭ kişilerini ḳoyup özi mėniñ ḳaşımġa *kėlsün*. (350a)

“Eğer Tanrı’ın inayetiyle o taraftaki kişiler hafifler ve Kamran’a ihtiyaç olmazsa, Kamran Belh’te sağlam adamlarını bırakıp kendisi benim yanıma gelsin.”

- Fermān boldı kim biziñ bile bolġanlar tanıġan nėmelerini *alsunlar*. (64a)

“Bizimle olanlar kendilerine ait eşyaları alsınlar diye emredildi.”

Emir kipi aşağıdaki fonksiyonlarda kullanılabilir:

a. İstek ve arzu belirtir.

- Eger Tėñri ‘ināyeti bile ol sarılar iş azraḳ bolsa Kāmrān’ġa iḫtiyāc bolmasa Kāmrān Belḫ’te maẓbūṭ kişilerini ḳoyup özi mėniñ ḳaşımġa *kėlsün*. (350a)

“Eğer Tanrı’ın inayetiyle o taraftaki kişiler hafifler ve Kamran’a ihtiyaç olmazsa, Kamran Belh’te sağlam adamlarını bırakıp kendisi benim yanıma gelsin.”

- Mėn her teşvīş ü meşaḳḳat bolsa *köreyin*. (194b)

“Her ne kadar ıstırap ve zorluk olsa göreyim, halk nasıl takat gösteriyorsa (ben de) durayım.”

b. Emir ifade eder.

- Hemişe bu ḳā‘ideni mer‘ī tutup mundın *tecāvuz ḳılmañ*. (349a)

“Daima bu kurala riayet ederek bunun dışına çıkmayın.”

- Fermān boldı kim biziñ bile bolġanlar tanıġan nėmelerini *alsunlar*. (64a)

“Bizimle olanlar kendilerine ait eşyaları alsınlar diye emredildi.”

- Ayttılar kim“ *Yürüñ, atlanıñ*! (119b)

“Dediler ki “Yürüyün, atlara binin!”.”

(2). Dilek/İstek

Çağatay Türkçesinde gelecek zaman ekleri istek çekiminde kullanılır. Bunların dışında –mAKçı eki de istek çekiminde kullanılır. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi emir kipi cümlenin bağlamına göre istek belirtebilir. Metnimizde kullanılan istek çekimli örnekler aşağıdaki gibidir.

a. –GA, -GAy+ şahıs zamirleri

- Barın tümen bėgleridin ve Mīrek Türkmen, kim Ḫırmas tümen bėgleridin ėdi, ḫānnı üç tört miñ öylüg Moġul ulusı bile Uluġ Bėg Mīrzā’ġa kėltürdiler kim kömek alıp yana Moġul ulusını *alġaylar*. (10a)

“Bu sebeple Barın tümen beylerinden İrzen ile Hırmas tümen beylerinden Mirek Türkmen, üç dört bin aileli Moğul ulusuyla birlikte Yunus Han’ı alıp Uluğ Bey Mirza’ya getirdiler ki yardım alıp yine Moğul ulusunu ele geçirsinler.”

- Ḫ^{w}āce Ḳāḍī ve cemī‘ bėgler ta‘yīn boldı kim barıp Kāşġarīni *def‘ ḳılġaylar*. (17b)

“Hoca Kadı ve tüm beyler gidip Kaşgari’yi def etmeye gönderildi.”

- Ḫ^{w}āce Ḳāḍī ve Ḳāsım Ḳoçın ve ‘Alī Dost Ṭaġayı ve Uzun Ḥasan ve yana ba‘żı devlet-ḫ^{w}āhlar mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet Bėgim’niñ ḳaşıda yıġılıp sözni bu yėrge ḳoyuldı kim Ḥasan Ya‘ḳūb’nı ma‘zūl ḳılıp fitnesiġa teskīn *bėrilgey*. (24b)

“Hoca Kadı, Kasım Koçın ve Ali Dost Tagayi ve Uzun Hasan ve sonra benim tarafımı tutan bazı dostlar benim büyükannem İsen Devlet Begim’in yanında toplanıp karar verdiler ki Hasan Yakup’un yarattığı karışıklığa son verilsin.”

- Şeybaḳ Ḫān, Ura Tėpe’niñ üstide ėgende kişimizniñ azlıḳıġa ve yaraġsızlıḳıġa baḳmay Masçā’da uruḳnı ḳoyup Ābburdan debenidin aşıp Deḫlat nevāḥīsiġa kėldük kim kėçe ėrte yavuḳ sıġınıp ḳapuġa kėlgen işni *taḳṣīr ḳılmaġay biz*. (99b)

“Şeybak Han, Ura Tepe civarındayken adamlarımızın azlığına ve silahsızlığına bakmayarak Mecça’da ailemi bırakıp Abburdan geçidinden aşarak Dehlat civarına geldik ki sabah akşam yakınında bulunup baskın fırsatını kaçırmayalım.”

- İki yaḫşı atnı bu aradın alıp siz ve Mīrzā Ḳulı Kökeldaş at ḳoşlap ıldam yürüñ. Şāyed çıḳa *alġay siz*. (114b)

“Siz ve Mirza Kulı Kökeldaş atlarımız arasından iki iyi at seçerek ve at değiştirerek çabuk yürüyün, belki böyle kurtulasınız.”

- Ümīd andaḳtur kim uşbu tün tañla Ḫusrev Şāh’nıñ cemi‘ nöker süderi kėlip bādşāh ḳulluḳını *ḳabūl ḳılġaylar*, anda bisyār müftin ėller bar, miṣl-i Eyyūb’nıñ oġlanları ve yana hem ba ‘żılar bar kim biziñ mīrzālarnıñ arasıda hemīşe yamanlıḳ ve fitneġa bā‘iṣ ü muḥarrik ėdiler. (121b)

“Öyle ümit ediyorduk ki bugün yarın Hüsrev Şah’ın bütün adamları gelip padişah hizmetine gireceklerdir, fakat birçok fesatçılar var Eyüp’ün oğulları ve diğerleri gibi, ki onlar bizim mirzaların arasında daima kötülük ve fitnenin sebebi ve tahrikçisiydiler.”

b. –A

Eski ve Orta Türkçe devresinde gelecek zaman eki –GAy, Batı Türkçesinde –A formuna geçerek istek belirtmek üzere kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinde de bunun örnekleri görülmeye başlanmıştır (Argunşah, 2013, 171).

- Her ṭarafġa ṭaleb *ḳıla mėn* dėp Muḥarrem ayıda Ferġāna vilāyetidin Ḫorāsān ṭalebiġa atlanıp çıḳtım. (120a)

“Başka tarafa gitmeye niyet edeyim deyip Muharrem ayında Fergana vilayetinden Horasan’a gitmek niyetiyle yola çıktım.”

c. –mAKçı bol-

-mAK fiilden isim yapan ek ile *+çI* isimlerden meslek ismi yapan ekin birleşmesiyle ortaya çıkan bu biçim Çağatay Türkçesinde gelecek zaman ve istek belirtmek üzere kullanılmıştır.

- Uşbu yurtta ėgende Ḳamber ‘Alī iki üç ḳatla yamanlap vilāyetıġa *barmaḳçı boldı*. (73b)

“Bu yurttayken Kamber Ali iki üç defa gücenerek vilayetine gitmeye durdu.”

- Bir aḫşām çārbāġda dīvānḫānede olturup ėdim kim kėç namāz-ı ḫuftende yandın Mūsā Ḫʷāce yana bir kişi bile ıldam kėlip ḳulaġımġa ayttı kim Moġullar taḥḳīḳ *yaġıḳmaḳçı boldılar*. (216a)

"Bir gece çarbağda divanhanede oturuyordum, yatsı vaktinde bir taraftan Musa Hoca yanında bir adamla birlikte aceleyle gelip kulağıma dedi ki Moğollar muhakkak düşman olma niyetindedir."

İstek kipi, cümlenin bağlamına göre çeşitli fonksiyonlarda kullanılmıştır. İstek kipi eklerinin hangi fonksiyonda kullanıldığını cümlenin bağlamı belirler. Buna göre metnimizdeki fonksiyonları aşağıdaki gibidir:

a. Cümlenin bağlamına göre geniş zaman belirtebilir.

- Uzunluġı tahmīnen on ḳarı *bolġay*, bülendlığı ba'żı yėri kişi boyı, peslığı ba'żı yėri kişinin bėliçe *bolġay*. (3b)

"Uzunluğu tahminen on karı vardır, yüksekliği bazı yerde insan boyu kadardır, alçak kısmı bazı yerde insan beline gelir."

- Ḳurġandın deryā bir oḳ atımı *bolġay*. (4a)

"Kurgandan nehre bir ok atımı (mesafe)dir."

- Bir nev' ḳavundur kim hem mīrtīmūrī dėrler, andaḳ ḳavun ma'lūm ėmes kim 'ālemde *bolġay*. (5a)

"Mirtimuri dedikleri bir tür kavun vardır ki böyle kavun dünyada yoktur."

- Bu şāhnıñ yana bir ḳızı kim Şāh Bėgim'niñ ėgeçisi *bolġay*, Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā alıp ėdi. (11b)

"Bu şahın diğer bir kızı ki Şah Begim'in ablası olur, Sultan Ebu Said Mirza almıştı."

b. Yan cümleciklerde nesne öbeği olarak kullanılır.

- Çaġatay Ḫān'nıñ yurtıda Moġul ulusınıñ ḫānı ol furṣatta ol ėrdi kim mėniñ uluġ atam *bolġay* istid'ā ḳılıp kėltürdi. (5b)

"Çağatay Han'ın yurdunda Moğul ulusunun hanı o zamanlar oydu ki benim büyük babam olur, ricayla getirdi."

c. Bir şart cümlesinin koşullu yan cümlesi veya sonuç cümlesi olabilir.

- Ḳalın çėrig bile kėlse bėgler mėni ve vilāyetni tapşurġularıdur, mėni Özkend ve Ėl-Taġ dāmene sarı alıp *barġay*. (16a)

“Çok askerle gelirse beyler beni ve vilayeti ona teslim ederler, onu Özkend ve El-Tag eteğine doğru götüreyim.”

- Eger vilāyetni bėrseler mėn bārī ėligge tüşmey, ṭaġayılarım Alaça Ḫān’ġa yā Sulṭān Maḥmūd Ḫān’ġa *barġay mėn*. (16a)

“Eğer vilayeti teslim ederlerse ben bari o ele geçmeden dayılarım Alaça Han’a veya Sultan Mahmud Han’a varayım.”

- Uşbu furṣatta bir iş ḳıla alsak *ḫod ḳılġay biz*. (83a)

“Bir iş yapmak istiyorsak tam bu sırada yapalım.”

(3). Gereklilik

Çağatay Türkçesinde gereklilik kipi birkaç şekilde yapılabilir. Gereklilik kipinin ana kurucusu ise “kėrek” sözcüğüdür. Aşağıda gereklilik kipinin farklı şekilleri ve metnimizden örnekleri yer almaktadır.

a. kėrek, kėrek turur

- Burunḳılar dėptürler kim ḳorġan bėrkitmeklikke baş *kėrek*, iki ḳol *kėrek*, iki but *kėrek*. (94a)

“Öncekiler derler ki bir kurganı güçlendirmeye baş gerek, iki kol gerek, iki ayak lazımdır.”

- Yamġurluḳ ve ḳarangu kėçeleri *kėrek*. (142b)

“Yağmurlu ve karanlık geceler lazımdır.”

- Uşmundaḳ nāzik merdeklerge mundın köprek sezā *kėrek*. (182b)

“Böyle heriflere bundan fazlasını yapmak gerek.”

b. –mAK kėrek

- Taşḳarı savuḳta teşvīş tartḳunça şehrniñ yavuḳġıdın ḳopup bir ḳurġanda ḳışlaḳ *salmaḳ kėrek*. (43b)

“Dışarı soğuktan eziyet çekmektense şehrin yakınından kalkıp bir kurganda kışla yapmak gerek.”

- Yanıp hem ḳay sarıġa çıḳılġay çün munça keliptür biz, *barmaḳ kėrek*. (61a)

“Dönüp de nereye gidilir, bu kadar gelmişiz, varmak gerek.”

- Barıp bu darıngan ėlge yėtip *uruşmaḳ kėrek*. (105a)

“Gidip darmadağan olmuş adamlara yetişip vuruşmak gerek.”

- Ḫocend Deryāsı'nıñ cenūbī Andicān başlıġ vilāyetlerni Kiçik (Ḫan'ġa) *bėrmek kėrek* kim anda yurtlanġay. (108a)

"Hocend suyunun güney tarafındaki Endican başta olmak üzere vilayetleri Küçük Han'a vermek gerek ki orada yurdu olsun."

- Eger ata yaman iş ḳılġan bolsa yaḫşı iş bile bedel *ḳılmaḳ kėrek*. (186b)

"Eğer atalar kötü iş yapmış olsalar bile iyi işler ile değiştirmek gerek."

- Barça Tėñri'niñ kelāmı bile ant *içmek kėrek* kim "hīçkim bu ḳıtāldın yüz yandurur, ḫayāl ḳılmaġay tā bedendin cānı ayrılmaġunça bu muḥārebe u muḳātaladın ayrılmaġay." (315a)

"Hepimizin Tanrı'nın kelamıyla and içmemiz gerek ki hiçkimse bu savaştan yüz çevirmeyi düşünmesin ve canı bedenden ayrılıncaya kadar bu dövüşten ayrılmasın."

c. –sA kėrek

- Ḫatṭ bitip yibersün kim eger iḫlāṣ u yek-cihetlıḳ maḳāmıdadurlar, ḫod yazaḳ cevāb *kėlse kėrek*. (368b)

"Mektup yazıp göndersin ki eğer samimi ve bir olma taraftarıysa biraz çabuk cevap verse gerek."

d. kėrek + fiil+sA. Şart çekimindeki bir fiilin önüne kėrek sözcüğü getirilerek.

- Ḳışlar her ḳaçan balıġ *kėrek bolsa* bu çuḳurlarnıñ birini açıp ḳırḳ ėllig balıġ bir zamānda kėltürürler. (143b)

"Kışın ne zaman balık lazım olsa bu çukurların birini açıp kırk elli balığı birden getirirler."

(4). Şart Kipi

İyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenen bu kip, şart fonksiyonun yanı sıra istek vazifesiyle de kullanılır. Çağatay Türkçesinde şart kipi –sA eki ile yapılır.

Teklik 1. Şahıs: -sAm

- Ḫan dedemniñ ėşikiġe *barsam* gāhī bir kişi bile, gāhī iki kişi bile barur ėdim, velī yaḫşılıḳı bu ėdi kim yat ėmes ėdiler, toġḳan ėdiler. (101a)

"Han dedemin kapısına varsam bazen bir kişiyle bazen iki kişiyle giderdim, iyi ki yabancı değillerdi, akrabadandılar…"

- Ḫusrev Şāh nėçe maḥalldın soñ öz vilāyetleri sarı ruḫṣat tiledi kim “Mėn *barsam* ol vilāyetleri tamām alur mėn.” (155b)

“Hüsrev Şah bir süre sonra “Gidersem, o vilayetleri tamamıyla ele geçiririm” diye düşünerek kendi vilayetlerine doğru gitmek için izin istedi.”

Teklik 2. Şahıs: -sAñ

- Cānī Bėg dėr kim “Böke mu sėn? Böke *bolsañ*, kėl, güreşeliñ.” (21a)

“Cani Bey “Büke misin, bükeysen gel güreşelim” demiş.”

Teklik 3. Şahıs: -sA

- Semerḳand’nı ėliglegendin soñ her ne Teñri’niñ ḫʷāstı *bolsa* ol bolġusıdur. (83a)

“Semerkand’ı ele geçirdikten sonra Tanrı her ne dilerse o olacaktır.”

- *Bassa* hem olca alur, *bastursa* hem öz ėlini talap tüşürüp olca alur. (90a)

“Galip gelse ganimet alır, mağlup olsa da kendi adamlarını yağmalayıp ganimet alır.”

- Eger közüngiz *ḳorḳsa* közüngizni baġlap yürüp rūbarū bolalıñ. (94b)

“Eğer gözünüz korkuyorsa, gözünüzü bağlayıp yürüyelim karşılaşalım.”

Çokluk 1. Şahıs: -sAK

- Eger Semerḳand ḳorġanını şatu ḳoyup uġurluḳ bile *alsaḳ* Semerḳand ėli ḫod biziñdür. (83a)

“Eğer Semerkand kurganını merdivenler koyup baskın yaparak alsak Semerkand halkı da bizimledir.”

Çokluk 2. Şahıs: -sAñIz, - sAñIzlAr

- Yoḳ eger munı *ḳılmasañız*, kėlgen yoluñız bile yanıñ. (116a)

“Yok eğer bunu yapmazsanız geldiğiniz yola geri dönün.”

- Çün barmay siz, her ḳayan *barsañız* hıdmatta bolġumızdır. (116a)

“Madem gelmiyorsunuz, nereye gitseniz hizmetinizde olacağız.”

Çokluk 3. Şahıs: -sAlAr

- Ferġāna vilāyetiniñ ḥāṣılı bile eger ‘adl *ḳılsalar* üç tört miñ kişi saḫlasa bolur. (5b)

“Fergana vilayetinin geliri ile eğer adil bir şekilde yönetseler üç dört bin asker beslense mümkündür.”

- Eger teraḥḥum ḳılıp tuturulmasa ya tiletilmese biziñ bile ḳazaḳlıḳlarda ve miḥnetlerde bolġan cemā‘atnıñ ḥāẓır tanıġan māllarıġa bārī fermān bolsa kim ėliglerige kirse uş munça bile *ḳutulsalar* minnetler *tutsalar* kerek. (64a)

“Eğer merhamet gösterip yakalamasak ya da mallarına el koymasak, yalnız bizimle birlikte kazaklıklarda ve mihnetlerde bulunanların mallarını geri almalarına izin versek bile bu kadarıyla kurtulsalar şükretmeleri gerek.”

- Sevdāgerler Ḫıṭay’ġa ya Rūm’ġa *barsalar* uşmunça oḳ sevdā ḳılġaylar. (129a)

“Tüccarlar Çin’e veya Rum’a gitseler ancak bu kadar ticaret yapabilirler.”

- Bu Lemġānāt’ḳa Kābil’dın kėlür yol eger Ḳuruḳ Say bile *kėlseler* bir yol Dîrî kötelidin aşıp barıp Būlān’dın Bārān suyıdın ötüp Lemġānāt sarı öter. (133a)

“Kabil’den Lemganat’a giden yol eğer Kuruk Say üzerinden gelseler Dîrî geçidinden aşıp Bulan’da Baran suyundan geçip Lemganat tarafına geçerler.”

İstek Fonksiyonuyla kullanıldığı örnekler:

- Bola alġay mu kim mėn *barsam* hem Kiçik Ḫān dedemni körsem hem mülāḳāt ḳılmaḳḳa vāsıṭa u sā‘ī *bolsam*? (101b)

“Acaba ben gitsem hem küçük han dedemi görsem hem buraya gelmesine aracılık etmeye gayret göstersem, izin verirler mi?”

- Yār Ḥüseyn, Deryā Ḫān’nıñ oġlı kim Kābil’de kėlip mülāzemet ḳılıp ėrdi, istid‘ā ḳıldı kim “Dile-zāk ve Yūsuf-zey ve Kākıyānī’ġa fermānlar *bolsa* kim mėniñ sözümdin çıḳmasalar, Sind Suyı’nıñ ol yüzide bādşāh ḳılıçın *çalsam*. (146b)

“Kabil’de gelip mülazemet eden Derya Han’ın oğlu Yar Hüseyin, “Dilezak ve Yusuf- zey ve Kakiyani benim sözümden çıkmasalar, Sind suyunun o tarafında padişah kılıcını ben kullansam” şeklinde ferman istedi.”

- Ġaraẓım bu ėdi kim bu bahāne bile bu aradın *çıḳsam*, Moġulistān u Ṭurfān’ġa barġanda ḫod hîç māni‘ī u dağdağa ḳalmas. (102a)

“Bu bahaneyle buradan çıksam, Moğolistan ve Turfan’a gitmeye hiçbir engel ve korku kalmaz.”

c. BİRLEŞİK ÇEKİM

Çağatay Türkçesinde ė-, ėr- ek fiilleriyle birleşik zamanlar yapılır. Hikâye, rivayet ve şart olmak üzere diğer bildirme ve tasarlama kiplerinin birleşik zamanları oluşturulur.

(1). Hikâye Birleşik Çekimi

ė-, ėr- ek fiillerinin görülen geçmiş zamanla çekimlenerek öğrenilen geçmiş, görülen geçmiş, şimdiki, geniş, gelecek zamanlar ve şart ile birleşmesiyle oluşur.[15]

i. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

İki şekilde öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi yapılır; *-mIş + ėrdi*[16] ve *–p ėrdi/ –p turur ėrdi* maktadır. Metnimizdeki örnekleri aşağıdaki gibidir.

- **-p ėrdi, -p turur ėrdi**

- *Ḫamseteyn* ve *Mesnevī* kitāblarnı ve tārīḫlerni *oḳup ėrdi.* (7a)

"Hamseteyn ve Mesnevi kitaplarını ve tarihlerini okumuştu."

- Bu fetrette ol serkārda fütūr bolġan üçün Sulṭān Aḥmed Mīrzā'ġa *baḳıp ėrdi.* (31b)

"Bu karışıklıklarda orada iş başında bulunanların gevşekliği yüzünden Sultan Ahmed Mirza'ya geçmişti."

- Mėn körgen maḥallda bu bāġ *buzulup ėrdi.* (46a)

"Benim gördüğüm zamanda bu bahçe bozulmuştu."

- İki gün *bolup ėrdi* kim hīç ṭa'ām yėmeydür ėdim. (119b)

"İki gün olmuştu ki hiç yemek yememiştim."

ii. Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zaman ekinin üzerine gelen ėr- yardımcı fiilinin görülen geçmiş zaman çekimiyle yapılır.

- Ḳabaḳnı meydānnıñ ol başı bu başıdın kirip ekşer *urar ėrdi.* (19a)

[15] ėr- yardımcı fiilinin üzerine görülen geçmiş zaman eki –dI/-dU getirilerek yapılan görülen geçmiş zamanın hikayesi ve -GAy, -KAy gelecek zaman eki üzerine ėr- fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi getirilerek yapılan gelecek zamanın hikayesi ile çekimlenmiş örneklere metnimizde rastlanmamıştır.
[16] Metnimizde bu ek ile yapılmış öğrenilen geçmiş zaman hikayesinde bir fiil çekimi yoktur.

“Kabağı meydanın öbür ucundan girip çoğunlukla vururdu.”

- Ḳuş ġalebe *salur ėdi*, yaḫşı *salur ėrdi*. (19a)

“Kuşları çok ve iyi avlardı.”

- Ḳurġan fetḥidin soñ mėniñ ḳaşımda *bolur ėrdi*. (31a)

“Kurganın fethinden sonra benim yanımda dururdu.”

- Ol yürüşde bisyār iḥtiyāṭ *ḳılılur ėrdi*. (148b)

“O yürüyüşte çok ihtiyat edilirdi.”

- Çerigėli saynı ḳazıp özleri ve kelle ḳaralarıġa su aldılar bu sāydın bir ḳarı bir yarım ḳarı ḳazsa, su *çıḳar ėrdi*. (149a)

“Askerler sel yatağını kazıp kendileri ve hayvanları için su aldılar, bu dereden bir karı veya bir buçuk karı kazılırsa su çıkardı.”

- Egerçi kiçik kerim rāy ve rāca taġ ve cengelde ḫaylī bar ėrdiler, velī mu‘teber ve müstaḳil *bolar ėrdiler*. (270b)

“Gerçi küçüklü büyüklü epeyce ray ve raca da dağlarda vardılar, fakat itibarlı ve bağımsız olanlar bunlardırlar.”

- Ayaḳımda oḳ yarası cihetidin ‘aṣā tutup teşvīş bile *yürür ėdim*. (108b)

“Ayağımda ok yarası olduğundan değneğe tutunarak zahmetle yürürdüm.”

iii. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Zarf fiil eki almış asıl fiiller ile *yorı-* ve *tur-* süreklilik fiillerinin geniş zaman çekimleriyle ėr- fiilinin görülen geçmiş zaman çekiminden oluşur (Argunşah, 2013, 173).

- Çerig ėliniñ tereddüd ü tevehhümi bisyār ėdi, Muḥammed Şerīf Müneccim Şūm-Nefs, eger maña aytur yārāsı yoḳ ėdi, her kimge yoluḳsa mübālaġalar bile *aytur ėrdi* kim bu eyyāmda Mirriḫ ġarb sarıdur, her kim bu ṭarafdın uruşsa maġlūb bolur. (311b)

“Askerin tereddüt ve korkusu çok fazlaydı, Muhammed Şerif Müneccim uğursuzu, gerçi bana söyleyecek faydalı sözü yoktu, her kime rastlasa sürekli olarak mübalağalı bir şekilde bugünlerde Merih’in batı tarafında olduğunu ve bu tarafta savaşanın mağlup olacağını söylüyordu.”

iv. Şartın Hikâyesi

-sA şart çekiminin üzerine görülen geçmiş zaman ile çekimlenmiş ėr- yardımcı fiili getirilerek yapılır.

- Eger mundaḳ rūstā'īyāne ḥarekātlar *ḳılmasa ėrdi* ve bu nev' dürüşt cevāblar *yibermese ėdi*, iş muña yėtmes ėdi, nėçük kim… (208a)

"Eğer böyle kaba hareket etmeseydi ve bu türlü kaba cevaplar göndermeseydi, iş bu dereceye gelmezdi, nitekim…"

(2). Rivayet Birleşik Çekimi

Çağatay Türkçesinde yalnız öğrenilen geçmiş zaman ile geniş zamanın rivayet birleşik çekimi vardır.[17]

i. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zaman ile çekimlenmiş bir fiilin üzerine öğrenilen geçmiş zaman ile çekimlenmiş *ėr-* yardımcı fiili getirilerek yapılır.

- Yıraḳ yėrlerdin kėlip Kūre Ketrī'de saç ve saḳal ḳırḳar ėrmişler. (145b)

"Uzak yerlerden gelip Kure Ketri'de saç ve sakallarını tıraş ediyorlarmış."

- Bu ėl taġnı bėrkitkenni "senger" dėrler ėrmiş. (147b)

"Bu halk dağı güçlendirmeye senger diyorlarmış."

- Hindūstān tili bile "Celgānī Dūn" dėr ėrmişler. (260a)

"Hindistan dilinde Celgânî Dûn diyorlarmış."

(3). Şart Birleşik Çekimi

Çağatay Türkçesinde yalnız görülen geçmiş zaman ile geniş zamanın şart birleşik çekimi vardır.[18]

i. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Görülen geçmiş zaman ile çekimlenmiş bir fiilin üzerine şart ile çekimlenmiş *ėr-* yardımcı fiili getirilerek yapılır. Bu birleşik çekim aynı zamanda "-ince" anlamında zarf fiiller de yapar.

[17] Metnimizde öğrenilen geçmiş zaman eklerinden olan *–p* üzerine öğrenilen geçmiş zaman ile çekimlenmiş *ėr-* yardımcı fiili getirilerek yapılan öğrenilen geçmiş zamanın rivayet çekiminin örneğine rastlanmamıştır.

[18] Geniş zaman ile çekimlenmiş bir fiilin üzerine şart ile çekimlenmiş *ėr-* yardımcı fiili getirilerek yapılan geniş zamanın şart çekimine metnimizde rastlanmamıştır.

- Bu nevbet yavuḳraḳ *kėldim ėrse* çadırnıñ ṭenābınıñ ucıġa yügürüp çıḳtı. (108b)

“Bu defa biraz yakınına geldiysem çadırın iplerinin ucuna koşup çıktı.”

- Yėtip *kördüm ėrse* tengī hem ėmes. (196a)

“Gidip gördüysem orası boğaz da değil.”

- *Yürüdüm ėrse* tamām ėl turdı… (196a)

“Yürüdüğümdeyse diğerleri durdu…”

d. EK FİİLLER

Çağatay Türkçesinde kullanılan ek fiiller ėr- ~ ė- ve durur~turur, dur- biçimleridir. Bu iki ek fiil genel Türkçenin de asıl yardımcı fiilleridir. Bunlardan ėr- ~ ė- ek fiili dört farklı fonksiyonda kullanılır. Aşağıda bu ek fiillerin fonksiyonlarıyla birlikte metnimizden örnekleri verilmiştir.

(1). ėr-~ ė-

Asıl ek fiil biçimi ėr- olduğu halde bazı kullanımlarda ekin ünsüzünün düşerek yalnız ė- biçiminde kullanıldığı da görülür. Bu ek fiil, yukarıda fiillerin birleşik çekiminde anlattığımız üzere basit zamanlı fiillere gelerek onların birleşik çekime girmesini sağlar. Bunun dışında zarf fiil eki *–ken* ve *–GAndA,* sıfat fiil ekleri *–GAn* ve *–dük* ekleri ile kullanım alanına çıkarlar. Ayrıca öğrenilen geçmiş, görülen geçmiş ve geniş zaman ekleri alarak isim yüklemleri yaparlar. Geniş zamanın olumsuzu ėr-mes, ė-mes olarak “değil” manasında isimlerde olumsuzluk fonksiyonunda kullanılır. Şart eki –sA ile birlikte “-ınca”, “-dığında” anlamıyla cümleye katılır.

1) Zarf fiil ekleri *–ken* ve *–GAndA* ile kullanımı

- Taḫmīnen tört beş yüz Özbek’ni uşbu destūr bile öltürdiler *ėrken.* (84b)

“Tahminen dört beş yüz Özbek’i bu şekilde öldürmüş idi.”

- Şāyed ma‘lūm boldı *ėrken.* (359b)

“Herhalde malum olmuştur.”

- Mėn uşbu nevbet Andicān’nı alġandın uşbu tārīḫḳaça şāyed kim iki üç ḳatla maña kirip Tembel’ġa yaġıḳtı *ėken* yana iki üç ḳatla Tembel’ġa kirip maña yaġıḳtı *eken.* (73b)

“Endican’ı aldığım bu tarihe kadar, iki üç defa bana katılıp Tembel’e düşman olmuştur, sonra iki üç defa Tembel’e katılıp bana düşman olmuştur.”

- Mėn dėdim kim“Bu yol ḳayanġa barur *ėken*? (97b)

“Bu yol nereye nereye gidiyordur, dedim.”

2) Sıfat fiil ekleri *–GAn* ve *–dük* ile kullanımı

- Ecer’de *ėkende* Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ Ḫ^{w}ānzāde Bėgim’din bolġan ḳızını, kim burun Cihāngīr Mīrzā’ġa mīrzālar tirigide ḳoyup ėdiler, Cihāngīr Mīrzā’ġa nikāḥ boldı. (121a)

“Ecer’de iken Sultan Mahmud Mirza’nın daha evvel Cihangir Mirza’nın mirzalar hayattayken istediği, Hanzade Begim’den olan kızı ile Cihangir Mirza’nın nikahları yapıldı.”

- Bāvücūd yol ėmes *ėkenini* bilip körüp tevekkül ḳılıp dere ḳoyı oḳ yürüldi. (195a)

“Yol bu değildir bilip görüp tevekkül ederek dereden aşağıya yürüdük.”

- İkele Mīrzānıñ başlarını Şeybaḳ Ḫān, Pül-Sālār *ėkende* yiberürler. (207a)

“Şeybak Han, Pül Salar’dayken iki mirzanın başını kesip gönderirler”

- Mėniñ ve mėniñ devlet-ḫ^{w}āhlarımnıñ bu yaraşdın aṣlan ‘ilm u ḫaberleri yoḳ ėdi ve bizler bu ṣūratḳa aṣlan rıẓā ėrmes *ėrdük*. (74a)

“Benim ve benim dostlarımın bu barıştan asla bilgi ve haberleri yoktu ve bizler bu şekle asla razı değildik.”

- Ḳatrap oḳ baradur *ėrdük*. (115a)

“Yine de süratle gidiyorduk.”

- Bir nev‘ lāledür, andın andaḳ ḳızıl gül ėdi kėlür, lāle-i gülbūy dėr *ėrdük*. (136a)

“Bir tür laledir ki ondan kırmızı gül kokusu gelir, ona lale-i gülbuy der idik.”

3) *ėr-mes~ė-mes* şekli ile olumsuzluk

- Mėniñ ve mėniñ devlet-ḫ^{w}āhlarımnıñ bu yaraşdın aṣlan ‘ilm u ḫaberleri yoḳ ėdi ve bizler bu ṣūratḳa aṣlan *rıẓā ėrmes ėrdük*. (74a)

“Benim ve benim dostlarımın bu barıştan asla bilgi ve haberleri yoktu ve bizler bu şekle asla razı değildik.”

- Ol cem‘de ger ḥużūr u cem‘iyyet bar/ Yüz şükr bu cem‘ bī-ḥużār *ėrmestür* (237a)

“Gerçi o toplulukta huzur var; yüz şükür olsun bu topluluk da huzursuz değildir.”

- Bādşāhlıḳ ve emīrlıḳ bī-nöker ve vilāyet mümkin *ėrmes*. (295a)

“Padişahlık ve emirlik nökersiz ve vilayetsiz imkansızdır.”

- Barça müttefiḳul kelime ‘arż ḳıldılar kim Rānā Sanġā yıraḳraḳtur, ma‘lūm *ėmes* kim yavuḳ hem kėle alġay. (299a)

“Hepsi görüş birliği içinde arz ettiler, Rana Sanga biraz uzaktadır, yaklaşabileceği malum değildir.”

- Ḫālī az ṣefā *ėmes*, egerçi ta‘rīf ḳılġança *ėmes*. (327b)

“Az sefalı değildir, gerçi tarif edildiği kadar da değildir.”

- Taşḳarıdın aşlan ma‘lūm *ėmes*. (341a)

“Dışarıdan asla belli değildir.”

4) Öğrenilen geçmiş, görülen geçmiş ve geniş zaman ekleri ile isim yüklemi olarak kullanımı.

➢ Öğrenilen geçmiş zaman –mIş ile birlikte

- ‘Āşıḳ olġaç bi-ḫod u divāne boldum/ Bilmedim kim perī ruḫsārlar ‘ışḳıġa bu *ėrmiş* ḫavāṣṣ (76a)

“Aşık olunca kendimi kaybettim ve divane oldum; bilmedim ki peri yüzlülere aşık olamın hali buymuş”

- Közlerini tuz tuttı’nıñ bu ma‘nāsı bar *ėrmiş*. (79b)

“Gözlerini ‘tuz tuttu’nun bu anlamı varmış.”

- Yād ėtmes *ėmiş* kişini miḥnette kişi/ Şād ėtmes *ėmiş* köñülni ġurbette kişi/ Köñlüm bu ġarīblıḳda şād olmadı (hīç)/ Ġurbette sėvünmes *ėrmiş* elbette kişi (100a)

“Mihnette insan insanı hatırlamazmış; gurbette insan gönlünü şad etmezmiş; bu gariplikte gönlüm hiç şad olmadı; gurbette insan elbette sevenmez imiş”

➢ Görülen geçmiş zaman –dI ile birlikte

- Āḫir nevbet kėltürgende kim ol furṣatta Taşkend vilāyeti ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā *taṣarrufida ėdi* kim kitāblarda Şāş bitirler. (6a)

“Son geldiğinde Taşkend vilayeti Ömer Şeyh Mirza’nın tasarrufundaydı, burayı kitaplarda Şaş diye yazarlar.”

- Vilādet ve nesebi sekiz yüz altmışda *Semerḳand’da ėdi.* (6b)

“Doğumu ve nesebi sekiz yüz altmışta Semerkand’daydı.”

- Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ törtünçi *oġlı ėdi.* (6b)

“Sultan Ebu Said Mirza’nın dördüncü oğluydu.”

- Ḥanefī meẕheblıḳ pākīze i‘tiḳadlıḳ *kişi ėrdi.* (7a)

“Hanefi mezhebinde temiz itikadlı kişiydi.”

- Ḫoş-ḫuluḳ u ḥarrāf ve saṣīḥ ve şīrīnzebān *kişi ėrdi.* (7b)

“İyi tabiatlı, güzel ve tatlı dilli bir adamdı.”

➢ Geniş zaman eki –ür ile birlikte

- Ilġap Hümāyūn özidin ilgerirek yüz yüz ėllig ābdān yigitni ḳaravul ėrür. (262b)

“Süratle hereket edip Hümayun kendinden önce gönderdiği yüz yüz elli yiğidi öncüdür.”

5) Şart eki –sA ile birlikte kullanıldığında şart manasından başka “-IncA/-UncA” ve “-dIğIndA/-dUğUndA” anlamlarına da sahip olur.

- Yėtip *kördüm ėrse* tengī hem ėmes. (196a)

“Yetişip gördüğümde orası bir boğaz değildir.”

- *Yürüdüm ėrse* tamām ėl turdı/ Yaġı gūyā bularnı öltürdi (196a)

“Yürüdüğümde hepsi öylece durdu; düşman sanki bunları öldürdü”

- Eger ḳurġandaġılarnı va‘ād ve istimālet bile bizge baḳtura alsalar baḳturġaylar; *yoḳ ėrse* çapıp talap ġanīmnı ‘āciz ḳılġaylar. (303b)

“Eğer kurgandakileri güzellikle bize tabi ederlerse etsinler, yoksa akın ve yağma ile aciz kılsınlar.”

- *Yoḳ ėrse,* her bėgniñ pergenesige vāḳi‘ bolsa, anıñ ‘uhdeside ḳılsunlar. (351a)

“Yoksa herhangi bir beyin pergenesine yakınsa onun sorumluluğuna versinler.”

- Uluḳ iḫtiyār kişi Kühet sarını maṣlaḥat körüp özinīñ müdde‘āsınıñ ıṣbātıġa nėçe tanuḳ hem *ötkerdi ėse*, su ötmekni ve Hindūstān ‘azīmetini feṭḥ ḳılıp

Cām'dın köçüp Bāre suyını ötüp Muḥammed Piḫ dāmeniġa yavuḳraḳ kėlip tüşüldi. (146a)

"İtibar sahibi bir adam Kühet tarafını uygun görüp kendi iddiasının isbatına birkaç şahit de getirince suyu geçip Hindistan'ı feth etme fikrini ertelenerek Cām'dan kalkıp Bare suyunu geçip Muhammed Pih eteğine yakın yere inildi."

(2). durur~turur, dur-

Türkçe isimlere "-dir" anlamı katan bu ek, daima şimdiki/geniş zaman çekiminde ek fiil olarak kullanılır. Bazı kullanımlarda üzerine şahıs zamirleri aldığı görülür. "tur-", yardımcı fiilin sonundaki geniş zaman ekinin düşmesiyle meydana gelmiştir ve hem isimlere hem de fiillere gelebilir. İsimlere eklendiğinde bildirme fonksiyonundadır.

- Bir bu *durur*. (161b)

"Biri budur."

- 'Aybı bu *durur* kim emsile üçün tamām özinin ebyātını kėltürüptür. (179a)

"Kusuru şudur ki örnek için her zaman kendi beyitlerini vermiştir."

- Bu küruhlarnı mīl bile muvāfıḳ ta'yīn ḳılıldı, nėçük kim Mübīn'de mezkūr *durur*. (351b)

"Bu uzunluklar mile göre saptandı, nitekim Mübin'de bahsedilmiştir."

- Ma'mūreniñ kenāresi vāḳi *boluptur*. (1)

"Mamurenin kenarındadır."

- Ġarbī ṭarafıda kim Semerḳand ve Ḫocend bolġay tag *yoḳtur*. (1)

"Semerkand ve Hocend'in bulunduğu Batı tarafında dağ yoktur."

- Ḳal'anıñ girdā-girdi tamām *maḥallāttur*. (2a)

"Kalenin etrafı tamamen mahalledir."

- Seyḥūn Deryāsı kim Ḫocend Suyı'ġa *meşhūrdur*; şarḳ ve şimāl ṭarafıdın kėlip bu vilāyetniñ içi bile ötüp ġarb sarı aḳar. (2a)

"Hocend Suyu olarak bilinen Seyhun nehridir, kuzeydoğu tarafından gelip bu vilayetin içinden geçip batıya doğru akar."

- Bu maḥalle bile Ḳal'aġa fāṣıla uşbu ḫandaḳ yaḳasıdaġı *şāhrāhtur*. (2a)

"Bu mahalle ile kalenin ayrımı hendek ve çevresindeki yollardır."

e. BİRLEŞİK FİİLER

Türkçede iki şekilde birleşik fiil yapılır. Çağatay Türkçesinde de durum böyledir. Ya asıl fiile eklenen zarf fiil ekleri ve ardından çekimli bir yardımcı fiil ile kurulan iki fiilli yapıda ya da bir isim ve ardından gelen yardımcı fiille kurulan yapıda olur.

(1). İki Fiilden Oluşan Birleşik Filler

Bir asıl fiil ve bir yardımcı fiilden oluşan bu birleşik fiil yapısında iki fiil arasındaki bağlantı daima bir zarf fiil eki ile sağlanır. Kullanılan yardımcı fiile göre bu birleşik fiiller belirli anlamlara sahip olurlar. Fiildeki hareketi yeterlilik, süreklilik, tezlik ve yaklaşma anlamlarıyla kullanıma sokarlar.

i. Yeterlilik Fiilleri

Çağatay Türkçesinin yeterlilik yapısı *al-* fiili ile kurulur. Sık olmasa da Oğuz Türçesinin de etkisiyle *bil-*[19] ve *u-* fiillerinin de yeterlilik yapısı için kullanıldığı görülür. Asıl fiile zarf fiil ekleri *–A* ve *–y* eklenir, yardımcı fiil bundan sonra gelir. Metnimizdeki örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

- **al-** yardımcı fiiliyle

- Tünd yėlleri bar dėrler kim bir nėçe dervīş bu bādiyede tünd yėlge yoluḳup birbirni *tapa almay*, "Ḥāy dervīş ḥā dervīş" dėy dėy tamām helāk bolurlar. (4b)

"Kasırgalar var, derler ki birkaç derviş bu çölde kasırgaya tutulup birbirlerini bulamadan "Ha derviş, ha derviş" diye diye ölmüşlerdir."

- Gāhī 'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ bed-ma'āşlıġıdın gāhī Moġul ulusınıñ muḫalefetidin, vilāyette *tura almay* yana Moġulistān'ġa çıḳar ėrdi. (6a)

"Kah Ömer Şeyh Mirza'nın kötü hareketlerinden kah Moğol ulusunun muhalefetinden vilayette duramayıp tekrar Moğolistan'a giderdi."

- Köprügidin özge yėrdin kėçip *bola almas*. (16b)

"Köprüden başka yerden geçmiş olamaz."

- Yaḫşı cevāb *bėre almadı*. (37a)

"İyi cevap veremedi."

[19] bil- yardımcı fiile ile ilgili örnek metnimizde yoktur.

- Ṭāḳat *kėltüre almay* Ḫʷāce Ḳāḍī'ni araġa salıp kirdiler. (41a)

"Takat yetiremeyip Hoca Kadı'yı araya koyup girdiler."

- Hīç işke sözini *ḳarār bėre almay* olturġanda Tėmür Sulṭān bile 'Ubeyd Sulṭān çerig bile ılġap yėtişür. (206b)

"Hiçbirine karar veremeyip oturdukları için Timur Sultan ile Ubeyd Sultan asker ile hızlıca gelip yetişir."

- **u-** yardımcı fiili kullanıldığında ünlü çatışması nedeniyle zarf fiil eki düşer. Dolayısıyla bu fiilin açık kullanımı yoktur.

- Bu nevāḥīde Hā Derviş yėli *öksümes*, hameşa tund ḳopar. (98a)

"Bu civarda Ha Derviş rüzgarı azalamaz daima şiddetli eser."

ii. Süreklilik Fiilleri

Zarf fiil eki almış asıl ekin ardından *–p tur-* yardımcı fiili getirilerek yapılır. Fiildeki hareketin sürekliliğini, devamlılığını belirtir. Zarf fiil eki olarak *–A, -U, -y* veya *–p* kullanılır.

- Yaġar maḥallıda *yaġıp turġan* maḥallarıda ġarīb yaḫşı hevālar boladur. (291a)

"Yağış mevsimlerinde yağmurun yağadurduğu zamanlarda tuhaf güzel havası olur.

- Hezārelerniñ köç ve oġlan uşaḳları yayaḳlap ḳarlıḳ püştelerġa *çıḳıp turdılar*. (161b)

"Hezarelerin aile ve çocukları yayan bir şekilde karlı tepelere çıkadurdular."

- Her nėçük ėl ṭāḳat *ḳılıp tursa turayın*. (194b)

"Halk nasıl yapıyorsa (ben de) takat kıladurayım."

- Özbek vilāyetni mundaḳ bi'l külli alġan maḥallda biziñ *baḳıp turmaġımız* münāsib körünmedi.(207a)

"Özbeklerin vilayetleri bu biçimde ele geçirdikleri bir zamanda bizim bakakalmamız münasip görülmedi."

iii. Tezlik Fiilleri

bėr- yardımcı fiiliyle, asıl fiildeki hareketin hızını, çabukluğunu anlatmak üzere tezlik birleşik fiilleri yapılır. Asıl fiiller –A, -U veya –p zarf fiil eklerinden birini alırlar.

- Baġ bağlaġandın soñ özini *ḳoya bėrse* bisyār bolur ėdi kim bağları üzülür ėdi. (7a)

"Kuşak bağlandıktan sonra kendini koyuverse çoğu kez kuşak kopardı."

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ ılġarını basıp bu bėglerniñ ekşerini tüşürüp yana *ḳoya bėrdiler.* (34a)

"Sultan Hüseyin Mirza'nın akıncılarını basıp bu beylerin çoğunu ele geçirip geri bırakıverdiler."

- Çėrig żabṭı bu mertebede ėdi kim fermān boldı kim cemī' ėlniñ cihātın hīçkim saḫlamay tamām *yandura bėrgeyler*. (40a)

"Orduda disiplin o derecedeydi ki emredildiği üzere ahalinin malı ve hiç kimsenin bir şeyi saklanmayıp iade ediverecekler."

- Ḫüsrev Şāh Ḥiṣār'nı *alıp bėrdi*. (69a)

"Hüsrev Şah, Hisar'ı alıverdi."

- Yaġı ḳaça bėrdi. (198b)

"Düşman kaçıverdi."

- Gilānūr'dın ėrte köçüp yolda Ġāzī Ḫān ve ḳaçḳanlarınıñ ḫaberini yavuḳ *salıp bėrdiler*. (258a)

"Gilanur'dan sabah kalkıp yolda giderken Gazi Han ve diğer kaçanların haberini getiriverdiler."

iv. Yaklaşma

Genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de yaklaşma fiilleri zarf fiil eki almış asıl fiilin ardından gelen yaz- yardımcı fiili ile yapılır. Asıl fiildeki hareketin "neredeyse" gerçekleşeceği manası katar."

- Taḳılıp tamām *yıḳıla yazdı*. (123b)

"Takılıp neredeyse düşeyazdı."

- Āḫir ṣoḥbet çıḳmay İşkemiş nevāḥīside yasaşıp cėbeler kėyişip *uruşa yazıp* ayrılıp Nāṣır Mīrzā, Bedaḫşān sarı tarttı. (156a)

"Sonunda anlaşamayarak İşkemiş civarında saflar yapıp zırhlar giyip vuruşayazdılar, sonra birbirinden ayrılıp Nasır Mirza Bedahşan tarafına gitti."

- Kėyin ayaġı üzüngümge *tėge yazıp* ḳaldı. (204a)

“Arka ayağı üzengime değeyazıp kaldı.”

(2). İsim + Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Bir diğer birleşik fiil yapısı kurma yöntemi bir isim ve bir yardımcı fiilin bir araya getirilmesi ile olur. Metnimizde isim+ yardımcı fiille kurulan birleşik fiil yapıları aşağıdaki gibidir.

i. bėr-

- Muḥammed Şeybānī Ḫān, Sulṭān Maḥmūd Ḫān bile Alça Ḫān’ġa *şikest bėrip* Taşkend ve Şāhruḫıyya’nı alġan maḥallda uşbu Suḫ bile Hüşyār kūh-pāyeleriġa kėlip bir yılga yavuḳ tenḳīşlıḳ bile ötkerip Kābil ‘azīmeti ḳıldım. (4a)

“Muhammed Şeybani Han, Sultan Mahmud Han ve Alça Han’ı mağlup edip Taşkend ve Şahruhiye’yi aldığı zaman ben de bu Suh ve Hüşyar dağlarının eteklerine gelip bir yıla yakın bir zamanı sıkıntı ile geçirdikten sonra Kabil’e gitmiştim.”

- Ḫorāsān sarı *ruḫṣat bėrildi.* (201b)

“Horasan tarafına izin verildi.”

- Körüşkendin soñ yanımda olturġuzup *köñül bėrdim.* (202a)

“Görüştükten sonra yanımda oturtup teselli ettim.”

- Hīç işke sözini *ḳarār bėre almay* olturġanda Tėmür Sulṭān bile‘Ubeyd Sulṭān çerig bile ılġap yėtişür. (206b)

“Hiçbirine karar veremeyip oturdukları için Timur Sultan ile Ubeyd Sultan asker ile hızlıca gelip yetişir.”

ii. ėt-

- Ḫ^{w}āce Yaḥyā bizni Semerḳand’ġa kivürmekni *cezm ėtip* yibermedi, velī me‘yūs bulġu dėk söz hem aytmadı. (78b)

“Hoca Yahya bizi Semerkand’a sokmaya niyet edip göndermedi, fakat bizi ümitsizliğe sevk edecek söz de söylemedi.”

- Uşbu çeşme başıda çeşme yaḳasıdaḳı taşīda ḳazıp bu üç beytni *sebt ėttim.* (99a)

“Bu çeşme başında ve çeşme kenarındaki taşı kazıyarak bu üç beyiti sebt ettim (yazdım).”

- *Yād ėtmes* ėmiş kişini miḥnette kişi/ *Şād ėtmes* ėmiş köñülni ġurbette kişi (100a)

"Mihnette insan insanı yad etmezmiş (hatırlamazmış); gurbette insan gönlünü şad etmezmiş"

- Çün bu yürüş yağı Afġānlarnıñ def'i üçün ėdi, bu yağılardın ba'żısı başını alıp gittiler, ba'żısı kėlip çākerlik ve ḳulluḳnı *ḳabūl ėttiler*; azağlaḳ kim ḳalıp ėdi, Bengālī'niñ destnigarı ėdi. (376a)

"Bu sefer asi Afganların defedilmesi içindi, bu asilerden bazısı başını alıp gitti, bazısı gelip hizmetkarlık ve kulluğu kabul etti, kalan az kısmı da Bengali'nin yardımcılarıydı."

iii. ėyle-

- Çün bu tārīḫde andaḳ iltizām ḳılılıptur kim her sözniñ rāstını bitilgey ve her işniñ beyān-ı vāḳi'ini taḥrīr ėtilgey, lācerem ata aġadın her yaḫşılıḳ ve yamanlıġ kim şāyi' ėdi taḳrīr ḳıldım ve ḫavīş ü bīgānedin her 'ayb u hüner kim beyān-ı vāḳi' ėdi, *taḥrīr ėyledim*. (201a)

"Bu tarihde her sözün doğrusu ve her işin olduğu gibi yazılması gerekli sayıldığı için şüphesiz ki baba ve büyük kardeşten her iyilik ve kötülük ne vardıysa onları söyledim ve akraba ve yabancıdan da ne kusur veya meziyet görülmüşse onları tahrir eyledim(yazdım)."

- Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā kim mundaḳ zişt ü şenī' ḥarekātḳa iḳdām ḳıldı ve bu nev' şūr u fitne-engīz ü bünyādıġa *ihtimām ėyledi*; eger pāre pāre ḳılsam yėri bar ėdi. (201b)

"Muhammed Hüseyin Mirza ki böylesine nefret edilecek ve utanılacak bir harekete gayret etti ve bu türde bir fitne ve fesada ihtimam etti, onu parça parça etsem yeriydi."

- Ẓāhir ėttiler ve bahadurluḳ ėtti ve neng ü nām *ḥāṣıl ėylediler*. (218a)

"Gayret ettiler ve yiğitlik gösterdiler ve kahramanlık şerefi ve iyi ad (hasıl ettiler) kazandılar."

- Mundaḳ zor ġanīmnı maġlub ḳılıp Hindūstān dėk Kėng memleketni *meftūḥ ėyledi*. (270a)

“Böylesine güçlü bir düşmanı mağlup edip Hindistan gibi geniş memleketi fethettirdi (meftuh eyledi).”

iv. ḳıl-

- Çün bu tārīḫde andaḳ *iltizām ḳılılıptur* kim her sözniñ rāstını bitilgey ve her işniñ beyān-ı vāḳi‘ini taḥrīr ėtilgey, lācerem ata aġadın her yaḫşılıḳ ve yamanlıġ kim şāyi‘ ėdi *taḳrīr ḳıldım* ve ḫavīş ü bīgānedin her ‘ayb u hüner kim beyān-ı vāḳi‘ ėdi, taḥrīr ėyledim. (201a)

“Bu tarihde her sözün doğrusu ve her işin olduğu gibi yazılması gerekli sayıldığı için şüphesiz ki baba ve büyük kardeşten her iyilik ve kötülük ne vardıysa onları tahrir kıldım (söyledim) ve akraba ve yabancıdan da ne kusur veya meziyet görülmüşse onları tahrir ettim (yazdım).”

- Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā kim mundaḳ zişt ü şenī‘ ḥarekātḳa *iḳdām ḳıldı* ve bu nev‘ şūr u fitne-engīz ü bünyādıġa ihtimām ėyledi, eger *pāre pāre ḳılsam* yėri bar ėdi. (201b)

“Muhammed Hüseyin Mirza ki böylesine nefret edilecek ve utanılacak bir harekete gayret etti (ikdam kıldı) ve bu türde bir fitne ve fesada ihtimam etti, onu parça parça etsem yeriydi.”

- Tevekkülümizge yaraşa Tėñri te‘ālā renç ve meşaḳḳatımızını *żāyi‘ ḳılmay*. (270a)

“Tevekkülümüze yaraşır biçimde Tanrı teala eziyet ve zahmetimizi zayi kılmaz.”

- Bu tārīḫde kim mėn Hindūstān’nı *feṭḥ ḳıldım*. (270b)

“Bu tarihde Hindistan’ı feth ettim (feth kıldım).”

- Sulṭān İbrāhīm feṭḥidin bir nėçe kün burunraḳ ‘alemdin *naḳl ḳıldı*. (271a)

“Sultan İbrahim’in bozgunundan birkaç gün önce dünyadan göç etti (nakl kıldı).”

v. bol-

- Erki cenūb ṭarafıda *vāḳi‘ boluptur*. (2a)

“Erki güney tarafında bulunur.”

- ʿÖmer Şeyḫ Mīrzā’nıñ āḫir zamānlarıda ḳızıl bile aḳ mevclig taş uşbu taġda *peydā boldı*. (3a)

“Ömer Şeyh Mirza’nın son zamanlarında bu dağda kızıl ve ak dalgalı bir taş peyda oldu.”

- Tünd yėlleri bar dėrler kim bir nėçe dervĭş bu bādiyede tünd yėlge yoluḳup birbirni tapa almay, “Ḥāy dervĭş ḥā dervĭş“ dėy dėy tamām *helāk bolurlar*. (4b)

“Kasırgaları var, derler ki birkaç derviş bu çölde kasırgaya tutulup birbirlerini bulamadan “Ha derviş, ha derviş” diye diye helak olmuşlardır.”

- Yasal u tertībni mülāḥaẓa ḳılmay cilevrez oḳ ġanīm sarı *müteveccih bolduk*. (106a)

“Saf tutup düzene girmeyi düşünmeden doludizgin düşmana doğru müteveccih olduk.”

f. FİİLİMSİLER

Fiilimsiler, fiil kök veya gövdelerinin aldıkları eklerle geçici olarak isim, sıfat ya da zarf gibi davranması sonucu ortaya çıkmış ve cümle içinde bitmiş bir eylem ya da fikri belirtmeyen fiil menşeili gramer şekilleridir. Fiilimsiler bitmiş bir eylem ya da fikir belirtmeseler de bağımlı birleşik cümle yapılarında isimleşmiş yan cümle gibi davranırlar (Turan, 1996, 133). Fiilimsiler tamamlanmış bir eylem belirtmedikleri için herhangi bir fiil çekim eki de almazlar. Fiilimsilerin söz dizimsel fonksiyonları, bağımlı birleşik cümleler kısmında ele alınmıştır.

Fiilimsiler, morfo-sentatik yapılarına göre üç bölüme ayrılır: isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil. Aşağıda söz dizimsel fonksiyonları ayrı tutularak yalnız aldıkları eklere göre metnimizdeki örnekleri verilmiştir.

(1) İsim Fiiller

Fiil kök ve gövdelerine getirilen ekler vasıtasıyla fiillerin cümle içerisinde geçici olarak isim gibi kullanılmasını sağlayan fiil kökenli şekillere isim fiil denir. İsim fiiller üzerlerine isim çekim ekleri alabilirler. Çağatay Türkçesinde yalnız –mAK eki ile isim fiiller yapılmıştır.

i. –mAK

Bütün isim kök ve gövdelerine gelerek onları isimleştiren bu ek ile fiillerin hareket ismi yapılır. Üzerine isim çekleri alabilir. +lIK isimden isim yapma eki ile genişletilerek –mAKlIK biçimi ile de kullanılır.

- Bu bitilgenlerdin makṣūd özini *artturmaḳ* ėmes. (86a)

"Bu yazılanların amacı kendimi yükseltmek değildir."

- Dėdim kim "Pes, nė *ḳılmaḳ* kėrek?" (116a)

"Öyleyse ne yapmak gerek, dedim."

- Körüp sorup 'ināyet şefḳat sözler aytıp va'deler ḳılıp istimālatlar bėrip yiberdim kim arġamçı ve orġaḳ ve baltu ve su *kėçmek* esbābı ve at boġzı ve yėgülük ve eger müyesser bolsa, at hem kėltürgey. (117b)

"Görüp sorup inayet ve şefkat sözleri söyleyip vaatlerde bulunup avutarak gönderdim ki urgan, orak, balta ve suyu geçmek için lazım olan esbabla birlikte atlara yem, kendimize yiyecek ve eğer mümkünse at da getirsin."

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk Timur Bėg ornıġa olturġan uluḳ bādşāh ġanīmniñ üstige *yürümekni* dėmey yėr bėrkitmekni dėse ėl ve ulusḳa nė ümīdvārlıḳ ḳalġay? (122b)

"Sultan Hüseyin Mirza gibi Timur Bey tahtına oturmuş büyük bir padişah düşman üzerine yürümeyi düşünmeden yerini sağlamlaştırmayı söylese halka ve ulusa nasıl bir ümit kalacaktı?"

- Çehre *saḫlamaḳlıġnı* hüner bilürler ėrdi. (26a)

"Çehre beslemeyi hüner bilirlerdi."

- Burunḳılar dėptürler kim ḳorġan *bėrkitmeklikke* baş kėrek, iki ḳol kėrek, iki but kėrek. (94a)

"Öncekiler derler ki bir kurganı güçlendirmeye baş gerek, iki kol gerek, iki ayak gerek."

- Ḫoş ḳılıp özni bu *kėçmekliktin* / Tevbe ḳıldım çağır *içmekliktin* (312a)

"Kendimi bu vazgeçmeye razı edip; tövbe ettim içki içmekten"

(2) Sıfat Fiiller (Partisipler)

Fiil kök ve gövdelerine getirilen sıfat fiil ekleri ile fiil şekillerinden geçici olarak sıfatlar veya isimler yapılır. Sıfat fiillerin birinci fonksiyonu sıfatlar gibi davranarak isimleri nitelendirmektir. Ayrıca isim fiiller gibi de kullanılabilirler. Bu durumda üzerlerine isim çekim ekleri alabilirler. Sıfat fiil eklerinin her biri aslında belirli bir zaman ifadesine de sahiptir. Buna göre sıfat fiil ekleri ve metnimizden örnekler aşağıda verilmiştir.

i. Geçmiş zaman partisipleri

Geçmiş zaman partisipleri iki şekildir[20], ancak her ikisi de Çağatay Türkçesinde nadiren kullanılmıştır. Bizim metnimizdeki örnekleri ise şu şekildedir.

a. –mIş

Nadir kullanılan bu geçmiş zaman sıfat fiil eki de isim çekim ekleri alarak adlaşabilir. Metnimizdeki örneklerde –mış bol- şeklinde kullanılmıştır:

- Ḥażret-i risālet zamānıdın beri ol miḳdār e'imme İslām kim Māverāünnehr'din peydā boluptur, hīç vilāyettin ma'lūm ėmes kim munça *peydā bolmış bolġay*. (45a)

"Hazret-i Peygamber zamanından beri Maveraünnehir'de öylesine çok İslam imamları ortaya çıkmıştır ki başka hiçbir vilayetten bu kadar çok imam çıkmış olsun."

- Ehl-i faẕl u ehl-i hünerġa 'Alī Şīr Bėg'çe mürebbī vü muḳavvī ma'lūm ėmes kim hergiz *peydā bolmış bolġay*. (171a)

"Fazıl ve hüner ehilleri içinde Ali Şîr Bey kadar eğitici ve koruyucu olan başka bir adamın var olduğu hiç olmamıştır."

- Uşmunça şehr ve vilāyet çāh suyı bile ya ḥavż suyı bile kim biskāl yamġurıdın *yıġılmış bolġay*. (274b)

"Bunca şehir ve vilayetler kuyu ya da mevsim yağmurundan toplanmış havuz suyuyla geçinir."

ii. Geniş zaman partisipleri

[20] -Duk ve –mIş ekleri ile kurulan geçmiş zaman partisiplerinden metnimizde yalnız –mIş ile kurulmuş örneklere rastlanmıştır.

Geniş zaman ifadesiyle fiilimsiler yapan sıfat fiil ekleri Çağatay Türkçesinde iki şekildir.

a. –GAn, -KAn, -An

Aslında geniş zaman partisipi olan bu ek, bazen öğrenilen geçmiş zaman ifadesi de belirtebilir. Bazı durumlarda kalıplaşarak kalıcı isimler de üretebilir, bu durumda fiilden isim yapma eki fonksiyonunda olur. Asıl vazifesi fiillerden sıfat yapmak olduğu halde isim çekim ekleri alarak adlaştığı da görülür. Ayrıca bu ek üzerine hal ekleri de alabilir, ancak o zaman zarf fiil fonksiyonunda olur. Hal ekleri ile genişlemiş şekillerine zarf fiiller kısmında yer verilmiştir. Aşağıda metnimizde sıfat fonksiyonuyla kullanılan örnekler verilmiştir.

- Yūnus Ḫān'nıñ anası Türkistānlıḳ Ḳıpçaḳ bėgleridin Tėmūr Bėg *ri'āyet ḳılġan* Şeyḫ Nūreddīn Bėg'niñ ḳızı yā nebīresi bolur. (9b)

"Yunus Han'ın annesi Türkistanlı Kıpçak beylerinden olan Timur Bey'in koruduğu Şeyh Nureddin Bey'in kızı ya da torunudur."

- Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ vāḳi'asıdın soñra Andicān bėgleriniñ bile yaḫşı *çıḳışmaġan* cihetidin Semerḳand'ġa Sulṭān Aḥmed Mīrzā mülāzemetiġa bardı. (13a)

"Sultan Ebu Said Mirza'nın vefatından sonra Endican beyleri ile iyi anlaşamadığı için Semerkand'a Sultan Ahmed Mirza'nın hizmetine girdi."

- 'Arūzġa müteveccih *bolġan* kişige ma'lūm bolġusıdur. (171a)

"Aruzla uğraşan kişilerce malumdur."

- Burun *kėlgen* bir 'Alī Han Bayındır ėdi. (175b)

"Önce gelen Ali Han Bayındır'dı."

b. –r/-Ar/ -Ir/ -Ur

Bir diğer geniş zaman partisipi olan bu ek üzerine iyelik ekleri alabilir. İyelik eklerinin üzerine de belirtme ve yönelme durum ekleri gelebilir. Bu biçimdeyken de sıfat fiil olma pozisyonunu korur. Ancak ekin hemen ardından hal ekleri gelirse, o zaman zarf fiil fonksiyonuna sahip olur. Sıfat fiil eki olmasına rağmen cümlenin bağlamına göre isim fiil olarak da işlev görebilir.

- Bir nėçe kökeldaş, imeldaş ve bayırısı Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’nı alıp Semerḳand’ġa Sulṭān ‘Alī Mīrzā ḳaşıġa *kėltürür* ḫayāli bile Keş’ḳa kėldiler. (58b)

“Birkaç sütkardeşi, arkadaşı ve emektar adamı Sultan Mesud Mirza’yı alıp Semerkand’a Sultan Ali Mirza yanına götürme niyeti ile Keş’e geldiler.”

- Tañlası ṭabl-ı kuç çaldurup at üstide oḳ sözleşip ḳaysı yol bile *yürürni ḳarār bėrür* ḫayālda ėdim. (150a)

“Ertesi gün, kalkma davulları çaldırıp at üstünde konuşarak hangi yoldan gidilir karar verme niyetindeydim.”

- Ḳurġan *bėrkitürni* ḫod ḫayāl ḳıla almaslar. (205b)

“Kurgan güçlendirmeyi bile düşünemezler.”

- Yol *bilür* kişiler ‘arż ḳıldılar kim Gūmel yolıda bu rūdnı nėçe ḳatla kiçmek kėrek, eger su mundaḳ uluḳ bolsa, müşkildür. (149b)

“Yolu bilen kişiler arz ettiler ki Gümel yolunda bu çayı birkaç defa geçmemiz gerek, eğer su bundan yüksek olursa (geçmek) zordur.”

- Orduġa kėlip Türk u Hind ümerāsını çarlap bu kāfirniñ vilāyetiniñ üstige *yürürni* meşveret ḳılıldı. (325b)

“Ordugaha gelip Türk ve Hind emirlerini çağırıp bu kafirin vilayeti üstüne yürüme (fikri) konuşulup danışıldı.”

c. Geniş zaman olumsuzu –mAs: -r geniş zaman sıfat fiilinin olumsuzu olarak bu ek kullanılır. Üzerine isim yapım ekleri ve hal ekleri alabilir.

- Münāfiḳ ve fāsiḳ ve ḥarām-nemek ve yaramas kişi ėrdi. (13b)

“Münafık, fāsık, nankör ve yaramaz bir adamdı.”

- Çehre saḫlamaslıġnı ‘ayb ḳılurlar ėdi. (26a)

“Çehre saklamamazlığı ayıplarlardı.”

- Barur turar yėrimizdin ve ḳılur ḳılmas işimizdin isti‘lām u istifsār ḳılıp müteeṣṣir bolup bizniñ ḥālimizġa riḳḳat ḳılıp fātiḥa oḳup bardı. (60a)

“Gider varır yerimizden ve kılır kılmaz işimizden sorup müteessir oldu ve halimize acıyarak dua edip gitti.”

iii. Gelecek zaman partisipleri

Çağatay Türkçesinde gelecek zaman ifadesiyle sıfat fiil yapan ekler şunlardır: -AsI[21], -GU, -KU ve bundan türetilmiş –GuçI, -KuçI.

a. –GU/ -KU

Çağatay Türkçesinin asıl gelecek zaman partisipi olan bu ek, sıfat fiil yapma fonksiyonun dışında isim yapma, gelecek zaman, kesinlik ve gereklilik belirtme fonksiyonlarına da sahiptir. Üzerine aldığı isim yapma ekleriyle yeni formları oluşur ve bu yeni şekiller de gerek sıfat fiil fonksiyonuyla gerek başka fonksiyonlarla kullanılır.

- Aşağıdaki örneklerde –GusI ile önce isimleşen fiil, daha sonra yüklem ismi olarak gelecek zaman, kesinlik ve gereklilik belirtme fonksiyonlarıyla kullanılmıştır.

- Ḫʷāce Ḳāḍī'nı ve Uzun Ḥasan'ı, Ḫʷāce Ḥüseyn'ni ėlçilikke bu mażmūn bile yiberildi kim "Bu vilāyette mülāzımlardın bir kişini ḫod *ḳoyulġusıdur*; mėn hem mülāzım ve hem ferzend, eger bu ḫidmetni maña 'uhde ḳılsalar, yaḫşıraḳ ve āsānraḳ fayṣal tapḳusıdır." (16b)

"Hoca Kadı ve Uzun Hasan'ı Hoca Hüseyin'e elçi olarak gönderildi, 'Bu vilayete onun adamlarından bir kişi nasılsa tayin edilecektir, ben onun hem adamı hem evladıyım, eğer bu işi bana bırakırlarsa güzelce ve kolaylıkla halledilecektir."

- Bu tört mīrzānıñ ḥālātı bu Tārīḫ'de yıl vaḳāyi'ide meẕkūr *bolġusıdur*. (27a)

"Bu dört mirzanın vekayileri, bu Tarih'de senelerin olaylarında anlatılacaktır."

- Mundın soñġı vaḳāyi'de özge keyfiyyetler ma'lūm *bolġusıdur*. (50b)

"Bundan sonraki vekayide diğer keyfiyetler bildirilesidir."

- Ol şıḳḳını maṣlaḥat körmey Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nı, kim kiçiklikidin beri saḫlap ulġatıp ėdi, bėg-atakesi ėdi, bu bėş künlük dünyā maṣlaḥatı cihetidin, kim nė aña vefā ḳıldı ve nė hīçkimge vefā *ḳılġusıdur*; tutup bu kūrnemek merdek közlerige nişter salıp kūr ḳıldı. (58b)

[21] Aslında Oğuzcada gelecek zaman partisipi olarak kullanılan bu ek, Çağatay Türkçesinde nadiren kullanılmış olsa da metnimizde örneğine rastlanmamıştır.

“Uygun görmeyerek Sultan Mesud Mirza’yı ki küçüklüğünden beri onu koruyup büyütmüş, beyatekeliğini yapmıştı, bu sefil ve nankör adam beş günlük dünya faydası için -ki ne ona vefa gösterdi ne de başkasına vefası olasıdır- (Sultan Mesud Mirza’nın) gözlerine mil çekerek kör etti.”

- Uşbu üç tört künde taḥḳīḳ bozulup *yanġusıdur*. (105b)

“Şu üç dört günde muhakkak bozulup geri dönesidir.”

- Bu tārīḫde ḫānlarnıñ ẕikri mükerreren taḳrīb bile *kėlgüsidür*. (11b)

“Bu tarihde (Vekai’yi kasdediyor) hanlardan tekrar sırayla bahsedilesidir.”

- Yana biri bu kim inisi Velī’ni sordum kim ol ḳaçan *kėlgüsidür*; Amū deryāsıdın ḳaysı güẕūr bile *ötküsidür*. (124a)

“Biri budur ki küçük kardeşi Veli’yi sordum, o ne zaman gelecektir, Amu nehrinin hangi geçidinden geçesidir.”

- ➢ +lUK isimlerden isim türeten ek ile birleşerek –GUlUK şekli ile hem isim hem de sıfat fonksiyonuyla kullanılır.
- Körüp sorup ‘ināyet şefḳat sözler aytıp va‘deler ḳılıp istimālatlar bėrip yiberdim kim arġamçı ve orġaḳ ve baltu ve su kėçmek esbābı ve at boġzı ve *yėgülük* ve eger müyesser bolsa, at hem kėltürgey. (117b)

“Görüp sorup inayet ve şefkat sözleri söyleyip vaatlerde bulunup avutarak gönderdim ki urgan, orak, balta ve suyu geçmek için lazım olan esbabla birlikte atlara yem, kendimize yiyecek ve eğer mümkünse at da getirsin.”

- Munça ḳuvvet ü ḳudret özümizge bir yėr fikrini *ḳılġuluḳtur* ve bu miḳdār füre u furṣatta ḳavī düşmendin yıraḳraḳ *ayrılġuluḳtur*. (213a)

“Böyle bir kuvvet ve kudret karşısında biz kendimize yer (edinme) fikrini düşünmeli ve böyle bir fırsatta kuvvetli düşmandan uzaklara gitmeliyiz.”

- Bādṣāhları ve bėglerige kėçeler şem‘ġa iḥtiyāc *bolġuluḳ* iş bolsa, uşbu çirkīn dīvetīler bu çırāġnı kėltürüp yaḳın alıp turadurlar. (291a)

“Padişahlara ve beylere geceleri muma ihtiyaç duyulası işi olsa, bu çirkin divetiler bu lambayı getirip yanlarında dururlar.”

- ➢ -GU partisip eki ile +çI isimden isim yapma ekinin birleşmesiyle oluşan –GUçI/ -KuçI biçimi bir yandan kalıcı fail isimleri yaparken, diğer yandan

sıfat fiil fonksiyonuyla da kullanılır (Argunşah, 2013, 150). Üzerine isim çekim ekleri alarak adlaşabilir.

- Alça'nıñ vech-i tesmiyesi munı dėrler kim Ḳalmaḳ ve Moġul tili bile *öltürgüçini* "alaçı" dėrler. (11b)

"Alça'nın verilmesinin sebebi şudur ki Kalmak ve Moğol dilinde öldürene alaçı derler."

- Bu re'ydin Ebū Yūsuf Arġun'nıñ ḫaberi bar ėgendür, belk' bu re'yni *körsetküçi* uşol ġaddār ėgendür. (80a)

"Ebu Yusuf Argun'un bu fikirden haberi varmış, belki bu fikri veren de bu hain olmuştur."

- Sudın şimāl sarıġa kim ötüldi, yaġıdın uçraştuk, velī yaka yarımnı *tüşürgüçi yalangaçlaġuçı* tamām bu şūm Moġul ėdi. (90b)

"Sudan kuzey tarafına geçilince düşmanın takibinden kurtulduk, ancak burada adamlarımızı düşürücü, soyucuların tamamı bu uğursuz Moğollardı."

- Bu fitnelerni engīz *ḳılġuçı* mundın ḳaçıp barġanlarnı yamanlıḳḳa tīz *ḳılġuçı* ḫod Uzun Ḥasan ḥarām-nemek ėgendür. (51b)

"Bu fitnelere sebebiyet verecek, buradan kaçıp gidenleri kötülüğe sevkedecek kişi nankör Uzun Hasan'ın ta kendisiymiş."

- Destār-ı ḫ^{w}ān *salġuçı* taḳṣīr ḳılıptur. (83b)

"Sofra örtüsünü koyan kusur etmiştir."

- Yoḳ yėrge *ḳoşulġuçı* bolmaġay siz. (256a)

"Boş yere katılacak olmayın."

- Köp ü azġa Tėñri'dür *bėrgüçisi*. (211a)

"Çoğu ve azı verecek olan Tanrı'dır."

(3) Zarf Fiiller

Fiil kök veya gövdelerine gelerek, onların cümle içinde zarf fonksiyonuyla kullanılmasını sağlayan biçim birimlere zarf fiil ekleri denir. Çağatay Türkçesinde basit yapıda zarf fiil eki olarak kullanılan biçim birimler olduğu gibi bazı sıfat fiil eklerinin hal ekleri ile birleşmesiyle oluşmuş birleşik zarf fiil ekleri de mevcuttur. Zarf fiiller, fiilleri ve sıfatları durum, zaman ve ilgi yönünden belirten geçici zarf

yapılarıdır. Aşağıda zarf fiiller, bu özelliklerine göre üç bölüme ayrılarak ele alınmıştır.

i. Durum Zarf Fiilleri

a. –A, -I, -U, -y

Bu eklerin fillerden zarf fiil yapma fonksiyonu dışında birkaç fonksiyonu daha bulunmaktadır: birleşik fiil yapımında asıl fiili yardımcı fiile bağlama ve yeterlilik fiilleri al- ve bil- şekillerini asıl fiile bağlama; bazı fiil kökenli ikilemeler ile –AdUr, -A durur, -ydIr biçimli şimdiki zaman kipinde. Bu fonksiyonları ilgili bölümlerde ele alınmıştır. Zarf fiil fonksiyonu ile kullanıldığında geldiği fiile "–ArAk, -p" anlamları katar. Metnimizde zarf fiil fonksiyonu ile kullanımları aşağıda verilmiştir.

- Ḳunduz sarı su yoḳḳarı *baḳa* köçti. (33a)

"Kunduz tarafı, suyun yukarı bakan tarafına gitti."

- Bu ol zīclerġa *baḳa* nāḳışraḳdur. (47a)

"Bu o ziclere bakarak noksancadır."

- Bir kün uşbu yėrde ėgende Ḫ^{w}āce Ebū'l Mekārim, kim bizniñ dėk celāyı vaṭan bolup sergerdān ėdi, mėni *köre* kėldi. (60a)

"Bir gün oradayken bizim gibi vatanından sürülüp şaşkın haldeki Hoca Ebülmekarim, beni göre (görmek için) geldi."

b. –UrçA < Ur+çA

Sıfat fiil eklerinden olan –Ur ile +çA eşitlik ekinin birleşmesinden oluşan bu zarf fiil eki, geldiği fiile "-ır kadar, -ır gibi" anlamları katar. Bizim metnimizde kullanımına rastlanmamıştır.

c. –ArGA, -UrGA <A/Ur+GA

Sıfat fiil ekleri –Ar ve –Ur üzerine gelen yönelme durumu eki ile oluşmuş bu zarf fiil eki, eklendiği fiile "-mek için, -meğe" anlamları katar.

- Uşol ḥīnda bu atlıġlar bāġnıñ èşikini *ḳaparġa* furṣat ḳılmay dīvārnı kim eski bolġan yėrdin raḫna ḳılıp kirdiler. (119a)

“O anda bu atlılar bahçenin kapısını aramaya fırsat aramadan eski duvarın bir yerinden bir delik açıp girdiler.”

- Şirīm Taġayi, kim ol furṣat andın uluḳraḳ kişimiz yoḳ ėdi, Ḫorāsān *barurġa* tāb kėltürmey ayrılur ḫayālı bar ėdi. (120b)

“Şirim Tagayi o sırada en büyük adamımızdı, Horasan’a gidesi olmayıp bizden ayrılma niyeti vardı.”

- Nāṣır Mīrzā her nėçe sa‘y ḳıldı, Ḫusrev Şāh añlap Kūhistān *barurġa* rāżı bolmadı. (155b)

“Nasır Mirza her ne kadar gayret ettiyse de Hüsrev Şah (durumu) anlayıp Kuhistan’a gitmeye razı olmadı.”

d. –ken

Bu zarf fiil eki yalnız ė- ~ ėr- ek fiilinin üzerine eklenir. Metnimizdeki örnekleri aşağıdaki gibidir.

- Mėn uşbu nevbet Andicān’nı alġandın uşbu tārīḫḳaça şāyed kim iki üç ḳatla maña kirip Tembel’ġa yaġıḳtı *ėken* yana iki üç ḳatla Tembel’ġa kirip maña yaġıḳtı *ėken*. (73b)

“Endican’ı aldığımdan bu tarihe kadar, iki üç defa bana katılıp Tembel’e düşman olmuşken, iki üç defa da Tembel’e katılıp bana düşmanlığı olmuştur.”

- Yana saġdaḳḳa salġuça iki oḳ atḳunça furṣat boldı *ėken*. (107a)

“İki ok atacak kadar zaman olmuşken, oku tekrar sağdaka (ok kılıfına) koydum.”

- Biz Semtū yolı bile Ḳızıl Su sarı *ėken* furṣatta üç tört miñ üylüg kim Ḫusrev Şāh’ġa ta‘alluḳ ve Ḥiṣār Ḳunduz’da bolur Moġul ulusı köçleri bile kėlip ḳoşuldılar. (123a)

“Biz, Semtu yoluyla Kızıl Su tarafında olduğumuzda üç dört bin hanelik Hüsrev Şah’a tabi olup Hisar ve Kunduz’da bulunan Moğol ulusu göçleriyle birlikte gelip bize katıldılar.”

- Cihāngīr Mīrzā ol vilāyettin çün nāḫoşluḳ bile çıḳıp ėdi, aymaḳnı özige ḳoşsa, ba‘żı şirrīr u müftinler yana nė engėzler *ḳılur ėken* dėp Uştur Şehrdin uruḳdın ayrılıp uruḳta Velī Ḫāzın’ni ve Devlet ḳadem Ḳaravulnı ḳoyup aymaḳnı batraḳ ėligleliñ dėp carīda tėz tėpredük. (183b)

“Cihangir Mirza o vilayetten memnuniyetsizlikle çıkmıştı, aymakları kendi yanına çekse, bazı fitne ve fesatçıların birçok karışıklık çıkarıcağını düşünüp Uştur şehrinde saray ağırlıklarını bırakıp ve bu saray ağırlıklarının korunması için Veli Hazin ile Devlet Kadem Karavul’u bırakıp aymakları hemen ele geçirelim diye hafif techizatla ve süratle hareket ettik.”

ii. Zaman Zarf Fiilleri

a. –ArdA, -UrdA, -rdA < -A/Ur/r+ dA

Sıfat fiil eki –Ar ile bulunma durumu ekinden oluşmuş bu zarf fiil eki, eklendiği fiile “-ırken, -ınca” anlamı verir. Araya iyelik eklerinden aldığı da görülür, bu şekliyle de zarf fiil fonksiyonuyla kullanılmaya devam eder.

- Aş *tartarda* biziñ bī-devlet bökevüller ġāfil bolurlar. (305b)

“Yemeği tatarken bizim talihsiz bekavullar gaflete düşerler.”

- Nilüferzārnı seyr *ḳılurda* Şeyḫ Güran nīlüferniñ yeñi tuḫm bağlaġanını kėltürdi. (369b)

“Nilüfer çiçekliğini seyrederken Şeyh Güran nilüferin taze tohumlarından getirdi.”

- ‘Irāḳ buzuġluġıda Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa ḳoşulup yolda *kėlürde* şāyeste ḫidmetler ḳılġan üçün Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ri‘āyet ḳılıp ėdi. (28b)

“Irak bozgunluğunda Sultan Mahmud Mirza’ya katılıp yolda gelirken yararlı hizmetler gösterdiği için Sultan Mahmud Mirza da ona saygı göstermiştir.”

b. –DI ėrse

Eklendiği fiillere “-ınca” anlamı veren bu zarf fiil eki görülen geçmiş zaman ile ė- ~ ėr- ek fiilinin şart çekiminden oluşmuştur.

- Uluḳ iḫtiyār kişi Kühet sarını maṣlaḥat körüp öziniñ müdde‘āsınıñ iṣbātıġa nėçe tanuḳ hem *ötkerdi ėse*, su ötmekni ve Hindūstān ‘azīmetini feṯḥ ḳılıp Cām’dın köçüp Bāre suyını ötüp Muḥammed Piḫ dāmeniġa yavuḳraḳ kėlip tüşüldi. (146a)

“İtibar sahibi bir adam Kühet tarafını uygun görüp kendi iddiasının isbatına birkaç şahit de getirince suyu geçip Hindistan’ı feth etme fikrini ertelenerek Cām’dan kalkıp Bare suyunu geçip Muhammed Pih eteğine yakın yere inildi.”

c. –GAç, -KAç

"-ınca" anlamında zarf fiiller yapar.

- Semerḳand taḫtı müyesser u musaḫḫar *bolġaç* Andicān'nı Cihāngīr Mīrzā'ġa bėrilgey. (74b)

"Semerkand tahtı kolaylıkla ele geçirilince Endican Cihangir Mirza'ya verilecekti."

- Andicān'ġa *kėlgeç* Tembel'niñ inisi Ḫalīl ve Cam'ī kim bendte ėdiler, bėnddin çıḳarıp ḫil'atlar kėydürüp ruḫṣat bėrildi. (74b)

"Endican'a gelince Tembel'in küçük kardeşleri Halil ve Cam'i bağlıydılar, bağdan çıkarılıp hilatlar giydirip izin verildi."

- Yana bir kişi kėlip Kiçik Ḫān'nıñ yaḳın yėtkeniniñ ḫaberini *aytḳaç* Şāh Bėgim ve Kiçik Ḫān dedemniñ siñilleri Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān Ḫānım ve mėn ve Sulṭān Muḥammed Ḫānīka ve Mīrzā Ḫān barça Kiçik Ḫān dedemġa utru çıḳtuk. (102a)

"Sonra bir adam gelip Küçük Han'ın yaklaştığını söyleyince Şah Begim ve Küçük Han dedemin küçük kız kardeşleri Sultan Nigar Hanım ve Devlet Sultan Hanım, ben ve Sultan Mahmud Hanike ile Mirza Han Küçük Han dedeme doğru çıktık (karşılamaya çıktık)."

- Yavuḳ *yėtkeç* Ḫānnıñ sol ḳolı bile keyindin ėvrülüp kėlip Ḫānnıñ alıda tüşüp kėldi. (103a)

"Yaklaşınca hanın sol tarafından çember çizerek gelip hanın önünde inerek geldi."

d. –GAll, -KAll

Hem zaman hem sebep fonksiyonlarına sahip olan bu zarf fiil eki, sebep fonksiyonuyla kullanıldığında fiile "-mak için", zaman fonksiyonuyla kullanıldığında ise "-eli, -den beri" anlamları verir.

➢ Sebep fonksiyonunda kullanımı

- Ḥasan Ya'ḳūb'nı va'deler bile Mīrzā'ġa *baḳturġalı* kėlgen ėkendür. (24b)

"Hasan Yakup vaatler ile Mirza'ya baktırmak için gelmiştir."

- Ḳāsım Bėg özi Sulṭān Muḥammed Erġun bile rūberū bolup iki üç nevbet çapḳulap baş *çıḳarġalı* ḳoymas. (65a)

“Kasım Bey, Sultan Muhammed Ergun ile bizzat yüz yüze gelip iki üç defa başa çıkmak için kılıçla vuruşup başarılı olamaz.”

- Semerḳand’daḳı āşnālıḳ bile Mollā Ḥaydar’nıñ oġlı Mu’min Noyan Kökeldaş’nı ve Aḥmed Ḳāsım’nı yana ba‘żılarnı *aġırlaġalı* çarlar. (98b)

“Semerkand’daki aşinalık sebebiyle Molla Haydar’ın oğlu Mümin Noyan Kökeldaş’ı ve Ahmed Kasım’ı ve diğer bazılarını ağırlamak için davet eder.”

- Zaman fonksiyonunda kullanımı

- Ḫānım Ḫān babam şunḳar *bolġalı* anaları inileri siñillerini kim Şāh Bėgim ve Sulṭāñ Maḥmūd Ḫān ve Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān Ḫānım bolġaylar körmeydürler ėdi. (96b)

“Hanım, han dayım öldüğünden beri annesini, küçük erkek ve kız kardeşleri olan Şah Begim, Sultan Mahmud Han, Sultan Nigar Hanım ile Devlet Sultan Hanım’ı görmemişti.”

- Biz Kābil *kėlgeli* Türkmen Hezāre’si envā‘i bī-edeblıḳlar verāḫ-zenlıḳlar ḳılıp ėdiler. (160a)

“Biz Kabil’e geldiğimizden beri Türkmen hezaresi türlü türlü edebsizlikler ve yol baskınları yapmıştı.”

e. –GAnçA < -GAn+ çA

Eklendiği fiile “-diği gibi, -diği kadar” anlamı veren bu zarf fiil eki –GAn sıfat fiil ile +çA eşitlik ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

- Çün ‘ahd bolup ėdi, Ḫusrev Şāh’nı āzāde ḳılıp fermān boldı kim *aytalġança* nemesini ėltkey. (124b)

“Ahd yapılmıştı, Hüsrev Şah için irade ve ferman çıktı ki götürebildiği kadar eşyasını götürecek.”

- Yek-şembe küni aynıñ yėgirme ikiside Şeyḫ Cemālī’ni yiberildi kim Miyān Dū Āb terkeşbendleridin ve Dillī’din yıġa *alġança* çerig yıġıp Mevāt’nıñ kėntlerini çapıp talap ėligidin kėlgenini taḳṣīr ḳılmaġay tā bularga ol ṭarafdın ḫodūkī bolġay. (311b)

“Pazar günü ayın yirmi ikisinde Şeyh Cemali’yi, Miyan Du-Ab okçularından ve Dilli’den toplayabildiği kadar askeri toplayıp Mevat’ın köylerine akın etmesi ve elinden geleni eksik etmemesi için gönderdik.”

- Ḫālī̆ az ṣefā ėmes, egerçi *ta‘rī̆f ḳılġança* ėmes. (327b)

“Az sefalı değildir, gerçi tarif edildiği kadar da değildir.”

- Mėn hem ta‘ẕī̆m u iḫtirāmların ėligdin *kėlgençe* ḳıldım. (169b)

“Ben de tazim ve ihtiramları elimden geldiğince yaptım.”

f. –GAndA < -GAn+dA

Eklendiği fiile “-ince”, “-diği zaman” anlamı vererek fiil ve sıfatları zaman yönünden niteleyen bu zarf fiil eki, -GAn sıfat fiil eki ile bulunma durumu ekinin birleşmesinden oluşmuştur.

- Mėn Semerḳand’nı ikinçi nevbet *alġanda* bāvücūd kim Ser-i Pul’da şikest bolup ėdi, kėlip bėş ay ḳal‘adārlıḳ ḳıldım. (8b)

“Semerkand’ı ikinci kez aldığım zaman Ser-i Pul’da yenilmeme rağmen, gelip beş ay kaleyi savundum.”

- Sultān Aḥmed Mī̆rzā’ġa Çīr şikesti *bolġanda* Ura Tėpe’de ėrdi. (13a)

“Sultan Ahmed Mirza Çir’de mağlup olunca Ura Tepe’deydi.”

- ‘Ömer-Şeyḫ Mī̆rzā, Semerḳand ‘azī̆meti bile Ura Tėpe üstige *kėlgende* Ura Tėpe’ni Mī̆rzā mülāzımlarıġa tapşurup Mī̆rzā mülāzemetide boldı. (13b)

“Ömer Şeyh Mirza, Semerkand’a gitmek niyetiyle Ura Tepe üstüne gelince Ura Tepe’yi Mirza’nın adamlarına teslim edip Mirza’nın hizmetine girdi.”

- Türkmen hezāresini Dere-i Ḫoş’ta *çapḳanda* Ḳāsım Bėg bāvücūd-ı ḳarılıḳ yigitlerdin yaḫşıraḳ yürügen cihetidin Bengiş vilāyetini culdu bėrdim. (14a)

“Türkmen hezaresine Dere-i Hoş’ta akın ettiğimiz zaman Kasım Bey ihtiyarlığına rağmen yiğitlerden daha iyi yürüdüğü için kendisine Bengiş vilayetini mükafat olarak verdim.”

- Ḫān, Aḫsī nevāḥī̆siġa *yėtkende* bu bėgler ḫānġa kirip Kāsān’nı bėrdiler. (17b)

“Han, Ahsi civarına gelince bu beyler gidip hana Kasan’ı verdiler.”

g. –GAndIn < -GAn+dIn

-GAn sıfat fiil eki ve ayrılma durumu eki +DIn ile oluşmuş bu birleşik zarf fiil eki eklendiği fiile "-dan sonra" anlamı verir. Genellikle bu zarf fiil "soñ" edatıyla birlikte kullanılır.

- Baġ *bağlaġandın soñ* özini ḳoya bèrse bisyār bolur èdi kim bağları üzülür èdi. (7a)

"Kuşak bağlandıktan sonra kendini koyuverse çoğu kez kuşak kopardı."

- Kābil'ni *alġandın* bèş-altı ay soñra tārīḫ-i toḳuz yüz on birde Tèñri raḥmetiġa bardılar. (11a)

"Kabil'i aldıktan beş altı ay sonra 911 senesinde Tanrı rahmetine kavuştu."

- Atasını Özbek *öltürgendin* soñ kèlip mèniñ mülāzemetimde üç-tört yıl boldı. (11a)

"Babasını Özbek öldürdükten sonra gelip üç dört yıl benim yanımda durdu."

- Mīrzā *ḳopḳandın* soñ Ḥażret-i Ḫ^{w}āce buyurupturlar kim Mīrzā olturġan yèrni baḳḳaylar. (18b)

"Mirza kalktıktan sonra Hoca Hazretleri buyurmuş ki Mirza'nın oturduğu yere baksınlar."

- Sulṭān 'Alī Mīrzā bile *körüşkendin* soñ, çün ḳış yavuḳ kèlip èdi, Semerḳand èliniñ hem ḫaylī tenḳīslıḳı yoḳ èdi, mèn Andicān'ġa Sulṭān 'Alī Mīrzā Buḫārā'ġa mürāca'at ḳılduk. (38a)

"Sultan Ali Mirza ile görüştükten sonra, kış yaklaştığı ve Semerkand halkı da bir hayli sıkıntıya maruz kaldığı için ben Endican'a döndüm, Sultan Ali Mirza da Buhara'ya gitti."

h. –GUçA < -GU+çA

Eklendiği fiile "-dikçe, -acak kadar" anlamı veren bu zarf fiil eki –GU sıfat fiil eki ve +çA eşitlik ekinin birleşimden meydana gelir.

- Tuġçı tuġ *bağlaġuça* furṣat bolmadı. (106b)

"Tuğcunun tuğ bağlayacak kadar vakti olmadı."

- Gez ṭarafıdın bu ṭınābnı bu yıġaçḳa *tükengüçe* çırmarlar. (142b)

"Bu ipi, okun bağlı olan tarafından ağaça tükeninceye kadar sararlar."

- Ḳandahār nevāḥīside ḫizāne *üleşküçe* furṣat bolmadı. (212b)

“Kandahar civarında hazineyi paylaşacak kadar zaman olmadı.”

i. –GI/UnçA < GI/Un+çA

Eklendiği fiile “-ınca, -ıncaya kadar” anlamları veren bu ek, fiillerden isim yapan ek ile eşitlik ekinin birleşmesinden oluşur.

- Köz kār *ḳılġınça* uşmundaḳ gül-zār ėdi. (232b)

“Göz alabilinceye kadar böyle gül bahçesiydi.”

- Her ısıtḳanda ġarḳ ġarḳ *bolmaġunça* ısıtma ḳoymas ėdi. (236a)

“Her hararet geldiğinde su içinde boğuluncaya hararet geçmezdi.”

- Ba‘żılar kim yayaḳ yürüp ėvrülürler ėdi, bir *ėvrülgünçe* tañ atar ėdi. (92b)

“Bazıları yaya yürüyerek dolaşırdı ve bir defa dolaşıncaya kadar sabah olurdu.”

- Tañ *atḳunça* ḫod ḳurġan ėli burcnı tamām ḳoparıp ėdiler. (34b)

“Gün aydınlanıncaya kadar kurgan halkı burcu tamamen tamir etmişti.”

- Mėn *yėtkünçe* Āhenīn Dervāzesi’din Özbeklerni çıḳarıpturlar. (85a)

“Ben yetişinceye kadar Ahenin kapısından Özbekleri çıkarmışlardı.”

j. –mAy

Eklendiğe fiile “-madan” anlamı katan bu ek, olumsuzluk eki –mA ve zarf fiil eki –y’nın birleşmesinden oluşmuştur.

- Gāhī ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ bed-ma‘āşlıġıdın gāhī Moġul ulusınıñ muḫalefetidin, vilāyette *tura almay* yana Moġulistān’ġa çıḳar ėrdi. (6a)

“Kah Ömer Şeyh Mirza’nın kötü hareketlerinden kah Moğol ulusunun muhalefetinden vilayette duramadan tekrar Moğolistan’a giderdi.”

- Mėn Buḫārā ve Semerḳand’nı alġanda *çıḳmay* ḳalıp ėdi. (11a)

“Ben Buhara ve Semerkand’ı aldığımda çıkmadan kalmıştı.”

- Ebā Bekir Duġlat Kāşġarī, kim hīçkimge baş *ėndürmey* nėçe yıl ėdi kim Kāşġar ve Ḫotan ḥākimi ėdi, ol dağı vilāyet dağdağası bile Özkend yavuġıġa kėlip ḳurġan salıp vilāyetḳa buzuġluḳ ḳıla kirişti. (17b)

“Ebā Bekir Duglat Kāşgarî, hiçkimseye baş eğmeden kaç senedir Kaşgar ve Hoten’in hakimiydi, o da vilayet almak iddiasıyla Özkend yakınlarına gelip kurgan kurdu ve vilayette bozgunluk çıkarmaya başladı.”

- Maḥmūd Barlas Ḥiṣār’nı *bėrmey* yaḫşı saḫladı. (30a)

“Mahmud Barlas, Hisar’ı vermeden güzelce korudu.”

k. –mAyIn

Eklendiği fiile “-madan” anlamı veren bir zaman zarf fiilidir.

- Oḳıġa *baḳmayın* yürüp aştuk. (196b)

“Okuna bakmadan yürüyüp aştık.”

iii. İlgi/Bağ Zarf Fiilleri

a. –p

Bir zarf fiil yapma eki olan –p şekli, aynı zamanda birleşik fiillerde asıl fiille yardımcı fiil arasında bağlayıcı olarak da görev alır.

- Tünd yėlleri bar dėrler kim bir nėçe dervĭş bu bādiyede tünd yėlge *yoluḳup* birbirni tapa almay, “Ḥāy dervĭş ḥā dervĭş” dėy dėy tamām helāk bolurlar. (4b)

“Kasırgaları var, derler ki birkaç derviş bu çölde kasırgaya tutulup birbirlerini bulamadan “Ha derviş, ha derviş” diye diye ölmüşlerdir.”

- Uşbu tārĭḫde düşenbe küni Ramażān ayınıñ törtide ‘Ömer Şeyḫ Mĭrzā cerdin kebūter ve kebūter-ḫāne bile *uçup* şunḳār boldı. (6b)

“Bu tarihte pazartesi günü Ramazan ayının dördünde Ömer Şeyh Mirza bu uçurumdan güvercin ve güvercinhaneyle düşüp öldü.”

- Ṭoydın soñra ol münāsebet bile kim Timur Bėg uluḳ ‘Ömer Şeyḫ Mĭrzā’ġa Ferġāna vilāyetini bėrgendür, Andicān vilāyetini *bėrip* Ḫudāberdi Tuġçı Timurtaş’nı bėgatake *ḳılıp* yiberdi. (6b)

“Eğlenceden sonra, Timur Bey büyük Ömer Şeyh Mirza’ya Fergana vilayetini verdiği için, o da o münasebet ile Endican vilayetini verip Hüdaberdi Tuğçı Timurtaş’ı beyateke tayin edip gönderdi.”

- Hümāyūn yürüp Cācmāvū'nı *alıp ötüp* Dilmāū nevāḥīside kėlgende Feṭḥ Ḫān Servānī *kėlip* körer. (301b)

"Hümayun yürüyüp Cacmavu'yu alıp devam edip Dilmavu civarına geldiğinde Fetih Han Servani gelip (kendisini) görür."

- Merv'niñ arġıda on on bėş ra'īyyet ėgendür, *alıp kirip* Merv'niñ bėndini ḳırḳ ėllig künde *baġlap* Seraḥa üstige bardı. (301b)

"Merv'in erkinde on onbeş kişilik raiyet varmış, onları öldürüp Merv'in bendini kırk elli günde bağlayıp Seraha üstüne yürüdük."

b. –IbAn/-UbAn, -bAn

Eklendiği fiile "-arak" anlamı veren bu zarf fiil eki cümlede fiille bağ, ilgi kurma fonksiyonuyla kullanılır. Ünlü ile biten tabanlara –bAn; ünsüz ile biten tabanlara ise –IbAn ve –UbAn şekilleriyle eklenir.

- *Yėtiben* tėz taḳḳa yarmaştuk/ Oḳıġa baḳmayın yürüp aştuk/ Gāhī attın tüşüp gāhī atlıḳ/ *Yürüben* ilgerige cür'etlıḳ (196b)

"Yetişerek dağa tırmandık; okuna bakmadan yürüyüp aştık; bazen attan indik bazen atlıydık; cesaretle yürüyerek ilerledik"

- *Ḳırıban* Türkmen hezāresini/ Ėyledük bend kişi ḳarasını (196b)

"Kırarak Türkmen hezaresini; köle ettik adamlarını ve halkını"

g. FİİL ÇATISI

Fiil kök veya gövdeleri bazı fiil türetme ekleri alarak fiilin anlattığı hareketten etkilenen faille ilişkisini edilgen, ettirgen, işteş ya da dönüşlülük yönlerinden belirtir. Aşağıda metnimizdeki bu eklerle kurulmuş fiillerin örnekleri verilmiştir.

(1). Edilgen Fiiller

Bir fiili edilgen çatıya sokmak için –(I)l ve -(I)n fiil türetme ekleri kullanılır. Bu ekler cümlenin bağlamına göre fiildeki hareketin dönüşlülüğünü de belirtebilir. –(I)n edilgenlik eki olarak kullanılsa da bu ekin asıl görevi dönüşlülük fiilleri

yapmaktır. Eski Türkçede ses uyumuna göre ı/i/u/ü sesleriyle fiile eklenebilen –l ise hem pasif hem de dönüşlülük fiilleri yapabilir.[22]

- Bu siyāsettin tamām ėl *basıldılar*. (16b)

"Bu siyaset üzerine bütün halkın yatıştırıldı."

- Ḫʷāce Ḳāḍī'nı ve Uzun Ḥasan'ı, Ḫʷāce Ḥüseyn'ni ėlçilikke bu mażmūn bile *yiberildi*… (16b)

"Hoca Kadı, Uzun Hasan ve Hoca Hüseyin elçiliğe bu niyet ile gönderildi."

- Yavuḳ yėtkeç Ḫānnıñ sol ḳolı bile keyindin *ėvrülüp* kėlip Ḫānnıñ alıda tüşüp kėldi. (103a)

"Yaklaşınca hanın sol tarafından çember çizilip gelip hanın önünde inerek geldi."

- Ġavġa *basıldı*. (128a)

"Kargaşa bastırıldı."

- Gülkine atlıḳ maḥalladur, ḫalvet guşānedur ġalebe levendlıḳlar anda *ḳılılıp ėdi*. (128a)

"Gülkine adlı bir mahalledir, tenha bir yerdir, birçok cümbüş orada yapılmıştır."

(2). Ettirgen Fiiller

Bir fiil kök veya gövdesini ettirgen yapmak için kullanılan birkaç ek vardır:

➢ -Ar, -Ur

- Mėniñ 'ammım Uluġ Bėg Mīrzā zamānıda Veys Ateke Mīrzā'nıñ atekesi, bu taġnıñ dāmeneside bir arıḳ *çıḳarıptur*. (128a)

"Amcam Uluğ Bey Mirza zamanında, Mirza'nın atekesi Veys Ateke bu dağın eteğinde bir arık açtırmıştır."

- Bu Pirhāle ḳurġanınıñ tengīsi ve ceridin ġarb şimāli sarıdın *yügürdiler*. (230b)

"Bu Pirhale kurganının boğaz ve uçurumundan kuzeybatı tarafına koşturdular."

- Biziñ çerig ve Moġul çerigi ḫaber tapıp bir pāre kişini at yalanġaçlatturup sudın *kėçürdiler*. (62b)

"Bizim askerle Moğol askeri bunu haber alıp bir kısım adamları yalın atla sudan geçirdiler."

[22] Konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bk. Gabain; Ergin 2005, 202-207; E.v. Sevortyan.

➢ -Gur

- Ḳapudaḳını ḳapmasa ḳarıġuça *ḳayġurur*. (73a)

“Kapıdakini kapmazsan ihtiyarlayınca kadar kaygılanırdurursun.”

➢ -t

- Bėgler bu sözlerge mültefit bolmay, dürüşt cevāblar *aytıp* ilgerige köçtiler. (16b)

“Beyler bu sözleri dinlemeyip kaba cevaplarla karşılık verip ileriye gittiler.”

- Kiçik Ḫān’nıñ kişileri tamām Moġulça *yaşatıp* ėdiler. (103a)

“Küçük Han’ın adamları tamamen Moğol geleneğini yaşatırdılar.”

➢ -dAr, -dUr

- Uşbu zamān Şeyḫ Bāyezīd hem ıẓṭırāb bile kėldi, *aldaraptur*. (111a)

“O anda Şeyh Beyazıd da heyecanla geldi, telaşlanmıştı.”

- Andın mu ėdi, ya *aldaraġanıdın* mu ėdi, ābādān cevāb bėre (a)lmadı. (112b)

“Ondan mıydı, yoksa heyecanlanmışlığından mıydı, düzgün cevap veremedi.”

- Çün uruşḳa fermān yoḳ ėdi, uş munça bile yandılar, ḳurġan ėli bisyār *aldaradılar*. (127b)

“Savaşa izin verilmemişti, oyüzden bu kadarıyla geri döndüler, kurgan halkı fevkalade şaşırtıldı.”

- Tört bėş kişini oḳlap bir iki kişini pāre pāre *ḳıldurdum*. (128a)

“Dört beş adamı okla vurup bir iki kişiyi parça parça ettirdim.”

➢ -tUr

- Tėñri te‘ālā kim öz ḳudret-i kāmilesi bile her işimni her maḥallda andaḳ kim bāyed u şāyed bī-minnet-i maḫlūḳ rāst *keltürüptür*, munda hem nėçe işni bā‘iṯ ḳıldı kim alar bu kėlmekdin usandılar, belk’ bu teveccühdin peşīmān bolup bī-murād yandılar. (16b)

“Tanrı teala kendi kamil kudreti ile her işimi her her zaman kimseye minnet etmeksizin layık olduğu şekilde rast getirtmiştir, bunda da onların işine engel koydu ki onlar bu gelmekten usandılar, belki pişman olup istediklerini bulamayıp geri döndüler.”

- Kernān'dın Ḫānlardın ayırılıp Sekān nevāḥīsidin Ḫocend Suyı'nı sal bile kėçip Ḫūḳān Orçını bile ötüp Ḳabā'nı *basturup* Alayluḳ Orçını bile Oş üstige ılġaduk. (104a)

"Kernan'da hanlardan ayrılıp Sekan civarından Hocend suyunu salla geçip Hukan Orçını'ni geçip Kaba'yı zapt ettirip Alayluk Orçını üzerinden Uş üzerine hızla yürüdük."

➢ **-GUz**

- Moġul töresi bile ḫānnı ve Ėsen Devlet Bėgim'ni bir aḳ kiyiz üstige *olturġuzup* ḫān köterdiler. (10b)

"Moğol töresiyle hanı ve İsen Devlet Begim'i bir ak keçe üzerine oturtup han ilan ettiler."

- Ḫüsrev Şāh'nı çıḳarġandın soñ Semerḳand ve Ḥiṣār bėgleri ittifāḳ bile Buḫārā'ġa Baysunġur Mīrzā'ġa kişi yiberip kėltürüp Semerḳand taḫtıġa *olturġuzdılar*. (30a)

"Hüsrev Şah'ı çıkardıktan sonra Semerkand ve Hisar beyleri ittifak kurup Buhara'ya Baysungur Mirza'ya kişi gönderip getirtip Semerkand tahtına oturttular."

- Toḳuz tuġnı Ḫānnıñ alıda *turġuzup* bir Moġul bir uynıñ orta ėligige bir uzun aḳ bözni baġlap ėligige tutuptur. (100a)

"Bir Moğol dokuz tuğu hanın önünde tutturup (diktirip) bir öküzün ön bacak kemiğine uzun bir beyaz bez bağlayıp elinde tuttu."

(3). İşteş Fiiller

Fiildeki hareketin birlikte veya karşılıklı yapıldığını belirten işteşlik için –(I/U)ş eki kullanılır.

- Uluġ Ḫān hem Kiçik Ḫān yaḳın yėtkeç ḳopup *körüştiler*. (103a)

"Büyük Han da Küçük Kan'a yaklaşınca oturduğu yerden kalkıp görüştüler."

- Ġaliba *ḳuçuşup* turdılar. (103a)

"Epeyce kucaklaşıp durdular."

- Seḥer vaḳtı Oş ḳurġanıġa ġāfillıḳta *yėtiştük*. (104a)

"Seher vaktinde Uş kurganına ansızın yetiştik."

- Ḫāṭırġa yètti kim bir kèçe Andicān'nıñ yavuḳıġa barıp kişi kivürüp ḫʷāce u erbābları bile *sözleşsek*, iḥtimāli bar kim bizni bir ṭarafdın kivürgeyler. (104b)

"Bir gece Endican'ın yakınına adam gönderip hocalar ve eşrafla sözleşsek belki bizi bir taraftan içeri sokarlar, diye düşündük."

- Mèn ḥammāmda èdim kim Mīrzā kèldi, *körüştüm*. (111a)

"Ben hamamdayken Mirza geldi, görüştük."

- Birbirlerige ḳılıçlar *suġuruştılar*. (100b)

"Birbirlerine kılıçlar çekiştiler."

(4). Dönüşlü Fiiller

Edilgenlik yapımında da kullanılan -(I)n eki, dönüşlülük fiilleri yapar. Fiilin edilgen mi yoksa dönüşlü mü olduğu cümlenin bağlamına göre belirlenir.

- Tèñri te'ālā kim öz ḳudret-i kāmilesi bile her işimni her maḥalda andaḳ kim bāyed u şāyed bī-minnet-i maḫlūḳ rāst keltürüptür, munda hem nèçe işni bā'iṣ ḳıldı kim alar bu kèlmekdin *usandılar*; belk bu teveccühdin peşīmān bolup bī-murād yandılar. (16b)

"Tanrı teala kendi kamil kudreti ile her işimi her her zaman kimseye minnet etmeksizin layık olduğu şekilde rast getirtmiştir, bunda da onların işine engel koydu ki onlar bu gelmekten usandılar, belki pişman olup istediklerini bulamayıp geri döndüler."

- Yanġanda hem Kiçik Ḫān toḳuz ḳatla *yükündi*. (103a)

"Yanına gelene kadar Küçük Han dokuz defa saygıyla eğildi."

- Bu ḫayāl bile Oş'dın *atlanıp* yarım kèçe Andicān'nıñ bir kürūhıda Cilduḫturān rūberūyıġa kèldük. (104b)

"Bu niyetle Uş'dan atlanıp gece yarısı Endican'ın bir küruh mesafesindeki Cilduhturan'ın karşısına geldik."

h. KELİME GRUPLARI

İsimler ve fiiller, nesneleri ve hareketleri tek başına karşılayabilen sözcük türleridir. Ancak bazen nesne veya hareket daha ayrıntılı açıklanmaya ihtiyaç duyar.

Her nesne ve hareketin çeşitli vasıfları, özellikleri, cephe ve şartları vardır; böyle durumlarda tek başına bir isimden ya da fiilden daha geniş dil birliklerine ihtiyaç duyulur (Ergin, 2005, 374) ve iki veya daha fazla sözcük özne- yüklem yapısı kurmaksızın bir araya gelerek anlamlı söz dizim birlikleri kurarlar (Turan, 1996, 145). Birkaç sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu bu anlamlı yeni dil birliği, "kelime grubu", "kelime öbeği" ya da Ergin'in tercihine göre "belirtme grubu" (Ergin, 2005, 375) olarak adlandırılır. Tüm kelime grupları ana/ asıl unsur ve yardımcı unsurdan meydana gelir ve bu unsurlar, Türkçenin genel söz dizimi kuralına uygun olarak yardımcı unsur (tamlayan, belirten, tâbi olunan) önce, asıl unsur sonra şeklinde sıralanır.

Burada kelime grupları Turan'ın da çalışmasında işaret ettiği üzere onları meydana getiren unsurlara göre "isim kökenli öbekler, sıfat kökenli öbekler, zarf kökenli öbekler, edat kökenli öbekler, fiilimsi öbekleri ve unvan öbekleri" başlıkları altında incelenecektir (Turan, 1996, 145).

(1) İsim Kökenli Öbekler

Bu kelime grubunun unsurlarının aldığı eke göre şekillenen iki çeşidi vardır: belirtili ve belirtisiz isim öbekleri.

Belirtili isim öbekleri bir nesneyi ait olduğu parça veya sahiplik açısından belirtmek üzere bir tamlayan ve bir tamlanandan oluşan söz dizim birlikleridir. Buna bağlı olarak belirtili isim öbeklerinden tamlayan kısmı bir isim ya da ismin yerini tutan bir zamir olabilir. Tamlayan kısmı ilgi eki alırken, tamlanan kısmı uygun iyelik eklerini alır. Böylece tamlayanın vurgusu aldığı ilgi eki ile arttırılmış olur. Bu sayede belirtili isim öbeklerinde tamlanan ve tamlayan arasında güçlü bir ilişki kurulur. Bu güçlü bağ, söz dizimsel bağlam için gereklidir ve bilinçli bir tercih olarak oluşturulur.

Belirtisiz isim öbeklerinde ise tamlayan ilgi eki almamasına rağmen tamlanan kısım iyelik ekleri alır. Bunun sebebi tamlayanın belirtilmesine ihtiyaç duyulmamasıdır. Tamlayan ve tamlanan arasında genel bir ilişki vardır ve spesifik

bir aitlik vurgusu oluşturmazlar. Dolayısıyla bu tip isim öbekleri daha çok birleşik isimler gibidir.

Bazen isim öbekleri ikiden fazla unsurdan oluşabilir, bu durumda "birleşik isim öbeği" olarak anılırlar. Belirtili birleşik isim öbeklerinde eğer tamlayan kısım birden fazla isimden oluşuyorsa sözcüklerden birinin ilgi eki alması yeterlidir. Tamlanan kısmın aldığı iyelik eki, tamlayanın ilgisini açıklamak için yeterlidir.

İsim öbekleri, belirtili veya belirtisiz olmasına bakılmaksızın cümle içinde kullanılan bütün isimler gibi, bağlamın gerektirdiği tüm isim çekim eklerini alabilirler. Metnimizde kullanılan isim öbeklerinin belirtili ve belirtisiz olanlarının örnekleri aşağıda verilmiştir.

- **Belirtili İsim Öbekleri**

- *Ma'mūreniñ kenāresi* vāḳi' boluptur. (1)

"Mamurenin kenarında bulunur."

- Uşal furṣattın tārīḫ-i toḳuz yüz sekiz geçe Taşkend ve Ṣāhruḫiyye vilāyeti *Çaġatay Ḫānlarınıñ taṣarrufida* ėdi bu furṣatta *Moġul ulusınıñ Ḫānlıġı Yūnus Ḫān'nıñ uluḳ oġlı mėniñ taġayim* Sulṭān Maḥmūd Ḫān'da ėdi. (6a)

"O tarihten 908 senesine kadar Taşkend ve Şahruhiyye vilayeti Çağatay hanlarının idaresindeydi, bu sıralarda Moğol ulusunun hanlığı Yunus Han'ın büyük oğlu benim dayım Sultan Mahmud Han'daydı."

- Tafṣīli budur kim *Uzun Ḥasan'nıñ nökerini*, kim *mėniñ bī-ḫużūrluġumda* maña körsetip icāzet bėrdiler, muḫālifler Andicān ḳurġanını ḳapaġanda barıp dėptür kim *bādṣāhnıñ tili* tutulup ėdi, aġzıġa paḫta bile su tamızadurlar ėdi. (53b)

"Ayrıntısı budur, Uzun Hasan'ın adamına benim hastalığımda beni gösterip gitmesine izin verdiler, muhalifler Endican kurganını kuşattıklarında gidip padişahın dili tutulmuş, ağzına pamuk ile su damlatıyorlar demişler."

- *Anıñ devletniñ ve nökeriniñ intiḳālıda* bu ḥarfni anıñ tilige Tėñri saldı. (124a)

"Onun devletinin ve adamlarının el değiştirdiği zamanda bu sözü onun diline Tanrı koydu."

- Nigenhār tümenige Ādīnepūr *ḳurġanınıñ allıġa* tüşüldi. (214a)

"Nigenhar tümenine Adinepu kurganının önüne inildi."

➢ **Belirtisiz İsim Öbekleri**

- *Ata ṭarafıdın* nesebi Şeyḫ Burhāneddīn Ḳılıç'ḳa müntehī bolur. (54a)

"Ata tarafından soyu Şeyh Burhaneddin Kılıç'a bağlanır."

- Biziñ çerig ve *Moġul çerigi* ḫaber tapıp bir pāre kişini at yalanġaçlatturup sudın kėçürdiler. (62b)

"Bizim askerle Moğol askeri bunu haber alıp bir kısım adamları yalın atla sudan geçirdiler."

- Mişli Rentenbūr ve Sārengpūr ve Bihilsān ve Canderī, tārīḫ-i toḳḳuz yüz ottuz törtte *Tėñri 'ināyeti* bile Canderī kim nėçe yıl ėdi, dāru'l ġarb bolup ėdi. (272a)

"Karşılığı Rentenbur, Sarengpur, Bihilsan ve Canderi, 934 senesinde Tanrı yardımıyla kaç senedir savaş alanı olan Canderi…"

(2) Sıfat Kökenli Öbekler

Bir ismi ya da bir isim öbeğini belirtmek üzere onlarla söz dizimsel bağlar aracılığıyla birliktelik oluşturmuş kelime gruplarına "sıfat öbekleri" denir. Bu öbeklerde sıfat birden fazla olabilir. İsim çekim ekleri alabilen sıfat öbekleri, bazen hiçbir ek kullanılmaksızın da oluşturabilinir.

Bazen sıfat öbeklerinde iki unsurun da isim olduğu görülür. Bu durumda sıfat görevindeki isim, diğer ismin kaynağını belirtir. "demir kapı", "tahta kaşık" örneklerinde olduğu gibi.

Bazen bir sıfat öbeği başka bir isim öbeğinin tamlayanı olabilir ya da bir isim öbeği sıfat öbeği yapımında isim ya da sıfat unsur olarak kullanılabilir. Sıfat öbekleri yalın halde olabileceği gibi, diğer hal ekleriyle de kurulabilir.

i. Yalın Hal ile Kurulan Öbekler

- *Pest boyluḳ, soyuḳ saḳallıḳ, tonbul u sınçısızraḳ kişi* ėdi. (25b)

"Kısa boylu, seyrek sakallı, tombul ve biraz biçimsiz bir adamdı."

- *Bėş oġul, on bir ḳız* ėdi. (26b)

“Beş oğul, on bir kızdı.”

- Maña *bir fırudraḳ at* yiberip özi hem kėlmedi. (82a)

“Bana kötü bir at gönderip kendi de gelmedi.”

- Yarıġa yėtken maḥallda ḫaber taptuk kim Şīr ‘Alī Çehre ve Kiçik Bāḳī Dīvāne ve yana *bir nėçe kişiniñ ḳaçar ḫayālları* bar ėmiş. (158a)

“Yolu yarıladığımız zamanda haber aldık ki Şir Ali Çehre ve Küçük Bākî Divane ve birkaç adamın kaçma niyeti varmış.”

- *Uruḳ atlıḳ* bile *artuḳsı çerig* muṣāliḥini ve *aġır partalnı* Küner yolı bile Lemġān’ġa yiberildi. (221a)

“Saray ağırlıkları, fazla asker levazımı ve ağır yükler Küner yoluyla Lemgan’a gönderildi.”

- Tañlası köçüp partal ü tėveni Ḫʷāce Mīr Mīrān’ġa başlatıp Curġātū ve Dervāze yolı bile ve Ḳara Kūbe köteli bile yiberip özümiz cerīde atlıḳ bile ılġap Anbāher köteli bile aşıp yana *bir ulug köteldin* hem aşıp namāz-ı dīgerdin ėrterek Pānī Yālī’ġa tüşüldi. (221a)

“Ertesi sabah kalkıp ağır yükü ve develeri Hoca Mîr Mîrān’ın idaresinde Curgatu ve Dervaze yoluyla Kara Kube geçidine gönderip kendimiz de hafif atlarla hızlı ilerleyerek Enbaher geçidini aşıp sonra bir büyük geçidi daha aşıp ikindi vaktinden biraz önce Pani Yali’ye indik.”

- Çün *ḫaylī ṣafālıḳ ve hevālıḳ* yėr ėdi. (222a)

“Çünkü çok güzel ve havadar bir yerdi.”

ii. Diğer Durum Ekleriyle Kurulan Öbekler

Bazen isim ya da sıfat öbeklerinin yapımında durum eklerinden de faydalanılır. Bu şekilde kurulan öbeklerde, yardımcı unsur ismin hallerinden yönelme, bulunma ya da ayrılma durumu eklerinden birini alırken asıl unsur eksiz olarak kullanılır. Durum ekleriyle kurulmuş bu tür öbekler, bir ismi sıfat olarak tamlayarak sıralı sıfat öbekleri oluşturabilirler (Turan, 1996, 148).

- **Ayrılma durumu ekiyle kurulmuş öbekler/ Ayrılma Grubu**

- *Ol ḥücresidin ḳoyıraḳ* uşbu tağnıñ tumşuḳıda tārīḫ-i toḳuz yüz ikide mėn bir eyvānlıġ ḥücre saldım. (2b)

"Bu köşkten biraz aşağı, dağın çıkıntılı, dik yerine 902 senesinde ben bir ayvanlı köşk yaptırdım."

- *Taġ ṭarafıdın bir uluġ şāhcūy* aḳar. (3a)

"Dağ tarafından bir büyük nehir akar."

- Barıp *bir yıldın artuḳraḳ* Tebrīz'de boldı ol maḥallda Tebrīz bādşāhı Cihānşāh Bārānī Ḳaraḳoyluḳ ėdi. (10a)

"Gidip bir yıldan biraz fazla Tebriz'de durduğu zamanda Tebriz padişahı Cihanşah Barani Karakoyluk'tu."

- *Ḫalīfe ṭarafıdın bir söz* çıḳtı. (246b)

"Halife tarafından bir söz çıktı."

- **Yönelme durumu ekiyle kurulmuş öbekler/ Yönelme Grubu**

- Ḫʷāceniñ vāḳ'iasıdın soñ *Ḫʷāce'ġa mensūb ėller* miṣl-i nöker ü çāker ve aymaḳ u aḥşāmnı tamām tutturup talattılar. (54a)

"Hocanın ölümünden sonra Hoca'ya bağlı olan kimseler ve çiftçi, aymak tamamını ele geçirip talan ettiler."

- *Zāmīn'ġa yėtken furṣatta* ısıttım. (59a)

"Zemin'e yakınlaştığım zamanda sıtmaya tutuldum."

- Soñralar yigitlig hevāsıdın ve nefs teḳāżāsıdın kim çaġırġa meyl peydā boldı, teklīf ḳılur kişi yoḳ ėrdi, belki *çaġırġa meylimni* bilür kişi yoḳ ėdi. (189b)

"Sonraları gençlik hevesiyle ve nefsimin zorlamasıyla içkiye meylim ortaya çıktı, fakat teklif edecek adam yoktu, hatta içkiye meylimi bilen kişi yoktu."

- **Bulunma durumu eki+ aitlik ekiyle kurulmuş öbekler/ Bulunma Grubu**

- Cenūbī *ṭarafidaġı ḳaṣabalar*, Andicān'dur kim vasaṭta vāḳiʿ boluptur. (2a)

"Güney tarafındaki kasabalarından olan Endican merkezde bulunur."

- Ḫusrev Şāh bile Aḥmed Ḳāsım Ecer deresiniñ *yanıdaġı yolı* bile ḳaçıp Ḫorāsān barurlar. (126b)

"Hüsrev Şah ile Ahmed Kasım, Ecer deresinin yanındaki yoldan kaçıp Horasan'a varırlar."

- Köprüg bile dervāze *arasıdaġı bülendlıḳ püşteniñ üstide,* yol ortasıda ḳalın çuḳurçaḳlar ḳazıp ḫaspūş ḳılıp ėdiler, Sulṭān Ḳulı Çanaḳ ve ba‘żı yigitler çapḳanda tıḳılıp yıġılıp ėdiler. (127b)

“Köprü ile kapı arasındaki yüksek tepenin üstünde ve yol ortasında pek çok çukurcuklar kazıp üstlerini örtmüşlerdi, Sultan Kulı Çanak ve diğer bazı yiğitler hücum ettiklerinde oraya düştüler.”

- Fi’l-ḥāl Bedī‘üzzamān Mīrzā *mėniñ allımdaġı ḳaznı* buzup torġap allımda ḳoydı. (190b)

“Bediüzzaman Mirza derhal benim önümdeki kazı parçalayıp doğrayıp önüme koydu.”

(3) Zarf Öbekleri

Zarf öbekleri, sıfatları ve fiilleri durum, zaman, yer ve kılıcı yönlerinden niteleyen, zarf fonksiyonunda bir sözcük ve zarfın nitelendirdiği bir fiil ya da sıfattan meydana gelir (Turan, 1996, 149).

- Ḳınġa kim tutar *mezkūr bolġan dėk birin birin* şarḥı bile aytur. (306b)

“Daha evvel anlattığım gibi işkenceyle birer birer ayrıntılarıyla anlattı.”

- *Asru köp sėvgülüg* ėdi ve *köp musallaṭ* ėdi. (20b)

“Aşırı çok sevimli, fakat çok zorbaydı.”

- Tornıñ her ṭarafı sudın *yarım ḳarıdın köprek* yoḳḳarı ėdi. (282a)

“Ağın her tarafı sudan yarım karıdan fazla yukarıdaydı.”

- Yanış on iki küruh barurda *ol yan bu yan* seyr ḳılıp barıldı. (370a)

“Dönüşte o taraf bu taraf seyredilerek on iki küruh gidildi.”

(4) Edat Öbekleri

Edat öbekleri, bir isim veya zamir ile bir edattan oluşur. Edatlar, kelime öbeğinin asıl unsuru ise bazı hal ekleri alabilirler. Edat öbekleri, isimleri ya da fiilleri açıklamak üzere sıfat ya da zarf fonksiyonunda kullanılırlar. Metnimizden örnekler aşağıda gösterildiği şekildedir.

- Mundaḳ kişiniñ vaḳāyi‘in *mundın artuḳ* bitip bolmas. (80b)

“Böyle bir adamın vekayisini bundan fazla yazmak olmaz.”

- *Cānımdın özge yār-ı vefādār* tapmadım, *köñlümdin özge* maḥrem-i esrār tapmadım. (101a)

"Canımdan başka vefadar bir yar bulmadım, gönlümden başka sırlarıma mahrem bulmadım."

- Bāḳī Çaġānyānî 'arżġa yėtkürdi kim su kėçmey *uşbu* yėr*din ara* ḳonup Kühet atlıḳ yėrge barsa bolur ėmiş kim ḳalın cem'iyyetlıḳ ve māllıḳ ėller ėmiş. (146a)

"Bākî Çaganyanî, suyu geçmeden bu yer arasında durup Kühet denilen ahalisi çok ve zengin olan yere gidilmesini teklif etti."

Andicān'dın ġarb sarı toḳuz yıġaç yoldur. (4b)

"Endican'dan batı tarafı dokuz yığaç mesafedir."

- Bu ḫaberlerni ėşitip Marġīnān nevāḥiside oltura almay *Andicān sarıġa* bozulġan yosunluġ aytıp köçtiler. (63a)

"Düşman bu haberleri duyunca Merginan civarında kalamayıp bozguna uğramış gibi Endican'a doğru göç etti."

- 'Abdul'azīz'niñ 'arẓadāştıda mezkūr ėdi kim 'Abdul'azīz ve müḳerrer bolġanlar Cumādā'l-āḫir ayınıñ toḳuzıda Nīlāb'ta *köçke utru* barurlar. (365b)

"Abdulaziz'in arzuhalinde şunlar yazılıydı, Abdulaziz ve diğer anılanlar, cemaziyülahır ayının dokuzunda Nilab'da göçe karşı varsınlar."

(5) Fiilimsi Öbekleri

Fiilimsi öbekleri isim ve fiil kısmı olmak üzere iki bölükten oluşur. İsim kısmı, bir isim, zamir, isimleşmiş sıfat, ilgi veya sıfat öbeği olabilir. Fiil kısmı basit veya birleşik isim fiil, sıfat fiil ya da zarf fiilden oluşur. İsim kısmı, fiilimsi kısmının bağlamı doğrultusunda ihtiyaç duyduğu hal eklerini alabilir. Metnimizden fiilimsi öbeklerine örnekler aşağıda verilmiştir.

- Bu bitilgenlerdin maḳṣūd *özini artturmaḳ* ėmes. (86a)

"Bu yazılanların amacı kendimi yükseltmek değildir."

- *Körüp sorup ‘ināyet şefḳat sözler aytıp va‘deler ḳılıp istimālatlar bėrip* yiberdim kim *arġamçı ve orġaḳ ve baltu ve su kėçmek* esbābı ve at boġzı ve yėgülük ve eger müyesser bolsa, at hem kėltürgey. (117b)

“Görüp sorup inayet ve şefkat sözleri söyleyip vaatlerde bulunup avutarak gönderdim ki urgan, orak, balta ve suyu geçmek için lazım olan esbabla birlikte atlara yem, kendimize yiyecek ve eğer mümkünse at da getirsin.”

- *Ḫoş ḳılıp özni* bu kėçmekliktin / Tevbe ḳıldım *çaġır içmekliktin* (312a)

“Kendimi bu vazgeçmeye razı edip; tövbe ettim içki içmekten”

- Ḥażret-i risālet zamānıdın beri ol miḳdār e’imme İslām kim Māverāünnehr’din peydā boluptur, hīç vilāyettin ma‘lūm ėmes kim munça *peydā bolmış bolġay*. (45a)

“Hazret-i Peygamber zamanından beri Maveraünnehir’de öylesine çok İslam imamları ortaya çıkmıştır ki başka hiçbir vilayetten bu kadar çok imam çıktığı olmamıştır.”

- *Ol şıḳḳını maṣlaḥat körmey* Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’nı, kim *kiçiklikidin beri saḫlap* ulġatıp ėdi, bėg-atakesi ėdi, bu bėş künlük dünyā maṣlaḥatı cihetidin, kim nė aña vefā ḳıldı ve nė *hīçkimge vefā ḳılġusıdur*, *tutup bu kūrnemek merdek közlerige nişter salıp* kūr ḳıldı. (58b)

“Uygun görmeyerek Sultan Mesud Mirza’yı ki küçüklüğünden beri onu koruyup büyütmüş, beyatekeliğini yapmıştı, bu sefil ve nankör adam beş günlük dünya faydası için -ki ne ona vefa gösterdi ne de başkasına vefası olasıdır- (Sultan Mesud Mirza’nın) gözlerine mil çekerek kör etti.”

- Munça ḳuvvet ü ḳudret özümizge *bir yėr fikrini ḳılġuluḳtur* ve bu miḳdār füre u furṣatta *ḳavī düşmendin yıraḳraḳ ayrılġuluḳtur*. (213a)

“Böyle bir kuvvet ve kudret karşısında biz kendimize bir yer (edinme) fikrini düşünmeli ve böyle bir fırsatta kuvvetli düşmandan uzaklara gitmeliyiz.”

- *Bu fitnelerni* engīz *ḳılġuçı mundın ḳaçıp barġanlarnı* yamanlıḳḳa *tīz ḳılġuçı* ḫod Uzun Ḥasan ḥarām-nemek ėgendür. (51b)

“Bu fitnelere sebebiyet verecek, buradan kaçıp gidenleri kötülüğe sevkedecek kişi nankör Uzun Hasan’ın ta kendisiymiş.”

- *Yoḳ yėrge ḳoşulġuçı* bolmaġay siz. (256a)

"Boş yere katılacak olmayın."

- Bir kün uşbu yėrde ėgende Ḫʷāce Ebū'l Mekārim, kim bizniñ dėk *celāyı vaṭan bolup* sergerdān ėdi, mėni köre kėldi. (60a)

"Bir gün oradayken bizim gibi vatanından sürülüp şaşkın haldeki Hoca Ebülmekarim, beni göre (görmek için) geldi."

- Mėn uşbu nevbet Andicān'nı alġandın uşbu tārīḫḳaça şāyed kim *iki üç ḳatla maña kirip* Tembel'ġa yaġıḳtı *ėken* yana *iki üç ḳatla Tembel'ġa kirip* maña yaġıḳtı eken. (73b)

"Endican'ı aldığımdan bu tarihe kadar, iki üç defa bana katılıp Tembel'e düşman olmuşken, iki üç defa da Tembel'e katılıp bana düşmanlığı olmuştur."

- 'Irāḳ buzuġluġıda *Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'ġa ḳoşulup yolda kėlürde* şāyeste ḫidmetler ḳılġan üçün Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ri'āyet ḳılıp ėdi. (28b)

"Irak bozgunluğunda Sultan Mahmud Mirza'ya katılıp yolda gelirken yararlı hizmetler gösterdiği için Sultan Mahmud Mirza da ona saygı göstermiştir."

- Yana bir kişi kėlip *Kiçik Ḫān'nıñ yaḳın yėtkeniniñ ḫaberini aytḳaç* Şāh Bėgim ve Kiçik Ḫān dedemniñ siñilleri Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān Ḫānım ve mėn ve Sulṭān Muḥammed Ḫānīka ve Mīrzā Ḫān barça Kiçik Ḫān dedemġa utru çıḳtuk. (102a)

"Sonra bir adam gelip Küçük Han'ın yaklaştığının haberini verince Şah Begim ve Küçük Han dedemin küçük kız kardeşleri Sultan Nigar Hanım ve Devlet Sultan Hanım, ben ve Sultan Mahmud Hanike ile Mirza Han Küçük Han dedeme doğru çıktık (karşılamaya çıktık)."

(6) Unvan Öbekleri

Bir kişi ismi ve bir unvan veya akrabalık isminden oluşan unvan gruplarının örnekleri metnimizde sıklıkla kullanılmıştır. Unvanlar Türkçe, Arapça (ḥażret, te'âlâ, ḥākim, emîr, vb.) veya Farsça (peyġāmber, mîrzâ, ḫʷāce vb.) olabilir. Unvan gruplarında unsurların sıralanışı şahıs ismi + unvan veya lakap veya akrabalık ismi şeklindedir. Ancak bazen unvan ve akrabalık isimlerinin başa geldiği görülür. Bu

durumda ortaya çıkan yapı birleşik isim grubudur. Aşağıda metnimizde kullanılan unvan öbeklerinin ve başta kullanılan unvanlar ile oluşmuş birleşik isim gruplarının örnekleri verilmiştir.

- *'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ* āḫir zamānlarıda ḳızıl bile aḳ mevclig taş uşbu taġda peydā boldı. (3a)

"Ömer Şeyh Mirza'nın son zamanlarında bu dağda kızıl ve ak dalgalı bir taş peyda oldu."

- Nėçe nevbet ḳayn-atası *Yūnus Ḫān*'nı kim *Çiñgiz Ḫān*'nıñ ikinçi oġlı *Çaġatay Ḫān*'nıñ neslidindür. (5b)

"Kayınpederi Yunus Han, Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay Han'ın neslindendir."

- *'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ* aġası Semerḳand bādşāhı *Sulṭān Aḥmed Mīrzā* Moġul ulusınıñ ḫānı *Sulṭān Maḥmūd Ḫān* ve çün *'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ* bed-ma'āşısıdın mutażarrır ėrdiler birbirleri bile ittifāḳ ḳılıp *Sulṭān Aḥmed Mīrzā, Sulṭān Maḥmūd Ḫān'nı* küyev ḳılıp meẕkūr bolġan tārīḫde Ḫocend suyınıñ cenūb cānibidin *Sulṭān Aḥmed Mīrzā* ve şimāl ṭarafıdın *Sulṭān Maḥmūd Ḫān*, *'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ* üstige çėrig tarttılar bu eṣnāda ġarīb vāḳi'a dest bėrdi. (6a)

"Ömer Şeyh Mirza'nın büyük kardeşi Semerkand padişahı Sultan Ahmed Mirza ve Moğol ulusunun hanı Sultan Mahmud Han, Ömer Şeyh Mirza'nın kötü hareketlerinden müzdariptiler ve birbirleriyle ittifak kurup Sultan Ahmed Mirza, Sultan Mahmud Han'ı damat edinip bahsedilen tarihte Hocend suyunun güneyinden Sultan Ahmed Mirza ve kuzeyinden Sultan Mahmud Han, Ömer Şeyh Mirza'nın üzerine ordu gönderdiler, bu esnada garip bir olay meydana geldi."

- Yana bir oġul *Baysunġur Mīrzā* ėdi, anası *Peşe Bėgim* ėdi. (27a)

"Bir oğlu da Baysungur Mirza'ydi, annesi Peşe Begim'di."

- … *Ḥaydar Bėg* salġan bāġda ḫānġa mülāzemet ḳıldım. (31b)

"Haydar Bey'in yaptırdığı bağda hana bağlandım."

- *Tėñri Te'ālā* kim öz ḳudret-i kāmilesi bile her işimni her maḥalda andaḳ kim bāyed u şāyed bī-minnet-i maḫlūḳ rāst keltürüptür, munda hem nėçe işni

bā‘iṯ ḳıldı kim alar bu kėlmekdin usandılar, belk’ bu teveccühdin peşīmān bolup bī-murād yandılar. (16b)

“Tanrı teala kendi kamil kudreti ile her işimi her her zaman kimseye minnet etmeksizin layık olduğu şekilde rast getirtmiştir, bunda da onların işine engel koydu ki onlar bu gelmekten usandılar, belki pişman olup istediklerini bulamayıp geri döndüler.”

- *‘Alī Ḫān, Emīr ‘Ömer’niñ* oġlı ėdi, yana *Şeyḫ Muḥammed ‘Abdullāh Bekāvul* ėdi, yana *Mīrzā Bėg* Keyḫüsrevī ėdi, yana *Mīrekī Kūr* Dīvān ėdi. (206a)

“Ali Han, Emir Ömer’in oğluydu, sonra Şeyh Muhammed Abdullah Bekavul’du, sonra Mirza Bey Keyhüsrevî’ydi, sonra Mireki Kûr Divan’dı.”

- Ėliniñ lafzı ḳalem bile rāsttur, nė üçün kim Mīr *‘Alī Şīr Nevā’īniñ* muṣannefātı, bāvücūd kim Herī’de neşv ü nemā tapıptur, bu til biledür. (2b)

“Halkın konuşma dili yazı diline uygundur, bu sebeple Mîr Ali Şir Nevâyi’nin eserleri Herat’ta hayat bulduğu halde bu dille yazılmıştır.”

- *Ḫʷāce Ḳāḍī, Ḥażret-i Ḫʷāce ‘Ubeydullāh’nıñ* mürīdi ėdi. (54a)

“Hoca Kadı, Hazret-i Hace Ubeydullah’ın müridiydi.”

- Yana bir kişi kėlip *Kiçik Ḫān’nıñ* yaḳın yėtkeniniñ ḫaberini aytḳaç *Şāh Bėgim* ve *Kiçik Ḫān* dedemniñ siñilleri *Sulṭān Nigār Ḫānım* ve *Devlet Sulṭān Ḫānım* ve mėn ve *Sulṭān Muḥammed Ḫānīka* ve *Mīrzā Ḫān barça Kiçik Ḫān* dedemġa utru çıḳtuk. (102a)

“Sonra bir adam gelip Küçük Han’ın yaklaştığını söyleyince Şah Begim ve Küçük Han dedemin küçük kız kardeşleri Sultan Nigar Hanım ve Devlet Sultan Hanım, ben ve Sultan Mahmud Hanike ile Mirza Han Küçük Han dedeme doğru çıktık (karşılamaya çıktık).”

(7) Farsça Tamlamalar

Metnimizde pek çok Farsça isim ve sıfat tamlaması kullanılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

- Ol ḫücresidin ḳoyıraḳ uşbu tağnıñ tumşuḳıda *tārīḫ-i toḳuz yüz ikide* mėn bir eyvānlıġ ḫücre saldım. (2b)

"Bu köşkten aşağıya, dağın çıkıntılı, dik yerine 902 senesinde ben bir ayvanlı köşk yaptırdım."

- Safālıḳ bāġçeleri tamām sa'y yaḳasıda vāḳi' bolġan üçün *pūstīn piş-i bereh* dėptürler. (5a)

"Eğlencelik bahçelerinin tamamı dere kenarında olduğu için pûstīn piş-i bereh[23] derler."

- Bėş *vaḳt-ı namāznı* terk ḳılmas ėdi. (7a)

"Beş vakit namazını terk etmezdi."

- *Ḥażret-i Ḫᵛāce* hem ferzend dėp ėrdiler, revān sevadı bar ėdi. (7a)

"Hoca Hazretleri de ona oğlum derdi, hızlı okuması vardı."

- Ol ẕālim bedkirdārnıñ ḥabside dünyā-yı fānīni vedā' ḳıldılar. (11a)

"O zalim merhametsizin esaretinde fani dünyaya veda ettiler."

- Bāz gerded be *aṣl-i ḫod* heme çīz / zer-i ṣāfī ü noḳre ü erzīz. (11a)

"Her şey, ister saf altın, ister gümüş, ister kalay, hepsi kendi aslına döner."

- Uşol nėçe künde Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ ḳızı 'Āyişe Sulṭān Bėgim'din, kim evvel mėniñ *'aḳd-ı nikāḥımġa* kirgen bu ėdi, bir ḳız boldı. (86b)

"Şu birkaç gün içinde daha evvel benim nikahımda olan Sultan Ahmed Mirza'nın kızı Ayşe Sultan Begim'den bir kızı oldu."

- Ḫāṭırıġa bu kėçti kim her ṭavr ḳılıp özümizni Aḫsī'ġa salsak yā Şeyḫ Bāyezīd Tembel'din ḳaṭ' ḳılıp biziñ sarı bolġay yā bir naḳşī üyürülgey kim *münāsib-i devlet* bolġay. (110b)

"Aklıma şu geldi ki herhangi bir şekilde kendimizi Ahsi'ye sokabilseydik, ya Şeyh Bayezıd, Tembel ile ilişkisini keserek bizim tarafımıza geçer ya tamamen çevrilir ve bize uygun bir devlet düşer."

- Bir vilāyetḳa iki bādṣāh ve çerigge iki mīrsipāh *mūcib-i tefrīḳa*, vīrānlıḳ ve *sebeb-i fitne* ve perīşānlıḳdur, nėçük kim dėptürler… (121a)

[23] Buradaki Farsça tamlama "önü süslü elbise" anlamındadır. Bk. Arat, age, s. 139.

“Bir vilayete iki padişah ve bir askere iki kumandan karşıklık, haraplık ve fitne sebebi ve perişanlıktır, nitekim derler…”

(8) Arapça Kelime Grupları

Metnimizde Farsça tamlamalar kadar yoğun olmasa da kalıplaşmış Arapça terkip ve özel isimler de mevcuttur. Örneklerinden bazısı aşağıdadır.

- Bularnıñ ḫānevādeleri ol vilāyette merci‘ ve *şeyḫü‘l-ıslām* yosunluḳ bola kėlgendür… (16a)

“Bunların aileleri o vilayete müftü ve şeyhülislam ola gelmiştir…”

- *‘Ala’l-ḫuṣūṣ* Ḫʷāce ṣoḥbetide dėrler kim hergiz Ḫʷāce mecliside tizi birbir tizige yavutkan ėmestür. (18b)

“Bilhassa Hoca sohbetlerinde, derler ki Hoca meclislerinde hiçbir zaman dizini diziyle değiştirmemiştir.”

- *Rebī‘ü’l-āḫir* ayıda Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa ḳavī ‘ārıża yüzlenip altı künde ‘ālemdin kėçti. (25b)

“Rebiyülahir ayında Sultan Mahmud Mirza ağır bir hastalığa tutularak altı günde bu dünyadan geçti.”

- Sözini *fi‘l-ḥāl* añlap bolmas ėdi. (26a)

“Sözünü derhal anlamak mümkün değildi.”

- Semerḳand, *Ḥażret-i Emīrü’l-Mümīn ‘Oṯmān* zamānıda Müselmān bolġandur. (44b)

“Semerkand Emirü’l Mümin Osman Hazretleri zamanında Müslüman olmuştur.”

- *Rebī‘ü’l evvel* ayınıñ evāḫiride kėlip erkte Bostān Sarāy’ġa tüştüm. (44b)

“Rebiyülevvel ayının sonlarında gelip erkte Bostan Saray’a indim.”

- Bir kün uşbu yėrde ėgende *Ḫʷāce Ebū’l Mekārim*, kim bizniñ dėk celāyı vaṭan bolup sergerdān ėdi, mėni köre kėldi. (60a)

“Bir gün oradayken bizim gibi vatanından sürülüp şaşkın haldeki Hoca Ebülmekarim, beni göre (görmek için) geldi.”

- Teñri ‘ināyeti bile *Żi’l-ḳa‘de ayıda* sene-i toḳuz yüz törtte yana müyesser u musaḫḫar boldı. (63b)

“Tanrı yardımıyla zilkade ayında 904 senesinde tekrar müyesser ve müsahhar oldu.”

- Müddetü’l ‘ömr amānlıḳ ve arzānlıḳ ḳadrini munça bilmeydür ėdük. (96a)

“Hayatımız boyunca rahatlık ve bolluğun kadrini bu kadar bilmemiştik.”

- Ėkini yaḫşı bolmas eger Ḫorāsān toḫumı bolsa, *fi’l-cümle* yaman bolmas. (129b)

“Ekini iyi olmaz, eğer Horosan tohumu olursa genellikle fena olmaz.”

C. CÜMLE

En basit tanımıyla yargı bildiren ve en az bir sözcükten oluşan gramer yapısına cümle denir. Bir yargı belirttiği sürece bir kelime tek başına bir cümle olabilir. Cümle içinde yeni anlam katmanları ya da yargıyı açıklayıcı veya destekleyici ifadeler eklendikçe cümlenin anlatım gücü artar. Cümle, her biri kendi içinde bir anlam birlikteliği oluşturan kelime gruplarıyla genişler ve yargıyı daha geniş ve açıklayıcı aktarma gücüne kavuşur. Dolayısıyla bir yargı grubu olarak cümle ile birer belirtme grubu olan kelime grupları arasında kuvvetli ve birbirini destekleyen bir bağ vardır. Bu bağ Türkçenin sahip olduğu güçlü ek sistemiyle sağlanır. Sözcüklerin yüklendikleri ekler ile ya bir yargı ya da bir belirtme ifadesi kazandığı bu grametikal sistemde sözcükleri anlam ve görev bakımından niteleyen eklerin önemi vurgulanmaya değerdir. Ancak bundan önce cümle ile ilgili başka birkaç tanıma daha yer vermek faydalı olacaktır.

Cümleyi bir fikir, bir düşünce, bir hareket, bir duygu veya bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubu olarak tanımlayan Ergin'e göre cümlenin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Dolayısıyla kelime gruplarını birer belirtme grubu, cümleyi ise bir hüküm grubu olarak değerlendirir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime grubudur (Ergin, 2005: 398).

Leyla Karahan için cümle, dilin en küçük anlatım birimidir ve yargı bildiren kelime ve kelime grupları ile kurulur. En basit haliyle cümlenin kurulabilmesi için yargı bildiren çekimli bir fiil veya isim yeterlidir. Dolayısıyla bu özelliğe sahip tek kelimelik bir cümle, en küçük cümledir (Karahan, 2017: 9-10).

Nurettin Koç için ise cümle, sözcükler arasındaki güçlü ilişkilerden doğan ve kesin bir yargı belirten dizimdir. Ona göre tümceyi doğrudan doğruya sözcükler değil, sözcüklerin anlamlı ilişkiler sonucu birbiriyle birleşmesinden doğan dil birlikleri kurar (Koç, 1998: 32).

Koç'un da ifade ettiği gibi cümle rastgele sözcüklerin bir araya gelmesiyle değil, ancak sözcükler arası kurulacak *anlamlı ilişkiler* doğrultusunda oluşan kelime

grupları veya daha geniş bir ifade ile dil birlikleri ile oluşabilir. Burada anlamlı ilişkileri sağlayacak olan Türkçenin zengin ek hazinesidir.

Türkçenin Söz dizimi adlı çalışmasında Vecihe Hatipoğlu, *anlatım* olarak adlandırdığı dil birliği için iki veya daha çok sözcüğün birbirleriyle ilgili olarak sıralanması, birlik kurması ifadesini kullanır. Bu birliktelikten oluşan anlatımların ise iki yönde gelişerek ya yargı bildireceklerini veya bildirmeyeceklerini belirtir ve bunu yargısız anlatımlar ve yargılı anlatımlar başlıkları altında inceler (Hatipoğlu, 1972:1).

Banguoğlu'na göre, bir yargının kendi kendine yetebilmesi cümle sayılması için yeterlidir. Ona göre cümlenin temeli bağıntısız yargıdır. Buna göre yükalanı içinde saklayan ve yüklem olan bir çekimli fiil 1. ve 2. kişiler için tek başına bir yargı, dolayısıyla bir cümle sayılabilir. Yargı ile cümle tarifini birbirinden ayırmayan Banguoğlu, bir yargının iki esas üyesi dışında üyeler almasının ve bunun belirtme halinde görülmesinin yargının niteliğini değiştirmeyeceğini düşünür. Ona göre cümle, konuşan kimsenin kafasındaki bir düşünceyi bütünüyle dinleyene aktarma yeterliğinde bir söyleyiş birliğidir. Dolayısıyla cümle bu sebeple genişletilmiş, daha başka üyeler almış bir yargı öbeğidir ve bir tek yargıdan ibaret olabileceği gibi iki, üç ve daha ziyade yargının birleşmesinden de meydana gelmiş bulunabilir (Banguoğlu, 2011: 522- 523).

Cümle dediğimiz gramatikal yapının kurulması için yargı bildiren bir sözcüğün var olması yeterlidir. Bir sözcüğün yargı bildirir şekilde anlatım sahnesine çıkması onun basit bir cümle oluşturması demektir. Ancak anlatım genişledikçe ve derinleştikçe anlam katmanlarını arttırır ve bu sayede anlatandan dinleyene verilmek istenen mesajlar en etkili ve doğru şekilde ulaştırılır. Tek bir yargı bildiren sözcüğün yeterli olduğu cümle yapılanmasında anlam katmanları ancak yeni sözcüklerin doğru ilgilerle kurduğu birlikteliklerle genişler. İşte Türkçenin söz dizimi, sözcükler arası kurulan bu ilgi bağları üzerine inşa edilir. Sözcüklerin çekim ekleri ile yüklendikleri bu yeni halleri ile kurdukları birliktelikler cümlenin yeni anlam katmanlarını ya da açıklayıcı boyutlarını oluştururlar.

Bu morfolojik yapılanma sözcükler arası ilişkilerin kurulmasında birincil koşuldur. Evvela sözcüklerin sözcüklerle anlamlı birliktelikler kurmasını sağlayan bu

morfolojik unsurlar, daha geniş sahada ise kelime gruplarının yargıyla anlamlı bir bütün oluşturmasını sağlarlar.

Bu bölümde cümleyi oluşturan öğeler, bu öğelerin dizilişine göre cümlenin yapısı, cümlenin iki ana unsuru özne ve yüklem arasındaki uyum ve cümle tipleri ele alınmış, her konunun ilgili örnekleri metinden verilmiştir. Cümle tipleri; basit cümle, birleşik cümle ve bağımlı birleşik cümle sınıflandırılmasıyla Turan'ın çalışmasında kullandığı cümle tasnifi ile ele alınmıştır (Turan, 1996, 164).

1. CÜMLENİN KURUCULARI/ ÖĞELERİ

Cümleyi meydana getiren öğeleri ana ve yardımcı öğeler olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Bir cümleyi meydana getiren ana unsur yargı bildiren yüklemdir. Yüklemin belirttiği eylemi yapanı gösteren öğe özne de cümlenin ana unsurlarındandır ve özne bir isim ya da isim grubundan oluşabileceği gibi adlaşmış bir sıfat, bir isim fiil ya da ismin yerini tutan bir zamir de olabilir.

Cümledeki yargıyı daha iyi açıklamak üzere cümlede yardımcı öğelere yer verilir. Bunlar yüklemin yaptığı işten etkilenen nesne, yüklemi yer, zaman, durum gibi çeşitli yönlerden açıklamaya yardımcı olan zarf tümleçleri ve niteleyicilerdir. Aşağıda bir cümleyi meydana getiren öğeler, bunların hususiyetleri ve metnimiz içerisinden ilgili örnekleri verilmiştir.

a. ÖZNE

Özne, yüklemin işaret ettiği olay, durum ya da eylemin kılıcısıdır. Tek bir kelime ya da kelime grubundan oluşabilir. Aşağıda özne fonksiyonuyla kullanabilen sözcük kategorileri verilmiştir.

(1). İsim veya İsim Grubunun Belirttiği Özne

- *Ėliniñ lafzı* ḳalem bile rāsttur, nė üçün kim *Mīr 'Alī Şīr Nevā'īniñ muṣannefāt*ı, bāvücūd kim Herī'de neşv ü nemā tapıptur, bu til biledür. (2b)

“Halkın konuşma dili yazı diline uygundur, bu sebeple Mir Alî Şîr Nevâyi’nin eserleri Herat’ta hayat bulmuş olmasına rağmen bu dille yazılmıştır.”

- İlgeriki tişimniñ yarımı sınıp *yarımı* ḳalıp ėdi. (251a)

“Öndeki dişimin yarısı kırılıp yarısı kalmıştı.”

- *Ekini ve ḳavunı* yaḫşı bolur. (49b)

“Ekini ve kavunu güzel olur.”

(2). Adlaşmış Sıfatın Belirttiği Özne

- Mėn ve Muḥammedī Kökeltaş ikev kėldük, *bėgim ve bėgimniñ yavuġıdaġılar* tanımadılar, bāvücūd kim ayttım, müddettin soñra tanıdılar. (9a)

“Ben ve Muhammedî Kökeldaş ikimiz gittik, begim ve begimin yanındakiler tanımadılar, ancak ismimi söyledikten sonra tanıyabildiler.”

- Mėniñ ėşikide *yaḫşılar* bardı. (15b)

“Benim kapımdakiler iyilerdi.”

- *Buḫārā’daġılar* ḫaber-dār boldılar. (39a)

“Buharadakiler haberdar oldular.”

- Ḫān Yurtı’da ėgende *ḳurġandaġılar* firīb bile kişi yiberip dėdiler kim “Kėçe bile Ġār-ı ‘Āşıḳān ṭarafıġa kėliñ kim ḳurġannı bėrür biz.” (40b)

“Han Yurdu’nda bulunduğumuz zaman kurgandakiler adam gönderip dediler ki “Geceleyin Gar-ı Aşıkan’a geliniz ki kurganı öyle teslim ederiz”.”

(3). İsim Fiil Grubunun Belirttiği Özne

- Ḫanlardın ayrılıp *bular bile ittifāḳ ḳılmaḳlıḳ* bizniñ ḳaşımızda muḥāl ėrdi. (110b)

“Hanlardan ayrılıp bunlarla ittifak kurmak bizim açımızdan imkansızdı.”

- Yana Bengāle’de bu resmdür kim bir kişi kim bādşāh boldı, *burunḳı bādşāhlarnıñ ḫizānelerini ṣarf ve ḫarc ḳılmaḳlıḳ* küllī ‘ayb ve ‘ārdur. (271b)

“Sonra Bengale’de adettir ki padişah olan kişinin önceki padişahların hazinelerini sarf edip harcaması çok ayıp ve utanılacak şeydir.”

- *Ḫizāne cem‘i ḳılmaḳlıḳ* ol ėlniñ ḳaşıda faḫr ve mubāhāttur. (271b)

“Hazine toplamak o halkın nezdinde iftihar ve sevinç sebebidir.”

(4). Zamirin Belirttiği Özne

- Ol ḥücresidin ḳoyıraḳ uşbu taġnıñ tumşuḳıda tārīḫ-i toḳuz yüz ikide *mėn* bir eyvānlıġ ḥücre saldım. (2b)

"Bu köşkten aşağıya, dağın çıkıntılı, dik yerine 902 senesinde ben bir ayvanlı köşk yaptırdım."

- *Sėn* Kāhmerd ve Ecer'de ol kūhpāyeni bėrkit. (122a)

"Sen Kahmerd ve Ecer'deki dağ eteklerini güçlendir."

- Uruş vaḳtı *alar* ḳoşula almadılar. (209a)

"Onlar savaş vaktine yetişemediler."

- İki yolı bar; biri şarḳ cenūb ṭarafı kim *biz* bu yol bile kėldük. (230a)

"İki yol var, biri güneydoğu tarafındadır ki biz bu yolla geldik."

b. YÜKLEM

Cümlede öznenin yaptığı, gerçekleştirdiği, meydana getirdiği veya özneden kaynaklanan olay, eylem veya durumu gösteren ve yargı bildiren cümlenin ana öğesidir. Basit veya birleşik fiil ya da ek fiil alarak yargı bildirme özelliği kazanmış bir isim olabilir. Buna göre iki tip yüklem şekli olduğunu söyleyebiliriz: fiil yüklemleri, isim yüklemleri.

(1). Fiil Yüklemleri

Fiil yüklemleri, basit veya birleşik fiillerin oluşturduğu yüklem tipleridir.

- Bu sebeblerdin Bengeş'niñ żabṭıġa *furṣat bulmadı*. (139b)

"Bu sebepler yüzünden Bengeş'in ele geçirilmesine fırsat olmadı."

- Ḥāfıẓ Cübīr Kātib'niñ aġası Semerḳand'dın *kėlip ėdi*. (237b)

"Hafız Cübir Katib'in büyük kardeşi Semerkand'dan gelmişti."

- Çün munça taḳrīb boldı ḫānlarnıñ aḥvālnı dağı icmāl bile *ẕikr ḳılalıñ*. (9b)

"Sırası geldiği için hanların ahvalini de kısaca zikr edelim."

- Şīrke'ni ve yana yėtmiş sėksen yüz ābādān yigitlerni tüşürüp *kėltürdiler*. (125b)

“Şirke’yi ve yetmiş seksen ya da yüz iyi yiğidini yakalayıp getirdiler.”

- Yana bir bölek Yūsuf Eyyūb ve Behlūl Eyyūb alar dağı bu yurtta mülazemetḳa *kėldiler*. (125b)

“Yusuf Eyyub ve Behlül Eyyub (kumandasındaki) bir bölük de bu yurda hizmete geldiler.”

(2). İsim Yüklemleri

- Seyḥūn Deryāsı kim Ḫocend Suyı’ġa *meşhūrdur*, şarḳ ve şimāl ṭarafıdın kėlip bu vilāyetniñ içi bile ötüp ġarb sarı aḳar. (2a)

“Seyhun nehri, Hocend Suyu olarak meşhurdur, kuzeydoğu tarafından gelip bu vilayetin içinden geçip batıya doğru akar.”

- Kābil’din ġarbḳa baḳa on tört yıġaç *yoldur*. (137b)

“Kabil’den batıya doğru on dört yıgaç yoldur.”

- Yana bir Nicrāv ve Lemġānāt ve Becūr ve Sevād taġları ḳalın najū ve çılġūze, bālut ve zeytūn ve ḫançaḳlıḳ *taġlardur*. (140b)

“Nicrav, Lemganat, Becur ve Sevad dağları, çam, çılguze, meşe, zeytin ve sakız ağaçlarının çok olduğu dağlardır.

c. NESNE

Yüklemin belirttiği eylemden, olay ya da durumdan etkilenen kişi ya da şey cümlenin nesnesidir. Nesne, bir isim veya isim grubu olabilir. Nesne, yalnız fiil cümlelerinde bulunur ve belirtme eki alıp almadığına göre iki şekli vardır: belirtili nesne, belirtisiz nesne. Bu ikisi dışında nesne ve yüklem arasındaki ilişkiyi amaç, yön, kaynak ve yer açısından açıklamak üzere kullanılan dolaylı nesne vardır.

(1). Belirtili Nesne

Belirtili nesne akuzatif eki alarak cümle içerisinde belirginleştirilmiş, belirtilmiş nesne şeklidir.

- *İnisi Aḥmed Ḳāsım’nı* otuz ḳırḳça nökeri bile yiberip ėdi. (84a)

“Küçük kardeşi Ahmed Kasım’ı otuz kırkça adamla göndermişti.”

- *Ėligdin kėtken mülkni* yana Teñri bėrdi. (85a)

"Elinden giden mülkü Tanrı geri verdi."

- *Kişisini* Ḫākān dervāzesiniñ yavuḳıġaça tüşüre bardılar. (106a)

"Adamlarını Hakan kapısının yakınına kadar (atlardan) düşüre düşüre takip ettik."

- Soñra *Esterābād'nı* bėrdiler. (173a)

"Sonra Esterabad'ı verdiler."

(2). Belirtisiz Nesne

Cümle içerisinde özellikle belirtilmemiş, yalın durumdaki nesne çeşididir.

- *Bıçaḳ destesi ve tekbend ve ba'żı nėmeler* ḳılurlar. (3a)

"Bıçak sapı, kemer tokası ve diğer bazı şeyler yaparlar."

- Andicān vilāyetide bu otnı *"büteke otı"* dėrler.

"Endican vilayetinde bu ota büteke otu derler."

- Nėçe maḥall *Herī ḥükūmeti* anda ėdi. (173a)

"Uzun zaman Heri hükümeti ondaydı."

(3). Dolaylı Nesne

Cümlenin bağlamına göre nesne ve yüklem arasındaki ilişkiyi amaç, yön, kaynak ve yer yönünden açıklamak üzere yönelme, bulunma ve ayrılma hal ekleriyle kullanılan nesne çeşididir. Metnimizden örnekleri aşağıdaki gibidir.

- Nesne yüklem arasındaki ilişkiyi amaç, yön bakımından açıklamak üzere yönelme hal ekiyle.

- Sulṭān Aḥmed Tenbel'niñ *bāresiġa* ri'āyet köprek vāḳi' boldı. (51a)

"Sultan Ahmed Tembel'in hakkına daha fazla riayet edildi."

- Bir Semerḳand'dın özge cemī' vilāyāt *maña* kirip ėdi yā *Sulṭān 'Alī Mīrzā'ġa* bu kirgen vilāyetlerni çapıp bolmas ėdi. (51a)

"Semerkand'dan başka tüm vilayetler bana ya da Sultan Ali Mirza'ya katılmıştı, bu tabi olmuş vilayetleri yağmalamak olmazdı."

- Mėniñ anamnı ve uluḳ anamnı ba'żı mėniñ bile ḳalġanlarnıñ köçleri bile *Ḫocend'ḳa mėniñ ḳaşımġa* yiberdiler. (55b)

“Benim annem ve büyük annemi ve bazı benimle kalanları göçleriyle birlikte Hocend’e, benim yanıma gönderdiler.”

- Nesne yüklem arasındaki ilişkiyi kaynak bakımından açıklamak üzere ablatif hal ekiyle.

- Ḫocend Suyı’ġa meşhūrdur, *şarḳ ve şimāl ṭarafıdın* kėlip bu vilāyetniñ içi bile ötüp ġarb sarı aḳar. (2a)

“Hocend Suyu meşhurdur, kuzeydoğu tarafından gelip bu vilayetin içinden geçerek batıya doğru akar.”

- Egerçi *Ferġāna vilāyetidin* Aḫsī’niñ bir nev‘ ḳavunı kim Mīrtīmūrī dėrler *muniñ ḳavunıdın* çüçükrek ve nāzükraḳ bolur, velī Buḫārā’da her cins ḳavundın köp bolur, yaḫşı bolur. (48b)

“Fergana vilayetlerinden olan Ahsi’nin Mirtimuri dedikleri bir tür kavunu vardır, buranın kavunundan daha lezzetli ve daha güzeldir; fakat Buhara’da her cins kavundan çok ve iyisi bulunur.”

- Uşbu bir bi-mülāḥaẓa *ḥükm ḳılġanımızdın* ne miḳdār şor u fitneler ḳoptı. (64b)

“İyice düşünmeden aldığımız bu karardan ne çok karışıklık ve fitneler çıktı.”

- Nesne yüklem arasındaki ilişkiyi yer bakımından açıklamak üzere bulunma hal ekiyle.

- *Şehrī ve bāzārīside* Türkī bilmes kişi yoḳtur. (2b)

“Şehirde ve pazarda Türkçe bilmeyen kişi yoktur.”

- *Semerḳand ve Buḫārā’da* nām-dār ciñreler ekṣer Merġīnānī’dür. (3b)

“Semerkand ve Buhara’da şöhretli güreşçilerin çoğu Merginanlıdır.”

- Ança ḳavun *ol nevāḥīde* bolmas. (56a)

“Öyle bir kavun o bölgede bulunmaz.”

d. ZARF TÜMLECİ

Zarf tümleci, yüklemi zaman ve durum yönünden açıklayan, bazen tek bir sözcük bazen de bir zarf öbeğinden oluşabilen cümlenin yardımcı öğelerinden biridir.

(1). Bir Zarf Sözcüğü ile Oluşan Zarf Tümleçleri

Zarf fonksiyonuna sahip tek sözcükten oluşan bu zarf tümleçleri, yüklemi zaman veya durum yönünden nitelendirmek için kullanılır.

- Ėliniñ arasıda ḥüsn *ḫaylī* bardur. (2b)

"Halkının arasında güzeller bir hayli vardır."

- Ordunı köçürüp özüm seyr ḳılıp *kėçrek* orduġa kėldim. (212a)

"Orduyu gönderip kendim seyrederek daha geç ordugaha geldim."

- *Soñralar* haftada bir yā iki ḳatla ṣoḥbet tutar ėdi. (7b)

"Sonraları haftada bir ya da iki defa meclis kurdu."

- Vilāyet hem *henüz* yaḫşı köñül basmaydur ėdi. (188a)

"Vilayet de henüz gönle güzel gelmiyordu."

- Bāndīr'de *bir bir* kördük, *ḫaylī* yaḫşı ėdi. (284a)

"Bandir'de bir bir gördük, bir hayli güzeldi."

- Yigitini ḳandan rıżā ḳıla alur kim tabi'ātıġa imsāk *köp* ġālip ėdi. (264b)

"Yiğidini nasıl razı edebilirdi ki tabiatına cimrilik çok baskındı."

- Mundaḳ şūm-nefsni kim sordı, bedil ėlniñ köñlini *köprek* sındurdı. (311b)

"Bunu bir uğursuza kim sordu, cesaretsiz halkın gönlünü daha fazla kırdı."

(2). Zarf Öbeğinden Oluşan Zarf Tümleçleri

Zarf öbekleri bir fiil yapısı ve isim veya zarf fonksiyonunda sözcüklerle kurulmuş bir isim grubundan oluşabilir. Metnimizdeki örnekleri şöyledir:

- *Öteken yıl yüz teşvīş ve köp va'de ve va'īd bile* tamām ol yüzdeki aymaḳlarnı köçürüp Kābil kėltürüp ėdük. (237b)

"Geçen yıl, bin türlü zorluk ve bir sürü dertle o taraftaki bütün aymakları kaldırarak Kabil'e getirtmiştik."

- *Ara ḳonup* Pīşḫārān nevāḥīsiġa kėldük. (73b)

"Orada durup Pişharan nevahisine geldik."

- *On on iki kündin kėyin* Mollā Ḫʷāceke memzūc çaġırnı *nergis bile* bėrdi. (236a)

"On on iki günden sonra Molla Haceke nergisle karıştırılmış şarap verdi."

- *Bir nėçe kündin soñ* Ḫʷāce Yaḥyā hem Buḫārā'ġa bardı. (37b)

“Birkaç günden sonra Hoca Yahya da Buhara’ya ulaştı.”

- Yanış on iki küruh barurda *ol yan bu yan seyr ḳılıp* barıldı. (370a)

“Dönüşte o taraf bu taraf seyredilerek on iki küruh gidildi.”

- *Bir ayġa yavuḳ bu tėgrede olturup* hīç iş ḳıla almadı. (66a)

“Bir aya yakın bu tegrede oturup hiçbir iş yapamadı.”

e. NİTELEYİCİLER

İsimlerden önce gelerek onları nitelik, nicelik ve aitlik yönlerinden açıklayan niteleyiciler tek kelime ya da bir öbek olabilir. Aşağıda nitelik, nicelik ve aitlik yönünden isimleri açıklayan niteleyecilerin metnimizden örnekleri verilmiştir.

(1) Nitelik açısından

a. Sıfat kullanılarak

- Barıdın *kiçik ḳız* Ma‘ṣūme Sulṭān Bėgim ėdi. (20a)

“Hepsinden küçük kız Masume Sultan Begim’di.”

b. İsim kullanılarak

- Sulṭān Aḥmed Mīrzā vāḳi‘asıdın soñ bėgler ittifāḳ ḳılıp *tag̀ yolı* bile Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa kişi çapturup tilediler. (23a)

“Sultan Ahmed Mirza’nın vefatından sonra beyler ittifak ederek dağ yoluyla Sultan Mahmud Mirza’ya adam gönderip onu istediler.

c. İsim fiil kullanılarak:

- Nėçe kündin soñ çerig ṭarḥını salıp yėr *su bilir kişilerni* çarlap eṭrāf u cevānibni taḥḳīḳ ḳılıldı. (145a)

“Birkaç günden sonra asker seferber edilip civarı bilen adamlar davet edilerek etraf ve civar incelendi.”

(2). Nicelik açısından

a. Sayılar aracılığıyla

- Kün *iki namāz* arası bolġay ėdi kim Tembel’niñ ḳarası Nevkend sarıdın peydā boldı. (72b)

“Gün iki namaz arası (ikindi vakti, akşamüzeri) olmuştu ki Tembel’in karaltısı Nevkend tarafından göründü.”

b. Zarf kullanılarak:

- *Hīç iş* ḳıla almadılar. (73a)

"Hiç iş yapamadılar."

c. Belirli ölçülerle:

- *Üç tört kündin* soñ biziñ muḫālif bėgler kim 'Alī Dost ve Ḳamber 'Alī Salāḫ tavābi' u lavāḥıḳı bile bolġaylar, yaraş sözini araġa sala kiriştiler. (74a)

"Üç dört günden sonra bize muhalif beyler Ali Dost, Kanber Ali Salah ile onlara tabi ve birlikte olanlar, barış sözünü araya koymaya başladılar."

(3). Sahiplik/Aitlik açısından

- Aşpāriyān ve Turuḳşārān ve Çekrek ve ol nevāḥīdeḳı tağ u tüzdeki ra'iyyat ve aymaḳ tamām kirdiler. (62a)

"Aşpariyan, Turukşaran, Çekrek ve o civardaki dağ ve ovalardaki oturan ahali tamamen bize katıldılar."

- Soñḳı ḳabāḥatlar hem Moġullıḳnıñ netīcesidin ėdi. (65a)

"Sonraki kabahatleri de Moğolluğunun sonucudur."

2. CÜMLEDE ÖĞELERİN DİZİLİŞİ

Türkçe bir *özne+nesne+yüklem* dili olmasına rağmen semantik açıdan iyi tanımlanmış hal ekleri vasıtasıyla, bu yapısını cümlenin belirttiği anlama zarar gelmeden değiştirebilir (Turan, 1996, s.154).

Türkçede, cümlede yükleme en yakın öğe en vurgulu öğedir ve yüklemin cümle içindeki yerine göre iki tip cümle vardır: yüklemin cümlenin sonunda yer aldığı kurallı cümle ve yüklemin cümlenin herhangi bir yerinde bulunabildiği devrik cümle.

a. Kurallı Cümle

- Bir giyāh ėşitildi kim yėti kėntniñ tağlarıda bolur; ol ėl ayıḳ otı dėrler, mihrgiyāh ḫāṣṣiyyetlıḳ ġālibā mihrgiyāhdur. (5b)

"Bir giyah işitildi ki yedi şehrin dağlarında bununur, el ayak otu derler, mihrgiyahın özelliklerine (sahip), galiba mihrgiyahdır."

- Mėn Ḥamza Sulṭān başlıġ sulṭānlarnı Ḫutlān vilāyetide basıp Ḥiṣār'nı alġanda maña ḳatıldı. (9a)

"Ben Hamza Sultan kumandasındaki sultanları Hutlan vilayetinde basıp Hisar'ı aldığımda bana katıldı."

- Aḳasınıñ mundaḳ yengil ketkenidin ve biziñ mundaḳ ıldam yėtkenimizdin deñ u mutaḥayyir bolup tura ḳaldı. (72b)

"Ağabeyinin böylesine kolay gitmesinden ve bizim böyle çabuk ulaşmamızdan şaşa kaldı."

b. Devrik Cümle

- Yaḫşı ḳaṣaba vāḳiʿ boluptur, pür-niʿmet. (3a)

"İyi kasaba olur, bol nimetli."

- Yoḳḳarıġı āşiyānınıñ tört ṭarafı eyvāndur, sütūnları taşdın. (47a)

"Yukarıki aşiyanın dört tarafı ayvandır, sütünları taştan."

- Maña hem uluġ işler araġa tüşti, miṯl-i Ḳandahār ve Belḫ ve Bedaḫşān ve Hindūstān feṯḥi. (139b)

"Bana da büyük işler araya girdi, Kandahar, Belh, Bedahşan ve Hindistan'ın fethi gibi."

3. ÖZNE-YÜKLEM UYUMU

a. Fiil Cümlelerinde Özne-Yüklem Uyumu

a. Özne, cümle içinde ister açık olarak kullanılmış olsun ister dolaylı olarak belirtilmiş olsun yüklemle sayı ve şahıs bakımından daima uyumludur.

- Ramażān ayı tārīḫ-i sėkiz yüz toḳsan toḳuzda Ferġāna vilāyetide on iki yaşta bādşāh boldum. (1)

"899 senesinde Ramazan ayında Fergana vilayetinde on iki yaşında padişah oldum."

- Ol ḥücresidin ḳoyıraḳ uşbu taġnıñ tumşuḳıda tārīḫ-i toḳuz yüz ikide mėn bir eyvānlıġ ḥücre saldım. (2b)

"Bu köşkten biraz daha aşağıya, dağın çıkıntılı, dik yerine 902 senesinde ben bir ayvanlı köşk yaptırdım."

- Herī'ġa kėltürgende uluķ toy ķılıp yaḫşı çārṭāķ baġladı. (167b)

b. Özne, üçüncü şahsın çokluğu ise yüklem ya üçüncü şahıs teklik ya da çokluk ekiyle çekimlenir. Özne cansız varlığa işaret ediyorsa yüklem tekil olur.

- Taġ dāmenesidaķı vilāyetlerde pişkāl yaḫşı bolġandur. (254b)

"Dağ eteğindeki vilayetlerde mevsim yağmuru çok olmuştur."

- Şarķı Kāşġar, ġarbı Semerķand, cenūbı Bedaḫşān'nıñ serḥaddi taġları ve şimālide egerçi burun şehrler bar ėgendür. (1)

"Doğusu Kaşgar, batısı Semerkand, güneyi Bedehşan'ın sınırı dağları ve kuzeyinde gerçi önceleri şehirler varmış."

- Andaķ rivāyet ķıldılar kim bir ķırġavulnı işkenesi bile tört kişi yėyip tükete almaydur. (2b)

"Rivayet edilir ki bir sülünün budunu dört kişi yiyip bitiremezmiş."

- Közler ėl bizgek köp bolur. (2b)

"Gözler 'el bizgek[24]' çok olur."

c. İki veya daha fazla özne "ve" bağlacı ile bağlandıklarında yüklem tekil olur.

- Sulṭān Muḥammed Sulṭān ve Aḥmed Bėg özge yol bile ilgerirek Yār Yaylaķ kėliptür. (55b)

"Sultan Muhammed Sultan ve Ahmed Bey başka yolla biraz daha ileriye, Yar Yaylak'a gelmiştir."

- Hindūstān'dın ḫaber keldi kim Devlet Ḫān ve Ġāzī Ḫān yėgirme ottuz miñ çerig yıġıp Kelānur'nı aldı. (254a)

"Hindistan'dan haber ulaştı ki Devlet Han ve Gazi Han yirmi otuz bin asker toplayıp Kelanur'u aldı."

d. Özne eğer bir topluluk belirtiyorsa ya da belirsiz bir sayıda ise yüklem tekil veya çoğul olabilir.

- Bu furṣatta kim ekṣer çėrig ėli ve Moġullar tamām ķaçıp Andicān, Aḫsī'ġa bardılar, Uzun Ḥasan ve Tembel ol vilāyetlerni Cihāngīr Mīrzā'ġa ṭama' ķıldılar. (51b)

[24] Gözleri etkileyen bir tür hastalık olmalı.

“Bu sırada askerin büyük kısmı ve Moğolların tamamı kaçıp Endican ve Ahsi’ye vardılar. Uzun Hasan ve Tembel o vilayetleri Cihangir Mirza’ya verdiler.”

- Çün Andicān almaḳtın me’yūs boldılar, bėg ü bėgātdın ve yigit yeleñdin yėti sekiz yüz kişi mėndin tamām ayrıldılar. (55a)

“Endican’ı almaktan ümitlerini kestikleri için, beylerden ve yiğitlerden yedi sekiz yüz kişi benden tamamen ayrıldılar.”

b. İsim Cümlelerinde Özne-Yüklem Uyumu

Metnimizde isim cümlelerinde yüklemin öznenin belirttiği sayıya göre teklik veya çokluk üçüncü şahıs kipiyle kullanıldığı görülmüştür.

- Ferġāna vilāyetiniñ pāyitaḫtıdur. (2a)

“Fergana vilayetinin başkentidir.”

- Oş ḳorġanlarıdın Māẕū ḳorġanıda, kim ol arada rastlıḳ bile meşhūr ḳorġandur. (66b)

“Uş kurganlarından olan Madu kurganı ki o sıralarda sağlamlığıyla meşhur kurgandır.”

- Mundaḳ ‘acīb u ġarīb nėme ḫaylī dėdi kim vilāyet cerrāḥları andaḳ müdāvādın ‘ācizdurlar. (109a)

“Böyle acayip ve garip bir hayli şey anlattı ki vilayet cerrahları böyle tedavilerden acizdirler.”

- Nėçük kim Çin Tėmür Sulṭān ve Ėsen Tėmür Sulṭān ve Toḫta Buġa Sulṭān ve Bābā Sulṭān bu tārīḫde mėniñ ḳaşımdadurlar barçanı öz toḳḳanlarımdın yaḫşıraḳ körüp ri‘āyet ü şefḳat ḳılıptur mėn. (201a)

“Nitekim Çin Temür Sultan, İsen Temür Sultan ve Tohta Buğa Sultan ve Baba Sultan bugün de benim yanımdadırlar, hepsini öz doğanlarımdan (öz kardeşlerimden) daha iyi davranıp itibar ve şefkat göstermişim.”

4. CÜMLE TİPLERİ

Cümleler, kuruluşlarında rol alan öğelerin durumuna göre, cümle bağlamının ifade ettiği anlama göre, cümlenin içerdiği yan cümleciklere göre farklı gruplara

ayrılarak incelenebilir. Buna göre cümle tiplerini üç ana gruba ayırabiliriz: basit cümle, birleşik cümle, bağımlı birleşik cümle (Turan, 1996, 164). Aşağıda bu cümle tipleri ve bu cümle tiplerinin alt kategorileri metnimizdeki örnekleriyle birlikte ele alınmıştır.

a. BASİT CÜMLE

Yargı bildiren bir yüklemden oluşan ve bildirme/ tanıtma, istek, emir, ünlem ve soru belirten cümle tipleridir.

(1). Bildirme/ Tanıtma Cümleleri

Bir olay, olgu, tavır, fikir ya da düşünceyi olumlu ya olumsuz şekilde belirten cümle şekilleridir.

- Aḫsī ḳavunınıñ hīç nisbeti yoḳ ėrdi. (5a)

"Ahsi kavununun hiç benzeri yoktu."

- Pest boyluḳ, tėgirme saḳallıḳ, ḳoba yüzlüg, tonbul kişi ėdi. (6b)

"Kısa boylu, değirmi sakallı, şişman yüzlü, tombul adamdı."

- Özbekler ḫānnı Ḫocend'te şehīd ḳılġanda anı ve yana andaḳ nėçe [nāra]sīdanı żāyi' ḳıldılar. (19b)

"Özbekler Hocend'de hanı şehit ettiklerinde onu ve yine onun gibi birkaç küçüğü de öldürdüler."

- Ol ḥaḳḳnāşinās bī-mürüvvet ol yaḫşılıḳlarnıñ muḳābeleside hīç nev' ri'āyet u şefḳat ḳılmadı. (23a)

"O hak tanımayan, insaniyetsiz bu iyiliklerin karşılığında hiç saygı ve şefkat göstermedi."

- Lācerem ẓulm u fısḳnıñ şeāmetidin Semerḳand'ta bėş altı ay ḥükūmet ḳılmadı. (24a)

"Şüphesiz bu zulüm ve fesadının yüzünden Semerkand'da beş altı ay hüküm sürmedi."

(2). Dilek/ İstek Cümleleri

Bir dileği, isteği, umut edilen şeyi belirten bu cümle tipleri iki şekilde yapılır.

- İstek ekleri kullanılarak.

- Her ṭarafġa ṭaleb *ḳıla mėn* dėp Muḥarrem ayıda Ferġāna vilāyetidin Ḫorāsān ṭalebiġa atlanıp çıḳtım. (120a)

"Başka tarafa gitmeye niyet ediyorum deyip Muharrem ayında Fergana vilayetinden Horasan'a gitmek niyetiyle yola çıktım."

- Uşbu yurtta ėgende Ḳamber 'Alī iki üç ḳatla yamanlap vilāyetıġa *barmaḳçı boldı*. (73b)

"Bu yurttayken Kamber Ali iki üç defa gücenerek vilayetine gitmeye durdu."

- Şart eki –sA ve "gerek" sözcüğü kullanılarak.

- Ḫān tilep turup Cihāngīr Mīrzā'ġa bėrilse Ḫān bile tamām yekrū bolmaḳ kėrek ėdi. (51b)

"Han istemişken Cihangir Mirza'ya verilirse Han ile büsbütün bozuşulurdu (güvenilir olmak gerek)."

- Eger teraḥḥum ḳılıp tuturulmasa ya tiletilmese biziñ bile ḳazaḳlıḳlarda ve miḥnetlerde bolġan cemā'atnıñ ḥāẓır tanıġan māllarıġa bārī fermān bolsa kimėliglerige kirse uş munça bile ḳutulsalar minnetler tutsalar kėrek. (64a)

"Eğer merhamet gösterip yakalamasak ya da mallarına el koymasak, yalnız bizimle birlikte kazaklıklarda ve mihnetlerde bulunanların mallarını geri almalarına izin versek bile bu kadarıyla kurtulsalar şükretmeleri gerek."

(3). Emir Cümleleri

Emir cümleleri ya emir ya tavsiye/uyarı ya davet, rica ya da istek belirtir.

- **Emir bildiren**

- Hemişe bu ḳā'ideni mer'ī tutup mundın *tecāvuz ḳılmañ*. (349a)

"Daima bu kurala riayet ederek bunun dışına çıkmayın."

- Sėni taşlap ḳayan baray? Yürü! Ölüg tirig bile oḳ bolay. (115a)

"Seni bırakıp nereye gideyim? Yürü! Ölümde ve hayatta bir olalım."

- Ḳādirbėrdi'ni carlañ! (117a)

"Kadirverdi'yi çağırın!"

- **Tavsiye/ Uyarı bildiren**

- Eger mėniñ rıẓāmnı tiler sėn, ḫalvetnişīnlıḳnı ve ėl bile kem iḫtilāṭlıḳnı *ber-ṭaraf ḳılġıl*. (349b)

"Eğer benim rızamı istiyorsan yalnızlığını ve halktan uzak bulunmayı terk et."

- Siz maña baḳa aldurmañ. Yürüñ! (115a)

"Siz bana bakarak durmayın, yürüyün!"

➢ **Davet/ Rica bildiren**

- Eger Tėñri 'ināyeti bile Semerḳand hem müseḫḫar bolsa, Semerḳand'ta *sėn olturġıl*. (348b)

"Eğer Tanrı'nın yardımıyla Semerkand da ele geçerse, Semerkand'da sen otur."

➢ **İstek bildiren**

- Mėn her teşvīş ü meşaḳḳat bolsa *köreyin*. Her nėçük ėl ṭāḳat ḳılıp tursa *turayın*. (194b)

"Her ne kadar ıstırap ve zorluk olsa göreyim, halk nasıl takat gösteriyorsa (ben de) durayım."

- Bu bağlaġanlarnı hem alıp baralıñ! (119b)

"Bu tutsakları da alıp varalım!"

- Yana anıñ bile yaḫşı ma'āş *ḳılġay sėn*. (349a)

"Sonra ona iyi muamele et."

(4). Ünlem Cümleleri

Ünlem cümleleri duyguların ifade edildiği söylemlerdir. Dolayısıyla bir duygu veya hissin belirtildiği her cümle ünlem cümlesi olabilir. Ünlem cümleleri seslenme, soru, buyruk, heyecan, şaşkınlık vb. anlamlarına sahip olabilir.

- Tėñri te'ālā mundaḳ sevinçlerni maña ve saña hemişe ruzī ḳılġay, āmīn *yā* rabba'l- 'ālemīn. (348a)

"Tanrı Teala böyle sevinçleri bana ve sana daima nasip eylesin, kabul kıl ey alemlerin rabbi."

- *Zinhār* tevehhüm ü daġdaġa özlerige yol bėrip ėlni buzulġalı ḳoymasunlar kim bu vilāyet ve ėl bile baḳımız bardur. (224a)

- “Sakın ola ki korku ve telaşa yol verip halkı bozulmaya bırakmasınlar, bu vilayet halkıyla samimiyetimiz vardır.”
- “Ur! Ur!” dėp turuptur… (107a)

“Vur! Vur! diyip durmuştur…”

- Yavuḳ bolsa kėlsün, yana zorlalıñ! (113a)

“Yakındayse gelsin, zorlayalım!”

- Tur, ḳılıç alışalıñ! (113b)

“Dur, kılıç çalışalım!”

- Hümāyūn’ġa bu maẓmūnı bitildi kim eger ḥālāġaça mü‘teddün-bihi işi bolmaydur, ḫod oġrı bile ḳazaḳnı men‘ ḳılġıl! (358b)

“Hümayun’a yazılan mektup şöyleydi, eğer hala uğraşılacak hiç iş olmuyor(sa) hırsızlığa ve çapulculuğa izin verme!”

- Pes ṣıdḳ-ı ḳavluñızġa ‘ahd ḳılıñ! (116a)

“Öyleyse, sözünüzün doğruluğuna yemin edin!”

- Yaman ḫūyluḳ keç ḫuluḳ ḫatun, ilāhī, ‘ālemde ḳalmaġay! (169a)

“Yarabbi, kötü huylu, ters tabiatlı kadın bu alemde kalmasın!”

(5). Soru Cümleleri

Bir soru cümlesi gerçek anlamda soru ifadesi içerebileceği gibi anlatımı retorik yönden kuvvetlendirmek için de kullanılabilir. Soru cümlesi iki farklı yolla yapılır.

- **Bir soru zamiri veya soru zarfı kullanılarak**

- Andaḳ ḳalın çėrigge nė iş ḳıla alġay ėdi? (29a)

“Bu kadar çok askerle ne iş yapacaktın?”

- Mundaḳ ḫaber nėçük yaşurun ḳalur? (30a)

“Böyle bir haber nasıl gizli kalır?”

- Nė ḳılsun? (41b)

“Ne yapsın?”

- Munça tālān ve tārāc tartḳan vilāyetlerdin nėme almaḳ ḫod nėçük müyesser bolġay? (51a)

“Bu kadar ağır yağmaya uğramış vilayetlerden herhangi bir şey almak nasıl mümkün olacak?”

- Muña ḫod kim taḥammul ḳıla alġay? (64a)

“Buna nasıl tahammül edilecek?”

- **Mu/mü soru parçacıkları kullanılarak**

- Sütūnġa yapışḳan bile ḳoyġaylar mu? (37a)

“Direğe yapıştığıyla bırakırlar mı?”

- Tėlbe ve ġol bolmasa, mundaḳ ḫoş āmedni ḳabūl ḳılıp özini rüsvā ḳılur mu? (172b)

“Deli ve anlayışsız olmasa, böyle yüze gülmeye kanıp kendini alçatır mı?”

- Mundaḳ rūstā‘ī ve lā-damerdük bolġay mu? (258b)

“Bu kadar alçak ve aptal (bir adam) olur mu?”

- **Alternatiflik belirten cümleler *mu/mü* soru parçacıkları kullanılarak yapılır.**

- Bilmen ‘aks fehmledi mu ya ḫod teġāfül ḳılıp bu ḥareketni ḳıldı mu? (111b)

“Bilmem yanlış anladığından mı yoksa anlamamazlıktan geldiğinden mi bu hareketi yaptı?”

- Ėl munıñ bu oḳuşıdın birisi ḳulaġın tuta mudur, yana biri çırayın çıta mudur? (190a)

“Halk bunun okuyuşundan birisi kulağını mı tutar, öbürü yüzünü mü ekşitir?”

- **Şüphe belirten cümlelerde *‘aceb* kullanılarak anlamsal soru cümleleri yapılır.**

- ‘Aceb merdāne ve ḳazaḳ yigit ėdi. (52a)

“Acaba merdane ve kazak bir yiğitti?”

- Ḳazaḳlıḳlardın ve felāketlerdin ḫalāṣ bolup yañla vilāyet alġan maḥallda ‘aceb bi-vaḳt şikest ėdi. (65b)

“Kazaklıklardan ve felaketlerden kurtularak vilayeti henüz aldığımız zamanda bu mağlubiyet acep vakitsizdi.”

- **Pes sözcüğü ile retorik soruların olumsuzluğu yapılır**.

- Mundaḳ işlerni bėgler öz başı bile Ḫānıdın bādşāhıdın bi-vuḳūf ḳıla başlasa, pes Ḫānlıḳıġa ve bādşāhlıḳıġa nė i‘tibār? (81a)

“Eğer beyler böyle işleri hanlarının ve padişahlarının haberi olmadan kendi başlarına yapmaya başlasa o halde hanlığın ve padişahlığın ne itibarı kalır.”

b. BİRLEŞİK CÜMLE

En az iki veya daha fazla cümlenin tek cümle çatısı altında bir araya gelmesiyle birleşik cümleler kurulur. Tek cümle çatısı altındaki bu cümleler birbirlerine ya sebep- sonuç ilişkisi altında ya da bağlaçlarla bağlanırlar. Birleşik cümleleri dört alt kategori altında inceleyebiliriz.

(1). Bağlı Cümleler

Bağlı cümle tiplerinde cümleler arasındaki ilişki ya ikinci cümlenin birinci cümlenin sonucu olarak gerçekleşir ya da ikinci cümle, birinci cümlenin özne veya yüklemini paylaşır. Cümleler birbirlerine aşağıda verilen bağlaçlarla bağlanırlar.

- dağı/ taḳı “ve, dahi”
- Köp ta‘addī u teşeddüd ḳıla başladılar, belk bu ta‘addī u teşeddüd ḫ^{w}āceniñ evlādıġa dağı sirāyet ḳıldı. (23b)

“Çok fazla tecavüz ve şiddet göstermeye başladılar, belki bu tecavüz ve şiddetleri hocanın evlatlarına dahi gösterdiler.”

- ve “ve”
- Ėli tamām Sart ve Fārsī-gūydur. (3b)

“Halkın tamamı Sart ve Fars kökenlidir.”

- Hem “hem, da”
- Timur Bėg evlādıdın her kim baş köterip taḫtḳa oltursa hem munda olturur. (37a)

“Timur Bey’in evlatlarından bir kimse isyan edip tahta çıkarsa hem burda oturur.”

- Andaḳ uruş hem bolmadı, basıldı ḳalın ebdān yigitleri ėligge tüşti. (41b)

“Hem iyi bir vuruş olmadı, mağlup oldu; pek çok iyi yiğit esir düştü.”

- Gāhī “ve, bazen”

- Hemīşe nerd oynar ėrdi, gāhī ķumār hem ķılur ėdi. (7b)

“Her zaman tavla ve bazen kumar oynardı.”

- Gāhī tilbeler dėk yalġuz puşta u daştķa barur ėdim, gāhī bāġāt u maḥallātnı kūça be kūça aḫtarur ėdim, nė yürümekte iḫtiyārım bar ėdi nė olturmaķta nė barmaķta ķarārım bar ėdi nė turmaķta (76a)

“Bazen mecnunlar gibi yalnız başıma dağlara ve çöllere giderdim, bazen bahçeleri ve mahalleleri sokak sokak dolaşırdım; ne yürümeye ne oturmaya irademvardı, ne gitmeye ne kalmaya kararım vardı.”

(2). Ayrıştırıcı Cümleler

Bu cümle tipi biri diğerinden anlamsal olarak farklı olan birden fazla cümlenin aynı cümle içinde “eger…eger…”, “egerçi”, “nė… nė…” parçacıklarıyla kullanılımdan oluşur.

- Ferġāna vilāyetiniñ ḥāṣılı bile eger ‘adl ķılsalar üç tört miñ kişi saḫlasa bolur. (5b)

“Eğer adil bir şekilde yönetilirse Fergana vilayetinin geliri ile üç dört bin askerin beslenmesi mümkündür.”

- Egerçi özge ḫatunları hem bar ėdi, velī oġlanlar ve ķızlarnıñ anaları bu ėkki ėrdi. (11b)

“Gerçi başka hatunları da vardı, fakat oğullarının ve kızlarının anneleri bu ikisiydi.”

- Egerçi yaşı kiçik ėrdi, tüzüki ve żabṭu rabṭı bisyār yaḫşı ėdi. (13a)

“Gerçi yaş bakımından küçüktü, (yine de) idaresi ve yönetimi pek iyiydi.”

- Nė atta mecāl ķalıptur ve nė kişide bu yėrdin nė nev‘ yanılġay? (61a)

“Ne atta mecal kalmıştır ne de kişide, bu yerden nasıl döneceğiz?”

- Gāhī tilbeler dėk yalġuz puşta u daştķa barur ėdim, gāhī bāġāt u maḥallātnı kūça be kūça aḫtarur ėdim, nė yürümekte iḫtiyārım bar ėdi nė olturmaķta nė barmaķta ķarārım bar ėdi nė turmaķta. (76a)

“Bazen mecnunlar gibi yalnız başıma dağlara ve çöllere giderdim, bazen bahçeleri ve mahalleleri sokak sokak dolaşırdım; ne yürümeye ne oturmaya irademvardı, ne gitmeye ne kalmaya kararım vardı.”

(3). Karşılaştırmalı Cümleler

Karşılaştırma cümleleri, gerçek bir durum ile bir sanı veya başka bir gerçekliğin karşılaştırılmasını içerir. Metnimizde bu tarz cümleler için "velī" sözcüğü kullanılmıştır:

- Serdıraḫtīsi bisyārdur, velī bāġçeleride ekşer bādām dıraḫtıdur. (3b)

"Meyve ağaçları çoktur, fakat bahçelerde genellikle badem ağacı olur."

- Ṭab'-ı naẓmı bar ėdi, velī şi'rġa pervā ḳılmas ėdi. (7a)

"Nazıma yeteneği vardı, fakat şiire önem vermezdi."

- Vilāyetni ma'mūr u ābādān ḳıldı, velī atışlıḳ 'Alī Şīr Bėg başlıġ cemi' bėgler ve ehl-i manṣıb bile żıddāne ma'āş ḳıldı. (177a)

"Vilayeti mamur ve şen kıldı, fakat Ali Şîr Bey'in etrafındaki bütün beyler ve makam sahipleri ile uyuşamadı."

- Egerçi ba'żı beytleri ṭavrī vāḳi' boluptur, velī bu meşnevīniñ maẓmūnı ve üstüḫān-bendlıġı bisyār kāvāk u ḫarābtur. (181b)

"Gerçi bazı beyitleri güzeldir, fakat bu mesnevinin mazmunu ve tertibi fevkalede boş ve hatalıdır."

(4). Sonuç/ Çıkarım Cümleleri

Bir sonuç, çıkarım bildiren bu cümle tipleri "çün" ve "pes" sözcükleri ile kurulur.

- Çün munça taḳrīb boldı, ḫānlarnıñ aḥvālnı daġı icmāl bile ẕikr ḳılalıñ. (9b)

"Bunca anlatılmışken hanların ahvalinden de kısaca behsedelim."

- Her ḳatla kėltürgende vilāyetler bėrür ėrdi çün 'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ müdde'āsı dėk bolmas ėrdi. (6a)

"Her gelişinde vilayetler verirdi, ancak Ömer Şeyh Mirza'nın istediği gibi olmazdı."

- Çün yaraḳsız uruş salılıp ėdi, ba'żı yigit yeleñ żāyi' bolup ḫaylī kişi yaralıḳ boldı. (31a)

"Zırhsız savaşıldığı için bazı yiğitler ölürken bir hayli adam da yaralandı."

- Çün taġları berk ve serḥaddte vāḳi‘ bolupturlar, māl bėrmekte rāyic ėmestürler. (32a)

“Dağları sarp ve sınırda olduğu için vergi vermeye istekli değillerdir.”

- Mundaḳ işlerni bėgler öz başı bile Ḫānıdın bādşāhıdın bi-vuḳūf ḳıla başlasa, pes Ḫānlıḳıġa ve bādşāhlıḳıġa nė i‘tibār? (81a)

“Eğer beyler böyle işleri hanlarının ve padişahlarının haberi olmadan kendi başlarına yapmaya başlasa o halde hanlığın ve padişahlığın ne itibarı kalır.”

c. BAĞIMLI BİRLEŞİK CÜMLE

Bağımlı birleşik cümleler bir ana cümle ile bir veya birden fazla bağımlı cümlenin tek cümle çatısı altında bir araya geldiği cümle yapılarıdır (Turan, 1996, 175). Bağımlı cümlelerin fonksiyonu ana cümlenin bir ya da birkaç parçasını açıklamaya yöneliktir. Bağımlı cümleler tam teşekküllü bir cümle olabileceği gibi cümle gibi davranan yapılar da olabilir. Bağımlı cümlelerin gerçek bir cümle ya da cümle özelliği gösteren cümlemsi yapı olmasına dayalı olarak bağımlı birleşik cümleleri ikiye ayırabiliriz (Turan, 1996, 175):

a. Bir çekimli fiil ya da isim yüklemi ile kurulmuş bağımlı cümleler

- Dėdim kim “Uşbu dereniñ yaḳınıda kėñ ḳul yolını nişān bėrip ėdiler.” (116a)

“Dedim ki ‘Bu derenin yakınında geniş dere yolu olduğunu göstermişlerdi.’”

- Kün iki namāz arası bolġay ėdi kim Tembel’niñ ḳarası Nevkend sarıdın peydā boldı. (72b)

“Gün iki namaz arası (ikindi vakti, akşamüzeri) olmuştu ki Tembel’in karaltısı Nevkend tarafından göründü.”

- Tafṣīli budur kim ṣulḥ bolġanda Tembel’niñ inisi Ḫalīl başlıġ bendīlerni ḳoyulup ėdi, nėçük kim mezkūr boldı. (77b)

“Ayrıntıları şöyledir ki barış olduğunda Tembel’in küçük kardeşi Halil başta olmak üzere tutulan tüm köleler serbest bırakıldı.”

- Ḳamber ‘Alī çün tuturup aldurup kėlip ėdi, anı Sengzār’da ḳoyup öttük. (78b)

“Kamber Ali esir düşüp her şeyini kaybederek gelmişti, onu Sengzar’da bırakıp devam ettik.”

b. Bir çekimli fiil ya da isim yüklemi ile kurulmayıp isim fiil, sıfat fiil ya da zarf fiil ile kurulan yapılar

- Aḫsī’da tevaḳḳuf ḳılmay Ḳāsım ‘Aceb’niñ ornıġa Yārak Ṭaġayı’nı hem ‘āriyetī ḳoyup Kāsān üstige öttük. (72b)

“Ahsi’de durmayıp Kasım Aceb’in yerine Yarek Tagayı’yı geçici olarak bırakıp Kasan üstüne yürüdük.”

- Sulṭān Maḥmūd Dulday, Sulṭān Muḥammed Dulday’nıñ atası yurttın oḳ ḳaçıp barıp bu ittifāḳdın alarnı ḫaberdār ḳılıptur. (79a)

“Sultan Muhammed Dulday’ın babası Sultan Mahmud Dulday oradan kaçıp giderek bu anlaşmadan onları haberdar etmiştir.”

- Mėn bu tüşni körüp ḫoş ḥāl bolup Uluġ Ḫān, Kiçik Ḫan’ġa ‘arẓ ḳıldım. (119b)

“Ben bu fikri hoş bulup Büyük Han ve Küçük Han’a arz ettim.”

Bağımlı birleşik cümleler yapılarına ve kuruluş şekillerine göre ise dört gruba ayrılabilir, bunlar:

1. Ki’li bağımlı birleşik cümleler
2. İsim fiil yapılı cümleler
3. Sıfat fiil yapılı cümleler
4. Zarf fiil yapılı cümleler

Bu yapılardan ilki, bağlı cümleler, Farsça cümle yapısının etkisiyle oluşmuştur. Diğer üçü Türkçe cümle yapısının gerektirdiği şekilde kurulur.

(1). Ki’li Bağımlı Birleşik Cümleler

Bağımlı cümleler, bir ana cümle ile “ki”, “kim” bağlaçları ve bu ikisinin birleşikleri tarafından yönetilen bir ya da daha fazla bağımlı yan cümlecikten oluşur. Bağımlı cümleler Farsça cümle yapısı etkisiyle geliştirilmiş ve metnimizde geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bağımlı cümleleri de ana cümleyle olan münasebetleri açısından şu alt kategorilerde inceleneyebiliriz:

i. Özne Cümlecikleri

Yan cümlecik, bağımlı cümlelerde ana cümlenin öznesini açıklama fonksiyonuyla kullanılır. "kim", "ki" bağlaçları ile ana cümle ile birlikteliği sağlanır.

- Ḫʷāce Yūsuf kim musikide meşhurdur, Andicānī'dür. (2b)

"Hoca Yusuf ki musikide meşhurdur, Endicanlıdır."

- Şāh Sulṭān Muḥammed'niñ bir ḳızı munda ėdi kim Ebā Bekir Mīrzā bile Sulṭān Maḥmūd Ḫān'nıñ ḫālası bolġay. (29b)

"Şah Sultan Muhammed'in kızı ki Eba Bekir ile Sultan Mahmud Han'ın halasıydı, bununla evliydi."

- Timur Bėg salġan 'ālī 'imāretlerdin biri Kök Serāy'dur kim Semerḳand'nıñ erkide vāḳi' boluptur. (37a)

"Timur Bey'in yaptırdığı büyük imaretlerden biri Kök Seray'dır ki Semerkand'ın erkindedir."

- İçkeridin Tėñribėrdi Samançı kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ ri'āyet ḳılġan bėgi ėdi. (57b)

"İçeriden Tanrıverdi Samançı ki Sultan Hüseyin Mirza'nın riayet ettiği bir beydi."

- Yana Ḳamber 'Alī Salāḫ Moġul kim uluġ ri'āyat ḳılġan bėgimiz ol ėdi, munça ri'āyat tapıp ėdi, mundaḳ maḥallda hem cıhatlıḳ ḳılmay kėlip Semerḳand'tın köçini alıp bu hem Ḫüsrev Şāh'ġa bardı. (90b)

"Kamber Ali Salah Moğol ki çok riayet ettiğimiz beylerdendi, bu kadar riayet gördüğü halde böyle bir zamanda sadık kalmayıp Semerkand'dan göçünü de alıp Hüsrev Şah'ın yanına gitti."

- Ol ṭabaḳadın herkim ki mėniñ ser vaḳtımda tüşti, ėligimdin kėlgençe toḳḳanlıḳnı ve yaḫşılıġnı becā kėltürdüm. (200b)

"O aileden herkim ki benim yanıma geldi, elimden geldiğince kardeşlik ve insanlık görevimi yerine getirdim."

ii. Nesne Cümlecikleri

Bağımlı birleşik cümle yapılarında ana cümlenin nesnesini açıklama fonksiyonuyla kullanılan cümleciklerdir. Ana cümleye "kim", "ki" bağlaçları ile bağlanırlar.

- Semerḳand ve Buḫārā ėrdi kim atası bėrip ėdi, Şeyḫ Cemāl'nı 'Abdul-Ḳuddūs öltürgendin soñ Taşkend ve Şāhruḫiyye ve Sayram'nı alıp ėdi. (19b)

"Semerkand ve Buhara ki atası vermişti, Abdulkuddüs Şeyh Cemal'ı öldürdükten sonra Taşkend, Şahruhiyye ve Seyram'ı almıştı."

- Biri bu kim Ḳabā'nıñ batġaḳlıḳ ḳara suyı bar. (17a)

"Biri bu ki Kaba'nın bataklık bir kara suyu vardır."

- Yana bir bu kim ol furṣatta andaḳ at öleti boldı kim ṭevīle ṭevīle atlar yıḳılıp öle kirişti. (17a)

"Biri bu ki o sıralarda öyle bir at salgını oldu ki atlar katarla düşüp ölmeye başladı."

- Egerçi hīç andaḳ bolmadı kim öziniñ ėligi işke yėtmiş[bolġay], velī dėrler kim ba'żı ma'rekelerde andın eṣer-i şecā'at ẓāhir bolur ėgendür. (18b)

"Gerçi hiç öyle olmadı ki kendi eliyle bir iş görmüş olsun, fakat bazı muharebelerde cesaret gösterdiği olmuştur."

- Dėrler kim yėti yüz ḳuşı bar ėgendür. (22b)

"Derler ki yedi yüz kuşu vardır."

- Evvel bu kim meẓkūr bolġan Melik Muḥammed Mīrzā'nı kim abaġasınıñ oġlı ve öziniñ küyevi ėdi, yana tört mīrzānı Kök Serāy'ġa çıḳarıp ėdi. (23b)

"Evvelce anlatıldığı gibi Melik Muhammed Mirza'yı ki amcasının oğlu ve kendisinin damadıydı, diğer dört mirzayı Kök Seray'a çıkardı."

- Bu şūm fi'l anıñ zamānıda andaḳ şāyi' ėdi kim çehresiz kişi aşlā yoḳ ėdi. (26a)

"Bu uğursuz adet onun zamanında öyle yaygındı ki çehresiz kişi neredeyse yoktu."

- Biziñ ebnā-yi cinsimiz dėmey ki ednā nökerimizge ḳılġan insāniyyetni bizge ḳılmadı, belk' nökerimizçe bizni közge ılmadı. (82a)

"Bizim hemcinsimiz demiyor ki en aşağı adamımıza yaptığı insaniyeti bize yapmadı, belki adamımıza yaptığı kadar bize itibar etmedi."

iii. Açıklayıcı Cümlecikler

Bağımlı birleşik cümlelerde ana cümlenin bir öğesini bir sıfat ya da zarf gibi açıklamak üzere cümleye "kim", "ki" bağlaçları ile katılan cümleciklerdir.

- Miṣl-i Almalıġ ve Almatu ve Yangı, kim kütübde Uṭrār bitirler, Moġul ve Özbek cihetidin bu tārīḫde bozuluptur, aṣlā maʿmūre ḳalmaydur. (1)

"Almalık, Almatu ve Yangı ki kitaplarda Utrar diye yazarlar, bugün Özbekler tarafından tahrip edilmiş, artık hiç mamuresi kalmamıştır."

- Seyḥūn Deryāsı kim Ḫocend Suyı'ġa meşhūrdur, şarḳ ve şimāl ṭarafıdın kėlip bu vilāyetniñ içi bile ötüp ġarb sarı aḳar. (2a)

"Seyhun nehri ki Hocend Suyu olarak bilinir, kuzeydoğu tarafından gelip bu vilayetin içinden geçip batıya doğru akar."

- Āḫir nevbet kėltürgende kim ol furṣatta Taşkend vilāyeti 'Ömer Şeyḫ Mīrzā taṣarrufıda ėdi kim kitāblarda Şāş bitirler. (6a)

"Son geldiğinde ki o sıralarda Taşkend vilayeti Ömer Şeyh Mirza'nın tasarrufundaydı ki burası kitaplarda Şaş diye geçer."

- Ol furṣatta Sulṭān Aḥmed Mīrzā Ura Tepe'niñ Aḳ Ḳaçġay dėgen yaylaġıda ėdi kim Semerḳand'tın on sėkiz yıġaç şarḳ cānibidür. (13a)

"O sıralarda Sultan Ahmed Mirza, Ura Tepe'nin Ak Kaçgay denen yaylasındaydı ki Semerkand'dan on sekiz yıgaç Doğu tarafındadır."

- Özkend'niñ, kim burun Ferġāna'nıñ pāyitaḫtı ol ėgendür, yaḫşı ḳorġanı bar. (104a)

"Özkend'in ki önceleri Fergana'nın başkenti burasıydı, iyi kurganı var."

- Andın Pīruza Dervāzesi'ġa kėlip Fāẓıl Tarḫan kim ol Tarḫanlardın ėmes, Türkistānī sevdāgar Tarḫanlarıdın bolur, Şeybānī Ḫān'ġa Türkistān'da hiẓmet ḳılıp riʿāyet tapıp ėdi, üstige turarlar. (84a)

"Oradan Piruza kapısına gelip Fazıl Tarhan'ın ki bey Tarhanlardan olmayıp Türkistanlı tüccar Tarhanlarındandır, Şeybani Han'a Türkistan'da hizmet edip riayet etmişti, üstüne yürüdüler."

iv. Yüklem Cümlecikleri

Ana cümlenin yüklemini açıklamak üzere bağımlı birleşik cümlelerde rol alan yan cümleciklerdir. “kim”, “ki” bağlaçları ile ana cümle ile ilişki kurarlar.

- Bu ʿacebtür kim bir yėrdin hem çıḳmas. (2a)

“Acayiptir ki hiçbir yerden de çıkmaz.”

- Evbaşnıñ ẕerāfeti budur kim her kim anda uyḳulasa, ol şāhcūydın su ḳuyarlar. (3a)

“Ayak takımının adeti budur ki her kim orada uyuyakalsa, o nehirden su alıp dökerler.”

- Bu keyfiyyet mundaḳ ėgendür kim Eyyūb Bėgçik’niñ tümenidin bir nėçe Moġul Oş’dın bizdin ayrılıp ḳaraḳlıḳḳa Andicān’nıñ girdiġa kėlgen ėgendürler. (105a)

“Bu durum şundandır ki Eyyûb Begçik tümenine mensup birkaç Moğol Uş’ta bizden ayrılıp yağmacılığa Endican’ın civarına gelmiş.”

- ‘Aybı bu ėdi ki bisyār nāz bile çalur ėdi. (182a)

“Kusuru buydu ki çok naz ile çalardı.”

- Biziñ sarıdın İbrāhīm Saru’nıñ inileridin Ṣamad andaḳ çapar kim Ṣahsuvār’nıñ başıdın keff-i destçe pārça süngekni ḳılıçı alıp kėter. (65b)

“Bizim taraftan İbrahim Saru’nın küçük kardeşlerinden Samed öyle bir vurur ki Şahsuvar’ın başından avuç kadar kemik parçasını kılıç alıp götürür.”

- Moġullar içide riʿāyet ḳılġan iʿtimādlıḳ kişimiz Tolun Ḫʷāce üçün Semerḳand’dın Moġul ulusı ḳaça kirişkende Tolun Ḫʷāce’ni yiberilip ėdi kim ėlge naṣīḥat ḳılıp tevehhümni ḫāṭırlarıdın çıḳarġay tā ėl ḳorḳunçtın ser be-bād bėrmeġaylar. (52a)

“Moğollar içinde riayet edilen itimatlı kişimiz Tolun Hoca olduğu için Moğol ulusu Semerkand’dan kaçmaya giriştiğinde Tolun Hoca gönderildi ki halka yersiz korkuları akıllarından çıkarmaları ve asker korkusundan kendilerini tehlikeye atmamaları konusunda nasihat etsin.”

- Ḫʷāce Ḳāḍī ve Ḳāsım Ḳoçın ve ʿAlī Dost Ṭaġayı ve Uzun Ḥasan ve yana baʿżı devlet-ḫʷāhlar mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet Bėgim’niñ ḳaşıda yıġılıp

sözni bu yėrge ḳoyuldı kim Ḥasan Ya‘ḳūb’nı ma‘zūl ḳılıp fitnesiġa teskīn bėrilgey. (24b)

“Hoca Kadı, Kasım Koçın ve Ali Dost Tagayi ve Uzun Hasan ve sonra benim tarafımı tutan bazı dostlar benim büyükannem İsen Devlet Begim’in yanında toplanıp karar verdiler ki Hasan Yakup’un yarattığı karışıklığa son verilsin.”

v. Zarf Cümlecikleri

Ana cümlenin yüklemini; zaman, yer, tarz, amaç, sebep, sonuç, derece ve durum yönlerinden açıklayan, bağımlı birleşik cümle yapısınına ana cümlenin zarfı fonksiyonuyla katılan cümleciklerdir. Aşağıda yüklemi niteledikleri yön bakımından sınıflandırılarak ele alınmıştır.

- **Yer/ Yön Belirten Cümlecikler**

Yüklemi yer bakımından açıklayan bu cümlecikler, ana eylemin geçtiği yerin içini, çevresini veya etrafını belirtebilir.

- Merġīnān’ġa kim şarḳīdur, hemīşe mundın yėl barur Ḫocend’ġa kim ġarbīdur dāyim mundın yėl kėlür. (4b)

“Merginan’a ki doğudadır, Hocend’e ki batıdadır, buradan sürekli rüzgārlar gelir.”

- Ġarbī ṭarafıda kim Semerḳand ve Ḫocend bolġay taġ yoḳtur. (1)

“Batı tarafında ki Semerkand ve Hocend bulunur, dağ yoktur.”

- Ḫocend suyınıñ şimāl cānibidin kim Sulṭān Maḥmūd Ḫān müteveccih ėdi, kėlip Aḫsī’ni ḳapadı. (17a)

“Hocend suyunun kuzey tarafından ki Sultan Mahmud Han’a müteveccihdi, gelip Ahsi’yi kuşattı.”

- Bu cihettin Moġullar özlerige daġdaġa u tevahhüm yol berip Ribāṭak Orçını’dın kim İki Su Arası hem dėrler, Özkend ṭarafıġa köçüp Tembel’ġa kişi yiberdiler. (64b)

“Bu yüzden Moğollar kendi aralarında karışıklık yaratıp korkuya kapılarak Ribatak Orçını’ndan ki İki Su Arası da denir, Özkend tarafına göçüp Tembel’e adam gönderdiler.”

- Çeşmeniñ allıda kim deşt ṭarafı bolġay, ḳalın erġuvānzār vāḳi‘ boluptur. (137a)

“Çeşmenin önünde ki ova tarafındadır, yoğun erguvan kokusu olur.”

- ‘Aceb Ḳādirī’dür, Hindūstān’da kim deryālardın özge aḳar su bolmas, rūdları mundaḳ suġa yavuḳ vāḳi‘ boluptur. (149a)

“Allah’ın acayip kudretidir, Hindistan’da ki nehirlerden başka akar su olmaz, sel yatakları bu kadar suya yakın olmuştur.”

- Ata taḫtıda kim Semerḳand bolġay, iki nevbet żarb-ı rāst alıp olturuptur mèn. (187a)

“Ata tahtında ki Semerkand’dır, iki defa ele geçirip oturdum.”

- Dıraḫtḳa kim kotar ḫayāli ḳıladur, bir şāḫnı tutup ser-nigūn bolup turadur. (281a)

“Ağaca ki konmak ister, o vakit bir dalı tutup baş aşağı olup durur.”

- Nāṣır Mīrzā nöker süderige ki vilāyetleridin birer nème yètkürüp iki üç kün kèyinrekdin kèley dèp Ḳuş Künbed’din ruḫṣat tilep ḳalıp èdi. (154a)

“Nasır Mirza, adamlarına ki vilayetlerden bazı eşyaları getirip iki üç gün sonra geleyim diye izin isterek Kuş Künbed’de kalmıştı.”

➢ **Zaman Belirten Cümlecikler**

Ana cümledeki yüklemin belirli bir zaman sınırı içindeki başlangıcını veya bitişini gösteren cümleciklerdir. Yan cümlenin ifade ettiği anlama göre, bazen ana cümleyle eşzamanlılık bazen de ana cümlenin eyleminden öncelik bildirebilirler.

- Çaġatay Ḫān’nıñ yurtıda Moġul ulusınıñ ḫānı ol furṣatta ol èrdi kim mèniñ uluġ atam bolġay istid‘ā ḳılıp kèltürdi. (5b)

“Çağatay Han’ın yurdunda Moğul ulusunun hanı o zamanlar oydu ki benim büyük babam olur, ricayla getirdi.”

- Mèn Semerḳand’nı ikinçi nevbet alġanda bāvücūd kim Ser-i Pul’da şikest bolup èdi, kèlip bèş ay ḳal‘adārlıḳ ḳıldım. (8b)

“Semerkand’ı ikinci kez aldığım zaman ne var ki Ser-i Pul’da yenilmiştim, gelip beş ay kaleyi savundum.”

- Kökeltaş ikev kėldük, bėgim ve bėgimniñ yavuġıdaġılar tanımadılar, bāvücūd kim ayttım, müddettin soñra tanıdılar. (9a)

“Kökeldaş’la ikimiz geldik, begim ve begimin yanındakiler tanımadılar, ne zaman ki kim olduğumuzu söyledim, o zaman tanıdılar.”

- Bu furṣatlarda ḫaber kėldi kim Tėñri raḥmetiġa barıptur. (9b)

“Bu sıralarda haber geldi ki Tanrı rahmetine varmıştır.”

- Bu nėçe yıl kim mėniñ ḳaşımda ėdi, hīç andaḳ işi ẓāhir bolmadı kim dėse bolġay. (15a)

“Bu kadar yıl ki benim yanımdaydı, dikkate değer hiç işi olmadı dense yeridir.”

- Yazıġa Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā oġlı Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā’nıñ def‘-i żararıġa kim Astarābād’ḳa musallaṭ bolup yamanlıḳ maḳāmıda ėdi, Muḥammed Velī Bėg başlıḳ bėglerni ḳalın çėrig bile ılġar yiberip özi Nişīn Öleñi’de olturup ėdi kim Bedī‘üzzamān Mīrzā ve Ẕünnūn’nıñ oġlı Şāh Bėg ġāfillıḳta çėrig tartıp Mīrzā’nıñ üstige kėldiler. (58a)

“O yaz Sultan Hüseyin Mirza, oğlu Hüseyin Mirza’nın defedilmesi için ki Estarabad’a musallat olup kötülük taraftarıydı, Muhammed Veli Bey kumandasındaki beyleri birçok askerle birlikte akıncı gönderip kendi Nişin çayırında kalmıştı ki Bediüzzaman Mirza ve Zünnun’un oğlu Şah Bey ansızın asker sevk ederek Mirza’nın üzerine geldiler.”

- Sünnet vaḳtı ėdi kim Merġīnān ḳorġanınıñ èşikige keldim. (61a)

“Sünnet vaktiydi ki Merginan kurganının kapısına geldim.”

- Bu müddette kim ḳışlaġta ve Andicān’da ėdük, Tembel’niñ kişisi tinmey Ḫān ḳaşıġa Tāşkend’ke barur ėdi ve kėlür ėdi. (71b)

“Bu sıralarda ki kışlakta ve Endican’daydık, Tembel’in adamı durmadan hanın huzuruna Taşkend’e gider gelirlerdi.”

➢ **Durum Belirten Cümlecikler**

Bağımlı birleşik cümlelerde, ana cümledeki yüklemin tarzını veya durumunu belirtmek üzere kullanılan cümleciklerdir. “nėçük kim”, “andaḳ kim” bağlaçları ile ana cümleyle ilişki kurarlar.

- Cenūbī ṭarafıdaġı ḳaṣabalar, Andicān’dur kim vasaṭta vāḳi‘ boluptur. (2a)

“Güney tarafındaki kasabalardan Endican ki merkezde bulunur.”

- Kiçikrek ḳaṣabadur, nėçük kim Andicān suyı Oş’dın kėlür. (5a)

“Biraz küçük kasabadır, buna rağmen Endican suyı Uş’tan gelir.”

- Tonnı bisyār tar kėyer ėdi, andaḳ kim baġ bağlaturda ḳarnını içige tartıp bağlatur ėdi. (7a)

“Elbisesini çok dar giyerdi, öyle ki kuşak bağlatırken karnını içine çekip bağlatırdı.”

- ‘Adāleti bu mertebede ėdi kim Ḫıṭāy kārvānı kėledürgende Andicān’nıñ şarḳī ṭarafıdaġı taġlarnıñ tüpide miñ uyluḳ kārvānnı, andaḳ ḳar bastı kim ėkki kişi ḳutuldı, ḫaber tapıp muḥaṣṣıllar yiberip kārvānnıñ cemī‘ cihātını żabṭ ḳıldı. (7a)

“Adaleti öyle bir mertebedeydi ki Hatay kervanı gelirken Endican’ın doğu tarafındaki dağlarının eteğinde bin kişilik kervanı, öyle bir kar bastı ki yalnız iki kişi kurtuldu, bunu haber alınca memurlar gönderip kervanın bütün malını zapt etti.”

- Gāhī kim çaġırdın çıḳar ėrdi, yana yėgirme-otuz kün içmes ėdi. (19a)

“Bazen ki içki meclisinden çıkardı, sonra yirmi otuz gün içmezdi.”

- At ve tėvedin ve ḫayme u ḫar-gāhdın belk cemī‘ sipāhīlıḳ yaraġıdın Mīrzā’ġa ve Mīrzā bile bolġanlarıġa ol miḳdār ḫidmet u ādemīgīrlik ḳıldı kim körgenler dėdiler kim burunġı yaraġ bile bu yaraġnıñ arasıda tefāvüt meger ṭılā ālāt ve nuḳre ālāt bolġay ėdi. (42a)
- “At ve develerle birlikte küçük ve büyük çadırlar ve sipahiler için gerekli techizattan hem Mirza’nın kendisine hem de Mirza ile birlikte olanlara vererek o kadar iyi muamele ve insaniyet gösterdi ki görenler dediler ki Mirza’nın önceki ve bugünkü techizatı arasındaki fark yalnız süslü ve yaldızlı aletlerin bulunmamasıdır.”
- Ba‘żılar kim kömek yiberdiler, mu‘taddun bihi kömek ėmes ėdi, nėçük kim her ḳaysı öz yėride meşrūḥ mezkūr bolġusıdır. (86b)

“Bazıları ki yardım gönderdiler, bunlar yardım da değildi, öyle ki her biri kendi yerinde sırası geldiğinde anlatılacaktır.”

- Nėçük kim Çin Tėmür Sulṭān ve Ėsen Tėmür Sulṭān ve Toḫta Buġa Sulṭān ve Bābā Sulṭān bu tārīḫde mėniñ ḳaşımdadurlar barçanı öz toḳḳanlarımdın yaḫşıraḳ körüp ri'āyet ü şafaḳat ḳılıptur mėn. (201a)

"Öyle ki Çin Temür Sultan, İsen Temür Sultan ve Tohta Buğa Sultan ve Baba Sultan bugün de benim yanımdadırlar, hepsini öz doğanlarımdan (öz kardeşlerimden) daha iyi davranıp itibar ve şefkat göstermişim."

➢ **Amaç Belirten Cümlecikler**

Bağımlı birleşik cümlelerdeki ana cümlenin yüklemini amaç, niyet ya da yön bakımından açıklayan cümleciklerdir.

- Ėliniñ lafzı ḳalem bile rāsttur, nė üçün kim Mīr ʿAlī Şīr Nevā'īniñ muṣannefātı, bāvücūd kim Herī'de neşv ü nemā tapıptur, bu til biledür. (2b)

"Halkın konuşma dili yazı diline uygundur, bu sebeple ki Mîr Ali Şir Nevâyi'nin eserleri Herat'ta hayat bulduğu halde bu dille yazılmıştır."

- Baġ baġlaġandın soñ özini ḳoya bėrse bisyār bolur ėdi kim baġları üzülür ėdi. (7a)

"Kuşak bağlandıktan sonra kendini koyuverse çok olurdu ki kuşak kopardı."

- Barı bėgler ve yigit yėleñ bile sözleşip sözni muña ḳoyduk kim Şeybānī Ḫān Semerḳand'nı yaḳında alıp henūz ėl aña ve ol ėlge köñül toḫtatmaydurlar. (83a)

"Bütün beyler ve yiğitlerle danışıp karar verdik ki Şeybani Han Semerkand'ı yakın zamanda almış ve ahali ona ve o da ahaliye henüz gönülden bağlanmamıştır."

- İşni muña yėtkürdi kim maña ruḫṣat bėrip Cihāngīr Mīrzā'nı bādşāh ḳılġay. (24b)

"İşi o derece ilerletti ki beni uzaklaştırıp Cihangir Mirza'yı padişah kılacak."

➢ **Sebep Belirten Cümlecikler**

Bağımlı birleşik cümle yapılarında ana cümlenin yüklemini neden, sebep bakımından açıklama üzere kullanılan cümleciklerdir. "nė üçün kim" birleşeniyle bu fonksiyon ifade edilir.

- Bisyār şāḳḳ u düşvār kėldi nė üçün kim tā bādşāh bolup ėdim bu nev‘ nökerdin ve vilāyettin ayrılmaydur ėdim. (54b)
- “Bu fevkalede ağır geldi öyle ki padişah olduğumdan beri adamlarımdan ve vilayetten ayrılmamıştım.”
- Alī Dost ẓa‘īf bolup ėdi nė üçün kim Tembel’ni arḳalanıp maña ve mėniñ devletḫ^{w}āhlarımġa cefā u ‘azāblar ḳılur ėdi, mėniñ hem ṭab‘ım bu merdek bile yaman ėdi. (79a)

“Ali Dost zayıflamıştı öyle ki Tembel’e dayanarak bana ve benim taraftarlarıma cefa ve eziyetler ediyordu, benim tabiatım da bu alçakla iyi değildi.”

- Köreliñ, şāyed kim ıṣlāḥ bile iş bir nėmege oḫşaġay nė üçün kim alar asru ḳalın, biz köp az, özge bu ḳavīlıḳ bile alar ergte ve bu ẓa‘īflıḳ bile biz taş ḳorġanda. (111b)

“Görelim, ihtimal ki barış ile işi bir şeye benzeteriz; şunun için ki onlar çok fazla, biz çok azız, üstelik bu üstünlükle onlar erkte ve bu zayıflık ile biz dış kurgandayız.”

- Yazlar sular kirgende hem bu yollarnıñ ḳışḳı ḥükmi bar nė üçün kim tėk āb yolları su uluḳ bolġandın ötüp bolmas. (130b)

“Yazın sular yükseldiğinde de bu yolların kışınki hali olur, şunun için ki su kenarındaki yollar su yükseldikten sonra geçilemez.”

- Ekṣer ḳuşınıñ güẕeri Bārān yaḳasıdur, nė üçün kim şarḳı taġlardur, ġarb ṭarafı hem taġlardur. (142a)

“Kuşların çoğunun güzergahı Baran yakasıdır, şunun için ki doğusu dağlıktır, batı tarafı da dağlıktır.

- Nė üçün kim Sulṭān Maḥmūd, Hindūstān’nı kim musaḫḫar ḳıldı, Ḫorasan taḫtı anıñ taḫt-ı żabṭıda ėdi ve Ḫ◡ārezm ve Dāru’l-marz selātīnni aña muṭī‘ ve münḳād ėdi. (269b)

“Şunun için ki Sultan Mahmud Hindistan’ı zapt ettiğinde, Horasan tahtı onun hükmü altındaydı ve Harezm ile Darülmarz sultanları ona itaatkar ve boyun eğmişlerdi.”

- **Sonuç Belirten Cümlecikler**

Bağımlı birleşik cümlelerde, ana cümlenin sonucunu belirten cümleciklerdir. "kim", "ki" bağlaçları kullanılarak ya da bağlaç kullanılmaksızın bağlamın verdiği anlam ile ana cümleyle ilişki kurarlar.

- Andaḳ rivāyet ḳıldılar kim bir ḳırġavulnı işkenesi bile tört kişi yėyip tükete almaydur. (2b)

"Öyle rivayet edilir ki bir sülünün budunu dört kişi yese bitiremezmiş."

- Ba'żı kitāblarda bitiptürler kim yebrūhu's-ṣanem bu tağlardadur, velī bu müddette hīç ėşitilmedi. (5b)

"Bazı kitaplarda yazılmıştır ki yebrûhussanem[25] bu dağlardadır; fakat bu zamanda hiç duyulmadı."

- Bir giyāh ėşitildi kim yėti kėntniñ tağlarıda bolur; ol ėl ayıḳ otı dėrler, mihrgiyāh ḫāṣṣiyyetlıḳ ġālibā mihrgiyāhdur. (5b)

"Bir giyah işitildi ki yedi şehrin dağlarında bununur, el ayak otu derler, mihrgiyahın özelliklerine (sahip), galiba mihrgiyahdır."

- 'Adāleti bu mertebede ėdi kim Ḫıṭāy kārvānı kėledürgende Andicān'nıñ şarḳī ṭarafıdağı tağlarnıñ tüpide miñ uyluḳ kārvānnı, andaḳ ḳar bastı kim iki kişi ḳutuldı. (7a)

"Adaleti öyle bir mertebedeydi ki Hatay kervanı gelirken Endican'ın doğu tarafındaki dağlarının eteğinde bin kişilik kervanı, öyle bir kar bastı ki yalnız iki kişi kurtuldu, bunu haber alınca memurlar gönderip kervanın bütün malını zapt etti."

- Aña yėtti kim faḳīr u miskin, it ėşek ėti yėy kiriştiler. (93b)

"O dereceye geldi ki fakir ve miskinler köpek ve eşek eti yemeye başladılar."

- Ḫātırġa yėtti kim bir kėçe Andicān'nıñ yavuḳıġa barıp kişi kivürüp ḫʷāce u erbābları bile sözleşsek, iḥtimāli bar kim bizni bir ṭarafdın kivürgeyler. (104b)

"Düşündük ki bir gece Endican'ın yakınına adam gönderip hocalar ve eşrafla sözleşsek belki bizi bir taraftan içeri sokarlar."

- Ḳurġan bile deryānıñ şimāl ṭarafıda bir tağ tüşüptür, Munuġıl atlıḳ dėrler kim bu tağda fīrūze kānı ve ba'żı kānlar tapılur. (4a)

[25] İnsan kökü denilen bir bitki, bk. Arat, age, s. 137.

“Kurgan ile nehrin kuzey tarafında bir dağ vardır, Munugıl derler ki bu dağda firuze ve diğer bazı maden ocakları bulunur.”

- Ba‘żı Çāç bitirler kim kemān-ı çāçī andın ‘ibārettür bėrdi. (6a)

“Bazen Çaç yazarlar ki keman-ı çaçî bundan gelir.”

➢ **Vurgulama Cümlecikleri**

Ana cümlenin anlattığı durumu, eylemi, olguyu, nesneyi açıklayarak vurgulamak üzere cümleye dahil olan cümleciklerdir.

- Meẕkūr bolup ėdi kim Aḫsī ḳurġanı bülend cer üstide vāḳi‘ boluptur, ‘imāretleri cer yaḳasıda ėrdi. (6b)

“Önceden de bahsedilmişti ki Ahsi kurganı yüksek bir uçurumun üzerinde kurulmuş olup binaları da bu uçurumun kenarında bulunur.”

- Bu cihettin ol mevżi‘ bu ismġa mevsūmdur kim taġ dāmenesi cihetidin bu deryā andaḳ tar aḳar kim rivāyet ḳılurlar kim ol yėrdin tekke sėgrigendür. (8a)

“Şu yüzden o mevzi bu isimle anılır ki bu nehir dağ eteği tarafında gayet dar akar ki rivayete göre o yerden bir teke atlamıştır.”

- Āḫir çaġlarda Taşkend ve Şāhruḫiyye ėligtin çıḳıp ėdi, Ferġāna vilāyeti ėdi ve Ḫocend ve Ura Tėpe kim aṣl-ı atı Usruşna’dur, Usruş hem dėrler. (8a)

“Son zamanlarda Taşkend ve Şahruhiyye elinden çıkmıştı, Fergana vilayeti, Hocend ve Ura Tepe ki asıl atı Usruşna’dır, Usruş da derler.”

- Ḳamber ‘Alī Moġul, kim bir rükn-i a‘ẓam ol ėdi Andicān’nı alġan çaġda vilāyatıġa barıp ėdi, yoḳ ėdi. (66a)

“Kamber Ali Moğol, ki büyük destekçim oydu, Endican’ı aldığım zamanda vilayette olduğundan burada yoktu.”

- Ribāṭ-ı Serhañ Orçın’ı sarıġa, kim Oş’nıñ şimālıdur, tartmış. (66b)

“Ribat-ı Serhan Urçın’ı tarafına, ki Uş’un kuzeyidir, (haberi) geldi.”

- Muḥarrem ayı Ferġāna vilāyetidin Ḫorāsān ‘azīmeti bile İlek yaylaġıġa, kim Ḥiṣār vilāyetiniñ yaylaġlarıdındur, kėlip tüştüm. (120a)

“Muharrem ayında Fergana vilayetinden Horasan’a gitme niyetiyle İlek yaylalarına ki Hisar vilayetinin yaylalarındandır, indim.”

- **Şart Cümlecikleri**

Bağımlı birleşik cümle tiplerinde, ana cümledeki eylemin gerçekleşmesini bir şarta bağlayan cümlelerdir. Bu cümleciklerin yapımında "eger "bağlacının yanı sıra –sA şart eki de kullanılabilir veya ikisi birlikte kullanılarak da şart cümlecikleri oluşturulabilinir. Ayrıca "kėrek bolsa" yapısıyla kurulmuş şart cümlecikleri de mevcuttur.

"eger" kullanılarak kurulan şart cümlecikleri

- Ḳılıç *eger* tėgse başdın ayaḳıġa kārgerdür. (103a)

"Eğer kılıç isabet ederse, baştan ayağa kadar keser."

"eger" ve şart eki –sA kullanılarak kurulan şart cümlecikleri

- *Eger* ol vaḥlada munça kişi ėgenini taḥḳiḳ bilsek ėdi, yaḫşı uruşur ėdük. (114a)

"Eğer o sırada bu kadar adam olduğunu kesin olarak bilseydik iyice vuruşurduk."

- Yoḳ *eger* munı ḳılmasañız, kėlgen yoluñız bile yanıñ. (116a)

"Yok, eğer bunu yapmazsanız, geldiğiniz yola dönün."

- Eger vilāyetni bėrseler mėn bārī ėligge tüşmey, ṭaġayilerim Alça Ḫān'ġa yā Sulṭān Maḥmūd Ḫān'ġa barġay mėn. (16a)

"Eğer vilayeti teslim ederlerse bari ele düşmeden dayılarım Alça Han'a veya Sultan Mahmud Han'a gideyim."

- Eger teraḥḥüm ḳılıp tuturulmasa ya tiletilmese biziñ bile ḳazaḳlıḳlarda ve miḥnetlerde bolġan cemā'atnıñ ḥāẓır tanıġan māllarıġa bārī fermān bolsa kim ėliglerige kirse uş munça bile *ḳutulsalar* minnetler *tutsalar* kerek. (64a)

"Eğer merhamet gösterip yakalamasak ya da mallarına el koymasak, yalnız bizimle birlikte kazaklıklarda ve mihnetlerde bulunanların mallarını geri almalarına izin versek bile bu kadarıyla kurtulsalar şükretmeleri gerek."

- *Eger* ḳurġan ėşikige barsaḳ ėgendür, bi-şekk u şübhe ḳorġan ėligge kirer ėgendür. (106b)

"Eğer kurgan kapısına kadar gitseydik, hiç şüphe yok kurgan ele geçecekmiş."

- Eger mundaḳ rūstā'īyāne ḥarekātlar *ḳılmasa ėrdi* ve bu nev‘ dürüşt cevāblar *yibermese ėdi*, iş muña yėtmes ėdi, nėçük kim… (208a)

"Eğer böyle kaba hareket etmeseydi ve bu türlü kaba cevaplar göndermeseydi, iş bu dereceye gelmezdi, nitekim…"

- Ferġāna vilāyetiniñ ḥāṣılı bile eger ‘adl *ḳılsalar* üç tört miñ kişi saḫlasa bolur çün ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā bülend himmetlıḳ uluḳ dā‘iyelıḳ bādşāh ėrdi. (5b)

"Fergana vilayetinin geliri ile eğer adil bir şekilde yönetseler üç dört bin asker beslense mümkündür."

-sA şart eki kullanılarak kurulan şart cümlecikleri

- Ḳalın çėrig bile *kėlse* bėgler mėni ve vilāyetni tapşurġularıdur, mėni Özkend ve Ėl-Taġ dāmene sarı alıp barġay. (16a)

"Çok askerle gelirse beyler beni ve vilayeti ona teslim ederler, onu Özkend ve El-Tag eteğine doğru götüreyim."

- Uşbu furṣatta bir iş ḳıla alsak *ḫod ḳılġay biz*. (83a)

"Bir iş yapmak istiyorsak tam bu sırada yapalım."

- Ḫan dedemniñ ėşikiġe *barsam* gāhī bir kişi bile, gāhī iki kişi bile barur ėdim, velī yaḫşılıḳı bu ėdi kim yat ėmes ėdiler, toġḳan ėdiler. (101a)

"Han dedemin kapısına varsam bazen bir kişiyle bazen iki kişiyle giderdim, iyi ki yabancı değillerdi, akrabadandılar…"

- Ḫusrev Şāh nėçe maḥalldın soñ öz vilāyetleri sarı ruḫṣat tiledi kim "Mėn *barsam* ol vilāyetleri tamām alur mėn." (155b)

"Hüsrev Şah bir süre sonra kendi vilayetlerine doğru gitmek için izin istedi ki 'Gidersem, o vilayetleri tamamıyla ele geçiririm'."

- *Bassa* hem olca alur, *bastursa* hem öz ėlini talap tüşürüp olca alur. (90a)

"Galip gelse ganimet alır, mağlup olsa da kendi adamlarını yağmalayıp ganimet alır."

- Çün barmay siz, her ḳayan *barsañız* hıdmatta bolġumızdır. (116a)

"Madem gelmiyorsunuz, her nereye gitseniz hizmetinizde olacağız."

"kėrek bolsa" yapısı kullanılarak kurulan şart cümlecikleri

- Ḳışlar her ḳaçan balıġ *kėrek bolsa* bu çuḳurlarnıñ birini açıp ḳırḳ ėllig balıġ bir zamānda kėltürürler.

"Kışın ne zaman balık lazım olsa bu çukurların birini açıp kırk elli balığı birden getirirler."

"meger" kullanılarak kurulan koşul/şart cümlecikleri

- Yana ḫātırlarıġa kėçer kim ri'āyet tapmaġandın *meger* ruḫṣat tileydür mėn. (102a)
- "Belki itibar bulamadığım için izin istiyorum diye hatırlarından geçer."
- At ve tėvedin ve ḫayme u ḫar-gāhdın belk' cemī' sipāhīlıḳ yaraġıdın Mīrzā'ġa ve Mīrzā bile bolġanlarıġa ol miḳdār ḫidmet u ādemīgīrlik ḳıldı kim körgenler dėdiler kim burunġı yaraġ bile bu yaraġnıñ arasıda tefāvüt *meger* ṭilā ālāt ve nuḳre ālāt bolġay ėdi. (42a)

"At ve develerle birlikte küçük ve büyük çadırlar ve sipahiler için gerekli techizattan vererek hem Mirza'nın kendisine hem de Mirza ile birlikte olanlara o kadar iyi muamele ve insaniyet gösterdi ki görenler dediler ki Mirza'nın önceki ve bugünkü techizatı arasındaki fark belki süslü ve yaldızlı aletlerin bulunmamasıdır."

➢ **İkrar/ Kabul Cümlecikleri**

"egerçi" bağlacı ile kurulan ve kabul ediş, ikrar, onaylama bildiren cümleciklerdir.

- Ėli, *egerçi* Sart u dihnişīndür, velī etrāk dėk gala u ramalıġ ėllerdür. (97a)

"Her ne kadar halkı Sart'tır ve köylerde oturur, fakat Türkler gibi at ve koyun sürüleri beslerler."

- Şi'r aytur ėdi, *egerçi* ser usāmānlıġ ġazeli kemraḳ ėdi. (100a)

"Şiir söylerdi, gerçi başarılı olan gazeli çok değildi."

- Barçaġa gümān boldı kim bu ḫareket bulardın ṣādir boluptur, *egerçi* taḥḳīḳ bolmadı. (101a)
- "Gerçi incelenemedi ama herkes bu hareketin onlar tarafından yapıldığını düşündü."

(2). İsim Fiil Yapılı Cümleler

İsim fiiller, isim şeklini almış fiiller ya da eylemin olumlu veya olumsuz sonuçlarını bildiren yapılardır. Çağatay Türkçesinde –mAk ve onun isim yapma eki +lIk ile genişletilmiş şekli olan –mAklIk olmak üzere iki şekilde isim fiil yapılmıştır. Bu isim fiil eklerinden sonra isim çekim ekleri gelebilir.

İsim fiiller, cümlede özne, nesne, yüklem veya isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan olarak görev alabilirler.

- Özne olarak kullanımı
- Bu bitilgenlerdin makṣūd özini *artturmaḳ* ėmes. (86a)

"Bu yazılanların amacı kendimi yükseltmek değildir."

- Ḳavun maḥallıda pālīz başıda *ḳavun satmaḳ* resm ėmes. (2a)

"Kavun zamanında tarla başında kavun satmak adet değildir."

- Mundın soñra *ḳurġandın çıḳmaḳları* ber-ṭaraf boldı. (43b)

"Bundan sonra kurgandan çıkmaları bertaraf edildi."

- Yüklem olarak kullanımı
- Atam 'Ömer Şeyḫ Mīrzā ri'āyet ḳılıp ėdi ve henüz *ri'āyet ḳılmaḳta ėdi*. (52a)

"Babam Ömer Şeyh Mirza (ona) riayet etmiş ve hala (ona) riayet etmekte idi."

- Ba'żı *çıḳmaḳta ėdiler*. (93a)

"Bazıları çıkmakta idiler."

- Ba'żı çadırlar tikilip ba'żı *tikilmekte ėdi* kim ḫaber kėltürdiler kim yaġınıñ yasalı peydā boldı. (316a)

"Bazı çadırlar kurulmuş bazıları da kurulmakta idiydi ki düşman saflarının göründüğü haberini getirdiler."

- Nesne olarak kullanımı
- Çehre *saḫlamaḳlıġını* hüner bilürler ėrdi. (26a)

"Çehre beslemeyi hüner bilirlerdi."

- Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk Timur Bėg ornıġa olturġan uluḳ bādşāh ġanīmniñ üstige *yürümekni* dėmey yėr *bėrkitmekni* dėse ėl ve ulusḳa nė ümīdvārlıḳ ḳalġay? (122b)

- “Sultan Hüseyin Mirza gibi Timur Bey tahtına oturmuş büyük bir padişah düşman üzerine yürümeyi düşünmeden yerini sağlamlaştırmayı söylese halka ve ulusa nasıl bir ümit kalacaktı?”
- Ḫoş ḳılıp özni bu *kėçmekliktin* / Tevbe ḳıldım çağır *içmekliktin* (312a)
- “Kendimi bu vazgeçmeye razı edip; tövbe ettim içki içmekten”

➢ İsim tamlamalarında tamlayan olarak kullanımı

- Körüp sorup ‘ināyet şefḳat sözler aytıp va‘deler ḳılıp istimālatlar bėrip yiberdim kim arġamçı ve orġaḳ ve baltu ve su *kėçmek* esbābı ve at boġzı ve yėgülük ve eger müyesser bolsa, at hem kėltürgey. (117b)

“Görüp sorup inayet ve şefkat sözleri söyleyip vaatlerde bulunup avutarak gönderdim ki urgan, orak, balta ve suyu geçmek için lazım olan esbabla birlikte atlara yem, kendimize yiyecek ve eğer mümkünse at da getirsin.”

- Sipāhī ü ra‘iyyet Ḫüsrev Şāh’nıñ üstige *hücūm ḳılmaḳ maḳāmıda* boldılar. (30a)

“Asker ve raiyet Hüsrev Şah’ın üstüne hücum etme makamında oldular.”

- Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā Ḥiṣār’da *turmaḳnıñ maṣlaḥatını* tapmay Kemrūd rūdı yoḳḳarı Sipre Taġ Yolı bile inisi Baysunġur Mīrzā ḳaşıġa Semerḳand’ġa bardı. (33b)

“Sultan Mesud Mirza, Hisar’da kalma imkanını bulamayınca Kemrud suyunun yukarı tarafındakii Sipre Tag yolu ile küçük kardeşi Baysungur Mirza’nın yanına Semerkand’a gitti.”

➢ İsim tamlamalarında tamlanan olarak kullanımı

- Ḳazaḳlıḳlarda Mesīḥa Kūhistānı’dın Sulṭān Maḥmūd Ḫān *ḳaşıġa barmaḳ* ‘azīmeti ḳılġanda Ḳāsım Bėg ayrılıp Ḫüsrev Şāh ḳaşıġa bardı. (14a)

“Kazaklık zamanımda Mesiha dağlarından Sultan Mahmud Han yanına gitme niyetim olunca Kasım Bey ayrılıp Hüsrev Şah yanına gitti.”

- *Çehre saḫlamaḳlıġnı* hüner bilürler ėrdi.

“Çehre beslemeyi hüner bilirlerdi.”

(3). Sıfat Fiil Yapılı Cümleler

Fiil kök ve gövdelerine getirilen eklerle fiil şekillerinden geçici olarak sıfatlar veya isimler yapan sıfat fiillerin birinci fonksiyonu sıfat gibi davranarak isimleri nitelendirmektir. Ayrıca isim fiil gibi de kullanılabilirler. Bu durumda üzerlerine isim çekim ekleri alabilirler. Sıfat fiil eklerinin her birinin belirli bir zaman ifadesine de sahip olabileceğini daha önce belirtmiştik. Diğer taraftan, fiilin güç ve yetkisine, fiilin pozitif ve negatif şekillerine, özne, nesne ve/veya sıfat kökenli tamlayan olma görevlerine de sahiptirler. Bağımlı birleşik cümle tiplerinde sıfat fiil şekilleri; özne, nesne, sıfat kökenli tamlayan ve edat kökenli yapılar alarak isimleştirilmiş ikincil öbekler halinde ana cümleye katılırlar.

Bu bölümde sıfat fiil yapıları, Çağatay Türkçesinde belirttikleri üç zaman şekline göre sınıflandırılacak ve buna göre onların cümle içindeki söz dizimsel fonksiyonları incelenecektir. Sıfat fiiller; geçmiş zaman sıfat fiilleri, geniş zaman sıfat fiilleri ve gelecek zaman sıfat fiilleri olmak üzere üç grup halinde söz dizimsel fonksiyonlarıyla birlikte metinden örnekleriyle aşağıda verilmiştir.

i. Geçmiş Zaman Partisipleri

Geçmiş zaman partisipleri –DUK ve –mIş olmak üzere iki şekildir ve Çağatay Türkçesinde nadiren kullanılmıştır. Metnimizde yalnız –mIş ile kurulmuş sıfat fiil yapılarının örnekleri mevcuttur.

a. –mIş

Nadir kullanılan bu geçmiş zaman sıfat fiil eki, isim çekim ekleri alarak adlaşabilir. Metnimizde daha çok *–mış bol-* şeklinde kullanılan bu sıfat fiilinin söz dizimindeki fonksiyonları şöyledir:

Söz dizim Fonksiyonları:

- *-mış* ve *–mış bol-* şekliyle yüklem olarak kullanılır:

- Ḥażret-i risālet zamānıdın beri ol miḳdār e’imme İslām kim Māverāünnehr’din peydā boluptur, hīç vilāyettin ma‘lūm ėmes kim munça *peydā bolmış bolġay.* (45a)

“Hazret-i Peygamber zamanından beri Maveraünnehir’de öylesine çok İslam imamları ortaya çıkmıştır ki başka hiçbir vilayetten bu kadar çok imam çıktığı olmamıştır.”

- Andaḳ ėmes kim mėniñ bile bi-münāsebetlıḳ cihatıdın *yaġıḳmış bolġaylar* mundaḳ ḥareketlerni öz Ḫānlarıġa mükerrer ḳıldılar. (64b)

“Bundan değildir ki benimle anlaşamamaları yüzünden düşman olmuş olsunlar, benzer hareketleri kendi hanlarına karşı da yapmışlardı.”

- Ehl-i fażl u ehl-i hünerġa ‘Alī Şīr Bėg’çe mürebbī vü muḳavvī ma‘lūm ėmes kim hergiz *peydā bolmış bolġay*. (171a)

“Fazıl ve hüner ehilleri içinde Ali Şîr Bey kadar eğitici ve koruyucu olan başka bir adamın var olduğu hiç olmamıştır.”

- Uşmunça şehr ve vilāyet çāh suyı bile ya ḥavż suyı bile kim biskāl yamġurıdın *yıġılmış bolġay*, ma‘işet ḳılurlar. (274b)
- “Bunca şehir ve vilayetler kuyu ya da havuz suyuyla geçinirler ki bunlar mevsim yağmurlarından toplanmış olur.”

➢ Nesne öbeği olarak kullanılır:

- ‘Āşıḳ olġaç bi-ḫod u divāne boldum/ Bilmedim kim perī ruḫsāralar ‘ışḳıġa *bu ėrmiş ḫavāṣṣ* (76a)

“Aşık olunca kendimi kaybettim ve divane oldum; bilmedim ki peri yüzlülere aşık olamın hali buymuş”

- Bu meyveni ba‘żı Türkler *ḳara yėmiş* dėrler. (133b)

“Bu meyveye bazı Türkler kara yemiş derler.”

ii. Geniş Zaman Partisipleri

Geniş zaman ifadesine sahip bu sıfat fiillerin söz dizimindeki fonksiyonları aşağıdaki gibidir.

a. –GAn, -KAn, -An

Aslında geniş zaman partisipi olan bu ek, bazen öğrenilen geçmiş zaman ifadesi de belirtebilir. Aşağıda metnimizde kullanılan söz dizimsel fonksiyonlarının örnekleri verilmiştir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Yüklem öbeğinde sıfat olarak kullanılır.

- Yūnus Ḫān'nıñ anası Türkistānlıḳ Ḳıpçaḳ bėgleridin Tėmūr Bėg *ri'āyet ḳılġan Şeyḫ Nūreddīn Bėg'niñ ḳızı yā nebīresi bolur*. (9b)
- "Yunus Han'ın annesi Türkistanlı Kıpçak beylerinden olan Timur Bey'in koruduğu Şeyh Nureddin Bey'in kızı ya da torunudur."
- Yana bir Muḥammed Mezīd Tarḫan ėdi, *Derwīş Muḥammed Tarḫan'nıñ toḳḳan inisi ėdi*. (22b)

"Sonra Muhammed Mezid Tarhan'dı, Derviş Muhammed Tarhan'ın (aynı anneden) doğmuş ve küçük kardeşiydi."

- Aḥmed Bėg, kim Ḫānnıñ oġlı Sulṭān Muḥammed Sulṭān'nıñ bėgatekesi ve Ḫānnıñ uluġ *ri'āyat ḳılġan bėgi ėdi*, Tembel'niñ *toġḳan abaġası ėdi*. (71b)

"Ahmed Bey ki hanın oğlu Sultan Muhammed Sultan'ın beyatekesi ve hanın çok riayet ettiği beyiydi, Tembel'in öz (aynı ailede doğmuş) amcasıydı."

- Zarf öbeği olarak kullanılır.

- Sulṭān Ebū-Sa'īd Mīrzā'nıñ wāḳi'asıdın soñra Andicān bėgleriniñ bile yaḫşı *çıḳışmaġan cihetidin* Semerḳand'ġa Sulṭān Aḥmed Mīrzā mülāzemetiġa bardı. (13a)

"Sultan Ebu Said Mirza'nın vefatından sonra Endican beyleri ile iyi anlaşamadığı için Semerkand'a Sultan Ahmed Mirza'nın hizmetine girdi."

- *Uşol basḳan bile* Şeybānī Ḫān barıp Buḫārā'nı aldı. (22b)

"O baskın ile Şeybani Han gidip Buhara'yı aldı."

- *Sütūnġa yapışḳan bile* ḳoyġaylar mu? (37a)

"Direğe yapıştığıyla bırakırlar mı?"

- *Burun kėlgen* bir 'Alī Han Bayındır ėdi. (175b)

"Önce gelenlerden biri Ali Han Bayındır'dı."

- Nesne öbeklerinde sıfat olarak kullanılır.

- *Munça tālān ve tārāc tartḳan wilāyetlerdin* nėme almaḳ ḫod nėçük müyesser bolġay? (51a)

“Bu kadar ağır yağmaya uğramış vilayetlerden herhangi bir şey almak nasıl mümkün olacak?”

- *‘Arūżġa müteveccih bolġan kişige* ma‘lūm bolġusıdur. (171a)

“Aruzla uğraşan kişilerce malumdur.”

➢ Özne öbekleri yapar.

- Bu fıtratlarda bizge ta‘alluḳ ėlgünni ve Ḫ^{w}āce Ḳāḍī ve muta‘allıḳlarını tutḳan talaġan bular ėdiler. (64a)

“O karışık zamanlarda bize taalluk eden ve Hoca Kadı’nın adamlarını ele geçirip soyan kişiler bunlardı.”

- Uşol çıḳḳan bile Ḥamza Sulṭān ve Mehdī Sulṭān ve Ḥamza Sulṭān’nıñ oġlı Mamaḳ Sulṭān ve Muḥammed Duġlat, kim soñralar Muḥammed Ḥiṣārī’ġa meşhūr bolup ėdi, Sulṭān Ḥüseyn Duġlat ve bu sulṭānlarġa ta‘alluḳ Özbekler [ve] Ḥiṣār vilāyeti olturuşluḳ Sulṭān Maḥmūd Mīrzā nökeri Moġullar bizni dėp Ramażān ayı Andicān’ġa kėldiler. (34a)

“O çıkanlar ile Hamza Sultan ve Mehdi Sultan ve Hamza Sultan’ın oğlu Mamak Sultan ve Muhammed Duglat ki sonraları Muhammed Hisarî olarak bilinmiştir, Sultan Hüseyin Duglat ve sultanlarına bağlı Özbekler ile Hisat vilayetinde oturan ve Sultan Mahmud Mirza’nın adamları olan Moğollar bizi isteyip Ramazan ayında Endican’a geldiler.”

b. –r/-Ar/ -Ir/ -Ur

Bu geniş zaman belirten sıfat fiil ekinin metnimizdeki söz dizim fonksiyonları aşağıda gösterildiği gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

➢ Zarf öbeği içerisinde sıfat veya tamlayan olarak yer alır.

- Bir nėçe kökeldaş, imeldaş ve bayırısı Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’nı alıp Semerḳand’ġa Sulṭān ‘Alī Mīrzā ḳaşıġa *kėltürür* ḫayāli bile Keş’ḳa kėldiler. (58b)

“Birkaç sütkardeşi, arkadaşı ve emektar adamı Sultan Mesud Mirza’yı alıp Semerkand’a Sultan Ali Mirza yanına götürme niyeti ile Keş’e geldiler.”

➢ Yüklem öbeği olarak kullanılır.

- Tañlası ṭabl-ı kuç çaldurup at üstide oḳ sözleşip ḳaysı yol bile *yürürni ḳarār bėrür* ḫayālda ėdim. (150a)

"Ertesi gün, kalkma davulları çaldırıp at üstünde konuşarak hangi yoldan gidilirin kararını verme niyetindeydim."

➢ Nesne öbeği olarak kullanılır.

- *Ḳurġan bėrkitürni* ḫod ḫayāl ḳıla almaslar. (205b)

"Kurgan güçlendirmeyi bile düşünemezler."

- *Barur turar yėrimizdin* ve *ḳılur ḳılmas işimizdin* isti'lām u istifsār ḳılıp müteeṣṣir bolup bizniñ ḥālimizġa riḳḳat ḳılıp fātiḥa oḳup bardı. (60a)

"Gider varır yerimizden ve kılır kılmaz işimizden sorup müteessir oldu ve halimize acıyarak dua edip gitti."

➢ Özne öbeklerinde sıfat ya da tamlayan olarak kullanılır.

- *Yol bilür kişiler* 'arż ḳıldılar kim Gūmel yolıda bu rūdnı nėçe ḳatla kiçmek kėrek, eger su mundaḳ uluḳ bolsa, müşkildür. (149b)

"Yolu bilir kişiler arz ettiler ki Gümel yolunda bu çayı birkaç defa geçmemiz gerek, eğer su bundan yüksek olursa (geçmek) zordur."

- Orduġa kėlip Türk u Hind ümerāsını çarlap bu kāfirniñ vilāyetiniñ üstige *yürürni* meşveret ḳılıldı. (325b)

"Ordugaha gelip Türk ve Hind emirlerini çağırıp bu kafirin vilayeti üstüne yürüme (fikri) konuşulup danışıldı."

c. Geniş zaman olumsuzu –mAs: -r geniş zaman sıfat fiilinin olumsuzu olarak kullanılan bu ekin söz dizimindeki fonksiyonları şu şekildedir.

Söz dizim Fonksiyonları:

➢ Yüklem öbeklerinde sıfat olarak kullanılır.

- Münāfıḳ ve fāsiḳ ve ḥarām-nemek ve *yaramas* kişi ėrdi. (13b)

"Münafık, fāsık, nankör ve yaramaz bir adamdı."

➢ Nesne öbeği yapar.

- *Çehre saḫlamaslıġını* 'ayb ḳılurlar ėdi. (26a)

"Çehre saklamamazlığı ayıplarlardı."

- Barur turar yėrimizdin ve *ḳılur ḳılmas işimizdin* isti‘lām u istifsār ḳılıp müteeṣṣir bolup bizniñ ḥālimizġa riḳḳat ḳılıp fātiḥa oḳup bardı. (60a)

“Gider varır yerimizden ve kılır kılmaz işimizden sorup müteessir oldu ve halimize acıyarak dua edip gitti.”

iii. Gelecek Zaman Partisipleri

Çağatay Türkçesinde gelecek zaman ifadesine sahip sıfat fiil ekleri *-AsI, -GU, -KU* ve bundan türetilmiş *–GuçI, -KuçI* şekilleridir. Bunlardan *-GU, -KU* ve türetilmişleri *–GuçI, -KuçI* metnimizde örnekleri bulunan gelecek zaman bildiren sıfat fiilleridir.

a. –GU/ -KU

Çağatay Türkçesinin asıl gelecek zaman partisipi olan bu ek, üzerine aldığı çeşitli eklerle söz diziminde farklı fonksiyonlarda kullanılır.

Söz dizim Fonksiyonları:

- *–GUsI* ve *–GUlUK* şekilleriyle gelecek zaman, kesinlik ve gereklilik belirten yüklem isimleri ve yüklem öbekleri yapar.

- Ḫʷāce Ḳāḍī’nı ve Uzun Ḥasan’ı, Ḫʷāce Ḥüseyn’ni ėlçilikke bu mażmūn bile yiberildi kim “Bu vilāyette mülāzımlardın bir kişini ḫod *ḳoyulġusıdur*.” (16b)
- “Hoca Kadı ve Uzun Hasan’ı Hoca Hüseyin’e elçi olarak gönderildi ki ‘Bu vilayete onun adamlarından bir kişi nasılsa tayin edilecektir.”
- Bu tört Mīrzānıñ ḥālātı bu tārīḫde yıl vaḳāyi‘ide meẕkūr *bolġusıdur*. (27a)

“Bu dört mirzanın vekayileri, bu Tarih’de senelerin olaylarında anlatılacaktır.”

- Mundın soñġı vaḳāyi‘de özge keyfiyyetler ma‘lūm *bolġusıdur*. (50b)

“Bundan sonraki vekayide diğer keyfiyetler bildirilesidir.”

- Ol şıḳḳını maṣlaḥat körmey Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’nı, kim kiçiklikidin beri saḫlap ulġatıp ėdi, bėg-atakesi ėdi, bu bėş künlük dünyā maṣlaḥatı cihetidin, kim nė aña vefā ḳıldı ve nė hīçkimge vefā *ḳılġusıdur*, tutup bu kūrnemek merdek közlerige nişter salıp kūr ḳıldı. (58b)

- “Uygun görmeyerek Sultan Mesud Mirza’yı ki küçüklüğünden beri onu koruyup büyütmüş, beyatekeliğini yapmıştı, bu sefil ve nankör adam beş günlük dünya faydası için -ki ne ona vefa gösterdi ne de başkasına vefası olasıdır- (Sultan Mesud Mirza’nın) gözlerine mil çekerek kör etti.”
- Uşbu üç tört künde taḥḳīḳ bozulup *yanġusıdur*. (105b)

“Şu üç dört günde muhakkak bozulup geri dönesidir.”

- Bu tārīḫde ḫānlarnıñ ẕikri mükerreren taḳrīb bile *kėlgüsidür*. (11b)

“Bu tarihde (Vekai’yi kasdediyor) hanlardan tekrar sırayla bahsedilecektir.”

- Yana biri bu kim inisi Velī’ni sordum kim ol ḳaçan *kėlgüsidür*; Amū deryāsıdın ḳaysı güẕūr bile *ötküsidür*. (124a)

“Biri budur ki küçük kardeşi Veli’yi sordum, o ne zaman gelesidir, Amu nehrinin hangi geçidinden geçesidir.”

- ➢ +lUK isimden isim türeten ek ile oluşan *–GUlUK* şekli ile kurulan sıfat fiiller, cümle içinde isim ya da sıfat pozisyonunu alarak özne öbeklerinde yer alır.
- Körüp sorup ‘ināyet şefḳat sözler aytıp va‘deler ḳılıp istimālatlar bėrip yiberdim kim arġamçı ve orġaḳ ve baltu ve su kėçmek esbābı ve at boġzı ve *yėgülük* ve eger müyesser bolsa, at hem kėltürgey. (117b)
- “Görüp sorup inayet ve şefkat sözleri söyleyip vaatlerde bulunup avutarak gönderdim ki urgan, orak, balta ve suyu geçmek için lazım olan esbabla birlikte atlara yem, kendimize yiyecek ve eğer mümkünse at da getirsin.”
- Bādşāhları ve bėglerige kėçeler şem‘ġa iḥṭiyāc *bolġuluḳ* iş bolsa, uşbu çirkīn dīvetiler bu çırāġnı kėltürüp yaḳın alıp turadurlar. (291a)

“Padişahlara ve beylere geceleri muma ihtiyaç duyulası işi olsa, bu çirkin divetiler bu lambayı getirip yanlarında dururlar.”

- ➢ -GU partisip eki ile +çI isimden isim yapma ekinin birleşmesiyle oluşan –GUçI/ -KuçI şekliyle nesne ve özne öbekleri yapar.
- Alça’nıñ vech-i tesmiyesi munı dėrler kim Ḳalmaḳ ve Moġul tili bile *öltürgüçini* “alaçı” dėrler. (11b)

“Alça’nın verilmesinin sebebi şudur ki Kalmak ve Moğol dilinde öldürücüye alaçı derler.”

- Sudın şimāl sarıġa kim ötüldi, yaġıdın uçraştuk, velī yaka yarımnı *tüşürgüçi yalangaçlaġuçı* tamām bu şūm Moġul ėdi. (90b)
- "Sudan kuzey tarafına geçilince düşmanın takibinden kurtulduk, fakat burada adamlarımızı düşürücü, soyucuların tamamı bu uğursuz Moğollardı."
- Bu fitnelerni engīz *ḳılġuçı* mundın ḳaçıp barġanlarnı yamanlıḳḳa tīz *ḳılġuçı* ḫod Uzun Ḥasan ḥarām-nemek ėgendür. (51b)
- "Bu fitnelere sebebiyet verecek, buradan kaçıp gidenleri kötülüğe sevkedecek kişi nankör Uzun Hasan'ın ta kendisiymiş."
- Destār-ı ḫ^{w}ān *salġuçı* taḳṣīr ḳılıptur. (83b)

"Sofra örtüsünü koyan kusur etmiştir."

Yoḳ yėrge *ḳoşulġuçı* bolmaġay siz. (256a)

"Boş yere katılacak olmayın."

- Köp ü azġa Tėñri'dür *bėrgüçisi*. (211a)

"Çoğu ve azı verecek olan Tanrı'dır."

(4). Zarf Fiil Yapılı Cümleler

Fiil kök veya gövdelerine gelerek, onların cümle içinde zarf fonksiyonuyla kullanılmasını sağlayan biçim birimlere zarf fiil ekleri denir. Zarf fiiller, zarf fonksiyonunda kullanılan fiil şekilleridir ve bağımlı birleşik cümle tiplerinde zarf tümleçleri yaparlar. Çağatay Türkçesinde basit yapıda zarf fiil eki olarak kullanılan biçim birimler olduğu gibi bazı sıfat fiil eklerinin hal ekleri ile birleşmesiyle oluşmuş birleşik zarf fiil ekleri de mevcuttur.

Zarflar asıl fiili zaman ve hal yönlerinden açıklayan, bazen de bir fiili başka bir fiile bağlayan sözcük türleri olarak cümle içerisinde çeşitli fonksiyonlara sahiptirler. Zaman belirten zarf tümleçleri, ana cümlenin öznesinden farklı başka bir özne alabilirken; hal/durum bildiren zarf tümleçleri ana cümlenin öznesini paylaşır. Aşağıda söz dizimindeki fonksiyonlarıyla birlikte metnimizde kullanılan zarf fiil yapılı cümleciklerin örnekleri verilmiştir.

a. –A, -I, -U, -y

Bu eklerin fillerden zarf fiil yapma fonksiyonu dışında birkaç fonksiyonu daha bulunmaktadır ve bu fonksiyonlar ilgili bölümlerde ele alınmıştır. Burada söz dizimindeki görevlerine yer verilmiştir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Bağımlı birleşik cümlelerde asıl fiili durum/hal yönünden açıklayarak, hal/durum bildiren zarf öbekleri yaratır.
  - Ḳunduz sarı su yoḳḳarı *baḳa* köçti. (33a)

"Kunduz tarafı, suyun yukarı bakan tarafına gitti."

- Bu ol zīclerġa *baḳa* nāḳışraḳdur. (47a)

"Bu o ziclere bakarak biraz daha noksandır."

- Bir kün uşbu yėrde ėgende Ḫ^{w}āce Ebū'l Mekārim, kim bizniñ dėk celāyı vaṭan bolup sergerdān ėdi, mėni *köre* kėldi. (60a)

"Bir gün oradayken bizim gibi vatanından sürülüp şaşkın haldeki Hoca Ebülmekarim, beni göre (görmek için) geldi."

- Birleşik fiil yapılarında kullanılarak cümlede yüklem/ yüklem öbeği olurlar.
  - Ḫocend'ḳa kėlgeç ba'żı münāfıḳ-şīve ėller Ḫalīfe'ni mėniñ ėşikimde köre almadılar. (54b)

"Hocend'e geldiğimizde bazı münafıklık taraftarı kimseler Halife'yi benim eşiğimde göremediler (tahammül edemediler)."

- Geng deryāsıdın tėz ötüp yaġınıñ soñıġa yürüp Cevn'din hem ötüp 'Ālem Ḫān'nı özüñizge ḳoşup cehd ḳılıp yaġıġa ėlig ḳoşa körüñ. (379a)

"Geng nehrinden hızlıca geçip düşmanı sonuna kadar takip edip Cevn'den geçip Alem Han'ı kendinize katıp derhal asilere hücum edin."

b. –ArGA, -UrGA <A/Ur+GA

Eklendiği fiile "-mek için, -meğe" anlamları katan bu zarf fiil eki aslında sıfat fiil ekleri –Ar/ –Ur üzerine gelen yönelme durumu eki ile oluşmuştur.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Ana cümleyi durum/ hal yönünden açıklayan yan cümlelerde dolaylı nesne öbekleri yapar.

- Uşol ḫīnda bu atlıġlar bāġnıñ èşikini *ḳapargа* furṣat ḳılmay dīvārnı kim eski bolġan yèrdin raḫna ḳılıp kirdiler. (119a)

"O anda bu atlılar bahçenin kapısını aramaya fırsat aramadan eski duvarın bir yerinden bir delik açıp girdiler."

- Şirīm Taġay, kim ol furṣat andın uluḳraḳ kişimiz yoḳ èdi, Ḫorāsān *barurġa* tāb kèltürmey ayrılur ḫayālı bar èdi. (120b)

"Şirim Tagayi o sırada en büyük adamımızdı, Horasan'a gidesi olmayıp bizden ayrılma niyeti vardı."

- Nāṣır Mīrzā her nèçe sa'y ḳıldı, Ḫusrev Şāh añlap Kūhistān *barurġa* rāżı bolmadı. (155b)

"Nasır Mirza her ne kadar gayret ettiyse de Hüsrev Şah (durumu) anlayıp Kuhistan'a gitmeye razı olmadı."

c. –ken

Bu zarf fiil eki yalnız è- ~ èr- ek fiilinin üzerine eklenerek zarf parçacığı olan *èken/ èrken* şeklini oluşturur. Asıl fiili zaman yönünden açıklayan bu yapı, asıl fiille eş zamanlı olarak meydana gelen ikinci eylemi anlatmak için kullanılır.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Bağımlı birleşik cümlelerde zaman bildiren zarf tümleçleri yapar.

- Mèn uşbu nevbet Andicān'nı alġandın uşbu tārīḫḳaça şāyed kim iki üç ḳatla maña kirip Tembel'ġa yaġıḳtı *èken* yana iki üç ḳatla Tembel'ġa kirip maña yaġıḳtı eken. (73b)

"Endican'ı aldığım bu tarihe kadar, iki üç defa bana katılıp Tembel'e düşman olmuştur, sonra iki üç defa Tembel'e katılıp bana düşman olmuştur."

- Biz Semtū yolı bile Ḳızıl Su sarı *èken* furṣatta üç tört miñ üylüg kim Ḫusrev Şāh'ġa ta'alluḳ ve Ḥiṣār Ḳunduz'da bolur Moġul ulusı köçleri bile kèlip ḳoşuldılar. (123a)

“Biz, Semtu yoluyla Kızıl Su tarafında olduğumuzda üç dört bin hanelik Hüsrev Şah’a tabi olup Hisar ve Kunduz’da bulunan Moğol ulusu göçleriyle birlikte gelip bize katıldılar.”

- Cihāngīr Mīrzā ol vilāyettin çün nāḫoşluḳ bile çıḳıp ėdi, aymaḳnı özige ḳoşsa, ba‘żı şirrīr u müftinler yana nė engėzler *ḳılur ėken* dėp Uştur Şehrdin uruḳdın ayrılıp uruḳta Valī Ḫāzın’nı ve Devlet ḳadem Ḳaravulnı ḳoyup aymaḳnı batraḳ ėligleliñ dėp carīda tėz tėpredük. (183b)

“Cihangir Mirza o vilayetten memnuniyetsizlikle çıkmıştı, aymakları kendi yanına çekse, bazı fitne ve fesatçıların birçok karışıklık çıkarıcağını düşünüp Uştur şehrinde saray ağırlıklarını bırakıp ve bu saray ağırlıklarının korunması için Veli Hazin ile Devlet Kadem Karavul’u bırakıp aymakları hemen ele geçirelim diye hafif techizatla ve süratle hareket ettik.”

d. –ArdA, -UrdA, -rdA < -A/Ur/r+ dA

Eklendiği fiile “-ırken, -ınca” anlamı veren bu zarf fiil ekiyle kurulmuş yapıların söz dizimindeki rolleri aşağıdaki gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Ana cümleyi zaman yönünden belirten zarf öbekleri yapar.

- Aş *tartarda* biziñ bī-devlet bökevüller ġāfil bolurlar. (305b)

“Yemeği tatarken bizim talihsiz bekavullar gaflete düşerler.”

- Nilüferzārnı seyr *ḳılurda* Şeyḫ Güran nīlüferniñ yañı tuḫm bağlaġanını kėltürdi. (369b)

“Nilüfer çiçekliğini seyrederken Şeyh Güran nilüferin taze tohumlarından getirdi.”

- Ana cümleyi durum/ hal yönünden belirten zarf öbekleri yapar.

- ‘Irāḳ buzuġluġıda Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa ḳoşulup yolda *kėlürde* şāyeste ḫidmetler ḳılġan üçün Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ri‘āyet ḳılıp ėdi. (28b)

“Irak bozgunluğunda Sultan Mahmud Mirza’ya katılıp yolda gelirken yararlı hizmetler gösterdiği için Sultan Mahmud Mirza da ona saygı göstermiştir.”

e. –DI ėrse

Metnimizde eklendiği fiile "-ınca" anlamı veren bu zarf fiil ekiyle kurulmuş bir cümle örneği vardır. Ana cümledeki eylemin gerçekleşmesini şartlı bir duruma bağlayan zarf öbeği yapar.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Uluḳ iḫtiyār kişi Kühet sarını maṣlaḥat körüp öziniñ müddeʻāsınıñ ışbātıġa nėçe tanuḳ hem *ötkerdi ėse*, su ötmekni ve Hindūstān ʻazīmetini feṯḥ ḳılıp Cām'dın köçüp Bāre suyını ötüp Muḥammed Piḫ dāmeniġa yavuḳraḳ kėlip tüşüldi. (146a)

"İtibar sahibi bir adam Kühet tarafını uygun görüp kendi iddiasının isbatına birkaç şahit de getirince suyu geçip Hindistan'ı feth etme fikrini ertelenerek Cām'dan kalkıp Bare suyunu geçip Muhammed Pih eteğine yakın yere inildi."

f. –GAç, -KAç

"-ınca" anlamında zarf fiiller yapan bu ek ile kurulmuş fiillerin söz diziminde aldığı roller aşağıdaki gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Ana cümledeki eylemi zaman yönünden niteleyen, ana cümledeki eylemin gerçekleşmesini zaman şartına bağlayan zarf öbekleri yapar.

- Baysunġur Mīrzā *çıḳḳaç* bizge ḫaber kėldi. (44b)

"Baysungur Mirza çıkınca bize haber geldi."

- Semerḳand taḫtı müyesser u musaḫḫar *bolġaç* Andicān'nı Cihāngīr Mīrzā'ġa bėrilgey. (74b)

"Semerkand tahtı kolaylıkla ele geçirilince Endican Cihangir Mirza'ya verilecekti."

- Andicān'ġa *kėlgeç* Tembel'niñ inisi Ḫalīl ve Camʻī kim bendte ėdiler, bėnddin çıḳarıp ḫilʻatlar kėydürüp ruḫṣat bėrildi. (74b)

"Endican'a gelince Tembel'in küçük kardeşleri Halil ve Camʻi bağlıydılar, bağdan çıkarılıp hilatlar giydirip izin verildi."

- Yana bir kişi kėlip Kiçik Ḫān'nıñ yaḳın yėtkeniniñ ḫaberini *aytḳaç* Şāh Bėgim ve Kiçik Ḫān dedemniñ siñilleri Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān

Ḫānım ve mėn ve Sulṭān Muḥammed Ḫānīka ve Mīrzā Ḫān barça Kiçik Ḫān dedemġa utru çıḳtuk. (102a)

"Sonra bir adam gelip Küçük Han'ın yaklaştığını söyleyince Şah Begim ve Küçük Han dedemin küçük kız kardeşleri Sultan Nigar Hanım ve Devlet Sultan Hanım, ben ve Sultan Mahmud Hanike ile Mirza Han Küçük Han dedeme doğru çıktık (karşılamaya çıktık)."

- Yavuḳ *yėtkeç* Ḫānnıñ sol ḳolı bile keyindin ėvrülüp kėlip Ḫānnıñ alıda tüşüp kėldi. (103a)

"Yaklaşınca hanın sol tarafından çember çizerek gelip hanın önünde inerek geldi."

g. –GAlI, -KAlI

Eklendiğe fiile "-mak için" ve "-eli, -den beri" anlamları veren bu zarf fiil ekiyle kurulmuş fiilimsilerin söz dizimindeki fonksiyonları aşağıdaki gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Ana cümledeki eylemin gerçekleşmesini sebep yönünden açıklayan zarf öbekleri yapar.

- Ḥasan Ya'ḳūb'nı va'deler bile Mīrzā'ġa *baḳturġalı* kėlgen ėkendür. (24b)

"Hasan Yakup vaatler ile Mirza'ya baktırmak için gelmiştir."

- Ḳāsım Bėg özi Sulṭān Muḥammed Erġun bile rūberū bolup iki üç nevbet çapḳulap baş *çıḳarġalı* ḳoymas. (65a)

"Kasım Bey, Sultan Muhammed Ergun ile bizzat yüz yüze gelip iki üç defa başa çıkmak için kılıçla vuruşup başarılı olamaz."

- Semerḳand'daḳı āşnālıḳ bile Mollā Ḥaydar'nıñ oġlı Mu'min Noyan Kökeldaş'nı ve Aḥmed Ḳāsım'nı yana ba'żılarnı *aġırlaġalı* çarlar. (98b)

"Semerkand'daki aşinalık sebebiyle Molla Haydar'ın oğlu Mümin Noyan Kökeldaş'ı ve Ahmed Kasım'ı ve diğer bazılarını ağırlamak için davet eder."

- Ana cümledeki eylemi zaman yönünden açıklayan zarf öbekleri yapar.

- Ḫānım Ḫān babam şunḳar *bolġalı* anaları inileri siñillerini kim Şāh Bėgim ve Sulṭāñ Maḥmūd Ḫān ve Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān Ḫānım bolġaylar körmeydürler ėdi. (96b)

“Hanım, han dayım öldüğünden beri annesini, küçük erkek ve kız kardeşleri olan Şah Begim, Sultan Mahmud Han, Sultan Nigar Hanım ile Devlet Sultan Hanım’ı görmemişti.”

- Biz Kābil *kėlgeli* Türkmen Hezāre’si envā‘i bī-edeblıḳlar verāḫ-zenlıḳlar ḳılıp ėdiler. (160a)

“Biz Kabil’e geldiğimizden beri Türkmen hezaresi türlü türlü edebsizlikler ve yol baskınları yapmıştı.”

h. –GAnçA < -GAn+ çA

–GAn sıfat fiil ile *+çA* eşitlik ekinin birleşmesinden meydana gelen bu zarf fiil eklendiği fiile “-diği gibi, -diği kadar” anlamı vererek aşağıda belirtilen anlamlarla söz dizim fonksiyonlarında kullanılır.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Benzerlik, yakınlık, gibilik yönlerinden ana cümledeki eylemi niteleyen zarf öbekleri yapar.
- Çün ‘ahd bolup ėdi, Ḫusrev Şāh’nı āzāde ḳılıp fermān boldı kim *aytalġança* nemesini ėltkey. (124b)

“Ahd yapılmıştı, Hüsrev Şah için irade ve ferman çıktı ki götürebildiği kadar eşyasını götürecek.”

- Ḫālī̄ az ṣefā ėmes, egerçi *ta‘rīf ḳılġança* ėmes. (327b)

“Az sefalı değildir, gerçi tarif edildiği kadar da değildir.”

- Zarf öbeği içerisindeki bir ismi miktar bakımından niteleyen sıfat gibi kullanılabilir.
- Yek-şembe küni aynıñ yėgirme ikiside Şeyḫ Cemālī’ni yiberildi kim Miyān Dū Āb terkeşbendleridin ve Dillī’din yıġa *alġança* çerig yıġıp Mevāt’nıñ kėntlerini çapıp talap ėligidin kėlgenini taḳṣīr ḳılmaġay tā bularga ol ṭarafdın ḫodūkī bolġay. (311b)

“Pazar günü ayın yirmi ikisinde Şeyh Cemali’yi, Miyan Du-Ab okçularından ve Dilli’den toplayabildiği kadar askeri toplayıp Mevat’ın köylerine akın etmesi ve elinden geleni eksik etmemesi için gönderdik.”

- Mėn hem ta‘ẕīm u iḥtirāmların ėligdin *kėlgençe* ḳıldım. (169b)

“Ben de tazim ve ihtiramları elimden geldiğince yaptım.”

ı. –GAndA < -GAn+dA

Eklendiği fiile “-ince” anlamı vererek fiil ve sıfatları zaman yönünden niteleyen bu zarf fiil eki, -GAn sıfat fiil eki ile bulunma durumu ekinin birleşmesinden oluşmuştur.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Mėn Semerḳand’nı ikinçi nevbet *alġanda* bāvücūd kim Ser-i Pul’da şikest bolup ėdi, kėlip bėş ay ḳal‘adārlıḳ ḳıldım. (8b)

“Semerkand’ı ikinci kez aldığım zaman Ser-i Pul’da yenilmeme rağmen, gelip beş ay kaleyi savundum.”

- Sultān Aḥmed Mīrzā’ġa Çīr şikesti *bolġanda* Ura Tėpe’de ėrdi. (13a)

“Sultan Ahmed Mirza Çir’de mağlup olduğunda Ura Tepe’deydi.”

- ‘Ömer-Şeyḫ Mīrzā, Semerḳand ‘azīmeti bile Ura Tėpe üstige *kėlgende* Ura Tėpe’ni Mīrzā mülāzımlarıġa tapşurup Mīrzā mülāzemetide boldı. (13b)

“Ömer Şeyh Mirza, Semerkand’a gitmek niyetiyle Ura Tepe üstüne gelince Ura Tepe’yi Mirza’nın adamlarına teslim edip Mirza’nın hizmetine girdi.”

- Türkmen hezāresini Dere-i Ḫoş’ta *çapḳanda* Ḳāsım Bėg bāvücūd-ı ḳarılıḳ yigitlerdin yaḫşıraḳ yürügen cihetidin Bengiş vilāyetini culdu bėrdim (14a)

“Türkmen hezaresine Dere-i Hoş’ta akın ettiğimiz zaman Kasım Bey ihtiyarlığına rağmen yiğitlerden daha iyi yürüdüğü için kendisine Bengiş vilayetini mükafat olarak verdim.”

- Ḫān, Aḫsī nevāḥīsiġa *yėtkende* bu bėgler ḫānġa kirip Kāsān’nı bėrdiler. (17b)

“Han, Ahsi civarına gelince bu beyler gidip hana Kasan’ı verdiler.”

i. –GAndIn < -GAn+dIn

Genellikle “soñ” ve “soñra” edatıyla birlikte kullanılan bu zarf fiil, “-dan sonra” anlamıyla fiillere eklenir. Söz diziminde aşağıda belirtilen fonksiyonlarla yer alır.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Ana cümledeki eylemin gerçekleşmesinin bağlı olduğu zamanı, olayı ya da durumu belirten zarf öbekleri yapar.

- Baġ *baġlaġandın soñ* özini ḳoya bėrse bisyār bolur ėdi kim bağları üzülür ėdi. (7a)

"Kuşak bağlandıktan sonra kendini koyuverse çoğu kez kuşak kopardı."

- Kābil'ni *alġandın* bėş-altı ay soñra tārīḫ-i toḳuz yüz on birde Tėñri raḥmetiġa bardılar. (11a)

"Kabil'i aldıktan beş altı ay sonra 911 senesinde Tanrı rahmetine kavuştu."

- Atasını Özbek *öltürgendin* soñ kėlip mėniñ mülāzemetimde üç-tört yıl boldı. (11a)
- "Babasını Özbek öldürdükten sonra gelip üç dört yıl benim yanımda durdu."
- Mīrzā *ḳopḳandın* soñ Ḥażret-i Ḫʷāce buyurupturlar kim Mīrzā olturġan yėrni baḳḳaylar. (18b)

"Mirza kalktıktan sonra Hoca Hazretleri buyurmuş ki Mirza'nın oturduğu yere baksınlar."

- Mīrzā *ölgendin soñ* oġlını alıp hīçkimge ḫaber ḳılmay Taşkend'ke aġalarıġa barıp ėdi. (12a)

"Mirza öldükten sonra oğlunu alıp hiçkimseye haber vermeden Taşkend'e büyük abilerinin yanına varmıştı."

- Ṭınāb *tükengendin soñ* bildürgeni bėrkitürler. (142b)

"İp tükendikten sonra halkayı sağlamlaştırırlar."

j. –GUçA < -GU+çA

"-dikçe, -acak kadar" anlamıyla fiilimsiler yapan bu birleşik ek ile kurulmuş örneklerin metnimizdeki söz dizimi fonksiyonları aşağıdaki gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Yüklemin belirttiği eylemi sebep belirten bir zaman dahilinde niteleyen zarf öbekleri yapar.

- Ḳapudaḳını ḳapmasa *ḳarıġuça* ḳayġurur. (73a)

“Kapıdakini kapmazsan ihtiyarlayınca kadar kaygılanırdursun.”

- Tuġçı tuġ *baġlaġuça* furṣat bolmadı. (106b)
- Gez ṭarafıdın bu ṭınābnı bu yıġaçḳa *tükengüçe* çırmarlar. (142b)

“Ağaç tarafından bu ipi bu ağaca tükeninceye kadar sararlar.”

- Ḳandahār nevāḥiside ḫizāne *üleşküçe* furṣat bolmadı. (212b)

“Kandahar civarında hazineyi bölünşünceye kadar imkan olmadı.”

k. –GI/UnçA < GI/Un+çA

Asıl fiili zaman yönünden açıklayan bu ek, eklendiği fiile “-ınca, -ıncaya kadar” anlamları verir. Söz dizimindeki anlamsal görevi aşağıdaki gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- “e kadar”, “sürece” anlamıyla bağlamda yer alan bu fiilimsi, ana cümledeki eylemi zaman yönünden açıklayan zarf öbekleri kurar.
- Her ısıtḳanda ġarḳ ġarḳ *bolmaġunça* ısıtma ḳoymas ėdi. (236a)

“Her hararet geldiğinde su içinde boğuluncaya hararet geçmezdi.”

- Ba‘żılar kim yayaḳ yürüp ėvrülürler ėdi, bir *ė vrülgünçe* tañ atar ėdi. (92b)

“Bazıları yaya yürüyerek dolaşırdı ve bir defa dolaşıncaya kadar sabah olurdu.”

- Tañ *atḳunça* ḫod ḳurġan ėli burcnı tamām ḳoparıp ėdiler. (34b)
- “Gün aydınlanıncaya kadar kurgan halkı burcu tamamen tamir etmişti.”
- Mėn *yėtkünçe* Āhanīn Dervāzesi’din Özbeklerni çıḳarıpturlar. (85a)

“Ben ulaşıncaya kadar Ahanin kapısından Özbekleri çıkarmışlardı.”

- “e kadar” anlamıyla ana cümledeki eylemin sınırını belirten, eylemi durum bakımından niteleyen zarf öbekleri kurar.
- Köz kār *ḳılġınça* uşmundaḳ gül-zār ėdi. (232b)

“Göz alabilinceye kadar böyle gül bahçesiydi.”

l. –mAy

Eklendiğe fiile “-madan” anlamı katan bu ek ile kurulmuş zarf fiil, asıl fiilde bahsedilen eylemden önce, başka bir eylemi olumsuz şekildeki belirtir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Hal, durum bildiren zarf fiil öbekleri yapar.

- Gāhī ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ bed-ma‘āşlıġıdın gāhī Moġul ulusınıñ muḫalefetidin, vilāyette *tura almay* yana Moġulistān’ġa çıḳar ėrdi. (6a)

“Kah Ömer Şeyh Mirza’nın kötü hareketlerinden kah Moğol ulusunun muhalefetinden vilayette duramayıp tekrar Moğolistan’a giderdi.”

- Mėn Buḫārā ve Semerḳand’nı alġanda *çıḳmay* ḳalıp ėdi. (11a)

“Ben Buhara ve Semerkand’ı aldığımda çıkmayıp kalmıştı.”

- Ebā Bekir Duġlat Kāşġarī, kim hīçkimge baş *ėndürmey* nėçe yıl ėdi kim Kāşġar ve Ḫotan ḥākimi ėdi, ol dağı vilāyet dağdağası bile Üzkend yavuġıġa kėlip ḳurġan salıp vilāyetḳa buzuġluḳ ḳıla kirişti. (17b)

“Ebā Bekir Duglat Kāşgarî, hiçkimseye baş eğmeden kaç senedir Kaşgar ve Hoten’in hakimiydi, o da vilayet almak iddiasıyla Özkend yakınlarına gelip kurgan kurdu ve vilayette bozgunluk çıkarmaya başladı.”

- Maḥmūd Barlas Ḥiṣār’nı *bėrmey* yaḫşı saḫladı. (30a)

“Mahmud Barlas, Hisar’ı vermeden güzelce korudu.”

m. –mAyIn

Eklendiği fiile “-madan” anlamı veren bir zarf fiildir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Hal, durum bildiren zarf fiil öbekleri yapar.

- Oḳıġa *baḳmayın* yürüp aştuk (196b)

“Okuna bakmadan yürüyüp aştık.”

n. –p

Hem zarf fiil yapımında hem birleşik fiil yapımında kullanılan bu ek ile kurulmuş fiilimsilerin söz dizimindeki fonksiyonları aşağıdaki gibidir.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Asıl fiilin halini, tavrını gösteren zarf öbekleri yapar.

- Tünd yėlleri bar dėrler kim bir nėçe dervīş bu bādiyede tünd yėlge *yoluḳup* birbirni tapa almay, "Ḥāy dervīş ḥā dervīş" dėy dėy tamām helāk bolurlar. (4b)

"Kasırgalar var, derler ki birkaç derviş bu çölde kasırgaya tutulup birbirlerini bulamadan "Ha derviş, ha derviş" diye diye ölmüşlerdir."

- Uşbu tārīḫde düşenbe küni Ramażān ayınıñ törtide 'Ömer Şeyḫ Mīrzā cerdin kebūter ve kebūter-ḫāne bile *uçup* şunḳār boldı. (6b)

"Bu tarihte pazartesi günü Ramazan ayının dördünde Ömer Şeyh Mirza bu uçurumdan güvercin ve güvercinhaneyle düşüp öldü."

- Ṭoydın soñra ol münāsebet bile kim Timur Bėg uluḳ 'Ömer Şeyḫ Mīrzā'ġa Ferġāna vilāyetini bėrgendür, Andicān vilāyetini *bėrip* Ḫudāberdi Tuġçı Timurtaş'nı bėgatake *ḳılıp* yiberdi. (6b)

"Eğlenceden sonra, Timur Bey büyük Ömer Şeyh Mirza'ya Fergana vilayetini verdiği için, o da o münasebet ile Endican vilayetini verip Hüdaberdi Tuğçı Timurtaş'ı beyateke tayin edip gönderdi."

- Hümāyūn yürüp Cācmāvū'nı *alıp ötüp* Dilmāū nevāḥīside kėlgende Fetḥ Ḫān, Servānī *kėlip* körer. (301b)

"Hümayun yürüyüp Cacmavu'yu alıp devam edip Dilmavu civarına geldiğinde Fetih Han Servani gelip (kendisini) görür."

- Merv'niñ arġıda on on bėş ra'īyyet ėgendür, *alıp kirip* Merv'niñ bėndini ḳırḳ ėllig künde *bağlap* Seraḥa üstige bardı. (301b)

"Merv'in erkinde on onbeş kişilik raiyet varmış, onları öldürüp Merv'in bendini kırk elli günde bağlayıp Seraha üstüne yürüdük."

o. –IbAn/-UbAn, -bAn

Eklendiği fiile "-arak" anlamı veren bu zarf fiil ekinin örnekleri metnimizde az sayıdadır ve aşağıda belirtilen fonksiyon ile söz diziminde yer almıştır.

Söz dizim Fonksiyonları:

- Eylemin gerçekleşmesinin nasıl, ne şekilde olduğunu belirten hal/tavır gösteren zarf öbekleri yapar.

- *Yėtiben* tėz taḳḳa yarmaştuk/ Oḳıġa baḳmayın yürüp aştuk/ Gāhī attın tüşüp gāhī atlıḳ/ *Yürüben* ilgerige cür‘etlıḳ (196b)

“Yetişerek dağa tırmandık; okuna bakmadan yürüyüp aştık; bazen attan indik bazen atlıydık; cesaretle yürüyerek ilerledik”

- *Ḳırıban* Türkmen hezāresini/ Ėyledük bend kişi ḳarasını (196b)

“Kırarak Türkmen hezaresini; köle ettik adamlarını ve halkını”

ÜÇÜNCÜ KISIM

METİN

[1] Ramażān ayı tārīḫ-i sėkiz yüz toḳsan toḳuzda Ferġāna vilāyetide on iki yaşta bādşāh boldum. Ferġāna vilāyeti bėşinçi iḳlīmdindür. Maʿmūreniñ kenāresi vāḳiʿ boluptur. Şarḳı Kāşġar, ġarbı Semerḳand, cenūbı Bedaḫşān'nıñ serḥaddi taġları ve şimālide egerçi burun şehrler bar ėkendür. Miṣl-i Almalıġ ve Almatu ve Yangı, kim kütübde Uṭrār[26] bitirler, Moġul ve Özbek cihetidin bu tārīḫde bozuluptur, aṣlā[27] maʿmūre ḳalmaydur. Muḫtaṣar vilāyettür. Aşlıġ ve meyvesi ferāvān. Girdāgirdi taġ vāḳiʿ boluptur. Ġarbī ṭarafıda kim Semerḳand ve Ḫocend bolġay taġ yoḳtur. Uşbu cānibtin özge hīç cānibtin ḳış yaġı kėle almas. Seyḥūn Deryāsı kim Ḫocend Suyı'ġa [2a] meşhūrdur, şarḳ ve şimāl ṭarafıdın kėlip bu vilāyetniñ içi bile ötüp ġarb sarı aḳar. Ḫocend'niñ şimāli ve Fenakat'nıñ cenūbı ṭarafıdın kim ḥālā Şāhruḫiyye'ġa meşhūrdur, ötüp yana şimālġa meyl ḳılıp Türkistān sarı barur. Türkistān'dın ḫayli ḳoyıraḳ bu deryā tamām ḳumġa siñer, hīç deryāġa ḳatılmas. Yėti pāre ḳaṣabası bar, bėşi Seyḥūn Suyı'nıñ cenūb ṭarafı, iki şimāl cānibi. Cenūbī ṭarafıdaġı ḳaṣabalar, Andicān'dur kim vasaṭta vāḳiʿ boluptur. Ferġāna vilāyetiniñ pāyitaḫtıdur. Aşlıġ vāfir, meyvesi ferāvān, ḳavun üzümi yaḫşı bolur. Ḳavun maḥallıda pālīz başıda ḳavun satmaḳ resm ėmes. Andicān'nıñ nāşpātīsidin yaḫşıraḳ nāşpātī bolmas. Māverāünnehr'de Semerḳand ve Kėş ḳurġanıdın soñra mundın uluġraḳ ḳurġan yoḳtur. Üç dervāzesi bar. Erki cenūb ṭarafıda vāḳiʿ boluptur. Toḳuz tarnav su kirer. Bu ʿacebtür kim bir yėrdin hem çıḳmas. Ḳal'anıñ girdāgirdi ḫandaḳnıñ taş yanı sengrīzelig şāhrāh boluptur. Ḳal'anıñ girdāgirdi tamām maḥallāttur. Bu maḥalle bile Ḳal'aġa fāṣıla uşbu ḫandaḳ yaḳasıdaġı şāhrāhtur. Avı ḳuşı daġı bolur. Ḳırġavulı [2b] bī-ḥadd semiz bolur. Andaḳ rivāyet ḳıldılar kim bir ḳırġavulnı işkenesi bile tört kişi yėyip tükete almaydur. Ėli Türkdür. Şehrī ve bāzārīside Türkī bilmes kişi yoḳtur. Ėliniñ lafẓı ḳalem bile rāsttur, nė üçün kim Mīr ʿAlī Şīr Nevā'īniñ muṣannefātı, bāvücūd kim Herī'de neşv ü nemā tapıptur, bu til biledür. Ėliniñ arasıda ḥüsn ḫayli

[26] Thackston, "Utrar" olarak okumuştur.
[27] Thackston "aşlan" olarak okumuştur.

bardur. Ḫʷāce Yūsuf kim mūsikīde meşhūrdur, Andicānī'dür. Hevāsınıñ ʿufūneti bar. Közler ėl bizgek köp bolur. Yana bir Oş ḳaşabasıdur. Andicān'nıñ şarḳ-cenūbı ṭarafıdur, şarḳḳa māyil. Andicān'dın tört yıġaç yoldur. Hevāsı ḫūb, aḳar suyı ferāvāndur. Bahārı bisyār yaḫşı bolur. Oş'nıñ faẓīletide ḫayli eḥādīs vāriddür. Ḳurġanınıñ şarḳ-cenūbı cānibide bir mevzūn taġ tüşüptür, Berā Kūh'ġa mevsūm. Bu taġnın ḳulleside Sulṭān Maḥmūd Ḫān bir hücre salıptur. Ol hücresidin ḳoyıraḳ uşbu taġnıñ tumşuḳıda tārīḫ-i toḳuz yüz ikide mėn bir eyvānlıġ hücre saldım. Egerçi ol hücre mundın mürtefiʿdür, velī bu hücre bisyār yaḫşıraḳ vāḳiʿ boluptur, tamām şehr ve maḥallāt ayaḳ astıda. [3a] Andicān rūdı Oş'nıñ maḥallātınıñ içi bile ötüp Andicān'ġa barur. Bu rūdnıñ her iki cānibi bāġāt tüşüptür, tamām bāġları rūdġa müşerref[28]. Benefşesi bisyār laṭīf, aḳar suları bar. Bahārı bisyār yaḫşı bolur. Ḳalın lāle ve güller açılur. Berā Kūh taġı dāmeneside şehr bile taġnıñ arasıda bir mescid tüşüptür, Mescid-i Cevzā atlıġ. Taġ ṭarafıdın bir uluġ şāhcūy aḳar. Uşbu mescidniñ taşḳarı ṣaḥnı nişībrek, se-bergelig, pürsāye, ṣafālıḳ meydān vāḳiʿ boluptur. Her müsāfir ve rehgüẕer kėlse, anda istirāḥat ḳılur. Evbāşnıñ ẓerāfeti budur kim her kim anda uyḳulasa, ol şāhcūydın su ḳoyarlar. ʿÖmer Şeyḫ Mīrzā'nıñ āḫir zamānlarıda ḳızıl bile aḳ mevclig taş uşbu taġda peydā boldı. Bıçaḳ destesi ve tekbend ve baʿżı nėmeler ḳılurlar. Ḫayli yaḫşı taşdur. Ferġāna vilāyetide ṣafā ve hevāda Oş çaġlıġ ḳaşaba yoḳtur. Yana bir Merġīnān'dur. Andicān'nıñ ġarbıdadur. Andicān'dın yėti yıġaç yoldur. Yaḫşı ḳaşaba vāḳiʿ boluptur, pür-niʿmet. Anārı ve ürüki asru ḫūb bolur. Bir cins anār bolur, "dāne kelān" dėrler. Çüçüklükide zerdālū ve mayḫoşluḳdın andaḳ çāşnī bar. Semnān anār- [3b] larıġa tercīḥ ḳılsa bolur. Yana bir cins ürük bolur kim dānesini alıp içige maġz salıp ḳuruturlar. Sübḥānī dérler, bisyār leẕīẕdür. Avı ḳuşı yaḫşıdur. Aḳ kėyik yavuḳ tapılur. Ėli Sart'tur. Muşt-zen ve pür şerr ü şūr ėldür. Cinñirelıḳ resmi Māverāünnehr'de şāyiʿdür. Semerḳand ve Buḫārā'da nām-dār cinñireler ekṣer Merġīnānī'dür. Ṣāḥib-i Hidāyet Merġīnān'nıñ Reşdān atlıḳ kėntidindür. Yana bir İsfara'dur. Kūh-pāye vāḳiʿ boluptur. Aḳar suları, ṣafālıḳ bāġçeleri bar. Merġīnān'nıñ ġarb cenūbıdadur. Merġīnān bile İsfara arası toḳuz yıġaç

[28] Thackston "muşrif" olarak okumuştur.

yoldur. Serdıraḫtïsi bisyārdur, velï bāġçeleride ekşer bādām dıraḫtıdur. Ėli tamām Sart ve Fārsï-gūydur. İsfara'nıñ bir şer'îside cenūb sarı püştelerniñ arasıda bir pārçe taş tüşüptür, Seng-i Āyïne dėrler. Uzunluġı taḫmïnen on ḳarı bolġay. Bülendlıġı ba'żı yėri kişi boyı, peslıġı ba'żı yėri kişiniñ bėliçe bolġay. Āyïne dėk her nėme mün'akis bolur. İsfara vilāyeti tört bölük kūhpāyedür. İsfara, yana bir Vārūḫ, yana bir Suḫ, yana bir Hüşyār. Muḥammed Şeybānï Ḫān, Sulṭān Maḥmūd Ḫān bile Alaça Ḫān'ġa şikest bėrip Taşkend ve Şāhruḫiyye'nı alġan maḥallda uşbu Suḫ [4a] bile Hüşyār kūhpāyeleriġa kėlip bir yılġa yavuḳ tenḳīşlıḳ bile ötkerip Kābil 'azïmeti ḳıldım. Yana bir Ḫocend'dür, Andicān'dın ġarb sarıġa yėgirme bėş yıġaç yoldur. Ḫocend'tin Semerḳand hem yėgirme bėş yıġaçdur. Ḳadïm şehrlerdindür. Şeyḫ Maşlaḥat ve Ḫʷāce Kemāl Ḫocend'tindürler. Meyvesi bisyār yaḫşı bolur. Anārı yaḫşılıḳḳa meşhūrdur. Nėçük kim sïb-i Semerḳand ve anār-ı Ḫocend dėrler, velï bu tārïḫde Merġïnān anārı köp artuḳdur. Ḳurġanı bülend yėrde vāḳi' boluptur. Seyḥūn suyı şimāl cānibidin aḳar. Ḳurġandın deryā bir oḳ atımı bolġay. Ḳurġan bile deryānıñ şimāl ṭarafıda bir taġ tüşüptür, Munuġıl atlıḳ. Dėrler kim bu taġda fïrūze kānı ve ba'żı kānlar tapılur. Bu taġda bisyār yılan bar. Ḫocend'niñ avlaġı ve ḳuşlaġı bisyār yaḫşıdur. Aḳ kėyik, buġu maral, ḳırġavul, tavuşḳanı köp tapılur. Hevāsı bisyār müte'affïndür. Közler bizgek köp bolur. Andaḳ rivāyet ḳıldılar kim çupçuḳ bizgek bolġandur. Dėrler kim hevāsınıñ ta'affüni şimāldaġı taġ cihetidindür. Munıñ tevābi'idin Kend-i Bādemdür. Egerçi ḳaṣaba ėmes, yaḫşıġına ḳaṣabaçadur. Bādāmı yaḫşı bolur. Bu cihettin [4b] bu ismġa mevsūmdur. Hürmüz ve Hindūstān'ġa tamām munıñ bādāmı barur. Ḫocend'din bėş altı yıġaç şarḳ ṭarafıdur. Ḫocend bile Kend-i Bādem arasıda bir deştï tüşüptür. Ḥā Dervïş'ġa mevsūmdur. Hemïşe bu deştte yėl bardur. Merġïnān'ġa kim şarḳïdur, hemïşe mundın yėl barur. Ḫocend'ġa kim ġarbïdur dāyim mundın yėl kėlür. Tünd yėlleri bar. Dėrler kim bir nėçe dervïş bu bādiyede tünd yėlge yoluḳup birbirni tapa almay, "Ḥāy dervïş ḥā dervïş" dėy dėy tamām helāk bolurlar. Andın beri bu bādiyeni *Ḥā Dervïş* dėrler. Seyḥūn suyınıñ şimālï ṭarafıdaġı ḳaṣabalar, bir Aḫsï'dür. Kitābelerde Aḫsïket bitirler, nėçük kim Eşïreddïn şā'irni Eşïreddïn Aḫsïketï dėrler. Ferġāna'da Andicān'dın soñra mundın

uluġraḳ ḳaṣaba yoḳtur Andicān'dın ġarb sarı toḳuz yıġaç yoldur. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā munı pāyitaḫt ḳılıp ėdi. Seyḥūn deryāsı ḳurġanınıñ astıdın aḳar. Ḳurġanı bülend cer üstide vāḳi' boluptur. Ḫandaḳınıñ ornıġa 'amīḳ cerlerdür. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā kim munı pāyitaḫt ḳıldı, bir iki mertebe taşḳarıraḳdın yana cerler saldı. Ferġāna'da munça berk ḳurġan yoḳtur. [5a] Maḥallātı ḳurġandın bir şer'ī yıraḳraḳ tüşüptür. *Dih kucā ve dıraḫtān kucā*[29] meşelni ġālibā Aḫsī üçün aytıpturlar. Ḳavunı yaḫşı bolur. Bir nev' ḳavundur kim hem mīrtīmūrī dėrler, andaḳ ḳavun ma'lūm ėmes kim 'ālemde bolġay. Buḫārā ḳavunı meşhūrdur. Semerḳand'nı alġan maḥallda Aḫsī Buḫārā'dın ḳavun kėltürtüp bir meclisde kėstürdüm. Aḫsī ḳavunınıñ hīç nisbeti yoḳ ėrdi. Avı ḳuşı bisyār yaḫşı bolur. Seyḥūn deryāsınıñ Aḫsī ṭarafı deşttür. Aḳ kėyiki bisyār bolur. Andicān ṭarafı cengeldür. Buġu maral, ḳırġavul tavuşḳanı köp tapılur. Asru semiz bolur. Yana bir Kāsān'dur, Aḫsī'niñ şimālide tüşüptür. Kiçikrek ḳaṣabadur, nėçük kim Andicān suyı Oş'dın kėlür. Aḫsī suyı Kāsān'dın kėlür, yaḫşı hevālıḳ yėrdür. Ṣafālıḳ bāġçeleri tamām sa'y yaḳasıda vāḳi' bolġan üçün *pūstīn piş-i bereh*[30] dėptürler. Ṣafā ve hevāda Oş bile Kāsān ėliniñ ta'aṣṣubı bar. Ferġāna vilāyetiniñ girdāgirdi taġlarıda yaḫşı yaylaḳlar bar. Tabulġu yıġaçı bu taġlarda bolur, özge hīç yėrde bolmas. Tabulġu bir yıġaçīdür, postı ḳızıl, 'aṣā [5b] ḳılurlar, ḳamçı destesi ḳılurlar, ḳuşlarġa ḳafes ḳılurlar, terāş ḳılıp tīr-gez ḳılurlar, ḫayli yaḫşı yıġaçdur. Teberrüklük bile yıraḳ yėrlerge ėlterler. Ba'żı kitāblarda bitiptürler kim yebrūhu's-ṣanem bu taġlardadur, velī bu müddette hīç ėşitilmedi. Bir giyāh ėşitildi kim yėti kėntniñ taġlarıda bolur; ol ėl ayıḳ otı dėrler, mihrgiyāh ḫāṣṣiyyetlıḳ ġālibā mihrgiyāhdur. Ol ėl bu at bile ayturlar. Bu taġlarda fīrūze kānı ve tėmür kānı bolur. Ferġāna vilāyetiniñ ḫāṣılı bile eger 'adl ḳılsalar üç tört miñ kişi saḫlasa bolur. Çün 'Ömer Şeyḫ Mīrzā bülend himmetlıḳ uluḳ dā'iyelıḳ bādşāh ėrdi hemīşe mülkgīrlıḳ daġdaġası bar ėrdi. Nėçe nevbet Semerḳand üstige çėrig tarttı ba'żı maḥall şikest taptı, ba'żı maḥall bī-murad yandı. Nėçe nevbet ḳayn-atası Yūnus Ḫān'nı kim Çiñgiz Ḫān'nıñ ikinçi oġlı Çaġatay Ḫān'nıñ neslidindür, Çaġatay Ḫān'nıñ yurtıda Moġul

[29] "Köy nerede, ağaçlar nerede?" Arat, Reşit Rahmeti, *Gazi Zahirüddin Muhammed Babür, Vekayi. Babur'un Hatıratı*, s. 136, Kabalcı Yay., İstanbul,2006.
[30] Önü süslü elbise.

ulusınıñ ḫānı ol furṣatta ol ėrdi kim mėniñ uluġ atam bolġay, istid‘ā ḳılıp kėltürdi. Her ḳatla kėltürgende vilāyetler bėrür ėrdi çün ‘Ömer Şeyḫ [6a] Mīrzā’nıñ müdde‘āsı dėk bolmas ėrdi. Gāhī ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ bed-ma‘āşlıġıdın gāhī Moġul ulusınıñ muḫālefetidin, vilāyette tura almay yana Moġulistān’ġa çıḳar ėrdi. Āḫir nevbet kėltürgende kim ol furṣatta Taşkend vilāyeti ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā taṣarrufıda ėdi kim kitāblarda Şāş bitirler, ba‘żı Çāç bitirler kim kemān-ı Çāçī andın ‘ibārettür bėrdi. Uşal furṣattın tārīḫ-i toḳuz yüz sėkizgėçe Taşkend ve Şāhruḫiyye vilāyeti Çaġatay Ḫānlarınıñ taṣarrufıda ėdi, bu furṣatta Moġul ulusınıñ Ḫānlıġı Yūnus Ḫān’nıñ uluḳ oġlı mėniñ taġayım Sulṭān Maḥmūd Ḫān’da ėdi. ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ aġası Semerḳand bādşāhı Sulṭān Aḥmed Mīrzā Moġul ulusınıñ ḫānı Sulṭān Maḥmūd Ḫān ve çün ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ bed-ma‘āşısıdın mutażarrır ėrdiler birbirleri bile ittifāḳ ḳılıp Sulṭān Aḥmed Mīrzā, Sulṭān Maḥmūd Ḫān’nı küyev ḳılıp meẕkūr bolġan tārīḫde Ḫocend suyınıñ cenūb cānibidin Sulṭān Aḥmed Mīrzā ve şimāl ṭarafıdın Sulṭān Maḥmūd Ḫān, ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ üstige çėrig tarttılar. Bu eṣnāda ġarīb vāḳi‘a dest bėrdi. Meẕkūr bolup [6b] ėdi kim Aḫsī ḳurġanı bülend cer üstide vāḳi‘ boluptur, ‘imāretleri cer yaḳasıda ėrdi. Uşbu tārīḫde düşenbe küni Ramażān ayınıñ törtide ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā cerdin kebūter ve kebūter-ḫāne bile uçup şunḳār boldı. Otuz toḳuz yaşar ėrdi. Vilādet ve nesebi sėkiz yüz altmışda Semerḳand’da ėdi. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ törtünçi oġlı ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā, Sulṭān Muḥammed Mīrzā, Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’dın kiçik; Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā, Sulṭān Muḥammed Mīrzā’nıñ oġlı ėdi. Sulṭān Muḥammed Mīrzā, Mīrānşāh Mīrzā’nıñ oġlı ėdi. Mīrānşāh Mīrzā, Timur Bėg’niñ üçünçi oġlı ėdi. ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā bile Cihāngīr Mīrzā’dın kiçik Şāhruḫ Mīrzā’dın uluḳ. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā evvel Kābil’ni bėrip ‘Ömer-Ẕeyḫ Mīrzā’ġa Bābā Kābilī’ni bėg atake ḳılıp ruḫṣat bėrip ėdi. Mīrzālarnı sünnet ḳılur ṭoyı cihetidin Dere-i Gez’din yandurup Semerḳand ėltti. Ṭoydın soñra ol münāsebet bile kim Timur Bėg uluḳ ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’ġa Ferġāna vilāyetini bėrgendür, Andicān vilāyetini bėrip Ḫudāyberdi Tuġçı Timurtaş’nı bėg atake ḳılıp yiberdi. Şekl ü şemāyili; pest boyluḳ, tėgirme saḳallıḳ, ḳoba yüzlüg, tonbul kişi ėdi. Ton- [7a] nı bisyār tar kėyer ėdi, andaḳ kim baġ

bağlaturda ḳarnını içige tartıp bağlatur ėdi. Baġ bağlaġandın soñ özini ḳoya bėrse bisyār bolur ėdi kim bağları üzülür ėdi. Kėymekte ve yėmekte bī-tekellüf ėdi. Destārını destār-pīç çırmar ėdi. Ol zamānda destārlar tamām çār-pīç ėdi bī-çīn çırmap ‘alāḳa ḳoyar ėdiler. Yazlar ġayr-i dīvānda ekṣer Moġulī börk kėyer ėdi. Aḫlāḳ u eṭvārı; Ḥanefī meẕheblıḳ pākīze i‘tiḳādlıḳ kişi ėrdi. Bėş vaḳt-ı namāznı terk ḳılmas ėdi. ‘Ömri ḳażālarını tamām ḳılıp ėdi. Ekṣer tilāvet ḳılur ėdi. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce ‘Ubeydullāh’ġa irādeti bar ėdi. Ṣoḥbetleriġa bisyār müşerref bolup ėdi. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce hem ferzend dėp ėrdiler, revān sevādı bar ėdi. *Ḫamseteyn* ve *Mesnevī* kitāblarnı ve tārīḫlerni oḳup ėrdi. Ekṣer *Şāhnāme* oḳur ėdi. Ṭab‘-ı naẓmı bar ėdi, velī şi‘rġa pervā ḳılmas ėdi. ‘Adāleti bu mertebede ėdi kim Ḫıṭāy kārvānı kėledürgende Andicān’nıñ şarḳī ṭarafıdağı tağlarnıñ tüpide miñ uyluḳ kārvānnı, andaḳ ḳar bastı kim iki kişi ḳutuldı, ḫaber tapıp muḥaṣṣıllar yiberip kārvānnıñ cemī‘ cihātını [7b] żabṭ ḳıldı. Her cend kim vārişi ḥāżır yoḳ ėrdi bāvücūd-ı iḫtiyāc saḫlap bir yıl iki yıldın soñra Semerḳand ve Ḫorāsān’dın vārişlerini tilep kėltürüp māllarını ṣālim tapşurdı. Bisyār saḫāveti bar ėrdi. Ḫulḳı dağı saḫāvetiçe bar ėrdi. Ḫoş-ḫulḳ u ḥarrāf ve faṣīḥ ve şīrīn-zebān kişi ėrdi. Şucā‘ u merdāne kişi ėdi. İki mertebe özi cemī‘ yigitlerdin uzun ḳılıç yėtkürdi; bir mertebe Aḫsī ėşikide, yana bir mertebe Şāhruḫiyye ėşikide. Oḳnı orta çaġlıġ atar ėdi. Bisyār ḍarb-ı muştı bar ėdi. Anıñ muştıdın yigit yıḳılmaġan yoḳtur. Mülk-gīrlıḳ dağdağası cihetidin ḫayli yaraşlar uruşḳa ve dostluḳlar düşmenlıḳḳa mübeddel bolur ėdi. Burunlar köp içer ėdi. Soñralar haftada bir yā iki ḳatla ṣoḥbet tutar ėdi. Ḫoş ṣoḥbet kişi ėdi. Taḳrīb bile ḫūb ebyāt oḳur ėdi. Soñralar ma‘cūn köprek iḫtiyār ḳılur ėdi. Ma‘cūnīlıḳda kelle-ḫuşk bolur ėdi. Yetīm-şi‘ār ėrdi. Na‘l ve dağı bisyār ėrdi. Hemīşe nerd oynar ėrdi, gāhī ḳumār hem ḳılur ėdi. Maṣāf ve uruşları; üç maṣāf uruştı evvel Yūnus Ḫān bile Andicān’nıñ şimāl [8a] ṭarafıda Seyḫūn deryāsınıñ yaḳasıda Tekke Sekritgü dėgen yėrde. Bu cihettin ol mevżi‘ bu ismġa mevsūmdur kim tağ dāmenesi cihetidin bu deryā andaḳ tar aḳar kim rivāyet ḳılurlar kim ol yėrdin tekke sėgrigendür. Maġlūb bolup ėligge tüşti. Yana Yūnus Ḫān yaḫşılıḳ ḳılıp vilāyetiġa ruḫṣat bėrdi. Bu yėrde uruş bolġan üçün *Tekke Sekritgü Uruşı* ol vilāyette tārīḫ boluptur. Yana bir

Türkistān'da Urus suyı yaḳasıda Semerḳand nevāḥīsini çapıp baradurġan Özbek bile Urus suyını muz bile kėçip yaḫşı basıp esīr ve mālnı ayrıp tamām igelerige yandura bėrip hīç nėme ṭama‘ ḳılmadı. Yana bir Sulṭān Aḥmed Mīrzā bile Şāhruḫiyye ve Ura Tėpe arasıda Ḫavāṣṣ dėgen kėntte uruşup maġlūb boldı. Vilāyātı; atası Ferġāna vilāyetini bėrip ėdi. Nėçe maḥall Taşkend ve Sayram hem Mīrzā'nıñ taṣarrufıda ėdi kim aġası Sulṭān Aḥmed Mīrzā bėrip ėdi. Şāhruḫiyye'ni firīb bile alılıp nėçe maḥall mutaṣarrıf ėdi. Āḫir çaġlarda Taşkend ve Şāhruḫiyye ėligtin çıḳıp ėdi. Ferġāna vilāyeti ėdi ve Ḫocend ve Ura Tėpe kim aṣl atı Usruşna'dur, Usruş hem dėrler. Ḫocend'ni ba‘żı dāḫil-i Ferġāna [8b] tutmaslar Sulṭān Aḥmed Mīrzā kim Taşkend'ke Moġul üstige barıp Çīr Suyı yaḳasıda kim şikest taptı. Ura Tėpe'de Ḥāfıẓ Bėg Dulday ėdi. Mīrzā'ġa bėrdi. Andın beri Usruşna ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā taṣarrufıda ėdi. Evlādı; üç oġul ve bėş ḳız ḳalıp ėdi. Barı oġlanlarıdın uluḳ mėn, Ẓahīrüddīn Muḥammed Bābur ėdim. Anam Ḳutluḳ Nigār Ḫānım ėdi. Yana bir oġul Cihāngīr Mīrzā ėdi, mėndin iki yaş kiçik ėdi. Anası Moġul'nıñ tümen bėgleridin ėrdi, Fāṭıma Sulṭān atlıḳ. Yana bir oġul Nāṣır Mīrzā ėdi. Anası Andicānlıġ ėdi, ġunçaçı ėrdi, Ümīd atlıḳ. Mėndin tört yaş kiçik ėdi. Barı ḳızlardın uluḳ Ḫānzāde Bėgim ėrdi, mėniñ bile bir toḳḳan ėrdi. Mėndin bėş yaş uluḳ ėrdi. Mėn Semerḳand'nı ikinçi nevbet alġanda bāvücūd kim Ser-i Pul'da şikest bolup ėdi, kėlip bėş ay ḳal‘adārlıḳ ḳıldım. Eṭrāf ve cevānibdaġı bādṣāhlar ve bėglerdin hīç nev‘ meded ve mu‘āvenet bolmadı. Me'yūs bolup salıp çıḳtım. Ol fetrette Ḫānzāde Bėgim, Muḥammed Şeybānī Ḫān'ġa tüşüp ėdi. Bir oġlı bolup ėdi, Ḫurrem Şāh atlıḳ. Maḳbūl oġlan ėdi. Belḫ vilāyetini aña bėrip [9a] ėdi. Atası ölgendin bir iki yıl soñra Tėñri raḥmetiġa bardı. Şāh İsmā‘il Özbek'ni Merv'de basḳanda Ḫānzāde Bėgim Merv'de ėdi. Mėniñ cihetimdin yaḫşı körüp ebdān uzattılar. Ḳunduz'da kėlip maña ḳatıldılar. Müfāreḳat imtidādı on yıl bolup ėdi. Mėn ve Muḥammedī Kökeldaş ikev kėldük, bėgim ve bėgimniñ yavuġıdaġılar tanımadılar, bāvücūd kim ayttım, müddettin soñra tanıdılar. Yana bir ḳız Mihr Bānū Bėgim ėrdi. Nāṣır Mīrzā bile bir toḳḳan ėrdi. Mėndin iki yaş uluḳ ėdi. Yana bir ḳız Şehr Bānū Bėgim ėrdi. Bu daġı Nāṣır Mīrzā bile bir toḳḳan ėrdi. Mėndin sėkiz yaş kiçik ėdi. Yana bir ḳız Ruḳiyye Sulṭān Bėgim ėrdi. Anası

Maḫdūme Sulṭān Bėgim ėdi, Ḳaraköz Bėgim dėrler ėdi, ikkelesi Mīrzā'nıñ fevtidin soñ boldılar. Yādigār Sulṭān Bėgim'ni mėniñ uluḳ anam Ėsen Devlet Bėgim saḫlap ėdi. Andicān Aḫsī'ni Şeybānī Ḫān alġanda Yādigār Sulṭān Bėgim, Ḥamza Sulṭān'nıñ 'Abdu'l-Laṭīf Sulṭān atlıḳ oġlıġa tüşüp ėdi. Mėn Ḥamza Sulṭān başlıġ sulṭānlarnı Ḫutlān vilāyetide basıp Ḥiṣār'nı alġanda maña ḳatıldı. Uşol fetrette Ruḳiyye Sulṭān Bėgim, Cānī Bėg Sulṭān'ġa tüşüp [9b] ėdi. Bir iki oġul boldı, turmadı. Bu furṣatlarda ḫaber kėldi kim Tėñri raḥmetiġa barıptur. Ḫavātīn u serārı; Ḳutluḳ Nigār Ḫānım ėdi. Yūnus Ḫān'nıñ ikinçi ḳızı Sulṭān Maḥmūd Ḫān ve Sulṭān Aḥmed Ḫān'nıñ ėgeçisi ėdi. Yūnus Ḫān, Çiñgiz Ḫān'nıñ ikinçi oġlı Çaġatay Ḫān neslidindür. Yūnus Ḫān ibn Veys Ḫān ibn Şīr 'Alī oġlan ibn Muḥammed Ḫān ibn Ḫıżır Ḫ^{w}āce Ḫān ibn Tuġluḳ Timur Ḫān ibn Ėsen Buġa Ḫān ibn Duvā Ḫān ibn Bārāḳ Ḫān ibn Yisun Tėve ibn Mötügen ibn Çaġatay Ḫān ibn Çiñgiz Ḫān. Çün munça taḳrīb boldı ḫānlarnıñ aḥvālnı daġı icmāl bile ẕikr ḳılalıñ. Yūnus Ḫān ve Ėsen Buġa Ḫān, Veys Ḫān'nıñ oġlanları ėdi. Yūnus Ḫān'nıñ anası Türkistānlıḳ Ḳıpçaḳ bėgleridin Tėmür Bėg ri'āyet ḳılġan Şeyḫ Nūreddīn Bėg'niñ ḳızı yā nebīresi bolur. Veys Ḫān'nıñ vaḳ'asıda Moġul ulusı iki ferīḳ bolur. Bir pāre Yūnus Ḫān sarı köpreki Ėsen Buġa Ḫān sarı bolur. Burunraḳ Yūnus Ḫān'nıñ ėgeçisini Uluġ Bėg Mīrzā, 'Abdu'l - 'Azīz Mīrzā'ġa alıp ėdi. Ol münāsebet bile Ėrzen Barın tümen bėgleridin ve Mīrek Türkmen, kim Ḫırmas [10a] tümen bėgleridin ėdi, ḫānnı üç tört miñ öylüg Moġul ulusı bile Uluġ Bėg Mīrzā'ġa kėltürdiler kim kömek alıp yana Moġul ulusını alġaylar. Mīrzā mürüvvetī ḳılmadı. Ba'żısını esīr ḳıldı, ba'żılarını birin birin vilāyetḳa perīşān ḳıldı. Erzen bozuġluġı Moġul ulusıda bir tārīḫ boluptur. Ḫānnı 'Irāḳ sarı ötkerdiler. Barıp bir yıldın artuḳraḳ Tebrīz'de boldı ol maḥallda Tebrīz bādşāhı Cihānşāh Bārānī Ḳaraḳoyluḳ ėdi. Andın Şīrāz kėldi. Şīrāz'da Şāhruḫ Mīrzā'nıñ ikinçi oġlı İbrāhīm Sulṭān Mīrzā ėdi. Bėş altı aydın soñ İbrāhīm Sulṭān Mīrzā ölüp oġlı 'Abdu'llāh Mīrzā'nıñ yėride olturdı. 'Abdu'llāh Mīrzā'ġa ḫān nöker ėdi, mülāzemet ḳılur ėdi. On yėti on sėkiz yıl ḫān Şīrāz ve ol vilāyetlerde boldı. Uluġ Bėg Mīrzā'nıñ ve oġlanlarınıñ ġavġālarıda Ėsen Buġa Ḫān furṣat tapıp kirip Ferġāna vilāyetini Kend-i Bādemġaça çapıp kėlip Andicān'nı alıp ėlini tamām esīr ḳıldı. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā taḫt alġanda çėrig

tartıp barıp Yangı'dın narı Aspara'da Moġulistān' [10b] da Ėsen Buġa Ḫān'nı yaḫşı bastı. Munıñ fitnesiniñ def'iġa Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā Yūnus Ḫān'nı bu münāsebet bile kim 'Abdu'l 'Azīz Mīrzā alġan ėgeçisi Ḫānım'nı alıp ėdi, 'Irāḳ ve Ḫorāsān'dın tilep ṭoylar ḳılıp dostlar bolup Moġul ulusıda ḫān ḳılıp yibergende Saġarıçı tümen bėgleri tamām ol furṣatta Ėsen Buġa Ḫān'dın yamanlap Moġulistān'ġa kėlip ėdiler. Bularnıñ arasıġa kėldi. Ol furṣatta Saġarıçı bėgleriniñ uluġı Şīr Ḥācı Bėg ėrdi. Anıñ ḳızı Ėsen Devlet Bėgim'ni aldı. Moġul töresi bile ḫānnı ve Ėsen Devlet Bėgim'ni bir aḳ kiyiz üstige olturġuzup ḫān köterdiler. Ḫānnıñ bu Ėsen Devlet Bėgim'din üç ḳızı boldı. Barıdın uluġ Mihr Nigār Ḫānım ėdi kim Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā uluġ oġlı Sulṭān Aḥmed Mīrzā'ġa ḳoyulup ėdi. Mīrzādın hīç oġul ḳız bolmadı. Soñra fetrette Şeybānī Ḫān'ġa tüşüp ėdi. Mėn Kābil'ġa kėlgende Şāh Bėgim bile Semerḳand'tın Ḫorāsān'ġa kėlip Ḫorāsān'dın Kābil'ġa kėldiler. Şeybānī Ḫān Ḳandahār'da Nāṣır Mīrzā'nı ḳapaġanda mėn Lemġān 'azīmeti ḳıldım. Ḫān Mīrzā ve Şāh Bėgim ve Mihr Nigār Ḫānım Bedaḫşān'ġa bardılar. Mīrzā Ḫān'nı Mübārek Şāh [11a] Ḳal'a-ı Ẓafer'ġa tilegende Ebā Bekir Kāşġarī'niñ çapḳunıġa yoluḳup Şāh Bėgim ve Mihr Nigār Ḫānım ve cemī' ėlniñ ehl ü 'iyāli esīrlıḳḳa tüşti. Ol ẓālim bedkirdārnıñ ḥabside dünyā-yı fānīni vedā' ḳıldılar. İkinçi ḳız mėniñ vālidem Ḳutluḳ Nigār Ḫānım ėdi. Ekṣer ḳazaḳlıḳlarda ve fetretlerde mėniñ bilen bile ėdiler. Kābil'ni alġandın bėş altı ay soñra tārīḫ-i toḳuz yüz on birde Tėñri raḥmetiġa bardılar. Üçünçi ḳız Ḫūb Nigār Ḫānım ėdi. Muḥammed Ḥüseyn Gürgān Duġlat'ḳa bėrip ėdiler. Bir ḳızı bir oġlı bolup ėdi. Ḳızını 'Ubeyd Ḫān alıp ėdi. Mėn Buḫārā ve Semerḳand'nı alġanda çıḳmay ḳalıp ėdi. Sulṭān Sa'īd Ḫān'dın 'emmi Seyyid Muḥammed Mīrzā Semerḳand'ġa maña ėlçilikke kėlgende aña ḳoşulup bardı. Sulṭān Sa'īd Ḫān aldı. Oġul Ḥaydar Mīrzā ėdi. Atasını Özbek öltürgendin soñ kėlip mėniñ mülāzemetimde üç tört yıl boldı. Soñra icāzet tilep Kāşġar'ġa ḫān ḳaşıġa bardı.

Bāz gerded be aṣl-i ḫod heme çīz / zer-i ṣāfī ü noḳre ü erzīz[31]

[31] "Her şey, ister saf altın, ister gümüş ve ister kalay olsun, kendi aslına döner." Arat, age, s. 144.

Bu tārīḫde dėydürler kim tāyib bolup yaḫşı ṭarīḳa peydā ḳılıptur. Ḫaṣṣ u taṣvīr ve oḳ ve peykān u zihgīr her nėmege ėligi çespāndur. Ṭab‘-ı naẓmı [11b] hem bardur. Maña ‘arżadāştı kėlip ėdi. İnşāsı hem yaman ėmes. Ḫānnıñ yana bir ḫatunı Şāh Bėgim ėdi. Egerçi özge ḫatunları hem bar ėdi, velī oġlanlar ve ḳızlarnıñ anaları bu iki ėrdi. Şāh Bėgim, Bedaḫşān şāhı Şāh Sulṭān Muḥammed’niñ ḳızı ėdi. Bu Bedaḫşān şāhları neseblerini İskender-i Filḳos’ḳa yėter dėrler. Bu şāhnıñ yana bir ḳızı kim Şāh Bėgim’niñ ėgeçisi bolġay, Sulṭān Ebū-Sa‘īd Mīrzā alıp ėdi. Andın Ebā Bekir Mīrzā bolup ėdi. Ḫānnıñ bu Şāh Bėgim’din iki oġul ve iki ḳız bolup ėdi. Bu üçdin uluḳ, meẕkūr bolġan üç ḳızıdın kiçik Sulṭān Maḥmūd Ḫān ėdi kim Semerḳand’da ol nevāḥīde ba‘żı “Ḫanīke Ḫān” dėrler. Sulṭān Maḥmūd Ḫān’dın kiçik Sulṭān Aḥmed Ḫān ėdi kim “Alaça Ḫān”ġa meşhūrdur. Alaça’nıñ vech-i tesmiyesi munı dėrler kim Ḳalmaḳ ve Moġul tili bile öltürgüçini “alaçı” dėrler. Ḳalmaḳ’nı nėçe ḳatla basıp ḳalın kişisin ḳırġan üçün alaçı dėy dėy keṣret-i isti‘māl bile Alaça boluptur. Bu tā[rī]ḫde ḫānlarnıñ ẕikri mükerreren taḳrīb bile kėlgüsidür. Vaḳāyi‘ ve ḥālātları anda meẕkūr bolġusıdur. Özgelerdin kiçik bir ḳızdın uluḳ [12a] Sulṭān Nigār Ḫānım ėdi kim Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa çıḳarıp ėdiler. Mīrzādın bir oġlı bolup ėdi, Sulṭān Veys atlıḳ. Ẕikri bu tārīḫde kėlgüsidür. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ölgendin soñ oġlını alıp hīç kimge ḫaber ḳılmay Taşkend’ke aġalarıġa barıp ėdi. Bir nėçe yıldın soñ Adīk Sulṭān’ġa, kim Çiñgiz Ḫān’nıñ uluḳ oġlı Cuci nesli Ḳazaḳ sulṭānlarıdındur, bėrdiler. Ḫānlarnı Şeybānī Ḫān basıp Taşkend ve Şāhruḫiyye’ni alġanda on iki Moġul nökeri bile ḳaçıp Adīk Sulṭān’ġa bardı. Adīk Sulṭān’dın iki ḳızı boldı, birini Şeybān sulṭānlarıġa, yana birini Sulṭān Sa‘īd Ḫān’nıñ oġlı Reşīd Sulṭān’ġa bėrdi. Adīk Sulṭān’dın soñ Ḳazaḳ ulusınıñ ḫānı Ḳāsım Ḫān aldı. Dėrler kim Ḳazaḳ ḫān ve sulṭānlarınıñ arasıda hīç kim ol ulusnı Ḳāsım Ḫānça żabṭ ḳılġan ėmestür. Çėrigini üç yüz miñge yavuḳ çenārlar ėdi. Ḳāsım Ḫān ölgendin soñ Ḫānım Kāşġar’ġa Sulṭān Sa‘īd Ḫān ḳaşıġa kėldi. Barıdın kiçik Devlet Sulṭān Ḫānım ėdi, Taşkend bozuġluġıda Şeybānī Ḫān’nıñ oġlı Timur Sulṭān’ġa [12b] tüşüp ėrdi. Anıñ bir ḳızı bolup ėdi. Semerḳand’tın mėniñ bilen bile çıḳıp ėdiler. Üç tört yıl Bedaḫşān vilāyetide boldılar. Andın soñra Kāşġar’ġa Sulṭān Sa‘īd Ḫān ḳaşıġa bardılar. ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ

ḥaremleridin yana bir Ḫʷāce Ḥüseyn Bėg'niñ ḳızı Ulus Aġa ėdi. Andın bir ḳız bolup ėdi. Kiçiklikde öldi. Bir yıl, bir yarım yıldın soñ ḥaremdin çıḳardılar. Yana bir Fāṭıma Sulṭān Aġa ėdi. Moġul tümen bėgleridin ėdi. Mīrzā barıdın burun bu Fāṭıma Sulṭān Aġa'nı alıp ėdi[ler]. Yana bir Ḳaraköz Bėgim ėrdi. Soñralar alıp ėdi. Ḫayli sėvgülüg ėdi. Mīrzānıñ ḫoş-āmediġa nesebini Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ aġası Minūçihr Mīrzā'ġa yėtkürüp ėdi. Ġuma u ġunçaçı ḫayli bar ėdi. Bir Ümīd Aġaçe ėdi. Mīrzādın burun ölüp ėdi. Mīrzānıñ āḫir maḥallarıda bir Tün Sulṭān ėdi. Moġul'dın ėdi. Yana bir Aġa Sulṭān ėdi. 'ümerāsı, Ḫudāyberdi Timurtaş ėrdi. Herī ḥākimi Aḳ Buġa Bėg'niñ aġasınıñ neslidindür. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā, Cūkī Mīrzā'nı Şāhruḫiyye'de ḳapḳanda Ferġāna vilāyetini 'Ömer Şeyḫ Mīrzā'ġa bėrip ėşikni bu Ḫudāy- [13a] bėrdi Timurtaş'ḳa başlatıp yiberip ėrdi. Ol maḥallda bu Ḫudāyberdi Timurtaş yėgirme bėş yaşta ėrdi. Egerçi yaşı kiçik ėrdi, tüzüki ve żabṭ u rabṭı bisyār yaḫşı ėdi. Bir iki yıldın soñra İbrāhīm Bėgçik, Oş nevāḥīsini çapḳanda Ḫudāyberdi Timurtaş keyniçe barıp uruşup basılıp şehīd boldı. Ol furṣatta Sulṭān Aḥmed Mīrzā Ura Tėpe'niñ Aḳ Ḳaçġay dėgen yaylaġıda ėdi kim Semerḳand'tın on sėkiz yıġaç şarḳ cānibidür. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā, Bābā Ḫākī'de ėrdi kim Herī'din on iki yıġaç şarḳ sarıdur. Bu ḫaberni 'Abdu'l -Vahhāb Şıḳavul'dın 'arżadāşt ḳılıp Mīrzā'ġa çapturdılar. Bu yüz yėgirme altı yıġaç yolnı tört künde çapadur. Yana bir Ḥāfıẓ Muḥammed Bėg Dulday ėrdi, Sulṭān Melik Kāşġarī'niñ oġlı Aḥmed Ḥācı Bėg'niñ inisi ėrdi. Ḫudāyberdi Bėg ölgendin soñra munı ėşik iḫtiyārı ḳılıp yiberip ėrdiler. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ vāḳi'asıdın soñra Andicān bėgleriniñ bile yaḫşı çıḳışmaġan cihetidin Semerḳand'ġa Sulṭān Aḥmed Mīrzā mülāzemetiġa bardı. Sulṭān Aḥmed Mīrzā'ġa Çīr şikesti bolġanda Ura Tėpe'de ėrdi. [13b] 'Ömer Şeyḫ Mīrzā, Semerḳand 'azīmeti bile Ura Tėpe üstige kėlgende Ura Tėpe'ni Mīrzā mülāzımlarıġa tapşurup Mīrzā mülāzemetide boldı. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā hem Andicān ḫükūmetini aña bėrdi. Soñralar Sulṭān Maḥmūd Ḫān ḳaşıġa barıp ėdi. Mīrzā Ḫān'nı tapşurup Dizek'nı aña bėrip ėdiler. Kābil'ni alġandın burunraḳ Mekke 'azīmeti ḳılıp Hind yolı bile müteveccih boldı. Yolda Tėñri raḥmetiġa barıptur. Faḳīr ve kem-süḫān ve bi-ḥaysiyyet kişi ėrdi. Yana bir Ḫʷāce Ḥüseyn Bėg ėrdi. Ādemī ve faḳīr kişi ėrdi. Ol

zamān destūrı birle içkülerde ḳoşuḳlarnı yaḫşı aytur ėgendür. Yana bir Şeyḫ Mezīd Bėg ėdi. Maña evvel bėg atake anı ḳılıp ėdiler. Żabṭı ve tüzüki ḫayli yaḫşı ėdi. Bābur Mīrzā'ġa ḫidmet ḳılġandur. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā ḳaşıda andın uluġraḳ bėg yoḳ ėdi. Fāsıḳ kişi ėrdi. Çehre saḫlar ėdi. Yana bir 'Alī Mezīd Bėg ėdi. Ḳoçın ėdi. İki ḳatla yaġı boldı, bir mertebe Aḫsī'de yana bir mertebe Taşkend'te. Münāfıḳ ve fāsıḳ ve ḥarām-nemek ve yaramas kişi ėrdi. Yana bir Ḥasan Ya'ḳūb Bėg ėdi. Kiçik köñüllüg, yaḫşı ṭab'lıḳ, çüst u çespān kişi ėrdi. Bu beyt anıñdur:

Bāz āy, ay humāy, ki bī ṭūṭī-yi ḥaṭ-at/ Nazdīk şud ki zāġ barad ustuḫ^{w}*ān-i men*[32]

Merdāne kişi ėdi. Oḳnı yaḫşı atar ėdi. Çevgānnı [14a] yaḫşı oynar ėdi. Ḫāk-pilleni yaḫşı saçarar ėrdi. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā vāḳi'asıdın soñ mėniñ ėşikimde ṣāḥib-iḫtiyār ol ėdi. İçi tar ve kemḥavṣala ve fitne ḳısḳaraḳ kişi ėdi. Yana bir Ḳāsım Bėg ėdi. Ḳoçın ėdi. Ḳadīmī Andicān'nıñ ḳoşun bėgleridin ėdi. Ḥasan Bėg'din soñ mėniñ ėşikimde ṣāḥib-iḫtiyār ol ėdi. Āḫir-i 'ömriġaça iḫtiyār u i'tibārı arttı ve öksümedi. Merdāne kişi ėdi. Bir mertebe Kāsān nevāḥīsini çapḳan Özbek'niñ kėyniçe barıp yaḫşı bastı. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā ḳaşıda ḳılıç çapıp ėdi. Yassı Keçit uruşıda hem yaḫşı çapḳulaştı. Ḳazaḳlıḳlarda Mesīḥa Kūhistānı'dın Sulṭān Maḥmūd Ḫān ḳaşıġa barmaḳ 'azīmeti ḳılġanda Ḳāsım Bėg ayrılıp Ḫüsrev Şāh ḳaşıġa bardı. Tārīḫ-i toḳuz yüz onda kim Ḫüsrev Şāh'nı alıp Kābil'da Muḳīm'ni ḳapadım, Ḳāsım Bėg ol furṣatta kėldi. Yana buruntaġı[33] dėk oḳ ri'āyet ve şefaḳat ḳıldım. Türkmen hezāresini Dere-i Ḫoş'ta çapḳanda Ḳāsım Bėg bāvücūd-ı ḳarılıḳ yigitlerdin yaḫşıraḳ yürügen cihetidin Bengeş vilāyetini culdu bėrdim. Soñra [14b] Kābil'ġa kėlgende Hümāyūn'ġa bėg atake ḳıldım. Zemīn Dāver'ni alġan furṣatlarda Tėñri raḥmetiġa bardı. Müselmān ve mütedeyyin ve müttaḳī kişi ėrdi. Şübhelıḳ ṭa'āmdın perhīz ḳılur ėrdi. Rāy u tedbīri bisyār yaḫşı ėdi. Ḫayli muṭāyebe ḳılur ėdi. Bāvücūd kim ümmī ėdi, ḫoş ṭab'āne ẓerāfetler ḳılur ėdi. Yana bir Bābā Ḳulı Bābā 'Alī Bėg ėdi. Şeyḫ 'Alī Bahādır'nıñ neslidin ėdi. Şeyḫ Mezīd Bėg ölgendin soñ anı maña bėg atake ḳıldılar. Sulṭān Aḥmed Mīrzā Andicān'ġa çėrig tartḳanda Sulṭān Aḥmed Mīrzā'ġa kirip Ura Tėpe'ni

[32] "Ey devlet kuşu dön gel; hattının tūtîsi bulunmadığından; karganın kemiğimi götürmesine az kaldı." Arat, age, s. 147.
[33] Metinde burtağı şeklinde geçmektedir.

bėrdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'dın soñ Semerḳand'tın ḳaçıp kėledürgende Ura Tėpe'din Sulṭān 'Alī Mīrzā çıḳıp uruşup basıp öltürdi. Żabṭı ve yaraġı yaḫşı ėdi. Nökerni yaḫşı saḫlar ėdi. Bī-namāz ėdi, rūze tutmas ėdi. Ẓālim u kāfirveş kişi ėdi. Yana bir 'Alī Dost Ṭaġayı ėdi. Saġarıçı tümen bėgleridin ėdi. Mėniñ anamnıñ anası Ėsen Devlet Bėgim'ge uruḳ bolur ėdi. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā zamānıdın mėn köprek ri'āyet ḳılıp ėdim. Ėligidin iş kėlür ėdiler. Bu nėçe yıl kim mėniñ ḳaşımda ėdi, hīç andaḳ işi ẓāhir bolmadı [15a] kim dėse bolġay. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'ġa ḫidmet ḳılġandur. Yadaçılıḳ[3435] da'vāsını ḳılur ėdi. Ḳuşçı ėdi. Yaramas aḫlāḳ u eṭvārlıḳ kişi ėrdi. Baḫīl ü fitne ve zomoḫt u münāfıḳ ve ḫod-pesend ve ḳatıḳ sözlüg ve savuḳ yüzlüg kişi ėdi. Yana bir Veys Lāġarī ėrdi. Semerḳandlıḳ Toḳçı ėlidin ėdi. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā ḳaşıda soñralar ḫayli muḳarreb bolup ėrdi. Mėniñ bile ḳazaḳlıḳlarda bar ėdi. Rāy u tedbīri ḫayli yaḫşı ėdi. Bir nėme müftīn ėdi. Yana bir Mīr Ḥıyāṭ Ṭaġayı ėdi. 'Alī Dost'nıñ inisi ėdi. Moġul mīrzādeleri arasıda Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā [ėşikide] mundın ilgerirek kişi yoḳ ėdi. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ çehārsū mühri munda ėdi. 'Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ āḫir zamānlarıda köp muḳarreb bolup ėdi. Veys Lāġarī bile muṣāḥib ėdi. Kāsān'nı, kim Sulṭān Maḥmūd Ḫān'ġa bėrdiler, andın soñ āḫir-i 'ömriġaça ḫān ḫidmetide oḳ ėdi. Ḫān hem ḫayli ri'āyet ḳılıp ėdi. Külegeç ve hezzāl kişi ėdi, fısḳta bī-bāk ėdi. Yana bir 'Alī Dervīş ėdi. Ḫorāsānlıḳ ėdi. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā ḳaşıda Ḫorāsān çehresi cėrgeside ḫidmet ḳılur ėdi. Ḫorāsān ve Semerḳand Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ taḫt-ı [15b] żabṭıġa kirgende bu iki pāyitaḫtnıñ işke yarar yigitlerini ḫāṣṣa tabin ḳılıp Ḫorāsān çehre tabini Semerḳand çehre tabini dėr ėgendür. Mėniñ ḳaşımda Semerḳand çehre tabini dėr ėgendür. Mėniñ ėşikide yaḫşılar bardı. Merdāne kişi ėdi. Nesḫ-i ta'līḳ ḫaṭṭını ṭavrī bitir ėdi. Ḫoş-āmed aytur ėdi. Ṭab'ıġa ḫisset ġālib ėdi. Yana bir Ḳamber 'Alī Moġul ėdi. Aḫtaçı'dın ėdi. Atası vilāyetḳa kirip nėçe maḥall sellāḫlıḳ ḳılġan üçün Ḳamber 'Alī Salāḫ dėr ėdiler. Yūnus Ḫān ḳaşıda āftābeçılıḳ ḳılıp soñra bėg bolup ėdi. Mėniñ ḳaşımda ḫayli uluḳ ri'āyet tapıp ėdi. İşke tėgünçe ihtimāmı yaḫşı ėdi. İşke tėgilgen

[34] Thackston "yada-yadaçılığ" olarak okumuştur.
[35] Arat, bu sözcüğü, yağmur, rüzgar ya da benzer şeyler getirmeye yarayan bazı özel taşlar kullanılarak yapılan Şaman tarzı bir büyü diye açıklamıştır. Bk. Arat, age, s. 148.

maḥallda ḳaltaġaylıġı bar ėdi. Pürgüy u perīşāngüy ėdi. Muḳarrerdür her kim ki köp aytur perīşān aytur. Ḥavṣalası tar ve tīremaġz kişi ėdi. ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’ġa bu vāḳi‘a dest bėrgende mėn Andicān’da Çehār-bāġ’da ėdim. Seşenbe küni Ramażān ayınıñ bėşide bu ḫaber Andicān’ġa kėldi. Iżṭırāb bile atlanıp ḳaşımdaġı ḫāżır nökersüder bile ḳurġan ‘azīmeti ḳıldım. Mīrzā dervāzesiġa yėtken maḥallda Şīrim Taġa’yı cilavumnı alıp namāz-gāh sarı tėpredi. Ḫayāliġa bu kėçiptür kim Sulṭān Aḥmed Mīrzā uluḳ [16a] bādşāhdur. Ḳalın çėrig bile kėlse bėgler mėni ve vilāyetni tapşurġularıdur, mėni Özkend ve Ėl-Taġ dāmene sarı alıp barġay. Eger vilāyetni bėrseler mėn bārī ėligge tüşmey, ṭaġayilerim Alaça Ḫān’ġa yā Sulṭān Maḥmūd Ḫān’ġa barġay mėn. Ḫʷāce Mevlānā Ḳāḍī kim Sulṭān Aḥmed Ḳāḍī’nıñ oġlı ve Şeyḫ Burhāneddīn Ḳılıç’nıñ neslidür, ana ṭarafıdın Sulṭān Ėlig Māżī’ġa yėter. Bularnıñ ḫānevādeleri ol vilāyette merci‘ ve şeyḫü’l-islām yosunluḳ bola kėlgendür; ẕikrleri munda mükerrer kėlgüsidür ve ḳurġan içideki bėgler bu ḫaberni tapıp Ḫʷāce Muḥammed Derzī’ni kim ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’nıñ bayırısı ve bir ḳızınıñ atakesi ėdi, yiberip ol daġdaġalarnı bularnıñ ḫāṭırıdın ref‘ ḳılıp namāzgāhḳa yavuḳ yėtken maḥallda mėni alıp yandı. Kėlip erkge tüştüm. Ḫʷāce Mevlānā Ḳāḍī ve bėgler mėniñ ḳaşımda kėlip söz ve kėñeş bir yėrge ḳoyup ḳurġannıñ burc u bārūsınıñ żabṭ u rabṭıġa meşġūl boldılar. Ḥasan Ya‘ḳūb ve Ḳāsım Ḳoçın ve ba‘żı bėgler kim Merġīnān ve ol ṭaraflarda ılġar ḳoyup ėdiler, bir iki kündin soñ kėlip mülāzemet ḳılıp barça yekdil ü yekcihet, cidd [16b] ü ihtimām bile ḳal‘adārlıḳḳa meşġūl boldılar. Sulṭān Aḥmed Mīrzā, Ura Tėpe ve Ḫocend ve Merġīnān’nı alıp kėlip Andicān’nıñ tört yıġaçıda Ḳabā’ġa tüşti. Bu furṣatta Derviş Gāv atlıġ Andicān’nıñ erbābıdın nā-münāsib söz aytḳan üçün yasaḳa yėtti. Bu siyāsettin tamām ėl basıldılar. Ḫʷāce Ḳāḍī’nı ve Uzun Ḥasan’ı, Ḫʷāce Ḥüseyn’ni ėlçilikke bu mażmūn bile yiberildi kim “Bu vilāyette mülāzımlardın bir kişini ḫod ḳoyulġusıdur, mėn hem mülāzım ve hem ferzend, eger bu ḫidmetni maña ‘uhde ḳılsalar, yaḫşıraḳ ve āsānraḳ fayṣal tapḳusıdır.” Sulṭān Aḥmed Mīrzā kem-süḫān ve faḳīr ve ādemī kişi ėdi. Her sözün iş küç bėglersiz ḳarār tapmas ėdi. Bėgler bu sözlerge mültefit bolmay, dürüşt cevāblar aytıp ilgerige köçtiler. Tėñri te‘ālā kim öz ḳudret-i kāmilesi bile her işimni her

maḥallda andaḳ kim bāyed u şāyed bī-minnet-i maḫlūḳ rāst kėltürüptür, munda hem nėçe işni bā'iṯ ḳıldı kim alar bu kėlmekdin usandılar, belk bu teveccühdin peşīmān bolup bī-murād yandılar. Biri bu kim Ḳabā'nıñ batġaḳlıḳ ḳara suyı bar. Köprügidin özge yėrdin kėçip bola almas. Ḳalın çėrig [17a] kėlip köprügde yıḳılıp ḳalın at ve tėve bu ḳara suġa yıḳılıp żāyi' boldı. Üç tört yıl mundın burunraḳ Çīr Suyı'nıñ güẕeride oḳ şikest tapıp ėdiler. Bu vāḳi'a andın yād bėrip çėrig ėlige vehmi ġālib boldı. Yana bir bu kim ol furṣatta andaḳ at öleti boldı kim ṭevīle ṭevīle atlar yıḳılıp öle kirişti. Yana bir bu kim bizniñ sipāhī u ra'iyyetni andaḳ yekdil ü yekcihet taptılar kim tā cān u tenleride ramaḳ u tüvān bardur, cān tartmaḳlardın ḳoymaġaylar. Bu cihetlerdin żarūret bolup Andicān'nıñ bir yıġaçıdın Dervīş Muḥammed Tarḫan'nı yiberdiler. İçkeridin [Ḥasan] Ya'ḳūb namāz-gāh nevāḥīside çıḳıp körüşüp ṣulḥgüne ḳılıp yandılar. Ḫocend suyınıñ şimāl cānibidin kim Sulṭān Maḥmūd Ḫān müteveccih ėdi, kėlip Aḫsī'ni ḳapadı. Cihāngīr Mīrzā anda ėdi. Bėglerdin 'Alī Dervīş Bėg, Mīrzā Ḳulı Kökeldaş, Muḥammed Bāḳır Bėg, Şeyḫ 'Abdu'llāh Ėşik Aġa Aḫsī'de ėdiler. Veys Lāġarī, Mīr Ġıyāṯ Ṭaġayı hem anda ėdi. Bėglerdin tevehhüm ḳılıp Kāsān'ġa, kim Veys Lāġarī'niñ vilāyeti ėdi, bardılar. Nāṣır Mīrzā'ġa Veys Lāġarī bėg atake ėdi. Bu cihettin Nāṣır Mīrzā, Kāsān'da bolur ėdi. Ḫān, Aḫsī nevāḥīsiġa yėtkende bu bėgler ḫānġa [17b] kirip Kāsān'nı bėrdiler. Mīr Ġıyāṯ Ḫān mülāzemetide turup Veys Lāġarī, Nāṣır Mīrzā'nı Sulṭān Aḥmed Mīrzā'ġa alıp bardı. Muḥammed Mezīd Tarḫan'ġa tapşurdılar. Ḫān Aḫsī yavuġıġa kėlip nėçe ḳatla uruş saldı. Hīç iş ḳıla almadı. Aḫsī'daġı bėgler ve yigitler yaḫşı cānlar tarttılar. Bu eṯnāda Sulṭān Maḥmūd Ḫān'ġa 'ārıża boldı. Uruş salıp hem usanıp ėdi. Öz vilāyetiġa mürāca'at ḳıldı. Ebā Bekir Duġlat Kāşġarī, kim hīç kimge baş ėndürmey nėçe yıl ėdi kim Kāşġar ve Ḫotan ḥākimi ėdi, ol daġı vilāyet daġdaġası bile Özkend yavuġıġa kėlip ḳurġan salıp vilāyetḳa bozuġluḳ ḳıla kirişti. Ḫʷāce Ḳāḍī ve cemī' bėgler ta'yīn boldı kim barıp Kāşġarīni def' ḳılġaylar. Yavuḳ yėtken maḥallda Kāşġarī kördi kim bu fevcniñ ḥarīfi ėmestür. Ḫʷāce Ḳāḍī'nı araġa salıp yüz mekr ü ḥīle bile ḫalāṣ boldı. Mundaḳ uluḳ vaḳāyi' rūy bėrgende 'Ömer Şeyḫ Mīrzā'dın ḳalġan bėgler ve yigitler yaḫşı ḳatlanıp merdāne cānlar tarttılar. Aḫsī'din Mīrzā'nıñ

anası Sulṭān Bėgim ve Cihāngīr Mīrzā ve ehl-i ḥarem ve bėgler Andicān'ġa kėldiler. ‘Azā resmini becā kėltürüp aş u ṭa‘ām fuḳarā u mesākīnġa tartıldı. [18a] Bu mühimmāttın fārig̱ bolġandın soñ çėrig ve vilāyetniñ tertīb ü nesaḳı żabṭ u rabṭıġa iştiġāl körsetildi. Andicān ḥükūmeti ve ėşik iḫtiyārı Ḥasan Ya‘ḳūb'ḳa muḳarrer boldı. Oş Ḳāsım Ḳoçın'ġa ḳarār taptı. Aḫsī ve Merġīnān Uzun Ḥasan'ġa ve ‘Alī Dost Ṭaġayı'ġa ta‘yīn boldı. ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā'nıñ özge bėgleri ve yigitlerige her ḳaysı ferāḫver-i ḥālleri vilāyet ve yėr ve möçe ve cėrge ve vech-i istiḳāmet muḳarrer u mu‘ayyen boldı. Çün Sulṭān Aḥmed Mīrzā mürāca‘at ḳıldı, iki üç menzildin soñ mizācı i‘tidāl nehcidin münḥarif bolup muḥriḳ ısıtma teb ṭārī boldı. Ura Tėpe nevāḥīsi Aḳ Su'ġa yėtkende Şevvāl ayınıñ evāsıṭıda tārīḫ-i sėkiz yüz toḳsan toḳuzda ḳırḳ tört yaşıda ‘ālem-i fānīni vedā‘ ḳıldı.

Sulṭān Aḥmed Mīrzā

Vilādet ü nesebi

Vilādeti sėkiz yüz ėllig bėşde Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā taḫt alġan yıl ėdi. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā'nıñ barı oġlanlarıdın uluġı bu ėdi. Anası Ordu Buġa Tarḫan'nıñ ḳızı Dervīş Muḥammed Tarḫan'nıñ ėgeçisi ėdi. Mīrzānıñ i‘tibārlıḳ ḫatunı ėdi.

Şekl ü şemāyili

Bülend boyluḳ, ḳonḳar saḳallıḳ, ḳızıl yüzlüg, tonbul kişi ėrdi. Saḳalı ėngekide ėdi. İki yañaḳıda saḳalı [18b] yoḳ ėdi. Bisyār ḫoş muḥāvere kişi ėrdi. Destār'nı ol zamān destūrı bile çār-pīç çırmap ‘alāḳasını ilgerirek ḳaşınıñ üstige ḳoyar ėdi.

Aḫlāḳ u eṭvārı

Ḥanefī meẕheblıḳ, pākīze i‘tiḳād kişi ėrdi. Bėş vaḳt-i namāznı bīter köter ėdi. Şurb maḥalllarıda hem namāzı terk bolmas ėdi. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce ‘Ubeydullāh'ġa irādeti bar ėdi. alā'l-ḫuṣūṣ Ḫ^{w}āce ṣoḥbetide dėrler kim hergiz Ḫ^{w}āce mecliside tizi birbir tizige yavutkan ėmestür. Bir nevbet Ḥażret-i Ḫ^{w}āce ṣoḥbetide ḫilāf-ı ‘ādet ayaġını yavutkap olturuptur. Mīrzā ḳopḳandın soñ Ḥażret-i Ḫ^{w}āce buyurupturlar kim Mīrzā olturġan yėrni baḳḳaylar bir süñek bar ėgendür. Hīç nėmerse oḳuġan ėmes ėdi, ümmī ėdi. Bāvücūd kim şehrde ulġanıp ėdi, Türk ve Sāde ėdi. Ṭab‘dın behresi yoḳ ėdi. ‘Ādil kişi ėdi. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce'niñ hem ayaġları arada ėdi. Ekṣer mühimmāt şer‘

ṭarīḳi bile fayṣal tapar ėdi. ‘Ahd u ḳavlıġa rāst u [dürü]st ėdi. Hergiz andın ḫilāfı ẓāhir bolmadı. Şecā‘at şi‘ār ėrdi. Egerçi hīç andaḳ bolmadı kim özinīñ ėligi işke yėtmiş [bolġay], velī dėrler kim ba‘żı ma‘rekelerde andın eṣer-i şecā‘at ẓāhir bolur ėgendür. Oḳnı bisyār [19a] yaḫşı atar ėrdi. İlbasunga oḳı ve tīr-gezi ekṣer tėger ėdi. Ḳabaḳnı meydānnıñ ol başı bu başıdın kirip ekṣer urar ėrdi. Āḫirler tonbul bolġanlarıda ḳırġavul ve bödeneni piyāzī bile atıp kem yazar ėrdi. Ḳuşçı kişi ėrdi. Ḳuş ġalebe salur ėdi, yaḫşı salur ėrdi. Uluġ Bėg Mīrzā’dın soñ ança ḳuşçı bādşāh yoḳ ėdi. Asru köp ḥayāsı bar ėrdi. Dėrler kim ḫalvetlerde maḥrem ve içkileridin hem ayaġını yapar ėgendür. Gāhī kim içkülükke tüşer ėrdi, yėgirme otuz kün pey ā pey içer ėrdi. Gāhī kim çaġırdın çıḳar ėrdi, yana yėgirme otuz kün içmes ėdi. Bir olturġan bile meclisde gāhī bir kėçe kündüz olturur ėrdi. Yaḫşı içer ėrdi. Çaġır içmes künleri basīṭni güẕere yėr ėrdi. Ṭabī‘atıġa imsāk ġālib ėrdi. Kem-süḫān u ādemī kişi ėrdi. İḫtiyārı bėgler ėligide ėdi.

Maṣāfları

Tört maṣāf uruştı. Şeyḫ Cemāl Arġun’nıñ inisi Ni‘met Arġun bile Zāmīn nevāḥīside Aḳar Tüzi’de ġālib boldı. Yana bir mertebe ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā bile Ḫavāṣṣ’ta hem ġālib boldı. Yana bir mertebe Taşkend nevāḥīside Çīr Suyı’nıñ yaḳasıda Sulṭān Maḥmūd Ḫān bile, egerçi maṣāf yoḳ [19b] ėdi, Moġul’nıñ çapḳunçısı birin ikin çėrigniñ keynidin kėlip partalġa ėlig ḳoyġan bile munça ḳalın çėrig uruş yoḳ biribirge baḳmay buzuldılar. Köprek çėrig ėli Çīr Suyı’da ġarḳ boldı. Yana bir mertebe Ḫaydar Kökeldaş bile Yār Yaylaḳ’nıñ nevāḥīside ġālib boldı.

Vilāyātı

Semerḳand ve Buḫārā ėrdi kim atası bėrip ėdi, Şeyḫ Cemāl’nı ‘Abdu’l -Ḳuddūs öltürgendin soñ Taşkend ve Şāhruḫiyye ve Sayram’nı alıp ėdi. Nėçe maḥall taṣarrufıda ėdi. Soñra Taşkend bile Sayram’nı inisi ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā’ġa bėrip ėdi. Ḫocend ve Ura Tėpe hem nėçe maḥall Sulṭān Aḥmed Mīrzā’da ėdi.

Evlādı

İki oġul bolup ėdi. Kiçiklikide ḳalmadı. Bėş ḳızı bar ėdi, törti Ḳutluḳ Bėgim’din. Barıdın uluḳ Rābi‘a Sulṭān Bėgim ėdi, Ḳaraköz Bėgim dėrler ėdi. Sulṭān Maḥmūd

Ḫān'ġa özi ḥayātıda çıḳarıp ėdi. Ḫāndın bir oġlı bolup ėdi, Bābā Ḫān atlıḳ. Ḫayli maḳbūlġına oġlan ėdi. Özbekler ḫānnı Ḫocend'te şehīd ḳılġanda anı ve yana andaḳ nėçe nāresīdeni żāyi' ḳıldılar. Sulṭān Maḥmūd Ḫān'nıñ vāḳi'asıdın soñ Cānī Bėg [20a] Sulṭān aldı. İkinçi ḳız Ṣāliḥa Sulṭān Bėgim ėdi. Aḳ Bėgim dėrler ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā'dın soñra Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ṭoylar ḳılıp uluḳ oġlı Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'ġa aldı. Soñra Bėgim Mihr Nigār Ḫānım bile Kāşġar'ġa tüşti. Üçünçi ḳız 'Āyişe Sulṭān Bėgim ėdi. Bėş yaşımda Semerḳand'ġa kėlgende maña ḳoyup ėdiler. Soñra ḳazaḳlıḳlarda Ḫocend'ḳa kėldi. Alıp ėdim. Semerḳand'nı ikinçi nevbet alġanda bir kine ḳızı bolup ėdi. Nėçe kündin soñ Tėñri raḥmetiġa bardı. Taşkend bozuġluġıdın burunraḳ ėgeçisiniñ engīzi bile mėndin çıḳtı. Törtünçi ḳız Sulṭān Bėgim ėdi. Sulṭān 'Alī Mīrzā alıp ėdi. Andın soñ Timur Sulṭān alıp ėdi. Andın soñ Mehdī Sulṭān alıp ėdi. Barıdın kiçik ḳız Ma'ṣūme Sulṭān Bėgim ėdi. Anası Arġundın Sulṭān Arġun'nıñ birāderzādesi Ḫabībe Sulṭān Bėgim ėdi. Mėn Ḫorāsān'ġa barġanda körüp ḫoşlap tilep Kābil'ġa kėltürüp aldım. Bir ḳız boldı. Uşol furṣatta oḳ zāçe zaḥmeti bile Tėñri raḥmetiġa bardı. Ḳızıġa anasınıñ atını oḳ ḳoyuldı.

Ḫavātīn u serārı

Evveli Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā ḳoyġan Mihr Nigār Ḫānım ėdi. Yūnus Ḫān'nıñ uluḳ ḳızı, mėniñ anamnıñ toḳḳan ėgeçi- [20b] si ėdi. Yana bir Tarḫanlardın ėdi, Tarḫan Bėgim dėrler ėdi. Yana bir Ḳutuḳ Bėgim ėdi. Uşbu Tarḫan Bėgim'niñ kökeldaşı ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā 'āşıḳlıḳlar bile alıp ėdi. Asru köp sėvgülüg ėdi ve köp musallaṭ ėdi. Caġır içer ėdi. Anıñ tiriglikide Sulṭān Aḥmed Mīrzā özge ḥaremġa barmas ėdi. Āḫir öltür dive bednāmlıġdın ḫalāṣ boldı. Yana bir Ḫānzāde Bėgim ėdi. Tirmiẓ ḫānzādeleridin ėdi. Mėn Semerḳand'ġa bėş yaşımda Sulṭān Aḥmed Mīrzā ḳaşıġa kėlgen furṣatta alıp ėdi. Henüz yüz yapuġı bar ėdi. Türkāne resm bile maña buyurdılar, mėn yüzini açtım. Yana bir Aḥmed Ḫācı Bėg'niñ ḳız Nebīresi ėdi, Laṭīf Bėgim atlıḳ. Mīrzādın soñ Ḥamza Sulṭān alıp ėdi. Ḥamza Sulṭān'dın üç oġlı bolup ėdi. Mėn Ḥamza Sulṭān ve Timur Sulṭān başlıġ sulṭānlarnı basıp Ḫiṣār'nı alġanda bu sulṭānzādeler ve yana nėçe sulṭānzāde tüşüp ėdi. Barını āzād ḳıldım. Yana bir Ḫabībe Sulṭān Bėgim ėdi, Sulṭān Arġun'nıñ birāderzādesi ėdi.

‘Ümerāsı

Cānī Bėg Dulday ėdi, Sulṭān Melik Kāşġarī’niñ inisi ėdi. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā Semerḳand ḥükūmetini ve Sulṭān Aḥmed Mīrzā öz ėşikiniñ [21a] iḫtiyārını muña bėrip ėdi. Ġarīb aḫlāḳ u eṭvārlıḳ kişi ėgendür. Andın ġarīb nėmeler ḫayli rivāyet ḳılurlar. Ol cümledin biri budur kim Semerḳand Ḥākimi ėgen furṣatlar Özbek’din ėlçi kėlür. Özbek ulusıda bu ėlçi zorġa meşhūr ėgendür. Özbek zor kişini böke dėr ėmiş. Cānī Bėg dėr kim “Böke mu sėn? Böke bolsañ, kėl, güreşeliñ.” Bu ėlçi her nėçe müżāyaḳa ḳılur, ḳoymas. Güreşürler. Cānī Bėg yıḳar. Merdāne kişi ėrdi. Yana bir Aḥmed Ḥācı Bėg ėdi. Sulṭān Melik Kāşġarī’niñ oġlı ėdi. Herī ḥükūmetini Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā nėçe maḥall aña bėrip ėdi. Abaġası Cānī Bėg ölgendin soñ anıñ möçesini bėrip Semerḳand’ġa yiberdi. Ḫoş-ṭab‘ u merdāne kişi ėdi. Vefāyī taḫalluṣ ḳılur ėdi. Ṣāḥib-dīvān ėrdi. Şi‘ri yaman ėmes ėdi. Bu beyt anıñdur kim,

Mestem, ey muḥtesib ımrūz zi men dest bīdār/ İḥtisābem be-kon ānrūz ki yābī hūşyār[36]

Mīr ‘Alī Şīr Nevā’ī Herī’din Semerḳand’ġa kėlgen furṣatlar Aḥmed Ḥācı Bėg bile bolur ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, bādşāh bolġandın soñra Herī’ge kėldi. Asru uluġ ri‘āyet taptı. Aḥmed Ḥācı Bėg yaḫşı topçaḳlar saḫlap [21b] miner ėdi. Bu topçaḳlar ekşer ḫān-zāde ėdi. Egerçi merdāne kişi ėdi, serdārlıġı merdānelıġı dėk ėmes ėdi. Bī-pervā kişi ėdi. İş küçini nöker süderi ser ü sāmān ḳılur ėdi. Baysunġur Mīrzā Sulṭān, ‘Alī Mīrzā bile Buḫārā’da uruşup maġlūb bolġanda ėligge tüşti. Dervīş Muḥammed Tarḫan’nıñ ḳanınıñ töhmeti bile bī‘izzetāne öltürdiler. Yana bir Dervīş Muḥammed Tarḫan ėdi, Ordu Buġa Tarḫan’nıñ oġlı. Sulṭān Aḥmed Mīrzā, Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ toḳḳan Ṭaġayısı ėdi. Mīrzā ḳaşıda barça bėglerdin uluġraḳ ve mu‘teberraḳ bu ėdi. Müselmān u ādemī u dervīş kişi ėdi. Hemīşe muṣḥaf kitābet ḳılur ėdi. Şaṭrancnı bisyār oynar ėdi. Yaḫşı oynar ėdi. Ḳuş ‘ilmini ḫūb bilür ėdi. Ḳuşnı ḫūb salur ėdi. Āḫir Baysunġur Mīrzā bile Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nıñ ġavġāsıda uluġluġ zamānıda bednāmlıḳ bile öldi. Yana bir ‘Abdu’l ’Alī Tarḫan ėdi, Dervīş

[36] “Ey muhtesip sarhoşum, bugün benden el kaldır; beni aklım başımda olduğu gün sorguya çek.” Arat, age, s. 156.

Muḥammed Tarḫan [bile] yavuḳ uruḳ bolur ėdi. Siñlisi hem munda ėdi, Bāḳī Tarḫan'nıñ anası bolġay. Gerçi Dervīş Muḥammed Tarḫan töre ve [mö]çe bile mundın uluġ ėdi, velī bu Fir'avn anı közige ilmes ėdi. Nėçe yıl Buḫārā ḥükūmeti [22a] munda ėdi. Nökeri üç miñge yėtip ėdi. Nökerni yaḫşı ve pürşaḳḳ saḫlar ėdi. Baḫşiş ü porsiş ve dīvān u destgāh ve şılan u meclisi bādşāhāne ėdi. Żābiṭ u ẓālim u fāsıḳ u müdemmaġ kişi ėdi. Şeybānī Ḫān, gerçi nökeri ėmes ėdi, velī nėçe maḥall munıñ bile bolur ėdi. Kiçik Kirim sulṭānları ḫod ekşer nöker bolup ėdiler. Şeybānī Ḫān'nıñ munça teraḳḳī tapmaġıġa ve munça ḳadīm ḫānevādeler buzulmaġıġa 'Abdu'l 'Alī Tarḫan sebeb boldı. Yana bir Seyyid Yūsuf Oġlaḳçı ėdi. Uluġ atası Moġul'dın kėlgen ėgendür. Atasını Uluġ Bėg Mīrzā ri'āyet ḳılıp ėdi. Rāy u tedbīri ḫayli yaḫşı ėdi. Merdānelıġı hem bar ėdi. Ḳopuznı yaḫşı çalur ėdi. Mėn evvel Kābil'ġa kėlgende mėniñ ḳaşımda ėdi. Uluġ ri'āyet ḳılıp ėdim. Fi-l-vāḳi' ri'āyet erzendesi hem bar ėdi. Evvelġı yıl Hindūstān 'azīmeti bile çėrig atlanġanda Seyyid Yūsuf Bėg'ni Kābil'de ḳoyup ėdim. Uşol furṣatta Tėñri raḥmetiġa bardı. Yana bir Dervīş Bėg ėdi, Timur Bėg ri'āyet ḳılġan İkü Timur Bėg'niñ neslidindür. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce'ġa irādeti bar ėdi. Mūsīḳī 'ilmidin bī-ḫaber ėdi. Sāz hem çalur ėdi. Ṭab'-ı naẓmı [22b] bar ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā Çīr Suyı yaḳasıda şikest tapḳanda Çīr Suyı'ġa bardı. Yana bir Muḥammed Mezīd Tarḫan ėdi, Dervīş Muḥammed Tarḫan'nıñ toḳḳan inisi ėdi. Nėçe yıl Türkistān ḥākimi ėdi. Şeybānī Ḫān Türkistān'nı mundın aldı. Rāy u tedbīri yaḫşı ėdi. Bī-bāk u fāsıḳ ėdi. Semerḳand'nı ikinçi nevbetde üçünçi nevbet alġanda mėniñ ḳaşımġa kėlip ėdi. Mėn daġı yaḫşı ri'āyet ḳılıp ėdim. Köl-i Melik uruşıda öldi. Yana bir Bāḳī Tarḫan ėdi. 'Abdu'l -'Alī Tarḫan'nıñ oġlı ve Sulṭān Aḥmed Mīrzā 'amm-zādesi ėdi. Atasıdın soñra Buḫārā'nı muña bėrip ėdiler. Sulṭān 'Alī Mīrzā zamānıda köp ulġayıp ėdi, nökeri bėş altı miñge yėtip ėdi. Sulṭān 'Alī Mīrzā'ġa ḫayli muṭī' u münḳād ėmes ėdi. Şeybānī Ḫān bile Ḳal'a-ı Debūsī'de uruşup basturdı. Uşol basḳan bile Şeybānī Ḫān barıp Buḫārā'nı aldı. Ḳuşḳa köp meyli bar ėdi. Dėrler kim yėti yüz ḳuşı bar ėgendür. Andaḳ aḫlāḳ u eṭvārı yoḳ ėdi kim dėse bolġay. Mīrzādelıḳda ve devlette ulġayıp ėdi. Atası Şeybānī Ḫān'ġa yaḫşılıḳlar ḳılġan cihetidin Şeybānī Ḫān ḳaşıġa bardı. Ol ḥaḳḳ

nāşinās bī-mürüvvet ol yaḫşılıḳlarnıñ muḳābele- [23a] side hīç nev‘ ri‘āyet u şefaḳat ḳılmadı. Ḫʷārlıḳ ve zārlıḳ bile Aḫsī vilāyetide ‘ālemdin bardı. Yana bir Sulṭān Ḥüseyn Arġun ėdi, nėçe maḥall Ḳara Köl Ḥükūmeti anda üçün Sulṭān Ḥüseyn, Ḳara Köl’iġa meşhūr ėdi. Rāy u tedbīri ḫayli yaḫşı ėdi. Mėniñ ḳaşımda hem ḫayli bolup ėdi. Yana bir Ḳulı Muḥammed Baġdādī ėdi. Ḳoçın ėdi. Merdānelıġı bar ėgendür. Yana bir ‘Abdu’l -Kerīm Eşrit ėdi. Uyġur ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā ḳaşıda ėşik aġa ėdi. Saḫī u merdāne kişi ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā vāḳi‘asıdın soñ bėgler ittifāḳ ḳılıp taġ yolı bile Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa kişi çapturup tilediler. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ aġası Minūçihr Mīrzā’nıñ oġlı Melik Muḥammed Mīrzā salṭanat daġdaġası bile bir nėçe levend u evbāşnı özige ḳoşup ordudın ayrıldı. Semerḳand’ġa kėlip hīç iş hem ḳıla almadı. Öziniñ ve yana nėçe bī-günāh bādşāhzādelerniñ ölmekige sebeb boldı. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa bu ḫaber yėtkeç oḳ bī-tevaḳḳuf Semerḳand’ġa kėlip bī-zaḥmet ü bī-meşaḳḳat taḫtḳa olturdı. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ nėçe işleridin vażi‘ ü şerīf ve sipāhī ü ra‘iyyet müteneffir u gürīzān boldılar. Evvel bu kim meẕkūr bolġan Melik Muḥammed Mīrzā’nı kim [23b] abaġasınıñ oġlı ve öziniñ küyevi ėdi, yana tört mīrzānı Kök Serāy’ġa çıḳarıp ėdi. İkisini ḳoyup Melik Muḥammed Mīrzā’nı ve yana bir mīrzānı şehīd ḳıldı. Bularnıñ ba‘żısıġa ḫod bādşāhlıḳ hem tėgmes ėdi. Bu daġdaġları hem aṣlā yoḳ ėdi. Egerçi Melik Muḥammed Mīrzā’da andaḳ günāhı bar ėdi, yana birniñ hīç günāhı yoḳ ėdi. Yana bir bu kim egerçi żabṭ u tüzüki ḫayli yaḫşı ėdi, dīvān-şi‘ār ėrdi, siyāḳ ‘ilmini bilür ėdi, velī ṭab‘ı ẓulm u fısḳḳa māyil ėdi. Semerḳand’ġa kirgeç özgeçe tertīb ü nesaḳ ve ḫarc u taḥmīl bünyād ḳıla başladı. Ḥażret-i Ḫʷāce ‘Ubeydullāh’nıñ müte‘allıḳlarıġa kim burun ḫarc u taḥmīllerde köp faḳīr u miskīn alarnıñ ḥimāyeti bile ẓulm u ta‘addīdin ḫalāṣ bolurlar ėdi, nė cāyi ol kim alarġa mundaḳ teklīfler bolġay? Köp ta‘addī u teşeddüd ḳıla başladılar, belk bu ta‘addī u teşeddüd ḫʷāceniñ evlādıġa dağı sirāyet ḳıldı. Yana bir bu kim özi kim nėçük ẓālim u fāsıḳ ėdi, bėg u bėgçe ve nöker-süderi tamām ẓālim u fāsıḳ ėdiler kim Ḥişār ėli, alā’l-ḫuṣūṣ Ḫüsrev Şāh’ġa ta‘alluḳ ehli hemīşe şurb u zināġa meşġūl ėdiler. Bu mertebede kim Ḫüsrev Şāh’nıñ nökerleridin birev bir kişiniñ ḫatunını tartıp ėlter. Bu ḫatun- [24a] nıñ ėri Ḫüsrev Şāh’ġa kėlip dād-ḫʷāhlıḳ

ḳılur. Cevāb bėrür kim "Nėçe yıl sėniñ bile ėdi, bir nėçe kün anıñ bile bolsun." Yana bir bu kim şehrī vü bāzārī belk Türk ü sipāhīniñ emred oġlanlarını çehre ḳılur ḳorḳunçıdın öydin çıḳmas ėdiler. Semerḳand ehli kim yėgirme yėgirme bėş yıl Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ zamānıda refāhiyyet u ferāġat bile ötkerip ėdiler, ekṣer mu'āmele Ḫażret-i Ḫʷāce cihetidin 'adl u şer' ṭarīḳi bile ėdi, bu nev' ẓulm u fısḳdın ve cān u dil āzürde ü rencīde boldılar. Vaẓi' ü şerīf, faḳīr u miskīn, nefrīn u du'ā-yı bediġa aġız açıp ḳol köterdiler.

Ḥeẕar kon zi derd-i derūnhā-yı rīş/ Ki rīş-i derūn 'āḳıbet ser kuned/ Be hem bar makun tā tüvānī dil/ Ki āhī cihānī be hem bar kend[37]

Lā-cerem ẓulm u fısḳnıñ şeāmetidin Semerḳand'ta bėş altı ay ḥükūmet ḳılmadı. Maña Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'dın 'Abdu'l Ḳuddūs Bėg atlıḳ ėlçi kėldi. Uluġ oġlı Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'ġa aġası Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ Aḳ Bėgim atlıḳ ikinçi ḳızını ṭoy u āyīn bile alġan saçıḳını kėltürdi. Altundın ve kümüşdin bādāmlar ve pisteler ḳılıp ėdiler. Bu kėlgen ėlçiniñ Ḥasan Ya'ḳūb'ḳa uruḳluġı bar ėgendür. Ḥasan Ya'ḳūb'nı va'deler bile Mīrzā'ġa baḳturġalı [24b] kėlgen ėgendür. Nerm cevāb aytıp belk ol sarı bolġan dėk ḳılıp ėlçige ruḫṣat bėrdi. Bėş altı aydın soñ Ḥasan Ya'ḳūb'nıñ mizācı münḥarif bolup mėniñ yavuġumdaġı kişi ḳara bile yaman ma'āş ḳıla kirişti. İşni muña yėtkürdi kim maña ruḫṣat bėrip Cihāngīr Mīrzā'nı bādşāh ḳılġay. Ḥasan Ya'ḳūb'nıñ iḫtilāṭı sāyir-i 'ümerā u sipāhī bile daġı yaḫşı ėmes ėdi. Anıñ bu fikridin barı ėl vāḳıf bolup ėdiler. Ḫʷāce Ḳāḍī ve Ḳāsım Ḳoçın ve 'Alī Dost Ṭaġayı ve Uzun Ḥasan ve yana ba'żı devlet-ḫʷāhlar mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet Bėgim'niñ ḳaşıda yıġılıp sözni bu yėrge ḳoyuldı kim Ḥasan Ya'ḳūb'nı ma'zūl ḳılıp fitnesiġa teskīn bėrilgey. Ḫatunlar arasıda rāy u tedbīrde mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet Bėgimçe kem bolġay ėdi. Bisyār 'āḳıle u müdebbire ėdi. Köprek iş küç alarnıñ meşvereti bile bolur ėdi. Ḥasan Ya'ḳūb erkte ėdi. Mėniñ anam ve uluġ anam Ėsen Devlet Bėgim taş ḳurġanda çaḳarda ėdiler. Bu 'azīmet bile atlanıp erkge müteveccih boldum. Ḥasan Ya'ḳūb ḳuşḳa atlanġan ėgendür. Ḫaber tapıp uş andın oḳ

[37] "Yaralı gönüllerin derdinden sakın, çünkü gönülün yarası nihayet zuhur eder; elinden geldiğince bir gönülü incitme, çünkü bir ah dünyayı alt üst eder." Arat, age, s. 159.

Semerḳand [25a] sarı müteveccih boldı. Anıñ bile bar kişi bar bėglerni tutturuldı. Tutunġan bėgler Muḥammed Bāḳır Bėg ėdi, Sulṭān Maḥmūd Dulday, Sulṭān Muḥammed Dulday'nıñ atası, ėdi, yana ba'żılar hem bar ėdi, ba'żısıġa Semerḳand sarı ruḫṣat bėrildi. Ėşik iḫtiyārı ve Andicān ḥükūmeti Ḳāsım Ḳoçın'ġa ḳarār taptı. Ḥasan Ya'ḳūb kim Semerḳand 'azīmeti bile Kend-i Bādemġaça barıp ėdi, nėçe kündin soñ fāsid endīşe bile Aḫsī 'azīmeti ḳılıp Ḫūḳān Orçın nevāḥīsiġa kėldi. Ḫaber tapıp ba'żı bėgler bile yigitlerni anıñ üstige yiberildi. Ilġar bėgleri özleridin ilgerirek bir pāre yigitlerni ḳaravul yiberürler. Ḥasan Ya'ḳūb ḫaber tapıp kėçe bile bu ḳaravul ayırġan yigitlerniñ üstige yürüp uy müngüzi ḳapap şībe ḳoyarlar. Ḳarangu kėçede öz ėliniñ oḳı oḳ Ḥasan Ya'ḳūb'nıñ ḳaçarıġa tėgip ḳaçarıdın burunraḳ öz 'ameliġa giriftār boldı.

Cu bad kerdī, mabāş ayman zi āfāt/ Ki vācib şudṭabī 'atrā mükāfāt[38]

Uşbu yıl şübhelıḳ ṭa'āmdın perhīz ḳıla başladım. Bıçaḳ u ḳaşuḳ u destār ḫ^{w}ānġaça iḫtiyāṭ ḳılur ėdi[m]. Teheccüd hem kemraḳ terk [25b] bolur ėdi. Rebī'ü'l-āḫir ayıda Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'ġa ḳavī 'ārıża yüzlenip altı künde 'ālemdin kėçti. Ḳırḳ üç yaşar ėdi.

Vilādet ü nesebi

Sėkiz yüz ėllig yėtide ėdi. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ üçünçi oġlı ėdi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā bile bir toḳḳan ėdi.

Şekl ü şemāyili

Pest boyluḳ, soyuḳ saḳallıḳ, tonbul u sınçısızraḳ kişi ėdi.

Aḫlāḳ u eṭvārı

Yaḫşı ėdi. Namāznı terk ḳılmas ėdi. Tüzüki ve żabṭı bisyār yaḫşı ėdi. Siyāḳ 'ilmini ḫūb bilür ėdi. Vilāyātıdın bir direm ve bir dīnār anıñ bī-vuḳūfı ḫarc bolmas ėdi.

[38] "Fenalık yaptığın zaman beladan kurtuluşun olmaz; çünkü doğada (her şeyin) karşılığı vaciptir." Arat, age, s. 162.

Nökeriniñ aṣlā ‘ulūfesi münkir bolmas ėdi. Meclis ü baḫşiş ü şılan u dīvānı bisyār yaḫşı ėdi. Barçası ḳā‘ide u tüzük bile ėdi. Bir nev‘ tertīb ü nesaḳı kim ḳoyup ėdi sipāhī u ra‘iyyet aṣlā andın tecāvüz ḳıla almas ėdi. Burun ḳuşḳa ḫayli ḳatrar ėgendür. Soñralar behimem[39] avını ḳalın avlar ėdi. Ẓulm u fısḳḳa köp meşġūf ėdi. Muttaṣıl çaġır içer ėrdi. Çehre ḳalın saḫlar ėdi. Ḳalemrevide çıraylıḳ emred oġlan bolsa her nev‘ bile kėltürüp çehre ḳılur ėdi. Bėgleriniñ oġlanlarını ve oġlanları- [26a] nıñ bėglerini belk kökeldaşlarını çehre ḳılıp ėdi belk özini kökeldaşıdın toḳḳanġa dağı bu ḫidmetni buyurup ėrdi. Bu şūm fi‘l anıñ zamānıda andaḳ şāyi‘ ėdi kim çehresiz kişi aṣlā yoḳ ėdi. Çehre saḫlamaḳlıġnı hüner bilürler ėrdi. Çehre saḫlamaslıġnı ‘ayb ḳılurlar ėdi. Ẓulm u fısḳınıñ şeāmetidin oġlanları tamām civān-merd boldılar. Ṭab‘-ı naẓmı bar ėdi. Dīvān tertīb ḳılıp ėdi, velī şi‘ri bisyār sust ü bī-meze ėdi. Andaḳ şi‘r aytḳandın aytmaġan yaḫşıraḳ. Bed i‘tiḳād kişi ėdi. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce ‘Ubeydullāh’ġa istiḫfāf ḳılur ėdi. Yüreksiz kişi ėdi. Ḥayāsı kemraḳ ėdi. Bir nėçe masḫara u bī-bāk tėgreside bar ėrdi. Dīvān başıda ve ḫalāyıḳ ḳaşıda zişt u şenī‘ ḥareketler ḳılurlar ėdi. Bed kelām ėdi. Sözini fi’l-ḥāl añlap bolmas ėdi.

Maṣāfları

İki ḳatla maṣāf uruştı, her iki ḳatla Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā bile, bir mertebe Astarābād’ta maġlūb boldı, yana bir ḳatla Endeḫūd nevāḥīside Çekmen dėgen yėrde hem maġlūb boldı. İki ḳatla Bedaḫşān’nıñ cenūb cānibi Kāfiristān’ġa barıp ġazāt ḳıldı. Bu cihettin [26b] ḳarasınıñ ṭuġrasıda “Sulṭān Maḥmūd Ġāzī” bitirler ėdi.

Vilāyātı

Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā Astarābād’nı bėrip ėdi. ‘Irāḳ vāḳi‘asıda Ḫorāsān’ġa kėldi. Ol furṣat Ḳamber ‘Alī Bėg, Ḥiṣār ḥākimi Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ ḥükmi bile Hindūstān çėrigini çėriglep ‘Irāḳ’ḳa Mīrzā’nıñ soñıça baradur ėdi. Ḫorāsān’ġa yėtip ėdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’ġa mülḥaḳ boldı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ āvāzesini ėşitkeç Ḫorāsān hücūm ḳılıp Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nı Ḫorāsān’dın çıḳardılar.

[39]Metinde sehven nun ile yazılmıştır.

Semerḳand'ġa Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ ḳaşıġa kėldi. Nėçe aydın soñ Aḥmed Muştāḳ başlıḳ Seyyid Bedr ve Ḫüsrev Şāh ve yana ba'żı yigitler Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'nı alıp ḳaçıp Ḥiṣār'ġa Ḳamber 'Alī Bėg ḳaşıġa kėldiler. Andın beri Kūh'ḳa bile Kühten taġınıñ cenūb ṭarafıdaġı vilāyāt miṣl-i Tirmiẕ ve Çaġānyān ve Ḥiṣār ve Ḫutlān ve Ḳunduz ve Bedaḫşān Hindūkuş taġıġaça Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'nıñ taṣarrufıda ėdi. Aġası Sulṭān Aḥmed Mīrzā ölgendin soñ anıñ vilāyātı daġı munıñ taṣarrufıda boldı.

Evlādı

Bėş oġul, on bir ḳız ėdi. Barı oġlanlardın uluġ Sulṭān Mes'ūd Mīrzā ėdi, anası [27a] Mīr Büzürg Tirmiẕī'niñ ḳızı ėdi. Yana bir oġul Baysunġur Mīrzā ėdi, anası Peşe Bėgim ėdi. Yana bir oġul Sulṭān 'Alī Mīrzā ėdi, anası Zühre Bėgi Aġa ėdi, Özbek ėdi, ġuma ėdi. Yana bir oġul Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ėdi, anası Ḫ^{w}ānzāde Bėgim, Mīr Büzürg'niñ nebīresi ėdi. Mīrzā ḥayātıda on üç yaşıda Tėñri raḥmetiġa bardı. Yana bir oġul Sulṭān Veys Mīrzā ėdi, anası Yūnus Ḫān'nıñ ḳızı mėniñ anamnıñ Siñil Sulṭān Nigār Ḫānım ėdi. Bu tört Mīrzānıñ ḥālātı bu tārīḫde yıl vaḳāyi'de meẕkūr bolġusıdur. Üç ḳız Baysunġur Mīrzā bile bir toḳḳan ėdi. Uluġraġını Sulṭān Maḥmūd Mīrzā abaġası Minūçihr Mīrzā'nıñ oġlı Melik Muḥammed Mīrzā'ġa çıḳarıp ėdi. Yana bėş ḳız Mīr Büzürg'niñ nebīresi Ḫ^{w}ānzāde Bėgim'din ėdi. Uluġını Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'dın soñra Ebā Bekir Kāşġarī'ġa [27b] bėrdiler. İkinçi ḳız Bike Bėgim ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḥiṣār'nı muḥāṣara ḳılġanda Ḥaydar Mīrzā atlıḳ oġlıġa kim Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ ḳızı Pāyende Sulṭān Bėgim'din toḳḳandur, alıp yaraşıp Ḥiṣār'nıñ üstidin ḳoptı. Üçünçi ḳız Aḳ Bėgim ėdi. Törtünçi ḳız Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḳunduz üstige kėlgende 'Ömer Şeyḫ Mīrzā oġlı Cihāngīr Mīrzā'nı Andicān çėrigi bile kömek yibergende Cihāngīr Mīrzā'ġa nām-zed bolup ėdi. Tārīḫ-i toḳuz yüz onda Amū Deryāsı yaḳasıda Bāḳī Caġāniyānī maña kėlip kim mülāzemet ḳıldı. Bu bėgimler anaları bile Tirmiẕ'ta ėdiler. Bular hem Bāḳī Caġāniyān'nıñ köçi bile kėlip ḳoşuldılar. Kāhmerd'ḳa kėlgende Cihāngīr Mīrzā aldı. Birkine ḳızı boldı. Bu tārīḫde uluḳ anası Ḫānzāde Bėgim bile Bedaḫşān vilāyetidedür. Bėşinçi ḳız

Zeyneb Sulṭān Bėgim ėdi. Kābil'ni alġanda anam Ḳutluḳ Nigār Ḫanım'nıñ sa'yı bile aldım. Ḫayli sāzvārlıḳ bolmadı. İki üç yıldın soñ abla zaḥmeti bile 'ālemdin bardı. Yana bir ḳız Maḥdūme Sulṭān Bėgim ėdi. Sulṭān 'Alī Mīrzā'nıñ bir toḳḳan ėgeçisidür. Ḥālā Bedaḫşān vilāyetidedür. Yana iki ḳız ġunçaçıdın bolup ėdi. Biri-[28a] niñ atı Receb Sulṭān, yana biriniñ Muḥibb Sulṭān'dur.

Ḫavātīn u serārı

Uluḳ ḫatunı Mīr Büzürg Tirmiẕī'niñ ḳızı Ḫ^{w}ānzāde Bėgim ėdi. Mīrzā bisyār sėver ėdi. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ anası ėdi. Ol ölgende Mīrzā bisyār ḳatıḳ ta'ziyet tutḳandur. Andın soñ Mīr Büzürg'niñ nebīresi bu Ḫ^{w}ānzāde Bėgim'niñ birāder-zādesini aldı. Anı hem Ḫ^{w}ānzāde Bėgim dėrler ėdi. Bėş ḳız, bir oġlınıñ anası ėdi. Yana bir Peşe Bėgim ėdi. Ḳaraḳoyluḳ Bahārlu aymaġı Türkmen bėgleridin 'Alī Şükr Bėg'niñ ḳızı ėdi. Cihānşāh Mīrzā, Bārānī Ḳaraḳoyluḳ'nıñ oġlı Muḥammedī Mīrzā alıp ėdi. Āzerbāycān ve 'Irāḳ'nı bu Cihānşāh evlādıdın Aḳḳoyluḳ Uzun Ḥasan alġanda 'Alī Şükr Bėg'niñ oġlanları tört bėş miñ öylüg Ḳaraḳoyluḳ Türkmenler bile Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā mülāzemetiġa kėlip ėdiler. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā şikest tapḳanda bu vilāyetlerġa tüştiler. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā, Semerḳand'dın Ḥişār kėlgende Sulṭān Maḥmūd Mīrzā mülāzemetiġa kėldiler. Bu Peşe Bėgim'ni Mīrzā ol maḥallda alıp ėdi. Bir oġul, üç ḳızınıñ anası ėdi. Yana bir Sulṭān Nigār Ḫānım ėdi. Nesebi ḫānlar vaḳāyi'de meşrūḥ meẕkūr boluptur. Ġuma [28b] ve ġunçaçısı ḫayli bar ėdi. Mu'teber ġumaası Zühre Bėgi Aġa ėdi. Özbek'din ėdi. Bir oġul bir ḳızınıñ anası ėdi. Ġunçaçı ḫayli bar ėdi. İkisidin iki ḳız bolup ėdi kim meẕkūr boldı.

'Ümerāsı

Ḫüsrev Şāh ėdi, Türkistānlıḳ Ḳıpçaḳ'dındur. Kiçiklikide Tarḫan bėglerige yavuḳ ḫidmet ḳılur ėdi, belk andın soñ Mezīd Bėg Arġun'ġa nöker boldı. Fi'l-cümle ri'āyet ḳılıp ėdi. 'Irāḳ bozuġluġıda Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'ġa ḳoşulup yolda kėlürde şāyeste ḫidmetler ḳılġan üçün Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ri'āyet ḳılıp ėdi. Soñralar asru köp ulġayıp ėdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'nıñ zamānıda oḳ nökeri bėş altı miñge yėtip ėdi. Amū Deryāsı'dın Hindūkuş tağıġaça vilāyāt, ġayr-i Bedaḫşān, tamām muña

ta‘alluḳ ėdi. Der-best yėr ėdi. Şılanı yaḫşı ėdi ve saḫāveti bāvücūd-i Türklük muḥkem peydā konende ėdi. Nėçük kim peydā ḳılur ėdi, yaḫşı hem ḫarc ḳılur ėdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’dın soñ oġlanlarınıñ zamānıda ḫod asru köp ulġayıp ėdi. Nökeri yėgirme miñge yavuşup ėdi. Egerçi namāz ḳılur ėdi ve ṭa‘āmda perhīz ḳılur ėdi, velī tīre ü fāsıḳ ėdi. Kevden u bī-fehm u bī-vefā [29a] u ḥarāmnemek kişi ėdi. Bėş kün öter dünyā üçün bir özi üstüvār ḳılġan veliyy-i ni‘met-zādesini kūr ḳıldı, yana birni öltürdi. Tėñri ḳaşıda ‘āṣī ve ḫalḳ ḳaşıda merdūd bolupdur. Dāmen-i ḳıyāmetḳaça la‘net ü nefrīn sezāvārı boldı. Bu öter dünyā üçün mundaḳ yaman işler ḳıldı ve mundaḳ bisyār ma‘mūr vilāyet ü munça ḳalın yaraḳlıḳ nöker bile bir mākiyān bile hem tutışmadı. Bu tārīḫde ẕikri kėlgüsidür. Yana Pīr Muḥammed Ėlçi Buġa ėdi, Ḳoçın ėdi. Belḫėşikide Hezāraspī uruşıda Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā aldıda da‘vā bile muşt yėtkürüpdür. Merdāne kişi ėdi. Mīrzāġa dāyim mülāzemet ḳılur ėdi. Mīrzā rāyı bile ‘amel ḳılur ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḳunduz’nı ḳapaġanda Ḫüsrev Şāh’nıñ ta‘aṣṣubıġa az kişi bile yaraḳsız bī-ḥasīb şebīḫūn kėldi. İş hem ḳıla almadı. Andaḳ ḳalın çėrigge nė iş ḳıla alġay ėdi? Soñıça ḳavġunçı bardı. Özin deryāġa saldı, ġarḳ boldı. Yana bir Eyyūb ėdi. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā ḳaşıda Ḫorāsān çehresi cėrgeside ḫidmet ḳılur ėdi. Merdāne kişi ėdi. Baysunġur Mīrzā’nıñ bėg atakesi ėdi. Yėmek ve kėymeki şerfe bile ėdi. Hezzāl u ḥarrāf ėdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā [29b] bī-ḥayā dėp muḫāṭab ḳılur ėgendür. Yana bir Velī ėdi. Ḫüsrev Şāh’nıñ toḳḳan inisi ėdi. Nökerini yaḫşı saḫlar ėdi. Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’nıñ közige mīl tartmaġıġa ve Baysunġur Mīrzā’nıñ öltürmekige bā‘iṣ ol ėdi. Cemī‘ ėlni ‘ayb ḳılur ėdi. Bedzebān u fuḥş-gūy u ḫod-pesend u tīremaġz merdek ėdi. Özidin özge hīç kişini hīç işte pesend tutmas ėdi. Ḳunduz vilāyetidin kėlgey Deve Döşi nevāḥīside Ḫüsrev Şāh’nı nöker-süderidin ayrıp ruḫṣat bėrgen furṣatta ol dağı Özbek’niñ ḳorḳunçıdın Enderāb u Sīrāb’ġa kėlip ėdi. Ol nevāḥīdağı aymaḳları [a]nı basıp talap bizni dėp Kābil’ge kėldiler. Velī Muḥammed Şeybānī ḳaşıġa bardı. Semerḳand şehride boynıġa urdurdı. Yana bir Şeyḫ ‘Abdu’llāh Barlas ėdi. Şāh Sulṭān Muḥammed’niñ bir ḳızı munda ėdi kim Ebā Bekir Mīrzā bile Sulṭān Maḥmūd Ḫān’nıñ ḫālası bolġay. Tonnı pürşaḳḳ u tar kėyer ėrdi. Ādemī u aşīl kişi ėdi. Yana bir Maḥmūd Barlas ėdi. Navandāklıḳ

Barlaslardındur. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā ḳaşıda hem bėg ėdi. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’ġa ‘Irāḳ vilāyātı musaḫḫar bolġanda Kirmān’nı Maḥmūd Barlas’[ḳa] bėrip ėdi. Ebā Bekir Mīrzā’ġa [30a] Mezīd Bėg Arġun ve Ḳaraḳoyluḳ Türkmen bėgleri ḳoşulup Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ üstige Ḥiṣār’da kėlgende Sulṭān Maḥmūd Mīrzā aġasıġa Semerḳand’ġa bardı. Maḥmūd Barlas Ḥiṣār’nı bėrmey yaḫşı saḫladı. Şā‘ir ėdi, dīvān tertīb ḳılıp ėdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ fevtidin soñra Ḫüsrev Şāh bu vāḳi‘anı ėldin yaşurup ḫāzīne[ġa] dest-endāzlıḳ ḳıldı. Mundaḳ ḫaber nėçük yaşurun ḳalur? Fi’l-ḥāl barı şehr ėlige bu ḫaber yayıldı. Semerḳand ehliġa ol kün bir uluḳ ‘īd ėdi. Sipāhī ü ra‘iyyet Ḫüsrev Şāh’nıñ üstige hücūm ḳılmaḳ maḳāmıda boldılar. Aḥmed Ḥācı Bėg ve Tarḫan bėgleri ġavġānı basıp Ḫüsrev Şāh’nı çıḳarıp Ḥiṣār uzattılar. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ḥayātıda uluḳ oġlı Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’ġa Ḥiṣār’nı bėrip Baysunġur Mīrzā’ġa Buḫārā’nı bėrip oġlanlarıġa ruḫṣat bėrip ėdi. Bu vāḳi‘ada hīç ḳaysı ḥāżır ėmes ėdi. Ḫüsrev Şāh’nı çıḳarġandın soñ Semerḳand ve Ḥiṣār bėgleri ittifāḳ bile Buḫārā’ġa Baysunġur Mīrzā’ġa kişi yiberip kėltürüp Semerḳand taḫtıġa olturġuzdılar. Baysunġur Mīrzā bādşāh bolġanda on sėkiz yaşar ėrdi. Uşol furṣatta Sulṭān Maḥmūd Ḫān Sulṭān Cüneyd [30b] Barlas’nıñ ve Semerḳand’nıñ ba‘żı ekābiriniñ sözi bile Semerḳand dā‘iyesi bile çėrig tartıp Kenbāy nevāḥīsiġa kėldi. Semerḳand’dın hem Baysunġur Mīrzā ḳalın ve küçüm ve yaraḳlıḳ çėrig bile çıḳıp Kenbāy nevāḥīside maṣāf uruştılar. Ḥaydar Kökeltaş, kim Moġul çėrigniñ rükn-i a‘ẓam ėdi, ėr evvel ėdi. Tamām attın tüşüp şībe ḳoymaḳḳa meşġūl boldı. Ḳalın atlıḳ ta‘aşşubluḳ Semerḳand u Ḥiṣār yigitleri at salġan bile Ḥaydar Bėg başlıḳ tüşkenler tamām at ayaġınıñ astıġa oḳ ḳaldı. Munı aldurġan bile uruşa hem almadılar, basturdılar. Ḳalın Moġul kişisi ḳırıldı. Baysunġur Mīrzā öz allıda hem ḳalın kişiniñ boynını urduruptur. Andaḳ kim ölügniñ keşretidin üç yėrde ḫargāhnı yavuñapturlar. Bu furṣatta İbrāhīm Saru kim Mañlıġ ėlidin ėdi, anamnıñ allıda kiçikdin ḫidmetler ḳılıp bėglik mertebesiġa yėtip ėdi, bir cerīme cihetidin soñralar merdūd ėdi. İsfara ḳurġanıġa kirip Baysunġur Mīrzā’nıñ atıġa ḫuṭbe oḳup muḫālefet maḳāmıda boldı. Şa‘bān ayı İbrāhīm Saru’nıñ fitnesi anıñ def‘iġa‘azīmet ḳılıp [31a] çėrig atlanıldı. Uş bu aynıñ ayaġıda İsfara’nı ḳapap tüştük. Ol küni yigitler şūḫlıḳ ḳılıp yėtken bile oḳ

ḳurġanınıñ taşıda yañı tām ḳoparıp saladurġan ḳurġanını aldılar. Seyyid Ḳāsım, Ėşik Aḳa bu kün barçadın yaḫşıraḳ yürüp uzup ḳılıç yėtkürdi. Sulṭān Aḥmed Tenbel hem ḳılıç yėtkürdi. Muḥammed Dost Ṭaġayı hem ḳılıç yėtkürdi, velī bahādır ülüşini Seyyid Ḳāsım aldı. Bahādırlıḳ ülüşi Moġul'da ḳadīmī resmdür. Her ṭoy ve aş bolġanda her kim ki ėldin uzup ḳılıç yėtkürgen bolsa ol ülüşni ol alur. Şāhruḫiyye'de barıp ṭaġayim Sulṭān Maḥmūd Ḫān'nı körgende bahādırlıḳ ülüşini Seyyid Ḳāsım aldı. Evvelġı kün uruşda Ḫudāyberdi atakemge teḫş oḳı tėgip öldi. Çün yaraḳsız uruş salılıp ėdi, ba'żı yigit yeleñ żāyi' bolup ḫayli kişi yaralıḳ boldı. İbrāhīm Saru'nıñ ḳaşıda teḫşendāz bar ėdi: bisyār yaḫşı atar ėdi. Ança teḫşendāz körülmeydür ėrdi. Ekşer ėlni ol yaralıḳ ḳıldı. Ḳurġan fetḥidin soñ mėniñ ḳaşımda bolur ėrdi. Muḥāṣara mümtedd boldı. Buyuruldı kim iki üç yėrde serkūblar yasap naḳblar salġay- [31b] lar, ḳal'agirlıḳ esbābıġa bī-cidd meşġūl bolġaylar. Muḥāṣara imtidādı ḳırḳ künge tarttı. Āḫir İbrāhīm Saru 'āciz bolup Ḫʷāce Mevlānā-yı Ḳāḍī'niñ tavassuṭı bile ḳulluḳnı iḫtiyār ḳılıp Şevvāl ayıda ḳılıç saġdaġını boynıġa asıp kėlip mülāzemet ḳılıp ḳurġannı tapşurdı. Ḫocend hem müddet-i medīd ėdi kim 'Ömer Şeyḫ Mīrzā dīvānıġa ta'alluḳ ėdi. Bu fetrette ol serkārda fütūr bolġan üçün Sulṭān Aḥmed Mīrzā'ġa baḳıp ėrdi. Çün munça taḳrīb boldı anıñ üstige hem barıldı. Ḫocend içide Mīr Moġul'nıñ atası 'Abdu'l Vahhāb Şıḳavul ėrdi. Yėtkeç oḳ ḳurġannı bī-müżāyaḳa tapşurdı. Bu furṣatta Sulṭān Maḥmūd Ḫān, Şāhruḫiyye'ġa kėlip ėdi. Mundın burunraḳ Sulṭān Aḥmed Mīrzā Andicān nevāḥīsiġa kėlgende ḫān hem kėlip Aḫsī'ni ḳapap ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı. Ḫāṭırġa yėtti kim "Ara munça yavuḳ bolġanda ḫān çün ata-aġadurlar, barıp mülāzemet ḳılsam, ötken kudūretler ref' bolsa, yıraḳta yavuḳta ėşitür körerge yaḫşı bolġay" dėp kėlip Şāhruḫiyye'din taşḳarı Ḫaydar Bėg salġan bāġda ḫānġa mülāzemet ḳıldım. Ḫān bāġnıñ ortasıda salġan uluḳ çārdere [32a] öyde olturup ėdiler. Öydin kirgeç üç yükündüm. Ḫān hem ta'ẓīm ḳılıp ḳoptılar. Körüşüp yanıp yüküngendin soñ yanlarıġa tilep ḳalın şefaḳat u mihrbānlıḳlar körsettiler. Bir iki kündin soñ Kendirlik Dabanı bile Aḫsī ve Andicān sarı 'azīmet ḳıldım. Aḫsī'ġa yėtip atamnıñ mezārını ṭavāf ḳıldım. Aḫsī'din namāz-ı cum'a vaḳtı çıḳıp Bend-i Sālār yolı bile namāz-ı şām bile namāz-ı ḫuften arası Andicān'ġa kėldim. Bu yol kim Bend-i

Sālār yolı bolġay, toḳuz yıġaç yoldur. Andicān vilāyetiniñ ṣaḥrā-nişīnleridin bir Çegreg ėlidür. Ḳalın ėldür. Bėş altı miñ öylüg ėl bardur. Ferġāna bile Kāşġar arasıdaġı taġlarda bolurlar. Atları köp ve ḳoyları ḳalındur. Ol taġlarda uy ornıġa ḳutas saḫlarlar. Ḳutasları hem bisyār bolur. Çün taġları berk ve serḥadde vāḳi‘ bolupturlar, māl bėrmekte rāyic ėmestürler. Çėrigni Ḳāsım Bėg’ge başlatıp Çegreg’ke yiberildi kim Çegreg’din māl alıp çėrigge nėme yėtkürgey. Ḳāsım Bėg barıp yėgirme miñge yavuḳ ḳoy ve miñ miñ bėş yüz at alıp çėrig ėlige üleşti. Çėrig Çegreg’din yanġandın soñ Ura Tėpe’niñ üstige kim [32b] müddetler ‘Ömer Şeyḫ Mīrzā taṣarrufıda ėdi, Mīrzā öler yılı ėligdin çıḳıp ėdi, bu furṣatta Baysunġur Mīrzā cānibidin inisi Sulṭān ‘Alī Mīrzā anda ėdi, ‘azīmet ḳıldı. Sulṭān ‘Alī Mīrzā ḫaber tapıp özi Pulġur ve Mesīḥa kūhistānlarġa çıḳıp atakesi Şeyḫ Ẕünnūn’nı Ura Tėpe’de ḳoyup ėdi. Ḫocend’din ötüp ara yolġa yėtkende Ḫalīfe’ni, Şeyḫ Ẕünnūn’ġa risālet ṭarīḳi bile yiberildi. Ol bī-hūş merdek cevāb-ı şāfī bėrmey Ḫalīfe’ni tutturup ölümge buyurdı çün ḫ^{w}āst yoḳ ėgendür. Ḫalīfe ḫalāṣ bolup yüz tümen meşaḳḳat u ‘azāblar bile iki üç kündin soñ yayaḳ ve yalıñaç kėldi. Ura Tėpe’niñ nevāḥīsiġa kėldük. Çün ḳış yavuḳ bolup ėdi, ėl aşlıḳ tölükini tamām köterip ėdiler. Bu cihetlerdin nėçe kündin soñ Andicān sarı mürāca‘at ḳılıldı. Biz yanġandın soñ ḫān kişisi Ura Tėpe üstige yürüdi. Ura Tėpe kişisi tura almay salıp çıḳtı. Ḫān, Ura Tėpe’ni Muḥammed Ḥüseyn Gürgān’ge bėrdi. Uşol tārīḫdin beri toḳuz yüz sėkizgėçe Ura Tėpe Muḥammed Ḥüseyn Gürgān’da ėdi.

Vaḳāyi‘-i sene-i iḥdā ve tis‘a-mie[40]

Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḫorāsān’dın Ḥiṣār [33a] üstige çėrig tartıp ḳış Tirmiẕ toġrısı kėldi. Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā hem çėrig yıġıp Tirmiẕ’ḳa muḳābelede kėlip olturdı. Ḫüsrev Şāh özi Ḳunduz’nı muḥkem ḳılıp inisi Velī’ni çėrigge yiberdi. Ḳışnıñ ekşerini su yaḳasıda ötkerdiler, öte almadılar Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā kār-dān u ṣāḥib-tecribe bādşāh ėdi. Ḳunduz sarı su yoḳḳarı baḳa köçti. Utrudaġı çėrigni ġāfil ḳılıp ‘Abdu’l -Laṭīf Baḫşı başlıġ bėş altı yüz ebdān kişini Kilif güẕerige yiberdi. Ol çėrig

[40] Dokuz yüz bir senesi vekayi

vāḳıf bolġunça ‘Abdu’l -Laṭīf Baḫşı ta‘ayyün bolġan ėl bile Kilif güẕeridin ötüp su yaḳasını mażbūṭ ḳıldı. Bu ḫaber Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’ġa kėlgeç Velī Ḫüsrev Şāh, kim bu kėçken kişiniñ üstige barmaḳnı her nėçe sa‘y ḳıldı, Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā bīdillıġıdın yā Bāḳī Çaġānyānī’niñ, kim Velī’niñ żıddı ėdi, sa‘yıdın bu kėçken kişiniñ üstige barmadı. Buzulġan yosunluḳ Ḥiṣār sarı yandılar. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā su kėçip Bedī‘üzzamān Mīrzā’nı ve İbrāhīm Ḥüseyn Mīrzā ve Muḥammed Velī Bėg ve Zū’l Nūn Arġun’nı Ḫüsrev Şāh üstige ılġar yiberdi. Muẓaffer Mīrzā [33b] ve Muḥammed Burunduḳ Barlas’nı Ḫutlān üstige yiberdi. Özi Ḥiṣār üstige kėldi. Yavuḳ yėtkende ḫaberdār boldılar. Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā Ḥiṣār’da turmaḳnıñ maṣlaḥatını tapmay Kemrūd rūdı yoḳḳarı Sipre Taġ Yolı bile inisi Baysunġur Mīrzā ḳaşıġa Semerḳand’ġa bardı velī hem Ḫutlān sarı tarttı. Ḥiṣār ḳurġanını Bāḳī Çaġānyānī ve Maḥmūd Barlas ve Sulṭān Aḥmed Ḳoç Bėg’niñ atası berkittiler. Ḥamza Sulṭān ve Mehdī Sulṭān nėçe yıl ėdi kim Şeybānī Ḫān’dın ayrılıp kėlip Sulṭān Maḥmūd Mīrzā mülāzemetide ėdiler. Cemī‘ Özbekleri bile Muḥammed Duġlat, Sulṭān Ḥüseyn Duġlat cemī‘ Ḥiṣār vilāyeti olturuşluḳ Moġullar bile bu bozuġluḳta Ḳara Tigin sarı tarttılar. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā bu ḫaberlerni tapıp Ebū’l Muḥsin Mīrzā’nı ve ba‘żı yigitlerni Kemrūd Deresi yoḳḳa[r]ı Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā kėynige yiberdi. Tengīge kirgen maḥalda kėynidin yėterler, ança iş ḳıla almaslar. Mīrzā Bėg Firengībāz anda ḳılıç yėtkürür. İbrāhīm Tarḫan ve Ya‘ḳūb Eyyūb ve yana ba‘żı çėrigni Ḥamza Sulṭān’nıñ ve Moġullarnıñ üstige Ḳara Tigin’ge yiberdi. Ḳara Tigin’de kėyindin yėtip uruştılar. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’ [34a] nıñ ılġarını basıp bu bėglerniñ ekṣerini tüşürüp yana ḳoya bėrdiler. Uşol çıḳḳan bile Ḥamza Sulṭān ve Mehdī Sulṭān ve Ḥamza Sulṭān’nıñ oġlı Mamaḳ Sulṭān ve Muḥammed Duġlat, kim soñralar Muḥammed Ḥiṣārī’ġa meşhūr bolup ėdi, Sulṭān Ḥüseyn Duġlat ve bu sulṭānlarġa ta‘alluḳ Özbekler [ve] Ḥiṣār vilāyeti olturuşluḳ Sulṭān Maḥmūd Mīrzā nökeri Moġullar bizni dėp Ramażān ayı Andicān’ġa kėldiler. Ol furṣatlar Timuriyye selāṭīni destūrı bile töşek üstide olturur ėdim. Ḥamza Sulṭān bile Mehdī Sulṭān ve Mamaḳ Sulṭān kim kėldiler, bu selāṭīnniñ ta‘ẓīmiḳa ḳopup töşekdin tüşüp bu sulṭānlar bile körüştüm. Sulṭānlarnı oñ ḳolda bağışda olturġuzdum. Muḥammed Ḥiṣārī başlıġ barça

Moġullar kėldiler. Barça mülāzemetni iḫtiyār ḳıldılar. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā kėlip Ḥiṣār ḳurġanını ḳapap tüşti. Naḳb salmaḳ ve ḳurġan almaḳ ve taşurmaḳ ve ḳazannıñ iş küçide kėçe vü kündüz ārām u ḳarārı yoḳ ėdi. Tört bėş yėrde naḳb saldı. Şehr sarı dervāzede salġan naḳb ḫayli ilgeri kėlip ḳurġan ėli dağı naḳb salıp bu naḳbnı taptılar. Ḳurġan ėli [34b] yoḳḳarıdın bularġa dūd ḳıldılar. Alar tüşükni berkitken bile tütün yoḳḳarı ḳurġan ėlige oḳ yanıp ḳurġan ėli ölüm içi bolup ḳaçıp çıḳtılar. Āḫir kūze kūze su kėltürüp ḳoyup taşḳı ėlni naḳbdın ḳaçurdılar. Yana bir nevbet bir pāre celd yigitler çıḳıp naḳb üstideki yigitlerni ḳaçurdılar. Yana Mīrzā tüşken şimāl ṭarafıdın ḳazan ḳurup ḳalın taş urup bir burcnı kevek ḳılıp ėdiler. Namāz-ı ḫuften burc uçtı. Ba‘żı yigitler tīzlik ḳılıp uruşġa ruḫṣat tilediler. “Kėçedür” dėp Mīrzā ruḫṣat bėrmedi. Tañ atḳunça ḫod ḳurġan ėli burcnı tamām ḳoparıp ėdiler. Tañlası uruş hem salmadılar. Bu iki ay iki yarım ayda ġaraż siyāset ve naḳb salmaḳ, serkūb ḳoparmaḳ ve taş atmaḳdın özge yaḫşı uruş salmadı. Bedī‘üzzamān Mīrzā ve ol cemā‘atnı kim Ḫüsrev Şāh üstige yiberip ėdi, Ḳunduz’dın üç tört yıġaç ḳoyıraḳ tüşkende Ḫüsrev Şāh bolġan kişisi bile yasatıp Ḳunduz’dın çıḳıp ara ḳonup Bedī‘üzzamān Mīrzā ve bu çėrigniñ üstige yasap kėldi. Bular munça Mīrzālar ve munça serdār bėgler [35a] bāvücūd kim kişileri iki Ḫüsrev Şāh’nıñ kişisiçe bolmasa, bir yarım ançada ḫod nė sūz-ı cezm ri‘āyet ḳılıp ḫandaḳdın çıḳmadılar. Ḫüsrev Şāh’nıñ yaḫşı yaman uluḳ kiçik nökeri tört bėş miñ bolġay ėdi. Ḫüsrev Şāh bu öter dünyā-yı bī-beḳā üçün ve kėter nökeri bī-vefā üçün munça yamanlıḳ ve bednāmlıḳnı iḫtiyār ḳılıp ve munça ẓulm u bī-dād ḳılmaḳnı özige şi‘ār ḳılıp munça uluḳ vilāyetler alıp munça ḳalın nöker u süder saḫlamaḳ ṭarḫın salıp belk soñralar nöker ü çākeri yėgirme otuz miñge tartıp vilāyāt u parganātı öz bādşāhı ve mīrzālarıdın artıp ‘ömride ḳılġan işi uş bu boldı. Uş munça bile Ḫüsrev Şāh ve tevābi ‘i[niñatı] serdārlıḳḳa çıḳıp merdāne boldılar. Ḫandaḳdın çıḳmaġanlar ḳorḳaḳlıḳḳa atıḳıp bīdillıḳ bile efsāne boldılar. Bedī‘üzzamān andın köçüp nėçe köç bile Ṭālıḳān’nıñ Alġu Tağı’ġa kėlip tüşti. Ḫüsrev Şāh, Ḳunduz ḳurġanıda ėdi. İnisi Velī’ni bir pāre ebdān yigitler bile İşkemiş ve Fülūl ve ol tağ dāmeneleriġa yiberip ėdi kim yana taşḳarıdın ḫedūk u teşvīş bėrgey. Yana Muḥibb ‘Alī Ḳurçı bir pāre ebdān yigitlerni alıp kėlip Ḫutlān suyınıñ [35b] yaḳasıda bularnıñ kişisige uçrap basıp bir pāre kişi tüşürüp bir nėçe baş kėsip

bardı. Soñġı nevbet munıñ ta‘aṣṣubıġa Seydim ‘Alī Derbān ve inisi Ḳulı Bėg ve Behlūl-i Eyyūb bir pāre ebdān yigitler bile kėlip ‘Anber Kūh dāmeneside Ḫ^{w}āce Çangāl nevāḥiside Ḫorāsān çėrigi köçken maḥallda ėlig alışurlar. Ḳalın kişi yėtip Seydim ‘Alī ve Ḳul Bābā’nı ve yana bir pāre ebdān yigitlerni tamām tüşürdiler. Bu ḫaber Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’ġa yėtişti. Dağı Ḥiṣār’nıñ bahār yaġınları cihetidin hem çėrig ḫālī az teşvīş ėmes ėrdi. Yaraş ṭarḥın araġa salıp içkeridin Maḥmūd Barlas kėldi. Taşḳarıdın Ḥācı Pīr Bekāvul ve uluḳ aġalar ve nė kim bolġan sāzende ü ḫ^{w}ānende kėlip Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ Ḫ^{w}ānzāde Bėgim’din bolġan uluḳ ḳızını Ḥaydar Mīrzā’ġa, kim Pāyende Sulṭān Bėgim’din bolup ėdi, Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ ḳız nebīresi ėdi, alıp Ḥiṣār üstidin ḳopup Ḳunduz sarı yüzlendi. Ḳunduz’ġa kėlip hem bir pāre siyāset ḳılıp muḥāṣara maḳāmıda boldı. Āḫir, Bedī‘üzzamān Mīrzā araġa tüşüp yaraşıp içkeri taşḳarı tüşken yigitlerni alışıp [36a] yandılar. Ḫüsrev Şāh’nıñ munça ulġaymaġıġa munça ḥaddi yėtmes işlerni ḳılmaġıġa Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ iki ḳatla kėlip anı ala almay yanmaġı sebeb boldı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Belḫ’ġa yėtkende Māverāünnehr vilāyeti maşlaḥatı üçün Belḫ’ni Bedī‘üzzamān Mīrzā’ġa bėrip anıñ vilāyeti Astarābād’nı Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā’ġa bėrdi. Her ikkelesini Belḫ’ḳa ve Astarābād’ḳa bir mecliste yükündürdi. Bu cihetdin Bedī‘üzzamān Mīrzā tar boldı. Munça yıl yaġılıḳlar ve fitnelerniñ sebebi ol ėdi. Uşbu Ramażān ayı Semerḳand’da Tarḫanīler’niñ fitnesi ėdi. Şerḥi budur kim Baysunġur Mīrzā ol miḳdār kim Ḥiṣār bėgleri ve sipāhīleri bile iḫtilāṭ u āmīziş ḳılur ėdi, Semerḳand bėgleri ve sipāhīleri bile ançа ḳılmas ėdi. Şeyḫ ‘Abdu’llāh Barlas uluḳ iḫtiyār bėg ėdi. Oġlanları andaḳ muḳarreb ve içki ėdiler kim ‘āşıḳlıḳ bile ma‘şūḳluḳḳa nisbet ḳılurlar ėdi. Tarḫan bėgleri ve ba‘żı Semerḳand bėgleri bu cihetlerdin tar boldılar ve Dervīş Muḥammed Tarḫan, Buḫār[ā]’dın kėlip Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nı Ḳarşı’dın kėltürüp bādşāh köterip Bāġ-ı Nev’ġa kėldiler. Baysunġur Mīrzā, Bāġ-ı Nev’de ėdi. Baysunġur Mīrzā’nı tutḳun yosun- [36b] luḳ ḳılıp nöker süderidin ayrıp erkge kėltürdiler. İkkele Mīrzānı bir yėrde olturġuzdılar. Kėç namāz-ı dīger Baysunġur Mīrzā’nı Kök Serāy’ġa çıḳarur ḫayāl ḳıldılar. Baysunġur Mīrzā ṭahāret ḳılmaḳ bahānesi bile Bostān Sarāy’nıñ şarḳ şimāl ṭarafıdağı ‘imāretlerdin bir öyge

kirdi. Ėşikde Tarḫanīler turup ėdiler. Mīrzā bile Muḥammed Ḳulı Ḳoçın, Ḥasan Şerbetçi bile kirdiler. El-ḳażā, Mīrzā ṭahāretḳa kirgen öyniñ arḳa ṭarafıda ḫişt bile tıġa ḳoparġan ėşiki bar ėgendür, kim ḥevīlīdin taşḳarı çıḳar ėgendür. Fi'l-ḥāl bu tıġanı yıḳıp çıḳıp erkniñ Ġātfer ṭarafıdaġı faṣīldin beridin āb murı bile çıḳıp du-tehī faṣīldin taşlap Ḫ^{w}āce Kefşīr'ge Ḫ^{w}āceke Ḫ^{w}āce'niñ öyige bardılar. Ābḫāneniñ ėşikide turġanlar bir zamāndın soñ mülāḥaẓa ḳılurlar, körerler kim Mīrzā ḳaçıptur. Tañlası Tarḫanīler yıġılıp Ḫ^{w}āceke Ḫ^{w}āce'niñ ėşikige barurlar. Ḫ^{w}āce yoḳtur dėp bėrmes. Bular hem zor bile ala almaslar. Ḫ^{w}ācelerniñ cenābı andın 'ālī ėdi kim zor ḳıla alġaylar ėdi. Bir iki kündin soñ Ḫ^{w}āce Ebū'l Mekārim ve Aḥmed Ḥācı Bėg ve yana ba'żı bėg u bėgāt ve sipāhīler u cemī' şehr ėli hücūm-ı 'āmm ḳılıp [37a] Ḫ^{w}āce'niñ öyidin Mīrzā'nı kėltürüp Sulṭān 'Alī Mīrzā'nı ve Tarḫanīlerni erkte ḳapadılar. Erkni bir kün hīç saḫlay almadılar. Muḥammed Mezīd Tarḫan, Çehārraha Dervāzesi bile çıḳıp Buḫārā bardı. Sulṭān 'Alī Mīrzā bile Derviş Muḥammed Tarḫan ėligge tüşti. Baysunġur Mīrzā, Aḥmed Ḥācı Bėg'niñ öyide ėdi kim Derviş Muḥammed Tarḫan'nı kėltürdiler. Bir iki söz sordı. Yaḫşı cevāb bėre almadı. Andaḳ iş ḳılmaydur ėdi kim cevāb bėre alġay. Ölümge buyurdı. Derviş Muḥammed Tarḫan bī-ṭāḳatlıḳtın sütūnġa yapıştı. Sütūnġa yapışḳan bile ḳoyġaylar mu? Siyāsetḳa yėtkürdiler. Sulṭān 'Alī Mīrzā'nı buyurdı kim Kök Serāy'ġa çıḳarıp közlerige mīl tartḳaylar. Timur Bėg salġan 'ālī 'imāretlerdin biri Kök Serāy'dur kim Semerḳand'nıñ erkide vāḳi' boluptur. 'Aceb ḫāṣṣiyyetlıḳ 'imārettür. Timur Bėg evlādıdın her kim baş köterip taḫtḳa oltursa hem munda olturur. Her kim taḫt dā'iyesi bile baş ḳoysa hem munda ḳoyar ḥattā kim ināyeti bolup ėdi kim "Filān bādşāhzādeni Kök Serāy'ġa çıḳardılar" ya'nī öltürdiler. Sulṭān 'Alī Mīrzā'nı Kök Serāy'ġa çıḳarıp közlerige mīl tarttılar. Cerrāḥnıñ iḫtiyārı [37b] bile yā beḫvāst, mīldin Sulṭān 'Alī Mīrzā'nıñ közlerge āsībi yėtmedi. Fi'l ḥāl-i zār ḳılmay Ḫ^{w}āce Yaḥyā'nıñ öyige bardı. İki üç kündin soñ ḳaçıp Buḫārā'ġa Tarḫanlar'ġa bardı. Ḥażret-i Ḫ^{w}āce 'Ubeyd'niñ evlādınıñ arasıda bu sebebdin ta'aṣṣub tüşti, uluġı uluġıġa mürebbī boldı, kiçiki kiçik[ig]e muḳavvī. Bir nėçe kündin soñ Ḫ^{w}āce Yaḥyā hem Buḫārā'ġa bardı. Baysunġur Mīrzā çėrig tartıp Buḫār[ā]'ġa Sulṭān 'Alī

Mīrzā'nıñ üstige bardı. Buḫār[ā]'ġa yavuḳ yėtken bile Sulṭān 'Alī Mīrzā ve Tarḫan bėgleri yasap çıḳtılar. Azaġlaḳ uruş boldı. Feṯḥ, Sulṭān 'Alī Mīrzā sarı bolup Baysunġur Mīrzā şikest taptı. Aḥmed Ḥācı Bėg ü yana bir pāre ebdān yigitler ėligge tüşti. Ekşerni öltürdiler. Aḥmed Ḥācı Bėg'ni Dervīş Muḥammed Tarḫan'nıñ ḳanınıñ töhmeti bile ḳul u dādeki çıḳıp bī'izzetāne öltürdiler. Sulṭān 'Alī Mīrzā, Baysunġur Mīrzā'nıñ kėyniçe oḳ Semerḳand'ġa yürüdi. Bu ḫaber Şevvāl ayı Andicān'da bizge kėldi. Biz hem Semerḳand dā'iyesi bile uşol Şevvāl ayı oḳ çėrig atlanduk. Ḥiṣār [ve] Ḳunduz'dın Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā yanıp ėdi. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ ve Ḫüsrev Şāh'nıñ ḫāṭırı cem' bolup ėdi. Sulṭān [38a] Mes'ūd Mīrzā hem Semerḳand daġdaġası bile Şehr-i Sebz üstige kėldi. Ḫüsrev Şāh inisi Velī'ni Mīrzā'ġa ḳaptı. Üç tört ay bu üç ṭarafıdın Semerḳand'nı muḥāṣara ḳılduk. Ḫʷāce Yaḥyā Sulṭān, 'Alī Mīrzā ḳaşıdın kėlip ittifāḳ [u] yek-cihetlıḳ sözini araġa saldı. Sözni körüşmekke ḳoyup Semerḳand'dın iki üç şer'ī ḳoyıraḳ Soġd ṭarafıdın mėn çėrigim bile bardım. Ol ṭarafıdın Sulṭān 'Alī Mīrzā çėrigi bile kėldi. Narıdın tört bėş kişi bile Sulṭān 'Alī Mīrzā, bėridin tört bėş kişi bile mėn Kūhek Suyı'nıñ aralıġıġa kėçip at üstide oḳ körüşüp soruşup alar ol ṭaraf bardılar, mėn bu ṭaraf kėldim. Mollā Bennāī'ni ve Muḥammed Ṣāliḥ'ni anda ḫʷāce ḫidmetide kördüm. Muḥammed Ṣāliḥ'ni uşol bir ḳatla oḳ kördüm. Mollā Bināī ḫod soñralar ḫayli mėniñ ḫidmetimde boldı. Sulṭān 'Alī Mīrzā bile körüşkendin soñ, çün ḳış yavuḳ kėlip ėdi, Semerḳand ėliniñ hem ḫayli tenḳīşlıḳı yoḳ ėdi, mėn Andicān'ġa Sulṭān 'Alī Mīrzā Buḫārā'ġa mürāca'at ḳılduk. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā Şeyḫ 'Abdu'llāh Barlas'nıñ ḳızıġa bisyār māyil ėdi. Anı alıp mülkgīrlik daġdaġasını ḳoyup Ḥiṣār'ġa [38b] yandı. Belk bu kėlmekdin ġaraż uşbu ėgendür. Şīrāz ve Kenbāy nevāḥīsidin Mehdī Sulṭān ḳaçıp Semerḳand bardı. Ḥamza Sulṭān Zāmīn'din icāzet bile Semerḳand bardı. Uşbu ḳışlıḳta Baysunġur Mīrzā'nıñ işi fī'l-cümle teraḳḳide ėdi. 'Abdu'l Kerīm Eşrit, kim Sulṭān 'Alī Mīrzā cānibidin Küfin ve ol nevāḥīġa kėlip ėdi, Semerḳand'dın Mehdī Sulṭān, Baysunġur Mīrzā'nıñ ılġarını başlap kėlip bularnıñ üstige turdılar. 'Abdu'l Kerīm Eşrit bile Mehdī Sulṭān oḳ rūberū boldı. 'Abdu'l Kerīm'niñ atını Mehdī Sulṭān cėrgesi ḳılıç bile sançḳaç oḳ atı yıḳılay özi ḳopar ḫālette Mehdī Sulṭān ėligini

bendidin tüşüre çaptı. Anı alıp ol ılġarını yaḫşı bastılar. Bu sulṭānlar Semerḳand işini ve Mīrzālarnıñ ėşikini müẕebẕeb körüp ėrte yazıġa Şeybānī Ḫān ḳaşıġa bardılar. Uş munça bile Semerḳand kişisi umaḳlanıp Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nıñ rūberūyıġa çėrig tartıp çıḳtılar. Baysunġur Mīrzā Serpül kėldi. Sulṭān ‘Alī Mīrzā, Ḫʷāce Kāzrūn kėldi. Uşbu furṣatta Ḫʷāce Münīr Uşī’niñ engīzi bile Ḫʷāce Ebū’l Mekārim ve Andicān bėgleridin [39a] Veys Lāġarī ve Muḥammed Bāḳır ve yana Ḳāsım Dulday ve Baysunġur Mīrzā’nıñ bir pāre içkileridin Buḫārā üstige ılġadılar av u ḳıta Buḫār[ā]dağılar ḫaber-dār boldılar. Bularnıñ işi yürümey yandılar. Sulṭān ‘Alī Mīrzā bile körüşkende andaḳ muḳarrer bolup ėdi kim yaz alar Buḫār[ā]’dın, mėn Andicān’dın kėlip Semerḳand’nı muḥāṣara ḳılġay biz. Uşol mī‘ād bile Ramażān ayı Andicān’dın atlanıp Yār Yaylaḳ nevāḥīsiġa yėtkende mīrzālarnıñ rūberū olturġan ḫaberini tapıp Tolun Ḫʷāce, Moġul’nı iki üç yüz ḳazaḳ yigitler bile ılġar ayırduk. Bular yavuḳ yėtken maḥallda Baysunġur Mīrzā bizniñ ḫaberimizni tapıp buzulġan yosunluḳ yanar. Bu yigitler uşol kėçe kündeleñdin kirip ḳalın kişini oḳlap alıp ḳalın olca kėltürdiler. Biz iki kündin soñ Şīrāz ḳurġanıġa yėttük. Şīrāz, Ḳāsım Dulday’da ėdi. Dārūġası Şīrāz’nı saḫla almay ḳurġannı bėrdi. Şīrāz ḳurġanı İbrāhīm Saru’ġa ‘uhde boldı. Tañlası ‘īd-i fiṭr namāzını anda ḳılıp Semerḳand üstige müteveccih bolup Ipar Ḳorugı’ġa tüştük. Uşbu kün Ḳāsım Dulday, Veys Lāġarī, Ḥasan Nebīre-i Sulṭān Muḥammed Sīġal, [39b] Sulṭān Muḥammed Veys üç tört yüz kişi bile kėlip mülāzemet ḳıldılar. Sözleri bu ėdi kim “Baysunġur Mīrzā köçüp yanġaç biz ayrılıp bādşāh ḳulluġıġa kėldük.” Āḫir ma‘lūm boldı kim bular da‘vā bile Baysunġur Mīrzā’yı ayrı Şīrāz’nı saḫlaġanı kėlgen ėgendürler. Şīrāz işi mundaḳ bolġaç bī-çāre bolup kėliptürler. Ḳara Bulaḳ’ḳa tüşkende ba‘żı kirgen kėnt-kėsekke başsızlıḳ ḳılġan Moġullarnı tutup kėltürdiler. Ḳāsım Bėg siyāset üçün iki üçini pāre pāre ḳıldurdı. Tört bėş yıldın soñra ḳazaḳlıḳlarda Mesīḥa’dın ḫān ḳaşıġa müteveccih bolġanda pāre Ḳāsım Bėg uşbu cihettin bizdin ayrılıp Ḥişār’ġa bardı. Ḳara Bulaḳ’dın köçüp su kėçip Yam toġrısıda tüştük. Uşbu kün ba‘żı içki bėgler ḫıyābān başıda Baysunġur Mīrzā’nıñ kişisi bile ėlig alıştılar. Sulṭān Aḥmed Tenbel’niñ boġzıġa neyzelep tıḳtılar, velī tüşmedi. Ḫʷācekī Mollā Ṣadr, kim Ḫʷāce Kelān’nıñ uluḳ aġası ėdi,

bolġan boynıġa oḳ tėgdi. Uşol zamān Tėñri raḥmetiġa bardı. Ḫayli yaḫşı yigit ėdi. Atam hem ri‘āyet ḳılıp mührdār ḳılıp ėdi. Ṭālib ‘ilm- [40a] lıġı bar ėdi. Luġatnı ḫayli bilür ėdi. İnşāsı hem yaḫşı ėdi. Ḳuşçılıġnı ve yadaçılıġnı hem bilür ėdi. Yam nevāḥīside ėgende şehrdin ḳalın ėl bāzārī u ġayr-i bāzārī çıḳıp Ordu Bāzār’da bolup sūd u sevdā ḳılurlar ėdi. Bir namāz-ı dīger be-yek bār ġavġā-yı ‘āmmī bolup bu müselmānlar tamām tālānġa bardılar. Çėrig żabṭı bu mertebede ėdi kim fermān boldı kim cemī‘ ėlniñ cihātın hīçkim saḫlamay tamām yandura bėrgeyler. Tañlası bir behre bolmaydur ėdi kim ip ucı, igne sınuġıça nėme çėrig ėlide ḳalmadı. Barçasını igelerige yandura bėrdiler. Andın köçüp Semerḳand’nıñ şarḳ ṭarafı Ḫān Yurtı’ġa tüşüldi. Semerḳand’dın üç kürūh bolġay ḳırḳ ėllig kün bu yurtta olturuldı. Bu yurtta ėgende nėçe nevbet taşḳarıdın içkeridin köñüllüg yigitler ḫıyābānda yaḫşılar çapḳulaştılar. Bir mertebe ḫıyābānda İbrāhīm Bėgçik çapḳulaştı. Yüzige çaptılar. Mundın soñ “İbrāhīm Çapuḳ” dėrler ėdi. Yana bir nevbet hem ḫıyābānda Pul-i Meġāk’ta Ebū’l Ḳāsım Kūhber sāzı yėtkürdi. Yana bir ḳatla hem ḫıyābānda tarnav nevāḥīside çapḳulaş [40b] boldı. Mīrşāh Ḳoçın sāzı yėtkürdi. Mīrşāh Ḳoçın’nı andaḳ çaptılar kim boynınıñ yarımıġa yavuḳ çapılıp ėdi ġāyetaş, şehregi kėsilmeydür ėdi. Ḫān Yurtı’da ėkende ḳurġandaġılar firīb bile kişi yiberip ėdiler kim “Kėçe bile Ġār-ı ‘Āşıḳān ṭarafıġa kėliñ kim ḳurġannı bėrür biz.” Bu ḫayāl bile kėçe atlanıp Pul-i Meġāk’ke kėldim. Bir pāre ebdān yigitlerni ve piyādelerni mī‘ād yėrige yiberildi. İçkeridin bizniñ piyādelerdin tört bėş piyādeni çıḳarıp ėdiler kim vāḳıf boldılar. Ḫayli celd piyādeler ėdiler. Bir kişiniñ atı Ḥācı ėdi. Maña kiçiktin ḫidmet ḳılıp ėdi. Yana birini Maḥmūd Köndürseñ dėr ėdiler. Barçasını öltürdiler. Bu yurtta ėgende Semerḳand’dın şehrī ü bāzārī ol miḳdār çıḳıp ėdi kim ordu şehri bolup ėdi. Her nė şehrlerde tileseler orduda tapılur ėdi. Bu müddette bir Semerḳand’dın özge tamām ḳurġanlar ve taġ ve tüz kirip ėdi. Şāhdār Taġı’nıñ dāmeneside Özket atlıḳ ḳurġannı bir cemā‘at berkittiler. Żarūret bolup bu yurtdın köçüp Özket üstige barıldı. Ṭāḳat kėltüre almay Ḫʷāce Ḳāḍī’ni [41a] araġa salıp kirdiler. Biz dağı günāhlarını ‘afv ḳılduk. Yana Semerḳand muḥāṣarasıġa yanduk. Uşbu yıl Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā bile Bedī‘üzzamān Mīrzā arasındaġı niḳārlar uruşḳa tarttı. Tafṣīli budur kim ötken yıl

Belḫ'ni ve Astarābād'nı Bedī'üzzamān Mīrzā'ġa ve Muẓaffer Mīrzā'ġa bėrip yüküdürüp ėdiler, nėçük mezkūr boldı. Uşol müddettin bu müddetḳaça ġalebe ėlçiler bardılar ve kėldiler. Āḫir 'Alī Şīr Bėg hem ėlçilikke kėldi. Her çend sa'y ḳıldılar, Astarābād'nı inisige bėrmekke rıżā bolmadı. Dėdi kim "Mėniñ oġlum Muḥammed Mü'min Mīrzā'nı ḫatna ḳılġanda Mīrzā aña bağışlaptur." Bir kün 'Alī Şīr Bėg bile Mīrzā'nıñ arasıda bir ṣoḥbeti ötti kim Mīrzā'nıñ tīz fehmlıġıġa ve 'Alī Şīr Bėg'ni riḳḳat-i ḳalbiġa dālldur. 'Alī Şīr Bėg sırrī sözlerni Mīrzā'ġa kūşegi ġalebe ayttı. Dağı dėdi kim "Bu sözlerni unutuñ." Mīrzā fi'l-ḥāl ayttı kim "Ḳaysı sözlerni?" 'Alī Şīr Bėg bisyār müte'essir bolup köp yıġladı. Āḫir atalıḳ oġulluḳ arasıda bu güft u gūylar aña müncer boldı kim atası atasınıñ üstige ve oġlı oġlınıñ üstige Belḫ ü Astarābād'ḳa çėrig tarttılar. Gerzevān'nıñ ayaġıda [41b] Yek Çırāġ Öleñi'ge ḳoyıdın Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, yoḳḳarıdın Bedī'üzzamān Mīrzā kėldiler. Çehārşenbe kün[i] Ramażān ayınıñ ġurreside Ebū'l Muḥsin Mīrzā Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ bir nėçe bėgleri ve bir pāre ılġarı bile ėlger[ir]ek kėldi. Andaḳ uruş hem bolmadı, basıldı ḳalın ebdān yigitleri ėligge tüşti. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā barçasınıñ boynıġa u[r]durdı. Nė yalġuz munda ėmes ėdi. Ḳaçan her oġlı kim yaġılıġı yürüdi, bastı ėligge tüşken nökerleriniñ tamām boynıġa urdurdı. Nė ḳılsun? Ḥaḳḳ anıñ ṭarafı ėgendür. Bu mīrzālar andaḳ ifrāṭ bile fısḳ u 'ayşġa meşġūl ėdiler kim atası dėk kār-dīde vü kār-gerde bādşāh tüşçilig yol kėlip Ramażān dėk müteberrik ü 'azīz ayġa kėçelik furṣat ḳalıp atasıdın imenmey Tėñri'din ḳorḳmay henüz işi çağır içmek ėdi. Neşāṭ bile ve meclis-ārālıḳ ėdi. İnbisāṭ bile muḳarrerdür kim mundaḳ bütken kişi andaḳ şikest tapḳay ve bu nev' ötken ėlge her kim dest tapḳay. Nėçe yıl kim Astarābād ḥükūmeti Bedī'üzzamān Mīrzā'da ėdi. Ḥavālī u ḥavāşīsi ve yigit yeleñi bisyār pürşaḳḳ u pürzīb bolup ėdi. Altun u gümüş ālāt u edevātı bisyār bolup ėdi ve ḳumāş-pūş yigiti [42a] ve topçaḳ atı bī-şümār bolup ėdi. Barçasını munda bay bėrdi. Ḳaçarda tağ yolıġa uçrap ėniş ve uçma yėrge yoluḳup özi teşvīş bile bu uçmadın tüşti, köp ėli bu uçmada żāyi' boldı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā oġlını basḳandın soñ Belḫ'ḳa kėldi. Bedī'üzzamān Mīrzā Belḫ'te Şeyḫ 'Alī Ṭaġayı'nı ḳoyup ėdi. Çāre ḳıla almay kirip Belḫ'ni tapşurdı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Belḫ'ni İbrāhīm Ḥüseyn Mīrzā'ġa bėrip

Muḥammed Velī Bėg ve Şāh Ḥüseyn Çehre'ni anıñ bile ḳoydı. Özi Ḫorāsān'ġa mürāca'at ḳıldı. Bedī'üzzamān Mīrzā şikestdin soñ talatıp aldurup yigit yeleñi ve yayaḳ yalıñı bile Ḳunduz'ġa Ḫüsrev Şāh'ġa tarttı. Ḫüsrev Şāh hem yaḫşı ḫidmetler ḳıldı. At ve tėvedin ve ḫayme u ḫargāhdın belk cemī' sipāhīlıḳ yaraġıdın Mīrzā'ġa ve Mīrzā bile bolġanlarıġa ol miḳdār ḫidmet u ādemīgīrlik ḳıldı kim körgenler dėdiler kim burungı yaraġ bile bu yaraġnıñ arasıda tefāvüt meger ṭilā ālāt ve nuḳre ālāt bolġay ėdi. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā bile Ḫüsrev Şāh'nıñ arasıda anıñ bī-i'tidāllıḳlarıdın ve munıñ ulġaymaḳlarıdın niḳārlar kudüretler bolup ėdi. Velī'ni ve Bāḳī'ni [42b] Bedī'üzzamān Mīrzā'ġa ḳoşup Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ üstige Ḥiṣār'ġa yiberdi. Ḳurġanġa yaḳın hem kėle almadılar. Eṭrāf u nevāḥīde bir iki ḳatla ol ṭarafdın bu ṭarafdın ḳılıç alıştılar. Bir nevbet Ḥiṣār'nıñ şimāl[ide] Ḳuşḫāne'de Muḥibb 'Alī Ḳurçı ėldin ayrılıp kėlip yaḫşı çaptı. Attın yıḳılıp alur maḥallda yana ol ṭarafdın zorlap ḫalāṣ ḳıldılar. Bir nėçe kündin soñra gurg-āştīraḳ ḳılıp yandılar. Bir nėçe kündin soñ Bedī'üzzamān Mīrzā taġ yol bile Ḳandahār u Zemīn Dāver'ġa ve Zū'l Nūn Arġun ve oġlı Şāh Şucā' Arġun'ġa özini tarttı. Zū'l Nūn Arġun bāvücūd-i ḫisset u baḫīllıḳ yaḫşı ḫidmetler ḳıldı. Bir pīşkeş ḳılġanda ḳırḳ miñ ḳoy pīşkeş ḳıldı. Bu ġarāyib-i vāḳi'āttındur kim uşol çehārşenbe küni kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Bedī'üzzamān Mīrzā'nı basar, uşol küni Astarābād'ta Muẓaffer Mīrzā Muḥammed, Mü'min Mīrzā'nı basar. Yana bu 'acebraḳ kim Çārşenbe atlıḳ kişi Muḥammed Mü'min Mīrzā'nı tüşürüp kėltürür. Bāġ-ı Meydān'nıñ arḳası Ḳulbe Öleñi'ge tüşüldi. Semerḳand ėli sipāhī u şehrī Pul-ı Muḥammed Ceb nevāḥīsiġa ḳalın çıḳtılar. Çün biziñ ėl ṭayyār ėmes ėdiler, [43a] yigitler müsta'idd bolġunça Sulṭān Ḳulı ve Bābā Ḳulı'nı tüşürüp ḳurġanġa ėlttiler. Bir nėçe kündin soñ köçüp Kūhek'niñ arḳası Ḳulbe'niñ başıġa tüşüldi. Seyyid Yūsuf Bėg'ni uşbu kün Semerḳand'dın çıḳardılar. Uşbu yurtta kėlip mülāzemet ḳıldı. Semerḳand'dağılar ol yurttın köçüp bu yurtḳa kėlgenimizni yandı, taṣavvur ḳılıp kömekī, sipāhī vü şehrī Mīrzā Köprügi'gėçe Şeyḫzāde Dervāzesi'din Muḥammed Ceb Köprügi'gėçe çıḳtılar. Buyurduk kim bolġan yigitler yaraḳlanıp atlandılar. İki ṭarafdın Pul-ı Mīrzā'dın ve Pul-ı Muḥammed Ceb'din zor kėltürdiler. Tėñri rāst kėltürdi, yaġı basıldı. Ebdān ebdān bėglerni ve yaḫşı yaḫşı yigitlerni tüşürüp kėltürdiler. Ol cümledin bir Muḥammed Miskīn-i Ḥāfiẓ

Dulday ėdi: Şahādet barmaġını tüşüre çapıp alıp kėltürdiler. Yana Muḥammed Ḳāsım Nebīre'ni inisi Ḥasan Nebīre'[ni] tüşürüp kėltürdi. Mundaḳ sipāhī ve ėl tanıġu dėk yigitlerdin ḫayli bar ėrdi. Yana şehr yetīmlerdin Dīvāne Cāmebāf'nı ve Kel Ḳaşuḳ'nı kėltürdiler, kim ceng-i señde ve yetīm- [43b] liklerde ḫire u serāmed ėdiler. Ġār-ı 'Āşıḳān'da ölgen piyādelerniñ ḳışāşıġa buyuruldı kim 'azāblar bile öltürdiler. Semerḳand ėlige bu küllī şikest ėdi. Mundın soñra ḳurġandın çıḳmaḳları ber-ṭaraf boldı. İş aña yėtti kim bizniñ ėl ḫandaḳ yaḳasıġaça barıp ḳul ve dādek kėltürürler ėdi. Āftāb mīzānġa taḥvīl ḳıldı. Savuḳ tüşti. Barı kėñeşke kirer bėglerni tilep kėñeşip söz muña ḳarār taptı kim "Şehr kişisi munça 'āciz boluptur, Tėñri 'ināyeti bile bu kün hem bolsa alur biz. Tañla hem bolsa alur biz. Taşḳarı savuḳta teşvīş tartḳunça şehrniñ yavuḳġıdın ḳopup bir ḳurġanda ḳışlaḳ salmaḳ kėrek. Kėteri hem bolsa ol maḥallda bī-tereddüdraḳ kėter bolur." Ḳışlaḳ[ḳa] Ḫʷāce Dīdār Ḳurġanı'nı maşlaḥat körüp köçüp Ḫʷāce Dīdār'nıñ allıdaġı öleñge tüşüldi. Ḳurġanġa kirip öy ve kėpe yėrlerini ta'yīn ḳılıp ustākār u muḥaşşıl ḳoyup yurtḳa kėldük. Nėçe kün ḳışlaḳı öyler ṭayyār bolġunça öleñde olturuldı. Bu müddette Baysunġur Mīrzā, Türkistān'ġa Şeybānī Ḫān'ġa mütevātir kişiler yiberip Şeybānī Ḫān'nı kömek tilepdür. Ḳışlaḳ öyleri ṭayyār bolup ḳurġanġa [44a] kirdük. Şeybānī Ḫān Türkistān'dın ılġap uşol seḥeri bizniñ yurtumız üstige kėlip turdı. Bizniñ çėrigimiz yaḳın ėmes ėdi. Ḳışlaḳ maşlaḥatıġa ba'żı rabāṭ Ḫʷāce'ġa ba'żı Kābud'ġa ba'żı Şīrāz'ġa barıp ėdiler. Bāvücūd ḥāżır çėrig kişisi bile yasap çıḳıldı. Şeybānī Ḫān turuş bėrmey Semerḳand sarı özini tarttı, Semerḳand nevāḥīsiġa bardı. Çün Baysunġur Mīrzā'nıñ müdde'āsı dėk bolmadı, yaḫşı iḫtilāṭ ḳılmadı. Nėçe kündin soñ hīç iş ḳıla almay me'yūs Türkistān'ġa mürāca'at ḳıldı. Baysunġur Mīrzā yėti ay ḳabal tarttı. Bir ümīdvārlıġı mundın ėdi. Mundın hem nevmīd boldı. İki üç yüz aç uruġı bile Ḳunduz'ġa Ḫüsrev Şāh'ġa özini tarttı. Tirmiẓ nevāḥīsidin Amū'nı kėçedürgen maḥallda Seyyid Ḥüseyn Ekber, kim Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ hem uruġı hem mu'teber kişisi ėdi, Tirmiẓ ḥākimi ėdi, ḫaber tapıp Baysunġur Mīrzā'nıñ üstige kėldi. Mīrzā sudın ötüp ėdi. Mīrim Tarḫan anda suġa bardı. Kėyin ḳalġan kişi ḳara partal martalnı aldı. Baysunġur Mīrzā'nıñ Ṭāhir Muḥammed atlıḳ çehresi dağı ėligge tüşti. Baysunġur

Mīrzā'nı Ḫüsrev Şāh dağı yaḫşı kördi. [44b] Baysunġur Mīrzā çıḳḳaç bizge ḫaber kėldi. Ḫʷāce Dīdār'dın atlanıp Semerḳand'ġa müteveccih bolduk. Yolda ekābir ve bėgler yigitler müte'āḳıb istiḳbālġa kėldiler. Rebī'ü'l-Evvel ayınıñ evāḫiride kėlip erkte Bostān Sarāy'ġa tüştüm. Tėñri Te'ālā 'ināyeti bile Semerḳand şehr ü vilāyeti müyesser u musaḫḫar boldı. Rub'-i meskūnda Semerḳandça laṭīf şehr kemraḳdur. Bėşinçi iḳlīmdindür. Ṭūlı Żaṭ remz-i nücūmī nev' derece u daḳīḳadur. 'Arż u derece u daḳīḳadur. Şehri Semerḳand'dur. Vilāyeti Māverāünnehr dėrler. Hīç yaġı ḳahr u ġalebe bile muña dest tapmaġan üçün "belde-i maḥfūẓe" dėrler. Semerḳand, Ḥażret-i EMīrü'l-Mümīn 'Oṯmān zamānıda Müselmān bolġandur. Ṣaḥābedin Ḳusem ibn-i 'Abbās anda barġandur. Ḳabri Āhenīn dervāzesiniñ taşıdadur. Ḥālā Mezār-ı Şāh'ḳa meşhūrdur. Semerḳand'nı İskender binā ḳılġandur. Moġul ve Türk ulusı "Semiz-Kend" dėrler. Timur Bėg pāyitaḫt ḳılıp ėdi. Timur Bėg'din burun Timur Bėg dėk uluḳ bādşāh Semerḳand'nı pāyitaḫt ḳılġan ėmestür. Ḳurġanını faşīlniñ üstidin buyurdum kim ḳadem urdılar. On miñ altı yüz ḳadem çıḳtı. Anıñ ėli tamām Sünnī u pāk meẕheb ü müteşerri' ü mütedeyyin ėldür. Ḥażret-i risālet zamānıdın beri ol miḳdār e'imme İslām kim Māverāünnehr'din peydā boluptur, hīç vilāyettin ma'lūm [45a] ėmes kim munça peydā bolmış bolġay. Şeyḫ Ebū Manṣūr, kim e'imme kelāmdındur, Semerḳand'nıñ Māturīd atlıḳ maḥallesidindür. E'imme kelām iki fırḳadur. Birni Māturīdiyye dėrler, birni Eş'ariye. Māturīdiyye bu Şeyḫ Ebū Manṣūr'ġa mensūbdur. Yana ṣāḥib-i Ṣaḥīḥ-i Buḫārī, Ḫʷāce İsmā'īl hemke hem Māverāünnehr'dindür. Yana ṣāḥib-i Hidāyet, kim İmām Ebū Hanīfe meẕhebide Hidāyet'din mu'teberraḳ kitāb-ı fıḳh kem bolġay, Ferġāna'nıñ Merġīnān atlıḳ vilāyetidindür. Ol hem dāḫil-i Māverāünnehr'dür. Ma'mūreniñ kenāreside vāḳi' boluptur. Şarḳı Ferġāna ve Kāşġar, ġarbı Buḫārā ve Ḫʷārezm, şimāli Taşkend ve Şāhruḫiyye, kim Şāş ve Benāket bitirler, cenūbı Belḫ ve Tirmiẕ, Kūhek Suyı şimālidin aḳar. Semerḳand'dın iki kürūh bolġay. Bu su bile Semerḳand arasıda bir püşte tüşüptür. Kūhek dėrler. Bu rūd munıñ tüpidin aḳar üçün Kūhek Suyı dėrler. Bu sudın bir uluḳ rūd ayrıpturlar belk deryācedür, Derġam Suyı dėrler. Semerḳand'nıñ cenūbıdın aḳar, Semerḳand'dın bir şer'ī bolġay. Semerḳand'nıñ bāġāt u maḥallātı ve

yana nėçe tümenātı bu su bile ma‘mūrdur. Buḫārā ve Ḳara Kölgeçe, kim otuz ḳırḳ yıġaç yolġa yavuḳlaşur, Kūhek Suyı bile ma‘mūr u mezrū‘dur. Mundaḳ uluḳ [45b] deryā aṣlā zirā‘attın ve ‘imārettin artmas belk yazlar üç tört ay Buḫārā’ġa su yėtmes. Üzümi ve ḳavunı ve alması ve anārı belki cemī‘ meyvesi ḫūb bolur, velī iki meyve Semerḳand’dın meşhūrdur; sīb-i Semerḳand u ṣāḥibī-i Semerḳand. Ḳışı muḥkem savuḳtur, ḳarı egerçi Kābil ḳarıça tüşmes. Yazlar yaḫşı hevāsı bar, egerçi Kābilçe yoḳtur. Timur Bėg’niñ ve Uluġ Bėg Mīrzā’nıñ ‘imārāt u bāġātı Semerḳand u maḥallātıda köptür. Semerḳand’nıñ erkide Timur Bėg bir uluḳ köşk salıptur, tört āşiyānlıḳ, Kök Serāy’ġa meşhūrdur. Bisyār ‘ālī ‘imārettür. Yana Āhenīn Dervāzesi’ġa yavuḳ ḳal‘anıñ içide bir mescid-i cum‘a salıptur. Señīn ekṣer Hindūstān’dın ėltken señterāşlar anda iş ḳılıpturlar. Mescidniñ kitābeside bu āyetni “*ve iẕ yerfe‘u İbrāhīmü’l ḳavā‘ide” ilā āḫirihī*”[41] andaḳ uluḳ ḫaṭṭ bile bitiptürler kim bir kürūh yavuḳ yėrdin oḳusa bolur. Bu hem bisyār ‘ālī ‘imārettür. Semerḳand’nıñ şarḳıda iki bāġ salıptur. Biri, kim yıraḳraḳtur, Bāġ-ı Dilgüşā’dur, Dilgüşā’dın Pīrūze Dervāzesi’ġaça ḫıyābān ḳılıp iki ṭarafıda [tīrak] yıġaçı ėktürüptür. Dilgüşā’da hem uluḳ köşk salduruptur. Ol köşk- [46a] te Timur Bėg’niñ Hindūstān uruşını taṣvīr ḳılıpturlar. Yana Püşte-i Kūhek’niñ dāmeneside Kān-i Gil’niñ ḳara suyınıñ üstide, kim bu sunı Āb-ı Raḥmet hem dėrler, bir bāġ salıptur, Naḳş-i Cihān’ġa mevsūm. Mėn körgen maḥallda bu bāġ buzulup ėrdi. Atı bėş ḳalmaydur ėdi. Yana Semerḳand’nıñ cenūbıda Bāġ-ı Çenār’dur ḳal‘aġa yavuḳtur. Yana Semerḳand’nıñ ḳoyı yanıda Bāġ-ı Şimāl u Bāġ-ı Behişt’tur. Timur Bėg’niñ nebīresi Cihāngīr Mīrzā’nıñ oġlı Muḥammed Sulṭān Mīrzā, Semerḳand’nıñ taş ḳurġanıda çaḳarda bir medrese salıptur. Timur Bėg’niñ ḳabri ve evlādıdın her kim ki Semerḳand’ta bādşāhlıḳ ḳılıptur, alarnıñ ḳabri ol medresededür. Uluġ Bėg Mīrzā’nıñ ‘imāretleridin Semerḳand’nıñ ḳal‘asınıñ içide medrese ü ḫāne-ḳāhdur. Ḫāne-ḳāhnıñ künbedi bisyār uluḳ künbeddür. ‘Ālemda ança uluḳ künbed kem nişān bėrürler. Yana uşbu medrese ü ḫāne-ḳāhġa yavuḳ bir yaḫşı ḥamām salıptur. Mīrzā Ḥamāmı’ġa meşhūrdur. Her nev‘ taşlardın ferşler ḳılıptur. Ḫorāsān ve Semerḳand’ta ança ḥamām ma‘lūm ėmes

[41] “O zaman İbrahim temeller yükseltir…” Bakara-127 Ayetin tamamı yazılmamış.

kim bolġay. Yana [46b] medreseniñ cenūbıda bir mescidī salıptur, Mescid-i Muḳaṭṭa‘ dėrler. Bu cihettin muḳaṭṭa‘ dėrler kim ḳıṭ‘a ḳıṭ‘a yıġaçlarnı terāş ḳılıp İslīmī ü Ḫıṭāyī naḳşlar salıpturlar. Tamām-ı dīvārları ve saḳfı uşbu yosunluḳtur. Bu mescidniñ ḳıblesi bile medreseniñ ḳıblesiniñ arasıda bisyār tefāvüttür ġālibā bu mescid ḳıblesiniñ semtini müneccim ṭarīḳi bile ‘amel ḳılıpturlar. Yana ‘ālī ‘imāreti Püşte-i Kūhek dāmeneside raṣaddur kim zīc bitimekniñ āletidür. Üç āşiyānlıḳdur. Uluġ Bėg Mīrzā bu raṣad bile *Zīc-i Gūrgānī*’ni bitiptür kim ‘ālemda ḥālā bu zīc müsta‘meldür. Özge zīc bile kem ‘amel ḳılurlar. Mundın burun *Zīc-i İlḫanī* müsta‘mel ėdi kim Ḫʷāce Nāṣır Ṭūsī, Hülāgū Ḫān zamānıda Merāġa’da raṣad bağlaptur. Hülāgū Ḫān’dur kim İlḫan hem dėrler. Ġālibā ‘ālemde yėti sėkiz raṣad bėş bağlamaydurlar. Ol cümledin bir Me’mūn Ḫalīfe raṣad bağlaptur kim *Zīc-i Me’mūnī*’ni andın bitiptürler. Bir Baṭlamyūs hem raṣad bağlaptur. Yana Hindūstān’da Rāca Biker Mācīt Hindū zamānıda Ucīn ve Dehār’da, kim Mālva mülkidür ḥālā Mandū’ġa meşhūrdur yana bir raṣad ḳılıpturlar kim ḥālā Hindūlarnıñ müsta‘mel Hindūstān’da ol zīcdür. Bu raṣadnı bağlaġanı [47a] miñ bėş yüz sėksen tört yıldur. Bu ol zīclerġa baḳa nāḳışraḳdur. Yana Püşte-i Kūhek’niñ dāmeneside ġarb sarı bāġī salıptur, Bāġ-ı Meydān’ġa mevsūm. Bu bāġnıñ ortasıda bir ‘ālī ‘imāret ḳılıptur, Çil Sütūn dėrler, du-āşiyāne, sütūnları tamām taşdın. Bu ‘imāretniñ tört burcıda tört menār dėk burclar ḳoparıpturlar kim yoḳḳarıġı çıḳar yollar bu tört burcdındur. Özge tamām yėrlerde taşdın sütūnlardur, ba‘żını mārpīç ḫiyāre ḳılıpturlar. Yoḳḳarıġı āşiyānınıñ tört ṭarafı eyvāndur, sütūnları taşdın. Ortası çārdere öydür. Bu ‘imāret kürsīsini tamām taşdın ferş ḳılıpturlar. Bu ‘imārettin Püşte-i Kūhek sarı dāmenede yana bir bāġçe salıptur. Anda bir uluḳ eyvān ‘imāret ḳılıptur. Eyvānnıñ içide bir uluḳ taş taḫt ḳoyuptur, ṭūlı taḫmīnen on tört on bėş ḳarı bolġay, [‘ar]żı yėti sėkiz ḳarı, ‘umḳı bir ḳarı. Mundaḳ uluḳ taşnı ḫayli yıraḳ yoldın kėltürüptürler. Ortasıda derz boluptur, dėrler kim uşbu yėrde kėltürgendin soñ bu derz bolġandur. Uşbu bāġçede yana bir çārdere [47b] salıptur, izāresi tamām çīnī, Çīnīḫāne dėrler. Ḫıṭāy’dın kişi yiberip kėltürüptür. Semerḳand’nıñ ḳal‘asınıñ içide yana bir ḳadīmī ‘imārettür, Mescid-i Laḳlaḳa dėrler. Ol künbedniñ ortasıda yėrge tėpseler, tamām künbeddin “laḳlaḳ” ün kėlür. Ġarīb

emrīdür. Hīç kim munıñ sırrını bilmes. Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ zamānıda hem bėg-bėgāt ḳalın bāġ u bāġçe saldılar. Ol cümledin Dervīş Muḥammed Tarḫan'nıñ çārbāġıça ṣafālıḳ ve hevālıḳ ve medd-i naẓarlıḳ çārbāġ kem bolġay. Bāġ-ı Meydān'dın ḳoyıraḳ, bülendīniñ üstide Ḳulbe Öleñi'ge müşrif bir çārbāġ salıptur. Tamām bu öleñ ayaġ astıdadur. Çārbāġda hem mertebe mertebe yėrlerni siyāḳ bile tüzetip yaḫşı nārvenler ve serv [ve] sefīdār tikiptürler. Ḫayli serāmed menzilidür, 'aybı budur kim uluḳ suyı yoḳtur. Semerḳand şehri 'aceb ārāste şehridür. Bu şehrde bir ḫuṣūṣiyyeti bar kim özge kem şehrde andaḳ bolġay. Her ḥirfegerniñ bir başḳa bāzārı bar, birbirlerige maḫlūṭ ėmestür. Ṭavr resmīdür. Ḫūb nānvālıḳları ve āşpezlıḳları bardur. 'Ālemde yaḫşı kāġaẕ Semerḳand'dın çıḳar. Cüvāz-ı kāġaẕ suyı tamām Kān-ı Gil'din kėledür. Kān-ı Gil Siyāh Āb yaḳasıdadur kim [48a] bu ḳara sunı Āb-ı Raḥmet hem dėrler. Semerḳand'nıñ yana bir metā'ı ḳırmızı muḥmildür kim eṭrāf u cevānibḳa ėlterler. Girdāgirdide yaḫşı öleñleri bar. Bir meşhūr öleñ Kān-ı Gil Öleñi'dür. Semerḳand şehridin şarḳ ṭarafıdur, bir nėme şimālġa māyil bir şer'ī bolġay. Ḳara Su, kim Āb-ı Raḥmet hem dėrler, Kān-ı Gil'niñ ortasıdın aḳar yėti sėkiz tėgirmen suyı bolġay. Bu sunıñ eṭrāfı tamām ābgīrdür. Ba'żı dėrler kim bu öleñniñ aṣl-ı atı Kān-ı Ābgīr ėgendür, velī tārīḫlerde tamām Kān-ı Gil bitirler. Ḫayli yaḫşı öleñni ḳoruk ḳılurlar. Her yıl bu öleñge çıḳıp bir ay iki ay oltururlar. Bu öleñdin yoḳḳarıraḳ şarḳ cenūb sarı yana bir öleñ vāḳi' boluptur. Ḫān yurtıġa mevsūm. Semerḳand'nıñ şarḳıdur. Semerḳand'dın bir yıġaç bolġay. Bu ḳara su anıñ arası bile ötüp Kān-ı Gil barur. Ḫān yurtıda bu ḳara su andaḳ toḳay ėvrülüp kėliptür kim içide bir ordu tüşkünçe yėr bolġay. Çıḳar yėr ḫayli tar vāḳi' boluptur. Bu yėrniñ şerfesini közlep Semerḳand muḥāṣarasıda nėçe maḥall munda olturulup ėdi. Yana bir öleñ [48b] Büdene Ḳoruġı'dur, Dilgüşā Bāġı bile Semerḳand arasıda vāḳi' boluptur. Yana Köl Moġāk Öleñi'dür. Semerḳand'dın iki şer'īġa yavuşḳay ġarb sarıdur, bir nėme şimālġa māyil. Bu hem ṭavr öleñidür. Bir yanıda bir uluḳ köl vāḳi' boluptur. Bu cihettin Köl Moġāk Öleñi dėrler. Semerḳand muḥāṣarasıda mėn Ḫān Yurtı'da olturġanda bu öleñde Sulṭān 'Alī Mīrzā olturup ėdi. Yana bir Ḳulbe Öleñi'dür. Bu muḫtaṣarraḳ öleñdür. Şimāli Ḳulbe kėnti ve Kūhek Deryāsı, cenūbı Bāġ-ı Meydān ve Dervīş Muḥammed Tarḫan'nıñ çārbāġı, şarḳı Püşte-i Kūhek. Yaḫşı vilāyātı ve

tümenātı bar. Uluḳ vilāyeti kim Semerḳand ḳarīnesidür, Buḫārā'dur. Semerḳand'nıñ ġarbī ṭarafı yėgirme bėş yıġaç yoldur. Buḫārā'nıñ hem nėçe tümenātı bar. Ṭavr şehri vāḳi' boluptur. Meyvesi köp bolur ve ḫūb bolur. Ḳavunı bisyār yaḫşı bolur. Māverāünnehr'de Buḫārā ḳavunıça köp ve ḫūb ḳavun bolmas. Egerçi Ferġāna vilāyetidin Aḫsī'niñ bir nev' ḳavunı kim mīrtīmūrī dėrler munıñ ḳavunıdın çüçükrek ve nāzükraḳ bolur, velī Buḫārā'da her cins ḳavundın köp bolur, yaḫşı bolur. Yana ālū-yı Buḫārī meşhūrdur. Buḫārā ālūsı dėk ālū hīç yėrde bolmas. Tėrisini soyup ḳurutup teberrüklükler bile vilāyet- [49a] tin vilāyetḳa ėlterler. Telyīn üçün bisyār yaḫşı tedāvīdür. Pervārī tavuġı ve ḳazı bisyār bolur. Māverāünnehr'de Buḫārā çaġırlarıdın tündraḳ çaġır bolmas. Mėn Semerḳand'ta evvel içkende Buḫārā çaġırlarını içer ėdim. Yana Keş vilāyetidür. Semerḳand'nıñ cenūbıdur. Toḳuz yıġaç yoldur. Semerḳand bile Keş arasıda bir taġ tüşüptür, İtmek Dabanı dėrler. Señterāşlıḳ ḳılur taşlarnı tamām bu taġdın ėlterler. Bahārlar şaḥrāsı ve şehri ve bāmı u tāmı ḫūb sebz bolur üçün Şehr-i Sebz hem dėrler. Timür Bėg'niñ zād u būdı Keş'din üçün şehr ü pāyitaḫt ḳılurıġa köp sa'y u ihtimāmlar ḳıldı. 'Ālī 'imāretler Keş'de binā ḳıldı. Özige dīvān olturur üçün bir uluḳ pīşṭāḳ ve yana oñ yanıda ve sol yanıda nevāḥī bėgleri bile dīvān bėgleri olturup dīvān sorar üçün iki kiçikrek pīşṭāḳ ḳılıptur. Yana sorun ėli olturur üçün bu dīvān-ḫāneniñ her żil'ide kiçik kiçik ṭāḳçeler ḳılıptur. Munça 'ālī ṭāḳ 'ālemde kem nişān bėrürler. Dėrler kim Kisrā ṭāḳıdın bu beyikrektür. Yana Keş'te medrese ü maḳbere ḳılıptur. Cihāngīr Mīrzā ve yana ba'żı evlādınıñ maḳābir [49b] andadur. Çün Keş'niñ ḳābiliyyeti şehr bolmaḳḳa Semerḳandça ėmes ėdi, āḫir pāyitaḫt üçün Timur Bėg Semerḳand'nı oḳ iḫtiyār ḳıldı. Yana Ḳarşı vilāyetidür kim Nesef ve Naḫşeb hem dėrler. Ḳarşı Moġulca attur. Gürḫāneni Moġulī til bile Ḳarşı dėrler, ġālibā bu at Çiñgiz Ḫān tasalluṭıdın soñ bolġandur. Kemābraḳ yėrdür. Bahārı ḫūb bolur. Ekini ve ḳavunı yaḫşı bolur. Semerḳand'dın cenūb sarıdur, bir nėme ġarbḳa māyil. On sėkiz yıġaç yoldur. Baġrı ḳara yosunluḳ ḳuşḳına bolur kim ḳılḳuyruḳ dėrler. Ḳarşı vilāyetide bī-ḥadd u bī-nihāyet bolur üçün ol nevāḥīde "murġek-ı ḳarşı" dėrler. Yana Ḫazān vilāyetidür. Yana Kermīne vilāyetidür, Semerḳand bile Buḫārā arasıdadur. Yana Ḳara Köl vilāyetidür, barçadın pāyān-ı

ābraḳdur, Buḫārā'dın yėti yıġaç ġarb şimālidür. Yaḫşı tümenātı bar. Ol cümledin Soġd tümeni ve Soġd'ġa peyvest tümenlerdür. Başı Yār Yaylaḳ, ayaġı Buḫārā, bir yıġaç yol yoḳtur kim kėnt ve ma'mūre bolmaġay. Andaḳ meşhūrdur kim Timur Bėg dėgendür kim "Mėniñ bir bāġım bar kim ṭūlı otuz yıġaçdur." Bu tümenātnı dėgendür. Yana Şāvdār tümenidür. Şehr ü maḥallātḳa peyvesttür. Ḫayli yaḫşı tümendür. Bir ṭarafı Semerḳand bile Şehr-i Sebz arasıdaġı taġ [50a] vāḳi' boluptur. Kėntleri ekṣer bu taġnıñ dāmeneside tüşüptür. Yana bir ṭarafı Kūhek Deryāsı'dur, ḫoş hevā u pür ṣafā, suyı firāvān, ni'meti erzān, ḫayli yaḫşı tümen tüşüptür. Mışr u Şām körgen revendeler munça çaġlıḳ yėr nişān bėrmeydürler. Egerçi yana tümenleri hem bar, bu meẕkūr bolġanlarça ėmes. Uş munça bile iktifā ḳılıldı. Timur Bėg Semerḳand'nıñ ḥükūmetini Cihāngīr Mīrzā'ġa bėrip ėdi. Cihāngīr Mīrzā'nıñ fevtidin soñ uluḳ oġlı Muḥammed Sulṭān Cihāngīr'ġa bėrdi. Şāhruḫ Mīrzā cemī' Māverāünnehr vilāyātını uluḳ oġlı Uluġ Bėg Mīrzā'ġa bėrip ėdi. Uluġ Bėg Mīrzā'dın oġlı 'Abdu'l Laṭīf Mīrzā aldı. Bu bėş künlük öter dünyā üçün andaḳ dāniş-mend ve ḳarı atasını şehīd ḳıldı. Uluġ Bėg Mīrzā'nıñ fevtiniñ tārīḫi ṭavrī vāḳi' boluptur. Naẓm:

Uluġ Bėg baḥr-i 'ulūm u ḫıred/ ki dünyā u dīnrā azū būd puşt/ zi 'Abbās şehīd-i şehādet çeşīd şud aş/ ḥarf-i tārīḫ 'Abbās kuşt[42]

Egerçi özi hem bėş altı beṣṣ salṭanat ḳılmadı, bu beyt meşhūrdur kim:

Pidarkuş pādişahīrā neşāyed/ Eger şāyed be cuz şiş mah napāyed[43]

Anıñ tārīḫi hem ṭavrī vāḳi' boluptur:

'Abdu'l Laṭīf ḫüsrev-i Cemşīdfar ki būd/ [50b] *der silk-i bendegāneş Ferīdūn u Zerdehuşt/ Bābā Ḥüseyn kuşt şeb-i cum'a aş ba/ tārīḫaşın nivīs ki Bābā Ḥüseyn kuşt*[44]

[42] Uluğ Bey, ilmin ve aklın denizi, dünya ve dinin desteğiydi; Abbas'tan şehadet balını tattı, tarihi "Abbas öldürdü" oldu. Arat, age, s. 192.
[43] "Babasını öldüren, padişahlığa yakışmaz; eğer padişah olsa bile, altı aydan fazla saltanat süremez." Arat, age, s. 192.

‘Abdu’l Laṭīf Mīrzā’dın soñra Şāhruḫ Mīrzā’nıñ nebīresi, İbrāhīm Sulṭān Mīrzā’nıñ oġlı ‘Abdu’llāh Mīrzā, kim Uluġ Bėg Mīrzā’nıñ küyevi ėdi, taḫtḳa olturdı. Bir yarım yıl, iki yılġa yavuḳġa bādşāhlıḳ ḳıldı. Andın soñra Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā aldı. Öz ḥayātıda uluḳ oġlı Sulṭān Aḥmed Mīrzā’ġa bėrip ėdi. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’dın soñ Sulṭān Aḥmed Mīrzā bādşāhlıḳ ḳıldı. Sulṭān Aḥmed Mīrzā’nıñ fevtidin soñ Sulṭān Maḥmūd Mīrzā Semerḳand taḫtıġa olturdı. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’dın soñ Baysunġur Mīrzā’nı bādşāh ḳıldılar. Tarḫan’nıñ ġavġāsıda Baysunġur Mīrzā’nı tutup inisi Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nı bir-iki kün olturġuzdılar. Yana Baysunġur Mīrzā oḳ aldı, nėçük kim bu tārīḫde meẕkūr boldı. Baysunġur Mīrzā’dın mėn aldım. Mundın soñġı vaḳāyi‘de özge keyfiyyetler ma‘lūm bolġusıdur. Semerḳand taḫtıġa olturġaç Semerḳand bėglerini burunġı dėk oḳ ri‘āyet ü ‘ināyet ḳıldım. Bizniñ bile bolġan bėglerni hem ferāḫver-i ḥālleriġa [51a] yaraşa terbiyet ü şefaḳat ḳıldım. Sulṭān Aḥmed Tenbel’niñ bāresiġa ri‘āyet köprek vāḳi‘ boldı. İçki bėgler çergeside ėdi, uluḳ bėgler çergeside ri‘āyet ḳıldım. Semerḳand’nı kim yėti ay muḥāṣara ḳılıp teşvīşler bile alduḳ, evvel kėlgende çėrig ėlige olca molca dėk nėme tüşüp ėdi. Bir Semerḳand’dın özge cemī‘ vilāyāt maña kirip ėdi yā Sulṭān ‘Alī Mīrzā’ġa bu kirgen vilāyetlerni çapıp bolmas ėdi. Munça tālān ve tārāc tartḳan vilāyetlerdin nėme almaḳ ḫod nėçük müyesser bolġay? Çėrig ėliniñ olcası tükendi. Semerḳand’nı alġanda Semerḳand andaḳ ḫarāb ėdi kim meded u tuḫm u taḳāvvīġa iḥtiyācı bar ėdiçi cāy-i ol kim kişi andın nėme ala alġay? Bu cihetlerdin çėrig ėli köp tenḳīşlıḳ tarttılar. Biz hem ėlge nėme yėtküre almaduk. Öylerini hem saġındılar, birer ikirer ḳaçmaḳḳa yüz ḳoydılar. Evvel kişi kim ḳaçtı Ḫān Ḳulı, Beyan Ḳulı ėdi, yana İbrāhīm Bėgçik ėdi. Moġullar tamām ḳaçtılar. Soñra Sulṭān Aḥmed Tenbel hem ḳaçtı. Bu fitneniñ teskīni üçün Ḫʷāce Ḳāḍī’nı yiberdük kim Uzun Ḥasan [51b] ḫʷāceġa özini ḫayli muḫliş ü mu‘teḳıd tutar ėdi. Uzun Ḥasan’nıñ ittifāḳı bile ḳaçḳanlarnıñ ba‘żısıġa sezā bėrgeyler, ba‘żısını biziñ ḳaşımızġa yibergeyler. Bu fitnelerni engīz ḳılġuçı mundın ḳaçıp barġanlarnı yamanlıḳḳa tīz ḳılġuçı ḫod Uzun Ḥasan ḥarām-nemek ėgendür.

[44] Abdüllâtif, Cemşid gibi haşmetli bir padişahtı. Feridun ve Zerdüşt, onun bendelerindendi. Baba Hüseyin Cuma gecesi onu okla öldürdü. Tarihini şöyle yaz: “Baba Hüseyin öldürdü”. Arat, age, s. 192.

Barçası Sulṭān Aḥmed Tenbel barġan bile ẓāhir ü āşkārā yamanlıḳ maḳāmıda boldılar. Semerḳand'nı almaḳ dā'iyesi bile nėçe yıl kim bī-cidd çėrig tartar ėdük. Sulṭān Maḥmūd Ḫān'dın egerçi mu'tāddın bihi meded ve kömek bolmas ėdi, velī Semerḳand fetḥidin soñ Andicān'nı ṭama' ḳılurlar ėdi. Bu furṣatta kim ekṣer çėrig ėli ve Moġullar tamām ḳaçıp Andicān Aḫsī'ġa bardılar, Uzun Ḥasan ve Tenbel ol vilāyetlerni Cihāngīr Mīrzā'ġa ṭama' ḳıldılar. Nėçe cihetdin mümkin ėmes ėdi kim alarġa bėrilgey. Biri ol kim egerçi ḫānġa bu vilāyetlerni va'de ḳılmaydur ėdi, velī ḫān tilep ėdi. Ḫān tilep turup Cihāngīr Mīrzā'ġa bėrilse ḫān bile tamām yekrū bolmaḳ kėrek ėdi. Yana bir bu kim mundaḳ maḥallda kim ėl ḳaçıp ol vilāyetḳa bardı, taḥakküm ṭarīḳı bile ṭama' ḳıladur. Eger burunraḳ [52a] bu söz arada bolsa ėdi, fī'l-cümle vechi bar ėrdi. Alarnıñ taḥakkümini kim tartar? Bolġan Moġul ve Andicān çėrigi ve ba'żı bėglerdin içkilerdin hem Andicān'ġa barıp ėdiler, mėniñ bile Semerḳand'ta bėg ü beyik yaḫşı u yaman miñge yavuḳça kişi ḳalıp ėdi. Alarnıñ istid'āsı dėk çün müyesser bolmadı, ḳaçıp barġan tevehhümluḳ ėllerni tamām tilep özlerige ḳoştılar. Tevehhümluḳ ėller ḫod mundaḳ vāḳi'anı öz ḳorḳunçıdın Tėñri'din tiler ėdiler. Aḫsī'din Andicān üstige çėrig tartıp yamanlıḳ ve yaġılıḳnı ṣarīḥ ü āşkārā ḳıldılar. Tolun Ḫ^{w}āce atlıḳ Barın'nıñ merdāne ü serāmed u ḳazaḳ yigitleridin ėdi. Atam 'Ömer Şeyḫ Mīrzā ri'āyet ḳılıp ėdi ve henüz ri'āyet ḳılmaḳta ėdi. Mėn ḫod terbiyet ḳılıp bėg ḳılıp ėdim. 'Aceb merdāne ve ḳazaḳ yigit ėdi. Ri'āyet erzendesi ėdi. Moġullar içide ri'āyet ḳılġan i'timādlıḳ kişimiz Tolun Ḫ^{w}āce üçün Semerḳand'dın Moġul ulusı ḳaça kirişkende Tolun Ḫ^{w}āce'ni yiberilip ėdi kim ėlge naṣīḥat ḳılıp tevehhümni ḫāṭırlarıdın çıḳarġay tā ėl ḳorḳunçtın ser be-bād bėrmeġaylar. Ėlni [52b] ḫod bu müftīnler bile ḥarāmnemekler andaḳ ḳılıp ėdiler kim va'de ü va'īd ve naṣīḥat u tehdīd hīç fāyide ḳılmas ėdi. Tolun Ḫ^{w}āce'niñ köçi İki Su arasıda ėdi kim bu İki Su arasını Ribāṭak Orçını dėrler. Uzun Ḥasan bile Sulṭān Aḥmed Tenbel bir pāre ılġar Tolun Ḫ^{w}āce'niñ üstige yiberdiler. Barıp ġāfillıḳta alıp kėltürüp öltürdiler. Uzun Ḥasan ve Tenbel Cihāngīr'ni alıp kėlip Andicān'nı muḥāṣara ḳıldılar. Çėrig atlanurda Andicān'da 'Alī Dost Ṭaġayı'ni ve Aḫsī'de Uzun Ḥasan'nı ḳoyulup ėdi. Soñra Ḫ^{w}āce Ḳāḍī hem kėlip ėdi. Semerḳand'dın barġan çėrig

élidin hem ḫayli yigitler bar édi. Ḫʷāce Ḳāḍī evvel ḳal‘adārlıḳta ménin devlet-ḫᵛāhlıġım üçün on sékiz miñ ḳoynı ḳurġandaġı yigitlerge ve biziñ bile bolġan yigitlerniñ köçlerige üleşti. Muḥāṣara müddetide ménin vālidelerimdin ve Ḫʷāce Ḳāḍī’dın muttaşıl bu mażmūn bile ḫaṭṭlar kélür édi kim “Bizlerni mundaḳ muḥāṣara ḳılıpturlar. Eger kélip feryādımızġa yétmeseñiz, iş uşal bolġusıdur. Semerḳand Andicān ḳuvveti bile alılıp édi. [53a] Eger Andicān éligte bolsa yana Téñri rāst kéltürse, Semerḳand’nı éliglese bolur.” Müte‘āḳıb bu mażmūn bile ḫaṭṭlar kéldi. Ol furṣatta bir mertebe-yī ḥużūr bolup yaḫşı bolup édim. Neḳāhet eyyāmını ebdān ri‘āyet ḳıla almadım, üzüldüm. Bu nevbet asru yaman bī-ḥużūr boldum, andaḳ kim tört küngéçe tilim tutuldı. Aġzımġa paḫta bile su tamızurlar érdi. Ménin bile ḳalġan béġ ü béġāt u yigit yeleñ ménin tirilmekimdin me’yūs bolup her kim öz fikride boldılar. Uş mundaḳ maḥallda Uzun Ḥasan’nıñ nökerini, kim élçilikke kélip perīşān sözler kéltürüp édi, béġler rāyda ġalaṭ ḳılıp körsetip ruḫṣat bérdiler. Tört béş kündin soñ ol ḥāldin bir néme yaḫşıraḳ boldum, velī tilimde kelālet ḳaldı. Néçe kündin soñ öz ḥālimġa kéldim. Çün analarımdın, kim anam ve anamnıñ anası Ésen Devlet Béġim bolġay, yana üstād ü pīrimdin, kim Ḫʷāce Mevlānā Ḳāḍī bolġay, bu nev‘ [ḫaṭṭ]lar kélip mundaḳ ihtimāmlar bile tilegeyler, nè köñül bile kişi turġay? Receb ayı şenbe küni Andicān ‘azīmeti bile Semerḳand’dın çıḳtuk. Bu nevbet [53b] Semerḳand şehride yüz kün bādşāhlıḳ ḳıldım. Yana şenbe édi kim Ḫocend’ġa yéttim. Uşol küni Andicān’dın bir kişi bu ḫaberni kéltürdi kim yéti kün mundın burun uşol şenbe kim biz Semerḳand’dın çıḳıptur biz, uşol şenbe ‘Alī Dost Ṭaġayı Andicān ḳal‘asını muḫāliflerġa bériptür. Tafṣīli budur kim Uzun Ḥasan’nıñ nökerini, kim ménin bī-ḥużūrluġumda maña körsetip icāzet bérdiler, muḫālifler Andicān ḳurġanını ḳapaġanda barıp déptür kim bādşāhnıñ tili tutulup édi, aġzıġa paḫta bile su tamızadurlar édi. Uşbu ta‘rīf ḳılġan yosunluḳ barıp ‘Alī Dost’nıñ ḳaşıda ant içip aytıpdur. Ḫākān dervāzeside ‘Alī Dost édi. Bu sözdin bī-pāy bolup muḫāliflerni tilep ‘ahd u şarṭ ḳılıp ḳal‘anı bérdi. Ẓaḫīredin uruşur kişidin ḳurġanda hīç kemlik yoḳ édi. Ġāyetaş ol münāfıḳ nemek-ḥarām merdekniñ nāmerdlıġı édi. Bu meẓkūr bolġan sözlerni özige bahāne rāst ḳıldı. Andicān’nı alġandın soñ ménin Ḫocend kélgenimni

èşitip Ḫʷāce Mevlānā Ḳāḍī'nı erk dervāzeside bī-'izzetāne asıp şehīd ḳıldılar. Ḫʷāce [54a] Mevlānā Ḳāḍī'nıñ atı 'Abdu'llāh'dur. Bu at bile meşhūr bolup èdi. Ata ṭarafıdın nesebi Şeyḫ Burhāneddīn Ḳılıç'ḳa müntehī bolur. Ana ṭarafıdın Sulṭān Èlig Māżī'ġa yèter. Ferġāna vilāyetide bu ṭabaḳa muḳtedā ve şeyḫü'l-islām ve ḳāḍī bola kèlgendürler. Ḫʷāce Ḳāḍī, Ḥażret-i Ḫʷāce 'Ubeydullāh'nıñ mürīdi èdi. Alardın terbiyet tapıp èdi. Ḫʷāce Ḳāḍī'nıñ velīlıġıda mèniñ hīç şekkim yoḳtur. Ḳaysı iş velāyetḳa mundın yaḫşıraḳ delīldür kim alarġa ḳaṣd ḳılġanlardın az furṣatta āṭār u 'alāmet ḳalmadı. Ḫʷāce Ḳāḍī 'aceb kişi èdi. Ḳor[ḳ]maḳ anda aşle[n]yoḳ èrdi. Ançа dilīr kişi körülgen èmes. Bu ṣıfat hem velāyet delīlidür. Sāyir-i èl her nèçe bahādır bolsa andaḳ daġdaġası ve tevehhümi bolur. Ḫʷācede aṣlā daġdaġa u tevehhüm yoḳ èdi. Ḫʷāceniñ vāḳi'asıdın soñ Ḫʷāce'ġa mensūb èller miṣl-i nöker ü çāker ve aymaḳ u aḫşamnı tamām tutturup talattılar. Andicān'ġa bola Semerḳand'nı èligdin bèrdük. Andicān hem èligdin çıḳmış. Biz ġāfil az īncā rānde ü az īncā mānde dègen dèk boldı. Bisyār şāḳḳ u düşvār kèldi nè üçün kim tā bādşāh bolup èdim bu nev' nökerdin ve vilāyet- [54b] tin ayrılmaydur èdim. Tā özümni bilip èdim bu yosunluḳ renc ü meşaḳḳatnı bilmeydür èdim. Ḫocend'ḳa kèlgeç ba'żı münāfıḳ-şīve èller Ḫalīfe'ni mèniñ èşikimde köre almadılar. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā'nı ve ba'żılarnı berīn ḳıldılar Ḫalīfe'ġa Taşkend sarı ruḫṣat bèrildi. Ḳāsım Bèg'ni Taşkend'ke ḫān ḳaşıġa yiberip Andicān üstige yürümekni istid'ā ḳılıldı. Ḫān hem çèrig tartıp Āhengerān cölgesi bile kèlip Kendirlik Dabanı'nıñ tüpige tüşkende mèn Ḫocend'din barıp ḫān dedemni kördüm. Kendirlik Dabanı'nı aşıp Aḫsī'ni[ñ] ṭarafıġa tüşüldi. Ol ṭarafdın muḫālifler hem bolġan çèriglerini yıġıp Aḫsī kèldiler. Bu furṣatta Bāb Ḳurġanı'nı mèni dèp berkittiler. Ḫān'nıñ bir nème ḥiyel yürüşidin muḫālifler Bāb Ḳurġanı'nı zorlap aldılar. Ḫān'nıñ egerçi özge aḫlāḳ u eṭvārı ḫūb èrdi, velī sipāhīlıḳ bile serdārlıḳdın bisyār bī-behre èdi. İş bu yèrge yètkende kim eger yana bir köç yürülse èdi köpreki bu èdi kim uruşsız oḳ vilāyet müyesser bolġay èdi. Uş mundaḳ maḥallda muḫāliflerniñ firīb-āmīz sözlerini ḳulaḳḳa alıp ıṣlāḥ ḥikāyetini araġa salıp [55a] Ḫʷāce Ebū'l Mekārim bile Tenbel aġası Bèg Tilbe'ni, kim ol maḥallda ḫānnıñ èşik aġası èdi, èlçilikke yiberdiler. Ol cem' özleriniñ ḫalāṣlıġı üçün bir nèçe çın ve

yalġan sözler aytıp ḫānġa yā aradaġılarġa pāre ve rişve ḳabūl ḳıldılar. Ḫān uş munça bile mürāca‘at ḳıldı. Bėgler ve içkiler ve yigitler kim mėniñ bile ḳalıp ėdiler ekşeriniñ köçleri Andicān’da ėdi. Çün Andicān almaḳtın me’yūs boldılar, bėg ü bėgātdın ve yigit yeleñdin yėti sėkiz yüz kişi mėndin tamām ayrıldılar. Ayrılġanlardın bėglerdin ‘Alī Derviş Bėg, ‘Alī Mezīd Ḳoçın, Muḥammed Bāḳır Bėg, Şeyḫ ‘Abdu’llāh Ėşik Aġa, Mīrim Lāġarī. Mėniñ bile ḳalġanlar ġurbet bile miḫnetni iḫtiyār ḳılġanlar yaḫşı yaman taḫmīnen iki yüzdin köprek, üç yüzdin azraḳ bolġay ėdi. Bėglerdin Ḳāsım Ḳoçın Bėg, Veys Lāġarī Bėg, İbrāhīm Saru Munglıġ Bėg, Şīrim Taġayı, Sīdī Ḳara Bėg. İçkilerdin Mīrşāh Ḳoçın, Seyyid Ḳāsım, Ėşik Aġa, Celāyir Ḳāsım. ‘Aceb, Muḥammed Dost-ı ‘Alī Dost Ṭaġayı, Muḥammed ‘Alī Mübaşşir, Ḫudāberdi Tuġçı Moġul, Yārek Ṭaġayı, Sulṭān Ḳulı-ı Bābā Ḳulı, Pīr Veys, Şeyḫ **[55b]** Yār, ‘Alī Bilāl, Ḳāsım Mīrāḫur, Ḥaydar Rikābdār. Maña bisyār düşvār kėldi. Bī-iḫtiyār ġalebe yıġladım. Andın Ḫocend’ḳa kėldim. Mėniñ anamnı ve uluḳ anamnı ba‘żı mėniñ bile ḳalġanlarnıñ köçleri bile Ḫocend’ḳa mėniñ ḳaşımġa yiberdiler. Ol Ramażān’nı Ḫocend’ḳa ötkerildi. Sulṭān Maḥmūd Ḫān’ġa kişi yiberip kömek tilep Semerḳand üstige atlanıldı. Oġlı Sulṭān Muḥammed Ḫānīke’ni ve Aḥmed Bėg’ni tört bėş miñ çėrig bile Semerḳand üstige ta‘yīn ḳılıp ḫān hem atlanıp Ura Tėpegeçe kėldiler. Anda ḫānnı körüp Semerḳand üstige Yār Yaylaḳ bile müteveccih boldum. Sulṭān Muḥammed Sulṭān ve Aḥmed Bėg özge yol bile ilgerirek Yār Yaylaḳ kėliptür. Mėn Bürke Yaylaḳı bile Señzār’ġa, kim Yār Yaylaḳ’nıñ Dārūġanişīni ol ḳurġandur, kėldim. Sulṭān Muḥammed Sulṭān ve Aḥmed Bėg, Şeybānī Ḫān’nıñ kėlip Şīrāz ve ol nevāḥīni çapḳan ḫaberini tapıp yanıpturlar. Żarūr[et] boldı. Mėn hem yanıp Ḫocend’ġa kėldim. Çün salṭanat daġdaġası ve mülk-gīrlik dā‘iyesi bar, bir ḳatla iki ḳatla iş yürümegen bile baḳıp olturup bolmas. Andicān’ġa yürüşmek ḫayāli bile kömek tiley Taşkend’ke ḫān ḳaşıġa **[56a]** bardım. Şāh Bėgim’ni ve uruḳ ḳayaşnı hem yėti sėkiz yıl bar ėdi körmeydür ėdim. Bu bahāne bile alarnı hem körüldi. Nėçe kündin soñ Seyyid Muḥammed Mīrzā, Duġlat’nı ve Eyyūb Bėgçik ve Cān Ḥasan Barın’nı yėti sėkiz yüzçe çėrig bile kömek ta‘yīn ḳıldılar. Bu kömekni alıp kėlip Ḫocend’te tevaḳḳuf ḳılmay öte çıḳıp ılġap Kend-i

Bādem[ni] sol ḳolda ḳoyup kėlip kėçe bile şatu ḳoyup Nesūḫ Ḳurġanı'nı kim Ḫocend'tin on yıġaç yoldur, Kend-i Bādem'din üç yıġaç oġurlap alduk. Ḳavun bışıġı ėdi. Nesūḫ'da bir nev' ḳavun bolur kim İsmā'īl Şeyḫī dėrler. Tėrisi sarıġ kīmoḫtluḳ āsūde ḳavun bolur. Tuḫmı almaça, göşti tört ėlig, 'aceb leẕīẕ ḳavundur. Ançа ḳavun ol nevāḥīde bolmas. Tañlasıġa Moġul bėgleri 'arżġa yėtkürdiler kim "Kişimiz az. Bu bir ḳurġannı alġan bile nė iş açılġay?" Fi'l-vāḳi' andaḳ ėdi. Anda turarnıñ yā ḳurġannı berkitürniñ maşlaḥatını tapmay yanıp yana Ḫocend'ġa kėldük. Uşbu yıl Ḫüsrev Şāh Baysunġur Mīrzā bile çėrig tartıp Çaġānyān kėlip mekr ü firīb bile Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'[ġa] ėlçi yiberdi kim **[56b]** "Kėliñ, Semerḳand üstige yürüliñ. Semerḳand müyesser bolsa bir mīrzā Semerḳand'ta olturġay, yana bir mīrzā Ḥişār'da." Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ bėg ve içkisi ve yigit yeleñi āzürde bolup ėdiler, bu cihettin kim Şeyḫ 'Abdu'llāh Barlas, Baysunġur Mīrzā ḳaşıdın Sulṭān Mes'ūd Mīrzā ḳaşıġa kim bardı, çün Mīrzā'ġa ḳayn-ata ėdi, asru uluġ ri'āyet taptı. Bāvücūd kim Ḥişār vilāyeti muḥaḳḳar u muḫtaşar vilāyetdür, 'alūfesini miñ tümen fülūs ḳılıp Ḫutlān vilāyetini der-best bėrdi. Ḫutlān vilāyetide Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ ḫayli bėgleriniñ ve içkiler[i]niñ teni bar ėrdi. Barçanı mutaşarrıf boldı. Özi ve oġlanları küllī ü cüz'-i ėşik iḫtiyārnı aldılar. Āzürde bolġanlar ḳaçıp ḳaçıp Baysunġur Mīrzā'ġa kėle başladılar. Firīb-āmīz sözler bile Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nı ġāfil ḳılıp Çaġānyān'dın ılġap naḳāre vaḳtıda Ḥişār ḳurġanını ḳapay aldılar. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā ḳurġandın taşḳarı maḥallātta atası salġan Devletserā atlıḳ 'imārette ėrdi. Ḳurġanġa kire almay ḳaçıp Şeyḫ 'Abdu'llāh Barlas bile Ḫutlān sarı tarttı. Arada Şeyḫ 'Abdu'llāh Barlas'dın ayrılıp Uyaç Güẕerı bile ötüp Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'ġa bardı. **[57a]** Ḥişār vilāyeti müyesser bolġaç Baysunġur Mīrzā'nı Ḥişār'da olturġuzup Ḫutlān'nı Velī'ġa bėrdi. Nėçe kündin soñ Belḫ'ni ḳapamaḳ dā'iyesi bile atlandı. Özidin ilgerirek Naẓar Bahādır atlıḳ uluḳ nökerini üç tört miñ kişi bile Belḫ nevāḥīsiġa yiberip üç tört kündin soñ Baysunġur Mīrzā'nı alıp kėlip Belḫ'ni muḥāṣara ḳıldı. Belḫ'te İbrāhīm Ḥüseyn Mīrzā ėdi. Yana Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ bėgleridin hem ḫayli bar ėrdi. İnisi Velī'ġa ḳalın çėrig ḳoşup Şaburġān'nı ḳapamaḳḳa ve ol nevāḥīni tālān u tārāc ḳılmaḳḳa yiberdi velī barıp Şaburġān'nı

yavuḳdın hem ḳapay almadı. Bolġan çérigni Zerdek Çöli'dağı él ve ulusnı çapḳalı yiberdi. Barıp Zerdek Çöli'ni çapıp yüz miñdin artuḳraḳ ḳoy ve üç miñge yavuḳ téve alıp kéldiler. Velī andın Sān u Çārik vilāyetini çapıp talap taġda ba'żı berk ilgen éllerni alıp kélip Belḫ'te aġasıġa mülḥaḳ boldı. Ḫüsrev Şāh, Belḫ'ni muḥāṣara ḳılġan furṣatta bir kün meẕkūr bolġan Naẓar Bahādır atlıḳ nökerini Belḫ'niñ arıḳlarını yıḳḳalı yiberdi. İçkeridin Téñribérdi [57b] Samançı kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ ri'āyet ḳılġan bégi édi. Yétmiş seksen yigit bile çıḳıp kélip Naẓar Bahādır bile rūberū bolup yıḳıtıp başını késip alıp ḳal'aġa kirdi. Bisyār merdāne barıp nümāyān iş ḳıldı. Hem uşbu yıl Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Zū'l Nūn Arġun'nıñ ve oġlı Şāh Şucā'nıñ, kim Bedī'üzzamān Mīrzā'ġa nöker bolup ḳız bérip fitne ü fesād maḳāmıda édiler. Def'iġa çérig tartıp kélip Büst'ḳa tüşti. Çérigige hīç ṭarafdın aşlıḳ kélmedi. Açlıḳdın tañ kéle yavuşup édiler kim Büst dārūġası Büst'niñ ḳurġanını bérdi. Büst'niñ ẕaḫīresiniñ mededi bile Ḫorāsān'ġa mürāca'at ḳıldı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dék uluḳ bādşāh munça esbāb u ṭumṭurāḳ bile néçe nevbet Ḳunduz u Ḥiṣār u Ḳandahār üstige çérigler tartıp ala almadı. Yanġan üçün oġlanları ve yigitleri munça dilīr bolup yaġılıḳlar ve fitneler ḳıldılar. Yazıġa Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā oġlı Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā'nıñ def'-i żararıġa kim Astarābād'ḳa musallaṭ bolup yamanlıḳ maḳāmıda édi, Muḥammed Velī Bég başlıḳ béglerni ḳalın çérig bile ılġar yiberip özi Nişīn Öleñi'de olturup édi kim Bedī'üzzamān Mīrzā ve Zū'l Nūn'nıñ oġlı Şāh Bég [58a] ġāfillıḳta çérig tartıp Mīrzā'nıñ üstige kéldiler. İttifāḳāt-ı ḥasenedin Sulṭān Mes'ūd Mīrzā, kim Ḥiṣār'nı aldurup Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'ġa kéledür édi, uşbu kün yétişti. Astarābād'ḳa barġan çérig hem kélip uşbu kün Mīrzā'ġa mülḥaḳ boldı. Rūberū bolġaç oḳ uruşa hem almadı. Bedī'üzzamān Mīrzā bile Şāh Bég ḳaçtı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nı yaḫşı körüp küyevlikke yükündürüp 'ināyet ü şefaḳat maḳāmıda édi kim Ḫüsrev Şāh'nıñ inisi Bāḳī Çaġānyānī, kim mundın burunraḳ kélip Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā mülāzemetide bolur édi, engīzi bile Ḫorāsān'da turmay bir bahāne bile çıḳıp Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'dın bī-ruḫṣat Ḫüsrev Şāh'ġa bardı. Ḫüsrev Şāh, Ḥiṣār'dın Baysunġur Mīrzā'nı tilep kéltürdi. Uşbu furṣatta Uluġ Bég Mīrzā'nıñ oġlı Mīrānşā[h] Mīrzā atası bile yaġıḳıp Hezāre'ġa kirip Hezāre'de hem bī-i'tidāllıḳlar

ḳılıp Hezāre'de tura almay ol hem Ḫüsrev Şāh ḳaşıġa kėlip ėdi. Ba'żı kūteh-endīşler ḫod berīn ėd[i]ler kim üçele bādşāhzādeni öltürüp Ḫüsrev Şāh atıġa ḫuṭbe oḳutḳaylar. Ol şıḳḳnı maşlaḥat körmey Sulṭān Mes'ūd [58b] Mīrzā'nı, kim kiçiklikidin beri saḫlap ulġatıp ėdi, bėg atakesi ėdi, bu bėş künlük dünyā maşlaḥatı cihetidin, kim nė aña vefā ḳıldı ve nė hīçkimge vefā ḳılġusıdur, tutup bu kūr-nemek merdek közlerige nīşter salıp kūr ḳıldı. Bir nėçe kökeldaş, imeldaş ve bayırısı Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nı alıp Semerḳand'ġa Sulṭān 'Alī Mīrzā ḳaşıġa kėltürür ḫayāli bile Keş'ḳa kėldiler. Ol cemā'at hem ḳaṣd maḳāmıda boldılar. Keş'din ḳaçıp Çārcū Güẕerı bile ötüp Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ḳaşıġa bardı. Her kim ki mundaḳ şenī' ḥareketke iḳdām ḳılġay ve ol kişige kim bu nev' işke ihtimām ḳılġay yüz miñ la'netdür. Dāmen-i ḳıyāmetḳaça kim Ḫüsrev Şāh'nıñ bu ef'ālını ėşitse la'net ḳılsun. Bu ef'ālını ėşitip la'net ḳılmaġannı hem sezāvār-ı la'net bilsün. Bu şenī' ḥarekettin soñ Baysunġur Mīrzā'nı bādşāh ḳılıp Ḥişār'ġa ruḫṣat bėrdi. Mīrānşāh Mīrzā'ġa Seyyid Kābil'ni kömek ḳoşup Bāmyān sarı yiberdi.

Vaḳāyi'-i sene erba'a ve tis'a mie[45]

Semerḳand ve Andicān'ġa mükerreren yürüşüp hīç iş açılmay yana yanıp Ḫocend'ġa kėldük. Ḫocend muḥaḳḳar yėridür. Yüz iki yüz nökerlik kişiniñ evḳātı teşvīş [59a] bile öter. Dā'iyelıḳ kişi nėçük baḳıp olturġay? Muḥammed Ḥüseyn Gürgān Duġlat, kim Ura Tėpe'de ėdi, Semerḳand'ġa yürüşmek dā'iyesi bile aña kişiler yiberip sözleşip Yār Yaylaḳ kėntleridin Peşāġar'nı, kim Ḥażret-i Ḫʷāce'niñ mülk kėntleridindür, bu feterātta aña ta'alluḳ bolup ėdi, tiledük kim bu ḳış 'āriyyetī bėrgey tā anda olturup Semerḳand vilāyetiġa ėligdin kėlgençe ėvrüşgey biz. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā hem rāżī boldı. Ḫocend'tin atlanıp Peşāġar'ġa müteveccih boldum. Zāmīn'ġa yėtken furṣatta ısıttım. Bāvücūd-ı ısıtma Zāmīn'din atlanıp ılġar ḳılıp taġ yolı bile ötüp Ribāṭ-ı Ḫʷāce'niñ üstige kėldim kim ġāfillıḳta şatu ḳoyup çıḳıp Ribāṭ-ı Ḫʷāce Ḳurġanı'nı, kim Şāvdār tümeniniñ Dārūġanişīnı oldur, alılġay. Ṣubḥ vaḳtı yėtildi. Ėli ḫaberdār boldılar. Yana yanıp hīç yėrde tevaḳḳuf ḳılmay Peşāġar'ġa

[45] Dokuz yüz dört senesi vekayi

kėlildi. Bāvücūd-ı ısıtma on üç on tört yıġaç yolnı şu‘ūbet u meşaḳḳat bile ḳaṭ‘ ḳıldım. Nėçe kündin soñ İbrāhīm Saru’nı ve Veys Lāġarī’ni ve Şīrim Taġayı’nı içki bėgler ve yigitler bile ılġar ta‘yīn ḳılduk kim barıp Yār Yaylaḳ ḳurġanlarını söz bile yā zor bile ėliglegeyler. Ol furṣatta [59b] Yār Yaylaḳ, Seyyid Yūsuf Bėg’de ėdi. Mėn Semerḳand’dın çıḳḳanda ḳalıp ėdi. Sulṭān ‘Alī Mīrzā hem ri‘āyet ḳılıp ėdi. Seyyid Yūsuf Bėg ini oġlını Yār Yaylaḳ ḳurġanlarınıñ żabṭ u rabṭıġa yiberip ėdi. Aḥmed Yūsuf, kim bu tārīḫde Siyāl Kut ḥükūmeti andadur, ol ḳurġanlarda ėdi. Bizniñ bėgler ve yigitler hem barıp tamām ḳış ba‘żı ḳurġannı ṣulḥ bile ėliglediler, ba‘żını uruşup zor bile aldılar, ba‘żını ‘ayyārlıḳ ve incgelik bile oġurlap mutaṣarrıf boldılar. Ol vilāyetlerde Moġul ve Özbek cihetidin hīç kėnt yoḳtur kim anıñ ḳurġanı bolmaġay. Uşbu furṣatlarda bizniñ cihetimizdin Seyyid Yūsuf Bėg ve ini oġlıdın bedgümān bolup Ḫorāsān’ġa ruḫṣat bėrdiler. Bu ḳış bu nev‘ telāş ve tartış bile ötti. Yaz bola ṣulḥ üçün Ḫʷāce Yaḥyā’nı yiberdiler. Özleri hem çėrig engīzi bile Şīrāz ve Kābud nevāḥīsiġa kėldiler. Bizniñ bolġan sipāhīmiz iki yüzdin köprek ve üç yüzdin azraḳ bolġay ėdi, her ṭarafda küçlüg ġanimler. Andicān’ġa ėvrüşüp ṭāli‘ hīç meded ḳılmadı. Semerḳand’ġa ėlig ḳoyup hīç iş açılmadı. Żarūrettin ṣulḫgüne ḳılıp Peşāġar’dın [60a] mürāca‘at ḳılıldı. Ḫocend bir muḥaḳḳar yėr, bir bėgniñ evḳātı anda teşvīş bile öter. Bir yarım yılġa yavuḳ ehl ü ‘iyāl bile anda ėdük. Ol müselmānlar hem bu müddette imkānı barıça ḫarc tartmaḳda ve ḫidmet ḳılmaḳta taḳṣīr ḳılmadılar. Yana nė yüz bile Ḫocend’ġa barılġay? Ḫocend’ḳa barıp hem kişi nė ḳılġay? Barmaḳḳa nė meskenī turmaḳḳa nė me’meni. Āḫir uşbu tereddüd u tefriḳa bile Ura Tėpe’niñ cenūb ṭarafıdaġı yaylaḳlarġa barduk. Nėçe kün ol nevāḥīde öz işimizge ḫayrān barur turarımızını bilmey sergerdān ötkerildi. Bir kün uşbu yėrde ėgende Ḫʷāce Ebū’l Mekārim, kim bizniñ dėk celāy-ı vaṭan bolup sergerdān ėdi, mėni köre kėldi. Barur turar yėrimizdin ve ḳılur ḳılmas işimizdin isti‘lām u istifsār ḳılıp müte’essir bolup bizniñ ḫālimizġa riḳḳat ḳılıp fātiḥa oḳup bardı. Maña hem bisyār te‘sīr ḳıldı. Riḳḳat ḳıldım. Uşbu kün kėç namāz-ı dīger dereniñ ayaġıdın bir atlıḳ kişi peydā boldı. Bu ḫod ‘Alī Dost Ṭaġayı’nıñ nökeri ėgendür, Yulçuḳ atlıḳ. Bu mażmūn bile yiberiptür kim “Egerçi mėndin ‘aẓīm günāhlar ṣādr boldı, velī ümīdim bar kim

‘ināyet ḳılıp günāhımnı baġışlap [60b] bėrige müteveccih bolsalar, Merġīnān’nı tapşurup bir nev‘ ḳulluḳ ve ḫidmetkārlıḳ ḳılġay mėn. Günāhım arıp ḥicābım ref‘ bolġay.” Mundaḳ müteḥayyirlıḳ ve sergerdānlıḳda bu ḫaber kėlgen bile hīç endīşe ü tevaḳḳuf ḳılmay, uşol zamān oḳ kim āftāb olturur çaġ ėdi, Merġīnān’ġa ılġar ṭarīḳa[sı] bile müteveccih boldum. Bu yėr bile Merġīnān arası taḫmīnen yėgirme tört, yėgirme bėş yıġaç bolġay ėdi. Ol kėçe tañ atḳunça ol küni namāz-ı peşīngėçe hīç yėrde tevaḳḳuf ḳılmay yürüldi. Namāz-ı peşīn Ḫocend’niñ Tenük Āb atlıḳ kėntige tüşüldi. At savutup atġa boġuz bėrip tün yarımı naḳāre vaḳtıda Tenük Āb’dın atlanıldı. Ol kėçe tañ atḳunça ve ol küni āftāb batḳunça ve yana kėçesi tañdın burunraḳ Merġīnān’nıñ bir yıġaçıġa yėtkende Veys Bėg ve ba‘żı tereddüt ḳılıp ‘arżġa yėtkürdiler kim “‘Alī Dost nė nev‘ yamanlıḳ ḳılġan kişidür? Arada bir nevbet iki nevbet kişi barmay kėlmey güft ü gū ve ‘ahd u şarṭ bolmay nė i‘timād bile baradur biz?” Fi’l-vāḳı‘ tereddüdleriniñ vechi bar ėrdi. Bir zamān turup kėñeş ḳılduk. Āḫir muña ḳarār taptı kim bu tereddüdlerniñ egerçi vechi bar, velī [61a] mundın burunraḳ kėrek ėrdi. Üç kėçe kündüz tinmey tevaḳḳuf ḳılmay yėgirme tört, yėgirme bėş yıġaç yolnı kėldük. Nė atta mecāl ḳalıptur ve nė kişide bu yėrdin nė nev‘ yanılġay? Yanıp hem ḳay sarıġa çıḳılġay çün munça kėliptür biz, barmaḳ kėrek. Hīç nėme Teñri’niñ ḫavāsetidin özge bolmas. Sözni muña ḳoyup tevekkül ḳılıp tėpredük. Sünnet vaḳtı ėdi kim Merġīnān ḳurġanınıñ ėşikige kėldim. ‘Alī Dost Ṭaġa’yı dervāzeniñ arḳasıda turup dervāzeni açmay ‘ahd iltimās ḳıldı. ‘Ahd u şarṭ ḳılġandan soñ dervāzeni açıp dervāze arasıda mülāzemet ḳıldı. ‘Alī Dost’nı körgendin soñ ḳurġan içide bir münāsib ḫavālīda tüşüldi. Mėniñ bile bolġan kişi uluġ u kiçik iki yüz ḳırḳ kişi ėdi. Uzun Ḥasan ve Sulṭān Aḥmed Tenbel vilāyet ėlige bisyār ẓulmlar ötkerip yaman āma‘āş ḳılıp ėdiler. Vilāyet ėli tamām mėni tiler ėdiler. Merġīnān’ġa kirgendin iki üç kün soñ Ḳāsım Bėg’ge Pişāġar’dın ve yeñi nöker bolġanlardın ve ‘Alī Dost Bėg’niñ nökerleridin yüzdin köprek kişi ḳoşup Andicān’dın cenūb ṭarafıdaġı taġ ėl- [61b] lerige miṣl-i Aşpārīyān ve Turuḳşārān ve Çekrek ve ol nevāḥīlarġa yiberildi kim istimālet bile ya zor bu ėllerni kėltürgey. İbrāhīm Saru’nı ve Veys Lāġarī’nı ve Sīdī Ḳara’nı Aḫsī ṭarafıġa yüzge yavuḳ kişi

bile yiberildi kim Ḫocend Suyı'nı kėçip ol yüzdeki ḳurġanlar bile taġ ėllerini her ṭarḥ ḳılıp bizge baḳturġaylar. Bir nėçe kündin soñ Uzun Ḥasan ve Sulṭān Aḥmed Tenbel, Cihāngīr Mīrzā'nı alıp nė kim bolġan sipāhī ve Moġul'nı yıġıp Andicān çerigge çıḳar kişisini çerigge çıḳarıp Merġīnān'nı ḳapamaḳ dā'iyesi bile Merġīnān'nıñ bir şāri'sıda şarḳ sarı Sipān atlıġ kėntke kėlip tüştiler. Bir iki kündin soñ yasanıp yaraġlanıp Merġīnān'nıñ maḥallātıġa kėldiler. Bāvücūd kim Ḳāsım Bėg'ni ve İbrāhīm Saru ve Veys Lāġarī başlıġlarnı iki ṭarafġa ılġar yiberilip ėdi, mėniñ bile Ma'dūdī ḳalıp ėdi. Bolġan yigitler yasanıp çıḳtılar, maḥallāttın ilgeri kėlgenni ḳoymadılar. Ol küni Ḫalīl Cuhra Dastārpeç yaḫşı yürüp ėligi işge yetti. Kėlip hīç iş ḳıla almadılar. Yana ikiley [62a] ḳurġan yavuḳıġa kėlmediler. Ḳāsım Bėg kim Andicān'nıñ cenūbī taġlarıġa barıp ėdi. Aşpārīyān ve Turuḳşārān ve Çekrek ve ol nevāḥīdaḳı taġ u tüzdeki ra'iyyet ve aymaḳ tamām kirdiler. Sipāhī'dın hem birer ikirer bizge ḳaçıp kėle başladılar. İbrāhīm Saru ve Veys Lāġarī başlıġlarġa kim Aḫsī ṭarafıġa sudın ötüp ėdiler, Pap ḳurġanı ve yana bir iki ḳurġan kirdi. Uzun Ḥasan ve Tenbel ẓālim u fāsıḳ u kāfirveş ėller ėdi. Ra'iyyet u vilāyet ėlleri bulardın bisyār aġrıp ėdiler. Aḫsī uluġlarıdın Ḥasan Degçe cemā'atı bile ve yana Aḫsī'niñ bir pāre levend u evbāşını berīn ḳılıp ḳara tayaḳ ḳılıp Aḫsī'niñ taş ḳurġanıdaḳılarnı ḍarb-ı rāst erkge tıḳıp İbrāhīm Saru ve Veys Lāġarī ve Sīdī Ḳara başlıġlarnı tilep Aḫsī'niñ taş ḳurġanıġa kivürdiler. Sulṭān Maḥmūd Ḫān, Bende 'Alī Ḥaydar kökeldaşını ve Ḥācı Ġāzī Manġıt'nı kim uşol furṣatta Şeybānī Ḫān'dın ḳaçıp ḫān ḳaşıġa kėlip ėdi. Yana Bārīn Tümenini[ñ] bėgleri bile bizge kömek ta'yīn ḳılıp ėdi. Uşbu maḥallda kėldiler. Bu ḫaber Uzun Ḥasan'ġa yetip bī-pāy bolup ri'āyet [62b] ḳılġan nökerlerini ve ābdān yigitlerini Aḫsī'niñ ergige kömek ta'yīn ḳılıp yiberdi. Seḥer vaḳtı deryā Ḳaşıġa yėttiler. Biziñ çerig ve Moġul çerigi ḫaber tapıp bir pāre kişini at yalanġaçlatturup sudın kėçürdiler. Kömek kėlgenler yaldırap kėmeni yoḳḳarı tartmay kėçken yėrdin oḳ ḳoya bėrdiler. Ḳurġanġa öte almay ḳoyı tüşti[ler]. Biziñ çerig ve Moġul çerigi tuş tuşdın at yalanġaçlap kire başladılar. Kėmedekiler hīç uruşa almadılar. Ḳarluġaç Baḫşı, Moġul Bėg oġlanlarıdın birni tilep ėligini tutup çapḳulap öltürdi. Nė fāyide kim iş andın ötüp ėdi. Ekşer kėmedekilerniñ ölümge barmaḳıġa bu ḫareket sebeb

boldı. Bir zamānda deryādaḳılarnı arıġ alıp barını ḳırdılar. Uzun Ḥasan'nıñ mu'teber kişileridin Ḳarluġaç Baḫşı ėdi, Ḫalīl Divāne ėdi, Ḳāḍī Ġulām ėdi, bulardın bir Ḳāḍī Ġulām ḳulluḳ bahānesi bile ḫalāṣ boldı. Yana mu'teber yigitleridin Seyyid 'Alī kim mėniñ ḳaşımda mu'teberdür, yana Ḥaydar Ḳulı, yana Ḳulka Kāşġarī yėtmiş seksen ābdān yigitdin uşbu bėş altı Ma'dūdī bėş ḫalāṣ [63a] bolmadı. Bu ḫaberlerni ėşitip Marġīnān nevāḥīside oltura almay Andicān sarıġa bozulġan yosunluḳ aytıp köçtiler. Andicān'da Nāşır Bėg'ni ḳoyup ėdiler, kim Uzun Ḥasan'nıñ yiznesi ėdi. Eger şānīsı bolmasa sālısı ḫod nė söz ėdi kim bar ėdi? Ṣāḥib-i tecribe kişi ėdi, merdānelıḳı hem bar ėdi. Bu keyfiyetlerni bilip alarnıñ bebunyādlıḳını ma'lūm ḳılıp Andicān ḳurġanını berkitip maña kişi yiberdi. Bular Andicān'ġa yėtkende ḳurġan berkigenni ma'lūm ḳılıp sözleri birbirige ḳavuşmay bozulup Uzun Ḥasan köçige Aḫsī sarı tarttı. Sulṭān Aḥmed Tenbel öz vilāyetiġa Oş'ġa bardı. Cihāngīr Mīrzā'nı bir nėçe içkileri ve yigitleri Uzun Ḥasan'dın alıp ḳaçıp Tenbel'ġa kim henüz Oş'ġa yėtmeydür ėdi, barıp ḳoşuldılar. Andicān'nıñ berkigen ḫaberi maña kėldi. Hīç tevaḳḳuf ḳılmay Merġīnān'dın āftāb çıḳa atlanıp tüş ḳaytıp ėdi kim Andicān'ġa kėldim. Nāşır Bėg'ni ve oġlanlarını, kim Dost Bėg ve Mīrim Bėg bolġay, körüp sorup 'ināyet u şefḳattın umīdvār serefrāz ḳıldım. Ata vilāyeti kim iki yilge yavuḳlaşıp [63b] ėdi kim ėligdin çıḳıp ėdi, Teñri 'ināyeti bile Ẕī'l-ḳa'de ayıda sene-i toḳuz yüz törtte yana müyesser u musaḫḫar boldı. Sulṭān Aḥmed Tenbel, kim Cihāngīr Mīrzā bile ḳatılıp Oş sarı tartıp ėdi. Oş'ḳa kirgeç Oş'da hem ḳızıl ayaḳ ḳara tayaḳ ḳılıp ḍarb-ı rāst ura ura Oş'dın ḳavlap ḳurġannı biziñ üçün saḫlap bizge kişi yiberdiler. Cihāngīr Mīrzā ve Tenbel Ma'dūdī bile sarāsīmavār barıp Özkend'ke kirdiler. Uzun Ḥasan kim Andicān'ġa kire almay Aḫsī ṭarafıġa barıp ėdi, ḫaber kėldi kim barıp Aḫsī'niñ arġıġa kirmiş. Çün serdār u serfitne bu ėdi, bu ḫaber kėlgeç Andicān'da tört bėş kündin artuḳ tevaḳḳuf ḳılmay Aḫsī 'azīmeti ḳılduk. Aḫsī'ġa yėtkeç çāre ḳılmay 'ahd u emān tilep ḳurġanını tapşurdı. Bir nėçe kün Aḫsī'de turup Aḫsī ve Kāsān ve ol yüzniñ iş küçini żabṭ u serencām ḳılıp ılġar kėlgen Moġul bėglerige ruḫṣat bėrip Uzun Ḥasan'nı köç ve müte'allıḳları bile alıp Andicān'ġa kėlildi. Aḫsī'de Ḳāsım 'Aceb'ni, kim içki cėrgeside ėdi, allımda bėglik mertebesiġa yėtip ėdi, 'ārīyetī ḳoyuldı. Çün 'ahd ḳılılıp

ėdi, cān u mālıġa żarar u noḳṣān yėtkürmey Ḳara Tigin yolı bile Ḥiṣār sarıġa [64a] icāzet bėrildi. Ma‘dūdī bile Ḥiṣār’ġa bardı. Özge tamām nökerleri ayrılıp ḳaldılar. Bu fetretlerde bizge ta‘alluḳ ėlgünni ve Ḫ^{w}āce Ḳāḍī ve müte‘allıḳlarını tutḳan talaġan bular ėdiler. Ba‘żı bėgler bile ittifāḳ ḳılıp sözni muña ḳoyduk kim “Munça çoġulluḳ ve bozuḳçılıḳ ḳılġan ve munça bizge ta‘alluḳ mü’min u müselmānnı tutḳan talaġan bu cemā‘at ėdiler. Özleriniñ bėglerige nė vefā ḳıldılar kim bizge vefā ḳılġaylar? Bularnı tuttursak nė ‘ayb bolġay? Bī-taḫṣīṣ biziñ közümizniñ utrusıda biziñ atımızını minip biziñ tonumızını kėyip biziñ ḳoyumızını yėp yürügeyler. Muña ḫod kim taḥammül ḳıla alġay? Eger teraḥḥum ḳılıp tutturulmasa ya tiletilmese biziñ bile ḳazaḳlıḳlarda ve miḥnetlerde bolġan cemā‘atnıñ ḥāżır tanıġan māllarıġa bārī fermān bolsa kim ėliglerige kirse uş munça bile ḳutulsalar minnetler tutsalar kėrek.” Fi’l-vāḳi‘ ma‘ḳūl köründi. Fermān boldı kim biziñ bile bolġanlar tanıġan nėmelerini alsunlar. Egerçi ma‘ḳūl u müvecceh ėdi, bir nėme şitāb bolmış. Cihāngīr Mīrzā dėk muzı yanımızda olturup ėlni [64b] mundaḳ yürütmek hīç ma‘nāsı yoḳ ėdi. Mülkgīrlikde ve memleketdārlıḳta egerçi ba‘żı işler ẓāhirde ma‘ḳūl u müvecceh körünür, velī her işniñ ẓımnıda yüz miñ mülāḥaẓa vācib u lāzımdur. Uşbu bir bī-mülāḥaẓa ḥükm ḳılġanımızdın ne miḳdār şor u fitneler ḳoptı. Āḫir Andicān’dın ikinçi nevbet çıḳḳanımızġa sebeb uşbu bī-te’emmül ḥükm ḳılġanımız boldı. Bu cihettin Moġullar özlerige dağdağa u tevehhüm yol berip Ribāṭak Orçını’dın kim iki su arası hem dėrler, Özkend ṭarafıġa köçüp Tenbel’ġa kişi yiberdiler. Mėniñ anam ḳaşıda miñ bėş yüz iki miñge yavuḳ Moġul ulusıdın bar ėrdi. Yana Ḥiṣār’dın Ḥamza Sulṭān ve Mehdī Sulṭān ve Muḥammed Duġlat alar bile uş munça çaġlıġ Moġul kėlip ėdi. Hemīşe yamanlıḳ ve bozuḳçılıḳ Moġul ulusıdın bola kėlgendür. Uşbu tārīḫḳaça bėş nevbet mėniñ bile yaġıḳtılar. Andaḳ ėmes kim mėniñ bile bī-münāsebetlıḳ cihetidin yaġıḳmış bolġaylar mundaḳ ḥareketlerni öz Ḫānlarıġa mükerrer ḳıldılar. Bu ḫaberni Sulṭān Ḳulı Canaḳ kim atası Ḫudāyberdi Buḳaḳ’nı [65a] Moġullar arasıda ri‘āyet ḳılıp ėdim, atası burunraḳ ölüp ėdi, özi Moġullar bile bolur ėdi, kėltürdi. Yaḫşı bardı. Öz ėl ve ulusıdın ayrılıp bu ḫaberni yėtkürdi. Egerçi munda yaḫşı bardı, velī soñra andaḳ ḳabāḥatlar ḳıldı kim yüz munıñ dėk ḫidmet bolsa yapḳay, nėçük kim meẕkūr

bolġusıdur. Soñķı ķabāḥatlar hem Moġullıķnıñ netīcesidin ėdi. Bizge ḫaber kėlgeç bėglerni yıġıp meşveret ķılıldı. Bėgler ‘arżġa yėtkürdiler kim “Bu cüzvī işdür. Bādşāh atlanmaķ nė iḥtiyāc? Ķāsım Bėg cemī‘ bėglerni ve çerigni başlap barsun.” Söz muña ķarār taptı. Sehl tuttılar. Bu ra’y ġalaṭ ėgendür. Bu küni Ķāsım Bėg bėglerini ve çerigni başlap çıķtı. Aralaġunça Tenbel ḫod kėlip Moġullarġa ķoşulġan ėgendür. Tañlası ėrte bile Ilâmış Deryāsı’nıñ Yassı Kėçit atlıġ güẕerini ötkeç oķ rūberū bolurlar. Yaḫşı çapķulaşurlar. Ķāsım Bėg özi Sulṭān Muḥammed Arġun bile rūberū bolup iki üç nevbet çapķulap baş çıķarġalı ķoymas. Ġālibā yigitler çapķulaşurlar. Āḫir şikest taparlar. [65b] Ķāsım Bėg, ‘Alī Dost Ṭaġayı, İbrāhīm Saru, Veys Lāġarī, Sīdī Ķara bile üç tört bėgdin ve içkidin çıķtılar. Özge ekṣer bėgler ve içkiler ėligge tüştiler. Ėligge tüşken bėglerdin ve içkilerdin ‘Alī Dervīş Bėg, Mīrim Lāgarī, Toķa Bėg, Ṭaġayı Bėg, Muḥammed Dost, ‘Alī Dost, Mīr Şāh Ķoçın, Mīrim Dīvān. Bu uruşda iki yigit ṭavrī çaġķulaşurlar. Biziñ sarıdın İbrāhīm Saru’nıñ inileridin Ṣamad andaķ çapar kim Şahsuvār’nıñ başıdın keff-i destçe pārçe süñekni ķılıçı alıp kėter. Şahsuvār’nıñ dulġası yoķ ėgendür. Şahsuvār’nıñ başını oydılar, yaḫşı boldı. Ṣamad’nıñ başını oyar kişi yoķ ėdi. Üç tört kündin soñ uşol zaḫm bile oķ bardı. Ķazaķlıķlardın ve felāketlerdin ḫalāṣ bolup yañla vilāyet alġan maḥallda ‘aceb bī-vaķt şikest ėdi. Ķamber ‘Alī Moġul, kim bir rükn-i a‘ẓam ol ėdi Andicān’nı alġan çaġda vilāyetiġa barıp [66a] ėdi, yoķ ėdi. Uşmunça bile Tenbel Cihāngīr’nı alıp kėlip Andicān’nıñ bir şārī‘sı Püşte-i ‘Ayş’nıñ allıdaķı öleñge tüşti. Bir iki ķatla Cilduḫtarān bile yasap Püşte-i ‘Ayş’nıñ dāmenesiġa kėldi. Biziñ yigitler maḥallāt u bāġāttın taşķarı oķ yasap çıķtılar. İlgeri kėle almadı. Dāmenedin oķ narı yandı. Uşbu nevāḥīġa kėlgende tüşken bėglerdin Mīrim Lāġarī’nı ve Toķa’nı öltürdi. Bir ayġa yavuķ bu tėgrede olturup hīç iş ķıla almadı. Oş sarıġa baķa yandı. Oş’nı İbrāhīm Saru’ġa bėrilip ėdi. Anıñ kişisi anda ėdi. Oş’nı berkittiler.

Vaķāyi‘-i sene-i ḫems ve tis‘e mi’e

Vilāyātnıñ atlıġ yayaķ çeriglerige ķadaġa bile tovaçılar ve muḥaṣṣıllar yiberildi. Ķamber ‘Alī’ġa ve yana her ne vilāyetlarġa barġan çeriglerge ihtimām bile tovaçılar çapturup tura ve kėtmān ve baltu ve nė kim bolġan çerig maṣāliḥ u esbābıġa

ihtimāmlıġ muḥaṣṣıllar ta‘yīn ḳılıldı. Vilāyāttın çerigge kėlür atlıġ yayaḳ sürüp ol ṭaraf bu ṭaraf iş küçke barġan nöker u sipāhīnı yıġışturup Teñri’ge tevekkül ḳılıp Muḥarrem ayı- [66b] nıñ on sėkizide Ḥāfıẓ Bėg’niñ çārbāġıġa sefer ḳıldım. Bir iki kün çārbāġda turup ḳalġan esbāb u ālātnı tayar u mükemmel ḳılıp Oş sarı muḫāliflerniñ üstige baranġar u cavanġar u ġul u hirevül u atlıġ yayaḳnı yasap yasal bile oḳ müteveccih bolduk. Oş’ḳa yaḳın yėtken maḥallda ḫaber tapıldı kim muḫālifler Oş nevāḥīside tura almadı. Ribāṭ-ı Serhañ Orçın’ı sarıġa, kim Oş’nıñ şimālıdur, tartmış. Ol aḫşam Lātkend kėntte tüşüldi. Tañlası yasap Oş’dın ötkende ḫaber kėldi kim muḫālifler Andicān sarı barmış. Biz hem Özkend üstige müteveccih bolduk. Özümizdin ilgerirek Özkend nevāḥīsini çapḳalı çapḳunçı ayırduk. Muḫālifler kim Andicān’ġa barurlar, kėçe bile ḫandaḳḳa kirip faṣīlġa şatu ḳoyar çaġda ḳurġandaḳılar tuyarlar. Hīç iş ḳıla almay yandılar. Biziñ çapḳunçı hem barıp Özkend nevāḥīsini kim çapar ança nėme ėliglerige tüşmey yanıp kėldiler. Oş ḳurġanlarıdın Māẕū ḳurġanıda, kim ol arada rāstlıḳ bile meşhūr ḳurġandur. Tenbel inisi Ḫalīl’ni iki yüz iki yüz ėllig kişi bile ḳoyup [67a] ol ḳurġannı bėrkitip ėdi. Yanıp kėlip Māẕū ḳurġanıġa uruş salıp zor kėltürdük. Māẕū ḳurġanı ḫayli rāst ḳurġandur. Şimālī sarı kim saydur, ḫayli bülend vāḳi‘ boluptur. Eger saydın oḳ atsalar şāyed kim faṣīlġa yėtkey. Ābdüzdī uşbu ṭaraf vāḳi‘ boluptur. Ḳurġandın ḳoyıġa baḳa kūçe dėk iki ṭarafdın faṣīl ḳoparıp kėltürüp suġa yėtkürüptürler. Püşte ṭarafları ḫandaḳdur. Sayġa yavuḳ üçün say taşlarıdın uluġ uluġ ḳazan dėk taşlar ḳurġanġa çıḳarıp ėdiler. Ol miḳdār uluġ taşlar kim Māẕū ḳurġanıda attılar, uş munça ḳurġan uruşı bolup hīç ḳurġandın mundaḳ taşlar atmadılar. ‘Abdu’l - Ḳuddūs Kūhbar Kata Bėg’niñ aḳası faṣīl tüpige çıḳıp ėdi. Faṣīldın andaḳ taş urdılar kim hīç yėri yėrge tėgmey dıraḫt mu‘allaḳ aşıp uşandaḳ bülend yėrdin ḳurġannıñ ḫākrīziniñ tüpiġeçe yumalana yumalana kėldi, velī hīç bulmadı. Uşol zamān oḳ atlanıp yürüdi. Dıtahī Ābdüzd’ta Yār ‘Alī Bilāl’nıñ başıġa bir ḍarb taş urdılar. Başını āḫir oydılar. Ḳalın kişi taş bile [67b] żāyi‘ boldı. Ṣabāḥı kim uruş salıldı, çāştgāhdın burunraḳ Ābdüzd alıldı. Aḫşamġaça uruş ėdi. Ābdüzd kim alıldı, boldur[a] almay tañlasıġa amān tilep çıḳtılar. Tenbel’niñ inisi Ḫalīl başlıġ yėtmiş seksen yüz kişini bend ḳılıp Andicān’ġa yiberildi kim iḫtiyāṭ bile saḫlaġaylar. Biziñ hem bėglerimiz ve içkilerimiz ve abdan

kişilerimiz alarnıñ bendiġa tüşüp ėdi. Bu iş ṭavrī vāḳi‘ boldı. Māẕū’[nı] alıp kėlip Oş’nıñ kėntleridin Üncü Tepe dėgen kėntte tüşüldi. Ol ṭarafdın Tenbel, Andicān’dın yanıp Ribāṭ-ı Serhañ Orçın’ı kėntleridin Āb-ı Ḫān dėgen yėrge tüşti. Bu iki çerigniñ arası bir yıġaç bolġay ėdi. Bu furṣatta Ḳamber ‘Alī bahādurluḳ cihatıdın Oş’ḳa bardı. Bir ay ḳırḳ küngeçe olturuldı. Uruş bolması, velī her künde biziñ aşlıġçı ve alarnıñ aşlıġçısı atḳulaşurlar ėdi. Bu müddette kėçeler ordu girdini muḥkem iḥtiyāṭ ḳılılur ėdi. Ḫandaḳ ḳazılur ėdi. Ḫandaḳ bolmaġan yėrde şāḫ tutulur ėdi. Bolġan sipāhī tamām yaraġlanıp ḫandaḳ yaḳasıġa çıḳarlar ėdi. Bāvücūd [68a] munça iḥtiyāṭ her üç tört künde kėçe bile çerigde bir ġavġā ve süren çıḳar ėdi. Bir kün aşlıġçınıñ allıġa Sīdī Bėg Ṭaġa’yı barıp ėdi. Ġanimnıñ kişisi zorraḳ kėlip bayakbār uruş eṣnāsıda Sīdī Bėg’ni aldılar. Uşbu yıl Ḫüsrev Şāh Belḫ üstige çerig barur ḫayālı bile Baysunġur Mīrzā’nı tilep Ḳunduz’ġa kėltürüp Belḫ üstige atlandı. Āv bācḳa yėtken çaġda Ḫüsrev Şāh bedbaḫt kāfir ni‘met salṭanat daġdaġası bile kim salṭanat andaḳ nāḳış bī-hünerlerġa nė nev‘ yėtkey? Nė aṣl nė neseb nė hüner nė ḥesāb nė tedbīr nė şecā‘at nė inṣāf nė ‘adelet… Baysunġur Mīrzā’nı bėgleri bile tutup Baysunġur Mīrzā’ġa kiriş salıp Muḥarrem ayınıñ on ėdi kim mundaḳ ḫoşṭab‘ u pür faẓīlet ve ḥesab u neseb bile ārāste bādşāhzādeni şehīd ḳıldı. Bėgleri ve içkileridin hem bir nėçeni öltürdi.

Baysunġur Mīrzā

Vilādet u nesebi

Vilādeti sėkiz yüz seksen ikide Ḥiṣār vilāyetide ėdi. Sulṭān Maḥmūd Mīrzā’nıñ ikinçi oġlıdur, Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā’dın kiçik, Sulṭān ‘Alī Mīrzā ve Sulṭān Ḥüseyn ve Sulṭān Veys Mīrzā[dın] kim “Ḫān Mīrzā” bile meşhūrdur. Uluġ anası Paşa Bėgim ėdi.

Şekl [68b] ü şemāyili

Uluġ közlüg, ḳoba yüzlüg, orta boyluġ, Türkmen çehrelig, melāḥatlıġ yigit ėdi.

Aḫlāḳ u eṭvārı

‘Adāletpīşe u ādemī u ḫoşṭab‘ u faẓīletlıġ bādşāhzāde ėdi. Üstādı Seyyid Maḥmūd Şī‘ī ėgendür. Bu cihettin Baysunġur Mīrzā hem maṭ‘ūn ėdi. Soñra dėdiler kim Semerḳand’ta ol yaman ‘aḳīdedin yanıp pāk i‘tiḳād boluptur. Ḫayli çaġırġa ḥırşı bar ėrdi. Çaġır içmes maḥallda namāz öter ėdi. Saḫāvetı ve baḫşişi i‘tidāl bile ėdi. Nesḫ-i ta‘līḳ ḫaṭṭını ḫayli ḫūb bitir ėdi. Naḳḳaşlıḳda hem ėligi yaman ėmes ėdi. Şi‘rni hem ṭavrī aytur ėḍi. ‘Ādilī taḫalluş ḳılur ėdi. Şi‘ri dīvān tertīb ḳılġunça bolmaydur ėdi. Bu maṭla‘ anıñdur kim:

Sāyavār az nātavānī cā ba cā mīūftam/ Gar nagīram rū-yı dīvārī zi pā mīūftam[46]

Semerḳand’ta Baysunġur Mīrzā’nıñ ġazelleri ança şāyi‘dür kim kemüy bolġay ėdi kim Mīrzā’nıñ eş‘ārı ol üyde bolmaġay ėdi.

Maşāfları

İki maşāf uruştı, bir ḳatla Sulṭān Maḥmūd Ḫān bile evvel taḫtḳa olturġanıda Sulṭān Maḥmūd Ḫān, Sulṭān Cüneyd Barlas ve ba‘żınıñ ıġvā u engīzi cihetidin Semerḳand almaḳ **[69a]** dā‘iyesi bile çerig tartıp Aḳ Kotal’dın ötüp Ribāṭ, Soġd ve Kenbāy nevāḥīsiġa kėldi. Baysunġur Mīrzā, Semerḳand’dın çıḳtı. Kenbāy’da uruşup yaḫşı bastı. Üç tört miñ Moġul’nıñ boynıġa urdurdı. Ḥaydar Kökeldaş, kim Ḫānnıñ ḥall u ‘aḳdı ėdi, bu uruşda öldi. Yana bir mertebe Buḫārā’da Sulṭān ‘Alī Mīrzā bile uruşup maġlūb boldı.

Vilāyātı

Atası Sulṭān Maḥmūd Mīrzā Buḫārā’nı bėrip ėdi. Atasıdın soñ atasınıñ bėgleri yıġılıp ittifāḳ bile Semerḳand’ta bādşāh ḳıldılar. Buḫārā hem nėçe maḥallġaça munıñ dīvānıġa dāḫil ėdi. Tarḫanlar yaġılıḳıdın soñ anıñ taṣarrufıdın çıḳtı. Mėn Semerḳand’nı alġanda Ḫüsrev Şāh’ḳa tartar bardı. Ḫüsrev Şāh Ḥiṣār’nı alıp bėrdi. Andın hīç evlād ḳalmadı. Ḫüsrev Şāh’ḳa kėlgen maḥallda abaġası Sulṭān Ḫalīl Mīrzā’nıñ ḳızını aldı. Özge ḫatun u ġuması yoḳ ėdi. Andaḳ istiḳlāl bile salṭanat ḳılmadı kim bir kişini öz allıdın ulġaytıp mu‘teber bėg ḳılmış bolġay. Bėgleri ata-

[46] “Zayıflığımdan gölge gibi oraya buraya düşüyorum; eğer bir duvar bulamazsam düşerim.” Arat, age, s. 211.

abaġasınıñ [69b] oḳ bėgleri ėdi. Baysunġur Mīrzā'nıñ vāḳi'asıdın soñ Sulṭān Aḥmed Ḳaravul, Ḳoç Bėg'niñ atası, aḳa-inisi ve köç ve müte'allıḳları bile Ḳara Tekin vilāyetidin çıḳıp bizni dėp kėldi. Ḳamber 'Alī, kim Oş'da bahādır ėdi, bahādırlıḳdın ḳopup ol hem kėldi. Mundaḳ maḥallda ġayb kömeki Sulṭān Aḥmed Ḳaravul cemā'atı bile kėlip ḳatılġannı şükün tutup ṣabāḥı oḳ ġanim üstige yasap yürüdük. Āb-ı Ḫān'da turuş bėrmey yurtıdın köçti. Ba'żı çadır u kilīm u partal dėk nėmeleri çerig ėlige tüşti. Kėlip anıñ yurtıġa tüştük. Uşbu aḫşamı Tenbel Cihāngīr'ni alıp oñ yanımızdın evrülüp Ḫūbān dėgen kėntke, kim Andicān sarı yanımızda bizdin üç yıġaç bolġay ėdi, kėlip kirdi. Ėrtesige biz hem baranġar, cavanġar, ġol hirevülni tertīb ḳılıp kėyim keyip yaraġlanılıp yasal yasap tura kötergen yayaḳlarnı allımızġa salıp ġanim üstige yürüdük. Biziñ baranġar 'Alī Dost Ṭaġayı ėdi tavābı'ı bile cavanġar İbrāhīm Saru ve Veys Lāġarī, Sīdī Ḳara, Muḥammed 'Alī, Mubaşşir Ḫʷāce [70a] Kelān Bėg'niñ aḳası Kiçik Bėg yana ba'żı içkiler, Sultan Aḥmed Ḳaravul'nı ve Ḳoç Bėg'ni aḳa-inileri bile cavanġarġa bitildi. Ḳāsım Bėg ġolda mėniñ ḳaşımda ėdi. İrevül Ḳamber 'Alī ve yana ba'żı içkiler Ḫūbān'nıñ şarḳ cenūb ṭarafıdın Saḳa atlıġ kėntke, kim Ḫūbān'dın bir şāri' bolġay, yėtişip ėdük kim ġanim kişisi Ḫūbān kėntidin yasap çıḳtı. Biz hem ıldamraḳ oḳ yürüdük. Cezm u iḥtiyāṭ mer'ī tutup tura yayaḳ kim tertīb ḳılılıp ėdi, muḳābele bolur maḥallda keyin oḳ ḳaldılar. Teñri 'inayeti bile alarġa hīç iḥtiyāc bolmadı. Yetken bile burunraḳ biziñ cavanġar kişisi anıñ baranġarı bile ėlig alıştı. Ḫʷāce Kelān'nıñ aḳası Kiçik Bėg anda yaḫşı çapḳulaştı. Muḥammed 'Alī Mübaşşir hem Kiçik Bėg'din soñra çapḳulaştı. Uş munça bile tāb kėltüre almay yaġı ḳaçtı. Baranġar bile ıravulga peşāpeş uruş yėtmedi. Ḳalın yigitlerni kėltürdiler. Boyunlarıġa buyurduk kim urdılar. Biziñ bėgler Ḳāsım Bėg ve 'Alī Dost Bėg köpreki 'Alī Dost cezm u serdārlıḳnı ri'āyet ḳılıp ḳavġunçı- [70b] nı yıraḳ yibergenni maşlaḥat körmediler. Bu cihettin ḳalın kişisi ėligge tüşmedi. Ḫūbān kėntige oḳ tüştük. Mėniñ evvel maṣāf uruş uruşḳanım uşbu ėdi. Teñri te'ālā öz faẓl u keremi bile feṭḥ u ẓafer rūzī ḳıldı. Şükün tuttuk. Tañlasıġa oḳ atamnıñ anası, mėniñ uluġ anam Şāh Sulṭān Bėgim, Andicān'dın kėldi. Bu ḫayāl bile kim Cihāngīr eger ėligge tüşken bolsa der-ḫʷāst ḳılġay. Çün ḳış yavuḳlaşıp ėdi, yazıda aşlıġ tölük ḳalmaydur

ėdi. Özkend üstige barurnı maṣlaḥat körmey Andicān'ġa mürāca'at ḳılıldı. Nėçe kündin soñ keñeşip sözni muña ḳarār bėrildi kim Andicān'da ḳışlamaḳdın ġanim kişisige hīç żarar u āsībi yėtmes, belki oġurluḳ ve ḳazaḳlıḳ bile küçletmekiniñ iḥtimālı bardur. Bir yėrde ḳışlamaḳ kėrek kim çerig ėli aşlıġsızlıḳtın 'āciz bolmaġay ve ġanim kişisige hem ḳabal yosunluḳ 'ācizlıḳı bolġay. Bu maṣlaḥat üçün Ribāṭak Orçını'da kim bu Ribāṭak Orçını'nı İki Su Arası hem dėrler, Armiyān ve Nuş āb nevāḥī- [71a] side ḳışlamaḳ ḫayālı bile Andicān'dın köçüp meẕkūr bolġan kėntlerniñ nevāḥīsiġa kėlip ḳışlaḳ salduk. Bu nevāḥī yaḫşı avlaġ yėrler bolur. Ilâmış Deryāsı'nıñ yaḳınıdaḳı ḳalın cengellerde buġu maral ve toñuz köp bolur. Uşaḳ uşaḳ cengelleride ḳırġavul ve tavuşḳan ḳalın bolur. Püşteside tülküsi bisyār bolur ve rengīn bolur. Tülküsi özge yėrniñ tülküsige baḳa yügürük bolur. Bu ḳışlaḳta ėgende her iki üç künde avġa atlanur ėdim. Uluġ cengellerni örtep buġu maral avlar ėdük. Uşaḳ cengellerige cerge salıp ḳırġavulġa ḳuş salıp gezler ėdük. Ḳırġavulları bī-ḥad semiz bolur. Tā ol ḳışlaḳta ėdük, ḳırġavul ėti ferāvān ėdi. Uşbu ḳışlaḳta ėgende Ḫudāyberdi Tuġçı, kim yañı ri'āyet ḳılıp bėg ḳılıp ėdim, iki üç ḳatla tüşüp Tenbel'niñ ḳazaḳını basıp başlar kesip kėltürdi. Andicān ve Oş nevāḥīsidin hem ḳazaḳ yigitler 'ayyārlıḳ bile tinmey barıp ılḳıların sürüp bisyār 'āciz ḳıldılar. Eger ol ḳışnı uşol ḳışlaḳta ötkerilse ėdi, köprek iḥtimāli bu ėdi kim [71b] yazġaça uruşsız oḳ bozulġaylar ėdi. Uş mundaḳ ġanimnı zebūn u 'āciz ḳılġan maḥallda Ḳamber 'Alī vilāyetiġa barmaḳḳa icāzet tiledi. Her nėçe bu ḥisāblarnı ḫāṭır-nişān ḳılıp men' ḳılıldı, köprek cehl ḳıldı. 'Aceb yeñil ve bimāsika merdek ėdi. Żarūret boldı. Vilāyetiġa icāzet bėrildi. Burun vilāyeti Ḫocend ėdi. Bu nevbet Andicān'nı alġanda İsfara ve Kend-i Bādām'nı hemenge bėrildi. Biziñ bėgler arasıda ḳalın vilāyetlıġ ve köp nökerlik Ḳamber 'Alī ėdi. Hīç kimniñ nökeri ve vilāyeti ança ėmes ėdi. Ḳırḳ ėllig kün ol ḳışlaḳta ėdük. Ḳamber 'Alī'niñ taḳrībi bile ba'żı ėlige hem ruḫṣat bėrildi. Özümiz hem Andicān'ġa kėldük. Bu müddette kim ḳışlaḳta ve Andicān'da ėdük, Tenbel'niñ kişisi tinmey ḫān ḳaşıġa Taşkend'ke barur ėdi ve kėlür ėdi. Aḥmed Bėg, kim ḫānnıñ oġlı Sulṭān Muḥammed Sulṭān'nıñ bėgatakesi ve ḫānnıñ uluġ ri'āyet ḳılġan bėgi ėdi, Tenbel'niñ toġḳan abaġası ėdi. Bėg Tilbe, kim ḫānnıñ ėşik-

aḳası ėdi, Tenbel'niñ toġḳan aḳası ėdi. Bara kėle ḫānnı berïn ḳıldılar kim Tenbel'ġa kömek yibergey. Kömekdin burunraḳ Beg [72a] Tilbe kim tā tuġup ėdi Moġulistān'da ėdi, Moġul arasıda ulġayıp ėdi vilāyetḳa kirmeydür ėdi, vilāyet bādşāhlarġa ḫidmet ḳılmaydur ėdi, ḫānlarġa oḳ ḫidmet ḳılıp ėdi, köç ve emel ve 'iyālını Taşkend'te ḳoyup özi kėlip inisi Tenbel'ġa ḳoşuldı. Bu furṣatta 'aceb ḥādiṣe dest bėrdi. Ḳāsım 'Aceb'ni, kim Aḫsï'da 'ārïyetī ḳoyulup ėdi, azaġlaḳ ḳaraḳ keyniçe çıḳıp ḳavlap Bïḫrātā bile Ḫocend Suyı'dın öter. Tenbel'niñ ḳalın kişisige uçrap ėlige tüşti. Tenbel çün çerigimizniñ tarḳaġan ḫaberini taptı ve aḳasınıñ Tilbe Ḫan bile sözleşip kėlip ėdi, kömek kėlmekke müte'ayyin mutayaḳḳın ėdi. Özkend'tin atlanıp iki su arasıġa kėldi. Uşbu eṣnāda Kāsān'dın taḥḳïḳ ḫaber kėldi kim ḫān Tenbel'niñ kömekige oġlı Sulṭān Muḥammed Ḫānïka'nı kim Sulṭānım'ġa meşhūr ėdi, Aḥmed Bėg bile ta'yïn ḳılıp bėş altı miñ çerig ḳoşuptur. Arça kėnt yolı bile aşıp kėlip Kāsān'nı ḳapadılar. Bizdaḳı yıraḳdaḳı kişimizge baḳmay ḥāżır kişimiz bile bï-tevaḳḳuf ḳışnıñ ḍarb-ı savuḳıda Teñri'ge tevekkül ḳılıp Andicān'dın Bend-i [72b] Sālār yolı bile Sulṭānım bile Aḥmed Bėg'niñ üstige atlanduk. Kėçesi hïç yėrde turmay tün ḳatıp ṣabāḥı Aḫsï'ġa tüştük. Ol aḫşam muḥkem ḳatıḳ savuḳ ėdi, andaḳ kim ba'żınıñ ėlig ayaḳın savuḳ aldı. Köp kişiniñ ḳulaḳları alma dėk ḳabarçuḳlanıp ėdi. Aḫsï'da tevaḳḳuf ḳılmay Ḳāsım 'Aceb'niñ ornıġa Yārak Ṭaġayı'nı hem 'ārïyetī ḳoyup Kāsān üstige öttük. Kāsān'ġa bir şāri' yėtkende ḫaber kėldi kim Aḥmed Bėg ḫaber tapıp Sulṭānım bile bozulġan yosunluḳ ıldam yandı. Tenbel bizniñ atlanġanımızını bilip aḳasıġa kömek ılġap kėledürėgendür. Kün iki namāz arası bolġay ėdi kim Tenbel'niñ ḳarası Nevkend sarıdın peydā boldı. Aḳasınıñ mundaḳ yeñil ketkenidin ve biziñ mundaḳ ıldam yėtkenimizdin deng u müteḥayyir bolup tura ḳaldı. Dėdük kim "Ḫudāy munı mundaḳ kėltürdi. Atınıñ boynı ḳatıp kėliptür. Yürüp ėlig ḳoşḳandın keyin keyin Teñri rāst kėltürse birisi çıḳmas." Veys Lāġarī ve yana ba'żılar dėdiler kim "Kün kėç boluptur. Bu kün bolmasa tañla ḳa- [73a] yanġa barġusıdur. Ṣabāḥ her ḳanda bolsa uçratur biz" dėp fi'l-ḥāl ėlig ḳoşmaḳnı ṣalāḥ körmey ėdiler. Uş mundaḳ ḳapu kėlgen ġanim hïç nev' mutażarrır bolmay uçraştı. Meṣel bar kim "Ḳapudaḳını ḳapmasa ḳarıġuça ḳayġurur." Beyt:

Kārhārā bi vaḳt bāyed cüst/ Kār-ı bi vaḳt sust bāṣad sust[47]

Tañlaġaça furṣatnı ġanīmet tutup kėçesige hīç yėrde tüşmey barıp Arḫıyān Ḳurġanı'ġa kirdiler. Ėrtesige ġanimnıñ üstige yürüp tapmay soñıça kėlip Arḫıyān Ḳurġanı'nı yavuḳ ḳapamaḳnıñ ṣalāḫın tapmay bir ṣāri'sıda Ġaznī Namangān'ġa tüşüldi. Otuz ḳırḳ kün biz bu yurtta ėdük. Tenbel Arḫıyān'nıñ ḳurġanıda ėdi. Az az kişi beridin barıp narıdın kėlip ara yolda atḳulaşıp yanar ėdi. Bir kėçe şebīḫūn kėldiler. Ordunıñ taşḳarısıdın bir pāre oḳ ḳoyup yandılar. Ordu girdini ḫandaḳ ḳılıp ṣāḫ tutup iḫtiyāṭlar ḳılılıp ėdi. Hīç iş ḳıla almadılar. Uşbu yurtta ėgende Ḳamber 'Alī iki üç ḳatla [73b] yamanlap vilāyetiġa barmaḳçı boldı. Bir ḳatla ḫod atlanıp tėprep ėdi. Ba'żı bėglerni yiberip teşvīşler bile yandurduk. Bu eṣnāda Seyyid Yūsuf Macumī Sulṭān Aḥmed Tenbel'ġa kişi yiberip aña baḳtı. Andicān kūhpāyeleridin Uyġur Macum dėrler. İki kūhpāyadür. Seyyid Yūsuf Macum anıñ uluġı ėdi. Soñralar ėşikde tanıman bolup ėdi. İşi uluġluḳtın ötüp ėdi, bėglik da'vāsı bar ėdi, egerçi hiç kim bėg ḳılmaydur ėdi. 'Aceb münāfıḳ u bī-pāşına merdek ėdi. Mėn uşbu nevbet Andicān'nı alġandın uşbu tārīḫḳaça ṣāyed kim iki üç ḳatla maña kirip Tenbel'ġa yaġıḳtı ėken yana iki üç ḳatla Tenbel'ġa kirip maña yaġıḳtı ėken. Āḫir yaġı bolġanı uşbu ėdi. Anıñ bile ėl u ulus u aymaḳ ḫayli bar ėdi. Tenbel'ġa ḳoşulmasun dėp aralay atlanduk. Ara ḳonup Pīşḫ^{w}ārān nevāḥīsiġa kėldük. Pīşḫārān ḳurġanıġa Tenbel'niñ kişisi kėlip kirgen ėgendür. Biziñ ılġar bėgleri 'Alī Dervīş Bėg ve Ḳoç Bėg aḳa inisi bile Pīşḫārān ėşikige barıp yaḫşılar çapḳulaştılar. Ḳoç Bėg aḳa inisi bile [74a] yaḫşılar bardılar. Ėligleri ekṣeri işke tėgdi. Bīşḫārān'nıñ bir ṣāri'sıda bir bülendī üstide tüştük. Tenbel Cihāngīr'ni alıp Bīşḫārān ḳurġanını arḳayı tüşti. Üç tört kündin soñ biziñ muḫālif bėgler kim 'Alī Dost ve Ḳamber 'Alī Salāḫ tavābi' u levāḥıḳı bile bolġaylar, yaraş sözini araġa sala kiriştiler. Mėniñ ve mėniñ devlet-ḫ^{w}āhlarımnıñ bu yaraşdın aşlā 'ilm u ḫaberleri yoḳ ėdi ve bizler bu ṣūretḳa aşlā rıżā ėrmes ėrdük. Çün iki uluġ bėg bu iki merdek ėdi, eger bularnıñ sözige ḳulaḳ salmay ṣulḥ salmasa özge iḫtimālleri hem bar ėdi. Żarūrat boldı. Bu yosunluḳ ṣulḥ boldı kim Ḫocend Suyı'nıñ Aḫsī ṭarafı vilāyetler Cihāngīr'ġa ta'alluḳ bolġay. Özkend'ni hem

[47] "İşlerin zamanında yapılması gerekir; vakitsiz yapılan iş gevşek olur, gevşek." Arat, age, s. 215.

köçlerini çıḳarġandın soñ biziñ dīvānġa ḳoyġaylar. Vilāyetler ḳarār tapḳandın keyin mėn ve Cihāngīr Mīrzā ittifāḳ ḳılıp Semerḳand üstige yürügey biz. Semerḳand taḫtı müyesser u musaḫḫar bolġaç Andicān'nı Cihāngīr Mīrzā'ġa [74b] bėrilgey. Sözni muña ḳarār bėrildi. Cihāngīr Mīrzā ve Tenbel tañlasıġa kėlip Receb ayınıñ avāḫırıda mülāzemet ḳıldılar. Uşbu muḳarrer bolġan yosunluḳ 'ahd u şarṭlar boldı. Cihāngīr Mīrzā'ġa Aḫsī sarı ruḫṣat bėrip özüm Andicān'ġa mürāca'at ḳıldım. Andicān'ġa kėlgeç Tenbel'niñ inisi Ḫalīl ve Cāmi' kim bendte ėdiler, benddin çıḳarıp ḫil'atlar kėydürüp ruḫṣat bėrildi. Alardaḳı benddaḳı bėglerni, içkilerni, kim Ṭaġayı Bėg Muḥammed Dost ve Mīr Şāh Ḳoçın ve Sīdī Bėg ve Ḳāsım 'Aceb ve Pīr Veys ve Mīrim Dīvān başlıġlar bolġay, bendtin çıḳarıp yiberdiler. Andicān'ġa kėlgendin soñ 'Alī Dost'nıñ eṭvārı tamām özgeçe boldı. Mėniñ bile ḳazaḳlıḳlarda ve miḥnetlerde bolġan kişiler bile yaman ma'āş ḳıla kirişti. Evvel Ḫalīfe'ġa ruḫṣat bėrdi. Andın soñ İbrāhīm Saru'nı ve Veys Lāġarī'nı bī-günāh, bī-cihet tutturup talatıp vilāyetleridin ayrıp ruḫṣat bėrdi. Ḳāsım Bėg bile çırmaşıp yürür ėdi. Żāhirde munı sened ḳıldı kim "Ḫalīfe ve İbrāhīm Ḫʷāce Ḳāḍī'nıñ hevādārlarıdur. Mėndin intiḳam alġularıdur." Oġlı Muḥammed Dost ḫod bādşāhāne [75a] bunyādlar ḳoydı, şoḥbet şılan u dīvān u destgāh barçanı selāṭīn destūrı bile başladı. Bu atalıḳ oġulluḳ Tenbel'ġa arḳalanıp mundaḳ ḥareketler bunyād ḳıldılar. Mėnde hem ança iḫtiyār u iḳtidār ḳalmadı kim bu nev' nemā gūl ḥareketlerdin bularnı men' ḳıla alġay mėn, nė cihettin kim Tenbel dėk düşmen munıñ arḳa ve ḥimāyeti her nė köñülleri tiler ėdi andaḳ ḳılurlar ėdi. 'Aceb nāzük maḥallī ėdi. Hīç nėme dėp bolmas ėdi. Bu atalıḳ oġulluḳtın ol müddette ġālibā ḫʷārlıḳlar tartıldı. Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ 'Āyişe Sulṭān Bėgim atlıġ ḳızını, kim ata abaġa tirigėgende maña ḳalınlıḳ ḳılıp ėdiler. Ḫocend'te kėlip ėdi. Ṣa'bān ayıda aldım. Evvel alġanda egerçi mihrim yaman ėmes ėdi, velī evvel kedḫudālıḳ ėdi. Ḥayā u ḥicāb cihātıdın her on, on bėş, yėgirme künde bir nevbet barur ėdim. Soñralar ḫod ol mihr hem ḳalmadı, velī ḥicāb henüz köprek boldı. Bir ayda ve ḳırḳ künde anam Ḫānım muḥaṣṣıllıḳlar bile süre süre teşvīşler bile yiberür ėdi. Bu furṣatlarda bir [75b] ordu bāzārīniñ oġlı bar ėdi Bāburī atlıġ. Atı hem ṭavrī münāsib tüşüp ėdi. "Mėn aña ġarīb meyl peydā ḳıldım, belkim aña özni zār u şeydā ḳıldım." Andın

burun hīç kişige māyil bolġan ėmes ėdim, belki mihr u muḥabbet güft u şūrdın ėşitmes ėdim, dėmes ėdim. Ol maḥallar birer beyt ikirer beyt Fārsī'din aytur ėdim. Bu beytni anda aytıp ėdim:

Hīç kes çun mėn ḫarāb u 'āşıḳ u rusvā mabād/ Hīç mahbūbī çu tu bī-raḥm u bī-pervā mabād[48]

Aḥyānen Bāburī mėniñ ḳaşımġa kėlür ėdi, velī mėn ḥayā u ḥicāb cihetidin Bāburī sarı tüz baḳa almas ėdim. Nė cā-yi ol kim iḫtilāṭ u ḥikāyet ḳıla alġay mėn? Ve neş'e u ıżṭırāb sebebidin şükr ḳıla almas ėdim. Nė imkān ol kim kėtkenidin şikāyet ḳıla alġay mėn? Mülāzemet teklīfi ḳılmaḳlıḳḳa ḫod kimge ṭāḳat bar ėdi? Bir kün uşol mihr u muḥabbet avānıda cāmi' hemrāh ėdi. Bir kūçede kėledür ėdim. Bayakbār Bāburī rūberū uçray tüşti. Maña infi'āldın andaḳ ḥāl boldı kim yaḳın ėdi kim ėrigey mėn. Tüz baḳmaḳlıḳ ya söz ḳatmaḳlıḳ- [76a] nıñ ḫod imkānı yoḳ ėdi. Yüz ḥicāb u teşvīş bile ötüldi. Muḥammed Ṣāliḥ'niñ bu beyti ḫāṭırġa kėldi:

Şavam şarmanda ḫargāh yār-ı ḫ[w]udrā dar naẓar bī-nam/ Rafīḳān sū-yi man bī-nend u man sū-yi digar bī-nam[49]

Bu beyt 'aceb ḥasb-i ḥāl vāḳi' boldı. 'Işḳ u muḥabbet tuġ yanıdın ṣabāḥ u cünūn ġalebātıdın baş yalıñ ayaḳ yalıñ kūy u kūçede ve bāġ u bāġçede seyr ḳılur ėdim, nė iltifāt-ı āşnā u bī-gāne ve nė pervā-yi öz u ġayr ḳılur ėdim.

'Āşıḳ olġaç bī-ḫod u dīvāne boldum/ Bilmedim kim perī ruḫsāreler 'ışḳıġa bu ėrmiş ḫavāṣṣ

Gāhī tėlbeler dėk yalġuz püşte u daştḳa barur ėdim, gāhī bāġāt u maḥallātnı kūçe be kūçe aḫtarur ėdim, nė yürümekte iḫtiyārım bar ėdi nė olturmaḳta nė barmaḳta ḳarārım bar ėdi nė turmaḳta:

Nė barurġa ḳuvvetim bar nė turarga ṭāḳatım/ Bizni bu ḥāletḳa sėn ḳıldıñ giriftār ey köñül

[48] "Hiç kimse benim gibi harap, āşık ve rüsva olmasın; hiçbir mahbub senin gibi merhametsiz ve pervasız olmasın." Arat, age, s. 218.
[49] "Sevgilime her baktığım zaman mahcup oluyorum; arkadaşlarım bana bakıyor, bense başka yere bakıyorum." Arat, age, s. 218.

Uşbu yıl Sulṭān ‘Alī Mīrzā bile Muḥammed Mezīd Tarḫan’nıñ arasıda muḫālefet tüşti. ṣabāḥı bu ėdi kim tarḫānīlar asru köp i‘tibār u iḫtiyār bolup ėdiler. Buḫārā’nı der-best [76b] Bāḳī alıp ėdi. Buḫārā ser-kārıdın dāngī kişige bėrmes ėdi. Muḥammed Mezīd Tarḫan hem Semerḳand’ta ṣāḥib-i iḫtiyār tamām vilāyātnı oġlanlarıġa ve tavābi‘ u levāḥıḳıġa alıp ėdi. Şehrdin bir nėme rābıta kim ta‘yīn ḳılıp ėdiler andın özge bir hīç memerrdin Sulṭān ‘Alī Mīrzā’ġa tėgmes ėdi. Sulṭān ‘Alī Mīrzā uluġ yigit bolup ėdi. Bularnıñ mundaḳ ma‘āşıġa nėçe taḥammül ḳılsun? Bir nėçe içkiler bile Muḥammed Mezīd Tarḫan’nıñ ḳaṣdı maḳāmıda boldı. Muḥammed Mezīd Tarḫan tuyup nöker süderi ve tevābi‘ u levāḥıḳı bile yana anıñ bile bar kişi bar bėgler bile miṣl-i Sulṭān Ḥüseyn Arġun, Pīr Aḥmed-i Ḫ^{w}āce Ḥüseyn, Uzun Ḥasan’nıñ inisi Ḳara Barlas, Ṣāliḥ Muḥammed, yana ba‘żı bėgler ve yigitler bile şehrdin çıḳtı. Ol furṣatlarda Ḫān Mīrzā’ġa Muḥammed Ḥüseyn Duġlat’nı ve Aḥmed Bėg’ni ve yana ḳalın Moġul bėglerini ḳoşup Semerḳand üstige ta‘yīn ḳılıp ėdi. Ḥāfıẓ Bėg Dulday ve oġlı Ṭāhir Bėg ḫod Ḫān Mīrzā’nıñ bėgatakesi ėdiler. Ḥasan Nebīre ve Hindū Bėg ve ba‘żı yigitler Ḥāfıẓ Bėg ve Ṭāhir Bėg münāsebeti cihetidin Sulṭān ‘Alī Mīrzā’dın ḳaçıp [77a] Mīrzā Ḫān ḳaşıġa barıp ėdiler. Muḥammed Mezīd Tarḫan kişiler yiberip Ḫān Mīrzā’nı ve Moġul çerigini tilep Ṣāvdār nevāḥīside kėlip Mīrzā Ḫān’[nı] körüp Moġul bėgleri bile mülāḳāt ḳıldı. Moġul bėglerinin Muḥammed Mezīd Bėg alar bile yaḫşıġına iḫtilāṭı çıḳmadı belki Muḥammed Mezīd Tarḫan’nı tutar ḫayālı hem ḳılġandurlar. Bu bėgler añlap Moġul çerigidin bir bahāne bile ayrıldılar. Bular ayrılġaç Moġul çerigi hem tura almadı. Yanıp Yār Yaylaḳ tüşkende Sulṭān ‘Alī Mīrzā az kişi bile Semerḳand’dın ılġap Ḫān Mīrzā bile Moġul çerigi[niñ] üstige yėter. Uruşa hem almaslar. Bozulup ḳaçarlar. Āḫir çaġda Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nıñ bir yaḫşıġına işi bu boldı. Muḥammed Mezīd Tarḫan alar bu Mīrzālardın me’yūs bolup Moġul, ‘Abdu’l Vahhāb’nı kim mundın burunraḳ hem mėniñ ḳaşımda bar ėdi, Andicān ḳabalıda hem Ḫ^{w}āce Ḳāḍī bile yaḫşı yek cihetlıḳlar ḳılıp cānlar tartıp ėdi, maña yiberip mėni tileptürler. Biz ḫod ḫarāb-ı bu mu‘āmele ėdük. Uşbu maşlaḥat üçün ṣulḥ ḳılıp Semerḳand üstige yürümekke cāzim ėdük. Fi’l-ḥāl Mīr Moġul’nı Aḫsī’ġa Cihāngīr Mīrzā ḳaşıġa [77b] bolcar bile yiberip Semerḳand üstige

atlanmaḳ[ta] bolduk. Zī'l-ḳa'de ayıda Semerḳand üstige çerig atlanıp ara iki ḳonup Ḳubā'ġa kėlip tüştük. Namāz-ı dīgeri ḫaber kėldi kim Sulṭān Aḥmed Tenbel'niñ inisi Ḫalīl kėlip Oş ḳurġanını uġurlap alıptur. Tafṣīli budur kim ṣulḥ bolġanda Tenbel'niñ inisi Ḫalīl başlıġ bendīlerni ḳoyulup ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı. Tenbel, Ḫalīl'ni Ūzkend'deki köç ve uruḳnı çıḳarmaḳ üçün yiberip ėdi. Köç çıḳarmaḳ bahānesi bile barıp Ūzkend'ge kirip bu kün çıḳay tañla çıḳay dėp ḥiyel ḳılıp çıḳmaydur ėdi. Biz çerig atlanġanda furṣat tapıp Oş ḫālī ḳalġanda kėçe bile kėlip Oş ḳurġanını uġurlap alıptur. Bu ḫaber bizge kėlgeç turmaḳnıñ ve yana bular bile çırmaşmaḳnıñ maṣlaḥatını nėçe cihettin tapmay Semerḳand sarı oḳ müteveccih bolduḳ. Bir bu kim biziñ sipāhī ataġlıġ tamām çerig yaraġını ḳılmaḳ üçün üylüg üyge her sarıġa tarḳap ėdi. Ṣulḥḳa i'timād ḳılıp bularnıñ bu mekr ü ġadrıdın bī-ḫaber u ġāfil ėdük. Yana bir bu kim 'Alī Dost [78a] ve Ḳamber 'Alī dėk uluġ bėglerimizdin nėçe nevbet ḥareketler ẓāhir boldı kim alarġa i'timād ḳalmadı, nėçük kim meẕkūr boldı. Yana bu kim cāmi' Muḥammed Mezīd Tarḫan başlıġ Semerḳand bėgleri mėni tiley Mīr Moġul'nı yiberip ėdiler. Semerḳand dėk pāyitaḫt turġunça nė Girāy ol ḳılġay kim Andicān dėk yėr üçün kişi evḳāt żāyi' ḳılġay? Ḳubā'dın Marġīnān'ġa kėlildi. Ḳoç Bėg'niñ atası Sulṭān Aḥmed Bėg'ge Marġīnān'nı bėrilip ėdi. 'Alāyıḳ u 'avāyıḳ cihetidin mėniñ bile ėrgeşe almadı. Marġīnān'da ḳaldı. Oġlı Ḳoç Bėg bir iki aḳa inisi bile mėniñ bile bardılar. Ispara yolıġa bolduk. Ispara'nıñ tavābı'ı Miḥan atlıġ kėntke kėlip tüştük. İttifāḳāt-i ḥasenedin Ḳāsım Bėg cemā'atı bile Seyyid Ḳāsım yana bir pāre ḳalın yigitler bile uşbu aḫşam Miḥan'da ėgende bolcar ḳılġan dėk barça kėlip ḳatıldılar. Andın atlanıp Daşt-ı Ḫuspān bile yürüp Cupan Köprügi'din ötüp Ura Tėpe kėldim. Ḳamber 'Alī öz vilāyeti Ḫocend'tin Tenbel'ġa i'timād ḳılıp çerig maṣlaḥatını sözleşe Aḫsī'ġa kėlür. Bu vāḳi'a bolġaç Tenbel anı bend ḳılıp alıp [78b] vilāyetleriniñ üstige yürür. Ol bir Türkī meṣel bar kim "ınanmaġıl dostuñġa saman tıḳar postuñġa." Yolda kėltüredürgende yayaḳ ḳaçıp yüz teşvīşler bile Ura Tėpe [ė]ge[nde] kėldi. Ura Tėpe'de ėgende ḫaber kėldi kim Şeybānī Ḫān Ḳal'a-i Dabūsī'da Bāḳī Tarḫan'nı basıp Buḫārā üstige barıptur. Ura Tėpe'din Börke Yaylaġı yolı bile Sengzār'ġa kėldük. Sengzār dārūġası ḳurġannı bėrdi. Ḳamber 'Alī çün

tutturup aldurup kėlip ėdi, anı Sengzār'da ḳoyup öttük. Kėlip Ḫān Yurtı'ġa tüşkende Muḥammed Mezīd Tarḫan başlıġ Semerḳand bėgleri kėlip mülāzemet ḳıldılar. Semerḳand tesḫīriniñ keyfiyyetini bular bile meşveret ḳılıldı. Dėdiler kim "Ḫʷāce Yaḥyā hem bādşāhnıñ ḫʷāhānıdur, eger Ḫʷāce berīn bolsa Semerḳand bī-ceng u cedel āsānlıḳ [bile] müyesser bolur." Bu cihettin nėçe nevbet Ḫʷāce Yaḥyā'ġa kişiler yiberip sözleşildi. Ḫʷāce Yaḥyā bizni Semerḳand'ġa kivürmekni cezm ėtip yibermedi, velī me'yūs bulġu dėk söz hem aytmadı. Ḫān Yurtı'dın köçüp Darġam yaḳasıġa kėldük. Darġam yaḳasıdın Ḫʷāce Yaḥyā'ġa Ḫʷāce Muḥammed 'Alī kitābdārnı yiberildi. Ḫaber kėltürdi **[79a]** kim "Kėlsüñler. Şehrni bėrür biz." Darġamdın kėçeġe yavuḳ atlanıp şehrġa müteveccih bolduk. Sulṭān Maḥmūd Dulday, Sulṭān Muḥammed Dulday'nıñ atası yurttın oḳ ḳaçıp barıp bu ittifāḳdın alarnı ḫaberdār ḳılıptur. Çün ḫaber taptılar ol ḳılġan ḫayāl müyesser bolmadı. Yanıp Darġam yaḳasıġa tüştük. İbrāhīm Saru-i Mėñlıġ kim mėniñ bir yaḫşı ri'āyet ḳılġan bėgim ėdi, 'Alī Dost tutturup ḳavlatıp ėdi, mėn Yār Yaylaḳ'ḳa kėlgen furṣatta Seyyid Yūsuf Bėg'niñ uluġ oġlı Muḥammed Yūsuf bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Bizniñ bayırı bėglerimiz ve içkilerimiz kim 'Alī Dost'nıñ żıddı ėdiler, bularnıñ ba'żısını ḳavlap ba'żısını talap ba'żısını tutturup ėdi. Birer birer yıġılıp kėldiler. 'Alī Dostża'īf bolup ėdi nė üçün kim Tenbel'ni arḳalanıp maña ve mėniñ devletḫʷāhlarımġa cefā u 'azāblar ḳılur ėdi, mėniñ hem ṭab'ım bu merdek bile yaman ėdi. Hem infi'āldın ve hem tevehhümdin tura almadı. ruḫṣat tiledi. Mėn dağı minnet tuttum, ruḫṣat bėrdim. 'Alī Dost ve Muḥammed Dost uşol **[79b]** ruḫṣat alġan bile Tenbel ḳaşıġa bardılar. Tenbel'ġa muḳarreb bolup ġalebe yaġılıḳlar ve yamanlıḳlar bu atalıḳ oġulluḳtın ẓuhūrġa kėldi. Bir iki yıldın soñ 'Alī Dost'nıñ ėligige ḳart çıḳıp öldi. Muḥammed Dost, Özbek'ge kirip ėdi. Fi'l cümle yaman ėmes ėdi. Andın hem körnemeklik ḳılıp ḳaçıp Andicān'nıñ kūhpāyeleriġa barıp yaġılıḳlar ve fitneler engīz ḳıldı. Āḫir, Özbek ėlige tüşti. Közlerini kör ḳıldılar. "Közlerini tuz tuttı"nıñ bu ma'nāsı bar ėrmiş. Bularġa ruḫṣat bėrgendin soñ Ġūrī Barlas'nı bir nėçe yigitler bile ḫaber üçün Buḫār[ā] sarı yiberilip ėdi. Ḫaber kėldi kim Şeybānī Ḫān Buḫārā'nı alıp Semerḳand üstige müteveccih boldı. Ol nevāḥīde bolmaḳnı maşlaḥat

körmey Kīş sarı ‘azīmet ḳılduk. Bu Semerḳand bėgleriniñ ekṣer köçleri hem Kīş’de ėdi. Kīş’ke kėlgendin bir iki haftadın soñ ḫaber kėldi kim Sulṭān ‘Alī Mīrzā Semerḳand’nı Şeybānī Ḫān’ġa bėrdi. Tafṣīlı budur kim Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nıñ anası Zühre Bėgi Aġa ve bī-‘aḳlıḳıdın maḫfī Şeybānī Ḫān’ġa kişi yiberür bu mażmūn bile kim Şeybānī Ḫān [80a] anı alur bolsa oġlı Şeybānī Ḫān’ġa Semerḳand’nı bėrgey. Atasınıñ vilāyetini alġandın soñ Sulṭān ‘Alī Mīrzā’ġa bėrgey. Bu re‘ydin Ebū Yūsuf Arġun’nıñ ḫaberi bar ėgendür, belki bu re‘yni körsetküçi uṣol ġaddār ėgendür.

Vaḳāyi‘-i sene-i sitt ve tis‘a mi’a

Şeybānī Ḫān uṣol ḫatunnıñ vedā‘sı bile kėlip Bāġ-ı Meydān’ġa tüşti. Tüş vaḳtıda Sulṭān ‘Alī Mīrzā bėg u bėgatake yigit yėleñige hiç kimge ḫaber ḳılmay hiç kim bile kėñeşmey bir nėçe yavuḳıdaḳı Kiçik Kirim bile Cārrah dervāzesidin Bāġ-ı Meydān’ġa Şeybānī Ḫān ḳaşıġa bardı. Şeybānī Ḫān ḫayli yaḫşı hem körmedi. Körüşkendin soñ ḳoyı yanıda olturġuzdı. Ḫ^{w}āce Yaḥyā Mīrzā’nıñ çıḳḳanını ḫaber tapıp ızṭırābta boldı. Hiç çāre tapa almay Ḫ^{w}āce hem çıḳtı. Şeybānī Ḫān ḳopmay oḳ körüşti. Bir pāre şikāyet-āmiz sözler ayttı. Ḫ^{w}āce Yaḥyā ḳopġanda Şeybānī Ḫān ta‘ẓīm ḳılıp ḳoptı. Cāb ‘Alī Ḫ^{w}āce ‘Alī Bay’nıñ oġlı Ribāṭ-ı Ḫ^{w}āce’de ėdi. Mīrzāsınıñ çıḳḳan ḫaberini ėşitip ol hem Şeybānī Ḫān ḳaşıġa kėldi. Bu bī-devlet ḫatun çün nāḳış ‘aḳl ėrdi, ėrge tėgmek tėger havāsı bile oġlınıñ ḫān- [80b] umānın berbād bėrdi. Şeybānī Ḫān bir zerre pervā hem ḳılmadı, belki ġuma ġunçaçıça hem közge ılmadı. Sulṭān ‘Alī Mīrzā hem öz işige ḫayrān çıḳḳanıdın bī-ḥad peşīmān ėdi. Ba‘żı yavuḳları keyfiyetni añlap Mīrzānı alıp ḳaçmaḳ ḫayālı ḳıldılar. Sulṭān ‘Alī Mīrzā rıżā bolmadı. Çün ecel yėtip ėdi, ḳutulmadı. Temür Sulṭān bile tüşer ėdi. Tört bėş kündin soñ Ḳolba Öleñi’de öltürdiler. Bu bėş künlüg öler cān üçün yaman at bile bardı. Ḫatun sözige kirip özini nek nāmlar cėrgesidin çıḳardı. Mundaḳ kişiniñ vaḳāyi‘din mundın artuḳ bitip bolmas. Bu yosunluḳ şenī‘ ḫarekātnı mundın artuḳ ėşitip bolmas. Sulṭān ‘Alī Mīrzā’nı öltürgendin soñ Cān ‘Alī’ni hem Mīrzāsı ḳaşıġa yiberdi. Ḫ^{w}āce Yaḥyā’dın çün Şeybānī Ḫān mütevehhim ėdi, iki oġlı Ḫ^{w}āce Muḥammed Zekeriyā ve Ḫ^{w}āce Bāḳī bile Ḫorāsān sarı ruḫṣat bėrdi. Keyindin bir nėçe Özbek barıp Ḫażret-i Ḫ^{w}āce’ni iki yigit oġlı bile Ḫ^{w}āce Kārdzan nevāḥīside

şehīd ḳıldılar. Şeybānī Ḫān'nıñ sözi bu ėgendür kim "Ḫʷāceniñ işi [81a] mėndin ėmes ėdi, Ḳamber Bėg ve Köpek Bėy ḳıldılar." Bu andın yamanraḳ. Meṣel bar kim 'uzr-aş battar az günāh. Mundaḳ işlerni bėgler öz başı bile ḫānıdın bādşāhıdın bī-vuḳūf ḳıla başlasa, pes ḫānlıḳıġa ve bādşāhlıḳıġa nė i'tibār? Semerḳand'nı Özbek alġaç Kīş'din Ḥiṣār sarı müteveccih bolduk. Muḥammed Mezīd Tarḫan başlıġ Semerḳand bėgleri köç u ehl u 'iyālleri bile biziñ bile tėprediler. Caġānıyān'nıñ Caltū Ölengi'ge tüşkende Muḥammed Mezīd Tarḫan başlıġ Semerḳand bėgleri ayrılıp barıp Ḫüsrev Şāh'ġa nöker boldılar. Biz şehr u vilāyettın maḫrūm barur turar yėrimiz nāma'lūm. Bāvücūd kim Ḫüsrev Şāh nė miḳdār bizniñ ḫānevādeġa ḥayflar ötkerip ėdi, çāre tapa almay żarūrettin anıñ vilāyetiniñ içi bile oḳ öttük. Biz ḫayāl ḳılılıp ėdi kim Ḳara Tekin ve Alay bile ötüp kiçik ḫāndedemġa kim Alaça Ḫān bolġay barılġay, ol müyesser bolmadı. Kumrūd yoḳḳarı yürüp Sarataḳ Dabanı'dın aşmaḳ bolduḳ. Navandāk nevāḥīsiġa yėtkende Ḫüsrev Şāh'nıñ nökeri bir toḳuz at ve bir toḳuz pārçe kėltürdi. Kumrūd aġzıġa tüşkende Şīr 'Alī [81b] Cuhra ḳaçıp Valī-i Ḫüsrev Şāh ḳaşıġa bardı. Tañlasıġa Ḳoç Bėg ayrılıp Ḥiṣār bardı. Kumrūd deresiġa kirip yoḳḳarı baḳa yürüdük. Tengīde ve uçma yollarda ve tünd u tėz kötellerde ḳalın at ve tėve ḳaldı. Üç tört ara ḳonup Sara Taġ Köteli'ge yėttük. Kötel ve nė nev' kötel. Hergiz mundaḳ bülend u tañ kötel körülgen ėmes. Hiç vaḳt mundaḳ tengī ve uçma yollar bile yürülgen ėmes. Köp teşvīş u ṣu'ūbet bile muḫāṭara tengī ve uçmalardın ötüp yüz renc u meşaḳḳat bile muhlik bülend u tañ kötellerdin aşıp Fān nevāḥīsiġa kėldük. Fān taġlarınıñ arasıda bir uluġ köl tüşüptür. Muḥīṭı taḫmīnen bir şāri' bolġan ṭavr kölidür. Ġarābettin ḫālī ėmes. Ḫaber tapıldı kim İbrāhīm Tarḫan Şīrāz ḳurġanını bėrkitip olturuptur. Yār Yaylaḳ ḳurġanlarıda hem Ḳamber 'Alī ve Ebū'l Ḳāsım Kūhber kim Ḫʷāce Dīdār'da ėdi, Özbek Semerḳand'nı alġanda Ḫʷāce Dīdār'da tura almay Yār Yaylaḳ'ḳa kėlip ḳoyıḳı ḳurġanlarda ėdi, berkip olturupturlar. Fān'nı oñ ḳolda ḳoyup Kaştūd sarı yürüdük. Fān meliki kim kerem u saḫāvet ve ḫiḍmetkārlıḳ u insāniyyet bile meşhūr u ma'rūf [82a] ėdi, Sulṭān Mes'ūd Mīrzā, Sulṭān Ḫüseyn Mīrzā Ḥiṣār üstige kėlgende, inisi Baysunġur Mīrzā'ġa Semerḳand'ġa bu yol bile barıp ėdi. Fān meliki yėtmiş seksen at pīşkeş ḳıldı. Özge ḫiḍmetkārlıḳlarnı hem uşbu

yosunluḳ ḳıldı. Maña bir fırudraḳ at yiberip özi hem kėlmedi. Bizge yėtkende saḫāvet bile meşhūr bolġan ėl ḫasīs bolur, mürüvvet bile meẕkūr bolġan ėlniñ mürüvveti unutulur. Ḫüsrev Şāh kim saḫāvet u kerem bile ma'rūf u meşhūr ėdi, Bedī'üzzamān Mīrzā'ġa nė nev' hiḍmetkārlıḳlar ḳılġanı meẕkūr boldı. Yana Bāḳī Tarḫan'ġa ve özge bėglerge asru köp insāniyyet u baḫşişler körsetti. İki nevbet vilāyetidin 'ubūrumız vāḳi' boldı. Biziñ ebnā-yi cinsimiz dėmey ki ednā nökerimizge ḳılġan insāniyyetni bizge ḳılmadı, belki nökerimizçe bizni közge ılmadı.

Kim körüptür ey köñül ehl-i cihāndın yaḫşılıḳ?/ Kim ki andın yaḫşı yoḳ köz tutma andın yaḫşılıḳ

Fān'dın ötkeç Kaştūd ḳurġanıda Özbek kişisi bar ḫayāl ḳılıp Kaştūd üstige ılġaduk. Kaştūd ḳurġanı ḫod buzuḳ ėgendür. Bu müddette anda kişi olturġan ėmes ėgendür. Andın ötüp [82b] Kūhek Suyı'nıñ yaḳasıġa kėlip tüştük. Yārī'nıñ toġrısıdın Kūhek Suyı'dın köprüg bile kėçtük. Ḳāsım Bėg başlıġ bėglerni yiberildi kim Ribāṭ-ı Ḫʷāce ḳurġanını uġurluḳ bile alġaylar. Yārī'dın ötüp Şunḳārḫāne Taġı'dın aşıp Yār Yaylaḳ'ḳa kėldük. Ribāṭ-ı Ḫʷāce'ġa barġan bėgler şatu ḳoyar maḥallda tuyupturlar ya [tu]yudurupturlar. Ala almay yanıp kėldiler. Ḳamber 'Alī Sengzār'da ėdi, kėlip kördi. Ebū'l Ḳāsım Kūhber ve İbrāhīm Tarḫan ābdān kişilerini mülāzemetḳa yiberip ḳulluḳ ve iḫlāṣ iẓhārını ḳıldılar. Yār Yaylaḳ kėntleridin Isfadak Ḳurġanı'ġa kėldük. Ol furṣatta Şeybānī Ḫān, Ḫʷāce Dīdār nevāḥīside olturup ėdi, üç tört miñ Özbek'i bar ėrdi. Yana yėrlig sipāhīdın hem munça çaġlıġ kişi yıġılıp ėdi. Semerḳand dārūġalıḳını Cān Vefā Mīrzā'ġa bėrip ėdi. Bėş altı yüz kişi bile Semerḳand ḳurġanınıñ içide ėdi. Ḥamza Sulṭān bile Mehdī Sulṭān tavābi' u levāḥıḳı bile Semerḳand'nıñ yavuḳıda Büdene Ḳoruġı'da olturup ėdi. Biziñ kişimiz yaḫşı ve yaman iki yüz [83a] ḳırḳ kişi ėdi. Barı bėgler ve yigit yėleñ bile sözleşip sözni muña ḳoyduk kim Şeybānī Ḫān Semerḳand'nı yaḳında alıp henüz ėl aña ve ol ėlge köñül toḫtatmaydurlar. Uşbu furṣatta bir iş ḳıla alsak ḫod ḳılġay biz. Eger Semerḳand ḳurġanını şatu ḳoyup uġurluḳ bile alsaḳ Semerḳand ėli ḫod biziñdür. Nė çāresi bar? Eger bizge meded ḳılmasalar, Özbek üçün ḫod uruşmaġularıdur. Semerḳand'nı ėliglegendin soñ her ne Teñri'niñ ḫʷāstı bolsa ol bolġusıdur. Bu ḳarār bile namāz-ı

peşīndin soñ Yār Yaylaḳ'dın atlanıp kėçe tün ḳatıp yarım kėçe Ḫān Yurtı'ġa yėttük. Ol aḫşam ėl ḫaberdār boluptur dėp ḳurġannıñ yavuḳıġa kėlmey Ḫān Yurtı'dın oḳ yanıldı. Tañ atıp ėdi kim Ribāṭ-ı Ḫʷāce'din ḳoyıraḳ Kūhek Suyı'nı kėçip yana Yār Yaylaḳ kėldük. Bir kün Isfadak Ḳurġanı'da cemī' içkiler miṣl-i Dost Nāṣır, Noyan Kökeldaş, Ḫān Ḳulı Kerīmdād, Şeyḫ Dervīş, Ḫüsrev Kökeldaş, Mīrim Nāṣır barı ḥāżır ėdiler. Mėniñ ḳaşımda olturup ėdiler. Her ṭarafdın söz ötedür ėdi kim "kėliñ aytıñ, kim [83b] Teñri rāst kėltürse Semerḳand'nı ḳaçan alġay biz?" Ba'żı dėdiler kim "Yazġa alġay biz." Ol maḥall kėç küz ėdi. Ba'żı bir ay, ba'żı ḳırḳ kün, ba'żı yėgirme kün dėdiler. Noyan Kökeldaş dėdi kim "On tört künde alur biz." Teñri rāst kėltürdi. Rāst on tört künde oḳ Semerḳand'nı alduk. Uşol furṣatta 'aceb tüş kördüm. Tüş körer mėn kim Ḥażret-i Ḫʷāce 'Ubeydullāh kėlmişler. Mėn istiḳbāllarıġa çıḳmış mėn. Ḫʷāce kėlip olturdılar. Ḫʷāceniñ alıġa ġālibā bī-tekellüfraḳ destār-ı ḫʷān salmışlar. Bu cihettin Ḥażret ḫāṭırıġa nėme kėlmiş. Mollā Bābā mėniñ sarı baḳıp işāret ḳıladur. Mėn hem īmā bile dėdim kim "Mėndin ėmestür. Destār-ı ḫʷān salġuçı taḳṣīr ḳılıptur." Ḫʷāce fehm ḳılıp bu 'öẕr mesmū' tüşti, ḳoptılar. Uzata çıḳtım. Uşbu üyniñ dalanıda oñ ḳolumdın ya sol ḳolumdın tutup andaḳ köterdiler kim bir ayaḳım yėrdin ḳoptı. Türkī dėdiler kim "Şeyḫ Maṣlaḥat bėrdi." Uşol nėçe künde oḳ Semerḳand'nı aldım. Bir iki kündin soñ Isfadak Ḳurġanı'dın Vasmend Ḳurġanı'ġa kėlildi. Bāvücūd kim bir ḳatla Semerḳand nevāḥīsiġa barıp tuydurup kėlip ėdük, [84a] yana Teñri'ge tevekkül ḳılıp uşol ḫayāl bile Vasmend'tın namāz-ı peşīndin soñ Semerḳand üstige ılġaduk. Ḫʷāce Ebū'l Mekārim hem hemrāh ėdi. Yarım kėçe Ḫıyābān'nıñ[50] Pul-ı Muġākı'ġa yėtip yėtmiş seksen ābdān yigitlerni ilgeri ayırduk kim Ġār-ı Āşıḳān toġrısıdın şatu ḳoyup çıḳıp kėlip Pīruza Dervāzesi'deḳılarnıñ üstige yürüp dervāzeni ėliglep bizge kişi yibergeyler. Bu yigitler barıp Ġār-ı Āşıḳān toġrısıdın şatu ḳoyup çıḳıpturlar. Hiç kim tuymaydurlar. Andın Pīruza Dervāzesi'ġa kėlip Fāżıl Tarḫan kim ol Tarḫanlardın ėmes, Türkistānī sevdāger Tarḫanlarıdın bolur, Şeybānī Ḫān'ġa Türkistān'da ḫiẕmet ḳılıp ri'āyet tapıp ėdi, üstige turarlar. Fāżıl Tarḫan'nı bir nėçe nökeri bile çapḳulap öltürüp dervāzeniñ ḳuflını baltu bile

[50] Thackston, "Hiyāvān" olarak okumuştur.

çapıp dervāzeni açtılar. Uşbu furṣatta mėn yėtken bile oḳ Pīruza Dervāzesi'din kirdim. Ebū'l Ḳāsım Kūhber özi kėlmeydür ėdi. İnisi Aḥmed Ḳāsım'nı otuz ḳırḳça nökeri bile yiberip ėdi. İbrāhīm Tarḫan'nıñ kişisi ḫod yoḳ ėdi. Şehrġa kirip ḫāneḳāhda olturġanda Aḥmed Tarḫan atlıġ inisi [84b] bir nėçe nöker bile kėldi. Şehr ėli henüz uyḳud[a] ėrdiler. Dükkāndārlar dükkānlardın baḳıp tanıp du'ā ḳılurlar ėdi. Andaḳ furṣattın soñ şehr ėli ḫaberdār boldılar. Biziñ ėlge ve şehr ėlge ġarīb beşāşet ü neş'e ėdi. Tilbe itler dėk Özbeklerni kūçe sayılarda taş bile tayaḳ bile öltürdiler. Taḫmīnen tört bėş yüz Özbek'ni uşbu destūr bile öltürdiler ėrken. Şehr dārūġası Cān Vefā Ḫ^{w}āce Yaḥyā'nıñ üyleride ėdi ḳaçıp çıḳıp Şeybaḳ Ḫān ḳaşıġa bardı. Dervāzedin kirip medrese u ḫāneḳāh sarı oḳ yürüdüm. Kėlip ḫāneḳāhnıñ ṭāḳınıñ astıda olturdum. Tañ atġunça tuş tuşdın süren ėdi ve ġavġā ėdi. Ba'żı ḫaberdār bolġan erbāb u dükkāndārlar kėlip neş'e ü beşāşetler bile körüp māḥaḍarī kėltürüp du'ālar ḳıldılar. Tañ atḳandın soñ ḫaber kėldi kim Āhenīn Dervāzesi'ġa müteveccih boldum. Mėniñ bile on on bėş yėgirme kişi bolġay ėdi. Ėl ḳallāş yañı şehr ėlige tüşüptür, her kim künc kāvluḳḳa her gūşe- [85a] de meşġūl. Mėn yėtkünçe Āhenīn Dervāzesi'din Özbeklerni çıḳarıpturlar. Şeybaḳ Ḫān bu ḫaberni tapıp ıżṭırāb bile āftāb çıḳḳanda yüz yüz ėllig kişi bile Āhenīn Dervāzesi'ġa yėtip kėldi. Ġarīb ḳapuda kėlip ėdi, velī mėniñ bile kişi köp az ėdi, neçük kim meẕkūr boldı. Şeybaḳ Ḫān kördi kim hiç iş ḳıla almas. Turmadı, bet oḳ yandı. Andın yanıp kėlip erkte Bustān Sarāġa tüştüm. Ekābir u eşrāf ve şehr uluġları mėni kėlip körüp mübārek-bādlıḳlar ḳıldılar. Yüz ḳırḳ yılġa yavuḳ Semerḳand pāyitaḫtı biziñ ḫānevādeda ėdi. Ḳandaḳı yat yaġı Özbek kėlip mutaṣarrıf bolup ėdi. Ėligdin kėtken mülkni yana Teñri bėrdi. Ġāret u tārāc yėtken mülk yana vilāyet taṣarrufumızġa kirdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā hem Harī'ni uşbu yosunluḳ ġāfillıḳta alıptur, velī iş bilür kişi allıda rūşen ve inṣāflıġ ėl ḳaşıda mübeyyendur kim bu iş bile bu alış arasıda köp farḳ bardur. Evvel bu kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā köp işler körgen, bisyār tecribeler kėçürgen, uluġ yaşlıġ bādşāh ėdi. İkinçi bu kim ġanimı Yādigār Muḥammed Nāṣır Mīrzā ėdi. On yėti on sėkiz yaşlıġ kişi bī-tecribe [85b] oġlan ėdi. Üçünçi bu kim ġanimnıñ içidin keyfiyyāt u ḥālātnı bilgen kişi Mīr 'Alī, Mīr Āḫur Mīrzā'ġa kişiler yiberip ġāfillıḳta ġanim üstige

kėltürdi. Törtünçi bu kim ġanim ḳurġanda ėmes ėdi, Bāġ-ı Zāġān'da ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā alġan maḥallda Yādigār Muḥammed Mīrzā'nıñ ėşikide üç kişi ėgendür, alar hem mest, özi hem mest u bī-ḫaber. Bėşinçi bu kim ol mertebe ġāfillıḳta oḳ kėldi ve aldı. Mėn Semerḳand alġanda on toḳuz yaşta ėdim. Nė köp iş körüp ėdim, nė tecribe bolup ėdi. İkinçi bu kim mėniñ ġanimım Şeybaḳ Ḫān dėk pür-tecribe ve köp iş körgen ve uluġ yaşlıġ kişi ėdi. Üçünçi bu kim bizge Semerḳand'dın hīç kişi kėlmeydür ėdi. Egerçi şehr ėli maña köñüllüg ėdi, velī Şeybaḳ Ḫān'nıñ ḳorḳunçıdın hiç kişi bu ḫayālnı ḳıla almas ėdi. Törtünçi bu kim mėniñ ġanimım ḳurġanda ėdi. Hem ḳurġannı alıldı, hem ġanimnı ḳaçuruldı. Bėşinçi bu kim bir mertebe Semerḳand ḳaşdıġa kėlip ġanimġa tuydurup ikinçi mertebe kėlgende Teñr[i] rāst kėltürdi. Semerḳand feṯḥ boldı. Bu dėgenlerdin ġaraż ėlge seng kem urmaḳ ėmes. [86a] Beyān-ı vāḳi'i bu ėdi kim meẕkūr boldı. Bu bitilgenlerdin maḳṣūd özini artturmaḳ ėmes. Rāstī bu ėdi kim mesṭūr boldı. Bu feṯḥde şu ara tārīḫler aytıp ėdiler. Ol cümledin bir beyt ḫāṭırda ḳalıptur:

Bāz guftā ḫıred kı tārīḫaş/ feṯḥ-i Bābur Bahādur ' ast bidān[51]

Semerḳand feṯḥidin soñ Şāvdār u Soġd u tümenāt yavuḳḳı ḳurġanlar birer birer maña rücū' ḳıla başladılar. Ba'żı ḳurġanlardın Özbek dārūġaları tevehhüm ḳılıp salıp çıḳtılar. Ba'żı ḳurġanlar Özbek kişisini ḳavlap bizge kirdiler. Ba'żı dārūġalarını tutup ḳurġanlarnı bėrkittiler. Uşbu furṣatta Şeybaḳ Ḫān'nıñ ve Özbekleriniñ küç u uruḳları Türkistān'dın kėldiler. Şeybaḳ Ḫān, Ḫʷāce Dīdār ve 'Alī Ābād nevāḥīside ėdi. Ḳurġanlarnıñ mundaḳ kirgenlerini ve ėlniñ bu nev' rücū'ını körüp olturġan yėrdin Buḫārā sarı köçti. Teñri 'ināyeti bile Soġd u Miyān Kāl ḳurġanları üç tört ayda ekṣer bizge rücū' ḳıldılar. Bāḳī Tarḫan hem furṣat tapıp kėlip Ḳarşı ḳurġanıġa kirdi. Ḫuzār ve Ḳarşı hem Özbek taşarrufıdın çıḳtı. Ḳara Köl'ni hem Merv'din Ebū'l Muḥsin [86b] Mīrzā'nıñ kişisi kėlip aldı. İşimiz bisyār teraḳḳī üstide boldı. Mėniñ vālidelerim ve küç ve uruḳlarım mėn Andicān'dın çıḳḳandın soñra yüz teşvīş u meşaḳḳatlar bile Ura Tėpe kėlip ėdiler. Kişi yiberip Semerḳand'ġa kėltürdük. Uşol nėçe künde Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ ḳızı 'Āyişe Sulṭān Bėgim'din, kim evvel mėniñ

[51] "Akıl tarihini yeniden söyledi; bil ki o *feṯḥ-i Bābur Bahādur*" Arat, age, s.231.

‘aḳd-ı nikāḥımġa kirgen bu ėdi, bir ḳız boldı. Faḫrunnisā’ġa mevsūm boldı. Mėniñ tün ferzendim bu ėḍi. Ol tārīḫde mėn on toḳuz yaşta ėdim. Uşol bir ay ḳırḳ künde oḳ Teñri raḥmetiġa bardı. Semerḳand fetḥidin soñ karrāt u marrāt, eṭrāf u cevānibdaḳı ḫavānīn u selāṭīn u ‘ümerā u serḥaddnişīnlarġa istimdād u isti‘ānet üçün mütevātir u müte‘āḳıb ėlçiler ve tovaçılar bardılar ve kėldiler. Ba‘żı bāvücūd-ı tecribeler sehl inkārlıḳ ḳıldılar. Ba‘żıdın kim nisbet bu ṭabaḳaġa bī-edeblıḳlar u nāḫoşluḳlar vāḳi‘ bolup ėdi, öz tevehhümleridin teġāfül ḳıldılar. Ba‘żılar kim kömek yiberdiler, mu‘tāddın bihi kömek ėmes ėdi, nėçük kim her ḳaysı öz yėride meşrūḥ meẕkūr bolġusıdır. Bu ikinçi nevbet Semerḳand’nı alġanda ‘Alī Şīr Bėg [87a] tirig ėdi. Bir nevbet maña kitābeti hem kėlip ėdi. Mėn hem bir kitābet yiberip ėdim. Arḳasıda Türkī beyt aytıp bitip yiberip ėdim. Cevāb kėlünçe tefriḳa u ġavġā boldı. Şeybaḳ Ḫān Semerḳand’nı alġanda Mollā Bennā’nī’nı mülāzım ḳılıp ėdi. Şeybaḳ Ḫān bile ėdi. Semerḳand fetḥıdın nėçe kündin soñra Semerḳand’ġa kėldi. Ḳāsım Bėg andın bed-gümān bolup Şehr-i Sebz sarı ruḫṣat bėrdi. Nėçe kündin soñ çün Fāżıl atlıġ kişi ėdi, günāhı ṣādır bolmaydur ėdi, Semerḳand’ġa kėltürdük. Dāyim ḳaṣīde u ġazel ötkerür ėdi. Nevāda bir ‘amel mėniñ atımġa bağlap ötkerdi. Uşol eṣnāda bir rubā‘ī aytıp ötkerdi.

Nė ġalle marā kazū tavānam noşīd/ Nė muḫmel-ı ġalle tā tavānam poşīd/ Ānrā ki ne ḫ[w]*ardanast u nė poşīdan/ Dar ‘ilm u hüner kucā tavānad koşīd*[52]

Ol furṣatlarda birer ikirer beyt aytur ėdim, velī ġazel tüketmeydür ėdim. Bir kine Türkī rubā‘ī aytıp yiberdim.

İşler barı köñlüñdeki dėk bolġusıdur/ İn‘ām u vaẓīfe barı buyrulġusıdur/ Ol ġalle u mühmel ki dėpėrdiñ, bildim/ Mühmelġa boy u ġalledın üy tolġusıdur.

Mollā Bennā’īn’ıñ [87b] evvelḳı mıṣrā‘nıñ ḳāfiyesini redīf ḳılıp, özge ḳāfiyesini redīf ḳılıp özge ḳāfiye bile yana bir rubā‘ī aytıp ötkerdi.

Mīrzām ki şāh-ı baḥr u bar bolġusıdur/ ‘ālemde hüner birle semer bolġusıdur/ Bir mühmel üçün munça ‘ināyet boldı/ Ma‘ḳūl eger dėsem nėler bolġusıdur?

[52] “Ne kendimi besleyecek yiyeceğim, ne örtünecek giyeceğim var; yemesi ve giyinmesi olmayan adam, ilim ve hüner için nasıl çalışır.” Arat, age, s. 232.

Ol furṣatta Ḫʷāce Ebū'l Baraka, Firāḳī Şehr-i Sebz'din Semerḳand'ġa kėlip ėdi. Dėdi kim uşol ḳāfiyede aytmaḳ kėrek ėdi. Bu rubā'īnı Ḫʷāce Ebū'l Baraka ayttı:

Bu cevr ki ḳıldı devr sorulġusıdur/ Sulṭān-ı kerem bu 'öẕrni ḳolġusıdur/ Tökülgen egerçi tolmas ey sāḳī/ Tökülgenimiz bu devrde tolġusıdur

Bu ḳışlıḳta işimiz bisyār teraḳḳīde ėdi. Şeybaḳ Ḫān'nıñ işi tenezzülde ėdi. Bu eṣnāda bir iki iş yaramasraḳ boldı. Merv'din kėlip Ḳara Köl'ni alġanlar toḫtata almadılar. Ḳara Köl yana Özbekler taṣarrufıġa kirdi. Ḳal'a-i Dabūsī'da, İbrāhīm Tarḫan'nıñ Aḥmed Tarḫan atlıġ inisi ėdi. Şeybaḳ Ḫān kėlip ḳapadı. Biz çėrig yıġıp isti'dād teyer ḳılġunça zorlap aldı. Ėlini tamām ḳatl-ı 'āmm ḳıldı. Mėn Semerḳand'nı alġanda sanaġlıḳ iki yüz ḳırḳ kişim [88a] bar ėdi. Bėş altı aynıñ arasıda Teñri Te'ālā'nıñ 'ināyeti bile ança boldı kim Şeybaḳ Ḫān dėk kişi bile Sar-ı Pul'da maṣāf uruştuk, nėçük kim meẕkūr bolġusıdur. Eṭrāf cevānibdaḳılardın ḫāndın Eyyūb Bėgçik ve Ḳaşḳa Maḥmūd ve Bārīnlar tört bėş yüz kişi kömekle kėlip ėdi. Cihāngīr Mīrzā'dın Tenbel'niñ inisi Ḫalīl yüz iki yüz kişi bile kömekle kėlip ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk ṣāḥib tecribelıḳ bādşāhdın, kim Şeybaḳ Ḫān'nıñ ef'āl u eṭvārını Mīrzā'dın yaḫşıraḳ kişi bilmes ėdi, hiç kişi kömekle kėlmedi. Bedī'üzzamān Mīrzā'dın hem kişi kėlmedi. Ḫüsrev Şāh ḫod özinіñ tevehhümīdin kişi yibermedi. Çün nė miḳdār yamanlıḳlar andın nisbet bu ḫānevādeġa vāḳi' bolup ėdi, nėçük kim maḳṣūd meẕkūr boldı, bizdin ḳorḳunçı köprek ėdi. Şevvāl ayı[da] Şeybaḳ Ḫān bile uruşmaḳ dā'iyesi bile sefer ḳılıp Bāġ-ı Nev'ġa çıḳtım. Bėş altı kün Bāġ-ı Nev'da çėrig yıġılmaḳ ve isti'dād teyer bolmaḳ maṣlaḥatı üçün olturuldı. Bāġ-ı Nev'dın atlanıp küç-ber-küç müteveccih bolduḳ. Sar-ı Pul'dın ötüp tüştük. Ordu girdini tamām şāḫ [88b] ḫandaḳ bile iḫtiyāṭ ḳılıp maẓbūṭ ḳılduk. Şeybaḳ Ḫān narıdın kėlip Ḫʷāce Kārdzan nevāḥīsiġa tüşti. Ara taḫmīnen bir yıġaç bolġay ėdi. Tört bėş kün bu yurtta olturuldı. Biziñ kişimiz ve yaġı kişisi künde narıdın kėlip beridin barıp atḳulaşıp uruşurlar ėdi. Bir kün ġanim kişisi köprek kėldi. Ḫayli uruş boldı. Hiç ṭarafdın artuḳsılıḳ bolmadı. Bizniñ bir tuġluḳ kişi yėñilrek yanıp ḫandaḳḳa kiriptür. Ba'żı "Sīdī Ḳara Bėg'niñ tuġı ėdi" dėdiler. Sīdī Ḳara gerçi sözige öz ėdi, ḳılıçı ġaḫʷalyā ėdi. Uşbu evḳātta bir kėçe Şeybaḳ Ḫān ṣabḫafī kėldi. Çėrig girdini şāḫ u ḫandaḳ bile müstaḥkem u maẓbūṭ

ḳılılıp ėdi. Kėlip hīç iş ḳıla almadı. Ḫandaḳnıñ taşıdın süren salıp bir pāre oḳ ḳoyup yandılar. Uruş işige mėn sa‘y u ihtimām ḳıldım. Ḳamber ‘Alī hem sā‘ī ėdi. Bāḳī Tarḫan miñ iki miñ yaraġlıġ kişi bile Kīş’ke tüşüptür. İki künde bizge ḳoşulur. Seyyid Muḥammed Mīrzā Duġlat hem Ḫān dedem ḳaşıdın kömek kėlip miñ miñ bėş yüz kişi [89a] bile Dıyūl tüşüptür. Ara tört yıġaç yoldur. Ṣabāḥıġa bizge ḳoşulur. Uş mundaḳ maḥallda te‘cīl ḳılduk. Uruştuk.

Be tündi sabuk dest burdan be taġ/ Be dandān gazad puşt-i dest-i darag̀[53]

Mėniñ ihtimāmımnıñ ciheti bu ėdi kim uruş küni Sėkiz Yulduz aralıḳta ėdi. Eger ol kündin ötse on üç on tört küngeçe Sėkiz Yulduz ġanim arḳası sarı bolur ėdi. Ol mülāḥaẓalar hīç ėgendür. Bī-taḳrīb te‘cīl ḳılıptur biz. Ṣabāḥı uruş dā‘iyesi bile cėbelenip atlarġa kėyim kėcim salıp baranġar, cavanġar, ġol, ıravul yasal yasap müteveccih bolduk. İbrāhīm Saru, İbrāhīm Cānī, Ebū’l Ḳāsım Kūhber, yana ba‘żı bėgler ėdi. Cavanġar: Muḥammed Mezīd [Tar]ḫan, İbrāhīm Tarḫan, yana Semerḳand bėgleri Sulṭān Ḥüseyn Arġun, Ḳara Barlas, Pīr Aḥmed-i Ḫʷāce Ḥüseyn ėdi. Ġolda: Ḳāsım Bėg ve yana ba‘żı yavuḳ içkiler ėdi. İrevül: Ḳamber ‘Alī Sallāḫ, Bende ‘Alī, Ḫʷāce ‘Alī, Mīr Şāh Ḳoçın, Seyyid Ḳāsım, Ėşik Aḳa, Ḫāldār Bende ‘Alī’niñ inisi, Ḳoç [Bėg], Ḥaydar Ḳāsım Bėg’niñ oġlı bolġan ābdān yigitlerni ve içkilerni tamām ıravulga bitilip ėdi. Biz kim yasap çıḳtuk, ġanim hem utrudın [89b] yasap peydā boldı. Baranġarı Maḥmūd Sulṭān, Cānī Bėg Sulṭān, Temür Sulṭān; cavanġarı Ḥamza Sulṭān, Mehdī Sulṭān, yana ba‘żı sulṭānlar ėdi. Yasallar yavuḳ yėtkeç ġanimnıñ baranġarınıñ ucı bizniñ arḳamız sarı yürüldi. Mėn hem yüzümni alar sarı ḳıldım. Bizniñ ıravul kim nė kim bolġan iş körgen, ḳılıç çapḳan yigitlerni tamām ıravulga bitilip ėdi, oñ ḳol sarı ḳaldı. Ėlimizde hīç kişi ḳalmadı. Bāvücūd kim ilgeri kėlgen kişilerni urup yandurup ġolġa tıḳduk. Aña yėtti kim Şeybaḳ Ḫān’nıñ ba‘żı ḳarı uluġları Şeybaḳ Ḫān’ġa dėptürler kim “Yürümek kėrek. Turmaḳdın iş ötti.” Özi toḫtap turuptur. Ġanimnıñ baranġarı, cavanġarımızını basıp arḳaġa yürüldi. İrevül hem oñ ḳol sarı ḳalıp ėlimiz yalañ boldı. Keyindin ve ilgeridin ġanim kişisi zorlap oḳ ḳoya kirişti. Moġul çėrig, kim kömekke kėlip ėdi, uruşurġa ḫod ṭāḳatları yoḳ ėdi.

[53] “Hiddetle elini hemen kılıcına uzatan, pişman olarak elinin arkasını ısırır.” Arat, age, s. 234.

Uruşmaḳnı ḳoyup bizniñ ėlni oḳ talap attın tüşüre kiriştiler. Bir bu ėmes hemīşe bedbaḫt Moġul' [90a] nıñ 'ādeti uş mundaḳtur. Bassa hem olca alur, bastursa hem öz ėlini talap tüşürüp olca alur. Ėlimizdekilerni nėçe nevbet zorlap kėlgende urup yandurduk. İlgerimiz hem zorladı. Keyin ėvrülgen kişi hem kėlip bizniñ tuġḳa oḳ ḳoya kiriştiler. İlgeridin keyindin zorladılar. Bizniñ ėlni tėprettiler. Özbek'niñ uruşta bir uluġ hüneri uşbu tolġamadur. Hīç uruşı tolġamasız bolmas. Yana bir bu kim ilgeri ve keyin bėg ve nöker tamām oḳ ḳoyup cilavluġ kėledürler. Yanġanda hem perīşān yanmay cilavluġ yanadurlar. Mėniñ bile on on iki kişi ḳalıp ėdi. Kohak Deryāsı yaḳın ėdi. Baranġarnıñ ucı deryāġa toḳunup ėdi. Deryā sarı oḳ tarttuk. Kohak Deryāsı'nıñ kirgen maḥallı ėdi. Deryāġa yėtken bile cėbelig kėcimlig oḳ suġa kirdük. Yarımıdın köprek yayaḳ oḳ kėlildi. Andın soñra üzdürme ėdi. Bir tīr-gez atımı biz cėbelig kėcimlig at üzdürüp öttük. Sudın ötkeç kėcimni kėlip taşladuk. Sudın şimāl sarıġa kim ötüldi, yaġı- [90b] dın uçraştuk, velī yaḳa yarımnı tüşürgüçi yalanġaçlaġuçı tamām bu şūm Moġul ėdi. İbrāhīm Tarḫan'nı ve yana ḫayli ābdān ābdān yigitlerni Moġul talap attın tüşürüp żāyi' ḳıldılar. Kohak Deryāsı'nıñ şimāl ṭarafı bile kėlip Ḳolba nevāḥīsidin Kohak Deryāsı'nı kėçtük. İki namāz arası bar ėdi kim Şeyḫzāde Dervāzesi'din kirip erkge kėldim. Uluġ uluġ bėgler ve yaḫşı yaḫşı yigitler ḳalın kişi bu uruşta telef boldı: İbrāhīm Tarḫan, İbrāhīm Saru, İbrāhīm Cānī. Bu ġarībtur kim bir uruşta üç İbrāhīm atlıġ uluġ bėg telef boldı. Yana Ebū'l Ḳāsım Kūhber, Ḫaydar Ḳāsım Bėg'niñ uluġ oġlı, Ḫudāybėrdi Tuġçı, Sulṭān Aḥmed Tenbel inisi Ḫalīl, kim burunraḳ nėçe ḳatla meẕkūr bolup ėdi, bu uruşta telef boldılar. Yana ba'żılar her sarıġa ḳaçtılar. Ol cümledin Muḥammed Mezīd Tarḫan Ḫüsrev Şāh'ġa Ḥiṣār u Ḳunduz sarı bardı. Yana Ḳamber 'Alī Salāḫ Moġul kim uluġ ri'āyet ḳılġan bėgimiz ol ėdi, munça ri'āyet tapıp ėdi, mundaḳ maḥallda hem cihetlıḳ ḳılmay kėlip Semerḳand'tın köçini alıp bu hem Ḫüsrev Şāh'ġa bardı. Yana ba'żı [91a] içkiler ve yigitler miṣl-i Kerīmdād, Ḫudāydād Türkmen ve Cānka Kökeldaş ve Mollā Bābā Peşaġarī, Ura Tėpe sarı çıḳtılar. Ol furṣatta Mollā Bābā nöker ėmes ėdi, mihmān yosunluḳ yürür ėdi. Yana ba'żılar miṣl-i Şerim Ṭaġayı cemā'atı bile bāvücūd kim biziñ bile bile Semerḳand'ġa kirdi, meşveret ḳılıp ölüg tirigni Semerḳand ḳurġanınıñ

içide körüp ḳurġannı bėrkitmek bolduḳ, mėniñ anam ėgeçisiñe ḳurġanda turup bolġan köç ve uruḳ ve kişi ḳarasını Ura Tėpe'ge çıḳarıp yiberdi, özi bir nėçe kişi, ḳarası bile cārīde ḳurġanda turdı. Bir bu ėmes, dāyim mundaḳ ḳatıḳ işler tüşkende mundaḳ yupḳalıp ve nā hem cihetlıḳlar andın ṣādır bolġandur. Tañlasıġa Ḫ^{w}āce Ebū'l Mekārim ve Ḳāsım Bėg ve cemī' bėgler ve içkiler ve söz tėger yigitlerni çarlap meşveret ḳılıp sözni ḳurġannı bėrkitmekke ve ölüg tirigni ḳurġan içide körmekke ḳoyduk. Mėn ve Ḳāsım Bėg ve yavuḳumdaḳı içkiler ve yigitler bile kömek bolduk. Bu maṣlaḥat üçün şehrniñ ortasıda Uluġ Bėg Mīrzā'nıñ medresesiniñ tamınıñ üstide [91b] aḳ öy tikip olturdum. Özge bėglerge ve yigitlerke dervāzelerde ve girdāgirdi Ḳal'aniñ [faṣīlı]da bolcarlar üleşildi. İki üç kündin soñ Şeybaḳ Ḫān kėlip ḳurġandın yıraḳraḳ tüşti. Semerḳand'nıñ maḥalle maḥalle, kūy kūy avbāş u yetīmleri fevc fevc yıġılıp yetīmāne ṣalavātlar çėkip medrese ėşikige kėlip uruşġa çıḳarlar ėdi. Şeybaḳ Ḫān uruşḳa kim atlanur ėdi, ḳurġannıñ yavuḳıġa hem kėle almas ėdi. Nėçe kün bu vetīre bile ötti. Oḳ ve ḳılıç zaḫm-ı ḍarbını ve maṣāf u meydān, ḳıtāl u ḥarbını körmegen avbāş u eytām bu mu'āmeledin dilīr boluġ yıraḳ çıḳa kiriştiler. İş körgen yigitler mundaḳ bī- ṣarfa çıḳışlardın men' ḳılsalar ṭa'n ḳıla kiriştiler. Bir kün Şeybaḳ Ḫān, Āhenīn Dervāzesi sarı uruş kėltürdi. Yetīmler çün dilīr bolup ėrdiler, dāyımḳı dėk dilīr ve yıraḳ çıḳtılar. Bularnıñ arḳasıġa ba'żı yigitlerni atlıġ çıḳarıldı. Uştur Gerdan ṭarafıda kökeldaşlar ve yavuḳ içkiler çıḳıp ėrdi, miṣl-i Noyan Kökeldaş, Ḳul Naẓar Ṭaġayı ve Mezīd ve ba'żılar. Andın bir iki üç Özbek [92a] bularġa at saldı. Ḳul Naẓar bile ḳılıç alıştılar. Bolġan Özbekler yayaḳlap zor kėltürdiler. Şehr yetīmlerini tėprettiler. Āhenīn Dervāzesi'ġa yıġdılar. Ḳoç Bėg ve Mīr Şāh Ḳoçın, Ḫ^{w}āce Ḫıżır Mescid'niñ yanıda kėldiler. Ḳoç Bėg çıḳıp uşbu ilgeri kėlgen Özbekler bile yaḫşı çapḳulaştı. Nümāyān iş ḳıldı. Barı ėl baḳıp turup ėdi. Ḳoyıḳı ḳaçḳanlar ḫod ḳaçmaḳları bile oḳ bolup ėdiler. Oḳ atardım ve uruşḳa turardın iş ötüp ėdi. Mėn dervāzeniñ üstidin nāvek atadur ėdim. Yana ba'żı yavuḳumdaḳılar oḳ atadur ėdiler. Yoḳḳarıḳı oḳnıñ ḍarbıdın Ḫ^{w}āce Ḫıżır Mescid'din ilgeri öte almadılar. Uşandın oḳ yandılar. Muḥāṣara avānıda ḳurġan faṣīlınıñ üstidin her keçe ėvrülür ėdük. Gāhī mėn, gāhī Ḳāsım Bėg, gāhī yana bėglerdin ve içkilerdin ėvrülürler ėdi. Fīruza

Dervāzesi'din Şeyḫzāde Dervāzesi'ġaça faṣīl üstidin at bile yürüşe bolur ėdi. Özge yėrlerde yayaḳ [92b] yürülür ėdi. Ba'żılar kim yayaḳ yürüp ėvrülürler ėdi, bir ėvrülgünçe tañ atar ėdi. Bir kün Şeybaḳ Ḫān Āhenīn Dervāzesi bile Şeyḫzāde Dervāzesi arasıda uruş kėltürdi. Mėn kim kömek ėdim, uruş munda bolġaç munda kėldim. Gāzaristān Dervāzesi bile Suzangerān Dervāzesi ṭarafıdın pervā ḳılmaduk. Ol küni Şeyḫzāde Dervāzesi'niñ üstidin oḳ ucıda bir boz atlıġnıñ atını nāvek oḳı bile yaḫşı attım. Oḳ bile oḳ bardı. Bu aralıḳta ança zor kėltürdiler kim Uştur Gardan Nevāḥīsi'de faṣīlnıñ tüpigeçe kėldiler. Biz munda ḥarb u ḍarbḳa meşġūl ol ṭarafıdın tamām ġāfil yėgirme bėş yėgirme altı şatu tayar ḳılġan ėgendürler kim her şatunıñ kėñliki ança kim üç kişi, iki kişi yandaşa çıḳa alġay. Yėti sėkiz yüz ābdān yigitni bu şatular bile Gāzaristān Dervāzesi'niñ bile Sūzangarān Dervāzesi'niñ aralıḳı toġrısı busaġa ḳoyup özi ol ṭarafdın uruş salġan ėgendür. Tamām bu ṭaraf uruşḳa meşġūl bolup bolcar ḫālī bolġan maḥallda busḳan yėrdin çıḳıp [93a] ıldam kėlip bu şatularnı iki dervāzeniñ aralıḳı Muḥammed Mezīd Tarḫan'nıñ ḥavālīsınıñ toġrısıdın bir yolı oḳ faṣīlġa ḳoyarlar. Ḳoç Bėg'niñ ve Muḥammed Ḳulı Ḳauçın'nıñ yana bir bölek yigitlerniñ bolcarı bu yėr ėdi. Bu yigitler Muḥammed Mezīd Tarḫan ḥavālīsıda bolurlar ėdi. Sūzangarān Dervāzesi, Ḳara Barlas'nıñ bolcarı ėdi. Gāzaristān Dervāzesi, Şerim Ṭaġayı'nıñ ve aḳa-inisiniñ ve Ḳulsaḳ ve Ḳutluḳ Ḫʷāce Kökeldaş'nıñ bolcarı ėdi. Uruş ol ṭaraf bolġan üçün bolcar ėli ġāfil bolup ḳul ve ḳulluḳçı iş küç üçün üyge ve bāzārġa barıp tarḳaşıp ėdiler. Bolcar bėgleri bir iki yetīm yasīr bile ḳalıp ėdiler. Ḳoç Bėg, Muḥammed Ḳulı Ḳauçın, Şāh Ṣūfī yana bir yigit yaḫşılar barıp merdānelıḳlar ḳıldılar. Faṣīl üstige yaġı kişisi ba'żısı çıḳıp ėdiler. Ba'żı çıḳmaḳta ėdiler. Bu mezkūr bolġan tört kişi yügürüp yėtip çapḳulaşa çapḳulaşa ḍarb-ı rāst ura yürüdi. Tüşürüp ḳaçurdılar. Barıdın Ḳoç Bėg yaḫşıraḳ bardı. Ḳoç Bėg'niñ bir pesendīde u nümāyān işi bu ėdi. Bu muḥāṣarada iki ḳatla ḫūblar ėligi işke tėgdi. Ḳara Barlas hem Sūzangarān Dervāzesi bolcarıda [93b] yalġuz ḳalıp ėdi. Ol hem yaḫşı toḫtadı. Ḳutluḳ Ḫʷāce Kökeldaş ve Ḳul Naẓar Mīrzā bolcarlarıda Gāzaristān Dervāzeside ėdiler. Alar hem az kişi bile yaḫşı toḫtap kündeleñdin yaḫşılar atḳuladılar. Yana bir nevbet Ḳāsım Bėg yigitlerni başlap Sūzangarān

Dervāzesi'din çıḳıp Özbeklerni Ḫʷāce Kefşīr'gėçe ḳavlap bir nėçe kişi tüşürüp baş kėsip kėldi. Aşlıġ imdi bışḳan çaġ ėdi. Hīç kim yañı aşlıġ kivürmeydür ėdi. Muḥāṣara eyyāmı mümtedd boldı. Ėlge bisyār tenḳīşlıḳ boldı. Aña yėtti kim faḳīr u miskīn, it ėşek ėti yėy kiriştiler. Atḳa boġuz kim kem yāft boldı, dıraḫtlarnıñ bergini atḳa bėrürler ėdi. Anda tecribe boldı. Barı yafraḳlardın tūt yafraḳı ve ḳara yıġaç yafraḳı atḳa sāzvārraḳ ėmiş. Ba'żı ḳuruḳ yıġaçlarnı rende ḳılıp terāşesini suġa ibitip atḳa bėrürler ėdi. Üç tört ayġaça Şeybaḳ Ḫān ḳurġannıñ yavuḳıġa kėlmey yıraḳraḳtın ḳurġannı ėvrülüp köçüp yürür ėdi. Bir aḫşam ėl ġāfil yarım kėçege yavuḳ Pīruza Dervāzesi ṭarafıda kėlip maḳāralar çalıp süren saldılar. Mėn medrese- [94a] de ėdim. Bisyār tereddüd u dağdağa boldı. Mundın soñ her kėçe kėlip naḳāre çalıp süren salıp ġavġā ḳılurlar ėdi. Her nėçe eṭrāf u cevānibḳa ėlçiler ve kişiler yiberildi, hīç kimdin kömek u mededī yėtişmedi. Ol maḥallda kim zor u ḳuvvetimiz bar ėdi, hīç nev' şikest u noḳṣānī bolmaydur ėdi, kömek u meded ḳılmadılar. Mundaḳ maḥallda ḫod nė ḥisāb bile meded ḳılġaylar? Bularnıñ ümīdi bile ḳabaldārlıḳ ḳabal ḳılmaḳ bī-taḳrīb ėgendür. Burunḳılar dėptürler kim ḳurġan bėrkitmeklikke baş kėrek, iki ḳol kėrek, iki but kėrek. Baş serdār bolġay, iki ḳol iki ṭarafdın kėlür kömek u meded bolġay, iki but ḳurġannıñ suyı bile ẕaḫīresı bolġay. Biz bu eṭrāf u cevānibdaḳılardın kömek u meded köz tutar biz. Bular ḫod her ḳaysı biz özge ḫayālde. Sulṭān Ḫüseyn Mīrzā dėk merdāne u ṣāḥib tecribe bādşāh bizge meded ḳılmay bizge köñül kömekler bėrip ėlçi yibermey, Şeybaḳ Ḫān'ġa Kemāleddīn Ḫüseyn Gāzürgehī'nı muḥāṣara evānıda ėlçilikke yiberdi. Tenbel Andicān'dın Bėşkėnt nevāḥīsiġa kėldi. Ḫānnı hem Aḥmed Bėg ve cāmi' Tenbel'niñ muḳābelesıġa çıḳardılar. Laklakān [94b] ve Tūrāk Cārbāġı Nevāḥīsi'de rūberū boldılar. Uruş bolmay uçraştılar. Sulṭān Maḥmūd Ḫān uruş kişisi ėmes ėdi. Sipāhīlıḳdın bisyār 'ārī ėdi. Tenbel bile utru bolġan çaġ ḫāndın bedilāne aḳvāl u ef'āl ẓāhir bolur. Aḥmed Bėg, Türk kişi ėdi, velī merdāne u devleṯʷāh ėdi. Ġarīb dürüşt aytur. Dėr kim "Bu Tenbel nė miḳdār kişidür kim munça dağdağa u tereddüd tartasız? Eger közüñiz ḳorḳsa közüñizni bağlap yürüp rūberū bolalıñ." Muḥāṣara imtidādı uzaḳḳa tarttı. ẕaḫīre u azuḳ hīç ṭarafdın kėlmedi. Kömek u meded hīç cānibdin yėtişmedi. Sipāhī u ra'iyyet nevmīd bolup birer ikirer ḳurġandın taşlap

ḳaça kiriştiler. Şeybaḳ Ḫān ḳurġan ėliniñ ‘ācizlıḳını añlap kėlip Ġār-ı ‘Āşıḳān Nevāḥīsi’de tüşti. Mėn hem Şeybaḳ Ḫān’nıñ rūberūyıġa Kūy-ı Pāyān’[da] Melik Muḥammed Mīrzā’nıñ üylerige kėldim. Uşbu künlerde Uzun Ḥasan-ı Ḫʷāce Ḥüseyn, kim Cihāngīr Mīrzā’nıñ yaġılıḳıġa ve Semerḳand’dın çıḳmaḳımızġa ol bā‘iṣ bolup ėdi, nėçük kim burun [95a] meẕkūr boldı, on on bėş nökeri bile kėlip ḳurġanġa kirdi. Bu kirişi ḫayli merdāne kiriş ėdi. Sipāhī u şehrīġa ‘usret u tenḳīṣ köprek boldı. Yavuḳ kişiler ve mu‘teber kişiler faṣīldin taşlap ḳaça kirişti. Bėg ataġlıġdın Pīr Veys Şeyḫ, Veys Lāġarī bayırı ėdiler. Ḳaçıp tüşti[ler]. Eṭrāf u cevānibtin bi’l kull me’yūs bolduk. Hīç ṭarafdın ümīdvārlıḳ ḳalmadı. Azuḳ u ẕaḫīre kem ėdi. Bolġanı hem tükendi. Hīç ṭarafdın azuḳ u ẕaḫīre kėlmedi. Bu maḥallda Şeybaḳ Ḫān ṣulḥ sözini araġa saldı. Eger bir ṭarafdın ümīdvārlıḳ bolsa ėdi, ya ẕaḫīre bolsa, ṣulḥ sözige kim ḳulaḳ salur ėdi? Żarūrat boldı. Ṣulḥgūna ḳılıp kėçedin iki peher bola yavuşup ėdi kim Şeyḫzāde Dervāzesi’din çıḳıldı. Vālidem Ḫānımnı alıp çıḳtım. Yana iki ḫatun kişi çıḳtı, biri Bīçkā Ḫalīfe ėdi, yana biri Mėñlig Kökeldaş ėdi. Mėniñ ėgeçim Ḫānzāde Bėgim uşbu çıḳḳanda Şeybaḳ Ḫān’nıñ ėligige tüşti. Soġd’nıñ uluġ şāhcūylarıġa ḳarangu kėçede ürünüp yol ittürüp yüz teşvīş bile tañ atḳanda Ḫʷāce Dīdār’dın ötüp sünnet vaḳtıda [95b] Ḳarbuġ Puştası’ġa yarmaştuk. Ḳarbuġ Puştası’nıñ şimālıdın Cūdek kėntiniñ ayaḳı bile İlen Otı’nı tuşlap tėpredük. Yolda barurda Ḳamber ‘Alī ve Ḳāsım Bėg bile at tartıştuk. Mėniñ atım ötti. Anıñ atınıñ ḳalġanını baḳar ḫayāl ḳılıp ḳay [ta]rıldım. Tañ boşap ėgendür. Ėgere yürüldi. Başım bile yėrge yıḳıldım. Egerçi uşol zamān ḳopup atlandım, velī ‘aḳlım aḫşamġaça ḳarārıġa kėlmedi. Bu ‘ālemde ötken vaḳāyi‘ tüş ve ḫayāl dėk közümge ve köñlümge körünür ve kėçer ėdi. Kėç namāz-ı dīger İlen Otı’da tüşüp at öltürüp etini şişlep kebāb ḳılıp atnı laḥẓa [t]indürüp atlanduk. Tañdın burunraḳ Ḫalīliyye kėntige kėlip tüştük. Ḫalīliyye’din Dizek kėlildi. Ol furṣatta Dizek’te Ḥāfıẓ Muḥammed Bėg Dulday’nıñ oġlı Ṭāhir Dulday ėdi. Semiz ėtler ve meyde ėtmekler erzān, çüçük ḳavunlar ve yaḫşı üzümler ferāvān, andaḳ ‘usrettin mundaḳ erzānlıḳ ve andaḳ beliyyettin mundaḳ amānlıḳḳa kėldük.

Vehm u ‘usrettin āmānī taptuḳ/ Yañı cān tāze cehānī taptuḳ.

Ölüm dağdağası ḫāṭırdın refʿ bolup açlıḳ [96a] şiddeti ėldin defʿ boldı. ‘Ömrümizde munça ferāġat ḳılmaydur ėdük. Müddetü’l ‘ömr amānlıḳ ve erzānlıḳ ḳadrini munça bilmeydür ėdük. ‘İşret u ‘uşrattın soñ, ferāġat meşaḳḳattın keyin lezzetlıġraḳ ve yaḫşıraḳ körünür. Tört bėş nevbet uş mundaḳ şiddettin rāḥatḳa ve meşaḳḳattın ferāġatḳa müntaḳil boluptur. Evvelḳı nevbet bu ėdi. Mundaḳ düşmen belāsıdın ve açlıḳ ibtilāsıdın ḫalāṣ bolup amānlıḳ rāḥatıġa ve erzānlıḳ ferāġatıġa yėtiştük. Üç tört kün Dizek’te istirāḥat ḳılduk. Andın soñ Ura Tėpe sarı ‘azīmet ḳılduk. Pişāġar bir nėme yoldın ḳısḳaraḳtur. Çün müddetī anda bolup ėdim ötüp barurda barıp anı seyr ḳıldım. Pişāġar’nıñ ḳurġanıda Atun kim müddet-i medīd ėdi mėniñ anam Ḫānımġa mülāzemet ḳılur ėdi, bu nevbet ulaġsızlıḳdın Semerḳand’ta ḳalıp ėdi, uçray tüşti. Körüştüm, sordum. Semerḳand’dın bu yėrge yayaḳ kėliptür. Mėniñ anam Ḫānımnıñ Siñil ḫūb Nigār Ḫānım ‘ālem-i fānīni vedāʿ ḳılġan ėgendür. Ura Tėpe’de Ḫānımġa ve maña ėşittürdiler. Mėniñ atamnıñ anası hem Andicān’da fevt [96b] ḳılġan ėgendür. Anı hem munda ėşittürdiler. Ḫānım ḫān-babam şunḳār bolġalı anaları inileri siñillerini kim Şāh Bėgim ve Sulṭāñ Maḥmūd Ḫān ve Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān Ḫānım bolġaylar körmeydürler ėdi. Müfāreḳat imtidādı on üç on tört yılġa tartıp ėdi. Toġḳanlarını körgeli Taşkend’ke müteveccih boldılar. Mėn Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā bile sözleşip Ura Tėpe’niñ [kėnt]leridin Deḫkat dėgen yėrde ḳışlamaḳ boldum. Barıp uruḳnı Deḫkat’te ḳoyup bir nėçe kündin soñ Şāh Bėgim’ni ve ḫān-dedemni ve uruḳ ḳayaşnı körgeli mėn hem Taşkend ‘azīmeti ḳıldım. Barıp Şāh Bėgim ve ḫān-dedemġa mülāzemet ḳılıp bir nėçe kün anda boldum. Mėniñ anamnıñ toġḳan ėgeçisi Mihr Nigār Ḫānım hem Semerḳand’dın kėldiler. Mėniñ anam ḫānım bī-ḥużūr boldılar. Ḫayli yaman bī-ḥużūrluḳ ėdi. Muḫkem muḫāṭara ötkerdiler. Ḥażret-i Ḫʷāceke Ḫʷāce, Semerḳand’dın çıḳıp kėlip Ferkat’te olturup ėdiler. Ferkat’ḳa barıp Ḫʷāce’ni kördüm. Ümīdvār ėdim kim ḫān-dedem riʿāyet u ‘ināyet maḳāmıda bolup vilāyet u pergene bėrgeyler. Ura Tėpe’ni vedāʿ ḳıldılar. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā [97a] bėrmedi. Bilmen özlükidin bėrmedi mü, ya yoḳḳarıdın işāret boldı. Munça kündin keyin Deḫkat’ke kėldim. Deḫkat, Ura Tėpe’niñ kühpāye kėntleridindür, uluġ taġnıñ tüpide tüşüptür. Bu taġdın ötkeç Mesçā

bolur. Ėli, egerçi Sart u dilnişīndür, velī etrāk dėk gala u remelıġ ėllerdür. Deḫkat'nıñ ḳoyını ḳırḳ miñ çınalar ėdi. Bu kėntte re'āyānıñ üylerige tüştük. Mėn bir kalāntarīnıñ üyige tüştüm. Ḳarı kişi ėdi. Altmış yėtmişde bar ėdi, velī anası henüz bar ėdi. Ḫayli 'ömr tapḳan ḫatun ėdi. Yüz on bir yaşta ėdi. Temür Bėg, Hindūstān'ġa kirgende bu ḫatunnıñ uruḳ ḳayaşıdın biri ol çerigge barıp ėgendür. Ol ḫāṭırıda bar ėdi. Ḥikāyet ḳılur ėdi. Bir Deḫkat'te uşbu ḫatunnıñ özidin toġḳan ve nebīre ve ḳız nebīre ve Nebīre-i Nebīre toḳsan altı kişi ḥāżır ėdi. Ölgenleri bile iki yüz ḥisāb ḳılurlar ėdi. Nebīresiniñ nebīresi bir yigit yėgirme bėş yėgirme altı yaşar ḳapḳara saḳallıḳ yigit ėdi. Deḫkat'te ėgende Deḫkat'niñ gird u nevāḥīsidaḳı taġlarnı hemīşe yayaḳ yürüp seyr ḳılur ėdim. Ekşer yalıñ ayaḳ [97b] yürür ėdim. Yalıñ ayaḳ köp yürügendin ayaḳlar andaḳ bolup ėdi kim taġ u taş tefāvüt ḳılmas ėdi. Uşol seyr eşnāsıda bir kün namāz-ı dīger bile namāz-ı şām arasıda bir inçke nāmüşaḫḫaş yol bile bir uy tüşüp baradur ėdi. Mėn dėdim kim "Bu yol ḳayanġa barur ėken? Uyġa köz salıñ. Uynı ittürmeñ tā yolnıñ ḳaysarı çıḳarı ma'lūm bolġay." Ḫʷāce Asadullāh ẕerāfetī ḳıldı, dėdi kim "Gāvgum şavad, çikār kunīm?"

Uşbu ḳış sipāhīlerdin ba'żısı biziñ bile ḳazaḳlıḳlarda yürüy almay Andicān'ġa barmaḳḳa ruḫṣat tilediler. Ḳāsım Bėg mübālaġalar bile 'arżġa yėtkürdi kim "Çün bu kişi baradur Cihāngīr Mīrzā'ġa maḫṣūṣāne öz kėygeniñizni yiberiñ." Bir As börkümni yiberdim. Ḳāsım Bėg yana mübālaġa ḳıldı kim "Tenbel'ġa hem bir nėme yiberseñiz nė bolġay?" Egerçi rāżī ėmes ėdim, Ḳāsım Bėg'niñ mübālaġası cihetidin Noyan Kökeldaş'nıñ bir uluġ yassı ḳılıçını kim Semerḳand'ta özi üçün yasatıp ėdi, Tenbel'ġa yiberildi. Mėniñ başımġa tėggen ḳılıç uşbu ḳılıç. Oḳ ėdi, nėçük kim kėlür yılnıñ vaḳāyi'de meẕkūr bolġusıdur. Nėçe kündin soñ mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet [98a] Bėgim, kim mėn Semerḳand'dın çıḳḳanda ḳalıp ėdiler, Semerḳand'ta ḳalġan köç uruḳ ve aç u aruḳ bile kėldiler. Uşbu ḳış ortasıda Şeybaḳ Ḫān, Ḫocend Suyı'nı muz bile kėçip Şāhruḫiyye ve Bīskėnt nevāḥīsini çaptı. Ḫaber kėlkeç kişimizniñ azlıḳıġa baḳmay çapa atlanduḳ. Ḫocend'niñ ḳoyıḳı kėntleri Heşt Yak toġrısı bile müteveccih bolduk. Muḥkem ḍarb savuḳ ėdi. Bu nevāḥīde Ḫā Dervīş yėli öksümes, hemīşe tünd ḳopar. Ol mertebede savuḳ ėdi kim uşol iki üç künd[e] iki üç kişi bu

arada savuḳnıñ şiddetidin ölüp ėdi. Maña ġuslġa iḥtiyāc ėdi. Bir arıḳ suyıda kim yaḳaları t[amā]m muz toñup ėdi, ortası sunıñ tėzliki cihetidin yaḫ bağlamaydur ėdi, bu suġa kirip ġusl ḳıldım. On altı ḳatla suġa çömdüm. Sunıñ savuḳluḳı ḫayli te‘s̱īr ḳıldı. Tañlası Ḫocend Suyı’nı Ḫāṣṣlar toġrısıdın muz üstidin öttük. Sudın ötüp tün ḳatıp Bīskėnt’ke kėldük. Şeybaḳ Ḫān ḫud Ṣāhruḫiyye Nevāḫīsi’ni oḳ çapıp yanġandur. Ol furṣatta Bīskėnt Mollā Ḥaydar’nıñ oġlı ‘Abdu’l Mennān’da ėdi. ‘Abdu’l Mennān’dın kiçikrek Mü’min atlıġ bir yaramas ve perīşān oġlı mėn Semerḳand’ta ėgende mėniñ ḳaşımġa kėlip ėdi. Fi’l cümle ri‘āyet ḳılıp ėdim. Bilmen Noya[n] Kökeldaş Semerḳand’ **[98b]** da anıñ bile nė ṭavr yaman ma‘āş ḳılur. Bu kūn bėrgüçi kīne saḫlap ėgendür. Özbek çapḳunçısınıñ yanılġan ḫaberi kėlgeç Ḫān ḳaşıġa kişi yiberip Bīskėnt’tin köçüp Āhengerān kėntleride üç tört kün tevaḳḳuf ḳılduk. Semerḳand’daḳı āşnālıḳ bile Mollā Ḥaydar’nıñ oġlı Mü’min Noyan Kökeldaş’nı ve Aḥmed Ḳāsım’nı yana ba‘żılarnı aġırlaġalı çarlar. Mėn kim Bīskėnt’tin köçtüm, bu cem‘ Bīskėnt’te ḳaldılar. Bu cemā‘atḳa bir car yaḳasıda ṣoḥbet bėrür. Biz kėlip Āhengerān kėntler[i]din Sām Sīrak dėgen kėntke tüştük. Tañlası ḫaber kėldi kim Noyan Kökeldaş cardın maetlıḳda yıḳılıp ölüptür. Ḥaḳḳ Naẓar’nı, kim Noyan’nıñ toġḳan ṭaġayısı ėdi, yana bir cem‘ bile yiberildi. Barıp Noyan’nıñ yıḳılġan yėrlerni iḥtiyāṭ ḳılıp Noyan’nı Bīskėnt’te tofraḳḳa tapşurup kėldiler. Bular ṣoḥbet tutḳan yėrdin bir oḳ atımı bir bülend carnıñ astıda Noyan’nıñ ölügini tapıpturlar. Ba‘żıġa gümān boldı kim Semerḳand’daḳı kīneni saḫlap Mü’min Noyan’ġa ḳaṣd ḳıldı. Taḥḳīḳını kişi bilmedi. Maña ġarīb te‘s̱īr ḳıldı. Kem kişiniñ fevtġa munça müte’ess̱ir bolup ėdim. Bir hafta on küngeçe hemīşe **[99a]** yıġlar ėdim. Fevtniñ tārīḫi “fevt şud Noyan” tapıldı. Nėçe kündin soñ yanıp Deḫkat’ke kėldim. Yaz bola Şeybaḳ Ḫān’nıñ Ura Tėpe üstige kėlür ḫaberi boldı. Deḫkat yüz yėr üçün Ābburdan dabanı bile Masçā Kūhistānı’ġa aştuk. Masçā’nıñ ḳoyıḳı kėnti Ābburdan’dur. Bu Ābburdan’dın ḳoyıraḳ bir çeşme tüşüptür. Bu çeşme başıda mezārīdur. Uşbu çeşmedin yoḳḳarı Masçā dāḫilidur. Ḳoyı Palġar’ġa ta‘alluḳdur. Uşbu çeşme başıda çeşme yaḳasıdaḳı taşıda ḳazıp bu üç beytni s̱ebt ėttim:

Şunūdem ki Cemşīd-i ferruḫ-siriş/ Be serçeşme-ī bar be sengī nivişt/ "Berīn çeşme çün mā basī dem zedend/ Biraftand tā çeşm bırham zedend./ Girifīm 'ālem be mardī u zor/ Velīkin neburdīm bā ḫ^{w}*ād be gor."*[54]

Ol Kūhistān'da bu resmdur kim taşḳa ḳazıp ebyāt ve yanalar bitirler.

Uşbu Masçā'da ėgende Mollā Hecrī şā'ir Ḥişār ṭarafıdın kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu maṭla'nı uşol eyyāmda aytıp ėdim:

Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ sėn/ Sėni cān dėrler, ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ sėn.

Şeybaḳ Ḫān Ura Tėpe'niñ gird u nevāḥīsiġa kėlip bir pāre buzuḳçılıḳ ḳılıp yandı. Şeybaḳ Ḫān, Ura Tėpe'niñ [99b] üstide ėgende kişimizniñ azlıḳıġa ve yaraġsızlıḳıġa baḳmay Masçā'da uruḳnı ḳoyup Ābburdan dabanıdın aşıp Deḫkat nevāḥīsiġa kėldük kim kėçe ėrte yavuḳ sığınıp ḳapuġa kėlgen işni taḳṣīr ḳılmaġay biz. Şeybaḳ Ḫān, bet oḳ yandı. Yana daban aşıp Masçā'ġa kėldük. Ḫāṭırġa kėçti kim "Mundaḳ taġdın taġḳa alaḫān ve alamān vilāyetimiz yoḳ yėrimiz yoḳ yürümek bī-taḳrībdur. Ḫān ḳaşıġa Taşkend'ke oḳ baralıñ. Ḳāsım Bėg bu yürümaḳḳa rıżā bolmadı. Ḳara Bulaḳ'ta üç tört Moġul'nı żabṭ u siyāset üçün öltürüp ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı, ġālibā uşol cihetidin barmaḳḳa tereddüd ḳıldı. Her nėçe mübālaġa ḳılduk, bolmadı. Aḳa ini ve tevābi' u levāḥıḳı bile Ḥişār'ġa tarttı. Biz Ābburdan köteli bile aşıp Ḫān ḳaşıġa Taşkend'ḳa müteveccih bolduk. Uşbu eyyāmda Tenbel çėrig tartıp Āhengerān cölgesige kėldi. Çėrig üstide Muḥammed Duġlat, kim Muḥammed Ḥişārī'ġa meşhūr ėdi, yana inisi Sulṭān Ḥüseyn Duġlat, Ḳamber 'Alī Sallāḫ müttefiḳ bolup Tenbel'ġa ḳaṣd ḳılurlar. Bu mühimmni Tenbel ser bėrgengeç tura almadılar. Ḫān ḳaşıġa ḳaçıp kėldiler. Bizge ḳurbān 'īdi Şāhruḫiyye'de boldı. Bī-tevaḳḳuf ötüp Ḫān ḳaşıġa Taşkend'ke bardım. Bu rubā'ī aytıp ėdim. Ma'mūl ḳāfiyeside tereddüdüm bar ėdi. Ol maḥallda şi'r [100a] muṣṭalaḥātıġa munça tetebbu' ḳılmaydur ėdim. Ḫān ḫoşṭab' kişi ėdi. Şi'r aytur ėdi, egerçi ser [usā]mānlıġ ġazeli kemraḳ ėdi. Bu rubā'īni Ḫānġa

[54] "İşittim ki iyi huylu Cemşid bir çeşmenin başındaki taşa şunları yazmış "Bu çeşmede bizden evvel birçok insan nefes aldılar, sonra göz açıp kapayıncaya kadar göçüp gittiler. Yiğitlik ve kuvvetle dünyayı zapt ettik; fakat yanımızda mezara götüremedik." Arat, age, s. 245.

ötkerip tereddüdümni ‘arż ḳıldım. Köñül [yaḳ]ḳu dėk şāfī cevāb tapmadım. Ġālibā şi‘r muṣṭalaḥātıġa kemraḳ tetebbu‘ ḳılġandurlar. Ol bu durur:

Yād ėtmes ėmiş kişini miḥnette kişi/ Şād ėtmes ėmiş köñülni ġurbette kişi

Köñlüm bu ġarīblıḳda şād olmadı [hīç]/ Ġurbette sė vünmes ėrmiş elbette kişi

Soñra ma‘lūm boldı kim Türkī lafẓıda maḥall iḳtiżāsı bile tā ve dāl yana ġayn ve ḳāf birbirleri bile mübeddel bolurlar ėmiş. Bir nėçe kündin soñ Tenbel Ura Tėpe’niñ üstige kėldi. Bu ḫaber kėlgeç Ḫān Taşkend’tin çėrig atlandı. Bīskėnt bile Sām Sīrak’niñ arasıda baranġar u cavanġar yasal yasap reym(?) kördiler. Moġul destūr bile tuġ çattılar. Ḫān attın tüşti. Toḳuz tuġnı Ḫānnıñ allıda turġuzup bir Moġul bir uynıñ orta ėligige bir uzun aḳ bözni baġlap ėligige tutuptur. Yana üç pārçe uzun bözni üç tuġnıñ ḳotasıdın ḳoyıraḳ baġlap tuġnıñ yıġaçınıñ astıdın alıp kėltürüp bir bözniñ ucını Ḫān basıp turdı. Yana bir tuġḳa baġlaġan bözniñ ucını mėn basıp turdum, yana bir bözniñ ucını Sulṭān Muḥammed Ḫānīka [100b] ol Moġul böz baġlaġan uynıñ orta ėligini ėligige alıp Moġulca nėmeler dėp tuġḳa baḳıp işāret ḳıladur. Ḫān ve tamām turġanlar tuġ sarıġa ḳımızlar saçadurlar. Tamām nefīrlerni ve naḳārelerni bir yulī çaladurlar. Bolġan yasalda turġan çėrig ėli bir yulī süren saladurlar. Üç nevbet uş mundaḳ ḳıladurlar. Andın soñ atlanıp süren salıp uş munça çėrig devrin çapadurlar. Moġul arasıda Ceñgiz Ḫān’nıñ tüzüki ḥālāġaça Ceñgiz Ḫān yasap ḳoyġan dėk oḳtur: baranġar baranġar, cavanġar cavanġar, ġol ġol, abuken cedd yėrlig yėride oḳ turar. Baranġar bile cavanġarda herkimniñ i‘tibārı köprektür, uc sarıraḳ turarlar. Baranġarda Ciras bile Bėgçik uruḳınıñ hemīşe ucḳa çıḳmaḳ telāşları bar. Ol furṣatta Ciras’nıñ tümen bėgisi Ḳaşḳa Maḥmūd ėdi. Ḫayli merdāne yigit ėdi. Bėgçik tümeniniñ kim tümenge oḳ meşhūrdur, tümen bėgisi Eyyūb Ya‘ḳūb ėdi. Ucḳa çıḳmaḳ üçün uruştılar. Birbirlerige ḳılıçlar suġuruştılar. Āḫir ġālibā mundaḳ ḳarār tapıldı kim cergede birisi yoḳḳarı turġay yasalda yana bir ucḳa çıḳḳay. Tañlasıġa Sām Sīrak nevāḥīsini cerge salıp avladılar. Kėlip Tūrāk Cārbāġı’ġa tüşüldi. [101a] Evvel ġazelī kim tükettim uşbu kün uşbu yurtta tükettim. Ol tükengen ġazel budur:

Cānımdın özge yār-ı vefādār tapmadım/ Köñlümdin özge maḥrem-i esrār tapmadım

Altı beytdür. Mundın soñ her ġazel kim tükendi uşol tertīb bile oḳ bitildi. Mundın küç-ber-küç Ḫocend Deryāsı'nıñ yaḳasıġa kėldiler. Bir kün seyr ṭarīḳı bile sudın ötüp aş bişirip yigitlerni ve cehrelerni şūḫlıḳḳa salduk. Uşbu kün mėniñ tekbendimniñ altun ḳullābını uġurladılar. Tañlasıġa oḳ Ḫān Ḳulı Büyan Ḳulı bile Sulṭān Muḥammed Veys ḳaçıp Tenbel'ġa bardılar. Barçaġa gümān boldı kim bu ḥareket bulardın ṣādir boluptur, egerçi taḥḳīḳ bolmadı. Aḥmed Ḳāsım Kühber hem icāzet tilep Ura Tėpe'ge bardı. Ol hem uşbu barġan bile kėlmedi. Tenbel'ġa bardı.

Vaḳāyi'-i sene-i 908

Ḫannıñ bu yürüşi bī-fāyideraḳ yürüş ėdi. Ḳurġan almaḳ [yoḳ] ve yaġı basmaḳ yoḳ bardılar kėldiler. Bu müddette kim Taşkend'te ėdim ḫayli ḳallāşlıḳ ve ḫ^{w}ārlıḳ tartıldı. Vilāyet yoḳ, vilāyet ümīdvārlıḳı yoḳ. Nöker ekṣer tarḳadı. Ma'dūdī kim ḳalıp ėdi ḳallāşlıḳtın mėniñ bile yürüy almas ėdiler. Ḫān dedemniñ ėşikige barsam gāhī bir kişi bile, gāhī iki kişi bile barur ėdim, velī yaḫşılıḳı bu ėdi kim yat ėmes ėdiler, toġḳan ėdiler. [101b] Ḫān dedemġa körüniş ḳılıp Şāh Bėgim ḳaşıġa kėlür ėdim. Öz üyim dėk baş yalıñ, ayaḳ yalıñ kirer ėdim. Āḫir mundaḳ sergerdānlıḳtın ve bu nev' bī-ḫānumānlıḳtın cānġa yėttim. Dėdim kim "Mundaḳ düşvārlıḳ bile tirilgünçe kėtsem yaḫşı." Ḫaṭāy'ġa barmaḳnı cezm ḳılıp baş alıp kėtmekke 'azm ḳıldım. Kiçiklikdin beri Ḫaṭāy sarıġa hevesim bar ėdi, velī salṭanat u 'alāyıḳ cihetidin müyesser bolmas ėdi. Salṭanat ḫod bardı. Anam analarıġa inilerige ḳoşuldılar. Seyr mevāni'i ref' boldı. Ol daġdaġalar def' boldı. Ḫ^{w}āce Ebū'l Mekārim'niñ tevassuṭı bile bu sözni araġa saldım kim Şeybaḳ Ḫān dėk ġanim peydā boluptur. Munıñ żararı Türk'ke ve Moġul'ġa müsāvīdur. Munıñ fikrini ḥālālıḳta kim ulusnı henüz yaḫşı basmaydur ve köp ulġaymaydur, ḳılmaḳlıḳ vācibtür, nėçük kim dėptürler:

İmruz bikuş çu mītevān kuşt/ Āteş çu bülend şud cihān suḫt

Meg'zār ki zih küned kamānrā/ Düşmen çu be tīr mītevān duḫt[55]

Kiçik Ḫān dedem hem yėgirme tört yėgirme bėş yıldur kim mulāḳāt ḳılmaydurlar. Mėn hem alarnı körgen ėmes mėn. Bola alġay mu kim mėn barsam hem Kiçik Ḫān dedemni körsem hem mülāḳāt ḳılmaḳḳa vāsıṭa u sā'ī bolsam? Ġarażım bu ėdi kim bu

[55] "Elinden gelirse ateşi bugün söndür, ateş büyürse dünyayı yakar; bir ok ile düşmanı mıhlamak mümkünken, düşmanın yayını germesini bekleme." Arat, age, s. 249

bahāne bile bu aradın [102a] çıḳsam, Moġulistān u Ṭurfān'ġa barġanda ḫod hīç māni' u dağdağa ḳalmas. Öz cilavım özümniñ èligide bolur. Bu ḫayālımdın hīç kişi ṣāḥib vuḳūf èmes èdi. Kişini ṣāḥib vuḳūf hem ḳılıp bolmas èdi. Nè cihettin kim anamġa ḫod mümkin èmes èdi kim mundaḳ sözlerni ayta bolġay. Yana bir nèçe uluġ kiçik kim gird u gūşemde bolurlar èdi, özge ümīdvārlıḳlar bile maña èrişip sergerdānlıḳ tartıp yürürler. Alarġa hem mundaḳ sözlerni aytmaḳnıñ hīç luṭfı yoḳ èdi. Ḫʷāce Ebū'l Mekārim Ṣāh Bègim'ge ve Ḫān dedemġa bu sözni aytġaç alardın rıżānı fehm bolur. Yana ḫāṭırlarıġa kèçer kim ri'āyet tapmaġandın meger ruḫṣat tileydür mèn. Bu cihettin nāmūs ḳılıp ruḫṣatta andaḳ taḥammül ḳıldılar. Uşbu furṣatta kiçik dedemdin bir kişi kèldi kim taḥḳīḳ Kiçik Ḫān kèledür. Bu ḫayāl hem bolmadı. Yana bir kişi kèlip Kiçik Ḫān'nıñ yaḳın yètkeniniñ ḫaberini aytḳaç Ṣāh Bègim ve Kiçik Ḫān dedemniñ siñilleri Sulṭān Nigār Ḫānım ve Devlet Sulṭān Ḫānım ve mèn ve Sulṭān Muḥammed Ḫānīka ve Mīrzā Ḫān barça Kiçik Ḫān dedemġa utru çıḳtuk. Taşkend bile Seyrām'nıñ arasıda Yaġ[m]a dègen kènt ve yana bir nèçe kèntkineler bar. İbrāhīm Ata ve Isḥāḳ Ata'nıñ ḳabri andadur. Bu kèntlergeçe barıldı. Kiçik Ḫān dedemniñ bu zamān kèlürini [102b] taḥḳīḳ bilmey ḫālī ẕihn sür'at bile atlanıp èdim. Bayakbār Ḫān uçray oḳ tüştiler. İlgeri yürüdüm. Mèn tüşkende oḳ Kiçik Ḫān dedem vāḳıf boldı. Ḫayli ıżṭırābta boldı. Ġālibā andaḳ ḫayālı bar èġendür kim bir yèrde tüşüp olturup mèniñ bile ta'ẓīm bile körüşkeyler. Yavuḳ yètişip tüştüm. Maḥall ol taḳ[ā]ẓā ḳılmadı. Yüküngüce furṣat hem bolmadı. Yükünüp barıp körüştüm. Iżṭırāb u infi'ālde bolup Fi'l ḥāl Sulṭān Sa'īd Ḫān bile Bābā Ḫān Sulṭān'nı buyurdılar kim tüşüp mèniñ bile yükünüp körüşkeyler. Ḫānnıñ oġlanlarıdın uşbu iki sulṭān oḳ kèlip èdi. On üç on tört yaşta bolġaylar èdi. Bu sulṭānlar bile körüşüp atlanıp Ṣāh Bègim ḳaşıġa kèldük. (?) olturup ötken kèçken keyfiyyet u ḥālāttın yarım kèçegèçe olturup aytıştılar. Tañlası Kiçik Ḫān dedem maña Moġulca resmlıġ baş, ayaḳ ve ḳurını ve èġerlig ḫāṣṣa atını 'ināyet ḳıldı. Meftūḥluġ Moġulī börk ve sançma tikken Ḫaṭā'i aṭlastın ve Ḫaṭā'i ḳur burunḳı rasmlıġ taşı cantayı bile cantaynı sol sarı yana üç tört nème ḫatun kişiniñ yaḳasıġa āṣār, 'Ambarān ve ḫarīṭası dèk nèmeler asıpturlar. Oñ sarı hem uş mundaḳ üç tört nème asıpturlar. Ol yèrdin Taşkend sarı

müteveccih boldılar. [103a] Uluġ Ḫān dedem hem Taşkend'din üç tört yıġaç yol utru çıḳıp kėldi. Bir yėrde şamyaneler tikip Uluġ Ḫān olturdı. Kiçik Ḫān rūberūdin kėledür ėdi. Yavuḳ yėtkeç Ḫānnıñ sol ḳolı bile keyindin ėvrülüp kėlip Ḫānnıñ allıda tüşüp kėldi. Körüşür yėrge yėtişip toḳuz ḳatla yükünüp kėlip körüşti. Uluġ Ḫān hem Kiçik Ḫān yaḳın yėtkeç ḳopup körüştiler. Ġālibā ḳuçuşup turdılar. Yanġanda hem Kiçik Ḫān toḳuz ḳatla yükündi. Tartıḳ tartḳanda hem ḳalın yükündi. Andın soñ kėlip olturdılar. Kiçik Ḫān'nıñ kişileri tamām Moġulca yaşatıp ėdiler. Moġulca börkler, Ḫaṭā'i aṭlas ve sançma tikken tonlar ve Moġulca yaşıl saġrılıġ saġdaḳlar ve ėgerler ve Moġulī atlar ve ṭavrī ġayr-i mükerrer zeb bile kėldi. Kiçik Ḫān dedem ġarīb eṭvārlıḳ kişi ėdi. Ḳılıçıġa muḥkem ėrklig ve merdāne kişi ėdi. Bu asl-ı ḥadın ḳılıçḳa köprek mu'teḳıd ėdi. Dėr ėdi kim şişpar ve piyāzī ve kisten ve tebarzīn ve baltu kim bar tege bir yėri kārgerdür. Ḳılıç eger tėgse başdın ayaḳıġa kārgerdür. Kėser ḳılıçını hergiz özidin ayırmas ėdi, ya bėlide ėdi [103b] yā ėligge. Yaḳa yėrde ulġayġan üçün bir nėme rūstā'īraḳ dürüştgüyraḳ ėdi. Uşbu Moġulca zeb bile kim meẕkūr boldı Kiçik Ḫān dedem bile kėldim. Ḫʷāce Ebū'l Mekārim, Uluġ Ḫān dedem bile ėdi. Mėni tanımaydur. Soruptur kim "Bular ḳaysı sulṭāndur?" Aytġandın soñ tanıptur. Taşkend'ke kėlip bat oḳ Sulṭān Aḥmed Tenbel'niñ üstige Andicān'ġa çerig tarttılar. Kindirlig debanınıñ yolı bile müteveccih boldılar. Āhengerān cölgesi yėte Kiçik Ḫān'nı ve mėni ilgerirek ayırdılar. Debandın aşıp Zeberḳān Kernān nevāḥīside bir kün dīm(?) kördiler. Çėriglerini otuz miñ kişi çınadılar. İlgeridin ḫaber kėle başladı kim Tenbel hem çerigini yıġıp Aḫsī'ġa kėliptür. Ḫānla meşveret ḳılıp re'yleri muña ḳarār taptı kim maña bir pāre çerig ḳoşḳaylar, Ḫocend Suyı'nı ötüp Oş ve Özkend sarı barıp arḳasıġa ėvrülgey mėn. Sözni muña ḳoyup Eyyūb Bėgçik'ni tümeni bile, Cān Ḫasan Barın'nı, Berinleri bile Muḥammed Ḥiṣārī Duġlat'nı, Sulṭān Ḥüseyn Duġlat'nı, Sulṭān Aḥmed Mīrzā-yi Duġlat'nı, özilerini Duġlat tümeni bularda ėmes ėdi, Ḳamber 'Alī'ni, Sarıġbaş Mīrzā'yı İterci'ni çerig dārūġası ḳılıp maña ḳoştılar. Karnān'dın Ḫānlardın ayırılıp Sekān nevāḥīsidin Ḫocend Suyı'nı sal bile kėçip Ḫūḳān [104a] Orçını bile ötüp Ḳabā'nı basturup Alayluḳ Orçını bile Oş üstige ılġaduk. Seḥer vaḳtı Oş ḳurġanıġa ġāfillıḳta yėtiştük. Oş ėli çāre ḳıla almadılar.

Oş'nı tapşurdılar. Bi't-ṭāb' vilāyet ėli bizni köp tiler ėrdiler. Tenbel'niñ ḳorḳunçıdın ve biziñ yıraḳlıḳımızdın çārelerin tapa almaslar ėdi. Oş'ḳa kėlip kirgeç Andicān'nıñ şarḳ u cenūbıdaḳı taġ u tüz ėl u ulusları tamām kirdiler. Özkend'niñ, kim burun Ferġāna'nıñ pāyitaḫtı ol ėgendür, yaḫşı ḳurġanı bar. Serḥaddte vāḳi' boluptur. Ėli bizniñ ḳulluḳumızını ḳabūl ḳılıp kişi yiberip maña kirdiler. Nėçe kündin soñ Marġīnānlıġ hem dārūġasını urup ḳavlap maña kirdiler. Ḫocend Suyı'nıñ Andicān ṭarafıdaḳı ḳurġanlardın bir Andicān'dın özge tamām kirdiler. Bu eyyāmda, bāvücūd kim mundaḳ şūr u fitne ḳāyim boldı, Tenbel henüz özige kėltürmey. Aḫsī bile Kernān aralıḳıda atlıġ yayaḳ çėrigi bile Ḫānlar bile rūberū bolup özini şāh u ḫandaḳ bile bėrkitip olturup ėdi. Bir nėçe nevbet ol ṭarafdın azaġlaḳ uruş muruş bolur, velī hīç cānibtin ġālibiyyet u maġlūbiyyet müşaḫḫaṣ u ma'lūm bolmas. Çün Andicān ṭarafıdaḳı ėl u ulus [104b] ve ḳurġan u vilāyet ekṣer maña kirdiler, Andicān'nıñ ėli hem bi't-ṭāb' mėni tiler ėdiler, velī çārelerin tapa almaslar ėdi. Ḫāṭırġa yėtti kim bir kėçe Andicān'nıñ yavuḳıġa barıp kişi kivürüp Ḫ^{w}āce u erbābları bile sözleş[s]ek, iḥtimāli bar kim bizni bir ṭarafdın kivürgeyler. Bu ḫayāl bile Oş'dın atlanıp yarım kėçe Andicān'nıñ bir kürūhıda Cilduḫtarān rūberūyıġa kėldük. Ḳamber 'Alī Bėg ve yana ba'żı bėglerni ilgerirek yiberildi kim inçkelik bile ḳurġanġa kişi kivürüp Ḫ^{w}āce u erbāb bile sözleşkeyler. Biz bu barġan bėglerniñ intiẓārıda at üstide oḳ turup ėdük, ba'żı ürgüdemekte, ba'żı ḫ^{w}āb-ālūd kėçeniñ üç peheri bolġay ėdi. Bayakbār ṭabl-ı bāz üni ve süren çıḳtı. Yaġınıñ köpini azını bilmey ġāfil ve uyḳuluġ ėl bir yolı oḳ birbirge baḳmay devrlep ḳaça bėrdiler. Mėn ėlni tėgünçe furṣat hem bolmadı. Yaġı sarı oḳ yürüdüm. Mīr Şāh Ḳauçın, Bābā Şerzād, Dost Nāṣır mėniñ bile oḳ tėprediler. Biz tört kişidin özge cāmi' ėl ḳaçmaḳḳa oḳ yüz ḳoydılar. Azraḳça yanıp ėdim kim bu darıngānlar oḳ ḳoyup süren salıp yėtişip kėldiler. Bir ḳaşġa atlıġ kişi maña yaḳın sıġınıp kėldi. Atını oḳladım. Yumalanıp bardı. Bir nėme yanılġan dėk [105a] boldılar. Mėniñ bile bolġan üç kişi dėdiler kim "Ḳarangu kėçe yaġınıñ köpi azı ma'lūm u musaḫḫar ėmes. Bolġan çėrig ėli tamām kėttiler. Biz tört kişidin nė miḳdār mutażarrır bolġaylar? Barıp bu darıngan ėlge yėtip uruşmaḳ kėrek." Ḳatrap ėlge yėtip urup ḳamçılap herçend ḳılıp ėl yıġılmadı. Yana bu tört kişi bile yanıp oḳ

ḳoyduk. Azraḳça toḫtadılar. Çün bir iki nevbet kördiler, biz üç tört kişi bėş ėmes biz, yana ėlni ḳavlaḳa yetüşürmekke meşġūl boldılar. Uşbu destūr bile üç tört ḳatla barıp ėlni tıydım. Ėl tıyılmaġaç yana uşbu üç kişi bile yanıp oḳ ḳoyup ġanimnı yandurdum. İki üç kürūhgėçe ėlni Ḫarābūk ve Pişāmūn'nıñ rūberūyıdaḳı puştaġaça ḳavlay kėldiler. Puştaġa yėtkende Muḥammed 'Alī Mübaşşir uçradı. Mėn dėdim kim "Bu az kişidür. Turup at salalıñ." Turup at salduk. Ėrişe turup ḳaldılar. Perīşān bolġan ėl ol ṭarafdın bu ṭarafdın yıġılıp kėldiler. Ba'żı ābdān yigitler uşbu darınġan bile rāst Oş'ḳa barıpturlar. Bu keyfiyyet mundaḳ ėgendür kim Eyyūb Bėgçik'niñ tümenidin bir nėçe Moġul Oş'dın bizdin ayrılıp ḳaraḳlıḳḳa Andicān'nıñ girdiġa kėlgen ėgendürler. Biziñ çėrigniñ ġavġāsın ėşitip inçkelik bile ilgerirek kėlip ura[n]daşurlar. Bu uran iki nev' bolur. [105b] Her ḳavm ḳavmnıñ nėçük kim ba'żı ḳavmnıñ uranı "dürdāne"dür ve ba'żınıñ "toḳpay", ba'żınıñ "lūlū", yana bir tamām çerigge iş maḥallıda iki lafẓnı uran ḳoyarlar kim iş vaḳtıda uçraşḳanda biri bir lafẓnı aytḳanda yana biri ol ma'hūd lafẓnı aytġay tā bu ṭarīḳ bile ėl yaġıdın ayrılġay ve özini kişini yatdın farḳ ḳılġay. Ol yürüşte ma'hūd uran ėl fāẓı "Taşkend" bile "Seyrām" ėdi. "Taşkend" ve yana "Seyrām" dėyilgey, "Seyrām" ve yana "Taşkend". Bu urandaşurda Ḫ^{w}āce Muḥammed 'Alī ilgerirek ėgendür. Moġullar "Taşkend Taşkend" dėp kėlürler. Ḫ^{w}āce Muḥammed 'Alī sert kişi ıżṭırābta bolur. Muḳābelede ol hem "Taşkend Taşkend" dėr. Moġullar yaġı kişisi ḫayāl ḳılıp süren salıp ṭabl-ı bāz çalıp oḳ ḳoyarlar. Uşbu ṭarīḳ ġalaṭ ġavġā bile turduḳ perīşān bolduk. Ol ḳılġan ḫayāl bolmadı. Yana yanıp Oş'ḳa kėldük. Bėş altı kündin soñ taġ u tüz ve diz u ḳurġan maña rücū' ḳılġanıdın Tenbel ve tevābi'ı bedil u bī-pāy bolup çėrigi ve ėli üçer törter taġḳa ve tüzge ḳaça kiriştiler. Ba'żı anıñ içidin kėlgenler dėdiler kim "Tenbel'niñ işi bozulmaḳḳa yėtiptür. Uşbu üç tört künde taḥḳīḳ bozulup yanġusıdur." Bu ḫaberler kėlgeç Andicān üstige atlanduḳ. Andicān ḳurġanıda Tenbel'niñ kiçik inisi Sulṭān Muḥammed Kalpuk ėdi. Tutluḳ yolı bile kėlip Andicān'nıñ cenūb ṭarafıġa Ḫākān'ġa [106a] namāz-ı peşīnde çapḳun ḳoyuldı. Özüm hem çapḳunçınıñ keyniçe yürüp Puşta-i 'Ayş'nıñ Ḫākān ṭarafıdaḳı dāmenesiġa kėldim. Ḳaravuldın ḫaber kėldi kim Sulṭān Muḥammed Kalpuk bolġan kişisi bile maḥalle u bāġāttın taşḳarı Puşta-i

‘Ayş’nıñ dāmenasıġa çıḳıptur. Çapḳunçı henüz yıġılmaydur ėdi. Çapḳunçınıñ yıġılurıġa baḳmay bī-tevaḳḳuf yaġı sarı tėz oḳ tėpredim. Kalpuk’nıñ kişisi bėş yüzdin köprek bolġay ėdi. Egerçi biziñ kişimiz andın köprek ėdi, velī çėrig ėli çapḳunġa tarḳap ėdi. Rūberū bolġan maḥallda uşança oḳ bolġay ėdük. Yasal u tertībni mülāḥaẓa ḳılmay cilav-rīz oḳ ġanim sarı müteveccih bolduk. Yavuḳ yėtkeç toḫtay almadı. Bir iki ḳılıç alışunça hem bolmadı. Ḳaça bėrdi. Kişisini Ḫākān dervāzesiniñ yavuḳıġaça tüşüre bardılar. Yaġını basıp maḥallenıñ yaḳası Ḫʷāce Kete’ġa yėtkende namāz-ı şām bolup ėdi. Tėz oḳ dervāzeġa yėter ḫayālım bar ėdi. Uluġ ḳarı tecribelıḳ bėgler Nāṣır Bėg, Dost Bėg’ni[ñ] atası [ve] Ḳamber ‘Alī Bėg ‘arżġa yėtkürdiler kim “Kėç boluptur. Ḳaranġuda ḳurġanġa yaḳın sığınıp barmaḳ bī-ṣevābdur. Keyinrek tartıp tüşeliñ. Tañla nė çāreleri bardur? Ḳurġannı bėrürler.” Bu tecribelıḳ bėglerniñ sözige kirip maḥallātnıñ yaḳasıdın [106b] oḳ yanduḳ. Eger ḳurġan ėşikige barsaḳ ėgendür, bī-şekk u şübhe ḳurġan ėligge kirer ėgendür. Namāz-ı ḫuften ėdi. Kėlip Ḫākān arıḳıdın ötüp Ribāṭ-ı Zevraḳ kėntiniñ yanıġa tüşüldi. Bāvücūd kim Tenbel’niñ bozulup yanıp Andicān’ġa kėlür ḫaberi bar ėdi, bī-tecribelıḳdın ġafletī boldı. Ḫākān arıḳı dėk berk arıḳnıñ yaḳası berkilip tüşmey arıḳdın ötüp kėlip Ribāṭ-i Zevraḳ kėntiniñ yanıġa tüptüz yėrge tüşüldi. Ḳaravul yoḳ, çañdavul yoḳ, ġāfil yatıp ėdi. Tañ başıda ėl çüçük uyḳuda ėdi kim Ḳamber ‘Alī Bėg ḳatrap yėtip ḳıçḳırıp ayttı kim “Yaġı yėtti. Ḳopuñ.” Uşmunça dėp laḥẓa tevaḳḳuf ḳılmay öte çıḳtı, yanmadı. Mėn hemīşe amānlıḳda hem ton oḳdaḳ çıḳarmay oḳ taḳviye ḳılur ėdim. Ḳopḳaç oḳ ḳılıç saġdaḳnı baġlap Fi’l- ḥāl atlandım. Tuġçı tuġ baġlaġuça furṣat bolmadı. Tuġnı ėligige alıp oḳ atlandı. Yaġı kėledürgen sarı oḳ müteveccih bolduḳ. Ol atlanġanda on on bėş kişi hemrāh ėdi. Bir oḳ atımı kėlip ėdük kim yaġınıñ çapḳunçısıġa yėttük. Bu ḥālette mėniñ bile onca kişi bolġay ėdi. Ildam yürüp yėtip oḳ ḳoyup ilgeriki kişisini alġan bile tėpredük. Yana oḳ atımı ḳavlap barıp ėdük kim ġolıġa yėttük. Sulṭan Aḥmed Tenbel yüzçe çaġlıġ kişi bile [107a] toḫtap turuptur. Tenbel özi yana bir kişi bile yasalıdın ėşiklig törlüg ilgerirek “Ur! Ur!” dėp turuptur, velī ėli ekṣer yanlarını bėrip ḳaçay ḳaçmay dėgen dėk aytıp turupturlar. Uşbu zamānda mėniñ bile üç kişi ḳalıp ėdi, biri Dost Nāṣır, yana Mīrzā Ḳulı

Kökeldaş, yana saġdaḳḳa ėlig ėlttim. Ḫān dedem bir sersebz gūşegīr bėrip ėdi. Ol çıḳdı. Taşlaġalı ḥayfım kėldi. Yana saġdaḳḳa salġuça iki oḳ atḳunça furṣat boldı ėken. Yana bir oḳnı ilgerirek yürüdüm. Bu üç kişi hem keyinrek ḳaldı. Utrumdaḳı iki kişidin biri kim Tenbel ėgendür, ol hem ilgerirek yürüdi. Arada bir şāhrāh ėdi, mėn bu sarıdın, ul ul sarıdın yolġa kirip yolda rūberū bolduk andaḳ kim mėniñ oñ ḳolum yaġı sarı, Tenbel'niñ oñ ḳolı biziñ sarı boldı. Tenbel'niñ bir kėcimdin özge barça yaraġı bar ėdi. Mėniñ saġdaḳ ḳılıçdın özge hiç yaraġım yoḳ ėdi. Ėligimdeḳı oḳ bile ḥalḳa, ġarbıçısıġa kükley attım. Uşbu ḥālette oñ tumġa şībe oḳı bile ötker attılar. Başımda dulġa börki ėdi. Tenbel başımġa çaptı. Başım ḳılıç ḍarbıdın kirḫan [107b] boldı. Bāvücūd kim dulġa börkiniñ bir tārı kė[si]lmedi, başımġa ḫayli yara boldı. Ḳılıçnı baldaḳlamaydur ėdim. Ḳınıda ėdi. Ḳılıç suġurġuça furṣat bolmadı. Ḳalın düşmen içide yaḳa ve yalġuz ḳaldım. Turar maḥall ėmes ėdi. Cilavnı yandurdum. Yana bir ḳılıç hem oḳlarımġa tüşüptür. Yėti sėkiz ḳadem yanıp ėdim kim yayaḳ üç kişi maña ḳatıldı. Mėndin soñra Tenbel Dost Nāṣır'ġa hem ḳılıç salġandur. Bir nişāne atımı keynimizçe kėldiler. Ḫākān arıḳı uluġ şāhcūydur ve çuḳur aḳar. Her yėridin kėçip bolmas. Tėñri rāst kėltürdi, bu arıḳnıñ bir güẕeriġa toptoġrı oḳ kėldük. Arıḳdın kėçkeç Dost Nāṣır'nıñ atı ża'īfraḳ ėdi, yıḳıldı. Turup anı atlanturup Ḫarābūk bile Ḳarāġīna'nıñ aralıḳıdaḳı puşta bile Oş sarı barduk. Bu püşteġa çıḳḳan maḥallda Mezīd Ṭaġayı kėlip ḳatıldı. Anıñ hem oñ ayaḳıġa tizidin ḳoyıraḳ oḳ tėgiptür. Egerçi öte çıḳmaydur ėdi, velī Oş'ḳa bisyār teşvīş bile kėldi. Mėniñ ābādān kişilerimni tüşürdiler. Nāṣır Bėg, Muḥammed 'Alī Mübaşşir, Ḫ^{w}āce Muḥammed 'Alī, Ḫüsrev Kökeldaş, Nu'mān Cuhra munda tüştiler, yana hem yigit yėleñdin ḫayli kişi tüşti. Ḫānlar Tenbel'niñ so[ñı]ça oḳ kėlip Andicān'nıñ nevāḥīsiġa tüştiler. Uluġ Ḫān ḳoruḳnıñ yanıda, [108a] mėniñ uluġ anam Ėsen Devlet Bėgim'niñ bāġıġa, kim Ḳuş Tėgirmen'ge mevsūmdur, tüşti. Kiçik Ḫān, Bābā Tükel Langari'niñ yavuḳıġa tüşti. İki kündin soñ Oş'dın kėldim. Uluġ Ḫān'nı Ḳuş Tėgirmen'de kördüm. Ḫānnı körgen zamān oḳ maña kirgen yėrlerni Kiçik Ḫān'ġa bėrdiler. Maña mundaḳ 'öẕr ayttılar kim Şeybaḳ Ḫān dėk ġanim Semerḳand dėk şehrni alıp ulġayıp baradur. Uşbu maṣlaḥat üçün Kiçik Ḫān'nı nė yėrdin kėltürüptürler. Munda yėri yoḳ, ol vilāyetleri

yıraḳ. Ḫocend Deryāsı'nıñ cenūbı Andicān başlıġ vilāyetlerni Kiçik [Ḫan'ġa] bėrmek kėrek kim anda yurtlanġay. Ḫocend Deryāsı'nıñ şimāli Aḫsī başlıġ vilāyetlerni maña vedā' ḳıldılar. Dėdiler kim munda toḫtaġandın soñ yürüp Semerḳand vilāyetini alıp maña bėrgeyler. Andın soñ Ferġāna tamām Kiçik Ḫān'ġa bolġay. Ġālibā maña bu sözler fārigh ėgendür. Müyesser bolġandın soñ vuḳū'ı ma'lūm ėmes ėdi. Çāre yoḳ ėdi. Ḫ^{w}āhī, nāḫ^{w}āhī, rāżī boldum. Uluġ Ḫān'nıñ ḳaşıda biz atlanıp Kiçik Ḫān'nı köre baradurġanda Ḳamber 'Alī Bėg, kim Sallāḫ'ḳa meşhūr ėdi, maña yandaşıp kėlip aytdı kim "Kördüñ mü? Fi'l ḥāl bolġan vilāyetlerni aldılar. Sizge bulardın iş açılmas. [108b] Ḥālā kim Oş ve Marġīnān ve Özkend ve kirgen vilāyet u ėl u ulus ėligiñizdedür, fi'l ḥāl barıp Oş'ḳa kirip ḳurġanlarnı bėrkitip Sulṭān Aḥmed Tenbel'ġa kişi yiberip yaraşıp Moġul'nı urup çıḳarıp vilāyetlerni aḳa-ini ḥişşe ḳılıñ." Mėn dėdim kim "Revā [bo]lġay Ḫānlar toġḳanlarım? Bularġa nökerlik ḳılġanım Tenbel'ġa bādşāhlıḳ ḳılġandın artuḳraḳdur." Kördi kim sözi te'sīr ḳılmadı. Aytḳanıdın peşīmān bolup yandı. Mėn barıp Kiçik Ḫān dedemni kördüm. Burun körüşkende bī-ḫaber yėtip bardım. Kiçik Ḫān tüşkünçe furṣat bolmadı. Bī-ta'ẓīmraḳ körüşüp ėdi. Bu nevbet yavuḳraḳ kėldim ėrse çadırnıñ ṭınābınıñ ucıġa yügürüp çıḳtı. Ayaḳımda oḳ yarası cihetidin 'aṣā tutup teşvīş bile yürür ėdim. Yėtip körüşüp "İnim bahādır ėmiş siz" dėp ėligimdin ḳoldap çadırġa kėltürdi. Kiçikrek çadır tikiptürler. Yaḳa yėrde ulġayġan üçün çadır ve olturur yėri bī-tekellüfāne ve Ḳazaḳāne; ḳavun ve üzüm ve rikābḫāne; eşyāsı tamām özi olturu[r] çadırda. Oḳ Kiçik Ḫān'nıñ ḳaşıdın ḳopup özümniñ kėldim. Yaramnı baḳḳalı Atika Baḫşı atlıġ Moġul cerrāḥını yiberiptür. Moġul ėli cerrāḥnı hem baḫşı dėr. Cerrāḥlıḳta bisyār ḥāzıḳ ėdi. Kişiniñ maġz [109a] çıḳa dārū bėrür ėdi. Ildızdın her törlüg yara bolsa ėdi, āsān mu'ālece ḳılur ėdi. Ba'żı cerāḥatḳa merhem dėk dārū ḳoyar ėdi. Ba'żıġa yėgeli dārū bėrür ėdi. Mėniñ butumnıñ yarasıġa puçḳaḳ yaḳmaḳnı buyurdı. Fitīle ḳoymadı. Ildız dėk nėmeni hem bir ḳatla yėdürdi. Özi dėr ėrdi kim "Birevniñ inçke pāyçesi sınıp bir tutamça yėri rīze rīze bolup ėdi. Ėtini ḳazıp ayaḳ süñeklerni tamām alıp süñek ornıġa dārūnı un ḳılıp saldım. Ol dārū süñek ornıġa süñek dėk oḳ bütti." Mundaḳ 'acīb u ġarīb nėme ḫayli dėdi kim vilāyet cerrāḥları andaḳ müdāvādın 'ācizdurlar. Üç tört

kündin keyin Ḳamber ʻAlī aytġan sözleridin mütevehhim bolup ḳaçıp Andicān'ġa kirdi. Bir nèçe kündin soñ Ḫānlar ittifāḳ ḳılıp Eyyūb Bègçik'ni tümen bile Cān Ḥasan Barın tümeni bile Sarıġbaş Mīrzā'nı çèrig bègi ḳılıp miñ iki miñçe kişi mañа ḳoşup Aḫsī ṭarafıġa yiberdiler. Aḫsī'da Tenbel'niñ inisi Bāyezīd èdi. Kāsān'da Şahbāz ḳarlıġ èdi. Ol furṣatta Şahbāz kèlip Nevkend'niñ [ḳur]ġanınıñ allıda olturup èdi. Ḫocend Deryāsı'dın Bīḫrātā'nıñ alıdın kèçip Nevkend'ke [Şah]bāznıñ üstige ılġaduk. Tañdın burunraḳ Nevkend'ke yavuḳ yètken [109b] maḥallda bègler ʻarżġa yètkürdiler kim "Bu kişi ḫod cezm tuyuptur. Yasalnı bozmay yavuḳta oḳ yètip barsak münāsibdür." Āhesteraḳ yürüldi. Şahbāz ḫod ġāfil èġendür. Biz Nevkend yaḳınıġa yètken maḥallda tuyup taşḳarıdın ḳaçıp kiriptür. Uşbu yosunluḳ bisyār vāḳiʻ bolur; ġanimnı tuyuptur dèp sehlingārlıḳ ḳıluptur, iş maḥallı fevt boluptur. Tecribe uş mundaḳ nèmelerdür, ġaraż kim iş ḳapuġa kèlgen maḥallda cidd ü ihtimāmnı taḳṣīr ḳılmamaḳ kèrek. Soñra peşīmānlıḳ bī-fāyidedür. Tañ atḳanda ḳurġan girdide azaġlaḳ uruş boldı. Bī-cidd uruş salmaduk. Nevkend'din taġ sarı Pīşḫ^{w}ārān ṭarafıġa çaġḳun maşlaḥatıġa barıldı. Şahbāz ḳarlıġ furṣatnı ġanīmet tutup Nevkend'ni taşlap ḳaçıp Kāsān'ġa bardı. Biz yanıp kèlip Nevkend'te olturduk. Bu eyyāmda eṭrāf u cevānibni nèçe ḳatla çèrig barıp çaptılar. Bir nevbet Aḫsī'niñ kèntlerini çaptılar. Yana bir ḳatla barıp Kāsān'nı çaptılar. Şahbāz bile Uzun Ḥasan'nıñ Mīrim atlıġ saḫlaġan oġlı uruşıġa çıḳtılar, uruştılar, basıldılar. Mīr anda öldi. Aḫsī'niñ bèrk ḳurġanlarıdın biri Pap Ḳurġanı'dur. Paplıġ Pa[p] Ḳurġanı'nı bèrkitip bizge kişi yiberiptürler. Seyyid Ḳāsım'nı bir nèçe yigitler bile yiberildi. [110a] Aḫsī'niñ yoḳḳarıḳı kèntleri toġrısıdın deryānı ötüp barıp Pap Ḳurġanı'ġa kirdiler. Bir nèçe kündin keyin ġarīb emrī vāḳiʻ boldı. Ol maḥall İbrāhīm Çapuḳ, Ṭaġayı Aḥmed, Ḳāsım Kuhbur, Ḳāsım Ḫānīke Arġun, Şeyḫ Bāyezīd bile Aḫsī'de èdiler. Bu meẕkūr bolġanlarġa iki yüzçe ābdān yigitlerni ḳoşup ġāfillıḳta bir kèçe Pap Ḳurġanı'nıñ üstige yiberür. Seyyid Ḳāsım iḥtiyāṭ ḳılmay ġāfil yatḳan èġendür. Ḳurġanġa yètip şatu ḳoyup çıḳıp dervāzeni alıp pul-ı revān salılıp yètmiş seksençe ābdān yaraġlıġ yigitler kirgende Seyyid Ḳāsım'ġa ḫaber bolur. Uyḳuluġ köñlek cān ḳopup bèş altı kişi bile atḳulap ura ura bularnı çıḳarur. Bir nèçe baş kèsip yiberdi. Egerçi mundaḳ ġaflet bile yatmaḳlıḳı köp bī-

serdārāne ėdi, velī az kişi bile mundaḳ yaraġlıġ ābādān ḳalın yigitlerni ḍarb-ı rāst urup çıḳarmaḳı ḫayli merdāne ėdi. Bu müddette Ḫānlar Andicān ḳurġanınıñ muḥāṣarasıġa meşġūl ėdiler. Ḳurġan ėli ḳurġannıñ yaḳınıġa kėlgenni ḳoymaslar ėdi. Yigitler atlıġ çıḳıp taşḳarı [ça]pḳulaşurla[r] ėdi. Aḫsī'din Şeyḫ Bāyezīd devletḫ^{w}āhlıḳ iẓhār ḳılıp kişi yibere başladı. Bizni bī-cidd tiledi. Bu tilemekin ġarażı bu ėdi kim her ḥīle bile mėni ḫānlardın ayırġay. **[110b]** Mėn ḫānlardın ayrılġandın soñ ḫānlar tura almaslar ėdi. Bu tilemeki aḳası Tenbel'niñ ittifāḳı bile ėgendür. Ḫānlardın ayrılıp bular bile ittifāḳ ḳılmaḳlıḳ bizniñ ḳaşımızda muḥāl ėrdi. Munıñ tilerini ḫānlarġa īmā ḳılduk. Ḫānlar dėptürler kim "Barsun. Her ṭavr ḳılıp Şeyḫ Bāyezīd'nı tutsun." Bu mekr u fārigh biziñ dāb u ṭarīḳımız ėmes ėdi, 'alā'l- ḫuṣūs kim arada 'ahd bolġay. Bu nev' bed'ahdlıḳ ḫod nėçük bolġay? Ḫāṭırıġa bu kėçti kim her ṭavr ḳılıp özümizni Aḫsī'ġa salsak yā Şeyḫ Bāyezīd Tenbel'din ḳaṭ' ḳılıp biziñ sarı bolġay yā bir naḳşī üyürülgey kim münāsib-i devlet bolġay. Biz hem kişi yiberdük. 'Ahd u şarṭ ḳılıp bizni Aḫsī'ġa tiledi. Barduk. Utru çıḳıp inim Nāṣır Mīrzā'nı hem kėltürüp bizni Aḫsī ḳurġanıġa alıp bardı. Taş ḳurġanda atamnıñ 'imāretleride maña yurt u maḳām ta'yīn ḳılıptur. Barıp anda tüştüm. Tenbel, Şeybaḳ Ḫān'ġa aḳası Bėg Tilbe'ni yiberip iṭā'at iẓhārı ḳılıp tilep ėdi. Bu furṣatta Şeybaḳ Ḫān'nıñ nişānları kėldi. "Yürüy mėn" dėp bitiptür. Bu ḫaber Ḫānlarġa yėtkeç bī-pāy bolup oltur[a] almay Andicān üstidin ḳoptılar. Kiçik Ḫān'nıñ 'adl u müselmānlıḳ bile şöhreti bar ėdi. Oş ve Marġīnān bu kirgen ḳurġanlarda ḳoyġan Moġulları ėlniñ çeşm daştınıñ ḫilāfı ẓulm u badma'āşlıḳ ḳıla bu kirgbaşladılar. Ḫānlar Andicān'dın ḳopġaç Oş ve Marġīnān ėli hücūm ḳılıp ḳurġandaḳı Moġullarnı tutup talap urup ḳavlap çıḳardılar. Ḫānlar Ḫocend Deryāsı'nı kėçmey Marġīnān ve Kend-i Bādām bile yanıp Ḫocend'din Deryā'nı kėçtiler. Tenbel Ḫānlarnıñ keyniçe Marġīnān'ġa kėldi. Biz bu ḫālātta müterеddid ėdük. Turmaḳḳa bularġa ḫayli i'timād yoḳ ėdi, bī-cihet salıp çıḳmaḳ ḫoş baḳmaydur ėdi. Bir ṣabāḥı Marġīnān'dın Cihāngīr Mīrzā Tenbel'din ayrılıp ḳaçıp kėldi. Mėn ḥamāmda ėdim kim Mīrzā kėldi, körüştüm. Uşbu zamān Şeyḫ Bāyezīd hem ıẓṭırāb bile kėldi, aldaraptur. Mīrzā ve İbrāhīm Bėg alar dėdiler kim "Şeyḫ Bāyezīd'nı tutmaḳ kėrek. erkni ėliglemek kėrek. "Fi'l vāḳi' işniñ ḥisābı

ėdi. Mėn dėdim kim " ‘Ahd ḳılıptur. Biz nėçük naḳd-ı ‘ahd ḳılġay biz?" Şeyḫ Bāyezīd erkge bardı. Köprügge kişi ḳoymaḳ kėrek ėdi. Köprügge hem kişi ḳoymaduk. Bī-tecribelıḳdın mundaḳ uşallar boldı. Tañ başıda Tenbel iki üç miñ yaraġlıġ kişi bile kėlip köprügdin ötüp erkge kirdi. M[ėni]ñ aṣlda kişim azraḳ ėdi. Aḫsī’ġa kirgeç yana ba‘żını ḳurġanlarġa ve ba‘żını dārūġalıḳ ve taḫṣīlġa berṭaraf yiberilip ėdi. Mėniñ bile Aḫsī’da [111b] yüzdin köprek kişi bolġay ėdi. Bolġan kişi bile atlanıp kūçe kūçeniñ başıda yigitlerni ta‘yīn ḳılmaḳḳa ve uruş yaraġıda ėdük kim Şeyḫ Bāyezīd ve Ḳamber ‘Alī ve Muḥammed Dost Tenbel ḳaşıdın ıṣlāḥ üçün ḳatrap kėldiler. Uruşḳa ta‘yīn bolġanlarnı yėrlig yėrige turġurup meşveret ḳılmaḳḳa atamnıñ gürḫānesiġa kėlip tüşüp Cihāngīr Mīrzā’nı hem tiledim. Muḥammed Dost yandı. Şeyḫ Bāyezīd bile Ḳamber ‘Alī Bėg kėldiler. Maḳbereniñ cenūb eyvānıda olturup meşveret ḳılmaḳḳa ėdük kim Cihāngīr Mīrzā, İbrāhīm Çapuḳ bile sözni bularnı tutmaḳ ḳoyġan ėgendürler, Cihāngīr Mīrzā mėniñ ḳulaḳımġa ayttı kim "Bularnı tutmaḳ kėrek." Mėn dėdim kim "Iżṭırāb ḳılmañ. Ḥālā iş tutmaḳdın ötti. Köreliñ, şāyed kim ıṣlāḥ bile iş bir nėmege oḫşaġay nė üçün kim alar asru ḳalın, biz köp az, özge bu ḳavīlıḳ bile alar erkte ve bu ża‘īflıḳ bile biz taş ḳurġanda." Şeyḫ Bāyezīd ve Ḳamber ‘Alī hem bu keñeşte ḥāżır ėdiler. Cihāngīr Mīrzā, İbrāhīm Bėg sarı baḳıp bu işdin men‘ ḳıla işāret ḳıldı. Bilmen ‘aḳs fehmledi mu ya ḫod teġāfül ḳılıp bu ḥareketni ḳıldı mu? Fi’l- ḥāl Şeyḫ Bāyezīd’nı tuttı. Turġan yigitler tuş [112a] tuşdın yapışıġ bu iki kişiniñ tart part ḳıldılar. İş ṣulḥ u ıṣlāḥdın ötti. Bu iki kişini tapşurup uruşḳa atlanduk. Şehriñ bir ṭarafını Cihāngīr Mīrzā’nıñ ‘uhdesiġa ḳılıldı. Mīrzā’nıñ kişisi az ėdi. Bir pāre öz kişimdin hem Mīrzā’ġa kömek ta‘yīn ḳıldım. Evvel anda yėtip her yėrde uruşḳa ėlni ta‘yīn ḳılıp yana bir ṭarafḳa kėldim. Şehriñ ortasıda tüzrek yėr bar ėdi. Anda bir pāre yigitlerni ḳoyup barılıp ėdi. Bu cemā‘atnı ḳalın atlıġ yayaḳ kėlip ol yėrdin köterip kūçeġa yıḳıpturlar. Uşbu ḥālette mėn yėtip bardım. Yėtkeç oḳ at yügürüttüm. Turuş bėrmey devr kevrep ḳaça bėrdiler. Kūçedin ḳaçurup tüzge çıḳarıp ḳılıç yėtkürür maḥallda atımnıñ ayaḳıġa oḳladılar. Atım bükülüp yaġınıñ ortasıġa mėni yėrge urdı. Cüst ḳopup bir oḳ attım. Ṣāḥib ḳadem Kāhil’niñ bir zebū[n]ġına atı bar ėdi. Tüşüp maña tarttı. Mindim. Munda kişi ta‘yīn

ḳılıp yana bir kūçe başıġa müteveccih boldum. Sulṭān Muḥammed Veys atımnıñ zebūnluḳını körüp [tüş]üp atını maña tarttı. Ol atḳa mindim. Uşbu furṣatta Ḳamber ʻAlī Bėg, Ḳāsım Bėg'niñ oġlı yaralıġ Cihāngīr Mīrzā ḳaşıdın kėldi. Aytı kim müddetī boldı kim Cihāngīr [112b] Mīrzā'nı zorlap tėprettiler. Cihāngīr Mīrzā çıḳıp kėtti. Biz müteḥayyir bolduk. Uşbu furṣatta Seyyid Ḳāsım, kim Pap Ḳurġanı'da ėdi, yėtip kėldi. ʻAceb bī-maḥall kėliş ėdi. Mundaḳ maḥallda andaḳ bėrk ḳurġan ėligte bolsa ėdi, ṭavrī ėdi. Mėn İbrāhīm Bėg'ge dėdim kim "Nė ḳılmaḳ kėrek?" Azraḳ yarası bar ėdi. Andın mu ėdi, ya aldaraġanıdın mu ėdi, ābādān cevāb bėre [a]lmadı. Bir ḫayāl ḳıldım kim köprügdin ötüp köprügni bozup Andicān sarı müteveccih bolġay biz. Bābā Şerzād anda ḫayli yaḫşı bardı. D ėdi kim "Dervāzedin oḳ zorlap çıḳar biz." Bābā Şerzād'nıñ sözi bile dervāze sarı oḳ müteveccih bolduk. Ḫʷāce Mīr Mīrā[n] hem ol ḥālde merdāne sözler aytı. Kūçe arasıda kėledürgende Seyyid Ḳāsım, Dost Nāṣır Bāḳī, Ḥīz bile çapḳulaşurlar. Mėn ve İbrāhīm Bėg ve Mīrzā Ḳulı Kökeldaş ilgerirek ėdük. Dervāzeġa rūberū bolġaç oḳ kördüm kim Şeyḫ Bāyezīd köynek üstide ferācī kėyip üç tört atlıġ bile dervāzedin kirip kėledür. Şaştımdaḳı oḳnı toldurup attım. Boynıdın yazdım. Ḫayli yaḫşı attım. Iżṭırāb bile dervāzedin kirgeç oñ ḳul sarı barur kūçe bile ḳaça bėrdi. Biz hem anıñ keyniçe oḳ yürüdük. Mīrzā Ḳulı Kökeldaş bir yayaḳḳa [113a] piyāzī yėtkürdi. Yana bir yayaḳ Mīrzā Ḳulı ötkeç İbrāhīm Bėg'ge oḳ toldurdı. İbrāhīm Bėg "hāy-hāy" dėp öte bėrgeç ėşiklig türlüg yėrdin mėniñ ḳoltuḳumġa oḳ attı. Ḳalmaḳī cėbeniñ iki ḳadd yafraḳını kėsiptür. Ḳaça bėrdi. Arḳasıġa attım. Uşbu ḥālette bir yayaḳ faṣīl üstidin ḳaçıp baradur. Börkini faṣīlniñ küngüresige kükley attım. Börki küngürege ḳadaġ oḳ ʻAlī ḳaldı. Destārı ėligige çoḳulup bardı. Yana bir atlıġ mėniñ yanımdın Şeyḫ Bāyezīd ḳaçḳan kūçe sarı ḳaçıp baradur. Ḳılıç bile çoḳusıġa sançtım. Attın ėgilip ėdi kim kūçe tamıġa tayandı. Yıḳılmadı. Teşvīş bile ḳaçıp ḳutuldı. Dervāzeġa bolġan atlıġ yayaḳnı ḳavlap dervāzeni alduk. İş tedbīrdın ötüp ėdi, nėçük kim iki üç miñ yaraġlıġ kişi erkte, biz yüz iki yüz kişi taş ḳurġanda. Yana Cihāngīr Mīrzā'nı bir süt bişimi burunraḳ ḳavlap çıḳarıpturlar. Kişimizniñ yarımı anıñ bile çıḳıptur. Bāvücūd-i bu ḥāl, bī-tecribelıḳtın dervāzede turup Cihāngīr Mīrzā'ġa kişi yiberildi kim "Yavuḳ bolsa

kėlsün, yana zorlalıñ!" İş andın ötüp ėdi. İbrāhīm Bėg'niñ atı ża'īf ėdi mü, ya yaralıġ mu ėdi, maña dėdi kim "Atım ḫarābtur." Muḥammed 'Alī Mübaşşir'niñ Süleymān atlıġ [113b] nökeri bar ėdi. Uşbu ḥālette hīç kişi teklīf ḳılmay tüşti. Atını İbrāhīm Bėg'ge bėrdi. Ḫayli merdāne iş ḳıldı. Uşol dervāzede turġanda Kiçik 'Alī, kim Ḳulı şiḳḳdārıdur, merdānelıḳ iẓhārı ḳıldı. Ol maḥallda Sulṭān Muḥammed Veys nökeri ėdi. Uşda iki bār hem yaḫşı bardı. Mīrzāġa barġan kişi kėlgünçe dervāze direng ḳılduk. Barġan kişi kėlip dėdi kim müddetīdür kim Cihāngīr Mīrzā çıḳıp kėtiptür. Turardın ötti. Biz hem tėpredük. Munça hem kim turuldı bī-ḥisāb ėdi. Yėgirme otuzça kişi biziñ bile ḳalıp ėdi. Biz tėpregeç ḳalın öpçinlik kişi yėtip oḳ kėldi. Biz pul-ı revāndın ötüp ėdük kim pul-ı revānnıñ şehr ṭarafıġa yaġı kişisi yėtti. Ḳāsım Bėg'niñ oġlı Ḥamza'nıñ anasınıñ atası Bende 'Alī Bėg, İbrāhīm Bėg'ge ḳıçḳırıp aytadur kim "Dāyim ta'aṣṣub u lāfıñ bar ėrdi. Tur, ḳılıç alışalıñ!" İbrāhīm Bėg mėniñ yanımda ėdi. Dėdi kim "Kėl, nė māni'dur?" Bī-hūş kişi mundaḳ şikest maḥallıda ta'aṣṣub ḳıladur. Bī-maḥall ta'aṣṣubdur. Direng u tevaḳḳuf çaġı ėmes ėrdi. Ildam oḳ yürüdük. Yaġı kişisi bizniñ soñımızça cilav-rīz kişimizni tüşüre kėledür. Aḫsī'niñ bir şāri'sıda Gümbed-i Ceman dėgen yėr bar. Gümbed-i Ceman'dın öte İbrāhīm Bėg mėni çarlaydur. Keyin baḳsam [114a] Şeyḫ Bāyezīd'nıñ bir cehresi İbrāhīm Bėg'ge yėtkürüptür. Cilavımnı yandurdım. Ḫān Ḳulı, Büyan Ḳulı mėniñ yanımda ėdi. "Bī-maḥall yanmaḳdur" dėdi. Cilavımnı alıp tėpredi. Señ'ge yėtkünçe ekşer kişimizni tüşürdiler. Señ Aḫsī'din iki şāri'dur. Señ'din ötkeç kişimiz ve yaġı kişisi körünmey Señ Suyı yoḳḳarı oḳ yürüdük. Uşbu ḥālette sėkiz kişi ḳalıp ėdük, Dost Nāṣır, Ḳamber 'Alī, Ḳāsım Bėg, Ḫān Ḳulı, Büyan Ḳulı, Mīrzā Ḳulı Kökeldaş, Şāhım Nāṣır, 'Abdu'l Ḳuddūs Sīdī Ḳara, Ḫ^{w}āce Ḥüseynī, sėkizinçi mėn ėdim. Bu su yoḳḳarı ṭavr yolġına uçradı. Ḳulnıñ içi kiş mamarrdın yıraḳ, ḫalvet yol ḳul yoḳḳarı oḳ yürüp sunı oñ ḳulġa ḳoyup yana bir ḳoruḳ ḳulġa kirdük. Ėrte namāz-ı dīger ėdi kim ḳuldın tüzge çıḳıldı. Tüzde yıraḳtın bir ḳara köründi. Ėlni penāhda turġurup özüm yayaḳ bir puştaġa çıḳıp ḳaravulluḳ ḳıladur ėdim kim ḳalın atlıġ arḳamızdın bir puştanıñ üstige ḳatrap çıḳtılar. Köp ve azını taḥḳīḳ ḳılġunça bolmadı. Atlanıp yürüy bėrdik. Ḳavġunçı yėgirme yėgirme bėş kişi ėgendür. Biz sėkiz kişi ėdük, nėçük kim meẕkūr

boldı. Eger ol vaḥalda munça kişi ėgenini taḥḳīḳ bilsek ėdi, yaḫşı uruşur ėdük. Ḫayālıġa kėçti kim ḳavġunçı [114b] bularnıñ keynide peyvest bolġusıdur. Bu cihettin yürüy bėrdük. Ḳaçḳan yaġı köp bolsa, hem az ḳavġunçı bile çehre bola almas, nėçük kim dėptürler: Ṣaf-ı maġlūbrā hūī besendest.[56]

Ḫan Ḳulı dėdi kim "Mundaḳ bile bolmas. Barçamızını alur. İki yaḫşı atnı bu aradın alıp siz ve Mīrzā Ḳulı Kökeldaş at ḳoşlap ıldam yürüñ. Ṣāyed çıḳa alġay siz." Yaman aytmaydur ėdi. Çün uruş işi bolmadı, bu olsa imkān-ı ḫalāṣlıḳ bar ėrdi. Fi'l ḥāl birevni yaġı arasıda tüşürüp ḳoymaḳlıḳ ḫoş baḳmadı. Āḫir ḫod birer birer tamām ḳaldılar. Bu minen atım bir nėme sustraḳ ėdi. Ḫān Ḳulı tüşüp atını bėrdi. Üstidin oḳ saçrap mindim. Ḫān Ḳulı mėniñ atımġa mindi. Uşbu ḥālette Ṣāhım Nāṣır bile 'Abdu'l Ḳuddūs Sīdī Ḳara'nı, kim keyin ḳalıp ėdiler, tüşürdiler. Ḫān Ḳulı hem ḳaldı. Maḥall-i ḥimāyet u meded ėmes ėdi. Atnıñ zorıġa oḳ bildürüp barıladur ėdi. Atı yaramaġan ḳaladur ėdi. Dost Bėg'niñ atı hem boldurdı, ḳaldı. Bu minen atım hem sustluḳ ḳıla başladı. Ḳamber 'Alī tüşüp atını bėrdi. Mindim. Ḳamber 'Alī hem atımġa mindi ve ḳaldı. Ḫʷāce Ḥüseynī bir leng kişi ėdi. Puştalar özini tarttı. Mėn ḳaldım ve Mīrzā Ḳulı Kökeldaş. Atnıñ ḳoş ayaḳ alurġa maḳd- [115a] ūrı ḳalmaydur ėdi. Ḳatrap oḳ baradur ėrdük. Mīrzā Ḳulı'nıñ atı hem sustluḳ ḳıla başladı. Mėn dėdim kim "Sėni taşlap ḳayan baray? Yürü! Ölüg tirig bile oḳ bolay." Nėçe nevbet Mīrzā Ḳulı'ġa baḳa yürüdüm. Āḫir Mīrzā Ḳulı dėdi kim "Mėniñ atım bolduruptur. Bara almas. Siz maña baḳa aldurmañ. Yürüñ! Ṣāyed çıḳa alġay siz." Maña ġarīb ḥāletī boldı. Mīrzā Ḳulı hem ḳaldı. Mėn yalġuz ḳaldım. Yaġıdın iki kişi peydā boldı, biriniñ atı Bābā Seyrāmī, yana biri Bende 'Alīm aña yavuḳraḳ kėldiler. Atım boldurup ėdi ve taġ hem bir kürūhke yavuḳ bar ėdi. Bir sengtūde uçradı. Bir ḫayāl ḳıldım kim at ḫarıptur ve taġ hem yıraḳraḳ. Ḳayan baray? Saġdaḳımda hem yėgirmeçe oḳ bar ėdi. Tüşey bu sengtūdede oḳum barıça atḳulaşay. Yana ḫāṭırġa yėtti kim ṣāyed taġḳa yėtişe alġay mėn. Taġḳa yėtkendin soñra bir pāre oḳnı bėlimge sançıp taġḳa yarmaşay. Ḍarb-ı pāyımġa ḫayli i'timādım bar ėdi. Bu ḫayāl bile yürüy bėrdim. Atımnıñ ıldam ḳatrar mecāli ḳalmaydur ėdi. Bular hem oḳ yėter yėrge

[56] "Yenilmiş düşmana bir 'hey' sesi yeterlidir." Arat, age, s. 265.

yėttiler. Mėn hem oḳumnı ayap atmadım. [115b] Bular hem iḥtirāz ḳılıp yavuḳraḳ kėlmediler. Uşol destūr bile ėrişip kėledürler ėdi. Āftāb oltura taġḳa yavuḳ yėttim. Ber-dest ayttılar, "Mundaḳ yėtip ḳayan barasız? Cihāngīr Mīrzā'nı tutup kėltürdiler. Nāṣır Mīrzā ḫod alarnıñ ėligide ėdi." Maña bu sözleridin ḫayli daġdaġa boldı bu cihetdin kim barçamız anıñ ėligide bolsak ḫāṭır iḥtimāli köptür. Cevāb bėrmedim. Taġ sarı yürüdüm. Yana ḫayli yol barılıp ėdi kim yana söz ayta kiriştiler. Bu yol evvelḳı nevbetdin mülāyimraḳ ḥikāyet ḳıldılar. Atdın tüşüp söz ayta kiriştiler. Bularnıñ sözige ḳulaḳ salmay yürüy bėrdim. Dere yoḳḳarı oḳ baradur mėn. Namāz-ı ḫuftenġaça bardım. Āḫir bir üyçe taşḳa yėttim. Taşdın ėvrüldüm. Sėgirtçeler boldı. At bara [a]lmadı. Alar hem tüştiler. Ḥürmet u ta'ẓīm bile henüz mülāyımraḳ ayta kiriştiler. Dėdiler kim "Mundaḳ itip ḳarangu kėçe yol yoḳ ḳayanġa barasız?" Antlar içedürler kim "Sizni Sulṭān Aḥmed Bėg bādşāh köterür." Mėn dėdim kim "Mėniñ köñlüm toḫtamaydur. Anda barmaḳ ḫod mümkin ėmes. Eger sizlerniñ becā gāh ḫidmet ḳılur ḫayālıñız bardur, ḫod mundaḳ ḫidmet [116a] ḳapusı yıllarda tapılmas. Mėni bir yolġa başlañ kim Ḫānlar ḳaşıġa baray. Sizlerge köñülleriñiz tilegendin artuḳraḳ ri'āyet u şefaḳat ḳılay. Yoḳ eger munı ḳılmasañız, kėlgen yoluñız bile yanıñ. Mėniñ alım atıġım. Bu hem bir yaḫşı ḫidmetīdur." Dėdiler kim "Kāşki [kėlme]sek ėdi. Çün kėldük sizni mundaḳ salıp nė ṭavr yanalıñ? Çün barmay siz, her ḳayan barsañız ḫidmette bolġumızdır." Mėn dėdim, "Pes ṣıdḳ-ı ḳavluñızġa 'ahd ḳılıñ!" Muṣḥaf u muḥallaẓa bile 'ahd ḳıldılar. Maña fi'l ḥāl iṭmināni boldı. Dėdim kim "Uşbu dereniñ yaḳınıda kėñ ḳul yolını nişān bėrip ėdiler. Uşol yolġa başlañ." Egerçi 'ahd ḳıldılar, velī iṭminān tamām bolmaydur ėdi. Alarnı ilgeri yürütüp keyinleriçe yürüdüm. Bir iki kürūh yol barılıp ėdi. Bir say suyıġa yėttük. Dėdim kim "Kėñ Ḳul Yolı uşbu bolmaġay." Bular istib'ād ḳıldılar, dėdiler kim "Ol yol ḫayli ilgeridür." Kėñ Ḳul yolı ḫod uşol ėgendür. Bular ġadr maḳāmıda bolup yaşurupturlar. Yarım kėçegeçe barıp yana bir suġa yėttük. Bular bu zamān ayttılar kim "Ġāfil boluptur biz. Kėñ Ḳul Yolı keyin ḳalmış." Dėdim kim "Pes, nė ḳılmaḳ kėrek?" Dėdiler kim "Allımızda Ġavā Yolı yaḳındur. Ol yol bile Firkat'ḳa aşar-[116b] lar." Ol yolġa başladılar. Üç pāsıġaça yol kėldük. Kernān sayıġa kim

Ġavā'dın çıḳıp kėlür yėttük. Bābā Seyrāmī dėdi kim "Siz munda turuñ. Mėn barıp Ġavā yolını iḥtiyāṭ ḳılıp kėley." Müddetīdin soñra kėldi. Dėdi kim "Börk" başlıġ bir nėçe kişi bu yolġa kėliptür. Mundın ötüp bolmas." Bu sözni ėşitip müteḥayyir boldum. Vilāyet arası tañ yavuḳ ve maḳṣad yıraḳ. Mėn dėdim kim "Bir yėrge başlañ kim kündüz anda buḳup kėçe bolġaç at-mat ėliglep Ḫocend Suyı'nı kėçip ol yüz bile Ḫocend sarı baralıñ." Dėdiler kim "[A]nda bir puşta bardur. Anda buḳsa bolur." Kernān dārūġası Bende 'Alī ėdi. Dėdi kim "Atımızġa ve özimizge boġuzdın güẕer yoḳtur. Mėn Kernān'nıñ bir kürūhıde turduk. Bende 'Alī bardı. Müddet-i medīd ḳaldı. Ṣubḥ uzalap kėledür. Bu hīç kėlmeydür. Ḫayli ıẓṭırāb boldı. Tañ atıp ėdi kim Bende 'Alī ḳatrap kėldi. At boġzı kėltürmedi. Üç nān kėltürdi. Her birimiz bir nānī ḳoyunġa salıp ıẓṭırāb bile yanıp yoḳḳar[ı] puştanıñ üstige çıḳıp bir ḳulda atlarnı baġlap her ḳaysımız bir ṭarafġa bir bülendīġa çıḳıp ḳaravulluḳ ḳılıp olturduk. Tüşke yavuşup ėdi [117a] kim Aḥmed Ḳuşçı tört atlıġ bile Ġavā'dın Aḫsī sarıġa baradur. Bir ḫayāl ḳıldım kim Aḥmed Ḳuşçı'nı çarlap vedā' u istimālet bėrip atlarnı alalıñ kim atlarımız bir kėçe kündüz ḥarb u ḍarbda ėdi. Boġuz hem tapmaydur ėdi. Ḫarāb bolup ėdi. Yana köñül toḫtamay bularġa ınana almaduk. Ḳaşımdaḳılar bile sözni muña ḳoyduk kim bular bu aḫşam Kernān'da bolġulardur, kėçe inçkelik bile kirip atlarını çıḳaralıñ kim özümizni bir yėrge yėtküre algay biz. Kün tüş bar ėdi kim köz yėter yėrde bir atnıñ üstide bir nėme ıltırap körünedür. Hīç bilmedük kim nė nėmedür. Bu ḫod Muḥammed Bāḳır Bėg ėgendür. Aḫsī'da bizniñ bile ėdi. Aḫsī'din çıḳḳanda her kim her ṭaraf tüşüp ėdi. Muḥammed Bāḳır Bėg bu sarı tüşüp yaşanup yürüydür ėgendür. Bende 'Alī bile Bābā Seyrāmī ayttılar kim "Atlar iki kündür kim boġuz tapmadı. Cölgege tüşüp atlarnı otġa ḳoyalıñ." Ol yėrdin atlanıp cölgege tüşüp atlarnı otḳa ḳoyduk. Namāz-ı dīger ėdi kim bir atlıġ kişi biz buḳḳan ġuştaġa çıḳıp baradur. Tanıdım, Ġavā'nıñ uluġı Ḳādirbėrdi. Bularġa dėdim kim "Ḳādirbėrdi'ni carlañ!" Carladılar. Kėldi. Körüp sorup 'ināyet şefḳat sözler aytıp va'deler ḳılıp istimāletler bėrip yiberdim kim arġamçı ve orġaḳ ve baltu ve su kėçmek esbābı ve at boġzı ve yėgülük [117b] ve eger müyesser bolsa, at hem kėltürgey. Namāz-ı ḫuftenġa mī'ād ḳılduk kim uşbu yėrde oḳ kėlgey. Kėç namāz-ı şām ėdi kim bir atlıġ

Kernān ṭarafıdın Ġavā sarı ötüp baradur. “Kim sėn?” dėp sorduk. Cevāb bėrdi. Bu ḫod Muḥammed Bāḳır Bėg ėgendür. Baya kün tüşte körgen yėrdin yana bir yėrge yaşunġalı baradur ėgendür. Andaḳ ünini taġyīr bėrdi kim bāvücūd kim yıllar mėniñ bile ėdi, aṣlā tanıy almadım. Eger anı tanıp özimizge ḳoşsak, ḫūb ėdi. Munıñ ötkenidin ḫayli dağdağa boldı. Ḳādirbėrdi Ġavā’ġa ḳılġan mī‘ādḳa tura [a]lmaduk. Bende ‘Alī dėdi kim “Kernān’nıñ maḥallātıda ḫalvet bāġçeler bar kim anda hīç kişi gümān ėltmes. Anda barıp Ḳādirbėrdi’ge kişi yibereliñ anda kėlsün.” Bu ḫayāl bile atlanıp Kernān’nıñ maḥallātıġa kėldim. Ḳış ėdi. Ḫayli savuḳ ėdi. Bir eski ġav postīn tapıp kėltürdi. Kėydim. Bir ayaḳ yemden [a]şnı kėltürdi. İçtim. ‘Aceb ḫużūr ḳıldım. Bende ‘Alī’ġa dėdim kim “Ḳādirbėrdi’ġa kişi yiberdiñ mü?” dėdi kim “Yiberdim.” Bu besā ‘ādet rūstā’ī merdekler ḫod bu kişini ittifāḳ bile Aḫsī’ġa Tenbel ḳaşıġa yibermişler. Bir tam üyge kirip ot yaḳıp bir zamān közüm uyḳuġa bardı. Bu merdekler pürkārlıḳ ḳılıp yana maña aytadurlar kim “Ḳādirbėrdi’din ḫaber almaġunça ḫod bu yėrdin tėprep bolmas. Bu yėr maḥallātı arasıdur. Yaḳada ḫayli bāġlar bar. Anda [118a] barsak, hīçkim gümān ėltmes.” Yarım kėçede atlanıp yaḳa bāġçe bardım. Bābā Seyrāmī tam üstidin ol sarı bu sarı ḳaralaydur ėdi. Kün tüşke yavuḳ tamdın tüşüp mėniñ ḳaşımda kėlip aytadur kim “Yūsuf Daru’ġa kėledür.” Maña ġarīb dağdağa boldı. Dėdim kim “Añlaġıl kim mėni bilip kėleydür.” Çıḳıp sözleşip kėldi. Dėdi kim “Yūsuf Daru’ġa aytadur, Aḫsī dervāzeside bir yayaḳ uçradı. Dėdi kim bādşāh Kernān’da fulān yėrdedür. Mėn kişige bildürmey bu yayaḳnı Valī Ḫizāneçi bile, kim uruşta maña tüşüp ėdi, bir yėrde saḫlap özüm sizge çapa kėldim. Bėglerniñ bu işdin ḫaberi yoḳtur.” Dėdim kim “Sėniñ ḫātırıñġa nė yėtedür?” Ayttı kim “Barça nökerleriñizdür. Nė çāreleri bar? Barmaḳ kėrek. Sizni bādşāh köterürler.” Dėdim kim “Munça ġavġā ve uruş bolup nė i‘timād bile baray?” Uşbu mükālemede ėdük kim Yūsuf iki tizi bile allımda yükünüp ayttı kim “Nė yaşuray? Sulṭān Aḥmed’niñ ḫaberi yoḳtur. Şeyh Bāyezīd Bėg sizniñ ḫaberinizni tapıp mėni yiberdi.” Munı dėgeç maña ġarīb ḥāletī boldı. ‘Ālemde cān vehmidin yamanraḳ nėme bolmas ėmiş. Mėn dėdim kim “Rāstlıḳını ayt! Eger iş özgeçerek bolġu dėktür, ḫod vużū ḳılay.” Yūsuf antlar içti, velī anıñ antıġa kim ınanadur? [118b] Özümde bī-

ṭāḳatlıḳī fehm ḳıldım. Ḳoptum. Bāġ gūşesiġa bardım. Özüm bile endīşe ḳıldım. Dėdim kim kişi eger yüz, eger miñ yaşasa, āḫir ölmek kėrek.

Eger ṣad sāl [māni'] var yakī roz/ Bī-bāyed reft azīn kāḫ-ı dil afroz.[57]

Özümni ölümge ḳarār bėrdim. Uşol bāġda bir su aḳıp kėledür ėdi. Vużū ḳıldım. İki rek'at namāz oḳudum. Başımnı münācātḳa ḳoyup tilek tileydür ėdim kim közüm uyḳuġa barıptur. Köredür mėn kim Ḫʷāce Ya'ḳūb, Ḫʷāce Yaḥyā'nıñ oġlı Ḥażret-i Ḫʷāce 'Ubeydullāh'nıñ nebīreleri rūberūyımġa ablaḳ at miñip köp cemā'at ablaḳ süvārlar bilen kėldiler. Dėdiler kim "Ġam yėmeñiz. Ḫʷāce Aḥrār mėni sizge yiberdiler. Dėdiler kim biz alarġa isti'ānet yėtkürüp bādşāhlıḳ me[s]nedıġa olturġuzup biz. Her yėrd[e] müşkil iş tüş[s]e, bizni naẓarıġa kėltürüp yād ėtsün: biz anda ḥāżır bolur biz. Ḥālā uşbu sā'at feṯḥ u nuṣret sizniñ sarıdur. Baş köteriñ uyġanıñ!" Uşal ḥālde ḫoş ḥāl bolup uyġandım kim Yūsuf Daru'ġa ve hemrāhları birbirge maṣlaḥat ḳıladurlar kim bahāne ḳılıp ḥiyel ḳıladur: "Tutup bağlamaḳ kėrek." Bu sözni mėn ėşitip dėdim kim "Sizler bu yosunluḳ sözlersiz. Āyā köreyem kim ḳaysıñız mėniñ ḳaşımġa kėle alur?" Uşbu sözniñ üstide ėdim kim bāġnıñ dīvārıdın taşḳarı ḳalın atlıġnıñ kėlür āvāzı kėldi. [119a] Yūsuf Daru'ġa dėdi kim "Eger siz alıp Tenbel ḳaşıġa barsak ėdi, bizniñ işimiz ilgeri barur ėdi. Ḥālā yana köp kişi yiberiptür. Sizni tutḳalı ol yaḳīn ḳıldı kim bu āvāz Tenbel'niñ yibergen kişileriniñ atını[n] tuşı bolġay." Bu sözni ėşitkeç maña ıżṭırāb köpraḳ bolup ḳılur işimni bilmedim. Uşol ḥīnda bu atlıġlar bāġnıñ ėşikini ḳaparġa furṣat ḳılmay dīvārnı kim eski bolġan yėrdin raḫne ḳılıp kirdiler. Körsem kim Ḳutluḳ Muḥammed Barlas ve Bābā-yi Parġarī kim mėniñ cān tartḳan nökerlerim on on bėş yėgirme kişi bolġay yėtip kėldiler. Bular yavuḳ kėlip attın özlerini taşlap yıraḳdın yükünüp ta'ẓīm ḳılıp mėniñ ayaḳımġa yıḳıldılar. Uşol ḥālde maña andaḳ ḥālet boldı kim gūyā maña yañı baştın Ḫudāy cān bėrdi. Mėn dėdim kim "Evvel Yūsuf Daru'ġanı ve bu turġan mazdūr merdeklerni tutup bağlañ!" Uşol merdekler ḳaça bėrip ėrdi kim bir yėrde birevni tutup bağlap kėltürdiler. Mėn dėdim kim "Sizler ḳaydın kėlesiz? Nėçük ḫaber taptıñız?" Ḳutluḳ Muḥammed Barlas ayttı kim "Aḫsī'din ḳaçıp çıḳḳanda sizdin

[57] "İster yüz sene, ister bir gün kal; bu gönül aydınlatan köşkü terk edeceksin." Arat, age, s. 269.

ayrıla tüşkende Andicān kėldim kim Ḫānlar hem Andicān kėliptürler. Mėn tüş kördüm kim Ḫʷāce ʻUbeydullāh dėdiler kim "Bābur bādşāh Kernān [119b] dėgen kėnttedür. Barıp anı alıp kėliñ kim bādşāhlıḳ mesnedi aña taʻalluḳ boluptur." Mėn bu tüşni körüp ḫoş ḥāl bolup Uluġ Ḫān, Kiçik Ḫan'ġa ʻarż ḳıldım. Ḫānlarġa dėdim kim "Mėniñ bėş altı ini oġlum bar, yana bir nėçe yigit ḳoşunıñız, Kernān ṭarafıdın barıp ḫaber ala mėn." Ḫānlar dėdiler kim "Biziñ ḥāṭırımızġa hem yėtedür kim uşol bolġa[n] barġan bolġay." On kişi taʻyīn ḳıldılar. Dėdiler kim "Uşol sarı barıp ḫūb taḥḳīḳ ḳılıp ḫaber alıñ. Barı kim ẓāhiren ḫaber tapḳay siz." Uşol sözde ėdük kim Bābā-yi Perġarī dėdi kim "Mėn hem barıp ister mėn." Ol hem iki yigit inisi bilen ittifāḳ ḳılıp atlanduk. Bu kün üç kündür kim yol kėle biz. Elḥamdu'li'llāh sizni taptuḳ" dėdiler. Ayttılar kim "Yürüñ, atlanıñ! Bu baġlaġanlarnı hem alıp baralıñ! Munda o[l] turmaḳ yaḫşı ėmestür. Tenbel sizni[ñ] munda kėlgen ḫaberiñizni tapıptur. Her ṭavr ḳılıp barıp Ḫānlarġa ḳoşulalıñ." Uşol zamān atlanıp Andicān ṭarafıġa yürüy bėrdük. İki gün bolup ėrdi kim hīç ṭaʻām yėmeydür ėdim. Namāz-ı peşīn bolup ėdi kim ḳūtī tapıp kėlip bir yėrde tüşüp olturup kebāb ḳıldılar. Uşol kebābdın toyġunça yėdim. Andın soñra atlanıp bėş künlüg yolnı iki kėçe ve kündüz ılġar ḳılıp kėlip Andicān'ġa kirip Uluġ Ḫān dedemni ve Kiçik Ḫān dedemni körüniş ḳıldım ve ötken künleri tamām beyān ḳıldım. Ḫānlar bilen tört ay birle bulundı. Her yėrge [120a] barġan köregen nökerlerim yıġıldılar. Üç yüzdin köprek kişi bar ėdi. Ḫāṭırımġa kėldi kim tā key bu Ferġāna vilāyetide sergerdān bolup yorumaḳ kėrek. Her ṭarafġa ṭaleb ḳıla mėn dėp Muḥarrem ayıda Ferġāna vilāyetidin Ḫorāsān ṭalebiġa atlanıp çıḳtım. Muḥarrem ayı Ferġāna vilāyetidin Ḫorāsān ʻazīmeti bile İlek Yaylaġı'ġa, kim Ḥişār vilāyetiniñ yaylaġlarıdındur, kėlip tüştüm. Uşbu yurtta yėgirme üç yaşnıñ ibtidāsıda yüzümge üstıra ḳoydum. Uluġ kiçik mėn ümīdvārlıḳ erėşip yürüydürgenler. İki yüzdin köprek üç yüzdin azraḳ bolġay ėdi. Ekşer yayaḳ ve ėligleride tayaḳ ve ayaḳlarıda çaruḳ ve ėginleride çapān ėrdi. ʻUsret bu mertebede ėdi kim biziñ arada iki çadır ėdi. Mėniñ çadırım vālidemġa tikülür ėdi. Maña her yurtta alaçuḳ yasar ėdiler. Alaçuḳ'da olturur ėdim. Egerçi Ḫorāsān ʻazīmeti ḳılılıp ėdi, velī uşbu ḥāl bile bu vilāyettin ve Ḫüsrev Şāh'nıñ nökerleridin ümīdvārlıḳ bar

ėrdi. Bir nėçe künde bir kişi kėlip vilāyettin ve ėl ve ulusdın sözler taḳrīr ḳılur ėdi kim mūcib-i ümīdvārlıḳ bolur ėdi. Bu furṣatta Mollā Bābā Peşāġarī'ni, kim Ḫüsrev Şāh'ḳa ėlçilikke yiberilip ėdi, kėldi. Ḫüsrev Şāh'dın köñülge yaḳḳu dėk söz kėltürmedi, velī ėl ve ulusdın sözler [120b] kėltürdi. İlektin üç tört köç bile Ḫiṣār nevāḥīsiġa Ḫʷāce 'Imād dėgen yėrge kėlip tüşüldi. Bu yurtta Muḥibb 'Alī Ḳurçı, Ḫüsrev Şāh'dın ėlçilikke kėldi. Ḫüsrev Şāh kim kerem ü seḫāvet bile meşhūr ėdi, iki nevbet mürūrımız anıñ vilāyetidin vāḳi' boldı, ednā kişilerge ḳılġan insāniyyetni bizge ḳılmadı. Çün ėl ve vilāyettin ümīdvārlıḳ bar ėdi, birer menzilde direng bolur ėdi. Şīrim Taġay, kim ol furṣat andın uluḳraḳ kişimiz yoḳ ėdi, Ḫorāsān barurġa tāb kėltürmey ayrılur ḫayālı bar ėdi. Serpül'din şikest tapıp kėlgende dağı köçni yiberip özi cerīde ḳal'adārlıḳta turur ėdi. Nāmerdraḳ kişi ėdi. Nėçe nevbet mundaḳ ḥareket ḳıldı. Ḳabādiyān'ġa yėtkende Ḫüsrev Şāh'nıñ inisi Bāḳī Çaġānyānī, kim Çaġānyān ve Şehr-i Ṣafā ve Termiẕ anda ėdi, ḫaṭīb Ḳarşı'nı yiberip devleṯʷāhlıḳ iẓhārı ḳılıp bizge ḳoşulmaḳ boldı. Amū Suyı'nı Ubāç güẕeridin ötkende kėlip mülāzemet ḳıldı. Bāḳī'niñ istid'āsıdın Termiẕ toġrısı kėlip köçlerini Amū'dın bī-Bāḳī kėçürüp özümizge ḳoşup Kāhmerd ve Bāmyān sarıġa kim ol furṣatta bu yėrler oġlı Aḥmed Ḳāsım'ġa kim Ḫüsrev Şāh'nıñ ḫʷāher-zādesidür ta'alluḳ ėdi, müteveccih bolduḳ kim Kāhmerd'niñ Ecer atlıḳ dere ḳurġanıda üy ėlni [121a] bėrkitip yana bir maşlaḥat rūy bėrse aña köre 'amel ḳılġay biz. Aybek'ke yėtkende Yār 'Alī Bilāl kim burun mėniñ ḳaşımda ėdi, yaḫşı ḳılıçlar çapıp ėdi, bu fetretlerde mėndin ayrılıp ėdi, Ḫüsrev Şāh ḳaşıda bolur ėdi. Bir nėçe yigit bile ḳaçıp kėldi. Ḫüsrev Şāh'nıñ Moġullarıdın devleṯʷāḫāne sözler 'arż ḳıldı. Dere-i Zindān'ġa yėtkende Ḳamber 'Alī Bėg, kim Sellāḫ hem dėdiler, ḳaçıp kėldi. Üç tört köç bile Kāhmerd kėlip Ecer ḳurġanıda üy ėlni ḳoyduk. Ecer'de ėkende Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'nıñ Ḫānzāde Bėgim'din bolġan ḳızını, kim burun Cihāngīr Mīrzā'ġa mīrzālar tirigide ḳoyup ėdiler, Cihāngīr Mīrzā'ġa nikāḫ boldı. Uşbu eṣnāda Bāḳī Bėg maña kerrat u merrātt ayturdı kim "Bir vilāyetḳa iki bādşāh ve çerigge iki mīrsipāh mūcib-i tefriḳa, vīrānlıḳ ve sebeb-i fitne

ve perīşānlıḳdur, nėçük kim dėptürler: “Deh dervīş dėr gilīmī bī-ḫoşpend u du bādşāh dėr iḳlīmī neguncend.”[58]

Nīm nānī ger hʷ ıred merd-i Ḫudāy/ beẕl-ı dervīşān kuned nīmī diger.

Mülk-i iḳlīmī bigīred bādşāh/ Hemçunān dėr bend-i iḳlīmī diger.[59]

Ümīd andaḳtur kim uşbu tün tañla Ḫüsrev Şāh’nıñ cemī‘ nöker süderi kėlip bādşāh ḳulluḳını ḳabūl ḳılġaylar, anda bisyār müftīn ėller bar, miṣl-i Eyyūb’nıñ [121b] oġlanları ve yana hem ba ‘żılar bar kim biziñ mīrzālarnıñ arasıda hemīşe yamanlıḳ ve fitneġa bā‘iṣ ü muḥarrik ėdiler. Ḫālā uşbu furṣatta Cihāngīr Mīrzā’ġa Ḫorāsān sarı ḫayr u ḫūbluḳ bile ruḫṣat bėrilse kim tañlalıḳ künde mūcib-i nedāmet ve peşīmānlıḳ bolmaġay?” Çün mėniñ şānımda bu ėmes ėdi kim aġa, ini ve uruḳ ḳayaşdın bir nėçe bī-edālıḳ vāḳi‘ bolsa mėndin mutażarrır bolġaylar. Egerçi Cihāngīr Mīrzā bile bizniñ aramızda burun mülk ve nöker cihetidin kudūretler ve niḳārlar ḫayli bolup ėdi, velī bu nevbet ol vilāyettin mėniñ bile hemrāh bolup kėlip ėdi, toḳḳanlıḳ ve ḫidmetkārlıḳ maḳāmıda ėdi. Bu zamān andın hīç hem bolmaydur ėdi kim sebeb-i kudūret bolġay. Her nėçe tekrār bile ‘arż ḳıldurdı, mėn ḳabūl ḳılmadım. Āḫir Bāḳī Bėg aytḳan dėk uşol müftīnler, kim Yūsuf Eyyūb ve Behlūl Eyyūb bolġay, mėniñ ḳaşımdın Cihāngīr Mīrzā’ġa ḳaçıp barıp şerr ü fitne maḳāmıda bolup Cihāngīr Mīrzā’nı mėndin ayrıp Ḫorāsān ėlttiler. Uşbu furṣatlar Sulṭān Hüseyn Mīrzā’dın Bedī‘üzzamān Mīrzā’ġa ve maña ve Ḫüsrev Şāh’ġa ve Zū’l Nūn’ġa bir mażmūn bile uzun [122a] uzaḳ nişānlar kėldi, ol nişānlar bu tarīḫḳa dėkru mėndedür. Mażmūnı bu ėrdi kim Sulṭān Aḥmed Mīrzā ve Sulṭān Maḥmūd Mīrzā ve Uluġ Bėg Mīrzā ve ol aġa iniler ittifāḳ ḳılıp yürügende mėn Murġab yaḳasını bėrkittim. Mīrzālar yavuḳ yėtip hīç iş ḳıla mı almay yandılar. Ḫālā hem eger Özbek müteveccih bolsa, mėn Murġab yaḳasını bėrkitey. Bedī‘üzzamān Mīrzā Belḫ ve Şaburġān ve Endeḫūd ḳurġanlarıġa mażbūṭ kişilerini ḳoyup özi Gürzevān ve Dere-i Zeng ve ol kūhistānnı bėrkitsün. Mėniñ bu nevāḥīġa kėlgen ḫaberim barıp ėdi. Maña hem bitip ėdi kim “Sėn Kāhmerd ve Ecer’de ol kūhpāyeni bėrkit. Ḫüsrev Şāh Ḥişār ve Ḳunduz ḳurġanlarıda i‘timād

[58] “On dervîş bir kilimde uyur da iki padişah bir iklime sığmaz.” Arat, age, s. 276.

[59] “Dindar bir adam, bir ekmeğin yarısını kendisi yer, diğer yarısını fakirlere verir; bir iklimin hükümdarı bir padişah, diğer iklimlere de hükmetmek arzusundan kendini alamaz.” Arat, age, s. 276.

kişileri ḳoyup özide inisi Velī Bedaḫşān ve Ḫutlān tağlarını bėrkitsünler. Özbek iş ḳıla almay yanġusıdur" dėp Sulṭān Hüseyn Mīrzā'nıñ bu ḫaṭṭları mūcib-i nā-ümīdlik boldı, nė üçün kim Timur Bėg'niñ yurtıda bu tarīḫde andın uluḳraḳ bādşāh hem yaş ve hem vilāyet ve hem çerig bile yoḳ ėdi. Andaḳ köz tutulur ėdi kim pey-ā-pey ėlçiler ve tovaçılar cidd ü ḳadaġa[n] bile kėlip mundaḳ ḫükmler kėltürgey ėdi kim "Termiẕ ve Kilif ve Kerkī güẕerleride [122b] kėme munça yasatıñ. Köprüg esbābı bu miḳdār ṭayyār ḳılıñ. Yoḳḳarı Toḳuz Ölüm güẕerlerini yaḫşı iḫtiyāṭ ḳılıñ" tā bu nėçe yıl Özbek tefriḳasıdın dil-şikeste bolġan ėllerniñ köñli ḳavī bolup ümīdvār bolġaylar ėdi. Sulṭān Ḫüseyn Mīrzā dėk Timur Bėg ornıġa?[60] olturġan uluḳ bādşāh ġanimnıñ üstige yürümekni dėmey yėr bėrkitmekni dėse ėl ve ulusḳa nė ümīdvārlıḳ ḳalġay? Biziñ bile kėlgen nėkim bolġan aç uruḳ üy ėlni ve Bāḳī Çaġānyānī ve oġlı Muḥammed Ḳasım'nıñ bolġan sipāhīleriniñ ve aymaḳlarınıñ köç ve māllarını tamām Ecer'de ḳoyup çerigni alıp çıḳtuk. Ḫüsrev Şāh'nıñ Moġullardın mütevātir kişi kėle başladı kim "Ṭayḫān'dın Ṭālıḳān meşhūr bādşāhnıñ devleṯʷāhlıġını tilep bolġan Moġul ulusı köçüp İşkemiş ve Fülūl sarı tarttuk. Bādşāh cehd ḳılıp batraḳ yėte kėlsünler kim Ḫüsrev Şāh'nıñ ekṣer kişisi bozulup bādşāh ḳulluġıġa kėlgüsidür." Bu maḥallda Şeybaḳ Ḫān'nıñ Andicān'nı alıp Ḥiṣār, Ḳunduz üstige çerig atlanġan ḫaberi kėldi. Bu ḫaberni ėşitip Ḫüsrev Şāh Ḳunduz toḫtay almay bolġan kişisi köçürüp [123a] Kābil 'azīmeti ḳıldı. Ḫüsrev Şāh Ḳunduz'dın köçüp çıḳḳaç oḳ Ḳunduz'nı Mollā Muḥammed Türkistānī atlıḳ ābādān i'timādlıḳ bayırı kişisi Şeybaḳ Ḫān üçün bėrkitti. Biz Semtū yolı bile Ḳızıl Su sarı ėken furṣatta üç tört miñ üylüg kim Ḫüsrev Şāh'ġa ta'alluḳ ve Ḥiṣār Ḳunduz'da bolur Moġul ulusı köçleri bile kėlip ḳoşuldılar. Ḳamber 'Alī Moġul, kim ẕikri mükerrer kėliptür, perīşāngūy kişi ėdi, anıñ eṭvārı Bāḳī Bėg'ge yaḳmadı. Bāḳī Bėg'niñ ḫāṭırı cihetidin ruḫṣat bėrildi. Oġlı 'Abdüş Şükūr andın beri Cihāngīr Mīrzā mülāzımı boldı. Ḫüsrev Şāh Moġul ulusınıñ bizge ḳoşulġanını ėşitip ḫayli bī-pāy bolup çāresini tapa almay küyevi Ya'ḳūb Eyyūb'nı ėlçilikke yiberip ḳulluḳ ve devleṯʷāhlıḳ iẓhār ḳılıp istid'ā ḳılıptur kim "Eger 'ahd ḳılsalar, ḳulluḳḳa kėlgümdür." Çün Bāḳī Çaġānyānī iḫtiyār ėdi, her nėçe kim

[60]Ozniğa olarak yazılmış

devletẖʷāh tutar ėdi, aġasınıñ ṭarafını hem ḳoymas ėdi. Ol berīn boldı. Bu yosunluḳ ʻahd boldı kim anıñ, cānı āmānda bolġay, mālıġa hem her miḳdār kim iẖtiyār ḳılsa müżāyaḳa bolmaġay. Yaʻḳūb'ḳa icāzet bėrgendin soñ Ḳızıl Su ḳoyı köçüp Andirāb Suyı'nıñ ḳatılışıġa yavuḳ [123b] tüşüldi. Tañlası Rebīʻü'l evvel ayınıñ avāsıṭıda çerīde Andirāb Suyı'nı ötüp Dūşī nevāḥīside bir uluḳ çenār tüpide olturdum. Ol ṭarafdın Ḫüsrev Şāh ve ḥaşmet ü tecemmüli bile ḳalın kişi bile kėldi. Ḳāʻide vü destūr bile yıraḳdın tüşüp kėldi. Körüşürde üç ḳatla yükünüp yanġanda hem üç ḳatla sorġanda tartıḳ tartḳanda birer yüküdi. Cihāngīr Mīrzā bile ve Mīrzā Ḫān'ġa dağı uşbu destūr bile Ḳarı Tenbel merdek nėçe yıllar öz murādıça yürüp salṭanattın tėk bir ḫuṭbe öz atıġa oḳuymaydur ėdi. Yėgirme bėş yėgirme altı ḳatla pey-ā-pey yüküdi ve bardı ve kėldi. Taḳılıp tamām yıḳıla yazdı. Nėçe yıl ḳılġan begliki ve salṭanatı tamām burnıdın çıḳtı. Körüşüp tartıḳ tartḳandın soñra buyurdum kim olturdı. Bir geri iki geri olturup ol ṭarafdın bu ṭarafdın söz ve ḥikāyet aytıldı. Bāvücūd-ı nāmerdlıḳ ve nemek-ḥarāmlıḳ kāvāk ve bī-mezzegūyı hem bar ėgendür. Mundaḳ maḥallda kim iʻtimād u iʻtibār nökerleri közinīn allıda ḫayl ḫayl kėlip maña nöker boladurlar özinīn işi bu yėrge yėtipdür kim bādşāhlıḳ ḳılıp yürüydürgen merdek mundaḳ ḫʷār u zār ve ḫʷāhī vü nāḫʷāhī kėlip nė ṭavrlar bile körüşti. [124a] İki ġarīb ḥarfi andın şādır boldı, biri bu kim nökerleri ayrılġan cihetidin aña köñül beriledür ėdi. Muḳābelede mundaḳ dėdi kim "Bu nöker tört ḳatla uşmundaḳ mėndin ayrılıptur, yana kėliptür." Yana biri bu kim inisi Velī'ni sordum kim ol ḳaçan kėlgüsidür, Amū Deryāsı'dın ḳaysı güẕūr bile ötküsidür. Dėdi kim "Eger güẕer tapılsa ḫod bat kėlgüsidür, velī güẕerler su ulġayġaç taġyīr tapar. Ol meṣel bar kim ān güẕerā āb burd[61]." Anıñ devletniñ ve nökeriniñ intiḳālıda bu ḥarfni anıñ tilige Tėñri saldı. Bir iki geridin soñ mėn atlanıp orduġa kėldim. Ol dağı tüşken yėrige bardı. Uşbu kündin uluḳ kiçik yaḫşı yaman bėg ve bėg nökerleri ḫayl ḫayl köç ve mālları bile andın ayrılıp bizge kėle başladı. Tañlası namāz-ı peşīn, namāz-ı dīgergeçe hīç kişi anıñ ḳaşıda ḳalmadı. Ḳul:

[61] "O geçidi su götürdü." Arat, age, s. 279.

قل اللهم ما لك اللك توتى ا للك من تشاء و تنزع ا للك ممن تشاء وتعز من تشاء تذل من تشاء وبيد ك الخير انك على كل شىء قدير.

"*Allahümme mālike'l- mülk tu'tī'l-mülke men teşā'u ve tenzi'ü'l- mülke mimmen teşā'u ve tu'izzu men teşā'u ve tuẕillu men teşā bī-yedike'l ḫayr inneke 'alā külli şey'in ḳadīr.*[62]" 'Aceb ḳādirīdür! Bir kişi kim yėgirme otuz miñ nökerniñ igesi ėdi, Ḳahluġa'dın kim Derbend-i Āhenīn hem dėrler Hindūkuş Tağı'ġaça Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'ġa ta'alluḳ vilāyet tamām anıñ taḫt-ı taṣarrufıda [124b] ėdi, bir muḥaṣṣılı Ḥasan Barlas atlıḳ ḳarı merdek İlek'tin Ubāç'ġaça dürüstluḳlar bile muḥaṣṣıllıḳ ḳılıp bizni köçürüp tüşürür ėdi, bir yarım künde uruş yoḳ, telāş yoḳ, biziñ dėk ḳallāş ve meflūk iki yüz iki yüz ellig kişiniñ ḳaşıda andaḳ ḫʷār zār u zebūn u 'āciz ḳıldı kim nė nökerige iḫtiyārı ḳaldı, nė mālıġa, nė cānıġa. Ḫüsrev Şāh'nı körüp yanġan aḫşamı Mīrzā Ḫān mėniñ ḳaşımġa kėlip aġalarınıñ ḳanı da'vā ḳıldı. Bizniñ arada ba'żılar hem berīn ėdiler. Fi'l- vāḳi' şer' ü 'örf bile hem münāsib andaḳ ėdi kim mundaḳ kişiler sezāsıġa yėtkey. Çün 'ahd bolup ėdi, Ḫüsrev Şāh'nı āzāde ḳılıp fermān boldı kim aytılġança nėmesini ėltkey. Üç tört ḳaṭār ḫaçır ve tėvede bolġan cevāhir ve altun kümüş ve nefs nėmelerini yüklep ėltti. Şīrim Tağayı'nı ḳoşup ayttuk kim Ḫüsrev Şāh'nı Ġūrī ve Deḫāne bile Ḫorāsān sarı yiberip özi Kāhmerd barıp köç soñımızça Kābil kėltürgey. Ol yurttın Kābil 'azīmeti bile köçüp Ḫʷāce Zeyd kėlip tüştük. Uşbu küni Özbek'niñ çapḳunçısını Ḥamza Bī Mañġıt başlap kėlip Dūşī nevāḥīsini çaptı. Seyyid Ḳāsım Ėşik Aġa'nı ve Aḥmed Ḳāsım Kühber'ni [125a] ba'żı yigitler bile yiberildi. Barıp çapḳunçını yaḫşı basıp bir nėçe baş kėsip kėltürdiler. Uşbu yurtta Ḫüsrev Şāh'nıñ cėbeḫānesi dağı cėbelerni üleşildi. Yėti sėkiz yüzçe cevşen ve kühe bolġay ėdi. Ḫüsrev Şāh'dın ḳalġan nėmelerdin bir bu ėdi, yana çīnīleri dağı ḫayli tüşti. Özge közge körüngü dėk nėme yoḳ ėdi. Ḫʷāce Zeyd'tin tört bėş köç bile Ġürbend kėldük. Üştür Şehr'ġa tüşkende ḫaber taptuk kim Şīrek Arġun, kim Muḳīm'niñ iḫtiyār bėgi ėrdi, bizdin bī-ḫaber çeriglep kėlip Bārān yaḳasıda

[62] "Ey mülkün sahibi Allah'ım! Mülkü istediğine verirsin, mülkü istediğinden çeker alırsın. İstediğini aziz eder, istediğini tezlîl edersin. Hayır senin elindedir.Senin her şeye gücün yeter." Kur'an, Âl-i İmrân sūresi, 3:26.

olturuptur kim Pençhīr yolı bile ötken kişini ‘Abdu’l -rezzāḳ Mīrzā’ġa kim ol maḥallda Kābil’din ḳaçıp barıp Türklānī Afġān arasıda Lemġān nevāḥīside ėdi, barġalı ḳoymaġay. Bu ḫaber tapġaç iki namāz arasıda andın köçüp kėçe tün ḳaytıp ṣubḥ vaḳtı Ḫūbān köteli bile aştuk. Süheyl’ni hergiz körgen ėmes ėdim. Kötel’ge çıḳḳaç oḳ cenūb ṭarafı pest yaruḳ yulduz köründi. Dėdim kim Süheyl bolmaġay? Dėdiler kim Süheyl’dür. Bāḳī Çaġānyānī bu beytni oḳudı kim:

Tu Süheylī tā kucā tābi‘ u key ṭālī‘ şavī/ Çeşm-i tu ber her ki mī-üftad nişān-ı devletest[63]

Āftāb bir neyze boyı çıḳıp ėdi kim Senced dere ayaġıda kėlip tüşüldi. Bizniñ ilgeri [125b] barġan ḳaravul yigitleri ve ba‘żı yigitler Ḳara Bāġ’nıñ ayaġı Ėgri Yār nevāḥīside Şīrke’ge yėtken bile oḳ ėlig ḳoşarlar. Azaġlaḳ uruşḳan dėk ḳılur bat oḳ alġan bile tėprerler. Şīrke’ni ve yana yėtmiş sėksen yüz ābādān yigitlerni tüşürüp kėltürdiler. Şīrke’niñ ḳanını bağışlap mülāzım ḳıldı. Ḫüsrev Şāh kim Ḳunduz’dın ėlgünige baḳmay Kābil ‘azīmeti bile çıḳar, aña ta‘alluḳ ėl ve ulus bėş altı bölek bolurlar. Bedaḫşān’dağılar bir bölek Seydim ‘Alī Derbān, kim Rūstā hezāreside ėdi, Pençhīr bile aşıp uşbu yurtta bizge mülāzemet ḳıldı. Yana bir bölek Yūsuf Eyyūb ve Behlūl Eyyūb alar dağı bu yurtta mülāzemetḳa kėldiler. Yana bir bölek Ḫutlān’dın inisi Velī, yana bir bölek Yılançuḳ ve Nekder ve Ḳuşḳal ve Ḳunduz vilāyeti olturuşluḳ aymaḳlar, bu her iki bölek Andirāb ve Şerāb bile kėlip Pençhīr aşar ḫayālda ėdiler. Aymaḳlar ilgerirek Şerāb’ta ėdiler kim kėyindin Velī kėldi. Aymaḳ yolını tuşup uruşup bastılar. Özi ḳaçıp Özbek’ge kėtti. Şeybaḳ Ḫān Semerḳand’nıñ çārsūsıda boynıġa urdurdı. Bolġan nöker süderi talatıp aldurup aymaḳlar bile uşbu yurtta ḳulluḳḳa kėldiler. Seyyid Yūsuf Bėg Oġlaḳçı hem [126a] aymaḳlar bile kėldi. Bu yurttın köçüp Ḳara Bāġ yanıdağı Aḳ Sarāy öleñige tüşüldi. Ḫüsrev Şāh’nıñ ėlgüni ẓulm ve bī-serlıḳḳa örgengen ėl ėlge ẓulm ḳıla başladılar. Āḫir Seydim ‘Alī Derbān’nıñ bir ābdān nökeri birevniñ bir kūze yaġını tartıp alġan üçün ėşikke kėltürtüp tayaġlattım. Tayaġ astıda oḳ cānı çıḳtı. Ėl bu siyāsettin tamām basıldılar. Uşbu yurtta ėkende Kābil’niñ üstige fī’l-ḥāl barurnı barmasını kėñeşildi. Seyyid

[63] “Sen Süheyl yıldızısın, nerede parlar ve ne zaman ışık saçarsan; senin bakışın nereye isabet ederse, devlet nişanesi oradadır.” Arat, age, s. 281.

Yūsuf ve ba‘żınıñ re‘yi berīn ėdi kim ḳış yavuḳtur, fī’l-ḥāl Lemġān barılġay, andın yana nė maṣlaḥat rūy aña yaraşa ‘amel ḳılılġay. Bāḳī Çaġānyānī ve ba‘żı Kābil üstige barmaḳḳa ḳoyup andın köçüp kėlip Abā ḳoruḳıġa tüşüldi. Uşbu yurtta mėniñ vālidem ḫānım ve Kāhmerd’te ḳalġan uruḳ ṣa‘b muḫāṭara ötkerip kėlip ḳoşuldılar. Tafṣīli budur kim Şīrim Taġayı’nı Ḫüsrev Şāh’ḳa ḳoşup yiberilip ėdi kim Ḫüsrev Şāh’nı Ḫorāsān uzatıp özi barıp uruḳnı kėltürgey. Deḫāne’ġa yėtkende Şīrim bī-iḫtiyār bolur. Ḫüsrev Şāh, Şīrim bile oḳ Kāhmerd barurlar. Ḫʷāher-zādesi Aḥmed Ḳāsım Kāhmerd’te ėdi. Ḫüsrev Şāh [126b] Aḥmed Ḳāsım’nı berīn ḳılıp uruḳḳa yamanlıḳ maḳāmıda bolurlar. Bāḳī Çaġānyānī’niñ ḳalın Moġul nökerleri uruḳ bile Kāhmerd’te ėdiler. Maḫfī Şīrim bile sözni bir yėrge ḳoyup Ḫüsrev Şāh ve Aḥmed Ḳāsım’nı tutmaḳ bolurlar. Ḫüsrev Şāh bile Aḥmed Ḳāsım Ecer deresiniñ yanıdaġı yolı bile ḳaçıp Ḫorāsān barurlar. Moġullarnıñ yek-cihetlıġıdın ġaraż özlerini alardın ayırmaġlıḳ ėgendür. Uruḳ bile bolġan ėl Ḫüsrev Şāh’nıñ daġdaġasıdın ḫalāṣ bolup Ecer’din çıḳıp Kāhmerd’ḳa yėtken maḥallda Iskançı ėli yaġıḳıp yolını tutarlar. Ekṣer uruḳnı Bāḳī Bėg’ge ta‘alluḳ ėl ulusını alar talardılar. Ḳul Bāyezīd’niñ oġlı Tėzek kiçik ėdi. Anda esīr tüşti üç tört yıldın soñra Kābil’de kėldi. Uruḳ talatıp aldurup biz ötken Ḳıpçaḳ yolı bile aşıp Abā ḳoruġıda kėlip bizge ḳoşuldılar. Andın köçken bile arada bir ḳonup Çālāk öleñide kėñeşip sözni muḥāṣaraḳa ḳoyup köçüp mėn özüm nė kim bolġan ġol kişisi bile Ḫaydar Tāḳī’niñ bāġı bile Ḳul Bāyezīd Beḳāvul’nıñ gürḫānesiniñ aralıġıda tüştüm. Cihāngīr Mīrzā baranġar ādemi bile bizniñ uluḳ çārbāġḳa tüşti. Nāṣır Mīrzā cavanġar ėli bile Ḳutluḳ Ḳadem’niñ gürḫānesiniñ arḳasıdaġı öleñge tüşti. [127a] Dāyim kişimiz barıp Muḳīm bile sözleşür ėdi. Gāhī ‘özr kėltürüp gāhī yumşaḳ söz aytur ėdi. Ḫiyelı munıñ üçün ėdi kim biz Şīrke’ni alġaç oḳ atasıġa aġasıġa kişi çapturġandur. Ata aġasıdın ümīdvārlıġı bar cihetidin direng ḳılur ėdi. Bir kün fermān boldı kim ġol, baranġar, cavanġar tamām cėbe kėyip atlarıġa kėçim salıp ḳurġanġa yavuḳraḳ barıp hem yaraḳ körülgey hem içkeriki ėlge siyāseti bolġay. Cihāngīr Mīrzā ve baranġar toġrısıdın Kūçe-i Bāġ bile ilgerirek kėldiler. Ġolnıñ allıda çün su ėdi, mėn ġol kişisi birle Ḳutluḳ Ḳadem’niñ gürḫānesi ṭarafıdın kėlip püştedin ilgeriki tėpe üstige çıḳtım. Iravul kişisi Ḳutluḳ Ḳadem’niñ

köprüginiñ üstige tıḳılıp bardılar. Ol maḥall köprüg yoḳ ėdi. Yigitler şūḫlıḳ ḳılıp Cermgerler dervāzesi geçe çaptılar. Azaġlaḳ çıḳḳan kişisi uruşḳa turmay ḳaçḳan bile ḳurġanġa kirdiler. Erkniñ ḫākrīzi bülendī yanıda ḳalın Kābil ėli teferrücḳa çıḳıp ėdiler. Ḳaçḳan bile ḳalın gerdleşip indiler. Köprüg bile dervāze arasıdaġı bülendlıḳ püşteniñ üstide yol ortasıda ḳalın çuḳurçaḳlar ḳazıp [127b] ḫaspūş ḳılıp ėdiler, Sulṭān Ḳulı Çanaḳ ve ba‘żı yigitler çapḳanda tıḳılıp yıġılıp ėdiler. Baranġar ṭarafıdın bir iki yigit Kūçe-i Bāġ ara çıḳḳanlar bile bir iki ḳılıç salışıp alışurlar. Çün uruşḳa fermān yoḳ ėdi, uş munça bile yandılar, ḳurġan ėli bisyār aldaradılar. Muḳīm bėglerni araġa salıp ḳulluḳḳa kėlip Kābil'ni tapşurmaḳ boldı. Bāḳī Bėg Çaġānyānī'niñ tavassuṭı bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Biz daġı ‘ināyet ü şefḳat maḳāmıda bolup daġdaġa vü tevehhümni anıñ ḫāṭırıdın ref‘ ḳılduk. Muḳarrer boldı kim tañlası bolġan nöker ve süder ve māl u cihātı bile çıḳıp ḳurġannı tapşurġay. Ḫüsrev Şāh'ḳa ta‘alluḳ ėller bī-serlıḳ ve dest endāzlıḳḳa örgengen ėller ėdi. Muḳīm'niñ köçini çıḳarmaḳḳa Cihāngīr Mīrzā'nı ve Nāṣır Mīrzā'nı uluḳ bėglerni içkilerni ta‘yīn ḳılduk kim Muḳīm'ni ve Muḳīm'ġa ta‘alluḳ ėlgünni māl u cihātları bile Kābil'din çıḳarġaylar. Muḳīm'ġa Yurt Tėpe'ni ta‘yīn ḳılduk. Ṣabāḥı mīrzālar ve bėgler dervāzelerġa barıp ḫalāyıḳnıñ hücūm u ġavġāsını köp körüp maña kişi yiberdiler kim “Siz kėlmegünçe bu ėlni kişi men‘ ḳılıp bolmas.” Āḫir özüm atlandım. Tört bėş kişini oḳlap bir iki kişini pāre [128a] pāre ḳıldurdum. Ġavġā basıldı. Muḳīm müte‘allıḳları bile s̱ālim ü selāmet barıp Tėpe'ge tüşti. Rebi‘ü'l-evvel ayınıñ avāḫırıda Tėñri te‘ālā faż̈l u keremi bile Kābil ve Ġaznī mülk ü vilāyeti s̱ānī bī-ceng ü cidal müyesser ü musaḫḫar ḳıldı. Kābil vilāyeti törtünçi iḳlīmdindur. Ma‘mūreniñ ortasıda tüşüptür. Şarḳı Lemġānāt ve Perşādūr, kim Gezyū ve Ġūr ol kūhistāndadur. Bu tārīḫde Hezāre ve Nekderī ḳavmınıñ me'men ü meskeni bu taġlardur. Şimālı Ḳunduz ve Andirāb vilāyetidür. Hindūkuş daġı vāsıṭadur. Cenūbı Fermūl ve Neġar ve Bennū ve Afġānistān'dur. Muḫtaṣar vilāyettür. Ṭūlānī vāḳi‘ boluptur. Ṭūlı maşrıḳdın maġrıbḳa baḳadur. Eṭrāf u cevānibi tamām taġdur. Ḳal‘ası taġḳa peyvestdür. Ḳal‘anıñ ḳulleside Şāh Kābil ‘imāret ḳılġan üçün bu taġnı Şāh Kābil dėrler. Bu taġnıñ ibtidāsı Dīvrīn tengīsidindür Dih Ya‘ḳūb tengīside tükenür.

Girdāgirdi iki şer‘ī bolġay. Bu taġnıñ dāmenesi tamām bāġātdur. Mėniñ ‘emmim Uluġ Bėg Mīrzā zamānıda Veys Atake Mīrzā’nıñ atakesi, bu taġnıñ dāmeneside bir arıḳ çıḳarıptur. Dāmenedaġı bāġāt tamām bu arıḳ bile ma‘mūrdur. Pāyān-ı āb, Gülkine atlıḳ maḥalledur, ḫalvet gūşanedur ġalebe levendlıḳlar anda ḳılılıp ėdi. Gāhī muṭāyebe [128b] yosunluḳ Ḫ^{w}āce Ḥāfıẓ’nıñ bu beytini taġyīr oḳulur ėdi kim

Ey ḫoş ān vaḳt ki bī-yār ser eyyāmī çend/ Sākin-i Gülkine būdīm be bednāmī çend[64]

Ḳal‘anıñ cenūbıda Şāh Kābil’niñ şarḳıda bir uluḳ köl tüşüptür. Girdāgirdi bir şer‘ī yavuşur. Şāh Kābil taġıdın Kābil sarı baḳa üç kiçikrek çeşme çıḳar. İkisi Gülkine nevāḥīsidedür, bir çeşme başıda Ḫ^{w}āce Şemū atlıḳ mezārdur. Yana biride Ḫ^{w}āce Ḫıżır’nıñ ḳadem-gāhıdur. Bu iki yėr Kābil ėliniñ geşt-gāhıdur. Yana bir çeşme Ḫ^{w}āce ‘Abduṣṣamed toġrısıdadur, Ḫ^{w}āce Rūşenāī dėrler. Şāh Kābil taġıdın bir tumşuḳ ayrılıp kėliptür, ‘Aḳābeyn dėrler. ‘Aḳābeyn’din başḳa yana bir pārçeġına taġ tüşüptür. Kābil ḳal‘asınıñ erki bu taġnıñ üstidedür uluḳ ḳurġan erkniñ şimālī ṭarafıdadur bu erk ġarīb mürtefi‘ ve yaḫşı hevālıḳ yėr vāḳi‘boluptur. Bu uluḳ köl ve üç öleñge, kim Siyeh Seng ve Soñ Ḳurġan ve Çālāk bolġay, müşriftür. Barça ayaġ astıdadur. Öleñler sebzelıḳ maḥallıda bisyār yaḫşı körünür. Yazlar Kābil’de şimālī yėli kem ėmestür. Pervān yėli dėrler erkte şimālī sarı derīçelıḳ üyler asru ḫoş hevādur. Mollā Muḥammed, Ṭālib Mu‘ammā‘i Kābil erkiniñ [129a] ta‘rīfide bir beytini Bedī‘üzzamān Mīrzā atıġa bağlap oḳur ėdi kim:

Bihver dėr erg-i Kābil mey, begerdān kāse pey dėr pey/ Ki hem kūhest ü hem deryā vü hem şehr est ü hem ṣaḥrā[65]

Hindūstān’nı ġayr-ı Hindūstān’nı Ḫorāsān dėr, nėçük kim ‘Arab ġayr-ı ‘Arab’nı ‘Acem dėr. Hindūstān bile Ḫorāsān arasıda ḫuşkī yolıdın iki benderdür, bir Kābil yana bir Ḳandahār, Ferġāna ve Türkistān ve Semerḳand ve Buḫārā ve Belḫ ve Ḥiṣār ve Bedaḫşān’dın kārvān Kābil’ġa kėlürler. Ḫorāsān’dın kārvān Ḳandahār’ġa kėlür. Hindūstān bile Ḫorāsān’ġa ve vāsıṭa bu vilāyettür. Bisyār yaḫşı sevdā-ḫānedür. Sevdāgerler Ḫıṭāy’ġa ya Rūm’ġa barsalar uşmunça oḳ sevdā ḳılġaylar. Her yıl yėtti

[64] “O zamanlar ne hoştu, birkaç gün serbestçe Gülkine’de, birkaç bednam ile oturmuştuk.” Arat, age, s. 284.

[65] “Kabil sabahında şarap iç ve durmaksızın (ardı ardına) kadehi döndür; zira orası hem dağ, hem derya, hem şehir ve hem de sahradır.” Arat, age, s. 286.

sėkiz on miñ at Kābil'ġa kėlür. Ḳoynı Hindūstān'dın on on bėş yėgirme miñ üylüg kārvān Kābil'ġa kėlür. Hindūstān metā'ı berde ve aḳ raḫt ve ḳand ve şeker ve aḳāḳir kėltürürler köp sevdāger bolġay kim deh-sī deh-çilġa rāżī bolmaġay. Ḫorāsān ve 'Irāḳ ve Rūm ve Çīn metā'ı Kābil'da tapılur. Hindūstān'nıñ ḫod benderidür. Germser ve serdseri yavuḳtur. Kābil'din bir künde andaḳ yėrge barsa bolur kim hergiz ḳar yaġmas. İki sā'at-i nücūmīde andaḳ yėrge barsa bolur kim hergiz ḳarı öksümes, meger aḥyānā andaḳ yaz kėlgey kim [129b] ḳar ḳalmaġay. Germserī ve serdserī meyveler Kābil tevābi'de köptür ve yavuḳtur. Kābil'da ve kėntleride serdserī meyvelerdin üzüm ve anār ve ürük ve alma ve bihī ve amrud ve şeftālū ve ālū ve sincid ve bādām ve yañak köptür. Mėn ālūbālū nihāli kėltürüp ėktürüp mėn. Yaḫşı ālūbālūlar boldı ve henüz teraḳḳīde ėdi. Germserī meyveler miṣl-i nārenc ve turunc ve emlūk ve neyşeker Lemġānāt'tın kėltürürler. Neyşekerni kėltürüp ėktürüp ėdim. Çilġūzeni Nicrāv'dın kėltürü[r]ler. Kābil eṭrāfıdaġı kūhistāndın 'asel bisyār kėlür. Şehdḫāneleri barur. Bir Ġaznī ṭarafıdaġı kūhistāndın 'asel kėlmes. Kābil'niñ lārīvāçı ḫūb bolur. Bihī bile ālūsı hem yaḫşıdur. Bādrengi daġı yaḫşı bolur. Bir nev' üzüm bolur. Āb-ı Angūr dėrler. Ḫayli yaḫşı üzümdür. Mest çaġırları bolur. Ḫ^{w}āce Ḫāvend Sa'īd dāmen-i kūhınıñ çaġırı tündluḳ bile meşhūrdur, egerçi ḥālā taḳlīd yüzidin ta'rīf ḳılıladur:

Leẕẕet-i mey mest dāned ḫoş yārānrā çi ḥaẕẕ?[66]

Ėkini yaḫşı bolmas eger Ḫorāsān toḫumı bolsa, fi'l-cümle yaman bolmas. Bisyār laṭīf hevāsı bar. Kābil hevāsı dėk hevālıġ yėr 'ālemde ma'lūm bolmas kim bolġay. Yazlarda kėçeler bī-postīn yatıp bolmas. Ḳışlar egerçi ḳarı ekṣer uluḳ tüşer, velī müfriṭ savuġı yoḳtur. Semerḳand ve Tebrīz hem ḫoş hevālıḳḳa [130a] meşhūrdur, velī müfriṭ savuḳları bardur. Eṭrāfıda tört ḫūb öleñ vāḳi' boluptur. Şarḳ şimālī ṭarafı Soñ Ḳurġan Öleñi'dür Kābil'din iki kürūh bolġay. Yaḫşı öleñdür. Otı atḳa sāzvārdur. Cibini kem bolur. Ġarb şimālī Çālāk Öleñi'dür. Kābil'din bir kürūhdur. Kėn öleñdür. Yazlar cibini atḳa teşvīş bėrür. Ġarbı Dīvrīn Öleñi yana bir Ḳuş Nādir Öleñi. Bu ḥisāb bile bėş öleñ bolġay, her iki öleñ Kābil'din birer şer'ī bolġay. Muḫtaṣar

[66] "Şarabın lezzetini sarhoş bilir, aklı başında olan ondan zevk alır mı?" Arat, age, s. 287.

öleñlerdür, velī otı atḳa bisyār sāzvārdur, cibini bolmas. Kābil öleñleride bu öleñlerçe öleñ yoḳtur. Şarḳı Siyeh Señ Öleñi'dür, Cermgerler dervāzesi bile bu öleñ arasıda vāsıṭa Ḳutluḳ Ḳadem'niñ gürḫānesidür. Yazlar cibini köp bolur üçün bu öleñni kem ḳorurlar. Bu öleñge peyvest Kemerī öleñi hem bar. Bu i'tibār bile Kābil girdide altı öleñ bolġay, velī tört öleñ meşhūrdur. Kābil vilāyetdür. Yaġını[ñ] bu vilāyetḳa kirmeki müşkildür. Belḫ ve Ḳunduz Bedaḫşān bile Kābil arasıda Hindūkuş tağı tüşüptür. Bu tağdın yėti yol aşar, üç yol Pençhīr'dedür. Yoḳḳarıraḳ Ḫavāk kötelidür, andın ḳoyıraḳ Ṭūl, andın ḳoyıraḳ Bāzārek. Bu üç köteldin [130b] yaḫşıraḳ Ṭūl'dur, velī yolı nėme uzunraḳtur ġālibā bu cihetdin Ṭūl dėrler. Toġrıraġı Bāzārek'dür. Ṭūl ve Bāzārek Şerāb'ḳa tüşer. Bāzārek kötelini Şerāb[67] ėli Pārendī atlıḳ kėntige iner üçün Pārendī köteli dėrler. Yana bir Pervān yolıdur. Uluḳ Kötel bile Pervān arasıda yana yėti kötel bar üçün Heft Beçe dėrler. Andirāb ṭarafıdın iki yol kėlip uluḳ kötelde ḳatılıp Heft Beçe bile Pervān'ġa kėlürler. Bisyār pür-meşaḳḳat yoldur. Yana üç yol Ġūrbend'tedür. Pervān yolıġa yavuḳraḳ yol Yañı Yol Köteli'dür. Velīyān ve Ḫıncān'ġa iner. Yana bir yol Ḳıpçaḳ Köteli'dür, Andirāb Suyı bile Ḳızıl Su'nıñ ḳatılışıġa iner. Bu yol dağı yaḫşı yoldur. Yana bir yol Şibertū Köteli'dür. Yazlar su ulġaysa Şibertū Köteli'din aşıp Bāmyān ve Sayḳān bile yürürler. Yazlar sular kirgende hem bu yollarnıñ ḳışḳı ḥükmi bar nė üçün kim tėk āb yolları su uluḳ bolġandın ötüp bolmas. Tėk āb bile yürümey tağ bile yürür ḫayāl ḳılsalar 'ubūr müte'aẕẕirdür. Küzler üç tört ay kim ḳar kemdür ve sular [131a] [ki]çik, bu yollarnıñ 'ubūrı maḥallıdur. Tağlardın ve tengīlerdin ḳuṭṭā'eṭṭarīḳ kāfir kem ėmestür. Ḫorāsān ṭarafıdın kėlür yol Ḳandahār bile kėlür bu yol tüptüz yoldur. Bu yolda kötel yoḳtur. Hindūstān ṭarafıdın tört yol çıḳar, bir yol Lemġānāt bile bu yolda Ḫayber tağlarıda azraḳça kötel bar. Yana bir yol Bengeş bile, yana bir yol Nigār bile, yana bir yol Fermūl bile, bu yollarda hem azraḳça köteller bar, Sind Suyı'nıñ üç güẕeridin ötüp bu yollar bile kėlürler. Nilāb güẕeridin ötkenler Lemġā[nā]t bile kėlürler. Ḳışlar Kābil Suyı bile Sind Suyı'nıñ ḳatılışıdın yoḳḳarıraḳ Sind Suyı'nı ve Kābil Suyı'nı güẕer bile öterler. Mėn ekṣer Hindūstān çeriglerige kim kėldim güẕerler bile öttüm.

[67] Thackston "Sarāb" olarak okumuştur.

Bu nevbet kim kėlip Sulṭān İbrāhīm'ni basıp alıp Hindūstān'nı feṭḥ ḳıldım. Nilāb güẕeridin kėme bile öttüm. Uş mundın özge Sind Suyı'dın hīç yėrdin kėmesiz ötse bolmas Dīnkūt güẕeri bile ötkenler Bengeş bile kėlürler. Çūpāre güẕeri bile ötkenler eger Fermūl bile kėlseler, Ġaznī kėlürler. Eger Deşt bile barsalar, Ḳandahār barurlar. Muḫtelif aḳvām Kābil vilāyetide bardur. Cölgeside ve tüzleride Etrāk ve Aymaḳ ve 'Arab'dur. Şehride ve ba'żı kėntleride Sartlardur. Yana ba'żı [131b] kėntleride ve vilāyetide Peşā'ī ve Perācī ve Tācīk ve Berekī ve Afġān'dur. Ġaznī taġlarıda Hezāre ve Nekderī'dür. Hezāre ve Nekderī arasıda ba'żı Moġulī til bile ḥikāyet ḳılurlar. Şarḳ şimālī ṭarafıdaġı taġlarda Kāfiristān'dur, miṣl-i Kettūr ve Gebrek. Cenūbi Afġānistān'dur. On bir on iki lafẓ bile Kābil vilāyetide telaffuẓ ḳılurlar: 'Arabī, Fārsī, Türkī, Moġulī, Hindī, Afġānī, Peşā'ī, Perācī, Geberī, Berekī, Lemġānī munça muḫtelif aḳvām ve müteġayyir elfāẓ ma'lūm ėmes kim hīç vilāyette bolġay. Vilāyeti on tört tümendür. Semerḳand ve Buḫārā ve bu nevāḥide vilāyetçelerni kim yana bir uluḳ vilāyetiniñ taḫtıda bolġay "tümen" dėrler, Andicān ve Kāşġar ve ol arada "orçın", Hindūstān'da "pergene". Egerçi Becūr ve Sevād ve Perşādūr[68] ve Heşneġar burun Kābil tevābi'idin ėrgendür, bu tārīḫde Afġān ḳavmi cihetidin ba'żısı bozulup ba'żısı Afġān'ġa kiriptür, vilāyetlıġı ḳalmaydur. Şarḳı Lemġānāt'tur. Bu vilāyet bėş tümen ve iki bölüktür. Lemġān tümenleridin uluḳraġı Nigenhār'dur. Ba'żı tārīḫlerde "Nigerhār"[69] bitiptürler. Dārūġanişīn yėri Ādīnepūr'dur. Kābil'din şarḳ sarı on üç yıġaç yoldur. Nigenhār bile Kābil arası asru ḳatıḳ ve yaman yoldur. Üç tört yėrde kiçikrek kiçikrek [132a] kötelleri bar. İki üç yėrde tengīlleri bar. Ḫırılcī ve cemī' ḳuṭṭā'eṭṭarīḳ Afġānlar bu yolnı urarlar ėrdi. Bu aralıḳta ma'mūre yoḳ ėdi. Ḳuruḳ Say'nıñ ayaġı Ḳaratū'nı mėn ma'mūre ḳıldurdum. Bu cihetdin yol emin boldı. Germser bile serdser arasıda fāṣıla Bādām Çeşme kötelidür. Bu kötelniñ Kābil ṭarafıda ḳar yaġar. Ḳuruḳ Say, Lemġānāt ṭarafıda ḳar yaġmas. Bu köteldin ingeç kişi özge 'ālemi mülāḥaẓa ḳılur yıġaçlar özgeçe, otlar özgeçe, cānvarlar özgeçe, ėliniñ rāh u resmi özgeçe, Nigenhār toḳuz rūdtur. Şalısı ve buġdayı yaḫşı bolur. Nārenci ve turuncı anārı bisyār bolur, yaḫşı bolur. Ādīnepūr ḳurġanınıñ allıda cenūbī ṭarafıda

[68] Bu iki yer ismi Thackston'da sırasıyla "Swād" ve "Purşāvur" olarak okunmuştur.
[69] Thackston'da "Nagarhār" olarak geçer.

bülendīde tārīḫ-i toḳḳuz yüz on törtte bir çārbāġ saldım, Bāġ-ı Vefā'ġa mevsūm, Rūd'ḳa müşrifdür. Ḳurġan bile bāġnıñ arasıdadur. Nārenci ve turuncı ve anārı bisyārdur. Pehār Ḫān'nı basıp Lāhūr ve Dipālpūr'nı feṯḥ ḳılġan yılı kėle kėltürüp ėktürtüp ėdim. Sebz bolup ėdi. Andın burunġı yılı neyşeker dağı ėkilip ėdi. Yaḫşı neyşeker bolur ėdi ve Bedaḫşān ve Buḫārā'ġa ol neyşekerlerdin yiberilip ėrdi. Yėri mürtefi' aḳar suyı muttaṣıl hevāsı ḳışlar mu'tedil. Bāġnıñ ortasıda bir kiçikrek [132b] püşte vāḳi' boluptur. Bir tėgirmen suyı bāġnıñ ortasıdın ve bu bāġnıñ içideki püşteniñ üstidin hemīşe cārīdür. Bāġ ortasıdaġı çār çemen bu püşteniñ üstide vāḳi' boluptur. Bāġnıñ ġarb-cenūb ṭarafıda deh-der-deh ḥavżīdur. Eṭrāfı tamām nārenc dıraḫtlarıdur. Anārlar dıraḫtları hem bar. Bu ḥavżnıñ girdāgirdi tamām sebergezārdur. Bāġnıñ 'ayn yėri uşbudur. Nārencler sarġarġan maḥallda bisyār yaḫşı körünür, ḫayli yaḫşı vāḳi' boluptur. Kūh-ı Sefīd, Nigenhār'nıñ[70] cenūbıda vāḳi' boluptur. Bengeş bile Nigenhār'ġa vāsıṭa uşbu taġdur. Atlıḳḳa yol yoḳtur. Toḳḳuz rūd uşbu taġdın çıḳar. Bu taġdın ḳar hergiz öksümes, bu cihetdin ġālibā Kūh-ı Sefīd dėrler. Ḳoyı cölgede hergiz ḳar tüşmes. Fāṣıla tüşçilig yėrdür. Bu taġ dāmeneside yaḫşı hevālıḳ yėrler bar. Suları savuḳ, yaḫ iḥtiyāc bolmas. Ādīnepūr ḳurġanınıñ cenūb ṭarafı Surḫ Rūd'tur. Ḳurġan bülendīde vāḳi' boluptur. Rūd ṭarafı ḳırḳ ėllig ḳarı yek-endāz taġdur. Şimālīda bir pārçe taġ tüşüptür. Ḫayli bėrk ḳurġandur. Bu taġ Negenhār bile Lemġānāt'nıñ arasıdadur. Her ḳaçan Kābil'de ḳar yaġsa bu taġnıñ ḳullesiġa ḳar tüşer. Lemġān ėli [133a] Kābil'de ḳar yaġḳannı mundın bilürler. Bu Lemġānāt'ḳa Kābil'din kėlür yol eger Ḳuruḳ Say bile kėlseler bir yol Dīrī kötelidin aşıp barıp Būlān'dın Bārān suyıdın ötüp Lemġānāt sarı öter. Yana bir yol Ḳuruḳ Say ḳoyı Ḳuratū'dın ötüp Lemġān barur. Eger Nicrāv bile kėlseler Bedrāv'dın ötüp Ḳarañrıḳ'dın ötüp Bādīc kötelige barur. Egerçi Lemġān'nıñ bėş tümenidin bir tümeni Nigenhār'dur, velī Lemġānāt'nı ol üç tümenge ıṭlāḳ ḳılurlar. Ol üç tümendin biri 'Alīşeng tümenidür. Şimālīda Hindūkuş tağıġa peyveste ḳarlıḳ uluḳ bėrk tağlardur. Bu taġ tamām Kāfiristān'dur. 'Alīşeng'ġa yavuḳraḳ Kāfiristān Mīl'dür. 'Alīşeng rūdı Mīl'din çıḳar. Ḫażret-i Nūḫ peyġamberniñ atası Mehterlām'nıñ ḳabrı 'Alīşeng

[70] Thackston, "Niknahār" olarak okumuştur.

tümenidedür. Ba‘żı tārīḫde Mehterlām’nı “Lemk” ve “Lemġān” hem dėptürler. Ol ėlni ḫayli mülāḥaẓa ḳılılıptur kim ba‘żı maḥall ḳāf ornıġa ġayn telaffuẓ ḳılurlar. Bu cihetdin ġālibā bu vilāyetni Lemġān dėptürler. Yana bir tümen Alıngār’dur. Alıngār’ġa yavuḳraḳ Kāfiristān Gevār’dur. Alıngār rūdı Gevār’dın çıḳar. Bu iki rūd ‘Alīşeng bile Alıngār’dın ötüp birbirige ḳatılıp yana bir tümendin kim Mendrāver’dür. [133b] Ḳoyıraḳ Bārān suyıġa ḳatılur. Ol iki bölükdin bir Dere-i Nūr’dur. Ġayr-i mükerrer yėri vāḳi‘ boluptur. Dereniñ pīş-gāhıda ḳurġanı bir tumşuḳnıñ üstide tüşüptür kim iki ṭarafıdın rūdtur. Şalı pāyesi bisyārdur. Yolsız yürüp bolmas. Nārenc ve turunc ve Germserī meyveleri bardur. Azraḳça ḫurmā yıġaçı hem bardur. Ḳurġannıñ iki ṭarafıdaġı rūd yaḳaları tamām dıraḫtdur. Köpreki emlūk yıġaçıdur. Bu meyveni ba‘żı Türkler ḳara yėmiş dėrler. Dere-i Nūr’da bisyār bolur. Özge yėrde bu meyveni körülmedi. Üzümi hem bolur. Üzümi tamām dıraḫt üstidedür. Lemġānāt’ta Dere-i Nūr çaġırı meşhūrdur. İki nev‘ çaġır bolur erre taşı ve suhān taşı dėrler. Erre taşı zerdçedür, suhān taşı ḫoş reng ḳıpḳızıl bolur, velī erre taşı keyfiyyetlıḳraḳdur egerçi ėkkelesiniñ keyfiyetti şöhretiçe yoḳtur. Yoḳḳarı ser-dereleride maymūn bolur. Mundın ḳoyı Hindūstān sarı hem maymūn bolur. Mundın yoḳḳarı bolmas. Bu ėl burun toñuz saḫlar ėdiler. Biziñ zamānda ber-ṭaraf ḳıldılar. Yana bir tümen Küner ve Nūrgıl’dur. Bu tümen Lemġānāt’tın başḳaraḳ vāḳi‘ boluptur. Kāfiristān’nıñ içide vilāyetniñ serḥaddidür. Egerçi uluḳluġı Lemġān tümenleriçe bardur, velī bu cihettin mālı kėsimdür. [134a] Azraḳ [b]ėrürler. Çaġan Sarāy suyı şarḳ şimālī ṭarafıdın Kāfiristān’nıñ içi bile kėlip bu vilāyetniñ arası bile ötüp Kāme bölükide Bārān suyıġa ḳoşulup şarḳḳa baḳa aḳar. Nūrgıl bu sunıñ ġarb ṭarafıdur, Küner şarḳ ṭarafı. Mīr Seyyid ‘Alī Hemedānī raḥmetullāh seyāḥat ḳılıp kėlip Küner’din bir şer‘ī yoḳḳarıraḳ naḳl ḳılıptur. Mürīdleri mundın Ḫutlān’ġa ėltipdürler. Naḳl ḳılġan yėrleri ḥālā mezārı boluptur. Tārīḫ-i toḳḳuz yüz yėgirmede kim Çaġan Sarāy’nı kėlip aldım ṭavāf ḳılıp ėdim. Nārenc ve turunc ve kėrinci bisyār bolur. Tünd çaġırlar hem Kāfiristān’dın kėltürürler. Bu ėl ‘aceb nėme rivāyet ḳıldılar muḥāl körünedür, velī bu ḫaber tevāturġa yėtişti. Bu tümenniñ ḳoyı ayaġı, kim Lemete Kendi dėrler, kim andın ḳoyı Dere-i Nūr ve Atar’ġa ta‘alluḳdur, uşbu Lemete Kendi’din yoḳḳarı tamām bu kūhistānda, kim Küner ve Nūrgıl ve Becūr ve

Sevād ve ol nevāḥī bolġay, bu şāyi‘dür kim her ḫatun kim ölse anı ḳatḳa salıp tört ṭarafıdın tutup köterürler. Eger yaman iş ḳılmaġan bolsa, bu kötergenlerni bī-ḫ^{w}āst müteḥarrik ḳılur. Bu mertebede eger tekellüf ḳılıp özlerini saḫlasalar, ölüg ḳattın tüşer. Eger yaman ḥareket ḳılġan bolsa, ḥareket ḳılmas munı yalġuz bu ėldin ėşitilmedi. Becūr ve Sevād ve cemī‘ bu kūhistān ėli müttefiḳ’ul kelime [134b] bu ḥarfni rivāyet ḳıldılar. Ḥaydar ‘Alī Becūrī, kim Becūr’nıñ sulṭānı ėdi, ol vilāyetni ḫayli yaḫşı żabṭ ḳılıp ėdi. Anası ölgende yıġlamas ‘azā tutmas ḳara çırmamas dėr kim “Barıñ ḳatḳa salıñ. Eger müteḥarrik bolmasa küydürgümdür.” ḳatḳa salurlar, ma‘hūd ḥareket ol ölügdin ṣādır bolur. Munı ėşitkeç ḳara çırmap ‘azā tutar. Yana bir bölük Çaġan Sarāy’dur. Bir kėnttür. Muḥaḳḳar yėridür. Kāfiristān’nıñ aġzıdur. Ėli kāfirler bile āmīḫte üçün, egerçi müselmāndur, velī küffār rüsūmını bercāy kėltürürler. Uluḳ rūd kim Çaġan Sarāy suyıġa meşhūrdur, Çaġan Sarāy’nıñ şarḳ şimālīdın ve Becūr’nıñ arḳasıdın kėlür. Ġarb ṭarafıda Pīh atlıḳ Kāfiristān’dın yana bir kiçikrek su kėlip bu suġa ḳatılur. Çaġan Sarāy’nıñ zerdçe tünd çaġırları bolur. Dere-i Nūr çaġırıġa hīç nisbeti yoḳtur. Özinin üzümi ve bāġı bolmas. Su yoḳḳarıġı Kāfiristān’dın ve Pīh Kāfiristān’dın kėltürürler. Mėn Çaġan Sarāy’nı alġanda Pīh kāfirleri bu ėlge kömek kėlip ėdi. Çaġır anda andaḳ şāyi‘dür kim her kāfirniñ boynıda bir ḫīk çaġır ėdi. Su ornıġa çaġır içip yürürler ėdi. Kāme egerçi başḳa yėr ėmes Nigenhār tevābi‘idindür, velī munı hem bölük dėrler. Yana bir [135a] Nicrāv tümenidür. Kābil’niñ şarḳ şimālıda kūhistānda vāḳi‘ boluptur. Arḳasıda taġlar tamām Kāfiristān’dur. Ṭavr gūşanedur. Üzüm ve meyvesi bisyār, çaġırı hem ġalebe bolur, velī cūşide ḳılurlar. Ḳışlar tavuḳnı bisyār pervārī ḳılurlar. Ėli şarab^{w}vār ve bī-namāz ve nā-vehm ve kāfirveş ėldür. Taġlarıda naju ve çilġūze ve bālūt ve ḫancak yıġaçları bisyār bolur. Nājū, çilġūze, bālūt dıraḫtı mundın ḳoyı bolur. Nicrāv’dın yoḳḳarı aṣlā bolmas. Hindūstānī dıraḫtlardındur. Bu kūhistān ėliniñ çıraġları tamām çılġuze yıġaçıdındur. Şem‘ dėk yanar. Ḫayli ġarābeti bardur. Nicrāv taġlarıda rūbe-i perān bolur. Rūbe-i perān bir cānvarīdür, müşükdin uluḳraḳ, iki ḳolı bile iki butınıñ arasıda perdedür, şeppereniñ ḳanatı dėk. Dāyim kėltürürler ėdi. Dėrler kim yıġaçdın yıġaçḳa nişībge baḳa bir gez atımı uçar. Mėn ḫod uçḳanını körmedim. Yıġaçḳa ḳoyduk. Cüst

yarmaşıp çıḳtı. Andın ḳolladılar, ḳanatını yanıp uçḳan dėk atıp bī-āzār tüşti. Bu taġlarda lūçe ḳuşı hem bolur. Bu ḳuşnı buḳalemūn dėrler, başıdın ḳuyruġıġaça bėş altı muḫtelif rengi bar. Kebūterniñ boyı dėk berraḳdur. Uluḳluġı kebk-i derīçe bolġay, ġālibā Hindūstān kebk-i derīsidür. Ol ėl ‘aceb nėme rivāyet ḳıldılar. Ḳış bolġaç taġ dāmenelerıġa tüşer. Eger uçursalar [135b] kim üzüm bāġıdın ötse yana aṣlā uça almas tutarlar. Yana bir sıçḳan Nicrāv’da bolur ėmiş, müş-ı miskīn dėrler. Misk adı andın kėlir ėmiş. Anı mėn körmeydür mėn. Yana bir Pençhīr tümenidür. Pençhīr yol üstide vāḳi‘ boluptur. Kāfiristān aña bisyār yavuḳtur. Ḳuṭṭā‘eṭṭarīḳ küffārnıñ mürürı Pençhīr’dindür. Küffārġa yavuḳ üçün mundın hem kėlim alurlar. Mėn bu nevbet kėlip Hindūstān’nı feṯḥ ḳılġanda kāfirler kėlip Pençhīr’din ḳalın kişi öltürüp köp ḫarāblıḳlar ḳılıpturlar. Yana bir Ġūrbend tümenidür. Ol vilāyetlerde kötelni “bend” dėrler. Ġūr sarı bu kötel bile barurlar. Ġālibā ol cihetdin Ġūrbend dėptürler. Ser-derelerini Hezāreler şuġl ḳılıptur. Bir nėçe kėnttür, kem ḫāṣılraḳ yėrdür. Dėrler kim Ġūrbend kim Ġūrbend taġlarıda kümüş kānı ve lāciverd kānı bolur. Yana kūh dāmene kėntleridür. Başı Mite Kece ve Pervān ve ayaġı Dürnāme on iki on üç kėnttür. Meyvelig kėntlerdür. Çaġırları barıdın tündraḳtur. Bu kėntler tamām taġ ėtekide ve taġ vāḳi‘ bolġan üçün, egerçi māllarını edā ḳılurlar, velī ḫarācda rāyic ėmestürler. Bu kėntlerdin ḳoyı dāmenede taġ bile Bārān suyınıñ aralıġıda iki pārçe hemvār deşt vāḳi‘ boluptur. Birini Kürre-yi Tāziyān dėrler, yana birini Deşt-i Şeyḫ. Yazlar çikintala otı [136a] bisyār yaḫşı bolur. Aymaḳ Etrāk yaz munda kėlürler. Bu dāmenede rengāreng pür envā‘-i lāleler bolur. Bir ḳatla sanattım otuz iki otuz üç nev‘ ġayr-ı mükerrer lāle çıḳtı. Bir nev‘ lāledür, andın andaḳ ḳızıl gül ıdı kėlür, lāle-i gülbūy dėr ėrdük. Deşt-i Şeyḫ’de bir pārçe yėrde bolur. Özge yėrde bolmas. Yana uşbu dāmenede Pervān’dın ḳoyıraḳ ṣad-berk lāle bolur. Ol hem bir pārçe yėrde Ġūrbend tengīsiniñ çıḳışıda bolur. Bu iki deştniñ arasıda bir kiçikrek taġ tüşüptür. Bu taġda bir pārçe ḳum tüşüptür. Taġnıñ başıdın tüpigėçe Ḫ^{w}āce Rīg-ı Revān dėrler. Yazlar dėrler kim naḳāre ve duhūl üni bu ḳumdın kėlür. Yana Kābil tevābi‘i kėntlerdür. Kābil’niñ ġarb cenūbıda uluḳ ḳarlıḳ taġ tüşüptür. Ḳarı ḳarġa yėter, kem yıl bolġay kim ḳarġa yėtmegey. Kābil’da yaḫdānlar yaḫı tükense, bu

taġdın ḳar kėltürüp yaḫ-āb ḳılıp içerler. Kābil'din üç şer'ī bolġay. Bāmyān taġı ve bu taġ bir rag taġ vāḳi' boluptur. Hirmend ve Sind ve Dūġābe, Ḳunduz ve Belḫāb bu taġdın çıḳardılar, kim bir künde her tört deryā suyıdın içse bolur. Bu kėntler ekşer bu taġnıñ dāmeneside vāḳi' boluptur. Bāġda üzümi ḳalın bolur. Her cins meyvesi hem bisyār bolur. Bu kėntler arasıda Istālīf ve Isterġaç'ça kėnt yoḳtur. Uluġ Bėg Mīrzā bu kėntlerni [136b] Ḫorāsān ve Semerḳand dėr ėgendür. Lemġān hem bu kėntler tīridedür. Egerçi üzümi ve meyve ol kėntlerçe bolmas, velī hevāsınıñ hīç nisbeti yoḳtur. Ḳarlıḳ taġ Lemġān taġıdur. Istālīfçe kėnt ma'lūm ėmes kim ḫayli yėrlerde bolġay. Uluḳ rūd kėntniñ içidin aḳar. Rūdnıñ her iki ṭarafı bāġātdur. Sebzelıḳ ṣafālıḳḳına bāġçeleri bardur. Suyı savuḳtur. Yaḫ-ābḳa iḥtiyāc bolmas. Ekşer ṣāftur. Bu kėntte Bāġ-ı Kelān atlıḳ Uluġ Bėg Mīrzā'nıñ bir ġaṣūb bāġı bar ėdi. Mėn igelerige bahā bėrip aldım. Bāġdın taşḳarı uluḳ çenārlar bar. Çenārlarnıñ tüpi sebzelıḳ sāyelıḳ menzilidür. Bāġnıñ ortasıdın bir tėgirmen suyı hemīşe cārīdür. Bu arıḳ yaḳasıda çenārlar ve dıraḫtlardur. Burun bu arıḳ ėgri bükri ve bī-seyāḳ ėdi. Mėn buyurdum kim bu arıḳnı recā ve siyāḳ bile ḳıldılar. Bisyār yaḫşı yėr boldı. Bu kėntlerdin ḳoyıraḳ deşttin bir kürūh, yoḳḳarı baḳa dāmenede taġnın tüpide çeşme vāḳi' boluptur, Ḫ^{w}āce Seyārān dėrler. Bu çeşmede ve bu çeşmeniñ eṭrāfıda üç nev' dıraḫtlardur. Çeşmeniñ ortasıda ḳalın çenār dıraḫtlarıdur. Laṭīf sāyesi bardur. Çeşmeniñ iki ṭarafıda taġ tüpideki püşṭelerde ḳalın bālūt dıraḫtıdur. Uşbu [137a] iki pārçe bālūtistāndın özge Kābil'niñ ġarbī taġıda bālūt dıraḫtı aşlā bolmas. Çeşmeniñ allıda kim deşt ṭarafı bolġay, ḳalın erġuvānzār vāḳi' boluptur. Bu vilāyette uşbu erġuvānzārdın özge erġuvānzār aşlā yoḳtur. Dėrler kim bu üç cins dıraḫt üç 'azīzniñ kerāmetidür. Seyārān'ġa vech-i tesmiye munı dėrler. Bu çeşmeniñ eṭrāfını mėn sengkārlıḳ ḳıldurdum. Çeşmeni gec ve sārūḫ bile deh-der-deh ḳıldurdum. Bu çeşmeniñ çār-ḥaddi siyāḳlıḳ günyālıḳ taḫtı boldı, tamām erġuvānzārġa müşrif. Erġuvān güli açılġan maḥallda munça yėr ma'lūm ėmes kim 'ālemde bolġay. Sarıḳ erġuvānı hem bisyār bolur. Sarıḳ erġuvān bile ḳızıl erġuvān dāmenede der-hem açılurlar. Bu çeşmeniñ ġarb-cenūb ṭarafıda bir deredin hemīşe yarım tėgirmen suyı cārīdür. Bu sunı mėn arıḳ ḳazdurup Seyārān'nıñ ġarb-cenūb ṭarafıdaġı püşteniñ

üstige kėltürdüm. Püşteniñ üstide uluḳ gird ṣuffe saldurdum. Ṣuffanıñ girdide tamām taş dıraḫtları ėkildi. Ḫayli yaḫşı menzil boldı. Bu ṣuffedın yoḳḳarıraḳ püşteniñ yanıda üzüm bağı saldurdum. Bu arıḳnıñ tārīḫi cūy-ı ḫoş [toḳḳuz yüz yėgirme altı] tapıldı. Yana Lühūger tümennidür. Uluḳ kėnti Çarḫ'dur. Ḥażret-i Mollā Ya'ḳūb bu Çarḫ'dındur. Mollāzāde Mollā 'Oṣmān [137b] hem Çarḫī'dür. Secāvend hem Lühūger kėntleridindür. Ḫ^{w}āce Yūnus bu Secāvend'dindürler. Çarḫ'nıñ bāġātı ḳalındur. Lühūger'niñ özge kėntleride bāġ bolmas. Avġān Şāl ėldür. Kābil'da bu lafẓ şāyi'dür. Ġālibā *Avġān Ṣi'ār*'dur kim Avġān Şāl dėrler. Yana bir Ġaznī vilāyetidür. Ba'żı tümen hem dėrler. Sebük Tigin bile Sulṭān Maḥmūd'nıñ ve evlādınıñ pāyitaḫtı Ġaznī ėgendür. Ba'żı *Ġaznīn* hem bitiptürler. Sulṭān Şehābeddīn Ġūrī'niñ hem pāyitaḫtı bu ėgendür. Bu Sulṭān Şehābeddīn'ni Ṭabaḳāt-i Nāṣırī'de ve ba'żı Hind tārīḫide "Mu'izzeddīn" bitiptürler. Üçünçi iḳlīmdindür. Zābul hem dėrler. Zābulistān bu vilāyettin 'ibārettür. Ba'żı Ḳandahār'nı hem Zābulistān dāḫili tutupturlar. Kābil'din ġarbḳa baḳa on tört yıġaç yoldur. Bu yolnı barġanlar tañ başıda Ġaznī'din tėprep iki namāz arası ve namāz-ı dīger Kābil'ġa barılıptur. Ādīnepūr, kim on üç yıġaç yoldur, yolınıñ yamanlıġıdın hergiz bir künde kėlilgen ėmes. Muḥaḳḳar vilāyettür. Rūdı tört bėş tėgirmen suyı bolġay. Ġaznī'niñ şehri yana tört bėş kėnti uşbu su bile ma'mūrdur. Yana üç tört kėnti kārīz bile ma'mūrdur. Kābil üzümīdin Ġaznī üzümi yaḫşıraḳ bolur. Ḳavunı hem Kābil ḳavunıdın artuḳraḳdur. Alması hem yaḫşı [138a] bolur. Hindūstān'ġa ėlterler. Ėkini bisyār pür-meşaḳḳattur. Her miḳdār yėr kim ėkerler yüzige tamām yañı tofraḳ her yıl kivürürler, velī Kābil ėkinidin munıñ ėkinininiñ ḥāṣılı artuġraḳdur. Ruyan ėkerler. Tamām Hindūstān'ġa barur. Bu ėlniñ yaḫşı maḥṣūlı ruyandur. Ṣaḥrā-nişīni Hezāre ve Afġān'dur. Kābil'ġa baḳa Ġaznī hemīşe erzānlıḳdur. Ėli Ḥanefī meẕheblıḳ, pākīze i'tiḳādlıḳ Müselmān ėldür. Semah-dār ėli ḫayli bardur. Ehl ü 'iyālleri bisyār maḥfūẓ u mesṭūrdur. Mollā Abdurraḥmān Ġaznī'niñ ekābiridin ėdi. Dānişmend kişi ėdi. Hemīşe ders aytur ėdi, bisyār mütedeyyin ü muttaḳī vü perhīzkār kişi ėdi. Nāṣır Mīrzā ölgen yılı 'ālemdin naḳl ḳıldı. Sulṭān Maḥmūd'nıñ ḳabrı Ġaznī'niñ maḥallātıdadur kim sulṭān ḳabrı anda üçün Ravza dėrler. Ġaznī'niñ yaḫşı üzümi Ravza'dındur. Evlādı Sulṭān Mes'ūd bile

Sulṭān İbrāhīm'niñ ḳabrı hem Ġaznī'dedür. Müteberrik mezārāt Ġaznī'de bisyārdur. Kābil ve Ġaznī'ni alġan yılı kim Kühet ve Bennū Deşt ve Afġānistān'nı çapıp ġalebe ḳatl ḳılıp Dükī bile ötüp Āb-ı Istāde'niñ yanı bile Ġaznī'ġa kėldim. Dėdiler Ġaznī'niñ kėntleride bir mezār bardur kim ṣalavāt aytḳaç ḳabr müteḥarrik bolur. Barıp mülāḥaẓa ḳılıldı. Ḳabrınıñ tėpretkeni [138b] maḥṣūṣ boldı. Soñra ma'lūm boldı kim mücāvirlerniñ tezvīri ėgendür. Ḳabrnıñ üstige bir calya yasapturlar. Her zamān calyaġa tėpretürler. Calya tėpregeç ḳabr tėpretken dėk maḥṣūṣ boladur. Nėçük kim kėmege kirmegen ėl kėmege kirgeç sāḥil müteḥarrik maḥṣūṣ bolur. Buyurdum kim mücāvirler calyadın yıraḳ turdılar. Her nėçe ṣalavāt ayttılar, ḳabrda ḥareketi maḥṣūṣ bolmadı. Buyurdum calyanı bozup ḳabrnıñ üstide gümbed ḳıldılar. Mücāvirlerni bu ḥarekettin tehdīd bile men' ḳılıldı. Asru muḥaḳḳar yėrdür. Bādşāhlar kim Hindūstān ve Ḫorāsān alarnıñ taḫt-ı żabṭıda ėgendür, bāvücūd-ı Ḫorāsānāt, nėçük mundaḳ muḥaḳḳar yėrni pāyitaḫt ḳıldılar ėkėn hemīşe ta'accüb ḳılılur. Sulṭān zamānıda üç tört bend bar ėgendür. Bir bend uşbu Ġaznī suyıda Ġaznī'din şimāl sarı üç yıġaç Su yoḳḳarı Sulṭān bir uluḳ bendi salıptur. Bu bendniñ bülendlıḳı ḳırḳ ėllig ḳarı bolġay. Uzunluġı taḫmīnen üç yüz ḳarı bolġay. Sunı anda ẕaḫīre ḳılıp bī-ḳadr-ı iḥtiyāc ėkinge su açarlar ėrgendür. 'Alā'eddīn Cihānsūz Ġūrī bu vilāyetḳa musallaṭ bolġanda bu bendni bozuptur ve sulṭānnıñ evlādınıñ bisyār maḳābirni küydürüptür, şehr-i Ġaznī'ni bozuptur ve küydürüptür. Ėlini talaptur öltürüptür. Ḳatl ve bozuġluġdın [139a] daḳīḳa nāmer'ī ḳoymaydur. Andın beri bu bend bozuġdur. Hindūstān'nı fetḥ ḳılġan yıl bu bendni yasamaġ üçün Ḫʷāce Kelān'dın yarmaḳ yiberildi. Tėñri 'ināyetidin ümīd bar kim bu bend ābādān bolġay. Yana bir bend Siḫan'dur. Ġaznī'niñ şarḳıda bu hem Ġaznī'din iki üç yıġaç bolġay. Bu hem müddetlerdür ḫarābtur. Ābādān ḳılur ḳābiliyyeti hem yoḳtur. Yana bir Serdih bendidür. Bu bend ma'mūrdur. Kitāblarda bitiptürler kim Ġaznī'de bir çeşme bardur kim eger necāset ve ḳaẕūrātnı bu çeşmeġa salsalar ol zamān talġaḳ ve ṭūfān ve yaġın ve çapḳun bolur. Yana bir tārīḫde körülüptür kim rāy-ı Hind Sebük Tigin'ni Ġaznī'de muḥāṣara ḳılġanda. Sebük Tigin buyurur kim bu çeşmeġa necāset bile ḳaẕūrāt salurlar. Talġaḳ ve ṭūfān ve yaġın ve çapḳun bolur. Bu ḥīle bile ol ġanimnı def' ḳılur. Mėn Ġaznī'de her nėçe tecessüs ḳıldım bu çeşmedin hīçkim nişān

bėrmedi. Bu vilāyetlerde Ġaznī ve Ḫʷārezm savuḳluḳ bile meşhūrdur, nėçük kim 'Irāḳeyn ve Āzerbāycān'da Sulṭāniyye bile Tebrīz savuḳluḳ bile şöhreti bar. Yana bir Zürmet tümenidür; Kābil'niñ cenūbıdur, Ġaznī'niñ şarḳ cenūbı. Kābil'din on iki on üç yıġaç ve Ġaznī'din yėti sėkiz yıġaç yol bolġay. Sėkiz kėnttür. Dārūġanīşīn yėri Gerdīz'dür. Gerdīz ḳurġanınıñ içide ekşer ṭabaḳa ve çār ṭabaḳa üylerdür. [139b] Gerdīz ḫayli az istiḥkāmi ėmes. Nāṣır Mīrzā bile yaġıḳıġ mīrzāġa ḫayli teşvīş bėrdi. Zürmet ėli Avġān Şāl ėldür. Ėkin ve zirā'at ḳılurlar. Dıraḫt ve bāġ ve bāġāt bolmas. Bu tümenniñ cenūbıda taġdur. Berekistān taġı dėrler. Bu taġnıñ dāmeneside mürtefi' yėrde çeşme tüşüptür, Şeyḫ Muḥammed Müselmān'nıñ ḳabrı bu yėrdedür. Yana Fermūl tümenidür. Muḥaḳḳar yėridür. Alması yaman bolmas. Mültān Hindūstān'ġa ėlterler. Hindūstān'ġa Afġān zamānıda ri'āyet tapḳan Şeyḫ Muḥammed Müselmān'nıñ evlādı şeyḫzādeler Fermūl'dindürler. Yana bir Bengeş tümenidür. Girdāgirdi tamām ḳuṭṭā'uṭṭarīḳ Afġānī'dür, miṣl-i Ḫūgiyānī ve Ḫırılcī ve Tūrī ve Lender bu yaḳada tüşüptür. Bu cihetlerdin ḫāṭırḫʷāh māl bėrmesler. Maña hem uluġ işler araġa tüşti, miṣl-i Ḳandahār ve Belḫ ve Bedaḫşān ve Hindūstān fetḥi. Bu sebeblerdin Bengeş'niñ żabṭıġa furṣat bulmadı. Tėñri rāst kėltürüp furṣat tapġaç Bengeş'niñ ḳuṭṭā'eṭṭarīḳı bile żabṭıġa müteyaḳḳındur mėn. Kābil bölükātıdın bir bölük Ala Say bölükidür. Nicrāv'dın iki üç şer'ī bolġay. Şarḳ sarı Nicrāv ṭarafıdın tüptüz kėlür Kūre dėgen yėrge yėtkeç oḳ Ala Say sarı kiçikrek kötel iner. Bu ṭaraf germser bile serdser arasıda fāṣıla Kūre kötelidür. Uşbu Kūre kötelide ėrte yazlar ḳuşlarnıñ güzeridür. Nicrāv tevābi'idin Piçġān ėli bu kötelde ḳalın [140a] ḳuş tutarlar. Kötelniñ çıḳışıda her yėrde taşdın penāhlar yasapturlar. Ḳuş tutar kişiler bu penāhlarda olturup tornıñ bir uçışını bėş altı ḳarı yıraḳraḳ bėrkitürler. Tornıñ bir ṭarafını yėrde taşḳa bastururlar. Yana bir ṭarafıda tornıñ yarımıġaça üç tört ḳarı yıġaç bağlarlar. Yıġaçnıñ bir ucı penāhda olturġan kişiniñ ėligidedür. Yasaġan penāhnıñ töşekleridin munṭaẓırdur. Ḳuşlar yavuḳ kėlgeç oḳ tornı köterürler. Ḳuşlar özi oḳ torġa kirer. Bu tedbīr bile ġalebe ḳuş tutarlar kim boġuzlarıġa furṣat bolmas. Ol vilāyette Ala Say anārıdın yaḫşıraḳ anār bolmas. Munıñ anārlarını tamām Hindūstān'ġa ėlterler. Üzümi hem yaman bolmas. Nicrāv çaġırlarıdın Ala Say

çağırları tündraḳ ve ḫoş-rengraḳtur. Yana bir Bedrāv bölükidür Ala Say'nıñ yanıdadur. Munda meyve bolmas. Kārendesi kāfirdür. Aşlıḳ alurlar. Nèçük kim Ḫorāsān ve Semerḳand'ta Etrāḳ ve Aymaḳ ṣaḥrānişīndürler, bu vilāyetniñ ṣaḥrānişīni Hezāre ve Afġān'dur. Hezārelerdin küllī rāī Sulṭān Mes'ūdī Hezāre'dür. Afġānlardın küllī rāī Mehmed Afġānī'dür. Kābil'niñ cem'ini vilāyet ve tamġa ve ṣaḥrānişīni bile sèkiz lek şāhruḫī cem' ḳıldılar. [140b] Kābil vilāyetiniñ şarḳ ṭarafıdaġı taġları iki türlügdür; ġarb ṭarafıdaġı taġları iki türlügdür. Andirāb ve H^{w}ost ve Bedehşānāt taġları tamām arcalıḳ ḳalın çeşmelıḳ yumşaḳ püştelıḳ taġlardur. Otı taġınıñ ve püştesiniñ ve cölgesiniñ yèr dèk bolur ḫūb. Ekṣer büteke otı bolur. Atġa bisyār sāzvār ottur. Andicān vilāyetide bu otnı "büteke otı" dèrler. Vech-i tesmiyesi ma'lūm èmes èrdi. Bu vilāyetlerde ma'lūm boldı. Bu ot büte büte çıḳar üçün büteke dèrler èmiş. Ḥişār ve Ḫutlān ve Semerḳand ve Ferġāna ve Moġulistān'nıñ yaylaḳları tamām uşbu vaż'lıḳ yaylaḳlardur. Egerçi Ferġāna bile Moġulistān'nıñ yaylaḳlarınıñ bu yaylaḳlarġa hīç nisbeti yoḳtur, velī bir yosunluḳ taġlar ve yaylaḳlardur. Yana bir Nicrāv ve Lemġānāt ve Becūr ve Sevād taġları ḳalın naju ve çilġūze, bālūt ve zeytūn ve ḫancaḳlıḳ taġlardur. Otı bu taġlarnıñ otı dèk èmestür. Ḳalın bolur ve bülend bolur, velī bī-fāyide ottur. At bile ḳoyġa sāzvār èmestür. Egerçi ol taġlarça bülend èmestür, közge ḥaḳīr körünür, velī ġarīb bèrk taġlardur. Hemvār hemvār tèpeler körünür, velī tamām püştesi ve taġı bèrk taşlıḳ püşte ve taġdur. Her yèridin at bile yürüp bolmas. Bu taġlarda Hindūstān ḳuşları, Hindūstān cānvarları [141a] bisyārdur. Miṣl-i ṭūṭī ve şārek ve ṭāvus ve lūçe ve maymūn ve nilāgāv ve kūtepāy, belki bu meẕkūr bolġan cānvarlardın dağı özge özge cins ḳuşlar ve cānvarlar bolur kim Hindūstān'da dağı andaḳ cānvarlarnı èşitilmeydür. Ġarb ṭarafıdaġı taġlar Dere-i Zindān ve Dere-i Ṣūf ve Gürzüvān ve Ġarcistān taġları bir yosunluḳ taġlardur. Otlaġı ekṣer cölge bolur. Ol taġlar dèk taġı ve püştesi yek-dest ot bolmas. Andaḳ ḳalın yıġaçı ve arcası hem yoḳtur, velī otı atḳa ve ḳoyġa sāzvārdur. Bu taġlarnıñ üsti tamām at çapḳu dèk hemvārdur. Èkinleri tamām anda bolur. Bu taġlarnıñ kèyiki ḳalın bolur. Tèk ābları bèrk derelerdür. Ekṣer yèrleri yek-endāzdur. Her yèrdin tüşüp bolmas. Bu 'acebtür; cemī' taġlarnıñ bèrk yèrleri bülendīlerde bolsa, bu taġlarnıñ bèrk yèrleri pestīleride vāḳi' boluptur. Ġūr ve Gezyū ve Hezāre taġları hem bu yosunluḳ taġlardur. Otlaġı

cölgeside bolur. Tağlarıda yığaçı hem kemdür. Arca yığaçı ḫod yoḳtur. Otı atḳa ve ḳoyġa sāzvārdur. Kėyiki ḳalın bolur. Meẕkūr bolġan tağlarnıñ bėrk yėrleri ḳoyılarıda bolur. Bu tağlar andaḳ ėmestür. Yana Ḫ^{w}āce İsmā'īl ve Dest ve Dükī ve Afġānistān tağları bir yosunluḳ tağlardur. Pest pest, otı az, suyı tenḳīş, yığaçsız, bed-nümāy, yaramas [141b] tağlardur. Tağları ėllerige münāsib tüşüptür, nėçük "Kim teng bolmaġunça tüş bolmas." dėptürler. 'Ālemde mundaḳ yaramas vaż'lıḳ tağlar kem bolġay. Kābil'niñ egerçi ḳış ḳarı uluḳ tüşer, velī yaḫşı otunları bardur ve yavuḳtur. Bir künde barıp kėltürse bolur. Otunları ḫancak ve bālūt ve bādāmça ve ḳarḳanddur. Bulardın yaḫşırağı ḫancakdur. Yaruḳ küyer. Tütüniniñ yaḫşı idi bolur. Çoġı hem ġalebe turar. Öli hem küyer. Bālūt hem yaḫşı otundur. Egerçi tīraraḳ küyer, velī tāblıḳ küyer, çoġı ḳalın turar. Bālūt yığaçıda yana bir 'aceb ḫaṣṣiyetidür. Sebz berglig şāḫlarıġa ot ḳoysalar, ġarīb Şeybaḳ'ḳa bile küyer. Ayaġıdın başıġaça şıbaḳḳa bile bir zamānda küyer. Bu yığaçnıñ küymeki ḫayli yaḫşı teferrücdür. Bādāmça barçadın köprek ve şāyi'raḳ turmas. Ḳarḳandda pest pest tikenler bolur. Öli ḳuruġı teng küyer. Tamām Ġaznī ėliniñ otunı budur. Kābil vilāyeti tağ aralarıda vāḳi' boluptur. Yorunçḳa pelleri dėk tağlar tüşüptür. Aralarıda bādāmlıḳları bu aralıḳlardadur. Kėyiki ve avı azraḳtur. Küz ve yaz faṣīllarıda ḳızıl kėyik kim Arḳarġılça bolġay ḳışlaḳ yaylaḳḳa öterde mu'ayyen tutḳavulları [tusḳavulları] bardur. Heveslıḳ ve itlig yigitler barıp tutḳavulnı [142a] saḫlap kėyik aldururlar. Ḫurd Kābil ve Surḫāb ṭarafı ḳulanı hem bolur. Aḳ kėyik ḫod aṣlā yoḳtur. Ġaznī'niñ aḳ kėyiki ve ḳulanı bu bolur. Ġaznī'niñ aḳ kėyikiçe semiz kėyik kem yėrde bolġay. Yazlar Kābil ḳuşlağı ḳalındur. Ekẕer ḳuşınıñ güẕeri Bārān yaḳasıdur, nė üçün kim şarḳı tağlardur, ġarb ṭarafı hem tağlardur. Uşbunıñ toġrısıdın, kim Bārān yaḳası bolġay, bir uluḳ Hindūkuş kötelidür ve pes özge kötel yoḳtur. Bu cihettin tamām ḳuşlar munıñ bile öter. Eger yėl bolsa ya Hindūkuş köteli üstide andak [andaḳ] bulut bolsa ḳuşlar öte almas. Tamām Bārān tüzige tüşer. Bu maḫall ol nevāḫīdağı ėller ḳalın ḳuş alurlar. Bārān yaḳasıda ḳışnıñ āḫirleride ördek ḳalın kėlür. Bisyār semiz bolur. Andın soñra turna ve ḳarḳara uluḳ ḳuşlar ḳalın ve bī-ḥadd bolur. Bārān yaḳasıda turnaġa ṭınāb atıp ṭınāb bile ḳalın tutarlar. Uḳar ve ḳarḳara ve ḳutannı hem ṭınāb bile ḳalın tutarlar. Bu nev' ḳuş tutmaḳ ġayr-ı mükerrerdür. Tutmaġınıñ keyfiyyeti bu türlügdür kim bir gez atımı inçke ṭınāb

èşerler. Bu ṭınābnıñ bir uçıda gezni bèrkitürler. Yana bir uçıda şāḫdın bildürge yasapturlar. Bu bildü[r]geni bèrkitürler. Yana bir bilekçe yıġaçdur. [142b] Uzunluġı bir ḳarış bolġay. Gez ṭarafıdın bu ṭınābnı bu yıġaçḳa tükengüçe çırmarlar. Ṭınāb tükengendin soñ bildürgeni bèrkitürler. Andın soñ bilekçe yıġaçnı ṭınāb içidin çıḳarurlar. Ṭınāb çırmaġlıḳ kāvāk oḳ turar. Bildürgeni èligge salıp kèledürgen ḳuşnıñ allı sarı gezni atarlar. Ḳuşnıñ ḳanatıġa ya boynıġa tüşe çırmaşıp ḳuş yıḳılur. Tamām Bārān èli bu ṭarīḳ bile ḳalın ḳuş tutarlar, velī bu ḳuş tutmaḳnıñ ḫayli meşaḳḳatı bar. Yamġurluḳ ve ḳaranġu kèçeleri kèrek. Bu kèçelerde bu ḳuşlar sibā‘ ve darendeler cihetidin tañ atḳunça tinmesler ve muttaṣıl uçarlar ve pest uçarlar. Ḳaranġu kèçelerde ḳuşlarnıñ yolı aḳar sudur. Ḳaranġu’da aḳarıp körünür. Ḳorḳunçdın su yoḳḳarı su ḳoyı tañ atḳunça barurlar ve kèlürler. Ṭınābnı bu maḥallda atarlar. Mèn bir ḳatla kèçe ṭınāb attım. Ṭınāb üzüldi. Ḳuş hem tapılmadı. Tañlasıġa ḳuşnı üzülgen ṭınāb bile tapıp kèltürdiler. Bu ṭarīḳ bile Bārān èli ḳalın uḳar tutarlar. Sāc otaġası uḳardın bolur. ‘Irāḳ’ḳa ve Ḫorāsān’ġa Kābil’din bir metā‘ı kim barur sāc otaġasıdur. Yana cem‘ī ṣayyād ḳullardur. İki yüz üç yüz üylüg bolġaylar. Timur Bèg evlādıdın birisi bu ḳullarnı Mültān nevāḥīsidin [143a] köçürüp kèlgendür. İşleri küçleri ḳuş tutmaḳdur. Köller yasap ḳalın yıġaçlar tikip köl ortasıda tor ḳoyup her cins ḳuş tutarlar. Nè yalġuz ṣayyād ḳuş tutar, Bārān olturuşluḳ èller ṭınāb atıp tuzaḳ ḳoyup her tedbīr bile ḳalın ḳuş ve her envā‘i ḳuşlar tutarlar. Uşbu mevsimde Bārān suyıda balıġnıñ güẕeri bolur. Tor bile yana çaç bağlap ḳalın balıḳ tutarlar. Yana küz maḥallarıda kim ḳulan ḳuyruġıdın on on iki püştvāre, yana kök şıbaḳdın yègirme otuz püştvāre su başıġa kèltürüp yançıp suġa salurlar. Salġan zamān oḳ suġa kirip mest bolġan balıġnı tuta kirişürler. Ḳoyıraḳ bir münāsib yèrde çaç bağlarlar. Çaç bağlamaḳ andaḳtur kim tal ġoncalarıdın barmaḳça barmaḳça ġoncalarnı çıġ dèk toḳurlar. Bu çıġnı sunıñ tökülür yèride kāvāk ḳoyup eṭrāfıġa taş ḳılarlar andaḳ kim su bu çıġḳa şarıldap tüşkey, tüşken bile ḳoyı oḳ barġay. Su ḳoyı barur, balıġ çıġnıñ üstide ḳalur. Mest bolġan balıġnı yoḳḳarıdın tuta tuta kèlürler. Bu çaçda ḳalın tutarlar. Gülbahār Suyı’da, Pervān Suyı ve Istālīf Suyı’da bir ṭarīḳa bile tutarlar. Yana ḳış Lemġānāt’ta ġarīb ṭavr [143b] balıġ tutarlar. Su tökülür yèrlerde üy ornıça yèrni çuḳurraḳ ḳılıp uçap pāyesi

dėk taşlarnı bu çuḳurlarda ḳoyup üstige taş ḳılarlar. Bu yėrge su ḳoyıdın bir ėşik ḳoyarlar. Taşnı andaḳ ḳılarlar kim uşbu ėşikdin özge hīç yėrdin balıġ kirip çıḳa almas. Bu ḳalġan taşnıñ üstidin su aḳar māhīḫāne ‘ameli ḳılurlar. Ḳışlar her ḳaçan balıġ kėrek bolsa bu çuḳurlarnıñ birini açıp ḳırḳ ėllig balıġ bir zamānda kėltürürler. Bu ṭarīḳ açarlar kim ol çuḳurnı mu‘ayyen belgülüg yėrde ḳılurlar. Ol çuḳurnıñ bir ėşikidin başḳa tamām eṭrāfıġa kėrinç pelālı ḳoyup üstige taş ḳoyarlar. Ėşikige çıġ dėk nėme toḳup iki başını bir yėrge ḳatıp bağlarlar. Yana munıñ içide yana bir nėme çıġdın toḳup bėrkitürler andaḳ kim aġzı bu çıġ bile berāber bolġay. Uzunluġı burunġı çıġnıñ yarımıça bolġay. İçkeriki aġzını tar ḳılurlar. Bu içkeriki çıġnıñ, içkeriki aġzıdın kim birer uluḳ çıġnıñ içige kirer, uluḳ çıġnıñ ḳoyıġı içkeriki aġzını andaḳ ḳılıpturlar. Yoḳḳarıġı aġzıdın balıġ kim kirer içkeriki [144a] aġzıdın birer birer öter. Bu içkeriki aġzınıñ yıġaçlarınıñ uçını bir ḳılıpturlar. Bu aġzıdın ötüp uluḳ çıġnıñ içige kim kirer çıḳar aġzını ḫod bėrkitiptürler. Balıġ çıḳa almas. Yansa bu kiçik çıġnıñ içkeriki aġzınıñ şişler cihetidin öte almas. Bu çıġnı ol ḳoyġan ėşikke kim bėrkitürler, māhīḫāneniñ üstinini açarlar. Gidāgirdi ḫod kėrinç pelālı bile mażbūṭtur. Her nė ėligge kėlse bu çuḳurda tutarlar. Her balıġ kim ḳaçsa ėşik ḫod bir oḳtur. Uşol meẕkūr bolġan çıġḳa tüşer. Anda tutarlar. Bu nev‘ balıġ tutmaḳ özge yėrde körülgen ėmes. Kābil alġandın bir nėçe kün soñ Mukīm Ḳandahār sarıġa ruḫṣat tiledi. Çün ‘ahd u şarṭ bile kėlip ėdi, tamām kişi ḳara ve raḫt u metā‘ı bile s̱ālim ü selāmet ata aġası sarı ruḫṣat bėrildi. Muḳīm’ġa ruḫṣat bėrgendin soñ Kābil vilāyetini mīrzālarġa ve tamām mihmān bėglerge oḳ taḳsīm ḳılıldı. Ġaznī’ni tevābi‘ü levāḥıḳı bile Cihāngīr Mīrzā’ġa bėrildi. Nigenhār tümenini ve Mendrāver ve Dere-i Nūr ve Küner ve Nūrgıl ve Çaġan Sarāy’nı Nāṣır Mīrzā’ġa bėrildi. [144b] Kėnt vu tuyul dėk bėrildi. Vilāyet ḫod hīç bėrilmedi. Yalġuz bu ėmes. Her ḳaçan kim Tėñri te‘ālā devleti bėrdi, mihmān ve ġarīb bėglerni ve yigitlerni bayrılardın ve Andicānīlardın artuġraḳ ve yaḫṣıraḳ kördüm. Bāvücūd, ‘aceb melāmetidür kim hemīşe ėl mėni ġıybet ḳılurlar kim bayrıdın ve Andicānī’din özgeni ri‘āyet ḳılmas. Meṣel bar kim “düşmen nė dėmes tüşke nė kirmes.”

Dervāze-yi şehrrā tavān best/ Netavān dehān-i muḫālifān best[71]

Çün Semerḳand ve Ḥiṣār ve Ḳunduz'dın ḳalın ėl ve ulus Kābil vilāyetiġa kėlip ėdiler. Maṣlaḥat andaḳ körüldi kim Kābil muḥaḳḳar yėrdür. Seyfī'dür, ḳalemī ėmes, barça ėlge yarmaḳ ḫod yėtkürüp bolmas. Bu ėl ve ulusnıñ köçlerige birer nėme aşlıḳ bėrip çerig ve çapḳunġa atlanılġay. Söz muña ḳarār tapıp Kābil ve Ġaznī vilāyet ve tevābi'iġa otuz miñ ḫar-vār aşlıḳ taḥmīl boldı. Kābil'niñ derāmed ve ḥāṣılını bilmey mundaḳ küllī taḥmīl bolġan üçün vilāyet ḫayli ḫarāb boldı. Uşbu maḥallarda Bāburī ḫaṭṭnı iḫtirā' ḳıldım. Sulṭān Mes'ūdī hezāresiġa ḳalın ḳoy ve at salıldı. Taḥṣīldārlar yiberildi. Nėçe kündin soñ taḥṣīldārlardın ḫaber kėldi kim Hezāreler mālnı [145a] bėrmey serkeşlik maḳāmıdadurlar. Mundın burunraḳ hem nėçe nevbet Gerdīz ve Ġaznī yollarını urup ėdiler. Bu cihetlerdin Sulṭān Mes'ūdī hezāreni çapa atlanıldı. Meydān yolı bile kėlip Nirḫ kötelidin tünlap ötüp farż vaḳtıda Çetū nevāḥīside hezārelerni çapıldı. Ḥāṭırḫʷāh çapılmadı. Andın Seng Sūrāḫ yolı bile yanıp Cihāngīr Mīrzā'ġa ruḫṣat bėrildi. Kābil'ġa tüşkende Deryā Ḫān'nıñ oġlı Yār Ḥüseyn Bihre ṭarafıdın ḳulluḳḳa kėldi. Nėçe kündin soñ çerig ṭarḥını salıp yėr su bilir kişilerni çarlap eṭrāf u cevānibni taḥḳīḳ ḳılıldı. Ba'żı Deşt'ni dėdiler, ba'żı Bengeş'ni münāsib kördiler, ba'żı Hindūstān'nı maşlaḥat kördiler. Kėñeş, Hindūstān yürüşige ḳarār taptı. Şa'bān ayıda āftāb Delv burcıda ėdi kim Kābil'din Hindūstān 'azīmeti bile atlanıldı. Bādām Çeşme ve Çigdelik yolı bile ara altı ḳonup Ādīnepūr kėlildi. Germser vilāyetlerini ve Hindūstān nevāḥīsini hergiz körülgen ėmes ėrdi. Nigenhār'ġa yėtkeç özge 'ālem naẓarġa kėldi. Giyāhlar özgeçe ve yıġaçlar özgeçe ve vuḥūş özgeçe ve ṭuyūr özgeçe, ėl ve ulusınıñ [145b] rāh u resmi özgeçe ḫayretī boldı. Fī' vāḳi' cā-yi ḫayrettür. Nāşır Mīrzā, kim ilgerirek vilāyetiġa kėlip ėdi. Ādīnepūr'da kėlip mülāzemet ḳıldı. Ol yüzdin kėlgen aymaḳ ve aḫşam ḳışlaḳ maşlaḥatıġa tamām köçüp Lemġānāt kėlip ėdiler. Alarnıñ çeriglerini ve kėyin ḳalġan çeriglerni bir iki kün ol nevāḥīde turup özümizge ḳoşup kėlip Cūy-ı Şāhī'dın ötüp ḳoyı Ḳuş Künbed'ke tüşüldi. Nāşır Mīrzā nöker-süderige vilāyetidin birer nėme yėtkürüp iki üç kün kėyinrekdin kėley dėp Ḳuş Künbed'din ruḫṣat tilep ḳaldı. Ḳuş Künbed'tin köçüp

[71] "Şehrin kapısı bağlanır da muhaliflerin ağzı bağlanmaz." Arat, age, s. 308.

Germ Çeşme'ġa tüşkende Kākıyānī'nıñ uluḳlarıdın Piḫlī, kim kārvān bile ėgendür, kėltürdiler. Yol iz maṣlaḥatı cihetidin Piḫlī'ni hem rāh ḳılıldı. Bir iki köç bile Ḫayber'din ötüp Cām'ġa tüşüldi. Kūre Ketrī'niñ ta'rīfin ėşitilip ėdi. Cūgīlerniñ ve Hindūlarnıñ bir ma'bedi bu ėmiş. Yıraḳ yėrlerdin kėlip Kūre Ketrī'de saç ve saḳal ḳırḳar ėrmişler. Cām'ġa tüşkeç Bekrām'nı seyr ḳıla atlandım. Uluḳ bar yıġaçnı körüp Bekrām'nıñ nevāḥīsini seyr ḳıldım. Başçı Melik Bū Sa'īd Kemerī ėdi, bir nėçe Kūre Ketrī'ni sorduk. Aytmadı. Yanıp orduġa [146a] yėtkende Ḫʷāce Muḥammed, Emīn'ġa aytıptur kim "Kūre Ketrī, Bekrām'nıñ ḳaşıda ėdi. Tar ġār ve muḫāṭara yėri üçün aytmadım." Ḫʷāce fi'l ḥāl ḫabāṣet ḳılıp anıñ dėgeniñ ayttı. Kün kėç bolup ėdi ve yol hem yıraḳ ėdi. Bara almaduk. Bu yurtta Sind Suyı kėçerni ve ḳaysı müteveccih bolurnı meşveret ḳılıldı. Bāḳī Çaġānyānī 'arżġa yėtkürdi kim su kėçmey uşbu yėrdin ara ḳonup Kühet atlıḳ yėrge barsa bolur ėmiş kim ḳalın cem'iyyetlıḳ ve māllıḳ ėller ėmiş. Bir nėçe Kābilī'ni kėltürdi kim özinıñ sözige muvāfıḳ sözler 'arżġa yėtkürdiler. Bu yėrlerni hergiz ėşitilgen ėmes ėrdi. Uluḳ iḫtiyār kişi Kühet sarını maṣlaḥat körüp özinıñ müdde'āsınıñ iṣbātıġa nėçe tanuḳ hem ötkerdi ėse, su ötmekni ve Hindūstān 'azīmetini feṯḥ ḳılıp Cām'dın köçüp Bāre suyını ötüp Muḥammed Piḫ dāmeniġa yavuḳraḳ kėlip tüşüldi. Ol maḥallda Kākıyānī'niñ uluḳlarıdın Ḫüsrev Kākıyānī bu yurtta kėlip mülāzemet ḳıldı. Anı hem Piḫlī bile yol iz [146b] maṣlaḥatı cihetidin hem-rāh ḳılıldı. Bu yurttın yarım kėçe köçüp kün çıḳa Muḥammed Piḫ'ni öltürüp çāştgāhda Kühet'ni çapıldı. Ḳalın gāv ve gāvmīş tüşti. Afġānlardın dağı ḳalın esīr tüşti. Esīrni tamām ayrıp āzād ḳılıldı. Üyleride aşlıḳ ḫod bī-nihāyet ėdi. Çapḳunçı Sind Deryāsı yaḳasıġaça çapıp ara ḳonup kėlip bizge ḳoşuldılar. Bāḳī Bėg bu sa'ydın şermenderaḳ boldı. Kühette iki ḳonup çapḳunçını yıġıp ḳay sarı yürür maṣlaḥatını kėñeşildi. Söz muña ḳarār taptı kim Bengeş ve Bennū nevāḥīsidağı Afġānlarnı çapıp Neġar yolı bile Fermūl yolı bile yanılġay. Yār Ḥüseyn, Deryā Ḫān'nıñ oġlı kim Kābil'de kėlip mülāzemet ḳılıp ėrdi, istid'ā ḳıldı kim "Dile-zāk ve Yūsuf-zey ve Kākıyānī'ġa fermānlar bolsa kim mėniñ sözümdin çıḳmaslar, Sind Suyı'nıñ ol yüzide bādşāh ḳılıçın çalsam. Müdde'āsı dėk fermānlar bėrip Kühet'din ruḫṣat bėrildi. Kühet'tin köçüp yoḳḳarı Bengeş sarı Hengū yolı bile

müteveccih bolduḳ. Kühet bile [147a] Hengū'nıñ arasıda bir dere tüşüptür, iki ṭarafı taġ. Yol bu dere bile barur. Köçüp bu dereġa kirgende Kühet'niñ ve ol nevāḥīniñ Afġānları tamām yıġılıp dereniñ iki ṭarafıdaġı taġ üstige çıḳıp süren salıp ġavġā ḳıla başladılar. Melik Bū Sa'īd Kemerī kim cemī' Afġānistān'nı yaḫşı bilür ėdi, bu yürüşde başçı ol ėdi, 'arżġa yėtkürdi kim "İlgerirek yolnıñ rāst ṭarafıda pārçe taġ tüşüptür. Eger bu Afġānlar bu taġdın ol taġḳa ötseler, başḳa taġdur, çırmap alsa bolur. Tėñri rāst kėltürüp bu Afġānlar ayrışıp kėlip uşol pārçe taġḳa çıḳtılar. Bir pāre yigitlerni yiberildi kim fi'l-ḥāl iki taġnıñ arasıdaġı gerdeneni alġaylar. Özge çerig ėlige tā fermān boldı kim ol yüzdin bu yüzdin tuşluḳ tuşıdın yürügen bile uruşa hem almadılar, bir zamānda yüz yüz ėllig Afġān'nı çapḳulap alıp ba'żısını tirig, ekşerniñ başını kėltürdiler. Afġānlar uruşmaḳdın 'āciz bolsalar, ġanimlarınıñ allıda ot tişler kėlür ėmiş, ya'nī "Mėn sėniñ uyuñdur mėn dėgen ėmiş. Bu resmni anda [147b] kördük. 'Āciz bolġan Afġānlar ot tişlep kėldiler. Tirig kėltürgenlerni hem boyunlarını urdurup tüşken yurtta kelle mināre ḳoparıldı. Tañlası andın köçüp Hengū'ġa tüşüldi. Bu nevāḥīdaġı Afġānlar bir pārçe taġnı senger ḳıldılar. Senger lafẓını Kābil'ġa kėlgende ėşitildi. Bu ėl taġnı bėrkitkenni "senger" dėrler ėrmiş. Sengerini uşatıp yüz iki yüz mütemerrid Afġānlarnıñ başlarnı kėsip kėltürdiler. Munda hem kelle mināre ḳoparıldı. Hengū'dın köçüp ara ḳonup yoḳḳarı Bengeş'niñ ayaġı Til[72] dėgen yėrge tüşüldi. Munda hem çerig ėli bu girdi u nevāḥīdaġı Afġānlarnı çapa barıp ėdiler. Sengerdin ba'żı çapḳunçı yeñilrek yanıptur. Mundın köçüp yolsız yürüp ara bir ḳonup tañlası bir tiptik inişdin inip uzun uzaḳ tengīdin ötüp Bennū'ġa tüşüldi. Çerig ėli ve tėve ve at bu inişde ve tengīde ėsru köp ėmgendiler. Tüşken olca uylar ḫod ekşeri ḳaldı ammā yol oñ ḳolumızda bir iki kürūh ėgendür. Bu yol atlıḳ yolı ėmes ėgendür. Ḳoyçı ve çopān gāhī gele vü remānı[73] bu yol ve tengī bile [148a] indürür üçün bu yolnı Gūsfendliyār dėr ėrmişler. Yolnı Afġān tili bile liyār dėrler Başçı Melik Bū Sa'īd Kemerī ėdi. Ekşer çerig ėli yol çap tüşkenini Melik Bū Sa'īd'din kördiler. Bengeş ve Neġar taġlarıdın ötkeç oḳ Bennū tüptüz yėrde vāḳi' boluptur. Şimālı Bengeş ve Neġar'nıñ taġlarıdur. Bengeş rūdı

[72] Thackston, "Thal" olarak okumuştur.
[73] Thackston, "ramman" olarak okumuştur.

Bennū'ġa çıḳar. Bennū bu su bile ma'mūrdur. Cenūbı Çūpāre ve Sind Suyı'dur. Şarḳı Dīnkūt, ġarbı Deşt kim Bāzār ve Tāk hem dėrler. Afġān ḳabāyilidin Kūrānī, Kīvī, Sūr, 'İsā Ḫayl, Niyāzī bu vilāyetni ėkerler. Bennū'ġa tüşkeç oḳ ḫaber tapıldı kim tüzdeki ḳabāyili şimālīdaġı taġlarda sengerlep tururlar. Çerigni Cihāngīr Mīrzā'ġa başlatıp yiberildi. Kīvī'niñ sengeri ėgendür. Barıp bir zamānda alıp ḳatl-i ām ḳılıp ḳalın baş kėsip kėltürdiler. Aḳ raḫttın çerig ėlige ḫayli tüşti. Bennū'da hem kelle mināre ḳoparıldı. Bu senger alınġandın soñ Kīvī'niñ uluḳlarıdın Şādī Ḫān atlıḳ mülāzemetḳa ot tişlep kėldi. Esīrlerni bağışladuk. Kühet'ni çapḳanda mundaḳ muḳarrer bolup ėdi kim Bengeş ve Bennū nevāḥīsidaġı Afġānlarnı çapıp Neġar yolı bile ya Fermūl yolı bile [148b] yanılġay. Bennū'nı çapḳandın soñ yėr sunı bilür kişiler 'arżġa yėtkürdiler kim Deşt yavuḳtur. Ėli hem cem'iyyetlıḳ ėldür, yolı hem yaḫşıdur, Fermūl'ġa çıḳar. Sözni Deşt'ni çapıp ol yol bile çıḳarġa ḳoyup tañlası andın köçüp uşbu rūdnıñ yaḳasıda 'İsā Ḫayl'niñ kėntige tüşüldi. 'İsā Ḫayl ḫaber tapıp Çūpāre taġlarıġa özlerini tartıpturlar. 'İsā Ḫayl'niñ kėntidin köçüp Çūpāre taġlarınıñ dāmenesiġa tüşüldi. Çapḳunçı taġlarġa barıp 'İsā Ḫayl'niñ bir sengerini uşatıp ḳoy ve gele ve raḫt kėltürdiler. Uşbu aḫşam 'İsā Ḫayl Afġānları şebīḫūn kėltürdiler. Ol yürüşde bisyār iḫtiyāṭ ḳılılur ėrdi. Hīç iş ḳıla almadılar. Mundaḳ iḫtiyāṭ ḳılılur ėrdi kim barangar, cavangar, ġol ıravul, her ḳaysı budallıḳ budalıda tüşüp her ḳol öz tuşıdın yaraġlanıp yayaḳ ordunuñ girdiġa çadırlardın bir oḳ atımı yıraḳraḳ çıḳıp kėçe uşanda oḳ bolurlar ėrdi. Her kėçe bu destūr bile tamām çerig ėlini çıḳarılur ėrdi. İçkilerdin üç törti meş'al bile her aḫşam nevbet bile ėvrülür ėrdiler. Mėn hem birer nevbet ėvürülür ėrdim. Çıḳmaġan kişiniñ [149a] burnını tėşip çerigdin ėvürtür ėrdük. Barangar Cihāngīr Mīrzā, Bāḳī Çaġānyān, Şīrim Taġay, Seyyid Ḥüseyn Ekber ve yana ba'żı bėgler ėrdi. Cavangar Mīrzā Ḫān, 'Abdu'l-rezzāḳ Mīrzā, Ḳāsım Bėg ve yana ba'żı bėgler ėrdi. Ġolda uluḳ bėglerdin yoḳ ėdi. Tamām içki bėgler ėdi. Iravulda Seyyid Ḳāsım Ėşik Aġa, Bābāoġlı, Allāhḳulıbėren ve yana ba'żı bėgler ėdi. Çerigni altı bölek ḳılılıp ėrdi. Her bölekke bir kėçe kündüz çaġdavulluḳ nevbeti ėdi. Ol dāmenedin köçüp ġarbḳa baḳa yürüp Deşt bile Bennū'nıñ arasıda bir susız ḳolda tüşüldi. Çerig ėli saynı ḳazıp özleri ve kelle

ḳaralarıġa su aldılar bu saydın bir ḳarı bir yarım ḳarı ḳazsa, su çıḳar ėrdi. Nė yalġuz bu sāydın mundaḳ su çıḳar, Hindūstān'nıñ cemī' rūdlarınıñ bu ḫāṣṣiyyeti bar. Bir ḳarı bir yarım ḳarı ḳazsa, elbette su çıḳar. 'Aceb Ḳādirī'dür, Hindūstān'da kim deryālardın özge aḳar su bolmas, rūdları mundaḳ suġa yavuḳ vāḳi' boluptur. Uşbu ḳuruḳ rūddın seḥer köçüp namāz-ı dīger Deşt'niñ kėntlerige çerīde atlıḳ çerig ėli yėtişti. Çapḳunçı bir nėçe kėntni çapıp gele ve raḫt ve sevdā atları kėltürdiler. Bu aḫşam tañġaça tañlası tüş kėçe kėyin ḳalġan yüklüg gele ve tėve ve yayaḳ yalıñ [149b] kėle ḳaldı. Bu kün kim munda turuldı, çapḳunçı barıp Deşt'niñ kėntleridin ḳalın uy ve ḳoy kėltürdiler. Afġānlarnıñ sevdāgerlerini yoluḳturup ḳalın aḳ raḫt ve aḳāḳir ve ḳand ve nebāt, topçaḳ atlar ve sevdā atları kėltürdiler. Ḫʷāce Ḫıżır Nūḥānī'ni kim Afġānlar arasıda meşhūr ve mu'teber sevdāgerlerdin ėdi, Hindī Moġul tüşürüp başını kėsip kėltürdi. Şīrim Taġayı çapḳunçınıñ kėyniçe barıp ėdi. Bir yayaḳ Afġān Şīrim Taġayı bile rūberū bolup Şīrim Taġayı'nıñ şehādet barmaġını tüşüre çaptı. Tañlasıġa köçüp Deşt'niñ kėntleriniñ arasıda yavuḳraḳ tüşüldi. Andın köçüp Gūmel suyınıñ yaḳasıġa tüşüldi. Deşt'din Ġaznī ṭarafı iki yol çıḳar ėrmiş bir Seng Sūrāh yolı kim Berk'din ötüp Fermūl kėlür yana bir Gūmel rūdnı yaḳalap Berk'ke yėtmey. Bu hem Fermūl kėlür. Gūmel yolını ba'żı ḫoşladılar. Deşt'te ėkende iki üç kün pey-ā-pey yamġurlar yaġdı. Gūmel rūdı ḫayli ulġayıp ėdi. Andaḳ kim teşvīş bile güẕer tapıp öttük. Yol bilür kişiler 'arż ḳıldılar kim Gūmel yolıda bu rūdnı nėçe ḳatla kiçmek kėrek, eger su mundaḳ uluḳ bolsa, müşkildür. Bu yolıda hem tereddüt boldı. Henüz sözni bir yėrge ḳoyulmaydu ėrdi. Tañlası ṭabl-ı kuç çaldurup at üstide [150a] oḳ sözleşip ḳaysı yol bile yürürni ḳarār bėrür ḫayālda ėdim. 'Īd-i fiṭr ėdi. Mėn 'ıyd ġuslıġa meşġūl boldım. Cihāngīr Mīrzā ve bėgler sözleşiptürler. Ba'żılar dėptürler kim Deşt'niñ ġarbī taġınıñ kim Kūh-ı Mehter Süleymān dėrler uşbu taġ Deşt bile Dukī'niñ arasıda tüşüptür, tumşuġıdın ėvrülse yol tüzdür. Egerçi bir iki köç tefāvüt ḳılur, re'yleri muña ḳarār tapıp tumşuḳ yolıġa tüz alıp ekşer Gūmel rūdıdın hem kėçiptürler. Çün körülgen yollar ėmes ėdi, yolnıñ ırāḳ yavuġını bilmey arācīf söz bile bu yolġa kirdük. 'Iyd namāzını Gūmel rūdınıñ

yaḳasıda öteldi. Nevrūz ol ‘ıydḳa yavuḳ kėlip ėdi. Tefāvüt iki kün ėdi. Ol taḳrīb bile bu ġazelni aytıp ėrdim:

Yeñi ay yār yüzi birle körüp ėl şād bayramlar/ Maña yüz ve ḳaşıñdın ayru bayram ayıda ġamlar.

Yüzi nevrūzı vaṣlı ‘ıydını Bābur ġanīmet tut/ Ki mundın yaḫşı bolmas bolsa yüz nevrūz bayramlar

Gümel rūdını ötüp cenūb sarı baḳa taġ dāmenesi bile yürüdük. Bir iki bir kürūh barılıp [150b] ėdi kim ḳanı tutulġan bir nėçe Afġān taġ ėteki püştelerde peydā boldılar. Cilavrīz ol sarı müteveccih bolduḳ. Ekşeri ḳaçtılar. Ba‘żısı cehl ḳılıp dāmenedaġı uşaḳ taġlarda ve kemerlerde berkidiler. Bir Afġān bir pārçe taġnıñ üstide turup ėdi. Ġālibā narı yanı uçma ėdi. Kėter yėri hem yoḳ ėdi. Sulṭān Ḳulı Çanaḳ cėbelig çıḳıp çapḳulap aldı. Mėniñ ḳaşımda bir ḳılġan işi uşbu ėdi. Uşbu işi sebeb-i ri‘āyeti ve teraḳḳīsi boldı. Yana bir kemerde Ḳutluḳ Ḳadem bir Afġān bile çapḳulaşıp tutaġlaşıp on on iki ḳarı yėrdin bile oḳ uçtılar. Başını kėsip kėltürdi. Yana bir taġnıñ üstide Kepe bir Afġān bile dest ü ġarībān bolup taġ üstidin taġnıñ yarımısı geçe yumalanıp kėldiler. Anıñ hem başını kėltürdi. Bu Afġānlarnıñ daġı esīri ḫayli tüşüp ėdi. Tamām āzād ḳılıldı. Deşt’tin köçüp Mehter Süleymān taġını dāmenelep cenūb sarı baḳa yürüp üç arada ḳonup Sind Suyı’nıñ yaḳasıdaġı Mültān tevābi‘i kėntlerdin bile dėgen ḳaşabaçaġa yėtişildi. Ėli kėmelerge kirip su öttiler. Ba‘żı özlerini suġa salıp öttiler. Uşbu kėnt toġrısıda bir aral bar ėdi. [151a] Kėyin ḳalġan ėller aralda köründiler. Ekşer çerigi ėli at ve yaraḳ bile özlerini salıp öttiler. Bir nėçe kişi suġa bardı. Mėniñ nökerlerimdin bir Ḳul Aruk ėdi, bir Mehter Ferrāş ėdi. Cihāngīr Mīrzā nökerleridin, bir Ḳaytmas Türkmen ėdi. Bu aralda ba‘żı raḫt ve partal dėk nėmeler çerig ėlige tüşti. Bu nevāḥīniñ ėli kėmeler bile tamām Sind Suyı’nıñ ol yüzige öttiler. Uşol aral toġrısıdın ötkenler bir pāresi sunıñ uluġluġıġa i‘timād ḳılıp ḳılıçları ėliglerige alıp şemşīrbāzlıḳ ḳılıp tike ḳıla başladılar. Aral’ġa ötkenlerdin Ḳul Bāyezīd Beḳāvul yalġuz yalıñaç at bile alarnıñ muḳābelesidin özini suġa saldı. Aral’nıñ ol yüzdeki suyı iki üç ḥişşe bolġay ėdi, bu yüzdeki su bir ḥişşe at üzdürüp ol yüzdekilerniñ muḳābeleside bir oḳ atımı yėrde pey ābḳa çıḳtı. Su atnıñ

ḳaptalıda bolġay ėdi. Bir süt bişimiġa yavuḳ direng ḳıldı ġālibā ḥamlini tüzdi ėgen. Kėyindin hīçkim kömek kėlmedi ve kömek kėlür iḥtimāli hem yoḳ ėdi. Uşandın bularnıñ üstige ıldam yürüdi. Bir iki oḳ attılar. Boldura almadılar. Ḳaça bėrdiler. Yalġuz yaydaḳ at bile kömeksiz Sind Suyı dėk deryādın üzdürüp kėçip ġanimlerni ḳaçurup yėrlerini aldı. Muḥkem merdāne iş ḳıldı. Yaġını ḳaçurġandın soñra [151b] çerig ėli ötüp raḫt ve gele ḳara olca kėltürdiler. Egerçi mundın burun hem ḫidmetidin ve merdānelıḳlarıdın kim nėçe nevbet ẓāhir bolup ėdi, ri'āyeti ve şefḳatı maḳāmıda bolup bavurçılıḳ mertebesidin ḫāṣṣa beḳāvulluḳ mertebesiġa yėtkürüp ėrdim. Bu işidin ḫod anıñ pāreside küllī 'ināyet ve terbiyet maḳāmıda boldum ve küllī 'ināyet ve terbiyet ḳıldım, nėçük kim meẕkūr bolġusıdur fī'l-vāḳi' ināyet ve terbiyet 'arżāndası hem bar ėrdi. Yana iki köç Sind Suyı'nı yaḳalap su ḳoyıġa baḳa köçüldi. Çerig ėli çapḳun çapa çapa atlarını ḫarāb ḳıldılar. Mālı hem 'arżānda-ı çapḳun ėmes. Tamām uydur, Deşt'te ḫod ḳoy ve ba'żı yėrde raḫt dėk nėmeler hem çerig ėlige tüşer ėdi. Deşt'tin ötkeç uydın özge nėme yoḳ ėdi. Sind Suyı yaḳasıdaġı köçlerde ḫod andaḳ boldı kim bir ḳulluḳçı üç yüz uy tört yüz uy kėltürür ėdi. Nėçük kim kėltürür ėdiler, köplükidin her köçde yana uşandaḳ ḳalur ėdi. Üç köç Sind yaḳası bile oḳ kėldük. Üç köçdin soñ Pīr Kānū mezārı toġrısıdın Sind Deryāsı'dın ayrılıp Pīr Kānū mezārıġa kėlip tüştük. Çerig ėlidin ba'żı mezārnıñ mücāvirleriġa müzāḥim bolġan üçün birini siyāset pāre pāre ḳıldurdum. Bu mezār Hindūstān'da [152a] bisyār mu'teber mezārdur. Mehter Süleymān taġınıñ peyvesti taġlarnıñ dāmeneside vāḳi' boluptur. Bu mezārdın köçüp kötel üstide tüşüldi. Andın köçüp Dükī vilāyetiġa ta'alluḳ rūdġa tüşüldi. Ol yurttın köçkende Şāh Bėg nökeri Fāżıl Kökeldaş'nıñ kim Sīvī'niñ dārūġası ėdi, yėgirmiçe ḳaravulluḳḳa kėlgen kişisini tutup kėltürdiler. Ol maḥall çün kudūreti yoḳ ėdi, at ve yaraḳları bile oḳ ḳoya bėrdük. Ara ḳonup Dükī'niñ kėntleridin Çūtālī dėgen kėntniñ yavuġıġa tüştük. Sind Suyı'dın narraḳ ve Sind Suyı'nıñ yaḳasıda egerçi tinmey çapḳun ḳılur ėdiler, velī at boġzı ve kök ḫavīd bisyār ėdi, at ḳalmas ėdi. Sind Deryāsı'dın kim Pīr Kānū sarı baḳa çıḳar ėdi, kök ḫavīd ḫod yoḳ ėdi. İhyānen iki üç köçte azaġlaḳ ḫavīdzār ėdi. At boġzı ḫod tapılmas ėdi. Uşbu yurtlardın çerig ėliniñ atları ḳala başladı. Çūtālī'dın ötüp tüşken yurtta

ulaḳsızlıḳdın mėniñ ḫargāhım hem ḳaldı. Uşbu yurtta aḫşamı andaḳ yamġur boldı kim çadır içide su inçikke pāyçedin ėdi. Kilīmlerni bir yėrde yığışturup bülend ḳılıp üstide olturdum. Bu kėçe uş mundaḳ ‘usret bile tañ attı. Yana iki köçdin soñ Cihāngīr Mīrzā kėlip ḳulaġımġa [152b] dėdi kim “Ḫalvet sözüm bar.” Ḫalvet ḳılıldı. ‘arż ḳıldı kim “Bāḳī Çaġānyānī maña kėlip dėdi kim “Bādşāhnı yėtti sėkiz on kişi bile ruḫṣat berip Sind Suyı’nı ötkerip sizni bādşāh kötereliñ.” Mėn ayttım kim “Yana kimler ėmiş bu kėñeşte?” Ayttı kim “Maña fi’l-ḥāl Bāḳī Bėg ayttı, özgesini bilmedim.” Mėn dėdim “Yana özgelerini dağı taḥḳīḳ ḳılın ġālibā Seyyid Ḥüseyn Ekber ve Sulṭān ‘Alī Çehre yana ba‘żı Ḫüsrev Şāhī bėg bėgāt yigit yeleñ hem bar ėdi ėgen. Fi’l- vāḳi‘ Cihāngīr Mīrzā munda asru ḫūb bardı. Toḳḳanlıḳnı becā kėltürdi. Cihāngīr Mīrzā’nıñ bu işi mėniñ ol işimniñ muḳābeleside ėdi kim Kāhmerd’de ve ol hem bu bedbaḫt merdekniñ iġvā vü ifsādı bile ėdi. Ol yurttın köçüp yana bir yurtḳa tüşkende çerig ėlidin atı yarar kişini Cihāngīr Mīrzā başlatıp ol nevāḥīde olturur. Afġānlarnı çapḳaldı yiberildi. Uşbu yurtlarda çerig ėliniñ atları köp ḳala başladı. Küni bolur ėdi kim iki yüz at üç yüz at ḳalur ėdi. Ābdān ābdān kişiler yayaḳladılar. Şāh Maḥmūd Oġlaḳçı, kim mėniñ ābdān içkilerimdin ėdi, atları tamām ḳalıp yayaḳ kėldi. Ġaznī’ġaça çerig ėliniñ atlarıġa bu ḥāl ėdi. Üç tört köçdin soñra Cihāngīr Mīrzā pāre [153a] Afġānlarnı çapıp bir pāre ḳoy kėltürdi. Bir iki köçdin soñ Āb-ı İstāde’ġa yėttük. Ḳarīb uluḳ naẓarġa kėldi. Ol yüzdeki deştler ḫod aşlā körünmeydür. Su āsmān bile peyvest körünedür. Ol yüzdeki taġlar ve püşteleri ṭavr kim serābnıñ ol yüzideki taġ ve püşteler mu‘allaḳ körünür, bu taġlar ve püşteler hem yėr bile kökniñ arasıda mu‘allaḳ körünedür. Munda yığılur sular Kettevāz vādīsiniñ ve Zürmet cölgesiniñ Ġaznī rūdınıñ Ḳarabāġ öleñiniñ bahār yamġurlarınıñ seylleri ve yazlar su ulġayġanda zirā‘attın ötken suları ėmiş, Āb-ı İstāde’ġa bir kürūh yėtkende ‘aceb nėme mülāḥaẓa ḳılduk. Her zamān bu su bile āsmānnıñ arasıda şafaḳ dėk nėme ḳıpḳızıl körünedür. Yana ber-ṭaraf boladur. Yavuḳ yėtkünçe bu ḥāl ėdi. Yavuḳ yėtkende ma‘lūm boldı kim baġlan ḳaz ėgendür, nė on miñ ve nė yėgirme miñ asru köp baġlan ḳaz ḳalın baġlan ḳaz uçup ḳanat urġanda ḳızıl perleri gāh körünüp gāh körünmes ėgendür. Nė yalġuz bu ḳuş, her ḳuşdın bī-ḥadd u ḥasr bu su yaḳasıda ḳalın

ḳuşnıñ yumurtḳası bu su ḳıraġıda bu ḳuşlarnıñ [153b] yumurtḳalarını alġalı kėlgen iki Afġān bizni körgen bile özini suġa saldı. Bir nėçe kişi yarım kürūhge yavuḳ barıp kėltürdiler ġaraż kim munça yol kim bardılar su bir ḳā'ide bile atnıñ ḳarnıda ėdi. Tüz yėr üçün ġālibā suyı çuḳur ėmestür. Kettevāz deştiniñ Āb-ı İstāde'ġa kėlür rūdınıñ yaḳasıġa kėlip tüştük. Bu rūd ḳuruḳ rūdtur. Munda hergiz su aḳmas. Nėçe nevbet kim mundın ötüptür biz, hergiz bu rūdta aḳar su körülmeydür. Bu nevbet yaz yaġınları cihetidin bu rūdta andaḳ su kėliptür kim aşlā güẕer tapa almadur. Egerçi ḫayli ārız ėmes, velī bisyār 'amīḳ ėdi. Tamām at ve tėveni üzdürüp kėçildi. Ba'żı partal dėk nėmeni arġamçıġa bağlap ol yüzdin tartıp aldılar. Bu sudın ötüp Köhne Nānī bile Serdih bendidin ötüp Ġaznī'ġa kėldük. Cihāngīr Mīrzā bir iki kün mihmāndārlıḳ ḳılıp aşlar tartıp pīşkeşler ḳıldı. Ol yıl ekṣer sular uluḳ kirip ėrdi, andaḳ kim Dih Ya'ḳūb suyıdın güẕer tapılmas ėdi. Mėn kölde yasatġan kėmeni kėltürüp Kemerī toġrıda Dih Ya'ḳūb suyıġa salıp ėl kėme bile öter ėrdiler. Bu cihetidin Secāvend kötelidin ötüp Yek Rūy'a kėlip Kemerī'din kėme bile sunı kėçip Ẕī'l-ḥicce ayıda [154a] Kābil'ġa kėldük. Seyyid Yūsuf Bėg bir nėçe kün burunraḳ ḳulunç zaḫmeti bile Tėñri raḥmetiġa barıptur. Nāṣır Mīrzā nöker süderige ki vilāyetleridin birer nėme yėtkürüp iki üç kün kėyinrekdin kėley dėp Ḳuş Künbed'din ruḫṣat tilep ḳalıp ėdi. Bizdin ayrılġaç Dere-i Nūr ėli bir nėçe, serkeşlik ḳılġan cihetidin çerigini Dere-i Nūr üstige yiberür. Dere-i Nūr'nıñ ḳurġanınıñ bėrkliki ve yėrleriniñ şalızār cihetidin burtaġlıġı burun meẕkūr bolup ėdi. Bu çerigniñ serdārı Fażlī çerigni iḫtiyāṭ ḳılmay mundaḳ yek-rāha yolı ve burtaġ yėrde perīşān çapḳunġa ḳoyar. Dere-i Nūr kişisi çıḳıp perīşān barġan çapḳunçını tėpretken bile özgeler hem tura almaslar, ḳaçarlar. Bir pāre kişini öltürüp ḳalın at ve yaraḳ aldılar. Ol çerigde kim Fażlī dėk kişi serdār bolġay, ḥālı uşmundaḳ oḳ bolġusıdur. Bu cihettin mu, ya Nāṣır Mīrzā'nıñ köñli ėgriliki bar ėrdi, ol cihetdin mu, biziñ soñı soñımızça kėlmedi, ḳaldı. Yana Eyyūb'nıñ oġlanları Yūsuf ve Behlūl, kim bularça şerīr ü müftīn ü müdemmaġ u mütekebbir kişi bolmaġay ėdi, Elinġār'nı Yūsuf'ḳa ve 'Alīşeng'ni Behlūl'ġa bėrilip [154b] ėrdi. Bular hem vilāyetlerdin birer nėme alıp Nāṣır Mīrzā bile kėlmekçi ėdiler. Çün Nāṣır Mīrzā kėlmedi, bular hem kėlmediler. Bu ḳış Nāṣır

Mīrzā'nıñ hem kāse vü hem şoḥbeti bular ėdiler. Bu ḳış bir ḳatla barıp Terkelānī Afġānı'nı çaparlar. Yaz bola tamām aymaḳāt ve taşḳı ėl ulusnıñ köç ve mālları kim Nigenhār ve Lemġānāt kėlip ėdiler, köçürüp sürüp Bārān yaḳasıġa kėldi. Nāṣır Mīrzā, Bārān ve ol nevāḥīde ėgende Bedaḫşānīlerniñ Özbeklerni öltürüp Özbek bile Yek Rūy bolġan ḫaberi kėldi. Tafṣīli budur kim Şeybānī Ḫān, Ḳunduz'nı Ḳamber Bīke bėrip özi Ḫʷārezm bardı. Ḳamber, Bedaḫşān ėlige istimālet bėrür cihetidin Muḥammed Maḫmūdī'niñ Maḥmūd atlıḳ oġlını Bedaḫşān'ġa yiberdi. Mübārek Şāh, kim ataları Bedaḫşān şāhlarınıñ bėgleridin ėgendür, baş köterip Maḫdūmī'nıñ oġlınıñ yana nėçe Özbek'niñ başını kėsti. Ḳal'a-yı Ẓafer'ni, kim burun Şāf Tenūr'ġa meşhūr ėgendür, ḳurġan ḳılıp bėrkitti. Ḳal'a-yı Ẓafer atını ol ḳoydı. Yana Muḥammed Ḳurçı, kim Ḫüsrev Şāh'nıñ bir ḳurçısı ėdi, ol vaḳt Ḫamlenġān anıñ ėligide ėdi, Rūstaḳ'da Şeybānī Ḫān'nıñ ṣadrını bir nėçe Özbek bile öltürüp Ḫamlenġān müstaḥkem ḳıldı. Bir Rāġī hem [155a] ataları şāhlarnıñ bėgleridin ėgendür, Rāġ'da yaġıḳtı. Cihāngīr Türkmen, kim Velī Ḫüsrev Şāh'nıñ nökeri ėdi, bu bozuġluġda bėgidin ayrılıp bir nėçe ḳalġan ḳaçḳan sipāhī ve aymaḳnı yıġıp özini bėrkke tarttı, Nāṣır Mīrzā bu ḫaberlerni tapıp Bedaḫşān hevāsı bile bir nėçe bī-'aḳl ve kūteh-endīşniñ engīz ü iġvāsıdın cemī' ol yüzdin kėlgen taşḳı ėllerniñ köç ve mālların köçürüp sürüp Şibertū ve Āb Dere yolı bile ol yüzge ötti. Ḫüsrev Şāh, Aḥmed Ḳāsım bile Ecer'din ḳaçıp Ḫorāsān sarı kim bardılar, bolda Bedī'üzzamān Mīrzā'ġa ve Zū'l Nūn Bėg'ge mülāḳī bolup barçaları barıp Herī'de Sulṭān Ḫüseyn Mīrzā'ġa mülāzemet ḳıldılar. Bular kim nėçe yıllar mīrzāġa yaġılıplar ḳılıp envā'-yi bī-edeblıḳlar bulardın ẓāhir bolup ėdi, bulardın mīrzānıñ köñlidaḳı dāġlar kem yoḳ ėdi. Barçaları mėniñ sebebimdin mundaḳ ḫʷārlıḳ ve zārlıḳlar bile barıp mīrzānı kördiler. Ḫüsrev Şāh'nı nöker süderidin ayrıp mundaḳ zebūn ḳılmasam ėdi, Kābil'ni Zū'l Nūn'nıñ oġlı Muḳīm'din almasam ėdi, barıp mīrzānı körmekleri mümkin ėmes ėdi. Bedī'üzzamān Mīrzā ḫod bularnıñ [155b] ėligide ḥamīr ėdi. Bularnıñ sözleridin tecāvüz ḳıla almas ėdi. Sulṭān Ḫüseyn Mīrzā barıġa iḥsān maḳāmıda bolup yamanlıḳlarnı yüzlerige kėltürmey in'āmlar hem ḳıldı. Ḫüsrev Şāh nėçe maḥalldın soñ öz vilāyetleri sarı ruḫṣat tiledi kim "Mėn barsam ol vilāyetleri tamām alur mėn." Çün bu kėlmeki yaraḳsız ve bī-

ḥisāb ėdi, ruḫṣatıġa ḥiyel ḳıldılar. Alar ḥiyel ḳılġan sāyı bu ruḫṣatnı tekrār ḳıldı. Çün ibrām köp ḳıldı, Muḥammed Burunduḳ ṭavr cevāb bėrdi. Ayttı kim "Otuz miñ nökeriñ bile tamām vilāyetleriñ kim ėligiñde ėdi, nė ḳıldın kim ḥālā bėş yüz kişin bile Özbek taṣarrufıdaġı vilāyetlerġa nė ḳılġay sėne" Bir nėçe naṣīḥatler ḳılıp ma'ḳūl sözler dėdiler. Çün ecel yėtip ėdi, te'ṯīr ḳılmadı. İbrām köprek ḳıldı āḫir icāzet bėrdiler. Üç tört yüz kişisi bile rāst Deḫāne ḥaddıġa kirip kėldi. Uṣol furṣatta Nāṣır Mīrzā ol yüzge ötüp ėdi. Kėlip Nāṣır Mīrzā'nı Deḫāne nevāḥīside kördi. Bedaḫṣān serdārları Nāṣır Mīrzā'nı yalġuz tiler ėdiler. Ḫüsrev Ṣāh'nı tilemes ėdiler. Nāṣır Mīrzā her nėçe sa'y ḳıldı, Ḫüsrev Ṣāh añlap Kūhistān barurġa rāżī bolmadı. Ḫüsrev Ṣāh ḫayālı bu ėdi kim mīrzānı ta'biye [156a] dėk alıp yürüp vilāyetni ėliglegey. Āḫir ṣoḥbet çıḳmay İşkemiş nevāḥīside yasatıp[74] cėbeler kėyişip uruṣa yazıp ayrılıp Nāṣır Mīrzā, Bedaḫṣān sarı tarttı. Ḫüsrev Ṣāh bölek leng ü levendni yıġıp yaḫşı yaman miñçe kişisi bile Ḳunduz'nı ḳapamaḳ dā'iyesi bile kėlip bir iki yıġaç Ḫʷāce Çār ṭāḳḳa tüşti. Muḥammed Şeybānī Ḫān, kim Andicān'da Sulṭān Aḥmed Tenbel'ni alıp Ḥiṣār üstige müteveccih bolġan bile uruşsız ve talaş vilāyetlerni taşlap çıḳtılar. Şeybānī Ḫān, Ḥiṣār kėldi. Ḥiṣār'da Ṣīrim Çehre ve bir pāre ābdān yigitler ėdi. Bāvücūd kim bėgleri vilāyetlerini taşlap kėttiler, bular Ḥiṣār ḳurġanını bėrmey bėrkittiler. Şeybānī Ḫān Ḥiṣār'nıñ muḥāṣarasını Ḥamza Sulṭān bile Mehdī Sulṭān'ġa 'uhde ḳılıp özi Ḳunduz kėlip inisi Maḥmūd Sulṭān'ġa Ḳunduz vilāyetini bėrip özi bī-tevaḳḳuf Ḫʷārezm'ġa Çin Ṣūfī'niñ üstige müteveccih boldı. Henüz Semerḳand'ġa yėtmeydür ėdi kim inisi Maḥmūd Sulṭān, Ḳunduz'da öldi. Ḳunduz'nı Ḳamber Bī Mervī'ġa bėrdi. Ḫüsrev Ṣāh kėlgen maḥall Ḳunduz'da Ḳamber Bī ėdi. Ḳamber Bī müte'āḳıb Ḥamza Sulṭān'ġa ve özge sulṭānlarġa kişiler çapturup [156b] tiledi. Ḥamza Sulṭān, Amū ḳalġan yaḳasıġa Sarāy'ġa kėlip çerigini oġlanları ve bėglerige başlatıp Ḳunduz yiberdi. Bular yėtken bile oḳ çıḳtılar. Uruṣa hem almadı. Tenbel merdekḳaça hem almadı. Uṣol zamān oḳ Ḥamza Sulṭān'nıñ kişileri tüşürdiler. Ḫʷāher-zādesi Aḥmed Ḳāsım'nı, Ṣīrim Çehre'ni, yana ba'żı ābdān yigitlerni öltürdiler. Ḳunduz'ġa kėltürüp Ḫüsrev Ṣāh'nıñ boynıġa urup başını Ḫʷārezm'ġa Şeybānī Ḫān ḳaşıġa

[74] Thackston, "yasaşıp" olarak okumuştur.

yiberdiler. Ḫüsrev Şāh aytḳan dėk Ḫüsrev Şāh, Ḳunduz nevāḥīside kėlgen bile mėniñ ḳaşımdaġı nöker süderiniñ ṭavrları özgeçerek boldı. Ekşer köçüp Ḫʷāce Rīvāc ve ol ṭaraflar özlerini tarttılar. Mėniñ ḳaşımda köpreki anıñ nöker süderi ėdi. Moġullar yaḫşı bardılar. Yek-cihetlıḳ maḳāmıda ėdiler. Bu ḫaber kėlgen bile otḳa su urġan dėk basıla ḳaldılar.

Vaḳāyi‘-i sene-i 911

Muḥarrem ayıda mėniñ anam Ḳutluḳ Niġār Ḫānım’ġa ḥasbe marażı boldı. Ḳaṣd ḳıldılar. Nāḳış vāḳi‘ boldı. Bir Ḫorāsānlıḳ ṭabīb bar ėdi, Seyyid Ṭabīb dėrler ėdi. Ḫorāsān destūrı bile hindvāne bėrdi. Çün ecel tėp ėgendür, altı kündin soñ şenbe [157a] küni Tėñri raḥmetiġa bardı. Uluġ Bėg taġ dāmeneside bāġ ‘imāret ḳılıp ėdi, Bāġ-ı Nevrūzī atlıḳ, variṣesiniñ ruḫṣatı bile yekşenbe küni bu taġḳa kėltürüp, mėn ve Ḳāsım Kökeldaş tofraḳḳa tapşurduk. Bu ḳarada Kiçik Ḫān dedem Alaça Ḫān’nı ve uluḳ anam İsen Devlet Bėgim’ni maña ėşittürdiler. Ḫānımnıñ ḳırḳı yavutup Şāh Bėgim’niñ ḫālam Sulṭān Aḥmed Mīrzā’nıñ ḥaremi Mihr Nigār Ḫānım, Muḥammed Ḫüseyn, Ḳurġan Duġlat kėldiler. Ḳaralar tāze bolup firāḳlar oḳı bī-endāze boldı. Ḳara resmni kėltürgendin soñ aş ve ṭa‘ām faḳīr ü mesākīnġa tartılıp ḫatīm ve du‘ālar barġanlarnıñ ervāḥıġa ḳılıp köñüllerni alıp ḳaralarını salıp bu cihettin fāriġ bolġandın soñ Bāḳī Çaġānyānī’niñ sa‘y bile Ḳandahār üstige çerig atlanduk. Sefer ḳılıp kėlip Ḳuş Nādir öleñike tüşüp ėdim kim mėn ısıtım. ‘Aceb ṭavr bī-ḥużūrluḳ ėdi. Mėni her nėçe sa‘y ḳılıp uyġatsalar, yana uşol zamān közüm uyḳuġa barur ėdi. Tört bėş kündin soñ fi’l-cümle yaḫşıraġ boldum. Bu eşnāda andaḳ zelzele boldı kim ḳurġannıñ faşīlleri ve bāġlarınıñ tamları ekşer yıḳılıp şehrde ve kėntlerde köp üyler hemvār bolup üy ve tam altıġa ḳalıp ölgen bisyār boldı. [157b] Pamġān kėntiniñ üyleri tamām yıḳıldı. Yėtmiş sėksen ābdān kedḫudālar tam altıġa ḳalıp öldiler. Lemġān Biktūt arasıda bir pārçe yėr, kim serni bėrkite taş atımı bolġay, uçup bir oḳ atımı ḳoyı bardı. Uçḳan yėrniñ özidin çeşmeler peydā boldı. İsterġaç’dın Meydān’ġaça taḫmīnen altı yėtti yıġaç yol bolġay, yėr andaḳ yarılıp ėdi kim ba‘żı ṭarafı pīlçe pest yarılġan yėrke, ba‘żı yėrde kişi sıġar ėrdi. Zelzele bolġan zamān cemī‘i taġlarnıñ başıdın gerdler ḳoptı. Nūrullah Ṭanbūraçı ḳaşımda sāz çaladur ėdi.

Yana bir sāz hem bar ėdi. Uşol zamān her iki sāzını ėligige aldı. Andaķ bī- iẖtiyār boldı kim sāzlar birbirge urundılar. Cihāngīr Mīrzā tėpede Uluġ Bėg Mīrzā salġan ‘imāretlerdin bir bālā-ẖāneniñ eyvānıda ėdi. Zelzele bolġaç özini taşladı, āsībi yėtmedi. Cihāngīr Mīrzā’nıñ yavuķlarıdın uşbu bālā-ẖānede ėgendür. Bālā-ẖāne tamı üstige yıķılıptur. Tėñri saẖlay hīç yėrige azārī yėtmedi. Tėpede üyler ekşer tüptüz boldı. Uşol kün otuz üç ķatla yėr tėprendi. Ķurġannıñ burc u bārūsınıñ şikest ü raẖtını bėglerge ve sipāhīlerġa fermān boldı kim ışlāẖ u meremmet ķılġaylar. [158a] Yėgirme kün bir ayda cidd ü ihtimām bile ķurġannıñ sınuġ bozuġını bütkerip ķoparıldı. Burun Ķandahār ṭarafı ķılġan ‘azīmet bī-ẖużūrluķ ve zelzele cihetidin kėyinrek ķalıp ėdi. Bī-ẖużūrluķnı ötkerip ķurġannı bütkerip burunġı ‘azīmet muşammem boldı. Henüz Ķandahār ṭarafı barmaķnı ya çapķun üçün taġ ve tüzni aẖtarmaķnı cezm ķılmaydur ėdük. Şenīz’niñ ayaġıġa tüşkende Cihāngīr Mīrzā’nı ve bėglerni yıġıp kėñeşildi. Söz Ķalāt’nıñ üstige barmaķķa ķarār taptı. Cihāngīr Mīrzā ve Bāķī Çaġānyānī bu yürüşke köprek sa‘y ķıldılar. Yarıġa yėtken maẖallda ẖaber taptuk kim Şīr ‘Alī Çehre ve Kiçik Bāķī Dīvāne ve yana bir nėçe kişiniñ ķaçar ẖayālları bar ėmiş. Bularnı tutturup Şīr ‘Alī Çehre’din, kim envā‘i fitneler ve yamanlıķlar mėniñ ķaşımda ėkende ve ġayr-ı mėniñ ķaşımda ėkende ol vilāyette ve bu vilāyette ẓāhir ü vāķi‘ bolup ėdi, yasaķķa yėtkürüldi. Özgelerini at ve yaraġıdın ayrıp ķoyduk. Ķalāt’ķa yėtkende bī-yaraķ ve bī-esbāb yėtken bile oķ her ṭarafdın uruş salduk. H̱ayli uruş boldı. H̱ʷāce Kelān’nıñ aġası Kiçik Bėg ẖayli merdāne yigit ėdi. Nėçe nevbet mėniñ alımda ķılıçlar çapıp ėdi, nėçük kim bu tārīẖde meẕkūr boluptur. Ķalāt’nıñ [158b] ġarb-cenūb ṭarafı burcıdın yapışıp çıķa yavuşķan maẖallda közige neyze bile sançtılar. Bir iki kündin kėyin Ķalāt’nı alġandın soñ uşbu yara bile bardı. Kiçik Bāķī Dīvāne, Şīr ‘Alī bile ķaçadurġanıda tutturulup ėdi. Munda ol ķabāẖatınıñ tedārükige dervāzede faṣīl ķoyıġa kirgende taş zaẖmı bile öldi. Yana bir iki kişi hem öldi. Namāz-ı dīgergeçe uşbu destūr uruşuldı. Yigit uruşup zorlap sust bolġan maẖallda içkerikiler amān tilep ķurġannı tapşurdılar. Ķalāt’nı Zū’l Nūn Arġun Muķīm’ġa bėrip ėdi. Muķīm’niñ nökerleridin Ferruẖ Arġun ve Ķara Bulut Ķalāt’ta ėdiler. Saġdaķ ķılıçlarını boyunlarıġa asıp kėldiler. Günāhlarnı ‘afv ķılduk.

Bu ṭabaḳaġa müzāḥim bolmaḳ mėniñ ġarażım ėmes ėdi, nė cihettin kim Özbek dėk ġanim yanımızda turup için arada mundaḳlar bolsa yıraḳdın yavuḳdın ėşitken körgenler nė dėgeyler? Bu yürüş çün Cihāngīr Mīrzā'nıñ ve Bāḳī Bėg'niñ sa'yı bile bolup ėdi, Ḳalāt'nı saḫlamaḳnı Mīrzā'ġa 'uhde ḳılduk, ḳabūl ḳılmadı. Bāḳī hem bu bābta yaḫşı cevāb tapa almadı. Ḳalāt'nı munça uruşup zorlap alġanımız bī-fāyide boldı. Ḳalāt'tın cenūb sarı baḳa Sevā Seng ve Alataġ [159a] ve ol nevāḥīdaġı Afġānlarnı çapıp Kābil kėldük. Kābil tüşken aḫşamı mėn ḳurġanġa bardım. Çadır ve ṭavīle Çārbāġ'da ėdi. Ḫırılcī oġrısı kėlip mėniñ bir cėbeler yėrde atımnı ve yana bir ḫāṣṣa ḫaçırımnı Çārbāġ'dın çıḳarıp ėltti. Bāḳī Çaġānyānī, Amū yaḳasıda kėlip bizge ḳoşulġalı andın i'tibārraḳ ve iḫtiyārraḳ kişi yoḳ ėdi. Her söz dėse her iş ḳılsa söz anıñ sözi ėdi, iş anıñ işi ėdi. Egerçi andın ḫidmeti kim şāyeste bolġay ve insāniyyeti ki bāyest bolġay hergiz ẓuhūrġa kėlmedi, belki envā'i bī-edeblıḳlar ve yamanlıḳlar andın vāḳi' boldı, ḫasīs ü zomoḫt u ḥasūd u bedenderūn u nā-tüvānbi'n ü keçḫuluḳ kişi ėdi. Ḫissetı bu mertebede ėdi kim Termiẕ'ni salıp köç ve mālı bile kim bizge ḳoşuldı, özinıñ ḫāṣṣa ḳoyı şāyed kim otuz ḳırḳ miñ bolġay ėdi her yurtta ḳalın ḳoylar biziñ alımızdın öter ėdi, biziñ yigit yeleñ açlıḳdın 'azāb tartar ėdiler, bir ḳoy bėrmedi. Āḫir Kāhmerd'ḳa barġanda ėllig ḳoy bėrdi. Bāvücūd kim mėni bādşāh köterip ėdi, naḳḳāresini özinıñ ėşikide çaldurur ėdi. Hīçkim bile şāf ėmes ėdi. Hīçkimni köre almas ėdi. Kābil'niñ ḥāṣılı kim bar tamġadındur, tamġanı der-best ve Kābil'niñ dārūġalıġı [159b] ve Pençhīr ve Kedī Hezāre ve Güşluk ve ėşik iḫtiyārı tamām anda ėdi. Uşmunça ri'āyet tapıp aṣlā rāżī vü şākir ėmes ėdi. Bāvücūd kim nė nev' fāsid ḫayāllar ḳılıp ėdi nėçük kim meẕkūr boldı aṣlā özümizge almaduḳ, yüzige salmaduḳ. Hemīşe nāz ḳılıp ruḫṣat tiler ėdi. Nāzını tartıp 'öẕrḫ^{w}āhlıḳlar bile men' ḳılur ėdük. Bir iki kün basılıp yana ruḫṣat maḳāmıda bolur ėdi. Nāzı ve ruḫṣatı ḥaddin aştı. Biz hem anıñ aḫlāḳ u ef'ālidin cānġa yėttük, ruḫṣat bėrdük. Ruḫṣat tilegenidin soñ peşīmān boldı. Iżṭırāblar ḳıla kirişti. Fāyide ḳılmadı. Maña ayturup yiberiptür kim "Şarṭ ḳılıp ėdiler kim toḳḳuz günāh mėndin ṣādr bolmaġunça sormaġaylar." Mėn Mollā Bābā'dın on bir günāhını birer birer ḥāṭır-nişān ḳılıp aytıp yiberdim. Mülzem boldı köç ve mālı bile Hindūstān ṭarafıġa ruḫṣat bėrildi. Özinıñ

bir nėçe nökerleri Ḫayber'din ötkerip kėldiler. Bāḳī Kākiyānī'niñ kārvānıġa ḳatılıp Nilāb'nı kėçti. Ol maḥallda Yār Ḥüseyn, Deryā Ḫān Kėçe Kūt'ta ėdi. Kühet'tin alıp barġan fermānlarını sened ḳılıp Dile-zāk bile Yūsufzeyīdin bir pāre Afġānlarnı ve yana bir pāre Cet Gücürni özige yār ve nöker ḳılıp iş küçi ėl talamaḳ yol urmaḳ ėdi. Bāḳī'niñ ḫaberini ėşitip [160a] yolını tuşup Bāḳī bile barġanlarnı arıġ aldı. Bāḳī'ni öltürüp ḫatunını aldı egerçi biz Bāḳī'ġa hīç yamanlıḳ ḳılmay ḳoya bėrdük, velī öz yamanlıġı alıġa kėlip öz 'ameliġa giriftār boldı.

Tū bedkünende-yi ḫodrā be rüzgār sipār/ Ki rüzgār turā çākirīst kīne güẕār[75]

Bu ḳış bir iki ḳatla ḳar yaġḳunça çārbāġda oḳ olturup ėdük. Biz Kābil kėlgeli Türkmen Hezāre'si envā'i bī-edeblıḳlar ve rāḫ-zenlıḳlar ḳılıp ėdiler. Alarnı çapmaḳ ḫayāl ḳılıp şehrde Uluġ Bėg Mīrzā'nıñ Bostān Sarāy atlıḳ 'imāretiġa kirip andın Ṣa'bān ayıda Türkmen Hezāre'sini çapa atlanduk. Dere-i Ḫoş aġzıda Cenglik'te çapḳun ḳoyduk. Azaġlaḳ Hezāre çapıldı. Dere-i Ḫoş yavuġıda bir sumçda bir pāre hezāre yaşunġan ėgendür. Şeyḫ Dervīş Kökeldaş, kim ekṣer ḳazaḳlıḳlarda bile ėdi, ḳurbėgilik mensūbu anda ėdi. Yaynı küçlüg tartar ėdi. Oḳnı ḫūb atar ėdi. Bu sumçnıñ aġzıġa ġāfil yavuḳ oḳ kirip barur. İçkeridin bir Hezāre emçekige oḳ oḳlar. Uşol kün oḳ öldi Türkmen Hezāresi'niñ köpreki Dere-i Ḫoş'ta ḳışlaġan ėgendür. Alarnıñ üstige müteveccih bolduḳ. Dere-i Ḫoş ṭavr dere tüşüptür. Yarım kürūhge yavuḳ dere aġzıda tengī tüşüptür. Yol taġnıñ [160b] kemeride vāḳi' boluptur. Yoldın ḳoyı hem ėllig altmış ḳarı yek-endāzdur. Yoldın yoḳḳarı hem yol çuburtmadur. Atlıḳ birer birer öter. Bu tengīdin ötüp ol kün iki namāz arasıġaça barıp ėlge yėtmey bir yėrde ḳonduk. Hezāreniñ bir semizlüg tėvesini tapıp kėltürdiler. Anı öltürüp göştidin bir pāre kebāb ḳılduk. Bir pāresini āftābede bişirip yėdük. Ançа leẕīẕ tėve ėti hergiz yėyilgen ėmes ėdi. Ba'żı ḳoy ėtidin farḳ ḳıla almadılar. Andın ėrte köçüp Hezārelerniñ ḳışlaġan yurtları üstige müteveccih bolduḳ. Bir peher bar ėdi kim ilgeridin kişi kėldi, dėdi kim bir tengīde Hezāreler su güẕerini şāḫlar bile bėrkitip ėlni tusup uruşadurlar. Munı ėşitkeç tėz oḳ tėpredük. Bir pāre yol barduk. Hezāreler tusup uruşadurġan yėrge yėttük. Ol ḳış ḳar bisyār uluġ tüşüp ėdi. Yolsız yürümekniñ

[75] "Sana kötülük edeni feleğe havale et, zira felek senin intikam alıcı hizmetkârındır." Arat, age, s. 328.

işkāli bar ėrdi. Tėk āb sularınıñ yaḳaları tamām buz baġlap ėdi. Bu sudın yaḫ ve ḳar cihetidin yolsız yėrdin ötüp bolmas ėdi. Hezāreler bu sunıñ çıḳar yėride ḳalın şāḫ kėsip salıp ėdiler. Özleri tėk ābda ve yanlarda atlıḳ [161a] ve yayaḳ oḳ ḳoyup uruşadurlar ėrdi. Muḥammed ʻAlī Mübaşşir Bėg mėniñ yañı riʻāyet ḳılġan bėglerimdin ėdi. Ḫayli merdāne vü ḳābil-i riʻāyet yaḫşı yigit ėdi. Cėbesi yoḳ ilgerirek şāḫ salġan yolġa müteveccih boldı. Yaḳınıġa oḳladılar. Uşol zamān cān teslīm ḳıldı. Ildam kėlilip ėdi. Ekşerniñ cėbesi yoḳ ėdi. Bir iki oḳ ötüp ötüp tüşti. Aḥmed Yūsuf Bėg ıżṭırāblar ḳılıp her zamān aytadur kim "Yalıñaç mundaḳ kirip bara siz? İki üç oḳnı kördüm kim başıñızdın ötti." Mėn dėdim kim "Siz merdāne boluñ! Mėniñ başımdın mundaḳlar ḫayli ötüptür." Uşmunça ėdi kim oñ ḳol ṭarafıdın Ḳāsım Bėg öpçini bile bu sudın güẕer tapıp kėçip at salġan bile Hezāreler toḫtay almay ḳaça bėrdiler. Ėlig alışıp turġanlar tüşüre tüşüre kėyinçe tėprediler. Ḳāsım Bėg'ge bu iş üçün Bengeş'ni culdu bėrildi. Ḥatīm Ḳurbėgi hem bu yürüşde yaman ėmes ėdi. Bu cihetdin Şeyḫ Dervīş Kökeldaş'nı[ñ] möçesi ḳurbėgilikni Ḥatīm'ġa ʻināyet boldı. Köpek Ḳulı Bābā hem bu yürüşde yaḫşı yürügen üçün bir kėntni Köpek'ke ʻināyet ḳılduk. Sulṭān Ḳulı Çanaḳ bularnıñ soñıça ėdi. Ḳar uluḳ cihetidin çıġırdın çıḳıp bolmas ėdi. Mėn hem bu yigitler bile oḳ kėldim. [161b] Hezārelerniñ ḳışlaḳlarınıñ yavuġıda ḳoy ve yılḳılarıġa yėtiştük. Mėn özüm tört bėş yüzçe ḳoy ve yėgirme bėş at yıġdım. Sulṭān Ḳulı yana iki üç kişi yavuḳ ėdiler. Cāy böldük. İki nevbet özüm çapḳun çapıptur mėn. Bir bu durur. Yana bir ḳatla hem uşbu Türkmen Hezāresi'ni Ḫorāsān'dın kėledürgende çapḳunçı barıp ḳoy ve at kėltürdiler. Hezārelerniñ köç ve oġlan uşaḳları yayaḳlap ḳarlıḳ püştelerġa çıḳıp turdılar. Bir nėme kāhillıḳ ḳılduk. Kün hem kėç bolup ėdi. Yanıp hezārelerniñ üylerige oḳ tüşüldi. Bu ḳış ḳar ḫayli uluḳ tüşüp ėdi. Uşbu yėrde yoldın taşḳarı ḳar rāst atnıñ ḳaptalıda ėdi. Kėçe çaġdavulluḳḳa çıḳḳanlar ḳar uluḳ cihetidin tañ atḳunça at üstide oḳ ėdiler. Tañlası yanıp Dere-i Ḫoş'nıñ içide hezārelerniñ ḳışlaġıda ḳonup andın köçüp Cenglik'ke tüşüldi. Yārek Ṭaġāyī ve baʻżılar kėyinrekdin kėlip ėdi. Alarġa buyruldı kim Şeyḫ Dervīş'ni oḳlaġan hezārelerni barıp alıñız. Ḳanı tutulġan bedbaḫtlar sumçta ėgendür. Bular barıp tütün ḳoyup yėtmiş sėksen hezāreni aldılar.

Köpreki ḳılıçḳa bardı. Hezāre yürüşidin yanıp Nicrāv'dın māl alur maṣlaḥatıġa Bārān'nıñ ayaġı Ay Toġdı nevāḥīsiġa kėldük. Cihāngīr Mīrzā [162a] Ġaznī'din Ay Toġdı nevāḥīside ėkende mülāzemetḳa kėldi. Bu eṣnāda Ramażān ayınıñ on üçide maña ṣa'b ḳoyan teşvīşī boldı. Andaḳ kim küngeçe mėni bu yandın ol yanġa kişi ėvrür ėdi. Nicrāv dereleridin Piçġān deresi 'alā'l-ḥuṣūṣ bu derede Ġayn kėntiniñ uluġı Ḥüseyn Ġaynī aġa-inisi bile serkeşlik ve nā-vehmlıḳ bile meşhūr u ma'rūf ėdiler. Çerigni Cihāngīr Mīrzā'ġa başlatıp yiberildi. Ḳāsım Bėg hem bardı. Çerig barıp ser-kūhke çıḳıp sengerleġan yėrni zorlap alıp bir pāresini siyāsetḳa yėtkürdiler. Ḳoyañ teşvīşī cihetidin miḥaffe dėk nėme yasap Bārān yaḳasıdın şehrġaça mėni köterip Bostānserā'ġa kėltürdiler kim uşol ḳış oḳ bir nėçe kün Bostānserā'da olturdum. Bu bī-ḥużūrluḳ henüz yaḫşı bolmaydur ėdi kim oñ yüzümge dabġulı çıḳtı. Neşter saldılar bu maraż üçün müshil hem içtim. Ṣıḥḥat tapıp Çārbāġ'ḳa çıḳtım. Cihāngīr Mīrzā mülāzemetḳa kėldi. Eyyūb oġlanları, Yūsuf ve Behlūl, mīrzā ḳaşıġa barġalı fitne vü şerrengīzlik maḳāmıda ėdiler. Bu nevbet Cihāngīr Mīrzā'nı burunġı dėk tapılmadı. Nėçe kündin soñ tėpedin köçüp cėbelenip ıldam Ġaznī'ġa bardı. Nānī ḳurġanı alıp bir nėçe kişisini öltürüp ėlini tamām taladı. Bolġan kişi ḳarasını [162b] köçüp Hezāre arası bile Bāmyān ṭarafı yüzlendi Tėñri'ge rūşendür kim mėndin ve mėñe ta'alluḳ ėldin hīç iş ve sözi vāḳi' bolmadı kim sebeb-i munça kudūret ü niḳār bolġay. Soñra ėşitildi kim bu sözni kėtmekiniñ sebebi ḳılmış. Cihāngīr Mīrzā Ġaznī'din kėledürgende Ḳāsım Bėg ve bėgler utru barıp ėdiler. Mīrzā bödenege ḳuş salur. Yėtip ḳuş ayaġın salur maḥallda bödene özini yėrge urar. Ḳıçḳırışurlar kim "Aldı mu? Aldı mu?" Ḳāsım Bėg dėr kim "Ġanimnı mundaḳ zebūn ḳılġanda ḳaçan ḳoyar? Alur." Bu söz alarġa belāyetī bolur. Bir kėtmekleriniñ ciheti bu ėdi. Yana bir iki mundın ḫarābraḳ ve sustraḳ bir sözni hem sened ḳıldılar. Dağı Ġaznī'ni ol ḥāl ḳılıp hezāre arası bile özlerini aymaḳḳa tarttılar. Ol furṣatta aymaḳlar Nāṣır Mīrzā'dın ayrılıp ėdiler, velī Özbek'ge kirmeydür ėdiler. Yay ve Esterābād ve ol nevāḥīniñ yaylaġlarıda ėdiler. Uşbu maḥallarda Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Şeybānī Ḫān'nıñ def'iġa 'azm u cezm ḳılıp tamām oġlanlarını tiletti. Mėni dağı Seyyid Sulṭān 'Alī Ḫ^{w}ābbīn'niñ oġlı Seyyid Efḍal'ni yiberip tilep ėdi. Ḫorāsān cānibi 'azīmet

ḳılmaḳ bizge nėçe cihettin lāzım boldı. Bir bu kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk Timur Bėg [163a] ornıġa olturġan uluḳ bādşāh yıġınaḳ ḳılıp eṭrāf u cevānibdin oġlanlarnı ve bėgleri tiletip Şeybānī Ḫān dėk ġanimnıñ üstige ʻaẓīm bolġanda, ėl ayaḳ bile barġanda biz baş bile barġay biz, ėl tayaḳ bile barġanda, biz taş bile barġay biz. Yana bu kim Cihāngīr Mīrzā mundaḳ mükedder ve yamanlıḳ bile kim bardı, ya kudūretini refʻ ḳılġay biz, ya mażarratını defʻ. Uşbu yıl Şeybānī Ḫān Çin Ṣūfī'ni Ḫ^{w}ārezm'de on ay muḥāṣara ḳılıp aldı. Bu muḥāṣarada ḳalın uruşlar boldı. Ḫ^{w}ārezm yigitleri bisyār merdānelıḳlar ḳıldılar. Hīç taḳṣīr ḳılmadılar. Andaḳ tīr-endāzlıḳ ḳıldılar kim barlar ḳalḳandın cėbedin baʻżı maḥallda iki cėbedin ötkere ötkere atıpturlar. On ay ḳabaldārlıḳ tarttılar. Hīç yėrdin ümīdvārlıḳ bolmadı. Baʻżı yigit yeleñi bī-dillıḳ Özbek bile sözleşip Özbek'ni ḳurġanġa çıḳḳanlarnı urup tüşürür maḥallda şībe oḳı tėgip özinin̄ çehresi kėyindin oḳ bile urdı, öldi. Uruşur kişi ḳalmadı. Ḳurġannı aldılar. Raḥmet, Çin Ṣūfī'ġa merdānelıḳ bile [163b] tartmaḳda daḳīḳa nāmerʻī ḳoymadı. Şeybānī Ḫān Ḫ^{w}ārezm'ni Köpek Bī'ge bėrip özi Semerḳand kėldi. Bu yılnıñ āḫiri Ẕī'l-ḥicce ayıda Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Şeybānī Ḫān'nıñ üstige çerig tartıp Bābā İlāhī'ġa yėtkende Tėñri raḥmetiġa bardı.

Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā

Velādet ü nesebeti

Velādeti sėkiz yüz ḳırḳ ikide Herī'de Şāhruḫ Mīrzā zamānıda ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ibn-i Manṣūr ibn-i Bayḳara ibn-i ʻÖmer Şeyḫ ibn-i Emīr Timur. Manṣūr Mīrzā bile Bayḳara Mīrzā bādşāhlıḳ ḳılġan ėmes. Anası Fīrūze Bėgim ėdi. Timur Bėg'niñ nebīresi Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ ve Mīrānşāh Mīrzā'nıñ nebīresi bolur ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā kerīmü'l-ṭarafeyn ėdi. Aṣīl bādşāh ėdi. Bir toḳḳan iki oġul iki ḳız ėdiler: Bayḳara Mīrzā ve Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Ėke Bėgim ve yana Aḥmed Ḫān alġan ḳız ve Büdke Bėgim. Bayḳara Mīrzā, Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'dın uluḳ ėdi. Nökeri ėdi, velī dīvān başıda ḥāżır bolmas ėdi, ġayr-ı dīvānda bir töşekde oltururlar ėdi. İnisi Belḫ vilāyetini bėrip ėdi, nėçe yıl Belḫ'te ḥükūmet ḳıldı. Üç oġlı bar ėdi: Sulṭān Muḥammed Mīrzā ve Sulṭān Veys Mīrzā ve Sulṭān İskender Mīrzā. Eke Bėgim [164a] mīrzānıñ ėgeçisi ėdi. Mīrānşāh Mīrzā'nıñ nebīresi Sulṭān Aḥmed

Mīrzā alıp ėdi. Bir oġlı bar ėdi, Kiçik Mīrzā atlıḳ. Burunlar taġayısıġa mülāzemet ḳılur ėdi. Soñra sipāhīlıḳnı terk ḳılıp müṭāla'aġa meşġūl boldı. Dėdiler kim dānişmend bolup ėgendür. Ṭab'-ı naẓmı hem bar ėgendür. Bu rubā'ī anıñdur:

'Ömrī be ṣalāḥ mīsutūdem ḫodrā/Dėr şīve-yi zühd mīnumûdem ḫodrā

Çün 'ışḳ āmed kudām zühd ü çi ṣalāḥ?/ Alminnatu li'llāh āzmūdem ḫodrā[76]

Mollānıñ rubā'īsi bile tevārud boluptur. Āḫirler ḥacc ṭavāf hem ḳıldı. Büdke Bėgim hem mīrzānıñ ėgeçisi ėdi. Ḳazaḳlıḳlarıda Aḥmed Ḫān, Ḥācı Tarḫan Ḫān'ġa bėrip ėdi. İki oġlı bolup ėdi. Herī'de kėlip ḫayli müddet Mīrzā mülāzemetide boldılar.

Şekl ü şemāyili

Ḳıyıḳ közlüg, şīr-endām boyluḳ kişi ėdi. Belīdin ḳoyı inçke ėdi. Bāvücūd kim uluḳ yaş yaşap aḳ saḳallıḳ bolup ėdi, ḫoş reng ḳızıl yaşıl ebrīşīmīne kėyer ėdi. Ḳara ḳuzı börk kėyer ėdi, yaḳası aḳ. Aḫyānen 'ıydlarda kiçik se-destārnı yapyassı yaman çırmap ḳapḳara otaġası sançıp namāzġa barur ėdi.

Aḫlāḳ u eṭvārı

Evvel taḫt alġanda ḫayālı bar ėgendür kim Devāzdeh İmām'nı ḫuṭbede [164b] oḳutḳay. 'Alī Şīr Bėg ve ba'żılar men' ḳılıpturlar. Soñralar ḫod cemī' iş küçi sünnet ü cemā'at meẕhebi bile muvāfıḳ ėdi. Mafṣal zaḫmeti cihetidin namāz ḳıla almas ėdi. Rūze hem tutmas ėdi ḥarrāf u ḫoşḫuluḳ kişi ėdi. Ḫuluḳı bir nėme güẕerāraḳ vāḳi' bolup ėdi. Sözi hem ḫuluḳı dėk ėdi. Ba'żı mu'amelātta şer'ni bisyār ri'āyet ḳılur ėdi. Bir ḳatla bir oġlı, bir kişini öltürgen üçün, ḳanlıḳlarıġa tapşurup dārü'l-ḳażāġa yiberdi. Evvel taḫt alġan maḥallda altı yėtti yıl tāyyib ėdi. Andın soñra içküge tüşti. Ḳırḳ yılġa yavuḳ kim Ḫorāsān'da bādşāh ėdi. Hīç kün yoḳ ėdi kim namāz-ı peşīndin soñ içmegey, velī hergiz ṣabūḥī ḳılmas ėdi. Oġlanları ve cemī' sipāhīġa ve şehrīġa bu ḥāl ėdi. İftāṭ bile 'ayş u fısḳ ḳılurlar ėdi. Şicā' vü merdāne kişi ėdi. Barlar özi ḳılıç yėtkürüptür, belki her ma'rekede barlar ḳılıç yėtkürüpdür. Timur Bėg neslidin hīçkim ma'lūm ėmes kim Sulṭān Ḫüseyn Mīrzā'ça ḳılıç çapmış bolġay. Ṭab'-ı naẓmı bar ėdi. Dīvān hem tertīb ḳılıp ėdi. Türkī aytur ėdi. Taḫalluṣı Ḫüseynī ėdi. Ba'żı beytleri yaman ėmestür, velī mīrzānıñ dīvānı tamām bir vezndedür. Bāvücūd kim

[76] "Bütün bir ömür kendimi salāh ile öğdüm ve zühd yolunda gösterdim; Allah'a şükür olsun ki aşk gelince zühd hangisidir, salāh nedir kendim denedim." Arat, age, s. 333.

hem yaş hem salṭanat bile uluḳ bādşāh ėdi, kiçikler [165a] dėk ḳoçḳar saḫlap kebūter oynar ėdi. Ṭāvus hem uruşḳa salur ėdi.

Maşāf ve uruşları

Ḳazaḳlıḳlarıda bir mertebe Gürgān suyını üzdürüp kėçip bir pāre Özbek'ni yaḫşı bastı. Yana bir ḳatla Sulṭān Ebu Sa'īd Mīrzā, Muḥammed 'Alī Baḫşı başlıġ üç miñ kişini ılġar yiberip ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā altmış yigit bile kėlip tėgip ḍarb-ı rāst bastı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ bir yaḫşı işi ve nümāyān işi budur. Yana bir mertebe Esterābād'ta Sulṭān Maḥmūd Mīrzā bile uruşup bastı. Yana bir mertebe hem Esterābād'ta Soġdlıḳ Sa'īd Bin Ḥüseyn Türkmen'ni uruşup bastı. Yana bir taḫt alġandın soñ Çınārān'da Yādigār Muḥammed Mīrzā bile uruşup bastı. Yana Serpül Murgāb'dın ılġap kėlip Bāġ-ı Zāġān'da Yādigār Muḥammed Mīrzā kim içip yatıp ėdi, aldı. Uşol alġan bile Ḫorāsān'nı toḫtattı. Yana Andıḫūd ve Şaburġān nevāḥīside Çikmen'de Sulṭān Maḥmūd Mīrzā bile uruşup ġālib boldı. Yana Ebā Bekr Mīrzā'nı, kim 'Irāḳ'dın kėlgen Ḳaraḳoyluḳ Türkmenler'ġa ḳoşulup kėlip Uluġ Bėg Mīrzā'nı Tekāne ve Ḫımār'da basıp Kābil'ni aldı. 'Irāḳ daġdaġası bile Kābil'ni taşlap Ḫayber'din ötüp Ḫoşāb bile Mültān nevāḥīsidin ötüp Sīvī çıḳtı. Andın barıp Kermān'nı alıp toḫtata almay. [165b] Ḫorāsān vilāyetiġa kirgende Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ılġap barıp aldı. Yana Pülçırāġ'ta bir oġlı Bedī'üzzamān Mīrzā'nı bastı. Yana Ḥelvā Çeşme'de iki oġlı Ebū'l Muḥsin Mīrzā ve Köpek Mīrzā'nı bastı. Yana bir mertebede çerig tartıp kėlip Ḳunduz'nı ḳayap ala almay yandı. Yana bir mertebe Ḥişār'nı hem ḳayap ala almay yandı. Yana bir nevbet Zū'l Nūn vilāyetiniñ üstige kėldi. Büst dārūġası Büst'ni bėrdi. Özde hīç iş ḳılmadı. Büst'ni hem taşlap yandı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk merdāne ve uluḳ bādşāh bu iki üç yürüşde bādşāhāne 'azmi be-cāy kėltürdi. Hīç işni bütkermey yandı. Yana Nīşīn öleñide oġlı Mīrzā Bedī'üzzamān'nı, kim Zū'l Nūn'nıñ oġlı Şāh Bėg bile kėlip ėdi, uruşup bastı. Munda 'aceb umūr ittifāḳı vāḳi' bolur. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā bile çerig az ėgendür. Ekṣer çerigni Esterābād nevāḥīsiġa yibergen ėgendür. Uşol uruş küni Esterābād'ḳa barġan çerig kėlip ḳoşulur. Bu sarıdın Sulṭān Mes'ūd Mīrzā, kim Ḥişār'nı Baysunġur Mīrzā'ġa aldurup Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'ġa kėledür ėdi, ol hem uşbu kün kėlür. Ḥaydar Mīrzā, kim Seyzār'da Bedī'üzzamān utrusıġa ılġar barıp ėdi, ol hem uşbu

kün kėldi. Vilāyeti Ḫorāsān vilāyeti ėdi. Şarḳı Belḫ, ġarbı Bisṭām, [166a] ve Dāmġān, şimālı Ḫ[w]ārezm, cenūbı Ḳandahār ve Sīstān. Çün Herī dėk şehr ėligige tüşti, tün ve kün ‘ayş u ‘işrettin özge işi yoḳ ėdi, belki tevābi‘ ü levāḥıḳide ‘ayş u ‘işret ḳılmas kişi yoḳ ėdi. Cihāngīrlıḳ ve leşkerkeşlik renc ü ṭab‘ın tartmadı, lācerem barġan say nöker ve vilāyeti kem boldı artmadı. Evlādı on tört oġul, on bir ḳız ḳalıp ėdi. Barı oġlanlardın uluḳ Bedī‘üzzamān Mīrzā ėdi. Anası Sencer Mīrzā Mervī’niñ ḳızı ėdi. Yana Şāh Ġarīb Mīrzā ėdi. Nökeri ėdi. Egerçi ḥayātı yaman ėdi, ṭab‘ı ḫūb ėdi. Egerçi bedeni nātavān ėdi, kelāmı merġūb ėdi. Ġurbeti taḫalluş ḳılur ėdi. Dīvān hem tertīb ḳılıp ėdi. Türkī ve Fārsī şi‘r aytur ėdi. Bu beyt anıñdur kim:

Dėr güẕer dīdem per-rūyī şudem dīvāne-eş/ Cīst nām-ı u kucā bāşed nedānem, ḫāne-eş[77]

Nėçe maḥall Herī ḥükūmetini Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Şāh Ġarīb Mīrzā’ġa bėrip ėdi. Atasınıñ zamānıda oḳ naḳl ḳıldı. Andın oġul ḳız ḳalmadı. Yana bir Muẕaffer Mīrzā ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ sėvgülüg oġlı bu ėdi, egerçi ḫayli sėvgü dėk aḫlāḳ u ef‘āli hem yoḳ ėdi. Oġlanları munı köp artuḳ körgen üçün, ekṣer yaġıḳtılar. Bu ėkkelesiniñ anası Ḫatīce Bėgim ėdi kim Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ ġunçaçısı [166b] ėdi. Mīrzā’dın Aḳ Bėgim atlıḳ bir ḳızı hem bar ėdi. Yana Ebu’l Muḥsin Mīrzā ėdi ve Köpek Mīrzā ėdi kim atı Muḥammed Muḥsin ėdi. Bu ikiniñ anası Latīf Sulṭān Aġaça ėdi. Yana Ebū Turāb Mīrzā ėdi. Burunlar andın ḫayli rüşdi rivāyet ḳılurlar ėdi. Atasınıñ bī-ḥuẕurluġı artḳanda özgeçe ḫaber ėşitip inisi Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā bile ḳaçıp ‘Irāḳ’ḳa bardı. ‘Irāḳ’da sipāhīlıḳnı terk ḳılıp dervīşlik iḫtiyār ḳılıptur. Yana andın ḫaberi tapılmadı. Bir oġlı bar ėdi, Sohrāb Mīrzā atlıḳ. Mėn Ḥamza Sulṭān bile ve Mehdī Sulṭān başlıġ sulṭānlarnı basıp Ḥiṣār’nı alġanda mėniñ ḳaşımda ėdi. Bir közi kör ėdi. Ġarīb bed-hay‘āt ėdi. Aḫlāḳı hem ḫayātı dėk ėdi. Bir bī-i‘tidāllıḳ ḳıldı. Tura almadı. Kėtti. Esterābād nevāḥīside bī-i‘tidāllıġıdın Necm-i Ṣānī ‘azāb bile öltürdi. Yana Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā ėdi. ‘Irāḳ’ta munı ve Şāh İsmā‘il’ni bir yėrde bend ḳılġan ėgendürler. Ol vaḳt aña mürīd bolup ėgendür. Soñra ġāliẓ Rāfiżī bolup ėdi. Bāvücūd kim ata aġa inisi barı sünnī bu

[77] “Geçerken bir peri yüzlü gördüm ve onun divanesi oldum; adı nedir, evi nerededir bilmiyorum.” Arat, age, s. 335.

mundaḳ Rāfiżī Esterābād'ta uşol gümrāhlıḳ ve baṭālet bile öldi. Anı ḫayli merdāne u bahādır dėrler ėdi. Hīç andaḳ işi ẓāhir bolmadı kim bitmekke lāyıḳ bolġay. Ṭab'ı naẓmı bar ėgendür. Bu beyt anıñdur kim:

Ālūde-yi gerdī zi pāy-i ṣayd-i ki geştī?/ Ġarḳ-ı 'araḳī dėr dil-i germ-i ki güzeştī?[78]

Yana bir Ferīdūn Ḥüseyn Mīrzā [167a] ėdi. Yaynı küçlüg tartıp oḳnı yaḫşı atar ėdi. Kemān-ı gürūhesini dėrler kim ḳırḳ batman ėgendür. Özi ḫayli merdāne ėdi, velī fīrūzceng ėmes ėdi. Her yėrde kim uruştı, maġlūb boldı. Rıbāṭ-ı Dūdez'de Ferīdūn Ḥüseyn Mīrzā ve inisi İbn-i Ḥüseyn Mīrzā ve Timur Sulṭān ve 'Ubeyd Sulṭān bile Şābıḳ Ḫān'nıñ ılġarı bile uruştılar, maġlūb boldılar. Anda Ferīdūn Ḥüseyn Mīrzā ḫayli yaḫşılar barıptur. Dāmġān'da Ferīdūn Ḥüseyn ve Muḥammed Zamān Mīrzā Şeybānī Ḫān ėligige tüşti. Her ikisini öltürmedi. Ḳoya bėrdi. Soñra Şāh Muḥammed Dīvāne Ḳalāt'nı bėrkitkende anda barıp ėdi. Ḳalāt'nı Özbek alġanda ėligge tüşti. Öltürdiler. Bu üçelesi Mėñlig Bī Aġaça atlıḳ mīrzānıñ Özbek ġunçaçısıdın bolup ėdiler. Yana Ḥaydar Mīrzā ėdi. Anası Pāyende Sulṭān Bėgim ėdi, Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ ḳızı ėdi. Atası zamānıda Meşhed ve Belḫ'te nėçe maḥall ḥükūmet ḳıldı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Ḥiṣār'nı ḳapaġanda Sulṭān Maḥmūd Mīrzā'nıñ Ḫānzāde Bėgim'din bolġan ḳızı muña alıp yaraşıp Ḥiṣār üstidin ḳoptılar. Birkine ḳızı ḳalıp ėdi, Şād Bėgim atlıḳ. Soñra Kābil'ġa kėldi. 'Ādil Sulṭān'ġa bėrildi. Ḥaydar Mīrzā atası zamānıda [167b] oḳ 'ālemdin bardı. Yana Muḥammed Ma'ṣūm Mīrzā ėdi. Ḳandahār aña bėrip ėdi. Bu münāsebet bile Uluġ Bėg Mīrzā'nıñ bir ḳızı bu oġlıġa ḳıldı. Herī'ge kėltürgende uluḳ ṭoy ḳılıp yaḫşı çārṭāḳ baġladı. Egerçi Ḳandahār'nı bėrip ėdi, velī aḳ ḳılsa, ḳara ḳılsa Şāh Bėg Arġun ḳılur ėdi. Bu mīrzāda iḫtiyārī ve i'tibārı yoḳ ėdi. Bu cihettin Ḳandahār'da turmay Ḫorāsān bardı. Atasınıñ ḥayātıda oḳ kėçti. Yana Ferruḫ Ḥüseyn Mīrzā ėdi. Mīrzādın burunraḳ bu dünyādın rıḥlet ḳıldı. Yana İbrāhīm Ḥüseyn Mīrzā ėdi. Ṭab'ı yaman ėmes ėgendür. Herī çaġrını ifrāṭ ile içe içe oḳ atası zamānıda öldi. Yana İbn-i Ḥüseyn Mīrzā bile Muḥammed Ḳāsım Mīrzā ėdi. Ẕikrleri kėlgüsidür. Bu bėş mīrzānıñ atası Papa Aġaça ėdi, ġunçaçı ėdi. Barıdın uluḳ ḳız Sulṭānım Bėgim ėdi. Yalġuz toġup ėdi. Anası Çöli Bėgim atlıḳ,

[78] "Toza bulanmış haldesin, kimi avlamak için gezip tozdun; tere boğulmuşsun, kimin hararetli gönlünden geçtin?" Arat, age, s. 336.

Aḍaḳ bėgleriniñ ḳızı bolur. Ḫayli söz bilür ėdi. Sözge muñı yoḳ ėdi. Aġası Bayḳara Mīrzā'nıñ ortancı oġlı Sulṭān Veys Mīrzā'ġa çıḳarıp ėdi. Bir ḳız bir oġlı bolup ėdi. Ḳızını Şeybān sulṭānlarıdın Yılbars Sulṭān'nıñ inisi İsen Ḳulı Sulṭān'ġa çıḳarıp ėdi. Oġlı Muḥammed Sulṭān Mīrzā'dur kim bu tārīḫde Ḳanūc vilāyetini aña bėriptür mėn. Sulṭānım Bėgim Kābil'din uşbu [168a] tārīḫde nebīresini alıp Hindūstān'ġa kėledürgende Nilāb'ta Tėñri ḥükmini bütkeriptür. Süñekini kişi ḳarası alıp yandılar. Nebīresi kėldi. Yana Pāyende Sulṭān Bėgim'din toġḳan tört ḳız ėdi, barıdın uluḳ Aḳ Bėgim ėdi. Bābur Mīrzā'nıñ Siñil Bike Bėgim'niñ nebīresi Muḥammed Ḳāsım Arlat'ḳa çıḳarıp ėdi. Birkine ḳızı bolup ėdi, Ḳara Köz Bėgim atlıḳ. Nāṣır Mīrzā alıp ėdi. İkinçi ḳız Kiçik Bėgim ėdi. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā bisyār māyil ėdi. Her nėçe sa'y ḳıldı. Pāyende Sulṭān Bėgim ḳısḳa mülāḥaẓa ḳılıp bėrmedi. Soñra Seyyid Ata'nıñ nesli Mollā Ḫʷāce'ġa çıḳarıp ėdi. Üçünçi ḳızı Bike Bėgim'ni ve törtünçi ḳızı Aġa Bėgim'ni Siñil Rābi'a Sulṭān Bėgim'niñ oġlanları Bābur Mīrzā bile Sulṭān Murād Mīrzā'ġa bėrip ėdi. Mėñlig Bī Aġaça'dın iki ḳız bolup ėdi. Uluġınınıñ atı Meyrem Sulṭān ėdi. Endeḫūd seyyidleridin Seyyid 'Abdu'llāh Mīrzā'ġa, kim Bayḳara Mīrzā'nıñ ḳız nebīresi ėdi, bėrip ėdiler, bir oġlı bar ėdi, Seyyid Berke atlıḳ. Mėn Semerḳand'nı alġanda mülāzemet ḳılur ėdi. Soñra Ürgenç sarı tüşüp salṭanat da'vāsı ḳıldı. Esterābād'ta Ḳızılbaşlar öltürdiler. Yana bir ḳızınıñ atı Fāṭıma Sulṭān ėdi. Timur Bėg neslidin Yādigār Mīrzā'ġa bėrip ėdiler. Papa Aġaça'dın üç ḳız bolup ėdi. Uluġı Sulṭān Nejād Bėgim ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā aġasınıñ kiçik oġlı İskender Mīrzā'ġa çıḳarıp ėdi. İkinçi ḳızı Bėgim Sulṭān ėdi. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'ġa közi [168b] ma'yūb bolġandın soñ bėrip ėdiler. Bir ḳız bir oġul bolup ėdi. Ḳızını Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ ḥaremi Apaḳ Bėgim saḫlap ėdi. Herī'din Kābil'ġa kėldi. Seyyid Mīrzā Apaḳ'ḳa bėrildi. Bėgim Sulṭān, Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nı Özbek öltürgendin soñ oġlını alıp Ka'be sarı bardı. Bu furṣatta ḫaber kėldi kim özi ve oġlı Mekke'de ėmiş oġlı uluḳḳına ėmiş. Üçünçi ḳızı Seyyid Mīrzā dėgen Andiḫūd seyyidlerige bėrip ėdiler. Artuḳını Seyyid Mīrzā meşhūr ėdi. Yana bir ġunçaçıdın bir ḳız bolup ėdi, 'Ayşe Sulṭān atlıḳ. Anası Zübeyde Aġa ėdi. Ḥasan Şeyḫ Timur'nuñ nebīresi ėdi. Şeybān sulṭānlarıdın Ḳāsım Sulṭān'ġa bėrip ėdiler. Andın bir oġlı bolup

ėdi, Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān atlıḳ. Hindūstān'da mėniñ mülāzemetimġa kėldi. Rānā Sangā ġazvıda bar ėrdi. Bedā'un'ın aña bėrildi. Ḳāsım Sulṭān'dın soñ Boran Sulṭān atlıḳ uruḳlarıdın aldı. Andın oġlı bar, 'Abdu'llāh Sulṭān atlıḳ. Bu tārīḫde mėniñ mülāzemetimdedür. Bāvücūd kim kiçik yaşlıḳtur, ḫidmeti yaman ėmes.

Ḫavātīn ü serārī

Evvel alġan ḫatunı Bike Sulṭān Bėgim ėdi. Sencer Mīrzā Mervī'niñ ḳızı ėdi. Bedī'üzzamān Mīrzā mundın toġup ėdi. Köp keç ḫuluḳ ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nı köp aġrıtur ėdi. Keç ḫuluḳlıġıdın mīrzā be-teñ kėldi. Āḫir ḳoydı ve ḫalāṣ boldı. Nė [169a] ḳılsun? Ḥaḳḳ Mīrzā cānibi ėdi.

Zen-i bed dėr serā-yi merd-i nikū/ Hem derīn 'ālem est dūzaḫ-ı ū[79]

Tėñri hīç Müselmānġa bu belānı salmaġay. Yaman ḫūyluḳ keç ḫuluḳ ḫatun, ilāhī, 'ālemde ḳalmaġay! Yana bir Çöli Bėgim ėdi. Aḍaḳ bėgleriniñ ḳızı ėdi. Sulṭānım Bėgim andın toġup ėdi. Yana Şehr Bānū Bėgim ėdi, Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ ḳızı ėdi. Taḫt alġandın soñ alıp ėdi. Çikmen uruşıda mīrzānıñ cemī' ḫaremleri miḥaffedin çıḳıp atḳa mingende bu inisiniñ i'timādıġa muḥaffedin çıḳmas, atḳa minmes. Munı mīrzāġa yėtkürürler. Bu cihetdin Şehr Bānū Bėgim'ni ḳoydı ve Siñil Pāyende Sulṭān Bėgim'ni aldı. Özbek Ḫorāsān'nı alġandın soñ Pāyende Sulṭān Bėgim 'Irāḳ'ḳa bardı. 'Irāḳ'ta ġarībluḳta naḳl ḳıldı. Yana Ḫatīce Bėgim ėdi. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ ġunçaçısı ėdi. Mīrzādın bir ḳızı bar ėdi. Aḳ Bėgim atlıḳ. 'Irāḳ'ta Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ şikestidin soñ Herī kėldi. Herī'de Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā aldı ve sėvdi. Ġunçaçılıḳ mertebesidin bėgimlik mertebesiġa teraḳḳī ḳıldı. Soñralar ḫod asru iḫtiyār bolup ėdi. Muḥammed Mü'min Mīrzā'nı anıñ sa'yı bile öltürdiler. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ oġlanları kim yaġıḳtılar, köpreki munıñ cihetidin ėdi. Özini 'āḳıle tutar ėdi, velī bī-'aḳl u pür-gūy ḫatun ėdi Rāfiżıyye hem ėgendür. Şāh Ġarīb Mīrzā bile Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā [169b] mundın toġup ėdi. Yana Apaḳ Bėgim ėdi. Andın hīç oġul ḳız bolmadı. Papa Aġaça, kim munça sėvgülüg ėdi, munıñ kökeldaşı ėdi. Çün oġlı ḳızı yoḳ ėdi, Papa Aġaça'nıñ oġlanlarını oġlı dėk saḫlar ėdi. Mīrzānıñ bī-ḫużūrluḳlarıda bisyār yaḫşı ḫidmet ḳılur ėdi. Ḥaremleridin hīçkim munça ḫidmet ḳıla

[79] "İyi bir erkeğin evinde kötü bir karısı olursa, o erkeğin cehennemi bu dünya demektir." Arat, age, s. 339.

almas ėdi. Mėn Hindūstān'ġa kėlür yıl Herī'din kėldi. Mėn hem ta'ẓīm u iḥtirāmların ėligdin kėlgençe ḳıldım. Çendīrī'ni muḥāṣara ḳılġanda ḫaber kėldi. Kābil'de Tėñri ḥükmini bütkermiş. Ġumalardın bir Laṭīf Sulṭān Aġaça ėdi. Çārşenbehīlerdindür kim Ebū'l Muḥsin Mīrzā bile Köpek Mīrzā andın toġup ėdi. Yana Mėñlig Bī Aġaça ėdi. Özbek ėdi. Şehr Bānū Bėgim'niñ kişi ḳarasıdın bolur ėdi. Ebū Turāb Mīrzā ve Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā ve Ferīdūn Ḥüseyn Mīrzā'nıñ anası ėdi. Yana iki ḳızı hem bar ėdi. Yana Papa Aġaça ėdi. Apaḳ Bėgim'niñ kökeldaşı bolur ėdi. Mīrzā körüp sėvüp aldı. Bėş oġul tört ḳızınıñ anası ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı. Yana bir Bėgi Sulṭān Aġaça ėdi. Andın oġul ḳız bolmadı. Yana Kiçik Kirim ġuma ġunçaçı bisyār ėdi. Ḫatunlardın ve ġumalardın mu'teber bular ėdi kim meẕkūr boldı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā dėk uluḳ bādşāh Herī dėk İslām şehriniñ bādşāhı bu 'acebtür kim bu on tört oġlıdın üçi veledü'l zinā ėmes ėdi. Fısḳ u fücūr özide [170a] oġlanlarıda ve ėl ulusıda asru şāyi' ėdi. Uşbu alarnıñ şe'āmetidin ėdi kim mundaḳ uluḳ ḫānzādedin yėtti sėkiz yılda, bir Muḥammed Zamān Mīrzā'dın özge, āṯār u 'alāmet ḳalmadı.

'Ümerāsı

Bir Muḥammed Burunduḳ Barlas ėdi. Çākū Barlas neslidindür Muḥammed Burunduḳ İbn-i 'Alī İbn-i Burunduḳ İbn-i Cihān Şāh İbn-i Çākū Barlas. Bābur Mīrzā ḳaşıda bėg ėdi. Andın soñ Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā hem ri'āyet ḳılıp muña Cihāngīr Barlas bile Kābil'ni bėrip Uluġ Bėg Mīrzā'ġa atake ḳılıp ėdi. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'dın soñ Uluġ Bėg Mīrzā Barlaslarġa ḳaṣd ḳılur maḳāmıda boldı. Bular tuyup mīrzānı tutup ėl ve ulusını köçürüp Ḳunduz sarı köçtiler. Hindūkuş'nın üstidin mīrzānı ādemiyāne Kābil sarı uzatıp özleri Ḫorāsān'ġa Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'ġa bardılar. Mīrzā hem yaḫşı ri'āyetlerin ḳıldı. Muḥammed Burunduḳ asru bilimlig kişi ėdi. Bisyār serdār kişi ėdi. Ḳuşḳa asru köp meyli bar ėdi andaḳ kim bir ḳuşı ölse ya yitse oġlanlarınıñ atını tutup aytur ėgendür kim "Bu ḳuş ölgünçe ya yitkünçe fulānī ölse, nė ėdi?" yā "Fulānīniñ boynı sınsa, nė ėdi?"

Yana Muẓaffer Barlas ėdi. Mīrzānıñ ḳazaḳlıḳlarıda bar ėdi. Bilmen mīrzāġa ḳaysı ṭavrı ḫoş yaḳıp asru uluḳ ri'āyet ḳılıp ėdi. İ'tibārı bu mertebede ėdi kim Sulṭān

Ḥüseyn Mīrzā ḳazaḳlıġıda anıñ bile mundaḳ ḳılıp ėdi, her vilāyet kim musaḫḫar bolsa çehār-dāng mīrzānıñ [170b] bolġay, dū-dāng anıñ. Bu ‘aceb şarṭıdur. Bādşāhlıḳta ḳaçan rāst kėlgey kim bir ḳaraçu kişini özi bile şerīk ḳılġay? İni oġul bile mundaḳ şarṭ müyesser bolmas, bėg kişi bile ḫod nėçük müyesser bolur? Taḫt alġandın soñ bu şarṭtın peşīmān boldı, velī sūd ḳılmadı. Bu tīzemaġz merdek hem munça ri‘āyet tapıp mīrzāġa ziyādeserlıḳlar ḳılur ėdi. Mīrzāre’yi bile ‘amel ḳılmas ėdi. Āḫir dėdiler kim mesmūm boldı vallāhu ‘ālem u bī-ḥaḳīḳati’l ḥāl. Yana ‘Alī Şīr Bėg Nevā’ī ėdi. Bėgi ėmes ėdi, belki muṣāḥibi ėdi. Kiçiklikide hem mekteb ėgendürler. Ḫuṣūṣiyyet bisyār ėgendür. Bilmen nė cerīme bile Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā Herī’din iḫrāc ḳıldı. Semerḳand’ḳa bardı. Nėçe yıl kim Semerḳand’ta ėdi, Aḥmed Ḥācı Bėg mürebbī vü muḳavvīsi ėdi. ‘Alī Şīr Bėg’niñ mizācı nāzüklük bile meşhūrdur. Ėl nezāketini devletiniñ ġurūrıdın taṣavvur ḳılur ėrdiler. Andaḳ ėmes ėgendür. Bu ṣıfat aña cibillī ėgendür. Semerḳand’ta ėkende hem uşmundaḳ nāzük mizāc ėgendür. ‘Alī Şīr Bėg naẓīri yoḳ kişi ėdi. Türkī til bile tā şi‘r aytıpturlar, hīçkim ança köp ve ḫūb aytḳan ėmes. Altı mesnevī kitāb naẓm ḳılıptur, bėşi Ḫamse cevābıda, yana biri Manṭıḳu’ṭṭayr veznide, Lisānū’t-ṭayr atlıḳ. Tört ġazeliyyāt dīvānı tertīb ḳılıptur, *Ġarāyibü’l-ṣıġar, Nevādirü’l-ṣebāb, Bedī‘ü’l-vaṣat, Fevāyidü’l-kibar* atlıḳ. Yaḫşı rubā‘īyyātı hem bar. Yana ba‘żı muṣannefātı bar kim bu meẕkūr bolġanlarġa [171a] baḳa pestraḳ ve sustraḳ vāḳi‘ boluptur. Ol cümledin inşālarını Mevlānā ‘Abdurraḥmān Cāmī’ġa taḳlīd ḳılıp cem‘ ḳılıptur. Ḥāṣıl kim her kimge her iş üçün her ḫaṭṭ kim bitiptür yıġışturuptur. Yana *Mīzānü’l- evzān* atlıḳ ‘arūz bitiptür. Bisyār medḫūldur. Yėgirme tört rubā‘ī veznide tört veznde ġalaṭ ḳılıptur. Ba‘żı buḥūrnıñ evzānıda hem yañılıptur. ‘Arūzġa müteveccih bolġan kişige ma‘lūm bolġusıdur. Fārsī dīvān hem tertīb ḳılıptur. Fārsī naẓmda Fānī taḫalluṣ ḳılıptur. Ba‘żı ebyātı yaman ėmestür, velī ekṣeri sust ü fırudtur. Yana mūsīḳīde yaḫşı nėmeler bağlaptur. Yaḫşı naḳşları ve yaḫşı peşrevleri bardur. Ehl-i faẕl u ehl-i hünerġa ‘Alī Şīr Bėg’çe mürebbī vü muḳavvī ma‘lūm ėmes kim hergiz peydā bolmış bolġay. Üstād Ḳul Muḥammed ve Şeyḫī Nāyī ve Ḥüseyn ‘Ūdī, kim sāzda serāmed ėdiler, bėgniñ terbiyet ü taḳviyetidin munça teraḳḳī vü şöhret ḳıldılar. Üstād Behzād ve Şāh

Muẓaffer taṣvīrde bėgniñ sa‘y u ihtimāmı bile mundaḳ meşhūr u ma‘rūf boldılar. Munça binā-yı ḫayr kim ol ḳıldı kem kişi mundaḳ muvaffaḳ bolmış bolġay. Oġul ve ḳız ve ehl ü ‘iyāl yoḳ, ‘ālemni ṭavrī ferd ü cerīde ötkerdi. Avāyil mührdār ėdi. Avāsıṭ bėg bolup nėçe maḥall Esterābād’ta ḥükūmet ḳıldı. Avāḫır sipāhīlıḳnı terk ḳıldı. Mīrzādın nėme almas ėdi, belki yılda bir mīrzāġa küllī meblaġlar pīşkeş ḳılur ėdi. [171b] Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Esterābād çerigidin yanġanda istiḳbālġa kėldi. Mīrzā bile körüşüp ḳopḳunça bir ḥāletī boldı. Ḳopa almadı. Köterip ėlttiler. Ṭabībler aşlā teşḫīs ḳıla almadılar. Tañlasıġa oḳ Tėñri raḥmetiġa bardı. Bir beyti ḥasb-i ḥāl vāḳi‘ boluptur:

Bu derd bile ki öler mėn maraż çu ẓāhir ėmes/ Ṭabībler bu belāġa nė çāre ḳılġaylar?

Yana Aḥmed Tevekkül Barlas ėdi. Burunlar müddeti Ḳandahār ḥükūmeti munda ėdi. Yana Velī Bėg ėdi. Ḥācı Seyfeddīn Bėg’niñ neslidindür. Nüküzdür mīrzānıñ uluḳ bėgi ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā taḫt alġandın soñ ḫayli ‘ömr tapmadı, bat oḳ öldi. Müselmān u namāz-güzār u Türk ve ṣādıḳ kişi ėdi. Yana Ḥasan Şeyḫ Timur ėdi. Munı Bābur Mīrzā ri‘āyet ḳılıp bėglik mertebesiġa yėtkürüp ėdi. Yana Noyan Bėg ėdi. Atası Termiẕ seyidleridindür. Ana ṭarafıdın hem Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā hem Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’ġa uruḳ bolur. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā hem ri‘āyet ḳılıp ėdi. Sulṭān Mīrzā ḳaşıda mu‘teber bėg ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ḳaşıġa hem bardı. Yaḫşı ri‘āyet taptı. Levend ü ḫoşbaş u şarābḫ^{w}āre ü ‘ayyāş kişi ėdi. Ḥasan Ya‘ḳūb anıñ ḫidmetide bolġan üçün Ḥasan Noyan hem dėrler ėdi. Yana Cihāngīr Barlas ėdi. Kābil’de nėçe maḥall Muḥammed Burunduḳ bile şerīkliḳ ḥükūmet ḳılıpturlar. [172a] Soñra Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ḳaşıġa bardı. Yaḫşı ri‘āyetin ḳıldı. Ḥarekāt u sekenātı ẕerāfet ü leṭāfet bile ėdi. Ḫoş ma‘āş kişi ėdi. Av ve ḳuşnıñ rāh u revişini yaḫşı bilür üçün Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ekṣer bu işlerni aña rücū‘ ḳılur ėdi. Bedī‘üzzamān Mīrzā’nıñ muṣāḥibi ėdi. Mīrzā muṣāḥiblıġın yād ḳılıp ta‘rīf ḳılur ėdi. Yana Mīrzā Aḥmed ‘Alī, Fārsī Barlas ėdi. Egerçi şi‘r aytmas ėdi, ḫoş-ṭab‘ atasıdur. Bu cihettin ‘Abdu’l Ḫāliḳ Fīrūzşāh dėrler. Bir nėçe maḥall Ḫ^{w}ārezm munda ėdi. Yana İbrāhīm Dulday ėdi. İş mebānīnı ve mülkdārlıḳ ṭarīḳini yaḫşı bilür ėdi. Muḥammed Burunduḳ’nıñ ṣānī-i isneyni ėdi.Yana Zū’l Nūn Arġun ėdi. Merdāne kişi ėdi. Sulṭān

Ebū Sa‘īd Mīrzā ḳaşıda igelikleride yaḫşı ḳılıçlar çapḳandur. Andın soñra hem her yėride ėligi işke yėtipdür, merdānelıġıda söz yoḳ ėdi. Bir nėme tėlberek kişi ėdi. Bizniñ mīrzālarnıñ ḳaşıdın Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ḳaşıġa bardı. Ġūr’nı ve Nekderī’ni bėrdi. Yėtmiş sėksen kişi bile ol nevāḥīde yaḫşılar ḳılıç çaptı. Az az kişi [172b] bile ḳalın ḳalın Hezāre ve Nekderī’ni yaḫşılar bastı. Hezāre ve Nekderī’ni ança kişi żabṭ ḳılġan ėmes. Nėçe maḥalldın soñ Zemīn Dāver’ni hem bėrdiler. Oġlı Şāh Şucā‘ Arġun hem atası bile bile kiçiklikleride yürüp ḳılıçlar çaptı. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā atasınıñ raḥmıġa ri‘āyet ḳılıp Ḳandahār’nı atası bile şerīkliḳ bėrdi. Soñra bu ata oġul ol oġul bile ata arasıda yaġılıḳlar salıp fitneler ḳıldılar. Āḫir mėn Ḫüsrev Şāh’nı tutup nöker süderidin ayrıp Kābil’ni Zū’l Nūn Şāh mėniñ cihetimdin bī-çāre bolup barıp Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nı kördiler. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nı kördiler. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’dın soñra köprek ulġaydı. Herī’niñ dāmen-i kūh vilāyetlerini miṣl-i Evbe ve Çaḫçerān muña bėrdiler. Bedī‘üzzamān Mīrzā, Muẓaffer Mīrzā kim şerīklig bādşāh boldılar, Bedī‘üzzamān Mīrzā ėşikide bu ṣaḥib-iḫtiyār ėdi. Muẓaffer Mīrzā ėşikide Muḥammed Burunduḳ Barlas ṣaḥib-iḫtiyār ėdi. Egerçi merdānelıġı bar ėdi, velī bir nėme tėlberek ve ġol kişi ėdi. Tėlbe ve ġol bolmas[a], mundaḳ ḫoş āmedni ḳabūl ḳılıp özini rüsvā ḳılur mu? Tafṣīli budur kim Herī’de mundaḳ kim i‘tibār u iḫtiyār boldı, bir nėçe şeyḫ ü mollā aña kėlip dėrler kim “Ḳuṭb bizniñ bile iḫtilāṭ ḳıladur. Sėñe Hizbrullāh laḳab boldı. Sėn Özbek’ni alġundur.” Bu ḫoş āmedni ınanıp boynıġa fūṭa salıp şükrler ḳılıptur. Bādġīs nevāḥīside [173a] Şeybānī Ḫān kim mīrzālarnıñ üstige kėlip birini birige ḳoşġalı ḳoymay bastı, Zū’l Nūn yüz yüz ėlligçe kişi bile Ḳara Ribāṭ’ta Şeybānī Ḫān rūberūsıda uşbu sözge Çın tutup turdı. Ḳalın kişi yėtken bile alıp oḳ tėprediler. Zū’l Nūn’nı alıp öltürdiler. Pāk-meẕheb kişi ėdi. Namāznı terk ḳılmas ėdi. Artuḳı namāzlar hem ḫayli öter ėdi. Şaṭrancġa köp meş‘ūf ėdi. Ėl bir ėlig bile oynasa ol iki bile ėlig oynar ėdi. Her nėçük köñli tiler oynar ėdi. İmsāk u ḫisset ṭabī‘atıda ġālib ėdi. Yana Derviş ‘Alī Bėg ėdi. ‘Alī Şīr Bėg’niñ toḳḳan inisi ėdi. Nėçe maḥall Belḫ’niñ ḫükūmeti munda ėdi. Belḫ’de yaḫşı bėglikler ḳıldı. Tīzemaġz u bī-hünerraḳ kişi ėdi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā evvel Ḳunduz ve Ḥiṣār üstige kėlgende tīzemaġzlıġıdın tutturdılar. Belḫ ḫükūmetidin ma‘zūl boldı. Tārīḫ-i toḳḳuz yüz on altı

mėn Ḳunduz kėlgende mėniñ ḳaşımġa kėlip ėdi. Mesḫ u mebhūṭ ėdi, bėglik ḳābiliyyetidin dūr ve içkilik ṣalāḥiyyetidin mehcūr ġālibā ʻAlī Şīr Bėg vāsıṭasıdın munça riʻāyet tapḳandur. Yana Moġul Bėg ėdi. Nėçe maḥall Herī ḥükūmeti anda ėdi. Soñra Esterābād'nı bėrdiler. Esterābād'tın ʻIrāḳ'ḳa Yaʻḳūb Bėg ḳaşıġa ḳaçıp bardı. Yetimçe kişi ėdi. Hemīşe ḳumār ḳılur ėdi. Yana Seyyid Bedir ėdi. Bisyār zor ve asru şīrīn-ḥarekāt kişi [173b] ėdi. ʻAceb ṣaḥib-uṣūl kişi ėdi; ġarīb ḫūb raḳṣ ḳılur ėdi, ġayr-ı mükerrer raḳṣ ḳılur ėdi, ġālibā ol raḳṣ anıñ iḫtirāʻi ėdi. Hemīşe Mīrzā mülāzemetide bolur ėdi. Dāyim ḫerīf-i şarāb ve hem-ṣoḥbeti ėdi. Yana İslīm Barlas ėdi. Türk kişi ėdi. Ḳuşçılıġını yaḫşı bilür ėdi. Baʻżı işlerni ṭavrī ḳılur ėdi. Otuz ḳırḳ batman küç yay bile ney atıp taḫtadın ötkerür ėdi. Ḳabaḳ meydānıda meydān başıdın çapıp yaynı tüşürüp ḳurup atıp ḳabaḳnı urar ėdi. Yana zihgīrni bir ḳarı, bir yarım ḳarı rişteġa bağlap rişteniñ yana bir uçını bir yıġaçḳa bağlap alur ve bu ḥālette oḳnı atıp zihgīrdin ötkerür ėdi. Mundaḳ ġarīb işleri ḫayli bar ėdi. Hemīşe mülāzemet ḳılur ėdi. Her ṣoḥbette bar ėdi. Yana Sulṭān Cüneyd Barlas ėdi. Soñralar Sulṭān Aḥmed Mīrzā ḳaşıġa kėlip ėdi. Bu Sulṭān Cüneyd Barlas'nıñ kim bu tārīḫde Cūnpūr ḥükūmeti şirket bile aña taʻalluḳdur atasıdur. Yana Şeyḫ Ebū Saʻīd Ḫān Dermeyān ėdi. Bilmen bir uruşta mīrzāġa at kėltürüp müdīr, ya mīrzāġa ḳaṣd ḳılġan ġanimnı defʻ ḳılıp mudur ol cihettin bu laḳab bile mülaḳḳab boluptur. Yana Bihbūd Bėg ėdi. Burunlar çehre çergeside ḫidmet ḳılur ėdi. Mīrzānıñ ḳazaḳlıḳlarıda [174a] ḫidmeti yaḳıp Bihbūd Bėg'ge bu ʻināyetni ḳılıp ėdi kim tamġada ve sikkede anıñ atı ėdi. Yana Şeyḫim Bėg ėdi Süheylī taḫalluş ḳılur üçün Şeyḫim Süheylī dėrler ėdi. Bir ṭavr şiʻr aytur ėdi. Ḳorḳḳu dėk elfāẓ u maʻānī derc ḳılur ėdi anıñ ebyātıdındur:

Şeb-i ġam girdbād-ı āhım ez cā burd gerdūnrā/ Firu burd ejdehā-yı seyl-i eşkem rubʻ-i meskūnrā[80]

Meşhūrdur kim bir ḳatla bu beytni Mevlānā ʻAbdurraḥmān Cāmī'ni[ñ] ḫidmetide oḳuptur. Mevlānā aytıpturlar kim "Mīrzā, şiʻr ayta siz, ya ādem ḳorḳuta siz?" dīvān tertīb ḳılıp ėdi. Meşnevīyyātı hem bar. Yana Muḥammed Velī Bėg ėdi. Velī Bėg'niñ kim meẕkūr boldı anıñ oġlı ėdi. Āḫirler Mīrzā ḳaşıda uluḳ bėg bolup ėdi. Bāvücūd

[80] "Gam gecesinde ahlarımın sesi göğü yerinden oynattı; gözyaşlarımın selinin ejderhası, dünyanın insanlara mesken olan kısmını yuttu." Arat, age, s. 345.

kim uluḳ bėg ėdi, hergiz ḫidmetini terk ḳılmas ėdi. Kėçe ve kündüz ėşikte yastanıp ėdi, andaḳ kim aşı ve şılanı dāyim ėşikte oḳ tartılur ėdi. Mundaḳ mülāzemet ḳılur kişi muḳarrerdür kim andaḳ ri'āyet tapḳay. 'Aceb belāyīdür bu zamānda birev kim bėg ataydı kėynide bėş altı kāl u kūrnı kördü, teklīfler bile ėşikke kėltürmek kėrek. Ol nev' mülāzemet ḫod ḳandadur? Özlerniñ bī-devletlıġı ėken Muḥammed Velī Bėg'niñ aşı ve şılanı yaḫşı ėdi. Nökeri pür-şaḳḳ u renge saḫlar ėdi. Faḳīr ü miskīnge [174b] öz ėligi bile ġalebe ḫayr ḳılur ėdi. Fuḥş-gūy u bed-zebān kişi ėdi. Tārīḫ-i toḳḳuz yüz on yėtide mėn Semerḳand'nı alġanda Muḥammed Velī Bėg ve Dervīş 'Alī Kitābdār mėniñ ḳaşımda ėdiler. Ol vaḳt iflīc bolup ėdi, nė sözide meze bar ėdi, nė özide munça ri'āyet ḳābili ėmes ėdi ġālibā ḫidmet anı ol mertebeġa yėtkürgendür. Yana Bābā 'Alī Ėşik Aḳa ėdi. Evvel 'Alī Şīr Bėg ri'āyet ḳılıp bėglik mertebesiġa yėtkürüp ėdi. Yūnus 'Alī, kim bu tārīḫde mėniñ ḳaşımda bėg ü muḳarreb ü içkidür, ẕikri mükerrer kėlgüsidür, munıñ oġlıdur. Yana Bedreddīn ėdi. Burun Sulṭān Sa'īd Mīrzā'nıñ ṣadrı Mīrek 'Abdurraḥīm ḳaşıda ėdi. Ḫayli cüst u çespān ėgendür. Dėrler kim yėtti attın saçraġandur. Bu ve Bābā 'Alī muṣāḥibler ėdiler. Yana Ḥasan 'Alī Celāyir ėdi. Aṣıl atı Ḥüseyn Celāyır'dur, velī Ḥasan 'Alī'ġa meşhūrdur. Atası 'Alī Celāyır'nı Bābur Mīrzā ri'āyet ḳılıp bėg ḳılġandur. Soñra Yādigār Muḥammed Mīrzā Herī'ni alġanda 'Alī Celāyır'dın uluḳraḳ kişisi yoḳ ėdi. Ḥasan 'Alī Celāyir, Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ḳaşıda ḳuş bėgi ėdi. Şā'ir ėdi. Ṭufeylī taḫalluş ḳılur ėdi. Ḳaşīdeni bisyār yaḫşı aytur ėdi. Öz zamānıda ḳaşīdede serāmed ėdi. Tārīḫ-i toḳḳuz yüz on yėttide kim Semerḳand'nı aldım, mėniñ ḳaşımġa kėldi. Bėş altı yıl mėniñ ḳaşımda boldı. Mėniñ atımġa hem yaḫşı ḳaşīdeler ayttı. Bī-bāk u mütlif [175a] kişi ėdi. Çehre saḫlar ėdi. Hemīşe nerd oynar ėdi. Ḳumār ḳılur ėdi. Yana Ḫ^{w}āce 'Abdu'llāh Mervārī ėdi. Burun ṣadr ėdi. Soñra içki vü muḳarreb ü bėg bolup ėdi. Pür feżāyil kişi ėdi. Ḳānūnnı ança kişi çalmaydur. Ḳānūnda girift ḳılmaḳ munıñ iḫtirā'ıdur. Ḫuṭūṭnı ḫūb bitir ėdi. Ta'liḳni ḫūbrāḳ bitir ėdi. İnşānı ḫūb ḳılur ėdi. Ḫoş-ṣoḥbet kişi ėdi. Şi'r aytur ėdi. Bėyānī taḫalluş ḳılur ėdi. Şi'ri özge ḫaysiyyetiġa baḳa köp fırudtur ėdi, velī şi'rni ḫūb tanır ėdi. Fāsıḳ u bī-bāk ėdi. Fısḳnıñ şe'āmetidin ābile marażıġa giriftār bolup ėlig ayaḳdın ḳalıp nėçe yıl türlüg türlüg 'azāb u meşaḳḳatlar tartıp uşbu

beliyye bile oḳ ʻālemdin naḳl ḳıldı. Yana Muḥammed Seyyid Urus ėdi. Urus Arġun, kim Sulṭān Ebū Saʻīd Mīrzā taḫt alġanda uluḳ ve iḫtiyār bėg ol ėdi, munıñ atasıdur. Ol zamānda yaḫşı atışlıḳ yigitler bar ėdi. Ol serāmedlerdin biri budur. Yayı ḳatıḳ, oḳı uzun, [b]ėrk atışlıḳ ve yaḫşı atışlıḳ ėgendür. Andıḫūd ḥükūmeti nėçe maḥallar anda ėdi. Yana Mīr Mīrāḫūr ėdi. Bu oldur kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'ġa kişi yiberip Yādigār Muḥammed Mīrzā'nıñ ġāfillıġıda üstige kėltürdi. Yana Seyyid Ḥasan Oġlaḳçı ėdi. Seyyid Oġlaḳçı'nıñ oġlı Seyyid Yūsuf Bėg'niñ inisi ėdi ve Mīrzā Ferruḫ atlıḳ ḥaysiyyetlıḳ ve ḳābiliyyetlıḳ oġlı [175b] bar ėdi. Tārīḫ-i toḳḳuz yüz on yėttide mėn Semerḳand'nı alġanda mėniñ ḳaşımġa kėlip ėdi. Şi'rni egerçi kem aytıp ėdi, velī ṭavrī aytur ėdi. Usṭurlāb u nücūmnı yaḫşı bilür ėdi. Yaḫşı ṣoḥbeti ve iḫtilāṭı hem yaḫşı ėdi. Bir nėme bedṣarāb ėdi. Ġacdevān uruşıda öldi. Yana Tėñriberdi Samançı ėdi. Türk merdāne ve ḳılıçlıḳ bėg ėdi. Belḫ ėşikide Naẓar Bahādır atlıḳ Ḫüsrev Şāh'nıñ uluḳ nökerni yaḫşı çapḳulap aldı, nėçük kim meẕkūr boldı. Yana bir nėçe Türkmen bėgleri ėdi kim Mīrzā ḳaşıġa kėlip ri'āyet tapıp ėdiler. Burun kėlgen bir 'Alī Han Bayındır ėdi. Yana Esad Bėg ve Tehemten Bėg ėdi. Bular aġa-ini ėdiler. Tehemten Bėg'niñ ḳızını Bedī'üzzamān Mīrzā alıp ėdi kim Muḥammed Zamān Mīrzā andındur. Yana İbrāhīm Çaġatay ėdi. Yana Emīr 'Ömer Bėg ėdi. Soñralar Bedī'üzzamān ḳaşıda bolur ėdi. Merdāne ve Türk ve yaḫşı kişi ėdi. Ebū'l Feṭḥ atlıḳ bir oġlı 'Irāḳ'dın mėniñ ḳaşımġa kėldi. Bu tārīḫde hem bardur. Bisyār sust ü bī-cür'et ve bolumsızdur anıñ dėk atadın, munıñ dėk oġlı. Soñra kėlgenlerdin kim Şāh İsmā'il 'Irāḳ ve Āzerbāycān'ġa mutaṣarrıf bolġanda andın Ḫorāsān kėlip ėdiler bir 'Abdu'l Bāḳī Mīrzā ėdi. Timur Bėg neslidindür, Mīrānşāhī'dür. Burundın bularnıñ nesli ol vilāyetlerġa barıp salṭanat dā'iyesini başlarıdın [176a] çıḳarıp ol bādṣāhlarġa mülāzemet ḳılıp ri'āyet tapa kėlgendürler. Bu 'Abdu'l Bāḳī Mīrzā'nıñ 'emmi Timur 'Oṣman Ya'ḳūb Bėg ḳaşıda uluḳ ve mu'teber bėg ėgendür. Bir nevbet Ḫorāsān üstige ḳalın çerig ḳoşup yibermek ḫayāl hem ḳılġandur. 'Abdu'l Bāḳī Mīrzā kėlgeç Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā hem yaḫşı ri'āyetini ḳılıp küyev ḳılıp Sulṭānım Bėgim'ni kim Muḥammed Sulṭān Mīrzā'nıñ anası ėdi, bėrdi. Yana soñra kėlgenlerdin Murād Bėg Bayındırī ėdi. Sudūr bir Mīr Serberehne ėdi. Andicān'nıñ

kėntleridindür ġālibā müteseyyidür. Bisyār ḫoş-ṣoḥbet ü ḫoş-ṭab‘ u şīrīn kelām kişi ėdi. Ḫorāsān fużulāsı ve şu‘arāsı ḳaşıda anıñ daḫli ve sözi mu‘teber ve sened ėdi. Emīr Ḥamza ḳaṣīdesiniñ muḳābeleside ‘ömri żāyi‘ ḳılıp uzun uzaḳ yalġan ḳıṣṣa bağlaptur. Bu emr muḫālif-i ṭab‘ u ‘aḳldur. Yana Kemāleddīn Ḥüseyn Gāzürgehī ėdi. Egerçi ṣūfī ėmes ėdi, mutaṣavvıf ėdi. ‘Alī Şīr Bėg ḳaşıda mundaḳ mutaṣavvıflar yıġılıp vecd ü semā‘ ḳılurlar ėgendür. Ekşeridin munıñ uṣūlı yaḫşıraḳ ėgendür ġālibā sebeb-i ri‘āyeti uṣūlı boluptur. Özge dėk ḥaysiyyeti yoḳ ėdi. Bir taṣnīfi bar Meclisü’l- uṣṣāḳ atlıḳ. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ atıġa bağlap bitiptür. Bisyār sust ve ekşeri yalġan ve bī-meze yalġan [176b] bī-edebāne ḥarfler bitipdür andaḳ kim ba‘żıdın tevehhüm-i küfrdür, nėçük kim ḫayli enbiyānı [‘aleyhimü’l selām] ve evliyānı mecāzī ‘āşıḳlıḳḳa mensūb ḳılıp her ḳaysıġa ma‘şūḳ u maḥbūbī peydā ḳılıptur. Yana bu ‘aceb gölāne emrīdür kim dībāçede Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā “Özümniñ taḫrīr ü taṣnīfidür” dėp bitipdür, kitāb arasıda kėltürülgen Kemāleddīn Ḥüseyn eş‘ār u ġazeliyyātınıñ başıda tamām “li-muḥarririhi” bitipdür. Uşbu Kemāleddīn Ḥüseyn’niñ ḫoş āmedidin Zū’l Nūn Arġun Hizibrullāh’ġa mülaḳḳab boldı.

Vüzerā

Bir Mecdeddīn Muḥammed ėdi. Şāhruḫ Mīrzā’nıñ yek ḳaleme dīvānı Ḫ^{w}āce Pīr Aḥmed Ḫānī’niñ oġlı ėdi. Burunlar Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ dīvānıda ḥāṭırḫ^{w}āh tertīb ü nesaḳı yoḳ ėdi. İsrāf ü itlāf bisyār bolur ėdi, nė ra‘iyyet ma‘mūr ėdi, nė sipāhī şākir. Ol furṣatta Mecdeddīn Muḥammed Pervāneçi ėdi. Mīrek dėrler ėdi. Mīrzā’ġa azraḳ yarmaḳ mühimm bolup dīvānīlerdin tilegende dīvānīler “Yoḳtur, ḥāṣıl bolmas” dėp cevāb bėrürler. Mecdeddīn Muḥammed ḥāżır ėgendür. Tebessüm ḳılur. Mīrzā cihet sorsa ḫalvet ḳılıp köñlidekini ‘arż ḳılıp dėr kim “Mīrzā şarṭ ḳılsalar mėniñ ėligimni ḳavī ḳılıp sözümdin ḳılmasalar, az furṣatta andaḳ ḳılay kim bolġay vilāyet [177a] ma‘mūr u ra‘iyyet şākir ḫizāne mevfūr u sipāhī vāfir bolġay. Mīrzā hem anıñ dilh^{w}āhı ‘ahd ü şarṭ ḳılıp tamām Ḫorāsān memālikide anı iḫtiyār ḳılıp cem‘ mühimmātnı anıñ ‘uhdesiġa ḳıldı. Bu hem imkānı barıça sa‘y u ihtimām ḳılıp az furṣatta sipāhī vü ra‘iyyetni rāżī vü şākir ḳıldı. Ḫizāneġa hem vāfir yarmaḳlar tüşürdi. Vilāyetni ma‘mūr u ābādān ḳıldı, velī atışlıḳ ‘Alī Şīr Bėg başlıġ cemī‘ bėgler

ve ehl-i manṣıb bile żıddāne ma‘āş ḳıldı. Bu cihettin barça anıñ bile yaman boldılar. Sa‘y iġvā ḳılıp Mecdeddīn Muḥammed’ni tutturup ma‘zūl ḳıldılar. Anıñ ornıġa Niẓāmü’l Mülk dīvān boldı. Nėçe maḥalldın soñ Niẓāmü’l Mülk’ni hem tutturup öltürüp Ḫʷāce Efḍal’ni ‘Irāḳ’dın kėltürüp dīvān ḳıldılar. Mėn Kābil kėlgen furṣatta Ḫʷāce Efḍal’ni bėg ḳılıp ėdiler. Dīvānda hem mühr basar ėdi. Yana Ḫʷāce ‘Aṭā ėdi. Egerçi alar dėk ṣāḥib manṣıb u dīvān ėmes ėdi, velī cemī‘ Ḫorāsānāt’ta Ḫʷāce ‘Aṭā’nıñ bī-meşvereti hīç mühimm fayṣal tapmas ėdi. Muttaḳī vü namāz-güzār ü mütedeyyin kişi ėdi. Meşġūllıġı hem bar ėgendür. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ tevābi‘ ü levāḥıḳı bular ėdi kim meẕkūr boldı, Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ [177b] zamānı ‘aceb zamānī ėdi. Ehl-i faẕl u bī-naẓīr ėldin Ḫorāsān, bī-taḫṣīṣ Herī şehri memlū ėdi. Her kişiniñ kim bir işke meşġūllugı bar ėdi, himmeti vü ġarażı ol ėdi kim ol işni kemālġa yėtkürgey. Bu cümledin bir Mevlānā ‘Abduraḥmān Cāmī ėdi kim ẓāhir ü bāṭın ‘ulūmıda ol zamānda ol miḳdār kişi yoḳ ėdi. Şi‘r ḫod u ma‘lūmdur. Mollānıñ cenābı andın ‘ālīraḳdur kim ta‘rīfḳa iḥtiyācı bolġay ġāyetaş ḥāṭırġa kėçti kim bu muḥaḳḳar eczāda teyemmün ü teberrük cihetidin alarnıñ atları meẕkūr ve şemme ṣıfatlarıdın mesṭūr bolġay. Yana Şeyḫü’l-İslām Seyfeddīn Aḥmed ėdi. Mevlānā Sa‘deddīn Teftāzānī’niñ neslidindür. Andın Herī, Ḫorāsān memālikide şeyḫü’l-islām bola kėlgendür. Bisyār dānişmend kişi ėdi. ‘Arabiyye ‘ulūmını ve naḳliyye ‘ulūmını ḫūb bilür ėdi. Bisyār muttaḳī vü mütedeyyin kişi ėdi. Egerçi Şāfi‘ī meẕheb ėdi meẕāhibni ri‘āyet ḳılur ėdi. Dėrler kim yėtmiş yılġa yavuḳ cemā‘at namāzını terk ḳılmaydur. Şāh İsmā‘il, Herī’ni alġanda şehīd ḳıldı. Alarnıñ neslidin kişi ḳalmadı. Yana Mevlānā Şeyḫ Ḥüseyn ėdi. Egerçi Mollā Şeyḫ Ḥüseyn’niñ ẓuhūr u teraḳḳīsi Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ zamānıda ėgendür, çün Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā zamānıda hem bar ėgendür, ol cihetdin [178a] meẕkūr boldı. Ḥikemiyyāt u ‘aḳlıyyāt u kelām ‘ilmni ḫūb bilür ėdi. Az elfāẓda köp söz tapıp diḳḳat bile güft u gū ḳılmaḳ anıñ iḫtirā‘ıdur. Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā’nıñ zamānıda bisyār muḳarreb ü iḫtiyār ėdi. Cemī‘ memālik mühimmātıda anıñ daḫli bar ėdi. İḫtisāb ḫod andın yaḫşıraḳ kişi ḳılġan ėmestür. Şu cihettin kim Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā ḳaşıda muḳarreb ėgendür, Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ zamānıda mundaḳ bī-naẓīr kişige ihānetler yėtkürdiler. Yana Mollāzāde

Mollā ‘Oṣmān ėdi. Kābil tümenleridin Lühüger tümeniniñ Çarḫ kėntidindür. Uluġ Bėg Mīrzā zamānıda on tört yaşıda ders aytḳan üçün “mollā māder-zād” dėrler ėrgendürler. Semerḳand’dın barıp Ka‘be’ni ṭavāf ḳılıp Herī’ge kėlgende Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā men‘ ḳılıp saḫladı. Bisyār dānişmend kişi ėdi. Ol zamānda ança dānişmend kişi yoḳ ėdi. Dėrler kim ictihād mertebesiġa yėtkendür, velī ictihād ḳılmaydur. Andın menḳūldur kim dėr ėrmiş “Kim kişi bir nėmeni kim ėşitti yana nėçük unutur?” Ḳavī ḥāfıẓası bar ėgendür. Yana Mīr Murtāż ėdi. Ḥikemiyyāt u ma‘ḳūlātnı yaḫşı bilür ėdi. Anıñ üçün bu laḳab bile mülaḳḳab boluptur kim bisyār [178b] rūze tutar ėgendür. Şaṭrançġa köp za‘fı bar ėgendür. Bu mertebede kim eger iki ḫerīf uçrasa biri bile şaṭranç oynap yana biriniñ ėtekini tutup olturur ėgendür kim kėtmegey dėp yana Mollā Mes‘ūd Şīrvānī ėdi. Yana Mollā ‘Abdu’l Ġafūr, Lār Mevlānā ‘Abdurraḥmān Cāmī’niñ hem mürīdi hem şāgirdi ėdi. Mollānıñ ekṣer muṣannefātını mollā ḳaşıda ötkerip ėdi. Nefeḥātḳa şerḥ yosunluḳ bir nėme bitiptür. ‘Ulūm-ı ẓāhirīġa bisyār müstaḥżır ėdi. Bāvücūd-ı ‘ulūm-ı ẓāhirī, ‘ulūm-ı bāṭınīdin hem behremend ėdi. ‘Aceb bī-ta‘ayyun u bī-tekellüf kişi ėdi. Herkimni mollā dėseler, anıñ allıda cüzv tartmaḳdın ‘ārī[81] yoḳ ėdi. Herī’de dervīş nişān bėrseler, anıñ ḳaşıġa yėtmegünçe ḳarārı yoḳ ėdi. Mėn Ḫorāsān barġanda Mollā ‘Abdu’l Ġafūr marīż ėdi. Mollānıñ mezārını ṭavāf ḳılġanda Mollā ‘Abdu’l Ġafūr’nıñ iyādetiġa barıp ėdim. Mollānıñ medreseside ėdi. Nėçe kündin soñ uşol maraż bile oḳ naḳl ḳıldı. Yana Mīr Cemāleddīn Muḥaddiṣ ėdi. Ḥadīṣ ‘ilmini Ḫorāsān’da ança bilür kişi yoḳ ėdi. Ḫayli mu‘ammerdür. Bu tārīḫḳaça tirig ėdi. Yana Mīr ‘Aṭā’ullāh Meşhedī ėdi. ‘Arabiyyet ‘ilmini yaḫşı bilür ėdi. Ḳāfiyede bir Fārsī risāle bitiptür. ‘Aybı bu durur kim emsile üçün tamām özinīñ ebyātını [179a] kėltürüptür. Yana her beytidin burun “çunān kiderīn beyt-i bende[82],” lafẓını lāzım tutuptur. Ḳāfiye risāleside ba‘żı mu‘āriżları müvecceh daḫller ḳılıpturlar. Yana ṣanāyi‘-i şi‘rde *Bedāyi‘ü’l-ṣanāyi‘* atlıḳ risāle bitiptür. Ḫayli yaḫşı bitiptür. Meẕhebide inḥirāfı bar ėgendür. Yana Ḳāḍīlıḳ’nı ḫūb ḳıldı. Fıḳhda bir Fārsī risāle bitiptür. Ṭavr risāledür. Yana her mażmūn bile iḳtisāb üçün āyāt-ı kelāmnı cem‘ ḳılıptur. Murġab’ta mīrzālar bile

[81] Thackston, “ārı” olarak okumuştur.
[82] Bendenizin bu beytinde olduğu gibi…

mülāḳāt ḳılġanda Ḳāḍī İḫtiyār ve Muḥammed Mīr Yūsuf bile kėlip mėni kördiler. Bāburī ḫaṭṭıdın sor çıḳtı. Müfredātnı tiledi. Bitidim. Uşol meclisde müfredātnı oḳup ḳavā'idini tilep nėmeler bitidi. Yana Mīr Muḥammed Yūsuf ėdi. Şeyḫü'l-islāmnıñ şākirdi ėdi. Soñra şeyḫü'l-islām öziniñ yėride anı neseb ḳıldı. Ba'żı meclisde şeyḫü'l-islām Ḳāḍī İḫtiyār yoḳḳarı olturur ėdi, ba'żı meclisde bu. Soñralar sipāhīlıḳ bile serdārlıḳ işige andaḳ meftūn u meş'ūf ėdi kim bu iki işdin özge anıñ elfāẓıdın nė 'ilm ma'lūm bolur ėdi ve anıñ kelāmıdın nė fehm mefhūm egerçi her ikisindin naṣīb ü behresi yoḳ ėdi. 'Āḳıbet uşbu daġdaġalardın māl u cānı ve ḫānumānı berbād bardı. Şī'ī ėgendür. Şu'arādın. Bu cem'niñ hem serāmed ü serdefteri [179b] Mevlānā 'Abdurraḥmān Cāmī ėdi. Yana Şeyḫim Süheylī ve Ḥasan 'Alī Ṭufeylī Celāyir ėdi kim atları ve ṣıfatları Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ bėgleri ve içkileri cergeside meẕkūr u mesṭūr boldı. Yana Āṣafī ėdi. Vezīrzāde üçün Āṣafī taḫalluṣ ḳılıptur. Şi'ri reng ü müftīdin ḫālī ėmestür, egerçi 'ışḳ u ḥāldin bī-behredür. Öziniñ da'vāsı bu ėdi kim "Mėn hergiz hīç ġazelimni yıġışturmaḳ vādīside bolmadım" ġālibā tekellüf bolġay. Bu ġazeliyyātnı inisi ya ḳarābeti cem' ḳılıptur, ġazeldin özge nev' şi'r kem aytıptur. Mėn Ḫorāsān barġanda mülāzemet ḳılıp ėdi. Yana Bennāī ėdi. Herīlig'dür. Atası Üstād Muḥammed ser-bennā üçün mundaḳ taḫalluṣ ḳılıptur. Ġazelide reng ü ḥāl bardur. Dīvān tertīb ḳılıptur. Meşnevīleri hem bar. Bir meşnevīsi bar, meyveler bābıda, müteḳārib baḥride. Bī-muḥaṣṣal nėme dėptür, bī-kārī ḳılıptur. Yana bir muḫtaṣar meşnevīsi bar, ḫafīf bahride. Yana bir uluġraḳ meşnevīsi bar, ol hem ḫafīf baḥride. Bu meşnevīni soñralar tüketip ėdi. Burunlar mūsīḳīdin bī-ḫaber ėgendür. Bu cihettin 'Alī Şīr Bėg ṭa'n ḳılur ėgendür. Bir yıl Mīrzā, Merv'ġa ḳışlay barġanda 'Alī Şīr Bėg hem barur. Bennāī Herī'ge ḳalur. Ol ḳış mūsīḳī meşk ḳılur. Yazġaça ança bolur kim işler baġlar. Yaz Mīrzā, Herī'ge [180a] kėlgende ṣavt u naḳş ötkerür. 'Alī Şīr Bėg ta'accüb ḳılıp taḥsīn ḳılur. Mūsīḳīde ṭavr işler baġlaptur. Ol cümledin bir naḳşı bar, Nuḥ Reng'ġa mevsūm. Toḳḳuz rengniñ tükenişi ve naḳşınıñ yillesi rāsttadur. 'Alī Şīr Bėg'ge ḫayli mu'āriż ėgendür. Bu cihettin ḫayli cefālar tarttı. Āḫir tura almay 'Irāḳ ve Āzerbāycān'ġa Ya'ḳūb Bėg ḳaşıda bardı. Ya'ḳūb Bėg ḳaşıda yaman ėmes ėdi. Ḫerīf-i meclis bolup ėdi. Ya'ḳūb Bėg ölgendin soñ ol vilāyetlerde

turmay Herī'ge kėldi. Henüz ẕerāfet ü ta'arrużı bar ėdi. Ol cümledin biri budur kim bir kün şaṭranç mecliside 'Alī Şīr Bėg ayaġını uzatur. Bennāī'niñ kötige yėtkür. 'Alī Şīr Bėg muṭāyebe bile dėr kim *'Aceb belīnīst Dėr Herī eger pāy derāz mīkunī, be kūn-i şā'ir mīrased. Bennāī dėr kim "Eger cem' mīkunī hem be kūn-i şā'ir mīrased.*[83]" Āḫir bu ẕerāfetleridin yana Herī'din Semerḳand 'azīmeti ḳıldı. 'Alī Şīr Bėg'ge ḳalın nėmeler iḫtirā' ḳılıp ėdi ve yaḫşı nėmeler iḫtirā' ḳılıp her kişi kim her işte bir nėme peydā ḳıldı ol nėmeniñ revāc revnaḳı üçün 'Alī Şīr Bėg, 'Alī Şīrī dėr ėdi. Ba'żı ẕerāfet bile 'Alī Şīr Bėg'ge isnād ḳılurlar ėdi, nėçük kim 'Alī Şīr Bėg ḳulaġ aġrıġıda yaġlıḳ baġlaġan üçün ḫatunlar kök yaġlıḳnı ḳıyıḳ baġlaġannı "nāz-ı 'alī şīrīn" at ḳoydılar. Bu cümledin Bennāī, Herī'din 'azīmet ḳılur [180b] vaḳt èşeki üçün pālānduzġa ġayr-i mükerrer pālānī buyurur. Atını 'alī şīrī meşhūr boldı. Yana Seyfī Buḫārī ėdi. Fi'l-cümle mollālıġı bar ėdi. Oḳuġan kitāblarnıñ mufaṣṣalını ėlge körsetip mollālıġnı iṯbāt ḳılur ėdi. Dīvān tertīb ḳılıptur. Yana dīvānı hem bar kim cemī' ḥarf egerler üçün aytıpdur. Meṯelni köp atıptur. Meṯnevīsi yoḳtur, nėçük kim bu ḳıṭ'ası aña dāldur:

Meṯnevī gerçi sünnet şi'rest/ Mėn ġazel farż-ı 'ayn mīdānem
Penc beytī ki dilpezīr buved/ Bihter ez Ḫamseteyn mīdānem[84]

Bir Fārsī 'arūzı bar. Bisyār kem-süḫāndur; bir ḥisāb bile asru pür-sühāndur. Kem-sühān bu ma'nā bile kim kėreklig nėmelerni bitimeydür; pür-sühān bu ma'nā bile kim rūşen ü ẓāhir kelimelerni nükte vü 'rābıġaça bitiptür. Çaġırnı yaman içer ėgendür. Bed-şarāb ėgendür. Muḥkem ḍarb-ı muştı bar ėgendür. Yana 'Abdu'llāh Meṯnevī güy ėdi. Cām'dındur. Mollānıñ ḫ^{w}āher-zādesi bolur. Taḫalluṣı Hātifī ėdi. Ḫamse muḳābeleside meṯnevīler aytıptur. *Heft Peyker* muḳābeleside aytḳan meṯnevīsiġa *Heft Munẓar* at ḳoyuptur. *İskendernāme* muḳābeleside *Timurnāme* aytıptur. Bu meṯnevīleridin Leylī vü Mecnūn meşhūrraḳdur, egerçi leṭāfeti şöhretiçe yoḳtur. Yana Mīr Ḫüseyn Mu'ammāī ėdi. Ġālibā mu'ammāni ança hīçkim aytḳan ėmes. Hemīşe evḳātı mu'ammā fikriġa maṣrūf ėgendür. 'Aceb faḳīr ü nā-murād u bī-

[83] "Şaşılacak şeydir ki Herat'ta ayağını uzatsan mutlaka bir şairin arkasına ulaşır der, Bennāî, eğer geri çeksen yine bir şairin arkasına ulaşır." Arat, age, s. 352.
[84] "Vākıa mesnevi şiirin sünnetidir, ben gazeli farz-ı ayın bilirim; gönlü teşhir eden beş beyit, iki hamseden iyidir." Arat, age, s. 353.

bed kişi ėgendür. [181a] Yana Mollā Muḥammed Bedaḫşī ėdi. İşkemiş'dindür. İşkemiş, Bedaḫşān dāḫili ėmes, 'acebdür kim Bedaḫşī taḫalluṣ ḳılıptur. Şi'ri bu meẕkūr bolġan şā'irlerniñ şi'riçe yoḳtur. Mu'ammāda risāle bitiptür. Mu'ammāsı hem ḫayli yaḫşı ėmes. Ḫoş-ṣoḥbet kişi ėdi. Semerḳand'ta maña mülāzemet ḳılıp ėdi. Yana Yūsuf Bedī'ī ėdi. Ferġāna vilāyetidindür. Ḳaşīdeni yaman aytmas ėgendür. Yana Āhī ėdi. Ġazelni ṭavrī aytur ėdi. Soñralar İbn-i Ḥüseyn Mīrzā ḳaşıda bolur ėdi. Ṣāḥib dīvāndur. Yana Muḥammed Ṣāliḥ ėdi. Çāşnīlıḳ ġazelleri bar, egerçi hem-vārlıġı çāşnīsiçe yoḳtur. Türkī şi'ri hem bar; yaman aytmaydur. Soñra Şeybānī Ḫān ḳaşıġa kėlip ėdi. Fi'l-cümle ri'āyet ḳılıp ėdi. Şeybānī Ḫān'nıñ atıġa bir Türkī meşnevī bitiptür, remel-i meseddes maḫbūn veznide kim Sübha vezni bolġay. Bisyār sust ü fırudtur. Anı oḳuġan kişi Muḥammed Ṣāliḥ'niñ şi'ridin bī-i'tiḳād bolur. Bir yaḫşı beyti budur:

Boldı Tenbel'ġa vaṭan Ferġāna/ Ḳıldı Ferġāna'nı Tenbelḫāne

Andicān vilāyetini "Tenbelḫāne" hem dėrler. Ol meşnevīde munça beyt ma'lūm ėmes kim bolġay. Şerīr ü ẓālim, ṭab' u bī-raḥm kişi ėdi. Yana Şāh Ḥüseyn Kāmī ėdi. Munıñ şi'rleri hem yaman ėmes. Ġazel-gūydur. Ġālibā dīvānı hem bardur. Yana Hilālī ėdi. Bu tārīḫde hem bardur. Ġazelleri hem-vār u rengīn ü kem-ḫadşedür. Dīvānı bardur. Bir meşnevīsi bar, ḫafīf baḥride, [181b] *Şāh u Derviş*'ḳa mevsūm. Egerçi ba'żı beytleri ṭavrī vāḳi' boluptur, velī bu meşnevīniñ mażmūnı ve üstüḫān-bendlıġı bisyār kāvāk u ḫarābtur. Şu'arā-yı ma-tekaddem 'ışḳ u 'āşıḳlıḳ üçün meşnevīler kim aytıpdurlar 'āşıḳlıḳnı ėrge ve ma'şūḳluḳnı ḫatunġa nisbet ḳılıpturlar. Hilālī dervīşni 'āşıḳ ḳılıptur ve şāhnı ma'şūḳ. Ebyātı kim şāhnıñ ef'āl u aḥvālide dėptür ḫāṣıl kim şāhnı Çelebi vü fāḥişe ḳılıptur. Öz meşnevīsiniñ maşlaḥatıġa bir yigitini ve yana şāh yigitini bisyār bī-ṣūrettur kim celebler ve fāḥişeler dėk ta'rīf ḳılġay. Bisyār ḳavī ḥāfıẓası bar ėmiş. Otuz ḳırḳ miñ beyt yādıda bar ėmiş. Dėrler kim *Ḫamseteyn*'niñ ekşer-i ebyātı yādıda bar. 'Arūz u ḳāfiye vü şi'r 'ilmiġa müstaḥżırdur. Yan Ehlī'dür, 'Āmmī'dür. Şi'rleri yaman ėmes. Dīvānı hem bardur. Ḫoşnivīslerdin. Egerçi ḫayli kişi bar ėdi, velī barınıñ serāmedi nesḫ-i ta'līḳde Sulṭān 'Alī Meşhedī ėdi. Mīrzā üçün 'Alī Şīr Bėg üçün ḳalın kitābetler ḳıldı. Her künde otuz beyt Mīrzā üçün ve yėgirme beyt 'Alī Şīr Bėg üçün biti[r] ėdi. Muṣavvirlerdin.

Behzād ėdi. Muṣavvirlıḳ işini bisyār nāzik ḳıldı, velī saḳalsız ėlniñ çehresiniñ yaman açadur: ġabġabını köp uluġ tartadur. Saḳallıḳ kişini yaḫşı çehresi guşāylıḳ ḳıladur. Yana Şāh Muẓaffer ėdi. Taṣvīri köp nāzik ḳılur [182a] ėdi. Teşḫīrni ḫod güẕerā nāzik ḳılur ėdi. Ḫayli ‘ömr tapmadı. Teraḳḳī maḥallıda oḳ ‘ālemdin bardı. Ehl-i naġmedin. Ḳānūnnı Ḫʷāce ‘Abdu’llāh Mervārī’çe kişi çalmas ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı. Yana Ḳul Muḥammed ‘Ūdī ėdi. Ġıçekni hem ḫūb çalur ėdi. Ġıçekke bu üç ḳıl taptı. Naġmedin ve ehl-i sāzdın hīçkim munça köp ve ḫūb peşrev baġlaġan ėmestür. Peşrevdin özge işlerde munça ėmestür. Yana Şeyḫī Nāyī ėdi: ‘Ūdnı ve ġıçekni hem ḫūb çalur ėgendür. On iki on üç yaşıdın beri neyni ḫūb çalur ėgendür. Bir nevbet Bedī‘üzzamān Mīrzā’nıñ ṣoḥbetide bir işni neydin ḫūb çıḳarur. Ḳul Muḥammed ġıçekde ol işni çıḳara almas. Dėr kim “Ġıçek nāḳış sāzdur.” Şeyḫī fi’l-ḥāl Ḳul Muḥammed’niñ ėligidin ġıçekni alıp ol işni ġıçekde ḫūb u pākīze çalur. Şeyḫī’din yana bir nėme rivāyet ḳıldılar. Naġamātḳa andaḳ müstaḥżır ėgendür kim her naġme kim ėşitse dėr ėgendür kim fulānīniñ fulān perdesi muña āhengdür, velī ḫayli iş baġlamaydur. Bir iki naḳşī andın dėrler. Yana Şāh Ḳulı Ġıçekī ėdi. ‘Irāḳī’dür. Ḫorāsān’ġa kėlip sāz meşk ḳılıp teraḳḳī ḳıldı. Ḫayli naḳş u peşrev ve işler baġlaptur. Yana Ḥüseyn ‘Ūdī ėdi. ‘Ūdnı mezelıḳ nėmeler aytur ėdi. ‘Ūdnıñ tārlarını yeke ḳılıp bu çalıptur. ‘Aybı bu ėdi ki bisyār nāz bile çalur ėdi. [182b] Şeybānī Ḫān bir nevbet sāz buyurup tekellüf ḳılıp hem yaman çalur hem öz sāzını kėltürmey yaramas sāz kėltürmey yaramas sāz kėltürür. Şeybānī Ḫān fehmler buyurur kim ṣoḥbette oḳ ġalebe gerdeniler urarlar. Şeybānī Ḫān’nıñ ‘ālemde bir yaḫşı işi kim bar budur fi’l-vāḳi‘ ḫūb barur. Uşmundaḳ nāzik merdeklerge mundın köprek sezā kėrek. Yana muṣanniflerdin Ġulām Şādī ėdi. Şādī Ḫʷānende’niñ oġlı ėdi. Egerçi sāz çalur ėdi, velī bu sāzendeler çergeside çalmas ėdi. Yaḫşı ṣavtları ve ḫūb naḳşları bar. Ol zamānda ança naḳş u ṣavt baġlar kişi yoḳ ėdi. Āḫir Şeybānī Ḫān, Ḳazān Ḫānı Muḥammed Ḫān’ġa yiberdi. Yana ḫaberi kėlmedi. Yana Mīr ‘Azū[85] ėdi. Bu sāz çalmas ėdi. Muṣannif ėdi. Egerçi az iş baġlaptur, velī mezelıḳ işleri bar. Bennāī muṣannif ėdi. Yaḫşı ṣavt u naḳşları bardur. Yana bī-naẓīr ėldin bir Pehlivān

[85] Thackston’da “Mîr ‘Izzū” olarak geçer.

Muḥammed Ebu Sa‘īd ėdi. Küştīgīrlikde ḫod serāmed ėdi. Şi‘r hem aytur ėdi ve ṣavt u naḳşlar hem baġlar ėdi. Çārġah’da bir yaḫşı naḳşı bar. Ḫoş-ṣoḥbet kişi ėdi. Küştīgīrlik bile munça ḥaysiyyetni cem‘ ḳılmaḳ ġarābeti bar. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā ‘ālemdin naḳl ḳılġanda mīrzālardın Bedī‘üzzamān Mīrzā ve Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā ḥāżır ėdiler. Çün sėvgülüg oġul Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā ėdi ve Muḥammed Burunduḳ Barlas ṣāḥib-iḫtiyār bėg ėdi. Atakesi ėdi, anası Ḫatīce Bėgim ėdi, [183a] mīrzānıñ i‘tibārlıḳ ḫatunı ėdi, mīrzānıñ ėli hem Muẓaffer Mīrzā’ġa rücū‘ ḫayli bar ėdi. Bu cihetlerdin Bedī‘üzzamān Mīrzā tereddüd ḳılıp kėlmes ḫayālı ėdi. Muẓaffer Mīrzā ve Muḥammed Bėg özleri atlanıp barıp tereddüdni Mīrzānıñ köñlidin ref‘ ḳılıp Bedī‘üzzamān Mīrzā’nı kėltürdiler. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nı Herī’ge kėltürüp bādşāhāne resm ü āyīn bile ber-dāşte ḳılıp medresede defn ḳıldılar. Bu furṣatta Zū’l Nūn Bėg hem ḥāżır boldılar. Muḥammed Burunduḳ Bėg, Zū’l Nūn Bėg ve yana Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’dın ḳalġan ve bu mīrzālar bile bolġan bėgler yıġılıp ittifāḳ ḳılıp Bedī‘üzzamān Mīrzā bile Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā’nı Herī taḫtıda be-şirket bādşāh ḳıldılar. Bedī‘üzzamān Mīrzā ėşikide ṣāḥib-iḫtiyār Zū’l Nūn Bėg, Muẓaffer Mīrzā ėşikide ṣāḥib-iḫtiyār Muḥammed Burunduḳ Bėg, Bedī‘üzzamān Mīrzā cānibidin şeyḫ dārūġası Şeyḫ ‘Alī Taġayı, Muẓaffer Mīrzā ṭarafıdın Yūsuf ‘Alī Kökeldaş. Bu ġarīb emri ėdi: hergiz bādşāhlıḳda şirket ėşitilgen ėmes. Şeyḫ Sa‘dī sözinıñ mażmūnınıñ ḫilāfı vāḳi‘ boldı nėçük kim *Gülistān*’da kėltürüptür *deh dervīş der gilīmī be-ḥuspend u du bādşāh dėr iḳlīmī ne guncend*[86]. Muḥarrem ayı Özbek def‘i cihetidin [183b] Ḫorāsān ‘azīmeti ḳılıldı. Ġavr bend ve Şibertū yolı bile müteveccih bolduḳ. Cihāngīr Mīrzā ol vilāyettin çün nāḫoşluḳ bile çıḳıp ėdi, aymaḳnı özige ḳoşsa, ba‘żı şirrīr u müftīnler yana nė engīzler ḳılur ėken dėp Uştur Şehrdin uruḳdın ayrılıp uruḳta Velī Ḫazīn’ni ve Devlet Ḳadem Ḳaravul’nı ḳoyup aymaḳnı batraḳ ėligleliñ dėp cārīde tėz tėpredük. Ol kün Ḍaḥḥāk Ḳal‘ası’ġa kėldük. Andın Gümbedek Köteli bile aşıp Sayḳān’nı basturup Dandāssiken Köteli’din ötüp Kāhmerd Öleñi’ġe tüşüldi. Seyyid Efḍal Ḫ^{w}ābbīn’ge Sulṭān Muḥammed Dulday’nı ḳoşup Kābil’din müteveccih bolġanımıznıñ keyfiyyetini ‘arẓadāşt ḳılıp Sulṭān

[86] On dervîş bir kilimde uyur da iki padişah bir iklime sığmaz.

Ḥüseyn Mīrzā'ġa yiberildi. Cihāngīr Mīrzā keyinrek ḳalġan ėgendür. Bāmyān toġrısıġa yėtkende yėgirme otuz kişi bile Bāmyān'nıñ sarıġa kėledür ėgendür. Bāmyān'ġa yavuḳ yėtkende biziñ keyin ḳalġan uruḳnıñ çadırlarını körerler. Bizni ḫayāl ḳılıp tėz oḳ yanarlar. Ordularıġa yėtkeç hīç nėmege baḳmay köçerler. Keyinlerige baḳmay Yaḳa Öleñ nevāḥīsiġa tartarlar. Şeybānī Ḫān Belḫ'ni muḥāṣara ḳılıp ėdi. Belḫ'te Sulṭān Ḳulı Çanaḳ ėdi. Şeybānī Ḫān iki üç sulṭānnı üç tört miñ kişi bile Bedaḫşān'nı çapḳalı yiberdi. Ol furṣat Mübārek Şāh ve Zübeyr, yana Nāṣır Mīrzā'ġa kėlip ḳoşulup [184a] ėdiler. Egerçi burunraḳ niḳār u kudüretleri bar ėdi. Kişm'niñ ayaġıda Şāḫdān'da Kişm Suyı'nıñ şarḳī ṭarafıda çeriglep olturup ėdiler kim bu Özbekler tañ başıda şebīḫūn kėlip Kişm Suyı'nı ötüp Nāẓır Mīrzā'nıñ üstige yürüdi. Nāṣır Mīrzā fī'l-ḥāl özini püşteġa tarttı. Püştedin ėlini yıġışturup nafīr çaldurup yürügen bile Özbeklerni alġan bile oḳ tėpredi. Kişm Suyı uluġ ėdi. Bu sudın kėçip kėlip ėdiler. Ḳalın kişisi oḳḳa ḳılıçḳa barıp ġalebe kişisi ėligge tüşti. Suda hem köp kişisi öldi. Mübārek Şāh ve Zübeyr Mīrzā'dın yoḳḳarıraḳ Kişm sarı ėdiler. Alarnıñ üstige ayrılġan Özbekler alarnı püşteġa ḳaçurdı. Nāṣır Mīrzā yaġısını ḳaçurġanda munı ḫaber tapıp bu cemā'atnıñ üstige yürüdi. Yoḳḳarıdın Kūhistān bėgleri hem atlıḳ yayaġını yıġıp yürügen bile turuş bėre almadılar, ḳaçtılar. Bu cemā'attın hem ḳalın kişi ėligge tüşüp köp kişi oḳḳa ve ḳılıçḳa ve suġa bardı şāyed kim miñ miñ bėş yüz Özbek öldi ėken. Nāṣır Mīrzā'nıñ bir yaḫşı fetḥi bu ėdi. Bu ḫaberni Kāhmerd cölgeside ėken Nāṣır Mīrzā kişisi kėltürdi. Bu nevāḥīde ėkende biziñ çerig barıp Ġūrī ve Deḫāne'din aşlıḳ kėltürdiler. [184b] Uşbu nevāḥīde Seyyid Efḍal bile Sulṭān Muḥammed Dulday'dın, kim Ḫorāsān'ġa yiberilip ėdi, ḫaṭṭlar kėldi. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ fevtiniñ ḫaberi ėdi. Bāvücūd bu ḫāne-i va'deniñ nāmūsını ḳaralap Ḫorāsān cānibiġa müteveccih bolduk. Egerçi bu teveccühde özge ġaraẓlar hem bar ėdi. Ecer deresiniñ içi bile ötüp Tūp ve Mendaġan bile Belḫāb bile inip Kūh-ı Ṣāf'ḳa çıḳıldı. Özbek'niñ Sān u Çehār-Yek çapḳanını ḫaber tapıp Ḳāsım Bėg'ni çerig bile çapḳunçınıñ üstige yiberdük. Barıp uçratıp yaḫşı basıp ḳalın baş kėsip kėltürdiler. Cihāngīr Mīrzā'ġa ve aymaḳlarġa kişiler yiberdük. Alardın ḫaber alġunça nėçe kün Kūh-ı Ṣāf yaylaġıda olturduk. Bu nevāḥī kėyiki asru ḳalın bolur.

Bir mertebe avladuk. Bir iki kündin soñ tamām aymaḳlar kėlip mülāzemet ḳıldılar. Aymaḳlarġa Cihāngīr Mīrzā bir nėçe ḳatla kişiler yiberdi. Bir nevbet ‘İmāmeddīn Mes‘ūd’nı yiberdi. Barmadılar. Mėniñ ḳaşımġa kėldiler. Āḫir Mīrzā’ġa żarūret boldı. Kūh-ı Ṣāf’dın Dere-i Bāy’ġa tüşkende mėni kėlip kördi. Çün bizge Ḫorāsān daġdaġası ėdi, mīrzāġa baḳmay aymaḳḳa pervā’ī ḳılmay Gürzevān ve Almar ve Ḳayṣar ve Çiçektū bile yürüp Faḫruddīn Ölümi’din ötüp Bādġīs tevābi‘idin Dere-i Bām dėgen yėrge kėldük. Çün [185a] pür-teferruḳ ‘ālemi ėdi, herkim dest-endāzlıḳ ḳılıp vilāyetdin ve ėldin nėme alur ėdiler, biz hem bir yaḳadın ol nevāḥīdaġı aymaḳ ve etrākke taḥmīl ḳılıp nėme ala kiriştük. Bu bir ay iki aynıñ içide şāyed kim üç yüz tümen kėpeki alıldı ėken, bizdin bir nėçe kün burunraḳ Özbek’niñ çapḳunçısını Ḫorāsān ılġarı ve Zū’l Nūn Bėg’niñ kişileri Pend-Dih ve Mervçaḳ’ta yaḫşı basıp ḳalın Özbek öltürüptürler. Bedī‘üzzamān Mīrzā, Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā ve Muḥammed Burunduḳ Barlas, Zū’l Nūn Arġun oġlı Şāh Bėg Şeybānī Ḫān’nıñ üstige kim Belḫ’de Sulṭān Ḳulı Çanaḳ’nı muḥāṣara ḳılıp ėdi, yürümekni cezm ḳılıp cemī‘ Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ oġlanlarıġa kişiler yiberip tilettiler. Dağı bu ‘azīmet bile Herī’din çıḳtılar. Bādġīs’ḳa yėtkende Çihil Duḫterān’da, Ebū’l Muḥsin Mīrzā Mervd’din kėlip ḳoşuldı. İbn-i Ḥüseyn Mīrzā hem andın soñ Tūn ve Ḳayın’dın kėldi. Kėpek Mīrzā, kim Meşhed’te ėdi. Her nėçe kişiler yiberdiler, nā-ma‘ḳūl sözler aytıp nāmerdlıḳ ḳılıp kėlmedi. Anıñ ta‘aṣṣubı Muẓaffer Mīrzā bile ėdi, ya‘nī ol bādşāh bolġanda “Mėn nėçük anıñ ḳaşıġa barġay mėn?” dėp mundaḳ maḥallda kim cemī‘ aġa ini bir yėrde yıġılıp [185b] ittifāḳ ḳılıp Şeybānī Ḫān dėk ġanim üstige ‘azm u cezm ḳılıp yürüydürgende mundaḳ bī-meze ta‘aṣṣub ḳılıp kėlmedi. Anıñ bu kėlmemekini ḥālā kim ta‘aṣṣubḳa ḥaml ḳılur, belki barça nāmerdlıḳıḳa ḥaml ḳılġularıdur. Ġaraż kim bu dünyāda kişidin uşmundaḳ nėmeler ḳalur. Herkim ‘aḳldın behrever bolsa nėge andaḳ ḥareketġa iḳdām ḳılġay kim andın soñ yaman dėgeyler? Ve her kişige hūşdın eṣeri bolsa, nėge andaḳ emrġa iḳdām u ihtimām ḳılmaġay kim ḳılġandın soñ müstaḥsen dėgeyler?

Ẕikr-i nāMīrā ḥakīm ān ‘ömr-i sānī guftā and[87]

Maña dağı élçiler kéldiler. Soñra Muḥammed Burunduḳ Barlas hem kéldi. Mén ḫod nége barmağay mén? Yüz iki yüz yığaç yolnı bu maṣlaḥat üçün ṭay ḳılıptur mén? Muḥammed Bég bile oḳ müteveccih boldum. Ol furṣatta mīrzālar Murġab'ḳa kélip édiler. Düşenbe küni Cemāẕiye'l-āḫir ayınıñ sékizide mīrzālar bile mülāḳāt boldı. Ebū'l Muḥsin Mīrzā yarım kürūh istiḳbāl kélip édi. Yavuḳ yétiştük. Mén bu ṭarafdın attın tüştüm. Ebū'l Muḥsin Mīrzā ol ṭarafdın attın tüşti. Yürüp körüşüp atlanıldı. İlgerirek kéle ordunıñ yavuġıda Muẓaffer Mīrzā ve İbn-i Ḥüseyn Mīrzā kéldiler. Bular Ebū'l Muḥsin Mīrzā'dın yaşḳa kişi édiler. Kérek kim burunraḳ istiḳbālġa kélseler édi. Ġālibā bu te'ḫīr ḫumār [186a] cihetidin égendür, né tekebbürdin ve bu taḳṣīr ‘ayş u ‘işret sebebidin égendür, né tekeddürdin. Muẓaffer Mīrzā mübālaġa ḳıldı. At üstide körüştük. İbn-i Ḥüseyn Mīrzā bile hem uşbu nev‘ körüşüldi. Kélip Bedī‘üzzamān Mīrzā'nıñ éşikige tüştük. Ġarīb izdiḥām u cem‘iyyet édi. Andaḳ ġulüvv édi kim tıḳılışdın ba‘żınıñ üç tört ḳadem yol ayaġı yérge tégmes édi. Ba‘żı kim iş küç üçün yanmaḳ ḫayāl ḳılsa édi, tört béş ḳadem yol kéyinge baḳa bī-iḫtiyār alıp barurlar édi. Bedī‘üzzamān Mīrzā'nıñ dīvānḫāne üyige yéttük. Muḳarrer andaḳ édi kim mén üydin kirgeç yüküngey mén. Bedī‘üzzamān Mīrzā ḳopup ‘ırḳḳa kélgey, dağı körüşülgey mén. Üydin kirgeç bir yükündüm, dağı bī-direng müteveccih boldum. Bedī‘üzzamān Mīrzā āhesteraḳ ḳopup sustraḳ yürüdi. Ḳāsım Bég çün devletḫ[w]āh édi ve ménin nāmūsı édi, bél bağımdın bir tarttı, vāḳıf boldum. Te'enni bile yürüp muḳarrer bolġan yérde körüşüldi. Bu uluġ aḳ üyde tört töşek salıp édiler. Bedī‘üzzamān Mīrzā'nıñ aḳ üyleri elbette yan éşiklig bolur édi. Mīrzā dā'im bu éşikniñ yanıda olturur édi. Bir töşekni bu éşikniñ yanıda salıp édiler. Bedī‘üzzamān Mīrzā ve [186b] Muẓaffer Mīrzā bu töşekde olturdılar. Yana bir töşekni rāst törde salıp édiler. Ebū'l Muḥsin Mīrzā ve mén bu töşekde olturduk. Bedī‘üzzamān Mīrzā'nıñ töşekidin ḳoyı çap yanıda yana bir töşek salıp édiler. Ḳāsım Sulṭān Özbek Şeybān sulṭānlardın, kim mīrzānıñ küyevi bolur édi, Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān'nıñ atası bolġay, yana İbn-i Ḥüseyn Mīrzā bu töşekte olturdılar. Maña salġan töşekdin ḳoyı oñ

[87] "Hekimler, bir adın yad edilmesine ikinci hayat demişler." Arat, age, s. 359.

ḳolumda yana bir töşek salıp ėdiler. Cihāngīr Mīrzā bile ‘Abdu’l -rezzāḳ Mīrzā ol töşekde olturdılar. Muḥammed Burunduḳ Bėg ve Zū’l Nūn Bėg ve Ḳāsım Bėg oñ yanda Ḳāsım Sulṭān bile İbn-i Ḥüseyn Mīrzā’dın ḫayli ḳoyıraḳ olturdılar. Aş tartıldı bāvücūd kim ṣoḥbet yoḳ ėdi. Aş tartadurġan yėrde şīre ḳoyup altun ve kümüş ṣurāḥīlerni şīre üstige tėrdiler. Burunlar biziñ ata aġa Çiñgiz töresini ġarīb ri‘āyet ḳılurlar ėdi. Meclisde ve dīvānda ve ṭoyda ve aşda olturmaḳda ve ḳopmaḳda ḫilāf-ı töre iş ḳılmaslar ėdi. Çiñgiz Ḫān’nıñ töresi naṣṣ-ı ḳāṭı‘ ėmestür kim elbette kişi anıñ bile ‘amel ḳılġay. Herkimdin yaḫşı ḳā‘ide ḳalġan bolsa anıñ bile ‘amel ḳılmaḳ kėrek. Eger ata yaman iş ḳılġan bolsa yaḫşı iş bile bedel ḳılmaḳ kėrek. Aşdın soñ atlanıp tüşken yėrge kėldim. Biziñ ordu bile [187a] mīrzālarnıñ ordusınıñ arası bir şer‘ī bolġay ėdi. İkinçi nevbet kėlgende Bedī‘üzzamān Mīrzā burunġı dėk ta‘ẓīm ḳılmadı. Muḥammed Burunduḳ Bėg’ge ayturdum kim “Egerçi yaşım kiçiktür, velī törem uluġdur. Ata taḫtıda kim Semerḳand bolġay, iki nevbet ḍarb-ı rāst alıp olturuptur mėn. Bu ḫāne-i va‘de üçün yat yaġı bile kim munça ceng ü cedel ḳılıptur kim mėn? Mėniñ ta‘ẓīmimde ta‘ḫīr bī-vechdür.” Bu söz meẕkūr bolġaç, çün ma‘ḳūl ėdi, mu‘tarraf bolup ta‘ẓīmni ḥāṭırḫʷāh ḳıldılar. Yana bir nevbet Bedī‘üzzamān Mīrzā ḳaşıġa barġanda namāz-ı peşīndin soñ çaġır meclisi boldı. Mėn ol maḥallar içmes ėdim. Ṭavr ārāste meclisi ėdi, ḫānlarda her nev‘ kezekler yasap ėdiler. Tavuḳ kebābı ve ḳaz kebābı ve her cins iṭ‘imadın tarttılar. Bedī‘üzzamān Mīrzā’nıñ meclisini ḫayli ta‘rīf ḳılurlar ėdi. Fi’l vāḳi‘ bī-ġıll u ġaş ve ārāmīde meclisi ėdi. Murġab yaḳasıda ėkende iki üç ḳatla mīrzānıñ çaġır mecliside ḥāżır boldum. İçmesinni çün bilürler ėdi, teklīf ḳılmadılar. Muẓaffer Mīrzā’nıñ mecliside hem bir nevbet bardım Ḥasan ‘Alī Celāyir ve Mīr Bedir Muẓaffer Mīrzā ḳaşıda [187b] ėdiler. Ol meclisde bar ėdiler. Keyfiyyet bolġanda Mīr Bedir raḳṣ ḳıldı. Ḫūb raḳṣ ḳıldı ġālibā ol nev‘ raḳṣ Mīr Bedir’niñ iḫtirā‘dur. Mīrzālar Herī’din çıḳıp ittifāḳ ḳılıp yıġılıp Murġab’ḳa kėlgünçe üç tört ay boldı. Sulṭān Ḳulı Çanaḳ bī-teng kėlip Belḫ ḳal‘asını Özbek’ke bėrdi. Özbek Belḫ’ni alġandın soñ bu cem‘iyyetniñ istimā‘ıdın Semerḳand’ġa mürāca‘at ḳıldı. Bu mīrzālar, egerçi ṣoḥbet ve ṣoḥbet ārāylıḳda ve iḫtilāṭ u āmīzişde ṭavrī ėdiler, velī sipāhīlıḳ rīv ü rengidin yıraḳ ve merdānelıḳ ceng ü cedeldin ḳıraḳ

ėdiler. Murġab'da olturġan maḥallarda ḫaber kėldi kim Ḥaḳḳ naẓar çıpa tört bėş yüz kişi bile kėlip Çiçektū nevāḥīsini çaptı. Barça mīrzālar ḥāżır bolup her nėçe ḳılıp bu çapḳunçınıñ üstige ılġar ayıra almadılar. Murġab bile ve Çiçektū'nıñ arası on yıġaç yoldur. Bu işni mėn tiledim. Nāmūs ḳılıp maña hem ruḫṣat bėrmediler. Çün Şeybaḳ Ḫān yandı, yıl hem kėç bolup ėdi, andaḳ ḳarār taptı kim bu ḳış mīrzālar her ḳaysı bir münāsib yėrde ḳışlaḳ ėrte yaz cem'iyyet ġanim def'iġa müteveccih bolġaylar. Maña hem Ḫorāsān nevāḥīside ḳışlaḳ teklīfi ḳıldılar. Çün Kābil ve Ġaznī pür-şer ü şūr yėrler ėdi, Türk ve Moġul'dın ve aymaḳ aḫşamdın ve Afġān ve Hezāre'din muḫtelif ėl ve ulus [188a] anda yıġılıp ėdiler, yana Ḫorāsān bile Kābil arası yavuḳraḳ yoldın kim taġ yolı bolġay, eger ḳar ve hīç nėme māni' bolmasa bir ayçılıḳ yol ėdi. Tüz bile ḳırḳ ėllig künlüg yol ėdi. Vilāyet hem henüz yaḫşı köñül basmaydur ėdi. Devleth^{w}āhlardın hīç kim biziñ anda ḳışlarımızını ṣalāḥ körmediler. Mīrzālarġa 'öẕr ayttuk. Ḳabūl ḳılmadılar. Köprek teklīf ḳıldılar. Her nėçe 'öẕr dėdük, teklīfni bī-ciddraḳ ḳıldılar. Āḫir Bedī'üzzamān Mīrzā ve Ebū'l Muḥsin Mīrzā ve Muẓaffer Mīrzā atlanıp mėniñ üyümge kėlip ḳış turmaḳ teklīfini ḳıldılar. Mīrzālar yüzige yoḳ dėk almaduk. Mundaḳ bādṣāhlar özleri kėlip turmaḳ teklīfini ḳıldılar. Yana Herī'ni kim rub'-ı meskūnda andaḳ şehr yoḳtur ve Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ zamānıda mīrzānıñ taṣarrufı ve tekellüfidin Herī'niñ zīb ü zinātı birge on belki yėgirme teraḳḳī ḳılıp ėdi, körmek ārzūsı ḫayli bar ėdi. Bu cihetlerdin turmaḳnı ḳabūl ḳılduk. Ebū'l Muḥsin Mīrzā vilāyetiġa Merv'ġa bardı. İbn-i Ḥüseyn Mīrzā hem Tūn ve Ḳayın'ġa bardı. Bedī'üzzamān Mīrzā ve Muẓaffer Mīrzā Herī'ge 'azīmet ḳıldılar. İki üç kün kėyinrekdin Çihil Duhterān ve Taş Ribāṭ yolı bile mėn hem Herī'ge müteveccih boldum. Barça bėgimler, mėniñ 'emmim, Pāyende Sulṭān Bėgim, Ḫatīce Bėgim, Āfāḳ Bėgim yana Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā'nıñ ḳızları 'amme bėgimler barça Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ medreseside yıġıldılar. Barça bėgimler [188b] mīrzānıñ maḳbereside ėdiler kim barıp kördüm. Evvel Pāyende Sulṭān Bėgim bile yükünüp körüştüm. Andın soñ Āfāḳ Bėgim bile yükünmey körüştüm. Andın kėyin Ḫatīce Bėgim bile yükünüp körüştüm. Bir zamān munda olturup ḥāfıẓlar Ḳur'ān oḳuġandın soñ cenūbī medresede, kim Ḫatīce Bėgim'niñ üyini tikip ėdiler, barduk. Ḫatīce

Bėgim'niñ aşını tarttılar. Aş tartılġandın kėyin Pāyende Sulṭān Bėgim'niñ üyige bardım. Ol kėçe anda boldum. Evvel maña Bāġ-ı Nev'de yurt ta'yīn ḳılıp ėdiler. Tañlası kėlip Bāġ-ı Nev'de tüştüm. Bāġ-ı Nev'de bir kėçe boldum. Anı münāsib körmey 'Alī Şīr Bėg'niñ üylerini ta'yīn ḳıldılar. Herī'din çıḳḳunça 'Alī Şīr Bėg'niñ üyleride ėdim. Her iki üç künde barıp Bāġ-ı Cihānārā'da Bedī'üzzamān Mīrzā'ġa körüniş ḳılur ėdim. Nėçe kündin soñ Muẓaffer Mīrzā üyige çarladı. Muẓaffer Mīrzā Bāġ-ı Sefīd'te olturur ėdi. Ḫatīce Bėgim anda ėdi. Cihāngīr Mīrzā mėniñ bile bardı. Ḫatīce Bėgim ḳaşıda aş u ṭa'ām tartılġandın kėyin Muẓaffer Mīrzā bizni Bābur Mīrzā salġan Ṭarabḫāne atlıḳ 'imāretḳa alıp bardı. Ṭarabḫāne'de çağır meclisi boldı. Ṭarabḫāne bāġçeniñ ortasıda vāḳi' boluptur. Muḫtaṣarraḳ 'imārettür. İki āşiyānelıḳ velī şīrīngına 'imārettür. Yoḳḳarıġı āşiyānıda tekellüf köprek ḳılıpturlar. Tört küncide tört hücredür. Özge bu tört hücreniñ ortası ve mābeynleri tamām bir üy dāḫilidür. [189a] Bir üyidür kim hücrelerniñ mābeyni tört şehnişīn yosunluḳ boluptur. Bu üyniñ her żil'i muṣavvirdür. Egerçi bu 'imāretni Bābur Mīrzā ḳılġandur, velī bu taṣvīrlerni Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā buyurġandur. Maṣāf ve uruşlarını taṣvīr ḳılıpturlar. Şimālī sarıġa şehnişīnde iki töşek saldılar. Birbirge rūberū töşeklerniñ yanları şimāl sarı ėdi. Bir töşekde Muẓaffer Mīrzā ve mėn olturduk. Yana bir töşekde Sulṭān Mes'ūd Mīrzā ve Cihāngīr Mīrzā özidin yoḳḳarı aldı. 'İşret peymānelerin toldurup sāḳīler yürüp meclis ehliġa tuta kiriştiler. Mürevvaḳ çağırlarnı meclis ehli hem ḥayevān suyı dėk yuta kiriştiler. Meclis ḳızıptı. Çağırlar başḳa çıḳtı. Bu ḫayālda ėdiler kim maña içürgeyler, mėni hem bu dāireġa kirürgeyler. Mėn, egerçi bu çaḳḳaça neş'e bolġunça çağır irtikāb ḳılmaydur ėdim, mestlıḳ ve sarḫoşluḳ keyfiyyeti ve ḥāletini kemā-hū ḥaḳḳa bilmeydür ėdim, velī çağır içmekke meylim bar ėdi ve bu vādīni ṭay ḳılmaḳḳa köñlüm tartar ėdi. Kiçiklikte bī-meyl ėdim. Çağırnıñ neş'e ve keyfiyyetini bilmes ėdim. Atam gāhī kim çağır teklīfi ḳılsalar hem 'öẕrler aytıp [189b] irtikāb ḳılmas ėdim. Atamdın soñ Ḫ^{w}āce Ḳāḍī'nıñ yümn-i ḳademidin zāhid ü muttaḳī ėdim. Şübhelıḳ ṭa'āmdın ictināb ḳılur ėdim. Nė cāy ol kim çağır irtikāb ḳılġay mėn? Soñralar yigitlig hevāsıdın ve nefs teḳāżāsıdın kim çağırġa meyl peydā boldı, teklīf ḳılur kişi yoḳ ėrdi, belki çağırġa meylimni bilür kişi

yoḳ ėdi. Köñlüm egerçi māyil ėdi, mundaḳ ḳılmaġan emrni özlük bile ḳılmaḳ müşkil ėdi. Ḥāṭırġa kėçti kim "Çün munça teklīf ḳıladurlar, yana Herī dėk ārāste şehriġa kėliptür biz kim cemī' 'ayş u 'işret esbāb u ālātı mükemmel ü muhayā ve barı tekellüf ü tena'um eşyā u edevātı āmāde u peydā, ḥālā içmesem, ḳaçan içer mėn?" dėp içmekke 'azm ḳıldım ve bu vādīni ṭay ḳılmaḳnı cezm ḳıldım, velī ḫaṭırġa kėçti kim Bedī'üzzamān Mīrzā aġadur. Anıñ ėligidin ve anıñ üyide içmey inisiniñ ėligidin ve inisiniñ üyide içsem, ḥāṭırġa nėme kėlgey dėp bu tereddüdümni ayttım. Bu 'öẕrümni ma'ḳūl dėp bu ṣoḥbette çaġır teklīfi ḳılmadılar. Muḳarrer andaḳ boldı kim Bedī'üzzamān Mīrzā bile Muẓaffer Mīrzā bir yėrde bolġanda İkel Mīrzā'nıñ teklīfi bile içilgey. Mecliste naġme ehlidin [190a] Ḥāfıẓ Ḥācı ėdi, Celāleddīn Maḥmūd Nā'ī ėdi, Ġulām Şādī'niñ inisi Şādī Beçe ėdi. Ḥāfıẓ Ḥācı ḫūb oḳur ėdi. Herī ėli pest ü nāzik ü hem-vār oḳurlar. Cihāngīr Mīrzā'nıñ bir ḫʷānendesi bar ėdi, Mīrcān atlıḳ. Semerḳandī ėdi. Bülend ü dürüşt ü nā-hem-vār oḳur ėdi. Cihāngīr Mīrzā keyfiyyet maḥallıda buyurdu kim oḳuġay. Ġarīb bülend ü dürüşt ü bī-meze oḳudı. Ḫorāsān ėli pür-ẕerāfet tirilür. Ėl munıñ bu oḳuşıdın birisi ḳulaġın tuta mudur, yana biri çırayın çıta mudur? Mīrzā cihetidin hīçkim men' ḳıla almaydur. Namāz-ı şāmdın soñ Ṭarabḫāne'din Muẓaffer Mīrzā salġan yañı ḳışlaḳı üyige kėldük. Uşbu üyge kėlgende āḫir mestlıġlarda Yūsuf 'Alī Kökeldaş ḳoyup raḳḳāşlıḳ ḳıldı. Ṣāḥib-i uṣūl kişi ėdi. Yaḫşı raḳş ḳıldı. Bu üyge kėlgende ṣoḥbet ḫayli germ boldı. Muẓaffer Mīrzā bir kemer-şemşīr, bir ḳuzı cėbe, bir boz topçaḳ maña bėrdi. Bu üyige kėlgende Cānik Türkī ayttı. Muẓaffer Mīrzā'nıñ Kete Māh ve Kiçik Māh atlıḳ ḳulları bar ėdi. Mestlıḳ maḥalllarıda bir pāre bī-meze kerem-ḫuluḳlar ḳıldılar. Kiçikkeçe kerem ṣoḥbet ėdi. Meclis tarḳadı. Mėn bu aḫşam uşbu üyde oḳ boldum. Maña çaġır teklīfi ḳılur ḫaberini Ḳāsım Bėg ėşitip Zū'l Nūn Bėg'ge kişi yiberiptür. Zū'l Nūn Bėg mīrzālarġa naṣīḥat yosunluḳ ḳatıḳ aytıp çaġır teklīfini tamām ber-ṭaraf ḳılıpturlar. [190b] Bedī'üzzamān Mīrzā, Muẓaffer Mīrzā'nıñ mihmāndārlıġını ėşitip Bāġ-ı Cihānārā'da Muḳavvāḫāne'de meclis tertīb ḳılıp mėni tiledi. Biziñ ba'żı içkilerni ve yigitlerni hem tilediler. Mėniñ yavuḳdaġılarım mėniñ cihetimdin içe almaslar ėdi. Eger içerleri hem bolsa bir ay ḳırḳ künde ėşiklerini baġlap yüz daġdaġa bile içer ėdiler. Andaḳ

kişilerni çarladılar munda hem kim kėldiler gāhī mėni ġāfil ḳılıp gāhī ėliglerni penāh ḳılıp yüz teşvīşler bile içer ėdiler, egerçi mėndin ṣoḥbetdaġı kişige ruḫṣat-ı ‘āmm bolġan yosunluḳ bolup ėdi, nė cihetdin kim bu ṣoḥbet ata aġamız dėk kişiniñ ṣoḥbeti ėdi, müvellihlerni kėltürdiler. Bilmen şāḫlarınıñ yā ‘ameli şāḫlarınıñ aralarıġa kimsenni şāḫnıñ uzunluġı bile inçke inçke kėsip ḳoyupturlar. Ṭavrī körünedür. Bu ṣoḥbette mėniñ allımġa ḳaz kebābı ḳoydılar. Çün ḳuş buzmaġını ve torġamaġını ḳılġan ėmes ėdim, ėlig ėlitmedim. Bedī‘üzzamān Mīrzā dėdi kim “Nėge meyl ḳılmas siz?” Mėn dėdim, “Torġamaḳdın ‘ācizdür mėn.” Fi’l-ḥāl Bedī‘üzzamān Mīrzā mėniñ allımdaġı ḳaznı buzup torġap allımda ḳoydı. Mundaḳ [191a] işlerde Bedī‘üzzamān Mīrzā bī-naẓīr kişi ėdi. Āḫir-i ṣoḥbette bir muraṣṣā‘ kemer-ḫançer çārḳab topçaḳ maña bėrdi. Yėgirme kün kim Herī’de ėdim, her künde körmegen yėrlerni atlanıp seyr ḳılur ėdim. ‘Aczçımız bu seyrlerde Yūsuf ‘Alī Kökeldaş ėdi. Her ḳaysı seyrgāhḳa tüşüp ėdi. Yūsuf ‘Alī Kökeldaş bir nev‘ aş tartar ėdi. Bu yėgirme künde meşhūr seyrgāhlardın bir Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ ḫāneḳāhıdın özge yėr körülmegen şāyed ḳalmadı ėgen. Gāzurgāh ve ‘Alī Şīr Bėg’niñ bāġçesi ve Cevāz Kāġaẕ ve Taḫt-ı Astāne ve Pülgāh ve Kehdistān ve Bāġ-ı Naẓargāh ve Ni‘metābād ve Gāzurgāh’nıñ ḫıyābānı ve Sulṭān Aḥmed Mīrzā’nıñ ḥaẓīresi ve Taḫt-ı Sefer ve Taḫt-ı Nevā’ī ve Taḫt-ı Berker ve Taḫt-ı Ḥācı Bėg ve Şeyḫ Bahā’eddīn ‘Ömer ve Şeyḫ Zeynüddīn ve Mevlānā ‘Abdu’l -raḥmān Cāmī’niñ mezārāt ve maḳābirini ve Namāzgāh-ı Muḫtār ve Ḥavż-ı Māhiyān ve Sāḳ-ı Selmān ve Belūrī kim aṣlı Ebū’l Velīd ėgendür ve İmām Faḫr ve Bāġ-ı Ḫıyābān ve Mīrzā’nıñ medāris ü maḳābirini ve Güherşād Bėgim’nin medrese ü maḳberesini ve Mescid-i Cāmi‘’ini ve Bāġ-ı Zāġān ve Bāġ-ı Nev ve Bāġ-ı Zübeyde ve Sulṭān Ebū Sa‘īd Mīrzā salġan Dervāze-i ‘Irāk’nıñ başıda Aḳ Sarāy [191b] ve Pūrān ve Ṣuffa-ı Tīrendāzān ve Çerġālang ve Emīr Vāḥid ve Pül-i Mālān ve Ḫ^{w}āce Ṭaḳ ve Bāġ-ı Sefīd ve Ṭarabḫāne ve Bāġ-ı Cihānārā ve Köşk ve Muḳavvāḫāne ve Sūseniḫāne ve Düvāzde Burc ve Cihānārā’nıñ şimāl ṭarafıdaġı uluġ ḥavż ve tört ṭarafıdaḳı tört ‘imāret ve ḳal‘anıñ bėş dervāzesi ve Dervāze-i Melik ve Dervāze-i ‘Irāḳ ve Dervāze-i Pīrūzābād ve Dervāze-i Ḫoş ve Dervāze-i Ḳıpçaḳ ve Bāzār-ı Melik ve Çārsū ve Şeyḫü’l-islāmnıñ medresesi ve

mülklerniñ mescid-i cāmi‘ini ve Bāġ-ı Şehr ve Bedī‘üzzamān Mīrzā’nıñ Cūy-ı Ancīl yaḳasıdaġı medresesi ve ‘Alī Şīr Bėg’niñ olturur üyleri kim Unsıye dėrler, maḳbere u mescid-i cāmi‘ini kim Ḳudsiye dėrler, medresesi ve ḫāneḳāhını kim Ḫalāṣıye ve İḫlāṣıye dėrler ḥamām ve dār’ül-şifāsını kim Ṣafā’iye ve Şifā’iye dėrler, barını andaḳ furṣatta seyr ḳıldım. Sulṭān Aḥmed Mīrzā’nıñ kiçik ḳızını Ma‘ṣūme Sulṭān Bėgim’ni anası Ḥabībe Sulṭān Bėgim bu fetretlerdin burunraḳ Ḫorāsān alıp kėlgen ėgendür. Bir kün mėn ekemni köre kėlgende anası bile kėlip mėni kördi. Körgeç oḳ maña ḫayli meyl peydā boldı. Maḫfī kişiler yiberip ekem bile yėnge bile Pāyende Sulṭān Bėgim’ni [192a] eke dėr ėdim, Ḥabībe Sulṭān Bėgim’ni yėnge dėr ėdim, sözleşip andaḳ muḳarrer ḳıldı kim mėniñ kėyinimçe yėnge ḳızını alıp Kābil’ġa kėlgey. Mėni ḳışlañ dėp Muḥammed Burunduḳ Bėg ve Zū’l Nūn Bėg bī-cidd sa‘ylar ḳıladurlar ėdi, velī ḳışlaḳ yėri ve ḳışlamaḳ esbābını yaḫşı sāmān bėrmeydürler ėdi. Ḳış boldı ve aradaġı taġlarda ḳarlar yaġdı. Kābil ṭarafıdın henüz daġdaġa köprek boldı. Bular nė ḳışlaḳlıḳ yėr, nė sāmān bėredür, nė sāmānlıḳ yėrde ḳışlaḳ. Āḫir żarūret boldı. Ṣarīḥ ayta almaduk. Ḳışlaḳ bahānesi bile Herī’din Ṣa‘bān ayınıñ yėtiside çıḳıp Bādġīs nevāḥīside her yurtta birer kün ikirer kün tevaḳḳuf ḳıla ḳıla köç ḳılur ėdük. Tā vilāyetlarġa taḥṣīl ve iş küç üçün barġanlar kėlip ḳoşulġaylar. Ol miḳdār meks ü direng boldı kim Lenger-i Mīr Ġıyāṯ’dın iki üç köç ötkende Ramażān ayı körüldi. Vilāyetlarġa iş küç üçün barġan yigit yeleñdin ba‘żısı kėlip ḳatıldı. Ba‘żısı yėgirme kün bir aydın soñ Kābil’de kėldiler. Ba‘żısı ḳalıp mīrzālarġa nöker boldılar. Bu cümledin bir Seydim ‘Alī Derbān ėdi. Ḳalıp Bedī‘üzzamān Mīrzā’ġa nöker boldı. Ḫüsrev Şāh’nıñ nökerleridin hīçkimni ança ri‘āyet ḳılmaydur ėdim. Cihāngīr Mīrzā Ġaznī’ni taşlap çıḳḳanda Ġaznī’ni Seydim’ge bėrilip ėdi. Öziniñ ḳayın inisi Dost [192b] Engü Şeyḫ’ni Ġaznī’ġa ḳoyup özi çerigge kėlip ėdi. Fi’l-vāḳi‘ Ḫüsrev Şāh’nıñ nökerleriniñ arasıda bu iki kişidin kim Seydim ‘Alī Derbān bile Muḥibb ‘Alī Ḳurçı bolġay, yaḫşıraḳ kişi yoḳ ėdi. Seydim yaḫşı aḫlāḳ u eṭvārlıḳ kişi ėdi. Ḳılıçḳa merdāne kişi ėdi. Üyide bī-meclis ü ṣoḥbetī ėmes ėdi. Ḫayli saḫāveti bar ėdi. ‘Aceb kifāyetlıḳ ve sāmānlıḳ kişi ėdi. Ẓerāfet ü leṭāfeti rengīn, iḫtilāṭ u ḥikāyeti şīrīn, ḫoş-ḫuluḳ u ḥurāf u hüzāl kişi ėdi. ‘Aybı bu ėdi kim güẕerā fāsıḳ u muġlim ėdi.

Meẕhebide inḥirāfı bar ėgendür. Bir nėme münāfıḳ şīveraḳ kişi ėdi. Ba‘żı nifāḳını hezlġa ḥaml ḳılurlar ėdi, velī bī-çīzī ėmes ėgendür. Bedī‘üzzamān Mīrzā Herī’ni Şeybāḳ’ḳa aldurup Şāh Bėg’ge kėlgende mīrzā bile Şāh Bėg’niñ arasıda nifāḳ-āmīz söz aytḳan üçün mīrzā öltürüp Hermend Suyı’ġa taşlatur. Muḥibb ‘Alī’niñ ḥikāyeti vaḳāyi‘ ẕeylide kėlgüsidür. Lenger-i Mīr Ġıyās’dın ötüp Ġarcistān’nıñ yaḳa kėntlerini basturup Çaḫçerān’ġa kėlildi. Lenger’din ötüp Ġarcistān nevāḥīside yėtkende peyveste ḳar ėdi. Barġan sayı ḳar uluġraḳ bolur ėdi. Çaḫçerān nevāḥīside ḫod ḳar atnıñ tizdin yoḳḳarıraḳ ėdi. Çaḫçerān Zū’l Nūn Bėg’ge ta‘alluḳ ėdi. Mīrek Cānėrdi atlıḳ nökeri anda ėdi. Zū’l Nūn Bėg’niñ aşlıḳlarını tamām bahā bėrip alduk. Çaḫçerān’dın iki üç köç ötkeç ḳar asru uluġ boldı. Üzengüdin yoḳḳarıraḳ [193a] ėdi. Belki ekṣer yėrde atnıñ ayaġı yėrge yėtmes ėdi. Yana ḳar dā’im yaġar ėdi. Çerāġdān’dın ötkeç hem ḳar köp uluġ boldı. Hem yol nā-ma‘lūm boldı. Lenger-i Mīr Ġıyāṣ nevāḥīside Kābil’ġa nė yol bile barurumızını kėñeştük. Mėn ve ekṣer barın ėdük kim ḳışdur, taġ yolıda köp daġdaġa u tereddüdtür. Ḳandahār yolı egerçi bir nėme yıraḳraḳtur, velī bī-tereddüd ü bī-daġdaġa barılur. Ḳāsım Bėg “Ol yolnı yıraḳdur. Bu yol bile barur biz” dėp köp cehl ḳıldı. Bu yolġa bolduk. Pīr Sulṭān atlıḳ Peşā’ī başçı ėdi. Ḳarılıġıdın mu, yā aldaraġanıdın mu, yā ḳarnıñ uluġluġıdın mu, yolnı yoḳattı. Başlay almadı. Çün Ḳāsım Bėg’niñ sa‘yı bile bu yolġa bolup ėdük, Ḳāsım Bėg nāmūsḳa tüşüp özi ve oġlanları oḳ ḳar tėpip yol tapıp ilgeri yürürler ėdi. Bir kün hem ḳar asru uluġ boldı, hem yol nā-müşaḫḫaṣ. Her nėçe sa‘ylar ḳılduk. Bara almaduk. Çāre tapa almay yanıp bir otunluḳ yėrge tüşüp yėtmiş sėksen ābdān yigitlerni ta‘yīn ḳılduk kim izimiz bile yanıp ḳul ḳoyıda ḳışlaġan hezāredin tapıp yol başlaġalı kėltürgeyler. Ordu barġanlar kėlgünçe üç tört kün bu yurttın köçülmedi. Barġanlar hem ābdān yol başlar kişi kėltürmediler. [193b] Tevekkül ḳılıp Sulṭān Peşā’ī’ni ilgeri salıp uşbu yolġa oḳ kim yol tapa almay yanılıp ėdi bolduk. Ol nėçe kün bisyār teşvīş ü meşaḳḳatlar tartıldı, andaḳ kim müddetü’l ‘ömr munça meşaḳḳat kemraḳ tartılıp ėdi. Bu maṭla‘nı uşol furṣatta aytıldı:

Çarḫnıñ mėn körmegen cevr ü cefāsı ḳaldı mu?/ Ḫaste köñlüm çėkmegen derd ü belāsı ḳaldı mu?

Bir haftaġa yavuḳ ḳar tėpip künde bir şer‘ī, bir yarım şer‘īdin artuḳ köçülmes ėdi. Ḳar tėper kişi mėn ėdim. On on bėş içki bile ve Ḳāsım Bėg ėdi. İki oġlı Tėñribėrdi ve Ḳamber ‘Alī bile yana iki üç nökeri hem bar ėdi. Uşbu mezkūr bolġanlar yayaḳ yürüp ḳar tėper ėdük. Her kişi yėti sėkiz on ḳarı ilgeri yürüp ḳar tėper ėdi. Her ḳadem ḳoyġanda bėligeçe kögsigeçe bata bata ḳar tėper ėdi. Bir nėçe ḳadem barġandın soñ ilgeriki kişiniñ ḥamlı küyüp turar ėdi. Yana bir kişi ilgeri öter ėdi. Bu on on bėş yėgirme kişi yayaḳ ḳarnı kim tėper ėdi, ança bolur ėdi kim boş atnı tartsa bolur ėdi. Boş atnı tartılur ėdi, üzengüsigaça, ḳabtalıġaça köp köp bata bata bu boş at hem on on bėş ḳademçe yol yürüp taḳılur ėdi. Bu atnı yaḳaça tartıp yana bir boş atnı ilgeri tartılur ėdi. Uşbu destūr bile biz on on bėş yėgirme [194a] kişi oḳ ḳar tėptük. Uşbu on on bėş yėgirme kişiniñ atları oḳ ilgeri tartıldı. Özge tamām ābdān ābdān yigitler ve bėg atanġanlar atlarıdın hem tüşmey ṭayar tėpilgen ve basılġan yolġa kirip başların ḳoyı salıp kėlürler ėdi. Maḥall ol ėmes ėdi kim kişige teklīf ü zūrī ḳılılġay. Herkimniñ himmet ü cür‘eti bolsa mundaḳ işlerni özi tilep ḳılur. Uşbu ṭarīḳ bile ḳar tėpip yol ḳılıp Ancüvken yėrdin üç tört künde Kötel-i Zirrīn’niñ tüpige Ḫavāl Ḳutī dėgen ḫavālġa kėldük. Uşbu kün ġarīb çapḳun bile ḳar yaġar ėdi. Andaḳ kim barçaġa ölüm vehmi boldı. Ol ėl taġdaġı ġār ve kāvākīlerni “ḫavāl” dėrler. Bu ḫavālġa yėtkende çapḳun bī-ḥadd tėz boldı. Uşbu ḫavāl ḳaşıda oḳ tüşüldi. Ḳar uluġ yol tėgirme tėpilgen basılġan yol bile hem at bī-ḥīle baradur. Künler ġāyet ḳısḳalıḳḳa ilgeriki kişi yaruḳta ḫavāl allıġa kėldiler. Namāz-ı şām, namāz-ı ḫuftenġaça ėl kėle ḳaldı. Andın soñra turġan turġan yėrde oḳ tüşti. Köp ėl atnıñ üstide oḳ tañ ėttürdi. Ḫavāl tarraḳ köründi. Mėn ḫavālnıñ aġzıda kürek alıp ḳar kürep özümge bir tekyenemed ornı yėr yasadım. Ḳarnı kögüskeçe ḳazdım. Henüz [194b] yėrge yėtmeydür ėdi. Bir nėme yėlge penāh boldı. Uşanda oḳ olturdum. Her nėçe dėdiler kim “Ḫavālġa barıñ” barmadım. Köñülge kėçti kim barça ėl ḳarda ve çapḳunda, mėn ısıḳ üyde ve istirāḥat bile munda barça ulus teşvīş bile meşaḳḳatta mėn munda uyḳu bile ferāġatta mürüvvetin yıraḳ ve hem-cihetlıḳtın ḳıraḳ iştür. Mėn her teşvīş ü meşaḳḳat bolsa köreyin. Her nėçük ėl ṭāḳat ḳılıp tursa turayın. Bir Fārsī meṯel bar:

“merg nė yārān sūr ast”[88]. Uşandaķ çapķunda ķazġan yasaġan çuķurda olturdum. Namāz-ı ḫuftenġaça ķar ança çapķudap yaġdı kim mėn iñişip olturup ėdim. Arķamġa ve başımġa ve ķulaġlarımnıñ üstige tört ėlig ķar bar ėdi. Uşol kėçe ķulaġımġa savuķ te’sīr ķıldı. Namāz-ı ḫuftende ġārnı yaḫşı mülāḥaẓa ķılġanlar ķıçķırıştılar kim “Ḫavāl asru kėñ ḫavāldur. Bu ėlge tamām yėr bar.” Munı ki ėşittim, üstümdeki ķar barnı silkip ḫavālġa kėldim. Ḫavāl nevāḥīsidaġı yigitlerni hem tiledim. Ķırķ ėllig kişige ferāġat bile yėr peydā boldı. Azuķ ve yaḫnī ve ķavurdaķ ve her nėme kim ḥāżır ėdi, her kimniñ bar ėdi kėltürdiler. Mundaķ savuķ ve ķar ve çapķunda ‘aceb ısıķu emn ü ferāġatlıķ yėrge kėldük. Tañlasıġa ķar ve çapķun turdı. Ėrte köçüp uşol destūr bile ķar tėpip yol yasap [195a] daban üstige çıķtuk. Yol ḫod ķırlap yoķķarı çıķar ėgendür. Kötel-i Zirrīn dėr ėmişler. Biz yoķķarı çıķmay dere ķoyı oķ indük. Dabandın tüpige yėtkünçe kün kėç boldı. Dere aġzıda oķ ķonduk. Ol aḫşam bisyār żarb savuķ ėdi. Asru köp meşaķķat u şu‘ūbet bile ol aḫşamnı ötkerdük. Köp kişiniñ ėlig ayaġın savuķ ėltti. Kepeniñ ayaġın, Süyündük Türkmen’niñ ėligin, yana Aḥī’niñ ayaġın uşol kėçe savuķ ėltti. Ėrtesige dere ķoyıġa oķ yürüdük. Bāvücūd yol ėmes ėkenini bilip körüp tevekkül ķılıp dere ķoyı oķ yürüldi. Yaman uçma sėgritme yėrlerdin tüşüldi. Kėç namāz-ı şām ėdi kim dereniñ aġzıġa çıķtuk. Hīç ķarı uluġ yād bilmes kim bu kötelniñ mundaķ uluġ ķarı bar ėrgende kişi ‘ubūr ėtmiş bolġay, belki bu faşlda ma‘lūm ėmes kim bu köteldin ‘ubūr ėtmek kişiniñ köñlige yėtmiş bolġay. Egerçi uluġ ķardın nėçe kün ḫayli teşvīş kördük, velī āḫir uşbu uluġ ķar sebebidin özümizni menzilġa yėtkürdük, nė üçün kim eger mundaķ uluġ ķar bolmasa, andaķ bī-reh uçma ve sėgritmedin kim öte alġay [195b] ėdi? Belki eger uluġ ķar bolmasa, evvelġı uçmada oķ ėlniñ at ve tėvesi tamām ķalġay ėdi.

Her nėk u badī ki der şumār ast/ Tā darnigarī ṣalāḥ-i kār ast[89]

Namāz-ı ḫuften bolup ėdi kim Yeke öleñge kėlip tüştük. Yeke öleñ ėli biz kėlip tüşkende oķ ḫaber taptılar. Isıķ üyler, semiz ķoylar, atķa ot ve su bī-nihāyet ot yaķmaķķa otun ve tėzekke bī-ḥadd, bī-ġāyet, andaķ savuķ ve ķardın ķutulup mundaķ

[88] “Yoldaşlarla beraber olan ölüm, şölendir.” Arat, age, s. 374.
[89] “Süregelen her iyilik ve her kötülük, işin hayrınadır.” Arat, age, s. 375.

kėnt ve ısıḳ üyler tapmaḳ, andaḳ meşaḳḳat u belādın ḫalāṣ bolup mundaḳ ḳalın nān ve semiz ḳoylar tapmaḳ ḥużūrīdur kim mundaḳ meşaḳḳatlarnı körgenler bilür, ferāġatidür kim mundaḳ belālar kėçürgenler fehm ḳılur. Ḫaṭır cem‘ ve köñül tinç bir kün Yeke öleñde tevaḳḳuf ḳılduk. Yeke öleñdin köçüp iki yıġaç yol kėlip tüşüldi. Tañlası Ramażān ‘īdı boldı. Bāmyān bile yürüp Şibertū Kötel’din aşıp Cenglik’ke yėtmey tüşüldi. Türkmen hezāresi köçleri ve mālları bile yolumızınñ üstide oḳ ḳışlaġan ėgendür. Bizdin aşlā ḫaberleri yoḳ. Tañlası köçüp kėlürde bularnıñ aġıl ve alaçuḳlarınıñ arasıġa kėle tüştük. İki üç bölek aġıl tālān u tārācġa bardı. Özgeleri üy ve rüzgārın salıp oġlan uşaġın [196a] alıp taḳḳa tarttılar. İlgeridin ḫaber kėldi kim bir nėçe hezāre çerig ėliniñ allını bir tengīde tusup oḳlaşıp kişini ötkeli ḳoymaydurlar. Bu ḫaber kėlgeç ıldam oḳ yürüdüm. Yėtip kördüm ėrse tengī hem ėmes. Bir nėçe hezāre bir tumşuḳdın kėlip oḳ ḳoyadurlar. Partal yıġılıp turuptur, ābdān ābdān yigitler dėk,

Ḳarasın yaġınıñ körüptürler
Deng ü ḫayrān bolup turupturlar
Mėn yėtip tėz ol sarı yürüdüm
Yürü yürü dėp ilgeri yürüdüm
Ġarażım ėlni tėz ḳılmaḳ ėdi
Yaġı birle sitīz ḳılmaḳ ėdi
Tėz ėtip ėlni, tarttım özni
Hīçkim hem ėşitmedi sözni
Yoḳ ėdi cėbe ü kiçim ü yaraḳ
Mėnde bar ėrdi nė oḳ ve sadaḳ
Yürüdüm ėrse tamām ėl turdı
Yaġı gūyā bularnı öltürdi
Sėn nöker kim ḳılur sėn anıñ üçün
Yaraġı bir maḫallda cānıñ üçün
Yoḳ ki nöker turup bėgi yürügey
Nöker āsūde ü bėgi çürügey

Nökeri kim bu ṭavrdur nė asıḳ
Nė işiñge yarar nė aşḳa ḳatıḳ
Āḫir at saldım ilgeri yürüdüm
Sürüdüm taḳḳa yoḳḳarı yürüdüm

[196b]

Mėni körüp yürüdi ėl dağı
Ḳaldı ėldin kėyinge ḳorḳağı
Yėtiben tėz taḳḳa yarmaştuk
Oḳığa baḳmayın yürüp aştuk
Gāhī attın tüşüp gāhī atlıḳ
Yürüben ilgerige cür'etlıḳ
Yağı hem tağdın oḳ ḳoyar ėrdi
Zor körgeç salıp yürüy bėrdi
Taḳḳa çıḳtuk hezāreni ḳavlap
Ḳır u ḳolda kėyik kibi avlap
Darığannı kėyik dėk atḳuladuk
Talaban māl u ḳoyını buladuk
Ḳırıban Türkmen hezāresini
Ėyledük bend kişi ḳarasını
Ėr ataġlıḳnı dest-gīr ėttük
Ehl ü evlādını esīr ėttük

Hezāre mālıdın mėn hem bir pāre ḳoy yığışturdum. Yārek Taġayı'ġa tapşurup özüm ilgeri öttüm. Ḳırlar bile ḳollar bile yürüp hezārelerniñ at ve ḳoyları sürüp Tėmür Bėg Lengeri'ġa kėltürüp tüştük. Türkmen hezāresiniñ on tört on bėş serkeşi ve rahzen uluġlarıdın ėligge tüşüp ėdi. Ḫayālımda bu ėdi kim tüşken yurtta törlüg törlüg 'azāb u 'uḳūbet bile öltürgeyler kim cemī' rahzen ü serkeşlerge 'ibret bolġay. Yolda Ḳāsım Bėg'ge [197a] yoluḳup bī-mevki' teraḥḥüm ḳılıp ḫalāṣ ḳılıptur.

Zemīn-i şura sünbül bar neyāred

Dārū tuḫm-i emel żāyi‘ megerdān.

Nikūyī bā bedān kerden çunānast

Ki bed kardan be-cāy-i nekmerdān[90]

Esīrlerni hem teraḥḥum ḳılıp āzād ḳılıldı. Uşbu Türkmen hezāresini çapḳanda èşitildi kim Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā, Duġlat yana Sulṭān Sencer Barlas ve cem‘ī Kābil’de ḳalġan Moġullarnı özlerige tartıp Mīrzā Ḫān’nı bādşāh ḳılıp Kābil’ni ḳapapturlar. Èl arasıda bu ḫaberni salıpturlar kim Bedī‘üzzamān Mīrzā ve Muẓaffer Mīrzā bādşāhnı tutup Herī’niñ Ḳal‘a-ı İḫtiyāruddīn’ġa kim ḥālā Ala Ḳurġan’ġa meşhūrdur çıḳarıpturlar. Kābil Ḳurġanı’da Mollā Bābā-yı Peşāġarī, Ḫalīfe ve Muḥibb ‘Alī Ḳurçı ve Aḥmed Yūsuf ve Aḥmed Ḳāsım başlıḳlar èdi. Bular yaḫşı bardılar. Ḳurġannı mażbūṭ müstaḥkem ḳılıp asradılar. Tèmür Bèg Lengeri’din Muḥammed Andicānī atlıḳ Ḳāsım Bèg’niñ nökeri Toḳbāy’dın Kābil’daġı bèglerge bu yèrge kèlgenimizniñ keyfiyyetini bitip yiberdük. Andaḳ muḳarrer boldı kim “Ġūrbend tengīsidin çıḳıp alarnıñ üstige ılġaġumızdur. Nişāne bu bolsun kim Menār taġıdın ötkeç oḳ ot yandurġumızdur. Sizler hem erkte èski köşkniñ üstide kim ḥālā ḫāzīnedür uluġ ot yanduruñız tā bilgey biz kim [197b] biziñ kèlgenimizni bilip sizler. Biz bu sarıdın yètkeç siz içkeridin çıḳıp èligiñizdin kèlürini taḳṣīr ḳılmañ.” Bu sözlerni tuyutturup Muḥammed Andicānī’ni yiberildi. Tañlası Lenger’din atlanıp Uştur şehr toġrısıġa tüşüldi. Andın èrte atlanıp tüşke yavuḳ Ġavrbend tengīsidin çıḳıp köprüg başıda tüştük. At suġarıp atnı tindürüp namāz-ı peşīn köprüg başıdın atlanduk. Tutḳavulġaça ḳar yoḳ èdi. Tutḳavuldın öte barġan sayı ḳar uluġraḳ boldı. Ẕemme Yaḫşı bile Menār arasıda andaḳ savuḳ èdi kim müddetü’l ‘ömr ança savuḳ kem körülüp èdi. Aḥmed Yasavul bile Ḳara Aḥmed Yurtçı’nı dağı Kābil’dağı bèglerge yiberildi kim “Uşol mī‘ād bile kèldük. Vāḳıf u merdāne boluñ.” Menār taġıdın ötüp dāmenede tüşüp savuḳdın bī-ṭāḳat bolup otlar yandurup ısıduk. Egerçi ot yandurur maḥall èmes èdi, savuḳ żarbıdın bī-ṭāḳat bolup ot yanduruldı. Tañ ata yavuşup èdi kim Menār taġınıñ dāmenesidin atlanduk. Menār bile Kābil’niñ arasıda ḳar atnıñ tizide bar èrdi. Ḳatḳan bolup èdi. Yoldın çıḳḳan kişi teşvīş bile yürür èdi. Bu aralıḳnı tamām çuburup

[90] “Çorak toprakta sümbül yetişmez; işini ve tohumunu bu toprakta ziyan etme. Kötülere ettiğin iyilik, iyilere ettiğin kötülük ile birdir.” Arat, age, s. 379.

kėldük. Bu cihetdin farż vaḳtıda Kābil'ġa [198a] bī-ḥīle yėttük. Bibi Māhrūy'ġa yėterdin burunraḳ erkdin uluġ ot çıḳtı. Ma'lūm boldı kim ḫaberdār bolmışlar. Seyyid Ḳāsım'nıñ köprügige yėte Şīrim Taġayı bile baranġar kişisini Mollā Bābā'nıñ köprügi sarı yiberildi. Cavanġar ve ġol Bābā Lūlī yolı bile bolduk. Ol maḥall Ḫalīfe bağınıñ ornıda bir kiçikrek bāġçe ėdi. Uluġ Bėg Mīrzā salıp ėdi, Lenger yosunluḳ. Egerçi dıraḫt u yıġaçı ḳalmaydur ėdi, velī muḥavvaṭası bar ėdi. Mīrzā Ḫān anda olturup ėdi. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā salġan Bāġ-ı Bihişt'te ėdi. Mėn Mollā Bābā'nıñ bāġınıñ kūçe ṭarafıdaġı gūristānġa yėtip ėdim kim tėzlik ḳılıp ilgeri barġanlarnı urup yandurup bizge tıḳtılar. İlgeri barıp Mīrzā Ḫān olturup ḫavālıġa kirgenler tört kişi ėdi. Bir Seyyid Ḳāsım Ėşik Aġa ėdi. Yana Ḳamber 'Alī Ḳāsım Bėg ėdi, yana bir Şīr Ḳulı Ḳaravul Moġul ėdi, yana bir Sulṭān Aḥmed Moġul ėdi. Şīr Ḳolı'nıñ cemā'atıdın ėdi. Bu tört kişi yėtken bile bī-teḥāşī oḳ Mīrzā Ḫān olturġan ḫavālıġa kirerler, ġavġā bolur, Mīrzā Ḫān bir atġa minip ḳaçıp çıḳar. Ebū'l Ḥasan Ḳurbėgi'niñ inisi Muḥammed Ḥüseyn hem Mīrzā Ḫān'ġa [198b] nöker bolup ėdi. Bu tört kişidin Şīr Ḳulı'nı çapıp yıḳar. Başını kėser maḥallda ḫalāṣ bolur. Bu tört kişi ḳılıç yėp oḳ yėp yaralıḳ bolup meẕkūr bolġan yėrde bizge tıḳılıp kėldiler. Tar kūçede atlıḳ ėl tıḳıldılar turdılar. Nė ilgeri yürüy aladurlar, nė kėyinge yāne aladurlar. Mėn yavuġımdaġı yigitlerge dėdim kim "Tüşüp zorlañ!" Dost Nāṣır Ḫʷāce Muḥammed 'Alī Kitābdār, Bābā Şīrzād, Şāh Maḥmūd ve yana bir nėçe yigit tüşüp yürüp oḳ ḳoydılar. Yaġı ḳaça bėrdi. Ḳurġandaġılarnı ġalebe köz tuttuk. İş vaḳtıda yėtişe almadılar. Yaġını tėpretkendin soñ birin ikin çapışıp kėle başladılar. Henüz Mīrzā Ḫān olturġan çārbāġḳa kirmeydür ėdim kim ḳurġandaġı ėldin Aḥmed Yūsuf-ı Seyyid Yūsuf kėldi. Mėniñ bile hem rāh oḳ Mīrzā Ḫān olturġan bāġḳa kirdük. Kördüm Mīrzā Ḫān yoḳtur. Ḳaçıp çıḳıptur. Tėz oḳ yandım. Aḥmed Yūsuf mėniñ soñumça ėdi. Çārbāġ'nıñ ėşikidin Dost Serpūlī piyāde kim Kābil'de merdānelıġı cihetidin ri'āyet ḳılıp kütavallıḳ manşıbını bėrip Kābil'de ḳoyulup ėdi, yalıñaç ḳılıç ėligide kirip kėldi. Maña oḳ tėgilip kėledür. Mėn cėbe kėyip ėdim, ġarbıçı bağlamaydur ėdim, [199a] dulġa hem kėymeydür ėdim. Bir nėçe ḳıçḳırdım: "Hey Dost! Hey Dost!" dėp Aḥmed Yūsuf hem ḳıçḳırdı. Mėn savuḳḳa ve ḳarġa küngenimdin mü

mėni tanımadı, yā uruş ıżṭırābıdın mu ėdi, bī-teḥāşī yalıñ bāzūmġa oḳ ḳılıç saldı. Tėñri ‘ināyeti ėdi ser-mūy kār ḳılmadı.

Eger tėġ-i ‘ālem bī-cunbaẓ zi cāy/ Naburred irek tā niḫ[w] *āhed Ḫudāy*[91]
Mėn bu du‘ānı oḳup ėdim. Anıñ ḫāṣiyyetidin ėdi kim Tėñri te‘ālā bu ma‘żeretni def‘ ḳıldı ve bu müteveccih bolġan belānı ref‘ ḳıldı. Ol du‘ā budur:

“Bismi’llāhi’r-raḥmāni’l-raḥīm. Allāhümme ente rabbī lā ilāhe illā ente aleyke tevekkeltu ve ente rabbu’l arşi’l aẓīm. Māşā’a’llāhu kāne ve mā lem yeşe’lem yekün ve lā ḥavle ve lā kuvvete illā bi’llāhi’l- ‘alīyi’l ‘aẓīm. Ve-a’lemü enne’llāhe ‘alā külli şey’in ḳadīrun ve enne’llāhe ḳad eḥāte bi külli şey’in ilmem ve eḥṣā külle şey’in ‘adeden. Allāhümme innī e‘ūzu bike min şerri nefsī ve min şerri ġayrī ve min şerri külli zī şerrin ve min şerri külli dābbetin ente āḫizun bī-nāṣiyetihā, inneke rabbu’l-‘arşi’l- ‘aẓīm.”[92]

Andın çıḳıp Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā olturġan Bāġ-ı Bihişt’ḳa kėldim. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā ḳaçıp çıḳıp yaşulġandur. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā olturġan bāġçeniñ raḫneside yėti sėkiz oḳluḳ yaylıḳ kişi turuptur. Mėn bu kişilerniñ üstige atımnı pāşne [199b] ḳıldım. Toḫtay almadılar. Ḳaça bėrdiler. Mėn yėtip birige ḳılıç saldım. Andaḳ yumalanıp bardı kim taṣavvur ḳıldım kim meger başı uçup kitti. Öte çıḳtım. Mėn ḳılıç salġan kişi Mīrzā Ḫān’nıñ kökeldaşı Tülek Kökeldaş ėgendür. Ḳılıç ėginige tüşken ėgendür. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā olturġan üylerniñ ėşikige yėtkende tam üstidin bir Moġul, kim mėniñ nökerim ėdi, mėn anı tanır ėdim, ėşiklig türlüg yėrdin tartı oḳnı yüzümge ol ṭarafdın bu ṭarafdın “Hey hey, bādşāhdur” dėp dėyiştiler. Oḳnı yandurup salıp ḳaçtı. Oḳ atmaḳdın hem iş ötüp ėdi. Mīrzāsı ve serdārları ḳaçtı. Giriftār boldı. Kim üçün oḳ atar? Uşbu yėrde Sulṭān Sencer Barlas’nı kim ri‘āyet

[91] “Evren kılıcını kınından çıkarsa da Tanrı istemediği sürece bir damarı kesemez.” Arat, age, s. 382.
[92] Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla. Ey Allah’ım sen benim rabbimsin. Senden başka ilah yoktur. Yalnız sana tevekkül ederim. Sen büyük arşın sahibisin. Allah’ın dilediği her şey olur. Dilemediği hiçbir şey olmaz. Büyük ve yüce olan Allah’ın güç ve kuvvetinden başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur. Bilin ki; Allah’ın her şeye gücü yeter ve onun ilmi her şeyi kuşatmıştır ve her şeyi sayıp dökmüştür. Ey Allah’ım nefsimin ve onun dışındaki her şeyin, kötülük sahibi her kötünün perçemi senin elinde olan bütün canlı hayvanların kötülüğünden sana sığınırım. Sen büyük arşın sahibi ve rabbisin.

ḳılıp Nigenhār tümenini aña ‘ināyet ḳılıp ėdim, ol hem bu fitnede bular bile şerīk ėḍi, tutup boynını baġlap kėltürdiler. Mużṭarib bolup ḳıçḳıradur kim “Hey, mėnde nė günāh?” Günāh mundın artuḳ bolur kim bu cem‘ bile hem-cihet ü hem-meşveretlerdin bir uluġraḳı sėn? Çün ḫān dedemniñ vālidesi Şāh Bėgim ḫ^{w}āher-zādesi bolur ėdi, buyurdum kim “Mundaḳ bī-‘izzetāne kirdürmeñ. Ölüm yoḳtur.” Mundın çıḳıp Aḥmed Ḳāsım Kūhber’ni, kim ḳurġandaġı bėglerdin biri ol ėdi, [200a] bir pāre yigitler bile Mīrzā Ḫān’nıñ soñıça yiberdim. Uşbu Bāġ-u Bihişt’niñ Şāh Bėgim ve ḫānım üyler yasap olturup ėdiler. Bu bāġdın çıḳıp Şāh Bėgim’ni ve ḫānımnı köre bardım. Şehr ėli ve ḳara tayaḳ hücūm ḳılıpturlar. Kūşe ü kenārda ėl tutmaḳḳa māl talamaḳḳa ėlig ḳoyupturlar. Kişiler ḳoyup barça ėlni urup sürüp çıḳıldı. Şāh Bėgim ve ḫānım bir üyde olturup ėdiler. Dā’imġı yėrde tüşüp kėlip burunġı dėk edeb ü ta‘ẓīm bile yürüp körüştüm. Şāh Bėgim ve ḫānım bī-ḥadd u bī-ḳıyās mużṭarib u münfa‘il ser-efgende ü ḫacil bolupturlar. Nė ma‘ḳūl ‘öẕr ayta aladurlar, nė müşfiḳāne sormaḳ ṭarḥın sala aladurlar. Bulardın ṭama‘ım mundaḳ ėmes ėdi. Bu cem‘ her bedbaḫtlıḳ maḳāmıda bolsalar ėdi, andaḳ ėmes ėdi kim bėgimniñ ḫānımnıñ sözlerige ḳulaḳ salmaġaylar ėdi. Mīrzā Ḫān ḫod Şāh Begim’niñ toḳḳan nebīresi kėçe ve kündüz bėgim ḳaşıda. Bular sözlerige kirmese Mīrzā Ḫān’nı ḳoymaḳ özleriniñ ḳaşıda saḳlasa ḫod bolur ėdi. Nėçe ḳatla hem kim zamāne nā-hem-varlıġıdın ve devrān nā-sāzġārlıġıdın taḫt u mülk ü nöker ü süderdin ayrılıp alarġa [200b] ilticā ėlttim, anam hem bardı, hīç nev‘ ri‘āyeti ve şefaḳatı körmedük. Mėniñ inim Mīrzā Ḫān’nıñ ve anası Sulṭān Nigār Ḫānım’nıñ ‘ayn u ma‘mūr vilāyetleri bar ėdi. Mėn ve anam vilāyet ḫod tursun bir kėnt ve bir nėçe ḳoş igesi bola almaduk. Mėniñ anam Yūnus Ḫān ḳızı ve mėn nebīresi ėmes mü ėdim? Ol ṭabaḳadın herkim ki mėniñ ser vaḳtımda tüşti, ėligimdin kėlgençe toḳḳanlıḳnı ve yaḫşılıġnı becā kėltürdüm. Nėçük kim Şāh Bėgim kėldiler. Pamġān’nı kim Kābil’niñ a‘lā yėrleridindür, bėrdim. Yana her nev‘ ferzendlıḳ ve ḫiẕmetkārlıḳta taḳṣīr ḳılmadım. Sulṭān Sa‘īd Ḫān Kāşġar ḫānı bėş altı yayaġ yalıñ bile kėldi. Toḳḳan inilerim dėk körüp Lemġān tümenleridin Mendrāver tümenini bėrdim. Şāh İsmā‘il, Şeybānī Ḫān’nı Merv’de alġanda Ḳunduz’ġa kim öttüm Andicān vilāyeti mėniñ sarı baḳıp

ba‘żı dārūġalarını ḳavlap ba‘żı yėrlerini bėrkitip maña kişi yiberdiler. Mėn Sulṭān Sa‘īd Ḫān’ġa barı nökerlerimni tapşurup kömek ḳoşup zād u būd Andicān vilāyetini bağışlap Ḫān ḳılıp yiberdim. Bu tārīḫḳaça hem ol ṭabaḳadın herkim ki kėldi öz toḳḳanlarımdın özge körmedim. Nėçük kim Çin Tėmür Sulṭān ve Ėsen Tėmür Sulṭān ve Toḫta [201a] Buḳa Sulṭān ve Bābā Sulṭān bu tārīḫde mėniñ ḳaşımdadurlar barçanı öz toḳḳanlarımdın yaḫşıraḳ körüp ri‘āyet ü şefḳat ḳılıptur mėn. Bu bitilgenlerdin ġaraż şikāyet ėmes. Rāst ḥikāyettür kim bitiptür mėn. Bu mesṭūr bolġanlardın maḳṣūd özniñ ta‘rīfi ėmes. Beyān-ı vāḳi‘i bu ėdi kim taḥrīr ėtiptür mėn. Çün bu tārīḫde andaḳ iltizām ḳılılıptur kim her sözniñ rāstını bitilgey ve her işniñ beyān-ı vāḳi‘ini taḥrīr ėtilgey, lācerem ata aġadın her yaḫşılıḳ ve yamanlıḳ kim şāyi‘ ėdi taḳrīr ḳıldım ve ḫavīş ü bīgānedin her ‘ayb u hüner kim beyān-ı vāḳi‘ ėdi, taḥrīr ėyledim. Oḳuġunçı ma‘ẕūr tutsun, ėşitkünçi ta‘arruż maḳāmıdın ötsün. Mundın ḳopup Mīrzā Ḫān olturġan çārbāġḳa kėlip vilāyetlerġa ve aymaḳ ve aḫşamġa fetḥnāmeler yiberildi. Andın soñ atlanıp ėrkke kėldim. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā Ḫānımnıñ Töşekḫānesi’ġa ḳorḳunçdın ḳaçıp kirip töşekniñ boġcamasıġa özini baġlatıptur. Ḳurġandaġılardın Mīrim Dīvān’nı ve yana ba‘żını ḳoyduk kim bu üylerni aḫtarıp Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā’nı tapıp kėltürgeyler. Ḫānımnıñ ėşikige kėlip dürüştraḳ bī-edebāne-[201b] raḳ sözler aytıptur. Barı behr ḥāl Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā’nı ḫānımnıñ Töşekḫānesi’din tapıp erkte mėniñ ḳaşımġa kėltürdiler. Mėn burunġı dėk oḳ ta‘ẓīm ḳılıp ḳoptum. Ḫayli hem dürüşt yüzige kėlmedi. Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā kim mundaḳ zişt ü şenī‘ ḥarekātḳa iḳdām ḳıldı ve bu nev‘ şūr u fitne-engīz ü bünyādıġa ihtimām ėyledi, eger pāre pāre ḳılsam yėri bar ėdi. Türlüg türlüg ‘azāb u ‘uḳūbet bile ölmekke sezā-vār ėdi. Çün arada bir nev‘ uruġluḳ bolup ėdi, mėniñ toḳḳan ḫālam Ḫūb Nigār Ḫānım’dın oġlanları ve ḳızları bar ėdi, bu ḥuḳūḳnı yād ḳılıp Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā’nı āzād ḳıldım. Ḫorāsān sarı ruḫṣat bėrildi. Bu bī-mürüvvet ü ḥaḳḳ nā-şinās kişi mėniñ mundaḳ yaḫşılıġımnı kim cānını bağışladım bi’l-kül unutup Şeybaḳ Ḫān ḳaşıda mėndin ġıybetler ve şikāyetler ḳılıptur. Az furṣat ötmedi kim Şeybaḳ Ḫān oḳ öltürüp cezāsıġa yėtkürdi.

Tū bed konende-i ḫodrā be rüzgār sipār/ Ki rüzgār turā çākarīst kīne-güzār[93]

Aḥmed Ḳāsım Kūhber ve yana ba‘żı bir nėçe yigitni kim Mīrzā Ḫān’nıñ soñıça yiberilip ėdi, Ḳarġa Bulaḳ püşteleride Mīrzā Ḫān’ġa yėterler. Ḳaça hem almas. Ėlig tėpretgünçe ḳuvvet ü cür‘eti hem yoḳ ėdi. Alıp kėldiler. [202a] Mėn ėski dīvānḫāneniñ şarḳ şimāli sarıġı eyvānıda olturup ėdim. Mėn dėdim “Kėl, körüşeliñ.” Aldaraġandın yükünüp kėlgünçe iki ḳatla yıḳıldı. Körüşkendin soñ yanımda olturġuzup köñül bėrdim. Şerbet kėltürdiler. Mīrzā Ḫān’nıñ def‘-i tevehhümiġa şerbetni evvel özüm içip aña bėrdim. Çün Mīrzā Ḫān’ġa kirgen sipāhī ü ra‘iyyet ü Moġul u Çaġatay mütevehhim ü müẕebẕeb ėdiler, nėçe kün iḫtiyāṭnı mer‘ī tutup Mīrzā Ḫān’nı ėgeçisiniñ üyide oḳ buyurduk kim bolġay, bu meẕkūr bolġan ėl ü ulusdın çün henüz daġdaġa u tereddüt bar ėdi, Mīrzā Ḫān’nıñ Kābil’de bolmaġını ṣalāḥ körmey bir nėçe kündin soñ Ḫorāsān sarı ruḫṣat bėrildi. Bularġa ruḫṣat bėrgendin soñ Bārān ve Çeştūbe ve Gülbahār dāmenesi seyriġa barduk. Bahārlar Bārān yazısı ve Çeştūbe deşti ve Gülbahār dāmenesi bisyār ḫūb bolur. Sebzesi Kābil vilāyetiniñ özge yėrlerige baḳa ḫayli yaḫşı bolur. Türlüg türlüg lāleler açılur. Bir ḳatla envā‘ini buyurdum kim sanadılar. Otuz tört nev‘ lāle çıḳtı, nėçük kim bu yėrlerniñ ta‘rīfide bir beyti aytılıp ėdi:

Sebze ü güller bile cennet bolur Kābil bahār
Ḫāṣṣa bu mevsimde Bārān yazısı ü Gülbahār
Uşbu seyr kėlgende bu ġazelni tükettim
Mėniñ köñlüm ki gülniñ ġoncası dėk
[202b] *teh-be-teh ḳandur*
Eger yüz miñ bahār olsa açılmaġı nė imkāndur?

Fi’l vāḳi‘ bahārlar seyr ḳılmaḳḳa ḳuş salmaḳḳa ve ḳuş atmaḳḳa bu yėrlerçe yem kem oḳ bolġay nėçük kim Kābil ve Ġaznī vilāyetiniñ ta‘rīf ü tavṣīfide şemme meẕkūr u mesṭūr boldı. Uşbu yıl Nāṣır Mīrzā’nıñ ve terbiyet-kerdeleriniñ iḫtilāṭ u ma‘āşıdın Bedaḫşān bėgleri, kim Muḥammed Ḳurçı ve Mübārek Şāh ve Zübeyr ve Cihāngīr

[93] “Sana kötülük edeni feleğe havale et, zira felek senin intikam alıcı hizmetkârındır.” Arat, age, s. 385.

bolġay, rencīde belki yaġı boldılar. Barça ittifāḳ ḳılıp çerig tartıp Kökçe Suyı'nıñ Yeftel ve Rāġ sarı tüzi bile atlıḳ yayaġnı yıġıp yasap püşteler bile Ḫamçan'nıñ yavuġıġa kėldiler. Nāṣır Mīrzā ve ḳaşıdaġı bī-tecribe yigitler endīşe ü mülāḥaẓa ḳılmay bular bile uruşḳa püştelerde kėlip uruşurlar. Yėri burtaġ, yayaġı ḳalın, bir iki ḳatla at salġanda toḫtap urup ki yandururlar boldura almaslar. Ḳaça bėrürler. Bedaḫşānīler Nāṣır Mīrzā'nı basıp bolġan tevābi' ü levāḥıḳını tālān u tārāc ḳıldılar. Nāṣır Mīrzā yavuġıdaġıları bile basturup talatıp İşkemiş ve Nārīn bile Kilāgāhī kėlip Ḳızıl Su yoḳḳarı oḳ yürüp Āb Dere yolıġa kirip Şibertū kötelidin aşıp Kābil'ġa yėtmiş sėksen talatḳan aldurġan aç yalıñaç nöker süderi bile kėldi. 'Aceb ḳaderidür iki üç yıl mundın burun Nāṣır Mīrzā tamām ėl ve ulusnı köçürüp sürüp Kābil'din yaġıḳıp çıḳıp [203a] Bedaḫşān'ġa yėtip dere ve ḳurġanlarını bėrkitip nė ḫayāllar bile yürür ėdi? Burungı ḳılġanlarıdın ser-efgende ü ḫacil ol nev' ayrılġanlarıdın şermende ü münfa'il boluptur. Mėn dağı hīç nev' yüzige kėlmedim. Yaḫşı sorup istep infi'āldın çıḳardım.

Vaḳāyi'-i Sene-i 913

Ġılcī'nı çapmaḳ daġdaġası bile Kābil'din atlanıldı. Serdih'ke tüşkende ḫaber kėltürdiler kim Meşt ve Sihkāne'de kim Serdih'din bir yıġaç bolġay, ḳalın Mehmend ġāfil olturuptur. Bolġan bėgler ve yigitler barın boldılar kim Mehmend'ni çapmaḳ kėrek. Mėn dėdim kim "Revā bolġay mu? Nė 'azīmet bile atlanġay biz? Maḳṣadḳa yėtmey öz ra'iyyetimizni oḳ çapıp yanġay biz? Bu iş mümkin ėmes." Serdih'din atlanıp Kettevāz tüzini kėçe bile ḳaranġuda ṭay ḳılduk. Ḳapḳaranġu kėçe tüptüz yėr nė taġ u püşte körünedür, nė yol ve iz ma'lūm boladur. Hīçkim başlay almadı. Āḫir mėn oḳ başladım. Bir iki ḳatla bu nevāḥīġa yėtip ėdim. Uşol ḳıyās bile ḳuṭbnı oñ yaġrınımġa alıp tėpredim. Tėñri rāst kėltürdi. Rāst Ḳayaḳtū ve Ulabatū rūdıġa oḳ kėlildi kim Ġılcī olturġan yėrge kim Ḫʷāce İsmā'īl şerbeti bolġay, uşbu rūdtın yol çıḳar. Ol rūdta tüşüp özümiz ve [203b] atımız bir zamān uyuḫlap dem alıp tañ atḳanda andın tėpredük. Āftāb çıḳıp ėdi kim bu püştelerdin ve ḳullardın tüzge çıḳtuk. Uşbu yėrdin Ġılcī olturġan yėr bir yaḫşı yıġaç yol bar, tüzge çıḳḳaç Ġılcī'nıñ ḳarası mu, yā tütüni mü köründi yāḫūd delmege yā bī-tāz çerig ėli tamām çapḳun ḳoydılar.

Bir iki kürūh kėçe çapıp kişini atnı oḳlap ėlni tıydım. Mundaḳ cilav-rīz bėş altı miñ çapḳun ḳoyġan çerigniñ tıymaġınıñ ḫayli işgāli bar. Tėñri rāst kėltürdi. Çerig tıyıldı. Yana bir şer'īġa yavuḳ yol kėlip Afġān'nıñ ḳarasını körüp çapḳun ḳoyuldı. Ḳalın ḳoy bu çapḳunda tüşti. Hīç çapḳunda munça ḳalın ḳoy tüşken ėmes ėdi. Mālnı yandurup tüşkendin soñ her ṭarafdın bölek bölek kėlip tüzge tüşüp uruş-engīzi ḳıldılar. Bir bölekni ba'żı bėgler ve içkiler barıp arıḳ alıp tamām öltürdiler. Yana bir bölekini Nāṣır Mīrzā atlanıp barısını ḳırdı. Ölgen Afġānlarnıñ başıdın kėlle mināre ḳoparıldı. Dost Piyāde Kütvāl'niñ kim atı meẕkūr bolup ėdi, ayaġıġa oḳ tėgdi. Kābil'ġa kėlgende öldi. Ḫʷāce İsmā'īl'din köçüp Ulabatū'ġa kėlip tüştük. Munda fermān boldı kim ba'żı bėgler ve içkiler yürüp ihtimām ḳılıp bu ġanāyimniñ ḫumsını alġaylar. Ḳāsım Bėg ve ba'żılardın ri'āyet ḳılıp ḫumsın almaduk. [204a] Ḳalmaġa kėlgen ḫums on altı miñ ḳoy çıḳtı, kim sėksen miñdin ḫumsı bolġay. Telef bolġan ve ri'āyet ḳılġan bile birlik ḳoyda hīç söz yoḳ ėdi. Ol yurttın ėrte bile atlanıp Küttevāz tüzide av üçün çerge ḳoyuldı. Bu deştniñ hemīşe kėyik ve ḳulanı semiz bolur ve köp bolur. Çerge arasıġa ḳulan ve kėyik ḳalın kirdi. Ḳalın ḳulan ve kėyik öltürdiler. Av eṣnāsıda bir ḳulannıñ soñıça çaptım. Yavuḳraḳ yėtip bir oḳ urdum. Yana bir oḳ hem urdum, velī bu zaḫmlar yıḳılġuça geri ėmes ėdi. Bir iki zaḫmnıñ żarbıdın burunġı yügürüşidin āhesteraḳ boldı. Pāşne ḳıldım. Yaḳın sığınıp kėlip iki ḳulaġıdın kėyinki çekesige oḳ çaptım. Kėgirteki oḳ alınıp ḳaldı. Mu'allaḳ aşıp bardı. Kėyin ayaġı üzengümge tėge yazıp ḳaldı. Ḳılıçım ḫayli yaḫşı kėsti. Ġarīb semiz ḳulan ėdi. Ḳazısı kişiniñ bir ḳarışıdın cüz'ī kemraḳ bolġay ėdi. Şīrim Taġayı ve ba'żı Moġulistān kėyikini körgenler ta'accüb ḳılıp dėdiler kim "Moġulistān'da hem munça semiz kėyik kem körüptür biz. Bu kün hem yana bir ḳulan atım uşbu avda tüşken ḳulan ve kėyik ekṣeri semiz ėdi, velī hīç ḳaysısı mėn öltürgen ḳulança semiz ėmes ėdi. Bu çapḳundın yanıp kėlip Kābil tüştük. Ötken yılnıñ ayaġıda Şeybaḳ Ḫān Semerḳand'dın Ḫorāsān dā'iyesi bile çerig [204b] atlandı. Şāh Manṣūr Baḫşı köt bėrgüçi nemek-ḥarām, kim Andiḫūd anda ėdi, Şeybaḳ Ḫān'ġa kişiler yiberip Şeybaḳ Ḫān'nı atlanmaḳḳa tėzrek ḳılıptur. Andiḫūd nevāḥīsiġa kėlgende bu köt bėrgüçi "Özbek'ke kişi yiberiptür mėn" dėp i'timād ḳılıp yasatıp başıġa otaġġa sançıp pīşkeş

tartıḳ alıp çıḳarda başsız Özbek tuş tuşdın rīz ḳılıp bu kendeni ve tartıḳ ve pīşkeş ve kişi ḳarasını tart part ḳılıpturlar. Bedī‘üzzamān Mīrzā ve Muẓaffer Mīrzā ve Muḥammed Burunduḳ Barlas ve Zū’l Nūn Arġun barı Bābā Ḫākī nevāḥīside çerig bile olturup ėdiler nė uruşmaḳḳa ‘aẓīm ėdiler, nė ḳurġan bėrkitmekke cāzim. Hīç işni müşaḫḫaş ḳılmay hīç işniñ ḳıluın muḥaḳḳaḳ bilmey serāsīme-vār olturup ėdiler. Muḥammed Burunduḳ Bėg ḥisāb bilür kişi ėdi. Ol dėgendür kim “Muẓaffer Mīrzā ve mėn Herī’niñ ḳurġanını bir kiteliñ. Bedī‘üzzamān Mīrzā bile Zū’l Nūn Bėg Herī’niñ eṭrāf u nevāḥīsidaġı taġlarġa barıp Sīstān’dın Sulṭān ‘Alī Arġun’nı Ḳandahār ve Zemīn Dāver’din Şāh Bėg’ni ve Muḳīm’ni çerigleri bile özlerige ḳoşsunlar. Nė kim bolġan hezāre ve Nekderī çeriglerini yıġıp müsta‘idd ve mükemmel yürüsünler. Ġanimnıñ ḫod taġḳa barmaġı müşkildür. Taşḳarıġı çerigniñ daġdaġasıdın ḳurġan üstige hem kėle almas.” Ḫūb aytıptur. Ḥisāblıḳ **[205a]** re‘y ḥāṭırıġa yėtiptür. Zū’l Nūn Arġun egerçi merdāne kişi ėrdi, velī ḫasīs u māl dost ve rey ü ḥisābdın yıraḳraḳ ve gülrek ve tėlberek kişi ėdi. Bu furṣatlarda kim Herī’de aġa ini şirket bile bādşāh ėdiler, Bedī‘üzzamān Mīrzā ḳaşıda bu ṣāḥib-i iḫtiyār ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı. Māl dostlıġı cihetidin Muḥammed Burunduḳ’nıñ şehrde turmaġıġa rāżī bolmadı. Özi şehrde turar ḫayāl ḳıldı. Anı hem oḫşata almadı. Anıñ güllük ve tėlbelikige hīç nėme mundın yaḫşıraḳ delīl bolur mu kim zerrāḳ u ṭammā‘ ėlniñ yalġan ve ḫoş āmeddin ḳabūl ḳılıp özini fażīḥat ü rüsvā ḳıldı? Tafṣīli budur kim Herī’de mundaḳ kim i‘tibār boldı, bir nėçe şeyḫ ü mollā aña kėlip dėrler kim “Ḳuṭb biziñ bile iḫtilāṭ ḳıladur. Saña Hizbrullāh laḳab boldı. Sėn Özbek’ni alġundur.” Bu sözge ınanıp boynıġa fūṭa salıp şükrler ḳılıptur. Uşbu cihetlerdin Muḥammed Burunduḳ’nıñ ma‘ḳūl rāyı bile ‘amel ḳılmay nė ḳurġan işini mażbūṭ ḳılıptur, nė uruş yaraġını merbūṭ, nė ḳaravul nė çaġdavul kim yaġı kėlüridin āgāh ḳılġay, nė yasalda tertīb ü nasaḳ kim yaġı kėlse uruş ḥāṭırḫ^{w}āh ḳılġay. Şeybaḳ Ḫān, Muḥarrem ayıda Murġab’dın ötüp Sīr Kāy nevāḥīsiġa **[205b]** yavuḳ yėtkende oḳ ḫaberdār bolurlar. Serāsīme bolup hīç iş ḳıla almaslar, nė ėl yıġa alurlar, nė yasal ḳıla alurlar. Tuşluḳ tuşıdın yürüy bėrürler. Zū’l Nūn Arġun uşbu ḫoş-āmedġa ġurre bolup ḳırḳ ėllig miñ Özbek’niñ utrusıda yüz yüz ėlligçe kişisi bile Ḳara Ribāṭ’ta turar. Ḳalın kişi yėtken

bile oḳ alıp tėperler. Zū'l Nūn'nı alıp öltürüp başını kėstiler. Mīrzālarnıñ ana ėgeçi Siñil ve ḥaremleri ve ḫazāyini tamām Ḳal'a-ı İḫtiyāruddīn'de ėdi kim Ala Ḳurġan'ġa meşhūrdur. Mīrzālar kėç şehrġa yėterler. Yarım kėçege atlarnı tindürüp uyuḫlarlar. Seḥer vaḳtı salıp tėprerler. Ḳurġan bėrkitürni ḫod ḫayāl ḳıla almaslar. Munça furṣat u fürcüde ana ėgeçi siñilni ve köç ve oġlan uṣaḳnı hem alıp çıḳmay, Özbek'niñ esīrlikige taşlap ḳaçarlar. Pāyende Sulṭān Bėgim, Ḫatīce Bėgim başlıḳ Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nıñ ḥaremleri ve Bedī'üzzamān Mīrzā'nıñ ve Muẓaffer Mīrzā'nıñ ḥaremleri ve oġlan uṣaḳları nė kim bolġay mīrzālarnıñ ḫazāyin ü büyūtātı tamām Ala Ḳurġan'nıñ içide ėdi. Ḳurġannı ḥāṭır-ḫ^{w}āh żabṭ u ser-encām ḳılmaydurlar ėdi. Ḳurġan kömeki yigitler hem yėtmeydürler ėdi. 'Āṣıḳ Muḥammed Arġun, Mezīd Bėg'niñ inisi yayaḳ çerigdin ḳaçıp kėlip ḳurġanġa [206a] kirdi, yana 'Alī Ḫān Emīr 'Ömer'niñ oġlı ėdi, yana Şeyḫ Muḥammed 'Abdu'llāh Bekāvul ėdi, yana Mīrzā Bėg Keyḫüsrevī ėdi, yana Mīrekī Kūr Dīvān ėdi. Şeybaḳ Ḫān, kėlgeç iki üç kündin soñ şeyḫü'l-islām ve ekābir 'ahd u şarṭ ḳılıp taş ḳurġannıñ kilidlerini alıp bardılar. Ḳurġannı bu 'Āṣıḳ Muḥammed on altı on yėtti kün saḫladı. Taşḳarıdın at bāzārı ṭarafıdın naḳb salıp ot urup bir burcını uçurdılar. Ḳurġan ėli dest-pāçe bolup ḳurġannı saḫlay almadılar. Aldurdılar. Şeybaḳ Ḫān, Herī'ni alġaç bu bādşāhlarnıñ zāh u zādı bile yaman ma'āş ḳıldı. Nė yalġuz bu cem' bile, barı ḫalāyıḳ bile, rūstā'ī u nādīde kişi, bėş künlüg öter dünyā üçün mundaḳ yaman at ḳazġandı. Şeybaḳ Ḫān'dın nā-şāyest ḥarekāt u ef'āli kim Herī'de ṣādr boldı, evvel bu kim çirk dünyā üçün Ḫatīce Bėgim'ni Şāh Manṣūr Baḫşı kötbėr köçige tutturup türlüg ḳınlar ḳıldurdı. Yana Şeyḫ Pūrān dėk velī-i 'azīz kişini Moġul 'Abdu'l Vahhāb'ġa tutturdı. Her oġlını yana bir kişige tutturdı. Yana cemī' ehl-i şi'r ü ehl-i ṭab'nı Mollā Bennā'ī'ġa tutturdı. Ḫorāsān żürefāsıdın bu māddede bir ḳıṭ'a meşhūr boldı:

Be-cuz 'Abdu'llāh-ı kīr-i ḫar imroz/ nādīde hīç ṣā'ir rūy-zerrā
Benā'i zer ṭama' dārad zi ṣā'ir/ meger ḫ^{w}āhad giriftār kīr-i ḫarrā[94]

[94] "Eşek penisli Abdullah'dan başka hiçbir şair altının yüzünü dahi görmemiş, Bena'i şairden altın arzularken meğer eşek penisini alacakmış." Arat, age, s. 393.

[206b] Yana Muẓaffer Mīrzā'nıñ Ḫānzāde Ḫānım atlıḳ ḥaremini Herī'ni alġaç oḳ ʻiddet çıḳarıġa baḳmay nikāḥ ḳılıp aldı. Yana Ḳāḍī İḫtiyār bile Muḥammed Mīr Yūsuf'ġa kim Herī'niñ meşhūr u ḫoş-ṭabʻ mollālarıdın ėdiler, bāvücūd-ı ʻāmmīlıḳ tefsīrdin sebḳ ėtti. Yana Mollā Sulṭān ʻAlī Meşhedī bile Behzād muṣavvirniñ ḫaṭṭ u taṣvīriġa ḳalem kivürüp ıṣlāḥ ḳıldı. Yana her nėçe künde bir bī-meze beyt kim aytur ėdi. Minberde oḳutup çārsūda asturup şehr ėlidin ṣıla alur ėdi. Egerçi seḫer-ḫīz ėdi ve bėş vaḳt namāzını terk ḳılmas ėdi, ḳırāʻat ʻilmini ṭavrī bilür ėdi, velī mundaḳ gülāne ü eblehāne ü kāfirāne, aḳvāl u efʻāl andın bisyār ṣādr bolur ėdi. Herī'ni alġandın on on bėş kündin soñ Kehdistān'dın Pül Sālār'ġa kėlip bolġan çerigini yegeni Tėmür Sulṭān bile ʻUbeyd Sulṭān'ġa başlatıp Ebū'l Muḥsin Mīrzā bile Kėpek Mīrzā'nıñ üstige kim Meşhed'te ġāfil olturup ėdiler, yiberdi. Bir mertebe kelātnı bėrkitmek ḫayāl ḳılıpturlar. Yana bir mertebe bu çerigniñ kėledürgenini ėşitip özge yol bile Şeybaḳ Ḫān'nıñ üstige ılġamaḳ bolurlar. Bu ʻaceb yaḫşı ḫayāl ėgendür. Hīç işke sözini ḳarār bėre almay olturġanda Tėmür Sulṭān bile ʻUbeyd Sulṭān çerig bile ılġap yėtişür. Mīrzālar hem yasap çıḳarlar. Ebū'l Muḥsin [207a] Mīrzā'nı bat oḳ alıp tėperler. Kėpek Mīrzā azraḳ kişi bile aġasınıñ ġanimıġa çapar. Anı hem köterürler. İkele aġa inini tüşürürler. Bir yėrde olturġuzġanda aġa ini birbirini ḳuçuşup öpüşüp vedāʻ ḳılurlar. Ebū'l Muḥsin Mīrzā'dın bī-dillıḳ ẓāhir bolur, Kėpek Mīrzā'ġa çendānī tefāvüt ḳılmas. İkele Mīrzānıñ başlarını Şeybaḳ Ḫān, Pül-Sālār ėkende yiberürler. Bu eyyāmda Şāh Bėg ve inisi Muḥammed Muḳīm, Şeybaḳ Ḫān'nıñ tevehhümīdin muḳarrer ėlçiler ve ʻarż-dāştlar yiberip iẓhār-ı yek-cihetlıḳ ve devletḫʷāhlıḳlar ḳıldılar. Muḳīm ḫod bir ʻarżadāştıda ṣarīḥ mėni tilep ėdi. Özbek vilāyetni mundaḳ bi'l külli alġan maḥallda biziñ baḳıp turmaġımız münāsib körünmedi. Çün munça ėlçiler ve ʻarż-dāştlar yiberip bizni tilediler, alarnıñ kėlip mülāzemet ḳılmaḳlarıda tereddüt kemraḳ ḳaldı. Barı bėgler ve ṣāḥib-rāy kişiler bile meşveret ḳılıp sözni muña ḳoyuldı kim çerig atlanılġay, bu Arġun bėgleri ḳatılġandın soñ Ḫorāsān üstige yürümekni bā her maṣlaḥat bolsa bularnıñ ṣalāḥ u ṣavābdīde bile ḳarār bėrilgey. Bu ʻazīmet bile Ḳandahār sarı müteveccih bolduk. Ḥabībe Sulṭān Bėgim, kim "yenge" dėr ėdim nėçük kim meẕkūr boldı, ḳızı Maʻṣūme Sulṭān Bėgim'ni Herī'de muḳarrer

bolġan yosunluḳ alıp kėldi [207b] Ġaznī'de mülāḳāt ḳılduk. Ḫüsrev Kökeldaş ve Sulṭān Ḳulı Çanaḳ ve Gedā'ī Bilāl Herī'din ḳaçıp İbn-i Ḥüseyn Mīrzā'ġa barıp ėdiler. Andın Ebū'l Muḥsin Mīrzā ḳaşıġa barurlar. Anda hem tura almay yana bizge müteveccih boldılar. Bular bile Ḳılat'ġa yėtkende ḳalın Hindūstān sevdā-geri, kim Ḳılat'ġa sevdā ḳılġalı kėlgen ėgendürler, ḳaça almadılar. Çerig ėli alarnıñ üstige oḳ yėtip bardı. Ekṣer barın boldılar kim mundaḳ yaġılıḳ maḥallda yaġı vilāyetġa kėledürgenni talamaḳ kėrek. Mėn rıżā bolmadım. Dėdim kim "Sevdā-gerniñ nė günāhı? Mundaḳ cüz'ī fāīdedin Tėñri rıżāsını arada körüp kėçsek, munıñ muḳābeleside küllī küllī fevāyid Tėñri te'ālā rūzī ḳılġusıdur, nėçük kim uşbu nėçe künde Ġılcī'nı çapa atlanġanda Mehmend Afġānī ḳoy ve māl u ehl ü 'iyālı bile çerigniñ bir yıġaçıda ėkende ekṣer anı çapmaḳḳa barın boldıñız. Uşmunı mülāḥaẓa ḳılıp mėn rıżā bolmadım. Tañlasıġa oḳ Tėñri te'ālā yaġı Afġān'nıñ mālıdın kim Ġılcī bolġay ança çerig ėlige rūzī ḳıldı kim hīç çapḳunda munça ḳoy tüşmeydür ėdi." Ḳılat'tın tüşüp bu sevdā-gerlerdin pīşkeş resmi bile birer nėme alıldı. Mīrzā Ḫān'nı, kim Kābil'ni alġandın soñra Ḫorāsān sarı ruḫṣat bėrilip ėdi, yana 'Abdu'l -rezzāḳ Mīrzā, kim mėn Ḫorāsān'dın [208a] çıḳḳanda ḳalıp ėdi, Ḳılat'tın ötkende bu iki mīrzā Ḳandahār'dın ḳaçıp kėldiler. Bahār Mīrzā'nıñ nebīresi Cihāngīr Mīrzā'nıñ oġlı Pīr Muḥammed Mīrzā. Bu Pīr Muḥammed Mīrzā'nıñ anası mīrzālar bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Şāh Bėg bile Muḳīm'ġa kişiler ve ḫaṭṭlar yiberildi kim "Siziñ sözüñiz bile kėldük. Özbek dėk yat yaġı Ḫorāsān'nı aldı. Kėliñ nė ṭavr kim ṣalāḥ-ı devlet bolsa siziñ ittifāḳ u ṣavābdīdeñiz bile ḳarār bėreli." Ḫaṭṭ yėtmektin ve bizni tilemekdin münkir bolup rūstā'īyāne ü dürüşt cevāblar yiberdiler. Ol rūstā'īlıḳlardın biri bu ėdi kim Şāh Bėg maña bitilgen ḫaṭṭınıñ arḳasıda bėgler bėglerge, belki uluġraḳ mertebelıḳ bėgler kiçikrek çehrelig bėglerge mühr basar yėrde kāġaẕnıñ ortasıda mühr basıp yiberiptür. Eger mundaḳ rūstā'īyāne ḥarekātlar ḳılmasa ėrdi ve bu nev' dürüşt cevāblar yibermese ėdi, iş muña yėtmes ėdi, nėçük kim:

Siteza be-cā'ī resānad suḫan/ Ki vīrān kuned ḫānedān-i kuhan[95]

[95] "Söz ile çatışma o hale gelir ki kadim saltanatları bile yıkıp mahveder." Arat, age, s. 395.

Uşbu sitīzleridin ve rūstā'īlıḳlarıdın ėdi kim ḫānumānlarını ve otuz ḳırḳ yıl ḳazġanlarını berbād bėrdiler. Şehr-i Ṣafā nevāḥīside ėrgende bir kün ordu içide ġalaṭ-ı ġavġāī tüşti. Barça çerig ėli yaraġlanıp atlandılar. Mėn ġusl u ṭahāretġa meşġūl [208b] ėdim. Bėgler ġalebe ıżṭırāblar ḳıldılar. Fāriġ bolup atlandım çün ġavġā-ı ġalaṭ ėdi, bir zamāndın soñ basıldı. Andın küç-ber-küç yürüp kėlip Güzer'ġa tüştük. Munda hem bir nėçe sözleşmek ṭarḥını salduk, pervā ḳılmay 'inād u serkeşlik maḳāmıda oḳ ėdiler. Yėr sunı bilür devletḫ^{w}āhlar 'arż ḳıldılar kim Ḳandahār'ġa kėlür rūdlarnıñ başı Bābā Ḥasan Ebdāl ve Ḫalişek ṭarafıdur. Ol yüzge ötüp Ḳandahār'ġa kėlür rūdlarnı tamām yıḳmaḳ kėrek. Sözni muña ḳoyup ṣabāḥı cėbelenip baranġar cavanġar yasal yasap Ḫalişek sarı köçüldi. Şāh Bėg ve Muḳīm Ḳandahār tağınıñ mėn taş 'imāret ḳazdurġan tumşuġınıñ allıda şamyane tikip olturup ėdiler. Muḳīm'niñ kişisi tėzlik ḳılıp yıġaç arasıda yaḳınraḳ kėldiler. Ṭūfān Arġun kim Şehr-i Ṣafā nevāḥīside ėkende ḳaçıp kėlip ėdi, yalġuz Arġunlarnıñ yasalı sarıraḳ sıġınıptur. 'Işḳullāh dėgen yėtti sėkiz kişi bile ayrılıp tėzrek kėlür. 'Işḳullāh yėtti sėkiz kişidin ilgerirek ayrılur. Ṭūfān Arġun yalġuz barıp rūberū bolup ḳılıç alışıp atdın yıḳıp başını kėsip mėn Seng-i Lāḫşek toġrısıdın ötkende kėltürdi. Ṣuġūn tuttuk. Çün bu yėr maḥallāt ve yıġaç arası ėdi, mundaḳ uruşmaḳnı ṣalāḥ körmey dāmene bile ötüp Ḫalişek'niñ allıda rūdnıñ Ḳandahār ṭarafıdaġı [209a] öleñde yurt ta'yīn ḳılıp tüşedür ėdük kim Şīr Ḳulı Ḳaravul ıldam kėlip 'arż ḳıldı kim yaġı yasap yėtişti. Ḳılat'tın ötkeli çerig ėli ḫayli açlıḳ tenḳīşlıḳ tartıp ėdi. Ḫalişek nevāḥīsiġa kėlgeç yoḳḳarı ḳoyı ḳoy ve uy ve aşlıḳ ve sāmān cihetidin çerig ėliniñ köpreki botrap tarḳap ėdi. Çerigini yıġılurıġa baḳmay çapa atlanıldı. Biziñ nė kim bolġan kişimiz iki miñge yavuşḳay ėdi. Munda tüşer maḥallda, nėçük kim meẕkūr boldı, yoḳḳarı ḳoyı çerig ėlidin ḫayli kişi barıp ėdi. Uruş vaḳtı alar ḳoşula almadılar. Uruşta ḥāżır kişimiz miñ çaġlıḳ bolġay ėdi. Egerçi kişimiz az ėdi, velī ḫayli yaḫşı tüzük ve mażbūṭ yasal ta'biye ü tertīb ḳılıp ėdim. Hīç maḥall ança tertīb ü nasaḳ bile yasamaydur ėdim. Ḫāṣṣa tabında kim tamām ėligidin iş kėlür yigitlerni ayrılıp ėdim, tamām on on ve ėllig ėllig bitilip on ulugı ve ėllig ulugı ta'yīn ėtip ėdim. Her on ve her ėllig oñ ḳolda ve sol ḳolda turar yėrlerini bilip uruş çaġı ḳılur işlerini ma'lūm ḳılıp ḥāżır u nāẓır

ėrdiler. Baranġar ve cavanġar ve oñ ḳol ve sol ḳol, oñ yan ve sol yan, oñ ve sol çapa atlanġaç bī-külfet-i yasamaḳ ve bī-minnet-i tovaçı çerig ėli yėrlig yėri bile oḳ müteveccih [209b] boldılar. Egerçi baranġar ve oñ ḳol ve oñ yan ve oñ bir ma'nāsı bar, velī elfāẕ taġyīri bile teşḫīs üçün muḫtelif ma'ānīġa mėn ıṭlāḳ ḳıldım, nėçük kim meymene ve meysere kim baranġar ve cavanġar dėrler, yasalda ḳalbnıñ, kim ġol dėrler dāḫilī ėmes munda bu nev' yasalnı uşol şarāfeti bile baranġar ve cavanġar dėyildi. Yana ġol kim başḳa yasaldur, munıñ yemīn ü yesārını imtiyāz üçün oñ ḳol, sol ḳol bitildi. Yana ġolda kim ḫāṣṣa tabında kim boy yigitidür, Türkī lafẓıda mücerredni hem boy dėrler. Munda ol boy murād ėmestür, yaḳın murādtur. Munıñ yemīn ü yesārını oñ ve sol ataladı.

Baranġar: Mīrzā Ḫān, Şīrim Taġayı, Yārek Taġayı, aġa inileri bile, Çelme Moġul, Eyyūb Bėg, Muḥammed Bėg, İbrāhīm Bėg, 'Alī Seyyid Moġul Moġulları bile, Sulṭān 'Alī Çehre, Ḫudāy Baḫş ve Ebū'l Ḥasan aġa inileri bile.

Cavanġar: 'Abdu'l -rezzāḳ Mīrzā, Ḳāsım Bėg, Tėñribėrdi, Ḳamber 'Alī, Aḥmed Ėlçi Buġa, Ġūrī Barlas, Seyyid Ḥüseyn Ekber, Mīr Şāh Ḳoçın.

Iravul: Nāṣır Mīrzā, Seyyid Ḳāsım Ėşik Aġa, Muḥibb 'Alī Ḳurçı, Papa oġlı Allāhvėren Türkmen, Şīr Ḳulı Ḳaravul Moġul aġa inisi bile, Muḥammed 'Alī.

Ġolda mėniñ oñ ḳolumda Ḳāsım Kökeldaş, Ḫüsrev Kökeldaş, Sulṭān Muḥammed Dulday, Şāh Maḥmūd Pervānçı, Ḳul Bāyezīd Bekāvul, [210a] Kemāl Şerbetçi.

Sol ḳolumda: Ḫʷāce Muḥammed 'Alī, Dost Nāṣır, Mīrim Nāṣır, Bābā Şīrzād, Ḫān Ḳulı, Velī Ḫizāneçi, Ḳutluḳ Ḳadem Ḳaravul, Maḳṣūd Suçı, Bābā Şeyḫ.

Ġolda tamām içkiler ėdi. Uluġ bėglerdin kişi yoḳ ėdi. Bu meẕkūr bolġanlardın henüz hīçkim bėglik mertebesiġa yėtmeydür ėdi. Bu boyda bitilgen Şīr Bėg, Ḥātem Ḳur Bėgi, Kėpek Ḳulı Bābā, Ebu'l Ḥasan Ḳurçı, Moġullardın Urus 'Alī, Seyyid Dervīş 'Alī, Seyyid Ḫoşkėldi, Çelme Dostkėldi, Çelme Taġçı, Damaçı Mendī, Türkmenlerdin Manṣūr ve Rüstem aġa inisi bile, Şāh Naẕar, Süyündük. Ġanim kişisi iki bölek boldı. Bir bölek Şāh Şucā' Arġun, kim Şāh Bėg'ge meşhūrdur mundın soñ

Şāh Bėg oḳ bitilgüsidür, yana bir bölek inisi Muḳīm. Bu Arġunlarnıñ ḳarasını altı yėti miñ çenārlar ėdi. Tört bėş miñ yaraġlıḳ kişiside ḫod hīç söz yoḳ ėdi kim bar ėdi. Ġol bile ve baranġar bile özi rūberū boldı. Muḳīm cavanġar bile rūberū boldı. Muḳīmniñ çerigi aġasınıñ çerigidin cüz'ī kemraḳ bolġay ėdi. Bizniñ cavanġarġa kim Ḳāsım Bėg alar bolġay muḥkem zor kėldi. Uruş vaḳtıġaça iki üç kişi Ḳāsım Bėg'din kėlip kömek tiledi. Çün allımızda biziñ ġanimımız hem zor ėdi, kişi ayıra almaduk. Ġanim ṭarafı bī-direng müteveccih bolduk. Oḳ kėle başlaġan furṣatta [210b] bir dest biziñ ıravulumızını urup yandurup ġolġa tıḳtılar. Oḳ ḳoyup kim yürüdük. Andaḳ furṣat oḳ ḳoyup toḫtaġan dėk ḳıldılar. Utrumda bir kişi ėlni çaḳırıp attın tüşüp oḳ ḳoyar ḫayāl ḳıldı. Biz bī-tevaḳḳuf yürüp kėlgenimiz bile boldura almadı. Atlanıp yürüy bėrdi. Bu yayaḳ tüşken Şāh Bėg özi ėgendür. Uruş eṣnāsıda Pīrī Bėg tört bėş aġa inisi bile destārların alıp yaġıdın yüz ėvürüp bizge kirdiler. Bu Pīrī Bėg Türkmen ol Türkmenlerdindür, kim Şāh İsmā'il Bayındır selāṭīnġa musallaṭ bolup 'Irāḳ memālikiġa mutaṣarrıf bolġanda 'Abdu'l Bāḳī Mīrzā ve Murād Bėg Bayındır başlıḳ Türkmen bėgleri bile kėlip ėdiler. Baranġarımız yaġını burunraḳ alıp tėpredi. Baranġarımızniñ uçı mėn yasaġan bāġḳa sançılıp bardı. Cavanġarımız Bābā Ḥasan Ebdāl'dın ḫayli ḳoyıraḳ uluḳ aḫmıl arıḳlarġa tėgilip bardı. Biziñ cavanġarımız utrusıda Muḳīm ėdi, tevābi' ü levāḥıḳı bile cavanġar kişisi ġanimı Muḳīm'ġa baḳa asru az ėdi. Tėñri rāst kėltürdi, Ḳandahār'ġa ve kėntleriġa barur üç tört uluġ aḫmıl arıḳlar biziñ cavanġar bile ġanim arasıda vāḳi' boldı. Güẕer başını tutup ötkeli ḳoymadılar. Cavanġar kişisi bāvücūd-ı azlıḳ yaḫşılar toḫtap ayaḳ [211a] bėrkitti. Arġunlar ṭarafıdın Ḥalvāçı Tarḫan su içide Ḳamber 'Alī ve Tėñribėrdi bile çapḳulaştılar. Ḳamber 'Alī yaralıḳ boldı. Ḳāsım Bėg'niñ pīşānīsıġa oḳ tėgdi. Ġūrī Barlas'nıñ ḳaşınıñ üstige oḳ tėgdi. Ḳaçarınıñ üstidin çıḳtı. Uşbu furṣatta yaġını ḳaçurup bu arıḳlardın Murġān Taġı'nıñ tumşuġı sarı öttük. Arıḳlardın öter furṣatta bir boz topçaḳlıḳ kişi taġ dāmeneside ol sarı bu sarı barmaḳḳa müterėddid bolup āḫir bir sarı baḳa tėpredi. Şāh Bėg'ge oḫşattım, ġālibā Şāh Bėg ėgendür. Yaġını basḳaç tamām çerig kişi tüşürmekke ve yaġını ḳavlamaḳḳa bardılar. Mėniñ bile sanaġlıḳ on bir kişi ḳalıp ėdi. Ol on bir kişidin birisi 'Abdu'llāh Kitābdār ėdi. Muḳīm henüz

tutup uruşadur ėdi. Kişimizniñ azıġa baḳmay Tėñri'ge tevekkül ḳılıp naḳḳārelerni ḳaḳıp ġanim sarı baḳıp yürüdük. Köp ü azġa Tėñri'dür bėrgüçisi. Bu dergāhda yoḳtur kişiniñ küçi كم من فيه قليله غلبت فيه كثره باذن الله "kem min fī'atin ḳalīletin ġalibet fī'atan kesīreten bī-izni'llāh"[96] Naḳḳāre ünini istimā' ḳılıp biziñ müteveccih bolġanımızını bilip ḳarār-ı ṭarīḳin unutup firār yolın tuttı. Tėñri rāst kėltürüp yaġını ḳaçurup Ḳandahār sarı yürüp Ferruḫzād Bėg'niñ çehārbāġıḳa, kim bu tārīḫde andın eşer ḳalmaydur, [211b] kėlip tüştük. Şāh Bėg ve Muḳīm kim ḳaçtılar, Ḳandahār ḳal'asıġa kire almadılar. Şāh Bėg Şāl ve Mestung sarı çıḳtı. Muḳīm Zemīndāver ṭarafı bardı. Ḳurġan bėrkitkünçe kişi ḳoymaydur ėdi. Ḳulı Bėg, Arġun'nıñ aġa inisidin Aḥmed 'Alī Tarḫan ve ba'żılar kim maña iḫlāş u 'aḳīdeleri ma'lūm bolup ėdi, Ḳurġan'da ėdiler. Sözleşip aġa inileriniñ cānıġa amān tilediler. Meẕkūr bolġanlar 'ināyet bile meşmūl bolup ḳılġan istid'āları mebẕūl boldı. Ḳurġannıñ Māşūr dervāzesini açtılar. Ėlniñ başsızlıġını mülāḥaẓa ḳılıp özge dervāzelerni açılmadı. Uşbu açılġan dervāzede Şīrim Bėg'ni ve Yārek Bėg'ni ta'yīn ḳılıldı. Özüm bir nėçe içkiler bile kirip başsız ėlni atḳulap siyāset üçün bir iki kişini hem buyurdum kim öltürdiler. Evvel Muḳīm'niñ ḫāzīnesiġa yėttim kim taş ḳurġanda ėdi. 'Abdu'l -rezzāḳ Mīrzā mėndin ilgeri kėlip tüşken ėgendür. 'Abdu'l -rezzāḳ Mīrzā'ġa birer nėme ḫāzīnedin 'ināyet ḳılıp bu ḫāzīneniñ üstige Dost Nāşır Bėg'ni ve Ḳul Bāyezīd Bekāvul'nı ve Baḫşılardın Muḥammed Baḫşı'nı ta'yīn ḳıldım. Mundın ötüp erkke bardım. Şāh Bėg'niñ ḫāzīnesiniñ üstige Ḫʷāce Muḥammed 'Alī'ni ve Şāh Maḥmūd'nı ve Baḫşılardın Taġayı Şāh Baḫşı'nı muḳarrer ḳılıldı. Mīr Ḫān dėgen Zū'l Nūn'nıñ dīvānınıñ üyige Mīrim Nāşır'nı ve Maḳṣūd Suçı'nı yiberildi. Nāşır Mīrzā'ġa tutturuldı. Mīrzā Ḫān'ġa Şeyḫ Ebū Sa'īd Tarḫan'nı tutturuldı. 'Abdu'l -rezzāḳ'ġa [212a] tutturuldı. Ol vilāyetlerde mundaḳ ḳalın aḳ yarmaḳnı hergiz körüngen ėmes ėdi, belki munça yarmaḳ körgen kişidin hem ėşitilgen ėmes ėdi. Ol kėçesi erkte oḳ boldum. Şāh Bėg'niñ Sünbül ḳulını tutup kėltürdiler. Ol maḥallda egerçi maḥremi ėdi ve ança ri'āyet tapmaydur ėdi. Birve'ge tapşurdum. Yaḫşı iḫtiyāṭ ḳılmay ḳaçuruptur. Tañlası Ferruḫzād'nıñ çehārbāġıġa, kim

[96] "Allah'ın izniyle nice az topluluk, çok olan topluluğa galip gelmiştir." Kur'an, 2:249.

ordu anda ėdi, kėldim. Ḳandahār vilāyetini Nāṣır Mīrzā'ġa bėrdim. Ḫizānelerni żabṭ ḳılıp yükler çıḳar maḥallda erk dağı ḫizānedin bir ḳaṭār tėve yüki aḳ tenke Nāṣır Mīrzā alıp ḳalıptur. Anı tilemey Nāṣır Mīrzā'ġa oḳ 'ināyet ḳıldım. Andın köçüp Ḳuşḫāne öleñige tüşüldi. Ordunı köçürüp özüm seyr ḳılıp kėçrek ordu̇ġa kėldim. Burunġı ordu ėmes. Tanıġumız ordu nė boluptur? Yaḫşı topçaḳ atlar ve ḳaṭār ḳaṭār ner ü māye tėveler ḫaçırlar ve ḳumāş raḫtlıḳ ḫarzīnlıḳ māyeler ve sıḳarlāṭ ve muḥmil çadırlar ve şamyaneler ve her kārḫānede ḫar-vār ḫar-vār ṣandūḳlar. Bu iki aġa ininiñ cihātını başḳa başḳa ḫizāne ḳılılıp ėdi. Her ḫizānede ṣandūḳ ṣandūḳ ve tenk tenk raḫtlar ve artmaḳ artmaḳ ve ḳap ḳap aḳ tenkeler herkimniñ otaġıda ve çadırıda her cins olcadın bisyār ėdi. Ḳoy hem bisyār ėdi. Ḳoyġa çendānhem pervā [212b] ḳılmadılar. Ḳāsım Bėg'ge Ḳılat'nıñ içidekilerni kim Muḳīm'niñ nökerleri ėdi, başlıġı Ḳoç Arġun ve Tāceddīn Maḥmūd ėdi, māl u cihātları bile 'ināyet ḳıldım. Ḳāsım Bėg çün ḫisāb bilür kişi ėdi, Ḳandahār nevāḥīside köp turarımızını ṣalāḥ körmey ayta ayta muḥaṣṣıllıḳları bile köçtürdi. Nėçük kim meẕkūr boldı, Ḳandahār'nı Nāṣır Mīrzā'ġa 'ināyet ḳılıp Nāṣır Mīrzā'ġa ruḫṣat bėrip Kābil 'azīmeti ḳılıldı. Ḳandahār nevāḥīside ḫizāne üleşküçe furṣat bolmadı. Ḳara Bāġ'da tört bėş kün turup ḫizāne üleşildi. Sanamaġ'nıñ işkāli bar ėdi. Terāzū bile tartılıp üleşildi. Bėg ü bėgāt, nöker ü tabın, ḫar-vār ḫar-vār ve ḳap ḳap aḳ tenkeni vech ü 'ulūfeleriġa yüklep köterip ėlterler ėdi. Ḳalın olca ve māl ve ulup ebrū u nāmūs bile Kābil'ġa kėlildi. Sulṭān Aḥmed Mīrzā'nıñ ḳızı Ma'ṣūme Sulṭān Bėgim'ni, kim Ḫorāsān'dın tilep kėltürüp ėdim, uşbu kėlgenimde 'aḳd ḳıldım. Altı yėti kündin soñ Nāṣır Mīrzā'nıñ nökerleridin bir kişi Şeybaḳ Ḫān kėlip Ḳandahār'nıñ ḳapaġanınıñ ḫaberini kėltürdi. Burun meẕkūr bolup ėdi kim Muḳīm Zemīndāver ṭarafı ḳaçtı. Barıp Şeybaḳ Ḫān'nı körer. Şāh Bėg'din hem mütevātir kişiler barur. Bularnıñ iġvā-ı engīzidin [213a] Şeybaḳ Ḫān Herī'din taġ yolı bile mėni Ḳandahār'da ḫayāl ḳılıp Ḳandahār üstige ılġar, uş munı mülāḥaẓa ḳılıp Ḳāsım Bėg tecribelıḳ kişi muḥaṣṣıllıḳlar bile Ḳandahār'dın bizni köçürdi.

Herçī der āyine cīvān bīnad/ Pīr der ḫişt-i puḫte ān bīnad[97]

Kėlip Nāṣır Mīrzā'nı Ḳandahār'da muḥāṣara ḳılur. Bu ḫaber kėlgeç bėglerni tilep meşveret ḳılıldı. Bu sözler arağa tüşti kim Özbek ve Şeybaḳ Ḫān dėk yat ėl ve ḳarı düşmen cemī' Tėmür Bėg'niñ evlāsınıñ ėligideki vilāyetḳa mutaṣarrıf boldılar. Türk ve Çağatay'dın her kūşe ü kenārda hem kim ḳalıp ėdiler, ba'żı rağbet bile ba'żı kerh bile Özbek'ke peyveste boldılar. Bir mėn Kābil'de ḳalıp ėdim. Düşmen bisyār ḳavī, biz ża'īf. Nė maṣlaḥat ḳılmaḳḳa iḫtimāl, nė muḳāvemet ḳılmaḳḳa mecāl. Munça ḳuvvet ü ḳudret özümizge bir yėr fikrini ḳılġuluḳtur ve bu miḳdār fürce u furṣatta ḳavī düşmendin yıraḳraḳ ayrılġuluḳtur. Yā Bedaḫşān cānibi yā Hindūstān sarı 'azm ḳılmaḳ kėrek. Bu iki ṭarafdın bir ṭarafḳa barmaḳnı cezm ḳılmaḳ kėrek. Ḳāsım Bėg ve Şīrim Bėg tevābi'i bile Bedaḫşān barmaḳḳa barın ėdiler. Ol furṣatta Bedaḫşān'da baş kötergenler Bedaḫşānīlerdin Mübārek Şāh ve Zübeyr ėdi. Yana Cihāngīr Türkmen ve Muḥammed Ḳurçı ėdi. Nāṣır Mīrzā'nı çıḳarıp ėdiler. Özbek'ke [213b] hem kirmeydürler ėdi. Mėn ve ba'żı içki bėgler Hindūstān ṭarafı barmaḳnı tercīḥ ḳılıp Lemġān'ġa müteveccih bolduk. Ḳandahār feṭḥidin soñ Ḳılat ve Ternūk vilāyetini 'Abdu'l-rezzāḳ Mīrzā'ġa 'ināyet ḳılıp 'Abdu'l-rezzāḳ Mīrzā'nı Ḳılat'ta ḳoyulup ėdi. Özbek Ḳandahār'nı kėlip ḳapağaç 'Abdu'l-rezzāḳ Mīrzā Ḳılat'ta tura almadı. Ḳılat'nı salıp çıḳtı. Biz Kābil'din köçken furṣatta kėldi. Kābil'de 'Abdu'l -rezzāḳ Mīrzā'nı ḳoyuldı. Bedaḫşān'da çün bādşāh u bādşāhzādedin kişi yoḳ ėdi, Şāh Bėgim'niñ münāsebeti bile yā ṣavābdīde bile Mīrzā Ḫān Bedaḫşān cānibiġa meyl ḳıldı. Mīrzā Ḫān'ġa Bedaḫşān sarı ruḫṣat bėrildi. Şāh Bėgim hem Mīrzā Ḫān bile müteveccih boldılar. Mėniñ bile bolmaḳlarınıñ münāsebeti köprek ėdi. Toḳḳanları ėdim. Her nėçe men' ḳılıldı, memnū' bolmadılar. Alar hem tėprediler. Cemāẕiye'l-evvel ayı Kābil'din Hindūstān 'azīmeti bile köçüldi. Ḫurd Kābil bile yürüp Surḫ Ribāṭ bile Ḳuruḳ Say'ġa inildi. Kābil bile Lemġān arasıdağı Afġānlar amānlıḳta hem düzd ü düzd Afşardurlar. Mundaḳ vaḳāyi'ni ḫod tilep tapa almaslar. Mėni Kābil'ni taşlap Hindūstān'ġa baradur dėp bir yamanlıḳları on boldı; yaḫşıları hem yamanlıḳḳa ėvrüldi. [214a] Aña yėtti kim Cigdelik'tin köçken ṣabāḥı aralıḳdağı Afġānları meṣel

[97] "Gencin aynada gördüğünü, yaşlı pişmiş kerpiçte görür." Arat, age, s. 401.

Ḫıżır Ḫeyl ve Hemū Ḫayl ve Ḫırılcī ve Ḫūgiyānī Afġānları Cigdelik kötelini tusmaḳ ḫayāl ḳılıp şimāl ṭarafıdaġı taġḳa yasap kėlip döhller çalıp ḳılıçlar oynap tike ḳıla başladılar. Atlanġan bile buyurdum kim çerig ėli tuşluḳ tuşıdın taḳḳa yürügeyler. Çerig ėli her ḳol ve her ḳangşar(?) bile çapḳan bile müteveccih boldılar. Afġānlar bir zamān toḫtap bir oḳ hem ḳoya almadılar. Ḳaça bėrdiler. Afġānlarnı ḳavlap taḳḳa çıḳtım. Bir Afġān ḳoyı yanımdın yanlap ḳaçıp baradur. Ḳolıġa oḳladım bu oḳ tėggen Afġān'nı yana bir nėçe Afġān'nı tutup kėltürdiler. Siyāset üçün ba'żısını sīḫḳa olturġuzuldı. Nigenhār tümenige Ādīnepūr ḳurġanınıñ allıġa tüşüldi. Burunraḳdın dūr-endīşlik ḳılıp hīç bir yurt fikrini ḳılılmaydur ėdi, nė barmaḳḳa yėri muḳarrer, nė turmaḳḳa yurtı mu'ayyen. Yoḳḳarı ḳoyı yana bir ḫaber alġunça tört ta'yīn ḳılıp köçülür ėdi. Kėç küz ėdi. Şalını tüzlerde ekşer köterip ėdiler. Yėr su bilür kişiler 'arżġa yėtkürdiler kim 'Alīşeng tümeniniñ rūdı yoḳḳarı meyl küffārı şalını ḳalın ėkerler. Çerigge ḳışlıḳ aşlıḳ iḫtimāli bar kim andın ḫāṣıl bolġay. Nigenhār cölgesidin atlanıp ıldam kėlip Saygil'din ötüp Pür Emīn deresiġaça [214b] barıldı. Ḳalın şalı çerig ėli aldılar. Şalı-zārları taġnıñ tüpide ėdi. Ėli ḳaçıp çıḳtı. Bir nėçe kāfir ḳatlġa bardı. Pür Emīn deresiniñ tumşuġıdın bir nėçe yigitni ser-kūbḳa çıḳarılıp ėdi. Yanar maḥallda kāfirler taġ üstidin ıldam kėlip oḳ ḳoydılar. Ḳāsım Bėg'niñ küyevi Pūrān'nı yėtip bile baltu çapıp alur maḥallda yana yigitler yanıp zorlap ḳaçurup Pūrān'nı ayırıp aldılar. Küffār'nıñ şalı-zārıda bir kėçe ḳonup ḳalın aşlıḳ alıp orduġa kėlildi. Uşbu eyyāmda Mendrāver tümeni nevāḫīside Muḳīm'niñ ḳızı Māh Çüçük'ni kim ḫālā bu tārīḫde Şāh Ḥasan'nıñ nikāḥıdadur. Ḳāsım Kökeldaş'ḳa 'aḳd ḳılıldı. Çün Hindūstān cānibi barmaḳ ṣalāḥı tapılmadı, Mollā Bābā Peşāġarī'ni bir nėçe yigitler bile Kābil'ġa yiberildi. Mendrāver nevāḫīsidin köçüp Eter ve Şive'ġa kėldük. Bir nėçe kün ol nevāḫīde olturuldı. Eter'din Küner Nūrgıl'nı barıp seyr ḳıldım. Küner'din cāleġa olturup orduġa kėldim. Andın burun cāleġa olturġan ėmes ėdim. Ḫayli ḫoş yaḳtı. Mundın soñ cāle ṣāyi' boldı. Uşbu eyyāmda Mollā Mīrek Ferketī, Nāṣır Mīrzā ḳaşıdın kėldi. Şeybaḳ Ḫān Ḳandahār'nıñ taş ḳurġanını alıp erkini alay almay yanġanını ve Şeybaḳ Ḫān yanġandın soñ ba'żı cihetlerdin Nāṣır Mīrzā Ḳandahār'nı salıp [215a] Ġaznī'ġa kėlgeniniñ ḫaberini meşrūḥ-ı 'arż ḳıldı. Bir nėçe

kündin soñ Şeybaḳ Ḫān Ḳandahār üstige ġāfillıḳta kėlür. Taş Ḳurġan'nı bėrkite almaslar, ḳoyarlar. Erkiniñ gerdīde nėçe yėrde naḳb salurlar. Nėçe ḳatla uruş kėltürürler. Nāṣır Mīrzā'nıñ boynıġa oḳ tėger ala yavuşḳan ėgendürler. Uşmundaḳ ıżṭırāb ḥāletide Ḫʷāce Muḥammed Emīn, Ḫʷāce Dost Ḫāvend, Muḥammed 'Alī Piyāde, Sākī ḳurġandın taşlap çıḳarlar. Ḳurġan ėli mey'ūs bolup aldurur maḥallda Şeybaḳ Ḫān ṣulḥ sözini araġa salıp Ḳandahār üstidin ḳopar. Ḳopmaġınıñ ciheti bu bolur kim Ḳandahār üstige kėlürde ḥaremlerini Nīrehtū'ge yiberip ėgendür. Nīrehtū'da bir kişi baş köterip ḳurġanġa mutaṣarrıf bolur. Bu cihetdin ṣulḫgūne ḳılıp yanar. Bir nėçe kündin soñ bāvücūd kim ḳış ortası ėdi, Bādīc yolı bile Kābil'ġa kėldük. Bādīc'niñ üstide bir taşda buyurdum kim bu 'ubūr u mürūrnıñ tārīḫini ḳazġaylar. Ḥāfıẓ Mīrek bitidi. Üstād Şāh Muḥammed sengterāşlıḳ ḳıldı. Şitāb üçün ābādān ḳazılmadı. Ġaznī'ni Nāṣır Mīrzā'ġa 'ināyet ḳıldım. 'Abdu'l -rezzāḳ Mīrzā'ġa Nigenhār tümeni ve Mendrāver ve Dere-i Nūr ve Küner ve Nūrgıl'nı bėrildi. Uşbu tārīḫḳaça Tėmür Bėg'niñ evlādını bāvücūd salṭanat mīrzā dėrler ėdi. Uşbu nevbet buyurdum kim mėni bādşāh dėgeyler. Uşbu yılnıñ āḫiride seşenbe kėçesi Ẕī'l-ḳa'de ayınıñ [215b] törtide āftāb Ḥūt burcıda ėdi, Kābil'niñ erkide Hümāyūn mütevellid boldı. Tārīḫ-i vilādetini Mevlānā Mesnedī şā'ir Sulṭān Hümāyūn Ḫān tapıp ėdi. Kābil şā'irçeleridin birev "Şāh Fīrūz Ḳadr" tapıp ėdi. Üç tört kündin soñ Hümāyūn ismi bile mevsūm boldı. Hümāyūn'nıñ vilādetidin bėş altı kün soñ çārbāġḳa çıḳıp Hümāyūn'nıñ vilādetiniñ ṭoyı boldı. Bėg ü bėgāt uluġ kiçik saçıḳ kėltürdiler. Ḳalın aḳ tenke üküldi. Andın burun ança ḳalın aḳ yarmaḳını bir yėrde körülmeydür ėdi. Ḫayli yaḫşı ṭoy boldı.

Vaḳāyi'i Sene-i 914

Bu yaz Muḳur nevāḥīside Mehmend Afġān'nıñ bir bölekni çapıldı. Çapḳundın kėlip tüşkendin nėçe kündin kėyin Ḳoç Bėg ve Faḳīr 'Alī Kerīmdād ve Bābā Cuhra ḳaçar ḫayālı ḳılıpturlar. Ḫaber tapıp kişi yiberildi. İsterġaç'nıñ ayaġıdın alıp kėldiler. Cihāngīr Mīrzā'nıñ tirigide hem bulardın ba'żı yaramas sözler 'arżġa yėtip ėdi. Buyurdum kim barçanı bāzār başıda yasaḳḳa yėtkürgeyler. Dervāzeġa ėltip ip salıp āşār maḥallda Ḫalīfe'ni Ḳāsım Bėg yiberip mübālaġalar bile günāhlarını tiledi.

Bėgniñ ḥāṭırı cihetidin ḳanların bağışladım. Zindānġa buyurdum kim salġaylar. Ḥişārī Ḳunduzī nė kim [216a] Ḫüsrev Şāh nökeri Moġullar uluġları Çelme, ‘Alī Seyyid, Semke, Şīr Ḳulı, İkü Salīm, yana Ḫüsrev Şāh’nıñ Çaġatay’dın ri‘āyet ḳılġan nökerleri Sulṭān ‘Alī Çehre, Ḫudā Baḫş başlıḳ yana Türkmen’din Süyündük ve Şāh Naẓar başlıḳ iki üç miñ ābādān yigitler bu müddette birbirleri bile sözleşip sözni bir yėrde ḳoyup yamanlıḳ maḳāmıda bolupturlar. Bu meẕkūr bolġanlar Ḫʷāce Rīvāc’nıñ allıda Soñ Ḳurġan Öleñi’din Çālāk Öleñi’geçe olturup ėdiler. ‘Abdu’l-rezzāḳ Mīrzā, Nigenhār’dın kėlip Dih Afġān’da olturur ėdi. Bir iki nevbet bularnıñ mundaḳ tėrseñenini Muḥibb ‘Alī Ḳurçı Ḫalīfe bile Mollā Bābā’ġa aytur. Maña hem īmā’ ḳıldılar. Inanġu dėk söz ėmes ėdi, pervā ḳılılmadı. Bir aḫşam çārbāġda dīvānḫānede olturup ėdim kim kėç namāz-ı ḫuftende yandın Mūsā Ḫʷāce yana bir kişi bile ıldam kėlip ḳulaġımġa ayttı kim Moġullar taḥḳīḳ yaġıḳmaḳçı boldılar. ‘Abdu’l -rezzāḳ Mīrzā’nı özlerige ḳoşarnı taḥḳīḳ bilmedük. Bularnıñ hem uşbu aḫşam yaġıġurı cezm ėmes ėdi. Teġāfül ḳılıp bir laḥẓadın soñ ḥarem sarı müteveccih boldum. Ol maḥallda ḥaremler Bāġ-ı Ḫalvet’te ve Bāġ-ı Yurunçḳa’da oltururlar ėdi. Ḫarem’ġa yavuḳ yėtkende çehre-çürpe ve yatış ėli yandılar. Ėl yanġandın [216b] soñ mėn ve server ḳul şehr sarı yürüdük. Ḫandaḳ bile Āhenīn dervāzesiġa yėtip ėdim kim ol ṭarafdın bāzār yolı bile Ḫʷāce Muḥammed ‘Alī kėldi. Bėyle kėlip mėn ḥamāmnıñ ṭāḳınıñ […]

Vaḳāyi‘-i Sene-i 925

Düşenbe küni Muḥarrem ayınıñ ġurreside Çendāvel cölgesiniñ ayaġıda ḳatıḳ zelzele boldı, andaḳ kim imtidādı yarım sā‘at-ı nücūmıġa yaḳınlaştı. Tañlasıda bu yurttın köçüp Becūr ḳurġanıġa zorlamaḳ dā‘iyesi bile Becūr ḳurġanınıñ yaḳınıġa tüşüp Dilezāk Afġānı’dın bir mu‘teber kişini Becūr’ge yiberdük kim Becūr sulṭānıġa ve ėlige naṣīḥat ḳılġay kim ḳulluḳ maḳāmıda bolup ḳal‘anı tapşurġaylar. Ol cem‘ī bī-sa‘ādet-i cāhil naṣīḥatnı ḳabūl ḳılmay perīşān cevāblar yiberdiler. Fermān boldı kim çerig ėli tura ve şatu Ḳurġan almaḳ esbābı ṭayyār ḳılġaylar. Bu maşlaḥat üçün bir kün uşol yurtta olturuldı. Pencşenbe küni Muḥarrem ayınıñ törtide buyuruldı kim çerig ėli cėbe kėyip yaraġlanıp atlanġaylar. Cavanġar ilgeri yürüp Becūr ḳurġanınıñ

yoḳḳarı yanıda su kirişide sudın ötüp ḳurġanınıñ şimāl ṭarafıda tuşġay ġol kişisi [217a] ḳurġannıñ ġarb şimālide sunı kèçmey nā-hem-vār bülendlıḳ ve pestlıḳ yèrde tüşkey. Baranġar ḳoyıġı dervāzeniñ ġarbıda tüşkey Dost Bèg başlıġ cavanġar bègleri sudın ötüp tüşer maḥallda ḳurġandın yüz yüz èlligçe yayaḳ çıḳıp oḳ ḳoydılar. Bu bègler dağı yürüp atḳulaşıp yayaḳlarnı ḳurġanġa tıḳıp faṣīl tüpige yètkürdiler. Mollā Abdülmelīk Ḫ^{w}āstī dīvāne-vār at bile faṣīlnıñ tüpige kirip yürüp èrdi. Eger şatu ve tura ṭayyār bolup kün kèç bolmasa èdi, uşol sā‘at ḳurġan alılur èrdi. Mollā Türk ‘Alī ve Tèñribèrdi’niñ nökeri yaġı bile çapḳulaşıp ġanimnı alıp başını kèsip kèltürdiler. Her ḳaysıġa culdu va‘de boldı. Becūr èli çün tüfekni körmeydür èdiler. Ol tüfek ünidin hīç pervā ḳılmadılar. Belki tüfek ünini èşitkeç temesḫur ḳılıp muḳābelede şenī‘ ḥareketler ḳılurlar èdi. Uşol küni üstād ‘Alī Ḳulı bèş kişini tüfek bile atıp yıḳtı. Velī Ḫāzin hem iki kişini tüfenk bile yıḳtı özge tüfenk-endāzlar hem tüfek atmaḳta bisyār celādet körsetip yaḫşılar attılar. Ḳalḳandın cèbedin gāvserdin ötkere ötkere yıḳıta yıḳıta attılar. Aḫşamġaça şāyed kim yèti sèkiz on Becūrī tüfek żarbı [217b] bile yıḳıldı. Andın soñra andaḳ boldı kim tüfekniñ żarbıdın baş çıḳara almaslar èdi. Fermān boldı kim aḫşam boluptur çerig esbābnı ṭayyār ḳılıp seḥer ḳurġanġa yapışsunlar. Ādīne küni Muḥarrem ayınıñ bèşide farż vaḳtıda fermān boldı kim uruş naḳḳāresi çalıp her ḳaysı yèrlig yèridin yürüp ḳurġanġa yapışḳaylar. Cavanġar bile ġol öz molcarlarıdın yek-dest tura kivürüp şatu ḳoyup yapıştılar. Ḫalīfe Şāh, Ḥasan Arġun ve Aḥmed Yūsuf başlıḳ tamām ġolnıñ sol ḳolıġa fermān boldı kim cavanġarġa kömek bolġaylar. Ḳurġannıñ şarḳ şimāli burcınıñ tüpige Dost Bèg kişisi kirip ḳazmaḳḳa ve yıḳmaḳḳa meşġūl boldılar. Üstād ‘Alī Ḳulı hem anda èdi. Ol kün hem yaḫşılar tüfek attı. İki ḳatla firengī attı. Velī Ḫāzin hem bir kişini tüfek bile yıḳtı. Ġolnıñ sol ḳolıdın Melik ‘Alī Ḳuṭbī şatuġa burun çıḳıp müddetī ḥarb u żarbḳa meşġūl èdi. Ġol molcarıda Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng ve inisi Nevrūz her ḳaysı birer şatuġa çıḳıp nīze ü ḳılıç yètkürdiler. Yana bir şatuġa Bābā Yasavul çıḳıp baltu bile ḳurġannıñ tamını yıḳmaḳ ve buzmaḳḳa meşġūl èdi. Ekṣer yigitler anda yaḫşı yürüp ḳalın şībe [218a] urup ġanimnı baş çıḳarġalı ḳoymadılar. Yana ba‘żı yigitler yaġınıñ ḥarb u żarbıdın hīç pervā ḳılmay oḳı bile taşını zerre közge ılmay ḳurġan

tėşmek bile buzmaḳḳa meşġūl u meş‘ūf ėdiler. Çāşt bar ėdi kim şarḳ şimāli burc kim Dost Bėg’niñ kişisi ḳazadur ėdi, tėşilip Dost Bėg’niñ kişisi ġanimnı ḳaçurup burc üstige çıḳtılar. Uşol zamān ġol kişisi hem şatudın ḳal‘aġa çıḳtılar. Ġoldın evvel ḳurġanġa çıḳtı. Tėñri Te‘ālā’nıñ luṭf u ‘ināyetidin mundaḳ mażbūṭ u müstaḥkem ḳurġan iki üç sā‘at nücūmıda feṯḥ boldı. Yigit yeleñ olca imkān-ı cidd ü ihtimām ėdi. ẓāhir ėttiler ve bahādırlıḳ ėtti ve neng ü nām ḥāṣıl ėylediler. Becūr ėli çün yaġı ėdiler, İslām ėli bile yaġı ėdiler. Bāvücūd baġī baġī ü düşmenlıḳ küffār rüsūmı bu ėl içide şāyi‘ ėdi ve İslām atı ol ḫayl arasıda żāyi‘ ḳatl-ı ‘āmmġa barıp ehl ü ‘iyālları tamām esīr boldı. Taḫmīnen üç miñdin köprek kişi ḳatlġa barıptur. Çün şarḳ sarı uruş tüşmeydür ėdi, azraḳça kişi ol ṭarafdın ḳaçıp çıḳtılar. Ḳurġan feṯḥ bolġandın soñ kirip ḳurġannı seyr ḳılıldı. Tamlarda ve üy ve kūçelerde ve kūylarda bī-nihāyet ölüg yatıp ėdi. Ötküçi kitgüçi ölüglerniñ üstidin ‘ubūr u mürūr ḳılurlar ėdi. Seyrdin yanıp sulṭānlarınıñ [218b] üyide olturup Becūr vilāyetini Ḫʷāce Kelān’ġa ‘ināyet ḳılduk. Kömek üçün ābdān yigitlerdin ḳalın kişi ta‘yīn ḳılıp namāz-ı şām orduġa kėlildi. Tañlası köçüp Becūr’nıñ cölgeside Bābā Ḳara çeşmesiġa tüşüldi. Bir nėçe bendī kim ḳalıp ėdi. Ḫʷāce Kelān’nıñ şefā‘atı bile günāhların bağışlap ehl ü ‘iyāllarını alarġa ḳatıp ruḫṣat bėrildi. Ba‘żı sulṭānları ve serkeşleri kim ėligge tüşüp ėdi, yasaḳḳa yėtti. Sulṭānlarnıñ başı bile bir nėçe baş bu feṯḥ ḫaberi bile Kābil’ġa yiberildi. Bedaḫşān ve Ḳunduz ve Belḫ’ḳa hem feṯḥnāmeler bile başlar yiberildi. Şāh Manṣūr, Yūsuf Zey kim Yūsuf Zey’din kėlip ėdi, bu feṯḥde ve bu ḳatl-ı ‘āmmda bar ėdi. Ton kėydürüp Yūsuf Zey’ge siyāsetler bile fermānlar bitip ruḫṣat bėrildi. Becūr ḳurġanınıñ mühimmātıdın ḫāṭır-cem‘ ḳılıp seşenbe küni aynıñ toḳuzıda köçüp bir kürūh ḳoyıraḳ uşbu Becūr cölgeside oḳ tüşüp bir bülendīde kelle mināre buyuruldı. Çehārşenbe küni Muḥarrem ayınıñ onıda seyr ḳıla atlanıp Becūr ḳal‘asıġa barıp Ḫʷāce Kelān’nıñ üyide şurb meclisi boldı. Becūr nevāḥīsidaġı kāfirler bir nėçe tulumda çaġırlar kėltürdiler. Becūr’nıñ çaġırı ve meyvesi tamām nevāḥīsidaġı Kāfiristān’dın kėlür. [219a] Kėçe anda bolup ṣabāḥı ḳurġannıñ burc ve bāresini mülāḥaẓa ḳılıp atlanıp ordu kėldim. Tañlası köçüp Ḫʷāce Ḫıżır rūdı yaḳasıġa tüşüldi. Andın köçüp Çendāvel rūdınıñ yaḳasıġa tüştük. Fermān boldı kim Becūr ḳurġanıġa kömek bitilgen

ėlini bī-bāḳī Becūr'ġa barġaylar. Yekşenbe küni aynıñ on törtide Ḫ^{w}āce Kelān'ġa tuġ 'ināyet ḳılıp Becūr ḳurġanıġa ruḫṣat bėrildi. Ḫ^{w}āce Kelān'ġa ruḫṣat bėrgendin bir iki kün soñ buġına ḳıṭ'a ḥāṭırġa kėldi. Ḫ^{w}āce Kelān'ġa bitip yiberildi:

Ḳarār u 'ahd be-yār īncunīn nābūd marā
Guzīd hecr u marā kerd bī-ḳarār āḫir
Be-'işvehā-yi zamāne çī çāra sāzad kes
Be-cevr kard cudā yārrā zi yār āḫir[98]

Çehārşenbe küni Muḥarrem ayınıñ on yėtiside Sulṭān 'Alā'eddīn Sevādī, Sulṭān Veys Sevādī'niñ mu'āriżı kėlip mülāzemet ḳıldı. Pencşenbe küni aynıñ on sėkizide Becūr bile Çendāvel arasıdaġı taġnı avladuk. Bu taġnıñ buġu maralı, ḳapḳara renglig boladur, ḳuyruġı yana bir özgeçe renglig. Ġālibā mundın ḳoyı Hindūstān buġu maralı tamām ḳapḳara bolur. Uşbu kün yana bir sarıḳ ḳuş tüşti. Ol daġı ḳara ėdi. Közleri hem ḳara ėdi. Uşbu kün bürküt bir kėyik aldı. Çerig ėlide aşlıḳ kemraḳ bolup ėdi. Kehrāc deresiġa [219b] barıp aşlıḳ alıp Sevād'ḳa Yūsuf Zey, Afġān'nıñ üstige yürümek 'azīmeti bile ādīne küni köçüp Çendāvel suyı bile Becūr suyınıñ ḳatılışı bile Penc Kūre suyınıñ aralıġıġa tüşüldi. Şāh Manṣūr, Yūsuf Zey bir nėçe ḫoş-ḫūr u pür-keyfiyyet kemāli kėltürüp ėdi. Bir kemālini üç bolup bir ḥişşeni mėn yėdim, birini Gedā'ī Ṭaġa'yı, yana birini 'Abdu'llāh Kitābdār ġarīb güẕerā keyfiyyet ḳıldı. Ol mertebede kim namāz-ı şāmda bėgler yıġılġanda kėñeşke çıḳa almadım. 'Aceb nėmedür. İmdiler eger uşal cins kemālidin birni dürüst yėyilse ma'lūm ėmes kim anıñ yarımıça keyfiyyet ḳılġay. Andın köçüp Kehrāc deresiniñ ve Pīşgrām deresiniñ aġzıġa yavuḳ Penc Kūre'niñ allıġa tüşüldi. Uşbu yurtta ėkende ḳar uş oḳdın yaġdı. Bu arada iḫyāne ḳar yaġar ėgendür. Ol ėl ta'accüb ḳıldılar. Sulṭān Veys Sevādī'niñ ittifāḳı bile çerig maṣlaḥatı cihetidin Kehrāc ėlige tört miñ ḫar-vār aşlıḳ taḫmīl boldı. Bu aşlıḳ taḫṣīliġa Sulṭān Veys'ni yiberildi. Rūstā'ī kūhī ėl hergiz mundaḳ taḫmīllerni tartḳan ėmesler. Aşlıḳ bėre almay buzuldılar. Seşenbe küni ayınıñ yėgirme üçide çerigni Hindū Bėg'ge başlatıp Penc Kūre'ġa çapḳun yiberildi. [220a] Penc Kūre

[98] "Yar ile aramdaki söz böyle değildi, o sonunda ayrılığı seçerek beni perişan etti; feleğin dalga geçmesine kim, nasıl çare bulacak? Zulmü ile yari yardan ayırdı sonunda." Arat, age, s. 411.

taġnıñ ortasıdın yoḳḳarıraḳ vāḳi‘ boluptur. Bir kürūhḳa yavuḳ daban çıḳmaḳ kėrek tā Penc Kūre’niñ kėntlerige kişi yėtkey. Ėli ḳaçıp çıḳıp ėdiler. Bir pāre kele ḳaralarını ve uylarıdın ḳalın aşlıḳlarını kėltürdiler. Tañlası çerigni Ḳoç Bėg’ge başlatıp çapḳun yiberildi. Pencşenbe küni aynıñ yėgirme bėşide çerigėli aşlıḳ alur maşlaḥatı cihetidin Kehrāc’nıñ deresiniñ içige Māndīş kėntlerige tüşüldi. Hümāyūn’dın soñra Hümāyūn bile bir toḳḳan nėçe ferzend boldı. Turmadı. Hindāl henüz toġmaydur ėdi. Bu nevāḥīlerde ėkende Māhīm’din ḫatṭ kėldi. Bitiptür kim “Ḫ^{w}āhī oġul bolsun, ḫ^{w}āhī ḳız mėniñ baḫt u ṭāli‘im. Maña bėriñ. Mėn ferzend çıkay saḫlay.” Ādīne küni aynıñ yėgirme altısıda uşbu yurtta ėkende Hindāl’nı Māhīm’ġa bėrip ḫaṭṭlar bitip Yūsuf ‘Alī Rikābdār’nı Kābil’ġa yiberildi. Henüz Hindāl toġmaydur ėdi. Bu sözniñ tafṣīli budur kim çün anıñ bile toḳġanlardın ol zamāngaça bir oġul kim bar ėdi. Andın kiçik özge barıdın uluġ yana üç ḳız bir Mihr-i Cān yana ikisi kiçiklikte turmadılar ve bir toḳġan hevesi ḫayli bar ėrdi. Ol zamānda Dildār Aġaça’nı boyı aġız ėrdi. Mėn dėr ėdim kim “Nė bolġay ėdi aña bir toḳġan bolsa ėdi. Ḥażret-i Vālide dėdiler kim eger Dildār Aġaça oġul toġsa alıp esresem nėçükdür” mėn dėdim. Bisyār ḫūbtur. Ġālibā żu‘afā arasıda fālī resmdür kim oġul bolur mu yā ḳız bolur mu, ėkin dėp iki kāġaẕda biride ‘Alī yā Ḥasan bitip yana biride Fāṭıma bitip iki gulūle balçıḳ içide ḳoyup ol balçıḳlarnı bir ayaġ su içide ḳoyarlar. Her ḳaysı burna açılsa andın istidlāl ḳılurlar. Ėr kėlse ėr bolur, ḳız kėlse ḳız bolur dėrler. Fāl ḳıldılar. Ėr kėldi. Çün müjde boldı. Anıñ yüzdin oḳ ḫatṭ bitip yiberdük. Nėçe kündin soñra ėr oġul Tėñri kerem ḳıldı. Ḫaberdin burna üç kün toḳġandın soñra anası ėlidin ḫ^{w}āhī ü nā-ḫ^{w}āhī alıp üymizge kėltürüp saḫlapturlar. Çün vilādetiniñ ḫaberni yiberdük. Bihre’ni alġanda bu ḫaber yėter teyemmünen ve tefe’ül atını Hindāl ḳoydılar. Bu münāsiblerdin maña hem inidür hem ferzend. Uşbu yurtta ėkende Māndīş vilāyetide dereniñ ortasıda bir bülendniñ üstide bir uluḳ ṣuffe taş bile yasaldı kim aḳ üy bėş ḫānesi bile sıġdı. Bu ṣuffeniñ taşlarını tamām içkiler ve sipāhīler taşıdılar. Yūsuf Zey uġandın Melik Ṣāh Manṣūr, Melik Süleymān Ṣāh’nıñ oġlı kėlip ėdi. Devleṭḫ^{w}āhlıḳ [220b] maḳāmıda ėdi. Yūsuf Zey ulusınıñ maşlaḥatıġa anıñ ḳızını tiletip ėdi. Bu yurtta ḫaber kėldi kim Ṣāh Manṣūr’nıñ ḳızı bile Yūsuf Zey’niñ mālı kėledür. Namāz-ı şāmda çağır ṣoḥbeti

boldı. Ṣoḥbette Sulṭān ‘Alā’eddīn’ni çarlap olturġuzup ḫāṣṣa ḫil‘at ‘ināyet boldı. Yekşenbe aynıñ yėgirme sėkizide köçüp Kehrāc deresidin çıḳıp tüştük. Ṭāvus Ḫān, Yūsuf Zey, Ṣāh Manṣūr’nıñ inisi meẕkūr bolġan birāder-zādesini bu yurtta kėltürdi. Bīsūt ėliniñ Becūr ḳurġanıda münāsebeti bar cihetidin bu yurttın Yūsuf ‘Alī Bekāvul’nı yiberildi kim köçürüp Becūr ḳurġanıġa kėltürgey. Kābil’de ḳalġan çerigge fermānlar bitip yiberildi kim kėlgeyler. Ādīne küni Ṣefer ayınıñ üçide Penc Kūre suyı bile Becūr suyınıñ ḳatılışıġa tüşüldi. Yekşenbe küni aynıñ bėşide bu yurttın Becūr barıp Ḫ^{w}āce Kelān üyide çaġır ṣoḥbeti tutuldı. Seşenbe küni aynıñ yėtiside bėglerni ve Dilezāk Afġānları uluḳlarını tilep kėñeşip sözni muña ḳoyuldı kim yıl āḫir boluptur. Ḫūtḳa bir iki kün ḳalıptur. Tüzdeki aşlıḳnı tamām köteriptürler. Bu furṣatta Sevād’ḳa barsak çerigėli aşlıḳ tapmay tenḳīşlıḳ bolġusıdur. [221a] Anbāher ve Pānī Yālī yolı bile yürüp Heşneġar’nıñ yoḳḳarı yanı bile Sevād suyını ötüp Yūsuf Zey’niñ Sengür-Māhūra toġrısı tüzdeki olturġan Afġānlarnı kim Yūsuf Zey ve Muḥammed Ze’ī bolġay, ılġap çapmaḳ kėrek. Yana ėl ėrterek aşlıḳ vaḳtıda kėlip bu Afġānlarnıñ fikrini ber-aṣl ḳılmaḳ kėrek. Sözni maña ḳoyup tañlası çehārşenbe küni Sulṭān Veys ve Sulṭān ‘Alā’eddīn’ġa atlar ve ḫil‘atlar ‘ināyet ḳılıp istimāletler bile ruḫṣat bėrip köçüp Becūr toġrısı tüşüldi. Ṣāh Manṣūr’nıñ ḳızını çerigdin mürāca‘at ḳılġunça Becūr ḳurġanıda ḳoyuldı. Tañlası köçüp Ḫ^{w}āce Kelān’ġa bu yurttın ruḫṣat bėrildi. Uruḳ atlıḳ bile artuḳsı çerig muṣāliḥini ve aġır partalnı Küner yolı bile Lemġān’ġa yiberildi. Tañlası köçüp partal ü tėveni Ḫ^{w}āce Mīr Mīrān’ġa başlatıp Curġātū ve Dervāze yolı bile ve Ḳara Kūbe köteli bile yiberip özümiz cerīde atlıḳ bile ılġap Anbāher köteli bile aşıp yana bir uluġ köteldin hem aşıp namāz-ı dīgerdin ėrterek Pānī Yālī’ġa tüşüldi. Uġanbėrdi’ni bir nėçe kişi bile til alġalı ilgerirek yiberildi. Çün Afġānlar bile aramız yavuḳ ėdi, ėrte köçmedük. Çāşt bar ėdi kim Uġanbėrdi kėldi. Bir Afġān’nı alıp başını kėsiptür. [221b] Kėlürde başını yolda tüşürüptür. Köñül tilegü dėk taḥḳīḳ ḫaber kėltürmey tüş bola köçüp Sevād suyını ötüp namāz-ı dīgerdin ėrterek tüşüldi. Namāz-ı ḫuftende atlanıp ıldam yürüdük. Āftāb bir nīze boynı çıḳḳanda Rüstem Türkmen’ni kim ḳaravulluḳḳa yiberilip ėdi, ḫaber kėltürdi kim Afġānlar ḫaberdār bolup ḳozġalışıpturlar. Bir pāre

Afġān taġ yolı bile baradur. Munı èşitkeç ıldamraḳ yürüp çapḳunçını ilgerirek ayırduk. Barıp bir nèçe Afġān'nı öltürüp başlarını kèsip bir pāre esīr ve uy ve kellelerini kèltürdiler. Dilezāk Afġānları hem bir nèçe baş kèsip kèltürdiler. Yanıp Kātleng nevāḥīsiġa tüşüldi. Uruḳnı kim Ḫʷāce Mīr Mīrān başlap kèledür èdi, utrusıġa başçı yiberildi kim Maḳām'da kèlip bizge ḳoşulġay. Tañlası köçüp Kātleng bile Maḳām'nıñ arasıġa tüşüldi. Şāh Manṣūr'nıñ kişisi kèldi. Ḫüsrev Kökeldaş ve Aḥmedī Pervāneçi'ni bir pāre kişi bile uruḳ utrusıġa yiberildi. Seşenbe küni aynıñ on törtide Maḳām'ġa tüşkende uruḳ kèlip ḳoşuldı. Uşbu otuz ḳırḳ yılda Şehbāz Ḳalender atlıḳ bir mülḥid bar èġendür. Yūsuf Zey'niñ bir cemā'atını ve Dilezāk'nıñ bir cemā'atını mülḥid ḳılġan uşbu ḳalender èġendür. Maḳām'nıñ taġınıñ tumşuġıda bir pārçe pestraḳ taġ [222a] vāḳi' boluptur, tamām deştlerġa müşrif. Ḫayli pür-feżā ve medd-i naẓarlıḳ bülendī vāḳi' boluptur. Şehbāz Ḳalender'niñ ḳabri anda èdi. Seyr ḳılıp kèlip mülāḥaẓa ḳılıldı. Ḥāṭırġa kèçti kim mundaḳ hevālıḳ yèrde mülḥid ḳalenderiniñ ḳabri bī-taḳrībdur. Buyurdum kim buzup yèr bile hem-vār ḳıldılar. Çün ḫayli ṣafālıḳ ve hevālıḳ yèr èdi. Ma'cūn iḫtiyār ḳılıp bir zamān anda olturuldı. Becūr'dın kim yanıldı. Bihre ḫayālı bile yanılıp èdi. Tā Kābil'ġa kèlip èdük. Hemīşe Hindūstān yürüşi ḫayālıda èdük. Ba'żı mevāni' cihetidin müyesser bolmas èdi. Becūr çerigni kim üç tört ay çerigledük. Çerig èliniñ èligige mu'tād bih nème tüşmedi. Çün Hindūstān'nıñ serḥaddī Bihre yavuḳ èdi, ḥāṭırġa kèçti kim fi'l ḥāl cerīde kirsek, çerig èliniñ èligige bir nème tüşse. Bu ḫayāl bile yanıp Afġānlarnı çapıp Maḳām'ġa tüşkende ba'żı devleṯʷāhlar 'arżġa yètkürdiler kim Hindūstān'ġa kirilür bolsa biz bünyādlıḳ kirilse. Ba'żı çerig Kābil'de ḳaldı. Bir pāre ābdān yigitlerni Becūr'da ḳoyuldı. Lemġān'ġa hem atları aruġluġıdın ḳalın çerig yandı. Munda kèlgenlerniñ hem atları andaḳ ḫarābtur kim bir kün ḳatrar mecāli ḳalmaydur. Egerçi bu sözler ma'ḳūl èdi, çün 'azīmet ḳılılıp èdi. Bu ḥisāblarġa baḳmay èrte bile [222b] köçüp Sind Suyı'nıñ güẕeri sarı müteveccih bolduk. Sind deryāsınıñ güẕerini körgeli Mīr Muḥammed Cālebān'nı aġa inisi bile yana bir nèçe yigitlerni bularġa ḳoşup yoḳḳarı ḳoyı güẕer körgeli yiberildi. Ordunı deryā sarı yürütüp mèn Sevātī ṭarafı kim Kürkḫāne hem dèrler kürk avlaġalı bardım. Bir nèçe kürk peydā boldı, velī

cengeli ḳalın ėdi. Cengeldin çıḳmadı. Bir buzavlıḳ kürk tüzge çıḳıp ḳaça bėrdi. Ḫayli oḳ uruldı. Cengeli yavuḳ ėdi. Özini cengelġa saldı. Cengelġa ot saldılar. Ol kürk ḫod tapılmadı. Yana bir kürk buzavı otḳa küyüp tėprecilep yatadur boġuzlap her kişi şıralġa aldı. Sevātī'dın yanıp ḫayli ser-gerdānlıḳ tartıp namāz-ı ḫuften orduġa kėldük. Güẕer köre barġanlar güẕer körüp kėliptürler. Tañlası pencşenbe küni aynıñ on altısıda at ve tėve bile ve partal bile kėçittin kėçildi. Ordu bāzārı ve yayaḳ ve ėşekni cālebānlar cāle bile kėçürdiler. Uşbu kün güẕer başıda ėkende Nilābīler kėlip bir kiçimlig at ve üç yüz şāhruḫī pīşkeş ḳılıp kördiler. Ėl tamām kėçkeç uşal namāz-ı peşīn oḳ köçüp kėçeniñ bir pāsıġaça yürüp kėçe Keçekūt suyınıñ yavuġıġa tüşüldi. Andın ėrte köçüp Kėçe Kūt suyını ötüp tüş ḳatıla Sengdākī kötelini aşıp [223a] tüşüldi. Seyyid Ḳāsım Ėşik Aġa çaġdavul ėdi. Kėyindin ordu kėyinçe kėledürgen Gücürlarnı tutup bir nėçe baş kėsip kėltürdi. Sengdākī'din seḥer köçüp kėç namāz-ı peşīn Sūhān suyını ötüp tüşüldi. Ordunuñ kėyini tün yarımġaça kėle ḳaldı. Muḥkem uzaḳ köç ėdi. Atnıñ bī-mecāllıġı ve aruḳluġı maḥallī ėdi. Bisyār zor boldı. Ḫayli at ḳaldı. Bihre'din yėti kürūh şimāl sarı bir taġ tüşüptür. Bu taġnı Ẓafernāme'de ve ba'żı kitāblarda Kūh-ı Cūd bitiptürler. Vech-i tesmiyesi ma'lūm ėmes ėdi. Soñralar ma'lūm boldı. Bu taġda bir ata neslidin iki ḫayl ėl bar, birini Cūd dėrler, birini Cencūhe. Bu taġdaġı ve Nilāb bile Bihre arasıdaġı ėl ve ulusḳa bular ḳadīmdin ḥākim ve fermān revā bola kėlgendürler, velī yārāne ü birāderāne ḥükūmet ḳıla. Her nė ḥāṭırları tilese ala almas, bir kėsim yosunluḳ ḳadīmdin her nėme kim muḳarrer ḳılıpturlar. Bularnıñ alışı ve alarnıñ bėrişi bu muḳarreridin artuḳ ve öksük bolmas. Muḳarrerleri budur kim ḳoş başıdın bir şāhruḫī bėrürler. Kedḥudālıḳda yėti şāhruḫī bėrürler. Çeriglerige hem barurlar. Cūd hem nėçe şu'be boluptur, Cencūhe hem bu taġ kim Bihre'niñ yėti kürūhıda vāḳi' boluptur, Keşmīr taġlarıdın kim Hindūkuş tāġı uşbu [223b] taġlar birle peyveste taġlardur, ayrılıp ġarb cenūb sarı tartıp barıp Dīnkūt'nıñ ayaġıda Sind Deryāsı'ġa müntehī boluptur. Uşbu taġnıñ yarımıda Cūd'dur ve yarımda Cencūhe. Bu taġnı Cūd'ḳa mensūb ḳılıp Kūh-i Cūd dėptürler. Bulardın bir mu'teber uluġı rāy ḫiṭāb tapar, özge ini oġlını melik dėrler. Bu Cencūhe, Lenger Ḫān'nıñ Taġayıları bolur. Sūhān suyınıñ nevāḥīsidaġı ėl ve ulusnıñ ḥākimniñ

atı Melik Hest ėdi. Aṣlī atı Esed'dür. Hindūstānīler mundaḳ ḫareketlerni gāhī sākin oḳurlar, nėçük kim ḫaberni ḫaber dėrler. Esed'ni "esd" dėptürler. Bara bara hest boluptur. Lenger Ḫān'nı Melik Hest Cencūhe'ġa tüşkeç oḳ yiberildi. Ḳatrap barıp 'ināyet ve şefḳatımızdın ümīdvār ḳılıp namāz-ı ḫuftende alıp kėldi. Bir kiçimlig at pīşkeş kėltürüp mülāzemet ḳıldı. Yėgirme iki yėgirme üç yaşda bolġay ėdi. Bularnıñ kele ḳaraları ordunıñ gird ü nevāḥīside bisyār ėdi. Çün hemīşe Hindūstān almaḳ ḫāṭırda ėdi, bu bir nėçe vilāyetler kim Bihre ve Ḫoşāb ve Cānāb ve Cenyūt bolġay, nėçe maḥall Türk taṣarrufıda ėdi. Bularnı ḫod mülkimiz dėk taṣavvur ḳılur ėdük. Zor bile yā ṣulḥ bile özümizniñ mutaṣarrıf bolurımızġa müteyaḳḳīn ėdük. Bu cihettin bu taġ ėli bile yaḫşı ma'āş ḳılmaḳ vācib ve lāzım ėdi. [224a] Fermān boldı kim hīçkim bularnıñ kele ḳaralarıġa belki ip uçı igne sınuġlarıġa żarar u noḳṣān yėtkürmesün. Andın ėrte köçüp namāz-ı peşīn Kelde Kehār'ġa kėlip tüştük. Eṭrāf u nevāḥīde ḳalın ḫavīd-zār ėdi. Bu Kelde Kehār ṭavr yėri vāḳi' boluptur. Bihre'niñ oñ kürūhıda Cūd taġınıñ arasıda hem-vār yėri tüşüptür. Bu hem-vār yėrniñ ortasıda bir uluḳ köldür. Eṭrāfıdaġı taġlardın yamġur suları yıġılıp bu köl boluptur. Girdāgirdi üç kürūhḳa yavuşḳay. Şimālide yaḫşı öleñ vāḳi' boluptur. Ġarbıda taġ dāmeneside çeşmedür. Bu çeşme suyı bülendīlerġa kim bu kölke müşrifdür olturur. Çün kābil yėr ėdi, bāġī saldım. Bāġ-ı Ṣafā'ġa mevsūm ḫayli ḫoş hevā ü ṣafā yėr vāḳi' boluptur, nėçük kim şerḥi kėlgüsidür. Kelde Kehār'dın seḥer atlanıldı. Hem Tātū köteliniñ başıda nėçe yėrlig ėl muḥaḳḳar pīşkeş bile kėlip mülāzemet ḳıldılar. 'Abdu'l -raḥīm Şıḳavul'ġa kėlgen kişini ḳoşup Bihre yiberildi kim Bihre ėlige istimālet bėrip dėgey kim "Bu vilāyetler ḳadīmdin Türk'ke ta'alluḳ bola kėlgendür. Zinhār tevehhüm ü daġdaġa özlerige yol bėrip ėlni buzulġalı ḳoymasunlar kim bu vilāyet ve ėl bile baḳımız bardur. Tālān u tārāc bolmaġusıdur. Çāşt kötel tüpige tüşüp [224b] Ḳurbān Çarḫī, 'Abdu'l -mülk Mestī başlıġ yėti sėkiz kişini ilgeri ḫaber alġalı yiberildi. İlgeri barġanlardın Mīr Muḥammed Mehdī Ḫʷāce bir kişi kėltürdi. Bu eṣnāda Afġānlarnıñ uluḳlarıdın bir nėçesi pīşkeş bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Lenger Ḫān'ġa ḳoşup istimālet cihetidin Bihre ėlige yiberildi. Köteldin aşıp cengeldin çıḳıp barangar cavangar ġol yasal bile Bihre sarı müteveccih bolduk. Bihre'ġa yavuḳ yėtken

maḥallda Devlet Ḫān, Yūsuf Ḫayl'nıñ oġlı 'Alī Ḫān'nıñ nökerleridin Dīve Hindū yana Siktū'nıñ oġlı Bihre'niñ erbābları bile kėlip bir bir at, tėve pīşkeş ḳılıp mülāzemet ḳıldılar. Namāz-ı peşīn bola Bihre ėlige żarar u zaḥmet yėtkürmey. Bihre'niñ şarḳıda Bihre suyınıñ yaḳasıda bir bīrzārda tüşüldi. Tėmür Bėg, Hindūstān'ġa kirip çıḳḳalı beri bu nėçe vilāyet kim Bihre ve Ḫoşāb ve Cānāb ve Cenyūt bolġay, Tėmür Bėg'niñ evlādınıñ ve tevābi' ve levāḥıḳınıñ taṣarrufıda ėdi. Şāhruḫ Mīrzā'nıñ nebīresi Suyurġatmış Mīrzā'nıñ oġlı Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ kim Kābil ve Zābil 'iyālet ve ḥükūmeti ol furṣatta aña ta'alluḳ üçün Sulṭān Mes'ūd Kābilī dėrler ėdi. Terbiyet-kerdeleridin Mīr 'Alī Bėg'niñ oġlanları Bābā Kābilī ve Deryā Ḫān [225a] ve Apaḳ Ḫān kim soñra Ġāzī Ḫān dėrler ėdi. Sulṭān Mes'ūd Mīrzā ve oġlı 'Alī Aṣġar Mīrzā'dın soñ mütaġallıblıḳ bile Kābil ve Zābil ve bu meẕkūr bolġan Hindūstān'daġı vilāyet ve pergenelerġa mutaṣarrıf bolup ėdiler. Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā zamānıda Kābil ve Ġaznī bularnıñ taṣarrufıdın çıḳtı. Hindūstān'daġı vilāyetler bularnıñ taṣarrufıda ėdi. Tārīḫ toḳuz yüz onda Kābil'ġa evvel kėlgen yılı kim Hindūstān'ġa kirmek dā'iyesi bile Ḫayber'din ötüp Perşādūr kėlgende Bāḳī Çaġānyānī'niñ sa'yı bile ḳoyıġı Bengeş sarı kim Kühet bolġay, yürüp ḳalın Afġānistān'nı çapıp ḳırıp Bennū ve Deşt'ni talap tārāc ḳılıp Dükī bile çıḳıldı. Ol furṣat Bihre ve Ḫoşāb ve Cānāb ḥükūmeti Mīr 'Alī Ġāzī Ḫān'nıñ oġlı Seyyid 'Alī Ḫān'ġa ta'alluḳ ėdi. İskender Behlūl'nıñ atıġa ḫuṭbe oḳup anıñ iṭā'atıda ėdi. Ol çerig çeriglegendin mütevehhim bolup Bihre'ni taşlap Behet suyıdın ötüp Bihre kėntleridin Şīrkūt'nı olturur yėr yasap ėdi. Bir iki yıldın soñ biziñ cihetimizdin Seyyid 'Alī Ḫān bile Afġān bed-gümān boldı. Ol hem bu sebebdin daġdaġa ve tevehhüm özige yol bėrip bu vilāyetlerni Devlet Ḫān, Tatar Ḫān, Yūsuf Ḫayl'ġa kim Lāhūr ḥākimi ol vaḳt ol [225b] ėdi, tapşurdı. Devlet Ḫān uluḳ oġlı 'Alī Ḫān'ġa Bihre'ni bėrip ėdi. Ol çaġ Bihre, 'Alī Ḫān'nıñ taṣarrufıda ėdi. Devlet Ḫān'nıñ atası Tatar Ḫān ol altı yėti serdārdın birisidür kim ḫurūc ḳılıp Hindūstān'ġa mutaṣarrıf bolup Behlūl'nı bādşāh ḳıldılar. Sihrind ve Setlüc deryāsınıñ şimālī vilāyetleri tamām bu Tatar Ḫān'da ėdi. Bu vilāyetlerniñ cem'ī üç kürūrdın köprek bolur. Tatar Ḫān ölgendin soñ Sulṭān İskender bādşāhlıġıda bu vilāyetni Tatar Ḫān'nıñ evlādıdın alıp ėdi. Mėn Kābil vilāyetiġa kėlgen tārīḫdin bir iki yıl burunraḳ bir Lāhūr'nı oḳ Devlet

Ḫān'ġa bėrip ėdi. Tañlası ba'żı münāsib yėrlerge çapḳunçı yiberildi. Uşbu kün Bihre'ni seyr ḳıldım. Senger Ḫān, Cencūhe uşbu kün kėlip at pīşkeş ḳılıp mülāzemet ḳıldı. Çehārşenbe küni aynıñ yėgirme ikiside Bihre'niñ uluḳlarını ve cevderelerni tilep tört yüz miñ şāhruḫī māl-ı amān ḳarār bėrilip muḥaṣṣıllar ta'yīn ḳılıldı. Dağı atlanıp seyr ḳılıp kėmege kirip ma'cūn yėdük. Bihre ve Ḫoşāb olturuşluḳ Belūclarġa Ḥaydar 'Alemdār'nı yiberilip ėdi. Pencşenbe ṣabāḥı bir gül-i bādām topçaḳ pīşkeş ḳılıp mülāzemet ḳıldılar. 'Arżġa yėtti kim çerigėli Bihre bī-serlıḳ ve dest-endāzlıḳlar ḳıladurlar. [226a] Kişiler yiberip bī-serlıḳ ḳılġan ėlniñ ba'żısını yasaḳḳa yėtkürüp ba'żısınıñ burnını tėşip ordudın ėvürdiler. Ādīne küni Ḫoşāb ėlidin 'arż-dāşt kėldi. Şāh Ḥasan, Şāh Şucā' Arġun'nı ta'yīn boldı kim Ḫoşāb'ḳa barġay. Şenbe küni aynıñ yėgirme bėşide Şāh Ḥasan'nı Ḫoşāb'ḳa yiberildi. Yekşenbe küni andaḳ yamġur yaġdı kim tamām tüzlerni su tuttı. Bihre bile ordu tüşken bāġlar arasıda azġına şūr su ėrdi. Namāz-ı peşīn kėçe 'arżı bir uluḳ deryāça boldı. Bihre'niñ yavuġıda bir tīr-i gez atımı yėrdin köpraḳ güẕer yoḳ ėdi. Üzdürüp öter ėdiler. İki namāz arasıda kirgen sularnı seyr ḳıla atlandım. Yaġın ve çapḳun andaḳ boldı kim yana yanıp orduġa kėlmekke tevehhüm boldı. İki namāz arasıda uşol kirgen sunı üzdürüp öttüm. Çerigėlige hem bisyār tevehhüm boldı. Ekṣer ėl otaḳlarını ve aġır partallarını taşlap cėbe ve kiçim ve yaraġlarını ėkinlerige alıp at yalıñaçlap üzdürüp öttiler. Tüzlerni ekṣer su tutup ėrdi. Ṣabāḥı deryādın kėmelerni kėltürüp ekṣer çerigėli çadırlarını ve partallarını kėme bile ötkerdiler. Tüşke yavuḳ Ḳoç Bėg'niñ kişisi bir şer'ī su yoḳḳarı barıp güẕer taptılar. Ḳalġan ėl güẕer bile öttiler. Bihre'niñ ḳurġanınıñ içide kim cihān-nümā [226b] dėrler, bir kün turup seşenbe ṣabāḥı köçüp yamġur ve seyl tereddüdidin Bihre'niñ şimāl sarı yanıdağı bülendīlerniñ üstige tüşüldi. Teḳabbel yarmağıda ihmāl ḳıladurlar ėdi. Tört serkār ḳılıp bėglerge buyuruldı kim ihtimām ḳılıp bütkergeyler. Bir serkār ḫalīfeġa ta'yīn boldı, yana bir serkār Ḳoç Bėg'ḳa yana bir serkār Dost Nāṣır'ġa yana bir serkār Seyyid Ḳāsım bile Muḥibb 'Alī'ġa. Çün Türk olturuşluḳ vilāyetlerni özümizniñ taṣavvur ḳılıp ėdük, ol cihettin tālān ve tārāc bolmadı. Hemīşe ėlniñ sözi bu ėdi kim eger muṣālaḥa cihetidin ėlçi barsa Türk'ke ta'alluḳ vilāyetlerġa müżāyaḳa ḳılmaġularıdur. Pencşenbe küni Rebī'ü'l-evvel ayınıñ

ġurreside bu cihettin Mollā Mürşid'ni Sulṭān İbrāhīm'ġa kim atası Sulṭān İskender uşol bėş altı ayda ölüp Hind salṭanatı muña tėgip ėdi, ėlçilikke ta'yīn ḳılıp bir ḳarçıġay yiberip Ḳadīmī Türk'ke ta'alluḳ vilāyetlerni tiledük. Devlet Ḫān'ġa yiberilgen ḫaṭṭlarnı ve Sulṭān İbrāhīm'ġa bitilgen ḫaṭṭlarnı tapşurup aġız sözleri daġı aytıp Mollā Mürşid'ḳa ruḫṣat bėrildi. Bu Hindūstān ėli 'ale'l-ḫuṣūṣ Afġānlar 'aceb hūş u ḫıreddin yıraḳ u rāy u tedbīrdin ḳıraḳ ėller bolur ėmiş. Nė yaġılıḳ yürüş ve turuşın ḳıla aldılar, nė dostluḳ rāh [227a] u revişin bile aldılar. Barġan kişimizni Devlet Ḫān nėçe kün Lāhūr'da saḫlatıp nė özi kördi nė İbrāhīm'ġa yiberdi. Nėçe aydın soñ barġan kişimiz hīç cevāb tapmay Kābil'ġa kėldi. Ādīne küni aynıñ ikiside Şeybaḳ Piyāde bile Dervīş 'Alī Piyāde kim ḥālā tüfek-endāzdur, Kābil'din 'arż-dāştlar kėltürüp Hindāl'nıñ toḳḳan ḫaberini hem kėltürdiler. Hind'niñ tesḫīri zamānıda bu ḫaber kėlgen üçün şügün tutup Hindāl at ḳoydum. Ḳamber Bėg hem Belḫ'din Muḥammed Zamān Mīrzā'nıñ 'arż-dāştlarını kėltürdi. Tañlası dīvān tarḳaġandın soñ seyrġa atlanıp kėmege kirip 'araḳ içildi. Meclis ehli Ḫ^{w}āce Dost Ḫāvend, Ḫüsrev, Mīrim, Mīrzā Ḳulı Muḥammedī, Aḥmedī Gedā'ī, Nu'mān, Lenger Ḫān, Rūḥ Dem, Ḳāsım 'Alī Tiryākī, Yūsuf 'Alī, Tėñriḳulı. Kėmeniñ başı sarı tālār yapılıp ėdi. Üstini hem-vār mėn bir nėçe kişi bile munda olturup ėdim. Yana bir nėçe tālārnıñ astıda olturup ėdiler. Kėmeniñ ḳuyruġı sarı hem olturur yėr bar ėdi. Muḥammedī ve Gedā'ī ve Nu'mān anda olturup ėdiler. Namāz-ı dīgergeçe 'araḳ içildi. 'Araḳnıñ bed-ḫ^{w}ārlıġıdın müteneffir bolup bu yüzdekilerniñ ittifāḳı bile ma'cūn iḫtiyār ḳılduk. Kėmeniñ ol uçıdaġılar ma'cūn yėgenimizni [227b] bilmediler. 'Araḳ oḳ içtiler. Kėmedin namāz-ı ḫuftende atlanıp kėç orduġa kėldük. Muḥammedī bile Gedā'ī men'ni 'araḳ içedürgen ḫayāl ḳılıp şāyeste ḫiẓmeti ḳılalıñ dėp 'araḳ kūzesini at üstide nevbet bile köterişip ġarīb neş'e ü beşāşet bile kirip kėldiler. Hemīn dėydürler kim "Mundaḳ ḳarangu kėçede kūzeni özümiz nevbet bile köterip kėldük." Soñra ma'lūm ḳıldılar kim ṣoḥbet özgeçe ėmiş ve keyfiyyet özgeçe cem'ī ma'cūnı ve cem'ī mest. Çün hergiz ma'cūn ṣoḥbeti bile çaġır ṣoḥbeti rāst kėlmes, bisyār münfa'il boldılar. Mėn dėdim kim "Ṣoḥbetni berhem urmañ. 'Araḳ içerge köñüllüg kişi 'araḳ içsün. Ma'cūn yėrge köñüllüg kişi ma'cūn yėsün. Hīç kim

birbirge ta‘arruż bile güft ü gū ḳılmasun.” Ba‘żı ‘araḳ içtiler, ba‘żı ma‘cūn yėdiler. Bir zamān tekellüf bile ṣoḥbeti tutuldı. Bābā Cān Ḳanbūzī kim ṣoḥbetide yoḳ ėdi, aḳ üyge kėlgende anı tiledük. ‘Araḳ içmek istid‘ā ḳıldı. Terdi Muḥammed Ḳıpçaḳ’nı hem tilep mestler bile hem ṣoḥbet ḳılduk. Çün ma‘cūn ṣoḥbeti bile hergiz ‘araḳ u çaġır ṣoḥbeti rāst kėlmes, mestler her ṭarafdın perīşān güft ü gū ḳıla kiriştiler. Ekṣer ta‘arrużları ma‘cūn u ma‘cūnīler bile ėdi. Bābā Cān hem mest bolup ġalebe perīşānlar ėtti. Terdi Muḥammed’ḳa hem mestler tola tola ayaḳlarnı pey-der-pey bėrip az furṣatta mest-i lā-ya‘ḳıl ḳıldılar. Her nėçe sa‘y u ışlāḥ [228a] maḳāmıda bolduk behem yėtmedi. Ṣalayınlıḳ ḫayli boldı. Ṣoḥbet bī-meze boldı. Her sarıġa tarḳaştılar. Düşenbe küni aynıñ bėşide Bihre vilāyetini Hindū Bėg’ge bėrildi. Seşenbe küni Cānāb vilāyetini Ḥüseyn Ėkrek’ke ‘ināyet ḳılıp Ḥüseyn Ėkrek’ke ve Cānāb ėlige ruḫṣat bėrdük. Bu furṣatta Seyyid ‘Alī Ḫān’nıñ Minūçihr Ḫān atlıḳ oġlı kim Hindūstān’dın bizni dėp yoḳḳarıġı yol bile kėledürgenide Tatar Keker’ge yoluḳur, munı ḳoymay saḫlap ḳızını bėrip küyev ḳılur, nėçe maḥall anıñ bile ėdi. Kėlip mülāzemet ḳıldı. Nilāb bile Bihre taġları aralıġıda Cūd ve Cencūhe’niñ ḫalāyıḳıdın başḳa Keşmīr taġlarıġa peyveste Cet ve Gücūr ve ol ṭavāifdin yana ḳalın ėllerdür kim her ḳolda her püştede kėntler yasap olturupturlar. Bularnıñ ḥākim ü uluġı Keker ḳabīlesidür. Bularnıñ uluḳluġı hem Cūd ve Cencūhe’niñ uluḳluġı dėktür. Bu taġ dāmenesidaġı ḫalāyıḳnıñ uluḳluġı ol tārīḫde bir ata oġlı Tatar Keker bile Hātī Keker’de ėdi. ‘Amm-zādeler ėdi. Bularnıñ bėrk yėrleri ābkendler ve cerler boladur. Tatar’nıñ yėriniñ atı Pirhāle ėdi. Ḳarlıḳ taġdın ḫayli ḳoyıraḳ ėdi. Hātī’niñ vilāyeti taġḳa peyvestdür ve Kālencer’ni kim Bābū Ḫān [228b] Bīsūt’ḳa ta‘alluḳ ėdi. Anı hem Hātī özige baḳturup ėdi. Tatar Keker, Devlet Ḫān ’nı körür ėdi. Fi’l-cümle iṭā‘at-güne ḳılur ėdi. Hātī’ni körmeydür ėdi. Fitne ü fesād maḳāmıda ėdi. Tatar Hindūstān bėgleriniñ sözi ve ittifāḳı bile kėlip yıraḳraḳtın Hātī’ni ḳapaġan yosunluḳ ḳılıp olturup ėdi. Uşbu furṣatlarda kim biz Bihre’de ėdük, av bahānesi bile ġāfillıḳta Hātī Tatar’nıñ üstige yürüp öltürüp vilāyetni ve ḥaremlerini bolġanını ėligledi. Namāz-ı peşīn seyrġa atlanıp kėmege kirip ‘araḳ içildi. Ehl-i meclis: Dost Bėg, Mīrzā Ḳulı Aḥmedī, Gedā’ī, Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng, ‘Ases, Uġanbėrdi Moġul.

Ehl-i naġme: Rūḥ Dem, Bābā Cān, Ḳāsım ‘Alī, Yūsuf ‘Alī, Tėñriḳulı, Ebū’l Ḳāsım, Ramażān Lūlī namāz-ı ḫuftenġaça kėmede içip namāz-ı ḫuften kėmedin mest-i ṭāfiḥ çıḳıp atlanıp meş‘alnı ėligimge alıp deryā yaḳasıdın ordużaça geh atnıñ bu yüzige ėgilip geh ol yüzige ėgilip yek-cilav çapıp kėliptür mėn. Ġarīb mest ėgendür mėn. Tañlasıġa mundaḳ meş‘al alıp ordużaça yek-cilav kėlgenimni şerḥ ḳıldılar. Aṣlā ḫāṭırımġa kėlmedi. Üyge kėlgende ḫayli istifrāġ ḳılıptur mėn. Ādīne küni seyr ḳılıp atlanıp kėme bile sudın öttük. Ol yüzdaġı bāġāt u şükūfelerni ve ney-şeker ėkken yėrlerni teferrüc ḳılıp delv u çarḫlarını körüp su tartıp çıḳarmaḳ keyfiyyetini sorup [229a] belki mükerrer sular tartturduk. Seyr eṣnāsıda ma‘cūn iḫtiyār ḳılıldı. Andın yanıp kėlip kėmege kirildi. Minūçihr Ḫān’ġa daġı ma‘cūn bėrilip ėdi. Andaḳ ma‘cūnī bolup ėdi kim iki kişi ḳoldap turġuzup ėdiler. Bir zamān sunıñ ortasıda kėmege lenger salıp turuldı. Andın soñ su ḳoyı ḫayli barıldı. Müddettin soñ yana kėmeni yoḳḳarı baḳa tartturduk. Ol aḫşam kėmede oḳ uyḳulap seḥerġa yavuḳ ordużа kėldük. Şenbe küni Rebī‘ü’l-evvel ayınıñ onıda āftāb Ḫamel’ġa taḥvīl ḳıldı. Uşbu kün namāz-ı peşīn seyr ḳıla atlanıp kėmege kirip ‘araḳ içildi. Ehl-i meclis: Ḫ^{w}āce Dost Ḫāvend, Dost Bėg, Mīrim, Mīrzā Ḳulı, Muḥammedī, Aḥmedī, Yūnus ‘Alī, Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng, Gedā’ī Taġayı, Mīr Ḫurd, ‘Ases. Ehl-i naġme: Rūḥ Dem, Bābā Cān, Ḳāsım ‘Alī, Yūsuf ‘Alī, Tėñriḳulı ve Ramażān. Bir şāḫābḳa kirip müddetī su ḳoyı barıldı. Bihre toġrısıdın ḫayli ḳoyıraḳdın çıḳıp kėç ordużа kėldük. Uşbu kün Şāh Ḥüseyn, Ḫoşāb’dın kėldi. Çün ėlçi yiberip ḳadīmdin Türk’ke ta‘alluḳ vilāyetlerni tilep muṣālaḥa araġa salılıp ėdi, tevcīh ḳılġan yarmaḳlar bir nėme ėligge tüşti. Isıḳ hem yavuştı. Hindū Bėg’ge kömek Şāh Muḥammed Mühürdār’nı ve inisi Dost Mühürdār’nı yana ba‘żı münāsiblıḳ yigitlerni ta‘yīn ḳılıp her ḳaysıġa ferāḫver ḫāllarıġa yaraşa [229b] vech-i istiḳāmet muḳarrer u mu‘ayyen boldı. Lenger Ḫān ’ġa kim bu yürüşlerge sā‘ī ü bā‘iṣ ol ėdi, Ḫoşāb’nı ‘ināyet ḳılıp tuġ bėrip munı hem Hindū Bėg’ge kömek muḳarrer ḳılduk. Bihre’de bolġan Türk ve yėrlig sipāhīlerniñ daġı vech ü ‘ulūfelerini artturup Hindū Bėg’ge kömek ḳoyduk. Bu cümledin bir Minūçihr Ḫān ėdi kim atı meẕkūr boldı. Yana Naẓar ‘Alī Türk ėdi. Minūçihr Ḫān’nıñ uruḳ ḳayaşı bolur ėdi. Yana Senger Ḫān Cencūhe ve Melik Hest Cencūhe

ėdi. Vilāyet işini muṣālaḥa ümīdi bile bir nev‘ī ḳarār bėrip yekşenbe küni Rebī‘ü’l-evvel ayınıñ on biride Bihre’din köçüp Kābil’ġa mürāca‘at ḳılduk. Kelde Kehār’ġa kėlip tüşüldi. Ol kün hem ġarīb yamġur ėdi. Kėpeneklig kėpeneksiz kişi berāber ėdi. Ordunıñ kėyini kėç namāz-ı ḫuftenġaça kėle ḳaldı. Bu yėr ve mülkniñ āb u tābını bilür kişiler ‘ale’l-ḫuṣūs Cencūhe, kim Keker’niñ ḳadīmī düşmeni ėdi, ‘arż ḳıldılar kim “Hātī Keker aralıḳta yaman kişi vāḳi‘ boluptur. Yolnı ol urar, ėlni ol buzar. Andaḳ ḳılmaḳ kėrek kim bu aradın kitkey, yā aña gūşmāl-ı belīġī yėtkey.” Bu ittifāḳ bile tañlasıġa Ḫ^{w}āce Mīr Mīrān’nı Mīrim Nāṣır’nı ordu bile ta‘yīn ḳılıp uluḳ çāştta ordudın ayrılıp Hātī Keker’niñ üstige kim uşal nėçe künide Tatar’nı öltürüp vilāyeti Pirhāle’ġa mutaṣarrıf bolup Pirhāle’de ėdi. [230a] Nėçük kim meẕkūr boldı, ılġaduk. Namāz-ı dīgerde tüşüp atḳa boġuz bėrip namāz-ı ḫuftende ol yėrdin atlanıldı. Başçı Melik Hest’niñ Sürpā atlıḳ Gücūr nökeri ėdi. Kėçe yolnı arıtıp seḥerġa yavuḳ tüşüldi. Bėg Muḥammed Moġul’nı orduġa yanduruldı. Yaruḳ bolġanda atlanıldı. Çāşt cėbe kėyip ıldam yürüdük. Bir şer‘ī ḳalġanda Pirhāle’niñ sevādı köründi. Çapḳun ḳoyuldı. Baranġar Pirhāle’niñ şarḳī ṭarafı bardı. Ḳoç Bėg kim baranġar ėdi, baranġarnıñ arḳasıġa kömek yiberildi. Cavanġar kişisi ve ġol kişisi Pirhāle’niñ üstige oḳ tėgilip bardı. Dost Bėg’ni cavanġarnıñ Pirhāle’niñ üstige barġan kişiniñ arḳasıġa kömek yiberildi. Pirhāle cerlerniñ arasıda vāḳi‘ boluptur. İki yolı bar, biri şarḳ cenūb ṭarafı kim biz bu yol bile kėldük. Cerlerniñ üsti bile kėlür. İki ṭarafı āb-kend cerler vāḳi‘ boluptur. Pirhāle’niñ yarım kürūhıdın yol andaḳ bolur kim dervāzesiġa yėtkünçe tört bėş yėrde iki ṭarafdın cer ḳılıp yek-reh boluptur kim bir tīr-i gez atımı çuburup barmaḳ kėrek. Yana bir yolı ġarb şimāl ṭarafıdındur kim bir kėñ ḳolnıñ içi bile kėlip Pirhāle’ġa çıḳar. Bu hem yek-rehdür. Özge hīç ṭarafdın yolı yoḳtur. Egerçi faṣīlı ve küngüresi yoḳtur, velī zor kėltürgü dėk yėri hem yoḳtur. Eṭrāfı yėti sėkiz on ḳarı [230b] yek-endāz cerdür. İlgerirek cavanġar kişisi tengīlerdin ötüp dervāzeġa tıḳılıp bardı. Hātī otuz ḳırḳça atlıḳ cėbelig kiçimlig kişi bile ḳalın yayaġı bile çapḳunçını yandurup saldı. Dost Bėg kim çapḳunçınıñ arḳasıġa kömek ėrdi, yėtişip yaḫşı zorlap köp kişisin tüşürüp yaġını bastı. Hātī Keker ol arada merdānelıḳ bile meşhūrdur. Her nėçe cedel ḳıldı, boldura almadı, ḳaçtı. Çün bu tengīlerde toḫtay

almadı, ḳurġanıġa yètkeç ḳurġanını hem bèrkite almadı. Çapḳunçı kèyiniçe oḳ ḳurġanġa kirdiler. Bu Pirhāle ḳurġanınıñ tengīsi ve ceridin ġarb şimāli sarıdın yügürdiler. Hātī ceride ḳaçıp çıḳtı. Munda hem Dost Bèg yaḫşı bardı. Culdu, Dost Bèg'niñ atıġa boldı. Mèn uşol zamān Pirhāle ḳurġanıġa kirip Tatar'nıñ üyleriġa tüştüm. Çapḳun ḳoyar maḥallda mèniñ bile turarġa muḳarrer bolġan kişilerdin ba'żı çapḳunġa barıp èdiler. Ol cümledin Emīn Muḥammed Tarḫan, Arġun'nı ve Ḳaraca'nı bu cürmāne cihetidin Sürpā atlıḳ Gücūr'nı başçı ḳoşup ordunıñ utrusıġa bī-ser ü pā ṣaḥrā u beyābānġa yiberildi. Tañlasıġa ġarb şimāli cerdin ötüp ḫavīd-zārġa tüşüldi, velī Ḫazāneçi'ġa bir nèçe ābdān yigitni ḳoşup ordu allıġa yiberildi. Pencşenbe küni aynıñ on bèşide köçüp Andirāne'ġa kim Sūhān suyınıñ yaḳasıdadur, tüşüldi. [231a] Bu Andirāne ḳurġanı Melik Hest'niñ atasıġa ḳadīmdin ta'alluḳ èġendür. Hātī Keker, Melik Hest'niñ atasını öltürgendin soñ buzuluptur. Ol furṣatta buzuḳ èdi. Uşbu namāz-ı ḫuften Kel'de Kehār'dın ayrılġan ordu kişisi kèlip ḳoşuldı. Hātī, Tatar'nı alġanda Perpet atlıḳ uruġını kiçimlig at ve pīşkeş bile maña yibergendür. Uçramay kèyin ḳalġan ordu èlige yoluḳup uruḳ bile bile kèlip pīşkeşlerin tartıp mülāzemet ḳıldı. Lenger Ḫān, kim ba'żı mühimmler üçün Bihre'din kèyin ḳalġan uruḳ bile kèlip èdi, mühimmlerini rāst ḳılıp ba'żı yèrlig èl bile Bihre'ge ruḫṣat bèrildi. Dağı köçüp Sūhān suyıdın ötüp bir püşte üstige tüşüldi. Hātī'niñ uruġı Perpet'ḳa ḫil'at kèydürüp Hātī'ġa istimālet fermānlar bitip Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'niñ nökerini yiberildi. Bābā Dost ve Helāhil başlıḳ Hümāyūn'nıñ nèçe nökeri Nilāb'ḳa ve Ḳarluḳ hezāresiġa kim Hümāyūn'ġa bèrilip èdi, dārūġalıḳḳa kèlip èdiler. Senger Ḳarluḳ ve Mīrzā Melvī Ḳarluḳ başlıḳ otuz ḳırḳça kişi Ḳarluḳ uluḳlarını alıp kèldiler. Bir kiçimlig at pīşkeş ḳılıp mülāzemet ḳıldılar. Dilezāk Afġānı'nıñ hem çerigi kèldi. Èrtesi andın köçüp iki şer'ī kèlip tüşüldi. Bir bülendīġa çıḳıp ordunı mülāḥaẓa ḳılıp buyurduk [231b] kim ordu tèvesini sanaġaylar. Bèş yüz yètmiş tève çıḳtı. Sünbül dıraḫtınıñ ta'rīfi èşitilip èdi. Bu yurtta kördük. Bu taġ dāmeneside Sünbül dıraḫtı azraḳtur. Birer birer boladur. İlgerirek Hindūstān Kūh dāmeneside Sünbül dıraḫtı bisyār boladur. Uluḳ boladur. Hindūstān'nıñ ḥayvānāt u nebātātını ẕikr ḳılġanda meẕkūr bolġusıdur. Bu yurttın naḳḳāre vaḳtı köçüp çāşt bola

Sengdākī kötelinin tüpige tüşüp namāz-ı peşīn andın köçüp köteldin ve rūdtın ötüp bir bülendīġa tüşüldi. Andın yarım kėçe köçüp Bihre barurda ötken güẕerni seyr ḳıla barılıp ėdi. Uşol ötken güẕerde bir uluḳ aşlıḳ cālesi lāylaptur. İlgeri her nėçe ḳılıp cāleni tėprete almaydur. Bu aşlıḳnı alıp biziñ bile bolġanlarġa üleşildi. Asru der-maḥall aşlıḳ ėdi. Tüşke yavuḳ kėlip Kābil suyı bile Sind Suyı'nıñ ḳatılışıdın ḳoyıraḳ köhne Nilāb'dın yoḳḳarıraḳ iki sunıñ arasıġa tüşüldi. Nilāb'dın altı kėme kėltürüp barangar, cavangar, ġolġa ḳısmet ḳılıldı. Bī-cidd su ötmekke meşġūl boldılar. Biz kėlgen düşenbe küni ve seşenbe aḫşamı ve seşenbe küni ve çehārşenbe aḫşamı, çehārşenbe künigėçe su kėçe ḳaldılar. Pencşenbe küni hem azaġlaḳ kişi su kėçti. Hātī'niñ Perpet atlıḳ urugını kim Andirāne nevāḥīsidin Muḥammed 'Alī [232a] Ceng Ceng'niñ nökerini ḳoşup Hātī'ġa yiberilip ėdi, su yaḳasıda kėlip Hātī'din bir kiçimlig at pīşkeş kėltürdi. Nilāb ėli hem bir kiçimlig at pīşkeş kėltürüp mülāzemet ḳıldılar. Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'niñ Bihre'de turmaḳḳa hevesi bar ėdi. Bihre çün Hindū Bėg'ge 'ināyet boldı, Bihre bile Sind Deryāsı'nıñ arasıdaġı vilāyetlerni ve ėllerni Miṣl-i Ḳarluḳ hezāre ve Hātī ve Ġıyāṯ ve Al ve Kīb, Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'ġa 'ināyet boldı. Ra'iyyetlıḳḳa boyun ḳoyġan ra'iyyetlıḳ ḳılġay; her yėr ve her vilāyet boyun ḳoymasa herkim ki boyun ḳoymasa anı yėtkey, çapḳay, talaġay muṭī ve münḳād ėtkey. Bu 'ināyetlerdin soñ Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'ġa ḫāṣṣa ḳara maḫmil başlıḳ Ḳalmaḳī cėbeni bėrdim. Tuġ hem 'ināyet boldı. Hātī'niñ urugıġa ruḫṣat bėrip Hātī'ġa ḳılıç ve baş ayaḳ ve istimālet fermānları yiberildi. Pencşenbe küni āftāb çıḳa su yaḳasıdın köçüldi. Bu kün ma'cūn yėyildi. Ġarīb gül-zārlar ma'cūnnāklıkta teferrüc ḳılduk. Sarıġ ve erġūvānī pārçe pārçe yėrlerde yek-dest sarıġ güller açılıptur. Yana pārçe pārçe yėrlerde yek-dest erġūvānī güller açılıptur. Yana ba'żı yėrlerde efşān ḳılġan dėk der-hem açılıptur. Ordu yavuġıda bir bülendī üstide olturup gül-zār teferrüci [232b] ḳılduk. Ṭarrāḥlıḳ ḳılġan dėk bu tėpeniñ altı ṭarafıġa bir def'a sarıġ gül ve bir def'a erġūvānī gül ḫaṭṭ ḫaṭṭ müseddes şeklide açılıptur. İki ṭarafda gül azraḳ ėdi. Köz kār ḳılġınça uşmundaḳ gül-zār ėdi. Perşāver'niñ nevāḥīside bahār vaḳtı yaḫşı gül-zārlar boladur. Seḥer evvel yurttın köçtük. Kėlürde deryā yaḳasıdın bir bebr ġırḳarab çıḳtı. Atlar bebr ünini ėşitkeç bī-iḫtiyār her sarıġa

élni alıp tèprep cer ü çuḳurḳa özini taşladı. Yanıp yana cengelġa kirdi. Buyurduk kim gāvmīş kèltürüp cengelġa salıp bebrni çıḳarġaylar. Yana ġırḳarab çıḳtı. Her ṭarafdın oḳladılar. Mèn hem oḳladım. Ḫālvī Piyāde nīze bile sencerde nīzeniñ sinānnıñ uşata tişledi. Bebr ḳalın oḳ yèp butaġa sıḳınıp turup èdi. Bābā Yasavul ḳılıç suġurup yaḳın yürüp èdi. Bebr ḥamle ḳılurda başıġa çaptı. Andın soñ ‘Alī Sīstānī bèlige çaptı. Bebr özini deryāġa saldı. Su içide oḳ öltürdiler. Sudın çıḳarıp tèrisin buyurduk kim ılġaylar. Èrtesige köçüp Bigrām’ġa yètip Kūre Ketrī’ni teferrüc ḳılduk. Bir ṣavma‘a yosunluḳ tarraḳ ve ḳarangu üykinedür. Èşikidin kirgeç iki üç zine ḳoyı tüşkeç öz alıp yatıp kirmek kèrek. Şem‘siz kirip bolmas. Bu üyniñ gird u nevāḥīside saç ve saḳal kim ḳırḳıpturlar. Bī-nihāyet yatıptur. Bu Kūre [233a] Ketrī’niñ eṭrāfıda bir medrese ve ribāṭ hücreleri dèk ḫayli hücreler bardur. Kābil’ġa evvel kèlgen yılı kim Kühet ve Bennū ve Deşt’ni çapıldı. Bigrām’da uluḳ bir yıġaçını seyr ḳılıp Kūre Ketrī’ni körmegenge te’essüf yèr èdük. Ḫayli te’essüf yègü dèk yèr èmes. Uşbu kün mèniñ bir yaḫşı baḫrīm yètti. Şeyḫim Mīrşikār saḫlap èdi. Turnanı ve leklekni asru ḫūblar alıp èdi. İki ḳuş tülep èdi. Andaḳlar alıp èdi kim mèn dèk hevessiz kişini ḳuşçı ḳılıp èdi. Melik Bū Ḫān ve Melik Mūsā başlıḳ Dilezāk Afġānları uluḳlarıġa altı kişige yüzer miṣḳal kümüş birer tonluḳ, üçer uy, birer gāvmīş Hindūstān savġatıdın bèrip özgelerige hem ferāḫver ḥālları yarmaḳ ve pārçe ve gāv u gāvmīş ‘ināyet boldı. ‘Alī Mescid’ḳa tüşkende Ma‘rūf atlıḳ Dilezāk Ya‘kūb Ḫayl on ḳoy, iki ḫar-vār kèrinç, sèkiz uluḳ penīr pīşkeş kèltürdi. ‘Alī Mescid’tin Yede Bīr tüşüldi. Yede Bīr’din Cūy-ı Şāhī’ġa namāz-ı peşīn yètip tüşüldi. Uşbu kün Dost Bèg’ge muḥarrik ısıtma boldı. Cūy-ı Şāhī’dın seḥer köçüp Bāġ-ı Vefā’da tüşlenip namāz-ı peşīn Bāġ-ı Vefā’dın tèpredük. Gendemek’niñ Siyāh Ābı’dın ötüp kèç namāz-ı şāmda bir ḫavīdzārda atlarnı toyġarıp bir iki geridin soñ atlanduk. Surḫ Āb’dın ötüp [233b] Kerk’de tüşüp uyḳuladuk. Tañ atmasın burun Kerk’din atlanıp Ḳuratū’nıñ yolı ayrılışıdın mèn bèş altı kişi bile Ḳuratū’da salġan baġnı teferrüc köre bardım. Ḫalīfe ve Şāh Ḥasan Bèg’ni ve özge èlni toġrı yol bile yiberildi kim Ḳuruḳ Say’da maña tevaḳḳuf ḳılġaylar. Ḳuratū’ġa yètkende Şāh Bèg Arġun’nıñ Ḳızıl atlıḳ tovaçısı Şāh Bèg’niñ Kāhān’nı alıp talap yanġan ḫaberini kèltürdi. Fermān andaḳ èdi kim hīçkim ilgeri

ḫaber élтmegey. Namāz-ı peşīn bar ėdi kim Kābil'ġa yėttük. Ḳutluḳ Ḳadem'niñ köprügige yėtkünçe hīçkim ḫaberdār bolmadı. Andın soñra Hümāyūn bile Kāmrān ḫaber tapıp at minünçe furṣat bolmadı. Çehreleriġa kötertip şehr dervāze bile erk dervāzesiniñ aralıġıda kėlip mülāzemet ḳıldılar. Namāz-ı dīgerde Ḳāsım Bėg ve şehr ḳāḍīsı ve Kābil'de ḳalġan mülāzımlar ve erbāblar kėlip mülāzemet ḳıldılar. Ādīne küni Rebī'ü'l-āḫir ayınıñ ġurreside namāz-ı dīgerde çaġır meclisi boldı. Şāh Ḥasan'ġa ḫāṣṣa baş ayaḳ 'ināyet ḳıldım. Şenbe seḥeri kėmege kirip ṣabūḥī ḳılduk. Nūr Bėg bu ṣoḥbette 'ūd çalur ėdi. Ol vaḳt tāīb ėmes ėdi. Namāz-ı peşīn kėmedin çıḳıp Külkine bile taġnıñ arasıdaġı baġnı seyr ḳıldım. Namāz-ı dīger Bāġ-ı Benefşe'ġa kėlip içildi. Namāz-ı şām Külkine ṭarafıdın faṣīldın çıḳıp erkke kėldim. Seşenbe kėçesi aynıñ bėşide Dost Bėg kim yolda [234a] tünd ısıtıp ėdi, Tėñri raḥmetiġa bardı. Besī müte'essir ve müte'ellim bolduk. Dost Bėg'niñ na'aşını Ġaznī'ġa ėltip sulṭānnıñ ravzasınıñ ėşikiniñ allıda ḳoydılar. Dost Bėg ḫayli yaḫşı yigit ėdi. Bėglikide henüz teraḳḳī ḳılur ėdi. Bėglikidin burun içkilikleride nėçe ḳatla yaḫşılar bardı. Ol cümledin bir mertebe Andicān'nıñ bir yıġaçı Ribāṭ-ı Zevraḳ'ta Sulṭān Aḥmed Tenbel şebīḫūn kėlgende mėn on on bėş kişi bile yürüp çapḳunçısını urup yandurup ġolıġa yėtkende yüzçe kişi bile turup ėdi. Ol furṣatta üç kişi ḳaldı kim mėniñ bile tört bolġay, ol üç kişidin birisi Dost Nāṣır ėdi. Yana biri Mīrzā Ḳulı Kökeldaş, yana biri Kerīmdād. Mėn oḳ cėbelep ėdim. Tenbel, yana bir kişi bile yasalıdın ėşiklig türlüg ilgerirek turup ėdi. Mėn, Tenbel bile rūberū boldum. Bir oḳ dobulġasıġa urdum. Yana bir oḳ ḳalġanını ġarbıçısı bile kükley urdum. Bir oḳ butumġa ötkere attılar. Tenbel, başımġa çaptı. 'Acebtür kim başımda dobulġa börki ėdi. Bir tārı kėsilmedi, velī başımġa ḫayli yara boldı. Yana hīç kömek yėtmedi. Mėniñ bile hīçkim ḳalmadı. Żarūret bolup cilav yandurdum. Mėndin kėyinrek Dost Bėg ėdi. Mėndin ötüp anı çapıptur. Yana Aḫsī'de [234b] çıḳar maḥallda Bāḳī Ḥīz bile kim egerçi Ḥīz dėrler ėdi, velī ḳılıçıġa muḥkem ėrklig ėdi, çapḳulaştı. Aḫsī'din çıḳḳanda mėn sėkiz kişi bile ḳalġanda hem bėyle ėdi. İki kişidin soñ Dost Bėg'ni tüşürdiler. Bėglikleride Süyüncük Ḫān sulṭānlar bile kėlip Taşkend'te Aḥmed Ḳāsım'nı ḳapaġanda alarnı basturup kirdi. Ḳabal'da yaḫşı cānlar tarttı. Aḥmed

Ḳāsım bularġa ḫaber ḳılmay salıp çıḳtı. Anda hem Ḫānlar sulṭānlarnı basturup Taşkend'din yaḫşı çıḳtı. Yana soñra Şīrim Taġayı ve Mezīd ve alar yaġıḳḳanda Ġaznī'din iki üç yüz kişi bile ılġap kėledürgenide bu Moġullar üç tört yüz ābādān yigitlerni Dost Bėg'niñ allıġa yiberdiler. Şirūkān nevāḥīside allıġa barġanlarnı yaḫşı basıp ḳalın kişi tüşürüp ġalebe baş kėsip kėltürdi. Becūr ḳurġanını hem Dost Bėg'niñ kişisi ėldin burunraḳ yėtişip faṣīlġa çıḳtı. Pirhāle'de hem Dost Bėg yürüp Hātī'ni basıp ḳaçurdı. Pirhāle feṭḥ boldı. Dost Bėg'niñ fevtidin soñ vilāyetini inisi Mīrim Nāṣır'ġa 'ināyet ḳıldım. Ādīne küni Rebi'ü'l-āḫir ayınıñ sėkizide ḳurġandın çārbāġḳa çıḳıldı. Seşenbe küni aynıñ on ikiside Sulṭān Ḥasan Mīrzā'nıñ uluḳ ḳızı Muḥammed Sulṭān Mīrzā'nıñ anası, Sulṭān Bėgim, kim bu fetretlerde Ḫ^{w}ārezm'ġa tüşüp ėdi, Yılbars [235a] Sulṭān'nıñ inisi Ėsen Ḳulı Sulṭān, Sulṭānım Bėgim'niñ ḳızını alıp ėdi. Kābil'ġa kėldiler. Olturġalı Bāġ-ı Ḫalvet ta'yīn boldı. Ol bāġda tüşkendin soñ mėn barıp kördüm. Çün ėgeçi ėdiler, ta'ẓīm ü iḥtirāmları cihetidin yükündüm. Alar hem yükündiler. Yürüp arada körüşüldi. Soñralar dā'im bu ḳā'ideni mer'ī tutarlar ėdi. Yekşenbe küni aynıñ on yėtiside Bābā Şeyḫ ḥarām-nemekni kim ḫayli müddet ėdi, bendte ėdi, günāhın 'afv ḳılıp bendtin çıḳarıp ḫil'at in'ām boldı. Seşenbe küni aynıñ on toḳuzıda tüş ḳatıla Ḫ^{w}āce Seyārān seyriġa atlanıldı. Bu kün rūze ėdim. Yūsuf 'Alī ve alar ta'accüb ḳılıp dėdiler kim "Seşenbe küni ve siz ve rūze? Bu ġarībtür." Bihzādīġa kėlip ḳāḍīsınıñ üyige tüşüldi. Kėçesi ṣoḥbet-engīzi boldı. Ḳāḍī 'arżġa yėtkürdi kim "Mėniñ üyümde mundaḳlar bolġan ėmes. Bādşāh ḥākimdürler." Bāvücūd kim meclis esbābı müheyyā bolup ėrdi. Ḳāḍīnıñ istirżā-yı ḫāṭırı üçün içkü ber-ṭaraf boldı. Çehārşenbe küni Ḫ^{w}āce Seyārān'ġa barıldı. Pencşenbe küni aynıñ yėgirme biride bāġ salġan taġnıñ tumşuġıda uluġ gird ṣuffe saldurduk. Ādīne küni köprügdin cāleġa olturduk. Ṣayyādlarnıñ üyleriniñ toġrısıġa yėtkende ṣayyādlar bir dīk dėgen ḳuşnı tutup ėgendürler. Kėltürdiler. Mundın burun dīkni körülgen [235b] ėmes ėdi. Ġarīb hey'etlıḳ ḳuştur. Şerḥi Hindūstān ḥayvānātını ẕikr ḳılġanda kėlgüsidür. Şenbe küni aynıñ yėgirme üçide bu gird ṣuffeniñ üstige çenār nihāli ve tal nihāli der-hem tikildi. Namāz-ı peşīn çaġır ṣoḥbeti boldı. Seḥeri uşbu yañı gird ṣuffeniñ üstide ṣabūḥī ḳılduk. Tüşdin soñra atlanıp Kābil'ġa

müteveccih bolduk. Ḫʷāce Ḥasan'ġa kele mestlıġda yètip laḥẓa uyḳuladuk. Ḫʷāce Ḥasan'dın atlanıp yarım kèçe çārbāġḳa kèlildi. Ḫʷāce Ḥasan'da mestlıḳ ḥāletide 'Abdu'llāh ton ofraġı bile özini suġa saldı. Atlanġanda kèçrek bola savuḳġa toñup kèle almay kèçesi Ḳutluḳ Ḫʷāce'niñ tuyulıda bolup tañlası ötken künniñ bī-i'tidāllıġıdın mütenebbih bolup tāīb kèldi. Mèn dèdim "Fi'l-ḥāl ol nev' tevbe müyesser bolġay yā yoḳ? Bārī fi'l-ḥāl mundaḳ tevbe ḳıl kim mèniñ ṣoḥbetimdin özge yèrde içmegey sèn. Ḳabūl ḳıldı. Bir nèçe ay bu ḳā'ideni mer'ī tuttı. Özge boldura almadı. Düşenbe küni aynıñ yègirme bèşide Hindū Bèg'niñ kim Bihre ve ol vilāyetlerde ṣulḥ ümīdi bile bī-isti'dādraḳ ḳoyulup èdi, kèldi. Ṣulḥ ve ıṣlāḥ sözlerige ḳulaḳ salmay bizni ve sözlerimizni közge ılmay ḳulaḳḳa almay biz yanġaç oḳ ḳalın Afġān ve Hindūstānīni yıġıp Hindū Bèg'niñ üstige Bihre'ge yürüdi. Yèrlig èl hem Afġānlar sarı èvrüldi. Hindū Bèg, Bihre'de tura almay Ḫoşāb kèlip Dīnkūt vilāyetiniñ arası bile Nilāb kèlip [236a] Kābil'ġa kèldi. Dīve Hindū ve Siktū'nıñ oġlı ve yana bir Hindū kim Bihre'din bend ḳılıp kèltürüp èdi, mühimmlerini birer nème bèrip ḳaṭ' ḳıldılar. Bu Hindūlarġa atlar baş ayaḳlar in'ām ḳılıp ruḫṣat bèrildi. Ādīne küni aynıñ yègirme toḳuzıda bedenimde ısıtma ḥarāreti ẓāhir boldı. Faṣd ḳıldım. Kün aluş gāhī iki kün aşa, gāhī üç kün aşa ısıtur èdim. Her ısıtḳanda ġarḳ ġarḳ bolmaġunça ısıtma ḳoymas èdi. On on iki kündin kèyin Mollā Ḫʷāceke memzūc çaġırnı nergis bile bèrdi. Bir iki ḳatla içtim. Fāīde hem ḳılmadı. Yekşenbe küni Cemāẕiye'l-evvel ayınıñ on bèşide Ḫʷāce Muḥammed 'Alī Ḫʷāst'tın kèldi. Bir èġerlig at pīşkeş ḳılıp taşadduḳ ḳayırmaḳ hem kèltürdi. Muḥammed Şerīf Müneccim ve Ḫʷāst mīrzādeleri hem Ḫʷāce Muḥammed 'Alī bile kèlip mülāzemet ḳıldılar. Tañlası düşenbe küni Mollā Kebīr, Kāşġar'dın kèldi. Andicān vilāyetidin Kāşġar bile èvrülüp Kābil'ġa kèliptür. Düşenbe küni aynıñ yègirme yètide Melik Şāh Manṣūr, Yūsuf Zey, Yūsuf Zey'niñ uluḳları bile Sevād'dın kèlip mülāzemet ḳıldı. Düşenbe küni Cemāẕiye'l-āḫir ayınıñ ġurreside Şāh Manṣūr başlıġ Yūsuf Zey Afġānınıñ uluġlarıġa ḫil'atlar kèydürüldi. Şāh Manṣūr'ġa ḳumāş ton cèbe ve tügmesi bile yana birige biliklig ḳumāş ton yana altı kişige ḳumāş tonlar kèydürüp ruḫṣat bèrildi. Andaḳ muḳarrer boldı kim Abūhedin yoḳḳarı Sevād vilāyetiġa daḫl ḳılmaġaylar ve

cemī‘ ra‘iyyetlerni [236b] içleridin çıḳarġaylar. Yana Becūr ve Sevād'ta ėken Afġānlar altı miñ ḫar-vār aşlıġ dīvānġa tüşürgeyler. Çehārşenbe küni aynıñ üçide cüllāb içtim. Yana iki kün cüllāb içtim. Şenbe küni aynıñ altısıda dārū-ı kār içtim. Düşenbe küni aynıñ sėkizide Ḫalīfe'niñ uluḳ ḳızıġa Ḳāsım Bėg'niñ kiçik oġlı Ḥamza'nıñ saçığı kirdi. Miñ şāhruḫī ėdi. Bir ėgerlig at hem tarttı. Seşenbe Şāh Ḥasan-ı Şāh Bėg çaġır ṣoḥbetiġa ruḫṣat tilep Ḫʷāce Muḥammed ‘Alī başlıġ ba‘żı bėgler bile içkilerni üyige ėltti. Yūnus ‘Alī ve Gedā'ī Taġayı mėniñ ḳaşımda ėdiler. Mėn henüz çaġırdın perhīz ḳıladur ėdim. Dėdim kim "Hīç andaḳ bolmaydur kim mėn hūşyār olturup cem‘ī çaġır irtikāb ḳılġaylar ve mėn sapsaġ turup bölek özini mest-i şarāb ḳılġaylar. Kėliñ, mėniñ ḳaşımda içiñler! Zamāne teferrüc ḳılay hūşyārlar bile mestlerniñ iḫtilāṭ u āmīz iş nėçük bolurın biley." Çenār Bāġ'nıñ ėşikide salġan Ṣūreṯḫāne'niñ şarḳ cenūb sarı yanıda kiçikrek aḳḳına üy tikilip ėdi. Gāhī anda olturur ėdim. Anda meclis boldı. Soñra Ġıyāṯ Masḫara Keydī hem kėldi. Nėçe ḳatla meclisdin muṭāyebe ṭarīḳi bile buyuruldı kim iḫrāc ḳıldılar. Āḫir şalayın bolup masḫaralıḳ bile mecliste yol taptı. Terdi Muḥammed Ḳıpçaḳ bile Mollā Kitābdār'nı hem meclisḳa tiledük [237a] ve üyideki meclis ehliġa bu rubā‘īni bedīhe aytıp yiberildi:

Aḥbāb ki bezmide gülistān ḫastur
Yoḳ līk alar bezmide bizge derstur
Ol cem‘de ger ḥużūr u cem‘iyyet bar
Yüz şükr bu cem‘ bī-ḥużūr ėrmestür

İbrāhīm Çehre'din yiberildi. İki namāz arasıġa yaḳın bu meclis ehli mest bolup tarḳaştılar. Bu bī-ḥużūrluḳ müddetide taḫt-ı revān bile köterip yürüp ėdim. Bir nėçe kün burunraḳ memzūc çaġır içilip ėdi. Yana fāīde ḳılmaġandın içilmeydür ėdi. Neḳāhet eyyāmınıñ āḫırıda tālār cemeniniñ ġarb cenūb ṭarafıda alma tüpide meclis tartıp ḳılıp memzūc çaġır içtim. Ādīne küni aynıñ on ikiside Aḥmed Bėg ve Sulṭān Muḥammed Dulday kim Becūr'da kömek ḳoyulup ėdi, kėldiler. Çehārşenbe küni aynıñ on yėtiside Ḥaydar Tāḳī'niñ bāġıda Tėñribėrdi ba‘żı bėglerge ve yigitlerge ṣoḥbet bėredür ėdi. Mėn hem ol ṣoḥbetḳa barıp içtim. Kėç namāz-ı ḫuften andın

ḳoyup kėlip uluḳ aḳ üyde hem içildi. Pencşenbe küni aynıñ yėgirme bėşide Mollā Maḥmūd ḳaşıda fıḳh sebaḳı oḳumaḳ ta'yīn boldı. Seşenbe küni aynıñ selḫide Şāh Şücā', Arġun'nıñ ḳaşıdın Ebū Müslim Kökeldaş ėlçilikke kėldi. Bir topçaḳ pīşkeş kėltürdi. Uşbu kün Yūsuf 'Alī Rikābdār, Çenār Bāġı'daġı ḥavżnı üzüp ḳol salıp yüz nevbet ėvrüldi. Baş, ayaḳ ve ėgerlig at ve yarmaḳ in'ām boldı. Çehārşenbe küni Receb ayınıñ sėkizide Şāh Ḥasan'nıñ üyige [237b] barıp içtim. Ekşer bėgler ve içkiler bara ėdiler. Şenbe küni aynıñ on biride meclis ėdi. Namāz-ı dīger bile namāz-ı şāmnıñ arasıda uluḳ kebüterḫāneniñ tamınıñ üstige çıḳıp içildi. Kėçrek bir nėçe atlıḳ Dih Afġān sarıdın yol bile şehr sarı ötüp baradur. Taḥḳīḳ ḳılıldı. Dervīş Muḥammed Sārbān ėgendür kim Mīrzā Ḫān ḳaşıdın ėlçilikke kėledür ėgendür. Tam üstidin çarladuk. Dėyildi kim "Tura ve toḳḳa bile ėlçilik ḳılurnı ḳoyġıl! Bī-tekellüfāne kėlgil!" Dervīş Muḥammed kėlip tartıḳ pīşkeş tartıp ṣoḥbette olturdı. Ol furṣatta tāīb ėdi, içmes ėdi. Ġāyet-i şebḳaça mundaḳ içilmedi. Tañlası dīvān olturġanda rüsūm ve ḳā'ide bile kėlip Mīrzā Ḫān yibergen pīşkeşlerni tarttı. Ötken yıl yüz teşvīş ve köp va'de ve va'īd bile tamām ol yüzdeki aymaḳlarnı köçürüp Kābil kėltürüp ėdük. Kābil tar yėrdür. Aymaḳ ve Etrāknıñ kele ḳarasıġa ferāġat bile ḳışlaḳ ve yaylaḳ bėrmes. Ṣaḥrā-nişīn ėlni öz köñlige ḳoysa hergiz Kābil'ni heves ḳılmas. Ḳāsım Bėg'ge ḫizmet ḳılıp ol yüzge öter üçün araġa saldılar. Ḳāsım Bėg köp mübālaġa ḳıldı. Āḫir aymaḳlarġa Ḳunduz ve Baġlān sarı ötmek üçün ruḫṣat aldı. Ḥāfıẓ Cübīr Kātib'niñ aġası Semerḳand'dın kėlip ėdi. Bu furṣatta Semerḳand'ġa ruḫṣat bėrip Pūlād Sulṭān'ġa Dīvānımnı yiberdim. Dīvān'nıñ arḳasıġa buġına ḳıṭ'anı bitidim: [238a]

Ol servniñ ḥarīmiġa ger yėtseñ ey ṣabā
Bėrgil bu hecr ḫastesidin yād köñlige
Raḥm ėyleben sağınmadı Bābur'nı bar ümīd
Salġay Ḫudāy raḥmnı pūlād köñlige

Ādīne küni aynıñ on yėtiside Şāh Mezīd Kökeldaş, Muḥammed Zamān Mīrzā ḳaşıdın taṣadduḳ ve pīşkeş at kėltürüp mülāzemet ḳıldı. Uşbu kün Şāh Bėg'niñ ėlçisi Ebū Müslim Kökeldaş'ḳa ḫil'at kėydürüp in'ām ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Ḫ^{w}āce

Muḥammed ‘Alī bile Tėñribėrdi’ge hem vilāyetlerige Ḫʷāst bile Andirāb’ḳa barmaḳḳa uşbu kün ruḫṣat boldı. Pencşenbe küni aynıñ yėgirme Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng kim Kėçe Kūt ve Ḳarluḳ nevāḥīside ḳoyup ol vilāyetlerni aña ‘uhde ḳılılıp ėdi. Mīrzā-yı Melvī, Ḳarluḳ’nıñ oġlı Şāh Ḥüseyn yana Hātī’niñ kişisi hem bile kėldiler. Uşbu kün Mollā ‘Alī Ḫān kim Semerḳand’ġa köçini kėltürgeli barıp ėdi. Kėlip mülāzemet ḳıldı. ‘Abdu’l Raḥmanī Afġān, Gerdīz serḥaddīde oltururlar ėdi. Māl u mu‘āmelede rāyic ėmes ėdiler. Barur kėlür kārvānīler hem bulardın mutażarrır ėdiler. Çehārşenbe küni Receb ayınıñ yėgirme toḳuzıda bu Afġānlarnı çapa atlanıldı. Teng-i Vaġçān nevāḥīside tüşüp aş yėp kėç namāz-ı peşīn andın atlanduk. Kėçesi yol azıḳıp Pāncāb-Şaḥne’niñ şarḳ cenūbı sarı püştelerde ve deştlerde ḫayli ser-gerdānlıḳ [238b] tartıldı. Müddettin soñra yolġa kėlip kirdük. Çeşme Tere’niñ ḳotlıdın aşıp Gerdīz sarı başlıḳ ḳulıdın farż vaḳtıda tüzge çıḳıp çapḳun yiberildi. Bir bölek çerigėli Kermās tağı sarıġa kim Gerdīz’niñ şarḳ cenūbıdur, çapḳun bardılar. Ol çapḳunçınıñ arḳasıġa Ḫüsrev Mīrzā Ḳulı ve Seyyid ‘Alī başlıġ ġolnıñ oñ ḳolını yiberildi. Köprek çerigėli Gerdīz’niñ şarḳī ṭarafı cölge yoḳḳarı baḳa çapḳun bardılar. Bu çapḳunçınıñ arḳasıġa Seyyid Ḳāsım, Ėşik Aḳa, Mīr Şāh Ḳoçın, Ḳayyām, Hindū Bėg, Ḳutluḳ Ḳadem Ḥüseyn başlıḳlarnı yiberildi. Çün çerigėliniñ köpreki cölge yoḳḳarı baḳa çapḳun barıp ėdiler. Bularnı uzatġandın soñ mėn hem bularnıñ kėyiniçe oḳ yürüdüm. Bu cölge yoḳḳarı ėl yıraḳraḳ ėgendür. Cölge yoḳḳarı barġan çerigėliniñ atları boldurdı. Ançа nėme çerigėlige tüşmedi. Ḳırḳ ėlligçe Afġān yayağı tüzde körünür. Bu çerig arḳasıġa barġanlar alar sarı müteveccih bolup maña kişi çapturdılar. Mėn dağı ıldamraḳ yürüdüm. Mėn yetkünçe Ḥüseyn Ḥasan bī-taḳrīb ve bī-ḥisāb yalġuz at salıptur. Afġānlarnıñ içige kirip ḳılıç salur maḥallda atını oḳlap yıḳarlar. Ḳopġaç ayaġıġa çapıp yıḳıturlar. Tuş tuşıdın bıçaġlap çapḳulap pāre pārelediler. Bu yigitler baḳıp turup kömek yėtmesler. Bu ḫaber kėlgeç Gedā’ī Taġayı, Pāyende Muḥammed [239a] Ḳaplan, Ebū’l Ḥasan Ḳurçı, Mü’min Atake başlıḳ içkilerni ve yigitlerni cilav-rīz ilgeri yiberip özüm hem tėz yürüdüm. Barıdın burun Mü’min Atake bir Afġān’nı nīze bile yıḳıp başını kėsip kėltürdi. Ebū’l Ḥasan Ḳurçı hem yalıñaç yaḫşı yürüp Afġānlarnıñ alın tusup at salıp bir Afġān’nı çapḳulap yıḳıp başın kėsip kėltürdi.

Özige üç yara bolup ėdi. Atıġa bir yara bolup ėdi. Pāyende Muḥammed Ḳaplan hem yaḫşı yürüp bir Afġān'nı çapḳulap alıp başın kėltürdi. Egerçi Ebū'l Ḥasan bile Pāyende Muḥammed Ḳaplan'nıñ yigitligleri mundın burun hem ma'lūm bolup ėdi. Bu yürüşte işlerini köprek bildürdiler. Bu ḳırḳ ėlligçe Afġān tamāmīsi oḳḳa ḳılıçḳa barıp pārelendiler. Bu Afġānlar ḳırılġandın soñ bir ḫavīd-zārġa tüşüp buyurduk kim bu Afġānlarnıñ başlarını kelle mināre ḳıldılar. Yolda kėledürgende Ḥüseyn bile bolġan bėgler kėldiler. Siyāset ü ġażab bile dėdim kim "Munça kişi baḳıp turup bir nėçe yayaḳ Afġān'ġa tüptüz yėrde mundaḳ yigitni aldurup sizler sizlerni töre möçedin üretip pergene ve vilāyetiñizdin yıratıp saḳallarıñızını ḳırḳıp şehrlerde teşḫīr ḳılmaḳ kėrek. Tā herkim mundaḳ yigitni mundaḳ ġanimġa aldursa mundaḳ tüptüz yėrde ėlig tėpretmey baḳıp [239b] tursa sezāsı bolġay. Kermās sarı barġan çerigėli ḳoy ve olca alıp kėldiler. Bābā Ḳaşḳa, Moġul hem Kermās sarı barġan çerig bile barıp ėdi. Bābā Ḳaşḳa'ġa bir Afġān ḳılıç yėtkürür maḥallda yaḫşı toḫtap turup oḳını toldurup bu Afġān'nı urup yıġıptur. Ṣabāḥı köçüp Kābil sarı müteveccih bolduk. Muḥammed Baḫşı ve 'Abdu'l 'azīz Mīrāḫūr ve Mīr Ḫūrd Bekāvul'ge ḥükm boldı kim Çeşme Tere'de turup ėldin ġırġavul alġaylar. Özüm bir nėçe kişi bile Meydān-ı Rüstem yolı bile kim körülmegen yol ėdi, bardım. Meydān-ı Rüstem taġlarnıñ arasıda vāḳi' boluptur. Taġnıñ başıġa yavuḳraḳ ḫayli ṣafālıḳ yėr ėmestür. İki taġnıñ arasıda kėñrek cölgesi tüşüptür. Cenūbī ṭarafıda püşteniñ ėtekide kiçikrek çeşmesi bar. Uluḳ uluḳ rīm dıraḫtları hem bar. Bu Meydān-ı Rüstem'niñ Gerdīz ṭarafıda çıḳıp kėlür yolıda çeşmeleri bar. Dıraḫtları hem ḫayli bar. Bu kiçikrek dıraḫtlardur. Egerçi cölgesi tarraḳtur, velī buġına dıraḫtlarnıñ tüpi köprek yaḫşıġına öleñdür. Ṣafālıḳḳına cölgedür. Meydān-ı Rüstem'niñ cenūb ṭarafıdaġı taġḳa çıḳıldı. Kermās taġları ve Bengeş taġları ayaġ astıda körünedür. Kermās taġlarıdın narı bişkāl bulutları teh-be-teh körünedür. Ol [240a] vilāyetler sarı kim bişkāl bolmas, aṣlā bulut körünmeydür. Namāz-ı peşīn Hūlī'ġa kėlip tüşüldi. Tañlası Muḥammed Aġa kėntiniñ nevāḥīside tüşüp ma'cūn irtikāb ḳılıp balıḳ dārūsını suġa salıp bir pāre balıġ tutuldı. Yekşenbe küni Ṣa'bān ayınıñ üçide Kābil'ġa kėldük. Seşenbe küni aynıñ bėşide Dervīş Muḥammed Faẓlī bile Ḫüsrev'niñ nökerin tilep Ḥüseyn alılġanda ḳısḳalıḳ

ḳılġanlarnıñ keyfiyyetin sorup töre möçeleridin hürettük. Namāz-ı peşīn çenār tüpide çaġır meclisi boldı. Bābā Ḳaşḳa Moġul'ġa ḫil'at in'ām boldı. Ādīne küni aynıñ sekizide Kepe, kim Mīrzā Ḫān ḳaşıġa barıp ėdi, kėldi. Pencşenbe namāz-ı dīger Ḫʷāce Seyārān ve Bārān ve Dāmen Kūh'nıñ seyriġa atlandım. Namāz-ı ḫuften Māmā Ḫatun'ġa tüşüldi. Tañlası İstālīf kėlip tüştük. Ol kün ma'cūn yėyildi. Şenbe küni İstālīf'de çaġır ṣoḥbeti boldı. Ṣabāḥı İstālīf'din atlanıp Sincid Dere'niñ arası bile ötüp Ḫʷāce Seyārān'nıñ yaḳınıġa yėtkende bir uluḳ yılan, kim yoġanlıġı bilekçe ve uzunlıġı bir ḳulaç bolġay ėdi, öltürüldi. Bu uluġ yılannıñ içidin bir inçkerek yılan çıḳtı. Ġālibā uşol yaḳında yutup ėgendür. Barı a'żāsı bütün ėdi. İnçke yılan ol uluġ yılandın cüz'ī ḳısḳaraḳ [240b] bolġay ėdi. Bu inçke yılannıñ içidin bir kete sıçḳan çıḳtı. Ol hem bütün ėdi. Hīç yėri ḥāl bolmaydur ėdi. Kėlip Ḫʷāce Seyārān'da çaġır meclisi boldı. Uşbu kün Kiçkine Tunḳaṭār'dın ol yüzdeki bėglerge bolcar bile fermānlar bitip yiberildi kim çerig atlanıladur. Muḳarrer bolġan molcarġa ihtimām ḳılıp yėtişe kėlsünler. Ṣabāḥı atlanıp ma'cūn yėp Pervān suyıġa bu ėl destūrı bile balıḳ dārūsı salıp ḳalın balıḳ tutuldı. Mīrşāh Bėg aş ve at tarttı. Mundın atlanıp Gülbahār barıldı. Namāz-ı şāmdın soñ çaġır ṣoḥbeti boldı. Bu ṣoḥbetlerde Dervīş Muḥammed Sārbān bolur ėdi. Egerçi yigit ėdi ve sipāhī ėdi, velī çaġır irtikāb ḳılmas ėdi. Tāīb ėdi. Ḳutluḳ Ḫʷāce Kökeldaş müddet-i medīd ėdi. Sipāhīlıḳnı terk ḳılıp dervīş bolup ėdi. Yaşı hem ḫayli bar ėdi. Saḳalı ḫod apaḳ aḳarıp ėdi. Hemīşe bu ṣoḥbetlerde ḫerīf-i şarāb ėdi. Mėn Dervīş Muḥammed'ḳa dėdim kim "Ḳutluḳ Ḫʷāce'niñ saḳalıdın uyat! Dervīş ve ḳarı ve aḳ saḳallıḳ hemīşe çaġır içer. Sėn sipāhī ve yigit ve ḳapḳara saḳallıḳ hergiz içmes sėn. Nė ma'nā?" Çün mėniñ dāb u ṭarīḳim andaḳ ėmes ėdi kim içmes kişige çaġır teklīfi ḳılġay mėn, uşmunça bile oḳ hezl bile ötti. Çaġır teklīfi ḳılılmadı. Ṣabāḥı ṣabūḥī ḳılduk. Çehārşenbe [241a] küni Gülbahār'dın atlanıp Ebūn'nıñ kėntide tüşüp ṭa'ām yėp atlanıp Bāġāt Ḫumm'ġa barıp tüşüldi. Namāz-ı peşīndin soñ çaġır ṣoḥbeti boldı. Tañlasıġa andın atlanıp Ḫʷāce Ḫāvend Sa'īd'niñ mezārını ṭavāf ḳılıp kėlip Çine ḳurġanıdın cāleġa kirdük. Penchīr suyınıñ ḳatılışıda cāle tağınıñ toḳunuşıġa urunup ġarḳ bola bardı. Rūḥ Dem, Tėñriḳulı, Mīr Muḥammed Cālebān cāle tağḳa urunġaç suġa yıḳıldılar. Rūḥ Dem bile

Tėñriḳulı'nı teşvīşler bile tartıp cāleġa oḳ çıḳardılar. Çīnī piyāle ve ḳaşuḳ ve dāire suġa bardı. Mundın ötüp Seng-i Berī'de toġrısıġa yėtkende cāle sunıñ ortasıda şāḫḳa mu, yā bend üçün ḳaḳḳan ḳazuḳḳa mu urundı? Şāh Ḥasan-ı Şāh Bėg arḳanġa oḳ bardı. Mīrzā Ḳulı Kökeldaş'nı ala oḳ yıḳıldı. Dervīş Muḥammed Sārbān hem suġa yıḳıldı. Mīrzā Ḳulı ṭavrī bardı. Yıḳılur maḥallda ėligideki ḳavun kėsedür. Bıçaḳnı cāleniñ üstideki būriyāġa sançıp oḳ yıḳıldı. Mīrzā Ḳulı cāleġa kėlmey ton ofrāġı bile üzüp çıḳtı. Cāledin çıḳıp ol aḫşam cālebānlarnıñ üyide ḳonduk. Bi'aynih suġa barġan heft-reng piyāle dėk piyāle Dervīş Muḥammed pīşkeş ḳıldı. Ādīne küni su yaḳasıdın atlanıldı. İnçkedin ḳoyıġa Kūh-i Beçe'niñ dāmeneside tüşüp öz ėligimiz bile [241b] ġalebe misvāk alduk. Andın ötüp Ḫʷāce Ḫıżrī'lerniñ üyide aş yėp atlanıldı. Namāz-ı peşīn Ḳutluḳ Ḫʷāce'niñ tuyulı Lemġān kėntige tüştük. Ḳutluḳ Ḫʷāce mā-ḥażeri ḥāżır ḳıldı. Tenāvül ḳılıp atlanıp Kābil'ġa kėlildi. Düşenbe küni aynıñ yėgirme bėşide Dervīş Muḥammed Sārbān'ġa ḫāṣṣa ḫil'at ve ėgerlig at 'ināyet ḳılıp nökerlikke yükündürüldi. Tört bėş ay saçımnı ḳırḳmaydur ėdim. Çehārşenbe küni aynıñ yėgirme yėtiside saçımnı ḳırḳtım. Bu kün çaġır ṣoḥbeti boldı. Ādīne küni aynıñ yėgirme toḳuzıda Mīr Ḫūrd'nı Hindāl atakelikige yükündürüldi. Miñ şāhruḫī saçıḳ kivürdi. Çehārşenbe küni Ramażān ayınıñ bėşide Tülek Kökeldaş'nıñ ḳaşıdın Barlas Çekī atlıḳ nökeri 'arż-dāştnı kėltürdi. Özbek çapḳunçısı ol nevāḥīġa kėlgen ėgendür. Tülek çıḳıp uruşup basıptur. Bir tirig Özbek bir baş kėltürdi. Şenbe aḫşamı aynıñ sėkizide Ḳāsım Bėg'niñ üyige barıp aġız açtuk. Bir ėgerlig at tarttı. Yekşenbe aḫşamı Ḫalīfe'niñ üyide aġız açıldı. Bir ėgerlig at pīşkeş ḳıldı. Tañlası Ḫʷāce Muḥammed 'Alī ve Cān Nāṣır'nı kim çerig maṣlaḥatıġa tilep ėdi, vilāyetleridin kėldiler. Çehārşenbe küni aynıñ on ikiside Kāmrān'nıñ taġayısı Sulṭān 'Alī Mīrzā [242a] kim mėn Ḫʷāst'tın Kābil'ġa barur yıl Kāşġar'ġa barıp ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı, kėldi. Pencşenbe küni aynıñ on üçide Yūsuf Zey'niñ def'i ve ref'iġa 'azm-ı cezm ḳılıp atlanıp Dih Ya'ḳūb suyınıñ Kābil ṭarafıdaġı öleñge tüşüldi. Atlanur çaḳ Bābā Cān Aḫtaçı atnı yaramasraḳ tarttı. Açıġımdın bir muşt yüzige urdum. Bunṣur barmaġım tüpidin sındı. Ol furṣatta ḫayli aġrımadı. Kėlip yurtḳa tüşkende ḫayli teşvīş bėrdi. Nėçe maḥall ḫayli riyāżet tarttım. Ḫaṭṭ bitiy almas ėdim. Āḫir çür bütti.

Uşbu sefer ḳılġan yurtta mėniñ ḥālim Devlet Sulṭān Ḫānım'nıñ Ḳutluḳ Muḥammed atlıḳ kökeldaşı Kāşġar'dın Ḫānım ḳaşıdın ḫaṭṭ u bėleg kėltürdi. Uşbu kün Dilezāk'nıñ uluġları Bū Ḫān ve Mūsā kėlip pīşkeşler bile mülāzemet ḳıldılar. Yekşenbe küni aynıñ on altısıda Ḳoç Bėg kėldi. Çehārşenbe küni aynıñ on toḳuzıda köçüp Büt Ḫāk'dın ötüp dā'im tüşer yėrge kim uşbu Büt Ḫāk rūdınıñ yaḳasıdur, tüşüldi. Bāmyān ve Kāhmerd ve Ġūrī Ḳoç Bėg'ge ta'alluḳ vilāyetler Özbek'ke yaḳın cihetidin Ḳoç Bėg'ni bu çerigdin mu'āf tutup uşbu yurttın özüm çırmaġan mendīl ve baş ayaġ 'ināyet ḳılıp vilāyetġa ruḫṣat bėrildi. Ādīne küni aynıñ yėgirme biride Bādām Çeşme'ġa tüştük. [242b] Tañlası Bārīk Āb tüşüldi. Özüm Ḳaratū'nı seyr ḳılıp kėldim. Uşbu yurtta yıġaçtın 'asel tapıldı. Küç-ber-küç müteveccih bolduk. Çehārşenbe küni aynıñ yėgirme altısıda Bāġ-ı Vefā'da tüştük. Pencşenbe küni bāġda oḳ boldum. Ādīne küni köçüp Sulṭānpūr'dın ötüp tüşüldi. Bu kün Şāh Mīr Ḥüseyn vilāyetidin kėldi. Bū Ḫān ve Mūsā başlıḳ Dilezāk'nıñ uluġları hem bu kün kėldiler. Sevād'ḳa Yūsuf Ze'niñ def'iġa 'azīmet ḳılılıp ėdi. Dilezāk melikleri 'arżġa yėtkürdiler kim Heşneġar'da ulus ḳalındur. Aşlıḳ hem köp tapılur. Heşneġar'ġa sa'y ḳıldılar. Meşveret ḳılıp sözni muña ḳoyuldı kim çün Heşneġar'da aşlıḳ ḳalın ėmiş, andaġı Afġānlarnı çapıp Heşneġar ḳurġanını yā Perşāver ḳurġanını rāst ḳılıp bu aşlıḳtın ẕaḫīre salıp Şāh Mīr Ḥüseyn'ni bir pāre yigitler bile anda ḳoyulġay. Bu maṣlaḥat üçün Şāh Mīr Ḥüseyn'ge on bėş künlüg bolcar bile ruḫṣat bėrildi kim vilāyetiġa barıp yaraġını ḳılıp kėlgey. Tañlasıġa köçüp Cūy-ı Şāhī'ġa kėlip tüştük. Tėñribėrdi, Sulṭān Muḥammed Dulday kėyindin bu yurtta kėldiler. Ḥamza hem Ḳunduz'dın bu kün kėldi. Yekşenbe küni aynıñ selḫide Cūy-i Şāhī'din köçüp Ḳırḳ Arıḳ'ḳa [243a] tüşüldi. Mėn bir nėçe maḫṣūṣlar bile cāleġa kirip kėldim. 'Īd hilāli bu yurtta körüldi. Dere-i Nūr'dın bir nėçe uluġ çaġır kėltürüp ėdiler. Namāz-ı şāmdın kėyin çaġır meclisi boldı. Ehl-i meclis: Muḥibb 'Alī Ḳurçı, Ḫʷāce Muḥammed 'Alī Kitābdār, Şāh Ḥasan-ı Şāh Bėg, Sulṭān Muḥammed Dulday, Dervīş Muḥammed Sārbān ėdi. Dervīş Muḥammed tāīb ėdi. Kiçiklikdin beri mėniñ şarṭım andaḳ ėdi kim içmes kişige teklīfi ḳılmaġay mėn. Dā'im ṣoḥbetlerde Dervīş Muḥammed bolur ėdi. Hīç nev' teklīfi ḳılmas ėdi. Ḫʷāce Muḥammed 'Alī ėrkige ḳoymay teklīf ḳıla ḳıla

çaġır içürdi. Düşenbe ṣabāḥı ‘īd küni köçtük. Yolda ḫumār def‘iġa ma‘cūn yėdük. Ma‘cūnnāklıkta bir ḫanẓal kėltürdiler. Dervīş Muḥammed ḫanẓalnı körgen ėmes ėdi. Mėn dėdim kim “Hindūstān’nıñ hindvānesidür.” Bir kirc kėsip bėrdim, raġbet bile tişledi. Aḫşamġaça talḫlıġı aġzıdın kitmedi. Germ Çeşme’niñ bülendīside tüşüp yaḫnī tartıladur ėdi kim Lenger Ḫān, kim nėçe maḥall öz yėride ėdi, kėlip at ve bir pāre ma‘cūn tartıp mülāzemet ḳıldı. Kėlip Yede Bīr’ge tüştük. Namāz-ı dīgerde bir nėçe maḫṣūṣ bile cāleġa kirip bir kürūhça ḳoyı barıp çıḳtuk. Tañlası andın köçüp Ḫayber kötelinīñ tüpige [243b] tüşüldi. Uşbu kün, Sulṭān Bāyezīd Nilāb’dın Pāre yolı bile ötüp biziñ ḫaberimizni tapıp kėyinimizçe kėlip ‘arż ḳıldı kim Afrīdī Afġān köç ü mālı bile Bāre’de olturuptur. Şalı ḳalın ėkiptürler. Şalısı bışıp tamām ayaġ astıdadur. Çün Heşneġar’dağı Yūsuf Zey Afġānlar üstige ‘azīmet ḳılıp ėdük. Aña pervā ḳılmaduk. Namāz-ı peşīn Ḫʷāce Muḥammed ‘Alī’niñ otaġıda şurb meclisi boldı. Uşbu mecliste oḳ Sulṭān Tīrāhī’dın bu sarıġa kėlgen keyfiyyetini meşrūḥ bitip Becūr’ġa Ḫʷāce Kelān’ġa yiberildi. Fermān ḥāşiyeside bu beytni bitidim:

ṣabā bī-luṭf bī-gū ān ġazāl-i ra‘nārā/ Ki ser bī-kūh u bī-yābān tū dādal-i mārā[99]

Andın ṣabāḥ köçüp köteldin inip Ḫayber tengīsidin ötüp ‘Alī Mescid’ġa tüşüldi. Andın namāz-ı peşīn atlanıp partaldın ayrılıp iki pās bolup ėdi kim Kābil suyınıñ yaḳasıġa kėlip azraḳça uyuḫladuk. Seḥer güẕer tapıp sudın kėçildi. Ḳaravul’dın ḫaber kėldi kim Afġānlar ḫaber tapıp ḳaçḳandurlar. Yürüp Sevād suyıdın ötüp Afġānlarnıñ ėkininiñ arasıġa tüşüldi. Ta‘rīf ḳılġannıñ yarımı belki çār-yekiçe aşlıḳ tapılmadı. Heşneġar’nı bu aşlıḳ ümīdi [244a] bile yasamaḳ ḥisābı taġyīr taptı. Bu yürüşke sa‘y ḳılġan Dilezāk melikleri bu cihetdin münfa‘il boldılar. Namāz-ı dīger Sevād suyınıñ Kābil ṭarafıġa kėçip tüşüldi. Tañlası Sevād suyıdın köçüp Kābil suyıdın kėçip tüşüldi. Kėñeşke kirer bėglerni çarlap kėñeşip söz muña ḳarār taptı kim Sulṭān Bāyezīd aytḳan Afrīdī Afġān’nı çapıp anıñ mālı ve aşlıġınıñ küçi bile Pūrşāvūr ḳurġanını yasatıp kişi ḳoyulġay. Hindū Bėg Ḳoçın ve Ḫʷāst mīrzādeleri kėyindin bu menzilde kėldiler. Bu kün ma‘cūn yėyildi. Dervīş Muḥammed Sārbān, Muḥammedī Kökeldaş, Gedā’ī Taġayı ‘Ases ėdi. Soñra Şāh Ḥasan’nı hem tiledük.

[99] “Ey saba! O nazlı ceylana nezaketle söyle ki dağlara, çöllere düşürdü bizi.” Arat, age, s. 441.

Aş tartılġandın soñ namāz-ı dīger cāleġa kirdük. Lenger Ḫān Nīyāzī'ni hem cāleġa çarladuk. Namāz-ı şāmda cāledin çıḳıp orduġa kėlildi. Uşol ḳarār bile su yaḳasıdın seḥer köçüp Cām'dın ötüp 'Alī Mescid suyınıñ çıḳışıda tüşüldi. Ebū'l Hāşim Sulṭān 'Alī kim kėyindin kėlip ėdi, dėdi kim " 'Arefe kėçesi Cūy-ı Şāhī'din Bedaḫşān'dın kėlgen kişi bile Cemrūd'tın ötüp ėdim. Ol dėdi kim Sulṭān Sa'īd Ḫān cezm Bedaḫşān üstige kėldi. Mėn bādşāhḳa ḫaber ḳıla kėledür mėn." Bėglerni çarlap meşveret ḳılıp bāvücūd bu ḫaber ḳurġan [244b] yasamaḳnıñ maṣlaḥatını tapmay Bedaḫşān 'azīmeti bile mürāca'at ḳılıldı. Lenger Ḫān'ġa ḫil'at bėrip Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'ge kömek ta'yīn ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Ol aḫşam Ḫ^{w}āce Muḥammed 'Alī'niñ çadırıda çaġır meclisi ėdi. Ėrte bile bu yėrdin köçüp Ḫeyber kötelidin aşıp kötel tüpige tüşüldi. Ḫıżır Ḫeyl'din köp nāşāyest ḥareketler ẓāhir bolup ėdi. Çerig barurda kėyinge ḳalġan yaḳaġa tüşken çerigėlige oḳlar ḳoyup atlarını ėltürler ėdi. Alarġa te'dībī ḳılmaḳ ve koşmālī bėrmek vācib u lāzım köründi. Bu ḫayāl bile kötel tüpidin seḥer köçüp Dih-i Ġulāmān'da tüşlendük. Namāz-ı peşīn atḳa boġuz bėrip atlanıldı. Muḥammed Ḥüseyn Ḳurçı'nı Kābil'ġa çapturuldı kim Kābil bolġan Ḫıżır Ḫeylī'ni bendlep cihātını mufaṣṣal ḳılıp 'arżġa yėtkürgeyler. Bedaḫşān'dın dağı her ḫaber bolsa meşrūḥ bitip bir kişidin bet yibergeyler. Ol kėçe iki pāsḳaça yürüp Sulṭānpūr'dın azaraḳça ötüp tüşüp laḥẓa uyuḫlap atlanduk. Ḫıżır Ḫeyl, Behār ve Penc- Girām'dın (?) suġaça olturġan ėgendürler. Tañ burnıda yėtip çapḳun ḳoyuldı. Ekşer mālı ve oġlan uşaḳı çerigėlige tüşti. Azaġlaḳçası taġḳa yavuḳ ėdi, taġḳa tartıp ḳutuldı. Tañlası Ḳıla-[245a] ġū'ġa tüşüldi. Uşbu yurtta ḳırġavul alıldı. Kėyin ḳalġan uruḳ hem bu kün bu yurtta kėlip ḳoşuldı. Vezīri Afġān dā'im yaḫşıġına māl bėrmes ėdi. Bu siyāsetdin üç yüz ḳoy pīşkeş kėltürdi. Ėligim çıḳḳalı hīç nėme bitmėydür ėdim. Uşbu yurtta yekşenbe küni aynıñ on törtide azraḳça nėme bitidim. Tañlası Ḫırılcī Semü Ḫeyl başlıḳ Afġānları'nıñ uluġları kėldiler. Dilezāk'nıñ uluġları bu cemā'atnıñ günāhların mübālaġalar bile der-ḫ^{w}āst ḳıldılar. Günāhların bağışlap esīrlerini āzād ḳılduk. Mālların tört miñ ḳoyġa ḳarār bėrip uluġlarıġa tonlar kėydürüp muḥaṣṣıldārlar ta'yīn ḳılıp yiberildi. Bu işlerge ḳarār bėrip Pencşenbe küni aynıñ on sėkizide köçüp Behār ve Penc Girām'ġa tüşüp tañlası Bāġ-ı Vefā'ġa kėlildi. Bāġ-ı

Vefā'nıñ ḫūbluḳ maḥalları ėdi. Ṣaḥnları tamām sibergezār anār dıraḫtları sapsarıġ ḫoş reng ḫazān boluptur. Anārlar dıraḫtlarda ḳıpḳızıl nārenci dıraḫtları sebz ü ḫurrem nārenciler dıraḫtlarda bī-nihāyet, velī nārenciler ḥāṭırḫ^{w}āh sarġarmaydur ėdi. Anārları yaḫşı anārlar, egerçi vilāyetlerniñ yaḫşı ėmes ėdi. Bāġ-ı Vefā'dın bir yaḫşı maḥṣūṣ kim bolduk bu nevbet ėdi. Bu üç tört kün kim bu bāġda [245b] ėdük, barı ordu ėli ifrāṭ bile anār yėdiler. Düşenbe küni bāġdın köçtük. Mėn bir bahārġaça turup ba'żı nārencilerni aldurdum. Şāh Ḥasan'ġa iki dıraḫtnıñ nārenci in'ām boldı. Ba'żı bėglerġa bir dıraḫt nārenci, ba'żılarıġa iki kişige bir dıraḫt nārenci in'ām boldı. Çün ḳış Lemġān seyri ḳılur ḫayālı bar ėdi. Ḥavż'nıñ eṭrāfıda yėgirmeçe nārenci dıraḫtını buyurdum kim ḳoruġaylar. Bu kün Gendemek'ke tüşüp tañlası Cegdelek'ke tüşüp tañlası Cegdelek'ke tüşüldi. Namāz-ı şāmġa yaḳın çaġır meclisi boldı. Ekṣer içkiler bar ėdiler. Āḫir-i ṣoḥbette Ḳāsım Bėg'niñ ḫ^{w}āher-zādesi Gedā'ī Muḥammed ḫayli şalayanlıḳ ḳıldı. Mest bolġanda mėniñ yanımdaġı tekyeġa tayandı. Gedā'ī Taġayı meclisdin köterip çıḳardı ol yurttın ėrte köçüldi. Ḳuruḳ Say yanıdaġı Bārīk Āb ḳoyı yoḳḳarı seyr ḳıla bardım. Bir nėçe turaḳ dıraḫtlar asru ḫūb ḫazān boluptur. Uşol yėrde tüşüp yėl-ḳıran aşını tartturuldı. Ḫazān bā'iṣ boldı. Çaġır içildi. Yoldın ḳoy kėltürüp buyuruldı kim kebāblar ḳılġaylar. Bālūt şāḫlarıġa otlar ḳoyup teferrüc kördük. Mėniñ kėledurġan ḫaberimni Mollā 'Abdu'l Melik Dīvāne istid'ā ḳıldı kim Kābil'ġa ėltkey, Kābil'ġa Mollā 'Abdu'l Melik'ni yiberildi. Ḥasan Nebīre, Mīrzā Ḫān ḳaşıdın mėni dėp kėlgen ėgendür. Bu yėrde kėlip mülāzemet [246a] ḳıldı, zevāl vaḳtıġaça munda içildi. Andın soñ atlanıldı. Meclis ehli güẕerā mestler bolup ėdiler. Seyyid Ḳāsım andaḳ mest ėdi kim iki nökeri teşvīş bile at üstige salıp orduġa yėtkürdiler. Dost Muḥammed Bāḳī andaḳ mest ėdi kim Emīn Muḥammed Tarḫan ve mestī çehre başlıḳlar her nėçe sa'y ḳılıp atlandura almaslar. Başıġa su ḳoyarlar hem bolmas. Bu furṣatta bir pāre Afġān peydā bolur. Emīn Muḥammed Tarḫan çaġır keyfiyyetide ḫayāl ḳılur kim munı mundaḳ atıp aldurġunça başını kėsip alıp kėter biz. Barı yüz meşaḳḳat bile at üstige salıp alıp kėlürler. Yarım kėçede Kābil'ġa kėldik. Ṣabāḥı dīvānda Ḳulı Bėg kim Kāşġar'ġa Sulṭān Sa'īd Ḫān ḳaşıġa ėlçilikke barıp ėdi, kėlip mülāzemet ḳıldı. Bişke Mīrzā'yı, İterci'ni Ḳulı Bėg'ge ḳatıp

élçilikke yiberip édi. Ol vilāyetniñ metā‘ıdın bir pāre savġat kéltürdi. Çehārşenbe küni Ẕī’l-ḳa‘de ayınıñ ġurreside Kābil’niñ ḳurınıñ ḳaşıda yalġuz barıp ṣabūḥī ḳıldım. Soñra ehl-i meclis birin ikin kéldiler. Āftāb mehżeb bāġ başıġa barıp ḥavż yaḳasıda içildi. Tüş bola uyḳulap namāz-ı peşīn yana içildi. Uşbu namāz-ı peşīn ṣoḥbetide Téñri, Ḳulı Bég ve Hindī’ġa, kim mundın burun ṣoḥbette çaġır bérilmeydür édi. [246b] Çaġır bérdim namāz-ı ḫuften ḥamāmġa kéldim. Ol kéçe ḥamāmda édim. Pencşenbe küni Yaḥyā Nuḥānī başlıḳ Hindūstān sevdāgerleriġa ḫil‘atlar ‘ināyet ḳılıp ruḫṣat bérildi. Şenbe küni aynıñ törtide Kāşġar’dın kélgen Bişke Mīrzā’ġa ḫil‘at kéydürüp in‘ām ḳılıp ruḫṣat bérildi. Yekşenbe küni éşik üstideki kiçikkine sūreṯḫānede ṣoḥbet édi. Bāvücūd kim tarġına hücre édi, ehl-i meclis on altı kişi édiler. Düşenbe küni ḥazān seyriġa İstālīf’ġa barıldı. Bu kün ma‘cūn irtikāb ḳılılıp édi. Bu kéçe yamġur bisyār yaġdı. Méniñ bile kélgen bégler ve içkiler ekṣer méniñ çadırımġa kim Bāġ-ı Kelān’nıñ içide tikilip édi, kirdiler. Tañlası uşbu bāġda çaġır meclisi boldı, aḫşamġaça içildi. Ṣabaḥı ṣabūḥī ḳılduk. Mest bolup uyuḫlap namāz-ı peşīn İstālīf’din atlanıp yolda ma‘cūn yéyildi. Namāz-ı dīger bola Bihzādī’ġa kéldük. Ḫazānlar asru ḫūb bolup édi. Ḫazān seyr eṣnāsıda çaġırġa māil ḫerīfler çaġır engīzi ḳıla başladılar. Bāvücūd ma‘cūn çün ḥazānlar asru ḫūb bolup édi. Ḫazān bolġan dıraḫtlarınıñ tüpide olturup çaġır içildi. Namāz-ı ḫuftenġaça uşol yérde oḳ ṣoḥbet édi. Mollā Maḥmūd Ḫalīfe kéldi, anı hem ṣoḥbetḳa çarladuk. ‘Abdu’llāh ḥayli mest édi. Ḫalīfe ṭarafıdın bir söz çıḳtı. [247a] Mollā Maḥmūd’tın ġāfil bu mıṣrā‘ını oḳudı kim “der her ki binheri be-hemīn dāġ mübtelāst”. Mollā Maḥmūd hūşyār édi. ‘Abdu’llāh’ḳa hezl ṣarīḥ bile bu mıṣrā‘ını oḳuġan cihetidin ta‘rīzler ḳıldı. ‘Abdu’llāh vāḳıf bolup ıżṭırāblar ḳılıp ḥayli şīrīn güft u ġūlar ḳıldı. Pencşenbe küni ḥazānlar seyri ḳılıp kéç namāz-ı şām Çārbāġ’ḳa kélip tüştüm. Cum‘a küni aynıñ on altısıda bāġ-ı benefşede ma‘cūn yéyip ba‘żı maḫṣūṣlar bile kémege kirildi. Hümāyūn bile Kāmrān hem soñra kéldiler. Hümāyūn bir ördekni yaḫşı attı. Şenbe küni aynıñ on sékizide Çārbāġ’dın tün yarımıda atlandım. Tunḳatar ve aḫtaçını yandurdum. Mollā Bābā’nıñ köprükidin ötüp Dīvrīn tengīsi bile çıḳıp Ḳuş Nādir ve bāzārlarınıñ kārīzi bile Ḫırsḫāne’niñ arḳasıdın évrülüp érte sünnet vaḳtıda Turdı Bég Ḫāksār’nıñ

kārīziġa kėldim. Turdı Bėg ḫaber tapıp ıżṭırāb bile yügürüp çıḳtı. Turdı Bėg'niñ ḳallāşlıḳı ma'lūm ėdi. Özüm bile yüz şāhruḫī alıp barıp ėdim. Turdı Bėg'ke bėrdim. Dėdim kim "Çaġır ve esbāb ṭayyār ḳılġıl, kim ḫalvet ve levendāne ṣoḥbet tutar ḫayālım bar." Turdı Bėg, çaġır üçün Bihzādī sarı bardı. Atımnı Turdı Bėg'niñ ḳulıdın bir ḳulġa yiberdim. Özüm kārīziniñ arḳasıda bir postda olturdum. Bir pās bar ėdi, [247b] kim Turdı Bėg bir küze çaġır kėltürdi. İkevdin ikev içmekke meşġūl bolduk. Turdı Bėg, çaġırnı kėltürürde Muḥammed Ḳāsım Barlas ve Şehzāde vāḳıf bolupturlar. Mėndin ḫālī-zihn Turdı Bėg soñıça yayaḳ kėldiler. Ṣoḥbetḳa çarladuk. Turdı Bėg, dėdi kim "Hulhul İneke'niñ ārmānı bar kim siziñ bile çaġır içkey." Mėn dėdim kim "Mėn hem ḫatun kişiniñ içkenini körmeydür mėn. Ṣoḥbetḳa tileñ." Şāhī dėgen ḳalender bile yana bir kārīzlıḳ rebābını hem ṣoḥbetḳa çarladuk. Namāz-ı şāmġaça kārīzniñ arḳasıdaġı bülendide olturup içildi. Andın soñ Turdı Bėg'niñ üyige kėlip şem' yaruġıda kėç namāz-ı ḫuftenġaça içtim. Ṭavr bīġıll u ġaş ṣoḥbetī ėdi. Mėn tekye ḳıldım. Ehl-i meclis yana bir üyge barıp naḳāre vaḳtıġaça içtiler. Hulhul İneke kėlip maña bisyār şalayanlıḳlar ḳıldı. Āḫir özümni mestlıḳḳa salıp ḫalāş boldum. Ḫayālımda bu ėdi kim ėlni ġāfil ḳılıp yalġuz atlanıp İsterġaç'ġa barġay mėn. Ėl vāḳıf ėdi. Müyesser bolmadı. Āḫir naḳāre vaḳtıda atlandım. Turdı Bėg, bile şehzādeġa ḫaber ḳılıp üçülen atlanıp İsterġaç sarı müteveccih bolduk. Farż vaḳtıda İstālīf'niñ ayaġı Ḫʷāce Ḥasan'ḳa yėttük. Bir zamān tüşüp ma'cūn yėp ḫazān seyri ḳılduk. Āftāb çıḳa İstālīf [248a] Bāġı'ġa tüşüp üzüm yėp atlanıp İsterġaç tevābı'ıdın Ḫʷāce Şehāb'ġa tüşüp uyḳuladuk. Ata Mirāḫūr'nıñ üyi ol arada ėgendür. Uyġanġunça pişürüp bir küze çaġır ḥāżır ḳılıptur. Ḫayli yaḫşı ḫazān ėdi. Bir nėçe piyāle içip atlanduk. Namāz-ı peşīn İsterġaç'ta bir yaḫşı ḫazānlıḳ bāġda tüşüp ṣoḥbet tutuldı. Bir laḥẓadın soñ Ḫʷāce Muḥammed Emīn kėldi. Namāz-ı ḫuftenġaça içildi. Ol küni ve aḫşamı Kābil'din 'Abdu'llāh 'Ases, Nūr Bėg, Yūsuf 'Alī kėldiler. Ṣabaḥı aş yėp atlanıp İsterġaç'nıñ ayaġıdaḳı bādşāhī bāġnı seyr ḳılıldı. Bir alma nihāli yaḫşı ḫazān bolup ėdi. Her ḳaysı şāḫıda bėş altı berg siyāḳ bile ḳalıp ėdi, andaḳ kim eger naḳḳāşlar tekellüf bile tartsalar ança tarta almaġay ėdiler. İsterġaç'dın atlanıp Ḫʷāce Ḥasan'da aş yėp namāz-ı şām Bihzādī kėlip Ḫʷāce Muḥammed Emīn'niñ İmām

Muḥammed atlıḳ nökeriniñ üyiġa çaġır içildi. Tañlası seşenbe küni Kābil, Çār Bāġı'ġa kėlildi. Pencşenbe küni aynıñ yėgirme üçide köçüp ḳal'aġa kirildi. Ādīne küni Muḥammed 'Alī Ḥaydar Rikābdār bir tuyġun tutup kėltürüp tarttı. Şenbe küni aynıñ yėgirme bėşide Çenār Bāġı'da ṣoḥbet ėdi. Namāz-ı ḫuften atlanıldı. Seyyid Ḳāsım'nıñ ötken vāḳi'adın infi'āli bar ėdi. Kėlürde anıñ üyiġa tüşüp bir nėçe ayaḳ içildi. Pencşenbe küni Ẕī'l-ḥicce [248b] ayınıñ ġurreside Ḳandahār'dın Tāceddīn Maḥmūd kėlip mülāzemet ḳıldı. Düşenbe küni aynıñ on toḳḳuzıda Muḥammed 'Alī Ceng Ceng Nilāb'dın kėldi. Seşenbe küni Senger Ḫān, Cencūhe Bihre'din kėlip mülāzemet ḳıldı. Ādīne küni aynıñ yėgirme üçide 'Alī Şīr Bėg'niñ tört dīvānıdın baḫūr-ı evzān bir tertībi bile ġazeller ve ebyāt kim intiḫāb ḳılıladur ėdi. İtmāmıġa yėtti. Seşenbe küni aynıñ yėgirme yėtiside erkde ṣoḥbet ėdi. Bu ṣoḥbette andaḳ fermān boldı kim ṣoḥbettin her kişi mest bolup çıḳsa yana ol kişini ṣoḥbetḳa tilemegeyler. Ādīne küni Ẕī'l-ḥicce ayınıñ ṣalāḥıda Lemġān seyri 'azīmeti bile atlanıldı.

Vaḳāyi'- sene-i 926

Şenbe küni Muḥarrem ayınıñ ġurreside Ḫ^{w}āce Seyārān kėlildi. Püşte üstide yañı arıḳ kim çıḳarılıp ėdi. Yaḳasıda şurb meclisi boldı. Ṣabāḥ atlanıp [reng revānı seyr ḳılıp. Seyyid Ḳāsım Bülbülī'niñ üyiġa tüşüp ṣoḥbet tutuldı.] Ma'cūn yėp barıp Bilker'ġa tüştük. Ol kim aḫşam içilgey ṣabāḥı ṣabūḥī ḳılduk. Namāz-ı peşīn barıp Durnāme'ġa tüşüldi. Şurb meclisi boldı. Ėrte ṣabūḥī ḳılduk. Ḫaḳdād Durnāme'niñ uluġı bāġını pīşkeş ḳıldı. Pencşenbe atlanıp Nicrāv'da Tācikler kėntiġa tüşüldi. Ādīne küni Çihil Ḳulbe bile Bārān Suyı'nıñ arasıda taġını avladuḳ. Ḫayli kėyik tüşti. Ėligim āzārda [249a] bolġalı oḳ atmaydur ėdim. Bir narm dėk nāy bile bir kėyikniñ ḳoltuġıġa attım oḳ pürḥānesiniñ yarımıġa kirdi. Namāz-ı dīger avdın yanıp Nicrāv'ġa kėldük. Tañlası Nicrāv ėli pīşkeşini altmış altunġa ḳarār bėrildi. Düşenbe küni Lemġān seyri 'azīmetiġa atlanıldı. Ḫayālda bu ėdi kim bu seyride Hümāyūn hem biziñ bile bolġay. Turmaḳḳa meyl ḳıldı. Kūre kötelidin ruḫṣat bėrildi. Kėlip Bedrāv'ġa tüştük. Andın atlanıp Uluġbuġa tüştük. Bārān Suyı'ġa seyyāḫlar bir pāre balıḳ tuttılar. Namāz-ı dīgerde çalaġa olturup içildi. Namāz-ı şāmdın kėçrek çaladın çıḳıp oḳ üyide hem

içildi. Ḥaydar ‘Alemdār’nı Dāver’din bėrilip ėdi. Kāfirlarıġa Bād Peç’niñ tüpide kāfirniñ uluġları bir nėçe tulum aġır kėltürüp mülāzemet ḳıldılar. Köteldin ingende ‘aceb ġālibā Çeyürt’ge körüldi. Tañlası çalaġa kirip ma‘cūn yėp Būlān’dın ḳoyıraḳ çıḳıp orduġa kėldük. İki çala ėdi. Ādīne küni köçüp Mendrāver’din ḳoyıraḳ dāmenede tüşüldi. Kėçe şarāb ṣoḥbeti ėdi. Şenbe küni çalaġa kirip Derūte tengīsidin ötüp Cihānnümāy’dın yoḳḳarıraḳ çaladın çıḳtuk. Ādīnepūr allıdaġı Bāġ-ı Vefā’ġa barduk. Ḳıyyām Ordu Şāh, Nigenhār tümeniniñ ḥākimi çaladın çıḳḳanda kėlip mülāzemet ḳıldı. Lenger Ḫān [249b] Nīyāzī nėçe maḥall ėdi kim Nilāb’ta ėdi. Yolda kėlip mülāzemet ḳıldı. Bāġ-ı Vefā’da tüştük. Nārencileri ḫūb sarġarıptur, sebzleri ḫūb yėtiliptür. Bisyār ṣafālıḳ boluptur. Bėş altı kün Bāġ-ı Vefā’da turduk. Çün bu daġdaġa bar ėdi kim ḳırḳ taşda tāīb bolġay mėn. Ḳırḳ yaşḳa bir yıldın azraḳ ḳalıp ėdi. İfrāṭ bile içilür ėdi. Yekşenbe küni aynıñ on altısıda ṣabūḥī ḳılıp hūşyār bolup ma‘cūn iḫtiyār ḳılġanda Mollā Yārek pençgāhda muḫammes devride bağlaġan naḳşını ötkerdi. Yaḫşı naḳş bağlaptur. Nėçe maḥall ėdi. Mundaḳ nėmelerġa meşġūlluḳ ḳılmaydur ėdim. Maña hem daġdaġa boldı. Bir nėme bağlaġay mėn. Bu taḳrīb bile Çārġah ṣavtını bağladım nėçük kim maḥallıda mezkūr bolġusıdur. Çehārşenbe küni ṣabūḥī ḳılġanda muṣāyibe cihettin dėyildi kim herkim Sartça aytsa bir ayaḳ içsün. Bu cihettin köp kişi ayaḳ içti. Sünnet vaḳtıda çemen ortasıdaġı tālār üstide olturuldı. Dėyildi kim her kişi Türkīçe aytsa bir ayaḳ içsün. Munda hem ġālibā kişi ayaḳ içti. Āftāb çıḳa nārencler tüpide ḥavż yaḳasıda barıp içildi. Tañlası Dūte’din çalaġa kirip Cūy-ı Şāhī’din çıḳıp Eter’ġa barduk. Eter’din atlanıp Dere-i Nūrı’nı seyr ḳılıp Sūsān kėntigeçe yėtip yanıp Āmle’ġa tüşüldi. Ḫʷāce Kelān, Becūr’nı [250a] yaḫşı żabṭ ḳılıp ėdi. Çün muṣāḥib ėdi, anı tilep Becūr’nı, Mīr Şāh Ḥüseyn ‘uhdesiġa ḳılıldı. Şenbe küni aynıñ yėgirme ikiside Şāh Mīr Ḥüseyn’ġa ruḫṣat boldı. Bu kün hem Āmle’da içildi. Tañlası yamġur yaġdurup Küner’de Külegrām’ġa kim Melik Ḳulı’nıñ üyi anda ėdi, kėlip ortancı oġlınıñ üyide kim nārencīzārġa müşerref ėdi, tüşüldi. Yamġur cihetidin nārencīzārġa barmay uşanda oḳ içildi. Yaġın köp bī-ḥadd boldı. Bir ṭılsımı bilür ėdim. Mollā ‘Alī Ḫān’ġa örgettim. Tört pārçe kāġazġa bitip tört ṭarafġa astı. Uşol zamān yamġur turup hevā açılmaḳ

bünyād ḳıldı. Ṣabāḥı çalaġa kirdük. Yana bir çalada ba‘żı yigitler kirdiler. Becūr ve Sevād ve Küner ve ol nevāḥīside bir boza ḳılurlar. Bir “Kīm” dėgen nėme bar; otlar ıldızıdın ve ba‘żı advizyadın(?) ḳılıpturlar. Nān dėk gird gird yasap ḳurutup saḫlapturlar. Bu boza māyası bu “kīm” boladur. Bu bozanı içmek ḫayāl ḳılduk. Telāḫlıġıdın içe almay. Ma‘cūn iḫtiyār ḳılıldı. ‘Ases ve Ḥasan İkrek ve Mestī’ġa kim yana bir çalada olturup ėdiler, fermān boldı kim bu bozadın içkeyler. İçip mest bolup Ḥasan İkrek bī-meze ṣalayanlıḳ ḳıla kirişti. [250b] ‘Ases özi güẕerā mest bolup ėdi. Mükerrer nāḫoş ḥareketler ḳıldı, andaḳ kim bītenk bolduk. Bir ḫayāl ḳıldım kim çaladın çıḳarıp sonıñ ol yüzide ötkergey biz. Yana ba‘żılar der-ḫ^{w}āst ḳıldılar. Bu furṣat Becūr’nı Ṣāh Mīr Ḥüseyn’ġa ‘ināyet ḳılıp Ḫ^{w}āce Kelān’nı tilep ėdük. Nėge kim Ḫ^{w}āce Kelān’nı muṣāḥib ėdi. Becūr’da turmaġı mümtedd boldı. Becūr işini hem āsānraḳ taṣavvur ḳılıldı. Ṣāh Mīr Ḥüseyn’ġa Becūr’ġa barurda Künet suyınıñ güẕeriġa yėtkende yoluḳtı, tilep ba‘żı aġız sözlerni aytıp ḫaṣṣ ḳurnı ‘ināyet ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Nūrgıl toġrısı yėtkende bir ḳarı kėlip gedāīlıḳ ḳıldı. Çaladaġılar, bir ḳaysı ton ve destār ve fūṭa dėk nėme bėrdiler. Ḳarı ḫayli nėme aldı. Yarım yolda bir yaman yėrde çala dėkke urdı. Ḫayli tevehhüm boldı. Egerçi çala ġarḳ bolmadı. Mīr Muḥammed Calebān, suġa yıḳıldı. Kėçe Eter’iniñ yavuġıda bolduk. Seşenbe küni Mendrāver Ḳutluḳ Ḳadem ve atası Devlet Ḳadem atası ḳal‘anıñ içide ṣoḫbet tertīb ḳılıp ėdiler. Egerçi ṣafāsız yėr ėdi. Alarnıñ ḫāṭırı üçün bir nėçe ayaḳ içip namāz-ı dīger ordуġa kėlildi. Çehārşenbe küni Kendger çeşmesiġa barıp seyr ḳılduk. Kendger, Mendrāver tümenine ta‘alluḳ kėnttür, tamām Lemġānāt’ta uşbu kėntte oḳ ḫurmā bardur. Bu kėnt taġ ėtekidin yoḳḳarıraḳ [251a] vāḳi‘ boluptur. Naḥlistānı ṣarḳ sarıdur. Bu çeşme Naḥlistān’ıñ yanıdadur, yan yėrdedür. Çeşme başıdın altı yėti ḳarı ḳoyıraḳ taşlarnı ḳalap ġusl ḳılġalı penāhi ḳılıpturlar. Bu mesrġa sunı müsrif ḳılıpturlar kim ġusl ḳılur kişiniñ başıda su tökülėdür. Bu çeşme suyı bisyār mülāyim ḳış künleri kişiġa bu su cezvī sovuḳ maḥṣūṣ boladur. Soñra turġun penāhı kişiġa su ḫoş yaḳadur. Pencşenbe küni Ṣīr Ḥānı, Terkelānī üyiġa tüşürüp ziyāfet ḳıldı. Namāz-ı peşīn andın atlanıp yasaġan māhīḥānelerde balıḳ tuttılar. Burunraḳ māhīḥāneniñ keyfiyyeti meẕkūr bolup ėdi. Ādīne küni Ḫ^{w}āce Mīr Mīrā’nıñ kėntiniñ yaḳınıġa tüştük. Namāz-ı şāmda meclis boldı. Şenbe küni ‘Alīşeng bile Alıngār’nıñ aralıġıdaġı

tağını avladuk. Alıngārlıḳ yana bir ṭarafıdın ‘Alīşenglıḳ çerge ḳılıp tağdın kėyikni indürdiler. Ḫayli kėyik öldi. Avdın yanıp da Alıngār’da meliklerniñ bāġıġa tüşüp ṣoḥbet tutuldı. İlgeriki tişimniñ yarımı sınıp yarımı ḳalıp ėdi. Bu kün ṭa‘ām yėdürgende ḳalġan yarımı hem sındı. Ṣabaḥı atlanıp balıḳḳa tor saldurduk. Tuş bar ėdi kim ‘Alīşeng’ġa barıp bāġda içildi. Tañlası Ḥamza Ḫān, ‘Alīşeng’niñ melikini kim yaman işler ḳılıp nāḫaḳ ḳanlar töküp ėdi, ḳanlıḳlarıġa tapşuruldı. Ḳışāṣġa yėtkürdiler. Seşenbe [251b] küni vird oḳup Yan Bulaḳ yolı bile Kābil’ġa mürāca‘at ḳılduk. Namāz-ı dīger Ulugtu’dın su kėçip namāz-ı şām Ḳuratū’ġa kėlip atḳa boġuz bėrip māḫażrī ḳıldılar. At arpasını tüketkeç atlanduk. Ādīne küni ṣefer ayınıñ ġurreside tārīḫ toḳḳuz yüz otuz ikide kim āftāb Ḳas Burcı’da ėdi. Hindūstān ‘azīmeti bile ṣefer ḳılıp Yek Lenge Peştesi’din ötüp Dih-i Ya‘ḳūb suyınıñ ġarbı ṭarafıdaġı çelengġa tüşüldi. Bu yurtta ‘Abdu’l Melik Ḳurçı kim yėti sėkiz ay ėdi. Sulṭān Sa‘īd Ḫān ḳaşıġa ėlçilikke barıp ėdi. Ḫān’nıñ Yangı Bėg Kökeldaş atlıġ kişisi bile kėldi. Ḫānımlardın ve ḫāndın ḫaṭlar bile muhaḳḳer sevgend ve bėleg kėltürdi. İki kün çerig maṣlaḥatı üçün bu yurtta turup mundın köçüp ara ḳonup Bādām Çeşm tüşüldi. Bu yurtta ma‘cūn yėdük. Çehārşenbe küni Bārīk Āb tüşkende Hindūstān’da ḳalġan Nūr Bėg’niñ inileridin yėgirme miñ şāḫruḫīlıḳ altun ve eşrefī ve tenke kim Ḫʷāce Ḥüseyn, Dīvānī Lāhūr ḫālişesidin yiberip ėdi, kėltürdi. Ekşerni Mollā Aḥmed, Belḫ erbābıdın Belḫ maṣlaḥatı üçün yiberildi. Ādīne küni aynıñ sėkizide [252a] Gendemek’ke tüşkende maña tend-rızandalıḳ boldı. Biḥamdi‘illāh āsānlıḳ bile ötti. Şenbe küni Bāġ-ı Vefā’da tüşüldi. Bir nėçe kün Hümāyūn Mīrzā ve ol yüzniñ çerigi üçün Bāġ-ı Vefā’da tevaḳḳuf ḳılıldı. Bāġ-ı Vefā’nıñ ḥadd u ḥudūdı ve ṣafā u leṭāfeti bu tārīḫde mükerrer meẕkūr boluptur. Asru ṣafālıḳ bāġ vāḳi‘ boluptur. Her kim ḫarīdārlıḳ közi bile körse bilgey kim nė türlüg yėrdür. Nėçe kün kim anda ėdük, içer künleri ekşer içildi ve ṣabūḥī ḳılıldı. İçmes künleri ma‘cūn ṣoḥbeti ėdi. Hümāyūn mī‘āddın köp kėyin ḳalġan cihetidin dürüşt ḫaṭlar bitip ‘anīf ḥisāblar ḳılıp yiberildi. Yekşenbe küni Ṣefer ayınıñ on yėtiside ṣabūḥī ḳılılıp ėdi kim Hümāyūn kėldi. Kėç kėlgeni cihetidin bir pāre ḳatıḳ ḳatıḳ ayttım. Ḫʷāce Gilān hem Ġaznī’din uşbu kün kėldi. Uşol düşenbe aḫşamı oḳ köçüp Sulṭān Pul bile Ḫʷāce Rüstem’niñ arasıda

salġan Yangı Bāġ'ḳa tüşüldi. Çehārşenbe küni mundın köçüp çalaġa kirip Ḳuş Künbed'ġaça çaġır içip barıp Ḳuş Künbed'din çıḳıp orduġa tüşüldi. Tañlası hem ordunı köçürüp çalaġa kirip ma'cūn iḫtiyār ḳılıldı. Dāyim tüşer yurt Ḳırḳ Arıḳ ėdi. Ḳırḳ Arıḳ toġrısıġa yėtkende her nėçe mülāḥaẓa ḳılıldı. Ordudın eṣerī [252b] ẓāhir bolmadı. Atlar hem peydā bolmadı. Ḫāṭırġa kėçti kim Germ Çeşme yavuḳtur. Şāyed ordu anda tüşüp ėken dėp bu yėrdin ötüldi. Germ Çeşme'ġa yėtken çaġ ḫod kün kėç bolup ėdi anda hem turmay. Kėçesi hem yürüldi. Bir yėrde çalanı turġuzup bir pāre uyḳulap sünnet vaḳtı Yada Bir'ġa çıḳtuk. Kün burnı bile çerigėli kėle başladı. Ordu ḫod Ḳırḳ Arıḳ nevāḥīsiġa tüşken ėgendür. Bizge körünmeydür. Çalada şi'r aytur. Ėl ḫayli bar ėrdiler. Miṣli Şeyḫ Ebū'l Vecd ve Şeyḫ Zeyn ve Mollā 'Alī Ḫān ve Turdı Bėg Ḫāksār yana ba'żılar hem bar ėrdi. Ṣoḥbette Muḥammed Ṣāliḥ'niñ bu beyti meẕkūr boldı kim:

محبوبساجاررسسشـــــــــوکندکاس /ککتودغرڑییسشوکندکاس[100]

Dėdük kim bu kūşede aytsunlar. Ṣabb-ı naẓmı bar. Ėl aytmaḳ maḳāmıda boldılar. Çün Mollā 'Alī Ḫān bile ḫayli muṭāyebe ḳılılur ėrdi. Hezl ṭarīḳı bile bu beyti bedīhede ḫāṭırġa kėldi.

ماوددتومادھوسجارڑاشوکاسکند /حارجافکھمادا ھرڑۃشوکندکاس[101]

Mundın burun yaḫşı ve yana cidd ve hezl her nė ḫāṭırġa yetse ėdi muṭāyebe ṭarīḳı bile gāhī manẓūm bolur ėdi. Her nėçük ḳabīḥ ve zişt naẓm hem bolsa merḳūm bolur ėdi. Ol furṣatta kim Mübīn'ni naẓm ḳıladur ėdim. Ḫāṭırı ḫāṭırġa ḫutūr ėdi ve ḫazīn köñülġa mundaḳ yetti kim [253a] ḫayf bolġay. Ol tildin kim mundaḳ elfāẓını derc ḳılġay. Yana fikrini ḳabīḥ sözlerge herc ḳılġay ve dırīġ bolġay ol köñüldin kim mundaḳ māni' ẓuhūr ėtkey. Yana zişt ḫayāllar anda ẓuhūr ėtkey. Andın biri hicv ve gazel şi'r ve naẓmdın ṭarīḳ ve tāīb ėdim. Bu beytni aytur maḥall aṣlā ḫāṭırġa yėtmedi ve bu ma'nā hergiz köñülge ẓuhūr ėtmedi. Bir iki kündin soñ Bigrām'da tüşkende

[100] "Her işve yapanın mahbupluğunu insan ne yapsın; senin bulunduğun yerde başka birisine insanın ne ihtiyacı var." Arat, age, s. 454.
[101] "Senin gibi akılsız bir bekriyi insan ne yapsın; her öküz doğuran dişi eşşeği insan ne yapsın." Arat, age, s. 454.

rızandalıḳ bolup ısıttım. Bu rızandalıḳ surfaġa müncer boldı. Her yutalġanda ḳan tüküre kiriştim. Bildim kim tenbīh ḳandandur ve bu teşvīş nė ḳılġandın:

Nė ḳılayın sėniñ bile ey til
Cihetindin mėniñ içim ḳandur
Nėçe yaḫşı dėseñ bu hez bile şi'r
Birisi fuḥş u biri yalġandur
Ger dėseñ ḳoymayın bu cürm bile
Cilaviñni bu 'arṣadın yandur

Yana başdın istiġfār ve i'tiẕār maḳāmıda bolup bu nev' ḥāṣıl endīşedin ve bu yosunluḳ nālayıḳ pīşedin köñülni tındırup ḳalemni sındurdum. Ol dergāhdın 'āṣī bendelerġa bu nev' tenbīhler devletidür. 'Azm her bende hem kim mundaḳlardın mütenebbih bolġay sa'ādetidür cesim andın köçüp 'Alī Mescid'ġa tüşüldi. Bu yurtnıñ [253b] tarlıḳıdın dāyim mėn bir post üstige tüşer ėdim. Çerigėli tamām bir ḳolda tüşer ėdi kim mėn tüşken post barıġa müsrif ėdi. Kėçe çerigėliniñ otıdın 'aceb yaḫşı çıraġan bolur ėdi. Her nevbet kim bu yurtta tüşülüptür cihettin elbette içiliptür. Bu ḳatla hem munda tüşkende içildi. Ṣubḥdın burun ma'cūn iḫtiyār ḳılıp atlandım ol kün revze hem tuttum. Kėlip Bigrām'nıñ yavuḳıġa tüşüldi. Tañlası ol yurtta tevaḳḳuf ḳılıp kėrek avıġa atlanduk. Bigrām 'Alī'dağı, Siyāh Āb'dın ötüp su ḳoyı baḳa cerḳa salduk. Müddeti barılġandın soñ kėyindin kişi kėldi kim Bigrām'nıñ yavuḳıda oḳ azraḳça cengelġa kėrek kirdi. Tėgresini alıp turupturlar. Uş andın Cilav-rīz tėprep yėttük. Cengelġa cerge ġavġā ḳılġan bile kėrek çıḳıp tüzge ḳaça bėrdi. Hümāyūn ve ol yüzdin kėlgenler hīç kim kėrekni körgen ėmes ėrdi. Barı ḥāṭırḫ^{w}āh teferrüc ḳıldılar. Bir kürūhka yavuḳ ḳavlap ḳalın oḳlap yıḳtılar. Bu kėrek hīç kişiġa ve atḳa yaḫşı ḥamle ḳılmadı. Yana iki kėrekni hem öltürdiler dāyim ḫaṭırġa kėçer ėrdi kim fīl bile kėrekni rūberū ḳılılsa nėçük mu'āmele ḳılġaylar. Bu nevbet fīlbānlar fīllerni kėltürėdür ėgendürler kim bir kėrek rūberū [254a] oḳ çıḳar. Fīlbānlar ilgerirek yürügen bile kėrek rūberū kėlmes. Özge sarı ḳaçar. Ol kün kim Bigrām'da turuldı. Ba'żı bėglerni ve içkilerni baḫşılar ve dīvānlar bile altı yėti serkār ḳılıp Nilāb güẕeride kėmelerniñ üstige ta'yīn ḳılıldı kim cem'ī çerigėlni nām bī-nām bitip

sanların alġaylar. Aḫşamı rızandalıḳ bolup ısıttım. Bu rızandalıḳ yutalḳa tarttı. Her yutalġanda ḳan tükürür ėdim. Ḫayl tevehhüm boldı. Elḥamdu'li'llāh iki üç kündin soñ berṭaraf boldı. Bigrām'dın köçüp yamġur yaġdurup Kābil suyı yaḳasıġa tüşüldi. Hindūstān'dın ḫaber kėldi kim Devlet Ḫān ve Ġāzī Ḫān yėgirme otuz miñ çerig yıġıp Kelānur'nı aldı. Lāhūr üstige kėlmekçidür. Mü'min 'Alī Tuvaçı'nı gedāġa bile çapturuldı kim biz küç-ber-küç müteveccihdür biz. Biz yėtkünçe uruşḳunçı bolmasunlar. İki ḳonup pencşenbe küni aynıñ yėgirme sėkizide Sind yaḳasıġa tüştük. Şenbe küni Rebī'ü'l-evvel ayınıñ ġurreside Sind Suyı kėçip Keçekūt Suyı'dın ötüp deryā yaḳasıda tüşüldi. Kėmeler üstige ḳoyġan bėgler ve baḫşılar ve dīvānlar çerigke kėlgen ėlniñ sanını 'arżġa yėtkürdiler. Uluḳ kiçik yaḫşı yaman nöker ve ġayr-ı nöker on iki miñ kişi ḳal'amġa kėliptür. Bu yıl tüzde peşkāl az bolġandur. Taġ dāmenesidaḳı vilāyetlerde [254b] peşkāl yaḫşı bolġandur. Aşlıḳ maṣlaḥatıdın taġ dāmenesi bile Siyāl Kut yolı bile müteveccih bolduḳ. Hātī Keker'niñ vilāyetler toġrısı yėtkende bir rūdta her yėrde ḳalın sular turuptur. Bu sular tamām yaḫ bağlaptur. Egerçi ḫayliv ėmes bir ėligçe ḳalın ḳalınlıḳı bolġay Hindūstān vilāyetide bu nev' yaḫ ġarībtur. Yaḫşı uşanda oḳ körüldi. Bir nėçe yıl ki Hindūstān'da ėdük ḳar ve yaḫdın āṣār u 'alāmet körülmedi. Sind'din bėş köç köçüp altıncıda Cūd taġıġa peyvest Balnat Cūġī'nīñ taġınıñ tüpide Bakyallar yurtı rūdḳa kėlip tüşüldi. Tañlası ėl aşlıḳ alur. Maṣlaḥatı üçün ol yurtta turduk, ol kün 'araḳ içildi. Mollā Muḥammed Perġarī köp ḥikāyet ḳıldı kim ança pürgüy ḳulluḳ ḳılıp ėdi. Mollā Şems ḫod ėrteki şalayın ėdi. Bir şalayınlıḳ başlasa kėçkeçe tükete almay ėdi. Aşlıḳḳa barġan ḳul ḳulluḳçı ve yaḫşı ve yaman aşlıḳdın öte çıḳıp cengel ve taġ ve ḳatıḳ ve burtaġ yėrlerge perīşān ve bī-ḥasīb barıp bir nėçe kişi aldurdılar. Kiçkine Tunḳatar anda öldi. Andın köçüp Bihet suyını Cilem'din ḳoyıraḳ güẕer bile kėçip tüştük, velī Ḳızıl kim pergenesi Bimrūgiri Akriyā'da ėdi, Siyāl Kut kömeki ėdi, munda kėlip kördi. Siyāl Kut'nı asramaġan [255a] cihetidin 'itāb ve ḥisāb maḳāmıda ėdük kim 'arż ḳıldı kim mėn Pergene'ġa kėlip ėdim. Ḫüsrev Kökeldaş, Siyāl Kut'tın çıḳarıda maña ḫaber ḳılmadı, bu 'öẕr mesmū' ėdi. Dėyildi kim "Çün Siyāl Kut'nı asramadıñ Lāhūr'da bėglerge nėge barıp ḳoşulmadıñ?" Mülzem boldı çün iş yavuḳ ėdi, anıñ bu

cerīmesini pervā ḳılmaduk. Uşbu yurttın Seyyid Ṣufan ve Seyyid Laçin Lāhūr dağılarġa ḳoşḳan at bile çapturuldı kim uruş küçi bolmañ. "Siyāl Kut'ta Perserūr'da kėlip bizġa ḳoşuluñ!" Her kimniñ sözi bu ėdi kim Ġāzī Ḫān otuz ḳırḳ miñ kişi yıġıptur. Devlet Ḫān ol ḳarılıġı bile bėlige iki ḳılıç bağlaptur. Bular cezm uruşurlar. Ḥāṭırġa kėçti kim ol meṣel bar kim *Yārbih ki Nuh* çün bu kėtmes. Lāhūr'daḳılarnı özümizġa ḳoşup oḳ uruşalıñ. Bėglerge kişi yiberip ara ḳonup Çınab suyı yaḳasıġa tüşüldi. Yoldın barıp Behlülpur kim ḫālişe ėdi. Seyr ḳılduk. Ḳurġanı, Çınab suyınıñ yaḳasıda bülendhār üstide vāḳi' boluptur. Ḫayli ḫaṭırġa yaḳtı. Siyāl Kut ėlini munda kėltürür, ḫayāl ḳılduk. İn-şā'allāh furṣat bolġaç oḳ kėltürülgüsidür. Behlülpur'dın ordugāça kėme bile kėldük. [255b] Ṣoḥbet ėdi. Ba'żı 'araḳ, ba'żı boza içtiler. Ba'żı ma'cūn yėdiler. Kėmedin namāz-ı ḫuftendin kėçrek çıḳıp ḫargāhda hem azraḳça içildi. At maṣlaḥatıġa bir kün bu su yaḳasıda atḳa dem bėrdük. Ādine küni Rebī'ü'l-evvel ayınıñ on törtide Siyāl Kut'ḳa tüştük. Dāyim Hindūstān'ġa barsak gāv ve gāvmīş olcasıġa taġdın ve tüzdin cut ve kücur bī-ḥadd ve bī-ḳıyās kėlürler ėdi. Başsızlıḳ ve ẓulm ḳılġunçı uş bu bedbaḫtlar ėdi. Burun vilāyetler yaġı ėdi. Ḫayli tıyıḳ ḳısıḳ yoḳ ėdi. Bu nevbet kim bu vilāyetler tamām ėl boluptur. Uş andaḳ mu'āmele ḳıla kiriştiler. Siyāl Kut'nıñ yalañ yalıñġaç faḳīr miskīn kim ordugā kėlip ėdiler, bayakbār ġavġāya tüşti. Tālānġa bardılar. Ḳılġan ėlni tapturup iki üçini pāre pāre ḳıldurdum. Siyāl Kut'tın Şāhıñ Nūr Bėg'ni hem Lāhūr bėgleriġa çapturuldı kim yaġını yėrde ėgendin taḫḳīḳ ḳılıp ḳayda ḳatılurlarını ṣāḥib-vuḳūf kişidin ėşitip aytıp yibersünler. Uşbu yurtta bir sevdāger kėlip 'Ālem Ḫān, Sulṭān İbrāhīm Ḫān'ġa basturġanını 'arż ḳıldı. Şerḥi budur kim 'Ālem ruḫṣat alġandın soñ uşmundaḳ ısıḳ hevāda hemrāhḳa baḳmay. İki küçni bir ḳılıp Lāhūr kėlür. 'Ālem Ḫān'ġa ruḫṣat bėrgen furṣatta Özbek [256a] ḫānları, sulṭānları tamām kėlip Belḫ'ni ḳapap ėdi. 'Ālem Ḫān'ġa Hindūstān sarı ruḫṣat bėrip özümiz Belḫ üstiġa atlanduḳ. Lāhūr'ġa kėlgendin soñ Hindūstān'daḳı bėglerġa muḥaṣṣıl kirer kim "Bādṣāh sizlerni maña kömek bolsun, dėptür maña ḳatılıp yürüñ! Ġāzī Ḫān'nı özümizġa ḳoşup Delhī ve Agra üstige yürüliñ!" Bular dėrler. "Kim Ġāzī Ḫān'ġa nė i'timād bile ḳatılalıñ." Fermān hem mundaḳtur kim "Her ḳaçan Ġāzī Ḫān inisi Ḥācı Ḫān'nı oġlı bile

dergāhġa yiberse ya ol kim Lāhūr'ġa yiberip geri yosunluḳ tursa sizler ḳatılıñ. Yoḳ yėrge ḳoşulġuçı bolmaġay siz." dėp siz hem tuta kün uruşup basturup siz. Yana "Nė i'timād bile ḳoşula siz. Sizġa hem maṣlaḥat ėmes kim ḳatılġay siz." Her nėçe yosunluḳ sözler aytıp ma'nā ḳılurlar. Yıtıkḳa Kirme oġlı Şīr Ḫān'nı yiberip Devlet Ḫān ve Ġāzī Ḫān bile sözleşip körüşürler. Dilāver Ḫān kim nėçe maḥall bendte ėdi, iki üç ay bolup ėdi kim Lāhūr'ġa Bend'tin ḳaçıp kėlip ėdi. Anı hem özi bile alıp barur. Maḥmūd Ḫān'ı, Ḫān-ı Cihān kim Lāhūr'da pergene bėrilip ėdi, anı hem hemrāh ilter. Ġālibā sözni bu yėrge ḳoyarlar kim Devlet Ḫān ve Ġāzī Ḫān, Hindūstān'da ḳoyulġan bėglerni belki tamām bu ṭarafnı özige alur. Dilāver Ḫān'nı ve Ġāzī Ḫān'nı 'Ālem Ḫān'ġa ḳatar. Bular [256b] Delhī ve Agra ṭarafnı özlerige alurlar. İsmā'īl Celvānī ve yana ba'żı 'ümerā kėlip 'Ālem Ḫān'nı körerler. Bī-tevaḳḳuf Delhī sarı bar küç tėprerler. İndrī'ġa yėtkende Süleymān Şeyḫzāde hem kėlip körer. Bularnıñ cem'iyyeti otuz ḳırḳ miñge tartar, kėlip Delhī'ni ḳaparlar uruş hem sala almaslar, ḳurġan ėlige tenḳīş hem berā almaslar. Sulṭān İbrāhīm, bularnıñ cem'iyyetidin ḫaber tapıp bularnıñ üstige çerig atlanur. Yavuḳraḳ yėtkeç bular hem ḫaber tapıp ḳurġan üstidin ḳopup muḳābeleġa yürürler. Sözni muña ḳoyarlar kim "Eger kündüz uruşsak Afġān biri, biri nāmūsdın ḳaçmaslar. Eger şebīḫūn barsak ḳarangu kėçede kişi, kişini körmes. Başlıḳ başıġa bolurlar" dėp altı kürūh yėrdin şebīḫūn kėlürler. İki ḳatla şebīḫūnġa kün tüşte atlanıp iki pās, üç pāsġaça at üstide oḳ turup nė kėyin yanıp nė ilgeri yürüp sözni bir yėrke ḳoya almay. Üçünciside kėçeniñ bir beheri ḳala şebīḫūn kėlürler. Bularnıñ şebīḫūnı çadırġa ve otaḳḳa ot ḳoymaḳ ėmiş. Kėlip bir başdın ot ḳoyup ġavġā salurlar. Celāl Ḫān, Cighet ve yana ba'żı merā kėlip 'Ālem Ḫān'nı körerler. Sulṭān İbrāhīm öz saraçasıdın oḳ bir nėçe ḫaz ḫayli bile tėprenmes. Muñaça tañ atar. 'Ālem Ḫān'nıñ bolġan kişisi ėl talamaḳḳa ve olca almaḳḳa [257a] meşġūl bolurlar. Sulṭān İbrāhīm'niñ çerigi körer kim bularınıñ kişisi asru azdur. Uş andın bir azraḳ fevc bir fīl bile bular sarı müteveccih bolur. Fīl ilgerirek yürügeç bular toḫtay almaslar, ḳaçarlar. Uş andın ḳaçḳan bile 'Ālem Ḫān, Miyān Dū Āb sarı kėçip Pānīpat nevāḥīsidin yana Pānīpat sarı öterler. İndrī'ġa yėtken maḥallda bir bahāne ḳılıp Miyān Süleymān'dın üç tört Lek alıp ḳoyarlar.

İsmā‘īl Celvānī’din, ‘Ālem Ḫān’nıñ uluġ oġlı Celāl Ḫān bulardın ayrılıp Miyān Dū Āb sarı özlerini tartarlar. ‘Ālem Ḫān’ġa yıġılġan çerigdin bir pāresi miṣli Seyfī Ḫān, Deryā Ḫān, Maḥmūd Ḫān, Ḫān-ı Cihān ve Şeyḫ Cemāl Fermūlī yana ba‘żılar uruşdın burun oḳ ḳaçıp İbrāhīm’ġa barırlar. ‘Ālem Ḫān ve Dilāver Ḫān ve Ḥācı Ḫān, Sirhind’din öte bizniñ kėlip Milvet’ni alġanımızını ḫaber taparlar. Dilāver Ḫān, çün hemīşe devletḫʷāhlıḳ maḳāmıda ėdi ve bizniñ üçün üç tört ay bend tartıp ėdi, ayrılıp Sulṭānpūr’ġa köçġa kėlip biz Milvet’ni alġandın üç tört kün soñ Milvet nevāḥīside bizge kėlip mülāzemet ḳıldı. ‘Ālem Ḫān ve Ḥācı Ḫān, Şetlut suyıdın kėçip Dūn bile Deşt’niñ arasıdaḳı taġda Ginkūte atlıḳ bir bėrk ḳurġanġa kėlip kirerler. Bizniñ çapkunçı Afġān’dın ve Hezāre’din [257b] kėlip bularnı ḳaparlar. Uş andaḳ bėrk ḳurġannı ala yavuşḳan ėgendürler kim kėç bolur, çıḳar. Ḫayāl ḳılurlar. Atlarnıñ dervāzeġa yıḳılġan cihetidin çıḳa almaslar. Fīlleri bar ėgendür. Fīllerni ilgeri salurlar. Ekṣer atlarnı fīller basıp öltürür. Bāvücūd hem at bile çıḳa almaslar. Ḳaranguda yayaḳ çıḳıp yüz miñ teşvīşler bile Ġāzī Ḫān kim Milvet’ġa kirmey. Taġ sarı ḳaçıp ėdi, barıp ḳoşulurlar. Ġāzī Ḫān yaḫşıġına āşinālıḳ bėrmes. Żarūret bolup Dūn’nıñ ayaḳıda Pehlur nevāḥīside ‘Ālem Ḫān kėlip mülāzemet ḳıldı. Siyāl Kut’ta Lāhūr’daḳılardın kişi kėldi kim tañla barça kėlip mülāzemet ḳılurlar. Tañlası köçüp Persrūr’ġa tüştük. Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng, Ḫʷāce Ḥüseyn yana ba‘żı yigitler munda kėlip mülāzemet ḳıldılar. Yaġınıñ dāiresi Rāvī suyınıñ Lāhūr ṭarafıda ėgendür. Bu cike başlıġlarnı ḫaber üçün yiberdük. Kėçeniñ üç beheri bola yavuşup ėdi kim ḫaber kėltürdiler kim yaġı ḫaber tapturup birbirige baḳmay, bozulup ḳaçarlar. Ėrte köçüp partaldın uruḳdın ayrılıp Şāh Mīr Ḥüseyn’ni yana Cān Bėg’ni uruḳḳa ḳoyup özümiz ıldam tėpredük. İki namāz arası Gilānūr’ġa kėlip tüştük. Muḥammed Sulṭān Mīrzā ve ‘Ādil Sulṭān ve özge bėgler munda [258a] kėlip mülāzemet ḳıldılar. Gilānūr’dın ėrte köçüp yolda Ġāzī Ḫān ve ḳaçḳanlarınıñ ḫaberini yavuḳ salıp bėrdiler. Muḥammedī ve Aḥmedī Ḳutluḳ Ḳadem ve Vālī Ḫazīn başlıḳ ve ekṣer içigi bėglerni kim nevbet Kābil’de bėglikke yükündürülüp ėdi. Bu ḳaçḳanlarnıñ kėyinike kavuġunca ayırduk. Andaḳ muḳarrer boldı kim yėte alsalar ḫod ḫūb ekṣer yėte almasalar Milvet Ḳurġanı’nıñ girdāgirdini yaḫşı iḥtiyāṭ ḳılġaylar

kim ḳurġan èli ḳaçıp kètmegeyler. Bu iḫtiyāclardın Ġāzī Ḫān èdi, bu bèglerni ilgeri yiberip Kānveh'niñ toġrısıdın Beyāh Suyı'nı kèçip tüşüldi. Andın ara iki ḳonup Milvet Ḳurġanı'nıñ ḳolınıñ aġzıda tüştük. Burun kèlgen bègler bile Hindūstān'daḳı bèglerge ḥükm boldı kim ḳurġannı yaḳın ḳapap tüşkeyler. Devlet Ḫān'nıñ nebīresi uluḳ oġlı 'Alī Ḫān'nıñ İsmā'īl Ḫān atlıḳ oġlı munda kèldi. Bir pāre va'ād ve va'īd ve istimālet ve tehdīd bile yana ḳurġanġa yiberip Ādīne küni ordunı ilgeri köçürüp ḳurġanġa yarım kürūh tüştük. Özüm kèlip ḳurġannı körüp baranġar, cavanġar, ġolġa belcārlar ta'yīn ḳılıp yanıp orduġa tüştüm. Devlet Ḫān, kişi yiberip 'arż ḳıldı, [258b] kim Ġāzī Ḫān ḳaçıp taġḳa bardı. Mèniñ günāhımnı 'afv ḳılsalar ḳulluḳḳa barıp ḳurġannı tapşuray. Ḫʷāce Mīr Mīrān'nı yiberildi. Tevehhümni ḥāṭırıdın çıḳarıp kèltürdi. Devlet Ḫān ve oġlı 'Alī Ḫān bile kèldiler. Buyurdum kim uşol iki ḳılıç kim bizniñ bile uruşur üçün bèlge baġlap èdi, boynıġa astılar. Mundaḳ rūstā'ī ve lāde-merdek bolġay mu? Kim işi bu yèrke yetip henüz ta'alluḳ ḳıladur, ilgerirek kèltürdiler. Buyurdum kim ḳılıçlarnı boynıdın aldılar. Körüşür vaḳt yükünmekte taḥīr ḳıladur, buyurdum kim "Ayaġını tartıp yükündürdiler." İlgeri olturġuzup bir Hindūstānī bilür kişige buyurdum kim "Bu sözlerni birer birer aña ḥāṭır-nişān ḳıla aytḳıl. Mundaḳ degil kim mèn sèni ata" dédim. Ta'ẓīm ve iḫtirāmıñnı ol ṭarīḳ kim sèniñ ḫaṭırıñ tiler èdi. Andın yaḫşıraḳ ḳıldım. Özüñni ve oġlanların belüclerniñ derbederlıḳlarıdın ḳutḳardım. Ḫaylḫāneleriñiz ve ḥaremleriñ İbrāhīm'niñni bendiḫānesidin ḫalāṣ ḳıldım. Üç kürūr Tatar Ḫān'nıñ vilāyetini saña 'ināyet ḳıldım. Sèniñ ḥaḳḳıñda yaman bardım mu kim bu şaḳḳıñ bile bèlinke iki ḳılıç baġlap çerig tartıp bizniñ vilāyetlerniñ üstige kèlip mundaḳ şor ve fitne salur sèn. Ḳarı mebhūṭ merdek bir iki söz aġızda [259a] oḳ poypadı. Muḳābelede hem dèmedi. Mundaḳ maḳṣūd sözlerge nè dèy hem alġay èdi. Andaḳ muḳarrer boldı kim ḫayālhāne ve ḥaremlerini bularġa tapşurup özge bolġan cemī' cihetlerni żabṭ ḳılġaylar. Fermān boldı kim Ḫʷāce Mīr Mīrān bile tüşkey. Şenbe küni Rebī'ü'l-evvel ayının yègirme ikiside bularnıñ ḫaylḫāne ve ḥaremlerini s̱ālim çıḳarmaḳ üçün özüm kèlip Milvet ḳurġanınıñ dervāzesiniñ rūberūdaḳı belendiġa tüştüm. 'Alī Ḫān çıḳıp bir pāre eşrefī pīşkeş ḳıldı. Namāz-ı dīgerge yavuḳ ḫaylḫāne ve ḥaremlerini çıḳara kiriştiler. Ġāzī

Ḫān'nı egerçi çıḳıp kėliptür dėydürler ėdi, velī ba'żılar dėdi kim "Biz kördük kim ḳurġandadur." Bu cihetdin ba'żı içkilerni ve çehrelerni dervāzede ḳoyuldı kim gümānlıḳ kişini aḫtarġaylar kim Ġāzī Ḫān maġlaṭa ḳılıp çıḳmaġay. Kim küllī ġaraż ol ėdi yana ba'żı cevāhir ve çerāvni hem yaşurup çıḳadurġan bolsa żabṭ ḳılġaylar. Uşol dervāzesiniñ allıdaġı belendide çadır tiktürüp kėçe anda oḳ boldum. Ṣabaḥī Muḥammedī ve Aḥmedī ve Sulṭān Cüneyd ve 'Abdu'l 'azīz ve Muḥammed 'Alī Ceng Ceng ve Ḳutluḳ Ḳadem ve bir nėçe içki bėglerge fermān boldı kim içkeri kirip ḫezāneleri ve bolġan cihetlerini żabṭ ḳılġaylar. Ėl ḳurġan [259b] ėşikide bisyār ġulüvv ḳıladurlar ėdi. Siyāset üçün bir nėçe oḳ attım. Biyakbār tīr-i ḳaẓā oḳı Hümāyūn'nıñ ḳışṣa ḫ[w]ānıġa yėtkeç oḳ cān teslīm ḳıldı. İki kėçe uşol belendide ḳonup düşenbe küni ḳurġanġa kirip seyr ḳılıp Ġāzī Ḫān'nıñ kitābḫānesiġa kėldim. Bir nėçe nefīs kitāblar çıḳtı. Bir nėçesini Hümāyūn'ġa bėrip, bir nėçesini Kāmrān'ġa yiberdim. Mollāyane kitāblar ḫod bisyār ėrdi, velī ança nefīs kitāblar kim köz tutulur ėdi. Ança çıḳmadı. Kėçesi ana ḳonup tañlası orduġa kėldim. Ġāzī Ḫān'nı ḳurġanda taṣavvur ḳılur ėdük. Ol bī-ḥamiyyet nāmerd ata inisini ve ana ikesi Siñilni Milvet'te aşlap Ma'dūdī bile taġ sarı ḳaçıptur. Çehārşenbe küni ol yurttın köçüp Ġāzī Ḫān ḳaçḳan taġ sarı müteveccih bolduk. Milvet'niñ aġzıdaġı yurttın bir kürūh yol kėlip bir ḳolda tüştük. Dilāver Ḫān munda kėlip mülāzemet ḳıldı. Devlet Ḫān'nı ve 'Alī Ḫān'nı ve İsmā'īl Ḫān'nı ve yana bir nėçe uluḳlarını bend ḳılıp Kataka tapşurduk kim Bihre'daḳı Milvet Ḳurġan'ġa [260a] ėltip saḫlaġay. Özgelerini kim her kişige tutturulup ėdi, Dilāver Ḫān'nıñ ittifāḳı bile ḫūnbehā ta'yīn ḳılıldı. Ba'żını bend ḳılıp saḫladılar. Ket'te bendīlerni ėltti. Devlet Ḫān, Sulṭānpur'ġa yėte öldi. Milvet Ḳurġanı'nı Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'niñ 'uhdeside ḳılduk. Öz cānibidin aġası Arġun'nı bir pāre yigit bile anda ḳoydı. Hazerā ve Afġān'dın hem iki yüz ėlligçe kişi ḳurġanġa kömek ta'yīn boldı. Ḫ[w]āce Gilān, Ġaznī çaġırlarıdın bir nėçe tėvede yüklenip ėdi. Ḫ[w]āce Gilān'nıñ yurtı bir belendide vāḳi' bolup ėdi kim ḳurġanġa ve orduġa müşerref ėdi. Anda ṣoḥbeti tutulup ba'żı ėl çaġır içtiler, ba'żı ėl 'araḳ içtiler. Ṭavr ṣoḥbeti ėdi. Andın köçüp Milvet'niñ bir arġadallıḳ uşaḳ taġlarıdın aşıp Dūn'ġa kėldük. Hindūstān tili bile "Celgānī Dūn" dėr ėrmişler. Hindūstān'da bir aḳar su,

uşbu Dūn'dadur. Dūn'nıñ eṭrāfı ḳalın kėntlerdür. Cisvāl pergenesi ėmiş kim Dilāver Ḫān olarnıñ ṣaġçıları bolġay. Dūn ṭavr Celgā'ı tüşüptür. Rūd'nıñ eṭrāfı öleñdür. Ba'żı yėrde ėkiptürler. Ortasıdın üç tört tėgirmen su aḳıp baradur. Çelgeniñ keñliki bir kürūh, iki kürūh ba'żı yėri bolġay [260b] kim üç kürūh hem bolġay. Taġları kiçikrek kiçikrek post yosunluḳ taġlardur. Kėntleri bu taġlarınıñ dāmeneleride vāḳi' boluptur. Kėnt bolmaġan yėrlerde ṭāvus ve maymūn bisyārdur. Üy tavuḳı dėk tavuḳ hem köptür. Bi'aynih tavuḳtur, velī ekṣer bir rengdür. Çün Ġāzī Ḫān'nıñ ḫaberi bir yėrde muḥaḳḳaḳ ėmes ėdi. Terdīkeni ve Birimdiv, Malihās bile ta'yīn ḳılduk kim her yėrde Ġāzī Ḫān bolsa barıp her nev' ḳılıp iliglegeyler. Bu Dūn eṭrāfıdaḳı uşaḳ taġlarda ṭavr maẓbūṭ ḳal'alar tüşüptür. Şarḳ şimāl ṭarafıda bir ḳal'a vāḳi' boluptur, Kutıla atlıḳ. Eṭrāfı yėtmiş sėksen ḳarı yek-endāz, uluġ dervāzesi ṭarafı yėti sėkiz ḳarı bolġay. Pulrevān salur yėriniñ keñligi on on iki ḳarı bolġay. İki uzun yıġaçnı köprük ḳılıpturlar. Atnı ve kelānı andın ötkerürler. Bu Kūhistān'da Ġāzī Ḫān'nıñ bėrkitken ḳurġanlarıdın biri budur. Kişisi bar ėgendür. Çapḳunçı yėtip uruş salur. Ala yavuşḳandurlar. Kėç bolġaç ḳurġannıñ içidekiler mundaḳ rest ḳurġannı taşlap ḳaçarlar. Bu Dūn nevāḥīside yana bir rest ḳurġan, Ginkūte ḳurġanıdur. Anıñ hem eṭrāfı uçmadur, velī ol munça rest ėmestür. 'Ālem Ḫān, uşbu Ginkūte ḳurġanıġa kirip ėdi. Burun meẕkūr boldı. [261a] Ġāzī Ḫān'nıñ üstige ılġar ayırġandın soñ himmet rikābıġa ayaḳ ḳoyup tevekkül ınanıġa ėlig urup Sulṭān İbrāhīm bin Sulṭān İskender bin Sulṭān Behlūl Lūdī Afġān'nıñ üstige kim ol tārīḫde Delhī pāyitaḫtı ve Hindūstān memāliki anıñ taḫtı taṣarrufıda ėdi. Ḥāżır çerigini Bin Lek dėrler ėdi. Özide ve bėgleride miñge yavuḳ fīl çenārlar ėdi. Müteveccih bolduḳ. Bir köçdin soñ Bāḳī Şıḳavul'ġa Dipālpūr'nı 'ināyet ḳılıp Belḫ'ḳa kömek yiberildi. Belḫ maṣlaḥatı cihetidin ḳalın yarmaḳ ve Kābil'dağı uruḳ ḳayaş ve oġlan uşaḳḳa Milvet feṭḥide tüşken metā'dın savġatlar yiberildi. Dūn ḳoyı bir iki köçdin soñ Şāh 'İmād Şirāzī, Ārāyiş Ḫān'nıñ ve Mollā Muḥammed meẕhebniñ ḫāṣlarını alıp kėldi. Bir pāre devleṭḫ^{w}āhlıḳ iẓhārı ḳılıp bu yürüşke sa'y ve ihtimāmlar ḳılıpturlar. Biz dağı bir yayaḳdın 'ināyet fermānları yiberip ilgeri köçtük. Milvet'tin barġan çapḳunçı Hurūr ve Kehlūr ve ol nevāḥīdaḳı taġ ḳurġanlarını kim müddetler ėgendür, ol araġa

bėrklikidin hīçkim barġan ėmes ėgendür. Tamām alıp ėlini talap bizge kėlip tüşüldiler. ʻĀlem Ḫān hem ḫarāblap yayaḳ yalıñ kėldi. Ötrüsiġa bėglerdin içkilerdin yiberip atlar hem yiberdük. Uşbu nevāḥīde [261b] kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu nevāḥīniñ taġ ve dereleriġa dağı çapḳunçı barıp bir iki ḳonup kėldiler. Mü'teddin-bihi nėme ėligge tüşmedi. Şāh Mīr Ḥüseyn ve Cān Bėg ve ba'żı yigitler çapḳunġa ruḫṣat tilep bardılar. Dūn'da ėkende iki üç nevbet İsmā'īl Celvānī'niñ ve Biben'niñ arżdaştları kėldi. Mundın hem alarnıñ köñli tilegen dėk fermānlar yiberildi. Dūn'dın köçüp Rūber kėldük. Rūber'de ėkende ḳalın yamġurlar yaġdı. Fi'l cümle sovuḳ boldı. Aç yalıñġaç Hindūstānīler ḳalın ḳırıldı. Rūber'din köçüp Sihrind toġrısı Kermāl'ġa tüşüp ėdük kim bir Hindūstānī "Sulṭān İbrāhīm'niñ ėlçisidür mėn" dėp kėldi. Egerçi ḫaṭṭ ve kitābeti yoḳ ėdi. Bizdin bir kişi ėlçilikke istid'ā ḳılıptur. Biz hem anıñ muḳābeleside bir iki sevādī Tunḳatar'nı yiberdük. Bu faḳīrler yėtkeç her ikisini İbrāhīm bend ḳıldurur. Uşol kün kim İbrāhīm'ni bastuk. Uşol zamān sevādī ḫalāṣ bolup kėldi. Ara ḳonup Benūr ve Senūr rūdı yaḳasıġa tüştük. Hindūstān'da deryālardın başḳa bir aḳar su kim bardurur. Munı Geger Suyı dėrler. Çītor hem bu su yaḳasıdadur. Bu su yoḳḳarı seyr ḳıla atlanduk. Çītor'dın üç tört kürūh yoḳḳarıraḳ bu su Rūd'nıñ zihidin çıḳıp kėledür. Rūd yoḳḳarı kim seyrġa barıldı. Bir kėñ deredin tört bėş [262a] tėgirmen su çıḳıp kėledür. Yoḳḳarıraḳ ḫayli laṭīf ve ḫoş hevā ve münāsib yėrler. Uşbu sunıñ Kėñ Dėredin çıḳışıda bir çārbāġ buyurdum. Bu su tüzke tüşüp bir iki kürūh yol barıp Rūd'ġa siñedür. Geger Suyı zihābdın çıḳar. Bu su siñer yėrdin üç tört kürūh ḳoyıraḳ bolġay. Peşkāl'da bu Rūd suyı ḳalın kėlip Geger Suyı'ġa ḳatılıp Sāmāne ve Sunnām'ġa barurlar. Bu yurtta ḫaber taptuk kim Sulṭān İbrāhīm kim Delhī'ni bir yanıda ėdi, andın ilgeri baḳa köçüptür. Yana Ḥiṣār-ı Fīrūze'niñ şiḳḳdārı Ḥamīd Ḫān, Hāṣṣaḫayl, Ḥiṣār-ı Fīrūze ve ol nevāḥīniñ çerigi bile Ḥiṣār'dın on on bėş kürūh yiyirek çıḳıp kėliptür. Kete Bėg'ni ḫaber üçün İbrāhīm'niñ ordusıġa yiberildi. Mü'min Atake'ni, Ḥiṣār-ı Fīrūze çerigige ḫaber üçün yiberildi. Yekşenbe küni Cemāẕiye'l-evvel ayınıñ on üçide Ambāle'din köçüp bir köl yaḳasıġa tüşüp ėdük kim Mü'min Atake ve Kete Bėg uşbu kün kėldiler. Hümāyūn'nı tamām baranġar kişisi bile kim Ḫʷāce Kelān ve Sulṭān Muḥammed Dulday ve Vālī

Ḫazīn bolġay ve Hindūstān'da ḳalġan bėglerdin Ḫüsrev ve Hindū Bėg ve 'Abdu'l 'azīz ve Muḥammed 'Alī Ceng Ceng ve ġoldın, içkilerdin ve yigitlerdin Şāh Manṣūr Barlas ve Kete Bėg ve Muḥibb 'Alī ve bir pāre kişi ḳoşup [262b] Ḥamīd Ḫān üstige ta'yīn ḳılduk. Hem (?) uşbu yurtta kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu Afġānlar küç rūstā'ī ve bī-hūş ėl boladur. Bāvücūd kim Dilāver Ḫān hem nöker ve hem mertebeġa andın uluḳraḳ ol olturmas. 'Ālim Ḫān'nıñ oġlanları kim bādşāhzādeleridür, alar olturmas. Bu olturmaḳ istid'ā ḳıldı. Anıñ nėme ḳulıġa kim ḳulaḳ salur. Düşenbe küni ṣabaḥı aynıñ on törtide Ḥamid Ḫān üstiġa Hümāyūn müteveccih boldı. Ilġap Hümāyūn özidin ilgerirek yüz yüz ėllig ābdān yigitni ḳaravul ėrür. Yavuḳ yėtip ḳaravul kişisi ėlig alışıp bir iki dest ėgerişken maḥallda kėyindin. Hümāyūn'nıñ ḳarası peydā bolġaç oḳ ġanim ḳaçar yüz iki yüz kişi tüşürüp yarımnıñ boynını urup yarımnı yėti sėkiz fīl bile kėltürdi. Hümāyūn'nıñ bu fetḥiniñ ḫaberini Ādīne küni aynıñ on sėkizide Bėg Mirek Moġul uşol yurtta oḳ kėltürdi. Fi'l ḥāl ḫāṣṣa baş, ayaḳ ve ṭoyladaḳı ḫāṣṣa atlardın bir at 'ināyet ḳılıp celd ve hem va'ād boldı. Düşenbe küni aynıñ yėgirme biride uşol yurtta Hümāyūn yüzçe bendī bile ve yėti sėkiz fīl bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Bendīlerni Üstād 'Alī Ḳulı ve tüfek-endāzlarġa [263a] buyuruldı kim siyāset cihetidin barını tüfek bile ḳırdılar. Evvel yürüşi ve ol iş körgeni bu ėdi, Sükūn'ġa bisyār yaḫşı boldı. Ḳavġunçı ḳaçḳan ėlini ḳavlap Ḥiṣār-ı Fīrūze'ġa yėtken bile oḳ alurlar. Ḥiṣār-ı Fīrūze talap kėldiler. Hümāyūn'ġa Ḥiṣār-ı Fīrūze'ni tevābi' ve levāḥıḳı bile kim bir kürūr vilāyettür. Yana bir kürūr yarmaḳ celd bėrildi. Ol yurttın köçüp Şāhābād kėldük. Til tuta Sulṭān İbrāhīm'niñ ordusıġa kişi yiberip nėçe kün bu yurtta tevaḳḳuf boldı. Raḥmet Piyāde'ni fetḥnāmeler bile Kābil'ġa yiberildi. Uşbu yurtta düşenbe küni Cemāẕiye'l-evvel ayınıñ yėgirme sėkizide āftāb Ḥamel burcıġa taḥvīl ḳıldı. Uşbu yurtta, uşbu kün Hümāyūn yüzige Estere'ġa mukerāz yėtkürdi. İbrāhīm'niñ ordusıdın hem mütevātir ḫaberler kėle başladı kim bir kürūh, iki kürūh köçüp her yurtta iki üç kün maḳām ḳıla ḳıla kėledür. Biz hem müteveccih bolup Şāhābād'dın ara iki ḳonup Cūn Deryāsı'nıñ yaḳasıġa Sersāve toġrısı kėlip tüştük. Ḫʷāce Kelān'nıñ nökeri Ḥaydar Ḳulı'nı til tuta yiberildi. Mėn Cūn Deryāsı'nı güẕer bile kėçip barıp Sersāve'ni seyr ḳıldım. Ol küni ma'cūn

hem yėp ėdük. Sersāve'niñ çeşmesi bar azraḳça su bu çeşmedin çıḳıp baradur. Yaman yėr ėmes. Bir Turdı Bėg ḫāksār [263b] ta'rīf ḳıldı. Mėn dėdim kim sėniñ bolsun. Bu taḳrīb bile Turdı Bėg'ġa Sersāve bėrildi. Bir kėmede tālār yasatıp gāhī seyri ḳılur ėdim gāhī köçlerde kėme bile andın kėlür ėdim. Ol yurttın deryā yaḳaları ḳoyıġa baḳa iki köç köçülüp ėdi kim til tutar barġanlardın Ḥaydar Ḳulı ḫaber kėltürdi kim Dāvūd Ḫān ve Heytem Ḫān'nı bėş altı miñ kişi bile Miyān Dū Āb sarı kėçürüptür. Üç tört kürūh İbrāhīm'niñ dāiresidin bėrerek dāire urup olturuptur. Bu fevcniñ üstige yekşenbe küni Cemāẕiye'l-āḫir ayınıñ on sėkizide Çin Tėmür Sulṭān'nı ve Mehdī Ḫʷāce'ni ve Muḥammed Sulṭān Mīrzā'nı ve 'Ādil Sulṭān'nı tamām cavanġar kişisini kim Sulṭān Cüneyd ve Şāh Mīr Ḥüseyn ve Ḳutluḳ Ḳadem bolġay, ġoldın hem Yūnus 'Alī ve 'Abdu'llāh ve Aḥmedī ve Kete Bėg'ni ılġar ayurduk. Namāz-ı peşīn bu yėrdin su kėçip namāz-ı dīger namāz-ı şām arasıda ol yüzdin tėprediler. Beben uşbu ılġar bahānesi bile sudın tüp ḳaçtı. Farż vaḳtıda ġanim üstiġa yėterler. Az aġlaḳ yasap çıḳḳan dėk ḳılurlar. Bizniñ kişi yėtken bile oḳ alıp tėprerler. İbrāhīm'niñ dāiresi toġrısıġaça tüşüre barurlar. Heytem Ḫān'nı kim Dāvūd Ḫān'nıñ aḳası ve bir serdārı ol ėdi, tüşürüp yėtmiş sėksen bendī bile altı yėti fīl bile kėlip kördiler. Siyāset üçün [264a] ekşerī yasaḳḳa yėtti. Andın köçüp barangar, cavanġar, ġol yasal yasap Dīm körüldi. Ol miḳdār kim ḳıyās ḳılur ėdük. Ança çerig naẓarġa kėlmedi. Bu yurtta fermān boldı kim cemī' çerigėli ferāḫver ḫālleriġa araba kėltürkeyler. Yėti yüz araba boldı. Üstād 'Alī Ḳulı'ġa fermān boldı kim Rūm destūrı bile arabalarnıñ arasıda zencīr ornıġa üyniñ ḫamīdin arġamçılar ėşip birbirige bağlaġaylar. Her iki araba arasıda altı yėti tura bolġay. Tüfek-endāzlar bu arabalar ve turalarnıñ kėyinide turup tüfek atḳaylar. Bu esbābnıñ tertībi cihetidin bėş altı kün bu yurtta tevaḳḳuf boldı ve bu esbāb ve ālāt ṭayyār ve mükemmel bolġandın soñ tamām bėglerni ve söz bilür ābdān yigitlerni dağı kėñeşke tilep 'ilm kėñeş ḳılıp rāylar muña ḳarār taptı. Kim Pānīpat şehridür maḥallāt ve üyleri ḳalın, bir ṭaraf maḥallāt ve üyler bolur. Yana eṭrāfını araba ve tura bile bėrkitip tüfek-endāz ve yayaḳnı araba ve tura arḳasıda ta'yīn ḳılmaḳ kėrek. Bu ḳarār bile köçüp ara ḳonup pencşenbe küni Cemāẕiye'l-āḫir aynıñ ṣalāḥı Pānīpat kėldük. Oñ ḳol şehr ve maḥallāt boldı.

Allımızda tertīb ḳılġan turalar boldı. Sol ḳolda [264b] ve ba‘żı yėrlerde ḫandaḳ ve şāh boldı. Her bir oḳ atımı yėrde yüz yüz ėllig atlıḳ çıḳḳu dėk yėrler ḳoyuldı. Çerigėli ba‘żı ḫayli mütereddid ve mütevehhim ėdiler. Tevehhüm ve tereddüd bī-taḳrībdür. Nė kim ezelde Tėñri taḳdīr ḳılıptur, andın özge bolmas. Egerçi alarnı hem ‘ayb ḳılıp bolmas. Ḥaḳḳ alar cānibī ėdi, nė üçün kim vaṭandın iki üç ayçılıḳ yol kėlilip ėdi. Ġarīb ḳavmi bile ėlniñ işi tüşüp ėdi. Nė biz alarnıñ tillerini bilür ėdük nė alar bizniñ tilimizni. Perīşān ve giriftār ḳavmi ve ḳavmi acāyīb ġanimnıñ ḥāżır çerigini bir Lek çenārlar ėdi. Öziniñ ve ‘ümerāsı miñge yavuḳ fīli bar, dėrler ėdi. İki atasıdın ḳalġan ḫāzīne ḫod maḳ dėligide ėdi. Hindūstān’da bir resmī bardur kim mundaḳ iş tüşkenlerde yarmaḳ bėrip mī‘ād bile nöker tutarlar. Bu ėlni “Bidhindī” dėrler. Eger mundaḳ ḫayāl ḳılsa ėdi, bir Lek iki Lek hem nöker tuta alur ėdi. Tėñri te‘ālā rāst kėltürdi; nė yigitni rāżī ḳıla aldı nė ḫāzīnesini üleş aldı. Yigitini ḳandan rıżā ḳıla alur kim tabi‘ātıġa imsāk köp ġālib ėdi. Özi yarmaḳ yıġışturmaḳḳa bī-ḥadd ṭālib bī-tecribe yigit ėdi. Nė kėlişi serencāmlıġ ėdi, [265a] nė turuşı ve yürüşi ihtimāmlıḳ ėdi, nė uruşı ol furṣatta kim Pānīpat’ta çerigėliniñ eṭrāf ve cevānibini araba ve şāḫ ve ḫandaḳ bile mażbūṭ ve müretteb ḳıladur ėdi. Dervīş Muḥammed Sārbān ‘arżġa yėtkürdi kim munça iḥtiyāṭ kim boldı. Ol nė imkāndur kim kėlgey. Dėdim kim “Sėn bularnı Özbek Ḫān sulṭānlarıġa ḳıyās ḳıla mu sėn?” Ol yıl Semerḳand’dın çıḳıp Ḥiṣār kėlgende Özbek’niñ cemī‘ ḫān sulṭānları yıġılıp ittifāḳ ḳılıp bizniñ üstümizge kėlür. ‘Azīmet bile Derbend’din öttiler. Biz cemī‘ sipāhī ve Moġul’nıñ köç ve māllarını maḥallātḳa kivürüp maḥallātnı köç bend ḳılıp bėrkittük. Çün ol ḫānlar ve sulṭānlar yürüş turuşnıñ ḥisāb ve yaraġını bilür ėdiler. Kördiler kim ölüg tirigni Ḥiṣār’da körüp Ḥiṣār’nı ėrkittük. Ḥiṣār üstige kėlmekniñ tapa almay. Çaġānyān nevāḥīsi Nevendāk’dın oḳ yandılar. Bularnı alarġa oḫşatma iş ḥisābını ve yürüş yaraġını ḳanda bilürler. Tėñri rāst kėltürdi. Mėn dėgen dėk oḳ boldı. Yėti sėkiz kün kim Pānīpat’ta ėdük. Az az kişimiz barıp dāiresiġaça ḳalın kişilerige oḳ ḳoyarlar ėdi, baş kėsip kėltürürler ėdi. Alar hīç ḥareketi ve cünbüşi ḳılmaslar ėdi. Āḫir ba‘żı [265b] devletḫ^{w}āh Hindūstānī bėglerniñ rāyı bile ‘amel ḳılıp Mehdī Ḫ^{w}āce’ni ve Muḥammed Sulṭān Mīrzā ve ‘Ādil Sulṭān ve Ḫüsrev ve Şāh Mīr Ḥüseyn ve Sulṭān Cüneyd Barlas ve ‘Abdu’l ‘azīz Mīrāḫūr ve Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng ve Ḳutluḳ Ḳadem ve Velī

Ḫazīn ve Muḫibb ‘Alī Ḫalīfe ve Muḥammed Baḫşı ve Cān Bėg ve Ḳaraḳuzı başlıġ tört bėş miñ kişini şebīḫūnġa yiberdük. Kėçe bile ābdān ittifāḳ ḳıla almay. Perīşān barıp tėgerler. İş ḳıla almadılar. Tañ atıp yaruḳ bolġunça ġanimnıñ dāiresiniñ yaḳınıda ėdiler. Ġanim kişisi naḳārelerini çaldurup fīlleri bile yasap çıḳtılar. Egerçi iş ḳıla almadılar andaḳ ḳalın kişi bile ėlig alışıp, velī hīç kişi ḳara aldurmay. s̱ālim ve selāmet çıḳtılar. Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng’niñ ayaġıġa oḳ tėgdi. Egerçi mülḥak ėmes ėdi, velī uruş küni işke yaramadı. Bu ḫaberni tapıp Hümāyūn’nı çerigi bile kürūh bir yarım kürūh bularnıñ ötrüsiġa yiberip özüm hem ḳalġan çerig bile yasap çıḳtım. Şebīḫūn barġanlar Hümāyūn’ġa ḳoşulup kėldiler. Çün ġanim kişisi ilgerirek kėlmedi. Biz hem yanıp tüştük. Bu kėçe orduda ġalaṭ ġavġāya tüşti. Bir kerīke yavuḳ süren ėdi ve ġavġā ėdi. Mundaḳ ġavġālarnı körmegen ėllerge ḫayli ve tereddüd ve tevehhüm boldı. Bir zamāndın soñ [266a] ġavġā basıldı. Ādīne küni Receb ayınnıñ sėkizide farż vaḳtıda Ḳaravul’dın ḫaber kėldi kim ġanim yasap kėledür. Biz dağı cėbelenip ve yaraġlanıp atlanduk. Baranġar; Hümāyūn ve Ḫʷāce Kelān ve Sulṭān Muḥammed Dulday ve Hindū Bėg ve Vālī Ḫazīn ve Pīr Ḳulı Sīstānī ėdi. Cavanġar; Muḥammed Sulṭān Mīrzā ve Mehdī Ḫʷāce ve ‘Ādil Sulṭān ve Şāh Mīr Ḥüseyn ve Sulṭān Cüneyd Barlas ve Ḳutluḳ Ḳadem ve Cān Bėg ve Muḥammed Baḫşı ve Şāh Ḥüseyn Yāreki, Moġul Gançi ėdi. Ġolnıñ oñ ḳolı; Çin Tėmür Sulṭān ve Süleymān Mīrzā ve Muḥammedī Kökeldaş ve Şāh Manṣūr Barlas ve Yūnus ‘Alī ve Dervīş Muḥammed Sārbān ve ‘Abdu’llāh Kitābdār ėdi. Ġolnıñ sol ḳolı; Ḫalīfe ve Ḫʷāce Mīr Mīrān ve Aḥmedī Pervāneçi ve Turdı Bėg, Ḳoç Bėg ve Muḫibb ‘Alī Ḫalīfe ve Mīrzā Bėg Tarḫan ėdi. Iravul Ḫüsrev Kökeldaş ve Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng ėdi. ‘Abdu’l ‘azīz Mīrāḫūr’nı Ṣarġ’ḳa ta‘yīn ḳılıp ėdük. Baranġarnıñ uçıda; Vālī Ḳızıl ve Melik Ḳāsım Bābā, Ḳaşḳan’ı Moġulları bile tolġamaġa muḳarrer ḳılduk. Cavanġarnıñ uçıda; Ḳaraḳuzı ve Ebū’l Muḥammed Neyzebāz ve Şeyḫ ‘Alī ve Şeyḫ Cemāl Bārīn ve Hindī ve Tėñriḳulı, Paşġı tolġamaġa yasaduk kim ġanim kişisi yavuḳ kėlgeç. Bu iki bölük tolġamaġa oñ ḳoldın, sol ḳoldın ġanimnıñ arḳasıġa ėvrülgeyler. [266b] Ġanimnıñ ḳarası körüngende baranġar sarı meyli köprek ėdi. Bu cihetidin ‘Abdu’l ‘azīz’ni kim Ṣarġ’ḳa ta‘yīn ėdi. Baranġarġa kömek yiberildi. Sulṭān İbrāhīm’niñ ḳarası yıraḳdın kim köründi, hīç yėrde direng ḳılmay tėz oḳ kėledür ėdi. İlgerirek

kėle bizniñ ḳaramız kim alarġa köründi. Bu tertīb ve yasalnı kim mülāḥaẓa ḳıldılar. Ḫaṭr bolup turay turmay, kėley kėlmey dėgen dėk ḳılıp nė tura aldı nė burunḳı dėk bī-direng kėle aldı. Fermān boldı kim tolġamaġa ta‘yīn bolġan kişi oñ ḳoldın, sol ḳoldın ġanimnıñ arḳasıġa ėvrülüp oḳ ḳoyup uruşḳa meşġūl bolġaylar. Baranġar, cavanġar hem yürüp ġanim bile tėgişkeyler. Tolġama kişisi arḳasıġa ėvrülüp oḳ ḳoya kiriştiler. Cavanġardın, Mehdī Ḫʷāce burunraḳ tėgişti. Mehdī Ḫʷāce’niñ ötrüsiġa bir fevc bir fīl bile kėldi. Bular hem ḳalın oḳ ḳoyup ol fevcni yandurdılar. Cavanġarġa kömek ġoldın Aḥmedī Pervāneçi ve Turdı Bėg, Ḳoç Bėg ve Muḥibb ‘Alī Ḫalīfe’ni yiberildi. Baranġarda hem uruş ḳāyim boldı. Muḥammedī Kökeldāş ve Şāh Manṣūr Barlas ve Yūnus ‘Alī ve ‘Abdu’llāh’ḳa fermān boldı kim ġolnıñ ālāyda rūberūdın yürüp uruşḳa meşġūl boldılar. Üstād ‘Alī Ḳulı, hem ġolnıñ ālāyda nėçe ḳatla yaḫşı firengīler attı. Muṣṭafā Topçı hem ġolnıñ sol ḳolıdın araba üstideki [267a] ārbzanlar bile yaḫşı ārbzanlar attı. Baranġar, cavanġar ve ġol ve tolġama ġanimnıñ girdāgirdini alıp şībe ḳoyup bī-cidd uruşḳa meşġūl boldılar. Bir iki ḳatla cavanġar ve baranġar sarı ḳısḳa ḳısḳa ḥamleler ḳıldılar. Biziñ kişi oḳ ḳoyup şībe ārbı bile yana ġolıġa tıḳtılar. Ġanimnıñ oñ ḳolı ve sol ḳolı barı bir yėrde yıḳılıp andaḳ yıḳılış boldı kim nė ilgeri kėle aldılar nė ḳaçḳalı yol tapa aldılar. Āftāb bir nīze boy çıḳıp ėdi kim uruş engīzī boldı. Kün tüşkeçe ārb uruş ėdi. Kün tüş bola a‘dā maġlūb ve maḳhūr ve ehibbā-ı mübtehīç ve mesrūr boldılar. Tėñri te‘ālā faẓl ve kerem bile mundaḳ düşvār işni bizge āsān ḳıldı ve andaḳ ḳalın çerigni yarım künde yėr bile yeksān ḳıldı. Bėş altı miñ kişi İbrāhīm’niñ yaḳınıda bir yėrde oḳ ḳatlġa yėtiptürler. Özge her yėrde ölgenlerni bu ma‘rekede on bėş on altı miñ taḫmīn ḳılur ėdük. Soñra Agra’ka kėlgende Hindūstān ėli taḳrīridin andaḳ ma‘lūm boldı kim ḳırḳ ėllig miñ kişi bu ma‘rekede ölgen ėgendür. Yaġını basıp tüşüre tüşüre yürüldi. Ötrüdin tüşürken ‘ümerālarnı ve oġlanlarnı alıp kėle başladılar. Sürük sürük fīllerni, fīlbānları kėltürüp pīşkeş ḳıldılar. Yaġınıñ kėyiniçe [267b] yürüp ḫāṣṣa tābındın Ḳāsım Tāy Mīrzā’nı ve Bābā Cuhra'nı ve Böçke başlıḳlarnı İbrāhīm’ni çıḳḳan ḫayāl ḳılıp ḳavġunçı ta‘yīn ḳılduk kim Agra’ka yėtkünçe te‘cīl bile barıp yėtkürgeyler. İbrāhīm’niñ ordusınıñ içi bile ötüp serāçelerni ve üylerni seyr ḳılıp bir ḳara su yaḳasıġa tüştük. Namāz-ı dīger bar ėdi kim Ṭāhir Teberī Ḫalīfe’niñ ḳayn-inisi Sulṭān İbrāhīm’niñ ölügini ḳalın

ölügniñ içide tapıp başını ėltürdi. Uşbu kün oḳ Hümāyūn Mīrzā'nı ve Ḫʷāce Kelān ve Muḥammedī ve Şāh Manṣūr Barlas ve Yūnus 'Alī ve'Abdu'llāh ve Vālī Ḫazīn'ni ta'yīn ḳılduk kim Cerīde ıldam yürüp Agra'nı ėliglep ḫezāneni żabṭ ḳılġaylar. Mehdī Ḫʷāce'ni ve Muḥammed Sulṭān Mīrzā ve 'Ādil Sulṭān ve Sulṭān Cüneyd Barlas ve Ḳutluḳ Ḳadem'ni muḳarrer ḳılduk kim Partāl'dın ayrılıp ılġap Dihlī Ḳurġanı'ġa kirip ḫezānelerni iḥtiyāṭ ḳılġaylar. Tañlasıġa köçüp bir kürūh yol kėlip at maṣlaḥatıġa Cūn yaḳasıġa tüştük. Ara iki ḳonup seşenbe küni Şeyḫ Niẓām Evlīyā'nıñ mezārını ṭavāf ḳılıp Dihlī toġrısı Cūn yaḳasıda tüşüldi. Uşbu çehārşenbe aḫşamı oḳ Dihlī ḳurġanını seyr ḳılıp kėçesi anda bolup tañlası çehārşenbe küni Ḫʷāce Ḳuşbeddīn'niñ mezārını ṭavāf ḳılıp Sulṭān Ġıyāseddīn Balban ve Sulṭān 'Alā'eddīn Ḫelcī'niñ maḳberi ve 'imāretleri [268a] ve mināreni ve Ḥavż Şemsī ve Ḥavż Ḫaṭṭ'nı ve Sulṭān Behlūl ve Sulṭān İskender'niñ maḳābiri ve bāġātını seyr ḳılıp kėlip orduġa tüşüp kėmege kirip 'araḳ içildi. Dihlī'niñ şiḳḳdārlıġını Vālī Ḳızıl'ġa 'ināyet ḳılıp dostnı Dihlī vilāyetide dīvān ḳılıp bolġan ḫizānelerni mühr ḳılıp bularnıñ 'uhdesiġa ḳılduk. Pencşenbe küni andın köçüp Tuġluḳābād toġrısı Cevn yaḳasıġa tüşüldi. Ādīne küni ol yurtta tevaḳḳuf ḳılduk. Mevlānā Maḥmūd ve Şeyḫ Zeyn yana ba'żı barıp Dihlī'de Cum'a namāzı ḳılıp mėniñ atımġa ḫuṭbe oḳuttılar. Fuḳarā ve mesākīnġa bir pāre yarmaḳ üleşip orduġġa kėldiler. Şenbe küni ol yurttın köçüp küç ber küç Agra 'azīmeti ḳılıldı. Mėn barıp Tuġluḳābād'nı seyr ḳılıp kėlip orduġa tüştüm. Ādīne küni Receb ayınıñ yėgirme ikiside Agra'nıñ maḥallātıda Süleymān Fermūlī'niñ menziliġa tüşüldi. Çün bu yurt ḫayli ḳurġandın yıraḳ ėdi. Tañlasıġa köçüp Celāl Ḫān Cighet'niñ 'imāretiġa tüşüldi. Hümāyūn kim ilgerirek kėlip ėdi. Ḳurġandaġılar 'öẕr aytıp ḫayāl ḳılıpturlar. Bular hem ėlniñ bī-serlıḳını mülāḥaẓa ḳılıp ḫizāneġa dest-endāz bolġay, dėp biz kėlgünçe çıḳar yollarnı iḥtiyāṭ ḳılıp olturupturlar. Bekremācīt Hindū kim Güvālyār rācası ėdi, yüz yıldın köprek Güvālyār vilāyetide ataları [268b] salṭanat ḳılıp ėdiler. İskender, Güvālyār'nı alur maṣlaḥatıġa nėçe yıl Agra'da olturdı. Soñra İbrāhīm zamānıda A'ẓam-ı Hümāyūn Servānī nėçe maḥall bī-cidd uruştı. Āḫir ṣulḥ bile alıp Şemsābād'nı aña bėrdi. Bekremācīt, Sulṭān İbrāhīm'ni basḳanda dūzaḫḳa bardı. Evlādı ve ḫaylḫānesi Agra'da ėdi. Hümāyūn, Agra'ġa kėlgende Bekremācīt'niñ ḫaylḫānesiniñ ḳaçar ḫayālı bar ėgendür kim Hümāyūn ḳoyġan kişiler tutup iḥtiyāṭ

maḳāmıda bolurlar. Hümāyūn hem talaġalı ḳoymas. Öz rıżāları bile ḳalın cevāhir ve cerev Hümāyūn'ġa pīşkeş ḳılurlar. Bu cümledin bir şöhreti almas ėdi kim Sulṭān 'Alā'eddīn kėltürgen ėgendür. Andaḳ meşhūrdur kim bir muḳavvimmūnıñ ḳıymetini tamām 'allāmeniñ iki yarım künlüg ḫarcı dėptür. Ġālibā sėkiz miṣḳaldur. Mėn kėlgende Hümāyūn maña pīşkeş ḳıldı. Mėn Hümāyūn'ġa oḳ bağışladım ḳurġan içidağı sipāhīlerdin bilgülüg kişilerdin bir Melikdād Kerānī ėdi. Yana mālı sürdük, yana Fīrūz Ḫān Mivātı ėdi. Bir nėme ḥiyel bulardın ẓāhir boldı. Siyāset ḳılıp yiberildi. Melikdād Kerānī'ni çıḳarıp ba'żı istid'ālar ḳılıpturlar. Bara kėle bu sözler ḳarār tapḳunça tört bėş kün ötti. Alarnıñ müdde'āsı dėk 'ināyet ve şefḳat ḳılıp cemī' cihetlerini özlerige oḳ mu'āf tuttuk. İbrāhīm'niñ anasınıġa yėtti. Leklig berkāne naḳd 'ināyet boldı. Bėglerige hem her ḳaysıġa berkāneler bėrildi. İbrāhīm'niñ anasını bayırları bile çıḳarıp Agra'dın bir kürūh su ḳoyı yurt [269a] bėrildi. Pencşenbe küni Receb ayınıñ yėgirme sėkizide namāz-ı dīger Agra'ġa kirip Sulṭān İbrāhīm'niñ menziliġa tüşüldi. Tārīḫ toḳḳuz yüz onda kim Kābil vilāyeti musaḫḫar boldı. Ol tārīḫdin bu tārīḫḳaça hemīşe Hindūstān hevesī ḳılılur ėrdi. Gāhī bėglerniñ sastrāylıġıdın gāhī aġa-ininiñ nāhempāylıġıdın Hindūstān yürüşi müyesser ve memāliki musaḫḫar bolmas ėdi. Āḫir mundaḳ mevāni' ḳalmadı. Kiçik Kırım Bėg begāttın hīçkim ḫilāf-ı maḳṣūd söz ayta almadı. Tārīḫ toḳḳuz yüz yėgirme bėşde çerig tertīb Becūr'nı zor bile iki üç geride alıp ėlini ḳatl-ı 'ām ḳılıp Bihre'ġa kėldük. Tālān ve tārāc ḳılmay. Bihre ėlige māl emān salıp naḳd ve cinsdin tört Lek şāhruḫī alıp çerigėlige nöker 'adedi bile üleşip Kābil'ġa mürāca'at ḳılıldı. Uşbu tārīḫdin tārīḫ toḳḳuz yüz otuz iki kėçe bī-cidd yürüşüp yana sėkiz yılda bėş nevbet Hindūstān'ġa çerig tarttuk. Bėşinçi nevbette Tėñri te'ālā öz faẓl ve keremi bile Sulṭān İbrāhīm dėk ġanimnı maḳhūr ve ebter ḳılıp Hindūstān dėk memālikini bizge müyesser ve musaḫḫar ḳıldı. Ḥażret-i Risālet zamānıdın bu tārīḫḳaça ol yüz bādşāhlarıdın üç kişi Hindūstān vilāyetiġa musallaṭ bolup salṭanat ḳılıpturlar. Bir Sulṭān Maḥmūd Ġāzī ve evlādı Hindūstān memleketide müddet-i medīd salṭanat taḫtıġa olturupturlar. İkinçi Sulṭān Şehābeddīn Ġūrī [269b] ve ḳulları ve tevābi' köp yıllar bu memālikde bādşāhlıḳ sürüptürler. Üçünci mėndür mėn, velī mėñiñ işim ol bādşāhlarnıñ işige oḫşamas. Nė üçün kim Sulṭān Maḥmūd, Hindūstān'nı kim musaḫḫar ḳıldı, Ḫorāsān

taḫtı anıñ taḫt-ı żabṭıda ėdi ve Ḫʷārezm ve Dāru'l-marz selāṭīnni aña muṭī‘ ve münḳād ėdi. Semerḳand bādşāhı anıñ zīrdestī ėdi. Çerigi, iki Lek bolmasa ḫūd, bir Lek'te nė söz ėdi. Yana ġanimları rācalar ėdi. Tamām Hindūstān bir bādşāhda ėmes ėdi. Her rāca bir vilāyette öz başıça bādşāhlıḳ ḳılur ėdi. Yana Sulṭān Şehābeddīn Ġūrī, egerçi Ḫorāsān salṭanatı anda ėmes ėdi. Aġası Sulṭān Ġıyāseddīn, Ġavrī'de ėdi. Ṭabaḳāt-ı Nāṣırī'de kėltürüptür kim bir nevbet bir Lek ve yėgirme miñ bergüstvāndār bile Hindūstān'ġa çerig tartıptur. Munıñ ġanimları hemrāh ve rācalar ėdi. Tamām Hindūstān bir kişide ėmes ėdi. Ol nevbet kim Bihre'ge kėldük. Miñ bėş yüz nihāyeti iki miñ kişi bolġay ėdük. Bėşinçi nevbet kim kėlip Sulṭān İbrāhīm'ni basıp Hindūstān memālikini feṭḥ ḳıldım. Hīç ḳaçan Hindūstān yürüşide munda çerig bile kėlilmeydür ėdi. Nöker ve sevdāger ve çāger ve cemī‘ çerig bile bolġanlar on iki miñ kişi Ḳalem'ġa kėldi. Maña müta‘allıḳ vilāyet [270a] Bedaḫşān ve Ḳunduz ve Kābil ve Ḳandahār ėdi, velī bu vilāyetlerdin mu‘ṭād ve nef‘ī yoḳ ėdi, belki ba‘żı vilāyetler yaġıġa yavuḳ vāḳi‘ bolġan üçün küllī müddetler ḳılmaḳ lāzım ėdi. Yana cemī‘ Māverāünnehr vilāyetleri Özbek Ḫān'ıñ ve selāṭīniniñ taṣarrufıda ėdi. Yüz miñge yavuḳ çerigleri bar ėrdi. Ḳadīm düşmen ėdi. Yana Hindūstān memleketi Bihre'din Bihre'ġaça Afġān taṣarrufıda ėdi. Bādşāhı Sulṭān İbrāhīm ėdi. Vilāyet ḥisābı bile bėş Lek çerigi bolmaḳ kėrek ėdi. Ol furṣatta yürüp ‘ümerāsı muḫālefet maḳāmıda ėdiler. Ḫāżır çerigini bir Lek çenārlar ėdi. Öziniñ ve ‘ümerāsınıñ miñ çaġlıḳ fīli bar, dėrler ėdi. Bu ḥāl ve bu ḳuvvet bile tevekkül ḳılıp Özbek dėk yüz miñ ḳarı yaġını arḳada ḳoyup Sulṭān İbrāhīm dėk ḳalın çeriglig ve vasī‘ mülklüg bādşāh bile rūberū bolduk. Tevekkülümizge yaraşa Tėñri te‘ālā renc ve meşaḳḳatımızını żāyi‘ ḳılmay. Mundaḳ zor ġanimnı maġlūb ḳılıp Hindūstān dėk kėng memleketni meftūḥ ėyledi. Bu devletni özümizniñ zor ve ḳuvvetidin körmes biz, belki Tėñri'niñ maḥż-ı luṭf ve şefḳatındur ve bu sa‘ādetni özümizniñ sa‘y ve himmetidin bilmes biz belki Tėñri'niñ ‘ayn-ı kerem ve ‘ināyetidindür. Hindūstān memāliki vasī‘ ve pür-merdum ve pür-ḥāsıl vilāyet vāḳi‘ boluptur. [270b] Şarḳī ve cenūbī belki ġarbī hem muḥīṭ deryāsıġa müntehī bolur. Şimālı bir taġdur kim Hindūkuş ve Kāfiristān ve Keşmīr taġları bile peyvesttür. Ġarb şimālı Kābil ve Ġaznī ve Ḳandahār vāḳi‘ boluptur. Cemī‘ Hindūstān vilāyetiniñ pāyitaḫtı Dillī ėrmiş. Sulṭān Şehābeddīn

Ġūrī'din soñ Sulṭān Fīrūzşāh'nıñ āḫiri 'uhdeġaça ekşer Hindūstān Dillī selāṭīniniñ taḫt-ı żabṭıda ėgendür. Bu tārīḫde kim mėn Hindūstān'nı feṭḥ ḳıldım. Bėş müselmān bādşāh ve iki kāfir Hindūstān'da salṭanat ḳılurlar ėrdi. Egerçi kiçik kerim rāy ve rāca taġ ve cengelde ḫayli bar ėrdiler, velī mu'teber ve müstaḳil bolar ėrdiler. Bir Afġānlar ėdi kim Dillī pāyitaḫtı alarda ėdi. Bihre'din Behār'ġaça ḳabż ėdiler. Afġānlardın burun Cūnpūr, Sulṭān Ḥüseyn Şarḳī'niñ ḳabżda ėdi. Bu cemā'atnı Pūrabī dėrler. Bularnıñ ataları Sulṭān Fīrūzşāh ve ol selāṭīniniñ allıda suḳa ėgendürler. Fīrūzşāh'dın soñ Cevnepūr memleketiġa musallaṭ bolupturlar. Dillī, Sulṭān 'Alā'eddīn'niñ ėligide ėdi. Bu ṭabaḳa Seyyid'tür. Timur Bėg, Dillī'ni alġanda Dillī ḥükūmetini bularnıñ atalarıġa bėrip barıp ėdi. Sulṭān Behlūl Lūdī Afġān ve oġlı Sulṭān İskender, Dillī pāyitaḫtı bile Cevnepūr pāyitaḫtıġa ḳabż boldılar. Her iki bādşāh bir bādşāh-nīşīn boldı. İkinçi Hücerāt'ta, Sulṭān Mużaffer ėdi. Sulṭān İbrāhīm feṭḥidin bir nėçe kün burunraḳ [271a] 'alemdin naḳl ḳıldı. Bisyār müteşerri' bādşāh ėdi. Ṭālib-i 'ilmlıḳı bar ėrdi. Ḥadīş mütāla'a ḳılur ėrdi. Dāyim muṣḥaf kitābet ḳılur ėrdi. Bu ṭabaḳanı "Tang" dėrler. Bularnıñ hem ataları Sulṭān Fīrūz ve ol selāṭīnġa şarābdār ėgendürler. Sulṭān Fīrūzşāh'dın soñ Hücerāt vilāyetiġa ḳabż bolupturlar. Üçünçi Dekken'de Behmenīler ėdi, velī bu tārīḫde Dekken selāṭīnġa iḫtiyār ve iḳtidār ḳalmaydur ėdi. Tamām vilāyetlerni uluġ bėgler ėliglep ėdi. Her nėmege iḫtiyāc bolsa bėglerdin tiler ėdi. Törtünçi Mālva vilāyetide kim Mendāv hem dėrler Sulṭān Maḥmūd ėdi. Bu ṭabaḳanı "Ḫalci" dėrler. Munı Rānā Sangā kāfir basıp ekşer-i vilāyetiġa ḳabż bolup ėdi. Bu hem ża'īf bolup ėdi. Bularnıñ ataları, Fīrūzşāh'nıñ terbiyet kerdeleridin ėgendür. Andın soñra Mālve vilāyetiġa ḳabż bolupturlar. Bėşinçi Bengāle vilāyetide Nuṣret Şāh ėdi. Atası Bengāle'de bādşāh bolup ėdi. Seyyid ėdi. Sulṭān 'Alā'eddīn'ġa mulaḳḳab ėdi. Muña salṭanat-ı mīrāṣ tėgip ėdi. 'Aceb resmīdür. Bengāle'de salṭanat mīrāṣı kemraḳ bolur. Bādşāhınıñ bir mu'ayyen taḫtı bar. 'ümerā ve vüzerā ve ṣāḥib-manṣıblarnıñ her ḳaysıñın bir muḳarreri yėri bardur. Bengāle ėli ḳaşıda mu'teber ol taḫt ve yėrlerdür. Her ḳaysı yėrke tābi' ve muṭī' nöker ve çāger ve cemī'i mu'ayyen ve muḳarrerdür. Bādşāhınıñ neseb ve 'azl ḥāṭırı [271b] tilese her kimni kim birevniñ yėrige olturġuzdı, ol yėrge tābi' ve muṭī' nöker ve çāger tamām bu kişiniñ bolur. Belki bādşāhınıñ taḫtıda hem bu ḫāṣṣiyyettür.

Her kim bādşāhını öltürüp taḫtḳa çıḳḳunça furṣat tapsa ol bādşāh bolur. ‘ümerā ve vüzerā u sipāhī ve ra‘iyyet barça aña iṭā‘at ve inḳıyād ḳılurlar. Burunḳı bādşāhı dėk bādşāh ve fermān revā bilürler. Bengāle ėliniñ sözi budur kim biz taḫt ḥelāl hevān biz. Her kim taḫt üstide bolsa biz aña muṭī‘ münḳāddur biz. Nėçük kim Nuṣret Şāh’nıñ atası Sulṭān ‘Alā‘eddīn’din burun bir Ḥabeşī bādşāhını öltürüp taḫtḳa çıḳıp müddet-i salṭanat ḳıldı, Ḥabeşī’ni Sulṭān ‘Alā‘eddīn’din soñ ırṣ ṭarīḳı bile ḫāla oġlı bādşāh boluptur. Yana Bengāle’de bu resmdür kim bir kişi kim bādşāh boldı, burunḳı bādşāhlarnıñ ḫizānelerini ṣarf ve ḫarc ḳılmaḳlıḳ küllī ‘ayb ve ‘ārdur. Her kim bādşāh bolsa yana yañı ḫizāne yıġmaḳ kėrek. Ḫizāne cem‘ī ḳılmaḳlıḳ ol ėlniñ ḳaşıda faḫr ve mubāhāttur. Yana bir resm budur kim ḫizāne ve pāygāh ve belki selāṭīniniñ cemī‘ bu nev‘ tātīniñ ḳadīmdin muḳarrer ve mu‘ayyen tañları pergeneler bardur, kim özge yėrge aṣlā ḫarc bolmas. Uluḳu mu‘teber ve Müselmān ve ḳalın çeriglig ve bisyār vilāyetlıḳ bu bėş bādşāh ėdi kim meẕkūr boldı. Kāfirlerdin uluḳraġı vilāyet ve çerig [272a] bile Bicāneger rācasıdur. Yana Rānā Sangā’dur kim bu yavuḳlarda özüniñ cür‘eti ve ḳılıçıdın munça ulġayıp ėdi. Aṣlı vilāyeti, Çītor ėdi. Mendāv selāṭīniniñ salṭanatı ve ḫalel tapḳanda Mendāv’ġa ta‘alluḳ ḳalın vilāyetḳa ḳabż boldı. Miṣli Rentenbūr ve Sārengpūr ve Bihilsān ve Canderī, tārīḫ-i toḳḳuz yüz otuz törtte Tėñri ‘ināyeti bile Canderī kim nėçe yıl ėdi, dāru’l ġarb bolup ėdi. Mīdinirāv atlıḳ, Rānā Sangā’nıñ uluḳ ve mu‘teber kişisi tört bėş miñ kāfir bile anda ėdi. Bir iki geride zorlap alıp kāfirlerni ḳatl-ı‘am ḳılıp dāru’l-İslām ḳıldım. Nėçük kim şehri meẕkūr bolġusıdur. Yana Hindūstān’nıñ eṭrāf ve cevānibide ġalebe rāy ve rācadur. Ba‘żı muṭī‘-islām, ba‘żı yıraḳlıḳıdın ya yėri bėrkligidin İslām bādşāhlarıġa iṭā‘at ḳılmaydurlar. Hindūstān evvelġı iḳlīmdin ve ikinçi iḳlīmdin ve üçünçi iḳlīmdindür. Törtünçi iḳlīmdin Hindūstān’da yoḳtur. Ġarīb memleketi vāḳi‘ boluptur. Bizniñ vilāyetlerġa baḳa özge ‘ālemīdür. Taġ ve deryāsı ve cengel ve ṣaḥrāsı mevāżı‘ ve vilāyeti ve ḥayvānāt ve nebātātı ėli ve tili ve yamġurı ve yėli barça özgeçe vāḳi‘ boluptur. Kābil tevābi‘ germserler, egerçi ba‘żı işde Hindūstān’ġa müşābeheti bar, ba‘żı da yoḳ. Sind Suyı’nı ötgeç yėr ve su ve yıġaç ve taş ve ėl ve ulus ve rāh ve resm [272b] tamāmı Hindūstān ṭarīḳidadur. Şimālıdaḳı taġı kim meẕkūr boldı. Hind Deryāsı’dın ötkeç bu taġda Keşmīr tevābi‘ vilāyetlerdür. Egerçi bu tārīḫde bu taġdaḳı

vilāyetler miṣli Paklī ve Şehmeng ekṣerī Keşmīr'ġa iṭā'at ḳılmas, velī burun Keşmīr dāḫilī ėgendür. Keşmīr'din ötkeç bu taġda bī-nihāyet ėl ve ulus ve pergene ve vilāyetlerdür. Bengāle ve belki muḥīṭ yaḳasıġaça bu taġda peyvest ḫalāyıḳdur. Hindūstān ėlidin munça taḫḳīḳ ve teftīş ḳılıldı. Her kim bu ṭevāyifdin taḫḳīḳ ḫaber ayta almadı. Uşmunça dėrdürler kim bu taġ ėlini "Kas" dėrler. Ḥāṭırġa yėtti kim Hindūstān "şın"nı "sin" telaffuẓ ḳılur, çün bu taġda mu'teber şehr Keşmīr'dür. Belki Keşmīr'din özge bu taġda yana şehri ėşitilmeydür. Bu cihettin bola alur kim "Keşmīr" dėmiş bolġaylar. Bu taġ ėlidin metā'ı nāf-ı misk ve ḳutas baḥrī ve za'frān ve şurb ve misdür. Bu taġnı Hind ėli "Sevālik", "Perbet" dėrler. Hind tili bile Sevā Rub' Lek yüz miñ Perbet taġ ya'nī Rub' ve Lek ve yüz miñ taġ kim yüz yėgirme bėş miñ taġ bolġay. Bu taġlarda ḳar öksümes. Hindūstān'nıñ ba'żı vilāyetidin miṣli Lāhūr ve Sihrind ve Sembel'din bu taġda ḳar aḳarıp körünür. Uşbu taġ Kābil'de, Hindūkuş'ġa mevsūmdur. Kābil'din bu taġ şarḳḳa baḳa barıptur. Bir nėme cenūbḳa māyil, cenūbī tamām Hindūstānāttur. Bu taġ [273a] taġnıñ ve bu nāma'lūm uluslarnıñ kim "Kes" dėrler. Şimāli Tībet vilāyetidür. Bu taġdın ḳalın deryā çıḳıp Hindūstān'nıñ içi bile aḳar. Sihrind'din Şimāl sarı baḳa altı deryā kim Sind ve Behet ve Cānāb ve Rāvī ve Biyāh ve Sutluç bolġay. Uşbu taġdın çıḳıp Multān nevāḥīside barça bir yėrde ḳatılur, barça bir yėrde ḳatılġanda hem "Sind" dėrler. Ġarb sarı aḳıp Tette vilāyetiniñ içi bile ötüp 'ummānġa ḳatılur. Bu altı deryādın özge deryālar miṣli Cūn ve Geng ve Rebet ve Gūmetī ve Geger ve Sarū ve Gendek ve yana ḳalın deryālardur kim barı Geng deryāsıġa ḳatılıp Geng oḳ atanur. Şarḳ sarı aḳıp Bengāle vilāyetiniñ arası bile ötüp muḥīṭḳa tökülür. Barınıñ membā'ı uşbu "Sevālik", "Perbet"tür. Yana ba'żı deryālardur kim Hindūstān taġlardın çıḳar miṣli Çenbel ve Benās ve Bītvī ve bu taġlarda ḳar aṣlā bolmas. Alar hem Geng deryāsıġa ḳatılur. Hindūstān'da hem taġlar bardur. Ol cümledin bir taġı tüşüptür. Şimāldin cenūbḳa baḳa barıptur. Bu taġnıñ ibtidāsı Dihlī vilāyetide Fīrūzşāh'nıñ Cihānnümā atlıḳ 'imāretidindür kim pārçeġına taşlıḳ taġnıñ üstide vāḳi' boluptur ve mundın ötkeç Dihlī nevāḥīside pārçe pārçe kiçikrek kiçikrek anda munda taşlıḳ takḳınalar peydā boluptur. Mīvāt vilāyetiġa yėte bu taġlar uluġraḳ bolur. Mīvāt'tın ötüp [273b] Biyāne vilāyetiġa barur. Sīkrī ve Bārī ve Dūlpūr'nıñ taġları hem uşbu tuta taġlardındur.

Egerçi peyvestmes Güvālyār'nıñ kim Gālpur bitirler. Taġları uşbu taġnıñ şu'beleridindür. Rentenbūr ve Çītor ve Mendāv ve Çandīrī taġları hem uşbu taġraklarıdındur. Ba'żı yėrlerde yėti sėkiz kürūh münḳād boluptur. Bu taġlar pest pest ve dürüşt ve taşlıḳ ve cengellıġ taġlardur. Bu taġlarda ḳar aşlā yaġmas. Hindūstān'da ba'żı deryālarnıñ membā'ı bu taġlardur. Hindūstān'nıñ ekşer vilāyeti tüz yėrde vāḳi' boluptur. Munça şehrler ve munça vilāyetler kim bar hīç yėrde aḳar su yoḳtur. Aḳar suyı deryālardur. Ba'żı yėrlerde ḳara sulardur. Ba'żı şehrlerniñ kim arıḳ ḳazıp su çıḳarur ḳābiliyyeti bar, su çıḳarmaydurlar. Bu nėçe cihettin bola alur bir bu kim zirā'at ve bāġātıġa aşlā su iḥtiyāc ėmes. Ḫarīfī maḥṣūlı ḫod bişkāl yamġurı bile boladur. Bu ġarībtur kim rubī'ī maḥṣūlıġa eger yamġur bolmasa hem boladur. Dıraḫtlarnıñ nihālıġa bir iki yıl sunı taşıp ya çarḫ bile ya delv bile su bėredürler. Andın soñ aşlā su bėrmek iḥtiyāc ėmes. Ba'żı sebzlerġa su bėredürler. Lāhūr ve Dīpālpūr ve Sihrind ve ol nevāḥīde çarḫ bile su bėredürler. Ki uzun ipni çārḫnıñ ḳaddı ḥalḳa ḳılıpturlar. İki ipniñ arasıġa yıġaçlar bağlap kūzelerni yıġaçlarġa bėrkitiptürler. Bu kūzelerni bėrkitken [274a] ipni çāh üstideki çarḫḳa salıpturlar. Bu çārḫnıñ tīriniñ yana bir başıda çāh üstideki çarḫḳa salıpturlar. Yana bir çarḫ ḳılıpturlar, bu çarḫnıñ ḳaşıda yana bir çarḫ ḳılıpturlar kim oḳı tik turuptur. Üyi bu çarḫnı ėvürgeç pāreleri ikinçi çarḫnıñ pāreleriġa kirip ol kūzelig çarḫ ėvrülür, su tökülür yėrde nāv ḳoyupturlar nāvdın her ḳayan su ėlterler. Yana Agra, Cendvār ve Biyāne ve bu nevāḥīde delv bile su bėrürler. Bu meşaḳḳatlıḳtur ve murdārlıġı hem bar. Çāh yaḳasıda ayrı yıġaçnı bėrkitip ayrınıñ arasıda ġalṭān tertīb ḳılıpturlar. Uzun arġamçıġa uluḳ delvni bağlap bu ġalṭān üstige salıpturlar. Arġamçınıñ bir uçını üyġa bağlapturlar. Bir kişi üyni hāydamaḳ kėrek, bir kişi delv suyını tökmek kėrek. Her ḳatla üy tartıp delvni çıḳarıp yanar maḥallda bu ol arġamçı üyniñ yolıġa kim üy sidük ve tėzeki bile mülevvesdür, tėgip yana çāhḳa tüşer. Ba'żı zirā'atlarġa su iḥtiyāc bolsa kūze bile ėr ve ḫatun su taşıp suġaradurlar. Hindūstān'nıñ şehrlerniñ ve vilāyetleri asru bī-ṣafādur. Barı şehrleri, barı yėrleri bir vaż'lıḳ bāġātıġa tam bolmas. Ekşer yėrleri tüptüz vāḳi' boluptur. Ba'żı deryālarnıñ ve rūdlarnıñ yaḳası bişkāl yaġmurları cihetidin ābkendler boluptur [274b] kim her yėrdin 'ubūr ve mürūr müte'essirdür. Tüzleri ba'żı yėrlerde tikenlig dıraḫt cengeli bardur kim pergenelerniñ ėli bu

cengellerde ḳorḳaġdap mütemerridlıḳ ḳılıp māl bėrmesler. Hindūstān'da aḳar su deryālardın özge kemdür. İḥyānen ba'żı yėrde ḳara sular bar. Uşmunça şehr ve vilāyet çāh suyı bile yā ḥavż suyı bile kim bişkāl yamġurıdın yıġılmış bolġay, ma'işet ḳılurlar. Hindūstān'da mevāżı' ve kėntlerniñ belki şehrlerniñ bozulmaḳ ve tüzelmeki bir zamānda boladur. Uşmundaḳ uluḳ şehrler kim yıllar anda müteveṭṭirdürler. Eger ḳaçarları bolsa bir künde, bir yarım künde andaḳ ḳaçadurlar kim āṯār ve 'alāmetleri ḳalmaydur. Eger tüzelmekige yüz ḳoysalar arıḳ ḳazmaġı ve bend baġlamaġı iḥtiyāc ėmes. Ėkinleri tamām lalmidür. Ėlige ḫūd nihāyet yoḳtur. Cem'ī yıġıldılar, bir ḥavż yasadılar. Ya çāh ḳazdılar, üy yasamaḳ ve tam ḳoparmaḳ ḫūd yoḳtur. Ḫāṣ bisyār ve dıraḫt bī-şümār çerigler ḳıldılar. Fi'l ḥāl kėnt şehr boldı. Ḥayvānāt kim Hindūstān maḫṣūṣıdur ve hūṣdın bir fīldür. Hindūstānī "Hātī" dėr kim Kālpī vilāyetniñ serḥadlarıda bolur. Andın yoḳḳarı şarḳ sarı baḳa barġan sayı ṣaḥrā-ī fīl köprek bolur. Ol aradın fīl tutup kėltürürler. Ḳara ve Mānikpūr'dın otuz ḳırḳ mevżi'niñ işi [275a] fīl tutmaḳdur. Dīvān'ġa fīl oḳ cevāb bėrürler, fīl 'ażīmu'l-ḫaṣṣa ve zīrek cānvarīdür. Her nė dėseler bilür ve her nė buyursalar ḳılur. Bahāsı uluḳluḳıġa yaraşadur. Ḳarılap satarlar. Her nėçe uluḳraḳ bahāsı köprek, andaḳ rivāyet ḳıldılar kim ba'żı Cezāyir'de on ḳarı fīl bolur ėmiş. Bu arada ḫūd tört bėş engīzrek körülmedi. Fīlniñ yemeki ve içmeki tamām ḫorṭūmı biledür. Ḫorṭūmı bolmasa tirilmes. Ḫorṭūmınıñ iki yanıda yoḳḳarıġı ėngekide iki uluḳ tişi bar. Tamġa ve yıġaçḳa uşbu tişlerini ḳoyup zorlap yıḳıtur. Uruşmaḳ ve her zor işler kim bolsa uşbu tişleri bile ḳılur. "Āç" bu tişlerni dėrler. Bu tişlerniñ Hind ėliniñ ḳaşıda ḫayli ḳadri bar. Fīlniñ tüki yoḳtur. Hindūstān ėliniñ ḳaşıda fīlniñ bisyār i'tibārı bar. Derigleride bir fevc kim bar elbette bir nėçe fīl hemrāhdur. Fīlniñ ba'żı yaḫşı ḥaysiyyetleri bar; uluḳ sulardın ve tend ve tīz sulardın ḳalın yük köterip āsān ötedür. Yana tört bėş yüz kişi tar tar ḳazan arabasını üç tört fīl āsān tartıp baradur, velī boġzı ḫayli uluḳtur. Bir ḳaṭār tėveniñ boġzını bir fīl yėr. Yana "Gürk"tür. Bu hem uluḳ cānvarīdür. [275b] Żaḫāmatı üç gāvmīşça bolġay. Ol söz kim ol vilāyetlerde meşhūrdur kim "Gürk" fīlni şāḫ bile köterür ėmiş. Ġālibā ġalaṭṭur, bir şāḫ bar burnınıñ üstide uzunluġı bir ḳarışdın köprek, iki ḳarış ḫūd körülmeydür. Bir uluḳ şāḫıdın bir ābḫ̆āre küştī boldı. Yana bir nerdniñ ṣāsı boldı. Yana üç tört ėlig hem şāyed arttı ėken tėrisi bisyār ḳalın

bolur. Ḳatıḳ yayı bile beġalgüşāñ ḫūb toldurup ursalar yaḫşı kirse tört ėlig kirer. Dėrler kim postınıñ ba'żı yėrleridin oḳ ḫayli öter ėrmiş. İki ḳolınıñ ḳaşıdın ve iki butınıñ ḳaşıdın tehī tüşüptür. Yıraḳdın yapuġ yapḳan dėk körünür. Özge ḥayvānāttın atḳa müşābeheti köprekdür, nėçük kim atnıñ uluḳ ḳarnı bolmas. Munıñ hem uluḳ ḳarnı yoḳtur, nėçük kim atnıñ aşuḳ ornıda pārçe süñeki bolur. Munıñ hem aşuḳ ornıda pārçe süñeki bar, nėçük kim atnıñ ėligide kömük bolur. Munıñ hem ėligide kömük bar. Bu fīldin derenderaḳtur, velī ança muṭī' ve münḳād bolmas. Perşāver ve Heşneġar'nıñ cengelleride ḳalın bolur. Yana Sind Suyı bile Bihre vilāyetiniñ arasıdaġı cengellerde hem bolur. Yana Hindūstān'da Serū deryānıñ yaḳasıda ekṣer ḳalın bolur. Ekṣer Hindūstān [276a] yürüşleride Perşāver ve Heşneġar'nıñ cengelleride "kürk" öltürülür ėdi. Ṭavr şāḫlar urar. Bu avlarda ġālibā kişini ve atnı şāḫ uruptur. Bir avda Maḳṣūd atlıḳ çehreniñ bir atnı şāḫ bile nīze boyı taşladı. Yana "nilāgāv"dur, bülendlıġı atça bolġay. Attın bir nėme bu cihetdin Maḳṣūd kürkge muḳallab boldı. Yana "ṣaḥrā-i gāvmīş"dur. Bu gāvmīşdin ḫayli uluġraḳdur. Şāḫı bu gāvmīşniñ şāḫı dėk kėyinge baḳa yatuḳ ėmestür. Bu muḥkem muẓr ve derende cānvardur, inçekrektür. Ėrkeki köktür. Bu cihettin ġālibā "nilāgāv" dėrler. İki kiçikrek şāḫı bar, boġzıda bir ḳarışdın uzunraḳ tüki bardur. Baḥrī ḳutaskа müşābeheti bar. Tuvaġı, üyniñ tuvaġı dėk irigdür. Mādesiniñ rengi buġu maralnıñ rengi dėkdür. Şāḫı hem yoḳtur. Boġzıdaġı tüki hem yoḳtur. Ėrkekige baḳa bu topçaḳ vaż'dur. Yana "kūtepāy"dur. Uluḳlugı aḳ kėyikçe bolġay. Munıñ iki ḳolı ve iki butı ḳısḳaraḳdur. Bu cihettin kūtepāy dėrler. Muñuzı, buġu muñuzı dėk şāḫçalıḳdur, velī kiçikrektür. Her yıl buġu dėk bu hem muñuz salur. Yügürüşde zebūnraḳdur. Bu cihetdin cengeldin çıḳmas. Yana bir ceylānnıñ ėrkeki, hūne yosunluḳ kėyikdür. Arḳası ḳara, ėveki(?) aḳ "hūne"niñ [276b] şāḫıdın munıñ şāḫı uzunraḳtur ve pūrpīçraḳdur. Hindūstānī "kelehere" dėr. Aşlıda "kelāhern" ėgendür. Ya'nī ḳara kėyik tahfīf ḳılıp "kelehere" dėptürler. Mādesi aḳdur. Uşbu kelehere bile kėyik tutarlar. Bu kelehereniñ şāḫıġa tuzaḳnıñ ḫalḳasını bėrkitürler. Ayaġıġa topuḳdın uluġraḳ taşnı āvizān baġlarlar. Ya'nī kėyik aylatġandın soñ yıraḳ kėlerige māni' bolġay. Andın soñ yazı keleheresini körüp muḳābeleside ḳoya bėrürler. Bu kėyik uruşḳa ġarīb ḫarīşdür. Fi'l ḫāl uruşḳa kėlür. Şāḫ bile uruşup süsüşüp ilgeri kėyin barurda, kėlürde ol kėyikniñ

şāḫı bu kėyikniñ şāḫıġa bėrkitken tuzaḳḳa kirer. Ol ḳaçmaḳḳa meyl ḳılsa rām kėyik ḳaçmas. Ġālibā ayaġıġa bağlaġan taş hem māni‘ bolur. Bu nev‘ bile ḳalın tutarlar. Tutḳandın soñ rām ḳılurlar. Yana kėyiklerni tutmaḳḳa rām ḳılurlar. Bu rām kėyiklerni hem üyde uruşḳa salurlar. Yaḫşı uruşur. Yana Hindūstān’nıñ taġ dāmeneleride kiçikrek kėyik bolur. Arḳarġılçanıñ bir yıllıḳ toḳlısıça uluġluġı bolġay. Yana bir “gīnī” üydür, kiçikkine üydür. Ol yėrlerniñ uluḳ ḳoçḳarıça bolġay. Bisyār yumşaḳ ve leẕīẕdür. Yana maymūndur, Hindūstānī “bāndar” dėr. Bu hem pür-envā‘ bolur. Bir nev‘ oldur kim ol vilāyetlerġa ėlterler. “Lūlī”ler oyun [277a] örgetürler. Dere-i Nūr taġlarıda Kūh Sefīd’niñ Ḫayber nevāḥīside dāmeneleride ve andın ḳoyı tamām Hindūstānāt’ta bolur. Bulardın yoḳḳarı bolmas. Tüki sarıḳ ve yüzi aḳdur. Ḳuyruġı ḫayli uzun ėmestür. Yana bir nev‘ maymūn bolur, Becūr ve Sevād ve ol nevāḥīlerde körülmeydür. Ol vilāyetlerġa ėlter maymūnlardın ḫayli uluḳraḳdur. Ḳuyruġı hem bisyār uzundur. Tüki aḳraḳtur, yüzi ḳapḳaradur. Bu nev‘ maymūn Hindūstān’nıñ taġlarıda ve cengelleride boladur. Ol vilāyetlerde yoḳtur. Yana bir nev‘ maymūn boladur, yüzi ve tüki ve barı ‘użvı ḳapḳaradur. Yana bir “nūl”dur. Kīşdin cezvī kiçikrek bolġay. Yıġaçḳa çıḳar. Ba‘żı mūş, ḫurmā hem dėrler, munı mübārek tutarlar. Yana bir sıçḳandur kim “gelāhri” dėrler. Bu hemīşe dıraḫtlarda oḳ bolur. Dıraḫtlarnıñ üstide yoḳḳarı ḳoyı ‘aceb cüst ve çespān yügürür. Ṭuyūrdın bir ṭāvustur. Pür-reng ve pür-zeyb cānvarīdür. Endāmı reng ve zeybçe ėmes. Cüṣṣede turnaça bolġay, turnaça bülend ėmestür. Neriniñ ve mādesiniñ başıda yėgirme otuz per bardur. İki üç ėlig bülendlığı bolġay. Mādesiniñ yana zīb ve rengi yoḳtur. Neriniñ başı tavuḳ sūsenidür, boynı ḫoş reng köktür. [277b] Boynıdın ḳoyı arḳası sarıḳ ṭūṭī ve kök ve benefşe rengler bile münaḳḳaş vāḳi‘ boluptur. Arḳasıdaġı gülleri kiçikrek kiçikrek güllerdür. Arḳasıdın ḳoyıraḳ uşbu rengler bile münaḳḳaş uluġ uluġ güller ḳuyruġınıñ uçıġaça bardur. Ba‘żı ṭāvuslarnıñ ḳuyruḳı birer ḳulaç bolur. Bu güllük perleriniñ astıda ḳısḳaraḳ özge ḳuşlarnıñ ḳuyruḳı dėk ḳuyruġı hem bardur. Bu resmī ḳuyruġı ve ḳanatları ḳızıldur. Becūr ve Sevād’da ve andın ḳoyı bolur. Andın yoḳḳarı Küner ve Lemġānāt ve hīç yėrde bolmas. Uçmaḳta ḳırġavuldın hem ‘ācizraḳdur. Bir iki ḳatladın artuḳ uça almas. Uçmaḳta zebūn cihetidin ya taġda bolur ya cengelde. Bu ‘acebtür kim ṭāvus bolur, cengellerde şaġāl köp bolur. Bir ḳulaç

ḳuyruġı bile cengeldin cengelġa yürür. Ṣaġāldın nėçük mü‘teẕir bolmas ėken Hindūstānī “mor” dėr. İmām Ebū Hanīfe meẕhebide ḥelāldur. Göşti ḫayli az meze ėmes. Dürrāc göştiġa oḫşar, velī tėve ėti dėk kerāhat tıb‘ bile yėyilėdür. Yana “ṭūṭī”dür, bu hem Becūr ve andın ḳoyıġı vilāyetlerde bolur. Yazlar Tutbėşişiġı’da Nīknehār ve Lemġānāt’ḳa kėlür. Özge vaḳtlarda bolmas. Ṭūṭī türlüg türlüg boladur. Bir nev‘i oldur kim ol vilāyetlerġa ėlterler. Süḫāngūy ḳılurlar. Yana bir nev‘i bu ṭūṭīdin kiçikrek [278a] bolur. Munı hem süḫāngūy ḳılurlar. Bu cinsni “cengelī” dėrler. Bu cins Becūr ve Sevād ve ol nevāḥīlerde bisyār bolur. Ol mertebede kim bėş miñ altı miñ bir ḫayli uçar. Bu ṭūṭī bile ol ṭūṭī arasıda cüṣṣede tefāvüttür, rengleri ḫūd bir dėk oḳtur. Yana bir nev‘i bu ṭūṭī bolur; bu cengelī ṭūṭīsidin henüz kiçikrek başı, ḳıpḳızıl ḳanatlarınıñ üsti hem ḳızıl bolur. Ḳuyruġınıñ uçı iki ėligiçe yėr aḳ bolur. Uşbu cinsniñ ba‘żısınıñ başı sūseni bolur. Bu cins süḫāngūy bolmas. Munı Keşmīr ṭūṭīsi dėrler. Yana bir nev‘i bu ṭūṭī bolur, cengelī ṭūṭī dėk kiçikrek bolur. Tumşuġı ḳara, boynıda uluḳ ḳara ṭavḳı bar. Ḳanatlarınıñ üsti ḳızıl yaḫşı söz örgenür. Ḫayāl ḳılur ėdük kim ṭūṭī ve şārek her nė örgetseler aytur. Öz başıça māni‘ taḫayyül ḳılıp telaffuẕ ḳıla almas. Bu furṣatta Ebū’l Ḳāsım Celāyir kim yaḳın mülāzımlarımdındur. ‘Aceb nėme rivāyet ḳıldı. Uşbu cins ṭūṭīniñ ḳafesi yapuġ ėgendür, Ṭūṭī aytıptur kim “rūyı merā ve kün demgīr sudan”[102]. Yana bir nevbet köterken dem alġalı olturġanda rehgüẕer ėl ötüp baradurlar ėgendür, Ṭūṭī dėptür kim “merdum reftand, nemīravīd?” ve’l- ‘uhdatü’ alā’l rāvi[103]. Bāvücūd kişi öz ḳulaġı bile ėşitmekünçe ınansa bolmas. Yana bir nev‘ bu ṭūṭī bolur, ḫoş reng ḳıpḳızıl yana ba‘żı rengleri hem bar. [278b] Müşaḫḫaṣ ḥāṭırda ḳalmaġan üçün meşhūr bitilmedi. Ḳızıl bisyār ḫoş şekl ṭūṭīdür. Süḫāngūy hem ḳılurlar ėrmiş. ‘Aybı budur kim çīnī sınuġını mis ṭabaḳa tartḳan dėk köp nāḫoş ve tīz üni bar. Yana bir “şārek”dür, bu Lemġānāt’ta bisyārdur. Andın ḳoyı tamām Hindūstānāt’ta köp bolur. Bu hem türlüg türlüg boladur. Bir nev‘i budur kim Lemġānāt’ta köptür. Başı ḳara, ḳanatları ala, cüṣṣesi çoġurçoḳdın bir nėme uluḳraḳ ve ḳopraḳtur. Söz örgetürler. Bir nev‘i “pendāvlī” dėrler, Bengāle’din kėltürürler. Yek reng ḳaradur, cüṣṣesi bu şārekdin ḫayli uluġtur. Tumşuġı ve ayaḳı sarıḳtur. İki

[102] “Yüzümü aç, boğuluyorum.” Arat, age, s. 486.
[103] “Herkes yürüyor, siz niçin yürümüyorsunuz. Günahı rivayet edenin boynuna.” Arat, age, s. 486.

ḳulaġıda sarıġ postları bar, salınıp turadur. Munıñ bednümālıġı bar, süḫāngüy ḳılurlar. Yaḫşı aytur ve faṣīḥ aytur. Yana bir nev‘ şārek bolur. Burun meẕkūr bolġan şārekdin inçkerekdür. Közleriniñ girdi ḳızıl bolur. Bu cins süḫāngüy bolmas, vanşārek dėrler. Yana bu furṣatta kim Geng Suyı’ġa köprük baġlap ötüp muḫāliflerni ḳaçurduk. Leknūr ve Avad ve nevāḥīside bir nev‘ şārek körüldi kim kögsi aḳ, başı ala, arḳası ḳara, hergiz körülmeydür ėdi. Bu cins ġālibā söz örgenmes. Yana “lūçe”dür. Bu ḳuşnı buḳalemūn hem dėrler. Başıdın ḳuyruġıġaça bėş altı muḫtelif rengi bar. Kebūterniñ boynı dėk berraḳdur. Uluḳlugı [279a] kebegderīçe bolġay. Ġālibā Hindūstān kebegderīsidür. Nėçük kim kebegderī taġlarnıñ ḳal‘alarıda yürür. Bu hem taġlarnıñ ḳal‘alarıda yürür. Kābil vilāyetleridin Nicrāv taġlarıda ve andın ḳoyıġı taġlarda bolur. Andın yoḳḳarı bolmas. Ol ėl ‘aceb nėme rivāyet ḳıldılar, ḳış bolġaç taġ dāmeneleriġa tüşer. Eger uçursalar kim üzüm bāġıdın ötse yana aṣlā uça almas, tutarlar. Mā‘kūlu’l-lehmdür, bisyār leẕīẕ eti bardur. Yana bir “dürrāc”dur. Bu Hindūstān maḫṣūṣ ėmestür. Germser vilāyetlerde bolur, velī ba‘żı cinsi Hindūstān’dın özge yėrde bolmas üçün munı bu taḳrīb bile Ẕikr ḳıldım. Dürrācnıñ cüṣṣesi keklikçe bolġay. Narınıñ arḳası ḳırġavulnıñ rengi dėkdür. Boġzı ve kögsi ḳaradur. Aḳ aḳ tükleri bardur. İki közиniñ iki yanıda ḳızıl ḫaṭṭı tüşüptür. Ṭavrī ḳıçḳırur. Şīr Şekrek anıñ ünidin mesmū‘ bolur. Şi‘rni “ḳayfī” dėk aytadur. “Şekrek ḫūd dürüst mütelaffiż boladur, Esterābād dürrācları tatminī tuttular” dėp ḳıçḳırur ėmiş. ‘Arabistān ve ol nevāḥīniñ dürrācı “bi’l şükri tedūmu’l- ni’em”[104] dėp carlar ėmiş. Mādesi ḳırġavulnıñ bozalġı dėk rengligdür. Nicrāv’dın ḳoyı bolur. Yana bir dürrāc cinsi bir ḳuştur, “kencel” dėrler. Cüṣṣesi dürrācda oḳ bolġay. Üni keklik ünige ḫayli oḫşar, velī munıñ üni [279b] köp tīzdür. Narı bile mādesiniñ renginiñ arasıda tefāvüt kemdür. Perşāver ve Heşneġar vilāyetide ve andın ḳoyıġı vilāyetlerde bolur ve andın yoḳḳarı bolmas. Yana “pülpekār”dur. Uluḳlugı kebk-i derīçe bolġay. Üy tavuġı endāmlıḳtur, rengi hem mākiyān rengligdür. Tamaġıdın ḳoyı kögsigeçe ḫoş reng ḳıpḳızıldur. Pülpekār, Hindūstān taġlarıda bolur. Yana “ṣaḥrā-ı tavuḳ”dur. Üy tavuġı bile bu tavuġnıñ arasıda farḳ budur kim bu ṣaḥrā-ı tavuḳ ḳırġavul dėk uçar.

[104] “Nimetler, şekerle uzun sürer.” Arat, age, s. 488.

Yana üy tavuġı dėk her reng her reng bolmas. Bu tavuġı Becūr taġlarıda ve andın ḳoyıḳı taġlarıda bolur, Becūr'dın yoḳḳarı bolmas. Yana "celsī"dür, cüṣṣeside pülpekār dėktür. Pülpekār mundın ḫoş rengdür. Becūr taġlarıda bolur. Yana "şām"dur, uluḳluġı üy tavuġıça bolġay. Ġayr mükerrer rengleri bar. Bu hem Becūr taġlarıda bolur. Yana "būdane"dür. Egerçi būdane, Hindūstān maḫṣūṣı ėmestür, velī tört bėş cins būdanedür kim Hindūstān maḫṣūṣıdur. Bir būdanedür kim bizniñ vilāyetlerġa barur. Būdanedin uluḳraḳ ve bāliderektür. Yana būdanedür kim ol vilāyetlerġa barur. Būdanelerdin ḳısḳaraḳdur. Ḳanat ḳuyruġınıñ ḳızılraḳ rengi bar. Bu cins būdane, çir dėk ḫayl ḫayl uçadur. Bir būdanedür ol vilāyetlerġa barur. Būdanedin kiçikrek boġzı bile kögside ḳarası köprek bolur. [280a] Yana bir būdanedür. Bu būdane Kābil'ġa az az barur. Kiçikkine būdanedür. Barçadın bir nėme uluḳraḳ bolġay. Kābil'de "ḳūrātū" dėrler. Yana "ḫarçel"dür, uluḳluġı toġdaḳça bolġay. Ġālibā Hindūstān toġdaḳıdur. Bisyār leẕẕetlıġdur. Ba'żı ḳuşnıñ but eti yaḫşı bolur, ba'żınıñ kögsiniñ eti yaḫşı bolur. Ḫarçelniñ barı eti leẕẕetlıġ ve ḫūbdur. Yana "çerz"dür, toġdaḳıdın cüṣṣesi bir nėme kiçikrekdür. Neriniñ arḳası toġdaḳı dėktür. Kögsi ḳaradur. Mādesi yek rengdür. Çerzniñ göşti hem bisyār leẕīẕdür. Nėçük kim ḫarçelniñ toġdaḳḳa müşābeheti bar. Çerzniñ hem toġdaḳıġa müşābeheti bar. Yana Hindūstān baġrıḳarasıdur. Ol baġrıḳaradın kiçikrek ve inçkerektür. Baġrınıñ ḳarası hem kemdür, üni hem andın inçkerektür. Yana ḳuşlardur kim suda ve su yaḳalarıda bolur. Ol cümledin bir "dīnk"dür, uluḳ cüṣṣelıḳ cānvardur. Her ḳanatı bir ḳulaç bardur. Başınıñ ve boynınıñ tüki yoḳtur. Boġzıda ḫarīṭa dėk bir nėme salınıp turuptur. Arḳası ḳara ve kögsi aḳdur. Aḥyānā, Kābil'ġa barur. Bir yıl Kābil'de bir dīng tutup kėltürüp ėdiler. Yaḫşı rām bolup ėdi. Idındurnı taşlap bėrseler hergiz ḫaṭā ḳılmas ėdi. Tumşuġı bile alur ėdi. Bir ḳatla bir şeş na'l keşfni yutup ėdi. Yana bir nevbet bir bütün tavuḳnı [280b] ḳanatları ve perleri bile derdest yuttı. Yana bir "sāres"dür, Hindūstānī bolġan Türkler, "tėveturna" dėydürler. Bu bir nėme dīngdin kiçikrek bolġay. Boynı dīngdin bülendraḳtur. Başı ḳıpḳızıldur. Munı üyde saḫlaydurlar. Yaḫşı rām boladur. Yana "mink"dür. Boynı sāresḳa yavuşur, cüṣṣesi kiçikrektür. Leklekdin ḫayli uluḳdur. Leklekke müşābihī bar. Tumşuġı leklekniñ tumşuġıdın uzunraḳdur. Tumşuġı ḳaradur; başı, süseni, boynı aḳ ḳanatları aladur.

Her iki ḳanatlarınıñ uçları ve tüpleri aḳdur, ortası ḳaradur. Yana bir "leklek"dür; boynı aḳdur, başı cemī' a'żāsı ḳaradur. Ol vilāyetlerġa barur leklekdin kiçikrekdür. Bu leklekni "Hindūstān dīng" dėr. Yana bir leklekdür, rengi ve vaż'ı tamām ol vilāyetlerġa barur leklekler dīngtür. Ġaytaş tumşuġı ḳararaḳtur. Ol leklekdin ḫayli kiçiktür. Yana bir ḳuştur, "uḳar" bile leklekke müşābihti bar. Uḳardın tumşuġı uluḳraḳ ve uzunraḳdur. Cüṣṣesi leklekdin kiçikrektür. Yana bir uluḳ "büzek"dür, uluḳluġı sārçe bolġay. İki ḳanatınıñ arḳası aḳdur, bülend üni bardur. Yana bir başı ve tumşuġı ḳara aḳ büzekdür. Ol vilāyetḳa barur büzekdin ḫayli uluḳdur. Hindūstān büzekdin kiçikrektür. [281a] Yana bir ördektür, "ġarmpāy" dėrler. Suna burcındın uluḳraḳdur. Neri ve mādesi bir rengdür. Haşneġar'da dāyim bolur, gāhī Lemġānāt'ḳa hem barur. Göşti ḫayli leẕīẕdür. Yana bir ördektür, "şahmurġ" dėrler. Ḳazdın cezvī kiçikrek bolġay. Tumşuġınıñ üstide bülendlıġı bar. Kögsi aḳdur, arḳası ḳara, göşti mezelıḳdur. Yana bir "zümmec"dür. Uluḳluġı būrkūtça bolġay. Ḳara rengligdür. Yana bir "sār" boladur, arḳası ve ḳuyruġı ḳızıl. Yana Hindūstān'nıñ ala ḳarġasıdur, ol vilāyetlerniñ ala ḳarġasıdın kiçikrek ve inçkerekdür. Boynıda cezvī aḳı bardur. Yana bir ḳuşdur, ḳarġa bile "'akka"ġa müşābeheti bar. Lemġānāt'ta murġ-ı cengel dėrler. Başı ve kögsi ḳara, ḳanatları ve ḳuyruġı ḳızılraḳ, közleri ḳıpḳızıl. Uçmaḳta 'āciz üçün cengeldin çıḳmas. Bu cihettin murġ-ı cengel dėrler. Yana bir uluḳ "şeppere"dür, "çemgeder" dėrler. Uluḳluġı yapalaḳça bolġay. Başı itniñ küçükiniñ başıġa oḫşar. Dıraḫtḳa kim köter ḫayāli ḳıladur, bir şāḫnı tutup ser-nigūn bolup turadur. Ġarābeti bardur. Yana bir "Hindūstān 'akkası"dur, "metāyele" dėrler. 'Akkadın cezvī kiçikrek bolġay. 'Akka aḳ aladur. Metāyele aladur. Yana bir ḳuşḳınadur, uluḳluġı [281b] sāndūlaççа bolġay. Ḫoş reng ḳızıldur. Ḳanatlarıda azraḳça ḳaraları bardur. Yana bir "kerçe"dür, ḳarluġaç yosunluḳdur. Ḳarluġaçdın ḫayli uluḳdur. Yek reng ḳapḳaradur. Yana bir "kūyel"dür, uzunluġı zāġçaça bolġay. Zāġçadın ḫayli inçkerekdür. Ṭavrı oḳur. "Hindūstān bülbüli" bu ėmiş, Hindūstān ėli ḳaşıda bülbülçe ḥürmeti bardur. Ḳalın dıraḫtlıḳ bāġlarda boladur. Yana bir ḳuşdur, "şaḳrāḳ" yosunluḳ yıġaçlarça yapışıp yürür. Uluġluġı şaḳrāḳça bolġay. Ṭūṭī dėk sebz rengligdür.

Su ḫayvānātı:

Bir “şīr ābı”dur, ḳara sularda boladur. Kalasḳa müşābihti “bar” dėrler kim kişini ve belki gāvmīşni alur ėmiş. Yana “sīsār”dur, bu hem kalas vaż‘lıḳdur. Tamām Hindūstān deryālarıda bardur, tutup kėltürüp ėdiler. Uzunluġı tört bėş ḳarı yavuşur ėdi. Yoġunlıġı ḳoyça bolġay. Mundın uluġraḳ hem bolur ėmiş. Yarım ḳarıdın uzunraḳ tumşuġı bar. Yoḳḳarıġı tumşuġı ve ḳoyıḳı tumşuġıda inçke inçke ḳaṭār kiçik tişleri bar. Su yaḳalarıda çıḳıp yatadur. Yana “ḫūh ābı”dur, bu hem tamām Hindūstān deryālarıda bolur. Sudın beyakbār çıḳar, başı körünür körünmes yana suġa çömer, ḳuyruġı körünüp ḳalur. Munıñ tumşuġı hem [282a] sīsār tumşuġı dėk uzundur ve uşaḳ ḳaṭār tişleri bardur. Özge başı ve tānesi balıḳ dėktür. Suda oynar. Vaḳt meşk yosunluḳ körünedür. Serū suyıdaġı ḫūh ābılar oynar maḥall sudın dürüst çıḳadur. Bu balıḳ dėk sudın taşḳarı hergiz çıḳmas. Yana “geryāl”dur, bu uluḳ bolur ėmiş. Serū deryāsıda çerigėlidin ḫayli kişi kördiler. Bu kişini alur ėmiş. Serū yaḳasıda ėkende bir iki dādek alıptur. Ġāzīpūr bile Benārer arasıda ordu ėlidin üç tört kişini aldı. Uşbu nevāḥīde mėn hem geryālnı yıraḳraḳdın kördüm, ābādān müşaḫḫaş körülmedi. “Keke” balıḳdur, iki ḳulaġı toġrısı iki süñek çıḳıptur. Uzunluġı üç ėlig bolġay. Tutḳanda bu iki süñekni tėpretėdür. Ġarīb ṭavr ün kėledür. Ġālibā ol üni cihetidin “keke” dėptürler. Hindūstān balıḳlarınıñ göşti leẕīẕ bolur ėdi ve ḳıtlıġı bolmas. ‘Aceb cüst balıġlardur. Bir ḳatla bir sunıñ iki ṭarafıdın tor salıp kėldiler. Tornıñ her ṭarafı sudın yarım ḳarıdın köprek yoḳḳarı ėdi. Balıġlarnıñ köpreki tordun bir ḳarı yoḳḳarıraḳ saçrap öttiler. Yana Hindūstān’nıñ ba‘żı sularıda uşaḳ balıġlar bar. Bir ḳatıḳ ün yetevüş bolsa [282b] beyakbār saçrap sudın bir ḳarı, bir yarım ḳarı bülend çıḳadurlar. Yana Hindūstān baḳaları egerçi uşol baḳalar dėktür, velī bu baḳalar sunıñ yüzide yėti sėkiz ḳarı yügüredürler. Nebātāt kim Hindūstān maḫṣūṣīdur, bir “anbe”dür. Ekṣer Hindūstān ėli bī-ḥareket telaffuẓ ḳılurlar. Yaman mütelaffiż bolur üçün ba‘żı neġzek dėptürler. Nėçük kim Ḫʷāce Ḫüsrev dėptür. Neġzek neġzek üni bostān neġzetėrin meyve Hindūstān yaḫşı yaḫşı boladur. Ġālibā bisyār boladur, velī yaḫşısı kem boladur. Ekṣer ḫām üzedürler. Üyde bişedür. Ḫāmı, ḫūb aş ḳatıġı boladur. Gurresiniñ murabbāsı hem ḫūb boladur. Fi’l-vāḳi‘ Hindūstān’nıñ yaḫşı

meyvesi budur. Dıraḫtı bisyār bālıda boladur. Ba‘żı ėl enbeni andaḳ ta‘rīf ḳılıp ėdiler kim ḳavundın özge cemī‘ meyveġa tercīḥ ḳılıp ėdiler. Ėl ta‘rīf ḳılġunça ḫūd ėmestür. Kārdi şeftālūġa şebāhatı bar. Pīşekāl vaḳtıda bişedür. İki nev‘ bolur. Biri sıḳıp pule ḳılıp bir yėrini tėşip sorup suyını içerler. Yana şeftālūyi kārdi dėk tėrisini arıtıp yėrler. Bergi şeftālū, bergiġa endekī oḫşar. Tānesi bednemā ve bedendāmdur. Bengāle’de ve Gücerāt’ta yaḫşı bolur ėmiş. Yana “kėle”dür, ‘Arab muz dėr. Dıraḫtı ḫayli bülend bolmas, [283a] belki dıraḫtı dėp hem bolmas. Giyāh bile dıraḫt arasıda bir nėmedür. Bergi amānḳaranıñ bergiġa müşābihdür, velī kėleniñ berginiñ uzunluġı iki ḳarı bolur. Yassılığı bir ḳarıġa yavuşur. Ortasıda yürek dėk bir şāḫ çıḳar. Ġoncası bu şāḫda bolur. Bu uluḳ ġoncası ḳoyı yüreki vaż‘lıḳdur. Ġoncasınıñ her bergi açılġaç, berginiñ tüpide ḳaṭār altı yėti güli bolur, bu ḳaṭār güller kėle bolur. Uşbu yürek dėk şāḫ uzaġan sayı ol uluḳ ġoncanıñ bergleri açılıp ḳaṭār kėle gülleri ẓāhir bolur. Her kėle dıraḫtı bir ḳatla oḳ bar bėrür ėmiş. Kėleniñ iki leṭāfeti bar, bir ol kim tėrisi āsān soyulur. Yana bir ol kim hīç dānesi ve cürmi bolmas. Bādencāndın bir nėme uzunraḳ ve inçkerekdür. Ḫayli çüçük ėmes. Bengāle kėleleri bisyār çüçük bolur ėmiş. Ḫayli ḫoşnümā dıraḫtı bar. Yassı yassı ḫoş reng sebz bergleri, ḫayli yaḫşı körünür. Yana “enbelī”dür. Ḫurmā-yı Hindīni bu at bile ayturlar. Rīze bergi bar. Būyā bergiġa fi’l-cümle oḫşar, velī munıñ bergi būyā bergidin rīzeraḳtur. Ḫayli ḫoşnümā dıraḫtıtur. Sāyesi ḳalın bolur, dıraḫtı ḫayli bālıda boladur. Ṣaḥrāsı hem ḳalın boladur. Yana mehvedür, “gül-i çigān” hem dėrler. Munıñ dıraḫtı hem ḫayli bālıda bolur. Hindūstān ėliniñ [283b] ‘imāretleri ekṣer mehve yıġaçıdındur. Mehveniñ gülidin ‘araḳ tartarlar. Gülini mevīz dėk ḳurutup yėrler ve ‘araḳ hem tartarlar. Fi’l-cümle kişmişke şebāhatı bar, bedmezelığı bar. Güliniñ öli hem yaman ėmes, yėse bolur. Bu hem ṣaḥrā boladur, meyvesi bī-meze boladur. Dānesi uluġraḳ, tėrisi yupḳa. Munıñ dānesiniñ maġzıdın yaġ hem tartarlar. Yana “kirnī”dür, munıñ dıraḫtı egerçi köp bālıda bolmas. Kiçik hem bolmas. Meyvesi sarıġ rengligdür. Çigdedin inçkerektür. Mezesi fi’l-cümle üzümge oḫşar, āḫırıda azraḳça bed-ṭa‘āmlığı bar. Yaman ėmes, yėse bolur. Dānesiniñ tėrisi yupḳadur. Yana “çāmen”dür, bergi tāl‘ bergiġa fi’l-cümle oḫşar. Girdraḳ ve yaşılraḳtur. Dıraḫtı ḫayli az ḫoş nümālıḳ ėmes. Meyvesi ḳara üzümġa oḫşar. Turşuraḳ mezesi bar. Ḫayli yaḫşı ėmestür. Yana

kemraḳdur. Penc pehlūdür, uluḳluġı ġınyaluça bolġay, uzunluġı tört ėlig bolġay. Sarıḳ bişedür. Munıñ hem dānesi yoḳtur. Ḫāmraḳ üzgeni köp açıḳdur. Yaḫşı bişġanıñ turşlıġı mayḫoşdur, yaman ėmes. Ḥāli az leṭāfet ėmes. Yana "kedhil"dür. Bu ġarīb bed-hay'āt ve bed-meze meyvedür. Bi'ayn ḳoyınıñ [284a] ḳarnıdur kim kīpā dėk ḳarınnıñ içi taşḳarı bolġay. Mezesi dilāşūr çüçükdür. İçide funduḳ dėk dāneleri bar. Ḫurmāġa fi'l-cümle şebāhatı bar. Munıñ dāneleri girddür, uzun ėmestür. Bu dāneleriniñ ḫurmādın yumşaḳraḳ göşti bar. Aynı yėydürler, ḫayli çespāndadur; çespāndalıġıdın ba'żı ėligni ağızını yaġlap yėr ėmişler. Hem dıraḫtınıñ şāḫıda boladur, hem dāneside ıldızıda hem bolur ėmiş. Dıraḫtıdın gūyā kim kīpālarnı asıp asıp ḳoyupturlar. Yana "bedhel"dür, uluġluġı almaça bolġay. Idı yaman ėmes. Ḫāmlıġıda ġarīb turş ve bī-meze nėmedür. Bışıġı yaman ėmes, yumşaḳ bişedür. Her yėridin ėlig bile üzüp yėse boladur. Mezesi bihīniñ ganda bolġanıġa ḫayli oḫşar. Turş turş yaḫşılıġına mezesi bar. Yana "bīr"dür, Fārsī "künār" dėrler ėmiş. Bu envā' boladur. Alucadın bir nėme uluḳraḳdur. Bir nev'i boladur. Ḥüseynī üzüm endāmıda ekşer ḫayli yaḫşı bolmaydur. Bāndīr'de bir bir kördük, ḫayli yaḫşı ėdi. Munıñ dıraḫtı şevr ve cevzāda berg töküp Sertān ve Esad'ta kim 'ayn-ı bişkāldur. Berg çıḳarıp tar u tāze boladur. Meyvesi Delv ve Ḫūt'ta bişedür. Yana "kerūnde"dür. Biziñ vilāyetniñ çikkesi [284b] yosunluḳ büte büte boladur. Çikke tağlarda bolur. Bu deştlerde boladur. Mezesi mermincānġa oḫşar. Mermincāndın çüçükrek ve kem ābraḳtur. Yana "penyāle"dür. Alucadın uluġraḳtur. Ḳızıl almanıñ ġurresiġa şemyedür. Turşḳına mezesi bar, yaḫşığınadur. Dıraḫtı anār yıġaçıdın uluġraḳtur. Bergi bādām bergiġa oḫşar. Yana "güler"dür. Meyvesi dıraḫtınıñ dānesidin çıḳara incirġa oḫşar. Güler ġarīb bī-meze meyvedür. Yana "āmle"dür, bu hem penc pehlūdür. Ġozanıñ ġoncaġa oḫşar, zaḥmet ve bī-meze nėmedür. Murabbāsı yaman ėmes, ḫayli pür-fāide meyvedür. Dıraḫtınıñ yaḫşı hey'eti bar. Bisyār rīze bergligtür. Yana "çirūncı"dur, dıraḫtı kūhı ėmiş. Bizniñ bāġlarda üç tört tüp bar ėgendür. Soñra bildim, meyveġa ḫayli şebīhdür. Maġzı yaman ėmes, yañaḳ maġzı bile bādām maġzınıñ arasıda bir nėmedür, yaman ėmes. Maġzı, pest maġzıdın kiçikrektür. Çirūncınıñ maġzı girdtür. Pālūdeġa ḥelvālarġa salurlar. Yana "ḫurmā"dur, egerçi ḫurmā Hindūstān maḫṣūṣ ėmes, çün ol vilāyetlerde yoḳ ėdi, meẕkūr boldı. Ḫurmā dıraḫtı Lemġān'da hem

bardur. Şāḫları dıraḫtı kèleside bir yèrde oḳ bolur. Bergleri şāḫlarınıñ tüpidin uçıġaça iki ṭarafıda bolur. Dānesi nāhemvār ve bedrengdür. Meyvesi üzümniñ [285a] ḫoşāsı dèk bolur. Üzümniñ ḫoşāsıdın ḫayli uluġraḳ bolur dèrler kim nebātāt arasıda ḫurmā dıraḫtınıñ iki èşi ḥayvānātḳa oḫşar. Bir ol kim nèçük kim ḥayvānāt başını kèsseler ḥayātı münḳatı‘ bolur. Ḫurmā dıraḫtınıñ hem başı kèsilse dıraḫtı ḳurur. Yana ol kim nèçük kim ḥayvānāttın bī-nar netīce ḥāṣıl bolmas, ḫurmā dıraḫtıġa hem ner ḫurmādın şāḫını kèltürüp tègürmeseler yaḫşı bar bèrmes. Bu sözniñ ḥaḳīḳī ma‘lūm èmes. Ḫurmānıñ başı kim meẕkūr boldı, ol penīridin ‘ibārettür. Ḫurmā penīri andaḳ bolur kim şāḫ ve berginiñ çıḳar yèri penīr dèk aḳ boladur. Bu aḳ penīr dèkdin şāḫ ve berg çıḳadur. Şāḫ ve berg uzaġan sayı bergi sebzraḳ boladur. Bu aḳ nèmeni ḫurmānıñ penīr dèrler. Tavrīdür yaman èmes. Yañaḳnıñ ol maġzıġa ḫayli oḫşar. Uşbu penīr bolur yèrni zaḫm ḳıladurlar. Ol zaḫmġa ḫurmā bergini andaḳ ḳoyadurlar kim ol zaḫmdın her su kèlse bu ḫurmā berginiñ üsti bile aḳadur. Bergni kūzeniñ aġzıġa ḳoyup kūzeni dıraḫtġa bağlapturlar. Ol zaḫmdın her su kim ḥāṣıl bolsa kūzede yıġıladur. Eger fi’l ḥāl içilse çüçümenrek sudur. Üç tört kündin soñ içilse fi’l cümle keyfiyeti bar, dèrler. Mèn bir nevbet bārīni seyr ḳıla barġanda [285b] Çenbel deryāsınıñ yaḳasıdağı kèntlerge seyr ḳıla barıp èdim. Yolda ḳolda uşbu nev‘ ḫurmā suyını aladurġanlar uçradı. Bu sudın ḫayli içildi, keyfīyeti ma‘lūm bolmadı. Ġālibā keyfīyeti içmek kèrek kim andaḳ keyfīyeti ma‘lūm bolġay. Yana “nārgīl”dür. ‘Arab maġrıb ḳılıp “nārçīl”, Hindūstān èli “nālyar” dèydür, ġālibā ġalaṭ-ı āmdur. Nārgīlniñ barı cevz-i hindidür kim ḳara ḳaşuḳlarnı andın ḳılurlar. Uluġrağını ġıçekniñ kāsesi ḳılurlar. Dıraḫtı bi‘ayn ḫurmā dıraḫtıdur, ġaytaş nārgīlniñ şāḫı pür-bergrektür ve berginiñ rengi hem rūşenraḳtur. Nèçük kim yañaḳnıñ taşıda kök postı bolur. Nārgīlniñ başıda hem kök postı bar, velī nārgīlniñ postı rīşe rīşe boladur. Tamām deryādağı cihazlarnıñ ve kèmelerniñ ṭınābını uşbu nārgīlniñ postıdın ḳılurlar èmiş. Kèmelerniñ derzlerni hem munıñ ipi bile tiker èmişler. Nārgīlniñ postını arıtġaç bir uç tüşük ornı ẓāhir boladur. İkisi rāst biri boş andaḳ işāret bile tèşiledür. Maġz bağlamasdın burun nārgīlniñ içi su boladur. Bu töşekni tèşip ol sunı içedürler. Mezesi yaman èmes. Gūyā kim ḫurmā penīrini su ḳılıpturlar. Yana bir “tār”dur, tārnın şāḫları hem başıda [286a] oḳ bolur. Tārġa hem ḫurmā èkip kūze bağlap suyını

alıp içedürler. Bu sunı “tārī” dėydürler. Munıñ keyfiyeti ḫurmā suyınıñ keyfiyetidin tendraḳ bolur ėmiş. Tārnıñ şāḫlarınıñ bir ḳarı bir yarım ḳarıġaça hīç bergi bolmas. Andın soñ otuz ḳırḳ berg şāḫınıñ uçıda bir yėrdin oḳ pençe uradur. Bu berglerініñ uzunluġı bir ḳarıġa yavuşur. Hindī ḫaṭṭlarnı defter yosunluḳ bu berglerde ḫayli bitiydürler. Hindūstān ėli kėñ kėñ ḳulaḳlarınıñ tüküklerige ḥalḳa bolmasa bu tar bergidin yasap saladurlar. Uşbu tar bergidin ḳulaḳ tüşükige salmaḳ üçün bāzārlarda yasap yasap satadurlar. Dānesi ḫurmā dıraḫtınıñ dānesidin yaḫşıraḳ ve hem vāreraḳtur. Yana nārencī ve nārencī müşābihti meyvelerdür. Nārençi Lemġānāt’ta ve Becūr ve Sevād’ta köp bolur ve ḫūb bolur. Lemġānāt nārencī kiçikrek ve kendiklig bolur. Bisyār laṭīf ve nāzik sīrāb bolur. Ḫorāsān nevāḥīsiniñ nārencīġa hīç nisbeti yoḳtur. Nāzüklükidindür kim Lemġānāt’tın Kābil’ġa on üç on tört yıġaç bolġay kėltürgünçe ba‘żı nārencīler ḫarāb bolur. Esterābād nārencīni Semerḳand’ġa iki yüz yėtmiş, iki yüz sėksen yıġaç bolġay ilterler. Tėrisiniñ kalınlıġıdın ve kem āblıġıdın [286b] ança ḫarāb bolmas. Becūr nārencīleriniñ uluġluġı bihīçe bolur. Suyı köptür ve özge nārencīlerniñ suyıdın turşraḳtur. Ḫʷāce Kelān dėdi kim Becūr’da uşbu cins nārencīni bir dıraḫttın alıp sınaduk. Yėti miñ nārencī çıḳtı. Mėniñ ḥāṭırımġa dāyim geçer ėdi kim nārencī lafẓı maġrıb ma‘nāsındadur. Uş andaḳ oḳ ėgendür. Becūr ve Sevād ėli nārencīni tamām “nāreng” dėrler. Yana “līmū”dur, bisyār boladur. Uluġluġı yumurtḳaça bolġay, yumurtḳa endāmlıḳtur. Ildızını mesmūm ḳaynatıp içse ma‘żeretini def‘ ḳılur ėmiş. Yana bir nārencī müşābihī meyve, “turunc”dur. Becūr ve Sevād ėli “bāleng” dėrdürler. Bu cihettin turunc postınıñ merbāsını “murabbā-ı bāleng” dėr ėmişler. Hindūstān’da turuncnı “becūrī” dėrdürler. Turunc iki nev‘ boladur. Biri çüçük ve bī-meze ve dilāşūr çüçük yėrge ḫūd yaramas. Meger postı murābba‘ yaraġay. Lemġānāt’nıñ turuncnı uşmundaḳ aşur çüçüktür. Yana Becūr turuncları ve Hindūstān turuncları turş boladur ve ḫūb turş boladur. Şerbeti bisyār ḫoş meze ve ḫoş ṭa‘ām boladur. Turuncnıñ uluġluġı hüsrevī ḳavunça bolġay. Postı kütür kütür ve nāhemvārdur. Uçı inçek ve tumşukluḳ bolur. Turuncnıñ rengi nārencī rengidin sarıġraḳtur. Dıraḫtı tānelıḳ dıraḫt bolmas, kiçikrek bolur ve büte büte [287a] bolur. Bergi nārencī bergidin uluġraḳ bolur. Yana nārencī müşabihī meyvelerdin, “sengtāre”dür. Rengi ve vaż‘ı turunc dėkdür. Ġaytaş munıñ tėrisi saydamdur,

nāhemvār ėmes. Cezvī turunc kiçikrektür. Dıraḫtı uluḳ boladur. Bergi nārencī bėrkıġḳa oḫşar. Ḫūb turşlıġı bardur. Şerbeti yaḫşı leẕẕetlıġ ve ḫoş ṭa'ām boladur. Bu līmū dėk muḳavvī meydedür. Nārencī dėk müża'af ėmes. Yana nārencī müşābihī meyvelerdin "uluḳ līmū"dur, kim Hindūstān'da "kelkel līmū" dėrdürler. Endāmı ḳaz yumurtḳasıġa oḫşar, velī yumurtḳa dėk iki baş inçekrek ėmes. Munıñ postı hem sengtāre postı dėk hemvārdur. Ġarīb sīrāb boladur. Yana "çenbīrī"dür kim nārencī müşābihīdür. Endāmı nārencī dėk ṭavr, velī rengi sarıḳtur. Nārencī ėmes ėdi. Turunc ıdıġa oḫşar. Munıñ hem yaḫşı turşlıġı bar. Yana nārencī müşābihī, "sedāfel"dür. Amrud endāmlıḳtur. Rengi bihī dėktür. Çüçük boladur, velī çüçük nārencīçe dilāşūr ėmes. Yana nārencī müşābihī, "emredpül"dür. Yana nārencī müşābihī "kerne"dür. Munıñ uluġluġı kelkel līmūça bolġay. Bu hem turşdur. Yana nārencī müşābihī, "emelbīd"dür, kim bu üç yıldın beri imdi naẓarġa kėldi. Andaḳ dėdiler kim igneni munıñ [287b] içige salsalar ėrir. Turşlıġıdın mu ėken, ḫāşiyyettin mu ėken turşlıġı nārencī ve līmūça bolġay. Yana Hindūstān'da ṭavrı güller bardur, bir "cāsūn"dur. Ba'żı Hindūstānī "kedhil" dėrdür. Kīyāh ėmes. Bütesi saḳlıḳtur. Gülbīn dėk ḳızıl gül bütesidin bir nėme bülendraḳtur. Rengi anār gülidin henüz sīrraḳtur. Uluġluġı ḳızıl gülle bolġay, velī ḳızıl gül ġonca bolġandın soñ bir oḳ açılur. Bu cāsūn kim açıldı ortasıdın yana hem uşbu bergidin inçek bolup tāne dėk bir ėlig uzap tāne uşbu cāsūn bergleri açıladur. Ḫāṣıl dilşebye gül boladur. Ḫāyli az ġarāyib ėmes. Dıraḫtınıñ üstide bisyār ḫoş reng ve nėme körünedür, köp durmaydur. Bir künde oḳ pejmurde boladur. Tört ay peşkāl atlarıda asru ḫūb ve köp açıladur. Ġālibā ekşer yıl açılur, velī bu köplük bile ıdı yoḳtur. Yana bir "kenīr"dür, aḳ hem boladur, ḳızıl hem boladur. Şeftālū güli ve vaż'lıḳ penc berg boladur. Ḳızıl kenīrniñ şeftālū güliġa şebāhatı bar, velī kenīr güli on tört on bėş gül bir yėrde açıladur. Yıraḳdın bir uluḳ gül dėk körünedür. Munıñ bütesi gülbīndin uluġraḳtur. Ḳızıl kenīrniñ ṭavrıġına ıdı bar, ḫoş āynededür. Bu hem peşkālde köp ve ḫūb açıladur. Bu hem [288a] ekşer yıl tapılur. Yana "kiyūrā"dur, bisyār laṭīf ıdı bar. Müşkniñ 'aybı budur kim ḫuşkluġı bardur. Munı müşk-i ter dėse bolur. Bisyār laṭīf ıdı bardur. Egerçi özüniñ ġarīb ṭavr hey'eti bardur. Güliniñ uzunluġı bir yarım ḳarış iki ḳarış bolġay. Vaż'ı ġuru bergi dėk uzun berglerdür. Munıñ tikeni bardur. Ġonca dėk tekilġan taşḳarıġı bergleri sebzraḳ

tikenligrek, içkeriki bergler yumşaḳ aḳ bergler boladur. İçkeriki berglerniñ aralarıda gülniñ ortasıdaġı dėk nėmeler boladur. Yaḫşı ıdı andın kėledür. Yañı çıḳıp henüz tāne peydā ḳılmaġanı ėrkek ḳamışnıñ bütesiġa oḫşar. Munıñ bergi yassıraḳtur ve tikenlıḳ tānelıġı bisyār bī-endāmdur. Ildızları körünüp turuptur. Yana "yāsemen" boladur. Aḳ munı "çenpā" dėrler. Biziñ yėr yāsemenlerdin uluġraḳ ve ıdı tündraḳ boladur. Yana ol vilāyetlerde tört faṣltur. Hindūstān üç faṣl bolur; tört ay yazdur, tört ay peşkāl, tört ay ḳış aylarınıñ ibtidāsı hilālī aylarınıñ istiḳbālıdındur. Her üç yılda bir aynı peşkāl aylarıġa ziyāde ḳılurlar. Yana üç yılda ḳış aylarıġa ziyāde ḳılurlar. Yana üç yılda yaz aylarıġa bularnıñ kebīresi [288b] budur. Çayt, Baysāk, Çīt, Aṣār, Tābistān Muvāfıḳ-ı ḥūt ve Ḥamel ve Ṭavr ve Cevzā, Sāven, Bādūn, Küvār ve Kātik bişkāl Muvāfıḳ-ı Sertān ve Esed ve Sümbüle ve Mīzān Aghan Pūs, Māh Pāgün zimistān Muvāfıḳ-ı 'Aḳrāb ve Ḳavs ve Cüdi ve Delv Hind ėli fūṭanı kim törter ay ta'yīn ḳılıpturlar. Her faṣlda yana ikirer aynı ısıḳnıñ ve yaġınnıñ ve savuḳnıñ zorı tutupturlar. Yaz aylarıdın iki soñġı ay kim çīt bile āṣārdur. Isıḳnıñ zorı bu iki aydur. Bişkāl aylarıdın iki burunġı ay kim Sāven ve Bādūn'dur. Yaġınnıñ zorı bu ikidür. Ḳış aylarıdın iki ortadaġı ay kim Pūs ve Māh'dur, savuḳnıñ zorı bu iki aydur. Bu i'tibār bile bularnıñ faṣlı altı boladur. Künlerde hem at ḳoyupturlar: şenbe-sanīçar, yekşenbe–ėtvār, düşenbe–sumvār, seşenbe–mengelvā, çehārşenbe–būdvār, pencşenbe- birispatvār, ādīne–sükrvār. Nėçük kim bizniñ vilāyetler ışṭılaḥıda kėçe kündüzni yėgirme tört ḳısmet ḳılıpturlar. Her ḳaysını bir sā'at altmış ġısmet ḳılıpturlar. Her ḳaysını bir daḳīḳa dėptürler kim her kėçe kündüz miñ tört yüz ḳırḳ daḳīḳa bolġay. Daḳīḳanıñ miḳdārı taḳrīben altı [289a] ḳatla Fātiḥa'nı Bismi'llāh bile oḳuġunçadur kim bir kėçe kündüz sėkiz miñ altı yüz ḳırḳ nevbet Fātiḥa'nı Bismi'llāh bile oḳuġunça bolġay. Hind ėli, kėçe kündüzni altmış ḳısmet ḳılıpturlar. Her ḳaysını bir ḳarī dėptürler. Yana kėçeni tört ve kündüzni tört ḳısmet ḳılıpturlar. Her ḳaysını "peher" dėptürler kim Fārsīsi "pās" bolġay. Ol vilāyetlerde "pās" ve "pāsbān" ėşitilür ėdi. Bu ḫuṣūṣiyyet bile ma'lūm ėmes ėdi. Uşbu maşlaḥatḳa Hindūstān'nıñ cemī' mu'teber şehrleride cemī' muḳarrer ve mu'ayyendürler kim "geryālī" dėrler. Birinçdin bir ṭāsı nėme ḳoyupturlar. Uluġluġı ṭabaḳça bolġay. Ḳalınlıġı iki ėligçe bolġay. Bu birinçni geryāl dėrler. Bu geryālni bir bülend yėrde āvizān ḳılıpturlar.

Yana bir ṭāsları bar, cām-ı sā‘atnıñ ḳoyı tėşükdür. Her geride bir tolar. Geryālīler nevbet bile bu ṭāsnı suġa ḳoyup munṭaẓırdurlar. Meṣelā kün toġar vaḳttın kim ṭāsnı ḳoydılar, ṭās bir tolsa toḳmaḳları bile geryālġa bir urarlar. İki tolsa iki tā beher tükengünçe her beher kim tükense ‘alāmeti budur kim toḳmaḳnı geryālġa bet bet ve ġalebe ġalebe ḳaḳarlar. Eger kündüzdin evvelġı beher bolġan bolsa bet bet ḳaḳḳandın [289b] soñ direngi ḳılıp bir nevbet ḳaḳarlar. İkinçi beher bolġan bolsa bet bet ḳaḳḳandın soñ iki ḳaḳarlar. Üçünçide üç törtünçide tört kündüzniñ tört beher kim tükendi kėçe beherdin başlap uşbu destur bile kėçeniñ tört beherni tüketürler. Burun geryālīlar kėçe kündüzçe beher tükenkende oḳ beher ‘alāmetini ḳaḳarlar ėdi. Kėçeler uyḳudın uyġanġanlarġa üç geri yā tört geriniñ ḳaḳḳan üni kėlse ėdi, ma‘lūm bolmas ėdi kim ikinçi beher mudur yā üçünçi beher mudur? Mėn buyurdum kim kėçe gerilerni ve bulutluḳ kündüz gerilerni ḳaḳḳandın soñ beherniñ ‘alāmetini ḳaḳḳaylar. Meṣelā kėçeniñ evvelġı beheridin üç geri ḳaḳḳandın soñ direng ḳılıp beherniñ ‘alāmetini yana bir hem ḳaḳḳaylar. Ya‘nī ma‘lūm bolġay kim bu üç geri evvelġı beherdindür. Kėçeniñ üçünçi beherdin tört geri ḳaḳḳandın soñ, direng ḳılıp beherniñ ‘alāmetini üç ḳaḳḳaylar. Ya‘nī ma‘lūm bolġay kim bu tört geri üçünçi beherdindür. Ḫayli yaḫşı boldı. Kėçe her vaḳt uyġanda geryāl üni kėlse müşaḫḫaş boladur kim ḳaysı beherdin nėçe geri boluptur. Yana her gerini altmış bolupturlar. Her birini pal dėptürler kim her kėçe [290a] kündüz üç miñ altı yüz pal bolġay. Yana her palnıñ miḳdārını altmış ḳatla közni yumup açḳunça dėptürler kim kėçe kündüz iki yüz on altı miñ közni yumup açḳunça bolġay. Yana bir palnı tecribe ḳılıldı, taḳrīben sėkiz ḳatla Ḳulhūvallāh’nı Bismi’llāh bile oḳuġunça boldı kim kėçe kündüz yėgirme sėkiz miñ sėkiz yüz Ḳulhūvallāh’nı Bismi’llāh bile oḳuġunça bolġay. Yana Hind ėli, veznlerni ṭavrī ta‘yīn ḳılıpturlar. Sėkiz reti, bir māşe; tört māşe, bir tānk kim otuz iki reti bolġay. Bėş māşe bir miṣḳal kim ḳırḳ reti bolġay. On iki māşe bir tūle kim toḳsan altı reti bolġay. On tört tūle, bir ser; bu ḫūd muḳarrerdür kim her yėrde ḳırḳ ser, bir batman bolur. On iki bātmān, bir māni; yüz mānini, bir minyāse dėrler. Cevāhir ve mevāridni, tānk bile tartarlar. Yana Hind ėli, ‘adedni hem ḫūb ta‘yīn ḳılıpturlar. Yüz miñni, lek dėrler. Yüz lekni, kürūr; yüz kürūrnı, erb; yüz erbnı, kerb; yüz kerbni, nīl; yüz nīlni pedem; yüz pedemni, sāng. Bu ‘adedlerniñ ta‘yīni Hindūstān mālınıñ

köplüginiñ delīlidür. Yana Hindūstān ėliniñ köpreki kāfir boladur. Hind ėli kāfirni "Hindū" dėrler. Hindūlar ekşer tenāsühi boladur, 'āmele ve müstācir ve gārekzārlar tamām Hindū'dur. biziñ vilāyetlerde şaḥrāda yürür. Ėlniñ ḳabīle atları bolur. Munda hem vilāyetler ve kėntlerde mütevaṭan [290b] ėllerniñ ḳabīle ḳabīle atları boladur. Yana her ḥirfeger kim bar ata atasıdın beri ol hirfeni ḳıla kėliptür. Hindūstān kim leṭāfet yėr vāḳi' boluptur. Ėlide ḥüsn yoḳ ve ḥüsn-i iḫtilāṭ ve āmed ve re'fet yoḳ ve tıb' ve idrāk yoḳ ve edeb yoḳ ve kerem ve mürüvvet yoḳ ve hünerleride ve işleride siyāḳ ve endām ve recā ve künyā yoḳ ve yaḫşı at yoḳ ve yaḫşı et yoḳ ve üzüm ve ḳavun ve yaḫşı meyveler yoḳ yaḫ yoḳ ve savuḳ su yoḳ ve bāzārlarıda yaḫşı aş ve yaḫşı nān yoḳ ve ḥamām yoḳ ve medrese yoḳ, şem' yoḳ ve meş'al yoḳ, şam'dān yoḳ. Şem' ve meş'al ornıġa cem'ī keşīr çirkīni boladur, "dīveti" dėydürler. Çep ėliglerige kiçikrek sepāye tutupturlar kim bu sepāyeniñ bir pāyesiniñ uçıda şam'dānnıñ başı dėk bir tėmürni sepāye yıġaçıġa bėrkitiptürler. Bir yoġan fitīllini kim baş barmaḳça bolġay. Sepāyeniñe tėmürlüg yıġaçıġa bağlapturlar. Oñ ėligleride bir kedūdur kim tüşükini tarraḳ ḳoyupturlar, kim su yağındın inçke çuburup aḳadur. Her ḳaçan fitīliġa yağ iḥtiyāc bolsa bu kedūdın yağ ḳoyadur. Uluḳlarınıñ bu dīveti yüz iki yüz boladur. Şem' ve meş'al ornıġa munı isti'māl ḳıladurlar. Bādşāhları ve bėglerige kėçeler şem'ġa iḥtiyāc bolġuluḳ iş bolsa, uşbu çirkīn dīvetiler [291a] bu çırāġnı kėltürüp yaḳın alıp turadurlar. Deryālarıdın ve ḳara sularıdın özge kim carlar ve çuḳurlarda aḳadur. Bāġ ve 'imāretide aḳarlar yoḳ ve 'imāretleride ṣafā ve hevā endām ve siyāḳ yoḳ ra'iyyet ve rīzepāy ėli tamām yalıñġaç yürüyidürler. Lengūte dėk bir nėme bağlaydurlar. Kindikdin iki ḳarış ḳoyı ḳısıḳ salınıp turuptur. Bu salınġan ḳısıḳ leteniñ üstide yana pārçe lete bar. Bu lengūteniñ bāġını kim bağlarlar. Ol pārçe leteniñ iki butnıñ arasıdın alıp kėyin lengūteniñ bāġıdın ötkerip bėrkitėdürler. Ḫatunları ḫūd bir uzun leng bağlapturlar; yarımnı bėlige bağlaydur, yarımnı başlarıġa saladurlar. Leṭāfeti kim Hindūstān'da bar, uluḳ vilāyettür ve altun yarmağı ḳalın boladur ve bişkāl hevāları bisyār ḫūb boladur. Gāhī küni boladur kim on, on bėş, yėgirme ḳatla yağadur. Yağınlarıda bir zamānda seyller kėledür. Hīç su yoḳ yėrlerde deryālar aḳadur. Yağar maḥallıda yağıp turġan maḥallarıda ġarīb yaḫşı hevālar boladur. Andaḳ kim hevānıñ i'tidāli ve leṭāfeti andın ötmüş. 'Aybı budur kim hevā köp pür-

nem boladur. Ol vilāyetlerniñ yaylarıġa bişkāl ötse ḫūd atıp bolmaydur, buzuladur. [291b] Nė yalġuz yā cėme ve kitāb ve raḫt ve metā‘ḳa barıġa te‘ṣīr ḳıladur. ‘İmāret hem köp turmaydur. Peşkāldın başḳa hem ḳış ve yaz yaḫşı hevālardur, velī şimāl yėli hemīşe ḳopadur. Gerd ve ḫāk ḫayli boladur. Peşkālġa yavuḳ bu yėl yılda tört bėş nevbet bisyār tend ḳopadur. Andaḳ kim gerd ve ḫāk ol mertebede boladur kim bir birini körüp bolmaydur. Munı “andı” dėydürler. Cevzāda ısıḳ boladur, velī ança bī-i‘tidāl ısıḳ ėmestür. Belḫ ve Ḳandahār’nıñ ısıġınıñ çu yoḳtur ve imtidādı ḫūd ol yėrler yarımıça bolġay. Yana bir leṭāfeti budur kim her ṣınıfdın ve her ḥirfegerdin bī-ḥadd ve bī-nihāyettür. Her iş üçün ve her nėme üçün cemī‘ muḳarrer ve mu‘ayyendür kim ata atalarıdın beri ol iş ve ol nėmeni ḳıla kėlgendürler. Nėçük kim Ẓafernāme’de Tėmür Bėg’niñ Mescid-i Sengīn ‘imāretini ḳılurda Mollā Şeref mundaḳ mübālaġa bile bitiptür kim Āzerbāycān ve Fārs ve Hindūstān ve yana özge memālik seng terāşlarıdın her künde iki yüz kişi mescidte iş ḳılurlar ėdi. Biz Agra’da uşbu Agra’nıñ sengterāşlarıdın mėnniñ ‘imāretlerimde her kün altı yüz sėksen kişi iş ḳılurlar ėdi. Yana Agra’da ve Sīkrī’de ve Biyāne’de ve Dūlpūr’da ve Güvālyār’da ve Kūl’da miñ tört yüz toḳsan bir sengterāş her künde mėnniñ ‘imāretlerimde iş ḳılurlar ėdi. Her hirfe- [292a] ger ve her kārıkārdın uşbu ḳıyās bile Hindūstān’da bī-ḥadd ve bī-nihāyetdür. Bu vilāyetler kim Bihre’din Behār’ġaça ḥālā mėnniñ taṣarrufumdadur. Ėllig iki kürūrdur. Nėçük kim bu mufaṣṣalıdın mücmeli ma‘lūm bolġusıdur. Bu cümledin sėkiz toḳḳuz kürūr rāy ve rācanıñ pergeneleridür kim iṭā‘at ḳılıp ḳadīmdin bu pergenātnı vech ve istiḳāmet ṭarīḳıda tapıpturlar.

Tahmīn-i cem‘-i Hindūstān ez ānca bi’l fi’l der taḫt-ı teshīr-i rāyāt derāmāde:

Serkār-ı Ānrūy-ı Āb-ı Setlüc ve Bihre ve Lāhūr ve Siyāl-kūt, Dibāl-pūr ve gāyrihā: si kürūr u si u si lek u pānzdeh hezār u nuhṣad u heştād u nuh tenke.

Serkār-ı Sihrind: yek kürūr bīst u nuh lek u si u yek hezar u nuhṣad u heştād u penc tenke.

Serkār-ı Hiṣār-i Firuze: yek kürūr u si lek u heftād u penc hezār u yekṣad u heftād u çehār tenke.

Serkār-ı Dārü'l mülk: Dihlī ve Miyān Du Āb: si kürūr u şeṣt u nuh lek u penceh u çehār tenke.

Serkār-ı Mevāt, ki der zamān-ı İskender dāḫil nebūde, yek kürūr u şeṣt u nuh lek u heşyād u yek hezār tenke.

Serkār-ı Bigāne: yek kürūr u çihil u çehār lek u çehārdah hezār u nuhṣad u si tenke.

[293b] Serkār-ı Agra: bīst u nuh lek u heftād u şeş hezār u nuhṣad u nūzdah tenke.

Serkār-ı Miyān Vilāyet: dü kürūr u nevad yek lek u nūzdah tenke.

Serkār-ı Güvālyār: dü kürūr u bīst u si lek u pencāh u heft hezār u çehārṣad u pencāh tenke.

Serkār-ı Kālpī ve Sehūnde ve ġayrih: çehār kürūr u bīst u heşt lek u pencāh u penchezār u nuhṣad u pencāh tenke.

Serkār-ı Ḳanūc: yek kürūr u si u şeş lek u şeṣt u si hezār u siṣad u pencāh u heşt tenke.

Serkār-ı Sembel: yek kürūr u si u heşt lek u çihil u çehār hezār tenke.

Serkār-ı Leknūr ve Bekser: yek kürūr u si u nuh lek u hestād u dü hezār u çehārṣad u si u si tenke.

Serkār-ı Ḫayrābād: düvāzdah lek u şeṣt u penc hezār tenke.

Serkār-ı Ūd ve Behrāyic: yek kürūr u hefdah lek u yekhezār u si ṣad u şeṣt u nuh tenke.

Serkār-ı Cūnpūr: çehār kürūr heştād heşt hezār u siṣad u si u si tenke.

Serkār-ı Kerre ve Mānikpūr: yek kürūr u şeṣt u si lek bīst u heft hezār u dü vīst u heştād u dü tenke.

Serkār-ı Behār: çehār kürūr u penc şeṣt hezār tenke.

Serkār-ı Servār: yek kürūr u pencāh u penc lek u hefdeh hezār u pānṣad u şeş u nīm tenke.

Serkār-ı Sāren: yek kürūr u deh lek u hezdeh hezār u sişad u heftād u si tenke.

Serkār-ı Çepāran: yek kürūr u nevad lek u hestād u şeş hezār u şeṣt tenke.

Serkār-ı Kendle: çihil u si lek u si hezār u sişad tenke.

Serkār-ı Terhut ez ḫiḍmetāne-i Rāca Rūp Nerīn: dü lek u pencāh u penchezār tenke-i nüḳre, bīst u heft lek u pencāh hezār siyāh tenke.

Serkār-ı Retembūr ez Būlī vez Çātsū ve Melārne: bīst lek.

Serkār-ı Nāgūr.

Serkār-ı Rāca Bikremācit ez Retembūr.

Serkār-ı Kelencerī.

Serkār-ı Rāca Sing-Div.

Serkār-ı Rāca Bikem-Div.

Serkār-ı Rāca Bikem-Çend.

[293b] Hindūstān vilāyetiniñ yériniñ ve élíniñ ḫuṣūṣiyyeti ve keyfīyeti olca ma‘lūm ve müṣaḫḫaṣ bolup édi. Meẕkūr ve meṣṭūr boldı. Mundın soñ yana bitilgü dék néme naẓarġa kélse taḥrīr ḳılġumdur, éşitilgü dék néme éşitilse taḳrīr ḳılġumdur. Düşenbe küni Receb ayınıñ yégirme toḳḳuzıda ḫizāneni körmek ve üleşmek bünyād boldı. Hümāyūn’ġa yétmiş Lek ḫizānedin bérildi. Yana bir bitilmegen taḥḳīḳ ḳılmaġan ḫizāne üyini uşandaḳ oḳ Hümāyūn’ġa in‘ām ḳıldım. Yana ba‘żı béglerge on Lek ve ba‘żılarġa sékiz Lek, yéti Lek, altı Lek bérildi. Cemī‘ çerigte bolġan Afġān Hazerā ve ‘Arab ve Belūc ve her cemā‘atḳa ḳadr-i ḥāllarıġa yaraşa ḫizānedin naḳd in‘āmlar boldı. Her sevdāger ve her ṭālib ‘ilm ve belki her kişi kim bu çerigte hemrāh édiler. Barça in‘ām ve baḫşişdin ḫazz ve vāfir ve naşībi kāmil élttiler. Çerigte

bolmaġanlarġa hem bu ḫizānedin ḳalın in‘ām ve bahşişler bardı. Meṣel Kāmrān’ġa on yėti Lek, Muḥammed Zamān Mīrzā’ġa on bėş Lek, ‘Esker’ġa ve Hindāl’ġa ve belki cemī‘ uruḳ ḳıyās oġlan uşaḳḳa ḳalın ḳızıldın, aḳtın, raḫttın, cevāhirdin, berdedin savġatlar bardı. Ol yüzdeki bėglerge ve sipāhīlerġa ḳalın in‘āmlar bardı. Semerḳand ve Ḫorāsān [294a] ve Kāşġar ve ‘Irāḳ’ḳa uruḳ ḳıyās üçün savġatlar yiberildi. Semerḳand ve Ḫorāsān’daġı meşāyiḫḳa nüẕür bardı. Mekke ve Medīne’ġa hem neẕr bardı. Kābil vilāyeti bile Versek ṣedāsınıñ cāndār başıġa ėrdin ve ḫatundın ve bende ve āzāddın baliġ ve nābāliġdın birer şāhruḫī in‘ām boldı. Biz evvel Agra’ġa kėlgende biziñ ėl bile bu ėlniñ arasıda ġarīb muġāyeret ve münāferet ėdi. Sipāhīsi ve ra‘iyyeti biziñ ėldin ḳır ḳır ḳaçarlar ėdi. Bir Dillī ve Agra’dın özge cemī‘ ḳurġanlıḳ yėrler ḳurġanlarını bėrkitip iṭā‘at ve inḳıyād ḳılmadılar. Sembel’de Ḳāsım Sembelī ėdi. Biyāne’de Niẓām Ḫān ėdi. Mīvāt’ta ḫūd Ḥasan Ḫān Mevātī ėdi. Bu şerr ve şornı başlaġan tamām uṣol mülḥid merdek ėdi. Dūlpūr’da Muḥammed Zeytūn ėdi. Güvālyār’da Tatar Ḫān Sārengḫānī ėdi. Rābirī’de Ḫüseyn Ḫān, Nūḥānī Ḫān ėdi. Etāve’de Ḳuṭb Ḫān ėdi. Kālpī’de ‘Ālem Ḫān ėdi. Ḳanūc ve Geng’niñ narı yüzi ḫūd tamām muḫālif Afġānlarda ėdi. Meṣel Nāṣır Ḫān Nūḥānī ve Ma‘rūf Fermūlī ve yana ḳalın ‘ümerā ėdi. İbrāhīm olarıdın iki üç yıl burundın biri yaġıkıp ėdiler. Mėn, İbrāhīm’nı basḳan furṣat Ḳanūc ve andın narıġı cemī‘ vilāyetlerge ḳabż bolup Ḳanūc’dın bir iki küç bėrerek kėlip olturup ėdiler. Deryā Ḫān’nıñ oġlı Behār Ḫān’nı [294b] bādşāh ḳılıp Sulṭān Muḥammed laḳab ḳoyup ėdiler. Mehāven’de merġūb ḳul ėdi. Uşmunça yavuḳ turup nėçe maḥallġaça kėlmedi. Biz Agra’ġa kėlgende ısıḳ vaḳtları ėdi. Ḫalāyıḳ tevehhümdin tamām ḳaçıp ėdiler. Özge ve atḳa aşlıḳ ve ḫas tapılmas ėdi. Kėntler muġāyeret ve münāferet cihetidin yaġılıḳḳa ve oġurluḳḳa ve rehzenlıḳḳa yüz ḳoyup ėdiler. Yollar revān bolmaydur ėdi. Bizge henüz furṣat ol bolmaydur ėdi kim ḫizāneni üleşip her pergene ve her yėrge mażbūṭ kişiler ta‘yīn ḳılġay biz. Yana ol yıl ḫayli ısıḳ ėdi. Ḫayli ėl bād-ı semūm te‘ṣīri dėk her zamānda yıḳılıp yıḳılıp öle kiriştiler. Bu cihetlerdin ekṣer bėgler ve ābdān ābdān yigitler köñül salıp ėdiler. Hindūstān turmaḳḳa rāżī ėmes ėdiler. Belki kėterge yüz ḳoyup ėdiler. Uluḳ yaşlıḳ tecribelıḳ bėgler mundaḳ sözlerni aytsa ‘aybı yoḳtur. Mundaḳ sözlerni hem kim ayttılar bu kişide ança ‘aḳl ve hūş bardur kim alar taḳrīr ḳılġandın soñ ṣalāḥ

ve fesādıġa yėtkey ve yaḫşı yamanını farḳ ėtkey. Barçanı bu kişi özige körüp bir işni kim cezm ḳıldı. Özge aytılġan sözlerni muḳarrer i‘āde ḳılmaḳnıñ nė mezesi bar. Kiçik Kirim’din ḫūd mundaḳ sözler ve mundaḳ [295a] bī-meze rāylarnıñ nė taḳrībi bar. Bu ġarībtür kim Kiçik Kirim’din bu nevbet Kābil’din atlanadurġanda bir nėçeni yañı bėg ḳılılıp ėdi. Mėniñ çeşm daştım bulardın mundaḳ ėdi kim mėn otḳa suġa kirsem, çıḳsam bī-teḥāşī bular bile kirgeyler ve bile çıḳḳaylar. Mėn her sarıġa bolsam olar mėniñ sarı bolġaylar. Yoḳ kim mėniñ ḫilāf-ı maḳṣūdum söz aytḳaylar. Her iş ve her mühimmni kim barınıñ kėñeş ve ittifāḳı bile özümizge cezm ḳılduk. Kėñeştin ḳopmasdın burunraḳ ol oḳ söz ve mühimmdin aytḳanlar bular egerçi yaman bardılar. Aḥmedī Pervāneçi ve Velī Ḫāzin bulardın yamanraḳ bardı. Kābil’din çıḳıp İbrāhīm’ni basıp Agra’nı alġunça Ḫʷāce Kelān yaḫşılar bardı. Merdāne sözler ayttı ve ṣāḥib himmetāne rāylar körsetti, velī Agra’nı alġandın nėçe kün soñra tamām rāylar özge boldı. Bir barmaḳḳa bī-cidd Ḫʷāce Kelān ėdi. Ėlniñ bu müẕebẕeblıġnı bilip tamām bėglerni tilep kėñeştük. Mėn dėdim kim salṭanat ve cihāngirlıġı bī-esbāb ve esbāb u ālāt bėrmes. Bādşāhlıḳ ve emīrlıḳ bī-nöker ve vilāyet mümkin ėrmes. Nėçe yıl sa‘ylar ḳılıp meşaḳḳatlar körüp uzaḳ yėrler ḳaṭ‘ ėtip çerigler yürüp özümizni ve çerigni ḥarb ve ḳıtāl muḫāṭara- [295b] larıġa salġay biz. Tėñri ‘ināyeti bile bu nev‘ ḳalın yaġılarını basıp mundaḳ ken memleketlerni alġay biz. Hele nė zor kėliptür ve nė żarūret ḳılıptur kim mundaḳ cānlar tartıp alġan vilāyetlerni bī-cihet salġay biz. Yana barıp Kābil’ġa tenk-destlıḳ ibtilāsıġa ḳalġay biz. Her kim devleṭḫʷāḫdur, mundın soñ mundaḳ sözlerni aytmasun! Her kim ṭāḳat kėltüre almay kiterge yüz ḳoysa barġanıdın ḳaytmasun! Mundaḳ ma‘ḳūl ve müteveccih sözlerni ḫāṭır-nişān ḳılıp ḫ˘āḫī ve nāḫ˘āḫī ėlni bu dağdağalardın ötkerdük. Çün Ḫʷāce Kelān’nıñ turar köñli yoḳ ėdi. Muḳarrer andaḳ boldı kim savġatlarnı Ḫʷāce Kelān kim ḳalın nökerlik kişidür alıp barġay. Kābil ve Ġaznī’de hem kişi azdur. Olarnı żabṭ ve serencām ḳılġay. Ġaznī ve Gardīz ve Sulṭān Mes‘ūdī hezāreni Ḫʷāce Kelān ‘ināyet ḳıldım. Hindūstān’da yana üç tört leklig Kührām pergenesini hem bėrildi. Ḫʷāce Mīr Mīrān hem muḳarrer boldı kim Kābil’ġa barġay savġatılar Mīr Mīrān’nıñ ‘uhdesiġa boldı. Ḳābiż Mollā, Ḥasan Ṣarrāf ve Tüke Hindū ta‘yīn boldı. Ḫʷāce Kelān çün Hind’din müteneffir ėdi. Barurıda Dillī’niñ ‘imāretleriniñ tamıda bu beytni bitiptür kim [296a]

mundaḳ ẓerāfetāmīz beyt aytmaḳ ve bitimek bī-ṣūrettür. Kitmekdin bir ḳudret bolsa bu nev‘ ẓerāfettin iki ḳudrettür. Mėn dağı Bedīhe’de bir rubā‘ī aytıp bitip yiberdim:

Yüz şükrde Bābur ki kerīmi ġaffār
Bėrdi sañа Sind ü Hind ü mülki bisyār
Isıḳlıġıġa ger sañа yoḳtur ṭāḳat
Savuḳ yüzini körey dėsen Ġaznī bar

Bu furṣatta Mollā Apāḳ’nı kim burunlar mertebesi asru fīrūz ėdi. İki üç yıl ėdi kim aġa inisini yığışturup fi’l-cümle cem‘iyyet ḳılıp ėdi. Urūkzai’ni ve Sind yaḳasıdağı ba‘żı Afġānlar’nı bėrilip ėdi. Kūl’ġa yiberildi. Ol nevāḥīde bolur terkeşbend ve sipāhīġa istimālet fermānları yiberildi. Şeyḫ Güren, i‘tiḳād ve iḫlāṣ bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Miyān Dū Āb terkeş-bendleridin hem iki üç miñ sipāhīni kėltürüp mülāzım ḳıldı. ‘Alī Ḫān Fermūlī’niñ oġlanları ve uruġı Dillī bile Agra’nıñ arasıda Yūnus ‘Alī az yıḳıp Ḫümāyūn’dın ayrılġan maḥallda uçrar. Az aġlaḳ uruşup basıp oġlanlarını bend ḳılıp kėltürüp ėdi. Bu taḳrīb bile Devlet Ḳadem Türk’niñ oġlı Mīrzā Moġul’ġa [296b] ‘Alī Ḫān’nıñ Bend’dağı oġlanlarıdın birini ḳoşup ‘Alī Ḫān’ġa kim bu bozuḳluḳta Mīvāt’ḳa barıp ėdi, istimālet fermānları bile yiberildi, alıp kėldi. ‘Alī Ḫān’ġa terbiyet ḳılıp yėgirme bėş Leklig ‘ayn pergeneleridin bėrildi. Sulṭān İbrāhīm, Muṣṭafā Fermūlī ve Fīrūz Ḫān, Sārengḫānī başlıḳ nėçe ‘ümerānı Pūrab taġı yaġı baġı ‘ümerā üstiġa ta‘yīn ḳılıp ėdi. Muṣṭafā bu yaġı ‘ümerā bile yaḫşılar ḥarb-eārb ḳıldı. Nėçe ḳatla yaḫşı bastı İbrāhīm’niñ şikestidin burunraḳ Muṣṭafā öldi. Şeyḫ Bāyezīd inisi ėdi. Çün İbrāhīm mühimm üstide ėdi. Fi’l ḥāl aġasınıñ ėl künini ol baş köz ḳıldı. Fīrūz Ḫān ve Şeyḫ Bāyezīd ve Maḥmūd Ḫān Nūḥānī ve Ḳāḍī Cīyā ḳulluḳḳa kėldiler. Bularnı hem müdde‘ālarıdın artuġraḳ ri‘āyet ve şefḳatlar ḳılıp Fīrūz Ḫān’ġa Cūnpūr’dın bir kürūr ve ḳırḳ altı Lek ve bėş miñ tenke; Şeyḫ Bāyezīd avaddın bir kürūr ve ḳırḳ sėkiz Lek ve bėş miñ tenke; Maḥmūd Ḫān’ġa Ġāzīpūr’dın toḳsan Lek ve otuz bėş miñ tenke; Ḳāḍī Cīyā, Cūnpūr’dın yėgirme Lek ‘ināyet boldı. Şevvāl ayıdın nėçe kün ötüp ėdi kim Sulṭān İbrāhīm’niñ ḥarem sarāyınıñ ortasıdağı taş sütunluḳ eyvān künbette uluḳ ṣoḥbet tutuldı. Hümāyūn’ġa cār ḳab ve kemer şemşīr ve altun ėgerlig topçaḳ; Çin Tėmür Sulṭān’ġa ve Mehdī Ḫʷāce’ġa [297a] ve

Muḥammed Sulṭān Mīrzā'ġa hem cār ḳab ve kemer-şemşīr ve kemer-ḫançerler in'ām boldı. Yana bėglerge ve yigitlerge ferāḫver ḥālleri kemer-şemşīr ve kemer-ḫançerler ve ḫil'atlar in'ām boldı. Nėçük kim mecmūlı munda mesṭūrdur: iki topçaḳ at ėgeri bile kemer şemşīr merṭū', iki ḳabża ḫançer merṭū', yėgirme bėş ḳabża kitāre merṭū' ol altı ḳabża cemdhere merṭū', iki ḳabża bıçaḳ Hindū barı altun ḳabża. Ṣoḥbet küni 'aceb ġalebe yamġur yaġdı. On üç mertebe yamġur yaġdı. Ba'żılarġa yėr taşḳarı tėgip ėdi, ġarḳ öl boldılar. Muḥammedī Kökeldāş'ḳa Sāmāne vilāyeti 'ināyet ḳılıp Sembel'ġa ılġar ta'yīn ḳılıldı. Ḥişār-ı Fīrūze'ni Hümāyūn'ġa culdu bėrilip ėdi. Sembel'daġı Hümāyūn'ġa 'ināyet ḳıldım. Hindū Bėg'ni Hümāyūn ḳaşıda ḳoyulup ėdi. Bu münāsebettin Muḥammedī ornıġa Sembel'ġa ılġar Hindū Bėg'ni ve Kete Bėg'ni ve Melik Ḳāsım, Bābā Ḳaşḳa'nı aġa inisi bile Mollā Apāḳ'nı, Şeyḫ Güren'ni, Miyān Dū Āb terkeş bendleri bile ılġar yiberildi. Üç tört nevbet Ḳāsım Sembelī'din kişi kėlip ėdi, [297b] kim Biben ḥarāmḫ^{w}ar Sembel'ni ḳapap 'āciz ḳılıptur. Ilġar kėlsün dėp Biben bu şekk ve bu ḥayātı bile bizdin kim ḳaçtı taġnı dāmenelep barıp ḳaçḳan küred ėken Afġān ve Hindūstānī'ni yıġıp bu fetrette yėrni ḥālı tapıp kėlip Sembel'ni ḳapaptur. Hindū Bėg ve Kete Bėg ve ta'yīn bolġan ılġar Ahār güẕeriġa yėtip su kėçmekke meşġūl bolup Melik Ḳāsım, Bābā Ḳaşḳa'nı aġa inisi bile ilgerirek ayrurlar. Melik Ḳāsım, su ötken bile yüz yüz ėllig kişi öz aġa inisi bile ıldam oḳ yürüp namāz-ı peşīn Sembel'ġa yėter. Biben hem yasatıp ordusıdın çıḳar. Melik Ḳāsım ve olar tėz oḳ yürüp ḳurġannı arḳaġa alıp ėlig ḳoşarlar. Biben toḫtay almay ḳaçar. Bir pāre kişisiniñ başını kėsip bir nėçe fīl ve ḳalın at ve olca alur tañlasıġa bu ılġar bėgleri hem yėter. Ḳāsım Sembelī kėlip körer, velī ḳurġannı bularġa tapşurmaḳ ḫoş baḳmas. Ḫayl ḳılur, bir kün Şeyḫ Güren, Hindū Bėg olar bile sözleşip bir bahāne bile Ḳāsım Sembelī'ni bu bėgler ḳaşıġa kėltürüp bizniñ kişini Sembel ḳurġanġa kivürür. Ḳāsım Sembelī'niñ küç ve müta'allıḳlarını s̱ālim selāmet çıḳarıp yiberdiler. Biyāne'ġa Ḳalender Piyāde'ni yiberip Niẓām Ḫān'ġa va'de ve va'īd fermānları yiberildi. [298b] Bu ġınā ḳıṭ'anı bedīhede aytıp bitip yiberildi. Biyāne ḳurġannı Hindūstān'nıñ meşhūr ḳal'alarçıdındur. Bīhūş merdek ḳal'asınıñ bėrklikike işenip ḥavṣalasıdın artuḳraḳ nėmeler istid'ā ḳılıp yiberiptür. Anıñ kėlgen kişisige yaḫşı cevāb bėrmey. Ḳal'agīrlik esbābıġa iştiġāl körsetildi. Bābā Ḳulī Bėg'ni Muḥammed

Zeytūn'ġa va'de ve va'īd fermānları bile yiberildi. Bu hem 'öẕr aytıp ḫeyl ḳılıptur. Rānā Sangā kāfir egerçi biz Kābil'de ėkende ėlçisi kėlip iẓhār-ı devletḫ^{w}āhlıḳ ḳılıp mundaḳ ḳarār ḳılıp ėdi, kim bādşāh ol ṭarafdın Dillī nevāḥīsiġa kėlseler, mėn bu sarıdın Agra üstige yürüy mėn. İbrāhīm'ni bastım ve Dillī Agra'nı aldım. Bu çaḳḳaça bu kāfirdin hīç ḥareketi żāhir bolmadı. Nėçe maḥalldın soñ kėlip Kendār dėgen ḳurġannı kim Mekken'niñ Ḥasan atlıḳ oġlı anda ėdi, ḳapadı. Ḥasan Mekken'din nėçe ḳatla kişiler kėldi. Mekken henüz kėlip körmeydür ėdi. Bu tėgredeki [298b] ḳurġanlar miṣli Etāve, Dūlpūr, Güvālyār, Biyāne henüz kirmeydürler ėdi. Şarḳ sarıġa Afġānlar 'inād ve serkeşlik maḳāmıda ėdiler. Ḳanūc'dın iki üç küç Agra sarıġa çerigi olturup ėdiler. Yavuḳdaġı gird ve kūşedin henüz ḥāṭır tamām cem' bolmaydur ėdi. Bu cihettin anıñ kömekige kişi ayra almaduk. İki üç aydın soñ Ḥasan bīçāre bolup 'ahd ḳılıp Rābirī'ni taşlap çıḳtı. Rābirī'ni Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'ge bėrildi. Ḳuṭb Ḫān kim Etāve'de ėdi, nėçe nevbet va'de ve va'īd fermānları yiberildi. Nė kėlip bizni kördi nė Etāve'din salıp çıḳtı. Etāve'ni Mehdī Ḫ^{w}āce'ġa 'ināyet ḳılıp Muḥammed Sulṭān Mīrzā'nı ve Sulṭān Muḥammed Dulday, Muḥammed 'Alī Ceng Ceng, 'Abdu'l 'azīz Mīrāḫūr başlıḳ bėglerdin ve içkilerdin bir pāre ḳalın kişini kömek ḳoşup Etāve üstige yiberildi. Ḳanūc'nı Sulṭān Muḥammed Dulday'ġa bėrildi. Fīrūz Ḫān ve Maḥmūd Ḫān ve Şeyḫ Bāyezīd ve Ḳāḍī Cīyā başlıḳlarġa kim asru uluḳ ri'āyetler ḳılıp Pūrab sarı pergeneler bėrilip ėdi. Bular hem Etāve'ġa ta'yīn boldılar. Muḥammed Zeytūn [299a] Dūlpūr'da olturup ḫayāl ḳılıp kėlmeydür ėdi. Dūlpūr'nı Sulṭān Cüneyd Barlas'ḳa 'ināyet ḳılıp 'Ādil Sulṭān, Muḥammedī Kökeldaş, Şāh Manṣūr Barlas, Ḳutluḳ Ḳadem, 'Abdu'llāh Vālī Cān Bėg, Pīr Ḳulī, Şāh Ḥüseyn Yaragī başlıḳlarnı ta'yīn ḳılduk kim Dūlpūr'nı zorlap alıp Sulṭān Cüneyd'ḳa tapşurup Biyāne üstige barġaylar. Bu çeriglerni ta'yīn ḳılġandın soñ Türk 'ümerāsını ve Hind 'ümerāsını tilep meşveret ḳılıp bu sözni araḳa salduk. Kim Pūrab tağı bāġı 'ümerā kim Nāṣır Ḫān Nūḥānī ve Ma'rūf Fermūlī başlıḳ bolġay. Ḳırḳ ėllig miñ kişi Kėng'din ötüp Ḳanūc'ġa mutaṣarrıf bolup iki üç küç bėrerek kėlip olturuptur. Rānā Sangā kāfir, Kendār'nı alıp fitne ve fesād maḳāmıdadur. Bişkāl hem āḫir bola yavuştı yā yaġı üstige yā kāfir üstige müteveccih bolmaḳ vācib ve lāzım körünedür. Bu gird u nevāḥīdaġı ḳurġanlarnıñ işi sehldür. Bu uluḳ düşmenler def' bolġandın soñ bular

ḳayan barġay. Rānā Sangā'nı munça taṣavvur ḳılılmas ėdi. Barça müttefiḳun kelime ʻarż ḳıldılar kim Rānā Sangā yıraḳraḳtur, maʻlūm ėmes kim yavuḳ hem kėle alġay. Bu yaġılar kim munça yayaḳ kėlipturlar, bularnıñ defʻ (?) ve evlādur. Bu yaġılarınıñ üstige atlanmaḳça ėdük kim [299b] Hümāyūn ʻarżġa yėtkürdi kim bādṣāh atlanmaḳ nė ḥācet bu ḳulluḳnı mėn ḳılay. Barçaġa hūş kėlip Türk ve Hind ʻümerāsı bu rāynı pesend tuttılar. Hümāyūn'nı Pūrab'ḳa taʻyīn ḳılıp Dūlpūr'ġa taʻyīn ḳılġan çeriglerge Kābilī Aḥmed Ḳāsım'nı çapturuldı kim ol çerigler kėlip Hümāyūn'ġa Çendvār'da ḳoşulsun. Mehdī Ḫʷāce, Muḥammed Sulṭān Mīrzā başlıḳ Etāve üstige taʻyīn bolġan çeriglerge hem fermān boldı kim Hümāyūn'ġa ḳoşulġaylar. Pencşenbe küni Ẕī'l-ḳaʻde ayınıñ on üçide Hümāyūn şefer ḳılıp Celīser dėgen kėntkinege kim Agra'dın üç kürūh bolġay, tüşti. Bir kün anda tevaḳḳuf ḳılıp andın köçüp küç-ber-küç müteveccih boldı. Pencşenbe küni uşbu aynıñ yėgirmeside Ḫʷāce Kelān'ġa Kābil barurġa ruḫṣat boldı. Dāyim ḥāṭırġa yėter ėrdi kim Hindūstān'nıñ bir uluḳ ʻaybı budur kim aḳar suyı yoḳtur. Her yėrde olturuşluḳ bolsa çarḫlar yasap aḳar sular ḳılıp ṭarḥlıḳ ve siyāḳlıḳ yėrler yasasa bolur. Agra'ġa kėlgendin bir nėçe kündin soñ uşbu Aṭlaḥat'ḳa Çun suyıdın ötüp bāġ yėrlerini mülāḥaẓa ḳılduk. Andaḳ bī-ṣafā ve ḫarāb yėrler ėdi kim yüz kerāhat ve nāḫoşluḳ bile andın ʻubūr bu yėrniñ [300a] mekrūhluġı ve nāḫoşluġıdın cārbāġ ḫayālı ḥāṭırdın çıḳtı. Mundın özge mundaḳ yavuḳ yėr Agra'ġa çun yoḳ ėdi, nėçe kündin soñ ārūr bolup bu yėrge oḳ ėlig ḳoyuldı. Ol uluḳ çāh kim ḥamām suyı andındur, bünyād boldı. Yana bu barça yėr kim Anbelī dıraḫtları ve meşmūl ḥavż andadur. Bulardın soñ uluḳ ḥavż ve ṣaḥnı boldı. Andın soñ taş ʻimāret ʻAlī'dağı ḥavż ve tālār boldı. Andın soñ ḫalvetḫāne bāġātsı ve üyleri boldı. Andın soñra ḥamām boldı. Mundaḳ bī-ṣafā u bī-siyāḳ Hind'te ṭavr ṭerāḥlıḳlar ve siyāḳlıḳ bāġçeler peydā boldı. Her kūşede maḳbūl çemenler, her çemende müteveccih gül ve mesterenler müretteb ve mükemmel boldı. Hindūstān'nıñ üç işidin mūʻteẕir ėrdük. Bir ısıġıdın yana bir tend yėlidin yana bir gerdidin ḥamām her üçelesiniñ dāfʻī ėrmiş. Gerd ve yėl ḫūd ḥamāmda nė tiler? Isıḳ hevālarda andaḳ serün boladur kim yavuḳdur, kim kişi savuḳḳa tunguġay ḥamāmnıñ bir hücresini kim ḳulleteyn ḥaẓẓ andadur, tamām taşdın tüketiptürler. İzāresi aḳ taşıdın özge tamām ferş ve saḳfı ḳızıl taşdın kim Biyāne taşıdur. Ṭarḥ, Ḫalīfe ve Şeyḫ Zeyn ve Yūnus

‘Alī ve her kimge kim deryā yaḳasıda yėr tėgip ėdi. [300b] Siyāḳlıḳ ve yaḫşı ṭarḥlıḳ bāġçeler ve ḥavżlar yasadılar. Lāhūr ve Dipālpūr destūrı bile çarḫ rāst ḳılıp sular cārī ḳıldılar. Hind ėli bu ṭarḥ ve bu endām bile yėrler körmegen cihetidin Cūn’nıñ ‘imāretleri ḳılġan ṭarafı yėrlerge Kābil at ḳoyupturlar. Ṭarḥ ḳurġan içide İbrāhīm ‘imāreti bile faṣīlnıñ arasıda bir ḫālī yėr ėdi. Anda hem bir uluḳ vāyin buyurdum. Dahdardah Hindūstān iṣtilāsı bile ziynelıḳ uluḳ çāhnı “vāyin” dėrler. Bu vāyinni bu çārbāġdın burun bünyād ḳılılıp ėdi. ‘Ayn-i Bişkāl’da ḳazmaḳḳa meşġūl ėdiler. Nėçe nevbet yıḳıldı. Mezdūrlerni bastı. Rānā Sangā’nıñ ġazvıdın soñ tamām boldı, nėçük kim tārīḫ taşıda bitiptürler. İtmāmı ġazvīdin soñra ėrkenige işāret aytıpturlar. Ṭavr vāyinni vāḳi‘ boluptur. Üç ṭabaḳa ‘imāret, bu vāyinniñ içide boluptur. Barıdın ḳoyıġı ṭabaḳası üç eyvāndur. Yolı çāhḳa tüşer, ziynedin oḳtur. Her üç eyvāngа bir yol oḳ barur. Her eyvān birbirdin üçer ziyne bülendtür. Barıdın ḳoyıġı eyvāndın su tartılġan çaġda su bir ziyne ḳoyı tüşer. Barıdın yoḳḳarıġı eyvāngа bişkāl vaḳtı su ulġayġanda gāhī su çıḳar. Ortancı ṭabaḳasıda bir ḳaznaḳlıḳ eyvāndur. Bu eyvānnıñ ḳarīnesi bir künbeddür kim su çarḫını ėvürür. Üy bu künbeddee ėvrülür. [301a] Yoḳḳarıġı ṭabaḳası bir eyvāndur. Taşḳarı baḳışlıḳ çāh üstideki şaḥndın bėş altı ziyne ḳoyıraḳ, iki ṭarafdın ziynedin, bu eyvāngа yol barur. Rāst ṭarafıġa barur yolnıñ ötrüside tārīḫ taşıdur. Bu çāhnıñ yanıda yana bir çāh ḳoparılıptur. Ol çāhnıñ tüpi burungı çāhnıñ ortasıdın bir nėme yoḳḳarıraḳ bolġay. Mezkūr bolġan künbedde çarḫnıñ üyi ėvrülüp ol çāhdın su, bu çāhġa kėlür. Bu çāhḳa yana bir çarḫ yasalıptur kim ol çarḫ bile su faṣīlniñ üstige çıḳar. Faṣīl üsti bile yoḳḳarıġı bāġçeġa su barur. çāhnıñ ziynesi çıḳar yėr hem bir taşdın imāreti buluptur. Bu çāhnıñ mühevvaṭasıdın taşḳarı bir taş mescid ḳılılıptur, velī yaḫşı ḳılmaydurlar. Hindūstān ṭarīḳı bile ḳılıpturlar. Hümāyūn atlanġan furṣatta Nāṣır Ḫān Nūḥānī ve Ma‘rūf Fermūlī başlıḳ yaġı ‘ümerā Cācmāvū’da cem‘iyyet ḳılıp olturup ėdiler. Hümāyūn on on bėş kürūh yoldın Mü’min Atake’ni ḫaberġa yiberür. Mālġa çapḳunġa bolur yaḫşıġına hem ḫaber kėltüre almas. Mü’min Atake’niñ barġanıdın ḫaberdār bolup bu yaġılar turuş bėrmey, ḳaçıp kėterler. Mü’min Atake’din soñra Ḳāsım Tāy bile Bābā Cuhra ve Böçke’ni ḫaber üçün yiberürler. Bu barġanlar yaġınıñ bozulup ḳaçḳanınıñ ḫaberini kėltürür. Hümāyūn yürüp Cācmāvū’nı alıp ötüp Dilmāū [301b] nevāḥīside kėlgende Feṭḥ Ḫān

Servānī kėlip körer. Fetḥ Ḫān, Servānī Mehdī Ḫʷāce Muḥammed Sulṭān Mīrzā'ġa ḳoşup bizge yiberdi. Uşbu yıl 'Ubeyd Ḫān Buḫārā'dın çerig tartıp Merv üstige kėldi. Merv'niñ arġıda on on bėş ra'iyyet ėgendür, alıp kirip Merv'niñ bendini ḳırḳ ėllig künde baġlap Seraḫa üstige bardı. Seraḫa'da otuz ḳırḳ ḳızılbaş ėgendür. Dervāze tartıp ḳurġannı bėrmesler. Ra'iyyetler alaḳışıp dervāzeni açarlar. Özbekler kirip bu ḳızılbaşlarnı hem ḳırarlar. Seraḫa'nı alıp Tūs ve Meşhed üstige barurlar. Meşhed ėli bī-çāre bolup kirerler. Tūs'nı sėkiz ay ḳapap ṣulḥ bile 'ahdġa turmay, tamām ėr ataġlıġını ḳırıp ḫatunlarnı esīr ḳılurlar. Hem uşbu yıl Sulṭān Muẓaffer Gücerātī'niñ Bahādur Ḫān atlıḳ oġlı kim ḥālā atasınıñ ornıġa Gücerāt'ta bādşāh boluptur. Atasıdın yamanlap Sulṭān İbrāhīm ḳaşıġa kėldi. Bu bī-'izzetāne kördi. Pānīpat nevāḥīside ėkende maña 'arżdaştları kėldi. Mėn hem 'ināyetāmīz, müşfiḳāne fermānlar yiberip tiledim, kėlür ḫayālda ėdi. Yana rāy munḳalib bolup İbrāhīm'niñ çerigidin ayrılıp Gücerāt sarı müteveccih boldı. Uşbu furṣatlarda atası Sulṭān Muẓaffer fevt bolup aġası [302a] İskender Ṣāh kim Sulṭān Muẓaffer'niñ uluḳ oġlı bolġay, atası ornıġa Gücerāt'ta bādşāh boldı. Ma'āşınıñ yamanlıġıdın 'imādu'l-mülk atlıḳ ḳulı cem'ī bile hem cihet bolup İskender Ṣāh'nı boġup öltürüp Bahādur Ḫān'nı kim henüz yolda ėdi, tilep kėltürüp atasınıñ ornıġa olturġuzdı. Bahādur Ṣāh'ḳa mulaḳḳab boldı. Bu hem ḫūb bardı. 'İmādu'l-mülk kim mundaḳ nėme harāmlıḳ ser barurup ėdi, öltürüp cezāsıġa yėtkürdi. Mundın başḳa hem atasıdın ḳalġan bėglerni ḫayli öltürdi.

Vaḳāyi' Sene-i 933

Muḥarrem ayıda Fārūḳ'nıñ tevellüdiniñ ḫaberni Bėg Veys kėltürdi. Egerçi mundın burun ḫaberni bir pāyede kėltürüp ėdi, velī sevinçiġa Bėg Veys bu ayda kėldi. Ādīne kėçesi şevvāl ayınıñ yėgirme üçide mütevellid bolġandur. Fārūḳ'ḳa mevsūm boldı. Biyāne ve ba'żı kirmegen ḳurġanlar maṣlaḥatıġa bir uluḳ ḳazan Üstād 'Alī Ḳulı'ġa buyurulup ėdi, kim ḳoyġay Kūre ve cem'ī maṣlaḥatını teyyār ḳılıp maña kişi yiberdi. Düşenbe küni Muḥarrem aynıñ on bėşide Üstād 'Alī Ḳulı'nıñ ḳazan ḳoyarınıñ teferrüciġa barduk. Kazān ḳoyar yėrniñ girdide sėkiz kūre ḳılıp altunı ėritiptür. Her kūreniñ [302b] tüpidin bir arıġı bu ḳazannıñ ḳālābıġa rāst ḳılıptur. Biz barġan kūrelerniñ tėşüklerini açtı. Her arıḳtın ėrigen ālet su dėk şarıldap ḳālābḳa kirer ėdi.

Bir zamāndın soñ ḳalıp tolmay bu kürelerdin kėledür, ėrigen āletniñ kėlmeki birer birer münḳād boldı. Kürede yā ālette ḳuṣūrı bar ėrkendür. Üstād ‘Alī Ḳulı’ġa ġarīb yaman ḥāletī boldı. Derin ėdi kim özini ḳālbā içideki ėrigen misḳa taşlaġay. Üstād ‘Alī Ḳulı’ġa dilcūyluḳ ḳılıp ḫil‘at kėydürüp bu infi‘āldın çıḳarduk. Bir iki kün ḳālbā savuġandın soñ açtılar. Üstād ‘Alī Ḳulı bisyār beşāşet bile kişi yiberiptür kim ḳazannıñ taş üyi bī-ḳuṣūrdur. Dārūḫānesini ḳoymaḳ āsāndur. Ḳazannıñ taş üyini çıḳarıp cemī‘ni anıñ ışlāḥıġa ta‘yīn ḳılıp özi ḳazannıñ dārūḫānesini ḳoymaḳḳa meşġūl boldı. Mehdī Ḫ^{w}āce, Fetḥ Ḫān Servānī’ni Hümāyūn’nıñ ḳaşıdın alıp kėldi. Hümāyūn’dın Dilmāū’dın ayrılıpturlar. Fetḥ Ḫān’nı yaḫşı körüp atası A‘ẓam-ı Hümāyūn’nıñ pergenelerini bėrip yana artuḳısı vilāyetler hem ‘ināyet boldı. Bir kürūr ve altmış Leklig pergene bėrildi. Hindūstān’da uluḳ ri‘āyet ḳılġan ‘ümerāġa muḳarrerī ḫiṭāblar bėrürler. Ol cümledin biri A‘ẓam-ı Hümāyūn’dur. Yana bir Ḫān Cihān [303a] ve yana bir Ḫān Cihān munıñ atasınıñ ḥisābı A‘ẓam-ı Hümāyūn ėdi. Bāvücūd-ı Hümāyūn bu ḥisāb bile birevni muḫāṭab ḳılmaḳlıġ bī-ṣūrettür. Bu ḫiṭābnı berṭaraf ḳıldım. Fetḥ Ḫān Servānī’ġa Ḫān Cihān ḫiṭāb bėrildi. Çehārşenbe küni Ṣefer ayınıñ sėkizide Anbelī dıraḫtlarınıñ yoḳḳarı yanıdaġı uluḳ ḥavżnıñ yaḳasıda şamyaneler tėgip meclis tertīb ḳılıp Fetḥ Ḫān Servānī’ni çaġır meclisiġa çarlap çaġır bėrip kėygen destār ve baş ayaġımnı ‘ināyet ḳılıp bu ‘ināyet ve iltifāt bile derfirāz[105] ḳılıp vilāyetiġa ruḫṣat bėrildi. Andaḳ muḳarrer boldı kim oġlı Maḥmūd Ḫān dāyim mülāzemette bolġay. Çehārşenbe küni Muḥarrem aynıñ yėgirme törtide Muḥammed ‘Alī Haydar Rikābdār’nı Hümāyūn’ġa ḳadaġa bile yiberildi kim leşker-i Pūrab yaġıları ḳaçmış. Bu barġan kişi yėtkeç Cūnpūr’ġa bir nėçe münāsib bėglerni ta‘yīn ḳılıp özüñ çerigni alıp bizge bat yėtişe kėlgey sėn Rānā Sangā Kāfir yavuḳ ve ḳapuda kėliptür. Anıñ fikrini berātı ḳılalıñ. Çerigler Pūrab sarı barġandın soñ Turdı Bėgi, Ḳoç Bėg’ni ve inisi Şīr Afkan’nı ve Muḥammed Ḫalīl Aḫte Bėg’ini aġa-inisi ve aḫtaçıları bile ve Rüstem Türkmen’ni aġa inisi bile ve yana Hindūstān ėlidin Rāvūy Servānī’ni ta‘yīn ḳılıldı kim barıp Biyāne nevāḥīsini çapıp talaġaylar. Eger ḳurġandaġılarnı [303b] va‘ād ve istimālet bile bizge baḳtura alsalar baḳturġaylar; yoḳ

[105] Thackston “sarafrāz” şeklinde okumuştur.

ėrse çapıp talap ġanimnı ‘āciz ḳılġaylar. Bu Biyāne’dağı Niẓām Ḫān’nıñ bir ağası ‘Ālem Ḫān atlıḳ Tehenger ḳurġanıda ėdi, anıñ kişileri muḳarrer kėlip ḳulluḳ ve devletḫ^wāhlıġını ‘arżġa yėtkürdiler. Bu ‘Ālem Ḫān özige aldı kim bādşāhdın fevc ta‘yīn bolsa cem‘ī Biyāne terkeş-bendlerni va‘ād ve istimālet bile kėltürmek ve Biyāne ḳurġanını ėliglemek maña tėgdi. Bu muḳarrer bolġan Turdı Bėg başlıġ ılġar yigitlerige fermān boldı kim ‘Ālem Ḫān çün yėrlig kişidür, bu nev‘ ḳulluḳ ve ḫiẓmetkārlıḳnı özige aladur. Biyāne maṣlaḥatıda anıñ ṣalāḥ ve ṣevābısı bile ‘amel ḳılıñ. Hindūstān ėli egerçi ba‘żısı ḳılıç çapḳay, velī ekṣerī sipāhīlıḳ rāh ve revişidin ve serdārlıḳ yürüş ve turuşıdın ‘ārī ve bī-bihredürler. Bu ‘Ālem Ḫān’ġa kim biziñ ılġar ḳoşulur, hīç kişiniñ sözige baḳmay. İşniñ yaḫşısı ve yamanını mülāḥaẓa ḳılmay. Biyāne’ġa bu ılġarnı yavuḳ alıp barur. Biziñ barġan ılġar Türk’din iki yüz ėllig üç yüzge yavuşur ėdi. Hindūstānī’din ve eṭrāfı çerigdin iki miñdin bir nėme köprek bolġay ėdi. Niẓām Ḫān ve Biyāne’dağı Afġān ve sipāhī tört miñdin köprek atlıḳ çerig bar ėdi. Yayağı ḫūd on miñdin hem köprek ėdi. Bularnı körüp [304a] bilip uşbu meẓkūr bolġan atlıḳ yayaḳ çerigi bile tīz oḳ bularnıñ üstige çıḳar. Ildam yėtip ḳalın kişi at salġan bile bu ılġar kişisini ḳaçurur. ‘Ālem Ḫān Tehengarī’ni kim ağası ėdi, tüşürürler. Yana bėş altı kişi hem alurlar. Bir pāre partal aldururlar. Bāvücūd bu ḫarekāt va‘de ve istimālet bėrip burunḳı ve soñġı cerīmesini ‘afv ḳılıp fermānlar yiberildi. Rānā Sangā kāfirniñ ḫaberi tėzrak bolġaç çāre ḳıla almadı. Seyyid Refī’ni tilep Seyyid Refī’niñ tevassuṭı bile ġanimnı biziñ kişige tapşurup Seyyid Refī bile kėlip mülāzemet devletiġa müşerref boldı. Yėgirme leklig pergene Miyān Dū Āb’da ‘ināyet ḳıldım. Dost Ėşik Aḳa’nı Biyāne ‘ārīyeti yiberildi. Nėçe kündin soñ Biyāne’ni Mehdī Ḫ^wāce’ġa ‘ināyet ḳılıp vech ve istiḳāmetini yėtmiş Lek ḳılıp Biyāne’ġa ruḫṣat bėrildi. Tatar Ḫān Sārengḫānī kim Güvālyār’da ėdi kim kişisi kėlip iẓhār ḳulluḳ ve devletḫ^wāhlıḳ ḳılur ėdi. Kāfir Kendār’nı alıp Biyāne’ġa yavuḳraḳ kėlgende Güvālyār rācalarıdın Dermenket yana Ḫān Cihān atlıḳ kāfir Güvālyār nevāḥīsiġa kėlip ḳal‘a ṭama‘ıġa şūr u fitne-engīz ḳıla başladılar. Tatar Ḫān bītenk kėlip Güvālyār’nı tapşurmaḳ boldı. Bėgler ve içkiler ve ekṣer ābādān yigitler tamām çerigte ve her ṭaraf ılġarda ėdiler. Raḥīmdādḳa [304b] bir nėçe Biherelig ve Lāhevrluġ’nı ve Hestīçī Tünḳatar’nı aḳa inisi bile ḳoşup uşbu meẓkūr bolġanlarġa

Güvālyār'da oḳ pergene ta'yīn ḳılıp yiberildi. Mollā Apāḳ ve Şeyḫ Güren'ni dağı yiberildi kim Raḥīmdād'nı Güvālyār'da olturġuzup kėlgeyler. Bular kim Güvālyār'nıñ yavuḳıġa barurlar, Tatar Ḫān'nıñ re'yi munḳalib bolup bularnı ḳurġan tilemes. Uşol eşnāda Şeyḫ Muḥammed Ġavs, kim dervīş kişidür, ḫayli meşġūlluḳı hem bar, mürīd u aşḥābı hem bisyārdur, Güvālyār'nıñ ḳurġanınıñ içidin Raḥīmdād'ḳa kişi yiberür kim "her nev' ḳılıp ḳurġanġa özüñizni salıñ kim bu kişiniñ re'yi munḳalib bolup fāsid ḫayāldadur." Bu ḫaber Raḥīmdād'ḳa kėlgeç aytıp yiberür kim "Taşḳarılar kāfirler cihetidin muḫāṭaradur. Mėn bir nėçe kişi bile ḳurġanġa kirey. Özgeler taşḳarı tursun!" Mübālaġalar bile muña rāżī bolur. Azraḳ kişi bile kirgeç dėr kim "Bu dervāzede bizniñ kişi tursun." Hātī Pol'da özüniñ kişisini ḳoyar. Uşbu kėçe oḳ uşbu Hātī Pul'dın bolġan kişisini kivürür. Tañlasıġa Tatar Ḫān bī-çāre bolur. Ḳurġannı ḫ^{w}āhī nāḫ^{w}āhī tapşurup çıḳar. Kėlip Agra'da mülāzemet ḳıldı. Anıñ vech u istiḳāmeti Biyāne pergenesidin yėgirme Leklig ta'yīn boldı. Muḥammed Zeytūn hem çāre ḳıla almay, Dūlpūr'nı [305a] tapşurup kėlip mülāzemet ḳıldı. Aña bir nėçe leklig pergene 'ināyet boldı. Dūlpūr'nı ḫālişe ḳılıp şiḳḳdārlıḳnı Ebū'l Fetḥ Türkmen'ge 'ināyet ḳılıp Dūlpūr'ġa yiberildi. Ḥişār-ı Fīruzā nevāḥīside Ḥamīd Ḫān Sārengḫānī ve bir pāre Penī Afġānlarıdın ve yana eṭrāfı Afġānlardın üç tört miñ cem'iyyet ḳılıp şor u fitne maḳāmıda ėdiler. Çehārşenbe küni Ṣefer ayınıñ on bėşide Çin Tėmür Sulṭān'ġa Aḥmedī Pervāneçi ve Ebū'l Fetḥ Türkmen ve Melikdād Kerāni ve Mücāhid Ḫān Multānī başlıġlarnı ḳoşup bu Afġānlarnıñ üstige ta'yīn ḳılduk. Barıp yıraḳdın ılġap bu Afġānlarnı yaḫşı basıp ḳalın kişisini ḳırıp ġalebe başlar [kėsip yiber]diler. Ṣefer ayınıñ āḫirleride Ḫ^{w}āceke Esed, kim 'Irāḳ'ḳa Şāhzāde Ṭahmās'ġa ėlçilikke yiberip ėdi, Süleymān dėgen Türkmen bile kėlip savġatlar kėltürdi. Ol cümledin iki Çerkes ḳız ėdi. Ādīne küni Rebī'u'l-evvel ayınıñ on altısıda tārīḫ-i toḳuz yüz otuz üçte rūy bėrdi, tafṣīli budur kim İbrāhīm'niñ anası Büvā-yi bedbaḫtėşitür [305b] kim mėn Hindūstān ėliniñ ėligidin nėme yėydür mėn. Bu ḳıṣṣa mundaḳ ėdi kim üç tört ay bu tārīḫdin burunraḳ Hindūstān aşlarını çün körmeydür ėdim, dėdim kim İbrāhīm'niñ bavurçılarını kėltürdiler. Ėllig altmışça bavurçıdın törtini saḫladım. Bu keyfiyyetni bu ėşitip Aḥmed Çāşnīgīr'ge kim Hindūstān ėli

bökevülni “çāşnīgīr” dėrler, Etāve’ġa kişi yiberip kėltürtüp bir dādek ėligige çārsūta ḳılġan kāġaẕda bir tola zehr bėrür. Tola iki miṣḳaldin bir nėme köprek bolur, nėçük kim burunraḳ meẕkūr boldı, kim Aḥmed Çāşnīgīr’ge bėrgey. Aḥmed biziñ bavurçı ḫānedaḳı Hindūstānī bavurçıġa bėrip tört pergene va‘de ḳılur kim her ṭavr ḳılıp mėniñ aşımġa zehrni salġay. Ol dādekdin, kim zehrni Aḥmed Çāşnīgīr’ge yiberür, yana bir dādekni anıñ soñıça yiberür, kim körgey ol zehrni bėre müdür, yoḳ mu? Yaḫşı kim ḳazanġa salmay ṭabaḳḳa salur. Bu cihettin ḳazanġa salmas kim bökevüllerge te‘kīdler ḳılıp ėdim kim Hindūstānīlerdin ḥāẕır bolġaylar. Ḳazanda aş bişirir maḥallda tattururlar ėrmiş. Aş tartarda biziñ bī-devlet bökevüller ġāfil bolurlar. Sīnī üstige yupḳa nānnı salur. [306a] Eger ḳalyā üstige sėpse ėdi, yā ḳazanġa salsa ėdi, yaman ėdi. Dest u pā bir uluġ yarımını ocaḳḳa taşlar. Ādīne küni kėç namāz-ı dīger aş tarttılar. Tavuşḳan aşıdın ḫayli yėdim. Ḳalya zerdek hem meyl ḳıldım. Bu Hindūstānī zehrlıġ aşnıñ üstidin bir iki tike meyl ḳıldım. Ḳalya alıp yėdim. Hīç nāḫoş meze ma‘lūm bolmadı. Ḳaḳ göşttin bir iki tike aldım. Köñlüm berhem urdı. Ötken kün ḳaḳ göştni yėgende bir nāḫoş meze anda bar ėdi. Köñlümniñ berhem urġanıñ andın ḫayāl ḳıldım. Yana bir köñlüm ḳuzġalıp kėldi. Destārḫ^{w}ān üstide iki üç nevbet köñlüm berhem urup ḳusa yazdım. Āḫir kördüm kim bolmas. Ḳoptum. Ābḫāneġa barġunça yolda yana bir nevbet ḳusa yazdım. Ābḫāneġa barıp ḳalın ḳustum. Hergiz aşdın soñ ḳusmas ėdim, belki içkende ḳusmas ėdim. Köñlümge şübhe kėçti. Bavurçını saḫlatıp buyurdum kim ol ḳaynı itke bėrip itne saḫlaġaylar. Tañlasıġa bir peherġa yavuḳ it beḥālraḳ bolup ḳarnı dem ḳılġan dėk boldı. Her nėçe taş bile urdılar. Ėvrüştiler. Ḳopmadı. Kün tüşkeçe bu ḥālı bar ėdi. Andın soñra ḳoptı, ölmedi. Bir iki çehre çuhre hem bu aşdın yėgendür. Tañlasıġa alar hem ḳalın ḳustılar. [306b] Birisiniñ ḫod ḥālı ḫarāb ėdi. Āḫir beri ḫalāṣ boldılar.

Rasīda būd balāī, velī bī-ḫayr güẕeşt.[106]

Tėñri maña başdın cān bėrdi. Ol dünyādın kėledür mėn. Anamdın imdi toġdum. Mėn ḫaste ölür ėdim, tirildim; cān ḳadrini billāh imdi bildim.

[106] “Bir bela erişmişti; fakat hayırla geçti.” Arat, age, s. 523.

Sulṭān Muḥammed Baḫşı'ġa buyurdum kim "Bavurçını iḥtiyāṭ ḳılġay. Ḳınġa kim tutar meẕkūr bolġan dėk birin birin şerḥi bile aytur." Düşenbe küni dīvān küni buyurdum kim "Ekābir u eşrāf u 'ümerā u vüzerā dīvānda ḥāẓır bolġaylar. Ol iki ėr kişini ve iki ḫatun kişini kėltürüp sorġaylar." Beyān-ı vāḳi'ni şerḥ u basṭı bile ayttılar. Ol çāşnīgīrni pāre pāre ḳıldurdum, bavurçını tirigley tėrisini soydurdum ve ol ḫatunlarnıñ birisini fīl astıġa saldurdum, birisini tüfek bile atturdum. Büvā'ni iḥtiyāṭ ḳıldurdum. Ol hem öz 'ameliġa giriftār bolup cezāsıġa yėtküsidür. Şenbe küni bir ayaḳ süt içtim. Yekşenbe küni hem bir ayaḳ süt içtim. Gil-i maḫtūmnı hem 'araḳḳa ḥall ḳılıp içtim. Düşenbe küni sütke gil-i maḫtūmnı ve tiryāḳ-i fārūḳ ėzip içtim. Süt içimni ḫayli sürdi. Şenbe küni evvelḳı küni ṣafrā-i sūḫte dėk ḳara ḳara nėmeler def' boldı. Şükr ḥālā hīç ḳıṣṣa yoḳtur. Cān mundaḳ 'azīz nėme ėmiş, munça bilmes ėdim. Ol mışrā' bar kim "kim öler ḥālıġa yėtse ol bilür cān ḳadrini". Her ḳaçan bu vāḳi'a-i hāy ile ḥāṭırımġa kėlse bīḫvāst ḥālım müteġayyir [307a] bolur. Tėñri te'ālānıñ 'ināyeti bar ėgendür kim maña yañı baştın cān bağışladı. Munıñ şükrini nė til bile ḳılġay mėn? Ḥāṭırlarġa tereddüd kėçmegey dėp her nė vāḳi' bolġannı şerḥ u basṭı bile bitidim. Egerçi tilge ağızġa sığğusız ḳorḳḳu dėk vāḳi'a ėdi. Şükr Tėñrige yana kün körer vaḳtım bar ėkendür. Ḫayr u ḫūbluḳ bile ötti. Hīç dağdağa u tereddüt ḥāṭırlarıñızġa kėçürmeñ dėp seşenbe küni Rebī'u'l-evvel ayınıñ yėgirmeside çehārbāġda ėrürde bitildi. Bulardın fāriġ bolup bu bitilgen ḫaṭṭnı Kābil'ġa yiberildi. Çün mundaḳ uluġ günāh Büvā-yi bedbaḫttın ser bar urdı. Yūnus 'Alī bile Ḫʷāceke Esed'ḳa tutturuldı. Naḳd u cins u ḳul-dādekini alġandın soñ 'Abdu'l Raḥīm Şıḳavul'ġa tapşuruldı kim iḥtiyāṭ bile saḫlaġay. Büvānıñ nebīresi, İbrāhīm'niñ oġlını, kim ḫayli ta 'ẓīm u iḥtirām bile nigāhdāşt ḳılılur ėdi, çün mundaḳ ḳaṣdī bu ṭabaḳadın ṣādir boldı, İbrāhīm'niñ oġlını munda saḫlamaḳnıñ ṣalāḥını körmey. Pencşenbe küni Rebī'u'l-evvel ayınıñ yėgirme toḳuzıda Mollā Sersān'ġa, kim Kāmrān ḳaşıdın ba'żı iş ve küç üçün kėlip ėdi, ḳoşup Kāmrān'ġa yiberildi. Hümāyūn, kim Pūrab yağı bağılar üstige barıp ėdi, Cevnepūr [307b] feṭḥ ḳılıp Ġāzīpūr'ġa Nāşır Ḫān'nıñ üstige ıldam bardı. Ḫaber tapıp Gang deryāsını kėçken ėgendür. Ġāzīpūr'dın Ḫarīd üstige bardı. Andaḳı Afġānlar hem ḫaber tapıp Sarū

Suyı'nı kėçken ėgendür. Ḫarīd'ni çerigėli tārāc ḳılıp andın yandılar. Mėn muḳarrer ḳılġan yosunluḳ Şāh Mīr Ḥüseyn bile Sulṭān Cüneyd'ni bir pāre ābdān yigitler bile Cevnepūr'da ḳoyup Ḳāḍī Cīyā'nı hem bular bile ta'yīn ḳıldı. Evad'ḳa Şeyḫ Bāyezīd'nı muḳarrer ḳıldı. Bu mühimmātnı żabṭ u serencām ḳılıp Ḳara Mānikpūr nevāḥīsidin Gang'ni ötüp Kālbī yolı bile müteveccih bolur. 'Ālem Ḫān-i Celāl Ḫān Cighet, kim Kālbī'da ėdi, 'arżadāştı kėlür ėdi, özi kėlmeydür ėdi. Hümāyūn Kālbī toġrısı yėtkende kişi yiberip daġdaġanı anıñ köñlidin çıḳarıp özi bile alıp kėldi. Yekşenbe küni Rebī'u'l-āḫir ayınıñ üçide Heşt Bihişt Bāġıda Hümāyūn kėlip mülāzemet ḳıldı. Uşbu kün Ḫ^{w}āce Dost Ḫāvend hem Kābil'din kėldi. Bu künlerde Mehdī Ḫ^{w}āce'niñ kişisi pey-der-pey kėle başladı kim Rānā'nıñ kėlüri taḥḳīḳ boldı. Ḥasan Ḫān Mevātī hem Rānā'ġa ḳuşa almaḳçı ėmiş. Bularnıñ fikrini ber-aṣl ḳılmaḳ kėrek. Çerigdin ilgerirek bir pāre kömek kişi hem Beyānıġa kėlse devletḳa [308a] münāsibdur. Çerig atlanmaḳ 'azm-i cezm ḳılıp özümizdin ilgerirek Muḥammed Sulṭān Mīrzā, Yūnus 'Alī, Şāh Manṣūr Barlas, Kete Bėg, Ḳısımtay, Böçke başlıġlarnı Beyānıġa ılġar yiberildi. Ḥasan Ḫān Mevātī'niñ Nāhar Ḫān atlıġ oġlı İbrāhīm'niñ uruşıda ėligge tüşüp ėdi. Giravgān saḫlap ėdük. Bu cihettin atası Ḥasan Ḫān ẓāhirde āmed u refte ḳılur ėdi. Oġlını dāyim tiler ėdi. Ba'żınıñ ḥāṭırıġa yėtti kim Ḥasan Ḫān'nıñ istimālesi cihetidin oġlını yiberilse köprek müstemāl bolup ḫidmetkārlıḳnı yaḫşıraḳ bī-cāy kėltürgey. Ḥasan Ḫān'nıñ oġlı Nāhar Ḫān'ġa ḫil'at kėydürüp atasıġa va'deler ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Bu münāfıḳ merdek ḫod oġlınıñ ruḫṣatıġa mu'aṭṭal ėgendür. Oġlınıñ ruḫṣatınıñ ḫaber tapḳaç oġlı yėtmişdin burun oḳ Elver'din çıḳıp kėlip Rānā Sangā'ġa Toda'da kėlip ḳoşuldı. Anıñ oġlını bu maḥallda ruḫṣat bėrmek bī-ḥisāb ėgendür. Bu furṣatlarda yamġur ḫayli yaġar ėrdi. Dāyim ṣoḥbetler tutulur ėdi. Hümāyūn hem ṣoḥbetlerde bolur ėdi. Egerçi müteneffir ėdi, ol bir nėçe kün irtikāb ḳıldı. Bu evānda ötken ġarāyib-i vāḳi'āttın biri budur kim Hümāyūn Ḳal'a-i Ẓafer'din Hindūstān çerigige kėlürde [308b] yoldın Mollā Bābā Peşāġarī ve inisi Bābā Şeyḫ ḳaçıp Kitin Ḳara Sulṭān'ġa bardılar. Belḫdaḳılar 'āciz boldılar. Belḫ Kitin Ḳara Sulṭān'nıñ ėligige tüşti. Bu kāvāk merdek inisi bile bu ṭarafnıñ iş küçini boyunlarıġa Aybek ve Ḫurrem ve Sārbāġ nevāḥīsiġa kėlürler. Şāh

İskender, Belḫ'niñ kirgenidin bī-pāy bolup Ġavrī Ḳal'ası'nı Özbek'ge bérür. Mollā Bābā bile Bābā Şeyḫ bir néçe Özbek kişisi bile Ġavrī Ḳurġanı'ġa kélip kirerler. Mīr Heme'niñ ḳurġanı çün yaḳın édi, çāre ḳıla almas. Özbek'ge kirer. Bir néçe kündin soñ Mīr'ni cemā'atı bile köçürüp Belḫ sarı élter maṣlaḥatıdın Bābā Şeyḫ bir néçe Özbek kişisi bile Mīr Heme'niñ ḳurġanıġa kélürler. Mīr Heme Bābā Şeyḫ'ni ḳurġanıda tüşürür. Özgelerni her yérde otaġ bérürler. Mīr Heme Bābā Şeyḫ'ni çapḳulap bir néçe kişisi bile bend ḳılıp Téñribérdi'ge Ḳunduz'ġa kişi çapturur. Téñribérdi Yār 'Alī ve 'Abdu'l Laṭīf'ni bir néçe ābādān kişi bile yiberür. Bular yétkünçe Mollā Bābā Özbek kişisi bile Mīr Heme'niñ ḳurġanıġa kélip uruş muruş salur ḫayālı ḳılur. Hīç iş ḳıla almas. Téñribérdi'niñ kişisige ḳoşulup Ḳunduz kéldiler. Bābā Şeyḫ'niñ yarası yaman égendür. Ol cihettin başını késip uşbu furṣatlarda Mīr Heme kéltürdi. [309a] 'İnāyetler ve şefaḳatlar bile serefrāz ḳılıp aḳrān u emṣālıdın mümtāz eyledim. Bāḳī Şıḳavul barġanda bu iki kühne bī-devletniñ başıġa birer ser altun va'de ḳılıp édim. Bu 'ināyetlerdin başḳa bir ser altun uşol va'de yosunı bile Mīr Heme'ġa bérildi. Bu furṣatta Ḳısımtay, kim Beyānıġa ılġar barıp édi, bir néçe baş késip kéltürdi. Ḳısımtay bile Böçke bir néçe ḳazaḳ yigitler bile til tuta barġanda iki bölek kāfirniñ çapḳunçısını basıp yétmiş séksen kişi alurlar. Ḫasan Ḫān Mevātī'niñ taḥḳīḳ kélip ḳoşulġan ḫaberini Ḳısımtay ayta kéldi. Yekşenbe küni aynıñ sékizide Ustā 'Alī Ḳulı uşol uluġ ḳazanı bile, kim ḳoyarda taş üyi bī-noḳṣān édi, dārūḫānesini hem soñra ḳoyup teyer ḳılıp édi, taş atarıda teferrüciġa bardım. Namāz-ı dīger bar édi. Taş attı. Miñ altı yüz ḳadem yol bardı. Ustāġa kemer-ḫançer u ḫil'at u topçaḳ in'ām boldı. Düşenbe küni Cumāḍā'l-evvel ayınıñ toḳuzıda ġazā niyyeti bile sefer ḳılıp maḥallāttın çıḳıp tüzde tüşüldi. Üç tört kün munda çerig yıġılmaḳḳa ve çerigniñ çapduḳı ḳılmaḳḳa turduk. Çün Hindūstān élige ḫayli i'timād yoḳ édi. Her ṭarafġa bu Hindūstān 'ümerāsıdın ılġar bitildi. 'Ālem Ḫān'nı [309b] Güvālyār'ġa ılġar yiberildi kim barıp Raḥīmdād'ḳa kömek bolġay. Mekken'ni ve Ḳāsım Bég, Sembelīni Ḥāmid ve aḳa inisi bile Muḥammed Zeytūn'nı Sembel'ġa ılġar bitildi. Uşbu yurtta ḫaber kéldi kim Rānā Sangā bolġan çerigi bile Beyānınıñ yaḳınıġaça çapar. Ḳaravulluḳḳa barġan kişiler ḫaber yétküre almaslar, belki ḳurġanġa hem kire almaslar. Ḳurġan éli

ḳurġandın yıraḳraḳ ve bī-ṣarfaraḳ çıḳarlar. Yaġı zorraḳ kėlip bularnı durbatur. Senger Ḫān Cencūhe anda şehīd boldı. Ġavġāda Kete Bėg cėbesiz oḳ çapıp çıḳar. Bir kāfirni yayaḳlatıp alur maḥallda Kete Bėg'niñ bir nökeriniñ ḳılıçını alıp Kete Bėg'niñ ketfiġa oḳ çapar. Ġalebe teşvīşler tarttı. Rānā Sangā'nıñ ġazāsıda kėle almadı. Nėçe maḥalldın soñ yaḫşıraḳ boldı, velī ma'yūbraḳ boluptur. Ḳısımtay ve Şāh Manṣūr Barlas ve herkim ki Beyānıdın kėldi, bilmen ḳorḳḳanları mu ėdi, yā ėlni ḳorḳutmaḳları mu ėdi, kāfirniñ çerigini celd u cerīlıḳ bile asru köp sitāyiş u ta'rīf ḳıldılar. Sefer ḳılġan yurttın Ḳāsım Mīrāḫur'nı bildārlar bile yiberildi kim Medhākūr pergeneside, kim ordu tüşer yėrdür, ḳalın çāh ḳazdurġay. Şenbe küni Cumāḍā'l-evvel ayınıñ on törtide Agra nevāḥīsidin köçüp çāhlar ḳazılġan yurtḳa kėlip tüşüldi. [310a] Ėrtesige andın köçtük. Ḥāṭırġa kėçti kim bu nevāḥīde uluġ suluġ orduġa suyı vefā ḳılur yėr Sīkrī'dur. İḥtimālı bar kim kāfir sunı alıp tüşkey. Bu cihettin baranġar cavanġar ġol yasal yasap oḳ müteveccih bolduḳ. Dervīş Muḥammed Sārbān bile Ḳısımtay, kim Beyānıġa barıp kėlip her sūnı körüp bilip ėdi, ilgeri Sīkrī köliniñ yaḳasıda yurt köre yiberildi. Kėlip yurtta tüşüp Mehdī Ḫʷāce'ġa Beyānıdaḳılarġa kişi çapturuldı ki bī-tevaḳḳuf kėlip tüşülgeyler. Hümāyūn'nıñ nökeri Bėg Mirek Moġul'nı bir nėçe yigit bile kāfirdin ḫaber alġalı yiberildi. Kėçesige barıp ḫaber alıp tañlasıġa ḫaber kėltürdiler kim ġanim kişisi Büsāverdin bir kürūh ilgerirek kėlip tüşken ėrmiş. Hem uşbu kün Mehdī Ḫʷāce ve Muḥammed Sulṭān Mīrzā ve Beyānıdaḳı ılġar kėlip ḳoşuldılar. Bėgler nevbet bile ḳaravulluḳḳa ta'yīn boldılar. 'Abdu'l 'Azīz ḳaravulluḳ nevbetide ilgeri keynini mülāḥaẓa ḳılmay. Rāst Kānuġa barıptur kim Sīkrī'din bėş kürūh yoldur. Kāfir ilgerirek köçken ėgendür. Bularnıñ mundaḳ cilavsız ilgeri barġanlarını bilip kėlürler. 'Abdu'l 'Azīz yā Mollā Apāḳ miñ miñ bėş yüzçe kişi bolġay [310b] ėdi. Ġanim kişisini çaġlamay bular hem ėlig ḳoşarlar. Ḳalın kişi alaḫān bile oḳ tėprer. Bu ḫaber bizge kėlgeç Muḥibb 'Alī-i Ḫalīfe'ni Ḫalīfe'niñ nökerleri bile yiberdük. Mollā Ḥüseyn ve yana ba'żılarnı obruḳ-sobruḳ bularnıñ kömekige yiberdük. Soñra Muḥammed 'Alī Ceng Ceng'ni hem yiberildi. İlgeri ta'yīn bolġanlar Muḥibb 'Alī alar yėtkünçe 'Abdu'l - 'Azīz alarnı tėpretip tuġını alıp Mollā Ni'met, Mollā Dāvud ve Mollā Apāḳ'nıñ inisi ve yana bir

nėçeni alıp şehīd ḳılġandurlar. Bular yėtkeç Ṭāhir Teberī, Muḥibb ‘Alī’niñ taġayısı, çapar. Kömek yėtmes. Ṭāhirni uşanda oḳ alurlar. Muḥibb ‘Alī hem uruş eṣnāsıda yıḳılur. Baltu kündeleñdin kirip Muḥibb ‘Alī’ni çıḳarur. Bir kürūhgėçe bularnıñ keyniçe kėlürler. Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng’niñ ḳarası peydā bolġaç turarlar. Bizge peyāpey ḫaber kėldi kim ġanim kişisi yavuḳ kėldi. Cėbe kėyip atlarġa kėcim salıp yaraġlanıp çapa atlanduk. Buyurdum kim arabalarnı tartıp kėltürgeyler. Bir kürūh kėldük. Ġanim kişisi yanġan ėgendür. Yanımızda uluġ köl ėdi. Su maṣlaḥatıġa uşbu yėrde tüşüldi. Arabalarnı ilgeri mażbūṭ ḳılıp zencīrler bile arabalarnı merbūṭ eyledük. Her iki araba fāṣılası yėti sėkiz ḳarı bolġay ėdi kim zencīr tartılur ėdi. Muṣṭafā Rūmī Rūm [311a] destūrı bile araba ḳılıp ėdi. Ḫayli cüst u çespān yaḫşı arabalar ėdi. Çün Ustā ‘Alī Ḳulı żıddāne ma‘āş ḳılur ėdi, bu cihettin Muṣṭafā’nı baranġarda Hümāyūn’nıñ allıda ta‘yīn ḳılıldı. Araba yėtmegen yėrge Ḫorāsānī ve Hindūstānī bildārlar ve kalendīlerni salıp ḫandaḳ ḳazduruldı. Bu kāfirniñ mundaḳ ıldam kėlişidin ve Beyānıda bolġan uruş işidin ve Şāh Manṣūr ve Ḳısımtay ve Beyānıdın kėlgenlerniñ ta‘rīf u sitāyişidin çerigėlide bīdillıḳı ẓāhir boladur ėdi. ‘Abdu’l ‘Azīz’niñ basturġanı ḫod berserī boldı. Ėlniñ iṭmīnān-i ḥāṭırı ve çerigniñ istiḥkām-ı ẓāhiri üçün araba yėtmegen yėrge yıġaçdın sepāye dėk nėme yasap her iki sepāyeniñ arasını, kim yėti sėkiz ḳarı bolġay uynıñ ḫāmıdın arġamçılar ḳılıp mażbūṭ u merbūṭ ḳılıldı. Bu esbāb u ālāt muhayā u mükemmel bolġunça yėgirme yėgirme bėş künge tarttı. Uşbu furṣatta Kābil’din Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nıñ ḳız nebīresi Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān ve Aḥmed Yūsuf-ı Seyyid, Yūsuf ve Ḳıvām Orduşāh yana ba‘żı yeke yarımdın bėş yüzçe kişi kėldiler. Muḥammed Şerīf Müneccim Şūm- Nefs hem bular bile kėldi. Bābā Dost Suçı, kim çaġır üçün Kābil’ġa barıp ėdi, Ġaznī’niñ müvecceh çaġırlarıdın üç ḳaṭār [311b] tėvede yüklep ol hem bular bile kėldi. Mundaḳ maḥallda kim ötken vaḳāyi‘ u ḥālāt perīşān söz ve mükālemāttın, nėçük kim meẕkūr boldı. Çerigėliniñ tereddüd ü tevehhümi bisyār ėdi, Muḥammed Şerīf Müneccim Şūm-Nefs, eger maña aytur yārāsı yoḳ ėdi, herkimge yoluḳsa mübālaġalar bile aytur ėrdi kim bu eyyāmda Mirriḫ ġarb sarıdur, herkim bu ṭarafdın uruşsa maġlūb bolur. Mundaḳ Şūm-Nefs’ni kim sordı, bedil ėlniñ köñlini köprek sındurdı.

Anıñ bu perīşān sözlerige ḫoş ḳılmay ḳılur. İşlerimizni tėgilmey uruş işide bī-cidd ve maṣāf ḳılmaḳḳa müsta'idd bolduk. Yekşenbe küni aynıñ yėgirme ikiside Şeyḫ Cemālī'ni yiberildi kim Miyān Dū Āb terkeşbendleridin ve Dillī'din yıġa alġança çerig yıġıp Mevāt'nıñ kėntlerini çapıp talap ėligidin kėlgenini taḳṣīr ḳılmaġay tā bularġa ol ṭarafdın ḫod ūkī bolġay. Mollā Türk 'Alī, kim Kābil'din kėledür ėdi, fermān boldı, kim Şeyḫ Cemālī bile ḳoşulup Mevāt'nı çapmaḳta ve bozmaḳta taḳṣīr ḳılmaġaylar. Maġfūr Dīvān'ġa hem yosunluḳ fermān boldı. Barıp Mevāt'nıñ bir nėçe yaḳa buçḳaḳdaḳı kėntlerini çapıp talap esīr ḳılıpturlar. Ol memerrdin bularġa çandān ḫadak bolmadı. Düşenbe küni Cumāḍā'l-evvel ayınıñ yėgirme [312a] üçide seyr ḳıla atlanıp ėdim. Seyr eṉnāsıda ḫāṭırımġa yėtti kim hemīşe tevbe daġdaġası ḫāṭırımda bar ėdi. Bu nāmeşrū' emr irtikābıdın 'alā'd-devām köñlümde ġubār ėrdi. Dėdim kim Ey nefs:

Cend bāşī zi ma'āṣī mezekeş?
Tevbe hem bī-mezeī nīst biçeş![107]
Nėçe 'işyān bile ālūdelıḳıñ?
Nėçe ḥırmān ara āsūdelıḳıñ?
Nėçe nefsiñġa bolur sėn tābi'?
Nėçe 'ömrüñni ḳılur sėn żāyi'?
Niyyet-i ġavṣ ile kim yürüp sėn
Ölmekiñni özünge körüp sėn.
Kim ki ölmek özige cezm ėter
Uşbu ḥālette bilür sėn ki yėter
Dūr ėter cümle menāhīdin özin
Arıtur barça günāhıdın özin
Ḫoş ḳılıp özni bu kėçmekliktin
Tevbe ḳıldım çaġır içmekliktin
Altun u nuḳre ṣurāḥī u ayaḳ
Meclis ālātı tamāmın ol çaġ

[107] "Ne zamana kadar günahlardan zevk alacaksın; tövbe tatsız değil ki onu da tat." Arat, age, s. 530.

Ḥāẓır eylep barını sındurdum

Terk aytıp meyni, köñül tindürdim.”

Bu sındurulġan altun kümüş ṣurāḥī u ālātnı müstaḥıḳḳlarġa ve dervīşlerġa üleşildi. Ol kişi kim tevbede muvāfaḳat ḳıldı, ‘Ases ėdi. Saḳalḳa ḳoymaḳḳa hem muvāfaḳat ḳılıp ėdi. Ol kėçesi ve tañlası bėglerdin ve içki, sipāhīdin ve ġayr-ı sipāhīdin, üç yüzge [312b] yaḳın kişi tevbe ḳıldılar. Ḥāẓır çaġırlarnı töktürüp Bābā Dost kėltürgen çaġırlarnı buyurduk kim tuz salıp sirke ḳılġaylar. Çaġırlarnı tökken yėrde bir vāyin ḳazduruldı. Niyyet ḳıldım kim bu vāyinni taş bile ḳopartıp bu vāyinniñ yanıda buḳ‘a-i ḫayrī ḳılġaylar. Muḥarrem ayı tārīḫ-i toḳuz yüz otuz bėşde, kim barıp Güvālyār’nı seyr ḳıldım, yanġanda Dūlpūr’dın Sīkrī kėldim. Bu vāyin tamām bolup ėdi. Burunraḳ niyyet ḳılıp ėdim kim Sangā kāfirġa ẓafer tapsam, tamġanı müselmānlarġa bağışlay. Tevbe eṣnāsıda Dervīş Muḥammed Sārbān bile Şeyḫ Zeyn tamġa baḫşişini yād bėrdiler. Dėdim kim “Yaḫşı yād berdiñiz. Ėliġimizdeki vilāyetlerde müselmānlarnıñ tamġası baḫşiş boldı.” Münşīlerni tilep buyurdum kim bu iki ‘aẓīm’üş-şān umūr kim vāḳi‘ boldı, munıñ iḫbārıġa fermānlar bitigeyler. Şeyḫ Zeyn’niñ inşāsı bile fermānlar bitilip cemī‘-i ḳalemrevġa yiberildi. Ol inşā budur; Fermān-ı Żahīr’eddīn Muḥammed Bābur [313a, 313b, 314a] [108]

تـوا نحمـد ا و نىلتـــواب حب المطهر حب نـش و ن وها ر هدى ا و نىالمـذنب المســـــتغفر غفـر لآلـى مخازن و اب نقـش ست صـح و نىبىالـط آلـه و محمد خلقـه رىخ علـى نصـــلى الطاهر ه ن ات زواهر جواهر رىرپـذ ا م ا ر ا ا ار ال اب اب اس صـور محـالى محاسـن ه ثـوا و صـدق نقـوش خواهد معـني بىا طب ه آنســـانى عت مقتضـــا مشـته تـرك و است نفســـانى ذاتل لىما فطـرت اسـمانى ديـىتـأ و زدانـىى لىم از شـر ن دور شـر ه ابـر وما ست مارة لا النفـــس ان نفســـى بـود أ ب جز آن از اجتنـــاب و الســوء من ه العـظ الفضـــل ذو ولله شـاء م ىتـوف بـر متوقـف 7 نفـس شـر رسـم ا م حسـب بـر ت لـوازم ل شاهانـاد ؤتـى لله فضـــل ذلـگ و نـى غفـور ملـگ رفـة اب از بـــرخى و مناهى از عضـى تقـــر و مقالـه نىا رىتـص از غرض آن مقللـــه نىا ر ه مقتضـــا مناهى آن از ك ر ا ه س و شـاه از جاهان صـاحب عادت بنـــابر و ادشـاهى ا عنفـــوان در اهى ش ام رجوع اب شـت جم مودەن ارتكـــاب ملاهى و شـد روز از عد آمده حاصـل تمـام حسـرت و نـدامت مرتـك و مقصـــد آن مطالـب ه مرهونة الامور اب اوقاتهـــا بتـــو و نمـود مى تـرك نصـوح ه م مسـدود بـدان اوقـات ن جهاد احارم تمـام بجهـد ه ســته عســاكر ا تـو اما رب ا ش حو در اسـت مقصـود آن مآرب اعظم

[108] Bâbür Şah’ın Farsça Fermanının yer aldığı bu kısım Thackston, age, s. 671-675 İngilizce çevirisi ile Arat, age, s. 531-534 Türkiye Türkçesine çevirisi karşılaştırılarak verilmiştir.

نشســـــته لـهمقـات م مضـمون بـــی الـم مون نیمحتجبللـــــذ آن تـا نمـود نمـی در ه سـاعات فرخـــنره تمـام بجـد تیمعص اب هاد م مقابلـــه در مآءل اسـلام فـار لار هـاتف و بـــییغ ملهم از ویبـود حسـب ا اً قلـو تخشـــع ان آمنـوا بـذ هم اس قلـــع جهت شـنوده لله ر تمـود انابـت ابـواب قـرع بجهـاد جهاد نیا افتتـــــاح شـوده فـرمود امر اسـت نفـس مخالفـت ه یتـوف 7 قـرع من الضـمون نـا ب اخلاص ان ال تبـــت آورده ان دل لـوح بـر ر ا نیالمســـلم اول اا و ك اق در ولـج _ ال اکـبر نـون بـود نـهیس نـه دیرسـان امضـا احشـام ظفـز خدام و م رموجب القصـــه ز بـر انفســـــنا ظلمنـا آات و ادوات ه ز و ثـرت _ چون نـت ســپهر واکـب منقـش دیردان داع و م ا رب ا ش تـوب ه م ه خز ماننـد زده مـذلت و تعـــالی لله انـاء حه سـا جام و رحی ا ص جامفـر فرخنـــده م S نقـره و طلا اره قـر انابـــت نیا من ب رف مز ع بـد مجلس ن شـر عزت بـود ع خوار نیزم بـر ر ا عت اصـنام ه شـــتند عنقـر موف رشـان شـو م اره هر و اختنـــد اره مس نـزد ا اره ب و نـیی ب و انداختنـــد الاجاعـان سـة مقـر ازدار در ان اه مقتضـــا ملـو نید علـی الاس مجلسهمان در هم تـو شـرف مشـرف لکـل در خمر شـرب سـر از ه مط از فـوج فـوج هنوز و ذشـــتند نیبـد فســاعة سـاعة نواهـی و اوامر الـدال بـروز اعمال نیا ثـواب فاعلـــه ار اق ا مآل خجسـته نـواب مال مستســـعد سـعادت ردنـد و و ردد م اد دیز ا مت ومآیف اً وهی نصـرت و فتـــخ سـعادت نیا منـت دیام ه مقتضـــا ریالـخ علـی تیامن نیا لیتکـم و تین نیا اتمـام عد نفـاذ شـرف ع افـت محرومسه ممالك در ه دیعا ادشـاهی و ن آن لیتحـص در و نشـود خمر شـرب مرتکـب ده و نسـازد خمر و وشـد و مط عـالم فـرمن نـبرد و نـذارد و نخـرد و نفروشـــد تفلحـــون لعلکـــم فـــــاجتنبوه ارد آفـر چیه اً مطلـق المخفـــات لقبـــول تصـــدقا و الفتـــوح هذه علـی رً ا بخشـــا بهـر النصـــوح ة ش آمده جوش در ادشـاهی ن و ا اســتم وجود ا امواج رم آ ســبب ه آبـرو و عـالم انـی سـاخت ظاهر اسـت آدم بـــنی ش و التـــو تلـــك عت در ه جم تمغـاء و مســلمانان از ر ا ممالك ع افزونســـت حصـر و حد از آن حاصـل ه ازمنـه رر ق ضـوا از چون آن رفتـــن شـر شـد صـادر فرمـان رنداختـــه ا ب بـود رونیب نیرسـلالـم دیس و ممر و ذر لیتبـــد و ریـیتـغ و نســـــتانند و رنـد ی ح نیا قواعـد ندهنـد ره ا م سـا نیسـلاط بدلـــه من و بدلونـــهی نیالـذ علـی اثمـا فانمـــا سـمعه ما عد و ره ا و بلـــد و شـهر چیه ن تمغـا بنـــدر ظلال مســتأن لیسـنب تـاج و تـرك از ادشـاهی هند و عجم و عرب و ك و تیرعا و فرســـی و فـیطوا عامهء و امم افـه مؤ عارفـه نیبـد ه داریام و مسـتظهر ده بـدعا وده ابـد دولـت عاطفـت م ام ن در انجـام منـت می نورزنـد رف ا انـح و ذرنـد دیا فرمـان حسـب بـر ه س و اهی آن آدم بـــنی رسـد اعلـی اشـرف ع تـب لله اعلـی لعـــالیا الامر نـاحیا لـوازم ا و نـدینمـا اشـــتغال اتصـــال الاول بتقـــد نمـوده عمل چونبتـــوق و رســـانند م وق ع نـدینمـا اعتمـاد [109]

[109]"Tövbe edenleri ve temizleri seven, tövbeleri kabul ediciye hamd ederiz. Günahkarlara doğru yolu gösteren ve mağfiret isteyenlerin dileğini yerine getiren bağışlayıcıya şükrederiz. Yarattıklarının en hayırlısı Muhammed'e saf evlad ve tahir eshabına Allahtan rahmet dileriz" Akıl erbabını, esbabının suretlerinin ma'kesi ve sadakatı ile doğruluk incilerinin mahzeni olan, fikir aynaları şu fikrin parlak cevherlerinin süsünü kabul edecektir: insanın tabiatı, yaradılış icabı, nefsani lezzetlere maildir.

[314b] Uşbu eyyāmda ötken vaḳāyi‘din, nėçük kim meẕkūr boldı, uluġ kiçikte daġdaġa u tereddüd köp ėdi. Hīçkimdin merdāne söz ü dilīrāna re‘y ėşitilmes ėdi. Ḥikāyet dėgüçi vüzerānıñ ve vilāyet yėgüçi ‘ümerānıñ nė sözleri merdāne ėdi, nė özleri, nė tedbīrleri ṣāḥib himmetāne ėdi, nė taḳrīrleri… Bu yürüşte Ḫalīfe yaḫşılar bardı. Żabṭ u aḥkām bābıda cidd u ihtimāmnı taḳṣīr ḳılmadı. Āḫir ėlniñ mundaḳ

Şüpheli şeylere karşı olan isteği terk etmek, Allah’ın tevfikine ve semavi bir yardıma bağlıdır. Beşer şerre meyletmekten uzak değildir. “Nefsimi terbiye etmiyorum; zira nefs kötü şeyleri emreder” ve ondan sakınmak ancak yardım eden, aydınlatan padişahın inayeti ile olur.Ve bu da Allah’ın keremidir, dilediğine verir, Allah büyük kerem sahibidir”. Bu yazıyı yazmaktan ve bu sözleri söylemekten maksat şudur: Beşeriyet icabı, padişahlık merasim ve levazımı iktizası, şah ve sipahilerden mevki sahiplerinin adetleri dolayısı ile gençlik anlarında bazı günahlar işleniyor ve biraz boş işlerle meşgul olunuyordu. Birkaç gün sonra tamamen hasret ve nedamet gelince, bütün bu işlerden günahlar birer birer terk ediliyor ve halis bir tövbe ile günah kapısı örtülüyordu. Fakat bu maksatla istenilenlerin en mühimi ve hissedilen ihtiyaçların en şiddetlisi olan şarap tövbesi “İşler vakitlerine bağlıdır” perdesi ile örtülü kılınmıştır. Tam bir cehd ile cihad ehramını bağladığımız ve İslam şi’arlı asker ile birlikte, kafirlere karşı harbe giriştiğimiz bu uğurlu anlarda, gayib mülhimi ile şüpheden ari hafiften “İman edenlerin kalplerinin Allah’ın zikri ile huşu içinde bulunacakları zaman gelmedi mi?” mazmununu işiterek, günah sebeplerini kökünden atmak için, tam bir gayretle, tövbe kapılarını çaldık. Tevfik rehberi, “Bir kapıyı çalmakta inad eden içeri girer” mazmunu iztizasınca, ikbal kapısını açtı ve bu cihanda başlamakla nefse muhalefetten ibaret olan büyük cihadı emretti. Hulasa “Ya Rabbi, biz kendimize zulmettik” ayetini ihlas diline getirerek, “Sana doğru döndüm ve ben Müslümanların ilkiyim” ile gönül levhasını süsledik. Gönülde gizli bir istek olan şarap tövbesini kuvveden fi’le çıkardık. Zafer ihtişamlı hademeler, sonu uğurlu olan hüküm mucibince, çokluk ve ziynetçe yüksek semanın yüksekleri gibi, güzel meclisin süsü olan kadehi, kader ve sair altın ve gümüş alet ve edevatı, şeri’atın izzeti için, alçaklık ve zillet toprağına çarparak, inşallah kırmaya muvaffak olacağımız putlar gibi, parça parça ettiler ve her parçasını bir fakire ve bir biçareye verdiler. Bu kabulü yakın tövbenin uğuru ile, mukarreplerin çoğu, “Halk, padişahının dinindedir” muktezasınca, aynı mecliste tövbe şerefine mazhar oldular ve şarap içme hevesinden tamamen vazgeçtiler. Böylece saatten saate emir ve nehiye baş eğenler bölük bölük bu saadete ulaşıyorlar. “Hayra yol gösteren, hayır işleyen gibidir” muktezasınca, bu işlerin sevabının falı uğurlu olan nevvabımızın padişahlığı zamanına ait olması ve bu saadetin uğurluluğu ile fetih ve nusretin günden güne artması ümîd edilir. Bu niyyetin tamamlanmasından ve bu emniyetin alınmasından sonra, muhafazamızdaki memleketlerde –Allah buraları felaket ve belalardan korusun– hiçbir ferdin şarap içmemesi ve onu elde etmeye çalışmaması, şarap yapıp satmaması ve satın dahi almaması, götürüp getirmemesi, hatta evinde bile bulundurmamasını ve “bundan çekininiz, belki iflah olursunuz” manasını mutazemmin, alemin boyun eğdiği ferman sadir oldu. Bu fetihlere teşekkür ve bu has tövbenin kabulüne tasaduk olmak üzere, padişahın cömertlik denizi harekete gelerek, cihanın mamurluğuna sebep olan ve Adem oğullarının yüzünü ağartan kerem dalgaları baş gösterdi. Bütün memleketleri, evvelki padişahların almakta bir an bile gecikmedikleri, hadden ve hesaptan aşırı vergilerini, resullerin efendisinin şeri’atine aykırı olduğu için, Müslümanlardan kaldırdı ve hiçbir şehir, kasaba, yol, geçit, uğrak ve limandan vergi alınmaması ve bu emrin kaidelerini değiştirmek ve başkalaştırmak gibi, yolsuzluklara yer verilmemesi hususunda “Ve her kim onu işittikten sonra değiştirirse, günahı değiştirenin üzerinedir” manasını mutazemmin ferman çıktı. Türk, Tacik, Tatar, Arap, Acem, Hind, Fars, sipahi, re’aya ve bütün milletler ile Adem oğullarından, padişahın kereminin gölgesinde emin olarak yaşamak isteyenler, bu ebedi ümîde bel ve ümîd bağlayarak, ebedi devletin duası ile meşgul olsunlar ve bu hükümlerin icap ettiği şeylerden ayrılmayıp, başka tarafa sapmasınlar. Bu fermanın icabına göre hareket edip, hükümlerini yerine getirerek, yüksek ve şerefli mührü havi olduğunu görünce, mutlaka itimad etsinler. Dokuz yüz otuz üç senesi Cemaziyelevvel ayının yirmi dördünde, ulu emir üzerine yazıldı. Yüce Tanrı onu yükseltsin ve nüfûzunu ebedi kılsın.

bīdillıḳlarını sorup ve bu nev‘ sustluḳlarını körüp bir tedbīr ḥāṭırımġa yėtti. Cemī‘-i bėglerni ve yigitlerni çarlap dėdim kim “Bėgler ve yigitler, her ki āmed ve cihān ehl-i fenā ḫ^wāhad būd; ānki pāyende u bāḳī’st Ḫudā ḫ^wâhad būd[110]. Herkim ki ḥayāt meclisiġa kiriptür ‘āḳıbet ecel peymānesidin içküsidür ve her kişi kim tiriglik menziliġa kėliptür āḫir dünyā ġamḫānesidin kėçküsidür. Yaman at bile tirilgendin yaḫşı at bile ölgen yaḫşıraḳ. Bī-nām-ı nikū ger bemīrem revā’st, merā nām bāyed ki ten mergrevā’st[111]. Tėñri te‘ālā bu nev‘ sa‘ādetni bizge naṣīb ḳılıptur ve mundaḳ devletni bizge ḳarīb eyleptür ölgen şehīd, öltürgen ġāzī. Barça Tėñriniñ kelāmı [315a] bile ant içmek kėrek kim “hīçkim bu ḳıtāldın yüz yandurur, ḥayāl ḳılmaġay tā bedendin cānı ayrılmaġunça bu muḥārebe u muḳāteledin ayrılmaġay.” Bėg ü nöker uluġ kiçik barça raġbet bile muṣḥafnı ėligge alıp uşbu mażmūn bile ‘ahd u şarṭ ḳıldılar. Ṭavr tedbīri ėdi. Yavuḳtın yıraḳtın dost u düşmen körgeli ėşitkeli yaḫşı boldı. Uşbu eyyāmda tuş tuşdın şor u fitne ḳāyim boldı. Ḥüseyn Ḫān Nuḥānī Rāprīni kėlip aldı. Ḳuṭb Ḫān’nıñ kişisi Cendvār’nı aldı. Rüstem Ḫān dėgen bir merdek Miyān Dū Ābdaḳı terkeşbendlerni yıġışturup kėlip Koil’ni alıp Kiçik ‘Alī’ni bend ḳıldı. Sembel’ni Zāhid taşlap çıḳtı. Ḳennevc’ni Sulṭān Muḥammed Dulday ḳoyup kėldi. Güvālyār’nı Güvālyārlıġ kāfirler kėlip muḥāṣara ḳıldı. ‘Ālem Ḫān’nı kim Güvālyār’ġa kömek yiberilip ėdi, Güvālyār’ġa barmay öz vilāyetiġa bardı. Her kün bir ṭarafdın bir nāḫoş ḫaber kėlür ėdi. Çerigtin ba‘żı Hindūstānīler ḳaça kiriştiler. Heybet Ḫān Kergendāz ḳaçıp Sembel’ġa bardı. Ḥasan Ḫān Bārīvāl ḳaçıp kāfirġa kirdi. Bularġa pervā ḳılmay alımızġa oḳ müteveccih bolduḳ. Arabalar ve ġalṭānlıġ sepāyeler bu esbāb u ālāt kim tayar boldı. Seşenbe küni [315b] Cumāḍā’l-aḫir ayınıñ toḳuzıda nevrūz küni köçtük. Baranġar, cavanġar, ġol yasal yasap alımızda arabalarnı ve ġalṭānlıġ sepāyelerni yürütüp bularnıñ keynidin (?) ayrılmay yasal bile yürügeyler. Yasal yasaplar yėrlig yėrige kėlgendin soñ cemī‘ yasallarġa ıldam ḳatrap yėtip baranġar, cavanġar, ġoldaḳı bėgler ve yigitler ve sipāhīlerġa köñüller bėrip her ḳaysı bölekniñ ḳaysı yėrde turuşını nė yosunluḳ yürüşini muḳarrer u mu‘ayyen ḳılıp uşbu tertīb u nesaḳ bile bir kürūhça yol kėlip tüştük. Kāfir kişisi hem ḫaberdār bolup

[110] Dünyaya gelen herkes ölecektir, kalan ve ebedi olan Hüda’dır.
[111] “İyi adla ölürsem ne ala, bana nam lazım, vücud ölecektir.” Arat, age, s. 535.

utrudın bölek bölek yasap kėldiler. Araba ve ḫandaḳ bile ordu tüşkendin soñ ordunı ve ordu utrusını mażbūṭ u müstaḥkem ḳılıldı. Çün bu kün uruş ḫayālı yoḳ ėdi, azaġlaḳ yigit yėleñ ilgeri çıḳıp ġanim kişisi bile ėlig alışıp şükünleştiler. Bir nėçe kāfirni alıp başını kėsip kėltürdiler. Melik Ḳāsım hem bir nėçe baş kėsip kėltürdi. Melik Ḳāsım yaḫşı bardı. Uşmunça bile çerigėliniñ köñli ḫayli ḳoptı, ḳuvandı. Ėlge özgeçe taḫīyye peydā boldı. Ėr[tesi] bėgler köçüp uruşur ḫayālımız bar ėdi kim Ḫalīfe ve ba'żı devletḫ[w]āhlar 'arżġa yėtkürdiler kim çün [316a] muḳarrer bolġan yurt yavuḳtu[r], anı ḫandaḳlap mażbūṭ ḳılıp oḳ köçülse, devletḳa münāsibtur. Ḫandaḳ maṣlaḥatı üçün Ḫalīfe atlanıp ḫandaḳ yėrlerini bėldārlarġa ta'yīn ḳılıp muḥaṣṣıllar muḳarrer ḳılıp kėldi. Şenbe küni Cumāḍā'l-āḫir ayınıñ on üçide arabalarnı alımızġa tartturup baranġar, cavanġar, ġol yasal bile bir kürūhka yavuḳ yol kėlip muḳarrer bolġan yurtḳa tüşüldi. Ba'żı çadırlar tikilip ba'żı tikilmekte ėdi kim ḫaber kėltürdiler kim yaġınıñ yasalı peydā boldı. Fi'l-ḥāl atlanıp fermān boldı kim baranġarġa, cavanġarġa yėrlig yėrige barıp arabalar bile yasallarnı mażbūṭ u müretteb ḳılġaylar. Çün bu fetḥnāme dīn-i İslām çeriginiñ keyfiyyeti ve küffār ḫaylınıñ kemiyyeti ṣufūf u yasalnıñ turuşları ve ehl-i İslām ve ehl-i küfrniñ uruşları müşaḫḫaṣ u ma'lūm bolur. Ol cihettin bī-ziyāde u noḳṣān uşol fetḥnāme, kim Şeyḫ Zeyn inşā ḳılıp ėdi, sebt boldı [Farsça Ferman] [112]

[112] Zahireddin Muhammed Bābür Gazi'nin Fermanı, Thackston, age, s. 677-691 yer alan İngilizce çevirisi ile Arat, age, s. 537-549 yer alan Türkiye Türkçesine çevirisi karşılaştırılarak verilmiştir.
"Her türlü hamd, vaadinde sadık, kuluna yardımcı ve askerine zahir olup, tek başına düşmanlarını zelil eden, her şey kendisi ile kaim olan Allah'a mahsustur. Doğru yola salik velilerinin yardımı ile, İslamın sütunlarını yükselten ve putların ayaklarını, asi düşmanlarının kahri ile , alçaltan ve zulm edenlerin kökünü kıran Allahım (yardım sendendir). Her türlü hamd, alemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur, Allah'ın salat ve selamı, kıyamete kadar yarattıklarının en hayırlısı, gazilerin ve mücahidlerin efendisi Muhammed'in, Ali'nin ve yol gösterici eshabının üzerine olsun". Allah'ın nimetlerinin tevatürü, şükür ve senasının çoğaltılmasına baistir. Şükür ve senasının çoğaltılması, nimetlerinin tevatürünü iras eder. Her bir nimet, bir şükrü müstelzim ve her bir şükürden sonra da bir nimet mukarrerdir. Fakat şükrün icap ettiği şeyleri eda etmek, insanın kudreti haricindedir. İktidar sahipleri onun merasimini ifadan acizdirler. Bilhassa bir nimete mukabil edilmesi lazım gelen şükürden büyük ne dünyada bir devlet bulunur ve ne de ahirette ondan büyük bir saadet görünür. İşte bu nimet, "Onlar kafir facirlerin ta kendileridir" ayeti, emsalleri hakkında nazil olan kafirlerin kuvvetlilerine nusret bulmak ve facir zenginleri istila etmekten başka bir şey değildir. Akıl sahiplerinin nafiz nazarlarına bundan daha güzel bir saadet görünmez. Minnet Allah'a ki, bu büyük saadet ve ulu nevhibe, beşikten bu vakte kadar, hayır düşünen kalp ve doğru hükmeden aklın asil isteği ve bir tek maksadı idi. Bu mübarek günlerde her şeyi bilen padişahın atıfeti yüz gözterdi. Minnetsiz nimet kapılarını açıcı ve illetsiz feyz bahşedici olan Allah, feyz kapılarının fethinin anahtarı ile büyüklüğü, nusretin sığındığı nevvabımızın emellerine açtı. Behçet sahibi kavmimizin meşhur isimlerini kerem sahibi gazilerin defterine geçirdi. İslam'ın bayrağı, zafer sahibi askerlerimizin imdadı

ile, yüksekliğin zirvesine ulaştı. Bu devletin zuhurunun ve bu saadetin sudurunun keyfiyeti şudur: İslamiyeti koruyan askerlerimizin kılıçlarının ışıkları Hindistan memleketlerini fetih ve zafer nurlarının ışıkları ile evvelki fetihnamelerde yazıldığı gibi, münevver kılınca, tevfik-i ilahi zafer nişanesi olan bayrağımızı Dehli, Agra, Cunpur, Harid, Behar ve sair memleketlerinde dalgalandırdı. Müslüman ve kafir olan kavimlerin ekserisi, mes'ud akıbetli nevvabımıza itaat ve inkıyadı ihtiyar ederek, sıdk ve ihlas adımları ile kulluk yolunu tuttular. Fakat evvelcce akıbeti uğurlu nevvabımıza itaatten dem vuran Rana Senga kafiri şimdi, "Çekindi, kibirlendi ve böylece kafirlerden oldu" mazmununca iş işleyip şeytan gibi baş kaldırdı. Zamane askerinin kaidi ve mehcur orduların rehberi olarak, bazılarının gerdanlarında lanet oku zennarı ve bazılarının da eteklerinde irtidat mihneti dikeni bulunan taifelerin toplanmasına bais oldu. O melun kafirin –kıyamet gününde rezil olsun– Hindistan vilayetindeki istilası o dereceye vardı ki padişahlık devleti güneşinin doğuşundan ve şahlar şahı halifeliği nurunun parlayışından evvel, bu mukatelede fermanına boyun eğen asil raca ve raylar ve bu muharebede hükmü altında bulunup irtidat ile muttasıf olan rehber ve büyüklerini göz önünde tutup, hiçbir muharebede ona mutavaat, belki muvafakat bile etmemişler ve hiçbir seferde onun sohbet ve arkadaşlığı yolunu tutamamışlardır. Bu geniş diyarın, Dehli Sultanı, Gücerat Sultanı ve Mandu Sultanı ve sair gibi, bütün sultanları, diğer kafirlerin muvafakati olmadığından, o kötü gidişli adama mukavemet etmekten aciz kalmışlar ve türlü türlü hileleri ile müdara ve muvasa ediyorlardı. Küfür bayrağı takriben iki yüz kadar İslam şehrinde dalgalanmıştı. Mabed ve mescidleri tahrip ederek, o şehir ve memleket Müslümanlarının evlat ve ıyalini esir etmişti. Kudret ve kuvveti o dereceye varmıştı ki, Hind'in devam edip gelmekte olan ve bir tek vilayeti yüz altı ve küruru da on altı bin atlı addetmekten ibaret olan kaidesine nazaran, bu kafir başbuğu herifin musahhar memleketi on kürura beliğ olmuştu. Bu bir lek süvarilik yer eder. Bu zamanlarda, hiçbir muharebede kendisine yardım etmeyen meşhur kafirlerin çoğu, İslam askerine olan düşmanlıkları hasebi ile, bu kafirin, işleri güçleri şekavet olan, askerine iltihak ettiler. İş o dereceye vardı ki, on müstakil hakim, her biri duman gibi serkeşlik davasında bulundular ve her biri bir kıt'ada, kafir kütlelerinde birine kaid olarak, halhal ve zencir gibi, o facir kafire yapıştılar. Aşere-i mübeşşerenin aksine, şekavet arttıran "Onlara, elim bir azaba duçar olacaklarını söyle" bayrağını çeken bu on kafir, fazla tab'a ile askerlere ve geniş pergenelere sahip idiler. Bunlardan Selahaddin –otuz bin süvarinin başbuğu idi, Ravel Udi Sing Bageri– on iki bin atlı, Midni Rav –on iki bin; Hasan Han Mivati, –on iki bin, Barmel İderi –dört bin, Nerpet Hare –yedi bin, Setervi Keçi –altı bin, Dirim Div –dört bin, ve Birsing- Div –dört bin atlıya sahip idiler. Sultan Sikender'in oğlu Mahmud Han da vilayet ve pergenesi olmamasına rağmen, serdarlık ümîdi ile, tahminen on bin atlı toplamıştı. Bu selamet ve emniyet vadisinde mehcur olanların mecmuu, Hind vilayet ve pergene kaidesine göre, iki lek ve bin atlı idi. Hasılı batınan mağrur gönüllerini, "Birbirinin üstüne gelen karanlıklar gibi" birbirine bağlayıp muhalefet ederek, insanların efendisinin –Allahın salat ve selamı üzerine olsun– şeri'atinin esasını yıkmak kasdı ile, Müslümanlarla muharebeye geldi. Padişahın mücahidleri, Allah'ın kazası gibi, o tek gözlü deccalın başına üşüşerek, "Kaza gelince, göz kör olur" kaziyesini, basiret sahiplerinin nazarlarına arz ettiler ve "Her çalışan, nefsi için çalışır" ayetinin göz önünde tutarak, itaati vacip olan "Kafirlere ve münafıklara karşı cihad ediniz" hükmünü tatbik ettiler. Dokuz yüz otuz üç senesi, Cemaziyelahir ayının on üçüncü Cumartesi günü –ki, "Allah cumartesi günlerinizi mübarek etmiştir", o günün mübarekliğinin bir nişanesidir– Biyane münafatından, Kanva mevkii civarındaki iki tarafı din düşmanları ile dolu olan dağlık arazi, encamları nusret olan islam askerlerinin çadır kurdukları yer oldu. İslam askerinin debdebe ve ihtişamı din düşmanlarının ve mel'un kafirlerin kulağına erişince, eshab-ı fil gibi, ehl-i İslamın Kabesini yıkmak isteyen, Muhammed ümmetinin muhalifleri, dağ suratlı ve ifrit yüzlü filleri kendilerine siper yaptılar. Hepsi müttefik ve bir gönüllü olarak, işleri şekavet olan askerlerini bölük-bölük ayırdılar. Eshab-ı fil gibi, zelil Hindular, fillere mağrur oldular. Hepsi de, ecel gecesi gibi, mekruh ve uğursuz, geceden daha siyah ve yıldızdan dah çoktular. Hepsi ateş gibi idiler; fakat kinlerinden, duman gibi, başlarını mavi semaya kaldırmışlardı. Sağdan ve soldan, atlı ve piyade, binlerce karınca gibi, saldırdılar. Yüzlerini, vuruşmak ve harp etmek niyeti ile, şiarı nusret olan orduya çevirdiler. Şecaat bağının ağaçları olan İslam gazileri, sanevber gibi, saflar bağlayarak, güneş gibi parlayan, sanevber heybetli mızraklarını, Allah yoluna cihad edenlerin kalpleri gibi, yüksekliğin zirvesine çıkardılar. İskender'in seddi gibi, demir renkli saf ve Peygamberin şeri'atının yolu gibi, doğruluk ve muhkemlik bakımından, metin bir melce meydana getirdiler. "Sanki onlar muhkem binalardır", bunun metanetine bir işaret, felah ve zafer "Onlar rablarının inayeti ile hidayet üzere olup felah bulmuşların ta kendilerdir" muktezasınca, o ahaliye has bir sıfattır. Bu safta vehim tabiatlerden

bir delik bile yoktur; şahlar şahının reyi ve din gibi kavidir. Semayı süpüren alemler فتخنـــا انـا 'nın elifleridir.Nihayet ihtiyatı göz önüne alarak, Rum Gazileri gibi, askerin önünde bulunan tüfenkçi ve radendazları muhafaza için, arabalardan bir sıra tertip edilerek, birbirine zincir ile bağlandı. Hasılı İslam askerleri öyle bir intizam ve istihkam meydana getirdiler ki, koca akıl ve çarh-ı esir, bunun müdebbir ve mürettibine aferin okudu. Bu tertip, istihkam, teşyid ve intizam hususunda, o sultanın mukarreplerinden devleti hakaniyenin mutemedi, nizameddin Ali Halife hayli sa'i ve ictihad gösterdi. Bütün tedbirleri takdire muvafık, reislik ve başarılıkları parlak aklın tahsinine uygun geldi. Padişahın izzet mahalli merkezde te'sis edilmişti. Merkezin sağında izzetli, olgun, bahtı yaver birader ve herkesin yardımını istediği padişahın atıfeti ile mütemayiz Çın-Timur Sultan; izzetli, reşid, Allahü Teala'nın teveccüh nazarına mazhar olan mahdum Süleyman Şah; hidayetin melcei ve veliliğin müntesebi Hoca Kemaleddin Dost Havend; saltanat-ı aliyenin mutemedi ve atebe-i seniyenin emini, ihtisas sahiplerinin zübdesi ve has mukarreb Cemaleddin Yunus Ali; hasların desteği ve ihtisası tam Celaleddin Şah Mansur Barlas; hasların desteği ve ihtisas sahiplerinin zübdesi Nizameddin Dervîş Muhammed Sarban; hasların desteği ve ihlası hakiki Şahabeddin Abdullah Kitabdar ve Nizameddin Dost Eşik-Ağa yerlerini tespit etmiş bulunuyorlardı. Merkezin solunda ise saltanatın melcei, hilafetin müntesebi ve herkesin yardımını istediği padişahın ile mütemayiz Sultan Alaeddin Han bin Sultan Behlül Ludi; müşarünileyh sultan hazretlerinin mukarrebi, insanlar arasındaki vezirlerin en büyüğü, halkın sığınağı ve İslamiyetin müeyyidi Şeyh Zeyn Hafi; müşarünileyh sultan hazretlerinin mukarrebinin oğlu, hasların desteği ve ihlası tam Kemaleddin Muhib Ali; merhum Koç Ahmed'in kardeşi ve hasların desteği Kemaleddin Turdı Bey; büyüklerin ve ileri gelenlerin desteği ve merhum Koç Bey'in oğlu Arayiş Han; milletler arasındaki vezirlerin en büyüğü ve arslan kıran koca Kemaleddin Hüseyin ve divan memurlarının bir kısmı mukarrer yerlerine yerleşmişlerdi. Sağ cenahta, bahtı yaver, saadet sahibi, kamkar, yaradıcı Allah'ın inayet nazarına mazhar, saltanat ve kam burcunun yıldızı, hükümdarlık ve hilafet semasının güneşi, köle ve hürlerin lisanı ile methedilmiş, saltanat ve hilafetin izaz ettiği ve olgun mahdum Muhammed Humayun Bahadır yer almıştı. Saadete yakın olan sağında, saltanat hazretlerinin mahdumu ve mükafat bahşedici padişahın atıfeti ile mütemayiz Kasım Hüseyin Sultan; hasların desteği Nizameddin Ahmed Yusuf Oğlakçı; mülkün mutemedi, ihlası tam Celaleddin Hindu Bey Kuçın; mülkün mutemedi, ihlasında sadık celaleddin Husrev Kökeltaş; mülkün mutemedi Kıvam Bey Orduşah; hasların umdesi, akide ve ihlası kamil Veli Hazin Kara-Kuzı; hasların desteği Nizameddin Pir-Kulı Sistani; milletler arasındaki vezirlerin desteği Hoca Kemaleeddin Pehlivan Bedahşi; masların mutemedi Nizameddin Abdüşşükur ve ayanın desteğin, Irak ilçisi Süleyman Ağa ile Sistan elçisi Hüseyin Ağa bulunuyorlardı. Zafer kaplı olan soluna ise, müşarünileyhin kam sahibi oğlu, saltanatın melcei, alicenap ve hazret-i murtazaya müntesip Mir Heme; hasların direği ve ihtisası kamil Şemseddin Muhammedi Kökeltaş ve nizameddin Hacegi Esed Candar tayin edilmişlerdi. Sağ cenahta Hind ümerasından, mülkün desteği, hanlar hanı Dilaver Han; ayanın desteği Melikdad Kerani (Kererani) ve ayanın umdesi, şeyhler şeyhi Şeyh Guren, kendilerine ferman buyurulan yerlerde, mevki almışlardı. Şi'arı İslamiyet olan ordunun sağ cenahında mevki-i ali, nakipliğin penahı, yüksekliğin desteği, Taha ve Yasin ailesinin mucib-i iftiharı, resuller efendisinin oğullarının numunesi Seyyid Mehdi Hoca; kam sahibi, aziz, olgun ve halik hazretlerinin inayet nazarlarına mazhar olmuş birader Muhammed Sultan Mirza; saltanatın melcei, hilafete müntesip ve kendisinden yardım istenilen padişahın atıfetine mazhar Adil Sultan b. Mehdi Sultan; mülkün mutemedi ve ihlası kamil muizzzeddin Abdülaziz Mirahur; mülkün mutemedi şemseddin Muhammed Ali Ceng-Ceng; hasların umdesi ve ihlası kamil Celaleddin Kutluk-Kadem Karavul; hasların umdesi ve ihlası kamil celaleddin Şah Hüseyin Yaregi Moğul Gancı ve Nizameddin Can Muhammed Beg-Atake saf bağlamışlardı. Bu tarafa ise, Hind emirlerinden, sultanların neticesi ve mezkur Sultan Alaeddin oğullarından Kemal Han ve Celal Han ile ayanın umdesi Ali Han Şeyhzade Fermuli; ayanın umdesi Nizam Han Biyane tayin edilmişlerdi. İhtiyat olarak, hasların mutemedi ve ihlası kamil Terdike ve Baba-Kaşka'nın kardeşi Melik Kasım bir miktar Moğul ile sağ cenaha ve hasların mutemedi, ihlası hakiki Mü'min Atake ile hasların mutemedi Rüstem Türkmen bir miktar has bendegan ile birlikte, sol cenaha gönderildiler. İhtisas sahiplerinin zübdesi, hasların desteği ve ihtisası kamil Nizameddin Sultan Bahşı İslam gazilerinin ayan ve erkanını mukarrer mahal ve mevzilere yerleştirmiş ve kendisi de verilecek emirlermizi istimaa hazır bulunuyor, tavaçı ve yasavulları etraf ve eknafa gönderek, piyade ve süvarinin zabt ve rabtı hususundaki itaati kat'i emirlerimizi büyük sultanlara, kerim emirlere ve sair ihtiram sahibi gazilere ulaştırıyordu. Askerin rükunları dikilip, herkes kendi yerine koşunca, hiçbir kimsenin bulunduğu yerden kımıldanmaması ve izinsiz

muharebeye başlamaması hususunda, imtisali lazım ve iz'anı vacip olan ferman sadir oldu. Mezkur günden bir pas geçmişti ki, mütekabil iki fırka karşı karşıya gelerek, muharebe ve mukateleye başladılar. İki taraf askerlerinin merkezleri nur ve zulmet gibi, karşı karşıya gelmiş bir vaziyette, sağ ve sol cenahlarda öyle azim bir boğuşma başladı ki, yeri zelzele ve yüksek göğü de velvele kapladı. Eserleri şekavet olan kafirlerin sol cenahı, şi'arı İslamiyet olan askerlerin meynenet örtülü sağ cenahları üzerine yürüyünce, başta Husrev Kökeltaş ve Baba-Kaşka'nın kız kardeşi Melik Kasım olmak üzere, hamle ettiler. Aziz kardeş Çın-Timur Sultan, ferman mucibince, onlara yardıma koşarak, cesurane dövüşmeye başladı. Kafirleri yerlerinden koparıp, merkezlerine kadar sürdü. Bu aziz biradere gereken mükafat verildi. Asrımızın biriciği Mustafa Rumi, emir ve nehyeden padişahın inayet nazarlarına mazhar aziz ve kam sahibi mahdum Muhammed Humayun Bahadır'ın merkezinden, arabaları, arabaları ileri sürerek, kafir askerinin saflarını tüfenk ve darbzenlerle, kendi kalpleri gibi, kırmıştı. Muharebe esnasında aziz ve reşid birader Kasım Hüseyin Sultan ve hasların desteği nizameddin Ahmed Yusuf Kıvam Bey, emir alarak, onların imdadına koştular. Kafir bölükleri zaman zaman ve arka arkaya kendi adamlarının imdadına geliyorlardı. Biz de mülkün mutemedi celaleddin Hindu Bey'i ve onun arkasından hasların desteği Muhammedi Kökeltaş'ı, Hacegi Esed Candar'ı ve ondan sonra da yüce sultanın mutemedi yüksek eşiğin mü'temeni ve has mukarrep cemaleddin Yunus Ali'yi, hasların umdesi ve ihlası tam Celaleddin Şah Mansur Barlas'ı, hasların desteği şahabeddin Abdullah Kitabdar'ı ve onların arkasından da hasların desteği Dost Eşik-Ağa ve şemseddin Halil Ahta-Beği'yi yardıma gönderdik. Kafirlerin sağ cenahındakiler, islam askerinin sol cenahı üzerine, mükerreren hücum ettiler ve kendilerini necat bulmuş gazilere ulaştırdılar. Fakat her saldırışlarında büyük gaziler akibeti zafer olan oklarının yarası ile, onların bir kısmını "Oraya girerler; ne kötü yerdir orası" huran evine gönderip, bir kısmını da kaçırdılar. Bunun üzerine hasların mutemedi Mü'min Atake ve Rüstem Türkmen, şekavetin melcei olan kafirlerin destegah-ı zulmet olan askerlerinin arkalarından saldırdılar. Hasların mutemedi, ihlası hakiki ve nökerlerin başlığı Hoca Mahmud Atake ve sultan hazretlerinin mukarrebi, devletin mutemedi nizameddin Halife'yi onların yardımına gönderdik. Aziz ve reşit kardeş Muhammed Sultan Mirza, saltanatın melcei Adil Sultan, mülkün mutemedi Mu'izeddin Abdülaziz Mirahur, Celaleddin Kutluk-Kadem Karevul; Şemseddin Muhammed Ali Ceng-Ceng ve hasların desteği Şah Hüseyin Yaregi Moğul Gamçı muharebeye başlayarak, ağır bastılar. Milletler arasındaki vezirlerin en büyüğü Hoca Kemaleddin Hüseyin'i, divanilerden bir müfreze ile, onlara yardıma gönderdik. Bütün cihad ehli, azami cehd ve gayretle, mukateleye rağbet gösterip, "Onlara söyle, bizim için iki güzel şeyin birinden başka bir şey mi bekliyorsunuz" ayet-i kerimesini göz önünde tuttular. Canlarını feda etmeği göze alarak, can alma bayrağını yükselttiler. Muharebe ve mukatele uzayınca, arabaların arkasında, zencirdeki arslanlar gibi duran, padişahın hassa askerlerinden muharip yiğit ve birlik ormanı arslanların, merkezin sağ ve solundan dışarı çıkamalrına ve tüfenkçileri ortaya alarak, muharebeye başlamalarına dair, iz'anı vacip ferman sadir oldu. Subh-ı sadıkın ufukta yüz gösterişi gibi, arabaların arkasından dışarı fırladılar. Meynenetsiz kafirlerin şafak renkli kanlarını,dönen feleğe benzeyen muharebe meydanına dökerek, birçok serkeşlerin başlarını, yıldız gibi, vücuf feleğinden ayırdılar. Adamları ile birlikte, merkezin önünde duran asrın nadir şahsiyeti Üstad Ali-Kulı, yiğitlikler göstererek, kafirlerin demir kaplı hisar gibi olan saflarına öyle ağır taşlar atıyordu ki, eğer o taşların birini ameller terazisinin bir kefesine koysalar, sahibi "Terazisi ağır basan kimse, hoş bir hayat içindedir" sırrına mazhar olurdu veya metanetli ve yüce bir dağa vurulsa,"Atılmış yün gibi", onu savururdu. Taş, tüfenk ve darbzen atarak, kafir cesedlerinin binalarından çoğunu yıktı. Merkez tüfenkçileri, ferman mucibince, arabalardan muharebe meydanına gelerek, her biri bir çok kafire ölüm zehiri tattırdı. Yaya olarak, büyük tehlike mahalline gelip, adlarını kahramanlık ormanı arslanları ve yiğitlik ma'rekesi kahramanları arasında gösterdiler. Bu esnada hakan hazretlerinin, merkezdeki arabaların ileri sürülmesini emreden fermanı sadir oldu. Bizzat padişah, fatih ve devlet, solunda ikbal ve nusret olduğu halde, kafir askerine doğru ilerledi. Zafer menkıbeli asker bunu görünce, şi'arı nusret olan askerin coşkun denizin timsahlarının şecaatini kuvveden fi'le çıkardı. Toz karanlığı sis halinde, kara bulut gibi, bütün muharebe meydanını kapladı. Kesici kılıçların parıltısının şimşeği yıldırım lem'alarını geçti. Kalkan toz güneşin yüzünü, aynanın sırtı gibi, nurdan ari bıraktı. Galip ve mağlup, vuran ve vurulan birbirine karışarak, temyiz semti göze görünmez oldu. Zamanın sihibazı öyle bir şey göz önüne getirdi ki, seyyareler oktan ve sabiteler ayakları sabit mevkiplerden başka bir şekilde görünmüyorlardı. "Muharebe günü kan balığa ulaştı, toz aya çıktı. O geniş çölde atların tırnaklarından, yer-altı ve gök-sekiz kat oldu. Baş ve can oymakta olan gazi mücahitler, hafiften "Korkak ve mahzun olmayın; sizler pek yüksek kimselersiniz"

Bu feṯḥdin soñra ṭuġrada “ġāzī” bitildi. Feṯḥnāmede ṭuġranıñ astıda bu rubā‘īni bitidim:

İslām üçün āvāre-i yazı boldum

Küffār u hünūd ḫarbsāzı boldum

Cezm eylep ėdim özni şehīd olmaḳḳa

[325a]*el-minnetu li’llāhi*[113] *ki ġāzī boldum*

Şeyḫ Zeyn bu feṯḥḳa “feṯḥ-i bādşāh-ı islām” lafẓını tārīḫ tapıp ėdi. Kābil’din kėlür kişilerdin Mīr Gesū hem uşbu lafẓnı tārīḫ tapıp rubā‘ī aytıp yiberip ėdi. Tevārud vāḳi‘ boluptur. Hem Şeyḫ Zeyn ve hem Mīr Gesū’nıñ rubā‘īleridin tapḳanları yaḫşıraḳ üçün uşol elfāẓnı oḳ kėltürüldi. Yana bir ḳatla Dīpālpūr’nıñ feṯḥide Şeyḫ Zeyn “vasaṭ-ı şehr-i Rebī‘u’l-evvel”ni tārīḫ tapıp ėdi. Mīr Gisū hem uşbu lafẓnı tapıp ėdi. Yaġını basıp tüşüre tüşüre tėpredük. Kāfirniñ dāyiresi biziñ ordudın iki kürūh

---

beşaretini işitip, gayip muhbirinden “Allah’tan bir fetih vardır ve yardım yakındır: mü’minlere bildir” müjdesini dinliyorlardı. O derece şevkle muharebe ediyorlardı ki, yüksek ruhların kutsilerinden kulaklarına tahsin sedası geliyor ve mukarrep melekler başlarının üstünde, pervane gibi dönüyorları. İki namaz arasında harp ateşi o derece tutuştu ki, meş’aleleri felekelere alem çekiyordu. İslam askerinni sağ ve sol cenahları, sonları berbat kafirlerin sağ ve sol cenahlarını merkezleri ile bir yerde topladı. Meşhur mücahidlerin galibiyet eserleri ve islam bayrağının yükselişi zahi olmaya başlayınca, o kafir la’inler ve o şerir dinsizler, bir saat kadar şaşkın bir vaziyette kaldıktan sonra, canlarından geçerek, merkezin sağ ve soluna hücum ettiler. Sol tafara fazla yüklenerek, yakınlara geldiler. Fakat şecaat alametli gaziler, sevap meyvesini göz önünde tutarak, her birinin göğüs toprağına ok fidanını diktiler ve hepsini, kara bahtları gibi, püskürttüler. Bu esnada ikbal ve nusret rüzgarları nevabımızın devlet çemeninde esti. “Sana aşikar bir fetih bahşettik” müjdesini getirdiler. Fetih dilberi, alemi süsleyen “Allah sana aziz bir yardımda bulunacak” perçemi ile süslenmiş ve gizlilik perdesi arkasında bulunan ikbal ve saadet kendisine yar olmuş bir vaziyette, ortaya çıkınca, batıl Hindular vaziyetlerinin güçlüğünü anlayıp, “Atılmış yün gibi” dağılarak, “Dağınık pervaneler gibi” mütelaşi oldular. Çoğu muharebe meydanında öldü. Bir kısmı da, başlarından geçerek, serserilik çölüne baş vurdular ve karga ve çaylaklara yem oldular. Ölülerden tepeler yükseldi ve başlardan minareler dikildi. Hasan Han Mivati, bir tüfenk darbesi ile, ölüm yoluna girmiş ve kavmin ileri gelenleri olandalalet alametli o serkeşlerden çoğunun böylece, ok ve tüfenk darbesi ile, hayat günleri sona ermişti. Ezcümle Udeypur vilayeti valisi ve on iki bin atlı sahibi Ravel Udi Sing Bageri; dört bin atlı sahibi Ray Çenderban Çuhan; altı bin atlı sahibi mezkur Salahiddin’in oğlu Çendiri hakimi Pupet Rav; Manikçend Çuhan ve dört bin atlı sahibi Dilpet Rav; Gengu ve Kerm-Sing; üç bin atlı sahibi Rav Denkusi ve her biri bir cemaatin büyüğü, şevket ve saltanat sahibi bir taifenin başbuğu olan diğer grup cehennem yolunu tuttular. Bu çamur dünyasından derk-i esfele göçtüler. Muharebe yerinin yolu, yolda ölmüş yaralılardan, cehennem gibi, doldu. Derk-i esfel, cehennem malikine can vermiş münafıklarla memlu oldu. İslam askeri hangi tarafa seğirtse, her adımda bir hodkamı ölü bulurdu. Şöhretli ordu bunun akabinde her ne kadar göç ederse, muhteşem bir şahsın yıpranmış vücudundan hali bir yer bulamazdı. Bütün Hindular, eshab-ı fil gibi, tüfenk taşı işe zar ve zelil olmuşlardı. Cesedlerden, her birinden, kan çeşmesi akan dağlar zuhura geldi. Şevketli safın oklarının korkusundan sahra ve dağlarda bahadırlar kaçışıyorlardı. “Arkalarını dönerek firar ettiler ve Allah’ın emri, takdir edildiği gibi, zuhur etti”. Bilen ve işiten Allah’a hamd ederiz. Yardım ancak aziz ve hakim olan Allah’tandır.
Dokuz yüz otuz üç senesi Cemaziyelahir ayının yirmi beşinde yazıldı.

[113] Tanrıya şükür ki

bolġay ėdi. Ordusıġa yėtip Muḥammedī ve ‘Abdu’l ‘Azīz ve ‘Alīḫān ve ba‘żılarnı kāfir keyniġa ḳavġunçı yiberildi. Bir nėme kāhillıḳ boldı. Kişi ümīdige ḳoymay özüm oḳ barmaḳ kėrek ėdim. Bir kürūhça küffār dāyiresidin ötüp ėdim. Kün kėç bolġan cihetidin yanıp namāz-ı ḫuftende orduġa kėlildi. Muḥammed Şerīf Müneccim, kim nė nev‘ şūm nefsler sürüp ėdi, fi’l ḥāl mübārekbādġa kėldi. Ġalebe sögüp içini ḫālī ḳıldım. Egerçi kāfirveş u şūm nefs ve özige asru maġrūr u bisyār serd kişi ėdi, çün ḳudmet-i ḫidmeti bar ėdi, bir lek in‘ām ḳılıp ruḫṣat bėrdim kim mėniñ [325b] ḳalemrevümde turmaġay. Tañlası uşol yurtta turuldı. Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng’ni ve Şeyḫ Güren’ni ve ‘Abdu’l - Melik Ḳurçın’ı ḳalın fevc bile İlyās Ḫān’nın üstige yiberildi kim Miyān Dū Āb’da ḫurūc ḳılıp Koil’ni alıp Kiçik ‘Alī’ni bend ḳılıp ėdi. Bular tėggen bile uruşa almas. Bozulup her ṭaraf perīşān bolurlar. Mėn Agra kėlgendin bir nėçe kün soñ tutup kėltürdiler. Tirigley tėrisini soydurdum. Kūh Baççа kim ordunıñ allıda ėdi kim uruş uşbu Kūh Baççа’nın üstide küffārnıñ başıdın kelle-mināre fermān boldı kim ḳoparġaylar. Bu yurttın iki köçüp Biyāne barıldı. Biyāneġaça belki Alver ve Mevātḳaça ehl-i küfr ve ehl-i irtidādnıñ cīfesi benihāyat yatıp ėdi. Mėn barıp Biyāne’ni seyr ḳıldım. Orduġa kėlip Türk u Hind ‘ümerāsını çarlap bu kāfirniñ vilāyetiniñ üstige yürürni meşveret ḳılıldı. Yolda suyınıñ azı ve ısıġınıñ köpi cihetidin ol yürüş mevḳūf boldı. Mevāt vilāyeti Dillī’niñ yavuḳıda vāḳi‘ boluptur. Taḳrīben üç tört kürürça cem‘ī bar. Ḥasan Ḫān Mevātī atası-atasıdın beri yüz iki yüz yılġa yaḳın Mevāt’ta istiḳlāl bile ḥükūmet ḳıla kėliptürler. Dillī selāṭīnıġa [326a] nīmkāre iṭā‘atī ḳılurlar ėgendür. Hind selāṭīnı vilāyetleriniñ kėñlikidin yā furṣatlarınıñ tarlıḳıdın yā Mevāt vilāyeti kūhistān cihetidin ėvrüşmey bu vilāyetniñ żabṭınıñ pāyıġa tüşmey uşmunça iṭā‘at bile alarġa oḳ müsellem tutupturlar. Biz hem Hind feṭḥidin soñ selāṭīn-i sābıḳ destūrı bile Ḥasan Ḫān’ġa ri‘āyetni mer‘ī tuttuk. Bu ḥaḳḳnāşinās, kāfirveş mülḥid biziñ luṭf u ‘ināyetimizni közge ılmay terbiyet u ri‘āyetimizni şükrin ḳılmay, barça fitnelerġa ol muḥarrik ve cemī‘ yamanlıḳlarġa ol bā‘iṣ ėdi, nėçük kim meẕkūr boldı. Çün ol yürüş mevḳūf boldı, Mevāt tesḫīriġa müteveccih bolduk. Ara tört ḳonup Alver ḳurġanınıñ kim Mevāt’nıñ ḥākimnişīni bu ėdi, altı kürūhīsıda Mānas’nı suyınıñ yaḳasıġa tüşüldi. Ḥasan Ḫān’dın burun ata-atası Ticārede oltururlar ėgendür. Mėn Hindūstān’ġa ėvrüşüp Pehār Ḫān’nı basıp Lāhevr

ve Dīpālpūr'nı alġan yılı mėniñ tereddüdümdin dūr-endīşlik ḳılıp bu ḳurġannıñ ʻimāretiġa meşġūl bolġandur. Ḥasan Ḫān'nıñ Kermçend atlıġ muʻteber kişisi oġlı Agra'da ėkende hem kėlip ėdi. Oġlınıñ ḳaşıdın Alver' [326b] din kėlip amān tiledi. ʻAbdu'l - Raḥīm Şıḳavul'nı aña ḳoşup istimālet fermānları bile yiberildi. Barıp Ḥasan Ḫān'nıñ oġlı Nāhar Ḫān'nı alıp kėldi. Yana ʻināyet maḳāmıda bolup bir nėçe leklig pergene vechiġa bėrildi. Uruşta Ḫüsrev'ni yaḫşı iş ḳılıptur. Ḫayāl ḳılıp vech u istiḳāmetini ėllig lek ḳılıp Alver'ni aytıldı. Bī-devletlıḳıdın nāz ḳılıp almadı. Soñra ḫod maʻlūm boldı kim işni Çin Tėmür Sulṭān ḳılġan ėgendür. Cüldü Sulṭān atıġa bolup Ticāre şehrini, kim Mevāt'nıñ pāyitaḫtıdur, ʻināyet ḳılıp vech ü istiḳāmetini ėllig lek ḳılıldı. Turdıka'ġa, kim Sangā uruşıda oñ ḳol tolġaması ėdi, özgelerge baḳa yaḫşı ėdi, vechini on bėş lek ḳılıp Alver ḳurġanını ʻināyet ḳılıldı. Alver ḳurġanınıñ ḫazāyinini içidekileri bile Hümāyūn'ġa ʻināyet boldı. Ol yurttın çehārşenbe küni Receb ayınıñ ġurreside köçüp Alver'niñ iki kürūhīsıda kėldük. Mėn barıp Alver ḳurġanını seyr ḳıldım. Ol kėçe anda oḳ boldum. Tañlası orduġa kėldim. Kāfir ġuzātıdın burunraḳ, nėçük kim meẕkūr boldı, uluġ kiçik ant bėrürde bu hem meẕkūr bolup ėdi [327a] kim bu feṯḥdin soñra teklīfi yoḳtur. Herkim eger barur bolsa ruḫṣat bėrilgey. Hümāyūn'nıñ nökerleri ekṣer Bedaḫşānī ve ol yüzlüg ėller ėdi. Sergirānçılıġ iki ayçılıḳ çerig tartḳan ėmes ėdiler. Uruşdın burun bī-ṭāḳatlıḳları bar ėrdi, andaḳ vedāʻ hem vāḳiʻ boldı. Kābil hem ḫālī ėdi. Bu cihettin reʻyler muña ḳarār taptı kim Hümāyūn'ġa Kābil'ġa ruḫṣat bėrilgey. Sözni muña ḳoyup Alver'din pencşenbe küni Receb ayınıñ toḳuzıda köçüp tört bėş kürūh kėlip Mānasnī suyınıñ yaḳasıġa tüşüldi. Mehdī Ḫʷāce'niñ hem ḫayli teşvīşi bar ėdi. Kābil'ġa ruḫṣat bėrildi. Beyānı'nıñ şiḳḳdārlıḳını Dost Ėşik Aḳa'ġa bėrildi. Burun çün Ėtāva'nı Mehdī Ḫʷāce'ġa atalıp ėdi, Ḳuṭb Ḫān, kim Ėtāva'nı taşlap ḳaçıp çıḳtı, Mehdī Ḫʷāce'niñ ornıġa oġlı Caʻfer Ḫʷāce'ni Ėtāva'ġa yiberildi. Hümāyūn'ġa ruḫṣat bėrür cihetidin iki üç kün bu yurtta turuldı. Uşbu yurttın Mü'min ʻAlī Tuvaçı'nı feṯḥnāme bile Kābil'ġa yiberildi. Pīruzpūr'nıñ çeşmesiniñ ve Kutlanıñ uluġ köliniñ taʻrīfini ėşitilip ėdi. Hem Hümāyūn'nı uzata ve hem bu yėrlerni seyr ḳıla yekşenbe küni ordunı uşol yėrde ḳoyup [327b] ordudın atlandım. Ol küni Pīruzpūr'nı ve çeşmesini seyr ḳılıp

ma‘cūn yėyildi. Çeşme suyı kėlür derede tamām kenīr gülleri açılıptur. Ḫayli az ṣafā ėmes, egerçi ta‘rīf ḳılġança ėmes. Uşbu dereniñ içide bir yėrde kim su kėñrek bolup ėdi, buyurdum kim taşlarını terāş ḳılıp deh-der-deh ḳılġaylar. Ol kėçe uşol derede bolup tañlası atlanıp barıp Kutla kölini seyr ḳıldım. Bir yanı taġnıñ dāmenesi vāḳi‘ boluptur. Mānasnī suyı bu kölge kirer ėmiş. Ḫayli uluġ köl, bu yaḳasıdın ol yaḳasını yaḫşı körünmeydür. Kölniñ ortasıda bir bülendī vāḳi‘ boluptur. Kölniñ eṭrāfıda kiçik kėmekineler ḫayli bar. Eṭrāfıdaḳı kėntlig ėl şor u ġavġāda bu kėmelerge kirip özlerini ḳutḳarurlar ėmiş. Biz yėtkende hem bir pāre kişi kėmege kirip kölniñ içige bardılar. Kölni seyr ḳılıp kėlip Hümāyūn’nıñ ordusıġa tüşüldi. Anda istirāḥat ḳılıp ṭa‘ām yėp mīrzāġa ve bėglerige ḫil‘atlar kėydürüp namāz-ı ḫuftende Hümāyūn’nı vedā‘ ḳılıp atlanıp yolda bir yėrde uyuḫlap andın atlanıp tañ atḳanda Kuhrī pergenesidin ötüp yana andaḳı uyuḫlap orduġa kim Tuda’da tüşüp ėdi, kėlildi. Tuda’dın köçüp Sūngerh’ge tüşkende Ḥasan Ḫān [328a] Mevātī’niñ oġlı Nāhar Ḫān, kim ‘Abdu’l Raḥīm’ġa tapşurulup ėdi, ḳaçtı. Mundın ara ḳonup Busāvar bile Cevse’niñ aralıḳıdaḳı taġnıñ tumşuḳıda vāḳi‘ bolġan çeşmeġa tüşüp şamyaneler tiktürüp ma‘cūn irtikāb ḳılduk. Çerig mundın öterde Turdı Bėg Ḫāksār bu çeşmeni ta‘rīf ḳılıp ėdi. Kėlip Ser-āspegi seyr ḳılıp ötülüp ėdi. Ṭavr çeşme vāḳi‘ boluptur. Hindūstān’da, kim aḳar su hergiz bolmas, çeşme ḫod nė tiler? Aḥyānen çeşme hem kim bar yėrdin zih suyı dėk sızıp çıḳar. Ol yėrlerniñ çeşmeleri dėk ḳatıp çıḳmas. Bu çeşmeniñ suyı yarım tėgirmen suyıġa yavuşur. Taġnıñ dāmenesidin ḳatıp çıḳadur. Eṭrāfı tamām öleñ, ḫayli ḫoş kėldi. Buyurdum kim bu çeşmeniñ üstide sengterāşīde bile müsemmen ḥavż ḳılġaylar. Çeşme yaḳasıda ma‘cūnnāklıkda Turdı Bėg her zamān mübāhat bile tekrār ḳıladur ėdi kim “çün cāī ḫoş kerde em, nāmī mībāyed mānd.[114]”“Abdu’llāh dėdi kim “Çeşme-i bādşāhī-i Turdı Bėg ḫoş kerde[115] dėmek kėrek.” Bu sözi ḫayli bā‘iṯ-i ḍeḥk u beşāşet boldı. Dost Ėşik Aḳa Beyānı’dın bu çeşme başıda kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu yėrdin [328b] yana barıp Beyānı’nı seyr ḳılıp Sīkrī kėlip buyurulġan bāġnıñ yanıda tüşülüp iki kün turup bāġnı ihtimām ḳılıp pencşenbe seḥeri Receb ayınıñ yėgirme üçide Agra’ġa kėldim. Cendvār ve Rāprī’ni,

[114] “Madem ki bir yeri güzelleştirdim o halde bir isim vermek lazımdır.” Arat, age, s. 553.
[115] “Turdu Bey tarafından güzelleştirilen (mamur edilen) padişah çeşmesi.” Arat, age, s. 553.

nėçük kim meẕkūr boldı, muḫālifler bu ġavġāda mutaṣarrıf bolup ėdiler. Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng’ni, Turdı Bėg-i Ḳoç Bėg’ni, ‘Abdu’l -Melik Ḳurçı’nı ve Ḥüseyn Ḫān’nı Deryāḫānīleri bile Cendvār ve Rāprī üstige yiberildi. Cendvār’ġa yavuḳ yėtkeç içideki Ḳuṭb Ḫān’nıñ kişisi ḫaber tapıp ḳaçıp çıḳar. Cendvār’nı ėliglep Rāprī’ġa öterler. Ḥüseyn Ḫān Nuḥānī’niñ kişileri kūçe bendte azaġlaḳ uruş ḫayālı bile kėlürler. Bular zorlap yėtkeç toḫta almaslar. Ḳaçarlar. Ḥüseyn Ḫān fīl-i mest bir nėçe kişisi bile deryāġa kirer. Cevnde ġarḳ bolur. Bu ḫaberni ėşitilip Ḳuṭb Ḫān hem Etāveni taşlap az kişisi bile ḳaçıp kėtti. Etāveni çün evvel Mehdī Ḫʷāce’ġa atalıp ėdi, oġlı Ca‘fer Ḫʷāce’ni Mehdī Ḫʷāce ornıġa Etāve’ġa yiberildi. Sangā-yı kāfirniñ ḫurūcıda, nėçük kim meẕkūr boldı, ekṣeri Hindūstānī ve Afġān ėvrüldiler. Tamāmī-i pergene u vilāyātḳa mutaṣarrıf boldılar. Sulṭān Muḥammed Dulday, kim Ḳanūc’ni taşlap kėlip ėdi, [329a] ḳorḳunçdın yā nāmūsdın Ḳanūc’ġa barmaḳnı ḳabūl ḳılmay Ḳanūc’nıñ otuz lekini Sihrind’nıñ on bėş leki bile mu‘āvaża ḳıldı. Ḳanūc’nı Muḥammed Sulṭān Mīrzā’ġa ‘ināyet ḳılıp vechni otuz lek ḳılıldı. Bedā‘un’nı Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān’ġa bėrip Muḥammed Sulṭān Mīrzā’ġa ḳoşup yana Türk ‘ümerāsıdın Melik Ḳāsım-ı Bābā Ḳaşḳa’nı aḳa-ini ve Moġulları bile ve Ebu’l-Muḥammed Neyzebāz’nı ve Mu’ayyed’ni atasınıñ nökerleri bile ve Ḥüseyn Ḫān’nı Deryāḫānīleri bile ve Sulṭān Muḥammed Dulday’nıñ nökerleri bile yana Hind ‘ümerāsıdın ‘Alīḫān Fermūlī ve Melikdād Kerānī ve Şeyḫ Muḥammed, Şeyḫ Bakkārī ve Tatar Ḫān-Cihān’nı, Muḥammed Sulṭān Mīrzā’ġa ḳoşup Biben’niñ üstige, kim Sangā-yi kāfirniñ ġavġāsıda kėlip Leknūr’nı ḳapap alıp ėdi, yiberildi. Bu fevc Geng Deryāsı’dın öter furṣatta Biben ḫaber tapıp partalın taşlap ḳaçıptur. Bu fevc soñıça Ḫayrābād’ḳa barıp nėçe kün turup andın yandılar. Ḫizāneni üleşilip ėrdi. Vilāyāt u pergenātnı üleşkünçe kāfir mühimmi araġa tüşdi. Kāfir ġazvıdın fāriġ bolġaç vilāyāt u pergenātnı ḳısmet [329b] ḳılıldı. Çün bişkāl yavuḳlaşıp ėdi, muḳarrer andaḳ boldı kim herkim pergenesiġa barıp yaraġın ḳılıp bişkāl öte ḫāżır bolġaylar. Bu eṣnāda ḫaber kėldi kim Hümāyūn Dillī’ġa barıp Dillī’daḳı ḫizānelerdin bir nėçe üyni açıp bī-taḥakkum mutaṣarrıf boluptur. Mėn andın hergiz mundaḳ tutmas ėdim! Köñlümge bisyār düşvār kėldi. Dürüşt dürüşt naṣīḥatlar bitip yiberdim. Pencşenbe küni Ṣa‘bān ayınıñ on bėşide Ḫʷāceke Esed’ni, kim ‘Irāḳ’ḳa ėlçilikke barıp Süleymān Türkmen

bile kėlip ėdi, yana Süleymān'ġa ḳoşup Şehzāde Ṭahmās'ḳa münāsib savġatlar bile élçilikke yiberildi. Turdı Bėg Ḫāksār, kim dervīşlikdin çıḳarıp sipāhī ḳılıp ėdim, néçe yıl mülāzemette ėdi. Yana dervīşlik dağdağası ġālib bolup ruḫṣat tiledi. ruḫṣat bėrip Kāmrān'ġa yiberildi. [……] Ötken yıl barġanlarnıñ ḥasb-ı ḥālıġa bir kine ḳıṭ'a aytılıp ėdi. Mollā 'Alīḫān'nı muḫāṭab ḳılıp ol ḳıṭ'anı Turdı Bėg'din Mollā 'Alīḫān'ġa yiberildi. Ol ḳıṭ'a budur:

Ey alar kim bu Hind kişveridin
Bardıñız añlap özge renc u elem [330a]
Kābil u ḫoş hevāsını saḳınıp
Hind'din germ bardıñız ol dem
Kördüñiz taptıñız ėken anda
'İşret u 'ayş birle nāz u ni'ām
Biz dağı ölmedük bī-ḥamdi'llāh
Gerçi köp renc ėdi u bī-ḥadd ġam
Ḥazz-ı nefsī, meşaḳḳat-ı bedenī
Sizdin ötti ve ötti bizdin hem

Bu Ramażān'nı Heşt Bihişt Bāġı'da ötkerildi. Her terāvīḥni ġusl bile öteldi. On bir yaşımdın bėri iki Ramażān 'īdını peyāpey bir yėrde ḳılġan ėmes ėdim. Ötken Ramażān 'īdı Agra'da bolup ėdi. Bu ḳā'ide ḥelāl tapmasun dėp yekşenbe selḫ aḫşamı 'īd ḳıla Sīkrī'ġa barıldı. Sīkrī'de salġan Bāġ-ı Feṯḥ'niñ ġarb-ı şimāl ṭarafıdaḳı taş ṣuffe teyer bolup ėdi. Ol ṣuffe üstide aḳ üy tikip anda 'īd ḳılıldı. Agra'dın atlanġan aḫşamı Mīr 'Alī Ḳurçın'ı Şāh Ḥasan'ġa Tatta'ġa yiberildi. Gencefe'ġa ḫayli meyli bar ėdi. Tilep ėdi. Gencefe yiberildi. Yekşenbe küni Ẕī'l-ḳa'de bėşide ṣāḥib-'özr boldum. On yėti künge tarttı. Ādīne meẕkūr aynıñ yėgirme törtide Dūlpūr seyriġa barıldı. Kėçesi yarım yolda bir yėrde uyuḫlap [330b] ṣabāḥı Sulṭān İskender'niñ bendiġa kėlip tüştüm. Bendtin ḳoyıraḳ tağnıñ tükenişide ḳızıl 'imāret taşıdın yekpāre taşı tüşüptür. Üstād Ṣāḫ Muḥammed Sengterāş'nı kėltürüp buyurdum kim eger yekpāre üy terāş ḳılıp bolur ḫod yekpāre ḳılsunlar. Eger pest bolsa 'imāret üçün hemvār ḳılġan taşda yekpāre ḥavż ḳazġaylar. Dūlpūr'dın Bārī seyriġa barıldı. Tañlası Bārī'din atlanıp Bārī bile Cembel arasıdaḳı tağdın ötüp Cembel deryāsını

seyr ḳılıp yanıldı. Uşbu aralıḳıdaḳı taġda ābnūs yıġaçını kördük. Meyvesine tindū dėydürler. Ābnūs yıġaçınıñ aḳı hem bolur ėmiş. Bu taġda ekşer aḳ ābnūs ėdi. Bārī'dın barıp Sīkrī'ni seyr ḳılıp çehārşenbe küni uşbu aynıñ yėgirme toḳuzıda Agra'ġa kėldük. Uşbu künlerde Şeyḫ Bāyezīd'dın perīşān ḫaberler aytadurlar ėdi. Sulṭān 'Alī Türk'ni yėgirme künlüg mī'ād bile Şeyḫ Bāyezīd'ḳa yiberildi. Ādīne küni Ẕī'l-ḥicce ayınıñ ikiside ḳırḳ bir ḳatla oḳur virdni bünyād ḳıldım. Uşbu eyyāmda bu beytimni

Köz u ḳaş u söz u tilini mü dė/ Ḳadd u ḫadd u saç bėlini mü dė

Bėş yüz tört veznde taḳṭī' ḳıldım. Bu cihettin risāle tertīb bėrildi. Bu kün yana [331a] ṣāḥib-'öẕr boldum. Toḳuz künge tarttı. Pencşenbe küni Ẕī'l-ḥicce ayınıñ yėgirme toḳuzıda Koil ve Sembel seyriġa atlanıldı.

Vaḳāyi'-i sene-i 934

Şenbe küni Muḥarrem ayınıñ ġurreside Koil'ge tüştük. Dervīş [ve] 'Alī Yūsuf'nı Hümāyūn Sembel'de ḳoyup ėdi. Ḳuṭb Servānī'nı ve bir pāre rācalarnı bir deryādın ötüp uruşup yaḫşı basıpturlar. Ḳalın kişi öltürüp bir pāre baş ve bir fīl yiberiptür. Koil'de ėkende kėltürdiler. İki kün Koil'ni seyr ḳılıp Şeyḫ Güren istid'ā ḳılġan üçün anıñ üyige tüştük. Ẕiyāfet ḳılıp pīşkeşler tarttı. Andın atlanıp Etravlī tüşüldi. Çehārşenbe Geng deryāsıdın ötüp Sembel kėntleride ḳonuldı. Pencşenbe küni Sembel'ġa tüştük. İki kün Sembel'ni seyr ḳılıp şenbe seḥeri Sembel'din mürāca'at ḳılıldı. Yekşenbe küni İskendere'de Rāvūy Servānī'niñ üyige tüştük. Aşlar tartıp ḫidmetkārlıḳ ḳıldı. Andın ṣubḥdın burun atlanıldı. Yolda bir bahāne bile ėldin ayrılıp çısalıp Agra'nıñ bir kürūhıġaça yalġuz kėldim. Ėl andın soñ keyindin kėlip ḳoşuldı. Namāz-ı peşīn Agra'ga tüşüldi. Yekşenbe küni Muḥarrem ayınıñ on altısıda ısıttım, tėpredim. Tab nevbet boldı. Yėgirme bėş yėgirme altı künge tarttı. Dārū-yı kār içtim. Āḫir basṭ yaraştı. Uyḳusızlıḳ ve tişnelıḳdın bisyār teşvīş tarttım. Bu maraż eyyāmıda üç tört [331b] rubā'ī aytıldı. Ol cümledin biri budur:

Cismde ısıtma künde muḥkem boladur
Közdin uçadur uyḳu çu aḫşam boladur.

Her ikilesi ġamım bile ṣabrım dėk

Barġan sayı bu artadur, ol kem boladur.

Şenbe küni Ṣefer ayınıñ yėgirme sėkizide Faḫr-ı Cihān Bėgim ve Ḫadīce Sulṭān Bėgim ‘amme bėgimler kėldiler. Kėme bile barıp İskenderābād’dın yoḳḳarıraḳ mülāzemet ḳıldım. Yekşenbe küni Üstād ‘Alī Ḳulı uluġ ḳazan bile taş attı. Egerçi taşı yıraḳ bardı, velī ḳazan pāre pāre boldı. Bir pāresi cem‘īni bastı. Bu cümledin sėkiz kişi öldi. Düşenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ yetiside Sīkrīn seyr ḳıla atlandım. Kölniñ içide buyurġan müsemmen ṣuffe teyer bolup ėdi. Kėme bile barıp ṣamyane tiktürüp ma‘cūn iḫtiyār ḳılduk. Sīkrī seyridin yanıp kėlip düşenbe aḫşamı Rebī‘u’l-evvel ayınıñ on törtide ġazā niyyeti bile Cenderī ‘azīmetiġa sefer ḳılıp üç kürūhçe yol kėlip Calesar’ġa tüşüldi. İki kün ėl yaraġ ve isti‘dād ḳılur üçün turup pencşenbe küni köçüp Envār’ġa tüşüldi. Envār’dın kėmege kirip Cendvār’dın çıḳtuk. Andın küç-berküç yürüp düşenbe küni aynıñ yėgirme sėkizide Kenār güẕeride tüşüldi. Pencşenbe küni Rebī‘u’l-āḫir ayınıñ ikiside mėn deryādın öttüm. Tört bėş kün ol yüzde bu yüzde [332a] çerigėli ötkünçe meks boldı. Bu nėçe künde peyāpey kėmede olturup ma‘cūn yėyildi. Cembel deryāsınıñ ḳatılışı Kenār güẕeridin bir iki kürūh yoḳḳarıraḳtur. Ādīne küni Cembel deryāsıda kėmede olturup ḳatılışdın ötüp ordu kėlildi. Egerçi Şeyḫ Bāyezīd’dın ṣarīḥ muḫālefet vāḳi‘ bolmaydur ėdi, velī ḥarekāt u ef‘ālidin yaḳīn bolup ėdi kim muḫālefet dā‘iyesi bar. Bu maṣlaḥatḳa Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng’ni çerigdin ayırıp yiberildi kim Ḳennevc’din Muḥammed Sulṭān Mīrzā ve ol nevāḥīdaḳı selāṭīn u ‘ümerā, miṣl-i Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān, (?) Sulṭān, Melik Ḳāsım Koilī, Ebū’l Muḥammed Neyzebāz, Minūçihr Ḫān aḳa-inisi Deryāḫānīleri bile cem‘iyyet ḳılıp Servār’daḳı muḫālif Afġānlar üstige yürügeyler. Şeyḫ Bāyezīd’nı tilegeyler. Eger i‘tiḳād bile kėlip ḳoşulsa bile yürügeyler. Eger kėlmese, evvel anıñ def‘ini ḳılġaylar. Muḥammed ‘Alī bir nėçe fīl tiledi. Onça fīl bėrildi. Muḥammed ‘Alī’ġa ruḫṣat bėrgendin soñ Bābā Cuhra’ġa hem fermān boldı kim barıp bularġa ḳoşulġay. Kenār’dın bir köç kėme bile kėlildi. Çehārşenbe küni Rebī‘u’l-āḫir ayınıñ sėkizide Kālpī’niñ bir kürūhide tüşüldi. Bābā Sulṭān, Sulṭān Sa‘īd Ḫān’nıñ toġḳan inisi, Sulṭān Ḫalīl Sulṭān’nıñ oġlı, bu yurtta kėlip mülāzemet ḳıldı. Ötken yıl aḳasıdın

ḳaçıp [332b] kėlip Andirāb ḥaddıdın yana peşīmān bolup yanıp Kāşġar'nıñ yavuḳıġa tėggende Ḫān Ḥaydar Mīrzā'nı utrusıġa yiberilip yanduruptur. Tañlası Kālpī'de ʻĀlem Ḫān'nıñ üyige tüşüldi. Hindūstān ṭarīḳı bile aş u ṭaʻām tartıp pīşkeş ḳıldı. Düşenbe küni aynıñ on üçide Kālpī'din köçüldi. Ādīne küni Irac'ġa tüştük. Şenbe küni Bāndīr'ġa tüşüldi. Yekşenbe küni aynıñ on toḳuzıda altı yėti miñ kişi Çin Tėmür Sulṭān'ġa başlatıp Cenderī üstige özümizdin ilgerirek yiberildi. Barġan ılġar bėgleri Bāḳī Miñ Bėgi, Turdı Bėg-i Ḳoç Bėg, Āşıḳ Bökevül, Mollā Apāḳ, Muḥsin Dulday, Hindūstān bėgleridin Şeyḫ Güren. Ādīne küni aynıñ yėgirme törtide Keçveh'niñ yaḳınıġa tüşüldi. Keçveh ėlige istimālet bėrip Keçveh'ni Bedreddīn'niñ oġlıġa bėrildi. Keçveh ṭavrıġına yėrdür. Eṭrāfıda kiçikrek kiçikrek taġḳınalar tüşüptür. Keçveh'niñ şarḳ cenūbıdaḳı taġnıñ arasıda bend salıpturlar. Uluġ köl boluptur. Girdāgirdi bėş altı kürūh bolġay. Bu köl Keçveh'niñ üç ṭarafını iḥāṭa ḳılıptur; ġarb-şimāl ṭarafıda andaḳ yėr ḳoruḳtur kim dervāzesi uşol ṭarafdur. Bu kölniñ içide kiçikkine kėmeler bar, üç tört kişi sıġġunça. Her ḳaçan ḳaçarları bolsa kėmelerge kirip [333a] sunıñ içige kirerler. Keçveh'ġa tėggünçe yana iki yėrde uşmundaḳ taġ arasıda bend salıp köller ḳılıpturlar, Keçveh kölidin kiçikrek. Kecveh'de bir kün turup celd muḥaşşıllar ve ḳalın bėldārlarnı taʻyīn ḳılıldı kim yolnıñ çaḳır-çuḳurını rāst ḳılıp cengellerni kėskeyler kim arabalar ve ḳazan bī-teşvīş ötkey. Keçveh bile Cenderī arası cengellıġ yėr vāḳiʻ boluptur. Keçveh'din ara ḳonup Cenderī'niñ üç kürūhıda Burhānpūr suyını ötüp tüştük. Cenderī'niñ ergi taġ üstide tüşüptür. Taş ḳurġanı ve şehri taġ arasıda vāḳiʻ boluptur. Hemvār yolı kim araba yürür ḳurġanınıñ tüpidin öter. Burhānpūr'dın köçüp araba maşlaḥatıġa bir kürūh Cenderī'din ḳoyıraḳdın yürüldi. Arada ḳonup seşenbe küni aynıñ yėgirme sėkizide Behcet Ḫān'nıñ ḥavżınıñ yaḳasıda bend üstide tüştüm. Tañlasıġa atlanıp molcar ḳurġannıñ girdāgirdini ġol ve baranġar ve cavanġarġa ḳısmet ḳılıldı. Üstād ʻAlī Ḳulı taş atar üçün bir buġdaysız yėrni iḫtiyār ḳıldı. Muḥaşşıllar u bėldārlar taʻyīn boldı kim ḳazan ḳuraru üçün molcar ḳoparġaylar. Cemīʻ çerigėlige fermān boldı kim tura ve şatu ve tükri turanı, kim ḳalʻagirlıḳ esbābıdur, teyer ḳılġaylar. Cenderī burun [333b] Mendāv bādşāhlarıġa taʻalluḳ ėgendür. Sulṭān Nāṣırüddīn ölgendin soñ bir oġlı Sulṭān Maḥmūd kim ḥālā Mendāv'dadur, Mendāv'ġa ve ol nevāḥīġa mutaṣarrıf

bolur. Yana bir oġlı, Muḥammed Şāh atlıġ, Cenderī'ni ėliglep Sulṭān İskender'ġa ilticā kėltürür. Sulṭān İskender hem ḳalın çerigler yiberip anıñ ḥāmīsi bolur. Sulṭān İskender'din soñ Sulṭān İbrāhīm'niñ zamānıda Muḥammed Şāh öler. Aḥmed Şāh atlıġ kiçikkine oġlı ḳalur. Sulṭān İbrāhīm, Aḥmed Şāh'nı çıḳarıp öz kişisini ḳoyar. Rānā Sangā İbrāhīm'niñ üstige çerig tartıp Dūlpūr kėlgende bėgleri muḫālefet ḳılurlar. Uşol furṣatta Cenderī Sangā'nıñ ėligige tüşer. Medinī Rāo atlıġ uluġ mu'teber kāfirġa bėrür. Bu furṣatta tört bėş miñ kāfir bile Medinī Rāo Cenderī ḳurġanıda ėdi. Ārāyiş Ḫān'nıñ āşnālıḳı bar ėgendür. Ārāyiş Ḫān bile Şeyḫ Gūren'ni yiberip 'ināyet u şefḳat sözleri aytıldı. Cenderī'niñ mübādelesiġa Şemsābād'nı vedā' ḳılıldı. Bir iki i'tibārlıġlıḳ kişisi çıḳtı. Bilmen i'timād ḳılmadı mu, yā ḳurġanıġa işendi mü, aṣlā işi sāmān tapmadı. Cenderī ḳurġanıġa zorlamaḳ 'azīmeti bile seşenbe ṣabāḥı Cumāḍā'l-evvel ayınıñ altısıda Behcet Ḫān'nıñ ḥavżıdın köçüp ḳurġannıñ yaḳınıdaḳı [334a] orta ḥavżnıñ yaḳasıda tüşüldi. Uşbu ṣabāḥ kėledürgende Ḫalīfe bir iki ḫaṭṭ alıp kėldi. Mażmūnı bu kim "Pūrān'ġa ta'yīn bolġan çerig bī-ḥisāb barıp uruşup şikest tapıpturlar. Leknev'ni taşlap Ḳennevc'ġa kėliptürler." Kördüm kim bu cihettin Ḫalīfe bisyār müterеddid u pür-daġdaġa. Mėn dėdim kim "Tereddüd u daġdaġa bī-vech ast. Gerçi taḳdīr-i Ḫudāst, ġayr-i ān nemīşod. Çün īn kār der peş est, azīn maḳūla dem nemībāyed zed ve ferdā be-ḳal'a zor āverīm. Be'd ezān herçī rū bidihad, bibīnīm. [116]" Bular ḫod erkni oḳ bėrkitken ėgendürler. Taş ḳurġanda berā-yi maṣlaḥat birin ikin kişi yürür ėgendür. Bu aḫşam her ṭarafdın çerigėli taş ḳurġanġa çıḳtılar. Azaġlaḳ kişisi bar ėdi. Cāndan uruş hem bolmadı. Ḳaçıp erkge çıḳtılar. Çehārşenbe ṣabāḥı Cumāḍā'l-evvel ayınıñ yėtiside çerigėlige fermān boldı kim yaraġlanıp molcarlarıga barıp uruş engīzi ḳılġaylar, mėn naḳāre u 'alem bile atlanġaç tuşluḳ tuşıdın zor kėltürgeyler. Uruş ḳırḳġunça naḳāre u 'alemni mevḳūf ḳılıp özüm Üstād 'Alī Ḳulı'nıñ taş atarını teferrüc köre bardım. Üç tört taş attı. Çün yėri buġdaysız ve faşīlı [334b] asru müstaḥkem ve tamām taşdın ėdi, kārger kėlmedi. Meẕkūr bolup ėdi kim Cenderī'niñ erki taġ üstide vāḳi' boluptur. Bir ṭarafıda su

[116] "Tereddüt ve telaş yersizdir, Tanrının takdirinden başka, bir şey olmaz. Madem ki bu iş önümüzdedir, başka bir şey düşünmemek lazım, yarın kaleye hücum edeceğiz ve ondan sonra ne zuhur edeceğini görürüz." Arat, age, s. 560.

cihetidin du-tehī ḳılıpturlar. Bu du-tehīniñ faṣīlı tağdın ḳoyıdur. Bir zor kėltürür yėr bu yėrdür. Ġolnıñ oñ ḳolı ve sol ḳolı ve ḫāṣṣa tabinġa bu yėr molcar tėgip ėdi. Her ṭarafıdın uruş saldılar, bu yėrdin köprek zor kėltürdiler. Yoḳḳarıdın küffār her nėçe taş attılar, ot yandurup saldılar, bu yigitler yanmadılar. Āḫir taş ḳurġannıñ faṣīlı bu du-tehīniñ faṣīlıġa yėtken yėrdin Şāhım-ı Nūr Bėg çıḳtı. Yana iki üç yėrdin hem yigitler yarmaşıp çıḳtılar. Du-tehīdaḳı kāfirler ḳaça bėrdiler. Du-tehī alıldı. Yoḳḳarıḳı ḳurġanda munça hem uruşmadılar. Bet ḳaçtılar. Ġalebe kişi yarmaşıp yoḳḳarıḳı ḳurġanġa çıḳtılar. Andaḳ furṣattın soñra kāfirler tamām yalañgaç bolup kėlip uruşa kiriştiler. Ġalebe ėlni ḳaçurup faṣīldın uçurdılar. Bir nėçe kişini çapḳulap żāyi‘ ḳıldılar. Faṣīlnıñ üstidin bet barġanlarınıñ ciheti bu ėkendür kim aldururları cezm ḳılıp ḫatunlarını ṣūretīlerin tamām çapḳulap öltürüp özlerige ölümni körüp yangaç bolup uruşḳa kėlmişler. Āḫir tuş tuşdın zor ḳılıp [335a] faṣīl üstidin ḳaçurdılar. İki yüz üç yüz kāfir Medinī Rāo'nıñ ḥavālīsıġa kirdi. Uşbu ḥavālīda ekṣer özleri birbirlerini öltürüptür, andaḳ kim birisi bir ḳılıçnı alıp turuptur. Özgeleri birer birer raġbet bile boyunlarını uzatıp turuptur. Ekṣer bu destūr bile dūzaḫḳa bardı. Tėñri ‘ināyeti bile mundaḳ nāmdār ḳurġan ‘alem u naḳāreni kėltürmey bī-cidd uruş salmay oḳ iki üç geride feṭḥ boldı. Cenderī'niñ ġarb-şimāl ṭarafıdaḳı tağnıñ üstide küffārnıñ başıdın kelle-mināre ḳoparıldı. Bu feṭḥniñ tārīḫiġa "feṭḥ-i dāru'l-ḥarb"[117] lafẓını tārīḫ tapıp ėdiler. Mėn mundaḳ bağladım:

Būd çendī maḳām-ı Cenderī
Pür zi küffār u dār-i ḥarb u ḍarb
Feṭḥ kerdem be ḥarb ḳal‘a-i ū
Geşt tārīḫ "feṭḥ-i dāru'l-ḥarb[118]

Cenderī ṭavrī vilāyet vāḳi‘ boluptur. Eṭrāf u nevāḥīside aḳar su ḫayli bar. Ergi tağnıñ üstide tüşüptür. İçide taşdın uluġ ḥavż ḳazıpturlar. Yana bir uluġ ḥavż uşbu du-tehīde ėdi kim uşol yėrdin zorlap alıldı. Vażi‘ u şerīfniñ ‘imāreti tamām taşdın, uluġlarınıñ ‘imāretlerini tekellüf bile terāşīde taşdın ḳılıpturlar. Rīzepāy ėliniñ ‘imāreti hem

[117] 934 senesi.
[118] "Bir müddet Çendiri'nin bulunduğu yer kafirlerle doldu ve harp ve darp sahası oldu. Oranın kalesini feth ettim, "feṭḥ-i dāru'l-ḥarb" bunun tarihi oldu." Arat, age, s. 561.

taşdın, ġāyetaş terāşīde ėmes. Puşişi sifāl ornıġa [335b] taḫta-sengler bile ḳılıpturlar. Ḳurġanınıñ allıda üç uluġ ḥavżdur. Eṭrāf u cevānibde burunḳı ḥukkām bendler salıp ḥavżlar ḳılıpturlar. Yėri bülend vāḳi‘ boluptur. Betvī dėp bir deryāçası bar. Cenderī’din üç kürūh bolġay. Hindūstān’da Betvī suyı ḫūbluḳ u ḫoş ṭa‘āmlıḳ bile meşhūrdur. Ṭavr deryāġına vāḳi‘ boluptur. Ortasıda pārçe pārçe ḳayalar tüşüptür, ‘imāret ḳılmaḳḳa münāsib. Agra’dın Cenderī cenūbḳa baḳa toḳsan kürūh yoldur. Cenderī’de Cüdeyy’nıñ irtifā‘ı yėgirme bėş derecedür. Tañlası pencşenbe küni ḳurġan girdidin köçüp Mellū Ḫān’nıñ ḥavżınıñ yaḳasıġa tüşüldi. Bu niyyet bile kėlilip ėdi kim Cenderī fetḥidin soñ Rāysing ve Bihilsān Sārengpūr üstige, kim küffār vilāyetidür, Ṣalāḥuddīn kāfirġa ta‘alluḳ ėdi, yürülgey. Bularnı alıp Sangā’nıñ üstige Çītor’ġa yürülgey. Çün mundaḳ perīşān ḫaber kėldi, bėglerni çarlap meşveret ḳılıp bu müftīn u yaġılarnıñ şerr ü fitnesiniñ def‘iġa müteveccih bolmaḳ enseb u evlā köründi. Cenderī’ni Aḥmed Şāh-ı meẕkūrġa, kim Sulṭān Nāṣirüddīn’niñ nebīresi bolġay, bėrildi. Cenderī’din ėllig lek ḫāliṣe ḳılıp şiḳḳdārlıḳını Mollā Apāḳ’ḳa ‘uhde ḳılıp iki üç miñ Türk ve Hindūstānī bile Aḥmed Şāh’ḳa kömek ḳoyuldı. Bu işlerge sāmān bėrip [336a] yekşenbe küni Cumāḍā’l-evvel ayınıñ on biride mürāca‘at ‘azīmeti bile Mallū Ḫān’nıñ ḥavżıdın köçüp Burhānpūr suyınıñ yaḳasıġa tüştük. Yana yekşenbe Hīġa; Bānder’din Yaḳa Ḫʷāce bile Ca‘fer Ḫʷāce’ni yiberildi kim Kālpī kėmelerini Kenār güẕeriġa kėltürgeyler. Yekşenbe küni aynıñ yėgirme törtide Kenār güẕeriġa tüşüp fermān boldı kim çerigėli öte kirişkeyler. Bu künlerde ḫaber kėldi kim ılġar barġanlar Ḳennevc’ni hem taşlap Rāprī’ġa kėliptürler. Şemsābād ḳurġanını Ebū’l Muḥammed Neyzebāz bėrkitken ėgendür. Ḳalın kişi kėlip Şemsābād ḳurġanını zorlap alıpturlar. Üç tört kün çerig deryādın kėçkünçe ol yüzde bu yüzde meks boldı. Deryādın ötüp küç-ber-küç Ḳennevc sarı yürüp ḳazaḳ yigitlerni muḫāliflerdin ḫaber alġalı ilgeri ayırduk. Ḳennevc’ḳa iki üç köç ḳala ḫaber kėltürdiler kim bu til tuta barġanlarnıñ ḳarasını körüp Ḳennevc’din Ma‘rūf’nıñ oġlı ḳaçıp çıḳıptur. Biben ve Bāyezīd ve Ma‘rūf biziñ ḫaberimizni tapıp Geng’din ötüp Ḳennevc toġrısı Geng’niñ şarḳī ṭarafıġa güẕerbendlıḳ ḫayālı bile olturupturlar. Pencşenbe küni Cumāḍā’l-āḫir ayınıñ altısıda Ḳennevc’din ötüp Geng yaḳasıda ġarbī ṭarafıda tüşüldi. Bizniñ yigitler barıp muḫālifler [336b] bir nėçe kėmesini zorlap

aldılar. Yoḳḳarıdın ḳoyıdın uluġ-kiçik otuz ḳırḳ kème kèltürdiler. Mīr Muḥammed Cālebān'ni yiberildi kim köprüg salmaḳḳa münāsib yèr körüp köprüg esbābını mevcūd ḳılġay. Ordu tüşkendin bir kürūhça ḳoyıraḳ ḫoşlap kèldi. Celd muḥaşşıllar ta'yīn ḳılıldı. Köprüg salur yèrniñ yavuḳıda Üstād 'Alī Ḳulı ḳazan ḳurup taş atmaḳ üçün yèr ḫoşlap taş atmaḳḳa iştiġāl körsetti. Köprüg bağlar yèrdin ḳoyıraḳ Muṣṭafā Rūmī ḍarbzenlıġ arabalarını bir aralġa kèçürüp araldın ḍarbzen ata kirişti. Köprügdin yoḳḳarı molcar ḳoparılıp èdi. Tüfek-endāzlar molcar üstidin yaḫşı tüfekler attılar. Bir iki nevbet Melik Ḳāsım Moġul ve ba'żı yigitler kème bile kèçip az az kişi yaḫşılar uruştılar. Bābā Sulṭān ve Dervīş on on bèş kişi bile uşbu dilīrlıḳ bile bī-ḥisāb bir namāz-ı şām kème bile ötüp uruş yoḳ nème yoḳ yana yanıp kèldiler. Bu ötüşlerini ḫayli melāmet ḳılıldı. Āḫir dilīr bolup az kişi bile Melik Ḳāsım yaġını dāyiresiġa urup atḳulap sıġındurdı. Muḫālifler ḳalın kişi bir fīl bile kèlip zorladılar. Bularnı tèprettiler. Kèmege kirip kèmeni yürütkünçe [337a] fīl yètip kèmeni ġarḳ ḳıldı. Melik Ḳāsım ol uruşta öldi. Bu nèçe kün köprüg bağlaġunça Üstād 'Alī Ḳulı yaḫşılar taş attı. Evvelḳı kün sèkiz taş attı. İkinçi kün on altı taş attı. Üç tört kün uşmundaḳ taş attı. Bu taşlarnı Ġāzī ḳazanı bile attı. Bu ḳazan ol ḳazan èdi kim Sangā-yi kāfirniñ uruşıda taş atıp èdi. Ol cihettin "Ġāzī"ġa mevsūm bolup èdi. Yana bir uluġraḳ ḳazan ḳoyup èdi. Bir oḳ taş attı. Ḳazan sındı. Tüfek-endāzlar hem ḳalın tüfek attılar; ġalebe kişini ve atnı tüfek bile yumalattılar. Toḳuz ḳullardın hem (?) bile (?) kişi ve at attılar. Köprüg işi yavuḳ yètkeç çehārşenbe küni Cumāḍā'l-āḫir ayınıñ on toḳuzıda köçüp köprüg üstige kèldük. Afġānlar köprüg bağlamaḳnı istib'ād ḳılıp temesḫur ḳılurlar èġendür. Pencşenbe küni köprüg teyer boldı. Azaġlaḳ yayaḳ ve Lāhevr'i ötüp azraḳça uruş boldı. Ādīne küni ġoldın ḫāṣṣa tabin ve oñ ḳol ve sol ḳol yigitleri ve tüfek-endāzlar yayaḳ öttiler. Afġānlar tamām yaraġlanıp atlanıp fīllen bile kèlip zor kèltürdiler. Bir dest sol ḳol kişisini tèprettiler. Ġol kişisi ve oñ ḳol kişisi toḫtap urup [337b] ġanimlarını yandurdılar. İki kişisi ḳalınıdın tèzraḳ ayrılıp çaptılar. Birisini uşanda oḳ tüşürüp alıp ḳaldılar. Yana biriniñ atını ve özini ḳalın urdılar. Atı tuylap yanıp öz èliniñ arasıda yıḳıldı. Uşol küni yèti sèkiz baş kèltürdiler. Ḳalın kişisige oḳ yarası ve tüfek yarası boldı. Kèç namāz-ı dīgergeçe uruş èdi. Kèçe tamām ötkenlerni

yanduruldı. Eger uşbu şenbe aḫşamı kişi ötkerilse ėdi, iḥtimāli bar ėdi kim ekşeri ėligge tüşkey ėdi, velī ḥāṭırġa bu yėtti kim ötken yıl seşenbe küni nevrūz küni Sīkrī'din Sangā uruşı 'azīmeti bile köçüp şenbe küni yaġını bastuk. Bu yıl çehārşenbe küni nevrūz küni bu yaġılarnıñ uruşı 'azīmeti bile köçtük. Yekşenbe küni ġanimġa ẓafer tapsaḳ, ġarāyib-i vāḳi'ātıdındur. Bu cihettin kişi ötkerilmedi. Şenbe küni uruşḳa kėlmediler. Yıraḳtın yasap turdılar. Uşbu arabalarnı ötkerildi. Uşbu seḥer fermān boldı kim ėl ötkey. Naḳāre vaḳtıda ḳaravuldın ḫaber kėldi kim ġanim kişisi ḳaçıp kėtiptür. Çin Tėmür Sulṭān'ġa ḥükm boldı kim çerigni taşlap ġanimnı ḳavlaġay. Muḥammed 'Alī Ceng Ceng, Ḥüsāmeddīn 'Alī Ḫalīfe, Muḥibb 'Alī Ḫalīfe, Kūkī Bābā Ḳaş'ḳa, [338a] Dost Muḥammed-i Bābā Ḳaş'ḳa, Bāḳī Taşkendī, Vālī Ḳızıl başlıġlarnı ḳavġunçı ta'yīn ḳılıldı kim Sulṭān bile bolup Sulṭān'nıñ sözidin çıḳmaylar. Sünnet vaḳtı mėn hem öttüm. Tėveni ḥükm boldı ḳoyıraḳ körülgen güẕer bile ötkey. Ol küni yekşenbe küni Bengarmāū'nıñ bir kürūhıda ḳara su yaḳasıġa tüşüldi. Ḳavġunçıġa ta'yīn bolġanlar yaḫşı yürümeydürler. Bengarmāū'da tüşken ėgendürler. Uşbu namāz-ı peşīn Bengarmāū'dın tėpreptürler. Tañlası Bengarmāū'nıñ allıdaḳı kölniñ yaḳasıġa tüşüldi. Uşbu kün Toḫta Buḳa Sulṭān, Kiçik Ḫān dedemniñ oġlı, kėlip maña mülāzemet ḳıldı. Şenbe küni Cumāḍā'l-āḫir ayınıñ yėgirme toḳuzıda Leknev'ni seyr ḳılıp kėlip Guī suyıdın ötüp tüşüldi. Uşbu kün Guī suyıda ġusl ḳıldım. Bilmen ḳulaġımġa su kirdi mü yā hevā te'şīridin boldı mu, oñ ḳulaḳım tuttı, velī bir nėçe kün ḫayli aġrıġı yoḳ ėdi. Evad'ġa bir iki köç ḳala Çin Tėmür Sulṭān'dın kişi kėldi kim ġanim Sarū deryāsınıñ ol yüzide olturuptur. Kömek yibersünler. Ḳaraca başlıġ miñḳa çaġlıġ yigitni ġol kişisidin kömek ayırduk. Şenbe küni Receb ayınıñ yėtiside Evad'tın iki üç kürūh yoḳḳarıraḳ Geger bile Sarū'nıñ [338b] ḳatılışıda tüşüldi. Uşbu küngeçe Evad toġrısı Sarū'nıñ narı yüzide Şeyḫ Bāyezīd bar ėgendür. Ḫaṭṭ yiberip Sulṭān bile sözleşedür ėgendür. Anıñ ḥiyelini Sulṭān ma'lūm ḳılıp namāz-ı peşīn Ḳaraca'ġa kişi yiberip deryā kėçmek bolurlar. Ḳaraca Sulṭān'ġa ḳoşulġaç bī-tevaḳḳuf sudın öterler. Ėlligçe atlıġı üç tört fīl bile bar ėgendür. Turuş bėre almas. Ḳaçarlar. Bir nėçe kişi tüşürüp baş kėsip yiberdiler. Bīḫūb Sulṭān ve Turdı Bėg ve Bābā Cuhra, Ḳoç Bėg, Bāḳī Şiḳavul, Sulṭāndın soñra kėçerler. Bulardın burunraḳ burta kėçkenler Şeyḫ Bāyezīd'nı namāz-ı şāmġaça

ḳavlar. Şeyḫ Bāyezīd özini cengelġa salıp ḳutulur. Çin Tėmür Sulṭān kėçe ḳara su yaḳasıġa tüşüp yarım kėçe atlanıp yaġı keyniçe süreler. Ḳırḳ kürūhça yol barıp köç ve beshīsi bolġan yėrge yėterler. Alar ḳaçḳan ėgendürler. Bu yėrdin çapḳunçı her ṭarafġa ayrılur. Bāḳī Şiḳāvul bir nėçe yigit bile yaġınıñ keyniçe sürüp köç ve beshīsiġa yėtip Afġānlarnıñ yesirini kėltürdiler. Bir nėçe kün Evad'nıñ ve bu nevāḥīniñ żabṭ u rabṭı üçün bu yurtta tevaḳḳuf boldı. Evad'tın yėti sėkiz kürūh yoḳḳarı Sarū deryāsınıñ yaḳasını avlaġ yėr dėp ta'rīf ḳıldılar. Mīr Muḥammed Cālebān'ni yiberildi. Geger Suyı'nıñ ve Sarū Suyı'nıñ güẕerini [339a] körüp kėldi. Pencşenbe küni aynıñ on ikiside avlamaḳ ḫayālı bile atlandım.

Vaḳāyi'-sene-i 935

Ādīne küni Muḥarrem ayınıñ üçide 'Eskerī, kim Cenderī yürüşidin burunraḳ Multān maṣlaḥatıġa tilep ėdim, kėlip ḫalvetḫānede mülāzemet ḳıldı. Tañlası Ḫᵛāndemīr müverriḫ ve Mevlānā Şihāb Mu'ammā'ī ve Mīr İbrāhīm Ḳānūnī, Yūnus 'Alī'niñ ḳarābeti, kim müddet-i medīd ėdi kim mülāzemet dā'iyesi bile Herī'din çıḳıp ėdiler, kim kitāblarda Gālyūr bitirler, Cevn'din kėçip Agra ḳal'asıġa kirip Faḫr-i Cihān Bėgim bile Ḫatīce Sulṭān Bėgim bile, kim uşol iki üç künde Kābil'ġa 'azīmet ḳılmaḳçı ėdiler, ḫayrbād ḳılıp atlandım. Muḥammed Zamān Mīrzā ruḫṣat tilep Agra'da ḳaldı. Uşol kėçe üç tört kürūh yol yürüp bir köl yaḳasıda tüşüp uyḳuladuk. Namāznı ėrterek ötep atlanduk. Gembīr suyınıñ yaḳasıda tüşlenip namāz-ı peşīn andın atlanıp yolda Mollā Refī' yasaġan sefūfnı keyfiyyet üçün talġan bile çalıp içtük. Bisyār badḫvar u bī-meze boldı. Kėç namāz-ı dīger Dūlpūr'nıñ bir kürūhide ġarb sarı bāġ u 'imāretiġa [339b] kim buyurulup ėdi kėlip tüştüm. Bu bāġ u 'imāret buyurġan bir taġnıñ tumşuḳınıñ tükenişi vāḳi' boluptur. Bu taġ tükenişi tumşuḳ yekpāre ḳızıl 'imāret taşıdur ve mėn munı buyurup ėdim kim bu taġnı ḳazıp yėrge yėtkürgeyler. Eger yekpāre taşdın ança bülend ḳalsa kim yekpāre taşdın 'imāret terāşlasa bolġay ḫod 'imāret terāş ḳılġaylar. Eger ança bülend ḳalmasa bu yekpāre taşdın hemvār bolġan ṣaḥnda ḥavż ḳazılġay. Ança bülend taġ ḳalmaydur kim yekpāre taşdın 'imāret bolġay. Üstād Şāh Muḥammed Sengterāş'ḳa buyuruldu kim külāhdār müsemmen ḥavż bu yekpāre ṣaḥn bolġan taşnıñ üstide ṭarḥ ḳıldı. Ḫükm boldı

sengterāşlar bī-cidd meşġūl bolġaylar. Bu yekpāre taşdın ḫavż buyurġan yėrniñ şimālı ḳalın dıraḫtlardur, enbe ve cāmen ve her nev‘ dıraḫttın. Bu dıraḫtlarnıñ arasıda bir deh-der-deh çāhī buyurup ėdim. Ol çāh itmāmġa yėte yavuşuptur. Bu çāhnıñ suyı ol ḫavżġa barur. Bu ḫavżnıñ ġarb-şimālıda Sulṭān İskender bendī salıptur. Bendniñ üstide ‘imāretler ḳılıptur. Bendtin yoḳḳarı bişkāl suları yıġılıp uluġ köl bolur. Bu kölniñ şarḳ eṭrāfı bāġdur. Kölniñ şarḳ [340a] ṭarafıda hem buyurdum kim yekpāre taşdın ṣuffe nėmeler terāş ḳılġaylar. Ġarb ṭarafıda mescid buyuruldı. Seşenbe ve çehārşenbe bu maşlaḥatlar üçün Dūlpūr’da turuldı. Pencşenbe küni atlanıp Cembel deryāsıdın ötüp namāz-ı peşīnni deryā yaḳasıda ḳılıp iki namāz arasıda Cembel yaḳasıdın tėprep namāz-ı şām bile namāz-ı ḫuften arasıda Kuvārī suyudın ötüp tüştük. Yaġın cihetidin su uluġ bolup atnı üzdürür ėdi. Kėme bile öttük. Tañlası Ādīne küni, kim ‘āşūrā ėdi, andın atlanıp yolda bir kėntte tüşlenip namāz-ı ḫuften Güvālyār’dın bir kürūh şimāl sarı bir çārbāġda, kim mėn ötken yıl buyurup ėdim, kėlip tüştüm. Tañlası namāz-ı peşīndin soñ atlanıp Güvālyār’dın şimālī puştalarını ve namāzgāhını seyr ḳılıp kėlip Güvālyār’nıñ Hātī Pul atlıġ dervāzesidin, kim Rāca Mān Sing’niñ ‘imāreti bu dervāzeġa peyvesttur, kirip Rāca Bikremācīt’nıñ ‘imāretleriġa, kim Raḥīmdād anda olturup ėdi, kėç namāz-ı dīger kėlip tüştüm. Uşbu kėçe ḳulaḳımnıñ teşvīşi cihetidin ve māhtāb hem bā‘iṣ ėdi, efyūn iḫtiyār ḳıldım. Tañlası efyūn ḫumārı bisyār teşvīş bėrdi. Ḫayli ḳay kerdem. Bāvücūd-ı ḫumār Mān Sing’niñ ve Bikremācīt’niñ ‘imāretleri tamām yürüp seyr ḳıldım. [340b] Ġarīb ‘imāretlerdur. Egerçi Lük-pülük ve Besiyāḳ’dur, bu ‘imāretler tamām seng-i terāşīdedindür. Barça rācalar ‘imāretleridin Mān Sing’niñ ‘imāretleri yaḫşıraḳ ve ‘ālīraḳtur. Mān Sing ‘imāretiniñ tamınıñ bir żil‘i şarḳ sarıdur. Bu żil‘ini özge żil‘lerġa baḳa köprek tekellüf ḳılıptur. Bülendlıḳı taḫmīnen ḳırḳ ėllig ḳarı bolġay. Tamām seng-i terāşīdedin yüzini gec bile aḳartıpturlar. Ba‘żı yėrde tört ṭabaḳa ‘imārettür. İki ḳoyıḳı ṭabaḳası ḫayli ḳaranġudur. Andaḳ yaruḳluḳı müddeti olturġandın soñra ẓāhir boladur. Bularnı şem‘ bile yürüp seyr ḳılduk. Bu ‘imāretniñ bir żil‘ide bėş gümbedtür. Bu gümbedlerniñ aralarıda kiçik Hindūstān destūrı bile çārsu çārsu gümbed çalardur. Bu bėş uluġ gümbedlerniñ üstige zerendūd ḳılġan mis tenkelerini ḳadapturlar. Bu tamlarnıñ taşḳarısı yaşıl kāşī bile kāşīkārlıḳ ḳılıpturlar.

Yaşıl kāşī bile girdāgirdi tamām kėle dıraḫtlarını körsetiptürler. Şarḳ sarıḳı żil‘iniñ burcıda Hātī Pul’dur. Pīlni hātī dėrler, dervāzeni, pul. Bu dervāzeniñ çıḳışıda bir fīlniñ ṣūretini mücessem ḳılıpturlar. Üstide iki fīlbān ḳılıpturlar. Bī- ‘aynih fīl ḫayli müşābih ḳılıpturlar. Bu cihettin Hātī Pul [dėrler]. [341a] Tört ṭabaḳa ‘imāret kim bar barıdın ḳoyıḳı ṭabaḳasınıñ bu mücessem fīl sarı ravzanı bar. Andın fīl yavuḳ körünedür. Yoḳḳarıḳı mertebesi ḫod meẕkūr bolġan gümbedlerdür. İkinçi ṭabaḳasıda olturur üyleridür. Bu üyler hem çukur yėrlerde vāḳi‘ boluptur. Egerçi Hindūstānī tekellüfler ḳılıpturlar, velī bī-hevāraḳ yėrlerdür. Mān Sing oġlı Bikremācīt’nıñ ‘imāretleri ḳurġannıñ şimālī sarı ortada vāḳi‘ boluptur. Oġlınıñ ‘imāretleri atasınıñ ‘imāretiçe ėmes. Bir uluġ gümbed ḳılıptur, ḫayli ḳarangu. Müddetī turġandın soñra rūşenlıḳ ẓāhir boladur. Bu uluġ gümbedniñ astıda daġı bir kiçikrek ‘imārettür. Aña ḫod hīç ṭarafdın yaruḳluḳ kirmes. Uşbu uluġ gümbedniñ üstide Raḥīmdād bir kiçikrek tālārġına ḳılıptur. Raḥīmdād uşbu Bikremācīt’nıñ ‘imāretleride olturuptur. Uşbu Bikremācīt’nıñ ‘imāretleridin bir yolı ḳılıpturlar kim atasınıñ ‘imāretleriġa barur. Taşḳarıdın aṣlā ma‘lūm ėmes. İçkeridin hem hīç yėr körünmes. Ba‘żı yėrdin yaruḳluḳ kirer. Ṭavr yolīdur. Bu ‘imāretlerni seyr ḳılıp atlanıp Raḥīmdād salġan medreseni kirip ḳurġannıñ cenūbī ṭarafıda bir uluġ ḥavżnıñ yaḳasıda Raḥīmdād salġan bāġçeni teferrüc ḳılıp kėç [341b] ordu tüşken çārbāġḳa kėldük. Bu bāġçede ḫayli güller tikiptür. Ḫoş ḳızıl kenīrler ḫayli bar. Bu yėrlerniñ kenīri gül-i şeftālū bolur. Güvālyār’nıñ kenīri ḳıpḳızıl ḫoş reng kenīrlerdür. Bir pāre ḳızıl kenīri Güvālyār’dın Agra bāġlarıġa kėltürtüp ėktürttüm. Bu bāġ cenūbıda bir uluġ köldür. Bişkāl suları bu kölde yıġılur. Bu kölniñ ġarbıda bir bülend buṯḫānedur. Sulṭān Şemseddīn İletmiş bu buṯḫāneniñ yanıda bir mescid-i cāmi‘ī salıptur. Bu buṯḫāne ḫayli bülend buṯḫānedür. Ḳurġanda mundın bülendraḳ ‘imāret yoḳtur ve Dūlpūr’nıñ taġıdın Güvālyār ḳurġanı ve bu buṯḫāne müşaḫḫaṣ körünür. Dėrler kim bu buṯḫāneniñ taşlarını tamām uşbu uluġ köldin ḳazıp alıpturlar. Bu bāġçede bir yıġaç tālār ḳılıptur, pestraḳ bī-endāmraḳ. Bāġçeniñ ėşikide Hindūstān vaż‘lıḳ bī-meze eyvānlar ḳılıptur. Tañlası namāz-ı peşīn Güvālyār’nıñ körmegen yėrleriniñ seyri dā‘iyesi bile atlanıp Mān Sing’niñ ḳurġandın taşḳarıḳı Bādelger atlıġ ‘imāretini körüp Hātī Pul dervāzesidin kirip Urvā dėgen yėrge barduk. Bu Urvā dėgen yėr

ḳurġannıñ ġarbī ṭarafıda bir ḳul vāḳi‘ boluptur. Egerçi bu ḳul bir faṣīldın kim taġ üstide ḳılıpturlar taşḳarıdur, velī bu ḳulnıñ dehāneside yana iki mertebe bülend faṣīllar ḳılıpturlar. Bu faṣīllarnıñ bülendlıḳı otuz ḳırḳ ḳarı yavuşur. İçkeriki faṣīl uzunraḳ. [342a] Bu faṣīl ḳulnıñ bu yüzideki ve ol yüzideki ḳurġan faṣīlıġa peyvest boluptur. Bu faṣīlnıñ ortasıda bu faṣīldın pestraḳ yana bir faṣīl ėgeriptürler. Bu faṣīl serāser ėmes. Ābdüzd maṣlaḥatıġa bu faṣīlnı ėgergendürler. Bu faṣīlnıñ içide su almaḳ üçün vāyini ḳılıpturlar. On on bėş zinā bile suġa yėter. Bu uluġ faṣīlnıñ vāyinlıġ faṣīlġa çıḳar ėşikiniñ üstide Sulṭān Şemsüddīn İletmiş’niñ atını taşda ḳazıp bitiptürler. Tārīḫi sene-i selāṣin ve sittmi’adur[119]. Bu taşḳarıḳı faṣīlnıñ tüpide ḳurġandın taşḳarı uluġ köl tüşüptür. Ġālibā kim kem bolur köl ėmes. Ābdüzd’ġa bu köl suyı barur. Bu Urvā’nıñ içide yana iki uluġ köldür. Ḳurġan ėli bu köllerniñ suyını özge sularġa tercīḥ ḳılurlar. Bu Urvā’nıñ üç ṭarafı yekpāre taġ vāḳi‘ boluptur. Taşınıñ rengi Biyāne taşları dėk ḳızıl ėmestür. Bir nėme bī-rengraḳtur. Bu Urvā’nıñ eṭrāfıdaḳı yekpāre ḳayalarnı ḳazıp uluġ kiçik mücessem butlar terāş ḳılıpturlar. Cenūb ṭarafı bir uluġ buttur. Bülendlıḳı taḫmīnen yėgirme ḳarı bolġay. Bu butlarnı tamām yalañgaç bī-setr-i ‘avret körsetiptürler. Urvā’nıñ içideki [342b] iki uluġ kölniñ eṭrāfıda yėgirme yėgirme bėş çāh ḳazıpturlar. Bu çāhlardın su tartıp sebzīkārlıḳlar ḳılıp ve güller ve dıraḫtlar ėkiptürler. Urvā yaman yėr ėmes. Ṭavr yėridür. ‘Aybı eṭrāfıdaḳı butlardur. Butlarnı hem buyurdum kim buzġaylar. Urvā’dın yana ḳurġanġa çıḳıp Sulṭān Pul’nıñ yėrini kim kāfirler zamānıdın beri bu dervāze mesdūd ėgendür, teferrüc ḳılıp namāz-ı şām Raḫīmdād salġan bāġçeġa kėlip tüştüm. Ol aḫşam uşol bāġçede oḳ boldum. Seşenbe küni aynıñ on törtide Rānā Sangā’nıñ Bikremācīt atlıġ ikinçi oġlıdın, kim anası Pedmāvatī bile Rantambur ḳal‘asıda ėdiler, kişileri kėldi. Güvālyār seyriġa atlanġandın burun hem Bikremācīt’niñ uluġ i‘tibārlıġlıḳ Asuk atlıġ Hindūsıdın kişiler kėlip ḳulluḳ ve hidmetkārlıḳ izhārını ḳılıp özige yėtmiş leklig vech u istiḳāmet istid‘ā ḳılıp ėdi. Andaḳ muḳarrer ḳılıp ėdi kim Rantambur’nı tapşurġay. Müdde‘āsı dėk pergeneler ‘ināyet ḳılıp kişilerge ruḫṣat bėrdük. Güvālyār seyriġa barıladır ėdi. Ol kişilerige Güvālyār’da mī‘ād ḳılduk.

[119] Tarihi altı yüz otuzdur.

Mī‘āddın bir nėçe kün keyinrek ḳaldılar. Bu Asuk Hindū Bikremācīt’niñ anası Pedmevatī’ġa yaḳın uruḳ [343a] bolur ėmiş. Bu keyfiyyetni analıḳ oġulluḳḳa hem iẓhār ḳılıptur. Olar hem bu Asuk bile müttefiḳ bolup devletḫ^{w}āhlıḳ ve ḫidmetkārlıḳ ḳabūl ḳılıpturlar. Tāc u külāh u zer-kemer kim Sangā Sulṭān Maḥmūd’nı basıp Sulṭān Maḥmūd kāfirniñ bendiġa tüşkende bu ta‘rīf tāc u külāh u zar-kemerni alıp Sulṭān Maḥmūd’nı ḳoyup ėdi, uşol tāc u külāh u zar-kemer Bikremācīt’te ėgendür. Aḳası Retansen, kim ḫālā atası ornıġa rānā bolup Çītor’ġa ḳabẓdur, tāc u külāh bile zar-kemerni inisidin tileptür. Bu bėrmeydür. Bu kėlgen kişilerdin tāc u külāh u zar-kemerni maña sözletiptür. Rantambur’nıñ mübādelesiġa Biyāne’ni tileptür. Biyāne sözidin alarnı ötkerip Şemsābād’nı Rantambur mübādelesiġa vedā‘ ḳılduk. Uşol küni oḳ bu kėlgen kişilerige ḫil‘atlar kėydürüp toḳuz künde Biyāne’ġa kėlmek mī‘ādı bile ruḫṣat bėrildi. Bu bāġçedin atlanıp Güvālyār’nıñ butḫānelerini seyr ḳılduk. Ba‘żı butḫāneler du-āşiyāne, si-āşiyāne āşiyānları pestraḳ ḳadīmī vaż‘lıḳ izāreside tamām mücessem ṣūretler taşdın ḳazıpturlar. Ba‘żı butḫāne medrese vaż‘lıḳ pişgāhı ve uluġ u bülend gümbed medrese hücreleri dėk hücreleri kim bar her hücreniñ üstide teng-teng gümbedler terāşīde taşdın ḳılıpturlar. Ḳoyıḳı [343b] hücreleride mücessem taşdın butlar terāş ḳılıpturlar. Bu ‘imāretlerni teferrüc ḳılıp Güvālyār’nıñ ġarbī dervāzesidin çıḳıp Güvālyār ḳurġanınıñ cenūb ṭarafıdın ėvrülüp seyr ḳılıp Raḥīmdād salġan çehārbāġḳa, kim Hātī Pul’nıñ allıdadur, kėlip tüştüm. Raḥīmdād ṭoy aşını bu çārbāġda tayar ḳılıp ėdi. Yaḫşı aşlar tartıp ḳalın pīşkeşler ḳıldı. Cins u naḳddın tört lek pīşkeşi ėdi. Bu çehārbāġdın atlanıp kėç öz bāġımġa kėldim. Çehārşenbe küni aynıñ on bėşide Güvālyār’nıñ şarḳ-cenūbı sarı ābşārī, kim Güvālyār’dın altı kürūh yoldur, seyr ḳıla bardım. Mundın kėçrek atlanılġan ėgendür. Ābşār’ġa kėç namāz-ı peşīn yėtiştük. Bir arġamçı bülend ḳayadın bir tėgirmen suyı şarıldap tüşedür. Bu su tüşer yėrdin ḳoyıraḳ uluġ köl boluptur. Bu sunıñ yaḳalarıda yekpāre pārçe pārçe taşlar tüşüptür, olturġu dėk, velī bu su dāyimī ėmes ėmiş. Ābşārnıñ üstide olturup ma‘cūn yėdük. Su yoḳḳarı barıp sunıñ bidāyetiġaça seyr ḳılıp yanıp bir bülendī üstige çıḳıp müddetī olturduk. Sāzendeler sāz çaldılar ve güyende- [344a] ler nėme ayttılar. Ābnūs yıġaçını, kim Hind ėli tindū dėrler, körmegenlerge körsetildi. Andın

yanıp taġdın tüşüp namāz-ı şām bile namāz-ı ḫuftennıñ arasıda andın atlanduk. İki pāsġa yavuḳ bir yėrde kėlip uyḳuladuk. Künniñ bir peheri bola çārbāġta kėlip tüşüldi. Ādīne küni aynıñ on yėtiside Sūhcana dėgen Ṣalāḥuddin'niñ zādubūd kėntini ve kėntidin yoḳḳarı taġ arasıdaḳı ve ḳul içideki līmū ve sedāfel bāġını seyr ḳılıp bir peherde kėlip çārbāġḳa tüştüm. Yekşenbe küni aynıñ on toḳuzıda tañdın burunraḳ çārbāġdın atlanıp Kuvārī suyıdın ötüp tüşlendük. Namāz-ı peşīn andın atlanıp āftāb olturur maḥall [Cembel] suyıdın ötüp namāz-ı şām, namāz-ı ḫuften arasıda Dūlpūr ḳurġanıġa kirip çerāġ bile Ebū'l Fetḥ salġan ḥamāmnı seyr ḳılıp, andın atlanıp yañı çārbāġ salġan yėrge bend başıġa kėlip tüşüldi. Tañlasıġa buyurulġan yėrlerni turup seyr ḳıldım. Yek-pāre taşda buyurġan külahdār ḥavżnıñ yüzini bir mertebe tamām kötermeydürler ėdi. Buyuruldı kim miñ terāşlar köprek kėlip bir mertebe ḥavżnıñ tüpini dürüst atsunlar kim su ḳoyup eṭrāfını terāzū ḳılsa bolġay. Kėç namāz-ı dīger ḥavżnıñ bir mertebe yüzini tamām aldılar. Buyurdum kim su toldurdılar. [344b] Eṭrāfnı su bile terāzū ḳılıp hemvār ḳılmaḳḳa meşġūl boldılar. Bu nevbet yana bir ābḫāne buyurdum kim yėrini yekpāre taşdın terāş ḳılġaylar. İçideki kiçik ḥavżnı hem yekpāre taşdın ḳazġaylar. Düşenbe küni ma'cūn ṣoḥbeti boldı. Seşenbe küni hem anda oḳ ėdim. Çehārşenbe kėçesi aġız açıp nėme yėp Sīkrī'ga barmaḳ 'azīmeti bile atlanıldı. İki peherġa yavuḳ bir yėrde tüşüp uyḳuladuk. Ḳulaḳımġa bilmen savuḳnıñ te'ṯīri boldı oḫşar, bu aḫşam asru köp aġrıdı. Uyḳulay almadım. Tañ başıda bu yėrdin tėprep bir peherde Sīkrī'de salġan bāġḳa yėtip tüşüldi. Bāġnıñ tamı ve çāhnıñ 'imāretleri ḥāṭırḫᵛāh bolmaġan cihetidin iş üstidekilerni tehdīd u siyāset ḳılıldı. Sīkrī'din namāz-ı dīger bile namāz-ı şām arasıda atlanıp Medhākūr'dın ötüp bir yėrde tüşüp uyuḫladuk. Andın atlanıp bir peher bola Agra'ġa kėlip ḳal'ada Ḫatīce Sulṭān Bėgim'ni [kim] ḳalıpturlar, körüp Cevn'din ötüp Heşt Bihişt Bāġıġa kėldim. Şenbe küni Ṣefer ayınıñ üçide uluġ 'amme bėgimlerdin üç bėgim, Bedī'ül-cemāl Bėgim, Aḳ Bėgim, kiçik bėgimlerdin Ḫānzāde Bėgim, Sulṭān Mes'ūd Mīrzā'nıñ ḳızı, yana Sulṭān Beḫt Bėgim'niñ ḳızı, yana yėngeçiçemniñ, Zeynep Sulṭān Bėgim bolġay, nebīresi kėlip Tuta'dın ötüp maḥallāt yaḳasıda deryā ḳıraḳıda [345a] tüşüp ėdiler. Barıp namāz-ı dīger bile namāz-ı şāmnıñ arasıda kördüm. Andın kėme bile oḳ

kėldim. Düşenbe Ṣefer ayınıñ bėşide Bikremācīt'niñ burunḳı ėlçi ve soñḳı ėlçisige bayırı Biherelig Hindūlardın Deva'nıñ oġlı Hāmūsī'nı ḳoşup yiberildi kim Rantambur'nı tapşurmaḳ üçün ḫidmetkārlıḳnı ḳabūl ḳılmaḳ üçün öz rāh u resmi bile 'ahd u şarṭ ḳılġay. Bizniñ bu barġan kişi körüp bilip ınanıp kėlgey. Ol bu aytḳanlarınıñ üstige tursa, mėn hem vedā' ḳıldım kim, Tėñri rāst kėltürse, atasınıñ ornıġa rānā ḳılıp Çītor'da olturġuzay. Uşbu furṣatlarda Dihlī'daḳı ve Agra'daḳı İskender bile İbrāhīm'niñ ḫizāneleri tamām boldı. Çerig yaraġıġa ve top u tüfekçiniñ dārū ve caydaġıġa pencşenbe küni Ṣefer ayınıñ sėkizide cemī' vechdārnıñ vechidin ṣad-sī fermān boldı kim dīvānġa tüşürüp bu esbāb u ālātḳa ṣarf u ḫarc ḳılġaylar. Şenbe küni aynıñ onıda Sulṭān Muḥammed Baḫşı'nıñ Şāh Ḳāsım atlıġ piyādesini, kim bir ḳatla Ḫorāsān ehliġa istimālet fermānları ėltip ėdi, yan Hārī'ga yiberildi. Bu maẓmūn bile fermānlar ėltti kim Hindūstān'nıñ şarḳ u ġarb [345b] yaġılarıdın ve kāfirleridin Tėñri 'ināyeti bile ḫāṭırlar cem' boldı. Uşbu yaz Tėñri kėltürse, elbette özümizni her nev' ḳılıp yėtkürgümizdür. Aḥmed Afşār'ġa hem fermān yiberildi. Fermānnıñ ḫāşiyeside öz ḫaṭṭım bile bitip Ferīdūn Ḳopūzī'nı tiledim. Uşbu kün namāz-ı peşīn sīmāb yėmekni bünyād ḳıldım. Çehārşenbe küni aynıñ yėgirme biride bir Hindūstānī pāçı Kāmrān'nıñ ve Ḫʷāce Dost Ḫāvend'nıñ 'arżadāştlarını kėltürdi. Ḫʷāce Dost Ḫāvend Ẕī'l-ḥicce ayınıñ onıda Kābil'ġa barıp Hümāyūn ḳaşıġa tėprep ėgendür. Hūpiyān'da Kāmrān'nıñ kişisi Ḫʷāceġa barur kim "Ḫʷāce kėlsünler. Her nė kim fermān boluptur yėtkürsünler. Söz onnı sözleşip barsunlar." Kāmrān Ẕī'l-ḥicce ayınıñ on yėtiside Kābil'ġa kėlgendür. Ḫʷāce bile sözleşip Ḫʷāce uşbu Ẕī'l-ḥicce ayınıñ yėgirme sėkizide Ḳal'a-i Ẓafer'ġa uzatur. Bu kėlgen 'arżadāştlarda yaḫşı ḫaberler ėdi. Şāhzāde Ṭahmās Özbek'niñ def'iġa 'azīmet ḳılıp Rīniş Özbek'ni Dāmġān'da alıp öltürüp ėlini ḳatl-ı 'ām ḳılur. 'Ubeyd Ḫān Ḳızılbaş ḫaberni taḥḳīḳ tapḳaç Hārī girdidin ḳopup Merv'ġa barıp Semerḳand ve ol nevāḥīdaḳı sulṭānlarnı Merv'ġa tiler. Māverāünnehr'daḳı sulṭānlar tamām Merv'ġa kömekke [346a] barurlar. Bu ḫaberni hem uşbu pāçı kėltürdi kim Hümāyūn'nıñ oġlı bolmış, Yādigār Taġayınıñ ḳızıdın. Kāmrān hem Kābil'de kedḫudā boladur ėmiş. Taġayısı Sulṭān 'Alī Mīrzā'nıñ ḳızını aladur ėmiş. Uşbu kün Seyyid Dekkanī Şīrāzī Ġeybegar'ġa

ḫil‘at kėydürüp in‘ām ḳılıp fevvāralıġ çāhnı buyurduk kim bilüriçe itmāmġa yėtkürgey. Ādīne küni aynıñ yėgirme üçide ḥarāreti bedenimde ẓāhir boldı, andaḳ kim cum‘a namāzını mescidte teşvīş bile ötedim. Namāz-ı peşīn iḫtiyāṭını kėlip kitābḫāne bir zamāndın soñ meşaḳḳat bile ötedim. İndi yekşenbe küni ısıtıp azraḳ tėpredim. Seşenbe kėçesi Ṣefer ayınıñ yėgirme yėtiside Ḥaẓret-i Ḫ^{w}āce ‘Ubeydullāh’nıñ Vālidiyye risālesini naẓm ḳılmaḳ ḥāṭırımġa kėçti. Ḥaẓretniñ rūḥıġa ilticā ḳılıp köñlümge kėçürdüm kim “Eger bu manẓūr ol ḥaẓretniñ maḳbūl bolur ḫod nėçük kim ṣāḥib-i ḳaṣīde-i Burda’nıñ ḳaṣīdesi maḳbūl tüşüp özi iflīc marażıdın ḫalāṣ boldı, mėn dağı bu ‘ārıżadın ḳutulup naẓmımnıñ ḳabūlıġa delīli bolġusıdur.” Uşbu niyyet bile remel-i müseddes-i maḫbūn ‘arūz u ḍarb gāh ebter gāh maḫbūn maḥzūf [346b] veznide, kim Mevlānā ‘Abdu’l -Raḥmān Cāmī’niñ Subḥası hem bu vezndedur, risāle naẓmıġa şurū‘ ḳıldım. Hem uşol kėçe on üç beyt ayrıldı. İltizām yosunluḳ künde on beyttin kemraḳ ayrılmas ėdi, ġālibā bir kün terk boldı. Ötken yıl ve her maḥall mundaḳ ‘ārıẓa kim boldı aḳallı bir ay ḳırḳ künge tarttı. Tėñri ‘ināyeti bile ḥaẓretniñ himmetidin pencşenbe küni aynıñ yėgirme toḳuzıda endekī efsürde boldı. Özge bu ‘‘ārıżadın ḫalāṣ boldum. Şenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ sėkizide risāle sözlerini naẓm ḳılmaḳ iḫtimāmıġa bitti. Bir kün ėllig iki beyt aytıldı. Çehārşenbe küni aynıñ yėgirme sėkizide eṭrāf u cevānibḳa çeriglerge fermānlar yiberildi kim yaḳın furṣatta Tėñri yėtkürse, çerig atlanġumızdur. Çerig yaraġı bile bet yėtişe kėlsünler. Yekşenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ toḳuzıda Bėg Muḥammed Ta‘līḳçı kėldi. Ötken yıl Muḥarrem ayınıñ āḫiride Hümāyūn’ġa ḫil‘at ve at ėltip ėdi. Düşenbe küni aynıñ onıda Bėggine Veys Lāġarī bile Büyan Şeyḫ atlıġ Hümāyūn’nıñ bir nökeri Hümāyūn’nıñ ḳaşıdın kėldiler. Bėggine Hümāyūn’nıñ oġlınıñ sevinçisige kėliptür. Atını el-Amān ḳoyuptur. Şeyḫ Ebū’l Vecd vilādetiġa tārīḫ [347a] “ṣāh-ı sa‘ādet mend” tapıptur. Buyan Şeyḫ Bėgginedin ḫayli soñra çıḳıptur. Ādīne küni Ṣefer ayınıñ toḳuzıda Kişm’niñ ayaḳıda düşenbe dėgen yėrdin Hümāyūn’dın ayrılıptur. Düşenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ onıda Agra’ġa kėldi. Celd kėldi. Yana bir ḳatla hem uşbu Buyan Şeyḫ Ḳal‘a-i Ẓafer’din Ḳandahār’ġa on bir künde barıp ėdi. Şāhzādeniñ kėlgeniniñ ve Özbek’niñ şikest tapḳanınıñ ḫaberini bu Buyan Şeyḫ

kėltürdi. Tafṣīli budur kim Ṣāhzāde Ṭahmās ‘Irāḳ’dın ḳırḳ miñ kişi bile Rūm destūrı tüfek u araba tertīb ḳılıp tėz oḳ yürüp kėlip Bisṭām ve Dāmġān’da Rīniş Özbek’ni alıpėli bile ḳırıp tėz oḳ öter. Köpek Bėg’niñ oġlı Ḳamber ‘Alīm hem Ḳızılbaş ādemi basar. Azaġlaḳ kişi bile ‘Ubeyd Ḫān ḳaşıda kėlür. ‘Ubeyd Ḫān Hārī nevāḥīside turuş yaraġını tapmay cemī‘ Belḫ ve Ḥiṣār ve Semerḳand ve Taşkend’deki ḫān u sulṭānlarġa ḳadaġa bile kişiler çapturup özi Merv’ġa kėlür. Bet oḳ yıġılurlar. Taşkend’tin Sevinçek Ḫān’nıñ uluġıdın kiçikrek oġlı Bārāḳ Sulṭān, Semerḳand u Miyān Kāl’dın Köçüm Ḫān ve Ebū- Sa‘īd Sulṭān ve Pūlād Sulṭān ve [347b] Cānī Bėg Sulṭān oġlanları bile ve Ḥiṣār’dın Ḥamza Sulṭān bile Mehdī Sulṭān ve cemī‘ sulṭānlar bet oḳ barıp Merv’de ‘Ubeyd Ḫān bile mülḥaḳ bolurlar. Yüz bėş miñ kişi bolurlar. Bularnıñ tilçisi mundaḳ ḫaber kėltürür kim şāhzāde ‘Ubeyd Ḫān’nı Hārī’niñ nevāḥīside azaġlaḳ çerig bile öltürüptür dėp ḳırḳ miñ kişi bile ıldam kėliptür. Ḥālā bu cem‘iyyetniñ ḫaberini tapıp Rādkān Öleñi’de ḫandaḳlap olturupturlar. Özbekler bu ḫaberini tapıp ġanimnı özge ılmay kėñeşni muña ḳoyarlar kim “Barça ḫān u sulṭānlar Meşhed’te olturur biz. Bir nėçe sulṭānnı yėgirme miñ kişi bile ta‘yīn ḳılur biz kim Ḳızılbaş’nıñ ordusınıñ nevāḥīside ėvrüp başını çıḳarġalı ḳoymas. ‘Aḳreb bolġaç yadaçılarġa buyurur biz kim yada ḳılġaylar. Uşbu rengde ‘ācizlendürüp alur biz” dėp Merv’din köçerler. Şāhzāde Meşhed’din çıḳıp Cām ve Ḫergird nevāḥīside muḳābele bolurlar. Şikest Özbek sarı vāḳi‘ bolur. Ḳalın sulṭān giriftār bolup ḳatlġa barur. Bir ḥattā ḫod andaḳ bitip ėdiler kim Köçüm Ḫān’dın özge [348a] hīç sulṭānnıñ taḥḳīḳ çıḳḳanı müşaḫḫaş ėmes. Çerig bile bolġan kişilerdin henüz kişi kėlmeydür. Ḥiṣārdaḳı sulṭānlar Ḥiṣār’nı taşlap çıḳarlar. Celme, kim aṣl-ı atı İsmā‘īl’dür, İbrāhīm Cānī’niñ oġlı Ḥiṣār ḳurġanıda ėgendür. Uşol Buyan Şeyḫ’din oḳ Hümāyūn’ġa Kāmrān’ġa ḫaṭṭlar bitip tėz oḳ yanduruldı. Ādīne küni aynıñ on törtide ḫaṭṭ u kitābetler teyer bolup Buyan Şeyḫ’ḳa tapşurup ruḫṣat bėrildi. Şenbe küni aynıñ on bėşide Agra’dın uzadı. Hümāyūn’ġa bitilgen ḫaṭṭnıñ sevādı: “Hümāyūn’ġa müştāḳlıḳlar bile saḳınıp selām dėgeç söz ol kim düşenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ onıda Bėggine bile Buyan Şeyḫ kėldiler. Ḫaṭṭlardın ve ‘arżadāştlardın ol yüzdeki bu yüzdeki keyfiyyet u ḥālāt müşaḫḫaş u ma‘lūm boldı.

Şükr bėrmiş saña ḥaḳḳ-ı ferzendī/ Saña ferzend ve maña dilbendī

Tėñri te‘ālā mundaḳ sevinçlerni maña ve saña hemīşe rūzī ḳılġay, āmīn yā rabba’l-‘ālemīn. Atını el-Amān ḳoymış sėn. Tėñri mübārek ḳılġay, velī bāvücūd kim özüñ bitip sėn mundın ġāfil bolup sėn kim keşret-i isti‘māl bile ‘avām “El-amān” dėrler, yā “İl-amān” [348b] dėrler. Özge mundaḳ elif-lām atta kem bolur. Tėñri atını ve ẕātını ferḫunde u mübārek ḳılġay. Maña ve saña köp yıllar bisyār ḳarnlar el-Amān devlet u sa‘ādet bile tuta bėrgey. Yana Tėñri Te‘ālā öz faẓl u ḳarārnı bile biziñ işimizni yasaydur. Mundaḳ ḳayu ḳarnlarda tapılmas. Yana seşenbe küni aynıñ on biride arācīf ḫaber kėldi kim Belḫ ėli Ḳurġan’nı tilep Belḫ’ḳa kivürler. Yana Kāmrān’ġa Kābil’daḳı bėglerge fermān boldı kim barıp saña ḳoşulup Ḥiṣār yā Semerḳand yā her sarıġa kim ṣalāḥ-ı devlet bolsa yürügey siz. Tėñriniñ ‘ināyeti bile yaġılarnı basıp vilāyetlerni alıp dostlarnı şād, düşmenlerini nigūnsār ḳılġay siz. İn-şā’allāh te‘ālā sizlerniñ cān tartıp ḳılıç çapmaḳ maḥallarıñızdur. Ḳapuda kėlgen işni taḳṣīr ḳılmañız. Girāncānlıḳ bile kāhillıḳ bādşāhlıḳ bile rāst kėlmes.

Cihāngīrī tevaḳḳuf bar natābad
Cihān ānrā büved kū bih şitābad
Heme çizī zi rūy-ı kedḫudā‘ī
Sükūn mīyābed illā bādşāhī[120]

Eger Tėñri ‘ināyeti bile Belḫ ve Ḥiṣār vilāyeti müyesser u musaḫḫar bolsa, Ḥiṣār’da sėniñ kişiñ bolsun. Belḫ’te Kāmrān’nıñ kişisi bolsun. Eger Tėñri ‘ināyeti bile Semerḳand hem musaḫḫar bolsa, Semerḳand’ta sėn olturġıl. Ḥiṣār vilāyetini [349a] İn-şā’allāh ḫāliṣe ḳılġundur. Eger Kāmrān Belḫ’ni azırġansa, ‘arżadāşt ḳılıñ. İn-şā’allāh anıñ ḳuṣūrını uşol vilāyetlerdin oḳ rāst ḳılġumızdur. Yana sėn özüñ bilür ėdiñ kim dāyim bu ḳā‘ide mer‘ī ėdi: altı ḥişşe saña bolsa, bėş ḥişşe Kāmrān’ġa bolur ėdi. Hemīşe bu ḳā‘ideni mer‘ī tutup mundın tecāvüz ḳılmañ. Yana anıñ bile yaḫşı ma‘āş ḳılġay sėn. Uluġlar köterimlik kėrek. Ümīdim bar kim sėn hem yaḫşı iḫtilāṭ ḳılġay sėn. Anıñ hem müteşerri‘ ve yaḫşı yigit ḳopuptur. Ol hem mülāzemet ve yek

[120] “Cihangirlik, durmakla telif edilmez; dünya acele etmesini bilenindir. Her işe sakinlik yaraşırken padişahlık müstesnadır.” Arat, age, s. 578.

cihetlıḳta taḳṣīr ḳılmaġay. “Yana sėndin azraḳ gilem bar. Bu iki üç yıldın beri bir kişiñ kėlmedi. Mėn yibergen kişi hem rāst bir yıldın soñra kėldi. Mundaḳ bolur mu? Yana ḫaṭṭlarıñda yalġuzluḳ yalġuzluḳ kim dėp sėn, yalġuzluḳ bādşāhlıḳta ‘aybtur, nėçük kim dėptürler:

Eger pāybend-i rıżā pīş gīr/ Ve ger yeksuvār-ı ser-i ḫʷeş gīr[121]

Hīç ḳaydī bādşāhlıḳ ḳaydıça yoḳtur. Bādşāhlıḳ bile yalġuzluḳ rāst kėlmes. “Yana mėn dėgen dėk bu ḫaṭṭlarıñnı bitip sėn ve oḳumay sėn, nė üçün kim eger oḳur ḫayāl [349b] ḳılsañ ėdi, oḳuy almas ėdiñ. Oḳuy almaġandın soñ elbette taġyīr bėrür ėdiñ. Ḫaṭṭıñnı ḫod teşvīş bile oḳusa boladur, velī asru muġlaḳtur. Nesr mu‘ammā hīç kişi körgen ėmes. İmlāng yaman ėmes, egerçi ḫayli rāst ėmes. “İltifāt”nı ṭā bile bitip sėn. Ḫaṭṭıñnı ḫod her ṭavr ḳılıp oḳusa boladur, velī bu muġlaḳ elfāẓıñdın maḳṣūd tamām mefhūm bolmaydur, ġālibā ḫaṭṭ bitirde kāhillıḳıñ hem uşbu cihettindur. Tekellüf ḳılay dėp sėn. Ol cihettin muġlaḳ boladur. Mundın narı bī-tekellüf u rūşen u pāk elfāẓ bile biti, hem saña teşvīş azraḳ bolur ve hem oḳuġuçıġa. Yana uluġ iş üstige bara sėn, iş körgen re‘y u tedbīrlıḳ bėgler bile kėñeşip alarnıñ sözi bile ‘amel ḳılġay sėn. Eger mėniñ rıżāmnı tiler sėn, ḫalvetnişīnlıḳnı ve ėl bile kem iḫtilāṭlıḳnı ber-ṭaraf ḳılġıl. Künde iki nevbet iniñni ve bėglerni iḫtiyārlarıġa ḳoymay ḳaşıñġa çarlap her maṣlaḥat bolsa kėñeşip bu devletḫʷāhlarnıñ ittifāḳı bile her sözüñe ḳarār bėrgey sėn. “Yana Ḫʷāce Kelān mėniñ bile üstāḫāne iḫtilāṭ ḳıla örgenip ėdi.” Sėn [350a] dağı nėçük kim mėn Ḫʷāce Kelān bile iḫtilāṭ ḳılur mėn, uşandaḳ iḫtilāṭ ḳılġay sėn. Eger Tėñri ‘ināyeti bile ol sarılar iş azraḳ bolsa Kāmrān’ġa iḫtiyāc bolmasa Kāmrān Belḫ’te mażbūṭ kişilerini ḳoyup özi mėniñ ḳaşımġa kėlsün. “Yana munça feṭḥ u ẓaferler Kābil’de ėkende boldı. Kābil’ni şükün tutuptur mėn. Anı ḫālişe ḳıldım. Hīç ḳaysıñız ṭama‘ ḳılmaġay siz. Yana yaḫşı barıp sėn. Sulṭān Veys’niñ köñlini alıp sėn. Anı ḳaşıñġa kėltürüp anıñ re‘yi bile ‘amel ḳılġay sėn kim iş bilür kişidür. Çerigni yaḫşı yıġıp yürügey sėn. Ağız sözleridin Buyan Şeyḫ ṣāḥib vuḳūfdur, ma‘lūm bolġusıdur dėp müştāḳlıḳlar bile selām. Pencşenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ on

[121] “Eğer ayağın bağlıysa razı olursun, eğer tek atlıysan bildiğin gibi hareket edersin.” Arat, age, s. 579.

üçide bitildi.” Kāmrān’ġa ve Ḫʷāce Kelān’ġa dağı uşbu mażmūn bile öz ėligim bile ḫaṭṭlar bitip yiberdim. Çehārşenbe küni aynıñ on toḳuzıda mīrzālar ve sulṭānlar Türk u Hind ‘ümerāsını çarlap meşveret ḳılıp sözni muña ḳoyuldı kim bu yıl ḫod elbette her sarı çerig yürümek kėrek özümizdin burunraḳ ‘Askerī Pūrab’ḳaça müteveccih bolġay. Geng deryāsıdın narıḳı selāṭīn u ‘ümerā çerigleri bile ‘Askerī’ge kėlip ḳoşulup her sarıġa kim ṣalāḥ-ı devlet bolsa, ‘azīmet ḳılġaylar. Bu keyfiyyetlerni bitip şenbe küni aynıñ [350b] yėgirme ikiside on altı künlük molcar bile Ġıyāseddīn Ḳurçı’nı Sulṭān Cüneyd Barlas başlıġ Pūrab ‘ümerāsıġa çapturuldı. Aġız sözleri bu boldı kim ḍarbzen u araba u tüfek uruş esbāb u ālātıdur. Bular teyer bolġunça özümizdin ilgerirek ‘Askerī’ni yiberildi. Geng’niñ narı yüzideki cemī‘ selāṭīn u ‘ümerāġa fermān boldı kim, ‘Askerī ḳaşıġa yıġılıp her sarıġa ṣalāḥ-ı devlet bolsa Tėñri ‘ināyeti bile müteveccih bolġay. Andaḳı devleṯʷāhlar bile meşveret ḳılıñ. Eger maña iḥtiyāclıġ iş bolsa, uşbu mī‘ād bile barġan kişi kėlgeç oḳ bī-tevaḳḳuf İn-şā’allāh te‘ālā atlanġumdur. Eger Bengālī yekcihetlıḳ u iḫlāṣ maḳāmıda bolsa ve ol arada maña iḥtiyāc bolġu dėk işi bolmasa, anı hem şerḥ bile ‘arżadāşt ḳılıñ. Baḳıp turup bolmas. Özge sarı ‘azīmet ḳılġumdur. Sizler devleṯʷāhlıḳnıñ meşvereti bile ‘Askerī’ni alıp yürüp andaḳı işlerge Tėñri Te‘ālā ‘ināyeti bile fayṣal bėrgey siz.” Şenbe küni Rebī‘u’l-evvel ayınıñ yėgirme toḳuzıda ‘Askerī’ge muraṣṣā‘ kemer-ḫancar bile bādṣāhāne ḫil‘at kėydürüp ‘alem ve tuġ ve naḳḳāre ve ṭavīle topçaḳ ve on fīl ve ḳaṭār tėve ve [ḳaṭār ḫaçır] [351a] bādṣāhāne esbāb ve ālāt in‘ām boldı. Ḥükm boldı kim dīvān başıda olturġay. Mollāsıġa ve iki atakesige tügmelig çekmenler ve yana özge nökerlerige üç toḳuz ton in‘ām boldı. Yekşenbe küni aynıñ ṣalāḥıda Sulṭān Muḥammed Baḫşı’nıñ üyige bardım. Pāyendāz salıp saçıḳ kivürdi. Naḳd u cinsdin iki lekdin köprek nėme pīşkeş ḳıldı. Aş u pīşkeş tartılġandın soñ yana bir hücresiġa barıp olturup ma‘cūn yėdük. Andın üç peherde çıḳıp sudın ötüp ḫalvetḫāne kėlildi. Pencşenbe küni Rebī‘u’l-āḫir ayınıñ törtide mundaḳ muḳarrer boldı kim Agra’dın Kābil’ġaça Çaḳmaḳ Bėg Ṣāḥī Tamġaçı’nıñ nivisandalıḳı bile ṭınāb urġay. Her toḳuz kürūhda menār ḳoparġaylar kim menārnıñ bülendlıḳı on iki ḳarı bolġay. Üstide bir çārdere ḳoparġaylar. Her on sėkiz kürūhda altı yem atı bağlaġaylar. Yemçi ve sāyiske ‘ulūfe ve atlarġa ‘alıḳ ta‘yīn bolġay. Andaḳ fermān boldı kim bu yem atı

baġlatur yėr, eger bir ḫālişeġa yavuḳ bolsa, bu meẕkūr bolġanlarnı andın serencām ḳılsunlar. Yoḳ ėrse, her bėgniñ pergenesige vāḳi‘ bolsa, anıñ ‘uhdeside ḳılsunlar. Uşbu kün Çaḳmaḳ bile Şāhī Agra’dın çıḳtılar. Bu kürūhlarnı mīl bile muvāfıḳ ta‘yīn ḳılıldı, nėçük kim Mübīn’de meẕkūr durur. [351b]

Tört miñdür ḳadem bile bir mīl
Bir kürūh anı Hind ėli dėr bil
Dėdiler bir yarım ḳarı bu ḳadem
Her ḳarı bil ki bardur altı tutam
Her tutam tört ėlig, yana her ėlig
Altı cev ‘arżı boldı bil bu bilig

Paymāyiş ṭınābını bu meẕkūr bolġan bir yarım ḳarı bile kim toḳuz tutam bolġay, ḳırḳ ḳarı ta‘bīr ḳılıldı kim bu yüz ḳılıldı kim bu yüz ṭınābı bir kürūh bolġay. Şenbe küni aynıñ altısıda ṭoyı boldı. Ḳızılbaş ve Özbek ve Hindūlarnıñ ėlçileri bu ṭoyda bar ėrdiler. Ḳızılbaş ėlçilerin oñ ḳolda yėtmiş, sėksen ḳarı yıraḳraḳ şamyane ber-pāy ḳılıp olturġuzuldı. Fermān boldı kim bėglerdin Yūnus ‘Alī Ḳızılbaşlar bile olturġay. Sol ḳolda hem uşbu destūr bile Özbek ėlçileri olturup bėglerdin ‘Abdu’llāh’ḳa fermān boldı kim bular bile olturġay. Mėn yañı salġan müsemmen ḫaspūş tālārnıñ şimālī żil‘ide olturdum. Oñ ḳolumda bėş-altı ḳarı Toḫta Buḳa Sulṭān ve ‘Askerī ve Ḥaẕret-i Ḫʷāce’niñ evlādı Ḫʷāce ‘Abdu’l-Şahīd ve Ḫʷāce Kelān ve Ḫʷāce Çiştī ve Ḫalīfe ve yana Semerḳand’dın kėlgen Ḫʷācelerniñ tevābi‘ı ḥāfıẕ u mollālar olturdılar. Sol ḳolumda bėş altı [352a] ḳarı Muḥammed Zamān Mīrzā ve Tañatmış Sulṭān u Seyyid Refī‘ ve Seyyid Rūmī ve Şeyḫ Ebū’l-Fetḥ ve Şeyḫ Cemālī ve Şeyḫ Şehābeddin ‘Arab ve Seyyid Dekkanī olturdılar. Cemī‘ selāṭīn u ḫavānīn u ekābir u ‘ümerā aşdın burun ḳızıldın, aḳdın, ḳaradın, raḫttın cinsdin saçıḳlar kivürdiler. Buyurdum kim alımda zīlūce saldılar. Ḳızıl ve aḳnı bu zīlūce üstige tökdiler. Raḫt ve aḳ pārçe ve bedrelerni hem ḳızıl ve aḳnıñ yanıda tūde ḳıldılar. Aşdın burunraḳ saçıḳ kivürür eşnāsıda mest tėvelerni ve fīllerni utrudaḳı aralda uruşḳa saldılar. Bir nėçe ḳoçḳar hem uruşturdılar. Bulardın soñ küştigīrler küştī tuttılar. Uluġ aş tartılġandın keyin Ḫʷāce ‘Abul-Şahīd bile Ḫʷāce Kelān’ġa āvreng ebrelig kiş cėbeler münāsib

ḫil‘atlar bile kėydürüldi. Mollā Ferruḫ ve Ḥāfiẓ başlıġ bile kėlgenlerige çekmenler kėydürüldi. Köçüm Ḫān’nıñ ėlçisige ve Ḥasan Çelebi’niñ inisige hem ḳumāş başlıġ tügmelig kiş cėbeler ferāḫverī ḫil‘atlar ‘ināyet boldı. Ebū Sa‘īd Sulṭān’nıñ ve Mihrbān Ḫānım’nıñ ve oġlınıñ Pūlād Sulṭān’nıñ ėlçilerige ve Şāh Ḥasan’nıñ ėlçisige tügmelig çekmenler ḳumāş [352b] tonlar in‘ām boldı. İki Ḫʷāceġa ve iki uluġ ėlçige, kim Köçüm Ḫān’nıñ nökeri ve Ḥasan Çelebi’niñ inisi bolġay, kümüş taşı bile altun ve altun taşı bile kümüş tartılıp in‘ām boldı. Altun taşı bėş yüz miṣḳaldur kim Kābil taşı bile bir ser bolġay. Kümüş taşı iki yüz ėllig miṣḳaldur kim Kābil’niñ [taşı bile] yarım sėr bolġay. Ḫʷāce Mīr Sulṭān’ġa ve oġlanlarıġa ve özge ėlçilerge hem altundın kümüşdin tarkaş bile in‘āmlar boldı. Yādigār Nāṣır’ġa kemer-ḫançer in‘ām boldı. Yana Mīr Muḥammed Cālebān Geng deryāsıġa yaḫşı köprüg baġlaġan üçün müstevcib-i ‘ināyet bolup ėdi. Bu Mīr Muḥammed’ġa ve yana tüfekendāzlardın Pehlivān Ḥāccī Muḥammed ve Pehlivān Behlūl ve Vālī Parsçı’ġa yaḳa ḫançer ‘ināyet boldı. Üstād ‘Alī Ḳulı’nıñ oġlıġa hem ḫançer in‘ām boldı. Yana Seyyid Dāvud Germserī’ġa ḳızıldın aḳdın in‘ām boldı. Yana ḳızım Ma‘ṣūme’niñ ve oġlum Hindāl’nıñ nökerlerige tügmelig çekmenler ve ḳumāş ḫil‘atlar in‘ām boldı. Yana Andicān’dın ve bī-vilāyet u bī-vaṭan yürügen yėrlerimiz ve Suḫ ve Hūşyārdın kėlgenlerge çekmenler ve ḳumāş ḫil‘atlar ve altundın ve kümüşdin raḫtdın cinsdin in‘āmlar boldı. Ḳurbān bile Şeyḫīlig nökerlerige ve Kāhmerd [353a] re‘āyāsıġa hem uşbu destūr bile ‘ināyetler boldı. Aş tartılġandın soñ fermān boldı kim Hindūstān’nıñ bāzīgerleri kėlip oyunlarını körsetkeyler. Lūlīler kėlip işlerin körsettiler. Hindūstān lūlīleri ba‘żı işleri körsetedürler kim ol vilāyetlerniñ lūlīleridin körülmeydür ėdi. Ol cümledin biri budur kim yėti ḫalḳanı pīşānīsiġa ve iki tėzige ta‘biye ḳılıp yana tört ḫalḳanı, ikini iki ėlig barmaḳı bile ve ikini iki ayaḳ barmaḳı bile, tėz u bedirañ ėvüredür. Yana biri bu kim reftār-ı ṭāvus yosunluḳ bir ėligini yėrge ḳoyup bir ėligi ve iki ayaḳı bile üç ḫalḳanı tėz u bedirañ ėvüredür. Yana biri bu kim ol vilāyet lūlīleri iki yıġaçnı ayaḳlarıġa baġlap pā-yi çūbīn ḳılıp yol yürürler. Hindūstān bu lūlīleri bir yıġaç bile pā-yi çūbīn ḳılıp yol yürüydürler. Ayaḳlarıġa hem baġlamaydurlar. Yana biri bu kim iki lūlī birbirini tutuşup ol vilāyetlerde iki türlüg mu‘allaḳ barurlar. Hindūstān lūlīleri birbirilerini tutuşup üç tört türlüg mu‘allaḳ

baradurlar. Yana biri bu kim altı yėti ḳarı yıġaçnıñ tüpini bir lūlī bėlige ḳoyup yıġaçnı tik tutup turadur. Yana bir lūlī bu yıġaçḳa çıḳıp [353b] yıġaç üstide oyunlar oynaydur. Yana biri bu kim bir kiçik lūlī yana bir uluġ lūlīniñ başıġa çıḳıp tik turadur. Ḳoyığı lūlī ol sarı bu sarı ıldam yürüp iş körsetkende bu kiçikkine ol lūlīniñ başınıñ üstide teptik tėpretmey turup ol hem işler körsetedür. Ḳalın pātarlar hem kėlip raḳḳāşlıḳ ḳıldılar. Namāz-ı şāmġa yaḳın ḳızıldın, aḳdın, ḳaradın ġalebe saçıldı. Ġarīb ġavġā u izdiḥām boldı. Namāz-ı şām bile namāz-ı ḫuften arasıda bėş altı maḫṣūṣlarnı ḳaşımġa olturġuzdum. Bir peherdin köprek olturuldı. Tañladı iki peherde kėmege olturup Heşt Bihişt'ḳa kėlildi. Düşenbe küni 'Askerī, kim sefer ḳılıp çıḳıp ėdi, kėlip ḥamāmda ruḫṣat alıp şarḳḳa köçti. Seşenbe küni Dūlpūr'da buyurġan ḥavż u çāh 'imāretlerini köre bardım. Bir peher ve bir geride bāġdın atlandım. Kėçeniñ evvelḳı pāsıdın bėş geri bolup ėdi kim Dūlpūr bāġıġa barıldı. Pencşenbe küni aynıñ on biride sengīn çāh ve yėgirme altı taş tarnav ve taş sütūn ve yekpāre ḳayadın ḳazılġan arıḳlar tayar bolup uşbu künniñ üç peheridin çāhdın su tartmaḳ bünyād boldı. Dūlpūr'da iş [354a] ḳıladurġan sengterāş ve dürūdger ve cemī' mezdūrlarġa Agra'daḳı üstādkārlar mezdūrlar destūrı bile in 'āmlar boldı. Çāh suyı ıdı üçün iḥtiyāṭḳa buyuruldı kim on bėş kėçe kündüz tinmey çarḫnı yürüp su tartḳaylar. Ādīne küni evvelḳı peherġa bir geri ḳalıp ėdi kim Dūlpūr'dın atlanıldı. Āftāb henüz olturmaydur ėdi kim deryādın kėçildi. Şeşenbe küni aynıñ on altısıda Ḳızılbaş bile Özbek'niñ uruşıda bar kişi Dėv Sulṭān'nıñ nökeri kėldi. Andaḳ taḳrīr ḳıldı kim Cām ve Ḫergird nevāḥīside 'āşūrā küni Türkmen bile Özbek'niñ meşāfı vāḳi' bolur. Farż vaḳtıdın namāz-ı peşīngeçe uruşurlar. Özbek kişisini üç yüz miñ bar ėdi dėdi. Türkmen ḳırḳ ėllig miñ kişi ėgendür. Ḳarasını yüz miñ çinedi, velī Özbek özüniñ kişisini yüz bėş miñ kişi dėrler ėdi. Ḳızılbaş ādemi Rūm destūrı bile araba u ḍarbzen u tüfekendāz tertīb ḳılıp özini bėrkitip uruşur. İki miñ araba altı miñ tüfekendāz bar ėgendür. Şāhzāde ve Cuha Sulṭān yėgirme miñ ābādān yigit bile arabanıñ içide turar. Özge bėglerni arabadın taşḳarı baranġar, cavanġar [354b] yasar. Özbekler yėtken bile taşḳarı kişini basıp tüşüre tüşüre alıp oḳ tėprerler. Arḳaġa ėvrülüp tėve ve partal olca ḳılurlar. Āḫir arabanıñ içidekiler zencīrni açıp çıḳarlar.

Munda hem ḍarb uruş bolur. Özbek üç ḳatla yandura salur. Tėñri te‘ālā ‘ināyeti bolup Özbek’ni basarlar. Köçüm Ḫān, ‘Ubeyd Ḫān, Ebū Sa‘īd Sulṭān başlıġ toḳuz sulṭān giriftār bolur. Bir Ebū Sa‘īd Sulṭān tirig ėmiş. Özge sėkiz sulṭān maḳtūl bolur. ‘Ubeyd Ḫān’nıñ başını tapmaslar. Tānesini taparlar. Özbek’din ėllig miñ kişi ve Türkmen’din yėgirme miñ kişi ḳatlġa barur. Hem uşbu kün Ġiyāseddīn Ḳurçı, kim on altı künlüg molcar bile Cevnepūr’ġa barıp ėdi, kėldi. Sulṭān Cüneyd alar Ḫarīd’ḳa çėrig barġandurlar. Bu Ḫarīd’ḳa barġan cihetidin molcarġa yėtişe almas. Sulṭān Cüneyd aġız sözi munı dėptür kim “Şükr Tėñri ‘ināyetidin bu ṭaraflar bādşāh müteveccih bolġunça iş körünmeydür. Mīrzā kėlseler, bu nevāḥīdaḳı selāṭīn u ḫavānīn u ‘ümerāġa fermān bolsa kim mīrzā ḳademide müteveccih bolsalar, ümīd bar kim barı işler āsānlıḳ bile müyesser bolġay.” [355a] Egerçi Sulṭān Cüneyd’tin mundaḳ cevāb kėldi, velī Mollā Muḥammed Müzehhib’ni, kim Sangā-yi kāfirniñ ġazvıdın soñ Bengāle’ġa ėlçilikke yiberilip ėdi, bu kün tañla kėlür dėydürler ėrdi, anıñ ḫaberiġa hem baḳıldı. Ādīne küni aynıñ on toḳuzıda ma‘cūn yėp bir nėçe maḫṣūṣlar bile ḫalvetḫānede olturup ėdim kim Mollā Muḥammed Müzehhib aḫşamıġa, kim şenbe kėçesi bolġay, kėlip mülāzemet ḳıldı. Ol ṭarafdaḳı keyfiyyetni birer sorup ma‘lūm ḳılduk kim Bengālī iṭā‘at u yek-cihetlıḳ maḳāmıda ėmiş. Yekşenbe küni Türk u Hind ‘ümerāsını ḫalvetḫānede çarlap kėñeştük. Bu sözler araġa tüşti kim Bengālī ėlçi yiberip iṭā‘at u yek-cihetlıḳ maḳāmıda ėmiş. Bengāli’ġa barmaḳ ḫod bī-ṣūrettur. Eger Bengāli barılmasa, ol nevāḥīde bir ḫizānelıġ yėr yoḳtur kim çerigėlige mededī bolġay. Ġarb ṭarafıda ba‘żı yėrler bar kim hem yavuḳdur hem ḫizānesi bardur.

Mālı vāfir, ėli kāfir, yol yavuḳ/ Şarḳ sarı ger yıraḳtur ol yavuḳ

Āḫir söz muña ḳarār taptı kim ġarb ṭarafı barur. Yolumız çun yavuḳtur, bir nėçe kün tevaḳḳuf ḳılıp şarḳ ṭarafıdın ḥāṭırnı cem‘ ḳılıp [355b] barılsa hem bolur. Yana Ġiyāseddīn Ḳurçı’nı yėgirme künlük mī‘ād bile yürüp ‘ümerāsıġa fermānlar bitip çapturuldı kim barı selāṭīn u ḫavānīn u ‘ümerā kim Geng Suyı’nıñ narı yüzide tururlar, ‘Askerī’niñ ḳaşıġa yıġılıp bu yaġılarnıñ üstide yürügeyler. Bu fermānlarnı yėtkürüp her nė anda bolġan ḫaberni tapıp alıp mī‘ādḳa yėte kėlgey. Uşbu eyyāmda

Muḥammedī Kökeldaş'dın 'arżadāşt kėldi kim Baluç yana kėlip ba'żı yėrlerni çaptı. Bu maşlaḥat üçün Çin Tėmür Sulṭān'nı ta'yīn ḳılıldı kim Sihrind u Semāne'din narıḳı bėgler, miṡl-i 'Ādil Sulṭān, Sulṭān Muḥammed Dulday, Ḫüsrev Kökeldaş, Muḥammed 'Alī Ceng Ceng, 'Abdu'l - 'Azīz Mīrāḫur, Seyyid 'Alī, Vālī Ḳızıl, Ḳaraca Helāhil, 'Āşıḳ Bökevül, Şeyḫ 'Alī Kete, Gacūr Ḫān, Ḥasan 'Alī Sevādī başlıġlar sulṭān ḳaşıġa yıġılıp altı aylıġ yaraġ bile Baluç üstige yürügeyler. Sulṭān'nıñ çar ve yasaġıġa ḥāẓır bolup yolluḳ törelig sözidin çıḳmaġaylar. Bu fermānnı yėtkürgeli 'Abdu'l -Ġaffār Tuvaçı ta'yīn boldı. Andaḳ muḳarrer boldı kim evvel Çin Tėmür Sulṭān'ġa bu fermānlarnı yėtkürgey. Andın ötüp meẕkūr bolġan bėglerge fermānnı [356a] körsetip nė yėrde kim Çin Tėmür Sulṭān molcar ḳılġan bolsa barçanı çerigi bile anda ḥāżır ḳılġay. 'Abdu'l -Ġaffār hem özi bu çerigte bolġay. Herkimdin sustluḳ u bī-ihtimāmlıḳ ẓāhir bolsa, 'arżadāşt ḳılġay. Uşal taḳṣīr ḳılġannı möçe cergesidin uratıp vilāyet pergenesidin yıratḳay. Biz bu fermānlarnı tapşurup aġız sözlerini tuyturup 'Abdu'l -Ġaffār'ġa ruḫṣat bėrildi. Yekşenbe kėçesi aynıñ yėgirme sėkizide üç peherde altı geride Cevn'din ötüp Dūlpūr'da Nīlūfer Bāġı'ġa müteveccih bolduḳ. Yekşenbe künidin üç peher yavuşup ėdi kim bāġḳa kėldük. Bāġınıñ eṭrāf u cevānibide bėglerge ve içkilerge yėrler ve yurtlar ta'yīn boldı kim özleri üçün 'imāretler ve bāġlar salġaylar. Pencşenbe küni Cumāḍā'l-evvel ayınıñ üçide bāġınıñ şarḳ cenūbī ṭarafıda ḥamāmġa yėr ta'yīn ḳılıp ḥamām yėrini tüzettiler. Buyurdum kim bu tüzelgen yėrde ḥamāmnıñ kürsīsini ḳoparġandın soñ ḥamām ṭarḥını salġaylar. Bu ḥamāmnıñ bir üyide deh-der-deh ḥavż buyurdum. Uşbu kün Ḳāḍī Cīyā'nıñ ve Nar Sing Dev'niñ 'arżadāştlarını Agra'dın [356b] Ḫalīfe yiberiptür. Bihār'nı İskender'niñ oġlı Maḥmūd alġan ėmiş. Bu ḫaber kėlgeç çerig atlanmaḳnı cezm ḳılıp tañlası Ādīne küni altı gerīde Nīlūfer Bāġı'dın atlanıp namāz-ı şām Agra'da kėlildi. Muḥammed Zamān Mīrzā Dūlpūr'ġa baradur ėgendür. Yolda uçradı. Çin Tėmür Sulṭān hem uşbu kün Agra'ġa kėlip ėgendür. Tañlası şenbe küni kėñeş bėglerini tilep pencşenbe küni aynıñ onıda Pūrab sarı atlanmaḳḳa sözni ḳarār bėrildi. Hem uşbu şenbe küni Kābil'din ḫaṭṭ u ḫaber kėldi kim Hümāyūn ol yüzlerniñ çerigini yıġıp Sulṭān Veys'ni özige ḳoşup ḳırḳ ėllig miñçe kişi bile Semerḳand üstige 'azīmet ḳılıptur. Ḥiṣārġa Sulṭān Veys'niñ inisi Şāh Ḳulı barıp kiriptür. Tursun Muḥammed

Sulṭān Tirmiẕ'tin yürüp Ḳubādiyān'nı alıp kömek tileptür. Hümāyūn Tülek Kökeldaş'nı ve Mīr Ḫūrd'nı ḳalın kişi bile ve bolġan Moġullar bile Tursun Sulṭān'ġa kömek yiberip özi hem alarnıñ soñıça müteveccih boluptur. Pencşenbe küni Cumāḍā'l-evvel ayınıñ onıda üç geridin soñ Pūrab 'azīmet bile sefer ḳılıp Calesar kėntidin yoḳḳarıraḳ [357a] kėme bile Cevn'din kėçip Zefefşān Bāġı'ġa kėldim. Andaḳ fermān boldı kim tuġ u naḳḳāre u ṭavīle u cemī' çerigėli bāġnıñ utrusıda sunıñ ol yüzige tüşkey. Körünişke kėlür kişi kėme bile kėçip kėlgeyler. Şenbe küni İsmā'īl Mītā, kim Bengāle ėlçisi ėdi, Bengālī'niñ pīşkeşlerin kėltürüp Hindūstān destūrı bile mülāzemet ḳıldı. Bir atımı yėr kėlip ta'ẓīm ḳılıp yandı. Mī'ādı ḫil'at kim sīrmūyine dėrler, kėydürüp kėltürdiler. Biziñ destūr bile üç yükünüp kėlip Nuṣret Şāh'nıñ 'arżadāştını bėrdi. Kėltürgen pīşkeşlerni ötkerip mürāca'at ḳıldı. Düşenbe küni Ḫʷāce 'Abdu'l Ḥaḳḳ kėldiler. Kėme bile sudın kėçip Ḫʷāceniñ çadırlarıġa barıp mülāzemet ḳıldım. Seşenbe küni Ḥasan Çelebi kėlip mülāzemet ḳıldı. Çerig çapduḳınıñ maṣlaḥatıġa nėçe kün çārbāġda tevaḳḳuf ḳılıldı. Pencşenbe küni aynıñ on yėtiside üç geridin keyin andın köçüldi. Mėn kėmege kirip bardım. Alver kėntige kim Agra'dın yėti kürūhdur, tüşüldi. Yekşenbe Özbek ėlçilerige ruḫṣat bėrildi. Köçüm Ḫān'nıñ ėlçisi Emīn [357b] Mīrzā'ġa kemer-ḫançer ve zerbeft yelek ve yėtmiş miñ tenke in'ām boldı. Ebū Sa'īd Sulṭān'nıñ nökeri Mollā Taġayı'ġa ve Mihrī Ḫānım bile oġlı Pūlād Sulṭān'nıñ nökerlerige tügmelig çākmenler bile ḳumāş ḫil'atlar kėydürüldi. Bularnıñ hem ferāḫver-i ḥālleri naḳddın in'ām boldı. Tañlasıġa Ḫʷāce 'Abdu'l Ḥaḳḳa Agra'da turmaḳḳa ve Ḫʷāce Kelān Ḫʷāce Yaḥyā'nıñ nebīresige kim Özbek ḫān ve sulṭānlarıdın risāle ṭarīḳı bile kėlip ėdiler, Semerḳand barmaḳḳa ruḫṣat boldı. Hümāyūn'nıñ oġlı bolġannıñ tehniyetiġa ve Kāmrān'nıñ kedḫudālıḳınıñ tehniyetiġa Mīrzā-yı Tebrīzī'ni ve Mīrzā Bėg Taġayı'nı on miñ şāhruḫī saçıḳ bile yiberildi. Özüm kėygen ton ve baġlaġan kemer her iki mīrzāġa yiberildi. Mollā Bihiştī'din Hindāl'ġa muraṣṣa' kemer-ḫancer ve muraṣṣa' devāt ve ṣadefkārlıḳ ṣandalī ve kėygen nīmçe ve tekbend ve Bāburī ḫaṭṭnıñ müfredātını yiberildi. Yana Bāburī ḫaṭṭı bile bitilgen ḳıṭ'alar yiberildi. Hindāl'ġa ve Ḫʷāce Kelān'ġa hem tercüme u eş'ār yiberildi. Mīrzā Bėg Taġayı'dın hem Kāmrān'ġa

tercüme ve Hind'ḳa kėlgeli aytḳan eş'ār ve Bāburī ḫaṭṭı bile bitilgen serḫaṭṭlar yiberildi. Seşenbe küni Kābil'ġa barur kişilerge ḫaṭṭlar bitip ruḫṣat bėrip Mollā Ḳāsım ve Üstād Şāh Muḥammed Sengterāş ve Mīrek Mīr Ġıyāṯ [358a] ve Mīr Sengterāş ve Şāh Bābā Beldār'ġa Agra'da ve Dūlpūr'da ḳılur 'imāretlerni ḥāṭırnişān ḳılıp bularnıñ 'uhdesiġa ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Bir peher yavuşup ėdi kim Envār'dın atlanıldı. Āḫir namāz-ı peşīn Cendvār'nıñ bir kürūhıda Abāpūr atlıġ kėntke tüşüldi. Pencşenbe aḫşamı 'Abdu'l -Melūk Ḳurçını Çelebiġa ḳoşup Şāhḳa ve Capuḳ'nı Özbek ėlçileri bile ḫānlar ve sulṭānlarġa yiberildi. Kėçedin tört geri ḳalıp ėdi, Abāpūr'dın köçüp mėn tañ başıda Cendvār ḳaşıdın kėlip kėmege kirdim. Namāz-ı ḫuftende Rāprī'niñ alıdın kėmedin çıḳıp orduġa kėldim. Ordu Fetḥpūr'da tüşüp ėdi. Fetḥpūr'da bir kün turup şenbe seḥeri vuẓū ḳılıp atlanıp Rāprī'niñ yavuḳıda namāz-ı bāmdādnı cemā'at bile ötedük. Mevlānā Maḥmūd Fārābi imām ėdiler. Āftāb ṭulū'ıda Rāprī'niñ uluġ toḳayınıñ ḳoyısıdın kėmege kirildi. Terkīb ḫaṭṭı bile tercüme bitir üçün bu kün on saṭrlıġ misṭer bağladım. Uşbu kün Ahlu'llāhnıñ sözleridin köñlümge tenebbühi boldı. Rāprī pergeneleridin Cāken atlıġ pergene toġrısıda kėmelerni yaḳaġa tartıp ol aḫşam kėme oḳ bolduk. Andın ṣubḥdın burunraḳ [358b] kėmelerni yürütüp arada namāz-ı bāmdādnı ötedük. Kėmede ėdim kim Sulṭān Muḥammed Baḫşı Ḫʷāce Kelān'nıñ nökeri Şemseddīn Muḥammed'ni alıp kėldi. Ḫaṭṭlarıdın ve taḳrīridin Kābil'daḳı keyfiyyet u ḥālāt müşaḫḫaş u ma'lūm boldı. Mehdī Ḫʷāce hem kėmede ėgende kėldiler. Ėrte peşīn Etāve'nıñ allıdaḳı sunıñ narı yüzideki bāġḳa çıḳıp Cevn'da ġusl ḳılıp ẓuhūr edā ḳıldım. Namāz ötegen yėrdin Etāve sarıraḳ kėlip uşbu bāġnıñ dıraḫtlarınıñ sāyeside bir bülendī üstide kim suġa müşrif ėdi, olturup yigitlerni şūḫlıḳḳa salduk. Mehdī Ḫʷāce buyurġan ṭa'ām munda tartıldı. Namāz-ı şāmda sudın ötüp namāz-ı ḫuften orduġa kėldim. Çerigniñ yıġılur yėr üçün ve Şemseddīn Muḥammed'din Kābil'daḳılarġa ḫaṭṭlar bitilür üçün iki üç kün ol yurtta tevaḳḳuf boldı. Çehārşenbe küni Cumāḍā'l-evvel ayınıñ ṣalāḥıda Etāve'dın köçüp sėkiz kürūh kėlip Mūrī ve Adūsa'ġa tüşüp Kābil'ġa barur ba'żı ḳalġan ḫaṭṭlarnı bu yurtta bitildi. Hümāyūn'ġa bu maẓmūnı bitildi kim eger ḥālāġaça mü'teddin-bihi işi bolmaydur, ḫod oġrı bile ḳazaḳnı men' ḳılġıl! Arada tüşken ṣulḥ işini berhem

urmasun. Yana bu ėdi [359a] kim Kābil vilāyetini ḫālişe ḳıldım. Oġlanlardın hīçkim ṭama‘ ḳılmaġay siz. Yana Hindāl’nı tilep ėdim. Yana Kāmrān’ġa şāhzāde bile yaḫşı āmed u reft ri‘āyet ḳılmaḳlıḳı ve Multān vilāyetini özige ‘ināyet ḳılmaḳlıḳı ve Kābil vilāyetiniñ ḫālişe bolurı köç ve uruḳnıñ kėlürini bitilip ėdi. Yana ba‘żı keyfiyyāt Ḫʷāce Kelān’ġa bitigen ḫaṭṭtın ma‘lūm bolur üçün uşol ḫaṭṭnıñ sevādını bī-tefāvüt bitildi. “Ḫʷāce Kelān’ġa selām dėgeç söz ol kim Şemseddīn Muḥammed Etāve’da kėldi. Keyfiyyetler ma‘lūm boldı. Bizniñ ihtimāmımız ol sarılar barmaḳḳa bī-ḥadd u bī-ġāyettur. Hindūstān işleri hem bir nev‘ sāmān tapıp kėledür. Tėñri te‘ālādın ümīd andaḳdur kim bu aranıñ işi Tėñri Te‘ālā ‘ināyeti bile bet serencām tapġay. Bu iş żabṭıdın soñ bī-tevaḳḳuf, Tėñri yėtkürse, müteveccih bolġumdur. Ol vilāyetlerniñ leṭāfetlerini kişi nėçük unutḳay? ‘Alā’l-ḫuşūş mundaḳ tāyyib u ṭarīḳ bolġanda ḳavun ve üzüm dėk meşrū‘ ḥaẓẓnı kişi nė ṭavr ḥāṭırdın çıḳarġay? Bu furṣatta bir ḳavun kėltürüp ėdiler. Kėsip yėgeç ġarīb te‘sīr ḳıldı. Tamām yıġlap yėdim. “Kābil’niñ nāmerbūṭluḳını [359b] bitilip ėdi. Ol bābta endīşe ḳılıp āḫir ḥāṭır muña ḳarār taptı kim yėti sėkiz ḥākim bir vilāyette bolsa nė ṭavr merbūṭ u mażbūṭ bolġusıdur? Bu cihettin ėgeçimni ve ḥaremlerni Hindūstān’ġa tiledim. Cemī‘ Kābil vilāyāt u ḳurayātını ḫālişe ḳıldım. Hümāyūn’ġa ve Kāmrān’ġa hem bu mażmūnnı meşrūḥ bitidim. Bir ābādān kişi ol ḫaṭṭlarnı mīrzālarġa ėltsün. Mundın burun hem uşbu mażmūnnı mīrzālarġa bitip yiberip ėdim. Şāyed ma‘lūm boldı ėrken. İmdi ol vilāyetniñ żabṭıda ve ‘imāretide hiç ‘öẕr ve söz ḳalmadı. Mundın soñ eger ḳurġan nāmażbūṭ yā ra‘iyyet nāma‘mūr bolsa, yā ẕaḫīre bolmasa, yā ḫāzīne tolmasa, ol ‘ümdetu’l-mülkniñ bī-ḥāṣıllıḳıġa ḥaml bolġusıdur. Ba‘żı żarūriyyāt kim mesṭūr bolġusıdur, ba‘żısıġa fermān hem barıptur. Bulardın artḳan ḫāzīne bolsun. Ẓarūriyyāt bulardur; evvel, ḳurġannıñ meremmeti, yana ẕaḫīre, yana kėlür barur ėlçi Būyle’niñ ‘ulūfe ve ḳonalġası, yana mescid-i cum‘anıñ ‘imāreti yarmaḳını māldın alıp şer‘ī ḳılıp ṣarf ḳılsunlar. Yana kārvānserāy ve ḥamāmlarnıñ meremmeti, yana erkte Üstād Ḥasan ‘Alī ḳılġan bışıġ ḫişt bile nīmkāre ‘imāretniñ itmāmı [360a] Üstād Sulṭān Muḥammed bile meşveret ḳılıp münāsib ṭarḥ bile buyrulsın. Eger Üstād Ḥasan ‘Alī tartḳan burunḳı ṭarḥ bardur, ḫod uşandaḳ oḳ tamām ḳılsun. Yoḳ ėrse, ittifāḳ bile bir şīrīn ṭarḥlıḳ ‘imāret salsun, andaḳ kim ṣaḥnı dīvānḫāne ṣaḥnı bile berāber bolġay.

Yana Ḫurd Kābil'niñ bendi, kim tengīniñ Ḫurd Kābil sarı çıḳarıda Butḫāk suyıġa baġlaġuluḳtur, yana Ġaznī'niñ bendiniñ meremmeti, yana Bāġ-ı Ḫıyābān ve Ḫıyābān, yana bu bāġnıñ suyı azdur. Muña bir tėgirmen suyı satḳun alıp kėltürmek kėrek. Yana Ḫ^{w}āce Beste'niñ ġarb-cenūb ṭarafıda Tutumdere suyını bir puşta üstige kėltürüp ḥavż ḳılıp nihāller tiktürüp ėdim. Güẕergāhnıñ muḳābeleside tüşken üçün ve yaḫşı meddi naẓarı bar üçün, Naẓargāh'ġa mevsūm bolup ėdi. Munda hem yaḫşı nihāller tikmek kėrek. Ṭarḥ bile çemenler ḳılıp çemenler eṭrāfıda ḫoş reng u ḫoşbū gül u reyāḥīn ėkmek kėrek. Yana Seyyid Ḳāsım hem kömek ta'yīn boldı. Yana tüfekendāzlar bile Üstād Muḥammed Emīn Cebeci'niñ aḥvālidin ġāfil bolmañ. Yana bu ḫaṭṭ yėtkeç oḳ ėgeçimni ve ḥaremlerni bet çıḳarıp Nilābḳaça **[360b]** bedraḳa bolup kėliñ. Kėrek kim uşbu ḫaṭṭ yėtkeç uşol haftada her nėçe kėç ḳalsalar, elbette çıḳsunlar nė üçün kim Hindūstān'dın barġan çerig tar yėrde tenḳīşlıḳ hem tartarlar. Vilāyet hem ḫarāb bolur. Yana 'Abdu'llāh'ḳa bitilgen kitābette mesṭūr ėdi kim tevbe vādīside muvāfaḳat daġdaġası köp bolup ėdi. Bu rubā'ī anda ki māni' boldı.

Mey terkini ḳılġalı perīşāndur mėn
Bilmen ḳılur işimni u ḥayrāndur mėn.
Ėl barça peşīmān bolur u tevbe ḳılur
Mėn tevbe ḳılıp mėn u peşīmāndur mėn.

Bennāī'niñ ẕerāfet ḳılġanı ḥāṭırġa kėldi. Bir kün 'Alī Şīr'nin ḳaşıda Bennāī ẕerāfeti ḳılur. 'Alī Şīr Bėg tügmelig çekmen kėygen ėgendür. Dėr kim "Naġz ẕerāfeti kerdi. Çekmenrā mīdādem, velī tügmehā namīmāned u māni' est.[122]" Bennāī dėr kim "Tugmahāçi māni' bāşad? Mādegīhā māni' est, ve'l 'uhde tu 'alā'l rāvī. Me'zūr tutuñ munça ẕerāfet kim boldı. Tėñri üçün ḥāṭırıñızġa kėçürmeñ. Yana ol rubā'ī ötken yıl aytılıp ėdi. Fi'l vāḳi' bu ötken iki yılda çaġır meclisiniñ ārzū u iştiyāḳı bī-ḥadd u ġāyet ėdi, andaḳ kim çaġır iştiyāḳıdın barlar, yıġlamaḳ serḥaddıġa yėter ėdim. Bu yıl, Elḥamdu'li'llāh, ol daġdaġa tamām ḥāṭırdın ref' boldı, ġālibā tercümeni naẓm

[122] "Güzel bir nükte yaptın, (bunun karşılığında) sana yeleğimi verirdim, ancak düğmeleri ayrılmıyor ve mani oluyor." Arat, age, s. 590.

ḳılmaḳınıñ [361a] yumn u bereketidin ėdi ėken. Siz hem tevbe ḳılıñ. Ṣoḥbet u çaġır hem ṣoḥbet u hem kāse bile ḫoştur.

Kim bile ṣoḥbet tutḳay siz?/ Kim bile çaġır içkey siz?

Eger hem ṣoḥbet u hem kāse Ṣīr Aḥmed ve Ḥaydar Ḳulı'dur, ḫod bu tevbeniñ ḫayli işkāli yoḳtur dėp ārzūmendlıḳ bile selām. Pencşenbe küni Cumāḍā'l-āḫir ayınıñ ġurreside bitildi." Bu naṣīḥatāmiz sözler bitir maḥallda maña bisyār te'ṣīr ḳıldı. Bu ḫaṭṭlarnı Şemseddīn Muḥammed'ḳa tapşurup aġız sözlerin tuyturup Ādīne kėçesi ruḫṣat bėrildi. Ādīne küni sėkiz kürūh kėlip Cuvamunudnā'ġa tüşüldi. Kitin Ḳara Sulṭān'nıñ nökeri, kim ėlçilikke kėlgen Kemāleddīn Ḳanaḳ atlıġ nökeriye yiberip ėdi, serḥadd bėgleriniñ ma'āş u iḫtilāṭıdın ve ḳazaḳ ve oġrınıñ şekve u şikāyetidin Ḳanaḳ'ḳa nėmeler bitip ėdi. Ḳanaḳ ol kėlgen kişini munda yiberip ėdi. Ḳanaḳḳa ruḫṣat bėrip serḥadd bėglerige fermānlar boldı, kim ḳazaḳ ve oġrını men' ḳılıp yaḫşı ma'āş u iḫtilāṭ ḳılġaylar. Bu fermānlarnı Kitin Ḳara Sulṭān'dın kėlgen kişige tapşurup uşbu yurttın icāzet bėrildi. Şāh Ḳulı dėgen Ḥasan Çelebi'din kėlip uruş keyfiyyetlerini 'arż ḳılıp ėdi. [361b] Bu Şāh Ḳulı'dın şāhḳa ḫaṭṭ bitip Ḥasan Çelebi'niñ kėç ḳalġanınıñ 'öẕrini tutup Ādīne küni aynıñ ikiside ruḫṣat bėrildi. Şenbe küni sėkiz kürūh kėlip hem Kālpī pergeneleridin Kakurā ve Caçāulī'de tüşüldi. Yekşenbe küni aynıñ törtide toḳuz kürūh kėlip Kālpī pergeneleridin Derahpūr atlıġ pergenede başımnı ḳırḳtım. İki ay ėdi kim başımnı ḳırḳmaydur ėdim. Senger suyıda ġusl ḳıldım. Düşenbe küni aynıñ on tört kürūh kėlip Kālpī pergeneleridin Cepergedde'de tüşüldi. Tañlası seşenbe küni aynıñ altıda Ḳaraca'nıñ Hindūstānī çākeri Māhım'nıñ Ḳaraca'ġa bitilgen fermānını alıp kėldi. Kėledür ėmiş. Mėniñ burta öz ėligim bile bitigen pervāne yosunı bile Lāhevr ve Bihere ve ol nevāḥīdaḳılarnı bedraḳa tileptür. Cumāḍā'l-evvel ayınıñ yėtiside Kābil'din bu fermānnı bitigendür. Çehārşenbe yėti kürūh kėlip Ādempūr pergenesiġa tüşüldi. Uşbu kün tañdın burun atlanıp yalġuz tüşlep kėlip Cevn deryāsıda yėttim. Cevn'ni yaḳalap ḳoyıġa yürüdüm. Ādempūr toġrısıda yėtkende bir aralda ordunıñ yavuḳıda şamyaneler tiktürüp ma'cūn yėyildi. Uşbu kün [362a] Ṣādıḳ bile Kulāl'ni küştīga

salduk. Kulāl de‘vā bile kėlip ėdi. Agra’da küştī tutmaḳḳa yol kūftını ‘öẕr aytıp yėgirme kün mühlet tiledi. Ḳırḳ ėllig kün mühletidin ötti. Bu kün żarūr boldı. Küştī tuttı. Ṣādıḳ yaḫşı küştī tuttı. Ḫayli āsān yıḳtı. Ṣādıḳ’ḳa on miñ tenke ve ėgerlig at ve baş ayaḳ ve tügmelig çekmen in‘ām boldı. Bāvücūd kim Kulāl yıḳılıp ėdi, me’yūs ḳılmay aña hem serupāy ve üç miñ tanka in‘ām boldı. Fermān boldı kim arabalarnı ve ḳazanlarnı kėmelerdin çıḳarġaylar. Yol yasap yėr tüzetip arabalarnı ve ḳazanlarnı çıḳarġunça bu yurtta üç tört kün meks boldı. Düşenbe küni aynıñ on ikiside on iki kürūh kėlip Kurra’ġa tüşüldi. Bu kün taḫt-ı revān bile kėldim. Kurra’dın on iki kürūh kėlip Kurra’nıñ pergeneleridin Kurriya’ġa tüştük. Kurriya’dın sėkiz kürūh yürüp Sarāy Mundā’ġa tüşüldi. Uşmunda tüşken namāz-ı ḫuften Sulṭān Celāleddīn kėlip mülāzemet ḳıldı. İki kiçikkine oġlını hem özi bile alıp kėldi. Tañlası şenbe küni aynıñ on yėtiside sėkiz kürūh kėlip Kere pergeneleridin Dugdugī’ġa Geng yaḳasıġa tüşüldi. Yekşenbe küni Muḥammed Sulṭān **[362b]** Mīrzā ve Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān ve Bīḫūb Sulṭān ve Turdı’ka uşbu yurtta kėldiler. Düşenbe küni ‘Askerī hem uşbu yurtta kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu kėlgenler barı Geng’niñ şarḳī ṭarafıdın kėlip ėdiler. Andaḳ fermān boldı kim ‘Askerī bile çerigler tamām Geng’niñ ol yüzi bile oḳ yürügeyler. Her yėrde bu ordu tüşse alar daġı rūberūda ol yüzde tüşkeyler. Uşbu nevāḥīde ėgende ilgeridin müte‘āḳıb ḫaberler kėledür ėdi kim Sulṭān Maḥmūd’ġa bir lek Afġān yıġılıptur. Şeyḫ Bāyezīd bile Biben’ni ḳalın çerig bile Servār ṭarafı yiberip özi ve Fetḥ Ḫān Servānī kėlip yaḳalap Cunār üstige kėledür. Şīr Ḫān Sūr, kim ötken yıl ri‘āyet ḳılıp ḳalın pergene bėrip bu nevāḥīde ḳoyulup ėdi, bu Afġānlarġa kiriptür. şīr Ḫān ve yana bir nėçe ‘ümerānı sudın ötkeriptürler. Sulṭān Celāleddīn’niñ kişisi Benāres’ni saḫlay almay ḳaçıp çıḳıptur. Sözleri bu ėmiş kim Benārer ḳurġanıda sipahīlerini ḳoyup Geng yaḳasıda kėlip uruşḳaylar. Dugdugī’din köçüp altı kürūh kėlip Kere’niñ üç tört kürūhıda Kusār’da tüşüldi. Mėn kėme bile kėldim. İki üç kün bu yurtta Sulṭān **[363a]** Celāleddīn’niñ ziyāfeti cihetidin turuldı. Ādīne küni Kere ḳal‘asınıñ içide Sulṭān Celāleddīn’niñ üylerige tüşüldi. Mihmāndārlıḳ ḳılıp bir pāre aş u ṭa‘ām tarttı. Ṭa‘āmdın soñ özige ve oġlanlarıġa tek pāycāme nīmçe kėydürüldi. Öziniñ istid‘āsı dėk uluġ oġlı Sulṭān Maḥmūd ḫiṭābı bile muḫāṭab boldı. Kere’din

atlanıp bir kürūhça yol kėlip Geng yaḳasıġa tüşüldi. Şahrak Bėg kim Māhım ḳaşıdın Geng'ge evvel kėlgen yurtta kėlip ėdi, uşbu kün ḫatṭ bitip uşbu yurttın ruḫṣat bėrildi. Ḫʷāce Kelān, Ḫʷāce Yaḥyā'nıñ nebīresi mėndin bititürgen vaḳāyi'ni tileydür ėdi. İstiktāb ḳıldurup ėrdim. Şahrakdın yiberildi. Tañlası şenbe köçüp tört kürūh kėlip tüştük. Mėn kėme bile oḳ kėldim. Tüşer yurt yavuḳ ėgendür. Ėrte oḳ kėlildi. Müddettin soñ kėme içide oḳ olturup ma'cūn yėdük. Ḫʷāce 'Abdu'l-Şahīd Nūr Bėg'niñ üyide ėgendür. Alarnı tiledük. Mollā Maḥmūd'nı Mollā 'Alīḫān'nıñ üyidin tilep kėltürdük. Bir zamān olturup kėme bile ol yüzge ötüp küştīgīrlerni küştīġa salduk. Dost Yāsīn Ḥīz'ġa buyuruldu kim Pehlivān [363b] Ṣādıḳ bile tutmay özgeler bile miyāngīrlıḳ ḳılġay. Ḫilāf-ı ḳā'ide buyuruldı kim evvel zorraḳlarnı miyāngīrlıḳ ḳılġay. Sėkiz kişini yaḫşı miyāngīrlıḳ ḳıldı. Namāz-ı dīgerde Sulṭān Muḥammed Baḫşı kėme bile ol ṭarafdın kėldi. Sulṭān İskender'niñ oġlı Maḥmūd Ḫān'nıñ, kim bu yaġılar Sulṭān Maḥmūd dėrler ėdi, bozulġanınıñ ḫaberini kėltürdi. Namāz-ı peşīn mundın barġan cāsūs bu yaġılarnıñ bozulġanınıñ ḫaberini kėltürür. İki namāz arasıda Tāc Ḫān Sārengḫānī'nıñ 'arżadāştı hem cāsūs ḫaberiġa muvāfıḳ kėlür. Bu keyfiyyetlerni Sulṭān Muḥammed kėlip 'arżġa yėtkürdi. Cunār kėlip muḥāṣara ḳılġan ėgendür. Azraḳça uruş hem salġandur. Bizniñ kėlgenimizniñ taḥḳīḳ ḫaberini tapḳaç bozulġan yosunluḳ andın ḳopar. Benāres'ḳa ötken Afġānlar hem ıżṭırāb bile yanıp su kėçerde iki kėme ġarḳ bolup bir pāre kişi suġa barur. Tañlası altı kürūh kėlip Payāg pergeneleridin Serāulīġa körerge ve yol yaşarġa iki kün yurtta tevaḳḳuf boldı. At ve tėvege güẕer yoḳḳarıraḳ tapıldı. Yüklüg araba ol güẕerniñ nāhemvār taşları bar cihetidin çıḳa almas ėmiş. Yüklüg arabalarnı fermān boldı [364a] kim andın oḳ ötkergeyler. Pencşenbe küni andın köçüp mėn Tūs Suyınıñ ḳatılışıġaça kėme bile kėldim. Ḳatılışıdın kėmedin çıḳıp atlanıp Tūs Suyı yoḳḳarı yürüp namāz-ı dīger orduġa, kim sudın ötüp tüşüp ėdiler, kėlildi. Bu kün altı kürūh kėlildi. Tañlası ol yurtta maḳām boldı. Şenbe köçüp on iki kürūh yürüp kėntniñ yoḳḳarı narıġa tüştük. Uşbu yurtta Cunār'dın Tāc Ḫān oġlanları bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu eyyāmda Muḥammed Baḫşı'nıñ 'arżadāştı kėldi kim Kābil'din köç ve uruḳ taḥḳīḳ kėledür ėmiş. Çehārşenbe küni ol yurttın köçüp Cunār ḳurġanını seyr ḳılıp Cunār'dın bir

kürūhça ötüp tüşüldi. Payāgdın köçken eyyāmda vücūdımda ābile cerāḥatı peydā bolup ėdi. Bu yurtta bir Rūmī Rūm'da imdi peydā bolġan mu'āleceni ḳıldı. Murçnı sifāl ḳazanda ḳaynattı. Cerāḥatnı anıñ ısıġ buḫārıġa tuttum. Buḫārı kemraḳ bola ısıġ suyı bile yudum. İki sā'at-ı nücūmīġaça direng boldı. Uşbu yurtta bir kişi ayttı kim ordunıñ yanıdaḳı aralda şīr u kürük körüptürler. Ṣabāḥı [364b] ol aralnı cergeledük. Fīllerni hem kėltürüp ėdi. şīr u kürük çıḳmadı. Cerge ucıdın bir ṣaḥrā'ī gāvmīş çıḳıptur. Bu kün tünd yėl ḳoptı. Gard u ġubār köp teşvīş bėrdi. Kėmege yėtip kėmege kirip ordużа kėldim. Ordu Benāres'dın iki kürūh yoḳḳarıraḳ tüşüp ėdi. Cunār'nıñ nevāḥīsidaḳı cengellerde fīl ḳalın bolur ėmiş. Bu yurttın barıp fīl avlar ḫayālım bar ėdi. Tāc Ḫān ḫaber kėltürdi kim Maḥmūd Ḫān Sun suyınıñ ḳaşıdadur. Bėglerni çarlap ġanim üstige ılġamaḳnı meşveret ḳılıldı. Āḫir muña ḳarār taptı kim uzun uzaḳ köçüp bedirañ oḳ yürülgey. Andın köçüp toḳuz kürūh yürüp Bellūa güẕeriġa tüşüldi. Uşbu yurttın düşenbe aḫşamı aynıñ on sėkizide Ṭāhir'ni Agra'ġa yiberildi. Kābil'din kėledürgenler ḳonalġa yosunluḳ in'ām bolġan yarmaḳlarnıñ berātını alıp bardı. Uşbu kün kėme bile kėldim. Tañdın burunraḳ kėmege kirilip ėdi. Gūmetī suyınıñ ḳatılışıġa, kim tarġına su ėdi, [365a] velī güẕeri yoḳ ėdi. Ol yüzdeki çerigėli kėme bile ve sal bile ve at üzdürüp ötedür ėdiler. Cevnepūr suyınıñ ḳatılışıdın bir kürūh ḳoyıraḳ kėlip Bılturḳı yurtnı, kim andın Cevnepūr'ġa barılıp ėdi, seyr ḳıldım. Muvāfıḳ yėl su yoḳḳarıdın peydā boldı. Bengālī kėmeniñ yėlkenini tartıp uluġ kėmeni ol kėmege baġladılar. Ḫayli ıldam kėldi. Ordu Meden Benāres'dın bir kürūh yoḳḳarıraḳ tüşüp ėdi. Yurtḳa kündin iki geri ḳalıp ėdi kim yėtildi. Turmay keynimizçe kėlgen kėmelerdin batraḳ kėlgeni namāz-ı ḫuftende kėldi. Cunār'dın fermān bolup ėdi kim Moġul Bėg her köçte peymāyiş ṭınābı bile toġrı yolnı ṭınāb urġay. Her ḳaçan kim mėn kėmege kirsem Luṭfī Bėg deryā yaḳasını ṭınāb urġay. Toġrı yol on bir kürūh ėgendür, su yaḳası on sėkiz kürūh. Tañlası ol yurtta tevaḳḳuf boldı. Çehārşenbe hem kėme bile kėlip Ġāzīpūr'dın bir kürūh ḳoyıraḳ tüşüldi. Pencşenbe küni uşol yurtta Maḥmūd Ḫān Nuḫānī kėlip mülāzemet ḳıldı. Uşbu kün Celāl Ḫān-ı Pehār Ḫān Bihārī'niñ, Ferīd Ḫān-ı Nāṣır Ḫān'nıñ, şīr Ḫān Sūr yana 'Ādil Ḫān Sūr ve yana bir nėçe Afġān 'ümerālarınıñ 'arżadāştları

[365b] kėldi. Hem uşbu kün ‘Abdu’l ‘Azīz Mīrāḫur’nıñ ‘arżadāştı kėldi. Lāhevr’dın Cumāḍā’l-āḫir ayınıñ yėgirmeside bitilgendür. Uşbu ‘arżadāşt bitilgendür. Uşbu ‘arżadāşt bitigen küni Kālpī nevāḥīsidin yibergen Ḳaraca’nıñ Hindūstānī çākeri yėter. ‘Abdu’l ‘Azīz’niñ ‘arżadāştıda meẕkūr ėdi kim ‘Abdu’l ‘Azīz ve muḳarrer bolġanlar Cumāḍā’l-āḫir ayınıñ toḳuzıda Nilāb’ta köçke utru barurlar. ‘Abdu’l ‘Azīz Cānābḳaça bile kėlip Cānāb’tın ayrılıp Lāhevr’ġa ilgerirek kėlip bu ‘arżadāştnı yibergendür. Ādīne küni köçüldi. Mėn kėme bile oḳ Bılturḳı Cevse toġrısıdaḳı āftāb tutulġan ve rūze tutulġan yurtnı çıḳıp seyr ḳıldım. Kėlip kėmege kirdim. Muḥammed Zamān Mīrzā hem kėme bile keyindin kėldi. Mīrzānıñ engīzi bile ma‘cūn yėyildi. Ordu Karamnās suyınıñ yaḳasıda tüşüp ėdi. Bu Karamnās suyıdın Hindūlar köp perhīz ḳılurlar ėrmiş. Perhīzkār Hindūlar bu sudın ötmey kėmege kirip Geng bile bu sunıñ toġrısıdın öttiler. Mu‘teḳadları andaḳdur kim bu su kişige tėgse ‘ibādetini żāyi‘ ḳılur. Vech-i tesmiyesini hem uşmuña münāsib ayttılar. Kėme bile kėlip azraḳça Karamnās suyı yoḳḳarı barıp yana yanıp Geng’niñ [366a] şimālī ṭarafı kėçip su yaḳasıda kėmelerni turġuzduk. Yigitler bir pāre şūḫlıḳ ḳıldılar. Bir pāre küştīgīrlik ḳıldılar. Sāḳī Muḥsin de‘vā ḳıldı kim “Tört bėş kişini miyāngīrlıḳ ḳılur mėn.” Bir kişi bile tuttı. Yıḳıla yazdı. İkinçisi Şādmān ėdi. Muḥsin’ni yıḳtı. Ḫecil u münfa‘il boldı. Küştīgīrler hem kėlip küştī tuttılar. Tañlası şenbe küni Karamnās suyınıñ güẕerini köre kişi yibergen cihetidin bir peherġa yavuḳ köçüldi. Mėn atlanıp güẕer sarı bir kürūhça Karamnās suyı yoḳḳarı bardım. Güẕer yıraḳ cihetidin yana yanıp kėme bile oḳ yurtḳa kėldim. Ordu Cevse’din bir kürūh ilgerirek tüşüp ėdi. Uşbu kün yana murç dārūsını ḳıldım. Bir nėme ısıġraḳ ėgendür. Vücūdum ḳabardı. Ḫayli teşvīş tarttım. İlgeri batġaḳlıġ kiçikrekkine su bar ėgendür. Yolını yasamaḳ üçün tañlası ol yurtta turuldı. Düşenbe aḫşamı ‘Abdu’l ‘Azīz yibergen Hindūstānī yayaḳ kėltürgen ḫaṭṭḳa cevāb bitip yiberildi. Düşenbe ṣabāḥı kėme bile kėldim. Yėl cihetidin kėmelerni tartıp kėltürdiler. Ötken yıl ḳalın olturġan Beksera toġrısıdaḳı yurtnıñ rūberūyıġa yėtip [366b] sudın ötüp ol yurtnı seyr ḳılıldı. Deryā yaḳasıġa yėterge zinālar ḳılılıp ėdi, ġālibā ḳırḳdın köprek ėlligdin azraḳ ėdi. İki yoḳḳarıḳı zinā ḳılıptur. Özge barça zinānı su bozuptur. Kėmege kirip ma‘cūn yėyildi. Ordudın

yoḳḳarıraḳ bir aralda kėmeni turġuzup pehlivānlarnı küştiġa salduk. Namāz-ı ḫuften orduġa kėlildi. Biltür uşbu tüşken yurtnı Geng suyıdın mėn destek bile ötüp ba‘żı at, ba‘żı tėve minip kėlip seyr ḳılılıp ėdi. Ol kün efyūn yėp ėdim. Tañlası seşenbe küni Kerīmbėrdi ve Muḥammed ‘Alī Ḥaydar Rikābdār ve Bābā Şeyḫ başlıġlarnı iki yüzçe ābādān yigitler bile bu muḫāliflerdin ḫaber alġalı yiberildi. Uşbu yurttın Bengāle ėlçisige fermān boldı, bu üç faṣl sözni ‘arżadāşt ḳılsun. Çehārşenbe küni Yūnus ‘Alī’ni Muḥammed Zamān Mīrzā’ġa yiberildi kim Bihār ṭarafıdın istimzāçı ḥāṣıl ḳılġay. Sustraḳ cevāb kėltürdi. Bihār şeyḫzādeleriniñ kişisi ‘arżadāşt bile Bihār’nı taşlap çıḳḳanlarınıñ ḫaber kėltürüp ėdi. Pencşenbe küni Turdı Muḥammed, Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng’ġa Türk u Hind ‘ümerāsı ve terkeşbendidin iki miñçe çaġlıġ kişi ḳoşup Bihār ėlige [367a] istimālet fermānları bitip ruḫṣat bėrildi. Ḫʷāce Murşid ‘Irāḳī’nı Bihār serkārıġa dīvān ḳılıp Turdı Muḥammed’ġa ḳoşup yiberildi. Tañlası Muḥammed Zamān Mīrzā Bihār barmaḳnı ḳabūl ḳılıp Şeyḫ Zeyn ve Yūnus ‘Alī’din ba‘żı nėme ‘arżadāşt ḳılıp bir pāre kişini kömek yosunluḳ tileptür. Ba‘żı yigitlerni Muḥammed Zamān Mīrzā’ġa kömek bitip yana ba‘żılarnı nöker ėtip şenbe küni Ṣa‘bān ayınıñ ġurreside bu üç tört kün olturulġan yurttın köçüldi. Mėn bu kün atlanıp Būcpūr seyr ḳılıp kėlip orduġa tüştüm. Muḥammed ‘Alī başlıġlarnı, kim ḫaberġa yiberilip ėdi, yolda bir pāre kāfirni basıp Sulṭān Maḥmūd olturġan yėrge yėterler. Sulṭān Maḥmūd iki miñçe kişi ėgendür. Bu ḳaravulnıñ ḫaberni tapıp bozulup iki pīlini öltürüp köçer. Bir bėgini ḳaravul yosunluḳ ḳoyġan ėgendür. Bu yigitlerdin yėgirme çaġlıġ kişi yėter. Turuş bėrmey ḳaçar. Nėçe kişisini tutturup birini baş kėsip bir iki ābādān tirig kėltürdiler. Tañlası köçüp kėme bile kėldim. Bu yurtta Muḥammed Zamān Mīrzā deryādın ötti. Mīrzānıñ öteri ve kėteri üçün iki üç kün [367b] bu yurtta olturuldı. Seşenbe küni aynıñ törtide Muḥammed Zamān Mīrzā’ġa ḫāṣṣa baş ayaḳ ve kemer şemşīr ve topçaḳ ve çetr ‘ināyet ḳılıp Bihār vilāyetiġa yükündürüldi. Bihār serkārıdın bir kürūh ve yėgirme bėş lek ḫālişe ḳılıp dīvānlıḳı Murşid ‘Irāḳī’ġa ‘uhde boldı. Pencşenbe küni ol yurttın kėme bile kėldim. Barı kėmelerni turġuzup mėn yėtkeç buyurdum kim kėmelerni yürütüp cerge bile birbirige baġlaġaylar. Deryānıñ ‘arżıdın hem köp arttı. Bāvücūd kim tamām kėme

yıġılmaydur ėdi, ba‘żı yėr pest ve ba‘żı yėr çuḳur üçün ve ba‘żı yėr revān ve ba‘żı yėr nārevān üçün uşbu yosunluḳ ġalebe yürütüp yürüy almadı. Kėmelerniñ cergeside bir geryāl körünür. Bir balıḳ geryālnıñ ḳorḳunçıdın andaḳ bülend saçrar kim bir kėmeniñ içide kėlip tüşer. Tutup kėltürdiler. Yurtḳa yėtkende kėmelerge at ḳoyuldı. Burunḳı Bāburī uluġ kėmege, kim Agra’da Sangā ġazvıdın burunraḳ tamām bolup ėdi, “Āsāyiş” at ḳoyuldı. Uşbu yıl çerig atlanurdın burunraḳ [368a] Ārāyiş Ḫān bir kėme yasatıp pīşkeş ḳıldı. Uşbu kėlürde aña hem tālār baġlattım. Bu kėmege “Ārāyiş” at ḳoyuldı. Sulṭān Celāleddīn tartḳan kėmege uluġraḳ tālār ḳıldurup bu tālārnıñ üstide yana bir tālār buyuruldı. Muña “Guncāyiş” at ḳoyuldı. Yana bir kiçik cevkendilıġ zevraḳḳa, kim her iş küç üçün anı yiberilür ėdi. Bu zevraḳḳa “Fermāyiş” at ḳoyuldı. Tañlası ādīne küni köçülmedi. Muḥammed Zamān Mīrzā’nıñ barı iş küçi serencām bolup Bihār ‘azīmeti bile bir iki kürūh ordudın ayrılıp tüşüp ėdi. Uşbu kün kėlip mėndin ruḫṣat aldı. İki cāsūs Bengāle çerigidin kėlip ėdi kim Bengālīler Maḫdūm-ı ‘Alem başlıġ Gendek suyınıñ yaḳasını yėgirme tört yėrde ḳısmet ḳılıp faṣīl ḳoparadurlar. Sulṭān Maḥmūd başlıġ Afġānlar, kim köç u uruḳlarını ötkedürler ėgendür, ötkeli ḳoymay özgelerige ḳoşuptur. Bu ḫaber kėlgeç, çün uruş iḫtimāli boldı, Muḥammed Zamān Mīrzā’nı men‘ ḳılduk. Şāh İskender’ni üç tört yüz kişi bile Bihār’ġa yiberdi. Şenbe küni Dūdū’nıñ ve oġlı [368b] Celāl Ḫān-ı Pehār Ḫān’nıñ kişisi kėldi. Bengālī bularnı köz bağı yosunluḳ saḫlar ėgendür. Mėni dėp Bengālī’din ḍarb-ı rāst uruşup ayrılıp sudın ötüp Bihār nevāḥīsiġa yėtip mülāzemetġa müteveccih ėmiş. Uşbu kün Bengāle ėlçisi İsmā‘īl Mītā’ġa fermān boldı kim burun bitip yibergen üç faşlnıñ cevābı kėç yėtiledür. Ḫaṭṭ bitip yibersün kim eger iḫlāṣ u yek-cihetlıḳ maḳāmıdadurlar, ḫod yazıġ cevāb kėlse kėrek. Yekşenbe aḫşamı Turdı Muḥammed ve Ceng Ceng’niñ kişisi kėldi. Çehārşenbe ṣabāḥı Ṣa‘bān ayınıñ bėşide bu ṭarafdın bularnıñ ḳaravulı yėter. Narıḳı dervāzedin Bihār şiḳḳdārı ḳaçıp kėter. Yekşenbe ol yurttın köçüp Ārrī pergenesiġa tüşüldi. Bu yurtta ḫaber kėldi kim leşker-i Ḫarīd yüz yüz ėllig kėme bile Sarū bile Geng’niñ ḳatılışıda Sarū suyınıñ narı yüzide olturġan ėmiş. ÇünBengālī bile ṣulḥġüne bar ėdi, hemīşe mundaḳ işlerde teyemmün cihetidin ṣulḥ işini ilgeri tutuluptur. Egerçi bī-edeblıḳ ḳılıp kėlip yolumız

üstide olturuptur, velī dāyimḳı ḳā‘ideni mer‘ī tutup Bengāle élçisi İsmā‘īl Mītā’ġa yana Mollā Muḥammed Müzehhib’ni ḳoşup uşol [369a] burunḳı üç sözni aytıp muḳarrer boldı kim ruḫṣat bérilgey. Düşenbe küni Bengāle élçisi mülāzemetḳa kélip édi. Ruḫṣatını aña ayturuldı. Bu hem meẕkūr boldı kim “Ġanim élçisi def‘ıġa ol sarı bu sarı müteveccih bolġumızdur. Sizlerge ta‘alluḳ yér ve suġa żarar u āsībi yétmegüsidür, néçük kim ol üç faṣl sözniñ biri bu édi: leşker-i Ḫarīd’ḳa ayt kim yol üstini ḳoyup Ḫarīd’ḳa kélsün. Türk’din bir néçe kişi aña ḳoşalıñ. Ḫarīd élige istimāle bérip yérige kéltürsünler. Eger güẕer başıdın kétmese ve bu nādān muḳābele sözlerin terk aytmasa, her yamanlıḳ başıġa kélse yétse özidin ve her nāşāyest ḳaşıġa kélse sözidin körsün.” Çehārşenbe küni Bengāle élçisi İsmā‘īl Mītā’ġa mu‘tādī ḫil‘at kéydürüp in‘ām ḳılıp ruḫṣat bérildi. Pencşenbe küni Şeyḫ Cemālī’ni Dūdū bile oġlı Celāl Ḫān’ġa istimālet fermānlar ve ‘ināyet sözleri bile yiberildi. Uşbu kün Māhım’nıñ nökeri kéldi. Bāġ-ı Ṣefā’dın narı Dālī’din ayrılġan égendür. Ḫaṭṭlar kéltürdi. Şenbe küni ‘Irāḳ élçisi Murād Ḳurçı Ḳecer’ni körüldi. Yekşenbe küni Mollā Muḥammed Müzehhib’ḳa mu‘tādī yādgārīlerni tapşurup ruḫṣat bérildi. Düşenbe küni Ḫalīfe’ni [369b] ve ba‘żı béglerni yiberildi kim deryānıñ né yéridin öterni mülāḥaẓa ḳılġaylar. Çehārşenbe küni yana Ḫalīfe’ni iki sunıñ aralıḳı köre yiberildi. Cenūb ṭarafı Ārrī pergenesiniñ yavuḳıdaḳı nīlūferzār seyr ḳıla atlandım. Nilüferzārnı seyr ḳılurda Şeyḫ Güren nīlūferniñ yañı tuḫm bağlaġanını kéltürdi. Bu piste fī’l-cümle şebāhatı bar. Yaḫşığına néme gülī kim nīlūfer bolġay. Hindūstānī kevel kekrī dér tuḫmını dūde dér. Andın Son’nı yavuḳtur dédiler. Barıp Son’nı teferrüc ḳılduk. Son suyı ḳoyı ḳalın dıraḫtlar köründi. Dédiler kim Mener’dur. Şeyḫ Şerefeddīn Menerī’niñ atası Şeyḫ Yaḥyā’nıñ ḳabri andadur. Çün munça yavuḳ yétilip édi, Son’dın ötüp Son ḳoyı iki üç kürūh kélip Mener’ni seyr ḳılıp bāġāti bile ötüp mezārnı ṭavāf ḳılıp Son yaḳasıġa kélip ġusl ḳılıp namāz-ı peşīn’ni érte edā ḳılıp ordu sarı müteveccih boldum. Atlar semiz üçün bir néçe at ḳaldı. Yana bir néçe at aldarap édi. Bir néçe kişini ḳoyup fermān boldı kim atları talıḳḳanlarnı yığıp atlarını suġarıp tindürüp ıżṭırāb ḳılmay kélgeyler. Eger mundaḳ bolmasa édi, ḫayli at żāyi‘ bolur édi. Buyurup édim kim Mener’din yanġanda bir kişi Son’nıñ yaḳasıdın atınıñ her

ḳademini orduġaça sanasun. Yėgirme üç miñ [370a] ve bir yüz sanaptur, kim ḳırḳ altı miñ iki yüz ḳadem bolġay, kim on bir yarım kürūhdur. Mener'din Son'ḳaça yarım kürūh yavuşur. Yanış on iki kürūh barurda ol yan bu yan seyr ḳılıp barıldı. On bėş on altı kürūh ve otuz kürūhka yavuḳ bu kün seyr ḳılıldı. Kėçeniñ evvelḳı peheridin altı geri bolup ėdi, kim orduġa kėlildi. Tañlası pencşenbe küni Cevnepūr'dın Sulṭān Cüneyd Barlas ve Cevnepūr'daḳı yigitler kėldiler. Kėç ḳalġanları cihetidin 'itāb ḫiṭāb ḳılıp körüşmedim. Ḳāḍī Cīyā'nı çarlap körüştüm. Uşbu kün Türk u Hind 'ümerāsını meşveretḳa çarlap su öter bābıda cengi ḳılıldı. Söz muña ḳarār taptı kim Geng bile Sarū suyınıñ aralıḳı bülend köre ve Üstād 'Alī Ḳulı ḳazan u firengi u ḍarbzennı ḳurup ḳalın tüfekendāzlar bile bu yėrdin uruş engīz ḳılġay. İki su ḳatılışıdın cüz'ī ḳoyıraḳ cezīrede kim Bengālī'niñ bir fīl ve ḳalın kėmesi ḳuruptur, rūberūyıda Geng suyınıñ Bihār ṭarafıdın Muṣṭafā ālāt u edevātını mükemmel u muhayā ḳılıp uruşḳa meşġūl bolġay. Ḳalın tüfekendāzlar daġı munıñ bile bolġay. Muḥammed Zamān Mīrzā ve bu bitilgenler Muṣṭafā'nıñ arḳasıġa tüşüp kömek bolġaylar. Üstād 'Alī Ḳulı bile Muṣṭafā'ġa ḍarbzen atmaḳḳa [370b] ve ḳazan ḳurmaḳḳa molcar ḳoparıp yėr yasamaḳ üçün ḳalın bildār u kehārġa muḥaşşıllar mü'eyyed ḳılıldı. Esbāb u meṣāliḥ tapmaḳḳa ve yıġmaḳḳa meşġūl boldılar. 'Askerī ve selāṭīn ve 'ümerā ve ḫavānīn ıldam barıp Heldī güẕeridin Sarū'nı ötüp molcar ḳılġan vaḳt ol yüzdin mükemmel u müsta'idd bolup ġanim üstige kėlgeyler. Bu eṣnāda Sulṭān Cüneyd ve Ḳāḍī Cīyā 'arż ḳıldılar kim sėkiz kürūh yoḳḳarıraḳ güẕer bar ėdi. Rūyzerd ta'yīn boldı kim cālebānlardın bir ikisini ve Sulṭān ve Maḥmūd Ḫān ve Ḳāḍī Cīyā'nıñ kişilerini alıp barıp güẕerni körgeyler. Eger güẕer bolsa, anıñ bile oḳ kėçilgey. Ėl arasıda bu söz bar ėdi kim Bengālī Heldī güẕeriġa hem kişi ta'yīn ḳılur ḫayālı bar ėrmiş. Maḥmūd Ḫān'nıñ İskenderpūr'daḳı şiḳḳdārınıñ 'arżadāştı kėldi kim "Heldī güẕeride ėlligçe kėme yıġıp küştībānlarġa müzd bėrip mėn, velī küştībānlar Bengālī'niñ kėlür āvāzesidin bisyār mütevehhimdurlar." Çün Sarū suyıdın güẕer tapılmaḳı vaḳtı ėdi, güẕer köre barġan kişige tevaḳḳuf ḳılmay şenbe küni bėglerni meşveretḳa çarlap dėdim kim "İskenderpūr Ceturmūk'dın Evad ve Bahrāyç'ġaça Sarū deryāsınıñ güẕerları tamām yėrde mundaḳ ėtip olturġunça ḳalın fevcni ta'yīn ḳılur biz kim [371a] Heldī güẕeridin kėmeler bile ötüp bularnıñ üstige

kėlgeyler. Alar kėlgünçe Üstād ‘Alī Ḳulı ve Muṣṭafā top u tüfek u ḍarbzen u firengi bile uruşḳa meşġūl bolup çıḳarġaylar. Biz dağı Geng deryāsıdın ötüp Üstād ‘Alī Ḳulı’ġa kömek ta‘yīn ḳılıp müsta‘idd ü mükemmel bolup turalıñ. Güẕerdın ötken fevc yaḳın yètse, biz hem mundın uruş salıp zorlap öteliñ. Muḥammed Zamān Mīrzā ve ol yüzde ta‘yīn bolġanlar Geng deryāsınıñ Bihār ṭarafıdın Muṣṭafā ḳaşıda uruşḳa meşġūl bolġaylar.” Sözni muña ḳoyup Geng’niñ şimālıdaḳı çerigni tört fevc ḳılıp ‘Askerī’ġa başlatıp Heldī güẕeriġa yiberildi. Bir fevc ‘Askerī öz nökeri bile, yana fevc Sulṭān Celāleddīn Şarḳī, yana bir fevc Özbek sulṭānları Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān ve Bīḫūb Sulṭān ve Tañ Atmış Sulṭān ve Maḥmūd Ḫān Nuḥānī Ġāzīpūrī ve Kūkī-i Bābā Ḳaşḳa ve Ḳarımış Özbek ve Ḳurbān Çarḫī ve Ḥüseyn Ḫān başlıġ Deryāḫānīler bir fevc Mūsā Sulṭān ve Sulṭān Cüneyd ve nè kim Cevnepūr çerigi taḫmīnen yègirme miñ kişi muḥaṣṣıllar ta‘yīn ḳılıldı kim uşbu kèçe oḳ, kim yekşenbe kèçesi bolġay, [371b] ol çerigni atlanturġaylar. Yekşenbe ṣabāḥı çerig Geng’din öte kirişti. Mèn bir pāsta kèmege kirip öttüm. Üç peher bolup èdi kim Rūyzerdeler, kim güẕer köre barıp èdiler, kèldiler. Güẕer ḫod tapmaydurlar. Kèmelerniñ ve ta‘yīn bolġan fevcniñ yolda uçraġanınıñ ḫaberini kèltürdiler. Seşenbe küni su kèçken yèrdin köçüp uruş yèri ḳatılışıġa bir kürūh yavuḳ kèlip tüşüldi. Özüm barıp Üstād ‘Alī Ḳulı’nıñ firengi u ḍarbzen atmaḳını teferrüc ḳıldum. Uşbu kün Üstād ‘Alī Ḳulı firengi taşı bile iki kèmeni urup sındurup ġarḳ ḳıldı. Muṣṭafā hem ol yüzdin firengi taşı bile iki kème urup sındurup ġarḳ ḳıldı. Uluġ ḳazannı ceng cāyīġa èltip yèrini yasamaḳḳa Mollā Ġulām’nı muḥaṣṣıl ḳoyup bir pāre yasavullardın ve celd yigitlerdin aña kömek ta‘yīn ḳılıp yanıp kèlip ordu toġrısı bir aralda ma‘cūn yèdük. Bu aḫşam ma‘cūnnāk kèmeni ḫargāhḳa yaḳın kèltürüp kèmede oḳ tekye ḳıldum. Bu aḫşam ġarīb vāḳi‘a dest bèrdi. Kèçeniñ üç pāsıġa yavuḳ kèmede süren ve ġavġā çıḳtı. Cehreler herkim kèmeniñ bir yıġaçını alıp ura ura dèp ḳıçḳırışadurlar. Fermāyiş kèmesi mèn tekye ḳılġan Āsāyiş kèmesiniñ yanıda [372a] bir tün ḳatar anda èdi. Uyḳudın köz açıp körer kim bir kişi Āsāyiş kèmesige èlig ḳoyup çıḳar ḫayāldedur. Üstige taşlar. Suġa çömüp çıḳarıda tünḳatarnıñ başıġa çapar. Azraḳça zaḫm ḳılıp èdi. Su sarı oḳ ḳaçar. Ġavġā bu cihettin

ėgendür. Maner'din kėlgen kėçesi hem kėmeniñ yaḳınıda bir iki tün ḳatar bir nėçe Hindūstānī'ni sürüp bir iki ḳılıç ve bir ḫancerlerini kėltürüp ėdi. Tėñri te'ālā saḫladı.

Eger teġ-i 'ālem bicünbed zi cāy/ Nebürred regī tā naḫvāhes Ḫudāy[123]

Tañlası çehārşenbe küni Güncāyiş kėmesige taş atar yėrge yaḳınraḳ kėlip herkimni bir işke ta'yīn ḳıldım. Uġanturdı Moġul başlıġ miñ çaġlıġ yigitni yiberilip ėdi kim bir iki üç kürūh yoḳḳarıraḳtın her ṭavr ḳılıp su kėçkeyler. Bular barurda 'Askerī'niñ ordusı toġrısıdın yėgirme otuzça kėme bile Bengālīler ötüp ḳalın yayaḳ çıḳıp destburdī körsetür ḫayālde ėgendürler kim bular at salıp ḳaçurup bir nėçesini alıp başını kėsip ḳalın kişini oḳlap yėti sėkiz kėme alurlar. Hem uşbu kün Muḥammed Zamān Mīrzā ṭarafıdın hem bir nėçe kėme bile Bengālīler barıp çıḳıp [372b] uruş engīzi ḳılurlar. Ol ṭarafdın zorlap Bengālīlerni ḳaçurup üç kėme kişisi suġa ġarḳ bolur. Bir kėmeni ėliglep mėniñ ḳaşımġa kėltürdiler. Munda Bābā Cühre yaḫşı yürüp zorlar. Fermān boldı kim Uġanturdı ve ol cemā'at kim burun ötmekke muḳarrer bolup ėdiler, kėmelerni kėç ḳaranġuda yoḳḳarı tartıp ötkeyler. Uşbu kün 'Askerī'din kişi kėlip ėdi kim sudın bī-bāḳī öttiler. Tañla ṣabāḥı, kim pencşenbe küni bolġay, yaġı üstige kėlürler. Fermān boldı kim bu ötkenler 'Askerī'ġa ḳoşulup ġanim üstige yürügeyler. Namāz-ı peşīn Ustā ḳaşıdın kişi kėldi kim "Taş teyer boluptur. Nė fermān bolur?" Fermān boldı kim bu taşnı atsun. Yana mėn barġunça yana bir taşnı teyer ḳılsun. Namāz-ı dīgerde kiçikkine Bengālī zevraḳḳa kirip molcar ḳoparġan yėrge bardım. Ustā bir nevbet uluġ taş attı. Yana bir nėçe firengi attı. Bengālīlerniñ ātāşbāzlıḳ bile şöhreti bar ėdi. Bu nevbet yaḫşı sınaduk. Bir yėrni çaḳ ḳılıp atmaydurlar, her ṭavr bile atadurlar. Uşbu namāz-ı dīger buyurduk kim Sarū deryāsı bile alarnıñ alıdın bir nėçe kėmeni tartıp ötkerdiler. Kėme tartar kişiler bī-teḥāşī [373a] ve bī-penāh bir nėçe kėmeni tartıp ötkerdiler. Fermān boldı kim Ėsen Tėmür Sulṭān, Toḫta Buḳa Sulṭān, Bābā Sulṭān, Ārāyiş Ḫān, Şeyḫ Güren bu kėmeler ötken yėrde turup kėmeni muḥāfazet ḳılġaylar. Andın yanıp bir pāsta orduġa kėldim. Yarım kėçeġe yavuḳ yoḳḳarı tartadurġan kėmelerdin ḫaber kėldi kim "Ta'yīn bolġan

[123] "Eğer dünya kılıcını kınından çıkarsa, Tanrı izin vermedikçe bir damarı bile kesemez." Arat, age, s. 602.

fevc ilgerirek bardı. Biz kėmelerni tartıp baradur ėdük kim Bengālī kėmelerni biz tartar yėrni tuyup uruştılar. Bir kėmeçiniñ ayaḳıġa taş tėgip ayaḳı sındı. Öte almaduk." Pencşenbe ṣabāḥı molcarda kėlerdin ḫaber kėldi kim "Yoḳḳarıḳı kėmeler tamām kėldiler. Atlıġları tamām atlanıp bizniñ kėledürgen fevcniñ rūberūyıġa müteveccih boldılar." Mėn dağı ıldam atlanıp aḫşam ötkergen kėmelerniñ üstige kėldim. Kişi çapturuldı kim Muḥammed Sulṭān Mīrzā başlıġ ötmekke muḳarrer bolġanlar bī-tevaḳḳuf ötüp 'Askerī'ġa ḳoşulsunlar. Ėsen Tėmür Sulṭān bile Toḫta Buḳa Sulṭān muḳarrer bolġan yėrde kėlmeydür ėdi. Fi'l-ḥāl Ėsen Tėmür Sulṭān bir kėme bile otuz ḳırḳça nökeri bile atlarını [373b] kėmeleriniñ yanıda yaldap öttiler. Bularnıñ keyniçe yana bir kėme hem revān boldı. Bularnıñ ötkenini körüp Bengālīler ḳalın yayaḳ bularġa müteveccih boldılar. Ėsen Tėmür Sulṭān'nıñ yėti sėkiz nökeri atlanıp bu yayaḳlarnıñ utrusıġa barıp Sulṭān atlanġunça tartḳulaşıp atḳulaşıp yayaḳlarnı Sulṭān sarıġa tarttılar. Mungaça Ėsen Tėmür Sulṭān hem atlandı. İkinçi kėme hem kėçti. Otuz ḳırḳ bėş atlıġ bile ḳalın yayaḳḳa çapıp yaḫşı ḳaçurdı. Ḫayli nümāyān iş ḳıldı. Evvel cüst u çespān bī-teḥāşī barçadın burunraḳ kėçti. İkinçi ol kim ḳalın yayaḳnıñ üstige az kişi bile yaḫşı yürüp ḳaçurdı. Toḫta Buḳa Sulṭān hem kėçti. Kėmeler peyderpey kėçmekke kiriştiler. Lāhevrī ve Hindūstānī yosunluḳ tuşıdın destek bile ve deste-i ḳamış bile öte kiriştiler. Bu ḥāletni körüp molcar toġrısıdaḳı ḳalın Bengālī kėmeleri su ḳoyı ḳaçmaḳḳa yüz ḳoydılar. Dervīş Muḥammed Sārbān ve Dost Ėşik Aḳa ve yana ba'żı yigitler molcar toġrısıdın öttiler. Sulṭānlarġa kişi çapturdum kim "Ötkenlerni yaḫşı yıġıp ol utrudaḳı fevcġa yavuḳ yėte yanıdın yürüp ġanimġa ėlig [374a] ḳoşuñ." Ötkenlerni sulṭānlar özlerige ḳoşup üç tört top bolup ġanim sarı müteveccih boldılar. Bular yavuḳ yėte ġanim kişisi yayaḳnı alıġa salıp yasalını bozmay yürüy bėrür. 'Askerī bile muḳarrer bolġan fevcdin Kūkī cemā'atı bile yėter. Ol ṭarafdın Kūkī, bu ṭarafdın sulṭānlar yėtip ėlig ḳoşarlar. Ġanimnı tüşüre alıp tėprerler. Besent Rāo atlıġ mu'teber kāfirni Kūkī atlar tüşürüp başını kėserler. On on bėş kişisi anıñ üstige tüşer. Uşanda oḳ çapḳularlar. Toḫta Buḳa Sulṭān ġanimnıñ alıdın barıp çapıp yaḫşı ḳılıç yėtkürür. Moġul 'Abdu'l -Vahhāb ve inisi hem ḳılıç yėtkürürler. Moġul, bāvücūd kim su bilmes, cėbe bile deryādın at yıldap

öter. Mėniñ kėmelerim keyin ėdi. Kėmelerge kişi yiberdim. Fermāyiş kėmesi ilgerirek kėldi. Fermāyiş kėmesige kirip ötüp Bengālīlerniñ yurtlarını seyr ḳılıp Güncāyiş kėmesige kirip "Yoḳḳarı yėr bar?" sordum. Mīr Muḥammed Cālebān 'arż ḳıldı kim "Sarū deryāsı yoḳḳarıraḳdın ötkeli yaḫşıraḳtur." Fermān boldı kim ol dėgen yėrdin çerigėli ötmekke meşġūl bolġaylar. Muḥammed Sulṭān Mīrzā başlıġlarġa kim ötmekke [374b] fermān bolup ėdi, su öterde Yeke Ḫʷāce'niñ kėmesi ġarḳ bolup Yeke Ḫʷāce Tėñri raḥmetiġa bardı. Nöker ve vilāyetini inisi Ḳāsım Ḫʷāce'ġa 'ināyet ḳıldım. Namāz-ı peşīnde ġusl eṣnāsıda sulṭānlar kėldiler. Ta'rīf u sitāyiş ḳılıp 'ināyet u şefaḳattın ümīdvār ḳıldım. 'Askerī hem uşol eṣnāda kėldi. 'Askerī'niñ evvel iş körgeni ėdi. Şüküni yaḫşı boldı. Ol aḫşam çün henüz ordu kėçmeydür ėdi, bir aralda Güncāyiş kėmeside tekye ḳıldım. Ādīne küni Sarū deryāsınıñ şimālıda Ḫarīd tevābi'ı Narhan pergenesiniñ Gundna atlıġ kėntide tüşüldi. Yekşenbe küni Kūkī'ni cemā'atı bile Ḥāccīpūr'ġa ḫaber alġalı yiberildi. Şāh Muḥammed-i Ma'rūf, kim biltür kėlgende aña uluġ ri'āyet ḳılıp Sāren vilāyetini bėrilip ėdi, nėçe ḳatla yaḫşılar bardı. Atasını Ma'rūf'nıñ iki ḳatla uruşup basıp tutup ėdi. Sulṭān Maḥmūd ġadr bile Bihār'nı alġanda Biben bile Şeyḫ Bāyezīd anıñ üstige barġanda çāre ḳıla almay alarġa ḳatılıp ėdi. Bu furṣatta hem nėçe nevbet 'arżadāştı kėlip ėdi. Ėl arasıda andın perīşān sözler dėrler ėdi. 'Askerī, Heldī güẕeridin ötkeç oḳ cem'iyyeti bile 'Askerī'ni kėlip [375a] körüp 'Askerī bile Bengālīler üstige kėldi. Uşbu yurtta ėgende kėlip mülāzemet ḳıldı. Bu eyyāmda Şeyḫ Bāyezīd ve Biben'din mütevātir ḫaberler kėledür ėdi. Sarū deryāsını öter ḫayālıda ėmişler. Uşbu furṣatta Sembel'din 'aceb ḫaberi kėldi. 'Alī Yūsuf, kim Sembel'de turup ṭavrī żabṭ u rabṭ ḳılıp ėdi, özi ve bir muṣāḥib yosunluḳ ṭabībi bir künde oḳ Tėñri raḥmetiġa barurlar. Sembel'niñ żabṭ u rabṭı üçün muḳarrer boldı kim 'Abdu'llāh Sembel żabṭ u rabṭıġa barġay. Ādīne küni Ramażān ayınıñ bėşide 'Abdu'llāh'ḳa Sembel'ġa ruḫṣat bėrildi. Çin Tėmür Sulṭān'nıñ uşbu eyyāmda 'arżadāştı kėlip ėdi kim muḳarrer bolġan bėglerdin Kābil'din köç kėledürgen cihetidin sulṭānġa ḳoşula almaydurlar. Muḥammedī ve yana ba'żılar sulṭān bile yüz kürūhça bir ılġap barıp Beluç'nı yaḫşı basıpturlar. 'Abdu'llāh'dın Çin Tėmür Sulṭān'ġa ve Sulṭān Muḥammed Dulday ve

Muḥammedī ve ba‘żı andaḳı bėglerge ve yigitlerge fermān boldı kim Çin Tėmür Sulṭān bile Agra’da yıġılıp teyer bolup turġaylar. Muḫālifler her sarı yüzlenseler, ol sarı müteveccih bolġaylar. Düşenbe küni aynıñ sėkizide Celāl Ḫān, Deryā Ḫān’ [375b] nıñ nebīresige kim Şeyḫ Cemālī barıp ėdi, bolġan mu‘teber ‘ümerāsı bile kėlip mülāzemet ḳıldı. Hem uşbu kün Yaḥyā Nuḥānī, kim burunraḳ inisi yiberip ḳulluḳ iẓhārı ḳılıp ėdi ve beşāşet fermānı barıp ėdi, kėlip mülāzemet ḳıldı. Çün yėti sėkiz miñ Nuḥānī ve Afġān ümīdvārlıḳ bile kėlip ėdiler, alarnı nevmīd ḳılmay Bihār’dın bir kürūh ḫālişe ḳılıp ėllig lek Maḥmūd Ḫān Nuḥānī’ġa ‘ināyet ḳılıp ḳalġanını uşbu Celāl Ḫān’ġa müsellem tutuldı. Bir kürūr ḫidmetāne hem ḳabūl ḳıldı. Bu yarmaḳnıñ taḥṣīliġa Mollā Ġulām Yasavul’nı yiberildi. Muḥammed Zamān Mīrzā’ġa Cevnepūr vilāyetini bėrildi. Pencşenbe küni Ḫalīfe’niñ Ġulām ‘Alī atlıġ nökeri, kim İsmā‘īl Mītā’dın burunraḳ Şāhzāde Mungīr’niñ Ebū’l Feṯḥ atlıġ nökeri bile ol üç faṣl sözni aytıp ėdi, uşbu Ebū’l Feṯḥ atlıġ bile hemrāh Şāhzāde Mungīr’niñ ve Ḥasan Ḫān Leşker vezīrniñ Ḫalīfe’ġa bitilgen ḫaṭṭlarını kėltürdi. Ol üç şarṭnı ḳabūl ḳılıp Nuṣretşāh ṭarafını özige alıp ıṣlāḥ sözini araġa salıptur. Çün bu yürüş yaġı Afġānlarnıñ def‘i üçün ėdi, bu yaġılardın ba‘żısı başını alıp ittiler, ba‘żısı kėlip çākerlik ve ḳulluḳnı [376a] ḳabūl ėttiler, azaġlaḳ kim ḳalıp ėdi, Bengālī’niñ destnigeri ėdi. Anı Bengālī özige aldı. Bişkāl hem yavuḳlaşıp ėdi. Biz daġı anıñ muḳābeleside meẕkūr bolġan şerāyi‘ bile ıṣlāḥ sözini bitip yiberdük. Şenbe küni İsmā‘īl Celvānī, ‘Alā’ul Ḫān Nuḥānī, Evliyā Ḫān Işrāḳī bėş altı ‘ümerā bile kėlip mülāzemet ḳıldılar. Hem uşbu kün Ėsen Tėmür Sulṭān bile Toḫta Buḳa Sulṭān’ġa culdu, kemer-şemşīr ve kemer-ḫançer ve cėbeler ve ḫil‘atlar ve topçaḳ atlar ve Ėsen Tėmür Sulṭān’ġa Nārnevl pergenesidin otuz lek ve Toḫta Buḳa Sulṭān’ġa Şemsābād pergenesidin otuz lek ‘ināyet ḳılıp yükündürüldi. Düşenbe küni aynıñ on bėşide Bihār ve Bengāle ṭarafıdın ḫāṭırnı cem‘ ḳılıp Sarū deryāsı yaḳasıdaḳı ve Gundna nevāḥīsidaḳı yurttın Biben ve Şeyḫ Bāyezīd ḫarāmḫʷarnıñ def‘-i şerriġa ‘azm-i cezm ḳılıp köçtük. Ara iki ḳonup çehārşenbe Caturmūk İskenderpūr’nıñ Cevpāre atlıġ güẕeri üstige tüşüldi. Uşbu kündin ėl ötmekke meşġūl boldılar. Bu ḫarāmḫʷarlardın mütevātir ḫaber kėle başladı kim Sarū bile Geger’din ötüp Leknev sarı

müteveccihdürler. Bularnıñ güẕerbendlıḳıġa Türk u Hind ‘ümerāsıdın Sulṭān Celāleddīn Şarḳī, ‘Alīḫān Fermūlī, Turdıka, Niẓām Ḫān Beyānī, Tolmış Özbek, Ḳurbān Çarḫī, Ḥasan Ḫān [376b] Deryāḫānī başlıġlarnı ta‘yīn ḳılıp pencşenbe aḫşamı ruḫṣat bėrildi. Uşbu aḫşam terāvīḥdin soñra bir pās bėş geri bolup ėdi kim bişkāl bulutları ḳaplanıp bir zamānnıñ içide andaḳ ṭūfān bolup ḳatıḳ yėl ḳoptı kim yıḳılmaġan çadır kem ḳaldı. Mėn ḫargāh içide kitābet ḳıladur ėdim. Kāġaẕ u eczānı yıġışturġunça furṣat bolmadı. Ḫargāhnı pīşḫāne bile oḳ mėniñ başımġa yıḳtı. Ḫargāh tüñlüki rīze rīze boldı. Tėñri saḫladı. Āsībi yėtmedi. Kitāb u eczā ġarḳ öl boldı. Teşvīş bile yıġışturuldı. Saḳirlāṭ ket zīlūcesiġa çırmap ket astıġa ḳoyup üstige kilīmlerni yaytuk. İki geridin soñ teskīn taptı. Töşekḫāne çadırını tiktürüp şem‘ yaḳturup meşaḳḳat bile ot yandurup tañ atḳunça uyuḫlamay evrāḳ u eczānıñ ḳurutmaḳıġa meşġūl ėdük. Pencşenbe küni mėn sudın kėçtim. Ādīne küni atlanıp Herī ve İskenderpūr’nı seyr ḳılıldı. Uşbu kün ‘Abdu’llāh bile Bāḳī Leknur’nıñ alılġanını bitip ėdiler. Şenbe küni [Kūkī] cemā‘atı bile ilgerirek yiberildi kim Bāḳī’ġa barıp ḳoşulġay. Yekşenbe küni Sulṭān Cüneyd Barlas’nı ve Ḥasan Ḫalīfe’ni [377a] ve Mollā Apāḳ’nıñ cemā‘atını ve Mü’min Atake’niñ aḳa inisini ruḫṣat bėrildi kim barıp Bāḳī’ġa ḳoşulup mėn yėtkünçe ėligdin kėlürlerni taḳṣīr ḳılmaġaylar. Uşbu namāz-ı dīger Şāh Muḥammed-i Ma‘rūf’ġa ḫāṣṣa ḫil‘at u topçaḳ ‘ināyet ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Bilturḳı destūr bile Sāren’ni vechiġa ve Kendleni terkeşbend saḫlamaḳıġa ‘ināyet ḳılıldı. Hem uşbu kün İsmā‘īl Celvānī’ġa Servār’dın yėtmiş iki lek vech ‘ināyet ḳılıp ḫāṣṣa ḫil‘at ve topçaḳ at ‘ināyet ḳılıp ruḫṣat bėrildi. ‘Alā’ul Ḫān Nuḫānī başlıġ anıñ bile kėlgenlerge hem Servār’dın vech ta‘yīn ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Muḳarrer andaḳ boldı kim her ḳaysınıñ birer ini oġlı Agra’da hemīşe mülāzemette bolġay. Guncāyiş ve Ārāyiş kėmesini yana iki Bengālī kėmesi bile, kim bu nevbet tüşken kėme Bengāle kėmeleridin intiḫāb ḳılılıp ėdi, Bengālīlerġa ‘uhde ḳılıldı kim Tirmuhānī bile Ġāzīpūr’ġa ėltkeyler. Āsāyiş bile Fermāyiş kėmesige fermān boldı kim Sarū yoḳḳarı ordu bile hemrāh ėltkeyler. Bihār ve Servār’dın ḫāṭırnı cem‘ ḳılıp düşenbe Ceturmūk’nıñ Cevpāre güẕeridin Aved ṭarafı Sarū yaḳalay köçüldi. On kürūhça yol kėlip Fetḥpūr’nıñ tevābi‘ıdın Kilīre yėtken [377b] kėntniñ yanıda Sarū yaḳasıda tüşüldi. Ėrte köçkenler azıḳıp Fetḥpūr’nıñ uluġ kölige barıpturlar. Bir nėçe

kişini çapturuldı kim yaḳındaḳı ėlni yandurġaylar. Kiçik Ḫʷāce'ni yiberildi kim köl yaḳasıda ḳonup anda tüşken çerigni tañlası kėltürüp orduġa ḳoşḳay. Ėrte andın köçüp yarım yolda Āsāyiş kėmesige kirdim. Yoḳḳarı yurtḳaça tartturup kėldim. Yolda Şāh Muḥammed Dīvāne'niñ oġlı, kim Bāḳī ḳaşıdın kėlip ėdi, Ḫalīfe kėltürdi. Leknev ḫaberi taḥḳīḳ boldı. Şenbe küni Ramażān ayınıñ on üçide uruş salurlar. Uruş bile hīç iş ḳıla almaslar. Uruş eṣnāsıda yıġışturġan ḫas ve kepe ve çerige yekpāre ot tutaşur andaḳ kim ḳurġan içi tennūr dėk tefsān bolur. Faṣīl üstide tura almaslar. Ḳurġannı alurlar. İki üç kündin soñ bizniñ ḳalġan ḫaberimizni tapıp Delmev sarı köçerler. Bu kün hem on kürūhça yol kėlip Sikrī pergenesiniñ Celīsar atlıġ kėntiniñ yanıda Sarū yaḳasıġa tüşüldi. Çehārşenbe çārvānıñ üçün āsāyişī ol yurtta maḳām boldı. Şeyḫ Bāyezīd ve Biben'ni ba'żılar dėdiler ėdi kim Geng'din ötüp [378a] Cunār ve Ḫund nevāḥīsi bile özlerini sipāhīleriġa tartar ḫayālleri bar ėmiş. Bėglerni çarlap meşveret ḳılıp andaḳ muḳarrer boldı kim Muḥammed Zamān Mīrzā ve Sulṭān Cüneyd Barlas, kim Cevnepūr 'ivāżıġa Cunār'nı ve yana ba'żı pergenātnı tapıp ėdiler, Maḥmūd Ḫān, Nuḥānī, Ḳāḍī, Ciyā Tāc Ḫān Sārengḫānī barıp Cunār'da muḫāliflerniñ yolını tusḳaylar. Tañlası pencşenbe küni ėrte köçüp Sarū deryāsıdın ayrılıp on bir kürūh yol kėlip Perserū'dın ötüp Perserū'nıñ yaḳasıda tüşüldi. Bėglerni çarlap meşveret ḳılıp Ėsen Tėmür Sulṭān, Muḥammed Sulṭān Mīrzā, Toḫta Buḳa Sulṭān, Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān, Bīḫūp Sulṭān Muẓaffer Ḥüseyn Sulṭān, Ḳāsım Ḫʷāce, Ca'fer Ḫʷāce, Zāhid Ḫʷāce, Cān Bėg, 'Askerī nökerleri bile Kiçik Ḫʷāce, Hind 'ümerāsıdın 'Ālem Ḫān Kālpī, Melikdād Kerānī Rāvūy Servānī başlıġlarnı ta'yīn ḳılıldı kim Bāyezīd ve Biben'niñ keyniçe Delmev ṭarafı çerigdin ayrılıp ıldam barġaylar. Uşbu Perserū'da kėçe ṭahāret ḳıladur ėdim. Şem' yaruḳıġa ḳalın balıḳlar yıġılıp su yüzige çıḳtılar. Mėn ve yana yavuḳumdaḳılar ėlig bile ḳalın balıḳ tuttuk. Ādīne küni Perserū'nıñ bir şāḫ-ābınıñ başıġa tüşüldi. Ḫayli inçke su ėdi. Çerigėliniñ 'ubūr u mürūrıdın taġyīr tapmaġay dėp yoḳḳarısını [378b] boġdurup bir deh-der-deh bolġan yėrini ṭahāret üçün yasattım. Bīst u heftüm kėçesi uşbu yurtta boldı. Tañlası uşbu sudın ayrılıp Tūs Suyını ötüp tüşüldi. Yekşenbe küni hem uşbu su yaḳasıġa tüştük. Düşenbe küni aynıñ yėgirme toḳuzıda uşbu Tūs Suyınıñ yaḳasıda menzil ėdi. Bu aḫşam bāvücūd

kim hevā yaḫşı ṣāf ėmes ėdi, bir nėçe kişi ay kördiler. Ḳāḍī ḳaşıda güvāhlıḳ bėrdiler. Ay başı ṣābit boldı. Seşenbe ṣabāḥı ‘īd namāzını ötep atlanıldı. On kürūh yol kėlip Māying’niñ bir kürūhıda Gumetī suyınıñ yaḳasıda tüştük. Namāz-ı peşīnge yavuḳ ma‘cūn irtikāb ḳılıldı. Şeyḫ Zeyn ve Mollā Şihāb ve Ḫ‘āndemīr’ġa buġıne beytni yiberip tiledük:

Şeyḫ u Mollā Şihāb u Ḫ āndemīr/ Kėliñ üç üç, iki iki, bir bir

Dervīş Muḥammed ve Yūnus ‘Alī ve ‘Abdu’llāh hem bar ėdiler. Namāz-ı dīger küştīgīrler küştī tuttılar. Çehārşenbe küni ol yurtta maḳām ėdi. Çāştḳa yavuḳ ma‘cūn yėyildi. Melik Şarḳ, kim Tāc Ḫān’nı Cunār’dın çıḳarġalı barıp ėdi, bu kün kėldi. Bu kün küştīgīrler küştī tuttılar. Pehlivān Evadī, kim burun kėlip ėdi, bu furṣatta kėlgen [379a] Hindūstānī küştīgīr bile küreşip yıḳtı. Yaḥyā Nuḥānī’ġa on bėş leklig bir serdārdın vechiġa bėrip serupāy keydürüp ruḫṣat bėrildi. Tañlası on bir kürūh yol kėlip Gumetī suyıdın ötüp uşbu su yaḳasıda tüşüldi. Ilġar barġan sulṭānlar ve bėglerdin andaḳ ḫaber tapıldı kim Delmev’ġa barıp henüz Geng deryāsıdın ötmeydür ėmişler. Açıġlanıp fermānlar yiberildi: “Geng deryāsıdın tėz ötüp yaġınıñ soñıġa yürüp Cevn’din hem ötüp ‘Ālem Ḫān’nı özüñizge ḳoşup cehd ḳılıp yaġıġa ėlig ḳoşa körüñ.” Uşbu sudın ara iki ḳonup Delmev kėlildi. Geng deryāsıdın güẕer bile ekṣer çerigėli uşbu kün oḳ öttiler. Ordunı ötkerip güẕerdın ḳoyı aralda ma‘cūn yėyildi. Çerigėli Çeneligen cihetidin sudın ötüp tüşken yurtta bir kün maḳām boldı. Bāḳī Taşkendī Evad çerigi bile uşol kün kėlip mülāzemet ḳıldı. Geng suyıdın ara ḳonup Kurra’nıñ yanıda Erind suyınıñ yaḳasıġa tüşüldi. Delmev’dın Kurra yėgirme iki kürūh çıḳtı. Pencşenbe küni ol yurttın köçüp Ādempūr pergenesiniñ alıġa tüşüldi. Muḫāliflerniñ soñıça [379b] ötmek üçün burunraḳdın cālebānlardın bir ikini Kālpī yiberilip ėdi kim bolġan kėmelerni kėltürgeyler. Uşanda tüşken aḫşam bir pāre kėme kėldi. Deryādın güẕer hem tapıldı. Yurtnıñ pürgerdlıḳıdın aralda oḳ olturdum. Nėçe kün kim anda ėdim, kėçe kündüz aralda oḳ bolur ėdim. Muḫāliflerdin taḥḳīḳ ḫaber kėlmegen üçün Bāḳī Şıḳavul’nı ortadaḳı yigitler bile su kėçürüp yaġıdın ḫaber alġalı yiberildi. Tañlası cum‘a namāz-ı dīgeri Bāḳī Bėg’niñ nökeri kėldi. Şeyḫ Bāyezīd ve

Biben'niñ ḳaravulını basıp Mübārek Ḫān Celvānī atlıġ ābādān kişisini ve yana bir nèçe kişisini öltürüp bir nèçe baş ve bir tirig yiberiptür. Ṣabāḥı Şāh Ḥüseyn Baḫşı, kim Bāḳī bile barıp èdi, kèldi. Ḳaravul'nı basḳanını ve andaḳı ḫaberlerni meşrūḥ 'arż ḳıldı. Uşbu aḫşam, kim yekşenbe kèçesi ve aynıñ on üçi bolġay, Cevn deryāsı kirdi andaḳ kim ṣabāḥı bu aralnı dürüst su bastı. Bir oḳ atımı ḳoyıraḳ yana bir aralġa barıp çadır tikip olturdum. Düşenbe küni ılġar barġan sulṭānlar ve bègler ḳaşıdın Celāl Taşkendī kèldi. Ilġar ḫaberi tapıp Şeyḫ Bāyezīd ve Biben Mehuba pergenesidin ḳaçıpturlar. [380a] Çün bişkāl yètişip èdi ve bèş altı ay çerig çeriglep çerigèliniñ at ve ulaġı ḫarāb bolup èdi, barġan ılġar sulṭānlarġa ve bèglerge fermān boldı kim Agra ve ol nevāḥīdin tāze zor ılġar kèlgünçe yètken yèrde tevaḳḳuf ḳılġaylar. Uşbu namāz-ı dīger Bāḳī Şıḳavul bile Evad çerigige ruḫṣat bèrildi. Mūsā Ma'rūf Fermulī, kim çerigdin yanıp Sarū deryāsıdın ötkende kèlip mülāzemet ḳılıp èdi, otuz leklig pergene Emruhār'dın vechiġa ta'yīn ḳılıp ḫāṣṣa baş ayaḳ ve èġerlig at 'ināyet ḳılıp Emruhār'ġa ruḫṣat bèrildi. Bu ṭaraflardın ḫāṭır cem' ḳılıp seşenbe kèçesi üç pās ve bir geridin soñ ılġar ṭarīḳı bile Agra'ġa müteveccih bolduk. Tañlası on altı kürūh yol kèlip tüşke yavuḳ Kālpī tevābi'idin Bīlāvur dègen pergenede tüşlenip atḳa arpa bèrip namāz-ı şām andın atlanıldı. Bu kèçe on üç kürūh yol yürüp üç pāsta Kālpī pergeneleridin Sevgendpūr'ġa Bahādur Ḫān Servānī'niñ gürḫānesiġa tüşüp uyuḫlap namāz-ı bāmdādnı ötep andın tèpredük. On altı kürūh kèlip kün tüşte Etāve'ġa yèttük. Mehdī Ḫʷāce utru kèldi. Kèçeniñ bir pāsıdın andın atlanıp yolda azraḳça uyuḫlap on altı kürūh [380b] yol kèlip Rāprī yèttik. Fetḥpūrı'ġa tüş toldı. Èrte namāz-ı peşīn Fetḥpūr'dın atlanıp on yèti kürūh yol yürüp kèçeniñ iki pāsıda Agra'nıñ Heşt Bihişt Bāġıġa tüşüldi. Tañlası Ādīne küni Muḥammed Baḫşı ve ba'żılar kèlip mülāzemet ḳıldılar. Namāz-ı peşīnge yavuḳ Cevn'dın ötüp Ḫʷāce 'Abdu'l Ḥaḳḳ mülāzemet ḳılıp ḳal'a barıp 'amme bègimlerni kördüm. Belḫī Pālezkār'nı ḳavun èkkeli ḳoyulup èdi. Bir nèçe ḳavun saḫlaġan èġendür. Kèltürdi. Ḫayli yaḫşıġına ḳavunlar èdi. Bir iki büte tāk Heşt Bihişt Bāġı'da èktürüp èdim. Anıñ hem yaḫşıġına üzümleri bolup èdi. Şeyḫ Güren hem bir sebed üzüm yiberip èdi. Yaman èmes èdi. Hindūstān'da ḳavun üzümniñ munça bolurıdın fi'l cümle

ḫorsendlıḳı boldı. Yekşenbe kėçesi iki pās bar ėdi kim Māhım kėldi. Biz çerigige Cumāḍā'l-evvel ayınıñ onıda atlanıp ėdük. Ġarīb-i umūr ittifāḳı vāḳi‘ boluptur kim Kābil'din uşbu künde çıḳḳan ėgendürler. Pencşenbe küni Ẕī'l-ḳa‘de ayınıñ ġurreside uluġ dīvānḫānede dīvān olturġanda Hümāyūn'nıñ ve Māhım'nıñ pīşkeşlerin tarttılar. Uşbu kün Maġfūr Dīvān'nıñ bir nökerin yüz ėllig kehārġa müzd bėrip ḳavun ve üzüm [381a] ve meyve üçün Kābil'ġa yiberildi. Şenbe küni aynıñ üçide Hindū Bėg, kim Kābil'din badraḳa bolup kėlip ėdi, ‘Alī Yūsuf ölgen üçün Sembel'ġa yibergen ėgendürler, kėlip mülāzemet ḳıldı. Ḥüsāmeddīn ‘Alī Ḫalīfe hem Alver'din uşbu kün kėlip mülāzemet ḳıldı. Tañlası yekşenbe küni ‘Abdu'llāh, kim Tirmuhānī'din ‘Alī Yūsuf ölgen cihetidin Sembel'ġa yiberilip ėdi, kėldi. Kābil'din kėlgüçilerdin andaḳ mesmū‘ bolur ėdi kim Şeyḫ Şerīf Ḳarābāġī, ‘Abdu'l ‘Azīz'niñ iġvāsıdın yā hevādārlıḳıdın, ḳılmaġan ẓulm ve ötmegen bid‘atlarnı bizge isnād ḳılıp maḥẓarlar bitip Lāhevr e'izzesiniñ atlarını teklīf bile bititip maḥẓarnıñ sevādını şehrlerge yiberip baḥs ḳılur ḫayālı bar. ‘Abdu'l ‘Azīz daġı nėçe ḥükmni ėşitmey envā‘-i nāşāyest aḳvāl u nābāyest ef‘āl andın ṣādır boluptur. Bu cihetlerdin yekşenbe küni aynıñ on biride Ḳamber ‘Alī Arġun'nı yiberildi kim Şeyḫ Şerīf'ni ve Lāhevr e'izzesini cevderelerini ve ‘Abdu'l ‘Azīz'ni dergāhġa alıp kėltürgey. Pencşenbe küni aynıñ on bėşide Ticāre'din Çin Tėmür Sulṭān kėlip mülāzemet ḳıldı. Uşbu kün Pehlivān Ṣādıḳ bile uluġ Evadī küştigīr [381b] küştī tuttılar. Ṣādıḳ nīmkāre yıḳtı. Ḫayli teşvīş tarttı. Düşenbe küni aynıñ on toḳuzıda Ḳızılbaş ėlçisi Murād Ḳurçı'ġa muraṣṣa‘ kemer-ḫançer ve münāsib ḫil‘at kėydürüp iki lek tenke ‘ināyet ḳılıp ruḫṣat bėrildi. Bu künlerde Seyyid Meşhedī Güvālyār'dın kėlip Raḥīmdād'nıñ yıġılıp engīzini ‘arż ḳıldı. Ḫalīfe'niñ nökeri Ṣāh Muḥammed Mühürdār'nı yiberildi. Ġalebe naṣīḥatāmiz sözler bitip yiberildi. Barıp bir nėçe kündin soñra oġlını alıp kėldi. Egerçi oġlı kėldi, velī özinīñ kėlür ḫayālı yoḳ ėdi. Anıñ ref‘-i tevehhümi üçün Nūr Bėg kėlip Raḥīmdād'nıñ ḳılġan istid‘ālarını ‘arż ḳılıp müdde‘āsı dėk fermānlar bütkerip yiberür ḥālette bir nökeri kėlip ‘arż ḳıldı kim “Mėni oġlını ḳaçurġalı yiberiptür. Kėlür ḫayālı yoḳtur.” Bu ḫaber kėlgeç fi'l-ḥāl Güvālyār[124] üstige

[124] Thackston, “Gwāliyār” olarak okumuştur.

atlanmaḳ bolduk. Ḫalīfe ‘arżġa yėtkürdi kim “Yana mėn bir nevbet naṣīḥatāmiz ḫatṭ bitip yiberey. Ṣāyed kim ışlāḥḳa kėlgey.” Bu maṣlaḥat üçün Şehābeddīn Ḫüsrev’ni yiberildi. Pencşenbe küni meẕkūr aynıñ yėtiside [382a] Etāve’dın Mehdī Ḫʷāce kėldi. ‘İd küni Hindū Bėg’ge ḫāṣṣa baş ayaḳ ve muraṣṣa‘ kemer şemşīr ve topçaḳ ‘ināyet boldı. Ḥasan ‘Alī’ġa, kim Türkmen arasıda “Çaġatay”ġa meşhūrdur, baş ayaḳ ve muraṣṣa‘ kemer-ḫançer ve yėti leklig pergene ‘ināyet boldı.

Vaḳāyi‘ sene-i 936

Seşenbe küni Muḥarrem ayınıñ üçide Güvālyār’dın Şehābeddīn Ḫüsrev bile Şeyḫ Muḥammed Ġavs Raḥīmdād’nıñ şefā‘atı üçün kėldi. Çün dervīş ve ‘azīz kişi ėdi, Raḥīmdād’nıñ günāhını alarġa bağışlap Şeyḫ Gūren bile Nūr Bėg’ni Güvālyār’ġa yiberildi kim Güvālyār’nı bularġa tapşurup…

DİZİN-SÖZLÜK

A, Ā

āb Far. Su
ā. 124a/, 130b/, 160b/, 229b/, 36b/, 70b/
ā.+ da 160b/
ā.+ ḳa 151a/
ā.+ ları 141a/
Ā.- ı Angūr 129b/
Ā.- ı Ḫān 67b/
Ā.- ı Ḫān 69b/
Ā.- ı Istāde 138a/, 153a/, 153b/
Ā.- ı Raḥmet 46a/, 48a/
Ā.-ı Pāyān 128a/

ābādān Far. Güzel, mamur, bayındır
ā. 107b/, 110a/, 112b/, 123a/, 125b/, 139a/, 177a/, 215a/, 216a/, 234b/, 282a/, 304a/, 308b/, 354a/, 359b/, 366b/, 367a/, 379b/
ā. ḳılur 139a/

abaġa Moğ. Amca, babanın ağabeyi veya küçük kardeşi
a. 75a/
a.+ sı 21a/, 27a/, 69a/, 71b/
a.+ sınıñ 23b/

ābdān Far. Güzel, gösterişli
ā. 62b/, 82b/, 84a/, 89a/, 90b/, 92b/, 105a/, 110a/,126a/, 152b/, 156a/, 156b/, 157b/, 193a/, 194a/, 196a/, 218b/, 222a/, 230b/, 262b/, 264a/, 265b/, 294b/, 67b/ 307b/

ābgīr Far. Su birinkitisi, bataklık
ā.+ dür 48a/
Kān-ı Ā. 48a/

ābḫāne Far. Abdesthane, tuvalet
ā. 344b/
ā.+ ġa 306a/
ā.+ niñ 36b/

ābḫ^{w}āre Far. Su kabı
ā. 275b/

ābile Far. Kabarcık; sivilce, çıban
ā. 175a/, 364a/

ābkend Far. Su çukuru
ā. 230a/
ā.+ ler 228a/, 274a/

abla Abla, büyük kız kardeş
a. 27b/

ablaḳ Ar. Alaca, alacalı
a. 118b/

ābluġ Far.+T. Sulu
ā.+ ıdın 286a/

ābnūs Ar. Bir çeşit ağaç, abanoz
ā. 330b/, 344a

ābraḳ Far.+ T. Sulu
ā.+ dur 49b/
ā.+ tur 284b/

ābşār Far. Çağlayan
ā.+ ġa 343b/
ā.+ nıñ 343b/

ābşārī Far. Çağlayanla ilgili
ā. 343b/

acāyīb Ar. Şaşırtıcı, olağandışı
a. 264b/

ʻaceb Ar. Acep, şaşma, hayret etme
ʻa. 112b/, 117b/, 124a/, 134a/, 135a/, 141b/, 144b/, 149a/, 153a/, 157a/, 165b/, 170b/, 173b/, 174a/, 176b/, 177b/, 178b/, 180a/, 180b/, 192b/, 194b/, 202b/, 206b/, 219b/,

226b/, 249a/, 253b/, 271a/, 277a/, 278a/, 279a/, 282a/, 297a/, 375a/, 37a/, 47b/, 52a/, 54a/, 55a/, 56a/, 65b/, 71b/, 72a/, 73b/, 75a/, 76a/, 83b/
‘a.+ dür 181a/
‘a.+ tür 2a/, 141a/, 169b/, 234a/, 277b/

‘acebraḳ Ar.+T. Hayret verici
‘a. 42b/

‘Acem Ar. İranlı, Fars olan kimse
‘A. 129a/

‘acīb Ar. Tuhaf. Şaşılacak, hayret edilecek şey
‘a. 109a/

‘āciz Ar. Güçsüz, zayıf
‘ā. 281a/
‘ā.bol- 31b/, 43b/, 308b/, 147b/, 70b/, 147a/
‘ā.+ dur 109a/, 190b/
‘ā. ḳıl- 71a/,71b/, 124b/, 297b/, 303b/
‘ā.+ raḳdur 277b/

‘ācizlendür - Ar.+T.Güçsüzleştirmek, zayıflatmak
‘ā.- üp 347b/

‘ācizlıḳ Ar.+ T. Güçsüzlük, zayıflık
‘ā.+ ı 70b/
‘ā.+ ını 94b/

‘aczçı Ar.+ T. rehber
‘a.+ mız 191a/

aç- açmak
a.- adur 181b/
a.- arlar 138b/, 143b/, 144a/, 301b/
a.- ılur 3a/
a.- ıp 143b/, 24a/, 329b/, 344b/, 354b/, 372a/, 61a/
a.- ḳunça 290a/
a.- may 61a/
a.- tı 302b/
a.- tılar 211b/, 302b/, 84a/
a.- tım 20b/
a.- tuk 241b/

aç Doymamış, aç
a. 122b/, 202b/, 261b/, 44a/, 98a/

āç Filin öndeki iki uzun dişine Hindistan halkı tarafından verilen isim.
Ā. 275a/

açıġ Açık
a.+ ımdın 242a/

açıḳ Açık
a.+ dur 283b/

açıl - Açılmak
a.- adur 287b/
a.- dı 241b/, 287b/
a.- ġaç 283a/
a.- ġan 137a/, 211b/
a.- ġay 56a/
a.- ıp 283a/
a.- ıptur 232a/, 232b/, 327b/
a.- madı 211b/, 59b/
a.- maġı 202b/
a.- maḳ 250a/
a.- mas 108a/
a.- may 58b/
a.- ur 202a/, 287b/
a.- urlar 137a/

açlıḳ Açlık
a. 209a/, 95b/, 96a/
a.+ dın 159a/, 57b/

a‘dā Düşman?
a. 267a/

‘adālet Ar. Hak ve hukuka uyma. Hakk tanırlık.
‘a.+ i 7a/

‘adāletpīşe Ar.+Far. Adaletli, adaletçi
‘a. 68b/

adam Ar. Adam, insan, ādem.
a. +ı 126b/

‘aded Ar. Adet, sayı, miktar
‘a.+ lerniñ 290a/
‘a.+ ni 290a/

ādem Ar. Adam, insan
ā. 174a/
ā.+ i 347a/, 354a/

ādemī Ar. İnsanlık
ā. 13b/, 16b/, 19a/, 21b/, 29b/, 68b/

ādemīgīrlik Ar.+ Far.+ T. İnsaniyet
ā. 42a/

ādemiyāne Ar.+ Far. Erkekçe, adamca
ā. 170a/

‘ādet Ar. Alışkanlık. Bir kimse tarafından yapıla gelen davranış. Kural gibi uyulan şey, adet.
‘ā. 117b/,
ḫilāf-ı ‘ā. 18b/
ā.+ i 90a/

‘ādil Ar. Adaletli
‘ā. 18b/
‘ā. +i 68b/

Ādīne Far. Cuma günü
Ā. 217b/, 220a/, 220b/, 226a/, 227a/, 228b/, 233b/, 234b/, 235a/, 236a/, 237a/, 238a/, 240a/, 241a/, 241b/, 242a/, 242b/, 248a/, 248b/, 249a/, 251a/, 251b/, 255b/, 258a/, 262b/, 266a/, 268a/, 288b/, 302a/, 305a/, 306a/, 330a/, 330b/, 332a/, 332b/, 337a/, 339a/, 340a/, 344a/, 346a/, 347a/, 348a/, 354a/, 355a/, 356b/, 361a/, 361b/, 363a/, 365b/, 368a/, 374b/, 375a/, 376b/, 378a/, 380b/

‘adl Ar. Adalet
‘a. 110b/, 24a/
‘a. ḳılsalar 5b/

aḍaḳ Ayak
A. 167b/, 169a/

āfāt Ar. Felaketler, belalar, musibetler
ā. 25a/

Afġān Ar. Afgan
A. 125a/, 131b/, 139b/, 148a/, 149b/, 150b/, 153b/, 187b/, 214a/, 221b/, 225a/, 235b/, 238b/, 239a/, 239b/, 243b/, 245a/, 246a/, 256b/, 270a/, 293b/, 297b/, 303b/, 328b/, 362b/, 365a/, 375b/
A.+ dur 131b/, 138a/, 140a/
A.+ ġa 131b/, 239a/
A.+ dın 257a/, 260a/
A.+ ınıñ 236a/
A.+ lar 132a/, 147a/, 147b/, 149b/, 213b/, 214a/, 221a/, 221b/, 226b/, 235b/, 236b/, 239a/, 243b/, 262b/, 270b/, 298b/, 307b/, 332a/, 337a/, 363b/, 368a/
A.+ larda 294a/
A.+ lardın 140a/, 146b/, 270b/, 305a/
A.+ largа 362b/
A.+ ları 147a/, 148b/, 214a/, 220b/, 221b/
A.+ larıdın 305a/

A.+ larınıñ 245a/
A.+ larnı 146b/, 147b/, 148a/, 152b/, 153a/, 159a/, 159b/, 214a/, 221a/, 222a/, 238a/, 242b/, 296a/, 305a/
A.+ larnıñ 147b/, 149b/, 150b/, 203b/, 221a/, 224b/, 238b/, 239a/, 243b/, 305a/, 338b/, 375b/
A.+ nı 147a/, 214a/, 221a/, 221b/, 239a/, 239b/, 244a/
A.+ nıñ 203b/, 207b/, 219b/

Afġānī Ar. Afgan olan kimse
A. 131b/
A.+ dur 139b/, 140a/

Afġānistān Ar.+ Far. Afganistan
A. 141a/
A.+ dur 128a/, 131b/
A.+ nı 138a/, 147a/, 225a/

Afşar Türklerden bir kabile
A.+ durlar 213b/

āftāb Far. Güneş
ā. 60b/, 63a/, 85a/, 115b/, 125a/, 145a/, 203b/, 215b/, 221b/, 229a/, 232a/, 246a/, 247b/, 249b/, 251b/, 354a/, 358a/, 263a/, 267a/, 344a/, 365b/,

āftābe Far. İbrik
ā.+ de 160b/

āftābeçılıḳ Far.+ T. İbrikçilik
ā. 15b/

‘afv Ar. Af, bağışlama
‘a. ḳılduk 158b/, 41a/
‘a. ḳılıp 235a/, 304a/
‘a. ḳılsalar 258b/

aġa Moğ. Ağabey, efendi
a. 121b/, 122a/, 12b/, 166b/, 175b/, 185a/, 186b/, 205a/, 207a/, 209b/, 210a/, 210b/, 211b/, 212a/, 222b/, 269a/, 296a/, 297a/, 297b/, 303a/
a.+ dın 201a/
a.+ dur 189b/
a.+ lar 35b/
a.+ larıġa 12a/
a.+ larınıñ 124b/
a.+ mız 190b/
a.+ sı 12b/, 158a/, 167b/, 237b/, 23a/, 24a/, 260a/, 269b/, 26b/, 301b/, 303b/, 304a/, 39b/, 55a/, 6a/, 8a/
a.+ sıdın 127a/
a.+ sıġa 127a/, 30a/, 57a/
a.+ sınıñ 123a/, 12b/, 168a/, 207a/, 210a/, 296b/

aġa-ini Moğ. Erkek kardeşler, küçük erkek kardeş
a.+ si 162a/, 303a/

āgāh Far. Bilgili, haberdar
ā. ḳılġay 205a/

aġıl Ağıl
a. 195b/

aġır Ağır
a. 221a/, 226a/, 249a/

aġırla- Ağırlamak
a.- ġalı 98b/

aġız Ağız
a. 220a/, 226b/, 241b/, 24a/, 250b/, 344b/, 350a/, 350b/, 354b/, 356a/, 361a/
a.+ da 258b/
a.+ ġa 307a/
a.+ ı 143b/
a.+ ıda 160a/, 194a/, 195a/, 258a/
a.+ ıdaġı 259b/
a.+ ıdın 143b/, 144a/, 243a/

a.+ ıdur 134b/
a.+ ıġa 160a/, 195a/, 219b/, 285a/, 53b/, 81a/
a.+ ımġa 53a/
a.+ ını 143b/, 144a/
a.+ ınıñ 144a/
a.+ nı 284a/

aġlaḳ Ağlak, çok ağlayan kimse
a. 263b/, 296a/

aġrı Ağrı
a.+ġ ı 338a/
a.+ ġıda 180a/

aġrı - Ağrımak
a.- dı 344b/
a.- madı 242a/
a.-p ėdiler 62a/

aġrıt - Ağrıtmak
a.- ur ėdi 168b/

āh Far. (1) Feryad, dert. (2) Eyvah, yazık
ā.+ım 174a/

aḥbāb Ar. Dostlar, sevdikler
A. 237a/

‘ahd Ar. Bir işi üstüne alıp söz verme
‘a. 144a/, 177a/, 18b/, 206a/, 219a/, 315a/, 345a/, 53b/, 60b/, 61a/, 63b/, 74b/
‘a. bol- 110b/, 123a/, 124b
‘a.+ ġa 301b/
‘a. ḳıl- 110b/ 111a/, 116a/, 123a/, 298b/

āheng Far. Uygunluk, düzen, nağme
ā.+ dür 182a/

āhesteraḳ Far.+ T. Yavaş, usulca, ağır
ā. 109b/, 186a/, 204a/

āḫir Ar. Son, sonra, sonraki
ā. 8a/, 336b/, 73b/, 100b/, 101b/, 114b/, 115a/, 115b/, 118b/, 121b/, 126a/, 127b/, 12b/, 155b/, 156a/, 159a/, 15a/, 168b/, 170b/, 172b/, 180a/, 182b/, 188a/, 190a/, 191a/, 192a/, 195a/, 196a/, 203a/, 20b/, 211a/, 219a/, 21b/, 220b/, 236b/, 237b/, 242a/, 247b/, 265a/, 268b/, 269a/, 299a/, 306a/, 306b/, 314b/, 31b/, 331a/, 334b/, 34b/, 354b/, 355a/, 358a/, 359b/, 35b/, 364b/, 39b/, 3a/, 41a/, 49b/, 60a/, 60b/, 64b/, 65a/, 67a/, 6a/, 77a/, 79b/
ā.+ ıda 215a/, 237a/, 283b/
ā.- i ṣoḥbette 245b/
ā.- i ‘ömriġaça 14a/, 15a/
ā.+ i 163b/, 270b/
ā.+ ide 346b/
ā.+ ler 164a/, 174a/, 19a/
ā.+ leride 142a/, 305a/

Āhī Ar. Ey kardeşim, ey dostum
Ā. 181a/

aḥkām Ar. hükümler, kanunlar
a. 314b/

aḫlāḳ Ar. Yaratılış, ahlak
a. 7a/, 15a/, 18b/, 21a/, 22b/, 25b/, 54b/, 68b/, 159b/,164a/, 166a/, 192b/,18b/
a.+ ı 166b/

aḫmıl Ar. Büyük
a. 210b/

Aḫsīketī Ahsiketli olan
A. 4b/

aḫşam T.+Far. akşam

a. 117a/, 145b/, 148b/, 149a/, 190a/, 195a/, 216a/, 217b/, 229a/, 241a/, 244b/, 248b/, 331b/, 334a/, 342b/, 344b/, 358a/, 371b/, 373a/, 374b/, 376b/, 378b/, 379b/, 66b/, 72b/, 78a/, 83a/, 93b/
a.+ dın 187b/
a.+ ġa 201a/
a.+ ġaça 217a/, 243a/, 246b/, 67b/, 95b/
a.+ ı 124b/, 152a/, 159a/, 231b/, 241b/, 248a/, 252a/, 254a/, 267b/, 330a/, 331b/, 337b/, 358a/, 364b/, 366a/, 368b/, 376b/, 69b/
a.+ ıġa 355a/
a.+ nı 195a/

aḫtaçı Seyis, atlı haberci, atlı ulak; baytar, sürücü
a.+ dın 15b/
a.+ ları 303a/
a.+nı 247a/

aḫtar - Araştırmak, aramak
a.- ġaylar 259a/
a.- ıp 201a/
a.- maḳnı 158a/
a.- ur ėdim 76a/

aḥvāl Ar. Durumlar, haller
a.+ ide 181b/
a.+ idin 360a/
a.+ nı 9b/

aḥyānā Ar. Ara sıra, zaman zaman, bkz. aḥyānen
a. 129a/ 280a

aḥyānen Ar. Ara sıra, zaman zaman, bkz. aḥyānā
A. 75b/, 164a/, 328a/

aḳ - Akmak
a.- adur 285a/, 290b/, 291a/
a.- ar 107b/, 132a/, 134a/, 136b/, 142b/, 143b/, 260a/, 273a/, 273b/, 274b/, 299b/, 2a/, 2b/, 328a/, 335a/, 3a/, 3b/, 45a/, 48a/, 4a/, 4b/, 8a/
a.- arlar 291a/
a.- ıp 118b/, 260a/, 273a/
a.- mas 153b/

aḳ Ak, beyaz
a. 100a/, 10b/, 129a/, 148a/, 149b/, 164a/, 167b/, 186a/, 212a/, 212b/, 215b/, 220a/, 227b/, 237a/, 240b/, 276a/, 278a/, 278b/, 279a/, 280b/, 281a/, 285a/, 287b/, 288a/, 300a/, 330a/, 330b/, 352a/, 3a/, 3b/, 91b/
a.+ dın 352a/, 352b/, 353b/
a.+ dur 276b/, 277a/, 280a/, 280b/, 281a/
a.+ ı 281a/, 330b/
a.+ ḳına 236b/
a.+ nı 352a/
a.+ nıñ 352a/
a.+ raḳtur 277a/
a.+ tın 293b/

aḳa Büyük kardeş, eke
a. 108b/, 304b/, 309b/, 329a/, 332a/, 377a/, 73b/, 78a/, 93a/, 99b/
a.+ sı 110b/, 263b/, 343a/, 67a/, 70a/, 71b/
a.+ sıdın 332a/
a.+ sıġa 72b/
a.+ sınıñ 72a/, 72b/

aḳāḳir Bir tür şeker?
a. 129a/ 149b/

aḳallı Ar. Çok az, en az
a. 346b/

aḳar - ağarmak
a.- ıp 142b/, 240b/, 272b/

aḳ- Akmak
a. 149a/, 153b/, 261b/

aḳart - Ağartmak
a.- ıpturlar 340b/

aḳa-ini Büyük kardeş
a.+ leri 70a/
a.+ si 69b/

‘aḳd Ar. Bağ, düğüm, sözleşme
‘a.- ı nikāḥımġa 86b/
‘a.+ ı 69a/
‘a. ḳıldım 212b/
‘a. ḳılıldı 214b/

‘āḳıbet Ar. Son, nihayet
‘ā. 179a/, 24a/, 314b/

‘aḳīde Ar. görüş, inanış, fikir, inanç
‘a.+ din 68b/
‘a.+ leri 211b/

‘āḳıle Ar. Akıllı kadın
‘ā. 24b/
‘ā. tutar 169a/

‘akka Hindistan ormanlarında görülen bir tür kuş, alaca karga
‘a. 281a/
‘a. +dın 281a/
‘a. +ġa 281a/
‘a.+ sıdur 281a/

‘aḳl Ar. Akıl, us
‘a. 294b/, 80a/
‘a.+ dın 185b/
‘a.+ ım 95b/
‘a.+ dur 176a/

‘aḳlıyyāt Ar. Akılcılık, akılla ilgili
‘a. 178a/

aḳrān Ar. Akran, denk
e. 309a/

‘aḳreb Ar. en yakın
‘A. 347b/

‘aḳs Ar. Yansıma, ters, zıt
‘a. 111b/

aḳvāl Ar. Sözler, anlatılanlar
a. 206b/, 381a/, 94b/

aḳvām Ar. Kavimler
a. 131a/, 131b/

al - Almak
a.- a al- 36b/, 51a/, 57b/, 223a/ 165b/, 185a/, 241a/, 257b/, 36a/, 82b/
ḫaber a.- a 119b/
a.- adur 198b/, 200a/, 285b/, 303b/, 346a/
a.- alıñ 117a/
a.- ay 214b/
a.- dı 10b/, 11a/, 12a/, 150b/, 151a/, 157b/, 160a/, 163a/, 165a/, 165b/, 168b/, 169a/, 169b/, 175b/, 189a/, 206b/, 208a/, 20a/, 219a/, 222b/, 22b/, 250b/, 254a/, 264b/, 266b/, 27b/, 282a/, 28a/, 303b/, 315a/, 31a/, 368a/, 376a/, 44a/, 50a/, 50b/, 69a/, 72b/, 85b/, 86b/, 87b/
rāżı ḳıla a.- dı 264b/
ruḫṣat a.- dı 237b/
a.- dılar 108a/, 149a/, 153b/, 154a/, 161b/, 163a/, 214b/, 226b/, 227a/, 258b/, 31a/, 336b/, 344a/, 54b/, 56b/, 59b/, 68a/
ḳapay a.- dılar 56b/
kėle a.- dılar 267a/
tapa a.- dılar 267a/
a.- dım 134a/, 136b/, 174b/, 20a/, 27b/, 298a/, 306a/, 50b/, 75a/, 83b/
a.- duk 113a/, 192b/, 241b/, 51a/, 56a/, 83b/
a.- ġaç 127a/, 206a/, 206b/, 81a/
a.- ġalı 153b/, 221a/, 224b/, 278a/, 310a/, 336a/, 366b/, 374b/, 379b/

a.- ġan 106b/, 10b/, 125b/, 126a/, 138a/, 14b/, 163b/, 165a/, 168b/, 184a/, 207a/, 24a/, 295b/, 326a/, 356b/, 3b/, 56a/, 5a/, 65b/, 79b/, 85b/
taḫt a.- ġan 164b/, 18a/
a.- ġança 311b/
a.- ġanda 11a/, 12a/, 134b/, 164a/, 166b/, 167a/, 168a/, 174b/, 175a/, 175b/, 177b/, 200b/, 20a/, 20b/, 220a/, 22b/, 231a/, 270b/, 27b/, 28a/, 374b/, 51a/, 69a/, 71b/, 75a/, 81b/, 85b/, 86b/, 87a/, 87b/, 8b/, 9a/
taḫt a.- ġanda 10a/
a.- ġandın 11a/, 13b/, 144a/, 158b/, 165a/, 169a/, 170b/, 171b/, 187b/, 206b/, 207b/, 257a/, 295a/, 73b/, 80a/, 307a/
ruḫṣat a.- ġandın 255b/
a.- ġanımız 158b/
a.- ġanımızını 257a/
a.- ġanlar 87b/
ḳıla a.- ġay ėdi 29a/
a.- ġay 101b/, 115a/, 259a/, 295b/, 299a/, 83b/
cevāb bėre a.- ġay 37a/
çıḳa a.- ġay 114b/, 92b/
ḳıla a.- ġay 75b/
men‘ ḳıla a.- ġay 75a/
öte a.- ġay 195a/
şikāyet ḳıla a.- ġay 75b/
taḥammul ḳıla a.- ġay 64a/
a.- ġaylar 10a/, 147a/, 203b/, 239b/, 254a/, 82b/
zor ḳıla a.- ġaylar 36b/
a.- ġularıdur 74b/
a.- ġunça 184b/, 214a/, 295a/
a.- ġundur 205a/
ḫaber a.- ıñ 119b/
a.- ıñız 161b/
a.- ıp ėdi 10b/, 11a/, 11b/, 12b/, 168a/, 169a/, 175b/, 19b/, 20a/, 20b/, 225b/, 233a/, 28a/, 76b/
a.- ıp ėdiler 12b/
a.- ıp ėdim 20a/
a.- ıp 100a/, 100b/, 101b/, 106b/, 108a/, 109a/, 10a/, 110a/, 110b/, 114a/, 114b/, 119b/, 122b/, 12a/, 131a/, 147a/, 148a/, 150a/, 151a/, 154b/, 156a/, 157a/, 159b/, 15b/, 162a/, 164a/, 165a/, 167a/, 168a/, 168b/, 16a/, 16b/, 173a/, 17b/, 182a/, 186a/, 187a/, 188b/, 191b/, 192a/, 194a/, 196a/, 201b/, 203a/, 203b/, 204b/, 205b/, 206a/, 207a/, 20b/, 210b/, 212a/, 214b/, 215b/, 217a/, 219b/, 220a/, 221a/, 223b/, 226a/, 228b/, 231a/, 231b/, 232b/, 233a/, 233b/, 235a/, 239a/, 239b/, 246a/, 247a/, 253b/, 256a/, 257a/, 261a/, 263b/, 267a/, 268b/, 269a/, 26b/, 272a/, 27b/, 286a/, 286b/, 291a/, 295b/, 296b/, 297b/, 299a/, 301a/, 301b/, 302b/, 303a/, 303b/, 304a/, 306a/, 307b/, 309b/, 310a/, 310b/, 315a/, 315b/, 325b/, 326b/, 329a/, 32a/, 334a/, 335a/, 335b/, 337b/, 343a/, 345b/, 347a/, 348b/, 350a/, 350b/, 353b/, 354b/, 355b/, 356b/, 358b/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 361b/, 362a/, 364b/, 370b/, 371b/, 372a/, 374a/, 375b/, 381a/, 381b/, 38a/, 38b/, 39a/, 3b/, 43a/, 52b/, 54b/, 56a/, 57a/, 57b/, 58b/, 61b/, 62b/, 63a/, 63b/, 65b/, 66a/, 67b/, 69a/, 69b/, 74a/, 78a/, 79b/, 80b/, 83a/, 90b/, 95a/, 9b/
a.- ıptur 282a/, 77b/, 85a/
a.- ıpturlar 336a/, 341b/
a.- ma 72b/
a.- madı 106a/, 115b/, 156b/, 158b/, 230b/, 304a/, 309b/, 326b/, 367b/, 58a/, 78a/
ala a.- madı 57b/
ayta a.- madı 269a/, 272b/
başlay a.- madı 193a/, 203a/
bėre a.- madı 112b/, 37a/
boldura a.- madı 210b/, 235b/
iş ḳıla a.- madı 17b/, 66a/, 88b/
ḳapay a.- madı 57a/
kėle a.- madı 66a/

ḳıla a.- madı 23a/, 29a/
ḳopa a.- madı 171b/
tura a.- madı 166b/, 213b/, 66b/, 77a/, 79a/
uḫşata a.- madı 205a/
a.- madılar 147a/, 148b/, 151a/, 187b/, 206a/, 209a/, 211b/, 30b/, 33a/, 87b/
bère a.- madılar 184a/
çāre ḳıla a.- madılar 104a/
farḳ ḳıla a.- madılar 160b/
iş ḳıla a.- madılar 265b/, 73a/
ḳaça a.- madılar 207b/
kèle a.- madılar 42b/
ḳıla a.- madılar 265b/, 61b/
ḳoya a.- madılar 214a/
köre a.- madılar 54b/
öte a.- madılar 92a/
saḫlay a.- madılar 37a/
teşḫīs ḳıla a.- madılar 171b/
toḫtay a.- madılar 199b/
tura a.- madılar 99b/
uruşa a.- madılar 62b/
yètişe a.- madılar 198b/
a.- madım 117b/, 344b/
çıḳa a.- madım 219b/
ḳıla a.- madım 53a/
a.- maduk 146a/, 159b/, 188a/, 193a/, 203b/, 298b/, 373a/
ayıra a.- maduk 210a/
ayta a.- maduk 192a/
bola a.- maduk 200b/
ınana a.- maduk 117a/
tura a.- maduk 117b/
yètküre a.- maduk 51a/
tapa a.- madur 153b/
oḳuy a.- maġandın 349b/
a.- maġay 248a/
ḫaber a.- maġunça 117b/
a.- maḳ 101a/, 216b/, 223b/, 342a/, 34a/, 51a/, 51b/, 68b/
a.- maḳçı 307b/
a.- maḳḳa 256b/
a.- maḳtın 55a/
a.- mas ėdi 171a/
ḫıdmet ḳıla a.- mas ėdi 169b/
kèle a.- mas ėdi 91b/
ḳıla a.- mas ėdi 85b/
köre a.- mas ėdi 159a/
namāz ḳıla a.- mas ėdi 164b/
tecāvüz ḳıla a.- mas ėdi 155b/, 25b/
a.- mas ėdiler 101a/
şükr ḳıla a.- mas ėdim 75b/
a.- mas 143b/, 201b/, 242a/, 268b/, 301a/, 308b/, 325b/, 338b/, 354b/, 363b/
ala a.- mas 223a/
baḳa a.- mas 75b/
bara a.- mas 115a/
bola a.- mas 114b/, 16b/
çıḳa a.- mas 144a/
çıḳara a.- mas 182a/
iş ḳıla a.- mas 85a/
kèle a.- mas 1/, 204b/
oḳuy a.- mas 349b/
öte a.- mas 142a/, 144a/
telaffuż ḳıla a.- mas 278a/
uça a.- mas 135b/, 277b/, 279a/
yète a.- masalar 258a/
a.- masam ėdi 155a/
a.- maslar ėdi 217b/
içe a.- maslar ėdi 190b/
tapa a.- maslar ėdi 104a/, 104b/
tura a.- maslar ėdi 110b/
a.- maslar 246a/, 256b/, 257a/, 257b/, 309b/, 328b/, 377b/, 77a/
ala a.- maslar 36b/
bèrkite a.- maslar 215a/
boldura a.- maslar 202b/
çıḳa a.- maslar 257b/
ḫayāl ḳıla a.- maslar 205b/
iş ḳıla a.- maslar 205b/, 33b/
sala a.- maslar 256b/
tapa a.- maslar 213b/
tura a.- maslar 154a/
tükete a.- may ėdi 254b/
a.- may 122a/, 122b/, 161a/, 165a/, 165b/, 214b/, 219b/, 235b/,

265b/, 295b/, 297b/, 304b/, 362b/, 36a/, 374b/, 82b/, 97b/
boldura a.- may 67b/
çāre tapa a.- may 193a/
içe a.- may 250a/
iş ḳıla a.- may 44a/, 66b/
ḳarār bère a.- may 206b/
kėltüre a.- may 40b/, 70a/
ḳıla a.- may 122a/, 42a/
kire a.- may 56b/, 63b/
ḳoya a.- may 256b/
oltura a.- may 110b/, 63a/
öte a.- may 62b/
saḫla a.- may 39a/
tapa a.- may 123a/, 193b/, 265a/, 4b/, 80a/, 81a/
tura a.- may 180a/, 207b/, 235b/, 32b/, 58a/, 6a/, 81b/
a.- maydur 231b/
men‘ ḳıla a.- maydur 190a/
tükete a.- maydur 2b/
a.- maydurlar 375a/
a.- sa 147a/
a.- saḳ 83a/
iş ḳıla a.- sak 83a/
a.- salar 303b/
yėte a.- salar 258a/
a.- sunlar 64a/
a.- ur ėdi 206b/
a.- ur 114b/, 155b/, 161b/, 162b/, 173b/, 185a/, 214b/, 254b/, 256a/, 264b/, 280a/, 281b/, 282a/, 297b/, 309b/, 31a/, 347b/, 42b/, 43b/, 80a/, 83b/, 90a/
bola a.- ur 272b/, 273b/
kėle a.- ur 118b/
tuta a.- ur 264b/
a.- urġa 114b/
a.- urlar 135b/, 140a/, 142a/, 205b/, 256b/, 263a/, 304a/, 309a/, 310b/, 372a/, 377b/

a‘lā Ar. En yüce, en yüksek
a. 200b/

alaçı Moġ. Öldüren
a. 11b/

alaçuḳ çadır, ev Türkistan ve Anadolu’da boyların iskan etmek üzere inşa ettikleri çadır, ev
a. 120a/
A.+ da 120a/
a.+ larınıñ 195b/

alaḫan Far. Evsiz, ailesiz, başı bozuk
a. 99b/,
Düzensiz askeri birlik
a. 310b/

‘alāḳa A. İlgi, alaka, münasebet
‘a. 7a/
‘a.+ sını 18b/

alamān Far. Evsiz, ailesiz, başı bozuk, düzensiz
A. 99b/, 310b/, 348a/

‘alāmet Ar. İşaret, iz
‘a. 170a/, 254b/, 54a/
‘a.+ i 289a/
‘a.+ ini 289b/
‘a.+ leri 274b/

alar Onlar
a. 111a/, 111b/, 115b/, 125b/, 126b/, 155b/, 16b/, 177a/, 209a/, 210a/, 213b/, 234b/, 235a/, 237a/, 238b/, 262b/, 264b/, 265a/, 273a/, 294b/, 306a/, 310b/, 329b/, 338b/, 34b/, 354b/, 362b/, 371a/, 38a/, 39a/, 64b/, 77a/, 85b/, 89b/, 93b/
a.+ da 270b/
a.+ dın 102a/, 126b/, 184b/, 54a/
a.+ ġa 102a/, 118b/, 161b/, 162b/, 200a/, 218b/, 23b/, 244b/, 265a/, 266b/, 326a/, 374b/, 382a/, 51b/, 54a/, 70a/, 78a/
a.+ nı 101b/, 116a/, 160a/,

184a/, 234b/, 264b/, 310b/, 343a/, 363a/, 375b/, 56a/, 79a/
a.+ nıñ 46a/, 115b/, 138b/, 145b/, 151a/, 160a/, 170a/, 177b/, 184a/, 197a/, 207a/, 207b/, 223a/, 23b/, 24b/, 250b/, 261b/, 264b/, 268b/, 349b/, 356b/, 372b/, 52a/, 63a/, 67b/
a.+daḳı 74b/

ālāt Ar. Aletler
ā. 264a/, 295a/, 311a/, 315a/, 351a/, 370a/, 41b/, 42a/
ā.+ ı 189b/, 312a/
ā.+ ḳa 345a/
ā.+ nı 312a/, 66b/
ā.+ ıdur 350b/

ālāy Far. Üç tabur asker
ā.+ da 266b/

‘alāyıḳ A. İlgiler
‘a. 78a/, 101b/

‘alā’d devām Ar. Sürekli, sürekli olarak
‘a. 312a/

‘alā’l ḫuṣūṣ Ar. Özellikle, bilhassa
‘a. 18b/, 23b/, 110b/, 162a/, 226b/, 229b/, 359a/, 360b/

aldara- Moġ. Çok sevinmek
a.- dılar 127b/
a.- ptur 111a/
a.- ġandın 202a/
a.- ġanıdın 112b/

ald karşı
a. +ı 162b/, 266b/
a.+ıda 29a/

aldara- Moğ. Çok sevinmek
e.- p ėdi 369b/

aldur - Aldırmak
a.- dılar 206a/, 254b/
a.- dum 245b/
a.- ġan 202b/, 30b/
a.- ġunça 246a/
a.- mañ 115a/
a.- may 265b/
a.- sa 239a/
a.- up 125b/, 126b/, 165b/, 192b/, 239a/, 42a/, 58a/, 78b/
a.- ur 215a/
a.- urlar 142a/, 304a/
a.- urları 334b/

‘ālem Ar. Dünya
‘ā. 145a/, 169a/, 170b/, 99a/ 255a/
teġ-i ‘ā. 372a/
tėġ-i ‘ā. 198b/
‘ā.- i fānīni 18a/, 96a/
‘ā.+ da 46a/, 46b/
‘ā.+ de 118a/, 129b/, 137a/, 169a/, 182b/, 46b/, 47b/, 49a/, 5a/, 87b/, 95b/, 141b/
‘ā.+ din 138a/, 167b/, 175a/, 182a/, 182b/, 23a/, 25b/, 27b/
‘ā.+ i 132a/, 185a/
‘ā.+ ni 171a/

‘alem Ar. Bayrak, sancak
‘a. 334a/, 335a/, 350b/
Maḫdūm-ı ‘A. 368a/
‘a.+ ni 334a/

‘ālemī Ar. Dünya ile ilgili
‘ā.+ dür 272a/

ālet Ar. İş görmeye yardımcı aygıt
ā. 302b/
ā.+ niñ 302b/
ā.+ idür 46b/
ā.+ te 302b/

‘aleyhimü’l selām Ar. Allah’ın selamı onun üzerine olsun
‘a. 176b/

alġun tepe, küçük dağ
a.+ dur 172b/

‘alıḳ Ar. Bir öğünlük hayvan yemi
‘a. 351a/

alıl - Alınmak
a.- dı 185a/, 207b/, 245a/, 334b/, 335a/, 67b/, 85b/
a.- ġanda 240a/
a.- ġanını 376b/
a.- ġay 59a/
a.- ıp ėdi 52b/
a.- ıp 8a/
a.- ur ėrdi 217a/

alın - Alınmak
a.- ġandın 148a/
a.- ıp 204a/

alın Alın, ön
a. 239a/

alış - Alışmak, uyum sağlamak
a.- alıñ 113b/
a.- ıp 161a/, 208b/, 262b/, 265b/, 315b/
a.- tı 70a/
a.- tılar 39b/, 42b/
ḳılıç a.- tılar 92a/
a.- urlar 127b/, 35b/
a. –unca 106a/

alış Alış
a. 35b/, 85a/
a.+ ı 223a/

‘ālī Ar. Yüce, ulu
‘ā. 36b/, 37a/ 45b/, 46b/, 47a/, 49a/
‘ā.+ raḳtur 340b/

‘ālīraḳ Ar.+T. Ulu, yüce
‘ā.+ dur 177b/

‘allāme Ar. Derin bilgi sahibi, çok bilgili
‘a.+ niñ 268b/

al/all ön, önde, huzur
a. 142b/
a.+ ıda 30b/, 100a/, 103a/, 109a/, 123b/, 127a/, 132a/, 137a/, 147a/, 178b/,
208b/, 216a/, 234a/, 270b/, 311a/, 325b/, 335b/, 85a/
a.+ ıdadur 343b/
a.+ ıdaġı 43b/, 249a/, 259a/
a.+ ıdaḳı 338a/, 358b/, 66a/
a.+ ıdın 109a/, 358a/, 372b/, 374a/, 69a/
a.+ ıġa 160a/, 194a/, 214a/, 219b/, 230b/, 234b/, 374a/, 379a/,
68a/, 83b/
a.+ ımda 118a/, 158a/, 190b/, 352a/, 63b/
a.+ ımdaġı 190b/
a.+ ımġa 190b/
a.+ ımızda 116a/, 210a/, 264a/, 315b/
a.+ ımızdın 159a/
a.+ ımızġa 315a/, 316a/, 69b/
a.+ ını 196a/

alma Elma
a. 129b/, 237a/, 248a/
a.+ ça 284a/
a.+ nıñ 284b/
a.+ sı 45b/, 137b/, 139b/

almaça Elma büyüklüğünde
a. 56a/

alt Alt
a.+ ıġa 157a/, 157b/

altı Altı
a. 101a/, 105b/, 10a/, 110a/, 119b/, 11a/, 125b/, 130a/, 135a/, 140a/, 145a/, 149a/, 156b/, 157b/,

164b/, 170b/, 174a/, 174b/, 200b/, 203b/, 210a/, 212b/, 215b/, 225b/, 226b/, 22b/, 231b/, 232b/, 233a/, 233b/, 236a/, 248a/, 249b/, 24a/, 24b/, 251a/, 254a/, 256b/, 25b/, 263b/, 264a/, 267a/, 273a/, 278b/, 283a/, 288b/, 28b/, 293b/, 297a/, 301a/, 304a/, 326a/, 32a/, 332b/, 343b/, 349a/, 351a/, 351b/, 353a/, 353b/, 355b/, 356a/, 356b/, 362b/, 363b/, 364a/, 370a/, 376a/, 380a/, 4b/, 62b/, 72a/, 88a/
a.+ da 361b/
a.+ sıda 236b/, 333b/, 336a/, 351b/

altı miñ Altı bin
a. 236b/, 263b/, 278a/, 354a/

altı yüz Altı yüz
a. 33a/, 82b/

altı yüz sėksen Altı yüz seksen
a. 291b/

altıncı Altıncı
a.+ da 254b/

altmış Altmış
a. 160b/, 165a/, 249a/, 288b/, 289a/, 289b/, 290a/, 302b/, 97a/
a.+ ça 305b/

altun Altın
a. 101a/, 124b/, 186b/, 251b/, 291a/, 296b/, 297a/, 309a/, 312a/, 352b/, 41b/
a.+ dın 24a/, 352b/
a.+ ġa 249a/
a.+ ı 302a/

ālū Far. Erik
ā. 129b/
ā.- yı Buḫārī 48b/
ā.+ sı 129b/, 48b/

ālūbālū Far. Vişne
ā. 129b/
ā.+ lar 129b/

aluca Bir cins erik, yabani muattar bir meyve; aluc
a.+ dın 284a/, 284b/

ālūde Far. Bulaşmış, bulaşık
ā. 166b/

ālūdelıḳ Far.+ T. Bulaşık, bulaşıklık
ā. +ıñ 312a/

aluş Alış, erginlik durumuna göre mayhoş veya tatlımsı olabilen bir tür meyve
a. 236a/

āmāde Far. Hazır
ā. 189b/

amān/āmān Ar. Eminlik, korkusuzluk
a. 326b/, 67b/
a.a. tile- 158b /, 211b/
ā.+ da 123a/

āmānī Ar. Eminlik
a. 95b/

amānḳara Yaprakları muz ağacının yapraklarına benzeyen bir tür ağaç
a.+ nıñ 283a/

amānlıḳ Ar.+T. Eminlik, korkusuzluk
a. 96a/
a.+ da 106b/
a.+ ḳa 95b/
a.+ ta 213b/

āmed Ar. Gelme, geliş
ā. 164a/, 290b/, 308a/, 314b/, 359a/
ā.+ din 205a/
ā.+ ġa 205b/

ā.+ idin 176b/
ā.+ni 172b/
ā. kıl- 308a/

ʻamel Ar. İş, fiil, davranış
ʻa. 87a/
ʻa.+ i 143b/, 190b/
ʻa.+ iġa 160a/, 25a/, 306b/
ʻa. ḳıl- 29a/, 46b/, 121a/, 126a/, 170b/, 186b/, 205a/, 265b/, 303b/, 349b/, 350a/

ʻāmele Ar. işçi, ırgat
ʻā. 290a/

āmīziş Far. İnsan arasına girme, haşır neşir olma
ā.+ de 187b/
ā. ḳılur ėdi 36a/

āmīḫte Far. Karışmış, karışık
ā.+ 134b/

ʻamīḳ Ar. Derin
ʻa. 153b/, 4b/

āmīn Ar. Tanrım dileğimi kabul et
ā. 348a/

āmle 1. ; 2. Katı ve tatsız bir çeşit meyve
ā.+da 250a/
ā.+ġa 249b/
ā.+ dür 284b/

ʻāmm Ar. Umumi, genel, bütün halk
hücūm-ı ʻā. ḳılıp 36b/
ḳatl-ı ʻa.+ ġa 218a/
ḳatl-ı ʻā.+ da 218b/
ḳatl-ı ʻā. ḳıldı 87b/
ḳatl-ı ʻā. ḳılur 345b/
ruḫṣat-ı ʻā. 190b/

ʻāmmī Ar. Umumla ilgili, bütün
ʻā.+ dür 181b/
ġavġā-yı ʻā. 40a

ʻāmmīlıḳ Ar.+T. Bütün, tamam
ʻā. 206b/

ʻamm Ar. Amca
ʻa.+ ı 176a/
ʻa.+ ım 128a/, 188a/

ammā Ar. Ama, fakat
a. 99a/147b/

ʻamme Ar. Teyze, babanın kızkardeşi
ʻa. 188a/, 331b/, 344b/, 380b/

ʻamm-zāde Ar. Amca oğlu
ʻa.+ ler 228a/
ʻa.+si 22b/

amrud Armut
a. 129b/ 287a/

ān Ar. Az bir zaman, an
ā. 124a/, 128b/, 213a/, 243b/
ġayr-i ā. 334a/

ana Anne
a. 16a/, 171b/, 205b/, 259b/, 54a/
a.+ ları 11b/, 27b/, 96b/
a.+ larıġa 101b/
a.+ larımdın 53a/
a.+ m 101b/, 108a/, 156b/, 157a/, 200b/, 24b/, 27b/, 53a/, 64b/, 70b/, 75a/, 8b/, 91a/, 96a/, 96b/, 97b/, 9a/
a.+ mdın 306b/
a.+ mġa 102a/
a.+ mnı 55b/
a.+ mnıñ 14b/, 20a/, 27a/, 30b/, 53a/, 96b/
a.+ sı 17b/, 134b/, 14b/, 163b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168b/, 169b/, 176a/, 182b/, 18a/, 191b/, 200b/, 208a/, 20a/, 21b/,
220a/, 234b/, 26b/, 27a/, 27b/,

28a/, 28b/, 305a/, 342b/, 53a/, 68a/, 70b/, 79b/, 8b/, 96a/, 97a/, 9a/, 9b/
a.+ sını 268b/
a.+ sınıġa 268b/
a.+ sınıñ 113b/, 20a/

aña Ona
a. 115a/, 119b/, 11a/, 121a/, 124a/, 125b/, 126a/, 135b/, 13b/, 166b/, 167b/, 68b/, 170b/, 172a/, 172b/, 173b/, 180b/, 199b/, 202a/, 205a/, 214a/, 21a/, 220a/, 224b/, 229b/, 238a/, 243b/, 258b/, 268b/, 269b/, 271b/, 305a/, 326b/, 341a/, 362a/, 368a/, 369a/, 371b/, 374b/, 41a/, 43b/, 58b/, 59a/, 73b/, 75b/, 83a/, 89b/, 8b/, 93b/

analıḳ Annelik
a. 343a/

anār Far. Nar, nar ağacı ve meyvesi
a. 3a/, 129b/, 140a/, 245a/, 245b/, 284b/, 287b/
a.- ı Ḫocend 4a/
a.+ ı 3a/, 132a/, 45b/, 4a/
a.+ ıdın 140a/
a.+ lar 132b/, 245a/
a.+ ları 245a/
a.+ larını 140a/

anbe Hindistan'a özgü bir bitki
a.+ dür 282b/

ança Öyle, o şekilde, öylece
a. 160b/, 170b/, 172b/, 175a/, 178a/, 178b/, 179b/, 180b/, 182b/, 192a/, 193b/, 194b/, 197b/, 19a/, 207b/, 209a/, 212a/, 215b/, 238b/, 248a/, 254b/, 259b/, 264a/, 275b/, 286b/, 291b/, 294b/, 31a/, 339b/, 33b/, 36a/, 46a/, 54a/, 56a/, 66b/, 68b/, 71b/, 75a/, 88a/, 92b/
a.+ da 35a/

anda Orada, o zamanda
a. 108a/, 109b/, 110b/, 112a/, 112b/ 115b/, 116b/, 117b/, 118b/, 11b/, 120b/, 121a/, 126b/, 128a/, 134b/, 138a/, 138b/, 141a/, 144a/, 147a/, 159b/, 160a/, 167a/, 173a/, 175a/, 17a/, 188a/, 188b/, 192b/, 198a/, 204b/, 207b/, 212a/, 217b/, 219a/, 222a/, 227a/, 234b/, 236b/, 23a/, 242b/, 250a/, 252a/, 252b/, 253a/, 254b/, 259a/, 260a/, 267b/, 269b/, 272a/, 273a/, 274b/, 298a/, 299b/, 300b/, 306a/, 309b/, 326b/, 327b/, 32b/, 330a/, 33b/, 340a/, 344b/, 355b/, 356a/, 372a/, 377b/, 379b/, 38a/, 39a/, 3a/, 44a/, 44b/, 45b/, 47a/, 54a/, 55b/, 56a/, 59a/, 60a/, 66a/, 70a/, 75b/, 82a/, 93b/, 96a/, 96b/
a.+ dur 102a/, 300a/, 369b/, 49b/, 59b/
a.+ ġı 242b/
a.+ ḳı 307b/, 327b/, 350b/, 375a/, 379b/

andaḳ Öyle, o şekilde
a. 84b/, 102a/, 102b/, 107a/, 109a/, 112b/, 117b/, 119a/, 122a/, 124b/, 129a/, 134b/, 136a/, 141a/, 142a/, 143a/, 143b/, 144b/, 149b/, 14b/, 151b/, 152a/, 153b/, 157a/, 157b/, 162a/, 163a/, 166b/, 16b/, 170a/, 170b/, 174a/, 176b/, 179a/, 17a/, 182a/, 185b/, 186a/, 187b/, 188a/, 189b/, 18b/, 190b/, 191b/, 192a/, 193b/, 194a/, 195a/, 195b/, 197a/, 197b/, 199b/, 19b/, 200a/, 201a/, 210b/, 216b/, 217b/, 222a/, 226a/, 229a/, 229b/, 22b/, 230a/, 233b/, 236a/, 236b/, 23b/, 240b/, 243a/, 246a/, 248a/, 248b/, 250b/, 255b/, 257b/, 258a/, 259a/, 265b/, 267a/, 268b/, 26a/, 274b/, 275a/, 282b/, 285a/, 285b/, 286b/, 287a/, 291a/, 291b/, 295b/, 299b/, 29a/, 2b/, 300a/, 303a/, 30b/, 327a/, 329b/,

332b/, 334b/, 335a/, 340b/, 342b/, 346a/, 347b/, 351a/, 354a/, 355b/, 357a/, 360a/, 360b/, 362b/, 367b/, 36a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378a/, 379a/, 379b/, 37a/, 381a/, 39a/, 3a/, 40b/, 41b/, 45b/, 47b/, 48a/, 49b/, 4a/, 50a/, 51a/, 52b/, 53a/,54a/, 56a/, 5a/, 64b/, 65a/, 65b/, 67a/, 68a/, 69a/, 72b/, 75a/, 75b/, 7a/, 83b/, 8a/, 95b/, 97b/
a.+ dur 359a/, 365b/
a.+ lar 233a/
a.+ tur 121a/, 143a/

andı Hindistan'da sonbahar mevsimine yakın bir zamanda esen rüzgara halk tarafından verilen ad
a. 291b/

andın Ondan
a. 100b/, 103a/, 106a/, 108a/, 10a/, 112b/, 113a/, 119b/, 11b/, 120b/, 121b/, 122a/, 123a/, 124a/, 125a/, 126a/, 126b/, 12b/, 130a/, 132a/, 134a/, 135a/, 135b/, 136a/, 139a/, 13b/, 142a/, 142b/, 145a/, 147b/, 148b/, 149b/, 152a/, 159a/, 15a/, 160a/, 160b/, 161b/, 164b/, 165a/, 166a/, 166b/, 168b/, 169a/, 169b/, 170a/, 172a/, 175b/, 177b/, 178a/, 17a/, 182a/, 183b/, 185a/, 185b/, 188b/, 18b/, 194a/, 197b/, 198b/, 201a/, 203b/, 206b/, 207b/, 208b/, 20a/, 211a/, 212a/, 214a/, 214b/, 215b/, 217b/, 219a/, 219b/, 21a/, 220a/, 222b/, 224a/, 229a/, 231a/, 231b/, 232b/, 233b/, 237a/, 238a/, 241a/, 241b/, 243a/, 243b/, 246a/, 247b/, 249a/, 24b/, 251a/, 253a/, 253b/, 254b/, 257a/, 258a/, 258b/, 25b/, 260a/, 260b/, 262a/, 262b/, 263b/, 264a/, 264b/, 268a/, 26b/, 271a/, 273b/, 274b/, 276b/, 277a/, 277b/, 278b/, 279a/, 279b/, 280a/, 285b/, 286a/, 288a/, 28a/, 28b/, 291a/, 294a/, 299b/, 300a/, 306a/, 307b/, 310a/, 327b/, 329a/, 329b/, 331a/, 331b/, 339a/, 340a/, 341a/, 344a/, 344b/, 345a/, 351a/, 355b/, 357a/, 358a/, 35a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 369b/, 36b/, 373a/, 374b/, 377b/, 380a/, 381a/, 40a/, 46b/, 4b/, 50b/, 51a/, 55b/, 57a/, 62b/, 69a/, 6a/, 74b/, 75b/, 76b/, 78a/, 79b/, 81a/, 82a/, 84a/, 85a/, 87a/, 88a/, 8b/, 90a/, 91a/, 91b/, 96a/
a.+ dur 175b/, 300a/

anı Onu
a. 107b/, 117b/, 119b/, 134a/, 135b/, 13b/, 146a/, 14b/, 160b/, 166b/, 174b/, 177a/, 179a/, 181a/, 188b/, 199b/, 19b/, 205a/, 207a/, 207b/, 212a/, 21b/, 227b/, 228b/, 232a/, 234a/, 246b/, 250a/, 256a/, 28a/, 29b/, 316a/, 350a/, 350b/, 351b/, 368a/, 36a/, 376a/, 38a/, 38b/, 78a/, 78b/, 80a/, 96a/, 96b/

anıñ Onun
a. 105b/, 107b/, 10b/, 112b/, 113a/, 115b/, 118a/, 120b/, 123a/, 124a/, 127b/, 12b/, 146a/, 150b/, 151b/, 154b/, 156b/, 159a/, 159b/, 169a/, 170a/, 170b/, 171b/, 173b/, 174a/, 175b/, 176a/, 177a/, 178a/, 178b/, 179a/, 185a/, 185b/, 186b/, 189b/, 196a/, 198b/, 205a/, 20b/, 219b/, 21a/, 220a/, 220b/, 225a/, 228a/, 244a/, 248a/, 24a/, 24b/, 255a/, 25a/, 25b/, 260b/, 261a/, 261b/, 262b/, 269b/, 26a/, 26b/, 279a/, 298a/, 298b/, 302b/, 303a/, 303b/, 304b/, 305b/, 307b/, 308a/, 30b/, 311b/, 31b/, 331a/, 332a/, 333b/, 338b/, 349a/, 350a/, 351a/, 355a/, 364a/, 36a/, 370b/, 374a/, 374b/, 376a/, 377a/, 380b/, 381b/, 41b/, 42a/, 44b/, 48a/, 59b/, 66a/, 69a/, 69b/, 70a/, 73b/, 76b/, 7b/, 81a/, 95b/, 98b/
a.+ dur 13b/, 164a/, 166a/, 166b/, 21a/,

68b/

‘anīf Ar. Kaba, sert, haşin
‘a. 252a/

añla- Anlamak
a.- ġıl 118a/
a.- p 155b/, 26a/, 329b/, 77a/, 80b/, 94b/

ant And, yemin
a. 315a/, 53b/
a. bėr- 326b/
a.+ ıġa 118a/
a.+ lar 115b/, 118a/

apaḳ Bembeyaz
a. 240b/

arı- Temizlenmek, arınmak
a.-p 60b/

‘ār Ar. Utanma duygusu, utanç duyma, utanç
‘ā.+ dur 271b/

ara Ara, aralık, mesafe
a. 127b/, 145a/, 146a/, 146b/, 147b/, 152a/, 251b/, 255a/, 258a/, 261b/, 263a/, 264a/, 267b/, 312a/, 31b/, 326a/, 328a/, 32b/, 333a/, 34b/, 376a/, 379a/, 73a/, 73b/, 77b/, 81b/, 86a/, 88b/, 89a/
a.+ da 107a/, 110b/, 120a/, 124b/, 126b/, 131b/, 150b/, 158b/, 18b/, 201b/, 207b/, 230b/, 235a/, 248a/, 275a/, 333a/, 350b/, 358b/, 52a/, 56b/, 60b/, 66b/, 98a/, 219b/
a.+ dağı 192a/
a.+ dağılarġa 55a/
a.+ dın 101b/, 114b/, 229b/, 274b/
a.+ ġa 101b/, 127b/, 139b/, 17b/, 213a/, 215a/, 229a/, 237b/, 261a/, 299a/, 355a/, 35b/, 375b/, 38a/, 41a/, 54b/, 74a/, 95a/, 329a/
a.+ larıda 141b/, 288a/, 340b/
a.+ larıġa 190b/
a.+ mız 221a/
a.+ mızda 121b/
a.+ nıñ 359a/
a.+sı 70b/, 116b/, 131b/, 134a/, 137b/, 162b/, 187a/, 187b/, 188a/, 208b/, 235b/, 240a/, 257b/, 273a/, 32a/, 333a/, 3b/, 48a/, 60b/, 64b/, 67b/, 72b/, 90b/
a.+sıda 100a/, 100b/, 102a/, 112b/, 114b/, 121b/, 125a/, 129a/, 12a/, 130a/, 130b/, 131b/, 132a/, 135a/, 136a/, 139b/, 147a/, 149a/, 149b/, 150a/, 153a/, 157b/, 15a/, 172b/, 176b/, 192b/, 197a/, 197b/, 208b/, 210b/, 218a/, 220a/, 224a/, 226a/, 230a/, 237b/, 239b/, 248b/, 24b/, 252a/, 263b/, 264a/, 274a/, 278a/, 279b/, 282a/, 283a/, 284b/, 285a/, 294a/, 296a/, 2b/, 300b/, 332b/, 333a/, 337b/, 339b/, 340a/, 344a/, 344b/, 345a/, 353b/, 363b/, 370b/, 374b/, 37b/, 382a/, 3a/, 3b/, 41a/, 42a/, 45a/, 46b/, 48b/, 49a/, 4b/, 52b/, 61a/, 65a/, 71b/, 72a/, 76a/, 81b/, 85a/, 88a/, 8a/, 92b/, 97b/
a.+ sıdadur 132a/, 132b/, 49b/
a.+ sıdağı 127a/, 147a/, 213b/, 219a/, 223a/, 232a/, 233b/, 275b/, 32a/, 49b/
a.+ sıdaḳı 257a/, 330b/, 344a/
a.+ sıdın 291a/
a.+ sıdur 117b/
a.+ sıġa 10b/, 72a/, 195b/, 204a/, 221b/, 231b/, 237a/, 243b/, 273b/
a.+ sıġaça 160b/
a.+ sındağı 41a/
a.+ sını 311a/, 52b/

‘Arab Ar. Arap
‘A. 129a/, 282b/, 285b/, 293b/
ġayr-ı ‘A.+ nı 129a/
‘A.+ dur 131a/

araba Ar. Araba
a. 264a/, 265a/, 266b/, 310b/, 311a/, 315b/, 333a/, 347a/, 350b/, 354a/, 363b/
a.+ lar 264a/, 311a/, 315a/, 316a/, 333a/
a.+ larnıñ 264a/
a.+ sını 275a/
a.+ dın 354a/
a.+ larını 336b/
a.+ larnı 310b/, 315b/, 316a/, 337b/, 362a/, 363b/
a.+ nıñ 354a/, 354b/

ʻArabī Ar. Arap ırkından
ʻA. 131b/

ʻArabistān Ar.+ Far. Arabistan
ʻA. 279a/

ʻArabiyye Ar. Araplarla ilgli
ʻA. 177b/

ʻArabiyyet Ar. Arapçayla ilgili
ʻA. 178b/

arācīf Ar. Yalan sözler, uydurmalar
a. 150a/, 348b/

ʻaraḳ Ar. Rakı
ʻa. 227a/, 227b/, 228b/, 229a/, 254b/, 255b/, 260a/, 268a/, 283b/
ʻa.+ ḳa 306b/
ʻa.+ nıñ 227a/

ʻaraḳī Ar. Rakıya dair, rakı
Ġarḳ-ı ʻa. 166b/

aral Moġ. Ada
a. 150b/, 151a/
a.+ da 151a/, 352a/, 361b/, 364a/, 366b/, 371b/, 374b/, 379a/, 379b/
a.+ dın 336b/
a.+ ġa 151a/, 336b/, 379b/
a.+ nı 364b/, 379b/
A.+ nıñ 151a/

arala - Aralık etmek, araya girip ayırmak
a.- y 73b/
a.-ġunça 65a/

aralıġ Aralık
a.+ ıdağı 251a/
a.+ ıġa 219b/, 38a/

aralıḳ Aralık, dar yol
a.+ dağı 214a/
a.+ ı 369b/, 370a/, 92b/, 93a/
a.+ ıda 104a/, 126b/, 135b/, 228a/, 233b/
a.+ ıdaḳı 107b/, 328a/, 330b/
a.+ lardadur 141b/
a.+ nı 197b/
a.+ ta 132a/, 229b/, 89a/, 92b/

ārām Far. Durma, dinlenme
ā. 34a/

ārāmī Far. Rahatlık, huzur
ā.+ de 187a/

ārāste Far. Bezenmiş, süslenmiş
ā. 68a/, 187a/, 189b/, 47b/

ārāylıḳ Far.+T. Süslü, bezeli
ā.+ da 187b/

ārb Savaş?
ā. 267a/
ā.+ ı 267a/

ārbzan Savaş topları, gülle?
ā.+ lar 267a/

arca Moğ. Ardıç ağacı
a. 141a/
a.+ sı 141a/

arcalıḳ Moğ.+T. Ardıç ağaçlarıyla kaplı alan, Ardıçlık
a. 140b/

‘arefe Ar. Arefe, bayramdan önceki gün
‘A. 244a/

arġ Moğ. Karşı
a.+ ıġa 63b/
a.+ ıda 301b/

arġadallıḳ Moğ.+ T. Geçidi, tuzağı çok olan yer
a. 260a/

arġamçı Moğ. İp, urgan, halat
a. 117a/, 274a/, 343b/
a.+ ġa 153b/, 274a/
a.+ lar 264a/, 311a/
a.+ nıñ 274a/

‘ārī Ar. Hür
‘ā. 94b/

‘ārī Ar. beri; uzak, soyutlanmış
‘ā. 178b/, 303b/

arıġ Ark, su yolu bkz. arıḳ
a. 160a/, 62b/
a.+ ı 302b/

arıḳ Ark, su yolu bkz. arıġ
a. 128a/, 136b/, 137a/, 203b/, 248b/, 273b/, 274b/, 98a/
a.+ dın 106b/, 107b/
a.+ ı 106b/, 107b/
a.+ ıdın 106b/
a.+ lar 210b/, 353b/
a.+ lardın 211a/
a.+ larġa 210b/
a.+ larını 57a/
a.+ nı 136b/
a.+ nıñ 106b/, 107b/, 137a/
a.+ tın 302b/

arıt - Arıtmak, temizlemek
a.- ġaç 285b/
a.- ıp 230a/, 282b/
a.- ur 312a/

ārız Ar. Engel
ā. 153b/

‘ārıża Ar. Sonradan ortaya çıkan kusur, eksiklik veya hata
‘ā. 25b/, 346b/
‘ā. bol- 17b/
ā.+ dın 346a/, 346b/

‘ārīyet Ar. Ödünç, eġreti
‘ā.+ i 304a/

‘āriyyetī Ar. Ödünç, eğreti
‘ā. 59a/, 63b/, 72a/, 72b/

arḳa Geri taraf, arka
a. 36b/, 75a/
a.+ da 270a/
a.+ ġa 297b/, 354b/, 89b/
a.+ mġa 194b/
a.+ nġa 241a/
a.+ mız 89b/
a.+ mızdın 114a/
a.+ sı 276a/, 277b/, 278b/, 279a/, 280a/, 280b/, 281a/, 42b/, 43a/, 89a/
a.+ sıda 135a/, 208a/, 247a/, 264a/, 61a/, 87a/
a.+ sıdaġı 126b/, 247b/, 277b/
a.+ sıdın 134b/, 247a/, 277b/
a.+ sıġa 103b/, 113a/, 230a/, 230b/, 237b/, 238b/, 266a/, 266b/, 370a/, 91b/
a.+ yı 74a/

arḳalan- Himaye edilmek, desteklenmek
a.- ıp 75a/, 79a/

arḳarġılça Bir çeşit kızıl geyik

a. 141b/
a.+ nıñ 276b/

ārmān Far. Hasret, arzu, özlem
ā.+ ı 247b/

arpa Arpa
a. 380a/
a.+ sını 251b/

ʻarṣa Ar. Arsa, yer, toprak
ʻa.+ dın 253a/

art - Artmak, fazlalaşmak
a.- adur 331b/
a.- ıp 35a/
a.- ḳan 359b/
a.- ḳanda 166b/
a.- madı 166a/
a.-maḳ 212a/
a.- mas 45b/
a.- tı 14a/, 275b/, 367b/

arttur - Arttırmak
a.- maḳ 86a/
a.- up 229b/

artuġ Artık, fazla, bkz. artuḳ
a.+ raḳ 144b/, 296b/

artuḳ Artık, fazla bkz. artuġ
a. 166a/, 193b/, 199b/, 223a/, 277b/, 63b/, 80b/, 99a/
a.+ dur 4a/
a.+ ı 173a/
a.+ ını 168b/
a.+ ısı 302b/
a.+ raḳ 10a/, 116a/, 298a/, 57a/
a.+ raḳdur 108b/, 137b/, 138a/
a.+ sı 221a/

artuḳsılıḳ Ziyadelik, fazlalık
a. 88b/

aruġluḳ Gerçeklik, doğruluk bkz. aruḳluḳ
a.+ ıdın 222a/

aruḳ Zayıf, halsiz, güçsüz
a. 98a/

aruḳluḳ Gerçeklik, doğruluk bkz. aruġluġ
a.+ ı 223a/

ārūr Ar. Bir yerde durmak, durmak
ā. bolmak 300a/

ʻarūz Ar. Nazım olarak yazılan eserlerde kullanılan vezin türü
ʻa. 171a/, 181b/, 346a/
ʻa.+ ġa 171a/
ʻa.+ ı 180b/

ʻarż Ar. 1. Enlem; 2. Anlatmak, ifade etmek, sunmak
ʻa. 44b/
ʻa.+ ġa 56a/, 60b/, 65a/, 97b/, 106a/, 109b/, 146a/, 147a/, 148b/, 214a/, 215b/, 222a/, 225b/, 235a/, 242b/, 244b/, 254a/, 265a/, 299b/, 303b/, 315b/, 363b/, 381b/
ʻa.+ ı 226a/, 47a/, 351b/
ʻa.+ ıdın 367b/
ʻa. ḳıl- 100a/, 119b/, 121a/, 152b/, 209a/, 215a/, 243b/, 255a/, 255b/, 258a/, 149b/, 208b/, 229b/, 299a/, 121b/, 176b/, 361a/, 370b/, 374a/, 379b/, 381b/

ʻarżānda Far. Değer, layık
ʻa. 151b/
ʻa.+ sı 151b/

ʻarżadāşt Ar.+Far. Dilekçe, mektup
ʻa. 13a/, 226a/, 355b/, 365b/, 366b/, 367a/
ʻa.+ ı 11b/, 307b/, 363b/, 364a/, 365b/, 370b/, 374b/, 375a/
ʻa.+ ıda 207a/, 365b/

‘a.+ ını 357a/
‘a. ḳıl- 183b/, 356a/, 349a/, 350b/
‘a.+ lar 207a/, 227a/
‘a.+ larda 345b/
‘a.+ lardın 348a/
‘a.+ ları 261b/, 301b/, 365a/
‘a.+ larını 227a/, 345b/, 356a/
‘a.+ nı 241b/, 365b/

ārzū Far. Arzu, istek
ā. 360b/
ā.+ sı 188a/

ārzūmendlıḳ Far.+T Arzulu, istekli
ā. 361a/

as - Asmak, bağlamak
a.-tılar 258b/
a.- ıp 158b/, 284a/, 31b/, 53b/
a.- ıpturlar 102b/
a.- tı 250a/

‘aṣā Ar. Asa, sopa, değnek
‘a. ḳılurlar 5a/
‘a. tutup 108b/

āsān Far. Kolay
ā. 109a/, 275a/, 283a/, 362a/
ā.+ dur 302b/
ā. ḳıldı 267a/
ā.+ raḳ 16b/, 250b/

āsānlıḳ Far.+T Kolaylık
ā. 252a/, 354b/, 78b/

āṯār Ar. Eserler, belirtiler
ā. 102b/, 170a/, 215b/, 254b/, 274b/, 288b
ā.+ dur 288b/

āsāyiş Far. Rahat, huzur
ā. 377b/

‘asel Ar. Bal
‘a. 129b/, 242b/

aṣḥāb Ar. Dostlar
a.+ ı 304b/

‘āṣī Ar. Başkaldıran, itiatsiz
‘ā. 29a/, 253a/

āsīb Far. Zarar
ā. +i 37b/, 70b/, 157b/, 369a/, 376b/

asıḳ Kār, çıkar
a. 196a/

aṣīl Ar. Soylu
a. 29b/, 163b/

aṣl Ar. Asıl
a. 68a/, 174b/, 191a/
a.- ı atı 348a/, 48a/, 8a/
a.- i ḫod 11a/
a.+ da 111a/
a.+ ı 272a/
a.+ ıda 276b/

aṣlā Ar. Asla, hiçbir zaman
a. 135a/, 135b/, 137a/, 142a/, 153a/, 153b/, 159b/, 171b/, 228b/, 240a/, 253a/, 271b/, 273a/, 273b/, 279a/, 159b/, 195b/, 1/, 23b/, 25b/, 26a/, 45b/, 54a/, 74a/, 117b/, 333b/, 341a/

aṣlī Ar. Asıl, esas
a. 223b/

āsmān Far. Gökyüzü, semā
ā. 153a/
ā.+ nıñ 153a/

asra - Besleyip, büyütmek
a.- dılar 197a/
a.- madıñ 255a/
a.- maġan 254b/

asru Çok
a. 111b/, 138b/, 152b/, 153a/, 169a/, 170a/, 173a/, 180b/,184b/, 192b/, 193a/, 194b/, 195a/, 19a/, 20b/, 210b/, 21a/, 231b/, 233a/, 245b/, 246b/, 252a/, 257a/, 274a/, 287b/, 28b/, 296a/, 298b/, 309b/, 325a/, 334b/, 344b/, 349b/, 3a/, 53a/, 56b/, 5a/, 76a/, 82a/, 128b/, 131b/

ast Alt, aşağı
a. 194b/, 195b/, 334a/, 86a/
a.+ ıda 126a/, 227a/, 239b/, 277b/, 2b/, 316a/, 341a/, 84b/, 98b/
a.+ ıdadur 128b/, 47b/, 243b/
a.+ ıdın 4b/, 100a/
a.+ ıġa 306b/, 30b/, 376b/

astur - Astırmak
a.- up 206b/

āsūde Far. Sakin, huzurlu, rahat
ā. 196a/, 56a/

āsūdelıḳ Far.+T Rahatlık
ā.+ıñ 312a/

aş Aş, yiyecek, azık
a. 101a/, 157a/, 17b/, 186b/, 188b/, 191a/, 238a/, 240b/, 241b/, 244a/, 248a/, 282b/, 290b/, 305b/, 306a/, 31a/, 332b/, 351a/, 352a/, 353a/, 363a/, 50b/
a.+ da 186b/
a.+ dın 186b/, 306a/, 352a/
a.+ ı 174a/
a.+ ıdın 306a/
a.+ ımġa 305b/
a.+ ını 188b/, 245b/, 343b/
a.+ ḳa 196a/
a.+ lar 153b/, 331a/, 343b/
a.+ larını 305b/
a.+ lıġ 2a/
ā.+ nı 117b/
a.+ nıñ 306a/

aş - Aşmak
a.- a 236a/
a.- ar 125b/, 130a/
a.- arlar 116a/
a.- ıp 103b/, 125b/, 126b/, 130b/, 133a/, 183b/, 195b/, 202b/, 204a/, 221a/, 222b/, 224b/, 238b/, 244b/, 260a/, 54b/, 67a/, 72a/, 81b/, 82b/, 99b/
a.- maḳ 81a/
a.- tı 159b/
a.- tuk 125a/, 196b/, 99a/

ʻāşıḳ Ar. Aşık
ʻā. 181b/, 75b/, 76a/

ʻāşıḳlıḳ Ar.+T Aşıklık
ʻā. 181b/, 36a/
ʻā.+ lar 20b/
ʻā.+ nı 181b/
ʻa.+ ḳa 176b/

āşinālıḳ Far.+T Aşinalık, tanınmışlık, bildik ā. 257b/

āşiyān Far. Ev, kat
ā.+ ıda 188b/
ā.+ ınıñ 47a/
ā.+ ları 343a/

āşiyānelıḳ Far.+T Katlı
ā. 188b/

āşiyānlıḳ Far.+T. Katlı
ā. 45b/
ā.+ dur 46b/

āşkārā Far. Açık, ortada
ā. 51b/, 52a/

aşla - Yemek vermek
a.- p 259b/

aşlıġ Erzak, yemeklik malzeme
a. 1/, 236b/, 70b/, 93b/

a.+ ınıñ 244a/

aşlıġçı Erzak, yemeklik malzeme tedarikçisi, ordu vekilharcı
a. 67b/
a.+ nıñ 68a/
a.+ sı 67b/

aşlıġsızlıḳ Erzaksızlık
a.+ tın 70b/

aşlıḳ Erzak bkz. aşlıġ
a. 140a/, 144b/, 146b/, 184a/, 209a/, 214a/, 214b/, 219a/, 219b/, 220a/, 220b/, 221a/, 231b/, 242b/, 243b/, 254b/, 294b/, 32b/, 57b/
a.+ dın 254b/
a.+ ḳa 254b/
a.+ larını 192b/, 220a/
a.+ nı 220b/, 231b/
a.+ tın 242b/

āşnā Far. Bildik, tanıdık
iltifāt-ı ā. 76a/

āşnālıḳ Far.+T Dostluk, tanıdıklık, bildiklik
ā. 98b/
ā.+ ı 333b/

āşpezlıḳ Far.+T Aşçılık
ā.+ ları 47b/

aşuḳ Aşık, topuk kemiği
a. 275b/

aşur Far. Biraz
a. 286b/

ʻāşūrā Ar. Muharrem ayının onuncu günü
ʻā. 340a/, 354a/

at At
a. 104b/, 105a/, 112a/, 114b/, 115a/, 115b/, 116b/, 117a/, 117b/, 118b/, 129a/, 140b/, 141a/, 144b/, 147b/, 149b/, 151a/, 152a/, 152b/, 153b/, 154a/, 158a/, 161a/, 161b/, 173b/, 17a/, 180a/, 180b/, 186a/, 193b/, 194a/, 195b/, 196a/, 196b/, 197b/, 202b/, 206a/, 217a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224b/, 225b/, 226a/, 227a/, 227b/, 231a/, 232a/, 233b/, 236a/, 236b/, 237a/, 238a/, 238b/, 239a/, 240b/, 241b/, 243a/, 246a/, 251b/, 255a/, 255b/, 256b/, 257b/, 262b/, 267b/, 283a/, 288b/, 290b/, 297a/, 297b/, 300b/, 304a/, 30b/, 314b/, 32a/, 337a/, 346b/, 362a/, 363b/, 365a/, 366b/, 367b/, 368a/, 369b/, 372a/, 374a/, 377a/, 380a/, 38a/, 42a/, 49b/, 54a/, 5b/, 60b/, 62b/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 90a/, 92a/, 95b/
a.+ a 290b/
a.+ ça 276a/
a.+ dın 115b/, 208b/
a.+ ġa 140b/, 198a/, 60b/
a.+ ı 107b/, 112a/, 113a/, 114b/, 115a/, 152b/, 166b/, 168a/, 174a/, 174b/, 218a/, 223b/, 228a/, 229b/, 28a/, 337b/, 351a/, 38b/, 40b/, 46a/, 54a/, 75b/, 203b/, 42a/
a.+ ıġa 30b/, 123b/, 129a/, 176a/, 181a/, 225a/, 230b/, 239a/, 326b/, 58a/
a.+ ım 112a/, 113a/, 114b/, 115a/, 204a/, 95b/
a.+ ımġa 114b/, 174b/, 268a/, 87a/
a.+ ımı 357a/106b/, 107b/, 135a/, 142a/, 148b/, 151a/, 157b/, 226a/, 230a/, 264b/, 379b/, 4a/, 90a/, 98b/
a.+ ımız 203b/
a.+ ımızġa 116b/
a.+ ımızını 64a/
a.+ ınıñ 95b/
a.+ ımnı 159a/, 198b/, 247a/
a.+ ımnıñ 112a/, 115a/

a.+ ını 102b/, 104b/, 112a/, 113b/, 114b/, 154b/, 170a/, 180b/, 20a/, 220a/, 238b/, 337b/, 342a/, 346b/, 348a/, 348b/, 38b/, 92b/
a.+ ınıñ 369b/, 72b/
a.+ ının 119a/
a.+ ḳa 112a/, 130a/, 141a/, 169a/, 195b/, 230a/, 244b/, 251b/, 253b/, 255b/, 275b/, 294b/, 380a/, 93b/
a.+ lar 103a/, 117a/, 149b/, 17a/, 212a/, 221a/, 232b/, 236a/, 252b/, 261a/, 369b/, 374a/, 376a/
a.+ lardın 262b/
a.+ larġa 310b/, 351a/, 89a/
a.+ ları 149a/, 149b/, 152a/, 152b/, 177b/, 179b/, 194a/, 222a/, 290a/, 290b/, 32a/, 369b/
a.+ larıda 287b/
a.+ larıdın 194a/
a.+ larıġa 127a/, 152b/
a.+ larımız 117a/
a.+ larını 117a/, 151b/, 244b/, 369b/, 373a/, 381a/
a.+ larnı 116b/, 117a/, 205b/, 233a/, 257b/
a.+ larnıñ 257b/
a.+ nı 114b/, 193b/, 197b/, 203b/, 242a/, 260b/, 276a/, 337a/, 340a/, 95b/
a.+ nıñ 114b/, 117a/, 151a/, 153b/, 161b/, 192b/, 193a/, 194a/, 197b/, 223a/, 228b/, 275b/
a.+ ta 348b/, 61a/
a.+ tın 100a/, 113a/, 119a/, 174b/, 185b/, 196b/, 210b/, 276a/, 30b/, 42b/, 89b/, 90b/
a.+ tur 49b/

at - Atmak
a.- a 197b/, 258b/, 336b/
a.- adurlar 372b/
a.- adur ėdiler 92a/
a.- adur ėdim 92a/
a.- ar ėdi 13b/, 160a/, 167a/, 31a/, 7b/
a.- ar ėrdi 19a/
a.- ar 256b/, 333a/, 372a/, 92b/
oḳ a.- ar 199b/
a.- arlar 142b/
a.- ġunça 84b/
a.- ıp ėdi 116b/, 83a/
a.- ıp 135a/, 142a/, 143a/, 173b/, 19a/, 217a/, 246a/, 265b/, 291a/, 337a/
a.- ıptur 180b/
a.- ıpturlar 163a/
a.- ḳanda 109b/, 203b/, 327b/, 95a/
a.- ḳandın 84b/
a.- ḳaylar 264a/
a.- madılar 67a/
a.- madım 115a/
a.- maḳ 336b/
a.- maḳdın 199b/
taş a.- maḳdın 34b/
a.- maḳını 371b/
a.- maḳḳa 202b/, 336b/, 370a/
a.- maḳta 217a/
a.- masın 233b/
a.- maydur ėdim 249a/
a.- maydurlar 372b/
a.- salar 67a/
a.- sun 372b/
a.- sunlar 344a/
a.- tı 113a/, 152a/, 217b/, 247a/, 266b/, 267a/, 309a/, 331b/, 334a/, 337a/, 372b/
a.- tılar 107a/, 151a/, 217a/, 234a/, 334b/, 336b/, 337a/, 67a/
a.- tım 107a/, 112a/, 112b/, 113a/, 142b/, 249a/, 259b/, 92b/

ata Ata, baba
a. 127a/, 166b/, 172b/, 186b/, 187a/, 190b/, 201a/, 223a/, 228a/, 259b/, 291b/, 326a/, 54a/, 63a/, 75a/
a.+ dın 175b/
a.+ ları 154b/, 155a/, 268a/, 270b/, 271a/
a.+ larıdın 291b/

a.+ larıġa 270b/
a.+ m 5b, 189a/, 39b/, 52a/
a.+ mdın 189b/
a.+ mnıñ 110b/, 111b/, 32a/, 70b/, 96a/
a.+ sı 106a/, 113b/, 133a/, 15b/, 167a/, 167b/, 171b/, 172b/, 174b/, 179b/, 186b/, 19b/, 225b/, 226b/, 22a/, 22b/, 250b/, 25a/, 271a/, 271b/, 301b/, 302a/, 302b/, 308a/, 31b/, 325b/, 326a/, 33b/, 343a/, 369b/, 41a/, 41b/, 56b/, 58a/, 64b/, 65a/, 69a/, 69b/, 78a/, 79a/, 8a/, 9a/
a.+ sıdın 22b/, 264b/, 290b/, 301b/, 302a/, 325b/, 41b/, 69a/
a.+ sıdur 172a/, 173b/, 175a/
a.+ sıġa 127a/, 231a/, 308a/
a.+ sını 11a/, 22a/, 231a/, 374b/, 50a/
a.+ sınıñ 166a/, 166b/, 167b/, 172b/, 301b/, 302a/, 303a/, 329a/, 341a/, 345a/, 41a/, 69a/, 80a/

ataġlıġ Atalık bkz. ataġlıḳ
a. 77b/
a.+ dın 95a/
a.+ ını 301b/

ataġlıḳ Atalık
a.+ nı 196b/

atake < ata+eke Atalık, babalık
a. 170a/
a.+ mge 31a/
a.+ si 16a/, 32b/, 128a/, 182b/
a.+ sige 351a/

atakelik Atalık, atekelik
a.+ ige 241b/

atal - Adlanmak, nam salmak
a.- ıp 327a/, 328b/
a.-adı 209b/

atalıḳ Atalık bkz. ataġlıġ, ataġlıḳ
a. 41a/, 75a/, 79b/

atan - Atanmak, çağrılmak
a.- ur 273a/
a.-ġanlar 194a/

ātāşbāzlıḳ Far.+T Fişekçilik
ā. 372b/

atıġ Süt veya yoğurt çalkalanan küçük yayık
a.+ ım 116a/

atıḳ - Şöhret kazanmak, kötü ün sahibi olmak
a.- ıp 35a/

atışlıḳ Ok atımında usta, mahir
a. 175a/, 177a/

atḳula - Savaşmak
a.- dılar 93b/
a.- duk 196b/
a.- p 110a/, 211b/, 336b/

atḳulaş - Savaşmak
a.- ay 115a/
a.- ıp 217a/, 373b/, 73a/, 88b/
a.- urlar ėdi 67b/

atḳunça Sabah oluncaya kadar, sabaha kadar
a. 34b/, 60b/, 107a/, 142b/, 161b/, 376b/

atlan - Ata binmek, harekete geçmek
a.- adurġanda 295a/
a.- dı 100a/, 106b/, 204b/, 373b/, 57a/, 68a/
a.- dılar 208a/, 43a/
a.- dım 106b/, 127b/, 145b/, 208b/, 226a/, 240a/, 247a/, 247b/,
253b/, 327b/, 331b/, 339a/, 353b/, 369b/, 95b/
a.- duk 112a/, 119b/, 157a/,

160a/, 197b/, 233a/, 238a/, 244b/, 248a/, 251b/, 253b/, 261b/, 266a/, 310b/, 339a/, 344a/, 37b/, 72b/, 73b/, 95b/

a.- duḳ 105b/, 256a/, 98a/

a.- dura 246a/

a.- ġaç 209a/, 334a/

a.- ġan 122b/, 214a/, 24b/, 301a/, 330a/

a.- ġanda 106b/, 207b/, 22a/, 235b/, 77b/

a.- ġandın 342b/

a.- ġanımızını 72b/

a.- ġay 203a/

a.- ġaylar 216b/

a.- ġumdur 350b/

a.- ġumızdur 346b/

a.- ġunça 373b/

a.- ıñ 119b/

a.- ıp ėdim 102b/, 312a/

a.-ıp 100b/, 102b/, 104b/, 108a/, 111b/, 114a/, 117a/, 117b/, 118a/, 119b/, 120a/, 124a/, 15b/, 183a/, 186b/, 188a/, 191a/, 197b/, 201a/, 203a/, 203b/, 204a/, 210b/, 214a/, 218b/, 219a/, 221b/, 225b/, 227a/, 227b/, 228b/, 229a/, 233b/, 235b/, 240a/, 240b/, 241a/, 241b/, 242a/, 243b/, 246b/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 24b/, 251a/, 256b/, 316a/, 327b/, 330b/, 331a/, 333a/, 337a/, 338b/, 339a/, 340a/, 341a/, 341b/, 343a/, 343b/, 344a/, 344b/, 356b/, 358a/, 361b/, 363a/, 364a/, 366a/, 367a/, 373a/, 373b/, 376b/, 380a/, 380b/, 39a/, 40b/, 44b/, 55b/, 59a/, 63a/, 67a/, 72a/, 73b/, 77b/, 78a/, 79a/, 83a/, 88a/

a.- maḳ 299b/, 308a/, 381b/, 65a/

a.- maḳça 299a/

a.- maḳḳa 204b/, 356b/

a.- maḳnı 356b/

a.- maḳta 77b/

a.- ur ėdi 91b/

a.- ur ėdim 71a/

a.- ur 242a/, 256b/

a.- urda 52b/

a.- urdın 367b/

atlanıl - Harekete geçirilmek

a.- adur 240b/

a.- dı 145a/, 185b/, 203a/, 209a/, 224a/, 230a/, 235a/, 238a/, 241a/, 241b/, 244b/, 246a/, 248a/, 248b/, 249a/, 31a/, 331a/, 344b/, 354a/, 358a/, 378b/, 380a/, 55b/, 60b/

a.- ġan 343b/

a.- ġay 144b/, 207a/

atlantur - Ata bindirmek

a.- ġaylar 371b/

a.- up 107b/

aṭlas Ar. Üstü ipekli altı pamuklu kumaş

a. 103a/

a.+ tın 102b/

atlıġ Adlı bkz. atlıḳ

a. 104a/, 104b/, 108b/, 109b/, 110a/, 112a/, 112b/, 113a/, 114a/, 117a/, 117b/, 16b/, 251b/, 308a/, 326a/, 333b/, 340a/, 341b/, 342b/, 345a/, 346b/, 358a/, 361a/, 361b/, 373b/, 374a/, 374b/, 375b/, 376a/, 377b/, 379b/, 3a/, 61b/, 65a/, 66a/, 66b/, 70a/, 75a/, 75b/, 78a/, 84a/, 87a/, 87b/, 90b/, 91b/, 98a/

a.+ ı 338b/

a.+ lar 119a/

a.+ ları 373a/

a.+ nıñ 118b/, 92b/

atlıḳ Adlı bkz. atlıġ

a. 120b/, 123a/, 124b/, 128a/, 128b/, 12a/, 130b/, 134b/, 136b/, 146a/, 147b/, 148a/, 149a/, 154b/, 157a/, 160a/, 160b/, 164a/, 166b/,

167a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 170b/, 171a/, 175a/, 175b/, 176a/, 179a/, 184a/, 188b/, 190a/, 192b/, 193a/, 196b/, 197a/, 198b/, 19b/, 202b/, 206b/, 20b/, 221a/, 221b/, 228a/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 233a/, 233b/, 237b/, 241b/, 242a/, 248a/, 24a/, 257a/, 258a/, 260b/, 264b/, 272a/, 273a/, 276a/, 27b/, 298a/, 301b/, 302a/, 303b/, 304a/, 30b/, 3b/, 40b/, 42b/, 44a/, 45a/, 4a/, 52a/, 56b/, 57a/, 60a/, 60b/, 8b/, 9a/
a.+ ḳa 132b/

av Vurma veya yakalama yoluyla ele geçirilen hayvan
a. 172a/, 204a/, 228b/
a.+ da 204a/, 276a/
a.+ dın 249a/, 251a/
a.+ ġa 71a/
a.+ ı 141b/, 2a/, 3b/, 5a/
a.+ ığa 253b/
a.+ ını 25b/
a.+ lar 364b/
a.+ larda 276a/

avāḫır Ar. Sonunda
a. 171a/
a.+ ıda 128a/, 74b/

‘avām Ar. Halk kesimi
‘a. 348a/

avān Ar. Vakit, zaman
a.+ ıda 75b/, 92a/

āvāre Far. Serseri, başıboş gezen
ā.- i yazı 316a/

avāsıṭ Ar. Orta, ortalar
a. 171a/
a.+ ıda 123b/

‘avāyıḳ Ar. Engeller
‘a. 78a/

avāyil Ar. Önceleri
a. 171a/

āvāz Far. Ses bkz. āvāze
ā. 119a/
ā.+ ı 118b/

āvāze Far. Ses
ā.+ sidin 370b/
ā.+ sini 26b/

āvizān Far. Asılı bulunan, asılı
ā. 276b/, 289a/

avla - Avlamak
a.- dılar 100b/
a.- duk 184b/, 219a/, 251a/
a.- duḳ 248b/
a.- ġalı 222b/
a.- maḳ 339a/
a.- p 196b/mėni
a.- r ėdi 25b/
a.- r ėdük 71a/

avlaġ Vurma veya yakalama yoluyla ele geçirilen hayvan; Avlanacak yer bkz. avlaḳ
a. 338b/, 71a/
a.+ ı 4a/

‘avret Ar. İnsanın başkasına gösteremeyeceği yerleri
bi̇sitr-i ‘a. 342a/

āvreng İnce?
ā. 352a/

ay Ay, otuz gün
a. 119b/, 11a/, 130b/, 13b/, 150a/, 163a/, 185a/, 187b/, 190b/, 222a/, 235b/, 241b/, 24a/, 251b/, 256a/, 257a/, 287b/, 288a/, 288b/, 301b/, 305b/, 346b/, 34b/, 361b/, 378b/, 380a/, 38a/, 44a/, 45b/, 48a/,

51a/, 67b/, 83b/, 86b/, 8b/
a.+ da 158a/, 226b/, 302a/, 34b/, 75a/, 86a/
a.+ dın 10a/, 192a/, 227a/, 24b/, 26b/, 298b/
a.+ dur 288b/
a.+ ġa 41b/, 66a/
a.+ ġaça 93b/
a.+ ı 1/, 120a/, 183a/, 192a/, 213b/, 30b/, 312b/, 34a/, 36a/, 37b/, 39a/, 53a/
a.+ ıda 120a/, 145a/, 150a/, 156b/, 160a/, 163b/, 205a/, 25b/, 302a/, 31b/, 63b/, 75a/, 77b/, 88a/
Zi'l-ḥicce a.+ ıda 153b/
a.+ ıdın 296b/
a.+ ınıñ 123b/, 128a/, 15b/, 162a/, 185b/, 18a/, 192a/, 215a/, 216b/, 217b/, 218b/, 219a/, 219b/, 220b/, 226b/, 229a/, 233b/, 234b/, 236a/, 237a/, 238a/, 240a/, 241b/, 246a/, 248b/, 251b/, 252a/, 254a/, 255b/, 262a/, 263a/, 268a/, 269a/, 293b/, 299b/, 302a/, 303a/, 305a/, 307a/, 307b/, 309b/, 311b/, 316a/, 326b/, 327a/, 328b/, 329b/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 333b/, 334a/, 336a/, 337a/, 338a/, 339a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 348a/, 350a/, 350b/, 351a/, 356a/, 356b/, 358b/, 361a/, 361b/, 365b/, 367a/, 368b/, 375a/, 377b/, 380b/, 382a/, 41b/, 44b/, 66a/, 68a/, 6b/, 74b/
a.+ ının 259a/
Cemāzü'l-āḫir a.+ ınıñ 263b/
Cumāḍā'l-aḫir a.+ ınıñ 315b/
Cumāḍā'l-evvel a.+ ınıñ 309a/, 380b/
Rebī'ü'l-evvel a.+ ınıñ 229b/
a.+ ınnıñ 266a/
a.+ larıdın 288b/
a.+ larıġa 288a/
a.+ larınıñ 288a/
a.+ nıñ 185a/, 218b/, 219a/, 220a/, 220b/, 221b/, 222b/, 225b/, 226a/, 227a/, 228a/, 230b/, 233b/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 238a/, 240a/, 241b/, 242a/, 242b/, 245a/, 246b/, 247a/, 248a/, 248b/, 249b/, 250a/, 251b/, 254a/, 262b/, 264a/, 299b/, 302a/, 303a/, 309a/, 311b/, 31a/, 330a/, 330b/, 331b/, 332b/, 333a/, 336a/, 339a/, 342b/, 343b/, 344a/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 348a/, 348b/, 350a/, 351a/, 351b/, 353b/, 354a/, 355a/, 356a/, 356b/, 357a/, 361b/, 362a/, 364b/, 367b/, 375a/, 376a/, 378b/, 379b/, 381a/, 381b/, 88a/

aya- Saklamak, esirgemek, kollamak

a.- p 115a/

āyā Far. Hey, ey
ā. 118b/

ayaġ <aḍaḳ Ayak
a. 128b/, 220a/, 239b/, 242a/, 243b/, 47b/
a.+ ı 125b/, 132a/, 134a/, 135b/, 147b/, 161b/, 186a/, 247b/, 49b/
a.+ ıda 125a/, 184a/, 216b/, 223b/, 31a/, 41a/
a.+ ıdaḳı 248a/
a.+ ıdın 215b/, 60a/
a.+ ıġa 158a/, 203b/, 238b/, 265b/, 276b/
a.+ ımnı 303a/
a.+ ın 162b/, 195a/
a.+ ını 180a/, 18b/, 19a/, 258b/
a.+ ınıñ 30b/
a.+ ları 18b/

ayaḳ Ayak bkz. ayaġ
a. 101b/, 102b/, 109a/, 114b/, 117b/, 163a/, 210b/, 232a/, 233b/, 237a/, 248a/, 249b/, 250b/, 261a/, 262b/, 2b/, 306b/, 312a/, 353a/, 362a/, 367b/, 380a/, 382a/, 63b/, 76a/, 97a/,

97b/
a.+ dın 175a/
a.+ ı 193a/, 204a/, 278b/, 353a/, 373a/, 95b/
a.+ ıda 204a/, 257b/, 347a/
a.+ ıdın 141b/
a.+ ıġa 103a/, 107b/, 112a/, 373a/
a.+ ım 83b/
a.+ ımda 108b/
a.+ ımġa 119a/
a.+ ın 72b/
a.+ lar 236a/, 97b/
a.+ larıda 120a/
a.+ larıġa 353a/
a.+ larnı 227b/

āyāt Ar. Ayetler
ā.- ı kelāmnı 179a/

‘ayb Ar. Ayıp
‘a. 201a/, 271b/, 64a/
‘a.+ ı 178b/, 182a/, 192b/, 278b/, 288a/, 291a/, 294b/, 299b/, 342b/, 47b/
‘a. ḳıl- 26a/, 29b/, 264b/
‘a.+ tur 349a/

ayçılıḳ Aylık
a. 188a/, 264b/, 327a/

āyet Ar. Kur’ān-ı Kerīm’de her bir surede bulunan cümlelerin her biri
ā.+ ni 45b/

ayıḳ otı Bir tür ot, mihr-giyāh otu
ė. 5b/

ayır - Ayırmak
a.- a almaduk 210a/
a.- a 187b/, 298b/
a.- dılar 103b/
a.- duk 221b/, 258a/, 336a/, 338a/, 39a/, 66b/, 84a/
a.- ġan 25a/
a.- ġandın 261a/
a.- ġay 110a/
a.- ıp 8a/, 121b/, 146b/, 155a/, 158a/, 172b/, 214b/, 29b/, 332a/, 36b/, 74b/
a.- ıpturlar 45a/
a.- mas ėdi 103a/
a.- urlar 297b/

ayırıl - Ayrılmak
a.- ıp 103b/

ayırmaġlıḳ Ayırma, ayırmak
a. 126b/

āyīn Far. Tören
ā. 24a/, 183a/

āyine Far. Ayna
ā. 213a/

aylat - Söyletmek
a.- ġandın 276b/

aylıġ Aylık
a. 355b/

aymaḳ Oymak, kabile
a. 125b/, 145b/, 185a/, 187b/, 201a/, 237b/, 54a/, 62a/, 73b/
A. 131a/, 140a/
a.+ ı 28a/
a.+ ḳa 162b/, 184b/
a.+ lar 125b/, 126a/, 162b/, 184b/
a.+ larġa 184b/, 237b/
a.+ ları 29b/
a.+ larınıñ 122b/
a.+ larnı 237b/
a.+ nı 155a/, 183b/

aymaḳāt T.+Ar. Oymaklar
a. 154b/

‘ayn Ar. Göz, aslı, kendisi
‘a. 132b/, 200b/, 296b/
farż-ı ‘a. 180b/
‘a.- ı bişkāldur 284a/
‘a.- ı kerem 270a/
‘A.- i Bişkālda 300b/

āyne Far. Ayna bkz. āyine

ā.+ dedür 287b/

aynı Ar. Aynı, benzer
a. 284a/, 288a/, 288b/

ayrı Ayrı, başka
a. 274a/, 39b/
a.+ nıñ 274a/

ayrıl - Ayrılmak, uzaklaşmak
a.- a 119a/
a.- dı 23a/, 346b/
a.- dılar 55a/, 77a/
a.- ġaç 154a/, 77a/
a.- ġan 124a/, 184a/, 231a/, 296a/, 369a/
a.- ġandın 110b/
a.- ġanlarıdın 55a/, 203a/
a.- ġay 105b/
a.- ġuluḳtur 213a/
a.- ıp ėdi 121a/
a.- ıp ėdiler 162b/
a.- ıp ėdim 209a/
a.- ıp 105a/, 110b/, 111a/, 124a/, 128b/, 14a/, 151b/, 155a/, 156a/, 183b/, 200a/, 208b/, 223b/, 229b/, 243b/, 257a/, 257b/, 267b/, 301b/, 331a/, 337b/, 33b/, 365b/, 368a/, 368b/, 378a/, 378b/, 39b/, 42b/, 56b/, 64a/, 65a/, 81a/, 81b/
a.- ıptur 124a/, 347a/
a.- ıpturlar 302b/
a.- maġay 315a/
a.- maġunça 315a/
a.- mas 346b/
a.- may 315b/
a.- maydur ėdim 54b/
a.- ur 120b/, 208b/, 338b/

ayrılış Ayrılış
a.+ ıdın 233b/

ayrış - Birbirinden vazgeçmek, ayrılmak
a.- ıp 147a/

ayru Ayrı, başka
a. 150a/

‘ayş Ar. Keyif alma, yeme-içme, gününü gün etme
‘a. 164b/, 166a/, 186a/, 189b/, 330a/
‘a.+ ġa 41b/
Puşta-i ‘A.+ nıñ 106a/, 66a/

ayt - Söylemek, demek
a. 118a/, 369a/
a.- a almadı 269a/, 272b/
a.- a almaduk 192a/
a.- a bolġay 102a/
a.- a 115b/, 174a/, 200a/, 212b/, 309a/
a.- adur 113b/, 118a/, 161a/, 279a/
a.- adurlar 117b/, 330b/
a.- ġaç 102a/
a.- ġan 109a/
a.- ġandın 103b/
a.- ġay 105b/
a.- ıñ 83a/
a.- ıp ėdi 175b/
a.- ıp ėdiler 86a/
a.- ıp ėdim 99a/, 99b/
a.- ıp ėdim: 75b/
a.-ıp 107a/, 117a/, 150a/, 159b/, 16b/, 185a/, 189a/, 190a/, 226b/, 237a/, 250b/, 255b/, 256a/, 268a/, 296a/, 298a/, 304b/, 312a/, 325a/, 362a/, 369a/, 375b/, 55a/, 63a/, 87a/, 87b/
cevāb a.- ıp 24b/

‘özr a.- ıp 298a/
a.- ıpdur 180b/, 53b/
a.- ıpdurlar 181b/
a.- ıptur 146a/, 179b/, 180b/, 201b/, 204b/, 278a/
a.- ıpturlar 170b/, 174a/, 300b/, 5a/
a.- ḳaç 102a/, 138a/
a.- ḳan 121b/, 156b/, 16b/, 170b/, 178a/, 180b/, 192b/, 244a/, 357b/
a.- ḳandın 26a/
a.- ḳanıdın 108b/
a.- ḳanlar 295a/
a.- ḳanlarınıñ 345a/
a.- ḳaylar 295a/
a.- ḳıl 258b/
a.- madı 145b/, 78b/
a.- madım 146a/
a.- maġan 26a/
a.- maḳ 252b/, 296a/, 87b/
a.- maḳnıñ 102a/
a.- mas ėdi 172a/
a.- mas 181a/
a.- masa 369a/
a.- masun 295b/
a.- maydur ėdi 114b/
a.- maydur 181a/
a.- sa 249b/, 294b/
a.- sunlar 252b/
a.- tı 106b/, 108a/, 111b/, 112a/, 112b/, 118a/, 119a/, 146a/, 152b/, 155b/, 174b/, 190a/, 216a/, 295a/, 364a/, 41a/, 80a/, 87b/
a.- tılar 115b/, 116a/, 117a/, 119b/, 138b/, 294b/, 306b/, 344a/, 365b/
‘özr a.- tılar 108a/
a.- tım 152b/, 189b/, 252a/, 9a/
a.- tuk 124b/, 188a/
a.- ur ėdi 100a/, 127a/, 138a/, 164b/, 166a/, 175b/, 181a/, 182b/, 206b/
a.- ur ėdim 75b/, 87a/
a.- ur ėgendür 13b/
a.- ur ėḍi 68b/
a.-ur 15b/, 170a/, 174a/, 174b/, 175a/, 182a/, 216a/, 252b/, 253a/, 278a/, 278b/, 306b/, 311b/, 94b/
a.- urlar 283a/, 5b/

aytıl - Söylenmek, arz edilmek, haber edilmek
a.- dı 193b/, 326b/, 331b/, 333b/, 346b/
ḥikāyet a.- dı 123b/
a.- ġan 294b/
a.- ġança 124b/
a.- ıp ėdi 202a/
a.- ıp 329b/, 360b/

aytış - Sözleşmek, konuşmak
a.- tılar 102b/

aytur - Söyletmek
a.- dı 121a/
a.- dum 187a/
a.- up 159b/

ayturul - Söylettirilmek
a.- dı 369a/

ayur - Ayırmak
a.- duk 263b/

‘ayyārlıḳ Ar.+T. Hilebazlık, kurnazlık, dolandırıcılık
‘a. 59b/, 71a/

‘ayyāş Ar. Çok içki içen, ayyaş
‘a. 171b/

az Az
a. 105a/, 110a/, 111b/, 112a/, 114b/, 139b/, 141a/, 165b/, 172a/, 176b/, 177a/, 178a/, 182b/, 201b/, 209a/, 210b/, 227b/, 254a/, 263b/, 265a/, 277b/, 280a/, 283b/, 287b/, 296a/, 29a/, 327b/, 328b/, 336b/, 35b/, 373b/, 54a/, 56a/, 68b/, 73a/, 77a/, 81a/, 85a/, 93b/

a.+ dur 257a/, 295b/, 360a/
a.+ ġa 211a/
a.+ ġına 226a/
a.+ ı 105a/, 325b/
a.+ ıġa 211a/
a.+ ını 104b/, 114a/

azraḳ Az, azıcık
a.+ 111a/, 112b/, 120a/, 134a/, 176b/, 207a/, 232b/, 249b/, 257a/, 304b/, 346a/, 349a/, 349b/, 350a/, 366b/, 55a/, 59b/
a.+ça 131a/, 133b/, 218a/, 243b/, 245a/, 253b/, 255b/, 263a/, 281b/, 337a/, 363b/, 365b/, 372a/, 380a/
a.+tur 141b/, 231b/

‘azā Ar. Yas, cenaze töreni
‘A. 17b/
‘a. tut- 134b/

a‘żā Ar. Organlar, uzuvlar
a.+ sı 240a/, 280b/

‘azāb Ar. Azap
‘a. 159a/, 166b/, 175a/, 196b/, 201b/
‘a.+ lar 32b/, 43b/, 79a/

āzād Far. Kurtulmuş, hür
ā.+ dın 294a/
ā. ḳıl- 201b/, 20b/, 245a/, 146b/, 150b/, 197a/

āzāde Far. Hür, serbest
ā. ḳılıp 124b/

azaġlaḳ Az azıcık, birazcık
a. 104a/, 109b/, 125b/, 127a/, 152a/, 231b/, 315b/, 328b/, 334a/, 337a/, 347a/, 347b/, 376a/, 37b/, 72a/
a.+ çası 244b/

a‘ẓam Ar. Ulu, büyük
rükn-i a. 30b/, 65b/
A.- ı Hümāyūn Servānī 268b/
A.- ı Hümāyūndur 302b/
A.- ı Hümāyūnnıñ 302b/
A.- ı Hümāyūn ėdi 303a/

āzār Far İncitme, tekdir, acı
ā.+da bolġalı 248b/

azıḳ - Yolu kaybetmek, şaşırmak
a.- ıp 238a/, 377b/

azırġan - Az saymak, hakir görmek
a.- sa 349a/

‘aẓīm Ar. Çok, fazla, heybetli
‘a. 60a/, 163a/, 204b/

‘azīmet Ar.Yola çıkma, gitme, bir yere doġru harekete geçme
‘a. 158a/, 185a/, 203a/, 207a/, 265a/, 339a/, 356b/
‘a.+ i ḳıl- 32a/, 32b/, 79b/, 96a/, 96b/, 123a/, 183b/, 15b/, 4a/, 120a/, 188a/, 222a/, 350a/, 350b/, 242b/, 243b/, 345b/, 356b/, 162b/, 180a/
‘a.+ i 10b/, 22a/, 24b/, 25a/, 53a/, 63b/, 120a/, 124b/, 125b/, 13b/, 145a/, 14a/, 180a/, 212b/, 268a/, 213b/, 219b/, 244b/, 248b/, 251b/, 333b/, 336a/, 337b/, 344b/, 368a/
‘a.+ iġa 249a/, 331b/
‘a.+ ini 146a/

‘aẓīmu’l-ḫaṣṣa Ar. Önemli özellikler
‘a. 275a/

‘aẓīm’üş-şān Ar. Şanı büyük olan
‘a. 312b/

‘azīz Ar. Değerli, muhterem
‘a. 41b/, 306b/, 382a/
velī-i ‘a. 206a/
‘a.+ niñ 137a/

‘azl Ar.İşinden çıkarma, yol verme
‘a. 271a/

azlıḳ Azlık
a. 210b/
a.+ ıġa 98a/, 99b/

‘azm Ar. Karar, niyet
‘a. 162b/, 185b/, 253a/
‘a.- ı cezm 242a/
‘a.- i cezm ḳılıp 376a/
‘a.- i cezm 308a/
‘a.+ i 165b/
‘a. ḳıldım 101b/, 189b/
‘a. ḳılmaḳ 213a/

azraḳ Daha az
a.+ ça 104b/, 105a/, 283b/

azuḳ Azık, yiyecek
a. 194b/, 94b/, 95a/

āzürde Far. İncinmiş, kırılmış
ā. 24a/
ā. bolġanlar 56b/
ā. bolup ėdiler 56b/

B

bāb Ar. Konu, husus, mesele
b.+ ıda 179b/, 314b/, 370a/
b.+ ta 158b/, 359b/

bāc Far. Haraç, vergi, gümrük vergisi
b.+ ḳa 68a/

bād Far. Rüzgar
b.- ı semūm 294b/

bādām Far. Badem, içi taze ve yeni iken kabuğuyla birlikte yenebilen ve yağı çıkarılabilen meyve; badem ağacı
b. 129b/, 284b/, 3b/
B. 145a/
gül-i b. 225b/
Kend-i B. 111a/
b.+ ça 141b/
b.+ ı 4a/, 4b/
b.+ lar 24a/
Kend-i B.+ nı 71b/

bādāmlıḳ Far.+T Bademlik, badem ağaçlarının olduğu bahçe
b.+ ları 141b/

bādiye Ar. Çöl
b.+ de 4b/
b.+ ni 4b/

bād-reng Far. Hıyar, ağaç kavunu
b.+i 129b/

bādşāh Far. Padişah, hükümdar
b. 115b/, 118a/, 119a/, 121a/, 122a/, 122b/, 146b/, 152b/, 159a/, 163a/, 163b/, 164b/, 165b/, 169b/, 183a/, 185a/, 197a/, 19a/, 205a/, 213b/, 215a/, 21a/, 225b/, 235a/, 256a/, 270a/, 270b/, 271a/, 271b/, 294b/, 298a/, 299b/, 30a/, 33a/, 354b/, 36a/, 39b/, 41b/, 44b/, 50b/, 57b/, 5b/, 65a/, 69a/, 85a/, 94a/
feṭḥ-i b.- ı islām 325a/
b. nı̈şı̈n boldı 270b/
b. boldum 1/
b. boldı 271b/, 302a/
b. boldılar 172b/
b. bolsa 271b/
b. bolup ėdim 54a/
b. bolup 271a/
b. boluptur 271b/, 301b/
b.+ da 269b/
b.+ dın 303b/, 88a/
b.+ dur 16a/, 199b/
b.+ ı 10a/, 169b/, 269b/, 270a/, 271b/, 35a/, 6a/
b.+ ıdın 81a/
b.+ ını 271b/
b.+ ınıñ 271a/, 271b/
b.+ ḳa 244a/

b. ḳılġay 24b/
b. ḳılıp 58b/
b.+ lar 138b/, 188a/, 8b/
b.+ larġa 176a/, 72a/
b.+ ları 290b/
b.+ larıdın 269a/
b.+ larıġa 272a/, 333b/
b.+ larnıñ 206a/, 269b/, 271b/
b.+ nı 152b/, 197a/
b.+ nıñ 122b/, 53b/, 78b/

bādşāhāne Far. Padişahça
b. 22a/, 74b/, 350b/, 351a/, 165b/, 183a/

bādşāhī Far. Padişaha ait, padişahla ilgili
b. 248a/, 348b/
çeşme-i b. 328a/

bādşāhlıḳ Far.+T Padişahlık
b. 118b/, 119b/, 163b/, 23b/, 269b/, 295a/, 348b/, 349a/, 46a/, 50b/, 53b/
b.+ da 183a/
b.+ ıda 225b/
b.+ ıġa 81a/
b. ḳılġandın 108b/
b. ḳılıp 123b/
b.+ ta 170b/, 349a/

bādşāhzāde Far. Padişah oğlu
b. 68b/
b.+ din 213b/
b.+ leridür 262b/
b.+ lerniñ 23a/
b.+ ni 37a/, 58a/, 68a/

bāġ Far. Büyük bahçe, bağ
b. 76a/, 118b/, 132b/, 137b/, 139b/, 157a/, 235a/, 246a/, 252a/, 291a/, 299b/, 339a/, 339b/, 341b/, 45b/, 46a/, 47b/
Kūçe-i B. 127a/, 127b/
B.- ı Behişttur 46a/
B.- ı benefşede 247a/
B.- ı Benefşeġa 233b/
B.- ı Bihişṭḳa 198b/
B.- ı Bihişṭte 198a/
B.- ı Cihānārā 191b/
B.- ı Cihānārāda 188b/, 190b/
B.- ı Çınārdur 46a/
B.- ı Dilgüşādur 45b/
B.- ı Feṯḥniñ 330a/
B.- ı Ḫalvet 235a/
B.- ı Ḫalvette 216a/
B.- ı Ḫiyābān 360a/
B.- ı Kalānnıñ 246b/
B.- ı Kelān 136b/
B.- ı Meydānġa 80a/
B.- ı Mėydān 48b/
B.- ı Mėydāndın 47b/
B.- ı Mėydānġa 47a/
B.- ı Navda 88a/
B.- ı Navdın 88a/
B.- ı Navġa 88a/
B.- ı Naẓargāh 191a/
B.- ı Nev 191a/
B.- ı Nevde 188b/, 36a/
B.- ı Nevġa 36a/
B.- ı Nevrūzī 157a/
B.- ı Ṣafāġa 224a/
B.- ı Ṣefādın 369a/
B.- ı Sefīd 191b/
B.- ı Sefīdte 188b/
B.- ı Şehr 191b/
B.- ı Şimāl 46a/
B.- ı Vefāda 233a/, 242b/, 249b/, 252a/
B.- ı Vefādın 233a/, 245a/
B.- ı Vefāġa 132a/, 245a/, 249a/
B.- ı Vefānıñ 245a/, 252a/
B.- ı Yurunçḳada 216a/
B.- ı Zāġān 191a/
B.- ı Zāġānda 165a/, 85b/
B.- ı Zübeyde 191a/
B.- u Bihiştniñ 200a/
B.- ı Meydānnıñ 42b/
B.- ı Ḫıyābān 191a/

b.+ da 118b/, 136a/, 235a/, 242b/, 245a/, 246b/, 248a/, 251a/, 31b/
b.+ dın 136b/, 200a/, 245b/, 353b/
b.+ dur 339b/
b.+ ı 126b/, 134b/, 136b/, 299a/, 224a/, 47a/, 218a/
b.+ ıda 237a/
b.+ ıdın 135b/, 279a/, 291a/
b.+ ıġa 108a/, 251a/, 353b/
b.+ ım 49b/
b.+ ımġa 343b/
b.+ ını 248b/, 291a/, 344a/
b.+ ınıñ 198a/, 356a/
b.+ ķa 198b/, 210b/, 344b/, 356a/, 358b/
b.+ lar 117b/, 226a/, 356a/
b.+ larda 281b/, 284b/
b.+ ları 3a/
b.+ larıġa 341b/
b.+ larınıñ 157a/
b.+ nı 248a/, 328b/
b.+ nıñ 118b/, 119a/, 132a/, 132b/, 136b/, 31b/, 328b/, 344b/, 357a/, 358b/, 360a/, 47a/
b. salıptur 46a/

baġ Bağ, bağlayacak nesne
b. 7a/
b.+ ı 137a/, 296b/, 368b/
b.+ ımdın 186a/
b.+ ınıñ 198a/
b.+ lar 307a/, 336b/
b.+ ları 7a/
b.+ nı 233b/

bāġāt Far. Bahçeler
b. 128a/, 139b/, 228b/, 3a/, 45a/, 76a/, 369b/
b.+ dur 128a/, 136b/
b.+ ı 45b/, 137b/
b.+ ıġa 273b/, 274a/
b.+ ını 268a/
b.+ tın 106a/, 66a/
b.+ sı 300a/

bāġçe Far. Bahçe
b. 47a/, 47b/, 118a/, 198a/
b.+ de 76a/, 341b/, 342b/, 47a/
b.+ din 343a/
b.+ ġa 301a/, 342b/
b.+ ler 117b/, 300a/, 300b/
b.+ leri 136b/, 3b/, 5a/
b.+ leride 3b/
b.+ ni 341a/
b.+ niñ 188b/, 198b/, 341b/
b.+ sı 191a/

bağır Göğüs, bağır
b.+ ı 49b/
b.+ ınıñ 280a/

bağış İyilik, lütuf
b.+ da 34a/

bağışla- Bağışlamak, affetmek
b.- dı 307a/
b.- dım 201b/, 215b/, 268b/
b.- duk 148a/
b.- p 125b/, 200b/, 218b/, 245a/, 382a/, 60a/
b.- ptur 41a/
b.- y 312b/

bağla- Bağlamak
b.- dı 167b/
b.- dılar 365a/
b.- dım 249b/, 335a/, 358a/
b.- ġan 100a/, 100b/, 180a/, 182a/, 249b/, 276b/, 352b/, 357b/
b.- ġandın 7a/
b.- ġanı 46b/
b.- ġanını 369b/
b.- ġanlarnı 119b/
b.- ġannı 180a/
b.- ġay 249b/
b.- ġaylar 264a/, 351a/, 367b/
b.- ġuça 106b/
b.- ġunça 337a/
b.- maġı 274b/
b.- maķ 118b/, 143a/

b.- maḳnı 337a/
b.- masdın 285b/
b.- maydur ėdim 198b/
b.- maydur 182a/, 98a/
b.- maydurlar 353a/, 46b/
b.- ñ 119a/
b.- p ėdi 160b/
b.- p 100a/, 106b/, 116b/, 119a/, 129a/, 143a/, 153b/, 173b/, 176a/, 190b/, 199b/, 258b/, 273b/, 274a/, 278b/, 286a/, 301b/, 353a/, 87a/, 94b/
b.- ptur 171a/, 176a/, 180a/, 182a/, 182b/, 249b/, 254b/, 255a/, 46b/
b.- pturlar 274a/, 285a/, 290b/, 291a/
b.- r ėdi 182b/
b.- r 179b/, 182b/
b.-rlar 140a/, 143a/, 143b/, 276b/, 291a/
b.- ydur 291a/
b.- ydurlar 291a/

baġlaġuluḳ Bağlanılmış, bend olunmuş
b.+tur 360a/

baġlan- Bağlamak, kapanmak
b. 153a/
b.-ur 130b/

baġlat- Bağlatmak
b.- ıptur 201a/
b.- tım 368a/
b.- ur ėdi 7a/
b.- ur 351a/
b.- urda 7a/

baġrıḳara Güvercine benzeyen bir kuş türü
b.+ dın 280a/
b.+ sıdur 280a/

bahā Far. Değer, kıymet
b. 136b/, 192b/
b.+ dır 54a/
b.+ dur 166b/
b.+ sı 275a/

bahādır Moğ. Yiğit, cesur
b. 31a/, 69b/, 108b/, 166b/

bahādırlıḳ Moğ.+T Yiğitlik, cesurluk, kahramanlık
b. 31a/, 67b/, 218a/
b.+ dın 69b/

bahāne Far. Sebep, vesile, noksan
b. 101b/, 257a/, 297b/, 331a/, 53b/, 56a/, 58a/, 77a/
b. ḳılıp 118b/
b.+ si 192a/, 228b/, 263b/, 36b/, 62b/, 77b/

bahār Far. Bahar, ilk yaz
b. 153a/, 202a/, 202b/, 232b/, 35b/
b.+ ġaça 245b/
b.+ ı 2b/, 3a/, 49b/
b.+ lar 202a/, 202b/, 49a/

baḫīl Ar. Hasis, cimri
b. 15a/

baḫīllıḳ Ar.+T cimrilik
b. 42b/

baḥr Ar. Deniz
şah-ı b. 87b/
b.- i ʻulūm 50a/
b.+ ide 179b/, 181a/

bahr Ar. Vezin
b.+ ide 179b/

baḥrī Ar. Deniz ördeği
b. 272b/, 276a/
b.+ m 233a/

baḥs Ar. Bahis, konuşulan konu, söz
b. ḳılur 381a/

baḫşı Ozan
b. 108b/
b.+ lar 254a/
B.+ lardın 211b/

baḫşiş Far. Bahşiş, hediye
b. 22a/, 25b/
b.+ din 293b/
b.+ i 68b/
b.+ ini 312b/
b.+ ler 82a/, 293b/
b. boldı 312b/

baḫt Far. Talih
b. 220a/

baḥūr Ar. Aşırı sıcak
b.- ı evzān 248b/

bā'iṣ Ar. Sebep, sebep olan
b. 29b/, 121b/, 229b/, 245b/, 326a/, 340a/, 94b/
b. ḳıldı 16b/
b.- i ḍeḥk 328a/

baḳ - Bakmak
b.- a almas 75b/
b.- a köçti 33a/
b.- a 115a/, 134a/, 135a/, 136b/, 137b/, 138a/, 149a/, 150a/, 150b/, 151b/, 152a/, 158b/, 171a/, 175a/, 186a/, 210b/, 211a/, 229a/, 238b/, 253b/, 262a/, 263b/, 272a/, 272b/, 273a/, 274b/, 276a/, 326b/, 335b/, 340b/, 66a/, 67a/, 71a/, 81b/, 128b/, 202a/, 47a/
b.- adur 128a/
b.-alar 282b/
b.-aları 282b/
b.- ar 95b/
b.- ıp ėrdi 31b/
b.- ıp 100b/, 111b/, 200b/, 207a/, 211a/, 238b/, 239a/, 350b/, 55b/, 59a/, 83b/, 84b/, 92a/
b.- ḳalı 108b/
b.- ḳaylar 18b/
b.- madı 114b/
b.- mas 297b/
b.- may 104b/, 106a/, 125b/, 183b/, 184b/, 19b/, 206b/, 209a/, 211a/, 222a/, 255b/, 257b/, 303b/, 72a/, 98a/, 99b/
b.- maydur ėdi 111a/
b.- mayın 196b/
b.- sam 113b/
b.- tı 73b/

baḳıl- Bakılmak
b.- dı 355a/

baḳışlıḳ Temaşa yeri, bakılan ya da bakılacak yer
b. 301a/

baḳtur - Baktırmak
b.- a 303b/
b.- ġalı 24a/
b.- ġaylar 61b/
b.- ġaylar 303b/
b.- up 228b/

bālā-ḫāne Far. Çatı, tavan arası, evin en üst kısmı
b. 157b/
b.+ de 157b/
b.+ niñ 157b/

balçıḳ Çamur, balçık
b. 220a/
b.+ larnı 220a/

baldaḳla- Sapından tutmak
b.- maydur ėdim 107b/

bāl Far. Uzun
b.+ ıda 282b/, 283a/, 283b/

balıġ Balık bkz. balıḳ
b. 143a/, 143b/, 144a/, 240a/, 294a/
b.+ lar 282a/

b.+ lardur 282a/
b.+ larnıñ 282a/
b.+ nı 143a/
b.+ nıñ 143a/
b. tutmaḳ 144a/

balıḳ Balık bkz. balıġ
b. 143a/, 240a/, 240b/, 249a/, 251a/, 282a/, 367b/, 378a/
b.+ dur 282a/
b.+ ḳa 251a/
b.+ lar 378a/
b.+ larınıñ 282a/

bāli Far. Bir kanat
b.+ derektür 279b/

baltu Balta
b. 66a/, 103a/, 117a/, 214b/, 217b/, 84a/, 310b/

bālūt Meşe ağacı
b. 135a/, 136b/, 137a/, 140b/,141b/, 141b/, 245b/

bālūtistān Meşelik, meşe bahçesi
b.+ dın 137a/

bāmdād Far. Sabah
namāz-ı b.+ nı 358a/, 358b/, 380a/

bāndar Hindistan'da yaşayanların maymun için kullandıkları isim
b. 276b/

bar Var, mevcut
b. 100b/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 104a/, 104b/, 112a/, 112b/, 113b/, 117b/, 118a/, 119b/, 121a/, 121b/, 124a/, 127a/, 129b/, 130a/, 130b/, 131a/, 132a/, 132b/, 135a/, 136b/, 138b/, 139a/, 142b/, 144b/, 145b/, 149a/, 150b/, 151b/, 152b/, 159a/, 164a/, 164b/, 166b/, 168b/, 16b/, 170b/, 173b/, 174a/, 174b/, 175b/, 176a/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182b/, 184b/, 188a/, 18b/, 192b/, 193b/, 194b/, 195a/, 197a/, 201b/, 203b/, 209b/, 210a/, 214a/, 218a/, 218b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 223a/, 227a/, 22a/, 230a/, 233b/, 237a/, 238a/, 239b/, 240b/, 245b/, 247a/, 247b/, 248a/, 249b/, 24a/, 250a/, 251a/, 252b/, 255a/, 256b/, 257b/, 25a/, 260b/, 263a/, 264b/, 267b/, 268b/, 270a/, 270b/, 271a/, 272a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276a/, 278a/, 278b/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 287a/, 287b/, 288a/, 289a/, 290b/, 291a/, 294b/, 295a/, 296a/, 2a/, 2b/, 302b/, 303b/, 304b/, 306a/, 306b/, 307a/, 309a/, 310a/, 312a/, 315b/, 325a/, 325b/, 327a/, 327b/, 328a/, 330a/, 332a/, 332b/, 333b/, 334a/, 335a/, 335b/, 337b/, 338b/, 341a/, 341b/, 343a/, 348b/, 349a/, 351b/, 354a/, 354b/, 355a/, 360a/, 363b/, 364b/, 366a/, 368b/, 369b/, 36b/, 370b/, 372b/, 374a/, 378a/, 378b/, 380b/, 381a/, 3a/, 3b/, 45b/, 47b/, 48a/, 48b/, 49b/, 4a/, 4b/, 50a/, 51a/, 55b/, 56a/, 5a/, 5b/, 60a/, 60b/, 63a/, 64b/, 73a/, 74a/, 76a/, 76b/, 78b/, 7a/, 80a/, 81a/, 82a/, 83a/, 87b/, 88a/, 90b/, 97a/, 99b/
b.+ dur 106a/, 115b/, 116b/, 11b/, 130a/, 131a/, 133b/, 135a/, 136b/, 138a/, 139a/, 141b/, 171a/, 175b/, 179b/, 17a/, 181a/, 181b/, 182b/, 224a/, 233a/, 250b/, 264b/, 271a/, 271b/, 273a/, 274b/, 276a/, 277a/, 277b/, 279a/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 284b/, 287a/, 287b/, 288a/, 294b/, 2b/, 32a/, 351b/, 355a/, 360a/, 47b/, 4b/, 85a/
b. ėdi 106a/, 106b/, 107a/,

110b/, 112a/, 113b/, 115a/, 117a/, 11b/, 120a/, 120b/, 12b/, 136b/, 156b/, 157b/, 15a/, 15b/, 160b/, 163b/, 164a/, 166b/, 168a/, 169a/, 169b/, 170a/, 172b/, 173b/, 175a/, 178a/, 180a/, 180b/, 181b/, 183a/, 184a/, 189a/, 18b/, 190a/, 192b/, 194b/, 198a/, 19b/, 200b/, 201b/, 202a/, 20b/, 212b/, 22a/, 22b/, 232a/, 23b/, 25a/, 26a/, 28b/, 31a/, 40a/, 52b/, 73b/, 75b/, 76a/, 77a/, 7a/, 7b/, 94a/, 97a/

b. ėdiler 187b/

b. ėgendür 1/, 22b/, 23a/, 24a/, 123b/

b. ėmiş 158a/, 181b/

b. ėrdi 113b/, 114b/, 120a/, 154a/, 160b/, 168b/, 196a/, 197b/, 19a/, 220a/, 26a/, 270a/, 43a/, 52a/, 56b/, 57a/, 68b/, 7b/, 82b/

b. ėrmiş 79b/

b.+ ıdın 220a/

b.+ ıġa 155b/

b.+ ını 191b/, 62b/

b.+ lar 163a/, 164b/, 360b/

b.+ nı 194b/

bar- Varmak, gitmek

b. 356b/

b.- a almas 115a/

b.- a 115b/, 146a/, 161a/, 193a/, 223b/, 237b/, 268b/, 349b/, 71b/

b.- adur ėdi 26b/, 97b/

b.- adur ėrdük 115a/

b.- adur 108a/, 113a/, 115b/, 117a/, 117b/, 194a/, 213b/, 214a/, 221b/, 237b/, 260a/, 263a/, 275a/, 373a/, 60b/, 97b/

b.- adurġan 8a/

b.- adurġanda 108a/

b.- adurlar 278a/, 353a/

b.- alıñ 116b/, 119b/, 99b/

b.- asız 115b/

b.- ay 115a/, 116a/, 118a/

b.- dı 101a/, 101b/, 104b/, 109b/, 110b/, 111a/, 112b/, 113a/, 113b/, 116b/, 117b/, 11a/, 123b/, 124a/, 12a/, 13a/, 14a/, 14b/, 151a/, 152b/, 154b/, 157a/, 157b/, 158b/, 15b/, 161b/, 162a/, 163a/, 163b/, 166b/, 167b/, 168b/, 169a/, 170b/, 171b/, 172a/, 173a/, 179a/, 17b/, 180a/, 182a/, 184a/, 188a/, 188b/, 195b/, 199b/, 200b/, 204a/, 207b/, 20a/, 210b/, 211b/, 214b/, 22b/, 230a/, 230b/, 234a/, 23a/, 241a/, 247a/, 258b/, 268b/, 27a/, 27b/, 293b/, 294a/, 295a/, 29a/, 29b/, 301b/, 302a/, 307b/, 309a/, 30a/, 314b/, 315a/, 315b/, 331b/, 335a/, 33b/, 35b/, 364b/, 373a/, 374b/, 37a/, 37b/, 38b/, 39b/, 44a/, 51b/, 56b/, 58a/, 58b/, 60a/, 63a/, 64a/, 65a/, 65b/, 67b/, 69a/, 80a/, 80b/, 81b/, 84b/, 86b/, 90b/, 92b/, 93a/, 9a/

b.- dılar 101a/, 10b/, 11a/, 127a/, 12b/, 153b/, 155a/, 156b/, 170a/, 17a/, 197a/, 206a/, 211a/, 238b/, 255b/, 261b/, 295a/, 308b/, 327b/, 36b/, 38a/, 38b/, 40a/, 41a/, 51b/, 74a/, 78a/, 79b/, 86b/

tüşüre b.- dılar 106a/

b.- dım 108b/, 112a/, 115b/, 118a/, 118b/, 159a/, 187a/, 188b/, 200a/, 211b/, 222b/, 233b/, 239b/, 245b/, 258b/, 309a/, 334a/, 343b/, 351a/, 353b/, 357a/, 366a/, 372b/, 38a/, 56a/, 99b/

b.- dıñız 329b/, 330a/

b.- duk 107b/, 110b/, 160b/, 188b/, 202a/, 249a/, 249b/, 302a/, 341b/, 60a/

b.- dur 70b/

b.-durur 261b/

b.- ġalı 125a/, 162a/

b.- ġan 104b/, 113b/, 119b/, 120a/, 125b/, 154a/, 159b/, 165b/, 166a/, 192a/, 192b/, 197b/, 227a/, 230a/, 238b/, 239b/, 241a/, 254b/, 261a/, 274b/, 302b/, 303a/, 303b/, 309b/, 331b/, 332b/, 345a/, 350b/,

354b/, 360b/, 363b/, 370b/, 379a/, 379b/, 380a/, 51b/, 52b/, 66a/, 82b/, 101a/, 52a/, 58a/
b.- ġanda 102a/, 159a/, 163a/, 178b/, 179b/, 187a/, 20a/, 285a/, 309a/, 374b/
b.- ġandın 193b/, 303a/
b.- ġandur 44b/
b.- ġandurlar 354b/
b.- ġanıdın 295b/, 301a/
b.- ġanlar 137b/, 192a/, 193a/, 222b/, 238b/, 265b/, 301a/, 336a/
b.- ġanlardın 224b/, 263b/
b.- ġanlarını 310a/
b.+ larınıñ 334b/
b.- ġanlarnı 160a/, 198a/, 234b/, 51b/
b.- ġanlarnıñ 157a/, 329b/, 336a/
b.- ġay 143a/, 163a/, 16a/, 185a/, 226a/, 247b/, 295b/, 299a/, 375a/
b.- ġaylar 219a/, 299a/, 378a/
b.- ġunça 306a/, 372b/
b.- ġusıdur 73a/
b.- ıñ 134b/, 194b/
b.- ıp ėdi 122a/, 12a/, 13b/, 149b/, 165b/, 167a/, 209a/, 238a/, 240a/, 251b/, 62a/, 63b/, 68a/, 82a/
b.- ıp ėdiler 147b/, 162b/, 207b/, 230b/, 238b/, 52a/, 77a/
b.- ıp ėdim 178b/, 285b/
b.- ıp 17b/, 212b/, 57a/, 59a/, 98b/, 102b/, 103b/, 104b/, 105a/, 106b/, 108b/, 109b/, 10a/, 110a/, 110b/, 116a/, 116b/, 117b/, 119b/, 121b/, 124b/, 125a/, 126a/, 127a/, 127b/, 128a/, 133a/, 138a/, 13a/, 141b/, 148a/, 148b/, 149b/, 14a/, 153b/, 154b/, 155a/, 160b/, 161b/, 162a/, 165a/, 165b/, 172b/, 175b/, 178a/, 183a/, 184a/, 184b/, 188b/, 198a/, 203b/, 204b/, 208b/, 214b/, 218a/, 218b/, 219b/, 220b/, 221b/, 223b/, 226a/, 22b/, 235a/, 237a/, 237b/, 239a/, 239b/, 241a/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 246a/, 247a/, 247b/, 248b/, 249b/, 250b/, 251a/, 252a/, 254b/, 255a/, 257b/, 258b/, 25a/, 260b/, 261b/, 262a/, 263a/, 265a/, 265b/, 267b/, 268a/, 26a/, 270b/, 295b/, 296b/, 297b/, 303a/, 305a/, 306a/, 307a/, 309a/, 309b/, 310a/, 311a/, 311b/, 312b/, 316a/, 31a/, 31b/, 325b/, 326b/, 327b/, 328b/, 329a/, 329b/, 32a/, 330b/, 331b/, 332a/, 334a/, 336a/, 338b/, 343b/, 345a/, 345b/, 347a/, 347b/, 348b/, 350a/, 351a/, 354b/, 356b/, 357a/, 364b/, 365b/, 369b/, 370b/, 371b/, 372a/, 373b/, 374a/, 375a/, 375b/, 376b/, 377a/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 380b/, 381b/, 43b/, 44a/, 52b/, 53b/, 54b/, 57a/, 57b/, 59b/, 60a/, 63a/, 63b/, 65b/, 66b/, 71a/, 73a/, 73b/, 77b/, 79a/, 79b/, 80b/, 81a/, 83b/, 84a/, 88b/, 8b/, 93a/, 96a/, 96b/, 97a/
b.- ıptur 118b/, 13b/, 154a/, 167a/, 218a/, 272b/, 273a/, 310a/, 359b/, 78b/, 9b/
b.- ıpturlar 105a/, 377b/
b.- ırlar 257a/
b.- madı 33a/
b.- madılar 184b/
b.- madım 194b/
b.- maġay 185b/
b.- maġı 204b/
b.- maḳ 106a/, 115b/, 118a/, 14a/, 214b/, 230a/, 325a/, 344b/, 355a/, 61a/
b.- maḳça 143a/, 290b/
b.- maḳçı 73b/
b.- maḳḳa 126a/, 213a/, 214a/, 295a/, 97b/, 99b/
b.- maḳnı 101b/, 213a/, 213b/, 329a/
b.- maḳta 76a/
b.- mas ėdi 20b/
b.- masını 126a/
b.- may 116a/, 250a/, 315a/,

60b/
b.- mış 66b/
b.- sa 129a/, 146a/, 226b/
b.- sak ėdi 119a/
b.- saḳ 106b/
b.- sak 109b/, 118a/, 220b/, 255b/, 256b/
b.- salar 129a/, 131a/
b.- sam 101a/, 101b/, 155b/
b.- sañız 116a/
b.- sun 110b/, 65a/
b.- sunlar 345b/
b.- ur ėdi 119a/, 157a/, 164a/, 71b/
b.- ur ėdim 101a/, 75a/, 76a/
b.- ur 112b/, 129b/, 133a/, 142b/, 143a/, 147a/, 160a/, 179b/, 182b/, 193a/, 210b/, 212b/, 238a/, 242a/, 256a/, 273b/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 2a/, 300b/, 301a/, 303b/, 327a/, 339b/, 341a/, 342a/, 345b/, 347b/, 354b/, 355a/, 357b/, 358b/, 359b/, 363b/, 3a/, 48a/, 4b/, 60a/, 68a/, 81a/, 97b/, 138a/
b.- urda 231b/, 244b/, 250b/, 276b/, 370a/, 372a/, 95b/, 96a/
b.- urġa 120b/, 299b/, 76a/, 155b
b.- urıda 295b/
b.- urlar ėdi 186a/
b.- urlar 126a/, 126b/, 131a/, 135b/, 142b/, 207b/, 223a/, 262a/, 263b/, 301b/, 304b/, 346a/, 353a/, 365b/, 36b/, 375a/, 66b/
b.-urnı 126a/, 70b/
b.- urumızna 193a/

bār Far. Defa, kez
b. 113b/, 40a/

barangar Ordunun sağ tarafı
b. 100a/, 100b/, 126b/, 127a/, 127b/, 148b/, 149a/, 198a/, 208b/, 209a/, 209b/, 210a/, 217a/, 224b/, 230a/, 231b/, 258a/, 262a/, 264a/, 266a/, 266b/, 267a/, 310a/, 315b/, 316a/, 333a/, 354a/, 66b/, 69b/, 70a/, 89a/
b.+ da 100b/, 266b/, 311a/
b.+ ġa 266b/, 316a/
b.+ ı 70a/, 89b/
b.+ ımız 210b/
b.+ ımızniñ 210b/
b.+ ınıñ 89b/
b.+ nıñ 230a/, 266a/, 90a/

barça Bütün, hepsi
b. 102a/, 107a/, 128b/, 144b/, 16a/, 177a/, 118a/, 185b/, 187b/, 188a/, 194b/, 200a/, 202b/, 208a/, 21b/, 257b/, 271b/, 272a/, 273a/, 293b/, 299a/, 300a/, 312a/, 314b/, 315a/, 326a/, 340b/, 347b/, 34a/, 360b/, 366b/, 78a/, 34a/
b.+ dın 141b/, 280a/, 31a/, 49b/, 373b/
b.+ ġa 101a/, 194a/, 299b/
b.+ ları 155a/
b.+ mız 115b/
b.+ mızna 114b/
b.+ nı 201a/, 215b/, 294b/, 356a/, 56b/, 75a/
b.+ sı 25b/, 51b/
b.+ sına 40a/, 40b/, 42a/
b.+ sınıñ 41b/

bāre Far. Hak, konu
B.+ de 243b/
b.+ siġa 51a/
b.+ sini 219a/

barı Hepsi, cümlesi
b. 119b/, 166a/, 166b/, 189b/, 18a/, 200b/, 201b/, 204b/, 206a/, 207a/, 240a/, 245b/, 246a/, 24b/, 253b/, 267a/, 26b/, 273a/, 274a/, 277a/, 280a/, 285b/, 297a/, 30a/, 354b/, 355b/, 362b/, 367b/, 368a/, 43b/, 83a/, 87a/, 8b/, 92a/, 93b/
b.+ ça 60a/, 115a/, 177a/

b.+ dın 10b/, 12a/, 12b/, 93a/, 135b/, 167b/, 168a/, 19b/, 20a/, 239a/, 300b/, 341a/
b.+ ġa 253b/, 291b/
b.+ nı 20b/, 263a/, 312a/, 193a/, 203a/, 207b/, 213a/
b.+ nıñ 181b/, 273a/, 295a/
b.+ sını 203b/

bārī Far. Hiç olmazsa, bari
b. 16a/, 64a/, 235b/, 273b/, 330b/
b.+ din 330b/
b.+ ni 285a/

barıl - Varılmak
b.- adır 342b/
b.- adur ėdi 114b/
b.- dı 102a/, 109b/, 214b/, 229a/, 235a/, 240b/, 246b/, 261b/, 31b/, 325b/, 330a/, 330b/, 353b/, 370a/, 40b/
b.- ġandın 253b/
b.- ġay 126a/, 60a/, 81a/
b.- ıp ėdi 115b/, 116a/, 231b/
b.- ıp 112a/, 150a/, 365a/
b.- ıptur 137b/
b.- masa 355a/
b.- sa 355b/
b.- ur 193a/

berīn Far. En yüce, en üstün
b. 78b/, 99a/
b. ḳıldılar 71b/
b. ḳılıp 62a/

barmaḳ Parmak
b.+ça 149a/
b.+ ım 242a/
b.+ ını 43a/, 149b/

barmaḳ Varmak, ulaşmak
b.+ ı 353a/
b.+ ıġa 62b/
b.+ ını 149b/
b.+ ḳa 158a/, 211a/, 238a/, 357b/, 359a/, 60a/, 71b/
b.+ nı 158a/, 33a/, 367a/

bārū Far. Kale duvarı, sur
b.+ sınıñ 16a/, 157b/

bas - Baskın yapmak
b.- ar ėdi 177a/
b.- ar 208a/, 347a/, 42b/
b.- arlar 354b/
b.- ıp 100a/, 106a/, 11b/, 125a/, 12a/, 131a/, 132a/, 14b/, 165a/, 166b/, 184b/, 185a/, 202b/, 208a/, 20b/, 234b/, 257b/, 267a/, 269b/, 271a/, 295a/, 295b/, 296a/, 29b/, 305a/, 309a/, 30a/, 325a/, 326a/, 343a/, 348b/, 34a/, 354b/, 35b/, 367a/, 374b/, 379b/, 71a/, 78b/, 89b/, 8a/, 9a/
b.- ıptur 241b/
b.- ıpturlar 331a/, 375a/
b.- ḳaç 211a/
b.- ḳan 22b/, 294a/
b.- ḳanda 268b/, 9a/
b.- ḳandın 42a/
b.-ḳanını 379b/
b.- maḳ 101a/
b.- maydur ėdi 188a/
b.- maydur 101b/
b.- sa 90a/
b.- tı 10b/, 14a/, 165a/, 165b/, 172b/, 173a/, 230b/, 296b/, 300b/, 331b/, 379b/, 41b/, 69a/, 7a/
b.- tılar 125b/, 38b/
b.- tım 298a/
b.- tuk 261b/, 337b/

basıl - Basılmak
b.- a 156b/
b.- dı 128a/, 208b/, 266a/, 41b/, 43a/
b.- dılar 109b/, 126a/, 16b/
b.- ġan 194a/
b.- ıp 13a/, 159b/

basīṭ Ar. Sıradan, gösterişsiz
b.+ ni 19a/

bastur-Bastırmak
b.- dı 22b/
b.- dılar 30b/
b.- ġanı 311a/
b.- ġanını 255b/
b.- sa 90a/
b.- up 104a/, 183b/, 192b/, 202b/, 234b/, 256a/
b.- urlar 140a/

basṭ Ar. Uzun uzadıya anlatma
b. 331a/
b.+ ı 306b/, 307a/

baş Baş, kafa; bir şeyin, bir yerin uçlarından biri
b. 101b/, 102b/, 118b/, 125a/, 148a/, 154b/, 163a/, 17b/, 184b/, 213a/, 215a/, 217b/, 218a/, 218b/, 221b/, 223a/, 232a/, 233b/, 234b/, 236a/, 237a/, 241b/, 242a/, 262b/, 265a/, 287a/, 290b/, 296b/, 303a/, 309a/, 315b/, 331a/, 337b/, 338b/, 35b/, 362a/, 367a/, 367b/, 379b/, 37a/, 380a/, 382a/, 65a/, 76a/, 94a/
b.+ dın 103a/, 253a/, 256b/, 306b/
b.+ ı 81a/, 135b/, 199b/, 19a/, 208b/, 218b/, 227a/, 277a/, 278a/, 278b/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 285a/, 290b/, 378b/, 49b/
b.+ ıça 269b/, 278a/
b.+ ıda 106b/, 111a/, 111b/, 128b/, 137b/, 163b/, 176b/, 184a/, 191a/, 197b/, 215b/, 222b/, 224a/, 251a/, 26a/, 274a/, 277a/, 285b/, 2a/, 328a/, 344b/, 351a/, 358a/, 39b/, 99a/
b.+ ıdın 135a/, 136a/, 157b/, 173b/, 197b/, 19a/, 203b/, 223a/, 251a/, 278b/, 325b/, 335a/, 369a/, 65b/
b.+ ıġa 112a/, 143a/, 204b/, 232b/, 239b/, 246a/, 256b/, 281a/, 294a/, 309a/, 344a/, 353b/, 369a/, 372a/, 378a/, 43a/, 67a/
b.+ ıġaça 141b/
b.+ ım 107a/, 95b/
b.+ ımda 107a/, 234a/
b.+ ımdın 161a/
b.+ ımġa 107a/, 107b/, 194b/, 234a/, 376b/, 97b/
b.+ ımnı 118b/, 361b/
b.+ ın 239a/
b.+ ını 143b/, 147a/, 149b/, 150b/, 154b/, 156b/, 198b/, 205b/, 208b/, 210b/, 217a/, 221a/, 221b/, 239a/, 246a/, 267b/, 285a/, 297b/, 308b/, 315b/, 347b/, 354b/, 372a/, 374a/, 375b/, 57b/, 65b/, 67a/
b.+ ınıñ 280a/, 353b/
b.+ ıñızdın 161a/
b. kėsip 110a/, 93b/
b. ḳoysa 37a/
b.+ lar 218b/
b.+ larıdın 175b/
b.+ larıġa 291a/
b.+ ların 194a/
b.+ larını 207a/, 221b/, 239a/
b.+ larnı 147b/
b.+ tın 119a/, 307a/

başçı Lider, yönetici
b. 147a/, 148a/, 193a/, 221b/, 230b/

başḳa Diğer, gayrı
b. 128b/, 134b/, 143b/, 147a/, 189a/, 209b/, 212a/, 228a/, 261b/, 291b/, 302a/, 309a/, 47b/

başḳaraḳ Daha başka
b. 133b/

başla- Başlamak
b.- dı 114b/, 115a/, 122b/, 152a/, 152b/, 263a/, 307b/, 75a/, 376a/
bünyād ḳıla b.- dı 23b/
kėle b.- dı 103b/, 124a/, 252b/

yibere b.- dı 110a/
b.- dılar 110b/, 116b/, 126a/, 151a/, 214a/, 267a/, 304a/, 62a/
kėle b.- dılar 198b/, 56b/
ḳıla b.- dılar 147a/, 246b/
kire b.- dılar 62b/
rucū‘ ḳıla b.- dılar 86a/
teşeddüd ḳıla b.- dılar 23b/
b.- dım 203a/
ḳıla b.- dım 25a/
b.- ġalı 193a/
b.- ġan 210a/, 294a/
b.- ñ 116a/, 116b/
b.- p 124b/, 221b/, 289b/, 38b/, 65a/, 93b/
b.- r 193a/, 305a/, 71a/
b.- sa 254b/, 81a/
b.- y almadı 193a/, 203a/

başlat-Başlatmak
b.- ıp 13a/, 148a/, 152b/, 156b/, 162a/, 206b/, 219b/, 220a/, 221a/, 32a/, 332b/, 371a/

başlıġ Komutan, kumandan
b. 108a/, 116b/, 165a/, 166b/, 177a/, 20b/, 217a/, 224b/, 236a/, 236b/, 238b/, 265b/, 303b/, 338a/, 33a/, 34a/, 350b/, 352a/, 354b/, 368a/, 371a/, 372a/, 373a/, 377a/, 67b/, 77b/, 78a/, 78b/, 81a/, 82b/, 9a/
b.+ ı 212b/
b.+ lar 355b/, 74b/
b.+ larġa 374a/, 62a/
b.+ larnı 257b/, 305a/, 308a/, 338a/, 366b/, 367a/, 376b/, 378a/, 61b/, 62a/

başlıḳ Komutan, kumandan bkz. başlıġ
b. 205b/, 210b/, 216a/, 217b/, 231a/, 232a/, 233a/, 238b/, 239a/, 242b/, 245a/, 246b/, 256b/, 258a/, 26b/, 296b/, 298b/, 299a/, 299b/, 301a/, 30b/, 57b/
b.+ lar 197a/, 246a/
b.+ larġa 298b/
b.+ larnı 238b/, 267b/, 299a/

başsız Tertipsiz, düzensiz, başıbozuk
b. 204b/, 211b/

başsızlıḳ Başıboşluk
b. 255b/, 39b/
b.+ ını 211b/

bat - (Güneş) Batmak
b.- a 193b/
b.- ḳunça 60b/

bat Hemen, derhal
b. 103b/, 124a/, 125b/, 171b/, 207a/, 303a/

batġaḳlıġBataklık
b. 366a/

batġaḳlıḳ Bataklık bkz. batġaḳlıġ
b. 16b/

batman Soğd. Bir ağırlık ölçüsü birimi
b. 167a/, 173b/, 290a/

batraḳ Hemen, çabucak
b. 122b/, 183b/, 365a/

baṭālet Ar. İşsizlik, avarelik
b. 166b/

bāṭın Ar. İç, iç yüz, gizli nesne
b. 177b/
‘ulūm-ı b.+ īdin 178b/

bavurçı Aşçı
b. 305b/
b.+nı 306a/, 306b/
b.+ġa 305b/
b.+dın 305b/
b.+ları 305b/

b.+ larını 305b/
b.+ nı 306a/, 306b/

bavurçılıḳ Aşçılık
b. 151b/

bāvücūd Far.+Ar. Özellikle, yine de, rağmen
b. 104a/, 106b/, 107b/, 113a/, 117b/, 144b/, 14b/, 156a/, 159a/, 159b/, 164a/, 164b/, 166b/, 168b/, 174a/, 178b/, 184b/, 186b/, 18b/, 195a/, 206b/, 210b/, 215a/, 218a/, 235a/, 244a/, 246b/, 257b/, 262b/, 2b/, 303a/, 304a/, 348a/, 35a/, 362a/, 367b/, 374a/, 378b/, 44a/, 56b/, 61b/, 67b/, 81a/, 83b/, 89b/, 8b/, 91a/, 9a/
b.- ı Horāsānāt 138b/
b.- ı ḫumār 340a/
b.- ı ısıtma 59a/
b.- ı iḥtiyāc 7b/
b.- ı ḳarılıḳ 14a/
b.- ı nāmerdlıḳ 123b/
b.- ı tecribeler 86b/
b.- i ḫisset 42b/
b.- i Türklük 28b/

bay Zengin
b. 42a/

bayakbār şamata, gürültü
b. 255b/, 68a/
B. 102b/, 104b/

bāyed Far. Gerekmek
b. 16b

bāyest Far. Gerekli, lazım, ihtiyaç duyulan
b. bolġay 159a/

bay(ı)rı Emektar, eski hizmetçi
b. 123a/, 345a/, 79a/, 95a/
b.+sı 16a/, 58b/
b.+dın 144b/
b.+lardın 144b/
b.+ ları 268b/

bayram Bayram
b. 150a/
b.+ lar 150a/

bāzār Far. Pazar, çarşı
B. 148a/
b. 215b/, 216b/
B.- ı Melik 191b/
b.+ ġa 93a/
b.+ ı 206a/, 222b/, 47b/
b.+ larda 286a/
b.+ larıda 290b/
b.+ larınıñ 247a/

bāzārī Far.+Ar. Pazarcı, halk
b. 24a/, 40a/, 40b/
ġayr-i b. 40a/
b.+ niñ 75b/
b.+ side 2b/

ba‘żı Ar. Bazı
b. 3a/, 3b/, 104b/, 105a/, 105b/, 109a/, 11b/, 125a/, 125b/, 126a/, 127b/, 131a/, 131b/, 133a/, 133b/, 137b/, 145a/, 147b/, 149a/, 149b/, 150b/, 151a/, 151b/, 152b/, 153b/, 156b/, 157b/, 160b/, 163a/, 164b/, 16a/, 170b/, 171a/, 173b/, 179a/, 180a/, 181b/, 183b/, 186a/, 18b/, 190b/, 192b/, 200b/, 201b/, 203b/, 204a/, 213a/, 213b/, 214b/, 215b/, 218a/, 218b/, 222a/, 223a/, 225b/, 227b/, 229a/, 230b/, 231a/, 232a/, 236b/, 237a/, 245b/, 247a/, 24b/, 250a/, 250b/, 254a/, 255b/, 256b/, 257b/, 259a/, 25a/, 260a/, 261b/, 264b/, 265a/, 268a/, 268b/, 26b/, 270a/, 272a/, 272b/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 277a/, 277b/, 278a/, 279a/, 280a/, 282a/, 282b/, 284a/, 286a/, 287b/, 293b/, 296a/, 302a/, 307a/, 30b/, 311a/, 315a/,

315b/, 316a/, 31a/, 336b/, 33b/, 340b/, 341a/, 343a/, 34b/, 353a/, 355a/, 355b/, 358b/, 359a/, 359b/, 366b/, 367a/, 367b/, 369b/, 36a/, 36b/, 373b/, 375a/, 378a/, 39b/, 44a/, 48a/, 49a/, 4a/, 52a/, 54b/, 55b/, 57a/, 58a/, 59b/, 5b/, 60b/, 64a/, 64b/, 69b/, 6a/, 70a/, 71b/, 73b/, 76b/, 80b/, 83b/, 84b/, 86a/, 86b/, 88b/, 89a/, 89b/, 8a/, 90b/, 91b/, 92a/, 93a/, 93b/, 316a/
b.+ da 272a/
b.+ dın 176b/, 86b/
b.+ ġa 109a/, 98b/
b.+lar 121b/, 124b/, 150a/, 161b/, 164b/, 211b/, 250b/, 252b/, 257a/, 259a/, 25a/, 375a/, 377b/, 380b/, 72b/, 86b/, 90b/, 91a/, 91b/, 92b/
b.+ lardın 203b/
b.+ larġa 293b/, 297a/
b.+ larığa 245b/
b.+ larını 10a/
b.+ larnı 310b/, 325a/, 367a/, 54b/, 98b/
b.+ nı 111a/, 201a/, 260a/, 47a/, 59b/
b.+ nıñ 105b/, 126a/, 186a/, 280a/, 308a/, 68b/, 72b/
b.+ sı 131b/, 150b/, 192a/, 303b/, 375b/, 93a/, 97b/
b.+ sıġa 23b/, 25a/, 359b/, 51b/
b.+ sını 10a/, 147a/, 214a/, 226a/, 51b/, 79a/
b.+ sınıñ 226a/, 278a/

bāzīger Far. Oyun oynayan
b.+ leri 353a/

bāzū Far. Dirsek ile omuz arası, pazı
b.+mġa 198b/

be Far. ek –dan, -den
b. 101b/, 11a/, 128b/, 160a/, 164a/, 180a/, 201b/, 24a/, 334a/, 335a/, 76a/, 89a/, 99a/
B. 89a/
Camşīd-i ferruḫ-siriş B. 99a/
b.- cāy-i nekmerdān 197a/
b.- cā'ī resānad 208a/
B.- cevr kard 219a/
b.- cuz 'Abdu'l lah-ı kīr-i ḫar 206a/
b.- hemīn dāġ 247a/
b.- ḫuspend u 183a/
b.- yār īncunīn 219a/
B.- 'işvehā-yi zamāna 219a/

bebr Far. Yırtıcı bir hayvan, pars
b. 232b/
b.+ ni 232b/

becā Far. Yerinde, uygun
b. 17b/, 152b/, 200b/

Becūrī Becurlu, Becur'a ait
B. 217a/
b. 286b/

bed Far. Fena, kötü, yaramaz
b. 197a/, 26a/
b.+ ıġa 24a/
Zen-i b. 169a/

bedraḳa Far. Kılavuz
b. 381a/

bed'ahdlıḳ Far.+Ar.+T. Vefasızlık
b. 110b/

Bedaḫşānī Bedahşanlı
B. 327a/
B.+ler 202b/
B.+ lerdin 213a/
B.+ lerniñ 154b/

bedāyi' Ar. Eşi benzeri olmayan güzel, mükemmel ve yeni şeyler
B. 179a/

bedbaḫt Far. Kötü bahtlı
b. 152b/, 68a/, 89b/

Buvā-yi b. 305a/
b.+ lar 161b/, 255b/
Büvā-yi b.+ tın 307a/

bedbaḫtlıḳ Far.+T Kötü bahtlılık
b. 200a/

bedel Ar. Karşılık
b. ḳılmaḳ 186b/

beden Ar. Gövde, beden, vücud
b.+ din 315a/
b.+ i 166a/, 330a/
b.+ imde 236a/, 346a/

bedendām Far. Kısa, bodur, tıknaz
b.+ dur 282b/

bedenderūn Ar.+Far. Kötü niyetli
b. 159a/

bedgümān Far. Kötü zanlı
b. bolup 59b/

bedhel Bir kuş türü
b.+ dür 284a/

bedīhe Ar. Apaçık, meydanda
b. 237a/
b.+ de 252b/, 296a/, 298a/

bedilāne Ar. Karşılıklı olarak
b. 94b/

bedirañ Ar.+Far. Mükemmelce
b. 353a/, 364b/

Bedī‘ü’l- vaṣat Ali Şîr Nevâyi’nin olgunluk devresine ait şiirlerinin bulunduğu eser
B. 170b/

bedkirdār Far. Kötü davranışlı, kötü hareketli
b.+ nıñ 11a/

bedmezelıġ Far.+T Tatsız tuzsuzluk
b.+ ı 283b/

bednāmlıġ Far.+Ar.+T Kötü isimli, kötü anılan, adı kötü çıkmışlık bkz. bednāmlıḳ
b.+ dın 20b/

bednāmlıḳ Far.+Ar.+T Kötü isimli, kötü anılan, adı kötüye çıkmışlık bkz. bednāmlıḳ
b. 21b/
b.+ nı 35a/

bednemā Far.+Ar. Gelişmemiş, artmamış
b. 282b/

bednümālıġ Far.+T Görünmeyen
b.+ ı 278b/

bedraḳa Far. Kılavuz
b.361b/
b. bolup 360b/

bedre Ar. Para kesesi
b.+ lerni 352a/

bedreng Far. Hoş rengi olmayan, kötü renkli
b.+ dür 284b/

bedṣarāb Far.+Ar. Sarhoşluğu kötü olan kimse
b. 175b/, 180b/

bedzebān Far. Küfürbaz, ağzıbozuk
B. 29b/

bedgümān Far. Kötü zanlı
b. 87a/
b. boldı 225a/

bedḫ^{w}ārlıḳ Far.+T Kötü yeme, içme

b.+ ıdın 227a/

bedhay‘āt Far.+Ar. Kötü hayat
b. 166b/, 283b/

bedma‘āş Far. Kötülük, kötü iş
b.+ ısıdın 6a/

bedma‘āşlıḳ Far.+Ar.+T Kötü davranışlı olma durumu
b. 110b/
b.+ ıdın 6a/

bedmeze Far. Tatsız tuzsuz, tadı hoş olmayan b. 283b/

bednümāy Far. Kötü görünen
b. 141a/

bedṭa‘amlıġ Far.+Ar.+T Lezzetsiz, kötü tadı olan yemek
b.+ ı 283b/

bedzebān Far. Kötü dilli, fena dilli
b. 174b/

begāt T.+Ar. Beyler
b.+ tın 269a/

beglik Beylik
b.+ i 123b/

behem Far. Birlikte, beraber
b. 228a/

behre Far. Pay, hisse, uzaklık
b. 40a/, 201b/, 289a/, 289b/
b.+ din 289b/
b.+ dindür 289b/
b.+ i 256b/, 257b/
b.+ idin 289b/
b.+ ni 289b/
b.+ niñ 289b/
b.+ si 179a/, 18b/

behremend Far. Hisseli
b. 178b/

behrever Far. Hisse ve nasibini almış
b. 185b/

beḳāvulluḳ Ar.+Far.+T Çeşnigirlik
b. 151b/

belā Ar. Bela, musibet
b.+ dın 195b/
b.+ ġa 171b/
b.+ lar 195b/
b.+ nı 169a/, 198b/
b.+ sı 193b/
b.+ sıdın 96a/

belāyetī Ar. Kabul, onay
b. 162b/

belāyī Ar. Belalı
b.+ dür 174a/

belcār Far. Fıçı
b.+ lar 258a/

belde Ar. Kent, belde
b.- i maḥfūẓe 44b/

belendi Far. Yükseklik
b.+ de 259a/, 259b/, 260a/
b.+ ġa 259a/

belgülüg Damgalı, işaretli
b. 143b/

belīġī Ar. Belagat sahibi
gūşmāl-ı b. 229b/

belī Far. Evet, elbette
b.+ din 164a/

beliyye Ar. Felaket, afet
b. 175a/

beliyyet Ar. Felaket, keder
b.+ tin 95b/

belki Far. Belki
b. 16b/, 23b/, 24a/, 24b/, 26a/, 28b/, 35a/, 38b/, 42a/, 45a/, 45b/, 70b/, 75b/, 77a/, 80a/, 80b/, 82a/,141a/, 159a/, 164b/, 166a/, 170b/, 171a/, 185b/, 188a/, 189b/, 193a/, 195a/, 195b/, 202b/, 208a/, 212a/, 217a/, 224a/, 229a/, 243b/, 256a/, 270a/, 270b/, 271b/, 272b/, 274b/, 281b/, 283a/, 293b/, 294b/, 306a/, 309b/, 325b/, 45b/

belkim Far.+T. Belki, hatta
b. 75b/

belüc Far. Beluc halkı
b.+ lerniñ 258b/

benā'i Ar. Güzel, nefis
b. 206a/

bend Far. Bağlama, bağ, düğüm; bela, sıkıntı, su bendi, baraj
b. 135b/, 138b/, 139a/, 166b/, 183b/, 196b/, 241a/, 257a/, 261b/, 274b/, 308b/, 332b/, 333a/, 344a/
b.- i ıḳlīmī 121a/
B.- i Sālār 32a/, 72a/
B.+ dağı 296b/
b.+ daḳı 74b/
b.+ din 74b/
b.+ i 138b/, 360a/
b.+ idin 153b/, 38b/
b.+ idür 139a/
b.+ iğa 330b/, 343a/, 67b/
b.+ ini 301b/
b.+ iniñ 360a/
b. ḳıldı 315a/
b. ḳılıp 236a/, 259b/, 260a/, 265a/, 296a/, 325b/, 67b/, 78a/
b.+ ler 335b/
b.+ leri 297a/
b.+ ni 138b/, 139a/
b.+ niñ 138b/
B.+ niñ 339b/
b.+ te 235a/, 256a/, 328b/, 74b/
b.+ tin 235a/, 330b/, 74b/
B.+ tin 256a/, 339b/

bende Far. Kul, köle, esir
b. 253a/, 294a/
beyt-i b. 179a/
b.+ lerġa 253a/

bender Far.+Ar. Ticaret yeri
b.+ dür 129a/
b.+ idür 129a/

bendī Far. Tutsak, esir
b. 218b/, 262b/, 263b/, 339b/
b.+ lerni 77b/, 260a/, 262b/

bendiḫāne Far. Esirlerin tutulduğu yer
b.+ sidin 258b/

bendle- Bağlamak
b.- p 244b/

bendlıḳ Far.+T. Bağlık, bağlama
b.+ ı 181b/

benefşe Far. Menekşe
b. 277b/
bāġ-ı b.+ de 247a/
Bāġ-ı B.+ ġa 233b/
b.+ si 3a/

ber- Vermek
b.- diñiz 312b/
b.- ip 64b/
ruḫṣat b.- ip 152b/

berāber Far. Birlikte, beraber
b. 143b/, 229b/, 360a/

berāt Ar. Rütbe

b.+ ını 364b/
b.+ ı 303a/

berbād Far. Perişan, harap
b. 179a/, 208a/, 80b/

bercāy Far. Yerinde, doğru, uygun
b. 134b/

berde Değerli taş
b. 129a/
b.+ din 293b/

bereket Ar. Bolluk
b.+ idin 361a/

Berekī Berekililerin konuştuğu dil, Berekice
B. 131b/

berg Far. Yaprak
b. 248a/, 284a/, 285a/, 286a/, 287b/
b.+ i 282b/, 283a/, 283b/, 284b/, 285a/, 286a/, 287a/, 288a/
b.+ idin 283a/, 286a/, 287a/, 287b/
b.+ iġa 282b/, 283a/, 283b/, 284b/
b.+ ini 285a/, 93b/
b.+ iniñ 283a/, 285a/, 285b/
b.+ ler 288a/
b.+ lerde 286a/
b.+ lerdür 288a/
b.+ leri 283a/, 284b/, 287b/, 288a/
b.+ leriniñ 286a/
b.+ lerniñ 288a/
b.+ ni 285a/

berglig Far.+T. Yapraklı
b. 141b/
b.+ tür 284b/

berhem Far. Dağınık, perişan, içiçe
b. 227b/, 306a/, 358b/

beri –dan/-den bu yana
b. 101b/, 123a/, 139a/, 182a/, 224b/, 243a/, 26b/, 287a/, 290b/, 291b/, 306b/, 325b/, 32b/, 342b/, 349a/, 44b/, 4b/, 58b/, 8b/
b.+ din 36b/, 73a/, 88b/

beril - Verilmek
b.- edür ėdi 124a/

berīn Far. Yüksek
b. 124b/, 126a/, 58a/
b. boldı 123a/
b. ḳılıp 126b/
b. ḳıldılar 54b/

berk Sağlam, muhkem
b. 106b/, 150b/, 32a/, 4b/, 57a/
B.+ din 149b/
B.+ ke 149b/

berki-Sağlam olmak
b.-p 81b/
b-gen 63a/
b.-genni 63a/

berkāne T.+Far. Sağlamca
b. 268b/
b.+ ler 268b/

berkil- Sağlamlanmak
b.- ip 106b/

berkit -Sağlamlaştırmak
b.- ip 63a/
b.- ken 34b/
b.- tiler 33b/, 40b/, 54b/, 66a/
b.-ürniñ 56a/

berraḳ Far.+T. Uzunca
b.+ dur 135a/, 278b/

berserī Far. Üstünlük
b. 311a/

berṭaraf Far.+Ar. Bir yana atılmak, lazım olmama
b. 153a/, 190a/, 235a/, 111a/
b. boldı 43b/, 254a/
b. ḳıldım 303a/
b. ḳıldılar 133b/
b. ḳılġıl 349b/

ber-aṣl Far.+ Ar. Aslında
b. 307b/
b. ḳılmaḳ 221a/

ber-dāşte
b. ḳılıp 183a/

besā Far. İnce, çok, hayli
b. 117b/

besī Far. Çok fazla, pek çok
b. 234a/

beṣṣ Ar. Ortaya koyma
b. 50a/

best Far. Düğüm
b. 144b/

beşāşet Ar. Güleçlik, güleryüzlülük
b. 84b/, 227b/, 302b/, 328a/, 375b/
b.+ lar 84b/

bet Çehre, beniz
b. 244b/, 289a/, 289b/, 334b/, 346b/, 347a/, 347b/, 359a/, 360a/, 85a/, 99b/

beyābān Far. Kır, çöl
b.+ ġa 230b/

beyakbār Birden bire
b. 281b/, 282b/

Beyān ; Ar. Anlatma, açıklama, bildirme
b.- ı vāḳi‘ 201a/
B.- ı vāḳi‘ī 86a/
b.- ı vāḳi‘i 201a/
b.- ı vāḳi‘ini 201a/
B.- ı vāḳi‘ni 306b/
B.+ ıda 311a/
B.+ ıdaḳı 310a/
B.+ ıdaḳılarġa 310a/
B.+ ıdın 309b/, 311a/, 328a/
B.+ ġa 307b/, 308a/, 309a/, 310a/
b. ḳıldım 119b/
B.+ nı 328b/
B.+ nıñ 309b/, 327a/

beyik Büyük
b. 52a/

beyikrek Daha büyük
b.+ tür 49a/

beyrūcu’s ṣanem Yebruhu’s sanem otunun eski adı
b.- 5b/

beyt Ar. Beyit
b. 13b/, 166a/, 166b/, 181a/, 181b/, 206b/, 21a/, 296a/, 346b/, 73a/, 75b/, 76a/, 86a/, 87a/
b.- i bende 179a/
b.+ dür 101a/
b.+ i 171b/, 181a/, 202a/, 252b/, 76a/, 180b/
b.+ idin 179a/
b.+ imni 330b/
b.+ ini 128b/, 129a/
b.+ leri 164b/, 181b/
b.+ ni 125a/, 174a/, 243b/, 253a/, 295b/, 378b/, 75b/, 99a/
b.+ tin 346b/

bezm Far. İçki meclisi, topluluk

b.+ ide 237a/

be-bād ?
b. 52a/

becā Far. Yerinde, uygun
b. 115b/

be-cāy Far. Yersiz, yurtsuz
b. 165b/

be-şirket Far.+Ar. Ortaklık
b. 183a/

beyek Far. Bir anda, ani
b. 40a/

bėg Bey, sözü geçen adam
b. 124a/, 13b/, 47b/, 152b/, 15b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 177a/, 182b/, 194a/, 212b/, 215b/, 23b/, 295a/, 29b/, 315a/, 36a/, 36b/, 52a/, 53a/, 55a/, 56b/, 69a/, 71a/, 74a/, 80a/, 90a/, 90b/, 95a/, 50a/
b.+ din 65b/
b.+i 109a/, 125a/, 170b/, 171b/, 174b/, 196a/, 57b/, 71b/
b.+ idin 155a/
b.+ imiz 90b/
b.+ ini 367a/
b.+ isi 100b/
b. ḳılıp ėdim 52a/
b. ḳılmaydur 73b/
b.+ ler 106a/, 109b/, 127b/, 149a/, 150a/, 162b/, 16a/, 16b/, 177a/, 17a/, 17b/, 183a/, 19a/, 203a/, 203b/, 207a/, 208a/, 208b/, 213b/, 217a/, 219b/, 236b/, 237b/, 239a/, 23a/, 246b/, 254a/, 257b/, 258a/, 25a/, 271a/, 294b/, 297b/, 304a/, 310a/, 314b/, 315b/, 349b/, 34b/, 355b/, 379b/, 39b/, 44b/, 51a/, 53a/, 55a/, 59a/, 59b/, 64a/, 65a/, 65b/, 70a/, 71b/, 74a/, 76b/, 77a/, 81a/, 82b/, 83a/, 89a/, 90b/, 91a/
b.+ lerdin 149a/, 17a/, 199b/, 210a/, 21b/, 261a/, 262a/, 271a/, 298b/, 312a/, 351b/, 375a/, 379a/, 52a/, 55a/, 65b/, 66a/, 8b/, 92a/
b.+ lerġa 245b/, 256a/
b.+ lerge 144a/, 157b/, 197a/, 197b/, 208a/, 226b/, 237a/, 240b/, 255a/, 258a/, 259a/, 293b/, 297a/, 348b/, 355b/, 356a/, 375a/, 380a/, 82a/, 91b/, 255a/
b.+ leri 10b/, 156a/, 163a/, 175b/, 179b/, 184a/, 18a/, 202b/, 207a/, 210b/, 217a/, 25a/, 297b/, 30a/, 332b/, 333b/, 36a/, 37b/, 41b/, 49a/, 56a/, 62a/, 68a/, 69a/, 69b/, 73b/, 77a/, 78a/, 78b/, 81a/, 89a/, 93a/
b.+ leride 261a/
b.+ leridin 10a/, 12b/, 14a/, 14b/, 154b/, 155a/, 28a/, 332b/, 38b/, 57a/, 8b/, 9b/
b.+ leriġa 255b/
b.+ lerige 156b/, 268b/, 28b/, 290b/, 327b/, 361a/, 63b/, 64a/
b.+ lerimdin 161a/
b.+ lerimiz 67b/, 79a/
b.+ lerimizdin 78a/
b.+ lerini 26a/, 356b/, 50b/, 65a/, 76b/
b.+ leriniñ 10b/, 13a/, 167b/, 169a/, 228b/, 25b/, 361a/, 56b/, 77a/, 79b/
b.+ lerni 104b/, 127b/, 144b/, 158a/, 213a/, 220b/, 244a/, 254a/, 256a/, 258a/, 25a/, 264a/, 295a/, 302a/, 303a/, 335b/, 349b/, 354a/, 364b/, 369b/, 370b/, 378a/, 43a/, 43b/, 50b/, 57b/, 65a/, 73b/, 74b/, 82b/
cemī‘-i b.+ lerni 314b/
b.+ lerniñ 104b/, 106a/, 118a/, 265b/, 269a/, 34a/
b.+ lersiz 16b/
B.+ niñ 218a/, 45b/
b.+ niñ 171a/, 215b/, 351a/, 60a/

bėgāt T.+Ar. Beyler
b. 36b/, 47b/, 53a/, 152b/, 212b/, 215b/
b.+ dın 55a/

bėgatake Atabey, padişahın lalası
b. 13b/, 17a/, 80a/
b. ḳıldılar 14b/
b. ḳıldım 14b/
b. ḳılıp 6b/
b.+ si 29a/, 58b/, 71b/, 76b/

bėgçe Beyce
b. 23b/

bėgim Hatun, hanım
b. 200a/, 344b/, 79a/, 9a/
B. 20b/
b.+ ler 188a/, 27b/, 331b/
b.+ lerdin 344b/
b.+ lerni 380b/
b.+ niñ 200a/, 9a/

bėgimlik Hanımlık
b. 169a/

bėglik Beylik
b. 171b/, 173a/, 174b/, 210a/, 30b/, 63b/, 73b/
b.+ ide 234a/
b.+ idin 234a/
b.+ ke 258a/
b.+ ler 173a/
b.+ leride 234b/

bėl Bel
b. 186a/
b.+ ge 258b/
b.+ içe 3b/
b.+ ide 103a/
b.+ ige 232b/, 255a/, 291a/, 353a/
b.+ igeçe 193b/
b.+ imge 115a/
b.+ ini 330b/
b.+ inke 258b/

bėldār Moġ. İlerleme, gelişme
b.+ lar 333a/
b.+ largˇa 316a/
b.+ larnı 333a/

bėleg Hediye, armağan
b. 242a/, 251b/

bėr - Vermek
b.- di 112b/, 113b/, 114b/, 117b/, 12a/, 139b/, 13b/, 144b/, 14b/, 156a/, 156b/, 159a/, 165b/, 172a/, 172b/, 176a/, 187b/, 190a/, 191a/, 236a/, 242a/, 268b/, 296a/, 305a/, 32b/, 340a/, 357a/, 364b/, 36a/, 371b/, 39a/, 42a/, 50a/, 53b/, 56b/, 57a/, 57b/, 69a/, 6a/, 72a/, 78b/, 79b/, 80b/, 83b/, 85a/, 8b/
cān b.- di 119a/, 306b/
cevāb b.- di 155b/
dest b.- di 6a/
ḳaça b.- di 106a/, 113a/, 198b/, 222b/, 253b/
ḳoya b.- di 167a/
ruḫṣat b.- di 24b/, 58b/, 74b/, 80b/, 87a/, 8a/
yürüy b.- di 196b/, 210b/
yürüy b.- dik 114a/
b.- diler 108a/, 12a/, 15a/, 161a/, 172b/, 173a/, 17b/, 208a/, 250b/, 258a/, 27b/, 312b/, 334b/, 378b/
icāzet b.- diler 155b/, 53b/
ḳaça b.-diler 104b/, 112a/, 151a/, 199b/, 214a/
ḳoya b.- diler 34a/, 62b/
ruḫṣat b.- diler 53a/, 59b/
yandura b.- diler 40a/
b.- dim 115a/, 14a/, 200b/, 202a/, 212a/, 232a/, 243a/, 246b/, 247a/
ḳarār b.- dim 118b/

ruḫṣat b.- dim 325a/, 79a/
yürüy b.- dim 115b/
b.- dük 152a/, 255b/, 54a/
ḳoya b.- dük 160a/
ruḫṣat b.- dük 159b/, 228a/, 342b/
yürüy b.- dük 114b/, 119b/
cevāb b.- e alġay 37a/
b.- e almadı 112b/, 37a/
b.- e almadılar 184a/
ḳarār b.- e almay 206b/
b.- e 305b/, 338b/, 219b/
b.- edür 192a/, 237a/
b.- edürler 273b/
ḳarār b.- eli 208a/
b.- erek 263b/, 294a/, 299a/
b.- geç 113a/
b.-gen 99b/
ruḫṣat b.- gen 255b/, 29b/
b.- gende 15b/, 17b/
icāzet b.- gendin 123a/
ruḫṣat b.- gendin 144a/, 202a/, 332a/, 79b/
ruḫṣat b.- gendin 219a/
b.- gendür 6b/
b.- gey 305b/, 348b/, 350b/, 35a/, 59a/, 80a/
ḳarār b.- gey 349b/
b.- geyler 108a/, 51b/, 96b/
yandura b.- geyler 40a/
b.- gil 238a/
b.- güçi 204b/, 98b/
b.- güçisi 211a/
ruḫṣat b.- ildi 25a/
b.- iñ 220a/
b.- ip ėdi 107a/, 158b/, 163b/, 164a/, 166a/, 167b/, 168a/, 19b/, 21a/, 225b/, 26b/, 29b/, 50a/, 50b/, 69a/, 82b/, 8a/
ruḫṣat b.- ip ėdi 30a/, 6b/
b.- ip ėdiler 11a/, 13b/, 168a/, 168b/
nişān b.- ip ėdiler 116a/
ḳaça b.- ip ėrdi 119a/
b.- ip 107a/, 117a/, 12b/, 136b/, 144b/, 146b/, 154b/, 156a/, 163b/, 167b/, 168b/, 170a/, 17a/, 192b/, 198b/, 19b/, 21a/, 220a/, 224a/, 225a/, 225b/, 227b/, 228a/, 229b/, 22b/, 230a/, 233a/, 236a/, 244b/, 251b/, 259b/, 264b/, 270b/, 302b/, 303a/, 304a/, 305b/, 306a/, 30a/, 315b/, 329a/, 332b/, 335b/, 362b/, 369a/, 36a/, 370b/, 379a/, 380a/, 380b/, 41a/, 42a/, 50a/, 57b/, 60b/, 6b/, 8b/, 94a/
ḳarār b.- ip 229b/, 245a/
ruḫṣat b.- ip 212b/, 221a/, 232a/, 237b/, 24b/, 256a/, 329b/, 357b/, 361a/, 63b/, 74b/
şikest b.- ip 3b/
yandura b.- ip 8a/
b.- iptür 167b/, 53b/
b.- medi 139a/, 159a/, 168a/, 97a/
ruḫṣat b.- medi 34b/
ruḫṣat b.- mediler 187b/
cevāb b.- medim 115b/
b.- meġaylar 52a/
b.- mek 108a/, 244b/, 273b/
b.+ mekke 41a/
b.+ mekte 32a/
ruḫṣat b.- mek 308a/
b.- mes 237b/, 245a/, 257b/, 285a/, 295a/, 36b/, 76b/
b.- mesler 139b/, 274b/, 301b/
b.- mey 112a/, 145a/, 156a/, 301a/, 30a/, 32b/, 367a/, 44a/, 69b/
cevāb b.- mey 298a/
b.- meydür 343a/
b.- meydürler 192a/, 50a/
b.- miş 348a/
ḳoya b.- se 7a/
rūy b.- se 121a/
b.- seler 16a/, 178b/, 280a/
b.- ür ėdi 109a/
dārū b.- ür ėdi 109a/
b.- ür ėrdi 5b/
b.- ür 154b/, 283a/, 305b/, 308b/, 333b/, 349b/, 374a/, 40b/, 79a/, 98b/

cevāb b.- ür 24a/
ḳarār b.- ür 150a/
ruḫṣat b.- ür 327a/
teşvīş b.- ür 130a/
ant b.- ürde 326b/
b.- ürler ėdi 93b/
b.- ürler 106a/, 134a/, 223a/, 274a/, 302b/, 308b/, 46a/, 49a/
cevāb b.- ürler 176b/, 275a/
ḳaça b.- ürler 202b/
ḳoya b.- ürler 276b/
yürüy b.- ürler 205b/

ber-dest Far. Fayda üzere, fayda gözeterek
b. 115b/

bėri Beri, öte, bu taraf
b. 330a/
b.+ din 38a/
b.+ ge 60b/

bėril - Verilmek
b.- di 144a/, 144b/, 161a/, 167a/, 168b/, 215a/, 228a/, 263a/, 263b/, 268b/, 269a/, 293b/, 295b/, 296b/, 298b/, 302b/, 303a/, 309a/, 326b/, 327a/, 330b/, 332a/, 332b/, 335b/, 375b/, 71b/
icāzet b.- di 361a/, 64a/, 71b/
ḳarār b.- di 249a/, 356b/, 70b/, 74b/
ruḫṣat b.- di 123a/, 144a/, 145a/, 146b/, 159b/, 201b/, 202a/, 213b/, 218b/, 221a/, 226b/, 231a/, 236a/, 238a/, 242a/, 242b/, 244b/, 246b/, 249a/, 250b/, 303a/, 304a/, 308a/, 327a/, 343a/, 348a/, 356a/, 357a/, 358a/, 361a/, 361b/, 363a/, 367a/, 369a/, 375a/, 376b/, 377a/, 379a/, 380a/, 381b/, 54b/, 71b/, 74b/
ruḫṣat b.- di 219a/
b.- gey 327a/, 369a/, 51b/, 74b/
ḳarār b.- gey 207a/
ruḫṣat b.- gey 327a/
teskīn b.- gey 24b/
b.- ip ėdi 192a/, 229a/, 249a/, 256a/, 296a/, 297a/, 78a/
b.- ip 154a/, 231a/, 298b/, 374b/, 66a/
ḳarār b.- ip 225b/
ruḫṣat b.- ip 207b/
b.- medi 144b/
b.- meydür 246a/
b.- se 51b/
ruhsat b.- se 121b/

bėriş Veriş
b.+ i 223a/

bėrk Sağlam
b. 109b/, 112b/, 132b/, 133a/, 140b/, 141a/, 175a/, 228a/, 257a/, 257b/
b.+ ıġḳa 287a/
b.+ ke 155a/

bėrkit - Sağlamlatmak, güçlendirmek
b. 122a/
b.- e almaslar 215a/
b.- e 157b/, 230b/
b.- ey 122a/
b.- ėdürler 291a/
b.- ip ėdi 67a/
b.- ip 104a/, 108b/, 109b/, 121a/, 160b/, 200b/, 203a/, 264a/, 274a/, 294a/, 354a/, 81b/
b.- iptürler 144a/, 273b/, 290b/
b.- ken 260b/, 273b/, 276b/, 334a/, 336a/
b.- kende 167a/
b.- kenni 147b/
b.- künçe 211b/
b.- mek 206b/, 91a/
b.- mekke 204b/, 91a/
b.- meklikke 94a/
b.- mekni 122b/
b.- sün 122a/
b.- sünler 122a/
b.- ti 123a/, 154b/, 211a/
b.- tiler 156a/, 86a/

b.- tim 122a/
b.- tük 265a/
b.- ürler 140a/, 142a/, 142b/, 143b/, 144a/, 276b/
b.- ürni 205b/

bėrklig Sağlamlık bkz. bėrklik
b.+ idin 272a/

bėrklik Sağlamlık
b.+ i 154a/
b.+ idin 261a/
b.+ ike 298a/

ber-pāy Far. Ayakta, ayak üstünde
b. 351b/

bėş Beş
b. 105a/, 105b/, 106a/, 10a/, 110a/, 119b/, 11a/, 125a/, 125b/, 127b/, 130a/, 131b/, 133a/, 135a/, 137b/, 140a/, 157a/, 167b/, 169b/, 174a/, 174b/, 186a/, 18b/, 191b/, 19b/, 200b/, 203b/, 206a/, 206b/, 20a/, 20b/, 210a/, 210b/, 212b/, 215b/, 217a/, 220a/, 226b/, 22b/, 230a/, 233b/, 241b/, 248a/, 249b/, 24a/, 24b/, 254b/, 261b/, 263b/, 264a/, 267a/, 268b/, 269a/, 26b/, 270a/, 270b/, 271b/, 275a/, 278b/, 279b/, 27a/, 281b/, 28a/, 28b/, 290a/, 291b/, 29a/, 301a/, 304a/, 310a/, 327a/, 32a/, 331b/, 332b/, 33a/, 340b/, 349a/, 34a/, 351b/, 353b/, 35a/, 366a/, 376a/, 376b/, 380a/, 38a/, 39b/, 40b/, 46a/, 46b/, 4a/, 4b/, 50a/, 53a/, 55b/, 58b/, 62b/, 63b/, 64b/, 72a/, 7a/, 80b/, 82b/, 88a/, 88b/, 8b/, 96a/,
b.+ i 170b/, 2a/
b.+ ide 15b/, 217b/, 220b/, 228a/, 233b/, 240a/, 241b/, 330a/, 345a/, 368b/, 375a/

bėş miñ Beş bin
b. 265b/, 272a/, 278a/, 296b/, 333b/

bėş yüz Beş yüz
b. 155b/, 187b/, 275a/, 352b/, 84b/, 88a/
b.+ çe 161b/, 311a/

bėş yüz tört Beş yüz dört
b. 330b/

bėş yüz yėtmiş Beş yüz yetmiş
b. 231b/

bėşinçi Beşinci
b. 1/, 269a/, 271a/, 269b/, 27b/, 44b/, 85b/

bėyle Böyle
b. 216b/, 234b/

bez̲l Ar. Bol bol verme, saçma
b.- ı dervīşān 121a/

bī-bāk Far. Korkmayan, çekinmeyen
b. 15a/, 22b/, 26a/

bıçaġla- Bıçaklamak
b.- p 238b/

bıçaḳ Bıçak
b. 25a/, 3a/, 297a/
b.+ nı 241a/

bī'izzetāne Far.+Ar. Şerefsiz bir şekilde
b. 21b/, 37b/

bī-nam Far. adsız, namsız
b. 76a/

bī-nend Far. Akıllı, gören
b. 76a/

bış - Pişmek
b.- ıp 243b/

b. –ḳan 93b/

bışıġ Olgunlaşmış, pişkin
b. 359b/
b.+ ı 284a/, 56a/

bī-murad Far.+Ar. İsteğe ulaşamamak
b. 5b/

bī-edālıḳ Far. Kabahat, hata
b. 121b/

bī-ḳarār Far.+Ar. Kararsız
b. 219a/

bī-meze Far. Tatsız
b. 26a/, 176a/, 295a/

bī-pāy Far. Şaşkın
b. bolup 123a/

bī-siyāḳ Far. İntizamsız
b. 136b/

bī-teḥāşī Far.+Ar. Sakınmadan, çekinmeden
b. 373b/

bī-tekellüf Far.+Ar. Kefil olmadan, üstlenmeden
b. 7a/, 349b/

bī-kār Far. İş, hizmet
b. 73a/

bil- Bilmek
b.- mediler 227b/

bi‘ayn Ar. Tıpkı, aynı
b. 283b/, 285b/

bi‘aynih Ar. Tıpkı, aynı
B. 241a/
b. 260b/

bicidd Ar. Ciddiyetle
b. 51b/

bīçāre Far.+Ar. Çaresiz, zavallı
b. bolup 298b/

bid‘at Ar. Hz. Muhammed zamanından sonra dinde meydana gelen şey, bidat
b.+ larnı 381a/

bidāyet Ar. Başlangıç, başlama
b.+ iġaça 343b/

bīdillıḳ Far.+T. Korkaklık, cesaretsizlik
b. 35a/
b.+ ı 311a/
b.+ ıdın 33a/
b.+ larını 314b/

bīgāne Far. Yabancı, ilgisiz
b.+ din 201a/

bīġıll u ġaṣṣ Far. Dedikodusuz
b. 247b/

Biḥamdi‘illāh Ar. Allah’ şükür
B. 252a/

bihī Ar. Ayva
b. 129b/, 287a/
b.+ niñ 284a/

bihīçe Ar.+T. Ayva kadar
b. 286b/

bihter Far. Daha iyi, pek iyi
b. 180b/

bil- Bilmek
b. 351b/
b.- dim 253a/, 284b/, 306b/, 87a/
b.- ey 236b/

b.- gen 85b/
b.- gey 197a/, 252a/
b.- ip ėdim 54b/
b.- ip 118a/, 195a/, 197b/, 209a/, 211a/, 295a/, 304a/, 310a/, 345a/, 63a/, 72b/
b.- medi 98b/
b.- medim 119a/, 152b/, 76a/
b.- medük 117a/, 216a/
b.- men 111b/, 170a/, 170b/, 190b/, 309b/, 333b/, 338a/, 344b/, 360b/, 97a/, 98a/
b.- mes ėdi 88a/
b.- mes ėdim 189a/
b.- mes 195a/, 270a/, 2b/, 306b/, 374a/, 47b/
b.- mey 104b/, 144b/, 150a/, 204b/, 60a/
taḫḳīḳ b.- mey 102b/
taḫḳīḳ b.- sek ėdi 114a/
b. –men 173b/
b.- meydür ėdim 54b/
b.- meydür ėdük 96a/
b.- meydür 189a/
b.- sün 58b/
b.- ür ėdi 147a/, 167b/, 172a/, 175b/, 177b/, 178a/, 206b/, 21b/, 23b/, 25b/, 40a/
b.- ür ėdim 250a/
b.- ür 148b/, 149b/, 172a/, 173b/, 178b/, 189b/, 195b/, 204b/, 208b/, 212b/, 214a/, 229b/, 258b/, 264a/, 264b/, 265a/, 275a/, 306b/, 312a/, 349a/, 350a/, 85a/
b.- ürler ėrdi 26a/
b.- ürler 133a/, 187a/, 265a/, 271b/
b.- üriçe 346a/

bildār Moğ. İlerleme, gelişme
b. 370b/
b.+ lar 309b/, 311a/

bildür - Bildirmek
b.- diler 239a/
b.- mey 118a/
b.- üp 114b/

bildürge Kamçının desteğine vurulan halka
b. 142a/
b.+ ni 142a/, 142b/

bile İle, birlikte
b. 100a/, 100b/, 101a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108b/, 109a/, 109b/, 10a/, 10b/, 110a/, 110b/, 111a/, 111b/, 112b/, 113a/, 113b/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 11a/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 121b/, 122a/, 122b/, 123a/, 123b/, 124a/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 126b/, 127a/, 127b/, 128a/, 129a/, 129b/, 12a/, 12b/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 132a/, 132b/, 133a/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 138b/, 139a/, 139b/, 13a/, 13b/, 140a/, 140b/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 143b/, 144a/, 145a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 150a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 156b/, 157a/, 158a/, 158b/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 160a/, 160b/, 161a/, 162a/, 162b/, 163a/,163b/, 164a/, 164b/, 165a/, 165b/, 166b/, 167a/, 167b/, 168a/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 177a/, 178a/, 178b/, 179a/, 17b/, 180a/, 180b/, 182a/, 182b/, 183a/, 183b/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189b/, 18b/, 190b/, 191b/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/,

194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 196b/, 197b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 19b/, 200a/, 200b/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 204a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 209a/, 209b/, 20a/, 20b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212b/, 213a/, 213b/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 216b/, 217a/, 217b/, 218a/, 218b/, 219a/, 219b/, 21a/, 21b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 226a/, 226b/, 227a/, 227b/, 228a/, 228b/, 229b/, 22a/, 22b/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 232a/, 232b/, 233b/, 234a/, 234b/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 238a/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240a/, 240b/, 241a/, 242a/, 242b/, 243a/, 243b/, 244a/, 244b/, 245a/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 24a/, 24b/, 251a/, 251b/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 25a/, 25b/, 260a/, 260b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 264b/, 265a/, 265b/, 266a/, 266b/, 267a/, 267b/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 26b/, 270a/, 270b/, 271b/, 272a/, 272b/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276a/, 276b/, 277b/, 278a/, 279a/, 279b/, 27a/, 27b/, 280a/, 280b/, 281a/, 282a/, 283a/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 287b/, 288b/, 289a/, 289b/, 28a/, 290a/, 291b/, 292a/, 294a/, 295a/, 295b/, 296a/, 296b/, 297a/, 297b/, 298a/, 299b/, 29a/, 29b/, 2a/, 2b/, 300b/, 301a/, 301b/, 302a/, 302b/, 303a/, 303b/, 304a/, 304b/, 305a/, 306a/, 306b/, 307a/, 307b/, 308b/, 309a/, 309b/, 30a/, 30b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 312a/, 312b/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 31a/, 31b/, 325b/, 326a/, 326b/, 327a/, 328a/, 328b/, 329a/, 329b/, 32a/, 32b/, 330a/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 332b/, 333a/, 333b/, 334a/, 335a/, 335b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 338a/, 338b/, 339a/, 33a/, 33b/, 340a/, 340b/, 341b/, 342a/, 342b/, 343a/, 344a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 347b/, 348a/, 348b/, 349a/, 349b/, 34a/, 34b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354a/, 354b/, 355a/, 355b/, 356a/, 356b/, 357a/, 357b/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371a/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378a/, 379a/, 379b/, 37a/, 37b/, 380a/, 381a/, 382a/, 38a/, 38b/, 39a/, 39b/, 3a/, 3b/, 40b/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 43b/, 44a/, 44b/, 45a/, 45b/, 46b/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 50a/, 50b/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 54a/, 54b/, 55a/, 55b/, 56a/, 56b/, 57a/, 57b/, 58a/, 58b/, 59a/, 59b/, 5a/, 5b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 62b/, 63b/, 64a/, 64b/, 65a/, 65b/, 66a/, 66b/, 67a/, 67b/, 68a/, 68b/, 69a/, 69b/, 6a/, 6b/, 70a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72a/, 72b/, 73b/, 74a/, 74b/, 75a/, 76a/, 76b/, 77a/, 77b/, 78a/, 78b/, 79a/, 79b/, 7b/, 80a/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 82b/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 85a/, 86a/, 86b/, 87a/, 87b/, 88a/, 88b/, 89a/, 8a/, 8b/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 92a/, 92b/, 93a/, 93b/, 94a/, 94b/, 95a/, 95b/, 96b/, 97a/, 97b/, 98a/, 98b/, 99a/, 99b/, 9a/, 9b/, 303a/, 335b/, 275a/, 2b/, 12b/

bilekçe Halka, zincir, bağ
b. 142a/, 142b/, 240a/

bilen İle, birlikte

b. 118b/, 119b/, 11a/

bilgülüg Bilgili
b. 268b/

bilig Bilgi
b. 351b/

bilikligBilgili krş. bilgülüg
b. 236a/

bilimlig Arif, zeki
b. 170a/

billāh Ar. Allah için
b. 306b/

bin Ar. Oğul
b. 165a/, 261a/

bin lek Bir para birimi
B. 261a/

binā Ar. Yapı
b.- yı ḫayr 171a/
b. ḳıldı 49a/
b. ḳılġandur 44b/

bir Bir, bir defa
b. 100a/, 100b/, 101a/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 109a/, 109b/, 10a/, 10b/, 110a/, 110b/, 111a/, 111b/, 112a/, 112b/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 11a/, 11b/, 120a/, 121a/, 121b/, 123b/, 124a/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 126b/, 127a/, 127b/, 128a/, 128b/, 129a/, 129b/, 12a/, 12b/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 132a/, 132b/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 138b/, 139a/, 139b/, 13a/, 13b/, 140a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 143b/, 144a/, 145b/, 146a/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 14a/, 14b/, 150a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 156b/, 157b/, 158a/, 158b/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 160a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 162b/, 163b/, 164a/, 164b/, 165a/, 165b/, 166a/, 166b/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 184a/, 184b/, 185a/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189a/, 189b/, 18b/, 190a/, 190b/, 191a/, 191b/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195b/, 196a/, 196b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 19b/, 200a/, 200b/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 204b/, 205a/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 209b/, 20a/, 20b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212a/, 212b/, 213a/, 213b/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 216b/, 217b/, 218b/, 219a/, 219b/, 21a/, 21b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 225b/, 226a/, 226b/, 227a/, 227b/, 228a/, 229a/, 229b/, 22a/, 22b/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 232a/, 232b/, 233a/, 234a/, 235a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 238b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240a/, 240b/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 244b/, 245a/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 24a/, 250a/, 250b/, 251a/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254b/, 255b/, 256b/, 257a/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 25a/, 25b/, 260a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/,

264a/, 264b/, 265b/, 266b/, 267a/, 267b/, 268a/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 26b/, 270a/, 270b/, 271a/, 271b/, 272a/, 272b/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276a/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 27a/, 27b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287b/, 288a/, 288b/, 289a/, 289b/, 28a/, 28b/, 290a/, 290b/, 291a/, 291b/, 293b/, 294a/, 294b/, 295a/, 296a/, 296b/, 297b/, 298b/, 299b/, 29a/, 29b/, 2a/, 2b/, 300a/, 300b/, 301a/, 302a/, 302b/, 303a/, 303b/, 304a/, 304b/, 305a/, 305b/, 306a/, 306b/, 307b/, 308a/, 308b/, 309a/, 309b/, 30a/, 30b/, 310a/, 310b/, 311b/, 312b/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 325a/, 325b/, 326b/, 327b/, 328b/, 329b/, 32a/, 330a/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 333a/, 333b/, 334a/, 334b/, 335a/, 335b/, 336b/, 337a/, 338a/, 338b/, 339a/, 339b/, 340a/, 340b/, 341a/, 341b/, 342a/, 342b/, 343b/, 344a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 347b/, 349a/, 34b/, 351a/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354a/, 354b/, 355a/, 356a/, 357a/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 360b/, 361b/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 366a/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 369a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371a/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374b/, 375a/, 375b/, 376b/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 37a/, 37b/, 380a/, 380b/, 381b/, 38a/, 39a/, 3a/, 3b/, 40a/, 40b/, 41a/, 41b/, 42b/, 43a/, 43b/, 44a/, 45a/, 45b/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 50a/, 50b/, 51a/, 51b/, 52b/, 53a/, 53b/, 54b/, 55a/, 55b/, 56a/, 56b/, 57a/, 58a/, 5a/, 5b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 62b/, 63a/, 63b/, 64a/, 64b/, 65b/, 66a/, 66b/, 67a/, 67b/, 68a/, 68b/, 69a/, 70a/, 70b/, 72b/, 73a/, 73b/, 74a/, 75a/, 75b/, 76b/, 77a/, 77b/, 78a/, 78b/, 79a/, 79b/, 7b/, 80a/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 85b/, 86a/, 86b/, 87a/, 87b/, 88b/, 89b/, 8a/, 8b/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 92b/, 93a/, 93b/, 95a/, 96a/, 96b/, 97a/, 97b/, 98a/, 98b/, 99a/, 9a/, 9b/, 87b/, 199b/, 32a/

b.+ ge 188a/

b.+ i 170b/, 51b/, 105b/, 107a/, 109b/, 115a/, 124a/, 133a/, 16b/, 175a/, 178b/, 180a/, 190a/, 199b/, 208a/, 21a/, 230a/, 234a/, 253a/, 256b/, 260b/, 282b/, 285b/, 286b/, 294a/, 302b/, 308a/, 331b/, 353a/, 353b/, 369a/, 37a/, 45b/, 95a/, 97a/

b.+ ide 128b/, 220a/

b.+ ige 173a/, 199b/, 236a/

b.+ imiz 116b/

b.+ in 10a/, 19b/, 198b/, 306b/, 334a/, 246a/

b.+ ini 12a/, 135b/, 143b/, 151b/, 173a/, 219b/, 223a/, 289b/, 291b/, 296b/, 367a/, 40b/

b.+ iniñ 27b/, 115a/, 178b/, 28a/, 337b/

b.+ isi 100b/, 142b/, 190a/, 211a/, 234a/, 253a/, 335a/, 72b/

b.+ isidür 225b/

b.+ isini 306b/, 337b/

b.+ isiniñ 306b/

b.+ le 127a/, 13b/, 196a/, 223b/, 330a/

b.+ ni 219b/, 29a/, 45a/, 62b/

b.+ niñ 23b/

bir Eşit, denk

b.+ dür 284a/

birāderāne Far. Dostça, kardeşçe

b. 223a/

birāderzāde Far. Kardeş çocuğu, yeğen

b.+ si 20a/, 20b/

b.+ sini 220b/, 28a/

birbir Her biri, bir diğeri, bir bir
b. 18b/
b.+ din 300b/
b.+ ge 104b/, 118b/, 157b/, 189a/, 227b/
b.+ ige 133a/, 257b/, 264a/, 367b/, 63a/
b.+ ilerini 353a/
b.+ ini 207a/, 353a/
b.+ leri 100a/, 216a/, 6a/
b.+ lerige 100b/, 47b/
b.+ lerini 335a/
b.+ ni 4b/

birer Birer, tek tek, ayrı ayrı
b. 114b/, 120b/, 123b/, 130a/, 143b/, 144a/, 144b/, 145b/, 148b/, 154a/, 154b/, 159b/, 160b/, 192a/, 207b/, 211b/, 217b/, 231b/, 233a/, 236a/, 258b/, 277b/, 294a/, 302b/, 309a/, 335a/, 355a/, 377a/, 51a/, 62a/, 75b/, 79a/, 86a/, 87a/, 94b/

birev Her biri, her birisi, her kimse
b. 174a/, 215b/, 23b/
b.+ ni 114b/, 119a/, 303a/
b.+ niñ 109a/, 126a/, 271b/

biribir Birbiri
b. 105b/
b.+ ge 19b/

birinç Birinci
b.+ din 289a/
b.+ ni 289a/

birispatvār Perşembe, Hindistan'da Perşembe günü için kullanılan isim
b. 288b/

birkine Azıcık
b. 167a/, 168a/

birle İle, birlikte
b. 119b/, 150a/, 87b/

birlik Birlik, teklik
b. 204a/

bīrzār Far. Otluk
b.+ da 224b/

bisyār Far. Çok
b. 107b/, 108b/, 109b/, 121a/, 127b/, 128b/, 129a/, 129b/, 130a/, 130b/, 132a/, 132b/, 133b/, 134a/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 138a/, 138b/, 13a/, 140b/, 142a/, 148b/, 14b/, 152a/, 153b/, 157a/, 160b/, 163a/, 164b/, 168a/, 169b/, 170a/, 170b/, 171a/, 173a/, 174b/, 175b/, 176a/, 176b/, 177b/, 178a/, 178b/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 18b/, 193b/, 195a/, 202a/, 206b/, 212a/, 213a/, 217a/, 21b/, 220a/, 223a/, 223b/, 226a/, 227b/, 231b/, 246b/, 247b/, 249b/, 24b/, 251a/, 259b/, 25b/, 263a/, 26a/, 271a/, 271b/, 274b/, 275a/, 275b/, 276b/, 277a/, 278a/, 278b/, 279a/, 280a/, 282b/, 283a/, 284b/, 286a/, 286b/, 287b/, 288a/, 28a/, 291a/, 291b/, 296a/, 29a/, 2b/, 302b/, 311b/, 31a/, 325a/, 329b/, 32a/, 331a/, 334a/, 339a/, 340a/, 348b/, 361a/, 370b/, 38a/, 3a/, 3b/, 41a/, 41b/, 45b/, 46a/, 46b/, 48b/, 49a/, 4a/, 54a/, 54b/, 55b/, 57b/, 5a/, 60a/, 61a/, 62a/, 71a/, 7a/, 7b/, 85a/, 86b/, 87b/, 93b/, 94a/, 94b/
b. bolur ėdi 7a/
b.+ dur 132a/, 133b/, 138a/, 141a/, 260b/, 278b/, 304b/, 3b/

biş - Pişirmek
b.- edür 282b/, 283b/, 284a/

bişġa Pişmiş, olgunlaşmış
b.+ nıñ 283b/

bişim Pişim, pişirme
b.+ i 113a/
b.+ iġa 151a/

bişir - Pişirmek
b.- ip 101a/, 160b/
b.- ir 305b/

bişkāl Far. Mevsimsel yağmur
b. 239b/, 240a/, 273b/, 274a/, 274b/, 288b/, 291a/, 300b/, 329b/, 339b/, 341b/, 376b/, 380a/, 288b/, 299a/, 376a/
'ayn-ı b.+ da 300b/

bit - Bitmek, tamamlanmak, sonlanmak
b.- ip 80b/
b.- iptür 171a/
b.- mekke 166b/
b.- mėydür 245a/
b.- ti 346b/

bītenk Far. Sıkıntılı
b. 304a/
b. bolduk 250b/

biti - Yazmak, kaydetmek
b.- di 179a/, 215a/
b.- dim 179a/, 237b/, 243b/, 245a/, 307a/, 316a/, 359b/
b.- gen 359a/, 361b/, 365b/
b.- gendür 361b/
b.- geyler 312b/
b.- ldi 70a/
b.- mek 296a/
b.- mekniñ 46b/
b.- meydür 180b/
b.- p ėdi 122a/
b.- p 197a/, 218b/, 219a/, 220a/, 220b/, 231a/, 240b/, 243b/, 244b/, 250a/, 252a/, 254a/, 296a/, 298a/, 329b/, 345b/, 347b/, 348a/, 349a/, 349b/, 350a/, 355b/, 357b/, 359b/, 361a/, 361b/, 363a/, 366a/, 367a/, 368b/, 376a/, 376b/, 381a/, 381b/, 87a/
b.- pdürler 131b/
b.- ptür 110b/, 176a/, 176b/, 178b/, 179a/, 180b/, 181a/, 201a/, 220a/, 291b/, 295b/, 46b/
b.- ptürler 137b/, 139a/, 223a/, 300b/, 342a/, 45b/, 46b/, 5b/
b.- r ėdi 15b/, 181b/, 68b/
b.- r 175a/, 358a/, 361a/
b.- rde 349b/
b.- rler ėdi 26b/
b.- rler 1/, 273b/, 339a/, 45a/, 48a/, 4b/, 6a/, 99a/
b.- y 242a/
b.- ydürler 286a/

biti Mektup
b. 349b/

bitil - Yazılmak
b.- di 101a/, 209b/, 307a/, 309a/, 309b/, 316a/, 350a/, 358b/, 359a/, 361a/
b.- gen 208a/, 210a/, 219a/, 226b/, 307a/, 348a/, 357b/, 360b/, 361b/, 375b/
b.- gendür 365b/
b.- genler 370a/
b.- genlerdin 201a/, 86a/
b.- gey 201a/
b.- gü 293b/
b.- güsidür 210a/
b.- ip ėdi 89a/, 89b/
b.- ip 209a/, 312b/, 359a/, 359b/
b.- medi 278b/
b.- megen 293b/
b.- ür 358b/

bitit - Yazdırmak
b.- ip 381a/
b.- ürgen 363a/

biz Biz, Birinci çokluk şahıs zamiri
b. 104b/, 105a/, 108a/, 109b/, 110b/, 111a/, 111b/, 112b/, 113a/, 113b/, 114a/, 116a/, 117a/, 118b/, 119b/, 121a/, 123a/, 126b/, 127a/, 127b/, 153b/, 159b/, 160a/, 163a/, 185a/, 189b/, 193a/, 193b/, 195a/, 195b/, 197a/, 197b/, 203a/, 204a/, 210b/, 213a/, 213b/, 222a/, 228b/, 230a/, 231b/, 235b/, 246a/, 250b/, 254a/, 257a/, 259a/, 261a/, 261b/, 263a/, 264b/, 265a/, 265b/, 266a/, 268a/, 270a/, 271b/, 291b/, 294a/, 294b/, 295b/, 298a/, 302b/, 326a/, 327b/, 32b/, 330a/, 347b/, 356a/, 370b/, 371a/, 373a/, 376a/, 37b/, 380b/, 39a/, 39b/, 40b/, 41a/, 43b/, 51a/, 53b/, 54a/, 59a/, 60b/, 61a/, 66b/, 69b/, 70a/, 73a/, 74a/, 77a/, 77b/, 79a/, 81a/, 83a/, 83b/, 87b/, 89a/, 90a/, 92b/, 94a/, 98b/, 99b/
b.+ din 105a/, 125a/, 154a/, 185a/, 195b/, 261b/, 297b/, 330a/, 39b/, 69b/, 88a/
b.+ ġa 255a/
b.+ ge 109b/, 120b/, 123a/, 124a/, 125b/, 126b/, 146b/, 159a/, 162b/, 184b/, 198a/, 198b/, 207b/, 210b/, 221b/, 237a/, 252b/, 257a/, 261a/, 267a/, 269a/, 294b/, 301b/, 303a/, 303b/, 310b/, 314b/, 37b/, 381a/, 44b/, 61b/, 62a/, 63b/, 64a/, 65a/, 77b/, 82a/, 83a/, 84a/, 85b/, 86a/, 88b/, 89a/, 94a/, 99b/
b.+ ler 74a/
b.+ lerni 52b/
b.+ ni 104a/, 104b/, 110a/, 110b/, 118b/, 124b/, 153b/, 183b/, 188b/, 207a/, 208a/, 213a/, 228a/, 235b/, 298b/, 29b/, 34a/, 69b/, 76a/, 78b/, 82a/
b.+ niñ 39a/, 40b/, 43b/, 44a/, 50b/, 59b/, 60a/, 72b/, 79a/, 81a/, 88b/, 89b/, 90a/, 104a/, 110b/, 113b/, 117a/, 119a/, 121b/, 124b/, 125a/, 126b/, 172a/, 172b/, 17a/, 210a/, 257a/, 258b/, 263b/, 264b/, 265a/, 266b/, 272a/, 279b/, 284b/, 288b/, 297b/, 304b/, 336a/, 345a/, 359a/, 363b/, 373a/, 377b/,

bizgek Sıtma
b. 2b/, 4a/

biziñ Bizim
b. 42b/, 104a/, 105a/, 106a/, 107a/, 110b/, 113b/, 119b/, 120a/, 121b/, 122b/, 124b/, 133b/, 154a/, 159a/, 183b/, 184a/, 186b/, 188a/, 190b/, 197b/, 205a/, 207a/, 209a/, 210a/, 210b/, 211a/, 225a/, 231b/, 243b/, 249a/, 267a/, 284a/, 288a/, 290a/, 294a/, 303b/, 304a/, 305b/, 325a/, 326a/, 336a/, 348b/, 357a/, 51b/, 52b/, 62b/, 63b/, 64a/, 65b/, 66a/, 66b/, 67b/, 69b/, 70a/, 71b/, 72b/, 73b/, 74a/, 77b/, 81a/, 82a/, 82b/, 84b/, 85a/, 88b/, 91a/, 97b/
b.+ dür 83a/

bi'l külli Ar. Tamamıyla
b. 207a/

bi'l kül Ar. Tamamıyla
B. 201b/

bi't-ṭāb' Ar. Tabiatıyla
b. 104a/, 104b/

bī-edeblıḳ Far.+Ar.+T Edepsizlik, terbiyesizlik
b. 368b/
b.+ lar 86b/

bī-'aḳl Far.+Ar. Akılsızlık
b. 155a/, 169a/

bī-'aḳlıḳ Far.+Ar.+T Akılsızlık
b.+ ıdın 79b/

bi-'aynih Ar. Aynen, olduğu gibi

b. 340b/

bī-āzār Far. Zararsız, sıkıntı vermeyen

b. 135a/

bī-bāk Far. Korkusuz
b. 174b/,
b. édi 175a/

bī-bāḳī Far. Korkusuzluk, yüreklilik
b. 120b/, 219a/, 372b/

bī-bed Far. Zararsız
b. 180b/

bī-behre Far. Mahrum
b. 54b/
b.+ dür 179b/
b.+ dürler 303b/

bī-beḳā Far.+Ar. baki olmayan, bekasız, ebedi olmayan
dünyā-yı b. 35a/

bī-cāy Far. Yersiz, yurtsuz
b. 308a/

bī-ceng Far. Mücadelesiz
b. 128a/, 78b/

bī-cidd Far.+Ar. Ciddiyetsiz
b. 109b/, 110a/, 192a/, 231b/, 267a/, 268b/, 269a/, 295a/, 311b/, 31b/, 335a/,
339b/
b.+ raḳ 188a/

bī-cihet Far.+Ar. Yönü belli olmayan

b. 74b/, 111a/, 295b/
b.

bī-cür'et Far.+Ar. Cesaretsiz
b. 175b/

bī-çāre Far. Çaresiz, zavallı
b. 301b/
b. bolup 172b/, 39b/
b. bolur 304b/

bī-çīn Far. Kıvrımsız, sade
b. 7a/

bī-çīzī Far. Değersiz, önemsiz
b. 192b/

bī-dād Far. Zulüm, işkence
b. 35a/

bī-daġdaġa Far. Korkusuz, telaşsız
b. 193a/

bī-devlet Far.+Ar. Zavallı
b. 305b/, 80a/
b.+ niñ 309a/

bī-devletlıḳ Far.+Ar.+T. Zavallılık
b.+ ı 174a/
b.+ ıdın 326b/

bī-dillıḳ Far.+Ar.+T. Kalpsizlik, cesaretsizlik b. 163a/, 207a/

bī-direng Far. Beklemeden, gecikmeden
b. 186a/, 210a/, 266b/

bī-edebāne Far.+Ar. Edepsizce
b. 176b/
b.+ raḳ 201a/

bī-edeblıḳ Far.+Ar.+T. Edepsizlik
b.+ lar 159a/, 160a/
envā'-yi b.+ lar 155a/

bī-endām Far.+Ar. Endamsız
b.+ dur 288a/
b.+ raḳ 341b/

bī-endāze Far. Sonsuz
b. 157a/

bī-esbāb Far.+Ar. Teçhizatsız
b. 158a/, 295a/

bī-fāyide Far.+Ar. Faydasız
b. 140b/, 158b/
b.+ dür 109b/

bī-fāyideraḳ Far.+Ar.+T. Faydasızca
b.+ raḳ 101a/

bī-fehm Far.+Ar. Anlayışsız
b. 28b/

bī-gāne Far. İlgisiz
b. 76a/

bī-ġāyet Far.+Ar. Gayetsiz, nihayetsiz
b. 195b/
b.+ tur 359a/

bī-ġıll Far. Kinsiz
b. 187a/

bī-günāh Far. Günahsız, suçsuz
b. 23a/, 74b/

bī-ḫ^{w}āst Far. İsteksiz , gayretsiz
b. b. 37b/, 134a/, 306b/

bī-ḫaber Far.+Ar. Habersiz
b. 108b/, 125a/, 179b/, 22a/, 77b/, 85b/

bī-ḥadd Far.+Ar. Sınırsız
b. 2b/, 49b/, 71a/, 80b/, 142a/, 153a/, 194a/, 195b/, 200a/, 250a/, 255b/, 264b/, 291b/, 292a/, 330a/, 359a/, 360b/

bī-ḥaḳīḳat Far.+Ar. Gerçek olmayan
b. 170b/

bī-ḥamdi'llāh Far.+Ar. Allah'a sayısız şükür
b. 330a/

bī-ḥamiyyet Far.+Ar. Onursuz
b. 259b/

bī-ḫānumānlıḳ Far.+T. Yersiz, yurtsuz, yurtsuzluk
b.+ tın 101b/

bī-ḫareket Far.+Ar. Hareketsiz
b. 282b/

bī-ḥasīb Far.+Ar. Yetersiz
b. 29a/

bī-ḥāṣıllıḳ Far.+Ar.+T. Sonsuzluk
b.+ ıġa 359b/

bī-ḥasīb Far. Hesapsız
b. 254b/

bī-ḥayā Far.+Ar. Arsız, utanmaz
b. 29b/

bī-ḫayr Far.+Ar. Hayırsız
b. 306b/

bi-ḥayṣiyyet Ar. Değerli
b. 13b/

bī-hevāraḳ Far.+T Havasız
b. 341a/

bī-ḥīle Far.+Ar. Hilesiz, oyunsuz
b. 194a/, 198a/

bī-ḥisāb Far.+Ar. Hesapsız, sayısız
b. 113b/, 155b/, 238b/, 308a/, 334a/, 336b/

bī-ḫod Far. Kendinden geçmiş, çılgın
b. 76a/

bī-hüner Far. Hünersiz, marifetsiz
b.+ lerġa 68a/

bī-hünerraḳ Far.+T. Hünersizce, marifetsizce b. 173a/

bī-hūş Far. Şaşkın, sersem, iyi olmayan
b. 32b/, 113b/, 262b/

bī-ḥużūr Far.+Ar. Huzursuz, sıkıntılı
b. 53a/, 96b/, 237b/

bī-ḥużūrluḳ Far.+Ar.+T. Huzursuzluk
b. 96b/, 157a/, 158a/, 162a/, 166b/, 237a/
b.+ larıda 169b/
b.+ nı 158a/
b.+ umda 53b/

bī-ihtimāmlıḳ Far.+Ar.+T. Özensizlik
b. 356a/

bī-iḫtiyār Far. İstemeden
b. 55b/, 157b/, 186a/, 232b/
b. bolur 126a/

bī-isti‘dādraḳ Far.+Ar.+T. Yeteneksizce
b. 235b/

bī-i‘tidāl Far.+Ar. Ölçüsüz, aşırı
b. 291b/

bī-i‘tidāllıḳ Far.+Ar.+T. Ölçüsüzlük
b. 166b/
b.+ ıdın 166b/, 235b/
b.+ lar 58a/
b.+ larıdın 42a/

bī-i‘tiḳād Far.+Ar. İnanmamak
b. 181a/

bī-‘izzetāne Far.+Ar. Şerefsiz bir şekilde
b. 199b/, 301b/, 53b/

bī-ḳadr Far.+Ar. Değersiz
b.- ı iḥtiyāc 138b/

bī-kārī Far. İş, hizmet
b. ḳılıptur 179b/

bī-ḳıyās Far.+Ar. Karşılaştırmasız
b. 200a/, 255b/

bī-ḳuṣūr Far.+Ar. Kusursuz
b.+ dur 302b/

bī-külfet Far.+Ar. Külfetsiz, zahmetsiz
b. 209a/

bī-luṭf Far.+Ar. Lütfu olmayan
b. 243b/

bī-maḥall Far.+Ar. Yersiz
b. 112b/, 113b/, 114a/

bī-mecāllıḳ Far.+Ar.+T. Güçsüzlük, kuvvetsizlik, bitkinlik
b.+ ı 223a/

bī-meclis Far.+Ar. Meclissiz
b. 192b/

bī-meşaḳḳat Far.+Ar. Zahmetsiz
b. 23a/

bī-meşveret Far.+Ar. Danışmaksızın, fikri alınmaksızın
b.+ i 177a/

bī-mevki‘Far.+Ar. Mevkisiz, yersiz
b. 197a/

bī-meyl Far.+Ar. Meyilsiz
b. 189a/

bī-meze Far. Lezzetsiz, tatsız
b. 123b/, 176a/, 185b/, 190a/, 206b/, 228a/, 250a/, 26a/, 283b/,

284a/, 284b/, 286b/, 339a/, 341b/, 312a/

bī-minnet Far.+Ar. Minnetsiz
b.-i tuvaçı 209a/
b.- i maḫlūḳ 16b/

bī-muḥaṣṣal Far.+Ar. Değersiz
b. 179b/

bī-mülāḥaẓa Far.+Ar. Düşüncesiz, düşünmeden, tetkik etmeden
b. 64b/

bī-murād Far.+Ar. İsteğe ulaşamamak
b. 16b/

bī-münāsebetlıḳ Far.+Ar.+T Uygunsuzluk
b. 64b/

bī-mürüvvet Far.+Ar. İnsaniyetsiz
b. 201b/, 22b/

bī-müżāyaḳa Far.+Ar. Sıkıntısız
b. 31b/

bī-nām Far. Adsız, namsız
b. 254a/
b.- ı nikū 314b/

bī-nar Far. Ateşi sönmüş
b. 285a/

bī-namāz Far. Namaz kılmayan
b. 135a/, 14b/

bī-naẓīr Far. Eşsiz, benzersiz
b. 177b/, 178a/, 182b/, 191a/

bī-nihāyet Far.+Ar. Sonsuz
b. 146b/, 195b/, 218a/, 232b/, 245a/, 272b/, 49b/
b.+ dür 292a/
b.+ tür 291b/

bī-noḳṣān Far.+Ar. Eksiksiz
b. 309a/

bī-nöker Far.+Moġ. Askersiz, hizmetinde çalışan kimse olmaksızın
b. 295a/

bī-pāy Far. Güçsüz, kuvvetsiz
b. 105b/, 308b/, 53b/, 62a/
b. bolup 110b/

bī-penāh Far. Sığınmasız
b. 373a/

bī-pervā Far. Çekinmeksizin, sakınmadan
b. 21b/, 75b/

bī-postīn Far. Örtüsüz
b. 129b/

bī-raḥm Far.+Ar. Merhametsiz
b. 181a/, 75b/

bī-reh Far. Yolsuz
b. 195a/

bī-rengraḳ Far.+T. Renksizce
b.+ tur 342a/

bī-ruḫṣat Far.+Ar. İzinsiz
b. 58a/

bī-sa‘ādet Far.+Ar. Saadetsiz, mutsuz
b.- i cāhil 216b/

bī-ṣarfa Far.+Ar. Özensiz
b. 91b/

bī-ṣarfaraḳ Far.+Ar.+ T. Özensizce
b. 309b/

bī-şefā Far.+Ar.Tatsız, sefasız
b. 299b/, 300a/
b.+ dur 274a/
bī-ser Far. Başsız, dağınık
b. 230b/

bī-serdārāne Far. Komutansızca
b. 110a/

bī-serlıḳ Far.+T. Başsızlık, serkeşlik, dağınıklık
b. 127b/, 225b/, 226a/
b.+ ḳa 126a/
b.+ ını268a/

bī-şevāb Far.+Ar. Sevapsız
b.+ dur 106a/

bī-setr Far.+Ar. Örtüsüz
b.- i ‘avrat 342a/

bī-seyāḳ Far.+Ar. Usulsüz
b. 300a/, 340b/

bī-şūret Far.+Ar. Tavsiye edilmeyen

b.+ tur 181b/, 355a/
b.+ tür 296a/, 303a/

bī-şekk Far.+Ar. Şüphesiz
b. 106b/

bī-şümār Far. Sayısız, pek çok
b. 274b/, 42a/

bī-ta‘ayyun Far.+Ar. İdraksiz
b. 178b/

bī-taḫṣīṣ Far.+Ar. Özellikle
b. 64a/, 177b/
bī-ṭāḳatlıḳ Far.+Ar.+T. Güçsüzlük
b.+ tın 37a/
b. +ı 118b/

bī-taḳrīb Far.+Ar. Tahminsiz
b. 89a/, 94a/, 238b/
b.+ dur 99b/, 222a/
b.+ dür 264b/

bī-ta‘ẓīmraḳ Far.+Ar. Saygısızca
b. 108b/

bī-te’emmül Far.+Ar. İyice, etraflıca düşünmeksizin
b. 64b/

bī-tecribe Far.+Ar. Tecrübesiz
b. 202b/, 264b/, 85a/

bī-tecribelıḳ Far.+Ar.+T. Tecrübesizlik
b.+ dın 106b/, 111a/
b.+ tın 113a/

bī-tefāvut Far.+Ar. Farksız
b. 359a/

bī-taḥakkum Far.+Ar. Zorluk çıkartmadan
b. 329b/

bī-teḥāşī Far.+Ar. Sakınmadan, çekinmeden
b. 198a/, 198b/, 295a/, 372b/

bī-tekellüf Far.+Ar. Teklifsiz
b. 178b/, 349b/, 99a/

bī-tekellüfāne Far.+Ar.+Far Teklifsizce
b. 108b/, 237b/

bī-tekellüfraḳ Far.+Ar. Teklifsizce
b. 83b/

bī-teng Far. Sıkıntılı
b. 187b/
bī-tereddüd Far.+Ar. Kararsızlık
b. 193a/

bī-tereddüdraḳ Far.+Ar.+T. Kararsızlıkça
b. 43b/

bī-teşvīş Far.+Ar. Karıştırmadan
b. 333a/

bī-tevaḳḳuf Far.+Ar. Beklemesiz, beklemeden
b. 99b/, 106a/, 156a/, 210b/, 23a/, 256b/, 310a/, 338b/, 350b/, 359a/, 373a/, 72a/

bī-ṭāḳat Far.+Ar. Güçsüz
b. 197b/

bī-ṭāḳatlıḳ Far.+Ar.+T. Güçsüzlük
b.+ ları 327a/

bī-vaḳt Far.+Ar. Zamansız, vakitsiz
b. 65b/

bī-vaṭan Far.+Ar. Yurtsuz
b. 352b/

bī-vech Far.+Ar. Yüzsüz
b. 334a/
b.+ dür 187a/

bī-vefā Far.+Ar. Vefasız, hayırsız
b. 28b/, 35a/

bī-vilāyet Far.+Ar. İlsiz
b. 352b/

bī-vuḳūf Far.+Ar. Habersiz
b. 81a/
b.+ ı 25b/

bī-yābān Far. Kırsız, çölsüz
b. 243b/

bī-yār Far. Yarsız, sevgilisiz
b. 128b/

bī-yaraḳ Far.+T. Silahsız
b. 158a/

bī-zaḥmet Far.+Ar. Zahmetsiz, sıkıntısız
b. 23a/

bī-ziyāde Far.+Ar. Artmadan, çoğalmadan
b. 316a/

boġ - Boğmak
b.- up 302a/

boġcama Bohça, büyük sargı
b.+ sıġa 201a/

boġdur - Boğdurmak
b.- up 378b/

boġuz Boğaz
b. 117a/, 230a/, 244b/, 251b/, 60b/, 93b/
b.+ dın 116b/
b.+ ı 116b/, 117a/, 152a/, 275a/, 279a/, 279b/
b.+ ıda 276a/, 280a/
b.+ ıdaġı 276a/
b.+ ıġa 39b/
b.+ ını 275a/
b.+ larıġa 140a/

boġuzla –Boğazlamak
b.- p 222b/

bol - Olmak
b.- a almaduk 200b/
b.- a almas 114b/, 16b/
b.- a alur 272b/, 273b/
b.- a kėlgendür 16a/
b.- a 101b/, 154b/, 177b/, 221b/, 224a/, 224b/, 231b/, 235b/, 241a/, 246a/, 246b/, 257b/, 267a/, 299a/, 344a/, 344b/, 364a/, 54a/, 64b/, 95a/, 99a/

ḳāḍī b.- a 54a/
revā b.- a 223a/
b.- adur 153a/, 219a/, 228a/, 231b/, 232b/, 250a/, 251a/, 262b/, 273b/, 274b/, 277a/, 277b/, 278b/, 279a/, 281a/, 281b/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286b/, 287a/, 287b/, 288a/, 288b/, 290a/, 290b/, 291a/, 291b/, 300a/, 331b/, 346a/, 349b/
maḥsūs b.- adur 138b/
ma‘lūm b.- adur 203a/
muġlaḳ b.- adur 349b/
muḥkem b.- adur 331b/
müṣaḫḫaṣ b.- adur 289b/
rām b.- adur 280b/
ẓāhir b.- adur 285b/
ẓāhir b.- adur 311a/, 340b/, 341a/
b.- adurlar 123b/
rūberū b.- alıñ 94b/
b.- ar 270b/
b.- ay 115a/
b.- dı 100a/, 102b/, 106b/, 107b/, 10a/, 10b/, 111a/, 112a/, 115a/, 115b/, 116b/, 117b/, 118a/, 11a/, 120b/, 122a/, 123a/, 127b/, 129b/, 12a/, 132a/, 136b/, 137a/, 13b/, 145b/, 146b/, 150b/, 151b/, 152a/, 156b/, 157a/, 157b/, 158a/, 158b/, 162a/, 163a/, 166a/, 168b/, 170a/, 172b/, 174b/, 176b/, 177a/, 17a/, 181a/, 187a/, 187b/, 188b/, 189b/, 18a/, 192a/, 192b/, 193a/, 194a/, 195a/, 195b/, 197b/, 202b/, 204a/, 20a/, 210a/, 211a/, 213b/, 215b/, 217a/, 217b/, 218b/, 220a/, 220b/, 223a/, 226a/, 228a/, 229b/, 230b/, 233a/, 233b/, 234a/, 235a/, 235b/, 236b/, 237a/, 240a/, 240b/, 241a/, 241b/, 242a/, 243a/, 243b/, 245b/, 246b/, 248b/, 249b/, 250a/, 251a/, 252a/, 261b/, 263a/, 264a/, 264b/, 265a/, 266b/, 267a/, 26b/, 270b/, 274b/, 275b/, 27b/, 289b/, 290a/, 293b/, 294a/, 295a/, 295b/, 29a/, 300a/, 302b/, 304a/, 306a/, 307a/, 309b/, 30b/, 311a/, 315a/, 31a/, 325a/, 326a/, 328a/, 329b/, 331a/, 331b/, 336a/, 337a/, 337b/, 338a/, 339a/, 344b/, 346b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 352b/, 353a/, 353b/, 358a/, 35a/, 35b/, 360b/, 361a/, 362a/, 364a/, 368a/, 36a/, 374b/, 376b/, 377a/, 377b/, 378b/, 379a/, 37b/, 380b/, 38a/, 38b/, 40b/, 44a/, 54a/, 55b/, 56b/, 58a/, 60a/, 64b/, 65b/, 71b/, 73b/, 74b/, 75a/, 75b/, 76b/, 77a/, 77b/, 78a/, 80a/, 86b/, 87a/, 87b/, 88a/, 88b/, 89b/, 93b/, 94a/, 95a/, 98b/, 99a/, 99b/, 9b/
bādşāh b.- dı 271b/, 302a/
baḫşīş b.- dı 312b/
bedgümān b.- dı 225a/
berīn b.- dı 123a/
berṭaraf b.- dı 43b/, 254a/
bünyād b.- dı 293b/, 300a/, 353b/
cem‘ b.- dı 345b/
daġdaġa b.- dı 115b/
def‘ b.- dı 101b/, 306b/, 96a/
esīr b.- dı 218a/
fermān b.- dı 124b/, 127a/, 147a/, 157b/, 203b/, 216b/, 217b/, 219a/, 224a/, 248b/, 250a/, 259a/, 264a/, 266b/, 299b/, 303b/, 311b/, 316a/, 325b/, 332a/, 333a/, 334a/, 336a/, 337b/, 345a/, 348b/, 350b/, 351a/, 351b/, 353a/, 357a/, 362a/, 362b/, 363b/, 366b/, 368b/, 369b/, 372b/, 373a/, 374a/, 375a/, 377a/, 380a/, 40a/, 64a/
ferzend b.- dı 220a/
feṯḥ b.- dı 218a/, 234b/, 335a/, 85b/
furṣat b.- dı 107a/
ġālib b.- dı 165a/, 17a/, 19a/, 19b/
ġarḳ b.- dı 19b/, 29a/
germ b.- dı 190a/
giriftār b.- dı 160a/, 199b/, 25a/

gümān b.- dı 101a/
ḫalāṣ b.- dı 17b/, 20b/, 346a/, 62b/
ḥālatī b.- dı 118a/
ḥālet b.- dı 119a/
ḥāletî b.- dı 171b/
ḫarāb b.- dı 144b/
ḥükm b.- dı 239b/, 258a/, 337b/, 338a/, 339b/, 351a/
ıṭmīnānî b.- dı 116a/
in‘ām b.- dı 235a/, 297a/, 309a/, 351a/, 352b/, 357b/, 362a/
in‘āmlar b.- dı 354a/
işāret b.- dı 97a/
i‘tibār b.- dı 205a/
ḳabż b.- dı 272a/
ḳāyim b.- dı 104a/, 315a/
laḳab b.- dı 205a/
lāzım b.- dı 162b/
maġlūb b.- dı 167a/, 26a/, 69a/, 8a/
maḥsūs b.- dı 138b/
ma‘lūm b.- dı 138b/, 140b/, 153a/, 198a/, 223a/, 267a/, 326b/, 348a/, 358b/, 359a/, 359b/, 39b/
ma‘zūl b.- dı 173a/
mebẕūl b.- dı 211b/
meks b.- dı 332a/, 362a/
mesmūm b.- dı 170b/
mesṭūr b.- dı 86a/, 179b/, 293b/
meşġūl b.- dı 164a/, 302b/, 30b/
meşhūr b.- dı 180b/, 206a/
mevḳūf b.- dı 325b/
mevsūm b.- dı 215b/, 302a/, 86b/
meẕkūr b.- dı 159b/, 169b/, 174a/, 175b/, 177a/, 178a/, 182a/, 205a/, 209a/, 212b/, 229b/, 230a/, 252b/, 260b/, 271b/, 272b/, 284b/, 285a/, 28b/, 31b/, 41a/, 50b/, 103b/, 114a/, 207a/, 305b/, 311b/, 314b/, 326a/, 326b/, 328b/, 369a/, 82a/, 85a/, 86a/, 88a/, 95a/, 99b/
muayyen b.- dı 18a/
muḫāṭab b.- dı 363a/
muḳallab b.- dı 276a/
müḳerrer b.- dı 18a/, 197a/, 236a/, 375a/, 258a/, 259a/, 295b/, 303a/, 351a/, 355b/, 369a/, 378a/
mulaḳḳab b.- dı 302a/
musaḫḫar b.- dı 269a/, 44b/, 63b/
mülāḳāt b.- dı 185b/
mülḥaḳ b.- dı 57a/
mülzem b.- dı 159b/, 255a/
mümtedd b.- dı 31a/, 250b/
müncer b.- dı 41a/, 253a/
münfa‘il b.- dı 366a/
münḳād b.- dı 302b/
mürebbī b.- dı 37b/
müşerref b.- dı 304a/
müteveccih b.- dı 13b/, 156a/, 161a/, 25a/, 262b/, 299b/, 301b/, 79b/
mütevellid b.- dı 215b/
nikāḥ b.- dı 121a/
nöker b.- dı 28b/
penāh b.- dı 194b/
peşîmān b.- dı 159b/, 170b/
peydā b.- dı 115a/, 157b/, 189b/, 191b/, 194b/, 222b/, 300a/, 315b/, 316a/, 365a/, 3a/, 60a/, 72b/, 89b/
rāżı b.- dı 59a/
ref‘ b.- dı 101b/, 360b/
revān b.- dı 373b/
reza reza b.- dı 376b/
ruḫṣat b.- dı 238a/, 299b/, 357b/
sabt b.- dı 316a/
ṣādr b.- dı 124a/, 206a/
sarı b.- dı 107a/
sebeb b.- dı 22a/, 23a/, 36a/, 62b/
ṣulḥ b.- dı 74a/
şāyî‘ b.- dı 214b/
şehîd b.- dı 13a/, 309b/
şunḳār b.- dı 6b/
taḥḳîḳ b.- dı 307b/, 377b/
taḥmîl b.- dı 144b/, 219b/

taḳrīb b.- dı 9b/, 31b/
tamām b.- dı 300b/, 345a/
ta‘yīn b.- dı 17b/, 18a/, 226a/, 226b/, 237a/, 260a/, 295b/, 304b/, 333a/, 355b/, 356a/, 360a/, 370b/
tecribe b.- dı 93b/
telef b.- dı 90b/
tereddür b.- dı 149b/
terk b.- dı 346b/
tevaḳḳuf b.- dı 263a/, 264a/, 338b/, 358b/, 363b/, 365a/
tevehhüm b.- dı 226a/, 250b/, 254a/, 265b/
uruş b.- dı 109b/
vāḳıf b.- dı 102b/
vāḳi‘ b.- dı 82a/, 110a/, 120b/, 156b/, 159a/, 183a/, 210b/, 312b/, 327a/, 51a/, 67b/, 76a/
va‘ād b.- dı 262b/
ẓāhir b.- dı 78a/, 236a/, 268b/, 346a/
żarūret b.- dı 74a/, 95a/, 184b/, 192a/
żāyi‘ b.- dı 17a/, 42a/, 67b/
zelzele b.- dı 216b/
‘ahd b.- dı 123a/
‘ārıża b.- dı 17b/
‘ināyet b.- dı 161a/, 220b/, 232a/, 233a/, 268b/, 296b/, 302b/, 305a/, 326b/, 352a/, 352b/, 382a/, 87b/
‘uhde b.- dı 367b/, 39a/
b.- dılar 105a/, 12b/, 164a/, 177a/, 192a/, 202b/, 203a/, 207b/, 213a/, 216a/, 227b/, 23a/, 252b/, 267a/, 26a/, 297a/, 30a/, 36a/, 51b/, 53a/, 55a/, 58b/, 81a/, 96b/, 9a/
bādşāh b.- dılar 172b/
efsāne b.- dılar 35a/
ḫaberdār b.- dılar 33b/, 39a/, 59a/, 84b/
ḫalāṣ b.- dılar 306b/
ḫāżır b.- dılar 183a/
ḳabż b.- dılar 270b/
maġlūb b.- dılar 167a/
ma‘rūf b.- dılar 171a/
merdāne b.- dılar 35a/
meşġūl b.- dılar 16a/, 16b/, 105a/, 217b/, 231b/, 266b/, 267a/, 344b/, 370b/, 376a/
mutaṣarrıf b.- dılar 59b/
münfa‘il b.- dılar 244a/
müteṣerrif b.- dılar 328b/
müteveccih b.- dılar 102b/, 103b/, 207b/, 209a/, 213b/, 214a/, 373a/, 373b/,
374a/, 96b/
peydā b.- dılar 150b/
rencīde b.- dılar 24a/
rūberū b.- dılar 94b/
ta‘yīn b.- dılar 298b/, 310a/
telef b.- dılar 90b/
vāḳıf b.- dılar 40b/
‘āciz b.- dılar 308b/
meşġūl b.- dım 150a/
b.- dıñız 207b/
b.- duk 193a/, 193b/, 198a/, 228a/, 234a/, 245a/, 250b/, 311b/, 358a/, 381b/, 66b/, 77b/, 78a/, 91a/, 95a/
b.- duḳ 81a/
bītenk b.- duk 250b/
meşġūl b.- duk 247b/
müteḥayyir b.- duk 112b/
müteveccih b.- duk 106a/, 112b/, 184b/, 207a/, 210a/, 213b/, 222b/, 224b/, 235b/, 239b/, 242b/, 247b/, 259b/, 326a/, 380a/, 44b/, 66b/, 79a/, 81a/, 89a/, 98a/, 99b/
müteveccih b.- duḳ 106b/, 120b/, 146b/, 150b/, 160a/, 160b/, 183b/, 254b/, 261a/, 310a/, 315a/, 356a/, 77b/, 88a/
perīşān b.- duk 105b/
rūberū b.- duk 107a/, 270a/
b.- dum 151b/, 157a/, 188b/, 190a/, 212a/, 234a/, 242b/, 259a/, 316a/, 326b/, 330a/, 331a/, 342b/, 53a/, 76a/, 96b/
bādşāh b.- dum 1/
ġāzī b.- dum 325a/

ḫalāṣ b.- dum 247b/, 346b/
ḥāżır b.- dum 187a/
müteḥayyir b.- dum 116b/
müteveccih b.- dum 112a/, 185b/, 186a/, 188a/, 216a/, 24b/, 369b/, 55b/, 59a/, 60b/, 84b/
rāẕī b.- dum 108a/
vāḳıf b.- dum 186a/
b.- dura almay 67b/
b.- durdı 114b/
b.- ġaç 112b/, 116b/, 135a/, 157b/, 255a/, 260b/, 304a/, 329a/, 347b/, 39b/, 57a/, 58a/, 74a/, 78a/, 92b/
meẕkūr b.- ġaç 187a/
peydā b.- ġaç 262b/, 310b/
b.- ġalı 96b/
āzārda b.- ġalı 248b/
b.- ġan 39b/, 105a/, 106a/, 108a/, 111b/, 113a/, 119a/, 119b/, 11b/, 121a/, 122b/, 124b/, 125b/, 126b/, 127b/, 143a/, 151b/, 154b/, 157b/, 158b/, 162a/, 167a/, 171b/, 183a/, 190b/, 202a/, 202b/, 203a/, 204b/, 206b/, 209a/, 225a/, 229b/, 230b/, 235a/, 239a/, 23a/, 240b/, 244b/, 246b/, 24b/, 256b/, 259a/, 268a/, 280b/, 289a/, 289b/, 293b/, 304b/, 309b/, 311a/, 31b/, 325a/, 338b/, 339b/, 348a/, 34b/, 355b/, 356b/, 35b/, 375b/, 378b/, 379b/, 43a/, 50b/, 52a/, 52b/, 57a/, 59b/, 61a/, 61b/, 64a/, 66a/, 67b/, 74b/, 81b/, 82a/, 84b/, 89a/, 89b/, 8a/, 91a/, 92a/, 92b/, 93a/, 94b/
dil-şikeste b.- ġan 122b/
in‘ām b.- ġan 364b/
māyıl b.- ġan 75b/
meẕkūr b.- ġan 141a/, 144a/, 181a/, 198b/, 220b/, 278b/, 301a/, 304a/, 306b/, 341a/, 351b/, 355b/, 376a/, 71a/, 53b/, 6a/
müḳerrer b.- ġan 186a/, 207a/, 303b/, 316a/, 373a/, 374a/, 375a/
müteveccih b.- ġan 156a/, 171a/, 198b/
peydā b.- ġan 364a/
taḥmīl b.- ġan 144b/
ta‘ayyün b.- ġan 33a/
ta‘yīn b.- ġan 266b/, 297b/, 299b/, 334a/, 371b/, 373a/
telef b.- ġan 204a/
vāḳi‘ b.- ġan 135b/, 270a/, 328a/, 5a/
‘āciz b.- ġan 147b/
b.- ġanda 138b/, 13a/, 163a/, 175b/, 185a/, 187b/, 189b/, 230a/, 30a/, 31a/, 31b/, 359a/
maġlūb b.- ġanda 21b/
mest b.- ġanda 245b/
musaḫḫar b.- ġanda 29b/
mutaṣarrıf b.- ġanda 210b/
müteveccih b.- ġanda 39b/
ṣulḥ b.- ġanda 77b/
b.- ġandın 130b/, 218a/, 21a/, 264a/, 287b/
def‘ b.- ġandın 299a/
fārıġ b.- ġandın 157a/
fāriġ b.- ġandın 18a/
ma‘yūb b.- ġandın 168b/
müyesser b.- ġandın 108a/
b.- ġandur 254a/, 254b/, 44b/, 47a/, 49b/, 4a/, 91a/
meşġūl b.- ġandur 326a/
mütevellid b.- ġandur 302a/
b.- ġanı 73b/, 95a/
b.- ġanıġa 284a/
müteveccih b.- ġanımızını 211a/
müteveccih b.- ġanımıznıñ 183b/
b.- ġanını 228b/
b.- ġanlar 269b/, 365b/, 64a/
āzürde b.- ġanlar 56b/
meẕkūr b.- ġanlar 193b/, 211b/, 216a/
müḳerrer b.- ġanlar 373a/
ta‘yīn b.- ġanlar 310b/, 338a/, 371a/
b.- ġanlarça 50a/
b.- ġanlardın 201a/, 61a/

meẕkūr b.- ġanlardın 210a/
b.- ġanlarġa 231b/
mezkūr b.- ġanlarġa 110a/, 304b/
meẕkūr b.- ġanlarġa 170b/
b.- ġanlarıda 19a/
b.- ġanlarıġa 42a/
mezkūr b.- ġanlarnı 351a/
ta‘yīn b.- ġanlarnı 111b/
vāḳi‘ b.- ġannı 307a/
b.- ġannıñ 357b/
b.- ġay ėdi 104b/, 106a/, 106b/, 111b/, 120a/, 125a/, 151a/, 159a/, 204a/, 209a/, 223b/, 240b/, 24b/, 35a/, 42a/, 54b/, 55a/, 60b/, 67b/, 68b/, 69b/, 72b/, 84b/, 88b/
b.- ġay ėdük 106a/
b.- ġay 1/, 21b/, 108a/, 110b/, 119a/, 119b/, 11b/, 121b/, 123a/, 127a/, 128a/, 128b/, 129a/, 129b/, 130a/, 131b/, 134a/, 135a/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138b/, 139a/, 139b/, 141b/, 142a/, 142b/, 143b/, 154a/, 157b/, 162b/, 164b/, 170b/, 171a/, 176b/, 177a/, 177b/, 181a/, 186b/, 187a/, 188a/, 18b/, 192b/, 195a/, 196b/, 202a/, 202b/, 203a/, 204a/, 205b/, 207b/, 210a/, 220a/, 221a/, 223b/, 224b/, 225a/, 22b/, 234a/, 239b/, 23b/, 240a/, 249a/, 249b/, 254b/, 258b/, 260a/, 260b/, 262a/, 263b/, 264a/, 268a/, 269b/, 272b/, 273a/, 274b/, 275b/, 276a/, 276b/, 277a/, 279a/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 283b/, 284a/, 286a/, 286b/, 287a/, 287b/, 288a/, 288b/, 289a/, 290a/, 290b/, 291b/, 299a/, 29b/, 15a/, 280a/, 301a/, 302a/, 303a/, 303b/, 309b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 31b/, 325a/, 32a/, 332b/, 335b/, 339b/, 340b/, 342a/, 344a/, 344b/, 351a/, 351b/, 352b/, 355a/, 356a/, 360a/, 369b/, 370a/, 371a/, 372b/, 377a/, 379b/, 3b/, 40a/, 45a/, 46a/, 47a/, 47b/, 48a/, 4a/, 51a/, 53a/, 59b/, 5a/, 5b/, 63a/, 64a/, 69a/, 70a/, 70b/, 74a/, 74b/, 81a/, 94a/, 97b/
ayta b.- ġay 102a/
bāyeste b.- ġay 159a/
dırıḥ b.- ġay 253a/
ḥāṣıl b.- ġay 214a/
ḥayf b.- ġay 253a/
kürūh b.- ġay 299b/
lāyıḳ b.- ġay 166b/
māni‘ b.- ġay 276b/
ma‘lūm b.- ġay 285b/, 289b/, 97b/
mededī b.- ġay 355a/
mesṭūr b.- ġay 177b/
meşġūl b.- ġay 370a/
mütenebbih b.- ġay 253a/
müteveccih b.- ġay 112b/, 350a/, 350b/
müyesser b.- ġay 235b/, 354b/
ref‘ b.- ġay 60b/
revā b.- ġay 108b/, 203a/
sebeb-i kudūret b.- ġay 121b/
şayeste b.- ġay 159a/
ta‘yīn b.- ġay 351a/
tekellüf b.- ġay 179b/
‘ahd b.- ġay 110b/
b.- ġaylar ėdi 102b/, 122b/
b.- ġaylar 142b/, 217b/, 272b/, 295a/, 370a/, 64b/, 74a/, 96b/
ḥāẓır b.- ġaylar 305b/, 306b/
ḫāẓır b.- ġaylar 329b/
meşġūl b.- ġaylar 266b/, 31b/, 339b/, 371a/, 374a/
mutażarrır b.- ġaylar 121b/
mutaẓarrir b.- ġaylar 105a/
müteveccih b.- ġaylar 187b/, 375a/
b.- ġu 118a/
iḫtiyāc b.- ġu 350b/
b.- ġulardur 117a/
iḫtiyāc b.- ġuluḳ 290b/
müteveccih b.- ġumdur 359a/
b.- ġumızdır 116a/
müteveccih b.- ġumızdur 369a/
b.- ġunça 189a/, 265b/, 311a/,

350b/, 43a/, 43b/
müteveccih b.- ġunça 354b/
vāḳıf b.- ġunça 33a/
b.- ġusıdır 86b/
b.- ġusıdur 114b/, 11b/, 151b/, 154a/, 171a/, 220b/, 346a/, 350a/, 359b/, 50b/, 52b/, 83a/, 87a/, 87b/, 97b/
ma‘lūm b.- ġusıdur 292a/
meẕkūr b.-ġusıdur 88a/, 231b/, 249b/, 272a/, 27a/
b.- madı 102a/, 102b/, 104b/, 105b/, 106a/, 10b/, 114a/, 114b/, 163a/, 169b/, 18b/, 212b/, 226b/, 233b/, 27b/, 306a/, 311b/, 334a/, 376b/, 41b/, 44a/, 63a/, 70a/, 80b/, 88b/, 8b/, 99b/
furṣat b.- madı 106b/, 107b/, 108b/
ġarḳ b.- madı 250b/
ḫaberdār b.- madı 233b/
maḥsūs b.- madı 138b/
ma‘lūm b.- madı 285b/
müyesser b.- madı 247b/, 52a/, 79a/, 81a/
peydā b.- madı 252b/
rāżı b.- madı 155b/, 205a/
rıżā b.- madı 41a/, 99b/
taḥḳīḳ b.- madı 101a/
vāḳi‘ b.- madı 162b/
ẓāhir b.- madı 14b/, 18b/, 166b/, 252b/, 298a/
memnū‘ b.- madılar 213b/
b.- madım 179b/
rıżā b.- madım 207b/
b.- maġan 260b/, 344b/, 67b/
b.- maġanlarġa 293b/
b.- maġay ėdi 154a/, 68b/
b.- maġay 116a/, 121b/, 123a/, 125a/, 256a/, 49b/, 59b/
rāżī b.- maġay 129a/
‘āciz b.- maġay 70b/
b.- maġını 202a/
b.- maġunça 141b/, 159b/, 236a/
b.- maġusıdur 224a/
b.- maḳ 270a/, 51b/, 88a/
müteveccih b.- maḳ 299a/, 335b/
müzāḥim b.- maḳ 158b/
b.- maḳḳa 49b/
b.-maḳlarınıñ 213b/
b.- maḳnı 79b/
b.- mañ 255a/
ġāfil b.- mañ 360a/
men‘ ḳılıp b.-mas 127b/
b.- mas ėdi 160b/, 161a/, 25b/, 26a/, 51a/, 51b/, 75a/
musaḫḫar b.- mas ėdi 269a/
terk b.- mas ėdi 18b/
b.- mas ėmiş 118a/
b.- mas ėrdi 6a/
b.- mas 102a/, 107b/, 114b/, 116b/, 117b/, 129b/, 130a/, 130b/, 131a/, 133b/, 134b/, 135a/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 139b/, 140a/, 140b/, 141a/, 141b/, 144b/, 149a/, 150a/, 223a/, 232b/, 240a/, 246a/, 264b/, 271b/, 273a/, 274a/, 275b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 282a/, 283a/, 283b/, 285a/, 286a/, 286b/, 289b/, 2a/, 306a/, 328a/, 350b/, 48b/, 49a/, 55b/, 56a/, 5a/, 61a/, 80b/, 90a/
bülend b.- mas 282b/
ḫarāb b.- mas 286b/
ḥāṣıl b.- mas 176b/
ḥażır b.- mas 163b/
iḫtiyāc b.- mas 132b/
ma‘lūm b.- mas 104a/
müyesser b.- mas 101b/, 170b/, 222a/
b.- masa ėdi 217a/
b.- masa 172b/, 195a/, 195b/, 269b/, 273b/, 275a/, 286a/, 350b/, 359b/, 35a/, 369b/, 63a/, 72b/
iḫtiyāc b.- masa 350a/
māni‘ b.- masa 188a/
müteḥarrik b.- masa 134b/

b.- ması 67b/
b.- masunlar 254a/
b.- may 16b/, 60b/, 94b/
mutaḍarrir b.- may 73a/
b.- maydur ėdi 116a/, 121b/, 162a/, 240b/, 40a/, 68b/, 87a/, 94a/
b.- maydur 236b/, 284a/, 291a/, 291b/, 294b/, 358b/
cem‘ b.- maydur 298b/
mefhūm b.- maydur 349b/
vāḳi‘ b.- maydur 332a/
b.- mış 346a/, 64a/
muvaffaḳ b.- mış 171a/
peydā b.- mış 171a/, 45a/
ḫaberdār b.- mışlar 198a/
b.- sa ėdi 109a/, 52a/
b.- sa 112b/, 113a/, 114b/, 129b/, 134a/, 141a/, 142a/, 143b/, 146b/, 149b/, 150a/, 158b/, 185b/, 186b/, 190b/, 194a/, 194b/, 207a/, 208a/, 220a/, 222a/, 244b/, 252b/, 259a/, 25b/, 260b/, 271b/, 274a/, 274b/, 275a/, 282a/, 285a/, 289a/, 289b/, 290b/, 296a/, 299b/, 31a/, 327a/, 330b/, 332b/, 348b/, 349a/, 349b/, 350a/, 350b/, 351a/, 356a/, 359b/, 43b/, 53a/, 54a/, 56b/, 65a/, 70b/, 73a/, 78b/, 80a/, 83a/, 95a/, 99a/
bādşāh b.- sa 271b/
vāḳi‘ b.- sa 121b/
fermān b.- sa 354b/, 64a/
güzar b.- sa 370b/
iḫtiyāç b.- sa 271a/
musaḫḫar b.- sa 170a/, 348b/
müteveccih b.- sa 122a/
müyesser b.- sa 117b/
ref‘ b.- sa 31b/
ta‘yīn b.- sa 303b/
vāḳi‘ b.- sa 351a/
ẓāhir b.- sa 356a/
b.- sak 115b/
b.- salar 200a/
müteveccih b.- salar 354b/, 60b/
‘āciz b.- salar 147a/
b.- sam 101b/, 295a/
b.- sañ 21a/
b.- sun 197a/, 220a/, 24a/, 256a/, 263b/, 348b/, 359b/
b.- uñ 161a/, 197b/
b.- up ėdi 106a/, 119b/, 11a/, 11b/, 12a/, 12b/, 132a/, 146a/, 158b/, 161b/, 164a/, 166b/, 167b/, 168a/, 168b/, 180a/, 187b/, 190b/, 195b/, 197b/, 198b/, 19b/, 201b/, 20a/, 20b/, 219a/, 239a/, 23a/, 240b/, 243b/, 246b/, 252b/, 27b/, 28b/, 32b/, 353b/, 35b/, 37a/, 40b/, 41b/, 42a/, 73b/, 76b/, 79a/, 85b/, 8b/, 94b/, 97b/, 9a/
cem‘ b.- up ėdi 37b/
ḫarāb b.- up ėdi 117a/
iḫtiyār b.- up ėdi 169a/
ma‘lūm b.- up ėdi 211b/
mest b.- up ėdi 250b/
meşhūr b.- up ėdi 34a/, 54a/
meẕkūr b.- up ėdi 90b/, 154a/, 212b/, 6a/
muḳarreb b.- up ėdi 15a/
muḳarrer b.- up ėdi 148a/
mutaşarrıf b.- up ėdi 85a/
müşerref b.- up ėdi 7a/
rām b.- up ėdi 280a/
reza b.- up ėdi 109a/
şikest b.- up ėdi 8b/
vāḳi‘ b.- up ėdi 158a/, 164b/, 86b/, 88a/
ẓāhir b.- up ėdi 151b/, 155a/
ża‘īf b.- up ėdi 271a/
‘ahd b.- up ėdi 124b/
b.- up ėdiler 167a/, 22a/, 76a/, 92a/
āzürde b.- up ėdiler 56b/
mutaşarrıf b.- up ėdiler 225a/
vāḳıf b.- up ėdiler 24b/
b.- up ėdim 53a/, 96a/
bādşāh b.- up ėdim 54a/
b.- up ėrdi 119b/
b.- up 102b/, 105b/, 10b/, 116a/, 118a/, 118b/, 119a/, 121b/,

127b/, 150b/, 151b/, 155b/, 157a/, 15a/, 15b/, 171a/, 174a/, 174b/, 175a/, 176b/, 193a/, 197b/, 198b/, 199b/, 205b/, 206a/, 208a/, 208b/, 211b/, 216b/, 219a/, 219b/, 225b/, 229a/, 229b/, 235a/, 235b/, 236b/, 239a/, 246a/, 246b/, 248a/, 248b/, 253a/, 254a/, 256a/, 266b/, 267b/, 272a/, 287b/, 300a/, 301b/, 306a/, 308b/, 312b/, 326b/, 327b/, 32b/, 330a/, 331b/, 334b/, 336b/, 337a/, 338a/, 340a/, 343a/, 34b/, 353b/, 354b/, 360b/, 370a/, 371a/, 371b/, 374a/, 375a/, 376b/, 37b/, 380b/, 381a/, 40a/, 40b/, 41a/, 41b/, 43b/, 53a/, 53b/, 57b/, 60a/, 62a/, 67a/, 72b/, 77a/, 79b/, 87a/, 91b/, 96b/

bādşāh b.- up 271a/
bedgümān b.- up 59b/
bedraḳa b.- up 360b/
bī-pāy b.- up 123a/
bīçāre b.- up 39b/, 172b/, 298b/
bīpāy b.- up 110b/
cihet b.- up 302a/
dānişmend b.- up 164a/
fārigˇ b.- up 208b/, 307a/
fermān b.- up 365a/, 374b/
fevt b.- up 301b/
ġāfil b.- up 348a/, 93a/
ġālib b.- up 329b/
ġarḳ b.- up 363b/, 374b/
giriftār b.- up 175a/, 306b/, 347b/
ḫaberdār b.- up 221b/, 301a/, 315b/
ḫāl b.- up 119b/
ḫalāṣ b.- up 126b/, 195b/, 261b/, 65b/, 96a/
ḫarāb b.- up 380a/
ḫaylī b.- up 121b/
ḫayrān b.- up 196a/
ḫāżır b.- up 187b/, 355b/
hemrāh b.- up 121b/
hemvār b.- up 157a/
huşyār b.- up 249b/
ḳabż b.- up 271a/, 294a/
ḳavī b.- up 122b/
maġlūb b.- up 8a/
ma‘lūm b.- up 239a/
mest b.- up 227b/, 237a/, 246b/, 250a/
meşġūl b.- up 297b/, 371a/, 92b/
mevsūm b.- up 360a/
mey’ūs b.- up 215a/
meẕkūr b.- up 203b/, 251a/, 326b/, 334b/
me‘yūs b.- up 8b/, 53a/
munḳalib b.- up 301b/, 304b/
musallaṭ b.- up 57b/, 210b/, 269a/
mutaṣarrıf b.- up 299a/
mu‘tarraf b.- up 187a/
müḳerrer b.- up 39a/, 372b/
mülāḳī b.- up 155a/
münḥarif b.- up 18a/, 24b/
mürīd b.- up 166b/
müsta‘idd b.- up 370b/
müstemāl b.- up 308a/
müşaḫḫaṣ b.- up 293b/
müteeşşir b.- up 60a/
müteneffir b.- up 227a/
müteredddid b.- up 211a/
müteşerrif b.- up 328b/
müteveccih b.- up 238b/, 263a/, 39a/
mütevehhim b.- up 109a/, 225a/
müte’essir b.- up 98b/
müttefiḳ b.- up 99b/, 343a/
nevmed b.- up 94b/
peşīmān b.- up 16b/, 108b/, 332b/
peydā b.- up 364a/
refˁ b.- up 95b/
rezāndalıḳ b.- up 253a/
rūberū b.- up 65a/, 104a/, 149b/
serencām b.- up 368a/
sergerdān b.- up 120a/
sernigūn b.- up 281a/

tamām b.- up 367b/
tāyib b.- up 11a/
ta‘alluḳ b.- up 59a/
teyer b.- up 348a/
ṭayyār b.- up 217a/
vāḳıf b.- up 247a/
vāḳi‘ b.- up 260a/
yaḳîn b.- up 332a/
ẓāhir b.- up 244b/
żarūret b.- up 17a/
ẓarūret b.- up 234a/, 257b/
żāyi‘ b.- up 31a/
‘āciz b.- up 31b/
‘ināyet b.- up 352b/
merdūd b.- updur 29a/
b.- uptur 106a/, 10a/, 11b/, 134a/, 136b/, 164a/, 176a/, 178a/, 189a/, 212a/, 217b/, 220b/, 223a/, 223b/, 224a/, 230a/, 245a/, 245b/, 249b/, 255b/, 274a/, 289b/, 300b/, 309b/, 332b/, 341b/, 343b/, 345b/, 372b/, 47a/, 68b/, 72b/, 83a/, 8a/, 96a/
bādşāh b.- uptur 271b/, 301b/
fevt b.- uptur 109b/
ġāfil b.- uptur 116a/
hest b.- uptur 223b/
meẕkūr b.- uptur 158a/, 252a/, 28a/
mutaṣarrıf b.- uptur 329b/
mülaḳḳab b.- uptur 173b/
münfa‘il b.- uptur 203a/
münḳād b.- uptur 273b/
müteveccih b.- uptur 356b/
peydā b.- uptur 101b/, 273a/, 44b/
peyvest b.- uptur 342a/
ṣādır b.- uptur 381a/
ṣādir b.- uptur 101a/
şāhrāh b.- uptur 2a/
ta‘alluḳ b.- uptur 119b/
vāḳi‘ b.- uptur 1/, 2a/, 2b/, 3a/, 3b/, 104a/, 130a/, 132b/, 133b/, 135a/, 135b/, 137a/, 141a/, 141b/, 148a/, 149a/, 152a/, 160b/, 171a/, 171b/, 181b/, 188b/, 220a/, 222a/, 223a/, 224a/, 229b/, 230a/, 239b/, 251a/, 252a/, 255a/, 260b/, 270a/, 270b/, 272a/, 273a/, 273b/, 274a/, 277b/, 290b/, 300b/, 325a/, 325b/, 327b/, 328a/, 333a/, 334b/, 335a/, 335b/, 339b/, 342a/, 37a/, 380b/, 45a/, 48a/, 48b/, 4a/, 4b/, 50a/, 67a/, 6b/, 136a/, 341a/, 128a/, 128b/, 32a/
‘āciz b.- uptur 43b/
b.- upturlar 200a/, 216a/, 289b/
ḳabż b.- upturlar 271a/
musallaṭ b.- upturlar 270b/
vāḳıf b.- upturlar 247b/
b.- ur ėdi 89a/, 120a/, 121a/, 132a/, 14b/, 152b/, 159b/, 163b/, 169b/, 175b/, 176b/, 17a/, 181a/, 186a/, 186b/, 192b/, 193b/, 199b/, 200a/, 21a/, 21b/, 22a/, 240b/, 243a/, 24b/, 25b/, 58a/, 65a/, 7b/
direng b.- ur ėdi 120b/
kelleḫuşk b.- ur ėdi 7b/
manẓūm b.- ur ėdi 252b/
ṣādr b.- ur ėdi 206b/
b.- ur ėmiş 135b/, 146a/
b.- ur ėrdi 31a/
b.- ur 102a/, 104a/, 105a/, 105b/, 110a/, 116b/, 123a/, 129a/, 129b/, 130a/, 132a/, 133b/, 134a/, 135a/, 135b/, 136a/, 137a/, 137b/, 138a/, 139a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 147a/, 162b/, 167b/, 171b/, 173b/, 179b/, 180b/, 181a/, 184b/, 18b/, 198a/, 199b/, 202a/, 204a/, 205a/, 215a/, 219a/, 220a/, 223b/, 225b/, 226b/, 229b/, 230a/, 253b/, 257b/, 264a/, 271a/, 271b/, 273a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 280a/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287a/, 288a/, 290a/, 296a/, 299b/, 2a/, 2b/, 301a/, 305b/, 308a/, 312a/, 316a/, 32a/, 330b/, 333b/, 339b/, 341b/, 342a/,

343a/, 348b/, 349a/, 349b/, 354b/, 355b/, 364b/, 372b/, 377b/, 379b/, 3a/, 3b/, 43b/, 45b/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 53a/, 54a/, 56a/, 5a/, 5b/, 70a/, 71a/, 82a/, 84a/, 92a/, 97a/, 9b/
b. bīçāre b.- ur 304b/
b. bī-iḫtiyār b.- ur 126a/
b. fehm b.- ur 102a/
b. fermān b.- ur 372b/
b. ġalebe b.- ur 135a/
b. ġarḳ b.- ur 328b/
b. giriftār b.- ur 354b/
b. ḫalāṣ b.- ur 198b/
b. ḫarāb b.- ur 286a/, 360b/
b. ḥāẓır b.- ur 118b/
b. maġlūb b.- ur 311b/
b. maḥsūs b.- ur 138b/
b. maḳbūh b.- ur 346a/
b. maḳtūl b.- ur 354b/
b. māni‘ b.- ur 276b/
b. ma‘lūm b.- ur 179a/, 359a/
b. merḳum b.- ur 252b/
b. mesmū‘ b.- ur 279a/, 381a/
b. mutaġayyir b.- ur 306b/
b. mutaṣarrıf b.- ur 215a/
b. müntehi b.- ur 270b/
b. mütelaffiż b.- ur 282b/
b. müteṣerrif b.- ur 333b/
b. müteveccih b.- ur 257a/, 307b/
b. müyesser b.- ur 170b/, 78b/
b. peşīmān b.- ur 360b/
b. peydā b.- ur 246a/
b. rāẓı b.- ur 304b/
b. ṣādır b.- ur 134b/
b. semiz b.- ur 2b/, 204a/
b. şārek b.- ur 278b/
b. vāḳi‘ b.- ur 109b/, 165b/, 347b/, 354a/
b. yaḫşı b.- ur 132a/, 2a/, 4a/, 5a/
b. ẓāhir b.- ur 94b/, 207a/, 283a/
b. ẓāyi‘ b.- ur 369b/
b.- urı 359a/
b.- urıdın 380b/
b. mutaṣarrıf b.- urımızġa 223b/
b.- urlar ėdi 102a/, 93a/
b. ḫalāṣ b.- urlar ėdi 23b/
b. mübeddel b.- urlar ėmiş 100a/
b.- urlar ėrdi 148b/
b.- urlar 125b/, 126b/, 206b/, 256b/, 268b/, 32a/, 338b/, 347b/, 65a/
b. ġāfil b.- urlar 305b/
b. ḫaberdār b.- urlar 205b/
b. helāk b.- urlar 4b/
b. meşġūl b.- urlar 257a/
b. mulḥaḳ b.- urlar 347b/
b. müḳābele b.- urlar 347b/
b. perişān b.- urlar 325b/
b. müteveccih b.- urnı 146a/

bolcar Moğ. Toplanma, bir araya getirilme, askeri ictima edilecek yer
b. 240b/, 242b/, 77a/, 78a/, 92b/, 93a/
b.+ ı 93a/
b.+ ıda 93a/
b.+ lar 91b/
b.+ larıda 93b/

boldur –Oldurmak
b. 238b/
b.- a almadı 210b/, 235b/
b.- a almaslar 202b/
b.- a 151a/, 230b/
b.- up ėdi 115a/
b.- uptur 115a/

borsu Kamış şeklinde bir bitki
b. 195b/

bostān Far. Bahçe
b. 282b/

boş Boş
b. 193b/, 285b/

boşa - Boş hale getirmek
b.- p 95b/

botra - Parçalanmak, perişan olmak
b.- p 209a/

boy Boy
b. 209b/, 267a/, 87a/
b.+ da 210a/
b.+ ı 125a/, 135a/, 220a/, 276a/, 3b/

boyluḳ Boylu
b. 6b/, 18a/, 25b/, 68b/, 164a/

boyun Boyun
b. 232a/
b.+ ı 170a/, 221b/, 277a/, 278b/, 280b/, 72b/
b.+ ıda 134b/, 278a/, 281a/
b.+ ıdın 112b/, 258b/, 277b/
b.+ ıġa 29b/, 31b/, 39b/, 41b/, 69a/, 125b/, 142b/, 156b/, 172b/, 205a/, 215a/, 258b/
b.+ ını 30b/, 42a/, 199b/, 262b/
b.+ ınıñ 280a/, 40b/
b.+ larıġa 158b/, 308b/, 70a/
b.+ larını 147b/, 335a/

boz Boz, gri
b. 190a/, 211a/, 92b/

boz - Bozmak
b.- maḳta 311b/
b.- may 109b/, 374a/
b.- up 112b/, 138b/
b.- uptur 138b/, 366b/

boza Bir tür içecek, boza
b. 250a/, 255b/
b.+ dın 250a/
b.+ nı 250a/

bozalġıBoğaz
b. 279a/

bozuḳçılıḳ Bozukçuluk
b. 64a/, 64b/

bozuḳluḳ Bozukluk
b.+ ta 296b/

bozul - Bozulmak
b.- ġan 363b/, 63a/, 72b/
b.- ġanınıñ 363b/
b.- ġaylar ėdi 71b/
b.- maḳ 274b/
b.- maḳḳa 105b/
b.- up 106b/, 122b/, 131b/, 257b/, 301a/, 325b/, 367a/, 63a/, 77a/
taḥḳīḳ b.- up 105b/
b.- uptur 1/

bödene Bıldırcın, bk. būdane
b. 162b/
b. +ni 19a/
b.+ ge 162b/

böke Güçlü adam, güreşçi
b. 21a/
B. 21a/

bökevülGüçlü adam, savaşçı
b.+ ler 305b/
b.+ lerge 305b/
b.+ ni 305b/

böl - Bölmek
b.- dük 161b/

bölek Bölük bkz. bölük
b. 125b/, 149a/, 156a/, 195b/, 203b/, 210a/, 236b/, 238b/, 309a/, 315b/, 93a/
b.+ ini 203b/
b.+ ke 149a/
b.+ ni 203b/, 215b/
b.+ niñ 315b/

bölük Bölük, kısım bkz. bölek
b. 134b/, 139b/, 266a/, 3b/
b.+ din 133b/
b.+ ide 134a/
b.+ idür 139b/, 140a/
b.+ tür 131b/

bölükāt T+Ar. Bölükler
b.+ ıdın 139b/

börk Başlık
b. 102b/, 116b/, 164a/, 7a/
b.+ i 107a/, 113a/, 234a/
b.+ ini 113a/
b.+ iniñ 107b/
b.+ ler 103a/
b.+ ümni 97b/

böz Bez, kumaş
b. 100b/
b.+ ni 100a/
b.+ niñ 100a/

bu Bu
b. 1/, 5b/, 100a/, 101a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108a/, 108b/, 109b/, 10b/, 110a/, 110b/, 111a/, 111b/, 112a/, 113a/, 114a/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 11a/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 121b/, 122a/, 122b/, 123a/, 123b/, 124a/, 125a/, 125b/, 126a/, 127b/, 128a/, 128b/, 129a/, 12a/, 12b/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 132a/, 132b/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 138b/, 139a/, 139b/, 13a/, 13b/, 140a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 143b/, 144a/, 144b/, 145a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 14b/, 150a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156b/, 157a/, 158a/, 158b/, 159a/, 15b/, 160a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 162b/, 163a/, 163b/, 164a/, 164b/, 165b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168b/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171b/, 172a/, 172b/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183a/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189a/, 189b/, 18a/, 190a/, 190b/, 191a/, 191b/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 196a/, 196b/, 197a/, 197b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 200a/, 200b/, 201a/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 204b/, 205a/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 209b/, 20b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212a/, 213a/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 216b/, 217a/, 218a/, 218b/, 219a/, 219b/, 21a/, 21b/, 220a/, 220b/, 221a/, 222a/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 225b/, 226b/, 227a/, 228a/, 228b/, 229b/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 232a/, 232b/, 233b/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 237a/, 237b/, 238a/, 238b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240a/, 240b/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 243b/, 244a/, 244b/, 245a/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248b/, 249a/, 249b/, 24a/, 24b/, 250a/, 250b/, 251a/, 251b/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 255b/, 256a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 25a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 264b/, 265b/, 266a/, 266b/, 267a/, 268a/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 270a/, 270b/, 271a/, 271b/, 272a/, 272b/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276a/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 27a/, 27b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287a/, 287b/, 288b/, 289a/, 289b/, 28a/, 290a/, 290b/, 291a/, 291b/, 292a/, 293b/,

294a/, 294b/, 295a/, 295b/, 296a/, 296b/, 297a/, 297b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 29a/, 2a/, 2b/, 300a/, 300b/, 301a/, 301b/, 302a/, 302b/, 303a/, 303b/, 304a/, 304b/, 305a/, 305b/, 306a/, 306b/, 307a/, 307b/, 308a/, 308b/, 309a/, 30a/, 30b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 312a/, 312b/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 31a/, 31b/, 325a/, 325b/, 326a/, 326b/, 327a/, 327b/, 328a/, 328b/, 329a/, 329b/, 32a/, 32b/, 330a/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 332b/, 333b/, 334a/, 334b/, 335a/, 335b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 338b/, 339b/, 33a/, 33b/, 340a/, 340b/, 341a/, 341b/, 342a/, 342b/, 343a/, 343b/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 347b/, 348a/, 349a/, 349b/, 34a/, 34b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354b/, 355a/, 355b/, 356a/, 356b/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 360b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363b/, 364a/, 364b/, 365b/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 377a/, 377b/, 378b/, 379b/, 37b/, 380a/, 381a/, 381b/, 38a/, 38b/, 39a/, 39b/, 3a/, 40a/, 40b/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 43a/, 43b/, 45a/, 45b/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 50a/, 50b/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 54a/, 54b/, 56a/, 56b/, 58b/, 59a/, 59b/, 5a/, 5b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 62b/, 63a/, 63b/, 64a/, 64b/, 65a/, 65b/, 66a/, 67b/, 68b/, 69a/, 6a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72a/, 72b/, 73a/, 73b/, 74a/, 75a/, 75b/, 76a/, 77a/, 77b/, 78a/, 78b/, 79a/, 79b/, 7a/, 80a/, 80b/, 81a/, 82a/, 83a/, 83b/, 84a/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 87b/, 88a/, 88b/, 89a/, 89b/, 8a/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 92b/, 93a/, 94a/, 94b/, 95a/, 95b/, 96a/, 97a/, 97b/, 98a/, 98b/, 99a/, 99b/, 9a/, 9b/, 11b/, 17a/

b.+ dur 101a/, 126a/, 141b/, 154b/, 165a/, 172b/, 175a/, 180a/, 181a/, 182b/, 198b/, 205a/, 21a/, 220a/, 223a/, 255b/, 260b/, 271b/, 278b/, 279b/, 282b/, 288a/, 288b/, 289a/, 291a/, 291b/, 299b/, 305a/, 308a/, 312b/, 329b/, 331b/, 347a/, 353a/, 36a/, 3a/, 41a/, 47b/, 53b/, 77b/, 79b/

b.+ lar 103b/, 110b/, 115a/, 115b/, 116a/, 117a/, 119a/, 154b/, 155a/, 156a/, 156b/, 161b/, 169b/, 170a/, 175b/, 177a/, 185b/, 192a/, 197a/, 199b/, 200a/, 202b/, 207b/, 223a/, 255a/, 256a/, 256b/, 257a/, 266b/, 268a/, 27b/, 295a/, 298b/, 299a/, 307b/, 308b/, 310b/, 311a/, 311b/, 325b/, 328b/, 334a/, 34b/, 350b/, 351b/, 372a/, 374a/, 39a/, 63a/, 64a/, 77a/, 77b/, 78b/, 94a/, 116a/, 304b/, 36b/, 39b/, 98b/

b.+ larça 154a/

b.+ larda 103b/

b.+ lardın 101a/, 108a/, 141b/, 155a/, 200a/, 215b/, 223b/, 238a/, 257a/, 268b/, 277a/, 295a/, 300a/, 307a/, 338b/, 352a/, 359b/, 62a/, 62b/

b.+ lardur 359b/

b.+ larġa 108b/, 111a/, 117a/, 202a/, 222b/, 234b/, 259a/, 297b/, 311b/, 315a/, 332a/, 34b/, 373b/, 382a/, 79b/, 92a/, 311b/

b.+ larınıñ 257a/

b.+ larnı 110a/, 111b/, 158a/, 196a/, 223b/, 238b/, 257b/, 265a/, 296b/, 303b/, 304b/, 309b/, 335b/, 336b/, 340b/, 368b/, 64a/, 75a/

b.+ larnıñ 114b/, 115b/, 151a/, 155a/, 155b/, 16a/, 175b/, 195b/, 207a/, 212b/, 216a/, 223a/, 223b/, 224a/, 225a/, 228a/, 238b/, 23b/, 256b/, 259a/, 265b/, 268a/, 270b/, 271a/, 288a/, 288b/, 299a/, 304a/,

307b/, 310a/, 310b/, 315b/, 347b/, 357b/, 358a/, 35b/, 368b/, 371a/, 373b/, 376a/, 38b/, 39a/, 74a/, 76b/, 77b/, 79a/, 91b/, 10b/, 161a/, 94a/

buçḳaḳ Kenar
b.+ daḳı 311b/

būd Far. Varlık
b. 200b/, 306b/, 314b/, 50a/, 335a/
b.+ ı 49a/

budal Yer, mevki
b.+ ıda 148b/

budallıḳ Askerin bağlı olduğu birliği, savaştaki yeri
b. 148b/

būdane Bıldırcın, bk. bödene
b. 279b/, 280a/
b.+ din 279b/
b.+ dür 279b/, 280a/
b.+ lerdin 279b/

buġına Bunun gibi, böylece
b. 219a/

buġday Buğday
b.+ ı 132a/

buġdaysız Buğdaysız
b. 333a/, 334a/

buġu Moğ. Geyik
b. 276a/

buġu maral Moğ. Dişi geyik, maral
b. 4a/, 5a/, 71a/
b.+ ı 219a/
b.+ nıñ 276a/

buḫār Ar. Buğu
b.+ ı 364a/
b.+ ıġa 364a/

buḥūr Ar. Vezin çeşitleri, bahirler
b.+ nıñ 171a/

buḳ - Tuzak kurmak, pusu kurmak
b.- sa 116b/
b.- up 116b/
b. –ḳan 117a/

buḳ'a Ar. Yer, toprak, ülke, "hayırlı ülke"
b.- i ḫayrī 312b/

buḳalemūn Far. Bulunduğu yerin, nesnenin rengine giren hayvan
b. 135a/, 278b/

bul - Bulmak
b.- madı 139b/, 67a/
b.- uptur 301a/

bula - Karıştırmak, katıştırmak, bulaştırmak
b.- duk 196b/

bulun- Bulunmak
b.- dı 119b/

bulut Bulut
b. 142a/, 240a/
b.+ ları 239b/, 376b/

bulutluḳ Bulutlu
b. 289b/

bunṣur Far. Yüzük parmağı
b. 242a/

bunyād Far. Temel, kök, yapı, bina
b. ḳıldılar 75a/
b.+ lar 75a/

burc Ar. Kale, burç
b. 157b/, 16a/, 218a/, 219a/, 34b/, 191b/

b.+ dındur 47a/
b.+ ıda 145a/, 215b/, 340b/, 47a/
b.+ ıdın 158b/
b.+ ıġa 263a/
b.+ ındın 281a/
b.+ ını 206a/
b.+ ınıñ 217b/
b.+ lar 47a/
b.+ nı 34b/

būriyā Far. Hasır
b.+ ġa 241a/

būrkūt Kartal
b.+ ça 281a/

burta Burada
b. 338b/, 361b/

burtaġ Bozuk, sarp yol
b. 154a/, 202b/, 254b/

burtaġlıḳ Bozukluk
b.+ ı 154a/

burun Önce
b. 1/, 104a/, 108b/, 121a/, 121b/, 12b/, 131b/, 133b/, 136b/, 151b/, 154a/, 154b/, 158a/, 174b/, 175a/, 175b/, 179a/, 202b/, 212b/, 214b/, 215b/, 217b/, 233b/, 234a/, 235a/, 239a/, 23b/, 246a/, 252b/, 253b/, 255b/, 257a/, 258a/, 25b/, 260b/, 270b/, 271b/, 272b/, 278b/, 285b/, 289b/, 300b/, 302a/, 308a/, 326a/, 327a/, 331a/, 333a/, 342b/, 352a/, 359b/, 361b/, 368b/, 372b/, 378b/, 44b/, 46b/, 53b/, 71b/, 75b/, 94b/
b.+ a 220a/
b.+ dın 175b/, 294a/
b.+ ġı 132a/, 143b/, 158a/, 162a/, 187a/, 200a/, 201b/, 203a/, 204a/, 212a/, 288b/, 301a/, 42a/, 50b/
b.+ ı 252b/
b.+ ıda 244b/
b.+ ıdın 123b/
b.+ ını 149a/, 226a/
b.+ ınıñ 275b/
b.+ lar 164a/, 166b/, 171b/, 173b/, 176b/, 179b/, 186b/, 296a/, 7b/
b.+ tağı 14a/

burunḳı Önceki
b.+ ḳı 102b/, 266b/, 271b/, 304a/, 335b/, 345a/, 360a/, 367b/, 369a/
b.+ ḳılar 94a/

burunraḳ Daha önce
b. 109a/, 113a/, 13b/, 145a/, 154a/, 167b/, 17a/, 184a/, 185a/, 185b/, 191b/, 198a/, 20a/, 210b/, 225b/, 234b/, 237a/, 251a/, 25a/, 266b/, 270b/, 295a/, 296b/, 305b/, 312b/, 31b/, 326b/, 338b/, 339a/, 344a/, 350a/, 352a/, 358a/, 364b/, 367b/, 373b/, 375b/, 51b/, 58a/, 61a/, 65a/, 67b/, 70a/, 71b/, 77a/, 90b/, 95b/, 9b/
b.+ raḳdın 214a/, 379b/

busaġa Eşik, kapı önü
b. 92b/

bus- Pusmak, pusu kurmak, tuzak kurmak
b.-ḳan 92b/

but But, bacak
b. 280a/, 94a/
b.+ ı 276a/
b.+ ınıñ 135a/, 275b/
b.+ lar 342a/, 343b/
b.+ lardur 342b/
b.+ larnı 342a/, 342b/
b.+ nıñ 291a/
b.+ tur 342a/
b.+ umġa 234a/

b.+ umnıñ 109a/

buta But, bacak, bkz. but
b.+ ġa 232b/

butḫāne Far. Puthane
b. 341b/, 343a/
b.+ dur 341b/
b.+ dür 341b/
b.+ ler 343a/
b.+ lerini 343a/
b.+ niñ 341b/

buyrul - Buyurulmak, emredilmek
b.- dı 161b/
b.- ġusıdur 87a/
b.- sın 360a/

buyur - Buyurmak, emretmek
b.- dı 109a/, 32b/, 37a/
b.- dılar 102b/, 20b/
b.- du 190a/
b.- duk 202a/, 231a/, 232b/, 239a/, 312b/, 346a/, 372b/, 43a/, 70a/
b.- dum 123b/, 136b/, 138b/, 199b/, 202a/, 211b/, 214a/, 215a/, 215b/, 222a/, 245b/, 258b/, 262a/, 289b/, 300b/, 306a/, 306b/, 310b/, 312b/, 327b/, 328a/, 330b/, 340a/, 342b/, 344a/, 344b/, 352a/, 356a/, 367b/, 44b/
b.- ġan 331b/, 339b/, 344a/, 353b/, 358b/
b.- ġandur 189a/
b.- salar 275a/
b.- up ėrdi 26a/
b.- up 182b/, 339b/, 340a/, 369b/
b.- upturlar 18b/
b.- ur 139a/, 180b/, 182b/, 347b/

buyurul- Buyurulmak, emredilmek
b.- dı 216b/, 218b/, 226b/, 236b/, 245b/, 263a/, 31a/, 340a/, 344a/, 354a/, 363b/, 368a/, 43b/
b.- du 339b/, 363a/
b.- ġan 328b/, 344a/
b.- up ėdi 302a/
b.- up 339b/

buz - Bozmak
b. 160b/
b.- ar 229b/
b.- ġaylar 342b/
b.- mağını 190b/
b.- maḳḳa 217b/, 218a/
b.- up 190b/, 222a/

buzav Buzağı
b.+ ı 222b/

buzavlıḳ Buzağılı
b. 222b/

buzuġ Bozuk, bkz. buzuḳ
b.+ dur 139a/
b.+ ını 158a/

buzuġluḳ Bozukluk
b.+ da 155a/
b.+ dın 138b/
b.+ ı 10a/
b.+ ıda 12a/, 28b/
b.+ ıdın 20a/
b. ḳıla kirişti 17b/
b.+ ta 33b/

buzuḳ Bozuk
b. 231a/, 82a/

buzuḳçılıḳ Bozukçuluk
b. 99a/

buzul - Bozulmak
b.- adur 291a/
b.- dılar 19b/, 219b/
b.- ġalı 224a/
b.- ġan 33a/, 39a/
b.- mağıġa 22a/

b.- up ėrdi 46a/
b.- uptur 231a/

bükri Eğri, büğrü
b. 136b/

bükül - Bükülmek, eğilmek
b.- üp 112a/
bülbül Ar. Bülbül
b.+ çe 281b/
b.+ i 281b/

bülend Far. Yüksek, yüce
b. 101b/, 140b/, 18a/, 190a/, 277a/, 280b/, 282b/, 289a/, 335b/, 339b/, 341b/, 343a/, 343b/, 367b/, 370a/, 4a/, 4b/, 5b/, 67a/, 6b/, 81b/, 98b/
b. bolmas 282b/
b.+ ide 247b/
b. ḳılıp 152a/
b.+ niñ 220a/
b.+ raḳ 341b/
b.+ raḳtur 280b/, 287b/
b.+ tür 300b/

bülendhār Far. Epey yüksek
b. 255a/

bülendī Far. Yükseklik
b. 127a/, 222a/, 232a/, 327b/, 343b/, 358b/, 74a/
b.+ de 132a/, 132b/, 218b/
b.+ ġa 116b/, 231a/, 231b/
b.+ lerde 141a/
b.+ lerġa 224a/
b.+ lerniñ 226b/
b.+ niñ 47b/
b.+ side 243a/

bülendlıḳ Far.+T. Yükseklik
b. 127a/, 217a/
b.+ ı 138b/, 276a/, 277a/, 281a/, 340b/, 341b/, 342a/, 351a/, 3b/
bünyād Far. Asıl, esas, temel
b. boldı 293b/, 300a/, 353b/
b.+ ıġa 201b/
b. ḳıla başladı 23b/
b. ḳıldı 250a/
b. ḳıldım 330b/, 345b/
b. ḳılılıp 300b/

bünyādlıḳ Far.+T. Esaslık, gerçeklik
b. 222a/

bürküt Kuş avı için kullanılan yırtıcı bir kuş, altın kartal
b. 219a/

büt - Bitmek, tamamlamak; inanmak
b.- e 140b/
b.-ken 41b/
b.- ti 109a/, 242a/

büte Bütün, kamil
b. 284b/, 286b/, 380b/
b.+ si 287b/
b.+ sidin 287b/
b.+ siġa 288a/

büteke Ot, saman, yem
b. 140b/

bütker –İyileştirmek, sağlamlaştırmak
b.- geyler 226b/
b.- ip 158a/, 381b/
b.- iptür 168a/
b.- miş 169b/
b.- mey 165b/

bütün Bütün
b. 240a/, 240b/, 280a/

büyūtāt Ar. ev grupları
b.+ ı 205b/

büzek Sığırcık büyüklüğünde bir tür göçmen kuş
b.+ din 280b/

b.+ dür 280b/

C

cā Far. Yer, mevki
c. 23b/, 51a/

cāhil Ar. Bilgisiz
bī̇sa‘ādet-i c. 216b/

cāle Far. Sal
c. 214b/, 222b/, 241a/
c.+ din 241a/, 244a/
c.+ ġa 214b/, 235a/, 241a/, 243a/, 244a/
c.+ ni 231b/
c.+ niñ 241a/
c.+ si 231b/

cālebān Far. Sal kullanan kişi
c.+ lar 222b/
c.+ lardın 370b/, 379b/
c.+ larnıñ 241a/

calya Far. Tuzak
c. 138b/
c.+ dın 138b/
c.+ ġa 138b/
c.+ nı 138b/

cām Far. Cam, kadeh
c. 347b/, 354a/
c.- ı sā‘atnıñ 289a/
c.+ dın 146a/, 244a/
c.+ dındur 180b/
c.+ ġa 145b/

cāme Far. Giysi
c. 363/a.

cāmen Far. Bir ağaç türü
c. 339b/

cāmi‘ Ar. Cami
Mescid-i c.+ ini 191a/, 191b/, 341b/

cān Far. Can, ruh, hayat
c. 110a/, 118a/, 119a/, 161a/, 17a/, 24a/, 259b/, 306b/, 307a/, 63b/, 80b/, 95b/, 99a/
Mihr-i C. 220a/
c. bėrdi 119a/, 306b/
c.+ dın 99a/
c.+ ġa 101b/, 159b/
c.+ ı 123a/, 126a/, 179a/, 315a/
c.+ ıġa 124b/, 211b/
c.+ımdın 101a/
c.+ ıñ 196a/
c.+ ını 201b/
c.+ lar 17b/, 234b/, 295b/, 77a/
c. tartıp 348b/
c. tartmaḳlardın 17a/

cāndār Far. Muhafız, koruyucu
c. 294a/

cānib Ar. taraf, cihet, yan
c.+ din 1/, 94b/
c.+ i 162b/, 169a/, 213a/, 214b/, 26a/, 2a/, 3a/
c.+ ide 2b/
c.+ idin 17a/, 183a/, 260a/, 32b/, 38b/, 4a/, 6a/
c.+ idür 13a/
c.+ iġa 184b/, 213b/
c.+ tin 1/, 104a/

cānibī Ar. Yanda, yana düşen
c. 264b/

cantay Bir çeşit küçük çanta veya kese?
c.+ ı 102b/
c.+ nı 102b/

cānvar Far. Canavar
c.+ dur 276a/, 280a/
c.+ idür
c.+ lar 132a/, 141a/
c.+ lardın 141a/

c.+ ları 140b/
c.+ larnı 141a/

cānvarī Far. Canavar, canlı
c.+ dür 135a/, 275a/, 277a/

car Moğ. Yazılı emir ya da bilgi
c. 98b/
c.+ dın 98b/
c.+ lar 291a/
c.+ nıñ 98b/

cārbāġ Far. Bağ, bahçecik
c. 300a/

cārī Ar. Akan, geçen
c. 300b/
c.+ de 183b/, 91a/
c.+ dür 132b/, 136b/, 137a/

cār Ar. Örtü, çadır
c. 296b/, 297a/

carla - İlan etmek, yüksek tonla bağırmak, carlamak
c.- dılar 117a/
c.- ñ 117a/

cāsūn Güle benzeyen katmerli çiçekler açan bir ağaç
c. 287b/
c.+ dur 287b/

cāsūs Ar. Casus, ajan
c. 363b/, 368a/

cavanġar Ordunun sol tarafı
c. 100a/, 100b/, 126b/, 127a/, 148b/, 149a/, 198a/, 208b/, 209a/, 209b/, 210a/, 210b/, 216b/, 217a/, 217b/, 224b/, 230a/, 230b/, 231b/, 258a/, 263b/, 264a/, 266a/, 266b/, 267a/, 310a/, 315b/, 316a/, 354a/, 66b/, 69b/, 70a/, 89a/
c.+ da 100b/
c.+ dın 266b/
c.+ ġa 210a/, 217b/, 266b/, 316a/, 333a/, 70a/
c.+ ı 89b/
c.+ ımız 210b/
c.+ ımızını 89b/
c.+ nıñ 230a/, 266a/

cāy Far. Yer
c. 161b/, 189b/, 198b/, 372a/
c. +i 23b/, 75b/, 145b/
c.+ iġa 371b/
c.- i ol 51a/

caydaġ Barut
c.+ ıġa 345a/

cāzim Ar. Kararlı
c. 77a/, 204b/

cedd Ar. Ata, dede
c. 100b/

cedel Ar. Sert münakaşa
c. 187a/, 78b/
c.+ din 187b/
c. ḳıldı 230b/

cefā Ar. Eziyet, sıkıntı
c. 79a/
c.+ lar 180a/
c.+ sı 193b/

cehd Ar. Çalışma, çabalama
c. ḳılıp 122b/, 379a/

cehl Ar. Bilmezlik, cehalet, bilgisizlik
c. ḳıldı 193a/, 71b/
c. ḳılıp 150b/

cehre Mahrem, iç güveylik
ç.+ larnı 101a/
ç.+ sı 114a/

celādet Ar. Kahramanlık, yiğitlik
c. 217a/

celā Ar. Memleketten ayrılma, gurbete düşme
c.- yı vaṭan bolmak 60a/

celd Ar. Celīd
c. 34b/, 40b/, 262b/, 263a/, 309b/, 333a/, 371b/, 336b/, 347a/

celeb Far. Fahişe, oruspu
c.+ ler 181b/

celebī Far. Bir fahişe, bir oruspu
c. 181b/

celsī Vücudu ev tavuğuna benzeyen, Becur dağlarında bulunan yabani tavuk cinsi
c.+ dür 279b/

cem‘ Ar. Toplanma
c. 177a/, 180a/, 195b/, 199b/, 200a/, 206a/, 237a/, 55a/, 98b/
c. boldı 345b/
c. bolmaydur 298b/
c. bolup ėdi 37b/
c.+ de 237a/
c.+ i 271b/, 274b/, 290b/
c.+ ini 140a/
c. ḳıldılar 140a/
c. ḳılıp 355a/, 376a/, 377a/, 380a/
c. ḳılıptur 171a/, 179a/, 179b/
c. ḳılmaḳ 182b/
c.+ niñ 179a/

cemā‘at Ar. Cemaat, topluluk
c. 118b/, 164b/, 177b/, 358a/, 372b/, 40b/, 58b/, 64a/
c.+ ı 308b/, 374a/, 374b/, 376b/, 62a/, 69b/, 78a/, 91a/
c.+ ıdın 198a/
c.+ ını 221b/, 377a/
c.+ ḳa 293b/, 98b/
c.+ nı 112a/, 270b/, 34b/
c.+ nıñ 64a/, 184a/, 245a/
c.+ tın 184a/

Cemāẕiye’l-āḫir Ar. Arap aylarının altıncısı
C. 185b/, 236a/, 263b/, 264a/

Cemāẕiye’l-evvel Ar. Arap aylarının beşincisi
C. 213b/, 236a/, 262a/, 263a/

cemen Far. Çardak
c.+ iniñ 237a/

cemī‘ Ar. Tüm, bütün, hepsi
c. 29b/, 33b/, 36b/, 40a/, 42a/, 45b/, 50a/, 51a/, 74b/, 75b/, 78a/, 83a/, 94a/, 104b/,
315b/, 345a/, 11a/, 17b/, 121a/, 132a/, 134a/, 141a/, 147a/, 149a/, 155a/, 164b/, 169a/, 177a/, 178a/, 180b/, 185a/, 189b/, 196b/, 206a/, 213a/, 236a/, 259a/, 264a/, 265a/, 268b/, 269b/, 270a/, 270b/, 271b/, 280b/, 282b/, 289a/, 291b/, 293b/, 294a/, 326a/, 333a/, 347a/, 347b/, 350b/, 352a/, 354a/, 357a/, 359b/, 65a/, 7a/, 7b/, 91a/
c.+ i 157b/
c.- i bėglerni 314b/
c.- i ḳalemrevġa 312b/
c.+ ni 302b/

cem‘ī Ar. Topluma ait, toplumla ilgili
c. 142b/, 197a/, 216b/, 225b/, 227b/, 236b/, 254a/, 271a/, 302a/, 303b/, 325b/
c.+ ni 331b/

cem‘iyyet Ar. Topluluk, cemiyet
c. 186a/, 187b/, 237a/
c.+ i 256b/, 374b/
c.+ idin 256b/

c. ḳılıp 296a/, 301a/, 305a/, 332a/
c.+ niñ 187b/, 347b/

cem‘iyyetlıḳ Ar.+T. Topluluk
c. 146a/, 148b/

cenāb Ar. Şeref, onur, saygınlık
c.+ ı 177b/, 36b/

ceng Far. Savaş, vuruşma
c. 187a/, 187b/, 371b/
c. +i 370a/
c.- i señde 43a/

cengel Far. Orman
c. 254b/, 272a/
murġ-ı c. 281a/
c.+ de 270b/, 277b/
c.+ din 222b/, 224b/, 276a/, 277b/, 281a/
c.+ dür 5a/
c.+ ġa 222b/, 232b/, 253b/, 277b/, 338b/
c.+ i 222b/, 274b/
c.+ lerde 274b/, 275b/, 277b/, 364b/, 71a/
c.+ leride 275b/, 276a/, 277a/, 71a/
c.+ lerige 71a/
c.+ lerni 333a/, 71a/

cengelī Far. Ormana ait olan, ormanda
c. 278a/

cengellıġ Far.+T. Ormanlık
c. 273b/, 333a/

cennet Ar. Cennet
c. 202a/

cenūb Ar. Güney
c. 105b/, 111b/, 125a/, 132b/, 150a/, 150b/, 158b/, 223b/, 230a/, 236b/, 237a/, 239b/, 26a/, 26b/, 2a/, 342a/, 343b/, 369b/, 3b/, 48a/, 49b/, 60a/, 61a/, 6a/, 70a/
c.+ ı 1/, 108a/, 128a/, 139a/, 148a/, 166a/, 238a/, 2a/, 2b/, 45a/, 48b/
c.+ ıda 128b/, 132b/, 136a/, 139b/, 341b/, 46a/, 46b/
c.+ ıdadur 3b/
c.+ ıdaḳı 104a/, 332b/
c.+ ıdın 45a/
c.+ ıdur 139a/, 238b/, 49a/
c.+ i 131b/
c.+ ḳa 272b/, 273a/, 335b/

cenūbī Ar. Güneyde bulunan
c. 62a/, 132a/, 188b/, 239b/, 270b/, 272b/, 2a/, c. 341a/, 356a/

cer Far. Uçurum, çukur
c. 4b/, 6b/, 230a/, 232b/
c.+ din 230b/, 6b/
c.+ dür 230b/
c.+ ge 253b/, 71a/
c.+ ide 230b/
c.+ idin 230b/
c.+ ḳa 253b/
c.+ ler 228a/, 230a/, 4b/
c.+ lerdür 4b/
c.+ lerniñ 230a/

cerāḥat Ar. Yara, irinli, iltihablı yara
c.+ ı 364a/
c.+ ḳa 109a/
c.+ nı 364a/

cerev Kıymetli taş, yakut, inci gibi
c. 268b/

cerge Moġ. Topluluk, küme, bkz. cėrge
c. 100b/, 364b/, 367b/
c. de 100b/
c.+ si 38b/
c.+ side 179b/, 367b/
c.+ sidin 356a/

cergele- Moğ.+T Çevirmek, toplamak
c.- dük 364b/

cerīde Ar. Yalnız, tek başına
c.+ de 120b/, 171a/, 221a/, 222a/, 267b/

cerīme Ar. Suç, kabahat
c. 30b/, 170b/
c.+ sini 255a/, 304a/

cerrāḥ Ar. Yaralara bakan, tedavi eden tabib
c.+ ını 108b/
c.+ ları 109a/
c.+ nı 108b/
c.+ nıñ 37a/

cerrāḥlıḳ Ar.+T Cerrahlık, tabiblik
c.+ ta 108b/

cesm Ar. İri, büyük cüsseli
c. 253a/

cev Far. Arpa, tahıl
c. 351b/

cevāb Ar. Cevap, yanıt
c. 37a/, 87a/, 112b/, 117b/, 158b/, 227a/, 355a/, 366a/, 366b/, 368b/
c.- ı şāfī 32b/
c. aytıp 24b/
c. bėrdi 155b/
c. bėre alġay 37a/
c. bėrmedim 115b/
c. bėrmey 298a/
c. bėrür 24a/
c. bėrürler 176b/, 275a/
c.+ ı 368b/
c.+ ıda 170b/
c.+ lar 16b/, 208a/, 216b/
c. tapmadım 100a/

cevāhir Ar. (çokluk) Cevherler, özler, kıymetli taşlar
c. 124b/, 259a/, 268b/, 290a/
c.+ din 293b/

cevānib Ar. Taraflar, yanlar
c.+ dağı 8b/
c.+ daḳı 86b/
c.+ daḳılardın 88a/, 94a/
c.+ de 335b/
c.+ din 163a/
c.+ i 128a/
c.+ ide 272a/, 356a/
c.+ ini 265a/
c.+ ḳa 94a/, 346b/, 48a/
c.+ ni 109b/, 145a/
c.+ tin 95a/

cevdere Far. Komutan
ç.+ lerini 381a/
ç.+ lerni 225b/

cevkendilıġ Ar.+T. Bölmeli
ç. 368a/

cevr Ar. Haksızlık, eziyet, zülum
c. 193b/, 87b/

cevşen Ar. örme zırh, savaş giysisi
c. 125a/

cevz Ar. Ceviz
c.- i hindidür 285b/

ceylān Far. Ceylan
c.+ nıñ 276a/

cezā Ar. Ceza, suçun karşılığı
c.+ sıġa 201b/, 302a/, 306b/

Cezīre Dicle ile Fırat nehirleri arasındaki bölge
c.+ de 370a/

cezm Ar. Kesin, karar, niyet
c. 109b/, 185b/, 216a/, 244a/, 255a/, 70a/
sūz-ı c. 35a/
‘azm-ı c. 242a/
‘azm-i c. 308a/
c. eylep 316a/
c. ėtip 78b/
c. ėter 312a/
c. ḳıldı 294b/
c. ḳıldım 189b/
c. ḳılduk 295a/
c. ḳılıp 101b/, 162b/, 185a/, 334b/, 356b/
‘azm-i c. Ḳılıp 376a/
c. ḳılmaḳ 213a/
c. ḳılmaydur 158a/

cezvī Gaga
c. 251a/, 277a/, 281a/, 287a/

cėbe Moğ. Cebe, zırh, silah
c. 127a/, 190a/, 196a/, 198b/, 216b/, 226a/, 230a/, 236a/, 310b/, 374a/
c.+ din 163a/, 217a/
c.+ ler 156a/, 159a/, 352a/, 376a/
c.+ lerni 125a/
c.+ ni 232a/
c.+ niñ 113a/
c.+ si 161a/

cėbeḫāne Moğ.+Far. Harp malzemesi ve bunların bulunduğu yer
c.+ si 125a/

cėbele- Moġ.+T. Kalkan örtmek, silahlamak
c.- p ėdim 234a/

cėbellen- Moğ.+T. Silahlanmak, zırhlanmak
c.- ip 89a/,162a/, 208b/, 266a/

cėbelig Moğ.+T. Silahlı, zırhlı
c. 150b/, 230b/, 90a/

cėbesiz Moğ.+T. Silahsız, zırhsız
c. 309b/

cėrge Moğ. Topluluk, küme, bkz. cerge
c. 18a/
c.+ side 15a/, 29a/, 63b/
c.+ sidin 80b/

cibillī Ar. Yaratılışta olan, tabiī
c. 170b/

cibin Sivrisinek
c.+ i 130a/

cidal Ar. Mücadele, karşılıklı kavga
c. 128a/

cidd Ar. Gayret, çaba, ciddiyet
c. 16a/, 109b/, 122a/, 158a/, 252b/, 314b/
imkān-ı c. 218a/

cīfe Ar. Leş
c.+ si 325b/

cihāngīrlıḳ Far.+T Dünyayı zapt eden, büyük fatih
c. 166a/
c.+ ı 295a/

cihānī Far. Bir dünya, bir ülke
c. 24a/

cihānnümāy Far. Dünyayı gösteren, krş. cihānnümā
C.+ dın 249a/

cihān-nümā Far. Dünyayı gösteren, krş. cihānnümāy
c. 226a/, 273a/

cihāt Ar. (çokluk) Yönler
c.+ ı 127b/
c.+ ıdın 75a/
c.+ ın 40a/
c.+ ını 212a/, 244b/, 7a/
c.+ ları 127b/, 212b/

cihet Ar. Taraf, yön, sebep
c.+ ıdın 67b/

cihetlıḳ Ar.+T. Taraflı
c. 90b/
c.+ lar 77a/, 91a/

cihaz Ar. Çeyiz, alet
c.+ larnıñ 285b/

cihet Ar. Yön, taraf, sebep
c. 176b/
c. bolup 302a/
c.+ din 115b/, 130b/, 132a/, 132b/, 133a/, 135b/, 154a/, 161a/, 169a/, 177b/, 190b/, 197b/, 215a/, 244a/, 259a/, 276a/, 36a/, 51b/
c.+ i 162b/, 215a/, 334b/, 89a/
c.+ idin 1/, 24a/, 101b/, 108b/, 121b/, 123a/, 124a/, 127a/, 131b/, 13a/, 142b/, 144a/, 145b/, 146b/, 14a/, 153b/, 154a/, 154b/, 158a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 164b/, 169a/, 177b/, 183a/, 186a/, 190a/, 198b/, 205a/, 209a/, 215b/, 219b/, 220a/, 220b/, 222a/, 224b/, 226b/, 22b/, 230b/, 235a/, 242a/, 247a/, 250a/, 252a/, 255a/, 257b/, 261a/, 263a/, 264a/, 266b/, 274a/, 277b/, 282a/, 294b/, 300b/, 304b/, 308a/, 30b/, 325a/, 325b/, 326a/, 327a/, 334b/, 340a/, 344b/, 354b/, 35b/, 363a/, 363b/, 366a/, 368b/, 370a/, 375a/, 379a/, 381a/, 58b/, 59b/, 64b/, 68b/, 6b/, 75b/, 76b/, 78a/, 7b/, 8a/, 97b/, 98a/, 99b/
c.+ idindür 4a/
c.+ imdin 172b/, 190b/, 9a/
c.+ imizdin 225a/, 59b/
c.+ indin 253a/
c.+ lerdin 139b/, 145a/, 17a/, 183a/, 188a/, 205a/, 214b/, 294b/, 32b/, 36a/, 381a/, 51a/
c.+ lerini 259a/, 268b/
c.+ lerni 259a/
c.+ tin 102a/, 114b/, 133b/, 142a/, 154a/, 157a/, 158b/, 162b/, 167b/, 172a/, 173b/, 177a/, 178a/, 179b/, 17a/, 180a/, 223b/, 226b/, 249b/, 253b/, 26a/, 272b/, 273b/, 276a/, 281a/, 286b/, 298b/, 305b/, 308a/, 308b/, 310a/, 311a/, 316a/, 327a/, 330b/, 334a/, 337a/, 337b/, 340b/, 349b/, 359b/, 372a/, 39b/, 46b/, 48b/, 4a/, 56b/, 64b/, 68b/, 70b/, 75a/, 77b/, 78b/, 83b/, 8a/
c.+ tindur 349b/

cihetlıḳ Ar.+T. Taraflık
c.+ ta 349a/

cilav Moğ. Yular, dizgin
c. 234a/
c.+ ım 102a/
c.+ ımnı 114a/
c.+ ıñnı 253a/
c.+ nı 107b/
c.+ umnı 15b/

cilavluġ Moğ.+T. Yularlık, dizginlik
c. 90a/

cilav-rīz Moġ.+Far. Dolu dizgin, dört nala, ileri
c. 106a/, 113b/, 150b/, 203b/, 239a/, 253b/

cilavsız Moğ.+T. Yularsız
c. 310a/

ciñre Far. Yumruk dövüşü
c.+ ler 3b/

ciñrelıḳ Far.+T. Yumruk dövüşçülüğü
c. 3b/

cins Ar. Soy, sop, tür
c. 136a/, 137a/, 141a/, 143a/, 187a/, 212a/, 219b/, 278a/, 278b/, 279b/, 286b/, 307a/, 343b/, 3a/, 3b/, 48b/
c.+ din 269a/, 351a/, 352a/, 352b/
c.+ i 279a/
ebnā-yi c.+ imiz 82a/
c.+ ni 278a/
c.+ niñ 278a/

cism Ar. Cisim, madde
c.+ de 331b/

civān Far. Genç
c. 213a/, 26a/

cölge Verimli güzel ova
c. 141a/, 238b/
c.+ de 132b/
c.+ dür 239b/
c.+ ge 117a/
c.+ si 103b/, 239b/, 54b/
c.+ side 131a/, 141a/, 184a/, 218b/
c.+ sidin 214a/
c.+ sige 99b/
c.+ siniñ 140b/, 153a/, 216b/

cüdā Far. Ayrı, ayrılmış
c. 219a/

culdu Far. Ödül, ihsan
c. 14a/, 161a/, 217a/, 297a/, 376a/

cum‘a Ar. Cuma günü
c. 247a/, 268a/, 346a/, 379b/
mescid-i c. 45b/
mescid-i c.+ nıñ 359b/
namāz-ı c. 32a/
şeb-i c. 50b/

Cumāḍā’l-āḫir Ar. Cemaziyülāhır
C. 315b/, 316a/, 336a/, 337a/, 338a/, 361a/, 365b/

Cumāḍā’l-evvel Ar. Cemaziyülevvel
C. 309a/, 309b/, 311b/, 333b/, 334a/, 336a/, 356a/, 356b/, 358b/, 361b/, 380b/

cüst Far. Arama, araştırma
c. 73a/, 112a/, 311a/

cūşide Far. Coşmuş, kaynamış
c. 135a/

cut Hindistan’da bir kabileye mensup olanlar
c. 255b/

cūy Far. Yer
C.- ı Ancīl 191b/
c.- ı ḫoş 137a/
C.- ı Şāhīdın 145b/, 233a/
C.- ı Şāhīġa 233a/
C.- ı Şāhīdin 244a/, 249b/
C.- ı Şāhīġa 242b/
C.- i Şāhīdin 242b/

cüllāb Ar.+Far. Gülsuyu
c. 236b/

cümle Ar. Tüm, bütün, hepsi
c. 312a/
c.+ din 43a/, 46b/, 47b/, 49b/, 86a/, 90b/, 171a/, 177b/, 180a/, 192a/, 21a/, 229b/, 230b/, 234a/, 268b/, 273a/, 280a/, 292a/, 302b/, 305a/, 331b/, 353a/,

cünbüşī Far. Zevk ve eğlenmeyle ilgili
c. 265a/

cünūn Ar. Delirme, çıldırma
c. 76a/

cür‘et Ar. Cesaret
c.+ i 194a/, 201b/, 272a/

cür‘etlıḳ Ar.+T. Cesaretli
c. 196b/

cürm Ar. Suç, cürüm
c. 253a/
c.+ i 283a/

cürmāne Far. Ceza
c. 230b/

cüṣṣe Ar. Gövde, kalıp
c.+ de 277a/, 278a/
c.+ si 278b/, 279a/, 280a/, 280b/
c.+ side 279b/

cüṣṣelıḳ Ar.+T. Gövdeli, kalıplı
c. 280a/

cüst Ar. Arama, araştırma
c. 135a/, 174b/, 277a/, 282a/, 373b/

cüvāz Bir kağıt çeşidi
C.- ı kāġaẕ 47b/

cüz’ Ar. Kısım
c.- i ėşik 56b/

cüz’ī Ar. Az, biraz, bir parça
c. 204a/, 207b/, 210a/, 240a/, 370a/

cüzv Ar. Kısım, parça, bölük
c. 178b/

cüzvī Ar. Pek az, az miktarda
c. 65a/

Ç

çaç Far. Balık tutmakta kullanılan kalbur, sepet
ç. 143a/
ç.+ da 143a/

çāçī Bir keman çeşidi
kemān-ı ç. 6a/

çadır Çadır
ç. 69b/, 108b/, 120a/, 152a/, 159a/, 259a/, 376b/, 379b/
ç.+ da 108b/
ç.+ ġa 108b/, 256b/
ç.+ ıda 212a/, 244b/
ç.+ ım 120a/
ç.+ ımġa 246b/
ç.+ ını 376b/
ç.+ lar 212a/, 316a/
ç.+ lardın 148b/
ç.+ larıġa 357a/
ç.+ larını 183b/, 226a/
ç.+ nıñ 108b/

çaġ Çağ, vakit
ç. 60b/, 93b/, 94b/, 225b/, 252b/, 312a/
ç.+ da 65b/, 66b/, 68a/, 77a/, 300b/
ç.+ ı 113b/
ç.+ larda 8a/

çaġdavul Moğ. Ordunun arkasından giden bölük, artçı
ç. 205a/, 223a/

çaġdavulluḳ Moğ.+T. Artçılık, ordunun arkasından gitme
ç. 149a/
ç.+ ḳa 161b/

çāger Far. Kul, köle, krş. çāker
ç. 269b/, 271a/, 271b/

çaġır Şarap

ç. 133b/, 134b/, 187a/, 188b/, 189a/, 189b/, 190a/, 19a/, 20b/, 220b/, 227b/, 233b/, 235b/, 236b/, 237a/, 240a/, 240b/, 241a/, 241b/, 243a/, 244b/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248a/, 252a/, 25b/, 260a/, 303a/, 311a/, 312a/, 360b/, 361a/, 41b/, 49a/, 68b/
ç.+ dın 19a/, 236b/
ç.+ ġa 189b/, 246b/, 68b/
ç.+ ı 129b/, 133b/, 135a/, 218b/
ç.+ ıġa 134b/
ç.+ ını 167b/
ç.+ lar 134a/, 189a/, 218b/
ç.+ ları 129b/, 134b/, 135b/, 140a/
ç.+ larıdın 140a/, 260a/, 311a/, 49a/
ç.+ larını 49a/
ç.+ larnı 189a/, 312b/
ç.+ nı 180b/, 236a/, 247b/
ç.+ nıñ 189a/

çaġla - Sezinlemek, ölçmek
ç.- may 310b/

çaġlıġ Zamanlı, vakit, dönem, krş çaġlıḳ
ç. 3a/, 7b/, 64b/, 82b/, 106b/, 338a/, 366b/, 367a/, 372a/,

çaġlıḳ Vakit, dönem, sıra krş. çaġlıġ
ç. 50a/, 209a/, 270a/

çāh Far. Kuyu, çukur
ç. 274a/, 274b/, 300a/, 301a/, 309b/, 339b/, 342b/, 353b/, 354a/
ç.+ dın 301a/, 353b/
ç.+ ḳa 274a/, 300b/, 301a/
ç.+ḳa 301a/
ç.+ lar 309b/
ç.+ lardın 342b/
ç.+ nı 300b/, 346a/
ç.+ nıñ 301a/, 339b/, 344b/

çāhī Far. Kuyu, çukurla ilgili
ç. 339b/

çaḳ Tam olarak, kesin olarak
ç. 242a/, 372b/
ç.+ ḳaça 189a/, 298a/

çaḳar Moğ. Burc, şehrin kale bedeninden dışarıda hisarla çevrili meskun mevzi
ç.+ da 24b/, 46a/

çāker Far. Kul, köle
ç. 35a/, 54a/
ç.+ i 361b/, 365b/

çākerlik Far.+T. Kölelik
ç. 375b/

çaḳır - Bağırmak
ç.- ıp 210b/

çaḳır çuḳur Kof ve çukur olan yer
ç.+ ını rāst ḳılıp 333a/

çākmen Far. Paramparça, yırtık pırtık parça
ç.+ ler 357b/

çal - Bir müziği dinlemeyi sağlayan eleyi çalıştırmak, çalmak
ç.- adur ėdi 157b/
ç.- adurlar 100b/
ç.- ardur 340b/
ç.- dılar 343b/
ç.- ıp 105b/, 214a/, 217b/, 339a/, 93b/, 94a/
ç.- ıptur 182a/
ç.- mas ėdi 182b/
ç.- mas 182a/, 182b/
ç.- maydur 175a/
ç.- sam 146b/
ç.- ur ėdi 182a/, 22a/, 233b/
ç.- ur 182a/, 182b/
sāz ç.- ur 182b/

çala Far. Kayık, tekne

ç. 249a/, 250b/
ç.+ da 250a/, 252b/
ç.+ dağılar 250b/
ç.+ dın 249a/, 250b/
ç.+ ġa 249a/, 249b/, 250a/, 252a/
ç.+ nı 252b/

çaldur - Çaldırmak
ç.- up 149b/, 184a/, 265b/
ç.- ur ėdi 159a/

çañdavul Moğ. Artçı, dümdar
ç. 106b/

çap Far. 1. Sol; 2. Sesin yankılanması
ç. 148a/, 186b/

çap - Dört nala gitmek, vurmak, akın etmek
ç.- a 118a/, 145a/, 147b/, 151b/, 160a/, 207b/, 209a/, 238a/, 310b/, 98a/
ç.- adur 13a/
ç.- adurlar 100b/
ç.- ar 207a/, 309b/, 310b/, 372a/, 65b/, 66b/
ç.- arlar 154b/
ç.+ duḳı 309a/
ç.+ duḳınıñ 357a/
ç.- ıp ėdi 121a/, 14a/
ç.- ıp 8a/, 10a/, 51a/, 57a/, 84a/, 98a/, 138a/, 146b/, 148a/, 148b/, 149a/, 153a/, 158a/, 159a/, 173b/, 198b/, 203a/, 203b/, 214b/, 222a/, 225a/, 228b/, 238b/, 242b/, 244a/, 303a/, 303b/, 309b/, 311b/, 373b/, 374a/,
ç.- ıp 43a/
ç.- ıptur 161b/, 234a/
ç.- ḳalı 183b/, 57a/, 66b/
ç.- ḳan 14a/, 89b/
ç.- ḳanda 127b/, 13a/, 148a/, 14a/, 197a/
ç.- ḳandın 148b/
ç.- ḳay 232a/, 303b/
ç.- maḳ 160a/, 203a/, 221a/
ḳılıç ç.- maḳ 348b/
ç.- maḳḳa 207b/
ç.- maḳta 311b/
ç.- mış 164b/
ç.- tı 107a/, 124b/, 149b/, 172a/, 172b/, 187b/, 232b/, 234a/, 355b/, 42b/, 98a/
tüşüre ç.- tı 38b/
ç.- tılar 109b/, 127a/, 337b/, 40a/, 40b/
ç.- tım 204a/

çapān Çul, yamalı kaftan
ç. ėrdi 120a/

çapıl - Vurulmak
ç.- dı 145a/, 146b/, 160a/, 215b/, 233a/
ç.- ıp ėdi 40b/
ç.- madı 145a/

çapış - Vuruşmak, dövüşmek
ç.- ıp 198b/

çapḳal- Çabalamak, çalışmak
ç.- dı 152b/

çapḳan Akıncı, baskıncı
ç. 214a/, 55b/
ç.+ dur 172a/
ç.+ ını 184b/

çapḳuda- Karın serpiştirmesi
ç.- p 194b/

çapḳula- Vuruşmak, dövüşmek
ç.- p 147a/, 150b/, 175b/, 238b/, 239a/, 308b/, 334b/, 62b/, 65a/, 84a/
ç.- rlar 374a/

çapḳulaş- Vuruşmak

ç. 40a/
ç.- a 93a/
ç.- ıp 150b/, 217a/
ç.- tı 14a/, 40a/, 70a/, 92a/, 234b/
ç.- tılar 211a/, 40a/, 73b/
ç.- urlar 65b/
ç.- urlar ėdi 110a/
ç.- urlar 112b/, 65a/

çapḳun 1. Akın, 2. Tipi, tufan
ç. 106a/, 109b/, 139a/, 141a/, 151b/, 158a/, 160a/, 161b/, 194a/, 194b/, 203b/, 219b/, 220a/, 226a/, 230a/, 230b/, 238b/, 244b/
‘arżānda-ı ç. 151b/
ç.+ da 194b/, 203b/, 207b/
ç.+ dın 204a/, 215b/
ç.+ ġa 106a/, 144b/, 154a/, 230b/, 261b/, 301a/
ç.+ ıġa 11a/
ç. ḳılur ėdiler 152a/

çapḳunçı Akın yapan kimse, akıncı, baskıncı
ç. 106a/, 146b/, 147b/, 148b/, 149a/, 149b/, 161b/, 225b/, 257a/, 230b/, 260b/, 261a/, 261b/, 338b/, 66b/
ç.+ nı 125a/, 146b/, 154a/, 221b/, 230b/
ç.+ nıñ 106a/, 149b/, 184b/, 187b/, 230b/, 238b/
ç.+ sı 19b/, 241b/
ç.+ sıġa 106b/
ç.+ sını 124b/, 185a/, 234a/, 309a/
ç.+ sınıñ 98b/

çaptur- Dört nala gitmek
ç.- dılar 13a/, 238b/
ç.- dum 373b/
ç.- ġandur 127a/
ç.- up 156a/, 23a/, 347a/, 66a/
ç.- ur 308b/

çapturul- Koşturulmak, akın yaptırılmak
ç.- dı 244b/, 254a/, 255a/, 255b/, 299b/, 310a/, 350b/, 355b/, 373a/, 377b/

çār Far. Dört
ç. 132b/, 139a/

çārbāġ Far. Dört bahçe, duvar
ç. 132a/, 262a/, 344a/, 47b/
ç.+ da 160a/, 216a/, 340a/, 343b/, 357a/, 47b/, 66b/
ç.+ da 159a/
ç.+ dın 159a/, 247a/, 300b/, 344a/
ç.+ dın
ç.+ ı 48b/
ç.+ ıça 47b/
ç.+ ıġa 66b/
ç.+ ḳa 126b/, 162a/, 198b/, 201a/, 215b/, 234b/, 235b/, 247a/, 341b/, 344a/
ç.+ nıñ 198b/
ç.+ ta 344a/

çārdere Far. Dört kapılı
ç. 31b/, 351a/, 47a/

çāre Far. Yol, yardım, çare
ç. 42a/, 80a/, 81a/, 108a/
ç. ḳıla almadılar 104a/
ç. ḳıla 304a/, 304b/, 308b/, 374b/
ç. ḳılġaylar 171b/
ç. ḳılmay 63b/
ç.+ leri 106a/, 118a/
ç.+ lerin 104a/, 104b/
ç.+ si 83a/
ç.+ sini 123a/
ç. tapa almay 193a/

çarḫ Far. Felek, gökyüzü, dönen, devreden
ç. 178a/, 273b/, 274a/, 300b/, 301a/

ç.+ dındur 137a/
ç.+ dur 137a/
ç.+ ını 300b/
ç.+ ḳa 274a/
ç.+ lar 299b/
ç.+ larını 228b/
ç.+ nı 274a/, 354a/
ç.+ nıñ 137b/, 193b/, 274a/, 301a/

çārḫ Far. Kadınların iplik eğirdiği bir alet, çıkrık
ç.+ nıñ 273b/, 274a/

çarḫī Far. Gökyüzüyle ilgili
Ç.+ dür 137b/

çārḳab Far. Altın sırma işlemeli ipek elbise
ç. 191a/

çarla - Çağırmak, davet ve teklif etmek
ç.- dı 188b/
ç.- dılar 190b/
ç.- duk 237b/, 244a/, 246b/, 247b/
ç.- p 117a/, 145a/, 220b/, 244a/, 303a/, 314b/, 325b/, 335b/, 349b/, 350a/, 355a/, 364b/, 370a/, 370b/, 378a/, 91a/
ç.- r 98b/
ç.- ydur 113b/

çārsū Far. Çarşı
ç. 191b/340b/
ç.+ da 206b/
ç.+ sıda 125b/

çārsūta Far. Dört taraflı
ç. 305b/

çārşenbehī Far. Sevimli hatun, kuma
Ç.+ lerdindür 169b/
çārṭāḳ Far. Çardak
ç. 167b/

çaruḳ Çarık, ayakkabı
ç. 120a/

çārvā Far. Dört ayaklı hayvanlar
ç.+ nıñ 377b/

çār-ḥaddi Far.+Ar. Dört taraf, etraf
ç. +i 137a/

çār-pīç Far. Dört kıvrım
ç. 7a/, 18b/

çār-yek Far. Çeyrek, dörtte bir
ç. +içe 243b/

çāşnī Far. Çeşni, lezzet
ç. 3a/
ç.+ siçe 181a/

çāşnīgīr Far. Yemek tadan, çeşnigir
ç. 305b/
ç.+ ni 306b/

çāşnīlıḳ Far.+T Çeşnili, lezzetli
ç. 181a/

çāşt Far. Kuşluk vakti, bkz. çāştgāh
ç. 218a/, 221a/, 224a/, 230a/, 231b/
ç.+ ḳa 378b/
ç.+ ta 229b/

çāştgāh Far. Kuşluk vakti
ç.+ da 146b/
ç.+ dın 67b/

çat - Birleşmek, değdirmek, iliştirmek
ç.- tılar 100a/

çehār-bāġ Far. Dört bahçe
ç.+ da 15b/, 307a/
ç.+ dın 343b/

ç.+ ıġa 212a/
ç.+ ıḳa 211a/
ç.+ ḳa 343b/

çehār-dāng Far. Üçte ikilik dirhem
ç. 170a/

çehārsū Far. Dört bir yan
ç. 15a/

çehārşenbe Far. Haftanın dördüncü gün, çarşamba
ç. 41b/, 42b/, 218b/, 219a/, 221a/, 225b/, 231b/, 235a/, 236b/, 237a/, 238a/, 240b/, 241b/, 242a/, 242b/, 246a/, 249b/, 250b/, 251b/, 252a/, 259b/, 267b/, 288b/, 303a/, 305a/, 326b/, 330b/, 331a/, 332a/, 334a/, 337a/, 337b/, 340a/, 343b/, 344b/, 345b/, 346b/, 350a/, 358b/, 361b/, 364a/, 365a/, 366b/, 368b/, 369a/, 369b/, 372a/, 376a/, 377b/, 378b/

çehār-yek Far. Çeyrek, dörtte bir
Ç. 184b/

çehre Far. Çehre, yüz, oğlan
ç. 13b/, 15b/, 25b/, 26a/, 114b/, 156a/, 173b/, 175a/, 246a/, 306a/
ç. ḳılıp ėdi 26a/
ç. ḳılur ėdi 25b/
ç. ḳılur 24a/
ç.+ leriġa 233b/
ç.+ lerni 259a/
ç.+ niñ 276a/
ç.+ si 15a/, 163a/, 181b/, 29a/, 44a/
ç.+ siniñ 181b/

çehrelig Far.+T. Çehreli, yüzlü
ç. 68b/, 208a/

çehresiz Far.+T. Çehresiz, suratsız
ç. 26a/

çehre-çürpe Kadın ve erkek hizmetçi?
ç. 216a/

çeke Kum, pek küçük bir şey
ç.+ sige 204a/

çekmen Uzun çekme çakşır, çuha, yağmurluk ç. 26a/, 360b/, 362a/
ç.+ ler 351a/, 352a/, 352b/

çeleng Far. Düzlük, krş. çelge
ç.+ ġa 251b/

çelge Far. Düzlük, krş. çeleng
ç.+ niñ 260a/

çemen Far. Çimen, yeşillik
ç. 132b/, 249b/
ç.+ de 300a/
ç.+ ler 300a/, 360a/

çemgeder Bir yarasa türü
ç. 281a/

çenār Far. Çınar ağacı
ç.+ lar 12a/

çenbīrī Far. Çember biçiminde olan
ç.+ dür 287a/

çend Far. Ne kadar, her ne kadar, birkaç
ç. 128b/, 41a/

çendānhem Far. O kadar, çok, o kadar çok
ç. 212a/

çendānī Far. Katlı, misli
ç. 207a/

çendī Far. Biraz, bir müddet
ç. 335a/

çep Far. Yanlış, falso
Ç. 290b/

çerāġ Far. Fitil, mum
ç. 344a/

çerāv Mera, otlak
ç.+ ni 259a/

çerge Moğ. (1) Bir yerde bulunan insan kümesi. (2) Küçük, kara kıl çadır. (3) Musikide bir makam adı. Krş. cerge
ç. 204a/
ç. ḳılıp 251a/
ç.+ side 173b/, 182b/, 51a/

çerīde Yüksüz süvari takımı
ç. 123b/, 149a/

çerig Asker
ç. 103b/, 122a/, 122b/, 144b/, 145a/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149a/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 157a/, 162a/, 165b/, 176a/, 184a/, 184b/, 196a/, 203b/, 204a/, 204b/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 209a/, 211a/, 214a/, 214b/, 216b/, 217b/, 219a/, 219b/, 220a/, 220b/, 221a/, 222a/, 225a/, 225b/, 226a/, 238b/, 239b/, 240b/, 241b/, 244b/, 251b/, 252b/, 253b/, 254a/, 256b/, 258b/, 264a/, 264b/, 265a/, 265b/, 269a/, 269b/, 271b/, 282a/, 301b/, 303b/, 307b/, 308a/, 309a/, 311a/, 311b/, 315b/, 327a/, 328a/, 332a/, 333a/, 333b/, 334a/, 336a/, 345a/, 346b/, 347b/, 348a/, 350a/, 355a/, 356b/, 357a/, 360b/, 362b/, 365a/, 367b/, 371b/, 374a/, 378a/, 379a/, 380a/, 62b/, 66a/, 68a/, 69a/, 69b/, 70b/, 72a/, 77b/, 78a/
ç.+ de 154a/, 68a/
ç.+ din 149a/, 205b/, 221a/, 242a/, 257a/, 303b/, 307b/, 332a/, 378a/, 380a/
ç.+ ge 105b/, 121a/, 192b/, 214a/, 220b/, 61b/, 66a/, 97a/, 377b/
ç.+ i 151a/, 210a/, 231a/, 252a/, 257a/, 262a/, 265b/, 269b/, 270a/, 298b/, 304a/, 309b/, 356a/, 371a/, 379a/, 62b/, 77a/
ç.+ idin 171b/, 210a/, 301b/, 368a/, 77a/
ç.+ ige 262a/, 308a/, 380a/, 380b/
ç.+ imizniñ 72a/
ç.+ ini 103b/, 154a/, 156b/, 206b/, 209a/, 261a/, 264b/, 270a/, 309b/, 356b/, 77a/
ç.+ iniñ 316a/, 77a/
ç.+ ke 254a/
ç.+ ler 274b/, 295a/, 299b/, 303a/, 333b/, 362b/
ç.+ lerge 299b/, 346b/, 66a/
ç.+ leri 204b/, 270a/, 350a/
ç.+ lerige 131a/, 223a/, 66a/
ç.+ lerini 145b/, 204b/
ç.+ lerni 145b/, 299a/
ç.+ ni 122b/, 148a/, 149a/, 154a/, 162a/, 165b/, 219b/, 220a/, 222a/, 267a/, 295a/, 303a/, 337b/, 350a/, 371a/, 371b/, 377b/, 65a/
ç.+ niñ 154a/, 203b/, 204b/, 206b/, 207b/, 309a/, 358b/, 67b/
ç. tartıp 163b/, 202b/
ç.+ te 293b/, 304a/, 356a/
ç.+ tin 315a/

çerigle- Asker sevk etmek
ç.- dük 222a/
ç.- gendin 225a/
ç.- p 125a/, 184a/, 380a/

çeriglig Askerlik
ç. 270a/, 271b/

çerz Baykuşa benzer bir tür kuş
ç.+ dür 280a/

ç.+ niñ 280a/

çespān Far. Yaraşır, uygun
ç. 13b/, 174b/, 277a/, 311a/, 373b/
ç.+ dadur 284a/
ç.+dalıġıdın 284a/
ç.+ dur 11a/

çeşm Far. Pınar, su kaynağı
ç. 110b/, 295a/, 99a/
Ç.- i tuber 125a/

çeşme Far. Pınar, su kaynağı
ç. 99a/, 128b/, 136b/, 139a/, 139b/, 145a/, 224a/, 251a/, 327b/, 328a/,
ç.- i bādşāhī 328a/
ç.+ de 136b/
ç.+ din 139a/, 263a/, 99a/
ç.+ dür 224a/
ç.+ ġa 139a/, 328a/
ç.+ ler 157b/
ç.+ leri 239b/, 328a/
ç.+ ni 137a/, 328a/
ç.+ niñ 136b/, 137a/, 328a/
ç.+ si 239b/, 263a/
ç.+ siġa 218b/, 250b/
ç.+ sini 327b/
ç.+ siniñ 327a/

çeşmelıḳ Far.+T Bol kaynaklı
ç. 140b/

çetr Far. Çadır, gölgelik, şemsiye
ç. 367b/

çevgān Far. Cirit oyununda atlıların birbirlerine attıkları değnek
Ç.+ nı 13b/

çėk - Çekmek
ç.- ip 91b/
ç.- megen 193b/

çėrig Asker, çeri, krş. çerig
ç. 16a/, 16b/, 17a/, 18a/, 19b/, 22a/, 30b/, 31a/, 32a/, 33a/, 35b/, 37b/, 40a/, 44a/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 55b/, 56a/, 57a/, 57b/, 58a/, 59b/, 5b/, 6a/, 87b/, 88a/, 88b/, 89b/, 99b/, 100a/, 100b/, 105a/, 106a/, 109a/, 109b/, 354b/
ç.+ ge 29a/, 32a/, 33a/
ç.+ i 104a/, 105b/, 27b/, 35b/, 38a/, 52a/
ç.+ ige 57b/
ç.+ im 38a/
ç.+ imiz 44a/
ç.+ ini 12a/, 26b/
ç.+ ler 57b/
ç.+ lerini 103b/, 54b/
ç.+ ni 32a/, 33a/, 33b/, 57a/
ç.+ niñ 105a/, 19b/, 30b/, 34b/
ç. tartıp 10a/, 33a/, 37b/, 38b/, 54b/, 56a/
ç. tartḳanda 14b/
ç. tarttılar 41a/

çėrigle- Asker sevk etmek
ç.- p 26b/

çıġ 1. Yuvarlanan kar kümesi, çığ; 2. Çit
ç. 143a/, 143b/
ç.+ dın 143b/
ç.+ ḳa 143a/, 144a/
ç.+ nı 143a/, 144a/
ç.+ nıñ 143a/, 143b/, 144a/

çıġır Kar içinde açılan yol, iz
ç.+ dın 161a/

çıḳ - Çıkmak
ç.- a alġay 114b/, 92b/
ç.- a almadım 219b/
ç.- a almas 144a/
ç.- a almaslar 257b/
ç.- a 109a/, 115a/, 143b/, 146b/, 158b/, 232a/, 247b/, 249b/, 257b/, 363b/, 63a/, 91b/

ç.- adur 282a/, 285a/, 328a/
ç.- adurġan 259a/
ç.- adurlar 282b/
ç.- ar ėdi 152a/
ç.- ar ėrdi 19a/, 6a/
ç.- ar ėrmiş 149b/
ç.- ar 112b/, 125b/, 128b/, 131a/, 132b/, 133a/, 140b/, 144a/, 148a/, 148b/, 149a/, 160b/, 195a/, 198a/, 203a/, 212a/, 230a/, 234b/, 254a/, 257b/, 262a/, 268a/, 273a/, 277a/, 281b/, 283a/, 285a/, 297b/, 300b/, 301a/, 304a/, 304b/, 309b/, 328a/, 328b/, 342a/, 36b/, 372a/, 47a/, 47b/, 48a/, 61b/, 68a/
ç.- arda 204b/
ç.- ardılar 136a/
ç.- arġa 148b/
ç.- arġaylar 371a/
ç.- arıda 360a/
ç.- arlar ėdi 91b/
ç.- arlar 206b/, 215a/, 309b/, 348a/, 354b/, 67b/
ç.- ay 77b/, 220a/
ç.- dı 107a/
ç.- ıp ėdi 125a/, 40b/, 63b/, 67a/, 8a/
ç.- ıp ėdiler 127a/, 12b/, 220a/, 93a/
ç.- ıp 103a/, 110a/, 110b/, 112b/, 113b/, 114a/, 116b/, 117a/, 118a/, 126b/, 127b/, 147a/, 148b/, 14b/, 150b/, 154a/, 161a/, 161b/, 162a/, 169a/, 17a/, 183b/, 187b/, 192a/, 197a/, 197b/, 198b/, 199b/, 200a/, 202b/, 203b/, 215b/, 217a/, 217b/, 220b/, 222b/, 224b/, 228b/, 229a/, 231a/, 233b/, 237b/, 238b/, 239b/, 241a/, 241b/, 244a/, 247a/, 249a/, 249b/, 252a/, 253b/, 254b/, 255b/, 257b/, 259a/, 261b/, 262a/, 263a/, 265a/, 267a/, 271b/, 273a/, 281b/, 288a/, 295a/, 308a/, 309a/, 30b/, 315b/, 32a/, 32b/, 339a/, 342b/, 343b/, 347b/, 34b/, 351a/, 353a/, 353b/, 358a/, 358b/, 35a/, 364a/, 365b/, 36b/, 372a/, 37a/, 37b/, 40a/, 48a/, 56a/, 57b/, 58a/, 59a/, 69b/, 72a/, 79b/, 84a/, 84b/, 91b/, 92a/, 92b/, 93b/, 96b/
ç.- ıptur 53b/, 106a/, 113a/, 198b/, 282a/, 336a/, 347a/, 362b/, 364b/
ç.- ıpturlar 84a/
ç.- ķaç 123a/, 125a/, 203b/, 44b/
ç.- ķalı 224b/, 245a/
ç.- ķan 107b/, 127a/, 197b/, 263b/, 267b/, 34a/, 380b/, 80a/
ç.- ķanda 117a/, 119a/, 192a/, 208a/, 221b/, 234b/, 249a/, 59b/, 85a/, 95a/, 98a/
ç.- ķandın 86b/
ç.- ķanı 348a/
ç.- ķanıdın 80b/
ç.- ķanımızġa 64b/
ç.- ķanını 80a/
ç.- ķanlar 127b/, 161b/
ç.- ķanlarınıñ 366b/
ç.- ķanlarnı 163a/
ç.- ķay 100b/
ç.- ķaylar 295a/
ç.- ķu 264b/
ç.- ķunça 188b/, 271b/
ç.- madı 222b/, 259b/, 364b/, 77a/
ç.- madılar 35a/
ç.- maġan 148b/
ç.- maġanlar 35a/
ç.- maġay 259a/
ç.- maġaylar 355b/
ç.- maķ 100b/, 111a/, 220a/
ç.- maķımızġa 94b/
ç.- maķları 43b/
ç.- maķta 93a/
ç.- mas ėdiler 24a/
ç.- mas 169a/, 276a/, 281a/, 282a/, 2a/, 328a/, 72b/
ç.- maslar 146b/

ç.- may 11a/, 156a/, 195a/, 205b/
ç.- maydur ėdi 107b/, 77b/
ç.- maylar 338a/
ç.- mış 54a/, 83b/
ç.- sa 248b/
ç.- sam 102a/, 295a/
ç.- sunlar 360b/
ç.- tı 44b/, 65a/, 69a/, 70a/, 76b/, 80a/, 86a/, 95a/, 104b/, 106b/, 108b/, 123b/, 126a/, 135a/, 136a/, 151a/, 162a/, 165a/, 179a/, 189a/, 198a/, 202a/, 204a/, 20a/, 211a/, 211b/, 213b/, 214b/, 218a/, 225a/, 230b/, 231b/, 232b/, 234b/, 240a/, 240b/, 241a/, 246b/, 247a/, 259b/, 286b/, 298b/, 300a/, 315a/, 327a/, 32b/, 333b/, 334b/, 371b/, 379a/,
ç.- tılar 334a/, 334b/, 34b/, 351a/, 378a/, 37b/, 38b/, 42b/, 43a/, 61b/, 65b/, 66a/, 67b/, 86a/, 91a/, 91b/, 109b/, 114a/, 147a/, 156a/, 156b/, 185a/, 218a/, 265b/,
ç.- tım 8b/, 83b/, 88a/, 95a/, 120a/, 127a/, 162a/, 199b/, 214a/, 265b/,
ç.- tuk 102a/, 122b/, 195a/, 196b/, 203b/, 243a/, 249a/, 252b/, 331b/, 53a/, 89a/

çıḳar - Çıkarmak
ç.- a almas 182a/
ç.- a 217b/, 259a/, 284b/
ç.- alıñ 117a/
ç.- dı 245b/, 80b/
ç.- dılar 111a/, 12b/, 241a/, 26b/, 37a/, 43a/, 94a/
ç.- dım 203a/
ç.- duk 302b/
ç.- ġalı 218a/, 347b/, 378b/, 65a/
ç.- ġandın 30a/, 74a/
ç.- ġay 359a/, 52a/
ç.- ġaylar 127b/, 232b/, 236b/, 362a/
ç.- ġunça 362a/
ç.- ıp ėdi 167b/, 168a/, 19b/, 23b/, 27a/
ç.- ıp ėdiler 12a/, 213a/, 40b/, 67a/
ç.- ıp 108b/, 112a/, 159a/, 168a/, 176a/, 232b/, 235a/, 250b/, 258b/, 268b/, 274a/, 284a/, 297b/, 302b/, 307b/, 30a/, 329b/, 333b/, 360a/, 37a/, 61b/, 74b/, 91a/
ç.- ıptur 128a/
ç.- ıpturlar 113a/, 197a/, 85a/
ç.- maḳ 228b/, 259a/, 77b/
ç.- maḳı 110a/
ç.- maḳḳa 127b/
ç.- may 106b/
ç.- maydurlar 273b/
ç.- ur 110a/, 182a/, 273b/, 310b/, 36b/
ç.- urlar 142b/

çıḳar Menfaat, hesap
ç.+ ı 97b/
ç.+ ıda 255a/, 372a/
ç.+ ıġa 206b/

çıḳarıl- Çıkarılmak
ç.- dı 91b/
ç.- ıp 214b/, 248b/
ç.- ur 148b/

çıḳıl- Çıkılmak
ç.- dı 44a/, 95a/, 114a/, 184b/, 200a/, 225a/, 234b/, 239b/,
ç.- ġay 61a/

çıḳış- Çıkışmak
ç.- maġan 13a/

çıḳış Çıkış
ç.+ ıda 136a/, 140a/, 244a/, 262a/, 340b/
ç.+ lardın 91b/

çın Doğru, gerçek

ç. 55a/
Ç. 173a/

çına - Kararlaştırmak, karar vermek
ç.- dılar 103b/
ç.- lar 97a/

Çınār Çınar
ç. 123b/, 136b/, 235b/, 240a/
Bāġ-ı Ç.+ dur 46a/
ç.+ lar 136b/, 210a/, 261a/, 264b/, 270a/
Ç.+ larnıñ 136b/

çıraġ Çıra
ç.+ ları 135a/

çırāġ Far. Mum, kandil, çıra, bkz. çıraġan
ç.+ nı 291a/

çıraġan Far. Mum, çıra
ç. 253b/

çıray Moğ. Yüz, çehre
ç.+ ın 190a/

çıraylıḳ Moġ.+T. Yüzlü, çehreli, güzellik
ç. 25b/

çırma- Sarmak
ç.- mas 134b/
ç.- ġan 242a/
ç.- p 7a/, 18b/, 134b/, 147a/, 164a/, 376b/,
ç. -r ėdi 7a/
ç.- rlar 142b/

çırmaḳlıḳ Sarılmış, sarılı durumda
ç. 142b/

çırmaş- Dolaşmak, sarılmak, dolap çevirmek
ç.- ıp 142b/, 74b/
ç.- maḳnıñ 77b/

çısal - Ayrılmak
ç.- ıp 331a/

çıt - Çatmak, kaşını çatmak
ç.- a 190a/

çi Far. Ne
ç. 129b/, 164a/

çigān Hindastan kökenli halk
gül-i ç. 283a/

çigde İğde
ç.+ din 283b/

çigdelik İğdelik
Ç. 145a/

çikin-tala Ot türü
ç. 135b/

çikke Dağlarda yetişen bir tür bitki
ç. 284b/
ç.+ si 284a/

çilġūze Bir tür fıstık
ç. 135a/, 140b/
ç.+ ni 129b/

çine - Moğ. Tatmak, ölçmek, hissetmek, bulmak
ç.- di 354a/

çīnī Far. Çini
ç. 47b/, 241a/, 278b/
ç.+ leri 125a/

çīnīḫāne Far. Çinili yer
Ç. 47b/

çir Sürü halinde uçan bir cins küçük kuş
ç. 279b/

çirk Far. Kir, irin, iltihap
ç. 206a/

çirkīn Far. Çirkin
ç. 290b/
ç.+ i 290b/

çirūncı Hindistan dağlarında yetişen; içi ceviz, badem arasında bir büyüklükte, yuvarlak ve güzel tatlı bir yemiş
ç.+ dur 284b/
ç.+ nıñ 284b/

çoġ Kor
ç. +ı 141b/

çoġulluḳ Dedikodu, laf söz
ç. 64a/

çoġurçok Sığırcık
ç. +dın 278b/

çoḳ- Vurup çukur etmek, çukur eylemek
ç.- usıġa 113a/

çoḳul- Gagayla vurulmak
ç.- up 113a/

çopān Far. Çoban
ç. 147b/

çöm - Batmak
ç.- düm 98a/
ç.- er 281b/
ç.- üp 372a/

çu Far. Gibi, çünkü, nitekim
ç. 101b/, 171b/, 291b/, 331b/, 75b/

çūbīn Far. Ağaç değnek
pā-yi ç. 353a/

çubur - Moğ. Bir diğerinin izinden gitmek, takip etmek, birbirinin peşi sıra gitmek
ç.- up 197b/, 230a/, 290b/

çuburt - Moğ. Birbirinin peşi sıra gitmek
ç.- madur 160b/

çuḳur Çukur
ç. 107b/, 153b/, 341a/, 367b/
ç.+ da 144a/, 194b/
ç.+ ḳa 232b/
ç.+ larda 143b/, 291a/
ç.+ larnıñ 143b/
ç.+ nı 143b/
ç.+ nıñ 143b/
ç.+ raḳ 143b/

çuḳurçaḳ Çukur, çukurcuk
ç.+ lar 127a/

çun Far. Gibi, çünkü
ç. 300a/, 355a/, 75b/

çupçuḳ Serçe
ç. 4a/

çüçük Tatlı
ç. 106b/, 283a/, 286b/, 287a/, 95b/
ç.+ dür 284a/
ç.+ tür 286b/

çüçüklük Tatlılık
ç.+ ide 3a/

çüçükrek Tatlıca
ç. 284b/, 48b/

çüçümenrek Far.+T Ufakcak
ç. 285a/

çün Far. Çünkü

ç. 104a/, 105a/, 114b/, 116a/, 120b/, 121b/, 123a/, 124b/, 127a/, 127b/, 144a/, 144b/, 150a/, 152a/, 154b/, 155b/, 156b/, 158b/, 164a/, 166a/, 169b/, 177b/, 182b/, 183b/, 184b/, 186a/, 187a/, 187b/, 189b/, 18a/, 190b/, 193a/, 199b/, 201a/, 201b/, 202a/, 207a/, 208b/, 210a/, 212b/, 213b/, 214b/, 217a/, 218a/, 220a/, 221a/, 222a/, 223b/, 224a/, 226b/, 227b/, 229a/, 230b/, 232a/, 235a/, 238b/, 240b/, 242b/, 243b/, 245b/, 246b/, 249b/, 250a/, 252b/, 255a/, 257a/, 260b/, 265a/, 265b/, 267b/, 268a/, 272b/, 284b/, 295b/, 296b/, 303b/, 305b/, 307a/, 308b/, 309a/, 311a/, 315b/, 316a/, 31a/, 31b/, 325a/, 326a/, 327a/, 328a/, 328b/, 329b/, 32a/, 32b/, 334a/, 335b/, 368a/, 369b/, 370b/, 374b/, 375b/, 380a/, 382a/, 38a/, 42b/, 44a/, 49b/, 52a/, 53a/, 55a/, 55b/, 56b/, 5b/, 61a/, 63b/, 6a/, 70b/, 72a/, 74a/, 78b/, 79a/, 80a/, 80b/, 87a/, 88a/, 91b/, 96a/, 97b/, 99a/, 9b/

çür Bacak, ayak
ç. 242a/

çürü - Çürümek
ç.- gey 196a/

çüst Far. Çevik
ç. 13b/

D

dāb Far. Şan ve şeref
d. 110b/, 240b/

daban Moğ. Dağ, tepe
d. 99b/, 195a/, 220a/
d.+ dın 103b/, 195a/
d.+ ı 99a/
d.+ ıdın 99b
d.+ ını 54b/
d.+ ınıñ 54b/, 103b/

dabġulı Çıban, kabarcık
d. 162a/

dādek Far. Cariye, hizmetkar
d. 43b/, 282a/, 305b/
d.+ dın 305b/
d.+ i 37b/
d.+ nı 305b/

dād-ḫ^{w}āhlıḳ Far.+T. Adalet istemek
d. ḳılur 24a/

dāf^{ᶜ}ī Ar. Def eden, savan
d. 300a/

dāġ Far. Yara, iç sıkıntısı
be-hemīn d. 247a/
d.+ lar 155a/

dağdağa Ar. Korku, telaş
d. 102a/, 117b/, 118a/, 127b/, 190b/, 192a/, 193a/, 202a/, 224a/, 225a/, 249b/, 307a/, 314b/, 334a/, 360b/, 54a/, 64b/, 94a/, 94b/
d. boldı 115b/
d.+ lar 101b/
d.+ lardın 179a/, 295b/
d.+ ları 23b/
d.+ larnı 16a/
d.+ nı 307b/
d.+ sı 165a/, 17b/, 184b/, 203a/, 23a/, 312a/, 329b/, 360b/, 38a/, 54a/, 55b/, 5b/, 68a/, 7b/, 95b/
d.+ sıdın 126b/, 204b/
d.+ sını 38a/

dağı Dahi
d. 120b/, 123b/, 124a/, 125a/, 125b/, 127b/, 128a/, 129b/, 130b/, 132a/, 141a/, 146b/, 150b/, 152b/, 162b/, 17b/, 185a/, 185b/, 186a/, 196b/, 197b/, 203a/, 212a/, 217a/, 219a/, 225b/, 226b/, 229a/, 229b/,

22b/, 231a/, 238b/, 23b/, 244b/, 24b/, 261a/, 261b/, 264a/, 266a/, 26a/, 26b/, 296a/, 29b/, 2a/, 304b/, 330a/, 341a/, 346a/, 34a/, 350a/, 35b/, 362b/, 370a/, 371a/, 373a/, 376a/, 381a/, 41a/, 44a/, 79a/, 7b/, 9a/, 9b/
d.+ larġa 255a/

dāḫil Ar. Dahil, içinde
d. 69a/
d.- i Ferġāna 8a/
d.- i Māverāünnehrdür 45a/
d.+ i 137b/, 181a/
d.+ idur 99a/
d.+ idür 188b/

dāḫilī Ar. İçeri, iç ile ilgili
d. 209b/, 272b/

daḫl Ar. Giriş, girdi, karışma
d. 236a/
d.+ i 176a/, 178a/
d.+ler 179a/

dā'im Ar. Sürekli, daim
d. 186a/, 193a/, 235a/, 242a/, 243a/, 245a/
d.+ ġı 200a/

dāire Ar. Daire, çember
d. 241a/, 263b/
d.+ ġa 189a/
d.+ si 257b/, 263b/
d.+ sidin 263b/
d.+ siġaça 265a/
d.+ siniñ 265b/

dā'iye Ar. İstek
d.+ si 37a/, 37b/, 51b/, 55b/, 57a/, 59a/, 61b/, 69a/, 88a/, 89a/, 156a/, 204a/, 216b/, 225a/, 30b/, 332a/, 339a/, 341b/,
d.+ sini 175b/

dā'iyelıḳ Ar.+T. İstekli, iddialı
d. 5b/, 59a/

daḳīḳa Ar. Zaman birimi olarak bir saatin altmışta biri
d. 139a/, 163b/, 288b/
d.+ dur 44b/
d.+ nıñ 288b/

dāll Ar. Delil
d. 100a/
d.+ dur 41a/, 180b/

dala Ova, kır
d.+nıda 83b/

dāmen Far. Etek, kenar
D.- i ḳıyāmetḳaça 29a/
d.- i ḳıyāmetḳaça 58b/
d.- i kūh 172b/
d.- i kūhınıñ 129b/
d.+ iġa 146a/

dāmene Far. Dağ eteği, çevresi
d. 135b/, 16a/, 208b/
d.+ dağı 128a/, 150b/
d.+ de 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 197b/, 249a/, 47a/
d.+ din 66a/, 149a/
d.+ lerıġa 135a/
d.+ leride 260b/, 276b/, 277a/
d.+ leriġa 279a/, 35a/
d.+ si 128a/, 150a/, 202a/, 254b/, 327b/, 8a/
d.+ sidağı 228a/
d.+ sidaḳı 254a/
d.+ side 128a/, 132b/, 136a/, 139b/, 152a/, 157a/, 211a/, 224a/, 231b/, 241a/, 35b/, 3a/, 40b/, 46a/, 46b/, 47a/, 50a/
d.+ sidin 197b/, 328a/
d.+ siġa 66a/, 106a/, 148b/

dāmenele- Far.+T. Dağ eteğinin etrafından yürümek, dağ eteğini takip etmek
d.- p 150b/, 297b/

dāne Far. Çekirdek, tane
d. 3a/
d.+ leri 284a/
d.+ leriniñ 284a/
d.+ si 283a/, 283b/, 284b/, 286a/
d.+ side 284a/
d.+ sidin 284b/, 286a/
d.+ sini 3b/
d.+ siniñ 283b/

dānişmend Far. Alim, bilgin
d. 50a/, 138a/, 177b/, 178a/
d. bolup 164a/

dār Ar. Yer, ev
d.- i ḥarb 335a/
d.+u'l marz selātïnni 269b/
d.+u'l ġarb 272a/
d.+u'l ḥarb 335a/
d.+'l İslām 272a/
d.+ü'l ḳażāġa 164b/
d.'ül şifāsını 191b/

darende Far. Tutan, saklayan; ulaştıran
d.+ ler 142b/

darı- Görünmek, isabet etmek
d.-ġanı 196b/

darın - Görülmek
d.- ġan 105a/
d.- ġanlar 104b/

dārū Far. İlaç
d. 109a/, 197a/, 345a/
d.- ı kār 236b/
D.- yı kār 331a/
d. bėrür ėdi 109a/
d.+ nı 109a/
d.+ sı 240b/
d.+ sını 240a/, 366a/

dārūġa Moğ. Bir şehri idare eden kimse, vali
d. 118a/
d.+ ları 86a/
d.+ larını 200b/, 86a/
d.+ sı 39a/, 57b/, 78b/, 84b/, 103b/, 116b/, 152a/, 165b/, 183a/
d.+ sını 104a/

dārūġalıḳ Moğ.+Far. Valilik
d. 111a/
d.+ ı 159a/
d.+ ını 82b/
d.+ ḳa 231a/

dārūġanïşïn Far. Merkez
d. 131b/, 139a/
d.+ ni 55b/, 59a/

dārūḫāne Far. Eczane
d.+ sini 302b/, 309a/

daşt Far. Sahip olan
D.- ı Ḫuspān 78a/
d.+ ım 295a/
d.+ ınıñ 110b/
d.+ ḳa 76a/

da'vā Ar. Mesele
d. 29a/, 39b/
d. ḳıldı 124b/
d.+ sı 168a/, 179b/, 73b/
d.+ sını 15a/

dāyim Ar. Daim, sürekli
d. 113b/, 127a/, 135a/, 173b/, 174a/, 252a/, 253b/, 255b/, 271a/, 281a/, 286b/, 299b/, 29a/, 303a/, 308a/, 349a/, 4b/, 87a/, 91a/
d.+ ḳı 91b/, 368b/

dāyimī Ar. Daimi
d. 343b/

dāyire Ar. Daire, çember, krş. dāire
d.+ si 325a/

d.+ sidin 325a/
d.+ siġa 336b/

dede Büyükbaba, dede
d.+ m 102b/, 103a/, 103b/, 107a/, 157a/
d.+ mdin 102a/
d.+ mġa 102a/
d.+ mni 108b/, 119b/
d.+ mniñ 102a/, 199b/, 338a/

defʿ Ar. Giderme, savma
d. 163a/, 299a/
d.- i tevehümiġa 202a/
d.- i żararıġa 57b/
d. boldı 101b/, 306b/, 96a/
d. bolġandın 299a/
d.+ ıġa 369a/
d.+ i 183a/, 242a/, 375b/, 376a/
d.+ iġa 10b/, 30b/, 162b/, 187b/, 242b/, 243a/, 335b/, 345b/, 57b/
d.+ ini 332a/
d. ḳıldı 198b/
d. ḳılġaylar 17b/
d. ḳılıp 173b/
d. ḳılur 139a/, 286b/

defʿa Ar. Kez, kere
d. 232b/

defn Ar. Gömme, defnetme
d. ḳıldılar 183a/

defter Ar. Defter
d. 286a/

deh Far. On sayısı
d. 121a/, 183a/

deh-der-deh Far. Dirsekten orta parmağa kadar olan bir uzunluk ölçü biriminin on katı büyüklüğünde olan havuz
d. 132b/, 137a/, 327b/, 339b/, 356a/, 378b/

dehān Far. Ağız
d.- i muḫālifān 144b/

dehāne Far. Ağız, giriş
d.+ side 341b/

deh-çil Far. Ona karşı kırk
d. +ġa 129a/

deh-sī Far. Ona karşı otuz
d. 129a/

delīl Ar. Belge, tanık, delil
d. 205a/
d.+ dür 54a/
d.+ i 346a/
d.+ idür 54a/, 290a/

delmege Mağrur?
d. 203b/

delv Ar. Kova, kova burcu
D. 145a/, 284a/, 288b/
d. 228b/, 273b/, 274a/
d.+ ni 274a/

dem Far. Nefes, soluk
d. 203b/, 255b/, 278a/, 306a/, 330a/, 334a/, 99a/

demgīr Far. Soluk tutan, suskun
d. 278a/

deng Far. Hayran, şaşkın, sersem
d. 72b/, 196a/

der Far. Kendisinden sonra gelen kelimeye içinde anlamı katan çekim unsuru
d. 50b/, 183a/, 195b/, 213a/, 334a/

derāmed Far. Gelir
d. 144b/

derbederlıḳ Far. Giyim kuşamda, yaşayış ve davranışta düzensizlik
d.+ larıdın 258b/

der-best Far. Kapalı, bağlı
d. 28b/, 56b/, 76a/, 159a/

derc Ar. Toplama, içine alma, içinde barındırma
d. ḳılġay 253a/
d. ḳılur 174a/

derd Far. Dert
d. 171b/, 193b/
d.- i derūnhā-yı rīş 24a/

derdest Far. Yakalamak
d. 280b/

dere Far. Dere, ırmak, çay
d. 120b/, 125a/, 147a/, 160a/, 195a/, 203a/, 261b/
D.- i Bām 184b/
D.- i Bāyġa 184b/
D.- i Gezdin 6b/
D.- i Ḫoş 160a/
D.- i Ḫoşnıñ 161b/
D.- i Ḫoşta 14a/, 160a/
D.- i Nūr 133b/, 134a/, 134b/, 144a/, 154a/, 215a/, 277a/
D.- i Nūrda 133b/
D.- i Nūrdın 243a/
D.- i Nūrdur 133b/
D.- i Nūrını 249b/
D.- i Nūrnıñ 154a/
D.- i Ṣūf 141a/
D.- i Zeng 122a/
D.- i Zindān 141a/
D.- i Zindanġa 121a/
d.+ de 162a/, 327b/
d.+ din 137a/
d.+ ġa 147a/
d.+ lerdür 141a/
d.+ leridin 162a/
d.+ leriġa 261b/
d.+ niñ 116a/, 133b/, 147a/, 195a/, 220a/, 327b/, 60a/
d.+ si 162a/
d.+ sidin 220b/
d.+ siġa 219a/
d.+ siġaça 214a/
d.+ siniñ 126b/, 184b/, 214b/, 219b/, 220a/

derece Ar. Derece
d. 44b/
d.+ dür 335b/

derende Tehlikeli
d. 276a/

derenderaḳ Tehlikelice, daha tehlikeli
d.+ tur 275b/

derfirāz Ayrılma?
d. ḳılıp 303a/

dergāh Far. Dergah, saray
d.+ da 211a/
d.+ dın 253a/
d.+ ġa 256a/, 381a/

der-ḫ^{w}āst Far. İstek, dilek
d. 70b/
d. ḳıldılar 245a/, 250b/

der-hem Far. Karışık, karmakarışık
d. 137a/, 232a/, 235b/

derī Far. Yeşilliği bol dağ eteği
kebk-i d.+ sidür 135a/

derīçe Far. Pencere, gözetleme deliği
kebk-i d. 135a/

derīçelıḳ Far.+T. Pencerelik
d. 128b/

derig Deri
d.+ leride 275a/

derin Derin
d. 302b/

der-maḥall Far.+Ar. Tam zamanında
d. 231b/

ders Ar. Öğretmenin verdiği bilgi, ders, öğüt
d. 138a/, 178a/
d.+ tur 237a/

derūn Far. Derin, içten, temiz
rīş-i d. 24a/
derd-i d.- yı rīş 24a/

dervāze Far. Büyük kapı, kale kapısı, şehir kapısı

dervāze
d. 112b/, 113b/, 127a/, 233b/, 301b/, 342b/, 61a/, 221a/
D.- i Ḫoş 191b/
D.- i Ḳıpçaḳ 191b/
D.- i Melik 191b/
D.- i Pīrūzābād 191b/
D.- i ʻIrāḳ 191b/
D.- i ʻIrāknıñ 191a/
D.- yi şehrrā 144b/
d.+ de 113a/, 113b/, 158b/, 211b/, 259a/, 304b/, 34a/
d.+ din 112b/, 368b/, 84b/
d.+ ġa 106a/, 112b/, 113a/, 230b/, 257b/, 340a/
D.+ ġa 215b/
d.+ lerde 91b/
d.+ lerġa 127b/
d.+ lerni 211b/
d.+ ni 110a/, 113a/, 301b/, 340b/, 61a/, 84a/
d.+ niñ 93a/, 217a/, 340b/, 61a/, 84a/, 92a/
d.+ si 191b/, 127a/, 260b/, 2a/, 332b/
d.+ side 118a/, 53b/
d.+ sidin 340a/, 341b/, 343b/, 80a/
d.+ siġa 15b/, 216b/, 230a/
d.+ siġaça 45b/
d.+ sini 211b/
d.+ siniñ 106a/, 233b/, 259a/, 44b/

dervīş Far. Allah için alçakgönüllüğü ve fukaralığı kabul eden bir tarikata bağlı kimse
d. 121a/, 178b/, 183a/, 21b/, 240b/, 4b/, 240b/, 36a/, 304b/, 382a/, 331a/, 336b/
d.+ lerġa 312a/
d.+ ni 181b/

dervīşlik Far.+T. Dervişlik
d. 166b/, 329b/
d.+ din 329b/

deryā Far. Deniz
d. 129a/, 136a/, 222b/, 228b/, 232b/, 254a/, 263b/, 273a/, 2a/, 300a/, 338b/, 340a/, 344b/, 365a/, 366b/, 45b/, 4a/, 62b/, 8a/, 90a/
d.+ ça 226a/
d.+ çası 335b/
d.+ dağı 285b/
d.+ daḳılarnı 62b/
d.+ dın 151a/, 226a/, 273a/, 331a/, 331b/, 336a/, 354a/, 367a/, 374a/, 379b/
d.+ ġa 232b/, 29a/, 2a/, 328b/, 90a/
d.+ ġına 335b/
d.+ lar 273a/, 291a/
d.+ lardın 149a/, 261b/, 274b/
d.+ lardur 273a/, 273b/
d.+ larıda 281b/
d.+ larıdın 291a/
d.+ larnıñ 273b/, 274a/
d.+ nı 110a/

D.+ nı 111a/
d.+ nıñ 275b/, 367b/, 369b/, 4a/
d.+ sı 272a/, 372b/, 374a/, 376a/, 379b/, 4b/
d.+ sıda 282a/, 332a/, 361b/
d.+ sıdın 124a/, 331a/, 340a/, 350a/, 371a/, 378a/, 379a/, 380a/
d.+ sıġa 223b/, 270b/, 273a/, 352b/
d.+ sını 307b/, 330b/, 375a/
d.+ sınıñ 222b/, 225b/, 232a/, 285b/, 332a/, 338a/, 338b/, 370b/, 371a/, 374b/, 5a/, 8a/

deryā Far. Küçük deniz, göl
d.+ dür 45a/

derz Far. İnce çatlak
d. 47a/
d.+ lerni 285b/

dest Far. El
d. 15b/, 127b/, 141a/, 150b/, 210b/, 21a/, 262b/, 306a/, 337a/, 371b/, 41b/, 44b/, 72a/, 89a/
puşt-i d.- i daraġ 89a/
d. bėrdi 6a/

dest-endāz Far. Yardımcı
d. 268a/

dest-endāzlıḳ Far.+T. Yardımcı, el uzatıcılık, yardımcılık
d. ḳılıp 185a/
d. ḳıldı 30a/
d.+ lar 225b/

destār Far. Sarık, tülbent
d. 25a/, 250b/, 303a/
d.- ı ḫ^{w}ān 83b/
D.- ı ḫ^{w}ān 83b/
d.+ ı 113a/
d.+ ını 7a/
d.+ lar 7a/
d.+ ların 210b/
d.+ nı 18b/

destārḫ^{w}ān Far. Sofra
d. 306a/

destār-pīç Far. Bir çeşit sarık sarma şekli
d. 7a/

destburdī Far. Kuvvet, üstünlük
d. 372a/

destçe Far.+T. Elce
keff-i d. 65b/

deste Far. Kabza, tutacak yer
d.- i ḳamış 373b/
d.+ si 3a/, 5b/

destek Far. Dayanak
d. 366b/, 373b/

destgāh Far. Çalışma yeri
d. 22a/, 75a/

dest-gīr Far. Elden tutan, yardımcı
d. 196b/

destniger Far. Falcı, bakıcı
d.+ i 376a/

destūr Far. İzin, kanun, töre
d. 84b/, 100a/, 105a/, 115b/, 123b/, 148b/, 158b/, 193b/, 194b/, 289b/, 335a/, 351b/, 353a/, 357a/, 377a/
d.+ ı 13b/, 156b/, 18b/, 240b/, 264a/, 300b/, 311a/, 326a/, 340b/, 347a/, 34a/, 354a/, 357a/, 75a/

dest-pāçe Far. Şaşırma
d. 206a/

deşt Far. Bozkır
d. 131a/, 135b/, 137a/, 148a/,

148b/, 149a/, 150a/
D.- i Şeyḫ 135b/
D.- i Şeyḫde 136a/
D.+ din 149b/
d.+ i 202a/, 4b/
d.+ iniñ 153b/
d.+ ler 153a/
d.+ lerde 238a/, 284b/
d.+ lerġa 222a/
D.+ ni 145a/, 148b/, 225a/, 233a/
d.+ niñ 136a/, 204a/
D.+ niñ 149a/, 149b/, 150a/, 257a/
d.+ te 4b/, 149b/, 151b/
d.+ tin 136b/, 150b/, 151b/
d.+ tür 5a/

de‘vā Ar. Deva, ilaç, çare
d. 362a/
d. ḳıldı 366a/

devāt Ar. Divit, kalem koymak için gerekli alet
d. 357b/

devlet Ar. Devlet
d. 122b/
el-Amān d. 348b/
münāsib-i d. 110b/
ṣalāḥ-ı d. 208a/, 348b/, 350a/, 350b/
d.+ i 144b/
d.+ idür 253a/
d.+ iġa 304a/
d.+ iniñ 170b/
d.+ ḳa 307b/, 316a/
d.+ ni 270a/, 314b/
d.+ niñ 124a/
d.+ te 22b/

devletḫ^wāh Ar.+Far. Mevki ve zenginlik düşkünü
d. 94b/, 123a/, 186a/, 265b/
d.+ dur 295b/
d.+ lar 24b/, 208b/, 222a/, 315b/, 350b/
d.+ lardın 188a/
d.+ larımġa 79a/
d.+ larımnıñ 74a/
d.+ larnıñ 349b/

devletḫ^wāḫāne Ar.+Far. Büyük yüce bir kişiden yakınlık
d. 121a/

devletḫ^wāhlıḳ Ar.+Far.+T. Devlet isteyen
d. 110a/, 120b/, 123a/, 257a/, 261a/, 220a/, 304a/, 343a/
d.+ lar 207a/
d.+ ını 303b/
d.+ ım 52b/
d.+ nıñ 350b/
iżhār-ı d. 298a/

devr Ar. Dönem, devir, çağ
d. 112a/, 87b/
d.+ de 87b/
d.+ ide 249b/

devrān Ar. Dünya, felek, zaman
d. 200a/

devrle- Ar.+T. Döndürmek
d.- p 104b/

dė - Demek, söylemek
d.- di 83b/, 109a/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 116b/, 117b/, 118a/, 119a/, 119b/, 124a/, 152b/, 160b/, 190b/, 244a/, 247b/, 259a/, 286b/, 328a/, 354a/, 41a/, 87b/, 97b/
d.- diler 105a/, 105b/, 108a/, 111a/, 115b/, 116a/, 116b/, 118b/, 119a/, 119b/, 121a/, 125a/, 138a/, 145a/, 155b/, 164a/, 170b/, 194b/, 204a/, 220a/, 235a/, 287a/, 369b/, 377b/, 42a/, 68b/, 72b/, 78b/, 83b/, 88b/
d.- dim 101b/, 105a/, 108b/,

111a/, 111b/, 112b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 125a/, 152b/, 161a/, 190b/, 198b/, 202a/, 203a/, 207b/, 220a/, 227b/, 235b/, 236b/, 239a/, 240b/, 243a/, 247a/, 247b/, 258b/, 263b/, 265a/, 295a/, 305b/, 312a/, 312b/, 314b/, 334a/, 370b/, 83b/, 97b/
d.- dük 188a/, 252b/, 72b/
d.- geç 118a/, 348a/, 359a/
d.- gen ėmiş 147a/
d.- gen 69b/, 102a/, 107a/, 113b/, 119b/, 120b/, 139b/, 13a/, 147b/, 150b/, 152a/, 168b/, 184b/, 194a/, 208b/, 211b/, 235a/, 247b/, 250a/, 265a/, 266b/, 26a/, 298a/, 299b/, 305a/, 315a/, 341b/, 344a/, 347a/, 349a/, 361a/, 374a/, 380a/, 54a/, 67b/, 8a/, 96b/, 98b/
d.- gendür 204b/, 49b/
d.- geniñ 146a/
d.- genlerdin 85b/
d.- gey 224a/
d.- geyler 158b/, 185b/, 215a/
d.- güçi 314b/
d.- k 107a/
d.- medi 259a/
d.- mek 328a/
d.- mes ėdim 75b/
d.- mes 144b/
d.- mey 122b/, 82a/
d.- miş 272b/
d.- p ėrdiler 7a/
d.- p 100b/, 105b/, 106b/, 107a/, 108b/, 109b/, 110b/, 113a/, 117b/, 120a/, 122a/, 145b/, 154a/, 176b/, 178b/, 183b/, 185a/, 189b/, 192a/, 193a/, 196a/, 198b/, 199b/, 204b/, 213b/, 220a/, 227b/, 228a/, 245b/, 252b/, 256a/, 256b/, 261b/, 268a/, 279a/, 283a/, 297b/, 29b/, 307a/, 31b/, 330a/, 335b/, 338b/, 347b/, 349a/, 349b/, 34a/, 34b/, 350a/, 361a/, 368b/, 36b/, 371b/, 378a/, 54b/, 73a/, 73b/, 75a/, 77b/, 83a/, 307a/, 69b/
d.- ptür 179b/, 181b/, 256a/, 268b/, 278a/, 282b/, 354b/, 53b/
d.- ptürler 5a/, 101b/, 110b/, 114b/, 121a/, 133a/, 135b/, 141b/, 150a/, 223b/, 276b/, 282a/, 282b/, 288b/, 289a/, 289b/, 290a/, 349a/, 89b/, 94a/
d.- r ėdi 103a/
d.- r ėdiler 15b/, 40b/
d.- r ėdim 192a/, 207a/, 220a/
d.- r ėmiş 21a/
d.- r ėrdük 136a/
d.- r ėrmiş 178a/
d.- r 105b/, 108b/, 109a/, 121a/, 129a/, 134b/, 136b/, 148a/, 15b/, 162b/, 164a/, 176b/, 180a/, 182a/, 195a/, 21a/, 260a/, 274b/, 276b/, 277b/, 280b/, 286b/, 304b/, 351b/, 360b/, 369b/, 94b/, 121a/, 129a/, 166a/, 166b/, 169a/, 180a/, 183a/, 282b
d.- rdür 287b/
d.- rdürler 272b/, 286b/, 287a/
d.- rler ėdi 156b/, 166b/, 171b/, 174a/, 176b/, 19b/, 20a/, 20b/, 225a/, 234b/, 264b/, 270a/, 28a/, 40a/, 9a/
d.- rler ėmiş 140b/
d.- rler ėrmiş 147b/
d.-rler 3b/, 11b/, 19a/, 3a/, 124a/, 128a/, 128b/, 129b/, 12a/, 130b/, 131b/, 132b/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 139b/, 140b/, 148a/, 150a/, 167a/, 172a/, 172b/, 174b/, 177b/, 178a/, 181a/, 181b/, 182a/, 18b/, 191b/, 194a/, 205a/, 209b/, 215a/, 220a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224b/, 226b/, 22b/, 256a/, 261a/, 261b/, 264b/, 270b/, 271a/, 272b/, 273a/, 275a/, 275b/, 276a/, 277a/, 278a/, 278b/, 279a/, 280a/, 281a/, 281b/, 283a/, 284a/, 285a/,

286b/, 288a/, 289a/, 290a/, 300b/, 305b/, 340b/, 341b/, 344a/, 348a/, 348b/, 354a/, 357a/, 363b/, 374b/, 44b/, 45a/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 52b/, 56a/, 5a/, 5b/, 64b/, 70b/, 73b/, 8a/, 99a/

d.- se 122b/, 159a/, 15a/, 22b/, 288a/

d.- seler 178b/, 275a/

d.- sem 87b/

d.- señ 253a/

d.- sen 296a/

d.- y 11b/, 259a/, 4b/

d.- ydür 285b/

d.- ydürler 11a/, 227b/, 259a/, 280b/, 286a/, 290b/, 291b/, 330b/, 355a/

d.- yildi 209b/, 237b/, 249b/, 255a/

d.- yilgey 105b/

d.- yiştiler 199b/

dėk Gibi, kadar

d. 65a/, 100a/, 100b/, 101b/, 102b/, 104b/, 106b/, 108a/, 109a/, 120a/, 121b/, 122b/, 124b/, 125a/, 125b/, 129b/, 135a/, 138b/, 140b/, 141a/, 141b/, 143a/, 143b/, 144b/, 146b/, 14a/, 151a/, 151b/, 153a/, 153b/, 154a/, 156a/, 156b/, 158b/, 162a/, 162b/, 163a/, 164b/, 165a/, 165b/, 166a/, 166b/, 169b/, 174a/, 175b/, 176a/, 177a/, 181b/, 185b/, 187a/, 188a/, 189a/, 189b/, 190b/, 196a/, 196b/, 200a/, 200b/, 201b/, 202a/, 206a/, 208a/, 210b/, 213a/, 216a/, 21b/, 221b/, 223b/, 230a/, 232a/, 232b/, 233a/, 241a/, 249a/, 24b/, 250a/, 250b/, 260b/, 261b/, 263b/, 264b/, 265a/, 266b/, 268b/, 269a/, 270a/, 271b/, 275b/, 276a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 280a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 285a/, 287a/, 287b/, 288a/, 290b/, 291a/, 293b/, 294b/, 302b/, 306a/, 306b/, 307a/, 311a/, 328a/, 331b/, 342a/, 342b/, 343a/, 343b/, 349a/, 350b/, 359a/, 363a/, 377b/, 381b/, 3b/, 41b/, 43a/, 44a/, 44b/, 47a/, 50b/, 51a/, 52a/, 54a/, 57b/, 60a/, 64a/, 67a/, 69b/, 6a/, 72b/, 75a/, 76a/, 78a/, 78b/, 84b/, 85b/, 87a/, 88a/, 91b/, 94a/, 95b/, 97a/

d.+ din 285a/

d.+ dür 276a/, 279a/, 287a/

d. +ke 250b/

d.+ tür 118a/, 228a/, 279b/, 280a/, 282a/, 282b/, 287a/

d. +ru 122a/

dėlik Delik

d.+ ide 264b/

dīm Dim?

d. 103b/

dīnār Ar. Para, akçe, dirhem

d. 25b/

dıraḫt Far. Ağaç

d. 67a/, 133b/, 137a/, 139b/, 198a/, 245b/, 274b/, 283a/, 286b/

d.+ dur 133b/

d.+ ġa 285a/

d.+ ı 135a/, 137a/, 231b/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286b/, 287a/

d.+ ıdın 284a/

d.+ ıdur 136b/, 285b/, 3b/

d.+ ıġa 285a/

d.+ ını 245b/

d.+ ınıñ 231b/, 284a/, 284b/, 285a/, 286a/, 287b/

d.+ ıtur 283a/

d.+ ḳa 281a/

d.+ lar 245b/, 342b/, 369b/

d.+ larda 245a/, 277a/

d.+ lardındur 135a/

d.+ lardur 136b/, 239b/, 339b/

d.+ ları 132b/, 137a/, 239b/,

245a/, 300a/
d.+ larıdur 132b/, 136b/
d.+ larını 340b/
d.+ larınıñ 246b/, 303a/, 358b/
d.+ larnıñ 239b/, 273b/, 277a/, 339b/, 93b/
d.+ nıñ 245b/
d.+ tın 286b/, 339b/

dıraḫtlıḳ Far.+T. Ağaçlık
d. 281b/

dırīġ Far. Eyvah, vah
d. bolġay 253a/

dīvār Far. Duvar
d.+ ıdın 118b/
tamām-ı d.+ ları 46b/
d.+ nı 119a/
rū-yı d. 68b/

dībāçe Ar. Önsöz
d.+ de 176b/

dīger Far. İkindi; diğer, başka
namāz-ı d. 36b/, 40a/, 95b/, 97b/, 114a/, 117a/, 149a/, 137b/, 233b/, 237b/, 240a/, 244a/, 246b/, 249a/, 250b/, 251b/, 263b/, 267b/, 269a/, 306a/, 309a/, 339a/, 340a/, 344a/, 344b/, 345a/, 364a/, 372b/, 377a/, 378b/, 380a/, 60a/
namāz-ı d.+ de 230a/, 233b/, 243a/, 249a/, 363b/, 372b/
namāz-ı d.+ din 221a/, 221b/
namāz-ı d.+ ge 259a/
namāz-ı d.+ geçe 124a/, 158b/, 227a/, 337b/
namāz-ı d.+ i 77b/, 379b/

dīk Ar. Horoz
d. 235a/
d.+ ni 235a/

dikḳat Ar. Dikkat
d. 178a/

dil Far. Gönül, kalp
d. 24a/, 287a/
kāḫ-ı d. 118b/
d.- i germ-i ki 166b/

dil-şikeste Far. Hüzünlü, kırgın
d. bol- 122b/

dilāşūr Far. Ağız tatlandırıcı
d. 284a/, 286b/, 287a/

dilbend Far. Gönül bağlayan, sevgili
d. 348a/

dilcūyluḳ Far.+T. Gönül çekicilik
d. ḳılıp 302b/

dilh^{w}āh Far. Gönül isteği, gönül dileği
d. +ı 177a/

dilīr Far. Yürekli, cesur, yiğit
d. 54a/, 57b/, 91b/,336b/

dilīrāna Far. Yiğitcesine
d. 314b/

dilīrlıḳ Far.+T. Yüreklilik, cesurluk
d. 336b/

dilnişīn Far. Gönülde yer tutan, hoş, latif
d.+ dür 97a/

dilpezīr Far. Gönül teşir edici
d. 180b/

dilşebye Katmerli, üst üste yapraklı
d. 287b/

dīn Ar. Din
d.- i İslām 316a/

dīng Bir tür kuş, krş. dīnk
d. 280a/, 280b/
d.+ din 280b/
d.+ tür 280b/

dīnk Boğazında cep gibi bir çıkıntısı olan büyük cüsseli bir tür kuş, pelikan? krş. dīng
d.+ dür 280a/

direm Far. Para, dirhem
d. 25b/

direng Far. Bekleme, gecikme
d. 113b/, 151a/, 192a/, 289b/, 266b/, 364a/
d.+ i 289b/
d. ḳılduk 113b/
d. ḳılur ėdi 127a/
d. bolur ėdi 120b/

dīvān Ar. büyük meclis; şairin tüm şiirlerinin belli bir düzen içinde bulunduğu toplu eser
d. 22a/, 26a/, 49a/, 68b/, 75a/, 163b/, 164b/, 166a/, 171a/, 174a/, 177a/, 179b/, 180b/, 227a/, 237b/, 268a/, 306b/, 30a/, 351a/, 380b/
d.+ da 177a/, 186b/, 246a/, 306b/
ġayr-ı d.+ da 163b/
ġayr-i d.+ da 7a/
d.+ dur 181a/
d.+ ġa 236b/, 345a/, 74a/
D.+ ġa 275a/
d.+ ı 164b/, 170b/, 176b/, 180b/, 181a/, 181b/, 25b/
d.+ ıda 176b/
d.+ ıdın 248b/
d.+ ıġa 31b/, 69a/
D.+ ımnı 237b/
d.+ ınıñ 211b/
d. ḳılıp 367a/
d.+ lar 254a/
D.+ nıñ 237b/

dīvāne Far. Deli, budala
d. 76a/
d.- eş Cīst 166a/

dīvāne-vār Far. Deli gibi
d. 217a/

dīvānḫāne Ar.+Far. Divan odası, salon
d. 186a/, 360a/
d.+ de 216a/, 380b/
d.+ niñ 202a/, 49a/

dīvānī Ar. İdari ve mali işlerin yürütüldüğü merkeze bağlı olan
d.+ ler 176b/
d.+ lerdin 176b/

dīvānlıḳ Far.+T. Vezirlik
d.+ ı 367b/

dīvān-şi‘ār Ar. Adil
d. 23b/

dīveti Bir tür ışık kaynağı
d. 290b/
d.+ ler 290b/

diz Diz
d. 105b/

dobulġa Moġ. Savaşçıların başlarına taktıkları demirden zırhlı külah
d. 234a/
d.+ sıġa 234a/

dost Far. Dost, yakın arkadaş
d. 198b/, 218a/, 315a/
d.+ lar 10b/
d.+ larnı 348b/
d.+ lıġı 205a/
d.+ nı 268a/
d.+ uñġa 78b/

dostluḳ Far.+T. Dostluk, yakın arkadaşlık
d. 226b/
d.+ lar 7b/

döhl Davul, krş. duhūl
d.+ ler 214a/

du Far. İki
d. 121a/, 183a/

du‘ā Ar. Dua
d. 198b/
d. ḳılurlar ėdi 84b/
d.+ lar ḳıldılar 84b/
d.+ lar 157a/
d.+ nı 198b/
d.+ yı 24a/

dūd Far. Duman
d. ḳıldılar 34b/

dūde Hint. Hindistan’da nilüfer çiçeği tohumuna verilen ad
d. 369b/

duḫt Far. Kız evlat
d. 101b/

duhūl Ar. Davul
d. 136a/

dulġa Moġ. Zırhlı
d. 107a/, 107b/, 198b/
d.+ sı 65b/

dūr Far. Uzak
d. 173a/, 312a/
d.- endīşlik ḳılıp 214a/

dur - Durmak; dur
d.- maydur 287b/
d.-ur 100a/, 161b/, 178b/, 351a/

durbat- Mağlup edip kaçırmak
d.- ur 309b/

dūr-endīşlik Far.+T. İleriyi düşünme
d. 326a/

dūzaḫ Far. Cehennem
d.- ı ū 169a/
d.+ ḳa 268b/, 335a/

du-āşiyāne Far. İki katlı
d. 47a/, 343a/

dū-dāng Far. Üçte birlik dirhem
d. 170b/

du-tehī Far. Dutehi duvarı
d. 36b/, 334b/
d.+ daḳı 334b/
d.+ de 335a/
d.+ niñ 334b/

dükkān Ar. Dükkan, satış yeri
d.+ lardın 84b/

dükkāndār Ar. Dükkan sahibi, dükkancı
d.+ lar 84b/

dünyā Ar. Dünya
d. 206a/, 29a/, 314b/, 50a/, 58b/
d.- yı bībeḳā 35a/
d.- yı fānīni 11a/
d.+ da 185b/
d.+ dın 167b/, 306b/

dürrāc Ar. Keklik cinsinden bir kuş, çil kuşu
d. 277b/, 279a/
d.+ da 279a/
d.+ dur 279a/
d.+ ı 279a/
d.+ ları 279a/
d.+ nıñ 279a/

dürdāne Far. İnci tanesi
d.+ dür 105b/

dürūdger Far. Biçen, doğrayan
d. 354a/

dürüst Far. Dürüst, sağ salim, doğru
d. 18b/, 219b/, 279a/, 282a/, 344a/, 379b/

dürüstluḳ Far.+T. Dürüstlük, doğruluk
d.+ lar 124b/

dürüşt Far. Kaba, sert
d. 16b/, 94b/, 190a/, 201b/, 208a/, 252a/, 273b/, 329b/
d.+ raḳ 201a/

dürüştgüyraḳ Far.+T. Kabaca, sertçe
d. 103b/

düşenbe Far. Pazartesi günü
d. 185b/, 216b/, 228a/, 231b/, 235b/, 236a/, 236b/, 241b/, 243a/, 245b/, 246b/, 248b/, 249a/, 252a/, 259b/, 262b/, 263a/, 288b/, 293b/, 302a/, 306b/, 309a/, 311b/, 331b/, 332b/, 344b/, 345a/, 346b/, 347a/, 348a/, 353b/, 357a/, 361b/, 362a/, 362b/, 364b/, 366a/, 369a/, 375a/, 376a/, 377a/, 378b/, 379b/, 381b/, 6b/

düşmen Far. Düşman
d. 75a/, 96a/, 101b/, 107b/, 144b/, 213a/, 270a/, 315a/
d.+ din 213a/
d.+ i 229b/
d.+ ler 299a/
d.+ lerni 348b/

düşmenluḳ Far.+T. Düşmanlık
d. 218a/
d.+ ḳa 7b/

düşvār Far. Güç, zor, meşakkatli
d. 54a/, 55b/, 267a/, 329b/

düşvārluḳ Far.+T. Güçlük, zorluk
d. 101b/

düzd Far. Hırsız
d. 213b/

Ḍ

ḍarb Ar. Vurma, darbe
ḍ. 67a/, 98a/, 335a/, 346a/, 354b/
ḍ.- ı muştı 7b/
Ḍ.- ı pāyımġa 115a/
ḍ.- ı rāst 62a/, 63b/, 93a/, 110a/, 165a/, 368b/
ḍ.- ı savuḳıda 72a/
ḍ.+ da 117a/
ḍ.+ ıdın 107a/, 92a/
zaḫm-ı ḍ.+ ını 91b/
ḍ.+ ḳa 92b/

ḍarbzen Ar.+Far. Vuran
ḍ. 336b/, 350b/, 354a/, 370a/, 371a/, 371b/
ḍ.+ nı 370a/

ḍarbzenlıġ Ar.+Far. T. Vurmalı
ḍ. 336b/

E

ebdān Ar. Bedenler, vücutlar
e. 9a/, 33a/, 35a/, 35b/, 37b/, 40b/, 41b/, 43a/, 53a/

eblehāne Ar.+Far. Aptalca
e. 206b/

ebnā Ar. Oğullar
e.- yi cinsimiz 82a/

ebrelig Elbiselik kumaş
e. 352a/

ebrīşīmīne Far. İpekli
e. 164a/

ebrū Far. Kaş
e. 212b/

ebter Ar. Faydasız
e. 346a/
e. ḳılıp 269a/

ebyāt Ar. Beyitler
e. 248b/, 7b/, 99a/
e.+ ı 171a/, 181b/
ekṣer-i e.+ ı 181b/
e.+ ıdındur 174a/
e.+ ını 178b/

ecel Ar. Ömrün son bulması
e. 155b/, 156b/, 314b/, 80b/

eczā Ar. Ciltlenmemiş evrak
e. 376b/
e.+ da 177b/
e.+ nı 376b/
e.+ nıñ 376b/

edā Ar. Yapma, yerine getirme
e. ḳılıp 369b/
e. ḳılurlar 135b/

edeb Ar. Terbiye, nezaket
e. 200a/, 290b/

edevāt Ar. Araçlar, aletler
a.+ ı 41b/, 189b/
a.+ ını 370a/

ednā Ar. Başka, en aşağı değersiz
e. 120b/, 82a/

ef'āl Ar. Hareketler
e. 181b/, 206b/, 381a/, 88a/, 94b/
e.+ ını 58b/
e.+ i 166a/, 206a/
e.+ idin 159b/, 332a/

efsāne Far. Efsane, dillere düşmüş hadise
e. boldılar 35a/

efsürde Far. Soğuk, duygusuz
e. 346b/

efşān Far. Dağıtan, saçan, serpen
e. 232a/

eger Far. Eğer
e. 51b/, 52b/, 53a/, 54b/, 5b/, 63a/, 64a/, 67a/, 70b/, 71a/, 74a/, 78b/, 83a/, 87b/, 89a/, 94b/, 95a/, 103a/, 106b/, 114a/, 115b/, 116a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 122a/, 123a/, 124a/, 129b/, 131a/, 133a/, 134a/, 134b/, 135a/, 139a/, 142a/, 147a/, 149b/, 16a/, 16b/, 178b/, 180a/, 186b/, 188a/, 190b/, 195a/, 195b/, 198b/, 201b/, 202b/, 208a/, 217a/, 219b/, 220a/, 226b/, 248a/, 256b/, 264b/, 273b/, 274b/, 279a/, 285a/, 289a/, 303a/, 306a/, 311b/, 327a/, 330b/, 332a/, 337b/, 339b/, 346a/, 348b/, 349a/, 349b/, 350a/, 350b/, 351a/, 355a/, 358b/, 359b/, 360a/, 361a/, 368b/, 369a/, 369b/, 370b/, 372a/

egerçi Far. Her ne kadar, olsa da
e. 1/, 2b/, 4a/, 11b/, 45b/, 48b/, 50a/, 51b/, 54b/, 60a/, 60b/, 64a/, 64b/, 65a/, 73b/, 75a/, 85b/, 87b/, 95b/, 97a/, 97b/, 100a/, 101a/, 106a/, 107b/, 110a/, 116a/, 120a/, 121b/, 129b/, 131b/, 133a/, 133b/, 134b/, 135b/, 136b/, 13a/, 140b/, 141b/, 150a/, 151b/, 152a/, 153b/, 159a/, 160a/, 166a/, 167b/, 172a/, 172b/, 175b/, 176a/, 177a/, 177b/, 179a/, 179b/, 180b/, 181a/, 181b/, 182b/, 184a/, 184b/, 187a/, 187b/, 189a/, 189b/, 18b/, 190b/, 193a/, 195a/, 197b/,

198a/, 19a/, 205a/, 206b/, 209a/, 209b/, 212a/, 21b/, 222a/, 230a/, 234b/, 239a/, 239b/, 23b/, 240b/, 245a/, 250b/, 254b/, 259a/, 261b/, 264b/, 265b/, 269b/, 270b/, 272a/, 272b/, 273b/, 279b/, 282b/, 283b/, 284b/, 288a/, 28b/, 295a/, 298a/, 302a/, 303b/, 307a/, 308a/, 325a/, 327b/, 331b/, 332a/, 340b/, 341a/, 341b/, 349b/, 355a/, 368b/, 381b/

eḥādīs Ar. Hz. Muhammed'in sözleri, hadisler
e. 2b/

ehibbā Ar. Dostlar
e.- ı mübtehīç 267a/

ehl Ar. (1) Sahip, malik, ehil. (2) Karı-kocadan her biri
e. 81a/11a/, 138a/, 171a/, 196b/ 207b/, 218a/, 218b/, 60a/
e. +i 23b/189a/, 227a/, 237a/, 246a/, 24a/
e.+ idin 189b/
e.- i fenā 314b/
e.+ iġa 345a/189a/, 237a/, 30a/
e.- i cihān 82a/
e.- i faẓl 171a/ 177b/
e.- i ḥarem 17b/
e.- i hüner 171a/
e.- i irtidād 325b/
e.- i İslām 316a/
e.- i küfr 325b/316a/
e.- i manṣıb 177a/
e.- i meclis 228b/, 229a/, 243a/, 246a/, 246b/, 247b/
e.- i naġme 182a/, 228b/, 229a/
e.- i sāz 182a/
e.- i şi'r 206a/
e.- i ṭab' 206a/

e'izze Ar. Muhterem kimseler
a.+ sini 381a/
a.+ siniñ 381a/

ejdehā Far. Ejderha, büyük yılan
e.- yı seyl-i eşkem 174a/

ekābir Ar. Rütbece büyük olanlar
e. 206a/, 306b/, 352a/, 44b/, 85a/
e.+ idin 138a/
e.+ iniñ 30b/

eke Büyük birader, büyük kardeş bkz. aka
e. 192a/
e.+ m 191b/
e.+ mni 191b/

ekin Ekin
e.+ i 49b/

ekṣer Ar. En çok
e. 3b/, 7a/, 21b/, 31a/, 45b/, 50a/, 51b/, 62b/, 65b/, 79b/, 97a/, 86a/, 101a/, 104b/, 107a/, 114a/, 11a/, 120a/, 122b/, 126b/, 129b/, 131a/, 136a/, 136b/, 139a/, 140b/, 141a/, 142a/, 148a/, 150a/, 151a/, 153b/, 156b/, 157a/, 157b/, 160a/, 165b/, 166a/, 172a/, 178b/, 18b/, 193a/, 19a/, 207b/, 214a/, 217b/, 226a/, 227b/, 22a/, 237b/, 244b/, 245b/, 246b/, 24a/, 252a/, 257b/, 258a/, 260b/, 270b/, 273b/, 274a/, 275b/, 282b/, 283b/, 284a/, 287b/, 288a/, 290a/, 294b/, 304a/, 327a/, 330b/, 335a/, 379a/,
e.- i ebyātı 181b/
e.- i vilāyetiġa 271a/
e.+ i 74a/, 147b/, 150b/, 171a/, 176a/, 204a/, 328b/, 337b/
e.+ idin 176a/
e.+ ini 33a/, 34a/
e.+ iniñ 55a/
e.+ ni 251b/, 37b/
e.+ niñ 147a/, 161a/

ekṣerī Ar. Çok defa, çoğu
e. 264a/, 272b/, 303b/

el- Amān Ö.İ
e.- 325a/, 346b/, 348a/, 348b/

elbette Ar. Mutlaka, kesinlikle
e. 100a/, 149a/, 186a/, 186b/, 253b/, 275a/, 345b/, 349b/, 350a/, 360b/

elem Ar. Acı, üzüntü
e. 329b/

elfāẓ Ar. Sözler, laflar
e. 131b/, 174a/, 209b/, 349b/
e.+ da 178a/
e.+ ıdın 179a/
e.+ ıñdın 349b/
e.+ ını 253a/
e.+ nı 325a/

Elḥamdu'lillāh Ar. Allah'a hamd olsun
E. 119b/, 254a/, 360b/

elif-lām Ar. Arap alfabesinden iki harf
e. 348b/

el-ḳażā Ar. Tesadüf eseri
e. 36b/

emān Ar. Emniyet, eminlik
e. 269a/, 63b/

emçek Göğüs
e.+ ige 160a/

emel Ar. Ümit, arzu, istek
e. 72a/
tuḫm-i e. 197a/

emn Ar. Emin, güvenli
e. 194b/
e. bolmak 132a/

emīrlıḳ Ar. Küçük beylik, eyalet
e. 295a/

emlūk Meyve türü
e. 129b/, 133b/

'emmi Ar. Amca
'e. 11a/, 128a/, 176a/, 188a/

emr(ī) Ar. Konu, husus
e. 110a/, 176a/, 312a/
e.+ dür 47b/, 176b/
e.+ ġa 185b/
e.+ i 183a/
e.+ ni 189b/

emred Ar. Bıyığı yeni terlemiş, yüzü henüz tüysüz olan genç
e. 24a/, 25b/

emredpül Narencigillerden bir meyve
e.+ dür 287a/

emṣāl Ar. Benzerler
e.+ ıdın 309a/

emsile Ar. Örnekler
e. 178b/

enbe Hint. Hindistan'da yetişen tatlı, kokulu bir meyve
e. 339b/
e.+ ni 282b/

enbelī Hurma ağacına benzer bir bitki
e.+ dür 283a/

enbiyā Ar. Nebiler, müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler
e.+ nı 176b/

endām Far. Boy pos
e. 290b/, 291a/, 300b/
e.+ ı 277a/, 287a/

e.+ ıda 284a/

endāmlıḳ Far.+T. Boylu, poslu
e.+ tur 279b/, 286b/, 287a/

endāzlıḳ Far.+T. Atmalık, atışlık
e.+ ḳa 127b/

endek(ī) Far. Az, azıcık, biraz
e. 282b/, 346b/

endīşe Far. Düşünce
e. 202b/, 25a/, 60b/
e.+ din 253a/
e. ḳıldım 118b/
e. ḳılıp 359b/

engīz Far. Gürültü, koparan, karıştıran
e.+ i 68b/ 51b/ 155a/
e.+ i 20a/, 38b/, 246b/, 58a/, 59b/
e. 370a/, 334a/, 365b/, 372b/
e.+ ini 381b/
e. ḳıl- "gürültü yapmak" 79b/
e.+ ler kıl- 183b/
e.+ rek 275a
e.+ idin 212b/

engīzī Far. Gürültü, gürültülü olan
e. 267a/

enseb Ar. Daha uygun
e. 335b/

envā' Ar. Türler, çeşitler
e. 158a/, 159a/, 160a/, 284a/
e.- i lāleler 136a/
e.- i nāşāyest 381a/
e.- yi bīedeblıḳlar 155a/
e. -i kuşlar 143a/
e.+ ni 202a/

erbāb Ar. Lider, ileri gelen
e. 104b/, 84b/
e.+ ıdın 16b/, 251b/
e.+ lar 233b/
e.+ ları 104b/, 224b/

erėş - Erişmek
e.- ip 120a/

erġuvān Far. Kırmızımsı renkleri olan bir çiçek
e. 137a/
e.+ ı 137a/

erġūvānī Far. Erguvanlı, erguvan gibi
e. 232a/, 232b/

erġuvānzār Far. Erguvan kokusu
e. 137a/
e.+ dın 137a/
e.+ ġa 137a/

erk Şehir içinde padişaha mahsus kaleye benzer saray
e. 128b/, 212a/, 233b/, 53b/
e.- i Kābil 129a/
E.+ de 248b/
e.+ din 198a/
e.+ ge 16a/, 24b/, 36b/, 111a/, 334a/, 62a/, 90b/
e.+ i 2a/, 128b/, 333a/, 334b/, 335a/
e.+ ide 215b/, 37a/, 45b/
e.+ ige 62b/
e.+ ini 214b/
e.+ iniñ 128b/, 215a/
e.+ ni 37a/, 111a/, 334a/
e.+ ke 211b/, 233b/
e.+ niñ 127a/, 128b/, 36b/
e.+te 111b/, 113a/, 359b/, 85a/, 128b/, 197a/, 201b/, 212a/, 24b/, 37a/, 44b/

erre taşı Dere-i Nur'da bulunan şarap türü
e. 133b/

ervāh Ar. Canlar, hayatın cevherleri

e.+ ıġa 157a/

erzān Far. Yerinde
e. 50a/

erzānlıḳ Far.+T. Uygunluk, yerindelik, ucuzluk
e.+ dur 138a/

erzende Far. Layık
e.+ si 22a/, 52a/

esbāb Ar. Sebepler
e. 189b/, 247a/, 264a/, 295a/, 311a/, 315a/, 345a/, 350b/, 351a/, 370b/, 57b/, 66b/
e.+ ı 117a/, 122b/, 216b/, 235a/
e.+ ıdur 333a/
e.+ ıġa 298a/, 31b/, 66a/
e.+ ını 192a/, 336b/
e.+ nı 217b/
e.+ nıñ 264a/

esed Ar. Arslan
E. 288b/
E.+ dür 223b/
E.+ ni 223b/

eṯer Ar. İz, etki
e. 211a/, 252a/
e.- i şecā‘at 18b/
e.+ i 185b/

esīr Ar. Tutsak, esir
e. 221b/, 8a/
e. boldı 218a/
e. ėttük 196b/mėni
e.+ i 150b/
e. ḳıldı 10a/
e. ḳılıpturlar 311b/
e. ḳılurlar 301b/
e.+ lerini 245a/
e.+ lerni 148a/, 197a/
e.+ ni 146b/
e. tüşti 126b/, 146b/

esīrlıḳ Ar.+T. Esirlik, tutsaklık
e.+ ḳa 11a/
e.+ ige 205b/

eski Eski
e. 117b/, 119a/

eṯnā Ar. Ara, aralıkk, vakit
e.+ da 6a/, 72a/, 73b/, 87a/, 87b/, 121a/, 157a/, 162a/, 17b/, 224b/, 304b/, 329b/, 370b/, 374b/
e.+ sıda 68a/, 97b/, 204a/, 210b/, 229a/, 246b/, 310b/, 312a/, 312b/, 352a/, 374b/, 377b/,

esrār Ar. Sırlar
maḥrem-i e. 101a/

esre - Sarhoş olmak
e.- sem 220a/

eş‘ār Ar. Şiirler
e. 176b/, 357b/

eşrāf Ar. Seçkinler, ileri gelenler
e. 306b/, 85a/

eşrefī Ar. Para birimi
e. 251b/, 259a/

eşyā Ar. Nesneler, eşya
e. 189b/
e.+ sı 108b/

et Et, deri ile kemik arasındaki yumuşak bölüm
e. 290b/
e.+ i 279a/, 280a/
e.+ ini 95b/

eṭrāf Ar. Taraflar, yanlar
e. 8b/, 109b/, 42b/, 48a/, 86b/, 88a/, 94a/, 95a/, 128a/, 145a/, 163a/, 204b/, 224a/, 265a/, 272a/, 335a/,

335b/, 346b/, 356a/
e.+ ı 48a/, 230a/, 260b/, 303b/, 305a/, 328a/, 339b/, 132b/, 260a/
e.+ ıda 130a/, 136b/, 233a/, 245b/, 327b/, 332b/, 342b/, 360a/
e.+ ıdağı 129b/, 224a/
e.+ ıdaḳı 260b/, 327b/, 342a/, 342b/
e.+ ıġa 143a/, 143b/
e.+ ını 137a/, 264a/, 344a/
e.+ nı 344b/

etrāk Ar. Türkler
e. 97a/, 131a/, 140a/
e.+ ke 185a/
e.+ nıñ 237b/

eṭvār Ar. Tavırlar, davranışlar
e.+ ı 123a/, 164a/, 18b/, 22b/, 25b/, 54b/, 68b/, 74b/, 7a/
e.+ ını 88a/

eṭvārlıḳ Ar.+T. Tavırlı, davranışlı
e. 15a/, 21a/, 103a/, 192b/

evāḫir Ar. Sonlar, son günler
e.+ ide 44b/

evān Ar. Çağ, zaman
e.+ da 308a/
e.+ ıda 94a/

evāsıṭ Ar. Ortalar
e.+ ıda 18a/

evbāş Ar. Ayak takımı
e.+ ını 62a/
e.+ nı 23a/
e.+ nıñ 3a/

evḳāt Ar. Vakitler
e.+ ı 58b/, 60a/

evlā Ar. En iyi, en uygun
e. 335b/
e.+ dur 299a/
e.+ sınıñ 213a/

evlād Ar. Çocuklar, evlat, soy
e. 69a/
e.+ ı 8b/, 138a/, 139b/, 166a/, 19b/, 268b/, 269a/, 26b/, 351b/
e.+ ıdın 142b/, 225b/, 28a/, 37a/, 46a/
e.+ ıġa 23b/
e.+ ını 196b/, 215a/
e.+ ınıñ 49a/, 137b/, 138b/, 224b/, 37b/

evliyā Ar. Evliya, veliler
e.+ nı 176b/

evrāḳ Ar. Kağıtlar
e. 376b/

evrül - Evrilmek, dönmek, çevrilmek
e.- üp 69b/

evvel Ar. Önce, ilk
e. 101a/, 112a/, 119a/, 13b/, 164a/, 164b/, 168b/, 173a/, 174b/, 188b/, 202a/, 206a/, 211b/, 218a/, 225a/, 22a/, 232b/, 233a/, 23a/, 263a/, 294a/, 30b/, 328b/, 332a/, 355b/, 359b/, 363a/, 363b/, 373b/, 374b/, 49a/, 51a/, 52b/, 68b/, 6b/, 70b/, 74b/, 75a/, 7b/, 85a/, 86b/
e.+ ġı 195b/, 22a/, 272a/, 289a/, 289b/, 31a/
e.+ i 20a/
e.+ ḳı 115b/, 306b/, 337a/, 353b/, 354a/, 370a/, 87b/, 96a/

evzān Ar. Ölçü, ölçüt, kıstas
baḥūr-ı e. 248b/
e.+ ıda 171a/

ey Ey, seslenme edatı
e. 21a/, 238a/, 253a/, 312a/, 329b/, 76a/, 82a/, 87b/
E. 128b/

eytām Ar. Yetimler
a. 91b/

eyvān Ar. Eyvan, köşk, büyük sofa
e. 296b/, 300b/, 47a/
e.+ dın 300b/
e.+ dur 300b/, 301a/, 47a/
e.+ ġa 300b/, 301a/
e.+ ıda 111b/, 157b/, 202a/
e.+ lar 341b/
e.+ nıñ 300b/, 47a/

eyvānlıġ Ar.+T. Kemerli salonlu
e. 2b/

eyyām Ar. Günler, zamanlar
e.+ da 104a/, 109b/, 128b/, 207a/, 214b/, 311b/, 314b/, 315a/, 330b/, 355b/, 364a/, 375a/, 99a/, 99b/
e.+ ı 93b/
e.+ ıda 331a/
e.+ ını 53a/
e.+ ınıñ 237a/

ezān Ar. Ezan
e. 334a/

ezel Ar. Öncesizlik, başlangıcı olmayan
e.+ de 264b/

ė - İmek, olmak, var olmak
ė.- di 68b/, 80a/, 80b/, 86b/, 100a/, 100b/, 101a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108b/, 109a/, 10a/, 10b/, 110a/, 111a/, 112a/, 112b/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 116b/, 117a/, 117b/, 11a/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 121b/, 123a/, 124a/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 126b/, 127a/, 127b/, 129b/, 12a/, 12b/, 134b/, 136a/, 138a/, 13a/, 13b/, 145a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 148a/, 149a/, 149b/, 14a/, 14b/, 150a/, 150b/, 151a/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 156b/, 157a/, 157b/, 158a/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 160a/, 161a/, 162a/, 162b/, 163b/, 164a/, 164b/, 165b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183a/, 183b/, 184a/, 184b/, 185a/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189a/, 189b/, 18a/, 18b/, 190a/, 190b/, 191a/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 196b/, 197a/, 197b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 19b/, 200a/, 201a/, 201b/, 203b/, 204a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207b/, 208a/, 208b/, 209a/, 20a/, 20b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212a/, 212b/, 213a/, 213b/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 217a/, 217b/, 218a/, 218b/, 219a/, 21a/, 21b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 225b/, 226b/, 227a/, 227b/, 228a/, 228b/, 229a/, 229b/, 22a/, 22b/, 230a/, 231a/, 231b/, 232b/, 233a/, 233b/, 234a/, 234b/, 235a/, 235b/, 236b/, 237a/, 237b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240a/, 240b/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 244a/, 244b/, 245a/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 24a/, 24b/, 250a/, 250b/, 251a/, 251b/, 252a/, 252b/, 253b/, 254b/, 255a/, 255b/, 256a/, 257a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 25a/, 25b/, 260a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262a/, 263a/, 263b/, 264b/, 265a/, 265b/, 266a/, 266b/, 267a/, 267b/, 268a/, 268b/, 269b/, 26a/, 26b/, 270a/, 270b/, 271a/, 271b/, 272a/, 27a/, 27b/,

280a/, 281b/, 282a/, 284a/, 284b/, 287a/, 289a/, 289b/, 28a/, 28b/, 291b/, 293b/, 294a/, 294b/, 295a/, 295b/, 296a/, 296b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 29a/, 29b/, 300a/, 300b/, 301b/, 302a/, 302b/, 303b/, 304a/, 305a/, 305b/, 306a/, 306b/, 307a/, 307b/, 308a/, 308b/, 309a/, 309b/, 30a/, 30b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 312a/, 312b/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 31b/, 325a/, 325b/, 326a/, 326b/, 327a/, 327b/, 328a/, 328b/, 329a/, 329b/, 32b/, 330a/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 333b/, 334a/, 334b/, 335a/, 335b/, 336b/, 337a/, 337b/, 338a/, 339a/, 339b/, 33a/, 33b/, 340a/, 342b/, 343a/, 343b/, 344a/, 345a/, 345b/, 346b/, 347a/, 349a/, 349b/, 352b/, 353a/, 353b/, 354a/, 354b/, 355a/, 356a/, 357a/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 360b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 374a/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379b/, 37a/, 380a/, 380b/, 381a/, 381b/, 382a/, 38a/, 38b/, 39a/, 39b/, 40a/, 40b/, 41b/, 43a/, 43b/, 44a/, 46b/, 48a/, 49b/, 50a/, 50b/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53b/, 54a/, 54b/, 55a/, 56a/, 56b/, 57a/, 57b/, 58a/, 58b/, 59a/, 59b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 62b/, 63a/, 63b/, 64a/, 64b/, 65a/, 65b/, 66a/, 67b/, 68a/, 68b/, 69a/, 69b/, 6a/, 6b/, 70a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72a/, 72b/, 73a/, 73b/, 74a/, 75a/, 75b/, 76a/, 76b/, 77b/, 78b/, 79a/, 79b/, 7a/, 7b/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 82b/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 87a/, 87b/, 88a/, 88b/, 89a/, 89b/, 8a/, 8b/, 90a/, 90b/, 91a/, 92a/, 92b/, 93a/, 93b/, 94b/, 95a/, 95b/, 96a/, 96b/, 97a/, 97b/, 98a/, 98b/, 99b/, 9a/, 9b/

ė.-mestür 17b/

ė.- mes 176a/, 81b/, 85b/

ė.- miş bolmas 118a/

ağrıtur ė.- di 168b/

alılıp ė.- di 52b/

alıp ė.- di 10b/, 11a/, 11b/, 12b/, 168a/, 169a/, 175b/, 19b/, 20a/, 20b/, 225b/, 233a/, 28a/, 76b/

almas ė.- di 171a/

almasam ė.- di 155a/

almaslar ė.- di 217b/

alur ė.- di 206b/

āmīziş ḳılur ė.- di 36a/

atar ė.- di 13b/, 160a/, 167a/, 31a/, 7b/

atıp ė.- di 116b/, 83a/

atḳulaşurlar ė.- di 67b/

atlanur ė.- di 91b/

avlar ė.- di 25b/

ayırmas ė.- di 103a/

ayrılıp ė.- di 121a/

aytılıp ė.- di 202a/

aytıp ė.- di 175b/

aytmas ė.- di 172a/

aytmaydur ė.- di 114b/

aytur ė.- di 100a/, 127a/, 138a/, 164b/, 166a/, 175b/, 181a/, 182b/, 206b/

bağlap ė.- di 160b/

bağlar ė.- di 182b/

bağlatur ė.- di 7a/

baḳmaydur ė.- di 111a/

bar ė.- di 106a/, 106b/, 107a/, 110b/, 112a/, 113b/, 115a/, 117a/, 11b/, 120a/, 120b/, 12b/, 136b/, 156b/, 157b/, 15a/, 15b/, 160b/, 163b/, 164a/, 166b/, 168a/, 169a/, 169b/, 170a/, 172b/, 173b/, 175a/, 178a/, 180a/, 180b/, 181b/, 183a/, 184a/, 189a/, 18b/, 190a/, 192b/, 194b/, 198a/, 19b/, 200b/, 201b/, 202a/, 20b/, 212b/, 22a/, 22b/, 232a/, 23b/, 25a/, 26a/, 28b/,

31a/, 40a/, 52b/, 73b/, 75b/, 76a/, 77a/, 7a/, 7b/, 94a/, 97a/
baradur ė.- di 26b/, 97b/
barıladur ė.- di 114b/
barılıp ė.- di 115b/, 116a/, 231b/
barıp ė.- di 122a/, 12a/, 13b/, 149b/, 165b/, 167a/, 209a/, 238a/,
240a/, 251b/, 62a/, 63b/, 68a/, 82a/
barmas ė.- di 20b/
barsak ė.- di 119a/
barur ė.- di 119a/, 157a/, 164a/, 71b/
barurlar ė.- di 186a/
barurup ė.- di 302a/
basar ė.- di 177a/
basmaydur ė.- di 188a/
beriledür ė.- di 124a/
bėrilip ė.- di 192a/, 229a/, 249a/, 256a/, 296a/, 297a/, 78a/
bėrip ė.- di 107a/, 158b/, 163b/, 164a/, 166a/, 167b/, 168a/, 19b/, 21a/, 225b/, 26b/, 29b/, 50a/, 50b/, 69a/, 82b/, 8a/
bėrkitip ė.- di 67a/
bėrür ė.- di 109a/
bėrürler ė.- di 93b/
bī-siyāḳ ė.- di 136b/
bī-tekellüf ė.- di 7a/
bilmes ė.- di 88a/
bilür ė.- di 147a/, 167b/, 172a/, 175b/, 177b/, 178a/, 206b/, 21b/,
23b/, 25b/, 40a/
bisyār bolur ė.- di 7a/
bitilip ė.- di 89a/, 89b/
bitip ė.- di 122a/
bitir ė.- di 15b/, 181b/, 68b/
bitirler ė.- di 26b/
boldurup ė.- di 115a/
bolġay ė.- di 104b/, 106a/, 106b/, 111b/, 120a/, 125a/, 151a/, 159a/, 204a/, 209a/, 223b/, 240b/, 24b/, 35a/, 42a/, 54b/, 55a/, 60b/, 67b/, 68b/, 69b/, 72b/, 84b/, 88b/
bolġaylar ė.- di 102b/, 122b/
bolmaġay ė.- di 154a/, 68b/
bolmas ė.- di 160b/, 161a/, 25b/, 26a/, 51a/, 51b/, 75a/
bolmasa ė.- di 217a/
bolmaydur ė.- di 116a/, 121b/, 162a/, 240b/, 40a/, 68b/, 87a/, 94a/
bolsa ė.- di 109a/, 52a/
bolup ė.- di 106a/, 119b/, 11a/, 11b/, 12a/, 12b/, 132a/, 146a/, 158b/, 161b/, 164a/, 166b/, 167b/, 168a/, 168b/, 180a/, 187b/, 190b/, 195b/, 197b/, 198b/, 19b/, 201b/, 20a/, 20b/, 219a/, 239a/, 23a/, 240b/, 243b/, 246b/, 252b/, 27b/, 28b/, 32b/, 353b/, 35b/, 37a/, 40b/, 41b/, 42a/, 73b/, 76b/, 79a/, 85b/, 8b/, 94b/, 97b/, 9a/
bolur ė.- di 120a/, 121a/, 132a/, 14b/, 152b/, 159b/, 163b/, 169b/, 175b/, 176b/, 17a/, 181a/, 186a/, 186b/, 192b/, 193b/, 199b/, 200a/, 21a/, 21b/, 22a/, 240b/, 243a/, 24b/, 25b/, 58a/, 65a/, 7b/, 89a/
bolurlar ė.- di 102a/, 93a/
bozulġaylar ė.- di 71b/
buyurulup ė.- di 302a/
cem‘ bolup ė.- di 37b/
çaladur ė.- di 157b/
çaldurur ė.- di 159a/
çalmas ė.- di 182b/
çalur ė.- di 182a/, 22a/, 233b/
çapılıp ė.- di 40b/
çapıp ė.- di 121a/, 14a/
çapḳulaşurlar ė.- di 110a/
çehre ḳılıp ė.- di 26a/
çehre ḳılur ė.- di 25b/
çıḳar ė.- di 152a/
çıḳarıp ė.- di 167b/, 168a/, 19b/, 23b/, 27a/
çıḳarlar ė.- di 91b/
çıḳıp ė.- di 125a/, 40b/, 63b/, 67a/, 8a/
çıḳmaydur ė.- di 107b/, 77b/

çırmar ė.- di 7a/
dārū bėrür ė.- di 109a/
dėr ė.- di 103a/
dėrler ė.- di 156b/, 166b/, 171b/, 174a/, 176b/, 19b/, 20a/, 20b/, 225a/, 234b/, 264b/, 270a/, 28a/, 40a/, 9a/
direñ ḳılur ė.- di 127a/
direng bolur ė.- di 120b/
duʻā ḳılurlar ė.- di 84b/
ėgeçisi ė.- di 20b/
ėgilip ė.- di 113a/
ėkilip ė.- di 132a/
ėligide ė.- di 115b/
ėliglep ė.- di 271a/
ėlterler ė.- di 212b/
ėltürler ė.- di 244b/
ėmes ė.- di 103b/, 107b/, 108a/, 110b/, 121b/, 155a/, 158b/, 159a/, 159b/, 160b/, 161a/, 167a/, 18b/, 192b/, 200a/, 203b/, 204a/, 216a/, 21b/, 22a/, 22b/, 24b/, 30a/, 51b/, 68b/, 75a/, 81a/, 86b/, 91a/
ėşitilip ė.- di 145b/, 231b/
ėvrülürler ė.- di 92a/, 92b/
ė.- dük 111b/, 119b/, 269b/
fāyide ḳılmas ė.- di 52b/
ġālib ė.- di 15b/
ġavġa ḳılurlar ė.- di 94a/
geçer ė.- di 286b/
ḫalāṣ bolurlar ė.- di 23b/
ḥaml ḳılurlar ė.- di 192b/
ḫarāb bolup ė.- di 117a/
ḫayāl ḳılılıp ė.- di 81a/
istiḫfāf ḳılur ė.- di 26a/
ḫıdmet ḳıla almas ė.- di 169b/
ḫıdmet ḳılur ė.- di 169b/
ḫidmet ḳılıp ė.- di 40b/, 72a/
ḫidmet ḳılmaydur ė.- di 72a/
ḫidmet ḳılur ė.- di 15a/, 28b/, 29a/
ḥikāyet ḳılur ė.- di 97a/
ḥisāb ḳılurlar ė.- di 97a/
ısıtıp ė.- di 234a/
içe almaslar ė.- di 190b/
içer ė.- di 20b/, 7b/
içilip ė.- di 237a/
içilür ė.- di 249b/
içmes ė.- di 19a/
iḫtirāʻ ḳılıp ė.- di 180a/
iḫtiyār bolup ė.- di 169a/
iḫtiyār ḳılur ė.- di 7b/
iḫtiyāṭ ḳılılur ė.- di 67b/
ilmes ė.- di 21b/
iş ḳılmaydur ė.- di 37a/
iş ḳılurlar ė.- di 291b/
iş ötüp ė.- di 92a/
ḳabarçuḳlanıp ė.- di 72b/
ḳaçarlar ė.- di 294a/
ḳaladur ė.- di 114b/
ḳalıp ė.- di 101a/, 107a/, 113b/, 11a/, 154a/, 158a/, 166a/, 208a/, 211a/, 218b/, 249b/, 52a/, 59b/, 61b/, 8b/, 90a/, 93b/
ḳalmas ė.- di 152a/
ḳalmaydur ė.- di 115a/, 198a/, 46a/, 70b/
ḳalur ė.- di 151b/, 152b/
ḳapap ė.- di 256a/, 31b/
ḳaptalıda ė.- di 161b/
ḳaralaydur ė.- di 118a/
ḳarār tapmas ė.- di 16b/
ḳavlatıp ė.- di 79a/
ḳaytıp ė.- di 63a/
ḳazılur ė.- di 67b/
kelleḫuşk bolur ė.- di 7b/
kėle almas ė.- di 91b/
kėledür ė.- di 103a/, 118b/, 165b/, 221b/, 266b/, 58a/
kėledürler ė.- di 115b/
kėlilip ė.- di 161a/, 264b/
kėlilmeydür ė.- di 269b/
kėlip ė.- di 11b/, 121b/, 134b/, 144a/, 145b/, 150a/, 161b/, 165b/, 173b/, 181a/, 185b/, 192b/, 218b/, 220a/, 22b/, 237b/, 268a/, 297a/, 29b/, 31b/, 38a/, 52b/, 58a/, 72a/, 75a/, 85a/, 87a/, 87b/, 88a/, 89b/, 98a/

kėlmesek ė.- di 116a/
kėlmeydür ė.- di 84a/, 85b/
kėlseler ė.- di 185b/
kėltürgey ė.- di 122a/
kėltürüp ė.- di 219b/, 236a/, 372a/, 53a/
kėltürür ė.- di 151b/
kėltürürler ė.- di 135a/
kėlür ė.- di 52b/, 71b/, 75b/
kėlürler ė.- di 194a/, 255b/
kėrek ė.- di 111a/
kėsilmeydür ė.- di 40b/
kėyer ė.- di 164a/, 7a/
ḳıla alġay ė.- di 29a/
ḳıla almas ė.- di 85b/
ḳılılıp ė.- di 128a/, 212a/, 238a/, 295a/, 63b/, 73a/
ḳılılmaydur ė.- di 214a/
ḳılıp ė.- di 157a/, 159b/, 170a/, 174a/, 233a/, 254b/, 311a/, 39b/, 4b/
ḳılmaḳ ė.- di 196a/
ḳılmas ė.- di 164b/, 36a/
ḳılur ė.- di 15a/, 167b/, 173b/, 175a/, 79a/, 7b/
ḳılurlar ė.- di 164b/, 26a/, 36a/, 40a/
kirip ė.- di 40b/, 51a/, 79b/
kitābet ḳılur ė.- di 21b/
ḳoyar ė.- di 109a/, 18b/
ḳoymas ė.- di 123a/, 236a/
ḳoyulup ė.- di 10b/, 198b/, 213b/, 237a/, 297a/, 52b/, 72a/, 77b/
ḳoyup ė.- di 25b/, 32b/, 42a/
köçülüp ė.- di 263b/
köçülür ė.- di 214a/
köre almas ė.- di 159a/
körmeydürler ė.- di 96b/
körülmeydür ė.- di 278b/
körülüp ė.- di 197b/
körür ė.- di 228b/
körüşüp ė.- di 108b/
köterip ė.- di 159a/
köz tutulur ė.- di 122a/
ḳumār ḳılur ė.- di 173a/
manẓūm bolur ė.- di 252b/
māyil ė.- di 23b/
maẓbūṭ ḳılılıp ė.- di 88b/
ma‘lūm bolup ė.- di 211b/
mest bolup ė.- di 250b/
meşhūr bolup ė.- di 34a/, 54a/
meşhūr ė.- di 108a/, 23a/
meẕkūr bolup ė.- di 154a/, 212b/, 6a/
mezkūr bolup ė.- di 90b/
miner ė.- di 21b/
muḳarreb bolup ė.- di 15a/
muḳarrer bolup ė.- di 148a/
musaḫḫar bolmas ė.- di 269a/
mutaṣarrıf bolup ė.- di 85a/
muṭāyebe ḳılur ė.- di 14b/
mu‘ālece ḳılur ė.- di 109a/
mülāzemet ḳılıp ė.- di 181a/
mülāzemet ḳılur ė.- di 10a/, 164a/, 168a/, 29a/, 96a/
mülāzım ḳılıp ė.- di 87a/
müşerref bolup ė.- di 7a/
namāz ḳıla almas ė.- di 164b/
namāz ḳılur ė.- di 28b/
oḳulur ė.- di 128b/
oḳur ė.- di 129a/, 190a/, 7a/, 7b/
oḳuymaydur ė.- di 123b/
olturup ė.- di 104a/, 109a/, 198a/, 48b/, 57b/, 82b/
olturur ė.- di 179a/, 216a/
oltururlar ė.- di 216a/, 238a/
oynar ė.- di 14a/, 165a/, 173a/, 175a/, 21b/
öltürülür ė.- di 276a/
öltürüp ė.- di 99b/
ölüp ė.- di 12b/, 98a/
öter ė.- di 159a/, 173a/, 68b/
ötkerip ė.- di 178b/
ötkerür ė.- di 173b/, 87a/
ötüp ė.- di 113a/, 155b/, 199b/, 62b/, 73b/
pāyitaḫt ḳılıp ė.- di 44b/
perhīz ḳılur ė.- di 28b/

pervā ḳılmas ė.- di 7a/
peşkeş ḳılur ė.- di 171a/
raḳs ḳılur ė.- di 173b/
rām bolup ė.- di 280a/
reza bolup ė.- di 109a/
rivāyet ḳılurlar ė.- di 166b/
ri‘āyat tapıp ė.- di 84a/
ri‘āyet ḳılıp ė.- di 170a/, 171b/, 181a/, 22a/, 28b/, 52a/, 59b/
ri‘āyet ḳılur ė.- di 164b/
rucū‘ ḳılur ė.- di 172a/
ruḫṣat bėrip ė.- di 30a/, 6b/
ruḫṣat tiler ė.- di 159b/
ṣādr bolur ė.- di 206b/
saḫlap ė.- di 168b/, 9a/
saḫlar ė.- di 13b/, 14b/, 169b/, 22a/, 25b/, 29b/
salılıp ė.- di 31a/
salıp ė.- di 198a/
salur ė.- di 165a/, 19a/, 21b/, 95a/
sāmān ḳılur ė.- di 21b/
sėver ė.- di 28a/
sitīz ḳılmaḳ ė.- di 196a/
sözleşür ė.- di 127a/
süren ė.- di 84b/
şikest bolup ė.- di 8b/
taḫalluṣ ḳılur ė.- di 21a/
taḫallus ḳılur ė.- di 166a/
taḥḳiḳ bilsek ė.- di 114a/
taḳılur ė.- di 193b/
taḳrīr ḳılur ė.- di 120a/
tamām ḳılıp ė.- di 7a/
ṭama‘ ḳılurlar ė.- di 51b/
tamızadurlar ė.- di 53b/
tanır ė.- di 175a/
tapa almaslar ė.- di 104a/, 104b/
tapar ė.- di 18b/
tapılmas ė.- di 152a/, 153b/, 294b/
tapılur ė.- di 40b/
tapıp ė.- di 15b/, 215b/, 90b/
tapmas ė.- di 177a/
tapmaydur ė.- di 212a/
tarḳap ė.- di 106a/, 209a/
tartar ė.- di 160a/, 191a/
tartıladur ė.- di 243a/
tartılur ė.- di 174a/, 193b/
tartıp ė.- di 257a/, 63b/, 77a/, 96b/
ta‘rīf ḳılur ė.- di 172a/
ta‘yīn ḳılıp ė.- di 62a/, 76b/
tecāvüz ḳıla almas ė.- di 155b/, 25b/
tefāvut ḳılmas ė.- di 97b/
teraḳḳi ḳılur ė.- di 234a/
terbiyet tapıp ė.- di 54a/
terk bolmas ė.- di 18b/
terk ḳılmas ė.- di 206b/, 25b/, 7a/
tertīb ḳılılıp ė.- di 70a/
tertīb ḳılıp ė.- di 164b/, 166a/, 26a/, 30a/
tėger ė.- di 19a/
tėgip ė.- di 226b/, 271a/, 297a/
tėgmes ė.- di 23b/, 76b/
tėper ė.- di 193b/
tėprep ė.- di 73b/
tikilip ė.- di 236b/, 246b/
tikülür ė.- di 120a/
tilāvet ḳılur ė.- di 7a/
tilep ė.- di 110b/, 162b/, 207a/, 51b/
tiler ė.- di 258b/, 75a/
tiletip ė.- di 220b/
toġmaydur ė.- di 220a/
toġup ė.- di 167b/, 169a/, 169b/
toḳunup ė.- di 90a/
toñup ė.- di 98a/
töküp ė.- di 251a/
tuġup ė.- di 72a/
tura almaslar ė.- di 110b/
turar ė.- di 193b/
turup ė.- di 150b/, 232b/, 234a/, 92a/
turur ė.- di 120b/
tutar ė.- di 123a/, 51b/, 7b/

tutarlar ė.- di 235a/
tutmas ė.- di 14b/, 164b/
tutulup ė.- di 53b/
tutulur ė.- di 259b/, 308a/, 67b/
tuturulup ė.- di 158b/
tuturup ė.- di 79a/
tükete almay ė.- di 254b/
tüketip ė.- di 179b/
tülep ė.- di 233a/
tüşer ė.- di 151b/, 80b/
tüşmeydür ė.- di 218a/
tüşüp ė.- di 10b/, 117a/, 118a/, 150b/, 160b/, 161b/, 196b/mėni, 20b/, 218b/, 51a/, 67b/, 8b/, 9a/
tüşürür ė.- di 124b/
ulġanıp ė.- di 18b/
ulġatıp ė.- di 58b/
ulġayıp ė.- di 149b/, 22b/, 272a/, 28b/, 72a/
urar ė.- di 173b/
urmaḳ ė.- di 159b/
uruşurlar ė.- di 88b/
usanıp ė.- di 17b/
üzülür ė.- di 7a/
vāḳi‘ bolup ė.- di 158a/, 164b/, 86b/, 88a/
va‘de ḳılmaydur ė.- di 51b/
yaġar ė.- di 193a/, 194a/
yanar ė.- di 73a/
yanılıp ė.- di 193b/, 222a/
yanıp ė.- di 37b/
yapılıp ė.- di 227a/
yarılıp ė.- di 157b/
yasap ė.- di 225a/
yasatıp ė.- di 97b/
yaşar ė.- di 25b/
yatıp ė.- di 106b/, 165a/, 218a/
yavuḳlaşıp ė.- di 70b/
yavuşup ė.- di 116b/, 197b/, 28b/, 95a/
yavuşur ė.- di 303b/
yėtip ė.- di 155b/, 215b/, 22a/, 22b/, 26b/, 28b/, 30b/, 80b/
yėtkürüp ė.- di 12b/, 171b/, 174b/
yėtmes ė.- di 208a/
yėtmeydür ė.- di 156a/, 194b/, 63a/
yėtmeydürler ė.- di 205b/
yıġılıp ė.- di 82b/
yıġılmaydur ė.- di 106a/
yiberilip ė.- di 111a/, 120a/, 126a/, 201b/, 225b/, 232a/, 52a/, 79b/
yiberip ė.- di 165a/, 251b/, 34b/, 35a/, 59b/, 77b/, 84a/
yibermese ė.- di 208a/
yiberür ė.- di 75a/
yoḳ ė.- di 102a/, 107a/, 108a/, 111a/, 120b/, 122a/, 125a/, 127a/, 127b/, 132a/, 13b/, 151b/, 152a/, 159a/, 15a/, 161a/, 166a/, 167b/, 169b/, 172a/, 174b/, 176a/, 176b/, 178b/, 179a/, 182b/, 186b/, 189b/, 18b/, 192b/, 196a/, 197b/, 19a/, 201b/, 204a/, 210a/, 213b/, 226a/, 22b/, 23b/, 26a/, 34a/, 38a/, 53b/, 64b/, 66a/, 69a/, 74a/, 76a/, 84a/, 89b/
yok ė.- di 155a/, 65b/
yutup ė.- di 280a/
yüklenip ė.- di 260a/
yükündürülüp ė.- di 258a/
yürülse ė.- di 54b/
yürülür ė.- di 92b/
yürür ė.- di 197b/, 203a/, 74b/, 93b/
yürürler ė.- di 134b/, 193a/
żabt ḳılıp ė.- di 134b/
ẓabṭ ḳılıp ė.- di 250a/
ẓāḥir bolup ė.- di 151b/
ẓāhir bolup ė.- di 155a/
ẓa‘īf ė.- di 113a/
ża‘īf bolup ė.- di 271a/
zebūn ḳılmasam ė.- di 155a/
ẓerāfetler ḳılur ė.- di 14b/
‘ahd bolup ė.- di 124b/
‘amel ḳılmas ė.- di 170b/
‘ayb ḳılur ė.- di 29b/
‘azīmet ḳılılıp ė.- di 222a/

‘azīmeti ḳılılıp ė.- di 120a/
ė.- diler 182b/
ė.- diler 101a/, 110a/, 111b/, 11a/, 121b/, 124b/, 125b/, 126b/, 154b/, 156b/, 158b/, 161b/, 162a/, 162b/, 163b/, 168b/, 171a/, 174b/, 175b/, 17a/, 184a/, 185a/, 185b/, 186b/, 187b/, 188b/, 189a/, 202a/, 204b/, 205a/, 206b/, 208b/, 211b/, 213a/, 216a/, 218a/, 226a/, 229a/, 22b/, 235a/, 236b/, 237b/, 238a/, 23b/, 243a/, 245b/, 246a/, 246b/, 248a/, 24b/, 250b/, 264b/, 265a/, 265b/, 270a/, 270b/, 27b/, 280a/, 281b/, 282b/, 293b/, 294a/, 294b/, 298b/, 300b/, 301a/, 304a/, 305a/, 327a/, 328b/, 335a/, 339a/, 33b/, 342b/, 345a/, 347b/, 351b/, 357b/, 358a/, 359a/, 362b/, 364a/, 365a/, 36a/, 371b/, 372b/, 375b/, 376b/, 378a/, 378b/, 40b/, 41b/, 43b/, 44a/, 57b/, 58a/, 62a/, 64a/, 74b/, 76b/, 79a/, 83a/, 93a/, 93b/, 95a/
aġrıp ė.- diler 62a/
alıp ė.- diler 12b/
almas ė.- diler 101a/
āma‘āş ḳılıp ė.- diler 61a/
atadur ė.- diler 92a/
ayrılıp ė.- diler 162b/
aytıp ė.- diler 86a/
āzürde bolup ė.- diler 56b/
bar ė.- diler 187b/
barıp ė.- diler 147b/, 162b/, 207b/, 230b/, 238b/, 52a/, 77a/
bėrip ė.- diler 11a/, 13b/, 168a/, 168b/
bolup ė.- diler 167a/, 22a/, 76a/, 92a/
çapḳun ḳılur ė.- diler 152a/
çıḳarıp ė.- diler 12a/, 213a/, 40b/, 67a/
çıḳıp ė.- diler 127a/, 12b/, 220a/, 93a/
çıḳmas ė.- diler 24a/
dėr ė.- diler 15b/, 40b/
ėmes ė.- diler 101a/, 238a/, 42b/
ḫaspūş ḳılıp ė.- diler 127b/
içer ė.- diler 190b/
ḳalıp ė.- diler 114b/, 213a/, 55a/, 93a/, 98a/
kevek ḳılıp ė.- diler 34b/
kėlip ė.- diler 10b/, 144b/, 145b/, 154b/, 210b/, 231a/, 255b/, 28a/, 86b/
kėltürür ė.- diler 151b/
kėlür ė.- diler 14b/
ḳılıp ė.- diler 13b/, 160a/, 177a/, 268b/, 52b/, 75a/, 76b/
kirmeydür ė.- diler 162b/
ḳoparıp ė.- diler 34b/
ḳoyar ė.- diler 7a/
ḳoyup ė.- diler 121a/, 16a/, 20a/, 294b/, 63a/
körmey ė.- diler 73a/
körmeydür ė.- diler 217a/
köterip ė.- diler 214a/, 32b/
meşġūl ė.- diler 110a/
mutaṣarrıf bolup ė.- diler 225a/
nişān bėrip ė.- diler 116a/
olturup ė.- diler 184a/, 200a/, 204b/, 206b/, 227a/, 250a/, 298b/, 32a/,
83a/, 96b/
ötkerip ė.- diler 24a/
pisteler ḳılıp ė.- diler 24a/
ri‘āyet tapıp ė.- diler 175b/
saḫlar ė.- diler 133b/
salıp ė.- diler 160b/, 186a/, 186b/
şarṭ ḳılıp ė.- diler 159b/
şikest tapıp ė.- diler 17a/
tartar ė.- diler 159a/
ta‘yīn ḳılıp ė.- diler 188b/
tikip ė.- diler 188b/
tilemes ė.- diler 155b/
tiler ė.- diler 104b/, 155b/, 52a/, 61a/

turup ė.- diler 36b/
urup ė.- diler 145a/
vāḳıf bolup ė.- diler 24b/
yaġıkıp ė.- diler 294a/
yasap ė.- diler 187a/
yasar ė.- diler 120a/
yaşatıp ė.- diler 103a/
yavuşup ė.- diler 57b/
yıġılıp ė.- diler 127b/, 188a/
yiberip ė.- diler 78a/
yükündürüp ė.- diler 41a/
ė.- dim 101a/, 101b/, 111a/, 114a/, 118b/, 150a/, 15b/, 188b/, 189a/, 189b/, 190b/, 191a/, 193b/, 198b/, 200b/, 208b/, 209a/, 212b/, 213a/, 213b/, 216b/, 235a/, 241b/, 242a/, 244a/, 245a/, 246b/, 247a/, 252b/, 253a/, 253b/, 263b/, 305b/, 306a/, 306b/, 309a/, 312b/, 316a/, 325a/, 329b/, 330a/, 339a/, 339b/, 340a/, 344b/, 355a/, 358b/, 359a/, 359b/, 360a/, 360b/, 361b/, 366b/, 369b/, 376b/, 378a/, 379b/, 380b/, 75b/, 85b/, 86b/, 8b/, 92b/, 94a/, 96b/, 97b/, 98b/
aḫtarur ė.- dim 76a/
alıp ė.- dim 20a/
atadur ė.- dim 92a/
atlanıp ė.- dim 102b/, 312a/
atlanur ė.- dim 71a/
atmaydur ė.- dim 249a/
ayrılıp ė.- dim 209a/
ayrılmaydur ė.- dim 54b/
aytıp ė.- dim 99a/, 99b/
aytur ė.- dim 75b/, 87a/
bādşāh bolup ė.- dim 54a/
bağlamaydur ė.- dim 198b/
baldaḳlamaydur ė.- dim 107b/
barıp ė.- dim 178b/, 285b/
barur ė.- dim 101a/, 75a/, 76a/
bėg ḳılıp ė.- dim 52a/
bilip ė.- dim 54b/
bilmes ė.- dim 189a/
bilmeydür ė.- dim 54b/
bilür ė.- dim 250a/
bolup ė.- dim 53a/, 96a/
cėbelep ė.- dim 234a/
dėmes ė.- dim 75b/
dėr ė.- dim 192a/, 207a/, 220a/
ėktürtüp ė.- dim 132a/
ėktürüp ė.- dim 129b/
ėmes ė.- dim 125a/, 214b/, 75b/
ėşitmes ė.- dim 75b/
ġayr ḳılur ė.- dim 76a/
ısıtur ė.- dim 236a/
içer ė.- dim 49a/
içmes ė.- dim 187a/
iḫtiyāṭ ḳılur ė.- dim 25a/
kėledür ė.- dim 75b/
kėlip ė.- dim 255a/
kėlür ė.- dim 101b/
kėymeydür ė.- dim 198b/
ḳıladur ė.- dim 114a/, 236b/
ḳılıp ė.- dim 71a/
ḳılmaydur ė.- dim 249b/
ḳılur ė.- dim 188b/
kirmeydür ė.- dim 198b/
ḳoyup ė.- dim 22a/
körmeydür ė.- dim 56a/
körüp ė.- dim 85b/
ḳusmas ė.- dim 306a/
oḳup ė.- dim 198b/
olturup ė.- dim 194b/, 202a/, 216a/, 227a/
olturur ė.- dim 120a/, 236b/, 34a/
ri‘āyat ḳılıp ė.- dim 65a/, 98a/
ri‘āyet ḳılıp ė.- dim 14b/, 22a/, 22b/
ri‘āyet ḳılmaydur ė.- dim 192a/
seyr ḳılur ė.- dim 76a/, 97a/
şükr ḳıla almas ė.- dim 75b/
takya ḳılur ė.- dim 106b/
tanır ė.- dim 199b/
tetebbü‘ ḳılmaydur ė.- dim 100a/
tileydür ė.- dim 118b/
tüketmeydür ė.- dim 87a/

tükürür ė.- dim 254a/
tüşüp ė.- dim 157a/
ṭavāf ḳılıp ė.- dim 134a/
yanıp ė.- dim 104b/, 107b/
yėmeydür ė.- dim 119b/
yėtip ė.- dim 198a/, 203a/
yıġlar ė.- dim 99a/
yiberip ė.- dim 87a/
yürüp ė.- dim 237a/
yürür ė.- dim 108b/, 97b/
‘ināyet ḳılıp ė.- dim 199b/
aytıp ė.- dim: 75b/
ė.- diñ 349a/, 349b/
ė.- dük 106b/, 111a/, 111b/, 112b/, 114a/, 118a/, 158a/, 159b/, 160a/, 192a/, 193a/, 193b/, 209a/, 222a/, 223b/, 226b/, 228b/, 233a/, 243b/, 245b/, 250b/, 252a/, 254b/, 255a/, 259b/, 261b/, 262a/, 263a/, 264a/, 264b/, 265a/, 266a/, 267a/, 278a/, 299a/, 308a/, 373a/, 376b/, 380b/, 60a/, 70a/, 71a/, 71b/, 73a/, 77a/, 77b/
avlar ė.- dük 71a/
bilmeydür ė.- dük 96a/
bolġay ė.- dük 106a/
ėvrülür ė.- dük 92a/
ferāġat ḳılmaydur ė.- dük 96a/
gezler ė.- dük 71a/
kėlip ė.- dük 106b/, 222a/, 83b/
kėltürüp ė.- dük 237b/
ötüp ė.- dük 113b/
tartar ė.- dük 51b/
taṣavvur ḳılur ė.- dük 223b/
turup ė.- dük 104b/
ė.- ḍi 199b/
ė.- gen 21a/, 151a/, 152b/, 191a/
ė.- gende 154b/, 358b/, 362b/, 375a/, 40a/, 40b/, 60a/, 71a/, 73a/, 75a/, 78a/, 78b/, 97a/, 98a/, 99a/, 99b/
ė.- gendin 255b/
ė.- gendür 13b/, 102b/, 104a/, 105a/, 105b/, 106b/, 107a/, 108a/, 109b/, 110b/, 114a/, 116a/, 117a/, 117b/, 126b/, 136b/, 137b/, 138b/, 145b/, 147b/, 148a/, 153a/, 154b/, 155a/, 156b/, 157b/, 15b/, 160a/, 161b/, 164a/, 165b/, 166b/, 167a/, 167b/, 169a/, 170a/, 170b/, 174b/, 175a/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 180a/, 180b/, 181a/, 182a/, 183b/, 186a/, 18b/, 191a/, 191b/, 192b/, 195a/, 195b/, 199b/, 206b/, 210b/, 211a/, 211b/, 215a/, 219b/, 21a/, 221b/, 228b/, 22a/, 231a/, 237b/, 238b/, 240a/, 241b/, 245b/, 248a/, 24b/, 252b/, 257b/, 260b/, 261a/, 267a/, 268b/, 270b/, 271a/, 272b/, 276b/, 278a/, 284b/, 286b/, 301b/, 307a/, 307b/, 308a/, 308b/, 310a/, 310b/, 326a/, 326b/, 32b/, 333b/, 334a/, 336a/, 337a/, 338b/, 342b/, 343a/, 343b/, 345b/, 348a/, 354a/, 356b/, 360b/, 363a/, 363b/, 365a/, 366a/, 367a/, 368a/, 368b/, 369a/, 36b/, 372a/, 380b/, 38b/, 41b/, 48a/, 51b/, 60a/, 65a/, 65b/, 68b/, 73b/, 80a/, 80b/, 82a/, 85b/, 89a/, 92b/, 94a/, 95b/, 97a/, 98b/
bar ė.- gendür 1/, 22b/, 23a/, 24a/
fevt ḳılġan ė.- gendür 96a/
ḳatrar ė.- gendür 25b/
kėlgen ė.- gendür 24b/
muḫāṭab ḳılur ė.- gendür 29b/
vedā‘ ḳılġan ė.- gendür 96a/
yapar ė.- gendür 19a/
yatḳan ė.- gendür 110a/
ė.- gendürler 105a/, 111b/, 166b/, 170b/, 207b/, 215a/, 235a/, 244b/, 253b/, 257b/, 270b/, 271a/, 334a/, 338a/, 338b/, 372a/, 380b/, 381a/, 39b/, 92b/
ė.- genini 114a/
ė.- ken 107a/, 174a/, 183b/, 184a/, 185a/, 236b/, 252b/, 275b/,

277b/, 287b/, 297b/, 330a/, 361a/, 73b/, 97b/

ė.- kende 121a/, 126a/, 149b/, 158a/, 162a/, 170b/, 184a/, 187a/, 207a/, 207b/, 208b/, 219b/, 220a/, 222b/, 261b/, 282a/, 298a/, 301b/, 326a/, 331a/, 350a/

ė.- kendür 334b/

bar ė.- kendür 123b/

ė.- kenini 195a/

ė.- kėn 138b/

ė.- mes ėdi 103b/, 107b/, 108a/, 110b/, 121b/, 155a/, 158b/, 159a/, 159b/, 160b/, 161a/, 167a/, 18b/, 192b/, 200a/, 203b/, 204a/, 216a/, 21b/, 22a/, 22b/, 24b/, 30a/, 51b/, 68b/, 75a/, 81a/, 86b/, 91a/

ė.- mes ėdiler 101a/, 238a/, 42b/

ė.- mes ėdim 125a/, 214b/, 75b/

ė.- mes ėrdi 113b/, 35b/

ma‘lūm ė.- mes ėrdi 140b/

ė.- mes 101b/, 102a/, 105a/, 114b/, 115b/, 11b/, 131b/, 134b/, 136b/, 137a/, 137b/, 139b/, 144a/, 144b/, 145a/, 146a/, 147b/, 150a/, 151b/, 153b/, 163b/, 164b/, 167b/, 168b/, 169b/, 170b/, 171a/, 171b/, 172b/, 174b/, 177a/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 183a/, 192b/, 194a/, 195a/, 196a/, 197b/, 200b/, 201a/, 203a/, 204a/, 209b/, 212a/, 219b/, 21a/, 223a/, 233a/, 233b/, 235a/, 235b/, 240b/, 243a/, 245a/, 253b/, 254b/, 256a/, 260b/, 261a/, 263a/, 265b/, 269b/, 273b/, 274b/, 277a/, 277b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 287a/, 287b/, 289a/, 294b/, 299a/, 327a/, 327b/, 330a/, 335a/, 341a/, 342a/, 342b/, 343b/, 348a/, 349b/, 378b/, 380b/, 41b/, 44a/, 45a/, 46a/, 49b/, 4a/, 50a/, 5a/, 64b/, 71b/, 79b/, 81b/, 82a/, 84a/, 85b/, 86a/, 89b/, 91a/, 94b/, 97b/

ķılġan ė.- mes 190b/

körülgen ė.- mes 54a/

resm ė.- mes 2a/

ė.- mesler 219b/

ė.- mestür 119b/, 128b/, 131a/, 140b/, 141a/, 153b/, 164b/, 171a/, 178a/, 179b/, 182a/, 186b/, 18b/, 209b/, 239b/, 260b/, 276a/, 277a/, 279a/, 279b/, 282b/, 283b/, 284a/, 291b/, 342a/, 44b/, 47b/, 83b/

żabṭ ķılġan ė.- mestür 12a/

ė.- mestürler 135b/, 32a/

ė.- miş 108b/, 145b/, 146a/, 147a/, 152b/, 153a/, 168b/, 181b/, 226b/, 227b/, 242b/, 256b/, 260a/, 275a/, 275b/, 279a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 284a/, 284b/, 285b/, 286a/, 286b/, 306b/, 307b/, 327b/, 330b/, 343a/, 343b/, 346a/, 354b/, 355a/, 356b/, 361b/, 362b/, 363b/, 364a/, 364b/, 368b/, 378a/, 93b/

bar ė.- miş 158a/, 181b/

bolur ė.- miş 135b/, 146a/

dėgen ė.- miş 147a/

dėr ė.- miş 21a/

dėrler ė.- miş 140b/

ėtmes ė.- miş 100a/

kėlir ė.- miş 135b/

mübeddel bolurlar ė.- miş 100a/

ė.- mişler 195a/, 284a/, 285b/, 286b/, 375a/, 379a/

ötkerdi ė.- se 146a/

ėdiçi Sahip, tanrı

ė. 51a/

efyūn Yun. Bir çeşit uyuşturucu, afyon

a. 340a/, 366b/

ėgeçi Eke, abla

ė. 205b/, 235a/

ė.+ m 95a/

ė.+ mni 359b/, 360a/
ė.+ si ėdi 20a/
ė.+ si 10b/, 11b/, 164a/, 18a/, 96b/, 9b/
ė.+ sidür 27b/
ė.+ siñe 91a/
ė.+ sini 9b/
ė.+ siniñ 202a/, 20a/

ėger Eyer
ė.+ e 95b/
ė.+ i 297a/
ė.+ ler 103a/

ėger - Dönmek, döndürmek
ė.- gendürler 342a/
ė.- iptürler 342a/

ėgeriş- Ulaşmak, erişmek
ė.- ken 262b/

ėgerlig Eyerli
ė. 102b/, 236a/, 236b/, 237a/, 241b/, 296b/, 362a/, 380a/

ėgil - Eğilmek
ė.- ip ėdi 113a/
ė.- ip 228b/

ėgin Üst, omuz, sırt
ė.+ ige 199b/
ė.+ leride 120a/

ėgri Eğri
ė. 136b/

ėgrilik Eğrilik
ė.+ i 154a/

ėk - Ekmek
ė.- erler 138a/, 148a/, 214a/
ė.- ip 286a/
ė.- iptürler 243b/, 260a/, 342b/
ė.- keli 380b/
ė.- ken 228b/
ė.-mek 360a/

ėken İken
ė. 123a/

ėkil - Ekilmek
ė.- di 137a/
ė.- ip ėdi 132a/

ėkin Ekin
ė. 139b/, 220a/
ė.+ ge 138b/
ė.+ i 129b/, 138a/
ė.+ idin 138a/
ė.+ iniñ 138a/, 243b/
ė.+ leri 141a/, 274b/
ė.+ lerige 226a/

ėkkele Her ikisi
ė.+ siniñ 133b/, 166a/

ėktür - Ektirmek
ė.- üp ėdim 129b/
ė.- üp 129b/, 380b/
ė.- üptür 45b/

ėktürt- Ektirtmek
ė.- tüm 341b/
ė.- üp ėdim 132a/

ėl Halk, insanlar
ė. 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106b/, 108b/, 120a/, 120b/, 122b/, 125b/, 126a/, 126b/, 133b/, 134a/, 135a/, 138b/, 144b/, 145a/, 147b/, 150a/, 153b/, 154b/, 159b/, 163a/, 16b/, 170a/, 170b/, 173a/, 187b/, 190a/, 194a/, 194b/, 196a/, 196b/mėni, 197a/, 198b/, 200a/, 202a/, 202b/, 205b/, 213a/, 216a/, 218a/, 219b/, 221a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 226a/, 231a/, 235b/, 238b/, 239b/, 240b/, 247b/, 24b/, 252b/, 254b/,

255b/, 256b/, 259a/, 260a/, 262b/, 272a/, 272b/, 278a/, 279a/, 282b/, 294a/, 294b/, 296b/, 2b/, 327b/, 32a/, 32b/, 331a/, 331b/, 337b/, 33a/, 349b/, 360b/, 370b/, 374b/, 376a/, 40a/, 42b/, 43a/, 43b/, 51b/, 52a/, 57a/, 5b/, 65a/, 73b/, 82a/, 83a/, 84b/, 92a/, 93b/

ė.+ din 134a/, 162b/, 177b/, 182b/, 185a/, 196b/ 198b/, 234b/, 239b/, 294a/, 30a/, 31a/, 331a/, 42b/, 96a/

ė.+ dür 135a/, 137b/, 138a/, 139b/, 148b/, 32a/, 3b/, 44b/

ė.+ ge 105a/, 126a/, 127a/, 134b/, 144b/, 160b/, 180b/, 194b/, 315b/, 41b/, 51a/, 52a/, 83a/, 84b/, 85b/, 93b/

ė.+ i 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 108b/, 110a/, 111a/, 126b/, 127a/, 127b/, 130b/, 132b/, 134a/, 134b/, 135a/, 138a/, 139b/, 142b/, 147b/, 148a/, 149a/, 150b/, 151a/, 151b/, 154a/, 183a/, 190a/, 195b/, 19b/, 200a/, 206a/, 207b/, 208a/, 209a/, 214a/, 214b/, 215a/, 216a/, 216b/, 217a/, 218a/, 220a/, 220b/, 223b/, 225b/, 226a/, 226b/, 232a/, 238b/, 245b/, 249a/, 252b/, 253b/, 258a/, 264a/, 264b/, 267a/, 271a/, 272a/, 272b/, 274b/, 281b/, 282b/, 285b/, 286a/, 286b/, 288b/, 289a/, 290a/, 291a/, 300b/, 301b/, 303b/, 305b/, 307b/, 309b/, 332a/, 334a/, 336a/, 342a/, 344a/, 347a/, 348b/, 34a/, 34b/, 351b/, 355a/, 357a/, 365a/, 374a/, 379a/, 3b/, 42a/, 42b/, 49a/, 51a/, 51b/, 59a/, 61a/, 70b/, 83a/, 84b/, 85b/, 93a/, 97a/, 100b/, 106a/, 107a/, 148b/, 203b/, 23b/, 36b/, 44b/

ė.+ ide 219a/, 290b/, 311a/, 40a/

ė.+ idin 151b/, 152b/, 15a/, 206b/, 209a/, 220a/, 226a/, 272b/, 282a/, 303a/, 30b/, 52b/

ė.+ idür 32a/

ė.+ imiz 89b/

ė.+ imizde 89b/

ė.+ imizdekilerni 90a/

ė.+ ini 10a/, 138b/, 148b/, 162a/, 184a/, 219a/, 255a/, 261a/, 263a/, 269a/, 272b/, 345b/, 87b/, 90a/

ė.+ iniñ 128b/, 132a/, 135a/, 141b/, 152a/, 152b/, 196a/, 209a/, 220b/, 222a/, 238b/, 253b/, 25a/, 265a/, 271b/, 275a/, 283a/, 290a/, 293b/, 2b/, 305b/, 311b/, 315b/, 335a/, 337b/, 378a/, 380a/, 38a/, 51a/, 5a/, 94b/

ė.+ ler 52a/, 121a/, 127b/, 142a/, 143a/, 146a/, 151a/, 226b/, 327a/, 54a/, 54b/, 62a/

ė.+ lerdür 228a/, 97a/

ė.+ lerge 265b/

ė.+ leri 62a/

ė.+ lerige 141b/, 61a/

ė.+ lerini 61b/

ė.+ lerni 232a/, 52a/, 57a/, 61b/

ė.+ lerniñ 122b/, 155a/, 290b/

ė.+ ni 104b/, 105a/, 112a/, 114a/, 120b/, 121a/, 122b/, 127b/, 133a/, 160b/, 196a/, 200a/, 203b/, 210b/, 211b/, 224a/, 229b/, 232b/, 233b/, 237b/, 247b/, 254a/, 255b/, 264b/, 295b/, 29b/, 309b/, 31a/, 334b/, 34b/, 377b/, 52a/, 64a/, 89b/, 90a/

ė.+ niñ 110b/, 11a/, 138a/, 181b/, 195b/, 205a/, 211b/, 226a/, 226b/, 254a/, 264b/, 268a/, 271b/, 290a/, 294a/, 295a/, 311a/, 311b/, 314b/, 40a/, 82a/, 86a/

ėlçi Elçi

ė. 21a/, 226b/, 229a/, 24a/, 345a/, 355a/, 359b/, 56a/, 94a/

ė.+ ge 24b/, 352b/

ė.+ ler 122a/, 185b/, 207a/, 41a/, 86b/, 94a/

ė.+ lerge 352b/

ė.+ leri 351b/, 358a/
ė.+ lerige 352a/, 357a/
ė.+ lerin 351b/
ė.+ niñ 24a/
ė.+ si 238a/, 298a/, 357a/, 368b/, 369a/, 381b/
ė.+ sidür 261b/
ė.+ sige 345a/, 352a/, 366b/

ėlçilik Elçilik
ė. 237b/
ė.+ ke 11a/, 120a/, 120b/, 123a/, 16b/, 226b/, 237a/, 237b/, 246a/, 251b/, 261b/, 305a/, 329b/, 355a/, 361a/, 41a/, 53a/, 55a/, 94a/

ėlgün Halk, topluluk
ė.+ i 126a/
ė.+ ige 125b/
ė.+ ni 64a/, 127b/

ėlig El
ė. 70a/, 107a/, 125b/, 161a/, 173a/, 175a/, 190b/, 194b/, 195a/, 200a/, 201b/, 239a/, 261a/, 262b/, 265b/, 275b/, 277a/, 282a/, 283b/, 284a/, 287b/, 297b/, 300a/, 310b/, 315b/, 351b/, 353a/, 35b/, 372a/, 373b/, 374a/, 378a/, 379a/, 39b/, 56a/, 59b/, 72b/, 73a/
ė.+e 69b/, 147a/, 148a/, 151a/, 151b/, 154b/, 17a/, 216b/, 219b/, 224a/, 224b/, 226a/, 228a/, 231a/, 238b/, 244b/, 256b/, 269a/, 274b/, 309a/, 30a/, 32a/, 332b/, 333a/, 334a/, 34b/, 355a/, 366b/, 369a/, 43b/, 51a/, 61a/, 84b/,207b/, 71b/, 72a/, 79b/
ė.+ çe 254b/, 289a/
ė.+ din 169b/, 32b/, 377a/, 54a/, 59a/, 63b/, 85a/
ė.+ ge 16a/, 70b/, 103b/, 106b/, 142b/, 144a/, 167a/, 184a/, 196b/ 218b/, 21b/, 229a/, 261b/, 308a/, 315a/, 337b/, 37a/, 37b/, 41b/, 44a/, 65b/, 8a/
ė.+ i 172a/, 174b/, 353a/, 68b/, 93a/, 11a/, 18b/, 61b/
ė.+ ide 19a/, 155b/
ė.+ içe 278a/
ė.+ ide 115b/, 102a/, 115b/, 154b/, 198b/, 270b/, 275b/
ė.+ idin 14b/
ė.+ ideki 213a/, 241a/
ė.+ idin 182a/, 189b/, 209a/, 305b/, 311b/
ė.+ ige 100a/, 100b/, 106b/, 113a/, 157b/, 166a/, 167a/, 222a/, 305b/, 308b/, 333b/, 79b/, 95a/
ė.+ im 245a/, 248b/, 350a/, 361b/
ė.+ imdeḳı 107a/
ė.+ imdin 108b/, 200b/
ė.+ imge 228b/
ė.+ imiz 241a/
ė.+ imni 176b/
ė.+ imizdeki 312b/
ė.+ in 195a/
ė.+ iñde 155b/
ė.+ ini 38b/, 100b/, 353a/, 62b/
ė.+ iñizdedür 108b/
ė.+ iñizdin 197b/
ė.+ leri 74a/
ė.+ leride 120a/, 290b/
ė.+ lerige 151a/, 290b/, 66b/
ė.+ lerni 190b/
ė.+ ni 284a/
ė.+ te 112b/, 53a/
ė.+ tin 8a/
ė.- idedür 140a/

ėligle- Tutmak, kavramak
ė.- di 228b/
ė.- diler 59b/
ė.- gendin 83a/
ė.- gey 156a/
ė.- geyler 59a/
ė.- liñ 183b/
ė.- mek 111a/, 303b/
ė.- p ėdi 271a/

ė.- p 116b/, 267b/, 328b/, 333b/, 372b/, 84a/
ė.- se 53a/

ėllig Elli sayısı
ė. 132b/, 138b/, 143b/, 159a/, 160b/, 188a/, 194b/, 205b/, 209a/, 301b/, 305b/, 326b/, 335b/, 340b/, 346b/, 356b/, 362a/, 375b/, 40a/, 71b/
ė.+ çe 238b/, 239a/, 338b/, 370b/
ė.+ din 366b/

ėllig iki Elli iki
ė. 292a/

ėllig miñ Elli bin
ė. 267a/, 299a/, 354a/, 354b/

ėlt - Ulaştırmak, göndermek
ė.- er 277a/, 308b/
tartıp ė.- er 23b/
ė.- erler ėdi 212b/
ė.- erler 5b/, 48a/, 49a/, 138a/, 139b/, 140a/, 274a/, 276b/, 277b/
ė.- ip 215b/, 234a/, 260a/, 345a/, 346b/, 371b/
ė.- ipdürler 134a/
ė.- ken 45b/
ė.- key 124b/, 245b/
ė.- keyler 377a/
ė.- medim 190b/
ė.- megey 233b/
ė.- mes 117b/, 118a/
ė.- sün 359b/
ė.- ti 124b/, 159a/, 195a/, 236b/, 260a/, 345a/, 6b/
ė.- tiler 121b/, 171b/, 293b/, 43a/
ė.- tim 107a/
ilticā ė.- tim 200b/
ė.- ürler ėdi 244b/

ėltür - Göndertmek, ulaştırtmak
ė.- di 267b/

ėmgen- Zahmet çekmek, üzülmek
ė.- diler 147b/

e'imme Ar. İmamlar
ė. 44b/, 45a/

ėndür- İndirmek
ė.- mey 17b/

ėngek Yanak
ė.+ ide 18a/, 275a/

ėniş Bayır
ė. 42a/

ėr - İmek, olmak
ė.- di 5a/, 5b/, 6b/, 7a/, 7b/, 8b/, 9a/, 12b/, 13a/, 13b/, 15a/, 161a/, 18a/, 18b/, 19a/, 19b/, 21a/, 35b/, 54b/, 56b/, 60b/, 61a/, 64b/, 80a/, 91b/, 109a/, 10b/, 110b/, 11b/, 122a/, 125a/, 145a/, 146a/, 148b/, 149a/, 149b/, 14b/, 151b/, 153b/, 154b/, 205a/, 220a/, 226a/, 230b/, 235a/, 23b/, 252b/, 253b/, 259b/, 271a/, 299b/, 308a/, 311b/, 312a/, 31b/, 327a/, 329a/, 355a/

alılur ė.- di 217a/
atar ė.- di 19a/
baḳıp ė.- di 31b/
bar ė.- di 113b/, 114b/, 120a/, 154a/, 160b/, 168b/, 196a/, 197b/, 19a/, 220a/, 26a/, 270a/, 43a/, 52a/, 56b/, 57a/, 68b/, 7b/, 82b/
bėrür ė.- di 5b/
bilürler ė.- di 26a/
bolmas ė.- di 6a/
bolup ė.- di 119b/
bolur ė.- di 31a/
bolurlar ė.- di 148b/
buyurup ė.- di 26a/
buzulup ė.- di 46a/

çapān ė.- di 120a/
çıḳar ė.- di 19a/, 6a/
ėmes ė.- di 113b/
içer ė.- di 19a/, 25b/
iḫtiyāṭ ḳılılur ė.- di 148b/
ḳaça bėrip ė.- di 119a/
kėyer ė.- di 29b/
ḳılılur ė.- di 269a/
ḳılmasa ė.- di 208a/
ḳoyar ė.- di 196b/mėni
körülmeydür ė.- di 31a/
ma‘lūm ėmes ė.- di 140b/
muṭāyebe ḳılılur ė.- di 252b/
mülāzemet ḳılıp ė.- di 146b/
olturur ė.- di 19a/
oynar ė.- di 7b/
perhīz ḳılur ė.- di 14b/
saçarar ė.- di 14a/
salṭanat ḳılurlar ė.- di 270b/
salur ė.- di 19a/
sıġar ė.- di 157b/
tamızurlar ė.- di 53a/
tüşer ė.- di 19a/
tüşüp ė.- di 12b/
urar ė.- di 19a/
urarlar ė.- di 132a/
yaşar ė.- di 30a/, 6b/
yazar ė.- di 19a/
yetīmşi‘ār ė.- di 7b/
yėr ė.- di 19a/
yiberilip ė.- di 132a/
yiberip ė.- di 13a/
yoḳ ė.- di 189b/, 54a/, 7b/
yürüp ė.- di 217a/
ė.- diler 148b/, 209a/, 252b/, 270b/, 351b/, 6a/, 84b/, 91b/
dėp ė.- diler 7a/
öter ė.- diler 153b/
taṣavvur ḳılur ė.- diler 170b/
tiler ė.- diler 104a/
yiberip ė.- diler 13a/
ė.- dim 150a/, 363a/
ėvürülür ė.- dim 148b/
yėtkürüp ė.- dim 151b/
ė.- dük 300a/
baradur ė.- dük 115a/
dėr ė.- dük 136a/
ėrmes ė.- dük 74a/
ėvürtür ė.- dük 149a/
ė.- gende 195a/, 208a/
ė.- gendür 131b/, 138b/
ė.- gendürler 178a/
ė.- ir 287b/
ė.- ken 359b/
ė.- kendür 302b/
ė.- mes ėrdük 74a/
ė.- mes 295a/
ė.- mestür 237a/
ė.- miş 76a/, 270b/, 275b/, 278b/, 300a/, 305b/, 310a/, 365b/, 370b/
bar ė.- miş 79b/
çıḳar ė.- miş 149b/
dėr ė.- miş 178a/
dėrler ė.- miş 147b/
sėvünmes ė.- miş 100a/
ė.- mişler 145b/, 148a/, 260a/
ė.- se 108b/, 303b/, 351a/, 360a/
kördüm ė.- se 196a/
yürüdüm ė.- se 196a/
ė.- ür 262b/
ė.- ürde 307a/

ėr Erkek
ė. 30b/, 196b/, 220a/, 274a/, 301b/, 306b/
ė.+ din 294a/
ė.+ ge 181b/, 80a/
ė.+ i 24a/

ėrgeşe
ė. 78a/

ėri - Erimek
ė.- gen 302b/
ė.- gey 75b/

ėriş - Yetişmek, ulaşmak
ė.- e turup 105a/
ė.- ip 102a/, 115b/

ėrit - Eritmek
ė.- iptür 302a/

ėrk İhtiyar, irade, güç
ė.+ ige 243a/
ė.+ ke 201a/

ėrkek Erkek
ė. 288a/
ė.+ i 276a/
ė.+ ige 276a/

ėrken İken
ė. 84b/
ė.+ ige 300b/

ėrkit - Güçlendirmek
ė.- tük 265a/

ėrklig İrade sahibi, güç sahibi
ė. 103a/, 234b/

ėrte Erken, sabah, yarın
ė. 38b/, 65a/, 99b/, 114a/, 139b/, 160b/, 194b/, 197b/, 204a/, 221a/, 222a/, 222b/, 224a/, 244b/, 245b/, 247a/, 248b/, 257b/, 258a/, 358b/, 363a/, 369b/, 377b/, 378a/, 380b/
ė.+ ki 254b/
ė.+ rek 221a/, 221b/, 339a/
ė.+ si 231a/, 315b/
ė.+ sige 69b/, 73a/, 195a/, 232b/, 310a/

erzān Far. layık, uygun, ucuz
a. 50a/, 95b/

erzānlıḳ Far.+T Ucuzluk, adilik, değersizlik
a. 95b/, 96a/, 138a/

ėski Eski
ė. 197a/, 202a/

ėsru Sarhoş olmak
ė. 147b/

ėş - Eşmek
ė.- erler 142a/
ė.- ip 264a/

ėş Eş, dost, arkadaş
ė.+ i 285a/

eş‘ār Ar. Şiirler, vezinli ve kafiyeli sözler
a.+ ı 68b/

ėşek Eşek
ė. 93b/
ė. +i 180b/
ė.+ ni 222b/

ėşik Eşik, kapı
ė. 13a/, 23a/, 71b/, 143b/, 144a/, 159b/, 18a/, 246b/, 25a/, 55a/, 56b/
ė.+ de 36b/, 73b/
ė.+ din 143b/
ė.+ i 36b/
ė.+ ide 159a/, 15a/, 15b/, 172b/, 175b/, 183a/, 236b/, 259b/, 29a/, 341b/, 36b/, 7b/, 85b/
ė.+ idin 143b/, 198b/, 232b/
ė.+ ige 91b/, 106b/, 143b/, 186a/, 199b/, 201a/, 36b/, 61a/, 73b/, 101a/
ė.+ imde 14a/, 54b/
ė.+ ini 119a/, 38b/
ė.+ iniñ 20b/, 234a/, 342a/
ė.+ ke 126a/, 144a/, 174a/
ė.+ lerini 190b/
e.+ ni 12b/

ė.+ niñ 186a/
ė.+ te 174a/

ėşiklig Kapılı
ė. 107a/, 113a/, 186a/, 199b/, 234a/

ėşit - İşitmek
ė.- ip 105a/, 116b/, 118b/, 122b/, 123a/, 159b/, 166b/, 190a/, 190b/, 206b/, 255b/, 305b/, 53b/, 58b/, 63a/, 80a/, 80b/
ė.- keç 119a/, 134b/, 160b/, 217a/, 221b/, 232b/, 26b/
ė.- keli 315a/
ė.- ken 158b/
ė.- künçi 201a/
ė.- medi 196a/
ė.- mekünçe 278a/
ė.- mes ėdim 75b/
ė.- mey 381a/
ė.- se 182a/, 58b/
ė.- ti 178a/
ė.- tim 194b/
ė.- ür 305a/, 31b/

ėşitil - İşitilmek
ė.- di 147b/, 162b/, 197a/, 5b/
ė.- gen 146a/, 183a/, 212a/
ė.- gü 293b/
ė.- ip ėdi 145b/, 231b/
ė.- ip 327a/, 328b/
ė.- medi 134a/, 5b/
ė.- mes 314b/
ė.- meydür 141a/, 272b/
ė.- se 293b/
ė.- ür 289a/

ėşittür- İşittirmek
ė.- diler 157a/, 96a/, 96b/

ėt Et, deri ile kemik arasındaki yumuşak kısım
ė.+ i 160b/, 277b/, 71a/, 93b/
ė.+ idin 160b/
ė.+ ini 109a/
ė.+ ler 95b/

ėt - Etmek, yapmak
ė.- er 312a/
ė.- ip 196a/, 367a/, 370b/
cezm ė.- ip 78b/
ḳaṭ‘ ė.- ip 295a/
ta‘yīn ė.- ip 209a/
ė.- iptür 201a/
ė.- key 232a/
farḳ ė.- key 294b/
ẓuhūr ė.- key 253a/
ẓuhūr ė.- medi 253a/
ė.- mek 195a/
ė.- mekler 95b/
ė.- mes ėmiş 100a/
ė.- miş 195a/
yād ė.- sün 118b/
ė.- ti 218a/, 227b/
sebḳ ė.- ti 206b/
ḳabūl ė.- tiler 376a/
ẓāhir ė.- tiler 218a/
sebt ė.- tim 99a/
ė.- tük 196b/mėni
esīr ė.- tük 196b/mėni

ėtek Etek, elbisenin alt uçları
ė.+ i 150b/
ė.+ ide 135b/, 239b/
ė.+ idin 250b/
ė.+ ini 178b/

ėtil - Edilmek, yapılmak
ė.- gey 201a/

ėtvār Hint. Perşembe
ė. 288b/

ėveki Karın?
ė. 276a/

evḳāt Ar. Vakitler, zamanlar

a. 78a/
a.+ ı 180b/
a.+ ta 88b/

ėvrül - Evrilmek, dönmek
ė.- di 213b/, 235b/, 237a/
ė.- diler 328b/
ė.- düm 115b/
ė.- gen 90a/
ė.- gey 103b/
ė.- geyler 266a/
ė.- günçe 92b/
ė.- se 150a/
ė.- üp 48a/, 93b/, 103a/, 236a/, 247a/, 266b/, 301a/, 343b/, 354b/
ė.- ür ėdük 92a/
ė.- ür 148b/, 274a/, 300b/
ė.- ürler ėdi 92a/, 92b/

ėvrüş - Yanına varmak, yöresine uğramak
ė.- gey 59a/
ė.- mey 326a/
ė.- tiler 306a/
ė.- üp 326a/, 59b/

ėvür - Evirmek
ė.- diler 226a/
ė.- edür 353a/
ė.- geç 274a/
ė.- üp 210b/, 347b/
ė.- ür 162a/, 300b/

ėvürt - Döndürmek
ė.- ür ėrdük 149a/

ėvürül- Çevrilmek, evrilmek
ė.- ür ėrdim 148b/

ėyle - Eylemek
ė.- ben 238a/
ė.- di 201b/
ė.- dim 309a/
ė.- dük 196b/, 310b/
ė. - p 312a
ė. - ptür 314b/
cezm ė.- p 316a/
meftūḥ ė.- di 270a/
ḫāṣıl ė.- diler 218a/
taḥrīr ė.-dim 201a/

ėz - Ezmek
ė.- ip 306b/

F

fāḥişe Ar. Ahlaksız kadın
f. 181b/
f.+ ler 181b/

faḫr Ar. Öğünme
f. 271b/
F.- ı Cihān Bėgim 331b/
F.- i Cihān Bėgim 339a/

fāīde Ar. Yarar, fayda
f. 236a/, 237a/
f.+ din 207b/

faḳīr Ar. Yoksul, zavallı
f. 13b/, 23b/, 24a/, 93b/, 157a/, 16b/, 174a/, 180b/, 255b/
f.+ ler 261b/

fāl Ar. fal, uğur
f. 220a/
f. ḳıldılar 220a/

fānī Ar. Fani, ölümlü
f. 171a/
‘ālem-i f.+ ni 18a/, 96a/
dünyā-yı f.+ ni 11a/

fārigˇ Ar. Rahat, asude, boş vermiş
f. 108a/, 110b/, 329a/
f. bolġandın 18a/, 157a/
f. bolup 208b/, 307a/

farḳ Ar. Fark, başkalık

f. 279b/, 85a/
f. ėtkey 294b/
f. ḳıla almadılar 160b/
f. ḳılġay 105b/

Fārs Ar. Fars
F. 291b/

Fārsī Ar. İran dili, Farsça
F. 131b/, 166a/, 171a/, 178b/, 179a/, 180b/, 194b/, 284a/
F.+ din 75b/
F.+ si 289a/

Fārsī-gūy Ar. Farsça konuşma
F.+ dur 3b/

fārūḳ Ar. Ayırt eden
tiryāḳ-i f. 306b/
F.+ ḳa 302a/
F.+ nıñ 302a/

farż Ar. Tanrı'nın kesin emri
f. 145a/, 197b/, 217b/, 238b/, 247b/, 263b/, 266a/, 354a/
f.- ı 'ayn 180b/

faṣd Ar. Kan almak
f. ḳıldım 236a/

faṣīḥ Ar. Açık, belli, güzel ve düzgün konuşan
f. 278b/

fāsıḳ Ar. Fesat çıkaran
f. 13b/, 22a/, 23b/, 28b/, 175a/, 192b/, 22b/, 62a/

fāṣıla Ar. Ara, aralık
f. 2a/, 132a/, 132b/, 139b/
f.+ sı 310b/

fāsid Ar. Kötü, fena
f. 25a/, 159b/, 304b/

faṣīl Ar. Duvar, siper
f. 67a/, 92a/, 93a/, 113a/, 158b/, 217a/, 301a/, 335a/, 341b/, 342a/,
f.+ dın 36b/, 233b/, 334b/, 341b/, 342a/, 67a/, 95a/
f.+ ġa 93a/, 234b/, 342a/, 66b/, 67a/
f.+ ı 230a/, 334a/, 334b/
f.+ ıda 91b/
f.+ ıġa 334b/, 342a/
f.+ ınıñ 92a/
f.+ lar 341b/
f.+ları 157a/
f.+ larıda 141b/
f.+ larnıñ 341b/
f.+ nı 342a/
f.+ nıñ 113a/, 217a/, 300b/, 334b/, 342a/, 92b/
f.+ niñ 44b/, 301a/

faṣl Ar. Bölüm, bāb
f. 288a/, 366b/, 369a/, 375b/
f.+ da 195a/, 288b/
f.+ ı 288b/
f.+ nıñ 368b/
f.+ tur 288a/

fātiḥa Ar. Fatiha Suresi
f. 60a/
F.+ nı 289a/

fāyide Ar. Fayda, yarar
f. 159b/, 62b/
f. ḳılmas ėdi 52b/

fayṣal Ar. Kesin karar, hüküm
f. 16b/, 177a/, 18b/, 350b/

fāẓ
f.+ ı 105b/

fażl Ar. Fazlalık, üstünlük
f. 70b/

fażīḥat Ar. Edepsizlik
f. 205a/

faẕīlet Ar. Fazilet, erdem
f. 68a/
f.+ ide 2b/

faẕīletlıġ Ar.+T. Faziletli, erdemli
f. 68b/

faẕl Ar. Fazlalık, üstünlük, erdem
f. 128a/, 267a/, 269a/, 348b/
ehl-i f. 171a/
Ehl-i f. 177b/

fehm Ar. Anlama, anlayış
f. 179a/
f. bolur 102a/
f. ḳıldım 118b/
f. ḳılıp 83b/
f. ḳılur 195b/
f.+ ler 182b/

fehmle- Ar.+T. Anlamak
f.- di 111b/

fehmlıḳ Ar.+T. Anlayışlılık
f.+ ıġa 41a/

felāket Ar. Musibet, bela
f.+ lerdin 65b/

fenā Ar. Yokluk, yok olma
ahl-i f. 314b/

ferācī Ar. Dervişlerin giydiği bol bir tür hırka
f. 112b/

ferāġat Ar. Vazgeçme, bırakma, el çekme
f. 194b/, 237b/, 24a/, 96a/
f.+ ıġa 96a/
f.+ idür 195b/
f.+ ḳa 96a/
f. ḳılmaydur ėdük 96a/
f.+ ta 194b/

ferāġatlıḳ Ar.+T. Bırakış, vazgeçiş
f. 194b/

ferāḫver Far. Huzurlu
f. 229a/, 233a/, 264a/, 297a/
f.- i ḥālleri 18a/, 357b/
f.- i ḥālleriġa 50b/

ferāḫverī Far. Uyumlu
f. 352a/

ferāvān Far. Çok
f. 1/, 2a/, 50a/, 71a/, 95b/
f.+ dur 2b/

ferd Ar. Tek, yalnız
f. 171a/

ferdā Far. Yarın, ertesi gün
f. 334a/

ferḫunde Far. Kutlu,uğurlu
f. ḳıl- 348b/

ferīḳ Ar. İnsan topluluğu
f. 9b/

fermān Ar. Buyruk, emir, ferman
f. 127b/, 223a/, 233b/, 243b/, 256a/, 271b/, 345b/, 359b/
f. boldı 40a/, 64a/, 124b/, 127a/, 147a/, 157b/, 203b/, 216b/, 217b/, 219a/, 224a/, 248b/, 250a/, 259a/, 264a/, 266b/, 299b/, 303b/, 311b/, 316a/, 325b/, 332a/, 333a/, 334a/, 336a/, 337b/, 345a/, 348b/, 350b/, 351a/, 351b/, 353a/, 357a/, 362a/, 362b/, 363b/, 366b/, 368b/, 369b/, 372b/, 373a/, 374a/, 375a/, 377a/, 380a/,
f. bolsa 354b/, 64a/
f. bolup 365a/, 374b/
f. bolur 372b/
f.+ ı 375b/

f.+ ını 361b/
f.+ lar 146b/, 218b/, 220b/, 231a/, 240b/, 261b/, 301b/, 304a/, 312b/, 345a/, 346b/, 355b/, 361a/, 369a/, 379a/, 381b/
f.+ ları 232a/, 261a/, 296a/, 296b/, 297b/, 298a/, 298b/, 326b/, 345a/, 367a/
f.+ larını 159b/
f.+ larnı 355b/, 356a/, 361a/
f.+ nı 355b/, 361b/
f.+ nıñ 345b/

ferş Ar. Döşeme, yayma
f. 300a/, 47a/
f.+ ler 46a/

feryād Far. Haykırma, çığlık, sızlanma
f.+ ımızġa 52b/

ferzend Far. Oġul, çocuk
f. 16b/, 220a/, 348a/, 7a/
f. boldı 220a/
f.+ i 348a/
f.+ im 86b/

ferzendlıḳ Far.+T. Evlatlık
f. 200b/

fesād Ar. Bozukluk, karışıklık
f. 228b/, 299a/, 57b/
f.+ ıġa 294b/

feterāt Ar.Duraklamalar, uyuşukluklar
f.+ ta 59a/

feṯḥ Ar. Bir ülke veya şehri düşman elinden alma, ele geçirme
f. 37b/, 70b/, 118b/, 139a/, 218a/, 218b/, 335a/, 350a/
f.- i bādşāh-ı islām 325a/
f.- i dāru'lḥarb 335a/
f. boldı 218a/, 234b/, 335a/, 85b/
f.+ de 86a/, 218b/
f.+ din 316a/, 327a/
f.+ ıdın 87a/
f.+ i 139b/, 184a/
f.+ ide 261a/, 325a/
f.+ idin 31a/, 51b/, 86a/, 86b/, 213b/, 270b/, 326a/, 335b/
f.+ iniñ 262b/
f.+ ḳa 325a/
f. ḳıldım 131a/, 269b/, 270b/
f. ḳılġan 132a/
f. ḳılġanda 135b/
f. ḳılıp 146a/, 307b/
f.+ niñ 335a/
F.- i Bābur 86a/
Bāġ-ı F.+ niñ 330a/

feṯḥnāme Ar.+Far. Fetih için yazılan şiir, risale
f. 316a/, 327a/
F.+ de 316a/
f.+ ler 201a/, 218b/, 263a/

fetret Ar. Durakma, uyuşukluk
f.+ lerde 11a/, 64a/, 121a/, 234b/
f.+ lerdin 191b/
f.+ te 10b/, 297b/, 31b/, 8b/, 9a/

fevāyid Ar. Faydalar, yararlar
f. 207b/

Fevāyidü'l kibar Ali Şir Nevayi'nin yaşlılığında söylemiş olduğu şiirlerin bulunduğu kitap
F. 170b/

fevc Ar. Bölük, takım, cemaat
f. 257a/, 266b/, 303b/, 325b/, 329a/, 371a/, 373a/, 91b/
f.+ din 374a/
f.+ ġa 373b/
f. ḳılıp 371a/
f.+ ni 266b/, 370b/
f.+ niñ 17b/, 263b/, 371b/,

373a/

fevt Ar. Yitirme, ölüm
f. 99a/
f. bolup 301b/
f. boluptur 109b/
f.+ ġa 98b/
f.+ idin 234b/, 30a/, 50a/, 50b/, 9a/
f.+ iniñ 184b/, 50a/
f. ḳılġan ėgendür 96a/
f.+ niñ 99a/

fevvāralıġ Ar.+T. Fıskiye
f. 346a/

feżāyil Ar. İyi huylar, güzel vasıflar
f. 175a/

fiḳh Ar. Şeriat bilimi, fıkıh
f. 237a/
kitāb-ı f. 45a/
f.+ da 179a/

fırḳa Ar. Bölüm, takım
f.+ dur 45a/

fīrūze Ar. Açık mavi renkli, değerli taş
f. 4a/, 5b/

fısḳ Ar. Doğru yoldan çıkma; dinsizlik, ahlaksızlık
f. 164b/, 169b/, 41b/
f.+ dın 24a/
f.+ ınıñ 26a/
f.+ ḳa 23b/, 25b/
f.+ nıñ 175a/, 24a/
f.+ ta 15a/

fiṭr Ar. Oruç açma, Ramazan
‘īd-i f. 39a/, 150a/

fikr Ar. Düşünme, fikir
f.+ ide 53a/
f.+ idin 24b/
f.+ iġa 180b/
f.+ ini 101b/, 213a/, 214a/, 221a/, 253a/, 303a/, 307b/

fi‘l Ar. İş, davranış
f. 26a/, 37b/, 145b/, 146a/

fi’l cümle Ar. Sonunda
F. 28b/, 38b/, 52a/, 79b/, 98a/, 129b/, 157a/, 180b/, 181a/, 228b/, 261b/, 283a/, 283b/, 284a/, 285a/, 296a/, 369b/, 380b/

fi’l ḥāl Ar. Şu anda, şimdi
f. 26a/, 30a/, 36b/, 41a/, 73a/, 77a/, 102b/, 106b/, 108a/, 108b/, 111b/, 116a/, 126a/, 114b/, 147a/, 152b/, 182a/, 184a/, 190b/, 222a/, 235b/, 262b/, 274b/, 276b/, 285a/, 296b/, 316a/, 325a/, 235b/, 373a/, 381b/

fi’l vāḳi‘ Ar. Aslında, gerçekten
f. 22a/, 56a/, 60b/, 111a/, 124b/, 151b/, 152b/, 64a/, 182b/, 360b/, 187a/, 192b/, 282b/, 202b/

fīl Ar. Fil
f. 253b/, 257a/, 261a/, 262b/, 263b/, 266b/, 274b/, 275a/, 297b/, 306b/, 331a/, 332a/, 336b/, 337a/, 338b/, 340b/, 341a/, 350b/, 364b/, 370a/
ṣaḥrā-ī f. 274b/
f.- i mest 328b/
f.+ din 275b/
f.+ dür 274b/
f.+ i 264b/, 270a/
f.+ len 337a/
f.+ ler 257b/
f.+ leri 257b/, 265b/
f.+ lerni 253b/, 257b/, 267a/, 352a/, 364b/
f.+ ni 275b/

f.+ niñ 275a/, 340b/

fīlān Ar. Adı anılmak istenilmeyen veya her kim olursa makamında kast olunan şahıs veya eşya
f. 37a/

fīlbān Ar.+Far. Fil bakıcısı
f. 340b/
f.+ lar 253b/, 254a/
f.+ ları 267a/

firāḳ Ar. Ayrılık, ayrılma
f.+ lar 157a/

firāḳī Ar. Ayrılma ile ilgili, ayrılış
F. 87b/

firār Ar. Kaçış, kaçma
f. 211a/

firengī Far. Bir tür peçi aleti
f. 217b/, 370a/, 371a/, 371b/, 372b/
f.+ ler 266b/

firīb Far. Kandırma
f. 8a/, 40b/, 56a/

firīb-āmīz Far. Aldatıcı, kandırıcı
f. 54b/, 56b/

firud Değersiz
f.+ tur 171a/, 175a/, 181a/

fīrūz Far. Mesut, mutlu, uğurlu
f. 296a/

fīrūzceng Far. Talihli, uġurlu
f. 167a/

fitīl Ar. Yağ veya sıvı çeken ip
f.+e 109a/
f.+ iġa 290b/
f.+ lini 290b/

fitne Ar. Kötülük, bela, karışıklık yaratma
f. 14a/, 15a/, 57b/, 104a/, 121b/, 162a/, 228b/, 258b/, 299a/, 305a/, 315a/
sebeb-i f. 121a/
f.+ de 199b/
f.+ ġa 121b/
f.+ ler 158a/, 172b/, 57b/, 64b/, 79b/
f.+ lerġa 326a/
f.+ lerni 51b/
f.+ lerniñ 36a/
f. +niñ 51a/
f.+ si 30b/, 36a/
f.+ siġa 24b/
f.+ siniñ 10b/, 335b/

fitne-engīz Ar.+Far. Fitneci, fitne koparan, fitne çıkaran
f. 201b/

fuḥş Ar. Fuhuş
f. 253a/

fuḥş-gūy Far. Kötü söz söyleyen, kötü sözlü
f. 174b/, 29b/

fuḳarā Ar. Fakirler, yoksullar, zavallılar
f. 17b/, 268a/

fulān Ar. Falan
f. 118a/, 182a/

fulānī Ar. Falan
f. 170a/
f.+ niñ 170a/, 182a/

funduḳ Fındık
f. 284a/

furṣat Ar. Uygun zamanlı, elverişli
f. 102b/, 104b/, 120b/, 139b/,

140a/, 183b/, 201b/, 205b/, 210b/, 212b/, 225a/, 233b/, 250b/, 255a/, 26b/, 271b/, 294a/, 294b/, 376b/, 41b/, 77b/, 86a/
f. boldı 107a/
f. bolmadı 106b/, 107b/, 108b/
f. ḳılmay 119a/
f.+ lar 121b/, 21a/, 34a/
f.+ larda 14b/, 205a/, 228b/, 301b/, 308a/, 308b/, 345a/, 59b/, 75a/, 76b/, 87a/, 9b/
f.+ larınıñ 326a/
f.+ nı 109b/, 73a/
f.+ ta 54b/, 100b/, 102a/, 109a/, 10b/, 110b/, 112a/, 112b/, 120a/, 120b/, 121b/, 123a/, 13a/, 14a/, 155b/, 162b/, 168b/, 16b/, 176b/, 177a/, 17a/, 183a/, 185b/, 191b/, 193b/, 20a/, 20b/, 210a/, 211a/, 213a/, 213b/, 220b/, 224b/, 227b/, 228a/, 22a/, 231a/, 234a/, 237b/, 242a/, 246a/, 252b/, 255b/, 265a/, 270a/, 278a/, 278b/, 296a/, 29b/, 301a/, 309a/, 30a/, 30b/, 311a/, 31b/, 329a/, 32b/, 333b/, 346b/, 359a/, 374b/, 375a/, 378b/, 38b/, 51b/, 53a/, 54a/, 57a/, 58a/, 59a/, 5b/, 62a/,

G, Ġ

ġabġab Ar. Çene altı, gergedan
ġ.+ ını 181b/

ġaddār Ar. Hain, merhametsiz
ġ. 80a/

ġadr Ar. Hainlik, vefasızlık
ġ. 116a/, 374b/
ġ.+ ıdın 77b/

ġaffar Ar. Affedici
ġ. 296a/

ġāfil Ar. Gaflette olan, dikkatsiz, ihmal eden
ġ. 54a/, 77b/, 92b/, 93b/, 104b/, 106b/, 109b/, 110a/, 160a/, 203a/, 206b/, 247a/
ġ. bolmañ 360a/
ġ. bolup 348a/, 93a/
ġ. boluptur 116a/
ġ. bolurlar 305b/
ġ. ḳılıp 190b/, 247b/, 33a/, 56b/

ġāfillıḳ Ar.+T. Gafillik, ihmalkarlık
ġ.+ ıda 175a/
ġ.+ ta 52b/, 58a/, 59a/, 85a/, 85b/, 104a/, 110a/, 215a/, 228b/,

ġaflet Ar. Gaflet, dalgınlık, ihmal
ġ. 106b/, 110a/

gāh Far. Ara sıra, bazen
g. 153a/, 346a/

67b/, 6a/, 72a/, 79a/, 82b/, 83a/, 83b/, 84a/, 86a/, 87b/, 91a/, 95b/, 98a/
f. tapıp 10a/
f.+ tın 334b/, 6a/, 84b/

fūṭa Far. Peştamal, kuşak, sarık
f. 172b/, 205a/, 250b/
f.+ nı 288b/

fużulā Ar. Erdemli insanlar, ālimler
f.+ sı 176a/

fücūr Ar. Sefihlik, ahlaka aykırı durum
f. 169b/

fülūs Ar. Pullar, paralar, bakır sikkeler
f. 56b/

fürcü Ar. Yarık, çatlak, aralık
f. 213a/
f.+ de 205b/

fütūr Ar. Bezginlik, gevşeklik
f. bol- 31b/

ġaḥʷalyā Becerisi az, zayıf?
ġ. 88b/

gāhī Far. Ara sıra, bazen, krş. gāh
g. 6a/, 7b/, 19a/, 76a/, 92a/, 101a/, 127a/, 128a/, 147b/, 189a/, 190b/, 196b/, 223b/, 236a/, 236b/, 252b/, 263b/, 269a/, 281a/, 291a/, 300b/

ġalebāt Ar. Üstünlükler
ġ.+ ıdın 76a/

ġalaṭ Ar. Yanlış
ġ. 65a/, 105b/, 171a/, 265b/
ġ.- ı āmdur 285b/
ġ.- ı ġavġaī 208a/
ġ.+ tur 275b
ġ. ḳılıp 53a/
ġavġa-ı ġ. 208b//

ġalaṭ-ı ām Ar. Yaygın yanlışlık
ġ.+ dur 285b/

ġalebe Ar. İzdiham, çok fazla, aşırı
ġ. 128a/, 138a/, 140a/, 141b/, 174b/, 182b/, 184a/, 198b/, 19a/, 208b/, 227b/, 234b/, 241b/, 272a/, 289a/, 297a/, 305a/, 309b/, 325a/, 334b/, 337a/, 353b/, 367b/, 381b/, 41a/, 44b/, 55b/, 79b/
ġ. bolur 135a/

ġālib Ar. Yenen, üstün gelen
ġ. 19a/, 173a/, 264b/
ġ. boldı 165a/, 17a/, 19a/, 19b/
ġ. bolup 329b/
ġ. ėdi 15b/

ġālibā Ar. Kuvvetli bir ihtimalle, belki
ġ. 5a/, 5b/, 46b/, 49b/, 65a/, 75a/, 83b/, 99b/, 100a/, 102b/, 103a/, 249a/, 249b/, 100b/, 135a/, 108a/, 130b/, 132b/, 133a/, 135b/, 137b/, 150b/, 151a/, 152b/, 153b/, 173a/, 173b/, 174b/, 176a/, 179b/, 180b/, 181a/, 185b/, 187b/, 211a/, 219a/, 220a/, 240a/, 256a/, 268b/, 275b/, 276a/, 276b/, 278b/, 279a/, 280a/, 282a/, 282b/, 285b/, 287b/, 342a/, 346b/, 349b/, 360b/, 366b/

ġālibiyyet Ar. Üstün gelmeler, galibiyet
ġ. 104a/

ġāliẓ Ar. Kaba, nezaket dışı
ġ. 166b/

ġalle Ar. Lezzetli bir yiyecek
ġ. 87a/
muhmal-ı ġ. 87a/
ġ.+ dın 87a/

ġalṭān Far. Yuvarlak, tekerlik
ġ. 274a/

ġalṭānlıġ Far.+T. Yuvarlanan
ġ. 315a/, 315b/

ġam Ar. Tasa, kaygı, keder
ġ. 118b/, 174a/, 330a/
ġ.+ ım 331b/
ġ.+ lar 150a/

ġamḫāne Ar.+Far. Dert evi, üzüntü yeri, sıkıntılı gönül
ġ.+ sidin 314b/

ġanāyim Ar. Ganimetler, düşmandan alınan mallar
ġ.+ niñ 203b/

ġanim Ar. Düşman, hasım, ganimet alan
ġ. 101b/, 106a/, 108a/, 158b/, 185b/, 187b/, 210a/, 210b/, 211a/, 262b/, 263b/, 265b/, 266a/, 266b/, 310a/, 310b/, 315b/, 337b/, 338a/, 364b/, 369a/, 370b/, 372b/, 374a/,

69b/, 70a/, 70b/, 73a/, 85b/, 88b/, 89a/, 89b/
ġ.+ ġa 239a/, 337b/, 373b/, 85b/
ġ.+ ı 210b/, 85a/
ġ.+ ıġa 207a/
ġ.+ ım 85b/
ġ.+ ımız 210a/
ġ.+lar 59b/
ġ.+ ları 269b/
ġ.+ larını 337b/
ġ.+ larınıñ 147a/
ġ.+larnı 151a/
ġ.+ nı 105a/, 109b/, 139a/, 162b/, 173b/, 217a/, 218a/, 269a/, 270a/, 303b/, 304a/, 337b/, 347b/, 374a/, 71b/, 85b/
ġ.+ nıñ 122b/, 204b/, 163a/, 264b/, 265b/, 266a/, 266b/, 267a/, 374a/, 68a/, 73a/, 85b/, 89b/

ġanīmet Ar. Kazanç, düşmandan alınan kazanç, ganimet
ġ. 73a/, 150a/
ġ. tutup 109b/

ġarābet Ar. Gariplik, tuhaf
ġ.+ i 135a/, 182b/, 281a/
ġ.+ tin 81b/

ġarāyib Ar. Tuhaf, şaşılacak şeyler
ġ. 287b/
ġ.- i vāḳi‘ātıdındur 337b/
ġ.- i vāḳi‘āttın 308a/
ġ.- i vāḳı‘āttındur 42b/

Ġarāyibü’l-ṣıġar Ali Şir Nevayi’nin gençliğinde söylemiş olduğu şiirlerin bulunduğu kitap
Ġ. 170b/

ġaraż Ar. Gaye, gizli düşmanlık
ġ. 34b/, 38b/, 85b/, 109b/, 126b/, 153b/, 185b/, 201a/, 259a/
ġ.+ ı 110a/, 177b/
ġ.+ ım 101b/, 158b/, 196a/
ġ.+ lar 184b/

ġarb Ar. Batı, gün batısı
ġ. 4a/, 4b/, 3b/, 47a/, 48b/, 49b/, 130a/, 134a/, 134b/, 136a/, 140b/, 141a/, 142a/, 217a/, 223b/, 230a/, 230b/, 237a/, 270b/, 273a/, 2a/, 311b/, 339a/, 340a/, 345a/, 355a/
ġ.- ı şimāl 330a/
ġ.+ ı 1/, 130a/, 148a/, 165b/, 251b/, 45a/
ġ.+ ıda 217a/, 224a/, 341b/
ġ.+ ıdadur 3a/
ġ.+ ḳa 137b/, 149a/, 49b/

ġarbī Ar. Batı ile ilgili
ġ. 1/, 48b/, 137a/, 150a/, 270b/, 336a/, 341b/, 343b/
ġ.+ dur 4b/

ġarbıçı Bir çeşit savaş zırhı
ġ. 198b/
ġ.+ sı 234a/
ġ.+ sıġa 107a/

ġarb-cenūb Ar. Güneybatı
ġ. 132b/, 137a/, 158b/, 360a/

ġarb-şimāl Ar. Kuzeybatı
ġ. 332b/, 335a/
ġ.+ ıda 339b/

ġāret Ar. Yağma, çapul
ġ. 85a/

gārekzār Far. Bir esnaf sınıfı
g.+ lar 290a/

ġarīb Ar. Garip, şaşılacak
ġ. 75b/, 85a/, 94b/, 98b/, 103a/, 109a/, 110a/, 115a/, 118a/, 21a/, 47b/, 84b/
ġ.+ tur 90b/

garībān Ar. Garipler
ġ. bol- 150b/

ġarīblıḳ Ar.+T. Yabancılık, gariplik
ġ.+ da 100a/, 169a/

ġarḳ Ar. Dalma, batma
ġ. 236a/, 241a/, 297a/, 372b/, 376b/
Ġ.- ı ‘araḳī 166b/
ġ. boldı 19b/, 29a/
ġ. bolmadı 250b/
ġ. bolup 363b/, 374b/
ġ. bolur 328b/
ġ. ḳıldı 337a/, 371b/

ġarmpāy Yaban ördeğinin erkeğinden büyükçe, daha çok Heşnegar’da bazen Lemganat’ta yaşayan bir tür ördek
ġ. 281a/

ġaş Ar. Kendinden geçme, bayılma

ġ. 247b/

ġaṣūb Ar. Zorla alma
ġ. 136b/

ġaş Ar. Kendinden geçme, bayılma
ġ. 187a/

gāv Far. Öküz, sığır
g. 117b/, 146b/, 233a/, 255b/

ġavġā Far. Kavga, savaş, gürültü
ġ. 105b/, 118a/, 128a/, 198a/, 253b/, 256b/, 265b/, 266a/, 353b/, 68a/, 87a/, 147a/, 371b/, 372a/, 84b/
ġ.+ da 309b/, 327b/, 328b/
ġ.+ larıda 10a/
ġ.+ nı 30a/
ġ.+ sıda 21b/, 329a/, 50b/
ġ.+ sın 105a/
ġ.- yı ‘āmmī 40a/
ġ.- ı ġalaṭ 208b/
ġ. ḳılurlar ėdi 94a/
ġ.+ larnı 265b/
ġ.+ sını 127b/
ġ.+ ya 255b/, 265b/
ġalaṭ-ı ġ. 208a/

gāvmīş Far. Su sığırı, camış
g. 146b/, 255b/, 364b/, 232b/, 233a/
ġ.+ ça 275b/
g.+ din 276a/
ṣaḥrā-i g.+ dur 276a/
g.+ ni 281b/
g.+ niñ 276a/

gāvser Far. Gürz
g.+ din 217a/

ġavṣ Ar. Bir işi iyice anlamak için derinliğine incelemek, enine boyuna araştırmak
niyyet-i ġ. 312a/

ġayb Ar. Kayıp, gizli, belirsiz
ġ. 69b/

ġāyet Ar. Nihayet, son
ġ. 194a/, 360b/
ġ.- i şebḳaça 237b/

ġāyetaş Ar. Fakat
ġ. 40b/, 53b/, 177b/, 335a/

ġayn Ar. Arap Alfabesinin on dokuzuncu harfi
ġ. 100a/, 133a/, 162a/

ġayr Ar. Gayrı, başka
ġ. 158a/, 279b/
ġ.- ı dīvānda 163b/
ġ.- ı Hindūstānnı 129a/
ġ.- ı mükerrer 136a/, 173b/
ġ.- ı mükerrerdür 142a/
ġ.- ı nöker 254a/
ġ.- ı sipāhīdin 312a/

ġ.- ı ‘Arabnı 129a/
ġ.- i ān 334a/
ġ.- i bāzārī 40a/
ġ.- i Bedaḫşān 28b/
ġ.- i dīvānda 7a/
ġ.- i mükerrer 103a/, 133b/, 180b/
ġ. ḳılur ėdim 76a/

ġaytaş Fakat, yalnız
ġ. 280b/, 285b/, 287a/

ġazā Ar. Din uğruna savaş
ġ. 309a/, 331b/
ġ.+ sıda 309b/

ġażab Ar. Dargınlık, kızgınlık
ġ. 239a/

ġazāl Ar. Geyik yavrusu, ceylan
ġ.- i ra‘nārā 243b/

ġazāt Ar. Harp, savaş
ġ. ḳıldı 26a/

ġazel Ar. Türk ve Fars edebiyatında kullanılan şiir türü
ġ. 101a/, 180b/, 87a/
ġ.+ din 179b/
ġ.+ i 100a/
ġ.+ ide 179b/
ġ.+ imni 179b/
ġ.+ ler 248b/
ġ.+ leri 68b/, 181a/
ġ.+ ni 150a/, 181a/, 202a/

ġazeliyyāt Ar. Gazeller
ġ. 170b/
ġ.+ ınıñ 176b/
ġ.+ nı 179b/

ġazel-gūy Ar.+Far. Gazel söyleyen
ġ.+ dur 181a/

ġāzī Ar. Din savaşı yapan, gaza eden, savaşçı
ġ. 314b/, 316a/
Ġ. 337a/
ġ. boldum 325a/
Ġ.+ ġa 337a/

ġazv Ar. Akın, savaş
ġ.+ ıda 168b/
ġ.+ ıdın 300b/, 329a/, 355a/, 367b/

gec Far. Harç, kireç
g. 137a/, 340b

geç- Geçmek
g.- a 127a/, 150b/
g.- er ėdi 286b/

gedā Far. Dilenci, yoksul
g.+ ġa 254a/

gedāīlıḳ Far.+T. Dilencilik
g. 250b/

geh Far. Bazen, ara sıra
g. 228b/

gelāhri Sincap
g. 277a/

gele Far. Sürü, hayvan sürüsü
g. 147b/, 148b/, 149a/, 151b/

ger Far. Eğer
g. 121a/, 237a/, 238a/, 253a/, 296a/, 314b/, 349a/, 355a/

gerçi Far. Her ne kadar
g. 21b/, 22a/, 88b/, 180b/, 330a/, 334a/

gerd Far. Toz, toprak
g. 291b/, 300a/
g. 291b/
g.+ idin 300a/
g.+ ler 157b/

gerden Far. Boyun, gerdan
g.+iler 182b/

gerdene Far. Dağın boynu
g.+ ni 147a/

gerdīde Far. Dönmüş, hali değişmiş
g.+ de 215a/

gerdleş- Toz kaldırmak
g.- ip 127a/

geri Bir zaman ölçüsü
g. 6a/, 124a/, 128b/, 140b/, 141b/, 143a/, 144b/, 166b/, 173b/, 183a/, 186a/, 186b/, 190a/, 194a/, 204a/, 353b/, 354a/, 370a/, 376b/, 219b/, 227b/, 228b/, 229b/, 232a/, 235b/, 256a/, 264b/, 272a/, 276b/, 282a/, 283b/, 284a/, 284b/, 287a/, 288a/, 291a/, 294a/, 302b/, 340b/, 353b/, 358a/, 365a/, 359a/, 371b/, 123b/, 289b/
g.+ de 269a/, 272a/, 289a/, 335a/, 356b/, 353b/, 356a/
g.+ din 124a/, 233a/, 356b/, 357a/, 380a/, 376b/
ġ.- i umūr 380b/
g.+ lerni 289b/
g.+ ni 289b/
g.+ niñ 289b/
ġ.+ tur 254b/, 273b/
ġ.+ tür 235a/, 295a/

germ Far. Sıcak, hararet, rekabet
g. 330a/
dil-i g.- i ki 166b/
g. boldı 190a/

germser Far. Sıcak, sıcak iklim
g. 129a/, 132a/, 139b/, 145a/, 279a/
g.+ ler 272a/

germserī Far. Sıcak, sıcak iklim
G. 129b/, 133b/
G.+ ġa 352b/

geryāl Hindistan sularında yaşayan bir tür vahşi hayvan; timsah
g.+ dur 282a/, 289a/, 289b/, 367b/
g.+ ġa 289a/
g. + lar 289a/, 289b/
g.+ nı 282a/, 289a/
g.+ nıñ 367b/

geşt Far. Gezme, seyretme
g. 335a/

geşt-gāh Far. Gezinti yeri
g.+ ıdur 128b/

geştī Far. Gezme ile ilgili
g. 166b/

gez Far. Kısa talim oku
g. 135a/, 142a/
tīr-i g. 226a/, 230a/
Dere-i G.+ din 6b/
g.+ ni 142a/, 142b/

gezle- Germek, bir şeyi ölçmek, yayın kirişini takıp kurmak, arşınlamak
g.- r ėdük 71a/

gėç - Geçmek
g.- e 6a/, 32b/, 43a/, 53a/, 60b/, 93b/, 102b/, 105a/, 136a/, 231b/, 310b/

ġıçek Far. Kemençe
ġ.+ nıñ 182a/, 285b/
ġ.+ de 182a/
ġ.+ ke 182a/
ġ.+ ni 182a/

ġınā Ar. Zenginlik, bolluk
ġ. 298a/

ġınyalu Şeftali
ġ.+ ça 283b/

ġırbet Ar. Gurbet, hasret
ġ. +i 166a/

ġırġavul Yabani tavuk, sülün
ġ. 239b/

ġırḳarab Far. Kükreyerek bağırma
ġ. 232b/

ġıybet Ar. Birinin ardından kötü konuşma, çekiştirme
ġ. ḳılurlar 144b/
ġ.+ ler 201b/

gile Far. Yakınma, şikayet
g. +m 349a/

gīnī Hindistan'da yaşayan hayvanlardan biri
g. 276b/

girāncānlıḳ Ar.+T. Tenbellik
G. 348b/

gird Far. Yuvarlak, etraf, çevre
g. 97a/, 99a/, 102a/, 137a/, 223b/, 232b/, 235a/, 235b/, 250a/, 298b/, 299a/
g.+ dür 284a/
g.+ i 147b/, 278b/
g.+ ide 109b/, 130a/, 137a/, 302a/
g.+ idin 335b/, 345b/
g.+ iġa 105a/, 148b/
g.+ ini 67b/, 73a/, 88a/, 88b/
g.+ raḳ 283b/
g.+ tür 284b/

girdāgird Far. Çepeçevre
g.+ i 1/, 2a/, 5a/, 91b/, 128a/, 128b/, 132b/, 139b/, 144a/, 224a/, 332b/, 340b/
g.+ ini 258a/, 267a/, 333a/
g.+ide 48a/

girift Far. Tutma, yakalama
g. ḳılmaḳ 175a/

giriftār Far. Tutulmuş, yakalanmış
g. 76a/, 206a/, 264b/
g. boldı 160a/, 199b/, 25a/
g. bolup 175a/, 306b/, 347b/
g. bolur 354b/

giyāh Far. Bitki, nebat
g. 5b/, 283a/
g.+ lar 145a/

ġol Moğ. Askerde saf ve alay
ġ. 66b/, 69b/, 89a/, 100b/, 126b/, 127a/, 148b/, 172b/, 198a/, 209b/, 210a/, 216b/, 217b/, 218a/, 224b/, 230a/, 264a/, 267a/, 310a/, 315b/, 316a/, 333a/, 337a/, 338a/
ġ.+ da 89a/, 149a/, 209b/, 210a/, 70a/
ġ.+ daḳı 315b/
ġ.+ dın 218a/, 262a/, 263b/, 266b/, 337a/
ġ.+ ġa 89b/, 210b/, 231b/, 258a/
ġ.+ ıġa 106b/, 234a/, 267a/
ġ.+ nıñ 127a/, 217b/, 238b/, 266a/, 266b/, 334b/

ġonca Far. Gonca, tomurcuk
ġ. 287b/, 288a/
ġ.+ ġa 284b/
ġ.+ larıdın 143a/
ġ.+ larnı 143a/
ġ.+ nıñ 283a/
ġ.+ sı 202a/, 283a/
ġ.+ sınıñ 283a/

ġoza Far. İçinde tohum bulunan korunak
ġ.+ nıñ 284b/

gölāne Far. Ahmakça, budalaca
g. 176b/

göşt Far. Et
g.+ i 56a/, 277b/, 280a/, 281a/, 282a/, 284a/
g.+ idin 160b/
g.+ iġa 277b/
g.+ ni 306a/
g.+ tin 306a/

gū Far. Söyleyen
g. 227b/, 60b/
g.+ lar 247a/

ġubār Ar. Toz
ġ. 312a/, 364b/

gūl Far. Ahmak, aptal
g. 75a/

gulūle Far. Kağıt
g. 220a/

ġulüvv Ar. Haddini aşma, taşkınlık
ġ. 186a/

ġuma Kuma, cariye
ġ. 12b/, 27a/, 28a/, 80b/, 169b/,
ġ.+ lardın 169b/
ġ.+ sı 28b/, 69a/

ġunçaçı Cariye, köle
ġ. 12b/, 167b/, 169b/, 28b/, 8b/
ġ.+ ça 80b/
ġ.+ dın 168b/, 27b/
ġ.+ sı 166a/, 169a/, 28b/
ġ.+ sıdın 167a/

ġunçaçılıḳ Kölelik
ġ. 169a/

gūnyālıḳ Ar. Düzenli
g. 137a/

ġurbet Ar. Gurbet, hasret
ġ. 55a/
ġ.+ te 100a/
Ġ.+ te 100a/

gurg-āştīraḳ Barışla ilgili, barış antlaşması ya da ona benzer bir şey?
g. ḳılıp 42b/

gūrḫāne Far. Türbe, mezar
g.+ ni 49b/
g.+ si 127a/
g.+ sidür 130a/
g.+ siġa 111b/, 380a/
g.+ siniñ 126b/

gūristān Far. Mezarlık, kabristan
g.+ ġa 198a/

ġurre Ar. Parlaklık; Arabi ayın birinci gecesi ve günü
ġ. 205b/
ġ.+ siġa 284b/
ġ.+ side 41b/, 216b/, 226b/, 233b/, 236a/, 248b/, 251b/, 254a/, 326b/, 331a/, 246a/, 361a/, 367a/, 380b/
g.+ siniñ 282b/

ġuru Kuru
ġ. 288a/

ġurūr Ar. Gurur
ġ.+ ıdın 170b/

ġusl Ar. Yıkanma, gusül
ġ. 208a/, 251a/, 330a/, 374b/
ġ.+ ġa 98a/
ġ.+ ıġa 150a/
ġ. ḳıldım 338a/, 361b/, 98a/
ġ. ḳılıp 358b/, 369b/
ġ. ḳılur 251a/

gūşe Far. Köşe, bucak
g.+ de 84b/

g.+ mde 102a/
g.+ siġa 118b/

gūşane Far. Köşe, köşelik
g.+ dur 128a/, 135a/

guşāylıḳ Far.+T. Açıklık, genişletme
g. ḳıladur 181b/

gūşegīr Far. Köşe, köşelik
g. 107a/

gūşmāl Far. Kulak bükme, cezalandırma
g.- ı belīġī 229b/

ġuşta ?
ġ.+ ġa 117a/

gūy Far. Söz, söyleyen, söyleme
g. 180b/
g.+ lar 41a/

gūyā Far. Sanki, güya
g. 119a/, 196a/, 284a/, 285b/

gūyende Far. Okuyucu
g.+ ler 343b/

ġuzāt Ar. Gaziler
ġ.+ ıdın 326b/

güft Far. Söz, lakırdı
g. 41a/, 60b/, 75b/, 178a/, 227b/, 247a/

gül Far. Gül çiçeği
g. 136a/, 232b/, 287b/, 300a/, 360a/, 369b/
g.- i bādām 225b/
g.- i çigān 283a/
g.- i şeftālū 341b/
g.+ i 137a/, 283a/, 287b/
g.+ idin 283b/, 287b/
g.+ iġa 287b/
g.+ ini 283b/
g.+ iniñ 283b/, 288a/
g.+ le 287b/
g.+ ler 202a/, 232a/, 277b/, 283a/, 287b/, 341b/, 342b/, 3a/
g.+ lerdür 277b/
g.+ leri 277b/, 283a/, 327b/
g.+ niñ 202a/, 288a/
g.+ rek 205a/

gülāne Far. Gül gibi
g. 206b/

gülbīn Gül fidanı, gülbin
g. 287b/
g.+ din 287b/

gülbūy Far. Gül kokusu
lāle-i g. 136a/

güler İncire benzeyen ancak oldukça tatsız bir meyve
g. 284b/
g.+ dür 284b/

Gülistān Ö.İ Şeyh Sādī'nin eserinin adı
g. 237a/
G.+ da 183a/

güllük Far.+T. Güllü
g. 205a/, 277b/

gül-zār Far. Gül bahçesi
g. 232a/, 232b/
g.+ lar 232a/, 232b/

gümān Far. Zan, sanma, şüphe
g. 117b/, 118a/, 98b/
g. boldı 101a/

gümānlıḳ Far.+T. Şüpheli
g. 259a/

gümbed Far. Kubbe, künbet, krş. günbed

g. 340b/, 341a/, 343a/
g.+ ler 343a/
g.+ lerdür 341a/
g.+ lerniñ 340b/
g.+ niñ 341a/
g.+ tür 340b/

gümrāhlıḳ Far.+T. Yoldan çıkma, sapma
g. 166b/

gümüş Gümüş
g. 41b/

gün Gün
g. 119b/

günāh Far. Günah, dini suç
g. 159b/, 199b/, 307a/, 81a/
g.+ ı 23b/, 87a/, 207b/
g.+ ıdın 312a/
g.+ ım 60b/
g.+ ımnı 258b/, 60a/
g.+ ın 235a/
g.+ ını 159b/, 382a/
g.+ lar 60a/
g.+ ların 218b/, 245a/
g.+ larını 215b/, 41a/
g.+ larnı 158b/

güreş- Güreşmek
g.- eliñ 21a/
g.- ürler 21a/

gürīzān Far. Kaçıcı, kaçan
g. 23a/

gürk Hindistan ormanlarında yaşayan büyük cüsseli bir hayvan
G. 275b/, 276a/
G.+ tür 275a/

gürūh Far. Topluluk, cemaat
Kemān-ı g.+ sini 167a/

güvāhlıḳ Far.+T. Şahitlik
g. 378b/

güẕer Far. Geçme, geçiş; geçit, yol
g. 116b/, 160a/, 363b/, 366a/, 369a/, 370b/, 371b/, 379a/, 379b/, 131a/, 149b/, 153b/, 166a/, 210b/, 222b/, 226a/, 243b/, 254b/, 338a/
g. bolsa 370b/
g.+ de 231b/
g.+din 371a/, 379a/
g.+e 19a/
g.+ ġa 208b/
g.+ i 131a/, 142a/, 143a/, 222b/, 365a/, 376a/
g.+ ide 17a/, 254a/, 331b/, 370b/
g.+ idin 33a/, 120b/, 131a/, 332a/, 370b/, 371a/, 374b/, 377a/
g.+ idür 139b/
g.+ iġa 107b/, 364b/, 370b/, 371a/, 250b/, 297b/, 336a/
g.+ ige 33a/
g.+ ini 65a/, 160b/, 222b/, 338b/, 366a/
g.+ ler 124a/, 131a/
g.+leri 370b/
g.+ leride 122a/
g.+ lerini 122b/
g.+ ni 231b/, 370b/
g.+ niñ 363b/
g. tapılsa 124a/
g. tapıp 161a/

güẕerā Far. Geçme, kendinden geçme
g. 124a/, 182a/, 192b/, 219b/, 246a/, 250b/
g.+ raḳ 164b/

güẕerbendlıḳ Far.+T. Kapalı geçit
g. 336a/
g.+ ıġa 376a/

güzergāh Far. Geçit, geçiş yolu
g.+ nıñ 360a/

güẕūr Far. Geçit
g. 124a/

H, Ḫ, Ḥ

ḫᵂāb-ālūd Far. Uykulu, uykuya bulaşmış
ḫ. 104b/

Ḫᵂāce Far. Hoca, efendi, öğretmen
Ḫ. 18b/, 36b/, 38a/, 78b/, 80a/, 83b/, 104b/, 146a/, 345b/,
Ḫ.+ de 54a/
Ḫ.+ ġa 44a/, 51b/, 54a/, 345b/, 352b/
Ḫ.+ lerniñ 351b/, 36b/
Ḫ.+ ni 96b/
Ḫ.+ niñ 23b/, 37a/, 54a/, 80b/, 83b/, 357a/
Ḥażret-i Ḫ. 18b/
Ḥaẕret-i Ḫ.+ ni 80b/
Ḥażret-i Ḫ.+ niñ 18b/, 59a/, 351b/
Ribāṭ-ı Ḫ. 82b/
Ribāṭ-ı Ḫ.+ de 80a/
Ribāṭ-ı Ḫ.+ din 83a/
Ribāṭ-ı Ḫ.+ ġa 82b/
Ribāṭ-ı Ḫ.+ niñ 59a/

ḫᵂāhān Far. İstekli
ḫ.+ ıdur 78b/

ḫᵂāher-zāde Far. Kız kardeş çocuğu
ḫ.+ si 126a/, 156b/, 180b/, 199b/, 245b/
ḫ.+ sidür 120b/

ḫᵂāhī Far. Bazen, ister
ḫ. 108a/, 123b/, 220a/, 295b/, 304b/

ḫᵂāhlıġ Far.+T. İstekli
ḫ.+ ını 122b/

ḫᵂān Far. Yemek sofrası, yemek
destār-ı ḫ. 83b/
Destār-ı ḫ. 83b/
ḫ.+ ġaça 25a/
ḫ.+ ıġa 259b/

ḫᵂānende Far. Şarkı söyleyen, şarkıcı
ḫ. 35b/
ḫ.+ si 190a/

ḫānzāde Far. Han evladı

ḫᵂār Far. Hor, hakir, yiyen, yiyici
ḫ. 123b/, 124b/

ḫᵂārlıḳ Far.+T. Aşağılık, bayağı, hor
ḫ. 101a/, 155a/, 23a/
ḫ.+ lar 75a/

ḫᵂāst Far. İstek, arzu
ḫ. 32b/
Ḫ. 236a/, 238a/, 244a/
ḫ.+ ı 83a/
Ḫ.+ tın 236a/, 242a/

hᵂıred Far. Akıl, us
h. 121a/

ḫabāṣet Ar. Kötülük, alçaklık
ḫ. ḳılıp 146a/

ḫaber Ar. Haber
ḫ. 66b/, 100a/, 103b/, 106a/, 110a/, 110b/, 144b/, 156b/, 15b/, 166b/, 168b/, 169b/, 184a/, 184b/, 187b/, 196a/, 203a/, 213a/, 214a/, 215b/, 220a/, 220b/, 221b/, 223b/, 224b/, 227a/, 233b/, 234b/, 238b/, 23a/, 243b/, 244a/, 244b/, 254a/, 257b/, 262a/, 266a/, 272b/, 301a/, 304b/, 308a/, 309b/, 30a/, 310a/, 310b/, 315a/, 316a/, 329b/, 335b/,

336a/, 337b/, 33a/, 347b/, 348b/, 356b/, 35b/, 364b/, 366b/, 368a/, 368b/, 373a/, 374b/, 376a/, 379a/, 379b/, 37b/, 381b/, 44b/, 60b/, 62a/, 63b/, 65a/, 66b/, 72a/, 77b/, 78b/, 79b/, 7a/, 84b/, 98a/, 98b/, 9b/, 134a/
ḫ. ala 119b/
ḫ. alıñ 119b/
ḫ. almaġunça 117b/
ḫ.+ din 220a/
ḫ.+ ġa 301a/, 367a/
ḫ.+ i 98b/, 106b/, 118a/, 122b/, 154b/, 166b/, 182b/, 184b/, 218b/, 260b/, 304a/, 377b/, 379b/, 63a/, 80a/, 99a/, 375a/
ḫ.+ iġa 355a/, 363b/
ḫ.+ im 122a/
ḫ.+ imizni 243b/, 336a/, 377b/, 39a/
ḫ.+ imni 245b/
ḫ.+ ini 102a/, 159b/, 190a/, 212b/, 215a/, 227a/, 233b/, 258a/, 262b/, 301a/, 309a/, 347a/, 347b/, 363b/, 371b/, 39a/, 55b/, 72a/, 80a/
ḫ.+ inizni 118a/
ḫ.+ iñizni 119b/
ḫ. kėldi 72b/
ḫ. kėltürdi 263b/
ḫ. ḳıla 244a/
ḫ. ḳılıp 247b/
ḫ. ḳılmadı 255a/
ḫ. ḳılmay 12a/, 80a/
ḫ.+ ler 105b/, 263a/, 330b/, 345b/, 362b/, 375a/
ḫ.+ leri 195b/, 74a/
ḫ.+ lerni 155a/, 33b/, 379b/, 63a/
ḫ.+ ni 122b/, 13a/, 16a/, 184a/, 197a/, 220a/, 223b/, 265b/, 302a/, 328b/, 345b/, 346a/, 355b/, 367a/, 53b/, 64b/, 65a/, 85a/
ḫ. taparlar 257a/
ḫ. tapġaç 125a/
ḫ. tapıldı 148a/, 81b/
ḫ. tapıp 148b/, 184b/, 243b/, 247a/, 24b/, 256b/, 25a/, 307b/, 328b/, 329a/, 32b/, 44a/, 62b/, 72b/, 80a/
ḫ. tapḳay 119b/
ḫ. taptılar 195b/, 79a/
ḫ. taptıñız 119a/
ḫ. taptuk 125a/, 158a/, 262a/
ḫ. tapturup 257b/

ḫaberdār Ar.+Far. Haberli, haberdar, haberi olan
ḫ. 83a/, 84b/
ḫ. boldılar 33b/, 39a/, 59a/, 84b/
ḫ. bolmadı 233b/
ḫ. bolmışlar 198a/
ḫ. bolup 221b/, 301a/, 315b/
ḫ. bolurlar 205b/
ḫ. ḳılıptur 79a/

ḫabs Ar. Hapis, alıkoyma
ḫ.+ ide 11a/

ḫacc Ar. Hac, Ka'be'yi ziyaret farizası
ḫ. 164a/

ḫācet Ar. İhtiyaç
ḫ. 299b/

ḫācı Ar. Hacca giden, hacı
Ḫ. 40b/

ḫacil Ar. Utanma, utançtan yüzü kızamış
ḫ. 200a/, 203a/

ḫaçır Katır
ḫ. 124b/, 350b/
ḫ.+ lar 212a/
ḫ.+ ımnı 159a/

ḫad(d) Ar. Sınır, nihayet, derece
ḫ. 252a/
ḫ.+ din 159b/
ḫ.+ ıdın 332b/

ḫ.+ ıġa 155b/
ḫ.+ i 36a/

ḫad(d) Ar. Yanak
ḫ. 330b/

ḫadīṣ Ar. Haber, söz, Hz. Muhammed'in günümüze kadar nakledilerek gelen söz ve hareketleri
ḫ. 178b/, 271a/

ḫādiṣe Ar. Olay
ḫ. 72a/

ḫāfiẓ Ar. Hıfzeden, koruyan, saklayan, ezberleyen
ḫ. 351b/
ḫ.+ lar 188b/

ḫāfiẓa Ar. Hafıza
ḫ.+ sı 178a/, 181b/

ḫafīf Ar. Hafif
ḫ. 179b/, 181a/

hafta Far. Yedi günlük zaman, hafta
h. 98b/
h.+ da 360b/, 7b/
h.+ dın 79b/
h.+ ġa 193b/

ḫaḳ(ḳ) Ar. (1) Hak, doğruluk; (2) İlgi, alaka
ḫ.+ ḳa 189a/
h.+ ıñda 258b/

ḫāk Far. Toprak
ḫ. 291b/

ḫaḳīḳī Ar. Gerçek
ḫ. 285a/

ḫākim Ar. Hükümdar, başkan, hükmeden
ḫ. 185b/, 223a/, 228a/, 359b/
ḫ.+ dürler 235a/
ḫ.+ i 12b/, 17b/, 225a/, 22b/, 26b/, 44a/
Ḫ.+ i 21a/, 249a/
ḫ.+ niñ 223b/

ḫākimnişīn Ar.+Far. Tahtta oturan hükümdar
ḫ.+ i 326a/

ḫaḳīr Ar. Değersiz, hor gözle bakılan
ḫ. 140b/

ḫaḳḳnāşinās Ar.+Far. Hak tanımaz, hakka riayet etmez
ḫ. 326a/

ḫākrīz Far. Topraktan yapılan kale siperi, set
ḫ.+ i 127a/
ḫ.+ iniñ 67a/

ḫāksār Far. Toz toprak içinde
ḫ. 263a/

ḫāk-pille Bir tür oyun
ḫ.+ ni 14a/

ḫāl Ar. Durum
ḫ. 75b/, 113a/, 118b/, 120a/, 146a/, 152b/, 153a/, 154a/, 164b/, 170b/, 179b/, 201b/, 240b/, 270a/
ḫasb-i ḫ. 171b/, 76a/
ḫ. bolup 119b/
ḫ.+ de 112b/, 118b/, 119a/
ḫ.+ din 179b/, 53a/
ḫ. +ı 297b/, 306a/, 306b/
ḫ.+ı ġa 306b/
ḫasb-ı ḫ.+ ıġa 329b/
ḫ.+ ım 306b/
ḫ.+ imġa 53a/
ḫ.+ imizġa 60a/
ḫ. ḳılıp 162b/
ḫ.+ ları 233a/
ḫ.+ larıġa 229a/

ḳadr-i ḥ.+ larıġa 293b/
ḥ.+ leri 297a/
ferāḫvar-i ḥ.+ leri 357b/
ferāḫver-i ḥ.+ leri 18a/
ḥ.+ leriġa 264a/
ferāḫver-i ḥ.+ leriġa 50b/

ḫāl Ar. Dayı
ḫ.+ ı 283b/
ḫ.+ im 242a/

ḫālā Ar. Hala, henüz
ḥ. 108b/, 111b/, 118b/, 119a/, 121b/, 122a/, 129b/, 134a/, 155b/, 185b/, 189b/, 197a/, 214b/, 227a/, 292a/, 27b/, 2a/, 301b/, 306b/, 333b/, 343a/, 347b/, 44b/, 46b/
ḥ.+ ġaça 100b/, 358b/

ḫāla Ar. Babanın kız kardeşi
ḫ. 271b/
ḫ.+ m 157a/, 201b/
ḫ.+ sı 29b/

ḫālālıḳ Ar.+T. Devam eden süre zarfı
ḥ.+ ta 101b/

ḫalāṣ Ar. Kurtulmuş, kurtarma
ḫ. 168b/, 32b/, 62b/
ḫ. bol- 17b/, 20b/, 23b/, 62b/, 126b/, 195b/, 198b/, 261b/, 65b/, 96a/, 306b/, 247b/, 346b/, 346a/
ḫ. ḳıl- 42b/, 197a/, 258b/

ḫalāṣlıḳ Ar.+T. Kurtuluş
ḫ. 55a/
imkān-ı ḫ. 114b/

ḫālāt Ar. Haller, durumlar, nitelikler
ḥ. 311b/, 348a/, 358b/
ḥ.+ ı 27a/
ḥ.+ ları 11b/
ḥ.+ nı 85b/
ḥ.+ ta 111a/
ḥ.+ tın 102b/

ḫalāyıḳ Ar. İnsanlar, mahluklar; hizmetçi
ḫ. 26a/, 206a/, 294b/
ḫ.+ dur 272b/
ḫ.+ ıdın 228a/
ḫ.+ nıñ 127b/, 228a/

ḫalel Ar. İki şey arasındaki boşluk, bozukluk, bozma
ḥ. 272a/

ḫālet Ar. Hal, durum, tavır, vaziyet
ḥ. boldı 119a/
ḥ.+ ide 215a/, 235b/
ḥ.+ ini 189a/
ḥ.+ ḳa 76a/
ḥ.+ ni 373b/
ḥ.+ te 38b/, 106b/, 107a/, 112a/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 173b/, 312a/, 381b/

ḫāletī Ar.+Far. Bir hal
ḥ. boldı 115a/, 118a/, 171b/, 302b/

ḫālī Ar. Boş, ıssız
ḫ. 77b/, 81b/, 92b/, 102b/, 179b/, 247b/, 300b/, 325a/, 327a/

ḫalīfe Ar. Halife, vekil, birinin yerine geçen kişi
Ḫ. 32b/, 74b/, 198a/, 233b/, 246b/, 266a/, 314b/, 315b/, 316a/, 334a/, 351b/, 356b/, 377b/, 381b/
Ḫ.+ ġa 54b/, 74b/, 226b/, 375b/
Ḫ.+ ni 32b/, 54b/, 215b/, 369a/, 369b/
Muḥibb ʻAlī-i Ḫ.+ ni 310b/
Ḫ.+ niñ 236b/, 241b/, 310b/, 375b/, 381b/

ḫālişe Ar. Saf
ḫ. 255a/, 305a/, 335b/, 349a/, 350a/, 359a/

ḫ.+ ġa 351a/
ḫ. ḳıldım 359a/, 359b/
ḫ. ḳılıp 367b/, 375b/
ḫ.+sidin 251b/

ḫalḳ Ar. İnsanlar
ḫ. 29a/

ḫalḳa Ar. Halka, çember
ḫ. 273b/, 286a/
ḫ.+ nı 353a/
ḫ.+ sını 276b/

ḫall Ar. Çözme, tahlil
ḫ. 306b/, 69a/

ḫalvet Ar. Yalnızlığa çekilme, yalnız kalma
ḫ. 114a/, 117b/, 128a/, 152b/, 176b/, 247a/
Bāġ-ı Ḫ. 235a/
Bāġ-ı Ḫ.+ te 216a/
ḫ. ḳılıldı 152b/
ḫ.+ lerde 19a/

ḫalvetḫāne Ar.+Far. Dinlenme odası
ḫ. 300a/, 351a/
ḫ.+ de 339a/, 355a/

ḫalvetnişīnlıḳ Ar.+Far.+T. Yalnız başına oturma, yalnızlık
ḫ.+ nı 349b/

ḫām Far. Olgunlaşmamış, ham
ḫ. 282b/
ḫ.+ ı 282b/
ḫ.+ ıdın 311a/
ḫ.+ raḳ 283b/

ḫamām Ar. Yıkanılacak yer
ḫ. 46a/, 191b/, 290b/, 300a/, 356a/
ḫ.+ da 111a/, 246b/, 300a/, 353b/
ḫ.+ ġa 246b/, 356a/
ḫ.+ larnıñ 359b/
ḫ.+ nı 344a/
ḫ.+ nıñ 216b/, 300a/, 356a/

ḫamī Far. Eğrilik
ḫ.+ din 264a/

ḫāmī Ar. Koruyan, koruyucu
ḫ.+ si 333b/

ḫamīr Ar. Hamur
ḫ. 155b/

ḫaml Ar. İsnat, yorum; taşıma; gebelik
ḫ. 359b/
ḫ.+ ı 193b/
ḫ.+ ini 151a/
ḫ. ḳılġularıdur 185b/
ḫ. ḳılur 185b/
ḫ. ḳılurlar ėdi 192b/

ḫamle Ar. İleri atılma, saldırış
ḫ. 232b/, 253b/
ḫ.+ ler 267a/

ḫāmlıġ Far.+T. Olgunlaşmamış, hamlık
ḫ.+ ıda 284a/

ḫamse Ar. Mesnevi tarzında yazılmış beş kitap, beşli
Ḫ. 170b/
ḫ. 180b/

Ḫamseteyn Nizāmī Gencevī ve Emir Dehlevī'nin hamselerine verilen isim; mesnevi eserleri
Ḫ. 180b/, 7a/
Ḫ.+ niñ 181b/

ḫān Far. Hakan, hükümdar, krş. Ḫan, han
ḫ. 10a/, 10b/, 11a/, 12a/, 15a/, 199b/, 31b/, 32a/, 32b/, 347a/, 347b/,

357b/, 39b/, 48a/, 51b/, 54b/, 55b/, 17a/, 31b/, 32b/, 332b/, 54b/, 55a/, 265a/, 62a/, 100a/, 102b/, 103a/, 103b/, 107a/, 71b/, 72a/, 98b/, 99b/, 100a/, 100b/
Āb-ı Ḫ. 67b/
Ḫ.- ı Cihān 256a/, 257a/
Āb-ı Ḫ.+ da 69b/
ḫ.+ dın 19b/, 88a/, 94b/, 251b/
ḫ.+ ġa 17a/, 31b/, 51b/, 55a/, 100a/
ḫ.+ ı 12a/, 182b/, 200b/, 5b/, 6a/
ḫ.+ ıdın 81a/
ḫ. ḳılıp 10b/, 200b/
ḫ.+ lar 265a/, 28a/, 103b/, 104a/, 107b/, 108b/, 109a/, 110a/, 110b/, 111a/, 116a/, 119a/, 119b/, 234b/, 358a/
ḫ.+ larda 187a/
ḫ.+ lardın 103b/, 110a/, 110b/
ḫ.+ largа 110b/, 119b/, 72a/
ḫ.+ ları 256a/
ḫ.+ larıġa 64b/
ḫ.+ larınıñ 6a/
ḫ.+ larnı 12a/
ḫ.+ larnıñ 11b/, 9b/, 111a/
ḫ.+ nı 10a/, 10b/, 19b/, 55b/, 108a/, 71b/, 94a/
ḫ.+ nıñ 10b/, 11b/, 55a/, 69a/, 71b/, 100a/, 101a/, 102b/, 103a/, 251b/, 54b/

ḫān dede Far.+T. Han olan dede
ḫ.+ mni 54b/

ḫancak Far. Sakız ağacı
ḫ. 135a/, 141b/
ḫ.+ dur 141b/

ḫancaḳlıḳ Far.+T. Sakız ağaçları ile kaplı olan yer
ḫ. 140b/

ḫancer Ar. Hançer, krş. ḫançer
ḫ. 350b/, 352b/, 357b/, 376a/, 381b/, 382a/
ḫ.+ lerini 372a/

ḫançer Ar. Hançer, krş. ḫancer
ḫ. 297a/
ḫ.+ ler 297a/

ḫandaḳ Ar. Hendek
ḫ. 2a/, 43b/, 67b/, 73a/, 88b/, 104a/, 216b/, 311a/, 315b/, 316a/, 264b/, 265a/
ḫ.+ dın 35a/
ḫ.+ dur 67a/
ḫ.+ ınıñ 4b/
ḫ.+ ḳa 66b/, 88b/
ḫ.+ nıñ 2a/, 88b/

ḫandaḳla- Ar.+T. Hendek açmak, çukur kazmak
ḫ.- p 316a/, 347b/

ḫāne Far. Ev, hane, bölüm, kısım
ḫ.- eş nėçe 166a/
ḫ.- i va‘de 187a/
ḫ.- i va‘deniñ 184b/
ḫ.+ si 220a/

ḫānedān Far. Kökten asil ve büyük aile, sülale
ḫ.- i kuhan 208a/

Ḥanefī Ar. İmam-ı Azam Ebu Hanefi’ mezhebinden olan, bu mezheple ilgili
Ḥ. 7a/, 18b/, 138a/

ḫāneḳāh Far. Tekke
ḫ. 84b/
ḫ.+ da 84a/
ḫ.+ dur 46a/
ḫ.+ ġa 46a/
ḫ.+ ıdın 191a/
ḫ.+ ını 191b/
Ḫ.+ nıñ 46a/, 84b/

ḫānevāde Far. Aile, soy
ḫ.+ da 85a/
ḫ.+ ġa 81a/, 88a/
ḫ.+ ler 22a/
ḫ.+ leri 16a/

ḫānım Hanım, kadın
Ḫ. 12a/, 75a/, 126a/, 200a/, 242a/, 96b/
ḫ.+ ġa 96a/
ḫ.+ lardın 251b/
ḫ.+ nı 10b/, 95a/, 200a/
ḫ.+ nıñ 96a/, 157a/, 200a/, 201a/, 201b/

ḫānlıḳ Far.+T. Hanlık, hükümdarlık
ḫ.+ ı 6a/
ḫ.+ ıġa 81a/

ḫānumān Far. Ev bark
ḫ.+ ın 80a/
ḫ.+ ı 179a/
ḫ.+ larını 208a/

ḫānzāde Far. Han evladı, hükümdar çocuğu
ḫ. 20b/, 21b/
ḫ.+ din 170a/
ḫ.+ leridin 20b/

ḫanẓal Ar. Ebucehil karpuzu denilen, portakal büyüklüğündeki meyvesi çok acı ve iç sürdürücü bir bitki
ḫ. 243a/
ḫ.+ nı 243a/

ḫān-baba Far.+T. Han olan baba
ḫ.+ m 96b/

ḫān-dede Far.+T. Han olan dede
ḫ.+ m 88b/, 96b/, 101b/
ḫ.+ mġa 81a/, 96b/, 101b/, 102a/
ḫ.+ mni 96b/, 101b/
Ḫ.+ mniñ 101a/

ḫar - Yorulmak, gücü kalmamak
h.- ıptur 115a/

ḫar Far. Eşek
be-cuz ‘Abdu’l lah-ı kīr-i ḫ. 206a/

ḫarāb Ar. Yıkık, viran
ḫ. 51a/, 75b/, 77a/, 299b/, 306b/
ḫ. boldı 144b/
ḫ. bolmas 286b/
ḫ. bolup ėdi 117a/
ḫ. bolup 380a/
ḫ. bolur 286a/, 360b/
ḫ. ḳıldılar 151b/
ḫ.+ raḳ 162b/
ḫ.+ tur 113a/, 139a/, 181b/, 222a/

ḫarābla- Ar.+T. Yıkmak, viran etmek
ḫ.- p 261a/

ḫarāblıḳ Ar.+T. Yıkıklık, viranlık
ḫ.+ lar 135b/

ḫarāc Ar. Haraç, Müslüman olmayan kimselerden alınan vergi
ḫ.+ da 135b/

ḫarāmḫʷar Ar.+Far. Haram yiyen
ḫ. 297b/
ḫ.+ lardın 376a/
ḫ.+ nıñ 376a/

harāmlıḳ Ar.+T. Haramlık
h. 302a/

ḫarām-nemek Ar.+Far. Nankör kimse
ḫ. 13b/, 29a/, 51b/
ḫ.+ ler 52b/
ḫ.+ ni 235a/

ḥarāret Ar. Sıcaklık, ateş
ḥ.+ i 236a/, 346a/

ḥarb Ar. Savaş, harp
ḥ. 117a/, 217b/, 218a/, 295a/, 335a/, 92b/
dār-i ḥ. 335a/
ḥ.+ ını 91b/

ḥarbsāz Far. Savaşçı
ḥ.+ ı 316a/

ḥarb-eārb Mağlup etmek, yenmek?
ḥ. ḳıldı 296b/

ḫarc Ar. Vergi
ḫ. 23b/, 25b/, 271b/, 345a/
ḫ.+ ı 268b/
ḫ. ḳılur 28b/
ḫ. tartmaḳda 60a/

ḫarçel Hindistan bölgesinde yaşayan bir kuş cinsi
ḫ.+ dür 280a/
ḫ.+ niñ 280a/

ḥarekāt Ar. Hareketler
ḥ. 172a/, 206a/, 304a/, 332a/
ḥ.+ ḳa 201b/
ḥ.+ lar 208a/
ḥ.+ nı 80b/

ḥareket Ar. Hareket, davranış
ḥ. 101a/, 134b/, 62b/
ḥ.+ ġa 185b/
ḥ.+ i 138b/, 265a/, 298a/
ḥ.+ ke 58b/
ḥ. ḳıldı 120b/
ḥ. ḳılġan 134a/
ḥ. ḳılmas 134a/
ḥ.+ ler 26a/, 75a/, 78a/, 217a/, 244b/, 250b/
ḥ.+ lerdin 75a/
ḥ.+ lerni 223b/, 64b/
ḥ.+ ni 111b/
ḥ.+ tin 138b/, 58b/

ḥarem Ar. Eş, zevce; Girişi herkese açık olmayan kutsal ve saygın yer
ḥ. 216a/, 296b/
ehl-i ḥ. 17b/
ḥ.+ din 12b/
ḥ.+ ġa 20b/
Ḥ.+ ġa 216a/
ḥ.+ i 157a/, 168b/
ḥ.+ ini 206b/
ḥ.+ ler 216a/
ḥ.+ leri 169a/, 205b/
ḥ.+ leridin 12b/, 169b/
ḥ.+ leriñ 258b/
ḥ.+ lerini 215a/, 228b/, 259a/
ḥ.+ lerni 359b/, 360a/

ḥarf Ar. Harf, söz, lakırdı
ḥ. 180b/
ḥ.+ ler 176b/
ḥ. +i 124a/
ḥ.+ ni 124a/, 134b/

ḫargāh Far. Otağ, büyük çadır
ḫ. 76a/, 376b/
ḫ.+ da 255b/
ḫ.+ dın 42a/
ḫ.+ ım 152a/
ḫ.+ ḳa 371b/
Ḫ.+ nı 30b/, 376b/

ḫarīdārlıḳ Far.+T. Satın alıcı
ḫ. 252a/

ḥarīf Ar. Beceri
ḥ.+ i 17b/

ḥarīm Ar. Ev içi, başkasına kapalı olan yer
ḥ.+ iġa 238a/

ḥarīṣ Ar. Hırslı, tamahkar, bir şeye çok düşkün olan
ḥ.+ dür 276b/

ḫarīṭa Ar. Kulplu kese, torba
ḫ. 280a/
ḫ.+ sı 102b/

ḫarrāf Ar. Zeki ve nükdeli konuşan
ḫ. 164b/, 29a/, 7b/

ḫarzīnlıḳ Far.+T. Atlı
ḫ. 212a/

ḫar-vār Far. Eşek yükü
ḫ. 144b/, 212a/, 212b/, 219b/, 233a/, 236b/

ḫas Far. Çer çöp
ḫ. 294b/, 377b/
ḫ.+ tur 237a/

ḫāṣ Ar. Özel, has, hükümdara mahsus olan
ḫ.+ larını 261a/
ḫ. 274b/

ḫasb Ar. Göre, nazaran, uyarınca
ḫ. +e 156b/
ḫ.- ı ḥālıġa 329b/
ḫ.- i ḥāl 171b/, 76a/

ḫasene Ar. İyilik, güzellik, hayırlı iş
ittifāḳāt-ı ḫ.+ din 58a/
İttifāḳāt-i ḫ.+ din 78a/

ḫāṣıl Ar. Ortaya çıkan, biten, türeyen; ürün
ḫ. 171a/, 181b/, 253a/, 285a/
ḫ. bolġay 214a/
ḫ. bolmas 176b/
ḫ.+ ı 138a/, 159a/, 5b/
ḫ.+ ını 144b/
ḫ. ḳılġay 366b/
ḫ.+ raḳ 135b/
ḫ. eylediler 218a/

ḫasīs Ar. Pinti, hasis; değersiz
ḫ. 82a/, 159a/, 205a/

ḫāṣiyyet Ar. Teşvik etme, kandırıp ayartma
ḫ.+ idin 198b/
ḫ.+ tin 287b/

ḫaspūş Far. Düzenbaz, yalancı
ḫ. 351b/
ḫ. ḳılıp ėdiler 127b/

ḫaṣr Ar. Sınır, uç
ḫ. 153a/

ḫaṣṣ Ar. Mahsus, özel
ḫ. 11a/, 250b/

ḫāṣṣa Ar. Bir kimseye ya da bir şeye özel olan nitelik, kuvvet, güç
ḫ. 102b/, 151b/, 159a/, 15b/, 202a/, 209a/, 209b/, 220b/, 232a/, 233b/, 241b/, 262b/, 267b/, 334b/, 337a/, 367b/, 377a/, 380a/, 382a/

ḫāṣṣiyyet Ar. Kuvvet, tesir
ḫ.+ i 149a/
ḫ.+ idür 141b/
ḫ.+ tür 271b/

ḫāṣṣiyyetlıḳ Ar.+T. Etkili, tesirli
ḫ. 5b/, 37a/

ḫaste Far. Hasta, yaralı
ḫ. 193b/, 306b/
ḫ.+ sidin 238a/

ḫasūd Ar. Hasetçi, kıskanç
ḫ. 159a/

ḫāşiye Ar. Kenar yazısı
ḫ.+ side 243b/, 345b/

ḫaşmet Ar. Büyüklük, heybet
ḫ. 123b/

ḫāṭır Ar. Fikir, gönül
ḫ. 115b/

ḫ. +da 86a/, 223b/
ḫ.+ dın 95b/
ḫ.+ ġa 189b/, 252b/, 272b/104b/, 115a/, 252b/, 253a/, 31b/, 76a/, 99b/
ḫ.+ ı 37b/, 123a/, 250b/, 252b/
ḫ.+ ıda 97a/
ḫ.+ ıdın 16a/, 127b/
ḫ.+ ıġa 110b/, 83b/
ḫ.+ ımġa 120a/
ḫ.+ ımızġa 119b/
ḫ.+ ıñġa 118a/
ḫ.+ larıdın 52a/
ḫ.+ larıġa 102a/

ḫātī Hindistan hayvanlarından, bir fil cinsi
h. 274b/

ḫaṭīb Ar. Hutbe veren, hatip
ḫ. 120b/

ḫatīm Ar. Bitirme, sona erdirme
ḫ. 157a/

ḫatna Sünnet olma?
ḫ. 41a/

ḫaṭṭ Ar. Yazı
ḫ. 45b/
ḫ.+ ını 15b/, 68b/
ḫ.+ lar 52b/, 53a/
ḫ.+ ları 122a/
ḫ.+ nı 307a/
ṭūṭī-yi ḫ.- at Nazdīk 13b/

ḫattā Ar. Bundan başka, fazla olarak
ḫ. 37a/, 347b/

ḫatun Soğd. Kadın, hanım
ḫ. 102b/, 134a/, 169a/, 306b/, 69a/, 80a/, 80b/, 95a/, 97a/, 247b/, 274a/
ḫ.+ dın 294a/
ḫ.+ ġa 181b/
ḫ.+ ı 11b/, 168b/, 183a/, 18a/, 28a/
ḫ.+ ını 160a/, 23b/
ḫ.+ lar 180a/, 24b/
ḫ.+ lardın 169b/
ḫ.+ ları 11b/, 291a/
ḫ.+ larını 334b/
ḫ.+ larnı 301b/
ḫ.+ larnıñ 306b/
ḫ.+ nıñ 23b/, 80a/, 97a/

ḫaṭā Ar. Hata, kusur, yanlış
ḫ. 280a/

ḫāṭır Ar. Zihin, fikir, gönül
ḫ. 195b/, 298b/, 359b/, 380a/
ḫ.+ da 278b/
ḫ.+ dın 300a/, 359a/, 360b/
ḫ.+ ġa 189b/, 253b/, 255a/, 177b/, 189b/, 219a/, 222a/, 255a/, 299b/, 310a/, 337b/, 360b/
ḫ.+ ı 215b/, 271a/
istirżā-yı ḫ.+ ı 235a/
iṭmīnān-i ḫ.+ ı 311a/
ḫ.+ ıdın 258b/
ḫ.+ ıġa 205a/, 308a/
ḫ.+ ımda 312a/
ḫ.+ ımġa 228b/, 286b/, 306b/, 312a/, 314b/, 346a/
ḫ.+ ıñ 258b/
ḫ.+ ıñızġa 360b/
ḫ.+ lar 345b/
ḫ.+ larġa 307a/
ḫ.+ ları 223a/
ḫ.+ larıñızġa 307a/
ḫ.+ nı 355a/, 376a/, 377a/

ḫāṭırḫ^{w}āh Ar.+Far. Gönlün arzu ettiği, gönlün isteği
ḫ. 139b/, 145a/, 176b/, 187a/, 205a/, 205b/, 245a/, 253b/, 344b/

ḫāṭır-nişān Ar.+Far. Hatırda kalan, akılda kalan
ḫ. 258b/71b/, 295b/

ḫ. kılıp 159b/, 358a/

ḫāṭır-cem‘ Ar.+Far. Razı, hoşnut, memnun
ḫ. 218b/

ḫaṭ(ṭ) Ar. Çizgi, yazı, ferman
ḫ. 171a/, 206b/, 208a/, 220a/, 232b/, 242a/, 261b/, 334a/, 338b/, 348a/, 349b/, 356b/, 360a/, 360b/, 361b/, 363a/, 368b/, 381b/
ḫ.+ ı 279a/, 357b/, 358a/
ḫ.+ ıdın 179a/
ḫ.+ ım 345b/
ḫ.+ ınıñ 208a/
ḫ.+ ıñnı 349b/
ḫ.+ ḳa 366a/
ḫ.+ lar 184b/, 208a/, 220a/, 251b/, 252a/, 348a/, 350a/, 357b/, 358b/, 369a/
ḫ.+ lardın 348a/
ḫ.+ larıdın 358b/
ḫ.+ larıñda 349a/
ḫ.+ larını 375b/
ḫ.+ larıñnı 349a/
ḫ.+ larnı 226b/, 286a/, 358b/, 359b/, 361a/
ḫ.+ nı 144b/
ḫ.+ nıñ 348a/, 357b/, 359a/
ḫ.+ tın 359a/

havā Ar. Hava
h.+ sı 80a/

ḫavāl Mağara
ḫ. 194a/, 194b/
ḫ.+ dur 194b/
ḫ.+ ġa 194a/, 194b/
ḫ.+ıġa 198a/
ḫ.+ nıñ 194a/

ḫavālī Ar. Etraf, civar, çevre, yöre
ḫ. 41b/
ḫ.+ da 61a/, 335a/
ḫ.+ sıda 93a/
ḫ.+ sıġa 335a/
ḫ.+ sınıñ 93a/

ḫavānīn Ar. Hanlar
ḫ. 86b/, 352a/, 354b/, 355b/, 370b/

ḫavāṣ(ṣ) Ar. Seçkin kimseler
ḫ. 8a/, 76a/
Ḫ.+ ta 19a/

ḫavāşī Ar. Maiyet adamları
ḫ.+ si 41b/

ḫavātīn Far. Hatunlar
ḫ. 9b/, 20a/, 28a/, 168b/

ḫavīd Far. Ot
ḫ. 152a/

ḫavīdzār Far. Otluk
ḫ. 152a/, 224a/
ḫ.+ da 233a/
ḫ.+ ġa 230b/, 239a/

ḫavīş Far. Akraba
ḫ. 201a/

ḫavṣala Ar. Anlama ve kavrama yetisi
ḫ.+ sı 15b/
ḫ.+ sıdın 298a/

ḫavż Ar. Havuz
ḫ. 191b/, 246a/, 274b/, 300a/, 249b/, 330b/, 335a/, 339b/, 353b/, 356a/
ḫ.+ dur 132b/, 335b/
ḫ.+ ġa 339b/
ḫ.+ ıdın 333b/, 336a/
ḫ.+ ınıñ 333a/, 335b/
ḫ. ḳılġaylar 328a/
ḫ. ḳılıp 360a/
ḫ.+ lar 300b/, 335b/
ḫ.+ nı 237a/, 344b/

ḥ.+ nıñ 334a/, 339b/, 341a/, 344a/
Ḥ.- ı Māhiyān 191a/
ḥ.+ nıñ 132b/, 303a/

ḥayā Ar. Ar, utanma duygusu
ḥ. 75a/, 75b/
ḥ.+ sı 19a/, 26a/

ḫayāl Ar. İnsanın kafasında tasarladığı, gerçekleşmesini düşündüğü şey, hayal
ḫ. 40b/, 70b/, 79a/, 84a/, 95b/, 102a/, 104b/, 105b/, 115a/, 117b/, 176a/, 206b/, 215b/, 222a/, 244b/,
ḫ.+ da 125b/, 150a/, 189a/, 249a/, 301b/
ḫ.+ dadur 304b/
ḫ.+ de 372a/, 94a/
ḫ.+ dedur 372a/
ḫ.+ ı 102b/, 120b/, 155b/, 164a/, 183a/, 222a/, 245b/, 268b/, 300a/, 308b/, 315b/, 328b/, 336a/, 339a/, 370b/, 381a/, 381b/, 68a/, 71a/, 77a/, 80b/
ḫ.+ ıda 222a/, 375a/
ḫ.+ ıġa 15b/, 114a/
ḫ.+ ım 106a/, 247a/, 364b/
ḫ.+ ımda 196b/, 247b/
ḫ.+ ımdın 102a/
ḫ.+ ımız 315b/
ḫ.+ ıñız 115b/
ḫ.+ i 281a/, 55b/, 58b/
ḫ. ḳıla almaslar 205b/
ḫ. ḳıldı 205a/, 210b/
ḫ. ḳıldılar 36b/
ḫ. ḳıldım 112b/, 115a/, 117a/, 250b/, 306a/
ḫ. ḳılduk 250a/, 255a/
ḫ. ḳılılıp ėdi 81a/
ḫ. ḳılıp 105b/, 160a/, 183b/, 213a/, 214a/, 227b/, 267b/, 299a/, 326b/, 82a/, 95b/
ḫ. ḳılıpturlar 206b/, 268a/
ḫ. ḳılmaġay 315a/
ḫ. ḳılsa 186a/, 264b/
ḫ. ḳılsalar 130b/
ḫ. ḳılsañ 349a/
ḫ. ḳılur 246a/, 278a/
ḫ. ḳılurlar 257b/
ḫ.+ lar 159b/, 203a/, 253a/
ḫ.+ ları 158a/
ḫ.+ leri 378a/
ḫ.+ nı 85b/

ḥayāt Ar. Ömür, canlılık
ḥ. 314b/
ḥ.+ ı 285a/, 297b/, 166a/, 166b/
ḥ.+ ıda 19b/, 27a/, 30a/, 50b/, 167b/

hāyda- Hay huy etmek, sürüp akın etmek
h.- maḳ 274a/

ḥayevān Ar. Canlı
ḥ. 189a/

ḥayf Ar. Haksızlık, zulüm, yazık
ḥ. bolġay 253a/
ḥ.+ ım 107a/
ḥ.+ lar 81a/

ḫayl Ar. Zümre, insan grubu
ḫ. 123b/, 124a/, 218a/, 223a/, 254a/, 279b/
ḫ.+ ınıñ 316a/
ḫ. ḳılur 297b/
ḫ. ḳılıptur 298a/

ḫaylḫāne Ar.+Far. Ev halkı, harem
ḫ. 259a/
ḫ.+ leriñiz 258b/
ḫ.+ si 268b/
ḫ.+ siniñ 268b/

ḫayli Far. Epeyce, bir hayli, bir çok
ḫ. 35b/, 68b/, 117b/, 139b/, 287b/, 327b/, 100b/, 101a/, 102b/, 107b/, 109a/, 110a/, 111a/, 112b/,

113b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 117b/, 123a/, 125a/, 129b/, 12b/, 132b/, 133a/, 134b/, 135a/, 136b/, 137a/, 138a/, 139b/, 13b/, 141b/, 142b/, 144b/, 148a/, 149b/, 14b/, 150b/, 153b/, 158a/, 15a/, 15b/, 161a/, 161b/, 164a/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 171b/, 173a/, 173b/, 174b/, 178b/, 179a/, 180a/, 181a/, 181b/, 182a/, 186b/, 187a/, 188a/, 190a/, 191b/, 192b/, 195a/, 201b/, 202a/, 203b/, 204a/, 209a/, 210b/, 214b/, 215b/, 21a/, 220a/, 222a/, 222b/, 223a/, 224a/, 228a/, 228b/, 229a/, 22a/, 22b/, 233a/, 234a/, 235a/, 238a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240b/, 242a/, 245b/, 246b/, 247a/, 248a/, 248b/, 250b/, 251a/, 252b/, 255a/, 255b/, 256b/, 25b/, 262a/, 264b/, 265b/, 268a/, 270b/, 275a/, 275b/, 276a/, 277a/, 278b/, 279a/, 27b/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 289b/, 28b/, 291b/, 294b/, 2a/, 2b/, 302a/, 304b/, 306a/, 306b/, 307a/, 308a/, 309a/, 311a/, 315b/, 31a/, 327a/, 327b/, 328a/, 330a/, 335a/, 336b/, 338a/, 340a/, 340b/, 341a/, 341b/, 347a/, 349b/, 34a/, 361a/, 362a/, 365a/, 366a/, 369b/, 373b/, 378a/, 381b/, 38a/, 39b/, 3a/, 40a/, 40b/, 43a/, 47a/, 47b/, 48a/, 49b/, 50a/, 51b/, 52b/, 56b/, 57a/, 5b/, 67a/, 68b/, 73b/, 7b/, 80a/, 88b/, 90b/, 95a/, 96b/, 97a/, 98a/, 19b/, 380b/, 176b/, 182a/, 277a/, 121b/, 183a/, 278a/

ḫayme Ar. Çadır
ḫ. 42a/

ḫayr Ar. İyi, faydalı
ḫ. 121b/, 307a/
binā-yı ḫ. 171a/
ḫ. ḳılur 174b/

ḫayrān Ar. Şaşmış, şaşa kalmış
ḫ. 60a/, 80b/
ḫ. bolup 196a/
ḫ.+ dur 360b/

ḫayrbād Ar.+Far. Hayırlı olsun
ḫ. ḳılıp 339a/

ḫayret Ar. Şaşma, şaşırma
ḫ.+ tür 145b/

ḫayrī Ar. İyilikle ilgili
buḳ‘a-i ḫ. 312b/

ḫaysiyyet Ar. Şeref, onur, itibar
ḫ.+ i 176a/
ḫ.+ iġa 175a
ḫ.+ leri 275a/
ḫ.+ ni 182b/

ḫayṣiyyetlıḳ Ar.+T. Meziyetli, onurlu
ḫ. 175a/

ḫayvānāt Ar. Hayvanlar
ḫ. 231b/, 272a/, 274b/, 285a/
ḫ.+ ı 281b/
ḫ.+ ını 235b/
ḫ.+ ḳa 285a/
ḫ.+ tın 275b/, 285a/

hāy-hāy Far. Vay, eyvah
h. 113a/

ḫazz Ar. İpek, ipek kumaş
ḫ. 256b/, 293b/

ḫazāyin Ar. Hazineler, defineler
ḫ. 205b/
ḫ.+ ini 326b/

ḫazān Far. Güz, sonbahar
ḫ. 49b/, 245a/, 245b/, 246b/, 247b/, 248a/
ḫ.+ lar 246b/, 247a/

ḫazānlıḳ Far.+T. Güzlük, sonbaharlık
ḫ. 248a/

ḫāzıḳ Ar. Usta, işinin ehli
ḫ. 108b/

ḫāżır Ar. Hazır, mevcut, amade
ḫ. 7b/, 15b/, 44a/, 64a/, 72a/, 83a/, 97a/, 176b/, 182b/, 194b/, 209a/, 241b/, 270a/, 30a/, 111b/, 261a/, 264b/, 312a/, 312b/
ḫ. bol- 118b/, 163b/, 183a/, 187a/, 187b/, 305b/, 306b/, 329b/, 355b/
ḫ. ḳıl- 248a/, 356a/

ḫazīn Ar. Kederli, gamlı, hüzünlü
h. 252b/

ḫāzīne Ar. Devlet malının, devlet parasının saklandığı yer
ḫ. 264b/, 359b/
ḫ.+ din 211b/
ḫ.+ dür 197a/
ḫ.+ġa 30a/
ḫ.+ niñ 211b/
ḫ.+ siġa 211b/
ḫ.+ sini 264b/
ḫ.+ siniñ 211b/

ḫaẓīre Ar. Mezarlık
ḫ.+ si 191a/

ḫażret Ar. Saygı için büyüklere verilen unvan
Ḥ. 83b/
Ḥ.+ niñ 346a/, 346b/
Ḥ.- i Emīrü'lMümīn ʻOṯmān 44b/
Ḥ.- i Ḫʷāce 18b/, 22a/, 351b/
Ḥ.-i Ḫʷāce ʻUbeydullāh 7a/, 18b/, 23b/, 26a/, 54a/, 83b/, 118b/, 346a/
Ḥ.- i Ḫʷāce ʻUbeyd 37b/
Ḥ.- i Ḫʷāce 7a/, 18b/, 22a/, 24a/, 59a/, 80b/
Ḥ.- i Ḫʷāceke Ḫʷāce 96b/
Ḥ.- i Mollā Yaʻḳūb 137a/
Ḥ.- i Nūḥ 133a/
Ḥ.- i risālet 44b/
Ḥ.- i Risālet 269a/
Ḥ.- i Vālide 220a/

ḫaẓẓ Ar. Tat, zevk, lezzet
ḫ. 129b/, 300a/
Ḥ.- ı nefsī 330a/
ḫ.+ nı 359a/

hecr Ar. Ayrılık
h. 219a/, 238a/

ḫedūk Far. Perişan
ḫ. 35a/

heftum Far. Yedinci
h. 378b/

heft-reng Far. Yedi renk
h. 241a/

helāk Ar. Mahvolma, harcanma
h. bolurlar 4b/

ḫelāl Ar. Haram olmayan şey
ḫ. 271b/, 330a/
ḫ.+ dur 277b/

hele Hele, hiç değilse
h. 295b/

ḫelvā Ar. Helva, tatlı
h.+ larġa 284b/

hem Far. Hem, kuvvetlendirme ve bağlama edatı
h. 101a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 104a/, 104b/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108b/, 109a/, 110b/, 111a/, 111b/, 112a/,

112b/, 113b/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 117a/, 117b/, 119a/, 119b/, 11b/, 121a/, 121b/, 122a/, 123a/, 123b/, 124a/, 124b/, 125b/, 127a/, 129a/, 129b/, 130a/, 130b/, 131a/, 132b/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 139a/, 139b/, 13b/, 140a/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 145a/, 145b/, 146a/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149b/, 14a/, 150a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 154a/, 154b/, 155b/, 156b/, 157b/, 158b/, 159b/, 15a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 162b/, 164a/, 164b/, 165a/, 165b/, 166a/, 166b/, 169a/, 169b/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 174a/, 174b/, 175b/, 176a/, 177a/, 177b/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183a/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186a/, 187a/, 187b/, 188a/, 189a/, 18b/, 190b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 196a/, 196b/, 197a/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 19b/, 200a/, 200b/, 201b/, 204a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206b/, 207a/, 207b/, 208b/, 209b/, 210a/, 211b/, 212a/, 212b/, 213a/, 213b/, 214a/, 215b/, 216a/, 217a/, 217b/, 218a/, 218b/, 219a/, 21b/, 220a/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 223a/, 224a/, 225a/, 226a/, 227a/, 227b/, 228a/, 228b/, 229a/, 229b/, 22a/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 232a/, 232b/, 233a/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 238a/, 238b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240b/, 241a/, 242b/, 244a/, 245a/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 249a/, 249b/, 24a/, 250a/, 250b/, 251a/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 255b/, 256a/, 256b/, 257b/, 259a/, 25a/, 260a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262b/, 263a/, 263b/, 264b/, 265b/, 266b/, 268a/, 268b/, 26a/, 270b/, 271a/, 271b/, 273a/, 273b/, 274a/, 275a/, 275b/, 276a/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 27b/, 280a/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 287a/, 287b/, 288b/, 289b/, 28a/, 28b/, 290a/, 291b/, 293b/, 294a/, 294b/, 295b/, 296a/, 296b/, 297a/, 297b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 29a/, 29b/, 2a/, 300b/, 301a/, 301b/, 302a/, 302b/, 303b/, 304a/, 304b/, 306a/, 306b/, 307b/, 308a/, 309a/, 309b/, 30b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 312a/, 315b/, 31a/, 31b/, 325a/, 326a/, 326b/, 327a/, 327b/, 328a/, 328b/, 32a/, 330a/, 330b/, 332a/, 333b/, 334a/, 334b/, 335a/, 336a/, 337a/, 338a/, 33a/, 33b/, 340a/, 341a/, 342b/, 343a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 348b/, 349a/, 349b/, 34b/, 350b/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354b/, 355a/, 355b/, 356a/, 356b/, 357b/, 358b/, 359a/, 359b/, 35b/, 360a/, 360b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363b/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 367b/, 368a/, 369a/, 36b/, 370b/, 371a/, 371b/, 372a/, 373b/, 374a/, 374b/, 375b/, 376a/, 377a/, 377b/, 378b/, 379a/, 379b/, 37a/, 37b/, 380b/, 381a/, 38a/, 39b/, 40a/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 43b/, 44a/, 45a/, 45b/, 46a/, 46b/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 50a/, 50b/, 51a/, 52a/, 52b/, 54a/, 54b/, 55b/, 56a/, 57a/, 57b/, 58a/, 58b/, 59a/, 59b/, 5a/, 60a/, 61a/, 62a/, 63a/, 63b/, 64b/, 65a/, 66b/, 67b/, 68a/, 68b/, 69a/, 69b/, 70a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72b/, 74a/, 75a/, 75b/, 76b/, 77a/, 78b/, 79a/, 79b/, 7b/, 80a/, 80b/, 81b/, 82a/, 82b/, 84a/, 85a/, 85b/, 86a/, 87a/, 88a/, 88b/, 89a/, 89b/, 8a/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 93a/, 93b/, 94a/, 94b/, 95a/, 96a/, 96b/, 97b/, 169a/, 7a/, 190a/, 199b/

hem-cihetlıḳ Far.+T. Yandaşlık
h.+ tın 194b/

hem-meşveret Far.+Ar. Danışma arkadaşı
h.+ lerdin 199b/

hemrāh Far. Yoldaş, yol arkadaşlığı
h. 84a/, 106b/, 256a/, 269b/, 293b/, 375b/, 377a/, 75b/
h. bolup 121b/
h.+ dur 275a/
h.+ ḳa 255b/
h. ḳılıldı 146b/
h.+ ları 118b/

hem-ṣoḥbet Far.+Ar. Sohbet arkadaşı
h.+ i 173b/

hem-vār Far. Uygun, düzgün yer
h. 135b/, 140b/, 181a/, 224a/, 227a/, 330b/, 339b/, 333a/, 344b/
h. bolup 157a/
h.+ dur 141a/, 287a/
h. ḳıldılar 222a/

hemvārlıḳ Far.+T. Uygunluk, düzgünlük
h.+ ı 181a/

hemīn Far. Hemen
h. 227b/

hemīşe Far. Daima, sürekli olarak
h. 64b/, 100b/, 106b/, 97a/, 98a/, 98b/, 121b/, 132b/, 136b/, 137a/, 138a/, 138b/, 144b/, 159b/, 173a/, 173b/, 175a/, 180b/, 204a/, 21b/, 222a/, 223b/, 226b/, 23b/, 240b/, 257a/, 269a/, 277a/, 291b/, 4b/, 5b/, 7b/, 312a/, 348a/, 349a/, 368b/, 377a/, 89b/

henüz Far. Henüz
h. 188a/, 192a/, 194a/, 198b/, 202a/, 20b/, 210a/, 211a/, 220a/, 234a/, 236b/, 258b/, 278a/, 287b/, 288a/, 294b/, 298a/, 298b/, 302a/, 41b/, 52a/, 101b/, 104a/, 106a/, 115b/, 129b/, 149b/, 156a/, 158a/, 162a/, 180a/, 348a/, 354a/, 374b/, 379a/, 63a/, 75a/, 83a/, 84b/, 97a/

her Far. Hep, bütün
h. 101a/, 105b/, 107b/, 109a/, 110a/, 110b/, 112a/, 116a/, 116b/, 117a/, 118b/, 119b/, 11a/, 120a/, 121b/, 123a/, 125a/, 129a/, 130a/, 132b/, 134a/, 134b/, 136a/, 136b/, 138a/, 138b/, 139a/, 140a/, 140b/, 141a/, 143a/, 143b/, 144a/, 144b/, 148b/, 149a/, 151b/, 153a/, 155b/, 157a/, 157b/, 158a/, 159a/, 15b/, 161a/, 164b/, 167a/, 168a/, 16b/, 170a/, 171a/, 172a/, 173a/, 173b/, 176b/, 177b/, 179a/, 180a/, 181b/, 182a/, 185a/, 185b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189a/, 18a/, 191a/, 192a/, 193a/, 193b/, 194b/, 200a/, 200b/, 201a/, 203b/, 206a/, 206b/, 207a/, 209a/, 212a/, 213a/, 213b/, 214a/, 217a/, 217b/, 21a/, 220a/, 222b/, 223a/, 227b/, 228a/, 229a/, 230b/, 231b/, 232a/, 232b/, 236a/, 244b/, 246a/, 247a/, 248a/, 248b/, 249b/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 256a/, 25b/, 260a/, 260b/, 261b/, 263a/, 264a/, 264b/, 267a/, 268b/, 269b/, 26a/, 270b/, 271a/, 271b/, 272b/, 274a/, 274b/, 275a/, 276a/, 278a/, 279b/, 280a/, 280b/, 282a/, 283a/, 284a/, 285a/, 288a/, 288b/, 289a/, 289b/, 290a/, 290b/, 291b/, 292a/, 293b/, 294b/, 295a/, 295b/, 299b/, 300a/, 300b/, 302a/, 302b/, 304a/, 304b/, 305b/, 306a/, 306b/, 307a/, 308b/, 309a/, 310a/, 310b/, 311a/, 314b/, 315a/,

315b/, 31a/, 325b/, 328a/, 330a/, 331b/, 332b/, 334a/, 334b/, 338b/, 339b/, 33a/, 343a/, 345b/, 346b/, 348b/, 349b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 355b/, 357b/, 360b/, 362b/, 365a/, 368a/, 369a/, 369b/, 36a/, 372a/, 372b/, 375a/, 377a/, 37a/, 3a/, 3b/, 40b/, 41a/, 41b/, 46a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 53a/, 54a/, 58b/, 59b/, 5b/, 61b/, 64b/, 66a/, 67b/, 68a/, 71a/, 71b/, 73a/, 75a/, 77b/, 7b/, 83a/, 84b/, 86b/, 90b/, 92a/, 92b/, 94a/, 99a/, 99b/, 16b/, 195b/

herc Far. Karışıklık
h. ḳılġay 253a/

herçend Çevirme, kuşatma?
h. ḳılıp 105a/

hergiz Far. Asla, kesinlikle, hiçbir zaman
h. 103a/, 125a/, 129a/, 132b/, 137b/, 145a/, 146a/, 153b/, 159a/, 160b/, 164b/, 171a/, 174a/, 179b/, 183a/, 18b/, 212a/, 219b/, 227b/, 237b/, 240b/, 253a/, 278b/, 280a/, 282a/, 306a/, 328a/, 329b/, 81b/, 18b/

ḫerīf Ar. Adam
ḫ. 178b/
ḫ.- i meclis 180a/
ḫ.- i şarāb 173b/, 240b/
h.+ ler 246b/

Herīlig Herili
H.+ dür 179b/

herkim Herkim
h. 185a/, 185b/, 200b/, 232a/, 239a/, 249b/, 309b/, 311b/, 314b/, 327a/, 329b/, 371b/
h. +din 356a/
h.+ ge 311b/
h.+ ni 178b/, 372a/
h.+ niñ 100b/, 194a/, 212a/

ḥesāb Ar. Hesap, sayma
ḥ. 68a/

hest Far. Var olma, varlık
h. boluptur 223b/
H.+ niñ 230a/

hevā Ar. Hava, heves
h. 224a/, 250a/, 262a/, 291a/, 338a/, 378b/, 50a/
h.+ da 255b/, 3a/, 5a/
h.+ dur 128b/
h.+ lar 291a/
h.+ larda 300a/
h.+ lardur 291b/
h.+ ları 291a/
h.+ nıñ 291a/
h.+ sı 129b/, 132a/, 155a/, 2b/, 45b/, 4a/
h.+ sıdın 189b/
h.+ sını 330a/
h.+ sınıñ 136b/, 2b/, 4a/

hevādār Ar.+Far. Havadar
h.+ larıdur 74b/

hevādārlıḳ Ar.+Far.+T. Havadarlık
h.+ ıdın 381a/

hevālıġ Ar.+Far. Havalı
h. 129b/

hevālıḳ Ar.+Far. Havalı, krş. hevālıġ
h. 128b/, 132b/, 222a/, 47b/, 5a/
h.+ ḳa 129b/

hevān Ar. Horluk, aşağılık, alçaklık
h. 271b/

ḫavāset Ar. Duygular
ḫ.+ idin 61a/

heves Ar. Arzu, istek, gelip geçici istek
h. 237b/
h.+ i 220a/, 232a/, 269a/
h.+ im 101b/

heveslıḳ Ar.+T. Hevesli
h. 141b/

hevessiz Ar.+T. Hevessiz
h. 233a/

ḥevīlī Far. Havlu
ḥ.+ din 36b/

hey Far. Hey, seslenmek için veya ilgi ve dikkat çekmek için kullanılan ünlem
h. 198b/, 199b/

hey'et Ar. Görünüş, durum
h.+ i 284b/, 288a/

hey'etlıḳ Ar.+T. Görünüşlü
h. 235b/

hezāre Far. Tabur, bin kişilik askeri birlik; Pek çok, aşırı; Ö.İ
H. 128a/, 131b/, 138a/, 140a/, 141a/, 159b/, 160a/, 172b/
h. 160a/, 161b/, 162b/, 196a/, 196b/, 204b/, 232a/
H.+ de 58a/
H.+ din 187b/, 257a/
h.+ din 193a/
H.+ dür 140a/
H.+ ġa 58a/
h.+ ler 135b/, 144b/
H.+ ler 160b/, 161a/
H.+ lerdin 140a/
h.+ lerni 145a/, 161b/
H.+ lerniñ 160b/, 161b/
h.+ lerniñ 161b/, 196b/
h.+ ni 145a/, 161b/, 196b/, 295b/
H.+ niñ 160b/
h.+ si 195b/
h.+ side 125b/
h.+ siġa 144b/, 231a/
h.+ sini 14a/, 196b/, 197a/
h.+ siniñ 196b/

hezl Ar. Şaka, latife
h. 240b/, 247a/, 252b/
h.+ ġa 192b/

hezzāl Ar. Şakacı
h. 15a/, 29a/

ḫīk Far. Tulum
ḫ. 134b/

ḫıred Far. Akıl
ḫ. 86a/
ḫ.+ din 226b/

ḫırmān Ar. Mahrumluk
ḫ. 312a/

ḫırṣ Ar. Sonu gelmeyen arzu, istek, öfke, kızgınlık
ḫ.+ ı 68b/

ḫıyābān Far. İki tarafı ağaçlı yol, bulvar
ḫ. 39b/
Bāg-ı Ḫ. 191a/
ḫ.+ da 40a/
ḫ.+ ı 191a/
ḫ. ḳılıp 45b/

ḥicāb Ar. Utanma; örtü, perde
ḥ. 75a/, 75b/, 76a/
ḥ.+ım 60b/

hicv Ar. Yergi, taşlama
h. 253a/

hīç Far. Hiç, önemsiz, yok denecek kadar az

h. 1/, 100a/, 102a/, 104a/, 10b/, 113b/, 116b/, 117a/, 117b/, 119b/, 121b/, 122a/, 124a/, 12a/, 131a/, 131b/, 134b/, 136b/, 140b/, 143b/, 144b/, 148b/, 14b/, 157b/, 160a/, 162b/, 163a/, 164b/, 165b/, 166b/, 169a/, 169b/, 177a/, 179b/, 17b/, 183b/, 188a/, 18b/, 195a/, 200b/, 203a/, 203b/, 204a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207b/, 209a/, 210a/, 214a/, 217a/, 218a/, 227a/, 227b/, 230a/, 234a/, 236b/, 23a/, 23b/, 240b/, 243a/, 245a/, 253b/, 265a/, 265b/, 266b/, 269b/, 273b/, 277b/, 283a/, 286a/, 291a/, 298a/, 29b/, 2a/, 303b/, 306a/, 306b/, 307a/, 308b/, 30a/, 341a/, 348a/, 349a/, 349b/, 350a/, 377b/, 37a/, 44a/, 44b/, 47b/, 48b/, 52b/, 53b/, 54a/, 57b/, 58b/, 59a/, 59b/, 5a/, 5b/, 60b/, 61a/, 61b/, 62b/, 63a/, 64b/, 66a/, 66b/, 67a/, 69a/, 70a/, 70b/, 71b/, 72b/, 73a/, 75a/, 75b/, 76b/, 88b/, 89a/, 89b/, 8a/, 8b/, 90a/, 93b/, 94a/, 94b/, 95a/, 75b/, 107a/, 359b/, 73b/, 80a/, 81b/, 84a/, 85a/, 85b/, 88a/, 88b/

hīçkim Hiç kimse
h. 118a/, 139a/, 151a/, 159a/, 164b/, 169b/, 170b/, 180b/, 182a/, 190a/, 196a/, 203a/, 210a/, 224a/, 233b/, 234a/, 261a/, 269a/, 315a/, 40a/, 359a/
h.+ din 314b/
h.+ ge 58b/
h.+ ni 159a/, 192a/

hidāyet Ar. Doğru yolu gösterme
ṣāḥib-i H. 3b/, 45a/
H.+ din 45a/

ḫidmet Ar. Hizmet; huzur
ḫ. 42a/, 65a/, 115b/, 174b/
ḫ.+ dur 116a/
ḫ.+ i 159a/, 168b/, 174a/
ḫ.+ ide 15a/, 38a/, 171b/, 174a/
ḫ.+ idin 151b/
ḫ.+ imde 38a/
ḫ.+ ini 174a/
ḫ. ḳıla almas ėdi 169b/
ḫ. ḳılġandur 13b/, 15a/
ḫ. ḳılıp ėdi 40b/, 72a/
ḫ. ḳılmaḳta 60a/
ḫ. ḳılmaydur ėdi 72a/
ḫ. ḳılur ėdi 15a/, 28b/, 29a/, 169b/
ḫ. ḳılur 115b/, 173b/
ḳıdmet-i ḫ.+ i 325a/
ḫ.+ ler ḳıldı 42a/, 42b/
ḫ.+ ler ḳılıp 30b/
ḫ.+ ler 28b/
ḫ.+ ni 16b/, 26a/
ḫ.+ ta 116a/

ḫidmetāne Ar.+Far. Huzurlu, barışçıl
ḫ. 375b/

ḫidmetkārlıḳ Ar.+Far.+T. Hizmetkarlık
ḫ. 121b/, 342b/, 331a/, 343a/
ḫ. ḳılġay 60b/
ḫ.+ nı 308a/, 345a/

ḥiḍmetkārlıḳ Ar.+Far.+T. Hizmetkarlık
h. 81b/
h.+ lar 82a/
h.+ larnı 82a/

ḥikāyet Ar. Hikaye, anlatma
ḥ. 314b/, 75b/
ḥ. aytıldı 123b/
ḥ.+ i 192b/
ḥ.+ ini 54b/
ḥ. ḳıldı 254b/
ḥ. ḳıldılar 115b/
ḥ. ḳılur ėdi 97a/
ḥ. ḳılurlar 131b/
ḥ.+ tür 201a/

Ḥikemiyyāt Ar. Hikmetler
Ḥ. 178a/

ḫilāf Ar. Karşı, zıt, uyuşmazlık
ḫ.- ı ḳā'ide 363b/
ḫ.- ı maḳṣūd 269a/
ḫ.- ı töre 186b/
ḫ.- ı 'ādet 18b/
ḫ.+ ı 18b/, 110b/, 183a/
ḥ.- ı maḳsūdum 295a/

hilāl Ar. Yeni ay
h.+ i 243a/

hilālī Ar. Yeni ay şeklinde
H. 181a/, 181b/
h. 288a/

ḫil'at Ar. Süslü elbise, kaftan
ḫ. 220b/, 235a/, 238a/, 240a/, 241b/, 244b/, 246b/, 302b/, 308a/, 309a/, 346b/, 357a/, 369a/, 377a/, 381b/, 231a/, 346a/, 350b/
ḫ.+ lar 221a/, 236a/, 246b/, 297a/, 327b/, 343a/, 352a/, 352b/, 357b/, 376a/, 74b/

ḫīle Ar. Hile, oyun, aldatmaca
ḥ. 17b/, 110a/, 139a/

ḥimāyet Ar. Koruma, korunma
maḥall-i ḥ. 114b/
ḥ.+ i 23b/, 75a/

himmet Ar. Gayret, çalışma, çabalama
h. 194a/, 261a/
h.+ i 177b/
h.+ idin 270a/, 346b/

himmetāne Ar.+Far. Gayretli
h. 295a/, 314b/

himmetlıḳ Ar.+T. Gayretli
h. 5b/

hindi Hindistan cevizi
cevz-i h.+ dür 285b/

Hindū Hintli
H. 236a/, 290a/, 297a/
H.+ dur 290a/
H.+ lar 290a/, 365b/
H.+ lardın 345a/
H.+ larġa 236a/
H.+ larnıñ 145b/, 351b/, 46b/
H.+ sıdın 342b/

hindvāne Karpuz
h. 156b/
h.+ sidür 243a/

ḫire Far. Gözüpek
ḫ. 43b/

hirevül Moğ. Harpte ön safta savaşan kıta, öncü bölüğü
h. 66b/
h.+ ni 69b/

ḫirfeger Far. Sanatkar, meslek erbabı
h. 290b/, 291b/
h.+ din 291b/
ḫ.+ niñ 47b/

ḫisāb Ar. Hesap
ḫ. 94a/, 255a/, 303a/, 130a/, 180b/, 204b/, 212b/, 265a/
ḫ.+ dın 205a/
ḫ.+ ı 111a/, 244a/, 270a/, 303a/
ḫ.+ ını 265a/
ḫ. ḳılurlar ėdi 97a/
ḫ. +lar 252a/
ḫ.+ larġa 222a/
ḫ.+ larnı 71b/

ḫisāblıḳ Ar.+T. Hesaplı
ḫ. 204b/

ḫiṣṣe Ar. Pay, hisse

ḫ. 108b/, 151a/, 349a/
ḫ.+ ni 219b/

ḫisset Ar. Cimrilik
ḫ. 15b/, 173a/
bāvücūd-i ḫ. 42b/
ḫ.+ ı 159a/

ḫişt Far. Kerpiç, tuğla
ḫ. 359b/, 36b/
ḫ.- i puḫta 213a/

ḫiṭāb Ar. Hitap, sesleniş
ḫ. 223b/, 303a/
ḫ.+ ı 363a/
ḫ. ḳılıp 370a/
ḫ.+ lar 302b/
ḫ.+ nı 303a/

ḫiyāre Far. Çok kenarlı
ḫ. 47a/

ḫiyel Ar. Hileler, aldatmalar
ḫ. 54b/, 268b/
ḫ.+ i 127a/
ḫ.+ ini 338b/
ḫ. ḳıladur 118b/
ḫ. ḳıldılar 155b/
ḫ. ḳılġan 155b/
ḫ. ḳılıp 77b/

ḫizāne Ar. Hazine
ḫ. 177a/, 212a/, 212b/, 271b/, 293b/
ḫ.+ de 212a/
ḫ.+ din 212a/, 293b/
ḫ.+ ġa 177a/, 268a/
ḫ.+ lerdin 329b/
ḫ.+ leri 259a/, 345a/
ḫ.+ lerini 271b/
ḫ.+ lerni 212a/, 267b/, 268a/
ḫ.+ ni 267b/, 293b/, 294b/, 329a/
ḫ.+ si 355a/

ḫizānelıġ Ar.+T. Hazineli, zengin
ḫ. 355a/

ḫizmet Far. Hizmet, iş
ḫ.+ i 227b/
ḫ. ḳılıp 84a/, 237b/

ḫizmetkārlıḳ Far.+T. Hizmetçilik
ḫ.+ nı 303b/
ḫ.+ ta 200b/

ḫod Far. Kendi, kendisi
ḫ. 101b/, 102a/, 109b/, 110b/, 111b/, 114b/, 115b/, 116a/, 117a/, 117b/, 118a/, 124a/, 129a/, 135a/, 141a/, 142a/, 144a/, 144b/, 146b/, 147b/, 151b/, 152a/, 153a/, 155a/, 164b/, 169a/, 170b/, 174a/, 177b/, 178a/, 182a/, 182b/, 254b/, 306b/, 308a/, 346a/, 98a/, 185b/, 192b/, 195a/, 200a/, 200b/, 204b/, 205b/, 207a/, 210a/, 213b/, 222b/, 223b/, 22a/, 23b/, 240b/, 252b/, 258a/, 259b/, 264b/, 28b/, 311a/, 311b/, 326b/, 328a/, 330b/, 334a/, 339b/, 341a/, 347b/, 349b/, 34b/, 350a/, 355a/, 358b/, 35a/, 360a/, 361a/, 368b/, 371b/, 38a/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 58a/, 60a/, 63a/, 64a/, 65a/, 73b/, 74b/, 75a/, 75b/, 76a/, 76b/, 77a/, 82a/, 83a/, 84a/, 88a/, 89b/, 92a/, 94a/
aṣl-i ḫ. 11a/
ḫ. ḳoyulġusıdur 16b/

ḫod-pesend Far. Kendini beğenen, bencil
ḫ. 15a/, 29b/

Ḫorāsānī Horasanlı
Ḫ. 311a/

Ḫorāsānlıḳ Horasanlı
Ḫ. 156b/, 15a/

ḫorsendlıḳ Far. Kanaat etme

ḫ.+ ı 380b/

ḫorṭūm Far. Fil burnu, filin hortumu
ḫ.+ ı 275a/
ḫ.+ ınıñ 275a/

ḫoş Far. Güzel, iyi, hoş
ḫ. 7b/, 50a/, 111a/, 114b/, 118b/, 119b/, 128b/, 129b/, 133b/, 14b/, 164a/, 170a/, 172a/, 176a/, 176b/, 181a/, 182b/, 18b/, 205a/, 205b/, 214b/, 224a/, 245a/, 251a/, 262a/, 277a/, 278b/, 279b/, 281b/, 283a/, 283b/, 286b/, 287a/, 287b/, 297b/, 312a/, 328a/, 330a/, 335b/, 341b/, 360a/, 129b/, 311b/
cūy-ı ḫ. 137a/
Dere-i Ḫ. 160a/
Dervāze-i Ḫ. 191b/
Dere-i Ḫ.+ nıñ 161b/
Dere-i Ḫ.+ ta 14a/, 160a/
ḫ.+ tur 361a/

ḫoş-āmed Far. Hoş geldi
ḫ. 15b/
ḫ.+ iġa 12b/
ḫ.+ ni 172b/

ḫoşā Far. Ne güzel, ne hoş
ḫ.+ sı 285a/
ḫ.+ sıdın 285a/

ḫoşbaş Far. Zevk düşkünü
ḫ. 171b/

ḫoşbū Far. Güzel kokulu
ḫ. 360a/

ḫoşḫuluḳ Far.+Ar. İyi huy
ḫ. 7b/, 164b/, 192b/

ḫoşḫūr Far. Hoş yiyecek
ḫ. 219b/

ḫoşla - Far.+T. Hoşlanmak, beğenmek
ḫ.- dılar 149b/
ḫ.- p 20a/, 336b/

ḫoşnivīs Far. Güzel yazan, iyi yazan
ḫ.+ lerdin 181b/

ḫoşnümā Far. Güzel görünen
ḫ. 283a/

ḫoşreng Far. Hoş renkli
ḫ. 278a/
ḫ.+ raḳtur 140a/

ḫoşṣoḥbet Far.+Ar. Hoş sohbet
ḫ. 175a/

ḫoşṭab‘ Far.+Ar. Hoş tabiatlı, huyu güzel
ḫ. 21a/, 68a/, 68b/, 100a/, 172a/, 206b/

ḫūb Far. Güzel, hoş
ḫ. 117b/, 119b/, 129b/, 130a/, 140b/, 152b/, 160a/, 166a/, 170b/, 173b/, 175a/, 177b/, 178a/, 179a/, 182a/, 182b/, 187b/, 190a/, 202a/, 21b/, 245b/, 246b/, 249b/, 258a/, 25b/, 275b/, 282b/, 286a/, 286b/, 287a/, 287b/, 290a/, 291a/, 2b/, 302a/, 3a/, 45b/, 47b/, 48b/, 49a/, 49b/, 54b/, 68b/, 7b/, 96a/, 204b/
ḫ.+ dur 280a/
ḫ.+ lar 233a/, 93a/
ḫ.+ rāḳ 175a/
ḫ.+ tur 220a/

ḫūbluḳ Far.+T. Güzellik, iyilik
ḫ. 121b/, 245a/, 307a/, 335b/

ḫūd Far. Miğfer, korunak
ḫ. 269b/, 273b/, 274b/, 275a/, 275b/, 278a/, 279a/, 282b/, 286b/, 290a/, 291a/, 291b/, 294a/, 294b/, 300a/, 303b/

ḫudūd Far. Sınırlar
ḥ.+ ı 252a/

ḫadak Ar. Köprü
ḫ. 311b/

ḫuften Far. Uyumak, yatmak
namāz-ı ḫ. 106b/, 340a/, 344a/, 353b/, 358b/, 362a/, 366b/, 195b/, 222b/, 228b/, 231a/, 237a/, 240a/, 32a/, 34b/, 246b/, 248a/
namāz-ı ḫ.+ de 325a/, 327b/, 358a/, 365a/, 194b/, 216a/, 221b/, 223b/, 227b/, 230a/
namāz-ı ḫ.+ din 255b/
namāz-ı ḫ.+ ġa 117b/
namāz-ı ḫ.+ ġaça 115b/, 194a/, 194b/, 228b/, 229b/, 248a/, 246b/, 247b/
namāz-ı ḫ.+ nıñ 344a/

ḫūh ābı Hindistan sularında yaşayan bir deniz canlısı
ḫ.+ dur 281b/
ḫ.+ lar 282a/

ḫukkām Hükümdar, yönetici, hükmün sahibi
ḥ. 335b/

ḫuḳūḳ Ar. Haklar
ḥ.+ nı 201b/

ḫuluḳ Ar. Huy, tabiat, yaratılış
ḫ. 168b/, 169a/
ḫ.+ ı 164b/, 7b/
ḫ.+ lar 190a/

ḫuluḳlıḳ Ar.+T. Huylu, yaratılışlı
ḫ.+ ıdın 168b/

ḫumār Ar. Mahmurluk, içkiden sonra çöken ağırlık ve baş ağrısı
ḫ. 185b/, 243a/
bāvücūd-ı ḫ. 340a/
ḫ.+ ı 340a/

ḫums Ar. Beşte bir
ḫ. 204a/
ḫ.+ ı 204a/
ḫ.+ ın 203b/
ḫ.+ ını 203b/

ḫūnbehā Far. Diyet, kan pahası
ḫ. 260a/

hūne Dişisine cîrân ve erkeğine hūne denen bir tür geyik
h. 276a/
h.+ niñ 276a/

ḫurāf Ar. İyi huy
ḥ. 192b/

ḫurmā Ar. Hurma
ḫ. 133b/, 250b/, 277a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/
Ḫ.- yı Hindī̇ni 283a/
ḫ.+ dın 284a/, 285a/
ḫ.+ dur 284b/
ḫ.+ ġa 284a/
ḫ.+ nıñ 285a/

ḫurrem Far. Şen, sevinçli
ḫ. 245a/
Ḫ. 308b/

ḫurūc Ar. Çıkış
ḫ.+ ıda 328b/
ḫ. ḳılıp 225b/, 325b/

ḫuṣūṣiyyet Ar. Özellik, yakınlık
ḫ. 170b/, 289a/
ḫ.+ i 293b/, 47b/

hūş Far. Akıl, anlayış
h. 226b/, 294b/, 299b/
h.+ dın 185b/, 274b/

ḫuşkī Far. Kara toprak

ḫ. 129a/

ḫuşkluġ Far.+T. Kuru kaba soğuk
ḫ.+ ı 288a/

hūşyār Far. Ayık, aklı başında
h. 21a/, 236b/, 247a/
h. bolup 249b/
h.+ dın 352b/
h.+ lar 236b/

ḫūt Büyük balık, balina
Ḫ. 215b/
Muvāfıḳ-ı ḫ. 288b/

ḫuṭbe Ar. Hutbe, hatibin halka verdiği dini öğüt
ḫ. 30b/, 58a/, 123b/, 225a/, 268a/
ḫ.+ de 164a/

ḫutūr Ar. Akla gelme, hatırlama
ḫ. 252b/

ḫuṭūṭ Ar. Çizgiler
ḫ.+ nı 175a/

ḫūyluḳ Far.+T. Huylu
ḫ. 169a/

ḫużūr Ar. Rahatlık, hazır bulunma
ḫ. 237a/, 53a/
ḫ. ḳıldım 117b/

ḫużūrī Ar. Bir huzur, ferahlama
ḫ.+ dur 195b/

hücre Ar. Göz, odacık, yatma yeri
ḫ. 246b/, 2b/
ḫ.+ dür 188b/
ḫ.+ ler 233a/
ḫ.+ leri 233a/, 343a/
ḫ.+ leride 343b/
ḫ.+ lerniñ 189a/
ḫ.+ niñ 188b/, 343a/
ḫ.+ sidin 2b/
ḫ.+ siġa 351a/
h.+ sini 300a/

hücūm Ar. Hücum, saldırı
h. 127b/
h.- ı ‘āmm ḳılıp 36b/
h. ḳılıp 111a/, 26b/
h. ḳılıpturlar 200a/
h. ḳılmaḳ 30a/

ḫükm Ar. Emir, hüküm
ḫ. 64b/
ḫ. boldı 239b/, 258a/, 337b/, 338a/, 339b/, 351a/
ḫ.+ i 130b/, 26b/
ḫ.+ ini 168a/, 169b/
ḫ. ḳılġanımız 64b/
ḫ.+ ler 122a/
ḫ.+ ni 381a/

ḫükūmet Ar. Hükümet, hüküm sürme
ḫ.+ i 171b/, 173a/, 173b/, 175a/, 18a/, 21b/, 224b/, 225a/, 25a/, 41b/, 59b/
Ḫ.+ i 23a/
ḫ.+ idin 173a/
ḫ.+ ini 13b/, 166a/, 20b/, 21a/, 50a/, 270b/
ḫ. ḳıla 223a/, 325b/
ḫ. ḳıldı 163b/, 167a/, 171a/
ḫ. ḳılıpturlar 171b/
ḫ. ḳılmadı 24a/

hüner Far. Hüner, marifet
h. 201a/, 26a/, 68a/, 87a/, 87b/
ehl-i h.+ ġa 171a/
h.+ i 90a/
h.+ leride 290b/

hüret- Uzaklaştırmak, sürgün etmek
h. -tük 240a/

ḫürmet Ar. Hürmet, saygı

ḥ. 115b/
ḥ.+ i 281b/

ḥüsn Ar. Güzellik, güzel, iyi
ḥ. 290b/, 2b/
ḥ.- i iḫtilāṭ 290b/

hüsrevī Far. Padişahlık, sultanlık
h. 286b/

hüzāl Ar. Bitkinlik, halsizlik
h. 192b/

I

ʻīd Ar. Bayram
ʻī. 30a/, 330a/
ʻī.+ ı 195b/
ʻī.+ ını 330a/
ʻī.+ i 99b/

ıd Koku
ı.+ ı 284a/, 287b/, 288a/, 354a/
ı.+ ıġa 287a/
ı.+ ındur 280a/

ıḳlīm Ar. İklim, diyar, ülke
ı. 121a/
bend-i ı. 121a/
mülk-i ı. 121a/

ıl - Ele geçirmek
ı.- madı 80b/, 82a/
ı.- may 218a/, 235b/, 326a/, 347b/

ıldam Çabuk, seri
ı. 106b/, 113b/, 114b/, 115a/, 151a/, 161a/, 162a/, 196a/, 209a/, 214a/, 214b/, 216a/, 221b/, 230a/, 257b/, 267b/, 297b/, 304a/, 307b/, 311a/, 315b/, 347b/, 353b/, 365a/, 370b/, 373a/, 378a/, 72b/, 93a/

ıldamraḳ Çabucak, daha hızlı, seri
ı. 70a/, 221b/, 238b/

ıldız Yıldız
ı. 109a/
ı.+ dın 109a/
ı.+ ıda 284a/
ı.+ ıdın 250a/
ı.+ ını 286b/
ı.+ ları 288a/

ılġa - Ayırmak, akın etmek, hücum etmek
ı.- dılar 39a/
ı.- duk 104a/, 109a/, 230a/, 82a/, 84a/
ı.- ġumızdur 197a/
ı.- maḳ 206b/
ı.- maḳnı 364b/
ı.- p 44a/, 165a/, 165b/, 206b/, 221a/, 234b/, 262b/, 267b/, 305a/, 375a/, 56a/, 56b/, 72b/, 77a/
ı.- r 57b/, 59a/

ılġar Müfreze, muhabere anında her tarafa sevk edilen muhafaza ve ihtiyat askeri; baskın, hücum
ı. 165a/, 165b/, 16a/, 187b/, 213a/, 261a/, 263b/, 297a/, 297b/, 303b/, 304a/, 308a/, 309a/, 309b/, 310a/, 332b/, 336a/, 33a/, 379b/, 380a/, 39a/, 52b/, 59a/, 60b/, 61b/, 63b/, 73b/, 25a/, 379a/
ı.+ da 304a/
ı.+ ı 167a/, 41b/, 185a/
ı.+ ını 34a/, 38b/
ı. ḳılıp 119b/
ı.+ nı 303b/
ı.- ylar 232b/

ılḳı Başı boş gezen at, at sürüsü
ı.+ ların 71a/

ıltıra- Parlamak
ı.- p 117a/

īmā Ar. Üstü kapalı söyleme, ima
ī. ḳılduk 110b/

ınan - İnanmak, tasdik etmek, güvenmek
ı.- a almaduk 117a/
ı.- adur 118a/
ı.- ġu 216a/
ı.- ıġa 261a/
ı.- ıp 172b/, 205a/, 345a/
ı.- maġıl 78b/
ı.- sa 278a/

ıraḳ Irak, uzak
ı. 150a/

ʻIrāḳī Iraklı
ʻI.+ dür 182a/

ıravul Kılavuz, ordunun önünde giden
ı. 70a/, 89a/, 89b/, 127a/, 148b/, 209b/, 266a/
ı.+ da 149a/
ı.+ ga 70a/, 89a/, 89b/
ı.+ umızını 210b/

ʻırḳ Ar. Kök, damar, soy
ʻı.+ ḳa 186a/

ırṣ Ar. Miras, soyaçekim, kalıtım
ı. 271b/

ısı - Isınmak, sıcaklanmak
ı.- duk 197b/

ısıġ Sıcak, sıcaklık, krş. ısıḳ
ı. 364a/
ı.+ ıdın 300a/
ı.+ ınıñ 291b/, 325b/
ı.+ raḳ 366a/

ısıḳ Sıcak, sıcaklık
ı. 194b/, 195b/, 229a/, 255b/, 291b/, 294b/, 300a/
ı.+ nıñ 288b/

ısıḳlıġ Sıcaklık
ı.+ ıġa 296a/

ısıt - Sıtma hastalığına yakalanmak
ı. –ım 157a/
ı.- ıp ėdi 234a/
ı.- ıp 346a/
ı.- ḳanda 236a/
ı.- tım 253a/, 254a/, 331a/, 59a/
ı.- ur ėdim 236a/

ısıtma Sıtma hastalığı
ı. 18a/, 233a/, 236a/, 331b/
bāvücūd-ı ı. 59a/

ıṣlāḥ Ar. İyileştirme, düzeltme
ı. 54b/, 111b/, 157b/, 227b/, 235b/, 375b/, 376a/
ı.+ dın 112a/
ı.+ ıġa 302b/
ı.+ ḳa 381b/
ı. ḳıldı 206b/

ıṣṭılaḥ Ar. İlim sözü, tabir
ı.+ ıda 288b/

ʻışḳ Ar. Aşk
ʻı. 164a/, 179b/, 181b/, 76a/
ʻı.+ ıġa 76a/

ıṭlāḳ Ar. Salıverme, koyuverme
ı. 209b/
ı. ḳılurlar 133a/

ʻıyd Ar. Bayram
ʻı. 150a/
ʻı.- ı fiṭr 150a/
ʻı.+ ını 150a/
ʻı.+ ḳa 150a/
ʻı.+ larda 164a/

ıẓṭırāb Ar. Acı, eleme
ı. 15b/, 75b/, 85a/, 102b/, 111a/, 112b/, 116b/, 119a/, 215a/,

247a/, 363b/, 369b/
ı.+ ıdın 198b/
ı. ḳılmañ 111b/
ı.+ lar 159b/, 161a/, 208b/, 247a/
ı.+ ta 102b/, 105b/, 80a/

İ

i‘āde Ar. Geri gönderme, geri çevirme
i. 294b/

‘ibādet Ar. Kulluk
‘i.+ ini 365b/

‘ibāret Ar. Oluşan, ortaya çıkan
‘i.+ tür 6a/, 137b/, 285a/,

ibit - Islatmak, yumuşatmak?
i.- ip 93b/

ibn Ar. Oğul
i. 9b/
i.- i Bayḳara 163b/
İ.- i Burunduḳ 170a/
İ.- i Cihān 170a/
İ.- i Çākū Barlas 170a/
i.- i Emīr Timur Manṣūr Mīrzā 163b/
İ.- i Ḥüseyn Mīrzā 167a/, 167b/, 181a/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 188a/
İ.- i Ḥüseyn Mīrzādın 186b/
İ.- i Ḥüseyn Mīrzāġa 207b/
i.- i Manṣūr 163b/
i.- i ‘Abbās 44b/
İ.- i ‘Alī 170a/
i.- i ‘Ömer Şeyḫ 163b/

ibrām Ar. Can sıkacak derecede üstüne düşme, ısrar etme
i. 155b/
İ. 155b/

‘ibret Ar. Kötü bir olaydan alınan ders
‘i. bol- 196b/

ibtidā Ar. Başlangıç, ilk olarak, ilk önce
i.+ sı 128a/, 273a/, 288a/
i.+ sıda 120a/

ibtilā Ar. Bir şeye aşırı düşkünlük, tiryakilik
i.+ sıdın 96a/
i.+ sıġa 295b/

icāzet Ar. İzin, ruhsat
i. 101a/, 11a/, 38b/, 71b/
i. bėrdiler 155b/, 53b/
i. bėrgendin 123a/
i. bėrildi 361a/, 64a/, 71b/

icmāl Ar. Özet, kısaltma
i. 9b/

ictihād Ar. Gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma
i. 178a/
i. ḳılmaydur 178a/

ictināb Ar. Uzak durma, kaçınma
i. ḳılur 189b/

iç İç
i.+ i 81a/, 114a/, 134a/, 14a/, 184b/, 230a/, 267b/, 273a/, 284a/, 285b/, 2a/, 34b/, 377b/, 3a/
i.+ idaġı 268b/
i.+ ide 107b/, 133b/, 139a/, 143b/, 152a/, 161b/, 185a/, 205b/, 208a/, 211a/, 218a/, 220a/, 226a/, 232b/, 246b/, 250b/, 267b/, 300b/, 31b/, 327b/, 331b/, 332b/, 335a/, 342a/, 354a/, 363a/, 367b/, 376b/, 45b/, 46a/, 47b/, 48a/, 52a/, 61a/, 82b/, 91a/, 284a/, 47a/
i.+ ideki 132b/, 16a/, 302b/,

328b/, 342a/, 344a/, 344b/
i.+ idekiler 260b/, 354b/
i.+ idekileri 326b/
i.+ idekilerni 212b/
i.+ idin 105b/, 136b/, 142b/, 240a/, 240b/, 304b/, 85b/
i.+ ige 143b/, 144a/, 220a/, 238b/, 287b/, 327b/, 333a/, 7a/
i.+ igi 258a/
i.+ im 253a/
i.+ imni 306b/
i.+in 158b/
i.+ ini 325a/
i.+ keridin 57a/
i.+ leridin 236b/

iç - İçmek
i.- e almaslar ėdi 190b/
i.- e almay 250a/
i.- e 167b/
i.- edürgen 227b/
i.- edürler 115b/, 285b/, 286a/
i.- er ėdi 20b/, 7b/
i.- er ėdiler 190b/
i.- er ėdim 49a/
i.- er ėrdi 19a/, 25b/
i.- er 180b/, 189b/, 240b/, 252a/
i.- erge 227b/
i.- erler 136a/, 282b/
i.- erleri 190b/
i.- iñler 236b/
i.- ip 134b/, 165a/, 202a/, 228b/, 248a/, 250a/, 250b/, 252a/, 53b/
i.- kende 306a/, 49a/
i.- kenini 247b/
i.- key 247b/, 361a/
i.- keyler 250a/
i.- megey 164b/, 235b/
i.- mek 227b/, 250a/, 285b/, 315a/, 41b/
i.- meki 275a/
i.- mekke 189a/, 189b/, 247b/
i.- mekliktin 312a/
i.- mes ėdi 19a/
i.- mes ėdim 187a/
i.- mes 19a/, 237b/, 240b/, 243a/, 252a/, 68b/
i.- mesem 189b/
i.- mesinni 187a/
i.- mey 189b/
i.- se 136a/, 286b/
i.- sem 189b/
i.- sün 227b/, 249b/
i.- ti 118a/, 249b/
i.- tiler 227b/, 247b/, 255b/, 260a/
i.- tim 117b/, 162a/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 247b/, 306b/, 331a/
i.- tük 339a/

içil - İçilmek
i.- di 227a/, 228b/, 229a/, 233b/, 237a/, 237b/, 245b/, 246a/, 246b/, 247b/, 248a/, 249a/, 249b/, 250a/, 251a/, 252a/, 253b/, 254b/, 255b/, 268a/, 285b/
i.- gey 189b/, 248b/
i.- ip ėdi 237a/
i.- iptür 253b/
i.- medi 237b/
i.- meydür 237a/
i.- se 220a/, 285a/
i.- ür ėdi 249b/

içkeri İç, içeri
i. 259a/, 35b/
i.+ din 160a/, 17a/, 197b/, 341a/, 35b/, 40a/, 40b/
i.+ ki 127a/, 143b/, 144a/, 288a/, 341b/
i.+ kiler 158b/

içki İç, mahiyet
i. 149a/, 175a/, 193b/, 213b/, 259a/, 312a/, 36a/, 39b/, 51a/, 59a/, 63b/
i.+ din 65b/
i.+ dür 174b/

i.+ ler 91a/, 203b/, 210a/, 211b/, 220a/, 237b/, 245b/, 246b/, 304a/, 55a/, 65b/, 70a/, 76b/, 83a/, 89a/, 91a/, 91b/
i.+ lerdin 148b/, 261a/, 262a/, 298b/, 52a/, 55a/, 65b/, 92a/
i.+ lerge 356a/
i.+ leri 179b/, 63a/
i.+ leridin 19a/, 39a/, 68a/
i.+ lerimdin 152b/
i.+ lerimiz 67b/, 79a/
i.+ leriniñ 56b/
i.+ lerni 127b/, 190b/, 236b/, 239a/, 254a/, 259a/, 74b/, 89a/
i.+ likleride 234a/
i.+ si 56b/

içkilik Saraya mensubiyet
i. 173a/

içkü İçme, içiş, içki alemi
i. 235a/
i.+ ge 164b/
i.+ lerde 13b/
i.+ sidür 314b/

içkülük İçilecek nesne, içki; içkili, sarhoş, mest
i.+ ke 19a/

içür İçirmek
i.-di 243a/
i.-geyler 189a/

‘īd Ar. Bayram
‘Ī. 243a/, 378b/, 382a/
‘ī.- i fiṭr 39a/

id Koku
i.+ i 141b/

‘iddet Ar. Kocasından ayrılan kadının tekrar başkasıyla evlenmesi için bekleme zorunda olduğu süre
‘i. 206b/

idrāk Ar. Anlayış, yetişme, olgunlaşma
i. 290b/

iflīc Ar. Felç, bir hastalık adı
i. bol- 174b/, 346a/

ifrāṭ Ar. Aşırı gitme
i. 41b/, 164b/, 167b/, 249b/, 245b/

ifsād Ar. Fesada uğratma
i.+ ı 152b/

ige Sahip
i.+ lerige 136b/, 40a/, 8a/
i.+ si 124a/, 200b/

igelik Sahiplik
i.+ leride 172a/

igne İğne
i. 40a/, 224a/
i.+ ni 287a/

iġvā Ar. Azdırma, baştan çıkarma
i. 68b/, 152b/
i.- ı engīzidin 212b/
i. ḳılıp 177a/
i.+ sıdın 155a/, 381a/

ihānet Ar. İhanet, haksızlık, kötülük
i.+ ler 178a/

iḥāṭa Ar. Çevirme, kuşatma
i. 332b/

iḫbār Ar. Haber verme, bildirme
i.+ ıġa 312b/

iḥdā Ar. Bir sayısı
Vaḳayi‘-i sene-i i. 32b/

iḫlāṣ Ar. Bağlılık, doğruluk
i. 211b/, 296a/, 350b/, 368b/,

82b/

ihmāl Ar. Aldırmama, terk etme, bırakma
i. 226b/

iḫrāc Ar. Çıkarma
i. ḳıldı 170b/
i. ḳıldılar 236b/

iḥsān Ar. İyilik etme, bağış, lütuf
i. 155b/

iḫtilāṭ Ar. Karışma, katışma, karşılaşıp görüşme
i. 36a/, 44a/, 75b/, 187b/, 192b/, 202b/, 236b/
i.+ ı 24b/, 77a/, 175b/
ḥüsn-i i. 290b/
i.+ ıdın 361a/
i. ḳıla 349b/
i. ḳıladur 172b/, 205a/
i. ḳılġay 349a/, 350a/
i. ḳılġaylar 361a/
i. ḳılur 350a/

iḫtilāṭlıḳ Ar.+T. Karşılık
i.+ nı 349b/

iḫtimāl Ar. Mümkün olma, olasılık
i. 213a/
i.+ i 70b/, 104b/, 115b/, 151a/, 214a/, 310a/, 337b/, 368a/, 71a/
i.+ leri 74a/

ihtimām Ar. Özenle iş yapma, gayretle çalışma; bitirme
i. 16b/, 158a/, 177a/, 185b/, 201b/, 218a/, 66a/
i.+ ı 15b/, 171a/
i.+ ıġa 346b/
i.+ ımız 359a/
i.+ ımnıñ 89a/
i. ḳıldım 88b/
i. ḳılġay 58b/
i. ḳılıp 203b/, 226b/, 240b/, 328b/
i.+ lar 261a/, 49a/, 53a/
i.+ nı 109b/, 314b/

ihtimāmlıġ Ar.+T. Özenli, krş. ihtimāmlıḳ
i. 66a/

ihtimāmlıḳ Ar.+T. Özenli
i. 265a/

iḫtirā‘ Ar. Benzeri görülmemiş bir şey meydana getirme, icat
i.+ dur 187b/
i.+ ıdur 175a/, 178a/
i.+i 173b/
i. ḳıldım 144b/
i. ḳılıp ėdi 180a/
i. ḳılıp 180a/

iḫtirām Ar. Saygı, hürmet
i. 307a/
i.+ ıñnı 258b/
i.+ ları 235a/
i.+ ların 169b/

iḫtirāz Ar. Sakınma, çekinme
i. ḳılıp 115b/

iḫtisāb Ar. Hesap sorma, sorumluluk
i. 21a/, 178a/

iḫtiyāc Ar. İhtiyaç
i. 65a/, 70a/, 98a/, 136b/, 273b/, 274a/, 274b/, 290b/
bāvücūd-ı i. 7b/
bi̇ḳadr-ı i. 138b/
i. bolġu 350b/
i. bolġuluḳ 290b/
i. bolmas 132b/
i. bolmasa 350a/
i. bolsa 271a/
i.+ ı 177b/, 51a/
i.+ lardın 258a/

iḫtiyāclıġ Ar.+T. İhtiyaçlık
i. 350b/

iḫtiyār Ar. Seçme, tercih etme
i. 123a/, 125a/, 146a/, 14a/, 172b/, 175a/, 178a/, 227a/, 229a/, 249b/, 271a/, 36a/, 55a/, 75a/, 76a/
ṣāḥib-i i. 205a/, 76b/
i. bolup ėdi 169a/
i.+ ı 124b/, 13a/, 159b/, 18a/, 19a/, 25a/, 37a/
i.+ ım 76a/
i.+ ınıı 21a/
i. ḳıldı 333a/, 49b/
i. ḳıldım 340a/
i. ḳıldılar 34a/
i. ḳılduk 331b/
i. ḳılıldı 250a/, 252a/
i. ḳılıp 177a/, 222a/, 253b/, 31b/, 35a/
i. ḳılıptur 166b/
i. ḳılsa 123a/
i. ḳılur ėdi 7b/
i.+ larıġa 349b/
i.+ nı 56b/
i.+ raḳ 159a/

iḫtiyārī Ar. Salaliyet, ret ve kabulü isteğe bağlı olarak bırakılmış
i. 167b/

iḫtiyāṭ Ar. Sakınma, tedbirli bulunma
i. 67b/, 68a/, 70a/, 265a/, 268b/, 307a/
i.+ ınıı 346a/
i.+ ḳa 354a/
i. ḳıldurdum 306b/
i. ḳılġay 306b/
i. ḳılġaylar 258a/, 267b/
i. ḳılılur ėdi 67b/
i. ḳılılur ėrdi 148b/
i. ḳılıñ 122b/
i. ḳılıp 116b/, 88b/, 98b/, 268a/
i. ḳılmay 110a/, 154a/, 212a/
i. ḳılur ėdim 25a/
i.+ lar 73a/
i.+ nı 202a/

iḥyāne Ar. Diriltilecek şekilde, canlandıracak şekilde
i. 219b/
i. +n 152a/, 274b/

iḳdām Ar. Gayret ve sebatla çalışma, ilerleme
i. 185b/
i. ḳıldı 201b/
i. ḳılġay 185b/, 58b/

ike Sahip; büyük
i. +si 259b/

ikele Her ikisi
i. 207a/

ikev İkisi, her ikisi
i. 247b/, 9a/
i.+ din 247b/

iki İki
i. 101a/, 102b/, 105a/, 105b/, 106a/, 107a/, 108a/, 110a/, 111a/, 112a/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 116a/, 117a/, 118a/, 118b/, 119b/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 123b/, 124a/, 125a/, 127b/, 128a/, 128b/, 129a/, 12a/, 130a/, 130b/, 131b/, 132a/, 133a/, 133b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 139a/, 139b/, 13a/, 13b/, 140b/, 143b/, 145b/, 146b/, 147a/, 147b/, 149b/, 150a/, 151a/, 151b/, 152a/, 153a/, 153b/, 154a/, 156a/, 157b/, 158b/, 159b/, 15b/, 160a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162b/, 163a/, 163b/, 164a/, 165b/, 168a/, 169b/, 16a/, 173a/, 178b/, 179a/, 182a/, 183b/, 184b/, 185a/, 187a/, 188a/, 188b/, 189a/, 18a/, 192a/, 192b/, 193b/, 195b/, 19b/,

202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 206a/, 208a/, 209a/, 210a/, 211b/, 212a/, 213a/, 216a/, 217a/, 217b/, 218a/, 219a/, 220a/, 220b/, 223a/, 225a/, 225b/, 226a/, 229a/, 230a/, 231a/, 231b/, 232b/, 233a/, 234b/, 236a/, 236b/, 237a/, 239b/, 243b/, 244b/, 245b/, 246a/, 249a/, 251b/, 253a/, 253b/, 254a/, 255a/, 255b/, 256a/, 256b/, 257b/, 258a/, 258b/, 259b/, 260a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 264b/, 266a/, 267a/, 267b/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 270b/, 272a/, 273b/, 275a/, 275b/, 276a/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 27b/, 280b/, 282a/, 282b/, 283a/, 284b/, 285a/, 286b/, 287a/, 288a/, 288b/, 289a/, 289b/, 28b/, 291a/, 294a/, 296a/, 297a/, 298b/, 299a/, 2a/, 301a/, 302b/, 305a/, 305b/, 306a/, 306b/, 309a/, 310b/, 311a/, 312b/, 31a/, 325a/, 325b/, 326b/, 327a/, 328b/, 32a/, 32b/, 330a/, 331a/, 331b/, 332a/, 333a/, 333b/, 334a/, 334b/, 335a/, 335b/, 336a/, 336b/, 337b/, 338a/, 339a/, 340a/, 340b/, 341b/, 342a/, 342b/, 344a/, 344b/, 346b/, 349a/, 349b/, 34b/, 351a/, 352b/, 353a/, 353b/, 357b/, 358b/, 35a/, 360b/, 361b/, 362a/, 362b/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 366b/, 367a/, 368a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 371b/, 372a/, 374b/, 376a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378b/, 379a/, 37a/, 37b/, 380b/, 381b/, 38a/, 39a/, 39b/, 3a/, 42b/, 43a/, 44a/, 45a/, 45b/, 48a/, 48b/, 49a/, 4b/, 50b/, 55b/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 63a/, 64b/, 65a/, 65b/, 66a/, 66b/, 67a/, 67b/, 68b/, 70b/, 71a/, 72a/, 72b/, 73a/, 73b/, 74a/, 77b/, 78a/, 79b/, 7a/, 7b/, 80b/, 82a/, 83b/, 87b/, 88b/, 8b/, 90b/, 91b/, 92b/, 93a/, 94a/, 95a/, 97a/, 98a/, 9a/, 9b/

fi'l-ḥāl i. 147a/

i.+ dür 288b/

i.+ n 19b/, 246a/, 198b/, 334a/

i.+ ni 353a/, 379b/

i.+ niñ 166b/

i.+ si 128b/, 220a/, 285b/

i.+ side 227a/, 241b/, 330b/, 331b/, 361b/

i.+ sidin 28b/

i.+ sindin 179a/

i.+ sini 23b/, 167a/, 261b/, 370b/

ikinçi İkinci

i.+ 272a/, 274a/, 289b/, 337a/, 341a/, 342b/, 373b/, 10a/, 11a/, 168a/, 187a/, 20a/, 22b/, 24a/, 269a/, 270b/, 27b/, 373b/, 5b/, 64b/, 68a/, 85a/, 85b/, 86b/, 8b/, 9b/

i.+ si 366a/

iki miñ İki bin

i. 354a/, 88b/

i.+ çe 109a/, 366b/, 367a/

i.+ din 303b/

i.+ ge 64b/

iki yüz İki yüz

i. 113a/, 124b/, 142b/, 147b/, 152b/, 185b/, 262b/, 290b/, 291b/, 325b/, 335a/, 58b/, 66b/, 88a/

i.+ çe 366b/

i.+ din 55a/, 59b/, 120a/

iki yüz ėllig İki yüz elli

i. 124b/, 303b/, 352b/, 66b/

i.+ çe 260a/

iki yüz ḳırḳ İki yüz kırk

i. 61a/, 82b/, 87b/

iki yüz on altı miñ İki yüz on altı bin

i. 290a/

iki yüz sėksen İki yüz seksen

i. 286a/

iki yüz yėtmiş İki yüz yetmiş

i. 286a/

ikile Her iki
i.+ si 331b/

ikiley İki defa, ikişer kere
i. 61b/

ikirer İkişer
i. 51a/, 62a/, 75b/, 87a/, 94b/, 192a/, 288b/

ikkele Her iki
i. 36b/
i.+ si 9a/
i.+ sini 36a/

iḳlīm Ar. İklim, diyar, ülke, krş. ıḳlīm
i. 183a/
i.+ din 272a/
i.+ dindür 1/, 44b/, 128a/, 137b/, 272a/

iḳtisāb Ar. Kazanma, elde etme
i. 179a/

iḳtidār Ar. Bir işi yapabilme gücü
i. 271a/, 75a/

iktifā Ar. Yeter bulma, yetinme
i. 50a/

iḳtiżā Ar. Gerekme, ihtiyaç
i.+ sı 100a/

il - Dikkate almak, göz önünde bulundurmak
i.- gen 57a/
i.- mes ėdi 21b/

ilāhī Ar. Allah'a mensup, ey Allah'ım
i. 169a/

ilbasun Moğ. Ördek
i. +ga 19a/

ile İle, birlikte
i. 167b/, 306b/, 312a/

ilgeri İleri, önce, evvel
i. 102b/, 116a/, 119a/, 125a/, 193a/, 193b/, 194a/, 196a/, 196b/, 198a/, 198b/, 211b/, 216b/, 224b/, 231b/, 233b/, 239a/, 256b/, 257b/, 258a/, 258b/, 261a/, 262a/, 267a/, 276b/, 310a/, 310b/, 315b/, 336a/, 34a/, 366a/, 368b/, 61b/, 66a/, 84a/, 89b/, 90a/, 92a/
i.+ din 103b/, 160b/, 196a/, 362b/, 89b/, 90a/
i.+ dür 116a/
i.+ ge 16b/, 196b/
i.+ ki 106b/, 127a/, 193b/, 194a/, 251a/
i.+ miz 90a/

ilgerirek Daha ileri
i. 15a/, 104b/, 55b/, 57a/, 66b/, 103b/, 105a/, 105b/, 107a/, 112b/, 125b/, 127a/, 145b/, 147a/, 161a/, 185b/, 18b/, 208b/, 221a/, 221b/, 230b/, 231b/, 234a/, 254a/, 257a/, 258b/, 25a/, 262b/, 265b/, 266b/, 268a/, 297b/, 307b/, 308a/, 310a/, 332b/, 350b/, 365b/, 366a/, 373a/, 374a/, 376b/

iligle - Ellemek, el ile almak, çıkarmak
i.- geyler 260b/

illā Ar. Yalnız, sadece, ancak
i. 348b/

'ilm Ar. İlim, bilgi
'i. 179a/, 264a/, 293b/, 74a/, 87a/
'i.+ din 271a/
'i.+ idin 22a/

‘i.+ iġa 181b/
‘i.+ ini 178b/, 206b/, 21b/, 23b/, 25b/
‘i.+ ni 178a/

‘ilmlıġ Ar.+T. İlim ile meşgul olan, krş. ‘ilmlıḳ
‘i. +ı 39b/

‘ilmlıḳ Ar.+T. İlim ile meşgul olan
ṭālib-i ‘i.+ ı 271a/

ilt- İletmek, göndermek, ulaştırmak
i.- er 256a/
i.- erler 286a/

ilticā Ar. Sığınma, barınma
i. 333b/
i. élttim 200b/
i. ḳılıp 346a/

iltifāt Ar. Gönül alma, iltifat
i. 303a/
i.- ı āşnā 76a/
i.+ nı 349b/

iltimās Ar. Kayırma, yapılmasını isteme
i. ḳıldı 61a/

iltizām Ar. Lüzumlu sayma
i. 346b/
i. ḳılılıptur 201a/

imām Ar. İmam, hoca
i. 358a/

‘imārāt Ar. İmaretler, binalar; aşevleri
‘i. 45b/

‘imāret Ar. Bayındırlık, şehir
‘i. 157a/, 191b/, 208b/, 291b/, 300a/, 300b/, 330b/, 335b/, 339b/, 341a/, 341b/, 360a/, 47a/
‘i.+ i 300b/, 301a/, 335a/, 340a/, 359b/, 46b/
‘i.+ içe 341a/
‘i.+ ide 291a/, 359b/
‘i.+ idindür 273a/
‘i.+ iġa 160a/, 268a/, 326a/, 339a/
‘i.+ ini 291b/, 341b/
‘i.+ iniñ 340b/
‘i.+ ḳa 188b/
‘i. ḳılġan 128a/
‘i.+ ler 339b/, 340b/, 356a/, 49a/
‘i.+ lerdin 157b/, 36b/, 37a/
‘i.+ lerdur 340b/
‘i.+ leri 267b/, 283b/, 300b/, 340a/, 340b/, 341a/, 344b/, 6b/
‘i.+ leride 110b/, 291a/, 341a/
‘i.+ leridin 340b/, 341a/, 46a/
‘i.+ leriġa 340a/, 341a/
‘i.+ lerimde 291b/
‘i.+ lerini 335a/, 353b/
‘i.+ leriniñ 295b/
‘i.+ lerni 341a/, 343b/, 358a/
‘i.+ ni 189a/
‘i.+ niñ 47a/, 340b/, 359b/
‘i.+ te 56b/
‘i.+ tin 45b/, 47a/
‘i.+tür 188b/, 340b/, 341a/, 37a/, 45b/, 47b/

īmā’ Ar. İşaret, işaretle anlatma
ī. ḳıldılar 216a/

imdi Şimdi, halen
i. 93b/, 287a/, 306b/, 359b/, 364a/
i.+ ler 219b/

imeldaş Arkadaş
i. 58b/

imen- Utanmak
i.-mey 41b/

imkān Ar. İmkan, olanak

i. 75b/
i.+ ı 105b/
i.- ı cidd 218a/
i.- ı ḫalāṣlıḳ 114b/
i.+ dur 202b/, 265a/
i.+ ı 177a/, 60a/, 76a/

imsāk Ar. Cimrilik; sakınma, uzak durma
i. 19a/, 173a/, 264b/

imtidād Ar. Uzama, sürme, devam etme
i.+ ı 216b/, 291b/, 31b/, 94b/, 96b/, 9a/

imtiyāz Ar. Ayrıcalık, farklı olma
i. 209b/

in - İnmek
i.- diler 127a/
i.- dük 195a/
i.- er 130b/, 139b/
i.-geç 132a/
i.- gende 249a/
i.- ip 147b/, 184b/, 243b/

īn Far. Bu
ī. 334a/

ʻināḍ Ar. Israr, inat
ʻi. 208b/, 298b/

inʻām Ar. Nimet verme, ihsan etme, iyilik etme
i. 87a/, 237a/, 240a/, 245b/, 293b/, 294a/, 351a/
i. boldı 235a/, 297a/, 309a/, 351a/, 352b/, 357b/, 362a/
i. bolġan 364b/
i. ḳıldım 293b/
i. ḳılıp 236a/, 238a/, 246b/, 325a/, 346a/, 369a/
i.+ lar 155b/, 293b/, 352b/
i. +lar boldı 354a/

ʻināyet Ar. İyilik, bağış, yardım
ʻi. 96b/, 117a/, 127b/, 151b/, 211b/, 223b/, 241b/, 261a/, 268b/, 303a/, 326b/, 333b/, 369a/, 374b/, 58a/, 63a/
ʻi. boldı 161a/, 220b/, 232a/, 233a/, 268b/, 296b/, 302b/, 305a/, 326b/, 352a/, 352b/, 382a/, 87b/
ʻi. bolup 352b/
ʻi.+ i 37a/, 70a/, 86a/, 198b/, 272a/, 295b/, 307a/, 335a/, 345b/, 346b/, 348b/, 350a/, 350b/, 354b/, 359a/, 43b/, 44b/, 63b/, 88a/
ʻi.+ idin 139a/, 218a/, 354b/
ʻi.+ idindür 270a/
ʻi.+ imizni 326a/
ʻi. ḳıldı 102b/
ʻi. ḳıldım 212a/, 212b/, 215a/, 233b/, 234b/, 258b/, 295b/, 297a/, 304a/, 374b/, 50b/
ʻi. ḳılduk 161a/, 218b/
ʻi. ḳılıldı 326b/, 377a/
ʻi. ḳılıp ėdim 199b/
ʻi. ḳılıp 211b/, 212b/, 213b/, 219a/, 221a/, 228a/, 229b/, 242a/, 246b/, 250b/, 261a/, 262b/, 268a/, 297a/, 298b/, 299a/, 303a/, 304a/, 305a/, 326b/, 329a/, 342b/, 367b/, 375b/, 376a/, 377a/, 380a/, 381b/, 60a/
ʻi. ḳılmaḳlıḳı 359a/
ʻi.+ ler 309a/, 353a/
ʻi.+ lerdin 232a/, 309a/
ʻi.+ ni 174a/

ʻināyetāmīz Ar. İyilik içeren, lütuf içeren
ʻi. 301b/

inbisāṭ Ar. Açılma, yayılma
i. 41b/

incgelik Gizli tutma, dikkat çekmeden yapma
i. 59b/

incir Tatlı bir meyve, incir
i.+ ġa 284b/

inçik Kabza, incik, zevzek
i.+ ke 152a/

inçke İnce, zayıf
i. 97b/, 109a/, 142a/, 164a/, 190b/, 240a/, 240b/, 281b/, 286b/, 287b/, 290b/, 378a/
i.+ din 241a/
i.+ rek 240a/
i.+ rekdür 278b/, 281a/, 281b/

inçkelik İncelik, zayıflık
i. 104b/, 105a/, 117a/

inçkerek İncerek, daha ince
i. 287a/
i.+ dür 278b/, 281a/, 281b/, 283a/
i.+ tür 276a/, 280a/, 283b/

indi Vakit
i. 346a/

indür - İndirmek
i.- diler 251a/
i.- ür 148a/

infi'āl Ar. Alınma, gücenme, darılma
i.+ de 102b/
i.+ dın 75b/, 79a/, 203a/, 302b/
i.+ i 248a/

inḥirāf Ar. Sapma, doğru yoldan çıkma
i.+ ı 179a/, 192b/

ini Kardeş, küçük kardeş
i. 108b/, 119b/, 121b/, 170b/, 175b/, 185a/, 205a/, 207a/, 223b/, 329a/, 377a/, 59b/, 99b/
i.+ dür 220a/
i.+ ler 122a/
i.+ leri 209b/, 96b/
i.+ leridin 251b/, 65b/
i.+ lerige 101b/
i.+ lerim 200b/
i.+ leriniñ 211b/
i.+ m 108b/, 110b/, 200b/
i.+ ni 207a/
i.+ niñ 212a/, 269a/
i. +ñ 238b/
i.+ ñni 349b/
i.+ si 105b/, 109a/, 119b/, 120b/, 122a/, 124a/, 125b/, 13a/, 156a/, 15a/, 163b/, 166b/, 167a/, 167b/, 173a/, 175a/, 179b/, 190a/, 192a/, 198a/, 19a/, 19b/, 205b/, 207a/, 209b/, 20b/, 210a/, 210b/, 217b/, 220b/, 222b/, 229a/, 22b/, 234b/, 235a/, 256a/, 296b/, 297a/, 297b/, 29b/, 303a/, 304b/, 308b/, 309b/, 310b/, 32b/, 332a/, 33a/, 33b/, 352b/, 356b/, 35a/, 35b/, 374a/, 374b/, 375b/, 38a/, 43a/, 50b/, 57a/, 58a/, 66b/, 67b/, 72a/, 73b/, 74b/, 76b/, 77b/, 78a/, 82a/, 84a/, 87b/, 88a/, 89a/, 90b/, 99b/
i.+ sidin 211b/, 343a/
i.+ sige 352a/, 41a/
i.+ sini 259b/, 296a/, 377a/
i.+ siniñ 169a/, 189b/, 93a/

inil - İnilmek
i.- di 213b/

iniş İniş, aşağı
i.+ de 147b/
i.+ din 147b/

iñiş - Temenni etmek, istemek, arzulamak
i.- ip 194b/

inkārlıḳ Ar.+T. Ret etmeli
i. 86b/

inḳiyād Bağlılık, boyun eğme, uyma

i. 294a/
i. ḳılurlar 271b/

inṣāf Ar. İnsaf, acıma
i. 68a/

inṣāflıġ Ar. İnsaflı
i. 85a/

insāniyyet Ar. İnsanlık
i. 81b/, 82a/
i. +i 159a/
i.+ ni 120b/, 82a/

inşā Ar. Yapma, meydana getirme
i. 312b/
i. ḳılıp 316a/
i.+ larını 171a/
i.+ nı 175a/
i.+ sı 11b/, 312b/, 40a/

İn-şā'allāh Ar. Allah nasip ederse
İ. 255a/, 348b/, 349a/, 350b/

intiḫāb Ar. Seçme, seçilme
i. 248b/
i. ḳılılıp 377a/

intiḳāl Ar. Göçme, geçme
i.+ ıda 124a/

intiḳam Ar. Öç alma
i. 74b/

intiẓār Ar. Bekleme, gözlenilme
i.+ ıda 104b/

ip İp
i. 40a/, 215b/, 224a/
i.+ i 285b/
i.+ ni 273b/, 274a/
i.+ niñ 273b/

irādet Ar. İrade, dileme
i.+ i 7a/, 18b/, 22a/

irig İri, büyük
i.+ dür 276a/

irtidād Ar. Dinden dönme, İslam dininden çıkma
ehl-i i.+ nıñ 325b/

irtifā' Ar. Yükseklik
i.+ ı 335b/

irtikāb Ar. Kötü bir şey yapma, suç işleme
i. 189b/, 236b/, 240a/, 240b/
i.+ ıdın 312a/
i. ḳıldı 308a/
i. ḳılduk 328a/
i. ḳılıldı 378b/
i. ḳılılıp 246b/
i. ḳılmas 189b/
i. ḳılmaydur 189a/

iṯbāt Ar. Delil
i.+ ıġa 146a/
i. ḳılur 180b/

İslām Ar. İslam, İslamiyet
İ. 169b/, 218a/, 272a/, 316a/, 44b/
dīn-i İ. 316a/
ehl-i İ. 316a/
feṯḥ-i bādşāh-ı i. 325a/

ism Ar. İsim, ad
i.+ ġa 4b/, 8a/
i.+ i 215b/

isnād Ar. Yükleme, affetme, dayanak
i. ḳılıp 381a/
i. ḳılurlar 180a/

isneyn Ar. İki, eş
ṯānī-i i.+ i 172a/

isrāf Ar. Gereksiz yere harcama

i. 176b/

istid‘ā Ar. Yalvararak isteme, dileme
i.+ lar 268b/

iste - İstemek
i.- p 203a/
i.- r 119b/

isti‘ānet Ar. Yardım isteme
i. 118b/, 86b/

istib‘ād Ar. Uzak görme, ihtimal vermeme
i. ḳıldılar 116a/
i. ḳılıp 337a/

istid‘ā Ar. Yalvararak isteme, dileme
i. 342b/
i. ḳıldı 146b/, 227b/, 245b/, 262b/
i. ḳılġan 331a/
i. ḳılıldı 54b/
i. ḳılıp 298a/, 5b/
i. ḳılıptur 123a/, 261b/
i.+ ları 211b/
i.+ larını 381b/
i.+ sı 52a/, 363a/
i.+ sıdın 120b/

isti‘dād Ar. Kabiliyet, akıllılık
i. 87b/, 88a/
i. ḳılur 331b/

istidlāl Ar. Kanıt veya veriye dayanarak sonuç çıkarma
i. 220a/

istifrāġ Ar. Kusma
i. ḳılıptur 228b/

istifsār Ar. Açıklıġa kavuşturma
i. ḳılıp 60a/

istiḫfāf Ar. Küçümseme, hor görme
i. ḳılur ėdi 26a/

istiġfār Ar. Tövbe etme, Allah’tan günahların bağışlanmasını dileme
i. 253a/

istiḥkām Ar. Sağlamlık
i.- ı ẓāhiri 311a/
i.+i 139b/

istiḳāmet Ar. Bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzanması
i.+ i 292a/, 304b/, 342b/
vech-i i. 18a/, 229b/
i.+ ini 304a/, 326b/

istiḳbāl Ar. Gelecek, gelecek zaman
i. 185b/
i.+ ġa 171b/, 185b/, 44b/
i.+ ıdındur 288a/
i.+ larıġa 83b/

istiḳlāl Ar. Tek başına olma, hürlük, bağımsızlık
i. 325b/, 69a/

istiktāb Ar. Yazdırma
i. ḳıldurup 363a/

iṣtilā Ar. Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme
i.+ sı 300b/

isti‘lām Ar. Bilgi istemek
i. 60a/

istimā‘ Ar. Dinleme, işitme
i. ḳılıp 211a/
i.+ ıdın 187b/

isti‘māl Ar. Kullanma
i. 290b/
keṣret-i i. 11b/
kesret-i i. 348a/

istimāle Ar. Teselli etme
i. 369a/
i.+ si 308a/

istimālet Ar. Teselli etme, avutma
i. 117a/, 326b/, 61b/, 154b/, 224a/, 224b/, 231a/, 232a/, 258a/, 296a/, 296b/, 303b/, 304a/, 332b/, 345a/, 367a/, 369a/
i.+ ler 117a/, 221a/

istimdād Ar. Yardım isteme
i. 86b/

istimzāç Ar. Birinin mizacını öğrenmeye çalışma
i.+ı 366b/

istirāḥat Ar. Dinlenme
i. 194b/, 3a/
i. ḳılduk 96a/
i. ḳılıp 327b/

istirżā Ar. Rızasını isteme
i.- yı ḥāṭırı 235a/

‘işyān Ar. Ayaklanma
‘i. 312a/

iş İş
i. 105b/, 108a/, 109b/, 111b/, 112a/, 113a/, 118a/, 118b/, 122a/, 14b/, 159a/, 159b/, 161a/, 162b/, 16b/, 171a/, 172a/, 182a/, 182b/, 186a/, 186b/, 192a/, 198b/, 199b/, 203a/, 208a/, 209a/, 21b/, 236b/, 23a/, 24b/, 255a/, 263a/, 264b/, 265a/, 265b/, 290b/, 291b/, 295a/, 29a/, 307a/, 308b/, 344b/, 349b/, 34a/, 350a/, 350b/, 353b/, 354b/, 359a/, 368a/, 374b/, 43b/, 52b/, 54a/, 54b/, 55b/, 56a/, 58b/, 59b/, 61b/, 62b/, 63b/, 66a/, 67b/, 85a/, 85b/, 87b/, 89b/, 91b/, 93a/, 92a/, 111b/
i.+ de 272a/
i.+ din 111b/, 118a/, 179a/
i.+ dür 65a/
i.+ ge 61b/
i.+ i 38b/, 73b/, 80b/, 105b/, 114b/, 123b/, 14b/, 150b/, 152b/, 159a/, 165a/, 166a/, 166b/, 182b/, 258b/, 264b/, 274b/, 299a/, 333b/, 337a/, 350b/, 359a/, 35a/, 39a/, 39b/, 41b/, 77a/, 87b/, 358b/
i.+ ide 311b/
i.+ idin 151b/, 300a/, 311a/
i.+ ige 179a/, 269b/, 80b/, 88b/
i.+ im 269b/
i.+ imiz 119a/, 86b/, 87b/
i.+ imizdin 60a/
i.+ imizge 60a/
i.+ imizni 348b/
i.+ imni 119a/, 16b/, 360b/
i.+ imniñ 152b/
i.+ iñge 196a/
i.+ ini 181b/, 205a/, 229b/, 250b/, 358b/, 368b/, 38b/
i.+ ke 15b/, 172a/, 177b/, 18b/, 206b/, 265b/, 372a/, 58b/, 74a/, 93a/
i. ḳıla almadı 17b/, 66a/, 88b/
i. ḳıla almadılar 265b/, 73a/
i. ḳıla almas 85a/
i. ḳıla almaslar 205b/, 33b/
i. ḳıla almay 44a/, 66b/
i. ḳıla alsak 83a/
i. ḳıla 122a/, 148b/, 308b/, 377b/
i. ḳıldı 113b/, 151a/, 373b/, 92a/
i. ḳılġan 186b/
i. ḳılıptur 326b/
i. ḳılıpturlar 45b/
i. ḳılmadı 165b/
i. ḳılmaġan 134a/
i. ḳılmaslar 186b/
i. ḳılmaydur ėdi 37a/
i. ḳılsa 159a/
i. ḳılurlar ėdi 291b/
i. ḳılurlar 291b/
i.+ ler 64b/, 139b/, 179b/, 180a/, 182a/, 251a/, 275a/, 29a/, 353b/,

354b/, 85a/, 87a/, 91a/
i.+ lerde 182a/, 191a/, 368b/
i.+ lerge 245a/, 335b/, 350b/
i.+ leri 143a/, 173b/, 182b/, 353a/, 359a/
i.+ leride 290b/
i.+ leridin 23a/
i.+ lerimizni 311b/
i.+ lerin 353a/
i.+ lerini 209a/, 239a/
i.+ lerni 172a/, 173b/, 194a/, 36a/, 81a/
i.+ ni 165b/, 16b/, 177b/, 182a/, 187b/, 204b/, 24b/, 267a/, 294b/, 326b/, 348b/, 99b/
i.+ niñ 111a/, 201a/, 204b/, 303b/, 64b/
i. +te 29b/, 180a/
i.+ tür 194b/

iş küç İş güç
i.+ i 164b/

işāret Ar. Bir şeyi gösterme
i. 285b/, 300b/
i. boldı 97a/
i. ḳıladur 100b/, 83b/
i. ḳıldı 111b/

işen - Güvenmek, inanmak, bağlanmak
i.- di 333b/
i.- ip 298a/

işgāl Ar. Meşgul etme, tutma
i.+ i 203b/

işkāl Ar. Güçlük çıkarma
i.+ i 160b/, 212b/, 361a/

işkene Far. Bir tür tirit yemeği
i.+ si 2b/

‘işret Ar. İçki içme, içme alemi
‘i. 166a/, 186a/, 189a/, 189b/, 330a/, 96a/
‘i.+ tin 166a/

iştiġāl Ar. İş işleme, bir şeyle uğraşma, meşgul olma
i. 18a/, 298a/, 336b/

iştiyāḳ Ar. Şevke gelme
i.+ ı 360b/
i.+ ıdın 360b/

it Köpek
i. 306a/
i.+ ke 306a/
i.+ ler 84b/
i.+ ne 306a/
i.+ niñ 281a/

it - Yitmek, kaybolmak
i.- ip 115b/
i.- tiler 375b/

iṭā‘at Ar. İtaat, boyun eğme, söz dinleme
i. 110b/, 271b/, 294a/, 326a/, 355a/
i.+ ıda 225a/
i. ḳılıp 292a/
i. ḳılmas 272b/
i. ḳılmaydurlar 272a/
i. ḳılurlar 326a/

iṭā‘at-güne Ar.+Far. İtaat eder bir şekilde
i. 228b/

‘itāb Ar. Azarlama, çıkışma
‘i. 255a/, 370a/

i‘tibār Ar. Şeref, haysiyet, saygınlık
i. 123b/, 130a/, 172b/, 288b/, 76a/, 81a/
i. boldı 205a/
i.+ ı 14a/, 100b/, 167b/, 170a/, 275a/

i.+ raḳ 159a/

i‘tibārlıḳ Ar.+T. Saygı gören, haysiyetli
i. 18a/, 183a/, 333b/, 342b/

i‘tidāl Ar. Ölçülülük, aşırı gitmeme
i. 18a/, 68b/
i.+ i 291a/

i‘tiḳād Ar. İnanç, bir şeye bağlanma
i. 18b/, 26a/, 296a/, 332a/, 68b/

i‘tiḳādlıḳ Ar.+T. İnançlı
i. 7a/, 138a/

i‘timād Ar. Güvenme, güven
i. 111a/, 118a/, 122a/, 123b/, 204b/, 256a/, 309a/, 60b/, 78a/
i.+ ıġa 169a/
i.+ ım 115a/
i. ḳılıp 151a/, 77b/
i. ḳılmadı 333b/

i‘timādlıḳ Ar.+T. Güvenilen
i. 52a/, 123a/

i‘tiẕār Ar. Özür dileme
i. 253a/

itlāf Ar. Lüzumsuz yere harcama, ziyan etme
i. 176b/

itlig İtli, köpekli
i. 141b/

itmām Ar. Tamamlama, sona erdirme
i.+ ġa 339b/, 346a/
i.+ ı 300b/, 359b/
i.+ ıġa 248b/

ittifāḳ Ar. Birleşme, uyuşma, sözleşme
i. 117b/, 208a/, 229b/, 30a/, 360a/, 38a/, 69a/
i.+ dın 79a/
i.+ ı 110b/, 165b/, 219b/, 227a/, 228b/, 260a/, 295a/, 349b/, 380b/, 51b/
i. ḳıla 265b/
i. ḳılıp 109a/, 119b/, 122a/, 183a/, 185b/, 187b/, 202b/, 23a/, 265a/, 64a/, 6a/, 74a/
i. ḳılmaḳlıḳ 110b/

ittifāḳāt Ar. Tesadüfle olan şeyler
i.- ı ḥasenedin 58a/
İ.- i ḥasenedin 78a/

ittür - Ettirmek, yaptırmak
i.- meñ 97b/
i.- üp 95a/

iṭ‘ima Ar. Keskin olmak veya keskin hale gelmek
i.+ dın 187a/

iṭminān Ar. Emin olma
ı. 116a/
ı. +i boldı 116a/
i.- i ḥāṭırı 311a/

‘ivāż Ar. Bedel, karşılık
‘i.+ ıġa 378a/

iyādet Ar. Hatır sorma, ziyaretinde bulunma
i.+iġa 178b/

‘iyāl Ar. Hanım, eş; bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler
‘i. 171a/, 60a/
‘i.+ ı 207b/
‘i.+ ını 72a/
‘i.+ i 11a/
‘i.+ ları 218a/
‘i.+ larını 218b/
‘i.+ leri 138a/, 81a/

‘iyālet Ar. Valilik

‘i. 224b/

iz İz
i. 145b/, 146a/, 203a/
i.+ imiz 193a/

izāre Ar. Duvar
i.+ si 47b/, 300a/
i.+ side 343a/

izdiḥām Ar. Aşırı Kalabalık
ı. 186a/, 353b/

Ḳ, K

ḳabāḥat Ar. Kusur, çirkin
ḳ.+ ınıñ 158b/
ḳ.+ lar 65a/

ḳabaḳ İleri, ön, huzur; kabak
ḳ. 173b/
ḳ.+ nı 173b/, 19a/

ḳabal Mashara, abluka, kuşatma
ḳ. 44a/, 70b/
Ḳ.+ da 234b/
ḳ.+ ıda 77a/
ḳ. ḳılmaḳ 94a/

ḳabaldārlıḳ Ar.+Far.+T. Kuşatıcı, kuşatma eylemi
ḳ. 163a/, 94a/

ḳabar - Kabarmak, şişmek
ḳ.- dı 366a/

ḳabarçuḳlan - Kable çıkarmak, uçuklanmak
ḳ.- ıp ėdi 72b/

ḳabāyil Ar. Kabileler, boylar
ḳ.+ i 148a/
ḳ.+ idin 148a/

Ka‘be Ar. Müslümanlar için Hac ziyaretinin yapıldığı hem de namaz esnasında yöneldikleri mukaddes bina
K. 168b/
K.+ ni 178a/

ḳabīḥ Ar. Çirkin, kaba
ḳ. 252b/, 253a/

ḳābil Ar. Olan, olabilir
ḳ.- i ri‘āyet 161a/
ḳ.+ i 174b/

ḳabīle Ar. Aynı soydan olan insan topluluğu, kabile
ḳ. 290a/, 290b/
ḳ.+ sidür 228a/

ḳābiliyyet Ar. Yetenek, anlama
ḳ.+ i 49b/, 139a/, 273b/
ḳ.+ idin 173a/

ḳābiliyyetlıḳ Ar.+T. Yetenekli
ḳ. 175a/

ḳabr Ar. Mezar
ḳ. 138a/, 138b/
ḳ.+ da 138b/
ḳ.+ ı 133a/, 138a/, 139b/
ḳ.+ ınıñ 138a/
ḳ.+ i 44b/, 46a/, 102a/, 222a/, 369b/
ḳ.+ nıñ 138b/

iẓhār Ar. gösterme, meydana çıkarma
i. 304a/
i.+ ı 261a/, 375b/
i.- ı devletḫ^{w}āhlıḳ 298a/
i.+ ı ḳıldı 113b/
i.+ ı ḳılıp 110b/, 120b/
i.+ ını 82b/, 342b/
i.- ı yekcihetlıḳ 207a/
i. ḳılıp 110a/, 123a/
i. ḳılıptur 343a/

ḳabtal Yan, taraf; yakın
ḳ.+ ıġaça 193b/

ḳabūl Ar. Kabul etme, razı olma
ḳ. 104a/, 235b/
ḳ. ėttiler 376a/
ḳ.+ ıġa 346a/
ḳ. ḳıldı 375b/
ḳ. ḳıldılar 55a/
ḳ. ḳılduk 188a/
ḳ. ḳılġaylar 121a/
ḳ. ḳılıp 172b/, 205a/, 367a/, 375b/
ḳ. ḳılıpturlar 343a/
ḳ. ḳılmadı 158b/
ḳ. ḳılmadılar 188a/
ḳ. ḳılmadım 121b/
ḳ. ḳılmaḳ 345a/
ḳ. ḳılmay 216b/, 329a/

ḳabż Ar. Alma, tutma, kavrama
ḳ. 270b/
ḳ. boldı 272a/
ḳ. boldılar 270b/
ḳ. bolup 271a/, 294a/
ḳ. bolupturlar 271a/
ḳ.+ da 270b/
ḳ.+ dur 343a/

ḳabża Ar. Bir şeyin tutulacak yeri, sapı
ḳ. 297a/

ḳaç - Kaçmak, uzaklaşmak
ḳ.- a almadılar 207b/
ḳ.- a bėrdi 106a/, 113a/, 198b/, 222b/, 253b/
ḳ.- a bėrdiler 104b/, 112a/, 151a/, 199b/, 214a/
ḳ.- a bėrip ėrdi 119a/
ḳ.- a bėrürler 202b/
ḳ.- a kirişti 95a/
ḳ.- a kiriştiler 105b/, 94b/
ḳ.- a 112b/, 161a/, 201b/, 315a/, 334b/, 52a/
ḳ.- adurġanıda 158b/
ḳ.- adurlar 274b/
ḳ.- an 290b/
ḳ.- ar 158a/, 254a/, 262b/, 297b/, 367a/, 372a/
ḳ.- arlar ėdi 294a/
ḳ.- arlar 154a/, 205b/, 257a/, 257b/, 260b/, 328b/, 338b/, 77a/
ḳ.- ay 107a/
ḳ.- ıp 101a/, 109a/, 109b/, 111a/, 113a/, 119a/, 121a/, 121b/, 125a/, 125b/, 126b/, 12a/, 14b/, 155a/, 166b/, 173a/, 198a/, 198b/, 201a/, 205b/, 207b/, 208a/, 208b/, 214a/, 214b/, 218a/, 220a/, 230b/, 256a/, 257a/, 257b/, 258a/, 258b/, 26b/, 294b/, 301a/, 308b/, 315a/, 327a/, 328b/, 332a/, 334a/, 336a/, 337b/, 34b/, 362b/, 368b/, 37b/, 38b/, 51b/, 52a/, 56b/, 58b/, 62a/, 63a/, 76b/, 78b/, 79a/, 79b/, 81b/, 84b/, 95a/, 99b/
ḳ.- ıptur 259b/, 329a/, 36b/
ḳ.- ıpturlar 379b/
ḳ.- ḳalı 267a/
ḳ.- ḳan 113a/, 114b/, 127a/, 155a/, 257a/, 259b/, 263a/, 297b/, 338b/
ḳ.- ḳandurlar 243b/
ḳ.- ḳanınıñ 301a/
ḳ.- ḳanlar 92a/
ḳ.- ḳanlarınıñ 258a/
ḳ.- ḳanlarnıñ 258a/, 51b/
ḳ.- maḳ 80b/
ḳ.- maḳḳa 104b/, 276b/, 373b/, 51a/
ḳ.- maḳları 92a/
ḳ.- mas 276b/
ḳ.- maslar 256b/
ḳ.- may 107a/
ḳ.- mış 303a/
ḳ.- sa 144a/
ḳ.- tı 199b/, 212b/, 230b/, 263b/, 297b/, 328a/, 51a/, 58a/, 70a/
ḳ.- tılar 51a/, 90b/, 150b/,

184a/, 211b/, 334b/

ḳaçan Ne zaman
ḳ. 124a/, 132b/, 143b/, 144b/, 162b/, 170b/, 189b/, 256a/, 269b/, 306b/, 332b/, 365a/, 41b/, 83b/

ḳaçar Kaçma, kaçak; arka
ḳ. 215b/, 268b/
ḳ.+ da 42a/
ḳ.+ ıdın 25a/
ḳ.+ ıġa 25a/
ḳ.+ ınıñ 211a/
ḳ.+ ları 274b/, 332b/

ḳaçur - Kaçırmak
ḳ.- dı 184a/, 234b/, 373b/
ḳ.- dılar 335a/, 34b/, 93a/
ḳ.- duk 278b/
ḳ.- ġalı 381b/
ḳ.- ġanda 184a/
ḳ.- ġandın 151a/
ḳ.- up 112a/, 151a/, 211a/, 214b/, 218a/, 334b/, 372a/, 372b/
ḳ.- uptur 212a/
ḳ.- ur 304a/

ḳaçurul - Kaçırılmak
ḳ.- dı 85b/

ḳada - Moğ. Çivilemek
ḳ.- pturlar 340b/

ḳadaġ Moğ. Dış taraf, eşik, pervaz
ḳ. 113a/
ḳ. +a 66a/, 303a/, 347a/

ḳadaġan Men, yasak
ḳ. 122a/

ḳadd Ar. Boy
ḳ. 113a/, 330b/
ḳ. +ı 273b/

ḳadem Ar. Ayak
ḳ. 107b/, 112a/, 186a/, 193b/, 309a/, 351b/, 370a/, 44b/
ḳ.+ çe 193b/
ḳ.+ ide 354b/
yümn-i ḳ.+ idin 189b/
ḳ.+ ini 369b/

ḳadem-gāh Ar.+Far. Ayak izi
ḳ.+ ıdur 128b/

ḳader Ar. İlahi takdir
ḳ.+ idür 202b/

ḳadīm Ar. Eski
ḳ. 4a/, 270a/
ḳ.+ din 223a/, 224a/, 229a/, 231a/, 271b/, 292a/

ḳadīmī Ar. Eski, daimi
ḳ. 14a/, 31a/, 47b/, 226b/, 229b/, 343a/

ḳādirī Ar. Kudret sahibi olan Allah
ḳ.+ dür 124a/
Ḳ.+ dür 149a/

ḳadr Ar. Değer, itibar
ḳ. +i 275a/
ḳ.+ ini 96a/
ḳ.- i ḥāllarıġa 293b/
ḳ.+ ini 306b/

kedū Far. Şarap kabı
k.+ dın 290b/
k.+ dur 290b/

ḳāḍī Ar. Kadı, yargıç
ḳ. 235a/, 378b/
ḳ. bola 54a/
ḳ.+ nıñ 235a/
ḳ.+ sı 233b/
ḳ.+ sınıñ 235a/

ḳāḍīlıḳ Ar.+T. Kadılık
Ḳ.+ nı 179a/

ḳāf Ar. Arap alfabesinde bir harf, kaf harfi, ka sesini gösteren harf
k. 100a/, 133a/

ḳafes Ar. Kafes
ḳ. 5b/
ḳ.+i 278a/

kāfir Ar.Tanrı tanımaz
k. 131a/, 214b/, 270b/, 271a/, 272a/, 290a/, 298a/, 299a/, 304a/, 310a/, 315b/, 325a/, 326b/, 329a/, 333b/, 335a/, 355a/, 68a/
k.+ din 298a/, 310a/
k.+ dür 140a/
k.+ ġa 312b/, 315a/, 333b/, 335b/
k.+ larıġa 249a/
k.+ ler 134b/, 135b/, 214b/, 218b/, 304b/, 315a/, 334b/, 342b/
k.+ lerdin 271b/
k.+ leri 134b/
k.+ leridin 345b/
k.+ lerni 272a/
k.+ ni 290a/, 309b/, 315b/, 367a/, 374a/
k.+ niñ 134b/, 249a/, 304a/, 309a/, 309b/, 311a/, 325a/, 325b/, 328b/, 329a/, 343a/
Sangā-yi k.+ niñ 337a/, 355a/

kāfirāne Ar. Tanrı tanımaz şekilde
k. 206b/

Kāfiristān Ö.İ Hindistan'ın kuzey batısında Kabil civarında bulunan dağlık bölge
K. 133a/, 135b/, 270b/
K.+ dın 134a/, 134b/, 218b/
K.+ dur 131b/, 133a/, 135a/
K.+ ġa 26a/
K.+ nıñ 133b/, 134a/, 134b/

kāfirveş Ar.+Far. Kafir gibi olan
k. 62a/, 135a/, 14b/, 325a/, 326a/

ḳāfiye Ar. Uyak, kafiye
ḳ. 179a/, 181b/, 87b/
ḳ.+ de 178b/, 87b/
ḳ.+ side 99b/
ḳ.+ sini 87b/

kāġaẕ Far. Kağıt
k. 47b/, 376b/
Cüvāz-ı k. 47b/
k.+ da 220a/, 305b/
k.+ ġa 250a/
k.+ nıñ 208a/

kāḫ Far. Köşk, kasr
k.- ı dil 118b/

kāhil Ar.Olgun orta yaşlı
K.+ niñ 112a/

kāhillıḳ Ar.+T. Tembellik, gayretsizlik
k. 161b/, 325a/, 348b/
k.+ ıñ 349b/

ḳahr Ar. Yok etme
ḳ. 44b/

ḳā'ide Ar. Esas, üsul, nizam
ḳ. 25b/, 123b/, 153b/, 186b/, 237b/, 330a/, 349a/
ḫilāf-ı ḳ. 363b/
ḳ.+ ni 235a/, 235b/, 349a/, 368b/

ḳaḳ - Çakmak, vurmak, kakmak
ḳ.- arlar 289a/, 289b/
ḳ.- ıp 211a/
ḳ.- ḳan 241a/, 289b/
ḳ.- ḳandın 289a/, 289b/
ḳ.- ḳaylar 289b/

ḳaḳ Güneşten ve ateşten kurumuş olan

ḳ. 306a/

ḳal - Kalmak, durmak, sürmek
ḳ.- a 152a/, 152b/, 256b/, 336a/, 338a/
ḳ.- adur ėdi 114b/
ḳ.- dı 107a/, 113a/, 114b/, 115a/, 116b/, 124b/, 145b/, 147b/, 149b/, 152a/, 154a/, 193b/, 194a/, 196b/, 204a/, 207a/, 222a/, 223a/, 229b/, 234a/, 30b/, 339a/, 369b/, 376b/, 53a/, 72b/, 78a/, 81b/, 89b/
ḳ.- dılar 105a/, 114b/, 156b/, 231b/, 337b/, 342b/, 64a/, 70a/, 98b/
ḳ.- dım 107b/, 114b/, 115a/
ḳ.- ġan 125a/, 126a/, 143b/, 145b/, 149a/, 151a/, 155a/, 156b/, 17b/, 183a/, 183b/, 186b/, 197a/, 220b/, 226a/, 231a/, 233b/, 244b/, 245a/, 251a/, 251b/, 252a/, 262a/, 264b/, 265b/, 302a/, 358b/, 377b/, 44a/, 53a/, 66b/, 98a/
ḳ.- ġanda 230a/, 234b/, 77b/
ḳ.- ġay 122b/, 195b/, 295b/
ḳ.- ıp ėdi 101a/, 107a/, 113b/, 11a/, 154a/, 158a/, 166a/, 208a/, 211a/, 218b/, 249b/, 52a/, 59b/, 61b/, 8b/, 90a/, 93b/
ḳ.- ıp ėdiler 114b/, 213a/, 55a/, 93a/, 98a/
ḳ.- ıp 114a/, 152b/, 157a/, 157b/, 167a/, 175a/, 192a/, 213a/, 248a/, 251a/, 302b/, 354a/, 358a/, 365a/, 376a/, 41b/, 89b/, 96a/
ḳ.- ıptur 212a/, 220b/, 61a/, 86a/
ḳ.- ıpturlar 344b/
ḳ.- madı 124a/, 163a/, 166a/, 170a/, 177b/, 191a/, 19b/, 234a/, 269a/, 359b/, 40a/, 54a/, 69a/, 75a/, 78a/, 89b/, 95a/
ḳ.- maġa 204a/
ḳ.- maġan 278b/
ḳ.- maġay 129b/, 169a/
ḳ.- mas ėdi 152a/
ḳ.- mas 102a/
ḳ.- masa 339b/
ḳ.- maydur ėdi 115a/, 198a/, 46a/, 70b/
ḳ.- maydur 131b/, 211a/, 222a/, 271a/, 274b/, 339b/
ḳ.- mış 116a/
ḳ.- sa 339b/
ḳ.- salar 360b/
ḳ.- ur ėdi 151b/, 152b/
ḳ.-ur 143a/, 179b/, 185b/, 281b/, 30a/, 333b/

kāl Far. Hile ve düzen ile kandırma, aldatma
k. 174a/

ḳal‘a Ar. Kale, hisar
ḳ. 260b/, 304a/, 334a/, 380b/
Ḳ.- ı Debūsīde 22b/, 78b/, 87b/
Ḳ.- ı İhtiyāruddīnde 205b/
Ḳ.- ı İẖtiyāruddīnġa 197a/
Ḳ.- ı Ẓaferġa 11a/
ḳ.- i ū 335a/
Ḳ.- i Ẓaferdin 308a/, 347a/
Ḳ.- i Ẓaferġa 345b/
Ḳ.- yı Ẓafer 154b/
Ḳ.- yı Ẓaferni 154b/
ḳ.+ da 344b/
ḳ.+ ġa 2a/, 218a/, 248a/, 46a/, 57b/
ḳ.+ lar 260b/
ḳ.+ larçıdındur 298a/
ḳ.+ larıda 279a/
ḳ.+ mġa 254a/
ḳ.+ nı 216b/, 53b/
ḳ.+ nıñ 2a/, 45b/, 91b/, 128a/, 128b/, 191b/, 250b/
ḳ.+ sı 128a/
ḳ.+ sıda 342b/
ḳ.+ sıġa 211b/, 218b/, 339a/
ḳ.+ sını 187b/, 53b/
ḳ.+ sınıñ 128b/, 298a/, 363a/, 46a/, 47b/

ḳala - Birbirinin üzerine yığmak
ḳ.- p 251a/

ḳālāb Ar. Kalıp
ḳ.+ ıġa 302b/
ḳ.+ ḳa 302b/

ḳal'adārlıḳ Ar.+Far.+T. Kale muhafızlığı
ḳ.+ ḳa 16b/
ḳ. ḳıldım 8b/
ḳ.+ ta 120b/, 52b/

ḳal'agirlıḳ Ar.+Far.+T. Kale tutma işi
ḳ. 31b/, 298a/, 333a/

kalāntarī Köy muhtarı?
k.+ nıñ 97a/

kalas Vahşi su hayvanı, timsah
k. 281b/
k.+ ḳa 281b/

ḳalb Ar. Kalp, gönül
ḳ.+ nıñ 209b/
riḳḳat-i ḳ.+ iġa 41a/

ḳālbā Ar. Kalıp, kap, tas
ḳ. 302b/

ḳalem Ar. Yazı yazılan alet, kalem
ḳ. 2b/
ḳ. +e 176b/
Ḳ.+ ġa 269b/
ḳ. kivürüp 206b/
ḳ.+ ni 253a/

ḳalemī Ar. Kalemden geçmiş, yazılmış
ḳ. 144b/

ḳalemrev Ar.+Far. Ülkeler, diyarlar
ḳ.+ ümde 325b/
cemī'-i ḳ.+ ġa 312b/
ḳ.+ ide 25b/

ḳalender Far. Derviş, kalender
ḳ. 221b/, 247b/
ḳ.+ iniñ 222a/

kalendī Savaş için gerekli hendekleri kazan kimse, asker?
k.+ lerni 311a/

ḳalġan Kalan
ḳ.+lar 55a/
ḳ.+larnıñ 55b/
ḳ.+ını 234a/, 375b/, 95b/
ḳ.+ınıñ 361b/
ḳ.+ları 370a/

ḳalın Çok, pek çok
ḳ. 103a/, 107b/, 110a/, 111b/, 112a/, 113b/, 114a/, 118b/, 11b/, 123b/, 126b/, 127a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 139b/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 144b/, 146a/, 146b/, 148a/, 149b/, 153a/, 154a/, 159a/, 160b/, 163a/, 16a/, 16b/, 172b/, 173a/, 176a/, 17a/, 180a/, 181b/, 184a/, 184b/, 185a/, 195b/, 19b/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 205b/, 207b/, 212a/, 212b/, 214a/, 214b/, 215b/, 217b/, 218b/, 220a/, 222a/, 222b/, 224a/, 225a/, 228a/, 230b/, 232b/, 234b/, 235b/, 240b/, 242b/, 243b/, 253b/, 254b/, 25b/, 260a/, 261a/, 261b/, 262a/, 264a/, 265a/, 265b/, 266b/, 267a/, 267b/, 268b/, 270a/, 271b/, 272a/, 273a/, 275a/, 275b/, 276b/, 281b/, 283a/, 291a/, 293b/, 294a/, 295b/, 297b/, 298b/, 29a/, 304a/, 305a/, 306a/, 309b/, 30b/, 310b/, 325b/, 32a/, 331a/, 333a/, 333b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 339b/, 343b/, 347b/, 34b/, 353b/, 356b/, 35a/, 35b/, 362b/, 364b/, 366a/, 369b/, 370a/, 370b/, 372a/, 373b/, 378a/, 39a/, 3a/, 40a/, 41b/, 42b/, 47b/, 57a/, 57b/, 67a/, 70a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72a/, 76b/, 78a/, 81b/, 90b/

ḳ.+ dur 137b/, 142a/, 242b/, 32a/
ḳ.+ ıdın 337b/

ḳalınlıḳ Çokluk, fazlalık
ḳ. 75a/
ḳ.+ ı 254b/, 289a/
k.+ ıdın 286a/

ḳalḳan Kalkan, savaş giysisi
ḳ.+ dın 163a/, 217a/

ḳallāş Ar. Kalleş, hileci
ḳ. 124b/, 84b/

ḳallāşlıḳ Ar.+T. Kalleşlik
ḳ. 101a/
ḳ.+ ı 247a/
ḳ.+ tın 101a/

ḳaltaġaylıḳ Tereddüt etme, şüpheye düşme
ḳ.+ ı 15b/

ḳalyā Far. Kızartma
ḳ. 306a/

ḳamçı Kamçı, kırbaç
ḳ. 5b/

ḳamçıla - Kamçılamak
ḳ.- p 105a/

ḳamış Kamış, ney
deste-i ḳ. 373b/
ḳ.+ nıñ 288a/

kāmil Ar. Olgun, tam, eksiksiz
k. 293b/

kāmile Ar. Olgun kadın
ḳudret-i k.+ si 16b/

kān Far. Kaynak
K.- ı Ābgīr 48a/
K.- ı Gil 47b/, 48a/
K.- ı Gil Öleñidür 48a/
K.- ı Gildin 47b/
K.- ı Gilniñ 48a/
K.- i Gilniñ 46a/
k.+ ı 135b/, 4a/, 5b/
k.+ lar 4a/

ḳan Kan
ḳ. 253a/, 254a/
ḳ.+ da 73a/
ḳ.+ daḳı 85a/
ḳ.+ dan 264b/
ḳ.+ dandur 253a/
ḳ.+ dur 202b/, 253a/
ḳ.+ ı 124b/, 150b/, 161b/
ḳ.+ ını 125b/
ḳ.+ ınıñ 21b/, 37b/
ḳ.+ lar 251a/
ḳ.+ ların 215b/

ḳonalġa Konukluk masrafı
ḳ. 364b/

ḳanat Kanat
ḳ. 153a/, 279b/
ḳ.+ ı 135a/, 280a/
ḳ.+ ıġa 142b/
ḳ.+ ını 135a/
ḳ.+ ınıñ 280b/
ḳ.+ ları 277b/, 278b/, 280b/, 281a/
ḳ.+ larıda 281b/
ḳ.+ larınıñ 278a/, 280b/

ḳand Ar. Şeker
ḳ. 129a/, 149b/

ḳanda Nerede
ḳ. 265a/
ḳ.+ dur 174a/

ḳangşar Bölük, askeri birlik ?
ḳ. 214a/

ḳanlıḳ Kan davalı, kanlı
ḳ.+ larıġa 164b/, 251a/

ḳānūn Ar. Çalgı aleti
ḳ.+ da 175a/
ḳ.+ nı 175a/, 182a/

ḳap - Kuşatmak
ḳ.- aġaç 213b/
ḳ.- aġanda 234b/
ḳ.- aġanınıñ 212b/
ḳ.- arġa 119a/
ḳ.- arlar 256b/, 257b/
ḳ.- ay aldılar 56b/
ḳ.- ay almadı 57a/
ḳ.- ḳanda 12b/
ḳ.- masa 73a/
ḳ.- tı 38a/

ḳap Kap
ḳ. 212a/, 212b/

ḳapa - Kuşatmak
ḳ.- dı 17a/, 298a/, 87b/
ḳ.- dılar 37a/, 72a/
ḳ.- dım 14a/
ḳ.- ġan 228b/
ḳ.- ġanda 10b/, 167a/, 29a/, 53b/
ḳ.- maḳ 156a/, 57a/, 61b/
ḳ.- maḳḳa 57a/
ḳ.- maḳnıñ 73a/
ḳ.- p ėdi 256a/, 31b/
ḳ.- p 258a/, 25a/, 297b/, 301b/, 31a/, 329a/, 34a/
ḳ.- ptur 297b/
ḳ.- pturlar 197a/

ḳapḳara Kapkara
ḳ. 164a/, 219a/, 240b/, 97a/
ḳ.+ dur 277a/, 281b/

ḳapḳarangġu Kapkaranlık
ḳ. 203a/

ḳaplan- Kaplanmak, içine almak
ḳ.- ıp 376b/

ḳaptal Yan, taraf, sağ sol
ḳ.+ ıda ėdi 161b/
ḳ.+ ıda 151a/

ḳapu Kapı
ḳ. 73a/
ḳ.+ da 303a/, 348b/, 85a/
ḳ.+ daḳını 73a/
ḳ.+ ġa 109b/, 99b/
ḳ.+ sı 116a/

ḳar Kar
ḳ. 129a/, 129b/, 130b/, 132a/, 132b/, 133a/, 136a/, 160a/, 160b/, 161a/, 161b/, 188a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 197b/, 219b/, 254b/, 272b/, 273a/, 273b/, 7a/
ḳ.+ da 194b/
ḳ.+ dın 195a/, 195b/
ḳ.+ ġa 136a/, 198b/
ḳ.+ ı 45b/
ḳ.+ ıça 45b/
ḳ.+ lar 192a/
ḳ.+ nı 193b/
ḳ. tėper 193b/
ḳ. tėpip 194a/, 194b/
ḳ. tėptük 194a/

kār Far. Fayda, yarar
k. 232b/, 334a/
dārū-ı k. 236b/
Dārū-yı k. 331a/
ṣalāḥ-i k. 195b/
k.- ı bi 73a/
k. ḳılmadı 198b/

ḳara Kara, matem; hısım, akraba, halktan olan
ḳ. 114a/, 134b/, 144a/, 151b/, 157a/, 164a/, 167b/, 16b/, 17a/, 200a/, 219a/, 232a/, 24b/, 265b/, 267b/,

273b/, 274b/, 276a/, 276b/, 278a/, 278b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 283b/, 285b/, 291a/, 306b/, 338a/, 338b/, 44a/, 46a/, 48a/, 49b/, 62a/, 63b/, 93b/
ķ.+ da 157a/
ķ.+ dın 352a/, 353b/
ķ.+ dur 278b/, 279a/, 280a/, 280b/
ķ.+ lar 157a/
ķ.+ ları 223b/, 281b/
ķ.+ larıġa 149a/, 224a/
ķ.+ larını 157a/, 220a/
ķ.+ mız 266b/
ķ.+ raķtur 280b/
ķ.+ sı 168a/, 203b/, 262b/, 266b/, 279b/, 280a/, 310b/, 72b/, 91a/
ķ.+ sıdın 169b/
ķ.+ sıġa 237b/
ķ.+ sın 196a/
ķ.+sını 162a/, 196b/, 203b/, 204b/, 210a/, 336a/, 354a/, 91a/

ķara yėmiş Karayemiş, bir tür meyve
ķ. 133b/

ķarābet Ar. Yakınlık
ķ.+ i 179b/, 339a/

ķaraçu Uşak, hizmetçi
ķ. 170b/

ķaraķ Yağma
ķ. 72a/

Ķazaķāne Kazaklar gibi, Kazak tarzı
ķ. 108b/

ķaraķlıķ Yağma, talan
ķ.+ ķa 105a/

ķarala-Karalamak
ķ.- p 184b/
ķ.- ydur ėdi 118a/

ķaranguKaranlık
ķ. 105a/, 115b/, 142b/, 227b/, 232b/, 256b/, 25a/, 341a/, 95a/
ķ.+ da 106a/, 142b/, 203a/, 257b/, 372b/
ķ.+ dur 340b/

ķarār Ar. Karar
ķ. 83a/, 219a/, 244a/, 264a/
ķ.- ı ṭarīķin 211a/
ķ. bėrdim 118b/
ķ. bėre almay 206b/
ķ. bėreli 208a/
ķ. bėrgey 349b/
ķ. bėrildi 70b/, 74b/, 249a/, 356b/
ķ. bėrilgey 207a/
ķ. bėrilip 225b/
ķ. bėrip 229b/, 245a/
ķ. bėrür 150a/
ķ.+ ı 178b/, 34a/
ķ.+ ıġa 95b/
ķ.+ ım 76a/
ķ. ķılıp 298a/
ķ.+ nı 348b/
ķ. tapıldı 100b/
ķ. tapıp 144b/, 150a/
ķ. tapķandın 74a/
ķ. tapķunça 268b/
ķ. tapmas ėdi 16b/
ķ. taptı 25a/, 43b/, 60b/, 65a/, 103b/, 145a/, 146b/, 158a/, 187b/, 18a/, 244a/, 264a/, 327a/, 355a/, 359b/, 364b/, 370a/

kārvānserāy Far. Kervansaray
k. 359b/

ķaravul Moğ. Koruyucu
ķ. 106b/, 125b/, 205a/, 25a/, 262b/, 367a/
ķ.+ dın 106a/, 243b/, 266a/, 337b/

ḳ.+ ı 368b/
ḳ.+ ını 379b/
Ḳ.+ nı 379b/
ḳ.+ nıñ 367a/

ḳaravulluḳ Moğ.+T. Koruyuculuk
ḳ. 114a/, 310a/
ḳ.+ ḳa 152a/, 221b/, 309b/, 310a/
ḳ. ḳılıp 116b/

ḳarçı - Kazımak
ḳ.- ġay 226b/

kārende Far. Tahıl, hububat ekenler
K.+ si 140a/

kürüg Far. Deve yavrusu
k. 364a/, 364b/

ḳarġa Karga
ḳ. 281a/
ḳ.+ sıdın 281a/
ḳ.+ sıdur 281a/

kārger Far. İş yapan, etkili
k. 334b/
k.+ dür 103a/

kārḫāne Far. İşlik yer, iş yeri; Genelev
k.+ de 212a/

ḳarı Bir uzunluk ölçü birimi, karış
ḳ. 106a/, 124b/, 129a/, 129b/, 132b/, 136a/, 138b/, 140a/, 141b/, 149a/, 150b/, 160b/, 173b/, 193b/, 195a/, 213a/, 230a/, 240b/, 250b/, 251a/, 258b/, 260b/, 270a/, 275a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 286a/, 310b/, 311a/, 340b/, 341b/, 342a/, 351a/, 351b/, 352a/, 353a/, 3b/, 47a/, 89b/, 97a/
ḳ.+ dın 281b/, 282a/
ḳ.+ ġa 283a/, 286a/
ḳ.+ ġaça 286a/
ḳ.+ ġuça 73a/

ḳarı Yaşlı
ḳ. 50a/

ḳarīb Ar. Yakın
ḳ. 314b/

kārıkār Far. İşlek
k.+ dın 292a/

ḳarıla - Yaşlanmak
ḳ.- p 275a/

ḳarılıḳ Yaşlılık
bāvücūd-ı ḳ. 14a/
ḳ.+ ı 255a/
ḳ.+ ıdın 193a/

ḳarın Karın
ḳ.+ ı 194a/, 275b/, 306a/
ḳ.+ ıda 153b/
ḳ.+ ıdur 284a/
k.+ ını 7a/
ḳ.+ ıñ 193a/
ḳ.+ nıñ 284a/

ḳarīne Ar. Eş
ḳ.+ si 300b/
ḳ.+ sidür 48b/

ḳarış Karış
ḳ. 142b/, 275b/, 288a/, 291a/
ḳ.+ dın 275b/, 276a/
ḳ.+ ıdın 204a/

ḳarī Hindistan'da kullanılan bir zaman birimi
ḳ. 289a/

kārīz Far. Yer altı kanalı
k. 137b/
k.+ i 247a/
k.+ iġa 247a/

k.+ iniñ 247a/
k.+ niñ 247b/

kārīzlıḳ Far.+T. Yer altı kanallı
k. 247b/

ḳarḳand Dikenli çalıya benzer bir ot türü
ḳ. +da 141b/
ḳ.+ dur 141b/

ḳarḳara Bir kuş türü, karkara
ḳ. 142a/

ḳarlıḳ Karlı
ḳ. 133a/, 136a/, 136b/, 161b/
Ḳ. 228a/

ḳarluġaç Kırlangıç
ḳ. 281b/
ḳ.+ dın 281b/

ḳarn Ar. Zaman
ḳ.+ lar 348b/
ḳ.+ larda 348b/

karrāt Çok defa, kere?
k. 86b/

ḳart Kocamış, ihtiyar
ḳ. 79b/

kürūr Ar. Tekrarlanma
k. 375b/
k.+ ça 325b/

kārvān Far. Kervan
k. 129a/, 145b/
k.+ ı 7a/
k.+ ıġa 159b/
k.+ nı 7a/
k.+ nıñ 7a/

kārvānī Far. Bir kervan
k.+ ler 238a/

kār-dān Far. İş bilir, işten anlar
k. 33a/

kār-dīde Far. İş bilir, tecrübeli
k. 41b/

kār-gerde Far. İş yapan
k. 41b/

ḳaṣaba Ar. Kasaba, yerleşim birimi
ḳ. 3a/, 4a/, 4b/
ḳ.+ çadur 4a/
ḳ.+ çaġa 150b/
ḳ.+ dur 5a/
ḳ.+ lar 2a/, 4b/
ḳ.+ sı 2a/
ḳ.+ sıdur 2b/

ḳaṣd Ar. Kasdetme, kıyma, niyet
ḳ. 58b/
ḳ.+ ı 76b/
ḳ.+ ıġa 85b/
k. ḳıldı 98b/
ḳ. ḳıldılar 156b/
ḳ. ḳılġan 173b/
ḳ. ḳılġanlardın 54a/
ḳ. ḳılur 170a/
ḳ. ḳılurlar 99b/

ḳaṣdī Ar. Kasıtlı, bile bile
ḳ. 307a/

kāse Far. Kase, çanak
k. 129a/, 154b/, 361a/
k.+ si 285b/

ḳaṣīde Ar. Kaside
ḳ. 87a/
ṣāḥib-i ḳ.- i Burdanıñ 346a/
ḳ.+ de 174b/
ḳ.+ ler 174b/
ḳ.+ ni 174b/, 181a/
ḳ.+ si 346a/
ḳ.+ siniñ 176a/

ḳaş Ön, huzur
ḳ. 330b/
ḳ.+ ġa 104b/
ḳ.+ ıda 108a/, 121a/, 124a/, 124b/, 13b/, 146a/, 14a/, 15a/, 15b/, 170a/, 171b/, 172a/, 174a/, 174b/, 175b/, 176a/, 178a/, 178b/, 180a/, 181a/, 187a/, 188b/, 194a/, 200a/, 201b/, 205a/, 21b/, 237a/, 23a/, 246a/, 24b/, 26a/, 271a/, 271b/, 274a/, 275a/, 281b/, 297a/, 29a/, 29b/, 31a/, 347a/, 360b/, 371a/, 378b/, 53b/, 64b/, 85a/
ḳ.+ ıdadur 364b/
ḳ.+ ıdağı 202b/
ḳ.+ ıdın 108b/, 111b/, 112a/, 172a/, 214b/, 237a/, 237b/, 238a/, 241b/, 242a/, 245b/, 275b/, 302b/, 307a/, 326a/, 346b/, 358a/, 363a/, 372b/, 377b/, 379b/, 38a/, 56b/, 88b/
ḳ.+ ıġa 101b/, 102b/, 116a/, 117b/, 119a/, 11a/, 12a/, 12b/, 13b/, 14a/, 156b/, 162a/, 171b/, 172a/, 173a/, 173b/, 175b/, 178b/, 181a/, 185a/, 187a/, 207b/, 20b/, 22b/, 240a/, 246a/, 251b/, 26b/, 297b/, 29b/, 301b/, 33b/, 345b/, 350b/, 355b/, 369a/, 38b/, 39b/, 54b/, 55b/, 56b/, 58a/, 58b/, 62a/, 62b/, 71b/, 77a/, 79b/, 80a/, 80b/, 81b/, 84b/, 98b/, 99b/
ḳ.+ ımda 118a/, 121a/, 14b/, 150b/, 156b/, 157b/, 158a/, 15b/, 166b/, 16a/, 174b/, 22a/, 236b/, 23a/, 31a/, 62b/, 70a/, 77a/, 83a/
ḳ.+ ımdadurlar 201a/
ḳ.+ ımdağı 156b/, 15b/
ḳ.+ ımdaḳılar 117a/
ḳ.+ ımdın 121b/
ḳ.+ ımġa 118b/, 124b/, 173a/, 174b/, 175b/, 184b/, 201b/, 22b/,
350a/, 353b/, 372b/, 55b/, 75b/, 98a/
ḳ.+ ımızda 110b/
ḳ.+ ımızġa 51b/
ḳ.+ ıñdın 150a/
ḳ.+ ıñġa 349b/, 350a/
ḳ.+ ınıñ 18b/, 211a/
Ḳ.+ ḳa 337b/, 338a/

kāşī Far. Çini, fayans
k. 340b/

kāşīkārlıḳ Far.+T. Çini, fayans ustalığı
k. 340b/

kāşki Far. Keşke, ne olurdu
k. 116a/

ḳaşuḳ Kaşık
ḳ. 241a/, 25a/
ḳ.+ larnı 285b/

ḳaṭ' Ar. Kesme, kesilme, sona erme
ḳ. ėtip 295a/
ḳ. ḳıldılar 236a/
ḳ. ḳıldım 59a/
ḳ. ḳılıp 110b/

ḳat - Katmak, koymak, ilave etmek
ḳ.- ar 256a/, 372a/
ḳ.- ıp 143b/, 218b/, 246a/, 328a/, 72b/, 83a/, 98a/
ḳ.- ḳan 197b/

ḳat Kat, derece, seviye
ḳ.+ ıda 105b/
k.+ ḳa 134a/, 134b/
k.+ tın 134a/

ḳaṭār Ar. Kervan, sürü dizisi
ḳ. 124b/

ḳatıḳ Katı, sert, acımasız
ḳ. 15a/, 28a/, 72b/, 91a/, 131b/, 175a/, 190a/, 196a/, 216b/, 252a/, 254b/, 275b/, 282a/, 376b/
ḳ.+ ı 282b/

ḳatıl - Katılmak, karıştırmak

ḳ.- a 222b/, 235a/
ḳ.- alıñ 256a/
ḳ.- dı 107b/, 192a/, 9a/
ḳ.- dılar 78a/, 9a/
ḳ.- ġanda 273a/
ḳ.- ġandın 207a/
ḳ.- ġannı 69b/
ḳ.- ġay 256a/
ḳ.- ıñ 256a/
ḳ.- ıp 130b/, 133a/, 159b/, 256a/, 262a/, 273a/, 374b/, 63b/
ḳ.- mas 2a/
ḳ.- ur 133b/, 134b/, 273a/
ḳ.- urlarını 255b/

ḳatılış Katılış
ḳ.+ dın 332a/
ḳ.+ ı 219b/, 332a/
ḳ.+ ıda 241a/, 338b/, 368b/
ḳ.+ ıdın 131a/, 231b/, 364a/, 365a/, 370a/
ḳ.+ ıġa 123a/, 130b/, 220b/, 364b/, 371b/
ḳ.+ ıġaça 364a/

ḳatl Ar. Öldürme
ḳ. 138b/
ḳ.- ı ‘ām ḳılur 345b/
ḳ.- ı ‘āmm ḳıldı 87b/
ḳ.- ı ‘āmmda 218b/
ḳ.- ı ‘ammġa 218a/
ḳ.- ı ‘ām ḳılıp 269a/
ḳ.- ı‘am ḳılıp 272a/
ḳ.- i ām ḳılıp 148a/
ḳ.+ ġa 214b/, 218a/, 267a/, 347b/, 354b/
ḳ. ḳılıp 138a/

ḳatla Defa, kere, kez
ḳ. 103a/, 105a/, 109a/, 109b/, 11b/, 123b/, 124a/, 136a/, 13b/, 142b/, 149b/, 154b/, 157b/, 160a/, 161b/, 164b/, 165a/, 174a/, 17b/, 184b/, 187a/, 200a/, 202a/, 202b/, 203a/, 215a/, 217b/, 234a/, 236a/, 236b/, 253b/, 256b/, 266b/, 267a/, 26a/, 274a/, 280a/, 282a/, 283a/, 289a/, 290a/, 291a/, 296b/, 298a/, 325a/, 330b/, 345a/, 347a/, 354b/, 36a/, 374b/, 38a/, 40a/, 42b/, 55b/, 5b/, 66a/, 68b/, 71a/, 73a/, 73b/, 7b/, 83b/, 90b/, 93a/, 98a/
ḳ.+ dın 277b/

ḳatlan- Katlanmak, dayanmak
ḳ.- ıp 17b/

ḳatmaḳlıḳ Karıştırmalık
ḳ.+ nıñ 75b/

ḳatra - Süratle yürümek, koşmak
ḳ.- p 105a/, 106b/, 111b/, 114a/, 115a/, 116b/, 223b/, 315b/
ḳ.- r ėgendür 25b/
ḳ.- r 115a/, 222a/

ḳaṭār Ar. Sürü, dizi
ḳ. 212a/, 275a/, 281b/, 282a/, 283a/, ḳ. 311a/, 350b/

ḳāṭı‘ Ar. Kesen, durduran
naṣṣ-ı ḳ. 186b/

ḳavā‘id Ar. Kurallar, kaideler
ḳ.+e 45b/
ḳ.+ini 179a/

kāvāk
k. 123b/, 142b/, 143a/, 181b/, 308b/

kāvākī
k.+ lerni 194a/

kevel-kekri Nilüfer çiçeğine Hindistanlıların verdiği ad
k. 369b/

ḳavġunçı Takipçi, iz süren
ḳ. 29a/, 114a/, 114b/, 263a/,

267b/, 325a/, 338a/
ḳ.+ ġa 338a/
ḳ.+ nı 70a/

ḳavī Ar. Kuvvetli
ḳ. 25b/, 176b/, 178a/, 181b/, 213a/
ḳ. bolup 122b/

ḳavīlıḳ Ar.+T. Kuvvetlilik
ḳ. 111b/

ḳavl Ar. Söz
ḳ.+ ıġa 18b/
ṣıdḳ-ı ḳ.+ uñızġa 116a/

ḳavla - Kovmak, kovalamak
ḳ.- ġay 337b/
ḳ.- maḳḳa 211a/
ḳ.- p 104a/, 106b/, 111a/, 113a/, 196b/, 200b/, 214a/, 253b/, 263a/, 63b/, 72a/, 79a/, 86a/, 93b/
ḳ.- r 338b/
ḳ.- y 105a/

ḳavlaḳ Kovalama
ḳ.+ a 105a/

ḳavlat - Kovalatmak
ḳ.- ıp ėdi 79a/

ḳavm Ar. Topluluk, kavim
ḳ. 105b/
ḳ.+ ınıñ 128a/
ḳ.+ i 131b/, 264b/
ḳ.+ nıñ 105b/

kavuġ İçi boş olan
k.+ unca 258a/

ḳavun Kavun
ḳ. 2a/, 5a/, 48b/, 56a/, 108b/, 241a/, 290b/, 359a/, 380b/
ḳ.+ ça 286b/
ḳ.+ dın 282b/, 48b/
ḳ.+ dur 56a/, 5a/
ḳ.+ ı 137b/, 45b/, 48b/, 49b/, 5a/
ḳ.+ ıça 48b/
ḳ.+ ıdın 137b/, 48b/
ḳ.+ ınıñ 5a/
ḳ.+ lar 380b/, 95b/

ḳavurdaḳ Kavurma
ḳ. 194b/

ḳavuş - Kavuşmak
ḳ.- may 63a/

ḳay Ne, hangi, nereye
ḳ. 146b/, 340a/, 61a/
ḳ.+ dın 119a/
ḳ.+ sarı 97b/

ḳaya - Kuşatmak
ḳ.- p 165b/

ḳaya Kaya, taş
ḳ.+ dın 343b/, 353b/
ḳ.+ lar 335b/
ḳ.+ larnı 342a/

ḳayan Taraf, yan, nere, nereye
ḳ. 115a/, 115b/, 116a/, 274a/, 299a/
ḳ.+ ġa 115b/, 72b/, 97b/

ḳayırmaḳ Döndürme, çevirme
ḳ. 236a/

ḳayaş Akraba
ḳ. 261a/
ḳ.+ dın 121b/
ḳ.+ ı 229b/
ḳ.+ ıdın 97a/
ḳ.+ nı 56a/, 96b/

ḳayd Ar. Bağ, zincir
ḳ.+ ıça 349a/

ḳayda Nerede
ḳ. 255b/

ḳaydī Ar. Bağlama, zincirleme, yakalama
ḳ. 349a/

ḳayft ?
ḳ. 279a/

ḳayġur- Kaygılanmak, tasalanmak
ḳ.- ur 73a/

ḳayın Kayın
ḳ. 192a/
Ḳ.+ dın 185a/
Ḳ.+ ġa 188a/
ḳ.+ ı 306a/

ḳāyim Ar. Mevcut, var olan, ayakta duran
ḳ. 266b/
ḳ. boldı 104a/, 315a/

ḳaynat- Kaynatmak
k.- ıp 286b/
ḳ.- tı 364a/

ḳayn-ata Kayınpeder
ḳ. 56b/
ḳ.+sı 5b/

ḳayn-ini Eşin küçük kardeşi, kayın kardeş
ḳ.+ si 267b/

ḳaysı Hangi, hangisi
ḳ. 103b/, 124a/, 146a/, 148b/, 150a/, 170a/, 187b/, 18a/, 191a/, 217b/, 220a/, 248a/, 250b/, 271a/, 289b/, 30a/, 315b/, 41a/, 54a/, 86b/, 94a/
ḳ.+ ġa 176b/, 217a/, 229a/, 268b/
ḳ.+ mız 116b/
ḳ.+ nı 288b/, 289a/
ḳ.+ ñın 271a/
ḳ.+ nıñ 377a/
ḳ.+ ñız 118b/, 350a/
ḳ.+ sı 204a/

ḳayt - Dönmek, dönüp gitmek
ḳ.- ıp ėdi 63a/
ḳ.- ıp 125a/
ḳ.- masun 295b/

ḳaytarıl- Geri döndürülmek, çevirilmek
ḳ.- dım 95b/

ḳayu Hangi, hangisi
ḳ. 348b/

ḳaz Kaz
ḳ. 153a/, 187a/, 190b/, 287a/
ḳ.+ dın 281a/
ḳ.+ ı 49a/
ḳ.+ nı 190b/

ḳaz - Kazmak
ḳ.- adur 218a/
ḳ.- dılar 274b/
ḳ.- dım 194a/
ḳ.- ġan 194b/
ḳ.- ġaylar 215a/, 330b/, 344b/
ḳ.- ıp 109a/, 127a/, 149a/, 273b/, 339b/, 341b/, 342a/, 99a/
ḳ.- ıpturlar 335a/, 342b/, 343a/
ḳ.- mağı 274b/
ḳ.- maḳḳa 217b/, 300b/
ḳ.- sa 149a/

ḳażā Ar. Vaktinde eda olunmayan namaz veya oruç gibi ibadetlerin sonradan yerine getirilmesi
ḳ.+ larını 7a/

ḳażā Ar. Olacağı önceden Tanrı tarafından takdir olunan şeylerin gerçekleşmesi, kaza, hüküm

tīr-i ḳ. 259b/

Ḳazaḳ Ö.İ; Göçebe, evsiz, barksız
Ḳ. 12a/
ḳ. 309a/, 336a/, 361a/, 39a/, 52a/, 71a/
ḳ.+ ını 71a/
ḳ.+ nı 358b/

ḳazaḳlıḳ Seferde asker ve leşkerin hali
ḳ. 70b/
ḳ.+ ıda 170a/
ḳ.+ larda 11a/, 15a/, 160a/, 20a/, 39b/, 64a/, 74b/, 97b/
Ḳ.+ larda 14a/
ḳ.+ lardın 65b/
ḳ.+ larıda 164a/, 165a/, 170a/, 173b/

ḳazan Kazan
ḳ. 67a/, 275a/, 302a/, 331b/, 333a/, 336b/, 337a/, 34b/, 370a/, 370b/
ḳ.+ da 305b/, 364a/
ḳ.+ ġa 305b/, 306a/
ḳ.+ ı 309a/, 337a/
ḳ.+ larnı 362a/
ḳ.+ nı 371b/
ḳ.+ nıñ 34a/, 302b/

ḳazdur- Kazdırmak
ḳ.- ġan 208b/
ḳ.- ġay 309b/
ḳ.- up 137a/

ḳazdurul- Kazdırılmak
ḳ.- dı 311a/, 312b/

ḳazġan -Kazanmak, elde etmek
ḳ.- dı 206a/

ḳazġan Büyük tencere, kazan
ḳ.+ larını 208a/

ḳazı Kazı
ḳ.+ sı 204a/

ḳazıl - Hakkedilmek, işlenmeki kazılmak
ḳ.- ġan 309b/, 353b/
ḳ.- ġay 339b/
ḳ.- madı 215a/
ḳ.- ur ėdi 67b/

ḳaznaḳlıḳ Kazılmış olan, oymalı
ḳ. 300b/

ḳazuḳ Kazık
ḳ.+ ḳa 241a/

ḳaẕūrāt Ar. Pislik
ḳ.+ nı 139a/
ḳ. salurlar 139a/

kebāb Ar. Kebap, doğrudan ateşte pişirilen et
k.+ dın 119b/
k.+ ı 187a/, 190b/
k. ḳıldılar 119b/
k. ḳılduk 160b/
k. ḳılıp 95b/
k.+ lar 245b/

kebīre Ar. Büyük günah
k.+ si 288a/

kebk-i derī Far. Cins keklik, yayla kekliği
k. 279a/
k. +çe 135a/, 279a/, 279b/
k.+sidür 135a/, 279a/

kebūter Far. Güvercin
k. 6b/, 165a/
k.+ niñ 135a/, 278b/

kebūterḫāne Far. Güvercinlik
k. 6b/
k.+ niñ 237b/

keç Far. Ters
k. 168b/, 169a/

keçḫuluḳ Far.+T. Ters tabiatlılık
k. 159a/

kedhil Cāsūn da denen, katmerli güle benzeyen bir tür çiçek
k. 287b/
k.+ dür 283b/

kedḫudā Far. Bir kimsenin maiyetinde olan ve onun direktifiyle çalışan kişi
k. 346a/, 348b/
k.+ lar 157b/

kedḫudālıḳ Far.+T. Kahyalık, kethudalık
k. 75a/
k.+ da 223a/
k.+ ınıñ 357b/

keff Ar. Avuç, el içi
k.- i destçe 65b/

keke Kulaklarının yanında kemik bulunan ve yakalandığı zaman bu kemikleri oynatarak ses çıkaran bir tür balık
k. 282a/

keklik Keklik
k. 279a/
k.+ çe 279a/

kelāhern Kara geyik
k. 276b/

kelālet Ar. Yorgunluk, gevşeklik
k. 53a/

kelām Ar. Söz, lakırdı; Allah'tan ve Allah'ın birliğinden bahseden ilim
k. 26a/, 45a/, 176a/, 178a/
k.+ dındur 45a/
k.+ ı 166a/, 314b/
k.+ ıdın 179a/
āyāt-ı k.+ nı 179a/

kelāt Ar. Kasaba, kale
k.+ nı 206b/

kele Moğ. Sürü
k. 220a/, 223b/, 224a/, 237b/

kelehere Yabani geyik, kara geyik, bkz. kelāhern
k. 276b/
k.+ niñ 276b/
k.+ sini 276b/

kelime Ar. Kelime, söz, cümle
k. 134a/, 299a/
k.+ lerni 180b/

kelkel līmū Büyük limon da denen, portakala benzeyen bir tür limon, bergamot?
k. 287a/
k.+ ça 287a/

kelle Far. Baş
k. 147b/, 148a/, 149a/, 218b/, 239a/, 325b/, 335a/
k.+ lerini 221b/

kelle-ḫuşk Far. Deli, çılgın
k. bolur ėdi 7b/

kem Far. Az, eksik; fena, kötü
k. 128b/, 130a/, 131a/, 135b/, 136a/, 141b/, 142a/, 155a/, 166a/, 171a/, 175b/, 179b/, 180b/, 197b/, 19a/, 202b/, 204a/, 24b/, 282b/, 284b/, 286a/, 331b/, 342a/, 348b/, 349b/, 376b/, 45a/, 46a/, 46b/, 47b/, 49a/, 85b/, 95a/, 98b/
k.+ dür 130b/, 141a/, 274b/, 279b/, 280a/
k.+ raḳ 193b/, 210a/, 219a/, 271a/, 346b/, 364a/

kemābraḳ Far.+T. Az sulu
k. 49b/

kemāl Ar. Olgunluk, yetkinlik
k.+ ġa 177b/
k.+ i 219b/
k.+ idin 219b/
k.+ ini 219b/

kemān Far. Yay
k.- ı çāçī 6a/
K.- ı gürūhesini 167a/

kemā-hū Tanrı gibi
k. 189a/

kemer Far. Kemer, kuşak
k. 296b/, 297a/, 350b/, 352b/, 357b/, 367b/, 376a/, 381b/, 382a/
k.+ de 150b/
k.+ ide 160b/
k.+ lerde 150b/

kemer-ḫançer Far.+Ar. Bel hançeri
k. 191a/, 309a/, 357b/, 376a/, 381b/, 382a/
k.+ler 297a/

kemer-şemşīr Far.+Ar. Bel kılıcı
k. 190a/, 297a/, 376a/

kemḥavṣala Ar.+Far. Az kavrayışlı, az anlayışlı
k. 14a/

kemiyyet Ar. Nicelik, sayı
k.+ i 316a/

kemlik Far.+T. Eksiklik, azlık
k. 53b/

kemraḳ Far.+T. Daha az
k. 25a/, 26a/, 100a/, 204a/, 207a/
k.+ dur 283b/, 44b/

kem-süḫān Far.+Ar. Az konuşan, az söyleyen
k. 13b/, 16b/, 19a/, 180b/

kem-ḫadşe Far.+Ar. Az merak uyandıran, az etkili
k.+ dür 181a/

kenār Far. Kıyı, sahil
K. 331b/, 332a/, 336a/
k.+ da 200a/, 213a/
K.+ dın 332a/

kenāre Far. Kıyı, kenar
k.+ si 1/
k.+ side 45a/

kencel Keklik büyüklüğünde ve kekliğin sesine benzer ancak onunkinden daha keskin bir sesi olan bir tür kuş
k. 279a/

kendiklig Çiğnemelik
k. 286a/

kendirlik Keten ve kendir ekilen yer
K. 54b/

keñeş - Görüşmek, danışmak
k.- ip 70b/

keñeş İşlerde danışma, görüşme
k.+ te 111b/

kenīr Ar. Bir çiçek türü
k. 287b/, 327b/
k.+ dür 287b/
k.+ i 341b/
k.+ niñ 287b/
k.+ ler 341b/
k.+ lerdür 341b/

keñlik Genişlik, bolluk

k.+ i 260a/, 260b/

kerāhat Ar. İğrenme, tiksinme
k. 277b/, 299b/

kerāmet Ar. Kerem, bağış, keramet
k.+ idür 137a/

kerb Hindistan'da kullanılan bir ölçü birimi
k. 290a/
k.+ ni 290a/

kerçe Kırlangıca benzeyen, ancak cüsse olarak ondan daha iri olan ve siyah tüylü bir tür kuş
k.+ dür 281b/

kerdi Geri
k. 360b/

kerem Ar. Cömertlik, bağış
k. 120b/, 190a/, 267a/, 290b/, 81b/, 82a/
Sulṭān-ı k. 87b/
'ayn-ı k. 270a/
k.+ i 128a/, 269a/
k. ḳıldı 220a/

kerh Ar. İğrenme, tiksinme
k. 213a/

kerīm Ar. Çok kerem sahibi, cömert
k.+ i 296a/

kerīmü'l-ṭarafeyn Ar. Her iki taraf, her iki taraftan da
k. 163b/

kerki Büyük balta
k.+imdin 186b/

kerne Ekşi, limon cinsinden bir meyve
k.+ dür 287a/

kerrat Ar. Defa, kere
k. 121a/

kerūnde Çike benzeri, ancak onun aksine ovalarda yetişen bir bitki
k.+ dür 284a/

kes - Kesmek
k.- ip 71a/

kes Far. İnsan, kişi
k. 75b/, 219a/, 273a/

keṣīr Ar. Çok, çok olan
k. 290b/

keṣret Ar. Çokluk, bolluk, kalabalık
k.+ idin 30b/
k.- i isti'māl 11b/, 348a/
k.- i isti'māl

keşf Ar. Ortaya çıkarma
k.+ ni 280a/

ket Hindistan şahlarının tahtı
k. 376b/
K.+ te 260a/

kete Büyük, ulu
k. 240b/

ketken Giden
k.+ idin 72b/

kevden Far. Ahmak, düşüncesiz
k. 28b/

kevek Oyuk, çökük
k. ḳılıp ėdiler 34b/

kevre - Geri dönmek
k.- p 112a/

key - Giymek

k.- ip 69b/

keydür - Giydirmek
k.- üp 379a/

keyfiy(y)et Ar. Nasıllık, nitelik
k. 102b/, 105a/, 187b/, 190a/, 227b/, 339a/, 348a/, 358b/
k.+ i 142a/, 189a/, 251a/, 286a/, 285a/, 285b/, 293b/, 316a/
k.+ ide 246a/
k.+ idin 286a/
k.+ in 240a/
k.+ ini 183b/, 189a/, 197a/, 228b/, 243b/, 78b/
k. ḳıldı 219b/
k. ḳılġay 219b/
k.+ ler 359a/, 50b/
k.+ lerini 361a/
k.+ lerni 63a/, 350a/, 363b/
k.+ ni 80b/, 305b/, 343a/, 355a/
k.+ ti 133b/
keyfiyyāt Ar. Nitelikler, keyfiyetler
k. 359a/, 85b/

keyfiyyetlıḳraḳ Ar.+T.+T. Daha niteliklik, daha keyfiyetli
k.+ dur 133b/

key(i)n Sonra, arka, peş
k. 109a/, 110a/, 113b/, 114b/, 116a/, 183b/, 352a/, 357a/, 374a/, 70a/, 72b/, 74a/, 90a/, 96a/, 97a/
k.+ din 103a/, 331a/, 365b/, 80b/, 89b/, 90a/
k.+ i 111a/
k.+ içe 13a/, 72a/, 106a/, 112b/, 310b/, 338b/, 373b/, 378a/
k.+ ide 114b/
k.+ idin 19b/, 315b/
k.+ iġa 325a/
k.+ imizçe 107b/, 365a/
k.+ ini 310a/
k.+ leriçe 116a/
k.+ lerige 183b/
k.+ rek 106a/, 107a/, 183b/, 342b/

kezek Meze
k.+ ler 187a/

kėç - Geçmek
k.- e 203a/, 203b/, 231b/
k.- edürgen 44a/
k.- er 102a/, 253b/, 95b/
k.- erde 363b/
k.- erler 338b/
k.- erni 146a/
k.- ip 103b/, 107b/, 109a/, 116b/, 151a/, 153b/, 161a/, 165a/, 16b/, 184a/, 244a/, 251b/, 254a/, 254b/, 257a/, 258a/, 263a/, 263b/, 336b/, 33a/, 357a/, 366a/, 38a/, 39b/, 61b/, 83a/, 8a/, 98a/
k.- iptür 15b/
k.- iptürler 150a/
k.- keç 107b/, 222b/
k.- ken 102b/, 307b/, 33a/, 371b/, 62b/
k.- kenler 338b/
k.- keyler 372a/
k.- künçe 336a/
k.- küsidür 314b/
k.- megey 307a/
k.- mek 117a/, 338b/
k.- mekke 297b/, 373b/
k.- mekliktin 312a/
k.- mey 111a/, 146a/, 217a/
k.- meydür 374b/
k.- sek 207b/
k.- ti 110b/, 114a/, 159b/, 167b/, 177b/, 189b/, 194b/, 222a/, 231b/, 252b/, 255a/, 25b/, 306a/, 310a/, 346a/, 373b/, 99b/
k.- tiler 111a/
k.- tim 376b/
k.- tük 82b/, 90b/

kėç Geç, ikindi
k. 106a/, 117b/, 146a/, 161b/,

187b/, 195a/, 205b/, 214a/, 216a/, 217a/, 223a/, 227b/, 229a/, 229b/, 233a/, 237a/, 238a/, 247a/, 247b/, 252a/, 252b/, 257b/, 260b/, 306a/, 325a/, 337b/, 339a/, 340a/, 341a/, 343b/, 344a/, 360b/, 361b/, 368b/, 36b/, 370a/, 372b/, 60a/, 72b/, 83b/, 95b/
k.+ rek 212a/, 235b/, 237b/, 249a/, 255b/, 343b/

kėçe Gece
k. 102b/, 104b/, 105a/, 110a/, 115b/, 116b/, 117a/, 119b/, 125a/, 142b/, 146b/, 148b/, 149a/, 152a/, 161b/, 174a/, 188b/, 194b/, 195a/, 19a/, 200a/, 203a/, 214b/, 219a/, 222b/, 226a/, 230a/, 231b/, 235b/, 244b/, 246b/, 249a/, 250b/, 253b/, 259a/, 259b/, 25a/, 265b/, 269a/, 288b/, 289a/, 289b/, 290a/, 304b/, 326b/, 327b/, 337b/, 338b/, 339a/, 340a/, 346b/, 34a/, 354a/, 371a/, 378a/, 379b/, 380a/, 39a/, 40b/, 56a/, 60b/, 61a/, 66b/, 68a/, 73a/, 77b/, 83a/, 84a/, 88b/, 94a/, 99b/
k.+ de 118a/, 227b/, 246a/, 256b/, 25a/, 95a/
k.+ din 358a/, 95a/
k.+ dür 34b/
k.+ ġe 373a/, 79a/
k.+ ge 205b/, 93b/
k.+ geçe 116a/
k.+ ler 129b/, 289b/, 290b/, 67b/
k.+ lerde 142b/
k.+ leri 142b/
k.+ ni 289a/
k.+ niñ 104b/, 222b/, 256b/, 257b/, 289b/, 353b/, 370a/, 371b/, 380a/, 380b/
k.+ si 212a/, 215a/, 233b/, 235a/, 235b/, 238a/, 244a/, 252b/, 259b/, 267b/, 302a/, 312a/, 330a/, 344b/, 346a/, 355a/, 356a/, 361a/, 371a/, 372a/, 378b/, 379b/, 380a/, 380b/, 60b/, 72b/
k.+ sige 310a/, 73a/

kėçelik Gecelik (zaman dilimi)
k. 41b/

kėçil - Geçilmek
k.- di 153b/, 222b/, 243b/, 354a/
k.- gey 370b/

kėcim Geçim
k. 310b/, 89a/
k.+ din 107a/
k.+ ni 90a/

kėcimlig Geçimli
k. 90a/

kėçim Atlara takılan bir nesne
k. 127a/

kėçit Geçit
k.+ tin 222b/

kėçkeçe Gece ortarı, gece yarısı
k. 254b/

kėçür - Geçirmek
k.- diler 222b/, 62b/
k.- düm 346a/
k.- gen 85a/
k.- genler 195b/
k.- meñ 307a/, 360b/
k.- üp 120b/, 336b/, 379b/
k.- üptür 263b/

kėgir Gırtlak?
k.+ teki 204a/

kėl - Gelmek
k. 21a/, 113b/, 202a/
k.- di 55b/, 100a/, 102a/, 103a/, 104b/,

106a/, 107a/, 107b/, 10a/, 10b/, 110b/, 111a/, 112a/, 112b/, 113b/, 116b/, 117a/, 118a/, 118b/, 120a/, 120b/, 121a/, 122a/, 122b/, 123b/, 125b/, 126a/, 126b/, 12a/, 144b/, 145a/, 148a/, 14a/, 152b/, 153a/, 154b/, 155b/, 156a/, 15b/, 160b/, 162a/, 163b/, 165b/, 167a/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 171b/, 174b/, 175b/, 180a/, 184b/, 185a/, 185b/, 187b/, 196a/, 198b/, 200b/, 202b/, 207a/, 20a/, 210a/, 213b/, 214b/, 216b/, 219a/, 21a/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 223b/, 226a/, 227a/, 229a/, 231a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 240a/, 242a/, 242b/, 243b/, 244a/, 246b/, 248a/, 248b/, 24a/, 251b/, 252a/, 252b/, 253b/, 257b/, 254a/, 258a/, 25a/, 261a/, 261b/, 266a/, 266b/, 269b/, 26b/, 287a/, 296b/, 298a/, 29a/, 301b/, 302a/, 302b/, 306a/, 307b/, 309a/, 309b/, 30b/, 310b/, 311a/, 311b/, 315a/, 316a/, 325a/, 326b/, 328a/, 329b/, 32b/, 334a/, 335b/, 336a/, 336b/, 337b/, 338a/, 339a/, 33a/, 33b/, 342b/, 346b/, 347a/, 348b/, 349a/, 34b/, 354a/, 354b/, 355a/, 355b/, 356b/, 358b/, 359a/, 35b/, 360b/, 361b/, 362a/, 363b/, 364a/, 365a/, 365b/, 368b/, 369a/, 370b/, 372b/, 373a/, 374a/, 374b/, 375a/, 378b/, 379b/, 37b/, 380a/, 380b/, 381a/, 381b/, 382a/, 38a/, 38b/, 41a/, 41b/, 42a/, 44a/, 44b/, 53a/, 54a/, 63a/, 63b/, 66a/, 66b/, 67a/, 69a/, 69b/, 70b/, 72a/, 76a/, 77b/, 78b/, 79b/, 80a/, 84b/, 85a/, 85b/, 87a/, 88b/, 93b/, 94a/, 98b/, 99b/, 9b/

ḫaber k.- di 72b/

köre k.- di 60a/

k.- dik 246a/

k.- diler 101a/, 104b/, 105a/, 107b/, 10b/, 111b/, 115a/, 118b/, 119a/, 125b/, 127a/, 147b/, 150b/, 157a/, 158b/, 159b/, 17b/, 184b/, 185b/, 190b/, 192a/, 194a/, 198b/, 200b/, 201b/, 202b/, 208a/, 208b/, 215b/, 227b/, 231a/, 235a/, 237a/, 238a/, 239a/, 239b/, 241b/, 242b/, 244a/, 245a/, 246a/, 247a/, 247b/, 248a/, 258b/, 261b/, 262a/, 263a/, 265b/, 268a/, 26b/, 282a/, 28a/, 296b/, 29b/, 308b/, 311a/, 315b/, 331b/, 336b/, 346b/, 348a/, 34a/, 357a/, 358b/, 362b/, 36a/, 370a/, 371b/, 373a/, 374b/, 41a/, 41b/, 44b/, 54b/, 55b/, 57a/, 58a/, 58b/, 59b/, 61b/, 62a/, 66b/, 73a/, 79a/, 82b/, 86a/, 86b/, 92a/, 92b/, 96b/, 98a/, 98b/, 99b/

k.- dim 61a/, 103b/, 106a/, 108a/, 108b/, 112a/, 117b/, 118a/, 119a/, 124a/, 131a/, 138a/, 161a/, 186b/, 194b/, 198b/, 201a/, 212a/, 214b/, 219a/, 233b/, 242b/, 243a/, 246b/, 247a/, 259b/, 312b/, 326b/, 328b/, 32a/, 331a/, 343b/, 344b/, 345a/, 357a/, 358a/, 358b/, 362a/, 362b/, 363a/, 364a/, 364b/, 366a/, 367a/, 367b/, 373a/, 377b/, 38a/, 53a/, 55b/, 59a/, 63a/, 78a/, 90b/, 92b/, 94b/, 97a/, 99a/, 40b/

k.- dük 61a/, 102b/, 104b/, 105b/, 107b/, 116a/, 116b/, 125a/, 151b/, 153b/, 154a/, 159a/, 161b/, 183b/, 184b/, 190a/, 194a/, 194b/, 197b/, 208a/, 214b/, 215a/, 222b/, 227b/, 229a/, 230a/, 240a/, 246b/, 249a/, 255a/, 260a/, 261b/, 263a/, 264a/, 269a/, 269b/, 310b/, 326b/, 32b/, 330b/, 337a/, 341b/, 356a/, 39b/, 43b/, 56a/, 58b/, 71b/, 73b/, 78b/, 81b/, 82b/, 83a/, 95b/, 98a/, 99b/, 9a/

k.- e aldılar 267a/

k.- e almadı 66a/

k.- e almadılar 42b/

k.- e almas ėdi 91b/

k.- e almas 1/, 204b/

k.- e alur 118b/

k.- e başladı 103b/, 124a/, 252b/

k.- e başladılar 198b/, 56b/
k.- e 119b/, 122b/, 132a/, 149b/, 185b/, 194a/, 195b/, 210a/, 223a/, 229b/, 235b/, 263a/, 266b/, 267a/, 268b/, 299a/, 307b/, 309b/, 376a/, 57b/, 62a/, 71b/, 283a/, 340b/
k.- edurġan 245b/
k.- edür ėdi 103a/, 118b/, 165b/, 221b/, 266b/, 58a/
k.- edür ėdim 75b/
k.- edür 102a/, 112b/, 113b/, 116b/, 118a/, 183b/, 198b/, 220b/, 237b/, 244a/, 261b/, 262a/, 263a/, 266a/, 282a/, 288a/, 291a/, 302b/, 306b/, 311b/, 359a/, 361b/, 362b/, 364a/, 375a/, 47b/, 282b/
k.- edür ėgendür 72b/
k.- edürgen 142b/, 106b/, 223a/, 373a/, 375a/
k.- edürgende 112b/, 14b/, 161b/, 162b/, 168a/, 239a/, 334a/, 7a/
k.- edürgenide 228a/, 234b/
k.- edürgenini 206b/
k.- edürgenler 364b/
k.- edürgenni 207b/
k.- edürler ėdi 115b/
k.- edürler 90a/
k. - eleri 283a/
k.- eniñ 283a/
k.- erdin 373a/
k.- erige 276b/
k.- eside 284b/
k.- esiz 119a/
k.- ey 116b/, 145b/, 154a/, 266b/
k.- eydür 118a/
k.- geç 100a/, 105b/, 140a/, 176a/, 196a/, 206a/, 209a/, 213a/, 238b/, 266a/, 304b/, 310b/, 33a/, 350b/, 356b/, 368a/, 381b/, 54b/, 63b/, 65a/, 74b/, 77b/, 98b/
k.- geli 160a/, 357b/
k.- gen ėgendür 24b/
k.- gen 105a/, 109b/, 116a/, 119b/, 122a/, 122b/, 145b/, 152a/, 153b/, 155a/, 156a/, 156b/, 165a/, 175b/, 177a/, 191b/, 204a/, 207b/, 20b/, 21a/, 224a/, 225a/, 225b/, 227a/, 22a/, 231b/, 233a/, 241b/, 243b/, 244a/, 245b/, 246b/, 24a/, 254a/, 258a/, 298a/, 343a/, 345b/, 348b/, 351b/, 361a/, 363a/, 365a/, 372a/, 378b/, 39b/, 60b/, 63b/, 69a/, 73a/, 79a/, 89b/, 92a/, 99b/
k.- gençe 169b/, 200b/, 59a/
k.- gende 10b/, 11a/, 120b/, 13b/, 147b/, 14b/, 173a/, 178a/, 180a/, 187a/, 190a/, 191b/, 192b/, 202a/, 203b/, 204b/, 20a/, 225a/, 227b/, 228b/, 22a/, 234a/, 265a/, 267a/, 268b/, 27b/, 28a/, 294a/, 294b/, 301b/, 304a/, 30a/, 31b/, 333b/, 374b/, 51a/, 66a/, 82a/, 85b/, 90a/
k.- gendin 256a/, 299b/, 315b/, 325b/, 74b/, 79b/
k.- gendür 143a/, 177b/, 224a/, 345b/, 64b/
bola k.- gendür 16a/
k.- gendürler 176a/, 223a/, 291b/, 54a/
k.- geni 252a/, 365a/
k.- genimde 212b/
k.- genimiz 210b/
k.- genimizni 197b/, 43a/
k.- genimizniñ 197a/, 363b/
k.- genimni 53b/, 228b/
k.- genini 311b/
k.- genineñ 215a/, 347a/
k.- genler 105b/, 253b/, 362b/, 62b/
k.- genlerdin 175b/, 176a/
k.- genlerge 352b/, 377a/
k.- genlerige 352a/
k.- genlerniñ 222a/, 311a/
k.- genni 110a/, 61b/
k.- gey 117b/, 129a/, 186a/, 189b/, 192a/, 242b/, 265a/, 29b/, 303a/, 345a/, 355b/, 381b/
rāst k.- gey 170b/
k.- geyler 220b/, 304b/, 357a/,

369b/, 370b/, 371a/
k.- gil 237b/
k.- güçilerdin 381a/
k.- gümdür 123a/
k.- günçe 113b/, 187b/, 193a/, 202a/, 268a/, 371a/, 380a/
k.- güsidür 11b/, 122b/, 124a/, 12a/, 167b/, 16a/, 174b/, 192b/, 224a/, 235b/, 29a/
k. - im 135b/
k.- iñ 119b/, 208a/, 236b/, 360b/, 378b/, 40b/, 56b/, 83a/
k.- ip ėdi 11b/, 121b/, 134b/, 144a/, 145b/, 150a/, 161b/, 165b/, 173b/, 181a/, 185b/, 192b/, 218b/, 220a/, 22b/, 237b/, 268a/, 297a/, 29b/, 31b/, 38a/, 52b/, 58a/, 72a/, 75a/, 85a/, 87a/, 87b/, 88a/, 89b/, 98a/
k.- ip ėdiler 10b/, 144b/, 145b/, 154b/, 210b/, 231a/, 255b/, 28a/, 86b/
k.- ip ėdim 255a/
k.- ip ėdük 106b/, 222a/, 83b/
k.- ip 17b/, 31b/, 88b/, 94b/, 100b/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 104a/, 105a/, 105b/, 106b/, 107b/, 108a/, 109a/, 109b/, 10a/, 10b/, 111a/, 111b/, 112a/, 113b/, 118a/, 119a/, 119b/, 11a/, 120a/, 120b/, 121a/, 122a/, 123a/, 123b/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 126b/, 127a/, 127b/, 130b/, 131a/, 134a/, 134b/, 135b/, 145a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 151b/, 152a/, 152b/, 153b/, 155b/, 156a/, 156b/, 157a/, 159a/, 160a/, 164a/, 165a/, 165b/, 16a/, 16b/, 172b/, 173a/, 175b/, 179a/, 17a/, 17b/, 182a/, 183b/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186a/, 187b/, 188a/, 188b/, 191b/, 192a/, 195b/, 196a/, 19b/, 200a/, 201a/, 202b/, 203b/, 204a/, 205a/, 205b/, 206b/, 207a/, 208a/, 208b/, 209a/, 210a/, 211b/, 212b/, 213a/, 213b/, 214a/, 214b/, 215b/, 216a/, 216b/, 219a/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 224a/, 224b/, 225b/, 228a/, 228b/, 229a/, 229b/, 230a/, 231a/, 231b/, 232a/, 233b/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 237a/, 237b/, 238a/, 238b/, 23a/, 240a/, 240b/, 241a/, 242a/, 242b/, 243a/, 243b/, 244a/, 245a/, 245b/, 246a/, 247a/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 24a/, 250a/, 250b/, 251b/, 253b/, 254b/, 255a/, 255b/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 261a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 267b/, 268a/, 269b/, 27b/, 294a/, 296a/, 297b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 2a/, 301b/, 303b/, 304a/, 304b/, 305a/, 307a/, 307b/, 308a/, 308b/, 309a/, 309b/, 310a/, 315a/, 315b/, 316a/, 31b/, 325b/, 326a/, 326b/, 327a/, 327b/, 328a/, 328b/, 329a/, 329b/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 332b/, 334b/, 336a/, 336b/, 337a/, 338a/, 339a/, 339b/, 33a/, 33b/, 340a/, 342b/, 343b/, 344a/, 344b/, 346a/, 347a/, 34a/, 350a/, 353a/, 353b/, 355a/, 355b/, 356b/, 357a/, 357b/, 358a/, 358b/, 35a/, 35b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 36a/, 371b/, 372a/, 372b/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 377a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 380a/, 380b/, 381a/, 381b/, 38a/, 38b/, 39a/, 39b/, 41b/, 42b/, 43a/, 44a/, 44b/, 4a/, 52b/, 53a/, 54b/, 55b/, 56a/, 57a/, 57b/, 58a/, 61b/, 62a/, 64b/, 65a/, 66a/, 67a/, 67b/, 68a/, 69b/, 71a/, 72a/, 73a/, 73b/, 74b/, 77a/, 77b/, 78a/, 78b/, 79a/, 80a/, 81b/, 82b/, 83b/, 84a/, 84b/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 87b/, 88b/, 8b/, 90a/, 90b/, 91b/, 93a/, 93b/, 94a/, 95a/, 95b/, 96b/, 98b/, 99a/, 9a/
k.- ipturlar 299a/
k.- iptür 61a/, 103b/, 116b/, 123a/, 124a/, 128b/, 153b/, 189b/, 228b/, 236a/, 254a/, 259a/, 262a/,

290b/, 295b/, 303a/, 314b/, 346b/, 347b/, 48a/, 55b/, 72b/, 96a/

k.- iptürler 119a/, 222b/, 325b/, 334a/, 336a/, 39b/

k.- ir ėmiş 135b/

k. - iş 112b/

k.- işi 264b/

k.- işidin 311a/

k.- keç 98a/

k.- medi 101a/, 151a/, 154a/, 154b/, 159a/, 182b/, 185a/, 185b/, 201b/, 228b/, 264a/, 265b/, 294b/, 334b/, 349a/, 57b/, 82a/, 88a/, 94b/, 95a/, 95b/

k.- mediler 115b/, 154b/, 337b/, 62a/

k.- medim 203a/

k.- megen 379b/

k.- megünçe 127b/

k.- mek 343a/

k.- mekçi 154b/

k.- mekçidür 254a/

k.- mekdin 16b/, 38b/

k.- meki 155b/, 302b/

k.- mekke 226a/, 72a/

k.- mekniñ 265a/

k.- memekini 185b/

k.- mes 129b/, 183a/, 254a/

rāst k.- mes 227b/, 349a/

rast k.- mes 348b/

k.- mese 332a/

k.- mesek ėdi 116a/

k.- mey 241a/, 266b/, 60b/, 83a/, 93b/

k.- meydür ėdi 84a/, 85b/

k.- meydür 116b/, 299a/, 307b/, 348a/, 373a/

k.- miş 83b/

k.- mişler 334b/, 83b/

k.- se 144a/, 16a/, 205a/, 220a/, 285a/, 289b/, 293b/, 306b/, 307b/, 368b/, 369a/, 3a/

k.- seler ėdi 185b/

k.- seler 131a/, 133a/, 298a/, 354b/

k.- sün 113a/, 117b/, 297b/, 350a/, 369a/

k.- süñler 79a/

k.- sünler 122b/, 240b/, 345b/, 346b/

k.- türdi 72b/

k.- ünçe 87a/

k.- ür ėdi 52b/, 71b/, 75b/

k.- ür ėdiler 14b/

k.- ür ėdim 101b/

k.- ür 106b/, 116b/, 118b/, 129a/, 129b/, 131a/, 133a/, 134b/, 136a/, 139b/, 142a/, 147a/, 149b/, 151a/, 153b/, 165b/, 169b/, 208b/, 209a/, 215a/, 218b/, 21a/, 230a/, 238a/, 239b/, 255b/, 263b/, 265a/, 276b/, 277b/, 301a/, 301b/, 307b/, 315a/, 325a/, 327b/, 347a/, 355a/, 357a/, 359b/, 363b/, 370b/, 381b/, 47b/, 4b/, 5a/, 66a/, 78a/, 94a/, 97b/, 99a/

k.- ürde 195b/, 215a/, 221b/, 232b/, 248a/, 276b/, 28b/, 308a/, 368a/

k.- üri 307b/

k.- üridin 205a/

k.- ürini 102a/, 197b/, 359a/

k.- ürler ėdi 194a/, 255b/

k.- ürler 105b/, 129a/, 130b/, 131a/, 136a/, 142b/, 143a/, 246a/, 256b/, 308b/, 310b/, 328b/, 372b/

k.- ürlerni 377a/

kėlil - Gelinmek

k.- di 145a/, 192b/, 203a/, 212b/, 214b/, 218b/, 235b/, 241b/, 244a/, 245a/, 248a/, 248b/, 250b/, 325a/, 327b/, 332a/, 351a/, 353b/, 356b/, 363a/, 364a/, 366b/, 370a/, 379a/, 59a/, 63b/, 78a/, 83b/, 90a/, 95b/

k.- gen 137b/

k.- ip ėdi 161a/, 264b/

k.- ip 335b/

k.- meydür ėdi 269b/

kėltür - Getirmek

k.- di 108b/, 116b/, 117b/, 120b/, 146a/, 149b/, 150b/, 152b/, 153a/, 165b/, 175a/, 184a/, 208b/, 212b/, 220b/, 221b/, 223a/, 224b/, 227a/, 232a/, 233a/, 233b/, 234b/, 236a/, 237a/, 239a/, 241b/, 242a/, 245a/, 246a/, 247b/, 24a/, 251b/, 258b/, 262b/, 264b/, 302a/, 305a/, 308b/, 309a/, 315b/, 345b/, 346a/, 347a/, 363b/, 364b/, 366b/, 369a/, 369b/, 375b/, 377b/, 380b/, 43a/, 53b/, 58a/, 5b/, 65a/, 71a/, 78b/, 81a/, 85b/, 91b/, 92b/

ḫaber k.- di 263b/

rāst k.- di 107b/, 203a/, 203b/, 210b/, 43a/, 83b/, 85b/, 265a/

rāst k.- üptür 16b/

k.- diler 10a/, 115b/, 119a/, 125a/, 125b/, 142b/, 145b/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 151b/, 152a/, 153b/, 160b/, 161b/, 162a/, 183a/, 184a/, 184b/, 190b/, 194b/, 199b/, 201b/, 202a/, 203a/, 212a/, 214a/, 215b/, 217a/, 218b/, 220a/, 221b/, 227a/, 235a/, 243a/, 257b/, 258b/, 305b/, 310a/, 315b/, 316a/, 25b/, 331a/, 334b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 338b/, 357a/, 366a/, 367a/, 367b/, 36b/, 371b/, 372b/, 37a/, 39a/, 39b/, 43a/, 70a/, 92a/, 92b/

k.- dük 363a/, 67a/, 86b/, 87a/

k.- düm 137a/, 200b/

k.- e almay 40b/, 70a/

k.- e 295b/, 301a/

k.- edürgende 78b/

k.- ėdür 253b/

k.- geli 238a/

k.- gen 268b/, 312b/, 357a/, 366a/

k.- gende 167b/, 5b/, 6a/

k.- gendin 157a/, 47a/

k.- genlerni 147b/

k.- gey ėdi 122a/

k.- gey 117b/, 124b/, 126a/, 220b/, 308a/, 381a/, 61b/

k.- geyler 193a/, 201a/, 310b/, 334a/, 336a/, 379b/

k.- gü 230a/

k.- günçe 286a/

k.- keyler 264a/

k.- medi 116b/, 120a/

k.- mediler 193a/

k.- mek 174a/, 303b/, 360a/

k.- mey 104a/, 120b/, 155b/, 182b/, 221b/, 335a/

k.- se 141b/, 345b/, 83b/

rāst k.- se 345a/, 53a/, 72b/

k.- sünler 369a/

k.- üp ėdi 219b/, 236a/, 372a/, 53a/

k.- üp ėdük 237b/

k.- üp 100a/, 110b/, 118b/, 127a/, 129b/, 132a/, 136a/, 143a/, 153b/, 156b/, 157a/, 173b/, 177a/, 17b/, 183a/, 196b/, 20a/, 212b/, 220a/, 223b/, 226a/, 227a/, 231b/, 232a/, 232b/, 238a/, 243a/, 245b/, 248a/, 249a/, 25b/, 267a/, 280a/, 281b/, 285a/, 291a/, 296a/, 297b/, 302a/, 306b/, 30a/, 330b/, 34b/, 350a/, 357a/, 359a/, 360a/, 364b/, 366b/, 36a/, 371b/, 377b/, 37a/, 52b/, 67a/, 68a/, 7b/, 84b/

rast k.- üp 139b/

rāst k.- üp 147a/, 211a/

k.- üptür 179a/, 183a/, 269b/, 47b/

k.- üptürler 108a/, 47a/

k.- ür ėdi 151b/

k.- ür ėdiler 151b/

k.- ür 182b/, 255a/, 301a/, 333b/, 334b/, 347b/, 363b/, 42b/, 58b/

k.- ürde 247b/

k.- ürler ėdi 135a/

k.- ürler 129a/, 129b/, 134a/, 134b/, 143b/, 215a/, 265a/, 274b/, 278b/, 43b/

kėltürt – Getirtmek
k.- üp 126a/, 305b/, 341b/, 5a/

kėltürül - Getirilmek
k.- di 325a/
k.- gen 176b/
k.- güsidür 255a/

kėme Gemi
k. 122b/, 131a/, 153b/, 226a/, 228b/, 231b/, 255a/, 263b/, 331b/, 332a/, 336b/, 340a/, 345a/, 357a/, 358a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 370b/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 377a/, 379b/
k.+ de 228b/, 229a/, 263b/, 332a/, 358b/, 371b/
k.+ dekiler 62b/
k.+ dekilerniñ 62b/
k.+ din 227b/, 228b/, 233b/, 255b/, 358a/, 364a/
k.+ ge 138b/, 225b/, 227a/, 228b/, 229a/, 233b/, 247a/, 268a/, 327b/, 331b/, 336b/, 353b/, 357a/, 358a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366b/, 367b/, 368a/, 371b/
k.+ kineler 327b/
k.+ ler 151a/, 254a/, 332b/, 371a/, 373a/, 373b/
k.+ lerdin 362a/, 365a/, 373a/
k.+ lerge 150b/, 327b/, 332b/, 367b/, 374a/
k.+ leri 373b/
k.+ leridin 377a/
k.+ lerim 374a/
k.+ lerini 336a/
k.+ leriniñ 373b/
k.+ lerni 226a/, 358a/, 358b/, 366a/, 367b/, 372b/, 373a/, 379b/
k.+ lerniñ 254a/, 285b/, 367b/, 371b/, 373a/
k.+ ni 153b/, 229a/, 336b/, 337a/, 365a/, 366b/, 371b/, 372b/, 373a/, 62b/
k.+ niñ 227a/, 365a/, 367b/, 371b/, 372a/
k.+ si 370a/, 371b/, 374a/, 374b/, 377a/
k.+ side 374b/
k.+ sige 372a/, 374a/, 377a/, 377b/
k.+ sini 336b/, 377a/
k.+ siniñ 371b/

kėmeçi Gemici, denizci
k.+ niñ 373a/

kėmesiz Gemisiz
k. 131a/

ken Çok
k. 295b/

kėñ Geniş, ayrıntılı
k. 194b/, 230a/, 261b/, 286a/
k.+ rek 239b/, 327b/

kėñeş İşlerde danışma, görüşme
k. 16a/, 145a/, 264a/, 295a/, 356b/, 60b/
k.+ ke 219b/, 264a/, 43b/
K.+ ke 244a/
k.+ ni 347b/
k.+ te 152b/
k.+ tin 295a/

kėñeş - Görüşmek, danışmak
k.- ip 126b/, 220b/, 244a/, 349b/, 43b/
k.- mey 80a/
k.- tük 193a/, 295a/, 355a/

kėñeşil - Görüşülmek, danışılmak
k.- di 126a/, 146b/, 158a/

kėñlik Genişlik, bolluk
k.+ i 92b/
k.+ idin 326a/

kėnt Soğd. Kent, şehir
k. 102a/, 136a/, 136b/, 144b/, 150b/, 195b/, 200b/, 250b/,
260b/, 274b/, 49b/, 59b/, 72a/
k.+ i 137a/, 137b/, 48b/, 99a/
k.+ ide 241a/, 374b/
k.+ idin 148b/, 344a/, 356b/, 70a/
k.+ idindür 178a/, 3b/
k.+ iġa 248b/
k.+ ige 130b/, 148b/, 241b/, 357a/, 60b/, 70b/, 95b/
k.+ igeçe 249b/
k.+ ini 344a/
k.+ iniñ 106b/, 157b/, 162a/, 240a/, 251a/, 377b/, 95b/
k.+ ke 358a/, 61b/, 69b/, 70a/, 78a/, 98b/
k.+ kinege 299b/
k.+ kineler 102a/
k.+ ler 135b/, 136a/, 136b/, 228a/, 294b/
k.+ lerçe 136b/
k.+ lerde 157a/, 290a/
k.+ lerdin 135b/, 136b/, 150b/
k.+ lerdür 135b/, 136a/, 260a/
k.+ lerge 285b/
k.+ lergeçe 102a/
k.+ leri 110a/, 260b/, 50a/, 98a/
k.+ leride 129b/, 131a/, 131b/, 137b/, 138a/, 331a/, 98b/
k.+ leridin 149b/, 152a/, 225a/, 59a/, 67b/, 82b/, 96b/, 98b/
k.+ leridindür 137b/, 176a/, 59a/, 97a/
k.+ leridür 135b/
k.+ leriġa 210b/
k.+ lerige 149a/, 220a/
k.+ lerini 109b/, 192b/, 311b/
k.+ leriniñ 149b/
k.+ lerni 136a/
k.+ lerniñ 274b/, 71a/
k.+ ni 149a/, 161a/
k.+ niñ 136b/, 152a/, 364a/, 377b/, 5b/
k.+ te 136b/, 250b/, 340a/, 66b/, 67b/, 8a/, 97a/
k.+ tedür 119b/
k.+ tür 134b/, 135b/, 139a/, 250b/

kėntlig Soğd.+T. Kentli
k. 327b/

kėnt-kėsek Soğd.+T. Kent-şehir
k.+ ke 39b/

kėpe Kulübe, baraka
k. 43b/

kėpek kepek
k.+ i 185a/

kėpeneklig Yağmurluklu
k. 229b/

kėpeneksiz Yağmurluksuz
k. 229b/

kėrek Gerek, gerekli
k. 61a/, 105a/, 108a/, 109b/, 111a/, 111b/, 112b/, 116a/, 118a/, 118b/, 120a/, 142b/, 143b/, 149b/, 174a/, 182b/, 185b/, 186b/, 203a/, 207b/, 208b/, 213a/, 220a/, 221a/, 229b/, 230a/, 232b/, 239a/, 253b/, 254a/, 264a/, 270a/, 271b/, 274a/, 285b/, 307b/, 315a/, 325a/, 328a/, 349a/, 350a/, 360a/, 360b/, 368b/, 43b/, 51b/, 61a/, 64a/, 70b/, 87b/, 89b/, 94a/
k. ėdi 111a/
k.+ ni 253b/

kėreklig Gerekli
k. 180b/

kėrinç Far. Pirinç

k. 143b/, 144a/, 233a/
k.+ i 134a/

kės - Kesmek
k.- edür 241a/
k.- er 103a/, 198b/
k.- erler 374a/
k.- ip 125a/, 147b/, 148a/, 149b/, 150b/, 160b/, 184b/, 190b/, 208b/, 217a/, 221b/, 223a/, 234b/, 239a/, 243a/, 246a/, 265a/, 297b/, 305a/, 308b/, 309a/, 315b/, 338b/, 359a/, 35b/, 367a/, 372a/, 57b/
baş k.- ip 110a/, 93b/
k.- iptür 113a/, 221a/
k.- keyler 333a/
k.- seler 285a/
k.- ti 154b/, 204a/
k.- tiler 205b/

kėsil - Kesilmek
k.- medi 107b/, 234a/
k.- meydür ėdi 40b/
k.- se 285a/

kėsim Kesim
k. 223a/
k.+ dür 133b/

kėstür - Kestirmek
k.- düm 5a/

kėt - Gitmek
k.- er 35a/, 43b/, 65b/, 150b/, 246a/, 368b/,
k.- erge 294b/
k.- eri 43b/, 367a/
k.- erler 301a/
k.- iptür 113b/, 337b/
k.- ken 85a/
k.- kenidin 75b/
k.- megey 178b/
k.- megeyler 258a/
k.- mekiniñ 162b/
k.- mekke 101b/
k.- mekleriniñ 162b/
k.- mes 255a/
k.- mese 369a/
k.- sem 101b/
k.- ti 112b/, 125b/, 166b/, 328b/
k.- tiler 105a/, 156a/

ket(i)f Ar. Omuz
k.+ iġa 309b/

kėtmān Sandalye, taht
k. 66a/

kėy - Giymek
k.- dim 117b/
k.- er ėdi 164a/, 7a/
k.- er ėrdi 29b/
k.- gen 303a/, 357b/, 360b/
k.- geniñizni 97b/
k.- ip 112b/, 127a/, 198b/, 216b/, 230a/, 310b/, 64a/
k.- meki 29a/
k.- mekte 7a/
k.- meydür ėdim 198b/

kėydür - Giydirmek
k.- üp 218b/, 236a/, 238a/, 245a/, 246b/, 302b/, 308a/, 327b/, 343a/, 357a/, 369a/, 381b/, 74b/
ḫil‘at k.- üp 231a/, 346a/, 350b/

kėydürül - Giydirilmek
k.- di 236a/, 352a/, 357b/, 363a/

kėyik Geyik
k. 141b/, 142a/, 196b/, 204a/, 219a/, 248b/, 251a/, 276b/, 3b/
k.+ çe 276a/
k.+ dür 276a/
k.+ i 141a/, 141b/, 184b/
k.+ ini 204a/

k.+ lerni 276b/
k.+ ni 251a/
k.+ niñ 249a/, 276b/

kėyim Giyim, kıyafet
k. 69b/, 89a/

kėy(i)n Sonra, arka, peş
k. 145b/, 149a/, 151a/, 158b/, 188b/, 204a/, 215b/, 231a/, 236a/, 243a/, 245a/, 252a/, 256b/, 276b/, 291a/, 44a/
k.+ çe 161a/, 223a/
k.+ din 125b/, 151a/, 163a/, 223a/, 242b/, 244a/, 253b/, 262b/, 33b/
k.+ ge 186a/, 196b/, 198b/, 244b/, 276a/
k.+ i 223a/, 229b/
k.+ içe 14a/, 149b/, 230b/, 238b/, 267a/, 37b/
k.+ ide 174a/, 264a/
k.+ idin 33b/
k.+ ige 33b/
k.+ ike 258a/
k.+ imçe 192a/
k.+ imizçe 243b/
k.+ ki 204a/

kėyinrek Daha arka
k. 158a/, 234a/
k.+ din 145b/, 154a/, 161b/, 188a/

kėyiş - Giyinmek
k.- ip 156a/

ḳıble Ar. Namazda yönelinen taraf, kıble
ḳ.+ si 46b/
ḳ.+ siniñ 46b/

ḳıçḳır - Çağırmak, bağırmak
ḳ.- adur 199b/
ḳ.- dı 198b/
ḳ.- dım 198b/
ḳ.- ıp 106b/, 113b/
ḳ.- ur 279a/

ḳıçḳırış – Bağrışmak, feryad etmek
ḳ.- adurlar 371b/
ḳ.- tılar 194b/
ḳ.- urlar 162b/

ḳıl - Kılmak, yapmak
ḳ. 182a/, 235b/
ḳ. -dı 53b/
ḳ.- dılar 315a/
ḳ.- ġanlar 55a/
ḳ.- maḳıġa 36a/
ḳ.- maḳnı 35a/
ḳ. - maḳlıḳ271b/
ḳ.- maḳḳa 75b/
ḳ.- urıġa 49a/
ḳ.- urın 204b/
ta‘yīn ḳ.- duk 260b/
ri‘āyat ḳ.- ıp ėdim 65a/
destāndāzlıḳ ḳ.- ıp 185a/
tereddüt ḳ.- ıp 60b/
rāżı ḳ.- a aldı 264b/
ḳ.- a alġay ėdi 29a/
ḳ.- a alġay 75b/
men‘ ḳ.- a alġay 75a/
şikāyet ḳ.- a alġay 75b/
taḥammul ḳ.- a alġay 64a/
zor ḳ.- a alġaylar 36b/
ḳ.- a almadı 23a/, 29a/
iş ḳ.- a almadı 17b/, 66a/, 88b/
ḳ.- a almadılar 265b/, 61b/
çāre ḳ.- a almadılar 104a/
farḳ ḳ.- a almadılar 160b/
iş ḳ.- a almadılar 265b/, 73a/
teşḫīs ḳ.- a almadılar 171b/
ḳ.- a almadım 53a/
ḳ.- a almas ėdi 85b/
ḫıdmet ḳ.- a almas ėdi 169b/
namāz ḳ.- a almas ėdi 164b/
tecāvüz ḳ.- a almas ėdi 155b/, 25b/
şükr ḳ.- a almas ėdim 75b/

iş ḳ.- a almas 85a/
telaffuż ḳ.- a almas 278a/
ḫayāl ḳ.- a almaslar 205b/
iş ḳ.- a almaslar 205b/, 33b/
ḳ.- a almay 122a/, 42a/
iş ḳ.- a almay 44a/, 66b/
men‘ ḳ.- a almaydur 190a/
iş ḳ.- a alsak 83a/
bünyād ḳ.- a başladı 23b/
ḳ.- a başladılar 147a/, 246b/
rucū‘ ḳ.- a başladılar 86a/
teşeddüd ḳ.- a başladılar 23b/
ḳ.- a başladım 25a/
buzuġluḳ ḳ.- a kirişti 17b/
ḳ.- a kiriştiler 91b/
ḳ.- a 110b/, 115a/, 151a/, 159b/, 192a/, 205b/, 214a/, 226b/, 227b/, 243a/, 24b/, 250a/, 255b/, 258b/, 263a/, 265a/, 290b/, 291b/, 304a/, 330a/, 81a/
çāre ḳ.- a 304a/, 304b/, 308b/, 374b/
ḫaber ḳ.- a 244a/
ḥükūmet ḳ.- a 223a/, 325b/
iḫtilāṭ ḳ.- a 349b/
iş ḳ.- a 122a/, 148b/, 308b/, 377b/
ittifāḳ ḳ.- a 265b/
ma‘āş ḳ.- a 74b/
men‘ ḳ.- a 111b/
rıżā ḳ.- a 264b/
seyr ḳ.- a 145b/, 218b/, 226a/, 229a/, 231b/, 245b/, 261b/, 285a/, 285b/, 312a/, 327a/, 331b/, 343b/, 369b/
ṭaleb ḳ.- a 120a/
teklīf ḳ.- a 243a/
tevaḳḳuf ḳ.- a 192a/
ẓulm ḳ.- a 126a/
ḳ.- adur ėdim 114a/, 236b/
ḳ.- adur 258b/, 281a/, 328a/, 376b/
guşāylıḳ ḳ.- adur 181b/
ḫıyal ḳ.- adur 118b/
iḫtilāṭ ḳ.- adur 172b/, 205a/
işāret ḳ.- adur 100b/, 83b/
müretteb ḳ.- adur 265a/
mülāzemet ḳ.- dı 27b/
naẓm ḳ.- adur 252b/
taḥīr ḳ.- adur 258b/
ṭama‘ ḳ.- adur 51b/
te‘ṣīr ḳ.- adur 291b/
ṭahāret ḳ.- adur 378a/
ḳ.- adurġan 354a/
ḳ.- adurlar 100b/, 192a/, 225b/, 226b/, 259b/, 290b/
maṣlaḥat ḳ.- adurlar 118b/
teklīf ḳ.- adurlar 189b/
zaḫm ḳ.- adurlar 285a/
ḳ.- alıñ 227b/, 303a/
ẕikr ḳ.- alıñ 9b/
ḳ.- arlar 143a/, 143b/
ḳ.- ay 176b/, 299b/
şefaḳat ḳ.- ay 116a/
teferrüc ḳ.- ay 236b/
tekellüf ḳ.- ay 349b/
vuẓū ḳ.- ay 118a/
ḳ.- ayın 253a/
ḳ.- dı 111b/, 151a/, 153b/, 154b/, 155b/, 166b/, 167b/, 168a/, 170a/, 171a/, 172a/, 173a/, 177a/, 179a/, 180a/, 181a/, 181b/, 186a/, 190a/, 215a/, 229a/, 235b/, 237b/, 241a/, 241b/, 245b/, 247a/, 247b/, 250b/, 267a/, 271a/, 296b/, 29a/, 307b/, 31a/, 331a/, 339b/, 343b/, 364a/, 42a/, 49a/, 50b/, 61a/, 65a/, 87b/, 97b/
āsān ḳ.- dı 267a/
bā‘iṣ ḳ.- dı 16b/
bend ḳ.- dı 315a/
binā ḳ.- dı 49a/
bünyād ḳ.- dı 250a/
cān teslīm ḳ.- dı 161a/
cedel ḳ.- dı 230b/
cehl ḳ.- dı 193a/, 71b/
cezm ḳ.- dı 294b/
da‘vā ḳ.- dı 124b/
def‘ ḳ.- dı 198b/
destendāzlıḳ ḳ.- dı 30a/

de‘vā ḳ.- dı 366a/
engez ḳ.- dı 79b/
esīr ḳ.- dı 10a/
ġarḳ ḳ.- dı 337a/, 371b/
ġazāt ḳ.- dı 26a/
ḥareket ḳ.- dı 120b/
ḫayāl ḳ.- dı 205a/, 210b/
ḫidmetler ḳ.- dı 42a/, 42b/
hikāyet ḳ.- dı 254b/
ḥükūmet ḳ.- dı 163b/, 167a/, 171a/
ışlāḥ ḳ.- dı 206b/
iḫrāc ḳ.- dı 170b/
iḫtiyār ḳ.- dı 333a/, 49b/
iḳdām ḳ.- dı 201b/
iltimās ḳ.- dı 61a/
irtikāb ḳ.- dı 308a/
istid‘ā ḳ.- dı 146b/, 227b/, 262b/
istid’ā ḳ.- dı 245b/
iş ḳ.- dı 113b/, 151a/, 373b/, 92a/
işāret ḳ.- dı 111b/
iẓhārı ḳ.- dı 113b/
kabūl ḳ.- dı 375b/
kaṣd ḳ.- dı 98b/
ḳatl-ı ‘āmm ḳ.- dı 87b/
kerem ḳ.- dı 220a/
keyfiyyet ḳ.- dı 219b/
kūr ḳ.- dı 29a/, 58b/
mażbūṭ ḳ.- dı 33a/
ma‘āş ḳ.- dı 206a/
meyl ḳ.- dı 213b/, 249a/
miyāngīrlıḳ ḳ.- dı 363b/
muḥāṣara ḳ.- dı 315a/, 57a/
muḳarrer ḳ.- dı 192a/
musaḫḫar ḳ.- dı 128a/, 269a/, 269b/
muvāfaḳat ḳ.- dı 312a/
mu‘āvaẓa ḳ.- dı 329a/
mübālaġa ḳ.- dı 97b/
müddet-i salṭanat ḳ.- dı 271b/
müḳerrer ḳ.- dı 307b/
mülāḳāt ḳ.- dı 77a/
mülāzamat ḳ.- dı 79a/
mülāzemet ḳ.- dı 120b/, 125b/, 127b/, 145b/, 146a/, 208a/, 219a/, 223b/, 224b/, 225b/, 228a/, 231a/, 236a/, 238a/, 243a/, 245b/, 246a/, 248b/, 249a/, 249b/, 257a/, 257b/, 259b/, 261b/, 262b/, 296a/, 304b/, 305a/, 328a/, 332a/, 338a/, 339a/, 355a/, 357a/, 362a/, 362b/, 364a/, 365a/, 375a/, 375b/, 379a/, 381a/, 43a/, 99a/
mülāzım ḳ.- dı 125b/, 296a/
mürāca‘at ḳ.- dı 17b/, 187b/, 18a/, 357a/, 42a/, 44a/, 55a/, 57b/
naḳl ḳ.- dı 138a/, 166a/, 169a/, 175a/, 178b/
neseb ḳ.- dı 179a/
nümāyāniş ḳ.- dı 57b/
pāyitaḫt ḳ.- dı 4b/
perīşān ḳ.- dı 10a/
peşkeş ḳ.- dı 82a/
peydā ḳ.- dı 180a/
pėşkeş ḳ.- dı 332b/
pīşkeş ḳ.- dı 42b/
pīşkeş ḳ.- dı 248b/, 259a/, 268b/
pişkeş ḳ.- dı 351a/, 368a/
raḳş ḳ.- dı 187b/, 190a/
ref‘ ḳ.- dı 198b/
rıḫlet ḳ.- dı 167b/
rivāyet ḳ.- dı 278a/
ruzī ḳ.- dı 70b/
rūzī ḳ.- dı 207b/
rüsvā ḳ.- dı 205a/
sa‘y ḳ.- dı 155b/, 168a/, 33a/
sened ḳ.- dı 74b/
sirāyet ḳ.- dı 23b/
şehīd ḳ.- dı 177b/, 23b/, 50a/, 68a/
taḫvīl ḳ.- dı 43b/
taḫvīl ḳ.- dı 263a/
taḳrīr ḳ.- dı 354a/
ta‘rīf ḳ.- dı 263b/
ta‘yīn ḳ.- dı 307b/
teraḳḳī ḳ.- dı 169a/, 182a/
tereddüd ḳ.- dı 99b/

terk ḳ.- dı 171a/
teşīr ḳ.- dı 60a/
teslīm ḳ.- dı 259b/
te‘sīr ḳ.- dı 361a/
te’sīr ḳ.- dı 98a/, 98b/
te’şīr ḳ.- dı 194b/
te’sīr ḳ.- dı 359a/
ṭavāf ḳ.- dı 164a/
vedā‘ ḳ.- dı 18a/
vefā ḳ.- dı 58b/
yaḳīn ḳ.- dı 119a/
yosunluġ ḳ.- dı 82a/
żabṭ ḳ.- dı 7b/
żīyāfet ḳ.- dı 251a/
‘āciz ḳ.- dı 124b/
‘arż ḳ.- dı 121a/, 209a/, 215a/, 243b/, 255a/, 255b/, 258a/
‘arz ḳ.- dı 152b/
‘arẓ ḳ.- dı 374a/, 379b/, 381b/
‘azīmet ḳ.- dı 32b/
‘azīmeti ḳ.- dı 123a/
‘ināyet ḳ.- dı 102b/
ḳ.- dılar 136b/, 138b/, 147b/, 163a/, 171a/, 172b/, 177a/, 183a/, 187a/, 187b/, 188a/, 190a/, 203b/, 207a/, 208b/, 210b/, 225b/, 227b/, 239a/, 242a/, 267a/, 274b/, 300b/, 366a/, 50b/, 52a/, 57b/, 69a/, 80b/, 81a/, 82b/, 85a/, 86b/, 93a/
barīn ḳ.- dılar 71b/
berīn ḳ.- dılar 54b/
berṭaraf ḳ.- dılar 133b/
bėgatake ḳ.- dılar 14b/
bunyād ḳ.- dılar 75a/
cem‘ ḳ.- dılar 140a/
defn ḳ.- dılar 183a/
derḫʷvāst ḳ.- dılar 245a/, 250b/
dūd ḳ.- dılar 34b/
du‘ālar ḳ.- dılar 84b/
fāl ḳ.- dılar 220a/
ḫalāṣ ḳ.- dılar 42b/
ḫarāb ḳ.- dılar 151b/
ḫayāl ḳ.- dılar 36b/
hemvār ḳ.- dılar 222a/
ḫıyal ḳ.- dılar 155b/
ḫikāyet ḳ.- dılar 115b/
iḫrāc ḳ.- dılar 236b/
iḫtiyār ḳ.- dılar 34a/
imā’ ḳ.- dılar 216a/
istib‘ād ḳ.- dılar 116a/
ḳabūl ḳ.- dılar 55a/
ḳasd ḳ.- dılar 156b/
ḳaṭ‘ ḳ.- dılar 236a/
kebāb ḳ.- dılar 119b/
kör ḳ.- dılar 79b/
māḫażrī ḳ.- dılar 251b/
ma‘zūl ḳ.- dılar 177a/
muḥāṣara ḳ.- dılar 52b/
mükerrer ḳ.- dılar 64b/
mülāḥaẓa ḳ.- dılar 266b/
mülāzamat ḳ.- dılar 78b/
mülāzemet ḳ.- dılar 155a/, 184b/, 224a/, 224b/, 225b/, 231a/, 232a/, 233b/, 236a/, 249a/, 257b/, 258a/, 376a/, 380b/, 39b/, 74b/
pāytaḫt ḳ.- dılar 138b/
pīşkeş ḳ.- dılar 267a/
raḳḳāṣlıḳ ḳ.- dılar 353b/
rivāyet ḳ.- dılar 134a/, 134b/, 135a/, 182a/, 275a/, 279a/, 2b/, 4a/
rucū‘ ḳ.- dılar 86a/
sa‘y ḳ.- dılar 158a/, 242b/, 41a/
sened ḳ.- dılar 162b/
şehīd ḳ.- dılar 53b/, 80b/
şerḥ ḳ.- dılar 228b/
ṭama‘ ḳ.- dılar 51b/
tārāc ḳ.- dılar 202b/
tart part ḳ.- dılar 112a/
ta‘accüb ḳ.- dılar 219b/
ta‘ammül ḳ.- dılar 102a/
ta‘rīf ḳ.- dılar 309b/, 338b/
ta‘yīn ḳ.- dılar 119b/, 188b/, 56a/
teferrüc ḳ.- dılar 253b/
teġāful ḳ.- dılar 86b/
teklīf ḳ.- dılar 188a/
tevbe ḳ.- dılar 312b/
tīr-endāzlıḳ ḳ.- dılar 163a/
tūda ḳ.- dılar 352a/

vedāʻ ḳ.- dılar 11a/
vefā ḳ.- dılar 64a/
veʻda ḳ.- dılar 108a/, 96b/
żāyiʻ ḳ.- dılar 19b/
ẓāyiʻ ḳ.- dılar 334b/
ẓāʻyi ḳ.- dılar 90b/
ʻāciz ḳ.- dılar 71a/
ʻahd ḳ.- dılar 116a/
ʻarż ḳ.- dılar 149b/, 208b/, 229b/, 299a/
ʻarẓ ḳ.- dılar 370b/
ʻazīmet ḳ.- dılar 188a/
ḳ.- dım 10b/, 169b/, 199b/, 209b/, 246a/, 258b/, 272a/, 325a/, 330b/, 350a/, 358b/, 366a/, 374b/, 53b/, 63a/, 89b/
āzād ḳ.- dım 201b/, 20b/
berṭaraf ḳ.- dım 303a/
beyān ḳ.- dım 119b/
bėgatake ḳ.- dım 14b/
bünyād ḳ.- dım 330b/, 345b/
cezm ḳ.- dım 189b/
endişe ḳ.- dım 118b/
faṣd ḳ.- dım 236a/
fehm ḳ.- dım 118b/
feth ḳ.- dım 131a/
feṭḥ ḳ.- dım 269b/
feṭḥ ḳ.- dım 270b/
ġusl ḳ.- dım 338a/, 361b/, 98a/
ḫalāṣ ḳ.- dım 258b/
ḫālişe ḳ.- dım 359a/, 359b/
ḫayāl ḳ.- dım 112b/, 115a/, 117a/, 250b/, 306a/
ḫuẓūr ḳ.- dım 117b/
ihtimām ḳ.- dım 88b/
iḫtirāʻ ḳ.- dım 144b/
iḫtiyār ḳ.- dım 340a/
inʻām ḳ.- dım 293b/
ḳalʻadārlıḳ ḳ.- dım 8b/
ḳaṭʻ ḳ.- dım 59a/
körünüş ḳ.- dım 119b/
meyl ḳ.- dım 306a/
mülāzemet ḳ.- dım 31b/, 331b/, 357a/
mürācaʻat ḳ.- dım 74b/
niyyet ḳ.- dım 312b/
pāşne ḳ.- dım 204a/
peydā ḳ.- dım 75b/
riḳḳat ḳ.- dım 60a/
riʻāyet ḳ.- dım 51a/
sefer ḳ.- dım 66b/
seyr ḳ.- dım 145b/, 191b/, 214b/, 225b/, 233b/, 263a/, 312b/, 325b/, 326b/, 327b/, 340a/, 344a/, 365a/, 365b/, 96a/
şefaḳat ḳ.- dım 14a/, 51a/
şeydā ḳ.- dım 75b/
şurūʻ ḳ.- dım 346b/
taḳrīr ḳ.- dım 201a/
taşavvur ḳ.- dım 199b/
ṭavāf ḳ.- dım 32a/
taʻyīn ḳ.- dım 112a/, 211b/, 372a/
tecessüs ḳ.- dım 139a/
tekye ḳ.- dım 247b/
terbiyet ḳ.- dım 151b/
tevbe ḳ.- dım 312a/
veʻda ḳ.- dım 345a/
vuẓū ḳ.- dım 118b/
żikr ḳ.- dım 279a/
ʻaḳd ḳ.- dım 212b/
ʻarẓ ḳ.- dım 100a/, 119b/
ʻazīmet ḳ.- dım 32a/
ʻazīmeti ḳ.- dım 96b/
ʻazīmeti ḳ.- dım 15b/, 4a/
ʻazm ḳ.- dım 101b/, 189b/
ʻināyet ḳ.- dım 212a/, 212b/, 215a/, 233b/, 234b/, 258b/, 295b/, 297a/, 304a/, 374b/, 50b/
ḳ.- dıñ 76a/
ḳ.- dın 155b/
ḳ.- duk 161b/, 193a/, 203a/, 227a/, 232b/, 233b/, 240b/, 246b/, 247b/, 248b/, 260a/, 268a/, 60b/, 63b/, 99b/
āzād ḳ.- duk 245a/
cezm ḳ.- duk 295a/
direñ ḳ.- duk 113b/
ḫayāl ḳ.- duk 250a/, 255a/
īmā ḳ.- duk 110b/

iḫtiyār ḳ.- duk 331b/
irtikāb ḳ.- duk 328a/
istirāḥat ḳ.- duk 96a/
ḳabūl ḳ.- duk 188a/
kebāb ḳ.- duk 160b/
maẕbūṭ ḳ.- duk 88b/
ma‘lūm ḳ.- duk 355a/
men‘ ḳ.- duk 368a/
mī‘ād ḳ.- duk 117b/
mī‘ād ḳ.- duk 342b/
muḥāṣara ḳ.- duk 38a/
muḳarrer ḳ.- duk 229b/
müḳerrer ḳ.- duk 266a/, 267b/
mülāḥaẓa ḳ.- duk 153a/
mülāḥaża ḳ.- duk 299b/
mülāḳāt ḳ.- duk 207b/
mürāca‘at ḳ.- duk 229b/, 251b/, 38a/
ref‘ ḳ.- duk 127b/
ṣabūḥī ḳ.- duk 235b/
seyr ḳ.- duk 250b/, 255a/, 340b/, 343a/
ṣoḥbet ḳ.- duk 227b/
ta‘yīn ḳ.- duk 127b/, 193a/, 262b/, 267b/, 299a/, 305a/, 59a/
teferrüc ḳ.- duk 232a/, 232b/, 369b/
tevaḳḳuf ḳ.- duk 195b/, 268a/, 98b/
te‘cīl ḳ.- duk 89a/
ve‘da ḳ.- duk 343a/
‘afv ḳ.- duk 158b/, 41a/
‘azīmet ḳ.- duk 79b/, 96a/
‘ināyet ḳ.- duk 161a/, 218b/
‘uhde ḳ.- duk 158b/
ḳ.- dum 371b/
teferrüc ḳ.- dum 371b/
ḳ.- ġalı 207b/, 251a/, 360b/
fevt ḳ.- ġan ėgendür 96a/
vedā‘ ḳ.- ġan ėgendür 96a/
ḳ.- ġan ėmes 190b/
żabṭ ḳ.- ġan ėmestür 12a/
ḳ.- ġan 105b/, 117b/, 120b/, 123b/, 139a/, 150b/, 154a/, 158a/, 15b/, 163b/, 166b/, 178a/, 211b/, 226a/, 22b/, 232a/, 232b/, 242a/, 244a/, 253b/, 255b/, 28b/, 29a/, 300b/, 305b/, 306a/, 307b/, 309b/, 326b/, 330a/, 330b/, 340b/, 356a/, 359b/, 35a/, 370b/, 371b/, 381b/, 39b/, 60b/, 62b/, 64a/, 78a/, 79a/, 82a/, 92b/
fetḥ ḳ.- ġan 132a/
ḥareket ḳ.- ġan 134a/
ḥıyal ḳ.- ġan 155b/
istid‘ā ḳ.- ġan 331a/
iş ḳ.- ġan 186b/
ḳaṣd ḳ.- ġan 173b/
muḥāṣara ḳ.- ġan 363b/, 57a/
mülḥid ḳ.- ġan 221b/
naḳl ḳ.- ġan 134a/
pāyitaḫt ḳ.- ġan 44b/
ri‘āyat ḳ.- ġan 71b/, 79a/, 90b/
ri‘āyet ḳ.- ġan 9b/
ri‘āyet ḳ.- ġan 161a/, 204a/, 216a/, 22a/, 302b/, 52a/, 57b/
ta‘rīf ḳ.- ġan 53b/
ta‘yīn ḳ.- ġan 299b/
tertīb ḳ.- ġan 264a/
tevcīh ḳ.- ġan 229a/
żabt ḳ.- ġan 172b/
‘āciz ḳ.- ġan 71b/
‘imāret ḳ.- ġan 128a/
ta‘rīf ḳ.- ġança 327b/
ḳ.- ġanda 14a/, 162b/, 179a/, 249b/, 41a/, 42b/
fetḥ ḳ.- ġanda 135b/
muḥāṣara ḳ.- ġanda 139a/, 27b/
muḥāṣāra ḳ.- ġanda 169b/
naḳl ḳ.- ġanda 182b/
şehīd ḳ.- ġanda 19b/
ṭavāf ḳ.- ġanda 178b/
ẕikr ḳ.- ġanda 231b/, 235b/
ḳ.- ġandan 61a/
ḳ.- ġandın 185b/, 253a/
aḳrīr ḳ.- ġandın 294b/
bādṣāhlıḳ ḳ.- ġandın 108b/
ta‘yīn ḳ.- ġandın 299a/
ḳ.- ġandur 174b/, 176a/, 189a/
binā ḳ.- ġandur 44b/

ḫidmet ḳ.- ġandur 13b/, 15a/
ḳ.- ġandurlar 310b/, 77a/
tetebbu‘ ḳ.- ġandurlar 100a/
ḳ.- ġanı 360b/, 82a/
ḳ.- ġanıdın 105b/
nökerlik ḳ.- ġanım 108b/
ḥükm ḳ.- ġanımız 64b/
ḳ.- ġanımızdın 64b/
mülāḥaẓa ḳ.- ġanlar 194b/
ḳaṣd ḳ.- ġanlardın 54a/
ḳ.- ġanlarıdın 203a/
ḳ.- ġanlarnıñ 240a/
taḳṣīr ḳ.- ġannı 356a/
ḳ.- ġannıñ 243b/
ḳ.- ġay 155b/, 189b/, 205a/, 232a/, 240b/, 294b/, 295b/, 307a/, 336b/, 348a/, 348b/, 370a/, 60a/, 70b/, 78a/, 83a/
āgāh ḳ.- ġay 205a/
bādṣāh ḳ.- ġay 24b/
derc ḳ.- ġay 253a/
farḳ ḳ.- ġay 105b/
ḫāṣıl ḳ.- ġay 366b/
ḫāẓır ḳ.- ġay 356a/
herc ḳ.- ġay 253a/
ḫidmetkārlıḳ ḳ.- ġay 60b/
iḫtilāṭ ḳ.- ġay 349a/, 350a/
ihtimām ḳ.- ġay 58b/
iḫtiyāṭ ḳ.- ġay 306b/
iḳdām ḳ.- ġay 185b/, 58b/
keyfiyyet ḳ.- ġay 219b/
ma‘āş ḳ.- ġay 349a/
miyāngīrlıḳ ḳ.- ġay 363b/
muḥāṣara ḳ.- ġay 39a/
naḳż-ı ‘ahd ḳ.- ġay 111a/
naṣīḥat ḳ.- ġay 216b/
refʿ ḳ.- ġay 163a/
ruzī ḳ.- ġay 348a/
şarṭ ḳ.- ġay 345a/
şerīk ḳ.- ġay 170b/
ta‘rīf ḳ.- ġay 181b/
ẓāyi‘ ḳ.- ġay 78a/
‘amel ḳ.- ġay 121a/, 186b/, 349b/, 350a/
‘arżadāşt ḳ.- ġay 356a/
ḳ.- ġaylar 236b/, 245b/, 312b/, 327b/, 332a/, 333a/, 334a/, 345a/, 347b/
çāre ḳ.- ġaylar 171b/
defʿ ḳ.- ġaylar 17b/
ḥavż ḳ.- ġaylar 328a/
iḫtilāṭ ḳ.- ġaylar 361a/
iḫtiyāṣ ḳ.- ġaylar 258a/
iḫtīyāṭ ḳ.- ġaylar 267b/
ḳabūl ḳ.- ġaylar 121a/
meded ḳ.- ġaylar 94a/
meremmet ḳ.- ġaylar 157b/
muḥāfaẓat ḳ.- ġaylar 373a/
mu‘āmele ḳ.- ġaylar 253b/
mülāḥaẓa ḳ.- ġaylar 369b/
müretteb ḳ.- ġaylar 316a/
sevdā ḳ.- ġaylar 129a/
terāş ḳ.- ġaylar 339b/, 340a/, 344b/
tevaḳḳuf ḳ.- ġaylar 233b/, 380a/
ṭayyār ḳ.- ġaylar 216b/
vefā ḳ.- ġaylar 64a/
żabṭ ḳ.- ġaylar 259a/, 267b/
‘āciz ḳ.- ġaylar 303b/
‘azīmet ḳ.- ġaylar 350a/
berṭaraf ḳ.- ġıl 349b/
menʿ ḳ.- ġıl 358b/
ṭayyār ḳ.- ġıl 247a/
ḳ.- ġınça 232b/
ḳ.- ġuçı 51b/
ḫaml ḳ.- ġularıdur 185b/
ḳ.- ġuluḳtur 213a/
ḳ.- ġumdur 293b/
taḳrīr ḳ.- ġumdur 293b/
‘azīmet ḳ.- ġumdur 350b/
rāst ḳ.- ġumızdur 349a/
ḳ.- ġunça 114a/, 68b/, 87b/
mürāca‘at ḳ.- ġunça 221a/
ta‘rīf ḳ.- ġunça 282b/
ḳ.- ġunçı 255b/
ḳ.- ġundur 349a/
rūzī ḳ.- ġusıdur 207b/
vefā ḳ.- ġusıdur 58b/
ḳ.- ıñ 108b/

iḫtiyāṭ ḳ.- ıñ 122b/
meşveret ḳ.- ıñ 350b/
taḥḳīḳ ḳ.- ın 152b/
ṭayyar ḳ.- ıñ 122b/
tevbe ḳ.- ıñ 361a/
‘ahd ḳ.- ıñ 116a/
‘amel ḳ.- ıñ 303b/
‘arẓadāşt ḳ.- ıñ 349a/, 350b/
men‘ ḳ.- ıp bolmas 127b/
ḳ.- ıp ėdi 157a/, 159b/, 170a/, 174a/, 233a/, 254b/, 311a/, 39b/, 4b/
çehre ḳ.- ıp ėdi 26a/
ḫidmet ḳ.- ıp ėdi 40b/, 72a/
iḫtirā‘ ḳ.- ıp ėdi 180a/
mülāzemet ḳ.- ıp ėdi 181a/
mülāzım ḳ.- ıp ėdi 87a/
pāyitaḫt ḳ.- ıp ėdi 44b/
ri‘āyet ḳ.- ıp ėdi 170a/, 171b/, 181a/, 22a/, 28b/, 52a/, 59b/
tamām ḳ.- ıp ėdi 7a/
ta‘yīn ḳ.- ıp ėdi 62a/, 76b/
tertīb ḳ.- ıp ėdi 164b/, 166a/, 26a/, 30a/
żabt ḳ.- ıp ėdi 134b/
ẓabṭ ḳ.- ıp ėdi 250a/
ḳ.- ıp ėdiler 13b/, 160a/, 177a/, 268b/, 52b/, 75a/, 76b/
āma‘āş ḳ.- ıp ėdiler 61a/
ḫaspūş ḳ.- ıp ėdiler 127b/
kevek ḳ.- ıp ėdiler 34b/
pisteler ḳ.- ıp ėdiler 24a/
şarṭ ḳ.- ıp ėdiler 159b/
ta‘yīn ḳ.- ıp ėdiler 188b/
ḳ.- ıp ėdim 71a/
bėg ḳ.- ıp ėdim 52a/
ri‘āyat ḳ.- ıp ėdim 98a/
ri‘āyet ḳ.- ıp ėdim 14b/, 22a/, 22b/
ṭavāf ḳ.- ıp ėdim 134a/
‘ināyet ḳ.- ıp ėdim 199b/
mülāzemet ḳ.- ıp ėrdi 146b/
ḳ.- ıp 101b/, 102a/, 103b/, 104a/, 109a/, 13a/, 13b/, 143b/, 154b/, 155a/, 157a/, 15b/, 161a/, 163a/, 176a/, 176b/, 177a/, 17a/, 185a/, 185b/, 187b/, 190b/, 194a/, 197a/, 198a/, 204b/, 206a/, 208b/, 215a/, 218b/, 226b/, 228b/, 230a/, 231b/, 237a/, 240a/, 241b/, 242a/, 242b/, 246a/, 247a/, 249b/, 24b/, 251a/, 252a/, 255b/, 257a/, 259a/, 25a/, 260b/, 261a/, 264a/, 266b/, 268a/, 282b/, 285b/, 289b/, 294b/, 295a/, 295b/, 296b/, 298a/, 299b/, 302a/, 304a/, 304b/, 305a/, 305b/, 306b/, 307b/, 308a/, 308b/, 309a/, 311a/, 312a/, 326a/, 326b/, 329b/, 335b/, 338b/, 340a/, 342b/, 345b/, 351b/, 353a/, 358a/, 360a/, 363a/, 367a/, 368b/, 372b/, 374b/, 375b/, 39a/, 53b/, 56b/, 58a/, 59a/, 59b/, 61b/, 63b/, 66b/, 69b/, 71b/, 72a/, 73a/, 77a/, 78a/, 79b/, 80a/, 95a/, 99a/
āzāde ḳ.- ıp 124b/
bādşāh ḳ.- ıp 58b/
bādşāhlıḳ ḳ.- ıp 123b/
bahāne ḳ.- ıp 118b/
barīn ḳ.- ıp 62a/
bend ḳ.- ıp 236a/, 259b/, 260a/, 265a/, 296a/, 325b/, 67b/, 78a/
berīn ḳ.- ıp 126b/
berdāşte ḳ.- ıp 183a/
bėgatake ḳ.- ıp 6b/
bülend ḳ.- ıp 152a/
cehd ḳ.- ıp 122b/, 379a/
cehl ḳ.- ıp 150b/
cem‘ ḳ.- ıp 355a/, 376a/, 377a/, 380a/
cem‘iyyet ḳ.- ıp 296a/, 301a/, 305a/, 332a/
cezm ḳ.- ıp 101b/, 162b/, 185a/, 334b/, 356b/
çaḳır-çuḳurını rāst ḳ.- ıp 333a/
çerge ḳ.- ıp 251a/
def‘ ḳ.- ıp 173b/
def‘iġa‘azīmet ḳ.- ıp 30b/
derfirāz ḳ.- ıp 303a/
dilcūyluḳ ḳ.- ıp 302b/
dīvān ḳ.- ıp 367a/

dūr-endīşlik ḳ.- ıp 214a/
ebter ḳ.- ıp 269a/
edā ḳ.- ıp 369b/
endişe ḳ.- ıp 359b/
fehm ḳ.- ıp 83b/
feṭḥ ḳ.- ıp 146a/, 307b/
fevc ḳ.- ıp 371a/
ġāfil ḳ.- ıp 190b/, 247b/, 33a/, 56b/
ġalaṭ ḳ.- ıp 53a/
gurgāştīraḳ ḳ.- ıp 42b/
ġusl ḳ.- ıp 358b/, 369b/
ḫabāṣet ḳ.- ıp 146a/
ḫaber ḳ.- ıp 247b/
ḫāl ḳ.- ıp 162b/
ḫālişa ḳ.- ıp 375b/
ḫālişe ḳ.- ıp 367b/
ḫān ḳ.- ıp 10b/
ḫan ḳ.- ıp 200b/
ḫāṭır-nişān ḳ.- ıp 159b/
ḫāṭırnişān ḳ.- ıp 358a/
ḫavẓ ḳ.- ıp 360a/
ḫayāl ḳ.- ıp 105b/, 160a/, 183b/, 213a/, 214a/, 227b/, 267b/, 299a/, 326b/, 82a/, 95b/
ḫayrbād ḳ.- ıp 339a/
herçend ḳ.- ıp 105a/
ḫıyābān ḳ.- ıp 45b/
ḫıyal ḳ.- ıp 77b/
ḫidmetler ḳ.- ıp 30b/
ḫiṭāb ḳ.- ıp 370a/
hiẓmet ḳ.- ıp 84a/
ḫiżmet ḳ.- ıp 237b/
ḫurūc ḳ.- ıp 225b/, 325b/
hücūm ḳ.- ıp 111a/, 26b/
hücūm-ı ʻāmm ḳ.- ıp 36b/
ıġvā ḳ.- ıp 177a/
ılġar ḳ.- ıp 119b/
ihtimām ḳ.- ıp 203b/, 226b/, 240b/, 328b/
iḫtirāz ḳ.- ıp 115b/
iḫtirāʻ ḳ.- ıp 180a/
iḫtiyār ḳ.- ıp 177a/, 222a/, 253b/, 31b/, 35a/
iḫtiyāṭ ḳ.- ıp 116b/, 88b/, 98b/
iḫtīyāṭ ḳ.- ıp 268a/
ilticā ḳ.- ıp 346a/
inşā ḳ.- ıp 316a/
inʻām ḳ.- ıp 236a/, 238a/, 246b/, 325a/, 346a/, 369a/
isnād ḳ.- ıp 381a/
istibʻād ḳ.- ıp 337a/
istidʻā ḳ.- ıp 298a/, 5b/
istifsār ḳ.- ıp 60a/
istimāʻ ḳ.- ıp 211a/
istirāḥat ḳ.- ıp 327b/
ittifāḳ ḳ.- ıp 109a/, 119b/, 122a/, 183a/, 185b/, 187b/, 202b/, 23a/, 265a/, 64a/, 6a/, 74a/
iṭāʻat ḳ.- ıp 292a/
iẓhār ḳ.- ıp 110a/, 123a/
iẓhārı ḳ.- ıp 110b/
iżharı ḳ.- ıp 120b/
iʻtimād ḳ.- ıp 151a/, 77b/
ḳabūl ḳ.- ıp 172b/, 205a/, 367a/, 375b/
ḳarār ḳ.- ıp 298a/
ḳaravulluḳ ḳ.- ıp 116b/
ḳatl ḳ.- ıp 138a/
ḳatl-ı ʻām ḳ.- ıp 269a/
ḳatl-ıʻam ḳ.- ıp 272a/
ḳatl-i ām ḳ.- ıp 148a/
ḳaṭʻ ḳ.- ıp 110b/
kebāb ḳ.- ıp 95b/
ḳısmet ḳ.- ıp 368a/
küyev ḳ.- ıp 6a/
maġlub ḳ.- ıp 270a/
maẓbūṭ ḳ.- ıp 310b/, 316a/
maʻlūm ḳ.- ıp 209a/, 63a/
maʻzūl ḳ.- ıp 24b/
mensūb ḳ.- ıp 223b/
menʻ ḳ.- ıp 178a/, 361a/
meşk ḳ.- ıp 182a/
meşveret ḳ.- ıp 103b/, 207a/, 242b/, 244a/, 299a/, 335b/, 350a/, 360a/, 378a/, 91a/
mevḳūf ḳ.- ıp 334a/
meyl ḳ.- ıp 2a/
mihmāndārlıḳ ḳ.- ıp 153b/
mufaṣṣal ḳ.- ıp 244b/

muḥāṣara ḳ.- ıp 163a/, 183b/, 185a/, 51a/
muḥaṣṣıllıḳ ḳ.- ıp 124b/
muhayyā ḳ.- ıp 370a/
muḥkem ḳ.- ıp 33a/
muvāfaḳat ḳ.- ıp 312a/
mu‘ayyen ḳ.- ıp 315b/
müḳerrer ḳ.- ıp 316a/, 342b/
mülāḥaẓa ḳ.- ıp 168a/, 207b/, 211b/, 213a/, 219a/, 231a/
mülāḥaża ḳ.- ıp 268a/
mülāzemet ḳ.- ıp 16a/, 176a/, 179b/, 31b/, 380a/, 380b/, 96b/
müstaḥkem ḳ.- ıp 197a/
mütemerridlıḳ ḳ.- ıp 274b/
nāmūs ḳ.- ıp 102a/
naṣīḥat ḳ.- ıp 52a/
naṣīḥatler ḳ.- ıp 155b/
nāz ḳ.- ıp 159b/, 326b/
nikāḥ ḳ.- ıp 206b/
niyyet ḳ.- ıp 312b/
nöker ḳ.- ıp 159b/
penāh ḳ.- ıp 190b/
pīşkeş ḳ.- ıp 222b/, 224b/, 225b/, 231a/, 236a/
pürkārlıḳ ḳ.- ıp 117b/
rabṭ ḳ.- ıp 375a/
raḫna ḳ.- ıp 119a/
rānā ḳ.- ıp 345a/
rāst ḳ.- ıp 231a/, 242b/
rast ḳ.- ıp 300b/
redīf ḳ.- ıp 87b/
refʿ ḳ.- ıp 16a/, 183a/
rende ḳ.- ıp 93b/
riḳḳat ḳ.- ıp 60a/
rīz ḳ.- ıp 204b/
ri‘āyat ḳ.- ıp 71a/
ri‘āyet ḳ.- ıp 15a/, 170a/, 171b/, 172b/, 174b/, 198b/, 199b/, 203b/, 35a/, 362b/, 374b/, 39b/, 70a/
ri‘āyetler ḳ.- ıp 298b/
sa‘y ḳ.- ıp 157a/
sefer ḳ.- ıp 157a/, 309a/, 331b/, 353b/, 356b/, 88a/
ṣefer ḳ.- ıp 251b/, 299b/
sened ḳ.- ıp 159b/
serancām ḳ.- ıp 63b/
serefrāz ḳ.- ıp 309a/
serkār ḳ.- ıp 254a/
seyāḥat ḳ.- ıp 134a/
seyr ḳ.- ıp 212a/, 222a/, 225b/, 228b/, 233a/, 242b/, 248b/, 259b/, 267b/, 268a/, 327b/, 328a/, 328b/, 330b/, 331a/, 338a/, 340a/, 341a/, 343b/, 344a/, 364a/, 367a/, 369b/, 370a/, 374a/
sipāhī ḳ.- ıp 329b/
siyāset ḳ.- ıp 268b/, 35b/
ṣulḥ ḳ.- ıp 77a/
ṣefḳat ḳ.- ıp 268b/
ṣemṣīrbāzlıḳ ḳ.- ıp 151a/
ṣer‘ī ḳ.- ıp 359b/
ṣi‘ār ḳ.- ıp 35a/
ṣūḫlıḳ ḳ.- ıp 127a/
ṣūḫluḳ ḳ.- ıp 31a/
tabin ḳ.- ıp 15b/
taḫayyül ḳ.- ıp 278a/
tahfīf ḳ.- ıp 276b/
taḫḳīḳ ḳ.- ıp 119b/
taḫḳīḳ ḳ.- ıp 255b/
taḫmīl ḳ.- ıp 185a/
taḳlīd ḳ.- ıp 171a/
tārāc ḳ.- ıp 225a/, 307b/
tarāş ḳ.- ıp 327b/
taṣavvur ḳ.- ıp 226b/, 43a/
ṭavr ḳ.- ıp 110b/, 119b/
tayaḳ ḳ.- ıp 62a/
tayar ḳ.- ıp 343b/
ta‘accüb ḳ.- ıp 180a/, 204a/, 235a/
ta‘biye ḳ.- ıp 353a/
ta‘rīf ḳ.- ıp 282b/, 328a/
ta‘yīn ḳ.- ıp 112a/, 209a/, 214a/, 218b/, 226b/, 229a/, 229b/, 244b/, 245a/, 258a/, 266a/, 296b/, 299b/, 302b/, 303a/, 304b/, 316a/, 356a/, 371a/, 371b/, 376b/, 377a/, 380a/, 43b/, 55b/, 62b/
ta‘ẕīm ḳ.- ıp 119a/, 32a/
ta‘ẕīm ḳ.- ıp 201b/, 357a/

teferrüc ḳ.- ıp 228b/, 341a/, 342b/, 343b/
teġāfül ḳ.- ıp 111b/
teġafül ḳ.- ıp 216a/
tekellüf ḳ.- ıp 134a/, 182b/
temesḫur ḳ.- ıp 217a/
tenāvül ḳ.- ıp 241b/
teraḥḥum ḳ.- ıp 197a/
teraḥḥüm ḳ.- ıp 64a/
teraḳḳi ḳ.- ıp 188a/
terāş ḳ.- ıp 330b/, 46b/, 5b/
terāzu ḳ.- ıp 344b/
terbiyet ḳ.- ıp 296b/, 52a/
tercīh ḳ.- ıp 213b/
tercīḥ ḳ.- ıp 282b/
tereddüd ḳ.- ıp 183a/
terk ḳ.- ıp 164a/, 166b/, 240b/
tertīb ḳ.- ıp 174a/, 209a/, 250b/, 303a/, 347a/, 354a/
tevaḳḳuf ḳ.- ıp 253b/, 299b/, 355a/
tevbe ḳ.- ıp 360b/
tevehhüm ḳ.- ıp 17a/, 86a/
tevekkül ḳ.- ıp 193b/, 195a/, 211a/, 270a/, 61a/, 66a/, 72a/, 84a/
teyyār ḳ.- ıp 302a/
tīzlik ḳ.- ıp 34b/
toy ḳ.- ıp 167b/
ṭoylar ḳ.- ıp 10b/, 20a/
ṭāḳat ḳ.- ıp 194b/
ṭavāf ḳ.- ıp 178a/, 241a/, 267b/, 369b/
ṭavr ḳ.- ıp 305b/, 349b/, 372a/
ṭayyār ḳ.- ıp 217b/
ümīdvār ḳ.- ıp 223b/
vedā‘ ḳ.- ıp 327b/
ve‘dalar ḳ.- ıp 117a/
yād ḳ.- ıp 172a/, 201b/
yaḫşılıḳ ḳ.- ıp 8a/
yaḫāb ḳ.- ıp 136a/
yeke ḳ.- ıp 182a/
żabṭ ḳ.- ıp 212a/
zaḫīre ḳ.- ıp 138b/
zaḫm ḳ.- ıp 372a/
żāyi‘ ḳ.- ıp 176a/
zor ḳ.- ıp 334b/
‘afv ḳ.- ıp 235a/, 304a/
‘ahd ḳ.- ıp 298b/
‘ahduşarṭ ḳ.- ıp 110b/
‘amel ḳ.- ıp 265b/
‘arż ḳ.- ıp 176b/
‘arẓ ḳ.- ıp 361a/, 381b/
‘arẓadāşt ḳ.- ıp 183b/
‘ayb ḳ.- ıp 264b/
‘azīmet ḳ.- ıp 243b/, 345b/
‘azm-i cezm ḳ.- ıp 376a/
‘ināyet ḳ.- ıp 212b/, 213b/, 219a/, 221a/, 228a/, 229b/, 242a/, 246b/, 250b/, 261a/, 262b/, 268a/, 297a/, 298b/, 299a/, 303a/, 304a/, 305a/, 326b/, 329a/, 342b/, 367b/, 375b/, 376a/, 377a/, 380a/, 381b/, 60a/
‘uhde ḳ.- ıp 156a/, 335b/
ẓiyāfet ḳ.- ıp 331a/
ḳ.- ıptur 170b/, 171a/, 172b/, 176b/, 181b/, 187a/, 201b/, 204b/, 339b/, 341a/, 341b/, 366b/, 46a/, 47a/, 49a/
bīkārī ḳ.- ıptur 179b/
cem‘ ḳ.- ıptur 171a/, 179a/, 179b/
ḫaberdār ḳ.- ıptur 79a/
ḫalāṣ ḳ.- ıptur 197a/
ḫāżır ḳ.- ıptur 248a/
ḫeyl ḳ.- ıptur 298a/
iḫtiyār ḳ.- ıptur 166b/
istid‘ā ḳ.- ıptur 123a/
istid’ā ḳ.- ıptur 261b/
istifrāġ ḳ.- ıptur 228b/
iş ḳ.- ıptur 326b/
iẓhār ḳ.- ıptur 343a/
mażbūṭ ḳ.- ıptur 205a/
naḳl ḳ.- ıptur 134a/
naṣīb ḳ.- ıptur 314b/
naẓm ḳ.- ıptur 170b/
peydā ḳ.- ıptur 11a/
pīṣṭāḳ ḳ.- ıptur 49a/
rast ḳ.- ıptur 302b/
şafaḳat ḳ.- ıptur 201a/
şuġl ḳ.- ıptur 135b/

şükrler ḳ.- ıptur 205a/
taḫalluṣ ḳ.- ıptur 171a/, 179b/, 181a/
taḳdīr ḳ.- ıptur 264b/
taḳṣīr ḳ.- ıptur 83b/
ta‘yīn ḳ.- ıptur 110b/
tekellüf ḳ.- ıptur 340b/
tertīb ḳ.- ıptur 171a/, 179b/, 180b/
te‘cīl ḳ.- ıptur 89a/
ṭay ḳ.- ıptur 185b/
żarūret ḳ.- ıptur 295b/
‘āciz ḳ.- ıptur 297b/
‘ahd ḳ.- ıptur 111a/
‘azīmet ḳ.- ıptur 356b/
ḳ.- ıptur 332b/
ḳ.- ıpturlar 135b/, 143b/, 144a/, 179a/, 188b/, 190a/, 204b/, 215b/, 250a/, 251a/, 260b/, 261a/, 268b/, 273b/, 274a/, 285b/, 288b/, 289a/, 290a/, 301a/, 333a/, 334b/, 335a/, 335b/, 340b/, 341a/,
341b/, 342a/, 343a/, 46a/, 47a/
esīr ḳ.- ıpturlar 311b/
ḫayāl ḳ.- ıpturlar 206b/, 268a/
hücūm ḳ.- ıpturlar 200a/
ḥükūmet ḳ.- ıpturlar 171b/
iş ḳ.- ıpturlar 45b/
ḳabūl ḳ.- ıpturlar 343a/
men‘ ḳ.- ıpturlar 164b/
muḥāṣara ḳ.- ıpturlar 52b/
muḳarrer ḳ.- ıpturlar 223a/
mücessem ḳ.- ıpturlar 340b/
müsrif ḳ.- ıpturlar 251a/
nisbet ḳ.- ıpturlar 181b/
raṣad ḳ.- ıpturlar 46b/
salṭanat ḳ.- ıpturlar 269a/
taṣvīr ḳ.- ıpturlar 189a/
ta‘yīn ḳ.- ıpturlar 288b/, 290a/
terāş ḳ.- ıpturlar 342a/, 343b/
tertīb ḳ.- ıpturlar 274a/
‘amel ḳ.- ıpturlar 46b/
ḳ.- madı 102b/, 10a/, 120b/, 159b/, 236a/, 253b/, 44a/, 69a/, 80b/, 82a/
ḫaber ḳ.- madı 255a/
ḥükūmet ḳ.- madı 24a/
iş ḳ.- madı 165b/
i‘timād ḳ.- madı 333b/
kabūl ḳ.- madı 158b/
kār ḳ.- madı 198b/
meded ḳ.- madı 59b/
salṭanat ḳ.- madı
sūd ḳ.- madı 170b/
şefaḳat ḳ.- madı 23a/
taḳṣīr ḳ.- madı 314b/
ṭama‘ ḳ.- madı 8a/
ta‘ẓīm ḳ.- madı 187a/
te‘sīr ḳ.- madı 155b/
te’sīr ḳ.- madı 108b/
ḳ.- madılar 163a/, 189b/, 212a/, 294a/
ḳabūl ḳ.- madılar 188a/
meded ḳ.- madılar 94a/
pervā ḳ.- madılar 217a/
taḳṣīr ḳ.- madılar 60a/
teklīf ḳ.- madılar 187a/
ḳabūl ḳ.- madım 121b/
taḳṣīr ḳ.- madım 200b/
pervā ḳ.- maduk 243b/, 255a/, 92b/
ḳ.- maġan 189b/, 381a/
iş ḳ.- maġan 134a/
taḥḳīḳ ḳ.- maġan 293b/
ḳ.- maġandın 237a/
peydā ḳ.- maġanı 288a/
la‘net ḳ.- maġannı 58b/
ḳ.- maġay 185b/, 311b/
ḫayāl ḳ.- maġay 315a/
taḳṣīr ḳ.- maġay 99b/
taḳṣīr ḳ.- maġay 349a/
teklīfī ḳ.- maġay 243a/
ṭama‘ ḳ.- maġay 350a/, 359a/
ḳ.- maġaylar 236a/
taḳṣīr ḳ.- maġaylar 311b/, 377a/
ḳ.- maġularıdur 226b/
ḳ.- maḳ ėdi 196a/
sitīz ḳ.- maḳ ėdi 196a/
ḳ.- maḳ 112b/, 116a/, 178a/,

189b/, 223b/, 229b/, 270a/, 307b/, 77b/
bedel ḳ.- maḳ 186b/
beraṣl ḳ.- maḳ 221a/
cem‘ ḳ.- maḳ 182b/
cezm ḳ.- maḳ 213a/
girift ḳ.- maḳ 175a/
hücūm ḳ.- maḳ 30a/
ḳabal ḳ.- maḳ 94a/
ḳabūl ḳ.- maḳ 345a/
naẓm ḳ.- maḳ 346a/, 346b/
ṭahāret ḳ.- maḳ 36b/
ta‘yīn ḳ.- maḳ 264a/
ta’dībī ḳ.- maḳ 244b/
teşhīr ḳ.- maḳ 239a/
‘amel ḳ.- maḳ 186b/
‘azīmet ḳ.- maḳ 162b/
‘azm ḳ.- maḳ 213a/
ḳ.- maḳçı 339a/
naẓm ḳ.- maḳınıñ 360b/
ḳ.- maḳḳa 101b/, 213a/, 309a/, 311b/, 335b/, 344b/, 57a/
meşveret ḳ.- maḳḳa 111b/
muḳāvemet ḳ.- maḳḳa 213a/
seyr ḳ.- maḳḳa 202b/
ta‘yīn ḳ.- maḳḳa 111b/
ṭay ḳ.- maḳḳa 189a/
mülāzemet ḳ.- maḳlarıda 207a/
ḳ.- maḳlıġ 303a/
ḳ.- maḳlıḳ 101b/
ittifāḳ ḳ.- maḳlıḳ 110b/
ri‘āyet ḳ.- maḳlıḳı 359a/
‘ināyet ḳ.- maḳlıḳı 359a/
ṭay ḳ.- maḳnı 189b/
ḳ.- maḳnıñ 294b/
ḫidmet ḳ.- maḳta 60a/
ri‘āyet ḳ.- maḳta 52a/
taḳṣir ḳ.- mamaḳ 109b/
ıẓṭırāb ḳ.- mañ 111b/
taḳṣīr ḳ.- mañ 197b/
tecāvuz ḳ.- mañ 349a/
taḳṣīr ḳ.- mañız 348b/
ḳ.- mas ėdi 164b/, 36a/
fāyide ḳ.- mas ėdi 52b/
pervā ḳ.- mas ėdi 7a/
tefāvut ḳ.- mas ėdi 97b/
terk ḳ.- mas ėdi 206b/, 25b/, 7a/
‘amel ḳ.- mas ėdi 170b/
ḳ.- mas 166a/, 237b/, 240b/, 280a/, 60a/
ḥareket ḳ.- mas 134a/
irtikāb ḳ.- mas 189b/
itā‘at ḳ.- mas 272b/
meyl ḳ.- mas 190b/
ri‘āyet ḳ.- mas 144b/
tefāvüt ḳ.- mas 207a/
teklīfī ḳ.- mas 243a/
terk ḳ.- mas 173a/, 174a/
ḳ.- masa ėrdi 208a/
ḳ.- masalar 176b/
meded ḳ.- masalar 83a/
zebūn ḳ.- masam ėdi 155a/
ḳ.- masañız 116a/
ḳ.- maslar 265a/
iş ḳ.- maslar 186b/
ḳ.- masun 227b/
ḳ.- may 160a/, 184b/, 234b/, 266b/, 269a/, 311b/, 369b/, 375b/, 37b/, 90b/
çāre ḳ.- may 63b/
furṣat ḳ.- may 119a/
ḫaber ḳ.- may 12a/, 80a/
iḥtiyāṭ ḳ.- may 110a/
iḥtiyāt ḳ.- may 154a/
iḥtiyāṭ ḳ.- may 212a/
ḳabūl ḳ.- may 216b/, 329a/
meded ḳ.- may 94a/
me’yūs ḳ.- may 362a/
mülāḥaẓa ḳ.- may 106a/
mülāḥaẓa ḳ.- may 202b/, 303b/, 310a/
müşaḫḫıs ḳ.- may 204b/
pervā ḳ.- may 208b/, 218a/, 315a/
şükrin ḳ.- may 326a/
tavaḳḳuf ḳ.- may 61a/, 63a/, 63b/
teklīf ḳ.- may 113b/
tevaḳḳuf ḳ.- may 106b/, 370b/, 56a/, 59a/, 60b/, 72b/

żāyi‘ ḳ.- may 270a/
‘amel ḳ.- may 205a/
ḫidmet ḳ.- maydur ėdi 72a/
iş ḳ.- maydur ėdi 37a/
va‘de ḳ.- maydur ėdi 51b/
ḳ.- maydur ėdim 249b/
ri‘āyet ḳ.- maydur ėdim 192a/
tetebbü‘ ḳ.- maydur ėdim 100a/
ferāġat ḳ.- maydur ėdük 96a/
bėg ḳ.- maydur 73b/
cezm ḳ.- maydur 158a/
ictihād ḳ.- maydur 178a/
irtikāb ḳ.- maydur 189a/
terk ḳ.- maydur 177b/
ḳ.- maydurlar 101b/, 205b/, 301a/
iṭā‘at ḳ.- maydurlar 272a/
ḳ.- mış 162b/, 69a/
ḳ.- sa 167b/
ḫayāl ḳ.- sa 186a/, 264b/
iḫtiyār ḳ.- sa 123a/
iş ḳ.- sa 159a/
meyl ḳ.- sa 276b/
terāzū ḳ.- sa 344a/
tercīḥ ḳ.- sa 3b/
ḳ.- salar 176b/, 189a/
ḫayāl ḳ.- salar 130b/
men‘ ḳ.- salar 91b/
‘adl ḳ.- salar 5b/
‘afv ḳ.- salar 258b/
‘ahd ḳ.- salar 123a/
‘uhde ḳ.- salar 16b/
ḳ.- sam 201b/
mülāzemet ḳ.- sam 31b/
ḫayāl ḳ.- sañ 349a/
ḳ.- sun 169a/, 360a/, 366b/, 372b/, 41b/
la‘net ḳ.- sun 58b/
taḥammul ḳ.- sun 76b/
ḳ.- sunlar 330b/, 351a/
ṣarf ḳ.- sunlar 359b/
serencām ḳ.- sunlar 351a/
sehlingārlıḳ ḳ.- uptur 109b/
ḳ.- ur ėdi 15a/, 167b/, 173b/, 175a/, 79a/, 7b/
āmīziş ḳ.- ur ėdi 36a/
çehre ḳ.- ur ėdi 25b/
direñ ḳ.- ur ėdi 127a/
istiḫfāf ḳ.- ur ėdi 26a/
ḫıdmet ḳ.- ur ėdi 169b/
ḫidmet ḳ.- ur ėdi 15a/, 28b/, 29a/
ḫikāyet ḳ.- ur ėdi 97a/
iḫtiyār ḳ.- ur ėdi 7b/
kitābet ḳ.- ur ėdi 21b/
ḳumār ḳ.- ur ėdi 173a/
muṭāyebe ḳ.- ur ėdi 14b/
mu‘ālece ḳ.- ur ėdi 109a/
mülāzemet ḳ.- ur ėdi 10a/, 164a/, 168a/, 29a/, 96a/
namāz ḳ.- ur ėdi 28b/
perhīz ḳ.- ur ėdi 28b/
peşkeş ḳ.- ur ėdi 171a/
raḳs ḳ.- ur ėdi 173b/
ri‘āyet ḳ.- ur ėdi 164b/
rucū‘ ḳ.- ur ėdi 172a/
sāmān ḳ.- ur ėdi 21b/
taḫalluṣ ḳ.- ur ėdi 21a/
taḫallus ḳ.- ur ėdi 166a/
taḳrīr ḳ.- ur ėdi 120a/
ta‘rīf ḳ.- ur ėdi 172a/
teraḳḳi ḳ.- ur ėdi 234a/
tilāvet ḳ.- ur ėdi 7a/
ẓerāfetler ḳ.- ur ėdi 14b/
‘ayb ḳ.- ur ėdi 29b/
çapḳun ḳ.- ur ėdiler 152a/
ḳ.- ur ėdim 188b/
ġayr ḳ.- ur ėdim 76a/
iḫtiyāṭ ḳ.- ur ėdim 25a/
seyr ḳ.- ur ėdim 76a/, 97a/
takya ḳ.- ur ėdim 106b/
taşavvur ḳ.- ur ėdük 223b/
muḫāṭab ḳ.- ur ėgendür 29b/
perhīz ḳ.- ur ėrdi 14b/
taşavvur ḳ.- ur ėrdiler 170b/
ḳ.- ur 119a/, 125b/, 170b/, 176b/, 181b/, 182a/, 183b/, 190a/, 192a/, 194a/, 196a/, 209a/, 21a/, 228a/,

228b/, 245b/, 267a/, 269b/, 271a/, 275a/, 304a/, 308b/, 311b/, 312a/, 358a/, 360b/, 366a/, 3a/, 49a/, 60a/
ābādān ḳ.- ur 139a/
baḥs ḳ.- ur 381a/
çehre ḳ.- ur 24a/
dādḫ^{w}āhlıḳ ḳ.- ur 24a/
def‘ ḳ.- ur 139a/, 286b/
derc ḳ.- ur 174a/
fehm ḳ.- ur 195b/
ġusl ḳ.- ur 251a/
ḥaml ḳ.- ur 185b/
ḫarc ḳ.- ur 28b/
ḫayāl ḳ.- ur 246a/, 278a/
ḫayl ḳ.- ur 297b/
ḫayr ḳ.- ur 174b/
ḫıdmat ḳ.- ur 115b/
ḫıdmet ḳ.- ur 173b/
ictināb ḳ.- ur 189b/
iḫtilāṭ ḳ.- ur 350a/
iṣbāt ḳ.- ur 180b/
isti‘dād ḳ.- ur 331b/
ḳaṣd ḳ.- ur 170a/
ḳatl-ı ‘ām ḳ.- ur 345b/
ḳıyās ḳ.- ur 264a/
ma‘āṣ ḳ.- ur 311a/, 98b/
men‘ ḳ.- ur 159b/
meşk ḳ.- ur 179b/
muḥāṣara ḳ.- ur 213a/
mülāḥaẓa ḳ.- ur 132a/
mülāzemet ḳ.- ur 173b/, 174a/
mütāla‘a ḳ.- ur 271a/
müteḥarrik ḳ.- ur 134a/
peydā ḳ.- ur 28b/
raḳs ḳ.- ur 173b/
reftī ḳ.- ur 308a/
ri‘āyet ḳ.- ur 177b/
rüsvā ḳ.- ur 172b/
seyr ḳ.- ur 191a/
seyri ḳ.- ur 263b/
sünnet ḳ.- ur 6b/
taḫalluṣ ḳ.- ur 174a/, 174b/, 175a/, 68b/
taḥsīn ḳ.- ur 180a/
taṣavvur ḳ.- ur 259b/
ta‘yīn ḳ.- ur 347b/, 370b/
tefāvut ḳ.- ur 150a/
teklīf ḳ.- ur 189b/
telaffuż ḳ.- ur 272b/
tevbe ḳ.- ur 360b/
ṭa‘n ḳ.- ur 179b/
va‘de ḳ.- ur 305b/
vefā ḳ.- ur 310a/
ẓāyi‘ ḳ.- ur 365b/
‘amel ḳ.- ur 29a/
‘azīmet ḳ.- ur 180a/
ḳ.- urda 232b/, 291b/
seyr ḳ.- urda 369b/
ḳ.- urlar ėdi 164b/, 26a/, 36a/, 40a/
du‘ā ḳ.- urlar ėdi 84b/
ġavġa ḳ.- urlar ėdi 94a/
ḥaml ḳ.- urlar ėdi 192b/
ḥisāb ḳ.- urlar ėdi 97a/
iş ḳ.- urlar ėdi 291b/
rivāyet ḳ.- urlar ėdi 166b/
ṭama‘ ḳ.- urlar ėdi 51b/
salṭanat ḳ.- urlar ėrdi 270b/
ḳ.- urlar 135a/, 143b/, 176a/, 186b/, 217a/, 218a/, 220a/, 250a/, 256a/, 263b/, 268b/, 277b/, 278a/, 278b/, 285b/, 333b/, 354b/, 372b/, 3a/, 5b/, 75a/
edā ḳ.- urlar 135b/
esīr ḳ.- urlar 301b/
ġıybet ḳ.- urlar 144b/
ḫayāl ḳ.- urlar 257b/
ḥikāyet ḳ.- urlar 131b/
ıṭlāḳ ḳ.- urlar 133a/
inḳiyād ḳ.- urlar 271b/
isnād ḳ.- urlar 180a/
iş ḳ.- urlar 291b/
iṭā‘atī ḳ.- urlar 326a/
ḳaṣd ḳ.- urlar 99b/
ḳoruk ḳ.- urlar 48a/
ma‘işet ḳ.- urlar 274b/
mülāḥaẓa ḳ.- urlar 36b/
mülāzemet ḳ.- urlar 257b/
perhiz ḳ.- urlar 365b/

pervārī ḳ.- urlar 135a/
rām ḳ.- urlar 276b/
rivāyet ḳ.- urlar 21a/, 8a/
ta‘rīf ḳ.- urlar 187a/
telaffuẓ ḳ.- urlar 131b/, 133a/
telaffuż ḳ.- urlar 282b/
temesḫur ḳ.- urlar 337a/
tercīḥ ḳ.- urlar 342a/
vedā‘ ḳ.- urlar 207a/
zirā‘at ḳ.- urlar 139b/
ziyāde ḳ.- urlar 288a/
‘amel ḳ.- urlar 46b/
‘aṣā ḳ.- urlar 5a/
‘ayb ḳ.- urlar 26a/
ḳ.- urnı 237b/
yosunluḳ k.- ıp 36a/
ta‘aṣṣub ḳ.- adur 113b/

ḳıldur - Yaptırmak
ḳ.- dı 206a/, 39b/
‘arż ḳ.- dı 121b/
ḳ.- dum 128a/, 137a/, 255b/, 306b/
iḫtiyāṭ ḳ.- dum 306b/
ma‘mūre ḳ.- dum 132a/
pāre pāre ḳ.- dum 151b/
sengkārlıḳ ḳ.- dum 137a/
ḳ.- up 368a/
istiktāb ḳ.- up 363a/
ḳ.- ur 261b/

ḳılıç Kılıç
ḳ. 103a/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 113a/, 113b/, 14a/, 164b/, 172a/, 198b/, 199b/, 208b/, 217b/, 232a/, 232b/, 238b/, 239b/, 255a/, 258b/, 303b/, 31b/, 372a/, 374a/, 38b/, 42b/, 7b/, 89b/, 91b/, 97b/
ḳ. alıştılar 92a/
ḳ. çapmaḳ 348b/
ḳ.+ dın 107a/
ḳ.+ ı 65b/, 88b/
ḳ.+ ıdın 272a/
ḳ.+ ıġa 103a/, 234b/
ḳ.+ ım 204a/
ḳ.+ ın 146b/
ḳ.+ ını 103a/, 309b/, 97b/
ḳ.+ ḳa 103a/, 161b/, 184a/, 192b/, 239a/
ḳ.+ lar 100b/, 121a/, 158a/, 172a/, 172b/, 214a/
ḳ.+ ları 151a/
ḳ.+ larını 158b/
ḳ.+ larnı 258b/
ḳ.+ nı 107b/, 335a/
ḳ. saldım 199b/
ḳ. salġan 199b/
ḳ. salġandur 107b/
ḳ. salışıp 127b/
ḳ. yėtkürdi 31a/
ḳ. yėtkürgen 31a/
ḳ. yėtkürür 112a/, 33b/

ḳılıçlıḳ Kılıçlı, kılıç kullanmasını bilen kişi
ḳ. 175b/

ḳılıl - Yapılmak, kılılmak
ḳ.- adur 248b/
ta‘rīf ḳ.- adur 129b/
ḳ.- dı 112a/, 183b/, 212b/, 229a/, 231b/, 250a/, 252a/, 260a/, 268a/, 311a/, 315b/, 326b/, 329a/, 330a/, 333a/, 336b/, 344b/, 351b/, 370a/, 50a/
āzād ḳ.- dı 146b/, 150b/, 197a/
ḫalvet ḳ.- dı 152b/
hemrāh ḳ.- dı 146b/
iḫtiyār ḳ.- dı 250a/, 252a/
irtikāb ḳ.- dı 378b/
istid‘ā ḳ.- dı 54b/
ḳısmet ḳ.- dı 329a/
men‘ ḳ.- dı 138b/, 213b/, 71b/
meşveret ḳ.- dı 146a/, 213a/, 325b/, 364b/, 65a/, 78b/
muḳarrer ḳ.- dı 211b/
mülāḥaẓa ḳ.- dı 138a/, 222a/
mülāḥaża ḳ.- dı 252a/
mürāca‘at ḳ.- dı 244b/, 269a/, 32b/, 331a/, 60a/, 70b/

mü‘eyyen ḳ.- dı 370b/
rāh ḳ.- dı 145b/
seyr ḳ.- dı 218a/, 248a/, 366b/, 370a/, 376b/
taḥḳīḳ ḳ.- dı 145a/
taḥḳīk ḳ.- dı 237b/
taḳsīm ḳ.- dı 144a/
taṣavvur ḳ.- dı 250b/
ta‘bīr ḳ.- dı 351b/
ta‘yīn ḳ.- dı 211b/, 225b/, 254a/, 297a/, 303a/, 311a/, 333a/, 336b/, 338a/, 351a/, 355b/, 371a/, 378a/, 66a/
tecrübe ḳ.- dı 290a/
teftīş ḳ.- dı 272b/
tevaḳḳuf ḳ.- dı 252a/, 357a/
ve‘da ḳ.- dı 333b/
‘aḳd ḳ.- dı 214b/
‘ināyet ḳ.- dı 326b/, 377a/
‘uhde ḳ.- dı 377a/
ḳ.- ġay 194a/
‘amel ḳ.- ġay 126a/
ḳ.- ıp ėdi 128a/, 212a/, 238a/, 295a/, 63b/, 73a/
ḫayāl ḳ.- ıp ėdi 81a/
maẓbūṭ ḳ.- ıp ėdi 88b/
tertīb ḳ.- ıp ėdi 70a/
‘azīmet ḳ.- ıp ėdi 222a/
‘azīmeti ḳ.- ıp ėdi 120a/
ḳ.- ıp 149a/, 252a/, 366b/
bünyād ḳ.- ıp 300b/
intiḫāb ḳ.- ıp 377a/
irtikāb ḳ.- ıp 246b/
seyr ḳ.- ıp 366b/
‘azīmet ḳ.- ıp 242b/
ḳ.- ıptur 301a/
iltizām ḳ.- ıptur 201a/
mülāḥaẓa ḳ.- ıptur 133a/
ḳ.- madı 240b/
pervā ḳ.- madı 216a/
taṣavvur ḳ.- mas 299a/
ḳ.- maydur ėdi 214a/
rūberū ḳ.- sa 253b/
iḥtiyāṭ ḳ.- ur ėdi 67b/
ḳ.- ur ėrdi 269a/
iḥtiyāṭ ḳ.- ur ėrdi 148b/
muṭāyebe ḳ.- ur ėrdi 252b/
ta‘accüb ḳ.- ur 138b/
ḳ.- ur 307a/

ḳılḳuyruḳ İnce kuyruklu bir cins ördek, yabani tavuk veya kır kekliği
ḳ. 49b/

ḳışlaḳ Kışın barınılan, yaşanılan yer, kışla
ḳ.+ ıda 161b/

ḳımız At sütü, kımız
ḳ.+ lar 100b/

kīmoḫtluḳ Far.+T. Derili
k. 56a/

ḳın Kın
ḳ.+ ġa 306b/
ḳ.+ ıda 107b/
ḳ.+ lar 206a/

ḳıpḳızıl Kıpkızıl
ḳ. 133b/, 153a/, 245a/, 278a/, 281a/, 341b/
ḳ.+ dur 279b/, 280b/

ḳır - Kesmek
ḳ.- arlar 301b/
ḳ.- dı 203b/
ḳ.- dılar 263a/, 62b/
ḳ.- ġan 11b/
ḳ.- ıban 196b/
ḳ.- ıp 225a/, 301b/, 305a/, 347a/

ḳır Kır
ḳ. 196b/, 294a/
ḳ.+ lar 196b/

ḳırā‘at Ar. Okuma, okumalar
ḳ. 206b/

ḳıraḳ Kenar, yan, kıyı
ḳ. 187b/, 194b/, 226b/
ḳ.+ ıda 153a/, 344b/

ḳırġavul Sülün
ḳ. 19a/, 245a/, 279b/, 4a/, 5a/, 71a/
ḳ.+ dın 277b/
ḳ.+ ġa 71a/
ḳ.+ ı 2a/
ḳ.+ ları 71a/
ḳ.+ nı 2b/
ḳ.+ nıñ 279a/

ḳırıl - Telef olmak
ḳ.- dı 261b/, 30b/
ḳ.- ġandın 239a/

ḳırḳ Kırk
ḳ. 42b/, 67b/, 71b/, 73a/, 75a/, 132b/, 138b/, 143b/, 159a/, 164b/, 167a/, 173b/, 181b/, 188a/, 190b/, 194b/, 205b/, 208a/, 221b/, 238b/, 239a/, 249b/, 267a/, 274b/, 286a/, 290a/, 299a/, 301b/, 31b/, 330b/, 336b/, 338b/, 340b/, 341b/, 346b/, 351b/, 354a/, 356b/, 362a/, 40a/, 45a/, 83b/, 86b/, 97a/
ḳ.+ ça 84a/, 230b/, 231a/, 373a/
ḳ.+ dın 366b/
ḳ.+ ı 157a/

ḳırḳ - Kırkmak
ḳ.- ar 145b/
ḳ.- ġunça 334a/
ḳ.- ıp 239a/
ḳ.- ıpturlar 232b/
ḳ.- maydur 241b/, 361b/
ḳ.- tım 241b/, 361b/

ḳırḳ altı Kırk altı
ḳ. 296b/

ḳırḳ altı miñ iki yüz Kırk altı bin iki yüz
ḳ. 370a/

ḳırḳ bėş Kırk beş
ḳ. 373b/

ḳırḳ miñ Kırk bin
ḳ. 255a/, 347a/, 347b/
ḳ.+ ge 256b/

ḳırḳ sėkiz Kırk sekiz
ḳ. 296b/

ḳırḳ tört Kırk dört
ḳ. 18a/

ḳırḳ üç Kırk üç
ḳ. 25b/

ḳırla- Kırda kalmak, yabanda gezmek
ḳ. - p 195a/

ḳırmızı Ar. Kırmızı
ḳ. 48a/

ḳıṣāṣ Ar. Kısas, öldürmeye ceza olarak ölüm cezası verme
ḳ.+ ġa 251a/
ḳ.+ ıġa 43b/

ḳısıḳ Dar yer
ḳ. 255b/, 291a/

ḳısḳa Kısa
ḳ. 168a/, 267a/

ḳısḳalıḳ Kısalık
ḳ. 240a/
ḳ.+ ḳa 194a/

ḳısḳaraḳ Kısaca, daha kısa
ḳ. 14a/, 240a/, 277b/
ḳ. +dur 96a/, 276a/, 279b/

ḳısmet Ar. Nasip, pay, bölme
ḳ. 288b/, 231b/, 289a/, 333a/

ḳ. ḳılıldı 329a/
ḳ. ḳılıp 368a/

ḳıṣṣa Ar. Kıssa, hikaye, rivayet
ḳ. 176a/, 259b/, 305b/, 306b/

kisten Gürz gibi bir savaş aleti
k. 103a/

ḳış Kış mevsimi
ḳ. 1/, 117b/, 126a/, 135a/, 141b/, 143a/, 154b/, 160a/, 160b/, 161b/, 162a/, 179b/, 187b/, 188a/, 192a/, 215a/, 245b/, 251a/, 279a/, 288a/, 288b/, 291b/, 32b/, 33a/, 38a/, 59a/, 59b/, 70b/, 97b/, 98a/
ḳ.+ dur 193a/
ḳ.+ ı 45b/
ḳ.+ ḳı 130b/
ḳ.+ lar 129b/, 131a/, 132a/, 135a/, 143b/
ḳ.+ larımızını 188a/
ḳ.+ nı 71a/
ḳ.+ nıñ 142a/, 33a/, 72a/

ḳışla - Kışlamak, kışı geçirmek
ḳ.- ġan 160a/, 160b/, 193a/, 195b/
ḳ.- maḳ 192a/, 70b/, 71a/, 96b/
ḳ.- maḳdın 70b/
ḳ.- ñ 192a/
ḳ. - y 179b/

ḳışlaḳ Kışın barınılan, yaşanılan yer; kışla
ḳ. 43b/, 44a/, 71a/, 141b/, 145b/, 187b/, 192a/, 237b/
ḳ.+ ı 190a/, 43b/
ḳ.+ ḳa 43b/
ḳ.+ larınıñ 161b/
ḳ.+ ta 71a/, 71b/

ḳışlaḳlıḳ Kışlaklık
ḳ. 192a/

ḳışlıḳ Kışlık
ḳ. 214a/
ḳ.+ ta 38b/, 87b/

ḳıṭ'a Ar. Parça, en az iki beyitten oluşan ikinci ve dördüncü dizeleri kafiyeli şiir
ḳ. 46b/, 206a/, 219a/, 329b/
ḳ.+ lar 357b/
ḳ.+ nı 237b/, 298a/, 329b/
ḳ.+ sı 180b/

ḳıtāl Ar. Savaş
ḳ. 295a/, 91b/
ḳ.+ dın 315a/

ḳıtlıġ Kıtlık, yokluk
ḳ.+ ı 282a/

ḳıyāmet Ar. Kıyamet
Dāmen-i ḳ.+ ḳaça 29a/
dāmen-i ḳ.+ ḳaça 58b/

ḳıyās Ar. Karşılaştırma
ḳ. 203a/, 265a/, 292a/, 293b/, 294a/
ḳ. ḳılur 264a/

ḳıyıḳ Kırkılmış olan, püskül, ucu kesik kenarlı
ḳ. 164a/, 180a/

ḳıymet Ar. Kıymet, değer
ḳ.+ ini 268b/

ḳız Kız çocuk, kız
ḳ. 10b/, 11a/, 11b/, 12b/, 163b/, 166a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169b/, 171a/, 20a/, 20b/, 220a/, 26b/, 27a/, 27b/, 28a/, 28b/, 305a/, 311a/, 35b/, 57b/, 86b/, 8b/, 97a/, 9a/
ḳ.+ dın 11b/
ḳ.+ ı 9b/, 10b/, 11a/, 11b/, 12a/, 12b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 18a/, 19b/, 200b/, 207a/, 20a/, 212b/, 214b/,

220b/, 234b/, 27a/, 27b/, 28a/, 29b/, 344b/, 86b/, 9b/
ḳ.+ ıdın 11b/, 346a/
ḳ.+ ıġa 20a/, 236b/, 38a/
ḳ.+ ım 352b/
ḳ.+ ını 121a/, 167b/, 168b/, 175b/, 191b/, 192a/, 220b/, 221a/, 228a/, 235a/, 24a/, 346a/, 35b/, 69a/, 75a/
ḳ.+ ınıñ 168a/, 169b/, 16a/, 28a/, 28b/
ḳ.+ lardın 8b/
ḳ.+ ları 188a/, 201b/
ḳ.+ larnıñ 11b/
ḳ.+ nı 11a/

ḳız - Kızmak, öfkelenmek
ḳ.- ıptı 189a/

ḳızıl Kızıl, kırmızı
ḳ. 136a/, 137a/, 141b/, 153a/, 164a/, 18a/, 278a/, 278b/, 279a/, 281a/, 284b/, 287b/, 300a/, 330b/, 339b/, 341b/, 342a/, 352a/, 3a/, 5a/, 63b/, 233b/, 254b/
ḳ.+ dın 293b/, 352a/, 352b/, 353b/
ḳ.+ dur 277b/, 281b/
ḳ.+ raḳ 279b/, 281a/

ki Far. Ki, bağlama edatı
k. 101b/, 125a/, 128b/, 13b/, 150a/, 154a/, 159a/, 15b/, 171b/, 180b/, 182a/, 194b/, 195b/, 196a/, 200b/, 201b/, 202a/, 202b/, 232a/, 237a/, 243b/, 247a/, 24a/, 254b/, 25a/, 273b/, 296a/, 309b/, 310a/, 312a/, 314b/, 31a/, 325a/, 351b/, 46a/, 50a/, 50b/, 58b/, 82a/, 87a/, 87b/, 99a/, 129a/, 160a/, 197a/, 208a/
dil-i germ-i k. 166b/
pay-i ṣayd-i k. 166b/

kibi Gibi
k. 196b/

kiç - Geçmek
k.- mek 149b/

kiçik Küçük, ufak
k. 101b/, 102a/, 103a/, 105b/, 11b/, 120a/, 124a/, 126b/, 12a/, 131a/, 13a/, 13b/, 144a/, 164a/, 168a/, 168b/, 191b/, 20a/, 215b/, 220a/, 236b/, 254a/, 270b/, 281b/, 283b/, 315a/, 326b/, 327b/, 336b/, 340b/, 342a/, 344b/, 353b/, 35a/, 368a/, 49a/, 61a/, 68a/, 6b/, 80a/, 81a/, 8b/, 9a/, 103b/, 295a/
k.+ din 30b/
k.+ i 37b/
k.+ ige 37b/
k. + keçe 190a/
k.+ kine 246b/, 276b/, 280a/, 332b/, 333b/, 353b/, 362a/, 372b/
k.+ ler 164b/
k.+ te 314b/
k.+ tin 40b/
k.+ tür 187a/, 280b/

kiçiklik Küçüklük
k.+ de 12b/
k.+ din 101b/, 243a/
k.+ ide 170b/, 19b/
K.+ ide 28b/
k.+ idin 58b/
k.+ leride 172b/
k.+ te 189a/, 220a/

kiçikrek Daha küçük, küçükce
k. 108b/, 128b/, 131b/, 132a/, 134b/, 136a/, 139b/, 198a/, 208a/, 236b/, 239b/, 260b/, 273a/, 276a/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 286a/, 286b/, 290b/, 332b/, 333a/, 341a/, 347a/, 49a/, 5a/, 98a/
k.+ dür 280a/, 280b/
k.+ kine 366a/
k.+ tür 276a/, 280b/, 284b/,

287a/

kiçim Moğ. Ata giydirilen zırh
k. 196a/, 226a/

kiçimlig Moğ.+T. Zırhlı
k. 222b/, 223b/, 230b/, 231a/, 232a/

kifāyetlıḳ Ar.+T. Kıfayetli
k. 192b/

kilid Yun. Kilit, anahtar
k.+ lerini 206a/

kilīm Far. Kilim
k. 69b/
k.+ lerni 152a/, 376b/

kim Ki, bağlama edatı; kimse; kim (soru zamiri)
k. 1/, 100a/, 100b/, 101a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108a/, 108b/, 109a/, 109b/, 10a/, 10b/, 110a/, 110b/, 111a/, 111b/, 112a/, 112b/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 11a/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 121b/, 122a/, 122b/, 123a/, 123b/, 124a/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 126b/, 127a/, 127b/, 128a/, 128b/, 129a/, 129b/, 12a/, 130b/, 131a/, 131b/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 138b/, 139a/, 13a/, 140a/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 143b/, 144a/, 144b/, 145a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 14a/, 14b/, 150a/, 150b/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 157a/, 157b/, 158a/, 158b/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 160a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 162b/, 163a/, 164a/, 164b/, 165a/, 165b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183a/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189a/, 189b/, 18b/, 190a/, 190b/, 191a/, 191b/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 196a/, 196b/, 197a/, 197b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 19b/, 200a/, 200b/, 201a/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 209a/, 209b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212a/, 212b/, 213a/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 216b/, 217a/, 217b/, 218a/, 218b/, 219a/, 219b/, 21a/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 225b/, 226a/, 226b/, 227a/, 227b/, 228a/, 228b/, 229a/, 229b/, 22b/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 232b/, 233a/, 233b/, 234a/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 238a/, 238b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240a/, 240b/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 243b/, 244a/, 244b/, 245a/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 24a/, 24b/, 250a/, 250b/, 251a/, 251b/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 255b/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 25a/, 25b/, 260a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 264b/, 265a/, 266a/, 266b/, 267a/, 267b/, 268a/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 270b/, 271a/, 271b/, 272a/, 272b/,

273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 27b/, 280a/, 281a/, 281b/, 282b/, 283a/, 284a/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287a/, 287b/, 288a/, 288b/, 289a/, 289b/, 28b/, 290a/, 290b/, 291a/, 291b/, 292a/, 293b/, 294b/, 295a/, 295b/, 296a/, 296b/, 297a/, 297b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 29b/, 2a/, 2b/, 300a/, 300b/, 301a/, 301b/, 302a/, 302b/, 303a/, 303b/, 304a/, 304b/, 305a/, 305b/, 306a/, 306b/, 307a/, 307b/, 308a/, 309a/, 309b/, 30b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 312a/, 312b/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 31a/, 31b/, 325a/, 325b/, 326a/, 326b/, 327a/, 327b/, 328a/, 328b/, 329a/, 329b/, 32a/, 330b/, 332a/, 332b/, 333a/, 333b/, 334a/, 334b/, 335a/, 335b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 338a/, 339a/, 339b/, 33a/, 33b/, 340a/, 341a/, 341b/, 342a/, 342b/, 343a/, 343b/, 344a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 347b/, 348a/, 348b/, 349a/, 34a/, 34b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354a/, 354b/, 355a/, 355b/, 356a/, 356b/, 357a/, 357b/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 360b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371a/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 37a/, 380a/, 380b/, 381a/, 381b/, 382a/, 38b/, 39a/, 39b/, 3a/, 3b/, 40a/, 40b/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 43a/, 43b/, 44a/, 44b/, 45a/, 45b/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 50b/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 54a/, 54b/, 55a/, 55b/, 56a/, 56b/, 57b/, 58a/, 58b/, 59a/, 59b/, 5a/, 5b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 62b/, 63a/, 63b/, 64a/, 64b/, 65a/, 65b/, 66a/, 66b/, 67a/, 67b/, 68a/, 68b/, 69a/, 69b/, 6a/, 6b/, 70a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72a/, 72b/, 73a/, 73b/, 74a/, 74b/, 75a/, 75b/, 76a/, 76b/, 77a/, 77b/, 78a/, 78b/, 79a/, 79b/, 7a/, 7b/, 80a/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 82b/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 87b/, 88a/, 89a/, 89b/, 8a/, 8b/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 92b/, 93b/, 94a/, 94b/, 95a/, 96a/, 96b/, 97b/, 98a/, 98b/, 99a/, 99b/, 9a/, 9b/, çeşīd/

K. 82a/

k.+ din 94a/

k.+ ge 12a/, 171a/, 300a/, 75b/, 80a/

k.+ ler 152b/

k.+ ni 271b/

k.+ niñ 255a/, 71b/

kimsen Altın iplik

k. + ni 190b/

kine Küçük

k. 20a/, 27b/, 329b/, 87a/

kīne Far. Kin, öç, gizli düşmanlı

k. 98b/, 160a/, 201b/

k. +ni 98b/

kīpā Dolma?

k. 284a/

k.+ larnı 284a/

kir - Girmek

k.- di 109a/, 111a/, 204a/, 206a/, 232b/, 234b/, 236b/, 249a/, 253b/, 315a/, 335a/, 338a/, 36b/, 379b/, 57b/, 62a/, 69b/, 85a/, 86a/, 87b/, 91a/, 95a/

k.- diler 104a/, 104b/, 110a/, 119a/, 127a/, 210b/, 230b/, 246b/, 250a/, 36b/, 41a/, 62a/, 63b/, 73a/, 86a/

k.- dim 358a/, 365b/, 377b/,

84a/
k.- dük 114a/, 150a/, 198b/, 238b/, 241a/, 244a/, 250a/, 44a/, 90a/
k.- e almay 56b/, 63b/
k.- e başladılar 62b/
k.- e 211b/, 309b/
k.- er 101b/, 106b/, 140a/, 143b/, 144a/, 244a/, 256a/, 275b/, 276b/, 2a/, 302b/, 308b/, 327b/, 328b/, 341a/, 43b/
k.- erler 198a/, 257a/, 301b/, 308b/, 333a/
k.- ey 304b/
k.- geç 104a/, 111a/, 112b/, 138b/, 186a/, 232b/, 23b/, 304b/, 32a/, 63b/
k.- gen 108a/, 108b/, 110b/, 202a/, 226a/, 33b/, 36b/, 39b/, 51a/, 73b/, 86b/, 90a/
k.- gende 110a/, 130b/, 147a/, 158b/, 15b/, 165b/, 97a/
k.- gendin 61a/
k.- genidin 308b/
k.- genler 198a/
k.- genlerini 86a/
k.- geyler 295a/
k.- ip ėdi 40b/, 51a/, 79b/
k.- ip 106a/, 107a/, 108b/, 10a/, 112b/, 117a/, 117b/, 119b/, 143a/, 143b/, 14b/, 150b/, 153b/, 155b/, 15b/, 160a/, 161a/, 17b/, 194a/, 198b/, 19a/, 201a/, 202b/, 211b/, 217a/, 217b/, 218a/, 224b/, 225b/, 227a/, 227b/, 228b/, 229a/, 230b/, 232b/, 233b/, 238b/, 243a/, 249a/, 249b/, 252a/, 259a/, 259b/, 260b/, 267b/, 268a/, 269a/, 274a/, 301b/, 30b/, 310b/, 327b/, 331b/, 332b/, 336b/, 339a/, 340a/, 341a/, 341b/, 344a/, 357a/, 364b/, 365b/, 366b/, 371b/, 372b/, 374a/, 39a/, 42a/, 43b/, 58a/, 66b/, 73b/, 77b/, 80b/, 81b/, 84a/, 84b/, 90b/, 98a/
k.- iptür 109b/, 131b/, 314b/, 356b/, 362b/, 88b/
k.- iş 68a/
k.- megen 138b/, 302a/
k.- mek 225a/, 232b/
k.- meki 130a/
k.- mes 144b/, 341a/
k.- mese 200a/
k.- mey 257b/
k.- meydür ėdiler 162b/
k.- meydür ėdim 198b/
k.- meydür 72a/
k.- meydürler 213b/, 298b/
k.- miş 63b/
k.- se 275b/, 64a/
k.- sek 222a/
k.- sem 295a/, 365a/

kirc Dilim, parça
k. 243a/

kirdür - Girdirmek
k.- meñ 199b/

kirḫan Far. Sersem
k. 107a/

kiril - Girilmek, bir yere dahil olmak
k.- di 229a/, 247a/, 248a/, 358a/
k.- ip 364b/
k.- se 222a/
k.- ür 222a/

kiriş - Girişmek, başlamak
k.- kende 52a/
k.- keyler 336a/
k.- ti 159b/, 24b/, 250a/, 336b/, 371b/, 74b/, 89b/
buzuġluḳ ḳıla k.- ti 17b/
ḳaça k.- ti 95a/
öle k.- ti 17a/
k.- tiler 115b/, 189a/, 227b/, 255b/, 259a/, 266b/, 294b/, 315a/, 334b/, 373b/, 89b/, 91b/, 93b/
ḳaça k.- tiler 105b/, 94b/
ḳıla k.- tiler 91b/

ḳoya k.- tiler 90a/
sala k.- tiler 74a/
k.- tim 253a/
k.- tük 185a/
k.- ürler 143a/

kiriş Giriş
k. 95a/
k.+ i 95a/
k.+ ide 216b/

kirnī Hunnab benzeri, tadı üzüme yakın, sarı renkli, ince kabuklu bir meyve, meyve ağacı
k.+ dür 283b/

kirür - Sokmak
k.- geyler 189a/

kişi Kişi, kimse
k. 100a/, 101a/, 102a/, 103a/, 103b/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106b/, 107a/, 107b/, 108b/, 109a/, 109b/, 110a/, 110b/, 111a/, 111b/, 112a/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118b/, 119a/, 119b/, 120a/, 120b/, 122b/, 123a/, 123b/, 124a/, 127a/, 127b/, 132a/, 135b/, 138a/, 13b/, 144a/, 146a/, 14a/, 14b/, 151a/, 152b/, 153b/, 154a/, 157b/, 158b/, 159a/, 15a/, 15b/, 160b/, 161b/, 162a/, 163a/, 164a/, 164b/, 166a/, 168a/, 169b/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183b/, 184a/, 186b/, 187b/, 189b/, 18a/, 18b/, 190a/, 191a/,
192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 195a/, 196b/, 197b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 200b/, 201b/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 207a/, 208b/, 209a/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212b/, 213a/, 213b/, 215a/, 215b/, 216a/, 218a/, 218b/, 21a/, 21b/, 220a/, 221a/, 221b/, 222b/, 224b/, 227a/, 227b/, 229a/, 229b/, 22a/, 230b/, 231a/, 231b/, 233b/, 234a/, 234b/, 238b/, 239a/, 239b/, 23a/, 244a/, 246b/, 248b/, 249b/, 24b/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 256b/, 257b/, 258a/, 25a/, 25b/, 260a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 265b/, 266b/, 267a/, 269a/, 269b/, 26a/, 271b/, 274a/, 275a/, 278a/, 282a/, 291b/, 293b/, 294b/, 295b/, 297a/, 297b/, 298b/, 299a/, 29a/, 29b/, 2b/, 300a/, 302a/, 302b/, 303a/, 304a/, 304b/, 305b/, 307b/, 308b/, 309a/, 30a/, 310a/, 310b/, 311a/, 312a/, 312b/, 314b/, 31a/, 325a/, 327b/, 331a/, 331b/, 332b/, 334a/, 334b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 338a/, 338b/, 345a/, 347a/, 347b/, 348a/, 349a/, 349b/, 350b/, 354a/, 354b/, 356b/, 357a/, 359a/, 359b/, 35b/, 363b/, 364a/, 366a/, 366b/, 367a/, 368a/, 369a/, 369b/, 370b/, 371a/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374a/, 378b/, 382a/, 38a/, 39b/, 3b/, 40b/, 41b/, 42b/, 44a/, 47b/, 51a/, 52a/, 53a/, 53b/, 54a/, 55a/, 55b/, 57a/, 59a/, 5b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 63a/, 63b/, 64b/, 65b/, 66b/, 67a/, 6b/, 73a/, 73b/, 76b/, 77a/, 78a/, 79b/, 7a/, 7b/, 82a/, 82b/, 83a/, 84a/, 84b/, 85a/, 85b/, 86b/, 87a/, 88a/, 88b/, 89b/, 90a/, 90b/, 91a/, 92b/, 93a/, 93b/, 94b/, 95a/, 97a/, 97b/, 98a/, 98b/
k.+ de 269b/, 294b/, 61a/
k.+ din 104b/, 105a/, 107a/, 185b/, 192b/, 198b/, 208b/, 211a/, 212a/, 234a/, 234b/, 244b/, 255b/, 53b/
k.+ dür 105a/, 295b/, 303b/, 304b/, 350a/, 60b/, 94b/
k.+ ġa 251a/, 253b/
k.+ ge 118a/, 171a/, 178a/, 185b/, 190b/, 194a/, 194b/, 206a/, 233a/, 236a/, 240b/, 243a/, 245b/,

258b/, 260a/, 304a/, 361a/, 365b/, 370b/, 58b/, 75b/, 76b/
k.+ ler 124b/, 140a/, 148b/, 149b/, 152b/, 156a/, 184b/, 185a/, 191b/, 200a/, 204b/, 207a/, 208a/, 212b/, 214a/, 226a/, 229b/, 268b/, 294b/, 298a/, 309b/, 342b/, 347a/, 372b/, 43b/, 59a/, 74b/, 77a/, 78b/, 85b/, 94a/, 95a/
k.+ lerdin 230b/, 268b/, 325a/, 343a/, 348a/
k.+ lerge 120b/, 342b/, 357b/
k.+ leri 103a/, 122a/, 156b/, 185a/, 303b/, 328b/, 342b/, 35a/
k.+ leridin 62b/
k.+ lerige 265a/, 342b/, 343a/
k.+ lerimiz 67b/
k.+ lerimni 107b/
k.+ lerini 122a/, 350a/, 370b/, 82b/
k.+ leriniñ 119a/
k.+ lerni 145a/, 190b/, 89b/
k.+ lerniñ 198b/
k.+ m 87b/, 111a/
k.+ mdin 112a/
k.+ miz 106a/, 114a/, 120b/, 127a/, 209a/, 227a/, 265a/, 52a/, 56a/, 72a/, 82b/, 88b/
k.+ mizge 72a/
k.+ mizni 113b/, 114a/, 227a/
k.+ mizniñ 113a/, 211a/, 98a/, 99b/
k. .+ ñ 348b/, 349a/, 155b/
k.+ni 100a/, 102a/, 105b/, 112a/, 117b/, 125a/, 127b/, 152b/, 154a/, 164b/, 165a/, 16b/, 170b/, 181b/, 196a/, 203b/, 206a/, 211b/, 216b/, 217a/, 217b/, 21a/, 224a/, 224b/, 233a/, 248b/, 256b/, 259a/, 265b/, 276a/, 281b/, 282a/, 297b/, 298b/, 29b/, 306b/, 334b/, 337a/, 33a/, 354b/, 361a/, 363b/, 366a/, 367a/, 369b/, 372a/, 377b/, 39a/, 62b/, 67b/, 69a/
k.+ niñ 3b/, 102b/, 108b/, 112a/, 124b/, 140a/, 148b/, 158a/, 177b/, 190b/, 193b/, 194a/, 195a/, 204a/, 211a/, 230a/, 23b/, 247b/, 251a/, 271b/, 303b/, 304b/, 30b/, 33a/, 40b/, 58b/, 72b/, 80b/, 98b/
k.+ si 105b/, 106a/, 112a/, 113b/, 114a/, 122b/, 123a/, 126b/, 127a/, 154a/, 155b/, 156a/, 174b/, 184a/, 205b/, 208b/, 210a/, 210b/, 216b/, 217b/, 218a/, 221b/, 226a/, 230a/, 230b/, 231a/, 234b/, 238a/, 251b/, 256b/, 257a/, 260b/, 262a/, 262b/, 265b/, 266a/, 266b/, 272a/, 304a/, 307b/, 308b/, 30b/, 310a/, 310b/, 315a/, 315b/, 326a/, 328b/, 32b/, 333b/, 334a/, 337a/, 337b/, 345b/, 348b/, 34b/, 362b/, 366b/, 368b/, 372b/, 374a/, 38b/, 39b/, 43b/, 44a/, 66a/, 68a/, 70a/, 70b/, 71b/, 73b/, 82a/, 84a/, 86b/, 88b/, 89b/, 93a/, 94b/
k.+ siçe 35a/
k.+ side 210a/
k.+ sidin 338a/
k.+ sige 298a/, 308b/, 337b/, 35b/, 70b/, 72a/
k.+ sin 11b/, 230b/
k.+ sini 106a/, 106b/, 152a/, 162a/, 198a/, 263b/, 304a/, 304b/, 305a/, 310b/, 333b/, 337a/, 354a/, 367a/, 379b/, 61b/, 86a/
k.+ siniñ 297b/

kişmiş Bir tür meyve
k.+ ke 283b/

kişver Far. Vilayet
k.+ idin 329b/

kit - Gitmek, uzaklaşmak
k.- eliñ 204b/
k.- güçi 218a/
k.- key 229b/
k.- medi 243a/
k.- mekdin 296a/
k.- ti 199b/

kitāb Ar. Yazılmış ve basılmış eser, kitap
k. 170b/, 176b/, 291b/, 376b/
k.- ı fıḳh 45a/
k.+ lar 259b/
k.+ larda 139a/, 223a/, 339a/, 5b/, 6a/
k.+ larnı 7a/
k.+ larnıñ 180b/

kitābdār Ar. Kitap tutulan yer, kitapların muhafaza edildiği yer
k.+ nı 78b/

kitābe Ar. Kazılmış yazı, yazıt
K.+ lerde 4b/
k.+ side 45b/

kitābet Ar. Yazma, kaleme alma
k. 87a/, 271a/, 376b/
k.+ i 87a/, 261b/
k. ḳılur ėdi 21b/
k.+ ler 181b/, 348a/
k.+ te 360b/

kitābḫāne Ar.+Far. Kütüphane
k. 346a/
k.+ siġa 259b/

kitāre Değerli taş
k. 297a/

kiter Gider, harcama
k.+ ge 295b/

kivür - İçeriye sokmak, koymak
k.- di 241b/, 351a/
k.- diler 352a/, 62a/
k.- geyler 104b/
k.- ler 348b/
k.- mekni 78b/
k.- meydür 93b/
k.- üp 104b/, 217b/, 265a/
ḳalem k.- üp 206b/
k.- ür 297b/, 304b/, 352a/
k.- ürler 138a/

kiyiz Keçe
k. 10b/

kiyūrā Güle benzer bir çiçek
k.+ dur 288a/

ḳoba Kaba, şişman
ḳ. 6b/, 68b/

ḳoçḳar Koç
ḳ. 165a/, 352a/
ḳ.+ ıça 276b/

ḳol El, taraf; yol
ḳ. 148b/, 161a/, 209a/, 209b/, 214a/, 237a/, 24a/, 264a/, 326b/, 337a/, 89b/, 94a/
ḳ.+ da 149a/, 196b/, 209a/, 228a/, 253b/, 259b/, 264a/, 285b/, 34a/, 351b/, 56a/, 81b/
ḳ.+ dın 266a/, 266b/
ḳ.+ ı 103a/, 107a/, 135a/, 266a/, 267a/, 276a/, 334b/
ḳ.+ ıdın 217b/, 266b/
ḳ.+ ıġa 214a/, 217b/
ḳ.+ ını 238b/
ḳ.+ ınıñ 258a/, 275b/
ḳ.+ lar 196b/mėni
ḳ.+ nıñ 230a/
ḳ.+ um 107a/
ḳ.+ umda 186b/, 209b/, 210a/, 351b/
ḳ.+ umdın 83b/
ḳ.+ umızda 147b/

ḳol - İstemek, rica etmek
ḳ.- ġusıdur 87b/

ḳolda - Himaye etmek, yardım etmek
ḳ.- p 108b/, 229a/

ḳolla - Kollamak
ḳ.- dılar 135a/

ḳoltuḳ Koltuk altı, kol altı
ḳ.+ ıġa 249a/
ḳ.+ umġa 113a/

kon Mesken, oturak
k. 24a/

ḳon - Konmak, konaklamak
ḳ.- duk 160b/, 195a/, 241a/
ḳ.- up 126b/, 145a/, 146a/, 146b/, 147b/, 150b/, 152a/, 161b/, 214b/, 251b/, 254a/, 255a/, 258a/, 259b/, 261b/, 263a/, 264a/, 267b/, 326a/, 328a/, 333a/, 34b/, 376a/, 377b/, 379a/, 73b/, 77b/, 81b/

ḳonalġa Konukluk masrafı
ḳ.+ sı 359b/

konende Far. Yapan, eden
k. 28b/

ḳonḳar Koyu kestane rengi
ḳ. 18a/

ḳonul - Konulmak
ḳ.- dı 331a/

ḳop - Kalkmak
ḳ.- a almadı 171b/
ḳ.- adur 291b/
ḳ.- ar 215a/, 363b/, 38b/
tund ḳ.- ar 98a/
ḳ.- aradurlar 368a/
ḳ.- ġaç 111a/, 238b/
ḳ.- ġanda 80a/
ḳ. -ḳaç 106b/
ḳ.- ḳandın 18b/
ḳ.- ḳunça 171b/
ḳ.- madı 306a/
ḳ.- maġınıñ 215a/
ḳ.- maḳda 186b/
ḳ.- masdın 295a/
ḳ.- may 80a/
ḳ.- tı 27b/, 64b/, 80a/, 83b/, 157b/, 306a/, 315b/, 364b/, 376b/
ḳ.- tılar 32a/, 83b/, 110b/, 167a/
ḳ.- tum 118b/, 201b/, 306a/
ḳ.- uñ 106b/
ḳ.- up 103a/, 108b/, 110a/, 186a/, 201a/, 256b/, 345b/, 34a/, 35b/, 43b/, 69b/, 95b/
cust ḳ.- up 112a/
ḳ.- uptur 349a/

ḳopar - Kaldırmak
ḳ.- ġan 36b/, 372b/
ḳ.- ġandın 356a/
ḳ.- ġaylar 325b/, 333a/, 351a/
ḳ.- ıp ėdiler 34b/
ḳ.- ıp 31a/, 370b/, 67a/
ḳ.- ıpturlar 47a/
ḳ.- maḳ 274b/
serkūb ḳ.- maḳ 34b/

ḳoparıl - Kaldırılmak
ḳ.- dı 147b/, 148a/, 158a/, 203b/, 335a/
ḳ.- ıp 336b/
ḳ.- ıptur 301a/

ḳopart - Kaldırtmak
ḳ.- ıp 312b/

ḳopraḳ Daha çok
ḳ.+ tur 278b/

ḳopuz Kopuz
ḳ.+ nı 22a/

ḳur Kuşak; derece; defa
ḳ. 102b/
ḳ.+ ınıñ 246a/

ḳorḳ - Korkmak
ḳ.- ḳanları 309b/
ḳ.- maḳ 54a/
ḳ.- may 41b/
ḳ.- sa 94b/

ḳorḳaġda - Korkutmak
ḳ.- p 274b/

ḳorḳaḳ Korkak
ḳ.+ ı 196b/

ḳorḳaḳlıḳ Korkaklık
ḳ.+ ḳa 35a/

ḳorḳḳu Korku, dehşet
ḳ. 174a/, 307a/

ḳorḳunç Korkunç
ḳ.+ dın 142b/, 201a/, 329a/
ḳ.+ ı 88a/
ḳ.+ ıdın 104a/, 24a/, 29b/, 367b/, 52a/, 85b/
ḳ.+ tın 52a/

ḳorḳut - Korkutmak
ḳ.- a 174a/
ḳ.- maḳları 309b/

ḳoru - Korumak, kollamak
ḳ.- ġaylar 245b/
ḳ.- rlar 130a/

ḳoruk Çayır, çöl, kır
ḳ. ḳılurlar 48a/

ḳoruḳ Koru, bağ
ḳ. 114a/
ḳ.+ ıda 126b/
ḳ.+ ıġa 126a/
ḳ.+ nıñ 107b/
ḳ.+ tur 332b/

ḳoş - Katmak
ḳ.- a 379a/
ḳ.- alıñ 369a/
ḳ.- arlar 125b/, 297b/, 310b/, 374a/
ḳ.- arnı 216a/
ḳ.- ġalı 173a/
ḳ.- ḳan 255a/
ḳ.- ḳandın 72b/
ḳ.- ḳay 377b/
ḳ.- ḳaylar 103b/
ḳ.- maḳnı 73a/
ḳ.- sa 183b/
ḳ.- sak 117b/
ḳ.- sunlar 204b/
ḳ.- tılar 103b/, 52a/
ḳ.- uñ 374a/
ḳ.- up 109a/, 110a/, 120b/, 124b/, 126a/, 145b/, 176a/, 183b/, 200b/, 222b/, 224a/, 224b/, 230b/, 232a/, 23a/, 255a/, 256a/, 262a/, 296b/, 298b/, 301b/, 304b/, 305a/, 307a/, 326b/, 329a/, 329b/, 345a/, 356b/, 358a/, 366b/, 367a/, 368b/, 374a/, 379a/, 42b/, 57a/, 58b/, 61a/, 76b/
ḳ.- uptur 368a/, 72a/

ḳoş Çift, çiftin biri
ḳ. 114b/, 200b/, 223a/

ḳoşla - Beraberine almak, yanına almak, beraberinde sürmek
ḳ.- p 114b/

koşmālī Ceza?
k. 244b/

ḳoşuḳ Orguştek usulünde söylenen türkü, ezgi, koşma
ḳ.+ larnı 13b/

ḳoşul - Katılmak
ḳ.- a 209a/, 256a/, 375a/
ḳ.- alıñ 119b/
ḳ.- dı 159a/, 185a/, 221b/, 231a/, 245a/, 308a/, 331a/, 72a/
ḳ.- dılar 101b/, 123a/, 126a/, 126b/, 146b/, 27b/, 310a/, 63a/
ḳ.- ġaç 338b/
ḳ.- ġalı 159a/
ḳ.- ġan 309a/, 65a/
ḳ.- ġanını 123a/

ḳ.- ġay 221b/, 332a/, 376b/
ḳ.- ġaylar 192a/, 299b/
ḳ.- ġuçı 256a/
ḳ.- madıñ 255a/
ḳ.- maḳ 120b/
ḳ.- masun 73b/
ḳ.- sa 332a/
ḳ.- sun 299b/
ḳ.- sunlar 373a/
ḳ.- uñ 255a/
ḳ.- up bardı 11a/
ḳ.- up 30a/, 134a/, 165a/, 183b/, 28b/, 265b/, 308b/, 311b/, 348b/, 350a/, 372b/, 377a/
ḳ.- ur 165b/, 303b/, 88b/, 89a/
ḳ.- urlar 257b/

ḳoşun Asker, ordu
ḳ. 14a/
ḳ.+ ıñız 119b/

köter - Götürmek, kaldırmak, taşımak, yükseltmek
k. 281a/
k.- ür 275b/

ḳotl Moğ. Dar geçit, dar boğaz
ḳ.+ ıdın 238b/

ḳoy - Koymak, bırakmak, terk etmek, salmak
ḳ.- a almadılar 214a/
ḳ.- a almay 256b/
ḳ.- a bėrdi 167a/
ḳ.- a bėrdiler 34a/, 62b/
ḳ.- a bėrdük 160a/
ḳ.- a bėrse 7a/
ḳ.- a bėrürler 276b/
ḳ.- a kiriştiler 90a/
ḳ.- a 152a/, 266b/, 89b/
ḳ.- adur 290b/
ḳ.- adurlar 196a/, 285a/
ḳ.- alıñ 117a/
ḳ.- an 162a/
ḳ.- ar ėdi 109a/, 18b/
ḳ.- ar ėdiler 7a/
ḳ.- ar ėrdi 196b/mėni
ḳ.- ar 154a/, 162b/, 210b/, 230b/, 302a/, 304b/, 333b/, 37a/, 66b/, 82b/
ḳ.- arda 309a/
ḳ.- arlar 105b/, 143b/, 215a/, 220a/, 246a/, 256a/, 256b/, 257a/, 265a/, 347b/, 3a/, 93a/
şībe ḳ.- arlar 25a/
ḳ.- arınıñ 302a/
ḳ.- dı 154b/, 168b/, 169a/, 190b/, 260a/, 42a/, 75a/
ḳ.- dılar 104b/, 180a/, 190b/, 198b/, 203b/, 214b/, 217a/, 220a/, 234a/, 289a/, 373b/, 51a/
ḳ.- duk 105a/, 117a/, 121a/, 135a/, 158a/, 160a/, 201a/, 229b/, 64a/, 83a/, 91a/
ḳ.- dum 227a/
ūstıra ḳ.- dum 120a/
ḳ.- ġan 20a/, 100b/, 110b/, 111b/, 144a/, 19b/, 203b/, 232a/, 254a/, 268b/, 367a/
ḳ.- ġanda 193b/
ḳ.- ġay 302a/
ḳ.- ġaylar 37a/, 74a/
ḳ.- ġıl 237b/
ḳ.- madı 109a/, 163b/
ḳ.- madılar 210b/, 218a/, 61b/
ḳ.- maduk 111a/
ḳ.- maġay 125a/
ḳ.- maġaylar 17a/
ḳ.- maḳ 111a/, 200a/, 256b/, 302b/
ḳ.- maḳḳa 30b/, 302b/, 312a/
k. –maḳlıḳ 114b/
ḳ.- mas ėdi 123a/, 236a/
ḳ.- mas 21a/, 268b/, 347b/, 65a/
ḳ.- masa 232a/
ḳ.- maslar 110a/
ḳ.- masunlar 224a/
ḳ.- may 173a/, 228a/, 243a/, 325a/, 349b/, 368a/

ḳ.- maydur 139a/, 211b/
ḳ.- maydurlar 196a/
ḳ.- mayın 253a/
el-Amān ḳ.- mış 348a/
ḳ.- sa 237b/, 295b/
baş ḳ.- sa 37a/
ḳ.- salar 141b/, 274b/
ḳ.- up ėdi 25b/, 32b/, 42a/
ḳ.- up ėdiler 121a/, 16a/, 20a/, 294b/, 63a/
ḳ.- up ėdim 22a/
ḳ.- up 96b/, 103b/, 104b/, 105a/, 106b/, 112a/, 114a/, 118b/, 122a/, 122b/, 126a/, 126b/, 143a/, 143b/, 148b/, 161a/, 161b/, 16a/, 183b/, 186b/, 190a/, 192b/, 200a/, 208b/, 210b/, 216a/, 217b/, 220a/, 221a/, 237a/, 238a/, 23b/, 244b/, 245b/, 256b/, 257b/, 261a/, 266b/, 267a/, 270a/, 275a/, 285a/, 289a/, 294b/, 307b/, 309a/, 315a/, 327a/, 331a/, 337a/, 343a/, 344a/, 34b/, 350a/, 353a/, 362b/, 369a/, 369b/, 371a/, 371b/, 372a/, 376b/, 38a/, 43b/, 56a/, 59a/, 59b/, 61a/, 66b/, 72a/, 72b/, 73a/, 78b/, 81b/, 83a/, 84a/, 88b/, 89b/, 90a/, 92b/, 99b/
şatu ḳ.- up 110a/
ḳ.- uptur 180b/, 47a/
el-Amān ḳ.- uptur 346b/
ḳ.- upturlar 190b/, 200a/, 274a/, 284a/, 288b/, 289a/, 290b/, 300b/

ḳoy Koyun
ḳ. 132b/, 144b/, 148b/, 149b/, 151b/, 153a/, 159a/, 160b/, 161b/, 196b/, 203b/, 204a/, 207b/, 209a/, 212a/, 233a/, 239b/, 245a/, 245b/, 32a/, 42b/, 57a/
ḳ.+ ça 281b/
ḳ.+ da 204a/
ḳ.+ ġa 140b/, 141a/, 212a/, 245a/
ḳ.+ ı 133a/
ḳ.+ ını 196b/, 97a/
ḳ.+ ınıñ 283b/
ḳ.+ lar 159a/, 195b/
ḳ.+ ları 196b/, 32a/
ḳ.+ nı 129a/, 52b/
ḳ.+ umızını 64a/

ḳoyçı Çoban, koyuncu
ḳ. 147b/

ḳoyı Aşağı
ḳ. 123a/, 133b/, 134a/, 135a/, 135b/, 142b/, 143a/, 145b/, 157b/, 159a/, 160b/, 164a/, 186b/, 194a/, 195a/, 209a/, 214a/, 219a/, 222b/, 229a/, 232b/, 243a/, 245b/, 253b/, 261a/, 268b/, 277a/, 277b/, 278b/, 279a/, 279b/, 283a/, 289a/, 291a/, 300b/, 369b/, 373b/, 379a/, 46a/, 62b/, 80a/
ḳ.+ da 193a/
ḳ.+ dın 143b/, 336b/, 41b/
ḳ.+ dur 334b/
ḳ.+ ġa 151b/, 158b/, 195a/, 241a/, 263b/, 361b/, 67a/
ḳ.+ ġı 143b/, 217a/, 225a/, 277b/, 279a/, 279b/, 300b/, 353b/
ḳ.+ ḳı 81b/, 279b/, 281b/, 340b/, 341a/, 343a/, 92a/, 98a/, 99a/
ḳ.+ larıda 141a/
ḳ.+ raḳ 100a/, 107b/, 130a/, 133b/, 136a/, 136b/, 143a/, 186b/, 210b/, 218b/, 228a/, 231b/, 249a/, 251a/, 254b/, 262a/, 277b/, 2a/, 2b/, 301a/, 330b/, 336b/, 338a/, 343b/, 34b/, 365a/, 370a/, 379b/, 38a/, 47b/, 83a/, 99a/
ḳ.+ raḳdın 229a/, 333a/
ḳ.+ sıdın 358a/

ḳoyul - Koyulmak
ḳ.- dı 106a/, 203b/, 204a/, 207a/, 20a/, 213b/, 220b/, 221a/, 222a/, 230a/, 242b/, 244b/, 24b/, 259a/, 264b/, 300a/, 335b/, 350a/,

367b/, 368a/, 63b/
ḳ.- ġan 256a/
ḳ.- ġay 242b/, 244a/
ḫod ḳ.- ġusıdur 16b/
ḳ.- maydu 149b/
ḳ.- up ėdi 10b/, 198b/, 213b/, 237a/, 297a/, 52b/, 72a/, 77b/
ḳ.- up 235b/, 362b/, 380b/

ḳoyun Koyun, göğüs
ḳ.+ ġa 116b/
ḳozġalış - Karışıklık çıkarmak, karıştırmak
ḳ.- ıpturlar 221b/

köç - Göçmek
k.- er 367a/
k.- erler 183b/, 347b/, 377b/
k.- ken 126b/, 213b/, 214a/, 310a/, 35b/, 364a/
k.- kende 152a/
k.- kenler 377b/
k.- medük 221a/
k.- ti 353b/, 69b/, 86a/
baḳa k.- ti 33a/
k.- tiler 16b/, 170a/, 63a/
k.- tük 232b/, 243a/, 245b/, 261a/, 310a/, 315b/, 337b/, 376a/
k.- tüm 98b/
k.- üp 35a/, 122b/, 123a/, 124b/, 125a/, 126a/, 126b/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 147b/, 148b/, 149a/, 149b/, 150b/, 152a/, 152b/, 156b/, 160b/, 161b/, 162a/, 162b/, 194b/, 195b/, 203b/, 212a/, 214b/, 216b/, 218b/, 219a/, 219b/, 220b/, 221a/, 221b/, 222b/, 223a/, 224a/, 226b/, 229b/, 230b/, 231a/, 231b/, 232b/, 233a/, 239b/, 242a/, 242b/, 243a/, 243b/, 244a/, 244b/, 245a/, 248a/, 249a/, 251b/, 252a/, 253a/, 254a/, 254b/, 257b/, 258a/, 259b/, 260a/, 261b/, 262a/, 263a/, 264a/, 267b/, 268a/, 299b/, 309b/, 315b/, 325b/, 326b/, 327a/, 327b/, 331b/, 333a/, 333b/, 335b/, 336a/, 337a/, 337b/, 358a/, 358b/, 362b/, 363a/, 364a/, 364b/, 367a/, 368b/, 371b/, 377b/, 378a/, 379a/, 39b/, 40a/, 40b/, 43a/, 43b/, 64b/, 71a/, 78b/, 93b/, 98b/
k.- üptür 262a/

köç Göç
k. 120b/, 121a/, 122b/, 124a/, 124b/, 125a/, 145b/, 150a/, 151b/, 154b/, 155a/, 159a/, 159b/, 161b/, 192a/, 192b/, 205b/, 223a/, 243b/, 254b/, 263b/, 265a/, 332a/, 336a/, 338a/, 338b/, 359a/, 35a/, 364a/, 368a/, 375a/, 54b/, 63b/, 69b/, 72a/, 77b/, 81a/, 91a/, 98a/
k.+ de 151b/
k.+ din 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 261a/
k.+ ġa 257a/
k.+ i 27b/, 52b/
k.+ ige 206a/, 63a/
k.+ ini 127b/, 238a/, 90b/
k.+ ke 365b/
k.+ lerde 151b/, 263b/
k.+ leri 123a/, 195b/, 55a/, 55b/, 79b/
k.+ lerige 144b/, 52b/
k.+ lerini 120b/, 74a/
k.+ ni 120b/
k.+ te 152a/, 365a/

köçtür - Göç ettirmek
k.- di 212b/

köçül - Göç edilmek
k.- di 151b/, 208b/, 213b/, 232a/, 245b/, 332b/, 357a/, 365b/, 366a/, 367a/, 377a/
k.- medi 193a/, 368a/
k.- mes 193b/
k.- se 316a/
k.- üp ėdi 263b/
k.- ür ėdi 214a/

köçür - Göçürmek
k.- di 213a/
k.- üp 122b/, 124b/, 143a/, 154b/, 155a/, 170a/, 202b/, 212a/, 220b/, 237b/, 252a/, 258a/, 308b/

kög(ü)s Göğüs
k.+ i 278b/, 279a/, 280a/, 281a/
k.+ ide 279b/
k.+ igeçe 193b/, 279b/
k.+ iniñ 280a/
k.+ keçe 194a/

köhne Far. Eski, eskimiş, modası geçmiş
k. 231b/, 309a/

kök Kök, asıl
k. 143a/, 152a/, 180a/, 277b/, 285b/
k.+ niñ 153a/
k.+ tür 276a/, 277a/

kökeldaş Moğ. Süt kardeş
k. 58b/
k.+ ı 20b/, 169b/, 199b/, 242a/
k.+ ıdın 26a/
k.+ ını 62a/
k.+ lar 91b/
k.+ larını 26a/

köl Göl
k. 128b/, 143a/, 224a/, 262a/, 310b/, 327b/, 332b/, 339a/, 339b/, 342a/, 343b/, 377b/, 48b/, 81b/
k.+ de 153b/, 341b/
k.+ din 341b/
k.+ dür 224a/, 341b/, 342a/
k.+ ge 327b/
k.+ idin 333a/
k.+ idür 81b/
k.+ ige 377b/
k.+ ini 327b/
k.+ iniñ 310a/, 327a/
k.+ ke 224a/
k.+ ler 143a/, 333a/
k.+ lerniñ 342a/
k.+ ni 327b/
k.+ niñ 327b/, 331b/, 332b/, 338a/, 339b/, 341b/, 342b/

kömek Yardım
k. 10a/, 112a/, 134b/, 151a/, 200b/, 210a/, 217b/, 218b/, 219a/, 229a/, 229b/, 230a/, 230b/, 234a/, 237a/, 238b/, 244b/, 256a/, 260a/, 261a/, 266b/, 27b/, 298b/, 307b/, 309b/, 310b/, 315a/, 335b/, 338a/, 356b/, 360a/, 367a/, 370a/, 371a/, 371b/, 43b/, 51b/, 55b/, 56a/, 58b/, 62a/, 62b/, 71b/, 72a/, 72b/, 86b/, 88b/, 91a/, 92b/, 94a/, 94b/
k.+ din 71b/
k.+ i 205b/, 254b/, 69b/
k.+ ige 298b/, 310b/, 72a/
k.+ ke 345b/, 89b/
k.+ le 88a/
k.+ ler 94a/
k.+ ni 56a/

kömekī T.+Ar. Yardımcı
k. 43a/

kömeksiz Yardımsız
k. 151a/

kömük Kemik
k. 275b/

köñlek Gömlek, elbise
k. 110a/

köñül Gönül, yürek
k. 100a/, 117a/, 124a/, 188a/, 195a/, 195b/, 202a/, 221b/, 294b/, 306a/, 312a/, 53a/, 76a/, 82a/, 83a/, 94a/
k.+ din 253a/
k.+ ġa 252b/
k.+ ge 120a/, 194b/, 253a/
k.+ i 122b/, 154a/, 173a/,

261b/, 295b/, 315b/
k.+ idaḳı 155a/
k.+ idekini 176b/
k.+ idin 183a/, 307b/
k.+ ige 237b/, 238a/
k.+ ini 311b/, 350a/
k.+ ler 315b/
k.+ leri 75a/
k.+ leriñiz 116a/
k.+ lerni 157a/
k.+ ni 100a/, 253a/
k.+ üm 100a/, 115b/, 189a/, 189b/, 193b/, 202a/, 306a/
k.+ ümde 312a/
k.+ ümdin 101a/
k.+ ümge 95b/, 306a/, 329b/, 346a/, 358a/
k.+ ümniñ 306a/
k.+ üñdeki 87a/

köñüllüg Gönüllü
k. 13b/, 40a/, 85b/, 227b/

köp Çok, bol
k. 101b/, 104a/, 110a/, 111b/, 114a/, 114b/, 118b/, 119a/, 127b/, 129a/, 130a/, 135b/, 147b/, 152b/, 153a/, 155b/, 157a/, 15a/, 15b/, 166a/, 168b/, 170a/, 170b/, 173a/, 175a/, 178a/, 178b/, 180b/, 181b/, 182a/, 184a/, 193a/, 193b/, 194a/, 195a/, 19a/, 204a/, 20b/, 211a/, 212b/, 22b/, 230b/, 237b/, 23b/, 242b/, 244b/, 249b/, 250a/, 252a/, 254b/, 25b/, 264b/, 269b/, 277b/, 278b/, 279b/, 283b/, 286a/, 287b/, 28b/, 291a/, 291b/, 2b/, 309b/, 314b/, 32a/, 330a/, 344b/, 348b/, 360b/, 364b/, 365b/, 367b/, 41a/, 42a/, 48b/, 49a/, 4a/, 51a/, 5a/, 71a/, 71b/, 72b/, 76a/, 7b/, 81b/, 82a/, 85a/, 85b/, 97b/
k.+ i 105a/, 325b/
k.+ ini 104b/
k.+ raḳ 119a/, 226a/
k.+ rek 106a/, 111b/, 120a/, 141b/, 158a/, 172b/, 182b/, 188a/, 188b/, 192a/, 213b/, 218a/, 225b/, 238b/, 239a/, 239b/, 268a/, 274b/, 275a/, 275b/, 279b/, 282a/, 303b/, 305b/, 308a/, 311b/, 334b/, 340b/, 344a/, 351a/, 353b/, 366b/, 59b/, 61a/, 88a/, 88b/, 90a/, 95a/
k.+ rekdür 275b/
k.+ reki 133b/, 156b/, 160a/, 161b/, 169a/, 209a/, 238b/, 282a/, 290a/
k.+ rektür 100b/
k.+ tür 115b/, 129b/, 260b/, 278b/, 286b/, 45b/

köplük Çokluk, bolluk
k. 287b/
k.+ iniñ 290a/
k.+ idin 151b/

köprek Daha çok
k. 7b/, 14b/, 19b/, 24b/, 51a/, 55a/, 71a/, 71b/, 75a/, 103a/, 155b/, 266b/,
k.+ i 54b/, 70a/, 9b/

köprüg Köprü, krş. köprük
k. 122b/, 127a/, 197b/, 336b/, 337a/, 352b/, 82b/
k.+ de 17a/
k.+ din 111a/, 112b/, 235a/, 336b/
k.+ ge 111a/
K.+ i 43a/
k.+ i 198a/
k.+ idin 16b/
k.+ ige 198a/, 233b/
k.+ iniñ 127a/
k.+ ni 112b/

köprük Köprü
k. 127a/, 260b/, 278b/
k.+ idin 247a/

kör - Görmek

k.- di 108b/, 155b/, 17b/, 184b/, 191b/, 227a/, 254b/, 298b/, 301b/, 44a/, 82b/, 85a/
k.- diler 100a/, 103b/, 105a/, 145a/, 148a/, 155a/, 172b/, 179a/, 222b/, 263b/, 265a/, 282a/, 378b/
k.- dü 174a/
k.- dük 147b/, 195a/, 231b/, 245b/, 259a/, 284a/, 330b/
k.- düm ėrse 196a/
k.- düm 38a/, 108a/, 108b/, 112b/, 144b/, 161a/, 188b/, 198b/, 235a/, 282a/, 306a/, 334a/, 345a/, 380b/, 38a/, 54b/, 83b/, 96b/
tüş k.- düm 119a/
k.- düñ 108a/
k.- düñiz 330a/
k.- e almadılar 54b/
k.- e almas ėdi 159a/
k.- e kėldi 60a/
k.- e 108a/, 191b/, 200a/, 222b/, 233b/, 310a/, 334a/, 353b/, 366a/, 369b/, 370a/, 370b/, 371b/
k.- edür 118b/
k.- egen 120a/
k.- eliñ 111b/
k.- er 212b/, 256b/, 257a/, 297b/, 301b/, 307a/, 372a/, 83b/
k.- erge 31b/, 363b/
k.- erler 183b/, 256b/, 36b/
k.- ey 296a/
k.- eyem 118b/
k.- eyin 194b/
k.- geç 191b/, 196b/
k.- geli 222b/, 315a/, 96b/
k.- gen 101b/, 108a/, 117b/, 125a/, 153b/, 166a/, 212a/, 243a/, 253b/, 349b/, 46a/, 50a/, 85a/, 85b/, 89b/, 91b/
k.- gende 31a/
k.- gendin 61a/
k.- geni 263a/, 374b/
k.- genler 158b/, 195b/, 204a/, 42a/
k.- gey 305b/
k.- geyler 370b/
k.- medi 80a/
k.- mediler 188a/, 70b/
k.- medim 135a/, 200b/
k.- medük 200b/
k.- megen 191a/, 193b/, 265b/, 300b/, 341b/, 91b/
k.- megenge 233a/
k.- megenlerge 344a/
k.- mek 188a/, 293b/
k.- mekke 91a/
k.- mekleri 155a/
k.- mes 256b/, 270a/
k.- mey ėdiler 73a/
k.- mey 188b/, 202a/, 208b/, 212b/, 307a/, 58a/, 70b/, 79b/
k.- meydür ėdiler 217a/
k.- meydür ėdim 56a/
k.- meydür 135b/, 228b/, 247b/, 298a/, 305b/
k.- meydürler ėdi 96b/
k.- se 252a/
k.- sem 101b/, 119a/
k.- sün 369a/
k.- üñ 379a/
k.- ünedür 117a/
k.- üp ėdim 85b/
k.- üp 112a/, 117a/, 119b/, 124b/, 127b/, 145b/, 146a/, 150a/, 169b/, 195a/, 196b/, 200b/, 201a/, 203b/, 207b/, 20a/, 222b/, 228b/, 258a/, 265a/, 276b/, 291b/, 294b/, 295a/, 302b/, 303b/, 310a/, 312a/, 314b/, 334b/, 336a/, 336b/, 339a/, 341b/, 344b/, 345a/, 373b/, 375a/, 38b/, 43b/, 55b/, 58a/, 63a/, 77a/, 84b/, 85a/, 86a/, 91a/, 9a/
k.- üptür 204a/, 82a/
k.- üptürler 196a/, 364a/
k.- ür ėdi 228b/

kör Kör, gözü görmeyen
k. 166b/
k. ḳıldılar 79b/

köre Göre, bir şeye uygun olarak
k. 121a/

körset - Göstermek
k.- edür 353b/
k.- edürler 353a/
k.- ip 53a/, 53b/, 180b/, 217a/, 356a/
k.- iptürler 340b/, 342a/
k.- kende 353b/
k.- keyler 353a/
k.- küçi 80a/
k.- ti 295a/, 336b/, 82a/
k.- tiler 32a/, 353a/
k.- ür 372a/

körsetil - Gösterilmek
k.- di 18a/, 298a/, 344a/

körül - Görülmek
k.- di 144b/, 192a/, 243a/, 249a/, 254b/, 264a/, 278b/, 369a/, 56a/
k.- gen ėmes 54a/
k.- gen 144a/, 145a/, 150a/, 235a/, 338a/, 81b/
k.- gey 127a/
k.- medi 133b/, 254b/, 275a/, 282a/
k.- megen 191a/, 239b/
k.- meydür ėdi 278b/
k.- meydür ėrdi 31a/
k.- meydür 153b/, 215b/, 275b/, 277a/, 353a/
k.- üp ėdi 197b/
k.- üptür 139a/

körün - Görünmek
k.- di 114a/, 125a/, 194a/, 203b/, 230a/, 244b/, 266b/, 335b/, 369b/, 64a/
k.- diler 151a/
k.- edür 134a/, 153a/, 190b/, 203a/, 239b/, 282a/, 287b/, 299a/, 341a/
k.- gen 212a/
k.- gende 266b/
k.- gü 125a/
k.- medi 207a/
k.- mes 153a/, 281b/, 341a/
k.- mey 114a/
k.- meydür 153a/, 240a/, 252b/, 327b/, 354b/
k.- üp 153a/, 281b/, 288a/
k.- ür 128b/, 132b/, 140b/, 142b/, 153a/, 238b/, 272b/, 275b/, 281b/, 283a/, 341b/, 367b/, 64b/, 95b/, 96a/
k.- üş 188b/

körüniş Görünüş
k. 101b/
k.+ ke 357a/
k. ḳıldım 119b/

körüş - Görüşmek
k.- eliñ 202a/
k.- kende 108b/, 39a/
k.- kendin 202a/, 38a/, 80a/
k.- keyler 102b/
k.- medim 370a/
k.- mekke 38a/
k.- ti 103a/, 123b/, 80a/
k.- tiler 103a/
k.- tük 186a/
k.- tüm 102b/, 111a/, 188b/, 200a/, 34a/, 370a/, 96a/
k.- üp ėdi 108b/
k.- üp 17a/, 32a/, 38a/, 102b/, 108b/, 123b/, 171b/, 185b/
k.- ür 103a/, 258b/
k.- ürde 123b/
k.- ürler 256a/

körüşül - Görüşülmek
k.- di 186a/, 235a/
k.- gey 186a/

kūşe Far. Köşe
k.+ de 300a/

k.+ din 298b/

köşk Far. Köşk
k. 45b/
K. 191b/
k.+ niñ 197a/
k.+ te 45b/

köt Makat, dübür
k. 204b/
k.+ ige 180a/

kötbėr Götveren, namussuz
k. 206a/

kötel Dar dağ geçiti; yedek at
k. 130b/, 131a/, 135b/, 139b/, 142a/, 152a/, 224a/, 244b/, 81b/
K.- i Zirrīn 195a/
K.- i Zirrīnniñ 194a/
k.+ de 130b/, 139b/
k.+ din 130a/, 132a/, 195a/, 221a/, 224b/, 231b/, 243b/, 249a/
K.+ ge 125a/
k.+ i 125a/, 130b/, 142a/, 221a/, 99b/
k.+ ide 139b/
k.+ idin 133a/, 145a/, 153b/, 202b/, 244b/, 249a/
k.+ idür 130a/, 130b/, 139b/, 142a/
k.+ ige 133a/
k.+ ini 130b/, 214a/, 222b/
k.+ iniñ 224a/, 231b/, 243a/
k.+ ler 131a/
k.+ lerde 81b/
k.+ lerdin 81b/
k.+ leri 132a/
k.+ ni 135b/
k.+ niñ 132a/, 140a/, 195a/

köter - Götürmek, yükseltmek
k.- diler 10b/, 24a/, 83b/
k.- eliñ 152b/
k.- gen 69b/
k.- genler 213a/
k.- genlerni 134a/
k.- iñ 118b/
k.- ip ėdi 159a/
k.- ip ėdiler 214a/, 32b/
k.- ip 112a/, 154b/, 162a/, 171b/, 212b/, 215a/, 227b/, 237a/, 245b/, 275a/, 36a/, 37a/
k.- iptürler 220b/
k.- ken 278a/
k.- meydürler 344a/
k.- ür 115b/
k.- ürler 118a/, 134a/, 140a/, 207a/

köterimlik Sabırlı
k. 349a/

kötert - Götürtmek
k.- ip 233b/

köteriş - Götürüşmek
k.- ip 227b/

köz Göz
k. 117a/, 232b/, 259b/, 296b/, 330b/, 368b/, 372a/, 82a/, 97b/
k.+ din 331b/
k.+ ge 125a/, 140b/, 218a/, 235b/, 326a/, 80b/, 82a/
k.+ i 166b/, 168a/, 252a/
k.+ ige 158b/, 21b/, 29b/
k.+ iniñ 123b/, 279a/
k.+ ler 2b/, 4a/
k.+ lerge 37b/
k.+ leri 219a/, 281a/
k.+ lerige 37a/, 58b/
k.+ lerini 79b/
k.+ leriniñ 278b/
k.+ ni 290a/
k. tutar 94a/
k. tuttuk 198b/
k. tutulur ėdi 122a/
k.+ üm 117b/, 118b/, 157a/
k.+ ümge 95b/

k.+ ümizniñ 64a/
k.+ üñiz 94b/
k.+ üñizni 94b/

közle - Gözlemek
k.- p 48a/

közlüg Gözlü
k. 68b/, 164a/

kūçe Far. Dar sokak, çarşı, Pazar, mahalle
k. 67a/, 76a/, 84b/, 111b/, 112a/, 112b/, 113a/, 198a/, 328b/
K.- i Bāġ 127a/, 127b/
k.+ de 75b/, 76a/, 198b/
k.+ din 112a/
k.+ ġa 112a/
k.+ lerde 218a/
k.+ niñ 111b/

ḳuçuş - Kucaklaşmak
ḳ.- up 103a/, 207a/

ḳudmet Ar. Görkemli
ḳ.- i ḫidmeti 325a/

ḳudret Ar. Yaratıcı güç
ḳ. 213a/, 296a/
k.+ tür 296a/
ḳ.- i kāmilesi 16b/

kudūret Ar. Kırgınlık, düşmanlık
k. 162b/
sebeb-i k. bolġay 121b/
k.+ i 152a/
k.+ ini 163a/
k.+ ler 31b/, 42a/, 121b/
k.+ leri 184a/

ḳufl Ar. Kilit, sürgü
ḳ.+ ını 84a/

kūft Far. Sıkıntı, yorgunluk, eziyet
k.+ ını 362a/

kūh Far. Dağ
k. 135b/
dāmen-i k. 172b/
k. +ı 284b/
K.- ı Cūd 223a/
K.- ı Mehter Süleymān 150a/
K.- ı Ṣāf 184b/
K.- ı Ṣāfdın 184b/
K.- ı Ṣāfḳa 184b/
K.- ı Sefīd 132b/
K.- i Beçeniñ 241a/
K.- i Cūd 223b/
K.+ ġa 2b/
dāmen-i k.+ ınıñ 129b/
Ḳ.+ ḳa 26b/

kūhe Far. Dağ
k. 125a/

kūhī Far. Dağ ile ilgili
k. 219b/

kūhistān Far. Dağlık
k. 135a/
K. 134a/, 155b/, 184a/, 326a/
k.+ da 135a/
K.+ da 99a/, 134a/, 260b/
k.+ dadur 128a/
k.+ dın 129b/
k.+ larġa 32b/
k.+ nı 122a/

kūhpāye Far. Dağ eteği
k. 3b/, 97a/
k.+ dür 3b/, 73b/
k.+ leridin 73b/
k.+ leriġa 4a/, 79b/
k.+ ni 122a/

kevel kekrī Nilüfer çiçeği
k. 369b/

ḳul Kul, köle, insan, kişi

ḳ. 112b/, 114a/, 124a/, 193a/, 216b/, 254b/, 294b/, 341b/, 344a/, 37b/, 43b/, 93a/
ḳ.+ da 116b/
ḳ.+ dın 114a/
ḳ.+ ġa 114a/, 247a/
ḳ.+ ı 302a/
ḳ.+ ıdın 238b/, 247a/
ḳ.+ ıġa 262b/
ḳ.+ ını 212a/
ḳ.+ lardın 203b/, 337a/
ḳ.+ lardur 142b/
ḳ.+ ları 190a/, 269b/
ḳ.+ larnı 142b/
ḳ.+ nıñ 114a/, 341b/, 342a/

ḳul-dāduk
ḳ.+ ini alġandın 307a/

ḳulaç Uzunluk ölçü birimi, kulaç
ḳ. 240a/, 277b/, 280a/

ḳulaġ Kulak
ḳ. 180a/
ḳ.+ ı 278a/, 282a/
ḳ.+ ıda 278b/
ḳ.+ ımġa 194b/, 216a/
ḳ.+ ın 190a/
ḳ.+ larımnıñ 194b/

ḳulaḳ Kulak
ḳ. 235b/, 262b/, 286a/, 95a/
ḳ.+ ıdın 204a/
ḳ.+ ım 338a/
ḳ.+ ımġa 111b/, 152a/, 338a/, 344b/
ḳ.+ ımnıñ 340a/
ḳ.+ ḳa 235b/, 54b/
ḳ.+ ları 72b/
ḳ.+ larınıñ 286a/
ḳ. salmaġaylar 200a/
ḳ. salmay 115b/, 74a/

ḳulan Yaban eşeği
ḳ. 143a/, 204a/
ḳ.+ ça 204a/
ḳ.+ ı 142a/, 204a/
ḳ.+ nıñ 204a/

Ḳulhūvallāh
Ḳ.+ nı 290a/

ḳullāb Ar. Çengel, kanca
ḳ.+ ını 101a/

ḳulle Ar. Dağ tepesi, doruk
ḳ.+ side 2b/, 128a/
ḳ.+ siġa 132b/

ḳulleteyn Hamamda bir bölüm
ḳ. 300a/

ḳulluḳ Kulluk, kölelik
ḳ. 123a/, 216b/, 254b/, 303b/, 304a/, 342b/, 375b/, 60b/, 62b/, 82b/
ḳ.+ ıġa 122b/, 39b/
ḳ.+ ını 121a/
ḳ.+ ḳa 123a/, 125b/, 127b/, 145a/, 258b/, 296b/
ḳ.+ nı 299b/, 31b/, 375b/
ḳ.+ umızını 104a/

ḳulluḳçı Hizmetkar
ḳ. 151b/, 254b/, 93a/

ḳulunç Kulunç
ḳ. 154a/

ḳum Kum, kumluk yer
ḳ. 136a/
ḳ.+ dın 136a/
ḳ.+ ġa 2a/

ḳumār Ar. Para karşılığında oynanan oyun, kumar
ḳ. 7b/, 175a/
ḳ. ḳılur ėdi 173a/

ḳumāş Ar. Kumaş
ḳ. 212a/, 236a/, 352a/, 352b/,

357b/

ḳumāş-pūş Ar.+Far. Süslü giyinmiş
ḳ. 41b/

kūr Far. Kör
k. ḳıldı 29a/, 58b/
k.+ nı 174a/

ḳur - Kurmak, oluşturmak
ḳ.- arı 333a/
ḳ.- maḳḳa 370b/
ḳ.- up 173b/, 336b/, 34b/, 370a/
ḳ.- uptur 370a/
ḳ.- ur 285a/

ḳūrātū Küçük bir bıldırcın türü
ḳ. 280a/

ḳurbān Ar. Kurban
ḳ. 99b/, 352b/

ḳurbėgilik Bir rütbe adı; Cephane kumandanı, polis
ḳ. 160a/
ḳ.+ ni 161a/

ḳurçı Bir rütbe adı, muhafız, bekçi
ḳ.+ sı 154b/

kūre Far. Dökümhane, kuyumcu fırını
k. 302a/
k.+ lerdin 302b/
k.+ lerniñ 302b/
k.+ niñ 302a/

ḳurayāt Ar. Köyler, kentler
ḳ.+ ını 359b/

ḳurġan Kale, hisar; mezar
ḳ. 101a/, 104b/, 105b/, 106b/, 109b/, 110a/, 112b/, 127b/, 128b/, 132a/, 132b/, 154b/, 15b/, 16a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 215a/, 217a/, 218a/, 244a/, 256b/, 258a/, 259a/, 260b/, 268b/, 2a/, 300b/, 304b/, 309b/, 31a/, 335a/, 335b/, 342a/, 34a/, 34b/, 359b/, 377b/, 4a/, 4b/, 61a/, 62a/, 63a/, 67a/, 91a/, 92a/, 94a/, 94b/, 128b/, 211b/, 216b/
ḳ.+ da 110b/, 111b/, 113a/, 211b/, 24b/, 259b/, 334a/, 334b/, 341b/, 43b/, 53b/, 85b/, 91a/
Ḳ.+ da 211b/
ḳ.+ dadur 259a/
ḳ.+ dağı 198b/, 199b/, 52b/
ḳ.+ dağılar 268a/, 40b/
ḳ.+ dağılardın 201a/
ḳ.+ dağılarnı 198b/, 303a/
ḳ.+ daḳı 111a/
ḳ.+ daḳılar 66b/
ḳ.+ dın 215a/, 217a/, 234b/, 268a/, 309b/, 341b/, 342a/, 43b/, 4a/, 56b/, 5a/, 67a/, 91b/, 94b/
ḳ.+ dur 132b/, 55b/, 66b/, 67a/
ḳ.+ ġa 104b/, 106a/, 110a/, 127a/, 159a/, 163a/, 205b/, 215a/, 217a/, 217b/, 218a/, 230b/, 257a/, 258a/, 259b/, 260a/, 297b/, 304b/, 309b/, 334a/, 334b/, 342b/, 42b/, 43a/, 43b/, 56b/, 62b/, 67a/, 95a/
ḳ.+ ı 104a/, 133b/, 162a/, 231a/, 255a/, 308b/, 333a/, 341b/, 39a/, 4a/, 4b/, 59b/, 62a/, 67a/, 6b/, 82a/
ḳ.+ ıda 105b/, 120b/, 121a/, 220b/, 221a/, 303b/, 308b/, 333b/, 348a/, 35a/, 362b/, 46a/, 66b/, 67a/, 73a/, 82a/, 96a/
ḳ.+ ıdaḳılarnı 62a/
ḳ.+ ıdın 241a/, 2a/
ḳ.+ ıdur 260b/
ḳ.+ ıġa 104a/, 110b/, 216b/, 219a/, 220b/, 230b/, 260b/, 308b/, 30b/, 333b/, 344a/, 39a/, 62a/, 67a/, 73b/, 86a/
ḳ.+ ını 43b/, 156a/, 204b/, 214b/, 230b/, 234b/, 242b/, 244a/, 267b/, 303b/, 31a/, 326b/, 336a/, 33b/,

34a/, 364a/, 44b/, 53b/, 56b/, 57b/, 63a/, 63b/, 74a/, 77b/, 81b/, 82b/
ḳ.+ ınıñ 109a/, 110a/, 132a/, 132b/, 139a/, 154a/, 214a/, 216b/, 218b/, 226a/, 230b/, 259a/, 2b/, 304b/, 31a/, 326a/, 326b/, 333a/, 335b/, 343b/, 4b/, 61a/, 82b/, 91a/
ḳ.+ lar 298b/, 302a/, 40b/, 61b/, 86a/
ḳ.+ larda 110b/, 59b/, 81b/
ḳ.+ lardın 104a/, 86a/
ḳ.+ larġa 111a/
ḳ.+ ları 86a/
ḳ.+ larıda 122a/, 81b/
ḳ.+ larıdın 109b/, 260b/, 66b/
ḳ.+ larıġa 122a/
ḳ.+ larını 203a/, 261a/, 294a/, 59a/
ḳ.+ larınıñ 59b/
ḳ.+ larnı 108b/, 86a/
ḳ.+ larnıñ 299a/, 86a/
ḳ.+ nı 83a/, 106a/, 127b/, 158a/, 158b/, 163a/, 197a/, 205b/, 206a/, 218a/, 257b/, 258a/, 258b/, 260b/, 297b/, 298a/, 301b/, 304b/, 31b/, 377b/, 39a/, 40b/, 56a/, 59b/, 63b/, 67a/, 78b/, 85b/, 91a/, 93b/, 348b/
ḳ.+ nıñ 110a/, 133b/, 157a/, 157b/, 158a/, 16a/, 206a/, 211b/, 217a/, 217b/, 219a/, 260b/, 326a/, 333a/, 333b/, 334b/, 341a/, 341b/, 359b/, 67a/, 83a/, 91b/, 93b/, 94a/
ḳ. salıp 17b/

ḳurġanlıḳ Kalelik
ḳ. 294a/

ḳurı Kuru
ḳ.+ nı 102b/

kūr-nemek Far. Nankör
k. 58b/

kürsī Ar. Oturulacak yüksekçe yer
k.+ sini 47a/, 356a/

ḳuruġ Kuru
ḳ. +ı 141b/

ḳuruḳ Kuru
ḳ. 149a/, 153b/, 93b/

ḳurut - Kurutmak
ḳ.- maḳıġa 376b/
ḳ.- up 250a/, 283b/, 48b/
ḳ.- urlar 3b/

Ḳur'ān Ar. Kur'an, Müslümanların kutsal kitabı
Ḳ. 188b/

ḳus - İstiğfar etmek, kusmak
ḳ.- a yazdım 306a/
ḳ.- mas ėdim 306a/
ḳ.- mas 306a/
ḳ.- tılar 306a/
ḳ.- tum 306a/

ḳuṣūr Ar. Kusur, eksiklik
ḳ.+ ı 302b/
ḳ.+ ını 349a/

ḳuş Kuş
ḳ. 140a/, 142a/, 142b/, 143a/, 153a/, 162b/, 170a/, 174b/, 190b/, 19a/, 202b/, 219a/, 21b/, 71a/
ḳ.+ a 307b/
ḳ.+ dın 153a/
ḳ.+ dur 281a/, 281b/
ḳ.+ ı 135a/, 170a/, 22b/, 2a/, 3b/, 5a/
ḳ.+ ınıñ 142a/
ḳ.+ ḳa 170a/, 22b/, 24b/, 25b/
ḳ.+ ḳına 49b/
ḳ.+ ḳınadur 281a/
ḳ.+ lar 140a/, 141a/, 142a/, 142b/, 143a/
ḳ.+ lardur 280a/

ḳ.+ larġa 5b/
ḳ.+ ları 140b/
ḳ.+ larnıñ 139b/, 142b/, 153a/, 277b/
ḳ.+ nı 135a/, 142b/, 21b/, 235a/, 278b/
ḳ.+ nıñ 142b/, 153a/, 172a/, 280a/
ḳ. salur 162b/
ḳ.+ tur 235b/, 279a/, 280b/

ḳuşçı Kuşçu, kuş terbiyesi
ḳ. 15a/, 19a/, 233a/

ḳuşçılıġ Kuşçuluk
ḳ.+ nı 40a/
ḳ.+ ını 173b/

kūşe Far. Köşe
k. 200a/, 213a/
k.+ de 252b/

kūşegi Far. Gizli söyleme, aheste konuşma
k. 41a/

ḳuşlaġ Avlak, kuşu çok olan yer
k.+ ı 4a/, 142a/

ḳutan Bir tür kuş, saka kuşu
ḳ.+ nı 142a/

ḳutas Öküz, büyükbaş hayvan, deniz öküzü
ḳ. 272b/, 32a/
ḳ.+ ları 32a/
ḳ.+ ıdın 100a/
ḳ.+ ḳa 276a/

kūteh-endīş Far. Dar görüşlü, ileriyi düşünmeyen, cahil
k.+ ler 58a/
k.+ niñ 155a/

kūtepāy Far. Bir tür dağ hayvanı, dağ geyiği
k. 141a/, 276a/
k.+ dur 276a/

ḳūtī Bir tür yemek
ḳ. 119b/

ḳutḳar - Kurtarmak
ḳ.- dım 258b/
ḳ.- urlar 327b/

ḳutul - Kurtulmak
ḳ.- dı 113a/, 244b/, 7a/
ḳ.- madı 80b/
ḳ.- salar 64a/
ḳ.- up 195b/, 346a/
ḳ.- ur 338b/

kütür Bir şeyin tazeliğinden dolayı çıkardığı ses
k. 286b/

kütavallıḳ Muhafızlık, bekçilik
k. 198b/

ḳuṭṭā'eṭṭarīḳ Ar. Yol kesiciler
ḳ. 131a/, 132a/, 135b/, 139b/
ḳ.+ ı 139b/

ḳuvan - Sevinmek, güvenmek, inanmak
ḳ.- dı 315b/

ḳuvvet Ar. Kuvvet, zor
ḳ. 201b/, 213a/, 270a/
ḳ.+ i 52b/
ḳ.+ idin 270a/
ḳ.+ im 76a/
ḳ.+ imiz 94a/

kūy Far. Köy
k. 76a/, 91b/
K.- ı Pāyānda 94b/
k.+ larda 218a/

kūyel Hindistan bülbülü
k.+ dür 281b/

ḳuyruġ Kuyruk
ḳ.+ ı 219a/, 227a/, 277a/, 277b/, 281a/, 281b/
ḳ.+ ıdın 143a/
ḳ.+ ıġaça 135a/, 278b/
ḳ.+ ınıñ 277b/, 278a/, 279b/

kūze Far. Su testisi
k. 126a/, 247b/, 248a/, 274a/, 286a/, 34b/
k.+ de 285a/
k.+ lerni 273b/
k.+ ni 227b/, 285a/
k.+ niñ 285a/
k.+ sini 227b/

kūzelig Far.+T. Testilik
k. 274a/

ḳuzġal - Istırap çekmek, ıstırap içinde olmak
ḳ.- ıp 306a/

ḳuzı Kuzu
ḳ. 164a/, 190a/

kütüb Ar. Kitaplar
k.+ da 1/

kücur Far. Bolluk
k. 255b/

küç Güç, kuvvet
k. 16b/, 173b/, 186a/, 192a/, 24b/, 256b/, 262b/, 294a/, 297b/, 298b/, 299a/, 307a/, 368a/, 86a/, 86b/, 93a/
k.+ i 159b/, 211a/, 244a/, 255a/, 368a/
k.+ ide 34a/
k.+ ini 21b/, 308b/, 63b/
k.+ ke 66a/
k.+ leri 143a/
k.+ ni 255b/
k. +üm 30b/

küçlet - Güçlendirmek
k.- mekiniñ 70b/

küçlüg Kuvvetli, güçlü
k. 160a/, 167a/, 59b/

küçük Küçük
k.+ iniñ 281a/

küç-ber-küç T.+Far.+T. Güçlükle
k. 88a/, 101a/, 331b/, 336a/, 208b/, 242b/, 254a/, 268a/, 299b/

küffār Ar. Kafirler
k. 134b/, 218a/, 316a/, 325a/, 334b/, 335a/, 335b/
k.+ ġa 135b/
k.+ ı 214a/
k.+ nıñ 135b/, 325b/, 335a/
K.+ nıñ 214b/

küfr Ar. Dinsizlik
ehl-i k. 325b/
tevehhüm-i k.+ dür 176b/
ehl-i k.+ niñ 316a/

kükle - Müzik aleti çalmak, ses çıkarmak
k.- y 107a/, 113a/, 234a/

külāh Far. Şapka
k. 343a/

külāhdār Far. Minarelerin ve kulelerin üstündeki konik çatı
k. 339b/, 344a/

külegeç Güler yüzlü
k. 15a/

küllī Ar. Tamamen
k. 43b/, 56b/, 140a/, 144b/,

151b/, 171a/, 207b/, 259a/, 270a/, 271b/

kümüş Gümüş
k. 124b/, 135b/, 186b/, 233a/, 312a/, 352b/
k.+ din 24a/, 352b/

kün Gün
k. 101a/, 103b/, 117a/, 117b/, 118a/, 119b/, 127a/, 144a/, 145b/, 146a/, 146b/, 149b/, 150a/, 153b/, 154a/, 157b/, 158a/, 159b/, 160a/, 160b/, 161b/, 162a/, 164b/, 165b/, 166a/, 180a/, 183b/, 184b/, 185a/, 188a/, 191a/, 191b/, 192a/, 193a/, 193b/, 194a/, 195a/, 195b/, 19a/, 202a/, 204a/, 206a/, 208a/, 212b/, 214b/, 215b/, 216b/, 217a/, 217b/, 219a/, 220a/, 220b/, 222a/, 222b/, 225b/, 226b/, 227a/, 229a/, 229b/, 232a/, 233a/, 235a/, 236a/, 236b/, 237a/, 238a/, 240a/, 240b/, 241b/, 242a/, 242b/, 243b/, 244a/, 245a/, 245b/, 246b/, 249b/, 24a/, 250a/, 251a/, 251b/, 252a/, 252b/, 253b/, 254a/, 254b/, 255b/, 256a/, 256b/, 257a/, 261b/, 262a/, 263a/, 264a/, 265a/, 267a/, 267b/, 268b/, 270b/, 278a/, 289a/, 291b/, 295a/, 296b/, 297b/, 299b/, 29a/, 302b/, 306a/, 307a/, 307b/, 308a/, 309a/, 30a/, 310a/, 315a/, 315b/, 31a/, 325a/, 325b/, 327a/, 328b/, 329a/, 330b/, 331a/, 331b/, 333a/, 336a/, 337a/, 338a/, 338b/, 342b/, 345b/, 346a/, 346b/, 351a/, 354b/, 355a/, 356a/, 356b/, 357a/, 358a/, 358b/, 360b/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367a/, 368a/, 368b/, 369a/, 370a/, 371b/, 372a/, 372b/, 375b/, 376a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378b/, 379a/, 379b/, 37a/, 380a/, 380b/, 381a/, 39a/, 39b/, 40a/, 41a/, 43a/, 43b/, 50b/, 53a/, 53b/, 57a/, 58a/, 60a/, 61a/, 63b/, 66b/, 68a/, 71b/, 72b/, 73a/, 75b/, 77b/, 83a/, 83b/, 88a/, 88b/, 91b/, 92b/, 96a/, 96b/, 97b/, 98b/
k.+ de 105b/, 120a/, 121b/, 124b/, 129a/, 136a/, 137b/, 13a/, 141b/, 181b/, 188b/, 190b/, 191a/, 193b/, 194a/, 206b/, 207b/, 25b/, 267a/, 274b/, 287b/, 291b/, 301b/, 331b/, 332a/, 339a/, 343a/, 346b/, 347a/, 349b/, 375a/, 380b/, 67b/, 68a/, 71a/, 75a/, 83b/, 86b/, 88b/, 98a/
k.+ din 100a/, 104a/, 105b/, 108a/, 109a/, 110a/, 124a/, 144b/, 145a/, 156b/, 157a/, 158b/, 162a/, 16a/, 178b/, 184b/, 188b/, 202a/, 206a/, 206b/, 20a/, 212b/, 215a/, 215b/, 220a/, 236a/, 253a/, 254a/, 25a/, 285a/, 299b/, 300a/, 304a/, 308b/, 32a/, 32b/, 365a/, 36b/, 376a/, 377b/, 37b/, 381b/, 39a/, 42b/, 43a/, 44a/, 53a/, 56a/, 57a/, 59a/, 61b/, 63b/, 65b/, 70b/, 74a/, 80b/, 83b/, 87a/, 89a/, 91b/, 96b/, 97a/, 97b/, 99a/
k.+ dür 117a/, 119b/
k.+ ge 311a/, 31b/, 330a/, 331a/, 346b/
k.+ geçe 162a/, 338b/, 67b/, 89a/, 98b/
k.+ i 124b/, 152b/, 157a/, 15b/, 165b/, 185b/, 216b/, 217a/, 217b/, 218b/, 219a/, 219b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222b/, 225b/, 226a/, 226b/, 227a/, 228a/, 228b/, 229a/, 229b/, 230b/, 231b/, 232a/, 233b/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 238a/, 240a/, 241a/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 245a/, 245b/, 246a/, 246b/, 247a/, 248a/, 248b/, 249a/, 249b/, 250a/, 250b/, 251a/, 251b/, 252a/, 254a/, 255b/, 258a/, 259a/, 259b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 265b/, 266a/, 267b/, 268a/, 269a/, 293b/, 297a/,

299b/, 302a/, 303a/, 305a/, 306a/, 306b/, 307a/, 307b/, 309a/, 309b/, 311b/, 315a/, 315b/, 316a/, 31a/, 326b/, 327a/, 327b/, 329b/, 330a/, 330b/, 331a/, 331b/, 332a/, 332b/, 333a/, 335b/, 336a/, 337a/, 337b/, 338a/, 339a/, 340a/, 342b/, 343a/, 343b/, 344a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346a/, 346b/, 347a/, 348a/, 348b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 353b/, 354a/, 355a/, 356a/, 356b/, 357a/, 357b/, 358b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 364a/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 369a/, 369b/, 370a/, 370b/, 371b/, 372a/, 372b/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 376b/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 380b/, 381a/, 381b/, 382a/, 42b/, 53a/, 53b/, 60b/, 65a/, 6b/, 89a/

k.+ i 41b/, 61b/, 92b/, 241b/, 249b/, 291a/, 330b/, 382a/

k.+ ide 229b/

k.+ idin 356a/

k.+ ini 296b/

k.+ ler 194a/

k.+ lerde 288b/, 307b/, 330b/, 336a/, 381b/, 94b/

k.+ leri 119b/, 19a/, 251a/, 252a/

k.+ niñ 235b/, 344a/, 353b/

künār Bir tür üzüm

k. 284a/

künbed Far. Kümbet, kubbe

k. 46a/

k.+ din 47b/

k.+ dür 300b/, 46a/

k.+ i 46a/

k.+ niñ 47b/

k.+ de 296b/, 300b/, 301a/

günc Far. Köşe

k. 84b/

k.+ ide 188b/

kündeleñ Ordugah

k.+ din 39a/, 93b/, 310b/

kündüz Gündüz

k. 116b/, 117a/, 119b/, 149a/, 174a/, 19a/, 200a/, 256b/, 288b/, 289a/, 289b/, 290a/, 34a/, 354a/, 379b/, 61a/

k.+ çe 289b/

k.+ din 289a/

k.+ ni 288b/, 289a/

k.+ niñ 289b/

küngen Toz

k.+ imdin 198b/

küngüre Far. Kubbenin tepesi

k.+ ge 113a/

k.+ sige 113a/

k.+ si 230a/

künlüg Günlük

k. 80b/, 119b/, 188a/, 206a/, 242b/, 268b/, 330b/, 354b/

künlük Günlük

k. 50a/, 58b/, 350b/, 355b/,

künyā Ar. Ayırt edici özellik

k. 290b/

küre - Küremek

k.- p 194a/

küred Perişan, tarumar

k. 297b/

kürek Kürek

k. 194a/

küreş - Güreşmek

k.- ip 379a/

kürk Gergedan
k. 222b/
k.+ ge 276a/

kürūh Far. Yaklaşık iki millik bir uzunluk ölçü birimi
k. 105a/, 116a/, 130a/, 136b/, 147b/, 150a/, 153a/, 185b/, 203b/, 218b/, 223a/, 256b/, 258a/, 259b/, 260a/, 260b/, 261b/, 262a/, 263a/, 263b/, 265b/, 267b/, 268b/, 273b/, 301a/, 310a/, 310b/, 325a/, 327a/, 332a/, 332b/, 333a/, 335b/, 338a/, 338b/, 339a/, 340a/, 343b/, 351b/, 358b/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 366a/, 368a/, 369b/, 370a/, 370b/, 371b/, 372a/, 378a/, 378b/, 379a/, 380a/, 380b/, 40a/, 45a/, 45b/
k. bolġay 299b/
k.+ ça 243a/, 315b/, 325a/, 336b/, 338b/, 363a/, 364a/, 366a/, 375a/, 377a/, 377b/
k.+ çe 331b/
k.+ da 351a/
k.+ dur 130a/, 357a/, 370a/
k.+ ge 153b/, 160a/
k.+ ıda 104b/, 223a/, 224a/, 333a/, 338a/, 358a/, 362b/, 378b/
k.+ ıde 116b/
k.+ ıdın 230a/
k.+ ıġaça 331a/
k.+ ide 332a/, 339a/
k.+ ḳa 220a/, 224a/
k.+ ka 253b/, 316a/, 370a/
k.+ ke 115a/
k.+ larnı 351a/

kürūhī Far. Yaklaşık iki millik bir uzunluk ölçü birimi
k.+ sıda 326a/, 326b/

kürūr Ar. Tekrarlanma
k. 258b/, 263a/, 292a/, 296b/, 302b/
K. 290a/
k.+ dın 225b/
k.+ dur 292a/
K.+ nı 290a/

küştī Far. Güreş
k. 275b/, 352a/, 362a/, 366a/, 378b/, 381b/
k.+ ga 362a/
k.+ ġa 363a/, 366b/

küştībān Far. Güreşçi
k.+ lar 370b/
k.+ larġa 370b/

küştīgīr Far. Güreşçi
k. 379a/, 381a/
k.+ ler 352a/, 378b/
K.+ ler 366a/
k.+ lerni 363a/

küştīgīrlik Far.+T. Güreşçilik
k. 182b/, 366a/
k.+ da 182b/

küy - Bahane aramak
k.- er 141b/
k.- meki 141b/
k.- üp 193b/, 222b/

küydür - Yakmak
k.- üptür 138b/
k.- gümdür 134b/

küyev Güvey, damat
k. 176a/, 228a/
k.+ i 123a/, 186b/, 214b/, 23b/, 50b/
k. ḳılıp 6a/

küyevlük Damatlık, güveylik
k.+ ke 58a/

köynek Gömlek
k. 112b/

küz Güz, sonbahar
k. 141b/, 143a/, 214a/, 83b/
k.+ ler 130b/

L

lācerem Ar. Elbette, şüphesiz
l. 24a/, 166a/, 201a/

lāciverd Ar. Lacivert
l. 135b/

lāf Far. Konuşma, laf
l.+ ıñ 113b/

lafẓ Ar. Söz
l. 131b/, 137b/
l.+ ı 2b/, 286b/
l.+ ıda 100a/, 209b/
l.+ ını 147b/, 179a/, 325a/, 335a/
l.+ nı 105b/, 325a/

laḥẓa Ar. An, zaman
l. 95b/, 106b/, 235b/, 244b/
l.+ dın 216a/, 248a/

laḳab Ar. Lakap, takma ad
l. 172b/, 173b/, 178a/, 294b/
l. boldı 205a/

lāle Far. Lale
l. 3a/, 136a/, 202a/
l.- i gülbūy 136a/
l.+ dür 136a/
l.+ ler 202a/
envā‘-i l.+ ler 136a/

lalmi ?
l.+ dür 274b/

la‘net Ar. Allah’ın mağfiretinden mahrumluk, kötülük, fenalık
l. 29a/
sezāvār-ı l. 58b/
l.+ dür 58b/
l. ḳılmaġannı 58b/
l. ḳılsun 58b/

lārīvāç Bir bitki türü
l. +ı 129b/

laṭīf Ar. Yumuşak, hoş, güzel
l. 3a/, 44b/, 129b/, 136b/, 262a/, 286a/, 288a/
l.+ ni 308b/

lāyıḳ Ar. Uygun, yaraşır
l. bolġay 166b/

lāyla - Far.+T. Sıvamak, çamurlamak
l.- ptur 231b/

lāzım Ar. Gerekli
l. 179a/, 223b/, 244b/, 270a/, 299a/
l. boldı 162b/
l.+ dur 64b/

lāde-merdek Far. Akılsız, ahmak adam
l. 258b/

lek Hint. Yüz bin
l. 140a/, 325a/, 326b/, 329a/, 335b/, 343b/, 362b/, 367b/, 375b/, 376a/, 377a/, 381b/, 257a/, 264b/, 269a/, 269b/, 270a/, 272b/, 290a/, 293b/, 296b/, 304a/
l.+ din 351a/
l.+ i 329a/
l.+ ini 329a/
L.+ ni 290a/
L.+ te 269b/

leklek Keklik
l.+ din 280b/
l.+ dür 280b/
l.+ ke 280b/

l.+ ler 280b/
l.+ ni 233a/, 280b/
l.+ niñ 280b/

leklig Hint.+T. Yüz binlik
l. 295b/, 304b/, 305a/, 326b/, 342b/, 379a/, 380a/, 382a/, 268b/, 296b/, 302b/, 304a/

leng Far. Aksak, topal
l. 114b/, 156a/, 291a/

leşker Far. Asker, ordu
l.- i Ḫarīd 368b/
l.- i Ḫarīdḳa 369a/
l.- i Pūreb 303a/

leşkerkeşlik Far.+T. Asker idare etme, asker çekme
l. 166a/

leṭāfet Ar. Latiflik, hoşluk
l. 172a/, 283b/, 290b/
l.+ i 180b/, 192b/, 252a/, 291a/, 291b/, 283a/
l.+ lerini 359a/

let Ar. Sopa, dayak
l. +e 291a/
l.+ eniñ 291a/

levāḥıḳ Ar. Ekler
l.+ ı 74a/, 76b/, 82b/, 99b/, 144a/, 177a/, 210b/, 263a/
l.+ ide 166a/
l.+ ıġa 76b/
l.+ ını 202b/
l.+ ınıñ 224b/

levend Far. Tenbel, ayyaş
l. 23a/, 62a/, 171b/,
l.+ ni 156a/

levendāne Far. Tenbelce, ayyaşça
l. 247a/

levendlıḳ Far.+T. Tenbellik, ayyaşlık
l.+ lar 128a/

leylī Geceleyin, geceye ait zaman
L. 180b/

leẕīẕ Ar. Leziz, tatlı, hoş
l. 56a/, 160b/, 279a/, 282a/
l.+ dür 276b/, 280a/, 281a/, 3b/

leẕẕet Ar. Tatlı çeşni
l.- i mey 129b/

leẕẕetlıġ Ar.+T. Lezzetli, tatlı
l. 280a/, 287a/
l.+ dur 280a/
l.+ raḳ 96a/

līk Ar. Ancak, ama lakin
l. 237a/

li'llāh Ar. Allah'a mahsus, Allah için
l. 164a/
el-minnetu l. 325a/

līmū Far. Limon
l. 287a/, 344a/
l.+ ça 287b/
l.+ dur 286b/

Lisānü't-ṭayr Ali Şîr Nevāyi'nin Feridüddin Attar'ın Mantıḳu'ttayr adlı eserine nazire olarak yazdığı tasavvufi eser
L. 170b/

liyār Yol
l. 148a/

li-muḥarririhi Ar. Yazarı tarafından
l. 176b/

lūçe Bukalemun
l. 135a/, 141a/

l.+ dür 278b/

luġat Ar. Kelime, söz; konuşulan dil
l.+ nı 40a/

lūlū Bir tür şifre
l. 105b/

M

mā Ar. Su
m. 99a/

ma‘ānī Ar. Anlamlar
m. 174a/
m.+ ġa 209b/

ma‘āş Ar. Yaşayış
m. 172a/, 177a/, 223b/, 24b/, 361a/
m.+ ıdın 202b/
m.+ ıġa 76b/
m.+ ınıñ 302a/
m. ḳıla 74b/
m. ḳıldı 206a/
m. ḳılġay 349a/
m. ḳılur 311a/, 98b/

ma‘bed Ar. İbadet edilecek yer, tapınak
m.+ i 145b/

mābeyn Ar. Ara, sıra; harem ile selamlık daireleri arasındaki geçiş odası
m.+ i 189a/
m.+ leri 188b/

ma‘cūn Ar. Uyuşturucu maddelerden süzme afyon
m. 222a/, 225b/, 227a/, 227b/, 229a/, 232a/, 240a/, 240b/, 243a/, 244a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248b/, 249a/, 249b/, 250a/, 251b/, 252a/, 253b/, 255b/, 263a/, 327b/, 328a/, 331b/, 332a/, 343b/, 344b/, 351a/, 355a/, 361b/, 363a/, 365b/, 366b/, 371b/, 378b/, 379a/, 7b/
m.+ ı 227b/

ma‘cūnī Ar. Macun kullanan
m. 229a/
m.+ ler 227b/

ma‘cūnīlıḳ Ar.+T. Macun kullanmak
m.+ da 7b/

ma‘cūnnāk Ar.+Far. Macun içici
m. 371b/

ma‘cūnnāklık Ar.+Far.+T. Macun içicilik
m.+ da 328a/
m.+ ta 232a/, 243a/

mādde Ar. Madde
m.+ de 206a/

māde Far. Dişi
m.+ si 276b/, 279a/, 280a/, 281a/
m.+ siniñ 276a/, 277a/, 279b/

māder-zād Far. Anadan doğma, doğuştan
m. 178a/

mafṣal Hastalık, mafsal
m. 164b/

maġlūb Ar. Yenilmiş
m. 267a/

luṭf Ar. İyilik, ihsan
l. 218a/, 326a/
l.+ ı 102a/
maḥż-ı l. 270a/

lük-pülük Parça parça
l. 340b/

m. boldı 167a/, 26a/, 69a/, 8a/
m. boldılar 167a/
m. bolġanda 21b/
m. bolup 8a/
m. bolur 311b/
m. ḳılıp 270a/

maġlūbiyyet Ar. Yenilgi
m. 104a/

maġrıb Ar. Batı, akşam
m. 285b/, 286b/
m.+ ḳa 128a/

maġrūr Ar. Gururlu
m. 325a/

maġz Far. İç, meyve özü
m. 108b/, 285b/
m.+ ı 284b/
m.+ ıdın 283b/, 284b/
m.+ ıġa 285a/
m.+ ınıñ 284b/
m. salıp 3b/

maḥall Ar. Yer, mekan
m. 100a/, 102b/, 107b/, 110a/, 127a/, 133a/, 142a/, 152a/, 156a/, 15b/, 166a/, 167a/, 171a/, 171b/, 172a/, 173a/, 194a/, 197b/, 198a/, 19b/, 209a/, 21a/, 223b/, 228a/, 22a/, 23a/, 242a/, 243a/, 249b/, 253a/, 256a/, 268b/, 282a/, 344a/, 346b/, 48a/, 5b/, 83b/, 8a/
m.- i ḥimāyet 114b/
m.+ da 106a/, 107b/, 109b/, 10a/, 112a/, 112b/, 113b/, 122b/, 123b/, 125a/, 126b/, 132b/, 137a/, 13a/, 142b/, 146a/, 158a/, 158b/, 159b/, 15b/, 162b/, 163a/, 164b/, 16a/, 16b/, 17b/, 185a/, 196a/, 198b/, 207a/, 207b/, 209a/, 212a/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 217a/, 224b/, 230b/, 234b/, 238b/, 239b/, 241a/, 257a/, 262b/, 274a/, 28a/, 296a/, 305b/, 308a/, 309b/, 311b/, 33b/, 35b/, 361a/, 39a/, 3b/, 42b/, 43b/, 44a/, 46a/, 51b/, 53a/, 54b/, 55a/, 5a/, 62a/, 65b/, 66b/, 68b/, 69a/, 69b/, 70a/, 71b/, 82b/, 85b/, 89a/, 90b/, 92b/, 94a/, 95a/, 99b/
m.+ dın 155b/, 172b/, 177a/, 298a/, 309b/
m.+ ġaça 294b/, 69a/
m.+ ı 109b/, 90a/
m.+ ıda 105b/, 113b/, 128b/, 182a/, 190a/, 249b/, 2a/, 291a/
m.+ ıdur 131a/
m.+ lar 175a/, 187a/, 75b/
m.+ larda 144b/, 187b/, 162b/
m.+ ları 245a/
m.+ larıda 12b/, 143a/, 18b/, 190a/, 291a/
m.+ larıñızdur 348b/

maḥallāt Ar. Mahalleler
m. 208b/, 264a/, 2b/, 344b/, 66a/
m.+ ı 117b/, 45a/, 5a/
m.+ ıda 117b/, 268a/, 45b/
m.+ ıdadur 138a/
m.+ ıġa 117b/, 61b/
m.+ ınıñ 3a/
m.+ ḳa 49b/, 265a/
m.+ nı 265a/, 76a/
m.+ nıñ 106a/
m.+ ta 56b/
m.+ tın 309a/, 61b/
m.+ tur 2a/

maḥalle Ar. Mahalle
m. 106a/, 2a/, 91b/
m.+ dur 128a/
m.+ nıñ 106a/
m.+ sidindür 45a/

maḥallī Ar. Yerel
m. 75a/, 223a/

māḥaḍarī
m. 84b/

māḫażrī Ar. Sakıncalı
m. ḳıldılar 251b/

maḫbūbī Ar. Sevgili, sevilen
m. 75b/, 176b/

maḫbūn Ar. İkinci harfi düşürülmüş vezin
m. 181a/, 346a/
remel-i müseddes-i m. 346a/

maḫfī Ar. Gizli, saklı
m. 79b/, 191b/

maḫfūẓ Ar. Saklanmış, korunmuş, gizlenmiş
m. 138a/

maḫfūẓe Ar. Saklanmış, korunmuş
belde-i m. 44b/

māhīḫāne Balık yuvası
m. 143b/
m.+ lerde 251a/
m.+ niñ 144a/, 251a/

maġlaṭa
m. 259a/

maḫlūḳ Ar. Yaratılmış, canlı, yaratık
bīminnet-i m. 16b/

maḫlūṭ Ar. Karışmış, karışık
m. 47b/

maḫmil Ar. Mahfe, hac kafilesiyle her yıl Haremeyn'e gönderilen hediyeler
m. 232a/

maḫrem Ar. Haram, yasak edilen
m. 19a/
m.- i esrār 101a/
m.+ i 212a/

maḫrūm Ar. Yoksun, mahrum
m. 81a/

maḫṣūl Ar. Ürün, mahsül
m.+ ı 138a/, 273b/
m.+ ıġa 273b/

maḫṣūṣ Ar. Başkasında bulunmayan, ayrılmış, özel
m. 243a/, 279a/, 245a/, 251a/, 284b/
m. boladur 138b/
m. boldı 138b/
m. bolmadı 138b/
m. bolur 138b/
m.+ ı 279b/
m.+ ıdur 274b/, 279b/
m.+ lar 243a/, 247a/, 355a/
m.+ larnı 353b/

maḫṣūṣāne Ar.+Far. Özellikle
m. 97b/

maḫṣūṣī Ar. Ayrıcalıklı
m.+ dur 282b/

māhtāb Far. Mehtap, ay ışığı
m. 340a/

maḫtūm Zehirlenmelere karşı ilaç olarak kullanılan bir tür toprak
gil-i m.+ nı 306b/

ma'hūd Ar. Bilinen, sözü geçen; adet, alışılmış olan
m. 105b/, 134b/

maḫż Ar. Halis, tam, katıksız
m.- ı lutf 270a/

maḫẓar Ar. Dilekçe
m.+ lar 381a/
m.+ nıñ 381a/

maḫẓūf Ar. Noktasız harflerle yazılmış

eser
m. 346a/

māil Ar. Eğilimli, istekli
m. 246b/

ma‘işet Ar. Geçim, dirlik
m. ḳılurlar 274b/

maḳābir Ar. Kabirler, mezarlar
m. 49a/
m.+ i 268a/
m.+ ini 191a/
m.+ ni 138b/

maḳām Ar. Makam, yer
m. 110b/, 263a/, 364a/, 377b/, 378b/, 379a/
m.- ı Cenderī 335a/
M.+ da 221b/
M.+ ġa 221b/, 222a/
m.+ ıda 116a/, 121b/, 126b/, 127b/, 151b/, 155b/, 156b/, 159b/, 162a/, 170a/, 200a/, 208b/, 216a/, 216b/, 220b/, 228a/, 228b/, 252b/, 253a/, 255a/, 257a/, 268b/, 270a/, 298b/, 305a/, 30a/, 30b/, 326b/, 350b/, 355a/, 35b/, 51b/, 57b/, 58a/, 58b/, 76b/, 96b/
m.+ ıdadur 299a/
m.+ ıdadurlar 145a/, 368b/
m.+ ıdın 201a/
M.+ nıñ 221b/

maḳāra Çarh, makara
m.+ lar 93b/

maḳber Ar. Mezar
m.+ i 267b/

maḳbere Ar. Mezar, kabir
m. 191b/, 49a/
m.+ niñ 111b/
m.+ side 188b/
m.+ sini 191a/

maḳbūl Ar. Hoşa giden, beğenilen
m. 300a/, 346a/, 8b/
m. bolur 346a/

maḳbūlġına Ar.+T. Oldukça makbul
m. 19b/

maḳdūr Ar. Güç, kuvvet
m. +ı 114b/

maḳhūr Ar. Yenilmiş, Allahın gazabına uğramış, kahredilmiş
m. 267a/, 269a/

mākiyān Far. Tavuk
m. 29a/, 279b/

maḳṣad Ar. Amaç, maksat
m. 116b/
m.+ ḳa 203a/

maḳṣūd Ar. İstek, kastedilen
m. 86a/, 88a/, 201a/, 276a/, 349b/, 259a/
ḫilāf-ı m. 269a/
ḥilāf-ı m.+ um 295a/

maḳtūl Ar. Öldürülmüş
m. bolur 354b/

ma‘ḳūl Ar. Akla yatkın, akla uygun
m. 64a/, 64b/, 155b/, 187a/, 189b/, 200a/, 205a/, 222a/, 279a/, 295b/
M. 87b/

ma‘ḳūlāt Ar. Takımlar, çeşitler
m.+ nı 178a/

māl Ar. Varlık, mülk, tüccar eşyası
m. 127b/, 139b/, 161b/, 179a/, 196b/, 200a/, 205a/, 207b/, 212b/, 238a/, 245a/, 269a/, 274b/, 32a/
m.- ı amān 225b/
m.+ dın 359b/

m.+ ġa 301a/
m.+ ı 133b/, 151b/, 159a/, 159b/, 220b/, 243b/, 244a/, 244b/, 268b/, 355a/
m.+ ıdın 196b/, 207b/
m.+ ıġa 123a/, 124b/, 63b/
m.+ ınıñ 290a/
m.+ ları 124a/, 154b/, 195b/
m.+ larıġa 64a/
m.+ ların 155a/, 245a/
m.+ larını 122b/, 135b/, 265a/, 7b/
m.+ nı 144b/, 203b/, 8a/

māllıḳ Ar.+T. Mallı, mala sahip olan
m. 146a/

ma‘lūm Ar. Bilinen, sözü edilen
m. 5a/, 44b/, 46a/, 50b/, 100a/, 105a/, 108a/, 129b/, 131b/, 136b/, 137a/, 164b/, 171a/, 181a/, 195a/, 219b/, 223a/, 227b/, 247a/, 285a/, 289a/, 289b/, 293b/, 299a/, 306a/, 316a/, 338b/, 341a/, 350a/
m. boladur 203a/
m. boldı 138b/, 140b/, 153a/, 198a/, 223a/, 267a/, 326b/, 348a/, 358b/, 359a/, 359b/, 39b/
m. bolġay 285b/, 289b/, 97b/
m. bolġusıdur 292a/
m. bolmadı 285b/
m. bolmas 104a/
m. bolup ėdi 211b/
m. bolup 239a/
m. bolur 179a/, 359a/
m.+ dur 177b/
m. ėmes ėrdi 140b/
m. ḳılduk 355a/
m. ḳılıp 209a/, 63a/

māl-dost Ar.+Far. Mal seven
m. 205a/

ma‘mūl Ar. Amel
m. 99b/

ma‘mūr Ar. Bayındır
m. 176b/, 177a/, 200b/, 29a/, 45a/
m.+ dur 128a/, 137b/, 139a/, 148a/, 45a/

ma‘mūre Ar. Bayındır yer, kent
m. 132a/, 49b/
m. ḳıldurdum 132a/
m.+ niñ 128a/

maña Bana, birinci teklik şahsın yönelme hali
m. 102a/, 102b/, 103b/, 104a/, 104b/, 105b/, 107b/, 108a/, 109a/, 110b/, 112a/, 113a/, 115a/, 115b/, 116a/, 117b/, 118a/, 119a/, 11a/, 11b/, 120a/, 121a/, 121b/, 122a/, 123b/, 127b/, 139b/, 13b/, 14b/, 150a/, 152b/, 157a/, 159b/, 162a/, 16b/, 181a/, 185b/, 186b/, 187b/, 188b/, 189a/, 190a/, 191a/, 191b/, 198b/, 200b/, 208a/, 20a/, 20b/, 211b/, 216a/, 220a/, 221a/, 231a/, 233b/, 238b/, 247b/, 249b/, 24a/, 24b/, 252a/, 255a/, 256a/, 268b/, 269b/, 27b/, 301b/, 302a/, 303b/, 306b/, 307a/, 311b/, 338a/, 343a/, 348a/, 348b/, 350b/, 361a/, 40b/, 51a/, 53b/, 55b/, 60a/, 63a/, 73b/, 75a/, 75b/, 77a/, 79a/, 82a/, 85b/, 86a/, 87a/, 96a/, 98a/, 98b/, 9a/

ma‘nā Ar. Anlam
m. 180b/, 240b/, 253a/, 256a/
m.+ sı 209b/, 64b/, 79b/
m.+ sındadur 286b/

mānde Far. Kalmış
m. 54a/

māni‘ Ar. Engel
m. 102a/, 118b/, 253a/, 278a/, 290a/, 360b/
m. bolġay 276b/

m. bolmasa 188a/
m. bolur 276b/
m.+ dur 113b/
m.+ ni 290a/

manṣıb Ar. Devlet görevi
m. 177a/
ehl-i m. 177a/
m.+ ını 198b/

Manṭıḳu'ṭṭayr Ar. Kuş Dili veya Kuşların Diliyle adıyla bilinen Feridüddin Attar'ın manzum eseri
M. 170b/

manẓūm Ar. Vezinli, kafiyeli söz
m. bolur ėdi 252b/

maraż Ar. Hastalık, illet
m. 162a/, 171b/, 178b/, 331a/
m.+ ı 156b/
m.+ ıdın 346a/
m.+ ıġa 175a/

ma'reke Ar. Savaş meydanı
m.+ de 164b/, 267a/
m.+ lerde 18b/

marīż Ar. Hasta
m. 178b/

mārpīç Far. Helozoni
m. 47a/

marrāt Pek çok kez, defalarca, bkz. merrâtt
m. 86b/

ma'rūf Ar. Herkesçe bilinen, belli, meşhur
m. 162a/, 81b/, 82a/
M. 233a/, 336a/
Şāh Muḥammed-i M. 374b/
m. boldılar 171a/
Şāh Muḥammed-i M.+ ġa 377a/
M.+ nıñ 336a/, 374b/

maṣāf Ar. Savaş, harp
m. 165a/, 189a/, 19a/, 26a/, 311b/, 68b/, 70b/, 7b/, 88a/, 91b/
m.+ ları 19a/, 26a/, 68b/
m. uruştılar 30b/

masḫara Ar. Maskara
m. 26a/

masḫaralıḳ Ar. +T. Maskaralık
m. 236b/

maṣlaḥat Ar. İş, emir, husus; önemli iş
m. 43b/, 108a/, 121a/, 126a/, 144b/, 145a/, 146a/, 185b/, 207a/, 213a/, 216b/, 242b/, 256a/, 349b/, 355b/, 381b/, 58a/, 70b/, 77a/, 79b/, 91a/
berā-yi m. 334a/
m.+ ı 145b/, 146b/, 219b/, 220a/, 251b/, 254b/, 261a/, 316a/, 36a/, 58b/, 88a/
m.+ ıda 303b/
m.+ ıdın 254b/, 308b/
m.+ ıġa 109b/, 145b/, 161b/, 181b/, 220b/, 241b/, 255b/, 267b/, 268b/, 302a/, 310b/, 333a/, 339a/, 342a/, 357a/, 44a/
m.+ ını 146b/, 244b/, 302a/, 33b/, 56a/, 77b/, 78a/
m.+ ḳa 289a/, 332a/
m. ḳıladurlar 118b/
m.+ lar 340a/

maṣrūf Ar. Harcanmış
m. 180b/

māşe Hint. Zaman ölçü birimi
m. 290a/

maşrıḳ Ar. Doğu

m.+ dın 128a/

ma‘şūḳ Ar. Sevgili, sevilmiş
m. 176b/, 181b/

ma‘şūḳluḳ Ar.+T. Sevgililik
m.+ ḳa 36a/
m.+ nı 181b/

maṭla‘ Ar. Kaside veya gazelin ilk beyti; Doğuş yeri, doğuş,
m. 68b/
m.+ nı 99a/, 193b/

maṭ‘ūn Ar. Ayıplanmış
m. 68b/

maṭla‘ Ar. kasidenin ilk beyti
m.+ nı

māya Far. Maya
m.+ sı 250a/

māye Far. Dişi deve
m. 212a/
m.+ ler 212a/

mayḫoş Far. Tadı hafif ekşi olan
m.+ dur 283b/

mayḫoşluḳ Far. +T. Mayhoşluk
m.+ dın 3a/

māyil Ar. Eğilen, meyleden, istekli
m. 168a/, 189b/, 272b/, 2b/, 38a/, 48a/, 48b/, 49b/
m. bolġan 75b/
m. ėdi 23b/

maymūn Maymun
m. 133b/, 141a/, 260b/, 277a/
m.+ dur 276b/
m.+ lardın 277a/

ma‘yūb Ar. Ayıplanmış
m. bolġandın 168b/

ma‘yūbraḳ Ar.+T. Çok ayıplı
m.+ raḳ 309b/

mażarrat Ar. Zarar verme
m.+ ını 163a/

mażbūṭ Ar. Ele geçirilmiş, zaptedilmiş
m. 122a/, 197a/, 260b/, 209a/, 218a/, 265a/, 294b/, 315b/, 316a/, 350a/, 359b/, 311a/
m. ḳıldı 33a/
m. ḳılduk 88b/
m. ḳılılıp ėdi 88b/
m. ḳılıp 310b/, 316a/
m. ḳılıptur 205a/
m.+ tur 144a/

mazdūr Hain?
m. 119a/

ma‘żeret Ar. Özür
m.+ ini 286b/
m.+ ni 198b/

mażmūn Ar. Nükteli, sanatlı ince söz

m. 16b/, 52b/, 53a/, 60a/, 79b/, 179a/, 121b/, 315a/, 345a/, 350a/
m.+ ı 122a/, 181b/, 334a/, 358b/
m.+ ınıñ 183a/
m.+ nı 359b/

ma‘zūl Ar. Azledilmiş, işinden çıkarılmış
m. boldı 173a/
m. ḳıldılar 177a/
m. ḳılıp 24b/

ma‘ẕūr Ar. Özürlü, mazur
m. 201a/

ma‘mūre Ar. Bayındır yer
m. 1/
m.+ niñ 1/, 45a/

mā-ḥażer Ar. Daha önceden hazır olan şey
m. +i 241b/

ma-tekaddem Ar. geçmiş zaman
şu‘arā-yı m. 181b/

mebānī Ar. Binalar, yapılar; temeller
m.+ nı 172a/

mebhūṭ Ar. Hayrette kalmış, şaşırmış
m. 173a/, 258b/

meblaġ Ar. Para, akçe
m.+ lar 171a/

mebẕūl Ar. Bol, çok
m. boldı 211b/

mecāl Ar. Güç, kuvvet
m. 213a/, 61a/
m.+ i 115a/, 222a/

mecāzī Ar. Mecazla ilgili, mecazi
m. 176b/

meclis Ar. Oturulacak, toplanılacak yer
m. 189a/, 190a/, 190b/, 227a/, 235a/, 236b/, 237a/, 237b/, 246a/, 251a/, 25b/, 303a/, 312a/
ehl-i m. 228b/, 229a/, 243a/, 246a/, 246b/, 247b/
ḥerīf-i m. 180a/
m.+ de 179a/, 186b/, 187b/, 19a/, 5a/
m.+ din 236b/, 245b/
m.+ i 187a/, 188b/, 218b/, 22a/, 233b/, 240a/, 240b/, 243a/, 243b/, 244b/, 245b/, 246b/, 248b/
m.+ ide 180a/, 187a/, 18b/
m.+ iġa 303a/, 314b/
m.+ ini 187a/
m.+ iniñ 360b/
m.+ ḳa 236b/
m.+ te 189b/, 236b/, 243b/, 36a/

Meclisü’l uşşāḳ Kemāleddin Hüseyin Gāzürgehi’nin Sultan Hüseyin Mirza adına yazdığı eser
M. 176a/

meclis-ārālıḳ Ar.+Far.+T. Meclis süsleyicilik
m. 41b/

mecmūl
m.+ ı 297a/

medāris Ar. Medreseler
m. 191a/

medd Ar. Uzatma; yayma
m.- i naẓarlıḳ 47b/
m.- i naẓarlıḳ 222a/
m. +i 360a/

meded Ar. Yardım
m. 114b/, 51a/, 51b/, 8b/, 94a/, 94b/
m.+ i 57b/
m. ḳılġaylar 94a/
m. ḳılmadı 59b/
m. ḳılmadılar 94a/
m. ḳılmasalar 83a/
m. ḳılmay 94a/

mededī Ar.+Far. Yardım et, yetiş
m. 94a/
m. bolġay 355a/

medḫūl Ar. Ayıplanacak bir kusur işlemiş, dile düşmüş
m.+ dur 171a/

medīd Ar. Uzatılmış, çok uzun süren
müddet-i m. 31b/, 116b/, 240b/, 269a/, 339a/, 96a/

medrese Ar. Mektep, eğitim kurumu
m. 191a/, 233a/, 290b/, 343a/, 46a/, 49a/, 84b/, 91b/
m.+ de 183a/, 188b/, 93b/
m.+ dedür 46a/
m.+ ni 341a/
m.+ niñ 46b/
m.+ si 191b/
m.+ side 178b/, 188a/
m.+ siniñ 91a/

mefhūm Ar. Anlaşılmış, kavranmış, kavram
m. 179a/
m. bolmaydur 349b/

meflūk Ar. Yoksun, miskin
m. 124b/

meftūḥ Ar. Feth edilmiş, ele geçirilmiş
m. ėyledi 270a/

meftūḥluġ Ar.+T. Ele geçirilen
m. 102b/

meftūn Ar. Tutkun, hayran olmuş, büyülenmiş
m. 179a/

meger Far. Meğer
m. 102a/, 129a/, 199b/, 206a/, 286b/, 42a/

mehcūr Ar. Terk edilmiş, ayrılmış
m. 173a/

mehve Gül-çigan da denen, yüksek ağacı olan, suyundan şurup ve şarap yapılan bir meyve
m. 283b/
m.+ dür 283a/
m.+ ġa 284b/
m.+ niñ 283b/

mehżeb Bir tür içki
m. 246a/

mekr Ar. Oyun, hile
m. 110b/, 17b/, 56a/, 77b/

mekrūhluġ Ar.+T. Dini açıdan yapılması uygun olmayan
m.+ ı 300a/

meks Ar. Vergi
m. 192a/, 336a/
m. boldı 332a/, 362a/

mekteb Ar. Okul, yazı yazılacak yer
m. 170b/

melāḥatlıġ Ar.+T. Güzellik
m. 68b/

melāmet Ar. Kınama
m. 336b/
m.+ idür 144b/

melik Ar. Hükümdar, padişah
m. 223b/
Bāzār-ı M. 191b/
Dervāze-i M. 191b/
m.+ i 81b/, 82a/
m.+ ini 251a/
m.+ leri 242b/, 244a/
m.+ lerniñ 251a/

memālik Ar. Ülkeler, memleketler
m. 178a/, 291b/
m.+ de 269b/
m.+ i 261a/, 269a/, 270a/
m.+ ide 177a/, 177b/
m.+ iġa 210b/
m.+ ini 269a/, 269b/

membā‘ Ar. Kaynak, pınar
m.+ ı 273a/, 273b/

memerr Ar. Geçilecek yer, yol, geçit
m.+ din 76b/, 114a/, 311b/

memleket Ar. Ülke, şehir
m.+ i 270a/, 272a/
m.+ ide 269a/
m.+ iġa 270b/
m.+ lerni 295b/
m.+ ni 270a/

memleketdārlıḳ Ar.+Far.+T. Ülkelik, yurtluk
m.+ ta 64b/

memlū Ar. Dolu
m. 177b/

memnū‘ Ar. Yasak
m. bolmadılar 213b/

memzūc Ar. Karıştırılmış
m. 236a/, 237a/

men‘ Ar. Engelleme, mani olma, önleme
m. ḳıla alġay 75a/
m. ḳıla almaydur 190a/
m. ḳıla 111b/
m. ḳılduk 368a/
m. ḳılġıl 358b/
m. ḳılıldı 138b/, 213b/, 71b/
m. ḳılıp bolmas 127b/
m. ḳılıp 178a/, 361a/
m. ḳılıpturlar 164b/
m. ḳılsalar 91b/
m. ḳılur 159b/

menāhī Ar. Din tarafından yasaklanmış şeyler
m.+ din 312a/

menār Ar. Fener kulesi, yol işaretleri, minare
m. 47a/, 197a/, 197b/, 351a/
m.+ nıñ 351a/

mendīl Ar. Mendil
m. 242a/

mengelvā Hint dilinde Cuma
m. 288b/

menḳūl Ar. Anlatılmış, nakledilmiş
m.+ dur 178a/

mensūb Ar. Bir yere bağlı kimse
m. 54a/
m.+ dur 45a/
m. ḳılıp 176b/, 223b/
m.+ u 160a/

menzil Ar. Konak yeri, mesafe
m. 137a/, 378b/
m.+ de 120b/, 244a/
m.+ din 18a/
m.+ ġa 195a/
m.+ idür 47b/, 136b/
m.+ iġa 268a/, 269a/, 314b/

manẓūr Ar. Bakılmış, bakılan, beğenilen, görülen
m. 346a/

merā Ar. Dünya, güneş
m. 256b/, 278a/, 314b/

merbā Ar. İlkbahar’da oturulan ev
m.+ sını 286b/

merbūṭ Ar. Bağlı, eklenmiş, yazılmış
m. 205a/, 310b/, 311a/, 359b/

merci‘ Ar. Dönülecek yer, müracaat olunacak yer veya şahıs
m. 16a/

merd Far. Adam, insan
m.- i Ḫudāy 121a/
serā-yi m.- i nikū 169a/

merdāne Far. Yiğitçe
m. 100b/, 103a/, 110a/, 112b/,

113b/, 14a/, 151a/, 158a/, 15b/, 161a/, 164b/, 165b/, 166b/, 167a/, 172a/, 175b/, 17b/, 192b/, 197b/, 205a/, 21a/, 21b/, 23a/, 295a/, 29a/, 314b/, 52a/, 57b/, 7b/, 94a/, 94b/, 95a/
M. 13b/, 29a/
m. boldılar 35a/

merdānelıḳ Far.+T. Yiğitlik
m. 113b/, 163a/, 187b/, 230b/
m.+ ı 21b/, 22a/, 23a/, 63a/, 172b/, 198b/
m.+ ıda 172a/
m.+ lar 163a/, 93a/
m.+ larıdın 151b/

merdek Far. Adam, herif
m. 123b/, 124b/, 170b/, 258b/, 294a/, 298a/, 29b/, 308a/, 308b/, 315a/, 32b/, 58b/, 71b/, 73b/, 74a/, 79a/
m.+ ḳaça 156b/
m.+ ler 117b/, 119a/
m.+ lerge 182b/
m.+ lerni 119a/
m.+ niñ 152b/, 53b/

merdūd Ar. Defedilmiş, kovulmuş
m. 30b/
m. bolupdur 29a/

meremmet Ar. Onarım, tamir
m.+ i 359b/, 360a/
m. ḳılġaylar 157b/

merġūb Ar. Rağbet edilmiş, beğenilmiş, sevilen, istenilen
m. 166a/, 294b/

merhem Ar. Merhem
m. 109a/

mer‘ī Ar. Gözle görülen, geçerli, yürürlükte olan
m. 70a/, 235a/, 235b/, 326a/, 349a/
m. tutup 202a/, 349a/, 368b/

merk Far. Ölüm
m. bol- 26a/

merḳūm Ar. Yazılmış, adı geçmiş
m. bolur 252b/

mermincān Bir tür meyve, dağ meyvesi
m.+ dın 284b/
m.+ ġa 284b/

merrātt Ar. Defa, kere
m. 121a/

mertebe Ar. Ölçü, miktar; basamak
m. 4b/, 7b/, 13b/, 14a/, 19a/, 19b/, 40a/, 47b/, 53a/, 69a/, 85b/, 165a/, 165b/, 184b/, 206b/, 234a/, 26a/, 297a/, 341b/, 344a/
m.+ de 120a/, 134a/, 159a/, 165b/, 170a/, 178b/, 219b/, 23b/, 278a/, 291b/, 40a/, 7a/, 98a/
m.+ ġa 174b/, 262b/
m.+ si 296a/, 341a/
m.+ sidin 151b/, 169a/
m.+ siġa 151b/, 169a/, 171b/, 174b/, 178a/, 210a/, 30b/, 63b/

mertebelıḳ Ar.+T. Ölçülü, miktarlı
m. 208a/

merṭū‘ Ar. Kın, kılıf
m. 297a/

meṣāf Ar. Sıra sıra olunan yer, savaş saflarının dizildiği meydan
m.+ ı 354a/

mesākīn Ar. Miskinler
m.+ ġa 17b/, 157a/, 268a/

meṣāliḥ Ar. İşler, durumlar

m. 66a/, 370b/

mescid Ar. Camiden küçük ibadet yeri
m. 3a/, 46b/, 301a/, 340a/
M.- i Cāmiini 191a/
m.- i cāmi‘ī 341b/
m.- i cāmi‘ini 191b/
M.- i Cevzā 3a/
m.- i cum‘a 45b/
m.- i cum‘ānıñ 359b/
M.- i Laḳlaḳa 47b/
M.- i Muḳaṭṭa‘ 46b/
M.- i Sengīn 291b/
m.+ niñ 3a/, 45b/, 46b/
m.+ te 291b/, 346a/

mescidī Ar. Herhangi bir mescid
m. 46b/

mesdūd Ar. Kapalı
m. 342b/

meşel Ar. Anlamlı ve etkili söz
m. 73a/, 78b/, 81a/, 124a/, 144b/, 194b/, 214a/, 255a/
m.+ ni 5a/, 180b/

meşelā Ar. Misal olarak, söz gelişi
m. 289a/, 289b/

meşḫ Ar. Şeklini değiştirip çirkin hale getirme
m. 173a/

mesken Ar. Ev, oturacak yer
m.+ i 128a/

meskenī Ar. Herhangi bir ev
m. 60a/

meskūn Ar. Oturulacak duruma getirilmiş, bayındır
rub‘-ı m.+ da 44b/, 188a/

mesmū‘ Ar. İşitilmiş, duyulmuş
m. 255a/, 83b/
m. bolur 279a/, 381a/

mesmūm Ar. Zehirlenmiş
m. 286b/
m. boldı 170b/

mesned Ar. Dayanak, isnad edilen
m.+ ıġa 118b/
m.+ i 119b/

Mesnevī Ar. Mevlana’nın ünlü eseri
M. 7a/
m. 170b/

meşnevī Ar. Mesnevi
m. 180b/, 181a/
m.+ de 181a/
m.+ ler 180b/, 181b/
m.+ leri 179b/
m.+ leridin 180b/
m.+ ni 179b/
m.+ niñ 181b/
m.+ si 179b/, 180b/, 181a/
m.+ siġa 180b/
m.+ siniñ 181b/

meşnevīyyāt Ar. Mesneviler
M.+ ı 174a/

mesr Ar. Seyir yeri, güzergah
m.+ ġa 251a/

mesrūr Ar. Sevinmiş, memnun
m. boldılar 267a/

mest Far. Sarhoş
m. 129b/, 143a/, 227b/, 228b/, 246a/, 246b/, 248b/, 352a/, 85b/
fīl-i m. 328b/
m.- i lāya‘ḳıl 227b/
m.- i şarāb 236b/
m.- i ṭāfiḥ 228b/
m. bolġanda 245b/
m. bolup ėdi 250b/
m. bolup 227b/, 237a/, 246b/,

250a/
m.+ ler 227b/, 246a/
m.+ lerniñ 236b/

mestlıḳ Far.+T. Sarhoşluk
m.+ da 98b/

mesteren Nergis
m.+ ler 300a/

mestī Far. Sarhoşluk
m. 246a/
M.+ ġa 250a/

mestlıġ Far.+T. Sarhoşluk
m.+ da 235b/
m.+ larda 190a/

mestlıḳ Far.+T. Sarhoşluk
m. 189a/, 190a/, 235b/
m.+ ḳa 247b/

mesṭūr Ar. Örtülü
m. 201a/, 202b/, 359b/, 360b/
m. boldı 86a/, 179b/, 293b/
m. bolġay 177b/
m.+ dur 138a/, 297a/

meşaḳḳat Ar. Acı, eziyet, sıkıntı
m. 193b/, 194b/, 195a/, 195b/, 246a/, 32b/, 346a/, 376b/, 59a/, 81b/
m.- ı bedenī 330a/
m.+ ı 142b/
m.+ ımızını 270a/
m.+ lar 175a/, 193b/, 295a/, 86b/
m.+ larnı 195b/
m.+ nı 54b/
m.+ ta 194b/
m.+ tın 96a/

meşaḳḳatlıḳ Ar.+T. Sıkıntılı, eziyetli
m.+ tur 274a/

meş'al Ar. Meşale
m. 148b/, 228b/, 290b/
m.+ nı 228b/

meşāyiḫ Ar. Şeyhler
m.+ ḳa 294a/

meşġūf Ar. Aşık, tutkun
m. 25b/

meşġūl Ar. Meşgul, bir işle uğraşan
m. 208a/, 217b/, 218a/, 23b/, 300b/, 376b/, 41b/, 85a/, 92b/
m. boldı 164a/, 302b/, 30b/
m. boldılar 16a/, 16b/, 105a/, 217b/, 231b/, 266b/, 267a/, 344b/, 370b/, 376a/
m. boldım 150a/
m. bolduk 247b/
m. bolġandur 326a/
m. bolġay 370a/
m. bolġaylar 266b/, 31b/, 339b/, 371a/, 374a/
m. bolup 297b/, 371a/, 92b/
m. bolurlar 257a/
m. ėdiler 110a/

meşġūlluḳ Ar.+T. Meşgullük
m. 249b/
m.+ ı 177a/, 177b/, 304b/

meşhūr Ar. Tanınmış
m. 120b/, 122b/, 149b/, 154b/, 162a/, 168b/, 171a/, 191a/, 206b/, 21a/, 278b/, 298a/, 48a/, 66b/, 72a/, 81b/, 82a/, 99b/
m. boldı 180b/, 206a/
m. bolup ėdi 34a/, 54a/
m.+ dur 100b/, 11b/, 129b/, 130a/, 133b/, 134b/, 139a/, 170b/, 174a/, 174b/, 197a/, 205b/, 210a/, 230b/, 268b/, 275b/, 2a/, 2b/, 335b/, 382a/, 44b/, 45b/, 46a/, 46b/, 48b/, 49b/, 4a/, 5a/, 68a/
m. ėdi 108a/, 23a/
m.+ raḳdur 180b/

meşk Ar. Yazı veya müziğe alışmak için yapılan çalışma
m. 282a/
m. ḳılıp 182a/
m. ḳılur 179b/

meşmūl Ar. İçinde bulunan, kaplanmış, sarılmış
m. 211b/, 300a/

meşrū‘ Ar. Dince uygun
m. 359a/

meşrūḥ Ar. Ayrıntılı açıklanmış veya yorumlanmış
m. 28a/, 215a/, 243b/, 244b/, 359b/, 379b/, 86b/

meş‘ūf Ar. Düşkün, meraklı, tutkun
m. 173a/, 179a/, 218a/

meşveret Ar. Danışma
m.+ i 24b/, 350b/
m.+ ḳa 370a/, 370b/
m. ḳılıldı 146a/, 213a/, 325b/, 364b/, 65a/, 78b/
m. ḳılıñ 350b/
m. ḳılıp 91a/, 103b/, 207a/, 242b/, 244a/, 299a/, 335b/, 350a/, 360a/, 378a/
m. ḳılmaḳḳa 111b/

metā‘ Ar. Mal, eşya
m.+ dın 261a/
m.+ ı 272b/, 129a/, 142b/, 144a/, 48a/
m.+ ıdın 246a/
m.+ ḳa 291b/

metāyele Hindistan saksağanı
m. 281a/

mevāni‘ Ar. Engeller, tuzaklar, maniler
m. 222a/, 269a/
m. +i 101b/

mevārid Ar. Konular, hususlar
m.+ ni 290a/

mevāżı‘ Ar. Mevziler, yerler
m. 272a/, 274b/

mevclig Ar.+T. Dalgalı
m. 3a/

mevcūd Ar. Bulunan, hazır olan
m. 336b/

mevfūr Ar. Çok, bol
m. 177a/

mevīz Kuru üzüm
m. 283b/

mevḳūf Ar. Durdurulmuş
m. 326a/
m. boldı 325b/
m. ḳılıp 334a/

mevsim Ar. Bir yılın üçer aylık süreli dört bölümünden her biri, mevsim
m.+ de 143a/, 202a/

mevsūm Ar. Adlandırılmış
m. 132a/, 180a/, 181b/, 224a/, 2b/, 337a/, 46a/, 47a/, 48a/
m. boldı 215b/, 302a/, 86b/
m. bolup 360a/
m.+ dur 108a/, 272b/, 4b/, 8a/

mevżi‘ Ar. Yer, alan, bölge
m. 8a/
m.+ niñ 274b/

mevzūn Ar. Uyumlu, biçimli
m. 2b/

mey Far. Şarap
m. 129a/, 360b/, 41b/

m.+ dedür 287a/
leẕẕet-i m. 129b/
m.+ ni 312a/

meydān Ar. Geniş, açık, düz yer, alan

m. 173b/, 3a/, 91b/, 145a/
M.- ı Rüstem 239b/
M.- ı Rüstemniñ 239b/
Bāġ-ı M.+ ġa 80a/
M.+ ġaça 157b/
m.+ ıda 173b/
m.+ nıñ 19a/
Baġ-ı M.+ nıñ 42b/
Bāġ-ı M. 48b/
Bāġ-ı M.+ dın 47b/
Bāġ-ı M.+ ġa 47a/

meyde Meyde, ufak, parça, tane
m. 95b/

meyl Ar. Eğilme, gönül akışı, sevme
m. 189b/, 191b/, 214a/, 75b/
m.+ i 22b/, 170a/, 266b/, 330a/
m.+ im 189a/
m.+ imni 189b/
m. ḳıldı 213b/, 249a/
m. ḳıldım 306a/
m. ḳılıp 2a/
m. ḳılmas 190b/
m. ḳılsa 276b/

meymene Ar. Sağ kanat
m. 209b/

meysere Ar. Sol kanat
m. 209b/

me'yūs Ar. Ümitsiz
m. 44a/, 55a/, 77a/, 78b/, 95a
m. bolup 8b/, 53a/, 215a/
m. ḳılmay 362a/

meyve Far. Meyve, yemiş
m. 136b/, 140a/, 282b/, 286b/, 381a/, 45b/
m.+ dür 283b/, 284b/
m.+ ġa 282b/
m.+ ler 129b/, 179b/, 290b/
m.+ lerdin 129b/, 287a/
m.+ lerdür 286a/
m.+ leri 133b/
m.+ ni 133b/
m.+ si 1/, 2a/, 4a/, 45b/, 48b/, 135a/, 136a/, 218b/, 282b/, 283b/, 284a/, 284b/
m.+ sine 330b/

meyvelig Far.+T. Meyveli
m. 135b/

meẕāhib Ar. Mezhepler
m.+ ni 177b/

mezār Ar. Kabir
m. 138a/, 151b/
M.- ı Şāhḳa 44b/
m.+ dın 152a/
m.+ dur 128b/, 152a/
m.+ ı 134a/, 151b/
m.+ ıġa 151b/
m.+ ını 178b/, 241a/, 267b/, 32a/
m.+ nı 369b/
m.+ nıñ 151b/

mezārāt Ar. Kabirler
m. 138a/, 191a/

mezārī Ar. Bir kabir
m.+ dur 99a/

meze Far. Tat, lezzet
m. 174b/, 277b/, 286b/, 306a/
m.+ si 283b/, 284a/, 284b/, 285b/, 294b/

mezelıḳ Far.+T. Lezzetli, tatlı
m. 182a/, 182b/
m.+ dur 281a/

meẕheb Ar. Bir dinin şubelerinden her biri, tutulan yol
m. 177b/, 44b/
m.+ i 164b/
m.+ ide 45a/, 179a/, 192b/, 277b/
m.+ niñ 261a/

meẕheblıḳ Ar.+T. Mezhebe dahil olan
m. 7a/, 18b/, 138a/

meẕkūr Ar. Adı geçmiş, anılmış
m. 151b/, 177b/, 179b/, 202a/, 202b/, 225a/, 242a/, 293b/, 50a/, 57a/, 65a/, 330a/, 351a/, 365b/, 381b/, 77b/, 78a/, 82a/, 86b/, 93a/, 97b/, 11b/, 23a/
m. boldı 159b/, 169b/, 174a/, 175b/, 177a/, 178a/, 182a/, 205a/, 209a/, 212b/, 229b/, 230a/, 252b/, 260b/, 271b/, 272b/, 284b/, 285a/, 28b/, 31b/, 41a/, 50b/, 103b/, 114a/, 207a/, 305b/, 311b/, 314b/, 326a/, 326b/, 328b/, 369a/, 82a/, 85a/, 86a/, 88a/, 95a/, 99b/
m. bolġaç 187a/
m. bolġan 141a/, 144a/, 181a/, 198b/, 220b/, 278b/, 301a/, 304a/, 53b/, 6a/, 306b/, 341a/, 351b/, 355b/, 376a/, 71a/
m. bolġanlar 193b/, 211b/, 216a/
m. bolġanlardın 210a/
m. bolġanlarġa 170b/, 110a/, 304b/
m. bolġusıdur 88a/, 231b/, 249b/, 272a/, 27a/
m. bolup ėdi 154a/, 212b/, 6a/, 90b/
m. bolup 203b/, 251a/, 326b/, 334b/
m. boluptur 158a/, 252a/, 28a/
m.+ ġa 335b/

mezrūʿ Ar. Ziraat olunmuş, ekilmiş
m.+ dur 45a/

meʾmen Ar. Sığınılacak yer, sığınak
m. 128a/
m. +i 60a/

mėn Ben
m. 100a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103b/, 104b/, 105a/, 106b/, 107a/, 108b/, 10b/, 110b/, 111a/, 111b/, 112a/, 112b/, 114a/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 116b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 11a/, 120a/, 121b/, 122a/, 124a/, 126b/, 127a/, 129b/, 131a/, 132a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136b/, 137a/, 139a/, 139b/, 142b/, 147a/, 148b/, 14b/, 150a/, 152b/, 153b/, 155b/, 157a/, 159a/, 159b/, 15b/, 161a/, 161b/, 166b/, 167b/, 168a/, 169b/, 16a/, 16b/, 171b/, 172b/, 173a/, 174b/, 175b/, 177a/, 178b/, 179b/, 180b/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 189a/, 189b/, 190a/, 190b/, 191b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 196a/, 196b/, 198a/, 198b/, 199b/, 200b/, 201a/, 201b/, 202a/, 203a/, 204a/, 204b/, 207b/, 208a/, 208b/, 209b/, 20a/, 20b/, 210b/, 213a/, 213b/, 216b/, 219b/, 21a/, 220a/, 222b/, 225b/, 227a/, 227b/, 228b/, 22a/, 22b/, 230b/, 232b/, 233a/, 233b/, 234a/, 234b/, 235a/, 235b/, 236b/, 237a/, 238b/, 240b/, 242a/, 243a/, 244a/, 245b/, 247b/, 249b/, 253b/, 255a/, 258b/, 261b/, 263a/, 263b/, 265a/, 268a/, 268b/, 269b/, 270b/, 282a/, 285a/, 289b/, 294a/, 295a/, 296a/, 298a/, 299b/, 2b/, 301b/, 304b/, 305b/, 306b/, 307a/, 307b/, 325b/, 326a/, 326b/, 329b/, 331b/, 334a/, 335a/, 338a/, 339b/, 340a/, 345a/, 346a/, 349a/, 350a/, 351b/, 357a/, 358a/, 360b/, 362b/, 363a/, 364a/, 365a/, 365b/, 366a/,

366b/, 367a/, 367b/, 370b/, 371b/, 372b/, 373a/, 376b/, 377a/, 378a/, 381b/, 38a/, 39a/, 46a/, 48b/, 49a/, 50b/, 52a/, 54b/, 55b/, 59b/, 60b/, 69a/, 73b/, 74a/, 75a/, 75b/, 79a/, 83b/, 84a/, 85a/, 85b/, 86b/, 87a/, 87b/, 88b/, 89b/, 8b/, 91a/, 92a/, 92b/, 93b/, 94b/, 96b/, 97a/, 97b/, 98a/, 98b/, 9a/
m.+ de 196a/, 199b/, 75a/
m.+ dedür 122a/
m.+ din 8b/, 107b/, 121a/, 121b/, 124a/, 159b/, 162b/, 190b/, 201b/, 20a/, 211b/, 234a/, 247b/, 363a/, 368a/, 55a/, 60a/, 74b/, 81a/, 83b/, 8b/, 9a/
m.+ dür 269b/
m.+ i 144b/, 368b/, 381b/, 103b/, 104b/, 110a/, 112a/, 113b/, 116a/, 118a/, 118b/, 157a/, 159a/, 162a/, 162b/, 16a/, 179a/, 184b/, 189a/, 190b/, 191b/, 192a/, 198b/, 207a/, 213a/, 213b/, 215a/, 245b/, 54b/, 60a/, 61a/, 77a/, 78a/, 85a/

mėñ Ben, leke
m. +e 162b/
m. +iñ 269b/

mėniñ Benim
m. 101a/, 102b/, 104b/, 105a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108a/, 109a/, 111a/, 111b/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 115b/, 116a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 11a/, 120a/, 121a/, 121b/, 122a/, 124b/, 126a/, 128a/, 12b/, 146b/, 14a/, 14b/, 150b/, 151a/, 291b/, 292a/, 152a/, 152b/, 155a/, 156b/, 158a/, 158b/, 159a/, 15a/, 15b/, 161a/, 166b/, 168b/, 16a/, 172b/, 173a/, 174b/, 175b/, 176b/, 184b/, 186a/, 187a/, 188a/, 188b/, 190b/, 192a/, 198b/, 199b/, 200b/, 201a/, 201b/, 202a/, 209b/, 20a/, 211a/, 213b/, 220a/, 22a/, 22b/, 230b/, 233a/, 234a/, 235a/, 235b/, 236b/, 23a/, 240b/, 242a/, 243a/, 245b/, 246b/, 24b/, 253a/, 258b/, 268a/, 27a/, 286b/, 295a/, 305b/, 31a/, 325a/, 326a/, 349b/, 350a/, 361b/, 372b/, 374a/, 376b/, 38a/, 41a/, 49b/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 54a/, 54b/, 55a/, 55b/, 5b/, 61a/, 61b/, 62b/, 64b/, 6a/, 70a/, 70b/, 74a/, 74b/, 75b/, 77a/, 78a/, 79a/, 83a/, 83b/, 84b/, 85a/, 85b/, 86b/, 87a/, 89a/, 8b/, 90a/, 91a/, 95a/, 95b/, 96a/, 96b/, 97b/, 98a/, 9a/, 107a/

men‘ Ar. Yasak, yasaklama
m. +ni 227b/

mı Soru edatı
m. 122a/

mışrā‘ Ar. Mısra, dize
m. 306b/
m.+ ını 247a/
m.+ nıñ 87b/

mī‘ād Ar. Belirtilen zaman veya yer
m. 39a/, 40b/, 197b/, 264b/, 330b/, 350b/, 355b/
m.+ dın 252a/, 342b/
m.+ ı 343a/, 357a/
m.+ ḳa 117b/, 355b/
m. ḳılduk 117b/, 342b/

miḥaffe Ar. Mahfe, deve veya katırın sırtına konulan ve iki kişi oturabilecek büyüklükte olan sepet
m. 162a/
m.+ din 169a/

mihmān Far. Konuk, misafir
m. 144a/, 144b/, 91a/

mihmāndārlıḳ Far.+ T. Konuk ağırlamakla görevli
m. 363a/
m.+ ını 190b/
m. ḳılıp 153b/

miḥnet Ar. Zahmet, eziyet
m.+ lerde 64a/, 74b/
m.+ ni 55a/
m.+ te 100a/

mihr Far. Güneş
m. 75a/, 75b/
M.- i Cān 220a/
m. +im 75a/

mihrbānlıḳ Far.+T. Şefkatli, merhametli
m.+ lar 32a/

mihrgiyāh Far. Bir ot çeşidi
m. 5b/
m.+ dur 5b/

miḳdār Ar. Miktar
m. 122b/, 123a/, 138a/, 177b/, 192a/, 213a/, 264a/, 36a/, 40b/, 42a/, 44b/, 64b/, 81a/, 88a/, 94b/, 67a/, 105a/
m.+ ı 288b/
m.+ ını 290a/

mīl Ar. Göze sürme çekmeye yarayan bir alet; şiş. Ö.İ
m. 29b/, 351a/, 351b/, 37a/
M.+ din 37b/, 133a/
M.+ dür 133a/
m. tarttılar 37a/

miñ Bin
m. 109a/, 10a/, 111a/, 113a/, 118b/, 124a/, 129a/, 153a/, 159a/, 165a/, 181b/, 183b/, 184a/, 202b/, 203b/, 205b/, 209a/, 210a/, 216a/, 236b/, 241b/, 251b/, 267a/, 269b/, 270a/, 28a/, 296a/, 310a/, 32a/, 335b/, 344a/, 35a/, 372a/, 375b/, 42b/, 55b/, 56b/, 57a/, 58b/, 5b/, 64b/, 69a/, 72a/, 7a/, 82b/, 88b/, 97a/
m.+ çe 156a/, 356b/
m.+ din 218a/
m.+ dür 351b/
m.+ ge 22a/, 22b/, 28b/, 32a/, 35a/, 52a/, 209a/, 261a/, 264b/
m. +ḳa 338a/

min - Binmek
m.- di 114b/
m.- dim 112a/, 114b/
m.- en 114b/
m.- er ėdi 21b/
m.- gende 169a/
m.- ip 118b/, 198a/, 366b/, 64a/
m.- mes 169a/
m.- ünçe 233b/

miñ altı yüz Bin altı yüz
m. 309a/

miñ bėş yüz Bin beş yüz
m. 184a/, 269b/, 32a/, 64b/, 88b/
m.+ çe 310a/

miñ bėş yüz sėksen tört Bin beş yüz seksen dört
m. 47a/

miñ tört yüz ḳırḳ Bin dört yüz kırk
m. 288b/

miñ tört yüz toḳsan Bin dört yüz doksan
m. 291b/

mināre Ar. Minare
m.+ ni 268a/

minber Ar. Minber, camilerde hutbe okunan yer
m.+ de 206b/

mink Leyleğe benzer ama ondan daha büyük, gagası da leyleğinkinden daha uzun ve kara olan bir kuş

m.+ dür 280b/

minnet Ar. Minnet, gönül borcu
m. 79a/
m.+ ler 64a/

minyāse Bir ölçü birimi
m. 290a/

mīr Far. Komutan
M. 109b/
M.+ ni 308b/

mīrāṣ Far. Miras
salṭanat-ı m. 271a/
m.+ ı 271a/

mīrsipāh Far. Başkomutan
m. 121a/

mīrtīmūrī Bir kavun çeşidi
m. 5a/, 48b/

mīrzā Far. Emirzade, beyoğlu, beyzade
m. 10a/, 111a/, 113a/, 12b/, 13b/, 15b/, 162b/, 164a/, 169b/, 170a/, 171b/, 172a/, 173b/, 174a/, 175b/, 176b/, 177a/, 179b/, 181b/, 186a/, 18b/, 190a/, 20a/, 21b/, 27a/, 28a/, 29a/, 32b/, 34b/, 354b/, 36b/, 41a/, 42a/, 43a/, 44a/, 162a/, 192b/, 208a/, 215a/, 354b/, 56b/
M.- yı Melvī Ḳarluḳnıñ 238a/
M.- yı Tebrīzini 357b/
m.+ da 167b/
m.+ dın 10b/, 167b/
M.+ dın 12a/, 12b/, 166b/, 169a/, 171a/, 20b/, 76b/, 88a/
Pul-ı M.+ dın 43a/
M.+ ġa 10a/, 112a/, 13a/, 158b/, 176b/, 24a/, 29a/, 38a/, 41a/, 42a/, 56b/, 58a/, 8b/
m.+ ġa 113b/, 139b/, 155a/, 169a/, 170a/, 170b/, 171a/, 173b/, 184b/, 327b/, 357b/
m.+ lar 34b/, 121a/, 122a/, 127b/, 179a/, 183a/, 185b/, 187b/, 188a/, 205b/, 206b/, 208a/, 350a/, 41b/
m.+ lardın 182b/, 77a/
m.+ larġa 144a/, 188a/, 190a/, 192a/, 359b/
m.+ larıdın 35a/
m.+ larnı 6b/
M.+ larnıñ 38b/
m.+ larnıñ 121b/, 172a/, 173a/, 187a/, 205b/, 39a/
m.+ nı 155a/, 155b/, 170a/, 23b/, 80b/, 36b/, 37a/
m.+ nıñ 12b/, 169b/, 170a/, 17b/, 18a/, 191a/, 26b/, 27a/, 365b/, 367a/, 41a/, 58a/, 5b/, 68b/, 8a/, 9a/, 112a/, 155a/, 164a/, 164b/, 167a/, 167b/, 169a/, 170a/, 171b/, 173b/, 183a/, 186b/, 187a/, 188a/, 188b/, 207a/
m.+ sı 80b/, 199b/
m.+ sınıñ 80a/

mīrzāde Far. Beyoğlu
m.+ leri 15a/, 244a/, 236a/

mīrzādelıḳ Far. +T. Beyzadelik
m.+ da 22b/

mis Far. Bakır
m. 278b/, 340b/
m.+ dür 272b/

misk Ar. Misk
m. 135b/
nāf-ı m. 272b/
m.+ḳa 302b/

misḳal Ar. Yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü
m. 233a/, 290a/
m.+ din 305b/
m.+ dur 268b/, 352b/

miskīn Ar. Zavallı, aciz, yoksun
m. 23b/, 24a/, 93b/, 255b/
mūş-ı m. 135b/
m.+ ge 174a/

miṣl Ar. Benzer, gibi
m. 1/, 83a/, 91a/, 91b/, 131b/, 139b/, 141a/, 172b/, 332a/, 355b/
m.- i Eyyūbnıñ 121a/
M.- i Ḳarluḳ 232a/
m.- i nöker 54a/
m.- i Tirmiẕ 26b/
m.- i Aşpārīyān 61b/
m.- i nārenc 129b/
m.- i Sulṭān Ḥüseyn Arġun 76b/
m.+ i 252b/, 257a/, 272a/, 272b/, 273a/, 298b/

miṣter Gemi halatı, kalın ip
m. 358a/

misvāk Ar. Misvak, diş fırçalamakta kullanılan ağaç parçası
m. 241b/

miyāngīrlıḳ Far.+T. Arabuluculuk
m. ḳıldı 363b/
m. ḳılġay 363b/
m. ḳılur 366a/

mizāc Ar. Yaratılış, tabiat, huy
m. 170b/
m.+ ı 170b/, 18a/, 24b/

mīzān Ar. Terazi, ölçek
m. 288b/

Mīzānü'l-evzān Ali Şir Nevâyi'ye ait, vezinlerle ilgili bilgilerin verildiği eser
M. 171a/

Moġul Moğol
M. 1/, 100a/, 100b/, 105a/, 108b/, 10a/, 10b/, 11b/, 122b/, 123a/, 126b/, 12a/, 12b/, 149b/, 15a/, 199b/, 202a/, 209b/, 30b/, 374a/, 44b/, 52a/, 56a/, 59b/, 5b/, 62b/, 63b/, 64b/, 6a/, 72a/, 76b/, 77a/, 89b/, 8b/, 90b/, 9b/
M.+ da 31a/
M.+ dın 12b/, 187b/, 22a/
M.+ ġa 101b/
M.+ lar 33b/, 34a/, 356b/, 51a/, 51b/, 52a/, 64b/, 65a/, 105b/, 156b/, 216a/, 234b/
M.+ lardın 122b/, 210a/
M.+ larġa 65a/
M.+ ları 110b/, 209b/, 266a/, 329a/
M.+ larıdın 121a/
M.+ larnı 111a/, 197a/, 39b/
M.+ larnıñ 126b/, 33b/
M.+ nı 108b/, 61b/, 99b/
M.+ nıñ 19b/, 265a/, 69a/, 89b/, 8b/

Moġulca Moğolca, Moğol dili
M. 49b/, 100b/, 102b/, 103a/, 103b/

Moġulī Moğol
M. 7a/, 49b/, 102b/, 103a/, 131b/

molcar Moğ. Toplanma, bir araya getirilmek; askeri içtima edecek yer
m. 333a/, 334b/, 336b/, 350b/, 354b/, 356a/, 370b/, 372b/, 373b/
m.+ da 373a/
m.+ ġa 240b/, 354b/
m.+ ıda 217b/
m.+ larıdın 217b/
m.+ larıga 334a/

mollā Ar. Kadı, büyük bilgin, hoca
m. 172b/, 178a/, 178b/, 205a/
M. 378b/
m.+ lar 351b/

m.+ larıdın 206b/
M.+ nıñ 164a/, 177b/, 178b/, 180b/
m.+ sıġa 351a/

mollālıḳ Ar.+T. Mollalık, hocalık
m.+ ı 180b/
m.+ nı 180b/

mollāyane Ar.+Far. Molla tavırlı
M. 259b/

mor Mavi ile gök arasında olan renk, mor
m. 277b/

möçe Moğ. Rütbe
m. 18a/, 21b/, 356a/
m.+ din 239a/
m.+ leridin 240a/
m.+ si 161a/
m.+ sini 21a/

mu Soru edatı
m. 101b/, 111b/, 112b/, 113a/, 154a/, 162b/, 172b/, 193a/, 193b/, 198b/, 203a/, 203b/, 205a/, 21a/, 220a/, 241a/, 258b/, 265a/, 287b/, 305b/, 309b/, 333b/, 338a/, 349a/, 37a/, 68b/
m.+ dur 173b/, 190a/, 289b/

mu‘āf Ar. Affedilmiş, ayrı tutulmuş
m. 242a/, 268b/

mu‘ālece Ar. Tedavi
m. ḳılur ėdi 109a/
m.+ ni 364a/

mu‘allaḳ Ar. Asılı, asılmış
m. 153a/, 204a/, 353a/, 67a/

mu‘amelāt Ar. İşlemler
m.+ ta 164b/

mu‘āmele Ar. Davranış, tavır
m. 24a/, 255b/, 77a/
m.+ de 238a/
m.+ din 91b/
m. ḳılġaylar 253b/

mu‘ammā Ar. Edebiyatta bir tür
m. 180b/, 349b/
m.+ da 181a/
m.+ ni 180b/
m.+ sı 181a/

mu‘ammer Ar. Ömür süren, yaşayan
m.+ dür 178b/

mu‘āriż Ar. Karşıt, itiraz eden
m. 180a/
m.+ ı 219a/
m.+ ları 179a/

mu‘aṭṭal Ar. Atıl bırakılmış, kullanılmaz
m. 308a/

mu‘āvaża Ar. Değiş tokuş, takas
m. ḳıldı 329a/

mu‘āvenet Ar. Yardım, yardım etme, yardımlaşma
m. 8b/

mu‘ayyen Ar. Belli, belirli
m. 141b/, 143b/, 214a/, 229b/, 271a/, 271b/
m. boldı 18a/
m.+ dür 291b/
m.+ dürler 289a/
m. ḳılıp 315b/

mubāhāt Ar. Günahı sevabı olmayan, helal mi haram mı bilinmeyen
m.+ tur 271b/

murābba‘ Ar. Dört dizelik şiir
m. 286b/

mūcib Ar. İcad eden, gerektiren, gerekli; sebep
m.- i nāümīdlik 122a/
m.- i nedāmet 121b/
m.- i tefrīḳa 121a/
m.- i ümīdvārlıḳ 120a/

müfāreḳat Ar. Ayrılma, uzaklaşma
m. 96b/

mufaṣṣal Ar. Uzun uzadıya anlatılan, tafsilatlı m.+ ıdın 292a/
m.+ ını 180b/
m. ḳılıp 244b/

muḥallaẓa Büyük yemin?
m. 116a/

muġāyeret Ar. Aykırılık, uyuşmazlık
m. 294a/, 294b/

muġlaḳ Ar. Çapraşık, karmaşık, anlaşılması zor
m. 349b/
m. boladur 349b/
m.+ tur 349b/

muġlim Ar. Kulampara, oğlangı
m. 192b/

muḥabbet Ar. Sevgi
m. 75b/, 76a/

muḥāfazet Ar. Koruma, hıfz etme
m. ḳılġaylar 373a/

muḥaḳḳaḳ Ar. Kesin olarak, mutlaka
m. 204b/, 260b/

muḥaḳḳar Ar. Hakarete uğramış, aşağılanmış
m. 56b/, 58b/, 60a/, 134b/, 137b/, 138b/, 139b/, 144b/, 177b/, 224a/, 251b/

muḥāl Ar. Olmayacak, olmaz
m. 110b/, 134a/

muḫālefet Ar. Uygunsuzluk, aykırılık
m. 270a/, 30b/, 332a/, 76a/
m.+ idin 6a/
m. ḳılurlar 333b/

muḫālif Ar. Aykırılık gösteren
m. 294a/, 332a/, 74a/
m.- i ṭab‘ 176a/
m.+ ler 53b/, 54b/, 66b/, 328b/, 336a/, 336b/, 375a/
m.+ lerdin 336a/, 366b/, 379b/
m.+ lerġa 53b/
m.+ lerni 53b/, 278b/
m.+ lerniñ 378a/, 379a/, 54b/, 66b/

muḫammes Ar. Beş dizeli şiir
m. 249b/

muḥārebe Ar. Savaş
m. 315a/

Muḥarrem Ar. Hicri kameri takviminin ilk ayı
M. 120a/, 156b/, 183a/, 205a/, 216b/, 217b/, 218b/, 219a/, 248b/, 302a/, 303a/, 331a/, 339a/, 346b/, 382a/, 66a/, 68a/, 312b/

muḥarrik Ar. Harekete geçiren, hareket ettiren
m. 121b/, 233a/, 326a/

muḥāṣara Ar. Kuşatma
m. 31a/, 31b/, 35b/, 52b/, 92a/, 93b/, 94a/, 94b/
m.+ da 163a/, 93a/
m.+ ḳa 126b/

m. ḳıldı 315a/, 57a/
m. ḳıldılar 52b/
m. ḳılduk 38a/
m. ḳılġan 363b/, 57a/
m. ḳılġanda 139a/, 27b/, 169b/
m. ḳılġay 39a/
m. ḳılıp 163a/, 183b/, 185a/, 51a/
m. ḳılıpturlar 52b/
m. ḳılur 213a/
m.+ sıda 48a/, 48b/
m.+ sıġa 110a/, 41a/
m.+ sını 156a/

muḥaṣṣıl Ar. Meydana getiren
m. 43b/, 256a/, 371b/
m.+ ı 124b/
m.+ lar 7a/, 225b/, 316a/, 333a/, 336b/, 370b/, 371a/, 66a/

muḥaṣṣıllıḳ Ar. +T. Yemin etme, tahsildarlık
m. ḳılıp 124b/
m.+ lar 213a/, 75a/
m.+ ları 212b/

muḥaṣṣıldār Ar.+Far. Vergi memuru, ürün denetleyicisi
m.+ lar 245a/

muḫāṭab Ar. Kendine söz söyleyen
m. ḳılur ėgendür 29b/

muḫāṭara Ar. Tehlike
m. 81b/, 96b/, 126a/, 146a/
m.+ dur 304b/
m.+ larıġa 295a/

muḫāṭab Ar. Hitap edilen, kendisine söz söylenen
m. 303a/, 329b/
m. boldı 363a/

muḫāvere Ar. Karşılıklı konuşma
m. 18b/

muḥavvaṭa Ar. Duvar örülmüş, duvar çekilmiş
m.+ sı 198a/

muhayā Ar. Nöbetleşe kullanma
m. 189b/, 311a/
m. ḳılıp 370a/

muḥīṭ Ar. Çevre, içine alan, çevrili
m. 270b/, 272b/
m.+ ḳa 273a/

muḥkem Ar. Sağlam, güçlü
m. 103a/, 151a/, 180b/, 210a/, 234b/, 276a/, 28b/, 45b/, 67b/, 72b/, 223a/
m. boladur 331b/
m. ḳılıp 33a/

muhlik Tehlikeli?
m. 81b/

muḫliṣ Ar. İçten, gönülden
m. 51b/

muḥmil Ar. Taşıyan, taşıyıcı
m. 212a/
m.+ dür 48a/

muḥriḳ Ar. Yakan, yakıcı
m. 18a/

muḫtaṣar Ar. Kısaltılmış, kısa
m. 1/, 128a/, 130a/, 179b/, 56b/

muḫtaṣarraḳ Ar.+ T. Daha küçük
m. 48b/, 188b/

muḫtelif Ar. Türlü, çeşitli
m. 131a/, 131b/, 135a/, 187b/, 209b/, 278b/

muḫtesib Ar. Emniyet ve belediye ile ilgili işlere bakan memur

m. 21a/

muḳābele Ar. Karşılık verme, dengi olma
m.+ de 124a/, 217a/, 259a/, 33a/
m.+ ġa 256b/
m.+ sıġa 94a/
m.+ side 22b/, 151a/, 152b/, 176a/, 180b/, 207b/, 261b/, 276b/
m.+ sidin 151a/

muḳallab Ar. Değiştirilmiş
m. boldı 276a/

muḳarreb Ar. Yaklaşmış, yakın
m.15a/, 79b/, 174b/, 175a/, 178a/, 36a/
m. bolup ėdi 15a/

muḳarrer Ar. Kararlaşmış, tayin edilmiş, anlatılmış
m. 74b/, 127b/, 186a/, 189b/, 18a/, 207a/, 214a/, 229b/, 230b/, 329b/, 377a/
240b/
m. boldı 18a/, 197a/, 236a/, 375a/
m. bolġan 186a/, 207a/
m. bolup ėdi 148a/
m. bolup 39a/
m.+ dür 15b/, 41b/
m.+ idin 223a/
m. ḳıldı 192a/
m. ḳılduk 229b/
m. ḳılıldı 211b/
m. ḳılıpturlar 223a/
m.+ leri 223a/

muḳātala Ar. Savaşma, cengetme, karşılıklı vuruşma
m.+ din 315a/

Muḳaṭṭa‘ Ar. Gazel ve kasidelerden seçilmiş beyit
m. 46b/
Mescid-i M. 46b/

muḳāvemet Ar. Karşı koyma, dayanma, karşı durma
m. ḳılmaḳḳa 213a/

muḳavvī Ar. Kuvvetlendiren
m. 37b/, 171a/, 287a/
m. +si 170b/

muḳavvimmū Ar. Karşı koyanlar
m.+ nıñ 268b/

mukerāz Ar. İtiraf eden, itirafçı
m. 263a/

muḳtedā Ar. Önde bulunan, kendisine uyulan
m. 54a/

mulāḳāt Ar. Karşılıklı konuşma, görüşme
m. 101b/

mulaḳḳab Ar. Lakaplı, lakaplanmış
m. 271a/
m. boldı 302a/

muña Buna, buraya
m. 61a/, 103b/, 117a/, 144b/, 146b/, 150a/, 167a/, 170a/, 172b/, 182a/, 207a/, 208a/, 208b/, 21a/, 220b/, 226b/, 22b/, 242b/, 244a/, 24b/, 256b/, 264a/, 271a/, 28b/, 304b/, 327a/, 347b/, 350a/, 355a/, 359b/, 360a/, 364b/, 368a/, 370a/, 371a/, 43b/, 44b/, 60b/, 64a/, 65a/, 70b/, 74b/, 83a/

muñaça Böylece
m. 256b/

munça Bunca, bu kadar
m. 100a/, 100b/, 113b/, 114a/,

118a/, 122b/, 127b/, 131b/, 137a/, 153b/, 158b/, 169b/, 170b/, 171a/, 173a/, 174b/, 181a/, 182a/, 182b/, 187a/, 189b/, 193b/, 19b/, 203b/, 204a/, 205b/, 207a/, 207b/, 212a/, 213a/, 22a/, 239a/, 260b/, 265a/, 272a/, 272b/, 273b/, 299a/, 29a/, 306b/, 31b/, 334b/, 34b/, 350a/, 35a/, 360b/, 369b/, 36a/, 380b/, 38b/, 43b/, 45a/, 49a/, 4b/, 50a/, 51a/, 55a/, 57b/, 61a/, 64a/, 64b/, 67a/, 68a/, 70a/, 82b/, 87b/, 90b/, 94b/, 96a/, 97a/, 98b/, 9b/, 36a/
sebeb-i m. 162b/

munda Bunda, burada
m. 107b/, 108a/, 112a/, 116b/, 119b/, 136a/, 140a/, 147b/, 149b/, 152b/, 153a/, 153b/, 158b/, 15a/, 165b/, 16a/, 16b/, 171b/, 172a/, 173a/, 188b/, 190b/, 194b/, 203b/, 208b/, 209a/, 209b/, 21b/, 222a/, 227a/, 22a/, 230b/, 246a/, 249b/, 253b/, 254b/, 255a/, 257b/, 258a/, 259b/, 269b/, 273a/, 290a/, 297a/, 29b/, 307a/, 309a/, 354b/, 358b/, 360a/, 372b/, 37a/, 41b/, 42a/, 48a/, 65a/, 92b/, 96b/

mundaḳ Bunun gibi, böyle
m. 100b/, 101b/, 102a/, 102b/, 104a/, 105a/, 108a/, 109a/, 109b/, 110a/, 111a/, 112b/, 113b/, 114b/, 115b/, 116a/, 120b/, 122a/, 123b/, 124a/, 124b/, 138b/, 141b/, 144b/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 154a/, 155a/, 161a/, 162b/, 163a/, 166b/, 170a/, 170b/, 171a/, 172b/, 173b/, 174a/, 176a/, 178a/, 179b/, 17b/, 185a/, 185b/, 188a/, 189b/, 190b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 199b/, 200a/, 201b/, 203b/, 205a/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 212a/, 213b/, 216a/, 218a/, 219b/, 222a/, 223b/, 227b/, 228b/, 237b/, 239a/, 23b/, 246a/, 249b/, 252b/, 253a/, 258b/, 259a/, 260b/, 264b/, 265b/, 267a/, 269a/, 270a/, 291b/, 294b/, 295a/, 295b/, 296a/, 298a/, 29a/, 300a/, 302a/, 305b/, 306b/, 307a/, 30a/, 310a/, 311a/, 311b/, 314b/, 329b/, 335a/, 335b/, 346b/, 347b/, 348a/, 348b/, 349a/, 351a/, 355a/, 359a/, 368b/, 369b/, 370b/, 39b/, 41b/, 43a/, 45a/, 47a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 54b/, 58b/, 60b/, 64b/, 67a/, 68a/, 69b/, 71b/, 72b/, 73a/, 75a/, 76b/, 80b/, 81a/, 81b/, 86a/, 89a/, 90b/, 91a/, 91b/, 94a/, 95b/, 96a/, 99b/
fi'l-ḥāl m. 235b/
m.+ lar 158b/, 161a/, 235a/
m.+ lardın 253a/
m.+ tur 256a/, 90a/

mundın Bundan, buradan
m. 101a/, 116b/, 131a/, 133a/, 133b/, 134a/, 135a/, 135b/, 145a/, 147b/, 150a/, 151b/, 153b/, 15a/, 162b/, 168b/, 169b/, 17a/, 182b/, 199b/, 201a/, 202b/, 205a/, 210a/, 211b/, 214b/, 219a/, 21b/, 22b/, 235a/, 239a/, 240b/, 241a/, 246a/, 251b/, 252a/, 252b/, 261b/, 273a/, 279b/, 281b/, 293b/, 295b/, 2a/, 2b/, 300a/, 302a/, 31b/, 328a/, 341b/, 343b/, 348a/, 349a/, 349b/, 359b/, 363b/, 371a/, 40a/, 43b/, 44a/, 46b/, 4b/, 50b/, 51b/, 53b/, 54a/, 58a/, 61a/, 77a/, 80b/, 94a/

munı Bunu
m. 116a/, 118a/, 11b/, 134a/, 134b/, 137a/, 13a/, 160b/, 166a/, 166b/, 169a/, 171b/, 184a/, 194b/, 213a/, 221b/, 228a/, 229b/, 246a/, 261b/, 271a/, 277a/, 278a/, 279a/, 280b/, 288a/, 290b/, 291b/, 30b/, 339b/, 354b/, 4b/, 72b/, 74b/

muñ Sıkıntı, dert, tasa
m. +ı 167b/

munıñ Bunun
m. 101b/, 10b/, 110b/, 117b/, 127a/, 138a/, 140a/, 142a/, 143b/, 169a/, 169b/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 181a/, 190a/, 207b/, 209b/, 22a/, 269b/, 26b/, 275b/, 276a/, 276b/, 278b/, 279a/, 281b/, 283a/, 283b/, 284a/, 285b/, 286a/, 287a/, 287b/, 288a/, 303a/, 307a/, 312b/, 35b/, 370a/, 42a/, 45a/, 47b/, 48b/, 4a/, 4b/, 65a/, 69a/, 75a/, 287a/

munḳalib Ar. Değişen, dönüşen
m. bolup 301b/, 304b/

munṭaẓır Ar. Bekleyen, gözleyen
m.+ dur 140a/
m.+ durlar 289a/

muñuz Boynuz
m. 276a/
m.+ ı 276a/

murabbā Ar. Dört dizelik şiir
m.- ı bāleng 286b/
m.+ sı 282b/, 284b/

murād Ar. İstek, arzu
m. 209b/
m.+ ıça 123b/
m.+ tur 209b/

muraṣṣā‘ Ar. Değerli taşlarla süslü
m. 191a/, 350b/, 357b/, 382a/

murç Biber
m. 366a/
m.+ nı 364a/

murdārlıġ Ar.+T. Pis, kirli, mundar olan
m.+ ı 274a/

murġ Ar. Kuş
m.- ı cengel 281a/

murġek Far. Kuşcağız
m.- ı ḳarşı 49b/

murı Far. Su yolu, oluk
m. 36b/

musaḫḫar Ar. Elde edilmiş, boyun eğmiş, büyülenmiş
m. 105a/, 74a/
m. boldı 269a/, 44b/, 63b/
m. bolġanda 29b/
m. bolmas ėdi 269a/
m. bolsa 170a/, 348b/
m. ḳıldı 128a/, 269a/, 269b/

muṣāḥib Ar. Sohbette bulunan, arkadaş
m. 15a/, 250a/, 250b/, 375a/
m.+ i 170b/, 172a/
m.+ ler 174b/

muṣāḥiblıḳ Ar.+T. Arkadaşlık
m.+ ın 172a/

muṣālaḥa Ar. Barış, barış görüşmesi
m. 226b/, 229a/, 229b/

muṣāliḥ Ar. Barış yapan, barışan

m.+ ini 221a/

musallaṭ Ar. Rahat bırakmayan, rahatsız eden
m. 20b/, 138b/
m. bolup 57b/, 210b/, 269a/
m. bolupturlar 270b/

muṣammem Ar. Kesin olarak karar verilmiş
m. 158a/

muṣannefāt Ar. Kitaplar, belgeler
m.+ ı 2b/, 170b/
m.+ ını 178b/

muṣannif Ar. Kitap yazan
m. 182b/
m.+ lerdin 182b/

muṣavvir Ar. Ressam, resim yapan
m.+ dür 189a/
m.+ lerdin 181b/
m.+ niñ 206b/

muṣavvirlıḳ Ar. + T.Ressamlık
m. 181b/

muṣāyibe Ar. Şakalaşma
m. 249b/

muṣḥaf Ar. Kitap
m. 116a/, 21b/, 271a/
m.+ nı 315a/

mūsīḳī Ar. Müzik, musiki
m. 22a/, 179b/
m.+ de 2b/, 171a/, 180a/
m.+ din 179b/

muṣṭalaḥāt
m.+ ıġa 100a/

mūş Far. Fare
m. 277a/

mūş- ı miśkin Far. Misk faresi
m 135b/

muşt Far. Yumruk
m. 242a/, 29a/
ḍarb-ı m.+ ı 7b/
żarb-ı m.+ ı 180b/
m.+ ıdın 7b/

muşt-zen Far. Yumruk vuran, boksör
m. 3b/

mūşük Sincap
m.+ din 135a/

mu‘tād Ar. Alışılmış, adet olmuş
m. 222a/, 270a/
m. +dın 51b/, 86b/

mu‘tādī Ar. + Far. Alışılmışlık
m. 369a/

mutażarrır Ar. Zarar gören
m. 238a/
bed-ma‘āşısıdın m. 6a/
m. bolġaylar 105a/, 121b/
m. bolmay 73a/

mu‘tarraf Ar. İtiraf etme
m. bolup 187a/

mutaṣarrıf Ar. Kullanma yetkisine sahip olan, tasarruf yetkisine sahip
m. 175b/, 213a/, 225b/, 229b/, 56b/, 8a/
m. boldılar 59b/, 328b/
m. bolġanda 210b/
m. bolup ėdi 85a/
m. bolup ėdiler 225a/
m. bolup 299a/, 328b/
m. boluptur 329b/
m. bolur 215a/, 333b/
m. bolurımızġa 223b/

mutaṣavvıf Ar. Sofi olan, tasavvufla uğraşan
m. 176a/
m.+ lar 176a/

mütevātir Ar. Ağızdan ağıza dolaşan, halk arasında söylenen
m. 43b/, 86b/

mutayaḳḳın Belli, belirgin?
m. 72a/

muṭāyebe Ar. Latife etme, şakalaşma
m. 128a/, 180a/, 236b/, 252b/
m. ḳılılur ėrdi 252b/

m. ḳılur ėdi 14b/

mu‘teber Ar. İtibarlı, saygın
m. 271a/, 374a/, 375b/, 95a/, 149b/, 152a/, 169b/, 171b/, 176a/, 216b/, 223b/, 270b/, 271b/, 272a/, 272b/, 289a/, 28b/, 326a/, 333b/, 44a/, 62b/, 69a/
m.+ dür 62b/

mu‘teberraḳ Ar.+T. Daha saygın
m. 21b/, 45a/

mu‘tedil Ar. Uygun, mülayim
m. 132a/

mu‘teḳad Ar. İnanılan, inanış
m.+ ları 365b/

mu‘teḳıd Ar. İtikad eden, inanan, dini bütün
m. 51b/, 103a/

mū‘teẕir Ar. Özür dileyen
m. 277b/, 300a/

muṭī‘ Ar. İtaatli boyun eğen
m. 22b/, 232a/, 269b/, 271b/, 271a/, 275b/

muttaḳī Ar. Dindar, sakınan
m. 138a/, 177a/, 177b/, 189b/

muttaṣıl Ar. Aralıksız, hiç durmaksızın
m. 132a/, 142b/, 25b/, 52b/

muṭī‘-İslām Ar. İslam dinine bağlı
m. 272a/

muvāfaḳat Ar. Uyma, uygunluk, razı olma
m. 360b/
m. ḳıldı 312a/
m. ḳılıp 312a/

muvaffaḳ Ar. İşleri rast giden; başarılı
m. bolmış 171a/

muvāfiḳ Ar. Uygun yerinde
m. 146a/, 164b/, 351a/, 363b/, 365a/
M.- ı ḥūt 288b/
M.- ı Sertān 288b/
M.- ı ‘Aḳrāb 288b/

muz Buz
m. 8a/, 98a/, 282b/
m. +ı 64a/

muẓr Ar. Zararlı, zarar veren
m. 276a/

muẓṭarib Ar. Izdıraplı, sıkıntılı, acı
m. 199b/, 200a/

mü Soru edatı
m. 108a/, 113a/, 117b/, 198b/, 200b/, 203b/, 330b/, 333b/, 338a/, 97a/
m.+ dür 305b/

mübādele Ar. Değiş tokuş
m.+ siġa 333b/, 343a/

mübāhāt Ar. Övünme
m. 328a/

mübālaġa Ar. Abartı, abartma
m. 186a/, 237b/, 291b/, 99b/
m. ḳıldı 97b/
m.+ lar 97b/, 215b/, 245a/, 304b/, 311b/
m.+ sı 97b/

mübārek Ar. Mübarek, hayırlı, uğurlu
m. 277a/, 348a/, 348b/

mübārekbād Ar.+Far. Kutlama, tebrik

m.+ ġa 325a/
m.+ lar 85a/

mübeddel Ar. Değişmiş, değiştirilmiş

m. 7b/
m. bolurlar ėmiş 100a/

mübeyyen Ar. Açıkça ortaya konan, beyan edilen
m.+ dur 85a/

mübtehīç Ar. Sevinen, sevinmiş, memnun
ehibbā-ı m. 267a/

mücāvir Far. Komşu
m.+ ler 138b/
m.+ leriġa 151b/
m.+ lerni 138b/
m.+ lerniñ 138b/

mücerred Ar. Soyut, yalnız, tek
m.+ ni 209b/

mücessem Ar. Cisme bürünmüş, üç boyutlu cisim
m. 341a/, 342a/, 343a/, 343b/
m. ḳılıpturlar 340b/

mücmel Ar. Özet
m.+ i 292a/

müdāvā Ar. Deva arama, çare arama
m.+ dın 109a/

müdde'ā Far. Sav, tez, iddia olunmuş

m.+ larıdın 296b/
m.+ sı 146b/, 268b/, 342b/, 381b/, 44a/, 6a/
m.+ sınıñ 146a/

müddet Ar. Zaman, süre, vakit
m. 164a/, 235a/
m.- i medīd 116b/, 31b/
m.- i medīd 240b/, 269a/, 339a/, 96a/
m.- i salṭanat ḳıldı 271b/
m.+ i 171b/, 253b/, 340b/
m.+ ide 237a/, 52b/
m.+ ḳaça 41a/
m.+ ler 32b/, 261a/, 270a/
m.+ lerdür 139a/
m.+ te 101a/, 110a/, 216a/, 40b/, 43b/, 5b/, 60a/, 67b/, 71b/, 75a/, 82a/
m.+ tin 229a/, 238b/, 363a/, 41a/, 9a/

müddetī Ar.+Far. Bir süre, bir müddet

m. 96a/, 112a/, 217b/, 229a/, 341a/, 343b/
m.+ din 116b/
m.+ dür 113b/

müddetü'l 'ömr Ar. Yaşam süresi
m. 96a/, 193b/, 197b/

müdebbire Ar. Tedbirli
m. 24b/

müdemmaġ Ar. Aptal, budala
m. 22a/, 154a/

müdīr Ar. İdare eden, çeviren, bakan
m. 173b/

mü'eyyed Ar. Kuvvetlendirilmiş, doğruluğu onaylanmış
m. ḳılıldı 370b/

müfāreḳat Ar. Ayrılma, uzaklaşma
m. 9a/

müfredāt Ar. Bilgi dökümleri
m.+ ını 357b/
m.+ nı 179a/

müfriṭ Ar. Aşırı, çok fazla
m. 129b/, 130a/

müftī Ar. Fetva veren, müftü
m.+ din 179b/

müftin Ar. Fitne düşüren, fesatçı
m. 121a/, 154a/, 15a/, 335b/
m.+ ler 121b/, 183b/, 52b/

mühevvaṭa Ar. Duvar çekilmiş
m.+ sıdın 301a/

müheyyā Ar. Hazır
m. 235a/

mühimm Ar. İş
m. 176b/, 177a/, 296b/
m.+ din 295a/
m.+i 329a/
m.+ ler 231a/
m.+ lerini 231a/, 236a/
m.+ ni 295a/, 99b/

mühimmāt Ar. Lüzumlu şeyler
m. 18b/
m.+ ıda 178a/
m.+ ıdın 218b/
m.+ nı 177a/, 307b/
m.+ tın 18a/

muḥkem Ar. Sağlam, güçlü
m. 96b/, 98a/

mühlet Ar. Süre, iş için verilen zaman
m. 362a/
m.+ idin 362a/

mühmel Ar. İhmal edilmiş, bırakılmış, boşlanmış
m. 87a/, 87b/
m.+ ġa 87a/

mühr Ar. Mühür
m. 177a/, 208a/, 268a/
m.+ i 15a/

mührdār Ar.+Far. Devlet erkanının mühürlerini korumak ve onun emriyle gereken evrakı mühürlemekle görevli memur
m. 39b/, 171a/

müjde Far. Müjde
m. 220a/

muḳābele Ar. Karşılık verme
m. 70a/
m. bolurlar 347b/
m.+ de 105b/
m.+ side 360a/, 376a/

mükāfāt Ar. Beraberlik, karşılık verme, iyiliğe karşı yapılan iyilik
m. 25a/

mükālemāt Ar. Konuşmalar
m.+ tın 311b/

mükāleme Ar. Konuşma, karşılıklı konuşma
m.+ de 118a/

mükedder Ar. Bulandıran, keder veren
m. 163a/

mükemmel Ar. Olgunlaşmış, kemale ermiş
m. 189b/, 204b/, 264a/, 300a/, 311a/, 370a/, 370b/, 371a/, 66b/

mükerrer Ar. Tekrarlı, tekrarlanmış
m. 123a/, 16a/, 174b/, 229a/, 250b/, 252a/, 279b/
ġayr-ı m. 136a/, 173b/
ġayr-i m. 103a/, 133b/, 180b/
ġayr-ı m.+ dür 142a/
m. ḳıldılar 64b/

muḳarrer Ar. Kararlaşmış, şüphesiz

m. 271a/, 271b/, 289a/, 291b/, 294b/, 295b/, 302b/, 303b/, 307b/, 315b/, 365b/
m. boldı 258a/, 259a/, 295b/, 303a/, 351a/, 355b/, 369a/, 378a/
m. bolġan 303b/, 316a/, 373a/, 374a/, 375a/
m. bolġanlar 373a/
m. bolup 372b/
m.+ dür 174a/, 271a/, 290a/
m. ḳıldı 307b/
m. ḳılduk 266a/, 267b/
m. ḳılıp 316a/, 342b/

mükerreren Ar. Tekrar olarak, bir daha

m. 11b/, 58b/

mülāḥaẓa Ar. Dikkatle bakma
m. 64b/
m. ḳılmay 106a/
m. ḳılurlar 36b/
m. ḳıldılar 266b/
m. ḳılduk 153a/, 299b/
m. ḳılġanlar 194b/
m. ḳılġaylar 369b/
m. ḳılıldı 138a/, 222a/, 252a/
m. ḳılılıptur 133a/
m. ḳılıp 168a/, 207b/, 211b/, 213a/, 219a/, 231a/, 268a/
m. ḳılmay 202b/, 303b/, 310a/
m. ḳılur 132a/
m.+ lar 89a/

mülāḳāt Ar. Görüşme, buluşma
m. 101b/, 179a/
m. boldı 185b/
m. ḳıldı 77a/
m. ḳılduk 207b/

mülāḳī Ar. Kavuşan, buluşan
m. bolup 155a/

mülaḳḳab Ar. Lakaplı, adlı
m. 176b/, 178a/
m. boluptur 173b/

mülāyim Ar. Yumuşak huylu
m. 251a/

mülāyimraḳ Ar.+T. Yumuşak huyluca

m. 115b/

mülāzemet Ar. Bir yere veya kimseye sıkı sıkıya bağlanma
m. 61a/, 75b/, 174a/, 242a/, 304a/, 307b/, 339a/, 349a/
m.+ ġa 368b/
m.+ ide 13b/, 164a/, 173b/, 17b/, 33b/, 58a/
m.+ iġa 13a/, 28a/
m.+ imde 11a/
m.+ imdedür 168b/
m.+ imġa 168b/
m.+ ḳa 82b/, 125b/, 148a/, 162a/, 369a/
m. ḳıldı 79a/, 120b/, 125b/, 127b/, 145b/, 146a/, 208a/, 219a/, 223b/, 224b/, 225b/, 228a/, 231a/, 236a/, 238a/, 243a/, 245b/, 246a/, 248b/, 249a/, 249b/, 257a/, 257b/, 259b/, 261b/, 262b/, 27b/, 296a/, 304b/, 305a/, 328a/, 332a/, 338a/, 339a/, 355a/, 357a/, 362a/, 362b/, 364a/, 365a/, 375a/, 375b/, 379a/, 381a/, 43a/, 99a/
m. ḳıldılar 78b/, 155a/, 184b/, 224a/, 224b/, 225b/, 231a/, 232a/, 233b/, 236a/, 249a/, 257b/, 258a/, 376a/, 380b/, 39b/, 74b/
m. ḳıldım 31b/, 331b/, 357a/
m. ḳılıp ėdi 181a/
m. ḳılıp ėrdi 146b/
m. ḳılıp 16a/, 176a/, 179b/, 31b/, 380a/, 380b/, 96b/
m. ḳılmaḳlarıda 207a/
m. ḳılsam 31b/
m. ḳılur ėdi 10a/, 164a/, 168a/, 29a/, 96a/
m. ḳılur 173b/, 174a/

m. ḳılurlar 257b/
m.+ ni 34a/
m.+ te 303a/, 329b/, 377a/

mülāzım Ar. Bir yere veya kimseye sıkı sıkıya bağlanan
m. 16b/
m.+ ı 123a/
m. ḳıldı 125b/, 296a/
m. ḳılıp ėdi 87a/
m.+ lar 233b/
m.+ lardın 16b/
m.+ larıġa 13b/
m.+ larımdındur 278a/

mülevves Ar. Kirli
m.+ dür 274a/

mülḥaḳ Ar. Katılmış
m. 26b/, 58a/, 265b/
m. boldı 57a/
m. bolurlar 347b/

mülḥid Ar. Tanrı'yı inkar eden
m. 221b/, 222a/, 294a/, 326a/
m. ḳılġan 221b/

mülk Ar. Mal, taşınmaz mal, mülk; ülke
m. 121b/, 128a/, 200a/, 59a/, 85a/
m.- i ıḳlīmī 121a/
m.+ i 296a/
m.+ idür 46b/
m.+ imiz 223b/
m.+ lerniñ 191b/
m.+ ni 85a/
m.+ niñ 229b/

mülkdārlıḳ Ar.+Far.+T. Mülk üstünde söz sahibi olma, yönetme hakkı
m. 172a/

mülkgīrlik Ar.+Far.+T. Bir ülkeyi hüküm ve idaresi altınta tutma, hükümdarlık
m. 38a/, 55b/
m.+ de 64b/

mülkgīrlıḳ Ar.+Far.+T. Bir ülkeyi hüküm ve idaresi altınta tutma, hükümdarlık
m. 5b/, 7b/

mülklüg Ar. Yurtluk
m. 270a/

mültefit Ar. Güleryüz gösteren, önem veren
m. 16b/

mülzem Ar. Lüzumlu görülmüş
m. boldı 159b/, 255a/

mü'min Ar. İnanan, iman etmiş, müslüman
m. 64a/

mümkin Ar. Mümkün, olanaklı
m. 102a/, 115b/, 155a/, 203a/, 295a/, 51b/

mümtāz Ar. Seçkin, imtiyazlı
m. 309a/

mümtedd Ar. Uzayan, süren
m. 93b/
m. boldı 31a/, 250b/

münācāt Ar. Allah'a dua etme, Allah'a dua konulu şiir
m.+ ḳa 118b/

münāferet Ar. Nefret etme
m. 294a/, 294b/

münāfiḳ Ar. Münafık, ikiyüzlü, ikiyüzlülük eden
m. 13b/, 15a/, 53b/, 192b/, 308a/, 73b/

münāfiḳ-şīve Ar.+Far. İkiyüzlü kimse
m. 54b/

münaḳḳaş Ar. Nakışlı, işlemeli
m. 277b/
münāsebet Ar. Bağ, yakınlık, uygunluk
m. 9b/, 10b/, 167b/, 6b/
m.+ i 213b/, 220b/, 76b/
m.+ tin 297a/

münāsiblıḳ Ar. +T. Uygunluk, yerindelik
m. 229a/

münāsib Ar. Uygun, yerinde
m. 75b/, 124b/, 141b/, 143a/, 145a/, 187b/, 188b/, 207a/, 225b/, 262a/, 303a/, 329b/, 335b/, 336b/, 352a/, 360a/, 365b/, 381b/, 61a/
m.- i devlet 110b/
m.+ dur 308a/
m.+ dür 109b/
m.+ lerdin 220a/
m.+ tur 316a/

müncer(r) Ar. Varıp sona eren, neticelenen
m. boldı 41a/, 253a/

müneccim Ar. Yıldız falına bakan, falcı
m. 46b/
münfa‘il Ar. Gücenmiş, kırılmış
m. 200a/, 227b/
m. boldı 366a/
m. boldılar 244a/
m. boluptur 203a/

müngüz Boynuz
m.+ i 25a/

münḥarif Ar. Çarpık, sağlam olmayan
m. bolup 18a/, 24b/

münḳād Ar. Boyun eğen
m. 22b/, 232a/, 269b/, 275b/
m. boldı 302b/
m. boluptur 273b/
m.+ dur 271b/

münḳatı‘ Ar. Kesik, aralıklı
m. 285a/
münkir Ar. Kabul etmeyen, inkar eden
m. 208a/, 25b/

müntaḳil Ar. Geçen, miras, dönüşen
m. 96a/

müntehī Ar. Sona eren, biten
m. bolur 54a/, 270b/
m. boluptur 223b/

mün’akis Ar. Bir yere çarpıp geri dönmüş ışık veya ses
m. 3b/

mürāca‘at Ar. Danışma, yardım isteme

m. 336a/
m. ḳıldı 17b/, 187b/, 18a/, 357a/, 42a/, 44a/, 55a/, 57b/
m. ḳıldım 74b/
m. ḳılduk 229b/, 251b/, 38a/
m. ḳılġunça 221a/
m. ḳılıldı 244b/, 269a/, 32b/, 331a/, 60a/, 70b/

muraṣṣa‘ Ar. Değerli taşlarla süslü
m. 381b/

mürebbī Ar. Terbiye eden, çocuk yetiştiren
m. 170b/, 171a/
m. boldı 37b/

müretteb Ar. Düzgün, tertipli
m. 300a/

m. ḳıladur 265a/
m. ḳılġaylar 316a/

mürevvaḳ Ar. Süzülmüş
m. 189a/

mürīd Ar. Doğru yolu gösteren
m. 304b/
m. bolup 166b/
m.+ i 178b/, 54a/
m.+ leri 134a/

mürtefi‘ Ar. Yükselen, yükselmiş
m. 128b/, 132a/, 139b/
m.+ dür 2b/

mürūr Ar. Geçme, geçiş, sona erme
m. 218a/, 274b/
m.+ ı 135b/
m.+ ıdın 378a/
m.+ ımız 120b/
m.+ nıñ 215a/

mürüvvet Ar. İnsanlık; cömertlik
m. 290b/, 82a/
m.+ i 82a/
m.+ in 194b/

mürüvvetī Ar. İnsaniyetli
m. 10a/

müsāfir Ar. yolcu, konuk
m. 3a/

müsāvī Ar. Eşit, denk
m.+ dur 101b/

müselmānlıḳ Ar.+T. Müslümanlık
m. 110b/

müseddes Ar. Altı parçalı
m. 232b/
remel-i m.- i maḫbūn 346a/

müsellem Ar. Teslim edilmiş, verilmiş
m. 326a/, 375b/

Müselmān Far. Müslüman
M. 14b/, 21b/, 44b/, 138a/, 171b/, 270b/, 271b/
m.+ dur 134b/
M.+ ġa 169a/
m.+ lar 40a/, 60a/
m.+ larġa 312b/
m.+ larnıñ 312b/
m.+ nı 64a/

müsemmen Ar. Sekiz parçalı
m. 328a/, 331b/, 339b/, 351b/

müshil Ar. Kolaylaştıran
m. 162a/

müsrif Ar. İsraf eden
m. 253b/
m. ḳılıpturlar 251a/

müstācir Ar. Ticaretle ilgilenen
m. 290a/

müstaḥıḳḳ Ar. Hak etmiş, layık
m.+ larġa 312a/

müstaḥkem Ar. Sağlamlaştırılmış, sağlam
m. 154b/, 218a/, 88b/, 315b/, 334b/
m. ḳılıp 197a/

müstaḥsen Ar. Güzel görülmüş, beğenilmiş
m. 185b/

müstaḥżır Ar. Hazırlayan, iztihzar eden
m. 178b/, 182a/
m.+ dur 181b/

müsta‘idd Ar. Kabiliyetli

m. 204b/, 311b/, 371a/, 43a/
m. bolup 370b/

müstaḳil Kendi kendine ayrıca
m. 270b/

müsta‘mel Ar. Kullanılmış
m. 46b/
m.+ dür 46b/

müstemāl Ar. Barış, uzlaşma
m. bolup 308a/

müstevcib Ar. Layık, yaraşır
m. 352b/

müşābehet Ar. Benzeme, benzerlik
m.+ i 272a/, 275b/, 276a/, 280a/, 281a/

müşābih Ar. Benzer, aynı
m. 340b/
m.+ dür 283a/
m.+ ti 280b/, 286a/

müşābihī Ar. Benzerlik
m. 281b/, 286b/, 287a/
m.+ dür 287a/

müşaḫḫaṣ Ar. Teşhis edilmiş, şahıslanmış
m. 104a/, 278b/, 282a/, 316a/, 341b/, 348a/, 358b/
m. boladur 289b/
m. bolup 293b/
m. ḳılmay 204b/

müşerref Ar. Şerefli
m. 250a/, 260a/
m. boldı 304a/
m. bolup ėdi 7a/

müşfiḳāne Ar.+Far. Şefkatle
m. 200a/, 301b/

müşk Misk
m.- i ter 288a/
m.+ niñ 288a/

müşkil Ar. Güç, zor
m. 118b/, 189b/
m.+ dür 130a/, 149b/, 204b/

müşrif Ar. Yükselen, ölümü yaklaşan
m. 137a/, 222a/, 358b/, 3a/, 47b/
m.+ dür 132a/, 224a/
m.+ tür 128b/

müştāḳlıḳ Ar.+T. Özleyen, arzulayan
m.+ lar 348a/, 350a/

müta‘allıḳ Ar. Taalluk eden, bağlı olan, ilgili olan
m. 269b/
m.+ larını 297b/

mütaġallıblıḳ Ar.+T. Zorbalık
m. 225a/

mütāla‘a Ar. Okuma, tetkik; düşünce
m.+ ġa 164a/
m. ḳılur 271a/

mütevaṭan Ar. Yerleşik, vatan tutan
m. 290a/

müte‘affin Ar. Bozulup kötü kokan, kokmuş
m.+ dür 4a/

müte‘āḳıb Ar. Ardından gelen
m. 44b/, 53a/, 156a/

müte‘allıḳ Ar. İlgili, ilişiği olan
m.+ ları 128a/
m.+ larıġa 23b/

müte‘aẕẕir Ar. Güç

m.+ dür 130b/

müteberrik Ar. Mübarek sayılan, uğurlu
m. 138a/, 41b/

mü'teddin-bihi Ar. Onunla haddi aşan
m. 261b/, 358b/

müte'āḳıb Ar. Arkası sıra beliren
m. 86b/, 362b/

müte'allıḳ Ar. Taalluk eden, bağlı olan, ilgili olan
m.+ ları 63b/, 69b/
m.+ larını 64a/

müte'ayyin Ar. Bilinen, öne çıkan, önde, meydanda olan
m. 72a/

müteġayyir Ar. Değişen, başkalaşan, değişken
m. 131b/
m. bolur 306b/

müteḥarrik Ar. Hareket eden, hareketli
m. 138a/, 138b/
m. bolmasa 134b/
m. ḳılur 134a/

müteḥayyir Ar. Şaşmış, hayrette kalan, şaşırmış
m. 72b/
m. bolduk 112b/
m. boldum 116b/

mütedeyyin Ar. Dine bağlı
m. 138a/, 14b/, 177a/, 177b/, 44b/

müte'essir Ar. Hüzünlü, üzüntülü; duygulanmış
m. 41a/, 234a/
m. bolup 60a/, 98b/
m.+ dür 274b/

müteḥayyirlıḳ Ar.+T. Şaşkınlık
m. 60b/

müteḳārib Ar. Yaklaşan, gittikçe birbirine yaklaşan
m. 179b/

mütekebbir Ar. Kibirli, kibirlenen
m. 154a/

mütelaffiẓ Ar. Daha önceden konu edilmiş
m. 279a/
m. bolur 282b/

mütemerrid Ar. Dikbaşlılık eden, asi
m. 147b/

mütemerridlıḳ Ar.+T. Asilik
m. ḳılıp 274b/

mütenebbih Ar. Uyanık olma, aklını başına alma
m. 235b/
m. bolġay 253a/

müteneffir Ar. Nefret eden, iğrenen
m. 23a/, 295b/, 308a/
m. bolup 227a/

müteredded Ar. Gidip gelen, kararsızlık çeken
m. 111a/, 264b/, 334a/
m. bolup 211a/

müteseyyid Ar. Seyidlik taslayan, seyid olmadığı halde kendini seyyid gibi gösteren
m.+ dür 176a/

müteşerri' Ar. Şeriat işleriyle uğraşan

m. 44b/, 271a/, 349a/

mütevātir Ar. Herkesçe bilinip onaylanan
m. 122b/, 212b/, 263a/, 375a/, 376a/

müteveccih Ar. Dönük, yönelik; birine sevgi besleyen
m. 17a/, 295b/, 300a/, 368b/, 66b/
m. boldı 13b/, 156a/, 161a/, 25a/, 262b/, 299b/, 301b/, 79b/
m. boldılar 102b/, 103b/, 207b/, 209a/, 213b/, 214a/, 373a/, 373b/, 374a/, 96b/
m. bolduk 106a/, 112b/, 184b/, 207a/, 210a/, 213b/, 222b/, 224b/, 235b/, 239b/, 242b/, 247b/, 259b/, 326a/, 380a/, 44b/, 66b/, 79a/, 81a/, 89a/, 98a/, 99b/
m. bolduḳ 106b/, 120b/, 146b/, 150b/, 160a/, 160b/, 183b/, 254b/, 261a/, 310a/, 315a/, 356a/, 77b/, 88a/
m. boldum 112a/, 185b/, 186a/, 188a/, 216a/, 24b/, 369b/, 55b/, 59a/, 60b/, 84b/
m. bolġan 156a/, 171a/, 198b/
m. bolġanda 39b/
m. bolġanımızını 211a/
m. bolġanımızınñ 183b/
m. bolġay 112b/, 350a/, 350b/
m. bolġaylar 187b/, 375a/
m. bolġumdur 359a/
m. bolġumızdur 369a/
m. bolġunça 354b/
m. bolmaḳ 299a/, 335b/
m. bolsa 122a/
m. bolsalar 354b/, 60b/
m. bolup 238b/, 263a/, 39a/
m. boluptur 356b/
m. bolur 257a/, 307b/
m. bolurnı 146a/
m.+ dür 254a/
m.+ dürler 376a/

mütevehhim Ar. Kuruntulu, evhamlı
m. 202a/, 264b/, 80b/
m. bolup 109a/, 225a/
m.+ durlar 370b/

mütevellid Ar. Doğan, kaynaklanan; ileri gelen
m. boldı 215b/
m. bolġandur 302a/

mütevetṭir Ar. Gerilen
m.+ dürler 274b/

müteyaḳḳın Ar. Kesin olarak bilinen
m. 223b/
m.+ dur 139b/

müte'ellim Ar. Üzgün, elemli; acı çeken
m. 234a/

mütlif Ar. Telef eden, yok eden
m. 174b/

müttaḳī Ar. Allah'tan korkan
m. 14b/

müttefiḳ Ar. Anlaşan
m. bolup 99b/, 343a/

müttefiḳun Ar. Anlaşılmış
m. 299a/

müttefiḳ'ul Ar. Müttefik olarak
m. 134a/

müvecceh Ar. Makbul
m. 64a/, 64b/, 179a/, 311a/

müvellih Ar. Aklı başından giderek sersemleşen
m.+ lerni 190b/

müverriḫ Ar. Tarihçi, tarih yazarı
m. 339a/

müyesser Ar. Kolaylıkla olan
m. 128a/, 269a/, 348b/, 44b/, 51a/, 54b/, 56b/, 57a/, 63b/, 74a/
m. bolġandın 108a/
m. bolġay 235b/, 354b/
m. bolmadı 247b/, 52a/, 79a/, 81a/
m. bolmas 101b/, 170b/, 222a/
m. bolsa 117b/
m. bolur 170b/, 78b/

müża'af Ar. Üst üste
m. 287a/

müzāḥim Ar. Zahmet, sıkıntı veren; aykırı gelen
m. 151b/
m. bolmaḳ 158b/

müżāyaḳa Ar. Sıkıntı, yokluk
m. 21a/, 123a/, 226b/

müzd Far. Ücret
m. 370b/, 380b/

müẕebẕeb Ar. Beceriksiz
m. 202a/, 38b/

müẕebẕeblıġ Ar. + T. Beceriksizlik
m.+ nı 295a/

N

na'aş Ar. Ölen insanın vücudu, ceset
n.+ ını 234a/

nābālıġ Far.+Ar. Kemale ermemiş, olgunlaşmamış
n.+ dın 294a/

nābāyist Far. Gereksiz, lüzumsuz
n. 381a/

nābūd Far.+Ar. Yok olan, bulunmayan
n. 219a/

nādīde Far. Görülmemiş, nadide
n. 206a/

nāf Far. Göbek
n.- ı mişk 272b/

naġamāt Ar. Güzel sesler
n.+ ḳa 182a/

naġme Ar. Ahenk, ezgi, güzel
n. 182a/, 189b/
ehl-i n. 228b/, 229a/
ehl-i n.+ din 182a/
n.+ din 182a/

nāḫᵂāhī Far. İsteksiz
n. 108a/, 123b/, 220a/, 295b/, 304b/

nāḫaḳ Far.+Ar. Haksız, haksız yere, boşuna
n. 251a/

nāhempāylıġ Far.+T. Arkadaşlığa uymayan
n.+ ıdın 269a/

nāhemvār Far. Eğri, çarpık, biçimsiz
n. 284b/, 287a/, 363b/
n.+ dur 286b/

nāḫoş Far. Hoşa gitmeyen
n. 250b/, 278b/, 306a/, 315a/

nāḫoşluġ Far.+T. Beğenilmeme, hoşa gitmeme
n.+ ıdın 300a/

nāḫoşluḳ Far.+T. Hoşnutsuzluk

n. 183b/, 299b/
n.+ lar 86b/

naju Far. Çam ağacı
n. 135a/, 140b/

naḳāre Far. Davul, dümbelek
n. 56b/, 60b/, 94a/

naḳb Ar. Delik açma, delme, çukur açma
n. 206a/, 34a/, 34b/
n.+ dın 34b/
n.+ lar 31a/
n.+ nı 34a/
n. saldı 34a/
n. salıp 34a/
n. salmaḳ 34a/, 34b/
n. salurlar 215a/

naḳd Ar. Peşin para, nakit
n. 268b/, 269a/, 293b/, 307a/, 351a/
n.+ dın 343b/, 357b/
n.- ı ‘ahd ḳılġay 111a/

nāḳıṣ Ar. Eksik, noksan, tam olmayan
n. 68a/, 80a/, 156b/, 182a/
n.+ raḳdur 47a/

naḳḳāre Ar. Dümbelek
n. 211a/, 231b/, 350b/, 357a/
n.+ lerni 211a/
n.+ si 217b/
n.+ sini 159a/

naḳḳāş Ar.Nakkaş, nakış yapan
n.+ lar 248a/

naḳḳaşlıḳ Ar.+T. Nakkaşlık
n.+ da 68b/

naḳl Ar. Hikaye, söz, anlatı
n. 271a/
n. ḳıldı 138a/, 166a/, 169a/, 175a/, 178b/
n. ḳılġan 134a/
n. ḳılġanda 182b/
n. ḳılıptur 134a/

naḳliyye Ar. Taşıma, nakletme, iletme
n. 177b/

naḳşī Ar.+Far. Süsle, nakışla ilgili olan, bir nakış
n. 110b/, 182a/

na‘l Ar. Oturulacak yerlerin en aşağısı; nal, ayak
n. 7b/, 280a/

nālayıḳ Far.+Ar. Layık olmayan
n. 253a/

nālyar Nargil veya narçil olarak bilinen ağacın halk dilinde söylenişi, hindastan cevizi ağacı
n. 285b/

nām Far. Ad, ün, lakap
n. 218a/, 254a/, 314b/
n.- ı kucā 166a/

nemā Ar. Büyüme, gelişme; çoğalma
n. 75a/

nāma‘lūm Far.+Ar. Bilinmeyen
n. 273a/, 81a/

nāma‘mūr Far.+Ar. İmar edilmeyen
n. 359b/

namāz Far. Namaz
n. 118b/, 125a/, 137b/, 160b/, 226a/, 237a/, 257b/, 340a/, 358b/, 363b/, 68b/, 72b/, 90b/
n.+ ı 268a/
n.- ı bāmdādnı 358a/, 358b/,

380a/
n.- ı cum‘a 32a/
n.- ı dı̈ger 77b/, 114a/, 117a/, 149a/, 36b/, 40a/, 95b/, 97b/, 137b/, 233b/, 237b/, 240a/, 244a/, 246b/, 249a/, 250b/, 251b/, 263b/, 267b/, 269a/, 306a/, 309a/, 339a/, 340a/, 344a/, 344b/, 345a/, 364a/, 372b/, 377a/, 378b/, 380a/, 60a/
n.- ı dı̈gerde 230a/, 233b/, 243a/, 249a/, 363b/, 372b/
n.- ı dı̈gerdin 221a/, 221b/
n.- ı dı̈gerge 259a/
n.- ı dı̈gergeçe 124a/, 158b/, 227a/, 337b/
n.- ı dı̈geri 379b/
n.- ı ḫuften 106b/, 340a/, 344a/, 353b/, 358b/, 362a/, 366b/
n.- ı ḫuftenda 325a/, 327b/, 358a/, 365a/
n.- ı ḫuftenġa 117b/
n.- ı ḫuftenġaça 115b/
n.- ı ḫuftennıñ 344a/
n.- ı ḫuften 195b/, 222b/, 228b/, 231a/, 237a/, 240a/, 32a/, 34b/
n.- ı ḫūften 246b/, 248a/
n.- ı ḫuftende 194b/, 216a/, 221b/, 223b/, 227b/, 230a/
n.- ı ḫuftendin 255b/
n.- ı ḫuftenġaça 194a/, 194b/, 228b/, 229b/, 248a/
n.- ı ḫūftenġaça 246b/, 247b/
n.- ı peşīnde 106a/
n.- ı peşīndin 83a/, 84a/
n.- ı peşin 119b/
n.- ı peşı̈n 60b/, 222b/, 223a/, 224a/, 224b/, 226a/, 228b/, 229a/, 231b/, 233a/, 233b/, 235b/, 238a/, 240a/, 241b/, 243b/, 124a/, 197b/, 244b/, 246a/, 246b/, 248a/, 248b/, 251a/, 263b/, 297b/, 331a/, 338a/, 338b/, 339a/, 341b/, 343b/, 344a/, 345b/, 346a/, 358a/, 363b/, 372b/, 380b/
n.- ı peşı̈nde 374b/
n.- ı peşı̈ndin 164b/, 187a/, 241a/, 340a/
n.- ı peşı̈nge 378b/, 380b/
n.- ı peşı̈ngeçe 354a/
n.- ı peşı̈nni 340a/, 369b/
n.- ı şām 106a/, 117b/, 194a/, 195a/, 218b/, 233b/, 247a/, 248a/, 251b/, 263b/, 32a/, 336b/, 340a/, 342b/, 344a/, 344b/, 353b/, 356b/, 380a/, 97b/
n.- ı şāmda 219b/, 220b/, 233a/, 244a/, 251a/, 358b/
n.- ı şāmdın 190a/, 240b/, 243a/, 249a/
n.- ı şāmġa 245b/, 353b/
n.- ı şāmġaça 247b/, 338b/
n.- ı şāmnıñ 237b/, 345a/
n.+ ġa 164a/
n.+ ı 18b/
n.+ ını 150a/, 177b/, 206b/, 346a/, 378b/, 39a/
n. ḳıla almas ėdi 164b/
n. ḳılur ėdi 28b/
n.+ lar 173a/
n.+ nı 173a/, 25b/, 339a/
vaḳt-ı n.+ nı 7a/
vaḳt-i n.+ nı 18b/

nāmażbūṭ Far.+Ar. Ele geçirelemeyen
n. 359b/

namāzgāh Far. Üstü açık mescid
n. 15b/, 17a/
N.- ı Muḫtār 191a/
n.+ ını 340a/
n.+ ḳa 16a/

namāz-güzār Far. Namaz kılan
n. 171b/, 177a/

nāmdār Far. Namlı, ünlü
n. 3b/, 335a/

nāmerbūṭluḳ Far.+Ar.+T. İlgisizlik

n.+ ını 359a/

nāmerd Far. Mert olmayan, alçak
n. 259b/
n.+ raḳ 120b/

nāmerdlıḳ Far.+T. Alçaklık
n. 185a/
bāvücūd-ı n. 123b/
n.+ ı 53b/
n.+ ıḳa 185b/

nāmer‘ī Far.+Ar. Görülmez
n. 139a/, 163b/

nāmeşrū‘ Far.+Ar. Yasal olmayan
n. 312a/

nāmī Far. Ünlü
n. 328a/

nāmūs Ar. Haya, iffet, ırz
n. 187b/, 212b/
n.+ dın 256b/, 329a/
n.+ ı 186a/
n.+ ını 184b/
n.+ ḳa 193a/
n. ḳılıp 102a/

nāmüşaḫḫaṣ Ar. Teşhis edilemeyen, şahıslandırılamayan
n. 97b/

nām-zed Far. Nişanlı
n. 27b/

nān Far. Ekmek
n. 116b/, 195b/, 250a/, 290b/
n.+ nı 305b/

nānvālıḳ Far.+T. Ekmekçilik
n.+ ları 47b/

nāresīde Far. Erişkin, yetişkin olmamış
n.+ ni 19b/

nārçīl Hindastan cevizi ağacı, bk. nārgīl
n. 285b/

nārenc Far. Turunç, portakal
n. 132b/, 133b/, 134a/
misl-i n. 129b/
n.+ i 132a/, 245a/, 245b/, 286a/
n.+ iler 245a/
n.+ ileri 249b/
n.+ ilerni 245b/
n.+ ler 132b/, 249b/

nārencīzār Far. Turunç, portakal bahçesi
n.+ ġa 250a/

nārencī Far. Turunç renginde
n. 286a/, 286b/, 287a/, 287b/
n.+ çe 287a/
n.+ ġa 286a/
n.+ ler 286a/
n.+ leriniñ 286b/
n.+ lerniñ 286b/
n.+ ni 286a/, 286b/

nāreng Hint. Hint dili lehçelerinde portakal
n. 286b/

nārevān Far. Akıcı olmayan
n. 367b/

nārgīl Hindastan cevizi ağacı, bk. nārçīl
n.+ dür 285b/
n.+ niñ 285b/

narı Öte, sonra, öbür taraf
n. 10a/, 150b/, 239b/, 279b/, 294a/, 338b/, 349b/, 350b/, 355b/, 358b/, 368b/, 369a/, 66a/
n.+ dın 38a/, 73a/, 88b/

n.+ ġa 364a/
n.+ ġı 294a/
n.+ ḳı 350a/, 355b/, 368b/
n.+ nıñ 279a/
n.+ raḳ 152a/

narm Oka benzeyen bir tür silah
n. 249a/

nārven Far. Karaağaç
n.+ ler 47b/

nasaḳ Ar. Düzen
n. 205a/, 209a/

naṣīb Ar. Pay, hisse
n. 179a/
n.+ i 293b/
n. ḳılıptur 314b/

naṣīḥat Ar. Öğüt
n. 52b/, 190a/
n. ḳılġay 216b/
n. ḳılıp 52a/
n.+ lar 329b/
n.+ ler ḳılıp 155b/
n.+ nı 216b/

naṣīḥatāmiz Ar.+Far. Öğretici
n. 361a/, 381b/

naṣṣ Ar. Kesinlik, netlik
n.- ı ḳāṭı‘ 186b/

nāşāyest Far. Layık olmayan, uygun olmayan
n. 244b/, 369a/
envā‘-i n. 381a/

nāşināś Far. Cahil
n. 22b/

nāşpātī Armut ağacı
n. 2a/
n.+ sidin 2a/

nāv Far. Oyuk, içi boş
n. 274a/
n.+ dın 274a/

nāvek Far. Ok
n. 92a/, 92b/

nāy Far. Kamış, ney
n. 249a/

nāz Far. Naz, eda
n. 182a/, 330a/
n.- ı ‘alī şīrī 180a/
n.+ ı 159b/
n.+ ını 159b/
n. ḳılıp 159b/, 326b/

naẓar Ar. Bakma, göz atma, bakış
n. 76a/, 187b/
n.+ ġa 145a/, 153a/, 264a/, 287a/, 293b/
n.+ ı 360a/
n.+ ıġa 118b/

naẓarlıḳ Ar.+T. Bakışlı
medd-i n. 47b/, 222a/

nāzik Far. İnce, narin, krş. nāzük.
n. 181b/, 182a/, 182b/, 190a/, 286a/

naẓīr Ar. Benzer
n.+ i 170b/

nāẓır Ar. Bakan, gören
n. 209a/

naẓm Ar. Vezinli ve kafiyeli şiir
n. 50a/, 252b/
n.+ da 171a/
n.+ dın 253a/
n.+ ı 166b/
ṣabb-ı n.+ ı 252b/
ṭab‘-ı n.+ ı 164a/
ṭab‘-ı n.+ ı 11a/, 22a/, 26a/, 7a/

Ṭab‘-ı n.+ ı 164b/
n.+ ıġa 346b/
n.+ ımnıñ 346a/
n. ḳıladur 252b/
n. ḳılıptur 170b/
n. ḳılmaḳ 346a/, 346b/
n. ḳılmaḳınıñ 360b/

nāzük Far. İnce, narin, güzel.
n. 75a/, 170b/

nāzükraḳ Far.+T. Daha nazik
n. 48b/

nāzüklük Far.+T. Zariflik, narinlik
n. 170b/
n.+ idindür 286a/

nādān Far. Cahil, kaba
n. 369a/

nā-hem-vār Far. Eğri, çarpık
n. 190a/, 217a/

nā-hem-varlıḳ Far.+T. Eğrilik, çarpıklık
n.+ ıdın 200a/

nā-ma‘ḳūl Far.+Ar. Makul olmayan
n. 185a/

nā-ma‘lūm Far.+Ar. Belli olmayan
n. 193a/

nā-murād Far.+Ar. Muradına ermemiş
n. 180b/

nā-münāsib Far.+Ar. Münasip olmayan, uygunsuz
n. 16b/

nā-müşaḫḫaṣ Far.+Ar. Somut olmayan
n. 193a/

nā-sāzġārlıḳ Far.+T. Uygun olmama
n.+ ıdın 200a/

nā-şāyest Far. Layık olmayan, uygun olmayan
n. 206a/

nā-şinās Far. Cahil
n. 201b/

nā-tüvānbi‘n Far.+Ar. Güçsüz olarak, zayıf olarak
n. 159a/

nā-ümīdlik Far.+T. Ümitsizlik
mūcib-i n. 122a/

nā-vehm Far.+Ar. Korkusuz
n. 135a/

nā-vehmlıḳ Far.+Ar.+T. Korkusuzluk, pervasızlık
n. 162a/

nebāt Ar. Bitki, ot
n. 149b/

nebātāt Ar. Bitkiler
n. 282b/, 285a/
n.+ ı 272a/
n.+ ını 231b/

nebīre Ar. Torun
n. 97a/
nebīre-i n. 97a/
n.- i nebīre 97a/
N.- i Sulṭān Muḥammed Sīġal Sulṭān 39a/
n.+ leri 118b/
n.+ si 20b/, 27a/, 28a/, 35b/, 46a/, 50b/, 97a/, 163b/, 164a/, 168a/, 168b/, 200a/, 200b/, 208a/, 224b/, 258a/, 311a/, 335b/, 344b/, 363a/, 307a/, 9b/
n.+ sige 357b/, 375b/

n.+ sini 168a/
n.+ siniñ 97a/

necāset Ar. Pislik
n. 139a/

nedāmet Ar. Pişmanlık
mūcib-i n. 121b/

nefeḥāt Ar. Esintiler, yayılan güzel kokular
n.+ ḳa 178b/

nefīr Ar. Cemaat, topluluk, halk
n.+ lerni 100b/

nefʿī Ar. Bir fayda
n. 270a/

nefīs Ar. Güzel, beğenilen
n. 259b/

nefrīn Ar. İlenç, lanet okuma
n. 24a/, 29a/

nefs Ar. Can, ruh, hayat
n. 124b/, 189b/, 312a/, 325a/
n.+ iñġa 312a/
n.+ ler 325a/

nefsī Ar. Can ile, ruh ile ilgili
Ḥaẓẓ-ı n. 330a/

neġzek Hindistan'da yetişen bir çeşit bitki
n. 282b/

neġzetėrin Negzeġimiz?
n. 282b/

nehc Ar. Yol
n.+idin 18a/

neḳāhet Ar. Hastalıktan sonraki zayıflık
n. 53a/, 237a/

naḳāre Far. Davul, kös
n. 136a/, 247b/, 334a/, 337b/
n.+ lerini 265b/
n.+ lerni 100b/
n.+ ni 335a/

nek Far. İşte
n.+ lar 80b/

nemā Ar. Büyüme, çoğalma, gelişme, kazanç
n. tapıptur 2b/

nemek-ḥarām Far.+Ar. Nankör, iyilik bilmez
n. 53b/, 204b/

nemek-ḥarāmlıḳ Far.+Ar.+T. Nankörlük, iyilik bilmezlik
n. 123b/

neng Far. Şöhret, ün
n. 218a/

ner Far. Erkek, eril
n. 212a/, 285a/
n.+i 281a/
n.+ iniñ 277a/

nerd Far. Tavla
n. 7b/, 175a/
n.+ niñ 275b/

nergis Far. Nergis
n. 236a/

neri Far. Tavus kuşu
n.+ niñ 277a/, 280a/

nerm Far. Yumuşak, mülayim
N. 24b/

nesaḳ Ar. Tarz, yol, üslup
n. 23b/,315b/

n.+ ı 18a/, 25b/, 176b/

neseb Ar. Nesil, soy
n. 68a/, 271a/
n.+ i 18a/, 25b/, 28a/, 54a/, 68a/, 6b/
ḫoş-āmediġa n.+ ini 12b/
n. ḳıldı 179a/
n.+ lerini 11b/

nesebet Ar. Nesil, soy
n.+ i 163b/

nesḫ-ta‘līḳ Ar. Arap harfli metinlerde kullanılan bir yazı çeşidi
n. 15b/, 68b/
n.+ de 181b/

nesl Ar. Nesil, soy, kuşak
n.+ i 168a/, 175b/
n.+ idin 14b/, 164b/, 168a/, 177b/, 223a/
n.+ idindür 5b/, 9b/, 12b/, 22a/, 170a/, 171b/, 175b/, 177b/
n.+ idür 16a/

nesr Ar. Düz yazı, nesir
n. 349b/

neşāṭ Ar. Sevinç, neşe
n. 41b/

neşter Far. Keskin nesne, hekim bıçağı
n. 162a/

neşv Ar. Yetişme, büyüme, serpilme
n. 2b/

neş’e Ar. Neşe, sevinç
n. 75b/, 84b/, 189a/, 227b/

netīce Ar. Sonuç, öz
n. 285a/
n.+ sidin 65a/

nev‘ Ar. Çeşit, tür, cins
n. 101b/, 105a/, 110b/, 129b/, 133b/, 136a/, 136b/, 142a/, 144a/, 159b/, 174a/, 179b/, 186a/, 187a/, 187b/, 191a/, 200b/, 201b/, 202a/, 203a/, 208a/, 209b/, 235b/, 23a/, 243a/, 24a/, 253a/, 254b/, 25b/, 260b/, 276b/, 277a/, 278a/, 278b/, 282b/, 285b/, 286b/, 295b/, 296a/, 303b/, 304b/, 314b/, 325a/, 339b/, 345b/, 359a/, 41b/, 44b/, 46a/, 48b/, 53a/, 54a/, 56a/, 58b/, 59b/, 5a/, 60b/, 61a/, 68a/, 73a/, 75a/, 81b/, 82a/, 86a/, 8b/, 94a/
n.+ i 229b/, 277b/, 278a/, 278b/, 284a/

Nevādirü’l-ṣebāb Ali Şîr Nevâyi‘‘nin gençliğinde yazdığı şiirlerden meydana gelen eser
N. 170b/

nevāḥī Ar. Bölgeler, nahiyeler
n. 134a/, 184b/, 49a/, 71a/
n.+ dağı 142a/, 147b/, 159a/, 185a/, 299a/, 29b/
n.+ daḳı 62a/, 261a/, 332a/, 345b/, 354b/
n.+ daḳılarnı 361b/
n.+ de 11b/, 131b/, 145b/, 152b/, 154b/, 172a/, 184a/, 184b/, 214b/, 224a/, 261a/, 273b/, 274a/, 282a/, 296a/, 310a/, 355a/, 362b/, 42b/, 49b/, 56a/, 60a/, 79b/, 98a/
n.+ deḳı
n.+ din 380a/
n.+ ġa 122a/, 203a/, 241b/, 333b/, 38b/, 66a/
n.+ larġa 61b/
n.+ lerde 220a/, 277a/, 278a/
n.+ ni 55b/, 57a/
n.+ niñ 147a/, 151a/, 162b/, 261b/, 262a/, 279a/, 338b/
n.+ si 18a/, 265a/, 378a/
n.+ sida 223b/

n.+ sidaġı 146b/, 148a/, 194b/, 204b/, 218b/, 223b/
n.+ sidaḳı 364b/, 97a/
n.+ side 92b/, 103b/, 123b/, 125a/, 125b/, 145a/, 155b/, 156a/, 156b/, 162a/, 165a/, 166b/, 172b/, 17a/, 187b/, 192a/, 192b/, 193a/, 19a/, 19b/, 204b/, 208a/, 208b/, 212b/, 214b/, 215b/, 232b/, 234b/, 238a/, 240a/, 250a/, 257a/, 257b/, 260b/, 26a/, 273a/, 277a/, 278b/, 29b/, 301b/, 305a/, 30b/, 335a/, 347a/, 347b/, 354a/, 35b/, 40a/, 63a/, 66b/, 70b/, 77a/, 80b/, 82b/, 86a/
n.+ sidedür 128b/
n.+ sideḳı 376a/
n.+ sidin 103b/, 142b/, 165a/, 214b/, 231b/, 257a/, 307b/, 309b/, 365b/, 38b/, 44a/, 71a/, 90b/
n.+ siġa 30b/, 88b/, 107b/, 120b/, 161b/, 165b/, 17a/, 183b/, 204b/, 205a/, 209a/, 252b/, 25a/, 298a/, 304a/, 308b/, 31b/, 32b/, 368b/, 39a/, 42b/, 44a/, 57a/, 59b/, 69a/, 71a/, 73b/, 81a/, 81b/, 83b/, 94a/, 99a/, 99b/, 221b/
n.+ sini 100b/, 124b/, 13a/, 145a/, 145b/, 14a/, 187b/, 303a/, 66b/, 8a/, 98a/
n.+ siniñ 286a/

nevbet Ar. Kez, defa; nöbet, sıra
n. 100b/, 104a/, 105a/, 108b/, 109b/, 115a/, 120b/, 121b/, 131a/, 135b/, 145a/, 148b/, 151b/, 153b/, 158a/, 161b/, 162a/, 165b/, 176a/, 182a/, 182b/, 184b/, 187a/, 18b/, 20a/, 215a/, 216a/, 227b/, 22b/, 237a/, 245a/, 253b/, 255b/, 258a/, 261b/, 269a/, 269b/, 278a/, 280a/, 285a/, 289a/, 289b/, 291b/, 295a/, 297a/, 298b/, 300b/, 306a/, 310a/, 331a/, 336b/, 344b/, 349b/, 34b/, 35b/, 372b/, 374b/, 377a/, 381b/, 40a/, 42b/, 53a/, 57b/, 5b/, 60b/, 64b/, 65a/, 6a/, 71b/, 73b/, 75a/, 78a/, 78b/, 82a/, 86b/, 87a/, 8b/, 90a/, 93b/, 96a/
n.+ de 22b/
n.+ din 115b/
n.+ i 149a/
n.+ ide 310a/
n.+ te 269a/

nevmīd Ümit
n. 44a/, 375b/
n. bolup 94b/

nevrūz Far. Nevruz, yeni gün
N. 150a/, 217b/
n. 150a/, 315b/, 337b/
n.+ ı 150a/

ney Far. Ney, üflemeli çalgı
n. 173b/
n.+ din 182a/
n.+ ni 182a/

neyşeker Far. Şeker kamışı
n. 129b/, 132a/, 228b/
n.+ lerdin 132a/
n.+ ni 129b/

neyze Mızrak
n. 125a/, 158b/

nezāket Ar.+Far. Naziklik, incelik
n.+ ini 170b/

neẕr Ar. Adak, adama
n. 294a/

nė Ne
n. 102a/, 105a/, 106a/, 108a/, 111b/, 112b/, 113b/, 116a/, 117a/, 118a/, 122a/, 122b/, 123b/, 124b/, 126a/, 126b/, 130b/, 142a/, 143a/, 144a/, 144b/, 149a/, 153a/, 155b/, 158b/, 159b/, 168b/, 170a/, 170b/, 171b/, 174b/, 176b/, 179a/, 183b/, 186a/, 189b/, 190b/, 192a/, 193a/,

194b/, 195a/, 196a/, 198b/, 199b/, 200a/, 202b/, 203a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 207b/, 208a/, 209a/, 212a/, 213a/, 214a/, 215b/, 220a/, 223a/, 226b/, 227a/, 23b/, 240b/, 252a/, 252b/, 253a/, 256a/, 256b/, 259a/, 264b/, 265a/, 266b/, 267a/, 269b/, 275a/, 278a/, 291b/, 294b/, 295a/, 295b/, 298b/, 299b/, 29a/, 2b/, 300a/, 307a/, 314b/, 315b/, 325a/, 328a/, 345b/, 349a/, 355b/, 356a/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360b/, 369b/, 371a/, 372b/, 40b/, 41b/, 53a/, 54a/, 56a/, 58b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62b/, 63a/, 64a/, 65a/, 66a/, 68a/, 75a/, 75b/, 76a/, 78a/, 79a/, 81a/, 81b/, 82a/, 83a/, 85b/, 87a/, 88a/, 89b/, 94a/, 94b/, 97b/, 98b/, 75b/, 87a/

n.+ ge 185b/, 190b/, 250b/, 255a/

nèçe Nice, ne kadar

n. 100a/, 102a/, 104a/, 105a/, 109a/, 109b/, 110a/, 115a/, 116b/, 119b/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 121b/, 122b/, 123a/, 123b/, 125a/, 12a/, 135b/, 138b/, 139a/, 144a/, 144b/, 145a/, 253a/, 145b/, 146a/, 149a/, 149b/, 14b/, 150b/, 151a/, 151b/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 157a/, 158a/, 159b/, 15b/, 162a/, 162b/, 163b/, 167a/, 168a/, 16b/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 175a/, 175b/, 177a/, 178b/, 17b/, 184b/, 185a/, 187b/, 188a/, 188b/, 193a/, 193b/, 194b/, 195a/, 196a/, 198b/, 19b/, 200a/, 200b/, 201b/, 202a/, 205a/, 206b/, 207b/, 208b/, 20a/, 20b/, 211b/, 213b/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 218b/, 219b/, 21a/, 21b/, 220a/, 221a/, 221b/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 227a/, 227b/, 228a/, 229b/, 22a/, 22b/, 230b/, 231a/, 231b/, 234a/, 235b/, 236b/, 237a/, 237b/, 239a/, 239b/, 23a/, 242a/, 243a/, 245b/, 246a/, 248a/, 249a/, 249b/, 24a/, 250b/, 252a/, 254b/, 256a/, 256b/, 259a/, 259b/, 25a/, 260a/, 263a/, 266b/, 268b/, 26a/, 26b/, 270b/, 272a/, 273b/, 275a/, 289b/, 294b/, 295a/, 296b/, 297b/, 298a/, 298b/, 299b/, 300a/, 300b/, 303a/, 304a/, 304b/, 305a/, 306a/, 308a/, 308b/, 309a/, 309b/, 310a/, 311b/, 312a/, 315b/, 325b/, 326b/, 328b/, 329a/, 329b/, 32b/, 332a/, 334b/, 336b/, 337a/, 338a/, 338b/, 33a/, 33b/, 342b/, 347b/, 352a/, 355a/, 357a/, 35a/, 35b/, 360b/, 362b/, 365a/, 367a/, 369a/, 369b/, 372a/, 372b/, 373a/, 374b/, 377b/, 378b/, 379b/, 37b/, 380b/, 381a/, 381b/, 40a/, 41b/, 42b/, 43a/, 43b/, 44a/, 45a/, 48a/, 48b/, 4b/, 51b/, 53a/, 54a/, 55a/, 56a/, 57a/, 57b/, 58b/, 59a/, 5b/, 60a/, 61b/, 63a/, 63b/, 69a/, 70b/, 71b/, 76b/, 77b/, 78a/, 78b/, 79b/, 80a/, 80b/, 83b/, 84a/, 84b/, 86b/, 87a/, 8a/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 93b/, 94a/, 96b/, 97b/, 99a/, 99b/, 166a/

n.+ ni 295a/, 310b/, 68a/

n.+ si 224b/

n.+ sini 259b/, 372a/

nèçük Niçin, nasıl

n. 101b/, 105b/, 110b/, 111a/, 113a/, 114a/, 114b/, 119a/, 121a/, 129a/, 138b/, 139a/, 140a/, 141b/, 151b/, 158a/, 159b/, 169b/, 170b/, 173a/, 175b/, 176b/, 178a/, 180a/, 180b/, 182a/, 183a/, 185a/, 194b/, 200b/, 202a/, 202b/, 205a/, 207a/, 207b/, 208a/, 209a/, 209b/, 212b/, 223b/, 224a/, 230a/, 236b/, 23b/, 242a/, 249b/, 252b/, 253b/, 271b/, 272a/, 275b/, 277b/, 279a/, 280a/, 282b/, 285a/, 285b/, 288b/, 28b/, 291b/, 292a/, 297a/, 300b/, 305b/, 30a/, 311b/, 314b/, 31b/, 326a/, 326b/, 328b/, 346a/, 349a/, 350a/, 351a/,

359a/, 369a/, 41a/, 4a/, 4b/, 50b/, 51a/, 59a/, 5a/, 65a/, 77b/, 78a/, 86b/, 88a/, 94b/, 97b/, 99b/
n.+ dür 220a/

nėler Neler
n. 87b/

nėme Her ne kadar, nasıl
n. 102b/, 103b/, 104b/, 109a/, 114b/, 117a/, 118a/, 125a/, 130b/, 134a/, 135a/, 143b/, 144b/, 145b/, 151b/, 153a/, 154a/, 154b/, 15a/, 161b/, 162a/, 164b/, 171a/, 172a/, 172b/, 175b/, 178b/, 179b/, 180a/, 182a/, 185a/, 188a/, 189b/, 192b/, 193a/, 194b/, 205a/, 207b/, 211b/, 222a/, 223a/, 229a/, 236a/, 238b/, 245a/, 249b/, 250a/, 250b/, 261b/, 262b/, 268b/, 272b/, 276a/, 278a/, 278b/, 279a/, 280a/, 280b/, 283a/, 284a/, 287b/, 289a/, 291a/, 291b/, 293b/, 301a/, 302a/, 303b/, 305b/, 306b/, 311a/, 325a/, 32a/, 336b/, 342a/, 344a/, 344b/, 351a/, 366a/, 367a/, 369b/, 3b/, 40a/, 48a/, 48b/, 49b/, 51a/, 53a/, 54b/, 61a/, 64a/, 66b/, 75a/, 76b/, 83b/, 8a/, 96a/, 97b/
n.+ dür 117a/, 219b/, 283a/, 284a/, 284b/
n.+ ge 111b/, 11a/, 183b/, 271a/
n.+ ler 100b/, 102b/, 151a/, 151b/, 171a/, 179a/, 180a/, 182a/, 185b/, 21a/, 288a/, 298a/, 306b/, 340a/, 361a/, 3a/
n.+ lerdin 125a/
n.+ lerdür 109b/
n.+ lerġa 249b/
n.+ leri 69b/
n.+ lerini 124b/, 64a/
n.+ lerni 180b/
n.+ ni 109a/, 153b/, 178a/, 285a/, 291b/
n.+ niñ 180a/
n.+ sini 124b/

nėmerse Nesne, şey
n. 18b/

ni‘ām Ar. Nimetler
n. 330a/

nifāḳ Ar. İki yüzlülük, ara bozukluğu
n.+ ını 192b/

nifāḳ-āmīz Ar.+Far. Ara bozan
n. 192b/

nigāhdāşt Far. Koruyucu
n. 307a/

nigūnsār Far. Baş aşağı, ters
n. 348b/

nihāl Far. Taze, düzgün fidan
n.+ ıġa 273b/
n.+ i 129b/, 235b/, 248a/
n.+ ler 360a/

nihāyet Ar. Son, son derece
n. 274b/
n.+ i 269b/

nikāḥ Ar. Nikah, kanuni evlenme
n. boldı 121a/
n.+ ıdadur 214b/
‘aḳd-ı n.+ ımġa 86b/
n. ḳılıp 206b/

niḳār Ar. Kin, inat
n. 162b/, 184a/
n.+ lar 121b/, 41a/, 42a/

Nilābī Nilablı
N.+ ler 222b/

nilāgāv Yüksekliği at kadar olan bir tür kara hayvanı, mavi öküz
n. 141a/, 276a/

n.+ dur 276a/

nīlūfer Far. Nilüfer
n. 369b/
n.+ niñ 369b/

nīlūferzār Far. Nilüfer bahçesi
n. 369b/
N.+ nı 369b/

nīm Far. Yarı, yarım
n. 121a/

nīmçe Far.+T. Yarımca
n. 357b/, 363a/

ni'met Ar. Nimet, iyilik; yiyecek ve içecek şeyler
n. 29a/, 68a/
n.+ i 50a/

nīmkāre Far. Yarı yarıya
n. 326a/, 359b/, 381b/

niñ Ki, gibi bağlama edatı
n. 311a/

nisbet Ar. Bağlılık, inadına yapılan iş
n. 36a/, 86b/, 88a/
n.+ i 134b/, 136b/, 140b/, 286a/, 5a/
n. ḳılıpturlar 181b/

nişān Far. İz, belirti
n. 46a/, 49a/, 50a/, 116a/, 139a/, 178b/
n.- ı devletest 125a/
n.+ lar 122a/
n.+ ları 110b/

nişāne Far. İz, belirti
n. 107b/, 197a/

nişīb Far. İniş, aşağı
n.+ ge 135a/
n.+ rek 3a/

nīşīn Far. Oturan, oturmuş
N. 165b/

nīşter Far. Neşter
n. 58b/

nivisandalıḳ Yazıcı?
n.+ ı 351a/

niyyet Ar. Niyet, kasıt
n. 335b/, 346a/
n.- i ġavz 312a/
n.+ i 309a/, 331b/
n. ḳıldım 312b/
n. ḳılıp 312b/

nīze Far. Süngü, mızrak
n. 217b/, 221b/, 232b/, 239a/, 267a/, 276a/
n.+ niñ 232b/

noḳṣān Ar. Eksik, kusurlu
n. 63b/, 224a/, 316a/

noḳṣānī Ar.+Far. Noksanlık
n. 94a/

Noyan Baş komutan, ser asker
N. 99a/
N.+ nı 98b/
N.+ nıñ 98b/

nöker Moġ. Hizmetçi, yoldaş
n. 10a/, 21b/, 22a/, 23b/, 29a/, 29b/, 35a/, 36b/, 57b/, 61a/, 66a/, 76b/, 81a/, 84b/, 90a/, 91a/, 101a/, 121a/, 121b/, 123b/, 124a/, 125b/, 127b/, 145b/, 154a/, 155a/, 156b/, 15b/, 166a/, 172b/, 192a/, 196a/, 198b/, 200a/, 202b/, 212b/, 254a/, 262b/, 264b/, 269a/, 269b/, 271a/, 271b/, 315a/, 367a/, 374b/
ġayr-ı n. 254a/
miṣl-i n. 54a/

n. boldı 28b/
n.+ din 54a/
n.+ i 28b/, 113b/, 126a/, 12a/, 152a/, 155a/, 163b/, 166a/, 174a/, 192b/, 193b/, 196a/, 197a/, 216a/, 217a/, 22a/, 22b/, 230a/, 231a/, 241b/, 246a/, 263a/, 28b/, 310a/, 346b/, 34a/, 352b/, 354a/, 357b/, 358b/, 35a/, 361a/, 369a/, 371a/, 373a/, 373b/, 375b/, 379b/, 381b/, 60a/, 71b/, 81a/, 84a/, 95a/
n.+ ige 124b/
n.+ im 199b/
n.+ imizçe 82a/
n.+ imizge 82a/
n.+ iñ 155b/
n.+ in 240a/, 380b/
n.+ ini 231a/, 232a/, 29b/, 53a/, 53b/, 57a/
n.+ iniñ 124a/, 248a/, 25b/, 309b/
n.+ iye 361a/
n. ḳılıp 159b/
n.+ leri 123b/, 124a/, 126b/, 159b/, 212b/, 216a/, 310b/, 327a/, 329a/, 378a/, 64a/
n.+ leridin 120a/, 151a/, 158b/, 192a/, 212b/, 224b/, 23b/, 61a/
n.+ lerige 351a/, 352b/, 357b/
n.+ lerim 119a/, 120a/
n.+ lerimdin 151a/
n.+ lerimni 200b/
n.+ lerini 62b/
n.+ leriniñ 192b/, 41b/
n.+ leriñizdür 118a/
n.+ ni 14b/, 175b/, 22a/
n.+ niñ 124a/

nökerlik Moġ.+T. Kölelik

O

obruḳ sobruḳ Arka arkaya
o. 310b/

ocaḳ Ocak, ateş yakılan yer
n. 58b/, 71b/, 108b/, 295b/
n.+ ke 241b/

nuḳre Ar. Gümüş
n. 42a/, 312a/

nūl Sincaptan küçük ve ağaçlara tırmanabilen bir hayvan
n.+ dur 277a/

nuṣret Ar. Yardım
n. 118b/

nücūm Ar. Yıldızlar
n.+ ıda 218a/
sā‘at-ı n.+ ıġa 216b/
n.+ nı 175b/

nücūmī Ar. Yıldızlar, yıldızlarla ilgili
remz-i n. 44b/
sā‘at-i n.+ de 129a/
sā‘at-ı n.+ ġaça 364a

nüḳte Ar. Nükte, herkesin anlayamadığı ince mana
n. 180b/

nümālıḳ Far.+T. Gelişkin, büyük
n. 283b/

nümāyān Far. Görünen, meydanda olan
n. 57b/, 92a/, 93a/, 165a/, 373b/

nüẕūr Ar. Korkutmalar
n. 294a/

o.+ ḳa 306a/

ofraġ Libas, elbise
o.+ ı 235b/, 241a/

oġlan Oğlan

o. 8b/, 9b/, 85b/, 161b/, 195b/, 19b/, 205b/, 244b/, 25b/, 261a/, 293b/,
o.+ lar 11b/
o.+ lardın 166a/, 26b/, 359a/
o.+ ları 121b/, 154a/, 156b/, 162a/, 164b/, 166a/, 168a/, 169a/, 193a/, 201b/, 224b/, 262b/, 26a/, 28a/, 296a/, 347b/, 364a/, 36a/, 56b/, 57b/, 9b/
o.+ larıda 170a/
o.+ larıdın 102b/, 18a/, 296b/, 62b/, 8b/
o.+ larıġa 185a/, 30a/, 352b/, 363a/, 76b/
o.+ ların 258b/
o.+ larını 162b/, 169b/, 24a/, 25b/, 296a/, 63a/
o.+ larınıñ 10a/, 25b/, 170a/, 28b/
o.+ larnı 163a/, 267a/

oġrı Hırsız
o. 358b/
o.+ nı 361a/
o.+ nıñ 361a/
o.+ sı 159a/

oġul Oğul
o. 10b/, 112a/, 11a/, 11b/, 163b/, 166a/, 168b/, 169b/, 170b/, 171a/, 172b/, 182b/, 19b/, 220a/, 26b/, 27a/, 28a/, 28b/, 8b/, 90b/, 9b/
o.+ ı 5b/, 6a/, 6b/, 10a/, 10b/, 11a/, 12a/, 23a/, 23b/, 24a/, 27a/, 27b/, 28a/, 41a/, 41b/, 42b/, 46a/, 50a/, 50b/, 55b/, 57b/, 58a/, 71b/, 72a/, 74b/, 109b/, 113b/, 118b/, 120b/, 122b/, 123a/, 126b/, 12a/, 13a/, 145a/, 146b/, 155a/, 162b/, 163b/, 164a/, 164b/, 165b/, 166a/, 166b/, 167b/, 168a/, 168b/, 169b/, 16a/, 172b/, 174a/, 175a/, 175b/, 176b/, 182b/, 185a/, 193b/, 19b/, 206a/, 208a/, 209b/, 20a/, 20b/, 21a/, 21b/, 220a/, 224b/, 225a/, 225b/, 228a/, 22b/, 236a/, 236b/, 238a/, 256a/, 257a/, 258a/, 258b/, 25b/, 270b/, 271b/, 294a/, 296a/, 298a/, 301b/, 302a/, 303a/, 308a/, 30a/, 326a/, 326b/, 327a/, 328a/, 328b/, 332a/, 333b/, 336a/, 338a/, 341a/, 345a/, 346a/, 347a/, 348a/, 34a/, 356b/, 357b/, 363a/, 363b/, 368a/, 369a/, 377a/, 377b/, 381b/, 75b/, 76b/, 78a/, 79a/, 80a/, 80b/, 89a/, 8b/, 95b/, 98a/, 98b/, 9b/
o.+ ıdın 169b/, 342b/, 59b/
o.+ ıdur 174b/, 68a/
o.+ ıġa 167b/, 27b/, 332b/, 352b/, 9a/
o.+ını 12a/, 154b/, 168b/, 206a/, 223b/, 307a/, 308a/, 362a/, 381b/, 59b/
o.+ ınıñ 154b/, 250a/, 28a/, 308a/, 326a/, 341a/, 346b/, 352a/, 41a/, 80a/
o.+ um 41a/, 119b/, 352b/

oġulluḳ Oğulluk, evlatlık
o. 41a/, 75a/
o.+ ḳa 343a/
o.+ tın 75a/, 79b/

oġurla- Çalmak, gizlice almak
o.- p 56a/, 59b/

oġurluḳ Hırsızlık
o. 70b/
o.+ ḳa 294b/

oḫşa - Benzemek
o.- ġay 111b/
o.- mas 269b/
o.- r 277b/, 279a/, 281a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 287a/, 288a/, 344b/

oḫşat- Benzetmek
o.- a almadı 205a/
o.- ma 265a/
o.- tım 211a/

oķ ok; de/da, mutlaka, kesinlikle
o. 100b/, 101a/, 102b/, 103b/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 108a/, 108b/, 109a/, 109b/, 112a/, 112b/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 115a/, 115b/, 117b/, 11a/, 123a/, 125a/, 125b/, 126a/, 127a/, 129a/, 139b/, 140a/, 142b/, 143a/, 144a/, 148a/, 148b/, 14a/, 150a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 154a/, 156b/, 157b/, 158a/, 15a/, 160a/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 163a/, 166a/, 167b/, 171b/, 173a/, 174a/, 175a/, 178b/, 17a/, 182a/, 182b/, 183b/, 184a/, 185b/, 190a/, 191b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 196a/, 196b/, 197a/, 198a/, 198b/, 199b/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 205b/, 206b/, 207a/, 207b/, 208b/, 209a/, 20a/, 210a/, 210b/, 211a/, 212a/, 214a/, 214b/, 215a/, 217a/, 218b/, 220a/, 222b/, 223b/, 225b/, 227b/, 229a/, 230a/, 230b/, 232b/, 234a/, 235b/, 238b/, 23a/, 240b/, 241a/, 242b/, 243b/, 246b/, 249a/, 24b/, 250a/, 250b/, 252a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 256b/, 257a/, 259a/, 259b/, 25a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264b/, 265a/, 265b/, 266b/, 267a/, 267b/, 268b/, 273a/, 275a/, 275b/, 277a/, 279a/, 283a/, 284b/, 286a/, 286b/, 287b/, 289b/, 28b/, 293b/, 295a/, 297b/, 300a/, 300b/, 304a/, 304b/, 308a/, 309b/, 30b/, 310a/, 310b/, 315a/, 316a/, 31a/, 31b/, 325a/, 326a/, 326b/, 334a/, 335a/, 337a/, 337b/, 342b/, 343a/, 344b/, 345a/, 347a/, 347b/, 348a/, 349a/, 34b/, 350b/, 354b/, 358a/, 360a/, 362b/, 363a/, 364a/, 364b/, 365b/, 366a/, 370b/, 371a/, 371b/, 372a/, 374a/, 374b/, 375a/, 376b/, 379a/, 379b/, 37b/, 38a/, 38b/, 39b/, 49b/, 4a/, 50b/, 54b/, 58a/, 60b/, 62b/, 65a/, 65b/, 66a/, 66b/, 67a/, 69b/, 70a/, 70b/, 71b/, 72a/, 73a/, 77b/, 79a/, 80a/, 81a/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 85a/, 85b/, 86b/, 88b/, 89b/, 90a/, 91b/, 92a/, 92b/, 93a/, 97b/, 98a/, 98b/, 99b/
o. atar 199b/
o.+ dın 219b/
o.+ ı 107a/, 157a/, 163a/, 175a/, 19a/, 218a/, 259b/, 25a/, 274a/, 31a/, 92b/
o.+ ıġa 196b/
o.+ ını 239b/
o.+ ķa 184a/, 239a/
o.+ lar 160a/, 244b/
o.+ larımġa 107b/
o.+ nı 13b/, 107a/, 112b/, 115a/, 160a/, 161a/, 167a/, 173b/, 18b/, 199b/, 7b/
o.+ nıñ 92a/
o.+ tur 100b/, 144a/, 278a/, 300b/
o.+ um 115a/
o.+ umnı 115a/

oķla - Ok ile vurmak, ok yağdırmak
o.- dılar 112a/, 161a/, 232b/
o.- dım 104b/, 214a/, 232b/
o.- ġan 161b/
o.- p 127b/, 203b/, 238b/, 253b/, 372a/, 39a/

oķlaş - Karşılıklı ok atmak, ok ile vuruşmak
o.- ıp 196a/

oķluķ Oklu
o. 198b/

oķu - Okumak
o.- dı 125a/, 190a/, 247a/
o.- dum 118b/
o.- ġan 180b/, 181a/, 18b/, 247a/
o.- ġandın 188b/
o.- ġay 190a/

o.- ġuçıġa 349b/
o.- ġunça 289a/, 290a/
o.- ġunçadur 289a/
o.- ġunçı 201a/
o.- maḳ 237a/
o.- may 349a/
o.- p 179a/, 251b/
o.- p ėdim 198b/
o.- p 225a/, 60a/, 7a/
o.- r ėdi 7a/, 7b/
ḫuṭbe o.- p 30b/
o.- ptur 174a/
o.- r ėdi 129a/, 190a/
o.- r 190a/, 281b/, 330b/, 349a/
o.- rlar 223b/
hem-vār o.- rlar 190a/
o.- sa 349b/, 45b/
o.- y almaġandın 349b/
o.- y almas 349b/
o.- ymaydur ėdi 123b/

oḳul - Okunmak
o.- ur ėdi 128b/

oḳuş Okuyuş
o.+ ıdın 190a/

oḳut - Okutmak
o.- ḳay 164b/
o.- ḳaylar 58a/
o.- tılar 268a/
o.- up 206b/

ol O, işaret sıfatı ve işaret zamiri
o. 100a/, 100b/, 101a/, 101b/, 102b/, 104a/, 105a/, 105b/, 106b/, 107a/, 108a/, 109a/, 10a/, 10b/, 110a/, 112a/, 112b/, 113b/, 114a/, 116a/, 116b/, 117a/, 118a/, 119a/, 119b/, 11a/, 11b/, 120b/, 121b/, 122a/, 123a/, 123b/, 124a/, 124b/, 125a/, 127a/, 128a/, 12a/, 131b/, 132a/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 139a/, 13a/, 13b/, 140a/, 140b/, 141a/, 142a/, 143b/, 144a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 148b/, 149a/, 14a/, 150a/, 150b/, 151a/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156b/, 158a/, 158b/, 159a/, 159b/, 160b/, 162a/, 162b/, 165b/, 166b/, 16a/, 171a/, 172a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177b/, 178a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 181a/, 182a/, 182b/, 183b/, 185a/, 185b/, 186b/, 187a/, 187b/, 188b/, 189b/, 18b/, 192a/, 193a/, 193b/, 194a/, 195a/, 196a/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 200b/, 203a/, 204a/, 204b/, 208a/, 208b/, 209b/, 210b/, 211a/, 212a/, 213a/, 214b/, 216a/, 216b/, 217a/, 217b/, 218a/, 219a/, 219b/, 21a/, 220a/, 222b/, 224b/, 225a/, 225b/, 226b/, 227a/, 228a/, 228b/, 229b/, 22b/, 230a/, 230b/, 231a/, 233b/, 234a/, 235a/, 235b/, 237a/, 237b/, 238a/, 238b/, 239b/, 23b/, 240a/, 240b/, 241a/, 241b/, 242a/, 244a/, 244b/, 245b/, 246a/, 246b/, 248a/, 248b/, 24b/, 250a/, 250b/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 256a/, 258b/, 259a/, 259b/, 260b/, 261a/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 265a/, 266b/, 268a/, 269a/, 269b/, 26b/, 270a/, 270b/, 271a/, 271b/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275b/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 279a/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 282a/, 283a/, 284b/, 285a/, 285b/, 288a/, 289a/, 28a/, 290b/, 291a/, 291b/, 293b/, 294b/, 295a/, 296a/, 296b/, 297a/, 298a/, 299b/, 29b/, 2b/, 300a/, 301a/, 302b/, 305a/, 305b/, 306a/, 306b/, 308a/, 308b/, 30a/, 311b/, 312a/, 312b/, 316a/, 31a/, 31b/, 325b/, 326a/, 326b/, 327a/, 327b/, 328a/, 329b/, 32a/, 32b/, 330a/, 331b/, 332a/, 333b/, 336a/, 337a/, 338a/, 339b/, 33a/, 342a/, 342b/, 345a/, 345b/, 346a/, 348a/,

349a/, 349b/, 34a/, 34b/, 350a/, 350b/, 353a/, 353b/, 355a/, 356b/, 357a/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 360b/, 361a/, 361b/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 364b/, 365a/, 366a/, 366b/, 367b/, 368b/, 369a/, 36a/, 370a/, 370b/, 371a/, 371b/, 372b/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 375b/, 377b/, 378b/, 379a/, 380a/, 38a/, 38b/, 3a/, 40b/, 42a/, 42b/, 43a/, 43b/, 44b/, 45a/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/, 49b/, 51b/, 53a/, 53b/, 54b/, 55a/, 55b/, 56a/, 57a/, 58a/, 58b/, 59a/, 59b/, 5b/, 60a/, 60b/, 61b/, 62a/, 63b/, 65b/, 66a/, 66b/, 67a/, 67b/, 68b/, 69b/, 6a/, 6b/, 71a/, 71b/, 72b/, 75a/, 75b/, 76b/, 78a/, 78b/, 79a/, 79b/, 7a/, 80a/, 81a/, 82b/, 83a/, 83b/, 84a/, 85b/, 86b/, 87a/, 89a/, 8a/, 8b/, 90b/, 91a/, 92b/, 93a/, 93b/, 94a/, 94b/, 95b/, 97a/, 98a/, 99a/, 99b/, 9b/, 229a/, 45b/, 87a/, 87b/

cāy-i o. 51a/

o.+ dur 175a/, 276b/, 277b/, 59a/

ol - Olmak

o.- ġaç 76a/

şād o.- madı 100a/

o.- maḳḳa 316a/

o.-sa 114b/, 202b/

olar <alar Onlar

o. 295a/, 297b/, 343a/

o.+ ıdın 294a/

o.+ nı 295b/

o.+ nıñ 260a/

olca Ganimet, kazanç

o. 39a/, 51a/, 90a/, 147b/, 151b/, 212b/, 218a/, 239b/, 256b/, 293b/, 297b/, 354b/

o.+ dın 212a/

o.+ sı 51a/

o.+ sıġa 255b/

oltur - Oturmak, bir yere yerleşmek, ikamet etmek

o.- a almay 110b/, 63a/

o.- a 115b/

o.- dı 103a/, 10a/, 123b/, 237b/, 23a/, 268b/, 33a/, 50b/

o.- dılar 103a/, 186b/, 351b/, 352a/, 83b/

o.- duk 109b/, 116b/, 184b/, 186b/, 189a/, 235a/, 343b/

o.- dum 123b/, 152a/, 162a/, 194b/, 247a/, 351b/, 379b/, 84b/, 91b/

o.- ġaç 50b/

o.- ġalı 235a/

o.- ġan 18b/, 122b/, 140a/, 163a/, 187b/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 201a/, 203a/, 203b/, 214b/, 221a/, 244b/, 366a/, 367a/, 368b/, 39a/, 82a/, 86a/

o.- ġanda 206b/, 237b/, 278a/, 380b/, 48b/, 84a/

o.- ġandın 340b/

o.- ġanıda 68b/

o.- ġay 351a/, 351b/, 56b/, 59a/

o.- ġıl 348b/

o.- ġu 343b/

o.- ġunça 370b/

o.- maḳ 262b/

o.- maḳda 186b/

o.- maḳta 76a/

o.- mas 262b/

o.- maydur 354a/

o.- sa 37a/

o.- up ėdi 104a/, 109a/, 198a/, 48b/, 57b/, 82b/

o.- up ėdiler 184a/, 200a/, 204b/, 206b/, 227a/, 250a/, 298b/, 32a/, 83a/, 96b/

o.- up ėdim 194b/, 202a/, 216a/, 227a/

o.- up 102b/, 111b/, 119b/, 123b/, 140a/, 160a/, 188b/, 198a/, 208b/, 214b/, 216a/, 218b/, 228b/, 232a/, 236b/, 246b/, 247b/, 249a/, 294a/, 299a/, 301a/, 332a/, 340a/,

343b/, 351a/, 351b/, 353b/, 355a/, 358b/, 363a/, 49a/, 55b/, 59a/, 64a/, 66a/, 82b/
o.- uptur 125a/, 187a/, 18b/, 203a/, 243b/, 263b/, 299a/, 338a/, 341a/, 368b/, 81b/
o.- upturlar 228a/, 268a/, 269a/, 336a/, 347b/, 81b/
o.- ur ėdi 179a/, 216a/
o.- ur ėdim 120a/, 236b/, 34a/
o.- ur ėrdi 19a/
o.- ur 108b/, 152b/, 178b/, 186a/, 188b/, 191b/, 224a/, 225a/, 227a/, 341a/, 344a/, 347b/, 37a/, 49a/, 60b/
o.- urlar ėdi 216a/, 238a/
o.- urlar 163b/, 326a/, 48a/

olturġuz- Oturtmak, iskan etmek
o.- ay 345a/
o.- dı 271b/, 302a/, 80a/
o.- dılar 30a/, 36b/, 50b/
o.- dum 34a/, 353b/
o.- ġanda 207a/
o.- up 10b/, 118b/, 202a/, 220b/, 258b/, 304b/, 57a/

olturġuzul - Oturtulmak
o.- dı 214a/, 351b/

olturul- Oturulmak
o.- dı 214b/, 216b/, 222a/, 249b/, 353b/, 367b/, 40a/, 43b/, 67b/, 88a/, 88b/
o.- ġan 367a/
o.- up 48a/

olturuşluḳ Yerleşmiş, oturmuş
o. 125b/, 143a/, 225b/, 226b/, 299b/, 33b/, 34a/

on On sayısı
o. 106b/, 119a/, 119b/, 129a/, 131b/, 143a/, 150b/, 152b/, 163a/, 187b/, 188a/, 193b/, 194a/, 206b/, 209a/, 213b/, 217a/, 230a/, 233a/, 234a/, 236a/, 241b/, 242a/, 260b/, 262a/, 26b/, 275a/, 291a/, 293b/, 301a/, 301b/, 331b/, 336b/, 342a/, 346b/, 350b/, 351a/, 358a/, 370a/, 374a/, 377a/, 377b/, 378b/, 3b/, 56a/, 68a/, 75a/, 84b/, 90a/, 95a/, 98b/, 9a/
o.+ ça 332a/
o.+ ıda 106b/, 229a/, 345a/, 345b/, 346b/, 347a/, 348a/, 356b/, 380b/

oñ Sağ, sağ taraf
o. 102b/, 107a/, 107b/, 112b/, 114a/, 147b/, 161a/, 162a/, 186b/, 203a/, 209a/, 209b/, 224a/, 238b/, 264a/, 266a/, 266b/, 267a/, 290b/, 326b/, 334b/, 337a/, 338a/, 34a/, 351b/, 49a/, 69b/, 81b/, 83b/, 89b/

on altı On altı
o. 206a/, 246b/, 267a/, 337a/, 350b/, 354b/, 370a/, 380a/, 98a/
o.+ sıda 222b/, 242a/, 247a/, 249b/, 305a/, 331a/, 354a/

on altı miñ On altı bin
o. 204a/

on bėş On beş
o. 106b/, 119a/, 129a/, 193b/, 194a/, 196b/, 206b/, 234a/, 242b/, 262a/, 267a/, 287b/, 291a/, 293b/, 301a/, 301b/, 326b/, 329a/, 336b/, 342a/, 354a/, 370a/, 374a/, 379a/, 47a/, 75a/, 84b/, 95a/
o.+ ide 230b/, 236a/, 302a/, 305a/, 329b/, 343b/, 348a/, 376a/, 381a/

on bir On bir
o. 131b/, 159b/, 166a/, 211a/, 330a/, 347a/, 365a/, 378a/, 379a/
o.+ ide 229b/, 237b/, 336a/, 348b/, 353b/, 381a/

on iki On iki
o. 1/, 12a/, 131b/, 135b/, 139a/, 13a/, 143a/, 150b/, 182a/, 236a/, 260b/, 290a/, 351a/, 362a/, 364a/, 370a/, 90a/
o.+ side 234b/, 237a/, 339a/, 362a/

on iki miñ On iki bin
o. 254a/, 269b/

on miñ On bin
o. 153a/, 357b/, 362a/
o.+ din 303b/

on miñ altı yüz On bin altı yüz
o. 44b/

on sėkiz On sėkiz
o. 30a/, 49b/, 85a/
o.+ ide 66b/

on sėkiz miñ On sėkiz bin
o. 52b/

on sėkiz On sėkiz
o. 13a/, 365a/
o.+ ide 219a/, 245a/, 247a/, 262b/, 263b/, 364b/

on toḳuz On dokuz
o. 85b/, 86b/
o.+ ıda 235a/, 242a/, 248b/, 332b/, 337a/, 344a/, 350a/, 355a/, 381b/

on tört On tört
o. 102b/, 131b/, 137b/, 166a/, 169b/, 178a/, 196b/, 286a/, 287b/, 290a/, 361b/, 47a/, 59a/, 83b/, 89a/, 96b/
o.+ ide 219a/, 221b/, 245a/, 255b/, 262b/, 309b/, 342b/, 348a/

on üç On üç
o. 102b/, 135b/, 137b/, 139a/, 182a/, 27a/, 286a/, 297a/, 346b/, 380a/, 59a/, 89a/, 96b/
o.+ i 379b/
o.+ ide 162a/, 262a/, 299b/, 316a/, 332b/, 350a/

on yėti On yedi
o. 10a/, 85a/, 206a/, 293b/, 330a/, 380b/
o.+ side 219a/, 235a/, 237a/, 238a/, 252a/, 344a/, 345b/, 357a/, 362a/

onca On kadar
o.

on sėkiz On sekiz
o. 10a/

orçın Sancak, padişah çadırı
o. 131b/

ordu Ordu
o. 186b/, 193a/, 208a/, 212a/, 219a/, 222b/, 223a/, 226a/, 229b/, 230b/, 231a/, 231b/, 232a/, 245b/, 252b/, 282a/, 309b/, 315b/, 332a/, 336b/, 341b/, 358a/, 362b/, 364b/, 365b/, 366a/, 369b/, 371b/, 374b/, 377a/, 40b/, 48a/, 67b/, 73a/, 75b/, 88a/
o.+ da 265b/, 40b/
o.+ dın 226a/, 229b/, 23a/, 252a/, 325a/, 327b/, 366b/, 368a/
o.+ ġa 124a/, 145b/, 212a/, 214b/, 218b/, 222b/, 226a/, 227b/, 229a/, 230a/, 244a/, 246a/, 249a/, 250b/, 252a/, 255b/, 258a/, 259b/, 260a/, 268a/, 310a/, 325a/, 325b/, 326b/, 327b/, 358a/, 358b/, 364a/, 364b/, 366b/, 367a/, 370a/, 373a/, 377b/, 268a/
o.+ ġaça 228b/, 255a/, 369b/
o.+ larıġa 183b/

o.+ nı 212a/, 222b/, 231a/, 252a/, 258a/, 315b/, 327a/, 379a/
o.+ nıñ 185b/, 223b/, 229b/, 230b/, 325b/, 361b/, 364a/, 73a/
o.+ nuñ 148b/, 223a/
o.+ sı 372a/
o.+ sıdın 263a/, 297b/
o.+ sıġa 262a/, 263a/, 325a/, 327b/
o.+ sınıñ 187a/, 267b/, 347b/

orġaḳ Orak
o. 117a/

orta Orta
o. 7b/, 68b/, 100a/, 100b/, 334a/
o.+ da 341a/
o.+ dağı 288b/
o.+ daḳı 379b/
o.+ sı 188b/, 215a/, 280b/, 47a/, 98a/
o.+ sıda 112a/, 127a/, 128a/, 132a/, 136b/, 143a/, 188b/, 208a/, 220a/, 224a/, 229a/, 241a/, 283a/, 31b/, 327b/, 335b/, 342a/, 47a/, 47b/, 91a/, 98a/
o.+ sıdağı 132b/, 249b/, 288a/, 296b/
o.+ sıdın 132b/, 136b/, 220a/, 260a/, 287b/, 301a/, 48a/
o.+ sıġa 112a/

ortancı Ortanca; rehber, kılavuz
o. 167b/, 250a/, 300b/

orun Yer
o.+ ġa 290b/
o.+ ı 194a/, 285b/
o.+ ıça 143b/
o.+ ıda 198a/, 275b/
o.+ ıġa 4b/, 109a/, 122b/, 133a/, 134b/, 163a/, 177a/, 264a/, 297a/, 301b/, 302a/, 327a/, 328b/, 32a/, 335a/, 343a/, 345a/, 72b/

ot Ateş; ot, bitki; ilaç
o. 117b/, 140b/, 141a/, 141b/, 147a/, 147b/, 148a/, 195b/, 197a/, 197b/, 198a/, 206a/, 222b/, 256b/, 334b/, 376b/, 377b/
o.+ ġa 117a/
o.+ ı 130a/, 135b/, 140b/, 141a/
o.+ ıdın 253b/
o.+ ḳa 117a/, 156b/, 222b/, 295a/
o.+ lar 132a/, 197b/, 245b/, 250a/
o.+ nı 140b/
o.+ tur 140b/
o.+ un 195b/
o.+ unı 141b/

otağ Çadır, oda
o. 308b/
o.+ ġa 204b/
o.+ ıda 212a/, 243b/

otağa Taç, savaş sırasında başa giyilen zırh
o.+ sı 142b/, 164a/
o.+ sıdur 142b/

otaḳ otağ
o.+ ḳa 256b/
o.+ larını 226a/

otlaḳ Otlak
o.+ ı 141a/

otuz Otuz sayısı
o. 19a/, 124a/, 143a/, 157b/, 159a/, 173b/, 181b/, 183b/, 202a/, 208a/, 255a/, 256b/, 274b/, 277a/, 286a/, 301b/, 329a/, 336b/, 341b/, 221b/, 230b/, 231a/, 35a/, 370a/, 373a/, 373b/, 376a/, 380a/, 45a/, 49b/, 73a/, 84a/
o.+ ça 113b/, 372a/

otuz bėş miñ Otuz beş bin
o. 296b/

otuz iki Otuz iki
o. 136a/, 290a/

otuz miñ Otuz bin
o. 103b/, 144b/, 155b/, 254a/

otuz toḳuz Otuz dokuz
o. 6b/

otuz üç Otuz üç
o. 136a/

otun Odun
o.+ dur 141b/
o.+ ları 141b/

otunluḳ Odunluk
o. 193a/

oy - Oymak, kazmak, delmek
o.- ar 65b/
o.- dılar 65b/, 67a/

oyna - Oynamak
o.- p 178b/, 214a/
o.- r ėdi 14a/, 165a/, 173a/, 175a/, 21b/
o.- r ėrdi 7b/
o.- r 21b/, 282a/
o.- sa 173a/
o.- ydur 353b/

oyun Oyun, eğlence
o. 276b/
o.+ lar 353b/
o.+ larını 353a/

Ö

öksü - Azalmak, eksilmek
ö.- medi 14a/
ö.- mes 129a/, 132b/, 272b/, 98a/

öksük Eksik
ö. 223a/

öl - Ölmek
ö.- di 109b/, 12b/, 156a/, 158b/, 160a/, 163a/, 166b/, 167b/, 171b/, 175b/, 184a/, 203b/, 21b/, 22b/, 251a/, 254b/, 260a/, 296b/, 31a/, 331b/, 337a/, 69a/, 79b/
ö.- diler 157b/
ö.- e kirişti 17a/
ö.- e 294b/
ö.- er 171b/, 306b/, 32b/, 333b/, 80b/
ö.-gen 43b/, 138a/, 157a/, 203b/, 267a/, 314b/, 381a/
ö.- gende 134b/, 28a/
ö.- gendin 12a/, 13a/, 14b/, 180a/, 21a/, 225b/, 26b/, 333b/, 9a/
ö.- genleri 97a/
ö.- genlerni 267a/
ö.- günçe 170a/
ö.- medi 306a/
ö.- medük 330a/
ö.- mek 118b/, 312a/
ö.- mekige 23a/
ö.- mekiñni 312a/
ö.- mekke 201b/
ö.- se 134a/, 170a/
ö.- üp ėdi 12b/, 98a/
ö.- üp 10a/, 226b/, 65a/
ö.- üptür 98b/
ö.- ür 306b/

öl Nemli
ö. 297a/, 376b/
ö.+ i 141b/, 283b/

öleñ Çayır
ö. 130a/, 224a/, 328a/, 47b/, 48a/
ö.+ de 209a/, 43b/, 48b/

ö.+ din 48a/
ö.+ dür 130a/, 239b/, 260a/, 48b/
ö.+ ge 126b/, 128b/, 130a/, 242a/, 43b/, 48a/, 66a/, 195b/
ö.+ i 130a/
ö.+ ide 126b/, 165b/
ö.+ idür 48b/, 130a/
ö.+ ige 126a/, 212a/
ö.+ ike 157a/
ö.+ iniñ 153a/
ö.+ ler 128b/
ö.+ lerçe 130a/
ö.+ lerdür 130a/
ö.+ leri 48a/
ö.+ leride 130a/
ö.+ ni 130a/, 48a/
ö.+ niñ 48a/

ölet Salgın
ö.+ i 17a/

öltür - Öldürmek
ö.- di 14b/, 20b/, 166b/, 196a/, 29a/, 302a/, 62b/, 66a/, 68a/
ö.- diler 156b/, 167a/, 168a/, 169a/, 173a/, 203b/, 204a/, 211b/, 21b/, 232b/, 253b/, 37a/, 37b/, 40b/, 43b/, 52b/, 80b/, 84b/
ö.- gen 164b/, 204a/, 314b/
ö.- gendin 11a/, 168b/, 19b/, 231a/, 80b/
ö.- geyler 196b/
ö.- güçini 11b/
ö.- medi 167a/
ö.- mekige 29b/
ö.- üp ėdi 99b/
ö.-üp 135b/, 146b/, 154a/, 154b/, 160a/, 160b/, 162a/, 177a/, 192b/, 201b/, 205b/, 221b/, 228b/, 229b/, 271b/, 302a/, 331a/, 334b/, 345b/, 367a/, 379b/, 58a/, 84a/, 95b/
ö.- üptür 138b/, 335a/, 347b/
ö.- üptürler 185a/
ö.- ür 257b/

öltürül- Öldürülmek
ö.- di 240a/
ö.- ür ėdi 276a/

ölüg Ölü
ö. 115a/, 134a/, 218a/, 265a/, 91a/
ö.+ din 134b/
ö.+ ini 267b/, 98b/
ö.+ lerniñ 218a/
ö.+ niñ 267b/, 30b/

ölüm Ölüm
ö. 194a/, 199b/, 34b/, 95b/
ö.+ ge 118b/, 32b/, 37a/, 62b/
ö.+ ni 334b/

‘ömr Ar. Ömür
‘ö. 171b/, 182a/, 193b/, 197b/, 97a/
‘ö.- i sānī̇ 185b/
‘ö.+ i 7a/, 176a/
‘ö.+ ide 35a/
āḫir-i ‘ö.+ iġaça 14a/, 15a/
‘ö.+ ümizde 96a/
‘ö.+ üñni 312a/

‘ömrī̇ Ar. Bütün bir ömür
‘ö. 164a/

öpçin Siper, zırh
o.+ i 161a/

öpçinlik Zırhlı
o. 113b/

öpüş - Öpüşmek
ö.- üp 207a/

ördek Ördek
ö. 142a/
ö.+ ni 247a/
ö.+ tür 281a/

‘örf Ar. Gelenek, adet
‘ö. 124b/

örgen- Öğrenmek
ö.- gen 126a/, 127b/
ö.- ip 349b/
ö.- mes 278b/
ö.- ür 278a/

örget - Öğretmek
ö.- seler 278a/
ö.- tim 250a/
ö.- ürler 277a/, 278b/

örte - Yakmak, tutuşturmak
ö.- p 71a/

öt - Geçmek
ö.- e alġay 195a/
ö.- e almadılar 92a/
ö.- e almas 142a/, 144a/
ö.- e almay 62b/
ö.-e 106b/, 107b/, 113a/, 113b/, 197b/, 254b/, 257a/, 329b/, 336a/, 33a/, 371b/, 373b/, 56a/
ö.- edür 275a/, 365a/, 83a/
ö.- egen 358b/
ö.- eliñ 371a/
ö.- ep 339a/, 380a/
ö.- er ėdi 159a/, 173a/, 68b/
ö.- er ėrdiler 153b/
ö.-er 133a/, 142a/, 144a/, 160b/, 193b/, 206a/, 211a/, 226a/, 237b/, 275b/, 29a/, 329a/, 333a/, 347a/, 370a/, 374a/, 50a/, 59a/, 60a/, 72a/
ö.- erler 131a/, 257a/, 328b/, 338b/
ö.-keç 113a/, 114a/, 148a/, 151b/, 192b/, 193a/, 197a/, 272a/, 272b/, 273a/, 374b/, 65a/, 82a/, 90a/, 97a/
ö.- keli 196a/, 209a/, 210b/, 368a/, 374a/
ö.- ken 102b/, 125a/, 126b/, 153a/, 204a/, 231b/, 235b/, 248a/, 297b/, 306a/, 308a/, 311b/, 314b/, 329b/, 330a/, 340a/, 346b/, 360b/, 362b/, 363b/, 366a/, 371a/, 373a/, 41a/, 41b/, 95b/, 237b/
ö.- kende 120b/, 192a/, 208a/, 208b/, 380a/, 66b/
ö.- kenidin 117b/
ö.- kenler 131a/, 151a/, 372b/
ö.- kenlerdin 151a/
ö.- ker 107a/
ö.- key 333a/, 337b/, 338a/
ö.- keyler 372b/
ö.- küçi 218a/
ö.- künçe 332a/
ö.- medi 201b/
ö.- megen 381a/
ö.- mek 237b/, 379b/
ö.- mekke 231b/, 372b/, 373a/, 374a/, 376a/
ö.- mekni 146a/
ö.- mey 365b/
ö.- meydür 379a/
ö.- müş 291a/
ö.- se 131a/, 135b/, 279a/, 291a/, 89a/
ö.- seler 147a/
ö.- sün 201a/
ö.- ti 59b/, 111b/, 112a/, 113b/, 155a/, 161a/, 240b/, 252a/, 268b/, 307a/, 330a/, 362a/, 367a/, 41a/, 89b/, 91b/, 95b/
ö.- tiler 150b/, 151a/, 226a/, 265a/, 282a/, 337a/, 365b/, 372b/, 373b/, 379a/
ö.- tük 149b/, 211a/, 228b/, 340a/, 72b/, 78b/, 81a/, 90a/, 98a/
ö.- tüm 131a/, 196b/, 200b/, 226a/, 331b/, 338a/, 371b/
ö.- üp ėdi 113a/, 155b/, 199b/, 62b/, 73b/
ö.- üp ėdi 92a/
ö.- üp ėdük 113b/
ö.-üp 48a/, 101a/, 103b/, 104a/, 106b/, 110a/, 111a/, 112b/, 116b/,

117b/, 123b/, 130b/, 131a/, 133a/, 134a/, 138a/, 144a/, 145a/, 145b/, 146a/, 147b/, 149b/, 150a/, 151b/, 152a/, 153b/, 160b/, 161a/, 165a/, 183b/, 184a/, 184b/, 192b/, 197b/, 205a/, 208b/, 211b/, 214a/, 216b/, 217a/, 221a/, 221b/, 222b/, 223a/, 225a/, 230b/, 231a/, 231b/, 233a/, 234a/, 237b/, 240a/, 241a/, 241b/, 242a/, 242b/, 243b/, 244a/, 244b/, 247a/, 249a/, 251b/, 253b/, 254a/, 267b/, 273a/, 278a/, 278b/, 299a/, 299b/, 2a/, 301a/, 307b/, 325a/, 327b/, 32b/, 296b/, 330b/, 331a/, 332a/, 333a/, 336a/, 336b/, 337a/, 338a/, 33a/, 340a/, 344a/, 344b/, 351a/, 355b/, 356a/, 358b/, 363a/, 364a/, 366b/, 368b/, 369b/, 370b/, 371a/, 372a/, 373a/, 374a/, 376a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 380b/, 3a/, 44a/, 56b/, 58b/, 59a/, 62a/, 69a/, 78a/, 81a/, 81b/, 82a/, 88a/, 95a/, 96a/, 98a/, 99b/

ö.- üptür 153b/, 161a/

ö.-üşlerini 336b/

öte Öte taraf, o yan

ö. 199b/, 373a/

öte - Ödemek, eda etmek

ö.- dim 346a/

ö.- dük 358a/, 358b/

ö.- p 378b/

ötel - Yerine getirilmek

ö.- di 150a/, 330a/

öter Geçici, fani

ö. 35a/, 375a/

ö.+de 141b/, 328a/, 374b/

ö.+ i 367a/

ö.+ ni 369b/

ötken Geçen, geçmiş

ö. 119b/, 31b/, 332a/, 337b/, 346b/

ö.+ ini 373b/

ö.+ lerni 337b/, 373b/, 374a/

ötker - Geçirmek

ö.- di èse 146a/

ö.- di 171a/, 249b/, 87a/, 87b/

ö.- diler 10a/, 226a/, 33a/, 372b/, 373a/, 96b/

ö.- dük 195a/, 295b/

ö.- e 163a/, 217a/, 234a/

ö.- gen 373a/

ö.-gey 250b/

ö.- geyler 364a/

ö.- ip èdi 178b/

ö.- ip èdiler 24a/

ö.-ip 100a/, 126a/, 152b/, 158a/, 159b/, 291a/, 343a/, 357a/, 379a/, 4a/, 61a/, 81a/

ö.- iptürler 362b/

ö.- ür èdi 173b/, 87a/

ö.- ür 180a/

ö.- ürler 260b/

ötkeril - Geçirilmek

ö.- di 330a/, 337b/, 55b/, 60a/

ö.- medi 337b/

ö.- se 337b/, 71a/

ötrü Dolayı, sonra

ö.+ din 267a/

ö.+ side 301a/

ö.+ siġa 261a/, 265b/, 266b/

ötül - Geçildi

ö.- di 252b/, 76a/, 90a/

ö.- üp 328a/

öy Ev

ö. 43b/, 91b/

ö.+ de 32a/

ö.+ din 24a/, 32a/

ö.+ dür 47a/

ö.+ ge 36b/

ö.+ ide 37a/

ö.+ idin 37a/

ö.+ ige 36b/, 37b/
ö.+ ler 43b/
ö.+ leri 43b/
ö.+ lerini 51a/
ö.+ niñ 36b/

öylüg Aile
ö. 10a/, 28a/, 32a/

öz Öz, kendi
ö. 101b/, 102a/, 112a/, 123b/, 148b/, 155b/, 160a/, 16b/, 174b/, 17b/, 118a/, 181b/, 182b/, 200b/, 201a/, 203a/, 20b/, 217b/, 232b/, 237b/, 241a/, 243a/, 256b/, 25a/, 260a/, 268b/, 269a/, 269b/, 278a/, 297b/, 306b/, 30b/, 315a/, 333b/, 337b/, 343b/, 345a/, 345b/, 348b/, 350a/, 35a/, 361b/, 371a/, 50b/, 52a/, 53a/, 60a/, 63a/, 64b/, 65a/, 69a/, 70b/, 76a/, 78a/, 80b/, 81a/, 86b/, 88b/, 90a/, 97b/
ö.+ de 165b/
ö.+ i 23b/, 375a/, 7b/, 107a/, 108b/, 109a/, 120b/, 122a/, 124b/, 125b/, 126a/, 140a/, 154b/, 156a/, 163b/, 164b/, 167a/, 168b/, 170b/, 192b/, 193a/, 194a/, 19b/, 205a/, 210a/, 210b/, 227a/, 250b/, 256a/, 264b/, 29a/, 302b/, 307b/, 32b/, 33a/, 33b/, 346a/, 347a/, 350a/, 356a/, 356b/, 362a/, 362b/, 38b/, 42a/, 56b/, 57b/, 65a/, 72a/, 82a/, 84a/, 85b/, 89b/, 91a/, 92b/, 97b/
ö.+ ide 122a/, 169b/, 174b/, 261a/
ö.+ idin 103a/, 157b/, 189a/, 262b/, 29b/, 369a/, 57a/, 97a/
ö.+ ige 53b/, 104a/, 159b/, 183b/, 225a/, 228b/, 239a/, 23a/, 256a/, 294b/, 303b/, 312a/, 325a/, 342b/, 356b/, 359a/, 35a/, 363a/, 375b/, 376a/, 49a/
ö.+ ilerini 103b/
ö.+ imizge 116b/, 117b/
ö.+ in 29a/, 312a/
ö.+ ini 104a/, 105b/, 114b/, 151a/, 153b/, 155a/, 157b/, 162b/, 169a/, 172b/, 184a/, 201a/, 205a/, 222b/, 232b/, 235b/, 236b/, 26a/, 302b/, 337b/, 338b/, 354a/, 42b/, 44a/, 51b/, 7a/, 80b/, 86a/
ö.+ iniñ 123b/, 134b/, 146a/, 159a/, 159b/, 163a/, 178b/, 179a/, 179b/, 18b/, 192a/, 23a/, 23b/, 264b/, 270a/, 272a/, 288a/, 304b/, 354a/, 363a/, 381b/, 88a/
ö.+ leri 149a/, 160b/, 170a/, 183a/, 188a/, 314b/, 335a/, 356a/, 59b/
ö.+ leridin 25a/
ö.+ lerige 197a/, 204b/, 216a/, 224a/, 256b/, 268b/, 334b/, 374a/, 52a/, 64b/
ö.+ lerini 119a/, 126b/, 134a/, 148b/, 150b/, 151a/, 156b/, 162b/, 257a/, 327b/, 378a/
ö.+ leriniñ 200a/, 55a/, 64a/
ö.+ lerniñ 174a/
ö.+ ni 196a/, 312a/, 316a/, 75b/
ö.+ niñ 201a/
ö.+ üm 106a/, 114a/, 118a/, 118b/, 126b/, 127b/, 161b/, 196b/, 202a/, 211b/, 212a/, 239a/, 239b/, 242a/, 242b/, 247a/, 258a/, 259a/, 265b/, 325a/, 334a/, 357b/, 371b/, 74b/
ö.+ ümde 118b/
ö.+ ümge 194a/
ö.+ ümiz 203a/, 221a/, 227b/, 256a/, 257b/, 71b/
ö.+ ümizdin 308a/, 332b/, 350a/, 350b/, 66b/
ö.+ ümizġa 255a/, 256a/
ö.+ ümizge 120b/, 145b/, 159b/, 213a/, 295a/
ö.+ ümizni 110b/, 117a/, 195a/, 295a/, 345b/
ö.+ ümizniñ 223b/, 226b/, 270a/
ö.+ ümni 118b/, 247b/, 54b/
ö.+ ümniñ 102a/, 108b/, 176b/
ö.+ üñ 303a/, 348a/, 349a/

ö.+ ünge 312a/
ö.+ üñizge 379a/
ö.+ üñizni 304b/
ö.+ üñni 258b/

özge Başka
ö. 1/, 101a/, 102a/, 104a/, 104b/, 107a/, 111b/, 11b/, 125a/, 131a/, 132a/, 133b/, 136a/, 137a/, 137b/, 141a/, 142a/, 143b/, 144a/, 145a/, 147a/, 149a/, 151b/, 156a/, 166a/, 16b/, 170a/, 175a/, 176a/, 179a/, 179b/, 182a/, 184b/, 188b/, 18a/, 191a/, 194a/, 200b/, 202a/, 206b/, 20b/, 211b/, 217a/, 220a/, 223b/, 230a/, 233b/, 235b/, 254a/, 257b/, 259a/, 264b/, 267a/, 271b/, 272a/, 272b/, 273a/, 274b/, 275b/, 277b/, 279a/, 282a/, 282b/, 286b/, 291a/, 291b/, 294a/, 294b/, 295a/, 29b/, 300a/, 329b/, 340b/, 342a/, 346b/, 347b/, 348b/, 34b/, 350b/, 351a/, 352b/, 354a/, 354b/, 366b/, 40b/, 46b/, 47a/, 47b/, 50b/, 51a/, 54b/, 55b/, 5a/, 61a/, 64a/, 65b/, 69a/, 71a/, 74a/, 76b/, 82a/, 87b/, 91b/, 92a/, 94a/
ö.+ ler 154a/, 304b/, 363b/
ö.+ lerdin 11b/
ö.+ lerge 326b/
ö.+ leri 195b/, 335a/
ö.+ lerige 233a/, 368a/
ö.+ lerini 152b/, 158a/, 260a/
ö.+ lerni 308b/
ö.+ ni 144b/
ö.+ sini 152b/

özgeçe Başkaca
ö. 132a/, 145a/, 145b/, 166b/, 219a/, 227b/, 23b/, 272a/, 315b/, 74b/

özgeçerek Daha başka
ö. 156b/

özlük Özlü, canlı
ö. 189b/
ö.+ idin 97a/

ʻözr Ar. Özür
ʻö. 127a/, 188a/, 200a/, 255a/, 268a/, 359b/, 362a/
ʻö.+ ler 189a/
ʻö. aytıp 298a/
ʻö. ayttılar 108a/
ʻö.+ ini 361b/
ʻö.+ ni 87b/
ʻö.+ ümni 189b/

ʻözrʷāhlıḳ Ar.+Far.+T. Özür dileme
ʻö.+ lar 159b/

P

pā Far. Ayak
p. 230b/, 306a/, 68b/
p.- yi çūbīn 353a/

pāçı Far.+T. Piyade askeri
p. 345b/, 346a/

paḫta Far. Pamuk
p. 53a/, 53b/

pāk Far. Temiz
p. 44b/, 68b/, 349b/

pākīze Far. Temiz, saf
p. 7a/, 18b/, 138a/, 182a/

pāk-meẕheb Far.+Ar. Temiz imanlı
p. 173a/

pal Hint. Bir zaman birimi
p. 289b/, 290a/
p.+ nı 290a/
p.+ nıñ 290a/

pālānduz Far. Semerci
p.+ ġa 180b/

pālānī Far. Semerci
p. 180b/

pālīz Far. Tarla
p. 2a/

pālūde Hint. Hindistan'a özgü bir tatlı
P.+ ġa 284b/

pārçe Far. Parça, pare
p. 3b/, 65b/, 81a/, 100a/, 132b/, 135b/, 136a/, 137a/, 147a/, 147b/, 150b/, 157b/, 221b/, 232a/, 233a/, 273a/, 275b/, 291a/, 250a/, 335b/, 343b/, 352a/
p.+ ġına 128b/, 273a/

pāre Far. Parça
p. 103b/, 112a/, 115a/, 127b/, 128a/, 147a/, 152b/, 153a/, 154a/, 156a/, 159b/, 160a/, 160b/, 165a/, 190a/, 196b/, 200a/, 201b/, 220a/, 221b/, 222a/, 238b/, 240a/, 242b/, 243a/, 246a/, 249a/, 252a/, 252b/, 255b/, 258a/, 259a/, 25a/, 260a/, 261a/, 262a/, 268a/, 297b/, 298b/, 2a/, 304a/, 305a/, 306b/, 307b/, 327b/, 331a/, 331b/, 341b/, 34b/, 35a/, 35b/, 363a/, 363b/, 366a/, 367a/, 371b/, 379b/, 37b/, 39a/, 39b/, 40b/, 41b/, 52b/, 55a/, 62a/, 62b/, 73a/, 78a/, 80a/, 88b/, 99a/, 9b/, 243b/
p.+ leri 274a/
p.+ leriġa 274a/
p.+ si 151a/, 257a/, 331b/
p.+ side 151b/
p.+ sini 160b/, 162a/

pāre pāre Far. Parça parça
p. ḳıldurdum 151b/

pārele - Far.+T. Parçalamak
p.- diler 238b/

pārelen - Far.+T. Parçalanmak
p.- diler 239a/

parganāt Far. Bölgeler, mıntıkalar
p.+ ı 35a/

perī Far. Peri, güzel
p. 76a/

part Far. Dağıtma, yağma
p. 204b/

partal Far. Eşya
p. 44a/, 69b/, 151a/, 153b/, 196a/, 221a/, 222b/, 304a/, 354b/,
p.+ dın 243b/, 257b/, 267b/
p.+ ġa 19b/
p.+ ın 329a/
p.+ larını 226a/
p.+ nı 221a/

pās Far. Gecenin sekizde bir
p. 243b/, 247a/, 256b/, 289a/, 376b/, 380a/, 380b/
p.+ ġa 344a/
p.+ ġaça 256b/
p.+ ıda 380b/
p.+ ıdın 353b/, 380a/
p.+ ıġa 371b/
p.+ ıġaça 116b/, 222b/
p.+ ḳaça 244b/
p.+ta 371b/, 373a/, 380a/

pāsbān Far. Bekçi, gece bekçisi
p. 289a/

pāşne Far. Topuk, ökçe
p. 198b/
p. ḳıldım 204a/

pātar Hint. Şarkı söyleyen, dans eden kız
p.+ lar 353b/

pāy Far. Ayak

p. 180a/
Ḍarb-ı p.+ ımġa 115a/
p.+ ıġa 326a/

pāyān Far. Son, sınır
P.- ı āb Gülkine 128a/
p.- ı ābraḳdur 49b/
Kūy-ı P.+ da 94b/

pāybend Far. Ayak bağı, köstek
p.- i riẓā 349a/

pāycāme Far. Ayak kıyafeti, ayakkabı
p. 363a/

pāyçe Far. Paça, pantolon, şalvar gibi şeylerin dizden aşağı olan kısmı
p.+ din 152a/
p.+ si 109a/

pāye Far. Rütbe, derece
p.+ de 302a/
p.+ si 133b/, 143b/
p.+ siniñ 290b/

pāygāh Far. Rütbe kimseler
p. 271b/

pāyitaḫt Far. Başkent
p. 4b/, 49a/, 49b/, 78a/
p.+ ı 85a/, 104a/, 137b/, 261a/, 270b/
p.+ ıdur 2a/, 326b/
p.+ ıġa 270b/
p. ḳıldı 4b/
p. ḳıldılar 138b/
p. ḳılġan 44b/
p. ḳılıp ėdi 44b/
p.+ nıñ 15b/

peher Hint. Hindistan'da günün 1/8'ine verilen isim
p. 95a/, 160b/, 289a/, 344b/, 353b/, 356a/, 358a/, 371b/
p.+ de 344a/, 344b/, 351a/, 353b/, 356a/
p.+ din 353b/
p.+ ġa 306a/, 344b/, 354a/, 366a/
p.+ i 344a/, 104b/
p.+ idin 353b/, 370a/

pehlivān Far. Pehlivan, güreşçi
p.+ larnı 366b/

pehlü Nuh Peygamber'in oğlu Sam'in üçüncü oğlu Ahve'nin oğlu
p.+ dür 283b/, 284b/

pejmurde Far. Yırtık, eski, dağınık
p. 287b/

pel Far. Set, köprü
p.+ leri 141b/

pelāl Far. Buğday, pirinç gibi ürünlerin saklandığı ambar
p. +ı 143b/, 144a/

penāh Far. Sığınma, sığınak
p. boldı 194b/
p.+ da 114a/, 140a/
p.+ i 251a/
p.+i kılıpturlar 251a/
p. ḳılıp 190b/
p.+ lar 140a/
p.+ larda 140a/
p.+ nıñ 140a/

penc Far. Beş
p. 180b/, 283b/, 284b/, 287b/

pençe Far. Pençe
p. 286a/

pencşenbe Far. Perşembe
p. 216b/, 219a/, 220a/, 222b/, 225b/, 226b/, 230b/, 231b/, 232a/, 235a/, 237a/, 238a/, 240a/, 242a/, 242b/, 245a/, 246b/, 247a/, 248a/,

248b/, 251a/, 254a/, 264a/, 268a/, 269a/, 288b/, 299b/, 307a/, 327a/, 328b/, 329b/, 331a/, 331b/, 335b/, 336a/, 337a/, 339a/, 340a/, 345a/, 346b/, 350a/, 351a/, 353b/, 356a/, 356b/, 357a/, 358a/, 361a/, 364a/, 365a/, 366b/, 367b/, 369a/, 370a/, 372b/, 373a/, 375b/, 376b/, 378a/, 379a/, 380b/, 381a/, 381b/

pençgāh Far. Türk musikisinde bir makam
p.+ da 249b/

pendāvlī Papağan türünde bir kuş
p. 278b/

penīr Far. Peynir; tereyağ
p. 233a/, 285a/
p.+ i 285a/
p.+ idin 285a/
p.+ ini 285b/

penyāle Erikten biraz büyük, olgunlaşmamış kırmızı elma tadında, ekşimtırak bir meyve
p.+ dür 284b/

per Far. Kanat, tüy
p. 277a/
p.- rūyī şudem 166a/
p.+ leri 153a/, 280b/
p.+ leriniñ 277b/

perde Far. Perde, sesin kalınlık ve incelik derecesi
p.+ dür 135a/
p.+ si 182a/

pergenāt Far. Kasabalar
p.+ nı 292a/, 329a/, 378a/

pergene Far. Kasaba, nahiye
p. 131b/, 272b/, 294b/, 302b/, 304a/, 239a/, 256a/, 304b/, 305a/, 305b/, 326b/, 328b/, 358a/, 362b/, 380a/, 382a/, 96b/
p.+ de 361b/, 380a/
P.+ ġa 255a/
p.+ ler 271b/, 298b/, 342b/
p.+ lerġa 225a/
p.+ leridin 296b/, 358a/, 361b/, 362a/, 363b/, 380a/
p.+ leridür 292a/
p.+ lerini 302b/
p.+ lerniñ 274b/
p.+ si 254b/, 260a/
p.+ side 309b/
p.+ sidin 304b/, 327b/, 356a/, 376a/, 379b/
p.+ siġa 329b/, 361b/, 368b/
p.+ sige 351a/
p.+ sini 295b/
p.+ siniñ 369b/, 374b/, 377b/, 379a/

perhīz Far. Uzak durma, perhiz
p. 236b/, 25a/
p. ḳılur ėdi 28b/
p. ḳılur ėrdi 14b/
p. ḳılurlar 365b/

perhīzkār Far. Dindar, din tarafından yasaklanan şeylerden uzak duran
p. 138a/, 365b/

perīşān Far. Dağınık, bozuk
p. 15b/, 53a/, 90a/, 98a/, 105a/, 154a/, 216b/, 227b/, 254b/, 264b/, 265b/, 311b/, 330b/, 335b/, 374b/
p. bolduk 105b/
p. bolurlar 325b/
p.+ dur 360b/
p. ḳıldı 10a/
p.+ lar 227b/

perīşāngūy Far. Dağınık konuşma
p. 15b/, 123a/

perīşānlıḳ Far.+T. Perişanlık,

dağınıklık
p.+ dur 121a/

pervā Far. Korku
p. 212a/, 80b/
p.- yi öz 76a/
p. ḳılılmadı 216a/
p. ḳılmadılar 217a/
p. ḳılmaduk 243b/, 255a/, 92b/
p. ḳılmas ėdi 7a/
p. ḳılmay 208b/, 218a/, 315a/

pervāne Far. Pervane, ışığın etrafında dönen küçük kelebek
p. 361b/

pervārī Far. Besili
P. 49a/
p. ḳılurlar 135a/

pervā'ī Far. Korku ile ilgili
p. 184b/

pes Far. Öyleyse, bundan sonra
p. 116a/, 142a/, 81a/

pesend Far. Beğenme
p. 29b/
p. tuttılar 299b/

pesendīde Far. Beğenilmiş, seçilmiş
p. 93a/

pest Far. Alçak, aşağı
p. 6b/, 125a/, 141a/, 141b/, 142b/, 157b/, 190a/, 25b/, 273b/, 284b/, 330b/, 367b/

pestī Far. Aşağı ile ilgili, aşağı
p.+ leride 141a/

pestlıḳ Far.+T. Alçaklık
p. 217a/
p.+ ı 3b/

pestraḳ Far.+T. Daha alçak, daha aşağı
p. 171a/, 221b/, 341b/, 342a/, 343a/

peşāpeş Peşpeşe, art arda
p. 70a/

Peşā'ī Peşailerin konuştuğu dil
P. 131b/, 193a/

pīşḫāne Far. Balkon
p. 376b/

peşīmān Far. Pişman
p. 80b/
p. boldı 159b/, 170b/
p. bolup 16b/, 108b/, 332b/
p. bolur 360b/
p.+ dur 360b/

peşīmānlıḳ Far.+T. Pişmanlık
p. 109b/, 121b/

peşīn Far. Önceki
p. 358b/
namāz-ı p. 119b/, 124a/, 197b/, 244b/, 246a/, 246b/, 248a/, 248b/, 251a/, 263b/, 297b/, 331a/, 338a/, 338b/, 339a/, 341b/, 343b/, 344a/, 345b/, 346a/, 358a/, 363b/, 372b/, 380b/
namāz-ı p.+ de 106a/, 374b/
namāz-ı p.+ din 83a/, 84a/, 164b/, 340a/
namāz-ı p.+ ge 378b/, 380b/
namāz-ı p.+ geçe 354a/
namāz-ı p.+ ni 340a/, 369b/

peşkāl Far. Yağmur mevsimi, bahar mevsimi
p. 254a/, 254b/, 287b/, 288a/
p.+ de 262a/, 287b/
p.+ dın 291b/
p.+ ġa 291b/

peşrev Far. Türk müziğinin en mar'uf

saz eseri
p. 182a/
p.+ din 182a/
p.+ leri 171a/

pey Far. Art, arka
p. 129a/, 151a/, 19a/

peyāpey Far. Birbiri ardınca, azar azar
p. 122a/, 123b/, 149b/, 310b/, 330a/, 332a/

peydā Far. Açık, ortada
p. 176b/, 189b/, 28b/
p. boldı 115a/, 157b/, 189b/, 191b/, 194b/, 222b/, 300a/, 315b/, 316a/, 365a/, 3a/, 60a/, 72b/, 89b/
p. boldılar 150b/
p. bolġaç 262b/, 310b/
p. bolġan 364a/
p. bolmadı 252b/
p. bolmış 171a/, 45a/
p. bolup 364a/
p. boluptur 101b/, 273a/, 44b/
p. bolur 246a/
p. ḳıldı 180a/
p. ḳıldım 75b/
p. ḳılıptur 11a/
p. ḳılmaġanı 288a/
p. ḳılur 28b/

peyderpey Far. Peş peşe, arka arkaya
p. 227b/, 307b/, 373b/

peyġamber Far. Peygamber, haber getiren
p.+ niñ 133a/

peykān Far. Okun ucundaki sivri demir
p. 11a/

peymāne Far. Kadeh, şarap kadehi
p.+ lerin 189a/
p.+sidin 314b/

peymāyiş Far. Ölçü
p. 365a/

peyvest Far. İlişik, bağlı
p. 49b/, 114b/, 130a/, 153a/, 254b/, 272b/, 273b/
p. boluptur 342a/
p.+ dür 128a/, 228a/
p.+ i 152a/
p.+ tur 340a/
p.+ tür 270b/, 49b/

peyveste Far. Bitişik
p. 133a/, 192b/, 213a/, 223b/, 228a/

pīr Far. Yaşlı
p.+ imdin 53a/

pīşānī Far. Alın
p.+ siġa 353a/

pīştāḳ Far. Büyük salon
p. 49a/
p. ḳılıptur 49a/

pīl Far. Fil
p.+ çe 157b/
p.+ ini 367a/
p.+ ni 340b/

piste Far. Fıstık
p. 369b/
p.+ ler 24a/

pīşānī Far. Alın
p.+ sıġa 211a/

pīşe Far. Sanat, meslek, iş
p.+ din 253a/

pīşekāl Far. Sonbahar zamanları
p. 282b/

pīşgāh Far. Ön, avlu
p.+ ı 343a/
p.+ ıda 133b/

pīşīn Far. Önce
namāz-ı p. 60a/, 222b/, 223a/, 224a/, 224b/, 226a/, 228b/, 229a/, 231b/, 233a/, 233b/, 235b/, 238a/, 240a/, 241b/, 243b/
namāz-ı p.+ din 187a/, 241a/

pīşkeş Far. Hediye
p. 42b/, 204b/, 207b/, 223b/, 224a/, 224b/, 231a/, 232a/, 233a/, 237a/, 237b/, 238a/, 241a/, 241b/, 245a/, 268b/, 351a/
p.+ i 343b/
p.+ ini 249a/
p. ḳıldı 42b/, 82a/, 248b/, 259a/, 268b/, 332b/, 351a/, 368a/
p. ḳıldılar 267a/
p. ḳılıp 222b/, 224b/, 225b/, 231a/, 236a/
p. ḳılur ėdi 171a/
p.+ ler 153b/, 242a/, 331a/, 343b/
p.+ lerin 231a/, 357a/, 380b/
p.+ lerni 237b/, 357a/

pişür - Pişirmek
p.- üp 248a/

piyāde Far. Yaya
p. 198b/
p.+ ler 40b/
p.+ lerdin 40b/
p.+ lerni 40b/
p.+ lerniñ 43b/
p.+ ni 40b/
p.+ sini 345a/

piyāle Far. Kadeh
p. 241a/, 248a/

piyāzī Bir tür silah
p. 19a/, 103a/, 113a/

porsiş Hediye?
p. 22a/

post Far. Deri, kabuk
p. 253b/, 260b/
p.+ da 247a/
p.+ ı 285b/, 286b/, 287a/, 5a/
p.+ ıdın 285b/
p.+ ını 285b/
p.+ ınıñ 275b/, 286b/
p.+ ları 278b/
p.+ uñġa 78b/

postīn Far. Kürk
p. 117b/

poypa- Gevelemek
p.- dı 259a/

puçḳaḳ Yeni kesilmiş hayvan derisi
p. 109a/

puḫta Far. Tecrübesiz, toy
ḫişt-i p. 213a/

pul ; Para, pul
p. 340b/
P.- ı Mīrzādın 43a/
P.- ı Muġākıġa 84a/
P.- ı Muḥammed 42b/, 43a/
p.- ı revān 110a/
p.- ı revāndın 113b/
p.- ı revānnıñ 113b/
P.- i Meġāk 40a/, 40b/
Sar-ı P.+ da 88a/
Ser-i P.+ da 8b/
Sar-ı P.+ dın 88a/

pūlād Far. Çelik
p. 238a/

pule Delik, delme

p. 282b/

pūrpīçraḳ Far. Daha çok karmaşık, daha çok dolaşık
p.+ raḳdur 276b/

pülpekār Hindistan dağlarında yaşayan tavuk cinsinden bir hayvan türü
p. 279b/
p.+ dur 279b/

pür Far. Çok fazla
p. 136a/, 175a/, 335a/, 3b/, 50a/, 68a/
p.- niʿmet añārı 3a/

pürsāye Far. Her tarafı gölgeli
p. 3a/

pürşaḳḳ Far.+Ar. Eziyetli
p. 22a/, 29b/, 41b/

pürzīb Far. Süsli
p. 41b/

pürberg Far. Yapraklı, çok yapraklı
p.+ rektür 285b/

pürdaġdaġa Far.+Ar. Telaşlı
p. 334a/

pürenvāʿ Far. Çok çeşitli
p. 276b/

pürfāide Far. Çok faydalı
p. 284b/

pürfeżā Far.+Ar. Çok geniş
p. 222a/

pürgerdlıḳ Far.+T. Tozlu
p.+ ıdın 379b/

pürgūy Far. Çok konuşan
p. 15b/, 169a/, 254b/

pürḥāsıl Far.+Ar. Tamamen olmuş, ortaya çıkmış
p. 270a/

pürḥāne Far. Delil, kanıt
p.+ siniñ 249a/

pürkārlıḳ Far.+T. Çok faydalı
p. ḳılıp 117b/

pürkeyfiyyet Far.+Ar. Çok keyifli, daha keyifli
p. 219b/

pürmerdum Far. İnsanca
p. 270a/

pürmeşaḳḳat Far.+Ar. Çok eziyetli, çok sıkıntılı
p. 130b/
p.+ tur 138a/

pürnem Far. Çok nemli
p. 291a/

pürreng Far. Çok renkli
p. 277a/

pürsühen Far. Çok konuşan
p. 180b/
p.+ dür 180b/

pürşaḳḳ Far.+Ar. Çok zahmetli
p. 174a/

pürşer Far.+Ar. Çok kötü
p. 187b/

pürtecribe Far.+Ar. Tecrübeli
p. 85b/

pürteferruḳ Far.+Ar. Çok ayrılmış, çok dağınık
p. 185a/

pürẓerāfet Far.+Ar. Çok zarif, çok ince
p. 190a/

pürzeyb Far. Çok süslü
p. 277a/

püşte Far. Tepe
p. 132b/, 140b/, 203a/, 231a/, 248b/, 45a/, 67a/, 76a/, 107b/, 116b/, 360a/
p.+ de 228a/
p.+ din 127a/, 184a/
p.+ ġa 184a/, 105a/, 107b/, 114a/
p.+ ġaça 105a/
p.+ ler 114b/, 153a/, 202b/
p.+ lerde 136b/, 150b/, 202b/, 238a/
p.+ lerdin 203b/
p.+ lerġa 161b/
p.+ leri 153a/
p.+ lerini 340a/
p.+ leride 201b/
p.+ lerniñ 3b/
p.+ niñ 114a/, 116b/, 127a/, 132b/, 137a/, 239b/
p.+ si 140b/, 141a/
p.+ side 71a/
p.+ siniñ 140b/
P.- i ‘Ayşnıñ 106a/, 66a/
P.- i Kuhek 46b/, 47a/, 48b/
P.- i Kuhekniñ 46a/, 47a/

püştelıḳ Far.+T. Tepeli
p. 140b/

püştvāre Far. Bir arkalık yük, bir hamallık yük
p. 143a/

R

rabāṭ Ar. Tertipler, birlikler
r. 44a/

rābıta Ar. Bağlılık
r. 76b/

rabṭ Ar. Bağlanma
r.+ ı 13a/, 338b/, 375a/
r.+ ıġa 16a/, 18a/, 59b/, 375a/
r. ḳılıp 375a/

rāca Hint. Race
r. 269b/, 270b/, 340a/
r.+ dur 272a/
r.+ lar 269b/, 340b/
r.+ larıdın 304a/
r.+ larnı 331a/
r.+ nıñ 292a/
r.+ sı 268a/
r.+ sıdur 272a/

raġbet Ar. İstekle karşılama
r. 213a/, 243a/, 315a/, 335a/

rāh Far. Yol; şarap
r. 132a/, 145b/, 172a/, 198b/, 226b/, 272a/, 303b/, 345a/
r. ḳılıldı 145b/

rāḥat Ar. Rahat, gönül rahatlığı
r.+ ıġa 96a/
r.+ ḳa 96a/

raḥm Ar. Acıma, merhamet
R. 238a/
r.+ ıġa 172b/
r.+ nı 238a/

raḥmet Ar. Rahmet, acıma, koruma
R. 163a/
Āb-ı R. 46a/, 48a/
r.+ iġa 11a/, 13b/, 14b/, 86b/, 154a/, 157a/, 163b/, 171b/, 20a/, 22a/, 234a/, 27a/, 374b/, 375a/, 39b/, 9a/, 9b/

raḫmetullāh Ar. Allah'ın rahmeti
r. 134a/

raḫne Far. Yarık, yırtık, gedik; zarar
r. ḳılıp 119a/
r.+ side 198b/

raḫt Far. Ev eşyası
r. 129a/, 144a/, 148b/, 149a/, 149b/, 151a/, 151b/, 291b/, 352a/
r.+ dın 352b/
r.+ ını 157b/
r.+ lar 212a/
r.+ tın 148a/, 293b/, 352a/

raḫtlıḳ Far.+T. Eşyalı
r. 212a/

rahzen Far. Yol kesen, haydut, eşkiya
r. 196b/

rāḫ-zenlıḳ Far.+T. Eşkiyalık
v.+ lar ḳılıp 160a/

rāī Far. Gören, görülen, görücü
r. 140a/

ra'iyyet Ar. Halk, hükümdara bağlı halk
r. 62a/, 176b/, 177a/, 202a/, 23a/, 25b/, 271b/, 30a/, 291a/, 301b/, 359b/, 62a/, 94b/
r.+ i 294a/
r.+ imizni 203a/
r.+ ler 301b/
r.+ lerni 236a/
r.+ ni 177a/, 17a/

ra'iyyetlıḳ Ar.+T. Hükümdara bağlılık
r. 232a/
r.+ ḳa 232a/

raḳḳāṣlıḳ Ar.+T. Dansözlük
r. 190a/
r. ḳıldılar 353b/

raḳṣ Ar. Dans etme, oynama
r. 173b/, 187b/
r. ḳıldı 187b/, 190a/
r. ḳılur ėdi 173b/
r. ḳılur 173b/

rām Far. Boyun eğen, itaat eten
r. 276b/
r. boladur 280b/
r. bolup ėdi 280a/
r. ḳılurlar 276b/

ramaḳ Ar. Hayat izi, yaşam belirtisi
r. 17a/

Ramażān Ar. Ay takviminin dokuzuncu ayı, oruç tutulan ay
R. 1/, 6b/, 15b/, 34a/, 36a/, 39a/, 41b/, 162a/, 192a/, 195b/, 229a/, 241b/, 330a/, 375a/, 377b/
R.+ nı 55b/, 330a/

rānā Ar. Güzel, hoş
r. 343a/
R.+ ġa 307b/
r. ḳılıp 345a/
R.+ nıñ 307b/

rānde Far. Sürmek, kovmak
r. 54a/

raṣad Ar. Gök cisimlerini dürbünle gözleme, izleme
r. 46b/
r.+ dur 46b/
r. ḳılıpturlar 46b/
r.+ nı 46b/

rāst Far. Doğru,düz, uygun
r. 105a/, 147a/, 155b/, 161b/, 186b/, 18b/, 201a/, 349a/, 349b/, 53b/, 83b/, 203a/, 264b/, 285b/, 301a/, 67a/
ḍarb-ı r. 62a/, 63b/, 93a/, 110a/, 165a/, 187a/, 368b/

r.+ ını 201a/
r. keltürüptür 16b/
r. kėlgey 170b/
r. kėlmes 227b/, 348b/, 349a/
r. kėltürdi 107b/, 203a/, 203b/, 210b/, 43a/, 83b/, 85b/, 265a/
r. kėltürse 345a/, 53a/, 72b/
r. kėltürüp 139b/, 147a/, 211a/
r. ḳılġumızdur 349a/
r. ḳılıp 231a/, 242b/, 300b/, 333a/
r. ḳılıptur 302b/
r.+ tadur 180a/
r.+ tur 2b/

rāstī Far. Doğruluk
r. 86a/

rāstlıḳ Far.+T. Doġruluk, uygunluk
r. 66b/
r.+ ını 118a/

ravza Ar. Bahçe, çimenlik
R. 138a/
R.+ dındur 138a/
r.+ nı 341a/
r.+ sınıñ 234a/

rāy Ar. Fikir, düşünce
r. 14b/, 15a/, 22a/, 22b/, 23a/, 24b/, 223b/, 226b/, 272a/, 292a/, 301b/
r. +da 53a/
r.- ı Hind 139a/
r.+ ı 29a/, 205a/, 265b/
r.+ lar 264a/, 295a/
r.+ larnıñ 295a/
r.+ nı 299b/

rāyic Ar. Bir malın piyasa değeri
r. 135b/, 238a/, 32a/

rāżī Ar. Rıza gösteren, karşı çıkmayan
r. 97b/, 159b/, 177a/, 294b/
r. boldı 59a/
r. boldum 108a/
r. bolmadı 155b/, 205a/
r. bolur 304b/
r. ḳıla aldı 264b/
r. bolmaġay 129a/

re‘āyā Ar. Bir hükümdarın idaresi altında bulunan ve vergi veren hükümdar
r.+ nıñ 97a/
r.+ sıġa 353a/

rebāb Ar. Telli bir saz
r.+ ını 247b/

Rebī‘u’l-āḫir Ar. Hicri takvime göre yılın dördüncü ayı
R. 25b/, 233b/, 234b/, 307b/, 331b/, 332a/, 351a/

Rebī‘u’l-evvel Ar. Hicri takvime göre yılın üçüncü ayı
R. 44b/, 123b/, 128a/, 226b/, 229b/, 229a/, 254a/, 255b/, 259a/, 325a/, 305a/, 307a/, 331b/, 346b/, 347a/, 348a/, 350a/, 350b/

recā Ar. Ümit, rica
r. 136b/, 290b/

Receb Ar. Hicri takvime göre yılın yedinci ayı
R. 53a/, 74b/, 237a/, 238a/, 266a/, 268a/, 269a/, 293b/, 326b/, 327a/, 328b/, 338a/

redīf Uyak, kafiye
r. ḳılıp 87b/

ref‘ Ar. Yüceltme, kaldırma, hükümsüz
r.- i tevehhümi 381b/
r. boldı 101b/, 360b/
r. bolġay 60b/
r. bolsa 31b/
r. bolup 95b/

r.+ iġa 242a/
r. ḳıldı 198b/
r. ḳılduk 127b/
r. ḳılġay 163a/
r. ḳılıp 16a/, 183a/

refāhiyyet Ar. Varlık içinde yaşama, rahat ve huzurlu olma
r. 24a/

re'fet Ar. Acıma, esirgeme
r. 290b/

reftār Far. Salınarak yürüyüş, gidiş
r.- ı ṭāvus 353a/

reftī Far. Gitmiş
r. ḳılur 308a/

rehgüẕar Far. Yol üzeri
r. 3a/, 278a/

rehzenlıḳ Far.+T. Yol kesicilik
r.+ ḳa 294b/

rek'at Ar. Namazda bir kıyam, bir rüku ve iki secdeden ibaret hareket
r. 118b/

remān Far. Sürü, dizi
r.+ ı 147b/

remel Ar. Aruzda bir bahir
r.- i meseddes 181a/
r.- i müseddes-i maḫbūn 346a/

remelıġ Far.+T. Ürken, ürkek
r. 97a/

remz Ar. Simge
r.- i nücūmī 44b/

renc Far. Acı, üzüntü
r. 54b/, 81b/, 166a/, 270a/, 329b/, 330a/

rencīde Far. Kırılmış, gücenmiş
r. 202b/
r. boldılar 24a/

rende Far. Ahşap yüzeyleri düzeltmek, pürüzsüz duruma getirmek için kullanılan, ağaç veya madeni bir gövdedeki yuva içine yerleştirilmiş keskin ve enli bir çelikten ibaret alet
r. ḳılıp 93b/

reng Far. Renk
r. 133b/, 164a/, 179b/, 245a/, 248b/, 277a/, 278b/, 279b/, 281b/, 283a/, 287b/, 341b/, 360a/
r.+ de 347b/
r.+ dür 260b/, 279b/, 280a/, 281a/
r. +e 174a/
r.+ i 135a/, 276a/, 277a/, 278b/, 279a/, 279b/, 280b/, 285b/, 286b/, 287a/, 287b/, 342a/
r.+ idin 187b/, 286b/
r.+ iniñ 279b/
r.+ ler 277b/
r.+ leri 278a/, 279b/
r.+ niñ 180a/

rengāreng Far. Renk renk
r. 136a/

rengīn Far. Renkli
r. 71a/, 181a/, 192b/

renglig Far.+T. Renkli
r. 219a/
r.+ dür 279a/, 279b/, 281a/, 281b/, 283b/

resm Ar. Eser, iz, tavır, davranış, tarz; adet, tören
r. 183a/, 20b/, 271b/, 272a/
r.+ dur 99a/
r.+ dür 220a/, 271b/, 31a/
r. ėmes 2a/

r.+ i 132a/, 145b/, 207b/, 345a/, 3b/
r.+ ini 17b/
r.+ ni 147a/, 157a/

resmlıġ Ar.+T. Tavırlı, tarz
r. 102b/

resmī Ar. Devletin öngördüğü yöntemlere uygun olarak yapılan
r. 264b/, 277b/
r.+ dür 47b/, 271a/

rest Far. Sıkı, sağlam
r. 260b/

revā Far. Uygun, yerinde
r. 271b/
r. bola 223a/
r. bolġay 108b/, 203a/

revāc Ar. Geçerlilik, kıymet
r. 180a/

revān Far. Yürüyen, giden, akan
r. 294b/, 367b/, 7a/
Ḫ^{w}āce Rīg-ı R. 136a/
pul-ı r. 110a/
taḫt-ı r. 237a/, 362a/
r. boldı 373b/
pul-ı r.+ dın 113b/
r.+ ı 248b/
pul-ı r.+ nıñ 113b/

revende Ar. Yoldan geçen, yolcu
r.+ ler 50a/

reviş Far. Gidiş, tarz, yöntem
r.+ idin 303b/
r.+ in 227a/
r.+ ini 172a/

revnaḳ Ar. Parlaklık, güzellik
r.+ ı 180a/

rūvşen Far. Parlak, aydınlık
r. 85a/, 180b/, 349b/
r.+ dür 162b/

rūvşenlıḳ Far.+T. Parlaklık, aydınlık
r. 341a/

revze Far. Pencere
r. 253b/

re‘y Ar. Görme, görüş
r. 65a/, 205a/, 314b/, 349b/
r.+ din 80a/
r.+ i 126a/, 304b/, 350a/
r.+ ler 327a/
r.+ leri 103b/, 150a/
r.+ ni 80a/

reyāḥīn Far. Reyhanlar, fesleğenler
r. 360a/

rızandalıḳ Nezle, soğuk algınlığı, soğuk geçirme
r. 253a/, 254a/
r. bolup 253a/

rıḥlet Ar. Göç, ölüm
r. ḳıldı 167b/

rīm Far. İltihap, irin
r. 239b/

rıżā Ar. Razı olma, memnunluk, istek
r. 74a/, 80b/
r. bolmadı 41a/, 99b/
r. bolmadım 207b/
r. ḳıla 264b/
r.+ ları 268b/
r.+ mnı 349b/
r.+ nı 102a/
r.+ sını 207b/

rīze Far. Küçük parça
r. 283a/, 284b/

r. boldı 376b/
r. bolup ėdi 109a/
r.+ raḳtur 283a/

ri‘āyet Ar. Bir haber veya olayı nakletme
r. 15b/, 22a/, 23a/, 50b/, 51a/, 52a/, 53a/, 62a/, 90b/, 96b/, 116a/, 139b/, 14a/, 159b/, 171b/, 173a/, 174b/, 186b/, 201a/, 212a/, 296b/
r.+ i 151b/, 200b/
r.+ imizni 326a/
r.+ in 172a/
r.+ ini 176a/
ḳābil-i r. 161a/
r. ḳıldım 51a/
r. ḳılġan 9b/, 71b/, 79a/, 90b/, 161a/, 204a/, 216a/, 22a/, 302b/, 52a/, 57b/
r. ḳılıp ėdi 170a/, 171b/, 181a/, 22a/, 28b/, 52a/, 59b/
r. ḳılıp ėdim 14b/, 22a/, 22b/, 65a/, 98a/
r. ḳılıp 71a/, 15a/, 170a/, 171b/, 172b/, 174b/, 198b/, 199b/, 203b/, 35a/, 362b/, 374b/, 39b/, 70a/
r. ḳılmaḳlıḳı 359a/
r. ḳılmaḳta 52a/
r. ḳılmas 144b/
r. ḳılmaydur ėdim 192a/
r. ḳılur ėdi 164b/
r. ḳılur 177b/
r.+ ler ḳılıp 298b/
r.+ lerin 170a/
r.+ ni 326a/
sebeb-i r.+ i 150b/, 176a/
r. tapa 176a/
r. tapıp ėdi 84a/
r. tapıp ėdiler 175b/
r. tapıp 170b/
r. tapḳay 174a/
r. tapmaġandın 102a/
r. taptı 21a/, 56b/

ribāṭ Ar. Tekke, kervansaray, sağlam yapı
r. 233a/
R.- ı Zevraḳta 234a/

rikāb Ar. Üzengi, huzur
r.+ ıġa 261a/

rikābḫāne Ar.+Far. Huzur, mevki
r. 108b/

riḳḳat Ar. İncelik, yufkalık
r.- i ḳalbiġa 41a/
r. ḳıldım 60a/
r. ḳılıp 60a/

risāle Ar. Mektup, kitapçık
r. 178b/, 179a/, 181a/, 330b/, 346b/, 357b/
r.+ dür 179a/
r.+ side 179a/
r.+ sini 346a/

risālet Ar. Elçilik, peygamberlik
r. 32b/
Ḥażret-i r. 44b/
Ḥażret-i R. 269a/

rīşe Far. Saçaklı kök, saçak, püskül
r. 285b/

rişte Far. İplik, tel
r.+ ġa 173b/
r.+ niñ 173b/

rişve Ar. Rüşvet
r. 55a/

rīv Far. Hile
r. 187b/

rivāyet Ar. Rivayet, anlatılan şey, söylenti
r. ḳıldı 278a/
r. ḳıldılar 134a/, 134b/, 135a/, 182a/, 275a/, 279a/, 2b/, 4a/

r. ḳılurlar ėdi 166b/
r. ḳılurlar 21a/, 8a/

riyāżet Ar. Nefsi kırma, dünya nimetlerinden vazgeçme
r. 242a/

rīz Far. Parça, ufak parça
r. ḳılıp 204b/

rīzepāy Far. Parçacıklı
r. 291a/, 335a/

rubā‘ī Ar. Rubai, aynı esasta 24 şekil vezinle yazılan dört mısralık şiir
r. 87a/, 87b/, 99b/, 164a/, 171a/, 296a/, 325a/, 331b/, 360b/
r.+ leridin 325a/
r.+ ni 87b/, 100a/, 237a/, 316a/
r.+ si 164a/

rubā‘īyyāt Ar. Rubailer
r.+ ı 170b/

rūbe- i perān Sincaptan biraz büyük, yarasa kanadına benzer bir hayvan
r. 135a/

rūberū Far. Yüz yüze
r. 38b/, 39a/, 57b/, 58a/, 65a/, 75b/, 106a/, 112b/, 189a/, 208b/, 210a/, 234a/, 253b/, 254a/
r. bolalıñ 94b/
r. boldılar 94b/
r. bolduk 107a/, 270a/
r. bolup 65a/, 104a/, 149b/
r.+ da 362b/
r.+ daḳı 259a/
r.+ dın 103a/, 266b/
r.+ sıda 173a/
r.+ yıda 370a/
r.+ yıdaḳı 105a/
r.+ yıġa 38b/, 104b/, 366a/, 373a/, 94b/
r.+ yımġa 118b/

rubī‘ī Ar. Dörtte biri, çeyrek
r. 273b/

rūd Far. Irmak
r. 45a/, 132b/, 133a/, 133b/, 134b/, 136b/, 153b/, 261b/, 262a/
r.+ dın 149a/
r.+ ġa 152a/, 3a/
R.+ ġa 262a/
r.+ ı 133a/, 137b/, 148a/, 149b/, 214a/, 219a/, 261b/, 33b/, 3a/
r.+ ıdın 150a/
r.+ ıġa 203a/
r.+ ını 150a/
r.+ ınıñ 150a/, 153a/, 153b/, 219a/, 242a/
R.+ ḳa 132a/
r.+ ḳa 254b/
r.+ ları 149a/
r.+ larınıñ 149a/
r.+ larnı 208b/
r.+ larnıñ 208b/, 274a/
r.+ nı 149b/
r.+ nıñ 3a/, 136b/, 148b/, 208b/, 260a/, 261b/
r.+ ta 153b/, 203a/, 254b/
r.+ tın 203a/, 231b/
r.+ tur 132a/, 133b/, 153b/

rūḥ Ar. Can, ruh
r.+ ıġa 346a/

ruḫsāre Far. Yanak, yüz, çehre
r.+ ler 76a/

ruḫṣat Ar. İzin, müsaade
r. 102a/, 144a/, 145b/, 154a/, 155b/, 159b/, 236b/, 250a/, 327a/, 329b/, 339a/, 353b/, 368a/, 369a/, 79b/
r.- ı ‘āmm 190b/
r. aldı 237b/
r. alġandın 255b/
r. berip 152b/
r. bėrdi 24b/, 58b/, 74b/, 80b/,

87a/, 8a/
r. bėrdiler 53a/, 59b/
r. bėrdim 325a/, 79a/
r. bėrdük 159b/, 228a/, 342b/
r. bėrgen 255b/, 29b/
r. bėrgendin 144a/, 202a/, 219a/, 332a/, 79b/
r. bėrildi 123a/, 144a/, 145a/, 146b/, 159b/, 201b/, 202a/, 213b/, 218b/, 219a/, 221a/, 226b/, 231a/, 236a/, 238a/, 242a/, 242b/, 244b/, 246b/, 249a/, 250b/, 25a/, 303a/, 304a/, 308a/, 327a/, 343a/, 348a/, 356a/, 357a/, 358a/, 361a/, 361b/, 363a/, 367a/, 369a/, 375a/, 376b/, 377a/, 379a/, 380a/, 381b/, 54b/, 71b/, 74b/
r. bėrilgey 327a/
r. bėrilip 207b/
r. bėrilse 121b/
r. bėrip ėdi 30a/, 6b/
r. bėrip 212b/, 221a/, 232a/, 237b/, 24b/, 256a/, 329b/, 357b/, 361a/, 63b/, 74b/
r. bėrmedi 34b/
r. bėrmediler 187b/
r. bėrmek 308a/
r. bėrür 327a/
r. boldı 238a/, 299b/, 357b/
r.+ ı 157a/, 159b/
r.+ ıġa 155b/, 308a/
r.+ ını 369a/
r.+ ınıñ 308a/
r.+ nı 155b/
r.+ ta 102a/
r. tiledi 79a/
r. tilediler 34b/, 97b/
r. tilep 261b/
r. tiler ėdi 159b/

rūstā‘ī Far. Köylü
r. 117b/, 206a/, 219b/, 258b/, 262b/

rūstā’īlıḳ Far.+T. Köylülük
r.+ lardın 208a/
r.+ larıdın 208a/

rūstā’īraḳ Far.+T. Daha köylü, köylüce
r. 103b/

rūstā’īyāne Far. Köylü gibi
r. 208a/

rūşenraḳ Far. Aydınlıkça, daha aydınlık
r.+ tur 285b/

rūy Far. Yüz, çehre
r. 126a/, 17b/, 305a/
R. 154b/
r.- ı kedḫudā‘ī 348b/
r.- zerrā benā’i 206a/
r. bėrse 121a/
r.+ ı 278a/

ruyan Boya kökü, bitki
r. 138a/
r.+ dur 138a/

rūze Far. Oruç
r. 14b/, 164b/, 235a/, 365b/
r. tutar 178b/

rūzī Far. Rızık, azık
r. ḳıldı 70b/, 207b/
r. ḳılġay 348a/
r. ḳılġusıdur 207b/

rücū‘ Ar. Dönme, geri dönüş
r. 105b/, 183a/
r.+ ını 86a/
r. ḳıla başladılar 86a/
r. ḳıldılar 86a/
r. ḳılur ėdi 172a/

rükn Ar. Bir şeyin temel direği

r.- i a‘ẓam 30b/, 65b/

rüsūm Ar. Usuller, düzenler, vergiler
r. 237b/
r.+ ı 218a/
r.+ ını 134b/

rüsvā Far. Rezil
r. ḳıldı 205a/
r. ḳılur 172b/

rüşd Far. Doğru
r.+ i 166b/

rüzgār Far. Rüzgar, yel
r. 160a/, 201b/
r.+ ın 195b/

S, Ṣ

sa‘ādet Ar. Mutluluk
s. 348b/
şah-ı s. 347a/
s.+ idür 253a/
s.+ ni 270a/, 314b/

sā‘at Saat, vakit, zaman
s. 118b/, 217a/, 218a/, 288b/
s.- ı nucūmi̇ġaça 364a/
s.- ı nücūmıġa 216b/
s.- i nücūmi̇de 129a/
cām-ı s.+ nıñ 289a/

ṣa‘b Ar. Güç, zor, çetin
ṣ. 126a/, 162a/

ṣabā Ar. Gündoğusundan esen hafif rüzgar, meltem
ṣ. 238a/, 243b/

ṣabāḥ Ar. Sabah
ṣ. 248b/, 73a/
ṣ.+ ı 127b/, 226a/, 239b/, 240a/, 240b/, 246a/, 250a/, 364a/, 379b/, 67b/
ṣ.+ ıġa 89a/

ṣabāḥ Ar. Sabah
ṣ. 76a/, 243b/, 334a/
ṣ.+ ı 208b/, 214a/, 219a/, 225b/, 226b/, 248b/, 330b/, 333b/, 334a/, 366a/, 368b/, 371b/, 372b/, 373a/, 378b/, 379b/, 69b/, 72b/
ṣ.+ ı 76a/, 89a/, 111a/, 243a/, 246b/, 248a/, 251a/, 259a/, 262b/

ṣabb Ar. Söz
ṣ.- ı naẓmı 252b/

sābıḳ Ar. Geçmiş
salāṭi̇n-i s. 326a/

s̲ābit Ar. Sabit, hareketsiz
s̲. 378b/
s̲. boldı 316a/

ṣabr Ar. Sabır, tahammül
ṣ.+ ım 331b/

ṣabūḥī Ar.+Far. Sabah içilen şarap, Sabah içkisi
ṣ. 164b/, 233b/, 240b/, 246a/, 246b/, 249b/, 248b/, 249b/, 252a/
ṣ. ḳılduk 235b/

saç - Saçmak, serpmek, dağıtmak
s.- adurlar 100b/

saç Saç
s. 145b/, 232b/, 330b/
s.+ ımnı 241b/

saçar - Sıçramak
s.- ar ėrdi 14a/

saçıġ Hediye, krş. saçıḳ
s.+ ı 236b/

saçıḳ Hediye
s. 215b/, 241b/, 351a/, 352a/, 357b/
s.+ ını 24a/

s.+ lar 352a/

saçıl - Saçılmak, dağılmak
s.- dı 353b/

saçra - Sıçramak, yerinden fırlamak
s.- ġandur 174b/
s.- p 114b/, 282a/, 282b/
s.- r 367b/

ṣad Arap alfabesinde bir harf, sad
ṣ. 118b/

sadaḳ İçine ok konulan torba
s. 196a/

sāde Far. Basit, gösterişsiz
S. 18b/

ṣadefkārlıḳ Ar.+Far. +T Sedef işçiliği
ṣ. 357b/

ṣādıḳ Ar. Doğru, gerçek, sadakatli
ṣ. 171b/

ṣādır Ar. Çıkan, ortaya gelen
ṣ. 60a/, 87a/, 91a/
ṣ. boldı 124a/
ṣ. boluptur 381a/
ṣ. bolur 134b/

ṣādir Ar. Şaşan
ṣ. 307a/
ṣ. boluptur 101a/

ṣadr Ar. Baş, başkan
ṣ. 175a/
ṣ.+ ı 174b/
ṣ.+ ını 154b/

ṣādr Ar. Göğüs, yürek
ṣ. 159b/
ṣ. boldı 206a/
ṣ. bolur ėdi 206b/

ṣad-berk lāle Far. Bir lale türü, yüz yapraklı lale
ṣ. 136a/

ṣad-sī Far. Yüzde otuz
ṣ. 345a/

ṣāf Ar. Halis, temiz
ṣ. 159a/, 378b/
ṣ.+tur 136b/

ṣafā Ar. Gönül şenliği, zevk, eğlence
ṣ. 3a/, 5a/, 50a/, 224a/, 252a/, 291a/, 327b/

ṣafālıḳ Ar.+T. Zevkli, eğlenceli
ṣ. 3a/, 3b/, 5a/, 47b/, 222a/, 239b/, 249b/, 252a/
ṣ.+ ḳına 136b/, 239b/

ṣafāsız Ar.+T. Zevksiz, eğlencesiz
ṣ. 250b/

sefīdār Far. Akçakavak
s. 47b/

ṣafrā Ar. Safra
ṣ.- i suḫta 306b/

ṣaġçı Dayı
ṣ.+ ları 260a/

saġdaḳ Ok kılıfı, okluk
s. 107a/, 158b/
s.+ ımda 115a/
s.+ ını 31b/
s.+ ḳa 107a/
s.+ lar 103a/
s.+ nı 106b/

saġın - Özlemek, arzulamak
s.- dılar 51a/
s.- madı 238a/

saġrılıġ Sırtlık
s. 103a/

saḫāvet Ar. Cömertlik, el açıklığı
s. 81b/, 82a/
s.+ i 68b/, 7b/, 28b/, 192b/
s.+ içe 7b/

saḫī Ar. Cömert
s. 23a/

ṣaḥīḥ Ar. Sıhhatli, sağlıklı; gerçek, doğru
ṣ. 45a/

ṣāḥib Ar. Sahip, malik, koruyan
ṣ. 102a/, 112a/, 177a/, 181a/, 295a/, 314b/, 350a/, 88a/, 94a/
ṣ.- i Hidāyet 3b/, 45a/
ṣ.- i iḫtiyār 205a/, 76b/
ṣ.- i ḳaṣīde-i Burdanıñ 346a/
ṣ.- i Ṣaḥīḥ-i Buḫārī Ḫ^{w}āce İsmā‘īl 45a/
ṣ.- i tecrübe 63a/
ṣ.- i uṣūl 190a/

ṣāḥibī Bir cins üzüm ismi
ṣ.- i Semerḳand 45b/

ṣāḥib-dīvān Ar. Divan sahibi
ṣ. 21a/

ṣāḥib-iḫtiyār Ar. İrade sahibi, güç sahibi
ṣ. 14a/, 172b/, 182b/, 183a/

ṣāḥib-manṣıb Ar. Devlet hizmetine sahip
ṣ. 177a/
ṣ.+ larnıñ 271a/

ṣāḥib-‘özr Ar. Özür sahibi
ṣ. 330a/, 331a/

ṣāḥib-rāy Ar. Düşünce sahibi
ṣ. 207a/

ṣāḥib-tecribe Ar. Tecrübeli, tecrübe sahibi
ṣ. 33a/

ṣaḥib-uṣūl Ar. Yöntem sahibi
ṣ. 173b/

ṣāḥib-vuḳūf Ar.Bilgili, vakıf
ṣ. 255b/

sāḥil Ar. Kıyı, sahil
s. 138b/

sehl Ar. Kolay
s. 65a/

saḫla - Korumak, saklamak, tutmak
s. almay 39a/
s.- dı 178a/, 206a/, 30a/, 372a/, 376b/
s.- dılar 260a/
s.- dım 305b/
s.-r ėdi 13b/
s.- ġan 109b/, 380b/
s.- ġanı 39b/
s.- ġay 260a/, 307a/
s.- ġaylar 306a/, 67b/
s.- maḳ 35a/
s.- maḳıġa 377a/
s.- maḳlıġnı 26a/
s.- maḳnı 158b/
s.- maḳnıñ 307a/
s.- maslıġnı 26a/
s.- may 40a/
s.- p ėdi 168b/, 9a/
s.- p 118a/, 142a/, 165a/, 21a/, 228a/, 233a/, 308a/, 58b/, 63b/, 7b/, 98b/
s.- pturlar 220a/, 250a/
s.- r ėdi 14b/, 169b/, 22a/, 25b/, 29b/

s.- r ėdiler 133b/
s.- r 174a/, 175a/, 368b/
s.- rlar 32a/
s.- sa 5b/
s.- salar 134a/
s.- y almadılar 37a/
s.- y 157b/, 206a/, 220a/, 362b/
s.- ydurlar 280b/

saḫlat - Saklatmak
s.- ıp 227a/, 306a/

ṣaḥn Ar. Avlu, orta meydan
ṣ.+ ı 3a/, 300a/, 339b/, 360a/
ṣ.+ da 339b/
ṣ.+ dın 301a/
s.+ ları 245a/

ṣaḥrā Ar. Kır, ova, çöl
ṣ. 129a/, 230b/, 283b/
ṣ.- ı tavuḳ 279b/
ṣ.- ı tavuḳdur 279b/
ṣ.- ī fīl 274b/
ṣ.- i gāvmīşdur 276a/
ṣ.+ da 290a/
ṣ.+ sı 49a/, 272a/, 283a/

ṣaḥrā-nişīn Far. Çölde oturan
ṣ. 237b/
ṣ.+ dürler 140a/
ṣ.+ i 138a/, 140a/
ṣ.+ leridin 32a/

ṣaḥrā'ī Ar. Yabani
ṣ. 364b/

sā'ī Ar. Çalışan, çabalayan
s. 88b/, 101b/, 229b/

saḳal Sakal
s. 145b/, 232b/
s.+ ı 18a/, 240b/
s.+ ıdın 240b/
s.+ ḳa 312a/
s.+ larıñızını 239a/

saḳallıḳ Sakallı
s. 6b/, 18a/, 25b/, 97a/, 164a/, 181b/, 240b/

saḳalsız Sakalsız
s. 181b/

saḳf Ar. Tavan, çatı
s.+ ı 46b/, 300a/

saḳın - Düşünmek
s.- ıp 330a/, 348a/

sāḳī Ar. İçki dağıtan, içki sunan
s. 87b/
s.+ ler 189a/

sākin Ar. Sakin, hareketsiz; Ö.İ
s. 223b/
S.- i Gülkine 128b/

saḳla - Korumak, gizlemek, krş. saḫla-
s.- sa 200a/

saḳlıḳ Saklı
s.+ tur 287b/

sal - İnşa etmek; gündeme getirmek
s.- a almaslar 256b/
s.- a kiriştiler 74a/
s.- a 200a/
s.- adurġan 31a/
s.- adurlar 100b/, 286a/, 291a/
s.- alıñ 105a/
s.- dı 124a/, 151a/, 153b/, 198b/, 222b/, 230b/, 232b/, 235b/, 29a/, 38a/, 4b/, 92a/, 95a/
naḳb s.- dı 34a/
uruş s.- dı 17b/
s.- dılar 162a/, 189a/, 222b/, 237b/, 334b/, 352a/, 47b/, 93b/
s.- dım 101b/, 109a/, 132a/, 196a/, 224a/, 2b/
ḳılıç s.- dım 199b/

s.- duk 101a/, 105a/, 158a/, 208b/, 253b/, 299a/, 358b/, 362a/, 363a/, 366b/, 71a/
s.- ġan 143a/, 157b/, 161a/, 186b/, 188b/, 190a/, 191a/, 198a/, 233b/, 235a/, 236b/, 252a/, 304a/, 30b/, 31b/, 330a/, 341a/,
342b/, 343b/, 344a/, 344b/, 34a/, 351b/, 37a/, 56b/, 92b/
ḳılıç s.- ġan 199b/
s.- ġanda 202b/
s.- ġandur 363b/
ḳılıç s.- ġandur 107b/
s.- ġay 238a/, 295b/, 305b/
s.- ġaylar 215b/, 31a/, 356a/
s.- ġuça 107a/
s.- ġuçı 83b/
s.- ıñ 134b/, 304b/, 97b/
s.- ıp ėdi 198a/
s.- ıp ėdiler 160b/, 186a/, 186b/
s.- ıp 71a/, 100b/, 104b/, 111a/, 116a/, 116b/, 127a/, 127b/, 134a/, 142b/, 145a/, 147a/, 150b/, 151a/, 153b/, 157a/, 159a/, 172b/, 17b/, 186b/, 193b/, 194a/, 195b/, 196b/, 199b/, 205a/, 205b/, 206a/, 213b/, 214b/, 215a/, 215b/, 229a/, 232b/, 234b/, 237a/, 239a/, 240a/, 240b/, 242b/, 246a/, 247b/, 258a/, 269a/, 282a/, 294b/, 298b/, 310b/, 311a/, 312b/, 32b/, 333a/, 335b/, 338b/, 351a/, 35a/, 35b/, 371a/, 372a/, 374a/, 41a/, 54b/, 58b/, 67a/, 68a/, 69b/, 71a/, 86a/, 88b/, 89a/, 8b/, 94a/
ḳurġan s.- ıp 17b/
maġz s.- ıp 3b/
naḳb s.- ıp 34a/
süren s.- ıp 105b/
s.- ıptur 138b/, 238b/, 2b/, 339b/, 341b/, 375b/, 45b/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/
bāġ s.- ıptur 46a/
s.- ıpturlar 197a/, 274a/, 332b/, 46b/
uruş s.- madı 34b/
s.- madılar 34b/
s.- maduḳ 159b/
uruş s.- maduk 109b/
s.- maġay 169a/
ḳulaḳ s.- maġaylar 200a/
s.- maḳ 286a/, 43b/
naḳb s.- maḳ 34a/, 34b/
s.- maḳḳa 202b/, 336b/
s.- mas 305b/
s.- masa 74a/
s.- may 235b/, 305b/, 335a/
ḳulaḳ s.- may 115b/, 74a/
s.- mışlar 83b/
s.- sa 306a/
s.- sak 110b/
s.- salar 287b/, 139a/
s.- sun 360a/
s.- ur ėdi 165a/, 19a/, 21b/, 95a/
s.- ur ėrdi 19a/
s.- ur 162b/, 238b/, 258b/, 260b/, 262b/, 276a/, 305b/, 308b/, 336b/, 354b/
ḳuş s.- ur 162b/
s.- urlar 134b/, 143a/, 256b/, 257b/, 276b/, 284b/, 377b/
ḳaẕūrāt s.- urlar 139a/
naḳb s.- urlar 215a/

sal Sal, gemi
s. 103b/, 365a/

ṣalāḥ Ar. İyileşme, düzelme
ṣ. 164a/, 188a/, 202a/, 207a/, 208b/, 212b/, 294b/, 303b/, 73a/
ṣ.- ı devlet 208a/, 348b/, 350a/, 350b/
ṣ.- i kār 195b/
ṣ.+ ı 214b/, 264a/
ṣ.+ ıda 248b/, 351a/, 358b/
ṣ.+ ın 73a/
ṣ.+ ını 307a/

ṣalāḥiyyet Ar. Bir işi yapmaya hakkı ve yetkisi olan

ṣ.+ idin 173a/

selāṭīn Ar. Sultanlar
s. 75a/, 86b/
s.- i sābıḳ 326a/
s.+ i 34a/, 326a/
s.+ niñ 34a/

ṣalavāt Ar. Hz. Muhammed'e edilen dualar
ṣ. 138a/, 138b/
ṣ.+ lar 91b/

saldur- İnşa ettirmek
s.- duk 235a/, 251a/
s.- dum 137a/, 306b/
s.- uptur 45b/

salıl - Yapılmak
s.- dı 144b/, 67b/
s.- ıp ėdi 31a/
s.- ıp 110a/, 229a/

salın - Salınmak, bırakılmak
s.- ġan 291a/
s.- ıp 278b/, 280a/, 291a/

salış - Vuruşmak
ḳılıç s.- ıp 127b/

ṣālim Ar. Sağ, salim
ṣ. 128a/, 144a/, 259a/, 265b/, 297b/, 7b/

salṭanat Ar. Sultanlık, hükümdarlık
s. 101b/, 23a/, 55b/, 68a/, 69a/, 164b/, 168a/, 175b/, 215a/, 268b/, 269a/, 271a/, 295a/
s.+ ı 123b/
s.- ı mīrāṣ 271a/
s.+ ı 226b/, 269b/, 272a/
müddet-i s. ḳıldı 271b/
s. ḳılıpturlar 269a/
s. ḳılurlar ėrdi 270b/
s. ḳılmadı çeşīd/
s.+ tın 123b/

sāmān Far. Zenginlik, servet
s. 192a/, 209a/, 333b/, 335b/, 359a/
s. ḳılur ėdi 21b/

saman Saman
s. 78b/

sāmānlıḳ Far.+T. Zenginlik
s. 192a/, 192b/

san İtibar, unvan, nam
s.+ ını 254a/
s.+ ların 254a/

sana - Saymak, hesap etmek
s.- dılar 202a/
s.- ġaylar 231b/
s.- ptur 370a/
s.- sun 369b/

saña Sana, İkinci teklik şahıs zamirinin yönelme hali
s. 205a/, 258b/, 296a/, 348a/, 348b/, 349a/, 349b/

sanaġlıḳ Saymak, hesap; itibar
s. 87b/, 211a/

sanat- Saydırmak
s.- tım 136a/

ṣanāyi' Ar. Sanatlar, hünerler
ṣ.- i ṣi'rde 179a/

sanç - Vurmak
s.- ıp 115a/, 164a/, 204b/, 241a/
s. –ḳaç 38b/
s. –ma 102b/, 103a/
s.- tılar 158b/
s.- tım 113a/

sancar Tabya, siper
s.+ de 232b/

sançıl - Vurulmak
s.- ıp 210b/

ṣandalī Ar. İskemle, sandalye
ṣ. 357b/

ṣandūḳ Ar. Sandık
ṣ. 212a/
ṣ.+ lar 212a/

sāndūlaç Bülbül veya kanarya türünden bir kuş
s.+ ça 281b/

ṣānī Ar. Yapan, yapıcı
ṣ. 128a/
ṣ.- i isneyni 172a/
s.+ sı 63a/
‘ömr-i s. 185b/

sanīçar Hint. Salı
s. 288b/

sapsaġ Sapsaġ
s. 236b/

sapsarıġ Sapsarı
s. 245a/

sār Sığırcık
s. 281a/

saraça Far. Soy kütüğü, secere
s.+ sıdın 256b/

ṣarāfet Ar. Bozulma
ṣ.+ i 209b/

Sarāy Far. Saray
S.+ ġa 156b/
s.+ ınıñ 296b/

sārçe Far. Serçe
s. 280b/

sāres Deve-turna
s.+ dür 280b/
s.+ ḳa 280b/

ṣarf Ar. Harcama
ṣ. 271b/, 345a/
ṣ. ḳılsunlar 359b/

sarġar - Sararmak
s.-ġan 132b/
s.- ıptur 249b/
s.- maydur 245a/

sarḫoşluḳ Far.+T. Sarhoşluk
s. 189a/

sarı Yön, taraf
s. 102b/, 103b/, 104b/, 106a/, 106b/, 107a/, 107b/, 109b/, 10a/, 110b/, 111b/, 112b/, 113a/, 115b/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 119b/, 121b/, 122b/, 123a/, 124b/, 128b/, 131b/, 133a/, 133b/, 135b/, 138b/, 139b/, 142b/, 144a/, 146b/, 150a/, 150b/, 152a/, 155a/, 155b/, 156a/, 158b/, 15b/, 168a/, 168b/, 16a/, 170a/, 184a/, 189a/, 196a/, 198a/, 200b/, 201b/, 202a/, 202b/, 207a/, 207b/, 208b/, 211a/, 211b/, 213a/, 213b/, 216a/, 216b/, 218a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224b/, 225a/, 226b/, 227a/, 235b/, 236b/, 237b/, 238a/, 238b/, 239b/, 240a/, 247a/, 247b/, 24b/, 254a/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 259b/, 25a/, 263b/, 266b/, 267a/, 273a/, 274b/, 295a/, 298b/, 2a/, 301b/, 303a/, 308b/, 32a/, 32b/, 336a/, 339a/, 33a/, 33b/, 340a/, 341a/, 343b/, 347b/, 34a/, 350a/, 350b/, 353b/, 355a/, 356b/, 35b/, 360a/, 366a/, 369a/, 369b/, 372a/, 374a/, 375a/, 376a/, 377b/, 37b/, 3b/, 44a/, 47a/, 48a/, 4b/, 54b/, 56b/, 58b/, 61b/, 63a/, 63b/, 66b/, 67a/, 69b/, 74b/, 75b/, 77b/, 79b/, 80b/, 81a/, 81b/, 83b/, 84b/, 86a/, 87a/, 89a/,

89b/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 96a/, 9b/
s. boldı 107a/
s.+ dın 107a/, 165b/, 197b/, 230b/, 237b/, 298a/, 65b/, 72b/
s.+ dur 118b/, 13a/, 251a/, 311b/, 340b/, 48b/, 49b/
s.+ ġa 100b/, 101b/, 117a/, 120b/, 144a/, 183b/, 189a/, 228a/, 232b/, 238b/, 243b/, 295a/, 298b/, 348b/, 350a/, 350b/, 373b/, 4a/, 61a/, 63a/, 63b/, 66a/, 66b/, 77b/, 90a/, 90b/
s.+ ġı 202a/
s.+ ḳı 340b/
s.+ lar 350a/, 359a/
s.+ nı 146a/
s.+ raḳ 100b/, 208b/, 358b/

ṣarīḥ Ar. Açık, anlaşılan
ṣ. 247a/

sarıġ Sarı
s. 232a/, 232b/, 278b/, 283b/, 56a/
s.+ raḳtur 286b/

ṣarīḥ Ar. Açık, meydanda, belli
ṣ. 52a/, 192a/, 207a/, 332a/

sarıḳ Sarı, krş. sarıġ
s. 137a/, 219a/, 277a/, 277b/, 283b/
s.+ tur 278b/, 287a/

sārūḥ Ar. Sıva, sıvamak
s. 137a/

ṣāsı Tatsız, yavan
ṣ.ı 275b/

sastrāylıġ Ar.+T. Kötü görüşlülük, kötülük
s.+ ıdın 269a/

sat - Satmak
s.- adurlar 286a/
s.- arlar 275a/
s.- maḳ 2a/

satḳun Satış
s. 360a/

saṭrlıġ Ar.+T. Satırlık
s. 358a/

ṣavābdīde Ar.+Far. Uygun bulunmuş, onaylanmış
ṣ. 207a/, 213b/
ṣ.+ ñiz 208a/

savġat Moğ. Hediye, armağan, ihsan
s. 246a/
s.+ ıdın 233a/
s.+ ılar 295b/
s.+ lar 305a/, 329b/
s.+ lar 261a/, 293b/, 294a/
s.+ larnı 295b/

ṣavma'a Ar. Mabed, ibadethane
ṣ. 232b/

ṣavt Ar. Ses, seda
ṣ. 180a/, 182b/
ṣ.+ ını 249b/
ṣ.+ ları 182b/

savu- Soğumak, üşümek
s.- ġandın 302b/

savuḳ Soğuk
s. 117b/, 132b/, 15a/, 194b/, 195a/, 195b/, 197b/, 290b/, 296a/, 43b/, 72b/, 98a/
s.+ dın 197b/
s.+ ġa 235b/
s.+ ı 129b/
ḍarb-ı s.+ ıda 72a/
s.+ ḳa 198b/, 300a/
s.+ ları 130a/
s.+ nıñ 288b/, 344b/, 98a/
s.+ ta 43b/
s.+ tur 136b/, 45b/

savuḳluḳ Soġukluk
s. 139a/
s.+ ı 98a/

savut - Soğutmak
s.- up 60b/

sa'y Ar. Çalışma, çaba, gayret
s. 157a/, 171a/, 177a/, 227b/, 244a/, 246a/, 261a/, 270a/, 49a/, 5a/, 88b/
s.+ dın 146b/
s.+ ı 27b/, 158b/, 169a/, 193a/, 225a/
s.+ ıdın 33a/
s. ḳıldı 155b/, 168a/, 33a/
s. ḳıldılar 158a/, 242b/, 41a/
s. ḳılıp 157a/
s.+ lar 192a/, 193a/, 295a/

say Çay, nehir
s. 67a/, 116a/, 166a/
s.+ dın 67a/, 149a/
s.+ dur 67a/
s.+ ġa 67a/
s.+ı 155b/, 192b/, 197b/, 274b/, 283a/, 285a/, 331b/
s.+ ıġa 116b/
s.+ ılarda 84b/
s.+ nı 149a/

ṣayd Ar. Av, avlanma
pay-i ṣ.- i ki 166b/

saydam Arı, temiz, berrak, geçirgen
s.+ dur 287a/

sāye Far. Gölge, koruma
s.+ si 136b/, 283a/
s.+ side 358b/

sāyelıḳ Far.+T. Gölgelik, korumalık
s. 136b/

sāyir Ar. Diğer, başka, gayri
s.- i ėl 54a/
s.- i ümerā 24b/

sāyis Ar. Seyis
s.+ke 351a/

ṣayyād Ar. Avcı
ṣ. 142b/, 143a/
ṣ.+ lar 235a/
ṣ.+ larnıñ 235a/

sāz Far. Saz, çalgı
s. 157b/, 182a/, 182b/, 22a/, 343b/
s. çalur 182b/
s.+ da 171a/
ehl-i s.+ dın 182a/
s.+ dur 182a/
s.+ ı 40a/, 40b/
s.+ ını 157b/, 182b/
s.+ lar 157b/

sāzende Far. Çalgıcı
s. 35b/
s.+ ler 182b/, 343b/

sāzvār Far. Mizaca uygun
s. 140b/
s.+ dur 130a/, 141a/
s.+ raḳ 93b/

sāzvārlıḳ Far.+T. Mizaca uygunluk, uyumluluk
s. 27b/

se Far. Üç
s.- şenbe küni 382a/

sebaḳ Ar. Ders
s.+ ı 237a/

sebeb Ar. Sebep
s. 64b/
s.- i fitne 121a/

s.- i kudūret bolġay 121b/
s.- i munça 162b/
s.- i ri'āyeti 150b/, 176a/
s. boldı 22a/, 23a/, 36a/, 62b/
s.+ din 225a/, 37b/
s.+ i 162b/, 36a/
s.+ idin 186a/, 195a/, 75b/
s.+ imdin 155a/
s.+ lerdin 139b/

sebed Ar. Sepet
s. 380b/

sebergezār Far. Çimenle kaplı alan, çimenlik
s.+ dur 132b/

sebḳ Ar. Üslup
s. ėtti 206b/

s̲ebt Ar. Yazma
s̲. ėttim 99a/
s̲. Boldı 316a

sebz Far. Yeşil, yeşil renkli
s. 132a/, 141b/, 245a/, 281b/, 283a/, 49a/
Şehr-i S. 49a/, 49b/, 87a/
Şehr-i S.+ din 87b/
s.+ lerġa 273b/
s.+ leri 249b/
s.+ raḳ 285a/, 288a/

sebze Far. Yeşillik, sebze
s. 202a/
s.+ si 202a/

sebzelıḳ Far.+T. Yeşillik
s. 128b/, 136b/

sebzīkārlıḳ Far.+T. Yeşillik
s.+ lar 342b/

ṣedā Ar. Ses, seda
ṣ.+ sınıñ 294a/

sedāfel Far. Hindistan'da yetişen portakala benzer, armut biçimli, sarı renkli, fazla tatlı olmayan bir meyve
s. 344a/
s.+ dür 287a/

sefer Ar. Yolculuk, savaşa gitme
s. 242a/, 251b/, 309b/
Taḫt-ı S. 191a/
s. ḳıldım 66b/
s. ḳılıp 157a/, 251b/, 299b/, 309a/, 331b/, 353b/, 356b/, 88a/

Ṣefer Ar. Hicri takvime göre ikinci ay
Ṣ. 220b/, 252a/, 303a/, 305a/, 331b/, 344b/, 345a/, 346a/,
347a/

sefūf Ar. Toz, ilaç
s.+ nı 339a/

seḫāvet Ar. Cömert, eli açık
s. 120b/

seḥer Ar. Tan ağartısından önceki vakit
s. 62b/, 104a/, 149a/, 205b/, 217b/, 223a/, 224a/, 232b/, 233a/, 243b/, 244a/, 244b/, 337b/
s.+ ġa 229a/, 230a/
s.+ i 44a/, 233b/, 235b/, 328b/, 331a/, 358a/

seḫer-ḫīz Ar.+Far. Sabah erkenden kalkan
s. 206b/

sehl Ar. Kolay
s. 86b/
s.+ dür 299a/

sehlingārlıḳ Ar.+Far.+T. Kolaylık
s. ḳıluptur 109b/

sekenāt Ar. Davranış, duruş, hareket
s.+ ı 172a/

sėkiz Sekiz
s. 46b/, 47a/, 48a/, 56a/, 9a/, 107b/, 114a/, 129a/
s.+inçi 114a/

sėkiz yüz Sekiz yüz
s. 55a/, 92b/

sėkiz yüz altmış Sekiz yüz altmış
s.+ da 6b/

sėkiz yüz ėllig bėş Sekiz yüz elli beş
s.+ de 18a/

sėkiz yüz ėllig yėti Sekiz yüz elli yedi
s.+ de 25b/

sėkiz yüz seksen iki Sekiz yüz seksen iki
s.+ de 68a/

seksen Seksen
s. 57b/, 62b/, 67b/, 82a/, 84a/
s.+ çe 110a/

selām Ar. Selam
s. 348a/, 350a/, 359a/, 361a/

selāmet Ar. Güvenlik, korkudan uzak olma
s. 128a/, 144a/, 265b/, 297b/

selāṯin Ar. Otuz
sene-i s. 342a/

selāṭīn Ar. Sultanlar
s. 352a/, 354b/, 355b/, 332a/, 350a/, 350b/, 370b/
Dāru'l-marz s.+ ni 269b/
s.+ ġa 210b/, 271a/, 325b/
s.+ iniñ 270a/, 270b/, 271b/, 272a/

selḫ Ar. Arap aylarının son günü
s. 330a/
s.+ ide 237a/, 242b/

sellāḫlıḳ Ar.+T. Kasaplık
s. 15b/

semā' Ar.Mevlevi ayinlerinde tarikat mensuplarının cezbe halinde dönmesi
s. 176a/

Semah-dār Üç ay oruçlu olmak
S. 138a/

semer Ar. Meyve, yemiş
s. 87b/

Semerḳandī Semerkantlı
S. 190a/

Semerḳandlıḳ Semerkantlı
S. 15a/

semiz Semiz, şişman
s. 142a/, 5a/, 71a/
s. bolur 2b/

semizlüg Şişmanlık, besililik
s. 160b/

semt Ar. Yön, taraf
s.+ ini 46b/

semūm Ar. Sam yeli, sıcak rüzgar
bād-ı s. 294b/

señ Far. Taş
ceng-i s.+de 43a/

sene Ar. Yıl
s. 203a/, 215b/, 216b/, 302a/, 382a/

vaḳāyi‘- s. 248b/
vaḳāyi‘-i s. 331a/
Vaḳāyi‘-i s.- i ḫems 66a/
Vaḳayi‘-i s.- i iḥdā 32b/
s.- i selāsīn 342a/
vaḳāyi‘-i s.- i sitt ve tis‘mi’a 80a/
vaḳāyi‘-i s.- i toḳḳuz yüz sėkiz 101a/
s.- i toḳuz yüz törtte 63b/
vaḳāyi-i s.- i 911 156b/
vaḳāyi‘-i s. 58b/

sened Ar. Dayanılacak şey, kuvvetli delil olabilecek söz
s. 176a/
s. ḳıldı 74b/
s. ḳıldılar 162b/
s. ḳılıp 159b/

seng Far. Taş
s. 291b/, 85b/, 128b/, 149b/
s.+i 99a/
S.- i Berīde 241a/
S.- i Laḫşek 208b/
s.- i terāşīdadın 340b/
s.- i terāşīdadındur 340b/

senger Far. Siper, sençer
s. 147b/, 148a/
s.+ din 147b/
s.+ i 148a/
s.+ ini 147b/, 148b/

sengerle- Far.+T. Kuşatmak, çevirmek

s.- ġan 162a/
s.- p 148a/

sengīn Far. Taştan
s. 353b/
Mescid-i S. 291b/

sengkārlıḳ Far.+T. Taşla çevrili alan
s. ḳıldurdum 137a/

sengrīzelig Far.+T. Taşlı, taş döşeli
s. 2a/

sengtāre Portakala benzer, turunçgillerden bir meyve
s. 287a/
s.+ dür 287a/

sengterāş Far. Taş yontan, taş ustası
s. 291b/, 354a/
s.+ lar 339b/
s.+ larıdın 291b/
S.+ nı 330b/

sengterāşī Far. Taşçılık, taş yontma
s.+ da 328a/

sengterāşlıḳ Far.+T. Yontma için kullanılan taş
s. 215a/

sengtūde Taş yığını
s. 115a/
s.+ de 115a/

señīn Far. Taştan
S. 45b/

señterāş Far. Taş yontan, taş ustası
s.+ lar 45b/

señterāşlıḳ Far.+T. Yontma için kullanılan taş
s. 49a/

sepāye Far. Üç ayaklı, sehpa
s. 290b/, 311a/
s.+ ler 315a/
s.+ lerni 315b/
s.+ niñ 290b/, 311a/

ser Far. Baş; Öncü
s. 100a/, 128b/, 200b/, 21b/, 243b/, 24a/, 290a/, 302a/, 307a/, 309a/,

52a/, 99b/, 352b/
yeksuvār-ı s.- i ḫ̬eş 349a/
S.- i Pulda 8b/
s.+ ni 157b/

serā Far. Hane, saray
s.- yi merd-i nikū 169a/

serāb Ar. Serap
s.+ nıñ 153a/

serāçe Far. Küçük saray
s.+ lerni 267b/

serāmed Far. İleri gelenlerinden olan, seçkin
s. 171a/, 174b/, 179a/, 182b/, 43b/, 47b/, 52a/
s.+ i 181b/
s.+ lerdin 175a/

serārī Ar. Cariyeler, odalıklar
s. 9b/, 20a/, 28a/, 168b/

serāser Far. Baştan başa, bütün
s. 342a/

serāsīme Far. Sersem, afallamış
s. 205b/

serāsīme-vār Far. Sersem gibi
s. 204b/

serbennā Far.+Ar. Baş mimar
s. 179b/

serçeşme Far. Suyun çıktığı yer, çeşme, pınar
s.- ī bar 99a/

serd Far. Soğuk, sert
s. 325a/

serdār Far. Başkan, kumandan
s. 154a/, 170a/, 34b/, 63b/, 94a/
s.+ dın 225b/, 379a/
s.+ ı 154a/, 263b/
s.+ ları 155b/, 199b/

serdārlıḳ Far.+T. Kumandanlık
s. 179a/, 303b/
s.+ dın 54b/
s.+ ı 21b/
s.+ ḳa 35a/
s.+ nı 70a/

serdefter Far.+Ar. En başta olan
s.+ i 179a/

serdere Far.+T. Dere başı
s.+ leride 133b/
s.+ lerini 135b/

serefgende Far. Başı önde, başı eğik
s. 200a/, 203a/

serefrāz Far. Diğerlerinden üstün olan
s. 63a/
s. ḳılıp 309a/

serencām Far. Başına gelen olay, bir işin sonu
s. 205b/, 295b/, 307b/, 359a/
s. bolup 368a/
s. ḳılsunlar 351a/
s. ḳılıp 63b/

serencāmlıġ Far. Son, başa gelen olay
s. 264b/

serdser Far. Soğuk, soğuk iklim, bkz. serdserī
s. 132a/, 139b/
s.+ i 129a/

serdserī Far. Soğuk, soğuk iklim
s. 129b/

şerfe Ar. Fayda, fazlalık
ṣ. 29a/
ṣ.+ sini 48a/

serfitne Far. Fitne başı, fesat
s. 63b/

sergerdān Far. Şaşkın, perişan
s. 60a/
s. bolup 120a/

sergerdānlıḳ Far.+T. Şaşkınlık, perişanlık
s. 102a/, 222b/, 238a/
s.+ da 60b/
s.+ tın 101b/

sergirānçılıġ Far.+T. Sarhoşluk, baş ağırlığı
S. 327a/

serḥadd Far.+Ar. Hudut, sınır
s. 361a/
s.+ de 32a/
s.+ ıġa 360b/
s.+ i 1/
s.+ idür 133b/
s.+ larıda 274b/
s.+ te 104a/

serḥaddī Far.+Ar. Kısa samur kürk
s. 222a/
s.+ de 238a/

serḥaddnişīn Far. Hudutta oturan
s.+ larġa 86b/

serḫaṭṭ Far.+Ar. Yazı örneği, en güzel yazı
s.+ lar 357b/

serkār Far. Kahya, bakıcı
s. 226b/
s.+ da 31b/
s.+ ıdın 76b/, 367b/
s.+ ıġa 367a/
s. ḳılıp 254a/

serkeş Far. İtaatsiz, dik başlı
s.+ i 196b/
s.+ lerge 196b/
s.+ leri 218b/

serkeşlik Far.+T. İtaatsizlik, dik başlılık
s. 145a/, 154a/, 162a/, 208b/, 298b/

serkūb Far. Başa vuracak şey
s.+ ḳa 214b/
s. ḳoparmaḳ 34b/
s.+ lar 31a/

serkūh Far. Dağ başı
s.+ ke 162a/

sermūy Far. Saçlı, sakallı
s. 198b/

sīr-mūyine Far. Doygun kürk
s. 357a/

sernigūn Far. Baş aşağı, ters dönmüş
s. bolup 281a/

sersebz Far. İkbal sahibi genç, taze ve taravetli
s. 107a/

sert Far. Sert, ciddi
s. 105b/

serupāy Far. Baş ve ayak
s. 362a/, 379a/

serün Serin
s. 300a/

serv Far. Servi
s. 47b/

s.+ niñ 238a/

server Far. Önder, lider
s. 216b/

seşenbe Far. Salı
s. 15b/, 215a/, 218b/, 219b/, 220b/, 221b/, 226b/, 228a/, 231b/, 233b/, 234b/, 235a/, 236b/, 237a/, 240a/, 248a/, 248b/, 250b/, 251a/, 267b/, 288b/, 307a/, 315a/, 333a/, 333b/, 337b/, 340a/, 342b/, 344b/, 346a/, 348b/, 353b/, 354a/, 357a/, 357b/, 361b/, 366b/, 367b/, 371b/, 378b/, 380a/

ṣevāb Ar. Hayır, iyilik
ṣ.+ ısı 303b/

sevād Ar. Yazı yazma; karalık, siyahlık
s. 131b/, 134a/, 140b/, 221a/, 221b/, 236a/, 243b/, 244a/, 250a/, 277a/, 278a/, 286b/
S.+ da 277b/
S.+ dın 236a/
s.+ ı 7a/, 230a/, 348a/
s.+ ını 359a/, 381a/
S.+ ḳa 219b/, 220b/, 242b/
S.+ ta 236b/, 286a/

sevādī Ar.+Far. Siyahlıkla ilgili
s. 261b/

sevdā Far. Ticaret
s. 149a/, 149b/, 207b/, 40a/
s. ḳılġaylar 129a/

sevdāger Far. Tüccar
s. 84a/, 129a/, 255b/, 269b/, 293b/
s.+ i 207b/
s.+ler 129a/
s.+ lerdin 149b/, 207b/
s.+ leriġa 246b/
s.+ lerini 149b/
s.+ niñ 207b/

sevdā-ḫāne Far. Ticaret yeri
s.+ dür 129a/

sevgend Far. Yemin, ant
s. 251b/

sevinç Sevinç, gönenç
s.+ iġa 302a/
s.+ isige 346b/
s.+ lerni 348a/

ṣevr Ar. Öküz, boğa
ṣ. 284a/

seyāḥat Ar. Yolculuk, sefere çıkma
s. ḳılıp 134a/

seyl Ar. Sel
s. 226b/
ejdehā-yı s.- i eşkem 174a/
s.+ ler 291a/
s.+ leri 153a/

seyr Ar. Yürüme, hareket, seyir
s. 101a/, 101b/, 202a/, 229a/, 246b/, 249b/, 312a/, 97b/
s.+ din 218a/
s.+ ġa 227a/, 228b/, 261b/
s.+ i ḳılur 263b/
s.+ i 245b/, 247a/, 247b/, 248b/, 249a/, 341b/
s.+ ide 249a/
s.+ idin 331b/
s.+ iġa 202a/, 235a/, 240a/, 246b/, 330a/, 330b/, 331a/, 342b/
s. ḳıla 145b/, 218b/, 226a/, 229a/, 231b/, 245b/, 261b/, 285a/, 285b/, 312a/, 327a/, 331b/, 343b/, 369b/
s. ḳıldım 145b/, 191b/, 214b/, 225b/, 233b/, 263a/, 312b/, 325b/, 326b/, 327b/, 340a/, 344a/, 365a/,

365b/, 96a/
s. ḳılduk 250b/, 255a/, 340b/, 343a/
s. ḳılıldı 218a/, 248a/, 366b/, 370a/, 376b/
s. ḳılılıp 366b/
s. ḳılıp 212a/, 222a/, 225b/, 228b/, 233a/, 242b/, 248b/, 259b/, 267b/, 268a/, 327b/, 328a/, 328b/, 330b/, 331a/, 338a/, 340a/, 341a/, 343b/, 344a/, 364a/, 367a/, 369b/, 370a/, 374a/
s. ḳılmaḳḳa 202b/
s. ḳılur ėdim 76a/, 97a/
s. ḳılur 191a/
s. ḳılurda 369b/
s.+ lerde 191a/

seyrgāh Ar.+Far. Gezinti yeri
s.+ ḳa 191a/
s.+ lardın 191a/

seyyāḥ Ar. Gezgin
s.+ lar 249a/

seyyid Ar. Bey, efendi, ileri gelen
s. 58b/, 271a/
s.+ leridin 168a/
s.+ leridindür 171b/
s.+ lerige 168b/
S.+ tür 270b/

sezā Far. Münasip, uygun
s. 182b/, 51b/
s.+ sı 239b/
s.+ sıġa 124b/

sezāvār Far. Münasip, uygun
s. 201b/
s.- ı la‘net 58b/
s.+ ı 29a/

se-bergelig Far.+T. Yoncalı
s. 3a/

se-destār Far. Üç köşeli sarık
s.+ nı 164a/

sėgirtçe Seyirme
s.+ ler 115b/

sėgri- Yerinden sıçramak, atlatmak
s.-gendür 8a/
s. –me 195a/
s.-medin 195a/

sėkiz Sekiz
s. 125a/, 139a/, 140a/, 152b/, 170a/, 193b/, 198b/, 208b/, 217a/, 224b/, 230a/, 233a/, 234b/, 251b/, 260b/, 262b/, 265a/, 268b/, 269a/, 273b/, 282b/, 290a/, 292a/, 293b/, 301b/, 302a/, 310b/, 311a/, 331b/, 337a/, 337b/, 338b/, 351a/, 354b/, 358b/, 359b/, 361a/, 361b/, 362a/, 363b/, 370b/, 372a/, 373b/, 375b/
s.+ ide 185b/, 234b/, 236b/, 237a/, 240a/, 241b/, 251b/, 266a/, 303a/, 309a/, 332a/, 345a/, 346b/, 375a/

sėkiz miñ altı yüz ḳırḳ Sekiz bin altı yüz kırk
s. 289a/

sėkiz yüz ḳırḳ iki Sekiz yüz kırk iki
s.+ de 163b/

sėkiz yüz toḳsan toḳuz Sekiz yüz doksan dokuz
tārīḫ-i s.+ da 18a/
s.+ da 1/

sėksen Seksen
s. 157b/, 161b/, 172a/, 193a/, 202b/, 260b/, 263b/, 309a/, 351b/

sėksen miñ Seksen bin
s.+ din 204a/

sėmiz Semiz
s. 195b/, 204a/, 369b/, 95b/
s. bolur 204a/

sėn Sen
s. 117b/, 122a/, 172b/, 196a/, 199b/, 205a/, 21a/, 235b/, 240b/, 258b/, 265a/, 303a/, 312a/, 348a/, 348b/, 349a/, 349b/, 350a/, 76a/, 99a/
s.+ din 349a/
s.+ e 155b/
s.+ i 99a/,115a/, 258b/
s.+iñ 118a/, 147a/, 24a/, 253a/, 258b/, 263b/, 348b/

sėp - Serpmek
s.- se 306a/

sėv - Sevmek
s.- di 169a/
s.- er ėdi 28a/
s.- üp 169b/

sėvgü Sevgi
s. 166a/

sėvgülüg Sevgili
s. 12b/, 166a/, 169b/, 182b/, 20b/

sėvün - Sevinmek
s.- mes ėrmiş 100a/

sīb Far. Elma
s.- i Semerḳand 45b/, 4a/

sıçḳan Sıçan, fare
s. 135b/, 240b/
s.+ dur 277a/

ṣıdḳ Ar. Doğruluk, geçerlilik
ṣ.- ı ḳavluñızġa 116a/

ṣıfat Ar. Hal, nitelik, şekil
ṣ. 170b/, 54a/
ṣ.+ ları 179b/
ṣ.+ larıdın 177b/

sıġ - Sığmak, içine almak
s.- ar ėrdi 157b/
s.- dı 220a/
s.- ġunça 332b/

sıġġusız İhtivasız, mahalsiz
s. 307a/

sıġın - Sığınmak
s.- ıp 104b/, 106a/, 204a/, 99b/
s.- ıptur 208b/

sıġındur - Sığınmak
s.- dı 336b/

ṣıḥḥat Ar. Sağlık, doğruluk
ṣ. 162a/

sıḳ - Sıkmak, cebretmek
s.- ıp 282b/

sıḳarlāṭ Ar. Çuha
s. 212a/

sıḳın - Sığınmak
s.- ıp 232b/

ṣıla Ar. Şaire verilen bahşiş, hediye
ṣ. 206b/

sın - Kırılmak, bozulmak
s.- dı 242a/, 251a/, 337a/, 373a/
s.- ıp 109a/, 251a/
s.- sa 170a/

sına - Sınamak, denemek
s.- duk 286b/, 372b/

sınçısızraḳ Biçimsiz
s. 25b/

sındur- Kırmak, kırdırmak
s.- dı 311b/
s.- dum 253a/, 312a/
s.- up 371b/

sındurul - Kırılmak
s.- ġan 312a/

ṣınıf Ar. Sınıf, tür
s.+ dın 291b/

sınuġ Kırılmış, kırık
s. 158a/
s.+ ıça 40a/
s.+ ını 278b/
s.+ larıġa 224a/

sırr Ar. Sır
s.+ ını 47b/

sīrraḳ Bir gül çeşidi
s.+ tur 287b/

sırrī Ar. Sır ile ilgili
s. 41a/

sız - Sızmak
s.- ıp 328a/

sibā‘ Yırtıcı hayvanlar
s. 142b/

sibergezār
s. 245a/

sidük Sidik
s. 274a/

sifāl Far. Çanak, çömlek
s. 335a/, 364a

sīḫ Far. Şiş
s.+ ḳa 214a/

sikke Ar. Para, sikke
s.+ de 174a/

silk Ar. İplik
s.- i bendegāneş 50b/

silk - Silkmek, sarsmak
s.- ip 194b/

sīmāb Far. Civa
s. 345b/

siñ - Sinmek, kaybolmak
s.- edür 262a/
s.- er 2a/, 262a/

sin Ar. Arap alfabesinde bir harf, sin
s. 272b/

sinān Ar. Mızrak, süngü
s.+ nıñ 232b/

sincid Bir tür meyve, unnap
s. 129b/

siñil Küçük kız kardeş
s.+i 205b/, 27a/, 96a/
s.+ isi 21b/
s.+ leri 102a/
s.+ lerini 96b/
s.+ ni 205b/, 259b/

sipāhī Far. Tımar sahibi sipahi asker
s. 155a/, 176b/, 177a/, 17a/, 202a/, 23a/, 240b/, 24b/, 25b/, 265a/, 271b/, 303b/, 42b/, 43a/, 61b/, 67b/, 77b/, 94b/, 95a/, 30a/
S.+ dın 62a/
s.+ dın 82b/
s.+ din 312a/
ġayr-ı s.+ din 312a/
s.+ ġa 164b/, 296a/
s. ḳılıp 329b/
s.+ ler 36b/, 220a/
s.+ lerdin 268b/, 97b/

s.+ lerġa 157b/, 293b/, 315b/
s.+ leri 36a/
s.+ lerini 362b/
s.+ leriniñ 122b/
s.+ lerniñ 229b/
s.+ miz 59b/
s.+ nı 66a/
s.+ ni 296a/
s.+ niñ 24a/
s.+ si 294a/

sipāhīlıḳ Far.+T. Sipahilik
s. 179a/, 187b/, 303b/, 42a/, 54b/
s.+ dın 94b/
s.+ nı 164a/, 171a/
S.+ nı 166b/, 240b/

sipār Far. Feda eden, veren
s. 160a/, 201b/

sīrāb Far. Suya karışmış; taze, körpe
s. 286a/, 287a/

sirāyet Ar. Geçme, bulaşma
s. ḳıldı 23b/

sirke Far. Sirke
s. 312b/

sīsār Bir tür timsah
s. 282a/
s.+ dur 281b/

sitāyiş Far. Övme, övüş
s. 309b/, 374b/
s.+ idin 311a/

sitīz Far. Kavga, çekişme, savaş
s. ḳılmaḳ ėdi 196a/
s.+ leridin 208a/

sittmi'a Ar. Altı yüz
s.+ dur 342a/

siyāḳ Ar. Gelişine
s. 136b/, 23b/, 248a/, 25b/, 290b/, 291a/, 47b/

siyāḳlıḳ Ar.+T. Düzenli
s. 137a/, 299b/, 300a/
S. 300b/

siyāset Ar. Politika, kurnazca iş veya hareket
s. 151b/, 211b/, 214a/, 239a/, 259b/, 263a/, 263b/, 344b/, 34b/, 39b/, 99b/
s.+ din 245a/
s. +i 127a/
s.+ ḳa 37a/, 162a/
s. ḳılıp 268b/, 35b/
s.+ ler 218b/
s.+ tin 126a/, 16b/

siz Siz
s. 108b/, 114b/, 115a/, 116a/, 116b/, 119a/, 119b/, 127b/, 161a/, 174a/, 190b/, 197b/, 235a/, 256a/, 348b/, 350a/, 350b/, 359a/, 361a/
s.+ din 119a/, 330a/
s.+ ġa 256a/
s.+ ge 108a/, 118a/, 118b/
s.+ ler 118b/, 119a/, 197a/, 197b/, 239a/, 256a/, 350b/
s.+ lerge 116a/, 369a/
s.+ lerni 239a/, 256a/
s.+ lerniñ 115b/, 348b/
s.+ ni 115b/, 116a/, 118a/, 119a/, 119b/, 152b/
s.+ niñ 118a/, 118b/, 119b/

siziñ Sizin
s. 208a/, 247b/

ṣoḥbet Ar. Görüşüp konuşma, sohbet
ṣ. 156a/, 176a/, 181a/, 182b/, 186b/, 187b/, 190a/, 190b/, 227b/, 237a/, 246b/, 247a/, 248a/, 248b/, 250b/, 251a/, 296b/, 361a/, 75a/, 7b/,

98b/, 228a/, 255b/, 297a/, 361a/
ṣ.+ dağı 190b/
ṣ.+ i 154b/, 175b/, 190b/, 220b/, 227b/, 235b/, 240a/, 240b/, 241a/, 241b/, 249a/, 252a/, 260a/, 344b/, 41a/
ṣ.+ ide 182a/, 18b/, 227b/, 246a/
ṣ.+ iğa 236b/
ṣ.+ imdin 235b/
ṣ.+ ḳa 237a/, 246b/, 247b/, 248b/
ṣ. ḳılduk 227b/
ṣ.+ ler 308a/
ṣ.+ lerde 240b/, 243a/, 308a/
ṣ.+ leriğa 7a/
ṣ.+ ni 227b/
ṣ.+ te 173b/, 182b/, 189b/, 190b/, 191a/, 233b/, 237b/, 246a/, 248b/, 220b/, 252b/
āḫir-i ṣ.+ te 245b/
ṣ.+ tin 248b/

ṣoḥbetī Ar. Sohbet ile ilgili
ṣ. 192b/, 247b/

ṣoḥbet-engīz Ar.+Far. Sohbet ettiren, konuşturan
ṣ.+ i 235a/

sol Sol, sol taraf
s. 102b/, 103a/, 209a/, 209b/, 210a/, 217b/, 264a/, 266a/, 266b/, 267a/, 334b/, 337a/, 351b/, 49a/, 56a/, 83b/

soñ Sonra
s. 100a/, 100b/, 101a/, 103a/, 103b/, 104a/, 105b/, 108a/, 109a/, 10a/, 110b/, 11a/, 123a/, 124a/, 12a/, 12b/, 142b/, 144a/, 144b/, 145a/, 148a/, 148b/, 14a/, 14b/, 151b/, 152a/, 153a/, 155b/, 156b/, 157a/, 158b/, 159b/, 15a/, 162a/, 164b/, 165a/, 168b/, 169a/, 16a/, 170a/, 170b/, 171b/, 172b/, 177a/, 178b/, 180a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186b/, 187a/, 187b/, 188b/, 189b/, 18a/, 18b/, 190a/, 192a/, 193b/, 198b/, 19a/, 19b/, 201a/, 202a/, 203b/, 206a/, 206b/, 207a/, 208b/, 20a/, 20b/, 210a/, 212b/, 213b/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 216b/, 218a/, 219a/, 21a/, 225a/, 225b/, 227a/, 229a/, 231a/, 232a/, 232b/, 233a/, 234b/, 235a/, 238b/, 239a/, 23a/, 240b/, 241a/, 244a/, 246a/, 247b/, 248a/, 24b/, 253a/, 253b/, 254a/, 255b/, 256a/, 257a/, 25a/, 261a/, 264a/, 265b/, 26b/, 270b/, 271a/, 271b/, 273b/, 276b/, 27b/, 285a/, 286a/, 287b/, 289b/, 28a/, 28b/, 293b/, 294b/, 295b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 300a/, 300b/, 302b/, 303a/, 304a/, 306a/, 307a/, 308b/, 309b/, 30a/, 315b/, 31a/, 325b/, 326a/, 32a/, 32b/, 331a/, 332a/, 333b/, 335b/, 340a/, 346a/, 349b/, 351a/, 352a/, 353a/, 355a/, 356a/, 356b/, 359a/, 359b/, 363a/, 36b/, 376b/, 377b/, 37b/, 380a/, 38a/, 39a/, 40a/, 42a/, 42b/, 43a/, 44a/, 47a/, 49b/, 50a/, 50b/, 51b/, 53a/, 53b/, 54a/, 56a/, 57a/, 58b/, 59a/, 61a/, 61b/, 65b/, 69a/, 69b/, 70b/, 74a/, 74b/, 79b/, 7a/, 80a/, 80b/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 86a/, 86b/, 87a/, 91b/, 94a/, 96a/, 96b/, 97b/, 99a/, 9a/, 128b/
s.+ ġı 288b/, 304a/, 35b/, 50b/
s.+ ı 154a/
s.+ ıġa 379a/
s.+ ımızça 113b/, 124b/, 154a/
s. +ıñ 250b/
s.+ ḳı 345a/, 65a/
s.+ umça 198b/

soñıça Ardınca
s. 29a, 107b/, 161a/, 200a/, 201b/, 204a/, 247b/, 26b/, 305b/, 329a/, 356b/, 379a/, 73a/

soñra Sonra

s. 100a/, 107b/, 109b/, 10b/, 115a/, 116b/, 119b/, 11a/, 123b/, 126b/, 12b/, 138b/, 13a/, 142a/, 14a/, 151a/, 152b/, 15b/, 162b/, 164a/, 164b/, 166b/, 167a/, 168a/, 172a/, 172b/, 173a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 179a/, 181a/, 185b/, 194a/, 19b/, 207b/, 20a/, 217b/, 21a/, 220a/, 225a/, 227b/, 22b/, 233b/, 234b/, 235b/, 236b/, 238b/, 244a/, 246a/, 247a/, 251a/, 267a/, 268b/, 271a/, 27a/, 284b/, 295a/, 2a/, 300a/, 300b/, 301a/, 306a/, 309a/, 30a/, 310b/, 316a/, 326b/, 327a/, 334b/, 338b/, 340b/, 341a/, 347a/, 349a/, 376b/, 381b/, 39b/, 42b/, 43b/, 4b/, 50b/, 51a/, 52b/, 65a/, 68b/, 6b/, 70a/, 7b/, 86b/, 87a/, 90a/, 9a/

s.+ lar 12b/, 13b/, 15a/, 25b/, 164b/, 169a/, 173b/, 175b/, 179a/, 179b/, 181a/, 189b/, 223a/, 235a/, 28b/, 30b/, 34a/, 35a/, 38a/, 73b/, 75a/, 7b/

sor - Sormak, incelemek

s. 179a/

s.- ar 49a/

s.- dı 311b/, 37a/

s.- duk 117b/, 145b/

s.- dum 124a/, 374a/, 96a/

s.-ġanda 123b/

s.- ġaylar 306b/

s.- maġaylar 159b/

s.- maḳ 200a/

s.- sa 176b/

s.- up 117a/, 203a/, 228b/, 240a/, 282b/, 314b/, 355a/, 63a/

s.- uptur 103b/

sorul - Sorulmak

s.- ġusıdur 87b/

sorun Soran, müracaat eden

s. 49a/

soruş - Konuşmak, birine bir şey sormak

s.- up 38a/

sovuḳ Soğuk

s. 251a/, 261b/

soy - Soymak

s.- up 48b/

soydur- Soydurmak, derisini yüzdürmek

s.- dum 306b/, 325b/

soyuḳ Az, seyrek

s. 25b/

soyul- Soyulmak

s.- ur 283a/

sök - Sövmek, hakaret etmek

s.- üp 325a/

söz Söz

s. 115b/, 120a/, 123b/, 127a/, 144b/, 146b/, 150a/, 158a/, 159a/, 162b/, 167b/, 16a/, 16b/, 172a/, 178a/, 187a/, 192b/, 204a/, 210a/, 216a/, 244a/, 246b/, 258b/, 264a/, 269a/, 269b/, 275b/, 278a/, 278b/, 295a/, 311b/, 314b/, 330b/, 348a/, 349b/, 355a/, 359a/, 359b/, 370a/, 370b/, 37a/, 43b/, 52a/, 59a/, 63a/, 65a/, 75b/, 78b/, 83a/, 91a/, 345b/

s.+ de 119b/

s.+ din 53b/

s.+ ge 167b/, 173a/, 205a/

s.+ i 108b/, 112b/, 159a/, 162b/, 164b/, 176a/, 226b/, 228b/, 255a/, 271b/, 30b/, 328a/, 349b/, 354b/, 80b/

s.+ ide 174b/

s.+ idin 338a/, 343a/, 355b/, 369a/

s.+ ige 106a/, 115b/, 146a/, 303b/, 74a/, 80b/, 88b/, 95a/

s.+ ini 206b/, 215a/, 26a/, 375b/, 376a/, 38a/, 74a/, 95a/
s.+ iniñ 183a/
s.+ ler 108a/, 112b/, 117a/, 120a/, 121a/, 146a/, 155b/, 185a/, 201b/, 213a/, 215b/, 222a/, 256a/, 268b/, 294b/, 295a/, 355a/, 361a/, 374b/, 381b/, 53a/, 55a/, 56b/, 80a/
s.+ lerge 16b/, 253a/, 259a/
s.+ leri 226b/, 314b/, 333b/, 350b/, 362b/, 369a/, 39b/, 63a/
s.+ leridin 109a/, 115b/, 155b/, 350a/, 358a/
s.+ lerige 200a/, 235b/, 311b/
s.+ lerimizni 235b/
s.+ lerin 361a/, 369a/
s.+ lerini 346b/, 356a/, 54b/
s.+ lerni 102a/, 197b/, 250b/, 258b/, 294b/, 295b/, 41a/, 53b/
s.+ lersiz 118b/
s.+ ni 101b/, 102a/, 103b/, 111b/, 116b/, 117a/, 118b/, 119a/, 126b/, 148b/, 149b/, 162b/, 196a/, 207a/, 208b/, 216a/, 220b/, 221a/, 242b/, 24b/, 256a/, 256b/, 299a/, 327a/, 350a/, 356b/, 366b/, 369a/, 371a/, 375b/, 38a/, 61a/, 64a/, 70b/, 74b/, 83a/, 91a/
s.+ niñ 118b/, 201a/, 220a/, 285a/, 369a/
s.+ üm 152b/
s.+ ümdin 146b/, 176b/
s.+ ün 16b/
s.+ üñiz 208a/

sözleş- Sözleşmek
s.- e 78a/
s.- edür 338b/
s.- ip 118a/, 150a/, 163a/, 192a/, 211b/, 216a/, 256a/, 297b/, 345b/, 59a/, 72a/, 83a/, 96b/
s.- iptürler 150a/
s.- keyler 104b/
s.- mek 208b/
s.- sek 104b/
s.- ür ėdi 127a/

sözleşil - Sözleşilmek
s.- di 78b/

sözlet - Söyletmek
s.- iptür 343a/

sözlüg Sözlü
s. 15a/

su Su
s. 114a/, 117a/, 118b/, 124a/, 127a/, 130b/, 134b/, 137b/, 138b/, 142b/, 143a/, 143b/, 145a/, 146a/, 148a/, 149a/, 149b/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 153a/, 153b/, 156b/, 160b/, 211a/, 214a/, 216b/, 220a/, 226a/, 228b/, 229a/, 231b/, 232a/, 232b/, 241a/, 244a/, 246a/, 251a/, 251b/, 253b/, 255b/, 260a/, 261b/, 262a/, 263a/, 263b/, 267b/, 268b/, 272a/, 273b/, 274a/, 274b/, 278a/, 280a/, 281b/, 285a/, 285b/, 290b/, 291a/, 297b/, 2a/, 300b/, 301a/, 302b/, 310b/, 327b/, 328a/, 334b/, 335a/, 338a/, 338b/, 33a/, 340a/, 342a/, 342b/, 343b/, 344a/, 344b/, 34b/, 353b/, 354a/, 363b/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 370a/, 371b/, 372a/, 373b/, 374a/, 374b/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 39b/, 3a/, 45a/, 45b/, 48a/, 53a/, 53b/, 64b/, 70b/, 72a/, 153a/
s.+ da 184a/, 280a/, 282a/
s.+ dın 101a/, 153b/, 160b/, 161a/, 184a/, 216b/, 217a/, 228b/, 232b/, 243b/, 263b/, 281b/, 282a/, 282b/, 285b/, 338b/, 351a/, 357a/, 358b/, 362b/, 364a/, 365b/, 366b/, 368b/, 372b/, 376b/, 378b/, 379a/, 44a/, 45a/, 62a/, 62b/, 90a/, 98a/
s.+ dur 142b/, 285a/
s.+ ġa 116a/, 134b/, 143a/, 149a/, 150b/, 151a/, 153b/, 17a/,

184a/, 235b/, 240a/, 241a/, 250b/, 281b/, 289a/, 295a/, 342a/, 358b/, 363b/, 369a/, 372a/, 372b/, 44a/, 67a/, 90a/, 93b/, 98a/
s.+ ḳa 270b/
s.+ lar 130b/, 153a/, 153b/, 229a/, 254b/, 274b/, 299b/, 300b/
s.+ larda 281b/
s.+ lardın 275a/
s.+ lardur 273b/
s.+ largȧ 342a/
s.+ ları 132b/, 153a/, 224a/, 339b/, 341b/, 3a/, 3b/
s.+ larıda 282a/
s.+ larıdın 291a/
s.+ larınıñ 160b/
s.+ larnı 226a/
s.+ nı 114a/, 137a/, 138b/, 148b/, 153b/, 208b/, 217a/, 226a/, 251a/, 273b/, 285b/, 286a/, 310a/, 46a/
s.+ nıñ 134a/, 143a/, 151a/, 160b/, 229a/, 231b/, 241a/, 262a/, 282a/, 282b/, 333a/, 343b/, 357a/, 358b/, 365b/, 369b/, 48a/, 98a/
s.+ yı 132a/, 132b/, 136b/, 137a/, 137b/, 141a/, 151a/, 153b/, 16b/, 189a/, 219b/, 220b/, 224a/, 231b/, 251a/, 254a/, 262a/, 273b/, 274b/, 286b/, 299b/, 2b/, 300a/, 310a/, 327b/, 328a/, 335b/, 339b/, 342a/, 343b/, 354a/, 360a/, 364a/, 47b/, 48a/, 4a/, 50a/, 5a/, 8a/, 94a/
s.+ yıda 138b/, 143a/, 338a/, 98a/
s.+ yıdın 136a/, 153b/, 225a/, 231a/, 243b/, 244a/, 286b/, 338a/, 344a/, 366b/
s.+ yıġa 116a/, 134b/, 153b/, 240b/, 328a/
s.+ yını 165a/, 221a/, 221b/, 222b/, 223a/, 274a/, 282b/, 285b/, 286a/, 333a/, 342a/, 8a/
s.+ yınıñ 17a/, 219b/, 220b/, 222b/, 223b/, 224b/, 230b/, 241a/, 242a/, 243b/, 244a/, 286a/, 325b/, 326a/, 327a/, 336a/, 35a/, 370a/, 46a/, 4b/, 6a/

sū Ar. Kötülük, fenalık
s.- yi digar 76a/
s.- yi man 76a/

ṣubḥ Ar. Sabah, sabah vakti
ṣ. 59a/, 116b/, 125a/
ṣ.+ dın 253b/, 331a/, 358a/

sūd Far. Fayda, kar
s. 40a/
s. ḳılmadı 170b/

ṣuffe Ar. Sofa
ṣ. 137a/, 220a/, 235a/, 330a/, 331b/, 340a/
ṣ.+ dın 137a/
ṣ.+ niñ 137a/, 220a/, 235b/
Ṣ.- ı Tīrendāzān 191b/

ṣūfī Ar. Sofu, dindar
ṣ. 176a/

ṣufūf Ar. Saflar, sıralar
ṣ. 316a/

suġar - Sulamak, yer ve araziyi sulamak
s.- adurlar 274a/
s.- ıp 197b/, 369b/

suġur - Ayırmak, sıyırmak, çekmek
s.- ġuça 107b/
s.- up 232b/

suġuruş- Çekişmek, ayrışmak
s.- tılar 100b/

suhān taşı Far. Dere-i Nūr'da bulunan şarap türü
s. 133b/

sūḫte Far. Yanmış, yanık
ṣafrā-i s. 306b/

ṣulḥ Ar. Sulh, barış
ṣ. 112a/, 215a/, 223b/, 235b/, 268b/, 301b/, 358b/, 368b/, 59b/, 74a/, 95a/
ṣ. boldı 74a/
ṣ. bolġanda 77b/
ṣ.+ ḳa 77b/
ṣ. ḳılıp 77a/

ṣulḥġūne Ar.+Far. Barışa benzer
ṣ. 17a/, 59b/, 215a/, 368b/

sulṭān Ar. Hükümdarlar
s. 12b/, 102b/, 138a/, 138b/, 332a/, 338a/, 338b/, 370b/, 371a/, 373b , 347b/, 354b/, 355b/, 375a/
S.- ı kerem 87b/
S.+ dın 338b/
s.+ dur 103b/
s.+ ġa 375a/
s.+ ı 134b/
s.+ ıġa 216b/
S. +ım 72b/
S.+ ımġa 72a/
s.+ lar 102b/, 34a/, 38b/, 89b/, 234b/, 265a/, 345b/, 347b/, 348a/, 350a/, 374a/, 374b/, 379a/, 379b/
s.+ lardın 186b/
s.+ larġa 34a/, 156a/, 347a/, 358a/, 373b/, 380a/
s.+ ları 22a/, 218b/, 256a/, 265a/, 371a/
s.+ larıdın 167b/, 168b/, 357b/
s.+ larıdındur 12a/
s.+ larıġa 12a/, 265a/
s.+ larınıñ 12a/, 218a/
s.+ larnı 20b/, 34a/, 9a/, 166b/, 234b/, 345b/
s.+ larnıñ 218b/
s.+ nı 183b/, 347b/
s.+ nıñ 138b/, 234a/, 348a/
S.+ nıñ 332a/, 338a/, 355b/

sulṭānzāde Ar.+Far. Sultan oğlu, han zade
s. 20b/
s.+ ler 20b/

suluġ Sulu
s. 310a/

sumç Mağara
s.+ da 160a/
s.+ nıñ 160a/
s.+ ta 161b/

sumvār Hint. Perşembe
s. 288b/

suna Erkek ördek
s. 281a/

sū Far. Yan, taraf
s. +nı 310a/

sūr Far. Eğlence, ziyafet
s. 148a/, 194b/

ṣurāḥī Ar. Sürahi
ṣ. 312a/
ṣ.+ lerni 186b/

ṣūret Ar. Biçim, görünüş
s. 102b/
ṣ.+ ini 340b/
ṣ.+ ḳa 74a/
ṣ.+ ler 343a/
ṣ.+ te 99a/

ṣūretī Ar.+Far. Şekilli, güzel
ṣ.+ lerin 334b/

sūreṯāne Ar.+Far. Görüşme yeri
s.+ de 246b/
Ṣ.+ niñ 236b/

surfa Far. Öksürük
s.+ ġa 253a/

sūsen Horoz, hindi, çavuşkuşu gibi hayvanların tepesindeki kırmızı renkli, etli ve tırtıklı deri uzantısı
s. +i 278a/, 280b/
s.+ idür 277a/

susız Susuz
s. 149a/

sust Far. Zayıf
s. 26a/, 73a/, 158b/, 171a/, 175b/, 176a/, 181a/

sustluḳ Far.+T. Zayıflık
s. 114b/, 115a/, 356a/
s.+ larını 314b/

sustraḳ Far.+T. Daha zayıf
s. 114b/162b/, 171a/, 186a/, 366b/

ṣu'ūbet Ar. Güçlük
ṣ. 59a/, 81b/, 195a/

sūz Far. Yanma, ateş
s.- ı cezm 35a/

sübha Ar. Vezin türü
S. 181a/

sübḥānī Bir cins erik
s. 3b/

süder Hizmetçi, uşak
s. 127b/, 15b/, 35a/
s.+ din 200a/
s.+ i 121a/, 125b/, 156b/, 202b/, 21b/, 23b/, 76b/
s.+ idin 155a/, 172b/, 29b/, 36b/
s.+ ige 154a/
s.+ iniñ 156b/

süḫān Far. Söz, kelam
s. 208a/
s.+ dur 180b/

süḫāngūy Far. Söz söyleyen, konuşan
s. 277b/, 278a/, 278b/

Süheylī Ar. Bir yıldız adı
S. 125a/, 174a/

sükrvār Hint. Cuma
s. 288b/

sükūn Ar. Hareketsizlik, sessizlik
s. 348b/
S.+ ġa 263a/

sünbül Far. Sümbül
s. 197a/, 212a/, 231b/

süñek Kemik
s. 18b/, 109a/, 282a/
s.+ i 275b/
s.+ ini 168a/
s.+ lerni 109a/
s.+ ni 282a/, 65b/

sünnet Ar. Gelenek, töre
s. 164b/, 180b/, 247a/, 249b/, 252b/, 338a/, 61a/, 95a/
s. ḳılur 6b/

Sünnī Ar. Sünnet ehlinden olan
S. 44b/

sür - Sürmek
s.- di 306b/
s.- dük 268b/
s. –e 75a/
s.-eler 338b/
s.- en ėdi 84b/
s.- üp 154b/, 155a/, 196b/, 200a/, 202b/, 325a/, 338b/, 372a/, 66a/, 71a/
s.- üptürler 269b/

sür‘at Ar. Hız, çabukluk
s. 102b/

süren Saldırı; savaş narası, savaş çığlığı
s. 100b/, 104b/, 147a/, 265b/, 371b/, 68a/, 88b/, 93b/, 94a/
s. salıp 105b/

sürük Sürü, hayvan sürüsü
s. 267a/

süsüş- Hayvanların boynuzlarını birbirine vurması, kafa kafaya tokuşmak
s.- üp 276b/

süt Süt
s. 113a/, 151a/, 306b/
s.+ ke 306b/

sütūn Far. Sütun, kolon
s. 353b/
s.+ ġa 37a/
s.+ lardur 47a/
s.+ ları 47a/

sütunluḳ Far.+T. Sütunlu, direkli
s. 296b/

süvār Far. Binici
s.+ lar 118b/

Ş

Şa‘bān Ar. Arap takviminin ikinci ayının adı
Ş. 75a/, 145a/, 160a/, 192a/, 240a/, 30b/, 329b/, 367a/, 368b/

şabḫafī Gece baskını?
ş. 88b/

şād Far. Mutlu, sevinçli
ş. 100a/, 150a/, 348b/
ş. olmadı 100a/

şafaḳ Ar. Şafak, akşam
ş. 153a/

şāfī Ar. Yeter görünen
ş. 100a/
cevāb-ı ş. 32b/

Şāfi‘ī Ar. İmām-ı Şāfiī’nin mezhebinden olan kimse
Ş. 177b/

şaġāl Far. Şahin
ş. 277b/
ş.+ dın 277b/

şāgird Far. Öğrenci, çırak
ş.+ i 178b/

şāh Far. Şah, padişah
ş. 58a/, 104a/, 170a/, 181b/, 264b/
ş.+ ı 11b/
ş.- ı baḥr 87b/
ş.- ı sa‘ādet 347a/
Ş.+ ḳa 126a/, 358a/, 361b/
Mezār-ı Ş.+ ḳa 44b/
ş.+ ları 11b/
ş.+ larınıñ 154b/
ş.+ larnıñ 155a/
ş.+ nı 181b/
ş.+ nıñ 11b/, 181b/
Ş.+ nıñ 30a/

şāḫ Far. Dal, budak
ş. 160b/, 161a/, 265a/, 275b/, 276a/, 276b/, 283a/, 285a/, 67b/, 73a/, 88a/, 88b/
ş.+ da 283a/
ş.+ dın 142a/
ş.+ ı 276a/, 276b/, 285b/
ş.+ ıda 284a/
ş.+ ıdın 275b/, 276b/
ş.+ ıġa 276b/

ş.+ ını 285a/
ş.+ ınıñ 286a/
ş.+ ḳa 241a/
ş.+ lar 160b/, 276a/
ş.+ ları 284b/, 285b/
ş.+ larıġa 141b/, 245b/
ş.+ larınıñ 190b/, 284b/, 286a/
ş.+ nı 281a/
ş.+ nıñ 190b/

şāḫāb Far. Kıvılcım
ş.+ ḳa 229a/

şahādet Şahadet parmağı
ş. 43a/

şāhcūy Far. Büyük nehir
ş. 3a/
ş.+ dın 3a/
ş.+ dur 107b/
ş.+ larıġa 95a/

şāḫçalıḳ En uzun tüylü
ş.+ dur 276a/

şahmurġ Bir tür ördek
ş. 281a/

Şāhnāme Far. Firdevsi'nin meşhur destanı
Ş. 7a/

şāhrāh Far. Büyük, işlek yol
ş. 107a/
ş. boluptur 2a/
ş.+ tur 2a/

şāhruḫī Far. Bir para birimi
ş. 140a/, 222b/, 223a/, 225b/, 236b/, 241b/, 247a/, 269a/, 294a/, 357b/

şāḫruḫīlıḳ Far. Bir para birimi
ş. 251b/

şāḫ-āb Far. Nehir kolu
ş.+ ınıñ 378a/

şā'ir Ar. Şair, ozan
ş. 174b/, 206a/, 215b/, 30a/, 99a/
ş.+ çeleridin 215b/
kūn-i ş. 180a/
ş.+ lerniñ 181a/
ş.+ ni 4b/

şākir Ar. Şükreden, gördüğü iyiliğe karşı dua eden
ş. 159b/, 176b/, 177a/

şākird Far. Öğrenci, çırak
ş.+ i 179a/

şāḳḳ Ar. Zahmetli, eziyetli
ş. 54a/

şaḳḳ Ar. Yarık, çatlak
ş.+ ıñ 258b/

şaḳrāḳ Bülbüle benzeyen bir tür kuş
ş. 281b/
ş.+ ça 281b/

şal Far. Şal
ş.+ ını 214a/

şalayın Maskara, saçma sözler söyleyen
ş. 236b/, 254b/

şalayınlıḳ Maskaralık
ş. 228a/, 245b/, 250a/
ş.+ lar 247b/

şalı Kabuklu pirinç
ş. 133b/, 214b/, 243b/
ş.+ sı 132a/, 243b/

şalı-zār T.+Far. Pirinç tarlası
ş. 154a/

ş.+ ıda 214b/
ş.+ ları 214b/

şām Far. Akşam
Ş. 50a/
namāz-ı ş. 106a/, 117b/, 194a/, 195a/, 218b/, 233b/, 247a/, 248a/, 251b/, 263b/, 32a/, 336b/, 340a/, 342b/, 344a/, 344b/, 353b/, 356b/, 380a/, 97b/
namāz-ı ş.+ da 219b/, 220b/, 233a/, 244a/, 251a/, 358b/
namāz-ı ş.+ dın 190a/, 240b/, 243a/, 249a/
ş.+ dur 279b/
namāz-ı ş.+ ġa 245b/, 353b/
namāz-ı ş.+ ġaça 247b/, 338b/
namāz-ı ş.+ nıñ 237b/, 345a/

şam'dān Far. Şamdan, mumluk
ş. 290b/
ş.+ nıñ 290b/

şamyane Far. Büyük çadır, otağ
ş. 208b/, 331b/, 351b/
ş.+ ler 103a/, 212a/, 303a/, 328a/, 361b/

şān Ar. Tabiat
ş.+ ımda 121b/

şarāb Ar. İçilecek şey, şarap
ş. 249a/
ḫerīf-i ş. 173b/
ḫerīf-i ş. 240b/
mest-i ş. 236b/

şarābdār Ar. Şarap sunan
ş. 271a/

şarābḫʷāre Ar. Şarapçı
ş. 171b/

şarabʷvār Ar. Ayyaş
s. 135a/

şārek Kuş türü, şarek
ş. 141a/, 278a/, 278b/
ş. bolur 278b/
ş.+ din 278b/
ş.+ dür 278b/

şārī' Ar. Ara yol
ş. 70a/, 72b/, 81b/
ş.+ dur 114a/
ş.+ sı 66a/
ş.+ sıda 113b/, 61b/, 73a/, 74a/

şarılda- Şarıldamak
ş.- p 143a/, 302b/, 343b/

şarḳ Ar. Doğu
ş. 104a/, 130a/, 131b/, 134a/, 134b/, 135a/, 139a/, 139b/, 13a/, 140b/, 202a/, 217b/, 218a/, 230a/, 236b/, 238a/, 238b/, 251a/, 260b/, 273a/, 274b/, 298b/, 2a/, 2b/, 332b/, 339b/, 340b/, 345a/, 355a/, 356a/, 36b/, 40a/, 48a/, 4b/, 61b/, 70a/
ş.+ ı 1/, 128a/, 130a/, 131b/, 142a/, 148a/, 165b/, 45a/, 48b/
ş.+ ıda 128b/, 139a/, 224b/, 45b/
ş.+ ıdur 48a/
ş.+ ḳa 134a/, 272b/, 2b/, 353b/

şarḳī Ar. Doğu ile ilgili
ş. 7a/, 184a/, 230a/, 238b/, 270b/, 336a/, 362b/
ş.+ dur 4b/
Ş.+ niñ 270b/

şarḳ-cenūb Ar. Doğu tarafları
ş.+ ı 343b/

şarṭ Ar. Koşul, yemin
ş. 53b/, 60b/, 61a/, 144a/, 170b/, 176b/, 177a/, 206a/, 315a/
ş.+ ıdur 170b/
ş.+ ım 243a/
ş. ḳılġay 345a/

ş. ḳılıp ėdiler 159b/
ş.+ lar 74b/
ş.+ nı 375b/
ş.+ tın 170b/

şaṣt Far. Olta
ş.+ ımdaḳı 112b/

şatu Merdiven
ş. 216b/, 217a/, 217b/, 333a/, 56a/, 59a/, 66b/, 82b/, 83a/, 84a/, 92b/
ş.+ dın 218a/
ş.+ ġa 217b/
ş. ḳoyup 110a/
ş.+ lar 92b/
ş.+ larnı 93a/
ş.+ nıñ 92b/

şaṭranç Ar. Satranç
ş. 178b/, 180a/
ş.+ ġa 173a/, 178b/
ş.+ nı 21b/

şāyed Far. Şayet, olur ki
ş. 111b/, 114b/, 115a/, 159a/, 16b/, 184a/, 185a/, 191a/, 217a/, 252b/, 275b/, 359b/, 381b/, 67a/, 73b/

şāyeste Far. Layık, uygun olan
ş. 227b/, 28b/
ş. bolġay 159a/

şāyi‘ Ar. Yaygın, duyulmuş
ş. 170a/, 201a/, 218a/, 26a/
ş.+ dür 3b/, 68b/, 134a/, 134b/, 137b/
ş. boldı 214b/

şāyi‘raḳ Far.+T. Daha uygun
ş.+ raḳ 141b/

şeāmet Ar. Uğursuzluk, sefahat
ş.+ idin 24a/, 26a/, 170a/, 175a/

şeb Far. Gece, karanlık
ş.- i cum‘a 50b/
ş.- i ġamgirdbād-ı āhım 174a/
ġāyet-i ş.+ ḳaça 237b/

şebāhat Far. Benzeme
ş.+ ı 282b/, 283b/, 284a/, 287b/, 369b/

şebīḫūn Far. Gece baskını
ş. 73a/, 148b/, 184a/, 256b/, 265b/, 29a/, 234a/
ş.+ ġa 256b/, 265b/
ş.+ ı 256b/

şebīh Far. Benzer, benzeyen
ş.+ dür 284b/

şecā‘at Ar. Yiğitlik, yüreklilik
ş. 18b/, 68a/
eşer-i ş. 18b/

şefā‘at Ar. Bağışlanma aracılığı
ş.+ ı 218b/, 382a/

şefaḳat Ar. Şefkat
ş. 32a/, 58a/
ş.+ ı 200b/
ş. ḳılay 116a/
ş. ḳıldım 14a/, 51a/
ş. ḳılmadı 23a/
ş.+ lar 309a/
ş.+ tın 374b/

şefḳat Ar. Şefkat
ş. 117a/, 127b/, 333b/
ş.+ ı 151b/
ş.+ ıdındur 270a/
ş.+ ımızdın 223b/
ş. ḳılıp 268b/
ş. ḳılıptur 201a/
ş.+ lar 296b/
ş.+ tın 63a/

şeftālū Far. Şeftali
ş. 129b/, 282b/, 287b/

gül-i ş. 341b/
ş.+ ġa 282b/
ş.+ yi 282b/

şehādet Ar. Şahitlik, tanıklık
ş. 149b/
şehd-i ş. 50a/

şehdḫāne Ar.+Far. Arı kovanı
Ş.+ leri 129b/

şehīd Ar. Savaşta ölen
ş. 310b/, 314b/, 316a/
ş. boldı 13a/, 309b/
ş. ḳıldı 177b/, 23b/, 50a/, 68a/
ş. ḳıldılar 53b/, 80b/
ş. ḳılġanda 19b/
ş.- i şehādet 50a/

şehnişīn Far. Binanın dışa doğru olan çıkıntısı, balkon
ş. 189a/
ş.+ de 189a/

şehr Far. Şehir, il
ş. 113b/, 129a/, 166a/, 188a/, 197b/, 200a/, 206b/, 216b/, 233b/, 237b/, 264a/, 272b/, 274b/, 2b/, 30a/, 34a/, 36b/, 3a/, 43a/, 43b/, 44b/, 49a/, 49b/, 81a/, 84b/, 85a/, 85b/, 92a/, 49b/
Bāġ-ı Ş. 191b/
ş.- i Ġaznīni 138b/
vasaṭ-ı ş.- i Rabī‘u’l-evvelni tārīḫ 325a/
Ş.- i Ṣafā 120b/, 208a/, 208b/
Ş.- i Sebz 49a/, 49b/, 87a/
Ş.- i Sebzdin 87b/
Ş.- i Sebz üstige 38a/
ş.+ de 157a/, 160a/, 18b/, 205a/, 47b/
ş.+ din 40a/, 76b/
ş.+ ġa 205b/, 79a/, 84a/
ş.+ ġaça 162a/
ş.+ i 137b/, 177b/, 272b/, 333a/, 40b/, 47b/, 48b/, 49a/, 272a/
ş.+ ide 131a/, 29b/, 53b/
ş.+ idin 48a/
ş.+ idür 264a/, 47b/
ş.+ iġa 189b/
ş.+ ini 326b/
ş.+ iniñ 169b/
ş.+ ler 1/, 273b/, 274b/
ş.+ lerde 239a/, 40b/
ş.+ lerdindür 4a/
ş.+ lerge 381a/
ş.+ leri 274a/
ş.+ leride 289a/
ş.+ lerniñ 273b/, 274a/, 274b/
ş.+ ni 108a/, 79a/
ş.+ niñ 112a/, 43b/, 91a/

şehreg Far. Şah damarı
ş.+i 40b/

şehrī Far. Şehirli, şehirde yaşayan
ş. 2b/, 24a/, 40b/, 42b/, 43a/, 44b/
ş.+ ġa 95a/, 164b/

şehzāde Far. Hükümdar oğlu
ş. 247b/
ş.+ ġa 247b/

şeker Far. Şeker, tatlı
ş. 129a/

şekk Ar. Şüphe, kuşku
ş. 297b/
ş.+ im 54a/

şekl Ar. Biçim, şekil
ş. 164a/, 18a/, 25b/, 278b/, 68a/, 6b/
ş.+ ide 232b/

şekve Ar. Şikayet, sızlanma
ş. 361a/

şem‘ Ar. Mum

ş. 135a/, 247b/, 290b/, 340b/, 376b/, 378a/
ş.+ ġa 290b/

şemāyil Ar. Huylar, tabiatlar
ş.+ i 164a/, 18a/, 25b/, 68b/, 6b/

şemme Ar. Bir kez, bir miktar
ş. 177b/, 202b/

şem‘siz Ar.+T. Mumsuz
Ş. 232b/

şemşīr Far. Kılıç
ş. 296b/, 297a/, 367b/, 376a/, 382a/

şemşīrbāzlıḳ Far.+T. Kılıçla oynama
ş. ḳılıp 151a/

şemye Far. Yakın, benzer
ş.+ dür 284b/

şenbe Far. Gün; cumartesi
ş. 156b/, 226a/, 229a/, 233b/, 235b/, 236b/, 237b/, 240a/, 241b/, 246b/, 247a/, 248a/, 248b/, 249a/, 250a/, 251a/, 252a/, 254a/, 259a/, 268a/, 288b/, 306b/, 309b/, 316a/, 331a/, 331b/, 332b/, 337b/, 338a/, 344b/, 345a/, 346b/, 348a/, 350a/, 350b/, 351b/, 355a/, 356b/, 357a/, 358a/, 361b/, 362a/, 363a/, 364a/, 366a/, 367a/, 368a/, 369a/, 370b/, 376a/, 376b/, 377b/, 381a/, 53a/, 53b/

şenī‘ Ar. Kötü, çirkin; ayıp
ş. 26a/, 58b/, 80b/, 201b/, 217a/

şeppere Far. Yarasa
ş.+ dür 281a/
ş.+ niñ 135a/

şer‘ Ar. Dini kurallar, şeriat
ş. 124b/, 18b/, 24a/
ş.+ ni 164b/

şerāyi‘ Ar. Şeriat hükümleri
ş. 376a/

şerbet Ar. Şurup, şerbet
ş. 202a/
ş.+ i 203a/, 286b/, 287a/
ş.+ ni 202a/

şerḥ Ar. Açma, açıklama
ş. 178b/, 306b/, 307a/, 350b/
ş.+ i 36a/, 224a/, 235b/, 255b/, 306b/
ş. ḳıldılar 228b/

şer‘ī Ar. Şeriata özgü ve uygun olan
ş. 38a/, 45a/, 48a/, 128a/, 128b/, 130a/, 134a/, 136a/, 139b/, 187a/, 193b/, 226a/, 230a/, 231a/, 5a/
ş.+ din 193b/
ş.+ ġa 48b/, 203b/
ş. ḳılıp 359b/
ş.+ side 3b/

şerīf Ar. Şerefli, soylu
ş. 23a/, 24a/
ş.+ niñ 335a/

şerīk Ar. Ortak
ş. 199b/
ş. ḳılġay 170b/

şerīkliḳ Ar.+T. Ortaklık
ş. 171b/, 172b/

şerīr Ar. Kötü, kötülük işleyen
ş. 154a/, 181a/

şermende Far. Utangaç, utanan
ş. 203a/

şermenderaḳ Far.+T. Daha utangaç
ş. 146b/

şerr Ar. Kavga, gürültü
ş. 121b/, 294a/, 335b/, 3b/
ş.+ iġa 376a/

şerrengīzlik Ar.+T. Fesatçılık
ş. 162a/

şeş Far. Altı
ş. 280a/

Şevvāl Ar. Arap aylarının dokuzuncusu
Ş. 18a/, 296b/, 31b/, 37b/, 88a/, 302a/

şeydā Far. Deli, divane, şaşkın
ş. ḳıldım 75b/

şeyḫ Ar. Yaşlı, şeyh, tekke reisi
ş. 112b/, 378b/, 172b/, 183a/, 205a/
Deşt-i Ş. 135b/
Deşt-i Ş.+ de 136a/
ş.+ im 233a/

Şeyḫīlig Ar.+T. Şeyhlik
Ş. 352b/

şeyḫü'l-islām Ar. İslam dünyasında din işlerine bakmakla görevli ve en üst düzeyde yetkili kişi, şeyhülislam
ş. 16a/, 177b/, 179a/, 206a/, 54a/
Ş.+ nıñ 179a/, 191b/

şeyḫzāde Ar.+Far. Şeyh oğlu
ş.+ ler 139b/
ş.+ leriniñ 366b/

şıḳḳ Ar. İkiye bölünmüş şeyin her parçası, iki durumdan her biri
ş.+ nı 58a/

şılan Moğ. Ziyafet, sultan sofrası
ş. 22a/, 25b/, 75a/
ş.+ ı 174a/, 28b/

şın Arap alfabesinde bir harf
ş.+ nı 272b/

şıbaḳ Balık avında kullanılan bir otun adı
ş. +dın 143a/
ş. +ḳa 141b/

şıralġa Belden yukarı olan kısım; avda bir avı veya kuşu böldüklerinde belden yukarı tarafı
ş.+ ġa 222b/

şi'ār Ar. Yol; ayırıcı işaret, alamet
ş. 18b/
ş. ḳılıp 35a/

şībe Far. Okla vurma
ş. 30b/, 107a/, 163a/, 217b/, 267a/
ş. ḳoyarlar 25a/

şicā' Ar. Cesur, yiğit
ş. 164b/

şiddet Ar. Şiddet, sertlik
ş.+ i 96a/
ş.+ idin 98a/
ş.+ tin 96a/

Şī'ī Ar. Şia mezhebinden olan, Hz. Ali taraflısı
Ş. 68b/, 179a/

şikāyet Ar. Yakınma, şikayet
ş. 201a/, 80a/
ş.+ idin 361a/
ş. ḳıla alġay 75b/
ş.+ ler 201b/

şikest Far. Yenilme
ş. 5b/, 41b/, 43b/, 65b/, 94a/, 113b/, 157b/, 28a/, 347a/, 347b/

ş. bėrip 3b/
ş. bolup ėdi 8b/
ş.+ din 42a/
ş.+ i 13a/
ş.+ idin 169a/, 296b/
ş. taparlar 65a/
ş. tapıp ėdiler 17a/
ş. tapıp 120b/
ş. tapıpturlar 334a/
ş. tapḳanda 22b/
ş. taptı 37b/, 8b/

şiḳḳdār Ar.+Far. Vali
ş.+ ı 262a/, 368b/
ş.+ ıdur 113b/
ş.+ ınıñ 370b/

şiḳḳdārlıḳ Ar.+Far.+T. Valilik
ş.+ ını 268a/, 327a/, 335b/
ş.+ nı 305a/

şimāl Ar. Kuzey
ş. 138b/, 17a/, 189a/, 191b/, 214a/, 216b/, 223a/, 226b/, 230a/, 260b/, 273a/, 291b/, 2a/, 340a/, 34b/, 36b/, 4a/, 6a/, 7b/, 90a/, 90b/
Bāġ-ı Ş. 46a/
ġarb-ı ş. 330a/
ş.+ dağı 4a/
ş.+ din 273a/
ş.+ ġa 2a/, 48a/, 48b/
ş.+ ı 128a/, 148a/, 166a/, 270b/, 339b/
ş.+ ıda 135a/, 374b/
ş.+ ıdaḳı 272b/, 371a/
ş.+ ıdın 95b/
ş.+ ıdur 66b/
ş.+ i 108a/, 202a/, 217b/, 218a/, 230b/, 2a/, 45a/, 48b/
ş.+ ide 1/, 217a/, 224a/, 42b/, 5a/
ş.+ idin 45a/
ş.+ idür 49b/

şimālī Ar. Kuzeyle ilgili
ş. 4b/, 67a/, 128b/, 130a/, 131b/, 134a/, 189a/, 225b/, 340a/, 341a/, 351b/, 366a/
ş.+ da 132b/, 133a/
ş.+ dağı 148a/
ş.+ dın 134b/

şi‘r Ar. Şiir
ş. 100a/, 166a/, 170b/, 172a/, 174a/, 175a/, 179b/, 181b/, 182b/, 252b/, 253a/, 26a/, 99b/, 177b/
ehl-i ş. 206a/
ṣanāyi‘-i ş.+ de 179a/
ş.+ ġa 7a/
ş.+ i 175a/, 179b/, 181a/, 21a/, 26a/, 68b/
ş.+ içe 181a/
ş.+ idin 181a/
ş.+ leri 181a/, 181b/
ş.+ ni 175a/, 175b/, 279a/, 68b/

şīr Far. Aslan
ş. 364a/, 364b/

şīr ābı Su aslanı, bir tür timsah
ş.+ dur 281b/

şīre Far. Süt, şıra
ş. 186b/

şīrīn Far. Tatlı, şirin
ş. 176a/, 180b/, 192b/, 247a/, 360a/
ş.+ ġına 188b/

şīrīn-ḥarekāt Far.+Ar. Nazik tavırlı
ş. 173a/

şīrīn-zebān Far. Tatlı dilli
ş. 7b/

şirket Ar. Ortaklık
ş. 173b/, 183a/, 205a/

şīr-endām Far.+Ar. Aslan boylu

ş. 164a/

şiş Şiş
ş.+ ler 144a/

şişle - Şişlemek
ş.- p 95b/

şişpar Bir yemek, kebap
ş. 103a/

şitāb Far. Acele, hız
ş. 64a/
Ş. 215a/

şīve Far. Naz, eda
ş.- yi zühd 164a/

şīveraḳ Far.+T. Daha cilveli
ş. 192b/

şocā‘ Ar. Yürekli, cesur
ş. 7b/

şor Far. Tuzlu
ş. 258b/, 305a/, 315a/, 327b/, 64b/
ş.+ nı 294a/

şöhret Ar. Şöhret, ün
ş. 171a/
ş.+ i 110b/, 139a/, 268b/, 372b/
ş.+ içe 133b/, 180b/

şu Şu
ş. 178a/, 86a/

şu‘arā Ar. Şairler, ozanlar
ş.- yı matekaddem 181b/
ş.+ dın 179a/
ş.+ sı 176a/

şu‘be Ar. Kısım, bölüm
ş. 223a/
ş.+ leridindür 273b/

şuġl Ar. İş, uğraş
ş. ḳılıptur 135b/

şuġūn Far. Fal, uğur
ş. 208b/

şūḫlıḳ Far.+T. Oyun yapma; harekette serbestlik
ş.+ ḳa 101a/, 358b/
ş. ḳılıp 31a/, 127a/

şūm Far. Şom, uğursuz
ş. 26a/, 325a/, 90b/

şūm-nefs Far.+Ar. Uğursuz
Ş.+ ni 311b/

şunḳār Far. Ölüm
ş. boldı 6b/
ş. bolġalı 96b/

şūr Far. 1. Acı ve tuzlu; 2. Karışıklık, isyan, kargaşa, gürültü
ş. 3b/, 104a/, 187b/, 201b/, 226a/
ş+dın 75b/
ş. ḳıl- 304a/

şurb Ar. İçki içme
ş. 18b/, 218b/, 23b/, 243b/, 248b/, 272b/

şübhe Ar. Şüphe
ş. 106b/, 306b/

şübhelıḳ Ar.+T. Şüphelik
Ş. 14b/
ş. 189b/, 25a/

şügūn Far. Uğurlu, talihli, krş. şükün
ş. 227a/

şükr Ar. Şükür, minnettarlık
ş. 237a/, 306b/, 307a/, 348a/, 354b/

ş.+ de 296a/
ş.+ in ḳılmay 326a/
ş.+ ini 307a/
ş. ḳıla almas ėdim 75b/
ş.+ ler ḳılıptur 205a/
ş.+ ler 172b/

şükūfe Far. Çiçek
ş.+ lerni 228b/

şükün Saadet, uğur, hayırlı
ş. 69b/, 70b/
ş.+ i 374b/
ş. tutuptur 350a/

şükünleş - Kutlamak
ş.- tiler 315b/

T, Ṭ

tā Far. Ta; …den beri, …e kadar
t. 100a/, 105b/, 120a/, 122b/, 125a/, 147a/, 170b/, 17a/, 192a/, 197a/, 198b/, 220a/, 222a/, 239a/, 24a/, 289a/, 311b/, 315a/, 372a/, 52a/, 54a/, 54b/, 59a/, 71a/, 72a/, 87a/, 97b/, 99a/, 195b/

ṭā Ar. Arap alfabesinde ṭı harfi
ṭ. 349b/

ta‘accüb Ar. Şaşma, hayret etme
t. ḳıldılar 219b/
t. ḳılılur 138b/
t. ḳılıp 180a/, 204a/, 235a/

ta‘addī Ar. Acı çektirme, zulmetme
t. 23b/
t.+ din 23b/

ta‘affün Ar. Kokuşma, kötü kokma
t.+ i 4a/

ta‘alluḳ Ar. Tabi olma; tabi; ilgili
t. 120b/, 123a/, 124a/, 125b/, 126b/, 127b/, 152a/, 162b/, 192b/, 224a/, 224b/, 225a/, 226b/, 228b/, 229a/, 231a/, 23b/, 242a/, 250b/, 258b/, 272a/, 28b/, 31b/, 333b/, 335b/, 34a/, 64a/, 74a/, 369a/
t. bolup 59a/
t. boluptur 119b/
t.+ dur 99a/, 134a/, 173b/

ṭa‘ām Ar. Yemek
ṭ. 119b/, 17b/, 157a/, 188b/, 241a/, 251a/, 286b/, 287a/, 327b/, 332b/, 358b/, 363a/
ṭ.+ da 28b/
ṭ.+ dın 14b/, 25a/, 189b/, 363a/

ṭa‘āmlıḳ Ar.+T. Yiyecekli
ṭ. 335b/

ta‘arruż Ar. Saldırma, saldırı
t. 201a/, 227b/
t.+ ı 180a/
t.+ ları 227b/

ta‘aṣṣub Ar. 1. Tutuculuk, zorbalık; 2. Disiplinli, gelenek ve yöneticilere bağlılık
t. 113b/, 185b/, 37b/
t.+ dur 113b/
t.+ ı 185a/, 5a/
t.+ ıġa 29a/, 35b/
t.+ ḳa 185b/
t. ḳıladur 113b/

ta‘aṣṣubluḳ Ar.+T. Gayretli
t. 30b/

ta‘ayyün Ar. Ortaya çıkma
t. bolġan 33a/

ṭab‘ Ar. Tabiat, huy, yaratılış
ṭ. 176a/, 181a/

ṭ.+ dın 18b/
ṭ.+ ı 166a/, 166b/, 167b/, 23b/
ṭ.+ ıġa 15b/
ṭ.+ ım 79a/
t. +ın 166a/
muḫālif-i ṭ. 176a/
Ṭ.- ı naẓmı 11a/, 22a/, 26a/, 7a/, 164a/, 164b/
ehl-i ṭ.+ nı 206a/

tāb Far. 1. Ateş, sıcaklık, hararet, enerji; 2. Güç, kuvvet
t. 120b/, 70a/
t.+ ındın 267b/
t.+ ını 229b/

tab Yol, ziyaret
t. 331a/
t.+ ın 212b/
t.+ ında 209a/, 209b/

ṭabaḳ Ar. Tabak
t.+ ça 289a/
ṭ.+ ḳa 305b/

ṭabaḳa Ar. Halk kitlesi, sınıf, tabaka
ṭ. 54a/, 139a/, 270b/, 278b/, 300b/, 340b/, 341a/
ṭ.+ dın 200b/, 307a/
ṭ.+ ġa 86b/, 158b/
ṭ.+ nı 271a/
ṭ.+ sı 300b/, 301a/, 340b/
ṭ.+ sıda 300b/, 341a/
ṭ.+ sınıñ 341a/

Ṭabaḳāt-ı Nāṣırī Minhac-ı Sirac el Cüzcanı'nin Moğol istilası hakkında bilgi verdiği kitap
Ṭ.de 137b/, 269b/

ṭab'āne Ar.+Far. Yaratışlı, huylu
ṭ. 14b/

ṭabī'at Ar. Huy, tabiat, yaratılış
ṭ.+ ıda 173a/
ṭ.+ ıġa 19a/, 264b/

ṭabīb Ar. Hekim, doktor
ṭ. 156b/
ṭ. +i 375a/
ṭ.+ ler 171b/

tābi' Ar. Bağlı, tabi
t. 125a/, 271a/, 271b/, 312a/

tabin Bölük, birlik
t. 337a/
t.+ ġa 334b/
t.+ i 15b/
t. ḳılıp 15b/

ta'bīr Ar. Düş yorma
t. ḳılıldı 351b/

ta'biye Ar. Katılma, vasıta edilme
t. 155b/, 209a/
t. ḳılıp 353a/

ṭabl Ar. Davul
ṭ.- ı bāz 104b/, 105b/
ṭ.- ı kuç 149b/

ṭabl-ı kuç Ar. Kalkma davulları
ṭ.- ı kuç 149b/

ṭab'lıḳ Ar.+T. Huylu
ṭ. 13b/

tāblıḳ Far.+T. Güçlü, kuvvetli
t. 141b/

tabulġu Kızıl söğüt
t. 5a/

tāc Ar. Taç
t. 343a/

Tācīk Tacik milletinden olan
T. 131b/

T. +ler 248b/

ṭāfiḥ Ar. Dolu
mest-i ṭ. 228b/

tefriḳa Ar. Ayrılık, ikilik, bozuşma
t. 87a/

tafṣīl
t.+ i 41a/, 53b/, 77b/, 79b/, 126a/, 154b/, 172b/, 205a/, 220a/, 305a/, 347a/

taġ Dağ
t. 1/, 104a/, 105b/, 109b/, 115a/, 115b/, 128b/, 130b/, 132b/, 133a/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 141b/, 147a/, 150a/, 150b/, 153a/, 157a/, 158a/, 188a/, 193a/, 203a/, 211a/, 213a/, 214b/, 221b/, 223a/, 223b/, 224a/, 228a/, 231b/, 23a/, 250b/, 254a/, 254b/, 257b/, 259b/, 261a/, 261b/, 270b/, 272a/, 272b/, 276b/, 279a/, 2b/, 333a/, 334b/, 339b/, 341b/, 342a/, 344a/, 35a/, 3a/, 40b/, 42a/, 42b/, 49a/, 49b/, 4a/, 59a/, 61a/, 61b/, 62a/, 89a/, 8a/, 97b/
t.+ da 136a/, 223a/, 257a/, 272b/, 277b/, 330b/, 3a/, 4a/, 57a/
t.+ dağı 194a/, 223a/
t.+ daḳı 272b/
t.+ dın 130a/, 132b/, 136a/, 147a/, 196b/, 228a/, 251a/, 255b/, 273a/, 330b/, 334b/, 344a/, 49a/, 97a/, 99b/
t.+ dur 128a/, 132b/, 139b/, 140b/, 147a/, 270b/
t.+ ı 130a/, 136a/, 139b/, 140b/, 141a/, 223a/, 238b/, 272b/, 273a/, 296b/, 299a/, 3a/
t.+ ıda 137a/
t.+ ıdın 128b/, 197a/, 197b/, 341b/
t.+ ıdur 136b/
t.+ ığa 133a/, 254b/
t.+ ığaça 26b/, 28b/, 124a/
t.+ ını 150b/, 248b/, 251a/
t.+ ınıñ 140b/, 150a/, 152a/, 197b/, 208b/, 221b/, 224a/, 241a/, 254b/, 26b/
t.+ ḳa 105b/, 115a/, 115b/, 128a/, 147a/, 157a/, 204b/, 214a/, 228a/, 239b/, 241a/, 244b/, 258b/, 99b/
t.+ ḳınalar 332b/
t.+ lar 135a/, 140b/, 141a/, 141b/, 153a/, 223b/, 273a/, 273b/
t.+ larça 140b/
t.+ larda 131b/, 135a/, 140b/, 148a/, 150b/, 192a/, 260b/, 272b/, 273a/, 273b/, 279a/, 284b/, 32a/, 5a/, 5b/
t.+ lardadur 5b/
t.+ lardın 131a/, 224a/, 273a/
t.+ lardındur 273b/
t.+ lardur 128a/, 133a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 223b/, 260b/, 273b/
t.+ largа 148b/, 204b/
t.+ ları 1/, 140b/, 141a/, 141b/, 228a/, 239b/, 260b/, 270b/, 273b/, 32a/
t.+ larıda 131a/, 131b/, 135a/, 135b/, 141a/, 277a/, 279a/, 279b/, 5a/, 5b/
t.+ larıdın 148a/, 223a/, 239b/, 260a/
t.+ larıdur 148a/
t.+ larığa 148b/, 228a/, 62a/
t.+ larını 122a/
t.+ larınıñ 148b/, 260b/, 81b/
t.+ larnı 97a/
t.+ larnıñ 140b/, 141a/, 152a/, 157b/, 239b/, 279a/, 7a/
t.+ nı 128a/, 147b/, 219a/, 223a/, 223b/, 272b/, 297b/, 339b/
t.+ nın 136b/, 2b/
t.+ nıñ 128a/, 128b/, 132b/, 136a/, 139b/, 147a/, 150b/, 160a/, 214b/, 219a/, 220a/, 223b/, 233b/, 235a/, 239b/, 273a/, 273b/, 2b/, 327b/, 328a/, 330b/, 332b/, 335a/, 339b/, 3a/, 50a/, 97a/

ṭaġayı Dayı
ṭ. 219b/
ṭ.+ ları 223b/
ṭ.+ lerim 16a/
ṭ.+ m 6a/, 31a/
ṭ.+ sı 21b/, 98b/, 241b/, 310b/, 346a/
t.+ sıġa 164a/
taġrak Dağlık yer
t.+ larındur 273b/

taġyīr Ar. Değiştirme, değişiklik
t. 117b/, 128b/, 244a/, 349b/, 378a/
t.+ i 209b/
t. tapar 124a/

taḥakküm Ar. Zorbalık etme
t. 51b/
t.+ ini 52a/

taḫalluṣ Ar. Mahlas kullanma
t.+ ı 164b/, 180b/
t. ḳılıptur 171a/, 179b/, 181a/
t. ḳılur ėdi 21a/, 166a/
t. ḳılur 174a/, 174b/, 175a/, 68b/

taḥammül Ar. Zor şeylere dayanma gücü
t. ḳıldılar 102a/
t. ḳıla alġay 64a/
t. ḳılsun 76b/

ṭahāret Ar. Temizlenme, abdest
ṭ. 378b/
ṭ.+ ġa 208a/
ṭ.+ ḳa 36b/
ṭ. ḳıladur 378a/
ṭ. ḳılmaḳ 36b/

taḫayyül Ar. Hayal kurma
t. ḳılıp 278a/

tahfīf Ar. Hafifletme
t. ḳılıp 276b/

ta‘ḫīr Ar. Gecikme
t. 187a/

taḥīr Ar. Temiz
t. ḳıladur 258b/

taḥīyye Ar. Selam verme, hayır dua isteme
t. 315b/

taḥḳīḳ Ar. Araştırma, gerçeği arama
t. 72a/, 101a/, 102a/, 102b/, 105b/, 114a/, 216a/, 221b/, 272b/, 309a/, 345b/, 348a/, 363b/, 364a/, 379b/
t. boldı 307b/, 377b/
t.+ ını 98b/
t. ḳılıldı 145a/
t. ḳılın 152b/
t. ḳılıp 119b/, 255b/
t. ḳılmaġan 293b/
t. ḳılıldı 237b/

taḫmīl Ar. Yükletme, yıkma
t. 23b/
t. boldı 144b/, 219b/
t. bolġan 144b/
t. ḳılıp 185a/
t.+ lerni 219b/
t.+ lerde 23b/

taḫmīn Ar. Tahmin, sanı
t. 267a/

taḫmīnen Ar. Yaklaşık olarak
t. 3b/, 47a/, 55a/, 60b/, 84b/, 88b/, 138b/, 157b/, 218a/, 340b/, 342a/, 371a/, 81b/

ṭarḫ Ar. Atma, bırakma, dağıtma
ṭ. 61b/

taḥrīr Ar. Yazma
t. 176b/, 201a/, 293b/

t. ėyledim 201a/

taḥṣīl Ar. Elde etme, ele geçirme
t. 192a/
t.+ ġa 111a/
t.+ iġa 219b/, 375b/

taḥṣīldār Ar. Vergi memuru
T.+ lar 144b/
t.+ lardın 144b/

taḥsīn Ar. Beğenme, takdir etme
t. ḳılur 180a/

taḫt Far. Taht, saltanat
t. 164a/, 165a/, 169a/, 170b/, 171b/, 175a/, 200a/, 271a/, 271b/, 37a/, 47a/
T.- ı Astāne 191a/
T.- ı Berker 191a/
T.- ı Ḥācı Bėg 191a/
T.- ı Nevā'ī 191a/
t.- ı revān 237a/, 362a/
T.- ı Sefer 191a/
t.- ı żabṭıda 138b/, 269b/, 270b/
t.- ı żabṭıġa 15a/
t.- ı taṣarrufıda 124a/
t. alġan 164b/, 18a/
t. alġanda 10a/
t.+ ı 137a/, 261a/, 269b/, 271a/, 74a/
t.+ ıda 131b/, 183a/, 187a/, 271b/
t.+ ıġa 269a/, 30a/, 50b/
t.+ ḳa 23a/, 271b/, 37a/, 50b/, 68b/

taḫta Far. Tahta, kereste
t. 335b/
t.+ dın 173b/

taḥvīl Ar. Değiştirme
t. 229a/
t. ḳıldı 43b/, 263a/

tāʾib Ar. Tövbe eden
t. 233b/, 235b/, 237b/, 240b/, 243a/, 249b/, 253a/

ṭāḳ Far. Bina kemeri, kubbe; büyük salon
ṭ. 49a/
ṭ.+ ıdın 49a/
ṭ.+ ınıñ 84b/, 216b/
ṭ.+ ḳa 156a/

tāk Far. Asma, üzüm asması
t. 148a/, 380b/

taḳ Zirve, doruk
t.+ ḳa 196a/, 196b/ 214a/

ṭāḳat Ar. Güç, kuvvet
ṭ. 40b/, 75b/, 295b/, 296a/
ṭ.+ ım 76a/
ṭ. ḳılıp 194b/
ṭ.+ ları 89b/

taḳāvvī Ar. Kuvvetlenme
t.+ ġa 51a/

taḳāẓā Ar. Sıkıştırma, çıkışma, sık boğaz etme
t. 102b/

ṭāḳçe Ar.+Far. Küçük salon
ṭ.+ ler 49a/

taḳdīr Ar. Beğenme, değer verme
t.- i Ḫudāst 334a/
t. ḳılıptur 264b/

taḳıl - Takılmak
t.- ıp 123b/
t.- ur ėdi 193b/

takḳına Far. Asma bağı
t.+ lar 273a/

taḳlīd Ar. Taklit, benzemeye veya

benzetmeye çalışma
t. 129b/
t. ḳılıp 171a/

taḳrīb Ar. Vesile, bahane
t. 11b/, 150a/, 249b/, 263b/, 279a/, 296a/, 7b/
t. boldı 9b/, 31b/
t.+ i 71b/, 295a/

taḳrīben Ar. Yaklaşık olarak
t. 288b/, 290a/, 325b/

taḳrīr Ar. Yerleştirme, yerine koyma
t.+ idin 267a/, 358b/
t. ḳıldı 354a/
t. ḳıldım 201a/
t. ḳılġumdur 293b/
t. ḳılur ėdi 120a/
t.+ leri 314b/

taḳsīm Ar. Bölme, parçalama
t. ḳılıldı 144a/

taḳṣīr Ar. Bir işi eksik yapma, kusur etme
t. 163a/, 186a/, 311b/
t. ḳılġannı 356a/
t. ḳılıptur 83b/
t. ḳılmadı 314b/
t. ḳılmadılar 60a/
t. ḳılmadım 200b/
t. ḳılmaġay 349a/
t. ḳılmaġaylar 311b/, 377a/
t. ḳılmamaḳ 109b/
t. ḳılmañ 197b/
t. ḳılmañız 348b/
t. ḳılmaġay 99b/

taḳṭī‘ Ar. Kesme, parçalara ayırma
t. 330b/

taḳviyet Ar.Kuvvetlendirme, takviye, destek verme
t.+ idin 171a/
t. ḳılur ėdim 106b/

tal Dal
t. 143a/, 235b/

tāl‘ Ar. Çiçek üreme organı
t. 283b/

tala - Yağma etmek
t.- ban 196b/
t.- dı 162a/
t.- ġalı 268b/
t.- ġan 64a/
t.- ġay 232a/
t.- ġaylar 303a/
t.- maḳ 159b/, 207b/
t.- maḳḳa 200a/, 256b/
t.- p 111a/, 225a/, 233b/, 261a/, 263a/, 29b/, 303b/, 311b/, 57a/, 79a/, 89b/, 90a/, 90b/
t.- ptur 138b/
t.- rdılar 126b/

tālān Far. Talan, yağma
t. 51a/, 57a/, 195b/, 202b/, 224a/, 226b/, 269a/
t.+ ġa 40a/, 255b/

tālār Far. Salon
t. 227a/, 237a/, 249b/, 263b/, 300a/, 341b/, 368a/
t.+ ġına 341a/
t.+ nıñ 227a/, 351b/, 368a/

talaş Heyecan, telaş
t. 156a/

talat - Yağma ettirmek, yağmalatmak
t.- ıp 125b/, 126b/, 202b/, 42a/, 74b/
t.- ḳan 202b/
t.- tılar 54a/

ṭaleb Ar. Talep, istek, isteme
ṭ.+ iġa 120a/

ṭ. ḳıla 120a/

talġaḳ Dalga
t. 139a/

talġan Yağma
t. 339a/

talḫlıġ Ar.+T. Zambak ağaçların olduğu yer, ağaçlık
t.+ ı 243a/

talıḳ - Hastalanmak, yorulmak
t.- ḳanlarnı 369b/

ṭālib Ar. İsteyen, istekli
ṭ. 39b/, 264b/, 293b/
ṭ.- i ʻilmlıḳı 271a/

ṭāliʻ Ar. Talih
ṭ. 125a/, 59b/
ṭ.+im 220a/

taʻlīḳ Ar. Bir yazı çeşidi
t. 68b/
t.+ nı 175a/
nesḫ-i t. 15b/

tām Ar. Tam, bütün, eksiksiz
t. 31a/
t.+ ı 49a/

tam Dam
t. 117b/, 118a/, 157a/, 157b/, 199b/, 237b/, 274a/, 274b/
t.+ dın 118a/
t.+ ġa 140a/, 275a/
t.+ ı 157b/, 344b/
t.+ ıda 295b/
t.+ ıġa 113a/
t.+ ını 217b/
t.+ ınıñ 237b/, 340b/, 91a/
t.+ larda 218a/
t.+ ları 157a/
t.+ larnıñ 340b/

ṭama' Ar. Çok isteme, aç gözlülük
ṭ. 206a/
ṭ.+ ıġa 304a/
ṭ.+ ım 200a/
ṭ. ḳıladur 51b/
ṭ. ḳıldılar 51b/
ṭ. ḳılmadı 8a/
ṭ. ḳılurlar ėdi 51b/
ṭ. ḳılmaġay 350a/, 359a/

ṭammā' Ar. Gözüdoymaz
ṭ. 205a/

tamaġ Boğaz
t.+ ıdın 279b/

tamām Ar. Tamam, eksiksiz, tam
t. 100b/, 103a/, 104a/, 105a/, 105b/, 108a/, 108b/, 109a/, 10a/, 10b/, 114b/, 116a/, 119b/, 122b/, 123b/, 124a/, 126a/, 127a/, 128a/, 132b/, 133a/, 133b/, 134a/, 135a/, 135b/, 137a/, 138a/, 139b/, 140a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143b/, 144a/, 145b/, 146b/, 147a/, 148b/, 149a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152b/, 153b/, 154b/, 155b/, 157b/, 159b/, 160b/, 162a/, 162b/, 164b/, 16b/, 176b/, 177a/, 178b/, 184b/, 188b/, 190a/, 192b/, 194a/, 194b/, 195b/, 196a/, 197b/, 202b/, 203b/, 205b/, 208b/, 209a/, 210a/, 211a/, 217b/, 218a/, 218b/, 219a/, 220a/, 220b/, 222a/, 222b/, 225b/, 226a/, 237b/, 23b/, 243b/, 245a/, 250b/, 253b/, 254b/, 255b/, 256a/, 261a/, 262a/, 263b/, 264a/, 268b/, 269b/, 26a/, 271a/, 271b/, 272b/, 274b/, 275a/, 277a/, 278b/, 280b/, 281b/, 285b/, 286b/, 28b/, 290a/, 291a/, 294a/, 294b/, 295a/, 298b/, 2a/, 2b/, 300a/, 301b/, 304a/, 30b/, 312b/, 327b/, 328a/, 32b/, 334b/, 335a/, 337a/, 337b/, 340a/, 340b/, 341b/, 342a/,

343a/, 344a/, 345b/, 349b/, 34b/, 359a/, 35b/, 360a/, 360b/, 362b/, 367b/, 370b/, 373a/, 3a/, 3b/, 40a/, 40b/, 41b/, 44b/, 47a/, 47b/, 48a/, 49a/, 4b/, 51a/, 51b/, 52a/, 54a/, 55a/, 59b/, 5a/, 61a/, 62a/, 64a/, 67b/, 74b/, 76b/, 77b/, 7a/, 87b/, 88a/, 89a/, 89b/, 8a/, 90a/, 90b/, 92b/, 98a/
t.- ı dīvārları 46b/
t. boldı 300b/, 345a/
t. bolup 367b/
t.+ ı 272b/
t.+ ın 312a/
t. ḳılıp ėdi 7a/

tamāmī Ar. Bütün ile ilgili
t. 328b/
t.+ si 239a/

tamġa Damga
t. 312b/
t.+ da 174a/
t.+ dındur 159a/
t.+ nı 159a/, 312b/
t.+ sı 312b/

tamız- Damlatmak
t.- adurlar ėdi 53b/
t.- urlar ėrdi 53a/

tañ Seher, tan vakti
t. 106b/, 109b/, 111a/, 116b/, 137b/, 142b/, 152a/, 161b/, 184a/, 194a/, 197b/, 203b/, 233b/, 244b/, 256b/, 265b/, 327b/, 344b/, 34b/, 358a/, 376b/, 57b/, 60b/, 81b/, 83a/, 84b/, 92b/, 95a/, 95b/
t.+ dın 109a/, 344a/, 361b/, 364b/, 60b/, 95b/
t.+ ġaça 149a/
t.+ ları 271b/

ṭa‘n Ar. Ayıplama
ṭ. ḳılur 179b/
ṭ. 91b/

tan - İnkar etmek, kaçmak, kaçınmak
t.- ıp 84b/

tāne Far. Tane
t. 287b/, 288a/
t.+ si 282a/, 282b/
t.+ sini 354b/

tānelıḳ Far.+T. Taneli
t. 286b/
t.+ ı 288a/

tanı - Tanımak
t.- dılar 9a/
t.- dım 117a/
t.- ġan 64a/
t.- madı 198b/
t.- madılar 9a/
t. –man 73b/
t.- maydur 103b/
t.- p 117b/
t.- ptur 103b/
t.- r ėdi 175a/
t.- r ėdim 199b/
t.- y 117b/

tanıġ Tanık
t.+ u 43a/
t.+ umız 212a/

tānk Hint. Ölçü birimi
t. 290a/

tenke Altın para
t. 357b/, 362a/

tenḳīṣ Ar. Azaltma, kısma
t. 95a/, 256b/

tenḳīṣlıḳ Ar.+T. Eksiklik
t. 360b/, 93b/

tañla Yarın

t. 106a/, 121a/, 257b/, 355a/, 372b/, 43b/, 72b/, 77b/
t.+ ġaça 73a/
t.+ sı 102b/, 123b/, 124a/, 127b/, 147b/, 148b/, 149a/, 161b/, 188b/, 195b/, 197b/, 212a/, 218b/, 219a/, 221a/, 221b/, 222b/, 225b/, 227a/, 235b/, 237b/, 240a/, 241b/, 242b/, 243a/, 244a/, 244b/, 245a/, 245b/, 246b/, 248a/, 249a/, 249b/, 250a/, 251a/, 252a/, 253b/, 254b/, 257b/, 259b/, 267b/, 312a/, 325b/, 326b/, 327b/, 330b/, 332b/, 335b/, 338a/, 339a/, 340a/, 341b/, 34b/, 353b/, 356b/, 361b/, 362a/, 363a/, 363b/, 364a/, 365a/, 366a/, 366b/, 367a/, 368a/, 36b/, 370a/, 372a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 380a/, 380b/, 381a/, 39a/, 40a/, 65a/, 66b/, 98a/, 98b/, 149b/, 220a/, 236a/, 245b/
t.+ sıda 216b/
t.+ sıġa 100b/, 101a/, 142b/, 149b/, 171b/, 194b/, 207b/, 228b/, 229b/, 230b/, 241a/, 242b/, 267b/, 268a/, 297b/, 304b/, 306a/, 310a/, 333a/, 344a/, 357b/, 56a/, 67b/, 70b/, 74b/, 81b/, 91a/

tañlalıḳ Gelecek, sonraki zamanlar
t. 121b/

tanuḳ Tanık
t. 146a/

tap - Bulmak, elde etmek
t.- a aldılar 267a/
t.- a almadur 153b/
t.- a almaslar ėdi 104a/, 104b/
t.- a almaslar 213b/
t.- a almay 123a/, 193b/, 265a/, 4b/, 80a/, 81a/
çāre t.- a almay 193a/
t.- a 158b/
ri‘āyet t.- a 176a/
t.- ar ėdi 18b/
t.- ar 223b/
taġyīr t.- ar 124a/
t.- arlar 354b/
ḫaber t.- arlar 257a/
şikest t.- arlar 65a/
t.- ġaç 139b/
ḫaber t.- ġaç 125a/
t.- ġay 359a/
t.- ıp ėdi 15b/, 215b/, 90b/
ri‘āyat t.- ıp ėdi 84a/
terbiyet t.- ıp ėdi 54a/
ri‘āyet t.- ıp ėdiler 175b/
şikest t.- ıp ėdiler 17a/
t.- ıp 117b/, 118a/, 119b/, 142b/, 149b/, 155a/, 159b/, 160b/, 162a/, 16a/, 178a/, 184a/, 193a/, 201a/, 201b/, 215b/, 233b/, 243b/, 265b/, 267b/, 297b/, 325a/, 335a/, 336a/, 33b/, 347b/, 355b/, 359a/, 367a/, 377b/, 378a/, 379b/, 39a/, 55b/, 77b/, 7a/, 85a/, 86a/
furṣat t.- ıp 10a/
güẕer t.- ıp 161a/
ḫaber t.- ıp 148b/, 184b/, 243b/, 247a/, 24b/, 256b/, 25a/, 307b/, 328b/, 329a/, 32b/, 44a/, 62b/, 72b/, 80a/
ḳarār t.- ıp 144b/, 150a/
ri‘āyet t.- ıp 170b/
şikest t.- ıp 120b/
t.- ıptur 119b/, 347a/
nemā t.- ıptur 2b/
t.- ıpturlar 292a/, 98b/
şikest t.- ıpturlar 334a/
t.- ḳaç 308a/, 345b/, 363b/
t.- ḳan 139b/, 97a/
t.- ḳanda 272a/, 28a/
şikest t.- ḳanda 22b/
ḳarār t.- ḳandın 74a/
t.- ḳandur 173a/
t.- ḳanları 325a/
t.- ḳanınıñ 347a/
t.- ḳay 41b/
ḫaber t.- ḳay 119b/

ri‘āyet t.- ḳay 174a/
ḳarār t.- ḳunça 268b/
t.- ḳusıdır 16b/
t.- madı 117a/, 171b/, 182a/, 333b/
t.- madım 101a/
cevāb t.- madım 100a/
t.- maġan 44b/
ri‘āyet t.- maġandın 102a/
t.- maġay 378a/
t.- maġığa 22a/
t.- maḳ 195b/
t.- maḳḳa 370b/
t.- mas ėdi 177a/
ḳarār t.- mas ėdi 16b/
t.- maslar 354b/
t.- masun 330a/
t.- may 220b/, 227a/, 244b/, 33b/, 347a/, 56a/, 73a/, 77b/
t.- maydur ėdi 212a/
t.- maydur 117a/
t.- maydurlar 371b/
t.- sa 271b/
t.- saḳ 337b/
t.- sam 312b/
t.- tı 171b/, 182a/, 236b/, 244a/, 376b/, 5b/, 72a/
ḳarār t.- tı 145a/, 146b/, 158a/, 187b/, 18a/, 244a/, 25a/, 264a/,
327a/, 355a/, 359b/, 364b/, 370a/, 43b/, 60b/, 65a/
karār t.- tı 103b/
ri‘āyet t.- tı 21a/, 56b/
şikest t.- tı 37b/, 8b/
t.- tılar 17a/, 226a/, 34a/
ḫaber t.- tılar 195b/, 79a/
t.- tıñız 330a/
ḫaber t.- tıñız 119a/
t.- tuḳ 95b/
t.- tuk 119b/
ḫaber t.- tuk 125a/, 158a/, 262a/

tapıl - Bulunmak, rastlamak
t.- dı 137a/, 242b/, 363b/, 379a/, 379b/, 66b/, 99a/
ḫaber t.- dı 148a/, 81b/
ḳarār t.- dı 100b/
t.- madı 142b/, 162a/, 166b/, 214b/, 222b/, 243b/
t.- maḳı 370b/
t.- mas ėdi 152a/, 153b/, 294b/
t.- mas 116a/, 348b/
güẕer t.- sa 124a/
t.- ur ėdi 40b/
t.- ur 129a/, 242b/, 288a/, 3b/, 4a/, 5a/

tapşur- Teslim etmek
t.- ay 258b/
t.- dı 225b/, 31b/, 42a/, 63b/, 7b/
t.- dılar 104a/, 158b/, 17b/
t.- duk 157a/, 259b/
t.- dum 212a/
t.- ġay 127b/, 342b/
t.- ġaylar 216b/
t.- ġularıdur 16a/
t.- maḳ 127b/, 297b/, 304a/, 345a/
t.- up 112a/, 13b/, 164b/, 196b/, 200b/, 226b/, 259a/, 299a/,
304a/, 304b/, 305a/, 348a/, 356a/, 361a/, 369a/, 382a/, 60b/,
98b/

tapşurul - Teslim edilmek
t.- dı 251a/, 307a/
t.- up 328a/

taptur - Teslim ettirmek
t.- up 255b/
ḫaber t.- up 257b/

tar Dar
t. 143b/, 146a/, 14a/, 15b/, 198b/, 237b/, 275a/, 284a/, 286a/, 29b/, 360b/, 36a/, 48a/, 7a/, 8a/
t.+ ġına 246b/, 364b/

tār Far. Tel

t.+ dur 285b/
t.+ ġa 286a/
t. +ı 107b/, 234a/
t.+ larını 182a/
t.+ nın 285b/
t.+ nıñ 286a/

tārāc Far. Yağma, çapul
t. 224a/, 226b/, 269a/, 51a/, 57a/, 85a/
t.+ ġa 195b/
t. ḳıldılar 202b/
t. ḳılıp 225a/, 307b/

ṭaraf Ar. Taraf, yön
ṭ. 139b/, 264a/, 304a/, 325b/, 117a/, 38a/, 66a/, 67a/, 92b/, 93a/
ṭ.+ da 59b/, 232b/
ṭ.+ daḳı 355a/
ṭ.+ dın 158a/, 185b/, 199b/, 203b/, 213a/, 216b/, 218a/, 227b/, 230a/, 232b/, 298a/, 301a/, 311b/, 315a/, 334a/, 341a/, 363b/, 368b/, 372b/, 374a/, 104a/, 104b/, 105a/, 123b/, 42b/, 43a/, 54b/, 57b/, 67a/, 67b/, 83a/, 88b/, 92b/, 94a/, 94b/, 95a/
ṭ.+ dur 332b/
ṭ.+ ġa 250a/, 309a/, 338b/, 116b/, 120a/, 61b/
ṭ.+ ı 130a/, 132b/, 134a/, 136b/, 137a/, 142a/, 147a/, 149b/, 157b/, 158a/, 158b/, 162b/, 210a/, 211b/, 212b/, 213b/, 222b/, 230a/, 238b/, 260b/, 282a/, 300b/, 342a/, 355a/, 362b/, 366a/, 369b/, 377a/, 378a/
ṭ.+ ı 125a/, 2a/, 40a/, 41b/, 47a/, 48b/, 49b/, 50a/, 5a/, 74a/, 90b/
ṭ.+ ıda 1/, 2a/, 36b/, 45b/, 4a/, 91b/, 93b/, 132a/, 132b/, 134b/, 136b/, 137a/, 140a/, 147a/, 184a/, 216b/, 237a/, 239b/, 257b/, 260b/, 284b/, 332b/, 334b/, 336a/, 340a/, 341a/, 341b/, 355a/, 356a/, 360a/, 8a/
ṭ.+ ıdadur 128b/
ṭ.+ ıdaġı 129b/, 131b/, 133b/, 137a/, 140b/, 141a/, 147a/, 191b/, 198a/, 208b/, 214a/, 239b/, 242a/, 251b/, 26b/, 2a/, 36b/, 4b/, 60a/, 61a/, 7a/
ṭ.+ ıdaḳı 191b/, 330a/, 335a/, 104a/, 106a/
ṭ.+ ıdın 127a/, 127b/, 130b/, 131a/, 133b/, 134a/, 139b/, 142b/, 145a/, 161a/, 171b/, 183a/, 192a/, 206a/, 211a/, 233b/, 246b/, 282a/, 334b/, 343b/, 355a/, 362b/, 366b/, 370a/, 371a/, 372a/, 376a/, 117b/, 119b/, 16a/, 251a/, 2a/, 34b/, 38a/, 3a/, 54a/, 6a/, 70a/, 92b/, 99a/
ṭ.+ ıdındur 230a/
ṭ.+ ıdur 134a/, 208b/, 2b/, 48a/, 4b/
ṭ.+ ıġa 40b/, 159b/, 232b/, 244a/, 301a/, 336a/, 105b/, 109a/, 109b/, 113b/, 119b/, 54b/, 61b/, 62a/, 63b/, 64b/
ṭ.+ ını 140a/, 332b/, 375b/, 112a/, 123a/
ṭ.+ ḳa 112a/, 213a/
ṭ.+ lar 156b/, 354b/
ṭ.+ larda 16a/
ṭ.+ lardın 380a/
ṭ.+ ları 67a/
ṭ.+ nı 256a/, 256b/
ṭ.+ nıñ 308b/

ṭarḥ Ar. Kurma, düzenleme
ṭ. 300b/, 339b/, 360a/
ṭ.+ ın 35a/, 35b/, 200a/
ṭ.+ ını 145a/, 208b/, 356a/

ṭarḥlıḳ Ar.+T. Düzenli
ṭ. 299b/, 300b/, 360a/

ṭarrāḥlıḳ Far.+T. Atış, bırakış
Ṭ. 232b/

ṭārī Ar. Ansızın çıkan, birdenbire görünen
ṭ. 18a/, 286a/

ta‘rīf Ar. Anlatma, anlama
t. 202b/, 243b/, 311a/, 343a/, 374b/
t.+ i 201a/, 231b/
t.+ ide 129a/, 202a/
t.+ in 145b/
t.+ ini 327a/
t.+ ḳa 177b/
t. ḳıldı 263b/
t. ḳıldılar 309b/, 338b/
t. ḳılġan 53b/
t. ḳılġança 327b/
t. ḳılġay 181b/
t. ḳılġunça 282b/
t. ḳılıladur 129b/
t. ḳılıp 282b/, 328a/
t. ḳılur ėdi 172a/
t. ḳılurlar 187a/

tārīḫ Ar. Tarih
t. 1/, 10a/, 132a/, 173a/, 174b/, 175b/, 225a/, 251b/, 269a/, 272a/, 2b/, 300b/, 301a/, 305a/, 312b/, 325a/, 335a/, 346b/, 8a/, 215b/, 325a/ , 174b/, 134a/
t.- i sėkiz yüz toḳsan toḳuzda 18a/
t.- i toḳuz yüz on birde 11a/
T.- i toḳuz yüz onda 14a/
t.- i toḳuz yüz onda 27b/
t.- i toḳuz yüz sėkiz 6a/
t.+ de 1/, 11a/, 11b/, 128a/, 12a/, 133a/, 139a/, 158a/, 167b/, 168a/, 168b/, 173b/, 174b/, 175b/, 181a/, 201a/, 211a/, 214b/, 228a/, 252a/, 261a/, 270b/, 271a/, 272b/, 27a/, 27b/, 29a/, 4a/, 50b/, 59b/, 6a/, 6b/, 86b/, 122a/, 131b/
t.+ din 225b/, 269a/, 305b/, 32b/
t.+ i 137a/, 342a/, 50a/, 99a/
t.+ ide 137b/
t.+ iġa 335a/
t.+ ini 215a/
t.+ ḳa 122a/
t.+ ḳaça 178b/, 200b/, 215a/, 269a/, 64b/, 73b/
t.+ ler 86a/
t.+ lerde 48a/, 131b/
t.+ lerni 7a/

ṭarīḳ Ar. Yol, usul
ṭ. 105b/, 194a/, 258b/, 131a/, 132a/, 142b/, 143b/, 253a/, 359a/
ṭ.+ ı 32b/, 101a/, 51b/, 236b/, 271b/, 301a/, 357b/, 380a/, 18b/, 24a/, 46b/, 252b/, 332b/
ṭ.+ ıda 292a/
ṭ.+ ıdadur 272b/
ṭ.+ ım 240b/
ṭ.+ ımız 110b/
ḳarār-ı ṭ.+ in 211a/
ṭ.+ ini 172a/

ṭarīḳa Ar. Yol
ṭ. 11a/, 143a/
ṭ.+ sı 60b/

ta‘rīz Ar. Dokundurma, taşlama
t.+ ler 247a/

tarḳa - Moğ. Dağılmak, ayrılmak, perişan olmak
t.- dı 101a/, 190a/
t.- ġan 72a/
t.- ġandın 227a/
t.- p ėdi 106a/, 209a/
t.- p 77b/

tarḳaş- Moğ. Ayrılmak, dağılmak
t.- ıp 93a/
t.- tılar 228a/, 237a/

tarkaş Moğ. Dağılma
t. 352b/

tarlıḳ Darlık
t.+ ıdın 253b/, 326a/

tarnav Su kanalı
t. 2a/, 40a/, 353b/

tarraḳ Daha dar
t. 194a/, 232b/, 290b/
t.+ tur 239b/

tart - Çekmek
t.- a 248a/
t.- adur 181b/
t.- adurġan 186b/, 373a/
t.- ar ėdi 160a/, 191a/
t.- ar ėdiler 159a/
t.- ar ėdük 51b/
t.- ar 189a/, 256b/, 373a/, 378a/, 52a/, 69a/, 372b/
t.- arda 305b/
t.- arlar 183b/, 257a/, 283b/, 290a/, 360b/
t.- asız 94b/
t.- ıp ėdi 257a/, 63b/, 77a/, 96b/
t.- ıp ėlter 23b/
t.- ıp 102a/, 106a/, 126a/, 153b/, 159b/, 165b/, 167a/, 175a/, 193b/, 197a/, 209a/, 222b/, 223b/, 228b/, 231a/, 237a/, 237b/, 241a/, 243a/, 244b/, 258b/, 274a/, 275a/, 295b/, 301b/, 30b/, 310b/, 331a/, 332b/, 333b/, 342b/, 343b/, 358a/, 35a/, 365a/, 366a/, 372b/, 373a/, 52a/, 57b/, 58a/, 69a/, 7a/, 99b/
cān t.- ıp 348b/
çerig t.- ıp 163b/, 202b/
çėrig t.- ıp 10a/, 33a/, 37b/, 38b/, 54b/, 56a/
t.- ıptur 269b/
t.- ıpturlar 148b/
t.- ḳan 119a/, 219b/, 278b/, 327a/, 360a/, 368a/, 51a/
t.- ḳanda 103a/, 123b/
çėrig t.- ḳanda 14b/
t.- ḳandın 123b/
t.- ḳaylar 37a/, 354a/
t.- ḳunça 43b/
t.- madı 166a/
t.- maġıġa 29b/
t.- maḳ 353b/
t.- maḳda 163b/
ḫarc t.- maḳda 60a/
t.- maḳdın 178b/
cān t.- maḳlardın 17a/
t.- may 62b/
t.- mış 66b/
t.- sa 193b/
t.- salar 248a/
t.- tı 112a/, 114b/, 155a/, 156a/, 180a/, 184a/, 186a/, 234b/, 236b/, 237b/, 240b/, 241b/, 242a/, 248a/, 254a/, 309b/, 311a/, 31b/, 330a/, 331a/, 33b/, 346b/, 363a/, 41a/, 42a/, 42b/, 44a/, 56b/, 5b/, 63a/, 94b/, 99b/
teşvīş t.- tı 381b/
t.- tılar 103b/, 156b/, 162b/, 163a/, 17b/, 187a/, 188b/, 196a/, 306a/, 33b/, 373b/, 380b/, 51a/, 6a/
çėrig t.- tılar 41a/
mīl t.- tılar 37a/
t.- tım 196a/, 242a/, 331a/, 366a/
t.- tuk 122b/, 269a/, 90a/

tart Dağınık, perişan
t. 204b/
t. ḳıldılar 112a/

tartı Tartı, ağırlık
t. 199b/

tartıḳ Hediye, armağan
t. 103a/, 123b/, 204b/, 237b/

tartıl - Çekilmek
t.- adur ėdi 243a/
t.- dı 101a/, 17b/, 186b/, 193b/, 194a/, 238b/, 358b/, 75a/
t.- ġan 300b/
t.- ġandın 188b/, 244a/, 351a/, 352a/, 353a/

t.- ıp 157a/, 193b/, 212b/, 352b/
t.- ur ėdi 174a/, 193b/
t.- ur 310b/

tartış Mücadele, çekişme
t. 59b/

tartış - Tartışmak, çekişmek
t.- tuk 95b/

tartḳulaş – Mücadele etmek
t.- ıp 373b/

tarttur - Çektirmek
t.- duk 229a/
t.- up 316a/, 377b/

tartturul - Çektirilmek
t.- dı 245b/

ṭās Far. Tas, su kabı
ṭ. 289a/
ṭ.+ı 289a/
ṭ.+ ları 289a/
ṭ.+ nı 289a/

taṣadduḳ Ar. Sadaka olarak verme, verilme
t. 236a/, 238a/

tasalluṭ Ar. Musallat olma
t.+ ıdın 49b/

taṣarruf Ar. Sahip olma, idare altına alma, elde etme
t.+ ı 188a/
t.+ ıda 19b/, 223b/, 224b/, 225a/, 261a/, 26b/, 225b/, 270a/, 32b/, 6a/, 8a/, 8b/
taḥt-ı t.+ ıda 124a/
t.+ ıdaġı 155b/
t.+ ıdın 225a/, 69a/, 86a/
t.+ ıġa 87b/
t.+ umdadur 292a/
t.+ umızġa 85a/

taṣavvur Ar. Zihinde kurma
t. ḳıldım 199b/
t. ḳılıldı 250b/
t. ḳılılmas 299a/
t. ḳılıp 226b/, 43a/
t. ḳılur ėdük 223b/
t. ḳılur ėrdiler 170b/
t. ḳılur 259b/

taṣnīf Ar.Sınıflama
t.+ i 176a/
t.+ idür 176b/

taṣvīr Ar. Resim yapma, betimleme
t. 11a/, 46a/
t.+ de 171a/
t.+ i 181b/
t.+ iġa 206b/
t. ḳılıpturlar 189a/
t.+ lerni 189a/

taş Dış; taş
t. 110b/, 111b/, 113a/, 137a/, 143a/, 143b/, 157b/, 158b/, 163a/, 206a/, 208b/, 211b/, 214b/, 220a/, 24b/, 272a/, 276b/, 296b/, 2a/, 300a/, 301a/, 302b/, 306a/, 309a/, 312b/, 330a/, 331b/, 333a/, 334a/, 334b/, 336b/, 337a/, 34b/, 353b/, 372a/, 372b/, 373a/, 3a/, 3b/, 46a/, 47a/, 62a/, 67a/, 84b/, 97b/
t. atmaḳdın 34b/
t.+ da 215a/, 249b/, 330b/, 342a/, 344a/
t.+ dın 115b/, 140a/, 300a/, 301a/, 334b/, 335a/, 339b/, 340a/, 343a/, 343b/, 344b/, 47a/
t.+ dur 3a/
t.+ ı 102b/, 133b/, 330b/, 331b/, 352b/, 371b/
t.+ ıda 99a/, 285b/, 300b/, 31a/
t.+ ıdadur 44b/
t.+ ıdın 300a/, 330b/, 88b/
t.+ ıdur 300a/, 301a/, 339b/

t.+ ını 218a/
t.+ ınıñ 342a/
t.+ ḳa 115b/, 140a/, 99a/
t.+ ḳarı 282a/
t.+ ḳı 154b/, 155a/, 34b/
t.+ lar 343b/, 372a/, 67a/
t.+ lardın 46a/
t.+ ları 342a/, 363b/
t.+ larıdın 67a/
t.+ larını 220a/, 327b/, 341b/
t.+ larnı 143b/, 251a/, 337a/, 49a/
t.+ nı 143b/, 276b/, 372b/, 47a/
t.+ nıñ 143b/, 339b/

taş - Taşmak, coşmak
t.- ıp 273b/, 274a/
t.- urmaḳ 34a/

taşı - Taşımak, nakletmek
t.- dılar 220a/

taşḳarı Dışarı, harici
t. 106a/, 110a/, 118b/, 136b/, 161b/, 284a/, 297a/, 301a/, 304b/, 31b/, 342a/, 354a/, 354b/, 35b/, 36b/, 3a/, 43b/, 56b/, 66a/
t.+ dın 109b/, 341a/, 35a/, 35b/, 40a/, 206a/
t.+ dur 341b/
t.+ ġı 204b/, 288a/
t.+ ḳı 341b/, 342a/
t.+ lar 304b/
t.+ sı 340b/
t.+ sıdın 73a/

taşḳarıraḳ Daha dışarı
t.+dın 4b/

taşla - Atmak, fırlatmak
t.- dı 157b/, 232b/, 276a/
t.- duk 90a/
t.- ġalı 107a/
t.- ġay 302b/
t.- p 109b/, 115a/, 119a/, 156a/, 165a/, 165b/, 192a/, 205b/, 213b/, 215a/, 225a/, 226a/, 260b/, 280a/, 298b/, 315a/, 327a/, 328b/, 329a/, 334a/, 336a/, 337b/, 348a/, 366b/, 36b/, 94b/, 95a/
t.- r 306a/

taşlat - Çıkarttırmak
t.- ur 192b/

taşlıḳ Taşlı
t. 140b/, 273a/, 273b/

tātī Far. Türklerden gayrı olanlar
t.+ niñ 271b/

tatminī Ar. Doyurma, doyma
t. 279a/

tattur - Tattırmak
t.- urlar 305b/

ṭavāf Ar. Çevresini dolaşma
ṭ. ḳıldı 164a/
ṭ. ḳıldım 32a/
ṭ. ḳılġanda 178b/
ṭ. ḳılıp ėdim 134a/
ṭ. ḳılıp 178a/, 241a/, 267b/, 369b/

ṭavāif Ar. Topluluklar, gruplar
ṭ.+ din 228a/

ṭavīle Ar. Uzun
ṭ. 159a/, 350b/, 357a/

ṭavḳ Ar. Gerdanlık, halka
ṭ. +ı 278a/

tavassuṭ Ar. Araya girme, aracılık etme
t.+ ı 31b/, 127b/

ṭavāyif Ar. Güruhlar, bölükler
ṭ.+ din 272b/

ṭavr Ar. Usul, tarz, biçim
ṭ. 114a/, 116a/, 179a/, 187a/, 247b/, 260a/, 276a/, 315a/, 328a/, 47b/, 48b/, 81b/, 98b/, 135a/, 288b/, 300b/, 335b/, 341a/, 342b/, 143a/, 153a/, 155b/, 157a/, 160a/, 174a/, 180a/, 208a/, 224a/, 260a/, 260b/, 282a/, 287a/, 288a/, 300a/, 359a/, 359b/, 372b/
ṭ.+ dur 196a/
ṭ.+ ı 170a/, 281b/, 287b/
ṭ.+ ığına 332b/
ṭ. ḳılıp 110b/, 119b/, 305b/, 349b/, 372a/
ṭ.+ lar 123b/
ṭ.+ ları 156b/

ṭavrī Ar. Üstadca yöntem, usul
ṭ. 171a/, 175b/, 206b/, 241a/, 290a/, 173b/, 181a/, 181b/, 187b/, 335a/, 375a/, 103a/, 112b/, 15b/, 190b/, 279a/, 50a/, 65b/, 67b/, 68b/, 75b/
t.+ dür 285a/

tavṣīf Ar. Niteleme, vasıflandırma
t.+ ide 202b/

tavuḳ Tavuk
t. 187a/, 260b/, 277a/
ṣaḥrā-ı t. 279b/
ṣaḥrā-ı t.+ dur 279b/
t.+ ı 49a/, 260b/, 279b/
t.+ ıça 279b/
t.+ nı 135a/, 280a/
t.+ nıñ 279b/
t.+ tur 260b/

ṭāvus Ar. Tavus kuşu
ṭ. 141a/, 165a/, 260b/, 277b/
reftār-ı ṭ. 353a/
ṭ.+ larnıñ 277b/
ṭ.+ tur 277a/

tavuşḳan Tavşan
t. 306a/, 71a/
t.+ ı 4a/, 5a/

ṭay Ar. Dürüp bükme, katlama
ṭ. 203a/
ṭ. ḳılıptur 185b/
ṭ. ḳılmaḳḳa 189a/
ṭ. ḳılmaḳnı 189b/

ṭay - Denkleştirmek, yüklemek
ṭ.- ar 194a/

tayaġ Dayak
t. 126a/

tayaġlat- Dayak attırmak
t.- tım 126a/

tayaḳ Dayak
t. 120a/, 163a/, 200a/, 63b/, 84b/
t. ḳılıp 62a/

tayan - Dayanmak, yaslanmak
t.- dı 113a/, 245b/

ta'yīn Ar. Bir göreve atama
t. 235a/, 260a/, 266b/, 290a/, 294b/, 72a/, 76b/
t. boldı 17b/, 18a/, 226a/, 226b/, 237a/, 260a/, 295b/, 304b/, 333a/, 355b/, 356a/, 360a/, 370b/
t. boldılar 298b/, 310a/
t. bolġan 266b/, 297b/, 299b/, 334a/, 371b/, 373a/
t. bolġanlar 310b/, 338a/, 371a/
t. bolġanlarnı 111b/
t. bolġay 351a/
t. bolsa 303b/
t. ėtip 209a/
t.+ i 290a/
t. ḳıldı 307b/
t. ḳıldılar 119b/, 188b/, 56a/
t. ḳıldım 112a/, 211b/, 372a/

t. ḳılduk 127b/, 193a/, 260b/, 262b/, 267b/, 299a/, 305a/, 59a/
t. ḳılġan 299b/
t. ḳılġandın 299a/
t. ḳılıldı 211b/, 225b/, 254a/, 297a/, 303a/, 311a/, 333a/, 336b/, 338a/, 351a/, 355b/, 371a/, 378a/, 66a/
t. ḳılıp ėdi 62a/, 76b/
t. ḳılıp ėdiler 188b/
t. ḳılıp 112a/, 209a/, 214a/, 218b/, 226b/, 229a/, 229b/, 244b/, 245a/, 258a/, 266a/, 296b/, 299b/, 302b/, 303a/, 304b/, 316a/, 356a/, 371a/, 371b/, 376b/, 377a/, 380a/, 43b/, 55b/, 62b/
t. ḳılıptur 110b/
t. ḳılıpturlar 288b/, 290a/
t. ḳılmaḳ 264a/
t. ḳılmaḳḳa 111b/
t. ḳılur 347b/, 370b/

ṭayyār Ar. Uçucu, uçan
ṭ. 42b/, 43b/, 66b/, 92b/, 264a/, 315a/, 353b/
ṭ. bolup 217a/
ṭ. ḳılġaylar 216b/
ṭ. ḳılġıl 247a/
ṭ. ḳılıñ 122b/
ṭ. ḳılıp 217b/, 343b/

tāyyib Ar. Güzel, hoş
t. 164b/, 359a/

tāyib Ar. Tövbe eden
t. bolup 11a/

tāze Far. Taze, körpe
t. 95b/, 157a/, 284a/, 380a/

ta‘ẓīm Ar. Ağırlama, saygı gösterme
t. 80a/, 102b/, 115b/, 169b/, 200a/, 235a/, 258b/, 307a/
t.+ iḳa 34a/
t.+ imde 187a/
t. ḳılıp 32a/, 119a/, 201b/, 357a/
t. ḳılmadı 187a/
t.+ ni 187a/

ta‘ziyet Ar. Baş sağlığı dileme
t. 28a/

te‘ālā Ar. Yüksek olsun manasında olup Allah adıyla birlikte “Yüce Allah” anlamında kullanılır
t. 128a/, 144b/, 16b/, 198b/, 207b/, 314b/, 348a/, 348b/, 350b/, 70b/, 267a/, 269a/, 270a/, 348b/, 350b/, 354b/, 359a/, 372a/
T.+ dın 359a/
T.+ nıñ 307a/, 88a/

teb Far. Sıtma
t. 18a/

tebarzīn Savaş silahı olarak kullanılan ay biçiminde balta, ay balta
t. 103a/

teberrük Ar. Mübarek sayma, uğurlu sayma
t. 177b/

teberrüklük Ar.+T. Bereketli addedilen, uğurlu sayılan
t. 5b/
t.+ ler 48b/

tebessüm Ar. Gülme, gülümseme
t. 176b/

tecāvüz Ar. Sınırı aşma, başkasının hakkına dokunma
t. ḳıla almas ėdi 155b/, 25b/
t. ḳılmañ 349a/

tecemmül Ar. Süs, ihtişam
t.+ i 123b/

tecessüs Ar. Yoklama, araştırma
t. ḳıldım 139a/

te‘cīl Ar. Erteleme
t. 267b/
t. ḳılduk 89a/
t. ḳılıptur 89a/

tecribe Ar. Tecrübe, deneyim
t. 109b/, 85b/, 94a/
t. boldı 93b/
ṣāḥib-i t. 63a/
t. ḳılıldı 290a/
t.+ ler 85a/
bāvücūd-ı t.+ ler 86b/

tecribelıġ Ar.+T. Tecrübeli
t. 88a/, 106a/, 213a/, 294b/

tedārük Ar. Tedarik, hazırlama, ele geçirme
t.+ ige 158b/

tedāvī Ar. Çeşitli yöntemlerle hastalığı iyi etme
t.+ dür 49a/

tedbīr Ar. Bir olayın ve durumun sonunu düşünerek önlem alma
t. 68a/, 140a/, 143a/, 314b/
t.+ de 24b/
t.+ din 113a/, 226b/
t.+ i 14b/, 15a/, 22a/, 22b/, 23a/, 315a/
t.+ leri 314b/

tedbīrlıḳ Ar.+T. Tedbirli
t. 349b/

te’essüf Ar. Kederlenme, acıma
t. 233a/

te’dībī Ar. Edeplendirme, terbiye etme
t. ḳılmaḳ 244b/

tefāvüt Ar. İki şey arasındaki fark
t. 42a/, 150a/, 279b/
t. ḳılmas 207a/
t. ḳılmas ėdi 97b/
t. ḳılur 150a/
t.+ tür 278a/, 46b/

teferrüc Ar. Gezinti
t. 233b/, 245b/, 334a/
t.+ dür 141b/
t.+ i 232a/
t.+ iġa 302a/, 309a/
t.+ ḳa 127a/
t. ḳılay 236b/
t. ḳıldılar 253b/
t. ḳılduk 232a/, 232b/, 369b/
t. ḳıldum 371b/
t. ḳılıp 228b/, 341a/, 342b/, 343b/

tefe’ül Ar. İyiye yorma
t. 220a/

tefrīḳa Ar. Dağılma, ayrılık
t. 60a/
mūcib-i t. 121a/
t.+ sıdın 122b/

tefsān Far. Sıcak
t. 377b/

tefsīr Ar. Yorum, şerh
t.+ din 206b/

teftīş Ar. Araştırma, soruşturma
t. ḳılıldı 272b/

teġāfül Ar. Anlamazlıktan gelme
t. ḳıldılar 86b/
t. ḳılıp 111b/, 216a/

tehdīd Ar. Birinin gözünü korkutma
t. 52b/, 138b/, 258a/, 344b/

teheccüd Ar. Allah rızası için gece kılınan namaz
t. 25a/

tehī Far. Boş, anlamsız, yararsız
t. 275b/

te'ḫīr Ar. Geciktirme, sonraya bırakma
t. 185b/

tehniyet Ar. Kutlama
t.+ iġa 357b/

teḫş Far. Ok
t. 31a/

teḫşendāz Far. Ok atıcı
t. 31a/

teh-be-teh Far. Kat be kat, dipten dibe
t. 202b/, 239b/

tek Gibi
t. 363a/

teḳāżā Ar. Laf dokundurma, başa kakma
t.+ sıdın 189b/

tekbend Far. İpekten yapılan kemer
t. 357b/, 3a/
t.+ imniñ 101a/

tekebbür Ar. Kibirlenme, böbürlenme
t.+ din 186a/

tekeddür Ar. Bulanma, kederlenme
t.+ din 186a/

tekellüf Ar. Külfete katlanma
t. 188b/, 189b/, 227b/, 248a/, 335a/, 99a/
t. bolġay 179b/
t.+ idin 188a/
t. ḳılay 349b/
t. ḳılıp 134a/, 182b/
t. ḳılıptur 340b/
t.+ ler 341a/

te'kīd Ar. Sağlamlaştırma
t.+ ler 305b/

tekil + Ar. Tekil
t.+ ġan 288a/

teklīf Ar. Teklif, öneri
t. 194a/, 381a/
t.+ i 187b/, 189a/, 189b/, 190a/, 240b/, 75b/, 327a/
t.+ ini 188a/, 190a/
t. ḳıla 243a/
t. ḳıladurlar 189b/
t. ḳıldılar 188a/
t. ḳılmadılar 187a/
t. ḳılmaġay 243a/
t. ḳılmas 243a/
t. ḳılmay 113b/
t. ḳılur 189b/
t.+ ler 174a/, 23b/
t.+ ni 188a/

tekrār Ar. Tekrar, yenileme
t. 121b/, 155b/, 328a/

tekye Far. Dayanma
t. 371b/, 374b/
t.+ ġa 245b/
t. ḳıldım 247b/

tekyenemed Far. Dayanacak yer
t. 194a/

telaffuẓ Ar. Söyleyiş
t. ḳıla almas 278a/
t. ḳılur 272b/
t. ḳılurlar 131b/, 133a/, 282b/

telāḫlıġ Ar.+T. Acılık
t.+ ıdın 250a/

telāş Ar. Kaygı, sıkıntı
t. 59b/, 124b/
t.+ ları 100b/

telef Ar. Öldürme, ölme
t. boldı 90b/
t. boldılar 90b/
t. bolġan 204a/

telyīn Ar. İçi yumuşatma, kabızlıktan kurtarma
t. 49a/

temesḫur Ar. Maskaralık
t. ḳılıp 217a/
t. ḳılurlar 337a/

ten Far. Beden, arazi
t.+ i 56b/
t.+ ke 212a/, 215b/
t.+ leride 17a/

tenāsüḫ Ar. Ruhun bedenler arası göçü
t. +i 290a/

tena'um Ar. Bolluk içinde yaşama
t. 189b/

tenāvül Ar. Yenilme
t. ḳılıp 241b/

tenbīh Ar. Uyandırma, uyarı, tembih
t. 253a/
t.+ ler 253a/

tend Ar. Nem, ıslak
t. 252a/, 275a/, 291b/, 300a/
t.+ raḳ 286a/

tenebbüh Ar. Uyanma
t. +i 358a/

tenezzül Ar. İnme, düşme
t.+ de 87b/

teng Far. Dar, sıkıntılı, güç; denk
t. 81b/, 141b/, 343a/
T.+ da 81b/
T.- i Vaġçān 238a/

tengī Far. Darlık, boğaz
t. 147b/, 160a/, 196a/
t.+ de 147b/, 160b/, 196a/
t.+ din 147b/, 160b/
t.+ ge 33b/
t.+ lerde 230b/
t.+ lerdin 131a/, 230b/
t.+ leri 132a/
t.+ niñ 360a/
t.+ si 230b/, 247a/
t.+ side 128a/
t.+ sidin 197a/, 197b/, 243b/, 249a/
t.+ sidindür 128a/
t.+ siniñ 136a/

tenk Denk, eşit
t. 212a/, 295b/

tenke Altın para
t. 251b/, 296b/, 381b/
t.+ ler 212a/
t.+ lerini 340b/
t.+ ni 212b/

tenḳīṣ Ar. Eksik, noksan
t. 141a/

tenḳīṣlıḳ Ar.+T. Eksiklik, sıkıntı
t. 209a/, 220b/, 4a/, 51a/
t.+ ı 38a/

tennūr Ar. Tandır, fırın
t. 377b/

tep - Tepmek
t.- tik 353b/

ter Far. Taze, yaş
müşk-i t. 288a/

teraḥḥüm Ar. Acıma, merhamet
t. ḳılıp 64a/, 197a/

ṭerāḥlıḳ Ar. Gam, tasa, keder
ṭ.+ lar 300a/

teraḳḳī Ar. Yükselme, ilerleme
t. 22a/, 86b/, 171a/, 182a/
t.+ de 38b/, 87b/, 129b/
t. ḳıldı 169a/, 182a/
t. ḳılıp 188a/
t. ḳılur ėdi 234a/
t.+ si 150b/, 177b/

terāş Far. Kazıma, yontma
t. ḳılġaylar 339b/, 340a/, 344b/
t. ḳılıp 327b/, 330b/, 46b/, 5b/
t. ḳılıpturlar 342a/, 343b/
t.+ lar 344a/
t.+ larıdın 291b/

terāşe Far. Yontuk, kırık parça
t.+ sini 93b/

terāşīde Far. Tıraşlanmış, yontulmuş
t.+ de 335a/, 343a/
seng-i t.+ dedin 340b/
seng-i t.+ dindür 340b/

terāşla - Far.+T. Tıraşlamak
t.- sa 339b/

terāvīḥ Ar. Ramazan'da yatsı namazı arasında kılınan yirmi rekatlık namaz
t.+ din 376b/
t.+ ni 330a/

terāzū Far. Terazi
t. 212b/
t. ḳılıp 344b/
t. ḳılsa 344a/

terbiyet Ar. Terbiye
t. 151b/, 171a/, 271a/, 326a/, 51a/
t. ḳıldım 151b/
t. ḳılıp 296b/, 52a/
t. tapıp ėdi 54a/

terbiyet-kerde Ar.+Far. Hizmetçi
t.+ leridin 224b/
t.+ leriniñ 202b/

tercīḥ Ar. Yeğleme, üstün tutma
t. ḳılıp 213b/, 282b/
t. ḳılsa 3b/
t. ḳılurlar 342a/

tercüme Ar. Çeviri
t. 357b/, 358a/
t.+ ni 360b/

tereddüd Ar. Kararsızlık, duraksama
t. 264b/, 265b/, 307a/, 311b/, 314b/, 334a/, 60a/, 94a/, 94b/
t.+ idin 226b/
t. ḳıldı 99b/
t. ḳılıp 183a/
t.+ leriniñ 60b/
t.+ lerniñ 60b/
t.+ ni 183a/
t.+ tür 193a/
t.+ üm 99b/
t.+ ümdin 326a/
t.+ ümni 100a/, 189b/

tereddüt Ar. Kararsızlık
t. 202a/, 207a/, 307a/
t. boldı 149b/
t. ḳılıp 60b/

terk Ar. Bırakma, vazgeçme
t. 25a/, 312a/, 369a/
t. boldı 346b/
t. bolmas ėdi 18b/
t.+ ini 360b/
t. ḳıldı 171a/
t. ḳılıp 164a/, 166b/, 240b/
t. ḳılmas ėdi 206b/, 25b/, 7a/

t. ḳılmas 173a/, 174a/
t. ḳılmaydur 177b/

terkeş Far. Okluk
t. 297a/

terkeşbend Far. Okçu
t. 296a/, 377a/
t.+ idin 366b/
t.+ leridin 296a/, 311b/
t.+ lerni 303b/, 315a/

terkīb Ar. Birleştirme, takım
t. 358a/

tertīb Ar. Düzene koyma, tertip
t. 101a/, 170b/, 176b/, 18a/, 190b/, 205a/, 209a/, 23b/, 25b/, 266b/, 269a/, 315b/, 330b/, 68b/, 69b/
t.+ i 248b/, 264a/
t. ḳılġan 264a/
t. ḳılılıp ėdi 70a/
t. ḳılıp ėdi 164b/, 166a/, 26a/, 30a/
t. ḳılıp 174a/, 209a/, 250b/, 303a/, 347a/, 354a/
t. ḳılıptur 171a/, 179b/, 180b/
t. ḳılıpturlar 274a/
t.+ ni 106a/

tesḫīr Ar. Ele geçirme, büyüleme
t.+ i 227a/
t.+ iġa 326a/
t.+ iniñ 78b/

te'sīr Ar. İşleme, etkileme, iz bırakma
t.+ idin 338a/
t. ḳıldı 60a/, 98a/, 98b/, 194b/, 359a/, 361a/
t. ḳılmadı 108b/, 155b/
t.+ i 294b/, 344b/
t. ḳıladur 291b/

teskīn Ar. Yatıştırma
t. 376b/
t. bėrilgey 24b/
t.+ i 51a/

teslīm Ar. Bir emaneti yerine verme, teslim; pes etme
t. ḳıldı 259b/

tesmiye Ar. Adlandırma
veçh-i t. 137a/
vech-i t.+ si 11b/
Vech-i t.+ si 140b/, 223a/
vech-i t.+ sini 365b/

teşeddüd Ar. Şiddet gösterme
t. 23b/
t. ḳıla başladılar 23b/

teşḫīr Ar. Gösterme, sergileme
t. ḳılmaḳ 239a/
t.+ ni 182a/

teşḫīs Ar. Fark etme, tanıma
t. 209b/
t. ḳıla almadılar 171b/

teşnelıḳ Far.+T. Susamış, istekli
t.+ dın 331a/

teşvīş Ar.+Far. Karıştırma, karmakarışık etme
t. 139b/, 149b/, 193b/, 194b/, 195a/, 197b/, 237b/, 242a/, 246a/, 253a/, 331a/, 340a/, 346a/, 349b/, 364b/, 366a/, 376b/, 60a/, 107b/, 108b/, 113a/, 35a/, 35b/, 42a/, 43b/, 58b/, 76a/, 81b/, 86b/, 95a/
t. bėrür 130a/
t.+ i 327a/, 340a/
t.+ ler 51a/, 75a/, 78b/, 190b/, 241a/, 257b/, 309b/, 73b/
t. tarttı 381b/

teşvīşī Ar. Huzursuzluk, rahatsızlık
t. 162a/

tetebbu‘ Ar. Bir şeyi etraflıca tetkik etme, etraflıca inceleme
t. ḳılġandurlar 100a/
t. ḳılmaydur ėdim 100a/

tevābi‘ Ar. Bir kimseye tabi olanlar, bir kimsenin hizmetinde olanlar
t. 35a/, 74a/, 76b/, 82b/, 144a/, 166a/, 177a/, 202b/, 210b/, 224b/, 263a/, 269b/, 272a/, 272b/, 99b/
t.+ de 129b/
t.+ ı 69b/, 78a/, 105b/, 351b/, 374b/
t.+ ıdın 248a/, 377a/
t.+ i 136a/, 150b/, 213a/
t.+ idın 380a/
t.+ idin 131b/, 139b/, 184b/, 4a/
t.+ idindür 134b/
t.+ iġa 144b/
t.+iniñ 35a/

tevehhüm Ar. Kurma, kuruntuya düşme
t. 64b/
t.+ din 79a/
t.+ leridin 86b/

tevaḳḳuf Ar. Durma, eğlenme
t. 113b/, 348b/
t. boldı 263a/, 264a/, 338b/, 358b/, 363b/, 365a/
t. ḳıla 192a/
t. ḳılduk 195b/, 268a/, 98b/
t. ḳılġaylar 233b/, 380a/
t. ḳılıldı 252a/, 357a/
t. ḳılıp 253b/, 299b/, 355a/
t. ḳılmay 61a/, 63a/, 63b/, 106b/, 370b/, 56a/, 59a/, 60b/, 72b/

tevārud Ar. Arka arkaya gelme
t. 164a/, 325a/

tevassuṭ Ar. Ara bulma, aracılık etme
t.+ ı 101b/, 304a/

tevātur Ar. Bir haberin ağızdan ağza dolaşarak yayılması
t.+ ġa 134a/

tevbe Ar. Tövbe
t. 235b/, 312a/, 312b/, 360b/
t.+ de 312a/
t. ḳıldılar 312b/
t. ḳıldım 312a/
t. ḳılıñ 361a/
t. ḳılıp 360b/
t. ḳılur 360b/
t.+ niñ 361a/

tevcīh Ar. Yöneltme, çevirme
t. ḳılġan 229a/

teveccüh Ar. Yönelme
t.+ de 184b/
t.+ din 16b/

tevehhüm Ar. Kuruntuya düşme
t. 224a/, 225a/, 264b/, 54a/
t.- i küfrdür 176b/
t. boldı 226a/, 250b/, 254a/, 265b/
t.+ din 294b/
t.+ i 311b/, 54a/
ref‘-i t.+ i 381b/
def‘-i t.+ iġa 202a/
t.+ idin 207a/, 88a/
t. ḳılıp 17a/, 86a/
t.+ ni 127b/, 258b/, 52a/

tevehhümluḳ Ar.+T. Kuruntulu
t. 52a/

tevekkül Ar. Her şeyi Allah’a bırakıp kaderine razı olma
t. 261a/
t. ḳılıp 193b/, 195a/, 211a/, 270a/, 61a/, 66a/, 72a/, 84a/
t.+ ümizge 270a/

tevellüd Ar. Doğma, doğum; doğum tarihi
t.+ iniñ 302a/

ṭevīle Ar. Kervan
ṭ. 17a/

teyemmün Ar. Uğur sayma
t. 177b/, 368b/

teyemmünen Ar. Uğur sayarak
t. 220a/

teyer Hazır
t. 309a/, 330a/, 331b/, 337a/, 87b/, 88a/, 333a/, 350b/, 372b/, 375a/
t. bolup 348a/

teyyār Ar. Hazırlanmış
t. ḳılıp 302a/

tezvīr Ar. Yalan dolan
t.+ i 138b/

tėg - Değmek, vurmak
t.- di 203b/, 211a/, 265b/, 303b/, 39b/, 74a/, 93a/
t.- e 204a/
t.- er ėdi 19a/
t.- er 215a/, 80a/, 91a/
t.- erler 265b/
t.- gen 214a/, 325b/, 97b/
t.- gende 332b/
t.- günçe 333a/
t.- ip ėdi 226b/, 271a/, 297a/
t.- ip 163a/, 165a/, 25a/, 274a/, 300a/, 303a/, 31a/, 334b/, 373a/
t.- iptür 107b/
t.- mek 80a/
t.- mes ėdi 23b/, 76b/
t.- mes 186a/
t.- mey 67a/
t.- se 103a/, 365b/
t.- ünçe 104b/, 15b/

tėgil - Ulaşılmak
t.- gen 15b/
t.- ip 198b/, 210b/, 230a/
t.- mey 311b/

tėgirme Değirmen
t. 194a/, 6b/

tėgirmen Değirmen
t. 132b/, 136b/, 137a/, 137b/, 260a/, 262a/, 328a/, 343b/, 360a/, 48a/

tėgiş - Değişmek
t.- keyler 266b/
t.- ti 266b/

tėgre Etraf, çevre
t.+ de 66a/
t.+ deki 298a/
t.+ side 26a/
t.+ sini 253b/

tėgür - Değdirmek, ulaştırmak
t.- meseler 285a/

tėk Tek, yalnız
t. 123b/, 130b/, 141a/, 160b/
T. 130b/

tėlbe Deli
t. 172b/
t.+ler 76a/
t.+ rek 172b/, 205a/

tėlbelik Delilik
t.+ ige 205a/

tėlberek Daha deli
t. 172a/

tėmür Demir
t. 5b/
t.+ ni 290b/

tėmürlüg Demirlik
t. 290b/

Tėñri Tanrı
T. 63b/, 70a/, 70b/, 72b/, 83b/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 88a/, 107b/, 11a/, 124a/, 128a/, 139a/, 139b/, 13b/, 144b/, 147a/, 14b/, 154a/, 157a/, 157b/, 163b/, 168a/, 169a/, 169b/, 16b/, 171b/, 198b/, 203a/, 203b/, 207b/, 20a/, 210b/, 211a/, 220a/, 22a/, 234a/, 264b/, 265a/, 267a/, 269a/, 270a/, 272a/, 27a/, 295b/, 29a/, 306b/, 307a/, 314b/, 335a/, 345a/, 345b/, 346b/, 348a/, 348b/, 350a/, 350b/, 354b/, 359a/, 360b/, 372a/, 374b/, 375a/, 376b/, 39b/, 43a/, 43b/, 53a/, 9a/, 9b/
T.+ din 41b/, 52a/
T.+ dür 211a/
T.+ ge 66a/, 72a/, 84a/, 162b/, 211a/, 307a/
T.+ niñ 61a/, 83a/, 270a/, 314b/, 348b/

tėp - Vurmak
t.- er ėdi 193b/
t.- er 193b/
ķar t.- er 193b/
t.- erler 205b/, 207a/
t.- ip 193a/, 193b/
ķar t.- ip 194a/, 194b/
t.- seler 47b/
ķar t.- tük 194a/

tėpe Tepe, zirve
t. 127a/
t.+ de 157b/
t.+ din 162a/
T.+ ge 128a/
t.+ ler 140b/
T.+ ni 127b/
t.+ niñ 232b/

tėpil - Vurulmak
t.- gen 194a/

tėpre - Hareket etmek
t.- di 114a/, 15b/, 184a/, 210b/, 211a/
t.- diler 104b/, 161a/, 173a/, 213b/, 263b/, 81a/
t.- dim 106a/, 203a/, 331a/, 346a/
t.- dük 106b/, 113b/, 160b/, 183b/, 203b/, 233a/, 257b/, 325a/, 380a/, 61a/, 95b/
t.- geç 113b/, 138b/
t.- p ėdi 73b/
t.- p 117b/, 137b/, 232b/, 253b/, 340a/, 344b/, 345b/
t.- ptürler 338a/
t.- r 310b/
t.- rler 125b/, 205b/, 256b/, 263b/, 354b/, 374a/
t.- tken 138b/
t.- cilep 222b/

tėpren- Sallanmak, kımıldanmak
t.- di 157b/
t.- mes 256b/

tėpret- ETHareket ettirilmek
t.- e 231b/
t.- ėdür 282a/
t.- günçe 201b/
t.- ip 310b/
t.- ken 154a/
t.- kendin 198b/
t.- keni 138a/
t.- mey 239a/, 353b/
t.- tiler 112b/, 336b/, 337a/, 90a/, 92a/
t.- ürler 138b/

tėr - Dermek, toplamak
t.- diler 186b/

tėri Deri
t.+ si 275b/, 283a/, 283b/, 287a/, 56a/
t.+ sin 232b/
t.+ sini 282b/, 306b/, 325b/, 48b/
t.+ siniñ 286a/

tėrseñen Dediği
t.+ ini 216a/

tėş - Delmek, deşmek
t.- ip 149a/, 226a/, 282b/, 285b/
t.- mek 218a/

tėşil - Deşilmek, delinmek
t.- edür 285b/
t.- ip 218a/

tėşük Deşik
t.+ dür 289a/
t.+ lerini 302b/

tėve Deve
t. 147b/, 149a/, 160b/, 17a/, 212a/, 222b/, 224b/, 231b/,
277b/, 350b/, 354b/, 366b/, 57a/, 81b/
t.+ de 124b/, 260a/, 311b/
t.+ din 42a/
t.+ ge 363b/
t.+ ler 212a/
t.+ lerni 352a/
t.+ ni 153b/, 221a/, 338a/
t.+ niñ 275a/
t.+ si 195b/
t.+ sini 160b/, 231b/

tėveturna Devekuşu
t. 280b/

tėz Tez, acele
t. 81b/, 106a/, 160b/, 183b/, 194a/, 196a/, 196b/, 198b/, 239a/, 266b/, 297b/, 347a/, 348a/, 353a/, 379a/
t.+ ige 353a/
t.+ rak 304a/
t.+ rek 204b/, 208b/

tėzlik Tezlik
t. 198a/, 208b/
t.+ i 98a/

tėzraḳ Hızlıca
t. 337b/

tėzek Tezek
t. 126b/
t.+ i 274a/ 274a/
t.+ ke 195b/

tıb‘ Ar. Tamamen benzer
t. 277b/, 290b/

tıġa Kapı, sedd
t. 36b/
t.+ nı 36b/

tıḳ - Tıkmak, zorla sokmak
t.- ar 78b/
t.- duk 89b/
t.- ıp 217a/, 62a/
t.- tılar 198a/, 210b/, 267a/, 39b/

tıḳıl - Tıkılmak, zorla sokulmak
t.- dılar 198b/
t.- ıp 127a/, 127b/, 198b/, 230b/

tıḳılış Zorla sokuluş
t.+ dın 186a/

ṭılsım Ar. Tılsım, büyü
ṭ. +ı 250a/

ṭınāb Ar. Kazığa bağlanan çadır ipi
ṭ. 142a/, 142b/, 143a/, 351a/, 365a/

ṭ.+ ı 351b/, 365a/
ṭ.+ ını 285b/, 351b/
ṭ.+ ınıñ 108b/
ṭ.+ nı 142b/
ṭ.+ nıñ 142a/
ṭ.+ nı 142b/

tındır - Sakinleştirmek
t.- up 253a/

tīraraḳ Far.+T. Daha karanlık
t.+ raḳ 141b/

tīremaġz Far. Beyinsiz
t. 15b/, 29b/

tīr-gez Far. Ok
t. 90a/
t.+ i 19a/

tıy - Önlemek, engellemek
t.- dım 105a/, 203b/
t.- maġınıñ 203b/

tıyıḳ Kısım, parça
t. 255b/

tıyıl - Önlenmek, engel olunmak
t.- dı 203b/
t.- maġaç 105a/

tīz Far. Hemen, çabuk
t. 41a/, 51b/

tīzlik Far.+T. Çabukluk, acele etme
t. ḳılıp 34b/

tik - Dikmek
t.- er 285b/
t.- ip ėdiler 188b/
t.- ip 103a/, 143a/, 208b/, 330a/, 379b/, 91b/
t.- iptür 341b/
t.- iptürler 108b/, 47b/
t.- ken 102b/, 103a/
t.- mek 360a/

tik Dik
t. 274a/, 353a/, 353b/

tike Parça, dilim
t. 151a/, 214a/, 306a/

tiken Diken
t.+ i 288a/
t.+ ler 141b/

tikenlıḳ Dikenli
t. 288a/

tikenlig Dikenli
t. 274b/
t.+ rek 288a/

tikil - Dikilmek
t.- di 235b/
t.- ip ėdi 236b/, 246b/
t.- ip 316a/
t.- mekte 316a/

tiktür - Diktirmek
t.- üp 259a/, 328a/, 331b/, 360a/, 361b/, 376b/

tikül - Dikilir
t.- ür ėdi 120a/

til Dil
t. 131b/, 147b/, 170b/, 221a/, 253a/, 263a/, 263b/, 2b/, 307a/, 309a/, 336a/, 49b/
t.+ din 253a/
t.+ ge 307a/
t.+ i 11b/, 148a/, 260a/, 272a/, 272b/, 53b/
t.+ ige 124a/
t.+ im 53a/
t.+ imde 53a/
t.+ imizni 264b/
t.+ ini 330b/

t.+ lerini 264b/

ṭilā Ar. Altın
ṭ. 42a/

tilāvet Ar. Kur'ān-ı Kerīm'i ahenkli ve kurallarına göre okuma
t. ḳılur ėdi 7a/

tilçi Haberci
t.+ si 347b/

tile - Dilemek
t.- di 110a/, 110b/, 144a/, 155b/, 156b/, 179a/, 190b/, 210a/, 215b/, 326b/, 329b/, 332a/, 362a/, 71b/
ruḫṣat t.- di 79a/
t.- diler 190b/, 207a/, 23a/
amān t.- diler 211b/
ruḫṣat t.- diler 34b/, 97b/
t.- dim 111b/, 187b/, 194b/, 301b/, 345b/, 359b/
t.- dük 226b/, 227b/, 236b/, 244a/, 363a/, 378b/, 59a/
t.- gen 261b/
t.- gende 11a/, 176b/
t.- gendin 116a/
t.- genidin 159b/
t.- geyler 332a/, 53a/
t.- gü 221b/
t.- megeyler 248b/
t.- mekdin 208a/
t.- meki 110b/
t.- mekin 110a/
t.- mes ėdiler 155b/
t.- mes 304b/
t.- mey 212a/
t.- ñ 247b/
t.- p ėdi 110b/, 162b/, 207a/, 51b/
t.- p 101a/, 10b/, 11a/, 122b/, 145b/, 154a/, 179a/, 194a/, 20a/, 212b/, 213a/, 213b/, 220b/, 225b/, 227b/, 229a/, 236b/, 240a/, 241b/, 250a/, 250b/, 264a/, 295a/, 299a/, 302a/, 304a/, 312b/, 32a/, 330a/, 339a/, 348b/, 356b/, 359a/, 363a/, 43b/, 51b/, 52a/, 53b/, 55b/, 58a/, 62a/, 62b/, 63b/, 67b/, 68a/, 77a/, 7b/
amān t.- p 158b/
t.- pdür 43b/
t.- ptür 343a/, 356b/, 361b/, 367a/
t.- ptürler 77a/
t.- r ėdi 258b/, 75a/
t.- r ėdiler 104b/, 155b/, 52a/
t.- r ėrdiler 104a/
t.- r 173a/, 271a/, 300a/, 308a/, 328a/, 345b/, 349b/
t.- rini 110b/
ruḫṣat t.-p 261b/
ruḫṣat t.- r ėdi 159b/
t.- r ėdiler 61a/
t.- se 223a/, 271b/
t.- seler 40b/
t.- y 55b/, 78a/
t.- ydür ėdim 118b/
t.- ydür 102a/, 363a/

tilek Dilek
t. 118b/

tilet - Diletmek
t.- ip ėdi 220b/
t.- ip 163a/
t.- ti 162b/
t.- tiler 185a/

tiletil - Diletilmek
t.- mese 64a/

tin - Dinmek, dinlenmek
t.- mesler 142b/
t.- mey 152a/, 354a/, 61a/, 71a/, 71b/

tinç Dinç
t. 195b/

tindū Far. Abanoz ağacının meyvesi
t. 330b/, 344a/

tindür- Dindirmek
t.- dim 312a/
t.- üp 197b/, 205b/, 369b/, 95b/

tė- Söylemek, demek
t. –p 156b/

tiptik Dimdik
t. 147b/

tīr Far. Ok, ok atışı
t.- endāzlıḳ ḳıldılar 163a/
t.+ idedür 136b/
t.+ iniñ 274a/
t.- i gez 226a/, 230a/
t.- i ḳaẓā 259b/

tīre Far. Bulanık
t. 28b/

tirig Diri, canlı
t. 115a/, 147a/, 147b/, 178b/, 241b/, 354b/, 367a/, 379b/, 75a/, 87a/
t.+ ide 121a/, 215b/
t.+ ley 306b/, 325b/
t.+ ni 265a/, 91a/

tiriglik Canlılık, yaşam
t. 314b/
t.+ ide 20b/

tiril - Kendine gelmek, iyileşmek
t.- dim 306b/
t.- gendin 314b/
t.- günçe 101b/
t.- mekimdin 53a/
t.- mes 275a/
t.- ür 190a/

tiryāḳ Far. Panzehir
t.- i fārūḳ 306b/

tīr-gez Far. Ok
t. 5b/
t.i 11a/

tiş Diş
t.+ i 275a/
t.+ imniñ 251a/
t.+ ler 147a/
t.+ leri 275a/, 281b/, 282a/
t.+ lerini 275a/
t.+ lerni 275a/
t.+ lerniñ 275a/

tişle - Dişlemek, ısırmak
t.- di 232b/, 243a/
t.- p 147b/, 148a/

tiz Diz
t.+ din 192b/
t.+ i 18b/, 118a/
t.+ide 197b/
t.+ idin 107b/
t.+ ige 18b/

tīz Far. Hemen, çabuk
t. 275a/, 278b/, 304a/
t.+ dür 279b/

tīzemaġz Far. Boş kafalı, beceriksiz
t. 170b/, 173a/

tīzemaġzlıḳ Far.+T. Boş kafalılık, beceriksizlik
t.+ ıdın 173a/

tofraḳ Toprak
t. 138a/
t.+ ḳa 157a/, 98b/

toġ - Doğmak, ortaya çıkarmak
t.- ar 289a/
t.- dum 306b/
t.- ḳan 71b/, 96b/, 97a/, 98b/, 101a/, 168a/, 332a/
t.+ larım 108b/

t.- ḳanlarını 96b/
t.- maydur ėdi 220a/
t.- sa 220a/
t.- up ėdi 167b/, 169a/, 169b/
t.- up 168b/, 169b/

toġdaḳ Yeşil renkte bir tür kuş, toy kuşu
t.+ ça 280a/
t. +ı 280a/
t.+ ıdın 280a/
t.+ ıdur 280a/
t.+ ıġa 280a/
t.+ ḳa 280a/

toġrı Doğru, karşı
t. 233b/, 365a/
t.+ da 153b/
t.+ raġı 130b/
t.+ sı 120b/, 221a/, 250b/, 254b/, 261b/, 263a/, 267b/, 268a/, 282a/, 307b/, 336a/, 338b/, 33a/, 371b/, 92b/, 98a/
t.+ sıda 150b/, 358a/, 361b/, 39b/
t.+ sıdadur 128b/
t.+ sıdaḳı 365b/, 366a/, 373b/
t.+ sıdın 84a/, 110a/, 127a/, 142a/, 151a/, 151b/, 208b/, 229a/, 258a/, 365b/, 372a/, 373b/, 82b/, 84a/, 93a/, 98a/
t.+ sıġa 183b/, 197b/, 235a/, 241a/, 252a/
t.+ sıġaça 263b/

toḫta - Moğ. Dinlenmek, saklanmak, yerleşmek
t. al- 328b/
t.- dı 93b/
t.- dılar 105a/
t.- ġan 210b/
t.- ġandın 108a/
t.- may 117a/
t.- maydur 115b/
t.- p 89b/, 107a/, 202b/, 210b/, 214a/, 239b/, 337a/, 93b/
t.- y almadılar 199b/
t.- y almay 297b/
t.- y 106a/, 122b/, 161a/, 230b/, 257a/

toḫtat- Moğ.+T. Dinlendirmek, beklettirmek
t.- a 87b/, 165a/
t.- maydurlar 83a/
t.- tı 165a/

toḫum Far. Tohum
t.+ ı 129b/

toḳ - Doymak
t.- ay 48a/
t.- ġan 220a/
t.- ġandın 220a/
t.- ġanlardın 220a/
t.- ḳan 9a/
t.- up 143b/

toḳ Tok, aç olmayan
t.+ ḳa 237b/

toḳay Çıkıntı
t.+ ınıñ 358a/

toḳ- Doğmak
t. –ġay 105b/
t.- ḳan 163b/, 173a/, 200a/, 200b/, 201b/, 20a/, 21b/, 220a/, 227a/, 22b/, 25b/, 27a/, 27b/, 29b/, 8b/
t.- ḳandur 27b/
t.- ḳanġa 26a/
t.- ḳanları 213b/
t.- ḳanlarımdın 200b/, 201a/
t.- ḳanlıḳ121b/
t.- ḳanlıḳnı 152b/, 200b/

toḳḳuz Dokuz
t. 132a/, 132b/, 159b/, 180a/, 292a/

toḳḳuz yüz on Dokuz yüz on
t.+ da 269a/

toḳḳuz yüz on altı Dokuz yüz on altı
t. 173a/

toḳḳuz yüz on tört Dokuz yüz on dört
t.+ te 132a/

toḳḳuz yüz on yėtti Dokuz yüz on yedi
t.+ de 174b/, 175b/

toḳḳuz yüz otuz bėş Dokuz yüz otuz beş
vaḳāyi‘-sene t. 339a/

toḳḳuz yüz otuz iki Dokuz yüz otuz iki
t. 269a/
t.+ de 251b/

toḳḳuz yüz otuz tört Dokuz yüz otuz dört
t. 331a/
t.+ te 272a/

toḳḳuz yüz otuz üç Dokuz yüz otuz üç
t. 302a/

toḳḳuz yüz otuz altı Dokuz yüz otuz altı
t. 382a/

toḳḳuz yüz sėkiz Dokuz yüz sekiz
vaḳāyi‘-i sene-i t. 101a/

toḳḳuz yüz yėgirme Dokuz yüz yirmi
t.+ de 134a/

toḳḳuz yüz yėgirme altı Dokuz yüz yirmi altı
t. 137a/, 248b/

toḳḳuz yüz yėgirme bėş Dokuz yüz yirmi beş
t. 216b/
t.+ de 269a/

toḳlısıça Yavruca, yavrucak
t. 276b/

toḳmaḳ Tokmak
t.+ ları 289a/
t.+ nı 289a/

toḳsan Doksan
t. 296b/, 335b/

toḳsan altı Doksan altı
t. 290a/, 97a/

toḳu - Dokumak
t.- rlar 143a/

toḳun- Dokunmak
t.- up ėdi 90a/

toḳunuş Dokunuş
t.+ ıġa 241a/

toḳuz Dokuz
t. 2b/ 3b/, 49a/, 4b/, 81a/, 100a/, 103a/, 2a/, 32a/, 331a/, 337a/, 343a/, 351a/, 351b/, 354b/, 361b/, 364b/
t.+ ıda 218b/, 309a/, 315b/, 327a/, 346b/, 347a/, 365b/

toḳuz yüz on Dokuz yüz on
t.+ da 225a/
Tārīḫ-i t.+ da 14a/, 27b/

toḳuz yüz on bir Dokuz yüz on bir
tārīḫ-i t.+ de 11a/

toḳuz yüz otuz bėş Dokuz yüz otuz beş

t.+ de 312b/

toḳuz yüz otuz üç Dokuz yüz otuz üç

t.+ te 305a/

toḳuz yüz sėkiz Dokuz yüz sekiz
t. 32b/
tārīḫ-i t. 6a/

toḳuz yüz tört Dokuz yüz tört
sene-i t.+ te 63b/

tol - Dolmak
t.- ar 289a/
t.- dı 380b/
t.- ġusıdur 87a/, 87b/
t.- mas 87b/
t.- masa 359b/
t.- may 302b/
t.- sa 289a/

tola Dolu, doldurulmuş
t. 227b/, 305b/

toldur- Doldurmak
t.- dı 113a/
t.- dılar 344a/
t.- up 112b/, 189a/, 239b/, 275b/

tolġama Pusuya yatan asker
t. 266b/, 267a/
t.+ dur 90a/
t.+ ġa 266a/, 266b/
t.+ sı 326b/
t.+ sız 90a/

ton Giysi, kıyafet
t. 106b/, 218b/, 235b/, 236a/, 241a/, 250b/, 351a/, 357b/
t.+ lar 103a/, 236a/, 245a/, 352b/
t.+ nı 29b/, 6b/
t.+ umızını 64a/

toñ - Donmak, üşümek
t.- up ėdi 98a/
t.- up 235b/

tonbul Tombul, şişman
t. 18a/, 19a/, 25b/, 6b/

tonluḳ Giysili, kıyafetli
t. 233a/

toñuz Domuz
t. 133b/, 71a/

top Top, yığın
t. 345a/, 371a/, 374a/

topçaḳ Semiz at
t. 149b/, 190a/, 191a/, 212a/, 225b/, 237a/, 276a/, 296b/, 297a/, 309a/, 350b/, 367b/, 376a/, 377a/, 382a/, 42a/
t.+ lar 21a/, 21b/

topçaḳlıḳ Semiz atlı
t. 211a/

toptoġrı Dosdoğru
t. 107b/

topuḳ Topuk, ayak topuğu
t.+ dın 276b/

tor Balık ağı, tuzak
t. 143a/, 251a/, 282a/
t.+ dun 282a/
t.+ ġa 140a/
t.+ nı 140a/
t.+ nıñ 140a/, 282a/

torġa - Doğramak, bıçak ile parçalamak
t.- mağını 190b/
t.- maḳdın 190b/
t.- p 190b/

tovaçı Haberci
t. 209a/
t.+ lar 66a/, 86b/, 122a/
t.+ sı 233b/

ṭoy Ziyafet, düğün
ṭ. 24a/, 31a/, 215b/, 343b/
t.+ da 186b/, 351b/
ṭ.+ dın 6b/
t.+ ı 351b/, 215b/, 6b/
t. ḳılıp 167b/
ṭ.+ lar ḳılıp 10b/, 20a/

toyġunça Doygunca
t. 119b/

toyġar - Doyurmak
t.- ıp 233a/

ṭoyla Eğlence
ṭ.+ daḳı 262b/

töhmet Ar. Birine isnat olunan suç
t.+ i 21b/, 37b/

tök - Dökmek
t.- diler 352a/
t.- ken 312b/
t.- mek 274a/
t.- üp ėdi 251a/
t.- üp 284a/

töktür- Döktürmek
t.- üp 312b/

tökül - Dökülmek
t.- ėdür 251a/
t.- gen 87b/
t.- genimiz 87b/
t.- ür 143a/, 143b/, 273a/, 274a/

tölük Erzak, yiyecek
t. 70b/
t.+ ini 32b/

tör Baş köşe, onur yeri
t. +de 186b/

töre Moğ. Töre, adet
t. 21b/, 239a/, 240a/
ḫilāf-ı t. 186b/
t.+ m 187a/
t.+ si 10b/, 186b/
t.+ sini 186b/

törelig Moğ.+T. Töreli, adetli
t. 355b/

törlüg Türlü
t. 107a/, 109a/, 196b/

tört Dört
t. 102b/, 103a/, 104b/, 105a/, 105b/, 109a/, 10a/, 112b/, 117a/, 119b/, 11a/, 120b/, 121a/, 124a/, 124b/, 125a/, 126b/, 127b/, 12b/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 134a/, 136a/, 137b/, 138b/, 13a/, 140a/, 152b/, 157a/, 161b/, 168a/, 169b/, 16b/, 170b/, 171a/, 17a/, 183b/, 186a/, 187b/, 188b/, 189a/, 191b/, 193a/, 194a/, 194b/, 198a/, 198b/, 19a/, 202a/, 210a/, 210b/, 212b/, 214a/, 215b/, 222a/, 226b/, 230a/, 234a/, 234b/, 23b/, 241b/, 245a/, 248b/, 250a/, 257a/, 260a/, 261b/, 262a/, 263b/, 265b/, 268b/, 269a/, 272a/, 275a/, 275b/, 279b/, 27a/, 281b/, 282a/, 283b/, 284b/, 285a/, 287b/, 288a/, 289a/, 289b/, 28a/, 290a/, 291b/, 295b/, 297a/, 2b/, 305b/, 309a/, 325b/, 326a/, 327a/, 331a/, 331b/, 332b/, 333b/, 334a/, 336a/, 337a/, 338b/, 339a/, 340b/, 341a/, 343b/, 34b/, 351b/, 353a/, 358a/, 35a/, 362a/, 362b/, 363a/, 366a/, 367a/, 371a/, 374a/, 38a/, 39b/, 3b/, 40b/, 45b/, 47a/, 53a/, 55b/, 56a/, 57a/, 5b/, 63b/, 65b/, 68a/, 69a/, 74a/, 80b/, 81b/, 82b/, 84b/,

86a/, 88a/, 88b/, 89a/, 8b/, 93a/, 93b/, 96a/, 98b/, 99b/, 34a/
t.+ er 288b/, 105b/
t.+ i 148b/, 19b/
t.+ ide 215b/, 216b/, 246b/, 331b/, 351a/, 361b/, 367b/, 6b/
t.+ ini 305b/
t.+ ünçi 271a/, 272a/, 128a/, 168a/, 20a/, 27b/, 6b/, 85b/
t.+ ünçide 289b/

tört miñ Dört bin
t. 123a/, 219b/, 245a/, 305a/
t.+ din 303b/

tört yüz Dört yüz
t. 151b/, 155b/, 368a/

tört yüz miñ Dört yüz bin
t. 225b/

töşek Döşek
t. 186a/, 186b/, 189a/, 34a/
t.+ de 163b/, 186b/, 189a/
t.+ din 186b/, 34a/
t.+ idin 186b/
t.+ leridin 140a/
t.+ lerniñ 189a/
t.+ ni 186a/, 186b/, 285b/
t.+ niñ 201a/
t.+ te 186b/

töşekẖāne T.+Far. Yatakhane
t. 376b/
t.+ sidin 201b/
t.+ siġa 201a/

tūde Far. Yığın
t. ḳıldılar 352a/

tuġ - Doğmak, dünyaya gelmek
t.- up ėdi 72a/

tuġ Tuğ, bayrak, sancak
t. 76a/, 100a/, 100b/, 106b/, 350b/, 357a/, 219a/, 229b/, 232a/
t. +ı 88b/
t.+ ını 310b/
t.+ ḳa 100a/, 100b/, 90a/
t.+ nı 100a/, 106b/
t.+ nıñ 100a/

tuġçı Sancaktar
t. 106b/

tuġluḳ Bayraklı
t. 88b/

tuġra Tuğra
ṭ.+ da 316a/
ṭ.+ nıñ 316a/
ṭ.+ sıda 26b/

ṭūfān Ar. Tufan
ṭ. 139a/, 376b/

ṭulū‘ Ar. (Güneş) Doğma, doğuş
ṭ.+ ıda 358a/

tuẖm Ar. Tohum
t. 369b/, 51a/
t.- i emel 197a/
t.+ ı 56a/
t.+ ını 369b/

tūle Hindistan’da kullanılan bir uzunluk ölçüsü
t. 290a/

ṭūl Ar. Uzunluk
Ṭ. 130a/, 130b/
ṭ. +ı 47a/, 49b/, 128a/
ṭ. +dur 130b/

tulum Kavga, mücadele
t. 249a/
t.+ da 218b/

tumġa Bir tür kalpak
t. 107a/

tumşuḳ Gaga; dağ kolu, çıkıntı
t. 128b/, 150a/, 339b/
t.+ dın 196a/
t.+ ı 211a/, 278a/, 278b/, 280a/, 280b/, 281b/, 282a/
t.+ ıda 221b/, 235a/, 281b/, 2b/, 328a/
t.+ ıdın 150a/, 214b/, 280b/
t.+ ınıñ 208b/, 339b/
t.+ nıñ 133b/

tumşukluḳ Gagalı; tepelik
t. 286b/

ṭumṭurāḳ Far. Gösteri, ihtişam
ṭ. 57b/

tungu - Tercih etmek
t.- ġay 300a/

tur - Durmak, kalmak
t. 113b/
t.- a almadı 166b/, 213b/, 66b/, 77a/, 79a/
t.- a almadılar 99b/
t.- a almaduk 117b/
t.- a almaslar ėdi 110b/
t.- a almaslar 154a/
t.- a almay 180a/, 207b/, 235b/, 32b/, 58a/, 6a/, 81b/
t.- a 216b/, 217b/, 264a/, 266b/, 377b/, 69b/, 70a/, 72b/
t.- adur 278b/, 281a/, 353a/, 353b/
t.- adurlar 291a/
t.- alıñ 371a/
t.- ar ėdi 193b/
t.- ar 100b/, 141b/, 142b/, 205a/, 205b/, 209a/, 295b/, 354a/, 60a/, 81a/
t.- ardın 92a/
t.- arga 76a/
t.- arġa 230b/
t. - ar 107b/
t.- ardın 113b/
t.- arımızını 60a/, 212b/
t.- arnıñ 56a/
t.- arlar 100b/, 310b/, 84a/
t.- ay 266b/
t.- ayın 194b/
t.- dı 100a/, 173a/, 194b/, 196a/, 44a/, 91a/
t.- dılar 103a/, 138b/, 161b/, 198b/, 337b/, 38b/
t.- duk 116b/, 249b/, 254b/, 309a/
t.- dum 100a/
t.- ġan 100b/, 111b/, 119a/, 194a/, 251a/
t.- ġanda 113b/
t.- ġandın 341a/
t.- ġanlar 100b/, 161a/, 36b/
t.- ġay 100b/, 53a/
t.- ġaylar 375a/
t.- ġunça 78a/
t.- madı 220a/, 85a/, 9b/
t.- madılar 220a/
t.- maġay 325b/
t.- maġı 250b/
t.- maġıġa 205a/
t.- maġımız 207a/
t.- maḳ 119b/, 188a/
t.- maḳdın 89b/
t.- maḳḳa 111a/, 214a/, 232a/, 294b/, 249a/, 357b/, 60a/
t.- maḳnı 188a/
t.- maḳnıñ 33b/, 77b/
t.- maḳta 76a/
t.- mas 141b/
t.- may 127a/, 167b/, 180a/, 252b/, 266b/, 301b/, 365a/, 58a/, 72b/
t.- maydur 291b/
t.- sa 194b/, 239b/, 256a/, 345a/
t.- sun 200b/, 304b/
t.- uñ 116b/
t.- up ėdi 150b/, 232b/, 234a/, 92a/
t.- up ėdiler 36b/
t.- up ėdük 104b/

t.- up 105a/, 107b/, 113a/, 145b/, 158b/, 17b/, 196a/, 212b/, 226b/, 234a/, 236b/, 238b/, 239a/, 239b/, 245b/, 250a/, 251b/, 256b/, 264a/, 294b/, 328b/, 329a/, 331b/, 333a/, 344a/, 350b/, 353b/, 358a/, 373a/, 375a/, 51b/, 61a/, 63b/, 66b/, 91a/, 60b/
ėrişe t.- up 105a/
t.- uptur 107a/, 196a/, 198b/, 254b/, 274a/, 280a/, 288a/, 291a/, 335a/, 89b/
t.- upturlar 107a/, 196a/, 253b/
t.- ur ėdi 120b/
t.- urlar 148a/, 355b/

tura Kalkan
t. 217a/, 237b/, 264a/, 333a/, 66a/
t.+ lar 264a/
t.+ larnıñ 264a/
t.+ nı 333a/

turaḳ Durak
t. 245b/

turġun Bir tür çayır
t. 291a/

turġur - Durdurmak
t.- up 111b/, 114a/

turġuz – Durdurmak, ikaz etmek
t.- duk 366a/
t.- up 100a/, 229a/, 252b/, 366b/, 367b/

turna Turna
t. 142a/
t.+ ça 277a/
t.+ ġa 142a/
t.+ nı 233a/

turş Far. Ekşi
t. 284a/, 286b/
t.+ dur 287a/
t.+ ḳına 284b/
t.+ raḳtur 286b/

turşlıġ Far.+T. Ekşilik
t.+ ı 283b/, 287a/, 287b/
t.+ ıdın 287b/

turşuraḳ Far.+T. Daha ekşi, ekşice
t. 283b/

turul - Durulmak
t.- dı 113b/, 149b/, 229a/, 254a/, 325b/, 327a/, 340a/, 363a/, 366a/

turunç Far. Turunç
t. 129b/, 133b/, 134a/, 286b/, 287a/
t.+ dur 286b/
t.+ ı 132a/
t.+ ları 286b/
t.+ nı 286b/
t.+ nıñ 286b/

turuş Duruş
t. 112a/, 184a/, 301a/, 338b/, 347a/, 367a/, 44a/, 69b/
t.+ ı 265a/
t.+ ıdın 303b/
t.+ ın 226b/
t.+ ını 315b/
t.+ ları 316a/
t.+ nıñ 265a/

tus - Beklemek
t.- ḳaylar 378a/
t.- maḳ 214a/
t.- up 160b/, 196a/, 239a/

tuş Sine, göğüs
t. 111b/, 204b/, 238b/, 251a/, 315a/, 334b/, 62b/, 84b/
t.+ dın 112a/, 204b/, 315a/, 334b/, 62b/, 84b/

t. +ı 119a/
t.+ ıdın 147a/, 148b/, 205b/, 214a/, 238b/, 334a/, 373b/

tuş - Rastlamak, karşılaşmak
t.- ġay 216b/
t.- up 125b/, 160a/

tusḳavul Yol muhafızı, karaful
t.+ ları 141b/

tuşla - Göğüslemek
t.- p 95b/

tuşluḳ Taraf, yan, yön; kuşluk vakti
t. 147a/, 205b/, 214a/, 334a/

tut - Tutmak
t.- a alur 264b/
t.- a 143a/, 189a/, 190a/, 256a/, 263a/, 273b/, 309a/, 336a/, 348b/
t.- ar ėdi 123a/, 51b/, 7b/
t.- ar 140a/, 143a/, 247a/, 263b/, 306b/, 77a/
köz t.- ar 94a/
rūze t.- ar 178b/
‘āḳile t.- ar 169a/
‘azā t.- ar 134b/
t.- arlar ėdi 235a/
t.- arlar 126b/, 135b/, 140a/, 142a/, 142b/, 143a/, 143b/, 144a/, 264b/, 276b/, 277a/, 279a/
t.- ḳalı 119a/
t.- ḳan 64a/, 98b/
t.- ḳanda 282a/
t.- ḳandın 276b/
t.- ḳandur 28a/
t.- ḳay 361a/
t.- ma 82a/
t.- maġınıñ 142a/
t.- maḳ 111a/, 111b/, 126b/, 142a/
balıġ t.- maḳ 144a/
iş t.- maḳdın 111b/
t.- maḳdur 143a/, 275a/
t.- maḳḳa 200a/, 276b/, 362a/
t.- maḳnıñ 142b/
t.- mas ėdi 14b/, 164b/
t.- mas 29b/, 329b/
‘azā t.- mas 134b/
t.- maslar 8b/
t.- may 363b/
t.- salar 64a/
t.- sun 110b/, 201a/
t.- tı 111b/, 211a/, 226a/, 235b/, 338a/, 362a/, 366a/
t.- tılar 249a/, 251a/, 352a/, 366a/, 378b/, 381b/, 65a/
pesend t.- tılar 299b/
t.- tuk 208b/, 268b/, 326a/, 378a/, 70b/
köz t.- tuk 198b/
t.- tular 279a/
t.- tum 253b/, 364a/, 79a/
t.- up 111a/, 115b/, 118b/, 119a/, 134a/, 152a/, 170a/, 172b/, 173a/, 178b/, 197a/, 199b/, 210b/, 211a/, 212a/, 214a/, 223a/, 226a/, 227a/, 235a/, 242a/, 248a/, 268b/, 274b/, 280a/, 281a/, 281b/, 325b/, 353a/, 361b/, 367b/, 374b/, 39b/, 50b/, 58b/, 62b/, 68a/, 69b/, 70a/, 73a/, 83b/, 86a/
ġanīmet t.- up 109b/
mer‘ī t.- up 202a/, 349a/, 368b/
‘aşā t.- up 108b/
t.- uñ 360b/
t.- uptur 100a/, 179a/
şükün t.- uptur 350a/
t.- upturlar 137b/, 288b/, 290b/, 326a/

tūt Dut
t. 93b/

tutaġlaş - Tutuşmak
t.- ıp 150b/

tutam Tutam
t. 351b/

t.+ ça 109a/

tutaş - Tutuşmak, alev almak
t.- ur 377b/

tutış - Vuruşmak
t.- madı 29a/

tutḳavul Geçit, boğaz
t.+ dın 197b/
t.+ ġaça 197b/
t.+ ları 141b/
t.+ nı 141b/

tutḳun Esir
t. 36a/

tutluḳ Dutluk
T. 105b/

tuttur - Tutturmak
t.- dı 206a/
t.- dılar 173a/
t.- sak 64a/
t.- up ėdi 79a/
t.- up 158a/, 367a/, 78b/, 79a/, 177a/, 206a/, 32b/, 54a/, 74b/

tutturul- Tutturulmak
t.- dı 211b/, 212a/, 25a/, 307a/
t.- masa 64a/
t.- up ėdi 158b/
t.- up 260a/

tutul - Tutulmak
t.- dı 220b/, 227b/, 240a/, 240b/, 248a/, 248b/, 251a/, 296b/, 375b/, 53a/
t.- ġan 150b/, 161b/, 365b/
t.- up ėdi 53b/
t.- up 260a/
t.- uptur 368b/
t.- ur ėdi 259b/, 308a/, 67b/
köz t.- ur ėdi 122a/

tutun - Tutulmak, yakalanmak
t.- ġan 25a/

tutuş - Birlikte tutmak, tutuşmak
t.- up 353a/

ṭūṭī Far. Papağan
ṭ. 13b/, 277b/, 278a/, 281b/, 141a/, 277b/, 278a/
ṭ.+ din 277b/
ṭ.+ dür 277b/, 278b/
ṭ.+ niñ 278a/
ṭ.+ si 278a/
ṭ.+ sidin 278a/

tuvaġ Tırnak, hayvan tırnağı
t.+ ı 276a/

tuy - Fark etmek, hissetmek
t.- arlar 66b/
t.- maydurlar 84a/
t.- up 109b/, 170a/, 373a/, 76b/
t.- uptur 109b/
t.- upturlar 82b/

tuydur - Fark ettirmek, hissettirmek
t.- up 83b/, 85b/
t.- upturlar 82b/

tuyġun Ak doğan, doğan
t. 248a/

tuyla - Şahlanmak
t.- p 337b/

tuytur - Bildirmek, duyurmak
t.- up 356a/, 361a/

tuyul Arazi
t. 144b/
t.+ ı 241b/
t.+ ıda 235b/

ṭuyūr Ar. Kuşlar
Ṭ. 145a/

ṭ.+ dın 277a/

tuyuttur - Bildirilmek, fark ettirilmek
t.- up 197b/

tuz Tuz
t. 312b/, 79b/

tuzaḳ Tuzak
t. 143a/
t.+ ḳa 276b/
t.+ nıñ 276b/

tüfek Far. (‹tüfeng) Tüfek, krş. tüfenk
t. 217a/, 217b/, 263a/, 264a/, 306b/, 337a/, 337b/, 347a/, 350b/, 371a/
t.+ ler 336b/
t.+ ni 217a/
t.+ niñ 217b/

tüfekçi Far.+ T. Tüfek atan
t.+ niñ 345a/

tüfekendāz Far. Tüfek atan
t. 264a/, 354a/
t.+ dur 227a/
t.+ lar 217a/, 264a/, 336b/, 337a/, 360a/, 370a/
t.+ lardın 352b/
t.+ larġa 262b/

tüfenk Far. Tüfek
t. 217a/

tügme Düğme
t.+ si 236a/

tügmelig Düğmeli
t. 351a/, 352a/, 352b/, 357b/, 360b/, 362a/

tük Tüy
t.+ i 275a/, 276a/, 277a/, 280a/
t.+ leri 279a/

tüken- Tükenmek, bitmek, bitirmek
t.- di 101a/, 289b/, 51a/, 95a/
t.- gen 101a/
t.- gendin 142b/
t.- güçe 142b/
t.- günçe 289a/
t.- kende 289b/
t.- se 136a/, 289a/
t.- ür 128a/

tükeniş Son, sınır
t.+ i 180a/, 339b/
t.+ ide 330b/

tüket - Tüketmek, bitirmek
t.- e almay ėdi 254b/
t.- e almaydur 2b/
t.- ip ėdi 179b/
t.- iptürler 300a/
t.- keç 251b/
t.- meydür ėdim 87a/
t.- tim 101a/, 202a/
t.- ürler 289b/

tükri Bir tür zırh, savaş aleti
t. 333a/

tükük Tüy
t.+ lerige 286a/

tükür - Tüfkürmek, tüf etmek
t.- e 253a/
t.- ür ėdim 254a/

tüle - Biçimlendirmek
t.- p ėdi 233a/

tülek Perini dökmüş ve yeni tüy çıkarmış hayvan ve kuşlar
t. 241b/

tülkü Tilki

t.+ si 71a/
t.+ sige 71a/

tümen On bin kişilik askeri kuvvet; on bin; ilçe
t. 100b/, 109a/, 10a/, 10b/, 12b/, 131b/, 133a/, 133b/, 137b/, 14b/, 185a/, 32b/, 50a/, 56b/, 8b/, 9b/
t.+ din 133a/
t.+ dür 131b/, 49b/
t.+ ge 100b/, 133a/
t.+ i 103b/, 109a/, 133a/, 214b/, 215a/, 49b/
t.+ idedür 133a/
t.+ idin 105a/, 133a/
t.+ idür 133a/, 135a/, 135b/, 139a/, 139b/, 49b/
t.+ ige 214a/
t.+ ine 250b/
t.+ ini 144a/, 199b/, 200b/
t.+ iniñ 100b/, 178a/, 214a/, 249a/, 59a/, 62a/
t.+ lerdür 49b/
t.+ leri 50a/
t.+ leriçe 133b/
t.+ leridin 131b/, 178a/, 200b/
t.+ nidür 137a/
t.+ niñ 134a/, 139b/

tümenāt T.+Ar. İlçeler
t. 86a/
t.+ ı 45a/, 48b/, 49b/
t.+ nı 49b/

tün Gece
t. 121a/, 125a/, 166a/, 223a/, 247a/, 372a/, 60b/, 72b/, 83a/, 86b/, 98a/

tünd Far. Sert, şiddetli
t. 4b/, 98a/, 134a/, 134b/, 234a/, 4b/, 364b/, 81b/

tündluḳ Far.+T. Sertlik
t. 129b/

tündraḳ Far.+T. Daha şiddetli
t. 49a/, 140a/, 288a/
t.+ tur 135b/

tünḳatar Gece bekçisi
t.+ nıñ 372a/

tünla - Gece yol yürümek
t.- p 145a/

tüñlük Baca
t.+ i 376b/

tüp Alt
t. 263b/, 284b/
t.+ i 136a/, 136b/, 239b/, 301a/
t.+ ide 123b/, 136b/, 214b/, 237a/, 240a/, 246b/, 249a/, 249b/, 254b/, 283a/, 342a/, 7a/, 97a/
t.+ ideki 136b/
t.+ idin 242a/, 244b/, 284b/, 302b/, 333a/, 45a/
t.+ ige 194a/, 195a/, 217a/, 217b/, 224a/, 231b/, 243a/, 244b/, 54b/, 67a/
t.+ iġeçe 67a/
t.+ igeçe 92b/
t.+ ini 344a/, 353a/
t.+ leri 280b/

tüptüz Düpdüz
t. 106b/, 131a/, 139b/, 148a/, 157b/, 203a/, 239a/, 274a/

Türkāne T.+Far. Türk gibi
T. 20b/

Türkī T.+Far. Türkçe
T. 78b/, 83b/, 87a/, 100a/, 131b/, 164b/, 166a/, 170b/, 181a/, 209b/, 2b/
T.+ çe 249b/

Türkistānlıḳ Türkistanlı
T. 9b/, 28b/

türklük Tam yetkinlik
bāvücūd-i T. 28b/

türlüg Türlü, çeşitli
t. 113a/, 175a/, 199b/, 201b/, 202a/, 206a/, 234a/, 252a/, 277b/, 278b/, 353a/
t.+ dür 140b/, 142a/

tüş - Bir yerde birinin yanında bulunmak; düşmek
t.- di 329a/
t.- e 142b/
t.- edür 209a/, 343b/
t.- eliñ 106a/
t.- er ėdi 151b/, 80b/
t.- er ėrdi 19a/
t.- er 129b/, 130b/, 132b/, 134a/, 135a/, 141b/, 142a/, 144a/, 209a/, 217a/, 242a/, 252a/, 253b/, 274a/, 279a/, 300b/, 309b/, 333b/, 343b/, 363a/, 367b/, 374a/
t.- ey 115a/
t.- keç 145b/, 148a/, 223b/, 232b/
t.- keçe 306a/
t.- ken 124a/, 143a/, 147b/, 152a/, 159a/, 186b/, 196b/, 199b/, 203b/, 204a/, 210b/, 211b/, 226a/, 244b/, 252b/, 253b/, 261a/, 310a/, 338a/, 341b/, 34b/, 358b/, 35b/, 360a/, 362a/, 366b/, 377a/, 377b/, 379a/, 379b/, 41b/, 65b/, 66a/, 70b/
t.- kende 102b/, 119a/, 125a/, 145a/, 145b/, 152b/, 158a/, 184b/, 195b/, 203a/, 221b/, 222a/, 233a/, 242a/, 251b/, 252a/, 253a/, 253b/, 327b/, 343a/, 34b/, 39b/, 54b/, 77a/, 78b/, 81a/, 91a/
t.- kendin 203b/, 215b/, 235a/, 315b/, 336b/
t.- kenini 148a/
t.- kenler 30b/
t.- kenlerde 264b/
t.- key 143a/, 217a/, 259a/, 310a/, 337b/, 357a/
t.- keyler 258a/, 362b/
t.- künçe 108b/, 48a/
t.- medi 222a/, 238b/, 261b/, 39b/, 70b/
t.- mes 132b/, 45b/
t.- mey 106b/, 16a/, 194a/, 326a/, 66b/, 73a/
t.- meydür ėdi 218a/
t.- meydür 207b/
t.- se 118b/, 222a/, 362b/
t.- ti 100a/, 107b/, 108a/, 113b/, 11a/, 125a/, 126b/, 128a/, 135a/, 139b/, 146b/, 148a/, 151a/, 156a/, 161a/, 164b/, 166a/, 167a/, 16b/, 184a/, 185b/, 194a/, 200b/, 203b/, 208a/, 20a/, 213a/, 219a/, 21b/, 229a/, 244b/, 248b/, 255b/, 265b/, 299b/, 308b/, 34a/, 355a/, 35a/, 37a/, 37b/, 41b/, 42a/, 43b/, 44a/, 57b/, 66a/, 67b/, 69b/, 72a/, 74a/, 75b/, 76a/, 79b/, 80a/, 83b/, 88b/, 8a/, 91b/, 94b/, 95a/, 96a/
eş̄ir t.- ti 126b/
esīr t.- ti 146b/
t.- tiler 102b/, 107b/, 115b/, 28a/, 61b/, 62b/, 65b/, 95a/
t.- tük 124b/, 151b/, 152a/, 153b/, 186a/, 195b/, 196b/, 197b/, 203b/, 204a/, 208b/, 211b/, 219a/, 220b/, 224a/, 240a/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 248b/, 249a/, 249b/, 251a/, 254a/, 254b/, 255b/, 257b/, 258a/, 259b/, 261b/, 263a/, 265b/, 267b/, 315b/, 31a/, 331a/, 332b/, 333a/, 336a/, 340a/, 362a/, 363a/, 364a/, 378b/, 39a/, 39b/, 69b/, 70b/, 72b/, 74a/, 77b/, 78a/, 79a/, 82b/, 88a/, 95b/, 97a/, 98b/
t.- tüm 102b/, 110b/, 120a/, 126b/, 16a/, 185b/, 188b/, 230b/, 247a/, 258a/, 259a/, 268a/, 330b/, 333a/, 339b/, 340a/, 342b/, 343b/, 344a/, 367a/, 44b/, 85a/, 97a/
t.- üp ėdi 10b/, 117a/, 118a/, 150b/, 160b/, 161b/, 196b/, 20b/,

218b/, 51a/, 67b/, 8b/, 9a/
t.- üp ėdim 157a/
t.- üp ėrdi 12b/
t.- üp 102b/, 103a/, 111b/, 112a/, 114b/, 115b/, 117a/, 118a/, 119b/, 123b/, 141a/, 148b/, 168a/, 184a/, 191a/, 193a/, 196b/, 197b/, 198b/, 200a/, 203a/, 203b/, 207b/, 210b/, 216b/, 218b/, 224a/, 230a/, 231b/, 233b/, 234b/, 238a/, 239a/, 240a/, 241a/, 243a/, 244b/, 245a/, 245b/, 247b/, 248a/, 248b/, 251a/, 252b/, 261b/, 262a/, 264b/, 268a/, 308a/, 30b/, 310a/, 327b/, 328a/, 336a/, 338b/, 339a/, 344a/, 344b/, 345a/, 346a/, 34a/, 358a/, 358b/, 35b/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 368a/, 370a/, 380a/, 71a/, 75b/, 95b/, 97b/
t.- üptür 107b/, 128a/, 128b/, 130a/, 132b/, 133b/, 136a/, 139b/, 141b/, 147a/, 150a/, 160a/, 223a/, 224a/, 239b/, 260a/, 260b/, 273a/, 275b/, 279a/, 2b/, 330b/, 332b/, 333a/, 335a/, 335b/, 342a/, 343b/, 3a/, 3b/, 45a/, 49a/, 4a/, 4b/, 50a/, 5a/, 81b/, 84b/, 88b/, 89a/, 97a/, 99a/

tüş Düş, rüya; taraf, yön
t. 117a/, 141b/, 149a/, 221b/, 222b/, 235a/, 246a/, 267a/, 380b/, 63a/, 80a/, 83b/, 95b/
t.+ din 235b/
t.+ ke 116b/, 118a/, 144b/, 197b/, 226a/, 231b/, 380a/
t.+ keçe 267a/
t. kördüm 119a/
t.+ ni 119b/
t.+ te 117b/, 256b/, 380a/

tüşçilig Yarım günlük mesafe; öğle ile tan yerinin ağarmadan önceki zaman, düş vakti
t. 132b/, 41b/

tüşle - Dinlenmek
t.- p 361b/

tüşlen - Öğle saatinde kahvaltı yapmak; dinlenmek
t.- dük 244b/, 344a/
t.- ip 233a/, 339a/, 340a/, 380a/

tüşük Delik
t. 285b/
t.+ ige 286a/
t.+ ini 290b/
t.+ ni 34b/

tüşül - Gelinmek, varılmak
t.- di 100b/, 106b/, 120b/, 123b/, 125a/, 126a/, 145b/, 146a/, 147b/, 148b/, 149a/, 149b/, 152a/, 161b/, 183b/, 194a/, 195a/, 195b/, 197b/, 212a/, 214a/, 218b/, 219a/, 219b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222b/, 223a/, 224b/, 226b/, 229b/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 233a/, 235a/, 240a/, 241a/, 242a/, 242b/, 243a/, 243b/, 244a/, 244b/, 245a/, 245b/, 248b/, 249a/, 249b/, 250a/, 251b/, 252a/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 258a/, 267b/, 268a/, 269a/, 309a/, 309b/, 310b/, 316a/, 326a/, 327a/, 327b/, 331a/, 331b/, 332a/, 332b/, 334a/, 335b/, 336a/, 338a/, 338b/, 344a/, 344b/, 357a/, 358a/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 364a/, 364b/, 365a/, 368b/, 371b/, 374b/, 376a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 380b/, 40a/, 42b/, 43a/, 43b/, 54b/, 60b/, 61a/, 66b/, 67b/, 73a/
t.- diler 261a/
t.- geyler 310a/
t.- üp 328b/
t.- üptür 253b/

tüşür - Düşürmek, düşmesine sebep olmak
t.- di 177a/

t.- diler 107b/, 114a/, 114b/, 156b/, 234b/, 35b/
t.- e bardılar 106a/
t.- e çapıp 43a/
t.- e çaptı 38b/
t.- e 113b/, 149b/, 161a/, 263b/, 267a/, 325a/, 354b/, 374a/, 89b/
t.- geyler 236b/
t.- güçi 90b/
t.- ken 267a/
t.- mekke 211a/
t.- üp 114b/, 125b/, 149b/, 173b/, 230b/, 234b/, 251a/, 262b/, 263b/, 337b/, 338b/, 345a/, 34a/, 35b/, 374a/, 42b/, 43a/, 90a/, 90b/, 93a/, 93b/
t.- üptür 221b/
t.- ür ėdi 124b/
t.- ür 163a/, 308b/
t.- ürler 207a/, 304a/

tütün Duman
t. 161b/, 34b/
t.+ i 203b/
t.+ iniñ 141b/

tüvān Far. Güç, kuvvet
t. 17a/

tüz Ova; Eşit, denk
t. 104a/, 105b/, 150a/, 153b/, 188a/, 273b/, 40b/, 75b/
t.+ de 114a/, 238b/, 254a/, 309a/
t.+ deki 148a/, 220b/, 221a/, 62a/
t.+ din 255b/
t.+ dür 150a/
t.+ ge 105b/, 112a/, 114a/, 203b/, 222b/, 238b/, 253b/
t.+ i 202b/
t.+ ide 204a/
t.+ ige 142a/
t.+ ini 203a/
t.+ ke 262a/
t.+ lerde 214a/
t.+ leri 274b/
t.+ leride 131a/
t.+ lerni 226a/
t.+ ni 158a/
t.+ rek 112a/

tüz - Düzmek, düzenlemek
t.- di 151a/

tüzel - Düzelmek
t.- gen 356a/
t.- meki 274b/
t.- mekige 274b/

tüzet - Düzenlemek
t.- ip 362a/, 47b/
t.- tiler 356a/

tüzük Nizam, yasa
t. 209a/, 25b/
t.+ i 100b/, 13a/, 13b/, 23b/, 25b/

U,Ū

u Far. Ve
u. 100a/, 101b/, 102a/, 102b/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 106b/, 108b/, 109a/, 109b/, 110b/, 112a/, 113b/, 114b/, 115b/, 116a/, 117a/, 118b/, 11a/, 121a/, 121b/, 123b/, 124b/, 125a/, 127b/, 128a/, 12b/, 132a/, 138a/, 13a/, 13b/, 144a/, 145a/, 145b/, 147b/, 14a/, 14b/, 153a/, 154a/, 157b/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 162a/, 162b/, 163a/, 164a/, 164b/, 166a/, 166b/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183b/, 184a/, 184b/, 185b/, 186a/, 187a/, 187b/, 188b/, 189b/,

18a/, 18b/, 191b/, 192b/, 193a/, 195a/, 195b/, 196b/, 197b/, 198a/, 19a/, 200a/, 200b/, 201a/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 209a/, 20a/, 211b/, 212b/, 213a/, 213b/, 215a/, 217b/, 218a/, 219a/, 219b/, 21a/, 21b/, 220a/, 224a/, 224b/, 226b/, 227a/, 227b/, 228b/, 229b/, 22a/, 22b/, 230b/, 231b/, 232b/, 233a/, 236b/, 237a/, 238a/, 23a/, 23b/, 240b/, 242a/, 243b/, 244b/, 247b/, 24a/, 24b/, 253a/, 254b/, 25a/, 25b/, 26a/, 271b/, 284a/, 28a/, 28b/, 295a/, 299a/, 29a/, 29b/, 300a/, 304b/, 305a/, 306a/, 306b/, 307a/, 307b/, 309a/, 309b/, 30b/, 311a/, 311b/, 312a/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 325a/, 325b/, 326a/, 326b/, 327b/, 328a/, 328b/, 329a/, 329b/, 32a/, 32b/, 330a/, 330b/, 332a/, 332b/, 333a/, 333b/, 334a/, 335a/, 335b/, 338b/, 339a/, 339b/, 33a/, 342b/, 343a/, 343b/, 344b/, 345a/, 346a/, 346b/, 347a/, 347b/, 348a/, 348b/, 349b/, 34a/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354a/, 354b/, 355a/, 355b/, 356a/, 356b/, 357a/, 357b/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 360a/, 360b/, 361a/, 363a/, 364a/, 364b/, 366a/, 366b/, 368a/, 368b/, 369a/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371a/, 371b/, 373b/, 374b/, 375a/, 376a/, 376b/, 377a/, 378a/, 378b/, 37b/, 381a/, 38a/, 40a/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 43b/, 44b/, 45a/, 45b/, 46a/, 47b/, 48a/, 49a/, 49b/, 50a/, 50b/, 51a/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 54a/, 54b/, 56b/, 57a/, 57b/, 59a/, 59b/, 60a/, 60b/, 61a/, 62a/, 63a/, 63b/, 64a/, 64b/, 66a/, 66b/, 68a/, 68b/, 69a/, 69b/, 70a/, 70b/, 71b/, 72b/, 73b/, 74a/, 74b/, 75a/, 75b/, 76a/, 76b/, 77b/, 78a/, 78b/, 79a/, 7a/, 7b/, 80a/, 81a/, 81b/, 82a/, 82b/, 84b/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 87a/, 87b/, 88a/, 88b/, 90b/, 91b/, 92b/, 93a/, 93b/, 94a/, 94b/, 95a/, 95b/, 96a/, 96b/, 97a/, 97b/, 98a/, 99a/, 99b/, 9b/

uġan Tanrı, kudret sahibi
u.+dın 220a/

‘ubūr Ar. Karşıya geçme, suyun karşı tarafına atlama
‘u. 130b/, 195a/, 215a/, 218a/, 274b/, 299b/, 378a/
‘u.+ ı 131a/
‘u.+ umız 82a/

uc Uç, bir şeyin bitim noktası, sınır
u. 100b/
u.+ ı 140a/, 40a/, 89b/, 90a/
u.+ ıda 92b/
u.+ ıdın 364b/
u.+ ıġa 108b/
u.+ ını 100a/
u.+ ḳa 100b/

uç - Yıkılmak, düşmek; Uçmak
u.- a almas 135b/, 277b/, 279a/
u.- adur 279b/, 331b/
u.- ar 135a/, 278a/, 279b/
u.- arlar 142b/
u.- ḳan 157b/
u.- maḳta 277b/, 281a/
u. -ḳan 135a/
u.-ḳanını 135a/
u.- tı 34b/
u.- tılar 150b/
u.- up 143b/, 153a/, 157b/, 199b/, 6b/

uç Uç, sınır
u. 285b/
u.+ ı 210b/, 224a/, 278a/, 286b/
u.+ ıda 142a/, 266a/, 286a/, 290b/
u.+ ıdaġılar 227a/
u.+ ıġaça 277b/, 284b/

u.+ ını 144a/, 173b/, 274a/
u.+ ları 280b/

uçış Uçuş, uçma
u.+ ını 140a/

uçma Uçurum
u. 150b/, 195a/, 42a/, 81b/
u.+ da 195b/, 42a/
u.+ dın 42a/
u.+ dur 260b/
u.+ lardın 81b/

uçra - Moğ. Karşılaşmak
u.- dı 105a/, 114a/, 115a/, 118a/, 285b/, 356b/
u.- ġanınıñ 371b/
u.- may 231a/
u.- p 35b/, 42a/, 72a/
u.- r 296a/
u.- sa 178b/
u.- y 102b/, 75b/, 96a/

uçraş - Moğ. Görüşmek, buluşmak
u.- tı 73a/
u.- tılar 94b/
u.- tuk 90b/

uçrat - Moğ. Karşılaştırmak, rastlamak
u.- ıp 184b/
u.- ur 73a/

uçur - Uçurmak, havaya savurmak, yele vermek
u.- dılar 206a/, 334b/
u.- salar 135a/, 279a/

‘ūd Ar. Ud, müzik aleti
‘ū. 233b/
‘ū.+ nı 182a/
‘ū.+ nıñ 182a/

uġurla- Çalmak, hırsızlık yapmak
u.- dılar 101a/
u.- p 77b/

uġurluḳ Bereket, saadetli
u. 82b/, 83a/

‘uhde Ar. Sorumluluk, bir işi üzerine alma, görev
‘u. 238a/
‘u. boldı 367b/, 39a/
‘u.+ ġaça 270b/
‘u. ḳılduk 158b/
‘u. ḳılıldı 377a/
‘u. ḳılıp 156a/, 335b/
‘u. ḳılsalar 16b/
‘u.+ side 260a/, 351a/
‘u.+ siġa 112a/, 177a/, 250a/, 268a/, 295b/, 358a/

uḳar Turna
u. 142a/, 142b/, 280b/
u.+ dın 142b/, 280b/

‘uḳūbet Ar. Eziyet, azap, ceza
‘u. 196b/, 201b/

ul Temel
u. 107a/

ula- Ulaştırmak, bitiştirmek
u.-p 212b/

ulaġ Yük taşıyan hayvan
u.+ ı 380a/

ulaġsızlıḳ Yük hayvanına sahip olmama, krş. ulaḳsızlıḳ
u.+ dın 96a/

ulaḳsızlıḳ Yük hayvanına sahip olmama
u.+ dın 152a/

ulġa - Büyümek ve çok yaşamak
u.- yıp ėdi 22b/, 28b/, 72a/, 272a/,
u.- yıp 108a/, 28b/

ulġan - Büyümek
u.- ıp ėdi 18b/

ulġat - Büyütmek
u.- ıp ėdi 58b/

ulġay- Büyütmek
u.- dı 172b/
u.- ġaç 124a/
u.- ġan 103b/, 108b/
u.- ġanda 153a/, 300b/
u.- ıp ėdi 149b/
u.- maḳlarıdın 42a/
u.-maḳıġa 36a/
u.- maydur 101b/
u.- sa 130b/

ulġayt - Büyüttürmek
u.- ıp 69a/

ʻulūfe Ar. Hayvan yemi
ʻa. 351a/, 359b/
ʻa.+ si 25b/ʻa.+ sini 56b/
ʻu.+ leriġa 212b/
ʻu.+ lerini 229b/

uluġ Ulu, yüce, büyük
u. 3a/, 5b/, 21a/, 21b/, 24a/, 24b/, 50a/, 56b/, 61a/, 67a/, 68a/, 68b/, 70b/, 71a/, 71b/, 74a/, 76b/, 78a/, 79a/, 81b/, 85a/, 85b/, 90a/, 90b/, 95a/, 97a/, 97b/, 102a/, 103a/, 103b/, 106a/, 107b/, 108a/, 10b/, 120a/, 139b/, 160b/, 181b/, 184a/, 186a/, 191b/, 192b/, 193a/, 194a/, 195a/, 195b/, 197a/, 198a/, 210a/, 210b/, 215b/, 220a/, 221a/, 22a/, 235a/, 240a/, 243a/, 249a/, 257a/, 260b/, 26b/, 271a/, 277b/, 306a/, 307a/, 309a/, 310a/, 310b/, 314b/, 315a/, 326b/, 327a/, 327b/, 331b/, 332b/, 333b/, 335a/, 335b/, 336b/, 339b/, 340a/, 340b/, 341a/, 341b/, 342a/, 342b/, 343a/, 343b/, 344b/, 349b/, 352a/, 352b/, 353b/, 358a/, 363a/, 365a/, 367b/, 371b/, 372b/, 374b/, 377b/, 380b/, 381a/
u.+ dur 187a/
u.+ ı 10b/, 117a/, 162a/, 168a/, 18a/, 209a/, 223b/, 228a/, 248b/, 37b/, 73b/
u.+ ıdın 347a/
u.+ ıġa 37b/
u.+ ını 27a/
u.+ ınınıñ 168a/
u.+ lar 349a/
u.+ ları 216a/, 242a/, 242b/, 245a/, 249a/, 85a/, 89b/
u.+ larıdın 196b/, 62a/
u.+ larıġa 236a/, 245a/
u.+ larınıñ 335a/
u.+ tur 278b/

uluġluġ Büyüklük
u. 21b/
u.+ ı 276b/, 281b/, 284a/, 286b/, 287a/, 287b/, 289a/

uluġluḳ Büyüklük
u.+ ıdın 193a/
u.+ ıġa 151a/
u.+ tın 73b/

uluġraḳ Daha büyük
u. 13b/, 179b/, 192b/, 197b/, 208a/, 21b/, 273a/, 276b/, 281b/, 283b/, 285a/, 287a/, 288a/, 2a/, 337a/, 368a/, 4b/
u.+ dur 276a/, 284b/, 287b/
u.+ ı 199b/
u.+ ını 27a/, 285b/

uluḳ Ulu, yüce, büyük
u. 11b/, 122b/, 123b/, 124a/, 126b/, 127b/, 128b/, 129b/, 12a/, 130b/, 131b/, 133a/, 134b/, 136a/, 136b/, 137a/, 138b/, 141b/, 142a/, 143b/, 144a/, 145b/, 146a/, 149a/, 149b/, 153a/, 153b/, 157a/, 15b/,

161a/, 161b/, 163a/, 163b/, 164a/, 164b/, 165b/, 166a/, 167b/, 168a/, 169b/, 170a/, 171b/, 174a/, 175a/, 175b/, 176a/, 17b/, 19b/, 20a/, 210b/, 220a/, 224a/, 225b/, 226a/, 229b/, 231b/, 233a/, 234b/, 236b/, 237a/, 237b/, 239b/, 240a/, 254a/, 258a/, 272a/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276b/, 278a/, 27b/, 280a/, 280b/, 281a/, 282a/, 283a/, 287a/, 287b/, 28a/, 291a/, 294b/, 296b/, 298b/, 299a/, 299b/, 300a/, 300b/, 302a/, 302b/, 303a/, 30a/, 31b/, 35a/, 35b/, 36a/, 39b/, 44b/, 45a/, 45b/, 46a/, 47a/, 47b/, 48b/, 49a/, 50a/, 50b/, 51a/, 55b/, 57a/, 57b/, 5b/, 6a/, 6b/, 8b/, 9a/
u.+ dur 280b/, 281b/
u.+ ları 236a/
u.+ larıdın 145b/, 146a/, 148a/, 224b/
u.+ larıġa 233a/
u.+ larını 220b/, 225b/, 231a/, 259b/
u.+ larınıñ 290b/
u.+ raġı 131b/, 271b/
u.+ raḳ 120b/, 122a/, 135a/, 174b/, 262b/, 275a/, 278b/, 279b/, 280a/, 280b/
u.+ raḳdur 277a/, 281a/, 284a/
u.+ tur 275a/
u.+u 271b/

uluḳḳına Uluca, irice
u. 168b/

uluḳluġ Büyüklük, yücelik
u.+ ı 228a/, 276a/, 278b/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 283b/

uluḳluḳ Büyüklük, yücelik
u.+ ı 133b/, 135a/
u.+ ıġa 275a/

‘ulūm Ar. İlimler, bilgiler
baḥr-i ‘u. 50a/
‘u.- ı bāṭınīdin 178b/
‘u.- ı ẓāhirī 178b/
‘u.- ı ẓāhirīġa 178b/
‘u.+ ıda 177b/
‘u.+ ını 177b/

ulus Halk, insanlar
u. 104a/, 108b/, 125b/, 144b/, 187b/, 194b/, 242b/, 272a/, 272b/, 73b/
u.+ dın 120a/, 202a/
u.+ ı 10a/, 122b/, 123a/, 44b/, 52a/, 9b/
u.+ ıda 10a/, 10b/, 170a/, 21a/
u.+ ıdın 64b/, 65a/
u.+ ını 10a/, 126b/, 170a/
u.+ ınıñ 123a/, 12a/, 145a/, 220b/, 5b/, 6a/
u.+ ḳa 122b/, 223a/
u.+ ları 104a/
u.+ larnıñ 273a/
u.+ nı 101b/, 12a/, 202b/, 57a/
u.+ nıñ 144b/, 154b/, 223b/

umaḳlan- Cesaretlenmek, cüret etmek
u.- ıp 38b/

‘umḳ Ar. Derinlik
‘u.+ ı 47a/

‘ummān Ar. Okyanus, büyük deniz
u.+ ġa 273a/

umūr Ar. İşler, hususlar
u. 165b/, 312b/
ġarīb-i u. 380b/

un Un, buğday unu
u. 109a/

unut - Unutmak
u.- ḳay 359a/
u.- uñ 41a/
u.- up 201b/, 211a/
u.-ur 178a/

unutul - Unutulmak
u.- ur 82a/

ur - Çarpmak, vurmak
u. 107a/
u.- a 110a/, 371b/, 63b/, 93a/
u.- adur 286a/
u.- ar ėdi 173b/
u.- ar ėrdi 19a/
u.- ar 162b/, 229b/, 276a/
u.- arlar ėrdi 132a/
u.- arlar 182b/, 289a/
u.- dı 112a/, 163a/, 250b/, 306a/, 307a/
u.- dılar 306a/, 337b/, 44b/, 67a/, 70a/
u.- dum 204a/, 234a/, 242a/
u.- ġan 156b/
u.- ġanda 153a/
u.- ġanıñ 306a/
u.- ġay 351a/, 365a/
u.- maḳ ėdi 159b/
u.- maḳ 85b/
u.- mañ 227b/
u.- masun 358b/
u.- salar 275b/
u.- up ėdiler 145a/
u.- up 104a/, 105a/, 108b/, 110a/, 111a/, 156b/, 163a/, 198a/, 200a/, 202b/, 206a/, 210b/, 218a/, 234a/, 239b/, 261a/, 262b/, 263b/, 306a/, 336b/, 337a/, 34b/, 371b/, 89b/, 90a/
u.- uptur 276a/

uran Moğ. Geceleyin yolunu şaşıranı yol başına çağırmak
u. 105a/, 105b/
u.+ ı 105b/

urandaş- Çağrışmak
u.- urlar 105a/
u.- uşda 105b/

urdur - Vurdurmak
u.- dı 125b/, 29b/, 41b/, 69a/
u.- up 147b/
u.- uptur 30b/

uruġ Akraba
u.+ ı 231a/, 296a/, 44a/
u.+ ıġa 232a/
u.+ ını 231a/, 231b/

uruġluḳ Ailenin parçası
u. 201b/

uruḳ Akraba
u. 121b/, 122b/, 126a/, 126b/, 14b/, 171b/, 21b/, 221a/, 221b/, 229b/, 231a/, 245a/, 261a/, 293b/, 294a/, 342b/, 364a/, 56a/, 91a/, 96b/, 97a/, 98a/
u.+ dın 183b/, 257b/
u.+ ınıñ 100b/
u.+ ḳa 126b/, 257b/
u.+ ları 86a/
u.+ larıdın 168b/
u.+ larım 86b/
u.+ larını 368a/
u.+ nı 126a/, 126b/, 221b/, 77b/, 96b/, 99b/
u.+ nıñ 183b/, 359a/
u.+ ta 183b/

uruḳluḳ Akrabalık
u.+ ı 24a/

urul - Vurulmak
u.- dı 222b/

urun - Vurulmak, çarpılmak
u.- dı 241a/
u.- dılar 157b/
u.- ġaç 241a/
u.- up 241a/

uruş Vuruşma, savaş
u. 104a/, 111b/, 114b/, 118a/, 124b/, 158a/, 165b/, 17b/, 198b/, 19b/, 205a/, 209a/, 210a/, 210b/, 215a/,

217b/, 218a/, 255a/, 256b/, 260b/, 265b/, 266b/, 267a/, 308b/, 310b/, 311a/, 311b/, 315b/, 31a/, 325b/, 328b/, 334a/, 334b/, 335a/, 336b/, 337a/, 337b/, 34b/, 350b/, 354b/, 361a/, 363b/, 368a/, 370a/, 371a/, 371b/, 372b/, 377b/, 37b/, 41b/, 67a/, 67b/, 68a/, 70a/, 70b/, 88b/, 89a/, 8a/, 91b/, 92b/, 93a/, 94b/
u.+ a 156a/, 156b/, 30b/, 58a/, 77a/
u. boldı 109b/
u.+ da 31a/, 65b/, 69a/
u.+ dın 257a/, 327a/
u.+ ġa 34b/, 91b/
u.+ ı 265a/, 337b/, 67a/, 90a/
u.+ ıda 14a/, 22b/, 169a/, 175b/, 29a/, 308a/, 326b/, 337a/, 354a/
u.+ ıġa 109b/
u.+ ını 46a/
u.+ ḳa 111b/, 112a/, 127a/, 127b/, 165a/, 202b/, 266b/, 267a/, 276b/, 334b/, 337b/, 352a/, 370a/, 371a/, 41a/, 7b/, 91b/, 92a/, 92b/
u.+ lar 163a/
u.+ ları 165a/, 316a/, 7b/
u.+ larını 189a/
u. saldı 17b/
u. salmadı 34b/
u. salmaduk 109b/
u.+ ta 118a/, 173b/, 209a/, 326b/, 337a/, 90a/, 90b/

uruş - Vuruşmak, savaşmak
u.- a almadılar 62b/
u.- a 147a/, 325b/, 334b/
u.- adur 211a/
u.- adurġan 160b/
u.- adurlar 160b/, 161a/
u.- alıñ 255a/
u.- ḳan 125b/
u.- ḳanım 70b/
u.- ḳaylar 362b/
u.- madılar 334b/
u.- maġularıdur 83a/
u.- maḳ 88a/, 105a/, 275a/
u.- maḳdın 147a/
u.- maḳḳa 204b/
u.- maḳnı 208b/, 89b/
u.- sa 311b/
u.- sak 256b/
u.- tı 167a/, 19a/, 268b/, 26a/, 68b/, 7b/
u.- tılar 100b/, 109b/, 167a/, 336b/, 33b/, 373a/
maṣāf u.- tılar 30b/
u.- tuk 88a/, 89a/
u.- up 125b/, 13a/, 14b/, 158b/, 165a/, 165b/, 21b/, 22b/, 241b/, 256a/, 276b/, 296a/, 331a/, 334a/, 368b/, 374b/, 59b/, 69a/, 8a/
u.- ur 114a/, 163a/, 258b/, 276b/, 315b/, 354a/, 53b/
u.-urġa 89b/
u.- urlar ėdi 88b/
u.- urlar 202b/, 255a/, 354a/

uruşḳunçı Savaşçı, savaşan
u. 254a/

uruşsız Savaşmama
u. 156a/, 54b/, 71b/

uruştur - Savaştırmak
u.- dılar 352a/

uruşul- Savaşılmak, vuruşulmak
u.- dı 158b/

uruş-engīz T.+Far. Vuruş başlatan, savaş başlatan
u.+ i 203b/

usan- Bıkmak, bezmek
u.- dılar 16b/
u.- ıp ėdi 17b/

‘usret Ar. Güçlük, sıkıntı; sefalet
‘u. 95a/, 120a/, 152a/
‘u.+ tin 95b/

ustā Far. Usta, hoca
u. 372b/
u.+ ġa 309a/

ustākār Far. Usta
u. 43b/

ūstıra Traş
ū. ḳoydum 120a/

usṭurlāb Ar. Yıldızların Arz'a nazaran yükseklik derecesini bulmakta kullanılan alet
u. 175b/

uṣūl Ar. Yöntem, metod
ṣāḥib-i u. 190a/
u.+ ı 176a/

uş İşte, şu
u. 100b/, 102b/, 109b/, 127b/, 131a/, 213a/, 219b/, 24b/, 253b/, 255b/, 257a/, 257b/, 286b/, 31a/, 35a/, 38b/, 50a/, 53a/, 54b/, 55a/, 64a/, 64b/, 67a/, 70a/, 71b/, 73a/, 89a/, 90a/, 96a/

uşaḳ Çocuk, küçük çocuk
u. 150b/, 260a/, 260b/, 282a/, 71a/
u.+ ı 244b/
u.+ ın 195b/
u.+ ḳa 261a/, 293b/
u.+ ları 161b/, 205b/
u.+ nı 205b/

uşal İşte, şu
u. 118b/, 219b/, 222b/, 229b/, 356a/, 52b/, 6a/
u.+ lar 111a/

uşança Öylece
u. 106a/

uşanda Orada, hemen orada
u. 148b/, 194b/, 250a/, 254b/, 310b/, 337b/, 374a/, 379b/

uşandaḳ Öylece, onun gibi
u. 151b/, 194b/, 293b/, 350a/, 360a/, 67a/

uşandın Oradan
u. 151a/, 92a/

uşat - Parçalamak, yıkmak
u.- a 232b/
u.- ıp 147b/, 148b/

uşbu İşte, şu
u. 1/, 101a/, 102a/, 102b/, 103b/, 105a/, 105b/, 107a/, 108a/, 109b/, 111a/, 112a/, 112b/, 113a/, 113b/, 114a/, 114b/, 116a/, 117b/, 118a/, 118b/, 120a/, 121a/, 121b/, 123b/, 124a/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 132b/, 134a/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138b/, 139b/, 140b/, 143a/, 143b/, 144b/, 146a/, 148b/, 149a/, 150a/, 150b/, 152a/, 152b/, 157b/, 158b/, 161b/, 162b/, 163a/, 165b/, 167b/, 170a/, 173a/, 175a/, 176b/, 179a/, 184b/, 186a/, 190a/, 193b/, 194a/, 195a/, 197a/, 199b/, 200a/, 202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 205a/, 205b/, 207b/, 208a/, 20b/, 211a/, 211b/, 212b/, 214b/, 215a/, 216a/, 218b/, 219a/, 219b/, 220a/, 221b/, 222b/, 223a/, 223b/, 225b/, 228b/, 229a/, 231a/, 233a/, 235b/, 237a/, 238a/, 240b/, 242a/, 242b/, 243b/, 245a/, 246a/, 246b/, 250b/, 252a/, 255a/, 255b/, 25a/, 260a/, 260b/, 261a/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 267b/, 269a/, 272b/, 273a/, 273b/, 275a/, 276b/, 277b/, 278a/, 282a/, 283a/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287b/, 289a/, 289b/, 290b/, 291b/, 292a/, 299b/, 2a/, 2b/, 301b/, 304a/, 304b/, 307b/, 308b/, 309b/, 310a/, 310b/, 311a/, 312a/,

314b/, 315a/, 315b/, 325a/, 325b/, 327a/, 327b/, 330b/, 334a/, 335a/, 336b/, 337b/, 338a/, 338b/, 340a/, 341a/, 341b/, 345a/, 345b/, 346a/, 347a/, 347b/, 349b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 353a/, 353b/, 354b/, 355b/, 356a/, 356b/, 358a/, 358b/, 359b/, 360b/, 361a/, 361b/, 362b/, 363a/, 364a/, 364b/, 365a/, 365b/, 366a/, 366b/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 36a/, 370a/, 371a/, 371b/, 372a/, 372b/, 375a/, 375b/, 376a/, 376b/, 377a/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 380a/, 380b/, 381a/, 38b/, 39a/, 39b/, 3a/, 3b/, 41a/, 43a/, 46a/, 46b/, 47a/, 53b/, 56a/, 57b/, 58a/, 59b/, 60a/, 62a/, 62b/, 64b/, 66a/, 67a/, 68a/, 69b/, 6b/, 70b/, 71a/, 72a/, 73a/, 73b/, 74b/, 76a/, 77a/, 78a/, 82a/, 83a/, 83b/, 84a/, 84b/, 85a/, 86a/, 88b/, 90a/, 92a/, 94b/, 95a/, 97a/, 97b/, 98a/, 99a/, 99b/
u.+ dur 132b/
u.+ nıñ 142a/

uşda Orda
u. 113b/

uşmuña İşte buna
u. 365b/

uşmunça Böyle, böylece
u. 66a/, 106b/, 129a/, 159b/, 161a/, 240b/, 272b/, 274b/, 294b/, 315b/, 326a/

uşmunda İşte bunda
u. 362a/

uşmundaḳ Böylece
u. 124a/, 152a/, 154a/, 170b/, 182b/, 185b/, 215a/, 232b/, 255b/, 274b/, 286b/, 333a/, 337a/

uşmunı Bunu, işte bunu
u. 207b/

uşol İşte bu
u. 101a/, 113b/, 115b/, 116a/, 118b/, 119a/, 119b/, 121b/, 144a/, 147a/, 151a/, 155b/, 156b/, 157a/, 157b/, 160a/, 161a/, 162a/, 165a/, 165b/, 166b/, 178b/, 179a/, 193b/, 194b/, 195a/, 197b/, 203a/, 209b/, 20a/, 216b/, 217a/, 218a/, 226a/, 226b/, 22a/, 22b/, 230b/, 231b/, 240a/, 244a/, 245b/, 246b/, 250a/, 252a/, 258b/, 259a/, 259b/, 261b/, 262b/, 282b/, 294a/, 304b/, 309a/, 30a/, 316a/, 325a/, 325b/, 327a/, 327b/, 32b/, 32b/, 333b/, 335a/, 337b/, 339a/, 342b/, 343a/, 346b/, 348a/, 349a/, 34a/, 359a/, 360b/, 365a/, 368b/, 374b/, 379a/, 37b/, 38a/, 39a/, 39b/, 41a/, 42b/, 44a/, 53b/, 60b/, 62a/, 65b/, 67a/, 71a/, 75b/, 79a/, 80a/, 83b/, 84a/, 86b/, 87a/, 87b/, 95b/, 97b/, 98a/, 99a/, 99b/, 9a/

utru Karşı
u. 102a/, 103a/, 110b/, 162b/, 365b/, 380a/, 94b/
u.+ dağı 33a/
u.+ daḳı 352a/, 373b/
u.+ dın 315b/, 89a/
u.+ mda 210b/
u.+ mdaḳı 107a/
u.+ sıda 205b/, 210b/, 357a/, 64a/
u.+ sıġa 165b/, 221b/, 230b/, 332b/, 373b/
u.+ sını 315b/

uy Öküz
u. 25a/, 149b/, 151b/, 209a/, 221b/, 233a/, 32a/, 97b/
u.+ dın 151b/
u.+ dur 151b/
u.+ ġa 97b/
u.+ lar 147b/
u.+ larıdın 220a/

u.+ nı 97b/
u.+ nıñ 100a/, 100b/, 311a/
u.+ uñdur 147a/

uyat- Utanmak
u. 240b/

uyġan- Uyanmak
u.-da 289b/
u.- dım 118b/
u.- ġanlarġa 289b/
u. -ġunça 248a/
u.- ıñ 118b/

uyġat- Uyandırmak
u.- salar 157a/

uyḳu Uyuma, uyku
u. 194b/, 331b/
u.+ da 106b/, 84b/
u.+ dın 289b/, 372a/
u.+ ġa 117b/, 118b/, 157a/

uyḳula- Uyumak
u.- duk 233b/, 235b/, 248a/, 339a/, 344a/, 344b/
u.- p 229a/, 246a/, 252b/
u.- sa 3a/
u.- y 344b/

uyḳuluġ Uykulu
u. 104b/, 110a/

uyḳusızlıḳ Uykusuzluk
u. 331a/

uyluḳ Sığırlık
u. 7a/

uyuḫla- Uyumak
u.- duk 243b/, 344b/
u.- may 376b/
u.- p 203b/, 244b/, 246b/, 327b/, 330a/, 380a/
u.- rlar 205b/

uz- Becerikli olmak, hünerli olmak
u.- up 31a/

uza - Uzamak
u.- dı 348a/
u.- ġan 283a/, 285a/
u.- p 287b/

uzaḳ Uzak
u. 122a/, 147b/, 176a/, 223a/, 295a/, 364b/
u.+ ḳa 94b/

uzal- Uzanmak, sürüp gitmek
u.- ap 116b/

uzat - Uzatmak, göndermek, yolculamak
u.- a 83b/, 327a/
u.- ġandın 238b/
u.- ıp 126a/, 170a/, 335a/
u.- tılar 30a/, 9a/
u.- ur 180a/, 345b/

uzun Uzun
u. 100a/, 121b/, 147b/, 175a/, 176a/, 260b/, 273b/, 274a/, 277a/, 284a/, 288a/, 291a/, 364b/, 7b/
u.+ dur 277a/, 282a/
u.+ raḳ 276a/, 281b/, 283a/, 341b/
u.+ raḳdur 280b/
u.+ raḳtur 130b/, 276b/

uzunluḳ Uzunluk
u.+ ı 138b/, 142b/, 143b/, 190b/, 240a/, 3b/, 275b/, 281b/, 282a/, 283a/, 283b/, 286a/, 288a/

‘użv Ar. Organ
‘u.+ ı 277a/

Ü

ü Far. Ve
ü. 11a/, 120b/, 121b/, 122a/,

123b/, 124b/, 127b/, 128a/, 129a/, 138a/, 144a/, 150b/, 154a/, 155a/, 156a/, 157a/, 157b/, 158a/, 159a/, 15a/, 162b/, 163b/, 164a/, 164b/, 166a/, 168b/, 16a/, 16b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 180b/, 181a/, 183a/, 187a/, 187b/, 188a/, 189b/, 18a/, 190a/, 191a/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 196a/, 196b/, 200a/, 201a/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207b/, 208a/, 209a/, 209b/, 210b/, 211a/, 212a/, 212b/, 213a/, 213b/, 215b/, 217b/, 218a/, 218b/, 21b/, 220a/, 221a/, 223a/, 223b/, 224a/, 227b/, 228a/, 228b/, 229b/, 22a/, 230b/, 232b/, 235a/, 239a/, 23a/, 23b/, 243b/, 245a/, 24a/, 25b/, 28b/, 296a/, 29a/, 2b/, 30a/, 311b/, 314b/, 315a/, 326b/, 335b/, 35a/, 35b/, 371a/, 376a/, 37b/, 3b/, 40b/, 41a/, 41b/, 44b/, 46a/, 46b/, 49a/, 49b/, 50b/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 54a/, 54b/, 55a/, 56a/, 56b/, 57b/, 58a/, 60a/, 60b/, 6b/, 77b/, 199b/

üç Üç
ü. 100a/, 100b/, 102b/, 103a/, 104b/, 105a/, 105b/, 107a/, 107b/, 109a/, 10a/, 10b/, 111a/, 112b/, 113a/, 116b/, 119b/, 11a/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 123a/, 123b/, 124b/, 126b/, 128b/, 12b/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 132a/, 133a/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138b/, 139a/, 139b/, 140a/, 145b/, 148b/, 149b/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 154a/, 155b/, 157b/, 161a/, 161b/, 163b/, 165a/, 165b/, 168a/, 17a/, 182a/, 183b/, 186a/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 18a/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 195b/, 202b/, 206a/, 20b/, 210a/, 210b/, 215b/, 216a/, 218a/, 219b/, 220a/, 222a/, 222b/, 224a/, 225b/, 22a/, 232b/, 234a/, 234b/, 236a/, 239a/, 245a/, 254a/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 258b/, 260a/, 260b/, 261b/, 262a/, 263a/, 263b/, 264b/, 269a/, 275a/, 275b/, 277a/, 27a/, 27b/, 282a/, 284b/, 285a/, 287a/, 288a/, 289b/, 28a/, 294a/, 295b/, 296a/, 297a/, 298b/, 299a/, 299b/, 2a/, 300a/, 300b/, 305a/, 305b/, 306a/, 309a/, 30b/, 311a/, 31a/, 325b/, 327a/, 32a/, 32b/, 331a/, 331b/, 332b/, 333a/, 334a/, 334b/, 335a/, 335b/, 336a/, 337a/, 338a/, 338b/, 339a/, 342a/, 344b/, 349a/, 34b/, 351a/, 353a/, 353b/, 354b/, 356a/, 356b/, 357a/, 358b/, 362a/, 362b/, 366b/, 367a/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 371b/, 372a/, 372b/, 374a/, 375b/, 377b/, 378b/, 37b/, 380a/, 38a/, 39a/, 39b/, 40a/, 44a/, 45b/, 46b/, 56a/, 57a/, 5b/, 61a/, 65a/, 65b/, 68a/, 69a/, 69b/, 71a/, 73a/, 73b/, 74a/, 7b/, 81b/, 82b/, 85b/, 86a/, 8b/, 90b/, 91b/, 92b/, 93b/, 96a/, 98a/, 98b/, 99a/, 99b/
ü.+ din 11b/
ü.+ i 169b/
ü.+ ide 220b/, 236b/, 240a/, 242a/, 307b/, 339a/, 344b/, 356a/, 377b/, 381a/, 382a/
ü.+ ini 255b/, 39b/
ü.+ ünci 269b/
ü.+ ünciside 256b/
ü.+ ünçi 271a/, 272a/, 289b/
ü.+ ünçide 289b/

üç miñ Üç bin
ü. 362a/
ü.+ ge 57a/

üç miñ altı yüz Üç bin altı yüz
ü. 290a/

üç yüz Üç yüz
ü. 138b/, 142b/, 151b/, 152b/,

185a/, 245a/, 335a/
ü.+ din 55a/, 59b/, 120a/
ü.+ ge 303b/, 312a/

üç yüz miñ Üç yüz bin
ü. 354a/
ü.+ ge 12a/

üçele Her üçü, üçü birlikte
ü. 58a/
ü.+ si 167a/
ü.+ siniñ 300a/

üçer Üçer
ü. 105b/, 233a/, 300b/

üçün İçin
ü. 100b/, 103b/, 108a/, 108b/, 111b/, 11b/, 122a/, 123a/, 126a/, 127a/, 128a/, 130a/, 130b/, 134b/, 135b/, 138a/, 139a/, 140b/, 142a/, 144b/, 146a/, 148a/, 151b/, 153b/, 158a/, 15b/, 161a/, 162a/, 164b/, 166a/, 16b/, 171a/, 171b/, 172a/, 174a/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 180a/, 180b/, 181b/, 185b/, 186a/, 187a/, 192a/, 192b/, 195a/, 196a/, 199b/, 204a/, 206a/, 209b/, 211b/, 214a/, 215a/, 216b/, 218b/, 224b/, 227a/, 231a/, 235a/, 237b/, 23a/, 241a/, 242b/, 247a/, 250b/, 251b/, 252a/, 254b/, 257a/, 257b/, 258b/, 259a/, 259b/, 262a/, 263b/, 264b/, 269b/, 270a/, 278b/, 279a/, 281a/, 282b/, 286a/, 28b/, 291b/, 294a/, 29a/, 2b/, 301a/, 307a/, 311a/, 316a/, 31b/, 325a/, 330b/, 331a/, 331b/, 333a/, 336b/, 338b/, 339a/, 340a/, 342a/, 345a/, 349a/, 352b/, 354a/, 355b/, 356a/, 358a/, 358b/, 359a/, 35a/, 360a/, 360b/, 366a/, 367a/, 367b/, 368a/, 369b/, 36a/, 370b/, 375a/, 375b/, 377b/, 378b/, 379b/, 381a/, 381b/, 382a/, 39b/, 44b/, 45a/, 49a/, 49b/, 50a/, 51a/, 52a/, 52b/, 54a/, 55a/, 57b/, 59b/, 5a/, 63b/, 67a/, 70b/, 77a/, 77b/, 78a/, 79a/, 79b/, 80b/, 83a/, 86b/, 87b/, 88a/, 8a/, 91a/, 93a/, 97b/, 99a/, 99b/

üçünçi Üçüncü
ü. 6b/, 11a/, 85b/, 137b/, 168a/, 168b/, 20a/, 22b/, 25b/, 27b/,

ükül - Yığılmak, toplanmak
ü.- di 215b/

üleş - Bölmek, taksim etmek
ü.- ip 268a/, 269a/, 294b/
ü.- küçe 212b/
ü.- künçe 329a/
ü.- mek 293b/
ü.- ti 32a/, 52b/

üleş Bölük, pay, hisse
ü. 264b/

üleşil- Paylaşılmak, üleşilmek
ü.- di 125a/, 212b/, 231b/, 312a/, 91b/
ü.- ip 329a/

ülüş Rütbe
ü.+ i 31a/
ü.+ ini 31a/
ü.+ ni 31a/

‘ümerā Ar. Emirler, beyler
‘ü. 86b/, 271a/, 271b/, 299a/, 301a/, 306b/, 332a/, 350a/, 352a/, 355b/, 370b/, 376a/, 256b/, 294a/, 296b/
sāyir-i ü. 24b/
‘ü.+ ġa 302b/, 350b/, 354b/
‘ü.+ larınıñ 365a/
‘ü.+ larnı 267a/
‘ü.+ nı 296b/, 362b/
‘ü.+ nıñ 314b/
‘ü.+ sı 12b/, 170a/, 20b/, 264b/, 28b/, 270a/, 299b/, 366b/, 375b/
‘ü.+ sıdın 309a/, 329a/, 376a/,

378a/
‘ü.+ sıġa 350b/, 355b/
‘ü.+ sını 299a/, 325b/, 350a/, 355a/, 370a/
‘ü.+ sınıñ 270a/

ümīd Far. Umut
ü. 8b/, 121a/, 139a/, 238a/, 354b/, 359a/
ü.+ i 94a/, 229b/, 235b/, 243b/
ü.+ ige 325a/
ü.+ im 60a/, 349a/

ümīdvār Far. Ümitli
ü. 63a/, 96b/, 122b/, 374b/
ü. ḳılıp 223b/

ümīdvārlıḳ Far.+T. Ümit etme, umma, bekleme
ü. 95a/, 120a/, 120b/, 122b/, 163a/, 375b/
ü.+ ı 44a/, 101a/, 127a/
ü.+ lar 102a/
mūcib-i ü. 120a/

ümmī Ar. Hiç okuma yazma bilmeyen
ü. 14b/, 18b/

ün Ses, ün
ü. 282a/, 47b/
ü.+ ge 349b/
ü.+ i 104b/, 136a/, 278b/, 279a/, 280a/, 280b/, 282a/, 282b/, 289b/
ü.+ idin 217a/, 279a/
ü.+ ige 279a/
ü.+ ini 117b/, 211a/, 217a/, 232b/

üret - Üretmek
ü.- ip 239a/

ürgüde- Değiştirmek, döndürmek
ü.- mekte 104b/

ürük Erik
ü. 129b/, 3b/
ü.+ i 3a/

ürün - Üremek
ü.- üp 95a/

üst Üst, üzeri, yukarı
ü.+ i 141a/, 230a/, 278a/, 285a/, 301a/
ü.+ ide 104b/, 112b/, 117a/, 118b/, 127a/, 132b/, 133b/, 135b/, 137a/, 138b/, 142a/, 143a/, 149b/, 150b/, 152a/, 161b/, 186a/, 194a/, 195b/, 197a/, 215a/, 220a/, 227b/, 232a/, 235b/, 248b/, 249b/, 255a/, 256b/, 271b/, 273a/, 275b/, 277a/, 281a/, 287b/, 291a/, 296b/, 306a/, 325b/, 328a/, 330a/, 333a/, 334b/, 335a/, 339b/, 340b/, 341a/, 341b/, 342a/, 343a/, 343b/, 34a/, 351a/, 353b/, 355b/, 358b/, 368a/, 368b/, 377b/, 38a/, 46a/, 47b/, 4b/, 6b/, 74a/, 86b/, 91a/, 99b/
ü.+ idedür 128b/, 133b/
ü.+ ideki 241a/, 246b/, 266b/, 274a/, 301a/, 34b/
ü.+ idekilerni 344b/
ü.+ idin 110b/, 113a/, 114b/, 118a/, 132b/, 143b/, 150b/, 167a/, 170a/, 199b/, 211a/, 214b/, 215a/, 218a/, 237b/, 256b/, 27b/, 306a/, 334b/, 335a/, 336b/, 35b/, 44b/, 92a/, 92b/, 98a/
ü.+ iġa 256a/, 262b/, 263b/, 296b/
ü.+ ige 38a/, 52b/, 100a/, 103b/, 104a/, 105b/, 109a/, 10b/, 110a/, 114a/, 116b/, 122b/, 126a/, 127a/, 137a/, 138b/, 13b/, 143b/, 147a/, 151a/, 154a/, 156a/, 157a/, 157b/, 158a/, 160a/, 160b/, 163a/, 163b/, 165b/, 173a/, 175a/, 176a/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186b/,

187b/, 18b/, 194b/, 195a/, 197a/, 198b/, 204b/, 206b/, 207a/, 207b/, 211a/, 211b/, 213a/, 215a/, 218a/, 219b/, 226b/, 228b/, 229b/, 230a/, 231a/, 235b/, 237b/, 243b/, 244a/, 246a/, 253b/, 254a/, 256a/, 256b/, 258b/, 25a/, 261a/, 262b/, 263b/, 265a/, 274a/, 27b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 301a/, 301b/, 304a/, 305a/, 305b/, 306a/, 307a/, 307b/, 30a/, 31b/, 325b/, 328b/, 329a/, 32a/, 32b/, 332a/, 332b/, 333b/, 335b/, 337a/, 33a/, 33b/, 340b/, 343b/, 345a/, 349b/, 34b/, 352a/, 355b/, 356b/, 360a/, 362b/, 364b/, 370b/, 371a/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 376a/, 376b/, 37b/, 381b/, 38b/, 39a/, 40b/, 41a/, 42b/, 44a/, 52a/, 54b/, 55b/, 56b/, 57b/, 58a/, 59a/, 5b/, 66b/, 68a/, 69b/, 6a/, 70b/, 72b/, 73a/, 74a/, 76b/, 77a/, 77b/, 78b/, 79b/, 82a/, 84a/, 85b/, 8b/, 93a/, 99a/
ü.+ ini 227a/, 369a/
ü.+ inini 144a/
ü.+ ümdeki 194b/
ü.+ ümizge 265a/

üstād Far. Üstat, usta
ü. 217a/, 53a/
ü.+ ı 68b/

üstādkār Far. Ustalık
ü.+ lar 354a/

üstāḫāne Far. Edepsizce, küstahça
ü. 349b/

üstüḫān Far. Kırık çıkıkçı
ü. 181b/

üstüvār Far. Emin
ü. 29a/

üy Ev
ü. 120b/, 121a/, 122b/, 143b/, 157a/, 188b/, 195b/, 218a/, 220a/, 236b/, 260b/, 274a/, 274b/, 279b/, 300b/, 330a/, 330b/, 87a/
ü.+ çe 115b/
ü.+ de 190a/, 194b/, 200a/, 237a/, 276b/, 280b/, 282b/, 68b/, 186a/
ü.+ din 186a/
ü.+ dür 276b/
ü.+ ġa 274a/
ü.+ ge 117b/, 190a/, 227b/, 228b/, 247b/, 77b/, 93a/
ü.+ i 248a/, 250a/, 274a/, 301a/, 302b/, 309a/
ü.+ ide 189b/, 192b/, 202a/, 218b/, 220b/, 241a/, 241b/, 249a/, 250a/, 356a/, 363a/
ü.+ ideki 237a/
ü.+ idin 363a/
ü.+ idür 189a/
ü.+ iġa 248a/, 248b/, 251a/
ü.+ige 186a/, 188b/, 190a/, 211b/, 235a/, 236b/, 237a/, 241b/, 247b/, 331a/, 332b/, 351a/, 97a/
ü.+ im 101b/
ü.+ ini 188b/, 293b/, 302b/
ü.+ kinedür 232b/
ü.+ ler 128b/, 157a/, 157b/, 195b/, 200a/, 264a/, 341a/
ü.+ lerdür 139a/
ü.+ leri 157b/, 186a/, 191b/, 264a/, 300a/
ü.+ leride 146b/, 188b/, 84b/
ü.+ leridür 341a/
ü.+ leriġa 230b/
ü.+ lerige 161b/, 363a/, 94b/, 97a/
ü.+ lerini 188b/
ü.+ leriniñ 235a/
ü.+ lerni 201a/, 267b/
ü.+ lerniñ 199b/
ü.+ mizge 220a/
ü.+ ni 274a/, 329b/
ü.+ niñ 189a/, 232b/, 264a/, 274a/, 276a/, 83b/
ü.+ ümde 235a/

ü.+ ümge 188a/

üylüg Belli bir gruba tabii olan kimseler
ü. 123a/, 129a/, 142b/, 77b/

üz - Kırmak, koparmak, kesmek
ü.- edürler 282b/
ü.- üp 237a/, 241a/, 284a/
ü.-geni 283b/

üzdür- Nehrin derin yerlerinden atları yüzdirerek geçirme
ü. –me 90a/
ü.- üp 151a/, 153b/, 165a/, 226a/, 365a/, 90a/
ü.- ür 340a/

üzengü Üzengi
ü.+ din 192b/
ü.+ siġaça 193b/
ü.+ mge 204a/

üzül - Kesilmek, koparılmak
ü.- di 142b/
ü.- düm 53a/
ü.- gen 142b/
ü.- ür ėdi 7a/

üzüm Üzüm
ü. 108b/, 129b/, 135a/, 135b/, 137a/, 248a/, 279a/, 284a/, 290b/, 359a/, 380b/
ü.+ dür 129b/
ü.+ ġa 283b/
ü.+ ge 283b/
ü.+ i 133b/, 134b/, 136a/, 136b/, 137b/, 138a/, 140a/, 2a/, 45b/
ü.+ idin 137b/
ü.+ ler 95b/
ü.+ leri 380b/
ü.+ niñ 284b/, 285a/, 380b/

V

va‘ād Ar. Bir işi yapmak için verilen söz ya da bir işin yapılacağına dair verilen şey
v. 258a/, 303b/
v. boldı 262b/

vācib Ar. Gerekli olan, yapılması gerekli
v. 25a/, 64b/, 223b/, 244b/, 299a/,
v.+ tür 101b/

va‘de Ar. Bir iş için önceden belirlenen süre, mühlet
v. 217a/, 237b/, 297b/, 298a/, 298b/, 304a/, 309a/, 52b/
ḫāne-i v. 187a/
v. ḳılmaydur ėdi 51b/
v. ḳılur 305b/
v.+ ler 24a/, 308a/
ḫāne-i v.+ niñ 184b/

vādī Ar. Vadi, alan, yol
v.+ ni 189a/, 189b/
v.+ side 179b/, 360b/
v.+ siniñ 153a/

vāfir Ar. Çok, bol
v. 2a/, 177a/, 293b/, 355a/

vaḥal Ar. Bataklık, çamur
v.+ da 114a/

va‘īd Ar. Vaat eden; kötülükten uzak tutmak için baskı yapma, caydırma
v. 52b/, 237b/, 258a/, 297b/, 298a/, 298b/

vaḳ‘a Ar. Olup geçen olay
v.+ sıda 9b/

vaḳāyi‘ Ar. Olaylar, vakalar
v. 11b/, 17b/, 95b/, 192b/, 203a/, 215b/, 216b/, 311b/, 302a/,

382a/
v.- sene 248b/
v.- i sene 331a/
v.- i sene erba'a ve tis'a 58b/
V.- i sene-i ḫems 66a/
v.- i sene-i sitt ve tis'mi'a 80a/
v.- i sene-i toḳḳuz yüz sėkiz 101a/
v.- sene toḳḳuz yüz otuz bėş 339a/
v.+ de 50b/
v.+ din 314b/, 80b/
v.+ ide 27a/, 28a/, 97b/
v.+ ni 213b/, 363a/
V.- i sene-i iḥdā 32b/
v.- i sene-i 911 156b/

vāḳıf Ar. Bir konuya hakim olan
v. 197b/, 247b/
v. boldı 102b/
v. boldılar 40b/
v. boldum 186a/
v. bolġunça 33a/
v. bolup ėdiler 24b/
v. bolup 247a/
v. bolupturlar 247b/

vāḳi' Ar. Vuku bulmak, cereyan etmek
v. 136b/, 145b/, 224a/, 341b/
beyān-ı v. 86a/, 201a/
v. boldı 82a/, 110a/, 120b/, 156b/, 159a/, 183a/, 210b/, 312b/, 327a/, 51a/, 67b/, 76a/
v. bolġan 135b/, 270a/, 328a/, 5a/
v. bolġannı 307a/
v. bolmadı 162b/
v. bolmaydur 332a/
v. bolsa 351a/
bī-edālıḳ v. bolsa 121b/
v. bolup ėdi 158a/, 164b/, 86b/, 88a/
v. bolup 260a/
v. boluptur 1/, 2a/, 2b/, 3a/, 3b/, 104a/, 128a/, 128b/, 130a/, 132b/, 133b/, 135a/, 135b/, 137a/, 136a/, 341a/, 141a/, 141b/, 148a/, 149a/, 152a/, 160b/, 171a/, 171b/, 181b/, 188b/, 220a/, 222a/, 223a/, 224a/, 229b/, 230a/, 239b/, 251a/, 252a/, 255a/, 260b/, 270a/, 270b/, 272a/, 273a/, 273b/, 274a/, 277b/, 290b/, 300b/, 325a/, 325b/, 327b/, 328a/, 333a/, 334b/, 335a/, 335b/, 339b/, 342a/, 37a/, 380b/, 45a/, 48a/, 48b/, 4a/, 4b/, 50a/, 67a/, 6b/, çeşīd/
v. bolupturlar 32a/
v. bolur 109b/, 165b/, 347b/, 354a/
beyān-ı v.+ ini 201a/
Beyān-ı v.+ ni 306b/

vāḳi'a Ar. Vuku bulan, olan
v. 15b/, 17a/, 307a/, 371b/, 6a/, 78a/
v.- i hāy 306b/
v.+ da 30a/
v.+ dın 248a/
v.+ nı 30a/, 52a/
v.+ sıda 26b/
v.+ sıdın 13a/, 14a/, 19b/, 23a/, 54a/, 69b/

vāḳi'āt Ar. Olaylar
ġarāyib-i v.+ ıdındur 337b/
ġarāyib-i v.+ tın 308a/
ġarāyib-i v.+ tındur 42b/

vaḳt Ar. Vakit, zaman
v. 73a/, 81b/, 128b/, 154b/, 166b/, 174b/, 180b/, 206b/, 225a/, 233b/, 258b/, 282a/, 289b/, 370b/
v.- ı namāznı 7a/
v.- i namāznı 18b/
v.+ ı 104a/, 125a/, 205b/, 209a/, 231b/, 232b/, 252b/, 300b/, 32a/, 338a/, 370b/, 59a/, 61a/, 62b/
v.+ ıda 145a/, 197b/, 198b/, 217b/, 221a/, 238b/, 247a/, 247b/,

249b/, 263b/, 266a/, 282b/, 337b/, 56b/, 60b/, 80a/, 95a/
v.+ ıdın 354a/
v.+ ıġaça 210a/, 246a/, 247b/
v.+ ım 307a/
v.+ ımda 200b/
v.+ larda 277b/
v.+ ları 294b/
v.+ tın 289a/

vālide Ar. Anne
Ḥażret-i V. 220a/
v.+ lerim 86b/
v.+ lerimdin 52b/
v.+ m 11a/, 126a/, 95a/
v.+ mġa 120a/
v.+ si 199b/

Vālidiyye Ö.İ, Hoca Ubeydullah'ın eseri
V. 346a/

Vallāhu ʻalem Ar. Tanrı bilicidir
v. 170b/

vanşārek Konuşma yetisi olmayan bir papağan cinsi
v. 278b/

var Var, mevcut
v. 118b/

vārerak̦ Far.+T. Daha kuru
v.+ rak̦tur 286a/

vārid Ar. Bir şey hakkında söylenen
v.+ dür 2b/

vāriṣ Ar. Varis, mirasçı
v.+ i 7b/
v.+ lerini 7b/

variṣe Ar. Varisler, mirasçılar
v.+ siniñ 157a/

vasaṭ Ar. Orta, iki şeyin arası
v. 325a/
v.+ ta 2a/

vāsıṭa Ar. Araç, aracı
v. 101b/, 129a/, 130a/, 132b/
v.+ dur 128a/
v.+ sıdın 173a/

vasīʻ Ar. Geniş, açık
v. 270a/

vaṣl Ar. Ulaşma, kavuşma
v.+ ı 150a/

vaṭan Ar. Vatan, yurt
v. 60a/, 181a/
v.+ dın 264b/

vāyin Ar. Kuyu, çukur
v. 300b/, 312b/
v.+i 342a/
v.+ ni 300b/, 312b/
v.+ niñ 300b/, 312b/

vāyinlıġ Ar.+T. Çukurlu
v. 342a/

vażʻ Ar. Duruş, tavır
v.+ dur 276a/
v.+ ı 280b/, 287a/, 288a/

vażiʻ Ar. Aşağı, bayağı; durumla ilgili
v. 23a/, 24a/, 335a/

vaẓīfe Ar. Vazife, görev
v. 87a/

vażʻlıḳ Ar. Atama, tayin etme
v. 140b/, 141b/, 274a/, 287b/, 341b/, 343a/
v.+ dur 281b/, 283a/

ve Far. Ve, dahi

v. 1/, 100a/, 100b/, 101a/, 101b/, 102a/, 102b/, 103a/, 103b/, 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 106a/, 107b/, 108b/, 10a/, 10b/, 110b/, 111a/, 111b/, 112b/, 114a/, 114b/, 115a/, 116b/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 11a/, 11b/, 120a/, 120b/, 121a/, 121b/, 122a/, 122b/, 123a/, 123b/, 124a/, 124b/, 125a/, 125b/, 126a/, 126b/, 127a/, 127b/, 128a/, 128b/, 129a/, 129b/, 12a/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 132a/, 132b/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 138b/, 139a/, 139b/, 13a/, 13b/, 140a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 144a/, 144b/, 145a/, 145b/, 146a/, 146b/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149a/, 149b/, 14a/, 14b/, 150a/, 150b/, 151a/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 153b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 156b/, 157a/, 157b/, 158a/, 158b/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 160b/, 161a/, 161b/, 162a/, 162b/, 163a/, 163b/, 164b/, 165a/, 165b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 16a/, 16b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 179a/, 179b/, 17a/, 17b/, 180a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183a/, 183b/, 184a/, 184b/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 187a/, 187b/, 188a/, 188b/, 189a/, 189b/, 18a/, 18b/, 190a/, 190b/, 191a/, 191b/, 192a/, 192b/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 196a/, 196b/, 197a/, 198a/, 198b/, 199b/, 19a/, 19b/, 200a/, 200b/, 201a/, 201b/, 202a/, 202b/, 203a/, 203b/, 204a/, 204b/, 205a/, 205b/, 206a/, 206b/, 207a/, 207b/, 208a/, 208b/, 209a/, 209b/, 20b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 212a/, 212b/, 213a/, 213b/, 214a/, 214b/, 215a/, 215b/, 216a/, 216b/, 217a/, 217b/, 218a/, 218b/, 219a/, 219b/, 21b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222a/, 222b/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 225b/, 226a/, 226b/, 227a/, 227b/, 228a/, 228b/, 229a/, 229b/, 22a/, 22b/, 230a/, 230b/, 231a/, 231b/, 232a/, 232b/, 233a/, 233b/, 234a/, 234b/, 235a/, 235b/, 236a/, 236b/, 237a/, 237b/, 238a/, 238b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 240a/, 240b/, 241a/, 241b/, 242a/, 242b/, 243a/, 244a/, 244b/, 245a/, 246a/, 246b/, 247a/, 247b/, 248a/, 248b/, 24a/, 24b/, 250a/, 250b/, 251b/, 252a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 255a/, 255b/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 25a/, 25b/, 260a/, 260b/, 261a/, 261b/, 262a/, 262b/, 263a/, 263b/, 264a/, 264b/, 265a/, 265b/, 266a/, 266b/, 267a/, 267b/, 268a/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 26b/, 270a/, 270b/, 271a/, 271b/, 272a/, 272b/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 275a/, 275b/, 276a/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287a/, 287b/, 288a/, 288b/, 289a/, 289b/, 28a/, 28b/, 290a/, 290b/, 291a/, 291b/, 292a/, 293b/, 294a/, 294b/, 295a/, 295b/, 296a/, 296b/, 297a/, 297b/, 298a/, 298b/, 299a/, 299b/, 29a/, 29b/, 2a/, 2b/, 300a/, 300b/, 301a/, 301b/, 302a/, 302b/, 303a/, 303b/, 304a/, 304b/, 305a/, 306b/, 307a/, 308b/, 309a/, 309b/, 30a/, 30b/, 310a/, 310b/, 311a/, 311b/, 312a/, 314b/, 315a/, 315b/, 316a/, 31a/, 325a/, 325b/, 326a/, 327a/, 327b/, 328b/, 329a/, 32a/, 32b/, 330a/, 331a/, 331b/, 332a/, 333a/, 333b/, 334a/, 334b/, 335b/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 338b/, 339a/, 339b/, 33a/, 33b/, 340a/, 340b/, 341b/, 342a/,

342b/, 343a/, 343b/, 344a/, 344b/, 345a/, 345b/, 346b/, 347a/, 347b/, 348a/, 348b/, 349a/, 349b/, 34a/, 34b/, 350a/, 350b/, 351a/, 351b/, 352a/, 352b/, 353a/, 353b/, 354a/, 354b/, 355b/, 356a/, 356b/, 357b/, 358a/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 361a/, 361b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 365a/, 365b/, 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 369a/, 369b/, 36a/, 36b/, 370a/, 370b/, 371a/, 371b/, 372a/, 372b/, 373a/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 375b/, 376a/, 376b/, 377a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 379b/, 37a/, 37b/, 380a/, 380b/, 381a/, 381b/, 382a/, 38a/, 38b/, 39a/, 3a/, 3b/, 40a/, 40b/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 43a/, 43b/, 44b/, 45a/, 45b/, 46a/, 46b/, 47b/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 50a/, 51a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 54a/, 54b/, 55a/, 55b/, 56a/, 56b/, 57a/, 57b/, 58b/, 59a/, 59b/, 5a/, 5b/, 60a/, 60b/, 61a/, 61b/, 62a/, 62b/, 63a/, 63b/, 64a/, 64b/, 65a/, 65b/, 66a/, 67b/, 68a/, 68b/, 69a/, 69b/, 6a/, 6b/, 70a/, 70b/, 71a/, 71b/, 72a/, 72b/, 73b/, 74a/, 74b/, 75a/, 75b/, 76a/, 76b/, 77a/, 77b/, 78a/, 79a/, 79b/, 7a/, 7b/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 82b/, 83a/, 84b/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 88a/, 88b/, 89a/, 89b/, 8a/, 8b/, 90a/, 90b/, 91a/, 91b/, 92a/, 93a/, 93b/, 94a/, 94b/, 95a/, 95b/, 96a/, 96b/, 97a/, 98a/, 98b/, 99a/, 99b/, 9a/, 9b/, 329a/

vecd Ar. Kendinden geçecek kadar dalgınlık, ilahi aşkla dalma
v. 176a/

vech Ar. Sebep, neden
v. 212b/, 229b/, 292a/, 304a/, 304b/, 326b/, 342b/, 377a/
v.- i istiḳāmet 229b/
v.- i istiḳāmet 18a/
v.- i tesmiye 137a/
v.- i tesmiyesi 11b/
V.- i tesmiyesi 140b/
v.- i tesmiyesi 223a/
v.- i tesmiyesini 365b/
v.+ i 52a/, 60b/
v.+ idin 345a/
v.+ iġa 326b/, 377a/, 379a/, 380a/
v.+ ini 326b/
v.+ ni 329a/

vechdār Ar.+Far. Sebep olan
v.+ nıñ 345a/

vedā‘ Ar. Veda, ayrılma
v. 117a/, 327a/
v. ḳıldı 18a/
v. ḳıldılar 11a/, 96b/, 108a/
v. ḳıldım 345a/
v. ḳılduk 343a/
v. ḳılġan ėgendür 96a/
v. ḳılıldı 333b/
v. ḳılıp 117a/, 327b/
v. ḳılurlar 207a/
v.+ sı 80a/

vefā Ar. Vefa, sözünde durma
Bāġ-ı V.+ da 233a/, 242b/, 249b/, 252a/
Bāġ-ı V.+ dın 233a/, 245a/
Bāġ-ı V.+ ġa 132a/, 245a/, 249a/
v. ḳıldı 58b/
v. ḳıldılar 64a/
v. ḳılġaylar 64a/
v. ḳılġusıdur 58b/
v. ḳılur 310a/
Bāġ-ı V.+ nıñ 245a/, 252a/

vefādār Ar.+Far. Vefa sahibi, vefalı
yār-ı v. 101a/

vefāyī Ar. Vefalı
v. 21a/

vehm Ar. Şüphe, kuruntu

v. 95b/
v.+ i 17a/, 194a/
v.+ idin 118a/

velādet Ar. Doğma, doğuş
v. 163b/
v.+ i 163b/

velāyet Ar. Velilik
v. 54a/
v.+ ḳa 54a/

veledü'l zinā Ar. Zinadan doğan çocuk, piç
v. 169b/

velī Ar. Ama, fakat; Veli, sahip, ermiş
v. 64b/, 101a/, 101b/, 104a/, 104b/, 106a/, 107a/, 107b/, 110a/, 116a/, 118a/, 11b/, 120a/, 121b/, 124a/, 129b/, 130a/, 130b/, 133a/, 133b/, 134a/, 134b/, 135a/, 135b/, 136b/, 138a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142b/, 152a/, 153b/, 160a/, 162b/, 163b/, 164b/, 167a/, 167b/, 169a/, 170b/, 171a/, 172b/, 174b/, 175a/, 175b/, 177a/, 178a/, 181b/, 182a/, 182b/, 187a/, 187b/, 188b/, 189a/, 189b/, 18b/, 192a/, 192b/, 193a/, 195a/, 198a/, 204a/, 205a/, 206b/, 209a/, 209b/, 21b/, 222b/, 223a/, 22a/, 230a/, 230b/, 234a/, 234b/, 239b/, 23b/, 240b/, 245a/, 254b/, 259a/, 259b/, 260b/, 265b/, 269b/, 26a/, 270a/, 270b/, 271a/, 272b/, 275a/, 275b/, 276a/, 277b/, 279a/, 279b/, 282b/, 283a/, 285b/, 287a/, 287b/, 28b/, 291b/, 295a/, 297b/, 29b/, 2b/, 301a/, 302a/, 303b/, 306b/, 309b/, 31a/, 331b/, 332a/, 337b/, 338a/, 33b/, 341a/, 341b/, 343b/, 348a/, 349b/, 354a/, 355a/, 360b/, 365a/, 368b/, 370b/, 381b/, 39b/, 3b/, 45b/, 48a/, 48b/, 4a/, 51b/, 53a/, 54b/, 57a/, 5b/, 60a/, 60b/, 65a/, 67a/, 67b/, 75a/, 75b/, 78b/, 7a/, 85a/, 85b/, 87a/, 90b/, 94b/, 95b/, 97a/
V. 125b/, 29b/
v.- i 'azīz 206a/
V.+ ġa 57a/
V.+ ni 124a/, 33a/, 35a/, 38a/, 42a/
V.+ niñ 33a/

velīkin Far. Ancak, ama
V. 99a/

velīlıḳ Ar.+T. Velilik
v.+ ıda 54a/

veliyy Ar. Sahip, dost
v.- i ni'metzādesini 29a/

vetīre Böylece?
v. 91b/

vezīr Ar. Vezir, yüksek rütbelerde bulunan paşa unvanını taşıyan kimse
v.+ i 245a/
v.+ niñ 375b/

vezīrzāde Ar.+Far. Vezir çocuğu
v. 179b/

vezn Ar. Vezin, ölçü
v.+ de 171a/, 330b/
v.+ dedur 346b/
v.+ dedür 164b/
v. +i 181a/
v.+ ide 170b/, 171a/, 181a/, 346b/
v.+ lerni 290a/

vilādet Ar. Doğma, doğum
v. 18a/, 25b/, 68a/, 6b/
v.+ i 18a/, 68a/
v.+ idin 215b/
v.+ iġa 346b/
v.+ ini 215b/

v.+ iniñ 215b/, 220a/

vilāyāt Ar. Vilayetler, iller
v. 26b/, 28b/, 329a/, 359b/, 35a/, 51a/
v.+ ı 19b/, 26b/, 29b/, 48b/, 69a/, 8a/
v.+ ıdın 25b/
v.+ ını 50a/
v.+ ḳa 328b/
v.+ nı 76b/
v.+ nıñ 66a/
v.+ tın 66a/

vilāyet Ar. İl, memleket, ülke
v. 101a/, 104a/, 104b/, 108b/, 109a/, 116b/, 122a/, 124a/, 131b/, 140a/, 144b/, 170a/, 176b/, 17b/, 188a/, 18a/, 200b/, 224a/, 224b/, 225a/, 229b/, 232a/, 269b/, 270a/, 271b/, 274b/, 295a/, 29a/, 314b/, 335a/, 353a/, 356a/, 360b/, 54b/, 61a/, 62a/, 65b/, 72a/, 85a/, 96b/
v.+çelerni 131b/
v.+ din 185a/
v.+ dür 130a/, 56b/
v.+ ġa 207b/, 242a/
v.+ i 1/, 63a/, 71b/, 125b/, 128a/, 131b/, 141b/, 165b/, 166a/, 17a/, 200b/, 228a/, 229b/, 269a/, 272a/, 273b/, 294a/, 297a/, 325b/, 326a/, 33b/, 348b/, 34a/, 36a/, 3b/, 44b/, 48b/, 56b/, 57a/, 6a/, 71b/, 78a/, 8a/
v.+ ide 12b/, 131a/, 131b/, 140b/, 220a/, 23a/, 254b/, 268a/, 271a/, 273a/, 279b/, 3a/, 49b/, 54a/, 56b/, 68a/, 9a/, 1/, 120a/
v.+ idedür 27b/
v.+ idin 120a/, 120b/, 145b/, 236a/, 242b/, 272b/, 29b/, 48b/, 69b/, 82a/
v.+ idindür 181a/, 45a/
v.+ idür 128a/, 137b/, 273a/, 335b/, 49a/, 49b/
v.+ iġa 144b/, 145b/, 152a/, 165b/, 17b/, 188a/, 225b/, 236a/, 242b/, 269a/, 271a/, 273a/, 273b/, 303a/, 315a/, 367b/, 59a/, 8a/, 63a/, 65b/, 71b/, 73b/
ekṣer-i v.+ iġa 271a/
v.+ imiz 99b/
v.+ ini 108a/, 10a/, 12b/, 144a/, 14a/, 156a/, 163b/, 167b/, 181a/, 200b/, 212a/, 213b/, 218b/, 228a/, 234b/, 258b/, 348b/, 359a/, 374b/, 375b/, 56b/, 57a/, 6b/, 80a/, 8a/, 8b/
v.+ iniñ 120a/, 131b/, 140b/, 165b/, 202a/, 202b/, 235b/, 270b/, 273a/, 275b/, 293b/, 2a/, 325b/, 32a/, 359a/, 5a/, 5b/, 81a/
v.+ iñizdin 239a/
v.+ ḳa 10a/, 49a/, 121a/, 130a/, 138b/, 15b/, 17b/, 213a/, 272a/, 280b/, 51b/, 72a/
v.+ ler 223b/, 224a/, 225a/, 240a/, 242a/, 254b/, 255b/, 270a/, 272b/, 273b/, 288b/, 290a/, 292a/, 302b/, 35a/, 5b/, 74a/
v.+ lerde 10a/, 135b/, 139a/, 140b/, 180a/, 212a/, 235b/, 254a/, 275b/, 277a/, 277b/, 279a/, 279b/, 284b/, 288a/, 289a/, 290a/, 312b/, 353a/, 59b/
v.+ lerdin 154b/, 270a/, 349a/, 51a/
v.+ lerdür 272b/
v.+ lerġa 155b/, 175b/, 192a/, 66a/, 201a/, 226b/, 272a/, 277a/, 277b/, 279b/, 280b/, 28a/, 276b/
v.+ lerge 294a/
v.+ leri 108a/, 155b/, 200b/, 225b/, 270a/, 274a/
v.+ leridin 154a/, 241b/, 279a/, 74b/
v.+ lerige 238a/
v.+ leriñ 155b/
v.+ lerini 145a/, 156a/, 172b/
v.+ leriniñ 326a/, 78b/
v.+ lerni 108a/, 108b/, 156a/,

225a/, 226b/, 229a/, 232a/, 238a/, 271a/, 295b/, 348b/, 51a/, 51b/
v.+ lerniñ 225b/, 245a/, 258b/, 281a/, 291a/, 353a/, 359a/
v.+ ni 133a/, 134b/, 148a/, 156a/, 16a/, 177a/, 207a/, 225b/, 228b/
v.+ niñ 133b/, 134a/, 140a/, 18a/, 246a/, 274b/, 284a/, 2a/, 326a/, 359b/
v.+ te 131b/, 137a/, 140a/, 158a/, 16a/, 16b/, 269b/, 359b/, 6a/, 8a/
v.+ tin 120a/, 120b/, 121b/, 137b/, 183b/, 44b/, 48b/, 54a/, 81a/
v.+ tür 1/, 128a/, 129a/, 137b/, 263a/, 291a/

vilāyetlıḳ Far.+T. Vilayetlik
v. 271b/
v.+ ı 71b/, 131b/

vīrān Far. yıkık, harap
v. 208a/

vīrānlıḳ Far.+T. Yıkılmışlık, haraplık
v. 121a/

vird Ar. Dua, belli zamanlarda okunması gereken Kuran cüzleri
v. 251b/
v.+ ni 330b/

vu Ar. Ve, krş. vü, ve, u, ü
v. 144b/

vuḥūş Ar. Yabani hayvanlar
v. 145a/

vuḳūf Ar. Anlama, bilme, durma, duruş
v. 102a/
v.+ dur 350a/

vuḳū‘ Ar. Olma, oluş
v.+ı 108a/

vużū Ar. Abdest alma
v. 358a/
v. ḳılay 118a/
v. ḳıldım 118b/

vü Far. Ve, krş. vu, u, ü
v. 123b/, 127b/, 129a/, 138a/, 147b/, 152b/, 154b/, 159b/, 161a/, 162a/, 164b/, 170b/, 171a/, 175a/, 177a/, 177b/, 180b/, 181b/, 34a/, 41b/, 43a/

vücūd Ar. Beden, varlık, vücut
v.+ ımda 364a/
v.+ um 366a/

vüzerā Ar. Vezirler
v. 176b/, 271a/, 271b/, 306b/
v.+ nıñ 314b/

Y

yā Far. Ya da, veya, yahut
y. 110b/, 16a/, 190b/, 193a/, 198b/, 203b/, 213a/, 213b/, 220a/, 223b/, 229b/, 235b/, 241a/, 242b/, 33a/, 348a/, 37b/, 51a/, 55a/, 56a/, 59a/, 7b/, 9b/, 103a/, 103b/, 111b/, 112b/, 113a/, 129a/, 142a/, 142b/, 148a/, 154a/, 158a/, 163a/, 170a/, 173b/, 174a/, 179b/, 256a/, 272a/, 273b/, 274b/, 277b/, 289b/, 291b/, 299a/, 302b/, 306a/, 309b/, 310a/, 326a/, 329a/, 333b/, 338a/, 348a/, 348b/, 359b/, 381a/, 61b/, 64a/, 75b/, 82b/, 83b/, 95a/, 97a/

yād Far. Hatırlama, anma
y. 100a/, 17a/, 195a/, 238a/, 312b/
y. ėtsün 118b/
y.+ ıda 181b/
y. ḳılıp 172a/, 201b/

yada Yağmur taşı
y. 347b/

yadaçı Yağmur taşçısı
y.+ larġa 347b/

yadaçılıḳ Yağmur, rüzgar ya da benzer şeyler getirmeye yarayan bazı özel taşlar kullanılarak yapılan Şaman tarzı bir büyü, yağmur taşçılığı (büyücülüğü)
y. 15a/
y. +nı 40a/

yādgārī Far. Hatıra
y.+ lerni 369a/

yafraḳ Yaprak
y.+ ı 93b/
y.+ ını 113a/
y.+ lardın 93b/

yaġ - Yağmak, dökülmek, yukarıdan düşmek
y.- adur 291a/
y.- ar ėdi 193a/, 194a/
y.- ar 132a/, 219b/, 291a/, 308a/
y.- dı 149b/, 192a/, 194b/, 219b/, 226a/, 246b/, 261b/, 297a/
y.- ıp 291a/
y.- ḳannı 133a/
y.- ḳunça 160a/
y.- mas 129a/, 132a/, 273b/
y.- sa 132b/

yaġ Maya, öz
y. 283b/, 290b/

yaġdur - Yağdırmak
y.- up 250a/, 254a/

yaġı Düşman, yabancı
y. 1/, 101a/, 104b/, 105b/, 106a/, 106b/, 107a/, 113b/, 114a/, 114b/, 13b/, 187a/, 196a/, 196b/, 198b/, 202b/, 205a/, 207b/, 208a/, 209a/, 217a/, 218a/, 255b/, 257b/, 296b/, 299a/, 301a/, 307a/, 309b/, 338b/, 372b/, 375b/, 43a/, 44b/, 70a/, 73b/, 85a/, 88b/, 93a/
y.+ dın 105b/, 115a/, 210b/, 379b/, 90a/
y.+ ġa 270a/, 379a/
y.+ lar 299a/, 301a/, 363b/
y.+ lardın 375b/
y.+ ları 303a/
y.+ larıdın 345b/
y.+ larını 295b/
y.+ larınıñ 299a/
y.+ larnı 348b/
y.+ larnıñ 335b/, 337b/, 355b/, 363b/
y.+ n 250a/
y.+ nı 106a/, 126a/, 151a/, 198b/, 210b/, 211a/, 230b/, 255b/, 267a/, 270a/, 325a/, 336b/, 337b/
y.+ nıñ 104b/, 105a/, 106b/, 112a/, 130a/, 196a/, 218a/, 257b/, 267a/, 301a/, 316a/, 338b/, 379a/
y.+ sını 184a/

yaġıḳ- Düşman olmak
y.-ıġ 139b/
y.- ıp 126b/, 202b/, 58a/
y.- ıp ėdiler 294a/
y.- ḳanda 234b/
y. –maḳçı 216a/
y.- mış 64b/
y.-urı 216a/
y.- tı 155a/, 73b/
y.- tılar 166a/, 169a/, 64b/

yaġıl - Yağmak, dökülmek
y.- ıplar 155a/

yaġılıḳ Düşmanlık
y. 207b/, 226b/
y.+ ı 41b/
y.+ ıdın 69a/
y.+ ıġa 94b/
y.+ ḳa 294b/

y.+ lar 172b/, 36a/, 57b/, 79b/
y.+ nı 52a/

yaġın Yağmur, yağış
y. 139a/, 226a/, 340a/
y.+ dın 290b/
y.+ ları 153b/, 274a/, 35b/
y.+ larıda 291a/
y.+ nıñ 288b/

yaġla- Yağlamak, yağlanmak
y.- p 284a/

yaġlıḳ Mendil, bez parçası
y. 180a/
y.+ nı 180a/

yaġma Far. Yağma, çapul
y. 102a/

yaġrın Omuz
y.+ ımġa 203a/

yaḫ Far. Buz
y. 132b/, 160b/, 254b/, 290b/, 98a/
y.+ dın 254b/
y.+ı 136a/

yaḫ-āb Far. Buzlu su
y. 136a/
y.+ ḳa 136b/

yaḫdān Far. Buzcu
y.+ lar 136a/

yaḫnī Far. Yahni, pişmiş et
y. 194b/, 243a/

yaḫşı İyi, güzel
y. 101b/, 104a/, 10b/, 112b/, 113b/, 114a/, 114b/, 116a/, 119b/, 11a/, 121a/, 122b/, 124a/, 125a/, 128b/, 129a/, 129b/, 130a/, 130b/, 132a/, 132b/, 134b/, 136a/, 136b/, 137a/, 137b/, 138a/, 13a/, 13b/, 141b/, 147a/, 14a/, 14b/, 150a/, 156a/, 156b/, 158b/, 15a/, 15b/, 161a/, 162a/, 165a/, 167a/, 167b/, 169b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 178a/, 178b/, 179a/, 17b/, 180a/, 181a/, 181b/, 182b/, 184a/, 184b/, 185a/, 186b/, 188a/, 190a/, 192a/, 192b/, 194b/, 197a/, 19a/, 202a/, 203a/, 203b/, 204a/, 206b/, 209a/, 212a/, 215b/, 217b/, 21a/, 21b/, 223b/, 224a/, 22a/, 22b/, 230b/, 232b/, 233a/, 234a/, 234b/, 239a/, 239b/, 23a/, 23b/, 245a/, 247a/, 248a/, 249b/, 24b/, 250a/, 252b/, 253a/, 253b/, 254a/, 254b/, 258a/, 25b/, 263a/, 266b/, 267a/, 275a/, 275b/, 276b/, 278a/, 278b/, 280a/, 280b/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 287a/, 288a/, 289b/, 28b/, 290b/, 291a/, 291b/, 294b/, 296b/, 298a/, 29b/, 2b/, 300b/, 301a/, 302b/, 305a/, 305b/, 30a/, 311a/, 312b/, 314b/, 315a/, 315b/, 31a/, 31b/, 326b/, 327b/, 331a/, 336b/, 338a/, 343b/, 345b/, 349a/, 34b/, 350a/, 352b/, 359a/, 35a/, 360a/, 361a/, 362a/, 363b/, 372b/, 373b/, 374a/, 374b/, 375a/, 378b/, 37a/, 38b/, 39b/, 3a/, 40a/, 42a/, 42b/, 43a/, 44a/, 45b/, 46a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 50a/, 52a/, 53a/, 55a/, 58a/, 5a/, 5b/, 61b/, 65a/, 65b/, 69a/, 70a/, 71a/, 77a/, 79a/, 80a/, 82a/, 82b/, 8a/, 90b/, 92a/, 92b/, 93b/, 95b/, 9a/
y. bolur 132a/, 2a/, 4a/, 5a/
y.+ dur 129b/, 148b/, 3b/, 4a/
y.+ ġına 239b/, 245a/, 257b/, 301a/, 369b/, 380b/, 4a/, 77a/
y.+ ġınadur 284b/
y.+ lar 15b/, 167a/, 172a/, 172b/, 210b/, 217a/, 217b/, 234a/, 295a/, 296b/, 314b/, 336b/, 337a/, 374b/, 40a/, 73b/, 74a/, 93a/, 93b/
y.+ ları 213b/

y.+ raġ 157a/
y.+ rağı 141b/
y.+ raḳ 130b/, 137b/, 140a/, 144b/, 14a/, 16b/, 176a/, 178a/, 192b/, 201a/, 205a/, 258b/, 26a/, 286a/, 2a/, 2b/, 308a/, 309b/, 314b/, 31a/, 325a/, 340b/, 53a/, 54a/, 88a/, 93a/, 96a/
y.+ raḳtur 374a/
y.+ sı 282b/, 303b/

yaḫşılıḳ İyilik, güzellik
y. 201a/, 82a/
y.+ ı 101a/
y.+ġına 284a/
y.+ ımnı 201b/
y.+ ḳa 4a/
y. ḳılıp 8a/
y.+ lar 22b/
y.+ larnıñ 22b/
y.+ nı 200b/

yāḫūd Far. Yahut, veya
y. 203b/

yaḳ - Yakmak
y.- ıp 117b/, 170a/, 174a/
y.- madı 123a/
y.-maḳḳa 195b/
y.- maḳnı 109a/
y.- tı 214b/, 255a/

yaḳa Kenar
y. 90b/, 107b/, 352b/, 103b/, 108b/, 118a/, 192b/, 311b/
y.+ ça 193b/
y.+ da 117b/, 139b/
y.+ dın 185a/
y.+ dur 251a/
y.+ ġa 244b/, 358a/
y.+ ları 133b/, 160b/, 263b/, 98a/
y.+ larıda 280a/, 281b/, 343b/
y.+ sı 106a/, 106b/, 142a/, 151b/, 164a/, 274a/, 365a/
y.+ sıda 125a/, 136b/, 142a/, 148b/, 150a/, 152a/, 153a/, 159a/, 187a/, 19a/, 224b/, 22b/, 232a/, 246a/, 248b/, 249b/, 254a/, 255a/, 255b/, 267b/, 274a/, 275b/, 27b/, 282a/, 300a/, 303a/, 310a/, 328a/, 333a/, 334a/, 336a/, 339a/, 33a/, 340a/, 341a/, 344b/, 35b/, 362b/, 365b/, 366a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 5a/, 6b/, 8a/, 8b/, 98b/
y.+ sıdadur 230b/, 261b/, 47b/
y.+ sıdağı 150b/, 151b/, 191b/, 285b/, 296a/, 2a/
y.+ sıdaḳı 376a/, 99a/
y.+ sıdın 106a/, 162a/, 228b/, 232a/, 232b/, 241a/, 244a/, 327b/, 340a/, 369b/, 78b/
y.+ sıdur 142a/, 242a/
y.+ sıġa 101a/, 102b/, 149b/, 153b/, 154b/, 156b/, 219a/, 243b/, 254a/, 255a/, 261b/, 262a/, 263a/, 267b/, 268a/, 326a/, 327a/, 335b/, 336a/, 338a/, 338b/, 362a/, 363a/, 366b/, 369b/, 377b/, 378b/, 379a/, 67b/, 78b/, 79a/, 82b/
y.+ sıġaça 146b/, 272b/, 43b/
y.+ sını 122a/, 327b/, 338b/, 33a/, 365a/, 368a/

yaḳala- Tutmak, yaka paça etmek
y.- p 149b/, 151b/, 361b/, 362b/
y.- y 377a/

yaḳın Yakın
y. 102a/, 103a/, 104b/, 106a/, 204a/, 209b/, 232b/, 237a/, 242a/, 245b/, 258a/, 278a/, 291a/, 308b/, 312b/, 325b/, 342b/, 346b/, 353b/, 371a/, 371b/, 42b/, 44a/, 66b/, 75b/, 90a/
y.+ da 240a/, 83a/
y.+ daḳı 377b/
y.+ dur 116a/
y.+ ıda 116a/, 265b/, 267a/, 372a/
y.+ ıdaḳı 333b/, 71a/

y.+ ıġa 109b/, 110a/, 161a/, 216b/, 240a/, 251a/, 332b/
y.+ ıġaça 309b/
y.+ raḳ 208b/, 372a/

yaḳınlaş- Yaklaştırmak
y.- tı 216b/

yaḳīn Ar. Kesin bilgi, sağlam bilgi
y. bolup 332a/
y. ḳıldı 119a/

yaḳ Beğeni, beğenme
y. +ḳu 100a/, 120a/

yaḳtur- Tutuşmak, yapıştırmak, kabul etmek
y.- up 376b/

yalañ Yalın, çıplak
y. 89b/, 255b/

yalangaç Çıplak, uryan
y. 334b/, 342a/

yalanġaçla- Çıplak hale getirmek, soymak
y.- p 62b/
y.- ġuçı 90b/

yalanġaçlattur- Soydurmak, çıplak hale getirtmek
y.- up 62b/

yalda- Atın yelesinden tutmak
y.- p 373b/

yaldıra- Uzaktan şaşalı görünmek
y.- ap 62b/

yalġan Yalan
y. 176a/, 205a/, 55a/
y.+ dur 253a/

yalġuz Yalnız, sade
y. 107b/, 115a/, 134a/, 143a/, 144b/, 149a/, 151a/, 153a/, 155b/, 167b/, 206a/, 208b/, 238b/, 246a/, 247b/, 291b/, 331a/, 361b/, 41b/, 76a/, 93b/

yalġuzluḳ Yalnızlık
y. 349a/

yalıñ Çıplak, yalın
y. 101b/, 149a/, 198b/, 200b/, 261a/, 76a/, 97a/, 97b/
y.+ ı 42a/

yalıñaç Çıplak
y. 151a/, 161a/, 198b/, 202b/, 239a/, 32b/

yalıñaçla- Soyunmak
y.- p 226a/

yalıñġaç Çıplak
y. 255b/, 261b/, 291a/

yaman Kötü, fena
y. 114b/, 11b/, 124a/, 129b/, 131b/, 134a/, 139b/, 140a/, 156a/, 161a/, 164a/, 164b/, 166a/, 167b/, 168b/, 169a/, 171a/, 177a/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182b/, 185b/, 186b/, 195a/, 206a/, 21a/, 229b/, 24b/, 250b/, 251a/, 254a/, 254b/, 258b/, 263a/, 282b/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 295a/, 29a/, 302b/, 306a/, 308b/, 314b/, 342b/, 349b/, 35a/, 380b/, 52a/, 53a/, 55a/, 61a/, 68b/, 74b/, 75a/, 79a/, 79b/, 80b/, 82b/, 96b/, 98b/
y.+ ını 294b/, 303b/
y.+ raḳ 118a/, 295a/, 81a/

yamanla- Çekişmek
y.- p 10b/, 301b/, 73b/

yamanlıġ Kötülük, fenalık

y. 35a/, 51b/, 52a/, 57b/, 60b/, 64b/, 121b/, 126b/, 160a/, 163a/, 201a/, 216a/, 369a/,
y.+ ı 160a/
y.+ ıdın 137b/, 302a/
y.+ ḳa 213b/, 51b/
y.+ lar 158a/, 159a/, 79b/, 88a/
y.+ larġa 326a/
y.+ ları 213b/
y.+ larnı 155b/

yamġur Yağmur
y. 152a/, 224a/, 226a/, 226b/, 229b/, 246b/, 250a/, 254a/, 273b/, 308a/
y.+ ı 272a/, 273b/
y.+ ıdın 274b/
y.+ lar 149b/, 261b/
y.+ larınıñ 153a/
y. yaġdı 297a/

yamġurluḳ Yağmurlu
y. 142b/

yan - Dönmek
y.- alıñ 116a/
y.- ar ėdi 73a/
y.- ar 39a/, 135a/, 214b/, 215a/, 274a/
y.- arlar 183b/
y.- dı 108b/, 111b/, 165b/, 187b/, 222a/, 357a/, 38b/, 43a/, 5b/, 66a/, 72b/, 85a/, 99a/, 99b/
y.- dılar 122a/, 127b/, 168a/, 16b/, 17a/, 216a/, 265a/, 307b/, 329a/, 33a/, 36a/, 39a/, 42b/, 66b/, 73a/, 88b/, 92a/
y.- dım 198b/
y.- duk 41a/
y.- duḳ 106b/
y.- ġaç 235b/, 39b/, 334b/
y.- ġan 57b/, 124b/, 233b/, 310b/
y.- ġanda 103a/, 123b/, 90a/, 171b/, 312b/, 369b/
y.- ġandın 214b/, 216a/, 32a/, 32b/
y.- ġandur 98a/
y.- ġanını 214b/
y.- ġay 203a/
y.- ıñ 116a/
y.- ıp ėdi 37b/
y.- ıp ėdim 104b/, 107b/
y.- ıp 105a/, 105b/, 106b/, 109b/, 111a/, 116b/, 135a/, 145a/, 145b/, 161b/, 193a/, 204a/, 214b/, 218a/, 221b/, 222a/, 222b/, 226a/, 229a/, 232b/, 249a/, 249b/, 251a/, 256b/, 258a/, 265b/, 325a/, 32a/, 331b/, 332b/, 336b/, 337b/, 343b/, 344a/, 34b/, 363b/, 365b/, 366a/, 371b/, 373a/, 380a/, 55b/, 56a/, 58b/, 59a/, 61a/, 66b/, 67a/, 67b/, 68b/, 77a/, 79a/, 82b/, 85a/, 88b/, 99a/
y.- ıptur 147b/
y.- ıpturlar 55b/
y.- madı 106b/
y.- madılar 334b/
y.- maḳ 186a/
y.- maḳdur 114a/
y.maḳı 36a/
y.- may 90a/
y.- sa 144a/

yan Taraf, yan
y. 186a/, 209a/, 209b/, 251a/, 370a/
y.+ da 186b/
y.+ dı 16a/
y.+ dın 162a/, 216a/
y.+ dur 253a/
y.+ ġa 162a/
y.+ ı 2a/, 138a/, 150b/, 221a/, 327b/
y.+ ıda 107b/, 127a/, 137a/, 186a/, 186b/, 216b/, 236b/, 262a/, 275a/, 279a/, 301a/, 312b/, 328b/, 341b/, 352a/, 371b/, 373b/, 377b/, 379a/, 46a/, 48b/, 49a/, 80a/, 92a/
y.+ ıdadur 140a/, 251a/

y.+ ıdağı 126a/, 126b/, 226b/, 245b/, 303a/
y.+ ıdaḳı 364a/
y.+ ıdın 373b/, 76a/
y.+ ığa 106b/
y.+ ımda 113b/, 114a/, 202a/
y.+ ımdağı 245b/
y.+ ımdın 113a/, 214a/
y.+ ımızda 158b/, 310b/, 64a/, 69b/
y.+ ımızdın 69b/
y.+ larda 160b/
y.+ ları 189a/
y.+ larığa 32a/
y.+ larını 107a/

yana Yine
y. 100a/, 100b/, 102a/, 102b/, 104b/, 105a/, 105b/, 106b/, 107a/, 107b/, 109b/, 10a/, 111a/, 112a/, 113a/, 114a/, 115a/, 115b/, 116a/, 117a/, 117b/, 119a/, 119b/, 11b/, 121a/, 121b/, 124a/, 125a/, 125b/, 126a/, 128b/, 129a/, 12a/, 12b/, 130a/, 130b/, 131a/, 131b/, 133a/, 133b/, 134b/, 135b/, 136a/, 137a/, 137b/, 139a/, 139b/, 13a/, 13b/, 140a/, 140b/, 141a/, 141b/, 142a/, 142b/, 143a/, 143b/, 149a/, 149b/, 14a/, 14b/, 150b/, 151b/, 152a/, 152b/, 153a/, 154a/, 154b/, 156b/, 157a/, 157b/, 158a/, 158b/, 159a/, 159b/, 15a/, 15b/, 161b/, 162b/, 163a/, 163b/, 165a/, 165b/, 166a/, 166b/, 167a/, 167b/, 168a/, 168b/, 169a/, 169b/, 170a/, 170b/, 171a/, 171b/, 172a/, 173a/, 173b/, 174a/, 174b/, 175a/, 175b/, 176a/, 176b/, 177a/, 177b/, 178a/, 178b/, 179a/, 179b/, 17a/, 180a/, 180b/, 181a/, 181b/, 182a/, 182b/, 183a/, 183b/, 186b/, 187a/, 188a/, 189a/, 189b/, 190a/, 193a/, 193b/, 195a/, 197a/, 198a/, 198b/, 19a/, 19b/, 200b/, 201a/, 201b/, 203b/, 204a/, 206a/, 206b/, 207b/, 209b/, 20b/, 210a/, 213a/, 214a/, 214b/, 216a/, 217b/, 218a/, 219a/, 219b/, 21a/, 21b/, 220a/, 221a/, 222b/, 224b/, 226a/, 226b/, 227a/, 228a/, 229a/, 229b/, 22a/, 22b/, 230a/, 232a/, 232b/, 234a/, 234b/, 236a/, 236b/, 237a/, 238a/, 23a/, 23b/, 246a/, 247b/, 248b/, 24a/, 24b/, 250a/, 250b/, 251a/, 252b/, 253a/, 253b/, 256a/, 256b/, 257a/, 257b/, 258a/, 259a/, 259b/, 25a/, 260b/, 262a/, 263a/, 264a/, 267a/, 268a/, 268b/, 269a/, 269b/, 26a/, 26b/, 270a/, 271b/, 272a/, 272b/, 273a/, 274a/, 275a/, 275b/, 276a/, 276b/, 277a/, 277b/, 278a/, 278b/, 279a/, 279b/, 27a/, 27b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 283b/, 284a/, 284b/, 285a/, 285b/, 286a/, 286b/, 287a/, 287b/, 288a/, 288b/, 289a/, 289b/, 28a/, 290a/, 290b/, 291a/, 291b/, 293b/, 294a/, 294b/, 295b/, 297a/, 29a/, 29b/, 2a/, 2b/, 300a/, 301a/, 301b/, 302b/, 303a/, 304a/, 305a/, 305b/, 306a/, 307a/, 310b/, 311a/, 325a/, 326b/, 327b/, 328b/, 329a/, 329b/, 330b/, 332b/, 333a/, 333b/, 334b/, 335a/, 336a/, 336b/, 337a/, 337b/, 33b/, 341b/, 342a/, 342b/, 344b/, 345a/, 347a/, 348b/, 349a/, 349b/, 34a/, 34b/, 350a/, 351a/, 351b/, 352b/, 353a/, 353b/, 355b/, 357b/, 358b/, 359a/, 359b/, 35a/, 35b/, 360a/, 360b/, 362b/, 365a/, 365b/, 366a/, 367a/, 368a/, 368b/, 369b/, 36b/, 371a/, 372b/, 373b/, 375a/, 377a/, 378a/, 379b/, 37b/, 381b/, 39a/, 3a/, 3b/, 40a/, 40b/, 41a/, 42b/, 43a/, 45a/, 45b/, 46a/, 46b/, 47a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 50a/, 50b/, 51a/, 51b/, 53a/, 53b/, 54b/, 56a/, 56b/, 57a/, 58b/, 59a/, 5a/, 60a/, 60b/, 61b/, 62a/, 62b/, 63b/, 64b/, 66a/, 69a/, 6a/, 70a/, 72b/, 73b/, 76b/, 77b/, 78a/, 7b/, 82a/, 82b/, 83a/, 84a/, 85a/, 87b/, 89a/, 89b/, 8a/, 8b/, 90a/, 90b/, 91a/, 92a/, 93a/,

93b/, 95a/, 97b/, 98b/, 99b/, 9a/
y.+ lar 99a/

yana - Keskinleştirmek
y.- durlar 90a/

yañak Yanak
y. 129b/, 284b/
y.+ ıda 18a/
y.+ nıñ 285a/, 285b/

yanç - Döğmek, ufalamak, yumuşatmak
y.- ıp 143a/

yandaş- Yaklaşmak, yakınlaşmak
y.- a 92b/
y.- ıp 108a/

yandur- Döndürmek, yandırmak
y.- a bėrdiler 40a/
y.- a bėrgeyler 40a/
y.- a bėrip 8a/
y.- a 354b/
y.- dılar 266b/, 337b/
y.- dım 114a/
y.- duk 73b/, 90a/
y.- dum 105a/, 107b/, 234a/, 247a/
y.- ġaylar 377b/
y.- ġumızdur 197a/
y.- uñız 197a/
y.- up 197b/, 198a/, 199b/, 203b/, 210b/, 230b/, 234a/, 334b/, 376b/, 6b/, 89b/
y.- uptur 332b/
y.- ur 197b/, 315a/
y.- urlar 202b/

yandurul- Döndürülmek
y. 230a/
y.- dı 197b/, 337b/, 348a/

yāne Far. Hayvan
y. 198b/

yangu Taraf, etraf
y.+ sıdur 105b/, 122a/

yañı Yeni
y. 1/, 119a/, 138a/, 161a/, 190a/, 235b/, 248b/, 288a/, 344a/, 271b/, 295a/, 307a/, 31a/, 351b/, 369b/, 71a/, 84b/, 93b/, 95b/
y.+ dın 10a/

yanıl - Dönülmek
y.- dı 222a/, 330b/, 83a/
y.- ġan 104b/, 98b/
y.- ġay 146b/, 148b/, 61a/
y.- ıp ėdi 193b/, 222a/

yañıl - Yanılmak, karıştırmak
y.- ıptur 171a/

ya‘nī Ar. Uzun lafın kısası
y. 37a/, 147a/, 185a/, 272b/, 276b/, 289b/

yañla Eş, benzer, yenile
y. 65b/

yanla- Tazelenmek, yenilemek
y.- p 214a/

yap - Kapatmak, örtmek
y.- ar ėgendür 19a/
y.- ḳan 275b/
y.- ḳay 65a/

yapalaḳ Bir tür baykuş
y.+ ça 281a/

yapıl - Kapanmak, örtülmek
y.- ıp ėdi 227a/

yapış - Yapışmak
y.- ıp 158b/, 281b/
y.- ḳan 37a/
y.- ḳaylar 217b/

y.- sunlar 217b/
y.- tı 37a/
y.- tılar 217b/

yapışıġ Yapışık
y. 112a/

yapuġ Örtü
y. 275b/, 278a/
y.+ ı 20b/

yār Far. Sevgili
y. 81b/, 150a/, 159b/, 219a/
y.- ı ḫ^{w}udrā 76a/
y.- ı vefādār 101a/

yarmaş- Tırmanmak
y.- tuk 196b/

yara - Yaramak
y.- ġay 286b/
y.- madı 265b/
y.- mas 141a/, 215b/, 286b/
y.- r 15b/, 196a/

yara Yara
y. 107b/, 109a/, 234a/, 239a/
y.+ mnı 108b/
y.+ sı 108b/, 112b/, 308b/, 337b/
y.+ sıġa 109a/

yārā Güç, kuvvet
y.+ sı 311b/

yaraġ Silah, krş. yaraḳ
y. 331b/, 355b/, 42a/
y.+ ı 14b/, 346b/
y.+ ıda ėdük 111b/
y.+ ıdın 158a/, 42a/
y.+ ıġa 345a/
y.+ ın 329b/
y.+ ını 205a/, 242b/, 265a/, 347a/, 77b/
y.+ larını 226a/
y.+ nıñ 42a/

yaraġlan- Silahlanmak, hazırlanmak
y.- ıp 148b/, 208a/, 216b/, 266a/, 310b/, 334a/, 337a/, 61b/, 67b/

yaraġlanıl- Silahlanılmak
y.- ıp 69b/

yaraġlıġ Silahlı, hazırlıklı
y. 110a/, 111a/, 113a/, 88b/

yaraġlıḳ Silahlı, hazırlıklı
y. 210a/

yaraġsızlıḳ Silahsızlık, hazırlanmamışlık
y.+ ıġa 99b/

yaraḳ Silah, hazırlık
y. 127a/, 151a/, 154a/, 196a/
y.+ ı 107a/, 196a/
y.+ ım 107a/
y.+ ları 152a/

yaraḳlan- Silahlanmak, hazırlanmak
y.- ıp 43a/

yaraḳlıḳ Silahlı, hazırlık
y. 29a/, 30b/

yaraḳsız Silahsız, hazırlıksız
y. 155b/, 29a/, 31a/

yaralıġ Yaralı
y. 112a/, 113a/

yaralıḳ Yaralı
y. 198b/, 211a/, 31a/

yarama- Yaramamak, faydalı olmamak
y.- ġan 114b/

yaramas Yaramaz, çirkin

y. 13b/, 141b/, 15a/, 182b/, 98a/
y.+ raḳ 242a/, 87b/

yārān Far. Dostlar, sevgililer
y. 129b/, 194b/
y.+e 223a/

yaraş Barış, dostluk
y. 35b/, 74a/
y.+ dın 74a/
y.+ lar 7b/

yaraş - Uzlaşmak, barış yapmak
y.- a 126a/, 229a/, 270a/
y.- adur 275a/
y.- ıp 108b/, 167a/, 27b/, 35b/
y.- tı 331a/

yaraşa Layık
y. 293b/, 51a/

yarı Yarısı, yarı; yardım
y.+ ġa 158a/

yarıl - Yarılmak, yarılıp açılmak, parçalanmak
y.- ġan 157b/
y.- ıp ėdi 157b/

yarım Yarı, yarım, eş
y. 102b/, 104b/, 116a/, 118a/, 124b/, 12b/, 137a/, 146b/, 149a/, 153b/, 160a/, 173b/, 185b/, 193b/, 205b/, 216b/, 230a/, 231b/, 235b/, 246a/, 250b/, 258a/, 265b/, 267a/, 268b/, 274b/, 281b/, 282a/, 282b/, 286a/, 288a/, 328a/, 330a/, 338b/, 34b/, 351b/, 352b/, 35a/, 370a/, 373a/, 377b/, 50b/, 60a/, 83a/, 84a/, 93b/
y.+ da 223b/
y.+ dın 311a/
y.+ ġaça 223a/
y.+ ı 113a/, 243b/, 251a/, 60b/
y.+ ıça 143b/, 219b/, 291b/
y.+ ıda 223b/, 247a/
y.+ ıdın 90a/
y.+ ıġa 249a/, 40b/
y.+ ıġaça 140a/
y.+ ını 306a/
y.+ ısı 150b/
y.+ nı 262b/, 291a/, 90b/
y.+ nıñ 262b/

yarmaḳ Para, akçe, altın
y. 139a/, 144b/, 176b/, 212a/, 233a/, 237a/, 261a/, 263a/, 264b/, 268a/
y.+ ı 291a/
y.+ ıda 226b/
y.+ ını 215b/, 359b/
y.+ lar 177a/, 229a/
y.+ larnıñ 364b/
y.+ nı 212a/
y.+ nıñ 375b/

yarmaş- Tırmalaşmak
y.- ay 115a/
y.- ıp 135a/, 334b/
y.- tuk 95b/

yaruḳ Yarık; parlak
y. 125a/, 141b/, 230a/, 265b/
y.+ ıda 247b/
y.+ ıġa 378a/
y.+ ta 194a/

yaruḳluḳ Parlaklık, aydınlık
y. 341a/
y.+ ı 340b/

yasa - Yapmak, düzenlemek
y.- dılar 274b/, 300b/
y.- dım 194a/
y.- duk 266a/
y.- ġan 140a/, 194b/, 210b/, 251a/, 339a/
y.- maġ 139a/
y.-maḳ 209a/, 244a/, 274b/, 366a/, 370b/

y.- maḳḳa 371b/
y.-maḳnıñ 244b/
y.- maydur 209a/
y.-p 100a/, 100b/, 315b/, 37b/, 66b/, 70a/, 89a/
y.- p ėdi 225a/
y.- p ėdiler 187a/
y.-p 143a/, 162a/, 194b/, 200a/, 202b/, 206b/, 208b/, 209a/, 214a/, 228a/, 250a/, 263b/, 264a/, 265b/, 266a/, 286a/, 299b/, 310a/, 311a/, 315b/, 31a/, 337b/, 34b/, 362a/, 44a/, 66a/, 69b/, 89b/
y.- pturlar 138b/, 140a/, 142a/
y. –r 354b/
y.- r ėdiler 120a/
y.- sa 299b/
y.- ydur 348b/

yasaġ Kanun, nizam
y.+ ıġa 355b/

yasaḳ Kanun, nimzan; idam
y. +a 16b/
y.+ ḳa 158a/, 215b/, 218b/, 226a/, 264a/

yasal Sıra, dizi; asker alayı
y. 100a/, 106a/, 205b/, 208b/, 209a/, 224b/, 264a/, 310a/, 315b/, 316a/, 66b/, 69b/, 89a/
y.+ da 100b/, 205a/, 209b/
y.+ dur 209b/
y.+ ı 208b/, 316a/
y.+ ıdın 107a/, 234a/
y.+ ını 374a/
y.+ lar 89b/
y.+ larġa 315b/
y.+ larnı 316a/
y.+ nı 109b/, 209b/, 266b/
y.+ nıñ 316a/

yasal - Yapılmak, düzenlenilmek
y.- dı 220a/
y.- ıptur 301a/

yasan- Yapılmak, düzenlenmek
y.- ıp 61b/

yasat - Düzenlemek
y.- ġan 153b/
y.- ıñ 122b/
y.- ıp ėdi 97b/
y.- ıp 156a/, 204b/, 244a/, 263b/, 297b/, 34b/, 368a/
y.- tım 378b/

yasavul Zabıta memuru, çavuş
y.+ lardın 371b/

yāsemen Far. Yasemin
y. 288a/
y.+ lerdin 288a/

yassı Yassı, düz
y. 97b/, 164a/, 283a/
y.+ raḳtur 288a/

yassılıġ Yassılık, düzlük
y.+ ı 283a/

yastan- Uzanmak, yaslanmak, dayanmak
y.- ıp 174a/

yaş Yaş
y. 122a/, 164a/, 164b/, 8b/, 9a/
y.+ da 223b/
y.+ ı 13a/, 240b/
y.+ ıda 178a/, 18a/, 27a/
y.+ ıdın 182a/
y.+ ım 187a/
y.+ ımda 20a/, 20b/
y.+ ımdın 330a/
y.+ ḳa 185b/, 249b/
y.+ nıñ 120a/
y.+ ta 1/, 13a/, 85b/, 86b/, 97a/, 102b/

yaşa - Yaşamak, ömür sürmek

y.- p 164a/
y.- r ėdi 25b/
y.- r ėrdi 30a/, 6b/
y.- rġa 363b/
y.- sa 118b/

yaşan - Saklanmak, gizlenmek
y.- up 117a/

yaşar Yaş, yaşında, yaşına ulaşmış
y. 97a/

yaşat - Yaşatmak
y.- ıp ėdiler 103a/

yaşıl Yeşil, taze
y. 103a/, 164a/, 340b/
y.+ raḳtur 283b/

yaşlıġ Yaşlı, yaşında
y. 85a/, 85b/

yaşlıḳ Çocukluk, küçük; yaşlı
y. 294b/
y.+ tur 168b/

yaşul - Gizlenmek
y.- ġandur 198b/

yaşun - Saklanmak, gizlenmek, örtünmek
y.- ġalı 117b/
y.- ġan 160a/

yaşur - Saklamak, gizlemek, örtmek
y.- ay 118a/
y.- up 259a/, 30a/
y.- upturlar 116a/

yaşurun Gizli, gizlice
y. 30a/

yat Yabancı
y. 101a/, 187a/, 208a/, 213a/, 85a/
y.+ dın 105b/

yat - Yatmak
y.- adur 222b/, 281b/
y.- ıp ėdi 106b/, 165a/, 218a/
y.- ıp 129b/, 232b/, 325b/
y.- ıptur 232b/
y.- ḳan ėgendür 110a/
y.- maḳlıḳı 110a/

yatış Hükümdarın Yattığı odayı korumakla görevli memur
y. 216a/

yatuḳ Yassı su kabı, sürahi
y. 276a/

yavuḳ Yakın
y. 102b/, 103a/, 106a/, 109a/, 113a/, 115a/, 115b/, 116b/, 118a/, 119a/, 122a/, 123a/, 12a/, 135b/, 140a/, 149a/, 150a/, 151a/, 153a/, 153b/, 160a/, 161b/, 164b/, 16a/, 177b/, 17b/, 183b/, 185b/, 193b/, 197b/, 203b/, 205b/, 216a/, 219b/, 21b/, 220a/, 221a/, 222a/, 222b/, 224b/, 226a/, 229a/, 230a/, 231b/, 244b/, 253b/, 255a/, 258a/, 259a/, 261a/, 262b/, 264b/, 265b/, 266a/, 270a/, 28b/, 291b/, 294b/, 299a/, 300a/, 303a/, 303b/, 306a/, 310b/, 316a/, 31b/, 328b/, 32a/, 32b/, 337a/, 33b/, 341a/, 344a/, 344b/, 351a/, 355a/, 363a/, 366a/, 369b/, 370a/, 371b/, 373a/, 373b/, 374a/, 378b/, 37b/, 380a/, 380b/, 38a/, 39a/, 3b/, 40b/, 45b/, 46a/, 4a/, 57a/, 60a/, 61b/, 64b/, 66a/, 67a/, 73a/, 79a/, 85a/, 89a/, 89b/, 91b/, 93b/, 95a/, 99b/
y.+ dağı 298b/
y.+ dağılarım 190b/
y.+ dın 158b/, 57a/
y.+ dur 300a/, 355a/
y.+ ġa 50b/
y.+ ġıdın 43b/

y.+ ıda 160a/, 161b/, 185b/, 226a/, 232a/, 250b/, 253b/, 325b/, 336b/, 358a/, 361b/, 82b/
y.+ ıdaġılar 9a/
y.+ ıdaġıları 202b/
y.+ ıdaḳı 369b/, 80a/
y.+ıġa 17b/, 222b/, 104b/, 108a/, 152a/, 202b/, 253b/, 304b/, 332b/, 62a/, 83a/, 91b/, 93b/
y.+ ıġaça 106a/
y.+ ḳı 86a/
y.+ larda 272a/
y.+ ları 80b/
y.+ larıdın 157b/
y.+ ımdaġı 24b/, 198b/
y.+ ını 150a/
y.+raḳ 108b/, 115b/, 130b/, 133a/, 146a/, 149b/, 188a/, 204a/, 239b/, 256b/, 304a/
y.+ ta 109b/, 31b/
y.+ tın 315a/
y.+tur 126a/, 129a/, 129b/, 135b/, 141b/, 148b/, 252b/, 316a/, 355a/, 369b/, 46a/
y.+ umdaḳı 91a/
y.+ umdaḳılar 378a/, 92a/

yavuḳça Yakınca
y. 52a/

yavuḳlaş - Yaklaşmak
y.- ıp ėdi 70b/
y.- ıp 329b/, 376a/, 63a/
y.- ur 45a/

yavuḳraḳ Daha yakın
y. 115a/, 127a/

yavuñ- Değiştirmek
y.- apturlar 30b/

yavuş - Yakın olmak
y.- ḳan 158b/, 215a/, 257b/
y.- ḳandurlar 260b/
y.- ḳay 48b/, 209a/, 224a/
y.- tı 229a/, 299a/
y.- up ėdi 116b/, 197b/, 28b/, 95a/
y.- up ėdiler 57b/
y.- up 257b/, 356a/, 358a/
y.- uptur 339b/
y.- ur ėdi 303b/
y.- ur 128b/, 280b/, 281b/, 283a/, 286a/, 328a/, 341b/, 370a/

yavut - Yaklaştırmak, yakına getirmek
y.- kan 18b/
y.-kap 18b/
y.- up 157a/

yay Yay
y. 162b/, 173b/
y.+ ı 175a/, 275b/
y.+ larıġa 291a/
y.+ nı 160a/, 167a/, 173b/

yay - Yaymak, sermek, açmak
y.- tuk 376b/

yayaġ Yaya, krş. yayaḳ
y. 200b/
y.+ ı 230b/, 238b/
y.+ ını 184a/

yayaḳ Yaya
y. 104a/, 107b/, 112a/, 113a/, 114a/, 118a/, 120a/, 148b/, 149a/, 149b/, 152b/, 161a/, 193b/, 205b/, 210b/, 217a/, 222b/, 239a/, 247b/, 257b/, 261a/, 299a/, 304a/, 32b/, 337a/, 366a/, 372a/, 373b/, 42a/, 66a/, 70a/, 78b/, 90a/, 92a/, 92b/, 96a/, 97a/
y.+ dın 261a/
y.+ ı 202b/, 303b/
y.+ ḳa 112b/, 373b/
y.+ larnı 217a/, 373b/, 69b/
y.+ larnıñ 373b/
y.+ nı 113a/, 118a/, 202b/, 264a/, 374a/, 66b/
y.+ nıñ 373b/

yayaḳla- Yürümek, yaya olarak gitmek

y.- dılar 152b/
y.- p 161b/, 92a/

yayaḳlat- Yürütmek
y.- ıp 309b/

yaydaḳ Sade cevşensiz at
y. 151a/

yayıl - Yayılmak, dağılmak
y.- dı 30a/

yaylaḳ/yaylaġ Yayla, yazlık yer
y. 237b/
y.+ ıda 13a/, 184b/
y.+ ḳa 81b/, 141b/
y.+ lar 5a/
y.+ lardur 140b/
y.+ larġa 140b/, 60a/
y.+ ları 140b/
y.+ larıda 162b/
y.+ larıdındur 120a/
y.+ larınıñ 140b/

yaylıḳ Yaylı
y. 198b/

yaz Yaz, ilkbahar
y. 129a/, 136a/, 141b/, 153b/, 154b/, 179b/, 187b/, 215b/, 288a/, 288b/, 291b/, 345b/, 39a/, 59b/, 99a/
y.+ dur 288a/
y.+ ġa 83b/
y.+ ġaça 179b/, 71b/
y.+ ı 276b/
āvāre-i y.+ ı 316a/
y.+ ıda 70b/
y.+ ıġa 38b/
y.+ ısı 202a/
y.+ lar 128b/, 130a/, 130b/, 135b/, 136a/, 139b/, 142a/, 153a/, 277b/, 45b/, 7a/
y.+ larda 129b/

yaz - Hata yapmak, yanlış yapmak; yaymak, açmak; "yaklaşmak" yardımcı fiili
y.- ar ėrdi 19a/
y.- dı 366a/
yıḳıla y.- dı 123b/
y.- dım 112b/
ḳusa y.- dım 306a/
y.- ıp 156a/, 204a/

yazıġ Yazı, yazılmış
y. 368b/
y.+ a 57b/

yegen Yeğen
y.+ i 206b/

yek Far. Tek, bir
y. 77a/, 154b/, 176b/, 278b/, 280a/, 281b/, 349a/
y.- şenbe küni 249b/

yekcihet Far.+Ar. Fikirleri bir olan
y. 16a/, 17a/

yekcihetlıḳ Far.+Ar.+T. Fikir birliği
y. 38a/, 156b/, 350b/, 355a/, 368b/
iẓhār-ı y. 207a/
y.+ ıdın 126b/

yek-cilav Far.+Moğ. Tek dizgin
y. 228b/

yek-dest Far. Tek elli
y. 141a/, 217b/, 232a/

yekdil Far. Gönüllerin bir olması
y. 16a/, 17a/

yeke Moğ. 1. İri, büyük; 2. Tek, yalnız.

y. 195b/, 311a/
y. ḳılıp 182a/

yek-endāz Far. Dağ, kayalık, sarp yamaç
y. 132b/, 230b/, 260b/
y.+ dur 141a/, 160b/

yekpāre Far. Bir parça
y. 330b/, 339b/, 340a/, 342a/, 343b/, 344a/, 344b/, 353b/, 377b/

yekrū Far. İki yüzlü olmayan
y. 51b/

yeksān Far. Bir, eşit, düz
y. 267a/

yekşenbe Far. Pazar
y. 157a/, 219a/, 220b/, 226a/, 229b/, 235a/, 236a/, 240a/, 241b/, 242a/, 242b/, 245a/, 246b/, 252a/, 262a/, 263b/, 288b/, 306b/, 307b/, 309a/, 311b/, 327a/, 330a/, 331a/, 331b/, 332b/, 336a/, 337b/, 338a/, 344a/, 346a/, 346b/, 351a/, 355a/, 356a/, 357a/, 361b/, 362a/, 368b/, 369a/, 371a/, 371b/, 374b/, 376b/, 378b/, 379b/, 380b/, 381a/

yek-rāh Far. Bir yol
y.+a 154a/

yek-reh Far. Bir kez
y. 230a/
y.+ dür 230a/

yelek Yelek, sade mintan
y. 357b/

yeleñ Çevik, atik; çabuk
y. 152b/, 159a/, 218a/, 31a/, 53a/
y.+ din 192a/, 55a/
y.+ i 41b/, 42a/, 56b/, 163a/

yem Yem, yiyecek
y. 202b/, 351a/
y.+ den 117b/

yemçi Yemekçi
y. 351a/

yemīn Ar. Sağ, yemin
y. 209b/

yenge Yenge
y. 207a/

yeñi Yeni, taze
y. 61a/

yeñil Hafif, kolay
y. 71b/, 72b/

yeñilrek Hafifçe, daha kolay
y. y. 88b/, 147b/

yesār Ar. Sol; varlık, zenginlik
y.+ ını 209b/

yesir Ar. Az, küçük
y.+ ini 338b/

yet - Yetmek, erişmek, ulaşmak
y.- ip 258b/, 62a/
y.-ken 70a/
y.- künçe 238b/
y.- se 252b/
y.- ti 252b/, 61b/
y.- üşür 105a/

yetīm Ar. Yetim, babası ölmüş olan
y. 93a/
y.+çe 172a/, 173a
y.+ ler 91b/
y.+ lerdin 43a/
y.+ leri 91b/
y.+ lerini 92a/

yetīmāne Ar.+Far. Yetimlik
y. 91b/

yetīmlik Ar.+T. Yetimlik
y.+ lerde 43a/

yetīm-şi'ār Ar. Mütevazi
y. ėrdi 7b/

yė - Yemek
y.- diler 227b/, 245b/, 255b/
y.- dim 119b/, 219b/, 306a/, 359a/
y.- dük 160b/, 225b/, 243a/, 251b/, 343b/, 351a/, 363a/, 371b/
y.- geç 359a/
y.- gende 306a/
y.- gendür 306a/
y.- genimizni 227a/
y.-gü 233a/
y.- güçi 314b/
y.-gülük 117a/
y.- mekte 7a/
y.- meñiz 118b/
y.- meydür ėdim 119b/
y.- p 198b/, 232b/, 238a/, 240b/, 241a/, 241b/, 247b/, 248a/, 248b/, 249a/, 263a/, 327b/, 344b/, 355a/, 366b/, 64a/
y.- r ėrdi 19a/
y.- r 138a/, 275a/, 284a/
y.- rler 282b/, 283b/
y.- se 283b/, 284a/
y.- sün 227b/
y.- y 93b/
y.- ydür 305b/
y.- ydürler 284a/
y.- yildi 232a/, 246b/
y.- yilgen 160b/
y.- yilse 219b/
y.- yip 247a/, 2b/

yėdür - Yedirmek
y.- di 109a/
y.- gende 251a/

yėgirme Yirmi
y. 113b/, 114a/, 119a/, 124a/, 129a/, 143a/, 153a/, 158a/, 181b/, 183b/, 188a/, 191a/, 192a/, 193b/, 194a/, 19a/, 238a/, 24a/, 251b/, 254a/, 277a/, 28b/, 291a/, 296b/, 304a/, 304b/, 311a/, 32a/, 330b/, 342a/, 342b/, 355b/, 35a/, 362a/, 367a/, 372a/, 4a/, 75a/, 83b/, 84b/
y.+ çe 115a/, 245b/
y.+ side 299b/, 307a/, 365b/

yėgirme altı Yirmi altı
y. 123b/, 331a/, 353b/, 92b/, 97a/
y.+ sıda 220a/, 242b/

yėgirme bėş Yirmi beş
y. 101b/, 114a/, 123b/, 13a/, 161b/, 24a/, 296b/, 297a/, 311a/, 331a/, 335b/, 342b/, 367b/, 48b/, 60b/, 61a/, 92b/, 97a/
y.+ ide 220a/, 226a/, 235b/, 237a/, 241b/, 248a/

yėgirme bir Yirmi bir
y.+ ide 235a/, 242a/, 262b/, 345b/

yėgirme iki Yirmi iki
y. 223b/, 379a/
y.+ side 225b/, 250a/, 259a/, 268a/, 311b/, 350b/

yėgirme miñ Yirmi bin
y. 269b/, 347b/, 354a/, 354b/, 371a/

yėgirme sėkiz Yirmi sekiz
y.+ ide 220b/, 254a/, 263a/, 269a/, 331b/, 333a/, 345b/, 346b/, 356a/

yėgirme sėkiz miñ sėkiz yüz Yirmi sekiz bin sekiz yüz
y. 290a/

yėgirme toḳuz Yirmi dokuz
y.+ ıda 236a/, 238a/, 241b/, 293b/, 307a/, 330b/, 331a/, 338a/, 346b/, 350b/, 378b/

yėgirme tört Yirmi tört
y. 101b/, 171a/, 288b/, 368a/, 60b/, 61a/
y.+ ide 303a/, 330a/, 332b/, 336a/

yėgirme üç Yirmi üç
y. 120a/, 223b/
y.+ ide 219b/, 235b/, 248a/, 248b/, 302a/, 311b/, 328b/, 346a/

yėgirme üç miñ Yirmi üç bin
y. 369b/

yėgirme yėti Yirmi yedi
y.+ de 236a/
y.+ side 241b/, 248b/, 346a/

yėgirmiçe Yirmi kadar
y. 152a/

yėl Yel, rüzgar
y. 142a/, 291b/, 300a/, 364b/, 365a/, 366a/, 376b/, 4b/
y.+ ge 194b/, 4b/
y.+ i 128b/, 272a/, 291b/, 98a/
y.+ idin 300a/
y.+ leri 4b/

yėleñ Çevik, atik, çabuk; Ferah yer, ağaçlık yer
y. 315b/, 83a/
y.+ din 107b/
y.+ ige 80a/

yėlken Yelken
y.+ ini 365a/

yėl-ḳıran Rüzgar değirmeni, yelkıran
y. 245b/

yėmek Yemek
y. 29a/
y.+ ni 345b/

yėnge Yenge, krş. yenge
y. 191b/, 192a/, 344b/

yėr Yer
y. 112a/, 113b/, 117b/, 122b/, 128b/, 129b/, 134b/, 136b/, 137a/, 140b/, 145a/, 148b/, 153a/, 153b/, 157b/, 18a/, 191a/, 192a/, 194a/, 194b/, 203a/, 203b/, 208b/, 213a/, 214a/, 222a/, 224a/, 225a/, 227a/, 229b/, 232a/, 233a/, 239b/, 250b/, 263a/, 267a/, 272a/, 278a/, 288a/, 28b/, 290b/, 297a/, 300a/, 300b/, 301a/, 310a/, 332b/, 333a/, 334b/, 336b/, 338b/, 341a/, 341b/, 342b/, 351a/, 355a/, 356a/, 357a/, 358b/, 362a/, 367b/, 369a/, 370b/, 374a/, 48a/, 50a/, 60a/, 60b/, 78a/, 93a/, 99a/
y.+ de 102b/, 103a/, 103b/, 108b/, 112a/, 117a/, 117b/, 118a/, 118b/, 119a/, 119b/, 131b/, 132a/, 133b/, 136a/, 139b/, 140a/, 142a/, 143a/, 143b/, 144a/, 148a/, 151a/, 151b/, 152a/, 154a/, 157b/, 159a/, 160b/, 161b/, 166b/, 167a/, 185a/, 186a/, 186b/, 187b/, 189b/, 192a/, 193a/, 194a/, 198b/, 199b/, 200a/, 207a/, 208a/, 215a/, 215b/, 216a/, 217a/, 222a/, 230a/, 235b/, 239a/, 245b/, 246b/, 250b/, 252b/, 254b/, 255b/, 260a/, 260b/, 264b/, 266b/, 267a/, 26a/, 273a/, 273b/, 274a/, 274b/, 277b/, 279a/, 284b/, 287b/,

289a/, 290a/, 299b/, 308b/, 30b/, 310b/, 312b/, 315b/, 31a/, 327a/, 327b/, 330a/, 333a/, 340b/, 344a/, 344b/, 34a/, 356a/, 360b/, 362b/, 368a/, 36b/, 370b/, 373a/, 380a/, 47a/, 48b/, 4a/, 59a/, 5a/, 60a/, 60b/, 67b/, 70b/, 72b/, 73a/, 8a/, 96b/

y.+ dedür 118a/, 139b/, 251a/

y.+ din 102b/, 108a/, 112a/, 113a/, 117a/, 117b/, 119a/, 131a/, 141a/, 143b/, 146a/, 150b/, 160b/, 163a/, 16b/, 194a/, 199b/, 203b/, 226a/, 230a/, 244b/, 252b/, 256b/, 262a/, 263b/, 274b/, 286a/, 2a/, 328a/, 334b/, 335a/, 336b/, 338b/, 341a/, 343b/, 344b/, 347a/, 358b/, 370a/, 371b/, 374a/, 45b/, 61a/, 62b/, 67a/, 83b/, 86a/, 8a/, 92b/, 98b/

y.+ dür 132b/, 135b/, 138b/, 144b/, 237b/, 252a/, 309b/, 332b/, 334b/, 49b/, 5a/

y. +e 158b/

y.+ ge 103a/, 106b/, 112a/, 115a/, 116b/, 117a/, 117b/, 119b/, 120b/, 123b/, 126b/, 129a/, 139b/, 143b/, 146a/, 147b/, 149b/, 160b/, 162b/, 16a/, 184b/, 186a/, 186b/, 193a/, 194b/, 197a/, 203a/, 227b/, 242a/, 24b/, 256a/, 271b/, 286b/, 294b/, 300a/, 311a/, 338b/, 339b/, 341b/, 344a/, 353a/, 367a/, 372a/, 372b/, 42a/, 47b/, 54b/, 67a/, 67b/, 95b/, 96a/

y.+ i 103a/, 108a/, 108b/, 109a/, 131b/, 132a/, 132b/, 133b/, 139a/, 146a/, 150b/, 192a/, 201b/, 209a/, 214a/, 224a/, 230a/, 240b/, 260a/, 202b/, 271a/, 272a/, 285a/, 334a/, 335b/, 371b/, 3b/, 67a/

y.+ ide 100b/, 10a/, 143a/, 160b/, 172a/, 179a/, 243a/, 86b/

y.+ idin 107b/, 140b/, 217b/, 284a/, 369b/

y.+ idür 134b/, 139b/, 342b/, 58b/

y.+ ige 111b/, 124a/, 157b/, 271b/, 315b/, 316a/, 369a/, 40b/

y.+ imiz 81a/, 99b/

y.+ imizdin 60a/

y.+ ini 282b/, 342b/, 344b/, 356a/, 371b/, 378b/

y.+ iniñ 228a/, 260b/, 293b/

y.+ ke 157b/, 256b/, 258b/, 271a/

y.+ ler 120b/, 132b/, 187b/, 262a/, 264b/, 291b/, 294a/, 295a/, 299b/, 300b/, 355a/, 356a/, 71a/

y.+ lerçe 202b/

y.+ lerde 136b/, 143b/, 232a/, 260b/, 264b/, 273b/, 274b/, 291a/, 341a/, 47a/, 92a/

y.+ lerdin 145b/, 195a/

y.+ lerdür 271a/, 341a/

y.+ lerge 225b/, 254b/, 300b/, 5b/

y.+ leri 134a/, 141a/, 228a/, 274a/

y.+ leridin 275b/

y.+ leridindür 200b/

y.+ lerige 202a/

y.+ lerimiz 352b/

y.+ lerini 151a/, 200b/, 209a/, 299b/, 316a/, 43b/

y.+ leriniñ 154a/, 341b/

y.+ lerni 108a/, 146a/, 191a/, 228b/, 327a/, 344a/, 355b/, 47b/, 98b/

y.+ lerniñ 202a/, 276b/, 328a/, 341b/

y.+ ni 138b/, 143b/, 162a/, 18b/, 285a/, 297b/, 333a/, 372b/, 373a/

y.+ niñ 157b/, 224a/, 299b/, 302a/, 336b/, 339b/, 48a/, 71a/

yėrlig Yerli

y. 100b/, 111b/, 209a/, 217b/, 224a/, 229b/, 231a/, 235b/, 303b/, 315b/, 316a/, 82b/

yėt - Yetişmek

y.- e almasalar 258a/

y.- e alsalar 258a/
y.- e 103b/, 122b/, 198a/, 260a/, 273a/, 339b/, 355b/, 373b/, 374a/
y.- edür 118a/, 119b/
y.- er 106a/, 115a/, 117a/, 136a/, 16a/, 220a/, 297b/, 299b/, 312a/, 342a/, 360b/, 365b/, 367a/, 368b/, 374a/, 54a/, 77a/, 11b/
y.-erdin 198a/
y.- erge 366b/
y.- erler 33b/, 201b/, 205b/, 263b/, 338b/, 367a/
y.- iben 196b/
y.- ip 32a/, 105a/, 106b/, 108b/, 109b/, 110a/, 112a/, 112b/, 113b/, 115b/, 119a/, 122a/, 162b/, 196a/, 199b/, 203a/, 204a/, 207b/, 214b/, 216b/, 232b/, 233a/, 235b/, 244b/, 249b/, 260b/, 262b/, 297b/, 304a/, 315b/, 325a/, 337a/, 338b/, 33b/, 344b/, 35b/, 364b/, 366a/, 368b/, 374a/, 63b/, 84a/, 85a/, 93a/
y.- ip ėdi 155b/, 215b/, 22a/, 22b/, 26b/, 28b/, 30b/, 80b/
y.- ip ėdim 198a/, 203a/
y.- ipdür 123b/, 172a/
y.- iptür 105b/, 205a/
y.- iptürler 267a/
y.- keç 112a/, 139b/, 145a/, 183b/, 197b/, 230b/, 23a/, 256b/, 259b/, 261b/, 303a/, 328b/, 337a/, 360a/, 360b/, 367b/, 63b/, 103a/, 106a/, 110b/, 310b/, 31b/, 89b/
y.- ken 125b/, 126b/, 156b/, 158a/, 15b/, 16a/, 173a/, 17b/, 198a/, 205b/, 252b/, 257a/, 263a/, 263b/, 31a/, 334b/, 354b/, 377a/, 380a/, 59a/, 84a/, 85a/, 90a/, 109a/, 109b/, 224b/, 37b/, 39a/, 66b/, 68a/
y.- kende 105a/, 106a/, 120b/, 121a/, 126a/, 146a/, 153a/, 158a/, 163b/, 17a/, 183b/, 185a/, 18a/, 192b/, 194a/, 199b/, 205b/, 207b/, 216a/, 233b/, 234a/, 235a/, 240a/, 241a/, 250b/, 252a/, 254b/, 256b/, 307b/, 327b/, 32b/, 33b/, 361b/, 367b/, 36a/, 39a/, 54b/, 60b/, 63a/, 72b/, 81a/, 82a/
y.- kendin 115a/
y.- kendür 178a/
y.- kenimizdin 72b/
y.- kenininiñ 102a/
y.- key 124b/, 220a/, 229b/, 232a/, 294b/, 67a/, 68a/
y.- künçe 114a/, 153a/, 195a/, 230a/, 233b/, 254a/, 267b/, 308b/, 310b/, 377a/, 85a/
y.- kürdi 97b/
y.- küre 117a/
y.- küsidür 306b/
y.- medi 157b/, 228a/, 234a/, 253a/, 376b/, 37b/, 70a/
y.- megen 311a/
y.- megey 136a/
y.- megünçe 178b/
y.- megüsidür 369a/
y.- mektin 208a/
y.- mes ėdi 208a/
y.- mes 193a/, 310b/, 36a/, 45b/, 70b/
y.- meseñiz 52b/
y.- mesler 238b/
y.- mey 149b/, 160b/, 195b/, 203a/
y.- meydür ėdi 156a/, 194b/, 63a/
y.- meydür 210a/
y.- meydürler ėdi 205b/
y.- miş 18b/, 195a/
y.- se 306b/, 369a/, 371a/
y.- señ 238a/
y.- ti 104b/, 106b/, 113b/, 115a/, 16b/, 214a/, 218b/, 225b/, 233a/, 248b/, 264a/, 268b/, 272b/, 308a/, 312a/, 314b/, 31b/, 337b/, 43b/, 89b/, 93b/
y.- tik 380b/
y.- tiler 115a/, 62b/
y.- tim 101b/, 115b/, 211b/, 361b/, 53b/

y.- tük 106b/, 116a/, 116b/, 153a/, 159b/, 160b/, 186a/, 198a/, 233b/, 247b/, 253b/, 380a/, 39a/, 81b/, 83a/

yėti Yedi
y. 107b/, 125a/, 130a/, 130b/, 139a/, 193b/, 198b/, 210a/, 212b/, 217a/, 223a/, 224b/, 225b/, 230a/, 251a/, 251b/, 254a/, 260b/, 262b/, 263b/, 264a/, 265a/, 273b/, 282b/, 283a/, 293b/, 2a/, 310b/, 311a/, 337b/, 338b/, 353a/, 357a/, 359b/, 361b/, 372a/, 373b/, 375b/, 382a/, 3a/, 44a/, 46b/, 47a/, 48a/, 49b/, 51a/, 53b/, 55a/, 56a/, 5b/, 92b/
y.+ side 192a/, 220b/, 334a/, 338a/, 361b/, 381b/

yėti miñ Yedi bin
y. 286b/, 332b/

yėti yüz Yedi yüz
y. 22b/

yėtil - Yetişilmek
y.- di 365a/, 59a/
y.- edür 368b/
y.- ip 369b/
y.- iptür 249b/

yėtiş - Yetişmek
y.- e almadılar 198b/
y.- e 115a/, 240b/, 303a/, 346b/, 354b/
y.- ip 102b/, 103a/, 104b/, 230b/, 234b/, 380a/, 70a/
y.- medi 94a/, 94b/
y.- ti 134a/, 149a/, 209a/, 35b/, 58a/
y.- tük 104a/, 161b/, 185b/, 343b/, 96a/
y.- ür 206b/

yėtişil - Yetişilmek
y.- di 150b/

yėtkür- Vardırmak, iletmek
y. 180a/
y.- di 31a/, 113a/, 146a/, 147a/, 201b/, 235a/, 24b/, 263a/, 265a/, 299b/, 302a/, 363b/, 381b/, 40a/, 40b/, 65a/, 7b/
y.- diler 106a/, 109b/, 146a/, 148b/, 162a/, 178a/, 214a/, 217a/, 217b/, 222a/, 242b/, 246a/, 251a/, 254a/, 303b/, 315b/, 37a/, 56a/, 60b/, 65a/
y.- dük 195a/
y.- e almaduk 51a/
y.- e 309b/
y.- geli 355b/
y.- gen 31a/
y.- gendür 174b/
y.- gey 177b/, 32a/, 346a/, 355b/
y.- geyler 215b/, 244b/, 267b/, 339b/
y.- gümizdür 345b/
y.- mesün 224a/
y.- mey 224b/, 63b/
y.- se 346b/, 359a/
y.- sünler 345b/
y.- üp ėdi 12b/, 171b/, 174b/
y.- üp ėrdim 151b/
y.- üp 118b/, 144b/, 145b/, 154a/, 226a/, 355b/
y.- üpdür 164b/, 29a/
y.- üptür 114a/, 164b/
y.- üptürler 67a/
y.- ür 239b/, 374a/
y.- ür 112a/, 33b/
y.- ürler 169a/, 374a/

yėtkürül- Ulaştırılmak, götürülmek
y.- di 158a/

yėtmiş Yetmiş

y. 110a/, 125b/, 157b/, 161b/, 172a/, 177b/, 193a/, 202b/, 260b/, 263b/, 293b/, 304a/, 309a/, 342b/, 351b/, 57b/, 62b/, 67b/, 82a/, 84a/
y.+ de 97a/
y.+ din 308a/

yėtmiş iki Yetmiş iki
y. 377a/

yėtmiş miñ Yetmiş bin
y. 357b/

yėtti Yedi, krş. yėti
y. 129a/, 152b/, 157b/, 164b/, 170a/, 174b/, 208b/

yėyil - Yiyilmek
y.- di 240a/, 244a/, 327b/, 332a/, 361b/, 365b/, 366b/, 378b/, 379a/
y.- ėdür 277b/

yıġ - Toplamak, yığmak
y.- a 205b/, 311b/
y.- dılar 92a/
y.- dım 161b/
y.- ıp 103b/, 146b/, 155a/, 156a/, 158a/, 184a/, 202b/, 204b/, 235b/, 254a/, 297b/, 311b/, 33a/, 350a/, 356b/, 369b/, 370b/, 373b/, 54b/, 61b/, 65a/, 87b/
y.- ıptur 239b/, 255a/
y.- maḳ 271b/
y.- maḳḳa 370b/

yıġaç Ağaç; bir uzunluk birimi, bir günlük yol
y. 103a/, 131b/, 137b/, 138b/, 139a/, 13a/, 140a/, 156a/, 157b/, 185b/, 187b/, 195b/, 203a/, 203b/, 208b/, 272a/, 286a/, 2b/, 32a/, 341b/, 34b/, 353a/, 353b/, 3a/, 3b/, 45a/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 56a/, 59a/, 60b/, 61a/, 67b/, 69b/, 88b/, 89a/, 93b/
y.+ dın 135a/, 311a/
y.+ dur 142a/, 49b/, 4a/, 5b/
y.+ ı 133b/, 141a/, 198a/, 234a/, 45b/, 5a/
y.+ ıda 141b/, 16b/, 207b/
y.+ ıdın 17a/, 284b/
y.+ ıdındur 135a/, 283b/
y.+ ıdur 133b/
y.+ ıġa 290b/, 60b/
y.+ ını 233a/, 330b/, 344a/, 371b/
y.+ ınıñ 100a/, 330b/
y.+ ḳa 135a/, 142b/, 173b/, 275a/, 277a/, 353a/
y.+ lar 132a/, 143a/, 145a/, 273b/
y.+ larça 281b/
y.+ larġa 273b/
y.+ ları 135a/
y.+ larınıñ 144a/
y.+ larnı 46b/, 93b/
y.+ nı 142b/, 145b/, 260b/, 274a/, 353a/
y.+ nıñ 140a/, 141b/, 353a/
y.+ tın 242b/

yıġaçī Ağaçlık
y.+ dür 5a/

yıġaçsız Ağaçsız
y. 141a/

yıġıl - Toplanmak
y.- adur 285a/
y.- dılar 120a/, 188a/, 274b/
y.- ġan 257a/
y.- ġanda 219b/
y.- ıp ėdi 82b/
y.- ıp ėdiler 127b/, 188a/
y.- ıp 105a/, 147a/, 176a/, 183a/, 185a/, 187b/, 196a/, 224a/, 24b/, 265a/, 339b/, 350b/, 355b/, 36b/, 375a/, 378a/, 381b/, 69a/, 79a/, 91b/
y.- ıptur 362b/
y.- madı 105a/

y.- maḳ 88a/
y.- maḳḳa 309a/
y.- maydur ėdi 106a/
y.- maydur 367b/
y.- mış 274b/
y.- ur 153a/, 341b/, 358b/
y.- urıġa 106a/, 209a/
y.- urlar 347a/

yıġınaḳ Topluluk
y. 163a/

yıġıştur- Yığıştırmak, toplamak
y.- dum 196b/mėni
y.- ġan 377b/
y.- ġunça 376b/
y.- maḳ 179b/
y.- maḳḳa 264b/
y.- up 152a/, 184a/, 296a/, 315a/, 66a/
y.- uptur 171a/

yıġışturul - Yığıştırılmak, toplaştırılmak
y.- dı 376b/

yıġla - Ağlamak
y.- dı 41a/
y.- dım 55b/
y.- maḳ 360b/
y.- mas 134b/
y.- p 359a/
y.- r ėdim 99a/

yıḳ - Yıkmak
y.- ar 198b/, 21a/
y.- arlar 238b/
y.- ıp 208b/, 239a/, 296a/, 36b/
y.- ıpturlar 112a/
y.- ḳalı 57a/
y.- maḳ 208b/, 217b/
y.- maḳḳa 217b/
y.- tı 217a/, 217b/, 362a/, 366a/, 376b/, 379a/, 381b/
y.- tılar 253b/

yıḳıl - Yıkılmak
y.- a 366a/
y.- a yazdı 123b/
y.- ay 38b/
y.- dı 107b/, 157b/, 202a/, 217b/, 241a/, 250b/, 300b/, 337b/
y.- dılar 119a/, 241a/
y.- dım 95b/
y.- ġan 257b/, 98b/
y.- ġuça 204a/
y.- ıp 157a/, 17a/, 267a/, 294b/, 362a/, 42b/, 98b/
y.- ıptur 157b/
y.- madı 113a/
y.- maġan 376b/, 7b/
y.- ur 142b/, 241a/, 310b/

yıḳılış Yıkım
y. 267a/

yıḳıt - Yıkmak
y.- a 217a/
y.- ıp 57b/
y.- ur 275a/
y.- urlar 238b/

yıl Yıl, sene
y. 10a/, 11a/, 122b/, 123b/, 129a/, 12b/, 136a/, 138a/, 139a/, 14b/, 153b/, 163a/, 163b/, 164b/, 169b/, 170b/, 174b/, 175a/, 179b/, 17a/, 17b/, 187b/, 18a/, 202b/, 208a/, 21b/, 220b/, 225b/, 22a/, 22b/, 237b/, 242a/, 24a/, 254a/, 254b/, 25a/, 265a/, 268b/, 272a/, 273b/, 276a/, 27a/, 280a/, 287b/, 288a/, 294a/, 294b/, 295a/, 296a/, 301b/, 329b/, 332a/, 337b/, 33b/, 340a/, 346b/, 350a/, 360b/, 362b/, 366a/, 367b/, 36a/, 41a/, 41b/, 48a/, 50b/, 51b/, 56a/, 57b/, 68a/, 76a/, 7b/, 9a/
y.+ da 170a/, 171a/, 221b/, 269a/, 288a/, 291b/, 360b/
y.+ dın 10a/, 126b/, 12a/, 12b/,

13a/, 225a/, 249b/, 268a/, 27b/, 287a/, 349a/, 39b/, 79b/, 7b/
y.+ dur 101b/, 47a/
y.+ ġa 164b/, 177b/, 4a/, 50b/, 60a/, 85a/, 96b/
y.+ ga 325b/
y.+ ı 132a/, 138a/, 225a/, 233a/, 326a/, 32b/
y.+ lar 117b/, 123b/, 155a/, 269b/, 274b/, 348b/
y.+ larda 116a/
y.+ nıñ 163b/, 204a/, 215a/, 97b/

yılan Yılan
y. 240a/, 4a/
y.+ dın 240a/
y.+ nıñ 240a/, 240b/

yılda - Yıldırmak, korkutmak
y.- p 374a/

yılḳı Başı bış gezen at
y.+ larıġa 161b/

yıllıḳ Yıllık, bir yıl süren
y. 276b/

yıraḳ Uzak
y. 108a/, 114a/, 116b/, 138b/, 145b/, 146a/, 187b/, 194b/, 226b/, 268a/, 276b/, 331b/, 366a/, 47a/, 5b/, 70b/, 91b/
y.+ daḳı 72a/
y.+ dın 119a/, 123b/, 158b/, 266b/, 275b/, 287b/, 305a/
y.+ dur 193a/
y.+ raḳ 115a/, 140a/, 148b/, 205a/, 213a/, 238b/, 309b/, 351b/, 5a/, 91b/
y.+ raḳdın 282a/
y.+ raḳtın 228b/, 93b/
y.+ raḳtur 193a/, 299a/, 45b/
y.+ ta 31b/
y.+ tın 114a/, 315a/, 337b/
y.+ tur 355a/

yıraḳlıḳ Uzaklık
y.+ ıdın 272a/
y.+ ımızdın 104a/

yırat - Uzaklaştırmak
y.- ıp 239a/
y.- ḳay 356a/

yiber - Göndermek, sevketmek
y.- di 110a/, 118a/, 154b/, 156b/, 164b/, 182b/, 183b/, 184b/, 206b/, 21a/, 227a/, 301b/, 302a/, 33a/, 33b/, 368a/, 42b/, 56a/, 57a/, 58b/, 62b/, 63a/, 6b/, 80b/, 91a/, 94a/
y.- diler 109a/, 118b/, 127b/, 156b/, 17a/, 185a/, 200b/, 208a/, 216b/, 234b/, 297b/, 305a/, 338b/, 52b/, 55a/, 55b/, 59b/, 63b/, 64b/, 74b/, 86b/
y.- dim 117a/, 117b/, 159b/, 200a/, 200b/, 237b/, 247a/, 259b/, 296a/, 329b/, 350a/, 374a/, 87a/, 97b/
y.- diñ 117b/
y.- dük 110b/, 184b/, 197a/, 216b/, 220a/, 257b/, 261a/, 261b/, 265b/, 310b/, 376a/, 51a/
y.- e başladı 110a/
y.- eliñ 117b/
y.- ey 381b/
y.- gen 119a/, 165b/, 237b/, 349a/, 365b/, 366a/, 368b/, 381a/
y.- gende 10b/, 27b/
y.- gendür 231a/, 365b/
y.- gey 71b/
y.- geyler 244b/, 51b/, 84a/
y.- iñ 97b/
y.- ip ėdi 165a/, 251b/, 34b/, 35a/, 59b/, 77b/, 84a/
y.- ip ėdiler 78a/
y.- ip ėdim 87a/
y.- ip ėrdi 13a/
y.- ip ėrdiler 13a/
y.- ip 104a/, 108b/, 110b/, 120b/, 123a/, 124b/, 162b/, 16a/,

175a/, 185a/, 191b/, 204b/, 207a/, 215a/, 215b/, 221a/, 226a/, 226b/, 229a/, 239a/, 246a/, 255a/, 256a/, 258a/, 261a/, 263a/, 265b/, 297b/, 301b/, 305a/, 305b/, 307b/, 30a/, 325a/, 333b/, 338b/, 355a/, 356b/, 359b/, 361a/, 362b/, 375b/, 378b/, 380b/, 381a/, 40b/, 43b/, 47b/, 54b/, 55b/, 57a/, 57b/, 59a/, 73b/, 77a/, 77b/, 78b/, 7a/, 82a/, 82b/, 85b/, 86b/, 98b/

y.- iptür 108b/, 119a/, 159b/, 190a/, 204b/, 208a/, 298a/, 302b/, 331a/, 356b/, 379b/, 381b/, 60a/

y.- iptürler 109b/

y.- medi 78b/, 88a/

y.- mek 176a/

y.- mese ėdi 208a/

y.- mey 94a/

y.- mişler 117b/

y.- se 256a/

y.- señiz 97b/

y.- sün 368b/

y.- sünler 255b/, 338a/

y.- ür ėdi 75a/

y.- ür 110a/, 154a/, 301a/, 304b/, 305b/, 308b/, 381b/, 79b/

y.- ürler 207a/, 25a/, 301a/

yibergen Gönderen

y.+ ni 70b/

yiberil- Gönderilmek, ulaştırılmak

y.- di 104b/, 109b/, 113a/, 125a/, 139a/, 144b/, 147a/, 148a/, 152b/, 162a/, 16b/, 183b/, 197b/, 198a/, 201a/, 208a/, 211b/, 214b/, 215b/, 218b/, 219a/, 219b/, 220a/, 220b/, 221a/, 221b/, 222b/, 223b/, 224a/, 224b/, 225b/, 226a/, 230a/, 230b/, 231a/, 232a/, 233b/, 237a/, 238b/, 240b/, 243b/, 245a/, 245b/, 251b/, 252a/, 258b/, 25a/, 261a/, 261b/, 262a/, 263a/, 266b/, 268b/, 294a/, 296a/, 296b/, 297a/, 297b/, 298a/, 298b/, 303a/, 304a/, 304b/, 305a/, 307a/, 308a/, 309b/, 310a/, 310b/, 311b/, 312b/, 325a/, 325b/, 326b/, 327a/, 328b/, 329a/, 329b/, 32a/, 32b/, 330a/, 330b/, 332a/, 332b/, 336a/, 336b/, 338b/, 345a/, 345b/, 346b/, 350b/, 357b/, 358a/, 363a/, 364b/, 366a/, 366b/, 367a/, 369a/, 369b/, 371a/, 374b/, 375b/, 376b/, 377b/, 379a/, 379b/, 381a/, 381b/, 382a/, 40b/, 61b/, 66a/, 67b/, 78b/, 82b/, 94a/, 97b/, 98b/

y.- gen 226b/

y.- ip ėdi 111a/, 120a/, 126a/, 201b/, 225b/, 232a/, 52a/, 79b/

y.- ip ėrdi 132a/

y.- ip 184b/, 221b/, 315a/, 332b/, 355a/, 367a/, 372a/, 379b/, 381a/, 61b/

y.- se 308a/

y.- ür 368a/

yigit Yiğit, genç

y. 100b/, 107b/, 119b/, 121a/, 127b/, 152b/, 158a/, 158b/, 159a/, 161a/, 163a/, 165a/, 192a/, 198b/, 218a/, 234a/, 240b/, 260a/, 264b/, 310a/, 315b/, 31a/, 338b/, 349a/, 354a/, 39b/, 41b/, 42a/, 52a/, 53a/, 55a/, 56b/, 57b/, 65b/, 68b/, 76b/, 7b/, 80a/, 80b/, 83a/, 93a/, 97a/

y.+ din 62b/

y.+ i 41b/

y.+ idür 209b/

y.+ ini 181b/, 264b/

y.+ ler 93a/, 105a/, 109b/, 110a/, 111b/, 125a/, 125b/, 127a/, 127b/, 141b/, 156a/, 161a/, 175a/, 17b/, 194a/, 196a/, 200a/, 202b/, 203a/, 205b/, 214b/, 216a/, 217b/, 218a/, 238b/, 242b/, 250a/, 257b/, 261b/, 26b/, 294b/, 304a/, 307b/, 309a/, 314b/, 315b/, 31a/, 334b/, 336a/, 336b/, 34b/, 35a/, 35b/, 366a/, 366b/, 370a/, 373b/, 379b/, 37b/, 39a/,

40a/, 43a/, 44b/, 52b/, 55a/, 59a/, 59b/, 61b/, 65a/, 66a/, 71a/, 76b/, 78a/, 79b/, 84a/, 90b/, 91a/, 91b/
y.+ lerdin 14a/, 218b/, 262a/, 367a/, 371b/, 43a/, 7b/
y.+ lerge 198b/, 237a/, 297a/, 375a/, 52b/
y.+ leri 125b/, 163a/, 30b/, 337a/, 41b/, 57b/, 63a/
y.+ leridin 52a/, 62b/
y.+ lerige 18a/, 303b/
y.+ lerini 15b/, 62b/
y.+ lerke 91b/
y.+ lerni 101a/, 110a/, 111b/, 112a/, 125b/, 144b/, 147a/, 156b/, 190b/, 193a/, 194b/, 209a/, 222a/, 222b/, 229a/, 234b/, 239a/, 25a/, 264a/, 314b/, 336a/, 33b/, 34b/, 358b/, 35a/, 35b/, 40b/, 43a/, 70a/, 84a/, 89a/, 89b/, 90b/, 91a/, 91b/, 93b/, 367a/
y.+ lerniñ 25a/, 52b/, 93a/
y.+ ni 201b/, 214b/, 230b/, 239a/, 262b/, 264b/, 338a/, 372a/, 92b/

yigitlig Yiğitlik
y. 189b/
y.+ leri 239a/

yilge Gölgelik, çadır
y. 63a/

yille Ar. Musikīde bir vezin türü
y.+ si 180a/

yit - Yetmek, ulaşmak
y.- künçe 170a/
y.- se 170a/

yoġan Kalın, yoğun
y. 290b/

yoġanlıḳ Kalınlık, yoğunluk
y.+ ı 240a/

yoġunlıḳ Kalınlık
y.+ ı 281b/

yoḳ Yok
y. 101a/, 106b/, 108a/, 115b/, 116a/, 124b/, 149a/, 150b/, 151a/, 161a/, 164b/, 170b/, 171a/, 177b/, 178a/, 178b/, 290b/, 188a/, 195b/, 196a/, 19b/, 210a/, 227b/, 235b/, 237a/, 255b/, 256a/, 261b/, 270a/, 272a/, 284b/, 290b/, 291a/, 295a/, 295b/, 300a/, 303b/, 305b/, 309a/, 311b/, 315b/, 32b/, 336b/, 338a/, 351a/, 360a/, 365a/, 381b/, 54a/, 5a/, 65b/, 82a/, 99b/
y. ėdi 102a/, 107a/, 108a/, 111a/, 120b/, 122a/, 125a/, 127a/, 127b/, 132a/, 13b/, 151b/, 152a/, 159a/, 155a/, 65b/, 15a/, 161a/, 166a/, 167b/, 169b/, 172a/, 174b/, 176a/, 176b/, 178b/, 179a/, 182b/, 186b/, 189b/, 18b/, 192b/, 196a/, 197b/, 19a/, 201b/, 204a/, 210a/, 213b/, 226a/, 22b/, 23b/, 26a/, 34a/, 38a/, 53b/, 64b/, 66a/, 69a/, 74a/, 76a/, 84a/, 89b/
y. ėrdi 189b/, 54a/, 7b/
y.+ tur 1/, 4b/, 7b/, 116b/, 118a/, 129b/, 130a/, 131a/, 132b/, 133b/, 134b/, 136a/, 136b/, 137a/, 139a/, 140b/, 141a/, 142a/, 176b/, 180b/, 181a/, 188a/, 198b/, 199b/, 211a/, 230a/, 272a/, 273b/, 274b/, 275a/, 275b/, 276a/, 277a/, 280a/, 283b/, 286a/, 287b/, 291b/, 294b/, 296a/, 299b/, 2a/, 2b/, 306b/, 327a/, 341b/, 349a/, 355a/, 361a/, 36b/, 381b/, 3a/, 45b/, 47b/, 49b/, 4b/, 54a/, 59b/

yoḳat - Yok etmek
y.- tı 193a/

yoḳḳarı Yukarı
y. 100b/, 114a/, 115b/, 116b/, 122b/, 133b/, 134a/, 135a/, 136b/, 138b/, 142b/, 146b/, 147b/, 160b/,

179a/, 189a/, 195a/, 196a/, 202b/, 209a/, 214a/, 216b/, 221a/, 222b/, 226a/, 229a/, 236a/, 238b/, 245b/, 261b/, 274b/, 277a/, 277b/, 279a/, 279b/, 282a/, 303a/, 336b/, 338b/, 339b/, 33a/, 33b/, 343b/, 344a/, 34b/, 364a/, 365b/, 366a/, 372b/, 373a/, 374a/, 377a/, 377b/, 62b/, 81a/, 81b/, 99a/

y.+ dın 143a/, 184a/, 334b/, 336b/, 34b/, 365a/, 41b/, 97a/

y.+ ġı 134b/, 143b/, 188b/, 228a/, 275a/, 281b/, 300b/, 301a/, 47a/

y.+ ķı 110a/, 334b/, 341a/, 366b/, 373a/, 92a/

yoḳķarıraḳ Daha yukarı

y. 130a/, 131a/, 134a/, 137a/, 184a/, 192b/, 220a/, 231b/, 249a/, 250b/, 261b/, 262a/, 282a/, 301a/, 331b/, 338a/, 356b/, 363b/, 364b/, 365a/, 366b/, 370b/, 48a/

y.+ dın 374a/

y.+ tın 372a/

y.+ tur 332a/

y.+ sını 378a/

yol Yol

y. 103a/, 114a/, 115b/, 116a/, 116b/, 119b/, 127a/, 130a/, 130b/, 131a/, 132a/, 132b/, 133a/, 135b/, 139a/, 145b/, 146a/, 147a/, 147b/, 148a/, 148b/, 149b/, 150a/, 153b/, 157b/, 159b/, 160a/, 160b/, 186a/, 188a/, 193a/, 193b/, 194a/, 194b/, 195a/, 195b/, 203a/, 203b/, 206b/, 224a/, 225a/, 228a/, 230a/, 233b/, 236b/, 237b/, 238a/, 239b/, 259b/, 262a/, 264b/, 267a/, 267b/, 300b/, 301a/, 309a/, 315b/, 316a/, 32a/, 331b/, 338b/, 339a/, 353a/, 355a/, 362a/, 363a/, 363b/, 365a/, 369a/, 377a/, 377b/, 378a/, 378b/, 379a/, 380a/, 380b/, 41b/, 42b/, 49b/, 55b/, 64b/, 82a/, 95a/, 97b/

y.+ da 107a/, 131a/, 13b/, 196b/, 221b/, 233b/, 239a/, 243a/, 246b/, 249b/, 250b/, 258a/, 285b/, 28b/, 302a/, 306a/, 325b/, 327b/, 330a/, 331a/, 339a/, 340a/, 356b/, 367a/, 371b/, 377b/, 380a/, 44b/, 73a/, 78b/, 95b/

y.+ dın 160b/, 161b/, 188a/, 197b/, 245b/, 255a/, 301a/, 308b/, 47a/, 96a/

y.+ dur 130b/, 131a/, 131b/, 137b/, 187b/, 2b/, 310a/, 32a/, 335b/, 343b/, 3a/, 3b/, 48b/, 49a/, 49b/, 4a/, 4b/, 56a/, 89a/

y.+ ġa 107a/, 116a/, 116b/, 150a/, 161a/, 193a/, 193b/, 194a/, 238b/, 32b/, 45a/

y.+ ġına 114a/

y.+ ı 103b/, 105b/, 123a/, 125a/, 126b/, 130b/, 13b/, 142b/, 145a/, 146b/, 147b/, 148a/, 148b/, 149b/, 154a/, 155a/, 183b/, 188a/, 193a/, 198a/, 213a/, 215a/, 216b/, 221a/, 221b/, 230a/, 233b/, 239b/, 23a/, 243b/, 251b/, 254b/, 300b/, 307b/, 32a/, 59a/, 63b/, 72a/, 72b/, 78b/, 93a/, 104b/, 333a/, 341a/

y.+ ıda 149b/, 193a/, 239b/

y.+ ıdın 129a/

y.+ ıdur 130b/, 341a/

y.+ ıġa 130b/, 150a/, 202b/, 274a/, 42a/, 78a/

y.+ ın 211a/

y.+ ını 116b/, 125b/, 126b/, 149b/, 160a/, 366a/, 378a/

y.+ ınıñ 137b/

y.+ lar 131a/, 150a/, 294b/, 47a/, 81b/

y.+ larda 131a/, 81b/

y.+ ları 130b/

y.+ larını 145a/

y.+ larnı 268a/

y.+ larnıñ 130b/, 131a/

y.+ nı 119b/, 132a/, 137b/, 13a/, 148a/, 185b/, 193a/, 229b/,

230a/, 365a/, 59a/, 61a/
y.+ nıñ 147a/, 150a/, 301a/, 333a/, 97b/
y.+ sız 160b/
y.+ umız 355a/, 368b/
y.+ umızınıñ 195b/
y.+ uñız 116a/

yolluḳ Yollu
y. 355b/

yolsız Yolsuz
y. 133b/, 147b/, 160b/

yoluḳ - Karşılaşmak
y.- sa 311b/
y.- tı 250b/
y.- up 11a/, 197a/, 231a/, 42a/, 4b/
y.- ur 228a/

yoluḳtur- Karşı karşıya getirmek, tesadüf etmek
y.- up 149b/

yoru - Yürümek, krş. yürü-
y.- maḳ 120a/

yorunçḳa Yonca
y. 141b/

yosun Moğ. Usul, şekil
y.+ ı 309a/, 361b/

yosunluḳ Moğ.+T. Gibi, benzer
y. 109b/, 118b/, 123a/, 128b/, 140b/, 141a/, 16a/, 178b/, 189a/, 190a/, 190b/, 198a/, 207a/, 223a/, 228b/, 232b/, 253a/, 256a/, 260b/, 276a/, 281b/, 282a/, 284b/, 286a/, 33a/, 39a/, 49b/, 53b/, 54b/, 307b/, 311b/, 315b/, 346b/, 353a/, 363b/, 364b/, 367a/, 367b/, 368b/, 373b/, 375a/, 63a/, 70b/, 72b/, 74a/, 74b/, 80b/, 85a/, 91a/
y.+ dur 281b/
y. ḳıldı 82a/
y. kılıp 36a/
y.+ tur 46b/

yu - Yıkamak, temizlemek
y.- dum 364a/

yulduz Yıldız
y. 125a/

yulī Bir tür müzik aleti
y. 100b/

yum - Kapamak, yummak
y.- up 290a/

yumalan- Yuvarlanmak
y.- a 67a/
y.- ıp 104b/, 150b/, 199b/

yumalat- Yuvarlatmak
y.- tılar 337a/

yumşaḳ Yumuşak, uysal
y. 127a/, 140b/, 276b/, 284a/, 288a/
y.+ raḳ 284a/

yumurtḳa Yumurta
y. 286b/, 287a/
y.+ ça 286b/
y.+ larını 153b/
y.+ sı 153a/
y.+ sıġa 287a/

yupḳa Açılmış hamur yaprağı, yufka; hafif, ince
y. 283b/, 305b/
y.+ dur 283b/

yupḳal - İncelmek
y.- ıp 91a/

yurt Yurt

y. 110b/, 127b/, 188b/, 209a/, 214a/, 252a/, 268a/, 268b/, 310a/, 316a/, 363a/
y.+ dın 40b/
y.+ ı 214a/, 254b/, 260a/
y.+ ıda 122a/, 48a/, 5b/
y.+ ıdın 69b/
y.+ ıġa 69b/
y.+ ḳa 152b/, 242a/, 309b/, 316a/, 365a/, 366a/, 367b/, 43a/, 43b/
y.+ ḳaça 377b/
y.+ lar 356a/
y.+ larda 152b/
y.+ lardın 152a/
y.+ ları 160b/
y.+ larını 374a/
y.+ nı 365a/, 365b/, 366b/
y.+ nıñ 253a/, 366a/, 379b/
y.+ ta 101a/, 120a/, 120b/, 125a/, 125b/, 126a/, 146a/, 147b/, 152a/, 159a/, 192a/, 196b/, 216b/, 219b/, 220a/, 220b/, 231b/, 242a/, 242b/, 243a/, 245a/, 251b/, 253b/, 254b/, 255b/, 262a/, 262b/, 263a/, 264a/, 268a/, 309b/, 310a/, 325b/, 327a/, 332a/, 338b/, 358b/, 362a/, 362b/, 363a/, 363b/, 364a/, 365a/, 366a/, 367a/, 367b/, 368b/, 375a/, 377b/, 378b/, 379a/, 40a/, 40b/, 43a/, 73a/, 88b/
y.+ tın 124b/, 126a/, 146b/, 152a/, 152b/, 193a/, 204a/, 216b/, 220b/, 221a/, 231b/, 232b/, 242a/, 245b/, 255a/, 259b/, 263a/, 263b/, 268a/, 309b/, 325b/, 326b/, 327a/, 361a/, 363a/, 364a/, 364b/, 366b/, 367a/, 367b/, 368b/, 376a/, 379a/, 43a/, 79a/
y.+ umız 44a/

yurtlan- Yurt sahibi olmak, yurt edinmek
y.- ġay 108a/

yut - Yutmak
y.- a 189a/
y.- tı 280b/
y.- up ėdi 280a/
y.- up 240a/

yutal - Öksürmek
y.- ġanda 253a/, 254a/

yutal Öksürük
y.+ ḳa 254a/

yügür - Koşmak, seğirtmek
y.- diler 230b/
y.- edürler 282b/
y.- üp 108b/, 247a/, 93a/
y.- ür 277a/

yügürük Seri
y. 71a/

yügürüş Yürüme
y.+ de 276a/
y.+ idin 204a/

yügürüt - Koşturmak
y.- tüm 112a/

yük Yük
y. 275a/
y.+ i 212a/
y.+ ler 212a/

yükle - Yüklemek
y.- p 124b/, 212b/, 311b/

yüklen - Yüklenmek
y.- ip ėdi 260a/

yüklüg Yüklü
y. 149a/, 363b/

yükün- Saygıyla eğilmek, diz çökmek
y.- di 103a/, 123b/
y.- diler 235a/

y.- düm 186a/, 235a/, 32a/
y.- gendin 32a/
y.- gey 186a/
y.- mekte 258b/
y.- mey 188b/
y.- üp 102b/, 103a/, 118a/, 119a/, 123b/, 188b/, 202a/, 357a/

yükündür- Diz çöktürmek
y.- di 36a/
y.- diler 258b/
y.- üp ėdiler 41a/
y.- üp 58a/

yükündürül - Diz çöktürülmek
y.- di 241b/, 367b/, 376a/
y.- üp ėdi 258a/

yüküngü Diz çökme
y.+ ce 102b/

yümn Ar. Uğur, bereket
y.- i ḳademidin 189b/

yürek Kalp, gönül
y. 283a/
y.+ i 283a/

yüreksiz Kalpsiz
y. 26a/

yürü - Yürümek, gezmek
y. 115a/, 196a/
y.- ben 196b/
y.- di 107a/, 151a/, 184a/, 186a/, 196b/, 235b/, 32b/, 37b/, 41b/, 67a/, 93a/
y.- dük 112b/, 113b/, 114a/, 150a/, 195a/, 210b/, 211a/, 216b/, 221b/, 230a/, 69b/, 70a/, 81b/
y.- düm ėrse 196a/
y.- düm 102b/, 104b/, 107a/, 115a/, 115b/, 116a/, 196a/, 238b/, 239a/, 361b/, 84b/
y.- geç 257a/
y.- gen 147a/, 14a/, 161a/, 184a/, 254a/, 352b/
y.- gende 122a/
y.- gendin 97b/
y.- gey 196a/, 348b/, 350a/, 74a/
y.- geyler 214a/, 315b/, 332a/, 355b/, 362b/, 372b/, 64a/
y.-liñ 56b/
y.- maḳḳa 99b/
y.- megen 55b/
y.- mek 219b/, 350a/, 89b/, 99b/
y.- mekke 77a/
y.- mekni 122b/, 207a/, 54b/, 185a/
y.- mekniñ 160b/
y.- mekte 76a/
y.- mey 130b/, 39a/
y.- meydürler 338a/
y.- ñ 114b/, 115a/, 119b/, 256a/
y.- p ėdim 237a/
y.- p ėrdi 217a/
y.- p 108a/, 133b/, 140b/, 149a/, 150b/, 184b/, 185b/, 186a/, 189a/, 193b/, 195b/, 196b/, 198b/, 202b/, 203b/, 208b/, 210b/, 211a/, 213b/, 216b/, 217a/, 217b/, 221a/, 221b/, 222b/, 225a/, 228b/, 232b/, 234a/, 234b/, 235a/, 239a/, 243b/, 244b/, 256b/, 266b/, 267b/, 270a/, 295a/, 297b/, 301a/, 312a/, 31a/, 331b/, 336a/, 339a/, 340a/, 340b/, 347a/, 350b/, 353b/, 354a/, 355b/, 356b/, 362a/, 364a/, 364b/, 372b/, 373b/, 379a/, 380a/, 380b/, 94b/, 106a/, 106b/, 114a/, 123b/, 147b/, 156a/, 172b/, 200a/, 25a/, 61b/, 72b/, 73a/, 78a/, 81a/, 84a/, 92b/, 97a/
y.- r 78b/, 91a/, 130b/, 146b/, 277b/, 279a/, 281b/, 290a/, 333a/, 334a/
y.- r ėdi 203a/, 197b/, 74b/, 93b/
y.- r ėdim 108b/, 97b/

y.- rler ėdi 134b/, 193a/
y.- rler 102a/, 130b/, 256b/, 353a/
y.-rni 150a/, 325b/
y.- sünler 204b/
y.- y bėrdi 196b/, 210b/
y.- y bėrdik 114a/
y.- y bėrdim 115b/
y.- y bėrdük 114b/, 119b/
y.- y bėrürler 205b/
y.-y 101a/, 110b/, 115a/, 198b/, 298a/, 367b/, 374a/, 97b/
y.- ydür 117a/
y.- ydürgen 123b/
y.- ydürgende 185b/
y.- ydürgenler 120a/
y.- ydürler 353a/
y.- yidürler 291a/

yürül - Gidilmek
y.- di 109b/, 195a/, 252b/, 267a/, 333a/, 60b/, 89b/, 95b/
y.- gen 81b/
y.- gey 335b/, 364b/
y.- iñ 256a/
y.- se ėdi 54b/
y.- ür ėdi 92b/

yürüş İlerleme
y. 101a/, 158b/, 226b/, 265a/, 303b/, 325b/, 326a/, 375b/
y.+ de 147a/, 148b/, 161a/, 165b/
y.+ i 101a/, 222a/, 263a/, 265a/, 269a/
y.+ ide 269b/
y.+ idin 161b/, 339a/, 54b/
y.+ ige 145a/
y.+ ini 315b/
y.+ ke 158a/, 244a/, 261a/
y.+ lerge 229b/
y.+ leride 276a/
y.+ te 105b/, 239a/, 314b/

yürüş - Yürümek, ilerlemek
y.- e 92a/
y.- mek 55b/, 59a/
y.- üp 269a/, 58b/

yürüt - Yürütmek, ilerletmek
y.- mek 64b/
y.- künçe 336b/
y.- üp 116a/, 222b/, 315b/, 358b/, 367b/

yüz Yüz, 100
y. 104b/, 113a/, 116b/, 118b/, 147a/, 147b/, 150a/, 173a/, 17b/, 185b/, 190b/, 202b/, 205b/, 20b/, 210b/, 217a/, 222b/, 234b/, 237a/, 237b/, 246a/, 247a/, 262b/, 264a/, 264b/, 268a/, 269a/, 274b/, 290a/, 290b/, 294b/, 295b/, 296a/, 297b/, 299b/, 315a/, 325b/, 32b/, 351b/, 368b/, 370a/, 373b/, 375a/, 39a/, 39b/, 44a/, 51a/, 53b/, 58b/, 60a/, 64b/, 65a/, 67b/, 76a/, 78b/, 81b/, 85a/, 86b/, 88a/, 95a/, 97a/, 99a/
y.+ çe 110a/, 234a/, 262b/
y.+ dağı 228b/
y.+ de 331b/, 336a/, 362b/, 371a/
y.+ deki 151a/, 153a/, 237b/, 240b/, 293b/, 348a/, 365a/, 61b/
y.+ dekilerniñ 151a/, 227a/
y.+ din 106a/, 111b/, 120a/, 145b/, 147a/, 153b/, 155a/, 220a/, 253b/, 263b/, 370b/, 371b/, 61a/
y.+ ge 155a/, 155b/, 208b/, 237b/, 363a/, 61b/
y.+ i 150a/, 277a/, 294a/, 362b/
y.+ ide 146b/, 250b/, 282b/, 338a/, 338b/, 355b/, 368b/
y.+ ideki 153a/, 342a/, 350b/, 358b/
y.+ idin 129b/
y.+ ige 138a/, 151a/, 159b/, 188a/, 201b/, 203a/, 228b/, 242a/, 263a/, 357a/, 378a/, 40a/

y.+ ini 20b/, 296a/, 340b/, 344a/
y.+ lerige 155b/
y.+ lerniñ 356b/
y.+ niñ 252a/, 63b/
y.+ ümge 120a/, 162a/, 199b/
y.+ ümni 89b/

yüz bėş miñ Yüz beş bin
y. 347b/, 354a/

yüz ėllig Yüz elli
y. 147a/, 173a/, 262b/, 264b/, 297b/, 368b/, 380b/, 85a/
y.+ çe 205b/, 217a/

yüz iki Yüz iki
y.+ de 2b/

yüz ḳırḳ Yüz kırk
y. 85a/

yüz miñ Yüz bin
y. 257b/, 270a/, 272b/, 354a/
y.+ din 57a/
y.+ ge 270a/
y.+ ni 290a/

yüz on bir Yüz on bir
y. 97a/

yüz yėgirme altı Yüz yirmi altı
y. 13a/

yüz yėgirme bėş miñ Yüz yirmi beş bin
y. 272b/

yüzçe Yüz kadar
y. 106b/, 125a/, 56a/

yüzer Yüzer
y. 233a/

yüzlen- Yönelmek
y.- di 162b/, 35b/
y.- ip 25b/
y.- seler 375a/

yüzlüg Yüzlü
y. 15a/, 18a/, 327a/, 68b/, 6b/

Z, Ẓ, Ẕ

za‘f Ar. Güçsüzlük, irade zayıflığı
z.+ ı 178b/

ẓābiṭ Ar. İyi idareci
ẓ. 22a/

żabṭ Ar. Hakim olma
ż. 13a/, 16a/, 18a/, 23b/, 59b/, 63b/, 99b/, 205b/, 295b/, 307b/, 314b/, 338b/, 375a/
ż.+ ı 13b/, 14b/, 25b/, 40a/
ż.+ ıda 359b/
ż.+ ıdın 359a/
ż.+ ıġa 139b/
ż.+ ınıñ 326a/
ż. ḳıldı 7b/
ż. ḳılġan ėmestür 12a/
ż. ḳılġan 172b/
ż. ḳılġaylar 259a/, 267b/
ż. ḳılıp 212a/
ż. ḳılıp ėdi 134b/, 250a/
taḫt-ı ż.+ ıġa 15a/
taḫt-ı ż.+ ıda 138b/, 269b/, 270b/

zād Far. Doğum
z. 49a/, 200b/, 344a/
z.+ ı 206a/

ẓafer Ar. Düşmanı yenme, başarı
ẓ. 70b/, 312b/, 337b/
ẓ.+ ler 350a/

Ẓafernāme Ar.+Far. Zaferi konu alan eser
Ẓ.+ de 223a/, 291b/

za‘frān Ar. Süsengillerden bir bitki, safran
z. 272b/

zāġça Bülbüle benzeyen bir kuş türü
z.+ ça 281b/
z.+ dın 281b/

zāh Far. Doğum
z. 206a/

ẓaḫāmat Ar. Yara bakımı, iyileştirme
ẓ.+ ı 275b/

ẓāhir Ar. Görünen, açık, meydanda
ẓ. 18b/, 51b/, 158a/, 171b/, 177b/, 180b/
ẓ. boladur 285b/, 311a/, 340b/, 341a/
ẓ. boldı 78a/, 236a/, 268b/, 346a/
ẓ. bolmadı 14b/, 18b/, 166b/, 252b/, 298a/
ẓ. bolsa 356a/
ẓ. bolup ėdi 151b/, 155a/
ẓ. bolup 244b/
ẓ. bolur 94b/, 207a/, 283a/
ẓ.+ de 64b/, 74b/, 308a/
ẓ. ėttiler 218a/
istiḥkām-ı ẓ.+ i 311a/
‘ulūm-ı ẓ. 178b/
‘ulūm-ı ẓ.+ ġa 178b/

ẓaḫīre Ar. Gerektiği zaman harcanmak üzere anbarda saklanan hububat
ẓ. 94b/, 95a/, 242b , 359b/
ẓ. ḳılıp 138b/
ẓ.+ si 94a/
ẓ.+ siniñ 57b/

zāhid Ar. Aşırı dindar
z. 189b/, 315a/

ẓāhiren Açık olarak, belli bir şekilde, alenen
ẓ. 119b/

zaḫm Far. Yara
z. 65b/
z.- ı ḍarbını 91b/
z.+ dın 285a/
z.+ ġa 285a/
z.+ ı 158b/
z. ḳıladurlar 285a/
z. ḳılıp 372a/
z.+ lar 204a/
z.+ nıñ 204a/

zaḫmet Ar. Sıkıntı
z. 224b/, 284b/
z.+ i 154a/, 164b/, 20a/, 27b/

ża‘īf Ar. Zayıf
ż. 79a/, 213a/
ẓ. ėdi 113a/
ż. bolup ėdi 271a/

ża‘īfraḳ Ar.+T. Daha zayıf, zayıfça
ẓ.+ raḳ 107b/

ża‘īflıḳ Ar.+T. Zayıflık
ẓ. 111b/

ẓālim Ar. Zulm eden, zalim
ẓ. 11a/, 14b/, 22a/, 23b/, 62a/, 181a/

zamān Ar. Zaman
z. 102a/, 108a/, 111a/, 116a/, 117b/, 119b/, 121b/, 138b/, 139a/, 13b/, 143a/, 153a/, 156b/, 157a/, 157b/, 161a/, 188b/, 18b/, 203b/, 214a/, 218a/, 222a/, 227b/, 229a/, 230b/, 247b/, 250a/, 261b/, 328a/, 363a/, 39b/, 60b/, 67a/, 95b/
z.+ da 107a/, 133b/, 141b/, 143b/, 147a/, 148a/, 174a/, 175a/, 177b/, 178a/, 182b/, 220a/, 274b/,

291a/, 294b/, 62b/, 7a/
z.+ dın 208b/, 265b/, 302b/, 346a/, 36b/
z.+ ġaça 220a/
z.+ ı 177b/
z.+ ıda 128a/, 138b/, 139b/, 163b/, 166a/, 167a/, 167b/, 174b/, 177b/, 178a/, 188a/, 21b/, 225a/, 227a/, 22b/, 24a/, 268b/, 26a/, 28b/, 333b/, 44b/, 46b/, 47b/
z.+ ıdın 14b/, 269a/, 342b/, 44b/
z.+ larıda 15a/, 3a/
z.+ nıñ 376b/

zamāne Ar. Devir, vakit
z. 200a/, 236b/
Be-'işvehā-yi z. 219a/

zamānī Ar.+Far. Bir zaman, bir süre
z. 177b/

zār Far. Ağlayan, inleyen, dermansız
z. 123b/, 124b/, 75b/

żarar Ar. Zarar, ziyan
ż. 63b/, 70b/, 224a/, 224b/, 369a/
def'-i ż.+ ıġa 57b/
ż.+ ı 101b/

żarb Ar. Vurma, güç
ż. 195a/
ż.- ı muştı 180b/
ż.- ı rāst 187a/
ż.+ ı 217a/
ż.+ ıdın 197b/, 204a/, 217b/, 218a/
ż.+ ḳa 217b/

zārlıḳ Far.+T. Zayıflık
z. 23a/
z.+ lar 155a/

żarūr Ar. Zaruri, kaçınılmaz, zorunlu
ẓ. 362a/

żarūret Ar. Çaresizlik, korkusuzluk, muhtaçlık
ż. 40b/, 55b/, 71b/
ż. boldı 74a/, 95a/, 184b/, 192a/
ż. bolup 17a/, 234a/, 257b/
ż. ḳılıptur 295b/
ż.+ tın 81a/

żarūriyyāt Ar. Zorunlu haller
ż. 359b/

ẕāt Ar. Kendi
z.+ ını 348b/

żāyi' Ar. Kayıp, elden çıkan, zarar ziyan
ż. 197a/, 218a/, 312a/
ż. boldı 17a/, 42a/, 67b/
ż. bolup 31a/
ż. bolur 369b/
ż. ḳıldılar 19b/, 90b/, 334b/
ż. ḳılġay 78a/
ż. ḳılıp 176a/
ż. ḳılmay 270a/
ż. ḳılur 365b/

zebūn Far. Güçsüz, zayıf
z. 124b/, 162b/, 277b/, 71b/
z. ḳılmasam ėdi 155a/
z.+ raḳdur 276a/

zebūnġına Far.+T. Güçsüzce
z. 112a/

zebūnluḳ Far.+T. Güçsüzlük
z.+ ını 112a/

zehr Far. Zehir
z. 305b/
z.+ ni 305b/

zehrlıġ Far.+T. Zehirli

z. 306a/

zelzele Ar. Yer sarsıntısı, deprem
z. 157a/, 157b/, 158a/
z. boldı 216b/

zemīn Far. Zemin, yeryüzü
z.- i şura 197a/

zencīr Far. Zincir
z. 264a/, 310b/
z.+ ler 310b/
z.+ ni 354b/

zer Far. Sırma, altın
z. 206a/
z.- i ṣāfī 11a/

ẓerāfet Ar. Şaka
ẓ. 172a/, 180a/, 192b/, 360b/
ẓ.+ i 3a/, 360b/
ẓ.+ ler ḳılur ėdi 14b/
ẓ.+ leridin 180a/
ẓ.+ tin 296a/
ẓ.+i 97b/, 360b/

ẓerāfetāmīz Ar.+Far. Zarif, kibar söz
ẓ. 296a/

zerbeft Far. Sırmalı kumaş
z. 357b/

zerd Far. Sarı, sarımtrak
z.+ çe 134b/
z.+ çedür 133b/

zerdālū Far. Zerdali
z. 3a/

zerdek Far. Havuç
z. 306a/

zerendūd Far. Kağıdın üstüne sıvama altın sürülmesi
z. 340b/

zer-kemer Far. Sırmalı kemer
z. 343a/
z.+ ni 343a/

zerrāḳ Ar. İkiyüzlü, riyakar
z. 205a/

zerre Ar. Parçacık, azıcık, birazcık
z. 218a/, 80b/

zevāl Ar. Yok olma, sona erme
z. 246a/

zevraḳ Ar. Kayık, sandal; Ö.İ
Ribāṭ-ı Z. 106b/
Ribāṭ-i Z. 106b/
z.+ ḳa 368a/, 372b/
Ribāṭ-ı Z.+ ta 234a/

zeybçe Süsçe
z. 277a/

ẕeyl Ar. Bir şeyin eki, devam
ẕ.+ ide 192b/

zeytūn Zeytin
z. 140b/

zīc Ar. Yıldız atlası
z. 46b/
Z.- i Gürgānīni 46b/
Z.- i İlḫanī 46b/
Z.- i Me'mūnīni 46b/
z.+ dür 46b/
z.+ lerġa 47a/

żıdd Ar. Muhalif
ż.+ ı 33a/, 79a/

żıddāne Ar.+Far. Zıt gibi
ż. 177a/, 311a/

ẓımn Ar. Maksat, gizli maksat

ẓ.+ ıda 64b/

zīb Far. Süs
z. 188a/, 277a/

zih Far. Kiriş, kenar çizgisi
z. 101b/, 328a/
z.+ idin 261b/

zih-āb Far. Su kaynağı
z.+ dın 262a/

zihgīr Far. Okçu yüzüğü
z. 11a/
z.+ din 173b/
z.+ ni 173b/

ẕihn Ar. Zihin, anlama merkezi
ẕ. 102b/

ẕikr Ar. Anma, dile getirme
ẕ.+ i 11b/, 12a/, 29a/, 123a/, 174b/
ẕ. ḳılalıñ 9b/
ẕ. ḳıldım 279a
ẕ. ḳılġanda 231b/, 235b/
ẕ.+ leri 16a/, 167b/
ẕ.- i nāMīrā 185b/

żil‘ Ar. Kenar, yan
ż.+ i 189a/, 340b/
ż.+ ide 49a/, 340b/, 351b/
ż.+ ini 340b/
ż.+ iniñ 340b/
ż.+ larġa 340b/

zīlūce Far. Bir yüzü tüylü halı veya kilim
z.+ ça 352a/
z.+ siġa 376b/

Ẕī’l-ḥicce Ar. Arap aylarının on ikincisi, kurban ayı
Ẕ. 153b/, 163b/, 248a/, 330b/, 331a/, 345b/, 248b/

Ẕī’l-ḳa‘de Ar. Arap aylarının on birincisi
Ẕ. 63b/, 77b/, 215a/, 246a/, 299b/, 330a/, 380b/

Zimistān Hint. Ay ismi
z. 288b/

zinā Ar. Zina
z. 342a/, 366b/
z.+ ġa 23b/
z.+ lar 366b/
z.+ nı 366b/

zināt Far. Parlaklık
z.+ ı 188a/

zine Merdiven, merdiven ayakları
z. 232b/

zinhār Far. Aman, sakın, sakın ola ki
z. 224a/

zirā‘at Ar. Ekincilik, çiftçilik
z. 273b/
z. ḳılurlar 139b/
z.+ larġa 274a/
z.+ tın 153a/, 45b/

zīrdestī Far. El altındaki, emir altındaki
z. 269b/

zīrek Far. Uyanık, anlayışlı
z. 275a/

zişt Far. Çirkin, şekilsiz
z. 201b/, 252b/, 253a/, 26a/

ziyāde Ar. Artma, çoğalma
z. ḳılurlar 288a/

ziyādeserlıḳ Ar.+Far.+T. Gösteriş, kibir
z.+ lar 170b/

ziyāfet Ar. Ziyafet, şölen
z.+i 363a/
z. ḳıldı 251a/
ẓ. ḳılıp 331a/

ziyne Ölçü birimi
z. 300b/, 301a/
z.+ din 300b/, 301a/
z.+ si 301a/

ziynelıḳ Ölçü birimi
z. 300b/

zomoḫt Far. Kaba
z. 159a/, 15a/

zor Far. Güç, kuvvet
z. 173a/, 196b/, 210a/, 21a/, 223a/, 223b/, 230a/, 269a/, 270a/, 275a/, 295b/, 334a/, 334b/, 337a/, 36b/, 380a/, 43a/, 59a/, 59b/, 61b/, 67a/, 92a/, 92b/, 94a/, 99a/
z.+ ġa 21a/
z.+ ı 288b/
z.+ ıġa 114b/
z. ḳıla alġaylar 36b/
z. ḳılıp 334b/
z.+ raḳ 309b/, 68a/

zorla - Far.+T. Zorlamak
z.- dı 90a/
z.- dılar 336b/, 90a/
z.- lıñ 113a/
z.- maḳ 216b/, 333b/
z.- ñ 198b/
z.- p 112b/, 158b/, 162a/, 214b/, 230b/, 272a/, 275a/, 299a/, 328b/, 335a/, 336a/, 336b/, 371a/, 372b/, 42b/, 54b/, 87b/, 89b/, 90a/
z.- r 372b/

zorraḳ Far.+T. Daha zor
z.+ larnı 363b/

żu‘afā Ar. Zayıflar
ż. 220a/

ẓuhūr Ar. Görünme, meydana çıkma
ẓ. 177b/, 358b/
ẓ. ėtkey 253a/
ẓ. ėtmedi 253a/
ẓ.+ ġa 79b/, 159a/

ẓulm Ar. Eziyet
ẓ. 25b/, 26a/, 110b/, 126a/, 381a/, 23b/, 24a/, 35a/, 255b/
ẓ. ḳıla 126a/
ẓ.+ lar 61a/

zūrī Far. Zorluk
z. 194a/

zühd Ar. Kendini ibadete verme
z. 164a/
şīve-yi z. 164a/

zümmec Şahin büyüklüğünde kara renkli bir tür kuş
z.+ dür 281a/

ẓürefā Ar. Zarif kişiler
ẓ.+ sıdın 206a/

KİŞİ VE YER ADLARI

Abā
A. 126a/, 126b/

‘Abbās
‘A. 50a/
ibn-i ‘A. 44b/

Abāpūr
A. 358a/
A.+ dın 358a/

Ābburdan
Ā. 99a/, 99b/
Ā.+ dın 99a/
Ā.+ dur 99a/

Āb Dere
Ā. 155a/, 202b/

‘Abdu’l ‘Azīz
‘A. 259a/, 262a/, 310a/, 310b/, 325a/, 365b/, 366a/, 381a/
‘A.+ ni 266b/, 381a/
‘A.+ niñ 311a/, 365b/, 381a/

‘Abdu’l ‘Azīz Mīrāḫur
‘A. 239b/, 265b/, 298b/, 355b/
‘A.+ nı 266a/
‘A.+ nıñ 365b/

‘Abdu’l ‘Azīz Mīrzā
‘A. 10b/
‘A.+ ġa 9b/

‘Abdu’l Bāḳī Mīrzā
‘A. 210b/

‘Abdu’l Ġaffār
‘A. 356a/
‘A.+ ġa 356a/

‘Abdu’l Ġaffār Tuvaçı
‘A. 355b/

‘Abdu’l Ḳuddūs
‘A. 114a/, 114b/

‘Abdu’l Ḳuddūs Bėg
‘A. 24a/

‘Abdu’l Ḳuddūs Kuhbar
‘A. 67a/

‘Abdu’l Laṭīf Baḫşı
‘A. 33a/

‘Abdu’l Melik Ḳurçı
‘A. 251b/
‘A.+ nı 325b/, 328b/, 358a/

‘Abdu’l Mennān
‘A.+ da 98a/
‘A.+ dın 98a/

‘Abdu’l Raḥīm
‘A.+ ġa 328a/

‘Abdu’l Raḥīm Şıḳavul
‘A.+ ġa 307a/
‘A.+ nı 326b/

‘Abdu’l Raḥmān Cāmī
‘A.+ niñ 346b/

‘Abdu’l Raḥmanī
‘A. 238a/

‘Abdu’l Rezzāḳ Mīrzā
‘A. 149a/, 186b/, 209b/ 211b/, 213b/, 216a/, 207b/
‘A.+ ġa 125a/, 211b/, 213b/, 215a/

‘A.+ nı 213b/, 216a/

‘Abdu’l Vahhāb
‘A.+ nı 77a/

‘Abdu’l Vahhāb Şıḳavul
‘A. 31b/
‘A.+ dın 13a/

‘Abdu’llāh
‘A. 206a/, 235b/, 246b/, 247a/, 263b/, 267b/, 328a/, 376b/, 378b/, 381a/
‘A.+ dın 375a/
‘A.+ dur 54a/
‘A.+ ḳa 247a/, 266b/, 351b/, 360b/, 375a/

‘Abdu’llāh ‘Ases
‘A. 248a/

‘Abdu’llāh Kitābdār
‘A. 211a/, 219b/, 266a/

‘Abdu’llāh Meşnevī
‘A. 180b/
‘Abdu’llāh Mīrzā
‘A. 50b/
‘A.+ ġa 10a/
‘A.+ nıñ 10a/

‘Abdu’llāh Sembel
‘A. 375a/

‘Abdu’llāh Sulṭān
‘A. 168b/

‘Abdu’llāh Vālī Cān Bėg
‘A. 299a/

‘Abdu’l Mülk Mestī
‘A. 224b/

‘Abdu’l Raḥīm Şıḳavul
‘A.+ ġa 224a/

‘Abdu’l Kerīm Eşrit
‘A. 23a/

‘Abdu’l Ḳuddūs
‘A. 19b/

‘Abdu’l Laṭīf Sulṭān
‘A. 9a/

‘Abdu’l ‘Alī Tarḫan
‘A. 21b/, 22a/
‘A.+ nıñ 22b/

Ābdüzd
Ā. 67b/, 342a/
Ā.+ ġa 342a/

Ābdüzdī
Ā. 67a/

‘Abdu’l Ḫāliḳ Fīrūzşāh
‘A. 172a/

‘Abdu’l Kerīm
‘A.+ niñ 38b/

‘Abdu’l Kerīm Eşrit
‘A. 38b/

‘Abdu’l Laṭīf Mīrzā
‘A. 50a/
‘A.+ dın 50b/

‘Abduş Şükūr
‘A. 123a/

‘Abdu’l Bāḳī Mīrzā
‘A. 175b/, 176a/
A.+ nıñ 176a/

Abūhedin
A. 236a/

Ādempūr

Ā. 361b/, 379a/

Ādīnepūr Özel isim
Ā. 132b/, 137b/, 145a/
Ā.+ da 145b/
Ā.+ dur 131b/

Adīk Sulṭān
A.+ dın 12a/
A.+ ġa 12a/

ʻĀdil Ḫān Sūr
ʻĀ. 365a/

ʻĀdil Sulṭān
ʻĀ. 257b/, 265b/, 266a/, 267b/, 299a/, 355b/
ʻĀ.+ ġa 167a/

Ā.+ nı 263b/

Ādīnepūr
Ā. 214a/, 249a/

Adūsa
A.+ ġa 358b/

Āfāḳ Bėgim
Ā. 188a/, 188b/

Afġān Gerdīz
A. 238a/

Afrīdī
A. 243b/, 244a/

Āftābmīzān
Ā.+ ġa 43b/

Aġa Bėgim
A.+ ni 168a/

Agra
A. 256a/, 256b/, 268a/, 274a/, 298a/, 298b/, 309b/, 325b/, 339a/, 341b/, 380a/
A.+ da 268b/, 291b/, 304b/, 326a/, 330a/, 339a/, 356b/, 357b/, 358a/, 362a/, 367b/, 375a/, 377a/
A.+ daḳı 345a/, 354a/
A.+ dın 268b/, 294a/, 299b/, 330a/, 335b/, 348a/, 351a/, 356a/, 357a/
A.+ ġa 268b/, 269a/, 294a/, 294b/, 299b/, 300a/, 328b/, 330b/, 344b/, 347a/, 356b/, 364b/, 380a/
A.+ ga 331a/
A.+ ka 267a/, 267b/
A.+ nı 267b/, 295a/, 298a/
A.+ nıñ 268a/, 291b/, 296a/, 331a/, 380b/

Ahār
a. 297b/

Āhengerān
Ā. 54b/, 98b/, 99b/, 103b/

Āhenīn
Ā. 44b/ 124a/ 216b/

Āhenīn Dervāzesi
Ā. 91b/, 92b/
Ā.+ din 85a/
Ā.+ ġa 45b/, 84b/, 85a/, 92a/

Aḥī
A.+ niñ 195a/

Āḫir Mīrzā
Ā.+ ġa 184b/

Ahlu'llāh
a.+ nıñ 358a/

Aḥmed
A. 305b/

Aḥmed Afşār
A.+ ġa 345b/

Aḥmed ‘Alī Tarḫān
A. 211b/

Aḥmed Bėg
A. 237a/, 55b/, 71b/, 72a/, 72b/, 94a/, 94b/
A.+ ni 55b/, 76b/
A.+ niñ 72b/

Aḥmed Çāşnīgīr
A.+ ge 305b/

Aḥmed Ėlçi
A. 209b/

Aḥmed Ḥācı Bėg
A. 21a/, 30a/, 36b/, 37b/, 170b/
A.+ ni 37b/
A.+ niñ 13a/, 20b/, 37a/

Aḥmed Ḫān
A. 163b/, 164a/

Aḥmed Ḳāsım
A. 126a/, 126b/, 155a/, 197a/, 234b/
A.+ ġa 120b/
A.+ nı 126b/, 156b/, 234b/, 299b/, 84a/, 98b/

Aḥmed Ḳāsım Kūhber
A. 101a/, 110a/, 201b/
A.+ ni 124b/, 199b/

Aḥmed Ḳuşçı
A. 117a/
A.+ nı 117a/

Aḥmed Muştāḳ
A. 26b/

Aḥmed Şāh
A. 333b/, 335b/
A.+ ḳa 335b/
A.+ nı 333b/

Aḥmed Tarḫan
A. 84a/, 87b/

Aḥmed Tevekkül Barlas
A. 171b/

Aḥmed Yasavul
A. 197b/

Aḥmed Yūsuf
A. 197a/, 198b/, 217b/, 59b/
A.- ı Seyyid Yūsuf 198b/, 311a/

Aḥmed Yūsuf Bėg
A. 161a/

Aḥmedī
A. 229a/, 259a/, 263b/

Aḥmedī Gedā’ī
A. 227a/

Aḥmedī Ḳutluḳ Ḳadem
A. 258a/

Aḥmedī Pervāneçi
A. 266a/, 266b/, 295a/, 305a/
A.+ ni 221b/

Aḫsī
A. 62a/, 63b/, 104a/, 108a/, 109a/, 110b/, 117a/, 118a/, 17a/, 18a/, 23a/, 25a/, 32a/, 54b/, 5a/, 61b/, 63a/, 63b/, 6b/, 74a/, 74b/,7b/
A.+ da 109a/, 111a/, 117a/, 72a/, 72b/
A.+ dağı 17b/
A.+ de 13b/, 17a/, 52b/, 63b/, 234a/, 63b/, 110a/
A.+ din 110a/, 114a/, 117a/,

119a/, 17b/, 32a/, 52a/, 234b/
A.+ dür 4b/
A.+ ġa 103b/, 110b/, 111a/, 117b/, 32a/, 51b/, 63b/, 72b/, 77a/, 78a/
A.+ ni 17a/, 31b/, 9a/
A.+ niñ 62a/, 62b/, 109b/, 113b/, 48b/, 54b/, 5a/, 63b/, 110a/

Aḫsīket
A. 4b/

Aḫte Bėg
A.+ ini 303a/

Aḳ Bėgim
A. 166b/, 168a/, 169a/, 20a/, 24a/, 27b/, 344b/

Aḳ Buġa Bėg
A.+ niñ 12b/

Aḳ Ḳaçġay
A. 13a/

Aḳ Kotal
A.+ dın 69a/

Aḳ Sarāy
A. 191a/, 126a/

Aḳ Su
A.+ ġa 18a/

ʻAḳābeyn
ʻA. 128b/
ʻA.+ din 128b/

Aḳar Tüzi
A.+ de 19a/

Aḳḳoyluḳ Uzun Ḥasan
A. 28a/

Ala Ḳurġan
A.+ ġa 197a/, 205b/
A.+ nıñ 205b/

Ala Say
A. 139b/, 140a/
A.+ nıñ 140a/

Alaça
A. 11b/
A.+ nıñ 11b/

Alaça Ḫān
A. 81a/
A.+ ġa 3b/, 11b/, 16a/
A.+ nı 157a/

ʻAlāʻeddīn Cihānsūz Ġūrī
ʻA. 138b/

Alataġ
A. 158b/

Alayluḳ Orçını
A. 104a/

ʻAlāʼul Ḫān Nuḥānī
ʻA. 376a/, 377a/

ʻĀlem Ḫān
ʻĀ. 255b/, 257a/, 257b/, 260b/, 261a/, 294a/, 303b/, 304a/
ʻĀ.- i Celāl Ḫān Cighat 307b/
ʻĀ.+ ġa 255b/, 256a/, 257a/, 303b/
ʻĀ.+ nı 256b/, 309a/, 315a/, 379a/
ʻĀ.+ nıñ 256b/, 257a/, 332b/

ʻĀlem Ḫān Kālpī
ʻĀ. 378a/

Alġu Taġı
A.+ ġa 35a/

Alıngār
A. 133a/
A.+ dın 133a/
A.+ dur 133a/
A.+ ġa 133a/
A.+ da 251a/
A.+ nıñ 251a/

Alıngārlıḳ
A. 251a/

ʻAlī
ʻA. 113a/, 220a/
ʻa. 180b/
İbn-i ʻA. 170a/
ʻA.+ dağı 300a/

ʻAlī Muḥammed Dost
ʻA. 13b/, 55a/

ʻAlī Ābād
ʻA. 86a/

ʻAlī Aṣġar Mīrzā
ʻA.+ dın 225a/

ʻAlī Bay
ʻA.+ nıñ 80a/

ʻAlī Celāyır
ʻA.+ dın 174b/
ʻA.+ nı 174b/

ʻAlī Ceng Ceng
ʻA. 228b/

ʻAlī Derv̈īş
ʻA. 15a/

ʻAlī Derv̈īş Bėg
ʻA. 17a/, 55a/, 65b/, 73b/

ʻAlī Dost
ʻA. 53b/, 60b/, 65b/, 70a/, 74a/, 77b/, 79a/
ʻA.+ nı 61a/
ʻA.+ nıñ 15a/, 53b/, 74b/, 79a/, 79b/

ʻAlī Dost Bėg
ʻA. 70a/
ʻA.+ niñ 61a/

ʻAlī Dost Ṭaġayı
ʻA. 14b/, 24b/, 53b/, 61a/, 65b/, 69b/
ʻA.+ ġa 18a/
ʻA.+ nı 52b/
ʻA.+ nıñ 60a/

ʻAlī Ḫān
ʻA. 206a/, 258b/, 259a/
ʻA.+ ġa 225b/, 296b/
ʻA.+ nı 259b/
ʻA.+ nıñ 224b/, 225b/, 258a/, 296b/

ʻAlī Han Bayındır
ʻA. 175b/

ʻAlī Ḫān Fermūlī
ʻA.+ niñ 296a/

ʻAlī Kitābdār
ʻA. 198b/

ʻAlī Ḳulı
ʻA. 217a/

ʻAlī Mescid
ʻA.+ ġa 243b/, 253a/
ʻA.+ ḳa 233a/
ʻA.+ tin 233a/

ʻAlī Mescid Suyı
ʻA.+ nıñ 244a/

ʻAlī Meşhedī
ʻA. 206b/

‘Alī Mezīd Ḳoçın
‘A. 55a/

‘Alī Mīr Şāh Ḳoçın
‘A. 89a/

‘Alī Mīrzā
‘A. 21b/

‘Alī Seyyid
‘A. 209b/, 216a/

‘Alī Sīstānī
‘A. 232b/

‘Alī Şīr Bėg
‘A. 41a/
‘A.+ ni 41a/

‘Alī Şīr
‘A.+ nin 360b/

‘Alī Şīr Bėg
‘A. 86b/,164b/, 170b/, 173a/, 174b/, 176a/, 177a/, 179b/, 180a/, 360b/,
181b/
‘A.+ çe 171a/
‘A.+ ge 180a/
‘A.+ niñ 170b/, 173a/, 188b/, 191a/, 191b/, 248b/

‘Alī Şīr Bėg Nevā’ī
‘A. 170b/

‘Alī Şīrī
‘A. 180a/

‘Alī Şükr Bėg
‘A.+ niñ 28a/

‘Alī Yūsuf
‘A. 375a/, 381a/
‘A.+ nı 331a/

‘Alīḫān
‘A. 325a/

‘Alīḫān Fermūlī
‘A. 329a/, 376a/

‘Ālim Ḫān
‘Ā.+ nıñ 262b/

‘Alīşeng
‘A. 133a/, 214a/, 251a/
‘A.+ ġa 133a/, 251a/
‘A.+ ni 154a/
‘A.+ niñ 251a/

‘Alīşenglıḳ
‘A. 251a/

Allāhḳulıbėren
A. 149a/

Allāhvėren Türkmen
A. 209b/

Almalıġ
A. 1/

Almatu
A. 1/

Alminnatu
A. 164a/

Alver
A. 325b/, 326a/, 326b/, 357a/
A.+ din 326a/, 327a/, 381a/
A.+ ni 326b/
A.+ niñ 326b/

Ambāle
A.+ din 262a/

‘Ambarān
‘a. 102b/

Amū
A. 124a/, 156b/, 159a/
A.+ dın 120b/
A.+ nı 44a/

Amū Deryāsı
A. 27b/
A.+ dın 28b/

Amū Suyı
A.+ nı 120b/

Anbāher
A. 221a/

Anbelī
A. 300a/, 303a/

‘Anber Kūh
‘A. 35b/

Ancīl
Cūy-ı A. 191b/

Ancüvken
A. 194a/

Andıḫūd
A. 165a/, 175a/

Andicān
A. 104a/, 105b/, 108a/, 110a/, 110b/, 112b/, 119a/, 119b/, 131b/, 13a/, 13b/, 140b/, 181a/, 18a/, 200b/, 236a/, 25a/, 27b/, 31b/, 32a/, 32b/, 38b/, 3a/, 51b/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 54a/, 54b/, 55a/, 5a/, 61b/, 63a/, 66b/, 69b/, 6b/, 71a/, 73b/, 77a/, 78a/, 9a/
A.+ da 156a/, 15b/, 37b/, 52b/, 55a/, 63a/, 63b/, 70b/, 71b/, 96a/
A.+ dın 61a/, 104a/, 111a/, 2b/, 352b/, 39a/, 3a/, 4a/, 4b/, 53b/, 64b/, 67b/, 70b/, 71a/, 72a/, 86b/, 94a/
A.+ dur 2a/
A.+ ġa 103b/, 106b/, 109a/, 119b/, 14b/, 15b/, 17b/, 32a/, 34a/, 38a/, 3a/, 52a/, 54a/, 55b/, 58b/, 59b/, 63a/, 63b/, 66b/, 67b/, 70b/, 71b/, 74b/, 97b/
A.+ nı 10a/, 122b/, 51b/, 52b/, 53b/, 65b/, 71b/, 73b/, 74a/
A.+ nıñ 104a/, 104b/, 105a/, 105b/, 107b/, 14a/, 16b/, 176a/, 17a/, 234a/, 2a/, 2b/, 3a/, 62a/, 63a/, 66a/, 79b/, 7a/, 7b/

Andicānī Endicanlı
A.+ din 144b/
A.+ lardın 144b/
A.+ dür 2b/

Andicānlıġ Endicanlı
A. 8b/

Andiḫūd
A. 168b/, 204b/

Andirāb
A. 123b/, 125b/, 128a/, 130b/, 140b/, 332b/
A.+ ḳa 238a/

Andirāb Suyı
A. 130b/
A.+ nıñ 123a/

Andirāne
A. 231a/, 231b/
A.+ ġa 230b/

Angūr
Āb-ı A. 129b/

Apaḳ Bėgim
A. 168b/, 169b/
A.+ niñ 169b/

Apaḳ Ḫān
A. 225a/

Ārāyiş Far. Süs, ziynet. Metinde özel isim olarak kullanılmış.
Ā. 368a/, 377a/

Ārāyiş Ḫān
Ā. 333b/, 368a/, 373a/
Ā.+ nıñ 261a/, 333b/

Arça
A. 72a/

Arġun
A. 125a/, 207a/, 42b/
A.+ dın 20a/
A.+ ġa 28b/
A.+ lar 211a/
A.+ larnıñ 208b/, 210a/
A.+ nı 260a/
A.+ nıñ 211b/

Arḫıyān Ḳurġanı
A.+ ġa 73a/
A.+ nı 73a/

Armiyān
A. 70b/

Ārrī
Ā. 368b/, 369b/

As
a. 97b/

Āṣafī
Ā. 179b/

Āsāyiş
Ā. 367b/, 371b/, 372a/, 377a/, 377b/

ʻAses
ʻA. 228b/, 229a/, 244a/, 250a/, 250b/, 312a/

ʻAskerī
ʻA. 350a/, 350b/, 351b/, 353b/, 362b/, 370b/, 371a/, 374a/, 374b/, 375a/, 378a/
ʻA.+ din 372b/
ʻA.+ ġa 371a/, 372b/, 373a/
ʻA.+ ge 350a/, 350b/
ʻA.+ ni 350b/, 374b/
ʻA.+ niñ 355b/, 372a/, 374b/

Aspara
A.+ da 10a/

Astāne
Taḫt-ı A. 191a/

Astarābād
A. 41b/
A.+ ḳa 36a/, 41a/, 57b/, 58a/
A.+ nı 26b/, 36a/, 41a/
A.+ ta 26a/, 42b/

Asuk
A. 342b/, 343a/

Asuk Hindū
A. 342b/

ʻĀşıḳ Bökevül
ʻĀ. 332b/, 355b/

ʻĀşıḳ Muḥammed
ʻĀ. 206a/

ʻĀşıḳ Muḥammed Arġun
ʻĀ. 205b/

ʻĀşıḳān
Ġār-ı Ā. 84a/
Ġār-ı ʻĀ.+ da 43b/
ʻĀşıḳān Nevāḥīsi
Ġār-ı ʻĀ.+ de 94b/

Aşpārīyān
A. 62a/
misl-i A. 61b/

Ata Mirāḫūr
A.+ nıñ 248a/

Atar
A.+ ġa 134a/
a.+ ıda 309a/
a.+ ını 334a/

Atika Baḫşı
A. 108b/

Aṭlaḥat
a.+ ḳa 299b/

Avad
A. 278b/
a.+ dın 296b/

Aved
A. 377a/

Avġān Şāl
A. 137b/, 139b/

Avġān Şi‘ār
A.+ dur 137b/

Ay Toġdı
A. 161b/, 162a/

Aybek
A. 308b/
A.+ ke 121a/

Āyīne
Ā. 3b/
Señ-i Ā. 3b/

‘Āyişe Sulṭān Bėgim
‘Ā. 20a/, 75a/
‘Ā.+ din 86b/

Aymaḳ Etrāk
A. 136a/

‘Ayşe Sulṭān
‘A. 168b/

Azaġlaḳ Hezāre
A. 160a/

Āzerbāycān
Ā.+ 28a/, 291b/
Ā.+ ġa 175b/, 180a/
Ā.+ da 139a/

Bāb Ḳurġanı
B.+ nı 54b/

Bābā
B. 112b/, 198a/, 50b/
Dost Muḥammed-i B. 338a/
B.- yi Parġarī 119a/
B.- yi Perġarī 119b/

Bābā ‘Alī
B. 174b/

Bābā ‘Alī Bėg
B. 14b/

Bābā ‘Alī Ėşik Aḳa
B. 174b/

Bābā Cān
B. 227b/, 228b/, 229a/

Bābā Cān Aḫtaçı
B. 242a/

Bābā Cān Ḳanbūzī
B. 227b/

Bābā Cuhra
B. 215b/, 301a/, 338b/, 372b/
B.+ ġa 332a/
B.+ nı 267b/

Bābā Dost

B. 231a/, 312b/

Bābā Dost Suçı
B. 311a/

Bābā Ḫākī
B. 204b/
B.+ de 13a/

Bābā Ḫān
B. 19b/

Bābā Ḫān Sulṭān
B.+ nı 102b/

Bābā Ḥasan Ebdāl
B. 208b/
B.+ dın 210b/

Bābā İlāhī
B.+ ġa 163b/

Bābā Kābilī
B. 224b/
B.+ ni 6b/

Bābā Ḳara
B. 218b/

Bābā Ḳaşḳa
Kūkī-i B. 371a/
B.+ ġa 239b/
B.+ nı 266a/, 297a/, 297b/, 329a/

Bābā Ḳaşḳa Moġul
B. 239b/
B.+ ġa 240a/

Bābā Ḳulı
B. 14b/
Sulṭān Ḳulı-ı B. 55a/
B.+ nı 43a/

Bābā Ḳulī Bėg
B.+ ni 298a/

Bābā Seyrāmī
B. 115a/, 116b/, 117a/, 118a/

Bābā Sulṭān
B. 201a/, 332a/, 336b/, 373a/

Bābā Şerzād
B. 104b/, 112b/

Bābā Şeyḫ
B. 210a/, 235a/, 308b/, 366b/
B.+ ni 308b/
B.+ niñ 308b/

Bābā Şīrzād
B. 198b/, 210a/

Bābā Tükel Langari
B.+ niñ 108a/

Bābā Yasavul
B. 217b/, 232b/

Bābāoġlı
B. 149a/

Bābū Ḫān
B. 228a/

Bābur
B. 119a/, 150a/, 296a/
‘Feṭḥ-i B. 86a/
B.+ nı 238a/

Bābur Mīrzā
B. 168a/, 170a/, 171b/, 174b/, 188b/, 189a/
B.+ ġa 13b/
B.+ nıñ 168a/

Bāburī
B. 144b/, 75b/, 179a/, 357b/, 367b/

Bād Peç
B.+ niñ 249a/

Bādām Çeşme
B. 251b/
B.+ ġa 242a/
Bādām Çeşme Köteli
B.+ dür 132a/

Kend-i Bādem
K. 4b/
K.+ din 56a/
K.+ dür 4a/
K.+ ġaça 10a/, 25a/
K.+ ni 56a/

Bādġīs
B. 172b/, 184b/, 192a/
B.+ ķa 185a/

Bādīc
B. 133a/, 215a/
B.+ niñ 215a/

Bādūn
B. 288b/
B.+ dur 288b/

Bāġāt Ḫumm
B.+ ġa 241a/
Baġlān
B. 237b/

Bahādur Ḫān
B. 301b/
B.+ nı 302a/

Bahādur Ḫān Servānī
B.+ niñ 380a/

Bahādur Şāh
B.+ ķa 302a/

Bahār Mīrzā
B.+ nıñ 208a/

Bahārlu
B. 28a/

Behlülpur
B. 255a/

Bahrāyç
B.+ ġaça 370b/

Bāķī
B. 158b/, 160a/, 377b/, 379b/, 76b/
B.+ ġa 160a/, 376b/, 377a/
B.+ ni 160a/, 42a/
B.+ niñ 120b/, 159b/

Bāķī Bėg
B. 121a/, 121b/, 146b/, 152b/
B.+ ge 123a/, 126b/
B.+ niñ 123a/, 158b/, 379b/

Bāķī Bėg Çaġānyānī
B.+ niñ 127b/
Bāķī Çaġānyān
B. 149a/
B.+ nıñ 27b/
Bāķī Çaġānyānī
B. 27b/, 33b/, 58a/, 120b/, 122b/, 123a/, 125a/, 126a/, 146a/, 152b/, 158a/, 159a/
B.+ niñ 33a/, 126b/, 157a/, 225a/
Bāķī Ḫīz
B. 112b/, 234b/

Bāķī Kākiyānī
B.+ niñ 159b/

Bāķī Leknur
B.+ nıñ 376b/

Bāķī Miñ Bėgi

B. 332b/
Bāḳī Şıḳavul
B. 309a/, 338b/, 380a/
B.+ ġa 261a/
B.+ nı 379b/
Bāḳī Tarḫan
B. 22b/, 86a/, 88b/
B.+ ġa 82a/
B.+ nı 78b/
B.+ nıñ 21b/
Bāḳī Tāşkendī
B. 338a/, 379a/

Bakyallar
B. 254b/

Bāleng
B. 286b/
murabbā-ı b. 286b/

Balnat Cūġī
B.+ nīñ 254b/

Baluç
B. 355b/

Bām
Dere-i B. 184b/
b.+ ı 49a/

Bāmyān
B. 120b/, 130b/, 136a/, 162b/, 58b/, 183b/, 195b/, 242a/
B.+ ġa 183b/
B.+ nıñ 183b/

Bāndīr
B.+ de 284a/
B.+ ġa 332b/

Bārāḳ Ḫān
B. 9b/

Bārāḳ Sulṭān
B. 347a/

Bārān
B. 125a/, 133a/, 142a/, 142b/, 143a/, 154b/, 162a/, 202a/, 240a/
B.+ nıñ 161b/

Bārān Suyı
B.+ ġa 133b/, 134a/, 249a/
B.+ nıñ 135b/, 248b/

Bāre Suyı
B.+ nı 146a/

Bārī
B.+ dın 330b/

Bārīk Āb
B. 242b/, 245b/, 251b/

Barın
B. 9b/
B.+ nıñ 52a/

Bārīn
B. 62a/
B.+ lar 88a/

Barlas Çekī
B. 241b/

Barlas Seyyid
B. 209b/

Barlaslar
B.+ ġa 170a/
B.+ dındur 29b/

Başçı Melik
B. 145b/, 230a/

Baṭlamyūs
B. 46b/

Bāy

Dere-i B.+ ġa 184b/

Bayakbār Bāburī
B. 75b/

Bāyezīd
B. 109a/, 112b/, 336a/, 378a/

Bayındır
B. 210b/

Bayḳara
ibn-i B. 163b/

Bayḳara Mīrzā
B. 163b/
B.+ nıñ 167b/, 168a/

Baysāk
B. 288b/

Baysunġur Mīrzā
B. 21b/, 27a/, 30a/, 30b/, 32b/, 33b/, 36a/, 36b/, 37a/, 37b/, 38b/, 39a/, 39b/, 43b/, 44a/, 44b/, 50b/, 56a/, 56b/, 68a/, 68b/, 69a/
B.+ dın 50b/
B.+ ġa 165b/, 30a/, 56b/, 68a/, 82a/
B.+ nı 36a/, 36b/, 44a/, 50b/, 57a/, 58a/, 58b/, 68a/
B.+ nıñ 29a/, 29b/, 30b/, 37b/, 38b/, 39a/, 39b/, 44a/, 68b/, 69b/
B.+ yı 39b/

Baysunġur Mīrzā Sulṭān
B. 21b/

Bāzārek
B. 130a/, 130b/
B.+ dür 130b/

Becūr
B. 131b/, 134a/, 140b/, 216b/, 218b/, 219a/, 219b/, 220b/, 221a/, 222a/, 234b/, 236b/, 250a/, 250b/, 277a/, 277b/, 278a/, 279b/, 286a/, 286b/ 217a/, 218a/
B.+ da 222a/, 237a/, 250b/, 286b/
B.+ dın 222a/, 279b/
B.+ ġa 219a/, 243b/, 250b/
B.+ ge 216b/
B.+ nı 249b/, 250a/, 250b/, 269a/
B.+ nıñ 134b/, 218b/

Beçe
Kūh-i B.+ niñ 241a/

Bedaḫşān
B. 11b/, 12b/, 130a/, 132a/, 139b/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 181a/, 202b/, 213a/, 213b/, 218b/, 244a/, 244b/, 26b/,
270a/, 27b/
ġayr-i B. 28b/
B.+ da 213a/, 213b/
B.+ dağılar 125b/
B.+ dın 129a/, 244a/, 244b/
B.+ ġa 10b/, 154b/, 203a/
B.+ nı 183b/
B.+ nıñ 1/, 26a/

Bedā‘un
B.+ ın 168b/
B.+ nı 329a/

Bedehşānāt
B. 140b/

Bedī‘ül Cemāl Bėgim
B. 344b/

Bedī‘üzzamān
B. 35a/, 165b/, 175b/

Bedī‘üzzamān Mīrzā
B. 34b/, 35b/, 36a/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 122a/, 129a/, 155a/, 166a/, 168b/, 172b/, 175b/, 182b/, 183a/,

185a/, 186a/, 187a/, 188a/, 189b/, 190b/, 191a/, 192b/, 197a/, 204b/, 205a/, 57b/, 58a/
B.+ da 41b/
B.+ dın 88a/
B.+ ġa 36a/, 41a/, 42b/, 57b/, 82a/, 121b/, 155a/, 188b/, 192a/
B.+ nı 33a/, 42b/, 165b/, 183a/
B.+ nıñ 172a/, 182a/, 186a/, 186b/, 187a/, 191b/, 205b/

Bedrāv
B. 140a/
B.+ dın 133a/
B.+ ġa 249a/

Bedreddīn
B. 174b/
B.+ niñ 332b/

Beg Tilbe
B. 71b/

Behār
B. 245a/
B.+ ġaça 270b/, 292a/

Behār Ḫān
B.+ nı 294a/

Behcet Ḫān
B.+ nıñ 333a/, 333b/

Behet
B. 225a/, 273a/

Behişt
Bāġ-ı B.+ tur 46a/

Behlūl
B. 154a/, 162a/
B.- i Eyyūb 35b/
B.+ ġa 154a/
B.+ nı 225b/

Behlūl Eyyūb
B. 121b/, 125b/

Behlülpur
B.+ dın 255a/

Behmenīler
B. 271a/

Behzād
B. 181b/, 206b/

Bekrām
B.+ nı 145b/
B.+ nıñ 145b/, 146a/

Bekremācīt
B. 268b/
B.+ niñ 268b/

Bekremācīt Hindū
B. 268a/

Beksera
B. 366a/

Belḫ
B. 45a/, 122a/, 129a/, 130a/, 139b/, 163b/, 165b/, 173a/, 175b/, 187b/, 251b/, 256a/, 261a/, 291b/, 29a/, 308b/, 347a/, 348b/, 41a/, 57a/, 68a/, 8b/
B.+ daḳılar 308b/
B.+ de 173a/, 185a/
B.+ din 227a/
B.+ ġa 36a/
B.+ ḳa 218b/, 261a/, 348b/, 36a/, 42a/
B.+ni 183b/, 187b/, 256a/, 349a/, 36a/, 41a/, 42a/, 57a/
B.+ niñ 173a/, 308b/, 57a/
B.+ ta 42a/
B.+ te 163b/, 167a/, 183b/, 348b/, 350a/, 57a/

Belḫāb

B. 136a/, 184b/

Belḫī
B. 380b/

Bellūa
B. 364b/

Belūc
B. 293b/
B.+ larġa 225b/
B.+ nı 375a/

Belūrī
B. 191a/

Benāket
B. 45a/

Benārer
B. 282a/, 362b/

Benāres
B.+ dın 364b/, 365a/
B.+ ḳa 363b/
B.+ ni 362b/

Benās
B. 273a/

Bende ‘Alī
B. 116b/, 117a/, 117b/
B.+ ġa 117b/

Bende ‘Alī Bėg
B. 113b/

Bende ‘Alī Ḫʷāce
B. 89a/

Bende ‘Alī Ḥaydar
B. 62a/

Bende ‘Alīm
B. 115a/

Bengāle
B. 271a/, 271b/, 272b/, 273a/, 283a/, 357a/, 366b/, 368a/, 368b/, 369a/, 376a/, 377a/
B.+ de 271a/, 271b/, 282b/
B.+ din 278b/
B.+ ġa 355a/

Bengālī
B. 350b/, 355a/, 365a/, 368b/, 372b/, 373a/, 373b/, 376a/, 377a/
B.+ din 368b/
B.+ ġa 355a/
B.+ lerġa 377a/
B.+ ler 372a/, 375a/, 368a/, 373b/
B.+ lerni 372b/
B.+ lerniñ 372b/, 374a/
B.+ niñ 357a/, 370a/, 370b/, 376a/

Bengālī Heldī
B. 370b/

Bengarmāū
B.+ da 338a/
B.+ dın 338a/
B.+ nıñ 338a/

Bengeş
B. 14a/, 131a/, 132b/, 139b/, 146b/, 148a/, 225a/, 239b/
B.+ ni 145a/, 161a/
B.+ niñ 139b/, 147b/

Bennāī
B. 179b/, 180a/, 182b/, 360b/
B.+ niñ 180a/, 360b/

Bennū
B. 128a/, 146b/, 148a/, 225a/, 233a/
B.+ da 148a/
B.+ ġa 147b/, 148a/

B.+ nı 148b/
B.+ nıñ 149a/

Bennū Deşt
B. 138a/

Benūr
B. 261b/

Berā
B. 2b/
b. 256b/
b.- yi maṣlaḥat 334a/

Berā Kūh
B. 3a/

Berekistān
B. 139b/

Berī
Seng-i B.+ de 241a/

Berinler
B.+ i 103b/

Berker
Taḫt-ı B. 191a/

Besent Rāo
B. 374a/

Besiyāḳ
b.+ dur 340b/

Betvī
B. 335b/

Beyāh Suyı
B.+ nı 258a/

Bėg Mirek Moġul
B. 262b/
B.+ nı 310a/

Bėg Muḥammed Moġul
B.+ nı 230a/

Bėg Muḥammed Ta'līḳçı
B. 346b/

Bėg Tilbe
B. 71b/
B.+ ni 55a/, 110b/

Bėg Veys
B. 302a/

Bėgçik
B. 100b/

Bėggine
B. 346b/, 348a/
B.+ din 347a/

Bėggine Veys Lāġarī
B. 346b/

Bėgi Sulṭān Aġaça
B. 169b/

Bėgim Mihr Nigār Ḫānım
B. 20a/

Bėgim Sulṭān
B. 168a/, 168b/

Bėşkėnt
B. 94a/

Bėyānī
B. 175a/

Bīçkā Ḫalīfe
B. 95a/

Bīḫrātā
B. 72a/
B.+ nıñ 109a/

Bılturḳı
B. 365a/, 365b/

Bīskėnt
B. 100a/, 98a/
B.+ ke 98a/
B.+ te 98b/
B.+ tin 98b/

Bīşḫārān
B. 74a/
B.+ nıñ 74a/

Biben
B. 297b/, 329a/, 336a/, 374b/, 376a/, 379b/
B.+ din 375a/
B.+ ni 362b/, 377b/
B.+ niñ 261b/, 329a/, 378a/, 379b/

Bibi Māhrūy
B.+ ġa 198a/

Bicāneger
B. 272a/

Bidhindī
B. 264b/

Bigrām
B.+ da 233a/, 253a/, 254a/
B.+ dın 254a/
B.+ ġa 232b/
B.+ nıñ 253b/

Bigrām ʻAlī
B.+ daġı 253b/

Bihār
B. 366b/, 367a/, 367b/, 368a/, 368b/, 370a/, 371a/, 376a/, 377a/
B.+ dın 375b/
B.+ ġa 368a/
B.+ nı 356b/, 366b/, 374b/

Bihbūd Bėg
B. 173b/
B.+ ge 174a/

Bihere
B. 361b/

Biherelig Bihereli
B. 304b/, 345a/

Bihet Suyı
B.+ nı 254b/

Bihilsān
B. 272a/, 335b/

Bihişt
Bāġ-ı B.+ ḳa 198b/
Bāġ-u B.+ niñ 200a/
Bāġ-ı B.+ te 198a/

Bihre
B. 145a/, 222a/, 223a/, 223b/, 224a/, 224b/, 225a/, 225b/, 226a/, 228a/, 229a/, 231b/, 232a/, 235b/, 269a/, 275b/
B.+ daḳı 259b/
B.+ de 228b/, 229b/, 232a/, 235b/
B.+ din 223a/, 229b/, 231a/, 236a/, 270a/, 270b/, 292a/
B.+ ġa 224b/, 269a/
B.+ ġaça 270a/
B.+ ge 231a/, 235b/, 269b/
B.+ ni 220a/, 225a/, 225b/
B.+ niñ 223a/, 224a/, 224b/, 225b/, 226a/, 226b/

Bīhūş
B. 298a/

Bihver

B. 129a/

Bihzādī
B. 247a/, 248a/
b.+ ġa 235a/
B.+ ġa 246b/

Bike Bėgim
B. 27b/
B.+ ni 168a/

Bike Sulṭān Bėgim
B. 168b/

Bikremācīt
B. 342b/
B.+ niñ 340a/, 341a/, 342b/, 345a/
B.+ te 343a/

Biktūt
B. 157b/

Bilāl Ḳāsım
B. 55b/

Bīlāvur
B. 380a/

Bilker
B.+ ġa 248b/

Bilturḳı
B. 377a/

Biltür
B. 366b/
b. 374b/

Bimrūgiri Akriyā
B.+ da 254b/

Biraftand
B. 99a/

Birimdiv Malihās
B. 260b/

Birve
B.+ ge 212a/

Bisṭām
B. 165b/, 347a/

Bīsūt
B. 220b/
B.+ ḳa 228b/

‘ayn-ı b.+ dur 284a/

Bişke Mīrzā
B.+ ġa 246b/
B.+ yı 246a/

Bītvī
B. 273a/

Biyāh
B. 273a/

Biyakbār
B. 259b/

Biyāne
B. 273b/, 274a/, 298a/, 298b/, 299a/, 300a/, 302a/, 303a/, 303b/, 304a/, 304b/, 325b/, 342a/, 343a/
B.+ dağı 303b/
B.+ de 291b/, 294a/
B.+ ġa 297b/, 303b/, 304a/, 343a/
B.+ ġaça 325b/
B.+ ni 304a/, 325b/, 343a/

Boran Sulṭān
B. 168b/

Bostān Sarāy
B. 160a/
B.+ ġa 44b/
B.+ nıñ 36b/

Bostānserā
B.+ da 162a/
B.+ ġa 162a/

Böçke
B. 267b/, 308a/, 309a/
B.+ ni 301a/

Börke Yaylaġı
B. 78b/

Bū Ḫān
B. 242a/, 242b/

Bū Sa‘īd Kemerī
B. 145b/

Bu Urvā
B.+ nıñ 342a/

Būcpūr
B. 367a/

Buġa Ġūrī
B. 209b/

Buḫārā
B. 11a/, 129a/, 131b/, 19b/, 21b/, 37a/, 39a/, 45a/, 48b/, 49a/, 49b/, 5a/, 69a/, 76b/, 78b/, 79b/, 86a/
B.+ da 21b/, 3b/, 48b/, 69a/
B.+ dağılar 39a/
B.+ dın 301b/, 36a/, 39a/, 49b/, 5a/
B.+ dur 48b/
B.+ ġa 132a/, 30a/, 37b/, 38a/, 45b/
B.+ nı 22b/, 30a/, 69a/, 76a/, 79b/
B.+ nıñ 48b/

Buḫārī Ḫʷāce İsmā‘īl
B. 45a/

Būlān
B.+ dın 133a/, 249a/

Burhānpūr
B. 333a/, 336a/
B.+ dın 333a/

Burunduḳ
İbn-i B. 170a/

Busāvar
B. 328a/

Bustān Sarā
B.+ ġa 85a/

Butḫāk Suyı
B.+ ġa 360a/

Būyā
B. 283a/
b. 283a/

Buyan Şeyḫ
B. 347a/, 348a/, 350a/
B.+ din 348a/
B.+ ḳa 348a/

Büdene Ḳoruġı
B.+ da 82b/
B.+ dur 48b/

Büdke Bėgim
B. 163b/, 164a/

Bürke Yaylaḳı
B. 55b/

Büsāver
B.+ din 310a/

Büst
B. 165b/, 57b/
B.+ ḳa 57b/
B.+ ni 165b/
B.+ niñ 57b/

Büt Ḫāk
B. 242a/
B.+ dın 242a/

Büvā
B.- yi bedbaḫt 305a/
B.- yi bedbaḫttın 307a/
B.+ nıñ 307a/
B. +ni 306b/

Büyan Ḳulı
B. 101a/, 114a/

Büyan Şeyḫ
B. 346b/

Cāb ‘Alī Ḫʷāce
C. 80a/

Cācmāvū
C.+ da 301a/
C.+ nı 301a/

Caçāulī
C.+ de 361b/

Ca‘fer Ḫʷāce
C. 378a/
C.+ ni 327a/, 328b/, 336a/

Cāken
C. 358a/

Calesar
C. 356b/
C.+ ġa 331b/

Caltū Ölengi
C.+ ge 81a/

Cān ‘Alī
C.+ ni 80b/

Cān Bėg
C. 261b/, 265b/, 266a/, 378a/
C.+ ni 257b/

Cān Ḥasan Barın
C. 109a/
C.+ nı 56a/, 103b/

Cān Nāṣır
C.+ nı 241b/

Cān Vefā
C. 84b/

Cān Vefā Mīrzā
C.+ ġa 82b/

Cānāb
C. 223b/, 224b/, 225a/, 228a/, 273a/
C.+ ḳaça 365b/
C.+ tın 365b/

Canderī
C. 272a/

Cānī Bėg
C. 21a/

Cānī Bėg Dulday
C. 20b/

Cānī Bėg Sulṭān
C. 19b/, 89b/, 347b/
C.+ ġa 9a/

Cānik Türkī
C. 190a/

Cānka Kökeldaş
C. 91a/

Capuḳ
C.+ nı 358a/

Cārrah
C. 80a/

Caturmūk İskenderpūr
C.+ nıñ 376a/

Cegdelek
C.+ ke 245b/

Celāl Ḫān
C. 257a/, 375a/
C.- ı Pehār Ḫān Bihārīniñ 365a/
C.- ı Pehār Ḫānnıñ 368b/
C.+ ġa 369a/, 375b/
C. ʻĀlem Ḫān-i Cighet 307b/

Celāl Ḫān Cighet
C. 256b/
C.+ niñ 268a/

Celāl Tāşkendī
C. 379b/

Celāleddīn Maḥmūd Nā'ī
C. 190a/

Celāyir Ḳāsım
C. 55a/

Celīsar
C. 299b/, 377b/

Celgā
C.+ ı 260a/

Celgānī Dūn
C. 260a/

Celme
C. 348a/

Ceman
Gümbed-i C. 113b/
Gümbed-i C.+ dın 113b/

Cembel
C. 330b/, 332a/, 340a/, 344a/

Cemrūd
C.+ tın 244a/

Cemşīdfar
ḫüsrev-i C.

Cencūhe
C. 223a/, 223b/, 225b/, 229b/, 248b/
C.+ ġa 223b/
C.+ niñ 228a/

Cenderī
C. 331b/, 332b/, 333a/, 333b/, 335a/, 335b/, 339a/
maḳām-ı C. 335a/
C.+ de 335b/
C.+ din 333a/, 335b/
C.+ ni 333b/, 335b/
C.+ niñ 333a/, 333b/, 334b/, 335a/

Cendvār
C. 274a/, 328b/, 358a/
C.+ dın 331b/
C.+ ġa 328b/
C.+ nı 315a/, 328b/
C.+ nıñ 358a/

Ceng Ceng
C.+ niñ 368b/

Ceñgiz Ḫān
C. 100b/
C.+ nıñ 100b/

Cenglik
C.+ ke 161b/, 195b/
C.+ te 160a/

Cenyūt
C. 223b/, 224b/

Cepergedde
C.+ de 361b/
Cermgerler
C. 127a/

Cermgerler Dervāzesi
C. 130a/

Cet
C. 228a/

Cet Gücür
C.+ ni 159b/

Ceturmūk
C.+ dın 370b/
C.+ nıñ 377a/

Cevāz Kāġaẕ
C. 191a/

Cevn
C. 268a/, 361b/, 379b/
C.+ da 358b/
C.+ de 328b/
C.+ dın 380b/
C.+ din 339a/, 344b/, 356a/, 357a/, 379a/
C.+ ni 361b/

Cevnepūr
C. 270b/, 307a/, 371a/, 375b/, 378a/
C.+ da 307b/
C.+ daḳı 370a/
C.+ dın 370a/
C.+ ġa 354b/, 365a/

Cevnepūr Suyı
C.+ nıñ 365a/

Cevpāre
C. 376a/, 377a/

Cevse
C. 365b/
C.+ din 366a/
C.+ niñ 328a/

Cevzā
C. 288b/
Mescid-i C. 3a/
c.+ da 284a/, 291b/

Cezāyir
C.+ de 275a/

Cigdelik
C. 214a/
C.+ tin 214a/

Cihān
c. 101b/
C. 348b/
Ḫān-ı C. 256a/, 257a/
İbn-i C. 170a/
ehl-i c.+ dın 82a/
Naḳş-i C.+ ġa 46a/

Cihān Bėgim
Faḫr-ı C. 331b/
Faḫr-i C. 339a/

Cihānārā
Bāġ-ı C. 191b/
Bāġ-ı C.+ da 188b/, 190b/
C.+ nıñ 191b/

Cihāngīr
C. 202b/, 70b/
C.+ ġa 74a/

Cihāngīr Barlas
C. 170a/, 171b/

Cihāngīr Mīrzā
C. 111a/, 111b/, 112a/, 112b/, 113b/, 121b/, 123a/, 123b/, 126b/, 127a/, 149a/, 150a/, 151a/, 152a/, 152b/, 153b/, 157b/, 158a/, 161b/, 162a/, 162b/, 163a/, 17a/, 17b/, 183b/,

184b/, 186b/, 188b/, 189a/, 190a/, 192a/, 27b/, 49a/, 63b/, 64a/, 74a/, 74b/, 77a/, 8b/
C.+ dın 6b/, 88a/
C.+ ġa 113a/, 121a/, 121b/, 144a/, 145a/, 148a/, 162a/, 184b/, 27b/, 50a/, 51b/, 74a/, 74b/, 97b/
C.+ nı 111b/, 112a/, 113a/, 115b/, 121b/, 127b/, 158a/, 162a/, 24b/, 27b/, 61b/, 63a/
C.+ nıñ 112a/, 152b/, 157b/, 158b/, 190a/, 208a/, 215b/, 46a/, 50a/, 94b/

Cihāngīr Türkmen
C. 155a/, 213a/

Cihāngīrī
C. 348b/

Cihānşāh
C. 28a/

Cihānşāh Bārānī
C. 10a/

Cihānşāh Mīrzā Bārānī
C. 28a/

Cilduḫtarān
C. 66a/, 104b/

Cilem
C.+ din 254b/

Ciras
C. 100b/
C.+ nıñ 100b/

Cīst
dīvāne-eş C. 166a/

Cisvāl
C. 260a/

Ciyā Tāc Ḫān Sārengḫānī
C. 378a/

Cuci
C. 12a/

Cūd
C. 223a/, 224a/, 228a/, 254b/
Kūh-ı C. 223a/
Kūh-i C. 223b/
C.+ dur 223b/
C.+ ḳa 223b/

Cūdek
C. 95b/

Cūgī
C.+ lerniñ 145b/

Cuha Sulṭān
C. 354a/

Cūkī Mīrzā
C.+ nı 12b/

Culdu Dost Bėg
C.+ niñ 230b/

Cūn
C. 273a/
C.+ nıñ 300b/

Cūn Deryāsı
C.+ nı 263a/
C.+ nıñ 263a/

Cunār
C. 362b/, 363b/, 364a/, 378a/
C.+ da 378a/
C.+ dın 364a/, 365a/, 378b/
C.+ nı 378a/
C.+ nıñ 364b/

Cūnpūr
C. 173b/
C.+ dın 296b/

C.+ ġa 303a/

Cūnpūr Sulṭān Ḥüseyn
C. 270b/

Cupan Köprügi
C.+ din 78a/

Curġātū
C. 221a/

Cuvamunudnā
C.+ ġa 361a/

Cüdeyy
C.+ nıñ 335b/

Cüdi
C. 288b/

Cühre
C.+ ler 371b/

Cüldü Sulṭān
C. 326b/

Çāç
Ç. 6a/

Çaġan Sarāy
Ç. 134b/
Ç.+ dur 134b/
Ç.+ nı 134a/, 134b/, 144a/
Ç.+ nıñ 134b/

Çaġan Sarāy Suyı
Ç. 134a/

Çaġānyān
Ç. 26b/, 56a/, 120b/, 265a/
Ç.+ dın 56b/
Ç.+ nıñ 81a/

Çaġatay
Ç. 202a/, 6a/
Ç.+ dın 213a/, 216a/
Ç.+ ġa 382a/

Çaġatay Ḫān
Ç. 9b/
Ç.+ nıñ 5b/

Çaḫçerān
Ç. 172b/, 192b/
Ç.+ dın 192b/
Ç.+ ġa 192b/

Çaḳmaḳ
Ç. 351a/

Çaḳmaḳ Bėg
Ç. 351a/

Çākū Barlas
Ç. 170a/
İbn-i Ç. 170a/

Çālāk
Ç. 126b/, 128b/, 130a/

Çālāk Öleñi
Ç.+ geçe 216a/

Çandīrī
Ç. 273b/

Çār Bāġı
Ç.+ ġa 248a/

Çārcū Güẕarı
Ç. 58b/

Çārġah
Ç. 249b/
Ç.+ da 182b/

Çārik
Ç. 57a/

Çārşenbe
Ç. 42b/

Çayt
Ç. 288b/

Çegreg
Ç. 32a/
Ç.+ din 32a/
Ç.+ ke 32a/

Çehārraha Dervāzesi
Ç. 37a/

Çekmenrā
Ç. 360b/

Çekrek
Ç. 61b/, 62a/

Çelme
Ç. 216a/

Çelme Dostkėldi
Ç. 210a/

Çelme Moġul
Ç. 209b/

Çelme Taġçı
Ç. 210a/

Çenbel
Ç. 273a/, 285b/

Çendāvel
Ç. 216b/, 219a/, 219b/

Çendīrī
Ç.+ ni 169b/

Çendvār
Ç.+ da 299b/

Çeneligen
ç. 379a/

Çerāġdān
Ç.+ dın 193a/

Çerġālang
Ç. 191b/

Çerkes
Ç. 305a/

Çeşme Tere
Ç.+ de 239b/
Ç.+ niñ 238b/

Çeştūbe
Ç. 202a/

Çetū
Ç. 145a/

Çeyürt
Ç.+ ge 249a/

Çın Ṣūfī
Ç.+ ġa 163a/
Ç.+ ni 163a/

Çınab Suyı
Ç. 255a/
Ç.+ nıñ 255a/

Çınār Bāġ
Ç.+ nıñ 236b/
Ç.+ ıda 248a/
Ç.+ ıdaġı 237a/

Çınārān
Ç.+ da 165a/

Çīr
Ç. 13a/

Çīr Suyı

Ç. 22b/, 8b/
Ç.+ da 19b/
Ç.+ ġa 22b/
Ç.+ nıñ 17a/, 19a/

Çiçektū
Ç. 184b/, 187b/
Ç.+ nıñ 187b/

Çihil
Ç. 185a/

Çihil Duhterān
Ç. 188a/

Çihil Ḳulbe
Ç. 248b/

Çikmen
Ç. 169a/
Ç.+ de 165a/

Çil Sütūn
Ç. 47a/

Çīn
Ç. 129a/

Çin Ṣūfī
Ç.+ niñ 156a/

Çin Tėmür Sulṭān
Ç. 200b/, 266a/, 326b/, 338b/, 356a/, 356b/, 375a/, 381a/
Ç.+ dın 338a/
Ç.+ ġa 296b/, 305a/, 332b/, 337b/, 355b/, 375a/
Ç.+ nı 263b/, 355b/
Ç.+ nıñ 375a/

Çine
Ç. 241a/

Çiñgiz
Ç. 186b/

Çiñgiz Ḫān
Ç. 49b/, 9b/
Ç.+ nıñ 12a/, 186b/, 5b/, 9b/

Çīt
Ç. 288b/
ç. 288b/

Çītor
Ç. 261b/, 272a/, 273b/
Ç.+ da 345a/
Ç.+ dın 261b/
Ç.+ ġa 335b/, 343a/

Çöli Bėgim
Ç. 167b/, 169a/

Çun Suyı
Ç.+ dın 299b/

Çūpāre
Ç. 131a/, 148a/, 148b/

Çūtālī
Ç. 152a/
Ç.+ dın 152a/

Dabūsī
Ḳal‘e-i D.+ da 78b/, 87b/

Dahdardah
D. 300b/

Dālī
D.+ din 369a/

Damaçı Mendī
D. 210a/

Dāmen Kūh
D.+ nıñ 240a/

Dāmġān

D. 166a/
D.+ da 167a/, 345b/, 347a/

Dandāsşiken Köteli
D.+ din 183b/

Darġam
D. 78b/, 79a/
D.+ dın 79a/

Dāver
D.+ din 249a/
D.+ ġa 42b/

Dāvūd Ḫān
D. 263b/
D.+ nıñ 263b/

Debūsī
Ḳal'a-ı D.+ de 22b/

Deḫāne
D. 124b/, 155b/
D.+ din 184a/
D.+ ġa 126a/

Dehār
D.+ da 46b/

Deḫkat
D. 96b/, 97a/, 99a/, 99b/
D.+ ke 97a/, 99a/
D.+ nıñ 97a/
D.+ niñ 97a/
D.+ te 96b/, 97a/

Dekken
D. 271a/
D.+ de 271a/

Delhī
D. 256a/, 256b/, 261a/
D.+ ni 256b/, 262a/

Delmev
D. 377b/, 378a/, 379a/
D.+ dın 379a/
D.+ ġa 379a/

Derahpūr
D. 361b/

Derbān
D. 192b/

Derbend
D.- i Aheniñ 124a/
D.+ din 265a/

Derġam Suyı
D. 45a/

Dermenket
D. 304a/

Derūte
D. 249a/

Dervīş 'Alī Bėg
D. 173a/

Dervīş 'Alī Kitābdār
D. 174b/

Dervīş 'Alī Piyāde
D. 227a/

Dervīş Bėg
D. 22a/

Dervīş Gāv
D. 16b/

Dervīş Muḥammed
D. 237b/, 241a/, 243a/, 378b/
D.+ ḳa 240b/

Dervīş Muḥammed Fażlī
D. 240a/

Dervīş Muḥammed Sārbān
D. 237b/, 240b/, 241a/, 243a/, 244a/, 265a/, 266a/, 310a/, 312b/, 373b/
D.+ ġa 241b/

Dervīş Muḥammed Tarḫan
D. 21b/, 37a/
D.+ nı 17a/, 37a/
D.+ nıñ 18a/, 21b/, 22b/, 37b/, 47b/, 48b/

Deryā Ḫān
D. 159b/, 224b/, 257a/
D.+ nıñ 145a/, 146b/, 294a/, 375a/

Deryāḫānī
D. 376b/
D.+ ler 371a/
D.+ leri 328b/, 329a/, 332a/

Deva
D.+ nıñ 345a/

Devāzdeh İmām
D.+ nı 164a/

Devlet Ḫān
D. 224b/, 254a/, 255a/, 225b/, 227a/, 256a/, 258a/, 258b/, 260a/
D.+ ġa 225b/, 226b/
D.+ nı 228b/, 259b/
D.+ nıñ 225b/, 258a/

Devlet Ḳadem
D. 250b/

Devlet Ḳadem Ḳaravul
D.+ nı 183b/

Devlet Ḳadem Türk
D.+ niñ 296a/

Devlet Sulṭān Ḫānım
D. 102a/, 12a/, 96b/
D.+ nıñ 242a/

Devletserā
D. 56b/

Dėv Sulṭān
D.+ nıñ 354a/

Dıtahī Ābduzd
D.+ ta 67a/

Dıyūl
D. 89a/

Dih
D.- i Ġulāmānda 244b/
D.- i Ya‘ḳūb Suyınıñ 251b/

Dih Afġān
D. 237b/
D.+ da 216a/

Dih Ya‘ḳūb
D. 128a/, 153b/, 242a/

Dihlī
D. 267b/, 268a/, 273a/
D.+ daḳı 345a/
D.+ de 268a/
D.+ niñ 268a/

Dihlī Ḳurġanı
D.+ ġa 267b/

Dilāver Ḫān
D. 256a/, 257a/, 259b/, 260a/, 262b/
D.+ nı 256a/
D.+ nıñ 260a/

Dildār Aġaça
D. 220a/
D.+ nı 220a/

Dilezāk
D. 146b/, 159b/, 220b/, 221b/, 242b/, 244a/
D.+ nıñ 221b/, 242a/, 242b/, 245a/

Dilezāk Afġān
D.+ ıdın 216b/
D.+ ınıñ 231a/
D.+ ları 233a/

Dilezāk Ya'kūb Ḫayl
D. 233a/

Dilgüşā
D.+ da 45b/
D.+ dın 45b/
Bāġ-ı D.+ dur 45b/

Dilgüşā Bāġı
D. 48b/

Dillī
D. 270b/, 294a/, 296a/, 298a/, 325b/
D.+ daḳı 329b/
D.+ din 311b/
D.+ ġa 329b/
D.+ ni 270b/
D.+ niñ 295b/, 325b/

Dilmāū
D. 301a/
D.+ dın 302b/

Dīm
D. 264a/

Dīnkūt
D. 131a/, 148a/, 235b/
D.+ nıñ 223b/

Dipālpūr
D. 273b/, 300b/
D.+ nı 132a/, 261a/, 326a/
D.+ nıñ 325a/

Dīrī
D. 133a/

Dīvāne Cāmebāf
D.+ nı 43a/

Dīve Hindū
D. 224b/, 236a/

Dīvrīn
D. 128a/, 247a/

Dīvrīn Öleñi
D. 130a/

Dizek
D. 95b/
D.+ nı 13b/
D.+ te 95b/, 96a/

Dost Bėg
D. 63a/, 217a/, 217b/, 228b/, 229a/, 230b/, 233b/, 234a/, 234b/
D.+ ge 233a/
D.+ ni 230a/, 234b/
D.+ niñ 106a/, 114b/, 218a/, 234a/, 234b/

Dost Engü Şeyḫ
D.+ ni 192b/

Dost Ėşik Aḳa
D. 328a/, 373b/
D.+ ġa 327a/
D.+ nı 304a/

Dost Ḫāvend
D. 215a/

Dost Muḥammed
D.- i Bābā 338a/

Dost Muḥammed Bāḳī
D. 246a/

Dost Mühürdār
D.+ nı 229a/

Dost Nāṣır
D. 104b/, 107a/, 112b/, 114a/, 198b/, 210a/, 234a/, 83a/
D.+ ġa 107b/, 226b/
D.+ nıñ 107b/

Dost Nāṣır Bėg
D.+ ni 211b/

Dost Piyāde Kütvāl
D.+ niñ 203b/

Dost Serpūlī
D. 198b/

Dost Ṭaġayı
D. 55a/

Dost Yāsīn Ḥīz
D.+ ġa 363a/

Dūdez
Rıbāṭ-ı D.+ de 167a/

Dūdū
D. 369a/
D.+ nıñ 368a/

Dūġābe
D. 136a/

Dugdugī
D.+ din 362b/
D.+ ġa 362a/

Duġlat
D. 103b/, 157a/
Sulṭān Aḥmed Mīrzā-yi D.+ nı 103b/

Duḫterān
D.+ da 185a/

Dukī
D.+ niñ 150a/

Dulday
D.+ nıñ 95b/

Dūlpūr
D. 298b/, 330a/, 333b/, 344a/, 353b/
D.+ da 291b/, 294a/, 299a/, 340a/, 353b/, 356a/, 358a/
D.+ dın 312b/, 330b/, 354a/
D.+ ġa 299b/, 305a/, 356b/
D.+ nı 299a/, 304b/, 305a/
D.+ nıñ 273b/, 339a/, 341b/

Dūn
D. 257a/, 260a/, 260b/, 261a/
D.+ da 261b/
D.+ dadur 260a/
D.+ dın 261b/
D.+ ġa 260a/
D.+ nıñ 257b/, 260a/

Durnāme
D.+ ġa 248b/

Dūşī
D. 29b/, 123b/, 124b/

Dūte
D.+ din 249b/

Duvā Ḫān
D. 9b/

Dükī
D. 141a/, 138a/, 152a/, 225a/
D.+ niñ 152a/

Dürnāme
D. 135b/

Düvāzde
D. 191b/

Ḍaḥḥāk Ḳal‘ası
Ḍ.+ ġa 183b/

Ebā Bekir Duġlat Kāşġarī
E. 17b/

Ebā Bekir Kāşġarī
E.+ ġa 27a/
E.+ niñ 11a/

Ebā Bekir Mīrzā
E. 11b/, 29b/
E.+ ġa 29b/

Ebā Bekr Mīrzā
E.+ nı 165a/

Ebū Müslim Kökeldaş
E. 237a/
E.+ ḳa 238a/

Ebū Sa‘īd Sulṭān
E. 347a/, 354b/
E.+ nıñ 352a/, 357b/

Ebū Turāb Mīrzā
E. 166b/, 169b/

Ebū Yūsuf Arġun
E.+ nıñ 80a/

Ebūn
E.+ nıñ 241a/

Ebū’l Fetḥ
E. 175b/, 344a/, 375b/

Ebū’l Fetḥ Türkmen
E. 305a/
E.+ ge 305a/

Ebū’l Ḥasan
E. 209b/, 239a/

Ebū’l Ḥasan Ḳurbėgi
E.+ niñ 198a/

Ebu’l Ḥasan Ḳurçı
E. 210a/

Ebū’l Ḥasan Ḳurçı
E. 239a/

Ebū’l Hāşim Sulṭān ‘Alī
E. 244a/

Ebū’l Ḳāsım
E. 228b/

Ebū’l Ḳāsım Celāyir
E. 278a/

Ebū’l Ḳāsım Kūhber
E. 40a/, 81b/, 82b/, 84a/, 89a/, 90b/

Ebū’l Muḥammed Neyzebāz
E. 266a/, 332a/, 336a/
E.+ nı 329a/

Ebū’l Muḥsin Mīrzā
E. 41b/, 165b/, 166b/, 169b/, 185a/, 185b/, 186b/, 188a/, 206b/, 207b/
E.+ dın 185b/, 207a/
E.+ nı 206b/, 33b/
E. +nıñ 86a/

Ebū’l Velīd
E. 191a/

Ecer
E. 120b/, 121a/, 126b/, 184b/
E.+ de 121a/, 122a/, 122b/
E.+ din 126b/, 155a/

Eke Bėgim
E. 163b/

Elinġār
E.+ nı 154a/

Elver
E.+ din 308a/

Emīrü'l-Mümīn ʻOṯmān
Ḥażret-i E. 44b/

Emīn Ḫʷāce
E. 215a/

Emīn Mīrzā
E.+ ġa 357a/

Emīn Muḥammed
E. 230b/

Emīn Muḥammed Tarḫān
E. 246a/

Emīr Ḥamza
E. 176a/

Emīr ʻÖmer
E.+ niñ 206a/

Emīr ʻÖmer Bėg
E. 175b/

Emīr Timur Manṣūr Mīrzā
ibn-i E. 163b/

Emīr Vāḥid
E. 191b/

Emruhār
E.+ dın 380a/
E.+ ġa 380a/

Endeḫūd
E. 26a/, 122a/, 168a/

Enderāb
E. 29b/

Envār
E.+ dın 331b/, 358a/
E.+ ġa 331b/

Erb
E. 290a/
E.+ nı 290a/

Erind Suyı
E.+ nıñ 379a/

Esad
E.+ ta 284a/

Esad Bėg
E. 175b/

Eṣīreddīn
E. 4b/

ʻEsker
ʻE.+ ġa 293b/

ʻEskerī
ʻE. 339a/

Esterābād
E. 162b/, 165b/, 166b/, 171b/, 279a/, 286a/
E.+ ḳa 165b/
E.+ nı 173a/
E.+ ta 165a/, 166b/, 168a/, 171a/
E.+ tın 173a/

Estere
E.+ ġa 263a/

Eş'ariye Māturīdiyye
E. 45a/

Etāve

E. 298b/, 299b/, 358b/
E.+ de 294a/, 298b/, 359a/
E.+ din 298b/, 358b/, 382a/
E.+ ġa 298b/, 305b/, 328b/, 380a/
E.+ ni 298b/, 328b/
E.+ nıñ 358b/

Eter
E. 214b/
E.+ din 214b/, 249b/
E.+ ġa 249b/
E.+ iniñ 250b/

Etravlī
E. 331a/

Evad
E. 338b/, 370b/, 379a/, 380a/
E.+ ġa 338a/
E.+ ķa 307b/
E.+ nıñ 338b/
E.+ tın 338a/, 338b/

Evadī Evadlı
E. 381a/

Evliyā Ḫān Işrāḳī
E. 376a/

Eyyūb
E. 162a/, 29a/
Behlūl-i E. 35b/
E.+ nıñ 154a/
miṣl-i E.+ nıñ 121a/

Eyyūb Bėg
E. 209b/

Eyyūb Bėgçik
E. 56a/, 88a/
E.+ ni 103b/, 109a/
E.+ niñ 105a/

Eyyūb Ya'ḳūb
E. 100b/

Ėgri Yār
Ė. 125b/

Ėke Bėgim
Ė. 163b/

Ėl Tag
Ė. 16a/

Ėrzen
Ė. 9b/

Ėsen Buġa Ḫān
Ė. 10a/, 9b/
Ė.+ dın 10b/
Ė.+ nı 10b/

Ėsen Devlet Bėgim
Ė. 24b/, 53a/, 97b/, 9a/
Ė.+ çe 24b/
Ė.+ din 10b/
Ė.+ ge 14b/
Ė.+ ni 10b/
Ė.+ niñ 108a/, 24b/

Ėsen Ḳulı Sulṭān
Ė. 235a/

Ėsen Tėmür Sulṭān
Ė. 200b/, 373a/, 373b/, 376a/, 378a/
Ė.+ ġa 376a/
Ė.+ nıñ 373b/

Ėşik Aġa
Ė. 17a/, 31a/, 55a/, 89a/, 149a/, 238b/
Ė.+ nı 124b/

Ėtāva
Ė.+ ġa 327a/
Ė.+ nı 327a/

Faḫruddīn
F.+ din 184b/

Faḫrunnisā
F.+ ġa 86b/

Faḳīr ʻAlī Kerīmdād
F. 215b/

Fān
F. 81b/, 82a/
F.+ dın 82a/
F.+ nı 81b/

Fāṭıma
F. 220a/

Fāṭıma Sulṭān
F. 8b/, 168a/

Fāṭıma Sulṭān Aġa
F. 12b/
F.+ nı 12b/

Fāżıl
f. 87a/

Fāżıl Kökeldaş
F.+ nıñ 152a/

Fāżıl Tarḫan
F. 84a/
F.+ nı 84a/

Fażlī
F. 154a/

Fenakat
F.+ nıñ 2a/

Ferġāna
F. 1/, 2a/, 3a/, 5a/, 5b/, 6b/, 8a/, 10a/, 12b/, 32a/, 45a/, 48b/, 54a/, 108a/, 120a/, 129a/, 140b/, 181a/
F.+ da 4b/
F.+ nı 181a/
F.+ nıñ 104a/, 45a/

Ferīdūn
F. 50b/

Ferīd Ḫān
F.- ı Naṣīr Ḫānnıñ 365a/

Ferīdūn Ḥüseyn
F. 167a/

Ferīdūn Ḥüseyn Mīrzā
F. 166b/, 167a/
F.+ nıñ 169b/

Ferīdūn Ḳopūzī
F.+ nı 345b/

Ferkat
F.+ ḳa 96b/
F.+te 96b/

Fermāyiş
F. 368a/, 371b/, 374a/, 377a/

Fermūl
F. 128a/, 131a/, 139b/, 146b/, 148a/, 149b/
F.+ dindürler 139b/
F.+ ġa 148b/

Ferruḫ Arġun
F. 158b/

Ferruḫ Ḥüseyn Mīrzā
F. 167b/

Ferruḫzād
F.+ nıñ 212a/

Ferruḫzād Bėg
F.+ niñ 211a/

Feṭḥ Ḫān

F.+ nı 302b/

Fetḥ Ḫān Servānī
F. 301b/, 362b/
F.+ ġa 303a/
F.+ ni 302b/, 303a/

Fetḥpūr
F.+ da 358a/
F.+ dın 380b/
F.+ ıġa 380b/
F.+ nıñ 377a/, 377b/

Fīruza Dervāzesi
F.+ din 92a/

Firengībāz
F. 33b/

Firkat
F.+ ḳa 116a/

Fīrūz Ḫān
F. 296b/, 298b/
F.+ ġa 296b/

Fīrūz Ḫān Mivātı
F. 268b/

Fīruzā
Ḥiṣār-ı F. 305a/

Fīrūze
Ḥiṣār-ı F. 262a/, 263a/
Ḥiṣār-ı F.+ ġa 263a/
Ḥiṣār-ı F.+ ni 263a/
Hiṣār-ı F.+ ni 297a/
Ḥiṣār-ı F.+ niñ 262a/

Fīrūze Bėgim
F. 163b/

Fīrūzşāh
F.+ dın 270b/
F.+ nıñ 271a/, 273a/

Fir'avn
F. 21b/

Fülūl
F. 122b/, 35a/

Ġacdevān
Ġ. 175b/

Gālpur
G. 273b/

Gālyūr
G. 339a/

Gang
G. 307b/
G.+ ni 307b/

Ġār Ö.İ; İn, mağara
ġ. 146a/, 194a/
Ġ.- ı Āşıḳān 84a/
Ġ.- ı 'Āşıḳān Nevāḥiside 94b/
Ġ.- ı 'Āşıḳānda 43b/
Ġ.- ı 'Āşıḳān ṭarafıġa 40b/
ġ.+ nı 194b/

Ġarcistān
Ġ. 141a/, 192b/
Ġ.+ nıñ 192b/

Gard
G. 364b/

Gardīz
G. 295b/

Ġātfer
Ġ. 36b/

Ġavā
Ġ. 116a/, 116b/, 117b/
Ġ.+ dın 116b/, 117a/
Ġ.+ ġa 117b/

Ġ.+ nıñ 117a/

Ġavr
Ġ. 183b/, 197b/

Ġavrī Ḳal‘ası
Ġ.+ nı 308b/

Ġavrī Ḳurġanı
Ġ.+ ġa 308b/

Gāzaristān Dervāzesi
G. 92b/, 93a/
G. +de 93b/
G.+ niñ 92b/

Ġāzī Ḫān
Ġ. 225a/, 254a/, 255a/, 256a/, 257b/, 258a/, 258b/, 259a/, 259b/, 260b/
Ġ.+ ġa 256a/
Ġ.+ nı 256a/, 259a/, 259b/
Ġ.+ nıñ 259b/, 260b/, 261a/

Ġāzīpūr
Ġ. 282a/
Ġ.+ dın 296b/, 307b/, 365a/
Ġ.+ ġa 307b/, 377a/

Ġaznī Namangān
Ġ.+ ġa 73a/

Ġaznī
Ġ. 128a/, 129b/, 131a/, 131b/, 137b/, 138a/, 138b/, 139a/, 141b/, 144b/, 145a/, 149b/, 153a/, 187b/, 202b/, 225a/, 260a/, 270b/, 295b/, 296a/
Ġ.+ de 138a/, 139a/, 207b/, 295b/
Ġ.+ dedür 138a/
Ġ.+ din 137b/, 138b/, 139a/, 162a/, 162b/, 234b/, 252a/
Ġ.+ ġa 138a/, 153b/, 162a/, 192b/, 215a/, 234a/
Ġ.+ ġaça 152b/
Ġ.+ ni 138a/, 144a/, 162b/, 192a/, 215a/
şehr-i Ġ.+ ni 138b/
Ġ.+ niñ 137b/, 138a/, 139a/, 142a/, 311a/, 360a/

Gāzurgāh
G. 191a/
G.+ nıñ 191a/

Geberī
G. 131b/

Gebrek
G. 131b/

Gedā’ī Bilāl
G. 207b/

Gedā’ī
G. 219b/, 227a/, 227b/, 228b/

Gedā’ī Muḥammed
G. 245b/

Gedā’ī Taġayı
G. 229a/, 236b/, 238b/, 244a/, 245b/

Geger
G. 273a/, 338a/
G.+ din 376a/

Geger Suyı
G. 261b/, 262a/
G.+ ġa 262a/
G.+ nıñ 338b/

Gembīr Suyı
G.+ nıñ 339a/

Gencefe
G. 330a/
G.+ ġa 330a/

Gendek
G. 273a/

Gendek Suyı
G.+ nıñ 368a/

Gendemek
G.+ ke 245b/, 252a/
G.+ niñ 233a/

Geng
G. 273a/, 331a/, 336a/, 350a/, 352b/, 362a/, 362b/, 363a/, 365b/, 366b/, 370a/, 371a/, 379a/
G.+ din 336a/, 371b/, 377b/
G.+ ge 363a/
G.+ niñ 294a/, 336a/, 350b/, 362b/, 365b/, 368b/, 371a/

Geng Deryāsı
G.+ dın 329a/

Geng Suyı
G.+ dın 379a/
G.+ ġa 278b/
G.+ nıñ 355b/

Gerdan
G. 91b/

Gerdīz
G. 139a/, 139b/, 145a/, 238b/, 239b/
G.+ dür 139a/
G.+ niñ 238b/

Germ Çeşme
G. 252b/
G.+ ġa 145b/, 252b/
G.+ niñ 243a/

Gerzevān
G.+ nıñ 41a/

Gevār
G.+ dın 133a/
G.+ dur 133a/

Gezyū
G. 128a/, 141a/

Ġılcī
Ġ. 203a/, 203b/, 207b/
Ġ.+ nı 203a/, 207b/
Ġ.+ nıñ 203b/

Ġıyāṣ
Ġ. 232a/

Ġıyāṣ Masḫara Keydī
Ġ. 236b/

Ġıyāseddīn Ḳurçı
Ġ. +nı 350b/

Gil
Kān-ı G. 47b/, 48a/
g.- i maḫtūmnı 306b/
Kān-ı G.+ din 47b/
Kān-ı G.+ niñ 48a/
Kān-i G.+ niñ 46a/

Gil Öleñi
Kān-ı G.+ dür 48a/

Gilānūr
G.+ dın 258a/
G.+ ġa 257b/

Ginkūte
G. 257a/, 260b/

Giravgān
G. 308a/

Girāy
g. 78a/

Ġiyāseddīn Ḳurçı

Ġ. 354b/
Ġ.+ nı 355b/

Guī
G. 338a/

Ġulām ʻAlī
Ġ. 375b/

Ġulām Ṣādī
Ġ. 182b/
Ġ.+ niñ 190a/

Ġulāmān
Dih-i Ġ.+ da 244b/

Gümel
G. 149b/, 150a/

Gümel Suyı
G.+ nıñ 149b/

Gumetī Suyı
G.+ dın 379a/
G.+ nıñ 364b/, 378b/

Gümetī
G. 273a/

Guncāyiş Bir gemiye verilen özel isim
G. 368a/, 377a/

Gundna
G. 374b/, 376a/

Ġūr
Ġ. 128a/, 135b/, 141a/
Ġ.+ nı 172a/

Ġūrbend
Ġ. 125a/, 135b/, 136a/, 197a/
Ġ.+ tedür 130b/

Gürgānī
Zīc-i G.+ ni 46b/

Ġūrī
Ġ. 124b/, 184a/

Ġūrī Barlas
Ġ.+ nı 79b/
Ġ.+ nıñ 211a/

Ġūrī Ḳoç Bėg
Ġ.+ ge 242a/

Güsfendliyār
G. 148a/

Güşluk
g. 159b/

Gücerāt
G. 301b/
G.+ ta 282b/, 301b/, 302a/

Gücūr
G. 228a/, 230a/
G.+ larnı 223a/
G.+ nı 230b/

Güherşād Bėgim
G.+ nin 191a/

Gülbahār
G. 202a/, 240b/
G.+ dın 241a/

Gülbahār Suyı
G.+ da 143a/

Gülkine
G. 128b/
Sākin-i G. 128b/

Gümbed
g. 138b/
G.- i Ceman 113b/
G.- i Cemandın 113b/

Gümbezek Köteli
G. 183b/

Güncāyiş
G. 372a/, 374a/, 374b/

Gürgān
G. 165a/

Gürzevān
G. 122a/, 141a/, 184b/

Güvālyār
G. 268a/, 298b/, 304a/, 341b/, 342b/, 343b/, 381b/
G.+ da 291b/, 294a/, 304a/, 304b/, 342b/
G.+ dın 340a/, 341b/, 343b/, 382a/
G.+ ġa 309b/, 315a/, 382a/
G.+ nı 304a/, 312b/, 315a/, 382a/
G.+ nıñ 273b/, 304b/, 340a/, 341b/, 343a/, 343b/

Güvālyārlıġ Güvalyarlı
G. 315a/

Ḫʷāce ’Abdu’l Ḥaḳḳ
Ḫ. 357a/, Ḫ. 380b/
Ḫ.+ḳa 357b/

Ḫʷāce ’Abdu’l Şahīd
Ḫ. 363a/

Ḫʷāce ’Abdu’llāh Mervārī
Ḫ. 175a/
Ḫ.+ çe 182a/

Ḫʷāce ’Abdu’l Şahīd
Ḫ. 351b/, 352a/

Ḫʷāce ‘Abduṣṣamed
Ḫ. 128b/

Ḫʷāce Aḥrār
Ḫ. 118b/

Ḫʷāce Asadullāh
Ḫ. 97b/

Ḫʷāce ‘Aṭā
Ḫ. 177a/
Ḫ.+ nıñ 177a/

Ḫʷāce Bāḳī
Ḫ. 80b/

Ḫʷāce Beste
Ḫ.+ niñ 360a/

Ḫʷāce Çangāl
Ḫ. 35b/

Ḫʷāce Çār
Ḫ. 156a/

Ḫʷāce Çişti
Ḫ. 351b/

Ḫʷāce Dīdār
Ḫ. 43b/, 82b/, 86a/
Ḫ.+ da 81b/
Ḫ.+ dın 44b/, 95a/
Ḫ.+ nıñ 43b/

Ḫʷāce Dost Ḫāvend
Ḫ. 227a/, 229a/, 307b/, 345b/
Ḫ.+ nıñ 345b/

Ḫʷāce Ebū’l Baraka
Ḫ. 87b/

Ḫʷāce Ebū’l Mekārim
Ḫ. 102a/, 103b/, 36b/, 38b/, 55a/, 60a/, 84a/, 91a/
Ḫ.+ niñ 101b/

Ḫʷāce Efḍal
Ḫ.+ ni 177a/

Ḫʷāce Gilān
Ḫ. 252a/, 260a/
Ḫ.+ nıñ 260a/

Ḫʷāce Ḥāfiẓ
Ḫ.+ nıñ 128b/

Ḫʷāce Ḥasan
Ḫ.+ da 235b/, 248a/
Ḫ.+ dın 235b/
Ḫ.+ ġa 235b/
Ḫ.+ ḳa 247b/

Ḫʷāce Ḫāvend Sa‘īd
Ḫ. 129b/
Ḫ.+ niñ 241a/

Ḫʷāce Ḫıżır
Ḫ. 219a/
Ḫ.+ nıñ 128b/

Ḫʷāce Ḫıżır Nūḥānī
Ḫ.+ ni 149b/

Ḫʷāce Ḫıżr Mescid
Ḫ.+ dın 92a/
Ḫ.+ niñ 92a/

Ḫʷāce Ḫıżrī
Ḫ.+ lerniñ 241b/

Ḫʷāce Ḥüseyn
Ḫ. 257b/
Pīr Aḥmed-i Ḫ. 76b/, 89a/
Uzun Ḥasan-ı Ḫ. 94b/
Ḫ.+ ni 16b/

Ḫʷāce Ḥüseyn Bėg
Ḫ. 13b/
Ḫ.+ niñ 12b/

Ḫʷāce Ḥüseyn Dīvānī
Ḫ. 251b/

Ḫʷāce Ḥüseynī
Ḫ. 114a/, 114b/

Ḫʷāce Ḫüsrev
Ḫ. 282b/

Ḫʷāce ‘Imād
Ḫ. 120b/

Ḫʷāce İsmā‘īl
Ḫ. 141a/, 203a/
Ḫ.+ din 203b/

Ḫʷāce Ḳāḍī
Ḫ. 17b/, 24b/, 52b/, 54a/, 64a/, 77a/
Ḫ.+ dın 52b/
Ḫ.+ nı 16b/, 17b/, 51a/
Ḫ.+ nıñ 54a/, 189b/
Ḫ.+ ni 40b/

Ḫʷāce Kārdzan
Ḫ. 80b/, 88b/

Ḫʷāce Kete
Ḫ.+ ġa 106a/

Ḫʷāce Kāzrūn
Ḫ. 38b/

Ḫʷāce Kefşīr
Ḫ. 93b/
Ḫ.+ ge 36b/

Ḫʷāce Kelān
Ḫ. 220b/, 249b/, 262a/, 266a/, 267b/, 286b/, 295a/, 295b/, 349b/, 350a/, 351b/, 357b/, 363a/
Ḫ.+ dın 139a/
Ḫ.+ ġa 218b/, 219a/, 221a/, 243b/, 299b/, 350a/, 352a/, 357b/,

359a/
Ḫ.+ nı 250b/
Ḫ.+ nıñ 158a/, 218b/, 263a/, 295b/, 358b/, 39b/, 70a/

Ḫʷāce Kemāl
Ḫ. 4a/

Ḫʷāce Ḳurġanı
Ribāṭ-ı Ḫ.+ nı 59a/

Ḫʷāce Ḳuşbeddīn
Ḫ.+ niñ 267b/

Ḫʷāce Mevlānā Ḳāḍī
Ḫ. 16a/, 53a/
Ḫ.+ nı 53b/
Ḫ.+ nıñ 53b/

Ḫʷāce Mīr Mīrān
Ḫ. 112b/, 221b/, 259a/, 266a/, 295b/
Ḫ.+ ġa 221a/
Ḫ.+ nı 229b/, 258b/
Ḫ.+ nıñ 251a/

Ḫʷāce Mīr Sulṭān
Ḫ.+ ġa 352b/

Ḫʷāce Muḥammed
Ḫ. 198b/, 215a/

Ḫʷāce Muḥammed ʻAlī
Ḫ. 78b/, 105b/, 107b/, 210a/, 216b/, 236a/, 236b/, 238a/, 241b/, 243a/
Ḫ.+ ni 211b/
Ḫ.+ niñ 243b/, 244b/

Ḫʷāce Muḥammed ʻAlī Kitābdār
Ḫ. 243a/

Ḫʷāce Muḥammed Derzī
Ḫ.+ ni 16a/

Ḫʷāce Muḥammed Emīn
Ḫ. 248a/
Ḫ.+ ġa 146a/
Ḫ.+ niñ 248a/

Ḫʷāce Muḥammed Zekeriyā
Ḫ. 80b/

Ḫʷāce Murşid ʻIrāḳī
Ḫ.+ nı 367a/

Ḫʷāce Münīr Uşī
Ḫ.+ niñ 38b/

Ḫʷāce Naṣīr
Ḫ. 46b/

Ḫʷāce Pīr Aḥmed Ḫānī
Ḫ.+ niñ 176b/

Ḫʷāce Rīg
Ḫ.- ı Revān 136a/

Ḫʷāce Rīvāc
Ḫ. 156b/
Ḫ.+ nıñ 216a/

Ḫʷāce Rūşenāī
Ḫ. 128b/

Ḫʷāce Rüstem
Ḫ.+ niñ 252a/

Ḫʷāce Seyārān
Ḫ. 136b/, 235a/, 240a/, 248b/
Ḫ.+ da 240b/
Ḫ.+ ġa 235a/
Ḫ.+ nıñ 240a/

Ḫʷāce Şehāb
Ḫ.+ ġa 248a/

Ḫʷāce Şemū

Ḫ. 128b/

Ḫʷāce Ṭaḳ
Ḫ. 191b/
Ḫʷāce ʻUbeyd
Ḥażret-i Ḫ.+ niñ 37b/

Ḫʷāce ʻUbeydullāh
Ḫ. 119a/
Ḥaẕret-i Ḫ. 83b/
Ḥażret-i Ḫ.+ ġa 18b/, 7a/
Ḥażret-i Ḫ.+ nıñ 54a/
Ḥaẕret-i Ḫ.+ nıñ 118b/
Ḥaẕret-i Ḫ.+ nıñ 346a/

Ḫʷāce Yaḥyā
Ḫ. 37b/, 38a/, 78b/, 80a/
Ḫ.+ dın 80b/
Ḫ.+ ġa 78b/
Ḫ.+ nı 59b/
Ḫ.+ nıñ 37b/, 84b/, 118b/, 363a/, 357b/

Ḫʷāce Yaḥyā Mīrzā
Ḫ.+ nıñ 80a/

Ḫʷāce Yaʻḳūb
Ḫ. 118b/

Ḫʷāce Yūnus
Ḫ. 137b/

Ḫʷāce Yūsuf
Ḫ. 2b/

Ḫʷāce Zeyd
Ḫ. 124b/
Ḫ.+ tin 125a/

Ḫʷāceke Esed
Ḫ. 305a/
Ḫ.+ ḳa 307a/
Ḫ.+ ni 329b/

Ḫʷāceke Ḫʷāce
Ḥaẕret-i Ḫ. 96b/
Ḫ.+ niñ 36b/

Ḫʷāceke Mollā Ṣadr
Ḫ. 39b/
Ḫʷāce Mevlānā-yı Ḳāḍī
Ḫ.+ niñ 31b/

Ḫānzāde Bėgim
Ḫ. 27a/, 27b/, 28a/
Ḫ.+ din 27a/, 35b/, 121a/, 167a/
Ḫ.+ niñ 28a/

Ḫʷārezm
Ḫ. 45a/, 139a/, 154b/, 163a/, 166a/, 172a/, 269b/
Ḫ.+ de 163a/
Ḫ.+ ġa 156a/, 156b/, 234b/
Ḫ.+ ni 163b/

Ḫʷāndemīr
Ḫ. 339a/, 378b/
Ḫ.+ ġa 378b/

Hʷost
H. 140b/

Ḫā Derv̄iş
Ḫ. 4b/, 98a/
Ḫ.+ ġa 4b/

Ḫabeşī
Ḫ. 271b/
Ḫ.+ ni 271b/

Ḫabībe Sulṭān Bėgim
Ḫ. 20a/, 20b/, 191b/, 207a/
Ḫ.+ ni 192a/

Ḫāccīpūr
Ḫ.+ ġa 374b/

Ḥācı Bėg
Taḫt-ı Ḥ. 191a/

Ḥācı Ġāzī Mangıt
Ḥ.+ nı 62a/

Ḥācı Ḫān
Ḥ. 257a/
Ḥ.+ nı 256a/

Ḥācı Pīr Bekāvul
Ḥ. 35b/

Ḥācı Seyfeddīn Bėg
Ḥ.+ niñ 171b/

Ḥācı Tarḫan Ḫān
Ḥ.+ ġa 164a/

Ḫatīce Bėgim
Ḫ. 166a/, 169a/, 182b/

Ḫatīce Sulṭān Bėgim
Ḫ. 331b/, 339a/
Ḫ.+ ni 344b/

Ḥāfıẓ
Ḥ. 352a/

Ḥāfıẓ Bėg
Ḥ. 76b/
Ḥ.+ niñ 66b/

Ḥāfıẓ Bėg Dulday
Ḥ. 76b/, 8b/

Ḥāfıẓ Cübīr Kātib
Ḥ.+ niñ 237b/

Ḥāfıẓ Dulday
Muḥammed Miskīn-i Ḥ. 43a/

Ḥāfıẓ Ḥācı
Ḥ. 190a/

Ḥāfıẓ Mīrek
Ḥ. 215a/

Ḥāfıẓ Muḥammed Bėg Dulday
Ḥ. 13a/, 95b/

Ḫākān
Ḫ. 106a/, 106b/, 107b/, 53b/
Ḫ.+ ġa 105b/

Ḫaḳdād Durnāme
Ḫ.+ niñ 248b/

Ḫaḳḳ Mīrzā
Ḥ. 169a/

Ḫaḳḳ Naẓar
Ḥ.+ nı 98b/

Ḫalāṣıye
Ḫ. 191b/

Ḫalci
Ḫ. 271a/

Ḫāldār Bende ʻAlī
Ḫ.+ niñ 89a/

Ḫalīl
Ḫ. 67b/, 74b/, 77b/, 88a/, 90b/
Ḫ.+ ni 66b/

Ḫalīl Cuhra Dastārpeç
Ḫ. 61b/

Ḫalīl Divāne
Ḫ. 62b/

Ḫalīliyye
Ḫ. 95b/
Ḫ.+ din 95b/

Ḫalīfe Şāh
Ḫ. 217b/

Ḫalişek
Ḫ. 208b/, 209a/
Ḫ.+ niñ 208b/

Ḥalvāçı Tarḫān
Ḥ. 211a/

Ḫālvī Piyāde
Ḫ. 232b/

Ḫamçan
Ḫ.+ nıñ 202b/

Ḥamel
Ḥ. 263a/, 288b/
Ḥ.+ ġa 229a/

Ḥamīd Ḫān
Ḥ. 262a/

Ḥamīd Ḫān Sārengḫānī
Ḥ. 305a/

Ḫamlenġān
Ḫ. 154b/

Hāmūsī
H.+ nı 345a/

Ḥamza
Ḥ. 242b/
Ḥ.+ nıñ 113b/, 236b/

Ḥamza Bī Mañġıt
Ḥ. 124b/

Ḥamza Ḫān
Ḥ. 251a/

Ḥamza Sulṭān
Ḥ. 20b/, 33b/, 34a/, 38b/, 64b/, 82b/, 89b/, 9a/, 156a/, 156b/, 166b/, 347b/
Ḥ.+ dın 20b/
Ḥ.+ ġa 156a/
Ḥ.+ nıñ 33b/, 34a/, 9a/, 156b/

Ḫān Cihān
Ḫ. 302b/, 303a/, 304a/

Ḫān Ḳulı
Ḫ. 101a/, 114a/, 114b/, 210a/

Ḫān Ḳulı Beyan Ḳulı
Ḫ. 51a/

Ḫān Ḳulı Kerīmdād
Ḫ. 83a/

Ḫān Mīrzā
Ḫ. 10b/, 68a/, 77a/
Ḫ.+ ġa 76b/
Ḫ.+ nı 77a/
Ḫ.+ nıñ 76b/

Ḫān Yurtı
Ḫ.+ da 40b/, 48b/
Ḫ.+ dın 78b/, 83a/
Ḫ.+ ġa 40a/, 48a/, 78b/, 83a/

Ḫanīke Ḫān
Ḫ. 11b/

Ḫānzāde Bėgim
Ḫ. 344b/, 8b/, 95a/, 9a/

Ḫānzāde Ḫānım
Ḫ. 206b/

Ḫarābūk
Ḫ. 105a/, 107b/

Hārī
H. 345b/, 347a/
H.+ ga 345a/
H.+ni 85a/
H.+ niñ 347b/

Ḫarīd
Ḫ. 307b/, 369a/, 374b/
leşker-i Ḫ. 368b/
Ḫ.+ ḳa 354b/, 369a/
leşker-i Ḫ.+ ḳa 369a/
Ḫ.+ ni 307b/

Ḫarīfī
Ḫ. 273b/

Ḥasan
Ḥ. 220a/, 298a/, 298b/

Ḥasan ʻAlī
Ḥ.+ ġa 174b/, 382a/

Ḥasan ʻAlī Celāyir
Ḥ. 174b/, 187a/

Ḥasan ʻAlī Sevādī
Ḥ. 355b/

Ḥasan ʻAlī Ṭufeylī Celāyir
Ḥ. 179b/

Ḥasan Arġun
Ḥ. 217b/

Ḥasan Barlas
Ḥ. 124b/

Ḥasan Bėg
Ḥ.+ din 14a/

Ḥasan Çelebi
Ḥ. 357a/
Ḥ.+ din 361a/
Ḥ.+ niñ 352a/, 352b/, 361b/

Ḥasan Degçe
Ḥ. 62a/

Ḥasan Ḫalīfe
Ḥ.+ ni 376b/

Ḥasan Ḫān
Ḥ. 308a/, 376a/
Ḥ.+ dın 326a/
Ḥ.+ ġa 326a/
Ḥ.+ nıñ 308a/, 326a/, 326b/

Ḥasan Ḫān Bārīvāl
Ḥ. 315a/

Ḥasan Ḫān Leşker
Ḥ. 375b/

Ḥasan Ḫān Mevātī
Ḥ. 294a/, 307b/, 325b/
Ḥ.+ niñ 308a/, 309a/, 327b/

Ḥasan İkrek
Ḥ. 250a/

Ḥasan Mekken
H.+ din 298a/

Ḥasan Nebīre
Ḥ. 76b/, 245b/
Ḥ.+ ni 43a/

Ḥasan Noyan
Ḥ. 171b/

Ḥasan Şerbetçi
Ḥ. 36b/

Ḥasan Şeyḫ Timur
Ḥ. 171b/
Ḥ.+ nuñ 168b/

Ḥasan Yaʻḳūb
Ḥ. 16a/, 171b/, 17a/, 24b/, 25a/
Ḥ.+ ḳa 18a/, 24a/
Ḥ.+ nı 24a/, 24b/
Ḥ.+ nıñ 24b/, 25a/

Ḥasan Yaʻḳūb Bėg
Ḥ. 13b/

Ḫāṣṣlar
Ḫ. 98a/

Haşneġar
H.+ da 281a/

Ḫaṭāy
Ḫ. 101b/
Ḫ.+ ġa 101b/

Ḫaṭā'i
Ḫ. 102b/, 103a/

Ḫātem Ḳur Bėgi
Ḥ. 210a/

Hātī
H. 228b/, 230b/, 231a/, 232a/, h. 340b/
H.+ din 232a/
H.+ ġa 231a/, 232a/
H.+ ni 228b/, 234b/
H.+ niñ 228a/, 231a/, 231b/, 232a/, 238a/

Hātī Keker
H. 229b/, 230b/, 231a/
H.+ de 228a/
H.+ niñ 229b/, 254b/

Hātī Pul
H. 340a/, 340b/, 341b/
H.+ da 304b/
H.+ dın 304b/
H.+ dur 340b/
H.+ nıñ 343b/

Ḫatīce Bėgim
Ḫ. 188a/, 188b/, 205b/
Ḫ.+ ni 206a/
Ḫ.+ niñ 188b/

Hātifī
H. 180b/

Ḫatīm
Ḥ.+ ġa 161a/

Ḫatīm Ḳurbėgi
Ḫ. 161a/

Ḫavāk
Ḫ. 130a/

Ḫavāl Ḳutī
Ḫ. 194a/

Ḫavż
Ḫ.+ nıñ 245b/

Ḫavż Ḫaṭṭ
Ḫ.+ nı 268a/

Ḫavż Şemsī
Ḫ. 268a/

Ḫayber
Ḫ. 131a/, 243a/, 243b/, 277a/
Ḫ.+ din 145b/, 159b/, 165a/, 225a/

Ḫaydar 'Alemdār
Ḥ.+ nı 225b/, 249a/

Ḫaydar 'Alī Becūrī
Ḫ. 134b/

Ḫaydar Bėg
Ḥ. 30b/, 31b/

Ḫaydar Ḳāsım Bėg
Ḥ.+ niñ 89a/, 90b/

Ḫaydar Kökeldaş
Ḥ. 19b/, 69a/

Ḫaydar Kökeltaş
Ḥ. 30b/

Ḫaydar Ḳulı

Ḥ. 263b/, 62b/
Ḥ.+ dur 361a/
Ḥ.+ nı 263a/

Ḥaydar Mīrzā
Ḥ. 11a/, 165b/, 167a/, 27b/
Ḥ.+ ġa 35b/
Ḥ.+ nı 332b/

Ḥaydar Tāḳī
Ḥ.+ niñ 126b/, 237a/

Ḫayrābād
Ḫ.+ ḳa 329a/

Ḫazāneçi
Ḫ.+ ġa 230b/

Hazerā
H. 260a/, 293b/

Ḫecil
Ḫ. 366a/

Heft Beçe
H. 130b/

Heft Munẓar
H. 180b/

Heft Peyker
H. 180b/

Helāhil
H. 231a/

Heldī
H. 370b/, 371a/, 374b/

Ḥelvā Çeşme
Ḥ.+ de 165b/

Hemedānī
H. 134a/

Hemenge ?
h. 71b/

Hemū Ḫayl
H. 214a/

Hengū
H. 146b/
H.+ dın 147b/
H.+ ġa 147b/
H.+ nıñ 147a/

Ḫergird
Ḫ. 347b/, 354a/

Herī
H. 12b/, 21a/, 166a/, 167b/, 169a/, 169b/, 173a/, 177b/, 180a/, 183a/, 189b/, 190a/, 376b/
H.+ de 155a/, 163b/, 164a/, 169a/, 172b/, 178b/, 191a/, 205a/, 206a/, 207a/, 2b/
H.+ din 13a/, 21a/, 168b/, 169b/, 170b/, 180a/, 185a/, 187b/, 188b/, 192a/, 207b/, 213a/, 339a/
H.+ ge 167b/, 178a/, 179b/, 180a/, 183a/, 188a/, 21a/
H.+ ni 174b/, 177b/, 188a/, 192b/, 206a/, 206b/
H.+ niñ 172b/, 188a/, 197a/, 204b/, 206b/

Hermend Suyı
H.+ ġa 192b/

Hestīçī Tünḳatar
H.+ nı 304b/

Heşneġar
H. 131b/, 242b/, 279b/
H.+ da 242b/
H.+ dağı 243b/
H.+ ġa 242b/
H.+ nı 243b/
H.+ nıñ 221a/, 275b/, 276a/

Heşt Bihişt
H.+ ḳa 353b/

Heşt Bihişt Bāġı
H.+ da 307b/, 330a/, 380b/
H.+ ġa 344b/, 380b/

Heşt Yak
H. 98a/

Ḫeyber
Ḫ. 244b/

Heybet Ḫān Kergendāz
H. 315a/

Heytem Ḫān
H.+ nı 263b/

Ḥeẕar
Ḥ. 24a/

Hezāraspī
H. 29a/

Ḫımār
Ḫ.+ da 165a/

Ḫıncān
Ḫ.+ ġa 130b/

Ḫırılcī
Ḫ. 132a/, 139b/, 159a/, 214a/

Ḫırılcī Semü Ḫeyl
Ḫ. 245a/

Ḫırmas
Ḫ. 9b/

Ḫırsḫāne
Ḫ.+ niñ 247a/

Ḫıṭāy
Ḫ. 7a/
Ḫ.+ dın 47b/
Ḫ.+ ġa 129a/

Ḫıṭāyī
Ḫ. 46b/

Ḫıyābān
Ḫ. 360a/
Bāġ-ı Ḫ. 360a/
Ḫ.+ nıñ 84a/

Ḫīz
ḥ. 234b/

Ḫıżır Ḫeyl
Ḫ. 214a/
Ḫ.+ din 244b/
Ḫ.+ ni 244b/

Ḫıżr Ḫʷāce Ḫān
Ḫ. 9b/

Ḫıżır Ḫeyl Behār
Ḫ. 244b/

Hīġa Bānder
H.+ din 336a/

Hind
H. 137b/, 13b/, 226b/, 272b/, 275a/, 288b/, 289a/, 290a/, 296a/, 299a/, 299b/, 300b/, 325b/, 326a/, 329a/, 329b/, 344a/, 350a/, 351b/, 355a/, 366b/, 370a/, 376a/, 378a/
rāy-ı H. 139a/
H.+ din 295b/, 330a/
H.+ ḳa 357b/
H.+ niñ 227a/
H.+ te 300a/

Hind Deryāsı
H.+ dın 272b/

Hindāl

H. 220a/, 227a/, 241b/
H.+ ġa 293b/, 357b/
H.+ nı 220a/, 359a/
H.+ nıñ 227a/, 352b/

Hindī
H. 131b/, 149b/, 266a/, 286a/
H.+ ġa 246a/
Ḫurmā-yı H.+ ni 283a/

Hindū Bėg
H. 235b/, 238b/, 262a/, 266a/, 297b/, 381a/, 76b/
H.+ ge 219b/, 228a/, 229a/, 229b/, 232a/, 382a/
H.+ ni 297a/
H.+ niñ 235b/

Hindū Bėg Ḳuçın
H. 244a/

Hindūkuş
H. 124a/, 128a/, 130a/, 133a/, 142a/, 26b/, 223a/, 270b/, 28b/
H.+ ġa 272b/
H.+ nın 170a/

Hindūstān
H. 46a/, 129a/, 131a/, 133b/, 135a/, 138b/, 139b/, 140b/, 145a/, 146a/, 159b/, 207b/, 213a/, 213b/, 214b/, 219a/, 222a/, 226b/, 233a/, 246b/, 251b/, 254b/, 256a/, 260a/, 261a/, 267a/, 269a/, 269b/, 270a/, 270b/, 272a/, 272b/, 273a/, 274b/, 275a/, 275b/, 279a/, 279b/, 280a/, 280b/, 281a/, 281b/, 282a/, 282b/, 283a/, 284b/, 285b/, 286a/, 286b/, 288a/, 290a/, 290b/, 291b/, 293b/, 294b/, 300b/, 305b/, 308a/, 309a/, 332b/, 340b/, 341b/, 353a/, 357a/, 359a/, 223b/, 228b/, 22a/, 235b/, 26b/, 301a/, 303a/, 303b/
H.+ da 46b/, 131b/, 141a/, 149a/, 151b/, 168b/, 251b/, 254b/, 256a/, 260a/, 261b/, 262a/, 264b/, 270b/, 272a/, 273a/, 273b/, 274b/, 275b/, 286b/, 287a/, 287b/, 291a/, 292a/, 295b/, 302b/, 328a/, 335b/, 380b/
H.+ daġı 225a/
H.+ daḳı 256a/, 258a/
H.+ dın 45b/, 129a/, 228a/, 254a/, 279a/, 360b/
H.+ ġa 138a/, 139b/, 140a/, 168a/, 169b/, 213b/, 222a/, 225b/, 255b/, 269a/, 269b/, 272a/, 326a/, 359b/, 97a/
H.+ nı 129a/, 131a/, 135b/, 139a/, 145a/, 269b/, 270b/
ġayr-ı H.+ nı 129a/
H.+ nıñ 129a/, 149a/, 222a/, 231b/, 243a/, 272a/, 272b/, 273a/, 273b/, 274a/, 276b/, 277a/, 281a/, 282a/, 282b/, 289a/, 298a/, 299b/, 300a/, 345a/, 353a/

Hindūstān Kūh
H. 231b/

Hindūstānāt
H.+ ta 277a/, 278b/
H.+ tur 272b/

Hindūstānī Hindistanlı
H. 135a/, 258b/, 261b/, 265b/, 274b/, 276b/, 277b/, 280b/, 287b/, 305b/, 306a/, 311a/, 328b/, 335b/, 341a/, 345b/, 361b/, 365b/, 366a/, 369b/, 373b/, 379a/
H.+ din 303b/
H.+ ler 223b/, 261b/, 315a/
H.+ lerdin 305b/
H.+ ni 235b/, 297b/, 372a/

Hirmend
H. 136a/

Ḥiṣār
Ḥ. 120a/, 120b/, 122a/, 122b/,

123a/, 129a/, 140b/, 144b/, 156a/, 167a/, 173a/, 23b/, 265a/, 26b/, 28a/, 30a/, 30b/, 32b/, 33a/, 33b/, 347a/, 348a/, 348b/, 34a/, 35b/, 36a/, 37b/, 56b/, 57a/, 57b/, 68a/, 81a/, 81b/, 82a/, 90b/, 99a/
Ḥ.- ı Fīruzā 305a/
Ḥ.- ı Fīrūze 262a/, 263a/
Ḥ.- ı Fīrūzeġa 263a/
Ḥ.- ı Fīrūzeni 263a/
Ḥ.- ı Fīrūzeniñ 262a/
Ḥ.+ da 156a/, 265a/, 30a/, 33b/, 348b/, 56b/, 57a/
Ḥ.+ daḳı 348a/
Ḥ.+ dın 262a/, 347b/, 58a/, 64b/
Ḥ.+ ġa 26b/, 356b/, 38a/, 39b/, 42b/, 58b/, 64a/, 99b/
Ḥ.+ nı 165b/, 166b/, 167a/, 265a/, 20b/, 27b/, 30a/, 348a/, 58a/, 69a/, 9a/
Ḥ.+ nıñ 156a/, 27b/, 35b/, 42b/
H.- ı Fīrūzeni 297a/

Ḥişārī
Ḥ. 215b/

Hizbrullāh
H. 205a/
H.+ ġa 176b/

Ḫocend
Ḫ. 1/, 4a/, 4b/, 6a/, , 8a/, 116b/, 16b/, 17a/, 19b/, 31b/, 53b/, 58b/, 60a/, 71b/,
Ḫ.+ din 111a/, 32b/, 4b/, 54b/
Ḫ.+ dür 4a/
Ḫ.+ ġa 4b/, 53b/, 55b/, 56a/, 58b/, 60a/
Ḫ.+ ḳa 20a/, 54b/, 55b/, 60a/
Ḫ.+ ni 8a/
Ḫ.+ niñ 2a/, 4a/, 60b/, 98a/
Ḫ.+ te 19b/, 56a/, 75a/
Ḫ.+ tin 4a/, 56a/, 59a/, 78a/
Ḫ.+ tindürler 4a/

Ḫocend Deryāsı
Ḫ.+ dın 109a/
Ḫ.+ nı 111a/
Ḫ.+ nıñ 101a/, 108a/

Ḫocend Suyı
Ḫ.+ dın 72a/
Ḫ.+ ġa 1/
Ḫ.+ nı 103b/, 116b/, 61b/, 98a/
Ḫ.+ nıñ 104a/, 74a/

Ḫorāsān
Ḫ. 121b/, 136b/, 138b/, 120a/, 120b/, 121b/, 124b/, 126a/, 126b/, 129a/, 129b/, 131a/, 140a/, 155a/, 156b/, 15a/, 15b/, 162b/, 165b/, 167b/, 175b/, 176a/, 177a/, 177b/, 178b/, 179b/, 183b/, 184b/, 185a/, 187b/, 188a/, 190a/, 191b/, 201b/, 202a/, 204a/, 206a/, 207a/, 207b/, 26b/, 29a/, 345a/, 35b/, 46a/, 80b/, 269b/, 286a/, 293b/
Ḫ.+ da 164b/, 178b/, 58a/
Ḫ.+ daġı 294a/
Ḫ.+ dın 10b/, 129a/, 161b/, 207b/, 212b/, 26b/, 32b/, 7b/
Ḫ.+ ġa 10b/, 129a/, 142b/, 170a/, 182a/, 184b/, 20a/, 26b/, 42a/, 57b/, 59b/
Ḫ.+ nı 165a/, 169a/, 208a/

Ḫorāsānāt
Ḫ.+ ta 177a/
bāvücūd-ı H. 138b/

Ḫoşāb
Ḫ. 165a/, 223b/, 224b/, 225a/, 225b/, 226a/, 235b/
Ḫ.+ dın 229a/
Ḫ.+ ḳa 226a/
Ḫ.+ nı 229b/

Ḫotan
Ḫ. 17b/

Ḫūb Nigār Ḫānım
Ḫ. 11a/
Ḫ.+ dın 201b/

Ḫūbān
Ḫ. 69b/, 70a/, 70b/, 125a/
Ḫ.+ dın 70a/
Ḫ.+ nıñ 70a/

Ḫudā
Ḫ. 314b/

Ḫudā Baḫş
Ḫ. 216a/

Ḫudāst
taḳdīr-i Ḫ. 334a/

Ḫudāy
Ḫ. 72b/, 119a/, 198b/, 238a/, 372a/,
merd-i Ḫ. 121a/

Ḫudāy Baḫş
H. 209b/

Ḫudāyberdi
Ḫ. 31a/

Ḫudāyberdi Bėg
Ḫ. 13a/

Ḫudāyberdi Buḳaḳ
Ḫ.+ nı 64b/

Ḫudāyberdi Timurtaş
Ḫ. 12b/, 13a/
Ḫ.+ ḳa 12b/

Ḫudāyberdi Tuġçı
Ḫ. 6b/, 71a/, 90b/

Ḫūgiyānī
Ḫ. 139b/, 214a/

Ḫūḳān Orçın
Ḫ. 25a/
Ḫ.+ı 103b/

Hulhul İneke
H. 247b/
H.+ niñ 247b/

Hūlī
H.+ ġa 240a/

Ḫund
Ḫ. 378a/

Hūpiyān
H.+ da 345b/

Ḫurd
Ḫ. 142a/, 213b/, 360a/

Ḫurrem Şāh
Ḫ. 8b/

Hurūr
H. 261a/

Ḫuspān
Daşt-ı Ḫ. 78a/

Ḫūt
Ḫ.+ ḳa 220b/
Ḫ.+ ta 284a/

Ḫutlān
Ḫ. 122a/, 140b/, 26b/, 33b/, 35a/, 56b/, 9a/
Ḫ.+ dın 125b/
Ḫ.+ ġa 134a/
Ḫ.+ nı 57a/

Ḫuzār
Ḫ. 86a/

Hücerāt
H. 271a/
H.+ ta 270b/

Hülāgū Ḫān
H.+ dur 46b/

Hümāyūn
H. 215b/, 220a/, 233b/, 247a/, 249a/, 252a/, 253b/, 262b/, 263a/, 266a/, 268a/, 268b/, 297a/, 299b/, 301a/, 303a/, 307a/, 307b/, 308a/, 329b/, 345b/, 356b/
H.+ dın 220a/, 302b/, 347a/
A‘ẓam-ı H.+ dur 302b/
H.+ ġa 14b/, 231a/, 259b/, 263a/, 265b/, 268b/, 293b/, 296b/, 297a/, 299b/, 303a/, 326b/, 327a/, 346b/, 348a/, 358b/, 359b/
H.+ nı 262a/, 265b/, 299b/, 327a/, 327b/
H.+ nıñ 215b/, 231a/, 259b/, 262b/, 302b/, 310a/, 311a/, 327a/, 327b/, 346a/, 346b/, 357b/, 380b/
A‘ẓam-ı H.+ nıñ 302b/

Ḫümāyūn
Ḫ.+ dın 296a/

Hümāyūn Mīrzā
H. 252a/
H.+ nı 267b/

Hümāyūn Sembel
H.+ de 331a/

Hümāyūn Servānī
A‘ẓam-ı H. 268b/

Hümāyūn Tülek Kökeldaş
H.+ nı 356b/

Hürmüz
H. 4b/

Ḥüsāmeddīn ‘Alī Ḫalīfe
Ḥ. 337b/, 381a/

Ḥüseyn
Ḥ. 239a/, 240a/, 50b/

Ḥüseyn Celāyır
Ḥ.+ dur 174b/

Ḥüseyn Duġlat
Ḥ. 33b/

Ḥüseyn Ekber
Ḥ. 209b/

Ḥüseyn Ėkrek
Ḥ.+ ke 228a/

Ḥüseyn Ġaynī
Ḥ. 162a/

Ḥüseyn Ḫān
Ḥ. 294a/, 315a/, 328b/, 371a/
Ḥ.+ nı 328b/, 329a/

Ḥüseyn Ḥasan
Ḥ. 238b/

Ḥüseyn Mīrzā
İbn-i Ḥ. 167a/, 167b/, 181a/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 188a/
İbn-i Ḥ.+ dın 186b/
İbn-i Ḥ.+ ġa 207b/

Ḥüseyn ‘Ūdī
Ḥ. 171a/

Ḥüseynī
Ḥ. 164b/, 284a/

Ḫüsrev
Ḫ. 227a/, 265b/, 126a/, 262a/, 30a/, 58a/
ḫ.- i Cemşīdfar çeşīd/
Ḫ.+ ni 326b/
Ḫ.+ niñ 240a/

Ḫüsrev Kākıyānī

Ḫ. 146a/

Ḫüsrev Kökeldaş
Ḫ. 107b/, 207b/, 209b/, 221b/, 355b/, 83a/, 255a/, 266a/

Ḫüsrev Mīrzā Ḳulı
Ḫ. 238b/

Ḫüsrev Şāh
Ḫ. 14a/, 216a/, 26b/, 28b/, 30a/, 33a/, 34b/, 35a/, 38a/, 42a/, 44a/, 56a/, 57a/, 58a/, 68a/, 69a/, 82a/, 88a/, 216a/, 120b/, 121a/, 122a/, 122b/, 123a/, 123b/, 125b/, 126a/, 126b/, 152b/, 155a/, 155b/, 156a/, 156b/
Ḫ.+ dın 120a/, 120b/, 125a/
Ḫ.+ ġa 23b/, 24a/, 42a/, 44a/, 58a/, 81a/, 121b/, 123a/, 81a/, 90b/
Ḫ.+ ḳa 69a/, 120a/, 127b/
Ḫ.+ nı 14a/, 29b/, 30a/, 124b/, 126a/, 155a/, 155b/, 172b/
Ḫ.+ nıñ 29a/, 192a/, 192b/, 23b/, 29b/, 35a/, 36a/, 37b/, 42a/, 58a/, 58b/, 81a/, 120a/, 120b/, 121a/, 122b/, 125a/, 126a/, 126b/, 154b/, 156b/, 175b/

Ḫüseyn ʻŪdī
Ḫ. 182a/

Hüşyār
H. 3b/, 4a/

Ilāmış Deryāsı
I.+ nıñ 65a/, 71a/

Ipar Ḳorugı
I.+ ġa 39a/

Irac
I.+ ġa 332b/

ʻIrāḳ
ʻI. 10a/, 10b/, 129a/, 165a/, 175b/, 180a/, 210b/, 26b/, 28b/, 29b/, 369a/
Dervāze-i ʻI. 191b/
Dervāze-i ʻI.+ nıñ 191a/
ʻI.+ da 166b/
ʻI.+ dın 165a/, 175b/, 177a/, 347a/
ʻI.+ ḳa 26b/, 142b/, 166b/, 169a/, 173a/, 305a/, 329b/, 294a/
ʻI.+ nı 28a/
ʻI.+ ta 166b/, 169a/

ʻIrāḳeyn
ʻI. 139a/

Isfadak Ḳurġanı
I.+ da 83a/
I.+ dın 83b/
I.+ ġa 82b/

Isḥāḳ Ata
I.+ nıñ 102a/

Iskançı
I. 126b/

Ispara
I. 78a/
I.+ nıñ 78a/

Istāde
Āb-ı I.+ niñ 138a/

Istālīf
I. 136a/
I. +çe 136b/

Istālīf Suyı
I.+ da 143a/

Isterġaç
I.+ ça 136a/

ʻIşḳullāh
ʻI. 208b/

İbrāhīm
İ. 261b/, 268b/, 294a/, 296b/, 300b/, 90b/
İ.+ ġa 227a/, 257a/
İ.+ ni 261b/, 267b/, 294a/, 295a/, 298a/
İ.+ niñ 262a/, 263a/, 263b/, 267a/, 267b/, 268b/, 296b/, 301b/, 305a/, 305b/, 307a/, 308a/, 333b/, 345a/
İ.+ niñni 258b/

İbrāhīm Ata
İ. 102a/

İbrāhīm Bėg
İ. 111a/, 111b/, 112b/, 113a/, 113b/, 209b/
İ.+ ge 112b/, 113a/, 113b/, 114a/
İ.+ niñ 113a/

İbrāhīm Bėgçik
İ. 13a/, 40a/, 51a/

İbrāhīm Cānī
İ. 89a/, 90b/
İ.+ niñ 348a/

İbrāhīm Çaġatay
İ. 175b/

İbrāhīm Çapuḳ Ṭaġayı
İ. 110a/

İbrāhīm Çapuḳ
İ. 40a/, 111b/

İbrāhīm Çehre
İ.+ din 237a/

İbrāhīm Dulday
İ. 172a/

İbrāhīm Ḫʷāce Ḳāḍī
İ.+ nıñ 74b/

İbrāhīm Ḥüseyn Mīrzā
İ. 167b/, 33a/, 57a/
İ.+ ġa 42a/

İbrāhīm Saru Çapuḳ
İ. 30b/, 31b/, 61b/, 62a/, 65b/, 69b/, 89a/, 90b/
İ.- i 79a/
İ.+ ġa 39a/, 66a/
İ.+ nı 59a/, 61b/, 74b/
İ.+ nıñ 30b/, 31a/, 65b/

İbrāhīm Saru Munglıġ Bėg
İ. 55a/

İbrāhīm Sulṭān Mīrzā
İ. 10a/
İ.+ nıñ 50b/

İbrāhīm Tarḫan
İ. 33b/, 81b/, 82b/, 89a/, 90b/
İ.+ nı 90b/
İ.+ nıñ 84a/, 87b/

İḫlāṣıye
İ. 191b/

İḫtiyāruddīn
Ḳal‘a-ı İ.+ de 205b/
Ḳal‘a-ı İ.+ ġa 197a/

İkel Mīrzā
İ.+ nıñ 189b/

İki Su
İ. 52b/

İkü Salīm
İ. 216a/

İkü Timur Bėg
İ.+ niñ 22a/

İlek
İ.+ tin 120b/, 124b/

İlek Yaylaġı
İ.+ ġa 120a/

İlen Otı
İ.+ da 95b/
İ.+ nı 95b/

İlḫan
İ. 46b/

İlyās Ḫān
İ.+ nın 325b/

İl-amān
İ. 348a/

‘İmādu’l-mülk
‘İ. 302a/

İmām Ebū Hanīfe
İ. 45a/, 277b/

İmām Faḫr
İ. 191a/

İmām Muḥammed
İ. 248a/

‘İmāmeddīn Mes‘ūd
‘İ.+ nı 184b/

İmlāng
İ. 349b/

İndrī
İ.+ ġa 256b/, 257a/

‘İsā Ḫayl
‘İ. 148a/, 148b/
‘İ.+ niñ 148b/

İsen Devlet Bėgim
İ.+ ni 157a/

İsen Ḳulı Sulṭān
İ.+ ġa 167b/

İsfara
İ. 3b/, 30b/, 71b/
İ.+ dur 3b/
İ.+ nı 31a/
İ.+ nıñ 3b/

İskender
İ. 345a/, 44b/
İ.+ niñ 356b/

İskender Behlūl
İ.+ nıñ 225a/

İskender Güvālyār
İ.+ nı 268b/

İskender Mīrzā
İ.+ ġa 168a/

İskender Şāh
İ. 302a/
İ.+ nı 302a/

İskender-i Filḳos
İ.+ ḳa yėter 11b/

İskenderābād
İ.+ dın 331b/

İskendere
İ.+ de 331a/

İskendernāme
İ. 180b/

İskenderpūr
İ. 370b/
İ.+ daḳı 370b/
İ.+ nı 376b/

İslīmī
İ. 46b/

İslīm Barlas
İ. 173b/

İsmā‘īl Şeyẖī
İ. 56a/

İsmā‘īl
İ.+ dür 348a/

İsmā‘īl Celvānī
İ. 256b/, 376a/
İ.+ din 257a/
İ.+ ġa 377a/
İ.+ niñ 261b/

İsmā‘īl Ḫān
İ. 258a/
İ.+ nı 259b/

İsmā‘īl Mītā
İ. 357a/
İ.+ dın 375b/
İ.+ ġa 368b/, 369a/

İstāde
Āb-ı İ.+ ġa 153a/, 153b/

İstālīf
İ. 240a/
İ.+ de 240a/
İ.+ din 240a/, 246b/
İ.+ ġa 246b/
İ.+ niñ 247b/

İstālīf Bāġı
İ.+ ġa 247b/

İsterġaç
İ. 247b/, 248a/
İ.+ dın 157b/, 248a/
İ.+ ġa 247b/
İ.+ nıñ 215b/, 248a/
İ.+ ta 248a/

İşkemiş
İ. 122b/, 156a/, 181a/, 202b/, 35a/
İ.+ dindür 181a/

İterci
İ.+ ni 103b/, 246a/

İtmek Dabanı
İ. 49a/

Ḳabā
Ḳ.+ ġa 16b/
Ḳ.+ nıñ 16b/

Ḳabādiyān
Ḳ.+ ġa 120b/

Kābil
K. 123a/, 124b/, 125b/, 126a/, 127a/, 128a/, 128b/, 129a/, 129b/, 130a/, 131a/, 131b/, 132a/, 136a/, 137b/, 138a/, 139b/, 140b/, 141b/, 142a/, 144a/, 144b/, 159a/, 160a/, 170a/, 177a/, 178a/, 187b/, 188a/, 192a/, 202a/, 202b/, 204a/, 212b/, 213b/, 215b/, 224b/, 225a/, 225b/, 231b/, 237b/, 239b/, 242a/, 243b/, 244a/, 244b/, 248a/, 254a/, 269a/, 270a/, 270b/, 272a/, 279a/, 294a/, 295b/, 299b/, 300b/, 327a/, 330a/, 352b/, 359a/, 359b/, 45b/, 4a/, 224a/
erg-i K. 129a/
K.+ çe 45b/
K.+ da 128b/, 136a/, 137b/, 14a/
K.+ dağı 197a/, 197b/, 261a/
K.+ daḳı 348b/, 358b/
K.+ daḳılarġa 358b/
K.+ de 126b/, 129a/, 129b/, 132b/, 133a/, 146b/, 169b/, 171b/, 192a/, 197a/, 198b/, 202a/, 213a/, 213b/, 220b/, 222a/, 22a/, 233b/,

258a/, 272b/, 280a/, 298a/, 346a/, 350a/
K.+ din 125a/, 127b/, 129a/, 130a/, 131b/, 133a/, 136a/, 137b/, 139a/, 142b/, 145a/, 167b/, 183b/, 202b/, 203a/, 213b/, 227a/, 248a/, 272b/, 295a/, 307b/, 311a/, 311b/, 325a/, 356b/, 361b/, 364a/, 364b/, 375a/, 380b/, 381a/
K.+ ġa 10b/, 129a/, 137b/, 138a/, 145a/, 147b/, 14b/, 154a/, 167a/, 168b/, 192a/, 193a/, 197b/, 202b/, 203b/, 20a/, 212b/, 214b/, 215a/, 218b/, 220a/, 222a/, 225a/, 227a/, 229b/, 22a/, 233a/, 233b/, 235a/, 235b/, 236a/, 240a/, 241b/, 242a/, 244b/, 245b/, 246a/, 251b/, 263a/, 269a/, 280a/, 286a/, 295b/, 307a/, 311a/, 327a/, 339a/, 345b/, 357b/, 358b/, 381a/
K.+ ġaça 351a/
K.+ ge 29b/
K.+ ni 11a/, 127b/, 13b/, 155a/, 165a/, 170a/, 172b/, 197a/, 207b/, 213b/, 237b/, 27b/, 350a/, 58b/, 6b/
K.+ niñ 126a/, 129b/, 135a/, 136a/, 137a/, 139a/, 140a/, 141b/, 144b/, 159a/, 197b/, 200b/, 215b/, 246a/, 352b/, 359a/

Kābil Ḳurġanı
K.+ da 197a/

Kābil Suyı
K. 131a/
K.+ nı 131a/

Kābilī
K. 299b/
K.+ ni 146a/

Ḳābiż Mollā Ḥasan Ṣarrāf
Ḳ. 295b/

Kābud
K. 59b/
K.+ ġa 44a/

Ḳādirbėrdi
Ḳ. 117a/, 117b/
Ḳ.+ din 117b/
Ḳ.+ ġa 117b/
Ḳ.+ ge 117b/
Ḳ.+ ni 117a/

Ḳāḍī Cīyā
Ḳ. 296b/, 298b/, 370b/
Ḳ.+ nı 370a/, 307b/
Ḳ.+ nıñ 356a/, 370b/

Ḳāḍī Ġulām
Ḳ. 62b/

Ḳāḍī İḫtiyār
Ḳ. 179a/, 206b/

Kāhān
K.+ nı 233b/

Ḳahluġa
Ḳ.+ dın 124a/

Kāhmerd
K. 120b/, 121a/, 122a/, 124b/, 126a/, 184a/, 242a/, 352b/
K.+ de 152b/
K.+ ḳa 27b/, 126b/, 159a/
K.+ niñ 120b/
K.+ te 126a/, 126b/

Kāhmerd Öleñi
K.+ ġe 183b/

Kākıyānī
K.+ ġa 146b/
K.+ nıñ 145b/
K.+ niñ 146a/

Kakurā
K. 361b/

Kāl
K. 86a/

Kelān
Bāġ-ı K.+ nıñ 246b/

Kelān Bėg
K.+ niñ 70a/

Ḳalāt
Ḳ.+ ḳa 158a/
Ḳ.+ nı 158b/, 167a/
Ḳ.+ nıñ 158a/
Ḳ.+ ta 158b/
Ḳ.+ tın 158b/

Kālbī
K. 307b/
K.+ da 307b/

Kālencer
K.+ ni 228a/

Ḳalender Piyāde
Ḳ.+ ni 297b/

Ḳalmaḳ
Ḳ. 11b/
Ḳ.+ nı 11b/

Ḳalmaḳī
Ḳ. 113a/, 232a/

Kālpī
K. 274b/, 336a/, 361b/, 365b/, 379b/, 380a/
K.+ de 294a/, 332b/
K.+ din 332b/
K.+ niñ 332a/

Kalpuk
K.+ nıñ 106a/

Kāme
K. 134a/, 134b/

Kāmrān
K. 233b/, 247a/, 307a/, 345b/, 346a/, 349a/, 350a/
K.+ ġa 259b/, 293b/, 307a/, 329b/, 348a/, 348b/, 349a/, 350a/, 357b/, 359a/, 359b/
K.+ nıñ 241b/, 345b/, 348b/, 357b/

Ḳanaḳ
Ḳ. 361a/
Ḳ.+ ḳa 361a/

Ḳamber
Ḳ. 154b/

Ḳamber ʻAlī
Ḳ. 109a/, 111b/, 114a/, 114b/, 67b/, 69b/, 70a/, 71b/, 73a/, 78a/, 78b/, 81b/, 82b/, 88b/, 95b/, 193b/, 198a/, 209b/, 211a/
Ḳ.+ ġa 66a/
Ḳ. +ni 103b/
Ḳ.+ niñ 71b/

Ḳamber ʻAlī Bėg
Ḳ. 26b/, 104b/, 106a/, 106b/, 108a/, 111b/, 112a/, 121a/

Ḳamber ʻAlī Erġun
Ḳ.+ nı 381a/

Ḳamber ʻAlī Moġul
Ḳ. 15b/, 123a/, 65b/

Ḳamber ʻAlī Salāḫ
Ḳ. 15b/, 74a/, 89a/, 90b/, 99b/

Ḳamber ʻAlīm
Ḳ. 347a/

Ḳamber Bėg
Ḳ. 81a/, 227a/

Ḳamber Bī
Ḳ. 156a/

Ḳamber Bī Mervī
Ḳ.+ ġa 156a/

Ḳamber Bīke
Ḳ. 154b/

Ḳandahār
Ḳ. 129a/, 131a/, 139b/, 157a/, 158a/, 166a/, 167b/, 171b/, 193a/, 204b/, 207a/, 208b/, 211a/, 211b/, 212a/, 212b/, 213a/, 213b/, 215a/, 270a/, 270b/, 42b/, 57b/
Ḳ.+ da 10b/, 167b/, 213a/
Ḳ.+ dın 208a/, 213a/, 248b/
Ḳ.+ ġa 129a/, 208b/, 210b/, 347a/
Ḳ.+ nı 137b/, 167b/, 172b/, 212b/, 213b/, 214b/
Ḳ.+ nıñ 212b/, 214b/, 291b/

Ḳanūc
Ḳ. 167b/, 294a/
Ḳ.+ dın 294a/, 298b/
Ḳ.+ ġa 299a/, 329a/
Ḳ.+ nı 298b/, 328b/, 329a/
Ḳ.+ nıñ 329a/

Kānveh
K.+ niñ 258a/

Ḳara
K. 274b/

Ḳara Aḥmed Yurtçı
Ḳ.+ nı 197b/

Ḳara Bāġ
Ḳ. 126a/, 153a/
Ḳ.+ da 212b/
Ḳ.+ nıñ 125b/

Ḳara Barlas
Ḳ. 76b/, 89a/, 93a/
Ḳ.+ nıñ 93a/

Ḳara Bulaḳ
Ḳ.+ dın 39b/
Ḳ.+ ḳa 39b/
Ḳ.+ ta 99b/

Ḳara Bulut
Ḳ. 158b/

Ḳara Köl
Ḳ. 23a/, 49b/, 87b/
Ḳ.+geçe 45a/
Ḳ.+ iġa 23a/
Ḳ.+ ni 86a/, 87b/

Ḳara Köz Bėgim
Ḳ. 168a/

Ḳara Kūbe
Ḳ. 221a/

Ḳara Mānikpūr
K. 307b/

Ḳara Ribāṭ
Ḳ.+ ta 173a/, 205b/

Ḳara Su
Ḳ. 48a/

Ḳara Tigin
Ḳ. 33b/, 63b/, 69b/, 81a/
Ḳ.+ de 33b/
Ḳ.+ ge 33b/

Ḳaraca
Ḳ. 338a/
Ḳ.+ ġa 338b/, 361b/
Ḳ.+ nı 230b/
Ḳ.+ nıñ 361b/, 365b/

Ḳaraca Helāhil

Ḳ. 355b/

Ḳaraca Sulṭān
Ḳ.+ ġa 338b/

Ḳarāġīna
Ḳ.+ nıñ 107b/

Ḳaraḳoyluḳ
Ḳ. 10a/, 28a/, 30a/
Ḳ.+ nıñ 28a/

Ḳaraḳoyluḳ Türkmenler
Ḳ.+ ġa 165a/

Ḳaraköz Bėgim
Ḳ. 12b/, 19b/, 9a/

Ḳaraḳuzı
Ḳ. 265b/, 266a/

Karamnās Suyı
K. 365b/, 366a/
K.+ dın 365b/
K.+ nıñ 365b/, 366a/

Ḳarañrıḳ
Ḳ.+ dın 133a/

Ḳaratū
Ḳ.+ nı 132a/, 242b/

Ḳarbuġ Puştası
Ḳ.+ ġa 95b/
Ḳ.+ nıñ 95b/

Kārdi
K. 282b/

Ḳarġa Bulaḳ
Ḳ. 201b/

Kārhārā
K. 73a/

Ḳarı Tenbel
Ḳ. 123b/

Ḳarımış Özbek
Ḳ. 371a/

Ḳarīb
Ḳ. 153a/

Ḳarluġaç Baḫşı
Ḳ. 62b/

Ḳarluḳ
Ḳ. 231a/, 238a/
Miṣl-i Ḳ. 232a/

Karnān
K.+ dın 103b/

Ḳarşı
Ḳ. 49b/, 86a/
murġek-ı ḳ. 49b/
Ḳ.+ dın 36a/
Ḳ.+ nı 120b/

Kas
K. 272b/

Kāsān
K. 14a/, 5a/, 63b/, 72b/
K.+ da 109a/
K.+ dın 5a/, 72a/
K.+ dur 5a/
K.+ ġa 109b/, 17a/, 72b/
K.+ nı 109b/, 15a/, 17b/, 72a/

Ḳasburçı
Ḳ.+ da 251b/

Ḳāsım ʻAceb
Ḳ. 74b/
Ḳ.+ ni 63b/, 72a/
Ḳ.+ niñ 72b/

Ḳāsım ʻAlī

Ḳ. 228b/, 229a/

Ḳāsım ʻAlī Tiryākī
Ḳ. 227a/

Ḳāsım Bėg
Ḳ. 114a/, 149a/, 14a/, 161a/, 162a/, 162b/, 186a/, 186b/, 190a/, 193a/, 193b/, 203b/, 209b/, 210a/, 212b/, 213a/, 215b/, 233b/, 237b/, 32a/, 39b/, 62a/, 65a/, 65b/, 70a/, 74b/, 78a/, 82b/, 87a/, 89a/, 91a/, 92a/, 93b/, 95b/, 97b/, 99b/, 309b/
Ḳ.+ din 210a/
Ḳ.+ ge 161a/, 196b/, 212b/, 237b/, 32a/, 61a/
Ḳ.+ ni 184b/, 54b/, 61b/
Ḳ.+ niñ 112a/, 113b/, 193a/, 197a/, 211a/, 214b/, 236b/, 241b/, 245b/, 97b/

Ḳāsım Dulday
Ḳ. 39a/
Ḳ.+ da 39a/

Ḳāsım Ḫʷāce
Ḳ. 378a/
Ḳ.+ ġa 374b/

Ḳāsım Ḫān
Ḳ. 12a/
Ḳ. +ça 12a/

Ḳāsım Ḫānīke Arġun
Ḳ. 110a/

Ḳāsım Ḥüseyn Sulṭān
Ḳ. 168b/, 311a/, 332a/, 362b/, 371a/, 378a/
Ḳ.+ ġa 329a/
Ḳ.+ nıñ 186b/

Ḳāsım Ḳoçın
Ḳ. 16a/, 24b/
Ḳ.+ ġa 18a/, 25a/

Ḳāsım Ḳoçın Bėg
Ḳ. 55a/

Ḳāsım Kökeldaş
Ḳ. 157a/, 209b/
Ḳ.+ ḳa 214b/

Ḳāsım Mīrāḫur
Ḳ.+ nı 309b/

Ḳāsım Senbelī
Ḳ. 294a/, 297b/
Ḳ.+ din 297a/
Ḳ.+ ni 297b/
Ḳ.+ niñ 297b/

Ḳāsım Sulṭān
Ḳ. 186b/
Ḳ.+ dın 168b/
Ḳ.+ ġa 168b/

Ḳāsım Tāy
Ḳ. 301a/

Ḳāsım Tāy Mīrzā
Ḳ.+ nı 267b/

Kāşġar
K. 1/, 17b/, 32a/, 45a/, 131b/, 200b/, 236a/, 294a/
K.+ dın 236a/, 242a/, 246b/
K.+ ġa 11a/, 12a/, 12b/, 20a/, 242a/, 246a/
K.+ nıñ 332b/

Kāşġarī
K. 17b/
K.+ ni 17b/

Ḳaşḳa Maḥmūd
Ḳ. 100b/, 88a/

Kaştūd
K. 81b/, 82a/

Kata Bėg
K.+ niñ 67a/

Kataka
K. 259b/

Kātik
K. 288b/

Kātleng
K. 221b/

Ḳavs
Ḳ. 288b/

Ḳayaḳtū
Ḳ. 203a/

Ḳayṣar
Ḳ. 184b/

Ḳaytmas Türkmen
Ḳ. 151a/

Ḳayyām
Ḳ. 238b/

Ḳazān
Ḳ. 182b/

Kecveh
K.+ de 333a/

Keçekūt
K. 222b/

Keçekūt Suyı
K.+ dın 254a/

Keçveh
K. 332b/, 333a/
K.+ din 333a/
K.+ ġa 333a/
K.+ ni 332b/
K.+ niñ 332b/

Kedī
K. 159b/

Kehār
K.+ dın 231a/
k.+ ġa 370b/, 380b/

Kehdistān
K. 191a/
K.+ dın 206b/

Kehlūr
K. 261a/

Kehrāc
K. 219a/, 219b/, 220b/
K.+ nıñ 220a/

Keker
K. 228a/
K.+ niñ 229b/

Kel
K.+ de 231a/

Kel Ḳaşuḳ
K.+ nı 43a/

Kelān
Bāġ-ı K. 136b/
K.+ ı 260b/

Kelānur
K.+ nı 254a/

Kelde Kehār
K. 224a/
K.+ dın 224a/
K.+ ġa 224a/, 229b/

Kemāl Şerbetçi
K. 210a/

Kemāleddīn Ḥüseyn
K. 176b/
K.+ niñ 176b/

Kemāleddīn Ḥüseyn Gāzürgehī
K. 176a/
K.+ nı 94a/

Kemāleddīn Ḳanaḳ
K. 361a/

Kemerī
K. 130a/, 153b/
K.+ din 153b/

Kemrūd
K. 33b/

Kemrūd Deresi
K. 33b/

Kenbāy
K. 30b/, 38b/, 69a/
K.+ da 69a/

Kend
K.- i Bādām 111a/
K.- i Bādāmnı 71b/
K.- i Bādem 4b/
K.- i Bādemdin 56a/
K.- i Bādemdür 4a/
K.- i Bādemġaça 10a/, 25a/
K.- i Bādemni 56a/

Kendār
K. 298a/
K.+ nı 299a/, 304a/

Kendger
K. 250b/

Kendirlik Dabanı
K. 32a/

Kendleni
K. 377a/

Ḳennevc
Ḳ. 336a/
Ḳ.+ din 332a/, 336a/
Ḳ.+ ġa 334a/
Ḳ.+ ḳa 336a/
Ḳ.+ ni 315a/, 336a/

Kepe
K. 150b/, 240a/
k. 377b/
k.+ niñ 195a/

Kere
K. 362a/, 363a/
K.+ din 363a/
K.+ niñ 362b/

Kerīmdād Ḫüdāydād Türkmen
K. 91a/

Kerīmbėrdi
K. 366b/

Kerīmdād
K. 234a/

Kerimrāy
K. 270b/

Kerk
K.+ de 233b/
K.+ din 233b/

Kerkī
K. 122a/

Kermāl
K.+ ġa 261b/

Kermān
K.+ nı 165a/

Kermās

K. 238b/, 239b/

Kermçend
K. 326a/

Kermīne
K. 49b/

Kernān
K. 104a/, 116b/, 117b/, 119a/, 119b/
K.+ da 117a/, 118a/
K.+ nıñ 116b/, 117b/

Keş
K. 49a/
K.+ de 49a/
K.+ din 49a/, 58b/
K.+ ķa 58b/
K.+ niñ 49b/
K.+ te 49a/

Keşmīr
K. 223a/, 228a/, 270b/, 272b/, 278a/
K.+ din 272b/
K.+ dür 272b/
K.+ ġa 272b/

Kete Bėg
K. 262a/, 297b/, 308a/, 309b/
K.+ ni 262a/, 263b/, 297a/
K.+ niñ 309b/

Kete Gacūr Ḫān
K. 355b/

Kete Māh
K. 190a/

Kettevāz
K. 153a/, 153b/, 203a/

Kettūr
K. 131b/

Kėçe Kūt
K. 222b/, 238a/
K.+ ta 159b/

Kėn
K. 130a/

Kėñ Ķul Yolı
K. 116a/
K.+ nı 116a/

Kėñ Dėre
k.+ din 262a/

Kėng
K. 270a/
K.+ din 299a/

Kėpek Ķulı Bābā
K. 210a/

Kėpek Mīrzā
K. 185a/, 207a/
K.+ ġa 207a/
K.+ nıñ 206b/

Kėş
K. 2a/

Ķılaġū
Ķ.+ ġa 244b/

Ķılat
Ķ. 213b/
Ķ.+ ġa 207b/
Ķ.+ nı 213b/
Ķ.+ nıñ 212b/
Ķ.+ ta 213b/
Ķ.+ tın 207b/, 208a/, 209a/

Ķulsaķ
Ķ. 93a/

Ķıpçaķ

Ḳ. 126b/, 130b/, 9b/
Dervāze-i Ḳ. 191b/
Ḳ.+ dındur 28b/

Ḳırḳ Arıḳ
Ḳ. 252a/, 252b/
Ḳ.+ ḳa 242b/

Ḳısımtay
Ḳ. 308a/, 309a/, 309b/, 310a/, 311a/

Ḳıvām Orduşāh
Ḳ. 311a/

Ḳıyyām Ordu
Ḳ. 249a/

Ḳızıl Su
Ḳ. 123a/, 202b/
Ḳ.+ nıñ 130b/

Ḳızılbaş
ḳ. 301b/
Ḳ. 347a/, 351b/, 354a/, 381b/
Ḳ.+ lar 168a/, 351b/
ḳ.+ larnı 301b/
Ḳ.+ nıñ 347b/

Kīb
K. 232a/

Kiçik ʻAlī
K. 113b/
K.+ ni 315a/, 325b/

Kiçik Bāḳī Dīvāne
K. 158a/, 158b/

Kiçik Bėg
K. 158a/, 70a/
K.+ din 70a/

Kiçik Bėgim
K. 168a/

Kiçik Ḫʷāce
K. 378a/
K.+ ni 377b/

Kiçik Ḫān
K. 102a/, 102b/, 103a/, 108a/, 108b/, 119b/, 157a/, 338a/
K.+ ġa 108a/, 119b/
K.+ nı 103b/, 108a/
K.+ nıñ 102a/, 103a/, 108b/, 110b/

Kiçik Kirim Bėg
K. 269a/

Kiçik Kirim
K. 22a/, 169b/
K.+ din 294b/

Kiçik Māh
K. 190a/

Kiçik Mīrzā
K. 164a/

Kiçkine Tunḳaṭār
k. 254b/
K.+ dın 240b/

Kilāgāhī
K. 202b/

Kilif
K. 122a/, 33a/

Kīm
K. 250a/
k. 250a/

Kindik
K.+ din 291a/

Kindirlig
K. 103b/

Kirmān
K.+ nı 29b/

Kirme
k. 256a/

Kisrā
K. 49a/

Kīş
K. 79b/
K.+ de 79b/
K.+ din 81a/, 277a/
K.+ ke 79b/, 88b/

Kişm
K. 184a/
K.+ niñ 184a/, 347a/

Kişm Suyı
K. 184a/
K.+ nı 184a/
K.+ nıñ 184a/

Kitin Ḳara Sulṭān
K.+ dın 361a/
K.+ ġa 308b/
K.+ nıñ 308b/, 361a/

Kīvī
K. 148a/
K.+ niñ 148a/

Kīyāh
K. 287b/

Ḳoç Arġun
Ḳ. 212b/

Ḳoç Bėg
Ḳ. 73b/, 78a/, 81b/, 89a/, 92a/, 93a/, 215b/, 230a/, 242a/, 266a/, 266b/, 338b/
Turdı Bėg-i Ḳ. 332b/
Ḳ.+ ge 220a/
Ḳ.+ ḳa 226b/
Ḳ.+ ni 70a/, 242a/, 303a/, 328b/
Ḳ.+ niñ 226a/, 33b/, 69b/, 78a/, 93a/

Ḳoçın
Ḳ. 13b/, 14a/, 23a/, 29a/

Kohak Deryāsı
K. 90a/
K.+ nı 90b/
K.+ nıñ 90a/, 90b/

Koil
K. 331a/
K.+ de 331a/
K.+ ge 331a/
K.+ ni 315a/, 325b/, 331a/

Ḳolba
Ḳ. 90b/

Ḳolba Öleñi
Ḳ.+ de 80b/

Ḳoyı Palġar
Ḳ.+ ġa 99a/

Ḳoyañ
Ḳ. 162a/

Köçüm Ḫān
K. 347a/, 354b/
K.+ dın 347b/
K.+ nıñ 352a/, 352b/, 357a/

Köhne Nānī
K. 153b/

Kök Serāy
K.+ ġa 23b/, 36b/, 37a/, 45b/

Kökçe Suyı
K.+ nıñ 202b/

Köl- i Melik
K.22b/

Köl Moġāk Öleñi
K. 48b/
K.+ dür 48b/

Köpek
K.+ ke 161a/

Köpek Bėg
K. 81a/
K.+ niñ 347a/

Köpek Bī
K.+ ge 163b/

Köpek Ḳulı Bābā
K. 161a/

Köpek Mīrzā
K. 166b/, 169b/
K.+ nı 165b/

Ḳuşḳal
Ḳ. 125b/

Ḳubā
Ḳ.+ dın 78a/
Ḳ.+ ġa 77b/
Ḳ.+ nı 104a/

Ḳubādiyān
Ḳ.+ nı 356b/

Ḳudsiye
Ḳ. 191b/

Kūh Baççа
K. 325b/
K.+ nın 325b/

Kūh Sefīd
K.+ niñ 277a/

Kūhek
K. 45a/
Puşte-i K. 46b/, 47a/, 48b/
K.+ niñ 43a/
Puşte-i K.+ niñ 46a/, 47a/

Kūhek Deryāsı
K. 48b/
K.+ dur 50a/

Kūhek Suyı
K. 45a/
K.+ dın 82b/
K.+ nı 83a/
K.+ nıñ 38a/, 82b/

Kuhrī
K. 327b/

Kūkī
K. 374a/, 376b/
K.- i Bābā Ḳaşḳa 371a/
K.+ ni 374b/

Kūkī Bābā
K. 337b/

Kūl
K.+ da 291b/
K.+ ġa 296a/

Ḳul Aruk
Ḳ. 151a/

Ḳul Bābā
Ḳ.+ nı 35b/

Ḳul Bāyezīd Bekāvul
Ḳ. 209b/, 151a/
Ḳ.+ nı 211b/
Ḳ.+ nıñ 126b/

Ḳul Bāyezīd
Ḳ.+ niñ 126b/

Ḳul Muḥammed
Ḳ. 182a/
Ḳ.+ niñ 182a/

Ḳul Muḥammed ʻŪdī
Ḳ. 182a/

Ḳul Naẓar
Ḳ. 92a/

Ḳul Naẓar Mīrzā
Ḳ. 93b/

Ḳul Naẓar Ṭaġayı
Ḳ. 91b/

Kulāl
K. 362a/
K.+ ni 362a/

Ḳulbe
Ḳ. 48b/
Ḳ.+ niñ 43a/

Ḳulbe Öleñi
Ḳ.+ dür 48b/
Ḳ.+ ge 42b/, 47b/

Ḳulı
Ḳ. 113a/, 113b/

Ḳulı Bėg
Ḳ. 211b/, 246a/, 35b/
Ḳ.+ ge 246a/

Ḳulı Muḥammed Baġdādī
Ḳ. 23a/

Ḳulka Kāşġarī
Ḳ. 62b/

Kumrūd
K. 81a/, 81b/

Ḳunduz
Ḳ. 122a/, 122b/, 125b/, 128a/, 130a/, 136a/, 156a/, 156b/, 170a/, 173a/, 218b/, 237b/, 26b/, 270a/, 27b/, 29b/, 308b/, 33a/, 35a/, 35b/, 57b/, 90b/
Ḳ.+ da 123a/, 156a/, 9a/
Ḳ.+ dın 123a/, 125b/, 144b/, 242b/, 34b/, 37b/
Ḳ.+ ġa 156b/, 200b/, 308b/, 35b/, 42a/, 44a/, 68a/
Ḳ.+ nı 123a/, 154b/, 156a/, 165b/, 29a/, 33a/

Ḳunduzī
Ḳ. 215b/

Kūrānī
K. 148a/

Ḳuratū
Ḳ.+ da 233b/
Ḳ.+ dın 133a/
Ḳ.+ ġa 233b/, 251b/
Ḳ.+ nıñ 233b/

Ḳurbān Çarḫī
Ḳ. 224b/, 371a/, 376a/

Ḳurçı Ḫalīfe
Ḳ. 216a/

Kūre
K. 139b/, 249a/, 302a/
K.+ de 302b/

Kūre Ketrī
K. 146a/
K.+ de 145b/
K.+ ni 145b/, 232b/, 233a/
K.+ niñ 145b/, 232b/

Kurra
K. 379a/
K.+ dın 362a/

K.+ ġa 362a/
K.+ nıñ 362a/, 379a/

Kurriya
K.+ dın 362a/
K.+ ġa 362a/

Ḳuruḳ Say
Ḳ. 132a/, 133a/, 245b/
Ḳ.+ da 233b/
Ḳ.+ ġa 213b/
Ḳ.+ nıñ 132a/

Kusār
K.+ da 362b/

Ḳuş Künbed
Ḳ.+ din 145b/, 154a/, 252a/
Ḳ.+ ġaça 252a/
Ḳ.+ ke 145b/
Ḳ.+ tin 145b/

Ḳuş Nādir
Ḳ. 157a/, 247a/

Ḳuş Nādir Öleñi
Ḳ. 130a/

Ḳuş Tėgirmen
Ḳ.+ de 108a/
Ḳ.+ ge 108a/

Ḳuşḫāne
Ḳ. 212a/
Ḳ.+ de 42b/

Kutıla
K. 260b/

Kutla
K. 327b/
K.+ nıñ 327a/

Ḳutluḳ Bėgim
Ḳ. 20b/
Ḳ.+ din 19b/

Ḳutluḳ Ḫ^{w}āce
Ḳ. 241b/
Ḳ.+ niñ 235b/, 240b/, 241b/

Ḳutluḳ Ḫ^{w}āce Kökeldaş
Ḳ. 93b/, 240b/
Ḳ.+ nıñ 93a/

Ḳutluḳ Ḳadem
Ḳ. 150b/, 259a/, 263b/, 265b/, 266a/, 299a/
Ḳ.+ ni 267b/
Ḳ.+ niñ 126b/, 127a/, 130a/, 233b/

Ḳutluḳ Ḳadem Ḥüseyn
Ḳ. 238b/

Ḳutluḳ Ḳadem Ḳaravul
Ḳ. 210a/

Ḳutluḳ Muḥammed
Ḳ. 242a/

Ḳutluḳ Muḥammed Barlas
Ḳ. 119a/

Ḳutluḳ Nigār Ḫānım
Ḳ. 11a/, 8b/, 9b/
Ḳ.+ nıñ 27b/
Ḳ.+ ġa 156b/

Ḳuṭb
Ḳ. 172b/, 205a/
ḳ.+ nı 203a/

Ḳuṭb Ḫān
Ḳ. 294a/, 298b/, 327a/, 328b/
Ḳ.+ nıñ 315a/, 328b/

Ḳuṭb Servānī
Ḳ.+ nı 331a/

Kuvārī
K. 344a/

Kuvārī Suyu
K.+ dın 340a/

Küfin
K. 38b/

Kühet
K. 138a/, 146a/, 146b/, 225a/, 233a/
K.+ din 146b/
K.+ ni 146b/, 148a/
K.+ niñ 147a/
K.+ te 146b/
K.+ tin 146b/, 159b/

Kührām
K. 295b/

Kühten
K. 26b/

Külegrām
K.+ ġa 250a/

Külkine
K. 233b/

Küner
K. 133b/, 134a/, 144a/, 215a/, 221a/, 250a/, 277b/
K.+ de 250a/
K.+ din 134a/, 214b/

Küner Nūrgil
K.+ ni 214b/

Künet Suyı
K.+ nıñ 250b/

Kürkḫāne
K. 222b/

Kürre
K.- yi Tāziyān 135b/

Küttevāz
K. 204a/

Küvār
K. 288b/

Lāhevr
L. 326a/, 361b/, 381a/
L.+ dın 365b/
L.+ ġa 365b/
L. +i 337a/, 373b/

Lāhevrluġ Lahevrli
L.+ nı 304b/

Laḫşek
Seng-i L. 208b/

Lāhūr
L. 132a/, 225a/, 251b/, 254a/, 255b/, 257b/, 272b/, 273b/, 300b/
L.+ da 227a/, 255a/, 256a/,
L.+ daḳılardın 257b/
L.+ daḳılarnı 255a/
L.+ ġa 256a/
L.+ nı 225b/

Laḳlaḳa
Mescid-i L. 47b/

Laklakān
L. 94a/

Lār Mevlānā ‘Abdurraḥmān Cāmī
L.+ niñ 178b/

Laṭīf Bėgim
L. 20b/

Latīf Sulṭān Aġaça
L. 166b/, 169b/

Lātkend
L. 66b/

Leknev
L. 376a/, 377b/
L.+ ni 334a/, 338a/

Leknūr
L. 278b/
L.+ nı 329a/

Lemete Kendi
L. 134a/
L.+ din 134a/

Lemġān
L. 10b/, 125a/, 126a/, 131b/, 132b/, 133a/, 133b/, 136b/, 157b/, 200b/, 213b/, 241b/, 245b/, 248b/, 249a/
L.+ da 284b/
L.+ ġa 213b/, 221a/, 222a/
L.+ nıñ 133a/

Lemġānāt
L. 128a/, 131a/, 132a/, 133a/, 140b/, 145b/, 154b/, 277b/, 286a/
L.+ ḳa 133a/, 277b/, 281a/
L.+ nı 133a/
L.+ nıñ 132b/, 286b/
L.+ ta 133b/, 143a/, 250b/, 278b/, 281a/, 286a/
L.+ tın 129b/, 133b/, 286a/
L.+ tur 131b/

Lemġānī Lemganlı
L. 131b/

Lender
L. 139b/

Lenger
L. 198a/
l. 229a/
L.- i Mīr Ġıyāṣ 193a/
L.- i Mīr Ġıyāṣdın 192a/
L.- i Mīr Ġıyāsdın 192b/
L.+ din 192b/, 197b/
L.+iġa 196b/

Lenger Ḫān
L. 227a/, 231a/, 243a/
L.+ ġa 224b/, 229b/, 244b/
L.+ nı 223b/
L.+ nıñ 223b/

Lenger Ḫān Nīyāzī
L. 249a/
L.+ ni 244a/

Lengūte
L. 291a/
l.+ niñ 291a/

Lūdī Afġān
L. 270b/
L.+ nıñ 261a/

Lūlī Far. (Çengi)
L. 198a/, 353a/, 353b/
L.+ ler 276b/, 353a/
L.+ leri 353a/
L.+ leridin 353a/
L.+ niñ 353b/

Luṭfī Bėg
L. 365a/

Lühūger
L. 137a/, 137b/, 178a/
L.+ niñ 137b/

Mācīt Hindū
M. 46b/

Mādegīhā
M. 360b/

Ma‘dūdī

M. 61b/, 62b/, 63b/, 64a/, 101a/, 259b

Maġfūr Dīvān
M.+ ġa 311b/
M.+ nıñ 380b/

Māh
M. 288b/
M.+ dur 288b/

Māh Çüçük
M.+ ni 214b/

Maḫdūm
M.- ı ‘Alem 368a/

Maḫdūme Sulṭān Bėgim
M. 9a/, 27b/

Maḫdūmī
M.+ nıñ 154b/

Maḫfī Şīrim
M. 126b/

Māhım
M. 363a/, 380b/
M.+ nıñ 361b/, 369a/, 380b/

Māhīm
M.+ din 220a/
M.+ ġa 220a/

Māhiyān
Ḥavż-ı M. 191a/

Maḥmūd
M. 154b/, 356b/

Maḥmūd Barlas
M. 29b/, 30a/, 33b/, 35b/
M.+ ḳa 29b/

Maḥmūd Ḫān
M. 257a/, 298b/, 303a/, 364b/, 370b/, 375b/, 378a/
M.+ ġa 296b/
M.+ ı 256a/
M.+ nıñ 363b/, 370b/

Maḥmūd Ḫān Nūḥānī
M. 296b/, 365a/

Maḥmūd Ḫān Nuḥānī Ġāzīpūrī
M. 371a/

Maḥmūd Köndürseñ
M. 40b/

Maḥmūd Sulṭān
M. 89b/, 156a/
M.+ ġa 156a/

Maḳṣūd Suçı
M. 210a/
M.+ nı 211b/

Mālān
Pül-i M. 191b/

Mallū Ḫān
M.+ nıñ 336a/

Mālva
M. 46b/, 271a/

Māmā Ḫatun
M.+ ġa 240a/

Mamaḳ Sulṭān
M. 34a/

Mān Sing
M. 340b/, 341a/
M.+ niñ 340a/, 340b/, 341b/

Mānas
M.+ nı 326a/

Mānasnī
M. 327a/, 327b/

Māndīş
M. 220a/

Mandū
M.+ ġa 46b/

Maner
M.+ din 372a/

Mānikpūr
M.+ dın 274b/

Mañlıġ
M. 30b/

Manṣūr
M. 210a/
ibn-i M. 163b/

Marġīnān
M. 108b/, 110b/, 111a/, 63a/
M.+ da 78a/
M.+ dın 111a/
M.+ ġa 111a/, 78a/
M.+ nı 78a/

Marġīnānlıġ
M. 104a/

Ma'rūf Fermūlī
M. 294a/, 299a/, 301a/

Masçā
M. 99a/
M.+ da 99a/, 99b/
M.+ ġa 99b/
M.+ nıñ 99a/

Masçā Kuhistānı
M.+ ġa 99a/

Ma'ṣūme
M.+ niñ 352b/

Ma'ṣūme Sulṭān Bėgim
M. 20a/
M.+ ni 191b/, 207a/, 212b/

Māşūr
M. 211b/

Māturīd
M. 45a/

Māturīdiyye
M. 45a/

Māverāünnehr
M. 270a/, 36a/, 44b/, 50a/
M.+ daḳı 345b/
M.+ de 2a/, 3b/, 48b/, 49a/
M.+ din 44b/
M.+ dindür 45a/
dāḫil-i M.+ dür 45a/

Māying
M.+ niñ 378b/

Māẕū
M. 66b/, 67a/
M.+ nı 67b/

Mecdeddīn Muḥammed
M. 176b/
M.+ ni 177a/

Mecdeddīn Muḥammed Pervāneçi
M. 176b/

Mecnūn
M. 180b/

Medhākūr
M. 309b/
M.+ dın 344b/

Medīne

M.+ ġa 294a/

Medinī Rāo
M. 333b/
M.+ nıñ 335a/

Meġāk
Pul-i M.+ ta 40a/

Mehāven
M.+ de 294b/

Mehdī Ḫʷāce
M. 266a/, 266b/, 299b/, 302b/, 310a/, 328b/, 358b/, 380a/, 382a/
M.+ ġa 296b/, 298b/, 304a/, 310a/, 327a/, 328b/
M.+ ni 263b/, 265b/, 267b/
M.+ niñ 266b/, 307b/, 327a/

Mehdī Ḫʷāce Muḥammed Sulṭān Mīrzā
M.+ ġa 301b/

Mehdī Sulṭān
M. 34a/, 38b/, 166b/, 347b/, 20a/, 33b/, 34a/, 38b/, 64b/, 82b/, 89b/
M.+ ġa 156a/

Mehmend Afġān
M.+ nıñ 215b/

Mehmend Afġānī
M. 207b/

Mehter Ferrāş
M. 151a/

Mehter Süleymān
M. 150b/, 152a/
Kūh-ı M. 150a/

Mehterlām
M.+ nı 133a/
M.+ nıñ 133a/

Mehuba
M. 379b/

Mehmed
M. 140a/

Mehmend
M. 203a/
M.+ ni 203a/

Mekke
M. 13b/, 294a/
M.+ de 168b/

Mekken
M. 298a/
M.+ ni 309b/
M.+ niñ 298a/

Melik ʻAlī Ḳuṭbī
M. 217b/

Melik Bū Ḫān
M. 233a/

Melik Bū Saʻīd
M.+ din 148a/

Melik Bū Saʻīd Kemerī
M. 147a/, 148a/

Melik Hest
M. 223b/
M.+ niñ 231a/

Melik Hest Cencūhe
M. 229b/

Melik Ḳāsım
M. 266a/, 297b/, 315b/, 329a/, 336b/, 337a/

Melik Ḳāsım Koilī
M. 332a/

Melik Ḳāsım Moġul
M. 336b/

Melik Ḳulı
M.+ nıñ 250a/

Melik Muḥammed Mīrzā
M. 23a/
M.+ da 23b/
M.+ ġa 27a/
M.+ nı 23a/, 23b/
M.+ nıñ 94b/

Melik Mūsā
M. 233a/

Melik Süleymān Şāh
M.+ nıñ 220a/

Melik Şāh Manṣūr
M. 220a/, 236a/

Melik Şarḳ
M. 378b/

Melikdād Kerānī
M. 268b/, 305a/, 329a/, 378a/
M.+ ni 268b/

Melik Ḳāsım
M. 297a/

Mellū Ḫān
M.+ nıñ 335b/

Melvī Ḳarluḳ
Mīrzā-yı M.+ nıñ 238a/

Mendaġan
M. 184b/

Mendāv
M. 271a/, 272a/, 273b/, 333b/
M.+ dadur 333b/
M.+ ġa 272a/, 333b/

Mendrāver
M. 144a/, 200b/, 214b/, 215a/, 250b/
M.+ din 249a/
M.+ dür 133a/

Mendrāver Ḳutluḳ Ḳadem
M. 250b/

Mener
M.+ din 369b/, 370a/
M.+ dur 369b/
M.+ ni 369b/

Merāġa
M.+ da 46b/

Merġīnān
M. 16a/, 18a/, 3b/, 45a/, 4a/, 60b/, 61a/
M.+ dın 63a/
M.+ dur 3a/
M.+ ġa 4b/, 60b/, 61a/
M.+ nı 16b/, 60b/, 61b/
M.+ nıñ 3b/, 60b/, 61b/

Merġīnānī Merginan kentinden olan
M.+ dür 3b/

Merv
M. 301b/
M.+ de 200b/, 347b/, 9a/
M.+ din 347b/, 86a/, 87b/
M.+ ġa 188a/, 345b/, 347a/
M.+ niñ 166a/, 301b/

Mervçaḳ
M.+ ta 185a/

Mervd
M.+ din 185a/

Mesçā
M. 97a/

Mesīḥa
M. 32b/
M.+ dın 39b/

Mesīḥa Kūhistānı
M.+ dın 14a/

Mestung
M. 211b/

Meşhed
M. 167a/, 301b/
M.+ te 185a/, 206b/, 347b/

Meşt
M. 203a/

Mevāt
M. 325b/, 326a/
M. +ķaça 325b/
M.+ nı 311b/
M.+ nıñ 311b/, 326a/, 326b/
M.+ ta 325b/

Mevlānā
M. 174a/, 346b/

Mevlānā ʻAbdurraḥmān Cāmī
M. 177b/, 179b/
M.+ ġa 171a/
M.+ niñ 174a/, 191a/

Mevlānā Maḥmūd
M. 268a/

Mevlānā Maḥmūd Fārābi
M. 358a/

Mevlānā Mesnedī
M. 215b/

Mevlānā Saʻdeddīn Teftāzānī
M.+ niñ 177b/

Mevlānā Şeyḫ Ḥüseyn
M. 177b/

Mevlānā Şihāb Muʻammā'ī
M. 339a/

Meyrem Sulṭān
M. 168a/

Mezdūr
m.+ lar 354a/
m.+ larġa 354a/
M.+ lerni 300b/

Mezīd
M. 91b/, 234b/

Mezīd Bėg
M. 13b/, 28b/
M.+ niñ 205b/

Mezīd Bėg Arġun
M. 30a/

Mezīd Ṭaġayı
M. 107b/

Meʻzūr
M. 360b/

Me'mūn Ḫalīfe
M. 46b/

Me'mūnī
Zīc-i M.+ ni 46b/

Mėñlig Bī Aġaça
M. 167a/, 169b/
M.+ dın 168a/

Mėñlig Kökeldaş
M. 95a/

Mėñlıġ
İbrāhīm Saru-i M. 79a/

Mıṣr
M. 50a/

Mīdinirāv
M. 272a/

Miḥan
M. 78a/
M.+ da 78a/

Mihr Bānū Bėgim
M. 9a/

Mihr Nigār Ḫānım
M. 10b/, 11a/, 157a/, 20a/, 96b/

Mihrbān Ḫānım
M.+ nıñ 352a/

Mihrī Ḫānım
M. 357b/

Milvet
M. 257a/, 259a/, 261a/
M.+ ġa 257b/
M.+ ni 257a/
M.+ niñ 259b/, 260a/
M.+ te 259b/
M.+ tin 261a/

Milvet Ḳurġan
M.+ ġa 259b/
M.+ ını 260a/
M.+ ınıñ 258a/

Minūçihr Ḫān
M. 228a/, 229b/, 332a/
M.+ ġa 229a/
M.+ nıñ 229b/

Minūçihr Mīrzā
M.+ ġa 12b/
M.+ nıñ 23a/, 27a/

Mīr Āḫur Mīrzā
M.+ ġa 85b/

Mīr ‘Alī
M. 85b/

Mīr ‘Alī Bėg
M.+ niñ 224b/

Mīr ‘Alī Ġāzī Ḫān
M.+ nıñ 225a/

Mīr ‘Alī Ḳurçın
M.+ ı 330a/

Mīr ‘Alī Şīr Nevā’ī
M. 21a/
M.+ niñ 2b/

Mīr ‘Aṭā’ullāh Meşhedī
M. 178b/

Mīr ‘Azū
M. 182b/

Mīr Bedir
M. 187b/
M.+ niñ 187b/

Mīr Bedir Muẓaffer Mīrzā
M. 187a/

Mīr Büzürg
M.+ niñ 27a/, 28a/

Mīr Büzürg Tirmiẕī
M.+ niñ 27a/, 28a/

Mīrāḫur Ḥaydar Rikābdār
M. 55b/

Mīrānşāh Mīrzā
M. 58a/, 6b/
M.+ ġa 58b/
M.+ nıñ 6b/

Mīrim
M. 109b/

Mīrim Bėg
M. 63a/

Mīr Cemāleddīn Muḥaddiṯ
M. 178b/

Mīrim Dīvān
M. 65b/, 74b/

Mīr Gesū
M. 325a/
M.+ nıñ 325a/

Mīr Ġıyāṯ
Lenger-i M. 193a/
Lenger-i M.+ dın 192a/, 192b/

Mīr Ġıyāṯ Ḫān
M. 17b/

Mīr Ġıyāṯ Ṭaġa
M.+ yı 17a/

Mīr Ḫān
M. 211b/

Mīr Heme
M. 308b/
M.+ ġa 309a/
M.+ niñ 308b/

Mīr Ḥıyāṭ Ṭaġayı
M. 15a/

Mīr Ḫūrd
M. 229a/
M.+ nı 241b/, 356b/

Mīr Ḫūrd Bekāvul
M.+ ge 239b/

Mīr Ḥüseyn Mu‘ammāī
M. 180b/

Mīr İbrāhīm Ḳānūnī
M. 339a/

Mīrşāh Ḳoçın
M. 40b/, 55a/
M.+ nı 40b/

Mīrim Lāġarī
M. 55a/, 65b/
M.+ nı 66a/

Mīr Mīrāḫūr
M. 175a/

Mīr Moġul
M.+ nı 77a/, 78a/
M.+ nıñ 31b/

Mīr Muḥammed
M.+ ġa 352b/

Mīr Muḥammed Cālebān
M. 241a/, 250b/, 352b/, 374a/
M.+ nı 222b/
M.+ ni 336b/, 338b/

Mīr Muḥammed Mehdī Ḫʷāce
M. 224b/

Mīr Muḥammed Yūsuf
M. 179a/

Mīr Murtāż
M. 178a/

Mīrim Nāṣır
M. 83a/
M.+ nı 211b/

Mīr Sengterāş
M. 358a/

Mīr Serberehne

M. 176a/

Mīr Seyid ‘Alī
M. 134a/

Mīr Şāh Ḥüseyn
M. 250a/

Mīr Şāh Ḳoçın
M. 65b/, 74b/, 92a/, 104b/, 209b/, 238b/

Mīrānşāh Mīrzā
M.+ nıñ 163b/, 164a/

Mīrānşāhī
M.+ dür 175b/

Mīrim Tarḫan
M. 44a/

Mīrcān
M. 190a/

Mīrek
M. 176b/, 9b/

Mīrek ‘Abdurraḥīm
M. 174b/

Mīrek Cānbėrdi
M. 192b/

Mīrek Mīr Ġıyās
M. 357b/

Mīrekī Kūr Dīvān
M. 206a/

Mīrim
M. 227a/, 229a/

Mīrim Dīvān
M.+ nı 201a/

Mīrim Nāṣır
M. 210a/
M.+ ġa 234b/
M.+ nı 229b/

Mīrmīrān
M.+ nıñ 295b/

Mirriḫ
M. 311b/

Mīrşāh Bėg
M. 240b/

Mīrşikār
M. 233a/

Mīrzā Aḥmed
M. 172a/

Mīrzā Bedī‘üzzamān
M.+ nı 165b/

Mīrzā Bėg
M. 33b/

Mīrzā Bėg Keyḫüsrevī
M. 206a/

Mīrzā Bėg Taġayı
M.+ nı 357b/
M. +dın 357b/

Mīrzā Bėg Tarḫān
M. 266a/

Mīrzā Duġlat
M.+ nı 56a/

Mīrzā Ferruḫ
M. 175a/

Mīrzā Ḥamāmı
M.+ ġa 46a/

Mīrzā Ḫān
M. 200a/, 245b/, 77a/, 102a/, 124b/, 149a/, 198a/, 198b/, 201a/, 209b/, 213b/, 237b/, 240a/
M.+ ġa 211b/, 123b/, 198a/, 201b/, 202a/, 213b/
M.+ nı 10b/, 13b/, 77a/, 197a/, 200a/, 202a/, 207b/
M.+ nıñ 199b/, 200a/, 200b/, 201b/, 202a/

Mīrzā Ḳulı
M. 115a/, 229a/, 241a/
M.+ ġa 115a/
M.+ nıñ 115a/

Mīrzā Ḳulı Aḥmedī
M. 228b/

Mīrzā Ḳulı Kökeldaş
M. 107a/, 112b/, 114a/, 114b/, 17a/, 234a/
M.+ nı 241a/

Mīrzā Ḳulı Muḥammedī
M. 227a/

Mīrzā Melvī Ḳarluḳ
M. 231a/

Mīrzā Merv
M.+ ġa 179b/

Mīrzā Moġul
M.+ ġa 296a/

Mīrzām
M. 87b/

Mīrzāre
M.+ yi 170b/

Mite Kece
M. 135b/

Mīvāt
M. 273a/
M.+ ḳa 296b/
M.+ ta 294a/
M.+ tın 273a/

Miyān
M. 257a/, 86a/

Miyān Dū Āb
M. 257a/, 263b/, 296a/, 297a/, 311b/
M.+ da 304a/, 325b/
M.+ daḳı 315a/

Miyān Kāl
M.+ dın 347a/

Moġul ’Abdul Vahhāb
M. 374a/
M.+ ġa 206a/

Moġul Bėg
M. 173a/, 365a/

Moġul Gançi
M. 266a/

Moġulistān
M. 102a/, 204a/
M.+ da 10a/, 204a/, 72a/
M.+ ġa 10b/, 6a/
M.+ nıñ 140b/

Moġullıḳ
M.+ nıñ 65a/

Mollā ’Abdu’l Melik
M.+ ni 245b/

Mollā ’Abdu’l Melik Dīvāne
M. 245b/

Mollā Abdurraḥmān Ġaznī

M.+ niñ 138a/

Mollā Abdülmelīk Ḫʷāstī
M. 217a/

Mollā ’Abdu’l Ġafūr
M. 178b/
M.+ nıñ 178b/

Mollā Aḥmed
M. 251b/

Mollā ‘Alī Ḫān
M. 238a/,. 252b/
M.+ ġa 250a/

Mollā ‘Alīḫān
M.+ ġa 329b/
M.+ nı 329b/
M.+ nıñ 363a/

Mollā Apāḳ
M. 304b/, 310a/, 332b/
M.+ ḳa 335b/
M.+ nı 296a/, 297a/
M.+ nıñ 310b/, 377a/

Mollā Bābā
M. 308b/, 83b/, 91a/
M.- yı Peşāġarī Ḫalīfe 197a/
M.+ dın 159b/
M.+ ġa 216a/
M.+ nıñ 198a/, 247a/

Mollā Bābā Özbek
M. 308b/

Mollā Bābā Peşāġarī
M. 91a/, 308b/
M.+ ni 120a/, 214b/

Mollā Bennā’ī
M. 38a/
M.+ ġa 206a/
M.+ nıñ 87a/
M.+ nı 38a/, 87a/

Mollā Bihişt̄ī
M.+ din 357b/

Mollā Dāvud
M. 310b/

Mollā Ferruḫ
M. 352a/

Mollā Ġulām
M.+ nı 371b/

Mollā Ġulām Yasavul
M.+ nı 375b/

Mollā Ḫʷāce
M.+ ġa 168a/
M.+ ge 236a/

Mollā Ḥaydar
M.+ nıñ 98a/, 98b/

Mollā Hecrī
M. 99a/

Mollā Ḥüseyn
M. 310b/

Mollā Ḳāsım
M. 357b/

Mollā Kebīr
M. 236a/

Mollā Kitābdār
M.+ nı 236b/

Mollā Maḥmūd
M. 237a/, 247a/
M.+ nı 363a/
M.+ tın 247a/

Mollā Maḥmūd Ḫalīfe

M. 246b/

Mollā Mes‘ūd Şīrvānī
M. 178b/

Mollā Mīrek Ferketī
M. 214b/

Mollā Muḥammed
M. 123a/, 261a/

Mollā Muḥammed Bedaḫşī
M. 181a/

Mollā Muḥammed Müzehhib
M. 355a/
M.+ ḳa 369a/
M.+ ni 355a/, 368b/

Mollā Muḥammed Perġarī
M. 254b/

Mollā Muḥammed Ṭālib
M. 128b/

Mollā Mürşid
M.+ ḳa 226b/
M.+ ni 226b/

Mollā Ni‘met
M. 310b/

Mollā Refī‘
M. 339a/

Mollā Sersān
M.+ ġa 307a/

Mollā Sulṭān
M. 206b/

Mollā Şems
M. 254b/

Mollā Şeref
M. 291b/

Mollā Şeyḫ Ḥüseyn
M.+ niñ 177b/

Mollā Şihāb
M. 378b/

Mollā Taġayı
M.+ ġa 357b/

Mollā Türk ‘Alī
M. 217a/, 311b/

Mollā Ya‘ḳūb
Ḥażret-i M. 137a/

Mollā Yārek
M. 249b/

Mollāzāde Mollā ‘Oṣmān
M. 137a/, 178a/

Mötügen
M. 9b/

Mu‘ammā‘i
M. 128b/

Mubaşşir Ḫ^{w}āce
M. 69b/

Muġākı
Pul-ı M.+ ġa 84a/

Muḥammed
M. 228b/, 36a/
Pul-ı M. 42b/, 43a/

Muḥammed Aġa
M. 240a/

Muḥammed ‘Alī
M. 209b/, 215a/, 332a/, 367a/, 55a/, 69b/

M.+ ġa 332a/

Muḥammed ‘Alī Baḫşı
M. 165a/

Muḥammed ‘Alī Ceng Ceng
M. 217b/, 229a/, 238a/, 248b/, 257b/, 259a/, 262a/, 265b/, 266a/, 298b/, 337b/, 355b/
M.+ ġa 232a/, 366b/
M.+ ge 244b/, 298b/
M.+ ni 310b/, 325b/, 328b/, 332a/
M.+ niñ 231a/, 231b/, 232a/, 260a/, 265b/, 310b/

Muḥammed ‘Alī Ḥaydar Rikābdār
M. 248a/, 366b/
M.+ nı 303a/

Muḥammed ‘Alī Mübaşşir
M. 70a/, 105a/, 107b/
M.+ niñ 113a/

Muḥammed ‘Alī Mübaşşir Bėg
M. 161a/

Muḥammed Andicānī
M. 197a/
M.+ ni 197b/

Muḥammed Baḫşı
M. 239b/, 265b/, 266a/, 380b/
M.+ nı 211b/
M.+ nıñ 364a/

Muḥammed Bāḳır
M. 39a/

Muḥammed Bāḳır Bėg
M. 117a/, 117b/, 17a/, 25a/, 55a/

Muḥammed Bėg
M. 183a/, 185b/, 209b/

Muḥammed Burunduḳ
M. 155b/, 170a/, 171b/
M.+ nıñ 172a/, 205a/

Muḥammed Burunduḳ Barlas
M. 170a/, 172b/, 182b/, 185a/, 185b/, 204b/
M.+ nı 33b/

Muḥammed Burunduḳ Bėg
M. 183a/, 186b/, 192a/, 204b/
M.+ ge 187a/

Muḥammed Ceb
M. 42b/, 43a/
M.+din 43a/

Muḥammed Dost
M. 111b/, 65b/, 74b/, 79a/
M.- ı ‘Alī 55a/

Muḥammed Dost Özbek
M.+ ge 79b/

Muḥammed Dost Ṭaġayı
M. 31a/

Muḥammed Duġlat
M. 34a/, 64b/, 99b/

Muḥammed Duġlat Sulṭān
M. 33b/

Muḥammed Ḫalīl
M. 303a/

Muḥammed Ḫān
M. 9b/
M.+ ġa 182b/

Muḥammed Ḥişārī Duġlat
M.+ nı 103b/

Muḥammed Ḥişārī

M. 34a/
M.+ ġa 34a/, 99b/

Muḥammed Ḥüseyn
M. 198a/

Muḥammed Ḥüseyn Duġlat
M.+ nı 76b/

Muḥammed Ḥüseyn Gürgān
M.+ da 32b/
M.+ ge 32b/

Muḥammed Ḥüseyn Gürgān Duġlat
M. 59a/
M.+ ķa 11a/

Muḥammed Ḥüseyn Ḳurçı
M.+ nı 244b/
Muḥammed Ḥüseyn Ḳurġan
M. 157a/

Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā
M. 166b/, 198a/, 198b/, 199b/, 201a/, 201b/, 59a/, 96b/
M.+ nı 201a/, 201b/, 54b/
M.+ nıñ 57b/

Muḥammed Ḥüseyn Mīrzā Duġlat
M. 197a/

Muḥammed Ḳasım
M.+ nıñ 122b/

Muḥammed Ḳāsım Arlat
M.+ ķa 168a/

Muḥammed Ḳāsım Barlas
M. 247b/

Muḥammed Ḳāsım Mīrzā
M. 167b/

Muḥammed Ḳāsım Nebīre
M.+ ni 43a/

Muḥammed Ḳulı Ḳoçın
M. 36b/, 93a/
M.+ nıñ 93a/

Muḥammed Ḳurçı
M. 154b/, 202b/, 213a/

Muḥammed Maḫmūdī
M.+ niñ 154b/

Muḥammed Ma‘ṣūm Mīrzā
M. 167b/

Muḥammed Mezīd Bėg
M. 77a/

Muḥammed Mezīd Tarḫan
M. 22b/, 37a/, 76b/, 77a/, 78a/, 78b/, 81a/, 90b/, 93a/
M.+ ġa 17b/
M.+ nı 77a/
M.+ nıñ 76a/, 76b/, 93a/

Muḥammed Mīr Yūsuf
M. 179a/
M.+ ġa 206b/

Muḥammed Miskīn
M.- i Ḥāfıẓ Dulday 43a/

Muḥammed Muḥsin
M. 166b/

Muḥammed Muḳīm
M. 207a/

Muḥammed Mü’min Mīrzā
M.+ nı 41a/, 42b/, 169a/

Muḥammed Piḫ
M. 146a/
M.+ ni 146b/

Muḥammed Ṣāliḥ

M. 181a/
M.+ ni 38a/
M.+ niñ 76a/, 181a/, 252b/

Muḥammed Seyyid Urus
M. 175a/

Muḥammed Sulṭān Cihāngīr
M.+ ġa 50a/

Muḥammed Sulṭān Mīrzā
M. 46a/

Muḥammed Sulṭān Mīrzā
M. 257b/, 265b/, 266a/, 267b/, 299b/, 308a/, 310a/, 332a/, 362a/, 373a/, 374a/, 378a/
M.+ dur 167b/
M.+ ġa 297a/, 329a/
M.+ nı 263b/, 298b/
M.+ nıñ 176a/, 234b/

Muḥammed Şāh
M. 333b/

Muḥammed Şerīf Müneccim
M. 236a/, 325a/

Muḥammed Şerīf Müneccim Şūm-Nefs
M. 311a/, 311b/

Muḥammed Şeybānī Ḫān
M. 3b/, 29b/, 156a/
M.+ ġa 8b/

Muḥammed Velī Bėg
M. 174a/, 174b/, 33a/, 42a/, 57b/
M.+ niñ 174a/

Muḥammed Veys
M. 39b/

Muḥammed Yūsuf
M. 79a/

Muḥammed Zamān Mīrzā
M. 167a/, 175b/, 238a/, 339a/, 352a/, 356b/, 365b/, 367a/, 370a/, 371a/, 372a/, 378a/
M.+ dın 170a/
M.+ ġa 293b/, 366b/, 367a/, 367b/, 375b/
M.+ nı 368a/
M.+ nıñ 227a/, 368a/

Muḥammed Zeytūn
M. 294a/, 298b/, 304b/
M.+ ġa 298a/
M.+ nı 309b/

Muḥammed Ze'ī
M. 221a/

Muḥammedī Mīrzā
M. 28a/

Muḥammedī
M. 227a/, 227b/, 229a/, 258a/, 259a/, 267b/, 297a/, 325a/, 375a/

Muḥammedī Kökeldaş
M. 9a/, 244a/, 266a/, 266b/, 299a/
M.+ dın 355b/
M.+ ķa 297a/

Muḥammed Ḫüseyn Mīrzā
M. 169b/

Muḥīṭı
M. 81b/

Muḥibb 'Alī
M. 262a/, 216a/, 310b/
M.- i Ḫalīfeni 310b/
M.+ ġa 226b/
M.+ ni 310b/
M.+ niñ 192b/, 310b/

Muḫibb ‘Alī Ḫalīfe
M. 265b/, 266a/, 337b/
M.+ ni 266b/

Muḥibb ‘Alī Ḳurçı
M. 35a/, 120b/, 192b/, 197a/, 209b/, 243a/, 42b/

Muḥibb Sulṭān
M.+ dur 28a/

Muḥsin
M.+ ni 366a/

Muḥsin Dulday
M. 332b/

Muḫtār
Namāzgāh-ı M. 191a/

Mu‘izzeddīn
M. 137b/

Muḳavvāḫāne
M. 191b/
M.+ de 190b/

Muḳīm
M. 127a/, 127b/, 128a/, 207a/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/
M.+ din 155a/
M.+ ġa 127b/, 144a/, 158b/, 208a/, 210b/
M.+ ni 14a/, 127b/, 204b/
M.+ niñ 125a/, 127b/, 158b/, 208b/, 210a/, 211b/, 212b/, 214b/

Muḳīm Ḳandahār
M. 144a/, 208b/

Muḳīm Zemīndāver
M. 211b/, 212b/

Muḳur
M. 215b/

Multān
M. 273a/, 339a/, 359a/

Mungaça Ėsen Tėmür Sulṭān
m. 373b/

Munuġıl
M. 4a/

Murād Bėg
M. 210b/

Murād Bėg Bayındırī
M. 176a/

Murād Ḳurçı
M.+ ġa 381b/

Murād Ḳurçı Ḳecer
M.+ ni 369a/

Murġab
M. 122a/, 187a/, 187b/
M.+ da 187b/
M.+ dın 205a/
M.+ ḳa 185b/, 187b/
M.+ ta 179a/

Murġān Tağı
M.+ nıñ 211a/

Mūrī
M. 358b/

Murşid ‘Irāḳī
M.+ ġa 367b/

Mūsā
M. 242a/, 242b/

Mūsā Ḫʷāce
M. 216a/

Mūsā Ma‘rūf Fermulī
M. 380a/

Mūsā Sulṭān
M. 371a/

Muṣṭafā
M. 296b/, 370a/, 371a/, 371b/
M.+ ġa 370a/
M.+ nı 311a/
M.+ nıñ 370a/

Muṣṭafā Fermūlī
M. 296b/

Muṣṭafā Rūmī
M. 336b/

Muṣṭafā Rūmī Rūm
M. 310b/

Muṣṭafā Topçı
M. 266b/

Muẓaffer Barlas
M. 170a/

Muẓaffer Ḥüseyn Mīrzā
M. 169a/, 182b/, 185a/
M.+ ġa 36a/
M.+ nı 183a/

Muẓaffer Ḥüseyn Sulṭān
M. 378a/

Muẓaffer Mīrzā
M. 33a/, 42b/, 166a/, 172b/, 183a/, 185a/, 185b/, 186a/, 186b/, 188a/, 188b/, 189a/, 189b/, 190a/, 197a/, 204b/
M.+ ġa 41a/, 183a/
M.+ nıñ 187a/, 190a/, 190b/, 205b/, 206b/

Mu’ayyed
M.+ ni 329a/

Mu’min
M. 98a/

Mu’min Atake
M.+ niñ 377a/

Mu’min Noyan
M.+ ġa 98b/

Mu’min Noyan Kökeldaş
M.+ nı 98b/

Mübārek Ḫān Celvānī
M. 379b/

Mübārek Şāh
M. 10b/, 154b/, 183b/, 184a/, 202b/, 213a/

Mübeşşir Ḫudāberdi
M. 55a/

Mübīn
M.+ de 351a/
M.+ ni 252b/

Mücāhid Ḫān Multānī
M. 305a/

Mültān
M. 139b/, 142b/, 150b/, 165a/

Mü’min Atake
M. 239a/, 262a/
M.+ din 301a/
M.+ ni 262a/, 301a/
M.+ niñ 301a/

Mü’min ‘Alī Tuvaçı
M.+ nı 254a/, 327a/

Münşī
M.+ lerni 312b/

Nāhar Ḫān
N. 308a/, 328a/
N.+ ġa 308a/
N.+ nı 326b/

Naḥlistān
N.+ ı 251a/
N.+ ıñ 251a/

Naḫşeb
N. 49b/

Naḳş
n. 180a/, 182a/, 182b/, 249b/
N.- i Cihāngа 46a/
n.+ ı 180a/, 182b/
n.+ ını 249b/
n.+ ınıñ 180a/
n.+ lar 182b/, 46b/
n.+ ları 171a/, 182b/

Nānī
N. 121a/, 162a/

Nar Sing Dev
N.+ niñ 356a/

Narhan
N. 374b/

Nārīn
N. 202b/

Nārnevl
N. 376a/

Nāṣır Bėg
N. 106a/, 107b/
N.+ ni 63a/

Nāṣır Ḫān
N.+ nıñ 307b/
Ferīd Ḫān-ı N.+ nıñ 365a/

Nāṣır Ḫān Nūḥānī
N. 294a/, 299a/, 301a/

Nāṣır Mīrzā
N. 115b/, 126b/, 138a/, 139b/, 145b/, 154a/, 154b/, 155a/, 155b/, 156a/, 168a/, 184a/, 202b/, 203b/, 209b/, 212a/, 214b/, 8b/, 9a/
N.+ dın 162b/
N.+ ġa 144a/, 17a/, 183b/, 211b/, 212a/, 212b/, 215a/
N.+ nı 10b/, 110b/, 127b/, 155b/, 17b/, 202b/, 213a/
N.+ nıñ 154a/, 154b/, 184a/, 202b/, 212b/, 215a/

Nāṣır Mīrzā Kāsān
N.+ da 17a/

Nāṣırī
Ṭabaḳāt-ı N.+ de 269b/
Ṭabaḳāt-i N.+ de 137b/

Nev
Bāġ-ı N.+ da 88a/
Bāġ-ı N.+ dın 88a/
Bāġ-ı N.+ ġa 88a/

Navandāk
N. 81a/

Navandāklıḳ
N. 29b/

Naẓar ‘Alī Türk
N. 229b/

Naẓar Bahādır
N. 57a/, 57b/, 175b/

Naẓargāh
Bāġ-ı N. 191a/
N.+ ġa 360a/

Nāẓır Mīrzā
N.+ nıñ 184a/

Necm
N.- i Ṣānī 166b/

Neġar
N. 128a/, 146b/, 148a/
N.+ nıñ 148a/

Negenhār
N. 132b/

Nekder
N. 125b/

Nekderī
N. 128a/, 131b/, 204b/
N.+ dür 131b/
N.+ ni 172a/, 172b/

Nesef
N. 49b/

Nesūḫ
N.+ da 56a/

Nesūḫ Ḳurġanı
N.+ nı 56a/

Netavān
N. 144b/

Nev
Bāġ-ı N. 191a/
Bāġ-ı N.+ de 188b/, 36a/
Bāġ-ı N.+ ġa 36a/

Nevāda
N. 87a/

Nevā'ī
Taḫt-ı N. 191a/

Nevendāk
N.+ dın 265a/

Nevkend
N. 109b/, 72b/
N.+ din 109b/
N.+ ke 109a/
N.+ ni 109b/
N.+ niñ 109a/
N.+ te 109b/

Nevrūzī
Bāġ-ı N. 157a/

Nicrāv
N. 133a/, 135a/, 139b/, 140a/, 140b/, 162a/, 249a/, 279a/
N.+ da 135b/, 248b/
N.+ dın 129b/, 135a/, 139b/, 161b/, 279a/
N.+ ġa 249a/

Nigār
N. 131a/

Nigār Ḫānım
N. 96a/

Nigenhār
N. 131b/, 132a/, 134b/, 144a/, 154b/, 199b/, 214a/, 215a/
N.+ dın 216a/
N.+ dur 131b/, 133a/
N.+ ġa 132b/, 145a/
N.+ nıñ 132b/

Nigerhār
N. 131b/

Nīknehār
N. 277b/

Nīl
N. 290a/
N.+ ni 290a/

Nilāb
N. 131a/, 254a/, 223a/, 228a/, 232a/, 235b/
N.+ dın 231b/, 243b/, 248b/
N.+ ķa 231a/
N.+ ķaça 360a/
N.+ nı 159b/
N.+ ta 168a/, 249b/, 365b/

Nīlūfer Bāġı
N.+ dın 356b/
N.+ ġa 356a/

Ni‘met Arġun
N. 19a/

Ni‘metābād
N. 191a/

Nīrehtū
N.+ da 215a/
N.+ ge 215a/

Nirḫ
N. 145a/

Nişīn Öleñi
N.+ de 57b/

Niyāzī
N. 148a/

Niẓām Ḫān
N. 294a/, 303b/
N.+ ġa 297b/
N.+ nıñ 303b/

Niẓām Ḫān Beyānī
N. 376a/

Niẓāmü’l Mülk
N. 177a/
N.+ ni 177a/

Noyan Bėg
N. 171b/

Noyan Kökeldaş
N. 83a/, 83b/, 91b/, 98a/, 98b/
N.+ nıñ 97b/

Nūḥ Nuh Peygamber
Ḥażret-i N. 133a/

Nuḥānī
N. 375b/
N.+ ġa 375b/

Nuḥānī Ḳāḍī
N. 378a/

Nuḥānī Rāprī
N.+ ni 315a/

Nuḥ Reng
N.+ ġa 180a/

Nu‘mān
N. 227a/

Nu‘mān Cuhra
N. 107b/

Nūr
Dere-i N. 133b/, 134a/, 134b/, 144a/, 154a/, 215a/, 277a/
Dere-i N.+ da 133b/
Dere-i N.+ dın 243a/
Dere-i N.+ dur 133b/
Dere-i N.+ nı 249b/
Dere-i N.+ nıñ 154a/

Nūr Bėg
N. 233b/, 248a/, 381b/
Şāhım-ı N. 334b/
N.+ ni 382a/
N.+ niñ 251b/, 363a/

Nūrgıl

N. 134a/, 144a/, 250b/
N.+ dur 133b/
N.+ nı 215a/

Nūrullah Ṭanbūraçı
N. 157b/

Nuṣret Şāh
N. 271a/, 375b/
N.+ nıñ 271b/, 357a/

Nuş
N. 70b/

Nüküz
N.+ dür 171b/

Ordu Bāzār
O.+ da 40a/

Ordu Buġa Tarḫan
O.+ nıñ 18a/, 21b/

Ordu Meden
O. 365a/

Oş
O. 103b/, 104a/, 107b/, 108b/, 110b/, 111a/, 13a/, 18a/, 2b/, 3a/, 5a/, 63b/, 66a/, 66b/, 71a/, 77b/
O.+ da 63b/, 69b/
O.+ dın 104b/, 105a/, 108a/, 5a/, 63b/, 66b/
O.+ ġa 63a/
O.+ ķa 104a/, 105a/, 105b/, 107b/, 108b/, 63b/, 66b/, 67b/
O.+ nı 104a/, 66a/
O.+ nıñ 2b/, 3a/, 66b/, 67b/

‘Ömer Şeyḫ
‘Ö. 5b/
ibn-i ‘Ö. 163b/

‘Ömer Şeyḫ Mīrzā
‘Ö. 13b/, 14a/, 14b/, 15a/, 19a/, 27b/, 31b/, 32b/, 4b/, 52a/, 5b/, 6a/, 6b/, 8b/
‘Ö.+ dın 17b/
‘Ö.+ ġa 6b/, 12b/, 15b/, 19b/
‘Ö.+ nıñ 3a/, 6a/, 12b/, 15a/, 16a/, 18a/

Özbek
Ö. 1/, 11a/, 79b/, 122a/, 122b/, 154b/, 155b/, 158b/, 163a/, 167a/, 168b/, 169a/, 169b/, 183a/, 184a/, 185a/, 186b/, 187b/, 204b/, 207a/, 208a/, 213a/, 213b/, 21a/, 241b/, 255b/, 265a/, 270a/, 27a/, 308b/, 347b/, 351b/, 354a/, 354b/, 357a/, 357b/, 358a/, 371a/, 59b/, 80b/, 81a/, 81b/, 82a/, 83a/, 85a/, 86a/, 8a/, 91b/, 98b/
Ö.+ din 21a/, 28b/, 354b/
Ö.+ ge 125b/, 162b/, 308b/
Ö.+ i 82b/
Ö.+ ke 187b/, 204b/, 213a/, 242a/
Ö.+ ler 19b/, 301b/, 347b/, 34a/, 354b/, 87b/, 92a/, 184a/
Ö.+ leri 33b/
Ö.+ leriniñ 86a/
Ö.+ lerni 154b/, 184a/, 84b/, 85a/, 93b/
Ö.+ ni 163a/, 165a/, 172b/, 205a/, 354b/, 84b/, 9a/
Ö.+ niñ 124b/, 14a/, 154b/, 184b/, 185a/, 205b/, 265a/, 29b/, 345b/, 347a/, 354a/, 90a/

Özbek Ḫān
Ö. 265a/, 270a/

Özkend
Ö. 103b/, 108b/, 16a/, 17b/, 64b/, 66b/, 70b/
Ö.+ ke 63b/
Ö.+ ni 74a/
Ö.+ niñ 104a/
Ö.+ tin 72a/

Özket
Ö. 40b/

Pāgün
P. 288b/

Paklī
P. 272b/

Pālezkār
P.+ nı 380b/

Pamġān
P. 157b/
P.+ nı 200b/

Pāncāb Şaḥne
P.+ niñ şarḳ 238a/

Pānī Yālī
P. 221a/
P.+ ġa 221a/

Pānīpat
P. 257a/, 264a/, 301b/
P.+ ta 265a/

Pap
P. 62a/

Pap Ḳurġanı
P.+ da 112b/
P.+ dur 109b/
P.+ ġa 110a/
P.+ nı 109b/
P.+ nıñ 110a/

Papa
P. 209b/

Papa Aġaça
P. 167b/, 169b/
P.+ dın 168a/
P.+ nıñ 169b/

Paplıġ Paplı
P. 109b/

Pārendī
P. 130b/

Parġarī
Bābā-yi P. 119a/

Paşa Bėgim
P. 68a/

Paşġı
P. 266a/

Payāg
P. 363b/
P.+ dın 364a/

Pāyendāz
P. 351a/

Pāyende Muḥammed Ḳaplan
P. 238b/, 239a/
P.+ nıñ 239a/

Pāyende Sulṭān Bėgim
P.+ din 27b/, 35b/

Pāyende Sulṭān Bėgim
P. 167a/, 168a/, 169a/, 188a/, 188b/, 205b/
P.+ din 168a/
P.+ ni 191b/
P.+ niñ 188b/

Paymāyiş
P. 351b/

Pedem
P. 290a/
P.+ ni 290a/

Pedmāvatī
P. 342b/
P.+ ġa 342b/

Pehār Ḫān
P.+ nı 132a/, 326a/
Celāl Ḫān-ı P.+ nıñ 368b/

Pehār Ḫān Bihārī
Celāl Ḫān-ı P.+ niñ 365a/

Pehlivān Behlūl
P. 352b/

Pehlivān Evadī
P. 378b/

Pehlivān Ḥāccī Muḥammed
P. 352b/

Pehlivān Muḥammed Ebu Sa'īd
P. 182b/

Pehlivān Ṣādıḳ
P. 363a/, 381a/

Pehlur
P. 257b/

Penc Kūre
P. 219b/, 220a/, 220b/
P.+ ġa 219b/
P.+ niñ 219b/, 220a/

Penc Girām
P.+ dın 244b/
P.+ ġa 245a/

Pençhīr
P. 125a/, 125b/, 135b/, 159b/, 241a/
P.+ dedür 130a/
P.+ din 135b/
P.+ dindür 135b/

Pend Dih
P. 185a/

Penī
P. 305a/

Perācī
P. 131b/

Perbet
P. 272b/
P.+ tür 273a/

Perġarī
Bābā-yi P. 119b/

Perpet
P. 231a/, 231b/
P.+ ḳa 231a/

Perserū
P.+ da 255a/, 378a/
P.+ dın 378a/
P.+ ġa 257b/
P.+ nıñ 378a/

Perşādūr
P. 128a/, 131b/, 225a/

Perşāver
P. 242b/, 275b/, 276a/, 279b/
P.+ niñ 232b/

Pervān
P. 128b/, 130b/, 135b/, 240b/
P.+ dın 136a/
P.+ ġa 130b/

Pervān Suyı
P. 143a/

Peşāġar
P.+ dın 59b/
P.+ ġa 59a/
P.+ nı 59a/

Peşāġarī Ḫalīfe
Mollā Bābā-yı P. 197a/

Peşe Bėgim
P. 27a/, 28a/
P.+ ni 28a/

Pīr Aḥmed
P.- i Ḫ^{w}āce Ḥüseyn 76b/, 89a/

Pīr Muḥammed Ėlçi Buġa
P. 29a/

Pīr Veys
P. 55a/, 74b/, 95a/

Pīruza Dervāzesi
P. 93b/
P.+ daḳılarnıñ 84a/
P.+ din 84a/
P.+ ġa 84a/

Pīrūze
P. 45b/

Pīşḫ^{w}ārān
P. 73b/, 109b/

Piçġān
P. 139b/, 162a/

Pīh
P. 134b/

Piḫlī
P. 145b/, 146a/
P.+ ni 145b/

Pīr
P. 213a/

Pīr Kānū
P. 151b/, 152a/

Pīr Ḳulı Sīstānī
P. 266a/

Pīr Ḳulī
P. 299a/

Pīr Muḥammed Mīrzā
P. 208a/
P.+ nıñ 208a/

Pīr Sulṭān
P. 193a/

Pirhāle
P. 228a/, 230a/, 230b/, 234b/
P.+ de 229b/, 234b/
P.+ ġa 229b/, 230a/
P.+ niñ 230a/

Pīrī Bėg
P. 210b/

Pīrī Bėg Türkmen
P. 210b/

Pīrūzābād
Dervāze-i P. 191b/

Pīruzpūr
P.+ nı 327b/
P.+ nıñ 327a/

Pişāġar
p. 96a/
P.+ dın 61a/
P.+ nıñ 96a/

Pişāmūn
P.+ nıñ 105a/

Pīşgrām
P. 219b/

Piyāde Sākī
P. 215a/

Pūlād Sulṭān
P. 347a/

P.+ ġa 237b/
P.+ nıñ 352a/, 357b/

Pulġur
P. 32b/

Pulrevān
P. 260b/

Pūrān
P. 191b/
P.+ nı 214b/
P.+ ġa 334a/

Pūrab
P. 296b/, 298b/, 299a/, 303a/, 307a/, 350b/, 356b/
P.+ ḳa 299b/
P.+ ḳaça 350a/

Pūrabī
P. 270b/

Pūrşāvūr
P. 244a/

Pūs
P. 288b/

Puşişi
P. 335a/

Pül
P.- i Mālān 191b/

Pül Sālār
P. 207a/
P.+ ġa 206b/

Pülçırāġ
P.+ ta 165b/

Pülgāh
P. 191a/

Pür Emīn
P. 214a/, 214b/

Püreb
P.+ ḳa 299b/

Rābi'a Sulṭān Bėgim
R. 19b/

Rābirī
R.+ de 294a/
R.+ ni 298b/

Rāca Biker
R. 46b/

Rāca Mān Sing
R.+ niñ 340a/

Rādkān Öleñi
R.+ de 347b/

Rafiḳān
R. 76a/

Rāfiżıyye
r. 169a/

Rāfiżī
R. 166b/

Rāġ
R. 202b/
R.+ da 155a/

Rāġī
R. 154b/

Raḥīmdād
R. 340a/, 341a/, 342b/, 343b/
R.+ ḳa 304a/, 304b/, 309b/
R.+ nı 304b/
R.+ nıñ 381b/, 382a/

Raḥmet Piyāde

R.+ ni 263a/

Ramażān Lūlī
R. 228b/

Rānā Sangā
R. 168b/, 271a/, 298a/, 299a/, 304a/, 309b/, 333b/
R.+ dur 272a/
R.+ ġa 308a/
R.+ nı 299a/
R.+ nıñ 272a/, 300b/, 309b/, 342b/

Rānā Sangā Kāfir
R. 303a/

Rantambur
R. 342b/, 343a/
R.+ nı 342b/, 345a/
R.+ nıñ 343a/

Rāprī
R. 328b/, 358a/, 380b/
R.+ ġa 328b/, 336a/
R.+ ni 328b/
R.+ niñ 358a/

Rasida
R. 306b/

Rāst Kānu
R.+ ġa 310a/

Rāvī
R. 273a/, 360b/

Rāvī Suyı
R.+ nıñ 257b/

Rāvūy Servānī
R.+ ni 303a/
R. +niñ 331a/

Rāysing
R. 335b/

Rebet
R. 273a/

Rentenbūr
R. 272a/, 273b/

Reşdān
R. 3b/

Reşīd Sulṭān
R.+ ġa 12a/

Retansen
R. 343a/

Rıbāṭ
R.- ı Dūdezde 167a/

Ribāṭ
R. 69a/
R.- ı Ḫʷāce 82b/
R.- ı Ḫʷāce Ḳurġanını 59a/
R.- ı Ḫʷācede 80a/
R.- ı Ḫʷācedin 83a/
R.- ı Ḫʷāceġa 82b/
R.- ı Ḫʷāceniñ 59a/
R.- ı Serhañ Orçını 66b/, 67b/
R.- ı Zevraḳ 106b/
R.- i Zevraḳ 106b/

Ribāṭak Orçını
R. 52b/
R.+ da 70b/
R.+ dın 64b/
R.+ nı 70b/

Rīniş Özbek
R.+ ni 345b/, 347a/

Rub‘
R. 272b/
r.- ı meskūnda 188a/

R.- i meskūnda 44b/
r.- i meskūnrā 174a/

Rūber
R. 261b/
R.+ de 261b/
R.+ din 261b/

Rūḥ Dem
R. 227a/, 228b/, 229a/, 241a/

Ruḳiyye Sulṭān Bėgim
R. 9a/

Rūm
R. 129a/, 264a/, 347a/, 354a/
R.+ da 364a/
R.+ ġa 129a/

Rūmī
R. 364a/

Rūstā
R. 125b/

Rūstaḳ
R.+ da 154b/

Rūyzerd
R. 370b/
R.+ ler 371b/

Rüstem
R. 210a/
Meydān-ı R. 239b/
Meydān-ı R.+ niñ 239b/

Rüstem Ḫān
R. 315a/

Rüstem Türkmen
R.+ ni 221b/, 303a/

Sāc
s. 142b/

Ṣādıḳ
Ṣ. 362a/, 381b/
Ṣ.+ ḳa 362a/

Ṣāf
Kūh-ı Ṣ. 184b/
Kūh-ı Ṣ.+ dın 184b/
Kūh-ı Ṣ.+ ḳa 184b/

Ṣafā
Şehr-i Ṣ. 120b/, 208a/, 208b/
Bāġ-ı Ṣ.+ ġa 224a/
Bāġ-ı Ṣ.+ dın 369a/

Ṣafā'iye
Ṣ. 191b/

Saġarıçı
S. 10b/, 14b/

Ṣaḥābedin Ḳusem
Ṣ. 44b/

Sa'īd Bin Ḥüseyn Türkmen
S.+ ni 165a/

Sāḳ
S.- ı Selmān 191a/

Saḳa
S. 70a/

Sāḳī Muḥsin
S. 366a/

Saḳirlāṭ
S. 376b/

Ṣalāḥuddīn
Ṣ. 335b/
Ṣ.+ niñ 344a/

Sālār
Bend-i S. 32a/, 72a/

Ṣāliḥ Muḥammed
Ṣ. 76b/

Ṣāliḥa Sulṭān Bėgim
Ṣ. 20a/

Sallāḫ
S.+ ḳa 108a/

Sām Sīrak
S. 98b/, 100b/
S.+ niñ 100a/

Ṣamad
Ṣ. 65b/
Ṣ.+ nıñ 65b/
Sāmāne
S. 262a/, 297a/

Sān
S. 184b/, 57a/

Sanamaġ
S.+ nıñ 212b/

Sāng
S. 290a/

Sangā
S. 312b/, 326b/, 328b/, 329a/, 337b/, 343a/, 367b/
S.- yi kāfirniñ 337a/, 355a/
S.+ nıñ 333b/, 335b/

Ṣānī
Necm-i Ṣ. 166b/

Sar
S.- ı Pulda 88a/
S.- ı Puldın 88a/

Sara Taġ Köteli
S.+ ge 81b/

Saratak Dabanı
S.+ dın 81a/

Sarāy Mundā
S.+ ġa 362a/

Sārbāġ
S. 308b/

Sāren
S. 374b/
S.+ ni 377a/

Sārengḫānī
S. 296b/

Sārengpūr
S. 272a/, 335b/

Ṣarġ
Ṣ.+ ḳa 266a/, 266b/

Sarıġbaş Mīrzā
S.+ nı 109a/
S.+ yı 103b/

Sart
S. 3b/, 97a/
S.+ lardur 131a/
S.+ tur 3b/

Sartça
S. 249b/

Sarū
S. 273a/, 338a/, 338b/, 368b/, 370b/, 372b/, 374a/, 374b/, 375a/, 376a/, 377a/, 377b/, 378a/, 380a/
S.+ nı 370b/
S.+ nıñ 338a/, 338b/

Sarū Suyı
S.+ dın 370b/
S.+ nı 307b/
S.+ nıñ 338b/, 368b/, 370a/

Sāven
S. 288b/

Saygil
S.+ din 214a/

Sayḳān
S. 130b/
S.+ nı 183b/

Sayram
S. 8a/
S.+ nı 19b/

Sebük Tigin
S. 137b/, 139a/
S.+ ni 139a/

Secāvend
S. 137b/, 153b/
S.+ dindürler 137b/

Sefīd
Bāġ-ı S. 191b/
Kūh-ı S. 132b/
Bāġ-ı S.+ te 188b/

Sekān
S. 103b/

Sėkiz Yulduz
S. 89a/

Sekritgü
S. 8a/

Sellāḫ
S. 121a/

Selmān
Sāḳ-ı S. 191a/

Semāne
S.+ din 355b/

Sembel
S. 297b/, 331a/
S.+ daġı 297a/
S.+ de 294a/, 375a/
S.+ din 272b/, 331a/, 375a/
S.+ ġa 297a/, 297b/, 309b/, 315a/, 331a/, 375a/, 381a/
S.+ ni 297b/, 315a/, 331a/
S.+ niñ 375a/

Semerḳand
S. 1/, 4a/, 108a/, 129a/, 129b/, 131b/, 136b/, 13b/, 140b/, 144b/, 15a/, 15b/, 163b/, 180a/, 187a/, 19b/, 20b/, 21a/, 24a/, 24b/, 25a/, 269b/, 293b/, 294a/, 29b/, 2a/, 30a/, 30b/, 345b/, 347a/, 348b/, 356b/, 357b/, 36a/, 37b/, 38a/, 38b/, 39a/, 3b/, 41a/, 42b/, 43b/, 44a/, 44b/, 45a/, 45b/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 49b/, 50b/, 51a/, 51b/, 52b/, 53b/, 55b/, 56b/, 58b/, 59a/, 5b/, 68b/, 6a/, 6b/, 74a/, 76b/, 77a/, 77b/, 78a/, 78b/, 79b/, 7b/, 81a/, 82b/, 83a/, 83b/, 84a/, 85a/, 85b/, 86a/, 86b/, 87a/, 89a/, 8a/, 91a/
ṣāḥibī-i S. 45b/
sīb-i S. 45b/, 4a/
S.+ ça 44b/, 49b/
S.+ da 11b/, 36a/, 6b/, 98a/
S.+ dağılar 43a/
S.+ daḳı 98b/
S.+ dın 178a/, 204a/, 237b/, 265a/, 28a/, 30b/, 351b/, 38a/, 38b/, 40a/, 40b/, 43a/, 45a/, 45b/, 47b/, 48a/, 48b/, 49b/, 51a/, 52a/, 52b/, 53a/, 53b/, 59b/, 69a/, 77a/, 85b/, 94b/, 96a/, 96b/, 98a/
S.+ dur 44b/
S.+ ġa 11a/, 13a/, 156a/, 20a/, 20b/, 21a/, 237b/, 238a/, 23a/, 23b/, 26b/, 286a/, 30a/, 33b/, 37b/, 44b/, 58b/, 59a/, 59b/, 78b/, 82a/, 86b/, 87a/, 87b/, 91a/, 187b/
S.+ ḳa 170b/
S.+ nı 11a/, 168a/, 174b/,

175b/, 20a/, 22b/, 38a/, 39a/, 44b/, 49b/, 51a/, 51b/, 53a/, 54a/, 5a/, 69a/, 79b/, 80a/, 81a/, 81b/, 83a/, 83b/, 86b/, 87a/, 87b/, 8b/
S.+ nıñ 125b/, 30b/, 37a/, 40a/, 45a/, 45b/, 46a/, 47b/, 48a/, 48b/, 49a/, 50a/, 82b/, 91b/
S.+ ta 140a/, 170b/, 181a/, 24a/, 348b/, 46a/, 49a/, 52a/, 56b/, 68b/, 69a/, 76b/, 96a/, 97b/, 98a/
S.+ tın 10b/, 12b/, 13a/, 14b/, 90b/

Semiz-Kend
S. 44b/

Semke
S. 216a/

Semnān
s. 3a/

Semtū
S. 123a/

Señ
S. 114a/
S.- i Āyīne 3b/
S.+ din 114a/
S.+ ge 114a/

Senced
S. 125a/

Sencer Mīrzā
S. 166a/

Sencer Mīrzā Mervī
S.+ niñ 168b/

Seng Sūrāḫ
S. 145a/

Sengdākī
S. 222b/, 231b/
S.+ din 223a/

Senger Ḫān
S. 225b/, 248b/

Senger Ḫān Cencūhe
S. 229b/, 309b/

Senger Ḳarluḳ
S. 231a/

Senger Suyı
S.+ da 361b/

Sengür-Māhūra
S. 221a/

Sengzār
S. 78b/
S.+ da 78b/, 82b/
S.+ ġa 78b/

Senūr
S. 261b/

Señzār
S.+ ġa 55b/

Şerāb
Ş. 125b/, 130b/
Ş.+ ḳa 130b/
Ş.+ ta 125b/

Seraḫa
S. 301b/
S.+ da 301b/
S.+ nı 301b/

Serāulīġa
S. 363b/

Serāy
S.+ dur 37a/

Ser-āspegi
s. 328a/

Serdıraḫtī
S.+ si 3b/

Serdih
S. 139a/, 153b/
S.+ din 203a/
S.+ ke 203a/

Serhañ Orçın
Ribāṭ-ı S.+ ı 66b/, 67b/

Serpül
S. 38b/
S.+ din 120b/

Serpül Murgāb
S.+ dın 165a/

Sersāve
S. 263a/, 263b/
S.+ ni 263a/
S.+ niñ 263a/

Sertān
Muvāfiḳ-ı S. 288b/
S. 284a/

Serū
S. 275b/, 282a/

Serū Suyı
S.+ dağı 282a/

Servānī
S.+ nıñ 331a/

Servār
S. 362b/
S.+ daḳı 332a/
S.+ dın 377a/

Setlüc
S. 225b/

Sevā Rub‘ Lek
S. 272b/

Sevā Seng
S. 158b/

Sevālik
S. 272b/, 273a/

Sevātī
S. 222b/
S.+ dın 222b/

Sevgendpūr
S.+ ġa 380a/

Sevinçek Ḫān
S.+ nıñ 347a/

Seyārān
S.+ ġa 137a/
S.+ nıñ 137a/

Seydim
S. 192b/
S.+ ge 192a/

Seydim ‘Alī
S. 192b/, 35b/

Seydim ‘Alī Derbān
S. 125b/, 192a/, 35b/
S.+ nıñ 126a/

Seyfī
S.+ dür 144b/

Seyfī Buḫārī
S. 180b/

Seyfī Ḫān
S. 257a/

Seyḥūn
S. 4a/, 4b/, 5a/, 8a/

Seyḥūn Deryāsı
S. 1/

Seyḥūn Suyı
S.+ nıñ 2a/

Seyrām
S. 105b/
S.+ nıñ 102a/

Seyyid Abdullāh Mīrzā
S.+ ġa 168a/

Seyyid ʻAlī
S. 238b/, 355b/, 62b/

Seyyid ʻAlī Ḫān
S. 225a/
S.+ ġa 225a/
S.+ nıñ 228a/

Seyyid Ata
S.+ nıñ 168a/

Seyyid Bedir
S. 26b/, 173a/

Seyyid Berke
S. 168a/

Seyyid Dāvud
S. 352b/

Seyyid Dekkanī
S. 346a/, 352a/

Seyyid Dervīş ʻAlī
S. 210a/

Seyyid Efḍal
S. 184b/
S.+ ni 162b/

Seyyid Efḍal Ḫʷābbīn
S.+ ge 183b/

Seyyid Ḥasan Oġlaḳçı
S. 175a/

Seyyid Ḫoşkėldi
S. 210a/

Seyyid Ḥüseyn Ekber
S. 149a/, 152b/, 44a/

Seyyid Ḳāsım
S. 31a/, 110a/, 112b/, 124b/, 149a/, 226b/, 238b/, 246a, /360a/, 55a/, 78a/, 89a/
S.+ ġa 110a/
S.+ nı 109b/
S.+ nıñ 198a/, 248a/

Seyyid Ḳāsım Bülbülī
S.+ niñ 248b/

Seyyid Ḳāsım Ėşik Aġa
S. 198a/, 209b/, 223a/

Seyyid Laçin Lahūr
S. 255a/

Seyyid Maḥmūd
S. 68b/

Seyyid Meşhedī Güvālyār
S.+ dın 381b/

Seyyid Mīrzā
S. 168b/

Seyyid Mīrzā Apaḳ
S.+ ḳa 168b/

Seyyid Muḥammed
S. 56a/

Seyyid Muḥammed Mīrzā
S. 11a/

Seyyid Muḥammed Mīrzā Duġlat
S. 88b/

Seyyid Oġlaḳçı
S.+ nıñ 175a/

Seyyid Refī
S. 304a/, 352a/
S.+ ni 304a/
S.+ niñ 304a/

Seyyid Rūmī
S. 352a/

Seyyid Ṣufan
S. 255a/

Seyyid Sulṭān ʻAlī Ḫʷābbīn
S.+ niñ 162b/

Seyyid Ṭabīb
S. 156b/

Seyyid Yūsuf
S. 126a/
Aḥmed Yūsuf-ı S. 198b/, 311a/

Seyyid Yūsuf Bėg
S. 154a/, 59b/
S.+ de 59b/
S.+ ni 22a/, 43a/
S.+ niñ 175a/, 79a/

Seyyid Yūsuf Bėg Oġlaḳçı
S. 125b/

Seyyid Yūsuf Macum
S. 73b/

Seyyid Yūsuf Oġlaḳçı
S. 22a/

Seyzār
S.+ da 165b/

Sėñe Hizbrullāh
S. 172b/

Sīdī Bėg
S. 74b/
S.+ ni 68a/

Sīdī Bėg Taġayı
S. 68a/

Sīdī Ḳara
S. 114a/, 62a/, 65b/, 69b/, 88b/
S.+ nı 114b/, 61b/

Sīdī Ḳara Bėg
S. 55a/
S.+ niñ 88b/

Sīġal Sulṭān
Nebīre-i Sulṭān Muḥammed S. 39a/

Sīrāb
S.+ ġa 29b/

Siḫan
S.+ dur 139a/

Sihkāne
S.+ de 203a/

Sihrind
S. 225b/, 261b/, 272b/, 273b/, 355b/
S.+ din 273a/
S.+ nıñ 329a/

Sīkrī
S. 273b/, 310a/, 312b/, 328b/, 331b/
S.+ de 291b/, 330a/, 344b/
S.+ din 310a/, 337b/, 344b/
S.+ dur 310a/
S.+ ġa 330a/

S.+ ga 344b/
S.+ ni 330b/

Sīkrīn
S. 331b/

Siktū
S.+ nıñ 224b/, 236a/

Sincid Dere
S.+ niñ 240a/

Sind
S. 136a/, 151b/, 222b/, 223b/, 232a/, 254a/, 273a/, 296a/
S.+ din 254b/

Sind Deryāsı
S. 146b/
S.+ dın 151b/, 152a/

Sind Suyı
S. 146a/, 151a/, 151b/, 254a/, 275b/
S.+ dın 131a/, 152a/
S.+ dur 148a/
S.+ nı 131a/, 151b/, 152b/, 272a/
S.+ nıñ 131a/, 146b/, 150b/, 151a/, 152a/, 231b/

Siñil Bike Bėgim
S.+ niñ 168a/

Siñil Pāyende Sulṭān Bėgim
S.+ ni 169a/

Siñil Rābi'a Sulṭān Bėgim
S.+ niñ 168a/

Sipān
S. 61b/

Sipre Taġ Yolı
S. 33b/

Sīr Kāy
S. 205a/

Sirhind
S.+ din 257a/

Sīstān
S. 166a/
S.+ dın 204b/

Sīvī
S. 165a/
S.+ niñ 152a/

Siyāh Āb
S. 47b/
S.+ dın 253b/
S.+ ıdın 233a/

Siyāl Kut
S. 59b/, 254b/, 255a/
S.+ ḳa 255b/
S.+ nı 254b/, 255a/
S.+ nıñ 255b/
S.+ ta 255a/, 257b/
S.+ tın 255a/, 255b/

Siyeh
S. 128b/

Siyeh Señ Öleñi
S.+ dür 130a/

Soġd
S. 38a/, 49b/, 69a/, 86a/
S.+ ġa 49b/
S.+ nıñ 95a/

Soġdlıḳ
S. 165a/

Sohrāb Mīrzā
S. 166b/

Son
S. 369b/
S.+ dın 369b/
S.+ ḳaça 370a/
S.+ nı 369b/
S.+ nıñ 369b/

Soñ Ḳurġan
S. 130a/

Soñ Ḳurġan Öleñi
S.+ din 216a/

Son Suyı
S. 369b/

Subḥa
S.+ sı 346b/

Sudūr
S. 176a/

Ṣūf
Dere-i Ṣ. 141a/

Suġaça
Penc-Girāmdın S. 244b/

Suḫ
S. 352b/, 3b/

Sūhān
S. 223a/, 223b/, 230b/, 231a/

Sūhcana
S. 344a/

Sulṭān Aḥmed
S. 108b/, 33b/, 39b/
S.+ Ḳāḍīnıñ 16a/
S.+ niñ 118a/

Sulṭān Aḥmed Bėg
S. 115b/
S.+ ge 78a/

Sulṭān Aḥmed Ḫān
S. 11b/

Sulṭān Aḥmed Ḳaravul
S. 69b/
S.+ nı 70a/

Sulṭān Aḥmed Mīrzā
S. 122a/, 13a/, 14b/, 15b/, 16b/, 18a/, 20b/, 21b/, 22b/, 23a/, 25b/, 26b/, 31b/, 50b/, 6a/, 6b/, 8a/, 8b/
S.- yi Duġlatnı 103b/
S.+ da 19b/
S.+ dın 20a/
S.+ ġa 10b/, 13a/, 14b/, 17b/, 31b/, 50b/
S.+ nıñ 24a/, 26b/, 47b/, 50b/, 75a/, 86b/

Sulṭān Aḥmed Tenbel
S. 31a/, 51a/, 51b/, 52b/, 61a/, 61b/, 63a/, 63b/, 90b/, 106b/
S.+ ġa 73b/
S.+ niñ 51a/, 77b/, 103b/
Sulṭān Aḥmed Tenbel

Sulṭān Aḥmed,Ḫān
S.+ nıñ 9b/

Sulṭān ‘Alī
S. 20a/, 76b/

Sulṭān ‘Alī Mīrzā
S. 14b/, 22b/, 27a/, 32b/, 37a/, 37b/, 38a/, 38b/, 39a/, 48b/, 58b/, 59b/, 68a/, 69a/, 76a/, 76b/, 77a/, 79b/, 80a/, 80b/
S.+ ġa 22b/, 51a/, 76b/, 80a/
S.+ nı 36a/, 37a/, 50b/, 80b/
S.+ nıñ 21b/, 27b/, 37b/, 38b/, 77a/, 79b/

Sulṭān Arġun

S.+ nıñ 20a/, 20b/

Sulṭān Bėgim
S. 17b/, 20a/

Sulṭān Cüneyd Barlas
S. 68b/
S.+ nıñ 30a/

Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā
S. 10a/, 10b/, 11b/, 12b/, 13a/, 15a/, 18a/, 20a/, 20b/, 21a/, 26b/, 28a/, 29a/, 29b/, 50b/, 6b/
S.+ dın 50b/
S.+ ġa 15a/, 29b/
S.+ nıñ 12b/, 13a/, 15a/, 18a/, 23a/, 25b/, 26b/, 27b/, 35b/, 6b/

Sulṭān Ėlig Māżī
S.+ ġa 16a/, 54a/

Sulṭān Ḫalīl Mīrzā
S.+ nıñ 69a/

Sulṭān Ḥüseyn
S. 23a/, 68a/

Sulṭān Ḥüseyn Arġun
S. 23a/, 89a/
misl-i S. 76b/

Sulṭān Ḥüseyn Duġlat
S. 34a/, 99b/
S.+ nı 103b/

Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā
S. 21a/, 26a/, 27a/, 27b/, 29a/, 33a/, 33b/, 34a/, 36a/, 37b/, 41a/, 41b/, 42a/, 42b/, 57b/, 58a/, 58b/, 82a/, 85a/, 85b/, 88a/, 94a/, 122b/
tis'a-mie S. 32b/
S.+ dın 58a/, 121b/
S.+ ġa 35b/, 56b/, 58a/
S.+ nıñ 26b/, 33b/, 36a/, 41b/, 57a/, 57b/, 122a/

Sulṭān Ḳulı
S. 43a/
S.- ı Bābā Ḳulı 55a/

Sulṭān Ḳulı Canaḳ
S. 64b/

Sulṭān Maḥmūd Dulday
S. 25a/, 79a/

Sulṭān Maḥmūd Ġāzī
S. 26b/

Sulṭān Maḥmūd Ḫān
S. 11b/, 13b/, 14a/, 17a/, 19a/, 2b/, 30a/, 31b/, 3b/, 62a/, 68b/, 6a/, 94b/, 96a/, 9b/
S.+ da 6a/
S.+ dın 11b/, 51b/
S.+ ġa 15a/, 16a/, 17b/, 19b/, 55b/
S.+ nı 31a/, 6a/
S.+ nıñ 19b/, 29b/

Sulṭān Maḥmūd Mīrzā
S. 122a/, 12a/, 20a/, 27a/, 28a/, 28b/, 29a/, 30a/, 33b/, 34a/, 50b/, 69a/
S.+ dın 14b/, 24a/, 27a/, 28b/, 50b/, 6b/
S.+ ġa 124a/, 12a/, 23a/, 25b/, 26b/, 28b/
S.+ nı 26b/
S.+ nıñ 121a/, 21b/, 23a/, 26b/, 28b/, 30a/, 35b/, 68a/

Sulṭān Melik Kāşġarī
S.+ niñ 13a/, 20b/, 21a/

Sulṭān Mes'ūd Mīrzā
S. 26b/, 33a/, 33b/, 37b/, 38a/, 42a/, 56b/, 58a/, 82a/
S.+ dın 68a/
S.+ ġa 20a/, 24a/, 30a/, 33a/, 56a/

S.+ nı 56b/, 58a/, 58b/
S.+ nıñ 28a/, 29b/, 37b/, 42b/, 44a/, 56b/

Sulṭān Muḥammed Dulday
S.+ nıñ 25a/, 79a/

Sulṭān Muḥammed Arġun
S. 65a/

Sulṭān Muḥammed Ḫānīka
S. 100a/, 102a/
S.+ nı 55b/, 72a/

Sulṭān Muḥammed Kalpuk
S. 105b/, 106a/

Sulṭān Muḥammed Mīrzā
S. 6b/
S.+ nıñ 6b/

Sulṭān Muḥammed Sulṭān
S. 55b/
S.+ nıñ 71b/

Sulṭān Muḥammed Veys
S. 101a/, 112a/, 113b/

Sulṭān Nigār Ḫānım
S. 102a/, 12a/, 27a/, 28a/, 96b/

Sulṭān Sa‘īd Ḫān
S. 11a/, 12a/, 12b/, 102b/
S.+ dın 11a/
S.+ nıñ 12a/

Sulṭān Veys
S. 12a/

Sulṭān Veys Mīrzā
S. 27a/
S.+ dın 68a/

Sulṭān Aḥmed Mīrzā
S. 164a/, 173b/
S.+ nıñ 157a/, 191a/, 191b/, 212b/

Sulṭān Aḥmed Moġul
S. 198a/

Sulṭān Aḥmed Tenbel
S.+ ni 156a/
S. 234a/

Sulṭān ‘Alā‘eddīn
S. 268b/
S.+ din 271b/
S.+ ġa 221a/, 271a/
S.+ ni 220b/
S.+ niñ 270b/

Sulṭān ‘Alā‘eddīn Ḫelcī
S.+ niñ 267b/

Sulṭān ‘Alā’eddīn Sevādī
S. 219a/

Sulṭān ‘Alī Arġun
S.+ nı 204b/

Sulṭān ‘Alī Çehre
S. 152b/, 209b/, 216a/

Sulṭān ‘Alī Meşhedī
S. 181b/

Sulṭān ‘Alī Mīrzā
S. 241b/
S.+ nıñ 346a/

Sulṭān ‘Alī Türk
S.+ ni 330b/

Sulṭān Bāyezīd
S. 243b/, 244a/

Sulṭān Behlūl
S. 261a/, 268a/, 270b/

Sulṭān Beḫt Bėgim

S.+ niñ 344b/

Sulṭān Bėgim
S. 234b/

Sulṭān Celāleddīn
S. 362a/, 368a/
S.+ niñ 362b/, 363a/

Sulṭān Celāleddīn Şarḳī
S. 371a/, 376a/

Sulṭān Cüneyd
S. 259a/, 263b/, 354b/, 370b/, 371a/
S.+ ḳa 299a/
S.+ ni 307b/
S.+ tin 355a/

Sulṭān Cüneyd Barlas
S. 173b/, 265b/, 266a/, 267b/, 350b/, 370a/, 378a/
S.+ ḳa 299a/
S.+ nı 376b/
S.+ nıñ 173b/

Sulṭān Ebū Sa'īd Mīrzā
S. 165a/, 170a/, 170b/, 171b/, 172a/, 175a/, 178a/, 189a/, 191a/, 225a/
S.+ dın 170a/
S.+ nıñ 166a/, 167a/, 169a/, 177b/, 178a/, 188a/

Sulṭān Fīrūz
S. 271a/

Sulṭān Fīrūzşāh
S. 270b/
S.+ dın 271a/
S.+ nıñ 270b/

Sulṭān Ġıyāseddīn Balban
S. 267b/

Sulṭān Ġıyāseddīn Ġavrī
S.+ de 269b/

Sulṭān Ḫalīl
S. 332a/

Sulṭān Ḥasan Mīrzā
S.+ nıñ 234b/

Sulṭān Hümāyūn Ḫān
S. 215b/

Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā
S. 155b/, 162b/, 163b/, 165a/, 165b/, 166a/, 167a/, 168a/, 169a/, 169b/, 170a/, 171b/, 172a/, 172b/, 173a/, 174b/, 176a/, 176b/, 177b/, 178a/, 182b/
S.+ ça 164b/
S.+ dın 163b/, 172b/, 183a/
S.+ ġa 155a/, 165b/, 170a/, 171b/, 175a/, 183b/
S.+ nı 168b/, 172b/, 183a/
S.+ nıñ 163b/, 165a/, 166a/, 168b/, 169a/, 176a/, 176b/, 177a/, 178a/, 179b/, 184b/, 185a/, 188a/, 191a/, 205b/, 311a/

Sulṭān İbrāhīm
S. 256b/, 261a/, 262a/, 269a/, 270a/, 270b/, 296b/, 301b/, 333b/
S.+ ġa 226b/
S.+ ni 131a/, 268b/, 269b/
S.+ niñ 138a/, 257a/, 261b/, 263a/, 266b/, 267b/, 269a/, 296b/, 333b/

Sulṭān İbrāhīm Ḫān
S.+ ġa 255b/

Sulṭān İskender
S. 225b/, 226b/, 261a/, 270b/, 333b/, 339b/
S.+ din 333b/
S.+ ġa 333b/

S.+ niñ 268a/, 330b/, 363b/

Sulṭān İskender Mīrzā
S. 163b/

Sulṭān Ḳulı
S. 161b/

Sulṭān Ḳulı Çanaḳ
S. 127b/, 150b/, 161a/, 183b/, 187b/, 207b/
S.+ nı 185a/

Sulṭān Maḥmūd
S. 269b/, 271a/, 333b/, 343a/, 363a/, 363b/, 367a/, 368a/, 374b/
S.+ ġa 362b/
S.+ nı 343a/
S.+ nıñ 137b/, 138a/

Sulṭān Maḥmūd Ġāzī
S. 269a/

Sulṭān Maḥmūd Mīrzā
S. 165a/
S.+ nıñ 167a/

Sulṭān Mes‘ūd
S. 138a/

Sulṭān Mes‘ūd Kābilī
S. 224b/

Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā
S. 165b/, 168a/, 189a/, 225a/
S.+ ġa 168a/
S.+ nı 168b/
S.+ nıñ 224b/, 344b/

Sulṭān Mes‘ūdī
S. 140a/, 144b/, 145a/, 295b/

Sulṭān Mīrzā
S. 171b/

Sulṭān Muḥammed
S. 294b/, 363b/

Sulṭān Muḥammed Baḫşı
S. 358b/, 363b/
S.+ ġa 306b/
S.+ nıñ 345a/, 351a/

Sulṭān Muḥammed Dulday
S. 209b/, 237a/, 242b/, 243a/, 262a/, 266a/, 298b/, 315a/, 328b/, 355b/, 375a/
S.+ dın 184b/
S.+ ġa 298b/
S.+ nı 183b/
S.+ nıñ 329a/

Sulṭān Muḥammed Mīrzā
S. 163b/

Sulṭān Murād Mīrzā
S.+ ġa 168a/

Sulṭān Muẓaffer
S. 270b/, 301b/
S.+ niñ 302a/

Sulṭān Muẓaffer Gücerātī
S.+ niñ 301b/

Sulṭān Nāṣırüddīn
S. 333b/
S.+ niñ 335b/

Sulṭān Nejād Bėgim
S. 168a/

Sulṭān Nigār Ḫānım
S.+ nıñ 200b/

Sulṭān Peşā’ī
S.+ ni 193b/

Sulṭān Pul
S. 252a/

S.+ nıñ 342b/

Sulṭān Sa'īd Ḫān
S. 200b/, 244a/, 246a/, 251b/
S.+ ġa 200b/
S.+ nıñ 332a/

Sulṭān Sa'īd Mīrzā
S.+ nıñ 174b/

Sulṭān Sencer Barlas
S. 197a/
S.+ nı 199b/

Sulṭān Şehābeddīn
S.+ ni 137b/

Sulṭān Şehābeddīn Ġūrī
S. 269a/, 269b/
S.+ din 270b/
S.+ niñ 137b/

Sulṭān Şemseddīn İletmiş
S. 341b/
S.+ niñ 342a/

Sulṭān Tīrāhī
S.+ dın 243b/

Sulṭān Veys
S. 221a/
S.+ ni 219b/, 356b/
S.+ niñ 350a/, 356b/

Sulṭān Veys Mīrzā
S. 163b/
S.+ ġa 167b/

Sulṭān Veys Sevādī
S.+ niñ 219a/, 219b/

Sulṭānım Bėgim
S. 167b/, 169a/
S.+ ni 176a/
S.+ niñ 235a/

Sulṭāniyye
S. 139a/

Sulṭānpūr
S.+ dın 242b/, 244b/
S.+ ġa 257a/, 260a/

Sun Suyı
S.+ nıñ 364b/

Sūngerh
S.+ ge 327b/

Sunnām
S.+ ġa 262a/

Sūrāh
S. 149b/

Surḫ Āb
S. 142a/
S.+ dın 233a/

Surḫ Ribāṭ
S. 213b/

Surḫ Rūd
S.+ tur 132b/

Sūsān
S. 249b/

Sūseniḫāne
S. 191b/

Sutluç
S. 273a/

Suyurġatmış Mīrzā
S.+ nıñ 224b/

Suzangerān Dervāzesi
S. 92b/
S. 93a/
S.+ din 93b/

S.+ niñ 92b/

Süheyl
S. 125a/
S.+ dür 125a/
S.+ ni 125a/

Süleymān
S. 113a/, 305a/
S.+ dın 257a/
S.+ ġa 329b/

Süleymān Fermūlī
S.+ niñ 268a/

Süleymān Mīrzā
S. 266a/

Süleymān Şeyḫzāde
S. 256b/

Süleymān Türkmen
S. 329b/

Sümbüle
S. 288b/

Sürpā
S. 230a/, 230b/

Süyüncük Ḫān
S. 234b/

Süyündük
S. 210a/, 216a/

Süyündük Türkmen
S.+ niñ 195a/

Şaburġān
Ş. 122a/, 165a/
Ş.+ nı 57a/

Şād Bėgim
Ş. 167a/

Şādī Beçe
Ş. 190a/

Şādī Ḫʷānende
Ş.+ niñ 182b/

Şādī Ḫān
Ş. 148a/

Şādmān
Ş. 366a/

Şāf Tenūr
Ş.+ ġa 154b/

Şāh Bābā Bildār
Ş.+ ġa 358a/

Şāh Begim
Ş.+ niñ 200a/

Şāh Bėg
Ş. 152a/, 165b/, 185a/, 207a/, 208a/, 208b/, 210a/, 210b/, 211a/, 211b/, 57b/, 58a/
Şāh Ḥasan-ı Ş. 236b/, 241a/, 243a/
Ş.+ din 212b/
Ş.+ ge 192b/, 210a/, 211a/
Ş.+ ni 204b/
Ş.+ niñ 192b/, 211b/, 212a/, 233b/, 238a/

Şāh Bėg Arġun
Ş. 167b/
Ş.+ nıñ 233b/

Şāh Bėgim
Ş. 101b/, 102a/, 102b/, 10b/, 11a/, 11b/, 199b/, 200a/, 200b/, 213b/, 96b/
Ş.+ din 11b/
Ş.+ ge 102a/
Ş.+ ni 200a/, 56a/, 96b/

Ş.+ niñ 11b/, 157a/, 213b/

Şāh Fīrūz Ḳadr
Ş. 215b/

Şāh Ġarīb Mīrzā
Ş. 166a/, 169a/
Ş.+ ġa 166a/

Şāh Ḥasan
Ş. 226a/
Ş.- ı Şāh Bėg 236b/, 241a/, 243a/
Ş.+ ġa 233b/, 245b/, 330a/
Ş.+ nı 226a/, 244a/
Ş.+ nıñ 214b/, 237a/, 352a/

Şāh Ḥasan Bėg
Ş.+ ni 233b/

Şāh Ḥüseyn
Ş. 229a/, 238a/

Şāh Ḥüseyn Baḫşı
Ş. 379b/

Şāh Ḥüseyn Çehre
Ş.+ ni 42a/

Şāh Ḥüseyn Kāmī
Ş. 181a/

Şāh Ḥüseyn Yaragī
Ş. 299a/

Şāh Ḥüseyn Yāreki
Ş. 266a/

Şāh ʻİmād Şirāzī
Ş. 261a/

Şāh İskender
Ş. 308b/
Ş.+ ni 368a/

Şāh İsmāʻil
Ş. 9a/, 175b/, 177b/, 200b/, 210b/
Ş.+ ni 166b/

Şāh Kābil
Ş. 128a/, 128b/
Ş.+ niñ 128b/

Şāh Ḳāsım
Ş. 345a/

Şāh Ḳulı
Ş. 182a/, 356b/, 361a/
Ş.+ dın 361b/

Şāh Maḥmūd
Ş. 198b/
Ş.+ nı 211b/

Şāh Maḥmūd Oġlaḳçı
Ş. 152b/

Şāh Maḥmūd Pervānçı
Ş. 209b/

Şāh Manṣūr
Ş.+ ġa 236a/
Ş. 218b/, 219b/, 236a/, 311a/
Ş.+ niñ 220b/, 221a/, 221b/

Şāh Manṣūr Baḫşı
Ş. 204b/, 206a/

Şāh Manṣūr Barlas
Ş. 262a/, 266a/, 266b/, 267b/, 299a/, 308a/, 309b/

Şāh Mezīd Kökeldaş
Ş. 238a/

Şāh Mīr Ḥüseyn
Ş. 242b/, 261b/, 263b/, 265b/, 266a/, 307b/
Ş.+ ġa 250a/, 250b/
Ş.+ ge 242b/

Ş.+ ni 242b/, 257b/

Şāh Muḥammed
Ş.- i Ma‘rūf 374b/
Ş.- i Ma‘rūfġa 377a/

Şāh Muḥammed Dīvāne
Ş. 167a/
Ş.+ niñ 377b/

Şāh Muḥammed Mühürdār
Ş.+ nı 229a/, 381b/

Şāh Muẓaffer
Ş. 171a/, 181b/

Şāh Naẓar
Ş. 210a/, 216a/

Şāh Nigenhār
Ş. 249a/

Şāh Ṣūfī
Ş. 93a/

Şāh Sulṭān Bėgim
Ş. 70b/

Şāh Sulṭān Muḥammed
Ş.+ niñ 11b/, 29b/

Şāh Şucā
Ş.+ nıñ 57b/

Şāh Şucā‘ Arġun
Ş. 172b/, 210a/
Ş.+ ġa 42b/
Ş.+ nı 226a/
Ş.+ nıñ 237a/

Şāhābād
Ş. 263a/
Ş.+ dın 263a/

Şahbāz
Ş. 109a/, 109b/
Ş.+ nıñ 109a/

Şāḫdān
Ş.+ da 184a/

Şāhdār Tağı
Ş.+ nıñ 40b/

Şāhım
Ş.- ı Nūr Bėg 334b/

Şāhım Nāṣır
Ş. 114a/, 114b/

Şāhıñ Nūr Bėg
Ş.+ ni 255b/

Şāhī
Ş. 247b/, 351a/
Cūy-ı Ş.+ dın 145b/, 233a/
Cūy-ı Ş.+ ġa 233a/
Cūy-ı Ş.+ din 244a/, 249b/
Cūy-i Ş.+ din 242b/
Cūy-ı Ş.+ ġa 242b/

Şāhī Tamġaçı
Ş.+ nıñ 351a/

Şahrak
Ş.+ dın 363a/

Şahrak Bėg
Ş. 363a/

Şāhruḫ Mīrzā
Ş. 163b/, 50a/
Ş.+ dın 6b/
Ş.+ nıñ 10a/, 176b/, 224b/, 50b/

Şāhruḫiyye Nevāḫī
Ş.+ sini 98a/

Şāhruḫiyye

Ş. 19b/, 45a/, 6a/, 7b/, 8a/, 98a/
Ş.+ de 12b/, 31a/, 99b/
Ş.+ din 31b/
Ş.+ ġa 2a/, 31b/
Ş.+ ni 3b/, 8a/, 12a/,

Şahsuvār
Ş.+ nıñ 65b/

Şāhzāde
ş. 347b/, 359a/
Ş. 354a/
Ş.+ niñ 347a/

Şāhzāde Meşhed
Ş.+ din 347b/

Şāhzāde Mungīr
Ş.+ niñ 375b/

Şāhzāde Ṭahmās
Ş. 345b/, 347a/
Ş.+ ġa 305a/

Şāş
Ş. 6a/, 45a/

Şāvdār
Ş. 49b/, 59a/, 77a/, 86a/

Şehābeddīn Ḫüsrev
Ş. 382a/
Ş.+ ni 381b/

Şehbāz Ḳalender
Ş. 221b/
Ş.+ niñ 222a/

Şehmeng
Ş. 272b/

Şehr Bānū Bėgim
Ş. 9a/, 169a/
Ş.+ ni 169a/
Ş.+ niñ 169b/

Şehrrā
Dervāze-yi ş. 144b/

Şehzāde Ṭahmās
Ş.+ ḳa 329b/

Şekrek
Ş. 279a/

Şemsābād
Ş. 336a/, 376a/
Ş.+ nı 268b/, 333b/, 343a/

Şemseddīn Muḥammed
Ş. 359a/
Ş.+ din 358b/
Ş.+ ḳa 361a/
Ş.+ ni 358b/

Şenīz
Ş.+ niñ 158a/

Şerim Ṭaġayı
Ş. 91a/
Ş.+ nıñ 93a/

Şerzād
Ş.+ nıñ 112b/

Şetlut Suyı
Ş.+ dın 257a/

Şeybaḳ
Ş.+ ḳa 141b/
Ş.+ tın 143a/

Şeybaḳ Ḫān
Ş. 84b/, 85a/, 85b/, 87a/, 88a/, 88b/, 91b/, 92b/, 101b/, 108a/, 123a/, 125b/, 187b/, 201b/, 204a/, 205a/, 206a/, 207a/, 212b/, 213a/, 214b/, 215a/, 86a/, 87b/, 98a/, 99a/, 99b/, 93b/, 94b/, 95a/
Ş.+ dın 206a/
Ş.+ ġa 110b/, 204b/, 89b/, 94a/

Ş.+ ḳa 192b/
Ş.+ nı 204b/, 212b/
Ş.+ nıñ 85b/, 87b/, 88a/, 89b/, 94b/, 110b/, 122b/, 206b/, 207a/, 86a/, 95a/, 99a/

Şeybaḳ Piyāde
Ş. 227a/

Şeybān
Ş. 12a/, 167b/, 168b/, 186b/

Şeybānī Ḫān
Ş. 10b/, 12a/, 9a/, 22a/, 22b/, 38b/, 44a/, 78b/, 79b/, 80a/, 80b/, 82b/, 83a/, 154b/, 79b/, 156a/, 156b/, 163a/, 163b/, 167a/, 173a/, 181a/, 182b/, 183b/, 185b/
Ş.+ dın 33b/, 62a/
Ş.+ ġa 10b/, 22b/, 43b/, 84a/, 79b/, 80a/
Ş.+ nı 43b/, 200b/
Ş.+ nıñ 12a/, 22a/, 55b/, 154b/, 80b/, 162b/, 163b/, 181a/, 182b/, 185a/

Şeyḫ ’Abdu’llāh
Ş. 17a/

Şeyḫ ’Abdu’llāh Barlas
Ş. 29b/, 36a/, 56b/
Ş.+ dın 56b/
Ş.+ nıñ 38a/

Şeyḫ ’Abdu’llāh Ėşik Aġa
Ş. 55a/

Şeyḫ ‘Alī
Ş. 266a/, 355b/

Şeyḫ ‘Alī Bahādır
Ş.+ nıñ 14b/

Şeyḫ ‘Alī Ṭaġayı
Ş. 183a/
Ş.+ ni 42a/

Şeyḫ Bahā’eddīn ‘Ömer
Ş. 191a/

Şeyḫ Bakkārī
Ş. 329a/

Şeyḫ Bāyezīd
Ş. 110a/, 110b/, 111a/, 111b/, 113a/, 296b/, 298b/, 338b/, 362b/, 374b/, 375a/, 376a/, 377b/, 379b/
Ş.+ dın 330b/, 332a/
Ş.+ ḳa 330b/
Ş.+ nı 110b/, 111a/, 111b/, 307b/, 332a/, 338b/
Ş.+ nıñ 114a/

Şeyh Bāyezīd Bėg
Ş. 118a/

Şeyḫ Burhāneddīn Ḳılıç
Ş.+ ḳa 54a/

Şeyḫ Burhāneddīn Ḳılıç
Ş.+ nıñ 16a/

Şeyḫ Cemāl
Ş.+ nı 19b/

Şeyḫ Cemāl Arġun
Ş.+ nıñ 19a/

Şeyḫ Cemāl Bārīn
Ş. 266a/

Şeyḫ Cemāl Fermūlī
Ş. 257a/

Şeyḫ Cemālī
Ş. 311b/, 352a/, 375b/
Ş.+ ni 311b/, 369a/

Şeyḫ Dervīş
Ş. 83a/
Ş.+ ni 161b/

Şeyḫ Dervīş Kökeldaş
Ş. 160a/
Ş.+ nıñ 161a/

Şeyḫ Ebū Manṣūr
Ş. 45a/
Ş.+ ġa 45a/

Şeyḫ Ebū Sa‘īd
Ş. 211b/

Şeyḫ Ebū Sa‘īd Ḫān Dermeyān
Ş. 173b/

Şeyḫ Ebū’l Fetḥ
Ş. 352a/

Şeyḫ Ebū’l Vecd
Ş. 252b/, 346b/

Şeyḫ Gūren
Ş. 296a/, 297b/, 331a/, 332b/, 369b/, 373a/, 380b/, 382a/
Ş.+ ni 297a/, 325b/, 333b/, 304b/

Şeyḫ Maṣlaḥat
Ş. 4a/, 83b/

Şeyḫ Mezīd Bėg
Ş. 13b/, 14b/

Şeyḫ Muḥammed
Ş. 206a/, 329a/

Şeyḫ Muḥammed Ġavs
Ş. 304b/, 382a/

Şeyḫ Muḥammed Müselmān
Ş.+ nıñ 139b/

Şeyḫ Nizām Evlīyā
Ş.+ nıñ 267b/

Şeyḫ Nūreddīn Bėg
Ş.+ niñ 9b/

Şeyḫ Pūrān
Ş. 206a/

Şeyḫ Sa‘dī
Ş. 183a/

Şeyḫ Şehābeddin ‘Arab
Ş. 352a/

Şeyḫ Şerefeddīn Menerī
Ş.+ niñ 369b/

Şeyḫ Şerīf
Ş. 381a/
Ş.+ ni 381a/

Şeyḫ Veys Lāġarī
Ş. 95a/

Şeyḫ Yaḥyā
Ş.+ nıñ 369b/

Şeyḫ Yār ‘Alī
Ş. 55a/

Şeyḫ Zeyn
Ş. 252b/, 268a/, 300a/, 312b/, 316a/, 325a/, 367a/, 378b/
Ş.+ niñ 312b/

Şeyḫ Zeynüddīn
Ş. 191a/

Şeyḫ Ẕünnūn
Ş.+ ġa 32b/
Ş.+ nı 32b/

Şeyḫī
Ş. 182a/
Ş.+ din 182a/

Şeyḫī Nāyī

Ş. 171a/, 182a/

Şeyḫim Bėg
Ş. 174a/

Şeyḫim Süheylī
Ş. 174a/, 179b/

Şeyḫü'l-islām Seyfeddīn Aḥmed Ş. 177b/

Şeyḫzāde Dervāzesi
Ş. 92b/
Ş.+ din 43a/, 90b/, 95a/
Ş.+ ġaça 92a/
Ş.+ niñ 92b/

Şīrāz
Ş. 38b/, 39a/, 39b/, 55b/, 81b/
Ş.+ ġa 44a/
Ş.+ nı 39a/, 39b/

Şibertū
Ş. 130b/, 155a/, 183b/, 202b/

Şibertū Köteli
Ş.+ din 130b/, 195b/

Şifā'iye
Ş. 191b/

Şihāb
Ş. 378b/

Şīr Afkan
Ş.+ nı 303a/

Şīr Aḥmed
Ş. 361a/

Şīr 'Alī
Ş. 158b/, 9b/

Şīr 'Alī Çehre
Ş. 81a/, 158a/
Ş.+ din 158a/

Şīr Bėg
Ş. 210a/

Şīr Ḥācı Bėg
Ş. 10b/

Şīr Ḫān
Ş. 362b/
Ş.+ nı 256a/

Şīr Ḫān Sūr
Ş. 362b/, 365a/

Şīr Ḥānı Terkelānī
Ş. 251a/

Şīr Ḳulı
Ş. 216a/
Ş.+ nı 198b/
Ş.+ nıñ 198a/

Şīr Ḳulı Ḳaravul
Ş. 209a/

Şīr Ḳulı Ḳaravul Moġul
Ş. 198a/, 209b/

Şīr Şekrek
Ş. 279a/

Şīrāz
Ş. 10a/, 59b/
Ş.+ da 10a/

Şīrāzī Ġeybegar
Ş.+ ġa 346a/

Şīrek
Ş. 125a/

Şīrim
Ş. 126a/, 156a/

Şīrim Bėg

Ş. 213a/
Ş.+ ni 211b/

Şīrim Çehre
Ş.+ ni 156b/

Şīrim Taġayı
Ş. 55a/, 120b/, 149a/, 149b/, 198a/, 204a/, 209b/, 234b/
Ş.+ yı 15b/
Ş.+ nı 59a/, 124b/, 126a/
Ş.+ nıñ 149b/

Şīrke
Ş.+ ge 125b/
Ş.+ ni 125b/, 127a/
Ş.+ niñ 125b/

Şīrkūt
Ş.+ nı 225a/

Şirūkān
Ş. 234b/

Şive
Ş.+ ġa 214b/

Şunḳārḫāne Tağı
Ş.+ dın 82b/

Tābistān
T. 288b/

Tāc Ḫān
T. 364a/, 364b/
T.+ nı 378b/

Tāc Ḫān Sārengḫānī
T.+ nıñ 363b/

Tāceddin Maḥmūd
T. 212b/, 248b/

Ṭaġayı Bėg
Ṭ. 65b/, 74b/

Taġayı Şāh Baḫşı
T.+ nı 211b/

Ṭāhir
Ṭ.+ ni 310b/, 364b/

Ṭāhir Teberī
Ṭ. 310b/

Ṭāhir Teberī Ḫalīfe
Ṭ.+ niñ 267b/

Ṭāhir Bėg
Ṭ. 76b/

Ṭāhir Dulday
Ṭ. 95b/

Ṭāhir Muḥammed
Ṭ. 44a/

Ṭālıḳān
Ṭ. 122b/
Ṭ.+ nıñ 35a/

Tañatmış Sulṭān
T. 352a/, 371a/

Tang
T. 271a/

Ṭarabḫāne
Ṭ. 188b/, 191b/
Ṭ.+ de 188b/
Ṭ.+ din 190a/

Ṭarḫ Ḫalīfe
Ṭ. 300a/

Tarḫan
T. 28b/, 30a/, 36a/, 37b/
T.+ lardın 20b/
T.+ nı 211b/
T.+ nıñ 50b/

Tarḫān Arġun
T.+ nı 230b/

Tarḫan Bėgim
T. 20b/
T.+ niñ 20b/

Tarḫanī
T.+ ler 36b/, 76a/
T.+ lerni 37a/
T.+ lerniñ 36a/

Tarḫanlar
T. 69a/
T.+ dın 84a/
T.+ ġa 37b/
T.+ ıdın 84a/

Taş Ḳurġan
T.+ nı 215a/

Taş Ribāṭ
T. 188a/

Taşkend
T. 12a/, 19a/, 19b/, 20a/, 3b/, 45a/, 54b/, 6a/, 8a/, 102a/, 102b/, 105b/, 96b/
T.+ deki 347a/
T.+ din 103a/, 234b/
T.+ ḳa 99b/
T.+ ke 12a/, 54b/, 55b/, 8b/, 103b/, 71b/, 96b/, 99b/
T.+ te 13b/, 234b/, 72a/, 101a/
T.+ tin 100a/, 347a/

Tatar Ḫān Cihān
T.+ nı 329a/

Tatar
T. 228b/
T.+ nı 229b/, 231a/
T.+ nıñ 228a/, 228b/, 230b/

Tatar Ḫān
T. 225a/, 225b/, 304a/, 304b/
T.+ da 225b/
T.+ nıñ 225b/, 258b/, 304b/

Tatar Ḫān Sārengḫānī
T. 294a/, 304a/

Tatar Keker
T. 228a/, 228b/
T.+ ge 228a/

Tatta
T.+ ġa 330a/

Tātū
t. 224a/

Ṭāvus Ḫān
Ṭ. 220b/

Ṭayḫān
Ṭ.+ dın 122b/

Tāziyān
Kürre-yi T. 135b/

Tebrīz
T. 10a/, 129b/, 139a/
T.+ de 10a/

Tebrīzī
Mīrzā-yı T.+ ni 357b/

Tehemten Bėg
T. 175b/
T.+ niñ 175b/

Tehengarī
T.+ ni 304a/

Tehenger
T. 303b/

Teḳabbel

T. 226b/

Tekāne
T. 165a/

Tekke ; Erkek keçi
T. 8a/
t. 8a/

Tekke Sekritgü Uruşı
T. 8a/

Tenbel
T. 51b/, 55a/, 100a/, 103b/, 104a/, 105b/, 107a/, 107b/, 110b/, 111a/, 111b/, 117b/, 119a/, 119b/, 156b/, 62a/, 63b/, 65a/, 66b/, 67b/, 72a/, 72b/, 74b/, 75a/, 78a/, 79b/, 94a/, 94b/, 99b/, 234a/
T.+ din 110b/, 111a/
T.+ ġa 101a/, 108b/, 63a/, 64b/, 71b/, 72a/, 73b/, 75a/, 78a/, 79b/, 97b/, 99b/, 181a/
T.+ ni 79a/
T.+ niñ 39b/, 71a/, 104a/, 105b/, 106b/, 107a/, 107b/, 109a/, 110b/, 119a/, 67b/, 71b/, 72a/, 72b/, 73b/, 74b/, 77b/, 88a/, 94a/

Tenbel Arḫıyān
T.+ nıñ 73a/

Tenbel Cihāngīr
T.+ nı 66a/
T.+ ni 69b/, 74a/

Tenbel Ḫalīl
T.+ ni 77b/

Temür Bėg
T. 97a/

Temür Sulṭān
T. 80b/, 89b/

Tenbel Cihāngīr
T.+ ni 52b/

Tenbelḫāne
T. 181a/

Tenük Āb
T. 60b/
T.+ dın 60b/

Terdi Muḥammed
T.+ ḳa 227b/

Terdi Muḥammed Ḳıpçaḳ
T. 236b/
T.+ nı 227b/

Terdīkeni
T. 260b/

Terkelānī Afġānı
T.+ nı 154b/

Termiẕ
T. 120b/, 122a/, 171b/
T.+ ni 159a/

Ternūk
T. 213b/

Tette
T. 273a/

Tėmür Bėg
T. 9b/, 196b/, 224b/
T.+ niñ 213a/, 215a/, 224b/, 291b/

Tėmür Bėg Lengeri
T.+ din 197a/

Tėmür Sulṭān
T. 206b/

Tėñri Ḳulı Bėg

T. 246a/

Tėñri Te‘ālā
T. 264b/, 44b/
T.+ nıñ 218a/

Tėñribėrdi
T. 193b/, 209b/, 211a/, 237a/, 242b/, 308b/
T.+ ge 238a/, 308b/
T.+ niñ 217a/, 308b/

Tėñribėrdi Samançı
T. 57a/, 175b/

Tėñriḳulı
T. 227a/, 228b/, 229a/, 241a/, 266a/
T.+ nı 241a/

Tībet
T. 273a/

Ticāre
T. 326b/
T.+ de 326a/
T.+ din 381a/

Tilbe Ḫān
T. 72a/

Timur
T. 45b/

Timur Bėg
T. 122b/, 142b/, 162b/, 164b/, 168a/, 175b/, 22a/, 270b/, 37a/, 44b/, 45b/, 49b/, 50a/, 6b/
T.+ din 44b/
T.+ niñ 122a/, 163b/, 46a/, 6b/

Timur ‘Oṣman Ya‘ḳūb Bėg
T. 176a/

Timur Sulṭān
T. 20a/, 20b/, 167a/
T.+ ġa 12a/

Timuriyye
T. 34a/

Timurnāme
T. 180b/

Timurtaş
T.+ nı 6b/

Timür Bėg
T.+ niñ 49a/

Tīrendāzān
Ṣuffa-ı T. 191b/

Tirmiẕ
T. 20b/, 33a/, 44a/, 45a/
T.+ a 33a/
miṣl-i T. 26b/
T.+ ta 27b/
T.+ tin 356b/

Tirmuhānī
T. 377a/
T.+ din 381a/

Toda
T.+ da 308a/

Toḫta Buḳa Sulṭān
T. 200b/, 338a/, 351b/, 373a/, 373b/, 374a/, 378a/
T.+ ġa 376a/

Toḳa
T.+ nı 66a/

Toḳa Bėg
T. 65b/

Toḳbāy

T. + dın 197a/

Toḳçı
T. 15a/

Toḳuz Ölüm
T. 122b/

Tolmış Özbek
T. 376a/

Tolun Ḫ^{w}āce
T. 52a/
T.+ ni 52a/
T.+ niñ 52b/

Tolun Ḫ^{w}āce Moġul
T.+ nı 39a/

Tuda
T.+ da 327b/
T.+ dın 327b/

Tuġçı Moġul
T. 55a/

Tuġluḳ Timur Ḫān
T. 9b/

Tuġluḳābād
T. 268a/
T.+ nı 268a/

Ṭūfān Arġun
Ṭ. 208b/

Ṭufeylī
Ṭ. 174b/

Ṭūlānī
Ṭ. 128a/

Ṭūlı Żaṭ
Ṭ. 44b/

Tūn
T. 185a/, 188a/

Tunḳatar
T. 247a/
T. 254b/
T.+ nı 261b/

Tūp
T. 184b/

Tūrāk Cārbāġı
T.+ ġa 100b/

Tūrāk Cārbāġı Nevāḥīsi
T.+ de 94b/

Turdı Bėg
T. 247a/, 247b/, 263a/, 266a/, 266b/, 303a/, 303b/, 328a/, 328b/, 338b/
T.- i Ḳoç Bėg 332b/
T.+ din 329b/
T.+ ġa 263b/
T.+ ke 247a/
T.+ niñ 247a/, 247b/

Turdı Bėg Ḫāksār
T. 252b/, 328a/, 329b/
T.+ nıñ 247a/

Turdı Muḥammed
T. 366b/, 368b/
T.+ ġa 367a/

Turdıka
T. 362b/, 376a/
T.+ ġa 326b/

Ṭurfān
Ṭ.+ ġa 102a/

Tūrī
T. 139b/

Tursun Muḥammed Sulṭān
T. 356b/

Tursun Sulṭān
T.+ ġa 356b/

Turuḳşārān
T. 61b/, 62a/

Tūs
T. 301b/
T.+ nı 301b/

Tūs Suyı
T. 364a/
T.+ nı 378b/
T.+ nıñ 364a/, 378b/

Ṭūsī Hülāgū Ḫān
Ṭ. 46b/

Tuta
T.+ dın 344b/

Tutbėşişiġı
T.+ da 277b/

Tutumdere Suyı
T.+ nı 360a/

Tüke Hindū
T. 295b/

Tülek Kökeldaş
T. 199b/
T.+ nıñ 241b/

Tün Sulṭān
T. 12b/

Türk
T. 24a/, 171b/, 173b/, 175b/, 187b/, 18b/, 213a/, 223b/, 226b/, 229b/, 299a/, 299b/, 325b/, 329a/, 335b/, 350a/, 355a/, 366b/, 370a/, 376a/, 44b/, 94b/
T.+ din 303b/, 369a/
T.+ dür 2b/
T.+ ke 101b/, 224a/, 226b/, 229a/
T.+ ler 133b/, 280b/

Türkistān
T. 129a/, 22b/, 2a/
T.+ da 84a/, 8a/
T.+ dın 2a/, 44a/, 86a/
T.+ ġa 43b/, 44a/
T.+ nı 22b/

Türkistānī
T. 84a/, 123a/

Türklānī
T. 125a/

Türkmen
T. 14a/, 175b/, 195b/, 196b/, 197a/, 210b/, 28a/, 305a/, 30a/, 354a/, 382a/, 68b/, 9b/
T.+ din 216a/, 354b/
T.+ ler 28a/
T.+ lerdin 210a/
T.+ lerdindür 210b/

Türkmen Hezāre
T.+ si 160a/
T.+ sini 160a/, 161b/
T.+ siniñ 160a/

Ubāç
U. 120b/
U.+ ġaça 124b/

‘Ubeyd Ḫān
‘U. 11a/, 301b/, 347a/, 347b/, 354b/
‘U.+ nı 347b/
‘U.+ nıñ 354b/

‘Ubeyd Ḫān Ḳızılbaş

‘U. 345b/

‘Ubeyd Sulṭān
‘U. 167a/, 206b/
‘U.+ ġa 206b/

Ucīn
U. 46b/

Uġanbėrdi
U. 221a/
U.+ ni 221a/

Uġanbėrdi Moġul
U. 228b/

Uġanturdı
U. 372b/

Uġanturdı Moġul
U. 372a/

Ulabatū
U. 203a/
U.+ ġa 203b/

Uluġ Bėg
U. 10a/, 58a/, 157a/

Uluġ Bėg Mīrzā
U. 9b/, 22a/, 46b/, 122a/, 128a/, 136a/, 157b/, 170a/, 178a/, 198a/,
U.+ dın 19a/, 50a/
U.+ ġa 170a/, 50a/
U.+ nı 165a/
U.+ nıñ 10a/, 136b/, 160a/, 167b/, 45b/, 46a/, 50a/, 50b/, 91a/

Uluġ Ḫān
U. 103a/, 107b/, 119b/
U.+ nı 108a/
U.+ nıñ 108a/

Uluġtu
U.+ dın 251b/

Uluḳ Kötel
U. 130b/

Ulus Aġa
U. 12b/

Unsıye
U. 191b/

Ura Tėpe
U. 13b/, 16b/, 18a/, 19b/, 32b/, 78a/, 78b/, 86b/, 8a/, 91a/, 96a/, 99a/
U.+ de 13a/, 32b/, 59a/, 78b/, 8b/, 96a/
U.+ din 14b/, 78b/
U.+ ge 101a/, 91a/
U.+ geçe 55b/
U.+ ni 13b/, 14b/, 32b/, 96b/
U.+ niñ 13a/, 32a/, 32b/, 60a/, 96b/, 97a/, 99a/, 100a/

Urūkzai
U.+ ni 296a/

Urus
U. 8a/

Urus ‘Alī
U. 210a/

Urus Arġun
U. 175a/

Urvā
U. 341b/, 342b/
U.+ dın 342b/
U.+ nıñ 342a/

Usruş
U. 8a/

Usruşna
U. 8b/
U.+ dur 8a/

Ustā ʻAlī Ḳulı
U. 309a/, 311a/

Uştur
U. 197b/, 91b/

Uştur Gardan
U. 92b/

Uştur Şehr
U.+ din 183b/

Uṭrār
U. 1/

Uyaç Güẕarı
U. 56b/

Uyġur
U. 23a/

Uyġur Macum
U. 73b/

Ūzkend
Ū.+ deki 77b/
Ū.+ ge 77b/

Uzun Ḥasan
U. 24b/, 51a/, 51b/, 52b/, 61a/, 61b/, 62a/, 63a/, 63b/
U.- ı Ḫ^{w}āce Ḥüseyn 94b/
U.+ dın 63a/
U.+ ġa 18a/, 62a/
U.+ ı 16b/
U.+ nı 52b/, 63b/
U.+ nıñ 109b/, 51b/, 53a/, 53b/, 62b/, 63a/, 76b/

Ümīd Aġaçe
Ü. 12b/

Üncü Tepe
Ü. 67b/

Ürgenç
Ü. 168a/

Üstād ʻAlī Ḳulı
Ü. 217b/, 262b/, 266b/, 302b/, 331b/, 333a/, 336b/, 337a/, 370a/, 371a/, 371b/
Ü.+ ġa 264a/, 302a/, 302b/, 371a/
Ü.+ nıñ 302a/, 334a/, 352b/, 371b/

Üstād Behzād
Ü. 171a/

Üstād Ḥasan ʻAlī
Ü. 359b/, 360a/

Üstād Ḳul Muḥammed
Ü. 171a/

Üstād Muḥammed
Ü. 179b/

Üstād Muḥammed Emīn Cebeci
Ü.+ niñ 360a/

Üstād Sulṭān Muḥammed
Ü. 360a/

Üstād Şāh Muḥammed
Ü. 215a/

Üstād Şāḫ Muḥammed
Ü. 330b/

Üstād Şāh Muḥammed Sengterāş
Ü. 357b/
Ü.+ ḳa 339b/

Üştür Şehr
Ü.+ ġa 125a/

Vaġçān

Teng-i V. 238a/

Vālī- i Ḫüsrevşāh
V. 81b/

Vālī Ḫizāneçi
V. 118a/

Vālī Ḫazīn
V. 258a/, 262a/, 266a/
V.+ ni 183b/, 267b/

Vālī Ḳızıl
V. 266a/, 338a/, 355b/
V.+ ġa 268a/

Vālī Parsçı
V.+ ġa 352b/

Vārūḫ
V. 3b/

Vasmend
V.+ tın 84a/

Vasmend Ḳurġanı
V.+ ġa 83b/

Velī Bedaḫşān
V. 122a/

Velī Bėg
V. 171b/
V.+ niñ 174a/

Velī Ḫizāneçi
V. 210a/

Velī Ḫāzin
V. 217a/, 217b/, 265b/, 295a/

Velī Ḫüsrev Şāh
V. 33a/
V.+ nıñ 155a/

Velīyān
V. 130b/

Versek
V. 294a/

Veys Atake Mīrzā
V.+ nıñ 128a/

Veys Bėg
V. 60b/

Veys Ḫān
V. 9b/
V.+ nıñ 9b/

Veys Lāġarī
V. 15a/, 17a/, 17b/, 39a/, 61b/, 62a/, 65b/, 69b/, 72b/
V.+ ni 59a/, 61b/, 74b/
V.+ niñ 17a/

Veys Lāġarī Bėg
V. 55a/

Veys Lāġarī Ḫasan
V. 39a/

Yada Bir
Y.+ ġa 252b/

Yādigār Mīrzā
Y.+ ġa 168a/

Yādigār Muḥammed Mīrzā
Y. 165a/, 174b/
Y.+ nıñ 175a/, 85b/

Yādigār Muḥammed Nāṣır Mīrzā
Y. 85a/

Yādigār Nāṣır
Y.+ ġa 352b/

Yādigār Sulṭān Bėgim

Y. 9a/
Y.+ ni 9a/

Yādigār Taġayı
Y.+ nıñ 346a/

Yaḥyā Nuḥānī
Y. 246b/, 375b/
Y.+ ġa 379a/

Yaḳa Ḫʷāce
Y. 336a/

Yaḳa Öleñ
Y. 183b/

Ya‘ḳūb
Y.+ ḳa 123a/

Ya‘ḳūb Bėg
Y. 173a/, 180a/

Ya‘ḳūb Eyyūb
Y. 33b/
Y.+ nı 123a/

Ya‘ḳūb Suyı
Dih-i Y.+ nıñ 251b/

Yam
Y. 39b/, 40a/

Yan Bulaḳ
Y. 251b/

Yan
Y. 181b/

Yangı Bāġ
Y.+ ḳa 252a/

Yangı Bėg Kökeldaş
Y. 251b/

Yañı Yol Köteli
Y.+ dür 130b/

Yār ‘Alī
Y. 308b/

Yār ‘Alī Bilāl
Y. 121a/
Y.+ nıñ 67a/

Yār Ḥüseyn
Y. 145a/, 146b/, 159b/

Yār Yaylaḳ
Y. 39a/, 49b/, 55b/, 59a/, 59b/, 77a/, 81b/, 82b/, 83a/
Y.+ dın 83a/
Y.+ ḳa 79a/, 82b/
Y.+ nıñ 19b/, 55b/

Yārak Ṭaġayı
Y.+ nı 72b/

Yārek Bėg
Y.+ ni 211b/

Yārek Ṭaġayı
Y. 55a/, 161b/, 209b/
Y.+ ġa 196b/mėni

Yārī
Y.+ dın 82b/
Y.+ nıñ 82b/

Yassı Kėçit
Y. 14a/, 65a/

Yede Bīr
Y. 233a/
Y.+ din 233a/
Y.+ ge 243a/

Yeftel
Y. 202b/

Yek Çırāġ Öleñi

Y.+ ge 41b/

Yek Lenge Peştesi
Y.+ din 251b/

Yek Rūy
Y.+ a 153b/

Yeke Ḫʷāce
Y. 374b/
Y.+ niñ 374b/

Yeke Öleñ
Y. 195b/
Y.+ de 195b/
Y.+ din 195b/

Yılançuḳ
Y. 125b/

Yılbars Sulṭān
Y.+ nıñ 167b/, 234b/

Yıtıkḳa Kirme
y. 256a/

Yisun Tėve
Y. 9b/

Yulçuḳ
Y. 60a/

Yūnus ʻAlī
Y. 174b/, 229a/, 236b/, 263b/, 266a/, 266b/, 267b/, 296a/, 300a/, 307a/, 308a/, 351b/, 378b/
Y.+ din 367a/
Y.+ ni 366b/
Y.+ niñ 339a/

Yūnus Ḫān
Y. 7b/, 8a/, 9b/, 15b/, 200b/
Y.+ nı 5b/, 10b/
Y.+ nıñ 6a/, 9b/, 20a/, 27a/

Yurunçḳa
Bāġ-ı Y.+ da 216a/

Yūsuf
Y. 118a/, 154a/, 162a/
Y.+ ḳa 154a/

Yūsuf ʻAlī
Y. 227a/, 228b/, 229a/, 235a/, 248a/

Yūsuf ʻAlī Bekāvul
Y.+ nı 220b/

Yūsuf ʻAlī Kökeldaş
Y. 183a/, 190a/, 191a/

Yūsuf ʻAlī Rikābdār
Y. 237a/
Y.+ nı 220a/

Yūsuf Bedīʻī
Y. 181a/

Yūsuf Daru
Y.+ ġa 118b/, 119a/
Y.+ ġanı 119a/

Yūsuf Eyyūb
Y. 121b/, 125b/

Yūsuf Ḫayl
Y.+ ġa 225a/
Y.+ nıñ 224b/

Yūsuf Zey
Y. 146b/, 218b/, 219b/, 220a/, 220b/, 221a/, 236a/, 243b/
Y.+ din 159b/, 218b/
Y.+ ge 218b/
Y.+ niñ 220b/, 221a/, 221b/, 236a/, 242a/, 242b/

Zābil
Z. 224b/, 225a/

Zābul
Z. 137b/

Zābulistān
Z. 137b/

Ẓafer
Ḳal‘a-i Ẓ.+ ġa 11a/, 345b/
Ḳal‘a-yı Ẓ. 154b/
Ḳal‘a-i Ẓ.+ din 308a/, 347a/
Ḳal‘a-yı Ẓ.+ ni 154b/

Zāġān
Bāġ-ı Z. 191a/
Bāġ-ı Z.+ da 165a/, 85b/

Zāhid Ḫʷāce
Z. 378a/

Ẕaḫīredin
Ẕ. 53b/

Ẓahīrüddīn Muḥammed Bābur
Ẓ. 8b/

Zāmīn
Z. 19a/
Z.+ din 38b/, 59a/
Z.+ ġa 59a/

Żarūrettin
Ż. 59b/

Zeberḳān Kernān
Z. 103b/

Zefefşān Bāġı
Z.+ ġa 357a/

Zemīn Dāver
Z.+ din 204b/
Z.+ġa 42b/
Z.+ ni 14b/, 172b/

Ẕemme Yaḫşı
Ẕ. 197b/

Zeng
Dere-i Z. 122a/

Zerdehuşt
Z. 50b/

Zerdek Çöli
Z.+ dağı 57a/
Z.+ ni 57a/

Zeyneb Sulṭān Bėgim
Z. 27b/, 344b/

Zindān
Dere-i Z. 141a/
Dere-i Z.+ ġa 121a/
z.+ ġa 215b/

Zirrīn
Kötel-i Z. 195a/
Kötel-i Z.+ niñ 194a/

Zū’l Nūn
Z. 42b/, 165b/, 173a/
Z.+ ġa 121b/
Z.+ nı 173a/, 205b/
Z.+ nıñ 57b/, 155a/, 165b/, 211b/

Zū’l Nūn Arġun
Z. 42b/, 158b/, 172a/, 176b/, 185a/, 204b/, 205a/, 205b/
Z.+ nı 33a/
Z.+ nıñ 57b/

Zū’l Nūn Bėg
Z. 183a/, 186b/, 190a/, 192a/, 204b/
Z.+ ge 155a/, 190a/, 192b/
Z.+ niñ 185a/, 192b/

Zū’l Nūn Şāh

Z. 172b/

Zübeyde
Bāġ-ı Z. 191a/

Zübeyde Aġa
Z. 168b/

Zübeyr
Z. 183b/, 202b/, 213a/

Zübeyr Mīrzā
Z.+ dın 184a/

Zühre Bėgi Aġa
Z. 27a/, 28b/, 79b/

Zürmet
Z. 139a/, 139b/, 153a/

SONUÇ

Sonuç olarak, bu çalışmada Bâbürnâme'nin Haydarâbâd nüshasının transkripsiyonu ve bu transkripsiyon metni üzerinden morfo-sentaks yöntemi ile Bâbürnâme'nin söz dizimi incelemesi yapılmıştır. Bu çalışmada Bâbürnâme'nin bilinen on nüshası içerisinden Henry Beveridge tarafından Haydarâbâd'da bulunan nüsha tercih edilmiştir. Nüsha tercihinde Haydarâbâd nüshasının kayıp bölümler hariç metnin tamamını ihtiva etmesi ve Bâbür'ün kendi yazdığı nüshaya en yakın nüsha olmasının yanı sıra nüshanın ta'lik hat ile iyi şekilde istinsah edilmiş olması etkili olmuştur. Her ne kadar Haydarâbâd nüshası üzerinde bizim tezimizden önce yapılan başka çalışmalar (yüksek lisans tezi seviyesinde belli varakların okunduğu çalışmalar ile W. M. Thackston tarafından hazırlanan çalışma) mevcut olsa da bu çalışmalardan Thackston'a ait olan çalışmanın transkripsiyonunda İngiliz imlasının kullanılmış olması ve buna bağlı olarak bazı okuma sorunlarının yanı sıra bazı yer isimlerinin problemli oluşu ve okunuşu hatalı veya okunamamış sözcüklerin bulunması, diğer çalışmaların ise yüksek lisans tezi seviyesinde parça parça ve birbirleriyle tutarlılıktan uzak okumalar içermesi bu nüshanın yeni ve tam bir transkripsiyonun yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Bâbürnâme'nin söz dizimi incelemesine geçilmeden önce tüm dünyada hatırı sayılır şöhreti bulunan bu kıymetli eserin sahibi, imparatorluk kurucusu, sanatkar ruhlu, tabiat ve ona ait tüm güzelliklerin aşığı Bâbür Şah hakkında bilgi verilmiştir. Bâbür'ün farklı kaynaklardan da ulaşılabilir siyasi ve askerî hayatı, savaşları, ailesi vb. konuların yanı sıra çalışmamız boyunca bizi asıl etkileyen şahsiyeti ve duygusal portresi ve sanata bakışı da bu bölümde ele alınmış ve at üstünde geçen bir ömre rağmen böylesine değerli bir eseri kaleme almayı başarabilmiş Bâbür'ün sanat ve ruh dünyasına ışık tutulmaya çalışılmıştır. Ayrıca "Bâbür'ün Eserleri" başlığı altında, Bâbür tarafından kaleme alınmış eserler ve eserler üzerinde yapılmış ilmî çalışmalar verilmiştir; Bâbürnâme hakkında genişçe bilgi, Bâbürnâme'nin nüshaları, çevirileri, tıbkıbasımları da bu bölümde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Yine bu bölümde Bâbürnâme ile ilgili gerek dil alanında gerek edebi alanda yazılmış makale, bildiri,

ansiklopedi maddesi, yüksek lisans ve doktora tezleri ile kitapların tanıtımı yapılarak Bâbürnâme ile ilgili literatür açıklaması yapılmıştır.

Metnin transkripsiyonu yapılırken, özellikle yer isimlerinin doğru okunuşlarını tespit etmeye ve bitki, hayvan isimleri için doğru kaynaklara başvurulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda yer isimleri için Zeki Velidi Togan'ın *Umumî Türk Tarihine Giriş* adlı eserinden; hayvan ve bitki isimleri için S. C. Bonerji'nin *Flora and Fauna in Sanskrit Literature*, H. Piddington'ın *An English Index to the Plants of India*, W. T. Blanford'un *The Fauna of British India* ve A. A. D. Brander'ın *Wild Animals in Central India* adlı eserlerinden faydalanılmıştır.

Bu değerli ve hacimli eserin transkripsiyonunu yaptıktan sonra inceleme bölümünde morfo-sentaks yöntemi ile söz dizimi incelemesi yapılmıştır. Burada klasik söz dizimi inceleme metotlarından farklı bir yöntem tercih edilerek, morfo-sentaks ile sözcüklerin sözcüklerle, öznenin yüklemle ve kelime gruplarının kelime gruplarıyla kurdukları ilişkilerde çekim eklerinin söz dizimindeki önemine işaret etmek istenmiştir. Böylece çekim morfolojisi söz dizim elemanların birbirleriyle olan ilişkilerini açıklamak için kullanılmıştır. Söz diziminde kelimelere fonksiyon kazandıran hal ekleri, son çekim edatları, aitlik eki, çekim eki fonksiyonunda ortaya çıkan bazı sıfat ekleri, zaman ve çatı eklerinin cümle kurulumundaki görevlerine ve cümlenin bağlamına göre yüklendikleri fonksiyonlara yer verilmiştir. Bu sayede görülmüştür ki çoğu kez tek bir forma sahip her ekin, kullanıldıkları cümle adedince fonksiyonları oluşabilir.

Çekim morfolojisinin sentaks üzerindeki etkisini incelediğimiz çalışmamız üç ana bölüm üzerinden şekillendirilmiştir. Buna göre birinci bölümde isim çekim morfolojisi ile çekim ekleriyle kurulan birliktelikler incelenmiştir. Burada metinden verdiğimiz örnekler değerlendirildiğinde görülmüştür ki her isim çekim ekinin cümlenin bağlamına göre yeniden şekillenen görevleri vardır. Örneğin metnimizde ablatif (ayrılma) halinin fiildeki eylemin kaynaklandığı, çıktığı veya başladığı yeri işaret etmenin yanı sıra eylemin zamanını, zamandaki sırasını veya durum, kişi sıralamasındaki yerini de gösterir. Bir grup insan ya da nesnenin bir parçasını veya ait olduğu bütünü veya grubu da belirtebilir. Karşılaştırma cümlelerinde

karşılaştırılan öğeler arasında alt/üst ilişkisinin kurulmasını sağlayabilir. Bunlar ve metindeki diğer fonksiyonlar değerlendirildiğinde ablatif halinin cümlenin bağlamına göre sekiz farklı fonksiyonu tespit edilebilmiştir. Aynı durum diğer isim çekim eklerinde de gözlemlenmiş ve her çekim ekinin cümlenin kuruluşunda bağlama göre değişen fonksiyonları incelenmiştir.

İkinci bölümde fiil çekim ekleri ile kurulan söz dizim ilişkileri üzerinde durulmuştur. Şahıs ekleri, zaman ekleri, teklik-çokluk, isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil eklerinin sentaks içerisindeki fonksiyonları metinden verilen örneklerle gösterilmiştir. Buna göre özellikle tasarlama kiplerinin cümlenin anlamına göre farklı görevlerle cümle kurulumuna katıldığı görülmüştür. Örneğin istek kipi cümlenin bağlamına göre geniş zaman belirtebilir veya yan cümleciklerde nesne öbeği oluştarabilir ya da bir şart cümlesinin koşullu yan cümlesi veya sonuç cümlesi olabilir.

Çekim ekleri vasıtasıyla kurulan kelime grupları, onları meydana getiren unsurlara göre isim kökenli öbekler, sıfat kökenli öbekler, zarf kökenli öbekler, edat kökenli öbekler, fiilimsi öbekleri ve unvan öbekleri olarak gruplara ayırılarak incelenmiştir.

Morfo-sentaks incelemesinin üçüncü bölümü "Cümle" bahsine ayrılmış ve bu bölümde cümlenin yapısı, cümlenin bölümleri, özne- yüklem uyumu ve cümle tipleri (basit, birleşik ve bağımlı birleşik cümle) ele alınmıştır. Cümle kurucuların incelendiği birinci kısımda özne fonksiyonuyla kullanılabilen sözcük kategorileri; fiil ve isim yüklemleri olmak üzere yüklem tipleri; belirtili, belirtisiz ve dolaylı nesne türleri ile bu nesne kurulumunda kullanılan sözcük birliktelikleri; tek zarftan oluşan veya bir zarf öbeğinden oluşan şekilleriyle zarf tümleçleri ile isimleri nicelik, nitelik ve aitlik yönünden açıklayan niteleyiciler metinden örneklerle birlikte gösterilmiştir. Cümlede öğelerin dizilişi kurallı ve devrik cümle şekilleriyle metinden örneklendirilmiştir. Fiil cümlelerinde ve isim cümlelerinde olmak üzere özne-yüklem uyumları metindeki kullanımlarıyla verilmiştir. Cümle bahsinin son kısmını oluşturan cümle tiplerinde bu bölüme kadar fonksiyonlarını incelediğimiz isim çekim ekleri ve fiil çekim eklerinin cümle tiplerindeki rolleri gösterilmiştir. Metinde birleşik cümle ve bağımlı birleşik cümle yapılarının basit cümle yapılarına oranla

daha yoğunlukta kullanıldığı görülmüştür. Farsçanın etkisiyle ki'li bağımlı birleşik cümlelerin de metnin genelinde kullanımı sıktır.

Bâbürnâme'nin morfo-sentaks yöntemi ile söz dizimi incelemesinin yapıldığı bu bölümde verilen örneklerin bağlam içerisindeki önemi ve morfolojik unsurların kelime grubu ve cümle yapımındaki etkisinin daha iyi anlaşılması metinden verilen örnek kavramlar, ifadeler, ekler veya kelime grupları geçtiği cümlenin tamamı verilerek gösterilmiş, verilen cümle örnekleri Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir.

Son olarak metnin dizinli sözlüğü hazırlanmış, bunun için yukarıda isimleri geçen kaynaklar haricinde geniş bir sözlük ağına başvurulmuştur. Metinde kullanılan 6122 madde başı sözcüğün metinde kullanıldığı anlamları verilmiştir.

Bir hatırat kitabı olmanın çok ötesinde kendi zamanı ve kendinden önceki zamanlar için de coğrafi, botonik ve zoolojik pek çok değerli ve ayrıntılı bilgi içeren Bâbürnâme bir tarih kitabı, bir ansiklopodi ve Bâbür'ün akıcı, temiz üslubu ile bir dil hazinesidir. Kayıp parçalar hariç metnin tamamını içeren Haydarâbâd nüshası üzerinden yaptığımız transkripsiyon ve bu kıymetli dil yadigarı üzerinden yaptığımız morfo-sentaks incelemesiyle birlikte metnin dizinli sözlüğü ile Türkoloji sahasına kusur ve eksikliklerimize rağmen bir katkı sağlamak istedik.

KAYNAKÇA

Atalay, Besim:	**Abuşka Lugatı**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1970.
Aka, Murat:	**Babürnâme'nin Dil Özellikleri**, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2014.
Akgül, Baki:	"Edat Tümleçleri", **Dilbigisi Sorunları II**, TDK Yay., 1972, s. 158-162.
Akün, Ömer Faruk:	"Babür Sanatkar ve Fikir Adamı Yönü", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c. IV, s. 396-400, İstanbul 1991.
Akyol, Ercan:	**Bâburnâme: Bir Birey Olarak Bâbur ve Yeni bir Nasihatnâme Türü**, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2014.
Alpargu, Mehmet:	"Babur-nâme'de İnsanî Değerler (Humanitarian Values in the Babur-nāma), Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Alparslan, Ali:	"Babür'ün İcad Ettiği Baburî Yazı II", **Türkiyat Mecmuası**, c. XIX, s. 207-209, 1980.
Alparslan, Ali:	"Babür'ün İcad Ettiği Baburî Yazısı ve Onunla Yazılmış Kur'an", **Türkiyat Mecmuası**, c. XVIII, 1976, s. 161-168.
Arat, Reşit Rahmeti:	"Babur ve Yazısı", **Türk Kültürü**, 1964,c. II, S. 17, s. 18-21.
Arat, Reşit Rahmeti:	"Babur'un Hatıralarından", Makaleler, I. Cilt, hzl. Osman F. Sertkaya, seri IV, S. A.20, s.959-960, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 1987.
Arat, Reşit Rahmeti:	**Gazi Zahirüddin Muhammed Babür, Vekayi: Babur'un Hatıratı**, Kabalcı Yay., İstanbul,2006.
Argunşah, Mustafa:	**Çağatay Türkçesi**, Kesit Yay., İstanbul, 2013.

Atalay, Besim:	**Dîvânü Lugâti't-Türk Tercümesi**, TDK Yay. Ankara, 1968.
Atalay, Besim:	**Mirzâ Mehdi Mehmet Han *Senglâh*: Lugat-i Nevâyi**, Tıpkıbasım, TDK Yay., İstanbul, 1950.
Avcı, Mesut:	**Erscheinungsform des Islam im Baburname**, Berlin, Logos Verlag, 2017.
Awut, Reyhangül:	**Babürname Dilinin Belagati Üzerine İnceleme**, Merkezi Milliyetler Üniversitesi, (Çin'de yapılmış yüksek lisans tezi, Uygurca).
Balfour, Edward:	"The Encylopaedia Asiatica", **Comprising Indian Subcontinent, Eastern and Southern Asia**, Cosmo Publications, S. 488, 1976, s. 897.
Banguoğlu, Tahsin:	**Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
Baydemir, Hüseyin:	"Bâbürnâme'de Folklorik ve Etnografik Unsurlar", **Gazi Türkiyat/Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Sayı 7, s. 107-134, Ankara, 2010.
Bayram, Fatih:	"Garip Bir Memleket, Garip Bir Sultan: Bâbürnâme'deki Hindistan", **Divan İlmi Araştırmalar Dergisi**, Sayı 17, 2004, s. 169-191.
Berbercan, Mehmet Turgut:	"Türk Dili ve Kültürü Açısından Baburname'de Avcılık", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 42, Erzurum, 2010, s. 11-32.
Berbercan, Mehmet Turgut:	**Babur'un Hatıratında Geçen Hayvan Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.
Beveridge, Annette S.:	**The Babar-nama in English: The Haydarabad Codex of the Babar-nama of Waqi'at-i Babari**

	of Zahiru-d-Din Muhammad Babur, Barlas Turk, JRAS, London, 1906.
Beveridge, Annette S.:	**The Babar-nama, being the autobiography of the Emperor Babar, the founder of the Moghul Dynasty in India, Written in Chaghatay Turkish**, London, 1905.
Beveridge, Annette S.:	**The Bâbur-nâme in English (Memories of Bâbur)**, translated from original Turki text of Zahirüddin Muhammed Bâbur Pâdshâh Ghâzî, Londra, 1922.
Bilkan, Ali Fuat:	"Bâbür'ün 'Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi Adlı Eseri", **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 8, 1999, s. 105-111.
Bilkan, Ali Fuat:	"Divan ve Babürname Işığında Babür'ün Hindistan Hayatı", **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, s. 97, Bahar 2002.
Bilkan, Ali Fuat:	**Bâbür: Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi**, Kitabevi Yay., İstanbul, 2001.
Blagova, G. F.:	**Bâburname (Dili, Metnin Pragmatikası, Üslup)**, **Çağatay Edebi Dilinin Tarihine Bir Bakış,** Moskova, 1994.
Blanford, W. T.:	**The Fauna of British India**, Mammalia, London, 1891.
Bonerji, S. C.:	**Flora and Fauna in Sanskrit Literature**, Naya Prakash, Calcutta, 1980.
Brander, A. A. D.:	**Wild Animals in Central India**, Edward Arnold& Co., London, 1927.
Ceylan, Nimet:	**Gazi Zahirüddin Muhammed Babur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler**, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2009.
Clauson, Sir Gerard:	**Sanglax, A Persian Guide to the Turkish**

	Language, by Muhammed Mahdi Han, Facsimile Text with an introduction and ideces, London, 1960.
Clauson, Sir Gerard:	**An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth-Century Turkish**, Clarendon Press, Oxford.
Haz. Turan, Fikret:	**Çağatayca Manzum Sözlük: Nisâb-ı Kutbiyye**, TDK Yay., Ankara, 2019.
Çevik, Gökhan:	**Babur-nâme'nin [184a-244b] arasındaki bölümü (Metin, Gramatikal Dizin ve Sözlük),** Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2014.
Çorbacı, Esra:	**Babürname'de Sıfatlar**, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2012.
Demir, Cengiz:	**Baburname'de Birleşik Fiiller**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2016.
Demiray, Kemal:	"Edat Tümleçleri Konusunda Doğan Düşünceler" **Dilbigisi Sorunları II**, TDK Yay., 1972, s. 174-177.
Doniger, Wendy:	**Merriam-Webster's Encyclopedia of World Religions**, Merriam-Webster, September 1999, s. 539. ISBN 0-87779-044-2.
Eckmann, Janos:	**Çağatayca El Kitabı**, Kesit Yay. İstanbul, 2009.
Eckmann, Janos:	"Çağatay Dili Hakkında Notlar", **TDAY-Belleten** 1958-1959, s. 115-126.
Eckmann, Janos:	"Chagataica", **Acta Orlentalia Acadamiae Scientiarum Hungaricae**, c. XXV, 1992, s. 349-353.
Eckmann, Janos:	"Çağatayca İsim-Fiiller", **TDAY-Belleten,** 1962, s. 51-60.
Eckmann, Janos:	"Çağatayca Yardımcı Cümleler", **TDAY-Belleten**, 1959, s. 27-58.

Eğilmez, Savaş:	"Bâbürnâme'de Yer Alan Törenler", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 46, Erzurum, 2011, s. 237-253.
Erdoğan, Eralp:	"Babür İmparatorluğu'nun Kuruluş Safhasında Şah İsmail ve Babür İttifaki", **History Studies**, C. 6, S. 4, 2014, s. 31-39.
Ergin, Muharrem:	**Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2005.
Esker, Ramiz:	**Zehireddin Mehemmed Babur, Baburname**, Türksoy Kütüphanesi Serisi-12, Bakü, 2011.
Ewans, Martin:	**Afghanistan: A Short History of Its People and Politics**, Harper Collins, September 2002, s. 7-26. ISBN 0-06-050508-7.
Gabain, Annemarie V.:	**Eski Türkçenin Grameri**, TDK Yay. Ankara, 2003.
Gencan, Tahir Nejat,	"Edat Tümleçleri", **Dilbigisi Sorunları II**, TDK Yay., 1972, s. 167-173.
Grammont, J. L. Bacqué:	"Some Topical Aspects of Babur And The Babur-nāma (Babur ve Babur-nâme'nin Bazı Güncel Yönleri), **Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Grammont, J. L. Bacqué:	**Le livre de Babur (Babur-nama) Memoires de Zahiruddin Muhammad Babur de 1494a 1529**, L'Institut Français d'etudes Anatoliennes, Paris, 1985.
Grenard, Fernand:	**Babur**, MEB Devlet Kitapları, İstanbul, 1971.
Gül, Ekrem:	"Babürname'de Geçen Askerî Terimler Üzerine", **TDAY-Belleten**, S. 62-1, 2014, s. 27-101.

Günaydın, Hasan:	**Babür Şah: Babür Şah'ın Liderlik Sırları**, İlgi Kültür Sanat, İstanbul, 2016. s. 21.
Güneri, Mukadder:	**Baburname'nin Temel Konuları**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1994.
Haidar, Mirza Muhammad:	"On the occasion of the birth of Babar Padishah (the son of Omar Shaikh), **Silk Road Seattle**, University of Washington. Erişim tarihi: 16 Nisan 2018.
Hatipoğlu, Vecihe:	**Türkçenin Sözdizimi**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1972.
Hauenschild, Ingeborg:	**Botanica und zooligica im Babur-nama: Ein lexikologische und kulturhistorische untersuchung**, Harrossowits Verlag, Wiesbaden, 2006.
https://kuran.diyanet.gov.tr	
Ilminski, N.:	**Baber-Nameh Diagataice, Ad fidem codicis, Petropolitani**, Kazan, 1857.
İsmatullayevich, Nosirov Sherzodbek:	"Babur'un Oş Şehrindeki İzleri (Traces of Babur in the City of Osh), (yayımlanmamış bildiri) **Babur ve Babur-nâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Jena, Krusnachandra:	**Baburnama And Babur**, Sundeep Prakashan, Delhi, 1978.
Kaçalin, Mustafa:	Vekayînâme ve Bâbür'ün Üslubu Üzerine Birkaç Söz", (yayımlanmamış bildiri) **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, Kocaeli Üniversitesi, 2013.
Kadir, Pirim:	**Yıldızlı Geceler (Babür)**, çev. Ahsen Batur, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994.
Kara, Mehmet:	"Babürname'de Türkmen Unvanlı Kişiler",

	Turkish Studies E-Dergi, C. 10, S. 8, 2015, s. 95-102.
Karabeyoğlu, A. Rüştü:	"Bâbürnâme'deki Bazı Cümle Yapıları Üzerine", **Turkish Studies E-Dergi**, Cilt 7, Sayı 4, 2012, s. 427-442.
Karabeyoğlu, A. Rüştü:	"Vekâyinâme ve Babür'ün Üslûbu Üzerine Birkaç Söz (A Few Words on Babur's Style in His Vekâyinâme), **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Karahan, Leyla:	**Türkçede Söz Dizimi**, Akçağ Yay., Ankara, 2017.
Kavallı, Seda:	**Babur-nâme'de Uzunluk Ölçü Birimleri**, (çevrimiçi) https://www.academia.edu/30104337, 16.10.2019.
Kavallı, Seda:	**Babur-Nâme'nin [304a-382a] arasındaki bölümü (Metin, Gramatikal Dizin ve Sözlük)**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2016.
Kellner-Heinkele,	Herausgegeben von Barbara; Kleinmichel, Sigrid: "Das Bild Nava'is im Babur-name, Mīr ʿAlī Şīr Nawā'ī", **Istanbuler Texte und Studien 1**, Würzburg: Ergon, 37–45, 2003.
Koca, Duygu:	**Babur-Nâme'nin [1b-60b] arasındaki bölümünün Gramatikal Dizini ve Sözlüğü**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2013.
Koç, Bilal:	"Türk Devletinde Akıl: Kutadgu Bilig ve Babürname", **Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 31, S. 52, 2012, s. 55-78.
Koç, Nurettin:	**Dilbilgisi 1-2-3**, İnkılap Yay., İstanbul, 1998.
Konukçu, Enver:	"Babür", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam**

	Ansiklopodisi, C. 4, İstanbul, 1991, s. 396-400.
Konukçu, Enver:	"Babürlüler", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopodisi**, C. 4, İstanbul, 1991, s. 400-404.
Köprülü, Fuat:	"Risâle-i Vâlidîye Tercümesi", MTM, nr. 1, 1915, s. 113-124.
Kurenov, Rahimmammet:	"Zahirud-din Muhammed Babur'un Divânı ve El Yazmaları (Diwan of Zahirud-Din Muhammad Babur and Its Manuscripts), **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Lamb, Harold:	**Babur The Tiger**, Robert Hale, London, 1962.
Lessing, Ferdinand D.:	çev. Günay Karaağaç, **Moğolca- Türkçe Sözlük**, TDK Yay., Ankara, 2017.
Mano, Eiji:	"A Bibliography on Babur and the Babur-nama" (Bildiri) **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, Kocaeli Üniversitesi, 2012.
Mano, Eiji:	**Baburname (Vaqayi'),** Kyoto-Syokado, 1995.
Mashrabov, Zokirjon:	"Babur-nāma and Babur's Inscriptions on the Stones (Babur-nâme ve Babur'un Taşlar Üzerindeki İbareleri), **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Mutlu, Kemal:	**Babur-Nâme'nin [61a-120a] arasındaki bölümünün Gramatikal Dizini ve Sözlüğü**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2017.
Ölmez, Zuhal:	"Ali Şir Nevayi'nin Eserlerindeki Moğolca Sözcükler", **Türk Dilleri Araştırmaları**, S.26 , 2016, s. 137-148.
Ölmez, Zuhal:	"Mongolian Loanwords in the Works of Navai

	(III)", The Proceeding of the 58th Annual Meeting of the PIAC, **Türk Dilleri Araştırmaları**, S. 28, 2018, s. 57-64.
Ölmez, Zuhal:	"Ali Şir Nevayi'nin Eserlerindeki Moğolca Sözcükler II", **Türk Dilleri Araştırmaları**, 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Uwe Bläsing Armağanı, S. 25, 2015, s. 183-206.
Ölmez, Zuhal:	"Ali Şir Nevâyî'nin Eserlerindeki Moğolca asru Sözü Hakkında", **Türk Dilleri Araştırmaları**, S. 21, 2011, s. 161-169.
Ölmez, Zuhal:	"Mongolian Loanwords in Classical Chagatai Texts", **Türk Dilleri Araştırmaları, Festschrift in Honor of András, J. E. Bodrgligeti Armağanı**, S. 17, 2007, s. 229-236.
Ölmez, Zuhal:	"Çağataycadaki Moğolca Sözcükler", **VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı**, S. 3, 2013, s. 3371-3377.
Özdil, Hatice:	"Bâbürnâme'de Bâbür'e Göre Bazı İsimlerin Koyulma Nedenleri", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Cilt 6, Sayı 1, 2013, s. 1141-1148.
Piddington, H.:	**An English Index to the Plants of India**, Baptist Mission Press, Calcutta, 1982.
Radloff, Wilhelm:	**Versuch Eines Wörterbuches Der Türk-Dialecte**, Mouton Co., Gravenhage, 1960.
Rahimi, Farhad:	**Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Akçağ Yay., Ankara, 2018.
Rentzsch, Julian:	"Modality in the Baburnama", **Turkic Languages** 15/1, 2011, s. 78-123.
Roux, Jean-Paul:	**Büyük Moğolların Tarihi**, Kabalcı Yay. İstanbul, 2008.

Roux, Jean-Paul:	**Türklerin Tarihi**, Kabalcı Yay., İstanbul, 2013.
Salye, M.:	**Baburname: Zaniski Babura**, Institut Vostokovedeniya Akademi Nauk Respubliki Uzbekistan, Taşkent.
Satılık, M.-Azimdianova:	**Babur-Name**, Taşkent, 1993.
Schönig, Claus:	"Die Natur im Babur-name, einem zentralasiatisch-türkischen Memoiren-Werk vom Beginn des 16. Jahrhunderts", **Beiträge zum Göttinger umwelthistorischen Kolloquium**, 2008–2009, Herausgegeben von B. Herrmann, Göttingen, 2009.
Schönig, Claus:	"Finite Predication and Text Structure in the Babur-nāma (Babur-nâme'de Fiil Kipleri ve Metin Yapısı)", **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Schönig, Claus:	"Komplexe Verben im Babur-name (Haidarabad-Kodex)" **Ural Altaische Janbücher**, NF14 (1996), s. 206-217.
Schönig, Claus:	"Vergangenheitstempora im Babur-name", **Materialia Turcica**, 15, 1989 (1991), s. 1–13.
Schönig, Claus:	**Finite Prädikationen und Textstruktur im Babur-name (Haiderabad-Kodex)**, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 1997.
Sertbaş, Zeynep:	**Bâbur'un Hatıratında Geçen Bitki Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi** Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
Seyhan, Tanju Oral:	"Babur'un Mübeyyen Adlı Eserinin Yeni Bir Yazması (A New Version of Babur's Mubayyan)", **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar**

	Uluslararası Çalıştayı, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Seyhan, Tanju Oral:	"Babür'ün Aruz Risalesinde Yer Alan Bazı Dil Bilgisi ve Yazının Kuralları", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, (2004), C.31, 217-241.
Seyhan, Tanju Oral:	"Zahuriddin Muhammed Babür'ün Mübeyyen Adlı Eseri", **İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri Dergisi**, Cilt 15, 2003, s. 91-112.
Seyhan, Tanju Oral:	**Žahîrü'd-Dîn Muḥammed Bābür Mîrzā: Mübeyyen Der Fıḳh (Giriş- Metin-Dizin-Tıpkıbasım)**, Çağrı Yay., İstanbul, 2004.
Söylemez, Orhan:	"Özbek Edebiyatından Tarihi Bir Roman Yıldızlı Geceler (Babür)", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 15, Erzurum, 2000, s. 117-131.
Steel, Flora Annie:	**Babür Şah**, Cümle Yay., İstanbul, 2017.
Steingass, F.:	**A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.
Şemsiyev, Parsa:	**Zahiriddin Muhammed Bâbür: Bâbürname**, Taşkent, 1990.
Şen, Mesut:	**Babur-nâme'de Meyveler: Meyve Kitabı**, Kitabevi, İstanbul, 2006.
Şen, Mesut,	**Babürname: Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Giriş-Metin-Açıklamalı Dizin (Kabil ve Hindistan bölümleri)**, Dokrora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993.
Şen, Yasin:	"Bâbürnâme'ye Göre Ali Şir Nevâyî", **Türk Dünyası**, S. 37, Bahar 2014, s. 41-49.
Şirin, Bilal İsmail:	**Babur-Nâme'nin [120a-183a] arasındaki bölümünün Gramatikal Dizini ve Sözlüğü**,

	Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2017.
Tekcan, Münevver:	"Babur-name'de Eğlence", **Uluslararası Halk Kültüründe Eğlence Sempozyumu**, 2010.
Tekcan, Münevver:	"A Personal View of Description of Samarkant in the Babur-nama.", **Historical And Philological Studies of Chinese Western Regions Dedicate to Professor Klaus Sagaster on His Eightieth Birthday**, Science Press Beijing, s. 403-416.
Tekcan, Münevver:	"Anniversary, Feast and Celebration in the Babur-nama Seen As Transition to Khanate, Court and Adulthood", **54th. Permanent International Altaistic Conference**, 2011.
Tekcan, Münevver:	"Babur-nâme'de Statü ve Diplomasi (Status and Diplomacy in the Babur-nāma), **Bâbür ve Bâbürnâme Üzerine Araştırmalar Uluslararası Çalıştayı**, 21-22 Kasım 2012, Kocaeli, Türkiye.
Tekcan, Münevver:	"Using the Eyes of the Babur-name to Pass Through a Land and Its People: A (post) modern Reading of a Historic Text", **Roads and Travellers in the Altaic World**, 51st PIAC, Bucharest, 27 July-Agust 1 st. 2008.
Tekcan, Münevver: Şahin, Serpil:	"Babur-name'de Kadınla İlgili Söz Varlığı", **Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK**, 2014.
Terzioğlu, Hakan:	**Babur-Name'nin [245a-304b] arasındaki bölümü (Metin, Gramatikal Dizin ve Sözlük)**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2016.
Thackston, W. M.:	**Zahiruddin Muhammed Babur Mirza, Baburnama, Part One: Fergana and Transoxiana, Part Two: Kabul, Part Three: Hindustan, Chagatay Turkish Text with Abdul-**

	Rahim Khankhanan's Persian Translation, TurkishTranscription, Persian Edition and English Translation, Harvard University, 1993.
Togan, Zeki Velidi:	"Londra ve Tahran'daki İslamî Yazmalardan Bazılarına Dair" **İTED**, c. III, cüz 1-2, İstanbul, 1960, s. 157.
Togan, Zeki Velidi:	"Tahran Kütüphanelerinde Hindistan'dan Gelen Eserlerde Çağatay Dil ve Temürlü Sanat Abideleri", **TTK Belleten**, c. XXIV, S. 95, 1960.
Togan, Zeki Velidi:	**Umumî Türk Tarihine Giriş**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1970.
Tömür, Hamit:	**Zahiriddin Muhammed Bâbür: Bâbürname**, Milletler Neşriyatı, Sincan, 1991- 1992.
Turan, Fikret:	"Geç Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış 'Dîvâne Bûrak Kıssası': Metin, Dil ve Üslup İncelemesi," **İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası**, Cilt: 26/1 (2016), s. 311-338.
Turan, Fikret:	"Syntactic and Semantic Aspects of Postpositions in Old Anatolian Turkish," **Turcica**, cilt 30 (1998) Paris, s. 297-308.
Turan, Fikret:	**Old Anatolian Turkish: Syntatic Structure**, Doktora Tezi, Harvard University, 1996.
	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Baburname" maddesi, Dergâh Yayınları, C: 1,s.279.
Türkmen, Erkan:	"Hindistan Kütüphanelerindeki Bazı Türkçe Yazma Eserler", TKA, XXIII/1-2, 1985, s. 493-494.
Ünlü, Suat:	**Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Eğitim Yayınevi, Konya, 2013.

Yalçınkaya, Hamza:	**Bâbur'un Hatıratında Geçen İnsan Yapımı Nesne Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
Yıkılmaz, Arzu:	"Bâbürnâme'de Aslî Zarf-Fiillerin Kullanımı ve Zaman İşlevleri Üzerine", **Turkish Studies E-Dergi**, Summer 2015, Vol. 10, Issue 12, p. 1243-1260.
Yıkılmaz, Arzu:	**Bâbürnâme'de Fiilimsiler**, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2014.
Yurdakök, Murat:	"Bâbür Şah'ın (1483-1530) Ünlü Eseri Babürname'de Tıbbî Bilgiler", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, S. 50, 2007, s. 73-77.
	Zahiriddin Muhammed Babir, Babirname, Özbekistan SSR Fanlar Akademiyası, Taşkent, 1960.
Zenker, Jules Theodore:	**Dictionnaire Turc-Arabe-Persan**, Leipzig, 1866-1876.

ÖZGEÇMİŞ

İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. 2005 yılında İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimine başladı. Eylül 2008-Şubat 2009 tarihleri arasında Avrupa Birliği Erasmus Öğrenci Değişimi Programı kapsamında İngiltere'nin The University of Manchester adlı kurumunda bir akademik dönem lisans eğitimine devam etti. 2010 yılında lisans eğitimini tamamladı. Bir süre yayın camiasında çalışarak editörlük yaptı. 2013 yılında Öğretim Elemanı Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamında atandığı Süleyman Demirel Üniversitesi'nde Yeni Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. *Gagavuz Destanlarına Göre Gagavuz Türkçesinde Ekler* başlıklı çalışma ile 2015 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2015 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalında Doktora eğitimine başladı.